

Secunda ps sac ptis sume sc̄i thome de aquo.
ordis fr̄m predicator̄.

Et est p̄ns liber fr̄m dom̄? lapidee ordis fr̄m
sac̄e Crucis.

vij.

Incipit secundus liber secunde partis beati Thomae de Aquino, ordinis predicatorum.

Est commu

ne consideratione virtutum et virtus et alio ad materiam moralis principibus. necesse est considerare singula in speciali. Sermones enim morales universales minus sunt utiles. eo quod actiones in particularibus sunt. Porro autem aliquid in speciali potest

considerari circa moralia dupliciter. primo modo ex parte materie ipsius moralis. pura cum considerat de hac virtute. vel hoc vitio. alio modo quantum ad speciales status hominum puta cum considerat de subditis et platis. de actibus et contemplationibus. vel quibuslibet alijs diversis hominum. Primo ergo considerabimus specialiter de his que pertinent ad omnes hominum status. Secundo vero specialiter de his que pertinent ad determinatos status. Est autem considerandum circa primum quod si scilicet determinarentur de virtutibus. bonis. virtus et preceptis oportet eadem multoties dicere. qui enim sufficienter vult tractare de hoc precepto non mechabens. necesse est inquirere de adulterio quod est quoddam peccatum. cuius etiam cognitio dependet ex cognitione opposite virtutis. erit ergo copiosius et expeditius consideratio via si simul sub eodem tractatu consideratio procedit de virtute et tunc si bi correspondere et virtus opposita. et preceptis affirmatiuis vel negatiuis. erit autem hic consideratio modus cuius mens ipsius virtus in propria specie. Distinctum est enim supra quod virtus et peccata diversificantur specie in materia vel obiectum. Non autem sunt alias diversitates peccatorum. pura cor dis. oris. et operis. vel finis infirmitate. ignorantia et malicia et alias huiusmodi diversitates. est autem eadem materia circa quam et virtus recte operatur. et vitia opposita a rectitudine recedunt. Sic ergo tota materia moralis ad considerationem virtutum reducitur omnes virtutes sunt virtutes reducende ad septem quarum tres sunt theologice de quibus primo est agendum. Alie vero quatuor sunt cardinales. de quibus postea agetur. Ultra autem intellectualium una quidem est prudentia que inter cardinales virtutes continetur et numeratur. alie vero non pertinent ad morale que circa agibilia versantur cum sit recta ratio factibilium ut supra dictum est. Alie vero tres intellectuales virtutes scilicet sapientia intellectus et scientia. communcant etiam in nomine cum bonis quibusdam spiritualibus. unde simul etiam de eis considerabitur in consideratione bonorum virtutibus etiam correspondentiis. Alie vero virtutes morales omnes aliter qualiter reducuntur ad virtutes cardinales. ut ex supra dictis patet. unde in consideratione alieque virtutes cardinales. Considerabuntur etiam omnes virtutes ad eas que intercedunt per tunc et virtus opposita. et sic nihil moralium erit premissum

Circa virtutes igitur

theologicas. Primo erit considerandum de fide. Secundo de spe. Tertio de caritate. Circa fidem vero que duplex consideratio occurrit. Prima quidem de ipsa in se. Secunda de bonis intellectus et scientie libi correspondentibus. Tercia de virtus opposita. Quarta de preceptis et ad hanc virtutem pertinentibus. Circa fidem vero primo erit considerandum de eius obiecto. Secundo de eius actu. Tertio de ipso habitu fidei. Circa primum quatuor decem. Primo prout obiectum fidei sit veritas. Secundo prout obiectum fidei sit

aliquid completum vel incompletum. id est. res aut enunciabile. Tertio prout fidei possit subesse falsum. Quarto prout obiectum fidei possit esse aliqd visum. Quinto prout possit esse aliquid secretum. Sexto prout credibilia debeant distinguere per certos articulos. Septimo prout idem articuli subintenduntur fidei in omne tempus. Octavo de numero articulorum. Nono de modo tradendi articulos in simbolo. Decimo cuius sit fidei symboli constitutere.

Ad primum sic proceditur

videtur quod obiectum fidei non sit veritas prima. Illud enim videtur esse obiectum fidei quod nobis proponitur ad credendum. sed non solum proponitur nobis ad credendum ea que pertinent ad unitatem que est veritas prima. sed etiam ea que pertinent ad humanitatem christi et ecclesie sacramenta et creaturarum conditionem. ergo non solum veritas prima est fidei obiectum. Preterea fides et infidelitas sunt circa idem cum sint opposita. sed circa omnia que in sacra scriptura continentur potest esse infidelitas. quicquid enim horum homo negaverit infidelis reputatur. ergo etiam fides est circa omnia que in sacra scriptura continentur. sed ibi multa de bono mundo continentur. aut de alijs rebus creatis. ergo obiectum fidei non solum est veritas prima. sed etiam veritas creata. Preterea fides charitati comitatur ut supra dictum est. sed charitate non solum diligimus deum qui est summa bonitas. sed etiam diligimus primum. ergo fidei obiectum non est solum veritas prima. Sed est quod Dionysius dicit dicit. viij. ca. de div. no. quod fides est circa simplicem et simpliciter existentem veritatem. hec autem est veritas prima ergo obiectum fidei est veritas prima. Responso dicendum quod cuiuslibet cognoscitum habitus obiectum duo habet scilicet id quod naturaliter cognoscitur. quod est materiale obiectum. et id quod cognoscitur. quod est formalis ratio obiecti. sicut in scientia geometrie. materialiter facta sunt conclusiones. formalis vero ratio sciendi sunt media terminatiois per que conclusiones cognoscuntur. Sic igitur in fide si consideremus formaliter non est obiectum nihil est aliud quam veritas prima. non enim fides de quod loquimur. alicui assentit nisi quod est a deo revelatum. Unde ipsi veritatem divine fides imitatur tanquam medio. Si vero consideremus materialiter ea que fides assentit non solum ipse deus. sed etiam multa alia que sunt sub assensu fidei non cadunt nisi in quod habent aliquem ordinem ad deum. puta scilicet per aliquos divinitatis effectus bono adiuva tur ad tendendum in divinam fruitionem. Et ideo etiam ex hac parte obiectum fidei est quoddammodo veritas prima. in quantum nihil cadit sub fide nisi in ordine ad deum. sic etiam obiectum medicine est sanitas. quod nihil medicina considerat nisi in ordine ad sanitate. Ad. j. ergo dicendum quod ea que pertinent ad humanitatem christi. et ad sacramenta ecclesie vel ad quecumque creaturas cadunt sub fide in quantum per hoc ordinantur ad deum et eis etiam assentimur. propter divinam veritatem. Et sicut dicitur dicitur est ad secundum de omnibus illis que in sacra scriptura traduntur. Ad. xij. dicendum quod etiam charitas diligit primum etiam propter deum. et sic obiectum eius proprie est ipse deus. ut infra dicitur.

Ad secundum sic proceditur

tur. videtur quod obiectum fidei non sit aliqd completum prout dicitur enunciabile. Obiectum enim fidei est veritas prima. sicut dictum est. sed prima veritas est quod incompletum. ergo obiectum fidei non est aliqd completum. Preterea expositio fidei in simbolo continetur. sed in simbolo non potest nisi enunciabilia habere. non enim dicitur ibi quod deus sit omnipotens sed credo in deum omnipotentem. ergo obiectum fidei non est enunciabile habere. Preterea fides succedit visio. in illo. ad. lox. xij. videtur

Questio

I

nūc p̄speculū i enigmatē. nūc autē facie ad facie. h̄ visio patet ē de incōpleto euz sit ipsius diuine essētie. ergo enā fides vie. **Sz 3.** Fides ē media iter sciaꝝ ⁊ opionē me diū aut ⁊ extrema sunt eiusdē generis. cū ergo sciētia ⁊ opio sūt circa enūciabilia. videt q̄ sicut fides sit circa enūciabilia. ⁊ ita obiectū fidei cū sit circa enūciabilia ē ali quid cōplexum. **Rñ** dicendū q̄ cognita sunt i cogno scēte s̄m modū cognoscētis. Est autē modus p̄p̄. bñani intellec̄ vt cōponendo ⁊ diuidendo veritatez cognoscat sicut primo dictū ē. Et ideo ea q̄ sunt s̄m se simplicia. intel lec̄ bñani cognoscat s̄m quādā cōplexionē. sicut cōuert̄ so intellec̄ diuini cōplexe cognoscat ea que sunt s̄m se cōplexa. Sic ergo obiectum fidei dupl̄ considerari potest. Vno modo ex p̄te rei credite. ⁊ sic obiectū fidei ē aliq̄ quid in cōplexū. s̄ res ipsa de q̄ fides habet. Alio modo ex p̄te credēis. ⁊ s̄m hoc obiectū fidei ē aliq̄ quid cōplexū p̄ modū enūciabilia. ⁊ illud vtrūq̄ vere opinarum sūt apud antiquos. ⁊ s̄m aliqd̄ vtrūq̄ ē verū. **Ad** primū ergo dicendū q̄ ratio illa p̄cedit de obiecto fidei. ex parte ipsius rei credite. **Ad** scōm dicendū q̄ in simbolo tan gunt ea de q̄bus ē fides inq̄tum ad ea retinēnt acrua credēis. vt ex ipso modo loquēdi apparet. **Ad** autē credē is nō terminat ad enūciabile h̄ ad rem. Nō enī forma mus enūciabilia nisi vt p̄ ea de reb̄ cognitiōnē habeam⁹ sicut in sciētia ita ⁊ in fide. **Ad** tertū dicendū q̄ visio partē ent̄ vtriusq̄ parte s̄m q̄ in se ē. s̄m illud. i. Job. in. **Ad** apparuerit siles ei erimus. ⁊ videbim⁹ cū sicut est Et ideo visio illa erit nō p̄ modū enūciabilia. h̄ p̄ modū simplicis intelligentie. h̄ p̄dem nō apprehēditur veritatez primā sicut in se est. vnde nō est s̄m ratio.

Ad tertium sic proceditur

videt q̄ fidei possit subesse falsum. Fides enī condūdit̄ spei ⁊ charitatis. h̄ spei pōt aliqd̄ subesse falsum. **Quia** enī sperat se habituros vitā eternā q̄ nō habebūt sicut enā ⁊ charitatis. multi enī dicunt tanq̄ boni q̄ tū boni nō sunt ergo etiaꝝ fidei pōt aliq̄ subesse falsum. **De** tereta Abraam credidit xpm esse nasciturū. s̄m illud Job. viij. Abraam pater vester exultauit vt videret diem meū. sed post t̄ps abrae de⁹ poterat nō incarnari. sola enī sua volū tate carnē accepit. ⁊ ita eēt falsum qd̄ abraam de xpo cre didit. ergo fidei pōt subesse falsum. **De** tereta h̄des an y nquoꝝ sūt q̄ xps eēt nasciturus. et h̄c fides durauit in multis v̄s ad p̄dicatiōnē euangeliq̄. h̄ xpo iam nato an reꝝ p̄dicare inciperet. falsum erat nasciturū. ergo fidei po tet subesse falsum. **De** tereta vñū de p̄nentiō ad s̄i rem ē vt aliq̄s credat sub sacro altaris v̄z corp⁹ xpi con tineri. pōt autē p̄ringere qm̄ nō recte cōsecrat q̄ non est ibi v̄z corp⁹ xpi. h̄ solū panis. ergo fidei pōt subesse falsum.

Sed 3. Nulla virt̄ p̄ficiēs intellectu se habet ad falsum s̄m q̄ ē malū intellectu vt p̄z p̄p̄m in. vi. ethicorū. sed fi des ē q̄dam virtus p̄ficiēs intellectu vt infra patebit. er go enī nō pōt subesse falsum. **Rñ** dicendū q̄ nihil sub est alicui potentie vel habiti ⁊ enā acru nisi mediāte ra tione formali obiecti. sicut color videri nō pōt nisi p̄ lum men ⁊ cōclusio sc̄ri nō pōt nisi p̄ mediū demōstratiōis. **Dictū** ē autē q̄ ratio formalis obiecti fidei ē veritas p̄ma vnde nihil pōt cadere sub fide nisi inq̄tum stat sub veri tate primā sub q̄ nullū falsum stare pōt sicut nec ens sub ente. nec malū sub bonitate. **Quā** relinquit q̄ fidei nō pōt subesse aliqd̄ falsum. **Ad** primū ergo dicendū q̄ quia v̄z et bonum intellectu. nō autē ē bonum appetitue vir

tutis. ideo oēs virtutes q̄ p̄ficiunt intellectum excludūt totaliter falsum. q̄ de ratione virtutis ē q̄ se habeat solū ad bonū. Virtutes autē p̄ficiētes p̄tem appetitiuā nō ex cludūt totaliter falsum. **Potest** enī aliq̄s s̄m iusticiā aut tēperantiā agere aliquā falsam opionē habens de eo circa qd̄ agit ⁊ ita cū fides p̄ficiat intellectu. spes autē ⁊ cha ritas appetitiuā p̄tem. non est s̄m ratio de eis. Et tū nec enā spei subest falsum. Non enī aliq̄s sperat se habiturū vitā eternā s̄m p̄mā p̄tem. hoc enī eēt p̄sumptiois s̄ s̄m auxiliū gratis in q̄ si p̄seuerauerit oino. infallibilis ter vitam eternā p̄sequetur. **Sicut** enī ad charitatē pri met diligere deū i quocūq̄ fuerit. vnde nō refert ad chari tatem v̄z in isto sit deus q̄ p̄p̄ deum diligitur. **Ad** scōm dicendū q̄ deū nō incarnari s̄m se cōsideratū sūt possibile enā post t̄ps abrae. sed s̄m q̄ cadit sub p̄sciētia diuina habet quādā necessitatē inallibitatis. vt i pri mo dictū est. ⁊ hoc modo cadit sub fide. vñ p̄t cadit sub fide nō pōt eē falsum. **Ad** tertū dicendū q̄ hoc ad s̄i rem credēis p̄nēbat post xpi natiuitatē q̄ crederet euz qm̄q̄ nasci. h̄ alia determinatio t̄ps in q̄ recipiebatur non erat ex fide sed ex cōiectura bñana. **Possibile** ē enī ex cō iectura bñana h̄iem fidelē falsum aliq̄ estimare. h̄ q̄ ex fide falsum estimet hoc ē impossibile. **Ad** quartum dicendū q̄ fides credēis nō fecit ad h̄as species panis v̄ illas. h̄ ad hoc q̄ v̄z corp⁹ xpi sit sub speciebus panis seu sibilis qm̄ recte fuerit cōsecratū. vnde si non sit recte cōse cratū. fidei non subest p̄p̄ hoc falsum.

Ad quartum sic procedit

videt q̄ obiectum fidei sit aliq̄ visum. **Dictū** enī dñs Thome Job. ij. Quia vidisti me credidisti. ergo ⁊ de eo tem ē visio ⁊ fides. **De** tereta ap̄lus. i. ad Cor. xij. vi cit. **Videm⁹** nūc p̄speculū in enigmatē. ⁊ loquit̄ de cogni tione fidei. ergo id qd̄ credit̄ videtur. **De** tereta fides ē quoddā sp̄iale lumen. sed sub quolibet lumine aliq̄ videt. ergo fides est de rebus visis. **De** tereta quilibet sensus visus nominatur. vt Aug⁹ dicit i. li. de x̄bis do mini. h̄ fides ē d̄ auditus. s̄m illud ad Roma. x. Fides ex auditu ē. ergo fides d̄ reb̄ d̄ visis. **Sed 3.** ē qd̄ ap̄lo dicit ad Hebr. x. q̄ fides ē argumētū nō apparentū. **Rñ** dicendū q̄ fides importat assensum intellectu ad id qd̄ cre dit. Assentit autē intellectu alicui dupl̄iter. Vno modo. q̄ ad hoc mouet ab ipso obiecto qd̄ ē vel p̄ seipsum cogni tum. sic p̄z in principiis p̄mis q̄p̄ ē intellectu. vel ē p̄ aliud cognitū sicut p̄z de d̄uionib⁹ qm̄ ē sciētia. Alio mo do intellectu assentit alicui. nō q̄ sufficēter moueat ab ob iecto p̄p̄io. h̄ p̄ quādā electionē voluntarie reclinans in vñā p̄te magis q̄ in aliā. ⁊ liquidē hoc fit cū dubitatiōe ⁊ formidine alter⁹ p̄ns ent̄ op̄io. si autē sit cū certitudie absq̄ tali formidine erit fides. **Ita** autē videri dicit̄ q̄ p̄ seipsa mouent intellectu nīm vel sensum ad sui cogni tione. **Quā** manifestū ē q̄ nec fides nec op̄io pōt esse de ipsis visis aut s̄m sensum. aut s̄m intellectu. **Ad** primū ergo dicendū q̄ Thomas aliud vidit ⁊ aliud credit̄. bo minē vidit. ⁊ deū credēs cōfessus ē cū dixit. dñs meus ⁊ deus me⁹. **Ad** scōm dicendū q̄ ea q̄ subiunt fidei. dupl̄ iter cōsiderari possunt. Vno modo i specialit̄. ⁊ sic nō pos sunt esse simul visa ⁊ credita sicut dictū ē. Alio modo in generali. scilz sub cōmuni tōne creditiblis. ⁊ sic sunt visa ab eo q̄ credit. **Ad** enī crederet nisi videret ea esse credē da. vt p̄ter enī etiā signorū. vel p̄ter aliqd̄ bñi modū **Ad** tertū dicendū q̄ lumen fidei facit videre ea q̄ credit̄

Sicut enim palios habet virtutis boni videtur illud quod est sibi conveniens secundum habitum illum. Ita etiam per habitum fidei inclinatur mens hominis ad assensum ad veritas que conveniunt recte fidei et non alijs. Ad quod dicitur quod dicitur quod dicitur significatur ea que sunt fidei. non autem ipsa res de quibus est fides. et sic non oportet ut virtutis modi res sint vise.

Ad quintum sic proceditur

Unde dicitur quod ea que sunt fidei potest esse scita. Et enim quod non sciunt vident esse ignorata. quod ignorata scientie opponitur. sed que sunt fidei non sunt ignorata. Hoc enim ignorata ad infidelitatem pertinet. secundum illud dicitur ad Timotheum. Ignorantiam feci in carne. Ergo ea que sunt fidei potest esse scita. Preterea scientia per rationes acquiritur. sed ad ea que sunt fidei a factis auctoribus rationes inducuntur. ergo ea que sunt fidei potest esse scita. Preterea ea que demonstrantur probantur sunt scita. quod demonstratio est syllogismus factus scire. sed quodammodo in fide contentum sunt demonstrationes probata a philosophis sic verum esse et verum esse verum. et alia similia. ergo ea que sunt fidei potest esse scita. Preterea opinio plus distat a scientia quam fides. cum fides dicatur esse media inter opinionem et scientiam. sed opinio et scientia potest esse aliquid modo de eodem. ut dicitur in primo posteriorum. ergo etiam fides et scientia. Sed dicitur quod Gregorius dicit quod apparentia non habet fidem sed agnitionem. et ergo de quibus est fides agnitionem non habet. sed ea que sunt scita agnitionem habent ergo de eis que sunt scita non potest esse fides. Respondeo dicitur dicitur quod opinio scita habet per aliquid principia per se nota. et per consequens veritas scita. et ideo oportet quod quicquid sunt scita aliquid modo de eis visa. Non autem est possibile quod idem ab eodem sit visum et creditum. sicut supra dicitur est. Unde etiam impossibile est quod ab eodem idem sit scitum et creditum potest tamen contingere ut id quod est visum vel scitum ab uno sit creditum ab alio. Et enim quod de re minima te creditum nos visuros speramus. secundum idem dicitur ad Corinthios. Etiam per speculum nunc in enigmate. nunc autem facie ad faciem. quia quodammodo visionem iam angeli habent. Unde quod nos credimus illi vident. Et sicut potest contingere ut id quod est visum vel scitum ab uno habeat etiam a statu vis. sit ab alio creditum quod hoc de demonstratione non novit. id tamen quod coiter ostendit. propter hoc videtur ut creditum est coiter non scitum. et ista sunt que simpliciter fieri debent sub sunt. et ideo fides et scientia non sunt de eodem. Ad primum ergo dicitur quod infideles eorum que sunt fidei ignorantia habent. quod non videtur aut sciri ea in seipsis. nec cognoscunt ea esse credibilia. sed per hunc modum fideles habent eorum non certam non quasi demonstrationem. sed in quantum per lumen fidei vident esse credenda ut dicitur est. Ad secundum dicitur quod rationes que inducuntur a sanctis ad probandum ea que sunt fidei non sunt demonstrationes. sed persuasiones quodammodo manifestares non esse impossibile quod in se deponitur vel procedit ex principis fidei. sed ex auctoritatis bus sacre scripture. sicut dicitur de primo. et capitulo. de divinis nominibus. et his autem principis ita probat aliquid apud fideles sic etiam ex principis naturaliter notis probat aliquid apud oculos. unde etiam theologia scia est ut in principio operis dicitur est.

Ad tertium dicitur quod ea que demonstrantur probantur possent iter credenda numerari. non quod de ipsis simpliciter sit fides apud oculos. sed quod peraguntur ad ea que sunt fidei. et oportet ea scilicet per fidei supponi ab his que eorum demonstrationem non habent. Ad quartum dicitur quod sicut philosophus ibidem dicitur dicitur dicitur dicitur de eodem oino potest haberi scia et opinio. sic et supra dicitur est de scia et fide. sed ab uno et eodem potest haberi fides et scia de eodem secundum quod dicitur subiecto sed non secundum idem. Potest enim esse quod de una et eadem re aliquid aliquid sciat et aliquid aliud opinetur. Et sicut de deo potest aliquis demonstrationem scire quod

sit verum. et credere quod sit verum. Sed de eodem secundum idem non potest esse simul in uno homine scia. nec cum opinione. nec cum fide. alia tamen et alia ratione. scia enim cum opinione simul esse non potest simpliciter de eodem. quod de ratione scie est quod id quod scit existimetur esse impossibile aliter se habere. De ratione autem opinionis est quod id quod opinatur existimetur possibile aliter se habere. sed id quod fides tenet propter fidei certitudinem existimatur etiam impossibile aliter se habere. sed ea ratione non potest simul idem et secundum idem esse scitum et creditum. quod scitum est visum. et creditum est non visum. ut dicitur est.

Ad tertium sic proceditur

Unde dicitur quod credibilia non sunt per certos articulos distinguenda. Eorum enim omnium que in sacra scriptura continentur est fides habenda. sed illa non potest reduci ad aliquam certam numerum propter sui multitudinem. ergo suppositum videtur articulos fidei distinguenda. Preterea materialiter distinctio cum infinitum fieri possit est ab arte pretermittenda sed formaliter ratio obiecti credibilia est una et indivisibilis. ut supra dicitur est. sed veritas per se et secundum rationem formaliter credibilia distinguenda non potest ergo pretermittenda est credibilia materialiter distinctio per articulos. Preterea sic a quibusdam dicitur articulus est indivisibilis veritas de deo artans nos ad credendum. sed credere est voluntaria tunc sicut Augustinus dicit. Nullus credit nisi volens. ergo videtur quod quicquid veniuntur distinguantur credibilia per articulos.

Sed dicitur quod dicitur dicitur articulus est preceptio divine veritatis tendens in ipsam. sed preceptio divine veritatis cognoscitur nobis secundum distinctionem quadam. Que enim in deo vult in nro intellectu multiplicat. ergo credibilia debent per articulos distinguenda. Respondeo dicitur quod nomen articuli ex greco videtur esse derivatum. Articulus enim in greco quod in latino articulus dicitur significat quandam coaptationem aliquid per se distinctum et ideo periculose coaptationem sibi invicem coaptate dicitur membrorum articulus. Et sicut in grammatice apud grecos dicitur articulus quodammodo pres orationis coaptate aliquid dictionibus ad ex pamentum eorum generum numerum vel casum. Et sicut in ibetone ca articulus dicitur quodammodo pres coaptationes. Dicit enim Zulus in. et ibetone quod articulus dicitur cum lingula uba intervallo distinguuntur cetera oratione hoc modo. Et cum omnia voce vultu aduervarios pretervult. Unde et credibilia fidei dicitur scire non per articulos distinguenda in quantum in quibusdam pres dividuntur habentes aliquam coaptationem ad invicem. Est autem obiectum fidei aliquid non visum in circa divina ut supra dicitur est. Et ideo ubi occurrit aliquid specialiter ratione non visum ubi est specialis articulus. ubi autem multa secundum eadem rationem sunt cognita vel non cognita ubi non sunt articuli distinguenda sic alia difficultate habet ad videndum quod sit passus. et alia quod mortuus resurrexerit. Et ideo distinguenda articulus resurrexerit. et ab articulo passionis. sed quod sit passus mortuus et sepultus vna et eadem difficultate habet. ita quod vno suscepto non est difficile alia suscipere. et propter hoc omnia hec pertinent ad unum articulum. Ad primum ergo dicitur quod aliquid sunt credibilia de quibus est fides secundum se. Aliquid vero sunt credibilia de quibus non est fides secundum se sed solum in ordine ad alia. sicut etiam in alijs scientijs. quodammodo ponitur ut per se in terra. et quodammodo ad manifestationem aliorum. Quia vero fides principaliter est de his que videnda sperantur in patria. secundum illud dicitur de Hebr. et. Fides est substantia sperandarum rerum. et ideo per se ad fidem pertinet illa que videtur recte nos ordinat ad vitam eternam. sic sunt tres plone oipotentis dei mysterium incarnationis christi. et alia similia. Que vdam vero ponitur in sacra scriptura ut credenda non quasi principaliter in terra. sed ad predictorum manifestationem. sicut quod Abraham habuit duos filios. quod ad factum ossium David

Questio

1

suscipit? et mortu? et alia hmoi q̄ narrat̄ i sacra scriptura in ordine ad manifestacionē diuine maiestatis vel incarnacionis xpi. et fm̄ talia nō oportet articulos distinguere. **¶** Ad scdm̄ dicēdū q̄ ratio formalis obiecti fidei pot̄ accipi dupliciter. Vno modo ex pre ipsi rei credite. et sic ratio formalis oīū credibilū est vna. scz veritas prima. et ex hac parte articuli nō distinguuntur. Alio modo p̄ accipi ratio formalis credibilū ex pre nra. et sic ratio formalis credibilū est vt nō sit visum. et ex hac parte articuli fidei distinguuntur vt visum est. **¶** Ad tertū dicēdū q̄ illa diuinctio datur de articulo magis fm̄ quādā etimologia noīis pur̄ habet̄ reuolucionē latinā q̄ fm̄ et̄ vtrā signifi. Potest̄ m̄ dici q̄ h̄ ad credendum necessitate coactionis nullus artef. cū credere sit voluntariū. artef̄ tñ necessitate finis. q̄ attendēte ad tēū oportet credere et sine fide ipsi sibile ē placere deo. vt ap̄s dicit̄ Heb. xi.

Ad septimum sic procedi

tur. Videt̄ q̄ articuli fidei nō creuerunt fm̄ tēpōr̄ successione. q̄ vt ap̄s dicit̄ ad Heb. xi. Fides ē substantia speranday rerum h̄ omni tpe sunt eadē sperada. ergo oī tpe sunt eadē credēda. **¶** Deterea in sciētis h̄mānis ordinatio p̄ successione tēpōr̄ augmētū factū ē p̄pter defectū cognitionis i primis q̄ sciētias iuenerūt. vt p̄ p̄ p̄m̄ ē q̄. metaph. h̄ doctrina fidei nō ē inuēta h̄māni h̄ tradita a deo. rei enī tonū ē. vt d̄. Ep̄l. ij. cū ergo in tēū nullus defect̄ sciētie cadat. videt̄ q̄ a principio cognio cre dibiliū fuerit p̄fecta. et q̄ nō creuerit fm̄ successione tēpōr̄. **¶** Deterea operatio gr̄e nō m̄m̄ ordinate p̄cedit q̄ operatio nature. h̄ natura semp̄ inuētū sumit a p̄fectio vt Boet̄ i li. de solatione. ergo etiam videt̄ q̄ operatio gr̄e a p̄fectio inuētū sumplet̄. ita q̄ primo illi q̄ tradiderūt h̄ tēū p̄fectissime eā cognouerūt. **¶** Deterea sicut p̄ ap̄s ad nos fides xpi puenit ita etiā in prior̄ veteri testamēto per prior̄ patres ad posterior̄ deuenit cognitio fidei. fm̄ illud Deut. xxiij. Interroga patrē tuū et annūciabit tibi. h̄ ap̄s plenissime fuerūt instructi de mysterijs. acceperunt enī sicut a tpe prius ita et ceteris abundanti. vt d̄. cit̄ glo. sup̄ illud Roma. viij. Hospiti primitias spiritus habetes. ergo videt̄ q̄ cognitio cred. bilū nō creuerit p̄ tēpōr̄ successione. **¶** Sed ē q̄d Greḡ dicit q̄ fm̄ in tēpōr̄ mēta tēpōr̄ creuit scia sanctor̄ par̄ et quanto viciniores aduētū saluatoris fuerūt tāto facta saluta plenius p̄ceperunt. **¶** R̄sio dicēdū q̄ ita se b̄nt in doctrina articuli h̄ dei sicut principia p̄se nota i doctrina q̄ p̄rationē natu. talē habet̄ i q̄b̄ principis ordo q̄dē iuenit vt q̄dā i alijs implicite p̄uincat. sicut oīa principia reducuntur ad hoc sic ad primū impossibile ē simul affirmare et negare. vt par̄ p̄ philosophū. iij. metaph. Et sicut oēs articuli ip̄sitate p̄tinentur i aliq̄b̄ primis credibilib̄. scz vt credatur de? eē et p̄uidētiā b̄e circa hōiū salutē. fm̄ illud ad Heb. xi Accedēte ad tēū oportet credere. q̄ ē. et q̄ inq̄renb̄o se remunerator sit. In esse enī tēū nō includitur oīa q̄ credi mus in deo eternalit̄ existere in q̄b̄ nra beatitudo cōstitit. In fide aut̄ p̄uidētiā includitur oīa q̄ temporalit̄ a deo dispensant ad hōiū salutē q̄ sunt via i beatitudinem. et p̄ h̄c etiā modū alioz̄ substitētū articuloz̄ q̄dā in alijs cōtinētur. sicut i fide redēptōis h̄māne implicite p̄tinetur et incarnationis xpi et passio. et oīa h̄mōi. Sic ergo dicē dū ē q̄ q̄rum ad substantiā articuloz̄ fidei nō ē factū cōp̄ argumentū p̄ tēpōr̄ successione. q̄ quecunq̄ posterior̄

credi dētūt p̄tinebant̄ i fide p̄cedē nū par̄ h̄ implicite. h̄ q̄rum ad explicacionē creuit numer̄ articuloz̄. q̄ q̄dāz̄ explicite cognita sunt a posteriorib̄ q̄ a priorib̄ nō cognoscuntur explicite. Vñ dñs moysi dicit̄ Exo. iij. Ego sum de? abraam. de? Isaac. et de? Jacob. et nomē meū adonai nō indicauit eis. Et Dauid dicit̄ Sup̄ senes intellexi. Et ap̄s dicit̄ ad Ep̄l. iij. In alijs generationib̄ nō ē agnitu mysteriū xpi. sicut nūc reuelatū ē sanctis ap̄s etus et p̄p̄t̄is. **¶** Ad primū ergo dicēdū q̄ semp̄ fuerūt eadem sperada apud hoīes a tpe. q̄ tñ ad h̄c sperada hoīes non puenērūt nisi p̄ xpm̄. quāto a tpe fuerūt remotiores fm̄ tpe tāto a p̄secutionē speradoz̄ loquendo. **¶** Ad ap̄s dicit̄ ad Heb. xi. Iuxta fidē defuncti sunt oēs isti nō acceptis reponmissionib̄. h̄ a lōge eas respiciētes. Quāto autem aliqd̄ a loquutionib̄ videt̄ tāto m̄m̄ distincte videtur. et ideo bona sperada distincte cognouerūt q̄ fuerūt aduētū xpi vicini. **¶** Ad scdm̄ dicēdū q̄ p̄fectio cognitionis dupliciter p̄tingit. Vno modo ex pre doctis q̄ in cognitiōe p̄ficiat sine vñ. siue plures p̄ tēpōr̄ successione. et ista ē ratio argumētū i sciētis p̄tionez̄ humanit̄ inuētis Alio modo ex pre addiscētiōe sicut magi ster̄ q̄ nouit̄ torā artem nō statim a principio tradit̄ eā discipulo. q̄ capere non pot̄ set. h̄ paulatim p̄fectēdes ei? capacitati et hac rōne p̄fectio creuit hoīes i cognitiōe fidei p̄ tēpōr̄ successione. Unde ap̄s ad Gal. iij. cōparat̄ statū veteris testamēti puerit̄e. **¶** Ad tertū dicēdū q̄ ad generationē naturalē due cause p̄terguntur. scz agens et materia. Scdm̄ ergo ordinem cause agētis naturalit̄er p̄t̄ q̄d est p̄fectio. et sic natura a p̄fectio sumit exordū. q̄ imp̄fecta nō ducitur ad p̄fectionē nisi p̄ aliq̄ p̄fecta p̄fectiō. Scdm̄ vero ordinem cause materialis prius ē q̄d est imp̄fectio. et fm̄ hoc natura p̄cedit ab imp̄fecto ad p̄fectū. In manifestacione aut̄ h̄ rei de? ē sicut agēs q̄ habet̄ p̄fectā sciētiam ab eterno. homo aut̄ ē sicut materia recipēs influum dei agētis. et ideo optuit q̄ ab imp̄fectis ad p̄fectū p̄cederet cognitio fidei in hoīb̄. Et h̄ in hoīb̄ q̄dā se habuerūt per modū cause agētis. q̄ fuerūt fidei doctores nō manifestatio spūs̄ datur talit̄o ad vtilit̄atez̄ cōmunem vtr̄. i. ad Cor. xij. Et ideo tñ dabat̄ p̄m̄b̄ q̄ erat̄ in futurōes fidei de cognitiōe fidei q̄m̄ oportebat̄ p̄ tpe illo p̄lo tradi vel nude vlt̄ i figura. **¶** Ad q̄rtū dicēdū q̄ vltima p̄summario gr̄e facta ē p̄ xpm̄. vñ et tpe eius d̄. tps̄ plenitudinis. ad Gal. iij. Et ideo illi q̄ fuerūt p̄p̄t̄es xpi vel aī. sic Jobānes baptista. vel post sicut ap̄s. plen̄i mysteria fidei cognouerūt. q̄ et circa statū hoīs hoc videm̄ q̄ p̄fectio ē i ueritate. et tanto h̄ homo p̄fectiorē statū vel ante vel post. q̄to est inuentū p̄p̄t̄is.

Ad octauum sic procedi

tur. Videt̄ q̄ in cōueniēt̄ articuli fidei enumerent̄. Ca enī q̄ possunt rōne demonstratiua sciri nō p̄tinet̄ ad fidē vt apud hoīes sint credibilia. sicut sup̄ dictū ē. h̄ tēū eē vñ pot̄ eē sciri p̄ demonstracionē. Vñ et philosophus hoc lxxij metaph. p̄bat et multi alij philosophi ad hoc demonstraciones induxerūt ergo tēū eē vñ nō v̄z̄ poni vñ articuloz̄ fidei. **¶** Deterea sic de necessitate fidei ē q̄ credam? de um oīp̄terē. ita enī q̄ credam? eū oīa scire et oīb̄ p̄uidēt̄ tem. et circa vtr̄q̄ h̄oīz̄ aliq̄ extrauerūt de buit ergo iter articulos fidei fieri mēto de sapiētia et p̄uidētia diuina. si cur et de omnip̄tētia. **¶** Deterea eadē ē noticia patris et filij. fm̄ illud Job. xij. Qui videt me videt et patrē. et ego vñ? tñ articuloz̄ v̄z̄ eē de patre et filio. et eadem rōne de

Questio

I

spiritu sancto. **P**roterea persona patris non est minor quam filii et spiritus sancti. sed plures articuli ponuntur circa personam spiritus sancti et tunc inter personam filii ergo plures articuli debent ponuntur circa personam patris. **P**roterea licet personae patris et filii non spiritus sancti aliquid appropriatur, ita et personae filii et spiritus sancti. sed in articulis ponitur aliquid appropriatum patri, scilicet opus creationis et filii aliquid appropriatum spiritui sancto scilicet quod locutus est per prophetas, ergo etiam inter articulos fidei debent aliquid appropriatum filio et spiritui sancto. **P**roterea sacramenta eucharistiae habent specialem difficultatem per multos articulos, ergo de ea debent poni specialis articulus, non videtur ergo quod articuli sufficiunt enumerati. **S**ed in istis est auctoritas ecclesiae sic enumeratis. **R**esponsum dicitur quod sicut dicitur est illa per se prius ad fidem quam visio et vita aeterna pervenitur, et per quod dicitur ad vitam aeternam. **D**uo autem nobis videnda proponuntur, scilicet oculum divinitatis cuius visio nos beatos facit, et mysterium humanitatis christi, per quod in gloriam filii dei accessum habemus, ut dicitur ad Romanos. **U**bi dicitur Job. vii. **D**ecem vita aeterna ut cognoscatur deus verus, et quae in istis resumptum est. **I**deo prima distinctio creditibilis est quod quaedam pertinet ad maiestatem divinitatis, quaedam vero prius ad mysterium humanitatis christi quod est pietatis factum, ut dicitur ad Timotheum. **C**irca maiestatem autem divinitatis tria nobis credenda proponuntur, primo quaedam unitas divinitatis, et ad hoc pertinet primus articulus, scilicet deitas personarum, et de hoc sunt tres articuli scilicet tres personae, tertio vero proponitur nobis opus divinitatis, scilicet quod pertinet ad esse naturae, et sic proponitur nobis articulus creationis. **S**ecundum vero pertinet ad esse gratiae, et sic proponitur nobis articulus sub uno articulo omnia pertinentia ad sanctificationem humanam. **T**ertio vero pertinet ad esse gloriae, et sic proponitur nobis articulus de resurrectione carnis et de vita aeterna, et ita sunt septem articuli ad divinitatem pertinentes. **S**ed etiam circa humanitatem christi proponitur septem articuli, scilicet primus de incarnatione sive de conceptione christi, secundus de naturae eius et de virginitate, tertius de passione eius, et morte, et sepultura, quartus est de descensu ad inferos, quintus de resurrectione, sextus de ascensione, septimus de adventu ad iudicium, et sic in universum sunt quattuordecim. **Q**uidam non distinguunt quattuordecim articulos fidei, sed pertinentes ad divinitatem, et sex pertinentes ad humanitatem. **T**res enim articulos trius personarum comprehendunt sub uno, quod est cognitio trius personarum. **A**rticulus vero de opere glorificationis distinguitur in duos, scilicet in resurrectione carnis et gloriae aeternae. **S**ed articulus conceptionis et naturae coaequantur in uno. **A**d primum ergo dicitur quod multa per fidem tenentur de deo quae naturali ratione investigare homini non poterunt, pura circa providentiam eius et omnipotentiam, et quae ipsae solae sitae ledunt, quae omnia pertinent sub articulo unitatis dei. **A**d secundum dicitur quod ipsum nomen divinitatis importat, per similitudinem quamdam, ut in primo libro dicitur est. **P**roterea autem in habendo vel lecto non operatur nisi secundum voluntatem et cognitionem, et ideo opus unitatis dei includit quod omnimodo omnium scientiam et providentiam, non enim posset omnia quae vellent in istis inferioribus agere nisi ea cognosceret, et eorum providentiam haberet. **A**d tertium dicitur quod patris et filii et spiritus sancti est una cognitio quantum ad unitatem essentiae quam pertinet ad primum articulum. **Q**uod vero ad distinctionem personarum quae est per relationes originis quodammodo in cognitione patris includitur cognitio filii. **N**on enim esse pater si filium non haberet, quod nexus est spiritus sancti, et quantum ad hoc bene moti sunt quod posuerunt unum articulum trius personarum. **S**ed quod circa singulas personas sunt aliquid articuli dicitur circa quod pertinet esse eorum quantum ad hoc de tribus personis primum ponitur articulus. **A**rticulus enim creditur patre omnipotentem et aeternum,

sed non creditur filium coequalem et consubstantialem patri, et ideo necessarium fuit apponere articulum de persona filii ad hoc de terminandum. **E**t eadem ratione in macedoniis necesse fuit ponere articulum tertium de persona spiritus sancti. **E**t sicut etiam perceptio christi et natiuitas, et etiam resurrectio et vita aeterna sunt una ratione in conceptu dei sub uno articulo in quantum ad unum ordinem, et per aliam rationem primum distinguitur in quantum ad seorsum habet speciales difficultates. **A**d quod dicitur quod filio et spiritui sancto convenit mitti ad sanctificationem creaturam circa quod plura credenda occurrunt, et ideo circa personam filii et spiritus sancti plures articuli multiplicantur circa personam patris quam non habet mitti, ut in primo dicitur est. **A**d quod dicitur quod sanctificatio creature per gratiam, et consummatio per gloriam sunt una per rationem charitatis quod appropriatur spiritui sancto, et per rationem sapientiae quod appropriatur filio, et ideo utrunque opus pertinet ad filium et ad spiritum sanctum per appropriationem secundum rationes diversas. **A**d tertium dicitur quod in facto encarnati sunt duo primum considerari. **U**num, scilicet quod factum est, et hoc habet eandem rationem cum alijs effectibus gratiae sanctificationis. **A**liud est quod in actu culose ibi corpus christi pertinet, et sic concluditur sub omnipotentia, sic et omnia alia miracula quae omnipotentiae attribuantur.

Ad nonum sic proceditur

Videtur quod inconuenienter articuli fidei in simbolo ponantur. **S**acra enim scriptura est regula fidei cui nec addere nec subtrahere licet. **D**icit enim deus, iij. **N**on addens ad verbum quod vobis loquor neque auferens ab eo, ergo illicitum fuit aliud symbolum constitutum quasi regulam fidei post sacra scripturam editam. **P**roterea sicut apostolus dicit ad ephesios. **U**na est fides, sed symbolum est confessio fidei, ergo inconuenienter tractatur multiplex symbolum. **P**roterea confessio fidei que in simbolo continetur pertinet ad omnes fideles, sed non omnibus fidelibus convenit credere in deum, sed solum illis qui habent fidem formatam, ergo inconuenienter symbolum fidei traditur sub hac forma. **T**ri credo in unum deum. **P**roterea descensus ad inferos est unum de articulis fidei, sicut supra dicitur est, sed in simbolo parum non fit mentio de descensu ad inferos, ergo videtur insufficienter collectum. **P**roterea sicut Augustinus dicit exponens illud Job. iij. **C**redens in deum et in me crede, dicitur et dicitur lo credens, sed dicitur credere nisi in deum, cum ergo ecclesia catholica sit pure aliquid creatum, videtur quod inconuenienter dicitur. **I**n una sancta catholica et apostolica ecclesia. **P**roterea symbolum ad hoc traditur, ut sit regula fidei et regula fidei de omnibus personis et publice, quod licet ergo symbolum deberet in missa cantari sicut symbolum parum, non videtur ergo esse conueniens editio articulo fidei in simbolo. **S**ed est quod ecclesia vniuersalis non potest errare, quod spiritus sancto gubernatur quod est spiritus veritatis. **D**oc enim promittit dominus discipulis Job. xvi. dicens. **C**um venerit ille spiritus veritatis docebit vos omni veritate, sed symbolum est auctoritate vniuersalis ecclesie editum, nihil ergo inconueniens in eo continetur. **R**esponsum dicitur quod sicut apostolus dicit ad iohannem. **A**ccedente ad deum oportet credere, credere autem non potest aliquid nisi et veritas quam credit, proponatur. **E**t ideo necessarium fuit fidei veritatem in unum colligi ut facilius posset omnibus proponi ne aliquid pignorum fidei a veritate desereret, et ab hominibus fidei collectione nomen symboli est acceptum. **A**d primum ergo dicitur quod veritas fidei in sacra scriptura diffuse pertinet et varijs modis, et in quibusdam obscure, ita quod ad elicendum fidei veritatem et sacra scriptura requiritur longum studium et exercitium ad quod non potest pertinere omnes illi quibus necessaria est cognitio fidei veritatem quam plerique alij negotijs occupati studio vacare non possunt, et ideo fuit necessarium ut

et sententijs sacre scripture aliqd manifestu sumarie collis-
 geres. qd pponeret oibz ad credendu. qd qdē nō ē addituz
 sacre scripture. hz pot' ex sacra scriptura assumptū. Ad
 locū dōm q' i oibz symbolis eadē fidei docet veritas. sed
 ibi optet p'p'm diligēt' istū d' fidei veritate. vbi errores
 insurgūt ne fides simpliciu p'hereticos corrupat. Et hec
 fuit ca q're nō ē fuit edere plura symbola q' i nullo alio dif-
 ferūt nisi q' i vno plen' explicat q' i alio p'ner' implicite
 fm q' erigebat herencop infātia. Ad tertiu dōm q' p'fē-
 sio fidei tradit i simbolo q'li ex p'sona tot' ecclie q' p' hdez
 vniū. Fides aut' ecclie ē fides formata. talis enī fides iue-
 nit i oibz illis q' sunt nūero 7 merito de ecclia. Et iō p'fē-
 sio fidei i simbolo traditur fm q' p'uenit fidei formate. ve-
 etiā si q' fideles fidē formatā n' dnt ad hāc formā p'gere
 studeāt. Ad q'ntū dōm q' d' de fide ad iteros null' error
 erat error' ap'd hereticos. 7 iō nō fuit necessariū aliquā ex-
 plicatioē circa hoc fieri. 7 p' hoc nō retinet i simbolo pa-
 trū hz supponit tāq' p'determinatū i simbolo ap'loz. n' enī
 symbolū sequēs abolet p'cedēs. hz pot' illd' expōit vt dictū
 ē. Ad q'ntū dōm q' si dicat in sancta ecclia 7 catholica. ē
 hoc itelligendū fm q' fides n'ra referat ad sp'ntū sanctū q' san-
 ctū car' eccliaz. vt sit sensus. credo i sp'ntū sanctū sanctū
 tem eccliaz. hz mel' ē 7 fm colorē vsum vt nō ponatur
 ibi in. hz simpliciter dicat. sancta ecclia 7 catholica. sicut etiam
 Leo papa dicit. Ad septū dōm q' q' symbolū par' ē de cla-
 ranū symbolū ap'loz 7 etiā fuit p'ceditū fidei tā manifestata
 et ecclia pacē habere. p' hoc publice i missa cantat. Sim-
 bolū aut' ap'loz qd tpe p'ceditū editum fuit fidei nodū
 publicata. occulte d' i prima 7 i completorio. q'li p' tenet
 bias errorem p'heritop 7 futuroz.

Ad decimū sic procedit

videt q' nō p'neat ad sumū pōntificē fidei symbolū ordi-
 nate. Nonā enī editio symboli necessaria ē p' explicatio-
 nē articuloz fidei sic dictū ē. hz i veteri testamento articuli
 fidei magis ac magis explicabāt fm tēpōz successione. p' hoc q' veritas fidei magis manifestabat fm maiorēz
 p'p'uitatē ad xpm vt sup' dictū ē. cessante ergo tali cā i
 noua legē nō hēt maior ac maior explicatio articuloz
 fidei. ergo non videt ad auctē summi pōntificis p'nerere
 noua editio symboli. P'terea illud qd ē sub anathema
 re iter dictū ab vniuersali ecclia non subest potestati hōis
 alicui. hz noua symboli editio iterdicta ē sub anathemate
 auctē v'is ecclie. Dicat enī in gestis prime epl'ine su-
 nodi. q' p'lecto simbolo p'icene sinodi. decernit sancta hz
 nodus aliā fidē nulli licere. p'ferre vel p'sentere vel cōpō-
 nere p'ter diffinitū a sanctis patribz q' i p'icena p'gregari
 sunt cū sp'ntū sancto. 7 subdit anathematis pena. 7 idē etiā
 reiterat i gestis Calcedonēsis sinodi. ergo videt qd non
 p'neat ad auctē summi pōntificis noua editio symboli.
 P'terea Arbanas nō fuit summi pōntifex hz a'cedim?
 patriarcha. 7 tū symbolū p'stituit qd i ecclia cantat. ergo nō
 magis videt p'nerere editio symboli ad summi pōntificē q'z
 ad alios. hz ē q' editio symboli facta ē i sinodo genera-
 li. hz hōi sinodus auctē solū summi pōntificis pōt p'gregari
 vt habet i decretis. vis. xvi. ergo editio symboli ad auctēz
 summi pōntificis p'neret. hz hō dōm q' sic sup' dictū ē nō
 ua editio symboli necessaria ē ad vitādū insurgētes erro-
 res. Ad ill' ergo auctē p'neret editio symboli ad cuius
 auctē p'neret sentēntialiter determinari ea q' sunt fidei vt
 ab oibz incōcussa fide teneant. hoc aut' p'neret ad auctē
 summi pōntificis ad quē maiores 7 difficiliores ecclie q'stio

nes referantur. vt d' in decretis vis. lxxij. Cū 7 dñs Aug.
 xxiij. Petre dixit quē summi pōntificē p'stituit. Ego p' te ro-
 gam Petre vt nō deficiat fides tua. 7 tu aliqū cōuersus
 p'firma fratres tuos. Et hū' rō ē. qz vna fides v'z eē totū
 ecclie. fm illud. i. ad Cor. i. Ad ipm dicatis oēs. 7 non
 sint i vobis scismata. Ad hū' non possit nisi q'stio fidei
 de fide exorta determinaret p' eū q' totū ecclie p'fēt vt sic
 ei' snia a tota ecclia firmat teneat. Et iō ad solam auctē
 summi pōntificis p'neret noua editio symboli. sicut 7 oia aliā
 q' p'neret ad totā eccliam. vt p'gregare symbolū generale. 7
 aliā hōi. Ad primū ergo dōm q' i doctrina xpi 7 ap'o-
 stoli. veritas fidei ē sufficienter explicata. hz qz p'ueri hōies
 aplicam doctrinā 7 ceteras doctrinas 7 scripturas p'uer-
 tunt ad sui ipsoz p'ditionē sicut d' i. q. Per. vlt. idē nō
 cessaria fuit tēpōz p'cedendo explicatio fidei i insur-
 gētes errores. Ad scōm dōm q' p'hibito 7 snia sinodi
 te credit ad p'riatas p'onas q' nō ē determinare d' fide
 Ad enī p' hōi snia sinodi generalis ablata ē p'as ley
 quēti sinodo nouā editioē symboli facere. nō qdē aliā
 fidē p'nerere. hz candē magis expōit. Sic enī q'libet sino-
 dus obseruauit. vt sequēs sinod' aliqd' exponeret sup' id
 q' p'cedēs sinod' expōnerat p' necessitate alicui' heretis
 insurgētis. Cū p'nerat summi pōntificē cui' auctē sinod'
 p'gregat. 7 ei' snia p'firmat. Ad tertiu dōm q' Arbana-
 sius nō cōp'suit manifestacionē fidei p' modū symboli. hz
 magis p' modū cuiusdā doctrine vt ex ipō modo loquēti
 apparet. hz q' itē gra fidei veritate ei' doctrina bene p'ne-
 bat auctē summi pōntificē. ē recepta vt q'li reglā fidei habeat

Deinde considerandū

De actu fidei. Et p'mo de actu interiori. scōo d'
 actu exteriori. Circa primū q'ntū. x. p'mo qd
 sit credere. qd ē act' interior fidei. scōo q' modū dicat. act'
 tio v'z credere aliqd' sup' rōnez naturalē sit necessariū ad
 salutē. q'ro v'z credere ea ad q' rō naturalis p'uenire pōt
 sit necessariū. q'ro v'z sit necessariū ad salutē credere
 aliq' explicite. scōo v'z ad credēdu explicite oēs eq'litē
 nent. septio v'z hē fidē explicite d' p'pō sit necessariū
 ad salutē. octauo v'z credere trinitatē explicite sit de ne-
 cessitate salutis. nono v'z act' fidei sit mentio. decimo
 v'z ratio hōiana diminuat meritū fidei.

Ad primū sic proceditur

videt q' credere nō sit cū assentione cogitare. Cogitatio
 enī importat quādā inq'sitionē. d' enī cogitare q'si simul
 coagitare. hz Damal. dicit. in. li. q' fides ē nō inq'sit' p'sen-
 sus. ergo cogitare nō p'neret ad actū fidei. P'terea hz
 v'z i rōne p'ntif vt infra dicit. hz cogitare ē act' cogitatio
 ue potētē. q' p'neret ad partē sensitīuā. vt i primo dictū ē
 ergo cogitatio ad fidē nō p'neret. P'terea credere ē act'
 itellect'. qz ei' obiectū ē v'z. hz attendere nō videt eē act'
 itellect'. hz volūtatis sicut etiā p'sentire. vt sup' dictū ē. et
 go credere nō ē cū assentione cogitare. In p'ntū ē q' Aug'
 sic diffinit credere i h. vt p'determinandē sanctorū. In hō
 dicitū q' cogitare implicat sumi p't. Cū nō mō cōiter p' q'
 licet q' actuali p'sideratione itellect' sicut Aug' dicit i. ruf'
 de trini. Hic nūc dico itel'ligētiā quā itelligim' cogitan-
 tes. Alio mō d' cogitare magis p'p'ie p'sideratio itellect'
 q' ē cū quā inq'sitōe anq' p'ueniat an p'fectionē itellect' p'
 certitudinē visionis. 7 fm hoc Aug' dicit. xv. de trini. q'
 dei fili' nō cogitatio d' hz v'z d' d' cogitatio quippe
 n'ra p'ueniēs ad id qd scim' atqz inde formata h' dū n'ra

verū ē. ideo s̄ bñ dei sine cogitac̄e d̄z s̄re lign. nō aliqd
 bñs formabile qd̄ possit eē infōrme ⁊ fm̄ hoc cog. rano p
 p̄te d̄z moī. animi deliberāns nō dū p̄fecti p̄ plenā visio
 nē veritatis. s̄ q̄ talis moī. p̄t eē vel ai deliberantis circa
 iñtentiones p̄nculares qd̄ p̄ner ad p̄re sensuaz. ideo
 cogitare. sc̄o modo sumit p̄ actu intellectus deliberāns.
 tertio modo p̄ actu p̄ncipalis cogitac̄e. Si ergo cogitare
 sumat coiter fm̄ p̄ncipiū modū. sic hoc qd̄ d̄z cū assensioe co
 gitare nō d̄z torā rōnez er̄ qd̄ ē credere. Nā p̄ bñc modū
 etiā q̄ p̄siderat ea q̄ sc̄it vel intelligit cū assensioe cogitat
 Si d̄o sumat cogitare sc̄o modo sic i hoc intelligit̄ torā rō
 bus? ac? q̄ ē credere. Acruū enī ad intellectū p̄ncipiū qd̄ā
 bñt firmā assensioe abseq̄ tali cogitac̄e. sicut curā aliqd̄
 p̄siderat ea q̄ sc̄it vel intelligit. talis enī p̄sideratio iā ē for
 mata. Quidā d̄o ac? intellectū bñt qd̄ā cogitac̄one infōr
 mem abseq̄ firmā assensioe. siue i neura p̄re reclinet. sic
 accidit dubitac̄i. siue i vna p̄re magis reclinet. s̄ tenetur
 aliq̄ leui signo sic accidit suspicac̄i. siue vni p̄ri adbercat.
 tū cū formā die alter qd̄ accidit opinac̄i. s̄ ac? iste qd̄ ē
 vere b̄ firmā adx̄sioe ad vna p̄re i q̄ p̄ueit credēs cū sci
 ente ⁊ intelligēte. ⁊ tū er̄ cognō nō est p̄fecta p̄ maximā
 visioe. m̄ q̄ p̄uenit cū dubitac̄e suspicac̄e ⁊ opinac̄e. ⁊ sic
 p̄ncipiū ē credēs vt cū assensio cogit. p̄ter hoc d̄z singui
 tur iste ac? q̄ ē credere ab oibz actibz intellectū. q̄ sunt circa
 vtz vel fallū. Ad p̄ncipiū ergo d̄m q̄ fides nō b̄z inq̄si
 tionē rōnis naturalis tē nō strāns id qd̄ credit̄ b̄z tū in
 q̄sitionē quadā eoz p̄ q̄ induc̄it bō ad credēdū m̄ pura qz
 sūt dicta a teo ⁊ miraculis p̄firmata. Ad sc̄o d̄m q̄
 cogitare nō sumit b̄c. put ē ac? cogitac̄e p̄ncipalis. s̄ put
 p̄ner ad intellectū vt dicit̄ ē. Ad tertū d̄m q̄ intellectū
 credēs determinat ad vñū. nō p̄ rōnez s̄ p̄ voluntatem. ⁊
 ideo assensus b̄c accipitur p̄ actu intellectus fm̄ q̄ a vo
 luntate determinatur ad vñum.

Ad sc̄o sic proceditur vi

des q̄ incoeuēter distinguat ac? fidei p̄ hoc qd̄ ē crede
 re teo. credere debet ⁊ cre. d̄re i teū. Cui enī b̄bit? vñ? ē
 ac? s̄ fides ē vñ? b̄bit? cū sit vna vñ? ergo incoeuēten
 ter ponit̄ plures ac? fidei. P̄terea id qd̄ ē cōe omni
 s cū fidei nō d̄z poni vt p̄ncipalis ac? fidei. sed credere
 teo iuenit̄ coiter in q̄libet actu fidei. qz fides iuenit̄ p̄nci
 p̄e. ergo videt̄ q̄ incoeuēter distinguat̄ a q̄bus d̄z
 aliq̄s actibz fidei. P̄terea id qd̄ p̄uenit etiā nō fidelibz
 nō p̄r poni ac? fidei. s̄ credere teū esse p̄uenit etiā in fide
 libz. ergo nō d̄z poni i ter ac? fidei. P̄terea moueri i
 finē p̄ner ad voluntatē. cui obiectū ē bonū ⁊ finis. s̄ cre
 dere nō ē ac? voluntatis s̄ intellectū. ergo nō d̄z poni d̄z
 sc̄ena vna ei? qd̄ ē credere i teū qd̄ impozitat motū i finē

Ad q̄ d̄z q̄ Aug? b̄c distinctionē ponit̄ i l. de d̄bis d̄ni
 ⁊ sup̄ Jobānē. Nō d̄m q̄ actus cuiuslibet potētie
 vel b̄bit? accipit̄ fm̄ ordinē potētie vel b̄bit? ad suum
 obiectū. Obiectū aut̄ fidei pot̄ tripliciter p̄siderari. cum
 enī credere ad intellectū p̄ncipat. put̄ inest voluntate mor?
 ad assentiēdū vt dicit̄ ē. p̄ obiectū fidei accipi vel ex p̄re
 ipsi? intellectū. vel ex p̄te voluntatis intellectū mouēns. Si
 qd̄ ex p̄te intellectū sic i subiecto fidei duo p̄nt p̄siderari. si
 cur sup̄ dicit̄ ē. qz vñū ē materialē obiectū fidei. ⁊ sic po
 nit̄ ac? fidei credere teū. qz sicut sup̄ dicit̄ ē. nihil p̄poni
 tur nobis ad credēdū nisi fm̄ qd̄ ad teū p̄ner. Aliud aut̄
 ē formale rō obiectū qd̄ ē sicut mediū. p̄ter qd̄ tali credi
 bili assensu. ⁊ sic ponit̄ ac? fidei credere teū. qz sic sup̄ d̄z

etū ē. formale obiectū fidei ē veritas prima cui inberet. b̄z
 vt p̄p̄t ea credēs assensat. Si d̄o p̄sideret̄ tertio modo ob
 iectū fidei fm̄ qd̄ ē intellectū mor? a voluntate. sic ponit̄ ac?
 fidei credere i teū. Certas enī prima ad voluntatē referet̄
 fm̄ qd̄ b̄z rōnez finis. Ad p̄ncipiū ergo d̄m qz p̄ ista tria
 nō designat̄ diuersi ac? fidei. s̄ vñ? ⁊ idē ac? b̄ns diuer
 sam relationē ad fidei obiectū. Et hoc p̄t̄ rōsis ad sc̄o
 Ad tertū d̄m qz credere teū nō p̄uenit infidelibz s̄ b̄z
 ea rōne q̄ ponit̄ ac? fidei. Nō enī credunt̄ teū ē sub his
 cōditionibz q̄s fides determinat. ⁊ nō nec vere teū credit̄
 qz vt p̄bs d̄c. xi. metaphi. In simplicibz defect? cognitū
 omis ē solū i nō attingēdo totalitē. Ad q̄ntū d̄m qz sicut
 sup̄ dicit̄ ē voluntas mouet̄ intellectū ⁊ alias vires aie i si
 nem. ⁊ fm̄ hoc ponit̄ actus fidei credere in teum.

Ad tertū sic proceditur

Chides qz credere nō sit necessariū ad salutē. Ad salutem
 enī ⁊ p̄fectionē cuiuslibet rei ea sufficere videt̄ q̄ p̄uenit
 ei fm̄ suā naturā. s̄ ea q̄ sunt fidei excedit̄ naturā hōis
 rōnez. cū sint nō apparentia vt sup̄ dicit̄ ē. ergo credere nō
 videt̄ necessariū ē ad salutē. P̄terea periculose b̄d as
 sentit̄ illis i q̄bz nō pot̄ iudicare vtz illud qd̄ ei ponit̄ sit
 vtz vel fallū. fm̄ illud Job. xij. Nōne auris d̄ba teū?
 dicit̄. s̄ tale iudiciū b̄o b̄c nō pot̄ in bis q̄ sunt fidei. qz
 b̄o nō pot̄ ea resoluere i p̄ncipia prima p̄ q̄ te oibz indi
 cam? ergo periculosum ē talibz fidē adhibere. credere er̄
 go nō ē necessariū ad salutē. P̄terea sal? hōis i teo cō
 sistit. fm̄ illud ps. Saluauit̄ iustoz a d̄no. s̄ iustitia dei
 p̄ea q̄ facta sunt intellecta cōspiciūt̄ sempiternā qz virtus
 ei? ⁊ diuinitas. vt d̄z Ro. i. q̄ aut̄ cōspiciūt̄ intellectu non
 credit̄. ergo nō ē necessariū ad salutem vt b̄o aliq̄ credat.

Ad q̄ d̄z qd̄ d̄z Deb. x. Sine fide impossibile ē placere
 teo. Nō d̄m qz i oibz naturis ordinatis iuenit̄ qz ad
 p̄fectionē nature inferioris duo occurrūt. Vñū qd̄ qd̄ ē
 fm̄ propriū motum. Aliud aut̄ est quod fm̄ motum su
 perioris nature. sicut aqua fm̄ motum propriū mouet̄
 tur ad cēp̄. fm̄ aut̄ motū lune mouet̄ circa cēp̄ fm̄ fluxū
 ⁊ refluxū. Sicut etiā ortes planetaz mouet̄ p̄ncipiū motū
 ab occidēte i oriētē. motu aut̄ p̄ncipiū orbis ab oriētē in occi
 dētē. Sola aut̄ natura rationalis creata b̄z immediatū or
 dinē ad teū. qz cetera creature nō attingūt̄ ad aliqd̄ vñ.
 s̄ solū ad aliqd̄ p̄ncipale p̄ncipales diuinā bonitatē. vel
 i essēdo t̄m sicut inaiata. vel etiā i viuēdo ⁊ cognoscēdo
 singularia. sic plante ⁊ aialia. Natura aut̄ rationalis in
 q̄ntū cognoscit̄ vñem boni ⁊ entis rōnem b̄z immediatū or
 dinē ad vniuersale essēdi p̄ncipiū. Defectū ergo rari
 onalis creature nō solū consistit i eo qd̄ ei cōp̄t̄ fm̄ suā na
 turā. s̄ i eo etiā qd̄ ei attribuit̄ ex qd̄ā sup̄naturali p̄fecti
 one diuine bonitatis. Cū ⁊ sup̄ dicit̄ ē qz vltima beatitu
 do hōis consistit i qd̄ā sup̄naturali dei visione ad quā qd̄ez
 visione b̄o p̄tingere non p̄t nisi p̄ modū addiscētia a teo
 doctore. fm̄ illud Job. vi. Vis q̄ audit a parte ⁊ dicit̄
 venit ad me. Huius aut̄ discipline sit b̄o p̄iceps nō stari.
 s̄ successe fm̄ modū sue nature. Vis aut̄ talis addiscēs
 optet̄ qz credat ad hoc qz ad p̄fectā sciētā p̄ueniat. sic etiā
 philosophū dicit̄ qz optet̄ addiscētes credere. vñ ad hoc qz
 b̄o p̄ueniat ad p̄fectā visionē beatitudinis p̄ncipiū qz cre
 dat teo tāqz discipul? mḡo docēt̄. Ad p̄ncipiū ergo di
 cēdū qz natura hōis respēdet a superiorī natura ad ei? p̄fe
 ctionē nō sufficit cognitio naturalis. s̄ requirit̄ qd̄ā sup̄na
 turalis vt sup̄ dicit̄ ē. Ad sc̄o d̄m qz sic b̄o p̄ nam
 tale lumē intellectū assentit̄ p̄ncipiū. ita b̄o p̄ncipiū per

habitu fidei bz rectu iudiciu de his q pueniunt illi pnti.
z hoc mo ena plume fidei diuinit' infusi boi bo assentit
his q sunt fidei no aut' pnti. z ideo nihil piculi vel vana
tionis inest his q sunt i rpo iesu ab ipo illuminati p fide.

Ad quartuz sic procedit

Uides q ea q rone naturali pbari pnt no sit necessarii
credere. In opibz eni rei nihil supfluu iuenit multo miu
nus q i opibz nature sed ad id qd p vnu pr fieri supflue
apponitur aliud. ergo ea q p naturale rone cognosci pnt
supfluu eor p fide accipe.

Prerea ea nec e credere de
qbo e fides. h no e de eode scia z fides. vt sup babitu e.
ergo scia sit de oibz illis q naturali rone cognosci pnt. vt
des q no oporteat credere ea q p naturale ronez pbatur.

Prerea oia scibilia videt ee vni ronis. si ergo qdam
eor pponunt boi vt crededa pari rone oia bmoi nec e eor
credere. hoc aut e falsu. no ergo ea q p naturale ronez cog
nosci pnt nec e credere.

Ratio vdm q necessarii e boi accipe p modu fidei non
solu ea q sunt sup ronez. h ena ea q p ronez cognosci pnt.
z hoc p pntia. pmo qd vt citi' bo ad vnitatis diuine
cognitione pueniat. Scia eni ad qua pnter pbare deuz
ee. z alia bmoi de teo. vltima boibz addiscenda pponit p
suppositis multis alijs sciens. z licet nifi post multu rps
vite sue bo ad rei cognioez pueniat. sed vt cognitio
rei sit coior. Multi enim i studio scie pficere no pnt. vel
ppr tebtudine igent. vel ppr alias occupandez z necessi
tates spalis vite. vel ena ppr torpore addiscendi q oino rei
cognioe fraudaret nisi pponeret eis diuina p modu hie
rei. tertio mo ppr certitudine. No eni biana i rebo diuini
tis e multu rehdca. Cu' signuz e. qz philosophi de rebo
biano naturali lue stigaride pcurates i multis erraue
rnt. z libt' p hie scelerit. vt ergo eor indubitate z certy
ta cognitio apud hoies de teo opruit q diuina eis p mo
du fidei maderet qsi a teo vicia q mnti no pot. Ad pri
mum ergo vdm q iuehgano naturalis ronis no sufficit
biano generi ad cognioez diuinoz ena q rone ondi pnt
z io no e supfluu vt talia credat. Ad scdz vdm q d eode
no pr e scia. z fides apud etide. h id qd e ab vno sciti p
ee ab alio creditu. vt sup dictu est.

Ad quintu sic proceditur

Uides q no tenet bo ad crededu aliqd explicite. Null'
eni tenet ad id qd no e i e' p'rate. h credere aliqd explici
te no e i hois p'rate. Di eni Ro. x. Quod credit i illum
que n audiet. quod audiet sine p'dicare quo aut p'dica bnt
nisi mittat. ergo credere aliqd explicite boi tenet. Prere
teea sic p fide ordinamur i teo. ina ena p charitate. h ad
p'lemadu pcepta charitatis bo no tenet. h sufficit sola p'
paratio animi. sic p'z i illo pcepto vni qd ponit Mat. v.
Si q's p'cesserit te i vna manilla p'be ei z alia z i alijs co'z
h' lib. vt Aug' exponit i li. d' mone d'ni i more. ergo ena
no tenet bo explicite aliqd credere. sed sufficit qd habeat
aiuz pparatu ad crededu ea q a teo pponit. Prere
teea bonu fidei i qda obediencia p'stit. fm illud Ro. i. Ad obe

diendu fidei oibz g'nto. h ad vntu obediencie no req'it
q bo aliq' d'et'rmnata pcepta obleruet. h sufficit q beat
pmpri aiuz ad crededu fm illd' ps. Para' su z n su tur
bar. vt custodia madata tua. ergo videt q ena ad fidez
sufficiat q bo habeat pmpri aiuz ad crededu ea q ei diuini
nt' pponit. absq' hoc q explicite aliqd credat.

Ad sextum sic proceditur

Uides q ea q rone naturali pbari pnt no sit necessarii
credere. In opibz eni rei nihil supfluu iuenit multo miu
nus q i opibz nature sed ad id qd p vnu pr fieri supflue
apponitur aliud. ergo ea q p naturale rone cognosci pnt
supfluu eor p fide accipe.

Prerea ea nec e credere de
qbo e fides. h no e de eode scia z fides. vt sup babitu e.
ergo scia sit de oibz illis q naturali rone cognosci pnt. vt
des q no oporteat credere ea q p naturale ronez pbatur.

Prerea oia scibilia videt ee vni ronis. si ergo qdam
eor pponunt boi vt crededa pari rone oia bmoi nec e eor
credere. hoc aut e falsu. no ergo ea q p naturale ronez cog
nosci pnt nec e credere.

Ratio vdm q necessarii e boi accipe p modu fidei non
solu ea q sunt sup ronez. h ena ea q p ronez cognosci pnt.
z hoc p pntia. pmo qd vt citi' bo ad vnitatis diuine
cognitione pueniat. Scia eni ad qua pnter pbare deuz
ee. z alia bmoi de teo. vltima boibz addiscenda pponit p
suppositis multis alijs sciens. z licet nifi post multu rps
vite sue bo ad rei cognioez pueniat. sed vt cognitio
rei sit coior. Multi enim i studio scie pficere no pnt. vel
ppr tebtudine igent. vel ppr alias occupandez z necessi
tates spalis vite. vel ena ppr torpore addiscendi q oino rei
cognioe fraudaret nisi pponeret eis diuina p modu hie
rei. tertio mo ppr certitudine. No eni biana i rebo diuini
tis e multu rehdca. Cu' signuz e. qz philosophi de rebo
biano naturali lue stigaride pcurates i multis erraue
rnt. z libt' p hie scelerit. vt ergo eor indubitate z certy
ta cognitio apud hoies de teo opruit q diuina eis p mo
du fidei maderet qsi a teo vicia q mnti no pot. Ad pri
mum ergo vdm q iuehgano naturalis ronis no sufficit
biano generi ad cognioez diuinoz ena q rone ondi pnt
z io no e supfluu vt talia credat. Ad scdz vdm q d eode
no pr e scia. z fides apud etide. h id qd e ab vno sciti p
ee ab alio creditu. vt sup dictu est.

Ad sextum sic proceditur

Uides q egliter oes tenet ad habedu fide explicita. Ad
ea eni q sunt de necessitate saluis oes tenet. sic p'z de p'
ceptis charitatis h explicano crededoz e de necessitate sa
luis vt dictu e. ergo oes egliter tenet ad explicite creded'
vni. Prere teea null' v'z examinat de eo qd explicite ere
dere no videt. h qnq' simplices examinat de minimis ar
ticulis fidei. ergo oes tenet explicite oia credere. Prere
teea si mozes no tenet b're fide explicita. h soln implicita
opret q babeat fide implicita i fide maior. h hoc videt pe
riculosu. qz possit p'rigere q illi maiores erraret. ergo vt
ref q mozes ena debeant b're fide explicita. sic ergo oes
egliter tenet ad explicite crededu.

q' boues arabar' & asine pascēbāt iuxta eos. q' videlz mi
nores q' signāf p' asinos debēt i' credēdis ad hēre maiori
bus q' p' boues signantur. vt Greg' exponit in .ij. moral.
Ratio vōm q' explicatio credēdoz fit p' reuelandoz diuī
nā Credibilia enī naturalē rōnez excedūt. reuelatio autē
diuina ordīe q' daz ad inferiores puenit ad supiores sic ad
boies p' angelos. & ad inferiores āgelos p' supiores. vt p' 3
p' d'ro. i. cele. ierar. Et iō pari rōne explicatio fidei op'z
q' pueniat ad inferiores boies p' maiores. & iō sic supiores
angeli q' inferiores illumināt hnt pleniorē noticiā d' rebo
diuinis q' inferiores. vt dicit d'ro. .ij. ca. cele. ierar. ita
etiā maiores boies ad q' p'ner alios erudite tenēf hie
pleniorē noticiā d' credēdis & mag' explicite credēz. Ad
p'mū ergo vōm q' explicatio credēdoz non eq'litet q'ntū
ad oēs ē de nōitate salutis. q' plura tenēf explicite crede
re maiores q' hnt officiū alios instruendi q' alij. Ad
scdm vōm q' simplices nō sūt examinādi de subtilitatibz
fidei nisi qnī habet suspitio q' sint ab hereticis repauiati.
q' i' his q' ad subtilitatē fidei p'nter solēt fidē simpliciū de
p'auate. si tū iueniūt nō p'nciat puerle doctrine ad hēre
te. si raliō et simplicitate deficiāt nō eis imputat. Ad
tertū vōm q' minores nō hnt fidē ipleiā in fide maiorz
nisi q'ntū. maiores ad hēretē doctrine diuine. Vñ & apls
dicit. ad loz. .iiij. Inuitatores mei estote sic & ego xpi. vñ
bāna cognitio nō fit reglā fidei sed vras diuina a q' si
aliq' maior deficiāt nō p'ndicat fidei simpliciū q' eos rectā
fidē hē credūt. nisi p'nciat eoz erroibz i' p'culari ad hē
retē s' vniuersalē ecclie fidē q' nō p'r deficiere d'no dicēte
Luc. .xij. Ego p' te rogauī. P'nte vt nō deficiat fides tua.

Ad septimū sic procedit

Uidet q' credere explicite mysteriū xpi nō fit de nōitate
salutis apud oēs. Nō enī tenēf hō explicite credere ea q'
angeli p'noziāt. q' explicatio fidei fit p' reuelationē diuī
nā q' puenit ad boies mediātibz angelis vt dicit ē. s' enī
angeli incarnationē mysteriū ignoraueūt. vñ q'ebāt in
psalmo. Quis ē iste rex glie. Et Esa. .liij. Quis ē iste q'
venit de edom. vt d'ro. exponit. .vñ. ca. cele. ierar. ergo ad
credēdū explicite mysteriū incarnationis. boies nō tenebāt
P'nterea p'ntat beati Jobāne baptista de maioribus
fuisse & p'ncipalissimū xpo v' q' d'no dicit Mar. .i. Inē natos
multoz null' maior eo surrexit. s' Jobānes baptista non
videt xpi mysteriū explicite cognouisse. cū xpo q'lierit.
Tu es q' vētur' es. an aliū expectam'. vt habet Mar. .i. et
go nō tenebāt etiā maiores ad habēdū explicatā fidē de
xpo. P'nterea multi gētiū adepti sunt salutē p' myste
riū āgeloz vt dicit d'ro. .ij. ca. cele. ierar. s' gēntes nō ha
buerūt fidē de xpo nec explicatā nec ipleiatā. q' videt. qz
nulla eis reuelatio facta fuit. ergo videt q' credere expli
cite xpi mysteriū nō fuerit oibz necessariū ad salutē. Et
p' ē q' d' Aug' dicit libro de correctōe & g'ra. Illa fides la
na ē q' credim' nullū boiez siue maioris siue parue eratis
liberari a p'rago momis. & obligatiōe peccati nisi p' vnum
mediatorē dicit & boium iesū xpm. Ratio vōm q' sic sup
dictū ē. illud p'ntē & p'le p'nter ad obiectū fidei. p' qd' hō
beatitudinem consequitur. Ua autē boibus venēdi ad
beatitudinē ē mysteriū incarnationis & passionis xpi. Dē
enī Act. .iiij. Nō ē aliud nomē dāni boibz i' quo opozreat
nos saluos fieri. & ideo mysteriū incarnationis xpi aliq'litet
oportuit oī tpe ēē creditū apud oēs. diuersimode tū p'm
diuersitate rēpōz & plonaz. Nam an itanī p'ci hō habuit
explicatā fidē de xpi incarnationē p'm qd' ordinabat ad cō
firmationē glie. non aut' p'm q' ordinabat ad liberationē a

p'cto p' passionē & resurrectionē. qz hō nō fuit p'cius peccat
ti futurū. Uidet autē incarnationis xpi p'cius fuisse p' hoc
qd' dixit. Propter hoc relinquet hō p'ntē & mēz. & ad hē
retibz vroz sue. vt habet Gen. .ij. Et hoc apls ad Eplē. .v.
dicit factū magnum ēē in xpo & ecclia quod quidem sa
cramentum nō ē credibile p'imum boiez ignoraue. Post
peccatū aut' fuit explicite creditū mysteriū xpi. nō solū q'ntū
ad incarnationē. s' etiā q'ntū ad passionē & resurrectionē.
q'ntū hūanū gen' a peccato & morte literaf. aliter enī nō p'nt
guraliter xpi passionē q'bdā sacrificiū & an legē & sub le
ge q' qdē sacrificiū signatū explicite maiores cognosce
bāt. minores aut' sub velamine illoz sacrificiū credentes
ea diuini' ēē disposita p' xpo venturo quodāmodo habē
bāt xlatā cognitionē. & sic sup' dictū ē ea q' ad mysteria xpi
p'nter. tāto difficil' cognouerūt. quāto xpo remonozes
fuerūt. & tāna facili' cognouerūt. q'ntū xpo p'ncipales fu
erūt. Post xps aut' g'ce reuelare tā maiores q' minores te
nent hie fide explicatā de mysteriis xpi p'ncipue q'ntū ad ea
q' coiter in ecclia solēntāf & publice p'pontiā sic sunt articu
li in carnatiōis. de q'ntū sup' dictū est. s' illas aut' subtiles p'nt
detandēs circa incarnationis articulos tenēf aliq' magis vlt
mū' exphere credere p'm q' puenit statū et officio vniū
cuiusq'. Ad p'mū ergo dicitū q' angelos nō oīno lamē
mysteriū regni dei. sic Aug' dicit. v. sup' Gen. ad itāz. q' dā
tū vōnes hnt mysteriū p'lect' cognouerūt xpo reuelante.
Ad scdū vōm q' Jobānes baptista de aduētū xpi i' car
ne nō q'siuit q'ntū hoc ignoraret cū ipse hoc ē. p'sse p'sellus iū
erit dicit. Ego vidi & restitimonū p'hibui. qz bic ē hō' dei
vt habet Job. .v. Vñ nō dixit tu es q' venisti. s' tu q' vētu
rus es. q'ntū de futuro nō de p'nto. Sicut nō ē credere
dū q' ignorauerit enī ad passioē vētur'. Iple enī dixerat
Ecce agn' dei q' tollit p'ctā mūdi p'ncipias et' imolationē su
rurā. Et cū hoc p'nter alij etiā nō cognouerūt s' an p'nter
rūt. sic p'ncipue p'z Esa. .liij. Potest ergo dici sic Greg' dicit
q' inq'liuit ignorās an ad infernū eēt i' p'ria p'p'ona dēscē
sur'. Sciebat aut' q' vire' passionis ei' extēdēda erat v'qz
ad eos q' ilimbo detinebāt. p'm illud Zach. .ix. Tu q' i' san
guine telamēti tui emisisti vinctos te lacu i' q' nō ē aq'. nec
hoc tenebāt explicite credere anq' eēt i'plet' i' q' p' seip' in de
beret dēscēdere. Vel p' dicit sic Amb' dicit sup' Luc. q' nō in
q'siuit ex dubitationē seu ignorātia s' magis ex p'ierate. Vñ
pōt' dicit sic Anso' dicit q' nō inq'siuit q' tpe ignoraret. sed
vt p' xpm sanāret et' discipul'. vñ & xps ad discipuloz in
structionē tū dicit signa opoz' ostēdēs. Ad tertū vōm q'
multis gētiū facta fuit reuelatio de xpo vt p'z p' q' p'nter
rūt. Nam Job. .ij. dicit. Scio q' redēptor meus viuit. Sibilla
etiā p'ncipauit q'dā de xpo vt Aug' dicit. Inuenit etiā i' bi
stor'is romanoz q' tpe Cōstāntini augusti & Helene mēsis
ei' inuentū fuit quoddā sepulcrum in quo iacebat homo
auream laminam habēs in pectore in qua scriptum erat.
cōstitus nalcetur ex virgine. et ego credo in eū. O sol sub
Helene & Constantini temporibus itez me videbis. Si
qui tamē saluati fuerunt in quibus reuelatio nō fuit facta
non fuerunt saluati absqz fide mediatoris. quia & si nō ha
buerunt fidem explicatā. habuerunt tū fidem implicatā
in diuina p'ndentia credentes deum esse liberatorem boi
minum p'm modos sibi placitos. & p'm q' aliquibus vicitā
tem cognoscentibus spiritū reuelasset p'm illud Job. .xxxv.
Qui docet nos sup' iumenta terre.

Ad octauū sic procedit

Uidet q' credere trinitatem explicite non fuerit de nē
cessitate salutis. Dicit enī apls ad Heb. .i. credere oportet

accedere ad deū. qz ē. r qz in qdēnto seremuneratoz ē. sed hoc p̄t credi absqz fide trinitatis. ergo nō optebat explicite fidei de trinitate b̄t. **P**roterea dñs dicit Job. xvij. **P**̄t manifestari nomē tuū boībz. qd̄ exponēs Aug. dicit non id nomē tuū q̄ vocaris deus. s; q̄ vocaris p̄t me. **E**t postea subdit enā. **I**n hoc q̄ deus fecit b̄tē mūdū norū i oībz gēntib; i hoc q̄ nō ē cū dñs falsis colēdus nor? i iudea de us. **I**n hoc dō q̄ p̄t ē b̄t? xpi p̄t que tollit peccata mūdū hoc nō mē et? p̄t occultū. nūc manifestant eis. ergo an xpi aduētū nō erat cognitūz q̄ i diuinitate eēt paternitas z filiatio. nō ergo trinitas explicite credebatur. **P**roterea illud tenemur explicite credere in deo qd̄ ē beatitudinis obiectū. s; obiectū beatitudinis ē bonitas sumā q̄ p̄t intelligi i deo enā sine psonaz distinctione. ergo non fuit necessariū explicite credere trinitatē. **S**z ē q̄ i veteri testamēto multipliciter exp̄ssa est trinitas psonaz sic statim in p̄t. **G**en. dicit ad exp̄sionē trinitatis. **F**aciam? boīez ad imaginē z similitudinē nr̄az. ergo a principio de necessitate salutis fuit credere trinitatē. **R**esponso dōm q̄ mysteriū xpi explicitate credi non p̄t sine fide trinitatis. qz in mysterio xpi hoc p̄tinet q̄ filius dei carnē assumpserit. q̄ p̄t ḡtaz sp̄s sancti in mūdū renouauerit. r̄tēz q̄ de spiritalitate cōceptus fuerit. r̄ iō eodē mō q̄ mysteriū xpi an xpm fuit explicite creditū a maiorib; ip̄sitate aut r̄ q̄ si sufficiens saluā b̄t. ita enā z mysteriū trinitatis. **E**t ideo etiam post ip̄s gēte diuulgate tenēt oēs ad explicite credēdūz mysteriū trinitatis. z oēs q̄ renascūt i xpo hoc ad ip̄s cōf p̄ iuocatio nē trinitatis. s̄m illud **M**at. vlt. **C**ūtes docete oēs gētes baptizātes eos i noīe p̄ris z filij z sp̄s sancti. **A**d primū ergo dōm q̄ illa duo explicite credere de deo oī tpe et q̄ ad oēs necessariū fuit. nō tñ ē sufficiens oī tpe z q̄ ad oēs. **A**d s̄cōm dōm q̄ an xpi aduētū fides trinitatis erat occulta i fide maior sed p̄ xpm manifestata est mundo p̄ aplos. **A**d tertiū dōm q̄ luma bonitas dei s̄m modūz q̄ nūc intelligitur p̄ effectū p̄t intelligi absqz trinitate psonaz. s; s̄m q̄ intelligitur i seip̄a. p̄t videri a beatis. non p̄t intelligi sine trinitate psonaz. z itē ipsa visio psonaz diuinaz p̄ducit nos ad beatitudinem.

Ad nonūz sic proceditur

Videtur q̄ credere nō sit meritorū. **P**ropter enā merēdi ē charitas. vt sup̄ dictū ē. s; fides ē p̄ambula ad charitatē sic z natura. ergo sic ac̄ nature nō ē meritorū. qz naturalib; nō meremur. ergo nec ac̄ fidei. **P**roterea crederet medū ē iter opinari z scire vel p̄siderare scita. s; cōsiderano scie nō ē meritoria. s̄t aut nec opinio. ergo enā nec credere ē meritorū. **P**roterea ille q̄ assentit alicui rei credēdo aut b; cām sufficiens inducētē ip̄m ad credendū aut nō. **S**i b; sufficiens inducētē ad credēdū nō videtur hoc ei ē meritorū. qz nō ē ei tā libez credere z nō crederet. **S**i aut nō b; sufficiens inducētē ad credēdū leuitas ē credere. s̄m illud **E**c̄. viij. **Q**ui cito credit leuis ē corde et sic n̄ videt eē meritorū. ergo credere nullo mō ē meritorū. **S**z ē qd̄ dicit ad **Heb**. xi. q̄ sc̄i p̄ fidei adepti s̄r p̄missiones. qd̄ nō eēt nisi credēdo mererēt. ergo credere ē meritorū. **R**esponso dōm q̄ sic sup̄ dictū ē ac̄ n̄r sunt meritorij in q̄ntū p̄cedūt ex libero arbitrio moto a deo p̄ ḡtaz. **U**nois ac̄ b̄tān? q̄ subiectū libero arbitrio si sitrelatus i deū p̄t meritorū esse. **I**pm aut credere ē ac̄ ite. lēctus assentientis p̄tati diuine ex ip̄o volūtatē a deo motē p̄ ḡtaz. z sic subiacet libero arbitrio i ordie ad deū. **U**nois ac̄ fidei p̄t eē meritorū. **A**d primū ergo dōm q̄ natura cōparat ad charitatē q̄ ē merēdi principū sic materia ad

formā fides aut p̄p̄t ad charitatē sicut dispositio p̄cedēs vltimā formā. **M**anifestū ē aut q̄ subiectum vel materia nō p̄t agere nisi d̄tate forme. nec enā dispositio p̄cedens anqz forma adueniat. sed postqz forma aduenit. tā subiectū q̄ dispositio p̄cedēs agit i d̄tate forme q̄ ē principale agētē diuini principij. sic calor ignis agit i d̄tate forme substantialis. **S**ic ergo neqz natura neqz fides sine charitate p̄t p̄duce re actū meritorū. s; charitate sup̄ueniētē ac̄ fidei sit meritorū. **P**roterea sic ac̄ nature z naturalis liberi arbitrij. **A**d s̄cōm dōm q̄ i sc̄a duo p̄t p̄siderari. s; ip̄e assentus sc̄tis ad rem sc̄tā. z p̄sideratio rei sc̄te. **A**ssensus aut sc̄ie nō subiectū libero arbitrio qz sc̄tis cogit ad assentendū p̄ efficacā demōstrationis. z ideo assensus sc̄ie nō ē meritorū. **S**z p̄sideratio actualis rei sc̄te subiacet libero arbitrio. **E**st enī in p̄tate boīs p̄siderare vel nō p̄siderare. z iō p̄sideratio sc̄ie p̄t eē meritoria si referat ad finē charitatis. i. bonoz dei vel vtilitatē p̄tati. s; i fide vtrūqz subiacet libero arbitrio. z iō q̄ntū ad vtrūqz ac̄ fidei p̄t eē meritorū. s; opinio nō b; h̄mū assensum. **E**st enī quoddā velle z infermū s̄m p̄tati i p̄tati posterior. **U**nois nō videt p̄cedere ex p̄fecta volūtatē. z sic ex p̄t assensus nō multū videt b̄tē rōnez meriti. s; ex p̄t p̄siderandis actualis p̄t meritoria eē. **A**d tertiū dōm q̄ ille q̄ credit b; sufficiens inducētē ad credēdū. **I**nductus enī auctē diuine doctrine miraculis cōfirmate z qd̄ p̄t ē interiori instinctu dei mutariū. **U**nois nō leuiter credit cū habeat sufficiens inducētē ad credēdū. z ideo non tollitur ratio meriti.

Ad decimūz sic procedit

Videtur qd̄ inducitur ad ea q̄ sunt fidei diminuit meritū fidei. **D**icit enī **Greg** i qd̄a omel. q̄ fides non b; meritiū cui b̄tāna rō p̄bet experimētū. s; ergo rō b̄tāna sufficiens experimētū p̄bet. totalit̄ excludit meritū fidei. videt ergo q̄ q̄slibet rō b̄tāna inducta ad ea q̄ sunt fidei diminuat meritū fidei. **P**roterea qd̄ dicit diminuit rōnem d̄tatis diuini rōnez meriti. qz sc̄litas d̄tatis ē p̄tati. vt enā p̄tati philosophi dicit primo ethicorū. s; rō b̄tāna videt diminuit rōnez p̄tatis ip̄s fidei. qz de rōne fidei ē q̄ sit nō apparenū vt sup̄ dictū ē. **Q**uāto aut plures rōnes inducte ad alē qd̄. tāto min? hoc ē nō apparet. ergo rō b̄tāna inducta ad ea q̄ sunt fidei meritū fidei diminuit. **P**roterea p̄tati cōtrarie sunt cause. ad id qd̄ inducunt d̄tati fidei augēt meritū fidei. siue sit p̄secutio cogētis ad recedēdum a fide. siue enā sit rō aliqz p̄tades. ergo rō coadiuuās fidē dimi nuit meritū fidei. **S**z ē qd̄. i. **P**et. iij. dicit. **P**arati sp̄ ad satisfactionē oī polcētū reddere rōnez de ea q̄ i nobis ē fide z spe. nō aut ad hoc induceret aplos si p̄ hoc meritū fidei diminueret. nō ergo rō diminuit meritū fidei. **R**esponso dōm q̄ sic dictū ē ac̄ fidei p̄t eē meritorū in q̄ntū subiacet volūtatē. nō solū q̄ntū ad vlti s; enā q̄ntū ad assentū. **R**atio autē b̄tāna inducta ad ea q̄ sunt fidei dupliciter se p̄t b̄tē ad volūtatē credēdo. **U**no qd̄em mō sicut p̄cedens. pura cū aliqz aut tāta b̄tē volūtatē aut nō b̄tē. p̄tati volūtatē ad credēdū nisi rō b̄tāna induceret. z sic rō b̄tāna inducta dimi nuit meritū fidei. **S**ic enā sup̄ dictū ē q̄ passio p̄cedēs electionē i d̄tatis moralib; diminuit laudē d̄tatis ac̄. **S**i enī bō ac̄ d̄tatis moralib; d; exerceat p̄tati iudiciū ratio nis nō p̄tati passionē ira credere d; bō ea q̄ s̄t fidei nō p̄tati rōnez humanā. sed p̄tati auctoritatē diuinā. **A**lio modo rō b̄tāna p̄t se b̄tē ad voluntatē credentis consequentē. **E**nī enim homo habet p̄tati voluntatē ad credendū diligit vtilitatem credentis. z super ea excogitat. z amplectitur. s; qz rōnez ad hoc inuenire p̄t. z h̄mū ad hoc ratio

būana nō excludit meritū fidei. s; ē signū maioris meriti
 Si c etiā passio psequē i vrbūto moralib; ē signū pmi
 pnois volūtatē vt sup dictum ē. 2 hoc signaf Job .iij.
 vbi samaritanū ad mulierē p quā rō būana figurat dicit
 rūt: Jā nō ppr tuā loqūā credim? Ad pmiū ergo vōm
 q; Greg? loqur i casu illo qū bō nō h; volūtatē credēdi
 ea q; sunt fidei nisi ppr rōnē; inducā. Qū aut bō h; volū
 ratē credēdi ea q; sunt fidei ex sola auctē diuina etiā si ba
 beat rōnē; remōstratiua; ad aliqd eoz pura ad hoc qd est
 vj; ee. nō ppr hoc tollit vel minuit meritū fidei. Ad scōz
 dicēdū q; rōnē; q; inducūt ad auctē; fidei nō sunt remō
 strationē; q; in visione itelligibilē intellectū būanū redu
 cere pnt. 2 ideo nō resūnt ee nō appāreā. s; remouēt im
 pedimēta fidei ostēdēdo nō ee impossibile qd i fide ppor
 nit. vñ p rales rōnē; nō diminiuit meritū fidei nec rano
 fidei. s; rōnē; remōstratiue inducē ad ea q; sunt fidei p
 ambula. videl; ad articulos. 2 si diminiunt rōnē; fidei.
 q; faciūt appāre; id qd pponitur. non tū diminiuit rōnē;
 charitatis p quā volūtatē ē pmpa ad id credēdū etiā si
 nō appāret. 2 iō nō diminiuit rō meriti. Ad tertium
 dicēdū q; ea q; repugnāt fidei siue i p;ideratiōe hois siue
 i exteriori p;eantione in tñ augēt meritū fidei in q; nō offē
 dit volūtatē magis pmpa 2 hēma in fide. 2 iō martyres
 ma; fidei meritū habuerūt nō recedētes a fide ppr p;ca
 riones. 2 etiā sapiētēs ma; meritū fidei hnt nō recedētes
 a fide ppr rōnē; p;oz vel hereticoz s; fide inducitos. S;
 ea q; pueniūt fidei nō semp diminiuit pmpitudinē vo
 lūtatē ad credēdū. 2 iō nō semp diminiuit meritū fidei.

Deinde considerandū

Et de exteriori fidei actu qd ē p;essio Et circa hoc
 q;erunt duo. pmo vt 7 cōfessio sit act? fidei
 scdo vt 7 cōfessio sit necessaria ad salutē.

Ad pmiū sic proceditur

Vidēt q; p;essio nō sit act? fidei. Ad enī idē act? p;net
 ad diuersas v;utes s; p;essio p;net ad pniām cur? ponit
 p; ergo nō ē act? fidei. P;terea ad hoc q; bō cōfiteat
 fidē retrahit interdiū p timorē vel etiā ppr aliqū cōfūsiō
 nē. Qū 2 aplo ad Ephe. vlt. penitōzate. p se vt res libi cū
 fiducia notū facere mysteriū euāgelij. s; nō recedere a bo
 no ppr p;fūsiōnē vel timorē p;net ad fortitudinē q; moder
 rat audacias 2 timores. ergo vidēt q; p;essio nō sit actus
 fidei. s; magis fortitudinis vel p;stāne. P;terea sicut
 p; fidei timorē inducit aliq; ad p;itēdū fidē extērius. ita
 etiā inducit ad alia extēriora bona opa faciēda. Dic enī
 Gal. v. q; fides p dilectionē opaf. sed alia extēriora opa
 nō ponūt act? fidei. ergo etiā neq; p;essio. Sed 3 ē qd
 ij. ad Thessal. i. sup illud. 207. fidei i v;ute. dicit glo. 1.
 p;fessione q; p;ne ē op? fidei. Rūlio vōm q; act? extērioz
 res illi? virtutis p;ne sunt act? ad q; nō fines s; in suas spe
 cies referunt. sicut teunantē p; suā sp;ciē referē ad finem
 abstinētiē q; ē cōpescere carnē. 2 ideo ē act? abstinētiē. cōp
 fessio aut eoz q; sunt fidei s; suā sp;ciē ordinat sicut ad
 finē ad id qd ē fidei. s; in illud. ij. ad Cor. iij. habētes etiā
 rem spm fidei credim? ppr qd 2 loqimur. Extērioz enī lo
 cūno ordinat ad significādū id qd i corde p;cipit. vñ sicut
 p;cept? itēnoz eoz q; sunt fidei ē p;ne fidei act? ita etiā et
 extērioz p;fessio. Ad pmiū ergo vōm q; triplex ē p;fessio
 q; i scripturis laudat. Una ē p;fessio eoz q; sunt fidei 2 ista
 ē p;na? act? fidei. v;potē relata ad fidē hnt. sicut dicitur est
 Alia ē p;fessio grāpaciōis siue laudis. 2 ista est act? latie

Ordinat enī ad honozē dei extēri? exhibēdū qd ē finis la
 tie. Tertia ē p;fessio p;oz. 2 hoc ordinat ad telenonem
 p; h; q; est finis p;ntēte vñ p;net ad pniā. Ad scōz di
 cēdū q; remouēs p;bitēs nō ē causa p se s; p actūs vt p; 2
 p p;im i. vñ. p;bitē. Qū fortitudo q; remouet impedimē
 tū p;fessionis fidei. s; timorē vel erubescētiā nō ē p;ne 2
 p se causa p;fessionis s; q; p accidēs. Ad tertū vōm q;
 fides itēnoz mediāre dilectiōe causat oēs extēriores act?
 v;ritū mediāndo aliq; virtutib; imperādo nō eliciēdo s; 2
 p;fessionē p;ducit tāq; p;niū actū nlla alia v;ute mediāte.

Ad secundum sic procedit

Videtur q; p;essio fidei nō sit necessaria ad salutē. Illud
 enī vidēt ad salutē sufficere p qd bō attingit finē v;ritis
 s; finis p; fidei ē p;fessio būane mētis ad v;ritatē diuī
 nā qd p; etiā ē sine extērioz p;fessione. ergo p;essio fidei
 nō ē necessaria ad salutē. P;terea p extērioz p;fessionē
 fidei bō fidē suā aliq; hōi p;refact. s; hoc nō ē necessarium
 nisi illis q; hnt alios in fide instruere. ergo vidēt q; imo
 tes nō tenēt ad fidē p;fessionē. P;terea illud qd p; p;or
 v;gere i scādaliū 2 turbationē alioz nō ē necessariū ad sa
 lutē. Dicit enī aplo. i. ad Cor. x. Sine offēsiōe estote i
 v;ris 2 gētib; 2 ecclie dei s; p;fessionē fidei q; q; ad p;ur
 bationē infideles p;uocāt. ergo p;essio fidei nō ē necessa
 ria ad salutē. Sed 3 ē qd aplo dicit ad Ro. x. Corde ex
 v;dit ad iusticiā. ore aut p;fessio fit ad salutē. Rūlio dicit
 dñ; q; ea q; sunt necessaria ad salutē cadūt sub p;ceptis di
 uine legis. p;fessio aut fidei cū sit quoddā affirmatiū nō
 p;ōt cadere nisi sub p;cepto affirmatiuo. Qū eodē mō eit
 de necessarijs ad salutē. quō p;ōt cadere sub p;cepto affir
 matiuo diuine legis. P;cepta autē affirmatiua vt sup
 dictū ē nō obligāt ad semp 2 si semp obligāt. Obligant
 aut p loco 2 tpe. 2 s; n; alias circūstantias v;bitas s; in q;o
 operatiū būanū limitari ad hoc q; sit act? v;ritis. Sic er
 go p;itēri fidē nō sp; neg; i quolibet loco ē de necessitate sa
 lutis. s; aliq; loco 2 tpe q; s; p dimissionē bu; p;fessionis
 subtraheret honoz v;bit? v;ro. 2 etiā v;ritas p;mis impē
 dēda. pura si aliq; interrogat? de fide taceret. 2 ex hoc cre
 deret vel q; nō h;et fidē. vel q; fides nō eēt v;ra vel aliq; p
 et? ratiuitatē auerteret a fide. In b;ndi enī casib; p;fē
 sio fidei ē de necessitate salutis. Ad pmiū ergo vōm
 q; finis fidei sicut 2 alia; virtutū referē v; ad finē chari
 tatis q; ē amor dei 2 p;imi. Et ideo qū honoz dei vel v;li
 tas p;imi hoc expōit nō v; eēt p;itē? hō vt p; fidē suā ipi
 v;ritati diuine p;uigat. s; v; fidē extēri? p;itē? Ad scōz
 v; dicēdū q; i casu necessitatis vbi fides p;nditaf q;libet
 tenēt fidē suā aliq; p;palare. vel ad instructionē alioz fide
 lū siue p;fessionē vel ad reprimēdū infidelitū multati
 onem. s; aliq; tpe bō instruat v;boēs de fide nō p;net ad
 oēs fideles. Ad tertū vōm q; si turbatio infidelitū oriat
 te p;fessio fidei manifesta abiq; aliq; v;ritate fidei vel si
 velit nō ē laudabile i tali casu fidem publice p;itēri. Qū
 dñs dicit Mat. vij. Nolite sc;ri v;re canitio neq; margari
 tas v;ras spargere an; porcos. ne dimipāt v;as. s; si v;ritas
 aliq; fidei sp;ret aut nēctas affir p;cepta turbatiōe fidelitū
 reber hō publice fidē p;itēri. Qū Mat. xv. d; q; cū disci
 puli dimissent dñō q; p;bansei audro et? v;ro scādaltari
 sunt. dñs respondit. Simite illos s; turbati. ceci sunt et
 duces cecoz.

Deinde considerandū

De ipsa fidei v;ute. Et pmo qd de ipsa fide

secundo de habitibus fidei. tertio de causa fidei. quarto de effectu eius. Circa primum continent octo. primo quod sit fides. secundo in qua via sit sicut in subiecto. tertio versus forma et sit charitas. quarto versus eadem numero sit fides formata et informis. quinto versus versus fides sit virtus. sexto versus sit una virtus. septimo de ordine eius ad alias virtutes. octavo de comparatione certitudinis eius ad certitudinem virtutum intellectualium

Ad primum sic proceditur

Quid sit et in quibus fidei diffinitio qua apostolus ponit ad Hebr. xi. dicitur. Fides est substantia speranda reprobata argumentum non apparentium. Nulla enim qualitas est substantia. sed fides est qualitas cui sit virtus theologica ut supra dictum est. ergo non est substantia.

¶ Proterea diuersa virtutum diuersa sunt obiecta. sed res speranda est obiectum spei. non ergo virtus ponitur in diffinitione fidei tanquam obiectum.

¶ Proterea fides magis proprie dicitur per charitatem quam per spem. quia charitas est forma fidei ut supra patet. magis ergo ponitur debuit in diffinitione fidei res diligenda quam res speranda.

¶ Proterea idem non dicitur in diuersis generibus. sed substantia et argumentum sunt diuersa genera non subalternativa post se. ergo inconuenienter fides dicitur substantia et argumentum.

¶ Proterea per argumentum veritas manifestatur et ad quod inducitur argumentum. sed illud dicitur esse apparetur cur veritas est manifestata. ergo videtur oppositum implicari in hoc quod dicitur argumentum non apparentium. quia argumentum facit rem per se non apparentem.

¶ In hoc non sufficit auctoritas apostoli. Ratio dicitur quod si quid dicitur predicta verba apostoli non esse fidei diffinitionem. nisi si quis recte consideret omnia ex quibus fides potest diffiniri in predicta descriptione tanguntur. sed obiectum non ordinatur sub forma diffinitionis. sic enim apud philosophos per se nulla syllogistica forma syllogismorum principia tanguntur.

¶ Ad cuius evidentiam considerandum est quod cum habet cognoscitur per actum. et actus per obiecta. fides cum sit habitus quod dicitur virtus diffinitur per actum in operatione ad proprium obiectum. actus autem fidei est credere sicut supra dictum est. quod actus est intellectus. tunc minuitur ad virtutem et proprio voluntatis. sic ergo actus fidei habet ordinem. et ad obiectum voluntatis quod est bonum est finis. et ad obiectum intellectus quod est veritas. Et quia fides cum sit virtus theologica sicut supra dictum est. habet ordinem per obiectum et sine necessitate est per obiectum fidei et hinc proportionabiliter sibi correspondet. Dicitur enim autem supra quod veritas prima est obiectum fidei sicut quod ipsa est non veritas. et ea quod propter ipsam inheret. et sicut hoc oportet quod ipsa veritas prima se habeat ad actum fidei per modum finis sicut rationem rei non visum. quod pertinet ad rationem rei sperare. sicut illud apostoli ad Romanos. viij. Quod non videtur speramus. veritatem enim videre est ipsam habere. non autem sperat aliquid id quod iam habet. sed spes est de hoc quod non habet ut supra dictum est. Sic ergo habitudo actus fidei ad finem quod est obiectum voluntatis significat in hoc quod dicitur fides est substantia reprobata. Substantia enim solet dici et prima inchoatio cuiuslibet rei. et maxime quoniam tota res se quousque pertinet virtute in primo principio. puta si dicantur quod prima principia in demonstrabilia sunt substantia scientie. quia scilicet primum quod in nobis est de scientia sunt huiusmodi principia. et in eis virtute pertinet tota scientia. Per hunc ergo modum dicitur fides esse substantia reprobata. quia scilicet prima inchoatio reprobata speranda in nobis est per assensum fidei qui virtute pertinet omnes res sperandas. In hoc enim speramus beatificati quod videtur huiusmodi apta visione veritatis cui per fidem adheremus. ut patet per ea que supra de felicitate dicta sunt. Habitudo autem actus fidei ad obiectum intellectus sicut quod est obiectum fidei designat in hoc quod dicitur argumentum non apparentium. et sicut argumentum per argu-

men effectu. Per argumentum enim intellectus includitur ad intentionem aliam veram. unde ipsa forma adhesionis intellectus ad veritatem fidei non apparentem vocatur hic argumentum. Unde aia ista habet quatuor. quia scilicet pauco atate diuina intellectus credentis quincif ad assensum bis quod non videt. Si quis ergo in forma diffinitionis huiusmodi obiecta reducere velit potest dicere quod fides est habitus mentis qui inchoat virtutem et in nobis facit intellectum assentire non apparentibus. Per hoc enim fides ab omni alio distinguitur quod ad intellectum pertinet. Per hoc et quod dicitur argumentum distinguitur fides ab opinione suspitione et dubitatione per quod non est prima adhesionis intellectus ad aliquid. Per hoc autem quod dicitur non apparentium. distinguitur fides a scientia et intellectu per quod aliquid sit apparetur. Per hoc autem quod dicitur substantia speranda reprobata. distinguitur virtus fidei a fidei ceteris sumpta que non ordinatur ad beatitudinem speratam. Des autem diffinitiones que cumque de fide dantur explanationes sunt huiusmodi qua apostolus ponit. Quod enim dicit Augustinus. Fides est virtus que creditur quod non videtur et quod dicitur Damascenus. quod fides non est inchoatio sensus. et quod alij dicunt quod fides est certitudo ad quod dicitur ad absentibus supra opinionem et infra scientiam. id est et quod apostolus dicit. argumentum non apparentium. Quod dicitur Dionysius. dicitur. quod de diuino. quod fides est manens credentium fundamentum collocans eos in veritate. et in ipso veritate. id est et quod dicitur substantia reprobata. Ad primum ergo videtur quod substantia non sumit hunc finem quod est generalis sicut in aliis generibus diuisiuis. sicut quod in quibuslibet genere inuenitur quod dicitur similitudo substantie. per se primum in quibuslibet genere communis in se alia virtute dicitur esse substantia illorum. Ad secundum videtur quod cum fides pertinet ad intellectum sicut quod ipsa a voluntate operatur ordinem sic ad finem ad obiecta illarum virtutum quod proprie voluntas in se est spes. ut infra patet. et ideo in diffinitione fidei ponitur obiectum spei. Ad tertium videtur quod electio per se est virtus et non virtus et per se non virtus. et ideo res diligenda non ita proprie ad aptat fidei sicut res speranda. cum spes sit absentium et non virtus. Ad quartum videtur quod substantia et argumentum sicut quod in diffinitione fidei ponitur non in operantibus diuersa genera fidei nec diuersos actus. sed diuersos habitus diuersos virtutem actus ad diuersa obiecta ut ex dictis patet. Ad quintum dicitur quod argumentum quod sumit ex propriis principibus rei facit rem esse apparentem. sed argumentum quod sumit ex auctoritate diuina non facit rem in se esse apparentem. et tale argumentum ponitur in diffinitione fidei.

Ad secundum sic proceditur videtur

videtur quod fides non sit in intellectu sicut in subiecto. Dicit enim Augustinus in li. de predestinatione sanctorum quod fides in credentium voluntate consistit sed voluntas est alia potentia ab intellectu. ergo si des non est in intellectu sicut in subiecto. Proterea assensus fidei ad aliquid credentium. pertinet ex voluntate deo obedire. et ideo ergo laus fidei ex obedientia esse videtur. sed obedientia est in voluntate. ergo et fides non est in intellectu. Proterea intellectus est vel speculatiuus vel practicus. sed fides non est in intellectu speculatiuo. cum nihil dicat de vitabili et fugiendo. ut dicitur in iij. de aia non est ergo principium operationis. fides autem est quod per dilectionem operatur ut dicitur ad Gal. v. Sic enim nec in intellectu practico cuius obiectum est veritas proprie factibile vel agibile. Obiectum enim fidei est veritas enim. ut ex supra dictis patet. non ergo fides est in intellectu sicut in subiecto. Sed est quod fidei succedit visio patris. sicut illud. i. ad Cor. xij. Quod enim nunc per speculum in enigmate tunc autem facie ad faciem. sed visio est in intellectu. ergo et fides. Ratio videtur quod cum fides sit quod dicitur virtus. oportet quod actus sit per se. Ad preterea autem actus qui est in nobis actus principis procedit. requiritur quod virtus actus principis sit perfectus. Ad

enī bñ p̄r fecari nisi ⁊ fecans habeat artē. ⁊ seta sibi vi
 spoliata ad se secādū. **D**ispositio autē ad bñ agēdū i illis po
 tētis aīe q̄ se bñt ad obiecta ē habitus vt sup̄ dictū est. **E**t
 ideo op̄ret q̄ ac̄ p̄cedēs ex duobus talibus potētis sit p̄s
 etus habitus aliq̄ p̄sistēte i vnaq̄ potētia. **D**ictū autē ē
 sup̄ q̄ credere ē ac̄ itellectus fm̄ q̄ mouet a voluntate ad
 assentiēdū. **P**rocedit autē bñōi ac̄ ⁊ a voluntate ⁊ ab itel
 lectu q̄ vnaq̄ nat̄ ē p̄ habitū p̄fici. fm̄ p̄dicta. ⁊ iō opoz
 ter q̄ tā i voluntate sit aliq̄s habitus q̄ i intellectu si v̄deat
 ac̄ fidei esse p̄fectū sicut etiā ad hoc q̄ ac̄ p̄cipitabilis
 sit p̄fectus. op̄ret q̄ sit habitus p̄vidētie i rōne. ⁊ habitus tēpe
 rātie i p̄cipitabili. **C**redere autē ē imēdiatē ac̄ itellectus
 q̄ obiectū bñ ac̄ ē v̄p̄ q̄ p̄p̄ie p̄inet ad itellectū. ⁊ iō
 nō ē q̄ fides q̄ ē p̄ncipiū p̄p̄iū bñ ac̄ sit i intellectu
 sicut i subiecto. **A**d p̄mū ergo dicēdū q̄ Auḡ fide
 accipit p̄ actu fidei q̄ d̄ p̄sistere i credēdū. voluntate i q̄tū
 ex impio voluntatis itellectus credibili assente. **A**d sc̄m
 dicēdū q̄ nō solū op̄ret voluntatē esse p̄ncipiū ad obediē
 dū. s̄ etiā itellectū esse bñ dispositū ad sequēdū imperium
 voluntatis. s̄ op̄ret p̄cipitabile esse bñ dispositū ad sequē
 dū imperiū rōnis. ⁊ iō nō solū op̄ret esse habitū virtutis. in vo
 luntate imperatē. s̄ etiā i intellectu assentiēte. **A**d tēnū
 dicēdū q̄ fides ē i intellectu speculatiuo sit in subiecto. vt
 manifeste p̄t̄ ex fidei obiecto. s̄ q̄ veritas prima q̄ est h̄
 rei obiectū ē finis oīuz v̄sideratiōis ⁊ actionū n̄rāz. vt p̄t̄
 p̄ Auḡ. i primo de trinitate. **I**nde ē q̄ p̄ dilectionē opaf. sic
 etiā itellectus speculatiuo ē r̄tē fidei sit p̄ncipiū. vt d̄. iij. d̄ aīa

Ad tertium sic proceditur

Videtur q̄ caritas nō sit forma fidei. **U**nūquodq̄ enim
 formā speciat p̄ suā formā. eoz ergo q̄ ex opposito diuidunt̄
 sicut diuerse species vni⁹ genens vni⁹ nō p̄t̄ esse forma ali
 ter. s̄ fides ⁊ caritas diuidunt̄ ex opposito. i. ad **C**or.
 iij. sicut diuerse species virtutis. ergo caritas nō p̄t̄ esse
 forma fidei. **P**roterea forma ⁊ id cui⁹ ē forma sunt in
 eodē. q̄ ex his fit vni⁹ simpliciter. s̄ fides est in intellectu
 caritas autē i voluntate. ergo caritas nō est forma fidei.
Proterea forma ē p̄ncipiū rei. s̄ p̄ncipiū credēdi ex
 p̄voluntatis magis videtur esse obiecta q̄ caritas. fm̄ illud
 ad **R**oma. i. ad obediēdū fidei in oībz genibz. ergo obediē
 tia magis ē forma fidei q̄ caritas. **S**z q̄ ē vni⁹ quodq̄
 opaf p̄ suā formā. fides autē p̄ dilectionē opaf. ergo dilec
 tio caritatis ē fidei forma. **R**espondo dicēdū q̄ sicut ex
 superioribz p̄t̄. ac̄ voluntatis speciat recipiūt a h̄ne q̄ ē vo
 luntatis obiectū id autē a q̄ aliq̄d speciat formā se h̄z ad modū
 forme i rebo naturalibz. **E**t ideo cuiuslibet ac̄ voluntatis
 forma quodāmodo ē finis ad quē ordinat̄. q̄ ex ip̄o reci
 pit formā. tū etiā q̄ modus actiōis op̄ret q̄ m̄deat p̄p̄o
 cionabiliter fm̄. **M**anifestū ē autē ex p̄dictis q̄ ac̄ fidei
 ordinat̄ ad obiectū voluntatis qd̄ est bonū sic ad finē. hoc
 autē bonū qd̄ est finis fidei. s̄ bonū diuinū ē p̄p̄iū obiectū
 caritatis. ⁊ ideo caritas d̄ forma fidei in q̄tū p̄ chari
 tate ac̄ fidei p̄ficiat̄ formā. **A**d p̄mū dicēdū q̄ cha
 ritas d̄ esse forma fidei in q̄tū informat̄ actū ipsi⁹. **A**bil
 autē p̄hibet vni⁹ actū a diuersis habitibz informati. ⁊ fm̄
 hoc ad diuersas species induci ordine qd̄a vt sup̄ dictū ē
 cū te actibz diuinis in cōi ageret. **A**d sc̄m dicēdū q̄
 obiecto illa p̄cedit d̄ forma i trinitate. sic autē caritas nō
 est forma fidei. s̄ put informat̄ actū ei⁹ vt sup̄ dictū ē.
Ad tēnū dicēdū q̄ etiā ip̄a obediētia ⁊ sicut spes ⁊
 q̄tūq̄ alia virtutis possit p̄cedere actū fidei r̄nonabiliter
 formatū a caritate. sicut infra patebit. ⁊ ideo ip̄sa chari

Ad quartum sic procedit

Videtur q̄ fides informis nō fiat formata. nec eoz uerū. q̄
 vt d̄. i. ad **C**or. iij. **C**ū venient qd̄ p̄fectū ē. euacuaf qd̄
 ex p̄te ē. s̄ fides informis imp̄fecta ē respectu formate. et
 go adueniēte fide formata fides informis excluditur vt
 nō sit vni⁹ habitus numero. **P**roterea id qd̄ ē mortuū nō
 fit viuū. s̄ fides informis ē mortua. fm̄ illud **J**ac. ij. **F**i
 des sine op̄bo mortua ē. ergo fides informis nō p̄t̄ fieri
 formata. **P**roterea gr̄a rei adueniēs nō h̄z minorē esse
 crum i boie fidelis q̄ infidelis s̄ adueniēs boi infideli cau
 sar i ea habitū fidei. ergo etiā adueniēs fidelis q̄ habebat
 p̄ habitū fidei informis causat̄ i eo aliū habitū fidei.
Proterea sic **B**oet⁹ d̄. **A**ccidētia alterari nō p̄t̄. s̄
 fides ē quoddā actūs. ergo nō p̄t̄ eadē fides q̄tūq̄ ee for
 mata ⁊ q̄tūq̄ informis. **S**z d̄ qd̄ **J**ac. ij. sup̄ illud. **F**i
 des sine op̄bo mortua ē. dicit glo. qd̄ reuiuifcat. ergo si
 des q̄ p̄t̄ erat mortua ⁊ informis fit formata ⁊ viuena.
Respondo dicēdū q̄ circa hoc fuerunt diuerse opinionēs.
Quidā enī dixerūt q̄ ali⁹ ē habitus fidei formate ⁊ info
 rme. s̄ adueniēte fide formata tollit̄ fides informis. **E**t
 sicut tōie post fide formata peccatē mortalit̄ succedit ali
 us habitus fidei informis a reo infusus. **S**z hoc nō videtur
 p̄ueniēs ee q̄ gr̄a adueniēs homini aliq̄d rei donū exclu
 dat. neq̄ etiā q̄ aliq̄d rei donū homini infundat̄. p̄t̄ pec
 catū mortale. **E**t ideo aliq̄ dixerūt q̄ sunt qd̄a diuersi habi
 tū fidei formate ⁊ informis. s̄ m̄ adueniēte fide forma
 ta nō tollit̄ habitus fidei informis. s̄ simul manet i eodēz
 cū habitu fidei formate. **S**z hoc etiā videtur incoueniens
 q̄ habitus fidei informis i habere fide formatāz remaneat
 octosus. **E**t ideo aliq̄ dicēdū q̄ idē ē habitus fidei formate
 ⁊ informis. **R**espondo est. q̄ habitus diuersificat̄ fm̄ illud qd̄
 p̄ se ad habitū p̄inet. cū autē fides sit p̄fectio intellectus. ali
 lud p̄ se ad fidē p̄inet qd̄ p̄inet ad itellectū. qd̄ autē p̄t̄
 net ad voluntatē nō p̄ se p̄inet ad fidē. ita q̄ p̄ hoc fidei ha
 bitus possit diuersificari. **D**istinctio autē fidei formate ⁊ info
 rme ē fm̄ id qd̄ p̄inet ad voluntatē. i. fm̄ charitatē. nō autē
 fm̄ illud qd̄ p̄inet ad itellectū. **U**nī fides formata ⁊ in
 formis nō sunt diuersi habitus. **A**d p̄mū ergo dicēdū
 q̄ v̄tbi apli est itelligēdū q̄ imp̄fectio ē de rōne imp̄se
 ctū. tūc enī op̄ret q̄ adueniēte p̄fectiōe imp̄fectū excludat̄
 sic adueniēte apta v̄siōe excludit̄ fides de cui⁹ rōne est vt
 fit nō apparētū. s̄ q̄ imp̄fectio nō ē de rōne rei imp̄fecte.
 tūc illud numero idē p̄t̄ erat imp̄fectū fit p̄fectū. sic p̄ue
 ritia nō ē de rōne h̄is. ⁊ iō idē numero q̄ erat p̄uer fit v̄r
Informitas autē fidei nō ē de rōne rei imp̄fecte. s̄ p̄ actūs
 se h̄z ad ip̄am vt dictū ē v̄nī ipsamet̄ fides informis sit for
 mata. **A**d sc̄m dicēdū q̄ illud qd̄ factū v̄nī aīalis est de
 rōne ipsi⁹. q̄ ē forma essentialis ei⁹. s̄ aīa ⁊ iō mortuū fiet
 i viuū nō p̄t̄. s̄ aliud specie ē qd̄ ē mortuū ⁊ qd̄ est viuū
Sz id qd̄ facit fidē ee formatā vel viuā. nō ē de essentia
 fidei. ⁊ iō nō ē s̄. **A**d tēnū dicēdū q̄ gr̄a facit fidem nō
 solū q̄ fides ē nono i capite esse i boie. s̄ etiā q̄ diu fides
 durat. **D**ictū ē enī sup̄ qd̄ sp̄ opaf iustificatiōe h̄is
 sic sol sp̄ opaf illuminatiōez actūs. v̄nī gr̄a non m̄m̄ facit
 adueniēs fidelis q̄ adueniēs infidelis. q̄ in v̄ro opaf si
 rem. in vno qd̄ ē p̄firmādo ⁊ p̄fiscēdo. in alio de nono cre
 ando **U**el p̄t̄ vici q̄ hoc ē p̄ actūs. s̄ p̄t̄ dispositiōne sub
 iecti q̄ gr̄a non causat̄ fidē in eo qui h̄z sicut ecōnario fm̄
 peccatum mortale non tollit̄ gratiam ab eo qui eam amf
 sit p̄t̄ peccatu in mortale p̄cedens. **A**d q̄m̄ dicēdū

q per hoc q fides formata sit informis no muratur ipsa fides. s; mutat subiectu fidei qd est anima qd qnq; qdes habet fidem sine charitate qnq; aut cum charitate.

Ad quintum sic procedi

tur. Videt q fides no sit virtus. Quid enim ordinat ad bonu. na virtus e q bonu facit habere. vt dicit philosophus i. ij. ethicor. s; fides ordinat ad ver. ergo fides no est virtus. Preterea pfectio e virtus inuisa q; acquisita. s; fides pfecta sui impfectione no ponit iter virtutes intellectuales acq; sitas. vt patz p pbm in. vi. ethicor. ergo multo minus pot ponit virtus inuisa. Preterea fides formata z informis sunt eiusde speciei vt dicitur e. s; fides informis no e virtus q; no bz pfectione cu alijs virtutibus. ergo nec fides formata e virtus. Preterea gratie gratis date z fructus distinetur a virtute. s; fides enumerat iter gratias gratis datas i. ad Cor. iij. et sicut iter fructus. ad Gal. v. ergo fides no e virtus. Sed e qd p virtutes iustificat. na iusticia e tota virtus vt dicitur in. v. ethicor. s; p fide bz iustificat. fm illud ad Ro. v. Iustificati in fide pacem habent. zc. ergo si res e virtus. Ratio dicendum q sic ex supradictis patz virtus humana ep quia actus humanus creditur bonus. vñ quonq; habitus e semp principiu boni actus. pot dici virtus humana. ra lis aut habitus e fides formata. Cu enim creditur sit actus intellectus assentientis vero ex imperio voluntatis. ad hoc q iste actus sit pfectus duo requirunt. q; vñ e vt infallibiliter intel lectus tendat in suu bonu qd e ver. aliud aut est vt infal libiliter ordinet ad virtutu sine. pprie que voluntas assen tit vero z virtutibus inuenit i actu fidei formate. Na ex rone ipsi fidei est q intellectus semp ferat i ver. q; fidei non pot subesse falsum. vt sup habitum e st. Et charitate aut q; for mat fide. bz aia q infallibiliter voluntas ordinet i sine boni. z ideo fides formata e virtus. Fides aut informis non e virtus. q; si habeat pfectione debita actus fidei infor mis ex pre intellectus. no m bz pfectione debita ex pre volu ntatis. Sicut ena si reparaia e in pceptibili. z pruden tia no e in rationali. reparaia no e virtus vt sup dicitur e. s; ad actu reparaie requirit ratio z actus pceptentis. sic ad actu fidei requirit actus voluntatis z actus intellectus. Ad pri mu ergo dicendum q ipm ver e bonu intellectus. cu sit ei pfectio. z ideo in qm p fide intellectus determinatur ad ver si res bz ordinat in bonu quoddam. s; vltim in qm fides for mat p charitate. bz ena ordinat ad bonu fm qd e voluntatis obiectu. Ad scdm dicendum q fides de q philosophus loq; tur in ista rone humane no ex necessitate concludit cui pot subesse falsum. z ideo talis fides no e virtus. s; fides d qua loqmur in ista veritate diuine q e infallibilis. z ita no pot ei subesse falsum. z ideo talis fides potest esse virtus. Ad tertiu dicendum q fides formata z informis no differunt spe cie sicut i diuersis speciebus existetes. differunt aut sicut pfectu z impfectu in eade specie. vñ fides informis cu sit impfecta no ptingit ad pfecta rone virtutis. naz virtus est pfectio qda. vt dicitur i. vñ. philosophus. Ad qm dicendum q qda ponit q fides q enumerat iter gratias gratis datas e fides informis. s; hoc non conueniet dicitur. q; gratie gratis date q; ibi enumerat no sunt comunes oibz membris ecclesie. Un aplas ibi dicit. Diuisiones gratiarum sunt. Et iter. Alij daf hoc alij daf illud. Fides aut informis e cois oibz membris ecclesie. q; informis no e de substantia ei fm qd e co nu gratitu. Un dicendum e q fides sumit ibi p aliq fidei excellentia sic p substantia fidei. vt dicit glo. vel p sermone si dei. Fides aut ponit fructus fm q; bz aliquod delectatione i

suo actu rone certitudinis. Un ad Gal. v. ubi enumerat tur fructus. exponit fides de inuisibili certitudo.

Ad sextum sic proceditur

Videt q no sit vna fides. sicut enim fides est donu dei. vt dicit ad Ephe. v. ita ena sapientia z scia iter dona dei coputa tur. vt patz Ela. xi. s; sapientia z scia differunt p hoc q sapientia e de eternis scia vero de temporalibus. vt patz Aug. iij. de trinit. cu ergo fides sit z de eternis z de quibusda temporalibus videt q no sit vna fides. sed distinguitur i pres. Preterea confessio e actus fidei. vt sup dicitur e. s; no est vna z eade pfectio fidei apud oes. Na qd nos pntemur facrum annq; patres confitebantur futur. vt patz Ela. viij. Ecce virtus go concipiet. ergo non e vna fides. Preterea fides est cois oibz fidelibus xpi. s; vni accidens no pot esse i diuersis subiectis. ergo no pot esse vna fides oibz. Sed e qd aplos dicit ad Ephe. iij. Un vñs vna fides. Ratio dicendum q fides si sumat p habitu dupliciter pot considerari. Vno modo ex pre obiecto. z sic e vna fides. Obiectu enim formale fidei e veritas pma. cui ena inheredo credimus quonq; sub fide pnter. Alio modo ex pre subiecto. z sic si res diuersificat fm qd e diuersos. Manifestu est aut q si res sicut z qditer alij habitus ex formali rone obiecti bz spe cie. s; ex subiecto induitur. z ideo si fides sumat p habitu q credim. sic fides e vna species z differens numero i diuersis. Si vero sumat p eo qd credit. sic ena e vna si res. q; id e qd ab oibz creditur. z si sint diuersa credi bilia q coiter oes credunt oia reducuntur ad vnu. Ad prmu ergo dicendum q temporalia q in fide pponit non pnt nent ad obiectu fidei nisi in ordine ad aliq eternu qd e veritas pma. sicut sup dicitur e. Et ideo fides vna e de temporalibus z eternis. Secus aut est de sapientia z scientia q considerant temporalia z eterna fm pmas rones virtutum. Ad scdm dicendum q illa differetia pnter z futuri no contingit ex aliq diuersitate rei credite. sed ex diuersa habitudine credenti ad vna rem credita. vt ena supra habitum est. Ad tertiu dicendum q illa ratio pcedit de diuer sitate fidei fm numero.

Ad septimum sic procedi

tur. Videtur q fides no sit prima inter virtutes. Dicit enim Au. in glo. super illud. Dico vobis amicus meus q fortitudo e fidei fundamentu. s; fundamentu e prius eo cui est fundamentu. ergo fides no e prima virtus. Preterea qdam glo. dicit sup illu par. scy. Noli emulari q spes introducit ad fide. spes aut e virtus qda vt infra dicit. ergo fides no est prima virtutu. Preterea supra dicitur est q intellectus credentis inclinatur ad assentiendum bis q sunt fidei ex obiecta ad deum. sed obiecta e ena qdaz virtus. no ergo fides est prima virtus. Preterea fides i formis no est fundamentu. sed fides formata sicut in glo. dicitur i. ad Cor. iij. formatur aut fides p charitate. vt sup dicitur est. ergo fides a charitate bz q sit fundamentum ergo est maius fundamentu q fides. na fundamentu est prima p edificiu. z ita videt q sit prior fide. Preterea fm ordinem actuu intelligitur ordo habituu. s; i actu fidei actus voluntatis quem pnt charitas pcedit actum intel lectus quem pnt fides sicut causa que pcedit effectum ergo charitas pcedit fidem no ergo fides e prima virtutu. Sed e qd aplos dicit ad Heb. n. q fides e substantia spe randaru reru. s; substantia habet rone pma. ergo fides e prima inter virtutes. Ratio dicendum q aliqd pot esse prima

Questio

V

aliter dupliciter. Uno modo p se. Alio modo p accūs.
Per se qdē inter oēs virtutes prima ē fides. Cum enī in
agilibus finis sit principiu. vt supra dictū ē. tūc ē virtus
res theologicas quarū obiectū est vltimū finis eē prior res
ceteris virtutibus. Ipe aut vltimū finis opiet qd pnt sit in in
tellectu qd in voluntate: qd voluntas nō fert in aliqd. nisi p
ut ē in intellectu apprehensum. Unde cū vltimū finis sit qd
vō in voluntate p ipem r charitatē. in intellectu autē per si
vō. nec ē qd fides sit prima inter oēs virtutes: qd natural
cognitio nō pōt attingere ad vltimū finem qd est obiectū beatitudi
nis. par tēdit in ipm spes r charitas. Sed p accūs pōt ali
qua vō eē prior fide. Causa enī p accūs est p accūs prior
remouere aut pōt pōt pōt ad cāz p accūs. vt patet per
philosophū in octauo pōt pōt. Et fm hoc aliq virtutes
pōt dici p accūs priorē fide in qd rē mouēt impedimen
ta credendi. sicut fornicatio remouet inordinatū timorem
impedire fidei. hūilitas autē supbiā p quā intellectus recu
sat se submittere veritati fidei. Et id em pōt vici de aliq
aliqua virtutibus. qd nō sūt vere virtutes nisi p supposita
fide. vt p p. Aug. in li. 3. Julianū. Cū p rē pōt ad
pōt. Ad scdm dīcēdū qd spes nō pōt vniuersaliter
introducere ad fidē. Nō enī pōt haberi de eterna beati
tudine nisi credatū possibile. qd impossibile non cadit sub
spe. vt ex supra dictis p. h. ex spe aliq introduci pōt ad
hoc qd pferret in fide. vel qd fidei finem adiret. r fm
hoc dō spes introducere ad fidē. Ad tertū dīcēdū qd ob
iectū dupliciter dō. Quō enī importat inclinationē vō
lūaris ad implēdum diuina mādata. r sic nō ē specialis
virtus. h. generaliter includit in oī virtute. qd oēs actus
virtutū cadit sub pceptis legis diuine vt supra dictū est
r hoc modo ad fidē rē qd obiecta. Alio modo pōt acci
pōt obiecta fm qd importat inclinationē qd in ad implēdū
mandata fm qd habent rationē vōtū. r sic obiecta specia
lia virtus est pōt in scie. Reddit enī supior vōtū obe
diendo sibi. r hoc modo obiecta sed fide p quā manife
statur homini qd vōtū sit supior cui debeat obedire. Ad
quō dīcēdū qd ad rationē fundamētū nō sōlū rē qd sit
pōtū. h. enī qd sit aliq pōtū edictū pōtū. Nō enī eē
fundamētū nisi enī alie pōtū edictū obedirent. conuēio
autē spūalis edictū ē p charitatē. fm illud Col. ij. Sup
oīa charitatē habere qd ē vinculū pfectōis. r ideo fides si
ne charitate fundamētū esse nō pōt. nec mī opiet qd chari
tas sit prior fide. Ad quō dīcēdū qd actus vōlūntatis p
erigit ad fidē. nō tū actus voluntatis charitate informar
sed talis actus supponit fidem. qd nō pōt vōlūntas pōt
eto amorem vōm tendere nisi intellectus rectam fidē
habeat circa ipsum.

Ad octauum sic procedi

tur. videtur qd fides nō sit certior scia r alijs virtutibus
intellectualibus. Dubitatio enī opponit certitudinē. vñ vñ
vñ illud eē certū qd nō pōt habere de dubitatio. sicut
ē alibi qd ē nō pōt in pōtū. h. intellectus r scia r enī sapia
nō habet dubitatio. circa ea qd pōt sunt. credēs autē iterdū
pōt pati motū dubitatio r dubitare de his qd sunt fidei
ergo fides ē certior virtutibus intellectualibus. Preterea visio
ē certior auditu. h. fides ē ex auditu vt dō. Ro. x. in intelle
ctu autē r scia r sapientia inducūt qdā intellectualis visio.
ergo certior ē scia vel intellectus qd fides. Preterea qd
aliqd ē pfectū in his qd ad intellectū pōt. r tōtū certū. sed
intellectus ē pfectior fide. qd p fide ad intellectū pōt. fm
illud. Ca. xxxij. Nō credideris nō intelligens fm aliā

scia. Et Aug. dicit enī de sciētia. nūq. rē rē. qd p sciētia
toto: af fides. ergo videt qd certior sit scia vel intellectus qd
fides. Sed h. ē qd apls dicit. i. ad Thēsal. ij. q. i. i. acce
pissena a nobis vbi audit. i. p fide accepissena id non vt
verbū hōiū. h. sic vere ē verbū vō. h. m. i. certū vō vō ce
go scia nō ē certior fide nec aliqd aliud. Rōtio dīcēdū qd
sic sup dictū ē. virtutū intellectualū due sunt circa pōtū
tia. i. pōtū r ars. qd pōt fides in certitudine rātoe
sue materie. qd ē rē rē qd nō pōtū aliter se habere.
Tres autē relique virtutes. i. sapia scia r intellectus sunt oīe
cessantia. vt supra dictū ē. Sed sciētia ē qd sapientia r scia
r intellectus dupliciter dicit. Uno modo fm qd pōtū
virtutes intellectuales a philosopho in. vñ. erbioz. Alio
modo fm qd pōtū vōna spūalī. Primo modo dicit
dū est qd certitudo pōt pōtū dupliciter. Uno modo
ex causa certitudinis. r sic dō. Nō certū illud qd h. certior
rē causam. r hoc modo fides ē certior rāto pōtū. qd
fides inīntū veritati diuine. tūc autē pōtū inīntū rātoni
hōiane. Alio modo pōtū cōsiderari certitudo ex pōtū subie
cti. r sic dō esse certū qd plēnū cōsequit intellectus hōis. vt p
hōc modū qd ea qd sunt fidei sunt supra intellectū hōis. nō
autē ea qd subīnt rāto pōtū. ideo ex hōc pōtū fides est mī
nus certa. h. qd vñ quodq. iudiciali simpliciter qd ē fm
causam suā. fm autē vōlūntatē qd ex pōtū subiecti ē iudi
cali fm quid. Inde ē qd fides est simpliciter certior: h. alia
sunt certiora fm qd. i. qd ad nos. Sicut autē si accipiant
tūc pōtū fm qd sunt vōna pōtū vire coopant ad fidē
sicut ad principiu aut supponit. vnde enī fm hoc fides
ē eis certior. Ad primū ergo dīcēdū qd illa dubitatio
nō ē ex pōtū cause fidei. h. qd ad nos inīntū nō plēnū asse
quimur p intellectū ea qd sunt fidei. Ad scdm dīcēdū qd
certior pōtū visio ē certior auditu. h. si ille a qd auditur.
multū excedit visum vidētia. sic certior ē auditu qd visum.
sicut aliq. pōtū scientie magis certificat de eo qd a vōtū
ab aliq. scientico qd de eo qd sibi fm suam rātonē videt.
r multo magis hō certior ē de eo qd audit a vōtū qui falli
nō pōt qd de eo qd vidit. pōtū rōne qd falli pōt. Ad tertū
dīcēdū qd pōtū intellectus r scientie excedit cognitio
nē fidei qd ad maiorē manifestatiōē nō tū qd nō ad cer
tiorē inīntū. qd tota certitudo intellectus vel scientie fm qd
sunt vōna. pcedit a certitudine fidei. sicut certitudo cogni
tionis cōcluditū pcedit ex certitudine principior. Sed
autē qd sciētia r sapientia r intellectus sunt virtutes intelle
ctuales inīntū naturali luminī rātonis qd dicit a cer
titudine r a vōtū vōtū inīntū fides.

Deinde considerandū

ē de habēdo fidē. Et circa hoc qd rē qd rē. pōtū
mo vñ angelus aut hō in prima sui pōtū habuerit fidē
scdm vñ rē rē habet fidē. tertio vñ heretici errātes
i vno articulo fidei habent fidē de alijs articulis. quarto
vñ fidē hōiū vñ ab alio habent maiorē fidem.

Ad primū sic proceditur

videt qd angelus aut hō in sua prima cōditioe fidē nō ha
buerit. Dicit enī Hugo de san. vic. q. qd hō oculū pōtū
planonīs nō h. vñ qd in vōtū sunt videre non valet. sed
angelus in statu sue prime cōditionis ante cōfirmatiōē
vel lapsus habuit oculū cōtemplationis. Videbat enī
res in vōtū. vt Aug. dicit scdm sup. Gen. ad iraz. Et h
militet pōtū hō in statu innocentie videt habuisse oculū
pōtū rātonis pōtū. Dicit enī Hugo de san. vic. a suis hōis

Questio

quod nonit homo i primo statu creatore suu. no ea cognitioe q foris auditu solo percipit. sed ea q iras p inspiratione mi nistrat non ea q de modo a credentibus absens fide qritur sed ea q per plennam cōtemplationis manifestat. tenebat ergo homo vel angelus in statu prime conditionis fidem no habuit. **P**roterea cognitio fidei e enigmatica et obscura. scdm illud. i. ad Cor. xij. nunc videm? p speculum i enigmate. s. in statu prime conditionis no fuit aliq obscuritas neq in hoie. neq in angelo. qz tenebrositas e pena peccati. ergo fides i statu prime conditionis esse no potuit neq in hoie neq in angelo. **P**roterea aplos dicad Roma. x. q fides e ex auditu sed hic locu no habuit in primo statu angelice conditionis aut huiane. no eni erat ibi auditus ab alio. ergo fides i statu illo no erat neq in hoie neq in angelo. **S**ed e qd aplos dicit ad Heb. e. n. accedentem ad deum oportet credere. s. angelus? et homo i sua prima conditione erant i statu accedendi ad deum. ergo fide indigebant. **R**espondendum e quidam dicit q in angelis ante confirmationem et lapsum. et in hoie ante peccatum non fuit fides ppter manifestam contemplationem q tunc erat de rebus diuinis. **S**ed cum fides sit argumentum no apparentium s. m. aplos et p fide credant ea q no vident. vt Aug. dicit illa sola manifestatio excludit fidei rationem p qua reddidit apparatus. vel visum id de quo principaliter e fides. principale autem obiectum fidei est veritas prima. cur visio beatorum facit et fidei succedit. cum ergo angelus ante confirmationem. et homo ante peccatum no habuit illam beatitudinem q de presentiam videt. manifestum e q non habuit sic manifestam cognitionem qz excluderet ratio fidei. vnde q no habuit fide hoc ee no potuit nisi q penit? ei erat ignotum illud de quo e fides et si homo et angelus fuerunt creati in puris naturalibus vt quidam dicunt. forte posset teneri q fides non fuerit i angelo ante confirmationem. nec in hoie ante peccatum. **C**ognitio enim fidei e supra naturalis cognitione de deo no solum hoia. s. etia angeli. s. qz in primo iam diximus q homo et angelus iam creati sunt cum dono gratie. ideo necesse e dicere q per gratiam acceptam et nodum summam fuerit in eis inchoatio qdam sperare beatitudinis q quide inchoat in voluntate p spem et charitate. s. in intellectu p fide vt supra dictum est et ideo necesse e dicere q ante confirmationem habuerit fidei. et s. sicut ante peccatum. **S**ed tunc considerandum e q in obiecto fidei e aliquid quasi formale. s. veritas prima sup omnem naturalem cognitionem creature existens. et aliqd materiale sicut id cui assentimur in heredo pme veritati. **Q**uam tunc ergo ad primum hanc communiter fides e in omnibus habentibus cognitione de deo futura beatitudine nodum adepta in heredo prime veritati. **S**ed qritur ad ea q materialiter credenda pponunt qdam sunt credita ab vno. q sunt manifeste scita ab alio etia in statu plenni vt supra dictum est. et s. m. hoc etia pot dicit q angelus ante confirmationem. et homo ante peccatum qdam de diuinis mysterijs manifesta cognitione cognouerunt. q nunc no possum? cognoscere nisi si credendo. **A**d. i. ergo dicendum q quibus dicta Aug. de sancto vicit. magis strata sunt et robur auctoritatis habebant. tunc pot dicit q cōtemplatio q tollit necessitatem fidei. est cōtemplatio patrie. qua supnaturalis veritas p essentiam videt. hanc autem cōtemplationem non habuit angelus ante confirmationem. nec homo ante peccatum. sed eorum cōtemplatio erat aliorum qz nostra. p qua magis de p p in qua accedentes ad deum plura manifeste cognoscere poterat de diuinis effectibus et mysterijs qua nos possumus. vnde no inerat eis fides qua ita q creditur deus absens. sicut a no

bis qrit erat eni eis magis plens per lumen sap entie q sit nobis. s. nec eis eet ita plens sicut est beatus per lumen glorie. **A**d. ij. q in statu prime conditionis hominis vel angeli no erat obscuritas culpe vel pene inerat tam e ite lectu hominis et angeli. qdaz obscuritas naturalis. scd qz omnis creatura tenebra est comparata immensitati diuini luminis et talis obscuritas sufficit ad fidei rationem. **A**d. ij. dicendum q in statu prime conditionis non erat auditus ab homine ex tere? loquere. s. a deo inter? inspicere. sicut et p pte te audiebant s. m. illud psal. **A**udiat qd loquatur in me dñs deus.

Ad scdm sic proceditur

videtur q in demonibus non sit fides. **D**icit enim Aug. in li. de pdestinatione sanctorum. q fides consistit in credentium voluntate. beatus voluntas bona est qua quis vult credere deo. cum ergo in demonibus no sit aliqua voluntas veli beata bona vt i primo dictum e videt q in demonibus no sit fides. **P**roterea fides e quoddam donum diuine gratie. scdm illud Ephe. ij. gratia estis saluati p fidem donum enim dei est. s. demones tona gratuita amiserunt per peccatum. vt dicitur in glo. sup illud Osee. ij. ipsi respiciunt ad deos alienos et diligunt vinacia vuarum. ergo si deus in demonibus post peccatum no remansit. **P**roterea infidelitas videt esse grauius in ter peccata. vt patet per Aug. sup illud Job. xi. **S**i no venissem et locut? eis suis sem peccati no haberent. nunc autem excusatione no habet de peccato suo. sed in quibusdam hominibus e peccatum infidelitatis. si ergo fides eet in demonibus aliquorum hominum peccatum eet grauius peccato demonum qd videtur esse i conueniens. no ergo fides est in demonibus. **S**ed e qd dicitur Jac. ij. Demones credunt et contremiscunt. **R**espondendum e sicut supra dictum est. intellectus credentis assentit rei credite. no q ipsam videat vel s. m. se vel p resolutionem ad prima principia per se visa. sed ppter imperium voluntatis. q aut voluntas moueat intellectum ad assentendum. pot contingere ex duobus. vno modo ex ordine voluntatis ad bonum. et sic credere e actus laudabilis. alio modo q intellectus conuincitur ad hoc q iudicat ee credendum in his que dicuntur. s. non conueniatur p euentum rei sicut si aliquis p pte p nunciaret in sermone domini aliquid futurum. et adhiberet signum mortui suscitando. ex hoc signo conuinceretur intellectus videns. vt cognosceret manifeste hoc dici a deo qui no mentur. s. illud futurum qd p dicitur in se evidens no eet vnde per hoc ratio fidei non tollitur. dicendum est ergo q in fidelibus xpi laudatur fides s. m. primam modum. et s. m. hoc non e in demonibus s. solum scdo modo. vident enim multa manifesta iudicia ex quibus percipiunt doctrinam ecclesie a deo ee quibus ipsi deos ipsas qz ecclesie docet no vident. puta deum ee trinum. et vnu vel aliquid hmoi. **A**d. j. dicendum q demonum fides est quodammodo coacta et signorum euentia. et ideo no peccat nec ad laudem voluntatis ipsorum qz credunt. **A**d. ij. dicendum q fides q est donum gratie inclinat hominem ad credere s. m. aliquem effectum boni etia si sit informis vnde si deus que est in demonibus no est donum gratie. s. magis coguntur ad credendum ex perspicacitate naturalis intellectus. **A**d. ij. dicendum q hoc ipsum demonibus dicitur splendet. q signa fidei sunt tam euidetia. vt per ea credere compellantur. et ideo in nullo malicia eorum minuitur per hoc qz credunt.

Ad tertium sic proceditur

Unde qd hereticus qui discedit vnu articulum fidei potest habere fidem informem de alijs articulis. **N**on enim intellectus naturalis hereticus est potentior qm intellectus catholici, sed intellectus catholici indiget adiuuari ad credendum quocumq; articulum fidei dono fidei. ergo videtur qd nec hereticus aliquos articulos fidei credere possit sine dono fidei informis. **P**roterea sicut sub fide continentur multi articuli fidei, ita sub vna scientia puta geometria continentur multe conclusiones. sed hoc aliquis potest habere scientiam geometrie circa quasdam geometricas conclusiones alio ignorans et ergo homo aliq; potest habere fidem de aliquo articulo si de alijs non crededo. **P**roterea sicut hoc obedit deo ad credendum articulos fidei, ita etiam ad seruanda mandata legis sed hoc potest esse obediens circa quedam mandata et non circa alia. ergo potest habere fidem circa quosdam articulos et non circa alios. **S**ed contra est. Sicut peccatum mortale peritiam obtrahit, ita discedere vnu articulum peritiam fidei, sed charitas non remanet in homo post vnu peccatum mortale. ergo neq; fides potest discedere vnu articulum si de. **R**esponso dicendum qd in heretico discedere vnu articulum fidei non manet fides neq; formata neq; informis. Cuius ratio est qd species cuiuslibet habitus respicitur ex formali ratione obiecti, qua sublati species habitus remanere non potest. Formale autem obiectum fidei est veritas prima secundum qd manifestat in scripturis factis et doctrina ecclesie que procedit ex veritate prima. Unde quicunq; non in heretico sicut infallibili et diuine regule doctrine ecclesie que procedit ex veritate prima in scripturis factis manifestata, ille non habet habitum fidei, sed ea qd sunt fidei alio modo tenet qd per fides sicut si aliq; tenet mitem aliquam conclusionem non cognoscens mediu illius demonstrationis manifestum est qd non habet scientiam sed opinionem solum. Manifestum est autem qd ille qd in heretico doctrine ecclesie tanq; infallibili regule obiectus affertur qd ecclesia docet, alioquin si de his qd ecclesia docet, qd vult tenere, et que non vult non tenet, non iam in heretico doctrine sicut infallibili regule sed proprie voluntati et sic manifestum est qd hereticus qd primaciter discedit vnu articulum fidei non est parus sequi in oibus doctrina ecclesie. Si enim non primaciter, iam non est hereticus, sed solus errans. Unde manifestum est qd talis hereticus circa vnu articulum, fidem non habet de alijs articulis sed opinionem quandam secundum propria voluntate. **A**d primum ergo dicendum qd alios articulos fidei de quibus hereticus non errat, non tenet eodem modo sicut tenet eos fidelis, sed simpliciter in heretico parte veritatis ad quod indiget hoc adiuuari per habitum fidei, sed tenet ea que sunt fidei propria voluntate et iudicio. **A**d secundum dicendum qd in diuersis conclusionibus vnius scientie sunt diuersa media per que probantur quocumq; vnum potest cognosci sine alio. Et ideo homo potest scire quasdam conclusiones vnius scientie ignorans alios, sed oibus articulis fidei in heretico fides per vnum mediu, scilicet per veritatem primam propositam nobis in scripturis secundum doctrinam ecclesie intelligentis sane, et ideo qui ab hoc medio recedit totaliter fide caret. **A**d tertium dicendum qd diuersa precepta legis possunt referri vel ad diuersa rationa, prima et sic vnu sine alio seruari potest, vel ad vnu motum primum quod est perfecte obedire deo a quo recedat quicunq; vnum preceptum transgreditur. secundum illud Jobannis. n. Qui offendit in vno, factus est oim reus.

Ad quartum sic proceditur

Videtur qd fides non possit esse maior in vno qm in alio. Quantitas enim habitus attendit secundum obiecta, sed quicunq; habet fidei credit oia que sunt fidei quia qd tenet ab vno totaliter amittit vt supra dictum est, ergo videtur qd fides non possit esse maior in vno qm in alio. **P**roterea ea qd sunt in summo non recipiunt magis neq; minus, sed ratio fidei est in summo requirit enim ad fidem qd homo in heretico parte veritatis tan sup oia, ergo fides non recipit magis et minus. **P**roterea ita se habet fides in cognitione gratuita sicut intellectus in principio in cognitione naturali, eo qd articuli fidei sunt prima principia gratuite cognitionis vt ex dictis patet, sed intellectus principiorum equaliter inuenit in oibus hominibus, ergo et fides equaliter inuenit in oibus fidelibus. **S**ed contra, Obiectum inuenit parum et magnum ibi inuenit maius et minus, sed in fide inuenit magnum et parum. **D**icit enim d. Petrus, **V**arbei, ruij. **V**idetur fidei quare dubitasti. **E**t mulieri dixit, **V**arbei, xv. **V**ultu magna est fides tua, ergo fides potest esse maior in vno qm in alio. **R**esponso dicendum qd sicut supra dictum est quantitas habitus ex duobus attendi potest. **U**no modo ex obiecto. **A**lio modo secundum participationem subiecti. **O**biectum autem fidei potest dupliciter considerari. **U**no modo secundum formalem rationem. **A**lio modo secundum ea que naturaliter credenda proponunt. **F**ormalis autem obiectum fidei est vnu et simplex, scilicet veritas prima vt supra dictum est, unde ex hac parte fides non diuersificatur in credendo, sed vna specie in oibus vt supra dictum est. **S**ed ea que materialiter credenda proponunt sunt plura, et possunt accipi vel magis vel minus explicita et secundum hoc potest vnus homo plura explicita credere qd alius, et sic in vno potest esse maior fides secundum maiorem fidei explicitationem. **S**i vero consideret fides secundum participationem subiecti hoc contingit dupliciter. **P**rima actus fidei procedit ex intellectu et ex voluntate vt supra dictum est. **P**otest ergo fides in aliquo dici maior vno modo ex parte intellectus propter maiorem certitudinem et firmitatem. **A**lio modo ex parte voluntatis propter maiorem proprietudinem seu reuerentiam vel confidentiam. **A**d primum ergo dicendum qd ille qui primaciter discedit aliquid eorum que sub fide continentur, non habet habitum fidei que habet ille, qui non explicita credit oia sed parte est oia credere, et secundum hoc ex parte obiecti vnus habet maiorem fidem qd alius in quibus plura explicita credit, vt dictum est. **A**d secundum dicendum qd ratione fidei est vt veritas prima oibus preferat, sed tamen coram quibus preferunt quidam certius et reuerentius et se subiciunt qd alij, et secundum hoc, fides est maior in vno qm in alio. **A**d tertium dicendum qd intellectus principiorum consequitur naturam humanam que equaliter oibus inuenitur, sed fides consequitur donum gratie quod non est equaliter in oibus vt supra dictum est, unde non est eadem ratio, et tamen secundum maiorem capacitate intellectus vnus magis vel minus cognoscit virtutem principiorum qd alius.

Deinde considerandum

est de causa fidei. Et circa hoc queruntur duo primum vtrum fides sit homini infusa a deo, secundum vtrum fides in forma sit donum.

Ad primum sic proceditur

videtur qd fides non sit homini infusa a deo. **D**icit enim Aug. ruij. de rati. qd scientia gignit in nobis fides, nutrit, et defendit, et roboratur, sed ea que scientiam in nobis gignuntur magis videntur acquisita qd infusa, ergo fides non videtur in nobis esse ex infusione diuina. **P**roterea illud ad

qd homo ptingit audiēdo ⁊ videndo videt ab hoīe esse acq̄uistū. sed homo ptingit ad credendū ⁊ videndo miracula ⁊ audiēdo fidei doctrinā. Dicitur enī Jobānis. iij. Lognouit pater qd illa hora erat in qua dixit ei ioh̄es. fili us tuus vult ⁊ credit ipe ⁊ tuus ei ⁊ tota. Et Roma. x. dicit qd fides est ex auditu. ergo fides habetur ab homīe tanq̄ acq̄uista. Preterea illud qd cōsistit in hoīs volūntate ab hoīe potest acq̄ri. sed fides cōsistit in credendū voluntate. vt Aug. dicit in li. de p̄destinatioe sanctorū. ergo fides potest esse ab hoīe acq̄uista. Sed p̄tra est qd dicitur ad Ephe. ij. Siā estis saluati p̄ fidē ⁊ nō ex vobis ne quis gloriētur. tōtū enī dei est. R̄sio dicendū qd ad fidē duo requiruntur. Quoz vnū est vt hoī credibilia p̄ponantur. qd requiritur ad hoc qd hoī aliquid exp̄cite credat. Aliud autē qd ad fidē requiritur est ascensus credētiā ad ea que p̄ponuntur. Quātū ergo ad primū hōz necesse est qd fides sit a deo. Et enī que sūt fidei exp̄cedit rationem humanā. vnde nō cadit in cōtemplatione hoīs nisi deo reuelante. sed q̄busdā quidē reuelantur immediate a deo. si cur sunt reuelata apl̄is ⁊ p̄betis. quibusdā autē p̄ponuntur a deo mittēte fidei p̄dicatores. s̄m illud Roma. x. Quō p̄dicabunt nisi mittantur. Quātū vero ad scdm. sc̄ ad assensū hoīs in ea que sūt fidei potest cōsiderare dup̄t causā. Vna quidē extēra inducens sicut miraculum visum. vel p̄suasio hoīs inducens ad fidē quozum neutrum est sufficiens causā. Vidētū enī vnū ⁊ idē miraculū ⁊ audiētiā eandē p̄dicationem quidā credūt ⁊ qui vā nō credūt. ⁊ ideo oportet ponere aliā causā ⁊ iterioē. que mouet hoīem intēra ad assensū hīs que sūt fidei. Hāc autē causā pelagiani ponebāt solū liberū arbitriū hoīs ⁊ p̄ter hoc dicebāt qd intēra fidei est ex nobis inq̄tum. s̄ ex nobis est qd parat sum⁹ ad assensū hīs q̄ sunt fidei sed cōsumatio fidei est a deo p̄ quam nobis p̄ponuntur ea p̄ que credere debemus. Sed hoc est fallū. qz cum homo assensū hīs que sūt fidei eleuetur supra naturā suā oportet qd bic̄m̄str ei ex sup̄naturali p̄ncipio intēra mouēte qd est deus. ⁊ ideo fides q̄ntū ad assensū qui ē p̄ncipalis actus fidei. est a deo intēra mouente per gratiam.

Ad primū ergo dicendū qd p̄sentiam gignit fides ⁊ nutritur p̄ modum extēris p̄suasiois q̄ fit ab aliq̄ scientiā. sed p̄ncipale ⁊ p̄p̄ia causā fidei est id qd intēra mouet ad assensū. Ad scdm dicendū qd etiā ratio illa p̄cedit de causā p̄ponente extēra ea q̄ sunt fidei vel p̄suadente ad credēdū vel verbo vel facto. Ad terciū dicendū qd credere quidē in voluntate credendū consistit. s̄ oportet qd voluntas hoīs p̄paretur a deo p̄ gr̄az ad hoc qd eleuetur in ea que sunt sup̄ naturā. vt supra dictum est.

Ad sc̄z sic proceditur videtur qd fides in formis non sit donum dei. Dicitur enim Deuter. xxxij. qd dei p̄fecta sunt opa fides autē informis ē quoddā imp̄ectū. ergo fides informis non est opus dei. Preterea sicut act⁹ dicitur de formis p̄ter hoc qd caret debita forma in etiā fides dicitur informis p̄ hoc qd caret debita forma. sed actus de formis peccati nō est a deo vt sup̄ dictū est. ergo neqz etiā fides informis est a deo. Preterea quecūqz deus sanat. totaliter sanat. Dicitur enī Jo. viij. Si cecidisti accipit hō in sab̄bato vt non soluarur ler moysi mihi indignamini qz totum hoīem sanū feci in sab̄bato. sed p̄ fidē homo sanatur ab infidelitate. quicūqz ergo donum fidei a deo accipit simul sanatur ab oib⁹ peccatis. sed hoc non fit nisi per fidem formatam. ergo sola

fides formata est donum dei. non ergo fides informis est a deo. Sed cōtra est qd quedam glo. dicit. i. ad Cor. xij. qd fides que est sine caritate est donum dei. hoc autē est informis ergo fides informis est donū dei. R̄sio dicē dum qd informitas p̄uatio quedā est. Est autē considerā dū qd p̄uatio q̄bz quidez p̄inet ad rationē speciei q̄bz autē non. sed sup̄uenit rei iam habēti p̄p̄iam speciem. sicut p̄uatio debite cōmensuratiois humorū est de ratione speciei ipsius cōgritudinis. tenebrositas autē nō est de ratione speciei ipsius dyaphani. sed sup̄uenit. qz ergo cum assignatur causā alicuius rei intelligit assignari causā eius s̄m qd in p̄p̄ia specie existit. ideo qd non est causā p̄uatiois nō potest esse causā illius rei ad quā p̄inet p̄uatio sicut etiā gr̄itudinis qd non est causā distempante humorū. P̄d̄ test tū dici aliquid esse causā dyaphani. q̄bz non sit causā obscuritatis. que nō est de ratione speciei dyaphani. In formis autē fides non p̄inet ad rationē speciei ipsius fidei cum fides dicitur informis. p̄ter defectum cuiusdā extēris forme. sicut dicitur est. ⁊ ideo illud est causā fidei informis qd est causā fidei simpliciter dicitur hoc autē est de⁹. vt dicitur est. Unde relinquit qd fides informis sit donū dei.

Ad primū ergo dicendū qd fides informis ⁊ si non sit p̄fecta simpliciter p̄fectione virtutis. est tū p̄fecta quadā p̄fectione que sufficit ad fidei rationē. Ad scdm dicē dum qd de formis actus est de ratione speciei ipsius act⁹ s̄m qd est actus moralis. vt supra dictū est. Dicit enī act⁹ de formis p̄ p̄uatioē forme intrinsece que est debita cōmensuratio cōstantiā act⁹ ⁊ ideo nō potest dici causā actus de formis deus qui nō est causā de formati. licz sit causā actus inquantū est actus. Vel dicendū qd de formis non solū imp̄orat p̄uatioē debite forme. sed etiā p̄uatioē dispositioem. Unde de formis se habet ad actum sicut falsitas ad fidem ⁊ ideo sicut actus de formati non est a deo. ita nec aliqua fides falsa. ⁊ sicut fides informis est a deo ita etiā actus qui sunt boni ex genere q̄bz non sint cōgrate formati. sicut plerūqz in peccatozib⁹ cōtingit. Ad terciū dicendū qd ille qd accipit a deo fidē absqz cōgrate nō simpliciter sanat ab infidelitate. qz non remouet culpa p̄cedētiā infidelitatis. sed sanat s̄m quid. vt supra cetera a tali peccato. Hoc autē frequēter cōtingit qd aliq̄s desistit ab vno actu peccati etiā deo hoc fauente. qui tū ab actu altero peccati nō desistit p̄p̄ia vanitate suggerente. Et per hunc modum datur aliquando hominū a deo qd credat. non tū datur ei carnis donū. sicut etiā ali quib⁹ absqz cōgrate datur donū p̄p̄ie vel aliq̄ simile.

Deinde cōsiderandū

est de effectibus fidei. Et circa hoc queruntur duo. Primo vtrū timor sit effectus fidei. secundo vtrū puritiano cordis sit fidei effectus.

Ad primū sic procedit

Videtur qd timor non sit effectus fidei. Effectus enī non p̄cedit causam. sed timor p̄cedit fidem. Dicit enī Eccl. ij. Qui timetis deum credite illi. ergo timor nō est effectus fidei. Preterea idē non est causā cōtrariozū sed timor ⁊ spes sunt p̄traria. vt supra dictū ē. fides autē generat spem. vt dicit in glosa. Vaf. i. ergo nō est causā timoris. Preterea cōtrariū non est causā cōtrarij. sed obiectū fidei est quoddā bonum quod est veritas prima. obiectū autē timoris est malū. vt sup̄ dictū est. actus autē habet

spem ex objecto fm supra. dicta. ergo fides non est cau-
 sa timoris. **S**ed est extra qd dicit Jac. ij. Demones cre-
 dunt & tremunt. **R**atio dicendū qd timor est quidā
 motus appetitiue dicitur. vt sup̄ dicitur est. **S**imiliu au-
 tem appetitiue motuū principiu est bonū vel malū ap-
 prebensum. vnde oportet qd timoris & oīum appetitiuo-
 rū motuū sit principiu aliqua apprehensio. **P**er fidē autē
 fit in nobis quedā apprehensio de quibusdā malis pena-
 libus que fm dīni iudiciū inferuntur. & per hūc modū fi-
 des est causa timoris quo qd timet a deo puniri qui est timor
 secularis. **E**t etiā causa timoris filialis quo qd timet
 separari a deo vel quo qd refugit se deo compare referendo
 ipsum in q̄ntū per fidem hāc existimatiōē habem⁹ d̄ deo
 qd sit quoddā imminētum & altissimū bonū. a quo separari ē
 pessimū. & cui velle equari est malū sed primi timoris. s. fi-
 lialis est causa fides in forma. sed secūdi timoris. s. filia-
 lis est causa fides formata que per charitatem facit boēm
 deo adherere & ei subijci. **A**d primū ergo dicendū qd ti-
 mor dei non pot̄ vniuersaliter p̄cedere fidem qz si oīno ei⁹
 ignoratiā habetem⁹ q̄ntū ad p̄mia p̄ penas te quib⁹ p̄ hūc
 dem instrumur. nullo mō eum timerem⁹. sed sup̄posita fi-
 de de articulis fidei puta de excellētia diuina. sequit̄ timor
 reuerentie ex quo sequit̄ vltimū vt homo intellectū suū
 deo subijciat ad credendū oīa que sunt p̄missa a deo. vñ
 ibi sequit̄. **E**t non euacuabit̄ merces vestra. **A**d secū-
 dum dicendū qd idem fm p̄traria pot̄ esse p̄trarioz cau-
 sa. non autē idem fm idem. fides autē generat spem fm qd
 facit nobis existimatiōē de p̄mijis que deus retrahit in
 suis. est autē causa timoris fm qd facit nobis existimatiō-
 nem de penis quas p̄trariōib⁹ infligere vult. **A**d tertiu
 dicendū qd obiectū fidei primū & formale est bonū qd est
 veritas prima sed materialit̄ fidei. p̄ponit̄ etiā credenda
 quedā mala puta qd malū sit deo non subijci vel ab eo se-
 pari. & qd p̄trariōes penalia mala sustinebūt a deo & h̄c
 fides potest esse causa timoris.

Ad secundū sic procedit

Videtur qd purificatio cordis non sit effect⁹ fidei. **P**uri-
 tas enī cordis p̄cipue in effectu consistit. sed fides in intelle-
 tu est. ergo fides nō causat cordis purificatiōē. **P**re-
 terea. **I**llud qd causat cordis purificatiōē nō potest limit̄
 esse cū impunitate sed simul fides potest esse cū impunita-
 te peccati. sicut patet in illis qui h̄nt fidem informā. ergo
 fides non purificat cor. **P**reterea. **S**i fides aliq̄ modo
 purificat cor h̄ntū marime purificaret boīs intellectū
 sed intellectū non purificat ab obscuritate cū sit cognitio
 enigmatica. ergo fides nullo mō purificat cor. **S**ed
 est quod dicit petrus Act. xv. **F**ide purificas corda eorū.
Ratio dicendū qd impunitas vniuersaliter consistit in
 hoc qd rebus viliorib⁹ immisceat. **N**on enī dicit argentū
 esse impurū ex p̄mixtione aurī per quā melius reddit⁹ sed
 ex p̄mixtione plūbi vel stagni. **M**anifestū est autē qd ratio
 naturalis creatura dignior est oīb⁹ sp̄alib⁹ & corp̄alib⁹ creatu-
 ris. & ideo impura reddit⁹ ex hoc qd sp̄alibus se subijciat p̄
 amorē a qua quidem impunitate purificat p̄ p̄trariū mo-
 tum. dum. s. tendit in id quod est sup̄ se. s. in deū in quo qd
 dem motu primū principiu est fides. **A**ccedentem enī ad
 deū oportet credere. vt dicit ad Heb. xi. & ideo primū
 principiu purificatiōis cordis est fides qua purificat im-
 puritas erroris. que si p̄ficiat per charitatem formatā. p̄fe-
 ctam purificatiōē causat. **A**d primū ergo dicendū qd
 ea que sunt in intellectu sunt principia eorū que sunt in af-

fectu in q̄ntū. s. bonū intellectū mouet affectū. **A**d secun-
 dum dicendū qd fides etiā informis excludit quāsdā im-
 puritatem sibi oppositā. **S**implicitate erroris que p̄tingit
 ex hoc qd intellect⁹ h̄ntius inordinate inheret rebus se-
 infectioib⁹. dī. s. vult fm rationes rerū sensibiliū meriti
 diuina sed q̄ntū per charitatem formatā. tunc nullā impunita-
 tem secū comparat quia vniuersā delicta operit charitas
 vt dicit **P**rouerb. x. **A**d tertiu dicendū qd obscuritas
 fidei non p̄ner ad impunitatem culpe. sed magis ad natu-
 ralem defectum intellectus h̄ntū fm statum p̄ntis vite.

Deinde considerādū

Dest de dono intellectu & scientie que tridentur vit-
 tuti fidei. **E**t circa donū intellect⁹ querunt octo
Primo vtrū intellect⁹ sit donū sp̄s sancti. **S**ecūdo
 vtrū possit simul esse in eodem cū fide. **T**ertio vtrū in-
 tellect⁹ qui est donū sp̄s sancti sit speculatiu⁹ tñ vel etiā
 p̄actiu⁹. **Q**uarto vtrū oēs q̄ sunt in gr̄a habeant do-
 nū intellect⁹. **Q**uinto vtrū hoc donū inueniat in aliq̄
 bus absq̄ gratia. **S**exto quō se habeat donū intellect⁹
 ad alia dona. **S**eptimo de hoc quō tridentur huic dono in
 beatitudinib⁹. **O**ctauo de eo quō trident ei in facibus

Ad primū sic proceditur

Videtur qd intellect⁹ non sit donū sp̄s sancti. **D**ona enī
 gratia distinguit̄ a donis naturalib⁹ sup̄addit̄ enī eis
 sed intellect⁹ est quidā habit⁹ naturalis in aīa quo cogno-
 scunt̄ p̄incipia naturalē natura. vt patet in. vi. ethicoz. et
 go non debet poni donū sp̄s sancti. **P**reterea. **D**ona
 diuina p̄cipant a creaturis fm eorū p̄portione & modū. vt
 patet p̄ **D**yo. in libro de diu. no. sed modus h̄ntie na-
 ture est vt nō simplicit̄ veritate cognoscat. qd p̄ner ad ra-
 tionē intellect⁹. sed discursiue. qd est p̄ntis rōnis. vt patet
 per **D**yo. vii. ca. d̄ diu. no. ergo cognitio diuina que bo-
 minib⁹ datur magis debet dici donū rōnis q̄ intellectus
Preterea **I**n potentis aīe intellect⁹ p̄tra voluntate dī-
 uidit̄. vt patet in. ij. de aīa. sed nullū donū sp̄s sancti dī-
 citur voluntas. ergo etiā nullū donū sp̄s sancti debet dici
 intellect⁹. **S**ed extra est qd dicit **E**ia. xi. **R**equiescet sup̄
 eū sp̄s dīni sp̄s sapie & intellect⁹. **R**atio dicendū qd
 nomen intellect⁹ quāsdā intima cognitioē importat. **D**i-
 citur enī intelligere quasi intus legere. & hoc manifeste pa-
 tet p̄siderantib⁹ dīam intellect⁹ & sensus. **N**am cognitio
 sensitiua occupat̄ circa q̄litates sensibiles exteriores. co-
 gnitio autē intellectiua penetrat vsq̄ ad essentia rei. **O**b-
 tectū autē intellect⁹ est qd quid ē. vt d̄ in. ij. de aīa. **S**ūt
 autē multa genera eorū que int̄er latent. ad que oportet
 cognitioē hoīs quasi intrinsecus penetrare. nam sub ac-
 cidētib⁹ latet natura rerū substantiā sub verbis latent
 signata d̄boz sub similitudinib⁹ & figuris latet veritas si-
 gurata. **R**es enī intelligibiles sunt quodāmodo interio-
 res respectu rerū sensibiliū que exteri⁹ sentiūt. & in causis
 latent effect⁹ & eōuerso. vñ respectu boz oīum potest dici
 intellect⁹. **S**ed cū cognitio hoīs a sensu incipiat quasi ab
 exteriori. manifestū est qd q̄nto lumē intellect⁹ est fori⁹. tā-
 to potest magis ad intima penetrare. **L**umē autē natu-
 ra le nō stri intellect⁹ est finite dicitur. vñ vsq̄ ad determinā-
 tum aliq̄ p̄tingere potest. **I**ndiget ergo homo sup̄natu-
 rali lumine vt vlt̄er⁹ penetret ad cognoscendū quedam
 que p̄ lumē naturale cognoscere non valet & illud lumen
 sup̄naturale boī dātū vocatur donū intellect⁹. **A**d pri-
 mum ergo dicendū qd p̄ lumen naturale nobis inditum

statim cognoscunt quedam principia cōia que sunt natu-
raliter nota sed qz homo ordinat ad beatitudinē supnatu-
ralem. vt supra dicitur. necesse est qz homo vltimū p̄n-
cipium ad quedā alioz a ad hoc requirit tōnū intellectus.
Ad secundū dicendū qz discursus rationis semp inci-
pit ab intellectu et terminat ad intellectū. Ratio namq. nō
precedendo ex quibusdā intellectis. et tunc rōnis discursus
phīaf qñ ad hoc puenim? vt intelligam? id qd prius erat
ignotū. qz ergo rōnamq. ex aliquo pcedenti intellectu. p̄ce-
dit. Donū autē grane nō pcedit ex lumine nature. sed su-
peraddit ei quali p̄ficiens ipsum. et ideo ista supadditio nō
dicitur ratio sed magis intellectus qz ita se habz lumē supad-
ditū ad ea que nobis supnatūraliter innotescūt. sicut se ha-
bet lumē naturale ad ea que p̄mordialiter cognoscimus.

Ad tertū dicendū qz voluntas notat simpliciter appetitū
vniū motū absqz determinatiōe alicui? excellenti. sed intel-
lectus notat quādā excellentiā cognitiōis penetrādī ad
inimā. et ideo supnatūrale tōnū magis notat noie intel-
lectus qz noie voluntatis.

Ad secundū sic procedit

Videtur qz tōnū intellectus nō simul habeat cā fide. Dicit
enī Aug. in li. lxxxiij. q. q. id qd intelligit intellectus cō-
p̄hensione sumit. sed id quod credit non cōp̄henditur
s̄m illud apli ad Phil. iij. Nō qz cōp̄henditur aut p̄-
fectus s̄m. ergo videtur qz fides et intellectus non p̄nt esse in
eodem. **De terea.** De qd intelligit intellectus. videtur natu-
raliter. sed fides est de nō apparentibz. vt sup̄ dictum ē.
ergo fides nō potest simul esse i eodē cū intellectu. **De
terea.** Intellectus est certior qz scia. sed scia et fides nō p̄nt
esse in eodem. vt sup̄ dictū est. multo ergo min? intellectus
et fides. **Sed p̄ra est qd Greg?** dicit in li. moral. **U-**
tem? qz intellectus? de auditis mēte circa audita. **U-**
tem? qz intellectus? de visis apuit discipulis suis sensum vt in-
telligeret scripturas. ergo intellectus potest esse simul cū fide
et scia. **R̄sponso** dicendū qz hic duplici distictione est opus.
Una quidē ex parte fidei. Alia autē ex parte intellectus. Ex
parte quidē fidei distinguendū est qz quedā p se et directe
cadūt sub fide que naturalē rationē excedūt. sicut deū esse
trinitū et vnū. s̄m deū esse incarnatū. Quedam vō cadunt
sub fide quasi ordinata ad ista s̄m aliquē modū sicut oīa
que in scriptura dīna p̄nenti. Ex parte vō intellectus disti-
guendū est. qz dupliciter dici possum? aliqua intelligere
vno mō p̄fecte qñ. s. p̄ngim? ad cognoscendū essentiaz
rei intellecte. et ipsam veritatē enūciabilis intellecti s̄m qz
in se est. et hoc modo ea que directe cadūt sub fide intelli-
gere non possum? durate statu fidei. sed quedā alia ad fi-
dem ordinata que hoc modo intelligi p̄nt. Alio modo cō-
tingit aliqd intelligi im̄p̄fecte qñ. s. ipsa essentia rei vel ve-
ritas p̄p̄rietas nō cognoscit quid sit aut quō sit. sed ita
mē cognoscit s̄m qz ea que extera? apparēt veritati nō con-
trarian? inq̄m. s. homo intelligit qz p̄pter ea qz exteri? ap-
parent nō est recedendū ab his que sunt fidei. et s̄m hoc
nihil p̄hibet durate statu fidei intelligere etiā ea que per
se sub fide cadūt. Et p̄ hoc patet r̄sponso ad obiecta. **Ad p̄-**
me rōnes p̄cedūt s̄m qz aliqd p̄fecte intelligit. **Alia**
ma autē ratio p̄cedit de intellectu cor̄p̄ ordinat ad fidem

Ad tertū sic proceditur

Videtur qz intellectus qui ponitur tōnū sp̄ssancti nō sit
practicus sed speculatiu? t̄m. Intellectus enī vt Greg?

dicit in primo moral. alioz quedā penetrat. sed ea que
p̄nēt ad intellectū practicū non sunt alta sed quedaz in-
firma. s. singularia circa que sunt actus. ergo intellectus
qui ponitur tōnū non est intellectus practicus. **De
terea.** Intellectus qui est tōnū est digni? aliquid qz intelle-
ctus qui est virtus intellectualis sed intellectus qui ē vir-
tus intellectualis est solum circa necessaria. vt patet per
philosophum. vi. ethicorum. ergo multo magis intelle-
ctus qui est tōnū est solum circa necessaria. sed intelle-
ctus practicus non est circa necessaria. sed circa con-
tingentia aliter se habere que opere hūano fieri p̄nt. ergo
intellectus qui ē tōnū nō est intellectus practicus. **De
terea.** Donū intellectus illustrat mentē ad ea que naturalē
rationē excedunt. sed opabilia hūana quorū est practicus
intellectus non excedunt naturalē rationē que dirigit in re-
bus agendis. vt ex supra dictis patet. ergo intellectus qd est
tōnū. nō est intellectus practicus. **Sed p̄ra est qd i ps-**
dicatur. Intellectus bonus oībus facit eum. **R̄sponso**
dicendū qz sicut dicitur est tōnū intellectus? non solū se habz
ad ea que primo et principaliter cadūt sub fide. sed etiā ad
oīa que ad fidem ordinant. operationes autē bone quendā
ordinē ad fidem habēt. Nam fides p̄ dilectionē operatur
vt apls dicitur Gal. v. Et ideo tōnū intellectus? etiā ad q̄-
dam opabilia se extendit non quidē vt circa ea principaliter
veritē. sed in q̄tum in agendis regulam tōm? eternis
quibus sp̄s p̄cedit et s̄m s̄m Aug. iij. de trinit. in be-
ret sup̄ior: rō que dono intellectus? p̄ficiat? **Ad p̄mū** ergo di-
cendū qz opabilia hūana s̄m qz in se p̄siderant? nō habēt
aliquā excellentē altitudinē sed s̄m qz referunt ad regulā
legis eterne et ad finem beatitudinis vine. sic altitudinem
hūt vt circa ea possit esse intellectus? **Ad secundū** dicent-
dum qz hoc ipsum p̄nter ad dignitatē tōni qd est intelle-
ctus qz intelligibilia eterna vel necessaria p̄siderat non so-
lum s̄m qz in se sunt. sed etiam s̄m qz sunt regule quedaz
hūanorū actū. quia q̄to virtus cognoscitiua ad plura se
extendit tanto nobilio? est. **Ad tertū** dicendū qz regu-
la hūanorū actū est et ratio hūanarū lex eterna. vt supra di-
citur est. lex autē eterna excedit naturalē rationē. et ideo cog-
nitio hūanorū actū s̄m qz regulata lege eterna excedit
naturalē rationē. et indiget supnatūrali lumine tōni sp̄ssancti

Ad quartū sic procedit

Videtur qz tōnū intellectus? non in se oībus habentibz gra-
tiam. Dicit enī Greg. ij. moral. qz tōnū intellectus? dat cō-
tra bebetudinē mentis. sed multi habentes gratiā adhuc pa-
tuntur mentis bebetudinē. ergo tōnū intellectus? nō est in
oībus habentibz gratiā. **De terea.** Inter ea qz ad cog-
nitionē p̄nenti sola fides videtur esse necessaria ad salutē
quia per fidem christus inhabitat in cordibz? nostris. vt
dicitur ad Ephe. iij. sed non omnes habentes fidem ha-
bent tōnū intellectus. imo qui credūt debent orare vt in-
telligant sicut Aug? dicit in li. de trinit. ergo tōnū intelle-
ctus non est necessariū ad salutem. non ergo est in oībus
habentibz gratiā. **De terea.** Ea que sunt cōia oībz? ha-
bentibus gratiam nunqz ab habentibus gratiam subtra-
buntur. sed gratia intellectus? et aliorū tonozū. aliqua
to se vltiter subtrahit. quandoqz enim dum sublimia in-
telligendo in elationē se animi? erigit. in rebus imis et vi-
libus graui bebetudine pigrescit. vt Greg. dicit in ij. mo-
ral. ergo tōnū intellectus nō est in oībz? habentibz gratiā
Sed p̄ra est qd dicitur in ps. Reseruit neqz intelle-
cerunt qui in tenebris ambulāt. sed nullus habens gratiā

ambular in tenebris. *fm illud Jobanis. viij. Qui sequi-
tur me non ambulat in tenebris ergo nullus habens grati-
am caret dono intellectus.* **R**isio dicendū q̄ in oibus
habentibus grām necesse est esse rectitudinē voluntatis
q̄ per grām preparat voluntas hoīs ad bonū. *vt Aug⁹.
dicit. Voluntas autē non potest recte ordinari in bonū nisi
p̄existente aliqua cognitiōe veritatis. q̄ obiectū volunta-
tis est bonū intellectus. vt dicit in .iij. de aīa. Sicut autē p̄
donum charitatis sp̄s sanctus ordinat voluntatē hominis
vt directe moueat in bonū quoddam sup̄naturale. ita eti-
am p̄ donum intellectus illustrat mentē hoīs vt cognoscat
veritatē quandam sup̄naturalem. inquam oportet tende-
re voluntatē rectam. ⁊ ideo sicut donū charitatis est in oī-
bus habentibus grām gratū facientem ita etiā donū
intellectus.* **A**d primū ergo dicendū q̄ aliqui habentes
grām gratū facientē possunt bebetudine pari circa aliqua
que sunt p̄ter necessitatem salutis. sed circa ea que sunt d̄
necessitate salutis sufficienter instruant a sp̄s sancto. *fm
illud. i. Jobanis. ij. Vnicuius dicitur vos de oīb⁹.* **A**d
scōm dicendū q̄ si nō oēs habentes fidem plene intelli-
gant ea que pponunt credenda. intelligūt tamen ea esse
credēda. ⁊ q̄ ab eis nullo modo est reuandū. **A**d tertiū
dicendū q̄ donum intellectus nunq̄ se subtrahit san-
ctis circa ea que sunt necessaria ad salutē. sed circa alia in-
terdū se subtrahit. vt non oīa ad liquidū p̄ intellectum pe-
netrare possint ad hoc q̄ sup̄bie materia subtrahatur.

Ad quintū sic proceditur

Uidēt q̄ intellectus donū inueniāt in nō habentibus gra-
tū faciētē. *Aug⁹ enī exponens illud ps. Locupletabit aīa mea desiderare iustificaciones tuas. dicit. Preuo-
lat intellectus ⁊ tarde sequit̄ humanus atq̄ infirmus as-
fectus. sed in oībus habentibus grām gratū facientem
est p̄mptus affectus p̄ter charitatē. ergo donum intelle-
ctus p̄t esse in his qui nō habent gratū faciētē.* **P**roterea *Dauid. iij. dicit q̄ intelligētia opus est in vi-
sione p̄betica. ⁊ ita vidēt q̄ p̄betia non fit sine dono in-
tellectus sed p̄betia potest esse sine grā gratū faciente
vt patet *Bar. vij. Ubi dicentibus in nomine tuo p̄betia
uimus. respondēt nunq̄ noui vos ergo donū intellectus
p̄t esse sine grā gratū faciente.* **P**roterea donū intel-
lectus responderit virtuti fidei. *fm illud *Clā. xvij. fm aliaz
litterā. Nisi credideritis non intelligetis. sed fides p̄t esse
sine grā gratū faciente. ergo etiam donum intellectus.***

Sed cōtra est q̄ dñs dicit. *Jobanis. vi. Dis qui audī-
uit a patre ⁊ vidit venit ad me. sed p̄ intellectū audita ad
discimus vel penetramus vt patet *Greg. in .i. moral. et
go quicunq̄ habet intellectus donum venit ad consilium
quod non est sine grā gratū faciente.* **R**isio dicen-
dum q̄ sicut supra dictum est. dona sp̄s sancti p̄ficiūt aī-
mam fm q̄ est bene mobilis a sp̄s sancto. **S**ic ergo intel-
lectuale lumen grē ponit donum intellectus in q̄tū in-
tellectus hoīs est bene mobilis a sp̄s sancto. **I**tem autē
morus p̄sideratio in hoc est q̄ homo appetendat veritatē
circa finem. vñ nisi vsq̄ ad hoc moueat a sp̄s sancto intel-
lectus humanus. vt rectam estimatiōē de fine habeat.
nondū consecutus est donū intellectus q̄tuncq̄ ex il-
lustratione sp̄s sancti. alia quedā preambula cognoscat.
Rectam autē estimatiōē de vltimo fine non habet nisi il-
le qui circa finē non errat. sed ei firmiter inheret tanq̄ opri-
mo. qd̄ est solum habentis grām gratū facientem. **S**ic
enī in moralibus rectam estimatiōē habet homo de fine*

p̄ habitū virtutis. vñ donum intellectus habet nullus si-
ne grā gratū faciente. **A**d primū ergo dicendū q̄ *Aug⁹
nominat intellectū quāmcūq̄ illustratiōē intellectualem
que tñ non p̄tingit ad p̄fectam toni rationē nisi vsq̄ ad
hoc mens hoīs reducat. vt rectam estimatiōem habeat
homo circa finem.* **A**d scōm dicendū q̄ intelligētia q̄
necessaria est ad p̄betiam est quedā illustratiō mens cir-
ca ea que p̄betens reuelant non est autē illustratiō mentis
circa estimatiōē rectam de vltimo fine que p̄inet ad do-
num intellectus. **A**d tertiū dicendū q̄ fides importat
solum assensum ad ea que pponunt sed intellectus impor-
tat quādam perceptionem veritatis que non p̄t esse circa
finem nisi in eo q̄ habet gratiam gratū facientem vt dictū
est. ⁊ ideo non est similis ratio de intellectu et fide.

Ad sextū sic proceditur

Uidēt q̄ donum intellectus non distinguit̄ ab alijs do-
nis. *Quoq̄ enī opposita sunt eadē ipsa quoq̄ sunt eadē.
sed sapie opponit̄ iultrina. lebitudini intellectus. p̄cipitan-
oni consilium. ignorantie scientia. vt patet p̄ *Greg. ij.
moral. non vidēt autē diff. tē stultitia bebitudo ignoran-
tia ⁊ p̄spiratio. ergo nec intellectus distinguit̄ ab alijs do-
nis.* **P**roterea intellectus qui ponit virtus intellectu-
alis differit ab alijs intellectualibus virtutibus p̄ hoc sibi p̄-
p̄tū q̄ est circa principia p̄ se nota. sed donū intellectus nō
est circa aliqua principia p̄ se nota. q̄ ad ea que naturalit̄
ter p̄ se cognoscunt̄ sufficit naturalis habitus primorū prin-
cipiorū ad ea v̄ro que sup̄naturalia sunt sufficit fides. q̄
articuli fidei sunt sicut p̄ta principia i sup̄naturali cog-
nitione. sicut dictū est. ergo donū intellectus non distinguit̄
ab alijs donis intellectualibus. **P**roterea oīs cognitiō i-
tellectua. vel est speculatiua vel practica. sed donū intelle-
ctus habet se ad vtrūq̄. vt dictum est. ergo non distinguit̄
tur ab alijs donis intellectualibus. sed oēs in se cōplectitur.*

Sed cōtra est q̄ quecunq̄ cōnumerat̄ ad inuicē. opoz-
ter ea esse aliquo modo ad inuicē distincta. q̄ distinctio ē
principiū munerū. sed donū intellectus cōnumerat̄ alijs
donis. vt patet *Clā. xi. ergo donū intellectus est distinctū
ab alijs donis.* **R**isio dicendū q̄ distinctio toni intel-
lectus a alijs tabus donis. scz pietate fortitudine ⁊ timo-
re. manifesta est. q̄ donum intellectus p̄inet ad vim co-
gnoscitiuā. illa v̄o tria p̄tinent ad vim appetitiuā. sed dif-
ferentia huius toni intellectus ad alia tria. scz. sapientiaz
sciam. ⁊ cōsiliū. que etiā ad vim cognoscitiuā p̄tinent.
non est adeo manifesta. **U**idēt autē quibusdam q̄ donū
intellectus distinguit̄ a dono scientie ⁊ cōsiliū. p̄ hoc q̄ il-
la duo p̄tinent ad practica cognitiōē. donum autē intel-
lectus ad speculatiuā. **A** dono v̄o sapientie qd̄ etiā ad spe-
culatiuā cognitiōem p̄inet distinguit̄ in hoc q̄ ad sapie-
tiam p̄inet iudiciū. ad intellectū v̄ro capacitas intelle-
ctus eoz que proponunt̄ seu penetratio ad intima eoz
⁊ fm hoc supra numerum donorū assignauimus. sed dili-
genter intuenti donū intellectus nō solum se habet circa spe-
culanda sed etiam circa opanda. vt dictum est. **E**t simili-
ter etiā donum scientie circa vtrūq̄ se habet vt infra dicit̄
⁊ ideo oportet aliter eoz distinctiōem accipere. **O**īa enim
hec quattuor dona ordinant̄ ad sup̄naturalem cognitiō-
nem que in nobis p̄ fidem fundatur. **F**ides autē est ex au-
ditu vt dicit *Ro. x. Unde oportet aliqua p̄poni homini ad
credendum non sicut visa sed sicut audita quibus p̄ fidē
assentiat. Fides autē primo quidem ⁊ principaliter se habet
ad veritatem primā. secundario ad quedā circa crea-*

turas consideranda. et ulterius se extendit etiam ad directi-
one in humanorum operum finem quod per dilectionem operatur. ut
ex dictis patet. Sic ergo circa ea que fidei proponuntur creden-
da duo requiruntur ex parte nostra. primo quidem ut intel-
lectu penetrantur vel capiuntur. et hoc pertinet ad donum in-
tellectus. secundo autem oportet ut de eis homo habeat iudicium
rectum ut estimet eis esse inherendum. et ab eorum oppositis re-
cedendum. Hoc ergo iudicium quantum ad res divinas pertinet
ad donum sapientie. quantum vero ad res creatas pertinet ad do-
num fidei. quantum vero ad applicanda ad singularem opera pertinet ad do-
num consilii. Ad primum ergo dicendum. quod predicta differre-
ntia quatuor donorum manifeste competit distinctioni eorum
que Gregorius ponit eis esse opposita. Debetudo enim acutras-
tri opponit. Dicitur enim per similitudinem intellectus acutras-
tri quod potest penetrare ad intima eorum que proponuntur.
unde habitudo mentis est per quam mens ad intima pene-
trare non sufficit. Stultus autem dicitur ex hoc quod puerile iudicium
dicat circa communem finem vite. et ideo proprie opponitur
sapientie que facit rectum iudicium circa universalem causam.
Ignorantia vero importat defectum mentis etiam circa que
cumque particularia et ideo opponit scientie per quam homo
habet rectum iudicium circa particularis causas. scilicet circa crea-
turas. Precipitatio vero manifeste opponit consilio. quod
homo ad actionem non procedit ante deliberationem rationis.
Ad secundum dicendum quod donum intellectus est circa prima
principia cognitionis gratuite. aliter tamen quam fides. Nam
ad fidem pertinet eis assentire. ad donum vero intellectus per-
tinet mente penetrare ea que dicuntur. Ad tertium dicen-
dum quod donum intellectus pertinet ad utrumque cognitionem
scilicet speculativam. et practicam non quantum ad iudicium sed quan-
tum ad apprehensionem ut capiuntur ea que dicuntur.

Ad septimum sic procedit

Uideat quod dono intellectus non respondeat beatitudo sex-
ta. scilicet beati mundo corde quoniam ipsi deum videbunt. Unde
dicta enim cordis maxime videtur pertinere ad effectum. sed do-
num intellectus non pertinet ad effectum sed magis ad vim in-
tellectus. Preterea Actuum. xv. dicitur. Fide purificans
corda eorum. sed per purificationem cordis acquiritur mundi-
cia cordis. ergo predicta beatitudo magis pertinet ad veritatem
tem fidei quam ad donum intellectus. Preterea dona spi-
ritus sancti perficiunt hominem in presenti vita. sed visio dei non
pertinet ad vitam presentem. ipsa enim beatos facit ut supra ha-
bitum est. ergo sexta beatitudo continens visionem dei non per-
tinet ad donum intellectus. Sed contra est quod Augustinus. vi-
dit in li. de sermone domini in monte. Sexta operatio spiritus san-
cti que est intellectus convenit mundis corde qui purga-
to oculo possunt videre quod oculus non vidit. Rursus
dicendum quod in sexta beatitudine sicut et in alijs duobus continetur.
Unum per modum meriti. scilicet mundicia cordis et ali-
ud per modum premij. scilicet visio dei. ut supra dictum est. Et
utrumque pertinet aliquo modo ad donum intellectus. Est
enim duplex mundicia. Una quidem preambula et dispositi-
va ad dei visionem que est depuratio affectus ab inordinatis
affectibus et hec quidem mundicia cordis fit per virtu-
tes et dona que pertinent ad vitam presentem. Alia vero mun-
dicia cordis que est quasi completiva respectu visionis di-
vine. et hec quidem est mundicia mentis depurare a fantas-
tibus et erroribus. ut scilicet ea que de deo proponuntur non
accipiantur per modum corporalium fantasmatum nec per
licentias perversitates. et hanc mundiciam facit donum in-

tellectus. Similiter etiam duplex est dei visio. Una quidem
perfecta per quam videtur dei essentia. Alia vero imperfecta
per quam et si non videamus de deo quid est videmus
enim quod non est. et tanto in hac vita dei perfectius cognos-
cimus. quanto magis intelligimus eum excedere quicquid in
intellectu comprehendit. Et utrumque dei visio pertinet ad donum
intellectus. prima quidem ad donum intellectus consumma-
tum finem quod erit in patria. secunda vero ad donum intellectus in-
choatum finem quod habet in via. Et per hoc patet responsio ad ob-
iecta. Nam prime due rationes procedunt de prima mundicia
tertia vero de perfecta dei visione. dona autem et binos nos per-
ficiunt finem quandam inchoationem et in futuro implebunt.
ut supra dictum est.

Ad octavum sic proceditur

Uideat quod in fructibus fides non respondeat dono intel-
lectus. Intellectus enim est fructus fidei. Dicit enim. Esa. vij.
Nisi credideritis non intelligetis. finem aliam scilicet ubi nos
habemus. Si non credideritis non permanebitis. non ergo
fides est fructus intellectus. Preterea prius non est fru-
ctus posterioris. sed fides videtur esse prior intellectus. quod si
res est fundamentum totius spiritualis edificij. ut supra dictum
est. ergo fides non est fructus intellectus. Preterea plu-
ra sunt dona pertinentia ad intellectum quam pertinentia ad ap-
petitum. sed inter fructus ponitur tantum unum. pertinent ad intel-
lectum. scilicet fides. omnia vero alia pertinent ad appetitum. ergo si
res non magis videtur respondere intellectui quam sapientie vel sci-
entie seu consilio. Sed contra est quod finis universitatis
rei est fructus eius. sed donum intellectus videtur principa-
liter ordinari ad certitudinem fidei que ponitur fructus. Di-
cit enim glo. ad Gal. v. quod fides est que est fructus. et de in-
visibilibus certitudo. ergo in fructibus fides responderet do-
no intellectus. Rursus dicendum quod sicut supra dictum est
cum de fructibus ageretur. fructus ipsius dicuntur ultima et
delectabilia que in nobis proveniunt ex virtute spiritus san-
cti. Unum autem delectabile habet rationem finis qui est
proprium obiectum voluntatis. et ideo oportet quod illud quod est
ultimum et delectabile in voluntate sit quoddammodo fru-
ctus omnium aliorum que pertinent ad alias potentias. Sed cum
hoc ergo genus doni vel virtutis perficientis aliquam poten-
tiam potest accipi dupliciter fructus. Unus quidem pertinet ad
suam potentiam. Alius autem quali ultimus pertinentis ad vo-
luntatem. Et finem hoc dicendum est quod dono intellectus res-
ponderet proprio fructus. fides id est. fidei certitudo. sed per
ultimum fructum videtur et gaudium quod pertinet ad voluntatem.
Ad primum ergo dicendum quod intellectus est fructus fidei
que est virtus. sic autem non accipitur fides cum dicitur fructus
sed pro quadam certitudine fidei ad quam homo pervenit
per donum intellectus. Ad secundum dicendum quod fides non
potest universalius procedere intellectum. Non enim posset
homo assentire credendo aliquibus propositionibus nisi ea ali-
qualiter intelligeret. sed perfectio intellectus consequitur fi-
dem que est virtus. ad quam quidem intellectus perfectio-
nem sequitur quedam fidei certitudo. Ad tertium dicen-
dum quod cognitionis practice fructus non potest esse in ip-
sa. quod talis cognitio non scilicet propter se. sed propter aliud. sed co-
gnitio speculativa habet fructum in seipsa. scilicet certitudinem
eorum quorum est. Et ideo dono consilij quod pertinet solum
ad cognitionem practicam non videtur aliquis fructus proprie
dona autem sapientie intellectus et scientie que possunt etiam
ad speculativam cognitionem pertinere. responderet solum unum
fructus qui est certitudo signata nomine fidei. Dicitur autem

fructus ponuntur pertinentes ad partem appetitivam. qz sicut iam dictum est ratio finis que importat in nomine fructus magis pertinet ad vim appetitivam qm intellectivam.

Questio. ix.

Deinde considerandum

est de dono scientie. Et circa hoc querunt quatuor. primo utrum scientia sit donum. secundo utrum sit circa divina. tertio utrum sit speculativa vel practica. quarto que beatitudo ei respondeat.

Ad primum sic procedit

Unde qd scientia non sit donum. Dona enim spissant naturalē facultatem excedit. sed scientia importat effectum quendam naturalis rationis. Dicit enim philosophus in i. posterior qd demonstratio est syllogismus faciens scire. ergo scientia nō est donū spissant.

¶ Proterea dona spiritus sancti sunt communia oibus sanctis. ut supra dictū est sed Aug. dicit. xij. de tri. qd scientia nō potest plurimi fieri velis quibus polleat ipsa fides. ergo scientia non est donum.

¶ Proterea donū est perfectio virtutis. ut supra dictū est ergo vni donum sufficit ad perfectionē vnius virtutis. sed virtuti fidei responder donū intellectus. ut supra dictū ē ergo nō responder ei donū scie nec apparet eui alq virtuti responder. ergo si dona sint perfectio virtutū ut supra dictum est. videt qd scientia non sit donū.

¶ Sed cōtra est qd Est. xi. Cōputat inter septem dona. Rñsio dicendū qd grā est perfectio qz natura vni non deficiat in his in quibus homo p naturā perfici pot. Cum autē hō p naturā rationem assentit fm intellectū alicui veritati. dupliciter proficitur circa veritatē illam. primo quidē qz caput eam. secundo qz de eo certū iudiciū habet. Et ideo ad hoc qd intellectus humanus profectē assentiat veritati fidei duo requirunt. quoz vnum est qd sane capiat ea que pponit. quod pner ad donū intellectus. ut supra dictū est. aliud autē est ut habeat certū et rectū iudiciū de eis discernendo. scz credēda aut nō credēda. et ad hoc necessarium est donū scientie.

¶ Ad primum ergo dicendū qd certitudo cognitiōnis in diversis naturis invenit diversimode fm diversaz conditionē vniuscunqz nature. Nam hō consequit certū iudiciū de veritate p discursū rōnis. et ideo scia hūana ex rōne demonstrativa acquirit. sed in deo est certū iudiciū veritatis absqz omni discursu p simplicē intuitū. vti primo dictū est. et ideo divina scientia nō est discursiva vel rōnativa sed absoluta et simplex. cui illis est scientia que ponit donū spissant. cum sit quedā participativa similiter vō ipsius.

¶ Ad secundū dicendū qd circa credēda duplex scientia pot haberi. Una quidē p quam hō scit quid credēte debeat discernēs credēda a nō credēdis. et fm hec scientia est donū. et cōvenit oibus sanctis. Alia vō est scientia circa credēda p quam homo non scilicet scit quid credēte debeat. sed enā scit fidē manifestare. et alios ad credēdis inducere et pndicatores convincere. et ista scia ponitur inter grās gratis dadas que non vā oibus sed quibusdā.

¶ Unde Aug. post verba inducra subiugit. Aliud est scire tanū modo quid hō credere debeat. aliud scire quēadmodum hoc ipm qd credif. et pns auctibus optulet. et contra impios defendat. ¶ Ad tertium dicendū qd dona sunt perfectio virtutū moralibus et intellectualibus. non sunt autē perfectio virtutū theologicis sed magis oia dona ad perfectionē theologicarū virtutū ordinant sicut ad finē. Et ideo non est incongruens si diversā dona ad vnam virtutem

tem theologicam ordinentur.

Ad secundū sic proceditur

Unde qd scientie donū sit circa res divinas. Dicit enim Aug. xij. de trini. qd per scientiā significat fides. nutrit et roborat. sed fides est de rebus divinis qz obiectū fidei est veritas prima. ut supra habitū est. ergo et donū scientie ē de rebus divinis.

¶ Proterea donū scie est dignius qz scientia acquisita sed aliqua scia acquisita est circa res divinas sicut scia metha. ergo multo magis donum scie est circa res divinas.

¶ Proterea sicut dicit Ro. i. Invisibilia dei per ea que facta sunt intellecta cōspiciunt. si ergo est scia circa res creatas. videt qd enam sit circa res divinas.

¶ Contra primum est qd Aug. xij. de trini. dicit verū divinarum scientia proprie sapia nuncupet. humanarum autē proprie scientie nomē obtineat. Rñsio dicendū qd certū iudiciū de re aliqua maxime vā ex sua causa. et ideo fm ordinē causarū oportet esse ordinē iudiciorū. Sicut enī causa prima est causa secunda. ita p causā primam iudicat de causa secunda. causa autē prima nō potest iudicari p aliam causam. et ideo iudiciū quod sit p causam primā est primū et perfectissimū.

¶ In his autē in quibus aliquid est perfectissimū nomē commune generis appropriant his qui deficiūt a perfectissimo ipsi autē perfectissimo adaptat aliud speciale nomē. ut patet in locis. Nam in genere cōvertibilium illud quod signat quod quid ē. speciali nōte diffinito vocat. que autē in hoc deficiunt cōvertibilia existētia nomē commune sibi tenent. s. quod propria dicunt. Quia ergo nomē scientie importat quādam certitudinē iudicij. ut dictū est. si quidē certitudo iudicij sit p altissimā causam illius generis p quam potest de oibus iudicare. habet speciale nomē quod est sapia. Dicit enī sapiens in vno quoqz genere quod novit altissimā causam illius generis p quam potest de oibus iudicare. Simpliciter autē sapia dicitur qui novit altissimā causam simpliciter. scz deō et ideo cognitio divinarum rerum vocat sapia. cognitio vō rerum humanarum vocat scientia quasi cōmuni nōte importate certitudinē iudicij appropriato ad iudiciū quod sit p causas secundas.

¶ Et ideo sic accipiēdo scie nomen ponit donū divinitū a dono sapie. Unde donū scie est solū circa res divinas vel solū circa res creatas.

¶ Ad primum ergo dicendū qd licet ea de quibus est fides sint res divine et eterne tñ ipsa fides est quodāmodo temporale in aīo credēns. et ideo scie quid credendū sit pner ad donū scientie. Scire autē ipas res creditas fm se ipas p quādam vniōnē ad ipsas. pner ad donum sapie. vnde donū sapie magis responderet cōvertant que vniū mentē hoīs deo.

¶ Ad secundū dicendū qd rō illa pcedit fm qd cōmunit nomen scientie sumit. sic autē scia non ponitur speciale donū. sed fm qd restringit ad iudiciū quod sit p res creatas.

¶ Ad tertium dicendū qd sicut supra dictū est. quilibet cognoscitivus habet formaliter aut id quod p medium cognoscitur. et quod id quod est formale potius est. ideo ille scie que ex principijs mathematicis cōcludunt circa materiā naturalem magis cōmunicat mathematicis cōnumerant. utpote eis similiores. licet qz tum ad materiā magis cōveniant cum naturali. et propt hoc dicit in. ij. philosophorū qd sunt magis naturales. et ideo cū homo pres creatas deum cognoscit. magis videt hoc pner ad sciam ad quam pertinet formaliter qz ad sapiam ad quam pner materialiter. et cōverso. cum fm res divinas iudicemus de rebus creatis magis hoc ad sapiam nam qz ad scientiam pner.

Ad tertium sic proceditur

Uide qd scientia que ponit donum sit scia practica. Dicit enim Aug. xij. de tri. qd actio qua ei tercio rebus vni-
mur. scie deputat. sed scia cui deputat actio est practica. et
go scia. que est donu e scia practica. ¶ Preterea Grego.
dicit in .i. moral. Nulla est scia si vultate pietatis no ba-
bet. et valde inutilis est pietas si scie discretionem caret. Ex
qua auctoritate habet qd scia dirigit pietate. sed hoc no po-
test copetere scie speculatiue. ergo scia que est donu no est
speculatiua sed practica. ¶ Preterea dona spūs sancti no
habent nisi a iustis. vt supra habitū est. sed scia speculati-
ua pōt haberi etiā ab iniustis fm illud Jac. vi. Sciētū bo-
num et no faciētū pccm est illi. ergo scia que est donu no est
speculatiua sed practica. ¶ Sed cōtra est qd Grego. dicit
in .i. moral. Scia in die suo cōmuni parat. qd in vtre mē-
tis ignorante ieiunū supat. sed ignorantia no tollitur ro-
taliter nisi p vtrūq sciam. scz et speculatiua et practica.
¶ Rñ-
sio dicendū qd sicut supra dictū est. donū scie ordinat sicut
et donū intellectus. ad certitudinē fidei. Fides autē primo
et principale in speculatione consistit in qd sit scz imberet prie
veritati. sed qd prima veritas est etiā vltimus finis. ppter
quem opamur. inde etiā est qd fides ad opationē se exten-
dit. fm illud Gal. v. Fides p dilectionē operat. ¶ Un etiā
opret qd donū scie primo quidē et principale respiciat spe-
culatiuonē in qd sit scz homo scit quid fide tenere debeat.
Secundario autē se extendit etiā ad pparatiōē fm qd per
sciam credibilitū eoz que ad credibilia psequunt dirigitur
mur in agendis. ¶ Ad primū ergo dicendū qd Aug.
loquit de dono scie fm qd se extendit ad opationem. actū
buitur etiā ei actio sed non sola nec primo. et hoc etiā mo-
do dirigit pietatē. vñ patet solūmo ad scdm. ¶ Ad tertiu
dicendū qd sicut dictū est de dono intellectus qd non qui-
cunq intelligit habet donū intellectus. sed qd intelligit qd
si ex habitu grē. ita etiā de dono scie est intelligendū qd il-
li soli donū scie habeant. qui ex infusione grē rectum iudi-
cium habēt circa credēda et agenda qd in nullo veniunt a
rectitudine iusticie. et hoc est etiā scia scōz. de qua dicitur
Sap. x. Iustum reduxit dominus p vias rectas. et dedit
illū scientiam sanctorum.

Ad quartū sic procedit

Uideret qd scie non respondeat eterna beatitudo. s. Beati-
qui lugēt qm ipsi cōsolabuntur. Sicut etiā malū est cau-
sa tristitie et lucus. ita etiā bonū est causa leticie. sed p scie-
tiam principaliter manifestantur bona. qd mala que p bo-
na cognoscuntur. Rectū etiā est iudex iustitias et obliq.
vt dicit in .i. de aīna. ergo p dicta beatitudo non conueniente-
rīdet scie dono. ¶ Preterea cōsideratio veritatis est actus
scie. sed i cōsideratione veritatis no est tristitia sed magis
gaudiū. Dicit enim Sap. xij. Non hz amaritudinē illius cō-
uersatio nec tediū puerus illius. sed leticia et gaudiū. et
go p dicta beatitudo no conuenienter rīdet dono scientie.
¶ Preterea donū scie prius consistit in speculatione qd
in opatione. sed fm qd consistit in speculatione non rīdet
si bi lucus. qd intellectus speculatiuus nihil dicit de imi-
tabili et fugiendo. vt dicit in .ij. de aīa. neq dicit aliquid le-
tū et triste. ergo p dicta beatitudo non conuenienter pōt re-
spondere dono scie. ¶ Sed cōtra est qd Aug. dicit in li.
de sermone dñi in monte. Scia cōuenit lugētibz qui dñi
dicuntur quibus malis vicā sunt que qst bona pccunt.

¶ Rñsio dicendū qd ad sciam ppre pertinet rectū iudiciū
creaturarū. Creature autē sunt ex quibz hō occasionatiter a
deo auertit. fm illud Sap. xij. Creature facte sunt in odi-
um et miscipulā pedibus insipientiū. qui. s. rectū iudiciū
de his no habent dum estimāt in eis esse pfectū bonū. vñ
in eis sine cōsuetudō peccat et verū bonū pducit. et hoc
damni hōi innotescit p rectum iudiciū et creaturis qd
habetur p donū scie. et ideo beatitudo lucus ponitur rīde-
re dono scie. ¶ Ad primū ergo dicendū qd bona creata no
excitant spūale gaudiū nisi quatenus referuntur ad bonū
diuinū et quo ppre psumit gaudiū spūale. et ideo directe
quidē spūalis par et gaudiū consequēs rīdet dono sapie-
Dona autē scie rīdet quidē primo lucus de pccatis etra-
na. et sequenter p solatio dum hō p rectū iudiciū scie cre-
aturas ordinat in bonū diuinū. et ideo in hac beatitudine
ponitur lucus p merito et solatio psequēs pro pmo. qd qd
tem inchoatur in hac vita. pfititur autē in futuro. ¶ Ad
scdm dicendū qd de ipa cōsideratiōe veritatis hō gaudet
sed de re circa quā cōsiderat veritate pōt tristari quoz. et
fm hoc lucus scie attribuitur. ¶ Ad tertiu dicendū qd scie
entia fm qd in speculatione consistit no rīdet beatitudo aliqua
qd beatitudo hōis no psumit in cōsideratiōe creaturarū.
s. in cōtemplatiōe dei. sed aliquē beatitudo hōis cōsistit in
debito vsu creaturarū et ordinata affectiōe circa ipas et hoc
dico qst ad beatitudinē vite. Et ideo scie no attribuitur a
liqua beatitudo pūmens ad cōtemplationem. sed intelle-
ctui et sapientiē que sunt circa diuina. ¶ Questio. x.

Consequenter considerā

¶ dum est de vitijs oppositis. Et primo de infir-
mitate que opponitur fidei. scdo de blasphemā
q opponitur cōfessiōi. tertio de ignorantia et leuindie que
opponitur scie et intellectui. ¶ Circa primū considerādū
est de infidelitate in cōmuni. scdo de heresi. tertio de apo-
stasia a fide. ¶ Circa primū queritur duodecim. primo
vtrū infidelitas sit pccm. scdo in quo sit sicut i subiecto. ter-
tio vtrū sit maximū pccoz. quarto vtrū oīs actio infideli-
um sit pccm. quinto de speciebus infidelitatis. sexto de cō-
patione eaz adinuicē. septimo. vtrū cum infidel. hō sit vñ
putādū de fide. octauo vtrū sint cogēdi ad fidē. nono vtrū
sit eis cōmuni candū. decimo vtrū possint xpiani fidelibz
psele. vndeimo vtrū ritus infidelū sint tolerādi. duode-
cimo vtrū pueri infidelū sint inuis pccibz baptizandi

Ad primū sic proceditur

Uideret qd infidelitas non sit pccm. Omne enī pccm ē cō-
tra naturā. vt p p Damasc. in .ij. li. sed infidelitas no vi-
detur esse ptra naturā. Dicit enim Aug. in li. de pdestinati-
one scōz qd posse hie fidem sicut posse habere cōmunitatem
nature est oīz hōiū. habere autē fidem quemadmodum
habere cōmunitatem grē est fidelium. ergo non habere fidez
qd est infidelium non est cōtra naturam. et ita non est pec-
catum. ¶ Preterea nullus peccat in eo qd vitare non po-
test. qd omne peccatū est voluntariū. sed non est in potesta-
te hōis qd infidelitatem vitet. quā vitare non pōt nisi fi-
dem habēdo. Dicit enim aplos ad Ro. x. Quōs credent ei
quem non audierunt quōs autē audient sine predicante. et
go infidelitas non videtur esse peccatū. ¶ Preterea sicut
supra dictū ē sūt septē vitia capitalia ad que oīa pccā redū-
cuntur. sub nullo autē hōz videtur contineri infidelitas.
ergo infidelitas no est pccm. ¶ Sed contra vitium con-
trariatur vitium sed fides est vitium cui cōtrariatur infide-

litas, ergo infidelitas est peccatum. **R**atio dicendum qd infidelitas dupliciter accipi potest. Uno modo secundum puram negationem, ut dicitur infidelis ex hoc solo qd non habet fidem. Alio modo potest intelligi infidelitas secundum contrarietatem ad fidem, quae scilicet aliquo repugnat auditui fidei vel etiam premitur ipsam secundum illud. **C**la. h. q. Quis credit auditui suo, et in hoc capite per fidem non infidelitatis, et secundum hoc infidelitas est peccatum. Si autem infidelitas accipiat secundum negationem puram sicut in illis qui nihil audierunt de fide non habentem peccatum sed magis peccatum, quod talis ignorantia diuino ex peccato primi peccati. **P**er cura est. Qui autem sic sunt infideles dicitur quidem, propter alia peccata que sine fide remitti non possunt, non autem damnantur propter infidelitatem peccati. **U**nde dicitur. **J**o. xv. Si non venissem et locutus es suis, non habent quod exponerent. **A**ug. dicit qd loquitur de illo peccato qd non creditur in christum. **A**d primum ergo dicendum qd bene fide non est in natura humana, sed in natura humana est, ut mens hominis non repugnet interiori infirmitati et exteriori veritati predicatae. **V**ni infidelitas secundum hoc est peccata natura. **A**d secundum dicendum qd ratio illa procedit de infidelitate secundum qd importat simplicem negationem. **A**d tertium dicendum qd infidelitas secundum qd est peccatum oriatur ex superbia et qua contingit qd bene intellectum suum non vult subicere regulis fidei et sano intellectui patris. **U**n Greg. dicit. **x**iii. moral. qd ex inani gloria oriuntur nouitatis presumptiones. **Q**uia non possit dici qd sicut prout est theologice non reducuntur ad virtutes cardinales, sed sunt prioris eius, in eis am virtus opposita virtutibus cardinalibus non reducuntur ad vna capitula.

Ad secundum sic procedit

Uide qd infidelitas non sit in intellectu sicut in subiecto. **O**mne enim peccatum in voluntate est, ut **A**ug. dicit in li. de duabus animabus. si infidelitas est quoddam peccatum ut dicitur est, ergo infidelitas est in voluntate non in intellectu. **P**roterea infidelitas habet rationem peccati, ex eo qd predicatio fidei contra naturam est premissa ad voluntatem pertinet, ergo infidelitas est in voluntate. **P**roterea, si ad. **C**oz. xi. sup. illud. **I**pe factus nas transfiguratur se in angelum lucis dicitur glo. qd si angelus malus se bonum fingat, et si credat bonus non est error, peccatum solius aut moribus si facit vel dicit qd bonis angelis congruit, cuius ratio est videtur propter rectitudinem voluntatis eius qui ei in heretico intendens bono angelo adherere ergo totum peccatum infidelitatis esse videtur in perversa voluntate, non ergo est in intellectu sicut in subiecto. **S**ed contra. **C**ontraria sunt in eodem subiecto, sed fides cui contraria infidelitas est in intellectu sicut in subiecto, ergo et infidelitas in intellectu est. **R**atio dicendum qd fides supra dicitur est, peccatum dicitur esse in illa potentia que est principium actus peccati. **A**ctus autem peccati potest habere duplex principium. **U**ni quod est principium et vniuersale, quod importat omnes actus peccatorum, et hoc principium est voluntas, quod omne peccatum est voluntarium. **A**liud autem principium actus peccati est proprium et principium quod est actus peccati actus sicut peccabilis est principium gulae et luxurie, et secundum hoc gula et luxuria dicuntur esse in concupiscibili. **D**issentite autem qui est proprius actus infidelitatis, est actus intellectus, sed motus a voluntate, sicut et assentire, et ideo infidelitas sicut et fides est quidem in intellectu sicut in proprio subiecto, in voluntate autem sicut in primo motu, et hoc modo dicitur omne peccatum esse in voluntate. **U**n patet ratio ad primum. **A**d secundum dicendum qd contempnus voluntatis causat discessum intellectus in quo proficitur ratio infidelitatis, vni causa infidelitatis est in voluntate, sed ipsa infidelitas est in intellectu.

Ad tertium dicendum qd ille qui credit malum angelum esse bonum, non dissentit ab eo quod est fidei quod sensus eorum pro fallit, mens vero non remouet a vera recta sententia, ut ibi dicitur glo. sed si aliquis scilicet adheret cum incipit ad sua adducere, id est ad mala et falsa, tunc non caret peccato, ut ibi dicitur.

Ad tertium sic proceditur

Uide qd infidelitas non sit maximum peccatorum. **D**icit enim **A**ug. et habet. vi. q. i. **U**ni catholici pessimum monacho alicui heretico in curia preter id quod hereticus est, non inueniuntur heretici, quod reprehendat propter te debemus, non audeo precipitare sententiam, sed hereticus est infidelis, ergo non est simpliciter dicitur dicitur qd infidelitas sit maximum peccatorum. **P**roterea illud quod diminuit vel excusat peccatum non videtur esse maximum peccatum, sed infidelitas excusat vel diminuit peccatum. **D**icit enim apostolus. i. ad **T**imo. i. **P**rius fuit blasphemus et persecutor et contumax, sed misericordia preceperunt sibi, quod ignorans fecit in incredulitate, ergo infidelitas non est maximum peccatum. **P**roterea **S**aior peccato debet maior pena, secundum illud **D**u. **x**iii. v. **P**ro me iura peccati erant et plagas modus, sed maior pena debet fidelibus peccantibus quam infidelibus, secundum illud ad **H**ebre. x. **Q**uanto magis putatis deteriora mereri supplicia qui filium dei contulerunt, et sanguine testamenti polluti dixerunt in quo sacrificat, ergo infidelitas non est maximum peccatum. **S**ed contra est quod **A**ug. dicit exponens illud **J**obannis. **S**i non venissem et locutus es suis, non habent quod exponerent. **Q**uia quidem inquit quoddam peccatum sub generali nomine vult intelligi, hoc enim est peccatum, infidelitatis quo tenent cuncta peccata, infidelitas est ergo maximum peccatorum. **R**atio videtur dicitur qd omne peccatum formaliter constituit in aduersione a deo, ut supra dicitur est, vni tanto aliqd peccatum est grauius, quanto per ipsum homo magis a deo separet. **P**roter infidelitate autem maxime homo a deo elongatur, quod nec veritas dei cognitione habet. **P**roter falsam autem cognitionem ipsius non appropinquat ei, sed magis ab eo elongatur, nec potest esse quod ad quid tui cognoscatur qd falsam opinionem de eo habet, quod id quod ipse opinatur non est deus. **U**nde manifestum est qd peccatum infidelitatis est maius omnibus peccatis que contingunt in pueritate mortis. **S**ecus autem est de peccatis que opponuntur alijs virtutibus theologis, ut infra dicitur. **A**d primum ergo dicendum qd nihil prohibet peccatum quod est grauius secundum suum genus, esse minus graue secundum aliquas circumstantias. **E**t ideo **A**ug. noluit precipitare sententiam de malo catholico, et heretico alias non peccate, quod peccatum heretici et si sit grauius ex genere, potest tamen ex aliquo circumstantia alleviari et e contrario peccatum catholici ex aliqua circumstantia aggravari. **A**d secundum dicendum qd infidelitas habet ignorantiam adiunctam, et habet dissentium ad ea que sunt fidei, et ex hac parte habet rationem peccati grauissimi. **E**x parte autem ignorantie habet aliquam rationem excusandam et maxime quando aliquis ex malitia non peccat, sicut fuit in apostolo. **A**d tertium dicendum qd infidelis pro peccato infidelitatis grauius puniatur quam alius peccator, pro quocumque alio peccato considerato peccati genere, sed pro alio peccato puta pro adulterio si committat a fidei et ab infideli, et tercio paribus grauius peccat fidelis quam infidelis, tum propter noticiam veritatis ex fide, tum etiam propter sacramenta fidei quibus est imbutus quibus peccando contumeliam facit.

Ad quartum sic procedit

Uide qd quilibet actus infidelis sit peccatum, quod supra dicitur b4

Ro. iiii. Qm̄: q non est ex fide peccū est dīe glo. Qm̄ is infidelium vita est peccatum. sed ad vitam infidelium p̄tinet om̄e q agunt. ergo oīs actio infidelis est peccatum. **P**roterea fides intentionē dirigūt. sed nullū bonū potest esse quod non est ex intentione recta. ergo in infidelibus nulla actio potest esse bona. **P**roterea corruptio priorū corruptis et posterioribus. sed actus fidei p̄cedit actus omnium virtutum ergo cū in infidelibus non sit actus fidei. nullū bonū opus facere possunt. sed in omni actu suo peccat. **S**ed contra est qd Cornelio adhuc infidelis existē dicitur est qd accepit erat elemosine ei? deo. ergo nō oīs actio infidelis ē peccatū. sed aliqua ei? actio est bona. **R**esponsum dicendum q sicut supra dictū est. peccatū mortale rōalit̄ gēam gēam facientē. non autē totaliter corruptis bonū nature. Unde cum infidelitas sit quoddam peccatū mortale. infideles quidem gēa carent. remanēt t̄m in eis aliq̄ bonū nature. vnde manifestū est q infideles non p̄nt operari bona opa q̄ sūt ei? gēa. scz opa meritoria. t̄m bona opera ad que sufficit bonū nature aliquantū operari possunt. **U**n̄ non oportet q in oī suo ope peccent. sed quicunq̄ aliq̄ opus operantur ex infidelitate tunc peccat. Sicut enim hās fides potest aliquod opus committere in actu quod non refert ad fidem si nem vel venialiter vel etiā mortaliter peccando. ita etiam infidelis potest aliquē bonū actū facere in eo qd nō refert ad finē infidelitatis. **A**d primū ergo dicendū q verbum illud est intelligendū vel qd vita infidelium non potest esse sine peccatō. cum peccat sine fide nō tollant. vel qd quicquid agunt ex infidelitate peccat. Unde ibidē subdit. Quia oīs infideliter vivēs vel agens vebemēter peccat. **A**d scđm dicendū q fides dirigūt intentionē respectu finis ultimi supernaturalis. sed lumē etiā naturalis rōnis potest dirigere intentionē respectu alicuius boni cōnaturalis. **A**d tertium dicendū q infidelitatis nō corruptis totaliter in infidelibus rō naturalis quoniam remanēt in eis aliq̄ rōnis cognitio p̄ quam facere p̄nt aliquod opus de genere bonorum **D**e Cornelio sciendū est q infidelis nō erat. alioquin ei? opus accepta nō fuisset deo cui sine fide nullus potest placere. **H**abebat autē fidē implicatā nondū manifestata eūā gelij vocare. vnde ut eum in fide plenius instrueret mittitur ad eum **P**etrus.

Ad quintū sic procedit

Uideret q non sunt plures infidelitatis spēs. Cum enim fides et infidelitas sint cōtraria oportet q sint circa idē. h̄ for male obiectū fidei est veritas prima a qua h̄ virtutē licet multa naturaliter credat. ergo etiā obiectū infidelitatis ē veritas prima. Ea vero que discedit infidelis naturaliter se bñt in infidelitate sed differētia s̄m spēm non attendit s̄m principia mater. alia. sed s̄m principia formalia. ergo infidelitatis nō sūt diuersę spēs s̄m diuersitatis eorū in q̄ bus infideles errant. **P**roterea infinitis modis potest aliquis a veritate fidei deuiare. si ergo s̄m diuersitates eorū diuersę spēs infidelitatis assignent. videtur se? qui q̄ sunt infinite infidelitatis spēs. et ita h̄mōi spēs et non sunt cōsiderande. **P**roterea idē non inuenit in diuersis speciebus sed contingit aliq̄ esse infidelē ex eo qd errat circa diuersa. ergo diuersitas eorū non facit diuersas spēs infidelitatis. sic ergo infidelitatis non sunt plures spēs. **S**ed contra est q vincit virtuti opponunt plures spēs vitiōrū. bonum enim contingit vno modo. malum s̄m multipliciter. ut patet p̄ dō. iij. ca. de diu. no. 7 p̄ philo. in ij. et b̄. sed fides est vna virtus

ergo ei opponuntur plures infidelitatis spēs. **R**esponsum dicendum q quelibet virtus cōsistit in hoc q attingit regulā aliquā cognitionis vel operationis humane. ut supra dictū est. Attingere autē regulā est vno modo circa vnam materiam. sed a regula deuiare contingit multipliciter. et ideo vni virtuti multa vitiā opponuntur. **D**iuersitas autem vitiōrum que vincit virtuti opponit potest considerari dupliciter. **V**no modo s̄m diuersam habitudinem ad virtutem et s̄m hoc determinate sunt quedam spēs vitiōrum que opponunt virtuti. sicut virtuti moralī opponitur vnum vitium s̄m excessum ad virtutē. et aliud vitium s̄m defectum a virtute. **A**lio modo potest considerari diuersitas vitiōrum oppositorum vni virtuti s̄m corruptiōnem diuersorū que ad virtutē requirunt. et s̄m hoc vni virtuti pura tempore vel fortitudine opponunt infinita vitiā s̄m q̄ infinitis modis contingit diuersas circūstantias virtutis corrupti. ut a rectitudine virtutis recedat. vnde et pythagorici malū posuerunt infinitū. **S**ic ergo dicendū q si infidelitas attendat circa cōparationē ad fidem. diuersę sūt infidelitatis spēs et numero determinate. **C**ū enim peccatum infidelitatis cōsistat in temendo fidei. hoc potest contingere dupliciter. **Q**uia autē tenit fidei nondū suscepte et talis infidelitas est paganorū sive gentiliū. **A**ut tenitur fidei christiane suscepte. vel i figura. et sic est infidelitas iudeorū. vel in ipsa manifestacione veritatis. et sic ē infidelitas hereticorū. **U**nde in generali possunt assignari tres p̄dicte spēs infidelitatis. **S**i vō distinguatur infidelitatis spēs s̄m errorem in diuersis que ad fidem pertinent. tunc non sunt determinate infidelitatis spēs. possunt enim errores in infinitū multiplicari. ut p̄ p̄ Aug⁹ in li. de heretico. **A**d primū ergo dicendū q for male ratio alicuius peccati potest accipi dupliciter. **V**no modo s̄m intentionē peccati. et s̄m hoc id ad qd conuertitur peccans est formale obiectū peccati. et ex hoc diuersificat eius spēs. **A**lio modo s̄m rationē mali. et sic illud bonū a quo recedit est formale obiectū peccati. sed ex p̄te peccati non h̄ spēm. immo est p̄nario spēs. **S**ic ergo dicendū est q infidelitatis obiectū est veritas prima sicut a q̄ recedit. sed formale ei? obiectū sicut ad qd conuertit est finis falsa quam sequit. et ex hac p̄te eius spēs diuersificat. **U**n̄ sic charitas est vna q̄ inheret s̄mo bono. sunt autē diuersa vitiā charitati opposita. que p̄ conuersationē ad diuersa bona temporalia recedunt ab vno summo bono. et iterum s̄m diuersas habitudines inordinatas ad eum. ita etiā fides est vna virtus ex hoc qd adbet vni primę veritati. sed infidelitatis spēs sunt multe ex hoc qd infideles diuersas et falsas sententias sequuntur. **A**d secundum dicendum q obiecta illa procedit de distinctione spectum infidelitatis s̄m diuersa in quibus errant.

Ad sextū sic proceditur

Uideret q infidelitas gentiliū sive paganorū sit grauior ceteris. Sicut enim corporalibus moribus tanto ē grauior. quanto saluti principalioris membri magis contrariatur. ita peccatum tanto videtur esse grauius quāto

Præfatus et quod est principalis in virtute, sed principalis in fide est fides unitatis diuine a qua deficiunt gentiles multitudinē teorum credentes, ergo eorum infidelitas est grauius. **P**roterea. Inter hereticos tanto heresis aliquorum detestabilior est quanto in pluribus et principalioribus veritatibus fidei prædicantur, sicut heresis Arianorum qui se pauperi unitatem detestabilior sunt quam heresis Nestorianorum qui sepaunt humanitatem Christi a persona filij dei, sed gentiles in pluribus et principalioribus recedunt a fide quam iudei et heretici, quia oīno nihil de fide recipiunt, ergo eorum infidelitas est grauius. **P**roterea. Omne bonū est diminutū mali, sed aliquid bonū est in iudeis quia continentur veteris testamenti esse a deo, bonū etiam est in hereticis quod venerant noui testamenti, ergo minus peccat quam gentiles qui vtrūque testamentū detestantur. **S**ed est quod dicitur, **P**et. ij. Melius enim erat illis non cognoscere viam iustitiæ quam post cognitionem retrosum pueri, sed gentiles non cognouerūt viam iustitiæ, heretici autem et iudei aliquantulum cognoscere detestauerūt, ergo eorum peccatum est grauius. **R**espondeo dicendum quod in infidelitate sicut dicitur est duo possunt considerari. Quorum vni est comparatio eius ad fidem, et ex hac parte aliquis grauius peccat fidem peccat qui fidei tenetur suscipere quam qui tenetur fidei non dū suscipere, sicut grauius peccat qui non implet quod promissit quam si non implet quod non promissit, et in hoc infidelitas hereticorum qui pheretur fidem euangelij et ei tenetur eam contempnent grauius peccat quam iudei qui fidem euangelij nunquam susceperūt, sed quia susceperūt eius figuram in veteri lege quam male interpretantes corrumpunt, ideo etiam eorum infidelitas est grauius peccatum quam infidelitas gentiliū qui in illo modo fidem euangelij susceperūt. Aliud quod in infidelitate considerat est corruptio eorum que ad fidem pertinent, et in hoc cum in pluribus errent gentiles quam iudei, et iudei quam heretici, nisi forte quorundam, puta Manicheorum qui etiam circa credibilia plus errant quam gentiles. Parum tamen diuinarum grauitati prima preponderat secunde quantum ad rationem culpe, quia infidelitas habet rationem culpe, et supra dictum est magis ex hoc quod renitit fidei quam ex hoc quod non habet ea que sunt fidei, hoc enim videtur verum dicitur est magis ad rationem pene pertinere, unde simpliciter loquendo in infidelitas hereticorum est pessima. Et per hoc patet responsio ad obiecta.

Ad septimū sic procedit

Videtur quod non sit in infidelibus publice disputandum. Dicit enim apostolus, **ij. ad Timoth. ij.** Non verbis predece ad nihil enim vtile est nisi ad subuersionem audientium. **h**is disputatio publica in infidelibus fieri non potest sine predece nonne verborum ergo non est publice disputandum cum infidelibus. **P**roterea. **L**ex Variarū augusti per canones confirmata sic dicit. In iudicio religiosissime synodo si quis semel iudicata aut recte disposita reuoluerit publice disputare predece, sed oīa que ad fidem pertinent sunt per facta scilicet determinata, ergo grauius peccat in iudicio synodo faciens si quis de eis que sunt fidei publice disputare presumat. **P**roterea. Disputatio argumentis aliquibus agitur, sed argumentū est ratio rei dubie faciens fidem, ea autem que sunt fidei cum sint certissima non sunt in dubitatione adducenda, ergo de eis que sunt fidei non est publice disputandum. **S**ed præ est quod **Act. ij.** dicit

quod Saulus inualecebat et perfundebat iudeos et quod loquebatur cum gentibus et disputabat cum grecis. **R**espondeo dicendum quod in disputatione fidei duo sunt consideranda. Vni quidem ex parte disputantis. Aliud autem ex parte audientium. Ex parte quidem disputantis est consideranda intentio. Si enim disputet tanquam de fide dubitans et veritatem fidei perscrutari non supponens sed argumentis experiri intendens, proculdubio peccat tanquam dubius in fide et infidelis. Si autem disputet aliquis de fide ad destruendum errores vel etiam ad exercitiū laudabile est. Ex parte vero audientium considerandum est vtrum illi qui disputationem audiunt sint infideliter et firmi in fide, aut simplices et in fide firmabiles. Ex parte vero coram sapientibus in fide firmis nullū periculum est disputare de fide, sed circa simplices est distinguendum. Quia aut sunt solliciti siue positi ab infidelibus, puta iudeis vel hereticis siue paganus nitentibus corrumpere in eis fidem, aut oīno non sunt solliciti super hoc, sicut in terris in quibus non sunt infideles. In primo casu necessaria est publice disputare de fide, dummodo inueniant aliqui ad hoc sufficientes et idonei qui errores destruere possunt. Per hoc enim simplices in fide firmabuntur, et tollentur infidelitibus recipiendi facultas, et ipsa incertitudo eorum resistere deberent puerentibus fidei veritate esset erroris periculum. Unde **Greg. in ij. pastoral.** Sicut incauta locutio in errorem præbit, ita indiscretū silentiū eos qui erudiri poterant in errore detinet. In secundo vero casu periculosum est publice disputare de fide coram simplicibus quorum heretici et hoc est firmior quia nihil diuersum audierunt ab eo quod credunt, et ideo non expedit eis verba infidelium audiant disputantium contra fidem. **A**d primum ergo videtur quod apostolus non prohibet totaliter disputationem, sed modicam que magis sit in prentione verborum quam firmitate sententiarum. **A**d secundū dicendum quod lex illa prohibet publicam disputationem de fide que procedit ex dubitatione fidei, non autem illam que est ad fidei confirmationem. **A**d tertium dicendum quod non debet disputari de his que sunt fidei quasi de eis dubitando, sed propter veritatem manifestandam et errores destruendos. **P**ropter enim ad fidei confirmationem aliquis cum infidelibus disputare quibus quidem defendendo fidem, in illud. **i. Pet. ij.** Parati semper ad satisfactionem omni poscenti rationem de ea que est in vobis spe et fide, quandoque autem ad puniendos errantes, in illud **Luce. i.** Ut sit potens exhorrari in doctrina sana, et eos qui prædicant arguere.

Ad octauū sic proceditur.

Videtur quod infideles nullo modo compelli sint ad fidem. Dicit enim **Matth. xij.** quod serui patrum familias in cuius agro erant zizania seminata quæstrit ab eo, vno in? et colligimus ea, et ipse mittit. Non ne forte colligentes zizania eradicent simul cum eis triticū. **U**bi dicit **Chrys.** Hec dicit dominus prohibens occisiones fieri. Nec enim oportet interficere hereticū quia si eos occideris necesse est multos sanctos simul subverti, ergo videtur quod pari ratione nec aliquid infideles sint ad fidem cogendi. **P**roterea. In **dece. dist. xl. sic dicitur.** De iure dei precepta synodus nemine deinceps ad credendum in iure, ergo pari ratione nec aliquid infideles sunt ad fidem cogendi. **P**roterea. **Aug.** dicit quod cetera precepta non debent esse nisi volēs, sed volumus cogi si preceptum est quod infideles si sint ad fidem cogendi. **P**roterea. **Exch. xvij. dicitur.** persona dei. **N**olo mori, peccati nos debent? voluntate nra cogi solate diuine, v. s. deum, ergo etiam nos si debemus velle quod

Questio

fideles occidat. **Sed** est qd dicit **Luce. xiiij.** **Et** in
vitis & sepes & compelle intrare vt impleat domus mea.
sed boies in domū rei. id est. in sanctā ecclesiā intrant p
fidem. ergo aliqui sunt compellēdi ad fidem. **Rñsio** di
cendū qd infidelū quidam sunt qui nunq̄ susceptū h
dem sicut gentiles & iudei. & tales nullo modo sunt ad fi
dem compellēdi vt ipsi credant quia credere voluntatis
est. sunt tamen cōpellēdi a fidelib⁹ si assit facultas. vt si
dem non impediunt vel blasphemis vel malis p̄suasōi
bus vel etiam aperta p̄secutiōib⁹. & p̄ hoc fideles cōtri
sū frequenter p̄tra infideles bellū mouent. non quidem
vt eos ad credendū cogant. quia si etiā eos vissent & ca
p̄tios haberēt. i. cōp̄ libertate reliquerēt an credere vel
lent sed p̄pter hoc vt eos compellant ne fidem cōtri sū im
pediant. Alij s̄o sunt infideles qui q̄nq̄ fidem suscepe
runt & eam p̄sentur sicut heretici & q̄nq̄ apostate. & ta
les sunt etiam corp̄aliter compellēdi vt impleant qd p̄
miserunt. & teneant quod semel susceptū. **Ad** p̄mū
ergo dicendū qd illam auctoritatē quidā intellexerūt esse
p̄hibitiuam non quidem excoicātionis hereticōz sed eoz
occisionū. vt patet per auctoritatē **Chryso. inductaz.** **Et**
Augu. ad Thimothēum de se dicit. **Hec** primitus mea sen
tentia erat. neminē ad vnitatē cōtrī sū esse cogendū. verbo
esse agendū. disputandū pugnandū. sed hec opinio mea
non p̄radicentū verbis. sed demonstrantū sup̄atur exem
plis. legū enī terror ita p̄fuit vt multi dicant. gratias do
mino qui vincula nra dimp̄it. **Quod** ergo dñs dicit. **Si**
nūc vnaq̄ crescere vsq̄ ad messem q̄lter intelligendum
si apparet ex hoc quod subdit. **Ne** forte colligētes yzani
am eradictis simul cum eis & tancū. vbi satis ostendit
sicut **Augu. dicit** p̄tra epistolā **De memā.** **Cū** me iste
non subeit. ad est. q̄nq̄ ita cum s̄oq̄ crimē notū est oib⁹ cre
dabile apparet. vt nullus p̄sūsus vel non tales babeant
defensores per quos possit s̄sima p̄ringere. non doct̄mar
leuerritas discipline. **Ad** secundū dicendū qd iudei si
nullo modo acceperūt fidem nullo modo sunt cogēdi ad
fidem. si autē acceperūt fidem oportet vt fidē necessitate co
gantur retinere. sicut in eodē. c. dicit. **Ad** tertiū dicit
dū qd sicut volente est voluntatis. reddere autē necessitate.
ita accipe fidem ē voluntatis. sed tenere iam acceptam est
necessitatis. & ideo heretici sunt cōpellēdi. vt fidē teneāt
Dicit enī **Augu. ad Bonifacii comitē.** **Ubi** est qd isti da
mare p̄ueniunt libentē esse credere v̄ nō credere. cui vim
cōtrī sū intulit agnoscent in paulo p̄sūsus cognoscentem
cōtrī sū & postea docentē. **Ad** quartū dicendū qd sicut i
eadem eplā **Augu. dicit.** **Nullus** nostrū vult aliq̄ be
tencū petre. sed aliter non meretur habere pacē dom⁹. **Pa**
uid nūi **Abfalon** filius eius in bello qd p̄tra partē gere
bat fuisse extirctus. sic ecclesia catholica si ex aliquoz p̄
dione ceteros colligit dolorem maternū sanat cordis tā
totū liberatiōe p̄loz.

Ad nonū sic procedit **Uide**
libus possit cōicari. **Dicit** enī ap̄s. i. ad **Corinth. x.** **Si**
quis vocat vos infidelū ad cenam & vultis ire. oē qd vob
bis apponit manducate. **Et** **Chryso. dicit.** **Ad** mēsam pa
ganoz si volueritis sine vlla p̄hibitiōe p̄mittit. sed ad
cenam alicuius tre est et cōicere. ergo licet infidelib⁹ cōica
re. **P̄terea.** **Ap̄s dicit.** i. ad **Corinth. v.** **Quid** mibi
est de his qui foris sunt iudicare. foris autē sunt infideles
cū ergo per iudiciū ecclesie aliquoz cōio fidelib⁹ inbibea
tur. videtur qd non sit inbibendū fidelib⁹ cum infidelib⁹

cōicere. **P̄terea.** **Dñs** non potest vti seruo nisi ei cō
municando saltem verbo. quia dñs monet serū per im
petiū. sed christiani possunt habere seruos infideles vel
iudeos vel etiam paganos siue saracenos. ergo p̄t licitū
te cum eis cōicere. **Sed** p̄tra est quod dicit **Deut. v. iij.**
Non inibis cū eis sedua. nec misereberis eoz. neq̄ socia
bis cum eis cōnubia. & super illud **Leuit. xx.** **Quilicet** que
redeunte mense &c. dicit glo. **Sic** oportet ab idolatria ab
stinere vt nec idolatras nec eoz discipulos p̄tingam⁹. nec
cum eis cōione babeam⁹. **Rñsio** dicendū qd cōio alicu
ius persone interdicit fidelib⁹ dupliciter. **Uno** modo i pe
nam illius cui cōio fidelū subtrahit. **Alio** modo ad cau
telam eozum quibus interdicit ne aliq̄ cōicēt. & vtraq̄ cā
ex verbis apostoli accipi potest. i. ad **Corinth. v.** **Ham**
postq̄ sententiā excoicātionis protulit. subdit p̄ ratione.
Relictis quia modici fermenti totam massam corūpit
Et postea ratione subdit ex parte pene per iudiciū eccle
sie illare cū dicit. **Nonne** de his qui intrasunt vos iudica
ris. **Primo** ergo modo non interdicit ecclesia fidelib⁹ cō
munionē infidelū qui nullo modo fidē christianā recepe
rūt. scilicet paganoz vel iudeoz. quia non habent de eis
iudicare sp̄iali iudicio sed tempali i casu cō inter. **Christia**
nos cōmorantes aliquam culpā cōmittūt. & p̄ fideles rē
poraliter puniunt. **Sed** isto modo. i. in penam interdicit
ecclesia fidelib⁹ cōionē illoz infidelūz qui a fide suscepta
deiciant. vel corūpendo fidē sicut heretici. vel etiam tota
liter a fide recedēdo sicut apostate. **In** vtroq̄ enī horūz
excoicātionis sententiā p̄fert ecclesia. **Sed** q̄rum ad secu
dū modū videtur esse distinguendū s̄m diuersas p̄dino
nes p̄sonarum & negotioz & tempoꝝ. **Si** enī aliqui fue
rūt s̄m in fide ita qd ex cōione eoz cum infidelib⁹ p̄uer
sio infidelū magis sperari possit q̄ fidelū a fide auersio.
non sunt p̄hibēdi infidelib⁹ cōicere qui fidem nō susce
perunt. scilicet paganos vel iudeos. & maxime si necessi
tas vigeat. **Si** autem sint simplices & infirmi in fide d̄q̄
rum subuersiōe p̄habilitate nimeri possit. p̄hibēdi sunt
ab infidelū cōione. & p̄cipue ne magnam familiaritatē
cum eis babeant. vel absq̄ necessitate eis cōicent. **Ad**
p̄mū ergo dicendū qd dñs illud precipit de illis gentib⁹
quarum terra in ingressu erat iudei qui erant p̄m ad
idolatriam. **Et** ideo tunc dicitur erat ne per continuā cōuer
sanonē cum eis alienarent a fide. & ideo ibidem subditur
Quia seducet filium tuū ne sequatur me. **Ad** secun
dum dicendū qd ecclesia contra infideles non habet iudi
cium quo ad penam sp̄itualem eis infligendā. **haz** rā
men iudicium super aliquos infideles quo ad tempora
lem penam infligendā. ad quod pertinet qd ecclesia aliq̄
p̄pter aliquas speciales culpas subtrahit aliquib⁹ infide
libus cōionem fidelū. **Ad** tertiū dicendū qd magis est
p̄bibile qd seruos qui regitur imperio dñi p̄uertatur ad
fidem dñi fidelis q̄ ecōuerso iudeo non est p̄hibitiū qd
fideles babeant seruos infideles. si tamen dño periculoz
immineret ex cōmune talis serui. deberet eum a se ab
stere s̄m illud mandatum dñi **Matth. xvij.** **Si** pes tu
us scandalizauerit te. abscede eum & p̄stocē abste.

Ad decimū sic p̄ceditur

Uide qd infideles possunt habere p̄lationem vel to
muniū supra fideles. **Dicit** enī apostolus. i. ad **Timo. vi**
Quicumq̄ sunt sub iugo serui dños suos omni honore
dignos arbitrentur. **Et** qd loquatur de infidelibus patet
per hoc quod subdit. **Qui** autē fideles hnt dños si p̄tēnt.

Et. De. h. dicit. Servi subditi estote in omni timore dñi non in bonis et modicis sed etiam in discipulis. non autem hoc spectat per doctrinam apostolicam nisi infideles possent fidelibus p̄ce. ergo videtur q̄ infideles fidelibus possint p̄ce.

P̄terea. Quicūq̄ sunt de familia alicuius principis subditi ei. sed fideles aliqui erant de familia infidelium principum. Unde dicit ad Heb. iij. Salutate vos oēs sancti maxime aut qui de cæsaribus domo sunt. s. Heronis qui infidelis erat. ergo infideles p̄nt fidelibus p̄cesse.

P̄terea. Sicut p̄b̄s dicit in i. politico. servus est instrumentum dñi in his que ad bñam vitam p̄nēt. sicut et minister artificis est instrumentum artificis in his que p̄nēt ad operationem artis. sed in talibus p̄nt fidelis infidelis subditi. p̄nt enī fideles infidelium coloni eē. ergo infideles possunt fidelibus p̄fici etiam q̄nt ad dñm. Sed p̄ta est q̄ ad eum qui p̄cesse p̄nt habere iudicium super eos quibus p̄cesse. sed infideles non p̄nt iudicare de fidelibus. **Dicit. n. ap̄ls. i. ad Cor. iij. vi.** Audet aliquis vestrum habens negocium aduersus alterum iudicare apud iniquos. i. infideles. et non apud sanctos. ergo videtur q̄ infideles fidelibus p̄cesse non possint.

R̄s̄o. dicendum q̄ circa hoc dupliciter loqui possumus. Uno modo de dño vel p̄latione infidelium super fideles de nouo instituta. et hoc nullo modo p̄mitti debet. Cederet enī hoc in scandalum et in periculum fidei. s̄ facili. n̄ illi qui subditi sunt aliorum iurisdictioni imitari p̄nt ab eis quibus subditi sunt sequantur eorum imperium. nisi illi qui subditi fuerint magne virtutis. Et similiter infideles p̄mittunt fidem si fidelium defectus cognoscant. et ideo ap̄ls prohibuit ut fideles non p̄nt iudicare coram iudice infideli. Et ideo nullo modo p̄mittit ecclesia q̄ infideles accipiant dominium super fideles. vel qualitercūq̄ eis p̄ficiant in aliquo officio. Alio modo possumus loqui de dño vel p̄latione iaz p̄ntenti. **Ubi p̄siderandum est q̄ dñm vel p̄latione iuz ducta sunt ex iure dñano. distinctio autem fidelium et infidelium est ex iure dño. Jus autem dñm quod ē ex gratia n̄ tollit ius hūanū quod ē ex naturali ratione. ideo dñm p̄ctio fidelium et infidelium s̄m se p̄siderata non tollit dñm et p̄latione infidelium supra fideles. P̄nt tamen iuste p̄sententiam vel ordinatione ecclesie auctoritate dei habere tale ius dñm vel p̄latione tolli. q̄ infideles merito sue infidelitatis merentur p̄ntem amittere super fideles quod t̄nt fecerunt in filiis dei. sed hoc quidē ecclesia q̄nt q̄nt facit. q̄nt autem non facit. In illis enī infidelibus qui etiam sp̄ali subiectione subditi sunt ecclesie et membris eius. hoc ius ecclesie statuit ut seruus iudeorum cū fuerit factus christianus statim a seruitute liberet nullo p̄cio dato si fuerit s̄natus. id est. in seruitute natus. Et similiter si infidelis existens fuerit emptus ad seruitum. Si autē fuerit emptus ad meratione t̄nt eum infra tres menses ex ponere ad vendendum. nam in hoc iurata non facit ecclesia. quia cum ipsi iudei sint serui ecclesie p̄nt disponere de rebus eorum. Sic etiam principes seculares multas leges ediderunt circa suos subditos in fauore libertatis. In illis s̄o infidelibus qui sp̄aliter ecclesie vel eius membris non subiacēt. p̄nt cum ius ecclesie non statuit. licet possent instituire de iure. et hoc facit ad scandalum vitandū. Sicut etiam dñm **Matth. vij.** offendit q̄ poterat se a tributo exculcare. q̄ libeti sunt filij. tamen mādauit tributū solum ad scandalum vitandū. Ita etiam **Paulus** cū dixisset q̄ serui dños suos honoraret. subiūgit. Ne nomē dñi et doctrina blasphememer. Unde patet r̄s̄o ad primū. Ad secundū dicendum q̄ illa p̄lano celsus p̄fisset et distinctioni fidelium**

ab infidelibus. unde non soluebat p̄ p̄uentione aliquorum ad fidem. et vtile erat q̄ aliqui fideles locū in familia imperatoris haberēt ad defendendū alios fideles. sicut beatus **Seba.** christianorum animos quos in tormēto videbat desicere confortabat. et ad hoc latebat sub militari oblatum in domo **Diodeciani.** Ad t̄ntū dicendum q̄ serui subditi dñis suis ad totam vitam et subditi p̄fectis ad oia negocia. sed ministri artificij subdunt eis ad aliq̄ specialia opera. unde periculosius est q̄ infideles accipiant dominium vel p̄latione super fideles q̄ accipiant ab eis ministerium in aliquo officio. et ideo p̄mittit ecclesia q̄ christiani p̄nt colere terras iudeorum. quia per hoc non habēt necesse p̄uentione eis. **Salomon** etiam petijt a rege **Egypti** mgtos operū ad ligna cedenda. ut habet. **ij. Reg. vi.** Et tamen si ex tali cōuentione vel p̄uicio subuersio fidelium n̄ meretur esse penitus interdiciendū.

Ad vndecimū sic p̄cedit

Videtur q̄ ritus infidelium non sint tolerandi. **Manife**stum est enī q̄ infideles in suis ritibus peccant eos seruando. sed peccato videtur p̄sentire qui non p̄hibet cum p̄hibere possit. ut habet in glo. **Ro. i.** super illud. non solum qui faciunt. sed et qui p̄sentitū faciunt. ergo peccat qui eorum ritus tolerat. **P̄terea.** Ritus iudeorum idolatrie comparantur. quia super illud **Gal. v.** Polite iterum iugo seruitutis p̄nēt. dicit glo. Non est leuior huius legis seruitus q̄ idolatrie. sed non suscipiunt q̄ idolatrie ritū aliq̄ exerceat. q̄nto christianorum principes templa idolorum p̄mo claudi et postea viri fecerūt. ut **Augu. narat. xvij.** de ciui. dei. ergo s̄m hoc etiam ritus iudeorum tolerari non debent. **P̄terea.** Peccatū infidelitatis ē grauiusimū ut supra dicitur est. sed alia peccata non tolerant sed lege puniuntur. sicut adulterium furtū et alia h̄mōi. ergo etiam ritus infidelium tolerandi non sunt. Sed p̄ta est q̄ in deo. **dis. xlv. c.** Qui sincera. dicit **Gen. de iudeis.** Deseruiunt ritus suas sicut baceni ipsi et patres eorum per longa colentes templa tenuerūt. libera habeant obseruādi celebrandiq̄ licentiā. **R̄s̄o.** dicendum q̄ hūanū regimē determinatur a dño regimine et ipsum debet imitari. **De** autē q̄uis sit omnipotēs et summe bonus. p̄mittit tamen aliq̄ mala fieri in vniuerso que prohibere possent. ne eis subleuis maiora bona tollerent. vel etiam peiora mala sequeretur. Sic ergo et in regimē humano illi qui p̄sunt recre aliqua mala tolerat ne aliq̄ bona impediānt. vel etiam ne aliqua mala peiora incurant. sicut **Augu.** dicit in libro de ordine. **Aufer** meretrices de rebus hūanis. turba uens oia libidinis. Sic ergo q̄uis infidelis in suis ritibus peccat. tolerari possunt vel p̄pter aliquod bonum quod in eis p̄uenit. vel p̄pter aliquod malum quod vitatur. Et hoc autē q̄ iudei ritus suos obseruant in quibus olim p̄figurabat veritas fidei quam tenemus. hoc bonū p̄uenit q̄ testimonium fidei nostre habent ab hominibus. et quasi in figura nobis reputatur qd̄ credimus. et ideo in suis ritibus tolerant. Alios s̄o infidelium ritus qui nihil veritatis aut utilitatis afferunt non sunt aliquotiter tolerandi nisi forte ad aliquod malū vitandū. scilicet ad vitandū scandalū vel discidium quod ex hoc possent p̄uenire. vel impedimentū salutis eorum qui paulatim sic tolerati p̄uertuntur ad fidem. p̄pter hoc enim etiā berent eorum et paganorum ritus aliquando ecclesia tolerauit quando erat magna infidelium multitudo. Et per hoc patet responso ad obiectionem.

Ad duodecimū sic pcedi

tur. Videtur quod pueri iudeoꝝ & alioꝝ infidelium sint baptizandi parentibus inuis. Quia tunc est vinculum in timomiale quod ius patris patris in puero quia ius patris patris potest per boiem solui cum filii familias emancipat. vinculum autem in timomiale non potest solui per boiem. sicut illud **Matth. xij.** Quod deus coniunxit homo non seper. sed propter infidelitatem soluitur vinculum in timomiale. Dicit enim apostolus. **1. ad Corinth. vij.** quod si infidelis dicitur discedat. non enim seruimus subiectionem est frater aut soror in h. m. d. Et canon dicit quod si pater infidelis non vult sine promissa sui creatoris cum altero stare. tunc alter coniugium non debet ei conseruare. ergo multo magis propter infidelitatem tollitur ius patris patris in suos filios. sicut ergo eorum filii baptizati est inuis. **¶ De tercia.** Magis debet boi subueniri circa periculum mortis eterne quam circa periculum mortis temporalis. sed si aliquis videret boiem in periculo mortis temporalis et non sciret auxiliari. peccaret. cum ergo filii iudeoꝝ & alioꝝ infidelium sint in periculo mortis eterne si parentibus relinquantur qui eos in sua infidelitate informant. videtur quod sint eis auterendi et baptizandi. et in fide instruendi. **¶ De tercia.** Filii seruorum sunt seruati et in prece dominorum. sed iudei sunt seruati regum et principum. ergo filii eorum. reges ergo et principes habent prece de filiis iudeoꝝ facere quod voluerint. nulla ergo erit iniuria si eos baptizent inuis parentibus. **¶ De tercia.** Quilibet homo magis est dei a quo habet animam quam patris carnalis a quo habet corpus. non ergo est iniuria si pueri iudeoꝝ carnalibus parentibus auferantur et deo per baptismum committantur. **¶ De tercia.** Baptismus efficacior est ad salutem quam predicatio. quia per baptismum sanam tollit peccata macula reatus pene. et aperit ianuam celi. sed si periculum sequitur ex defectu predicacionis. imputatur ei qui non predicauit. vt habetur **Exech. iij. et. xij.** de eo qui videt gladium venientem et non insonuerit tuba. ergo multo magis si pueri iudeoꝝ tum damnentur propter defectum baptismi. impuraf ad peccatum eis qui potuerunt baptizare et non baptizauerunt. **¶ Quarta.** Quia est quod nemini facienda est iniuria. fiet autem iniuria iniuria si eorum filii baptizati est eis inuis. quia amitteret ius patris patris in filios iam fideles. ergo eis inuis non sunt baptizandi. **¶ Quinto.** dicendum quod maxime habet auctoritatem ecclesie consuetudo que semper est in omnibus emulanda quod et ipsa doctrina catholicorum doctorum ab ecclesia auctoritate auctoritati vel Augustini vel Hieronymi vel cuiuscumque doctoris. Hoc autem ecclesie vultus nunquam habuit quod iudeoꝝ filii inuis parentibus baptizarentur quibus fuerint retroactis. vt Constantinus Theodosius quibus familiares fuerunt sanctissimi episcopi. vt Siluester Constantino et Ambrosius Theodosio qui nullo modo premississent ab eis impetrare si hoc esset plonum rationi. Et ideo periculosum videtur hanc affectionem de nouo inducere. vt propter consuetudinem in ecclesia habentem obseruata iudeoꝝ inuis parentibus filii baptizentur. Et huius ratio est dupl. et. Vna quidem propter periculum fidei. Si enim pueri nondum vsum rationis habentes baptismum suscipiant postmodum cum ad plectram erantem preuenire de facili possent a parentibus induci vt relinquerent quod ignorantes susceperunt. quod daretur i fidei detrimētum. Alia ratio est. quod repugnat iusticie naturali. Filii enim naturaliter est aliquid patris. et primo quidem a parentibus non distinguitur sicut corpus quodam in matris vtero

conteritur. postmodum vero postquam ab vtero egredietur antequam vsum liberi arbitrii habeat conuenit sub parentum cura si cur sub quodam speciali vtero. quodam enim vsum rationis non habet puer. non differat ab animali irrationali. Unde sicut bos vel equus est animal cuius vtatur eo cum voluerit sicut ius civile si cur proprio instrumeto. ita de iure naturali est quod filius antequam habeat vsum rationis sit sub cura patris. Cum prout iusticiam naturalem esset si puer antequam habeat vsum rationis a cura parentum subtrahat vel de eo aliquid ordinem inuis parentibus. Postquam autem incipit habere vsum liberi arbitrii iam incipit esse suus. et potest quodam ad ea que sunt iuris diuini vel naturalis libere puidere. et tunc est indutendens ad fidem non coactione sed persuasione. et potest etiam inuis parentibus sententia fidei et baptizari. non autem antequam habeat vsum rationis. Unde de pueris antiquorum patrum dicitur quod saluati sunt in fide parentum. per quod dicitur intelligi quod ad parentes pertinet puidere filios de sua salute proprie antequam habeant vsum rationis. **¶ Ad primum.** ergo dicendum quod in vinculo in timomiale vterque coniugium habet vsum liberi arbitrii. et vterque potest in iure altero fidei assentire. sed hoc non habet locum in puero antequam habeat vsum rationis. sed postquam habet vsum rationis tunc tenet similitudo si pueri voluerit. **¶ Ad secundum.** dicendum quod a morte naturali non est aliquis eripendus pro ordinem iuris civilis. pura si quis a suo iudice potest emitti ad mortem naturalem. nullus debet eum violenter eripere. vnde nec aliquis debet irrumpe ordinem iuris naturalis quo filius est sub cura patris vt eum liberet a periculo mortis eterne. **¶ Ad tertium.** dicendum quod iudei sunt serui principum seruorum te civili que non excludit ordinem iuris naturalis vel diuini. **¶ Ad quartum.** dicendum quod homo ordinat ad deum per rationem per quam eum cognoscere potest. vnde puer antequam vsum rationis habeat naturali ordine ordinat in deum per rationem parentum quorum cura naturaliter subiacet. et secundum eorum dispositionem sunt circa ipsam diuina agenda. **¶ Ad quintum.** dicendum quod periculum quod sequitur de predicacione omnia non immet nisi eis quibus commissum est officium predicacionis. Unde in **Exech. iij. et. xij.** de eo qui videt gladium venientem et non insonuerit tuba. **¶ Prouidere** autem pueris infidelibus de sacramentis salutis pertinet ad parentes eorum. vnde eis immet periculum si propter subtractionem sacramentorum eorum paruuli remittentur salutis parantem. **¶ Questio. xi.**

Deinde considerandum

est de heresi. Circa quam queruntur quatuor questiones. Primo vtrum heresis sit infidelitatis species. Secundo de materia eius circa quam est. Tertio vtrum heretici sint tolerandi. Quarto vtrum reuerentia eos sint recipiendi.

Ad primum sic proceditur

Videtur quod heresis non sit infidelitatis species. Infidelitas enim in intellectu est vt supra dictum est. sed heresis non videtur ad intellectum pertinere sed magis ad vim appetitiuam. Dicit enim **Hieron.** et habet in deo. **xxxij. q. iij.** Heresis greca ab electione dicitur. quia. scilicet. eam sibi vnusquisque eligat disciplinam quam putat esse meliorem. electio autem est actus appetitiue virtutis. vt supra dictum est. ergo heresis non est infidelitatis species. **¶ De tercia.** Quia proprie accipit spem a fine. Cum phis dicit in. v. et. b. quod ille qui mechatur vt fure magis est fur quam mechus. sed huiusmodi heresis est comodum tempore et maxime precipue et gloria

quod pñet ad viciū superbie vel cupiditatis. **Dicit** enī **Augu.** in libro de vilitate credēdi q̄ hereticus est qui alius cuius temporalis cōmodi et maxime glorie p̄ciparūq̄ sui gratia fallas ac nouas opinōes vel gignit vel sequit̄. **er** go heresis non est sp̄s infidelitatis sed magis sup̄bie. **Præterea.** Infidelitas cum sit in intellectu non videt̄ ad carnem p̄tinere. sed heresis p̄tinet ad opa carnis. **Dicit** enī ap̄l̄ ad **Gal. v.** Manifesta sunt opera carnis q̄ sunt fornicatio. inuidia. et inter cetera postmodū subdit. dis sensioēs secte que sunt idem q̄d hereses. ergo heresis nō est infidelitatis sp̄s. **Sed** p̄tra est q̄ fallitas ventari opponit̄. sed heretic⁹ est qui fallas vel nouas opinōes vel gignit vel sequitur. ergo opponit̄ ventari cui fides innitur. ergo sub infidelitate p̄tinet. **Ratio** dicendū q̄ non men heresis sic ut dicitur est electionē importat. **Electio** autē vt sup̄ dictū ē. est eoz que sunt ad finē p̄supposito finē in credendis aut volūtal assentit̄ alicui x̄o tanq̄ p̄prio bono. vt ex sū p̄ dictis patet. vnde q̄d est principale verū habet rationē finis vltimi. que autē secundaria sunt habēt rationē eoz que sunt ad finē. Quia x̄o qui cūq̄ credit alius cuius dicto assentit̄. principale videt̄ esse et quasi finis in vnaquaq̄ credulitate ille cui⁹ dicto assentit̄. quasi autē secundaria sūt ea que q̄s tenēdo vult alicui assentire. Sic ergo qui recte fidē christiāā habet sua volūtatē assentit̄ christo in his que vere ad eius doctrinā p̄tinet̄. **A** rectitudo ergo fidei christiāne duplici q̄s p̄tinet̄. **Uno** modo quia ipse christo nō vult assentire. et hic habet q̄si malā volūtatē circa ipsum finē. et hoc p̄tinet ad sp̄m infidelitatis paganoꝝ et iudeoꝝ. **Alio** modo per hoc q̄ p̄tinet dicit quidē christo assentire. sed deficiit in eligendo ea q̄bus christo assentiat. quia non eligit ea que sunt vere a christo mandata. sed ea que sibi p̄pria mens suggerit. et ideo heresis est infidelitatis sp̄s p̄tinēs ad eos qui fidei christiā p̄fiterē. sed eius dogmata corūp̄t p̄tinet̄. **Ad** primū ergo dicendū q̄ hoc modo electio p̄tinet ad infidelitatem sicut et volūtatē ad fidem vt sū p̄ dictū est. **Ad** secūdu dicendū q̄ vicia habent sp̄m ex fine. primo. h̄ ex fine remoto habent gen⁹ et causam. sicut cū aliquis mechab̄ vt fure ē ibi quidē sp̄s mechab̄ ex p̄prio fine et obiecto sed ex fine vltimo ostendit̄ q̄ mechab̄ ex furto orit̄. et sub eo p̄tinet sicut effectus sub causa. vel sicut sp̄s sub genere. vt patet ex his que sup̄ de actib⁹ dicta sunt in cōi. **Quā** et similit̄ in p̄posito finis. primo heresis est adherere falsē finē p̄prie. et ex hoc sp̄m habet. sed ex fine remoto ostendit̄ causa est. q̄ orit̄ ex sup̄bia vel cupiditate. **Ad** tertiu dicendū q̄ sicut heresis dicit̄ ab eligēdo. ita secta a sectādo. sicut **Isido.** dicit in li. etymologiā. et ideo heresis et secta idem sunt. et vniq̄ p̄tinet ad opa carnis. non quidē q̄mum ad ipsuz actum infidelitatis respectu p̄tinet obiecti. sed tōne cause q̄ est vel appetit⁹ finis indebiti sicut q̄ orit̄ ex sup̄bia vel cupiditate. vt dictū est. vt etiā aliqua fantastica illusio que est p̄ncipiū errādū vt etiā p̄bis dicit in. iij. metap̄. fantasia autē quodāmodo ad carnē p̄tinet in q̄tū act⁹ eius est cum organo corpali.

Ad secundū sic procedit

Videtur q̄ heresis non sit p̄prie circa ea que sunt fidei. **Sicut** enim sunt hereses et secte in christiānis. ita etiam fuerunt in iudeis et phariseis sicut **Isido.** dicit in libro etymologiā. sed eorum dissensionēs non erant circa ea que sunt fidei. ergo heresis non est circa ea que sunt fidei sicut et ea p̄prie materia. **Præterea.** Materia fidei

sunt res que creduntur. sed heresis non soluz est circa res sed etiā circa verba et circa expositiōes sacre scripture. **Dicit** enī **Hieronym⁹** q̄ quicunq̄ aliter scripturam inteliigit q̄ sensus sp̄s sancti efflagitat a quo scripta est. licet ab ecclesia non recesserit. tamē hereticus appellari potest. **Et** alibi dicit q̄ ex verbis inordinate prolatis sit heresis. **er** go heresis non est p̄prie circa materiam fidei. **Præterea.** Etiam circa ea que ad fidem p̄tinent inueniunt̄ quādoq̄ facti doctores dissentire. sicut **Hieronym⁹** et **Augu** stinus circa cessationē legalū. et tamen hoc est absq̄ vicio heresis. ergo heresis non est p̄prie circa materiam fidei. **Sed** contra est q̄d **Augu**stin⁹ dicit contra **Manicheos.** Qui in ecclesia christi morbidū aliquid paruūne q̄d sap̄ p̄tinet. si correcti vt sanū rectumq̄ sapiant resistunt contra maciter. suāq̄ pestifera et mortifera dogmata emē dare nolunt sed defendere p̄sunt heretici sunt. sed pestifera et mortifera dogmata non sunt nisi illa que opponunt̄ dogmatū fidei per quam x̄us stus vixit. vt dicitur **Roma. i.** ergo heresis est circa ea que sūt fidei sicut circa p̄prie materiam. **Ratio** dicendū q̄ de heresi nūc loquim̄ sicut q̄ importat corruptionē fidei christiāne. Non autē ad corruptionē fidei christiāne p̄tinet si aliquis habeat aliquā falsam opinione in his que non sunt fidei. puta i geometricalib⁹ vel enam alijs b̄mōi que oīno ad fidem p̄tinet non possunt. sed solum q̄ aliquis habet falsam opinione circa ea que ad fidem p̄tinet ad quam aliquid p̄tinet dupliciter. sicut supra dictum est. **Uno** modo directe et principaliter. sicut articuli fidei. **Alio** quidem modo indirecte et secundario. sicut ea ex quibus sequit̄ corruptio alicuius articuli. et circa vtraq̄ potest esse heresis eo modo quo et fides. **Ad** primū ergo dicendū q̄ sicut heresis iudeoꝝ et phariseoꝝ erat circa opinōes aliquas ad iudaiismū vel ad phariseos p̄tinentes. ita etiam christiano rum hereses sunt circa ea que p̄tinent ad fidem christi. **Ad** secūdu dicendū q̄ ille dicit̄ aliter exponere sacra scripturam q̄ sp̄s sanctus efflagitat qui ad hoc expositiōne sacre scripture retorquet quod p̄tinetur ei quod est per sp̄s sanctum reuelatū. **Unde** dicitur **Ezech. xiiij.** de falsis p̄phetis qui p̄seuerauerūt confirmare sermonē. scilicet per falsas expositiōes scripture. **Similiter** etiā per verba q̄ quis loquitur suam fidem p̄tinetur. est enī confessio ac fidei vt supra dictum est. **Et** ideo si sit inordinata locutio circa ea que sunt fidei. sequi potest ex hoc corruptio fidei. **Unde** **Leo** papa in quadam epistola ad **Procetū** epi scopum alexandrinū dicit. q̄ inimici crucis christi oībus factis et verbis nostris insidiant. vt si vllam illis vel tē nūc occasione temus. nos Nestoriano sensu etiā conuenerem̄ mentant. **Ad** tertiu dicendū q̄ sicut **Augu.** dicit. et habetur in dēte. xxviij. q. iij. Siqui sententiā suam q̄uis falsam atq̄ pueram nulla pertinaci animositate defendit. querit aut tāta sollicitudine vritatē. conuicti pari cū inueniunt. neq̄q̄ sunt inter hereticos reputādi. q. i. nō h̄it electionē p̄tinentē ecclesie doctrine. **Sic** ergo aliq̄ doctores videt̄ dissentisse. vel circa ea q̄tū nihil inter est ad fidē vritū sic vel aliter teneat. vel etiā in q̄busdā ad fidē p̄tinentib⁹ que nō dū erāt p̄ ecclesiā reuelata. postq̄ aut essent auctoritate vniuersal̄ ecclesie dēterminata. si quis tali ordinationi p̄ncipaliter repugnat hereticus censetur que quidē auctoritas p̄ncipaliter residet in summo pontifice. **Dicitur** enī. xxiij. q. i. Quotiens fidei ratio venturatur arbitro omnes fr̄es nostros et coep̄os non nisi ad **Petrum.** id est. ad sui noīs auctoritatem referre debet.

imitari non potest. presumit enim eos non vere tenenti qui cum cepti fuissent iterum sunt relapsi. et ideo eis via salutis non denegatur. sed a periculo mortis eos non metuit. Ad secundum dicendum quod dominus loquitur per te per te in eum commisso quod est per dimittendum. ut si redeunt parcat. non autem intelligit de peccato in proximum vel in reum commisso. quod non est nostri arbitrii dimittere. ut Jeronimus dicit. sed hoc est a lege modus statuitur. secundum quod congruit honori dei et utilitati proximo. Ad tertium dicendum quod aliqui infideles qui non quibus fidem accipiunt conversi ad fidem nondum ostendunt aliter quod signum inconstante circa fidem sicut heretici relapsi. et ideo non est similis ratio de re lapsis.

Deinde considerandum

est de apostasia. Et circa hoc queruntur duo. primo utrum apostasia ad infidelitatem prineat. secundo utrum propter apostasiam a fide subditi absoluantur a domino ministro presidentium apostatarum.

Ad primum sic proceditur

videtur quod apostasia non prineat ad infidelitatem. Illud enim quod est ois peccati principium non videtur ad infidelitatem pertinere. quia multa peccata sine infidelitate existunt. sed apostasia videtur esse ois peccati principium. Dicitur enim. Ecce. et. Inimicus superbiae hominis apostatare a deo et postea subdit. Inimicus ois peccati superbia. ergo apostasia non prinet ad infidelitatem. Preterea infidelitas in intellectu consistit sed apostasia magis videtur consistere in exteriori opere vel sermone. aut etiam in interiori voluntate. Dicit enim Proverbia. Homo apostata vit in malis. gradus ore perfero. annu. it oculis. tenet pede. digito loquitur. pravo corde machinatur. malum. et in ore iurgia seminat. Si quis etiam se circumcidet vel sepulchrum madometi adoraret. apostata reputatur. ergo apostasia non pertinet directe ad infidelitatem.

Preterea dicitur quod ad infidelitatem pertinet est quod de terminata species infidelitatis. si ergo apostasia ad infidelitatem prinet sequeret quod esset quedam determinata species infidelitatis quod non videtur secundum predicta. non ergo apostasia ad infidelitatem prinet. Sed contra est quod dicitur Iohannis. vi. Multi discipulos eius abierunt retro. quod est apostatare. de quibus dixerat dominus. Sunt quidam ex vobis qui non credunt. ergo apostasia prinet ad infidelitatem. Responsio dicendum quod apostasia importat retrocessionem quamdam a deo. que quidem diversimode fit secundum diversos modos quibus homo deo coniungitur. primo namque coniungitur homo deo per fidem. secundo per debitam et subiectam voluntatem ad obediendum preceptis eius. tertio per aliqua specialia ad suam prerogationem pertinentia. sicut per religionem et clericaturam vel sacrum ordinem. remoto autem posteriori remanet primum. sed non convertitur. Coringit ergo a liquo apostatare a deo retrocedendo a religione quam professus est vel ab ordine quem suscipit. et hoc dicitur apostasia religionis seu ordinis. Coringit etiam aliquem apostatare a deo per mentem repugnantem diuinis mandatis quibus verbo apostatis est consentibus adhuc potest remanere homo deo coniunctus per fidem. Sed si a fide discedat. tunc ois a deo retrocedere videtur. et ideo simpliciter et absolute est apostasia per quam aliquis discedit a fide que vocatur apostasia fidem et secundum hunc modum apostasia simpliciter dicitur ad infidelitatem prinet. Ad primum ergo dicendum quod obiecto illa procedit de secunda apostasia que importat voluntate a mandatis dei et silentem qui inuenit in ois peccato mortali. Ad secundum

dicendum quod ad fidem pertinet non solum credulitas cordis. sed etiam prestantio exterioris fidei per exteriora verba et facta. nam confessio est actus fidei et per hunc etiam modum quedam exteriora verba vel opera ad infidelitatem pertinent. in quantum sunt infidelitatis signa. per modum quo signum sanctorum sanctorum dicitur. Auctoritas autem inducitur. et si possit intelligi de ois apostasia. verissime tamen contingit in apostasia a fide. Quia enim fides est primum fundamentum rerum sperandarum et sine fide impossibile est placere deo. sublata fide nihil remanet in homine quod possit esse utile ad salutem eternam et propter hoc dicitur primo. homo apostata vit in malis. Fides etiam est vita anime. secundum illud Romanorum. i. Iustus ex fide vivit. Sic ergo sublata vita corporali oia membra et partes hominis a debita dispositione recedunt. ita sublata vita iusticie que est per fidem apparet inordinatio in ois membris et per hoc quidem in ore per quod maxime manifestatur cor. secundo in oculis. tertio in instrumentis motus. quarto in voluntate que ad malum tendit. et ex his sequitur quod iurgia ferunt alios intentus deus separe a fide. sicut et ipse recessit. Ad tertium videtur quod species alicuius qualitates vel forme non dicitur sihi esse per hoc quod est terminus motus a quo vel ad quem. sed per se et ratio secundum terminos motus species attendunt. apostasia autem respicit infidelitatem ut terminum ad quem est motus recedens a fide. unde apostasia non importat determinationem spiritus infidelitatis. sed quandam circumstantiam aggravantem secundum illud. ij. Petri. ij. Melius erat eis veritatem non cognoscere quam post cognitam reverti.

Ad secundum sic proceditur

videtur quod princeps propter apostasiam a fide non amittit omnium in subditos quin ei teneantur obedire. Dicit enim ambrusius. et habet. xi. q. iij. quod Julianus imperator cuius esset apostata habuit tamen sub se christianos milites. quibus cum dicebat. Produce aacem per defensionem republice. obediebant ei ergo propter apostasiam principis. subditi non absolviuntur. Preterea apostasia a fide infidelis est sed infidelibus dominis inveniunt aliqui facti viri fideliter servasse sicut Ioseph Barabam et Daniel Habueodonosor. et Wardocte. Assuero. ergo propter apostasiam a fide non est dimittendum quin principi obediat a subditis. Preterea sicut per apostasiam a fide receditur a deo ita per quodlibet peccatum. si ergo propter apostasiam a fide perderent principes ius imperandi subditis fidelibus. pari ratione propter peccata alia hoc amitterent. sed hoc patet esse falsum. non ergo propter apostasiam a fide. est recedendum ad obiecta principum. Sed contra est quod Gregorius. vij. dicit. Nos sanctorum predecessorum statuta tenentes eos qui excommunicatis fidelitate aut iuramenti sacramento sunt constricti apostolica auctoritate a sacramento absolutimus. et ne sibi fidelitatem obseruent omnibus modis prohibemus quousque ad satisfactionem veniant. sed apostate a fide sunt excommunicati sicut et heretici. ut dicit decretalis. extra de hereticis. ad abolendam ergo principibus apostataribus a fide non est obediendum. Ratio dicendum quod sicut lupra dictum est infidelitas secundum seipsam non repugnat domino. eo quod dominum introductum est de iure gentium quod est ius humanum. Distinctio autem fidelium et infidelium est secundum ius diuinum per quod non tollitur ius humanum. sed aliquis per infidelitatem peccans. potest eternaliter ius diuinum amittere sicut etiam quicquid propter alias causas ad ecclesiam aut non pertinet punire infidelitatem in illis qui non quibus fidem susceperunt secundum illud apostolica. i. ad

Cor. v. Quid mihi de his qui foris sunt indicare, sed in fidelitate illorum qui fide suscepit potest sententia licet punit. e. r. puenienter in hoc punitur qd subditis fidelibus dominari no possunt. hoc enim cogere posset in magna hie rei corruptione. qd vt dicitur est homo apostata prauo coz de machina malum. r iurgia seminat. intendens hoies sepate a fide. Et ideo qd alioq p sententiam tenaciaf excomunicatus. ppter apostasia a fide. ipo facto eius subditi sunt absoluti a dno eius r iuramento fidelitatis quo ei tenebant. Ad primu ergo dicendu qd illo ppecclesia in sui nouitate nondu habebat potestatem terrenos pncipales ppeccescendi r ideo tolerauit fideles Juliano apostate obedire in his que nondu erat pta fidem vt maus picu lu fidei vitaret. Ad scdm dicendum qd alia ratio est de infidelibus alijs qui nunq fide suscepit. vt dicitur est. Ad tertiu dicendu qd apostasia a fide totaliter separat homine a deo. vt dicitur est. quod non contingit in quibuscunq alijs peccatis.

Deinde considerandum

est de pto blasphemie qd opponit confessioni fidei. Et pto d blasphemia in generali. scdo de blasphemia que dicitur peccatu in spm sanctu. Circa pmiu querunt quatuor. pto vtz blasphemia opponat confessioni fidei. scdo vtz blasphemia sit peccatu mortale. tertio vtz blasphemia sit maximu peccatum. quarto vtz blasphemia sit in damnatis.

Ad primum sic procedit

Videf qd blasphemia no opponat confessioni fidei. Nam blasphemare est contumelia vel aliquid contum in inferre i iniuria creatoris. sed hoc magis pntet a d malitioentiaz pta reum qd ad infidelitate. ergo blasphemia no opponitur confessioni fidei. Deteretia ad ephe. iij. sup illo blasphemia tollat a vobis. dicit glo. que fit i reu vel i sacros sed cofessio fidei no videt esse nisi de his que pntet ad teum qui est fidei obiectu. ergo blasphemia no sp opponitur confessioni fidei. Deteretia a quibusda dicit qd sunt tres blasphemie spes. Quaz vna est cu attribuit deo qd ei no puenit. Scda est cu ab eo remouet qd ei conuenit. Tertia est cum attribuit creature qd deo appropriat. r sic videt qd blasphemia no solum fit circa deu. sed etia circa creaturas. fides aut habet deum p obiecto. ergo blasphemia non opponit confessioni fidei. Sed pta est qd aplo dicit. i. ad Ibi. i. Prius fui blasphemus r psecuto. r postea subdit. Ignorans feci in incredulitate ex quo videt qd blasphemia ad infidelitate pntet. Rnsio dicendu qd nomen blasphemie importare videt quandu derogatione alicui excellentis bonitatis r pncipue diuine. De aut vt Dyo. dicit. i. ca. de diu. no. est ipa essentia vere bonitatis. vnde quicqd deo conuenit pntet ad bonitate ipsius r quicqd ad ipm non pntet longe est a ratione pfecte bonitatis que e ei coessentia. Quicqz ergo vel negat aliquid de deo qd ei conuenit vel asserit de eo qd ei non conuenit. derogat diuine bonitati. qd quide potest contingere dupliciter. Vno qd deo modo fm sola opinione intellectus. Alio modo coz iuncta quadam affectus detestatio. sicut cotrario fides d p dilectionem pncip ipsius. Diuulsmo ergo derogatio diuine bonitatis vel fm intellectu tm. vel etia fm affectum. si consistat tm in corde. est cordis blasphemia. si aut exte rius pdeat p locutione. e oris blasphemia r fm hoc blasphemia confessioni opponitur. Ad primu ergo dicitur

dum qd ille qui pta deum loquitur conuicium inferre intentens. derogat diuine bonitati non solum fm veritate intelletus sed etia fm prauitatem voluntatis detestatio r imprecantis p posse diuini bonorem. qd est blasphemia pfecta. Ad scdm dicendu qd sicut deus in factis suis laudat in qtu laudant opa que deus in sanctis efficit ita r blasphemia que fit in factis ex consequenti in deo reddat. Ad tertiu dicendu qd fm illa ma non possit ppecc loqn do distingui diuerse species pti blasphemie. Attributere enim deo qd ei non conuenit. vel remouere ab eo qd ei conuenit no differunt nisi fm affirmatione r negatione. q quide diuerstas habitus specie no distinguit. qd e eandem scientiam innotescit falsitas affirmationu r negationu. r p eadem ignorantia vtroqz modo errat. cum negano pbenit p affirmatione. vt habet. i. psterio. Qd aut ea que sunt dei ppa creata tuis attribuant. ad hoc pntet videt qd aliquid ei attribuat qd ei no conuenit. quicqd enim est deo p pmiu est ipse deus. Attributere ergo id qd est dei pmiu alicui creature. est ipm deo dicere idem creature.

Ad secundum sic proceditur

Videf qd blasphemia non sp sit peccatu mortale. Quia sup illud ad Col. iij. Nunc aut deponite vos r dicit glo sa post maiora pbitet minora. r cu subdit de blasphemia ergo blasphemia inter pta maiora coputae que sunt peccata venialia. Deteretia omne peccatu mortale opponitur alicui pcepto decalogi. sed blasphemia non videt alicui eo r opponi. ergo blasphemia no e pti mortale. Deteretia pta que absq deliberatoe comittunt non sunt mortalia. ppter quod pmi motus no sunt peccata mortalia. quia deliberationem rationis pcedunt vt ex supradictis patet. sed blasphemia que absq deliberatione pcedit. ergo non sp est peccatu mortale. Sed cotra est qd dicitur Leuit. xxiij. Qui blasphemauerit nomen dni. morte moriet sed pena mortis no inferit nisi p peccato mortali. ergo blasphemia est peccatum mortale. Rnsio dicendu qd sicut supra dicitur est. peccatum mortale est p qd homo se parat a primo pncipio spialis vite qd est caritas dei. vnde qd cunq caritati repugnant ex suo generi sunt pta mortalia. blasphemia aut fm genus suu repugnat caritati diuine. qd derogat diuine bonitati vt dicitur est que est obiectum caritatis. r ideo blasphemia est peccatu mortale ex suo genere. Ad primu ergo dicendu qd glo. illa non est sic intelligenda qd oia que subdunt sunt peccata mortalia. sed qd cum supra non expssit nisi maiora postmodu etia quedam minora subdit. inter que etia quedam de maioribz ponit. Ad scdm dicendu qd cu blasphemia opponatur confessioni fidei vt dicitur est eius pbitio reduciat ad pbitioe infidelitatis que intelligit in eo quod dicitur. Ego sum dñs deus tuus r vel pbitetur p id quod dicitur. Non assumes nomen dei tui in uanum. Magis enim in uanum assumit nomen dei qui aliquid falsum de deo asserit qd p nomen dei aliquid falsum confirmat. Ad tertiu dicendu qd blasphemia potest absq deliberatione ex surteptione pcedere dupliciter. Vno modo qd aliquis non aduertat hoc qd dicit esse blasphemiam. qd potest contingere cum aliquis subito ex aliqua passione in verba iaginata prorumpit quozum significatione non considerat. r tunc est peccatu veniale. r non habet ppecc ratione blasphemie. Alio modo qd aduertit hoc esse blasphemiam considerans signata verbor r tunc no excusat a pto mortali sic nec ille qd ex subito motu ite aliquid occidit iuxta se sed ete

Ad tertium sic proceditur

Uides qd peccatum blasphemie non sit maximu peccatu.
Valu'eni dicit quia nocet fm Aug. in Enchiridion' ma
gis nocet p'ctm homicidij qd p'mittit vitam hois. q' pecca
tu blasphemie qd deo nullu nocumentum pot' inferre. ex
go p'ctm homi cidij est grauius pcto blasphemie.
P'eterea quicunq' p'ueat inducit te'u teste falsitatis, 7 na vi
tes eum asserere esse falsu. sed non quilibet blasphem' vs
q' ad hoc p'cedit vt teum asserat esse falsu. ergo p'ctm q' e
grauius p'ctm q' blasphemia.
P'eterea sup illud ps.
Nolite extollere in altu cornu vrm. dicit glo. Maximum
est vitiu excusationis pcti. non ergo blasphemia est maxi
mum p'ctm.
Sed contra est qd Ch. xviij. sup illud ps.
Nolite timere q' dicit glo. Omne peccatu blasphemie co
parum leuius est.
R'isio dicendu q' sicut supra dictu e
blasphemia opponit' co'fessione fidei. 7 ideo bz in se graui
tate infidelitatis. 7 aggrauat' p'ctm si supueniat' detestatio
voluntatis. 7 ad hoc magis si p'umpat' i' verba sicut 7 laus
fidei auget' per dilectione' 7 co'fessione'.
Un' cum infideli
tas sit maximu peccatu fm sui' genus sicut sup' a dictu
est. p' se quos est q' eti' blasphemia h'ct p'ctm maximu ad ide
genus p'ntens 7 ipm aggrauas.
Ad p'imu ergo dicit'
dum q' homicidiu 7 blasphemia si co'p'ent' fm obiecta in q'
peccat'. manifestu est q' blasphemia q' est directe p'ctm i' ve
rum p'ponderat' homicidiu qd est peccatu in proximu. Si
aut' co'p'ent' fm effectum nocendi. sic homicidiu p'ponit'
terat'. plus eni homicidiu nocet p'imo q' blasphemia do
sed q' in grauitate culpe magis anted' in reno voluntatis
p'ueit' q' effect' opus. vt ex supradictis p'z. ideo cu blas
phemia incedat' nocumentu inferre honori diuino. simplici
ter loquedo grauius peccat' q' homicida. homicidiu tu' p'ri
mu locu tenet i' p'nis inter pcti' in p'imu co'missa.
Ad
scdm dicendu q' supra illud ad Ephe. iij.
Blasphemia
tollet' a vobis. dicit glo. Deus est blasphemare q' p'ura
re. qui no p'urat non dicit aut' sentit' aliquid falsu de deo
sicut blasphem'. sed te'u adhibet' teste fallitu no tanq' es
sumas te'u esse falsu testem. sed tanq' speras q' deus sup
hoc no testificet' p' aliqd euideo signu.
Ad tertiu dicit'
dum q' excusatio pcti est quedam circustantia aggrauas
omne peccatum etiam ipam blasphemia. 7 p' tanto dicit' es
se maximum peccatu. q' quodlibet facit' maia.

Ad quartum sic procedit

Uides qd damnari no blasphemet.
P'etere' eni nuc ali
qui mali a blasphemado ppter timore' futuraz penarum.
sed d'nnati bas penas experiu'nt. vni magis eas abhorret
ergo multo magis a blasphemado co'p'ent' k'unt.
P'eterea
rea blasphemia cu sit grauissimu p'ctm est maxime teme
ritozu. sed in futura vita no est status meredi neq' teme
rendi. ergo nullus erit locus blasphemie.
P'eterea
Echialtes. n. d' q' in quocunq' locolignu cecident. ibi erit
Ex quo p'z q' post hanc vitam ho' non accrescit nec meti
ru nec p'ctm quod no habuit in hac vita. sed multi d'nnaz
bunt' qui in hac vita no fueru't blasphem'. ergo nec in fu
tura vita blasphemabunt'.
Sed contra est qd dicit' Apo.
xvi.
Et nauertit' hoies estu magno 7 blasphemauerit' no
men d'ni habebit' potestate' sup' bas plagas. vbi dicit' glo
sa. q' in inferno positi q'uis sciat' se p' meritis puniti. tole
bunt' tu' q' deus tantam potentia' habeat' q' plagas eis in
ferat' hoc aut' esset blasphemia in p'nti. ergo 7 in futuro.
R'isio dicit' q' sicut dicit' est ad ratione' blasphemie

petinet detestatio diuine bonitatis.
Illi aut' qui sit in in
ferno retinebit' pueriam voluntate' auersama' dei iusticia
in hoc q' diligit' ea pro quib' puniunt'. 7 vellent' eis vni si
possent. 7 odit' penas que p' huiusmodi pctis infligunt'.
dolent' tu' etiam de pctis que co'miseru't. non q' ipsi odia't
sed q' pro eis puniunt'. Sic ergo talis detestatio diuine
iusticie est in eis interio' cordis blasphemia. 7 credibile e
q' post resurrectione' erit in eis eti' vocalis blasphemia.
sicut in sc'is vocalis laus dei.
Ad p'imu ergo dicit' d'uz
q' hoies detestent' i' p'nti a blasphemia ppter timore' penaz
quas se putat' euadere. sed d'nnati in inferno no sperat' se
posse euadere. 7 ideo tanq' desperati ferunt' ad o'e ad qd
eis pueria voluntas suggerit'.
Ad scdm dicendu q' me
ret' 7 temerari p'ntent' ad statu' vie. vni bona in viatorib'
sunt meritoria vel demeritoria. In be'is aut' bona no sunt
meritoria sed p'ntentia ad coz' beati tudinis p'ntu. 7 sicut
mala in d'nnatis non sunt demeritoria sed p'ntent' ad d'nnati
onis pena.
Ad tertiu dicendu q' quilibet in pcto mo'z
tali deted'os fert' lectu' voluntate' detestandi diuina iusticia
am q'ntum ad aliquo. 7 fm hoc poterit' ei inesse blasphemia

Deinde considerandu

est in speciali de blasphemia in spm sanctu.
Et
circa hoc querunt' quatuor. p'imo vtru blasphemia vel
p'ctm in spm sanctu sit idem quod p'ctm ex certa malitia
scdo de sp'ibus huius pcti. tertio vtru sit irremissibile. q'ri
to vtru aliq's peccare possit in spm sanctu a principio ante
q' alia peccata committat.

Ad p'imu sic proceditur

Uides qd p'ctm in spm sanctu no sit ide qd peccatu ex cer
ta malitia.
P'ctm eni i' spm sc'm est p'ctm blasphemie. vt
p'z. Mat. xij. Sed no omne peccatu ex certa malitia e
peccatum blasphemie. co'ingit' eni multa alia peccatoz' gene
ra ex certa malitia committi. ergo p'ctm in spm sanctu non e
idem qd peccatu ex certa malitia.
P'eterea peccatum
ex certa malitia diuidit' contra p'ctm ex ignoranza 7 contra
p'ctm ex infirmitate. sed p'ctm in spm sanctu diuidit' co'ra
p'ctm in filiu hois. vt p'z Mat. xij. ergo p'ctm in spm san
ctu non est ide qd p'ctm ex certa malitia. q' quoz' opposita
sunt diuersa. ipa quoq' sunt diuersa.
P'eterea p'ctm
in spm sanctu est quoddam genus pcti cui de trinitate sp'is
assignant'. sed p'ctm ex certa malitia no est spale genus pec
cati sed est quedam conditio vel circustantia generalis que
pot' esse circa oia peccatoz' genera. ergo p'ctm i' spm sanctu
no est ide qd peccatu ex certa malitia.
Sed p'ra est qd
mg' dicit' xlij. v. s. scdi libri s'iaz. q' ille peccat in spm san
ctu cui malitia p'pter se placet. hoc aut' est peccare ex certa
malitia. ergo idem videt' esse p'ctm ex certa malitia quod
p'ctm in spm sanctu.
R'isio dicit' q' de pcto seu blas
phemia in spm sanctu tripliciter aliqui loquunt'. Antiqui
eni doctores. Athanasius. Hilarius. Ambrosius. Jeronimus
7 Anselmus dicu't esse p'ctm in spm sanctu qn' ad leaz a
liquid blasphemiu dicit' contra spm sanctu. siue spm san
ct' accipiat' fm q' est nome' essentiale co'mens non trinitati
cuius quelibet p'sona 7 sp'is est 7 sc'm est. siue. put' est
nome' p'sonale vnius in trinitate p'sone. 7 fm hoc distin
guis' Barbeij. Blasphemia in spm sanctu p'ra blasphe
miam in filiu hois. Christus eni opabatur quedam huma
nitas. comededo bibendo 7 alia h'moi faciendo. 7 quedam
diuinitas. s. demones e'nciendo. mortuos suscitando. et

non creditur. sed in hoc q̄ contemnatur. ¶ Ad sc̄dm dicendum q̄ obstinatio ⁊ impenitentia non solum differunt fm̄ p̄teritum ⁊ futurum sed fm̄ quosdam formales rationes ex diversa consideratione. eorū que in peccato p̄siderari p̄t. vt dictum est. ¶ Ad tertium dicendum q̄ gr̄am ⁊ d̄tate x̄ps̄ facit p̄ dona sp̄s̄ sancti que hoibz dedit. ¶ Ad quartum dicendum. q̄ nolle obedire p̄tinet ad obstinationē. simulatio p̄ntē ad impietatem. sc̄lisma ad inuidentiā gr̄ate frateme. p̄ quam membra ecclesie vniuntur.

Ad tertium sic procedit

¶ Videt q̄ p̄ctm̄ in sp̄s̄ sanctum non sit irremissibile. Dicit enī Aug. in li. de verbis domini. De nullo desperandum est q̄dū patientia domini ad penitentiam adducit. sed si aliquis p̄ctm̄ eēt irremissibile. eēt d̄ aliq̄ p̄tore d̄sp̄rādū ergo peccatum in sp̄s̄ sanctum non est irremissibile.

¶ Preterea nullum peccatum remittitur nisi per hoc q̄ aia sanat a deo. sed oip̄tenti medico nullus insanabilis languor occurrit. sicut dicit glo. sup̄ illud ps̄. Qui sanat oēs infirmitates tuas. ergo p̄ctm̄ in sp̄s̄ sanctū non est irremissibile. ¶ Preterea liberū arbitriū se bz ad bonum ⁊ ad malū. sed q̄dū manet status vie p̄r aliquis a quacuq̄ virtute exidit. cum enī angelus de celo ceciderit. Cū dicit Job. iij. In angelis suis rep̄t prauitatez. q̄ro magis qui habitāt domos luteas. ergo parti tōne potest aliquis a quocunq̄ p̄tō ad statū iusticie redire. ergo peccatū in sp̄s̄ sanctū non est irremissibile. ¶ Sed p̄ta ē q̄d dicit Bar. xij. Qui dixerit verbū p̄ra sp̄s̄ sancti. non remittet ei neq̄ in hoc seculo neq̄ in futuro. Et Aug. dicit in li. de sermone d̄ni in monte. q̄ tanta est labes huius p̄cti q̄ humilitate d̄sp̄candi subire nō p̄r. ¶ R̄s̄io dicitur vni q̄ fm̄ diuerlas acceptōes p̄cti in sp̄s̄ sanctum. diuerlimode irremissibile d̄t. Si enī dicit p̄ctm̄ in sp̄s̄ sanctum finalis impietas. sic dicit irremissibile. q̄ nullo modo remittit. Peccatū enī morale in quo b̄ p̄leuerat vsq̄ ad mortē. q̄ in hac vita nō remittit p̄pniam. nec etiā in futuro dimittitur. Sc̄dm̄ aut̄ alias duas acceptōnes dicitur irremissibile nō q̄ nullo modo remittat. sed q̄ q̄ru3 est de se bz mentum vt non remittat. ⁊ hoc dupl̄. Vno modo q̄rtum ad penam. Qui enī ex ignoancia vel infirmitate peccat. minoē penam meret. qui aut̄ ex certa malitia peccat nō habet aliquā excusationem vnde ei⁹ pena minuitur. Sicut etiam qui blasphemabat in filiū hoīs eius diuinitate nondū reuelata poterat b̄tē aliquam excusationē p̄pter infirmitatē carnis quā in eo asp̄ciebat. ⁊ sic minoē penam merebat. sed q̄ ip̄am diuinitatem blasphemabat opa sp̄s̄ sancti dyabolo attribuēs nullam excusationē habebat vnde ei⁹ pena diminuebat. Et ideo d̄t fm̄ exp̄s̄ionē. ¶ Obisio. Hoc p̄ctm̄ iudeis nō remittit neq̄ in hoc seculo neq̄ in futuro. q̄ pro eo passi sunt penā. ⁊ in p̄nti vita p̄ romanos. ⁊ in futura vna in pena inferni. Sicut etiā Abasarius inducit exemplū de coz̄ patentiū. q̄ primo quidem p̄ra Noysen p̄cedentē p̄ter defectū que ⁊ p̄p̄mis. ⁊ hoc d̄ns̄ sustinuit patienter. Habebat enī excusationem ex infirmitate carnis. sed postmodū grauius peccauerunt quasi blasphemātes in sp̄s̄ sanctū. beneficia dei q̄ eos de egypto reduxerat. idolo attribuēs cū dixerūt. Di3 sunt vj tū isti qui te eduxerunt de terra egypti. Et ideo d̄ns̄ ⁊ tp̄aliter facit eos puniri. q̄ ceciderunt in die illa vigintr̄ tria milia hoīm ⁊ in futuro eis penā cōminat d̄cēs. Ego aut̄ in die vltionis visitabo hoc p̄ctm̄ eorū. Alio mō p̄r̄ intelligi quo ad culpaz sicut aliquis dicit morbus incurabilis

fm̄ naturā morbi p̄ quem tollit id p̄ q̄d morbus p̄t curari. puta cū morbo tollit virtutē nature. vel inducit fastidium cibi ⁊ medicine. licet etiā talē morbū deus possit curare. Ita etiā p̄ctm̄ in sp̄s̄ sanctū dicitur irremissibile fm̄ suam naturā in q̄tū excludit ea p̄ que fit remissio p̄fop̄. et p̄ hoc tñ non p̄cludit via remittēdi ⁊ sanādi oip̄tentie et misericōdie dei p̄ quam aliqui tales quasi miraculose sp̄s̄ sancti ter sanant. ¶ Ad primū ergo dicendum q̄ de nemine desperandū est in hac vita p̄siderata oip̄tentie ⁊ misericōdie dei. s̄ p̄siderata p̄tore p̄cti dicitur aliqui filij diffidentie vt habet ad Ep̄b. ij. ¶ Ad sc̄dm̄ dicendum q̄ rō illa. p̄cedit ex p̄te oip̄tentie dei. non fm̄ cōditionē p̄cti. ¶ Ad tertium dicendum q̄ liberū arbitriū remanet quidē sp̄ in hac vita veritabile. tñ q̄nq̄ abicit a se id p̄ q̄d veni p̄r ad bonū q̄ru3 in ip̄o est. vnde ex p̄te sua p̄ctm̄ est irremissibile licet deus remittere possit.

Ad quartum sic procedit

¶ Videt q̄ bō non possit primo peccare in sp̄s̄ sanctū non p̄supponit aliq̄ p̄ctis. Naturalis enī ordo est vt ab imperfecto ad p̄fectū quis moueat. ⁊ hoc quidē in bonis appareret. fm̄ id Prover. iij. Iustoz̄ semina quasi lux splendēt creuit ⁊ p̄ficiat vsq̄ ad p̄fectū diem. sed p̄fectū d̄t in malis q̄d est maximū malum. vsq̄ p̄ pbilo. in. vi. merba. cum ergo p̄ctm̄ in sp̄s̄ sanctū sit grauissimū. videt q̄ bō ad hoc p̄ctm̄ pueniat p̄ alia p̄ctā minora. ¶ Preterea peccare in sp̄s̄ sanctū est peccare ex certa malitia siue ex electōe. sed hoc nō statim p̄t homo anteq̄ m̄ltōnes peccauerit. Dicit enī pbilo. in. vi. et bicoz̄ q̄ si bō possit iniustia facere. n̄ tñ potest statim opari sicut iniustus. s̄ ex electōe. ergo vixit q̄ p̄ctm̄ in sp̄s̄ sanctū nō possit cōmitti nisi post alia peccata. ¶ Preterea p̄ntia ⁊ imp̄nia sunt circa idēz. sed p̄ntia non est nisi de peccata p̄teritis. ergo etiā neq̄ imp̄nia q̄ est sp̄s̄ peccati in sp̄s̄ sanctū. p̄ctm̄ ergo in sp̄s̄ sanctū se3 q̄d dicitur est imp̄nia. p̄supponit alia p̄ctā. Sed p̄ta est q̄ facile est in p̄spectu dei subito honestare paup̄em. vt dicitur. Ec̄. xi. ergo ec̄trario possibile est fm̄ malitiā demōnis suggerēns vt statim aliquis inducat ad p̄ctm̄ grauissimū q̄d ē in sp̄s̄ sanctū. ¶ R̄s̄io dicitur q̄ sicut dicitur ē peccare in sp̄s̄ sanctū vno mō est peccare ex certa malitia. Ex certa aut̄ malitia dupl̄t peccare cōtingit sicut dicitur est Vno mō ex inclinatione habit⁹. q̄d non est p̄p̄te peccare in sp̄s̄ sanctū ⁊ hoc modo peccare ex certa malitia nō contingit a principio. Op̄ter enī actus p̄fop̄ p̄cedere ex quibus causet habitus ad peccandū inclinat. Alio mō potest aliquis peccare ex certa malitia abijcēdo p̄ cōtemptū ea p̄ que homo retrahit a peccādo q̄d p̄p̄te est peccare in sp̄s̄ sanctū sicut dicitur est ⁊ hoc etiā p̄teriq̄ p̄supponit alia peccata. q̄ sicut dicit. Prover. xvij. Impius cū in profun⁹ dum p̄tōp̄ venerit. p̄remittit. P̄t tñ contingere q̄ aliq̄s in primo actu peccati in sp̄s̄ sanctū peccet p̄ contemptū. tñ p̄pter libertatē arbitrii. cum etiā p̄pter multas dispositōes p̄cedentes vel etiā p̄pter aliquod mortuū vebemēs ⁊ debilem affectū hoīs ad bonū. ⁊ ideo i vni3 p̄fectus hoc vixit aut nunq̄ accidere p̄t q̄ statim a principio peccent in sp̄s̄ sanctū. Cū dicitur. Ezeiel in. i. p̄iar chon. Non arbitror q̄ aliq̄s ex his q̄ in sumo p̄fecto3 gradu existēt ad subitum etiā uel. aut recidat. sed paulatim a c̄p̄tes cum recidere necesse est. Et eadem ratio est si p̄ctm̄ in sp̄s̄ sanctū accipiat ad litteram p̄ blasphemā sp̄s̄ sancti. Talis enī ⁊ blasphemā re qua d̄ns̄ loquit semper ex malitie p̄tē p̄ procedit. Si vero p̄peccatū in sp̄s̄ sanctum intelligat si

nalio impnia fm intellectū Aug. questionē non habet. qz ad pccm in spūsanctū te quinf pnnario peccatoꝝ vltq in finem vire. ¶ Ad primū ergo dicendū qz tam in bono qz in malo vt in p̄bto pcedit ab impfecto ad p̄fectum pur bo. r. o. p̄ficat vel in bono vel in malo. r. m̄ in vtroqz vnus p̄t incipe a maioꝝ qz alius. r. ita illud a quo aliquid in cipit p̄t esse p̄fectū in bono vel in malo fm genus suū li cet fir imp̄ctū fm serie p̄fectus boīs in meius vel in p̄ uis p̄ficiens. ¶ Ad sc̄dm dicendū qz ratio illa p̄cedit de pctō ex malitia. qm̄ est ex inclinacōe habitus. ¶ Ad tertū dicendū qz si accipiat impnia fm intentionē Aug. fm qz impoztat p̄manentiā in pctō vltq ad finē. sic plantū est qz impnia p̄t ponit pctā sicut r. p̄nia. sed si loquamur de i p̄nia habituali fm qz ponit specia pctā in spūsanctū. sic manifestum est qz impnia potest esse etiā ante peccata. p̄t enī ille qz nūqz peccauit b̄ie p̄positū penitēdi v̄l nō penitēdi li contingeret eum peccare. ¶ Quæstio. xv.

Deinde cōsiderandū

Est de virtū oppozitū sc̄e intellectui. Et qz de ignorantia que opponit sc̄e virtū est supra cum de causis pctōꝝ ageret. querendū est nunc de ceata te mēns r. hebetudie sensus qz opponit dono intellectus Et circa hoc querunt tria. primo vtrū ceatas mentis sit pctm̄. sc̄do vtrū hebetudo sensus sit aliud pctm̄ a ceitate mentis. tertio vtrū hec vitia a pctis carnalibz oriuntur.

Ad primū sic proceditur

Videat qz ceatas mēns non sit pctm̄. Illud enī qd̄ excusat a pctō non videt esse pctm̄. sed ceatas mentis excusat a pctō. ¶ De enī Jo. ii. Si ceci nō essent nō haberent peccatū. ergo ceatas mēns non est pctm̄. ¶ P̄terea pena dif fert a culpa. sed ceatas mēns est quedā pena. vt p̄t p̄ illud qd̄ habet. Etia. vi. Exceca cor ppli b̄uitus. nō enī esset a deo cū sit malū nisi pena esset. ergo ceatas mēns nō est pctm̄. ¶ P̄terea oē peccatū est voluntariū. vt Aug. dicit. sed ceatas mēns nō est voluntaria. quia vt Aug. dicit. x. Coniēl. cognoscere veritatē lucentē oēs amant. Et c. celestias. xi. dicit. Dulce lumē r. detestabile oculis videt te solem. ergo ceatas mēns non est pctm̄. ¶ Sed cōtra est qd̄ Greg. xi. moral. ceitate mentis ponit inter vitia qz causant ex luxuria. ¶ R̄sō dicitū qz sicut ceatas cor palis est p̄uatio eius qd̄ est p̄ncipiū corpalis visionis. ita etiā ceatas mēns ē p̄uatio ei qd̄ est p̄ncipiū men talis siue intellectualis visionis. Cuius quidē p̄ncipiū ē triplex. Vnū quidē est lumē naturalis rōnis r. hoc lumen cum p̄tineat ad sp̄m̄ aīe rōnalis nūqz p̄uaf ab aīa. im pedit tñ qz a p̄p̄io actu p̄ impedimenta virtū inferiorū quibz indiget intellectus h̄ianus ad intelligendū. sicut p̄t in amēto r. furiosis. vt in primo dicitū est. Aliud autē p̄ncipiū intellectualis visionis est aliqd̄ lumē habitua le naturali lumini rōnis sup̄additū. r. hoc quidē lumē in terdū p̄uaf ab aīa. r. talis p̄uatio est ceatas qz est pena fm qz p̄uatio luminis ḡte quedam pena ponit. Vnū dicitur de quibusdā. Sap. ii. Excecauit illos malitia eorum. ¶ Tertū p̄ncipiū visionis intellectualis est aliqd̄ intelligi bile p̄mū p̄ quod bō intelligit alia cui quidē p̄ncipiū ē intelligibū mens boīs p̄t intendere vel nō intendere. Et qd̄ ei non intendat p̄tingit dupl̄. Vnū quidem ex hoc qz habet voluntarē spontaneā se auerentē a cōsidera tione talis p̄ncipiū. sc̄dm illud ps̄. Noluit intelligere vt b̄i ageret. Alio modo p̄ occupationē mentis circa alia qz

magis diligit. quibus ab inspectione huius principij mēs aueritur. sc̄dm illud ps̄. Supercedit ignis. s. concupiscen tie. r. nō videt solē. r. vtroqz modo ceatas mēns ē pec catū. ¶ Ad primū ergo dicendū qz ceatas qz excusat a pec cato est qz contingit ex naturali defectu non potētis videt re. ¶ Ad sc̄dm dicendū qz v̄ illa p̄cedit de sc̄da ceitate qz est pena. ¶ Ad tertū dicendū qz intelligere veritatē cūli ber est fm̄ se amabile. p̄t r̄i p̄ accidens esse alicui odibile in q̄tum sc̄z p̄ hoc impedit ab alijs que magis amat.

Ad sc̄dm sic proceditur

Videat qz hebetudo sensus nō sit aliud a ceitate mentis. Vnū enī vni est contrariū. sed dono intellectus opponit tur hebetudo. vt p̄t p̄ Grego. in. ii. moral. cui etiā opponit tur ceatas mēns. eo qz intellectus p̄ncipiū quoddā vt siuū designat. ergo hebetudo sensus est idē qz ceatas mē ns. ¶ P̄terea Greg. in. xxi. moral. de hebetudine lo quēs nominat eam hebetudine sensus circa intelligentiā sed hebetari sensu circa intelligentiā nihil aliud esse videt tur qz intelligēdo deficere. qd̄ p̄tinet ad mēns ceitate. et go hebetudo sensus idem est qz ceatas mēns. ¶ P̄terea rea si aliquo differit maxime videtur in hoc differre qz ce itas mēns ē voluntaria. vt supra dicitū est. hebetudo autē sensus est naturalis defectus. sed defectus naturalis non est pctm̄. ergo sc̄dm hoc hebetudo sensus nō est pctm̄ qd̄ est pctā. ¶ Sed p̄ta est qz diuersa p̄ causaz sunt diuersi effectz sed Grego. xxi. moral. dicit qz hebetudo mēns oritur ex gula. ceatas autē mēns ex luxuria. sed hec sunt diuersa vi tia. ergo r. ipa sunt diuersa vitia. ¶ R̄sō dicitū qz he bes acuto opponitur. Acutū autē dicitur aliqd̄ ex hoc qd̄ ē penetratiū v̄i r. hebes d̄r aliquid ex hoc qd̄ est obrutum penetrare nō valens. sensus autē corpalis p̄ quādā simili tudine penetrare d̄r mediū in q̄tum ex aliqua distantia su um obiectū p̄cipit vel inq̄tum p̄t quasi penetrādo minū ma vel intima rei p̄cipit. Vnū in corpali bus d̄r aliquis eē acuti sensus qui p̄t p̄cipere sensibile aliqd̄ ex terminis. v̄l videndo vel audiēdo vel olfaciēdo r. contrario d̄r len su hebetari qz non p̄cipit nisi ex propinquo. magna sensibi lia. Ad similitudine autē corpalis sensus. d̄r etiam circa intel ligentiā esse aliquis sensus qz est aliquoz p̄ncipioꝝ ex exte moꝝ. vt d̄r i. vi. et bi. sicut etiā sensus est cognoscitū sen sibiliū quali quozundā p̄ncipioꝝ cognitōis. ¶ Dicit autē sen sus qui est circa intelligentiā non p̄cipit suum obiectum p̄ mediū distanne corpalis. sed p̄ quedā media alia. sicut cum p̄p̄rietatē rei p̄cipit eius essentiā. r. p̄ effectum p̄cipit causam. Ille ergo d̄r esse acuti sensus circa intelligentiā qui statim ad app̄hensionē p̄p̄rietatis rei v̄l etiaꝝ ef fectus. naturā rei cōp̄hēdit. r. inq̄tū vltq ad minimas cōditiones rei p̄siderādas p̄tingit. Ille autē d̄r hebes circa intelligentiā qz ad cognoscēda veritatē rei p̄tingere n on p̄t nisi p̄ multa ei exposita. r. tunc etiā nō p̄t p̄tingere ad p̄fecte p̄siderandū oia que p̄tinet ad rei ratiōnē. Sic er go hebetudo sensus circa intelligentiā impoztat quandā de bilitatē mentis circa p̄sideratiōnē sp̄ūalium bonoꝝ. ceatas autē mēns impoztat oimodā p̄uatiōnē cognitiōis ipō rum. Et vtroqz opponit dono intellectus p̄ quem bō sp̄i tualia bona app̄hēdēdo cognoscit r. ad eoz infima sub tilitate penetrat. h̄z enī hebetudo rōnem pcti. sicut r. ceitas mentis inq̄tum licz est voluntaria. vt p̄t in eo qui affectz circa carnalia d̄ sp̄ūalibus subtiliter discutere fastidit v̄l negligit. et p̄ hoc patet resp̄nsio ad obiecta.

Ad tertium sic proceditur

Videf qd cecitas mentis & hebetudo sensus non oriuntur ex vitio carnalibz. Aug. an li. retractationu. retractas illud qd dixerat in folio quibz. Deus qui non nisi mundos scire veri voluit. dicit qd trideri pot multos etiaz immur. dos multa vera scire. sed hoies maxime efficiunt immundi p vicia carnalia. ergo cecitas mentis & hebetudo sensus non causantur a vitio carnalibz. ¶ Preterea cecitas mentis & hebetudo sensus sunt defectus quida circa prem aie intelle ctua. vicia aut carnalia pertinent ad corruptione carnis. sz caro non agit in aiam. sed potius e couerfo. ergo vicia car nalia non causat cecitate mentis & hebetudine sensu. ¶ Pre terea. Quam quodqz magis panf a p pinq uoia qz a remo tiori. sed p pinq uoia sunt menti vicia spualia qz carnalia er go cecitas mentis & hebetudo sensus magis causantur ex vi tios spualibz qz ex vitio carnalibz. ¶ Sed ptra est q gre go. xxi. moral. dicit qd hebetudo sensus circa intelligenti am orit ex gula. cecitas mentis ex luxuria. ¶ Rñlio dice di qd p pectio intellectualis opationis in hoie plit i qua abstractioe a sensibiliu fantalmanbz. Et ideo quanto intel lectus hoies magis fuerit liber ab hmoi fantalmanbz. tan to potius p hiderare intelligibilia poterit. & ordinare oia se fibilia. sicut & Anaxagoras dicit qd opter intellectue ee im mutui ad hoc qd imperet. & agos oportet qd dominet super materia ad hoc qd possit eam mouere. vt narrat pbilo. viij. pbili. Manifestu est aut qd delectatio applicat intentione ad ea in quibz aliquis delectat. Un pbilo. dicit in x. etico ruz qd vnusquisqz ea in quibz delectat optime opaf. contra ria vero nequa qz vel debilitat vicia aut carnalia. sz gula & luxuria consiluit circa delectationes ractus ciboz. sz et venereoz que sunt vehementissime inter oes corpales de lectationes. Et ideo p hcc vicia inteno hois maxime ap plicaf ad corpalia. et p consequens debilitatur operatio ho minis circa intelligibilia. magis aut p luxuriam qz p gu lam. quanto delectationes venereoz sunt vehementiores qz cibozum. Et ideo ex luxuria oriunt cecitas mentis. que quali totaliter spiritualium bonozum cognitione excludit ex gula aut hebetudo sensus que reddit hominem debilez ad huiusmodi intelligibilia. & contrario opposite vitioz res. scilicet abstinentia & castitas maxime disponit hoiez ad perfectionem intellectualis opationis. Unde dicitur Dan. i. qd pueris his. f. abstinentibus & continentibz re vdit deus scientiam & disciplinam in omni libro & sapientia

¶ Ad primum ergo dicendum qd qbus aliqui vitioz carna libz subdit. possint quandoqz subtiliter speculari aliqua circa intelligibilia. ppter bonitatem ingentz naturalis vel habitus supaddit. nam esse est vt ab hac subtilitate contemplationis eorum intentio plerunqz retrahatur. p pter delectationes eorum corporales. & ita immundi possunt aia qua vera scire. sed ex sua immunditia circa hoc impediuntur. ¶ Ad scdm dicendum qd caro non agit in partem in tellectuam alterando ipsam. sed impediendo operatione ipsius per modum predictum. ¶ Ad tertium dicendum qd vicia carnalia quo magis sunt remota a mente eo ma gis eius intentionem ad remota distrahunt. vnde ma gis impediunt mentis ptemplatoz. ¶ Questio. xvi.

Deinde considerandum

est de preceptis pertinentibus ad predicta. Et circa hoc queruntur duo. primo de preceptis pertinentibus ad fidem. scdo de preceptis pertinentibus ad

bona scientie & intellectus.

Ad primum sic procedit

Videtur qd in veteri lege dare debuerint precepta creden di. Preceptum eni est de eo qd est debitum & necessarium sed maxime necessarium est homini quod credat fm illud Debre. xi. Sine fide impossibile est placere deo. ergo ma xime oportuit pcepta dare de fide. ¶ Preterea nouu te stamenti continet in veteri sicut figurati in figura. vt su pra dictu est. sed in nouo testamento ponunt expressa ma data de fide. vt patet Jo. xiiij. Creditis in deo & i me cre dite. ergo videt qd in veteri lege etiam debuerint aliqua p cepra dari de fide. ¶ Preterea eiusde rationis est pape te acrum virtutis & prohibere vicia opposita. sed in veteri lege ponunt multa pcepta prohibentia infidelitate. sicut Ero. ij. Non habebis deos alienos coram me. Et iteruz Deutro. xij. Mandat qd non audiat verba prophete aut somnia toris qui eos a fide dei veller auertere. ergo in vete ri lege etiam debuerint precepta dari de fide. ¶ Preterea confessio est actus fidei. vt supra dictu est. sed de confessi one & de promulgatione fidei dantur precepta in veteri le ge. Mandatur eni Ero. xij. qd filijs suis interrogantibus rationem assignent pascalis obseruantie. Et Deutro. xij mandatur qd ille qui disseminat doctrinam contra fidem occidatur. ergo lex vetus precepta fidei debuit habere. ¶ Preterea omnia libri veteris testamenti sub lege vete ri continentur. Unde dominus Iohannis. xv. dicit in le ge esse scriptum. Odio habuerunt me gratia. quod tamen scribitur in ps. sed Eccl. ij. dicitur. Qui timens dñm. cre dit illi. ergo in veteri lege fuerunt precepta danda de fi de. ¶ Sed contra est qd apostolus ad Ro. iij. Legem veterem nominat legem factorum. & diuidit eam contra legem fidei ergo in lege veteri non fuerunt precepta dan da de fide. ¶ Rñlio dicendu qd lex non imponitur ab al liquo domino nisi suis subditis. & ideo precepta legis pre supponunt subiectionem cum subter recipiens lege ad eū qui dat legem. Prima aut subieccio hominis ad deum e p fidem. fm illud Debre. xi. Accedentem ad deum oport ter credere quia est. & ideo fides presupponitur ad legis p cepta. Et propter hoc Ero. ij. id quod est fidei premitit ante legis precepta. cum dicitur. Ego sum dominus deus tuus qui eduxi te de terra egypti. Et similiter Deutro. vi premititur. Audi israhel dominus deus tuus vnus est. & postea statim incipit agere de preceptis. Sed qd in fide multa continentur ordinata ad fidem qua credimus deū esse quod est primum & principale inter omnia credibilia vt dictu est. ideo presupposita fide de eo per quam mens humana deo subiciatur possunt dari precepta de alijs ete tendis. Sicut Aug. dicit sup Jo. qd plurima sunt nobis de fide mandata. exponens illud. Hoc est preceptu meū sed in veteri lege non erant secreta fidei populo exponē da. & ideo supposita fide vnus dei nulla alia precepta sūt in veteri lege data de fide. ¶ Ad primum ergo dicendu qd fides est necessaria tanqz principium spualis vite. & ideo presupponitur ad legis susceptionem. ¶ Ad scdm dicen dum qd ibi etiā dñs aliquid presupponit de fide. sz fides vnus dei. cum dicit. creditis in deum. & aliquid precipit sz fidem incarnationis p quam vnus est deus & homo. que quidem fidei explicatio pertinet ad fidem noui testamēti. & ideo subdit. & in me credite. ¶ Ad tertium dice dum qd precepta prohibentia respiciunt peccata que contri punt virtutem virtus autēz corrumpit ex particularibus

defecit. ut supra dictum est. et ideo presupposita fide vniuersi dei in lege veteri fuerunt vana prohibita precepta quibus homines prohiberentur ab his particularibus defectibus per quos si res corrumpi possent. Ad quartum dicendum quod etiam consensio et doctrina fidei presupponit subiectionem hominis ad deum per fidem. et ideo magis potuerunt dari precepta in veteri lege pertinentia ad confessionem vel doctrinam dei quam pertinentia ad ipsam fidem. Ad quintum dicendum quod in illa etiam auctoritate et ite presupponit fidei quam credimus deum esse. vnde dicitur. Qui timetis dominum. quod non possit esse sine fide. Sed autem addit creditis illi. ad quedam credibilia specialia referenda sunt. et precipue ad illa que promittit deus sibi obedientibus. vnde dicitur. Et non euacuabit merces vestra.

Ad secundum sic procedit

Videtur quod in veteri lege in convenienter tradantur precepta pertinentia ad scientiam et intellectum. Scientia enim et intellectus ad cognitionem pertinent. cognitio autem procedit et dirigit actionem. ergo precepta ad scientiam et intellectum pertinentia debent precedere precepta pertinentia ad actionem. cum ergo prima precepta legis sint precepta decalogi. videtur quod inter precepta decalogi debuerit tradi aliqua precepta pertinentia ad scientiam et intellectum. Preterea disciplina procedit doctrinam. prius enim homo ab alio discit quam alius doceat. sed dantur in veteri lege aliqua precepta de doctrina et affirmatiua. ut precipitur. Deuto. xij. Docebis ea filios aut nepotes tuos. et etiam prohibitiua. sicut dicitur. Deuto. xij. Non addens ad verbum quod vobis loquor. neque auferens ab eo. ergo videtur quod etiam aliqua precepta dari debuerint inducenda hominum ad discendum. Preterea scientia et intellectus magis videtur necessaria sacerdoti quam regi. Vnde dicitur. Malach. ij. Labia sacerdotum custodiunt scientiam et legem requirent ex ore eius. Et dicitur. iij. dicitur. Qui a repulisti scientiam. repellas et ego te ne sacerdotio fungaris mihi. sed regi mandatur quod addiscat scientiam legis. ut patet Deuto. xvij. ergo multo magis debuit preceptum in lege quod sacerdotes legem addiscerent. Preterea meditatio eorum que ad scientiam et intellectum pertinent non potest esse in dormiendo. impedit enim per occupationes extraneas. ergo in convenienter precipitur Deuto. vi. Meditaberis ea sedens in domo tua et ambulans in itinere. dormiens atque confurgens. in convenienter ergo traduntur in veteri lege precepta ad scientiam et intellectum pertinentia. Et contra est quod dicitur. Deuto. xij. Audientes vniuersi precepta hec dicant. En populus sapiens et intelligens.

Ratio dicendum quod circa scientiam et intellectum ratio possit considerari. primo quidem abstractio ipsius. secundo vtilitas eius. tertio vero conseruatio ipsius. Abstractio quidem scientie vel intellectus fit per doctrinam et disciplinam et utrumque in lege precipitur. Dicit enim Deuto. vi. Erunt verba hec que ego precipio tibi in corde tuo. quod pertinet ad disciplinam. Pertinet enim ad discipulum ut cor suum applicet his que dicuntur. Quod vero subditur et narrabis ea filiis tuis pertinet ad doctrinam. Alius vero scientie vel intellectus est meditatio eorum que quis scit vel intelligit. et quod ad hoc subditur. et meditaberis sedens in domo tua. Et conseruatio autem fit per memoriam et quod ad hoc subditur. et ligabis ea quasi signum in manu tua. eruntque et mouebuntur inter oculos tuos. scilicet ea in limine et ostium domus tue per que omnia iugem memoriam mandatorum dei signat. Ea enim que continue sensibus nostris occurrunt. vel tactu sicut ea que in manu habemus. vel visu sicut ea que ante oculos mentis sunt continue. vel ad que oportet nos lege

recurtere sicut ad ostium domus a memoria nostra excipere non potest. Et Deuto. xij. manifestius dicitur. Ne obliuiscaris verborum que viderunt oculi tui. et ne excipiant te corde tuo cunctis diebus vite tue. Et hec etiam abundantius in nouo testamento tam in doctrina euangelica quam apostolica mandata leguntur. Ad primum ergo dicendum quod sicut dicitur Deuto. xij. Hec est enim vestra sapientia et intellectus coram populo. Et quo datur intelligi quod scientia et intellectus fidei dei consistit in preceptis legis. et ideo primo sunt preponenda legis precepta et postmodum homines sunt inducendi ad eorum scientiam vel intellectum. et ideo premissa precepta non debuerunt poni inter precepta decalogi que sunt prima. Ad secundum dicendum quod etiam in lege ponuntur precepta pertinentia ad disciplinam. ut supra dictum est. expressius tamen precipitur doctrina quam disciplina. quod doctrina pertinet ad maiores qui sunt sui iuris immediate sub lege existentes. quibus debet dari legis precepta. disciplina autem pertinet ad minores ad quos precepta legis per maiores debent pertinere. Ad tertium dicendum quod scientia legis est ad hoc annexa officio sacerdotis ut simul cum intinctione officii intelligatur etiam scientie legis intinctio. et ideo non oportuit specialia precepta dari de instructione sacerdotum. sed doctrina legis dei non a deo est annexa regali officio. quod rex constituit super populum in rebus et ideo specialiter precipitur ut rex instituat de his que pertinent ad legem dei per sacerdotes. Ad quartum dicendum quod illud preceptum legis non est sic intellegendum quod homo dormiendo medietur de lege dei. sed quod dormiens. id est vadens dormitum. de lege dei meditetur. quod et hoc etiam homines dormiendo adipiscuntur meliora sancta sicut sunt qui pertransiunt iugiter a vigilantiis ad dormientes. ut patet per philosophum. i. ethi. Similiter etiam mandatur ut in omni actu suo aliquis meditetur de lege et non quod sine actu de lege cogitet. sed quod omnia que facit sunt legem imitentur.

Questio. xvij.

Consequenter Post

O fidem considerandum est de spe. Et primo de ipsa spe. secundo de bono sicut. tertio de virtutibus operis. quarto de preceptis ad hoc pertinentibus. Circa primum occurrit primo consideratio de ipsa spe. secundo de subiecto eius. Circa primum quecumque octo. primo. virtus spes sit virtus. secundo virtus obiectum eius sit beatitudo eterna. tertio virtus vniuersi homo possit sperare beatitudinem alterius per virtutem spei. quarto virtus homo licite possit sperare in hominem. v. vix spes sit virtus theologica. vi. de distinctione eius et alijs virtutibus theologis. septimo de ordine eius ad fidem. octauo de ordine eius ad caritatem.

Ad primum sic proceditur

Videtur quod spes non sit virtus. Virtute enim nullus male vult ut dicit Augustinus in libro de libero arbitrio. sed spes aliqua male vult. quod circa passionem spei contingit esse medium et extrema sicut et circa alias passiones. ergo spes non est virtus. Preterea nulla virtus procedit ex merito. quod virtutem deus in nobis sine nobis operatur. ut Augustinus dicit. sed spes est ex gratia et merito procedens. ut in genere dicit. xvi. dist. iij. sententiarum. ergo spes non est virtus. Preterea virtus est dispositio perfecti. ut dicitur in. vii. ethi. spes autem est dispositio imperfecti. scilicet eius qui non habet id quod sperat ergo spes non est virtus. Sed contra est quod Gregorius in moralibus dicit quod per tres filias Job signantur tres virtutes

spes, fides, charitas, ergo spes est virtus. **R**ñsio dicitur quod philosophus, scilicet et hic, virtus unus cuiusque rei est que facit bonum habentem, et opus eius bonum reddit, oportet ergo ubique inuenitur aliquis actus bonis bonis quod respondeat alicui virtuti humane. In omnibus autem regularis et mensurans bonum considerat per hoc quod aliquid propriam regulam attingit, sicut dicimus vestem esse bonam quod nec excedit nec deficit a debita mensura. Humanorum autem actuum sicut supra dictum est, duplex est mensura. Una quodammodo prima et homogenia, scilicet ratio. Alia autem suprema et excedens, scilicet deus, quod hoc omnia actus humanus attingens ad rationem aut ad ipsum deum est bonus. Actus autem spei de qua nunc loquimur attingit ad deum. Ut enim supra dictum est cum de passione spei ageretur, obiectum spei est bonum futurum arduum possibile haberi. Possibile autem est aliquid nobis dupliciter. Uno modo per nosmetipsos, alio modo per alios, ut patet in istis. In quantum ergo speramus aliquid ut possibile non nobis per nostrum auxilium spes nostra attingit ad ipsum deum cuius auxilio innititur. Et ideo patet quod spes est virtus cum faciat actum bonum et debitam regulam attingentem. **A**d primum ergo dicendum quod in passionibus accipit medium virtutis per hoc quod attingit ratio recta, et in hoc etiam consistit ratio virtutis, unde etiam in spe boni virtutis accipit finem quod homo attingit sperando regulam debitam, scilicet deum, et ideo spes attingente deum nullus potest male ut sicut nec virtute moralis attingente rationem, quod hoc ipsum quod est attingere est bonum velus virtutis, quia spes de qua nunc loquimur non sit passio, sed habitus mens ut infra patebit. **A**d secundum dicendum quod spes dicitur ex merito provenire quantum ad ipsam rem expectatam, per aliquid sperat beatitudinem se adepturum ex gratia et merito, vel quantum ad actum spei formate ipse autem habitus spei per quam aliquid expectat beatitudinem non causat ex merito, sed pure ex gratia. **A**d tertium dicendum quod ille qui sperat est quidem imperfectus secundum considerationem onem ad id quod sperat obtinere quod nondum habet, sed perfectus quantum ad hoc quod iam attingit propriam regulam scilicet deum cuius auxilio innititur.

Ad secundum sic proceditur

videtur quod beatitudo eterna non sit obiectum proprium spei. Illud enim homo non sperat quod omnem animi sui motum excedat, cum spei actus sit quidam animi motus, sed beatitudo eterna excedit omnem animi humani motum. Dicit enim apostolus, id est ad Cor. ij. quod in cor bonis non ascendit, ergo beatitudo non est proprium obiectum spei. **R**espondeo quod beatitudo eterna est spei interperatativa. Dicit enim in ps. Revela domino viam tuam, et spera in eo et ipse faciet, sed homo perit licite a deo non solum beatitudinem eternam sed etiam bona presentis vite tam spiritualia quam temporalia et etiam liberationem a malis que in beatitudine eterna non erunt, ut patet in oratione dominica Mat. vi. ergo beatitudo eterna non est proprium obiectum spei. **R**espondeo quod obiectum spei est arduum, sed in comparatione ad dominum multa alia sunt ardua quam beatitudo eterna, ergo beatitudo eterna non est proprium obiectum spei. **S**ed contra est quod apostolus ad Hebr. xi. dicit. Habemus spem incedentem, id est incedere faciemus ad interiora velaminis, id est ad beatitudinem celestem, ut glo. ibidem exponit, ergo obiectum spei est beatitudo eterna. **R**ñsio dicendum quod sic dictum est, spes de qua loquimur attingit deum innitens ei, auxilio ad consequendum bonum speratum, oportet autem effectum esse causam proportionatum, et ideo bonum quod proprie et principaliter a deo sperare debemus est bonum infinitum quod propor-

tionatur virtuti dei adiuvantis, nam infinite virtutis est proprium ad infinitum bonum perducere, hoc autem bonum est vita eterna que in fruitione ipsius dei consistit, non enim minus aliquid ab eo sperandum est quam sit ipse, cum non sit minor eius bonitas quam bona creature communicat quibus eius essentia, et ideo proprium et principale obiectum spei est beatitudo eterna. **A**d primum ergo dicendum quod beatitudo eterna perfecte quidem in cor bonis non ascendit, ut scilicet cognosci possit ab homine viatore quod et qualis sit, sed secundum communem rationem, scilicet boni perfecte cadere potest in apprehensionem bonis et hoc modo motus spei in ipsum consurgit, unde significanter apostolus dicit, spes incedit versus ad interiora velaminis, quod id quod speramus est nobis quali adhuc velatum. **A**d secundum dicendum quod quecumque alia bona non debemus a deo petere nisi in ordine ad beatitudinem eternam, unde et spes quidem principale respicit beatitudinem eternam, alia vero que petuntur a deo respicit secundario in ordine ad beatitudinem, sicut et fides principaliter quidem respicit deum, et secundario respicit ea que ad deum ordinantur, ut supra dictum est. **A**d tertium dicendum quod homo qui ambulat ad aliquod magnum, prout videtur omnino aliud quod est eo minus, et ideo homo sperat beatitudinem eternam habito respectu ad ipsam spem, nihil aliud est arduum se habito respectu ad facultatem sperantis, prout etiam que dicitur alia esse ardua, et in hoc eorum potest esse spes in ordine ad principale obiectum.

Ad tertium sic procedit

videtur quod aliquis possit sperare alteri beatitudinem eternam. Dicit enim apostolus ad Phil. i. Confidens hoc ipsum quod ceperit in vobis opus bonum perficiet versus in diem christi ubi ubi persequitur autem illius dicitur erit beatitudo eterna, ergo aliquis potest alteri sperare beatitudinem eternam. **R**espondeo quod que a deo petimus speramus obtinere ab eo, sed a deo petimus quod alios ad beatitudinem eternam perducatur secundum illud Iacobi ultimum. **D**ate per in vicem ut saluemini, ergo possumus aliis sperare beatitudinem eternam. **R**espondeo quod spes et desperatio sunt de eodem, sed aliquid potest desperare de beatitudine eterna alicuius alioquin frustra diceret, Augustinus in li. de verbis domini de nemine esse desperandum dum vivit, ergo etiam potest sperare aliquid alteri vitam eternam. **S**ed contra est quod Augustinus dicit in enchiridion quod spes non est nisi verum ad deum presentium qui curam eorum qui spem habent gerere prohibet. **R**ñsio dicendum quod spes potest esse alicuius dupliciter. Uno modo absolute et sic est solus boni ardui ad se presentis, alio modo ex presumptione alterius et sic potest esse etiam eorum que ad alium pertinent. **A**d cuius evidentiam sciendum est quod amor et spes in hoc differunt quod amor importat quandam motum suum per tensionem appetitus in aliquid bonum arduum, unde autem est aliquid eorum distinctorum, et ideo amor directe potest respicere alium quem sibi aliquid vult per amorem habere cum sicut seipsum, motus autem spei est ad proprium terminum proportionatum mobili, et ideo spes directe respicit proprium bonum, non autem quod ad alium pertinet, sed presupposita unionem amoris ad alterum in aliquid aliquid potest sperare et desiderare alteri vitam eternam in quantum est ei virtus per amorem. Et sicut est eadem virtus charitativa qua quis diligit deum seipsum et proximum, ita etiam est eadem virtus spei qua quis sperat sibi ipsi et alii. Et per hoc patet responsio ad obiecta.

Ad quartum sic procedit

videtur quod aliquis possit licite sperare in homine. Spei enim obiectum est beatitudo eterna, sed ad beatitudinem eternam conse-

quendam adiunamur patio in iho sanctor. Dicit eni Gre. in. i. dialog. q. p. delectuano iuuat pedus sanctor. ergo aliquis pot in boie sperare. ¶ Preterea si no potest al i quis sperare in boie non esset reputandū alicui in vituū q. i eo aliquis sperare non possit. sed hoc de quibusdā in vituū dicit. vt patz Jere. ix. Cuiusquisq. a primo suo se custodi at. et in omni fratre suo nō habeat fiduciam. ergo licite potest aliquis sperare in boie. ¶ Preterea petino est iterpranua spei sicut dicitur est. sed licite pot homo aliqd petere ab ho mine. ergo licite pot sperare de eo. ¶ Sed cōtra est qd dicitur Jere. xviij. Maldictus hō qui confidit in boie. ¶ Rñ sio dicendū q. spes sicut dicitur est duo respicit. s. bonū qd obtinere intendit. et auxiliū per qd illud bonum obtinere. Bonū aut quod aliquis sperat obtinendū habet rationem cause finalis. auxiliū aut per quod aliquis sperat illud bonū obtinere h. z. rationē cause efficiētis. In genere aut vituū utiq. cause inuenit principale et secundariū principal enī finis est finis vltimus. scōtarius aut est bonū quod est ad finē. Sile principalis causa agens est primū agens. Ie. cōdaria. et efficiens est agens secundariū instrumentale spes aut respicit beatitudinē eternā sicut finē vltimū. vituū aut auxiliū sicut primā causāz inducētē ad beatitudinē. Sicut ergo nō licet sperare aliquid bonū pter beatitudinē sicut vltimū finem. sed solum sicut id qd est ad finē beatitudinis ordinariū. ita etiā nō licet sperare de aliquo bo mine vel de aliqua creatura sicut de prima causa mouēte in beatitudinē. licet aut sperare de aliquo boie vel de aliq. creatura sicut de agēte secundario. et instrumentali p quod ali quis adiuuat ad quecunq. bona psequēda i beatitudine ordinata. et hoc modo ad scōs puerimur. et ab hoibz etiā aliqua petimus. et vitupant illi de quibz aliquis cōfidere nō pot ad auxiliū ferēdū. Et p hoc patet rñsio ad obiecta.

Ad quintum sic procedit

¶ Quidē q. spes non sit virtus theologica. Virtus enī the ologica est que habet deum pro obiecto. sed spes non ha bet solum deum pro obiecto sed etiāz alia bona que a deo obtinere speramus. ergo spes nō est virtus theologica. ¶ Preterea virtus theologica nō consistit in medio duo rum vituū. vt supra habitū est. sed spes p̄sistit in medio p̄sumptionis et desparationis. ergo spes nō est virtus the ologica. ¶ Preterea expectatio p̄inet ad longanimitatē que est p̄s fortitudinis. cū ergo spes sit quedā expectatio. videt q. spes nō sit virtus theologica. s. z. moralis. ¶ Pre terea obiectū spei est arduū sed redere in arduū p̄inet ad magnanimitatē q. est virtus moralis. ergo spes est vitu? moralis et nō theologica. ¶ Sed p̄tra est q. i. Eboz. xij. Cōnumerat spes fidei et charitati que sunt virtutes theo logice. ¶ Rñsio dicendū q. cum differentie specificē per se diuidat genus oportet attendere vnde habeat spes ratio nem virtutis ad hoc vt sciamus sub qua differētia virtu tis collocef. Dicitur est aut supra q. spes h. z. rationē virtu tis. et hoc q. attingit sup̄remā regulā humanorū actuum quā attingit. et sicut primā causā efficiētē inq̄rū eius au xilio innitit. et sicut vltimā causā finalē inq̄rū ei? scituōde beatitudinē expectat. Et sic patz q. spes inq̄rūm ē virtus principale ei? obiectū est deus. cum ergo in hoc consistat ratio virtutis theologicē q. deū habeat p. obiecto. sicut su pra dicitur est. manifestū est q. spes ē vitu? theologica. ¶ Ad primū ergo dicendū q. quecunq. alia spes adipisci expe ctat. sperat in ordine ad deū sicut ad vltimū finem. vel sicut ad primā causā efficiētē vt dicitur est. ¶ Ad scōm vi

endum q. mediū accipitur in regularis et mensuratis s. m q. regula vel mētura attingit. s. m aut q. excedit regula est sup̄fluum. s. m aut defectū a regula est diminutū. In ip sa aut regula vel mensura nō est accipe mediū et extrēa virtus aut moralis est circa ea que regulant ratione sicut circa ipm obiectū p̄prium. et ideo p̄ se cōuenit ei esse i meo dio ex pte p̄p̄i obiecti. sed virtus theologica est circa ip̄ sam regulā primā nō regularā alia regula sicut circa p̄p̄ri um obiectū. et ideo p̄ se s. m. p̄p̄i obiectū non p̄uenit vir tuti theologicē esse in medio. sed pot sibi cōpetere p. acci tens tandē eius qd ordinat ad principale obiectū. sicut si res nō potest habere mediū et extrēa. in hoc q. imitatur prime venati cui nullus pot nimis inniti. sed ex pte eo? que credit pot habere mediū et extrēa. sicut vituū verū est mediū inter duo falsa. et sile spes nō habet mediū et extrēa ex pte principale obiecti. q. vituū auxiliū nullus potest nimis inniti. sed q̄rū ad ea q. cōfidit aliquis se adeptu rū pot ibi esse mediū et extrēa inq̄rū vel p̄sistit ea q. sunt supra suā p̄p̄ionē. vel despat de his que sunt sibi p̄p̄o? nonara. ¶ Ad rētū dicendū q. expectatō que ponit vif fini tōe spei nō ipotat dilataratō. sic expectatō q. p̄inet ad longanimitatē. sed ipotat respectū ad auxiliū vituū. siue id qd sperat differat siue nō differat. ¶ Ad quartū dicen dū q. magnanimitas tendit in arduū sperat aliquid qd ē sue potestatis. vñ p̄p̄ie respicit op̄atōez aliquorū magno rū. sed spes s. m. q. est virtus theologica respicit arduū alte rius auxiliū assequendū. vt dicitur est.

Ad sextū sic proceditur

¶ Quidē q. spes non sit virtus distincta ab alijs virtutibz the ologis. Dabit enī distinguunt s. m. obiecta. vt sup̄ dicitū est. sed idē est obiectū spei et aliarū virtutū theologicarū ergo spes nō distinguit ab alijs virtutibz theologicis. ¶ Preterea in simbolo fidei in q. fidē p̄sitemur. Dicit exp̄ cto resurrectionē mortuorū et vitam venuri seculi. sed ex peccatio hūmre beatitudinis p̄inet ad spem vt supra dicitū est. ergo spes a fide nō distinguit. ¶ Preterea p. spē bo mo redit in deū. sed hoc p̄p̄ie p̄inet ad charitatē. ergo spes a charitate nō distinguit. ¶ Sed cōtra vbi nō est distin cto ibi nō est numerus. sed spes cōnumerat alijs virtutibz theologicis. Dicit enī Greg. in. i. moral. esse tres v tutes. spem. fidē et charitatē. ergo spes est vitu? distincta ab alijs virtutibz theologicis. ¶ Rñsio dicendū q. vitu? aliqua dicit esse theologica ex hoc q. h. z. deum pro obiecto cui inbetere. potest aut aliquis alicui inbetere duplici er. Vno modo p̄pter se ipm. Alio mō inq̄rūm et eo i aliud vt uenit. Charitas ergo facit boiem deo inbetere p̄pter seip sum mentē hois vniens deo p. affectū amoris. spes aut et fides faciūt boiem inbetere deo sicut cuiusdā principio et q. aliqua nobis p̄ueniunt. de deo autem p̄uenit nobis et co gnitio veritatis et adeptio p̄fecte bonitatis. fides ergo facit hominem deo adbetere inq̄rūm est nobis principū cognoscendi veritatem. credimus enī ea vera esse que no bis a deo dicuntur. spes aut facit deo adbetere prout est i nobis principium p̄fecte bonitatis inq̄rūm s. z. p. sc̄m di uino auxiliū innititur ad beatitudinem obtinendam. ¶ Ad primū ergo dicendū q. deus s. m. alia et aliam ra tionē est obiectū barum virtutū. vt dicitur est. ad distincti onem aut habitū sufficit diuersa rō obiecti. vt supra di ctū est. ¶ Ad scōm dicendū q. expectatio ponit in sym bulo fidei non quia sit actus p̄p̄rius fidei. sed inq̄rūm act? spei p̄p̄i ponit fidē. vt infra dicitur. et sic act? fidei

manifestat per actus spei. Ad tertium dicendum quod spes facit tendere in deum sicut in quoddam bonum finale ad ipsam tendendum et sicut in quoddam adiutorium efficax ad subueniendum. Et contra rationes propter factum tendere in deum in medio affectu boni deo. ut scilicet homo non sibi vivat sed deo.

Ad septimum sic proceditur.

Unde quod spes procedat fidem. Quia super illud psalmi. Spera in domino et fac bonitatem. dicitur glossa. Spes est introitus fidei in vitam salutis. sed salus est per gratiam qua iustificamur. ergo spes procedit fidei. Preterea. Illud quod ponit in diffinitione aliquid debet esse prius magis notum sed spes ponit in diffinitione fidei. ut patet Debeo. xi. Fides est substantia sperandi danti. ergo spes est prior fidei. Preterea. Spes procedit actu merito. Dicitur tamen apostolus. i. ad Corinthios. x. quod qui arat debet arare in spe sicut periculum sed actus fidei est merito. ergo spes procedit fidem. Sed contra est quod Dionysius dicit. Abraham genuit Isaac. id est. fides sperem sicut dicitur glossa. Ratio dicendum quod fides absolute procedit spem. obiectum enim spei est bonum futurum arduum possibile haberi. Ad hoc ergo quod aliquis speret requiritur quod obiectum spei proponatur ei ut possibile. obiectum autem spei est uno modo beatitudo eterna. et alio modo divinum auxilium. ut ex vicinis partibus videtur quod proponitur nobis per fidem per quam nobis innotescit quod ad vitam eternam possumus pervenire. et quod ad hoc paratum est nobis divinum auxilium. secundum illud. Debeo. xi. Accede rem ad deum oportet credere quod est. et quia inquitur se te remuneratur est. Unde manifestum est quod fides procedit spem. Ad primum ergo dicendum quod sicut glossa. ibidem subdit. spes videtur introitus fidei. id est. rei. crede. quod per spem intrat ad videndum id quod creditur. Vel potest dici quod est introitus fidei. quod per eam homo intrat ad hoc quod stabilis et proficiat in fide. Ad secundum dicendum quod in diffinitione fidei ponitur res speranda. quia proprium obiectum fidei non est apparatus secundum se ipsum. unde fuit necessarium ut quadam circumlocutione designaretur per id quod sequitur ad fidem. Ad tertium dicendum quod non omnes actus merito habent spem precedentem. sed sufficit si habeat predominantem vel sequentem.

Ad octavum sic proceditur.

Unde quod caritas sit prior spei. Dicitur Ambrosius. super illud. Lu. xxi. Si habueritis fidem sicut granum sinapis etc. et si hoc est caritas. et ex caritate spes. sed fides est prior caritate. ergo caritas est prior spei. Preterea. Augustinus dicit. de civitate dei. quod boni morum affectus ex amore et laetitia caritate veniunt. sed sperare secundum quod est actus spei. est quidam bonus animi motus. ergo derivatur a caritate. Preterea magister dicit. xxvi. dist. tertium libri sententiarum. quod spes ex merito pervenit que procedit non solum rem speratam sed etiam spem quam natura preterit caritas. ergo caritas est prior spei. Sed contra est quod apostolus dicit. i. ad Timotheum. i. Finis preterit caritas est de corde puro et conscientia bona. glossa. i. spe. ergo spes est prior caritate. Ratio dicendum quod duplex est ordo. Unus quidem secundum viam generationis et nature. secundum quem imperium prius est perfectio. Alius autem ordo est perfectio et forme. secundum quem perfectio naturalis prius est imperfectio. secundum ergo primum ordinem spes est prior caritate. quod sic patet. quia spes est omnis appetitus motus ex amore derivatus. ut supra probatum est cum de passionibus ageretur. Amor autem quidam est perfectio. quidam imperfectio. Perfectio quidem amor est quod aliquis secundum se amat. ut puta cum aliquis secundum se vult aliquid bonum. sicut deus amat amicum. Imperfectio autem est quod quis amat

aliquid non secundum ipsum sed ut illud bonum sibi ipsi perveniat sicut deus amat rem quam percipit. primum autem amor dei pertinet ad caritatem quam inbetur deo secundum seipsum. sed spes pertinet ad se. secundum deum amorem. quod ille qui sperat aliquid sibi obtinere intendit. et ideo in via generationis spes est prior caritate. Sicut enim aliquis introducit ad amandum deum. per hoc quod timet ab ipso puniri cessat a peccato. ut Augustinus dicit super primam canonicam Job. ita etiam spes introducit ad caritatem in quantum aliquis sperans remunerari a deo accedit ad amandum deum et servandum precepta eius. sed secundum ordinem perfectionis caritas prior est naturaliter et ideo adveniunt caritate spes perfectior redditur. quod de amicitia maxime speramus. et hoc. id dicit Ambrosius. quod spes est ex caritate. Unde patet ratio ad primum. Ad secundum dicendum quod spes et omnis motus appetitus ex amore pervenit aliquid quod. sed aliquis amat bonum expectatum. sed non omnis spes pervenit a caritate sed solum motus spei formate quod. saltem sperat bonum a deo ut ab amico. Ad tertium dicendum quod magister loquitur de spe formata quam naturaliter procedit caritas et mentis ex caritate causata.

Questio XVII

Deinde considerandum

est de subiecto spei. Et circa hoc queritur quatuor. Primum utrum sit in voluntate sicut in subiecto. Secundo utrum sit in bono. Tertio utrum sit in voluntate. Quarto utrum in voluntate habeat certitudinem.

Ad primum sic proceditur

Unde quod spes non sit in voluntate sicut in subiecto. Spei enim obiectum est bonum arduum. ut supra dictum est. arduum autem non est obiectum voluntatis sed irascibilis. ergo spes non est in voluntate sed in irascibili. Preterea. Et ad quod videtur non sufficit. superius apponitur aliud. sed ad perficiendum potentiam voluntatis sufficit caritas que est perfectissima virtus. ergo spes non est in voluntate. Preterea una potentia non potest simul esse in duobus actibus. sicut intellectus non potest simul multa intelligere. sed actus spei simul potest esse cum actu caritatis. ergo cum actus caritatis manifeste pertinet ad voluntatem actus spei non pertinet ad ipsam. sic ergo spes non est in voluntate. Sed contra. Anima non est capax dei nisi secundum mentem in qua est memoria intelligentia et voluntas. ut patet per Augustinum. de trinitate. sed spes est virtus theologica habens deum obiectum cum ergo non sit neque in memoria neque in intelligentia que pertinet ad voluntatem cognoscitivam. relinquitur quod sit in voluntate sicut in subiecto. Ratio dicendum quod sic et per dicitur per. habitus per actus cognoscitivus. actus autem spei est quoddam motus appetitus prius cum sit eius obiectum bonum. Cum autem sit duplex appetitus in bono. scilicet appetitus sensitivus quod videtur per irascibile et percipibile et appetitus intellectus quod de voluntate. ut in primo habitus est. illi motus qui sunt in appetitu inferiori sunt cum passione. in superiori autem sine passione. ut ex supra dictis patet. actus autem virtutis spei non potest pertinere ad appetitum sensitivum. quod bonum quod est obiectum primum capitale habet virtutis non est aliquid bonum sensibile sed bonum divinum. et ideo spes est in appetitu superiori quod de voluntate sicut in subiecto. non autem in appetitu inferiori ad quem pertinet irascibile. Ad primum ergo dicendum quod irascibilis obiectum est arduum sensibile. obiectum autem virtutis spei est arduum intelligibile vel potest super intellectum exteri. Ad secundum dicendum quod caritas sufficit et perficit voluntatem quantum ad unum actum qui est diligere. requirit autem alia virtus ad perficiendum ipsam secundum alium actum qui est sperare. Ad tertium dicendum quod motus spei et motus caritatis habent ordinem ad invicem. ut ex supra dictis per. videtur. nihil prohibet unum motum esse unum potentie. sicut intellectus

potest simul multa intelligere ad invicem ordinata ut in primo habitum est.

Ad secundum sic proceditur

Uidetur quod spes sit in beatis. Christus enim a principio sue conceptionis fuit perfectus et comprehensus. sed ipse habuit spem. cum ex eius persona dicitur in psalmo. In te domine speravi. ut glo. expōit ergo in beatis potest esse spes. **¶** Preterea. Sicut ad primo beatitudinis est quoddam bonum arduum. ita enim eius continuatio. sed beatus antequam beatitudinem adipiscatur habuit spem de beatitudinis adeptione. ergo postquam sunt beatitudinem adepti possunt sperare beatitudinis continuationem. **¶** Preterea. Quod virtutis spei potest aliquis beatitudinem sperare non solum sibi sed etiam alijs. ut supra dictum est. sed beati qui sunt in patria sperant beatitudinem alijs. alioquin non rogarent pro eis. ergo in beatis potest esse spes. **¶** Preterea. Ad beatitudinem sanctorum pertinet non solum gloria anime sed etiam gloria corporis sed anime sanctorum qui sunt in patria expectant adhuc gloriam corporis. ut patet Apoc. vi. et. xij. sup. Gen. ad litteram. ergo spes potest esse in beatis. **¶** Sed contra est quod apostolus dicit ad Ro. viij. quod videt quis. quid sperat sed beati fructu dei visione. ergo in eis spes loci non habet. **¶** Rursus dicitur quod subtrahit eo quod dicitur spiritum dei solum spes et res non potest eadem remanere. sicut remota forma corporis naturalis non remanet idem spiritum. spes autem recipit speciem a suo obiecto principali sicut et ceterae virtutes. ut ex supra dictis patet. Obiectum autem principale eius est beatitudo eterna. **¶** Item quod est possibile haberi ex auxilio divino ut supra dictum est. Quia ergo bonum arduum possibile non cadit sub ratione spei nisi si quod est futurum. ideo cum beatitudo iam non fuerit futura sed presentis. non potest ibi esse virtus spei. et ideo spes sicut et fides evacuatur in patria. et necesse est in beatis esse potest. **¶** Ad primum ergo dicendum quod dicitur quod si esset comprehensus fore et persequens bonum certum ad divinam fruitionem. erat tamen simul viator certum ad passibilitatem nature quam adhuc gerebat. et ideo gloria in passibilitatis et immortalitatis sperare potuit non tamen ita quod haberet virtutem spei. que non respicit gloriam corporis sicut principale obiectum. sed potius fruitionem divini. **¶** Ad secundum dicendum quod beatitudo sanctorum dicitur vita eterna. quia per hoc quod deo fruuntur efficiuntur quodammodo particeps eternitatis divine. que excedit omne tempus. et ita continuatione beatitudinis non diversificatur per primum preteritum et futurum. et ideo beati non habent spem de continuatione beatitudinis sed habent ipsam rem. quia non est ibi ratio futuri. **¶** Ad tertium dicendum quod durante virtute spei eadem spes alijs sperat beatitudinem sibi et alijs. sed evacuata spes in beatis sicut quam sperabant sibi beatitudinem. sperant quidem alijs beatitudinem. sed non virtute spei sed magis ex amore charitatis. sic etiam qui habet charitatem dei eadem charitatem diligit proximum. et tamen aliquis potest diligere proximum non bonis virtutibus charitatis. sed alio quodam amore. **¶** Ad quartum dicendum quod cum spes sit virtus theologica habens deum pro obiecto. principale obiectum spei est gloria anime que in fruitione divine consistit. non autem gloria corporis. gloria enim corporis si habet rationem arduam per comparationem ad naturam beatam. non tamen habet rationem arduam habentis gloriam anime. tamen quia gloria corporis est minus quoddam in comparatione ad gloriam anime. tamen etiam quia habens gloriam anime habet iam sufficientem causam glorie corporis.

Ad tertium sic proceditur

Uidetur quod in damnatis sit spes. Diabolus enim est damnatus et princeps damnatorum. sicut illud Ier. i. xlv. Ite malis factis

in igne eternum qui paratus est diabolo et angelis eius. sed diabolus habet spem. sicut illud Job. xli. Ecce spes eius frustrabitur. ergo videtur quod damnati habeant spem. **¶** Preterea. Sicut fides est formata et informis. ita et spes. sed si res informis potest esse in damnatis et damnatis. sicut illud Jac. ij. Demones credunt et tremunt. ergo videtur quod etiam spes informis potest esse in damnatis. **¶** Preterea. Nulli bonorum pro morte accretat meritum vel demeritum quod in vita non habuit. sicut illud Ecclesiastes. xi. Si ceciderit lignum ad austrum aut ad aquilonem. in quo loco ceciderit ibi erit. sed multi qui damnabuntur habituri in hac vita spem nunquam desperantes. ergo etiam in futura vita spem habebunt. **¶** Sed contra est quod spes causat gaudium. sicut illud Ro. xij. Spe gaudentes. sed damnati non sunt in gaudio sed in dolore et luctu. sicut illud Esa. lxx. Servi mei laudabunt pre exultatione cordium et vos clamabitis pro dolore cordium. et per contritionem spiritus volubitis. ergo spes non est in damnatis. **¶** Rursus dicitur quod sicut ratio est beatitudinis est ut in ea quietetur voluntas ita de ratione pene est ut id quod pro pena in fugit voluntati repugnat non autem potest voluntatem quietare vel ei repugnare quod ignoratur. Et ideo Augustinus dicit super Genesim. ad istam quod angelus prece beati esse non poterat in primo statu ante permutationem vel lapsam cum non essent plebs sui eventus. Requirit enim ad perfectionem et veram beatitudinem ut aliquid certus sit de sue beatitudinis perpetuitate. alioquin voluntas non quietaret. similiter etiam cum perpetuitas damnationis pertinet ad penam damnatorum. non vere habetur ratione pene nisi voluntati repugnaret. quod esse non posset si perpetuitate sue damnationis ignoraret. et ideo ad conditionem miserie damnatorum pertinet ut ipsi sciant quod nullo modo poterit damnationem evadere et ad beatitudinem pervenire. Unde dicit Job. xv. Non credit quod reverti possit de re nebris ad lucem. unde patet quod non possunt apprehendere beatitudinem ut bonum possibile. sicut nec beati ut bonum futurum. et ideo neque in beatis neque in damnatis est spes. sed in viatoribus sive sint in vita ista sive in purgatione potest esse spes. quia utrobique apprehendunt beatitudinem ut futurum possibile. **¶** Ad primum ergo dicendum quod sicut Gregorius dicit. xxiij. moral. hoc viator de diabolo sicut in membra eius quod rum spes annullabit. Quod si intelligat de ipso diabolo potest referri ad spem qua sperat se de sanctis victoriam obtinere. sicut illud quod supra dicitur. habet fiduciam quod iordani influat in os eius. hoc autem non est spes de qua loquitur. **¶** Ad secundum dicendum quod sicut Augustinus dicit in enchiridion fides est et malarii temporis et bonarii et preteritum et presentem et futurum et suarum et alienarum. sed spes non est nisi de rum bonarii futurarii ad se pertinentium. et ideo magis potest esse fides informis in damnatis quam spes. quia bona divina non sunt eis futura possibilis. sicut sunt eis absentia. **¶** Ad tertium dicendum quod defectus spei in damnatis non variat demeritum. sicut nec evacuatio spei in beatis auget meritum. sicut virtus contingit propter mutationem status.

Ad quartum sic proceditur

Uidetur quod spes viatorum non habeat certitudinem. Spes enim est in voluntate sicut in subiecto. sicut certitudo non pertinet ad voluntatem sed ad intellectum. ergo spes non habet certitudinem. **¶** Preterea. Spes ex gratia et merito pervenit ut supra dictum est sicut in hac vita scire per certitudinem non possumus quod gratia habeamus ut supra dictum est. ergo spes viatorum non habet certitudinem. **¶** Preterea. Certitudo esse non potest de eo quod potest deficere. sicut multi viatores habent spem deficiunt a perfectione beatitudinis ergo spes viatorum non habet certitudinem. **¶** Sed contra est quod spes est

sed timor naturalis presupponit bono et malo morali. et ideo non numeratur inter istos timores. Ad tertium dicendum quod habitudo servus ad dominum est per primum servus sibi subiacentis. sed habitudo filii ad patrem vel uxoris ad virum est conversio per affectum filii se subdantis patri vel uxoris se pinguentis viro in omnia amorem unde timor filialis et castus ad idem pertinet. quia per charitatis amorem deus pater noster efficitur. secundum illud Romanorum. viij. Accepisti spiritum ad optinens filiorum in quo clamamus abba pater. et secundum eandem charitatem dicitur etiam sponsus noster. secundum illud. ij. ad Corinthios. p. Respondi vos in viro et in genere casta et habere dicitur. timor autem servilis ad aliud pertinet. quia charitatem in sui ratione non includit. Ad quartum dicendum quod dicitur res timores respiciunt penam sed diversimode. nam timor mundanus siue humanus respicit penam a deo auertere quam quilibet in timore dei infligitur vel comminatur sed timor servilis et in istis respicit penam per quam boves attrahuntur ad deum diuinitus infliguntur vel comminatur. quam quidem penam principaliter timor servilis respicit. timor autem in istis respicitur secundario. Ad quintum dicendum quod eadem ratione bono a deo auertere propter timorem amittit de bono mundano. et propter timorem amittendi in columbarum propter corpus. quia bona exteriora ad corpus pertinent. et ideo videtur timor hic pro eodem copulari. quibus mala que timeantur sunt diuersa. sicut et bona que percipiuntur ex qua quidem diuersitate puenit diuersitas peccatorum secundum speciem. quibus tamen omnibus commune est a deo abducere.

Ad tertium sic proceditur.

Videtur quod timor mundanus non semper sit malus. Ad timorem enim humanum semper pertinere videtur quod boves reuerentur sed quidam vituperantur de hoc quod boves non reuerentur. ut patet in 2. ad Corinthios. xviij. de illo iudice inique qui nec deum timebat nec boves reuerentur. ergo videtur quod timor mundanus non semper sit malus. Preterea. Ad timorem mundanum videtur pertinere pene que per preces seculares infliguntur. sed per huiusmodi penas provocantur ad bene agendum. secundum illud Romanorum. xij. Quis non timeat preces bonum facit et habebit laudem ex illa. ergo timor mundanus non semper sit malus. Preterea. Illud quod dicitur nobis naturaliter non videtur esse malum. eo quod naturalia sunt nobis a deo. sed naturale est boves ut timeant propter corpus detrimendum et amissionem bonorum temporalium quibus per vitam sustentantur. ergo videtur quod timor mundanus non semper sit malus. Sed contra est quod dicitur in 2. ad Corinthios. x. Nolite timeere eos qui corpus occidunt. ubi timor mundanus prohibetur. nihil autem diuinitus prohibetur nisi malum. ergo timor mundanus est malus. Respondeo dicendum quod sicut et supra dictum patet. actus morales et habitus ex obiectis nominibus et specie habentur. propter autem obiectum appetitus motus est bonum finale. et ideo appetitus sine omni motu appetitus et specificat et notatur. Siquis enim cupiditate non mutaret amorem laboris quia propter cupiditatem boves laborant. non recte notaretur. non enim cupiditas laboris queritur sicut finem sed sicut id quod est ad finem. sicut finem autem queritur diuinitas. unde cupiditas recte notatur desiderium vel amorem diuinitatis quod est malum. et per hunc modum amor mundanus propter dicitur quo aliquis mundo inmititur tanquam finem. et sic amor mundanus semper est malus. timor autem ex amore nascitur. illud enim timere bonum amittere quod amat. ut patet per Augustinum in libro. lxxxiij. questionum. et ideo timor mundanus est qui procedit ab amore mundano tanquam a mala radice. et propter hoc ipse timor mundanus semper est malus. Ad primum ergo dicendum quod aliquis potest reuereri boves dupliciter

Uno modo in quantum est in eis aliquid diuinitatis. puta boni gratie vel virtutis vel saltem naturalis dei imaginis. et hoc modo vituperantur qui boves non reuerentur. Alio modo potest aliquid boves reuereri in quantum deo contrariantur. et sic laudantur qui boves non reuerentur. secundum illud Ecclesiastici. lviij. de Helia vel de Heliseo. In diebus suis non permissit principem. Ad secundum dicendum quod preces seculares quando inferuntur penas ad retrahendum a peccato. in hoc sunt dei ministri. secundum illud Romanorum. xij. Ministri enim dei est vindicare in iram et qui malum agunt. et secundum hoc timere potestatem secularem non pertinet ad timorem mundanum. sed ad timorem seruilem vel in istis. Ad tertium dicendum quod naturale hoc est quod homo refugiat propter corpus detrimendum et diuinitatem temporalium retri. sed quod homo propter ista recedat a iusticia est contra rationem naturalem. Unde philosophus dicit in ij. ethicorum. quodam sunt scilicet peccatorum opera ad que nullo timore aliquis debet cogi. quia peius est huiusmodi peccata committere quam penas quaslibet pati.

Ad quartum sic proceditur.

Videtur quod timor servilis non sit bonus. Quia cuius usus est malus ipsum quoque malum est. sed usus timoris seruilis est malus. quia sicut glo. dicit Romanorum. viij. Qui timore aliquid facit. et si bonum sit quod facit non tamen bene facit. ergo timor seruilis non est bonus. Preterea. Illud quod ex radice peccati oritur non est bonum. sed timor seruilis oritur ex radice peccati. quia super illud Job. ij. Quare non in vulua mortuus sum. dicit Gregorius. Cuius ex peccato profertur pena meriti. et amica et annexa dei facies non amatur. timor ex timore est non ex boni litate. ergo timor seruilis est malus. Preterea. Sicut amor charitatis opponitur amor mercenarius. ita timori casto videtur opponi timor seruilis. sed amor mercenarius semper est malus. ergo et timor seruilis. Sed contra. Nullum malum est a spiritu sancto. sed timor seruilis est a spiritu sancto. quia super illud Romanorum. viij. Non accepistis spiritum seruilitatis dicit glo. Unus spiritus est qui facit duos timores. scilicet et seruilem et castum. ergo timor seruilis non est malus. Respondeo dicendum quod timor seruilis ex parte seruilitatis habet quod sit malus. seruitus enim libertatem opponitur. unde cum liber sit qui causa sui est. ut dicitur in primo metaphisicorum. seruus est qui non causa sui operatur. sed quasi ab extrinseco motus. quicunque autem ex amore aliquid facit quasi ex seipso operatur. quia ex propria inclinatione mouetur ad operandum. et ideo contra rationem seruilitatis est quod aliquid ex amore operetur. sic ergo timor seruilis in quantum seruilis est charitatem contrariatur. si ergo seruilitas esset contraria timoris seruilis. oportet quod timor seruilis simpliciter esset malus. si cur ad ultimum simpliciter est malum. quia id ex quo est contrariatur charitati. et pertinet ad aduersum speciem. sed predicta seruilitas non pertinet ad speciem timoris seruilis. sicut nec inordinatas ad speciem fidei inordinatis. species enim moralis habitus vel actus ex obiecto accipitur. Obiectum autem timoris seruilis est pena cui accidit quod bonum cui contrariatur pena. ametur tanquam finis ultimus. et per consequens quousque pena timeatur tanquam principale malum quod non contingit in non habente charitatem. vel quod ordinetur in deum sicut in finem. et per consequens pena non timeatur tanquam principale malum quod contingit in habente charitatem. non enim tollitur species habitus per hoc quod eius obiectum vel finis ordinatur ad ultimum finem. et ideo timor seruilis secundum suam substantiam bonus est. sed seruilitas eius est mala.

Ad primū ergo dicendū q̄ verbū illud Aug. intelligē dū est de eo qui facit alqd̄ timore seruilis. inq̄rū est seruilis v̄r salicet non amet iusticiā. sed solū penā timeat. Ad se cundū dicendū q̄ timor seruilis s̄m suū subiectū non ori tur ex timore. sed ex seruilitate ex timore nascit̄. inq̄rūm scilicet hō affectū suū n̄ vult subijcere iugo iusticie p̄ amo rez. Ad tertū dicendū q̄ amor mercenarij dicit̄ q̄ dēi diligit p̄ter bona sp̄alia. quod s̄m se charitati p̄tendat. et ideo amor mercenarij semper est malus. sed timor seruilis s̄m suā substantiā non imponat nisi timorē pene. siue timeatur vt principale malū. siue non timeat vt principa le malū.

Ad quintū sic procedit

Videtur q̄ timor seruilis sit idē in substantiā cū timore fili alis. Ita enī videt̄ se habere timor filialis ad seruilē. sicut fides formata ad informē. quoz̄ vnū est cū pctō mortali. aliud s̄o non. sed eadē s̄m substantiā est fides formata et informis. ergo idē est s̄m substantiā timor seruilis et fili alis. Preterea. Habitūs diuersificati s̄m obiecta. h̄ idē est obiectū timoris seruilis et filialis. quia vtroq̄ tō r̄ re timeatur deus. ergo idē est s̄m substantiā timor ser uilis et timor filialis. Preterea. Sicut hō sperat frui deo. et enā ab eo b̄nficia obtinere. ita enā timet separari a deo et penas ab eo pati. sed eadē est spes qua speram̄ s̄m deo et qua speram̄ alia b̄nficia obtinere ab eo vt dicit̄ est. er go enā idē est timor filialis quo timeam̄ separari a deo et timor seruilis quo timeam̄ ab eo puniri. Sed p̄ra est q̄ Aug. sup̄ p̄mā casū. Job. dicit duos esse timores. vnū seruilē et aliū filiale vel castū. R̄sio dicendū q̄ p̄rie obiectū timoris est malū. et quia actus et habitu d̄r tinguntur s̄m obiecta. vt ex sup̄ dicitis patet. necesse est q̄ s̄m diuersitate maloz̄ et timores sp̄e differant. differat aut sp̄e malū pene quod refugit timor seruilis. et malū culpe quod refugit timor filialis. vt ex sup̄ dicitis patet. Unde manifestū est q̄ timor seruilis et filialis non sunt idēz̄ s̄m substantiā. sed differunt sp̄e. Ad primū ergo dicendū q̄ fides formata et informis n̄ differit s̄m obiectū. vnaq̄z enī deo et credit deo et credit deū. sed differit solū per ali quod extrinsecū. scilicet s̄m p̄sentia et absentia charitatis et ideo non differit s̄m substantiā. sed timor filialis et ser uilis differunt s̄m obiecta. et ideo non est similis ratio. Ad secundū dicendū q̄ timor seruilis et timor filialis nō habent eandē habitudinē ad deū. nā timor seruilis respicit deū sicut principū inflictiū penatū. timor aut filialis respicit deū non sicut principū actiū culpe. sed potius sicut terminū a quo refugit separari per culpā. et ideo ex hoc obiecto quod est deus. non p̄lequit idē p̄ritatē sp̄e. quia et motus naturales s̄m habitudinē ad aliq̄m terminū sp̄e diuersificati. non enī idē est motus sp̄e qui est ab albedi ne et qui est ad albedinē. Ad tertū dicendū q̄ spes respicit deū sicut principū. ita respectu fructiōis diuine. q̄ respectu cuiusq̄z aliterius b̄nficij. non autē est sic de ti more. et ideo non est similis ratio.

Ad sextū sic proceditur

Videtur q̄ timor seruilis nō remaneat cū charitate. Di cit enī Aug. super casū. Job. q̄ cū ceperit charitas habi tare. pellitur timor qui ei preparauit locū. Preterea. Cha ritas dei diffundit in cordibus nostris per sp̄s sanctū. q̄ datus est nobis. vt dicitur Ro. v. sed vbi sp̄s d̄i ibi li bertas. vt dicitur. ad Cor. iiii. ubi ergo libertas excludit

dat seruitutē. videtur q̄ timor seruilis expellat charitatem adueniēte. Preterea. Timor seruilis ex amore sui cau sature inq̄rū pena dimminuit. p̄tū bonū. sed amor dei expellit amorem sui. facit enī continere seipsum. vt patet p̄ au t̄ritate Aug. xiiij. de ciui. dei q̄ amor dei vsq̄ ad p̄tem p̄tū sui facit ciuitatē dei. ergo videt̄ q̄ veniēte charitate timor seruilis tollatur. Sed p̄ra est quod timor seruilis est donū sp̄s sancti vt supra dicit̄ est. sed dona sp̄s san cti non tollunt adueniēte charitate per quā sp̄s sanctus in nobis habitat. ergo adueniēte charitate nō tollit timor seruilis. R̄sio dicendū q̄ timor seruilis ex amore sui causat̄. quia est timor pene qui est detrimentū p̄tū boni vnde hoc modo timor pene p̄t̄ h̄re cū charitate. sicut et amor sui. Cuiusdē enī rationis est q̄ hō cupiat bonū suū. et q̄ timeat eo p̄tari. Amor autē sui tripliciter p̄t̄ se ha bere ad charitatē. Vno enī modo p̄tendat charitatē. s̄m q̄ aliquis in amore p̄tū boni h̄re p̄tuit. Alio s̄o modo in charitate includit. s̄m q̄ hō se p̄t̄ deū et in deo diligit. Tertio modo a charitate quidē distinguit̄ sed charitati n̄ p̄tendat. pura cū aliquis diligit seipsum s̄m rationē p̄tū boni. ita tamen q̄ in hoc p̄tū bono nō p̄tuit h̄re. si cur etiā et ad p̄tū p̄t̄ esse aliqua alia specialis dilectio p̄ter dilectionē charitatis que fundat̄ in deo d̄i p̄tū diligit. vel ratione cōmoditatis et sanguinitatis vel aliterius alterius p̄ditionis h̄iane. que tamē referribilis sit ad charitatē. Sic ergo et timor pene includit vno modo in charitate. Itaq̄ separari a deo est quedā pena quā charitas maxime refugit. vnde hoc p̄tinet ad timorē castū. Alio autē modo p̄tendat charitatē s̄m q̄ aliquis refugit penā p̄tendat bono suo naturali sicut principale malū p̄tendat bono quod diligit vt finis. et sic timor pene nō est cū cha ritate. Alio modo timor pene distinguit̄ quidē s̄m sub stantiā a timore casto. quia scilicet hō timeat malū penale. non ratione separationis a deo. sed inq̄rū est nocuū p̄tū boni nec tamē in illo bono p̄tuit eius finis. vnde nec illud malū formidat tanq̄ principale malū. et talis timor pene potest esse cū charitate. sed iste timor pene non dicitur esse seruilis nisi quando pena formidatur sicut prin cipale malū. vt ex dicitis patet. et ideo timor inq̄rū ser uilis non manet cum charitate. sed substantiā timoris ser uilis cū charitate manere potest. sicut amor serui manere potest cū charitate. Ad primū ergo dicendū q̄ Au gustinus ibi loquitur de timore inq̄rū seruilis est. et sic p̄cedunt alie due rationes.

Ad septimū sic p̄ceditur

Videtur q̄ timor non sit in inū sapientie. In inū enī est ali quid rei. sed timor non est aliquid sapientie. quia timor ē in vi appetitiua. sapia autē est in vi intellectiua. ergo vide tur q̄ timor non sit in inū sapientie. Preterea. P̄bil est principū suū sp̄s. sed timor dei ipse ē sapia. vt dicit̄ Job xvij. ergo videt̄ q̄ timor dei non sit in inū sapie. Pre terea. Principio nō est aliqd̄ p̄r. sed fides p̄cedit timorē. ergo videt̄ q̄ timor nō sit in inū sapie. Sed ē q̄ d̄ in ps. In inū sapie timor d̄i. R̄sio dicendū q̄ in inū sapientie p̄t̄ aliqd̄ d̄i dupliciter. Vno modo quia est in inū ipsius sapientie q̄r̄ ad eius essentia. Alio modo q̄ r̄ ad eius effectū. sicut in inū artis s̄m eius essentia sunt principia ex quibus procedit ars. In inū autem artis s̄m eius effectum est vnde incipit ars operari. sicut si vi camus q̄ principium artis edificatiue est fundamentū quia ibi incipit edificator operari. Cum autem sapientia

fit cognitio diuino:um. vt infra dicitur. aliter considera-
tur a nobis. et aliter a philosophis. Quia enim vita no-
stra ad diuinam fruitionem ordinatur et dirigatur secundum quendam par-
ticipationem diuine nature que est per gratiam. sapientia secundum
nos non solum consideratur vt est cognoscenda dei sicut apud
philosophos. sed etiam vt est directiua diuine vite que non solum di-
rigitur secundum rationes diuinas. sed etiam secundum rationes diuinas.
vt patet per Augustinum. de trinitate. Sic ergo inuicem sapientie
secundum eius essentiam sunt prima principia sapientie que sunt arti-
culi fidei. et secundum hoc fides dicitur sapientie inuicem. sed quantum ad
effectum inuicem sapientie est vnde sapientia incipit operari. et hoc
modo timor est inuicem sapientie. aliter tamen timor seruilis
et aliter timor filialis. Timor enim seruilis est sicut principium
extra dispositio ad sapientiam in quantum aliquis timore per-
ne discedit a peccato et abilitat per hoc ad sapientie effectum
secundum illud Ecclesiastici. Timor dei expellit peccatum. Timor autem
tem castus vel filialis est inuicem sapientie sicut primum sapien-
tie effectus. Quia ad sapientiam pertinet quod diuina vita re-
guletur secundum rationes diuinas. hinc oportet sumere principium
vt homo dei reuocetur et se ei subiiciat. sicut consequenter
in omnibus secundum dei regulabitur. Ad primum ergo dicendum quod
ratio illa ostendit quod timor non est principium sapientie quantum
ad essentiam sapientie. Ad secundum dicendum quod timor dei
comparatur ad totam vitam diuinam per sapientiam dei regulatam si-
cut radix ad arborē. vnde dicitur Ecclesiastici. Radix sapientie est
timere dominum. rami enim illius longeuus. et ideo sicut radix vir-
tutis dicitur esse tota arbor. ita timor dei dicitur esse sapientia.

Ad octauum sic proceditur.

Videtur quod timor initialis differat secundum substantiam a timore
filiali. Timor enim filialis ex dilectione causatur. sed timor ini-
tialis est principium dilectionis. secundum illud Ecclesiastici. Timor
domini inuicem dilectionis est. ergo timor initialis est alius a fili-
ali. Preterea. Timor initialis timet penam que est ob-
iectum seruilis timoris. et sic videtur quod timor initialis sit idem
cum filiali. sed timor seruilis est alius a filiali. ergo etiam timor
initialis est alius secundum substantiam a filiali. Preterea
Medius differat eadem ratione ab vtroque extremorum. sed timor
initialis est medius inter timorem seruilem et timorem filia-
lem. ergo differat et a filiali et a seruili. Sed contra est quod
periectum et imperfectum non diuersificant substantiam rei. sed
timor initialis et filialis differunt secundum perfectionem et imperfe-
ctionem charitatis. vt patet per Augustinum. super prima canonum. Job.
ergo timor initialis non differat secundum substantiam a filiali.

Respondeo dicendum quod timor initialis dicitur ex eo quod est inuicem
sed cum timor seruilis et timor filialis sint aliquid modo inuicem
um sapientie. vterque potest aliquo modo initialis dici. sed
sicut non accipitur initialis secundum quod distinguitur a timore seruili et
filiali. sed accipitur secundum quod competit statui incipientium in qui-
bus inchoatur quidam timor per inchoationem charitatis. si
tamen in eis timor filialis perfecte quia nondum puen-
runt ad perfectionem charitatis. et ideo timor initialis hoc mo-
do se habet ad filialem. sicut charitas imperfecta ad perfectam
charitas autem perfecta et imperfecta non differunt secundum essentiam
am sed solum secundum statum et ideo dicendum est quod etiam timor ini-
tialis. potest hic sumitur non differat secundum essentiam a timore
filiali. Ad primum ergo dicendum quod timor qui est inuicem
dilectionis est timor seruilis qui introducit charitatem. sicut

ent seta introducit linum. vt Augustinus dicit. vel si hoc referatur
ad timorem initialē dicitur esse dilectionis inuicem. non absolu-
te. sed quantum ad statum charitatis perfecte. Ad secundum di-
cendum quod timor initialis non timet penam sicut proprium obiectum
etiam. sed in quantum habet aliquid de timore seruili adiunctum
qui secundum substantiam manet quidem cum charitate seruilitate re-
mota. sed actus eius manet quidem cum charitate imperfecte
etiam in eo qui non solum mouetur ad bene agendum ex amore ius-
ticie. sed etiam ex timore pene. sed iste actus cessat in eo qui
habet charitatem perfectam que foras mittit timorem habentem
penam. vt dicitur in Iob. iij. Ad tertium dicendum quod timor
initialis est medius inter timorem seruilem et filialem. non sicut
inter ea que sunt vnius generis. sed sicut imperfectum est
medius inter ens perfectum et non ens. vt dicitur in ij. meta-
physici. quod tamen est idem secundum substantiam cum ente perfecto.
differat autem totaliter a non ente.

Ad nonum sic proceditur.

Videtur quod timor non sit donum spiritus sancti. Nullum enim do-
num spiritus sancti opponit virtuti que etiam est a spiritus sancto. alio-
quin spiritus sanctus esset sibi contrarius. sed timor opponit spiritui
et virtuti. ergo timor non est donum spiritus sancti. Preterea
virtutis theologicę proprium est quod deum habeat pro ob-
iecto. sed timor habet deum pro obiecto in quantum deus time-
tur. ergo timor non est donum sed virtus theologica. Preterea
timor et amor sequitur. sed amor ponitur quedam
virtus theologica. ergo etiam timor est virtus theologica
quasi ad idem pertinens. Preterea. Gregorius dicit. si mor-
taliter quod timor datur contra superbiam. sed superbia opponit vir-
tuti humilitatis. ergo etiam timor sub virtute comprehenditur.
Preterea. Dona sunt perfectiora virtutibus. dant enim
in adiutorium virtuti. vt Gregorius dicit. moralis. sed spes est per-
fectior timore. quia spes respicit bonum. timor malum. cum er-
go spes sit virtus non debet dici quod timor sit donum. Sed
contra est quod Elias. timor domini enumeratur inter septem dona
spiritus sancti. Respondeo dicendum quod multiplex est timor. vt su-
pra dictum est. timor autem diuinus vt dicit Augustinus. in libro de
gratia et lib. arbitrio. non est totum dei. hoc enim timore
negauit christus. sed ille timor de quo dicitur est. Illi time-
te qui potest animam et corpus mittere in gehennam. similiter
etiam timor seruilis non est numerandus inter septem dona
spiritus sancti. licet sit a spiritus sancto. quia vt Augustinus dicit in li-
bro de natura et gratia quod potest habere annexam voluntatem peccati
di. Dona autem spiritus sancti non possunt esse cum voluntate peccati. quod non
sunt sine charitate. vt dicitur in i. vnde relinquunt quod timor dei qui
nigerat inter septem dona spiritus sancti est timor filialis siue castus.
Dicitur est enim super quod dona spiritus sancti sunt quedam habituales
perfectiores potentiarum anime quibus redduntur boni mobiles a spiri-
tus sancto sicut virtutibus moralibus potentie appetitive redduntur
boni mobiles a ratione. Ad hoc autem quod aliquid sit boni mobi-
le ab alio mouere. primum requiritur vt sit ei subiectum non re-
pugnans. quod ex repugnancia mobilis ad mouens impeditur
moueri. hoc autem facit timor filialis vel castus in quantum per ipsum
deum reuerentiam. et reuerentiam non solum subducere. et ideo timor
filialis quasi primum locum tenet ascendendo inter dona
spiritus sancti. vltimum autem descendendo sicut Augustinus
dicit in libro de sermone domini in monte. Ad primum ergo
dicendum quod timor filialis non contrariatur virtuti spei.
non enim per timorem filialem timeamus ne nobis deficiat
quod speramus obnitere per auxilium diuini. sed timeamus
ab hoc auxilio nos subtrahere. et ideo timor filialis et
spes subiuicem coherent. et se inuicem perficiunt.

Ad secundū dicendū qd p̄p̄iū & principale obiectum n̄ moris est malū quod quis refugit. & per hunc modū deus non potest esse obiectum timoris sicut supra dictū est. Est autem per hunc modū obiectū spei & aliarū virtutū theologiarū. quia per virtutē spei non solum inuenit̄ diuino auxilio ad adipiscendū que cūq; alia bona. sed principaliter ad adipiscendū ipsum deū tanq; principale bonū. Et idem patet in alijs virtutib; theologiacis. **Ad tertium dicendū qd ex hoc qd amor est principū timoris. nō sequitur qd timor dei non sit habitus distinctus a charitate que est amor dei. qui amor est principū oīum affectionū et tamen in diuersis habitib; p̄ficimur circa diuersas affectiones in deo. cū amor magis habet rationē virtutis q̄ timor. quia amor respicit bonū ad qd principaliter virtus ordinatur s̄m p̄p̄iam rationem. vt ex supra dictis patet. et p̄ter hoc etiam spes ponitur virtus. timor autem principaliter respicit malum cuius fugam importat. vnde ē aliquid minus virtute theologica. **Ad quartū dicendū qd sicut dicitur Eccl. x. inuitū superbie bonis apostatate a deo. hoc est nolle subdi deo. qd opponit̄ timorū filiali qui deū reueretur. & sic timor excludit principū superbie. p̄ter quod datur. s. contra superbiā. nec tamen sequitur qd sit idem cū virtute humilitatis. sed qd sit principū eius. **Dona enī sp̄s sancti sunt principia virtutū intellectualiū & moralū. vt supra dictum est. sed virtutes theologice sunt principia donorū. vt supra habitum est. **Un̄ patet responsio ad q̄ntum.********

Ad decimū sic p̄ceditur.

Uidetur qd crescente charitate diminuat̄ timor. Dicit enī Aug. super primā cañ. Job. Quamvis charitas crescat. n̄ timor decrescit. **P̄terea. Crescente spe diminuitur timor. sed crescente charitate crescit spes vt supra habitum est. ergo crescente charitate diminuit̄ timor. **P̄terea. Amor importat vnionē. timor autē separationē sed crescente vnione diminuit̄ separatio. ergo crescēte amore charitatis diminuit̄ timor. **Sed p̄ra est quod dicitur Aug. in l. xxxij. q. qd dei timor non solum inchoat. sed etiam perficit sapiētiā. id est. que summe diligit deū et proximiū tanq; seipsum. **R̄sio dicendū qd duplex ē timor dei sicut dictum est. vnus quidem filialis quo q̄s timet offensam patris. vel separationē ab ipso. Alius autē seruilis quo quis timet penā. Timor autem filialis necesse est qd crescat crescente charitate. sicut effectus crescit crescente causa. q̄to enī aliquis magis diligit aliquē. r̄a tomagis timet eum offendere & ab eo separari. sed timor seruilis q̄ru; ad seruilitatē totaliter tollitur charitate adueniente. remanet tamen s̄m substantiam timor pene. vt dictum est. Et iste timor diminuit̄ charitate crescēte. maxime q̄tum ad actū. quia q̄to aliquis magis diligit deū tanto minus timet penā. Primo quidem quia min⁹ atq; tendit ad p̄p̄iū bonū cui p̄trahitur pena. Secūdo quia sumus inherens magis confidit de premio & per consequens minus timet de pena. **Ad primū ergo dicendū. qd Aug. loquitur de timore pene. **Ad secundū dicendū qd timor pene est qui diminuit̄ crescēte spe. sed ca crescēte crescit timor filialis quia q̄to aliquis certius ex peccat alicuius boni p̄secutionē per auxiliū alterius. tanto magis veretur eum offendere vel ab eo separari. **Ad tertium dicendū qd timor filialis non importat separationē sed magis subiectionē ad ipsum. separationē autem timor fugit a subiectione ipsius. sed quodāmodo separationē importat**************

per hoc qd non p̄sumit se ei adquare. sed ei se subijcit. que etiam separatio inuenitur in charitate inq̄rū dicitur deum supra se & supra oīa. vnde amor charitatis augmentans reuerentiā timoris non minuit sed auget.

Ad vndecimū sic p̄cedit

Uidetur qd timor non remanet in p̄ia. Dicit enī Pro. uerb. i. Abundantia perituef timore malorū sublato. qd intelligitur de boīe iam sapiētia p̄fente in britudine etna. sed oīs timor est alicuius mali. quia malum est obiectum timoris vt supra dictū est. ergo nullus timor erit in p̄ia. **P̄terea. Boīes in p̄ia erunt deo conformes. s̄m illud. i. Job. ij. Cū apparuerit similes ei erim. s. de q̄ nihil timet. ergo boīes in patria non habebūt aliquē timorem. **P̄terea. Spes est perfectior q̄ timor. quia spes est respectu boni. timor respectu mali. sed spes non erit in p̄ia. ergo nec timor erit in p̄ia. **Sed p̄ra ē qd dicitur in ps. Timor dñi sanctus p̄manet in seculum. **R̄sio dicendū qd timor seruilis sive timor pene nullo modo erit in p̄ia. excludit enī talis timor per securitatē eterne britudinis que est de ipsius britudinis ratione. sicut supra dictum est. Timor autē filialis sicut augetur augmentata charitate. ita charitate perfecta p̄ficietur. vnde nō habebit in p̄ia eundē actū oīno que habet modo. **Ad cuius euidentiā sciendū est qd p̄p̄iū obiectū timoris est malum possibile. sicut p̄p̄iū obiectū spei est bonū possibile. & cuius motus timoris sit quasi fuge importat timor fugam maiardui possibile. parua enī mala timorē inducunt. Sic autē bonū vniuersū usq; est vt in suo ordine consistat. ita malū vniuersū usq; ē vt in suo ordine deficiat. **Quo autem creatur rationalis est. vt sit sub deo & supra ceteras creaturas. vnde sicut malū creature rationalis est vt subdat se creature inferiori per amorē. ita etiam malū eius est si non deo se subijciat. sed i ipsam p̄m inptuose insiliat vel contēnat. hoc autē malū creature rationali s̄m suā naturā considerare possibile est. p̄ter naturā liberū arbitriū fieri biluatē. sed in beatis sit non possibile per glorie perfectionem. Fuga ergo huius mali quod est deo non subijci vt possibile nature. impossibile autē britudini erit in p̄ia. in via autē ē fuga huius mali. vt oīno possibile. Et iō Greg. dicit. xviij. moral. exponēs illud Job. xviij. Soline celi cōtremsit & pauē ad nurū eius. ipse inq; r̄tutes celestiu; q̄ hūc sine cessatiōe respicit. in ipsa p̄replatiōe p̄temiscent. sed idē tremore eis penalis sit nō timoris est. sed admiratiōis. qz. s. admirat̄ deū vt sup̄ se exite & eis incōprehensibile. Aug. etiā. xiiij. de ciui. dei. hoc mō ponit timorē i patria. q̄uis hoc sub dubio detelinq̄t. Timor inq; ille cast⁹ p̄manēs in seculū seculi si erit i futuro seculo nō erit timor exiēs a malo qd accideat p̄t. s. tenēs i bono quod amari nō p̄t. vbi enī boni adepti amor imutabilis ē p̄fecto si dicat p̄t. mali cauedi timor secur⁹ est. timoris q̄p̄pe casti noīe ea volūtas significata ē. qua nos necesse erit nolle peccare. & nō solitudine infirmitat̄ ne forte peccemus sed tranquillitate charitatis cauere p̄t. aut si nullus oīno generis timor ibi eē poterit. ita fortasse timor in seculo seculi dicitur est p̄manens. quia id p̄manebit q̄ timor ipse perdat. **Ad primū ergo dicendū qd in auroitate p̄dicta excludit a britū timor solitudinē habens de malo p̄cauens. non autem timor securus vt Aug. dicit. **Ad secundū dicendū qd sicut dicit Dionys. . i. r. ca. de diui. no. eadē & similia sunt deo & dissimilia beccq; dem s̄m p̄tingentē nō imutabilis imitationē. id est. inq̄s****************

fm sui posse imitari deū qui non ē pfecte imitabilis, bec autē fm bec tāta mīn⁹ habet a causa inimitis ineluctis 2 iū cōpabilib⁹ deficiētia, vnde non oportet qd si deo nō puenit timor, qz non habet supiorē cui subiecta qd ppter hoc non pueniat beatis quoz bñtudo pñt in pfecta subiectione ad deū. ¶ Ad tertiū dicēdū qd spes impoztat quendam delectū, sicutiōne bñtudinis que solū post eū pñt lennā, sed timor impoztat delectū naturalez creaturę, fm qd in infinitū distat a deo, quod etiā in patria remanebit, et ideo timor non euacuabit totaliter.

Ad duodecimū sic proce

ditur. Videtur qd paupertas spūs non sit bñtudo rñdēs dono timoris. Timor enī est inītiū spūalis vite vt ex vīc⁹ enī patet, sed paupertas pñt ad pfectionē vite spūalis, fm illud Matb. xij. Si vis pfectus esse vade 2 vende oīa que habes 2 da paupibus, ergo paupertas spūs nō respondet dono timoris. ¶ Preterea, In ps. d. c. f. Consi-ge timore tuo carnes meas. Et qd videt qd ad timorē petunt carnē reprimere, sed ad rephōne carnīs, maxie videtur pñtē bñtudo luctus, ergo bñtudo luctus magis respondet dono timoris qz bñtudo paupertatis. ¶ Preterea, Donū timoris rñdet virtutē spei sicut dicitur est, sed spei maxime videt rñdē bñtudo vltima qd est. Beati pacifi- ci qm filij dei vocabunt, quia vt dicit Ro. v. Gloriam in spe glorie filioz dei, ergo bñtudo illa magis rñdet dono timoris qz paupertatis spūs. ¶ Preterea, Sup dictū est qd bñtudimb⁹ rñdent fructū, sed nihil in fructū inuenit rñdēre dono timoris, ergo etiā neqz in bñtudimb⁹ aliquid ei rñdet. ¶ Sed pta est qd Aug. dicit in li. de sermōe vñi in monte, Timor dei pgruit bñtib⁹, de quib⁹ dicit, beati paupes spūs. ¶ Rñtio dicēdū qd timor pñt rñdēre pau- peritas spūs. Cū enī ad timorē hñale pñt deo reuerē- tiam exhibere 2 ei subdū esse, ad qd ex bñōi subiectionē psequit, pñt ad donū timoris. Ex hoc autē qd aliqz deo se subicit delectat in seipso vel in aliqz alto magnifi- cari in deo, hoc enī repugnat pfecte subiectioni ad de- um, vnde dicit in ps. Hi in currib⁹ 2 hi in equis, nos autē in noi dei nostri inuocabim⁹. Et ideo ex hoc qd aliqz pfer- te nmer deū psequēs est qd nō querat magnificari in se- ipso per supbiā, neqz etiā querat magnificari in exteriori- bus bonis, s. bononib⁹ 2 diuitijs, quoz vñt pñt ad paupertatē spūs, fm qd paupertas spūs intelligi pōt, vel ex- manū in hñti 2 supbi spūs, vt Aug. exponit, vel etiā ob- iectio spūali terū que sit spū, id est, pna voluntate pū- sūctū spūaliū, vt Ambro. et Hiero. exponunt. ¶ Ad primū ergo dicēdū qd cū bñtudo sit actus 2 iustis pfecte- cte, oīs bñtūdines ad pfectionē spūalis vite pñt, in qua quidē pfectionē pncipiū esse videt, vt tendēs ad pfe- ctam spūaliū bonoz pncipationē terrena bona ptemnar, sicut timor pncipiū locū habet in donis, non autē pñt p- fectio in ipsa spūaliū defertione, sed bec est via ad pfectionē timor aut hñalis cui rñdet bñtudo paupertatis etiā est cuz pfectionē sapientie, vt sup dictū est. ¶ Ad secundū dicē- dum qd directus opponit subiectioni ad deū quā facit ti- mor hñalis in debita magnificatio boīs vel in seipso vel in alijs rebus qz delectatio extranea, que non opponit ti- mori ex psequenti, qz qui deū reueret 2 ei subdit non de- lectatur in alijs a deo, sed ramen delectatio non pñt ad rationē ardu quam respicit timor, sicut magnificatio, et ideo directe bñtudo paupertatis respondet timori, beante- do autem luctus ex psequenti. ¶ Ad tertiū dicēdū qd spes

impoztat motum ex habitu ad terminū ad quē ten- ditur, sed timor impoztat magis motū fm bñtudine re- cessus a termino a quo, 2 ideo vltima bñtudo que ē spū- lis pfectionis termin⁹ congrue rñdet spei per modū obie- cti vltimi, sed prima bñtudo que est p recessum a rebus exteriorib⁹ impediētib⁹ vñam subiectionē congrue re- spondet timori. ¶ Ad quartū dicēdū qd in fructū illa qz pñt ad moderatū vsum vel abstinentiā a rebus tem- poralib⁹ videtur dono timoris puenire, sicut modesta pñtētia 2 castitas. ¶ Questio. xx.

Deinde considerādū

est de vñs oppositis. Et primo de desperatio- ne. Secūdo de sumpnōne. Circa primū qz runtur qtuoz. Primo vñt desperatio sit peccatū. Secūdo vtrum possit esse sine infidelitate. Tertio vtrū sit ma- ximū peccatū. Quarto vtrū oriat ex accidia.

Ad primū sic proceditur

Videtur qd desperatio non sit peccatū. Omne enī peccatū ha- bet pñtionē ad cōmutabile bonū cū auerfōe ab incom- mutabili bono, vt per Aug. patet in .i. li. de libe. arbi. sed desperatio non habet pñtionē ad cōmutabile bonū, ergo non est peccatū. ¶ Preterea, Illud qd orit ex bona ra- dice non videt esse peccatū, qz non pōt arbor bona fructū malos facere, vt dicit Matb. vij. sed desperatio videt pcedere ex bona radice, s. ex timore dei vñ ex horrore ma- gnitudinis pñoz pñoz, ergo desperatio nō est peccatū. ¶ Preterea, Si despano esset peccatū, etiā dānatio eēt pec- carum qd desperant, sed hoc non impurat eis ad culpā sed magis ad dānationē, ergo neqz vñatorib⁹ impurat ad cul- pam, 2 ita desperatio nō est peccatū. ¶ Sed pta. Illud per quod boīs in peccā inducunt videt eē nō solū peccatū, sed pncipiū peccōz, sed desperatio est bñōi. Dicit enī apłs de quibusdā ad Eph. iij. Qui desperātes semetipfos tra- viderūt impudicē in opationē oīs inīdūcie 2 auaricie ergo despano non solū est peccatū, sed alioz peccōz pncipiū. ¶ Rñtio dicēdū qd fm pñm in. vi. c. b. illud qd est in intel- lectu affirmatio vel negatio, est in appetitu pñctio 2 fu- ga, 2 quod est in intellectu verum vel falsum, est in appe- titu bonū 2 malum. Et ideo oīs motus appetitūz confor- miter se habens in intellectu s. o. est fm le bonus, oīs au- tem motus appetitūz confor miter se habens in intel- lectu falso, est fm le malus 2 peccatū. Circa teum s. o. vera estimatio intellectus est qd ex ipso puenit hominū salus et vñtia peccatōbus datur, fm illud Ezech. xvij. Nolo mortem peccatoris, sed vt pvertatur 2 viuat. Falsa autē opinio est qd peccatozi penitēti vñtia teneger, vel qd pec- catores ad le non pñt per gratiam iustificāte. Et iō sicut motus spei qui pñt miter se habet ad estimatiōne veram est laudabilis 2 s. tuosus, ita oppositus motus de- sperationis qui se habet pñt miter estimatiōni false de- deo est viciosus 2 peccatū. ¶ Ad primū ergo dicēdū qd in quolibet peccato morali est quodāmodo auerfio a bono in cōmutabilē 2 pñctio ad bonū cōmutabile, sed ali- ter 2 aliter. Nam pncipaliter pñt in auerfione a bo- no in cōmutabili peccata que opponuntur virtutib⁹ theo- logicis, vt odium dei 2 desperatio 2 infidelitas, quia vir- tutes theologicę habent teum pro obiecto, ex consequē- ti autem impoztant pñctiōnem ad bonū cōmutabile, in- q̄tum anima deserent teum psequenter necesse est qd alia pñctat. Peccata s. o. alia pncipaliter consistunt in

conuisione ab incommutabili bono. ex consuetudine vero in auersione ab incommutabili bono. non enim qui fornicatur intendit a deo recedere. sed carnali delectatione frui. ex quo sequitur quod a deo recedat. Ad secundum dicendum quod ex radice virtutis potest aliquid peccare dupliciter. Uno modo directe ex propriis virtutibus. sicut actus procedit ex habitu. et hoc modo ex virtuosa radice non potest aliquid peccare. hoc enim sensu Augustinus dicit in libro de libertate. quod virtute nemo male vit. Alio modo peccat aliquid ex virtute indirecte siue occasionaliter. et sic nihil prohibet aliquid peccare ex aliqua virtute peccare. Sic enim interdum aliquid de virtutibus superbiunt secundum illud Augustinus. Superbia bonis operibus insidiat ut pereat. et hoc modo ex timore dei vel ex bonitate propter peccatorum conuersionem despicit. in quantum bonis aliquis male vit occasionaliter ab eis accipiens despicit. Ad tertium dicendum quod damnati non sunt in statu despicendi propter impossibilitatem reditus ad beatitudinem. et ideo quod non sperant non imputant eis ad culpam. sed est pro damnationis ipsorum. Sicut etiam in statu vite si quis desperat de eo quod non est natura adipisci vel quod non est debuit adipisci. non est peccatum puta si medicus desperat de curatione alicuius infirmi. vel si aliquid desperat se fore diuitias ad parum.

Ad secundum sic proceditur

Videtur quod desperatio sine infidelitate esse non possit. Certe timor enim spiritus a fide dicitur. sed manet causa non tollit effectus. ergo non potest aliquis certitudine spiritus amittere desperando nisi fide sublata. Preterea si forte culpam peccati bonitatis vel misericordie diuine est negare infirmitate diuine misericordie vel bonitatis quod est infidelitas. sed quod desperat culpam suam propter misericordiam vel bonitatem diuine. secundum illud Genesim. quod est iniquitas mea quod vit veniam merear. ergo quicumque desperat est infidelis. Preterea quicumque incidit in defectum damnatum est infidelis. sed desperans videtur incidere in defectum damnatum. si nouerit quod qui recidit peccatum non renouatur post baptismum. ergo videtur quod quicumque desperat sit infidelis. Sed contra est quod remotio peccatorum non remouet peccatum. sed spes est posterior fidei ut supra dicitur. ergo remota spes potest remanere fides. non ergo quicumque desperat est infidelis. Respondeo dicendum quod infidelitas pertinet ad intellectum. desperatio autem ad vim appetitivam. intellectus autem vniuersalius est. sed vis appetitiva mouet circa particulares res. Est enim motus appetitivus ab anima ad res que in seipsis periculates sunt. contingit autem aliquid habere rectam existimationem in vniuersali et circa motum appetitivum. non recte se habet corrupta eius estimatio in particulari. quod necesse est quod ab estimatio in vniuersali ad appetitum particularis perueniat mediante estimatio particulari. ut dicitur in iij. de anima. sicut a propositione vniuersali non inferri conclusio particularis nisi assumendo particularem. Et inde est quod aliquis habens rectam fidem in vniuersali. deficit in motu appetituo circa particularem corruptam particulari eius estimatio per habitum vel passionem. sicut ille qui fornicat eligendo fornicationem ut bonum sibi ut nunc habet corruptam estimatio in particulari. cum tamen teneat vniuersalem estimatio veram secundum fidem. si quod fornicatio sit mortale peccatum. Et sicut aliquis renouatus in vniuersali. huius estimatio fidei. si est remissio peccatorum in ecclesia potest non pati motum desperationis. si sibi in tali statu existens non sit spandit de venia corrupta estimatio eius circa particularem. et per hunc modum potest esse desperatio sine infidelitate. si ut et alia peccata moralia. Ad primum ergo dicendum quod effectus. nullus non solum sublata causa prima sed

etiam sublata causa secunda. Quia motus spiritus auferri potest non solum sublata vniuersali estimatio fidei quod est sicut causa prima certitudinis spiritus. sed etiam sublata estimatio particulari quod est sicut causa secunda. Ad secundum dicendum quod si quis in vniuersali existimat misericordiam dei non esse infinitam esset infidelis. hoc autem non existimat desperans sed quod sibi in statu illo propter aliquam particularem dispositionem non sit de diuina misericordia sperandum. Et sicut dicendum est ad tertium quod nouari in vniuersali negant remissionem peccatorum fieri in ecclesia.

Ad tertium sic procedit

Videtur quod desperatio non sit maximus peccatorum. Sed enim esse desperatio ab infidelitate sicut dicitur est. sed infidelitas est maximus peccatorum. quia subicit fundamentum spiritualis edificij. ergo desperatio non est maximus peccatorum. Preterea Maior bono maius malum opponitur. ut patet per philosophum. viij. ethicorum. sed caritas est maior spes. ut dicitur i. Cor. xij. ergo odium est maius peccatum quam desperatio. Preterea in peccato desperationis est solus inordinatus auersio a deo. sed in alijs peccatis est non solum auersio inordinata a deo. sed etiam inordinata conuersio. ergo peccatum desperationis non est grauius sed minus alijs. Sed contra peccatum insanabile videtur esse grauius. secundum illud Ieremias. Insanabilis factura tua. pessima plaga tua sed peccatum desperationis est insanabile. secundum illud Ieremias. Plaga mea desparabilis reuertitur curari. ergo desperatio est grauius peccatum. Respondeo dicendum quod peccata que opponuntur virtutibus theologice sunt secundum suum genus grauiora peccatis alijs. Cum enim virtutes theologice habeant deum pro obiecto peccata eis opposita impetrant directam et principalem auersionem a deo. in quolibet autem peccato mortali principaliter ratio mali et grauitas est ex hoc quod auerit se a deo. Si enim posset esse peruersio ad bonum commutabile sine auersione a deo quous esset inordinata non esset peccatum mortale. et ideo illud quod primo et per se habet auersionem a deo est grauius peccatum inter peccata moralia. Virtutibus autem theologice opponuntur infidelitas. desperatio et odium dei. inter quod odium et infidelitas si desperatio conuenit inueniuntur secundum se quidem. id est secundum rationem proprie speciei grauiora. Infidelitas enim puenit ex hoc quod homo ipsam dei virtutem non credit. Odium vero dei puenit ex hoc quod voluntas hominis ipsi diuinitati bonitati et gratiam. Desperatio autem ex hoc quod homo non sperat se bonitatem dei percipere. Ex quo patet quod infidelitas et odium dei sunt peccata dei secundum se. desperatio autem secundum eius bonum percipere a nobis. vnde maius peccatum est secundum se loquendo non credere dei veritatem vel odire dei quam non sperare sequi gloriam ab ipso. sed si comparet desperatio ad alia duo peccata ex parte nostra. sic desperatio est periculosior. quod per se reuocatur a malis et introducamur ad bona persequenda. Et ideo sublata spe inestrenant homines labuntur in vitia et a bonis laboribus retrahuntur. vnde super illud Proverbia. Si desperaueris lapsus in die angustie minuet fortitudo tua. dicit glossa. Absit est excrabilis desperatio. quia qui habet in generalibus bonis vite laboribus. et quod peius est in fidei certamine perstantiam perdit. et Iudas dicit in libro summo bono. Desperare flagitium aliquod mortale est. sed desparare est descendere in infernum. Et per hoc patet responsio ad obiecta.

Ad quartum sic procedit

Videtur quod desperatio ex accidia non oritur. Idem enim non procedit ex diuersis causis. desperatio autem summi secum procedit ex luxuria. ut dicit Gregorius. moral. non ergo procedit ex accidia. Preterea sicut spes opponitur desperationi. ita

gaudio spūali opponit accidia, sed gaudium spūale procedit ex spe. sicut in libro Roma. xij. Spe gaudētes. ergo accidia procedit ex desperatione et non e converso. **P**reterea contrariorū p̄tate sunt cause. sed spes cui opponit desparatio videtur p̄cedere ex cōsideratione diuinorū beneficiorū. et maxime ex cōsideratione incarnationis. Dicit enī Aug. xij. de trini. Nihil tam necessariū fuit ad erigendū spem nostram. q̄ ut demonstraretur nobis q̄tum nos deus diligeret quid dō huius rei iusto iudicio manifestius q̄ q̄ dī filius nature n̄re dignatus ē inire cōsortiū. ergo desparatio magis p̄cedit ex negligētia huius cōsiderationis q̄ ex accidia. Sed p̄ta est q̄ p̄m. moral. Greg. de desperatione enī dicit inter ea q̄ p̄cedit ex accidia. P̄ntio dicitur q̄ sicut supra dictū est. obiectū spei est bonū arduū possibile. vel p̄ se vel p̄ aliū. Dupliciter p̄t pot̄ ergo in aliquo spes deficere de beatitudine obnēda. vno modo q̄ non reputat eam ut bonū arduū. alio modo q̄ non reputat eā ut possibilem adipsū. vel p̄ se vel p̄ aliū. Ad hoc aut̄ q̄ bona spūalia nō sapiūt nobis quasi bona. vel nō videant nobis quasi magna bona. p̄cipue p̄dicitur p̄ hoc q̄ affectū noster est in stans amor delectationis corpaliū. inter quas p̄cipue sūt delectationes venere. Nam ex affectu huius delectationis p̄ungit q̄ bō fastidit bona spūalia et non sperat ea quasi q̄dam bona ardua. et sicut hoc desparatio causatur ex luxuria. Ad hoc aut̄ q̄ aliquod bonū arduū non estimet ut possibile sibi adipsū p̄ se vel p̄ aliū. p̄dicitur ex nimia delectatione que q̄ in affectu hōis dicitur. videt ei q̄ nunq̄ possit ad aliquod bonū releuari. et q̄ accidia est tristitia q̄dam delectationis spūs. ideo p̄ hunc modū desparatio ex accidia generatur. hoc aut̄ est p̄cipuum obiectū spei. q̄ sit possibile. nā bonū et arduū etiā ad alias passiones p̄tinet. unde spei alius oritur ex accidia. p̄t t̄n oriri ex luxuria rōne iam dicta vñ p̄t t̄n ad p̄m. **P**reterea sicut spes facit delectationem. ita etiā hōies in delectationibus exītes efficiunt maioris spei et p̄ hunc etiā modum hōies in tristitijs exītes faciūt in desparatiōe incidit. sicut illud. ij. ad Cor. ij. Ne maioris tristitia absorbeat qui cuiusmodi est. sed t̄n q̄ spei obiectū est bonū in quod naturaliter redit appetitus nō aut̄ dicitur ab eo naturali. s̄ solū p̄pter aliq̄ impedimentū superueniens. ideo directius quidē ex spe oritur gaudium desparatio aut̄ e converso ex tristitia. **A**d tertium dicendū q̄ ipa negligentia p̄siderandi diuina beneficia ex accidia p̄uenit. hō enī affectus aliqua passioe p̄cipue illa cogitat q̄ ad illā p̄tinet passionē. Cū homo in tristitijs cōstituit nō de facili aliqua magna et iocunda. cogitat sed solū tristitia. nisi p̄ magnū conatū se auerterat a tristitia. **Questio. XXI**

Deinde cōsiderandū
 est de p̄sumptione. Et circa hoc querunt quatuor. primo q̄d sit obiectū p̄sumptionis cui innitit. secundo vtrū sit peccatum. tertio cui opponatur. quarto ex quo vno oritur.

Ad primum sic procedit
 Videt q̄ p̄sumptio que est p̄ctm̄ in spūsanctum non innitit deo sed p̄prie virtuti. Quanto enī minor est virtus tanto magis peccat q̄ ei nimis innitit. sed minor est virtus hūana q̄ diuina. ergo grauius peccat qui p̄sumit de virtute humana q̄ qui p̄sumit de virtute diuina. sed p̄ctm̄ in spūsanctū est grauissimū. ergo p̄sumptio que ponit spēs p̄cti in spūsanctū. inhxeret virtuti humane magis q̄ diuine.

Preterea ex p̄ctō in spūsanctum alia p̄ctā oritur peccatum enī in spūsanctum dicitur malitia ex qua quis peccat. sed magis videt alia p̄ctā oriri ex p̄sumptione quā hō p̄sumit de seipso. q̄ ex p̄sumptione qua hō p̄sumit de deo q̄ amor sui est p̄ncipiū peccati. ut p̄t per Aug. xij. de ci. dei. ergo videt q̄ p̄sumptio que ē p̄ctm̄ in spūsanctū maxime innitit virtuti hūane. **P**reterea p̄ctm̄ p̄uenit ex cōuersione inordinata ad bonū cōmutabile. sed p̄sumptio est quoddā p̄ctm̄. ergo magis cōngit ex cōuersione ad virtutē humanā que est bonū cōmutabile. q̄ ex cōuersione ad virtutē diuinā que est bonū incommutabile. **S**ed p̄ta est. Sicut ex desparatiōe aliqua cōtinet diuinā misericordiam cui spēs innitit. ita ex p̄sumptione cōtinet diuinā iusticiam cui spēs peccatores puniunt. sed sic misericordia est in deo. ita etiā iusticia est in ipso. ergo sicut desparatio est p̄ auersionē a deo. ita p̄sumptio est p̄ inordinatam cōuersionē ad ipm̄. **P**ntio dicendū q̄ p̄sumptio videt importare quandā inmoderatā spēs. spei aut̄ obiectū est bonum arduū possibile. possibile aut̄ est aliq̄d bonum dupl. vno modo p̄prie virtutē. alio modo nō nisi p̄ virtutē diuinā. circa vtrūq̄ aut̄ spem p̄ inmoderatā p̄t esse p̄sumptio. Nam circa spem p̄ quā aliquis de p̄prie virtute p̄ndit. attendit p̄sumptio ex hoc q̄ aliquis tendit in aliquod bonū ut sibi possibile. q̄ suā facultatē excedit. sicut dicit Iudith. vi. Presumes de se humilitas. et talis p̄sumptio opponit virtuti magnanimitatis q̄ mediū tenet in huius spei. Circa spēs aut̄ quā aliquis inberet diuine potēte p̄t p̄ inmoderatā esse p̄sumptio. in hoc q̄ aliquis cōdit in aliq̄d bonū. ut possibile p̄ virtutem et misericordiam diuinā quod possibile nō est. sicut cum aliquis sperat se veniā obtinere sine penitētia vel gloriā sine meritis. hoc aut̄ p̄sumptio est. sicut spes p̄cti in spūsanctū. q̄a sc̄z per huius p̄sumptionē tollit vel cōtinet adiutorium spūsancti p̄ quod bonū oritur a peccato. **A**d p̄m dicendū ergo dicendū q̄ sicut supra dictū est. p̄ctm̄ q̄d est p̄ta dēi. sicut suum genus est grauius ceteris p̄ctis. vñ p̄sumptio qua quis inordinatē innitit deo. grauius peccati est q̄ p̄sumptio qua quis innitit p̄prie virtuti. q̄ enī aliquis innitatur diuine virtuti ad consequendū id quod deo nō cōuenit. hoc est diminuit diuinā virtutem. p̄t aut̄ q̄ grauius peccat qui diminuit diuinā virtutē. q̄ qui p̄prie virtutem super tollit. **A**d secundum dicendū q̄ ipsa p̄sumptio qua quis inordinate p̄sumit de deo. amorē sui includit quo quis p̄prie bonum inordinate desiderat. **Q**uod enī multum desideramus et sumamus nobis de facili p̄ alios posse prouenire. etiam si non possim. **A**d tertium dicendū q̄ p̄sumptio de diuina misericordia habet cōuersionem ad bonū cōmutabile inq̄rum procedit ex desiderio inordinato p̄prie boni. et auersionem a bono incommutabili inq̄rum attribuit diuine virtuti q̄d ei non conuenit p̄ hoc enī auertitur homo a virtute diuina.

Ad secundum sic procedit
 Videtur q̄ p̄sumptio non sit peccati. Nullum enī p̄ctm̄ est ratio q̄ hō exaudiat a deo. sed p̄sumptione aliq̄ exaudiat a deo. dicitur enī Iudith. ij. Exaudi me miseram despectam. et de tua misericordia p̄sumere. ergo p̄sumptio de diuina misericordia non est peccati. **P**reterea p̄sumptio importat supercessum spēs. sed in spe que habetur de deo non p̄t esse supercessus. cum eius potentia et misericordia sint infinita. ergo videtur q̄ p̄sumptio non sit peccatum. **P**reterea id quod est peccatum non exulat a

peccato sed presumptio exultat a peccato. **D**icit enim magister. xxij. de functione scilicet libri iniarum qd ad manus peccatur. qz sub spe venie peccavit qd videt ad presumptio nem punit. ergo presumptio non est peccatum. **S**ed contra est qd ponit species peccati in spm sancti. **R**esponso dicendum qd sicut supra dictum est circa desparatione. ois motus appetitivus qui pformitur se bz ad intellectum fallit fm se malus est et peccati. presumptio autem est motus appetitivus. qz importat quandam spem inordinata. habet autem se pformitur intellectui falso. sicut et despatio. sicut enim falsus est qd deus peccat nitenibus non indulget. vel qd peccantes ad pnam no couertat. ita falsum est qd in peccato pferantibus venia coceat. et a bono cessantibus ope gloriam largiat. cui existimantioni couertitur se habet presumptionis motus. et ideo presumptio est peccatum minus tñ qz despatio. qm magis pntu e deo miseret et peccare qz punire ppter eius infinita bonitate. **I**stud enim fm se deo puenit. hoc autem fm nostra peccata. **A**d primum ergo dicendum qd presumere ponit aliqui pzo spate. qz ipsa spes recta que habet de deo presumptio videt. si me furem fm conditione humana. non autem est presumptio si attendat immensas diuine bonitatis. **A**d secundum dicendum qd presumptio no importat supercessum spei et hoc qd aliquis minus sperat de deo. sed ex hoc qd sperat de deo aliquid qd deo non puenit. qd etiam est minus sperare de deo. qz hoc est eius virtutem quodammodo diminueret. vt dicitur est. **A**d tertium dicendum qd peccare cum proposito pferantibus i peccato sub spe venie ad presumptionem punit. et hoc non dimit nit. sed auget peccati. Peccare autem sub spe venie qz pici piende cum proposito abstinenti a peccato et penitenti de peccato. hoc no est presumptio. sed hoc peccati dimittit. qz p hoc videtur habere voluntatem minus firmatam ad peccandum.

Ad tertium sic proceditur

Videtur qd presumptio magis opponatur timori qz spei. **I**noz dinario enim timoris opponitur recte timor sed presumptio videtur ad inordinationem timoris pertinere. **D**icit enim Sap. xviij. **S**emp presumit seu prurba pscia. et ibidem. qd timor est presumptionis adiutoriu. ergo presumptio opponitur timori magis qz spei. **P**roterea pntia sit que maxime distat. sed presumptio distat a timore qz a spe. qz presumptio importat motu ad rem. sicut et spes. timor autem motu a re. ergo presumptio magis contrariatur timori qz spei. **P**roterea presumptio totaliter excludit timorem. no autem totaliter excludit spem. sed solum certitudinem spei. **C**u ergo opposita sint que se intermunt. videtur qd presumptio magis opponatur timori qz spei. **S**ed contra est qd duo inuicem opposita vna pntant vni virtuti sicut timiditas et audacia fortitudinis. sed peccatum presumptionis contrariatur peccato desparationis. qd directe opponitur spei. ergo videtur qd etiam presumptio directius spei opponatur. **R**esponso dicendum qd sicut Aug. dicit in. iij. contra Iulianu. oibus virtutibus non solum vna manifesta discretione pntia. sic pntia venie temeritas. veru et vna quodammodo no veritati hz quada specie fallere similia. sicut prudencie astutia. **E**t hoc ena philoso. dicit in. iij. ethic. qd virtus maior pueniennaz videtur habere cu vno oppositoz virtuoz qz cum alio. sicut pntia cum insensibilitate. et fortitudo cu audacia. **P**resumptio ergo manifesta opinione videtur habere ad timorem picipue feruile. qd respicit pntia ex rei iusticia. puenit rem. cuius presumptio remissione sparat. sed fm falsam similitudinem magis pntia spei. qz importat quandam inordi-

nariam spem de deo. et qz directius aliqua opponitur que sunt vnius generis. qz que sunt generu diuerso. na contraria sunt in eode genere ideo directi presumptio opponitur spei qz timori. vtriusqz enim respicit ide obiectu cui immitur. sed spes ordinate. presumptio inordinate. **A**d primum ergo dicendum qd sicut spes abusuue dicit de malo. pntia autem de bono. ita ena presumptio. et fm hunc modum inordinatio timoris presumptio dicit. **A**d secundum dicendum qd contraria sunt que maxime distat in eode genere. **P**roterea autem et spes importat motu eiusde generis. qui potest esse vel ordinatus vel inordinatus. et ideo presumptio directi contrariatur spei qz timori. na spei contrariatur ratione pntie differentie. sicut inordinatus ordinatus. timor autem contrariatur ratione differentie sui generis. scilicet motus spei. **A**d tertium dicendum qd presumptio contrariatur timori pntiate generis. virtuti autem spei pntiate differentie. id presumptio totaliter excludit timorem. et fm genus. spem autem non excludit nisi ratione differentie excludit de eius ordinationem.

Ad quartum sic proceditur

Videtur qd presumptio no causat ex inani gloria. **P**roterea est maxime videtur inniti diuine misericordie. misericordia autem respicit miseriam que opponitur glorie. ergo presumptio no oritur ex inani gloria. **P**roterea presumptio opponitur desparationi. et despatio oritur ex tristitia. vt dicitur est. cu ergo oppositoz opposita sint cause. videtur qd oritur ex delectatione. et ita videtur qd oritur ex virtutibus carnalibus quoz delectationes sunt vehementiores. **P**roterea vniu presumptiois pntia in hoc qd aliquis recedit in aliquid bonu qd no est possibile qd possibile. sed qd aliqd estimet possibile qd est impossibile. puenit ex ignorantia. ergo presumptio magis puenit ex ignorantia qz ex inani gloria. **S**ed contra est qd Greg. dicit. xxi. moral. qd presumptio nouitatu est filia inanis glorie. **R**esponso dicendum qd sicut supra dictum est duplex est presumptio. vna que inimitur. pntie virtuti anteptas. scilicet aliqd vtriusqz possibile qd pntia virtute excedit. et talis presumptio manifeste ex inani gloria pcedit. **E**t hoc ena qd aliquis multu desiderat gloriam. sequitur qd anteptat ad gloriam quada sup vires suas. et hmoi pntie sit noua qd maiore admiratoez habet. **E**t ideo signant Greg. presumptiois nouitatu possunt filiam inanis glorie. **A**lia vero e presumptio que inimitur inordinate diuine misericordie vel potente p qua sperat se obtinere gloriam sine meritis vel vna sine pntia. et talis presumptio videtur oriri directe ex supbia. ac si ipse tann se estimet. qz ena cu peccare deus no punit vel a gloria excludat. **E**t per hoc patet responso ad obiecta. **Q**uestio. XXII.

Deinde consideranduz

Est de pceptis puenitibus ad spem et timorem. **E**t circa hoc queruntur duo. primo de pceptis puenitibus ad spem. secundo de pceptis puenitibus ad timorem.

Ad primum sic proceditur

Videtur qd nullu pceptu sit dandum pntes ad virtute spei. **Q**uod enim sufficiens potest fieri p vniu. no oportet qd p aliqd aliud inducatur. sed ad spandū bonu. sufficienter hō inducitur ex ipsa naturali inclinatioe. ergo no oportet qd ad hoc inducatur hō p legis pceptu. **P**roterea cu pcepta dantur de actibus virtutu. principalia pcepta ena debent dantur de actibus principalium virtutu. sed inter oēs virtutes principales sunt tres virtutes theologice. scilicet spes fides et caritas. cu ergo principalia legis pcepta sunt pcepta decalogi

ad que oia alia reducunt. ut sup̄ habitū est. videt q̄ si de spe darentur aliqd̄ p̄ceptū q̄ deberet inter p̄cepta decalogi contineri. non aut̄ ibi cōm̄etur. ergo videt q̄ nullum p̄ceptū in lege debeat dari de actu spei. ¶ De terea civildē rōnis est p̄cipe actum virtutis et p̄hibere actū vitiū oppositi. sed nō inuenit aliqd̄ p̄ceptū dari p̄ qd̄ p̄hibeat despectatio q̄ est opposita spei. ergo videt q̄ nec de spe pueniat aliqd̄ p̄ceptū dari. ¶ Sed p̄ta est Auḡ dicit sup̄ illud Jo. hoc ē p̄ceptū meū vt diligatis inuicē. De fide nō bis q̄ multa mādara sūt. q̄ multa de spe. ergo de spe puenit aliqua p̄cepta dari. ¶ R̄sio dicendū q̄ p̄ceptoz que in sacra scriptura inueniunt. quedā sūt de substantia legis quedā nō sunt p̄ambula ad legē. P̄ambula quidā sūt ad legē illa quibz non existētibz lex loci hīc non p̄t. b̄mōi aut̄ sunt p̄cepta de actu fidei. et de actu spei. q̄ p̄ actū fidei. meo hōis idēat. vt recognoscat actorē legis talē cui se subtere debeat. p̄ spē nō p̄m̄ hō iducit ad obseruānā p̄cepto rī. P̄cepta hōre substantia legis sūt q̄ bōi iā subiecto et ad obediendū paro iponunt primēna ad rectitudinē vite. et ideo b̄mōi p̄cepta stant in ipsa legislatōe. p̄ponit p̄ modū p̄ceptoz. Spei nō et fidei p̄cepta non erāt. p̄ponēda per modū p̄ceptoz. q̄ nisi homo iā crederet et speret. frustra et lex p̄poneret. sed sic p̄ceptū fidei p̄ponendū sūt p̄ modū dēficiētis et cōmētoris. vt supra dictū est. ita etiā p̄ceptū spei in prima legislatōe p̄ponendū sūt per modū p̄missionis. qui enī obediētibz p̄m̄ia p̄mittit. ex hoc ipso incitat in spem vti oia p̄missa que in lege p̄tinentur sunt spei exercitativa. sed q̄ lege iam posita p̄nter ad sapientes viros. vt non solū inducat hōies ad obseruānā p̄ceptoz. sed etiā multomagis ad p̄seruandū legis fundamētū. ideo post primā legislatōe in sacra scriptura multipliciter inducunt hōies ad sperandū. etiā p̄ modū amonitionis vel p̄cepti. et non solū p̄ modum p̄missionis sic in lege. sicut p̄t in ps̄. Sp̄are in eo oēs congregaciones populi. et in multis alijs scripture locis. ¶ Ad primū ergo dicendū. q̄ natura sufficient̄ inclināt ad spandū bonū nature humane p̄portioari. sed ad spandū iugnaturale bonū oportuit hōiem induci auctoritate legis diuine. p̄m̄ q̄ dem p̄missis p̄m̄ aut̄ admonitiōibz vel p̄ceptis. et tū ad ea etiā ad q̄ naturalis ratio inclināt sicut sūt actū virtutū moralū necessarium sūt p̄cepta legis diuine dari. p̄pter maiore firmitatē. et p̄ceptis q̄ naturalis rō hōis obtinebrata erat p̄ concupiscētia p̄t. ¶ Ad sc̄d̄m dicendū q̄ p̄cepta legis decalogi p̄tinent ad primā legislatōe et rō inter p̄cepta decalogi non sūt dandū p̄ceptū aliqd̄ de spe. sed sufficit p̄ aliquas p̄missiones p̄sitas inducere ad spem. vt p̄t in p̄io et q̄to p̄cepto. ¶ Ad tertiū dicendū q̄ in illis a quoz obseruānā hō tenet ex rōne debiti. sufficit p̄ceptū affirmatiuū dari de eo qd̄ faciendū ē. in quibz p̄hibitiōes eoz que sūt vitāda intelligunt. sicut dat p̄ceptū de honozatōe parentū. non aut̄ p̄hibet q̄ parentes detronozent nisi p̄ hoc q̄ de honozatōe pena adhibet in lege. et q̄ debitum ē ad humanā salutē vt speret hō morte deo. sūt ad hoc hō inducendus aliquo p̄dictozū modoz q̄ affirmatiue. in quo intelligeretur p̄hibitiō op̄p̄ta.

Ad sc̄d̄m sic proceditur

Videt q̄ de timore non fuerit dandū aliqd̄ p̄ceptum s̄ lege. Timor enī dei est de his q̄ sūt p̄ambula ad legē. cuz sit initium sapiē. sed ea q̄ sūt p̄ambula ad legē nō cadūt sub p̄ceptis legis. ergo de timore nō est dandū aliqd̄

p̄ceptum legis. ¶ De terea posita causa p̄nt̄ effectus. sed amor est causa timoris. ois enī timor ex aliquo amore p̄cedit. vt dicit Auḡ in li. lxxxiij. q. ergo posito p̄cepto de amore. sup̄flū fuisse p̄cipe timore. ¶ De terea rōri aliq̄ mō opponit p̄sumptio. sed nulla p̄hibitiō inuenit i lege de p̄sumptōe data. ergo videt q̄ nec de timore aliqd̄ p̄ceptū dari debent. Sed p̄ta est qd̄ d̄ Deum. et. Et nunc sc̄l̄ quid d̄ns reus tu? p̄nt̄ a te nisi vt timeas d̄nm teū nū. sed illud a nobis requirit qd̄ nobis p̄cepit obseruā dum. ergo sub p̄cepto cadit q̄ aliqd̄ timeat deū. ¶ R̄sio hō dicendū q̄ duplex est timor. sc̄l̄ et filialis. Sic aut̄ aliqd̄ inducūt ad obseruānā p̄ceptoz legis p̄ spem p̄m̄io num. ita etiā inducūt ad legis obseruānā p̄ timore p̄nt̄. q̄ est timor sc̄l̄. Et sicut p̄t p̄m̄ p̄dicta an ipsa legislatōe nō sūt p̄ceptū dandū de actu spei. sed ad hoc fuerūt hōies inducēdi p̄ p̄missa. ita nec de timore q̄ respicit penā sūt p̄ceptū dandū p̄ p̄cepti modū. sed ad hoc fuerūt hōies inducēdi p̄ cōm̄m̄atōz penā. qd̄ sūt factū et in ipsis p̄ceptis decalogi. et postmodū p̄sequēt̄ in sc̄d̄m̄ legis p̄ceptis. Sed sic sapiētes et p̄bete p̄sequēt̄ intendentes hōies stabilire in obseruānā legis. documēta tradidērūt de spe p̄modū amonitiōis vel p̄cepti. ita etiā et de timore. sed timor filialis q̄ reuerentiā exhibet deo ē quasi quodā dā gen̄ ad dilectōe dei et principū quoddā oim̄ eozū q̄ i dei obseruā reuerentiā. et ideo de rōre filiali dant̄ p̄cepta i lege sic de dilectōe. q̄ vniq̄ ē p̄ambulū ad exteriorez actū q̄ p̄ceptiatur in lege. ad quos p̄nt̄ p̄cepta decalogi. et ideo in auctoritate legis inducitur requiritur ab hōmine timor. et vt abulet i via dei colēdo ipsū. et vt diligat ipsum. ¶ Ad primū ergo dicendū q̄ timor filialis ē qd̄ d̄m p̄ambulū ad legē. nō sicut ext̄m̄ sc̄l̄ aliqd̄ sed sicut principū legis. sic etiā dilectio. et rō de vtroq̄ d̄m̄ ut p̄cepta q̄ sūt quasi qdā p̄cepta cōm̄m̄ia totius legis. ¶ Ad sc̄d̄m dicendū q̄ ex amore sequitur timor filialis. sicut etiā et alia bona opa q̄ ex charitate sūt. et ideo sic post p̄ceptū charitatis dantur p̄cepta de alijs actibz virtutū ita etiā sūt dantur p̄cepta de timore et amore charitatis sicut etiā in sc̄d̄m̄ demonstratū nō sufficit ponere p̄cepta prima. nisi etiā ponant̄ adūsōes q̄ ex his sequuntur vel p̄m̄ie vel timore. ¶ Ad tertiū dicendū q̄ inducitur ad timore sufficit ad excludendū p̄sumptōe. sicut etiā inducto ad spem sufficit ad excludendū desperatiōnem vt dictum est. ¶ Questio. XXIII.

Consequenter consi

derādum ē de charitate. Et primo de ipsa charitate. sc̄do de dono sapie ei cor̄ respōdēte. Circa primū p̄siderāda sūt q̄nq̄. p̄io de ipsa charitate. sc̄do de obi ceto charitatis. tertio de actibz eius. q̄to de vitijs oppositis. quinto de p̄ceptis ad hoc p̄tinentibz. ¶ Circa primū est duplex p̄sideratiō. ¶ Prima qd̄ de ipsa charitate p̄m̄ se. sc̄da de charitate p̄ceptatōz ad subiectū. Circa primū queruntur octo. p̄io virtū charitatis sit amicitia. sc̄do virtū sit aliqd̄ creatum in aīa. tertio virtū sit virtus q̄to virtū sit virtus specialis. quinto virtū sit vna virtus. sexto virtū sit maxima virtutū. septimo virtū sine ea possit esse aliqua vera virtus. octavo virtū sit forma virtutum.

Ad primum sic procedit

Videt q̄ charitas nō sit amicitia. Amicitia enī ē ita p̄m̄ amicitie sicut p̄m̄ie amico. vt dicit philo. in viij. e. b. co. sed charitas est hōis ad deum et ad angelos. quoz non ē

eum hoibz conuersatio. vt dicitur Daniel. ij. Ergo charitas non est amicitia. **P**roterea amicitia non est sine reamatio ne. vt dicitur in. viij. et. b. sed charitas bene est ad inimicos. **F**in illud. Mat. v. Diligite inimicos vestros. ergo charitas non est amicitia. **P**roterea amicitie tres sunt species secundum philosophum. viij. et. b. scilicet amicitia delectabilis vniuersalis et honesta. hanc charitas non est amicitia vniuersalis aut delectabilis. **D**icit enim Ieronimus epistola ad Paulinum quod ponitur in principio biblie. Illa est vera necessitudo et honesta gloriose copulara. quia non vtilitas rei familiaris. non presentia in corpore. non subdola et palpalis adulatio. sed dei timor et diuina scripturarum studia paliantur. sicut etiam non est amicitia honesta. quia charitate diligimus etiam peccatores amicitia vero honesta non est nisi ad virtuosos. vt dicitur in. viij. et. b. ergo charitas non est amicitia. **S**ed contra est quod Ieronimus. dicit. Jam non dicam vos seruos. sed amicos meos. sed hoc non dicitur eis nisi ratione charitatis. ergo charitas est amicitia. **R**ursus dicendum quod secundum philosophum. viij. et. b. non dicitur amor hanc rationem amicitie. sed amor quod est cum beneuolentia quasi scilicet amamus aliquem. vt ei bonum velimus. si autem rebus amamus non bonum velimus. sed ipsum eorum bonum nobis velimus. sicut dicimus amare vinum aut equum aut aliquid bene dicitur. non est amor amicitie sed cuiusdam concupiscentie. **R**idiculi enim est dicere quod aliquid habeat amicitiam ad vinum vel ad equum. **S**ed nec beneuolentia sufficit ad rationem amicitie. sed requiritur quedam mutua amatio. quia amicus est amico amicus. **A**lio autem mutua beneuolentia fundatur super aliquam communem rationem. **L**u ergo sit aliqua communis ratio bonis ad deum secundum quod nobis suam beatitudinem communicat super hanc communicationem oportet aliquam amicitiam fundari. **D**e qua quidem communicatione dicitur. **L**ad. **L**oz. i. Fidelis deus proque vocati estis in societate filij eius. **A**mor autem super hanc communicationem fundatur est charitas. **U**bi manifestum est quod charitas amicitia quodammodo est bonis ad deum. **A**d primum ergo dicendum quod duplex est bonis vita. **U**na quidem exterior secundum naturam sensibilem et corporalem. et secundum hanc vitam non est nobis communicatio vel presentatio cum deo et angelis. **A**lia autem est vita bonis spiritualis secundum mentem. et secundum hanc vitam est nobis presentatio et cum deo et angelis. in presentia quidem statum impescere. **U**bi dicitur. **P**robil. iij. **A**lia presentatio in celis est. sed ista presentatio presentatur in patria. quasi serui eius seruiert deo. et videbunt faciem eius. vt dicitur. **A**post. vl. et ideo hic est charitas impescere. sed presentatur in patria. **A**d secundum dicendum quod amicitia se extendit ad aliquid dupliciter. **U**no modo respectu sui ipsius. et sic amicitia nunquam est nisi ad amicum. **A**lio modo se extendit ad aliquid respectu alterius persone. sicut si aliquid hanc amicitiam ad aliquid quod bonum ratione cuius diligunt omnes ad illud bonum presentatur. si tunc filios. siue seruos. siue qui littere etiam attendentes. et tanta potest esse dilectio amici quod presentatur amicum bene quod ad ipsius presentatur. etiam si nos offendat vel odiat. et hoc modo amicitia charitatis se extendit etiam ad inimicos quos diligimus ex charitate in ordine ad deum ad quem presentatur bene amicitia charitatis. **A**d tertium dicendum quod amicitia honesta non habetur nisi ad virtuosum sicut ad principalem personam sed eius intuitu diligunt ad eum amentes. et si non sine virtuosum. **E**t hoc modo charitas quod maxime est amicitia bonis non se extendit ad peccatores quos ex charitate diligimus propter deum.

Ad secundum sic procedit

Quid est quod charitas non sit aliquid creatum in anima. **D**icit enim Augustinus in. viij. de trinitate. **Q**ui primum diligit et sequens est et ipsam dilectionem diligit. deus autem dilectio est. conse-

quens est ergo vt seipsum deum diligit. **E**t. xv. de trinitate. dicitur. **I**ta dicitur est. deus charitas est. sicut dicitur est. deus spiritus ergo charitas non est aliquid creatum in anima. sed est ipse deus. **P**roterea deus est spiritualiter vita anime. sic anima vivificat corpus per seipsum. ergo deus vivificat animam per seipsum. vivificat autem eam per charitatem. **F**in illud. i. **J**o. iij. **N**os scimus quoniam translati sumus de morte ad vitam. quoniam diligimus fratres. ergo deus est ipsa charitas. **P**roterea nihil creatum est infinite virtuosum. sed magis ois creatura est vanitas. charitas autem non est vanitas sed magis vanitati repugnat et est infinite virtuosum. quia anima bonis ad bonum infinitum perducit. ergo charitas non est aliquid creatum in anima. **S**ed contra est quod Augustinus dicit in. iij. de doctrina christiana. **C**haritate voco motum animi ad fruendum deo pro ipso. sed motus animi est aliquid creatum in anima. ergo charitas est aliquid creatum in anima. **R**ursus dicendum quod magis presentatur hanc questionem in. viij. dist. primi. **L**u. iij. et ponit quod charitas non est aliquid creatum in anima. sed est ipse spiritus sanctus. **M**entem inhabitans nec est sua intentione quod iste motus dilectionis quo deum diligimus sit ipse spiritus sanctus. sed quod iste motus dilectionis est a spiritus sancto. non mediante aliquo habitu. sicut a spiritus sancto sunt alij actus virtuosum medianibus habitibus aliarum virtuosum. pura fidei aut spei. aut aliorum alterius virtuosum. et hoc dicebatur propter excellentiam charitatis. **S**ed si hoc recte consideret. hoc magis redoundat in charitatis deitatem. non enim motus charitatis ita procedit a spiritus sancto mouente humanam mentem quod humana mens sit mota in nullo modo sit principium huius motus. sic cum aliquid corpus mouet ab aliquo exteriori mouente. hoc enim est contra rationem voluntatis cuius oportet principium in ipso esse. sic supra dicitur est. **U**bi sequeret quod diligere non esset voluntatum quod implicat contradictionem. cum amor de sui ratione importet quod sit actus voluntatis. **S**icut enim non potest dici quod sic moueat spiritus sanctus voluntatem ad actum diligendum sic mouet instrumentum. quod si sit principium actus. non tamen est in ipso agere vel non agere. sicut tolleret voluntatem et excluderet motum. **U**bi tamen supra habitum est quod dilectio charitatis est actus mercedi. sed oportet quod sic voluntas moueat a spiritus sancto ad diligendum quod etiam ipsa sit efficiens hunc actum. **N**ullus autem actus perfecte producit ab aliqua potentia actus. nisi sit ei conaturalis potestatem formam que sit principium actionis. **U**bi deus qui oia mouet ad debitos fines singulis rebus indidit formas per quas inclinant ad fines sibi presentatur ad deo. et secundum hoc disponit oia suauiter. vt dicitur. **S**apie. viij. **D**ianostes est autem quod actus charitatis excedit naturam potentie voluntatis. nisi ergo aliqua forma supraderec naturalis potentie per quam inclinaret ad dilectionis actum. secundum hoc esset actus iste imperfectio actus naturalis et actus aliarum virtuosum. nec etiam facilis et delectabilis. quod potest esse falsum. quia nulla virtus hanc tantam inclinationem ad suum actum sic charitatis. nec aliqua ita delectabilis operatur. **U**nde maxime necesse est quod ad actum charitatis in nobis existat aliqua habitus forma supraderec potentie naturali indinans ipsam ad charitatis actum. et facies eam proprie et delectabiliter operari. **A**d primum ergo dicendum quod ipsa essentia diuina charitatis est sic et sapia est. et sicut bonitas est. **U**bi sic dicimus boni bonitatis est deus. et sapiens sapia est deus. quia bonitas qua formaliter boni sumus est participatio quedam diuine bonitatis. et sapia qua formaliter sapiens sumus est participatio quedam diuine sapientie. ita etiam charitas qua formaliter diligimus primum est quedam participatio diuine charitatis. **D**icitur enim modus loquendi presentatur est apud **A**laromicos

quorum doctrinis imbutus fuit Aug^o. quod quidam no aduertentes. ex verbis eius sumplerit occasione etandi Ad scdm dicendu qd deus est vita efectiue. et sic per charitate. et corpus p aiam. sed formaliter charitas est vita sic. sicut et aia corpus vnde p hoc pot' cludi qd sicut aia immediate vnit' corpi in charitas aie. Ad tertiu dice dum qd charitas opat' formaliter. efficacia aut' forme est fm virtute agens q inducit formam. et ideo p qd charitas si est infinita. sed facit effectum infinitum dum coniungit aiaz do iustificando ipsam hoc demonstrat infinitate virtutis diuine que est charitas actio.

Ad tertiu sic proceditur

Uides qd charitas no sit virtus. Charitas eni amicitia e quedam. sed amicitia a philosophis no ponit virtus. vt in li. ethicor' p3. nec eni connumerat' inter virtutes morales ne qd etiā inter intellectuales. ergo etiā ne qd charitas est virtus. Preterea virt' est vltimū potētie. vt dicitur in li. de celo et mundo. sed charitas no est vltimū. sed magis gaudiū et par. ergo vides qd charitas no sit virtus sed magis gaudiū et par. Preterea ois virtus est quidā habitus ac cidental'. sed charitas no est habitus accidentalis. cū sit nobilior ipa aia. nullū aut' accidens est nobilior subiecto. ergo charitas no est virtus. Sed pta est qd Aug^o dicit in li. de morbo ecclē. Charitas est virt' que cū nra affectio est rectissima. coniungit nos deo qd cum diligim'. Rñsio dicendū qd diuini actus bonitate hnt fm qd regulant' debita regula et mēsurā. et ideo humana virt' que est principiu oim bonor' actuum bonis consistit in attingendo regulam humanor' actuum. que quidē est duplex. vt supra dictū ē scz humana rō. et ipe deus. vnde sic virtus moralis diffinit' p hoc qd est fm rē rōnem. vt p3 in. ij. ethicor'. ita etiā am attingere deū pstituit rōnem virtutis. sic e. iam supra dictū est de fide et spe. vñ cum charitas attingit deū. qd coniungit nos deo. vt p3 p auctoritate. Aug^o inducitur conse quens est charitatem esse virtutes. Ad pmiū ergo dicendū qd philoso. in. viij. etiā non negat amicitia esse virtutem. sed dicit qd est virtus vel cū virtute. Posset eni dici qd est virtus moralis circa operationes qd sūt ad aliū. sub alia rōne qd iusticia. nā iusticia est circa oparōes que sūt ad aliū sub rōne rebū legalis. amicitia aut' sub rōne cuiusdā rebū amicitabil' et moral' vel magis sub rōne beneficij gratiū vt p3 p philo. viij. ethic'. Potest tñ dici qd non ē virtus p se ab alijs distincta. non eni h' rōnem laudabilis et honestū nisi ex obiecto. fm qd fundat' sup honestate virtutū qd patet ex hoc qd non quilibet amicitia habet rōnem laudabilis et honestū. sicut p3 in amicitia telestabilis et vtilis vñ amicitia virtuosa magis est aliqd pns ad virtutes qd sit virtus. nec est simile de charitate qd non fundat' pncipaliter sup virtutē humanā. sed sup bonitatem diuinam. Ad scdm dicendū qd eiusdē virtutis ē diligere aliquez et gaudere de illo. Nā gaudiū amorē psequit'. vt supra habitū et sic cum de passionib' ageret. et ideo magis ponitur virtus amor qd gaudiū qd est amoris effectus. Quamū aut' qd ponit in rōne virtutis no importat ordinē effectus sed magis ordinē excessus cuiusdā. sic centum lib'ze excedunt quadraginta. Ad tertiu dicendū qd oē accidens fm suū esse est in se sub stantia. qd substantia est ens p se. accidens aut' in alio. sed fm rōnem sui speciei accidens qui dem qd causat' ex pncipijs subiecti est indigni' subiecto sicut effectus causa. accidens aut' qd causat' ex pncipione alienius superioris nature. est dignius subiecto in qdum est

similitudo superioris nature. sicut lux dyaphano. Et hoc modo charitas est dignior aia in qdum est participatio qdum spiritus sancti.

Ad quartū sic procedit

Uides qd charitas non sit virtus specialis. Dicit eni Jerro. Ut breuiter oim virtutū diffinitionē cōplectar. virt' est charitas qua diligit deus et primus. Et Aug^o dicit in li. de morbo ecclē. qd virtus est ordo amoris. sed nulla virtus spālis ponit in diffinitione virtutis cōmuniū. ergo charitas non est specialis virtus. Preterea illud qd se extēdit ad opam oim virtutum. fm illud. i. ad 2. cor. xij. Charitas pax est. benigna est et c. Extendit se etiā ad oia opa humana. fm illud. i. ad 2. cor. xl. Oia eni opa vestra in charitate fiant. ergo charitas no est special' virtus. Preterea pcepta legis tridecant actus virtutū. sed Aug^o in li. de psecutione biane iusticie. dicit qd general' iussio est. diliges. et generalis pbitio. no concupisces. ergo charitas non est generalis virtus. Sed pta nullū lum generale cōnumerat' special'. sed charitas pnumerat' specialib' virtutib'. s. spei et fidei. scdm illud. i. ad 2. cor. xij. Hunc aut' manet fides spes charitas tria lxx. ergo charitas est spālis virtus. Rñsio dicendū qd actus et habitus specificant' p obiecta vt ex supra dictis p3. pmiū autē obiectū amoris est bonū vt supra habitū est. et ideo vbi ē specialis rō boni ibi est rō amoris. Bonū aut' diuini in qdum est beatitudinis obiectū h' specialem rōnem boni. et rō amor' charitatis qd est charitas bonis boni. est special' amor' vñ et charitas est spālis virtus. Ad pmiū ergo dicendū qd charitas ponit in diffinitione oim virtutis. no qd sic essent alie ois virt'. sed qd dependēt ab ea aliquant' oim virtutes. vt infra dicit'. sicut etiā prudētia ponit in diffinitione virtutū moralium. vt p3 in. ij. ethic'. eo qd virtutes morales dependēt a prudētia. Ad scdm dicendū qd virtus vel ars ad quā pntur finis vltimus impar virtutibus vel actibus ad quos pntur alij fines secundarij. sic militaris impar equestri. vt dicit' in. i. ethic'. et ideo quia charitas h' pro obiecto vltimū finem humane vite. s. beatitudinē eternam. ideo extēdit se ad actus totius humane vite pmodū imperij. non quasi immediate eliacōs oēs actus virtutū. Ad tertiu dicendū qd pceptū de diligēdo deū esse iussio generalis. qd ad hoc reducitur oia alia pcepta sicut ad finem. scdm illud. i. ad 2. timo. i. Finita pcepta charitas est.

Ad quintū sic procedit

Uides qd charitas non sit vna virtus. Habitus eni diffinit' scdm obiecta. sed duo sunt obiecta charitatis deus et primus. que in infinitū adinuicē distāt. ergo charitas non est vna virtus. Preterea diuersos obiecta diuersificat' habitū. etiā si obiectū sit realit' idem. vt ex supra dictis p3. sed multe sunt rōnes diligēdi deū. qd ex fin' gulis bñficijs eius pceptis rebū res sumus dilectōis ipsius. ergo charitas non est vna virtus. Preterea sub charitate includit' amicitia ad pmiū. sed philo. viij. ethic'. ponit diuersas amicitie spēs. ergo charitas non est vna virtus. sed multiplicat' in diuersas spēs. Sed contra. Sic obiectū fidei est deus. ita et charitatis. sed fides est vna virtus. propter vnitatē diuine bonitatis. fm illud ad Ephe. iij. Vna fides. ergo etiā charitas est vna virtus. ppter vnitatē diuine bonitatis. Rñsio dicendū qd charitas

sicut dictum est. est quedam amicitia hominis ad deum.
omne aut amicitia species accipiunt quidem. vno modo
to fin diuersitatem finis. et fin hoc dicitur tres species
amicicie. familiaris vltio delectabilis et bonestis. Alio mo
fin diuersitate comunicacionis. in quibus amicitie fundant.
sicut alia spes amicitie est sanguineorum. et alia pccatiu aut
pegrinantiu. quare vna fundat sup comunicacione naturali.
alia sup comunicacione auli vel pegrinacionis. vt pz p
pbilo. in. viij. et bicoz. Neuno aut istoz modozum cbari
ritas p diuidi in plura. nam cbaritatis finis est vnus. s di
vina bonitas est ena et vna comunicatio beatitudinis et
ne sup quam bec amicitia fundat. Un relinquit q cbari
tas est simplr vna virtus non distincta in ples species.

Ad primum ergo dicendum q ratio illa dicitur pcederet
si deus et pmi ex equo essent cbaritatis obiecta. hoc aut
non est verum. sed de est principale obiectu cbaritatis. p
rimus aut ex cbaritate diligit ppter deum. Ad scdm di
cendum q cbaritate diligit deus ppter seipm. Un vna sola
ro diligedi attendit principlr a cbaritate. s. diuina bonitas
que est ei substantia. fm illud ps. Cofitemini dno qm bo
nus. Alie aut rones ad diligendum inducentes vel debitu
dilectois facientes sunt secundarie et psequeres ex prima
Ad tertium dicendum q amicitie humane de qua pbilo.
loquit est diuersus finis et diuersa comunicacio. qd i cba
ritate locu no bz. vt dicitur. et ideo no est similis ratio.

Ad sextum sic proceditur

videt q cbaritas no sit excellentissima virtutu. Altoris
eni potente altior est virtus. sicut et altior opatio. sed in
lectus est altior voluntate. qz dirigit ipam. ergo fides
que est in intellectu est excellentior cbaritate que e in volu
tate. Preterea illud p quod aliud opaf videt eo esse s
ferius. sicut minister p quem dno aliqd operaf est inferi
or dno. sed fides p cbaritate opaf. vt habet ad Gal. v. et
go fides est excellenior cbaritate. Preterea illud qd se
bz ex additoe ad aliud videt esse pccius. sed spes videt
se hie ex additoe ad cbaritate. nam cbaritatis obiectu est
bonu. spei aut obiectu est bonu arduu. ergo spes est excelle
nior cbaritate. Sed pta e qd dicit. i ad loz. n. Na
tor hoz cbaritas. Ratio dicendum q cum bonu in hna
no actu attendat fm q regulam i debira regula. necesse e
q virtus hna que est principiu bonoz actu pstat i at
tingedo humano actu regulam. Est aut duplex regula
humano actu. vt supra dicitur. s. i. ro humana et deus.
sed deus est prima regula a qua ena humana ro regulada
e. et ideo virtutes theologic que consistit in attingedo illa
regulam primam eo q earum obiectu est deus excellen
tiores sunt virtutib moralib vel intellectualib que co
sistit in attingedo tonem humanam. ppter qd opet q ena
inet ipas virtutes theologicas. illa sit potior q magis de
um attingit. sp aut id quod est p se. maius est eo qd est p
aliud. Fides aut et spes attingunt quide deu fm q ex ipso
puent nobis vel cognitio ven vel adeptio boni. sed cbari
tas attingit ipm deum vt in ipso sistat. non vt ex eo aliqd
nobis pueniat. et ideo cbaritas e excellentior fide et spe. et
p sequeres oibus alijs virtutib. sicut etiam prudentia que
attingit tonem scdm se e excellentior qz alie virtutes mo
rales que attingunt ratione scdm q ex ea mediu pstituitur
in opationib vel passionib humanis. Ad primum ergo
dicendum q opatio intellectus complet fm q intellectus
e in intelligent. et ideo nobilitas opationis intellectualis
attendit fm in enlum intellectus. et opatio aut voluntas

et conuulter virtutis appetitue pfect et in dinat de ap
perit ad rem sicut ad terminu. ideo dignitas opationis
appetitue attendit fm rem que est obiectu opationis. ea
aut que sunt infra aiam nobilitati mo sunt in aia qz in seip
sis. qz vnum quodqz e in aliquo p modum eius in quo e.
vt habet in li. de causis. qz vero sunt supra aiam. nobilitati
modo sunt in seipsis qz sunt in aia. et ideo eoz que sunt in
fra nos nobilitior e cognitio qz dilectio. ppter qd pbiloso. i
vij. et bico. Preterit virtutes intellectuales moraliu. sed
eoz que sunt supra nos et p pue dilectio dei cognitio p
sest. et ideo cbaritas e excellentior fide. Ad scdm dicen
du q fides non opaf p dilectione sicut p instrumentu. vt
dno p seipm. sed sicut p formam ppiam. et ideo ro non se
quit. Ad tertiu dicendum q id e bonu e obiectum cbari
tatis et spei. sed cbaritas importat vmonem ad illud bonuz
spes aut distantiā quandā ab eo. et inde e q cbaritas non
respicit illud bonu vt arduu. sicut spes. qd eni iam vnitu e
non habet rationem ardui. et hoc apparet q cbaritas est
perfectior spe.

Ad septimum sic procedit

videt q sine cbaritate possit esse aliqua vera virtus. Vir
tutis eni ppiu e bonu actum pducere. sed illi qui no ba
bent cbaritate faciunt aliquos bonos actus. puta dum nu
du vestiunt. famelicu pascunt. et silia opant. ergo sine cbari
tate pot esse aliqua vera virtus. Preterea cbaritas no
pot esse sine fide. pcedit eni ex fide no ficta. vt aplo dicit. i
ad Romo. i. sed in infidelib pot esse vera castitas dum
peccipicentias cobibet. et vera iusticia du tece iudicat. et
go vera virtus pot esse sine cbaritate. Preterea scia et
ares virtutes quedā sunt. vt pz in. vi. et bico. sed hmoi inue
niunt in hoibus pcorib non hntib cbaritate. ergo vera
virtus pot esse sine cbaritate. Sed pta e qd aplo dicit.
i. ad loz. vij. Si distribuero in citos paupm oes fa
cultras meas. et si tradidero corpus meū. ita vt ardeam
cbaritate aut non habea. nihil mibi pdeit. sed virtus vera
multu pdeit. fm illud Sap. vij. Sobrietate et iusticiaz
docet prudentia et virtute. quib in vita nihil e vtilius ho
minib. ergo sine cbaritate vera virtus esse no pot. Res
ponso dicendum q virtus ordinat ad bonum. vt supra bay
bitu e. bonum aut principale e finis. nam ea q sunt ad fi
nem. non dicunt bona. nisi in ordine ad finē. sicut ergo du
plex e finis. vltimus et alius. primus. ita ena e du
plex bonu. vnum quide vltimu et vniuersale. et aliud pri
mum et particulare. vltimum quide et principale bonu hoz
minis est dei fruitio. fm illud ps. Vbi adherere deo bo
num e. et ad hoc ordinat homo p cbaritatem. Bonu autz
secundariu et quasi particulare hois pot esse duplex. Vnu
quide quod exere bonum. vt pote ordinabile qz tum e in
se ad principale bonu quod e vltimus finis. Aliud aut e
bonu apparens et non veru. qz abducit a finali bono. Sic
ergo p q virtus vera simpliciter e illa q ordinat ad princi
pale bonum hois. sicut ena pbilo. vij. et bico. dicit q virtus
est dispositio pfecta ad optimu. et sic nulla vera virtus p
esse sine cbaritate. Sed si accipiantur virtutes fm quod e in
ordine ad aliquem finē particularem. sic pot aliqua virtus
dici sine cbaritate in qz tum ordinar ad aliquod particula
re bonum. sed si illud particulare bonum non sit verum
bonum sed apparens. virtus etiam que est in ordine ad
hoc bonum. non est vera virtus sed falsa si militudo vir
tutis. sicut non est vera virtus auaroz prudentia qua
excogitant diuersa genera locellorum. et auarozum iusti

cia qua gratium damnozorum metus contemunt alieno-
rum. et auarozum temperantia qua luxurie que sumptu-
osa est. cobibent appetitum. et auarozum fortitudo qua vt
ait Porzanius. Per mare pauperiez fugiunt psara. pignea
vt Aug⁹ dicit in. in. li. extra Julianu. Si vero illud bonu
priculare sit veru bonu. pura pseruatio ciuitatis vel aliqd
hmoi. erit quidem virtus vera sed imperfecta nisi ferat ad
finale et pfectum bonum. et fm hoc simplr vera virtus sine
charitate esse no pot. Ad primum ergo dicendu qd a-
ctus alicuius charitate carere. vppote cum facit aliquid in
ordine ad id p quod caret charitate. et talis actus sp e ma-
lus. sicut Aug⁹ dicit in. in. extra Julianu. qd actus infide-
lis in qdum est infidelis sp est pccm enam si nudum opij
at. vel quicquid aliud bndi faciat ordinans ad fine sue
fidelitatis. Alius aut potest esse actus charitate carens
non fm id qd charitate caret. sed fm qd habet aliquod ali-
ud donum dei vel fidem vel spem. vel etia vere bonu qd
non totum p pccm tollit. vt supra dictum est. et fm hoc si-
ne charitate. pot quidem esse aliquis actus bonus ex suo
genere. non tñ perfecte bonus. qd deest debita ordinatio ad
vltimu finem. Ad scdm dicendu qd cum finis se habe-
at in agibilibus sicut principiu in speculabilibus. sicut non
pot esse simplr vera scia si velit recta estimatio de primo
et in demonstribili principio. ita no pot esse simplr vera
iusticia aut vera castitas si velit ordinatio debita ad fine q
est p charitatem. quantumcuq aliquis se recte circa alia
habeat. Ad tertiu dicendu qd scia et ars de sui rone ipoz
tant ordine ad aliquod particulare bonum. non aut vlti-
mum finem humane vite. sicut virtutes morales. qd sim-
pliciter faciunt homini bonum. vt supra dictum est et ideo
non est similis ratio.

Ad octauum sic procedit

Videat qd charitas no sit forma virtutu. Forma eni alicui-
us rei. vel est exemplaris vel essentialis. sed charitas no
est forma exemplaris aliarum virtutu. qd sic oportet qd
alie virtutes essent eiusde spei cum ipsa. similiter etia no
est forma essentialis aliarum virtutum. qd non distinguere-
tur ab alijs. ergo nullo modo est forma virtutu. De-
terea charitas ppat ad alias vtutes vt radix et fundamtu.
fm illud. Ephe. in. In charitate radican et fundati. ra-
dix aut vel fundamentu non hz ronen forme. sed magis
ronen materie. qd est prima pars i generatione. ergo cha-
ritas non est forma virtutu. De tercia forma et finis et
efficies non coincidunt in idem numero. vt patz in. q. phi-
sicoz. sed charitas dicit finis et mater virtutum. ergo no
debet dici forma virtutum. Sed contra est qd Ambro-
dicit charitatem esse formam virtutum. Respo dicitur
dum qd in moralibus forma actus attendit principaliter ex
parte finis. Cuius ratio est. qd principium moralium a-
ctuum est voluntas cuius obiectum et quasi forma est fi-
nis. semp aut forma actus consequitur formam agentis.
vnde oportet qd in moralibus id quod var actui ordinem
ad finem ter et formam. Manifestum est aut fm predi-
cta qd p charitatem ordinant actus oim aliarum virtutu
ad vltimum finem. et fm hoc ipsa var formam actus oim
nium aliarum virtutum. et p rante dicit esse forma virtu-
tum. nam et ipse virtutes dicunt in ordine ad actus for-
matos. Ad primum ergo dicendu qd charitas dicit esse
forma aliarum virtutu. non quidem exemplariter aut es-
sentialiter. sed magis effectiue in qdum scz oibus formaz

imponit fm modum predictum. Ad scdm dicendum qd
charitas compafundamento et radice in qdum ex ea lute-
tant et nutriunt oes alie virtutes. et non fm ronen qua su-
damenit et radix bnt ratione caule materialis. Ad ter-
tiu dicendu qd charitas dicit finis aliarum virtutu. qd omnes
alias virtutes ordinat ad fine suum. et qd mater est. qd in
se concipit ex alio. Ex hac aut rone dicit mater aliarum virtu-
tum. qd ex appetitu finis vltimi concipit actus aliarum vir-
tutu impetando ipsis. Questio. XXIII.

Deinde considerandu

Dei de charitate in comparatione ad subiectum.
Et circa hoc querunt duodecim. primo vtruz
charitas sit in voluntate tanq in subiecto. scdo vtruz chari-
tas causef in boie ex actibz precedentibz. vel ex infusioe
diuina. tertio vtruz infundatur fm capacitate naturali. qd
to vtruz augeatur in boie ipsam. quinto vtruz augeatur p
additione. sexto vtruz quolibet actu augeatur. septimo vtruz
augeatur in in kmu. octauo vtruz charitas vie possit esse p-
fecta. nono de diuersis gradibz charitatis. et vtruz charitas
possit diminui. vnde deo vtruz charitas semel habita possit
amitti. duodecimo vtruz amittatur p vnum actuz peccati
mortalis.

Ad primum sic procedit

Videtur qd voluntas non sit subiectu charitatis. Charit-
tas eni amor quida est. sed amor fm philo. est in concupisci-
bili. ergo et charitas est in concupiscibili et non in volun-
tate. De tercia charitas est principalissima virtus. vt
supra dictu est. sed subiectu virtutis est rone ergo videtur
qd charitas sit in rone et no in voluntate. De tercia cha-
ritas se extendit ad oes actus humanos. fm illud. i. ad
Cor. vi. Dia vestra in charitate fiant. sed principiu bur-
manoz actuum est liberum arbitriu. ergo videt qd chari-
tas maxime sit in libero arbitrio sicut in subiecto. et non in
voluntate. Sed contra est qd obiectu charitatis est bonu
num. qd enam est obiectu voluntatis. ergo charitas est in
voluntate sicut in subiecto. Respo dicitur qd cum du-
plex sit appetitus. scilicet sensitiuus et intellectiuus. qui dicitur
voluntas. vt in primo habitu est. vtruzq obiectu est bonuz
sed diuersimode. na obiectu appetitus sensitiui est bonuz
psensum apprehensiu. obiectu vero appetitus intellectiui vel
voluntatis est bonum sub comuni rone boni prout est app-
prehensibile ab intellectu. charitatis autem obiectuz no
est aliqd bonu sensibile. sed bonu diuinu. qd solo intelle-
ctu cognoscitur. et ideo charitatis subiectu no e appetitus
sensitiuus. sed appetitus intellectiuus. i. voluntas. Ad
primum ergo dicendu qd concupiscibilis est pars appeti-
sensitiui. no aut appetitus intellectiui. vt in primo ostensu
est. vñ amor quie in concupiscibili e amor sensitiui boni.
ad bonum aut diuinum qd est intelligibile. concupiscibi-
lis se extendere non potest sed sola voluntas. et ideo con-
cupiscibilis subiectum charitatis esse non potest. Ad
scdm dicendum qd voluntas ena fm philosophu in. in. q.
de anima. in rone est. et ideo p hoc qd charitas est in volun-
tate non est aliena a rone. tamen rone non est regula cha-
ritatis sicut humanarum virtutum. sed regulatur a dei sa-
pientia et excedit regulam ronis humane. fm illud Ephe.
in. Supereminet rem scietie charitatem xpi. vnde non est
in rone sicut in subiecto. sicut prudentia. neqz sicut i re-
gulante. sicut iusticia vel temperantia. sed solum per qua
dam affirmatorem voluntatis ad rationem. Ad tertium

dicendum qd liberum arbitriuz non est alia potentia a voluntate. vt in primo dictum est. et tamen charitas non est in voluntate sicut rationem liberi arbitrii cuius actus est eligere. electio enim est eorum que sunt ad finem. voluntas autem est ipsius finis. vt dicitur in .ij. et .ij. Unde charitas cuius obiectum est finis vltimus. magis debet dici esse in voluntate quam in libero arbitrio.

Ad secundum sic proceditur

Videtur qd charitas non causetur in nobis ex infusione. Illud enim quod est commune omnibus creaturis. naturaliter habetur in eis. sed sicut dicitur in .ij. c. de diu. no. omnibus diligibiliter amabile est bonum diuini quod est obiectum charitatis. ergo charitas in eis nobis naturaliter. et non ex infusione. ¶ Per contra. Quarto aliquod est magis diligibile. tanto facilius diligere potest. sed deus est maxime diligibilis cum sit summe bonus. ergo facilius est ipsum diligere quam alia. sed ad alia diligenda non indigemus aliquid habitum infuso. ergo nec etiam ad diligendum deum. ¶ Per contra. Aplos dicitur ad Timotheum .i. finis precepti est charitas de corde puro et scientia bona et fide non ficta. sed beata tria pertinent ad actus bonos. ergo charitas causatur in nobis ex actibus precedentibus et non ex infusione. ¶ Sed contra est quod aplos dicit Rom. v. Charitas dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum qui datus est nobis. ¶ Respondeo dicendum quod sicut dictum est. charitas est amicitia quedam bonis ad deum fundata super conuersionem beatitudinis eterne. hec autem conuersionis non est secundum bona naturalia. sed secundum bona gratuita. quia vt dicitur Rom. vi. Gratia dei vita eterna. unde et ipsa charitas facultate nature excedit. quod autem excedit nature facultate non potest esse neque naturale neque proportionale naturales acquirunt. quia effectus naturalis non transcedit suam causam. unde charitas non potest neque naturaliter nobis infuse neque per uires naturales est acquirere. sed per infusione spiritus sancti qui est amor patris filii. cuius participatio in nobis est ipsa charitas causata. sicut super dictum est. ¶ Ad primum et ad secundum quod dicitur in .ij. loquitur de dilectione dei que fundatur super conuersionem naturalium bonorum. et ideo naturaliter omnibus in eis est. sed charitas fundatur super quadam conuersionem supernaturalium. unde non est similis ratio. ¶ Ad secundum dicendum quod sicut deus secundum se est maxime cognoscibilis non tamen nobis propter defectum non sicut cognoscitur que dependet a rebus sensibilibus. ita enim deus in se est maxime diligibilis in quantum est obiectum beatitudinis. sed hoc modo non est maxime diligibilis a nobis propter inclinationem affectus nostri ad uisibilia bona unde patet quod ad deum maxime diligendum hoc modo non est in cordibus. ¶ Respondeo dicendum quod charitas infundatur. ¶ Ad tertium dicendum quod cum charitas dicitur in nobis procedere ex corde puro et scientia bona et fide non ficta. hoc referendum est ad actum charitatis qui est perfectissimus exercitatur. vel enim hoc dicitur. quia huius actus disponunt hominem ad recipiendum charitatis infusione. Et similiter etiam dicendum est de eo quod Augustinus dicit quod timor introducit charitatem. et de hoc quod dicitur in glo. Martini .i. quod fides generat spem et spes charitatem.

Ad tertium sic proceditur

Videtur quod charitas infundatur secundum capacitatem naturalium. Dicitur enim Martini .xv. quod dedit unicuique secundum proportionem uirtutis sed charitate nulla uirtus procedit in homine nisi naturalis. quia sine charitate nulla est uirtus vt dicitur est. ergo secundum quantitate uirtutis naturalis infunditur boni charitas a deo.

¶ Per contra. Omniu ordinatoz ad in uice secundum proportionem

tionat primo. sicut videtur quod in rebus naturalibus forma proportionat materie. et in donis gratuitis gloria proportionatur gratie. sed charitas cum sit perfectio nature copulata ad capacitatem naturalem. sic secundum ad primum. ergo videtur quod charitas infundatur secundum naturalium capacitatem. ¶ Per contra. Dicitur et angelis secundum eandem rationem participat beatitudinem quod in uicibus est similis beatitudinis ratio. vt habetur Martini .xv. et .l. u. et .l. sed in angelis charitas et alia dona gratuita sunt data secundum capacitatem naturalium. vt magis dicitur in .dis. secundi libri sententiarum. ergo idem videtur esse in hominibus. ¶ Sed est quod dicitur Job .ij. Spiritus ubi uult spirat. et .i. ad Corinthios .ij. Hec omnia operatur vnus et idem spiritus. diuidens singulis prout uult ergo charitas datur non secundum capacitatem naturalem. sed secundum uoluntatem spiritus sua dona distribuens. ¶ Respondeo dicendum quod uoluntatem rei charitas dependet a propria causa rei. quod uoluntatis causa effectum maiorem producit. charitas autem cum supercedat proportionem nature humane. ut dictum est non dependet ex alio naturali dote. sed ex sola gratia spiritus sancti qui infunditur deus. et ideo charitas charitatis non dependet ex conditione nature uel ex capacitatem naturalis uirtutis. sed solum ex uoluntate spiritus sancti distribuens sua dona. prout uult. ¶ An et aplos dicit ad Ephesios .ij. Unicuique secundum uiam que est gratia secundum mensuram donationis charitatis. ¶ Ad primum ergo dicendum quod illa uirtus secundum quam sua dona datur unicuique est dispositio uel preparatio precedens huius conatur gratia accipiens. sed hanc etiam dispositionem uel conaturum preuenit spiritus sanctus mouens mentem hominis uel plus uel minus secundum suam uoluntatem. ¶ An et aplos dicit ad Corinios .i. Qui dignos nos fecit in patre foris sanctorum in lumine. ¶ Ad secundum dicendum quod forma non excedit materie proportionem sed sunt eiusdem generis. similiter etiam gratia gloria ad idem genus referuntur. quod gratia nihil est aliud quam quidam inchoatio glorie in nobis. sed charitas et natura non pertinent ad idem genus. et ideo non est similis ratio. ¶ Ad tertium dicendum quod angelis est intellectualis nature. et secundum suam conditionem cooperit et ut totaliter fuerat in omni id in quod fertur. ut in primo habuit. et ideo in superioribus angelis fuit maior conatur ad bonum in plenitudine. et ad malum in cadentibus. et ideo superiorum angelorum plures facti sunt meliores. et cadentes facti sunt peiores alios. sed bonum est naturale rationis. cui cooperit esse quicquid in potentia et quicquid in actu. et ideo non oportet quod fuerat totaliter in id in quod fertur. sed eius quod habet meliorem naturam potest esse minor conatur. et e converso ideo non est simile.

Ad quartum sic procedit.

Videtur quod charitas augeri non possit. Nihil enim augetur nisi quantum. duplex autem est quantitas. scilicet dimensiuum et actualis. quantum primum charitatem non uenit cum sit quidam spiritualis perfectio. actualis autem quantitas attenditur secundum obiecta secundum quod charitas non creatur quod minima charitas diligit omnia que sunt ex charitate diligenda. ergo charitas non augetur. ¶ Per contra. Ad quod est in tertio minor non recipit augmentum. sed charitas est in termino quasi maxima quantum et summe amor optimi boni. ergo charitas augeri non potest. ¶ Per contra. Augustinus quidam motus. ergo quod augetur mouetur. quod ergo augetur essentialiter mouetur essentialiter. sed non mouetur essentialiter nisi quod corruptibile uel generatur. ergo charitas non potest augeri essentialiter nisi forte de nouo generetur uel corruptatur. quod est inconueniens. ¶ Sed est quod Augustinus dicit super Job. quod charitas meretur augeri ut aucta mereatur et proficiat. ¶ Respondeo dicendum quod charitas uice potest augeri. Et hoc enim dicimus esse uirtutes quod in deum tendimus qui est uirtutis finis non sicut beatitudinis. in hac etiam uia tanto magis procedimus quanto deo magis appinquamus.

cui non appropinquatur passibus corporis sed affectibus mentis. hanc autem propinquitatem facit caritas. quia per ipsam mens deo unitur. et ideo de ratione caritatis videtur ut possit augeri. si enim non possit augeri. iam cessaret via processus. et ideo apostolus caritatem viam notat dicens. i. ad Cor. xij. **A**dbuc excellenter viam vobis demonstravit. **A**d primum ergo dicendum quod caritatem non solum dicitur diminui sed solum caritas spiritualis. que non solum attendit secundum numerum obiectorum. ut scilicet plura vel pauciora diligantur. sed etiam secundum intensiorem actum. ut magis vel minus aliquid diligatur. hoc modo spiritualis caritas caritatis augetur. **A**d secundum dicendum quod caritas est in summo ex parte obiecti. in quantum scilicet eius obiectum est summum bonum. et ex hoc sequitur quod ipsa sit excellenter alio strans. non tamen est caritas in summo quantum ad intentionem actus. **A**d tertium dicendum quod quidam dixerunt caritatem non augeri secundum suam essentiam. sed solum secundum radicacionem in subiecto vel secundum feruorem. sed hoc propria voce ignorauerunt. cum accidens sit cuius esse est inesse. unde nihil est aliud ipsam secundum essentiam augeri quam ea magis inesse subiecto. quod est magis ea radicari in subiecto. Similiter etiam ipsa essentialiter est spiritus ordinata ad actum. unde idem est ipsam augeri secundum essentiam. et ipsam habere efficaciam ad propiciandum seruicionem dilectionis actum. augetur ergo essentialiter. non quidem ita quod esse incipiat vel esse terminat in subiecto. sicut obiectio illa procedit. sed ita quod magis ac magis in subiecto esse incipiat.

Ad quintum sic procedit

Videtur quod caritas augetur per additionem. Sicut enim est augmentum secundum quantitatem corporalem. ita secundum quantitatem spirituales. sed augmentum quantitatis corporalis fit per additionem. **E**tiam enim philosophus in primo de generatione quod augmentum est pariter magnitudinis additamentum. ergo etiam augmentum caritatis quod est secundum spirituales quantitatem erit per additionem. **P**roterea caritas in anima est quoddam spirituale lumen. secundum illud. i. **J**o. ban. ij. **Q**ui diligit fratrem suum in lumine manet. sed lumen creatur in aere per additionem. sicut in domo lumen creatur alia candela superaccessa. ergo etiam caritas creatur in anima per additionem. **P**roterea. **A**ugere per caritatem ad deum pertinet. sicut et ipsam creare. secundum illud. ij. ad Cor. i. **A**ugebit incrementa frugum iusticie vestre. sed deus primo in fundendo caritatem aliquid facit in anima quod ibi prius non erat. ergo etiam augendo caritatem aliquid ibi facit quod prius non erat. ergo caritas augetur per additionem. **S**ed contra est quod caritas est forma simplex. simplex autem additum simpliciter non facit aliquid maius. ut probatur. i. vi. **P**hy. ergo caritas non augetur per additionem. **R**espondeo dicendum quod omnis additio est aliquid ad aliquid. unde in omni additione oportet saltem intelligere distinctionem eorum quorum unum additur alteri ante ipsam additionem. si ergo caritas addatur caritati. oportet presupponi caritatem additam ut distinctam a caritate cui additur. non quod ex necessitate secundum esse. sed saltem secundum intellectum. possit enim deus etiam quantitatem corporalem augere addendo aliquam magnitudinem non prius existentem. sed tunc creaturam. que quantum prius non fuerit in rebus natura. habet tamen in se unde eius distinctio intelligi possit a caritate cui additur. si ergo caritas addatur caritati oportet presupponere ad minus secundum intellectum distinctionem unius caritatis ab alia. **D**istinctio autem informis est duplex. una quidem secundum speciem. alia autem secundum numerum. distinctio quidem secundum speciem in habitibus est secundum obiectorum diuersitatem. distinctio vero secundum numerum est secundum diuersitatem subiecti. **P**otest ergo contingere quod aliqua

habitus per additionem augetur dum extenditur ad quemdam obiectum ad quem prius se non extendebat. et sic augetur scientia geometrie in eo qui de nouo incipit scire aliquid geometrica que prius nesciebat. hoc autem non potest dici de caritate. quia etiam minima caritas se extendit ad omnia illa que sunt ex caritate diligenda. non ergo talis additio in augmento caritatis potest intelligi presupposita distinctione secundum speciem caritatis addite ad eam cui additur. relinquitur ergo quod si fiat additio caritatis ad caritatem quod hoc fit presupposita distinctione secundum numerum que est secundum diuersitatem subiectorum. sicut albedo augetur per hoc quod albus additur alio quibus hoc augmento non fiat aliquid magis albus. **S**ed in hoc proposito dici non potest. quod subiectum caritatis non est nisi mens rationalis. unde tale caritatis augmentum fieri non potest. nisi per hoc quod una mens rationalis alteri addatur. quod est impossibile. quantum enim si esset possibile tale augmentum faceret maiorem diligentem. non autem magis diligentem. **R**elinquitur ergo quod nullo modo caritas augetur potest per additionem caritatis ad caritatem sicut quidam ponunt. **S**ic ergo caritas augetur solum per hoc quod subiectum magis ac magis participat caritatem. id est secundum quod magis reductur in actum illius et magis subditur illi. hoc enim est augmentum modus spiritus cuiuslibet forme que intenditur eo quod esse huius forme totaliter consistit in eo quod imbetur suscipibili. et ideo cum magnitudo res sequitur esse ipsi. forma enim est maior. hoc est eam magis inesse suscipibili. non autem aliam formam aduenire. hoc enim esset si forma haberet aliquam quantitatem ex se ipsa non per comparationem ad subiectum. **S**ic ergo caritas augetur per hoc quod intendit in subiecto. et hoc est ipsam augeri secundum essentiam non autem per hoc quod caritas addatur caritati. **A**d primum ergo dicendum quod caritas corporalis habet aliquid incrementum est caritas. et aliquid incrementum caritatis talis incrementum est caritas habet quod sit distinguibilis secundum situm vel secundum numerum. et ideo hoc modo proceditur augmentum magnitudinis per additionem. ut patet in animalibus. incrementum vero est forma accidentalis est distinguibilis secundum lumen secundum subiectum. et secundum hoc habet primum augmentum sicut et alie forme accidentales per modum intentionis eius in subiecto. sicut patet in his que raro sunt. ut probatur in i. **P**hy. et similiter scientia habet quantitatem in quantum est habitus ex parte obiectorum. et sic augetur per additionem incrementum aliquis plura cognoscit. habet etiam quantitatem incrementum est quedam forma accidentalis ex eo quod uest subiecto. et secundum hoc augetur in eo qui certus eadem substantia cognoscit nunc quantum prius. similiter etiam caritas habet duplicem quantitatem sed secundum eam que est ex parte obiecti non augetur. ut dictum est. unde relinquitur quod per se lam intentionem augetur. **A**d secundum dicendum quod additio luminis per lumen potest intelligi sic quod intenditur in aere propter diuersitatem luminantium causantium lumen. sed talis distinctio non habet locum in proposito. quia non est nisi unum luminare influens lumen caritatis. **A**d tertium dicendum quod infusio caritatis importat quendam mutationem secundum habere caritatem et non habere. et ideo oportet quod aliquid adueniat quod prius infusum. sed augmentatio caritatis importat mutationem secundum magis et minus habere. et ideo non oportet quod aliquid infusum quod prius non infusum. sed quod magis infusum quod prius minus inerat. et hoc est quod facit deus caritatem augendo. scilicet quod magis infusum. et quod perfectius similitudo spiritus rationali parti capere in anima.

Ad sextuz sic proceditur.

Uidet qd quilibet actu charitatis charitas augetur. Quid enim potest id quod maius est. potest id quod minus est. sed quilibet actus charitatis potest mereri vitam eternam quod maius est quam simplex charitatis augmentum. quod vita eterna induit vitam charitatis perfectionem. ergo multo magis quilibet actus charitatis charitatem auget. **Preterea.** Sicut habemus virtutem a cognitione generaliter ex actibus. ita etiam augmentum charitatis causatur a actu charitatis. sed quilibet actus virtuosus operatur ad virtutis generationem. ergo etiam quilibet actus charitatis operatur ad charitatis augmentum. **Preterea.** Ergo dicitur quod in via dei stare retrocedere est. sed nullus virtuosus actus charitatis retrocedit. ergo quilibet actus charitatis operatur ad charitatis augmentum. **Sed contra est quod effectus non excedit virtutem causam. sed quilibet aliquis actus charitatis cum aliquo tempore vel remissione committitur. non ergo producit ad excellentiorem charitatem. sed magis disponit ad minorem. **Responsum.** dicendum quod augmentum spiritus charitatis quodammodo simile est corporali augmento. augmentum autem corporale in animalibus et plantis non est motus continuus. ita. si quod si aliquod tantum augetur in tanto tempore. necesse sit quod proportionaliter quilibet parte illius aliquid augetur. sicut contingit in motu locali. sed per aliquod tempus natura operatur disponens ad augmentum et nihil augens actu. et postmodum producit in effectum id ad quod disposuerat augendo ipsum animal vel plantam in actu. ita etiam non quilibet actus charitatis charitatem augetur. sed quilibet actus charitatis disponit ad charitatis augmentum. in quantum ex uno actu charitatis homo redditur participans iterum ad agendum secundum charitatem. et habitatur crescenter bono paupit in actu feruentiore dilectionis quousque conuenit ad charitatis perfectionem. et tunc charitas augetur in actu. **Ad primum ergo dicendum quod quilibet actus charitatis meretur vitam eternam non quidem statim exhibendam. sed suo tempore. similiter etiam quilibet actus charitatis meretur charitatis augmentum. non tamen statim augetur. sed quod aliquis conatur ad bonum augmentum. **Ad secundum dicendum quod in generatione virtutis a cognitione non quilibet actus complet generationem virtutis. sed quilibet operatur ad eam ut disponens. et virtus qui est perfectio agens in virtute omnium precedentium reducit eam in actu. sicut etiam est in multis virtutibus cavanis bus lapide. **Ad tertium dicendum quod in via dei procedit aliquid. non solum virtus actu charitatis eius augetur. sed etiam virtus disponit ad eius augmentum.********

Ad septimum sic proceditur

Uidet quod charitas non augetur in infinitum. Quis enim motus est ad aliquem finem et terminum. ut dicitur in. ii. meta. p. b. si augmentum charitatis est quidam motus. ergo tendit ad aliquem finem et terminum. ergo charitas in infinitum non augetur. **Preterea.** Nulla forma excedit capacitatem sui subiecti. si capacitatis creature rationalis que est subiectum charitatis est finita. ergo charitas in infinitum augeri non potest. **Preterea.** Quod finitum per se augmentum potest contingere ad charitatem alterius finitum quousque maioris. nisi forte id quod accrescit per augmentum semper sit minus et minus. sicut philosophus dicit in. iii. p. b. quod si vni linee addatur quod subtrahatur ab alia linea que in infinitum diuiditur. in infinitum additio facta nunquam contingit. **Responsum.** dicendum quod perfectio charitatis que est composita ex duabus lineis diuersis. scilicet ex qua additur. et ea cui additur quod ex alia subtrahitur. quod in proposito non contingit. non enim necesse

est ut finis charitatis augmentum sit minus. **Responsum.** sed magis probabile est quod sit equalis aut maius. cum ergo charitas patrie sit quiddam finitum. sed charitas vie in infinitum augeri potest sequitur quod charitas vie possit sibi ad equare charitatem patrie quod est inueniens. non ergo charitas vie in infinitum potest augeri. **Sed contra est quod apostolus dicit ad. i. cor. i. ii. Non quod iam acceperim. aut iam profecerim. sequo. aurem si quod modo comprehendam. ubi dicitur glo. Nemo fidelium et si multum profecerit dicat sufficit mihi. qui enim hoc dicit de via ante finem. ergo semper charitas in via potest magis ac magis augeri. **Responsum.** dicendum quod terminum augmentum alicuius forme potest pluri multiplicari. Uno modo ex ratione ipsius forme que habet terminatam mensuram ad quam cum puenit siue rit non potest ultra procedi in forma. sed si ultra processum siue rit puenit ad aliam formam. sicut patet in pallore cuius terminus per continuam alterationem aliquid transit vel ad albedinem vel ad nigredinem pueniens. Alio modo ex parte agens cuius virtus non se extendit ad vltimum augmentum formam in subiecto. Tertio ex parte subiecti quod non est capax vltionis perfectionis. nullo autem illorum modorum imponitur terminum augmentum charitatis in statu vie. ipsa enim charitas secundum rationem proprie spiritus terminum augmentum non habet enim participatio quodam in finem charitatis que est spiritus sanctus. similiter etiam causa agens charitatem est infinita et tunc. scilicet. similiter etiam ex parte subiecti terminum huius augmentum pluri non potest. quia semper charitate excedente supercreatur habitus ad alterius augmentum. vnde relinquitur quod charitatis augmentum nullum terminum figuratur in hac vita. **Ad primum ergo dicendum quod augmentum charitatis est ad aliquem finem. sed ille finis non est in hac vita sed futura. **Ad secundum dicendum quod capacitatis creature rationalis per charitatem augetur. quia per ipsam dilatatur. secundum illud. ii. ad. corinthios. vi. Cor non strit dilatatum est. et ideo ad huc plerumque manet habitus ad maius augmentum. **Ad tertium dicendum quod ratio illa procedit in his que habent charitatem eiusdem rationis. non autem in his que habent diuersam rationem charitatis. sicut linea quousque crescat non attingit charitatem superflua. non est autem eadem ratio charitatis charitatis vie que sequitur cognitionem fidei. et charitatis patrie que sequitur visionem apertam. vnde non sequitur ratio.********

Ad octauum sic proceditur.

Uidet quod charitas in hac vita non potest esse perfecta. Quis enim hoc profecto sapienter fuisset. si in eis non fuerat. Dicit apostolus ad. i. corinthios. i. ii. Non quod iam comprehenderim aut profecerim. ergo charitas in hac vita perfecta esse non potest. **Preterea.** Aug. dicit in li. lxxv. q. q. nutum charitatis est diminutio cupiditatis. profecto nulla cupiditas. si hoc non potest esse in hac vita. in qua sine peccato viuere non possumus. secundum illud. i. i. Job. i. Si dixerim quod peccatum non habet. ipsi nos seductus. omne autem peccatum est aliquod inordinatum cupiditate procedit. ergo in hac vita charitas perfecta esse non potest. **Preterea.** Illud quod iam perfectum est non habet vltionem crescere. sed charitas in hac vita semper potest augeri. ut dicitur est. ergo charitas in hac vita non potest esse perfecta. **Sed contra est quod Aug. dicit super prima corinthios. Charitas cum fuerit roborata perficitur. cum autem ad perfectionem venerit dicitur cupio dissolui et esse cum christo. sed hoc possibile est in hac vita. sicut in. paulo fuit. ergo charitas in hac vita non potest esse perfecta. **Responsum.** dicendum quod perfectio charitatis potest intelligi dupliciter. vno modo ex parte diligibilis. alio modo ex parte diligens. Ex parte quidem diligibilis perfectio**

era est charitas et diligatur aliqd qm diligibile est. et autem m diligibilis est qm bonus est. bonitas autem ei in finita est. unde infinite diligibilis e. nulla enim creatura pot est diligere infinite. cu quelibet virtus creata sit finita. unde per huc modum nullius creature charitas pot esse perfecta. sed solum charitas dei qua seipsum diligit. Et patet deo diligens tunc est charitas perfecta qm diligit ratur qm pot. Quod quidem tripliciter. Uno modo sic q totum cor hominis actualiter semper herat in deo. et hec est perfectio charitatis parte que non est possibilis in hac vita. in q im possibile est propter hanc vite infirmitatem semper actu cogitare de deo et movere dilectione ad ipsum. Alio modo ut homo studium suum deponat ad vacandum deo et rebus divinis. per terminis alijs nisi qm necessitas pnis vite requirit. et ista est perfectio charitatis que est possibilis in via. non tamen est cois oibus habentibus charitatem. Tertio modo ita q habitantibus alijs totum cor suum ponat in deo. ita. i. q nihil cogitet vel velit quod vine dilectioni sit contrarium. et hec perfectio est cois oibus charitatem habentibus. Ad primum ergo dicendum q aplos negat de se perfectione parte. unde gl. ibidem dicit q perfectus erat viator. sed non dicitur in eis perfectio puentor. Ad secundum dicendum q hoc dicitur propter peccata venialia que non contrariant habitum charitatis. sed actu. et ita non repugnat perfectioni vite. sed perfectioni parte. Ad tertium dicendum q perfectio vite non est perfectio simpliciter. et ideo semper habet quo crescat.

Ad nonum sic proceditur.

Videtur q inconuenienter distinguant tres gradus charitatis. scilicet charitas incipiens. proficiens. et perfecta. Inter principium enim charitatis et eius ultimam perfectionem sunt multi gradus medij. non ergo vnum solum medium debuit poni. Et tertia. Etiam cum charitas incipit esse incipit etiam proficere. non ergo debet distinguere charitas proficiens a charitate incipiente. Et tertia. Quamvis quilibet habeat in hoc mundo charitatem perfectam potest etiam charitas augeri. ut dicitur in eum. sed charitatem augere est ipsam proficere. ergo charitas perfecta non debet distinguere a charitate proficiente. inconuenienter ergo predicant tres gradus charitatis assignant. Sed contra est quod Augustinus dicit super primam canonicam. Job. Charitas cum fuerit nutrita. quod pertinet ad proficere cum fuerit roborata proficit. quod pertinet ad perfectum. ergo est triplex gradus charitatis. Ad nonum dicendum q spirituale augmentum charitatis considerari potest quod ad aliqd simile corporali hominis augmento. quod quidem quibus in plurimas partes distingui possit. habet tamen aliquos determinatas distinctiones secundum determinatas actiones vel studia ad que homo perducatur per augmentum. Sicut in infantibus etas dicitur antequam habeat vltimam rationis. postea autem distinguitur alius status hominis qui iam incipit loqui et ranteo vultu iterum tertium statum eius est pubertatis. cum iam incipit posse generare. et sic deinde quousque perveniat ad perfectum. Ita etiam et diversis gradibus charitatis diversis figurantur secundum diversa studia ad que homo perducatur per charitatis augmentum. Nam primo quidem incipit hominis studium principale ad recedendum a peccatis et resistendum concupiscentijs eius. q in contrarium charitatis movetur. et hoc pertinet ad incipientes in quibus charitas est nutrita vel fovenda ne corrumpatur. Secundum autem studium succedit ut homo principaliter intendat ad hoc quod in bono proficiat. et hoc studium pertinet ad proficientes. q ad hoc principaliter intendunt. ut in eis charitas per augmentum roboretur. Tertium autem studium est ut homo ad hoc principaliter

intendat ut deo inhereat et costructur. et hoc pertinet ad perfectos qui cupiunt dissolvi et esse cum christo. Sicut etiam videmus in motu corporali quod primum est recessus a termino. secundum autem est appropinquatio ad alium terminum. tertium est quies in termino. Ad primum ergo dicendum quod omnia illa determinata nata distinctione que potest accipi in augmento charitatis. commprehendit sub istis tribus que dicta sunt. sicut etiam omnis divisio principiorum comprehendit sub tribus. principio medio. et fine. ut philosophus dicit in 1. de celo. Ad secundum dicendum quod illis in quibus charitas incipit quibus proficiat. principales tamen cura imminet ut resistant peccatis. quorum impugnatione inquietantur. sed postea hanc impugnationem minus sentientes iam quasi securus intendunt ad perfectum ex vna tamen parte facientes opus. et ex alia parte babentem mentem ad gladium. ut dicitur in Ecclesia de edificationibus bierusalem. Ad tertium dicendum quod perfecti etiam in charitate proficiunt. sed non est ad hoc principalis eorum cura. sed iam eorum studium circa hoc maxime consistit. ut deo inhereant. et quibus etiam hoc queritur incipientes et proficientes. tamen magis sentiunt circa alia sua sollicitudinem. incipientes quidem de vitacione peccatorum. proficientes vero de peccati virtutum.

Ad de cum sic procedit.

Videtur q charitas possit diminui. Contraria enim nata sunt fieri circa idem. sed augmentatio et diminutio sunt contraria. cum ergo charitas augetur. ut dicitur et supra. videtur etiam quod possit diminui. Et tertia. Augustinus. x. p. ad romanos loquens dicit. Qui te amat qui te aliquid amat. et in libro. hinc. q. dicit quod numerum cum charitatis est diminutio cupiditatis. ex q videtur quod etiam conuerso augmentum cupiditatis sit diminutio charitatis. sed cupiditas q amat aliquid aliud q deo potest in bono crescere. ergo charitas potest diminui. Et tertia. Sicut Augustinus dicit. viij. super Genesim. ad lectam. Non ita deus operatur hominem iustum in iustificatione eum. ut si abscesserit maneat in absente quod facit. Et quo potest accipi quod eodem modo deus operatur in bono charitatem et proficiendo q operatur primo in charitate in fundendo. sed in prima charitatis in iustificatione minus se preparat deus minore charitate in fundit. ergo etiam in conseruatione charitatis minus se preparat in minore charitatem conseruat. potest ergo charitas diminui. Sed contra est quod charitas in scriptura igni comparatur. secundum illud Cantus. viij. Lampades eius. scilicet charitatis. lampades ignis atqz flammam. sed ignis quod diu manet super ascendit. ergo charitas quod diu manet ascendere potest. sed descendere. et diminui non potest. Ad nonum dicendum quod charitas charitatis qua habet in comparatione ad obiectum. potest diminui non potest sicut nec augeri. ut supra dicitur est. sed cum augetur secundum rationem qua habet per comparationem ad subiectum hoc oportet considerare virtutem ex hac parte diminui possit. si autem diminui nuatur oportet quod vel diminuat per aliquem actum. vel per solam cessationem ab actu. per cessationem quidem ab actu diminuitur virtutes ex actibus acquisite. et quandoque etiam corrumpuntur. ut supra dictum est. unde de amicitia philosophus dicit in. viij. ethico. quod multas amicitias inappellatio soluit. id est. non appellare amicum vel non colloqui ei. sed hoc ideo est quia conseruatio vniuersi cuiusque rei dependet ex sua causa. causa autem virtutis acquisite est actus humanus. unde cessantibus humanis actibus virtus acquisita diminuitur. et tandem totaliter corrumpitur. sed hoc in charitate locum non habet. quia charitas non causatur ab humanis actibus. sed soluta a deo ut supra dictum est. Unde et inquit quod etiam cessante actu

per hoc nec diminuit nec corrumpit. si desit peccatum in ipsa cessatione. Relinquit ergo quod diminutio charitatis non possit causari nisi vel a deo vel ab aliquo peccato. a deo quod non causat aliquis defectus in nobis. nisi per modum pene sicut quod subtrahit gratiam in pena peccati. unde nec ei competit diminutione charitatis nisi per modum pene. pena autem debetur peccato. unde relinquit quod si charitas diminuitur quod causa diminutionis eius sit peccatum. vel efficaciter vel meritoze. neutro autem modo peccatum mortale diminuit charitatem. sed totaliter corrumpit ipsam et efficaciter. quia omne peccatum mortale praevertit charitatem. ut infra dicitur. et est autem meritoze. quia si peccando mortaliter aliquid contra charitatem agitur. dignum est ut deus ei subtrahat charitatem. similiter etiam nec per peccatum veniale charitas diminui potest neque effectuz neque meritoze. Et sic videtur quod ad ipsam charitatem non attingit. charitas enim est circa finem veniale autem peccatum est quaedam inordinatio circa ea que sunt ad finem. non autem diminuitur amor finis ex hoc quod aliquis inordinacione aliqua committit circa ea que sunt ad finem. sicut aliqui praevertit quod aliqui inhumiliter amantem sanitarum inordinate tamen se habent circa diete observationem. sicut etiam in speculationibus scientiarum false opinionones circa ea que deducuntur ex principibus non diminuit certitudinem principiorum. similiter etiam veniale peccatum non metetur diminutione charitatis. cum enim aliquis delinquit in minori. non meretur detrimentum pati in maiori deus enim non plus se auertit ab hoc quod dicitur se ab ipso. unde qui inordinate se habet circa ea que sunt ad finem. non meretur detrimentum pati in charitate per quod ordinatur ad ultimum finem. Unde sequens est quod charitas nullo modo diminui potest directe loquendo. potest tamen indirecte dici diminutio charitatis dispositio ad corruptionem ipsam quod fit vel per peccata venialia vel etiam per cessationem ab exercitio operum charitatis. Ad primum ergo dicendum quod peccata sunt circa idem quod subiectum est charitati. sed habet ad virtutes praevertit. sed charitas non eodem modo se habet ad augmentum et diminutionem. potest tamen habere causam augmenti. sed non potest habere causam minuentem sicut dicitur est. unde ratio non sequitur. Ad secundum dicendum quod duplex est cupiditas. Una quidem qua finis in creaturis consistit. et hoc mortificat totaliter charitatem. cum sit venens ipsius. ut Augustinus dicit et ibidem. Et hoc facit quod deus minus amet. quod debet amari ex charitate. non quidem charitatem diminuit. sed eam totaliter tollit. et sic intelligendum est quod dicitur. Bonus est amicus qui tecum aliquid amat subditur enim quod non propter te amat. quod non praevertit in peccato veniali. sed solum in mortali. quod enim amatur in peccato veniali. propter deum amat habitum et si non actu. Est autem alia cupiditas venialis peccati que semper diminuit per charitatem. sed tamen talis cupiditas charitatem diminuit non potest ratione iam dicta. Ad tertium dicendum quod in infusione charitatis requiritur motus liberi arbitrii. sicut super dictum est. et ideo illud quod diminuit intentionem liberi arbitrii. dispositio operatur ad hoc quod charitas infundenda sit minor. sed ad preservationem charitatis non requiritur motus liberi arbitrii. alioquin non remaneret in deo: tamen videtur quod impedimentum intentionis motus liberi arbitrii non diminuit charitatem.

Ad undecimum sic procedit

Videtur quod charitas semel habitata non possit amitti. Si enim amittitur non amittitur nisi propter peccatum. sed ille qui habet charitatem non potest peccare. Dicitur enim in Job. iiij. Quis enim qui

natus est ex deo peccatum non facit. quod semel ipsius in eo manet et non potest peccare. quoniam ex deo natus est. charitatem autem non habet nisi filius dei. ipsa enim est que distinguit inter filios regni et filios peccatorum. ut Augustinus dicit in xv. de tri. ergo ille qui habet charitatem non potest eam amittere. Preterea Augustinus dicit in viij. de tri. quod dilectio si non est vera dilectio dicitur non est. sed sicut ipse dicit in epistola ad Julianum comitem charitas que desicere potest nunquam vera fuit. ergo neque charitas fuit. si ergo charitas semel habeatur nunquam amittitur. Preterea Gregorius dicit in omel. pentecostes. quod amor dei magna operatur si est. si desinit operari charitas non est. sed nullus magna operando amittit charitatem. ergo si charitas in firmitate non potest. Preterea. Liberi arbitrii non inclinatur ad peccatum. nisi per aliquid motum ad peccandum. sed charitas excludit omnia motiva ad peccandum. et amor sui et cupiditatem quicquid aliud habet est. ergo charitas amitti non potest. Sed est quod dicitur Apoc. ij. Habeo aduersus te pauca quod prima charitatem reliquisti. Ratio dicendum quod per charitatem spiritus sanctus in nobis habitat. ut ex super dictis patet tripliciter ergo possumus considerare charitatem. Uno modo ex parte spiritus sancti movetur animam ad diligendum deum et ex hac parte charitas impeccabilitate habet ex virtute spiritus sancti que infallibiliter operatur quodcumque voluerit unde impossibile est hec duo simul esse vera. quod spiritus sanctus velit aliquid mouere ad actum charitatis et quod ipse charitatem amittat peccando. nam tunc preuenturie computatur inter beneficia dei quibus certissime liberantur quicquid liberantur. ut Augustinus dicit in libro de predestinatione sanctorum. Alio modo potest considerari charitas secundum propria rationem. et sic charitas non potest aliquid nisi id ad quod pertinet ad charitatis rationem. unde charitas nullo modo potest peccare. sicut nec calor potest infringere. et sic etiam iniustitia non potest bonum facere. ut Augustinus dicit in libro de sermone domini in monte. Tertio modo potest considerari charitas ex parte subiecti quod est rationabile secundum arbitrium liberat. Ad autem attendi comparatio charitatis ad hoc si bene est. et secundum universalem rationem quod comparatur forma ad materiam et secundum ipsam rationem quo comparatur habitus ad potentiam. Est autem de ratione forme quod sit in subiecto amissibiliter quoniam non replet totam potentialitatem materie. sicut pars forma generabilium et corruptibilium. quia materia boni sic recipit unam formam quod remanet in ea potentia ad aliam formam. quasi non repleta tota materie potentialitate per unam formam. et ideo una forma potest amitti per acceptionem alterius. sed forma corporis celestis. quod replet totam materie potentialitatem. ita quod si remanet in ea potentia ad aliam formam. inamissibiliter inest sic ergo charitas patet. quod replet totam potentialitatem rationalem. in quantum. scilicet actualis motus eius fertur in deum. inamissibiliter habet charitas autem videtur non sic replet potentialitatem sui subiecti quod non per actu fertur in deum. unde quoniam actu in deum non fertur. potest aliquid occurrere per quod charitas amittitur. Habituus vero proprius est ut inclinet potentiam ad agendum deum quod dicitur habitu in quantum facit aliquid videri bonum quod ei provenit. malum autem quod ei repugnat. Sic enim gustus diiudicat saporem secundum suam dispositionem. ita mens bonis diiudicat de aliquo faciendo secundum suam habituale dispositionem. Unde et philosophus dicit in iij. et ibi. quod qualis unquamlibet est talis finis videtur ei. ibi ergo charitas inamissibiliter habetur. ubi id quod conuenit charitati non potest videri nisi si bonum. scilicet in patria. ubi deus videtur essentia que est ipsa essentia bonitatis. et ideo charitas patet in patria non potest. charitas autem videtur in terra non videtur ipsa essentia dei bonitatis esse essentia. per amitti. Ad primum ergo videtur

quod auctoritas illa loquitur secundum primum spiritus sancti. cum? Perse-
none a peccato immunes redduntur quos ipse mouet quibus ipse
volunt. Ad secundum dicendum quod charitas que debere
potest ex ipsa ratione charitatis vera charitas non est. hoc enim
esset si hoc in suo amore haberet quod ad ipsam amaret. et po-
sset amare desineret. quod non esset vere dilectionis. sed si
charitas amittitur ex mutabilitate subiecti. propositum cha-
ritatis quod in suo actu includit. hoc non repugnat veritati
charitatis. Ad tertium dicendum quod amor dei semper magna
operatur in proposito. quod pertinet ad rationem charitatis. non tamen
semper magna operatur in actu. propter conditionem subiecti. Ad
quartum dicendum quod charitas secundum rationem sui actus excludit
omne motum ad peccandum. sed quibus contingit quod charitas actu
non agit. et tamen potest interuenire aliquod motum ad
peccandum cui si presentia charitas amittitur.

Ad duodecimum sic procedi

tur. Videtur quod charitas non amittit per unum actum peccati mortalis.
Dicit enim Origenes in primo libro contra Celsum. Si autem sanctas
capit aliquem ex his qui in summo peccato per se sunt gradu non
arbitror quod ad subitum quod euacuetur aut decidat. sed paula-
tim ac enim per partes eum decidere necesse est. sed hoc decidit
charitatem amittens. ergo charitas non amittit per unum solum
actum peccati mortalis. Preterea. Leo papa dicit in ser-
mone de passione alloquens Petrum. Videtur in te vis non si-
dem ficta. non dilectione auerfam sed presentiam fuisse tur-
bata. ab idcirco fierus ubi non defuit affectus. effectus charita-
tis lauit verba formidinis. Ex hoc accepit Hieronymus. quod di-
xit in Petro charitatem non fuisse extinctam sed sopitam. Et Pe-
trus negando charitatem peccauit mortaliter. ergo charitas non
amittit per unum actum peccati mortalis. Preterea. Cha-
ritas est formositas virtutis acquisita. sed habet virtutis acqui-
sitae non tollit per unum actum peccati mortalis. ergo multo minus cha-
ritas tollit per unum actum peccati mortalis. Preterea.
Charitas importat dilectionem dei et proximi sed aliquis
committens aliquod peccatum mortale. tenet dilectionem dei et
proximi. ut videtur. Inordinatio enim affectionis circa ea que sunt
ad finem non tollit amorem finis. ut supra dictum est. ergo potest
manere charitas ad deum existens peccatum mortali inordinata.
Virtutis theologicæ obiectum est vltimum finis. sed alie vir-
tutes theologicæ. scilicet fides et spes non excluduntur per unum actum
peccati mortalis. imo remanent informis. ergo etiam charitas
potest remanere informis. etiam vno peccato mortali perpe-
trato. Sed contra. Per peccatum mortale fit homo dignus mor-
te eterna. secundum illud Romanorum. vi. Supplicia peccati mortis. sed qui
liber huius caritatem habet meritum vite eterne. Et sic enim
Job. iiii. Si quis diligit me diliget a parte mea. et ego di-
ligam eum. et manifestabo ei misericordiam. In qua quidem manifeste
statione vita eterna consistit. secundum illud Job. xvi. Decem vi-
ta eterna ut cognoscatur te verum deum et quem misisti Iesum christum
filium. nullus autem potest esse simul dignus vite eterna et morte
eterna. ergo impossibile est quod aliquis habeat charitatem cum pec-
cato mortali. tollit ergo charitas per unum actum peccati mor-
talis. Rursus dicendum quod unum peccatum per aliud peccatum su-
perueniens tollit. quilibet autem actus peccati mortalis con-
trarietas charitatis secundum propriam rationem. que consistit in hoc quod de-
us diligatur super omnia. et quod bonum totum illi se subiciat. omnia sua re-
ferendo in ipsum. Est ergo de ratione charitatis ut sic dili-
gat deum in omnibus. vel ut se ei subiciat. et preceptum eius re-
gulam in omnibus sequi. Quicquid enim contrarietas preceptis eius
manifeste contrarietas charitati. unde de se habet quod charita-

tem excludere possit. Et siquidem charitas esset habitus ac-
quisitus ex virtute subiecti dependens. non oporteret quod statim
per unum actum contrarietas tolleretur. actus enim non directe contra-
rietas habitus sed actus. continuo autem habitus in subie-
cto non requirit presentiam actus. unde ex superueniente contra-
rio actu non statim habitus acquiritur et excluditur. sed chari-
tas cum sit habitus in se habet in infusione et perseveratione charitatis
sicut sol in illuminatione aeris. ut dictum est. Et sic sicut lumina
statim cessaret esse in aere per hoc quod aliquod obstaculum ponere-
tur illuminationi solis. ita etiam charitas statim deficeret esse in
anima per hoc quod aliquod obstaculum ponitur in infusione charitatis a deo
in animam. Manifestum est autem quod per quodlibet mortale pecca-
tum quod diuinitus preceptis contrarietas ponitur preiudicat infu-
sioni obstaculum. quod ex hoc ipso quod hoc eligendo preiudicat infu-
sione amicitie. que requirit ut deus voluntate se committat. et ut
statim per unum actum peccati mortalis habitus perdat. unde Augustinus.
dicit. viii. super Genesim ad litteram quod homo deo sibi preiudicat illu-
minationem. absente autem presentia tenebrarum. a quo non locorum interualle sed
voluntatis auerisione discedit. Ad primum ergo dicendum quod
verbum Origenis potest uno modo sic intelligi. quod hoc qui est in
statu peccato non subito procedit in actum peccati mortalis. sed
ad hoc disponit per aliquam negligentiam precedentem unde per peccatum
veniale dicitur esse dispositio ad mortale. sicut supra dictum
est. sed tamen per unum actum peccati mortalis si cum commi-
tatur decidit charitatem a missa. sed quia ipse subdit. si aliquid
breuis lapsus a ceciderit et cito respicitur. non penitus tueri
te videtur. Potest si aliter dici quod ipse intelligit eum peni-
tus euacuari et decidere qui sic decidit ut ex malicia peccet
quod non statim in vno peccato a principio contingit. Ad
secundum dicendum quod charitas amittitur et reperitur. Et
modo directe per actuale contemptum. et hoc modo Petrus
charitatem non amisit. Alio modo indirecte. quando com-
mittit aliquod peccatum contrarietas propter aliquam passionem
occupantis vel timoris. et hoc modo Petrus contra cha-
ritatem faciens contrarietas amisit. sed eam cito recuperavit.
Ad tertium dicendum quod non quilibet inordinatio affectio-
nis que est circa ea que sunt ad finem. id est. circa bona cre-
ata consistit peccatum mortale. sed solum quando est talis
inordinatio qua repugnat diuine voluntati. et hec inordi-
natio directe contrarietas charitati ut dictum est. Ad quod
tertium dicendum quod charitas importat unionem quod dicitur ad de-
um. non autem fides nec spes. omne autem peccatum con-
sistit in auerisione a deo. ut supra dictum est. et ideo omne
peccatum mortale contrarietas charitati. non autem omne pec-
catum mortale contrarietas fidei vel spei. sed quedam de ter-
minata peccata per que habitus fidei vel spei tollitur. sicut
et per peccatum mortale habitus charitatis tollitur. unde patet quod
charitas non potest remanere informis. cum sit vltima forma
virtutum ex hoc quod respicit deum in ratione finis vltimi ut
dictum est.

Questio XXV

Deinde considerandum

est de obiecto charitatis. Circa quod duo consi-
deranda occurrunt. Primo quidem de his que sunt
ex charitate diligenda. Secundo de ordine diligendo. Circa
ea primum queritur. Primo vtrum solus deus sit ex chari-
tate diligendus vel etiam proximus. Secundo vtrum
charitas sit ex charitate diligenda. Tertio vtrum creature
irracionales sint ex charitate diligende. Quarto vtrum
aliquis possit ex charitate dei seipsum diligere. Quinto
vtrum corpus proprium. Sexto vtrum peccatores sint ex

per amicitia autē amat aliqd dupliciter. vno quidē mo-
do am. c. ad quē amicitia habet. 7 a 10 mō bona q̄ amico
optant. **D**amo ergo mō nulla creatura irōnalis pōt ex
charitate amari. 7 hoc triplici rāōe. q̄m̄ due p̄tinēt cōi-
ter ad amicitia. que ad creaturas irōnāles haberi nō pōt
p̄mo quidē q̄ amicitia ad eū habet cui volum⁹ bonū. s̄
nō p̄prie possum⁹ bonū velle creature irōnali. quia nō ē
eius p̄prie habere bonū. sed solū creatura rōnalis que est
dñi a vtendi bono quod habet p̄ libet arbitriū. 7 ideo p̄bi
lofophus dicit in. ij. p̄hy. q̄ b̄mōi rebus nō dicim⁹ aliqd
bene vel male p̄tingere nisi s̄m̄ similitudinē. **S**ecundo
q̄ oīs amicitia fundat sup̄ aliq̄ cōiōnōe vite. n̄b̄l em̄ ita
p̄p̄riū est amicitie sicut bona vita. vt patet per p̄b̄m̄. viij.
et̄bi. creature autē irōnāles non p̄t cōiōnōe habere ī
vita b̄nāna que est s̄m̄ rāōnē. vñ nulla amicitia pōt ha-
berī ad creatas irōnāles. nisi forte s̄m̄ metaphōrā. **T**er-
tia rāō est p̄p̄ria charitatē. q̄ charitas fundat sup̄ cōiō-
nōe b̄n̄tudinē et̄ne. cui⁹ creatura irōnalis capax nō ē
vnde amicitia charitatis non pōt haberi ad creaturā ir-
rōnālē. **P**ossunt t̄m̄ ex charitate diligī creaturē irōnā-
les sicut bona que alijs volum⁹. inq̄r̄m̄. s̄. ex charitate vo-
lum⁹ eas p̄seruari ad bonū. ē t̄m̄ 7 vilitatē bonū 7 sicetī
am̄ ex charitate reus eas diligit. vñ patet r̄s̄ō ad p̄m̄
¶ **A**d secundū dicendū q̄ similitudo veltigij nō dat ca-
pacitatē vite et̄ne. sed similitudo imaginis. vñ nō est s̄
m̄ilis rāō. ¶ **A**d tertū dicendū q̄ fides pōt se extendē
te ad oīa quocūq̄ modo vera. sed amicitia charitatis se
extendit ad illa sola nara que nara sunt habere bonū vite
et̄ne. **U**nde non est sim̄le.

Ad quartū sic procedit.

Uidē q̄ hō nō diligit seipsum ex charitate. **D**icit enī
Grego. in quadā omel. q̄ charitas min⁹ q̄ itec duos ha-
berī nō pōt. ergo ad seipsum nullus habet charitatē. ¶
Proterea. Amicitia de sui rāōne impozitat amicitia. q̄
er̄ equitatē. vt patz in. viij. et̄bi. que quidē nō p̄t esse boi
ad seipsum. sed charitas amicitia quedā est vt sup̄ dictū
est. ergo ad seipsum aliq̄s charitatē habere nō pōt. ¶ **D**ic-
tere. Illud q̄ ad charitatē p̄tinēt nō pōt esse vitupabi-
le. quia charitas nō agit p̄p̄erā vt d̄r. i. ad Cor̄inth. iij.
sed amare seipsum ē vitupabile. **D**icit enī. ij. ad Timo.
ij. In nouissimis dieb⁹ inabitā ip̄a p̄culosa. 7 er̄it boi
mines amātes seipso. ergo hō nō pōt seipsum diligit ex
charitate. **S**ed ē q̄ dicit **L**eu. xij. Diliges am̄cū tuū
sicut seipsum. sed am̄cū ex charitate diligit. ergo 7 nō
ip̄os ex charitate debem⁹ diligit. ¶ **R**es̄ō dicendū q̄
cū charitas sit quedā amicitia sicut dictū est. dupliciter pos-
sum⁹ de charitate loq̄. vno mō sub cōi rāōe amicitie. 7
s̄m̄ hoc dicendū est q̄ amicitia p̄prie nō habet ad seipsum
sed aliqd manū amicitia. q̄ amicitia vnione q̄dam im-
pōrtat. **D**icit enī **D**io. q̄ amor ē vite vnitiua. vniciūq̄
autē ad seipsum est vnitas q̄ est portio vnione ad aliū. vñ sic
vnitas est p̄ncipiū vnionis. ita amor q̄ diligit seipsum
est forma 7 rāō amicitie. in hoc enī amicitia habem⁹ ad
alios. q̄ ad eos nos habem⁹ sicut ad nos ip̄os. **D**icit enī
in. x. et̄bi. q̄ amabilia que sunt ad alterū. veniūt ex his
que sunt ad seipsum. sicut etiā de p̄ncipijs nō habet sa-
entia sed aliqd maius. s̄ intellect⁹. **E**t hō modo possum⁹
loq̄ de charitate s̄m̄ p̄p̄riā rāōnē ipsi⁹. p̄t salicet ē am-
cīna boīs ad t̄m̄ p̄ncipalit. 7 ex p̄sequēt ad ea q̄ s̄t t̄m̄
nter que etiā est ip̄e bō qui charitatē habet. 7 sic inter ce-
tera que ex charitate diligit quasi ad t̄m̄ p̄ntēna. etiam

seipsum ex charitate diligit. ¶ **A**d p̄m̄m̄ ergo dicendū
q̄ gre. loquit de charitate s̄m̄ eōdem amicitie rāōnē. 7 s̄m̄
hoc enī p̄cedit secūda rāō. ¶ **A**d tertū dicendū q̄ amā-
tes seipso vitupant inq̄r̄m̄ amat se s̄m̄ natura se n̄b̄litz
cui obtēperant. quod nō est vere amate seipsum s̄m̄ natu-
ram rāōnālē. vt sibi velit ea bona que p̄tinēt ad p̄fectio-
nem rāōis. 7 hoc modo p̄cipue ad charitatē p̄tinēt vt
ligere seipsum.

Ad quintū sic p̄ceditur.

Uidē q̄ hō non debeat corpus suū ex charitate diligit
Non enī diligit. illū cui p̄uere nō volum⁹. sed boīes
charitate habētes refugit corpus p̄uicū. s̄m̄ illud **R**o.
vij. Quis me l̄berabit de corpe mortis huius. **P**ro-
terea. **D**esideriū b̄n̄i v̄solutū 7 esse cū b̄n̄iō. ergo corpe nō
s̄tū nō est ex charitate diligēdū. ¶ **P**roterea. Amicitia
charitatis fundat sup̄ cōiōnōe vite fructū. sed huius-
modi fructū corpus p̄ncipis esse nō potest. ergo corpe
p̄s nō est ex charitate diligēdū. ¶ **P**roterea. Charitas
cū sit amicitia q̄ est ad eos habet qui reamare p̄t. sed
corpus nostrū nō pōt nos ex charitate diligit. ergo non
est ex charitate diligēdū. ¶ **S**ed p̄ra est q̄ **A**ugu. in
p̄mo de doc. b̄n̄iōna ponit quatuor ex charitate dilig-
genda inter que vñ est. s̄ corpus p̄p̄riū. ¶ **R**es̄ō dicē
vñ q̄ corpus nostrū s̄m̄ duo pōt p̄siderari. vno modo s̄
eius naturā. alio modo s̄m̄ corruptionem culpe 7 p̄ne.
Natura autē corpe nostrū nō est a malo p̄ncipio creata vt
manichei fabulant. sed est a deo vnde possum⁹ eo vñ ad
seruitiū dei. s̄m̄ illud **R**o. vi. **E**xhibete mēbra vestra arma
iusticie deo. 7 ideo ex dilectōe charitatis q̄ diligit⁹ deo
debem⁹ enī corpus nostrū diligit. sed infectionē culpe 7
corruptionē p̄ne in corpe nostrū diligit nō debem⁹. sed
portus ad eius remotionē anhelare telideno charitatis.

¶ **A**d p̄m̄m̄ ergo dicendū q̄ ap̄s nō refugiebat corpe
cōiōnē q̄m̄ ad corpus naturā. imo s̄m̄ hoc volebat ab eo
spoliari. s̄m̄ illud. ij. ad Cor̄inth. v. **N**olum⁹ ex polari. s̄
sup̄uēliti. sed volebat carete infectionē p̄ncipie que re-
manet in corpe. 7 corruptionē ipsius que aggrauat aīa 7 ne
possit t̄m̄ videre. vnde signanter dixit. de corpe mors bu-
ius. ¶ **A**d secundū dicendū q̄ corpe n̄m̄ q̄m̄ deo frui
nō possit cognoscēdo 7 amādo ipsum. tamē per opa que
per corpus agim⁹ ad p̄fectā t̄m̄ fructū possum⁹ venire
vnde ex fructūe aīe t̄m̄ dicit quedā b̄n̄itudo ad corpus. s̄
sanctitas 7 incorruptiois vigor. vt **A**ugu. dicit ī eplā ad
Dioscop⁹ 7 ideo q̄ corpus aliq̄ mō est p̄ncipis b̄n̄itudinis
pōt dilectōe charitatis amari. ¶ **A**d tertū dicendū q̄ re-
amario habet locū in amicitia que est ad alterū. nō autē in
amicitia que est ad seipsum vel s̄m̄ aīam vel s̄m̄ corpus

Ad sextum sic p̄ceditur.

Uidē q̄ p̄ctōes nō sint ex charitate diligendi. **D**icit. ij.
in ps. In quos odio habui. sed **D**avid charitatē p̄fectā
habebat. ergo ex charitate magis sunt odiēdi p̄ctōes q̄
diligēdi. ¶ **P**roterea. **P**robatio dilectōis exhibitio est
op̄is. vt **G**reg. dicit in homel. pentecost. sed p̄ctōis ī
s̄m̄ non exhibēt opa dilectōis. sed magis opa q̄ videntur
esse odiū. s̄m̄ illud ps. In matutino interficiēda oēs p̄ctō-
tes terre. 7 dñs p̄cepit **E**ro. xij. **D**ilectōes nō p̄ntens
vire. ergo p̄ctōes nō sunt ex charitate diligēdi. ¶ **P**ro-
terea. **A**d amicitia p̄tinēt vt amicitia optem⁹ 7 celim⁹ boi
na. sed sancti ex charitate optat p̄ctōis mala. s̄m̄ illud ps
Conuertant p̄ctōes in infernū. ergo p̄ctōes si sunt ex cha-

ritate diligendi. **P**roterea proprium est amicorum de eis
 rem gaudere et idē velle. sed charitas nō facit velle qd pec-
 catores volūt neq; facit gaudere de hoc de quo peccatores gau-
 dent. sed magis facit amari. ergo peccatores nō sunt ex chari-
 tate diligendi. **P**roterea propriū est amicorū simul punire.
 vt dicitur i. viij. et bē. sed cū peccatores nō est puniendū. sū illud
 qd ad cor. vi. Recedite d medio eorū. ergo peccatores nō sūt
 ex charitate diligendi. **S**ed cōtra est qd Aug⁹ dicit in i. d
 doc. xpiana. qd cum dicitur. Diliges proximum tuū. manifestū est
 oēm hōiem proximum esse depurandū. sed peccatores non desin-
 unt esse boies. qd peccati non tollit naturā. ergo peccatores
 sunt ex charitate diligendi. **R**isō dicendū qd in peccati-
 bus duo possunt considerari. scilicet natura et culpa. **S**edm natu-
 rā quidē quā a deo hnt capaces sunt beatitudinis sup. cu-
 ius cōmunicatōe charitas fundat. vt supra dictū est. et iō
 sū natura suam sunt ex charitate diligendi. **S**ed culpa eo-
 rum deo p̄nat. et est beatitudinis impedimentū vñ sū
 culpā qua deo aduersat sunt odiendi quoniamq; peccatores. est
 am p̄ et mar⁹ et p̄inquit. vt bē Luc. xij. Debetis enī i pecc-
 catores odire qd peccatores sunt. et diligere qd boies sūt bea-
 titudinis capaces. et hoc est eos vere ex charitate diligere
 p̄ter te. **A**d primum ergo dicendū qd in q̄ p̄hera odio
 habuit in q̄ iniqui sunt. hnt odio iniquitate iporū. qd ē
 iporū malum. et hoc est p̄fectū odium. de quo ip̄e dicit. Per-
 fecto odio oderam illos. cuius dicitur tōmē est odire malū
 alicuius et diligere bonū eius. vñ etiam illud odiū p̄fectū
 ad charitatem p̄inet. **A**d scdm dicendū qd amicus peccā-
 tō sū p̄bilo. dicit in i. et bē. non sunt subtrahēda amicitia
 ne bñficia quousq; habeat spes sanatiōis eorū. sed magis ē
 eis auxiliū dandū ad recuperatiōē virtutis q̄ ad recuperati-
 onē pecunie si ea amisissent. quāto vult est magis amicitia
 et affinis. q̄ pecunia. sed qm in maximā maliciā incidunt
 et insanabiles sūt. tunc nō ē eis amicitie familiaritas ex-
 hibenda. et ideo hnt peccatores de quib; magis p̄sumitur
 nocuentū alioz. q̄ etiā eorū emendatiō sū leges diuinā
 et humanā p̄cipiunt occidi. et tñ hoc facit iudex nō ex odio
 eorū. sed ex amore charitatis quo bonū publicū p̄ferit vite
 lingulari p̄one. et tñ mox p̄ iudicē infligit peccati p̄desti-
 sine et vernaē ad culpe expianōē siue etiā cōuertat ad cul-
 pe terminatiōē. qd p̄ hoc tollit ei p̄as amplius peccandi.
Ad tertium dicendū qd bñ dī inceptatiōes q̄ in sacra scri-
 ptura inveniunt. n̄ p̄t possunt intelligi. **U**no mō p̄ mo-
 dum p̄nunciatiōis. non p̄ modū op̄atiōis. vt sit sententia. cō-
 uertant peccatores in infernū. i. cōuertent. **A**lio mō p̄ modū
 op̄atiōis. vt tñ desideratū op̄atiōis non referat ad pena-
 bōim. sed ad iusticiā p̄mentis. scdm illud lerabif iustus
 cum viderit vindictā. qd nec ipse deus punies letat in p̄o-
 sitione impioz. vt dicitur Sap. i. Sed in sua iusticia. qd iustus
 dñs et iusticiā dilect. **T**ertio vt desideratū referat ad remo-
 tionē culpe nō ad ipsam penā. vt. i. peccata de situant et bo-
 mines remaneat. **A**d quartū dicendū qd ex charitate dili-
 gim peccatores. non quidē vt velim⁹ q̄ ipsi volunt. vt gau-
 demus de his de quib; ipsi gaudēt. sed vt faciam⁹ eos velle
 qd volum⁹. et gaudere de his de quib; gaudem⁹. vñ dicitur Je-
 remie. xv. Ipsi cōuertent ad te. et tu non cōuertis ad eos.
Ad quintū dicendū qd cōuere peccatores. infernis qui-
 dem ē vitandū p̄pter p̄culū qd eis iminet ne ab eis sub-
 uertat. p̄fectis autē de quoz corruptione nō timet. lauda-
 bile est qd cum peccatores cōuertent vt eos conuertat. sic enī
 dñs cum peccatores manducabat et bibeat. vt dicitur Mar-
 i. **A**duertus tñ peccatoz q̄rum ad confortū peccati vitā-
 dus est oibus. et sic dicitur. ad Cor. vi. Recedite de medio

Ad septimū sic procedit

eorū. et immundū ne terigeritis. scilicet p̄ peccati consensum.
Ad septimū sic procedit
Videtur qd peccatores seipos diligāt. **I**llud enī quod est p̄ri-
 opū p̄ri maxime in peccato inuenit. sed amor sui ē p̄ri-
 opū p̄ri. **D**icit enī Aug⁹. xij. de ciuit. dei qd facit ciuita-
 tem babilonis. ergo peccatores maxime amant seipos.
Proterea peccati non tollit naturā. sed hoc vnicuiq; p̄uenit
 ex sua natura qd diligit seipm. vñ etiam creature irratio-
 nales naturalit appetunt p̄riū bonū. puta p̄seruationem
 sui esse et alia bñdī. ergo peccatores diligūt seipos. **P**roter-
 rea oibus est diligibile bonū. vt dicitur dicit in i. iij. ca. de
 diu. no. s. mlti peccatores reputat se bonos. ergo mlti pecc-
 tores seipos diligūt. **S**ed ē qd dicitur i. i. Qui diligit iniqui-
 tate odit aīam suā. **R**isō dicendū qd amare seipm vno
 mō cōmune est oibus. alio mō p̄riū est bonoz. tertio mō
 p̄riū est maloz. **Q**uod enī aliquis amet id qd seipm esse
 estimat. hoc cōmune est oibus. **H**omo autē dicit esse aliqd du-
 ple. **U**no mō sū suam substantiā et naturā. et sū hoc oēs
 estimāt bonū cōmune se esse id qd sunt. scilicet et sū hoc oēs
 cōpositos. et sic etiā oēs boies boni et mali diligunt seip-
 sos in q̄rum diligit sui iporū cōseruationē. **A**lio mō dicit
 tur hō esse aliquid sū principalitātē. sicut princeps ciui-
 tatis dicit esse ciuitas. vñ quod principes faciunt dicit ciui-
 tates facere. **S**ic autē non oēs estimāt se esse id quod sunt.
 principale enī in boie est mens rōnalis. secundariū autē ē
 natura sensitua et corporalis quoz p̄riū apls nominat in
 teriore boiem. scdm exteriorē. vt p̄t. ij. ad Cor. v. **B**oni
 autē estimāt principale in seipis rōnalē naturam siue inter-
 riorē boiem. vnde sū hoc estimāt se esse qd sunt. mali au-
 tem estimāt principale in seipis naturā sensitua et corpora-
 lem. exteriorē boiem. vnde non recte cognoscētes seipos
 non vere diligūt seipos. sed diligūt id qd seipos esse repu-
 rant. **B**oni autē vere cognoscētes seipos vere seipos dili-
 gunt. et hoc p̄bat p̄bilo. in i. et bē. p̄ quinq; que sūt ami-
 citie p̄ria. **U**nusquisq; enī amicitia primo quidē vult suū
 amicitia esse et viuere. scdm vult et bona. tertio opat bona ad
 ipm. quarto p̄uenit ei delectabilis. quinto p̄cordat cum ip-
 so quasi cū eodē delectatus et cōmiserat. et sū hoc boni dili-
 gūt seipos q̄rum ad interiorē boiem. qd etiam volūt
 ipm seruari in sua integritate et optat ei bona eius q̄ sunt
 bona sp̄alia. et etiā ad assequēda opa intendunt. et delecta-
 bilis ad cor p̄riū redunt. qd ibi inueniūt bonas cogitatio-
 nes in p̄nti. et memorā p̄teritoz bonoz. et spem futuro-
 rū bonoz ex quibus delectatio causat. sūt etiam non p̄nti-
 tur in seipis voluntatis dissensionē. qd tota aīa eorū tenet
 vñ in vñ. **C**ōtrario autē mali non volunt cōseruari in i-
 ntegritate interioris boia. neq; appetunt eius sp̄alia bo-
 na. neq; ad hoc opant. neq; delectabile est eis secū cōm-
 uere redēdo ad cor. qd inueniunt ibi mala et p̄ntia et p̄re-
 tita et futura. que abhorret. neq; etiā sibi p̄p̄is cōcordant p̄-
 p̄ter conscientiam remordentē. sū illud ps. arguā te et sta-
 tuā contra faciē tuam. **E**t p̄eadē p̄bat p̄r qd mali amāt
 seipos sū corruptionē exterioris bois. sic autē boni non
 amāt seipos. **A**d primum ergo dicendū qd amor sui qui
 est principium peccati est ille qui est p̄rius maloz p̄ueni-
 ens vsq; ad contemptum dei vt ibidem dicit. qd mali enī
 am sic cupiunt exteriora bona qd sp̄alia contemunt.
Ad scdm dicendū qd naturalis amor et si non naturaliter tol-
 larur a malis. tñ in eis p̄uenit per modum iam dictum.
Ad tertium dicendum qd mali in q̄rum estimant se bo-
 nos. sicut aliquid p̄cipiant de amore sui. nec tñ est ista vera

sui dilectio. sed apparens. que etiam non est possibilis in his qui valde sunt mali.

Ad octauum sic procedit

Videtur quod non sit de necessitate charitatis ut inimici diligantur. **Dicit enim Aug⁹** in enchiridion. quod hoc tam magnū bonū scilicet diligere inimicos non est tante multitudinis quantum credimus exaudiri. cum in oratione dicit. **Domine nobis debita nostra. sed nulli dominus parum sine charitate.** quod videtur contra. **Prover. i.** Uniuersa uelicia operi charitatis. ergo non est de necessitate charitatis diligere inimicos. **¶ Preterea** charitas non tollit naturā. sed vnaqueque res est irrationalis naturaliter odit suū contrariū. sic ovis lupū. et aqua ignē ergo charitas non facit quod inimici diligantur. **¶ Preterea** caritas non agit ppterā. sed hoc videtur esse puerum quod aliquis diligit inimicos. sic et quod aliquis odio habeat inimicos. **¶ Reg. iij.** exprobandum dicit Job ad Dauid. Diligis odietes te. et odio habes diligentes te. ergo charitas non facit ut inimici diligantur.

¶ Sed contra est quod dicitur Mat. v. Diligite inimicos vestros. **¶ Responso** dicendum quod dilectio inimicorum tripliciter potest considerari. Uno modo ut inimici diligantur in quantum sunt inimici. et hoc est puerum. et charitati repugnans. quod hoc est diligere malū alterius. Alio modo potest accipi dilectio inimicorum quantum ad naturā. scilicet in uniuersali et sic dilectio inimicorum est de necessitate charitatis. ut scilicet aliquis diligens deū et primū ab illa generalitate dilectionis. prima inimicos suos non excludat. tunc modo potest considerari dilectio inimicorum in speciali. ut scilicet aliquis in speciali moueat motum dilectionis ad inimicū. et istud non est de necessitate charitatis ab absolute. quod nec etiam moueri motum dilectionis in speciali ad quodlibet boies singulū est de necessitate charitatis quia hoc est fieri impossibile. est tamen de necessitate charitatis secundum preparatiōnem animi. ut scilicet homo habeat animū paratū ad hoc quod in speciali inimicū diligat si necessitas occurreret. sed quod absolute articulo necessitatis hoc etiam hoc actu impletur ut diligat inimicū ppter deū. hoc pertinet ad perfectionē charitatis. **¶ Cum enim ex charitate diligat primus ppter deū. quāto aliquis magis diligit deū tāto etiam magis ad primū dilectionē ostendit. nulla inimicitia impedire. sic si aliquis multum diligeret aliquē hōiem. amore ipsius filios eius amat et etiam inimicos sibi. et secundum hunc modum loquitur Aug⁹.** **¶ Unde patet responsio ad primū.** **¶ Ad secundum** dicendum quod vnaqueque res naturaliter odit bonū quod est sibi contrarium. in quantum est sibi contrarium. inimici autem sunt nobis contrarium in quantum sunt inimici. unde hoc debemus in eis odio habere. debet enim nobis displicere quod nobis inimici sunt. non autem nobis sunt contrarij in quantum boies sunt et beatitudinis capaces. et secundum hoc debemus eos diligere. **¶ Ad tertium** dicendum quod diligere inimicos in quantum sunt inimici hoc est vituperabile. et hoc non facit charitas ut dictū est

Ad nonum sic procedit

Videtur quod ex necessitate charitatis sit quod aliquis homo signo vel effectus dilectionis inimico exhibeat. **Dicit enim i. Jo. iij.** Non diligamus uerbo neque lingua. sed ope et ueritate sed ope diligit aliquis exhibendo ad eum quem diligit signa et effectus dilectionis. ergo de necessitate charitatis est ut aliquis homini signa et effectus inimicis exhibeat. **¶ Preterea** Mat. v. Dicitur similiter dicit. diligite inimicos vestros et benefacite his qui oderunt vos. sed diligere inimicos est de necessitate charitatis. ergo et benefacere inimicis. **¶ Preterea** charitate amat non solum deus. sed etiam proximus. sed

Greg⁹ dicit in omel. penthe. quod amor dei non potest esse otiosus. magna enim operatur si est. si desinit operari non est amor ergo charitas que habet ad proximum non potest esse sine operatiōnis effectu. sed de necessitate charitatis est ut ois proximus diligatur etiam inimicus. ergo de necessitate charitatis est ut etiam ad inimicos signa et effectus dilectionis ostendantur.

¶ Sed contra est quod Mat. v. sup illud. Benefacite his qui oderunt vos. dicitur glo. quod benefacere inimicis est cum illius perfectionis. sed id quod pertinet ad perfectionem charitatis non est de necessitate ipsius. ergo non est de necessitate charitatis quod aliquis signa et effectus dilectionis inimicis exhibeat. **¶ Responso** dicendum quod effectus et signa charitatis ex interiori dilectione procedunt et ei proportionantur. dilectio autem interior ad inimicū in cōmuni quidem est de necessitate precepti absolute. in speciali autem est non absolute sed secundum preparatiōnem animi ut supra dictū est. **¶ Sic ergo** dicendum est de effectu et signo dilectionis exterioris exhibendo. **¶ Sicut enim** que dā signa vel beneficia dilectionis que exhibentur primis in cōmuni. puta cum aliquis orat pro oibus fidelibus vel pro toto populo. aut cum aliquis beneficium impendat aliquis totum communitati. et talia beneficia vel dilectionis signa inimicis exhibere est de necessitate precepti. si enim non exhiberentur inimicis. hoc pertineret ad luocem vindictae. contra id quod dicitur **Leui. iij.** Non queret ultionem. et non eris memor iniurie cuius tuus. **¶ Alia** sunt beneficia vel dilectionis signa. que quis exhibet particulariter aliquibus personis. et talia beneficia vel dilectionis signa inimicis exhibere non est de necessitate salutis. nisi secundum preparatiōnem animi ut scilicet subueniat eis in articulo necessitatis secundum illud **Prover. iij.** Si eluxerit inimicus tuus cibus illi. si sint da illi potest. sed quod preter articulum necessitatis homini beneficia aliquis inimicis exhibeat. pertinet ad perfectionē charitatis quam aliquis non solum cauet uini de malo quod necessitatis est. sed etiam uult in bono uinere malū quod est etiam perfectionis. dum scilicet non solum cauet propter iniuriā sibi illatam retrahat ad odium. sed etiam propter sua beneficia intendit inimicum pertrahere ad suum amorem. et per hoc patet responsio ad obiecta.

Ad decimum sic procedit

Videtur quod angelos ex charitate non debemus diligere. **¶ Et enim Aug⁹** dicit in li. de doc. christiana. gemina est dilectio charitatis. scilicet dei et proximi. sed dilectio angelorum non continetur sub dilectione dei. cum sint substantie create. nec etiam vis dei continetur sub dilectione proximi. cum non communicant nobiscum in specie. ergo angeli non sunt ex charitate diligendi. **¶ Preterea** Magis conueniunt nobiscum bruta animalia quam angeli. nam nos et bruta animalia sumus in eodem genere propinquo. sed ad bruta animalia non habemus charitatem. ut supra dictū est. ergo etiam neque ad angelos. **¶ Preterea** nihil est ita proprium amicorum sicut conuuiuere. ut dicitur in. viij. et hoc oportet. sed angeli non conuuiuiunt nobiscum nec etiam eos videre possumus. ergo ad eos charitatis amicitiam habere non ualemus. **¶ Sed contra est** quod Aug⁹ dicit in. i. de doc. christiana. Jam uero si uel cui prebendum a nobis est uel a quo nobis prebendum est officium misericordie. recte proximus dicitur. manifestum est precepto quo iubemur diligere proximum etiam sanctos angelos conueniri a quibus multe nobis misericordie impenduntur officia. **¶ Responso** dicendum quod amicitia charitatis sicut supra dictum est. fundatur super communicatione beatitudinis eterne. in cuius participatione communicat cum

angelis homines. Dicitur eni *Mat. xxiij. q. in resurrectione* erunt boies sicut angeli in celo. et ideo manifestum est qd amicitia charitatis etiā ad angelos se extendit. **¶** Ad primum ergo dicendū qd proximus non solum dicitur comuni carione speciei sed etiā cōmunicacione beneficiorū p̄nentiū ad vitam eternam. sup̄ qua cōmunicacione amicitia charitatis fundat. **¶** Ad sc̄m dicendū qd b̄nata aia h̄a p̄ueniunt nobiscū in genere propinquo rōne nature se situe. fm̄ quā non sumus participes eterne beatitudinis sed fm̄ mentē rōnalem in qua cōmunicamus cum angel. **¶** Ad tertiu dicendū qd angeli non p̄uunt nobis ex tenori cōuersione. que nobis est fm̄ sensū uā naturā. cōmuniū tñ angelis fm̄ mentē imp̄fecte quide in hac vita. p̄fecte autē in patria. sicut et supra dictū est.

Ad undecimū sic p̄cedit

Uide qd demones ex charitate debent diligere. Angeli h̄cū sunt nobis p̄imi in q̄ntū cōmunicamus cum eis in rōnali mente. sed etiā demones sic nobiscū cōmunicant. quia data naturalia in eis manent integra. s. esse. uiuere et intelligere ut dicit *Dyo. in. iij. ca. de diu. no. ergo debent demones ex charitate diligere. ¶* P̄terea demones differunt a beatis angelis differētia p̄si. sicut et peccatores boies a iustis. sed iusti boies ex charitate diligunt peccatores. ergo etiā ex charitate debent diligere demones. **¶** P̄terea illi a quibus b̄nficia nobis impendunt debent a nobis ex charitate diligere tanq̄ proximi. sic p̄ter ex auctoritate Auḡ supra inducta. sed demones nobis in multis sunt uiles. dum nos temptando nobis coronas fabricant sicut Auḡ dicit. *xi. de ciu. dei. ergo demones sunt ex charitate diligendi. ¶* Sed contra est quod dicit *Clas. xxiij. Delebit sedus vim cum morte. et pactum uelutū cum inferno non stabit. sed p̄fecto pactū sedetis est p̄ charitate. ergo ad demones qui sunt inferni incole et mortis p̄curatores charitatem habere non debemus. ¶* H̄nc dicitur qd sicut supra dictū est. in peccatoribus ex charitate debemus diligere naturam. peccati odire. in nomine autē demonis signat natura peccati deformata. et ideo demones ex charitate non sunt diligendi. Et si non fiat vis in nomine et questio referat ad illos sp̄s qui demones dicuntur utrum sint ex charitate diligendi. respondendū ē fm̄ p̄missa qd aliquid ex charitate diligit duplicat. Uno modo sicut ad quem amicitia habet. et sic ad illos sp̄s charitatis amicitia habere nō possumus. p̄ter eni ad rōnez amicitie. ut amicus n̄ris bonū uelimus. illi autē bonū uite est ne qd respicit charitas. spiritibus illis a deo. eternalē uānatis ex charitate uelle nō possumus. hoc ei repugnaret charitati dei p̄quam eius iusticiam approbamus. Alio modo diligit aliquid sicut quod uolumus p̄manere ut bonum alterius. p̄ quem modū ex charitate diligitur irrationales creaturas in q̄ntū uolumus eas p̄manere ad gloriā dei et ualutatem hoim. ut supra dictum est. et per hunc modū et naturam demonū etiā ex charitate diligere possumus in q̄ntū. s. uolumus illos sp̄s in suis naturalibz conseruari ad gloriā dei. **¶** Ad primum ergo dicendū qd mens angelorum non habet impossibilitatē ad eternā beatitudinē habendam. sicut habet mens demonū. et ideo amicitia charitatis que fundatur super cōmunicacione uite eterne magis q̄ super cōmunicacione nature. habetur ad angelos non autem ad demones. **¶** Ad sc̄m dicendū qd homines peccatores i hac uita habent possibilitatē p̄ueniendi ad beatitudinē eternam quod non habent illi q̄ sūt

in inferno damnati. de quibus q̄ntum ad hoc est eadem ratio sicut de demonibz. **¶** Ad tertium dicendū qd uti litas que nobis ex demonibz prouenit non est ex corūz intentione. sed ex ordinatione diuine p̄uidentie. et ideo ex hoc non inducimur ad habendum amicitiam eorum. sed ad hoc qd sumus deo amici qui eorum p̄uersam intentionem conuertit in nostram utilitatem.

Ad duodecimū sic p̄cedit

Uide qd in conuenienter enumerentur quatuor ex charitate diligenda. s. deus. proximus. corpus hostiū. et nos ipsi. **¶** Et eni Auḡ dicit sup̄ *Iohannē. Qui non diligit deum nec seipm diligit. in dei ergo dilectione includit dilectio sup̄p̄ua. non ergo est alia dilectio sup̄p̄ua et alia dilectio dei. ¶* P̄terea p̄s non debet diuidi cōtra totum sed corpus n̄m est quedam p̄s nostra non ergo debet diuidi quasi aliud diligibile corpus n̄m a nobis ip̄s. **¶** P̄terea sicut nos habemus corpus. ita etiā et p̄mitis. sicut ergo dilectio qua quis diligit p̄mū distinguit a dilectione qua quis diligit seipm. ita dilectio qua quis diligit corpus p̄mi debet distingui a dilectōe qua quis diligit corpus suū. non ergo p̄ueniēt distingui quatuor ex charitate diligēda. **¶** Sed cōtra est qd Auḡ dicit in. *i. de doc. xp̄iana. Quatuor sunt diligēda. vñ quod supra nos est. s. deus. alterū qd nos sumus. tertiu qd iuxta nos est. s. p̄mitis. quartū quod infra nos est. s. p̄mū corp̄. ¶* H̄nc dicitur qd sicut dictū est. amicitia charitatis sup̄ cōmunicacione beatitudinis fundat in qua quide cōmunicatōe vñ quide est qd cōsiderat ut p̄ncipiū influens b̄nitudine. s. deus. aliud est beatitudinē directe p̄cipans. s. homo et angelus. tertium autē est id ad quod p̄ quādam redundantiā beatitudo reuolat. s. corpus humanū

Ad quide quod est beatitudinē influens est ea ratione diligibile. qz est beatitudinis causa. **¶** Ad autē quod est beatitudinem p̄cipans potest esse duplici rōne diligibile. vñ qz est vñ nobiscū. vel qz est nobis cōsociatū in beatitudinis participacione. et fm̄ hoc sumunt duo ex charitate diligibilia. prout. s. homo diligit et seipm et proximum **¶** Ad primum ergo dicendū qd diuersa habitudo diligētis ad diuersa diligibilia facit diuersam rationē diligibilitatis. et fm̄ hoc qz est alia habitudo hois diligētis ad deum et ad seipm. p̄ter hoc ponunt duo diligibilia. cum dilectio vnus sit causa dilectōis alterius. unde ea remora alia remouet. **¶** Ad sc̄m dicendū qd subiectum charitatis est mens rationalis que p̄t esse beatitudinis capax. ad quā corpus directe non attingit. sed solum p̄ quandam redundantiā. et tunc homo fm̄ rōnalem mentē que est p̄cipalis in homine. alio modo se diligit fm̄ charitatē. et alio modo corpus p̄mū. **¶** Ad tertium dicendū qd homo diligit primum et fm̄ aiam et fm̄ corpus ratione cuiusdā cōsociationis in beatitudine. et ideo ex parte proximi est vna tantū ratio dilectionis. unde corpus proximi nō ponitur speciale diligibile. **¶** Questio. XXVI.

Deinde cōsiderandū

est de ordine charitatis. Et circa hoc queruntur tresdecim. primo utrum sit aliquis ordo i charitate. sc̄do utrum homo debeat deum diligere plus q̄ proximum. tertio utrum plus q̄ seipm. quarto utrum se plus q̄ proximum. quinto utrum bō debeat pl̄ diligere proximum q̄ corpus p̄mū. sexto utrum vnū p̄mū plus q̄ alter. septimo utrum plus proximum meliorem uel sibi magis conueniat

erū. octavo vtrū cōiunctū sibi s̄m carnis affinitatē vel s̄m alias necessitudines. nono. vtrū ex charitate plus debeat diligere filiū q̄m patrem. decimo vtrū plus debeat diligere matrē q̄m patrē. vnde cimo vtrū plus vtrū q̄m patrē vel matrē. duodecimo vtrū magis bñ faciōrē q̄m bñficiatū. xij. vtrū ordo charitatis maneat in patria.

Ad primum sic procedit

Unde q̄ i charitate nō sit aliq̄s ordo. Charitas enī ē q̄dā virtus. s̄ i aliq̄s virtutibz nō assignat aliq̄s ordo. ergo i charitate aliquis ordo assignari debet. **P**roterea sicut si vbi obiectū est prima veritas. ita charitatis obiectū est s̄m ma bonitas. sed in fide nō ponit aliq̄s ordo. sed oīa eq̄ liter credunt. ergo nec in charitate debet poni aliq̄s ordo.

Proterea charitas in voluntate est. ordinare autē nō ē voluntatis sed rōnis. ergo ordo nō debet attribui charitati.

Sed p̄tra est q̄ dicitur **C**antic. ij. **I**ntroduxit me rex in cellas ymariam ordinavit in me charitatem. **R**esponso dicitur q̄ sicut p̄bilo. dicit in. v. metha. prius q̄ posterius. de s̄m relationē ad aliq̄d p̄ncipiū. ordo autē includit i se aliq̄m modū prioris q̄ posterioris. vñ oportet q̄ vbiq̄ sit aliq̄d p̄ncipiū. sit enī aliq̄s ordo. **D**icitur autē est supra q̄ dilectio charitatis tendit in deū sicut in p̄ncipiū beatitudinis in cuius cōmunicatōe amicitia charitatis fundat̄ et ideo oportet q̄ in his q̄ ex charitate diligunt attendat̄ aliq̄s ordo s̄m relationē ad p̄ncipiū huius dilectōis q̄ est deus. **A**d primum ergo dicendum q̄ charitas tendit ad vltimū finem sub rōne finis vltimi. q̄ nō cōtinetur alicui aliq̄ virtuti. vt supra dicitur est. finis autē h̄z rationē p̄ncipiū in appetibilibz et in agēdis. vt ex supra dicitur p̄r. et ideo charitas maxie imposita cōparationē ad p̄ncipiū p̄ncipiū. et ideo in ea maxime placet ordo s̄m relatōez ad p̄ncipiū p̄ncipiū. **A**d sc̄dm dicendum q̄ fides p̄ncipiet ad vñ cognitiōem. cuius op̄atō est s̄m q̄ res cognite sunt in cognoscente charitas autē est in vi affectiva. cuius op̄atō p̄sistit in hoc q̄ aīa tendit in ipsas res. ordo autē p̄ncipalitus inuenit in ipis rebus. et ex eis veniat ad cognitiōez nostrā. et ideo ordo magis appropriat charitati q̄ fidei. licet enī in fide sit aliq̄s ordo s̄m q̄ est p̄ncipiū de deo. secundario autē de aliq̄s q̄ referunt ad deū. **A**d tertium dicendum q̄ ordo p̄ncipiet ad rōnez sicut ad ordinantē. sed ad vñm appetitiam p̄ncipiet sicut ad ordinantem. et hoc modo ordo in charitate ponitur.

Ad secundū sic proceditur

Unde q̄ deus non sit magis diligendus q̄ proximus. **D**icit enī. i. Jo. iij. **Q**ui nō diligit fr̄em suum quē videt. deū quem nō videt quō p̄t diligere. **E**x quo videtur q̄ illud sit magis diligibile q̄ est magis visibile. nam et visio est p̄ncipiū amoris vt dicit in. ix. et b̄ic. sed deus ē minus visibile q̄ proximus. ergo enī est minus ex charitate diligibilis. **P**roterea similitudo ē causa dilectōis. s̄m illud **E**ccl. iij. **D**e aīal diligit simile sibi. sed maior ē similitudo hoīs ad p̄ncipiū suū q̄ ad deū. ergo h̄z ex charitate magis diligit p̄ncipiū q̄ deū. **P**roterea illud q̄ in p̄ncipiū charitas diligit. deū est. vt p̄r h̄ Aug. in. i. de doc. xp̄iana. sed deus nō est maior in seipō q̄ in proximo. ergo nō est magis diligendus in seipō q̄ in proximo. ergo nō debet magis diligi deus q̄ p̄ncipiū. **S**ed p̄tra illud magis est diligendum p̄pter quōd aliqua odio sunt h̄nda. sed p̄ncipiū sunt odio h̄ndi p̄pter deū. si. i. a deo abducit. s̄m illud **L**uc. xij. **S**i q̄s venit ad me et nō odit p̄ncipiū et m̄ez

et proximum et filios et fr̄es et sorores. non potest meus esse discipulus. ergo deus ē magis diligendus q̄ proximus. **R**esponso dicendum q̄ vnaqueq̄ amicitia respicit p̄ncipaliter id in quo p̄ncipalit̄ inuenit illud bonū sup cuius p̄municatōe fundat̄. sicut amicitia pollinā p̄ncipalitus respicit p̄ncipiū civitatis. a quo totū bonū civitatis dependet. vñ et ei maxime debet fides et obediētia a civitate. amicitia autē charitatis fundat̄ sup cōmunicatōe b̄ritudinis q̄ p̄sistit in deo essentialit̄ sicut in p̄ncipiū a quo veniat in oīs qui sunt b̄ritudinis capaces. et ideo p̄ncipiū et maxime deus est ex charitate diligendus. ipse enī diligit sicut b̄ritudinis causa. p̄ncipiū autē sicut b̄ritudine ab eo simul nobiscū p̄ncipiū. **A**d primum ergo dicendum q̄ duplex ē aliq̄d causa dilectōis. **Q**uo modō sicut id q̄ est rō diligendi et hoc modo bonū est causa diligendi quia vñquodq̄ diligitur in q̄ntum habet rationem boni. **A**lio modo q̄ est via quedam ad acquitendum dilectionem. et hoc modo visio ē causa dilectōis. non quide in ea rōne sit aliq̄d quid diligibile. q̄ est visibile. sed q̄ p̄visionē p̄ducimus ad dilectionem. nō ergo oportet q̄ illud q̄ est magis visibile sit magis diligibile. sed q̄ prius occurrat nobis ad diligendum. et hoc modo argumentat̄ ap̄le. p̄ncipiū enī. q̄ ē nobis visibile. p̄ncipiū occurrat nobis diligendū. et bis enī q̄ nō vult amicus dicitur ignota amare. vt **Greg.** dicit in quadam omel. vñ si aliquis p̄ncipiū nō diligit arguit p̄t q̄ nec vnum diligit non p̄pter hoc q̄ p̄ncipiū sit magis diligendus sed q̄ prius diligendus occurrit. deus autē est magis diligibilis p̄pter maiore bonitate. **A**d sc̄dm dicendum q̄ similitudo quā habemus ad deū est prior et causa similitudinis quā habemus ad p̄ncipiū. et hoc est q̄ p̄ncipiū a deo id q̄ ab ipō etiam p̄ncipiū h̄z. illos p̄ncipiū efficiunt. et ideo ratione similitudinis magis debemus deū q̄ proximum diligere. **A**d tertium dicendum q̄ deus s̄m substantiam suā cōsideratus in quocunq̄ sit equalis ē. q̄ non minus p̄ hoc q̄ ē in aliquo. sed tñ nō equaliter h̄z p̄ncipiū bonitate deī. sic h̄z ipam deū. nā deus h̄z ipam essentialiter. proximus autem participante.

Ad tertium sic procedit

Unde q̄ hō non debeat ex charitate plus deū diligere q̄ seipm. dicit enī p̄bilo. in. ix. et b̄ic. q̄ amabilia q̄ sunt ad alterū veniūt ex amabilitate que sūt ad seipm. sed causa ē prior effectu. ergo maior ē amicitia hoīs ad seipm q̄ ad quemcunq̄ aliū. ergo magis se debet diligere q̄ deū. **P**roterea vñquodq̄ diligit in q̄ntum est p̄ncipiū bonū sed id q̄ est rō diligendi magis diligit q̄ id q̄ p̄pter hāc rōnem diligit. sicut p̄ncipiū q̄ sunt rō cognoscendi magis cognoscunt. ergo hō diligit magis seipm q̄ quodcunq̄ aliud bonū dilectū. nō ergo magis diligit deū q̄ seipm. **P**roterea quātū aliq̄s diligit deū. tāntū diligit seipm eo q̄ q̄ntū aliq̄s diligit seipm. tāntū diligit seipm. q̄ hoc ē similitudo bonū q̄ aliq̄s sibi velle p̄t. ergo hō nō plus debet ex charitate deū diligere q̄ seipm. **S**ed p̄tra ē q̄ dicit **Aug.** dicit in. i. de doc. xp̄iana. **S**i seipm nō p̄pter te debes diligere sed p̄pter ipm vbi dilectōis tue recitimus finis est nō succēat aliq̄s aliq̄ hō si seipm p̄pter deū diligat. s̄ p̄pter q̄ vñquodq̄. illd magis. ergo magis debet homo diligere deū q̄ seipm. **R**esponso dicendum q̄ a deo duplex bonū accipi potest. i. bonū nature et bonū gr̄e sup cōmunicatōe aut bonoz naturalū nobis a deo facta. fundatur amor naturalis. quo nō solum hō si sue integritate nature su p̄ omnia diligit deum. et plus q̄ seipm. sed etiaz quelibet

creatura suo mō. i. vel intellectuā vel rōnali vel aīali vel
 saltem naturali amore. sicut lapides ⁊ alia q̄ cognitiōe ca
 rent. q̄ vnaque q̄s p̄ naturalē plus amat cōmune bonū
 totius q̄ p̄nculare bonū p̄prium. qd̄ manifestat̄ ex opere
 quelibet enī p̄o habet inclinātionē p̄ncipalē ad actionē
 cōmunē vtilitari totū. apparet etiā hoc in pollenciā virtuti
 bus s̄m quas iūes p̄ bono cōmuni ⁊ dispēdia p̄prie
 rum ⁊ p̄sonarū interdū sustinet. vñ multo magis hoc ven
 ficat̄ in amicitia charitatis. q̄ fundat̄ sup̄ cōmunicā tōe dō
 noꝝ gratie. ⁊ ideo ex charitate magis d̄ bō diligere deū
 q̄ est bonū cōmune oīm q̄ seipm. q̄ beatitudo est in deo
 sicut in cōmuni ⁊ fontali p̄ncipio oīm qui b̄titudinē p̄i
 opare p̄nt. Ad p̄mū ergo dicendū q̄ p̄bilo. loquit̄ de
 amicitia b̄bilo q̄ sunt ad alterū in quo bonū qd̄ est obiectū
 amicitie inuenit̄ s̄m aliquid p̄nculare modū. nō aut̄ de ami
 cabilibō q̄ sunt ad alterū in quo bonū predictū inuenit̄ s̄m
 rōnem totius. Ad sc̄d̄m dicendū q̄ bonū totū diligit
 quidē p̄ s̄m qd̄ est sibi cōueniens. nō aut̄ ita q̄ bonū toti
 us ad se referat̄ sed potius ita q̄ seipm referat̄ in bonū toti
 us. Ad tertū dicendū q̄ hoc q̄ ali q̄s velit frui deo. p̄i
 ner ad amorē q̄ de amat̄ amore cōcupiscētie. magis aut̄
 amat̄ deū amore amicitie q̄ amore cōcupiscētie. q̄ ma
 ior ē i se bonū dei quā p̄ncipare possim⁹ frui deo ip̄o. et iō sim
 p̄t homo magis diligit deū ex charitate q̄ seipm.

Ad quartū sic procedit

Uidef q̄ bō ex charitate nō magis debeat diligere seipm
 q̄ p̄mū. P̄ncipale enī obiectū charitatis est deus vt
 supra dictū est. sed q̄nq̄ bō h̄z p̄mū magis deo cōmuni
 crū q̄ s̄m ip̄e. ergo magis debeat aliq̄s talē diligere q̄ seip
 m. P̄terea detrimētū ip̄ius quē magis diligit. ma
 gis vitam⁹. sed bō ex charitate sustinet detrimētū p̄ p̄rio
 s̄m illud p̄o. xij. Qui negligit damni p̄ter amicitū ius
 tus est. ergo bō debeat ex charitate magis aliū diligere q̄
 seipm. P̄terea. i. ad Cor. xij. s̄r q̄ charitas nō que
 rit q̄ sua sunt. sed illud maxime amat⁹ cuius bonū ma
 ius est. ergo p̄ charitate aliquis nō amat seipm ma
 gis q̄ proximi. Sed p̄ta est qd̄ d̄r. Leui. xix. ⁊ Mar.
 xij. Dilige p̄mū nū sicut seipm. ex quo videt̄ q̄ dile
 ctio hominis ad seipm ē sicut exemplar dilectionis que h̄t
 ad alterū. sed exemplar potius ē q̄ exemplatū. ergo bō ex
 charitate magis debeat diligere seipm q̄ proximi. Re
 sponsio dicendū q̄ in boie duo sunt. s. natura sp̄ialis ⁊ na
 tura corp̄al. p̄ hoc aut̄ bō dicit̄ diligere seipm. q̄ diligit se
 s̄m naturā sp̄ialē. vt supra dictū est. ⁊ s̄m hoc debeat bō
 mo magis se diligere post deū q̄ quēcūq̄ aliū. ⁊ hoc p̄t
 ex ip̄a rōne diligēdi. nā sicut supra dictū est. deus diligit
 vt p̄ncipiū boni sup̄ quo fundat̄ dilectio charitatis. bo
 mo aut̄ seipm diligit ex charitate s̄m rōnem. qua est parti
 cept̄ p̄dicti boni. p̄mū aut̄ diligit s̄m rōnem societatis
 in ip̄o bono. p̄locatio aut̄ est rō dilectōis s̄m quādā vni
 onē in ordine ad deū. vñ sicut vntas ponit̄ est q̄ vniō.
 ita q̄ bō ip̄se p̄ncipet bonū diuini. ē portio rō diligēdi q̄z
 q̄ ali⁹ affoiet̄ sibi in hac p̄ncipatōe. ⁊ ideo bō ex charita
 te debeat magis seipm diligere q̄ p̄mū. ⁊ huius signū ē
 q̄ bō non debeat subire aliqd̄ malū p̄t qd̄ p̄ncipat̄ p̄tā
 parō b̄titudinis vt p̄mū libet̄ a p̄tō. Ad p̄mū er
 go dicendū q̄ dilectio charitatis nō solū h̄z quāritatē ex p̄
 te obiectus qd̄ est de⁹. sed ex p̄te diligētiā. q̄ est ip̄e bō cha
 ritatē h̄t. sic ⁊ quāritas cuiuslibet actōis depēdet qd̄ aimo
 do ex ip̄o subiecto. ⁊ iō licet p̄mū melior sit deo p̄mū q̄
 oꝝ. q̄ nō est ita p̄mū q̄ charitatē h̄t sic ip̄e sibi. nō

sequit̄ q̄ magis debeat p̄mū q̄ seipm diligere. Ad
 sc̄d̄m dicendū q̄ detrimētā corp̄alia debeat bō sustinere. p̄
 ter amicitū. ⁊ in hoc ip̄o seipm magis diligit s̄m sp̄ialē mē
 tem. q̄ hoc p̄ncipet ad p̄fectionē virtutis q̄ est bonū mētis
 sed in sp̄ialibō nō debeat bō pati detrimētū peccādo vt p̄
 p̄mū libet̄ a p̄tō. sicut dictū ē. Ad tertū dicendū q̄ sic
 Aug⁹ dicit̄ regla. q̄ cū d̄r charitas nō q̄rit q̄ sua sūt. sic
 intelligit̄ q̄ cōmuniā p̄prie antepōnit. s̄m aut̄ cōmune bo
 nū est magis amabile vniū q̄z p̄mū bonū. sicut etiāz
 ip̄i p̄ri ē magis amabile bonū totius q̄ bonum partiale
 susp̄sus. vt dictū est.

Ad quintum sic procedit

Uidef q̄ bō non magis debeat diligere p̄mū q̄ corp⁹
 p̄mū. In p̄mo aut̄ intelligit̄ corpus nri. p̄mū. si ergo
 d̄z bō diligere p̄mū p̄ q̄z corp⁹ p̄mū sequit̄ q̄ p̄ de
 at diligere corp⁹ p̄mū q̄z corp⁹ p̄mū. P̄terea bō
 p̄t debeat diligere aīam p̄mā q̄z aīam p̄mū vt dictū ē. s̄z
 corpus p̄mū p̄ncipius est aīe n̄e q̄z p̄mū. ergo plus
 debeat diligere corp⁹ p̄mū q̄z p̄mū. P̄terea vniū
 quilibet expōit̄ id qd̄ min⁹ amat. p̄ eo qd̄ magis amat. sed
 non oīs bō tenet̄ exponere corpus p̄mū p̄ salute. p̄mū. s̄z
 hoc est p̄fectoꝝ s̄m illud Jo. xv. Maiore charitatē nemo
 h̄z q̄ vt aīam suā ponat quis p̄ amicitū suū. ergo bō non
 tenet̄ ex charitate plus diligere p̄mū q̄z corpus p̄mū.
 Sed p̄ta est qd̄ Aug⁹ dicit̄ in. i. de doc. xp̄iana q̄ p̄t de
 beat diligere p̄mū q̄z corpus p̄mū. R̄sponso dicendū
 q̄ illud magis est ex charitate diligēdi qd̄ h̄z pleniorē ra
 tionē diligibilis ex charitate vt dictū est. p̄locatio aut̄ in
 plena p̄ncipatōe b̄titudinis q̄ est rō diligēdi. p̄mū ē ma
 ior rō diligēdi q̄ p̄ncipatōe b̄titudinis p̄cedunt aut̄ que ē
 rō diligēdi. p̄mū corp⁹. ⁊ ideo p̄mū quantū ad salutem
 aīe magis debeat diligere q̄z p̄mū corpus. Ad p̄mū
 mū ergo dicendū q̄ q̄ s̄m p̄bilo. in. ix. et b̄c. vñ quō oꝝ
 videt̄ esse id qd̄ est p̄cipū in ip̄o. vñ cum d̄r proximus
 magis esse diligendū q̄z corpus p̄mū. intelligit̄ hoc q̄z
 ad aīam q̄ est portio p̄s eius. Ad sc̄d̄m dicendū q̄ cor
 pus nri est p̄ncipū aīe n̄e q̄z p̄mū q̄z ad p̄tū
 rōnē. p̄prie nature. sed q̄z ad p̄ncipatōe b̄titudinis ma
 ior est p̄locatio aīe p̄mū ad aīam nriā q̄z enī corp⁹ p̄
 p̄mū. Ad tertū dicendū q̄ cuiuslibet bōi imminet cura. p̄
 p̄mū corp⁹. non aut̄ imminet cuiuslibet bōi cura de salute. p̄
 mū nisi forte in casu. ⁊ ideo nō est de necessitate charita
 tis q̄ bō p̄mū corp⁹ exponat p̄ salute p̄mū nisi i casu
 q̄ tenet̄ eius salutem p̄uidere. sed q̄ aliq̄s sponte ad hoc se
 offerat p̄ncipet ad p̄fectionē charitatis.

Ad sextum sic proceditur

Uidef q̄ vnus p̄mū non sit magis diligendū q̄z aliū.
 dicit̄ Aug⁹ in. i. de doc. xp̄iana. Q̄s boies eque diligē
 di sūt. sed cū oibus p̄desse nō possis b̄s potissimū p̄solen
 dū est q̄ p̄o loco ⁊ r̄m vel quartūlibet tenū oportunitati
 bus p̄tinet̄ tibi quasi quadā forte iungunt̄. ergo p̄mū
 rum vnus nō est magis diligendus q̄z ali⁹. P̄terea
 vbi vna ⁊ eadē est rō diligēdi diuersos. nō debeat eē ine
 qualis dilectio. sed vna est rō diligēdi oēs p̄mū. s. de.
 vt p̄t p̄ Aug⁹ in. i. de doc. xp̄iana. ergo oēs p̄mū equa
 liter diligere debent. P̄terea amare est velle bonū
 alicui. vt p̄t p̄bilo. in. ij. rethorice. sed oib⁹ proximis eē
 le bonū volumus. s. vitā eternā. ergo oēs p̄mū equalit̄
 debemus diligere. Sed p̄ta est q̄ tanto vnūquisq̄z
 magis debeat diligi quāto grauius peccat. qui contra eius

Ad octauuz sic procedit

Vide q non sit magis diligendus ille qui est magis nobis coniunctus hinc carnalis origine. Dicit ei Douer. vij. vit amicalis ad societate magis erit amicus q frater. Et maximus Galenus dicit q amicitie vinculu pualidū est necq nulla ex pte sanguinis vitibz inferius. hoc etiā certū us xplozan? qd istud nascēdi forz fortitū opus dedit hoc vniū cuiusq solido iudicio inchoata volūtas ptabit ergo illi qui sūt coniuncti sanguine non sunt magis diligēdi q alij. ¶ De retea Ambro. in. i. de offi. Ad min? vos diligo quos in euāgelio genui q si in iugio suscepistis non enī debet mior est natura ad diligendū q grā plus certe diligere debem? quos pperio nobis cōputam? sūti ros q quos mī in hoc seculo. nō ergo p sanguine sunt magis diligēdi his qui sunt aliter nobis coniuncti. ¶ De retea pbatio dilectionis est ex habitu opz. vt Grego. dicit in omel. sed quibaldā magis debem? impendere dilectione opa q etiā p sanguine. sic magis est obediēdi in exercitiū vici q parti. ergo illi qui sūt sanguine coniuncti non sunt magis diligēdi. ¶ Sed cōtra est q spāluter pceptis decalogi mandaf de honoratōe parentū. vt patet Eio. xx. ergo illi qui sūt nobis cōiuncti hinc carnis origine sūt a nobis spāluis diligēdi. ¶ Rñsio dicendū q sicut dicitū est. illi q sūt nobis coniuncti sūt ex charitate magis diligēdi nō qz inrensus diligunt. nō etiā qz plurius rōnibz diligunt. intētio autē dilectōis est ex coniunctōe dilecti ad diligentē. ideo dicitur q dilectō est mēsuranda sūm diuersā ratiōne coniunctōis. vt. s. vniū quisqz diligat magis in eo qz pñer ad illā coniunctōe sūm quam diligat. 2. vltm? cōmpanda ē dilectio dilectōis sūm cōpationē cōiunctōis ad coniunctōe. Sic ergo dicendū est q amicitia cōsanguineoz fundaf in coniunctōe naturalis originis. amicitia autē pciūū in cōmunicatōe civilī. 2. amicitia cōmilitantiū in cōmunicatōe bellica. 2. ideo in his qz pñer ad naturā plus debemus diligere p sanguineos. in his autē que pñer ad civilē cōuersationem plus debemus diligere conuices. 2. in bellicis plus cōmilitones. vñ 2. pbilo. dicitū in. ut. eticoz qz singulis ppria 2. congruentia est attribuēdi. Sic autē facere vident quidā qui ad nuptias vocat cognatos. videbit vñ qz nutritiōe parentibz oportere marie sufficere 2. honore pentū. 2. sile est etiā in alijs. Si autē cōpem? etiā coniunctoz ad cōiunctōe. constat qz coniunctio naturalis originis ē pñer 2. immobilior. qz est sūm id qz pertinet ad substantiā. alie autē coniunctōes sunt supuenientes 2. remouen pñer. 2. ideo amicitia cōsanguineoz est stabilior. sed alie amicitie possunt esse pñer sūm illud quod est pprium vnicuiqz amicitie. ¶ Ad primum ergo dicendū qz qz amicitia socioz ppria electione ptabitur in his que sub nostra electione cadūt. puta in agēdis ppōterat hinc dilectio dilectōis p sanguineoz. vt. s. magis cū illis cōsentiamus in agēdis amicitia tamen cōsanguineorum est stabilior. vñ pte naturalior cōsistēs. 2. pualer in his que ad naturā spectat. vñ eis magis tenemur in pñisōe necessitatōz. ¶ Ad scdm dicendū qz Ambro. loquit de dilectōe qzrum ad beneficia que pñer ad cōmunicatōe grane. s. de instrutione moz. in hac enī magis debet homo subuenire filijs spūalibus quos spūaliter genuit qz filijs corpālibus quibz tenet magis puidere in corpālibus subfidij. ¶ Ad tertiu dicendū qz ex hoc qz vici exercitius magis obediēdi in bello qz parti. non probatur qz simpliciter pater minus diligat. sed quod minus diligit sūm quid si.

fm dilectionem bellice cōmunicatōis.

Ad nonuz sic proceditur

Vide qz hō ex charitate magis debeat diligere filium qz patrem. Illū enī magis debemus diligere cui magis debemus benefacere. sed magis debemus benefacere filijs qz parentibz. Dicit enī aplos. ad Cor. xij. Non debet filij dē fauilitate parētibus. sed parētibus filijs. ergo magis sunt diligēdi filij qz parentes. ¶ De retea grā pficit naturā. s. naturaliter parētibus plus diligit filios qz ab eis diligantur vt pbilo. dicit in. vij. etbic. ergo magis debem? diligit filios qz parētibus. ¶ De retea pcharitate affectus boīs deo cōfirmat. sed deus magis diligit filios qz diligat ab eis. ergo etiā 2. nos magis debemus diligere filios qz parentes. Sed ptra est qd Ambro. dicit. Primo deus diligendus ē. scdo parētibus. inde filij. post domestici. ¶ Responso dicendū qz sicut supra dicitū est. gradus dilectōis ex duobz pensari pōt. Vno mō ex pte obiecti 2. fm hoc id qd habet maiore rōnem boni est magis diligendū. 2. qd ē deo similē. sic patet est magis diligendus qz filius. qz. s. pñer diligim? sub rōne principij qd habet rōnem eminentioris boni. 2. deo filiois. Alio mō cōputat gradus dilectōis ex pte ipsius diligētis. 2. sic magis diligit qd est coniuncti. 2. fm hoc filius est magis diligēdius qz pater. vt pbilo. dicit. vij. etbic. primo quidē qz parentes diligunt filios vt aliquid sit emittēs. pñ aut non est aliquid filij. 2. ideo dilectio fm quā pater diligit filiu similioz est dilectio qua quis diligit seipm. scdo qz parētibus magis sciunt aliquos esse suos filios qz cōuertio. tertio. qz filius est magis ppinquus parenti vñ pte pñer enī scōs qz pñ filio ad quem habet habitudinē principij. qz qz parētibus diutius amantur. nam statim pñ incipit diligere filiu. filius autē tpe pcedente incipit diligere patrem. dilectio autē quāto est diuturnior. tāto est forrior. fm illud Eccl. x. Non detrahās amicitia antiquā. nouus enī non erit filius illi. ¶ Ad primum ergo dicendū qz principio debet subiectio reuerentiē 2. honor. effectui enī pportionalitē cōpōit recipi influentiā pñcipij 2. pñisōe ipsius. 2. ppter hoc parētibus a filijs magis debet honor. filijs autē magis debet cura. pñisōis. ¶ Ad scdm dicendū qz pat naturaliter plus diligit filiu fm ratiōne cōiunctōis ad seipm. sed fm rōnem eminentioris boni filius naturalitē plus diligit patrem. ¶ Ad tertiu dicendū qz sicut Aug? dicit. i. de doc. xpiana. deus diligit nos ad vñilitatē nostram 2. suum honore. 2. ideo quia pater cōm parat ad nos in habitudine principij. sicut et deus ad patrem pprie pñer vt ei a filijs honor impendat. ad filium autē vt eius vñilitati a parentibz provideat. qzuis in articulo necessitatis filius obligat? sit ex beneficijs susceptis vt parentibus maxime provideat.

Ad decimuz sic pceditur

Videtur qz homo magis debeat diligere matrē qz patrem. Ut enī pbilosophus dicit in primo de generatione anima lum. femina in generatione dat corpus. sed homo nō habet animam a parte. sed per creationem a deo. vt in primo dicitū est. ergo homo plus habet a matrē qz a parte. pl? ergo debet diligere matrē qz patrem. ¶ De retea magis amantē debet magis diligere. sed mater plus diligit filium qz pater. Dicit enī pbilo. i. x. etbic. qz matres magis sunt amantes filioz. laboriosior. enī est generatio matrum. 2. magis sciunt qui ipsa? sunt filij qz patres. ergo mater ē magis diligēda qz pater. ¶ De retea ei debetur

maior dilectionis affectus qui pro nobis plus laboravit
 fm illud Ro. vi. Salutate Maria que multu in nobis
 laboravit. sed m plus laborat in generatione et educande
 qz pater. vnde dicitur Eccl. viij. Gemitu matris tue ne obliui
 scaris. ergo plus debet ho diligere matre qz patre. **S**ed
 contra est qd Jeronimus dicit sup Job. q post deum oim patre
 diligendus est pater. et postea addit de matre. **R**esponso dicitur
 qd in istis copationibus id quod dicitur est intelligendu
 p se. vt videlicet intelligat esse questum de pte in qm
 est pater. an sit plus diligendus matre in qm est mat.
 pot enim in oibus huiusmodi tanta esse dilana virtutis et
 malitie vt amicitia soluat vel minuat. vt philosophi dicit
 cir i. viij. et sic. et ideo vt Ambrosius dicit. boni domestici sunt
 malis filijs pponendi. sed p se loquedo pater magis est
 amandus qz mater. amant enim pater et m vt principia q
 dam naturalis originis. pater autem habet excellenore rati
 onem principij qz mater. qz pater est principij p modum age
 nis mater autem magis p modum patiens et materic. et ideo
 p se loquedo pater magis est diligendus. **A**d primum
 ergo dicendu q in generatione hois mater ministrat ma
 teria corpus in formam. forma autem per virtutem formatua
 que est in semine patris. et quia huiusmodi virtus non potest crea
 re animam rationalem. disponit in materia corporalem ad huius
 iusmodi forme susceptionem. **A**d secundum dicendu q hoc p
 tinet ad aliam rationem dilectionis. alia enim est species ami
 citie qua diligimus amantem et qua diligimus generantem
 nunc autem loquimur de amicitia que debetur patri et matri
 fm generationis rationem.

Ad undecimū sic pcedit

Videat q homo plus debeat diligere vxore qz patrem et
 matrem. Nullus enim dimittit rem aliquam nisi pro re ma
 gis dilecta. sed Gen. ij. dicit q propter vxore reliquit ho
 patrem et matrem. ergo magis debet diligere vxore qz patrem
 et matrem. **P**roterea. Apostolus dicit ad Ephe. v. q
 vtri debent diligere vxores sicut seiplos. sed homo debet
 magis diligere seipm qz parentes. ergo etiam magis debet
 diligere vxore qz parentes. **P**roterea vbi sunt plu
 res rationes dilectionis ibi debet esse maior dilectio. sed in
 amicitia que est ad vxore sunt plures rationes dilectionis
 dicit enim philosophus in. viij. ethicorum. q in hac amicitia
 videtur esse vtile et delectabile. et propter virtutem si virtuo
 si sunt coniuges. ergo maior debet esse dilectio ad vxore
 qz ad parentes. **S**ed contra est q vir debet diligere
 vxore suam sicut carnem suam. vt dicitur ad Ephe. v. sed
 corpus suum minus debet homo diligere qz proximum.
 vt supra dicitur est. inter proximos autem magis debemus
 parentes diligere. ergo magis debemus diligere paren
 tes qz vxore. **R**esponso dicendu q sicut dictu est. gra
 dus dilectionis attendi potest et fm rationem boni. et fm
 coniunctionem ad diligente. **S**ecundum ergo rationem boni
 quod est obiectu dilectionis magis sunt diligendi paren
 tes qz vxores. quia diliguntur sub ratione principij et emi
 nentioris cuiusdam boni. **S**ecundum autem rationem coniunctio
 nis magis diligenda est vxore. quia vxore coniungit viro
 vt vna caro existens. fm illud Mar. xij. Itaque iam non sunt
 duo sed vna caro. et ideo intensius diligatur vxore. sed ma
 ior reuerentia est parentibus exhibenda. **A**d primum er
 go dicendu. q non qz tum ad omnia delectatur pater et ma
 ter propter vxorem. in quibusda enim magis debet homo
 assistere parentibus qz vxori. sed qz tum ad vniorem carna
 lis copule et cobitationis relicto omnibus parentibus

homo adberet vxori. **A**d secundum dicendu q i verbis ap
 non est intelligendu q ho debeat diligere vxore sua equa
 liter sibij phi. sed quia dilectio quaz aliquis habet ad seip
 sum est ratio dilectionis qua quis habet ad vxore sibi co
 iuncta. **A**d tertium dicendu q etiaz in amicitia pa
 terna inueniuntur multe rationes dilectionis. et qz tum ad
 aliquid preponderat rationi dilectionis que habetur ad
 vxore sibi. s. rationem boni qz tum ille preponderat sibi co
 iunctionis rationem. **A**d quartum dicendu q illud
 etiam non est intelligendum q licet imponeret equa
 litate. sed rationem dilectionis. diligit enim homo vxore
 suam principaliter ratione carnalis coniunctionis.

Ad duodecimū sic pcedit

Videat q homo magis debeat diligere benefactore
 qz beneficiariu. Dicit enim Augustinus in libro de caritati
 sanctis rudibus. Nulla maior est prouocatio ad aman
 dum qz prouocatio amando. nimis enim durus est animus
 qui dilectionem et si non vult impendere nolit repende
 re. sed benefactores prouocant nos in beneficio carita
 tis. ergo benefactores maxime debemus diligere. **P**ro
 terea tanto aliquis est magis diligendus qz to grauius bo
 mo peccat si ab eius dilectione desistat. vel contra euz ag
 gar. sed grauius peccat qui benefactorem non diligit vel
 contra eum agit. qz si diligere desistat eum cui batenus
 benefacit. ergo magis sunt amandi benefactores qz hi
 quibus benefacimus. **P**roterea inter omnia dili
 genda maxime diligendus est deus. et post eum pater vt
 Jeronimus dicit. sed isti sunt maxime benefactores. ergo
 benefactor est maxime diligendus. **S**ed contra est qd
 philo. dicit in nono ethicorum q benefactores magis vide
 tur amare beneficiarios qz conuersos. **R**esponso dicendu
 q sicut supra dicitur est. aliquid magis diligit dupliciter
 vno modo quia habet rationem excellentioris boni. alio mo
 do ratione maioris coniunctionis. **P**rimo quidem modo
 benefactor est magis diligendus quia cum sit principij
 boni in beneficiario habet excellentioris boni rationem. licet
 et de patre dicitur est. **S**ecundo autem modo magis diligimus
 beneficiarios. vt philosophus probat in. iij. ethicorum p
 quatuor rationes. primo quidem q beneficiariu est quasi qd
 da opus beneficiatoris. vni consistunt dicit de aliquo. alie est fa
 crta illius. naturale est autem cuiuslibet vt diligat opus suu.
 sicut videtur q poete diligunt poemata sua. et hoc ideo. qd
 vni quodqz diligit suu esse et suu viuere. qd maxime ma
 nifestat in suo agere. **S**ecundo qz vni quisqz naturaliter dili
 git illud in quo inspiat suu bonu. habet quidem ergo et bene
 factor in beneficiario aliquid bonu et conuerso. s. beneficiariu in
 spicit in beneficiario suu bonum honestu. et beneficiariu in be
 nefactore suu bonu vtile. bonu autem honestum delectabilis
 psiderat qz bonum vtile. tum qz est diuturnius. vtilitas
 enim cito transit. et delectatio memorie non est sicut delecta
 tio rei presentis. tum etiam qz bona honesta magis cum
 delectatione recolimus qz vtilitates que nobis ab alijs e
 uenerunt. tertio qz ad amantem pertinet agere. vult enim et
 opari bonum a malo. ad amantem autem pertinet bonu pati. et ideo
 excellentioris est amare. et propter hoc ad beneficiatore pertinet
 vt plus amet. quarto quia difficilius est beneficia impen
 dere qz recipere. ea vero in quibus laboramus plus dili
 gimus. que veto nobis de facili proueniunt quodam mo
 do contemimus. **A**d primum ergo dicendu q in
 benefactore est vt beneficiariu prouocet ad ipsu amandu
 beneficiariu autem diligit beneficiariu non quasi. prouocatur ab illo

lo. sed ex ipso mortis. quod aut ex se est potius est eo quod est per aliud. Ad secundum dicendum quod amor beneficii ad beneficium est magis debitus. et ideo magis habet rationem maioris peccati. sed amor beneficii ad beneficium est magis spontaneus. et ideo habet maiorem promptitudinem. Ad tertium dicendum quod deus enim plus nos diligit quam nos eum diligamus. et patet plus diligit filios quam ab eis diligantur. Nec tamen oportet quod quilibet beneficiarius plus diligamus quam ubi libet beneficiorum. beneficiarios enim a quibus beneficia recipimus. scilicet deum et parentes primum his quibus aliqua minorum beneficia impendimus.

Ad tertium decimum sic pce

ditur. Videtur quod ordo charitatis non remaneat in patria. Dicit enim Aug. in li. de vera religioe. Perfecta charitas est ut plus ponatur bona et minus minorum diligamus. sed in patria enim perfecta charitas. ergo plus diligit aliquos meliores quam seipsum vel sibi coniunctum. Preterea. Ille magis amat ut cui maius bonum volumus. sed quilibet in patria existens vult maius bonum ei qui plus bonum habet. alioquin volumus ut tunc non pro oia diuine voluntati conformemur. ubi autem plus bonum habet qui melior est. ergo in patria quilibet magis diligit meliorem. et ita magis alium quam seipsum. et extraneum quam inquit. Preterea. Totus ratio dilectionis in patria deus erit. tunc enim impii dicitur quod dicit. i. ad Corinth. xv. Ut sit deus oia in oibus. ergo magis diligit qui est deus. proinde. et ita aliquid magis diligit meliorem quam seipsum. et extraneum. quam coniunctum. Sed contra est quod natura non tollit per gloriam sed per meritum. ordo autem charitatis super positus ex ipsa natura procedit. oia autem naturaliter plus se quam alia amant. ergo iste ordo charitatis remanebit in patria. Respondeo dicendum quod necesse est ordinem charitatis remanere in patria quantum ad hoc quod deus est super oia diligendus. hoc enim simpliciter erit tunc quando homo profectus fuerit. sed de ordine simpliciter ad alios distinguendum videtur. quod sicut super dictum est. dilectionis gradus distingui potest. vel secundum differentiam boni quod aliquis eropit vel secundum intentionem dilectionis. primo quidem modo plus diligit meliorem quam seipsum. minus vero minus bonos. velle enim quilibet beatas virtutes habere quod sibi debetur secundum divinam iustitiam propter perfectam conformitatem voluntatis humane ad divinam necessitatem tunc perficiendi per meritum ad maius premium. sicut tunc accidit quando potest homo meliorem et virtutem et premium desiderare. sed tunc voluntas uniuscuiusque infra hoc consistit quod est determinatum diuinitus. Secundo vero modo aliquid plus seipsum diligit quam proximum enim meliorem quia intensio actus dilectionis provenit ex parte subiecti diligentis. ut super dictum est. et ad hoc etiam totum charitatis uniuscuiusque referatur a deo. ut primo quidem mentem suam in deum ordinet quod pertinet ad dilectionem simpliciter. secundum vero ordinem aliorum in deum velit vel enim operetur secundum suum modum sed quantum ad ordinem. primo ad invicem simpliciter quis magis diligit meliorem secundum charitatis amorem. tota enim vita beata consistit in ordinatione mentis ad deum. unde totus ordo dilectionis bonorum observabitur per companions ad deum. scilicet ille magis diligit et propinquior sibi habeat ab unoquoque quod est deo propinquior. cessabit enim tunc. pulvis quem est in patria vita necessaria. que necesse est ut uniuscuiusque magis sibi coniuncto secundum quamcumque necessitudine videatur magis quam alieno. ratio ne cuius in hac vita ex ipsa inclinatione charitatis homo plus diligit magis sibi coniunctum. cui magis debet impendere charitatis effectum. pertinet tamen in patria quod aliquid sibi coniunctum pluribus modis diligit. non enim cessabit ab amari

mo beati honeste dilectionis cause. cum oibus istis rationibus preterit incompabiliter ratio dilectionis que summe ex propinquitate ad deum. Ad primum ergo dicendum quod quantum ad coniunctos sibi. ratio illa procedenda est. sed quantum ad seipsum oportet quod aliquis plus se quam alios diligat. tanto magis quanto perfectior est charitas. quia perfectio charitatis ordinat hominem perfecte in deum quod pertinet ad dilectionem simpliciter ut dictum est. Ad secundum dicendum quod ratio illa procedit in ordine dilectionis secundum gradum boni quod aliquid vult amare. Ad tertium dicendum quod uniuscuiusque erit deus tota ratio diligendi. eo quod deus est totum bonum. ratio enim per impossibile quod deus non esset bonum. non esset ei ratio diligendi. et ideo in ordine dilectionis oportet quod post deum homo maxime diligat seipsum.

Questio XXVII.

Deinde considerandum

est de actu charitatis. Et primo de principali actu charitatis qui est dilectio. Secundo de aliis actibus vel effectibus. Circa primum querunt octo. Primo quid sit magis proprii charitatis virtutem amare vel amari. Secundo virtutem amare potest esse actus charitatis sit idem quod benivolentia. Tertio virtutem deus sit propter seipsum amandus. Quarto virtutem possit in hac vita immediate amari. Quinto virtutem possit amari totaliter. Sexto virtutem eius dilectio habeat modum. Septimo quid sit melius virtutem diligere amicum vel diligere inimicum. Octavo quid sit melius virtutem diligere deum vel proximum.

Ad primum sic proceditur

Videtur quod charitatis sit magis proprium amari quam amare. Charitas enim in melioribus melior invenitur. sed meliores debet magis amari. ergo charitatis est magis proprium amari. Preterea. Illud quod in pluribus invenitur videtur esse magis proveniens nature et per se quod melius. sed sicut plus dicitur in. vii. et. ubi. multo magis voluit amari quam amare semper. quia amatores adulationis sunt multi. ergo melius est amari quam amare. et per se quod magis conveniens charitati. Preterea. Propter quod uniuscuiusque et illud magis. sed homines propter hoc quod amantur amant deum enim Aug. i. li. de civitate dei. quod nulla est maior puocano ad amandum quam propter amando. ergo charitas magis consistit in amari quam in amare. Sed contra est quod philosophus dicit in. vii. et. ubi. quod magis est sit amicitia in amare quam in amari. sed charitas est amicitia quedam. ergo charitas magis consistit in amare quam in amari. Respondeo dicendum quod amare convenit charitati in quantum est charitas. charitas enim cum sit virtus quedam secundum suam essentiam habet inclinationem ad proprium actum. amari autem non est actus charitatis ipsius qui amatur. sed actus charitatis eius est amare. amari autem competit ei secundum communem rationem boni. proinde. scilicet ad eius bonum alius ad actum charitatis movetur. unde manifestum est quod charitati magis convenit amare quam amari. Magis enim convenit uniuscuiusque quod convenit ei per se et substantialiter quam quod convenit ei per aliud. et hoc duplex est signum. Primum quidem quod amici magis laudantur ex hoc quod amantur quam ex hoc quod amantur. quoniam si non amantur et amantur. vituperantur. Secundo quod melius quam maxime amant plus querunt amare quam amari. quedam enim ut philosophus dicit in eodem libro filios suos dant nutricula et amant quidam. reamant autem non querunt si non per gratiam

Ad primum ergo dicendum quod meliores ex eo quod meliores sunt sunt magis amabiles. sed ex eo quod in eis est perfectior charitas. sunt magis amate. **fm** in proportionem amari. non enim melior minus amari id quod infra ipsius est quod amabile sit. licet si ille qui est minus bonus non attingit ad amandum melior est quod amabile est. **Ad secundum dicendum** quod sic probis dicitur ibidem. bonos voluit amari in quantum voluit honorari. sic enim bonos ex parte alicuius ut quoddam testimonium boni in ipso qui honoratur. ut per hoc quod aliquis amatur ostendit in ipso esse aliquid bonum. quod solum bonum amabile est. sic ergo amari et honorari querit bonos propter aliud. scilicet ad manifestationem boni in amato existens. amare autem querit charitatem habentes **fm** se quasi ipsius sit bonum charitatis sicut et quilibet actus virtutis est bonum virtutis illius. unde magis pertinet ad charitatem velle amare quam velle amari. **Ad tertium dicendum** quod propter amari aliquid amari nota quod amari sit finis eius quod est amare. sed ex eo quod est via quedam ad hoc inducens quod homo amet

Ad secundum sic procedit

Videatur quod amare **fm** est actus charitatis nihil sit aliud quam benivolentia. Dicit enim philosophus in ethicis. quod amare est velle alicui bonum. sed hoc est benivolentia. ergo nihil aliud est actus charitatis quam benivolentia. **Preterea.** Cur est habitus eius est actus. sed habitus charitatis est in potentia voluntatis. ut supra dicitur est. ergo etiam actus charitatis est actus voluntatis sed non est nisi in bonum tendens quod est benivolentia. **Preterea.** Philosophus in ethicis. ponit quatuor ad amicitiam pertinentia. quorum primum est quod bonum velit amico bonum. secundum est quod velit ei esse et vivere. tertium est quod ei delectabiliter parat. quartum est quod eadem eligat. quantum est quod ei prodeat et gaudeat. sed prima duo ad benivolentiam pertinent. ergo primum actus charitatis est benivolentia. **Et** est quod philosophus dicit in eodem libro quod benivolentia nec est amicitia nec est amato. sed est amicitie principium. sed charitas est amicitia ut supra dicitur est. ergo benivolentia non est idem quod dilectio quod est charitatis actus. **Responsio** dicendum quod benivolentia proprie dicitur actus voluntatis quo alteri bonum volumus. hic autem voluntatis actus differt ab actuali amore. tamen **fm** est in appetitu sensitivo quam est amor enim qui est in appetitu intellectivo qui est voluntatis. amor enim qui est in appetitu sensitivo quedam passio est. omnia autem passio cum quodam impetu inclinat in suum obiectum. passio autem amoris hoc habet quod non subito erasit. sed per aliquam assiduam inspectionem rei amate. et philosophus in ethicis. ostendens differentiam inter benivolentiam et amorem qui est passio. dicit quod benivolentia non habet dissensionem et appetitum. id est. aliquid impetu inclinat in bonum. sed ex solo iudicio rationis bonum vult bonum alicui. similiter etiam talis amor est ex quodam consuetudine. benivolentia autem interdum oritur ex repentino. sic accidit nobis de pugilibus qui pugnant. quorum alterum vellemus vincere. sed amor qui est in appetitu intellectivo. etiam differt a benivolentia. in potestatem enim quodam unione **fm** affectum amans ad amatum. in quantum. scilicet. amans estimat amatum quodammodo ut unum sibi vel ad se pertinet. et sic movet in ipsum sed benivolentia est simplex actus voluntatis quo volumus alicui bonum. etiam non presupposita predicta unione affectus ad ipsum. **Sic** ergo in dilectione **fm** est actus charitatis includitur quidem benivolentia. sed dilectio sive amor addit unionem affectus. et propter hoc philosophus dicit ibidem quod benivolentia est principium amicitie. **Ad primum ergo dicendum** quod philosophus ibi diffinit amare non ponens totam rationem ipsius. sed aliquid

quid ad rationem eius pertinentem in quo maxime manifestatur dilectionis actus. **Ad secundum dicendum** quod dilectio est actus voluntatis in bonum tendens. sed cum quadam unione ad amatum que quidem in benivolentia non importatur. **Ad tertium dicendum** quod in quantum illa que philosophus ibi ponit ad amicitiam pertinent in quantum perveniunt ex amore que quis habet ad seipsum ut ibidem dicitur. ut scilicet. bec omnia aliquis erga amicum agat sicut ad seipsum. quod pertinet ad predictam unionem affectus

Ad tertium sic proceditur

Videatur quod deus non propter seipsum sed propter aliud diligatur ex charitate. Dicit enim Gregorius in quadam homelia. Et hoc que novit animus dicitur incognita amare. vocat autem incognita intelligibilia et divina. cognita autem sensibilia. ergo deus est propter aliud diligendus. **Preterea.** Amor loquitur cognitionem. sed deus per aliud cognoscitur. **fm** illud **Ro. i.** Invisibilia dei per ea que facta sunt intellecta percipiuntur. ergo etiam propter aliud amatur et non propter seipsum. **Preterea.** Spes generat charitatem. ut dicitur in glossa. **Matth. i.** timor enim charitatem introducit. ut Augustinus dicit super. **i. cant. Job.** sed spes expectat aliquid adipsam deo. timor autem refugit aliquid quod a deo intelligi potest. ergo videtur quod deus propter aliud bonum speratur vel propter aliud malum nimirum sit amandus. non ergo est amandus propter seipsum. **Sed** est quod sicut Augustinus dicit in. **i. de toc. ch. i.** timor est amor inherere alicui propter seipsum. sed deo sitendum est ut in eodem libro dicitur. ergo deus diligendus est propter seipsum. **Responsio** dicendum quod licet propter importat habitudinem alicuius cause. Est autem quatuorplex genus cause. scilicet finalis. formalis. efficiens. et materialis. ad quam reducitur etiam materialis dispositio que non est causa simpliciter. sed **fm** quid. et **fm** bec quatuor genera causarum dicitur aliquid propter alterum diligendum. **fm** quidem genus cause finalis. sicut diligimus medicinam propter sanitatem. secundum autem genus cause formalis. sicut diligimus bonos propter virtutem. quia. scilicet virtute formaliter est bonus et per consequens diligibilis. secundum autem causam efficientem. sicut diligimus aliquos in quantum sunt filii talis patris. **fm** autem dispositionem que reducitur ad genus cause materialis dicitur aliquid diligere propter id quod nos disponit ad eius dilectionem puta propter aliquid beneficium susceptum. quibus postquam iam amare incipimus non propter illa beneficia amemus amicum. sed propter eius virtutem. primum ergo de his modis dei non diligimus propter aliud. sed propter seipsum. non enim ordinatur ad aliud sicut ad finem. sed ipse est finis ultimus omnium. nec est informatus aliquid quo alio ad hoc quod sit bonus. sed eius substantia est causa bonitatis **fm** quam ex parte omnia bona sunt. nec igitur et ab altero bonitas inest. sed ab ipso omnibus aliis. sed quanto modo potest diligere propter aliud. quod scilicet est aliquid aliis dispositum ad hoc quod in dei dilectione proficiamus. puta per beneficia ab eo suscepta. vel per similia peccata. vel per penam quas per ipsum vitare intendimus. **Ad primum ergo dicendum** quod ex his que animus novit dicitur incognita amare. non quod cognita sint ratio diligendi ipsa incognita per modum cause formalis vel finalis vel efficientis. sed quia propter hoc homo disponitur ad amandum incognita. **Ad secundum dicendum** quod cognitio dei acquiritur quidem per alia. sed postquam iam cognoscitur. non per alia cognoscitur sed per seipsum. **fm** illud **Job. iij.** Jam non propter nam loquelam credimus. ipsi enim videmus et scimus. quod hic est vere saluator mundi. **Ad tertium dicendum** quod spes et timor ducunt ad charitatem per modum dispositionis cuiusdam. ut ex supra dicitur patet.

Ad quartum sic procedit

Uidetur qd deus in hac vita non possit imediate amari. Incognita eni amari no potest. vt Aug dicit. r. de tri. sed de um no cognoscim? imediate in hac vita. qz videm? nunc per speculu in enigmate. vt dicit. i. ad Corinib. xij. ergo neqz etiā eum imediate amam? **P**terea. Qui non pot quod mi? est. non pot quod maus ē. sed ma? ē amare deū qz cognoscere ipsum. qui eni adberet deo p amo rem. vnus spūs cū illo ē. vt dicit. i. ad Corinib. vi. sed hō non pot deū cognoscere imediate. ergo multo min? amare? **P**terea. Hō a deo distingit per pctm. fm illud Cl. lx. Peccata vestra diuiserūt inter vos et deū vestrū. sed pctm magis ē in volūate qm in intellectu. ergo minus potest hō deū diligere imediate qm eum imediate cognoscere. **S**ed pta est qd cognitio dei qd est imediata dicit enigmatica. et euacuat in patria. vt patet. i. ad Corinib. xij. sed charitas vie non euacuat. vt ibidē dicit. ergo charitas vie imediate deo adberet. **N**isio dicendū qd sicut sup dictū est. actus cognitiue struis pfect per hoc qd cognitū est in cognoscere. actus aut appetitiue struis per hō aut per hoc qd appetitus inclinat ad rem ipsam. et ideo oportet qd motus appetitiue struis sit in rebus fm cognitiōe ipsarū rerū. actus aut cognitiue struis ē fm modū cognitiōis. et si aut ipse ordo rerū talis fm se. qd deus ē ppter seipsum cognoscibilis et diligibilis. vt pote essentia liter et sensu ipsa veritas et bonitas per quā alia et cognoscuntur et amantur. sed quo ad nos qz nra cognitio a sensu orzum habet. prius sunt cognoscibilia que sunt sensui. ppter pinqziora. et vltimus termin? cognitionis est in eo qd est maxie a sensu remotū. **S**ed in hoc ergo dicendū est qd dilectio que ē appetitiue struis actus. etiā in statu vie tenet in deū primo et ex ipso tenuat ad alia. et fm hoc charitas deū imediate diligit. alia rō deo mediāte. in cognitiōe rō est eodē rō. qz. f. per alia rō cognoscim?. sic cau sam per effect? vel per modū eminentie aut negatiōis. vt patet per Dio. in li. de diu. no. **A**d primū ergo dicendū qd qm incognita si possit amari. tū no oportz qd sit idē ordo cognitiōis et dilectiōis. nā dilectio ē cognitiōis termin?. et ideo vbi desinit cognitio. fm in ipsa re que p alia cognoscit. ibi statim dilectio incipit potest. **A**d lectū dicendū qd quia dilectio dei est maius aliqd qm eius cognitio maxie fm statu vie. ideo pssupponit ipsam. et qd cognitio non quiescit in rebus creatis. sed peas in aliud tendit. in illo dilectio incipit. et p hoc ad alia tenuat per modū cuiusdā circulariōis. dū cognitio a creaturis incipiens tendit in deū. et dilectio a deo incipiens sicut ab vltimo fine ad creaturas tenuat. **A**d tertū dicendū qd per charitatē tollitur auersio a deo que ē per peccatū. no aut p solam cognitioē. et ideo charitas ē que diligēdo atqz imediate deo piūgit spiritualis vinculo vniōis.

Ad quintū sic proceditur

Uidetur qd deus non possit totalit? amari. Amor eni sedetur cognitioē. sed deus no pot totalit? a nobis cognosci. qz hoc esset eū cōprehendere. ergo no potest a nobis totalit? amari. **P**terea. Amor ē vno quedā. vt patz p Dio. iij. c. de diu. no. sed cor boīs no potest totalit? deo vni. quia de? est maior corde nro. vt dicitur. i. Job. iij. ergo deus no potest totalit? amari. **P**terea. Deus se ipsum totalit? amat. si ergo ab aliq? alio totalit? amatur ali quis alius diligit deū tm qm ipse se diligit. hoc aut est i

conueniens. ergo deus no potest totalit? diligi ab aliq? creatura. **S**ed pta est qd dicit Deut. vi. Diliges dñm deū tuū ex toto corde tuo. **N**isio dicendū qd cum dilectio intelligat quasi mediū inter amare et amari. cū queritur an deus possit totalit? diligi. impliciter potest intelligi. Vno mō vt modus totalitatis referatur ad rem dilectā et sic deus est totalit? diligendus. qz totū qd ad deū pertinet hō diligere debet. Alio mō potest intelligi ita qd totalitatis referatur ad diligētē. et sic etiā deus totalit? diligit debet. qz ex toto posse suo hō debz diligere deū. et quicquid habet ad te amozē ordinare. fm illud Deut. vi. Diliges dñm deū tuū ex toto corde tuo. Tertio mō potest intelligi fm cōpanone diligētis ad rem dilectā. vt. f. modus diligētis adequet modū rei dilectę. et hoc no potest esse. cum eni vnūquodqz intantū diligibile sit. mētrū est bonū. de? cuius bonitas ē infinita. est infinite diligibilis. nulla aut creatura potest deū infinite diligere. qz oīs virtus creature siue naturalis siue infusa ē finita. **E**t per hoc patet rñsio ad obiecta. Nam prime res obiectiōis procedit fm hūc rñsio sensum. vltima aut ratio procedit in sensu secundo.

Ad sextū sic proceditur

Uidetur qd dñe dilectiōis sit aliq? modus habendus. Ratio eni boni pñt in modo spē et ordine. vt patet per Aug. in libro de natura boni. sed dilectio dei ē optimū in boie. fm illud ad Coloss. iij. Sup oia charitatē habete. ergo dilectio dei debet modū habere. **P**terea. Aug. dicit in libro de mori. ecclē. Dic mihi qto re quis sit diligendi modus? Vereor eni ne plus minusue qm oportz in stāmer de sidetio et amozē dñi mei. frustra at quereret modum nisi esset aliq? diuine dilectiōis modus. ergo est ali quis modus diuine dilectiōis. **P**terea. Sicut Aug. dicit i. iij. sup Gen. ad litterā. modus ē que vnūquodqz propria mētura pñgit. h mētura volūtatū hūane sic et actiōis exterioris ē rō. ergo sic in exteriori effectu charitatū oportz hie modū a rōne pñtū. fm illud Ro. xij. Rōnabile obsequium vni. ita etiā interior dilectio dei v3 modū hie. **S**ed est qd Ber. dicit in li. de diligēdo deū. qd diligēdi deū vno dō ē. modus sine mō diligere. **N**isio dicendū qd sic patet ex iducta aueritate Aug. modus imponat qdāz mētura determinatiōē. hoc aut determinatio inuenit et in mētura et in mēturato. alit rñ et alit in mētura eni inuenit essentialit. qz mētura fm seipsa ē determinatiua et modifi carua alioz. in mētura aut inuenit mētura fm aliqd. id est. in qm attingit mētura. et iō in mētura nihil pot accipi imodificatū. h res mēturata ē imodifi cata nisi mētura attingat. siue deficiat siue excedat. in oib? aut appēdibilibus et agibilib? mētura ē finis. qz eo qd appetit? et agim? oportet p pta rōne ex fine accipe. vt p3 p phr in. ij. pby. et iō finis fm seipsu h3 modū. ea rō qd sit ad finē habet modū et eo qd sit fini pportio nara. et iō sic phūs dicit in. i. polit. appēt? finis i oib? artib? ē abscq? fine et termino. eo qd aut qd sit ad finē est aliq? termin?. no eni medic? imponit aliq? terminū sanitati. h facit eā pfectā qm iūctū pot. h3 medicinet imponit terminū. no eni var rñs de medicina qz rñ pot. h3 fm pportione ad sanitatē. quā qdē pportione h3 medicina excederet vel ab ea deficeret et imoderata. simil aut oīz actiōnū hūanaz et affectionū ē dilectio dei p quā maxie attingim? vltimū finē. vt sup dictū ē. et iō in dilectiōe dei no pot accipi mod? sic in re mēturata. vt sit in ea accipe plus et min?. h3 sic inuenit mod? in mētura in qd no potest esse excessus. sed qm plus attingit regula. tanto

melius est. et ita quanto deus plus diligitur, tanto est dilectio melior. Ad primum ergo dicendum quod illud quod est per se ponitur est eo quod est per aliud, et ideo bonitas mensurae quod per se habet modum, potior est quam bonitas mensurati quod habet modum per aliud, et sic etiam caritas que habet modum sicut mensura. Ad secundum dicendum quod sicut Augustinus ibidem subiungit, modus diligendi deum est ut ex toto corde diligatur, id est, ut diligatur quantum ad se potest diligi, et hoc pertinet ad modum qui convenit mensurae. Ad tertium dicendum quod affectio illa cuius obiectum subiacet iudicio rationis est ratione mensuranda, sed obiectum vine dilectionis quod est deus, excedit iudicium rationis, et ideo non mensuratur ratione, sed ratione excedit, nec est simile de interiori actu charitatis et exterioribus actibus, nam interior actus charitatis habet rationem finis, quod volumus bonum bonis per se in hoc quod anima debet inhere, secundum illud per Augustinum. Quibus adhaerere deo bonum est, exterior actus autem sunt sicut ad finem, et ideo sunt commensurandi, et secundum charitatem et secundum rationem.

Ad septimum sic procedit

Videtur quod magis meritorium sit diligere inimicum quam amicum. Dicit enim Augustinus in libro de civitate dei, si diligitis eos qui vos diligunt quam mercedem habebitis, diligere ergo amicum non meretur mercedem, sed diligere inimicum meretur mercedem, ut ibidem ostenditur, ergo magis est meritorium diligere inimicum quam amicum. Per contra. Tanto aliquid est magis meritorium quanto ex maiori charitate procedit, sed diligere inimicum est perfectior filiorum dei, ut Augustinus dicit in enchiridion, diligere autem amicum est etiam charitatis perfecte, ergo maioris meriti est diligere inimicum quam amicum. Per contra. Ubi est maior conatus ad bonum, ibi videtur esse maior meritum, quod unumquodque pro sua mercede accipiet secundum suum laborem, ut dicitur in ad Romanos, sed maior conatus indiget bono ad hoc quod diligat inimicum quam ad hoc quod diligat amicum, quod difficile est, ergo videtur quod diligere inimicum sit magis meritorium quam diligere amicum. Sed contra est, quod illud quod est melius est magis meritorium, sed melius est diligere amicum, quod melius est diligere meliorem, amicus autem est melior quam inimicus qui odit, ergo diligere amicum est magis meritorium quam diligere inimicum. Ratio dicendum quod ratio diligendi primum ex charitate deus est, sicut super dictum est, cum ergo queritur quid sit melius vel magis meritorium, virtus diligere amicum vel inimicum dupliciter iste dilectiones comparari possunt, uno modo ex parte primi qui diligit, alio modo ex parte rationis propter quam diligitur, primo quidem modo dilectio amici preeminet dilectioni inimici, quod amicus est melior et magis pius, unde est materia magis conveniens dilectioni, et propter hoc actus dilectionis super banc materiam transiens melior est, unde et eius oppositum est deterius, per se enim est odire amicum quam inimicum, secundo autem modo dilectio inimici preeminet propter deum, primo quidem quod dilectionis amici potest esse alia ratio quam deus, sed dilectionis inimici solus deus est ratio, secundo quod presupposito quod uterque propter deum diligitur, fortius ostendit esse deum dilectione que animi bono ad remota extendit, scilicet quod ad dilectionem inimicorum, sic virtus ignis tanto ostendit esse fortius quanto ad remota diffundit suum calorem, tanto ergo ostendit divina dilectio esse fortius, quanto propter ipsam difficilius impletur, sicut virtus ignis tanto est fortius quanto comburere potest materiam minus combustibilem, sed sicut idem ignis in propinqua fortius agit quam in remota, ita etiam caritas fortius diligit proximum

etiam quam remota, et fortius ad hoc dilectio amicorum quam se considerata est fortius et melior quam dilectio inimicorum.

Ad primum ergo dicendum quod verbum dominus est per se intelligendum, tunc enim dilectio amicorum apud deum mercedem non habet, quoniam propter hoc solum amantur quod amici, et hoc videtur accipere quoniam sic amantur amici quam inimici non diliguntur, est tamen merito amicorum dilectio, licet propter deum diligantur, et non solum quod amici sunt, ad alia patet ratio per ea que dicta sunt, nam due rationes sequentes procedunt ex parte rationis diligendi, prima deo ex parte eorum que diliguntur.

Ad octavum sic proceditur

Videtur quod magis sit meritorium diligere primum quam diligere deum, illud enim videtur esse magis meritorium quod amplius magis eligat, sed apostolus prelegit dilectionem primum dilectioni dei, secundum illud ad Romanos, operaba anathema esse a christo propter subiectus meos, ergo magis est meritorium diligere primum quam diligere deum. Per contra. Dicitur videtur esse meritorium aliquo modo diligere amicum, ut dictum est, sed deus maxime est amicus qui prior dilexit nos, ut dicitur in Iob, unde ergo diligere deum videtur esse minus meritorium. Per contra. Illud quod est difficilius videtur esse studiosius et magis meritorium, quod virtus est circa difficile et bonum, ut dicitur in quibusdam, sed facilius est diligere deum quam primum, tunc quod naturaliter omnia deum diligunt, tunc quod in deo nihil occurrit quod non sit diligendum, quod circa primum non contingit, ergo magis est meritorium diligere primum quam diligere deum. Sed contra est, quod propter quod unumquodque tale est illud magis, sed dilectio primum non est meritoria, nisi propter hoc quod primum diligit propter deum, ergo dilectio dei est magis meritoria quam dilectio primum. Ratio videtur quod comparatio ista potest intelligi dupliciter, uno modo ut seorsum provideatur utraque dilectio, tunc non est dubium quod dilectio dei est magis meritoria, debet enim in merces propter seipsam, quod virtus merces est sui deo in quem tendit vine dilectionis mori, et non erit diligenti deum merces propter seipsam, Iob, unde, si quis diligit me, diligit a parte mea et manifestabo ei mercedem, alio modo potest antequam ipsa comparatio ut dilectio dei accipiat secundum quod solus diligit, dilectio autem primum accipiat secundum quod primum diligit propter deum, et sic dilectio primum includit dilectionem dei, sed dilectio dei non includit dilectionem primum, unde est comparatio dilectionis dei perfecte quam excedit se etiam ad proximum et ad dilectionem dei insufficientem et imperfectam, quia hoc mandatum habemus a deo, ut qui diligit deum, diligat et fratrem suum, et in hoc sensu dilectio proximi preeminet. Ad primum ergo dicendum quod secundum glossam expositionem hoc apostolus tunc non operatur quoniam erat in statu grane, ut scilicet separaretur a christo propter fratrem suum, sed hoc operatur quoniam deo erat in statu infidelitatis, unde in hoc non est imitatio deus, vel potest dici sicut dicit Chrysostomus in libro de compunctione, quod per hoc non ostenditur quod apostolus plus diligit primum quam deum, sed quod plus diligeret deum quam seipsum, volebat enim ad propter primum fructum deum, quod pertinet ad dilectionem sui, ad hoc quod bonorum dei procuraretur in proximo, quod pertinet ad dilectionem dei. Ad secundum dicendum quod dilectio amici pro tanto est quam minus meritoria quia amicus diligitur propter seipsum, et ita deficit a vera ratione amicitie charitatis que est deus, et ideo quod deus diligitur propter seipsum non diminuit meritum, sed hoc committitur totam mentem rationem. Ad tertium dicendum quod plus facit ad rationem mentis et virtutis boni quam difficile, unde non oportet quod esse difficilius sit magis meritorium, sed quod sic est difficilius ut etiam sit melius.

Questio XXVIII

Unde considerandum

De est de effectibus sequentibus charitatis acrum principale qui est dilectio. Et primo de effectibus interioribus. Secundo de exterioribus. Circa primum consideranda sunt. Primo de gaudio. Secundo de pace. Tertio de misericordia. Circa primum quatuor. Primo virtutum gaudium sit effectus charitatis. Secundo virtutum omnium gaudium copulatur secum tristitia. Tertio virtutum illud gaudium possit esse plenum. Quarto virtutum sit virtus.

Ad primum sic proceditur

Uides quod gaudium non sit effectus charitatis in nobis. Ex ablatio enim rei amate magis sequitur tristitia quam gaudium. sed deus quem per charitatem diligimus est nobis absens quod in hac vita vivimus. Quod autem enim sumus in corpore peccati a deo videtur. Et ad Corinthios. Ergo charitas in nobis magis causat tristitiam quam gaudium. Preterea. Per charitatem maxime mereamur beatitudinem. sed in terra per ea que beatitudinem mereamur penam lucris que ad tristitiam pertinent. Et illud dicitur. Beati qui lugent quoniam consolabuntur. ergo magis est effectus charitatis tristitia quam gaudium. Preterea. Charitas est virtus distincta a spe. ut ex supra dictis patet. sed gaudium causatur a spe. Et illud Romanus. Spes gaudet. non ergo causatur ex charitate. Sed est enim. quod sicut dicitur Romanus. Charitas res diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum qui datur in nobis causatur ex spiritu sancto. Et illud Romanus. Non est regnum dei carnis et sanguinis sed in spiritu sancto. ergo charitas est causa gaudij. Respondeo dicendum quod sicut supra dictum est cum de passionibus ageretur. ex amore procedit et gaudium et tristitia. sed prout modo. gaudium enim ex amore causatur vel propter presentiam boni amati. vel etiam propter hoc quod ipsi bono amato presentiam boni inest et presentia. et hoc maxime pertinet ad amorem benevolentie per quem aliquis gaudet de amico si ipse se bene in se sit absens. e contrario autem ex amore sequitur tristitia vel propter absentiam amati. vel propter hoc quod amatum cui volumus bonum suo bono privatur. aut alio modo malo privatur. charitas autem est amor dei. cuius bonum est mutabile. et ipse est sua bonitas. et ex hoc ipso quod amatur in amare per nobilissimum sui effectum. Et illud Iob. Qui manet in charitate. in deo manet et deus in eo. et ideo spirituale gaudium quod de deo habetur. ex charitate causatur. Ad primum ergo dicendum quod quod sumus in corpore videtur. per gratiam in mari a deo in copulatione ad illam presentiam que quibusdam est presentia per se et visionem. unde et apostolus subdit ibidem. Per fidem enim ambulamus. et non per speciem. etiam autem et presentia se amantibus. etiam in hac vita per gratiam in habitatione. Ad secundum dicendum quod lucrum qui beatitudinem mereamur. et de his que sunt beatitudinis gratia. unde eiusdem rationis est quod ratio lucrum ex charitate causatur. et tale gaudium spirituale est de deo. quod eiusdem rationis est gaudere de aliquo bono. et tristari de his que a repugnant. Ad tertium dicendum quod de deo potest esse spirituale gaudium dupliciter. uno modo scilicet quod gaudemus de bono diuino in se presentia. alio modo scilicet quod gaudemus de bono diuino. prout a nobis presentia. primum autem gaudium melius est. et hoc procedit principaliter ex charitate. sed secundum gaudium procedit etiam ex spe per quam expectamus diuini boni fruitionem. quibus etiam ipsa fruitio vel perfecta vel imperfecta secundum meritum charitatis obstruatur.

Ad secundum sic procedit.

Uides quod gaudium spirituale quod ex charitate causatur

recipit et admixtionem tristitie. Congaudere enim bonis prout ad charitatem pertinet. Et illud I. ad Corinthios. Charitas non gaudet super iniquitate. gaudet autem verum. sed hoc gaudium recipit admixtionem tristitie. Et illud Romanus. Gaudere cum gaudentibus. flere cum flentibus. ergo gaudium spirituale charitatis admixtionem tristitie patitur. Preterea. Penitentia sicut dicitur. Est ante acta mala flere et flere de actibus non committere. sed vera penitentia non est sine charitate. ergo gaudium charitatis habet admixtionem tristitie. Preterea. Ex charitate prout quod aliquis desiderat effectum charitatis. Et illud Philosophus. Desiderium habens dissolutum et esse cum christo. sed ex isto desiderio sequitur in homine quidam tristitia. Et illud Philosophus. Non imbecillitas incolarum. plangitur est. ergo gaudium charitatis recipit admixtionem tristitie. Sed contra est quod gaudium charitatis est gaudium diuina sapientia. sed huiusmodi gaudium non habet admixtionem tristitie. Et illud Sapientia. Non habet amaritudinem puerisano illius. ergo gaudium charitatis non patitur admixtionem tristitie. Respondeo dicendum quod ex charitate causatur duplex gaudium de deo. scilicet super dictum est. Unum quidem principale quod est presentium charitatis. quod scilicet gaudemus de bono diuino scilicet se presentia. et tale gaudium charitatis admixtionem tristitie non patitur. sicut nec illud bonum de quo gaudetur potest aliquam mali admixtionem habere. et ideo apostolus dicit ad Philosophum. Gaudere in domino. Aliud autem est gaudium charitatis quod gaudet aliquis de bono diuino scilicet presentia a nobis. hoc autem presentia potest impediri per aliquod presentium. et ideo ex hac parte gaudium charitatis potest habere admixtionem tristitie. prout scilicet aliquis tristatur de eo quod repugnat presentia diuini boni vel in nobis vel in presentibus quos tanquam nos ipsos diligimus.

Ad tertium sic proceditur

Uides quod spirituale gaudium quod ex charitate causatur non possit in nobis impleri. Quanto enim magis gaudium de deo habemus. tanto gaudium eius in nobis magis impletur. sed nunquam possumus tantum de deo gaudere quantum dignum est ut de deo gaudeatur. quia semper bonitas eius que est infinita excedit gaudium creature quod est finitum. ergo gaudium de deo nunquam potest impleri. Preterea. Illud quod est impletum non potest esse maius. sed gaudium etiam beatorum potest esse maius. quia gaudium vniuersum est maius quam alterius. ergo gaudium de deo non potest in creatura impleri. Preterea. Nichil aliud videtur esse comprehensio quam cognitionis plenitudo. sed sicut vis cognoscitiva creature est finita. ita vis appetitiva eiusdem. cum ergo deus non possit ab aliqua creatura comprehendi. videtur quod non possit aliquid creature gaudium de deo impleri. Sed est quod dicitur discipulus dixit Iob. Et gaudium meum in vobis sit. et gau-

conuenit. si enim hō concordet cū alio nō spontanea volūtas... te. sed quali coactus timore alicui? mali sibi imminēns. talē concordia nō est vera pax. quia nō seruatur ordo virtutū cōcordantia sed perturbat ab aliquo timore inferente. et ppter hoc p̄mittit q̄ par ē tra tranquillitas ordinis. que quidē tranquillitas p̄sistit in hoc q̄ motus oēs appetitui in vno homine p̄quiescunt. Ad secundū dicēdū q̄ si hō simul cū alio boie in idē p̄sentiat. non tamē p̄sensu eius ē oīno si bi vnitas nisi etiā sibi inuicē oēs motus appetitui eius sint p̄sentētes. Ad tertiu dicēdū q̄ paci opponit duplex dissensio. scilicet dissensio hoīs ad seipsum. et dissensio hoīs inuis ad alterū. concordie autē opponitur et sola secunda dissensio.

Ad secundū sic p̄ceditur

videt q̄ non oīa appetant pacē. Pax enī s̄m Dio. est vnitas p̄sensu. sed in his que cognitiōe carent non pōt vniri p̄sensu. ergo huiusmodi pacē appetere nō p̄iit. Preterea. Appetit̄ non ferē simul ad p̄taria. sed multi sunt appetētes bella et dissensioēs. ergo non oēs appetunt pacē. Preterea. Solū bonū est appetibile. sed quedāz pax videt esse mala. alioq̄ dñs nō diceret Mat. ix. Nō veni mittere pacē. ergo non oīa pacē appetūt. Preterea Illud quod oīa appetūt videt esse summū bonū quod ē vltimū finis. sed pax non ē h̄mōi. q̄ etiā in statu vie habetur. alioq̄ frustra dñs mādaret Mat. ix. Pacē habete inter vos. ergo nō oīa pacē appetunt. Sed p̄tā est qd̄ Aug. dicit. iij. de ciu. dei. q̄ oīa pacē appetūt. idē etiā dicit Dio. ix. c. de diu. no. Nihil dicēdū q̄ ex hoc p̄so q̄ hō aliqd̄ appetit. p̄sequens est ipsum appetere et qd̄ appetit affectionē et p̄sequēs remotionē eoz que p̄secutionē impedit p̄t. pōt autē impediti affectio boni de siderari p̄tantiū appetitū. vel simp̄s vel alteri. et vniūq̄ tollit per pacē sicut sup̄ dictū est. et ideo necesse ē qd̄ oē appetens appetat pacē inq̄rūt. scilicet oē appetēs appetit tranquilitate sine impedimēto puenire ad id quod appetit. in q̄ p̄sistit ratio pacis quā Aug. diffinit tranquillitātē ordinis.

Ad primū ergo dicēdū q̄ par impōtat vnionē non solū appetit̄ inter lecturalis seu rationalis aut animalis ad q̄s potest p̄tinere p̄sensu. sed etiā appetitus naturalis. et ideo Dio. dicit q̄ par ē organia et p̄sensu et p̄naturalitatis. vt in p̄sensu impōretur vnio appetitū ex cognitione p̄cedit̄ etiā. per cōnaturalitātē aut impōtat vnio appetitū naturalū. Ad secundū dicēdū q̄ illi etiā qui bella querūt et dissensioēs. non desiderāt nisi pacē quā se habere non estimant. Et enī dicitur est non ē pax si q̄s cū alio p̄corde p̄tā id quod ipse magis vellet. et ideo hoīes querunt hanc concordiam imp̄ bellando tanq̄ defectū pacis habēt. tem. vt ad pacē pueniant in qua nihil eoz volūtati repugnet. et ppter hoc oēs bellātes querūt per bella ad pacem aliquā puenire p̄fectiorē q̄ prius haberēt. Ad tertium dicēdū q̄ quia pax p̄sistit in quietatiōe et vnione appetitū. sicut autē appetitus potest esse simpliciter boni. vel boni apparētis. ita etiā et pax pōt esse et vera et apparētis. vera quidē pax non pōt esse nisi circa appetitū veri boni. q̄ om̄ne malū et si h̄m aliqd̄ appareat bonū. vñ ex aliq̄ parte appetitū quietet. habet tamē multos defectus ex quibz appetitus remanet inq̄retus et perturbatus. vnde pax vera nō potest esse nisi in bonis et bonoz. pax autē que maloz est. est pax apparētis et nō vera. vnde dicit Sap. xiiij. In magno viuētēs inq̄scitē bello tot et tam magna mala pacem appellāt. Ad quartū dicēdū q̄ cū vera pax non sit nisi

de bono. sicut dupliciter habet verū bonū. scilicet p̄fecte et imp̄fecte ita est duplex pax vera. quedā p̄fecta q̄ p̄sistit in p̄fecta fructione summi boni p̄ quā oēs appetit̄ vnionē quietati in bono. et hic est vltimū finis creature rōnalis. s̄m illud ps. Qui posuit fines tuos pacē. Alia ē pax imp̄fecta q̄ habetur in hoc mōdo. q̄ si principalis aīe motus quietat̄ deo. sunt t̄n aliq̄ repugnātia et inuis et extra que perturbant hanc pacem.

Ad tertium sic p̄cedit̄.

videt q̄ pax nō sit p̄tā effect̄ charitatis. Charitas enī nō habet sine gr̄a gratiā facere. h̄z pax a quibzlibet habet q̄ nō h̄nt gr̄am gratiā facere. sicut et gēnes aliqui h̄nt pacē. ergo pax nō est effect̄ charitatis. Preterea. Illud nō est effect̄ charitatis cui p̄tantiū cū charitate esse pōt. sed dissensio que p̄tantiū paci pōt esse cū charitate. videt̄ enī q̄ etiā facti doctores vt Hiero. et Aug. in aliqbz op̄inōibz dissensit. Paulus etiā et barnabas dissensisse leguntur Act. xv. ergo videt̄ q̄ pax nō sit effect̄ charitatis. Preterea. Idem nō est p̄tantiū effect̄ diuersoz. sed pax ē effect̄ eius iusticie. s̄m illud Cl. iij. Opus iusticie ē pax. ergo nō est effect̄ charitatis. Sed p̄tā ē qd̄ dicit in ps. Pax multa diligētibz legem tuā. Nihil dicēdū q̄ duplex vnio ē de ratione pacis sicut dictū est. quarū vna est s̄m ordinationē p̄tantiū appetitū in vnū. alia t̄o ē h̄z vnio nē appetitus p̄tantiū cū appetitū alteri. et vniūq̄ vnionē efficiat charitas. p̄tantiū quidē vnionē s̄m q̄ deus diligit ex toto corde. vt. i. oīa referam in ipsum. et hic oēs appetit̄ nō sit referent̄ in vnū. alia t̄o p̄tantiū diligim̄ proximi sic nosip̄os. ex quo coningit q̄ homo vult implete voluntatem proximi sicut et sumptus. et ppter hoc inter amicitia bilia vnū ponitur idempitas electiois. vt patet i. ij. et h̄ co. et Tullius dicit in libro de amicitia. q̄ amicos idē ē velle et nolle. Ad primū ergo dicēdū q̄ a gratia gratum faciente nullus deficit nisi ppter peccatū. ex quo coningit q̄ homo sit auctus a fine debito. in aliquo indebit̄o finem constitūtes. et s̄m hoc appetitus eius non inheret principalit̄o finali bono sed apparenti. et ppter hoc sine grana gratum faciente non potest esse vera pax. sed solūz apparens. Ad secundū dicēdū q̄ sicut p̄tantiū dicit in ij. et h̄. ad amicitia non p̄tinet concordia in op̄inōibz sed concordia in bonis p̄tantiū ad vitā. et p̄cipue i magnis q̄ dissensit i aliqbz p̄tantiū nō videt̄ esse dissensio. et p̄ hoc nihil p̄hibet aliq̄s charitatē h̄ntes in op̄inōibz dissensit. nec hoc repugnat paci. q̄ op̄iones p̄tinet ad intel lectū q̄ p̄cedit appetitū q̄ p̄ pacē vn̄. similis etiā est concordia in principalibz bonis dissensio i aliqbz p̄tantiū nō ē concordia. p̄cedit enī talis dissensio ex diuersitate op̄inōnū. vñ vn̄ estimat hoc de q̄ ē dissensio p̄tinet ad illud bonū in q̄ pueniūt. et alius estimat nō p̄tinet. et s̄m hoc talis dissensio de minimis et de op̄inōibz repugnat quidem paci p̄fecte in q̄ plena veritas cognosceat et oīs appetit̄ cōplebit̄. nō t̄n repugnat paci imp̄fecte q̄s habet in via. Ad tertiu dicēdū q̄ pax est opus iusticie indirecte. inq̄t̄um. scilicet remouet p̄hibēs. sed ē opus charitatis directe. q̄ s̄m p̄tantiū rōnem charitatis pacē causat. est autē amor vis vnita vt Dio. dicit. iij. c. de diu. no. pax autem ē vnio appetituarū inclinationū.

Ad quartū sic p̄cedit̄

videt q̄ pax sit effect̄ p̄cepta. n. nō vā nisi dicit̄ dicit̄. h̄z vā p̄cepta de h̄ido pacē. vt p̄ Mar. ix. Pacē habete inter vos. ergo

par est virtus. **P**reterea. Non mereri nisi in actu? virtuti. sed facere pacem est meritorium. sicut illud **Matth. v. v. v.** pacifici quoniam hi qui vocabuntur. ergo pax est virtus. **P**reterea. Quia virtutes opponuntur. sed dissensiones que opponuntur paci inveniunt inter vicia. ut patet **Gal. v.** ergo pax est virtus. **S**ed contra. Virtus non est finis ultimus. sed via in ipsum. sed pax est quodammodo finis ultimus. ut **Augustinus** dicit **ix. de civi. dei.** ergo pax non est virtus. **R**espondeo dicendum quod sicut super dictum est. cum omnes actus se invicem consequuntur secundum eandem rationem ab agente. procedentes. omnes hominum actus ab una virtute procedunt. nec bene in singulis singulas virtutes a quibus procedant. ut patet in rebus corporalibus. quod cum ignis calefacit. et liquefacit et rarefacit. non est in igne alia virtus liquefacit. et rarefacit. sed omnes actus huius operatur ignis per unam suam virtutem calefacit. cum ergo pax causet et charitatem secundum ipsam rationem dilectionis dei. et primi ut omnium est. non est alia virtus cuius pars sit actus. propter nisi charitatis. sic et de gaudio dictum est. **A**d primum ergo dicendum quod ideo preceptum datur de pace habenda quod est actus charitatis et propter hoc etiam est actus meritorium. et ideo ponitur inter beatitudines que sunt actus virtutum spectate. ut super dictum est. ponitur etiam inter fructus in quibus est quoddam finale bonum spirituale dulcedinem habens. Et per hoc patet solutio ad secundum. **A**d tertium dicendum quod virtutes multas vicia opponunt secundum diversos actus eius et secundum hoc charitatem non solum opponitur odium ratione actus dilectionis. sed etiam accidia vel invidia ratione gaudij. et dissensio ratione pacis. **Questio XXX**

Deinde considerandum

Questio de misericordia. Et circa hoc queruntur quatuor. Primo vtrum malum sit causa misericordie ex parte eius cui misericordiam ferret. Secundo quomodo sit misericordia. Tertio vtrum misericordia sit maxima virtutum. Quarto vtrum sit maxima virtutum.

Ad primum sic proceditur

Quidetur quod malum non proprie sit motivum ad misericordiam. Et enim super ostensum est. culpa est magis malum quam pena. sed culpa non est provocativum ad misericordiam. sed magis ad indignationem. ergo non est misericordiam movens. **P**reterea. Ea que sunt crucelia seu dura videntur quando excessu in malum habere. sed probis dicitur in **ij. iherozice.** quod durus est aliquid a miserabiliter expulsivum misericordiam. ergo malum in quantum homini non est motivum ad misericordiam. **P**reterea. Signa malorum non vere sunt mala. sed signa malorum magis provocant ad misericordiam. ut patet per probum in **ij. iherozice.** ergo malum non est proprie provocativum ad misericordiam. **S**ed contra est quod **Damasius** dicit in **ij. li. q. m. a. e.** species misericordie. sed motivum ad misericordiam est malum. ergo motivum ad misericordiam est malum. **R**espondeo dicendum quod sicut **Augustinus** dicit. **ix. de civi. dei.** misericordia est aliena misericordia in nobis corde compassio. qua vnicuique si possemus subvenire compellimur. **D**icitur enim misericordia ex eo quod aliquis habet misericordiam super misericordiam alienam. misericordia autem felicitati opponitur. Est autem de ratione beatitudinis siue felicitatis ut aliquis ponatur eo quod vult et quod puniatur ad iustitiam. Nam sicut **Augustinus** dicit. **iiij. de trinit. beatitudinis est quod habet omnia que vult. et nihil mali vult. et ideo e contrario ad misericordiam pertinet ut homo puniatur que non vult. Triplex autem aliquis vult aliqd. Uno quidem modo appetitu naturali. sicut omnes homines volunt esse et vivere. Alio modo vult aliqd per electionem ex aliqua premeditatione. Tertio modo homo vult aliqd non secundum se. sed in causa sua. puta quod vult comedere nocivam quiddam modo dicitur etiam velle infirmari. sic ergo motivum misericordiam tanquam ad misericordiam pertinens. primo quidem est illud quod**

stercaria appetitui naturali volens. si mala corruptiva et tristitia quorum materia homines naturaliter appetit. vnde probis dicitur in **ij. iherozice.** quod misericordia est iustitia quedam super apparenti malo corruptivo vel tristitia. secundo homini magis efficaciter ad misericordiam provocantia si sunt contra voluntatem electionis vnde et probis ibidem dicitur. quod illa mala sunt miseria que sunt fortuna est causa. puta cum aliquid malum eveniat vnde spera barur bonum. Tertio autem sunt adhuc magis miseria si sunt contra voluntatem. puta si aliquis super seculum est bona et eveniunt ei mala. et ideo probis dicitur in eodem libro quod misericordia est maxime super malis eius que indignum patitur. **A**d primum ergo dicendum quod de ratione culpe est quod sit voluntaria. et contra hoc non habet rationem miserabilis. sed magis rationem puniendi. sed quia culpa potest esse aliquid modo pena in quantum. sicut habet aliquid annexum quod est contra voluntatem peccantis. secundum hoc potest habere rationem miserabilis. et secundum hoc miseremur et compatimur peccantibus. sicut **Gregorius** dicit in quodam omel. quod vera iustitia non habet indignationem. sed ad peccatores sed compassione. et **Matth. ix. dicit.** **Quidam** **Iesus** turbas miseratus est eis. quod erant veyati iacentes sicut oves non habentes pastorem. **A**d secundum dicendum quod quia misericordia est compassio miserie alterius. propterea est ad alterum. non autem ad seipsum nisi secundum similitudinem. sicut et iustitia secundum quod in bono considerat diversitas partes. ut dicitur in **v. etbi.** et secundum hoc dicit **Eccl. xij. Misere** aie tue placet deo. **S**icut ergo misericordia non est proprie ad seipsum sed dolorem. puta cum patimur aliquid crudele in nobis. ita etiam si sint aliqui prope ne ita nobis juncti ut sint quasi aliquid nostri. puta filij aut parentes. in eorum malis non miseremur sed dolemus sicut in vulnere. **proph. i.** et secundum hoc probis dicitur quod vultus est expulsivum misericordiam. **A**d tertium dicendum quod sicut ex spe et memoria bonorum sequitur delectatio. ita ex spe et memoria malorum sequitur tristitia. non tamen tam vehementer sicut ex sensu presentium. et ideo signa malorum in quantum repugnant nobis mala miseria sicut plena commouet ad miserandum.

Ad secundum sic proceditur

Quidetur quod defectus non sit ratio miserandi ex parte miserantis. **P**roprium enim dei est misereri. vnde dicitur in **ps.** **Miserere** rationes eius super omnia opera eius. sed in deo nullus est defectus. ergo defectus non potest esse ratio miserandi. **P**reterea **si defectus** est ratio miserandi oportet quod illi qui sunt maxime sine defectu. maxime miserentur. sed hoc est falsum. dicit enim probis in **ij. iherozice.** quod qui ex toto peccat non miseretur. ergo videtur quod defectus non sit ratio miserandi ex parte miserantis. **P**reterea. **S**ustinere aliquam prumeliarum ad defectum pertinet. sed probis dicitur ibidem quod illi qui sunt in prumeliarum dispositione non miserentur. ergo defectus ex parte miserantis non est ratio miserandi. **S**ed contra est quod misericordia est iustitia quedam. sed defectus est ratio iusticie. vnde de infirmi facilius tristitant. ut super dictum est. ergo ratio miserandi est defectus miserantis. **R**espondeo dicendum quod cum misericordia sit compassio super misericordiam alienam ut dictum est. ex hoc patet quod aliquis miseretur. et quod patet quod de miseria aliena doleat. quia autem tristitia seu dolor est de proprio malo in tantum aliquis de miseria aliena tristatur aut dolet in quantum miseria aliena apprehendit ut sua. hoc autem patet dupliciter. Uno modo secundum unionem affectus quod sit per amorem. quia enim amans reputat amicum tanquam seipsum. malum ipsi reputat tanquam suum malum. et ideo dolet de malo amici sicut de suo. et inde est quod probis in **ix. etbi.** inter alia amabilia ponit hoc quod est condolete amico. et alibi dicit ad **tho.**

rij. Gaudere cum gaudentibus. flere cum flentibus. Alio modo conringit in vniuersione realem. vtpote cum malū alii quoz ppinquū est vt ab eis ad nos transeat. ideo pbilo lo. dicit in scdo rethorice qd boies miserent sup illos qui sunt eis cōiuncti 7 similes. qz p hoc fit eis estimatio qd ipi etiā possit similia pati. 7 inde est etiā qd senes 7 sapientes qui p̄siderant se posse in mala cadere 7 debiles 7 formosi dolosi magis sunt misericordes. cōtrario aut illi qd reputant se esse felices 7 in tantū potentes qd nihil mali putāt se posse pati non ita cōmiserent. sic ergo sp̄ defectus est rō miserendi. vel inq̄ritum aliquis defectū alicui reputat suū ut p̄pter vniōnē amoris vel p̄pter possibilitatē s̄tia p̄nē di. Ad primū ergo dicendū qd reus nō miseret nisi p̄pter amorē inq̄ritū amat nos tanq̄ aliquid sui. Ad secū dū dicendū qd illi qui iā sunt in infimis malis. non timēt se vltimus pati aliquid. 7 ideo nō miserent s̄it etiā. nec illi qui valde timēt. qz tantū intendūt p̄pter passiōem qd non intendūt miserē alicne. Ad tertū dicendū qd illi qd s̄it in p̄sumptiua dispositiōe. siue qd sunt p̄sumpti passi s̄iue qz velint cōtumeliā inferre. puocant ad iram 7 ad auariciā. que sunt quedā passiōes virilitatis ex tollētes animū dōis ad arduū. vnde in sc̄tū boī estimatiōe qd s̄it ali quid in futurū passurus vñ tales dū sunt in hac dispositiōe nō miserent s̄m illud Pro. xxv. Ira non habet misericordiā necq̄ etumpēs furor. 7 ex simili rōne supbi nō miserent qd contemnit alios 7 reputāt eos malos. vñ rep̄tant qd digne patiānt quicqd patiunt. vnde Grego. dicit qd falsa in iusticia. s. supertorum non habet compassionē sed indignationem.

Ad tertium sic procedit

Clidē qd misericordia nō sit virtus. Principale enī i virtute est dilectio. vt p̄ p̄p̄lo. in li. et̄. electio autē ē appetitus p̄ consiliū. vt i eodē li. d̄. id ergo qd impedit cōsiliū nō p̄t dīa virtus. sed misericordia impedit cōsiliū. s̄m illud Salustij. Dēs boies qui de rebo dubijs cōsiliū tant. ab ira 7 misericordia vacuos esse decet. non enī animi facile verū quid 7 vbi ista afficiūt. ergo misericordia nō est virtus. Preterea nihil qd est p̄tariū virtuti ē laudabile sed nemelū p̄tariū misericordie. vt pbilo. dicit in. q. theroice. nemelū autē est passio laudabilis. vt d̄ in sc̄do ethicoz. ergo misericordia non ē virtus. Preterea gaudiū 7 pax non s̄it speciales virtutes. qz consequunt̄ ex charitate. vt supra dicit̄ est. sicut etiā misericordia p̄sequit̄ ex charitate. sic enī ex charitate stemus cum flentib. sic gaudemus cum gaudētib. ergo misericordia non est sp̄ialis virtus. Preterea cū misericordia ad vim appetitiuā p̄tinet. nō est virtus intellectuales. nec ē virtus ethologica cum nō habeat tēp̄ obiecto. s̄it etiā nec est virtus moralis. qz nec est circa op̄e ratiōis. hoc enī p̄tinet ad iusticiā. nec est circa passiōes. nō enī reducat̄ ad aliquā duodecim medietatū quas pbiloz sophus p̄t in. q. ethicoz. ergo misericordia nō est virtus. Sed p̄na est qd Aug⁹ dicit in. ix. de ciu. dei. Longe melius 7 humani⁹ 7 pioz sensib accōmodat̄. Licet in p̄e sano laude locutus est vbi ait. nulla de virtutib tuis nec admirabilior nec gratior misericordia est. ergo misericordia ē virtus. R̄sio dicendū qd misericordia importat dolorē de miseria aliena iste autē dolor p̄t nominare vno quidē modo motū appetit⁹ sensitiuū. 7 s̄m hoc misericordia passio est 7 non virtus. alio vero mō p̄t nominare motū appetit⁹ intellectiui s̄m qd alicui displicet malū alterius. hic autē mot⁹ p̄t esse s̄m rōnem regulat⁹. 7 p̄t s̄m hunc motū rōne regula

tum regulati motus inferioris appetitus. vñ Aug⁹ dicit in. ix. de ciu. dei qd iste mot⁹ ai. s. misericordia seruit rōni quā dō ita p̄t misericordia vt p̄seruet iusticiā. siue cū indigēt r̄tib. siue cū ignoscit penitētī. 7 qz ratio virtutis huane cōsistit in hoc qd mot⁹ ai ratiōne regulet. vt ex supiorib p̄z p̄sequit̄ est misericordia esse virtutē. Ad primū ergo dicendū qd auctoitas illa Salustij intelligit̄ de misericordia s̄m qd est passio rōne non regulata. sic enī impedit̄ p̄siliū rōnis. dū facit a iusticia discedere. Ad sc̄dū dicendū qd pb̄s loquit̄ de misericordia 7 nemelū s̄m qd virtutē est passio. 7 habet quidē p̄tarietate ex p̄te estimatiōis quā h̄nt de malis alienis de quibz misericors vult inq̄ritū estimat aliquē in digna pati. nemelū aut gaudet inq̄ritū estimat aliquos digne pati. 7 misit̄ si indignis bñ accadat. 7 virtutē ē laudabile 7 ab eodē more descedēs. vt ibidē d̄. sed p̄tne misericordie opponit̄ inuidia. vt infra dicit̄. Ad tertū dicendū qd gaudiū 7 pax nihil adq̄cūt sup rōnez boni qd ē obiectū charitatis. 7 ideo nō requirūt alias virtutes q̄z a r̄tate. sed misericordia respicit quādā specialē rōnez. s. miseriā eius cuius miseret. Ad quartū dicendū qd misericordia s̄m qd ē virt⁹ ē s̄m moralis circa passiōes et̄is. 7 reducat̄ ad illā medietatē que d̄ nemelū. qz ab eodē more p̄cedūt. vt in. q. rethorice d̄. Has aut medietates pb̄s nō ponit virtutes sed passiōes. qz etiā s̄m qd sunt passiōes. laudabiles s̄nt. nihil t̄i phibet quin ab aliquo habitu electiuo pueniant. 7 s̄m hoc assumunt ratiōne virtutis.

Ad quartū sic procedit

Clidē qd misericordia sit maxima virtus. Maxie ad virtutes p̄tinet videt̄ cultus diuini. sed mia cultui diuino p̄tinet s̄m illud Olee. vi. 7 Bar. xij. Misericordia volo 7 non facti. ergo misericordia est maxima virtus. Preterea sup illud. i. ad Thimo. v. P̄tetas ad oia vñus est. d̄. glo. Ambro. Dis s̄ma discipline xp̄iane in misericordia 7 pietate est. sed disciplina xp̄iana p̄tinet oēm virtutē. ergo s̄ma totū virtutis in misericordia p̄sistit. Preterea virtus ē que bonū facit h̄ntez. ergo raro aliqua virtus est melior q̄to facit h̄ntez deo similior. qz p hoc melior ē bō. qz deo est filior. 7 hoc maxie facit misericordia. qz de deo d̄ i ps̄ qd miseraciones ei⁹ sunt sup oia opa eius. vñ 7 Luc. vi. d̄ns dicit. Estote misericordes. sic 7 p̄ vester misericors est. misericordia igit̄ maxima virtus. Sed p̄na est qd dicit̄ ap̄s ad Col. iii. cū dixisset. Induite vos sic dilecti dei viscera misericordie. postica subdit. Sup oia charitatē habete. ergo misericordia nō est maxima virtus. R̄sio dicendū qd aliq̄ virtus p̄t esse maxima dupl̄. vno mō s̄m se. alio mō p̄ compariōnē ad h̄ntē. Sc̄dū se quidē misericordia maxima ē. p̄tinet enī ad misericordiaz qd aliq̄ effundat. 7 qd plus est qd defectus alioz subleuet 7 hoc maxie supioris est. vñ 7 miseret p̄t mis̄p̄riū deo 7 in hoc maxie d̄ eius oipotētia manifestari. Sed quo ad h̄ntez mia nō est maxima. nisi ille qui b̄z sit maxim⁹ qui nullū supra se h̄at sed oēs sub se. et enī qd supra se aliq̄ b̄t maius est 7 melius p̄ungi supioris q̄z sup plere defectū inferioris. 7 id q̄ritū ad h̄ntez qui b̄z deū supiorē charitas p̄quā deo vnif est potior q̄ mia p̄ quā defect⁹ p̄rimoz supplet. sed inter oēs virtutes qd ad primū p̄tinet potissima est misericordia. sicut enī est potioris act⁹. nā supplet defectū alter⁹ inq̄ritū b̄mōi est supioris 7 melioris. Ad primū ergo dicendū qd deū non colim⁹ p̄ exteriora sacrificia aut munera p̄pter ip̄m. sed p̄pter nos 7 p̄pter p̄m̄os. non enī indiget sacrificiis n̄ris sed vult ea sibi offerri p̄pter n̄ram deuotionē 7 p̄rimoz vtilitatē. 7 id misericordia

qua subuenit de fecibus aliorum est sacrificium ei magis acceptum. vpo te ppinquius vtilitate primor inducens, fm illud Debre. vi. Beneficentia et munus nolu obliuisci. talis enim hostia pmeret deus. Ad scdm dicen du qd summa religionis xpiane in misericordia consistit qm ad exteriora opa. interior in affectu charitatis qua ptingimur deo pponderat et dilectioni et misericordie in pios. Ad tertiu dicendu qd p charitate assimilamur deo tanqua ei per affectu vniti. et ideo ponitur est qd misericordia pqua assimilamur deo p similitudine opationis. **Questio. XXXI**

Deinde considerandū

Desit de exterioribus actibus. vel effectibus charitatis. Et primo de beneficentia. scdo de elemosyna na qd est quedā pō beneficentie. tertio de correctione fratris na qd est quedā elemosyna. Circa primū querunt quatuor. primo vtrū beneficentia sit actus charitatis. scdo vtrū sit oībus benefaciendū. tertio vtrū magis conueniat sit magis benefaciendū. quarto vtrū beneficentia sit virtus spālis.

Ad primum sic procedit

Cuides qd beneficentia nō sit actus charitatis. Charitas enim maxie habet ad reū. sed ad eū non possum esse beneficis. fm illud Job. xxxv. Quid dabis ei. aut qd de manu tua accipiet. ergo beneficentia non est actus charitatis. **P**roterea beneficentia maxie consistit in collatione donorum. sed hoc pner ad liberalitatem. ergo beneficentia non est actus charitatis sed liberalitatis. **P**roterea qd quis dat. vel dat si cur debitu. vel dat sicut nō debitu. sed beneficū qd impendit taqz debitu pner ad iusticiā. qd aut impendit tanqz non debitu gratis dat. et fm hoc pner ad misericordiam. ergo oīs beneficentia vel est actus iusticie vel est actus misericordie. nō est ergo actus charitatis. **S**ed ptra Charitas est amicitia quedā vt dictū est. sed pbius in. it. et bic. inter alios amicitie actus ponit hoc vnu qd est opari bonū ad amicos. qd est amicitia benefacere. ergo beneficentia est actus charitatis. **R**isio dicendū qd beneficentia nihil importat qd facere bonū alicui. Pōt aut hoc bonū pvideri dupliciter. Vno mō fm comune rōnem boni. et hoc pner ad comune rōnez beneficentie. et hoc est actus amicitie. et p consequens charitatis. nā in actu dilectionis includit beniuolentiam per quā vult aliquis bonū amico. vt supra habitū est. voluntas aut est effectiua eorum que vult si facultas adsit. et ideo ex plequenti benefacere amico ex actu dilectionis consequitur. et ppter hoc beneficentia fm comune rōnez ē amicitie vel charitatis actus. Si aut bonū qd quis facit alteri accipiat sub aliq spāli rōne boni. sic beneficentia accipiet specialem rōnez. et pnerbit ad aliquā spālez virtutē. **A**d primū ergo dicendū qd sic **D**ico dicit. uij. ca. de diu. nomi. amor mouet ordinata ad mutuā beniuolentiam. et inferiora conuenit in superiora vt ab eis pstant. et superiora mouet ad inferiorum pmissione. et qm ad hoc beneficentia est affectus dilectionis. et ideo nō est deo benefacere. sed eū honorare nos ei subueniendo. eius aut est ex sua dilectione nobis benefacere. **A**d scdm dicendū qd i collatione donorum duo sunt attendenda. quorū vnu est exterioris dātū. aliud aut est interior passio quā hz quis ad diuitias in eis delectatus. ad liberalitatem aut pner moderari interiorē passionē. vt. saliquis si supercedat concupiscendo et amādo diuitias. ex hoc enī efficit bō facile emissu diuinorū vñ si bō det aliquos donū magnū. et tñ cum quadā concupiscētia retinet. dat non est liberalis. sed ex pte exterioris dātū collatio bene

ficij pnerit in generali ad amicitia vel charitatē. vñ hoc nō derogat amicitie si aliquis re quā concupiscit retinere dat alteri. ppter timorē. sed magis ex hoc attendit amicitie pfectio. **A**d tertiu dicendū qd sicut amicitia seu charitas respicit in beneficentia collato comune rōnem boni. ita iusticia respicit ibi rōnē debiti. misericordia eto respicit ibi rōnem teleuan nō miserā vel defectum.

Ad secundū sic proceditur

Cuides qd non sit oībus benefaciendū. Dicit enī **A**ug. in. i. de doc. xpiana qd oībo prodesse nō possumus. sed vnu nō inclinatur ad impossibile. ergo non oportet oībus benefacere. **P**roterea. **E**ccl. xij. dicit. Da bono et non recepis peccatorem. sed multi boīes sunt peccatores. non ergo oībo est benefaciendū. **P**roterea charitas nō agit ppterā. vt dicit. i. ad **C**or. xij. sed benefacere quibusdā est agere ppterā. puta si aliquis benefaciat inimicis reipublice. vel si benefaciat ex comunicato. qz hoc est comunicat. ergo cum benefacere sit actus charitatis non est oībus benefaciendū. **S**ed ptra est qd aplo dicit ad **Gal.** vi. Dum ipsi habemus opemur bonū ad oēs. **R**isio dicendū qd sicut supra dictū est. beneficentia psequitur amorē. ex ea pte qua mouet superiora ad pmissione inferiorum gradus aut in boībus non sunt immutabiles sicut in angel. qz boīes possūt pari multiplices resecus vñ qui est superior fm aliquid. vel est vlt pot esse inferior fm aliud. et ideo cū dilectio charitatis se extendat ad oēs etiam beneficentia se debet extendere ad oēs p locū et tpe. cōs enī actus virtutū sunt fm debitas circumstantias limitadi. **A**d primū ergo dicendū qd simpliciter loquēdo nō possumus oībus benefacere i speciali. nullus tñ est de quo nō possit occurrere casus i quo oportet ei benefacere etiā in speciali. et ideo charitas requirit vt bono etiā si nō actu aliquo benefaciat. habeat tñ locū animi sui ppanone vt benefaciat cuiuscqz si ipse adesset. aliquod tñ beneficū est qd possumus oībus impendere. si nō i speciali saltē in generali sicut cū oramus. p oībus fidelibus et infidelibus. **A**d scdm dicendū qd in peccatores duo sunt. scilicet culpa et natura. est ergo subueniendū peccato qm ad sustērationē nature. non est aut ei subueniendū ad fomentum culpe. hoc enī non esset benefacere sed potius malefacere. **A**d tertiu dicendū qd excommunicatis et reipublice boīstibus sunt beneficia subtrahēda in qm p hoc arcent a culpa. si tñ immineret necessitas ne natura deficeret etiā eis subueniendū. debito tñ modo. puta ne fame aut siti morentur aut aliquod huiusmodi dispēditū nisi fm ordinē iusticie pateantur.

Ad terciū sic proceditur

Cuides qd non sit magis benefaciendū his qui sunt nobis magis cōiuncti. Dicit enī **Luce.** xij. Cū facis prandium aut cenā noli vocare amicos tuos neqz fratres neqz cognatos. sed si isti sunt magis cōiuncti. ergo non est magis benefaciendū p iunctis sed potius extraneis et indigentibus. **S**equitur enī. sed cum facis cōiunctū. voca paupes et debiles etc. **P**roterea maximū beneficū est qd homo aliquē in bello adiuuet. sed miles in bello magis debet iuuare extraneū cōmilitonē qz p sanguineū hostem. ergo beneficia nō sunt magis exhibēda magis cōiunctis. **P**roterea prius sunt debita restituēda. qz gratuita beneficia impendenda. sed debitu est qd aliquis impendat beneficū ei a quo accepit. ergo benefacendo magis est benefaciendū qz pprius **P**roterea magis sūt diligēdi parentes qz filij. vt supra

dictū est, sed magis est beneficiendū filijs. qz non debent
 fili qz lauritate penito, sed exueto vt dicitur ad Cor. xij
 non est ergo beneficiendū magis cōiunctis. **Sed** ptra
 est qd Aug' dicit in. i. de doc. xpiana. Cū oibus, pdesse nō
 possis. bis potissimū pfulēdū est qui, p loco z tempni vl
 quatūlibet terū oppozunitate constrictus tibi quasi qd
 dā forte iungunt. **R**atio dicendū qz grā z virtus imi
 tant nature ordine qui est ex diuina lapia institut'. Est
 aut talis ordo nature vt vnūquodqz agēs naturale p pri'
 magis diffundat suā actionē ad ea. qz sunt sibi magis p
 pinqua. sicut ignis magis calefacit rem sibi magis p
 quā. z sicut deus in substantiā sibi ppinquiores p prius et
 copiosius dona sue bonitatis diffundit. vt p p. Dyo. vij
 ca. cel. ierac. exhibito aut beneficiū est quedā actio cha
 ritatis in alios. z ideo oportet qd ad magis ppinquos simus
 magis bñfici, sed ppinquitas vnus boīs ad aliū pōr arē
 di fm diuersa in quibz sibi adiuuē boīes cōmunicant.
 vt p sanguine naturali cōmunicatōe. cōiūctis in ciuili. si
 teles in spūali. z sic de alijs. qz fm diuersas p iunctōes sūt
 diuersi mode diuersa bñficia dispensada. nam vnūquodqz ē
 magis exhibendū bñficiū p iunctis ad illam rem fm quam
 est nobis magis p iunct' simplr loquendū. nō hoc pōt va
 rian fm diuersitate locorum z tempni z negociōz. nam i
 aliquo casu est magis subueniendū extraneo. puta si sit in
 extrema necessitate. qz etiā panti nō tantā necessitatē pat i
 ent. **A**d p rīmū ergo dicendū qd dñs non p biber sim
 pliciter vocare amicos aut cōsanguineos ad conuiniū. s3
 vocare eos ea intētiōe qz te ipsi reuiniēt. hoc enī nō erit
 charitatis sed cupiditatis. pōt tñ ptingere qd extranei sint
 magis iniuriā in aliquo casu. ppter maiorē indigentā. in
 telligendū est enī qd magis p iunctis magis est ceteris pa
 ribz beneficiaendū. si aut vnoz vnus est magis p iunctus.
 z aliter magis indigēs. non pōt vnūuersali regula detēmi
 nari. cui sit magis subueniendū. qz sunt diuersi gradus z
 indigētē z ppinquitas. sed hoc reqrit prudētis iudiciū.
Ad scōm dicendū qd bonū multoz cōmune diuinus ē
 qd bonū vnus. vñ pro bono cōmuni reipublice vel spūali
 vel spūali virtuosū est etiā qd aliquis p p iā vitam expōat
 piculo. z ideo cū cōmunicatio in bellicis actibz ordinatur
 ad pseruationē reipublice in hoc miles impendēs cōmū
 litoni auxiliū. non impēdit ei tanqz priuata p sone. sed sic
 toram reipublicā iuuās. z ideo nō est mirū si in hoc pze
 fert extraneus p iuncto fm carnē. **A**d tēnū dicendū qd
 duplex ē rebus. Cū qdē qd non ē nūerādū in bonis/et
 qd v3. s3 pōt i bonis e' cui debet. puta si aliqz h3 pecuniā
 aut rē aliquā alteri vel furto sublatā. vl in utro acceptā si
 ue deposita. vl aliqz sili alio modo. qz nō ad hoc debet bō pri
 us reddere debiti. qz ex eo bñfacere p iunctis. nisi forte es
 set tāte necessitas articulus in quo etiā liceret ipsi rem ali
 etiā acipe ad subueniendū necessitatē panti. nisi forte et
 ille cui res debet in simili necessitate esset. in quo tñ casu pē
 sādā esset vnūquodqz p dīno fm alias p dītes requisitas pzi
 dētis iudicio. qz in tā libo non pōt vnūuersali regula va
 ri ppter varietatē singuloz calūū. vt pbūs dicit in. ij. et b
 coz. Aliud aut est rebus qd cōputat in bonis eius qui h3
 z nō eius cui debet. puta si debet non ex iusticie necessi
 tate sed ex quā dā morali equitate. vt ptingit in beneficijs
 gratis suscepns. nullius aut bñficia cōtra bñficiū est tñ si
 cur parentū. z ideo parēs in recōpensandis bñficijs sūt
 oibus alijs pferendi. nisi necessitas ex alia pte ppondera
 ret vel aliqua alia p dīno. puta cōmunitas vnū liras ecclie vel
 reipublice. in alijs aut est estimatio habēda z p iunctioīs

z beneficij suscepti. que similiter non potest cōmuni tegu
 la detēminari. **A**d quartū dicendū qd parentes sunt si
 cur superiores. z ideo amor parentū est ad beneficiendū
 amoz aut filioz ad bonozandū parēs. z tñ in necessitatē
 extremi articulo magis liceret deserere filios qz parentes.
 quos nullo modo deserere licet. ppter obligationem bene
 ficiorum susceptoz. vt p p. p bñ in. viij. et bcorum.

Ad quartū sic procedit

Quid est qd bñficientia sit spūalis virt' pcepta enī ad virtu
 tes ordinant. qz legislatores intendit facere boīes virtu
 olos. sicut dicit in. ij. et bicoz. sed scōsū daf pceptū de bñ
 ficientia z de dilectōe. dicit enī Mar. v. Diligite inimicos
 vros. z bñfacite bis qd oderūt vos. ergo bñficientia est vir
 tus distincta a charitate. **P**ererea virtū virtutibz op
 ponunt. sed bñficientie opponunt aliqua spūalia virtia p q
 nocuentū. p rimo infer. puta rapina futū z alia bñōi.
 ergo bñficientia est spūalis virtus. **P**ererea charitas nō
 distinguit in multas spēs. sed bñficientia videt distingui
 in multas spēs fm diuersas bñficioz species. ergo bñfici
 entia est alia virtus a charitate. **S**ed ptra est qd actus
 interior z exterior nō requirūt diuersas virtutes. sed bñfi
 cientia z beniuolētia non differūt nisi sicut actus ex teri
 or z interior. qz bñficientia est exectio beniuolētie. ergo
 sicut beniuolētia non est alia virtus a charitate. ita nec be
 neficientia. **R**atio dicendū qd virtutes diuersificānt fm
 diuersas rōnes obiecti. eadē aut est rō formalis obiecti cha
 ritatis z beneficiētie. nā vtraz respicit rōnem cōmunit
 boni. vt ex p dicitis p r. vñ beneficiētia non est alia virt' a
 charitate. sed nominat quēdā charitatis actū. **A**d p r
 mū ergo dicendū qd pcepta non vānt de habitu virtutū
 sed de actibz. z ideo diuersitas pceptoz non signat diuer
 sos habitus virtutū. sed diuersos actus. **A**d scōm dicē
 dū qd sicut oīa bñficia p rimo exhibita in qz rōm p dīderant
 sub cōmuni rōne boni reducunt ad amorē. ita oīa nocuū
 ra in qz rōm p dīderant fm cōmune rationē mali reducunt
 ad odiū. put autē p dīderant fm alijs spūales rationes vel
 boni vel mali reducunt ad aliquas speciales virtutes vl
 virtia. z fm hoc etiā sunt diuersae beneficiōz species. **Q**uō
 patet responsio ad tēnū. **Q**uestio .XXXII.

Quēde considerādū

Questio de elemosina Et circa hoc querunt decem
 primo vtrū elemosine largitio sit actus char
 itatis. scōo de distinctōe elemosine p. tertio qz sunt potioz
 elemosine vtrū spūales vel corpales. qzto vtrū corpales
 elemosine habeat effectū spūalē. quinto vtrū dare ele
 mosinas sit in pcepto. sexto vtrū corpales elemosina sit vān
 da de necessario. septimo vtrū sit dāda de iniuste acquisi
 to. octavo quoz sit dare elemosinam. nono quibus sit dā
 da. decimo de modo dandi elemosinas.

Ad primū sic pceditur

Quid est qd dare elemosinā non sit actus charitatis. Actus
 enī charitatis nō pōt esse sine charitate. sed largitio ele
 mosinā potest esse sine charitate. fm illud. i. ad Cor.
 xij. Si distribuero in cibos paupm oēs facultates meas
 charitātē aut non habuero. nihil mihi p dēst. ergo dare ele
 mosinā nō est actus charitatis. **P**ererea elemosina cō
 putat inter opa satisfactōis. fm illud Daniel. iij. **D**ec
 cara tua elemosinis redime sed satisfactio est actus iusti
 tie. ergo dare elemosinā non est act' charitatis s3 iusticie.

¶ Preterea offerre hostiā deo ē actus lanie. sed dare ele-
 mōinā ē offerre hostiā deo sū illud ad Heb. vi. Bñ fi-
 ciētie ⁊ cōmūmōis nolite obliuisci. talibz enī hostiis p-
 meret reus. ergo nō est actus charitatis dare elemosinā
 sed magis lanie. Preterea pbñs dicit in. iij. et bicoz qd
 dare aliquid ppter bonū est actus liberalitatis. sed hoc ma-
 xime fit largitione elemosinaz. ergo dare elemosinā non
 est actus charitatis. ¶ Sed cōtra est qd dicit. i. Jo. iij.
 Qui habue. it substātia huius mūdi ⁊ videt scēm suam
 necessitatē patientē ⁊ clausent viscera sua ab eo. quō cha-
 ritas dea manet in illo. Rñsio dicendū qd extēiores a-
 ctus ad illā virtutē referunt ad quā pñet id qd est mori-
 uum ad agendū bñōi actus. monū autē ad dandū ele-
 mosinas est vt subueniat necessitatē patienti. vñ quidaz
 diffinitōes elemosinā dicunt qd elemosina ē opus quo da-
 tur aliquid indigētē ex compassione ppter deū. qd quidem
 monū pñet ad misericōdiaz. vt supra dicitur est. vñ manet
 sū est qd dare elemosinā pñe est actus misericōdie. ⁊ hoc ap-
 paret ex ipō notē. nam in greco elemosina a misericōdia ten-
 uat. sicut in latino miseratio. ⁊ qd misericōdia est effectus chari-
 tatis. vt supra ostensū est. ex psequētē dare elemosinā est
 actus charitatis misericōdia mediatē. ¶ Ad primū ergo dicē
 dū qd aliquid dē esse actus virtutis dupl. vno mō ma-
 renalē sicut actus iusticie est facere iusta. ⁊ talis actus virtutis
 pōt esse sine virtute. multi enī non bñtes habitū iusticie
 in sta opant ex naturali rōne vel ex timore siue ex spē aliqd
 adipsē dē. Alio mō dē esse aliquid actus virtutis forma-
 liter. sicut actus iusticie est actio iusta eo mō quo iuste fac-
 t. p mpte ⁊ delectabiliter. ⁊ hoc mō actus virtutis nō est si-
 ne virtute. sū hoc ergo dare elemosinas materialit pōt esse
 sine charitate. formalit autē elemosinas dare. i. ppter deū m-
 delectabilē ⁊ p mpte ⁊ oī eo mō quo dēbet. nō est sine cha-
 ritate. ¶ Ad scdm dicendū qd nihil pbibet actū qd ē pñe
 vnius virtutis electiue attribui alteri virtuti sicut ordināz
 ti ⁊ impanti ad suū finē. ⁊ hoc mō dare elemosinā pñit
 inter opa satisfactoria in q̄tū miseratio in defectū patienti-
 nis ordinat ad satisfaciendū culpa. sū autē qd ordinat ad
 placandū deū. h̄ rōnem sacrificij. ⁊ sic impat a latria. vñ
 p̄ rñsio ad tēnū. ¶ Ad q̄tū dicendū qd dare elemosinā
 pñet ad liberalitatē in q̄tū liberalitas aufert imp dīmen-
 tū bñōi actus. qd est posse ex sup̄fluo amore diuinitaz p̄t
 quem efficit aliquis nimis recētius carum.

Ad secundū sic pceditur

¶ Videt qd in cōuenienter elemosinaz genera distinguant
 Ponunt enī septē elemosine corpales. s. pacere elicientē
 potare sitientē. vestire nudū. recolligere hospitiē. visitare
 infirmū. redire capitiū. ⁊ sepelire mortuū. q̄ i hoc sū p̄t
 nent. Cū sito potō cibo redimo rego colligo cōdo. Ponit
 etiā alie septē elemosine spūales. s. docere ignorantē. cōsu-
 lere dubitanti. solare tristē. corrigere peccantē. remittere
 offendētē. potare onerosos ⁊ graues. ⁊ p oibus orare q̄
 etiā i hoc versū p̄tinent. Cōsule castiga solare remitte fer-
 ora. ita nū qd sub eodē intelligat p̄siliū ⁊ doctrina. ¶ Videt
 autē qd in cōuenienter bñōi elemosine distinguant. elemo-
 sina enī ordinat ad subueniendū primo. sed p hoc qd pri-
 mus sepelit in nullo ei subuenit. alioquin nō esset vtz qd
 dñs dicit. Mat. x. Nolite timere eos qui occidū corpus
 ⁊ post hoc non bñt amplius quid faciāt. vñ ⁊ dñs Mat.
 xv. cōmem orās misericōdie opa de sepultura mortuoz men-
 tionē non facit. ergo videt qd in cōuenienter bñōi elemo-
 sine distingu. nē. ¶ Preterea elemosina dat ad subueni-

endum necessitatis proximi sicut dicitur est sed multe alie
 sunt necessitates humane vite q̄ p̄dicte. sicut qd cecus in-
 diget ductore. claudus sustentatōe. paup diuitis. ergo i-
 cōuenienter p̄dicte elemosine enumerant. ¶ Preterea
 dare elemosinā est actus misericōdie. sed corrigere relinque-
 rem magis videt ad securitatē p̄tinere q̄ ad misericōdiaz. er-
 go nō debet cōputari inter spūales elemosinas. ¶ Pre-
 terea elemosina ordinat ad subueniendū defectū. h̄ nul-
 lus est hō qui defectū ignorāne nō pariat i aliquibz. ergo
 videt qd quilibet debeat docere quēlibet si ignoret id qd
 ipse scit. ¶ Sed p̄na est qd Greg⁹ dicit in quadā omel.
 Habēs intellectū cures omnino ne taceat. bñs tenū afflu-
 entia. vigilat ne a misericōdie largitate torpescat. bñs autē q̄
 regitur magnopere sūdeat vt vsū atqz vtilitatē illius cur-
 primo p̄tinet. bñs loquēdi locū apud diuitē dānanonez
 p̄tento talento n̄meat. si n̄ valet apud eum p̄ paupibz
 intercedat. ergo p̄dicte elemosine p̄ueniētē distinguū-
 tur sū ea in quibz hoies abundat ⁊ deficit. ¶ Rñsio vi-
 cendū qd p̄dicte elemosinaz distinctio p̄ueniētē sumit
 tur sū diuersos defect⁹ primoqz quoz quidā sunt ex pre-
 aīe ad quos ordinantur spūales elemosine. quidā sū ex
 pte corpis ad quos ordinantur elemosine corpales. defe-
 ctus enī corpales aut ē in vita. aut ē post vitā. siquidē est in
 vita. aut ē cōmūnis defect⁹ respectu eoz quibz oēs idigēt
 aut ē spūalis. ppter aliqd accidēs sup̄ueniēs. si primo modo
 aut defect⁹ ē interior aut extēior. interior quidē ē duplex
 vñ quidē est cui subuenitur p alimentū siccū. s. fame. ⁊ sū
 hoc ponit pacere elicientē. alius autē est cui subuenit per
 alimētū humidū. s. sitis. ⁊ sū hoc dē potare sitientē. de-
 defectus autē cōmūnis respectu extēioris auxilij est duplex
 vñus respectu regimētū. ⁊ q̄tū ad hoc ponit vestire nudū
 dū. alius autē respectu habitaculū. ⁊ q̄tū ad hoc ponit sulci-
 pe hospitiē. sū autē si sū defect⁹ aliqd spūalis. aut ē ex cau-
 sa inintēsa sicut infirmitas. ⁊ q̄tū ad hoc ponit visitare
 infirmū. aut est ex causa extrinseca. ⁊ q̄tū ad hoc ponit fer-
 tempio capitiū. p̄t vitā autē exhibet mortuis sepul-
 ra. sū autē spūalibz defectibz spūalibz actibz subuenit du-
 plex. vno mō potendo auxiliū a deo. ⁊ q̄tū ad hoc ponitur
 oīo qua quis p̄ aliqd orat. alio mō impēdēdo humanū au-
 xiliū. ⁊ hoc triplē. vno n̄ dē contra defectū intellectus ⁊ si q̄
 dē sit defect⁹ speculatiū intellect⁹ adhibet ei remediū per
 doctrinā. si autē p̄ctici intellectus adhibet ei remediū per
 p̄siliū. alio mō est defectus ex passione appetitiue virtutis
 inter quos est maximus tristitia. cui subuenit p solatio-
 nē. tertio mō ex pte ipsius peccantis in q̄tū pcedit
 siderati pōt. vno mō ex pte ipsius peccantis in q̄tū pcedit
 ab eius inordinata voluntate. ⁊ sic adhibet remediū p cor-
 rectionē. alio mō ex pte eius in quē peccat. ⁊ si quidem sit
 peccatū in nos. remediū adhibet remittendo offensā. si
 aut sit in deū vel in p̄tū nō est nū arbitrij remittere.
 vt Jerō dicit sup Mat. tertio mō ex pte sequēte ip̄i act⁹ i-
 ordinat ex qua grauant ei diuiteros etiam p̄t peccatōe in-
 tentionē. ⁊ sic remediū adhibet subportādo. maxie in his
 q̄ ex infirmitate peccāt. sū illud Ro. xv. Debent nos sic
 mores infirmitates alioz portare. ⁊ non solū sū qd infir-
 mi sū sine graue ex inordinatis actibz. sed etiā quecūqz
 eoz onera sū supportāda. sū illud Gal. vi. Alter altez
 riuos onera portate. ¶ Ad primū ergo dicendū qd sepul-
 ra mortui p̄tēt ei q̄tū ad sensum quē corpus post mortē
 habeat. ⁊ sū hoc dñs dicit qd interfecti eoz corpus nō bñt
 amplius quid faciāt. ⁊ ppter hoc dñs non cōmemorat se-
 pulturā inter alia misericōdie opa. sed enumerat solū illa que

sunt evidentionis necessarias. p̄inet tñ ad defunctuz qd
 de eius corpe agi. tum q̄ntuz ad hoc q̄ vivit in meritoris
 boim. cuius honor debet fieri si in sepultus remaneat. tñ
 enā q̄ntuz ad affectū que ad huc vivens habeat d̄ suo cor
 pe. cui p̄ior effectus p̄formari debet post mortē ip̄i. t̄ p̄m
 hoc cōmendat aliqui de mortuoz sepultura. vt Tobias
 t̄ illi qui dñm sepeletur. vt p̄r p̄ Aug. in li. de cura pro
 mortuis agēda. Ad scdm dicendū q̄ oēs alie necessi
 tates ad has reducunt. nā caritas t̄ claudicansit infir
 mitates quedā. vnde dirigere cecū t̄ sustentare clauduz
 reducunt ad vtilitacionē infirmoz. similiter enā subueni
 re boi contra quācuq̄ cōp̄essionē illatā extrinsecus re
 ducit ad redempcionē captiuoz. diuine aut̄ quibus pau
 peran subuenitur nō queruntur nisi ad subueniendū p̄di
 ctis defectibz. t̄ ideo nō sunt sp̄ialis mentio de hoc defectu
 facienda. Ad tertū dicendū q̄ correctio peccantiū q̄ntū
 ad ip̄am executionē actus seueritate iusticie cōnnerē vi
 detur. sed q̄ntū ad intentionē cogitacionis qui vult hominē
 a malo culpe liberare p̄inet ad misericōiam t̄ dilectionis af
 fectū. p̄m illud p̄ro. xvij. Meliora sunt verbera diligen
 ns q̄ fraudulēna cula odiēno. Ad quartū dicendū
 q̄ nō q̄libet nescientia p̄ner ad bois defectū sed solū ea
 qua quis nescit eā q̄ conuenit ei scire. cui defectus p̄ doctri
 nam subuenire ad elemosinā p̄inet. in quo tñ obliuio de
 sunt debet cōstante p̄sone t̄ loci t̄ p̄is. sicut et in alijs
 a. tibus virtuosis.

Ad tertū sic proceditur

Videtur q̄ elemosine corporales sint potiores q̄ sp̄iales.
 Laudabilius enī est magis indigēti elemosinā facere. ex
 hoc enī elemosina laudē habet q̄ indigēti subuenit. ed cor
 pus cui subuenitur p̄ elemosinas corporales est indigēti
 nis nature q̄ sp̄is cui subuenitur p̄ elemosinas sp̄iales
 ergo elemosine corporales sunt potiores. P̄terea recō
 pensatio bñficij laudē t̄ meritū minuit. vñ t̄ dñs dicit Lu
 c. xij. Cum facis prandū aut cenā. noli vocare vicinos di
 uicos ne forte t̄ ip̄i te reuertēt. sed in elemosinis sp̄ialibus
 sp̄est recōpensatio. q̄ qui orat pro alio. sibi p̄ficat. p̄m illud
 p̄o. Mea in sinu meo p̄uerteret. qui etiam aliū docet
 ip̄e in scia p̄oficit. qd nō p̄ungit in elemosinis corporali
 bus. ergo elemosine corporales sunt potiores q̄ sp̄iales.
 P̄terea ad laudē elemosine p̄riet q̄ paup̄ ex elemo
 sina data p̄solatur. vñ Job. xxxi. d̄. Si non benedixerūt
 mihi latera eius. t̄ ad p̄dilemonē dicit apl̄s. Viscera s̄a
 ctoz requierunt p̄ te irare. sed q̄nq̄ magis ē grata pau
 perū elemosina corporalis q̄ sp̄itūal. ergo elemosina cor
 poralis potior est q̄ sp̄ialis. Sed contra est qd Aug. in
 li. de sermone dñi in monte. sup̄ illud. Qui petit a te da et
 dicit. danduz est qd nec tibi nec alteri nocet. t̄ cum ne
 gaueris qd petit indicanda ē iusticia. vt non est manē di
 mittas. t̄ aliqui melius aliqd dabis. t̄ cum iniuste p̄erent
 tem corpe eius. correctio aut̄ ē elemosina sp̄ialis. ergo sp̄i
 rituales elemosine sunt corporales p̄ferende. P̄m h̄o vñ
 cendū q̄ comp̄atio istaz elemosinaz p̄t attendi duplici
 ter. Vno mō simplr loquēdo. t̄ p̄m hoc elemosine sp̄ia
 les p̄eminēt triplici rōne. primo quidē q̄ id qd exhibetur
 nobilitus est. s. donū sp̄iale quod p̄eminet corporali. p̄m illud
 p̄ro. iij. Donū bonū tribuā vobis. legem meā ne dēre
 linquans. scdo rōne eius cui subuenitur. q̄ sp̄is nobilior
 est corpe. vñ sicut homo sibiq̄d magis debet. p̄uidere q̄ntū
 ad sp̄m q̄ntū ad corpus. ita t̄ p̄mo que debet sicut se
 ip̄m diligere. tertio q̄ntū ad ip̄os actus quibz subuenit. p̄

ximo. q̄ sp̄iales actus sunt nobiliores corporales. qui sūt
 quodāmodo semiles. Alio mō p̄r comp̄atio p̄m aliq̄ p̄
 ncularē casū in quo quedā corporalis elemosina alicui sp̄ia
 li p̄fert pura magis est pascendū fame morientē q̄ docen
 dū. sicut t̄ indigēti p̄m p̄m melius est d̄tari q̄ philoso
 phari. q̄ntū hoc sit simplr melius. Ad primū ergo dicit
 dum q̄ dare magis indigēti melius est ceteris paribz. s.
 si minus indigēs sit melior t̄ melioribz indigēat. dare ei
 melius est. t̄ sic est in p̄posito. Ad scdm dicendū q̄ recō
 pensatio nō minuit meritū t̄ laudē elemosine si non sit in
 terra. sicut t̄ humana gloria. si non sit in trā non minuit
 rationē virtutis. sicut t̄ de carone salustij dicit q̄ quo ma
 gis gliam fugiebat eo magis euz gloria sequebatur. t̄ ita
 contringit in elemosinis sp̄ialibus. t̄ nō in merito bonoz
 sp̄ialium non minuit meritū. sicut in merito bonoz corpo
 raliū. Ad tertū dicendū q̄ meritū vantis elemosinā
 attenditur p̄m id in quo debet rōnabiliter requiescere vo
 luntas accipientis nō in eo in q̄ requiescit. s. in iudiciaria

Ad quartū sic procedit

Videtur q̄ elemosine corporales non habeat effectū sp̄iales
 Effectus enī non est potior sua causa. sed bona sp̄ialia sūt
 potiora corporalis. non ergo elemosine corporales sūt sp̄ia
 les effectus. P̄terea dare corporale pro sp̄iali virtutē
 est symonie. sed hoc vitiū est oino vitandū. non ergo sunt
 vande elemosine ad cōsequendū sp̄iales effectus. P̄te
 rea multiplicata causa multiplicat effectus. si ergo ele
 mosina corporalis causat sp̄ialem effectū. sequerē q̄ ma
 ior elemosina magis sp̄ialiter p̄ficeret. qd est contra illud
 qd legitur Luc. xij. de vidua mittēre duo eraminuta i ga
 zophylatū que p̄m finiam dñi plus oibus mltis. non ergo
 elemosina corporalis habet sp̄ialem effectū. Sed p̄ra ē
 qd d̄ Eccl. xij. Elemosina vin gratiā bois quasi pupillā
 conseruabit. P̄m h̄o dicendū q̄ elemosina corporalis tri
 pliciter p̄t considerari. Vno modo p̄m suā substantiā. et
 p̄m hoc non h̄misi corporali effectū. in q̄ntū. s. sup̄ et corp̄
 les defectus p̄rimoz. Alio modo potest cōsiderari ex p̄e
 cause eius. in q̄ntū. s. aliquis elemosinā corporale dar. p̄
 p̄ter dilectionē dei t̄ proximi. t̄ q̄ntū ad hoc affert fructuz
 sp̄itūalē p̄m illud Eccl. xij. Pende pecuniā propter fra
 trē. pone thesaurum in p̄cepis altissimi t̄ p̄dent tibi ma
 gis q̄ aurum. t̄ tertio modo ex p̄e effectus t̄ sic habet sp̄ia
 lem fructū in q̄ntū. s. proximus cui p̄ corporale elemosinā
 subuenit. mouet ad orandū pro benefactore. vñ t̄ ibidem
 subdit. concludē elemosinā in sinu paup̄is. t̄ hic p̄ te et or
 rabit ab oī malo. Ad primū ergo dicendū q̄ rano illa. p
 cedat de corporali elemosina p̄m suā substantiā. Ad scdm
 dicendū q̄ ille qui dar elemosinā non intrēdit emere ali
 quod sp̄iale per corporale. q̄ sūt sp̄itūalia in infinituz cor
 poralibus p̄eminere. sed intendit p̄charitatis effectū sp̄ia
 lem fructuz p̄mereri. Ad tertium dicendū q̄ vidua
 que minus dedit p̄m q̄ntarē. plus dedit p̄m suam p̄portio
 nem. ex quo pensatur in ipsa maior charitatis affectus. ex
 qua corporalis elemosina sp̄ialem efficaciam habet.

Ad quintū sic p̄ceditur

Videtur q̄ dare elemosinā non sit in p̄cepto. Consilia
 enī a p̄ceptis distinguunt. sed dare elemosinā est consi
 lium. p̄m illud Daniel. iij. Consiliū meū regi placeat. pec
 cata tua elemosinis redime. ergo dare elemosinā non est
 in p̄cepto. P̄terea cuiuslibet licet sua re vñ t̄ eā retinere
 sed retinendo rem suā aliquis elemosinā non dabit. ergo

incōuenienter viuere debet. Sed ad huc tria sūt expicien-
da. quoz p̄mū e st qñ aliquis statū mutat. puta p̄ religi-
onē ingressū. tunc enī oīa sūt p̄pter xpm largiens opus p̄
fectionis facit se i alio statū ponēdo. scōo qñ ea q̄ sibi sub-
trahit et si sint necessaria ad cōuenientia viue. nō de facti te-
fatti possunt vt nō sequat maximū incōueniēs. terno qñ
occurreret extrema necessitas alicuius p̄uare p̄sōe v̄l eti-
am aliqua magna necessitas reipublice. in his enī casibz
laudabiliter p̄remittet aliquid id qd ad decentiā sui statū
p̄tinere videretur. vt maiori necessitati subueniret. Et per
hoc p̄t de facti r̄sio ad obiecta.

Ad septimū sic procedit

Uidef qd possit elemosina fieri de illicite acquisitis. **De enī**
Luce. xvi. Facite vobis amicos de māmōna iniquitatis.
māmōna enī significat viuinās. ergo de diuitijs inique
acquisitis p̄t sibi aliq̄s sp̄iales amicos facere elemosinas
largiēdo. **De teretea omne turpe lucz videt esse illicite ac-**
quisitū. sed turpe lucz est qd de meretricio acquirit vnde
et de hmoi facticiū vel oblatio teo offerri non d̄. s̄m il-
Deuteron. xxiij. non offeret mercedē p̄stribū in vo-
mo dei tui. s̄nt enī turpiter acquirit qd acquirit p̄ aleas.
qz vt p̄b̄s dicit in. iij. et b̄c. tales ab amicis lucrant q̄bus
opret dare. turpissime enī acquirit aliquid p̄ symoniā per
quā aliquis sp̄iū sancto iniuriā facit. et tñ de hmoi elemo-
sinā fieri p̄t. ergo de male acquisitis p̄t aliquis elemosi-
nā facere. **De teretea maiorā mala sunt magis vitanda**
q̄ minorā. sed minus p̄t enī de reno rei aliene q̄ homi-
cidij qd aliquis incurrit. nisi aliq̄s in vltima necessitate
subueniat. vt p̄t p̄ Ambro. dicentē. Salce fame moriet
em. qm̄ si non pauens occidit. ergo aliquis p̄t elemo-
sinā facere in aliquo casu de male acquisitis. Sed con-
tra est qd Aug⁹ dicit in li. de verbis dñi. De iustis labori-
bus facite elemosinas. nō enī corruptum estis iudicē xpm
vt nō vos audiat cum paup̄ibz quibz tollitis. nolite velle
elemosinas facere de fenoz et vltimis. fidelibz dico quibz
corpuz xpi erogamus. C̄. Nō s̄nto dicendū qd r̄plē p̄t alī
quid esse illicite acquisitū. Vno enī mō id qd illicite ab
aliquo acquirit de be f ei a quo est acquisitū. nec p̄t ab eo
tenneri qui acquisiuit. sicut cōsurgit in rapina et furtu et
vlturia. et de talibz cum hō teneat ad restitutionē elemosi-
na fieri non p̄t. Alio mō modo est aliquid illicite acquisi-
tum. qz quidē ille qui acquisiuit tennerē nō p̄t. nec tñ de
be f ei a quo acquisiuit. qz. scōra iusticiā accepit. et alter
p̄na iusticiā dedit. sicut p̄tingit in symonia in qua dās et
accipis p̄na iusticiā legis diuine agit. vñ non debet fieri
restitutio ei q̄ dedit. sed dēt in elemosinas erogari. et eadē
ratiō ē in similibz in quibz. scōario et acceptio est p̄na legē
terno modo est aliquid illicite acquisitū. nō quidē qz ip̄a
acquisitio sit illicita. sed qz id ex quo acquirit est illicitū.
sicut p̄t de eo qd mulier acquirit p̄ meretriciū. et hoc p̄t
p̄na vocat turpe lucz. q̄ enī mulier meretriciū exerce at
turpiter agit et p̄na legē dei. s̄ i eo qz accipit nō iniuste a)
git nec p̄ legē. vñ qd sic illicite acquisitū ē retineri p̄t et d
eo elemosina fieri. Ad primū ergo dicēdū qz sicut Au-
gustin⁹ dicit in li. de verbis dñi. illud verbū dñi quidam
male intelligēdo rapit res alienas. et aliquid inde pau-
p̄ibus largiunt. et putāt se facere qd p̄ceptū est. intellex-
erunt iste cōzgedus est. sed oēs diuitie iniquitatis dicun-
tur vt dicit in li. de questionibz euāgelij. qz non sunt diui-
tie inique nisi in imōs qui in eis sp̄e p̄stitūt. vel s̄m Am-
bro. iniquū māmōna dicit. qz vāz̄s diuitiaz illecebris

nostros temptant affectus. vel qz in pluribz p̄decessoribz
quibz p̄mōnio succedit aliq̄s requirit qui iniuste usurpa-
uit aliena. q̄bus tu nescias vt **Basilius dicit. vñ oēs viui-**
tie dicunt iniquitatis. i. inequalitatis. qz non equalit̄ sūt
oībz vñ stribute. vno egēte et alio sup̄abundāte. Ad ser-
eundū dicendū qz de acquisito p̄ meretriciū iam dicit̄ est
qualiter elemosina fieri p̄t non aut̄ sit de eo sacrificiū vel
oblatio ad a latē. nō p̄pter scandalū. tum p̄pter sanctorū re-
uerentiā. de eo enī qd est p̄ symoniā acquisitū p̄t fieri et
lemosina qz non est rebū ei qui dedit. sed meret̄ illud a)
mittere. circa illa r̄o que p̄ aleas acquirit̄ videt esse ali-
quid illicitū ex diuino iure. s̄ qz aliquis lucret̄ ab his qui
rem suā alienate nō p̄t. sicut sunt minores et fucosi et bu-
iufmōi. et qz aliq̄s trahat aliū ex cupiditate lucrādi ad lu-
dū et qz fraudulēt̄ ab eo lucret̄. et in his casibz tenet̄ ad re-
stitutionē. et sic de eo non p̄t elemosinā facere aliquid aut̄
re) videt̄ vltimus esse illicitū ex iure positūo cuius quod
p̄hibet vniuersaliter tale lucz. sed qz ius ciuile nō obli-
gat oēs. sed eos solos q̄ sunt his legibz subiecti. et iterū p̄
difficultudinē abrogari p̄t. ideo apud illos q̄ sunt hmoi
legibz obiecti. tenent̄ vniuersaliter ad restitutionē qui lu-
crant. nisi forte p̄traria consuetudo p̄ualeat. aut nisi aliq̄s
lucrat̄ sit ab eo q̄ naxit enī ad ludū. in quo casu non tene-
tur restituere. qz ille q̄ amittit nō est vign⁹ recipe. nec p̄t
licite retinere tali iure positūo durate. vñ debet de hoc ele-
mosinā facere i hoc casu. Ad tertū vñ qz i casu ex re)
me necessitatis oīa sūt cōmūta vñ licet ei q̄ talē necessitatē
pat̄ accipere de alieno ad sui sustentationē. si nō inueniat
q̄ sibi dare velit. et eadē rōne licet b̄c aliquid de alieno et
p̄t de hoc elemosinā dare. quāntū et accipere si aliter sub-
ueniri nō possit necessitatē patiēti. si tñ fieri p̄t sine p̄culo
debet requisita dñi voluntate paup̄i p̄uidere extremā ne-
cessitatē patiēti.

Ad octauū sic p̄ceditur

Uidef qd ille qui est in p̄tate alterius p̄stituit possit ele-
mosinā facere. religiosi enī sunt in p̄tate suoz p̄latorum
quibz obedientia vnerit. sed si eis nō liceret elemosinā
facere dāntū reportaret ex statu religionis. qz sic **Ambro⁹**
dicit sūma xpiane religiois in pietate cōsistit que maxime
p̄ elemosinā largitionē cōmendat. ergo illi qui sunt i po-
testate alterius p̄stituti p̄t elemosinā facere. De teretea
vxoz est sub p̄tate viri. vt d̄. Gen. iij. sed vxoz p̄t ele-
mosinā facere cū assumat in vñ societate. Vñ et de beata
Lucia d̄ qz ignorate sponso elemosinas faciebat. ergo p̄
hoc qz aliq̄s est in p̄tate alterius p̄stitutus nō impedit qñ
possit elemosinas facere. De teretea naturalis qdā sub)
iectō est filioz ad patres. vñ ap̄s ad Ep̄be. vi. dicit. Si
lq̄ obedite parentibz vñs in dño. sed filij vt videt̄ p̄t de
rebo p̄s elemosinas facere. qz sunt quodāmodo ipsoz
cum sint beredeas. et ideo cū possint eis vñ ad vñm corp̄is
multo magis videt̄ qz possint eis vñ elemosinas dando
ad remediū ai me sue. ergo illi qui sūt in p̄tate p̄stituti p̄t
elemosinas dare. De teretea serui sunt sub p̄tate dñoz
s̄m illud ad Titū. ij. Seruos dñis suis subditos esse. lq̄
cet aut̄ eis aliqd in vñlitate dñi facere. qd maxime fit si p̄
eis elemosinas largiant. ergo illi qui sunt in p̄tate p̄t au-
n possunt elemosinas facere. Sed p̄na est qz elemosi-
ne non sunt faciēde de alieno. sed de iustis laboribz p̄p̄is
vñusquibz elemosinā facere debet. vt Aug⁹ dicit in libro
de verbis dñi. sed si subigat aliq̄s elemosinā facere hoc
esset de alieno. ergo illi qui sunt sub p̄tate p̄stituti alioz

non possunt elemosinam facere. **R**esponsum dicendum quod ille qui est sub potestate alterius potestatem in quantum boni. **R**esponsum suum proas potestatem regulari debet. **H**ic enim est ordo naturalis ut in inferiora secundum superiora regulentur. et ideo oportet quod ea in quibus inueniuntur superiora subiecta dispensent non aliter quam si sit a superiora committuntur. sic ergo illi qui est sub potestate potestatis de re secundum quam superiora subiecta elemosinam facere non debet nisi quatenus ei a superiora fuerit commissum. si quis vero habeat aliquid secundum quod potestatis superiora non subicit. iam secundum hoc non est potestatis subiectus quantum ad hoc potestatis iuris existens. et de hoc potestatis elemosinam facere. **A**d primum ergo dicendum quod monachus si habet dispensationem a potestatis commissa potestatis elemosinas facere de rebus monasterii secundum quod sibi est commissum. si vero non habet dispensationem quod nihil potestatis habet. tunc non potestatis facere elemosinam sine licentia abbatis vel expressis habitibus vel probabiliter presumpta. nisi forte in articulo extreme necessitatis. in quo licitum esset ei iurari. ut elemosinam daret. nec propter hoc esset prioris conditionis. quod sicut dicitur in libro de ecclesia dogmatibus. bonum est facultatem cum dispensatione pauperibus erogare. sed melius est pro intentione sequendi dominum in simul conare et absolutum sollicitudine egere cum christo. **A**d secundum dicendum quod si viror habet alias res propter dote que ordinata ad sustentandam onera matrimonii. vel ex proprio lucro vel quocumque alio legitimo modo potestatis dare elemosinam et utre quanto assensu viri. moderatas tamen ne ex ea supfluitate vir de pauperibus. alias autem non debet dare elemosinas sine consensu in vii vel expresso vel presunto nisi in articulo necessitatis. sicut de monacho dictum est. **Q**uis enim mulier sit equalis viro in actu matrimonii. tamen in his que ad dispensationem domus pertinet vir caput est mulieris. secundum apostolum. **1. ad Cor. xi.** Beata autem Lucia sponsu habebat non virum. unde de pietate in matris poterat elemosinam facere. et pro. et ideo non potestatis elemosinam facere nisi forte aliqua modica de qua potestatis presu mere quod potestatis placeat. nisi forte alicui rei esset sibi a potestatis dispensatio commissa. et ideo dicendum est de leuis. **U**nde patet solutio ad quartum.

Sed nonus sic proceditur

Uidet quod non sit magis propinquioribus elemosina facienda. **D**icit enim **Eccl. xij.** Da misericordiam. et ne suscipias peccatores bene uacuum. et non des impio. sed quibus coningit quod non propinquus sunt peccatores et impii. ergo non sunt eis magis elemosine faciende. **P**roterea elemosine sunt faciende propter retributionem mercedis eterne. secundum illud **Mat. vi.** Et pater tuus qui uidet in abscondito reddet tibi. sed retributio eterna maxime acquiritur ex elemosinis que sanctis erogantur secundum illud **Luc. xxi.** Facite uobis amicos de mammona iniquitatis ut cum defeceritis recipiant uos in eterna tabernacula. quod exponens **Aug.** in libro de uerbis domini dicit **Q**ui sunt qui habebunt eterna tabernacula nisi sancti dei. et qui sunt qui ab eis recipiendi sunt in tabernacula nisi qui eorum indigentia tenuerunt. ergo magis sunt elemosine dande sanctoribus quam propinquioribus. **P**roterea maxime habet sibi propinquus. sed sibi non potestatis elemosinam facere. ergo uidetur quod non sit magis facienda elemosina pro se magis conueniente. **S**ed contra est quod apostolus dicit. **1. ad Tim. v.** Si quis suorum et maxime domesticorum curam non habet. fidem negauit et est infidelis deterior. **R**esponsum dicendum quod sicut **Aug.** dicit in **1. de doctrina christiana.** illi qui sunt nobis magis coniuncti quasi quidam forte nobis obueniunt ut eis magis potestatis uidere debeamus. **E**st tamen circa hoc discretionis ratio ad

bibenda secundum differentiam coniunctionis et sanctitatis et utilitatis. nam multo sanctoribus magis indigentia patiendi et magis utili ad commune bonum est magis elemosina danda quam pro se propinquioribus. maxime si non sit multum coniuncta cum curam spiritualis nobis imminuat. et si magna necessitate non patiamur. **A**d primum ergo dicendum quod peccatori non est subueniendum in quantum est peccator. id est ut per hoc in peccato foueatur. sed in quantum est bonus. id est ut natura sustentetur. **A**d secundum dicendum quod opus elemosine ad mercedem retributionis eterne dupliciter ualeat. **U**no quidem modo ex radice charitatis. et secundum hoc elemosina est meritoria prout in ea seruatur ordo charitatis secundum quam propinquioribus magis prouidere debentur. ceteris paribus. unde **Ambr.** dicit in primo de officiis. **E**st illa probanda liberalitas ut proximis sanguinis tui non despicias si egerit cognoscas. melius est enim. ut ipse subuenias tuis quibus pudor est ab alijs sumptum deposcere. **A**lio modo ualeat elemosina ad retributionem uite eterne ex merito eius cui donatur. orat pro eo qui elemosinam dedit. et secundum hoc loquitur **Aug.** **A**d tertium dicendum quod cum elemosina sit opus misericordie sicut misericordia non est proprie ad seipsum. sed per quandam similitudinem. ut supra dictum est. ita etiam proprie loquedo nullus sibi elemosinam facit. nisi forte ex plona aliterius. prout cum aliquis distributor ponit elemosinarum potestatis tibi sibi accipere si indigeat eo tenore quo et alijs ministrat.

Sed decimus sic procedit

Uidet quod elemosina non sit abundanter facienda. **E**lemosina enim maxime debet fieri conuenientibus. sed illis non debet sic dari ut diuitiores inde fieri uelint sicut **Ambr.** dicit in **1. de officiis.** ergo nec alijs debet abundanter dari. **P**roterea **Ambr.** dicit ibidem. **N**on duntaxat simul effundit opes. sed dispensari. sed abundanter elemosina: um ad effusio nem pertinet. ergo elemosina non debet fieri abundanter. **P**roterea. **ij. ad Cor. xij.** dicit apostolus. **N**on ut alijs sit remissio. id est ut alij de nostris octose uiuant. nobis autem sit tribulatio. id est pauperas. sed hoc contingeret si elemosina daretur abundanter. ergo non est abundanter elemosina largienda. **S**ed contra est quod dicit **Eccl. iij.** Si multum tibi fuerit abundanter tribue. **R**esponsum dicendum quod abundantia elemosine potestatis considerari et ex parte dantis et ex parte recipientis. **E**x parte quidem dantis. cum. scilicet alijs dat quod est multum secundum proportionem proprie facultatis. et sic laudabile est abundantiter dare. unde **1. de uis. Luc. xxi.** laudauit uiduam que ex eo quod dederat illi. omnem victum quem habuit misit. obseruatis tamen his que supra dicta sunt de elemosina facienda de necessitate. **E**x parte uero eius cui datur est abundanter elemosina dupliciter. **U**no modo quod suppleat sufficienter eius indigentiam. et sic laudabile est abundanter elemosinam tribuere. **A**lio modo ut supabundet ad supfluitatem. et hoc non est laudabile. sed melius est plumbus indigentibus largiri. unde **2. aplos dicit. 1. ad Cor. xij.** Si distributo in abos paupum. ubi glo. dicit per hoc caulela elemosine datur ut non unum sed multis detur. ut in pluribus proficit. **A**d primum ergo dicendum quod ratio illa procedit de abundantia superexcedente necessitatem recipientis elemosinam. **A**d secundum dicendum quod auctoritas illa loquitur de abundantia elemosine ex parte dantis. sed intelligendum est quod de non uult sil effundit opes nisi in mutatoe stantia. unde subdit ibidem nisi forte ut belise? bonos suos occidit et pauit pauperes ex eo quod habuit ut nulla. cura domestica teneret. **A**d tertium dicendum quod auctoritas inducta quantum

ad hoc qd dicit non vralijs sitremissio vel refrigeriu. loq
 te abidantia elemofyne qd supercedit necessitate recipien
 tis cui non est danda elemofyna vt inde luxuriet: sed vt
 inde sustentet. circa qd m est discretio adbibeda ppter di
 uersas pdiciones boium. quoz quida delectatiob? numri
 indigent magis delicatis qbus aut velub? . vnde Amb.
 dicit in libro de offi. Considerada e in largiedo etas atqz
 debilitas. non nisi etia verecudia que ingenios prociat
 natos. aut si quis ex diuina i egestate cecidit sine vicio
 suo. qm nro ad id quod subditur. nobis aut tribulatio
 loquit de abundantia ex parte dantis. sed sicut glo. ibidem
 dicit. non hoc ideo dicit. qn melius esset. abundantie dare
 sed de infirmis timet quos sic dare monet vt egestatem
 non parantur.

Questio XXXIII

Deinde considerandū

est de correctioe fraterna. Et circa hoc querit
 tur octo. primo vtru fraterna correctio sit act?
 charitatis. secundo vtru sit sub pcepto. tertio vtru hoc pcept
 primum extendat le ad oēs vel solum in pians. quarto vtru
 subdit possit ex hoc pcepto plures corrigere. quinto vtru
 peccator tenent corrigere. sexto vtru aliqui debet corrigi q
 ex correctioe sit deterior. septimo vtru lectera correctio te
 beat pcedere denuncatione. octauo vtru testiu inductio te
 beat pcedere denuncatione.

Ad primum sic proceditur

Videtur qd fraterna correctio non sit actus charitatis. **Di**
 citur enim glo. **Matth. xvij. sup illud. Si peccauerit te fra**
 ter tuus. qd frater est arguendus ex zelo iusticie. sed iusticia
 est actus discretiua charitate. ergo correctio fraterna no
 est actus charitatis sed iusticie. **Preterea. Correctio**
 fraterna fit p secretā admonitione. sed admonitio est p
 siliu quoddā quod pner ad prudētia. prudētia enim esse
 bñ p silianū. vt dicit in. vi. et bi. ergo fraterna correctio n
 est actus charitatis sed prudētie. **Preterea. Contrarij**
 actus non pertinet ad eandē virtutē. sed supponit peccā
 tem est actus charitatis. fm illud **Gal. vi. Alter alterius**
 onera portate. et sic adimplebitis legem charitatis que est lex
 charitatis. ergo videtur qd corrigere fratrem peccantē qd est
 pntiu supponit non sit actus charitatis. **Sed cō**
 tra. Corripere delinquentē est quedā elemofyna spūalis. h
 elemofyna est actus charitatis vt sup dictū est. ergo et cor
 rectio fraterna est actus charitatis. **Rñsio dicendū qd**
 correctio delinquentis est quoddā remediū quod dicitur
 adhiberi ptra peccatū alicui. Peccatū autē alicui? dupli
 citer considerari pot. Vno quōd modo inqūti est nociuuz
 ei qui peccat. Alio modo inqūti vergit in nocuentū alio
 rui qui ex eius peccato ledunt vel scandalizant. et etiā
 inqūti est nocuentū boni cōis. cui? iusticia per peccatū
 bois pnturbarur. Duplex ergo est correctio delinquentis
 Quia quidem que adhibet remediū peccato. inqūtum est
 quoddā malū ipsius peccans. et ista est ptra fraterna cor
 rectio que ordinat ad emēdationē delinquentis. remouere
 autē malū alicui? eiusdē cōis est. sicut bonū eius pcura
 re. procurare autem fratris bonū pertinet ad charitate p
 quā volum? et opamū bonū amico. vnde etiā correctio fra
 terna est actus charitatis. quia per eam repellim? malum
 fratris. I. pectū cuius remotio magis pertinet ad charita
 tem qd etiā remotio extionis damni vel enā corpalis
 nocuenti. qd pntiu bonū fratri magis est affine cha

ritati qd bonū corpis vel extionis remū. vnde correctio fra
 terna est actus charitatis potius qd curatio infirmatis
 corpalis vel subuentio qua excludit exterior egestas. **Alia**
 rō correctio est que adhibet remediū peccati delinquent
 nis fm qd est malū alioz. et pcpue in nocuentū cōis bon
 ni. et talis correctio est actus iusticie. cui? est pferuare re
 ctitudinē in iusticie vni? ad alterū. **Ad primum ergo dicitur**
 dum qd glo. illa loquit de secūda correctioe que ē act? in
 iusticie. vel si loquat etiam de prima tunc iusticia ibi sumi
 tur fm qd est vniuersalis virtus. vt infra dicitur. put etiā
 oē pectū est inqūtas. vt dicit. i. **Job. iij. quali ptra iusticiā**
 castrens. **Ad secūdu dicendū qd si cui pbus dicit in. vi.**
 et bi. prudētia facit rectitudinē in bis que sunt ad finē. de
 quib? est p siliu et electio. tū cū per prudētia aliqd recte
 agimus ad finē alicuius virtutis moralis. pura pntie
 vel fortitudinis. actus ille est principalis illius virtutis ad
 cuius finem ordinat. qd ergo admonitio que fit in corre
 ctione fraterna ordinat ad amouendū fris pectū qd petri
 net ad charitatē. manifestū est qd talis admonitio pnti
 palit est actus charitatis quasi impantis. prudētie rō se
 cundario quasi exequens et dirigens actū. **Ad tertiu**
 um dicendū qd correctio fraterna non opponit supposita
 noni infirmoz. sed magis ex ea sequitur. in tantū enī aliq
 supponat peccantē. in qm ptra eū non turbat sed beniuo
 lentia ad eū seruat. et ex hoc ptingit qd eū saragit emēdare

Ad secundū sic procedit.

Videtur qd correctio fraterna no sit in pcepto. **Nihil enī**
 qd est impossibile cadit sub pcepto. fm illud **Piero. Mat**
 ledit? qui dicit deū aliqd impossibile pcepisse. sed **Eccle**
 siastica. vij. dicit. Considera opa dei qd nemo possit corri
 gere que ille desperet. ergo correctio fraterna n ē in pcepto
Preterea. Via pcepta legi dīne aut pcepta decalogi
 reducū h correctio fraterna n cadit sub aliq pceptoz dealo
 gi. ergo non cadit sub pcepto. **Preterea. Omisio p**
 cepti vniū ē pectū morale qd in sanctis vitiis no inueni
 tur. sed omisio fratre correctiois inuenit in sanctis et i
 spūalib? vitiis. **Dicit n. Aug. in. i. de ciui. dei. qd no solum**
 in senoz. vtri enā bi q supioze vite gradū tenēt. ab alio
 rum reprehensione se abstinēt. ppter qsdam cupiditatis ma
 culā no ppter officia charitatis. ergo correctio fraterna no
 est in pcepto. **Preterea. Illud qd est in pcepto hz rōnez**
 debet. si ergo correctio fraterna cadet sub pcepto. hoc frā
 bus debet? vt eos peccātes corrigere? h ille q debz
 alicui debiti corpale. pura pecuniā. no debet esse pntiuz
 vt ei occurrat debito. sed debet eū querere vt debiti redi
 dat. oportet ergo qd h quereret correctioe indigēte ad
 hoc qd eos corrigeret. qd videtur incōueniēs. tū ppter mul
 titudinē peccantū ad quoz correctioe vni? hō nō possit
 sufficere. tū etiā quia oportet qd religiosi de clauis su
 is exirent ad corrigēdos hoīes. quod ē incōueniēs. nō er
 go fraterna correctio est in pcepto. **Sed ptra est quod**
Aug. dicit in li. d. vbi dicit. Si neglexerit corrigere peior
 eo factus es q peccauit. sed hoc nō esset nisi p bmoī negli
 gentiā aliquis pceptū omitteret. ergo correctio fraterna
 est in pcepto. **Rñsio dicendū qd correctio fraterna ca**
 dit sub pcepto. sed considerandū est qd sicut pcepta negati
 ua legis pbibent actus peccatoz. ita pcepta affirmatiua
 inducunt ad actus virtutū. actus autē peccatoz sunt fm se
 mali et nullo modo bene fieri possunt. nec aliquo tempore
 aut loco. quia fm se sunt pnti mali fini. vt dicit in. ij.
 et bi. et ideo pcepta negatiua obligāt semp? et ad semp? sed

tanto in periculo maiore versat. sed correctio fraterna est opus mie. ergo et prelati sunt corrigendi. **R**isio dicendum quod correctio que est actus iusticie per coercionem pene non compertit subditis respectu prelati. sed correctio fraterna que est actus caritatis pertinet ad unumquemque respectu cuiuslibet persone ad quam caritate debet habere si in eo aliquid corrigibile inueniat. actus enim ex aliquo habitu vel potestate procedens se extendit ad omnia que continentur sub obiecto illius potentie vel habitus sicut visio ad omnia que continentur sub obiecto visus. sed quod actus spiritualis debet esse moderatus debitis circumspectionibus. ideo in correctione qua subditi corrigunt prelatos debet modus prout adhiberi. ut scilicet non cum perturbatione et vitia. sed cum mansuetudine et reuerentia corrigantur. vnde apostolus dicit. i. ad Timotheum. v. Seniore ne increpaueris. sed obsecra ut patre. et ideo dicitur. redarguit. De mophylis monachis quod sacerdos inuenirent correxerat. eum perueniens et de ecclesia egrediens. **A**d primum ergo dicendum quod tunc prelati inordinate videtur tangi qui inuenerint oburgantur. vel etiam qui etiam detrahunt. et hoc signat per conuictum mortis et archie damnanum a deo. **A**d secundum dicendum quod in facie resistere coram omnibus excedit modum sine correctionis. et ideo sic Paulus Petrum reprehendit si aliquo modo pariter esset contra ad fidei defensionem. sed in occulto admonere et reuertere. hoc potest etiam ille qui non est par. vnde apostolus ad Colossos. vlt. scribit de subditis ut prelatum suum admovent. cum dicit. **R**ecite Archiepiscopo. misericordiam tuam imple. Sciendum tamen est quod ubi immineret periculum fidei. etiam publice essent prelati a subditis arguendi. vnde et Paulus qui erat subditus Petro propter imminens periculum scilicet circa fidem Petri publice arguit et sicut ergo. **A**ug. dicit ad Galatas. ipse Petrus exemplum maioribus prebuit ut scribit forte tunc tamen transiit reliquissent non redignis etiam a posterioribus corrigi. **A**d tertium dicendum quod presumere se esse simpliciter meliorem quam prelatum. videtur esse presumptuosum et superbie. sed estimare se meliorem quam ad aliquid non est presumptio. quod nullus est in hac vita qui non habeat aliquem defectum. et etiam placidum esse quod cum aliquis prelati caritati ue monet. non propter hoc se maiorem existimat. sed auxiliu impetrat et qui quanto in loco superior tanto in periculo maiori versatur. ut Aug. dicit in regula.

Ad quintum sic procedi

tur. Videtur quod peccator corrigere debet delinquentem. Nullus enim propter peccatum quod committit. a precepto obseruando excusatur. sed correctio fraterna cadit sub precepto ut dictum est. ergo videtur quod propter peccatum quod committit non debeat premittere huiusmodi correctionem. **R**espondeo. Elemosyna spiritualis potior est quam corporalis elemosyna sed ille qui est in peccato non debet abstinere quam elemosynam corporalem faciat. ergo multo magis debet abstinere a correctione delinquentis propter peccatum procedens. **R**espondeo. i. Job. i. dicit. Si dixerim quod peccatum non habent. non ipsos leducim. si ergo propter peccatum aliquis impedit a correctione fraterna. nullus erit qui possit corrigere delinquentem. hoc autem est inuoluntaria. ergo et primum. **S**ed contra est quod Hieronymus dicit in libro de summo bono. Non debet vicia aliorum corrigere que est vicia subiectus. et Ro. ij. dicit. In quo alii iudicas teipsum condemnas. eadem enim agis que iudicas. **R**isio dicendum quod sicut dicitur est. correctio delinquentis pertinet ad aliquem in quantum viget in eo rectum iudicium rationis. peccatum autem vel super dicitur est. non tollit totum bonum nature quam remanet in peccatore aliquid de recto iudicio rationis. et sic hoc potest sic

bi competere a subditis delictum arguere. sed tamen per peccatum procedens impeditur quoddam huic correctio non affertur. **P**rimo quidem quod ex peccato procedenti indignus reddat ut alium corrigat. et hoc potest si maius peccatum committit non est dignus ut alium corrigat de minoris peccato. vnde super illud Matt. vij. Quid vides lestrucam etc. dicit Hieronymus. De his loquitur qui cum mortali crimine tenentur obnoxii minoris peccata fratrum non procedunt. **S**ecundo reddat indebita correctio propter scandalum quod sequitur ex correctione si peccatum corrigentis sit manifestum. quia videtur quod ille qui corrigat non corrigat ex caritate. sed magis ad ostentationem. vnde super illud Matt. vij. Quid dicitis fratri tuo etc. exponit Chrysostomus. in quo proposito pura ex caritate ut salues proximum tuum. non quod te ipsum ante saluare. vis ergo non alios saluare. sed per bonam doctrinam malos actus celare. et scientie laudem ab hominibus querere. **T**ertio modo propter superbiam corrigentis. animum. scilicet aliquis propter peccata quod pendens seipsum primo profert in corde suo peccata eius auferat seueritate diuinitatis. ac si ipse esset iustus. vnde Aug. dicit in libro de sermone in monte. Accusare vicia officium est bonorum virorum et beniuolorum. quod cum mali faciunt. alienas partes agunt. et ideo sicut Aug. dicit in eodem cogitemus cum aliquem reprehendere nos necessitas cogit vnde tale sit viciu quod nunquam habuimus. et tunc cogitemus nos habere esse. et habere potuisse. vel tale quod aliquem habuimus et iam non habemus. et tunc tangat memoria visio fragilitatis. ut illa correctione non odium sed misericordiam faciat. si autem inuenerimus nos in eodem vicio esse. non oburgemus sed commiserationem. et non illud ad obtemperandum sed ad equalitatem conandum inuenimus. et his ergo patet quod si peccator cum humiliter corripitur delinquentem. non peccat. nec sibi nouam condemnationem acquirit. licet per hoc vel in conscientia fratri vel salute sua pro peccato peccato condemnatione se esse ostendat. ut dicit Ro. ij. In quo alii iudicas teipsum condemnas eadem enim facis que iudicas. vnde patet ratio ad obiectionem.

Ad sextum sic proceditur.

Videtur quod aliquis non debeat a correctione cessare propter peccatum ne ille fiat deterior. Peccatum enim est quedam infirmitas anime. sicut illud psalmus. Misere mei domine quoniam infirmus sum. sed ille cui imminet cura infirmi. etiam propter eius conditionem vel contemptum non debet cessare. quia tunc maius imminet periculum. sicut patet circa fumos. ergo multo magis debet homo peccantem corrigere quoniam grauius ferat. **R**espondeo. sicut Hieronymus dicit. veritas vite non est dimittenda propter scandalum. precepta autem dei pertinet ad veritatem vite. cum ergo correctio fraterna cadat sub precepto ut dictum est. videtur quod non sit dimittenda propter scandalum eius qui corripitur. **R**espondeo. sicut apostolus ad Romanos. iij. non sunt facienda mala ut veniant bona. ergo pari ratione non sunt premitienda bona ne veniant mala. sed correctio fraterna est quodammodo bonum. ergo non est premitiendum propter timorem ne ille qui corripitur fiat deterior. **S**ed contra est quod dicitur Proverbia. ix. Noli arguere detentorem ne oderit te. vbi dicitur glo. Non est timendum ne tibi detentor cum arguitur contumelias inferat. sed hoc potius providendum ne tractus ad odium inde fiat peior. ergo cessandum est a correctione fraterna quando timetur ne fiat ille inde deterior. **R**esponso dicendum quod sicut dictum est vnde plerumque est correctio delinquentis. Quia quidem pertinens ad prelatos que ordinatur ad bonum eorum. et habet formam coactionem. et talis correctio non est dimittenda propter turbationem eius qui corripitur. tum quia et si propter sponte

emendari non velit. cogendus est per penas ut peccata dimittat. tum etiam quod si incorrigibilis sit. per hoc. puidet bono cordi dum seruatur ordo iusticie. et vnus ex iplo alij deterrere unde iudex non premitit ferre sententia adnationis i peccantem propter timore turbationis ipsius vel etiam amiconum eius. **Alia** vero est correctio fraterna cuius finis est emendatio delinquentis non hinc coactione. sed simpliciter admonitione et ubi pbabilis est iusticia qd peccator admonitione non recipiat sed ad peccata labatur. est ab hmoi correctioe desistendi. qd ea que sunt ad finem debent regulari sicut qd exigit ratio finis. **Ad** primum ergo dicendum qd medium qd ad coactione vni tur in frenetico qui cura eius reape non vult. et huic assimilata correctio platorum que habet vim coactionis non autem simplex correctio fraterna. **Ad** secundum dicendum qd de correctioe fraterna datur preceptum sicut qd est actus virtutis. hoc autem est sicut qd proportionat finem. et ideo qm est in pedina finis. pura cu efficitur homo deterrere. iam non punit ad veniat vite nec cadit sub precepto. **Ad** tertium dicendum qd ea qd ordinantur ad finem hinc rationem boni ex ordine ad finem. et ideo correctio fraterna qm est impediens finem. sicut emendatio fratris iam non habet rationem boni. et ideo cum premitit talis correctio. non premititur bonum ne eveniat malum.

Ad septimum sic procedit.

videtur qd in correctioe fraterna non debeat ex necessitate precepti admonitio secreta preedere denunciatione. In opibus enim charitatis precepta debent deum imitari. sicut illud **Eph. v.** Etote imitatores dei sicut filij charissimi. ambulare in dilectione dei. deus autem interdum publice punit hominem pro peccato nulla secreta admonitione preedente. et ergo videtur qd non sit necessarium admonitione secreta preedere denunciatione. **Preterea.** Sicut **Aug.** dicit in libro contra mendacium ex gestis sanctorum intelligi potest qualiter sunt precepta sacre scripture intelligenda. sed in gestis sanctorum invenitur facit publica denunciano peccati occultum nulla secreta monitione preedente. sicut legitur **Gen. xxxv.** et **Job. xlv.** et dicit qd **Petrus** anania et **Saphira** occulte de fraudante de peccato agri publice denunciant nulla secreta admonitione premissa. Ipse etiam dominus non legit secreto admonuisse. **Iudam** antequam eum denunciet. non ergo est de necessitate precepti. ut secreta admonitio precedat publicam denunciatione. **Preterea.** Accusatio est grauior quam denunciano sed ad publicam accusationem potest aliquis accedere nulla admonitione secreta preedente. determinat enim in decretali qd accusatione debet preedere inscriptio. ergo videtur qd non sit de necessitate precepti qd secreta admonitio precedat publicam denunciatione. **Preterea.** Non videtur esse pbabile qd ea que sunt in consuetudine religiosorum sint contra precepta contra scriptura. sed plures est in religionibus qd in capitulis alijs preedantur de culpis nulla secreta admonitione premissa. ergo videtur qd hoc non sit de necessitate precepti. **Preterea.** Religiosi tenent suis prelatibus obedire. sed quibus prelatibus preceptum. vel contra omnes vel aliqui specialiter. ut si quis sit corrigendus ei dicat. ergo videtur qd et teneant dicere etiam ante secreta admonitione. non ergo est de necessitate precepti ut secreta admonitio precedat publicam denunciatione. **Et** contra est qd **Aug.** dicit in libro de vitijs dominus exponens illud **Cor. iij.** ipsum inter te et ipsum solum. Studes correctioni parcens pudori. forte enim pre verecundia incipit deinde te peccatum suum. et quem vis facere meliorem facis peiorum. sed

ad hoc tenent per preceptum charitatis. ut caueamus ne fratres deterrere efficiamus. ergo ordo correctiois fratrem cadit sub precepto. **Risio** dicendum qd circa publicam denunciano peccatorum distinguendum est. aut enim peccata sunt publica. aut sunt occulta. siquidem sunt publica non est tamen adhibendum temeritatem ei qui peccauit ut melior fiat. sed etiam aliquis in quorum denunciano tenent ut non scandalizent. et ideo talia peccata sunt publice arguenda. sicut illud apostoli. **i. ad Tim. v.** Peccantes coram omnibus argue et ceteri timore habeant. qd intelligit de peccatis publicis. ut **Aug.** dicit in li. de vitijs dominus. **Et** non sunt peccata occulta. sic videtur habere locum qd dominus dicit. **Si** peccauerit tibi frater tuus. qui enim te offendit publice coram aliquo iam non solum in te peccat. sed etiam in alios quos turbat. **Sed** quod etiam in oculis peccatis potest parari. primum offensa. ideo adhuc videtur distinguendum esse quedam enim peccata occulta sunt que sunt in nocentibus. primum vel corporale vel spirituale. puta si aliquis occulte natus cret quo civitas tradat hostibus. vel si hereticus peruanum hostes a fide auertat. et quia ille qui sic occulte peccat. non solum in te peccat sed etiam in alios. oportet statim peccate ad denuncianoem ut hmoi nocentibus impediat. nisi forte te aliquis humiliter estimat qd statim per secreta admonitione possit hmoi mala impedire. quedam vero peccata sunt que solum sunt in malis peccatis et eius in quem peccat. vel quia a peccante solum ledit. vel saltem ex sola noticia. et tunc ad hoc solum tendendum est ut fratri peccatum subueniat et sicut medicus corpus sanitate egrotos perit si potest sine aliquo membrum abscisione. si autem non potest abscindit membrum necessarium ut vita totius preseruet. ita etiam ille qui suadet emendationem fratris debet si potest sic emendare fratrem quam ad placem nam ut fama eius preseruet. que quidem est vnus. primum qd deum et ipsi peccati non solum in ipso sed in quibus quibus ad multa homo patitur detrimenti amissa fama. sed etiam quam ad spiritualia. quia per timore infamie multi a peccato retrahunt. unde qui se infamatos suspiciunt retinere peccant. vni **Petro.** dicit. **Compendus** est scorum fratrum ne si seculi pudore vel verecundia amiserit permaneat in peccato secundo debet peruan fama fratris peccantis. tum quia vno infamato alij infamant. sicut illud **Aug.** in epistola ad plebem hypontensem. **Cum** de aliquibus qui sanctum nomen profiterentur aliquid criminis vel falsi sonent. vel veri paruerit. instant. satagunt. ambiunt. ut de omnibus hoc credat. tum etiam quia ex peccato vnus publicato alij. puocant ad peccatum. sed quia peccata preserenda est fame voluit dominus ut saltem cum dispedit fame fratris peccata per publicam denuncianoem a peccato liberetur. vni pater qd potest esse de necessitate precepti qd secreta admonitio publica denuncianoem precedat. **Ad** primum ergo dicendum qd omnia occulta sunt deo nota. et hoc modo se habent occulta peccata ad iudicium diuinum. sicut publica ad humanum. et tamen plures deus peccatores quali secreta admonitione arguit interius in spirando vel vigilanti vel dormienti. sicut illud **Job. xxxij.** Per somnum in visione nocturna. quando irruit sopor super homines. tunc aperit aures virorum et erudiens eos instruit disciplina ut auertat hominem ab his que fecit. **Ad** secundum dicendum qd dominus peccatum **Iu. de** tanquam deus sic et publicum habebat. unde statim poterat ad publicandum preedere. tamen ipse non publicauit. sed obsecris verbis eum de peccato suo admonuit. **Petrus** autem publicauit peccatum occultum **Ananiam** et **Saphiram** tanquam excreto dei cuius reuelando peccatum cognouit. **De** **Ioseph** autem credendum est qd fratres suos quandoq

conuenit oia ad seipsum inq̄ntū est effendi principiu, qz oia inq̄ntum sunt intendunt in dei similitudine q̄ e ip̄z ee

Ad secundū sic procedit

Videtur qd odiū dei nō sit maximū peccatū. Grauiſſimūz enī peccatū est peccatū in sp̄s sanctū quod est irreuerſibile. vt dicitur Matt. 23. sed odiū dei non cōputat̄ inter species peccatū in sp̄s sanctū. vt ex ſu p̄ dictis patet. ergo odiū dei nō est grauiſſimū peccatū. ¶ De terea. Peccatū p̄ ſu i elōz gatione a deo. sed magis videt̄ eſſe elongat̄ a deo inſide hō qui nec dei cognitionē habet. q̄ fidelis q̄ ſalē q̄uis de um cognoscat. ipſum tñ odio habet. ergo videt̄ qd grauiſ ſit peccatū inſidelitatis q̄ peccatū odij in deū. ¶ De terea. Deus habet odio ſolū ratione ſuoz effectū qui repugnant voluntati inrer quos p̄cipuū eſt pena. ſed odire penā non ē maximū peccatū. ergo odiū dei non ē maximū peccatū.

¶ Sed p̄ta ē qd optimo opponit̄ peſſimum. vt patet per pbm̄ in. viij. et̄b. h̄ odiū dei opponit̄ dilectiōi dei in q̄ p̄ ſu optimū boīs. ergo odiū dei ē peſſimū peccatū hominis.

¶ R̄ſo dicendū qd defectus peccatū p̄ſiſtit in auerſiōe a deo. vt dictū eſt. b̄mōi autē auerſio rationē culpe nō habet̄ niſi voluntaria nō eſſet. vñ ratio culpe p̄ſiſtit in voluntaria auerſiōe a deo. hec autē voluntaria auerſio a deo p̄ ſe quidem impoſtat̄ in odio dei. in alijs autē peccatis quaſi p̄cipat̄iue ⁊ ſm aliud. ſicut enī voluntas p̄ ſe inberet ei quod amat. ita ſm ſereſugit id quod odit. vñ qñ aliquis odit deū voluntas eius ſm ſe ab eo auertitur. ſed in alijs peccatis. puta cum aliq̄s fornicatur nō auertitur a deo ſz ſe. ſed ſm aliud. inq̄ntū. ſ. appent inordinatā delectationē que baby annetā auerſionē a deo. ſp̄at̄ id quod ē p̄ ſe eſſe potius eo quod ē ſm aliud. vnde odiū dei inter alia peccatū eſt grauius. ¶ Ad p̄mū ergo dicendū qd ſicut Gre. di. cit. xij. moral. aliud ē bona nō facere. aliud ē bonoz odif ſe vatoz. ſicut aliud ē ex p̄cipitationē. aliud ex deliberatio ne peccare. Ex quo datur intelligi qd odire deū oīum bonoz vatoz ē ſit ex deliberatio ne peccare. quod ē peccatū in ſp̄s sanctū. vñ manifeſtū eſt qd odiū dei maxime ē peccatū in ſp̄s sanctū ſm qd peccatū in ſp̄s sanctū notat̄ aliquod ge nūſ ſpeciale peccatū. ideo tñ nō computat̄ inter ſp̄s peccatū in ſp̄s sanctū. qz generalit̄ inuenit̄ in oī ſp̄e peccatū in ſp̄s sanctū. ¶ Ad ſm dicendū qd ipſa inſidelitas non habet rationē culpe. niſi inq̄ntū ē voluntaria. ⁊ ideo tanto eſt grauior q̄to ē magis voluntaria. qd autē ſit voluntaria p̄ue nit ex hoc qd aliquis odio habet veritatē q̄ p̄ponit̄. vñ patet qd ratio peccatū in inſidelitate ſit ex odio dei. circa cuius veritatē eſt fides. ⁊ ideo ſicut cauſa eſt ponoz effectū. ita odiū dei ē maior peccatū q̄ inſidelitas. ¶ Ad tertiu dicendū qd nō qui cūq̄ odit penas odit deū penatū actorē. naz multū odium penas qui tñ eas patienter ſerunt ex reuerētia diuine iuſticie. vñ Aug. dicit. x. p̄ſſ. qd mala penalia deus tolerare iubet nō amari. ſed p̄mpe in odiū dei p̄nientis. hoc eſt habere odio ipſam dei iuſticiā quod ē grauiſſimū peccatū. vñ Gre. dicit. xij. moral. Sicut non nūq̄ grauius ē peccatū diligere q̄ perpetrare ita nequitius ē odif ſe iuſticiā q̄ non feciſſe.

Ad tertium sic proceditur

Videtur qd nō oē odiū p̄ximi ſit peccatū. Nullū. n. peccatū inuenitur in p̄ceptis vel p̄ſiſtis legis diuine. ſm illud p̄o uerb. viij. Juſti ſunt oēs ſeruit̄es mei. nō eſt in eis p̄prium quid nec p̄ueſum. ſed Luc. xij. dicit. Si quis ve nit ad me ⁊ non odit patre ⁊ matre non pot̄ eſſe me diſci

pulus. ergo non oē odiū p̄ximi ē peccatū. ¶ De terea. Ab bil pot̄ eſſe peccatū ſm qd deū imitat̄. ſed imitatio dei quos dam odio habem. dicitur. n. Ro. i. De terea cozes deo odi biles. ergo poſſum. aliquos odio habere abſq̄ peccatū.

¶ De terea. Nihil naturalū eſt peccatū. quia peccatū ē reſeſ ſus ab eo qd ē ſm naturā. vt Damaf. dicit in. ij. li. ſed natu rale ē vnicuiq̄ rei qd odiat illud quod ē ſibi p̄ximi ⁊ qd nitat̄ ad eius corruptionē. ergo videtur non eſſe peccatū qd aliquis habeat odio inimicū ſuū. ¶ Sed p̄ta ē qd dicit̄ i. Job. ij. Qui odit fratē ſuū in tenebris eſt. ſed tenebre ſp̄iales ſunt peccata. ergo odiū p̄ximi nō pot̄ eſſe ſine pec cato. ¶ R̄ſo dicendū qd odiū amoris opponit̄. vt ſup̄ di ctum ē. vnde carū habet odiū de rando mali. q̄ntū amor habet de ratione boni. amor autē debetur. p̄mo ſm id quod a deo habet. id eſt. ſm naturā ⁊ gratiā. non autē de be tur ei amor ſm id qd habet a ſeipſo ⁊ diabolo. ſ. ſm peccatū et iuſticiā defectū. ⁊ ideo licet habere odio in fratre peccatū. et oē illud quod p̄nt̄ ad defectū diuine iuſticie. ſed ipſaz naturam ⁊ gratiā ſis non pot̄ aliq̄s habere odio ſine pec cato. hoc autē ipſum qd in ſe odim. culpā ⁊ defectū boni p̄nt̄ ad ſis amorē. euſdē enī rōnis eſt qd velim. boz nū alicu. ⁊ qd odim. mali ipſius. vnde ſimpliciter accipit̄ endo odiū fratris ſemp̄ eſt cū peccatū. ¶ Ad p̄mū ergo di cendū qd parentes q̄ntū ad naturā ⁊ affinitatē qua nobis p̄ungunt ſunt a nobis ſm p̄ceptū dei honoradi vt patet Cro. x. odicēdi autē ſunt q̄ntū ad hoc qd impedimentum p̄ſtant nobis accedendi ad p̄fectionēz diuine iuſticie.

¶ Ad ſecundū dicendū qd deus in detractioz odio baby culpā non naturā. ⁊ ſic ſine culpa poſſim. odio detractioz res habere. ¶ Ad tertiu dicendū qd hoies ſm bona q̄ ha bent a deo nō ſunt nobis p̄ximi. vñ q̄ntū ad hoc ſit amā di. p̄ximi autē nobis ſm qd p̄ta nos inimicitiaſ exercēt qd ad eo culpam p̄nt̄. ⁊ q̄ntū ad hoc ſunt odiū habē di. hoc enī in eis debem. h̄c odio qd nobis ſunt inimici.

Ad quartū sic procedit.

Videtur qd odiū p̄ximi ſit grauiſſimūz peccatū eoz que in p̄mū comittunt. Patet. n. i. Job. iij. Qui q̄ odit fr̄z ſuū homicida eſt. ſed homicidū eſt grauiſſimū peccatūz inter ea que comittunt̄ in p̄ximū. ergo ⁊ odiū. ¶ De terea. Peſſimū opponitur optimo. ſed optimū eoz que p̄ ximo exbibemus ē amor. oia enī alia ad dilectionē referū tur. ergo ⁊ peſſimū eſt odiū. ¶ Sed p̄ta. Vali dicitur quod nocet ſm Aug. i. encliridion. ſed plus aliqua nocz p̄ximo per alia peccata q̄ per odiū. puta per furtū ⁊ boz micidū ⁊ adulteriū. ergo odiū non eſt grauiſſimū pecca tum. ¶ De terea. Chy. exponens illud Matt. Qui ſol uit vñū de mandatis iſtis minimis dicit. Mandata Moy ſi. non occides. non adulterabis. in remuneratione moz dica ſunt. in peccato autē magna. mandata autē dicit̄. i. non irafcaſ. nō ꝑcupiſcaſ. in remunerationē magna ſit. in peccatū autē nimia. odium autē p̄nt̄ ad interiozē mo tum. ſicut ⁊ ita ⁊ ꝑcupiſcētia. ergo odium p̄ximi eſt mi nus peccatū q̄ homicidū. ¶ R̄ſo dicendū qd peccatū qd comittit̄ in p̄ximū habet ratioē mali ex vno. vno qd ē mō ex deo inordinatōe eius qd peccat. alio mō ex no cumēto. quod inſertur ei p̄ta que peccat. p̄mo ergo modo odiūz eſt maior peccatū q̄ exteriorē actus qui ſunt in p̄ximū no cumentūz. qz. ſ. per odiū deo inordinat̄ voluntas boīs que eſt poſſimūz in boie. ⁊ ex qua eſt radū peccatū. vnde et̄ am ſi exteriorē actus inordinati eēt abſq̄ inordinatio ne voluntarij non eſſent peccata. puta cum aliq̄s ignoz

vel zelo iusticie boiem occidit, si qd culpe est in exterioribus peccatis q̄ tra primū cōmittit totū ē ex interiori odio. sed q̄rū ad nocumētū quod primo infertur. peiora sunt exteriora peccata q̄ interiori odiū. Et per hoc patet responsio ad obiecta.

Ad quintuz sic procedit.

Vides q̄ odiū sit viciū capitale. odiū enī directe opponit charitati. sed charitas ē principalissima virtus et maxima. ergo odiū est maximum viciū capitale et principū omnium aliorū. **Preterea.** Peccata oriuntur in nobis scōz in amaratione passionū. s̄m illud ad Ro. viij. Passiones peccatorū operantur in mēbris nōis ut fructificaret mortū. sed i passionib⁹ aīe ex amore et odio vidēt oēs alie sequi vt ex supra viciis patet. ergo odiū debet poni inter vicia capitalia. **Preterea.** Viciū est malū morale. sed odiū principalitus respicit malū q̄ alia passio. ergo videt q̄ odiū debet poni viciū capitale. **Sed p̄tra ē q̄ Gre. s̄m. moral. nō enumerat odiū inter septē vicia capitalia.** **Responso** dicendū q̄ sicut sup̄ dictū est. viciū capitale ē ex quo vt frequēt̄ alia vicia oriuntur. viciū autē ē p̄na natura boīs in q̄rū est alia rōnale. in his autē que p̄na natura sunt paulatim id quod ē nature corūp̄it. vnde oportet q̄ primo recedat ab eo quod ē maxie s̄m natura. q̄ id qd ē primū in p̄structione ē vltimū in resolutione. id autē quod ē maxie et primo naturale boī. ē q̄ diligit bonū et p̄cipue bonū diuinū et bonū p̄ximū. et ideo odiū quod dilectioni boni opponit nō est primū in dilectione virtutis q̄ sit p̄ vicia. sed vltimū. et ideo odiū nō est viciū capitale. **Ad** primū ergo dicendū q̄ sicut dicit in. xij. p̄b. virtus vniuersalisq̄ rei p̄sistit in hoc q̄ sit bene disposita s̄m suā naturam. et ideo in virtutib⁹ oportet esse primū et principale quod ē primū et principale in ordine naturali. et p̄pter hoc charitas ponit principalissima virtus. et eadē rāōne odiū nō p̄t esse primū in viciis vt dictū est. **Ad** secundū dicendū q̄ odiū mali quod p̄tra nat̄ naturali bono ē primū inter passionē aīe. sicut et amor naturalis boni. sed odiū boni cōnaturalis nō p̄t esse primū. sed habet rationem vltimū. q̄ tale odiū attestatur cor̄rectioni nature iam facte. sicut et amor extranei boni. **Ad** tertium dicendū q̄ duplex ē malū. quoddā verū quod. s̄. repugnat naturali bono. et h̄mōi mali odiū p̄t habere rationē prioritatis inter passionē. est autē aliud malū nō verū sed apparētis qd. s̄. est verū bonū et naturale. sed est iustit̄ vt malū p̄pter corruptionē nature. et h̄mōi mali odiū oportet q̄ sit vltimū hoc autē odiū est viciofum. non autem primū.

Ad sextum sic procedit.

Videtur q̄ odiū nō oriatur ex inuidia. Inuidia enim est tristitia q̄dam de alienis bonis. odiū autē nō orit̄ ex tristitia. sed potius eōuerso tristitia de p̄sentia maloz que odimus. ergo odiū non orit̄ ex inuidia. **Preterea.** Viciū dilectioni opponit. sed dilectio p̄ximū refert̄ ad dilectionē rei. vt sup̄ habitū est. ergo et odiū p̄ximū refert̄ ad odiū rei. sed odiū rei nō causat̄ ex inuidia. non enī inuidemus his qui maxie a nobis distant. sed his q̄ p̄p̄inqui videntur. vt patet p̄ p̄b̄m in. ij. iherosol. ergo odiū non causat̄ ex inuidia. **Preterea.** Vltimus effect⁹ vna ē causa sed odiū causat̄ ex ira. dicit enī Aug. in regula q̄ ira cre scit in odiū. nō ergo causat̄ odiū ex inuidia. **Sed p̄tra** est quod Gre. dicit. xxi. moral. q̄ de inuidia orit̄ odium. **Responso** dicendū q̄ sicut dictū ē. odiū p̄ximū ē vltimū in

gressu peccati. eo q̄ opponit dilectioni q̄ naturalis primus diligis. q̄ autem aliq̄s recedat ab eo qd est naturaliter p̄tingit ex hoc q̄ intendit vitare aliqd quod ē naturaliter fugiendū. naturalit̄ autē oēs alia fugit tristitia. sicut et appetit delectationē. sicut patet per p̄b̄m in. viij. et. i. et. et. et ideo sicut ex delectatione causat̄ amor. ita ex tristitia causat̄ odiū. sicut ergo mouem̄ ad diligendū ea que nos delectat in q̄rū ex hoc ipso accipiunt sub ratione boni. ita mouem̄ ad odiendū ea que nos tristitiat. in q̄rū ex hoc ipso accipiuntur sub rāōne mali. vnde cū inuidia sit tristitia de bono p̄ximū. sequitur q̄ bonū p̄ximū reddat nobis odiosū. et inde est q̄ ex inuidia oritur odiū. **Ad** primū ergo dicendū q̄ vis appetitua sicut et appetitua reflectit sup̄ suos actus. sequitur q̄ in morib⁹ appetitue virtus sit que dam circulario. s̄m ergo p̄ximū p̄cessum appetitui mor⁹ ex amore p̄sequit̄ desiderū. ex quo p̄sequit̄ delectatio cuius p̄secutus fuerit qd desiderabat. et q̄ hoc ipso q̄ delectat in bono amato habet q̄dam rationē boni sequit̄ q̄ delectatio causat̄ amorē. et s̄m eandē sequit̄ q̄ tristitia causat̄ odiū. **Ad** secundū dicendū q̄ alia rāō est de dilectione et odio. nam dilectionis obiectū est bonū qd a deo in creaturas creatur. et ideo dilectio p̄ p̄ximū ē rei et p̄p̄stertus est p̄ximū. sed odium est mali. quod non habet locum in ipso deo sed in eius effectibus. vnde etiā sup̄ dictum est q̄ reus nō habetur odio nisi in q̄rū apprehenditur s̄m suos effectus. et ideo per p̄ximū ē odiū p̄ximū q̄ odium rei. vñ cū inuidia ad p̄ximū sit causa odij qd ē ad p̄ximū. sit p̄sequēs causa odij qd ē in rei. **Ad** tertium dicendū q̄ nihil p̄hibet s̄m diuersas rōnes aliqd oriri ex diuersis causis. et s̄m hoc odiū p̄t oriri et ex ira et ex inuidia. directius enī orit̄ ex inuidia p̄quā ipsum bonū p̄ximū reddis p̄stribabile. et p̄sequēs odibile. sed ex ira oritur odiū s̄m quoddā augmentū. nam primo p̄ iram appetimus malū p̄ximū s̄m q̄dam mensurā. p̄. s̄. habet rāōnem vindicte. postea autē p̄ p̄ximū ite puenit ad hoc q̄ hō malū p̄ximū absolute desideret. quod p̄tinet ad p̄tationē odij. vñ patet q̄ odiū ex inuidia causat̄ formalit̄ s̄m rōne obiecti. et ira autē dispositiue. **Questio XXXV**

Deinde consideranduz

est de viciis oppositis gaudio charitatis. qd quidem est et de bono diuino. cui gaudio opponitur acedia. et de bono p̄ximū. cui gaudio opponit inuidia. vnde primo p̄siderandū est de acedia. secūdo de inuidia. Circa primū querit̄ quatuor. primo vtrū acedia sit peccatū. secūdo vtrū sit sp̄ale viciū. tertio vtrū sit morale peccatū. quarto vtrū sit viciū capitale.

Ad primū sic proceditur

Vides q̄ acedia nō sit peccatū. Passioib⁹ enī non laudam̄ necq̄ vitupam̄. s̄m p̄b̄m in. ij. et. i. h̄ acedia ē q̄dā passio. ē enī sp̄s tristitie. vt Damasc. dicit. et sup̄ habitū est. ergo acedia nō est peccatū. **Preterea.** Nullus refect̄ corporalis q̄ statutus bonis accidit h̄ rōne peccati. h̄ acedia ē h̄mōi. dicit enī Cassian⁹ in. x. li. de institutis monasteriorū. Maxie acedia circa horā sextā monachū inq̄retat vt q̄dā febriū ingruens r̄p̄ p̄stituto ardētissimū os est⁹ accētionū suarū solus ac statutus bonis anime inferens egrotat̄. ergo acedia nō est peccatū. **Preterea.** Illud qd ex radice bona p̄cedit nō videtur esse peccatū. sed acedia ex bona radice procedit. dicit enī Cassian⁹ in eodem libro q̄ acedia prouenit ex hoc q̄ aliquis ingemiscit se fructum spiritualem nō habere et

absentia longeque posita magnificat monasteria quod videtur ad humilitatem pertinere, ergo acedia non est peccatum. **¶** *De retera.* De peccato est fugiendum. secundum illud *Eccl. xxi.* Quasi acie colubri fuge peccatum. sed *Cassianus* dicit in eodem libro. *Exprimere peccatum est acie impugnatione non declinando fugienda. sed resistendo superanda.* ergo acedia non est peccatum. **¶** *Sed contra est.* Illud quod interdicitur in sacra scriptura peccatum est. sed acedia est in bono. dicit enim *Eccl. vi.* Subijce humerum tuum et porta illam. scilicet spiritalem sapientiam. et non accidens in vinculis eius. ergo acedia est peccatum. **¶** *Responso* dicens quod acedia secundum *Damasium* est quedam tristitia aggravans que. sicut dicitur in *bois* ut nihil ei age re libeat. sicut ea que sunt acida infundata sunt. et ideo acedia importat quedam tedium operandi. ut patet per hoc quod dicitur in *glo.* super illud *ps.* Deum deum abominata est anima eorum. Et a quibusdam dicitur quod acedia est torpor mentis bona negligentia inoboare. bono autem tristitia semper mala. quibus quidem etiam secundum *Isidorem* sunt effectus. tristitia enim secundum se est que de eo quod est apparet malum et vere bonum. sicut e contrario delectatio mala est quod est de eo quod est apparet bonum et vere malum. cum ergo spirituale bonum sit vere bonum. tristitia que est de spirituali bono est secundum se mala. et enas tristitia que est de vere malo. mala est secundum effectum si sic aggravat ut boies ut enim totaliter a bono operetabatur. unde et apostolus *ij. ad Corinthios. ij.* Non vult ut penitus maiori tristitia de peccato abhorbeat. quia ergo acedia secundum quod hic sumitur notat tristitiam spiritualis boni est dupliciter mala et secundum se et in effectu. et ideo acedia est peccatum. malum enim in motu appetitus dicitur esse peccatum. ut ex super dicitur patet. **¶** *Ad primum* ergo dicens quod passiones secundum se non sunt peccata. sed secundum quod applicantur ad aliquod bonum. unde tristitia secundum se non nocet nec aliquid laudabile nec vituperabile. sed tristitia de malo moderata nocet aliquid laudabile. tristitia autem de bono et in tristitia immoderata nocet aliquid vituperabile. et secundum hoc tristitia ponit peccatum. **¶** *Ad secundum* dicens quod passiones appetitus sensuum in se sunt peccata venialia. et inclinatur animam ad peccatum mortale. et quod appetitus sensuum per organum corporale sequitur quod per aliquam corporalem mansuetudinem bonum fit habitudo ad aliquod peccatum. et ideo potest contingere quod secundum aliquam transmutationem corporalem certis modis pervenientes aliqua peccata nos magis impugnet. ois autem corporalis defectus de se ad tristitiam disponit. et ideo ieiunantes circa mercedem quam iam incipiunt sentire defectum ubi et vergetur ab estibus solis magis ab acedia impugnantur. **¶** *Ad tertium* dicens quod ad humilitatem pertinet ut bono defectus proprios consideras seipsos non extollar. sed hoc non pertinet ad humilitatem sed potius ad ingratitude quod bona que quis a deo possidet premerat. et ex tali contemptu sequitur acedia. de his enim tristitia que que si mala vel vilia reputantur. sic ergo necesse est ut aliquis aliorum bona extollar. quod non bona sibi divinitus posita non contemnat. quia sic ei tristitia redderentur. **¶** *Ad quartum* dicens quod peccatum semper est fugiendum sed impugnatione peccati quibus est vincenda fugiendo. quibus resistendo. fugiendo quidem quibus continua cogitatio angere peccati incitamentum. sicut est luxuria. unde dicitur *i. ad Corinthios. vi.* Fugite fornicationem. resistendo autem quibus cogitatio peccati tollit incitamentum peccati quod pervenit ex aliquo levi apprehensione. et hoc contingit in acedia. quod quanto magis cogitatur de bono spirituali tanto magis nobis placencia redduntur ex quo cessat acedia.

Ad secundum sic procedit.

Videtur quod acedia non sit speciale vitium. Illud enim quod dicitur in *Eccl. xxi.* Quasi acie colubri fuge peccatum. videtur ostendere quod acedia non sit speciale vitium. sed quod liber vitium facit hominem tristari de bono spirituali opposito. nam luxuriosus tristatur de bono continentie. et gulosus de bono abstinentie. cum ergo acedia sit tristitia de bono spirituali sicut dicitur in *Eccl. xxi.* Quasi acie colubri fuge peccatum. videtur quod acedia non sit speciale peccatum. **¶** *De retera.* Acidia cum sit tristitia quedam gaudio opponitur. sed gaudio non ponitur vna specialis virtus. ergo neque acedia debet poni speciale vitium. **¶** *De retera.* Spirituale bonum cum sit quoddam eodem obiectum quod virtus appetit et vitium refugit. non constituit speciale ratione virtutis aut vitii. nisi per aliquid additum pertinetur. sed nihil videtur quod pertinetur ipsi ad acedia si sit vitium speciale nisi labor. ex hoc enim aliquid refugitur spiritualia bona quia sunt laboriosa. unde et acedia de dicitur quoddam est. refugere autem labores et querere quietem corporalem ad idem pertinet videtur. sed ad pigritiam. ergo acedia nihil aliud est quam pigritia. quod videtur esse falsum. nam pigritia sollicitudini opponitur. acedia autem gaudio. non ergo acedia est speciale vitium. **¶** *Sed contra est quod Gregorius. xxxi. moral.* distinguit acidiā ab aliis vitiis. ergo est speciale vitium. **¶** *Responso* dicens quod acedia sit tristitia de spirituali bono. si accipiatur speciale bonum cōter. non habebit acedia ratione specialis vitii. quod sicut dicitur est. ois vitium refugit spirituale bonum virtutis opposite. similiter enim non potest dici quod sit speciale vitium acedia in quibus refugit spirituale bonum. purum laboriosum vel molestum corpori aut delectationis eius impedimentum. quia hoc enim non leparat acidiā a vitiis carnalibus quibus aliquis quiete et delectatione corporis querit. **¶** *Et ideo* dicens est quod in spiritualibus bonis est quidam ordo nam oia spiritualia bona que sunt in actibus singularium virtutum ordinantur ad vnum spirituale bonum quod est bonum divinum. circa quod est specialis virtus que est charitas. unde ad quam liber virtutem pertinet gaudere de proprio spirituali bono quod consistit in proprio actu. sed ad charitatem pertinet specialiter illud gaudium spirituale quo quis gaudet de bono divino. et similiter illa tristitia qua quis tristatur de bono spirituali. quod est in actibus singularium virtutum non pertinet ad aliquod vitium speciale sed ad oia vicia. sed tristatur de bono vino de quo charitas gaudet pertinet ad speciale vitium quod acedia vocatur. **¶** *Et per hoc* patet responso ad obiecta.

Ad tertium sic procedit.

Videtur quod acedia non sit peccatum mortale. De enim peccatum mortale pertinetur precepto legis dei. sed acedia nulli precepto videtur pertinetur. ut patet discurrens per singula precepta decalogi. ergo acedia non est peccatum mortale. **¶** *De retera.* Peccatum opis in eodem genere non est minus quam peccatum cordis. sed recedere opere ab aliquo spirituali bono in deum ducere non est peccatum mortale. alioquin mortaliter peccaret qui cumque solia non observaret. ergo recedere corde per tristitiam ab bono spiritualibus operibus non est peccatum mortale. non ergo acedia est peccatum mortale. **¶** *De retera.* Nullum peccatum mortale in vitiis presentis invenitur. sed acedia invenitur in vitiis presentis. dicit enim *Cassianus* in *l. ix.* de institutis ce nobis quod acedia est solitarius magis experta. et in eremo commorantibus infestior hostis ac frequens. ergo acedia non est peccatum mortale. **¶** *Sed contra est quod dicitur ij. ad Corinthios. vi.* Tristitia seculi mortem operatur. sed bono est acedia. non enim est tristitia secundum deum que pertinetur infestia seculi dividit et mortem operatur. ergo est peccatum mortale. **¶** *Responso* dicens quod sicut dicitur est. peccatum mortale dicitur quod spiritalem vitam tollit que est pertinetur secundum quam deus nos inhabitat

in. v. moralium. de inuidio loquens. Absentem mentem sua pena faciet quam felicitas torquet aliena ergo inuidia non est tristitia. **P**reterea similitudo non est causa tristitie sed magis dilectiois. sed similitudo est causa inuidie. dicit enim pbis in. ij. rethorice. Inuidebit tales quibus sunt aliqui similes aut fm genus. aut fm cognatione aut fm statura. aut fm habitum. aut fm opinionem. ergo inuidia non est tristitia. **P**reterea tristitia ex aliquo defectu causatur. unde illi qui sunt in magno defectu sunt ad tristitiam proni. vt supra dictum est. cum de passionibus ageretur sed illi quibus modicum deficit et qui sunt amatores bonorum. et qui reputant sapientes. sunt inuidi vt patet per pbis in. ij. rethorice. ergo inuidia non est tristitia. **P**reterea tristitia delectationi opponitur. oppositio autem non est eadem causa. ergo cum memoria bonorum humanorum sit causa delectationis. vt supra dictum est. non erit causa tristitie. est autem causa inuidie. dicit enim pbis in. ij. rethorice quod bis aliqui inuidet qui habent aut possidentur que ipsis conueniebant. aut que ipsi quandoque possidebant ergo inuidia non est tristitia. **S**ed contra est quod Damascenus in. ij. libro ponit inuidiam spem tristitie. et dicit quod inuidia est tristitia in alienis bonis. **R**esponsum dicens quod obiectum tristitie est malum. prout patet in. ij. rethorice. id quod est alienum bonum apprehendi vt malum. prout in. ij. rethorice. et fm hoc de bono alieno potest esse tristitia. sed hoc patet dupliciter. **Q**uo modo quod quis tristat de bono alieno iniquum iminet sibi ex hoc piculum alienum nocumetum. sicut cum homo tristat de exaltatione inimici sui timens ne eum ledat et talis tristitia non est inuidia. sed magis timoris esse et vt pbis dicit in. ij. rethorice. **A**lio modo bonum alterius est malum vt malum proprium iniquum est diminutionem proprie glorie vel excellentie. et hoc modo de bono altero tristat inuidia. et ideo proprie de illis bonis homines inuidet in quibus est gloria. et in quibus homines amant bonorum et in opinione esse. vt pbis dicit in. ij. rethorice. **A**d primum ergo dicendum quod nihil prohibet id quod est bonum vni apprehendi vt malum alteri. et fm hoc tristitia aliqua potest esse de bono vt dictum est. **A**d secundum dicendum quod quod inuidia est de gloria alterius in quantum diminuit gloriam quam quis appetit. sequens est vt ad illos in inuidia habeatur quibus bonum vult se equare vel pretere in gloria. hoc autem non est respectu multum a se distantium. nullus enim nisi insanus studet se equare vel pretere in gloria his qui sunt multo eo maiores. puta plebeius bono regi. vel eius rex plebeio quem multum excedit. et ideo his qui multum distat vel loco vel tpe vel statu. bonum non inuidet sed his qui sunt propinqui quibus se nititur equare vel pretere. nam cum illi excedat in gloria accidit hoc contra naturam ymilitatem. et inde causatur tristitia. similitudo autem delectatione causatur in quantum concordat voluntati. **A**d tertium dicendum quod nullus eorum naturam ad ea in quibus est multum deficiens. et ideo cum alius quis in hoc eum excedat non inuidet. sed si modicum deficiat videtur quod ad hoc perungere possit et sic ad hoc conatur vni si frustraretur eius conatus. propter excessum glorie altero tristatur. et inde est quod amatores bonorum sunt magis inuidi. et similiter etiam pusillanimes sunt inuidi. quia reputant magna et quicquid bonum alicui accidit reputant se in magno superatos esse. vt in. ij. rethorice. **P**araulu occidit inuidia. et dicit Gregorius in. vi. moralium. quod inuidere non possumus nisi eis quos nobis in aliquo meliores putamus. **A**d quartum dicendum quod memoria preteritorum bonorum in quantum fuerunt habitata. delectatione causatur. sed in quantum sunt amissa causant tristitiam. et in quantum ab his habentur causant inuidiam quod hoc maxime videtur glorie proprie terrogare. et ideo

dicat pbis in. ij. rethorice. quod senes inuidet iunioribus. et illi qui multum expendunt ad aliquid consequendum inuidet his qui paruis expensis illud sunt consecuti. vident enim de amissione suorum bonorum. et de hoc quod alii consecuti sunt bona

Ad secundum sic proceditur

Quidem quod inuidia non sit peccatum. dicit enim Iero ad Alletbam de instructione filie. **H**abeat locias cum quibus discat. quibus inuideat. quare lau dabo mordeas. sed nullus est sollicitandus ad peccandum. ergo inuidia non est peccatum. **P**reterea inuidia est tristitia de alienis bonis. vt Damascenus dicit. sed hoc quandoque laudabiliter fit. de enim Proverbia. cum impio sumpturum principatum generet peccatis. ergo inuidia non est peccatum. **P**reterea inuidia zelus quidam nominatur. sed zelus quidam est bonus fm illud psalmi. Zelus domus tue comedit me. ergo inuidia non est peccatum. **P**reterea pena diuinitus pro culpa. sed inuidia est quedam pena. dicit enim Gregorius in. v. moralium. **C**um ueritatis coloris putredo cor ruperit ipsa quocumque exteriora indicat quod grauiter animus vesania instigat. color quippe pallor afficit. oculi deprimunt mens accendit. membra frigidant. fit in cogitatione scabietas. in tenno scidit. ergo inuidia non est peccatum. **S**ed contra est quod dicit ad Gal. vi. **N**on efficiamur inania glorie cupidit. inuicem puocantes et inuicem inuidetes. **R**esponsum dicens quod sicut dicitur est inuidia est tristitia quedam de alienis bonis. sed lex tristitia potest pergere quantum ad modum. **Q**uo quidem modo cum aliquis uolet de bono alicuius in quantum ex co timeat nocumetum vel subuersionem vel etiam aliquis bonum. et talis tristitia non est inuidia vt dictum est. et potest esse sine peccato. vt Gregorius in. xij. moralium. ait. **E**uenire plerumque solet vt non amara charitate et inimica nos ruina lenescit et rursus eius gloria sine inuidie culpa transierit. cum et tunc eo quod bene erigi credimus et proficere illo plerumque inuisit opprimi fortitudinamus. **A**lio modo potest aliquis tristari de bono alterius non ex eo quod ipse bonum. sed ex eo quod nobis deest bonum illud quod ipse habet. et hoc proprie est zelus. vt pbis dicit in. ij. rethorice. et si iste zelus fit circa bona honesta laudabilia est fm illud. i. ad Cor. xij. **E**mulamini spiritualia. si autem sit de bonis temporalibus potest esse cum peccato. tertio modo aliquis tristat de bono alterius in quantum ille cui accidit bonum est eo indignus. que quidem tristitia non potest oriri ex bonis bonis neque ex quibus aliquis iustus efficitur. sed sicut pbis dicit in. ij. rethorice est de diuiniis et talibus que possunt proprie dignis et indignis. et lex tristitia fm ipsum uocat ne melius. et pertinet ad bonos mores. sed hoc ideo dicitur quod considerabat ipsa bona temporalia fm se. prout possunt magna uideari non respectibus ad eterna. sed fm doctrinam fidei et temporalia bona que indignis proueniunt ex iusta dei ordinatione disponunt vel ad eorum correctionem vel ad eorum damnationem. et huiusmodi bona quasi nihil sunt in comparatione ad bona futura que seruantur bonis. et ideo huiusmodi tristitia prohibetur in scriptura sacra. fm illud psalmi. **N**oli emulari in malignantibus. neque zelaueris facientes iniquitatem. et alibi. **D**ene effusi sunt gressus mei. quod zelauit super iniquos pacem peccatorum videns. quarto modo aliquis tristat de bonis alicuius in quantum alter excedit ipsum in bonis et hoc proprie est inuidia. et istud semper patet vt pbis dicit in. ij. rethorice. quod uolet de eo de quo est gaudendum. scilicet de bono proximi. **A**d primum ergo dicendum quod ibi sumitur inuidia pro zelo quo quis debet incitari ad proficiendum cum melioribus. **A**d secundum dicendum quod ratio illa procedit de tristitia alienorum bonorum fm primum modum. **A**d tertium dicendum

quod invidia differt a zelo sicut dicitur est. unde zelus aliquis potest esse bonus, sed invidia semper est mala. Ad quartum dicitur quod nihil prohibet aliquod peccatum ratione alicuius ad unum in penale esse ut supra dicitur est cum de peccatis ageretur.

Ad tertium sic proceditur

Unde dicitur quod invidia non sit peccatum mortale. Invidia enim cum sit tristitia est passio appetitus sensitivi, sed in sensualitate non est peccatum mortale, sed solum in ratione, ut patet per Augustinum, xij. de civitate dei. ergo invidia non est peccatum mortale. Preterea in infantibus non potest esse peccatum mortale, sed in eis potest esse invidia, dicit enim Augustinus in i. confessorum. Ubi ego et expressus sum zelante puerum, nondum loquebatur et intuebatur pallidus amaro aspectu collegeram suum, ergo invidia non est peccatum mortale. Preterea omne peccatum mortale alicuius virtutis contrariatur, sed invidia non contrariatur alicuius virtuti, sed nempe illi que est quedam passio, ut patet per philosophum in ij. ethicorum, ergo invidia non est peccatum mortale. Sed contra est quod dicitur Job. v. Parvulus occidit invidia, nihil autem occidit spiritualiter nisi peccatum mortale, ergo invidia est peccatum mortale.

Responsio dicendum quod invidia ex genere suo est peccatum mortale, genus autem peccati ex obiecto consideratur, invidia autem secundum rationem sui obiecti contrariatur charitati per quam est vita anime spiritualis, secundum illud i. Jo. iij. Nos scimus quoniam transivi sumus de morte ad vitam quoniam diligimus fratres, utriusque autem obiectum est charitas et invidie est bonum proximi, sed secundum contrarium morum nam charitas gaudet de bono proximi, invidia autem de eodem tristatur ut ex supra dicitur patet, unde manifestum est quod invidia ex suo genere est peccatum mortale, sed sicut supra dicitur est in quolibet genere peccati mortalis inveniuntur aliqui imperfecti motus in sensualitate existentes qui sunt peccata venialia, sicut in genere adulterii primus motus concupiscentie, et in genere homicidii primus motus ire, ita etiam in genere invidie inveniuntur aliqui primi motus, quandoque etiam in vitiis perfectis qui sunt peccata venialia. Ad primum ergo dicendum quod motus invidie secundum quod est passio sensualitatis est quoddam imperfectus in genere actuum humanorum quorum principium est ratio, unde talis invidia non est peccatum mortale, et similis est ratio de invidia parvulorum in quibus non est vltus rationis, unde patet responsio ad secundum. Ad tertium dicendum quod invidia secundum philosophum in ij. ethicorum opponitur et nempe misericordie dicitur, sed secundum diversam, nam misericordie opponitur directe secundum contrarietatem principalis obiecti, invidiosus enim tristatur de bono proximi, misericordiosus autem tristatur de malo proximi unde invidiosus non sunt misericordes sicut ibidem dicitur, nec e converso, ex parte vero eius de cuius bono tristatur invidiosus opponitur invidia nempe, nempe tristatur de bono indigno agentium secundum illud psalmi super iniquos pacem peccatorum videns, invidiosus autem tristatur de bono eorum qui sunt digne, unde patet quod prima contrarietas est magis directa quam secunda, misericordia autem quedam virtus est et charitatis proximus effectus, unde invidia misericordie opponitur et charitati.

Ad quartum sic proceditur

Unde dicitur quod invidia non sit vitium capitale. Circa enim capitalia distinguuntur contra filias capitalium vitiorum, sed invidia est filia inanis glorie, dicit enim philosophus in ij. ethicorum quod amatores bonorum et glorie magis invidet, ergo invidia non est vitium capitale. Preterea Circa capitalia vi-

dentur esse leviora quam alia que ex eis oriuntur, dicit enim Gregorius, xxi. moralium. Prima vitia decepte menti quasi sub quadam ratione se ingerunt, sed que sequuntur dum mentem ad omnem insaniam prostrantur quasi bestiali damore mentem confundunt, sed invidia videtur esse gravissimum peccatum, dicit enim Gregorius, v. moralium. Quamvis pomum vitium quod propter hanc mano cordi antiqui hostis vitium infunditur in hac terra neque quia tota sua viscera serpens sentit et impaimede maline peste vomit, ergo invidia non est vitium capitale. Preterea Circa dicitur quod inconvenienter eius filie assignentur a Gregorius, xxi. moralium, ubi dicit quod invidia oritur odium, susurratio, terra cratio, exultatio in aduersis proximorum, et afflictio in prosperis exultatio enim in aduersis proximorum et afflictio in prosperis idem videtur esse quod invidia ut ex premissis patet, ergo non ista debent poni ut filie invidie. Sed contra est auctoritas Gregorius, xxi. moralium, qui ponit invidiam vitium capitale, et ei preterea filias assignat. Ratio dicendum quod sicut accidia est tristitia de bono spirituali divino, ita invidia est tristitia de bono proximi, dicitur enim supra accidit esse vitium capitale ea ratione, quod ex accidia homo impellitur ad aliqua facienda vel ut fugiat tristitia vel ut tristitie satisfaciatur, unde eadem ratione invidia ponitur vitium capitale. Ad primum ergo dicendum quod sicut Gregorius dicit in xxi. moralium, capitalia vitia tanta sibi coniunctione coniunguntur, ut non nisi vitium de altero profertur, prima namque superbie soboles inanis est gloria, que vitium oppressam mentem corrumpit morum invidiam gignit, quod vitium vani nominis potentiam appetit ne quis hanc alius adipisci valeat taceat, non est ergo contra rationem vitium capitalis quod ipsum ex alio oritur, sed quod non habeat aliquam principalem rationem producendi ex se multa genera peccatorum forte tamen propter hoc quod invidia manifeste est in animi gloria nascitur non ponitur vitium capitale neque ab Insuper dicitur in li. de summo bono, neque a Cassiano in li. de institutis cenobiorum. Ad secundum dicendum quod ex verbis illis non habetur quod invidia sit maximum peccatorum, sed quod quod diabolus invidiam suggerit, ad hoc hominem inducit quod ipse principaliter in corde habet, quia sicut ibi inducit cor sequenter, invidia diaboli in orbem terrarum est tamen quedam invidia que inter gravissima peccata computatur, invidia fratrum grane secundum quod aliquis dolet de ipso augmento gratie dei, non solum de bono proximi, unde ponitur peccatum in spirituali sancto, quia per hanc invidiam bonum quodammodo invidet spirituali sancto qui in suis operibus glorificatur. Ad tertium dicendum quod numerus filiarum invidie sic potest sumi, quia in conatu invidie est aliquid tanquam principium, et aliquid tanquam medium et aliquid tanquam terminus, principium quidem est ut aliquid diminuat gloriam alterius vel in occulto, et sic est susurratio, vel manifeste, et sic est detractio, medium autem est quod aliquis intendens diminueri gloriam alterius, aut potest esse exultatio in aduersis, aut non potest et sic est afflictio in prosperis, terminus autem est in ipso odio quia sicut bonum delectatur et causatur amore, ita tristitia causatur odio ut supra dicitur est afflictio autem in prosperis proximi uno modo est ipsa invidia in quantum se aliquis tristatur de prosperis alius cuius secundum quod habent gloriam quandam, alia vero modo est filia invidie secundum quod prospera proximi eveniunt contra conatum invidiosus quia nititur impedire, exultatio autem in aduersis non est directe idem quod invidia sed ex ea sequitur, nam ex tristitia de bono proximi que est invidia, sequitur exultatio de malo eiusdem.

O Enide considerādū

ē de peccatis que opponunt paci. Et primo de discordia que ē in corde. sedo de cōtentione q̄ est in ore. tertio de his que pertinent ad opus. s. de scismate nra ⁊ bello. Circa primū querunt duo. primo vtrū discordia sit peccū. sedo vtrū sit filia inanis glorie.

Ad primū sic pceditur

Videtur q̄ discordia non sit peccū. Discordare enī ab aliq̄ est recedere ab alterius voluntate. sed hoc non videtur esse peccū. q̄ voluntas primi non ē regula voluntatis nre sed sola voluntas diuina. ergo discordia non ē peccū. **P**reterea quicūq̄ inducit aliquē ad peccandū ⁊ ipse peccat. sed inducere inter aliquos discordiā non videtur esse peccatū dicit enī **A**ugu. xxiij. q̄ sciens paulus q̄ vna ps esset saduceorū ⁊ altera phariseorū exclamauit in concilio. **Q**uia fr̄es ego phariseus sum filius phariseorū. ⁊ spe ⁊ de resurrectione mortuorū ego iudico. ⁊ cuz hoc dixisset. facta ē dissensio inter phariseos ⁊ saduceos. ergo discordia nō est peccū. **P**reterea peccū p̄cipue mortale in sanctis vitiis non inuenit. sed in sanctis vitiis inuenit discordia. vnde enī **A**ugu. xv. Facta ē dissensio inter **P**aulū ⁊ **B**arnabā ita vt discederēt ab inuicē. ergo discordia non ē peccatū ⁊ maxime mortale. **S**ed contra ē q̄ ad **Gal.** v. dissensiones. i. discordie ponunt inter opa carnis ⁊ quibus subdit. q̄ talia agūt regnū ⁊ dei non p̄sequunt. nihil aut̄ excludit a regno dei. nisi peccū mortale. ergo discordia ē peccatū mortale. **R**espondo dicendū q̄ discordia peccatū opponit. discordia aut̄ vt supra dicitur est ex charitate causata in q̄. i. charitas multorū corda coniungit in aliquid vniū qd̄ est principaliter quidē bonū diuinū. secundario aut̄ bonū proximi. discordia igit̄ eadē ratione ē peccatū in q̄rum buiūmodi concordie p̄tinet. **S**ed sciendū q̄ hec concordia vna p̄ discordiā tollit dupliciter. vno quidē modo per se. alio vero modo p̄ accidēs. p̄ se quidem in humanis actibus ⁊ motibus dicitur esse id quod ē finis intentionem. vnde per se discordat aliquis a proximo quando scienter ⁊ ex intentione dissentit a bono diuino ⁊ a proximo bono in quo debet cōsentire. ⁊ hoc est peccatū mortale ex suo genere. p̄pter contrarietate ad charitatem. licet primi motus huius discordie p̄pter imperfectionē actus sint peccata venialia. p̄ accidēs aut̄ in humanis actibus p̄siderat̄ ex hoc q̄ aliquid est preter intentionē. vni cum intentione aliquorū sit ad aliquod bonū qd̄ p̄tinet ad bonorē dei vel utilitatē primi. sed vnus estimat hoc esse bonū. alius aut̄ bz contrariam opinionem. discordia tunc est p̄ accidēs p̄tra bonū diuinū vel primi. et talis discordia nō est peccū. nec repugnat charitati nisi buiūmodi discordia sit vel cū errore circa ea q̄ sunt de necessitate salutis vel p̄nacia indebite adhibeant. enī supra dicitur est q̄ concordia que ē charitatis effectus. ē vnio voluntatū non vnio opinionū ex quo p̄t̄ q̄ discordia q̄nq̄ ē ex peccō vnus t̄m. puta cum vnus vult bonū cui aliū scienter resistit. q̄nq̄ aut̄ ē cū peccō vniūsc̄. pura cū vterq̄ vult sc̄nt̄ a bono alteri ⁊ vterq̄ diligit bonū p̄xiū. **A**d primū ergo dicendū q̄ voluntas vniū hōis finis p̄siderata nō ē regula voluntatis alteri. sed in q̄tū voluntas proximi in heret voluntati dei que sit p̄sequēs regula finis primā regula. ⁊ ideo discordare a tali voluntate ē peccū. q̄ p̄ hoc discordatur a regula diuina. **A**d sc̄dū dicendū q̄ licet voluntas hōis adherēs deo est quedā regula recta a q̄ peccatum est discordare. ita etiam voluntas hōis deo p̄tra

ria est quedā p̄fecta regula a qua bonū est discordare. sc̄dū ergo discordia per quam tollitur bona concordia quā charitas facit ē gr̄ue peccū. vnde dicit **Prover.** vi. **S**eruit que odit dñs ⁊ septimū detestatur aia ei⁹. ⁊ hoc septimū ponit cū qui seminat inter fr̄es discordias. sed causa de discordiā p̄ quam tollitur mala concordia. i. in mala voluntate ē laudabile. ⁊ hoc modo laudabile fuit q̄ **Paulus** p̄ fuit dissensionē inter eos qui erant concordēs in malo. nā ⁊ dñs de se dicit. **Mat.** x. **N**on veni pacē mittere sed gladium. **A**d tertium dicendū q̄ discordia q̄ fuit inter **Paulum** ⁊ **Barnabā** fuit accidens et non p̄ se. vterq̄ enī intē debat bonū. sed vni videbatur hoc esse bonū aliq̄ aliud. qd̄ ad defectū humanū p̄tinebat. non enī erat talis cōtroversia in his que sunt de necessitate salutis q̄bus hoc ipm̄ fuerit ex diuina prouidentia ordinatū propter utilitatem in de consequentem.

Ad sc̄dū sic pceditur

Videtur q̄ discordia non sit filia inanis glie. Ita enī est aliud vniū ab inani glia. sed discordia videtur esse filia ire. fin illud **Prover.** xv. **S**ir iracundus p̄uocat iras. et go non est filia inanis glorie. **P**reterea **Aug.** dicit sup̄ **Jo.** exponens illud qd̄ habetur **Jo.** viij. non dicit erat sp̄s datus. **L**uo ⁊ separt. charitas iungit. sed discordia nihil ē aliud quā quedā separtio voluntatū. ergo discordia p̄cedit ex hūorē. i. inuidia magis q̄ ex inani glia. **P**reterea illud ex quo multa mala oriunt̄. videtur esse vitiū capitale. s. discordia ē hūorē q̄ sup̄ illud **Mat.** xij. **E**nie regnū p̄tra se diuisū desolabitur. **D**icit **Jerō.** Quō discordia p̄tinet crescit. sic discordia marie dilabuntur. ergo ipsa discordia debet poni vitiū capitale magis q̄ filia inanis glie. **S**ed p̄tra est auctoritas **Grego.** xxi. moral. **R**espondo dicendū q̄ discordia importat quandā disgregationē voluntatum in q̄rum. s. voluntas vnus sit in vno. ⁊ voluntas alterius alteri sit in altero. q̄ aut̄ voluntas alterius in primo sit sit. p̄tinet ex hoc q̄ aliq̄ ea que sūt sua p̄fert his que sunt aliorū. qd̄ cum inordinatē sit p̄tinet ad sup̄bia ⁊ inane gloriā. ⁊ ideo discordia p̄ quā vnusquisq̄ sequitur qd̄ suum ē ⁊ recedit ab eo qd̄ est a alterius p̄tinet filia inanis glorie. **A**d primū ergo dicendū q̄ nra non est idem qd̄ discordia nam nra consistit in exteriori ope. vni conuenienter causatur ab ira que mouet animū ad nocendum proximo sed discordia consistit in disfunctione motū voluntatis quam facit superbia vel inanis gloria ratione iam dicta. **A**d secundum dicendū q̄ in discordia consideratur quid vt terminus a quo. hoc est recessus a voluntate alterius q̄tum ad hoc causatur ex inuidia consideratur etiam quid vt terminus ad quem. hoc est accessus ad id quod est sibi proprium. ⁊ q̄tum ad hoc causatur ex inani gloria. ⁊ quia in quolibet motu terminus ad quem est portio termino a quo. finis enim est portio principio. potius ponitur discordia filia inanis glorie q̄ inuidie. licet ex vtriq̄ ori possit finis diuersas rationes vt dicitur est. **A**d tertium dicendū q̄ ideo concordia magne res crescant ⁊ per discordia dilabuntur. quia virtus q̄to est magis vnita tanto est fortior. ⁊ per separtionem diuinitur. vt dicitur in libro de causis. vnde p̄t̄ q̄ per hoc p̄tinet ad p̄xiū effectum discordie que est diuisio voluntatū non aut̄ p̄tinet ad ordinē diuersorum vitiōrum a discordia per quod habeat rationem vniū capitalis.

Deinde considerandum

est de contentione. Et circa hoc querunt duo. primo utrum contentio sit peccati mortale. scdo utrum sit filia inanis glorie.

Ad primum sic procedit

videt qd contentio non sit peccati mortale. peccati enim mortale in vitiis spualibus non inuenit. in quibus tñ inuenitur contentio fm illud Luc. xxi. Facta est contentio inter discipulos Iesu quis eorum esset maior. ergo contentio non e peccatum mortale. **P**roterea. Nulli bene disposito debet placere peccati mortale in proximo. sed dicit aplos ad Hebr. i. Quidam ex contentione xpm annuntiant. et postea subdit. et in hoc gaudeo. sed et gaudeo. ergo contentio non e peccati mortale. **P**roterea. Corripit qd aliqui vel in iudicio vel in disputatione pretendunt non aliquo alio modo lignandi. sed potius intendentes ad bonu. sicut illi qui contra hereticos disputando contendunt. vnde super illud. i. Regu. iij. Accidit quadam die et dicit glo. Catholici contra hereticos contentiones non rom ouent nisi prius ad certamen conuocent. ergo contentio non est peccatum mortale. **P**roterea. Job videt cum deo contendisse fm illud Job. xxxij. Nunquid qui contendit cum deo tam facile conqueat. et tñ Job non peccauit mortaliter. qd dñs de eo dicit. Non esis locuti recte coram me sicut seruus Job. vt habetur Job xl. ergo contentio non est semper peccati mortale. **S**ed contra est qd contrariatur precepto aph qui dicit. qd ad Ebimo. qd. Noli verbis contendere. et Gal. v. contentio numeratur inter opera carnis que qd agunt regnum dei non possidebunt. vt ibidem dicitur. sed omne quod excludit a regno dei. et quod contrariatur precepto est peccatum mortale. ergo contentio est peccatum mortale.

Responso dicendum qd contendere est contra aliquid tendere. vnde sicut discordia contrarietatem quandam importat in voluntate. ita contentio contrarietatem quandam importat in locutione. et propter hoc etiam cum oratio ali cuius p contraria se diffundit vocatur contentio que ponitur vnus dolo rethoricus a Tullio qui dicit. Contentio est cum ex grambus rebus oratio efficitur. hoc pacto habet assensio iocunda principia. eadem exitus amarissimos auferit. contrarietas autem locutionis potest attendi dupliciter. vno modo qdum ad intentionem contendens. alio modo qdum ad modum. in intentione quidem considerandum est utrum aliquis contrariatur veritati quod est vituperabile. vel falsitati quod est laudabile. in modo autem considerandum est utrum ralis modus contrariandi conueniat personis et negotijs. qd hoc est laudabile. vnde Tully dicit in. ij. rethorice qd contentio est quo aliquis ad contrarium mandum et ad confutandum accõmodata. vel excedat conuenientiam personarum et negotiorum. et sic est contentio vituperabilis. si ergo accipiat contentio fm qd importat impugnationem veritatis et inordinatũ modũ sic est peccati mortale. et hoc modo diffinit Ambro. contentionem dicens.

Contentio est impugnatione veritatis cum confidentia clamoriosa. si aut contentio dicatur impugnatione falsitatis cum debito modo actione. sic contentio est laudabilis. si aut accipiat contentio fm qd importat impugnationem falsitatis cum inordinato modo. sic pot esse peccati veniale nisi forte rãta inordinatio fiat in pcedendo qd ex hoc genere fiat scã. vultu a loq. vnde aplos cum dicitur. qd ad Ebimo. qd. Noli verbis contendere. subdit. ad nihil enim vtile e nisi ad sub

uersione audientium. **A**d primum ergo dicendum qd iudicialis xp̄i non erat contentio cum intentione impugnationis veritatis. qd vnusquisqz defendebat qd sibi verũ videbatur. erat tñ in eorum contentione inordinatio. qd pretendebat de qd nõ erat pretendendum. s. de prima re honoris. nondũ enim erant spuales sicut glo. ibidẽ dicit. vii. et dñs psequit eos psecuit **A**d. ij. dicendum qd illi qd ex contentione xpm pdicabat reprobensibiles erant. qd quis non impugnet veritatem fidei sicut eam pdicabat. impugnabat tñ veritatem qd ad hoc qd parabat se suscitare pssuram a populo veritatem fidei pdicanti. vii aplos non gaudebat de eorum contentione. sed de fructu qd ex hoc pueniebat. s. qd xps annuntiabat. qd ex malis etiã occasio fiat subsequunt bona. **A**d tertium dicendum qd fm contentio pretendit qd impugnat veritatem iusticie et in disputatione pretendit qd inredit impugnat veritatem doctrine. et fm hoc catholici non pretendunt contra hereticos. sed potius conuerso si aut accipiat contentio in iudicio vel disputatione fm impugnationem rõnem. s. fm qd importat quandã acrimoniam locutionis. sic non sp est peccati mortale. **A**d quartum dicendum qd contentio ibi sumit commuiter p dispositione. dicit enim Job. iij. ca. Ad oipotentẽ loquar. et disputare cum deo cuius pio. nõ tñ prendens neqz veritatem impugnat sed inq̄rete. neqz circa hanc inquisitionem aliqua inordinatio vel animi vel vocis vitium.

Ad secundum sic proceditur

videt qd contentio nõ sit filia inanis glorie. Contentio cuius affinitate habet ad zelum. vñ dicit. i. ad Cor. iij. Cum sit inter vos zelus et contentio nõne carnales estis et fm hocem ambulatis. zelus aut ad inuidiam p̄tinet. ergo contentio ex inuidia magis orit. **P**roterea contentio cũ clamore quodaz est. sed clamor ex ira orit. vt patz p Grego. xxi. moral. ergo contentio orit ex ira. **P**roterea. Inter alia scia p̄cipue videt esse materia supbie et inanis glorie fm illud. i. ad Cor. viij. Scia inflat sed p̄tino plerũqz puenit ex defectu scie p qua veritas cognoscit non impugnat. ergo p̄tino non e filia inanis glorie. **S**ed contra e auctoritas Grego. xxi. moral. **R**esponso dicendum sicut sup dictũ est. discordia e filia inanis glorie eo qd discordantiu vterqz in sensu p̄prio fiat et vnus alteri nõ acquiescit. p̄tino aut supbie est et inanis glorie p̄tina excellentiã querere. sic aut discordantes aliq̄ snt ex hoc qd stãt corde in p̄p̄is. ita p̄tinos sunt aliq̄ ex hoc qd vnusquisqz verbo id qd sibi videt defendit. et ideo ea de rone ponit p̄tino filia inanis glorie. sicut et discordia.

Ad primum ergo dicendum qd p̄tino sicut et discordia bz affinitate cum inuidia qd tñ ad recessũ eius a quo aliq̄s discordat vel cũ quo p̄tendit sed qd tñ ad id in quo snt illi qd p̄tendit bz puenientia cum supbia et inani gloria inq̄tũ s. in p̄prio sensu stãt. vt sup dictũ est. **A**d scdm dicendum qd clamor assumit in p̄tino de qua loquimur ad finẽ impugnatione veritatis. vñ nõ est principale in p̄tione. et ideo nõ oportet qd p̄tino ex eodẽ veniat. ex quo dicitur clamor **A**d tertium dicendum qd supbia et inanis gloria occasione snt inũt p̄cipue a bonis etiã sibi p̄tatis. puta cũ de humilitate alio supbit. est enim bonũ dicitur non p se sed p accipiens fm quẽ modũ nihil p̄hibet p̄tantiã p̄tatio orit. et ideo nihil p̄hibet ea qd ex supbia vel inani gloria p se et dicitur

recte orunt causari ex contrarijs eorum ex quibus occasionalit supbia orit. **D**e XXXIX

Deinde considerandum

est de vicijs oppositis paci p̄ninentibz ad opus que sunt scisma. rra. sed iſto. ⁊ beilū. primo ergo circa scisma querū tur quatuor. primo vtrū scisma sit sp̄ale p̄ctm̄. ſc̄m̄ vtrū sit grauius infidelitate. tertio d̄ p̄tate ſcismat̄icor̄. quarto de pena eorum.

Ad primum sic procedit

Videſ q̄ scisma nō sit p̄ctm̄ ſpeciale. Scisma enī v̄r̄ De la gius papa dicit. ſcismurā ſonat. ſed oē p̄ctm̄ ſcismurā quāz dam facit ſm̄ illud Cl. lxx. P̄ctā v̄r̄a diuiferūt inter vos ⁊ v̄r̄m̄. ergo ſcisma nō eſt ſp̄ale p̄ctm̄. ⁊ De. Illi vi tenſ eſſe ſcismani q̄ eccleſie non obedūt. ſed p̄ oē p̄ctm̄ ſit hō inobediēſ p̄ceptis eccleſie. q̄ peccatū ſm̄ Ambro. eſt ce leſiū inobediētia mandatorum. ergo oē p̄ctm̄ eſt ſcisma.

De. Heretiſ enā diuidit hoīem ab v̄ritate fidei ſi er go ſcismanoſ nomē diuifione impoſtat. videſ q̄ nō diſſe rat a p̄ctō infidelitatis quaſi ſp̄ale p̄ctm̄. Sed p̄ta eſt q̄ Augu. p̄ta. Fauſtū diſtinguit inter ſcisma ⁊ heretiſm̄. dices q̄ ſcisma eſt eadā opinantē atq̄ eodē ritū colentē q̄ cerent ſolo p̄gregationis delectati diſcidio. heretiſ vero di uerſa opinat ab his que catholica credit eccleſia. ergo ſcisma non eſt generale p̄ctm̄.

Ad. v̄d̄m̄ q̄ ſicut Iudorū dicit in l. e. bitmologiaz. nomē ſcismanoſ a ſcismura ai moz vocatū ē. ſcismo aut v̄ritati opponit v̄r̄ p̄ctm̄ ſcismanoſ dicit qd̄ directe ⁊ p̄ ſe opponit v̄ritati. Sicut enī in rebo nauatibz id qd̄ eſt p̄ accidēs nō p̄ ſtatuit ſp̄m̄. ita enā nec i rebo moralibz in quibz id qd̄ eſt intentū eſt p̄ ſe. qd̄ aut ſe quiſ p̄ter intentionē ⁊ qualiſ p̄ accidēs. ⁊ ideo p̄ctm̄ ſcismanoſ p̄p̄teſt ſp̄ale p̄ctm̄ et eo q̄ inſedit ſe ab v̄ritate ſeparare quā charitas facit que nō ſolū alterā p̄ſonam alteri v̄rit ſp̄iali dilectionis vinculo. ſed etiā totā eccleſiaz in v̄ritate ſp̄is. ⁊ ideo p̄p̄teſt ſcismani dicunt q̄ p̄p̄ria ſp̄ō te ⁊ intentionē ſe ab v̄ritate eccleſie ſepant que ē v̄ritas p̄cipalis. nā v̄ritas p̄cipularis aliquoz adinuitem ordinat ad v̄ritatē eccleſie. ſicut cōpoſitio ſinguloz membroz i cor pe naturalis ordinat ad totus corpis v̄ritatē. eccleſie autēz v̄ritas in duobz atredif. ſ. in cōmunitate membroz eccleſie adinuitē ſeu cōmunicatōe. ⁊ itēz in ordine oīz membroz nū eccleſie ad v̄ritū caput. ſm̄ illud Col. ij. Inſtat ſenſu carnis ſeu ⁊ nō tenens caput et quo totū corpus p̄nectus et p̄necōdes ſuminiſtrati ⁊ p̄tractū crelet in augmentum dei. hoc aut caput ē ipſe x̄p̄s cuius vicē in eccleſia gerit ſummus pontifex. ⁊ ideo ſcismani dicunt qui ſubſeſte tenent care reculat. ⁊ Ad. i. ergo v̄d̄z q̄ diuifio hoīs a deo p̄ peccatū nō eſt inſerta a peccate. ſed p̄ter intentōz ei⁹ accidit ex inordinata p̄uerſione ipſius ad cōmunitate bonū. ⁊ ideo ſi eſt ſcisma p̄ ſe loquēdo. ⁊ Ad. ij. v̄d̄m̄ q̄ nō obedire p̄ceptis cū rebellionē quadā cōſtituit ſcismanoſ rōnē. dico aut eū rebellionē cū ⁊ p̄naciſter p̄cepta cōtēmnit ⁊ iudicium eius ſubire reuſat. hoc aut nō facit quilibet p̄ctōz. v̄r̄ nō oē p̄ctm̄ eſt ſcisma. ⁊ Ad. iij. v̄d̄m̄ q̄ heretiſ ⁊ ſcisma diſtinguunt ſm̄ ea quibz v̄ritēz p̄ ſe ⁊ directe opponit. nam heretiſ p̄ ſe opponit fidei. ſcisma aut p̄ ſe opponitur v̄ritati eccleſiaſtice charitatis ⁊ ideo ſicut fides ⁊ charitas ſunt diuerſe virtutes. q̄uis quicunq̄ careat fide careat charitate. ita etiā ſcisma ⁊ heretiſ ſūt diuerſa vicia. q̄uis quicunq̄ eſt heretiſ ſit etiā ſcismanus ſed nō p̄uerſi. ⁊ hoc ē q̄ Dico. v̄rit i eplā ad Gal. Inter ſcisma ⁊ heretiſm̄ hoc i reſſe arbitoz q̄ heretiſ p̄uſū dogma habet. ſcisma ab eccleſia ſeparat. ⁊ in ſicut amiſſio charitatis eſt via ad amittēdū fidē. ſm̄ illud. i. ad Tim. o. i. q̄ quibulda abertāe. ſ.

a charitate ⁊ alijs b̄m̄ōi connecti ſunt in vaniloquiū. ita ſcisma ē via ad heretiſm̄. v̄r̄ Dico. ibidē ſubdit q̄ ſcisma a principio aliqua in p̄te p̄t̄ intelligi diuerſū ab heretiſ. ceterū nullū ſcisma eſt niſi ſibi aliquam heretiſm̄ cōſingat. v̄r̄ recte ab eccleſia receſſiſſe videatur.

Ad ſecundū sic procedit.

Videſ q̄ ſcisma graui⁹ p̄ctm̄ ſit q̄ infidelitas. Mai⁹ enī p̄ctm̄ graui⁹ pena puniſ ſm̄ illud Deuto. xxv. Pro mēlura p̄cti erit ⁊ plagaz modus. ſed p̄ctm̄ ſcismanoſ graui⁹ inuenit puniſ q̄ enā p̄ctm̄ infidelitatis ſine idolatrie. legiſ enī Ero. xxxij. q̄ p̄pter idolatriā ſunt a liqui hōiana manu gladio interſecti. de p̄ctō aut ſcismanoſ legiſ Numen. xvi. Si nouā rem fecerit dñs v̄r̄ ap̄iens terra os ſuū ⁊ ⁊ ⁊ glunat eos ⁊ oia q̄ ad illos p̄ninent deſcenderint ⁊ v̄ritates ad infernū. ſcens q̄ blaphmauerūt dñm deum. receēt etiā tribus que v̄r̄no ſcismanoſ a regno dauid receſſerunt ſunt grauiſſime puniſ. v̄r̄ babet. iij. Regū. xvij. ergo p̄ctm̄ ſcismanoſ eſt graui⁹ p̄ctō infidelitatis. ⁊ De. Do. nū multitudine eſt maior ⁊ diuini⁹ q̄ bonū v̄ritas. v̄r̄ p̄ p̄ p̄ctm̄ in. i. et b̄icor̄. ſed ſcisma eſt cōtra bonū multitudine. i. contra ec. ſcilianā v̄ritatē. infidelitas autē eſt cōtra bonū p̄cipulare v̄ritas qd̄ eſt fides v̄r̄i⁹ boīs ſingularis. ergo videſ q̄ ſcisma ſit graui⁹ p̄ctm̄ q̄ infidelitas. ⁊ De. Maiori malo magis bonū oppoſit. v̄r̄ p̄ p̄ctm̄. v̄r̄. et b̄icor̄. ſed ſcisma oppoſit charitati q̄ eſt maior virtus q̄ fides cui oppoſit infidelitas v̄r̄ p̄ctm̄ p̄ctm̄. ergo ſcisma eſt graui⁹ p̄ctm̄ q̄ infidelitas. Sed cōtra eſt. q̄ ſe babet ex additōe ad alitē p̄ctm̄ eſt vel in bono vel in malo. ſed heretiſ ſe b̄z p̄ additōe ad ſcisma. addit enī p̄uerſi⁹ dogma. v̄r̄ p̄ p̄ctm̄ auctoritate. Dico. ſup̄ inducra. ergo ſcisma ē minus p̄ctm̄ q̄ infidelitas. Ad. v̄d̄m̄ q̄ graui⁹ p̄cti dupl̄ p̄t̄ conſiderari. v̄r̄o mō ſm̄ ſua ſp̄m̄. alio mō ſm̄ circumſtantias. ⁊ q̄ circumſtantiē p̄cipulares ſunt infini te. ita ⁊ infini⁹ mōis variari poſſūt. cum quēſi⁹ in cōmunitate de duobz p̄ctis qd̄ ſit graui⁹ intelligēda eſt queſtio de grauitate que attendit ſm̄ genus p̄cti. genus aut ſeu ſpes p̄cti attendit ex obiecto ſicut ex ſupra dicitis patz. et ideo illud p̄ctm̄ quod maior bono cōtrariat̄ ex ſuo genere eſt graui⁹ ſicut p̄ctm̄ in v̄r̄i⁹ q̄ p̄ctm̄ in p̄ctm̄. manifeſtū eſt aut q̄ infidelitas eſt p̄ctm̄ contra ipm̄ deū ſm̄ q̄ in ſe eſt veritas prima cui fides innitit. ſcisma aut eſt contra eccleſiaſtica v̄ritatē qd̄ eſt quoddā bonū p̄cipatū ⁊ minus q̄ ſi ipſe deus. v̄r̄ manifeſtum eſt q̄ p̄ctm̄ infidelitatis ex ſuo genere eſt graui⁹ q̄ p̄ctm̄ ſcismanoſ. licet poſſit conningere q̄ aliq̄ ſcismanoſ graui⁹ peccet q̄ quidā infidelitas vel p̄pter maiorē contem̄ptū. vel p̄pter maius piculū qd̄ inducit. vel p̄ter aliquid b̄m̄ōi. ⁊ Ad. i. ergo v̄d̄m̄ q̄ p̄p̄lo illi manifeſtū erat iam p̄legem ſuſceptaz qd̄ erat vnus deus. ⁊ q̄ non erat alq̄ dñ qd̄ colendi. ⁊ hoc erat apud eos p̄ multiplicia ſigna cōfirmatū. ⁊ ideo nō opoztebat q̄ peccantes contra hanc fidē p̄ idolatriā punirent̄ inuſitata aliqua ſola pena ſed ſolum cōmunitate. ſed nō erat ſic notū apud eos q̄ Moſes deberet eſſe ſemp̄ cor̄ p̄nec̄p̄. ⁊ ideo rebellantes eius p̄nicipatū opoztebat mira culofa ⁊ incōſuetā pena puniri. Quid p̄t̄ v̄r̄ q̄ p̄ctm̄ ſcismanoſ q̄ graui⁹ eſt puniſ in p̄p̄lo illo. q̄ erat ad ſeditones ⁊ ſcismanoſ p̄nec̄p̄. v̄r̄ enī. i. Eſdre. iij. Curas il la a dieb̄ antiquis aduerſum reges rebellat. ⁊ ſeditones ⁊ p̄elia concranſit in ea. pena aut maior q̄ ſcisma iuſtigif pro p̄ctō magis conſueto v̄r̄ ſupra habitū eſt. nā p̄ne ſunt me die ne queſā ad arēdū hoīes a peccato. nī vbi eſt maior

promittas ad peccandū de beate uenior: pena adhiberi. decem
 a sit rebus non solū fuerit punire p peccō scilicet. s; eti
 am p peccō idolatrie. et ibide dicit. ¶ Ad. ij. dōm q; sicut
 bonū multitudine est maius q; bonū unius qui ē de mul
 tudine. ita etiā de nō multitudine ad qd vnus ordinat ē
 minus q; bonū extrinsecum ad quod unilitudo ordinat.
 sicut bonū ordinis exercitus est min⁹ q; bonū ducis. et sicut
 bonū ecclesiastice unitatis cui opponit scisma ē minus q; bo
 nū unitatis diuine cui opponit infidelitas. ¶ Ad. iij. dōz
 q; charitas h; duo obiecta vniū principale. s; bonitātē di
 uinā. et aliud secundariū. s; bonū. primi scisma autē et alia pec
 cata que sūt in. primi opponunt charitati q̄ritum ad secū
 dariū bonū qd est min⁹ q; obiectū fidei. qd est ipse deus. et
 ideo ista peccā sunt minora q; infidelitas. sed ordinū rei q;
 opponit charitati q̄ritū ad principale obiectū nō est minus
 tamē inter peccā q; sunt in. primi. p̄mū scismans videt eē
 maximū. q; est contra spūale bonū multitudinis.

Ad tertium sic proceditur

¶ Videt q; scismans habet aliquā p̄tatem. ¶ Dicit enī Aug⁹
 in li. p̄ra donatiana. Sicut redeuntē ad eccliam q; p̄
 us q; recederet baptizari sunt nō rebaptizant. ita redeuntē
 q; p̄mū q; recederet ordinari sunt nō vniq; rursus ordinan
 tur. sed ordo ē potestas quedā. ergo scismans habet aliq;
 quā p̄tātē. q; retinet ordinē. ¶ De. Aug. dicit in li. de
 vnico baptismo. Pōt sacramentū tradere separat? sic po
 test habere sep̄tatis. sed potestas tradēdi sacramētū ē ma
 xima p̄tās. ergo scismans q; sunt ab ecclia sepan habent
 p̄tātē spūale. ¶ De. Urbanus papa dicit q; ab episcopis
 quōdā catholice ordinatis. s; in scismate a romana ecclia
 sep̄tatis p̄tātē sūt. eos tñ cum ad ecclie vnitātē redirent
 seruatis p̄tīs ordinib; misericorditer suscipi iubent. si
 eos vna et p̄tētia cōmendat. sed hoc nō est nisi spūal'
 potestas apud scismaticos remaneret. ergo scismans ha
 bent spūalem p̄tātē. ¶ Sed p̄ra est q; Cyprian⁹ dicit i
 quadā epla et habet. vj. q. i. c. Nouacian⁹. Cui nec vni
 te inquit spūs. nec cōsententis pacez obsequat. et se ab ec
 clēse vinculo et a sacerdotū collegio sepan. nec ep̄i p̄tātēz
 habere pōt nec bonozē. ¶ Rñ. dōm q; duplex ē spūalis
 p̄tās. vna quidē sacramental' alia iurisdictional'. Sacra
 mentalis quidē p̄tās est que sūt aliquā p̄tationē p̄fert.
 oēs autē p̄tātōes ecclie sūt immobiles manēte re q; p̄fer
 rat. sicut p̄tās etiā in rebus inanimatis. nā altare semel cō
 secratū nō p̄secrat itēz nisi fuerit dissipatū. et ideo tal' p̄
 tētās sūt suā essentia remanēt in vase qui p̄secra nonez
 est? est adeptus q̄dū vniū siue in scisma siue in heresim
 labat. qd p̄tās ex hoc q; rediens ad eccliam nō itēz conse
 crat. sed q; p̄tās inferior non debet exire in actū nisi sūt q;
 mouet a p̄tātē superior. et etiā in rebus naturalib; patet. in
 re est q; talis vniū potestatis amittit ita. s; q; non liceat
 eis sua potestare vni. si tñ vñ fuerit eoz potestas effectū
 h; in sacramentalib; q; in his hō non opaf nisi sicut in
 titumētū rei. vñ effectus sacramentalis nō excludit p̄pter
 culpā quācumq; p̄ferens sacramētū. P̄tās autē iurisdic
 tionalis est q; ex simplici inunctione vniū confert. et talis
 p̄tās non immobilit' adhibet. vñ in scismans et hereticis
 non manet. vñ non possunt nec absoluerē nec excommuni
 care. nec indulgentias facere aut aliqd h̄mō. qd si fecerit
 nihil est actū. cum ergo d; tales nō habere p̄tātē spūal'
 lem. ē intelligendū vel te potestare scōa. vñ si referatur ad
 primā p̄tātē non est referendū ad ipam essentia p̄tātē.
 sed ad legitimū vsū eius. Et p̄ hoc p̄tās nō ad obiecta.

Ad quartū sic proceditur

¶ Videt q; pena scismaticorum non sit pueniens vt excom
 municent. Excommunicatio enī maxime sepat hoīem a cō
 munionē sacramentoz. sed Aug. dicit in li. contra dona
 tianas q; baptisma pōt recipi a scismatico. ergo videt q; ex
 communicatio nō est pueniens pena scismatico. ¶ De. Ad
 fideles ch; si p̄ner vt eos q; sunt dīsp̄si reducant. vñ cō
 tra quosdā dicit. Czeb. xxxij. Quod abiectū est non re
 duxit. quod p̄erat nō quesistis. sed scismatici cōueniē
 tias reducant p̄ aliquos qui eis cōmunicēt. ergo videt q;
 non sint excommunicandi. ¶ De. P̄ro eodē peccō non in
 fligit duplex pena sūt illud. ¶ Rñ. Non iudicabit de? bis
 in idip̄s. sed p̄ peccō scismatico aliqui pena spūali puniunt.
 vt habet. xij. q. v. vbi dicit. Diuine et mundane leges sta
 tuerunt vt ab ecclie vnitātē dīsp̄si et eius pacem p̄turban
 tes a secularibus potestatibus cōprimant. non ergo sūt
 puniendi p̄ excommunicationē. ¶ Sed p̄ra ē q; ¶ Rñ. vñ
 de. Recurre a tabernaculis dōm impioz qui. scisma fe
 cerūt. et nolite tangere ea que ad eos pertinent ne inuolua
 mini in peccō eozum. ¶ Rñ. dōm q; p̄ que peccat quis p̄
 ea debet puniri. et dicit Sap. n. scismaticus autē ex his dī
 ctis vt p̄tās in duob; peccat. in vno quidē q; sepat se a cō
 munionē memb; ecclie. et q̄ritum ad hoc continens
 pena scismaticoz est vt excommunicent. ¶ In alio dō q; sub
 dūi recusat capin ecclie. et ideo q; coheret nolunt p̄ spūal'
 lem potestātē ecclie. iustum est vt potestare tempali cō
 ercant. ¶ Ad. i. ergo dōm q; baptisimū a scismatico te
 cipe non licet nisi in articulo necessitatis quia melius est
 de hac vita cum signo sp̄i exire a quocumq; datur etia; si
 sit iudeus vel pagan⁹ q; sine hoc signo quod p̄ baptisimūz
 confert. ¶ Ad. ij. dōm q; p̄ excommunicationem non inf
 dicitur illa cōmunicatio per quam aliquis salubrius mo
 ritus dīsp̄sōs reducit ad ecclie vnitātē. cum etiam ip̄a
 sep̄tatio quodāmodo eos reducit dum de sua sep̄tatione cō
 fusi quādoq; ad penitentiā reducant. ¶ Ad. iij. dōm q;
 pene p̄sentis vite sunt medicinales. et ideo qñ vna pena n̄
 sufficit ad coercendum hoīem supaddit altera. sicut et me
 dica diuersas medicinas cōpales apponunt qñ vna non
 est efficax. et ita ecclia qñ aliqui p̄ excommunicationē suffici
 cienter nō reprimunt adhibet coercionē brachij secularis
 s; si vna pena sit sufficiens nō d; alia adhiberi. ¶ De XL

Deinde considerandum

¶ Est de bello. Et circa hoc querunt quatuor. p̄
 mo vtrū aliquod bellū sit licitū. scdo vtrū cler
 cis sit licitū bellare. tertio vtrum liceat bellādo vniū
 dīs. quarto vtrum liceat in diebus festiuis bellare.

Ad primum sic procedit

¶ Videt q; bellare sp̄ sit peccatū. Pena enī non infligitur
 nisi p̄ peccatū. sed bellantibus a dño indicat pena. sūt illud
 Matrb. xxvi. Ois qui accepit gladium. gladio peribit.
 ergo omne bellū est illicitum. ¶ De. Quicqd contrariat
 diuino p̄cepto est peccatū. sed bellare contrariat diuino
 p̄cepto. dicit enī Matrb. v. Ego dico vobis non resistite
 re malo. et Roma. xij. dicitur. Non vos defendentes cha
 rissimi. sed date locum ire. ergo bellare sp̄ ē peccatū. ¶ De.
 Nihil p̄tatiat actū vnitatis nisi peccatū. sed bellare p̄tati
 tur paci. ergo bellum semper est peccatū. ¶ De. Omne
 exercitium ad rem licitam licitum est sicut patet in exerci
 tīs scienciarum. sed exercitia belloz que sūt i tormentis

prohibentur ab ecclesia. qz morientes in bñoi tyrocinis
 ecclesiastica sepultura priuant. ergo bellū videt esse simpli
 iter pccū. **Sed** p̄ra est qd̄ Augu. dicit in sermone de
 puero Centurionis. Si xp̄iana disciplina oīno bella cul
 parer hoc potius p̄siliū salutis petentib in euāgelio dare
 tur vt abijcerent arma seq̄. milite oīno subtraherent. dī
 cum est aut eis. nemine concutiantis. estote p̄tenti stipen
 dīo veltis. quibz p̄mū stipendū sufficere p̄cepit milī
 tare non p̄bibuit. **Rñ.** dōm qz ad hoc q̄ aliquid bellū
 sit iustū tra requirit. primo quidē auctoritas principis
 cuius mādaro bellū est gerendū. non enī p̄tinet ad p̄sonā
 priuata bellū mouere. qz potest ius suū in iudicio supiorū
 p̄sequi. similiter etiā puocate mltitudine qd̄ i bellis opoz
 ter fieri non p̄tinet ad priuata p̄sonam. cu3 autē cura res
 publice cōmissa sit principibz. ad eos p̄tinet rem publicā
 ciuitatis vel regni seu provincie sibi subditē tuen. et sic
 licet defendūt eam materiali gladio p̄ra interiores quī
 rez p̄urbanones vā malefactores puniūt. s̄m illud aplī
 ad r̄oma. xij. Non sine causa gladiū portat. mīster enī
 dei est. vnder in itā et qui male agit. ita etiā gladio belli
 co ad eos p̄tinet rem publicā tuen ab exterioribz hostibz
 vñ et principibz dicit in p̄a. Cripe paup̄em et egenum d̄
 manu pctōsis liberate. vñ Augu. dicit contra Faustū.
 Q̄do naturalis mortalit̄ paci accōmodatus hoc poscit
 vt suscipiendi belli auctoritas atqz p̄siliū p̄nos principē
 sit. sc̄do requirit causa iusta. vt. s̄. illi qui impugnat̄ p̄pter
 aliquā culpā impugnationē mereant. vñ Augu. dicit in
 li. q. Iusta bella solēt diffiniri q̄ vltimū iniurias si gens
 vel ciuitas p̄lectenda est q̄ vel vindicare neglexerit quod a
 suis improbe factū est. vel reddere quod p̄ iniuriā ablatū
 est. tertio requirit vt sit intentio bellanū recta qua. s̄. m̄e
 dicit vel vt bonū p̄moueat vel vt malum vitetur. vnde
 Augu. in li. de verbis dñi. Apud veros dei cultores etiā
 illa bella pacata sunt q̄ non cupiditate aut crudelitate. s̄
 pacis studio geruntur vt mali coercantur et boni suble
 uentur. Potest autē p̄tingere vt sit legitima auctoritas in
 dicentis bellū. et causa iusta m̄bilominus p̄pter p̄uata in
 tenōne bellū reddatur illicitū. dicit enī Augu. in li. p̄ra
 Faustū. Nocendi cupiditas. vltimū crudelitas. imple
 catus et implecabilis animus. feritas rebellandi. libido co
 minandi. et si qua sunt similia. hec sunt q̄ in bellis iure cul
 pantur. **Ad. i.** ergo dōm qz sicut Augu. dicit in. ij. li. cō
 tra manicheos. ille accipit gladium qui nulla supiorū aut
 legitima potestate aut iubente vel concedente in sanguī
 ne alicuius armatur. qui s̄o ex auctoritate principis vel
 iudicio si sit p̄sona priuata. vel ex zelo iusticie quali ex au
 ctoritate dei si sit p̄sona publica gladio vitur. non ipe ac
 cipit gladiū sed ab alio sibi cōmissio vitur. vnde et pena si
 reberet. nec tñ illi etiā qui cū pctō gladio vtuntur. semper
 gladio occiduntur. sed ipsi suo gladio semp̄ pereunt. quia
 p̄ pctō gladij eternale puniunt nisi peniteant. **Ad. ij.**
 dōm qz bñoi p̄cepta sic Augu. dicit in li. de sermone dñi i
 monte. semp̄ sunt seruanda in preparatione animi. vt. s̄.
 semp̄ homo sit paratus non resistere vel non se defendere
 si opus fuerit. sed quandoqz est aliter agendum propter
 cōmune bonū. vel etiā illorum cum quibz pugnatur. vñ
 Augu. dicit in ep̄la ad Tharcellinū. Agenda sunt multa
 etiā cum inimicis benigna quadā asperitate p̄lectēdis. mā
 cum licentia iniquitatis eripitur vltimū vincitur. qm̄ nihil
 est infelicius infelicitate peccantiū qua penalis nuntius i
 punitas et mala voluntas velut hostis interior roboratur
Ad. ij. dōm qz etiā illi qui iusta bella gerunt pacem

intendunt et ita paci non contrariantur nisi male. quam
 dñs non venit mittere in terra. vt dicitur Matth. x. vnde
 Augu. dicit ad Bonifacium. Non queritur par vt bellū
 exerceatur. sed bellū geritur vt par acquiratur. esto ergo
 bellando pacificus vt eos quos expugnans ad pacis vtili
 tatem vincendo p̄ducas. **Ad. iij.** dōm qz exercitia bo
 minū ad res bellicas spectantia non sunt vniuersaliter p̄
 bibita. sed inordinata exercitia et piculosa ex quibz occisio
 nes et de p̄dationes proueniunt. apud antiquos autē ex
 exercitationes ad bella sine bñoi periculis erant. et ideo vo
 cabantur meditationes armorum vel bella sine sanguine
 vt per Hiero. patet in quadam ep̄stola.

Ad secunduz sic pceditur

Claret qz clerici et ep̄scopi liceat pugnare. bella enī in
 tantū sunt licita et iusta vt dicitū est in q̄sum tuent paupe
 res et totam rem publicam ab hostiū iniurijs. sed hoc ma
 xime videt ad p̄latos p̄tinere. dicit enī Grego. in qua
 dam omel. Lupus sup̄oues venit. cum quilibet iniustus
 et raptoz fideles quosqz et bamiles opprimat. sed is qui pa
 sior videbat esse et non erat relinquit oues et fugit. quia
 dum sibi ab eo piculum metuit resistere eius iusticie non
 p̄sumit. ergo p̄latos et clericos licitū est pugnare. **De. xij. q. vij.**
 De papa scribit. Cū sepe aduersa a sa
 racenozū p̄bzo p̄uenerit nūcia quidē in romanozū portū
 clam sacraenos futuozqz venturos esse dicebant pro quo
 no sitū congregari p̄cepimus pplm̄ maritimum quē ad
 litus descendere de reuimus. ergo ep̄scopi licet ad bel
 la procedere. **De.** Eisdem rationis esse videtur qz
 homo aliquid facit et qz accenti consentiat. s̄m illud Ro
 manozū. i. Non solum digni sunt morte qui faciunt sed
 et qui consentiunt facientibus. maxime autem consentit q̄
 ad aliquid faciendū alios inducit. licitū autē est ep̄s et cle
 ricis inducere alios ad bellandū. dicit enī. xij. q. vij. qz
 hozatu et p̄abus Adriam romane vrbis ep̄scopi. Caro
 lus bellū contra longobardos suscipit. ergo etiā eis licet
 pugnare. **De.** Illud qd̄ est s̄m se honestum et merito
 rium non est illicitum p̄latos et clericos. sed bellare est
 q̄nqz et honestū et meritorium. dicit enī. xij. q. vij. qz si ali
 quis p̄ veritate fidei et saluatiōe patrie ac defensione xp̄ia
 noz mortuus fuerit a deo celeste p̄mū p̄sequit. ergo licitū
 est ep̄s et clericis bellare. **Sed** p̄ra est qd̄ p̄ro i
 p̄sona ep̄op̄ et clericoz d̄ Matth. xvi. Cōuerte gladiū
 ruiū in vaginam. non ergo licet eis pugnare. **Rñ.** dōz
 qz ad bonum societatis humane plura sunt necessaria. vñ
 uersa autem a diuicis melius et expeditius aguntur q̄
 ab vno. vt patet per p̄b̄m in sua politica. et quedaz nego
 cia sunt adeo sibi repugnantia. vt conuenienter simul ex
 ercen non possunt. et ideo illis qui maioribus deputant̄
 prohibent̄ minora. sicut s̄m leges humanas militibz qui
 deputant̄ ad exercitia bellica negotiationes interdunt̄.
 bellica autem exercitia maxime repugnant illis officijs
 quibus ep̄scopi et clerici deputantur propter duo. pri
 mo quidem generali ratione. quia bellica exercitia maxi
 mas iniquitades habent. vnde multum impediunt a
 mimum a contemplanone diuinorum et laude dei et ora
 none pro populo que ad officium p̄tinent clericozum.
 et ideo sicut negotiationes propter hoc qz minus impli
 cant animum in terdicuntur clericis. ita et bellica exercitia
 s̄m illud. ij. ad Thimo. ij. Nemo militans deo implicat
 se secularibz negotijs. secundo p̄pter sp̄alem rationem.
 nam omnes clericozum ordines ordinantur ad altaris

quandā p̄radictionē verborū ita etiā ira importat quādam p̄radictionē in factis. vñ sup illud Gal. v. ire. dicitur glo. q̄ ira sūt q̄ ex ira inuicē se p̄cutiūt. 7 ideo ira videtur esse quoddā p̄uarū bellū qd̄ inter p̄uaras p̄sonas agitur non ex aliq̄ publica auctoritate. sed magis ex inordinata voluntate. 7 ideo ira semp̄ importat p̄ccm̄. 7 i eo quidem qui alterū inuadit inuicē est p̄ccm̄ mortale. in ferre enī nocuētū. p̄mo etiā ope manuali n̄ est absq̄ mortali peccato. in eo aut̄ qui se defendit p̄t esse sine peccato. 7 q̄nq̄ cū p̄ccō v̄cīali. 7 q̄nq̄ cū p̄ccō mortali s̄m̄ diuersum motū animi eius 7 diuersum modū se defendēdi nam si solo animo repellēdi iniuriā illatā 7 cū reb̄ita moderatōne se defendat non est p̄ccm̄. nec p̄p̄ie p̄t dici ira ex parte eius. Si dō cū aīo vindicte vel odij vel cū exēct su reb̄ite moderatōis se defendat semp̄ est p̄ccm̄. sed v̄ male quidē q̄n̄ aliq̄s leuis mortis odij vel vindicte se s̄m̄ fecit. vel cū non multū excedat moderatā defensionē. mortale aut̄ q̄n̄ obfirmato animo impugnatūe insurgit ad eū occidendū vel eū grauius ledendū. Ad. i. ergo dōm q̄ ira non simpliciter notat p̄tentionē. sed tria in p̄missis verbis s̄idori ponunt que inordinatōne ire dēclarāt. p̄mo quidē q̄ p̄p̄ritudinē habet animi ad p̄cedendū qd̄ significat cū dicit. semp̄ ad p̄dicendū par. s̄. siue alij vñ si v̄ male dicat aut faciat. Secūdo q̄ i ipsā d̄ictionē dēclaratur. vñ sequitur. 7 in iurgio dēlectat. Tertio q̄ ipse alij os puocat ad d̄ictiones. vñ sequit̄. 7 puocat p̄tendentē. Ad. ij. dōm q̄ ibi non intelligit q̄ serui Isaac sint irati n̄. sed q̄ incole terre irati sunt p̄ra eos. vñ illi peccauerunt. non autē serui Isaac q̄ calūniā panebāt. Ad. iij. dōm q̄ ad hoc q̄ iustū sit bellū requirit qd̄ fiat auctoritate publice p̄tatis sicut sup̄dictū est. ira aut̄ fit ex p̄uaritate publice p̄tatis sicut sup̄dictū est. ira aut̄ fit ex p̄uaritate publice p̄tatis sicut sup̄dictū est. ira aut̄ fit ex p̄uaritate publice p̄tatis sicut sup̄dictū est.

Ad secundum sic procedit

Videtur q̄ ira non sit filia ire. Dicit enī Jaco. iij. Vnde bella 7 lites in vobis. nōne ex p̄cupiscētia q̄ militat in membris vestris sed ira nō p̄inet ad p̄cupiscētia. ergo ira non est filia ire sed magis p̄cupiscētie. p̄re. p̄uoc. xvij. Qui se iacat 7 dilatat iurgia p̄cat. sed idē videtur esse ira quod iurgū. ergo videtur q̄ ira sit filia sup̄bie vel inanis glorie ad quā p̄tinet se iacare 7 dilatare. p̄re. p̄uoc. xvij. d̄. Labia stulti imiscēt se riris. sed stulticia differt ab ira. non. n̄. opponit ināuetudinē. s̄ magis sapientie vel prudentie. ergo ira non est filia ire. p̄re. p̄uoc. xv. d̄. Odū suscitāt iras. sed odū orit̄ ex inuidia. vñ Grego. dicit. xxi. moral. ergo ira nō est filia ire sed inuidie. p̄re. p̄uoc. xvij. d̄. Qui mediatur discordias lennat iras. sed discordia ē filia inanis glorie. vñ sup̄dictū est. ergo 7 ira. S̄ est qd̄ Grego. dicit. xxi. moral. q̄ ex ira oritur ira. Et p̄uoc. xv. et xxi. d̄. Qui iracundus puocat iras. p̄m̄. dōm q̄ sic dicitur ē. ira importat quandā p̄radictionē vsq̄ ad facta p̄ueniētiē dū vnus alterū ledere molit̄. dupliciter autem vnus alterū ledere intēdit. Vno mō q̄n̄ intēdens absolute malū ipsius. 7 talis lesio p̄tinet ad odū. cuius intentio est ad ledendū inimicū vel i manifestū vel in occulto. Alio modo aliq̄s intēdit alium ledere eo sciente 7 repugnantē qd̄ importatur noīe ire. 7 hoc p̄p̄ie p̄tinet ad irā q̄ est appetitus vindicte. nō enī sufficit irāto q̄ latent nocet

et p̄ra quē irascitur. sed vult q̄ ipse sentiat. 7 q̄ ira voluntate suā aliq̄d pariat in vindictā eius quod fecit. vt patet per ea que sup̄ dicta sunt de passione ire. 7 ideo ira p̄p̄ie oritur ex ira. Ad. i. ergo dōm q̄ sicut sup̄ dictū ē. oēs passiones irascibilis ex passionibus p̄cupiscibilis oriūt̄. et s̄m̄ hoc illud qd̄. prime oritur ex ira. oritur etiā ex p̄cupiscētia sicut ex prima radice. Ad. ij. dōm q̄ iacat 7 dilataro sui que fit p̄ sup̄bia vel inanis gloriā. non dicit̄ cre p̄cat iurgū aut irā. sed occasionalit̄. inquantū. s̄. ex hoc p̄tatur ira dū aliq̄s sibi ad iniuriā reparat qd̄ alter ei se p̄cat. 7 sic ex ira sequunt̄ iurgia 7 ire. Ad. iij. dōm q̄ ira sicut sup̄ dictū est impedit iudiciū rōnis. vñ debet similitudinē cū stulticia. 7 ex hoc sequit̄ q̄ habent eōdem effectū. ex defectu enī rōnis p̄nitit q̄ aliq̄s in ordinare alium ledere molit̄. Ad. iij. dōm q̄ irā si q̄nq̄ ex odio oriat̄. non tamē est p̄p̄ius effectus odij q̄ p̄ter intentionē odietis est q̄ rōle 7 manifeste inimicū ledat. q̄nq̄ enī etiā occulte ledere querit. sed q̄n̄ videt se p̄ualere cū ira 7 iurgio lesionē intēdit. sed rōse aliq̄d ledere est p̄p̄ius effectus ire. ratione iam dicta. Ad. v. dōm q̄ ex raris sequit̄ odū 7 discordia in cordib̄ iracū. 7 iō ille q̄ mediat̄. id est. q̄ intēdit inter aliq̄s lennare discordias. p̄cat q̄ adinuicē r̄p̄ent. sicut quodlibet p̄ccm̄ p̄t importare actū alterius peccati ordinādo illū in suū finē. sed ex hoc non sequitur q̄ ira sit filia inanis glorie p̄p̄ie et directe.

Quæstio XLII

Deinde considerandū

est de seditione que opponit pacem. Et circa hoc queritur duo. primo vtrū sit speciale peccatum. secūdo vtrū sit mortale peccatum.

Ad primū sic proceditur

Videtur q̄ seditio non est speciale peccm̄ ab alijs distinctum. Quia vt s̄idorus dicit in li. crymol. seditiosus est qui dissensionē aīorū facit 7 discordias gignit. s̄. ex hoc q̄ aliq̄s aliquod peccm̄ p̄cat non peccat alio peccati genere nisi illo q̄ p̄cat ergo videtur q̄ seditio nō sit sp̄ale peccatum a discordia distinctū. p̄re. Seditio diuisionem quandam importat. sed non etiā salutaris sumis a scissura. vt sup̄ dictū est. ergo peccm̄ seditionis non videtur esse distinctū a peccato scissuræ. p̄re. Omne sp̄ale peccm̄ ab alijs distinctū vel ē viciū capitale. aut ex aliq̄ vicio capitali oritur. sed seditio neq̄ comparat̄ inter vicia capitalia neq̄ inter vicia q̄ ex capitalib̄ oriunt̄. vt patet in. xxi. moral. vbi vtrāq̄ vicia numerant̄. ergo seditio nō est sp̄ale peccm̄ ab alijs distinctū. S̄ est q̄. ad Corin. xij. seditioes ab alijs peccis distinguit̄. p̄m̄. dōm q̄ seditio est quoddā sp̄ale peccm̄ qd̄ q̄n̄ ad aliq̄d p̄uenit cū bello 7 ira. q̄n̄ aut̄ ad aliq̄d differt ab eis. p̄uenit qd̄ cū eis in hoc q̄ importat quandam d̄ictionē. differt aut̄ ab eis in duob̄. Primo qd̄ q̄ bellū 7 ira importat murā vñ pugnatōne in actu. sed seditio nō p̄t dici siue fiat b̄m̄di impugnatō in actu. siue sit p̄paratio ad rale impugnatōnem. vñ de glo. ij. ad Corin. xij. dicit q̄ seditiones sunt tumultus ad pugnam. cum. s̄. aliq̄ se p̄parat 7 intēdit pugnatōnem. Secūdo differt. q̄ bellū p̄p̄ie est p̄tra neos 7 hostes q̄n̄ multitudinis ad multitudinē. ira aut̄ tem est vnus ad vnū. vel paucorum ad paucos. seditio autem p̄p̄ie est inter partes vnus multitudinis inter se dissidentētes. p̄ra cum vna parte ciuitatis exercitatur in rā multum contra aliam. 7 ideo quia seditio habet speciale

quasi enim hoc finem se non sit peccatum si aliquis hoc non cor-
rupta intentione faciat. tunc quia habet quendam speciale ma-
li vel similitudinem venerandis idoli. potest alteri prebere
occasione ruine. et ideo apostolus monet. i. ad Thimotheum. v. Ab om-
ni spe mala abstinere vos. et ideo dicitur in dicitur minime recte
ut comprehendant tam illa que sunt finem se peccata quam illa
que habent speciem mali. **Ad. iij.** dicitur. quod sicut supra
habitu est nihil potest esse boni sufficientis causa peccati quod
est spiritualis ruina nisi propria voluntas. et ideo dicitur vel facta
vel percipitur alterius bonis possunt solvi esse causa impy-
fecera aliquantulum inducens ad ruinam. et propter hoc non dicitur
dans causam ruine. sed dans occasione quod significat cau-
sam impletam. et non semper causam per accidens. tunc nihil pro-
hibet in quibusdam ponit id quod est per accidens. quia id quod
est finem accedens vni potest per se alteri provenire. sicut in dicitur in
tione fortune ponit causa per accidens. ut patet. ij. pby. **Ad**
ij. dicitur. quod dicitur vel factum alterius potest esse dupliciter
alteri causa peccandi. vno modo per se. alio modo per accidens.
Per se quidem quod aliquis tuo malo et bono vel facto intendit
aut ad peccandum inducere. vel etiam si ipse hoc non inten-
dat. et ipsum factum est tale quod per se ratione habet quod sit in-
ductivum ad peccandum. pura cum aliquis publice facit pecca-
tum vel quod habet similitudinem peccati. tunc ille qui videt
modi actum facit prope dare occasione ruine: unde vocat
scandalum actum. Per accidens autem aliquid bonum vel factum
vnius est alteri causa peccandi. quod etiam propter intentionem
operantis. et propter conditionem operantis aliquid male dispositus et
boni opere inducitur ad peccandum. pura cum aliquis invidet
bonis aliorum. et tunc ille qui facit boni actum recte non dat
occasione quantum in se est. sed alius sumit occasione. finem il-
lud Ro. vij. Occasione autem accepta etc. et ideo hoc est
scandalum passivum sine actu. quia ille qui recte ait et cruci-
est de se non dat occasione ruine quam alter patitur. quibus ergo
pertingit quod etiam sit simul scandalum actuum in vno et passivum
in altero. pura cum ad inductionem vnius alius peccat.
quibus non est scandalum actuum sine passivo. pura cum aliquis
inducit et bono vel facto alio ad peccandum. et ille non plerumque
quibus non est scandalum passivum sine actu sicut iam dicitur
est. **Ad. v.** dicitur. quod infirmitas nominat propter similitudinem
ad scandalum. offensio autem nominat indignationem
aliquis propter eam qui peccat. quod potest esse quibus sine rui-
na. scandalum autem importat ipsa impactione ad ruinam.

Ad secundum sic procedit

Videtur quod scandalum non sit peccatum. Peccata enim non eue-
niunt ex necessitate. quia omne peccatum est voluntarium ut su-
pra habitum est. sed dicitur. xvij. dicitur. Necessesse est ut ve-
niant scandala. ergo scandalum non est peccatum. **Pre.**
Nullum peccatum procedit ex pietatis affectu. quia non po-
test et bono: bona fructus malos facere. ut dicitur. vij.
sed aliquis scandalum est ex pietatis affectu. dicit enim dominus Petrus
dicitur. xvi. Scandalum mihi es. ubi dicit Hieronymus.
quod ergo apostolus de pietatis affectu veniens nunquam inveniunt
videt esse diaboli. ergo non omne scandalum est peccatum. **Pre.**
Scandalum importationem quendam importat. sed non qui
cuius impingit cadit. ergo scandalum quod est spiritualis ca-
sus potest esse sine peccato. **Sed** contra est quod scandalum est
dicitur vel factum minus rectum. et hoc autem habet aliquod ra-
tionem peccati quod a rectitudine deficit. ergo scandalum spe-
cialiter peccatum. **Responsum** dicitur quod sicut iam supra dicitur est du-
plex est scandalum. scilicet passivum in eo quod scandalizatur. et actuum
in eo quod scandalizat dans occasione ruine. scandalum ergo

passivum semper est peccatum in eo quod scandalizatur. non enim scandalum
zatur nisi in quantum aliquantulum eum spiritualis ruina quod est peccatum. po-
test tamen esse scandalum passivum sine peccato eius ex cuius facto al-
terius scandalizatur sic est aliquis scandalizatur et bis quod aliter boni facti. si
mili etiam scandalum actuum sine peccato in eo quod scandalizatur quod vel
ipsi operis quod facit est peccatum. vel etiam si habeat spiritum peccati ut
mittendum est semper propter primi caritatem. et quod vni quod leg-
tenet salutem primi providere. et sic quod non dimittit propter cari-
tatem agit. potest tamen esse scandalum actuum sine peccato alterius quod
alterius quod scandalizatur. sicut supra dicitur est. **Ad. i.** ergo dicitur.
quod hoc quod dicitur: necessesse est ut veniant scandala. non est in-
tellegendum de necessitate absoluta. sed de necessitate ordinis
natura. scilicet. necessesse est preterita vel preterita a deo euenire si
tamen coniunctum acceptat. ut in. i. h. dicitur est. vel necessesse est eue-
nire scandala necessitate finis. quia vtilia sunt ad hoc ut
quod probati sunt manifesti fiant. vel necessesse est euenire scan-
dala finem conditionem hominis quod sibi a peccatis non cauere. sicut
si aliquis medicus videt aliquis indebita dicitur vites. dicitur
necessesse est tales infirmari. quod intelligendum est sub hac con-
ditione si dicitur non mutet. et similiter necessesse est euenire scan-
dala si boies querelatione mala non mutet. **Ad. ij.** dicitur.
quod scandalum ibi large ponitur pro quod libet impedimento.
volebat enim Petrus christi passionem impedire quodam pie-
tatis affectu motus ad christum. **Ad. ij.** dicitur. dicitur quod
nullus impingit spiritualis nisi retardet aliquantulum a peccatu in
via dei. quod sit saltem per peccatum veniale.

Ad tertium sic procedit

Videtur quod scandalum non sit speciale peccatum. Scandalum enim est vi-
cium vel factum minus rectum. sed omne peccatum est bonum. ergo omne pec-
catum est scandalum. non ergo scandalum est speciale peccatum. **Pre.**
Dicitur speciale peccatum siue omnis specialis iniusticia inuenit sepa-
tum ab aliis. ut dicitur in. v. et bi. sed scandalum non inuenit sepa-
tum ab aliis peccatis. ergo scandalum non est speciale peccatum. **Pre.**
Dicitur speciale peccatum siue inuenit finem aliquid quod dat peccatum mo-
tali actu. sed tamen scandalum siue inuenit pro hoc coram aliis peccat
in manifestum aut peccat si sit circumstantia aggravans non
videtur consistere peccatum spiritum. ergo scandalum non est speciale
peccatum. **Sed** contra. Specialis dicitur speciale peccatum opponit. scilicet. scanda-
lum opponit specialis dicitur. scilicet. dicitur. et dicitur. **Responsum** dicitur quod sic
supra dicitur est. duplex est scandalum actuum. scilicet. passivum. passivum
quidem scandalum non potest esse speciale peccatum quod
ex dicto vel facto alterius aliquantulum ruere coniungit finem quod
cuius genus peccati. nec hoc ipsum quod est occasione
peccandi sumere ex dicto vel facto alterius speciale ra-
tionem peccati constituit: quia non importat speciale de-
formitatem speciali virtuti oppositam. scandalum autem actuum
potest accipi dupliciter. per se. et per accidens. Per acci-
dens quidem quod est propter intentionem agentis: ut puta cum
aliquis facto suo vel verbo inordinato non intendit alteri
ut dare occasione ruine. sed solus sue satisfactio voluntaria
tamen. et sic etiam scandalum actuum non est speciale peccatum
quia quod est per accidens non constituit speciem. Per
se autem est actuum scandalum quod aliquis suo inordinato
dicto vel facto intendit alium trahere ad peccandum. et
sic ex intentione specialis finis foritur rationem specia-
lis peccati. finem enim dat speciem in moralibus. ut dicitur est
supra. vni sicut fuerit est speciale peccatum aut homicidium pro-
pter speciale documentum primi quod intendit. ita etiam
scandalum est speciale peccatum propter hoc quod intendit speciale

proximi nocuenti. et opponit directe correctioni frater
ne in q attendit specialis nocuenti temotio. Ad pri
mū ergo dicendū qd pccm pōt materialit se habere ad
scandalū actiū. sed formalit rationē specialis peccati pōt
habere ex intentione finis vt dicitur est. Ad secundū dī
cendū qd scandalū actiū pōt inueniri separatim ab alijs pec
catis. vt puta cū aliquis primū scandalizat facto qd de se
non est pccm. sed habet spēm mali. Ad tertū dicendū
qd scandalū non habet rationē specialis peccati ex predi
cta circūstantia. sed ex intentione finis. vt dicitur est.

Ad quartum sic procedi

ur. Videtur qd scandalū sit pccm mortale. De enī pccm
qd pccmā dicitur est pccm mortale. vt sup dictū est. Et
scandalū pccmā dicitur. vt dicitur est. ergo scandalū est
pccm mortale. Per terea. Nulli pccō debet pena dā
natiois eterne nisi mortali. sed scandalū debet pena dā
natiois eterne. fm illud Barth. xxiij. Qui scandalizauerit
vnū de pusillis istis qui in me credunt. expedit ei vt sus
pendat mola asina na in collo eius. et mergat in profundū
maris. qd vt dicit Hiero. multo meli⁹ est pro culpa bre
uem recipere penā q̄ eternis seruari cruciantib⁹. ergo scan
dalū est pccm mortale. Per terea. De pccm qd in teū
cōmittit est pccm mortale. qd solum pccm mortale auerit
boiem a deo. sed scandalū est pccm in teū. dicitur enī apls
i. ad Corin. viij. Peccantes pccmā fratru infirmā in
christū peccans. ergo scandalū semp est pccm mortale.

Sed p̄ra. Inducere aliquē ad peccandū veniale pōt ee
pccm veniale. sed hoc p̄ner ad rationē scandalī. ergo scā
dalū pōt esse pccm veniale. R̄silio dicendū qd sicut sup
p̄ra dicitur est. scandalū importat impacōne quādam per
quam aliq̄s dispōit ad ruinā. et ideo scandalū passiuū qn
dōq̄ quidē pōt esse pccm veniale quasi bñs impacōne q̄
m. puta cū aliq̄s ex inordinato dicto vel facto alteri cō
mouetur motu venialis pccī. q̄nq̄ s̄o est pccm mortale
quāsi habentis cū impacōne ruinā. puta cū aliq̄s ex inor
dinato dicto vel facto alterius pcedit vsq̄ ad pccm mor
tale. scandalū aut actiū si sit p̄ accidens pōt esse q̄nq̄ q̄
tem pccm veniale. puta cū aliq̄s vel actū venialis pec
cati vel actū qui nō est fm se pccm. sed habet aliquē spēm
mali cū aliq̄ leui indiscretione cōmittit. q̄nq̄ s̄o est pccm
mortale siue qn cōmittit actū peccati mortalis siue qn cō
mittit salutē. primū. vt p̄o ea p̄seruāda non p̄mittat
aliquis facere qd sibi libuerit. si s̄o scandalū actiū sit p̄
se. puta cū intendit inducere aliū ad peccandū. si quidez
intendat inducere ad peccandū mortali est pccm mortā
le. et similiter intendat inducere primū ad peccandū ven
ialiter per actū peccati mortalis. si s̄o intendat inducere
te primū ad peccandū veniale per actū peccati venialis
est pccm veniale. Et per hoc patet r̄silio ad obiecta.

Ad quintum sic procedi

ur. Videtur qd scandalū passiuū possit etiā in p̄fectos cadere
Abasius enī fuit maxime p̄fect⁹. sed ipse dixit Petro.
scandalū mihi es. ergo multo magis aliq̄ p̄fect⁹ p̄t scā
dalū pati. Per terea. Scandalū importat impedimē
tum aliquod qd alicui opponit in vita spūali. sed enā p̄
fecti vni in p̄fectib⁹ spūalib⁹ vite impedit p̄t. fm illud. i.
ad Thessal. ij. Volum⁹ venire ad vos. ego quidē Pau
lus semel et iterū. sed impeditur nos satbanas. ergo etiā
p̄fecti vni p̄t scandalū pati. Per terea. Enam in per
fectis vni pccā venialis inueniri p̄t fm illud. i. Job. i.

Si dixerim⁹ qm̄ pccm n̄ bēm⁹ ipsi nos seducim⁹. s̄ scāda
lum passiuū nō semp est pccm mortale. sed q̄nq̄ veniale.
vt dicitur est. ergo scandalū passiuū pōt in p̄fectis vni
inueniri. Sed p̄ra est qd sup illud Barth. xxiij. Qui
scandalizauerit vnū de pusillis istis. dicit Hiero. Nota qd
qui scandalizat parvulus ē. maiores enī scandala nō recu
piunt. R̄silio dicendū qd scandalū passiuū importat q̄
dam cōmōne animi a bono in eo qui scandalū patit
nullus enī cōmouet qui rei immobili firmiter inheret. ma
iores autē siue p̄fecti soli deo inherēt. cuius est imurabil
bonitas. quia et si inherēt suis p̄latis non inherēt eis
nisi inq̄tū illi inherēt christo. fm illud. i. ad Corin. iij.
Imitatores mei estote sicut et ego christi. vnde q̄nq̄m q̄
videant inordinatē se habere dicitis vel factis ipsi a sua
rectitudine nō recedūt. fm illud ps. Qui p̄dunt in dño
sicut mons sion nō cōmouebūt in eternū. qui habitāt in
iherusalē. et ideo in his qui p̄fecti deo adherēt per amorē scā
dalū non inueniūt. fm illud ps. Pax multa diligentibus
legem tuā et nō est illis scandalū. Ad primū ergo dicitur
duz qd sup dictū est. scandalū large ponit ibi sic p̄ quoli
bet impedimēto. vñ dñs Petro dicit. Scandalū mihi es
quia nitebas euāgēliū. et p̄p̄ositi impedite circa passionē sube
dam. Ad secundū dicendū qd in exteriorib⁹ actib⁹ p̄fecti
cū vni p̄t impedit. sed in interiori volūrate p̄fecti vel
facta alioz non impediunt quo min⁹ intendūt in deum.
fm illud Ro. viij. Neq̄ more neq̄ vira poterit nos ser
pare a caritate dei. Ad tertū dicendū qd p̄fecti vni ex
infirmirate carnis incidunt interdū in aliq̄ peccata venia
lia non autē ex alioz dicitis vel factis scandalizant fm ve
ram scandalū rationē. sed pōt esse in eis quēda appropin
quatio ad scādalū. fm illud ps. Vni p̄ne monuit pedes

Ad sextum sic procedi

ur. Videtur qd scandalū actiū possit inueniri in vitiis p̄fectis.
Passio enī est effectus actiōis. sed ex dicto vel facto p̄
fectoz aliqui passiuē scandalizantur. fm illud Barth. xv.
Eis qz p̄basilei audito hoc vbo scandalizati sunt. ergo
in p̄fectis vni pōt inueniri scandalū actiū. Per terea.
Petrus post acceptū spiritū sanctū in sicut p̄fectoz
erat. sed postea gentiles scandalizauit. dicit enī ad Gal. ij.
Cū vidissem qd nō recte ambularet ad veritatē euāgelij.
dixi cephe. i. Petro corā oib⁹. si tu cū iude⁹ sis gentili⁹ et nō
iudaice vniis. quō gētes cogis iudicare? ergo scādalū
actiū pōt esse in vitiis p̄fectis. Per terea. Scandalū
actiū q̄nq̄ ē pccm veniale. sed pccā venialia p̄t enā esse
in vitiis p̄fectis. ergo scādalū actiū pōt ee in vitiis p̄fectis
C̄silio. Plus repugnat p̄fectioni scandalum actiū q̄
scandalū passiuū. sed scandalū passiuū nō pōt ee in vitiis
p̄fectis. ergo multo min⁹ scandalū actiū. R̄silio dicitur
dum qd scandalū actiū. p̄p̄ie ē cū aliq̄s tale aliqd dicit vel
facit qd de se tale ē vt alterū natū sit inducere ad ruinā.
qd quidē est solū id qd inordinare sit vel dicit. ad p̄fectos
autē p̄ner ea q̄ agunt fm regulā rōnis ordinare. fm illud
i. ad Corin. xij. Dia boneste et fm ordinē hār in vobis.
et p̄cipue hac cautela adhibēt in his in q̄b⁹ nō solum
ipsi offenderēt. sed etiā aliq̄s offensionē parēt. et si q̄dem in
eoz manifestis dicitis vel factis aliqd ab hac moderatio
ne desit. hoc p̄uenit ex infirmitate humana scōm quam
a p̄fectione desiciunt. non tamen in tantum desiciunt
multum ab ordinē rationis recedant sed modicum et leg
niter. quod non est tam magnum vt ex hoc rationabiliter
possit ab alio sumi peccandi occasio. Ad primū

ergo dicendum qd scandalu passiuu semp ab aliq actiuo ca-
 ritur. sed no semp ab aliquo scandalo actiuo altero. s. eius
 dem qui scandalizatur. quia. s. ipse seipsum scandalizat.
 Ad secundu dicendum qd Petrus peccauit quide r repre-
 hendit hinc fuit fm sententia Aug. r ipsius Pauli. subtra-
 bens se a gentilib. vt vitaret scandalu iudeoz. quia hoc
 incaute aliqualiter faceret. ita qd ex hoc gentiles ad fide con-
 uerti scandalizabant. non tamen factu Petri erat ta gra-
 ue pctm qd merito possint alij scandalizari. vti pariebant
 scandalu passiuu. non aut erat i Petro scandalu actiuu.
 Ad tertiu dicendum qd peccata venialia pfectoz papue
 pstant in subitit moribus qui cu sint occulti scandalizare
 non pnt. si qd etia in exteriorib. dicitur vel factis venia-
 lia peccata comittant. tam leuia sunt vt de se scandalizan
 di virtutem non habeant.

Ad septimū sic procedit.

Videtur qd bona spūalia sint ppter scandalu dimittēda.
 Aug. eni in li. pta eplam pmetā docet. vt vbi scilicet
 periculū timetur a puniōe pctoz cessandū est. sed puni-
 tio peccatorū est quoddā spūale cuz sit actus iusticie. ergo
 bonū spūale est ppter scandalu dimittendū. Preterea
 Sacra doctrina maxime videt ee spūalis. sed ab ea ē cess-
 sandū ppter scandalu. fm illud Iacob. viij. Nolite sanctū
 dare canib. neq margaritas vestras spargatis ante por-
 cos ne pueri diripiunt vos. ergo bonū spūale est dimitt-
 endū ppter scandalu. Preterea. Correctio fraterna cō-
 sit actus charitatis est quoddā spūale bonū. sed interdū
 ex charitate dimittit ad vitandū scandalu alioz vt Aug.
 dicit in i. de ciu. dei. ergo bonū spūale est ppter scandalu
 dimittendū. Preterea Dico. dicit qd dimittendū est
 ppter scandalu de quod pōt ptermitti salua triplici venia-
 te. s. vite. iusticie. r doctrine. sed impletio pshoz r largi-
 tio elemosynaz r multonē pōt ptermitti salua triplici ve-
 nitate pōctia. alioqn semp peccatē oēs qui ptermittit. et
 tamē hoc sunt maxia inter spūalia opa. ergo spūalia opa
 debent ptermitti ppter scandalu. Preterea. Quia no cu
 iustiber peccati est quoddā spūale bonū. quia quodlibet
 pctm affert peccati aliqd spūale detrimentū. sed videt qd
 pro scandalo pximi vitādo debeat aliquis qnq peccare
 venialit. puta cū peccādo venialit impedit pctm mortale
 alterius. debet eni hō impedire dānanonē pximi qsum-
 pōt hinc detrimento pzie saluis q nō tollit pctm venia-
 le. ergo aliqd bonū spūale debet hō ptermittere ppter scā-
 dalu vitandū. Sed pta est qd Gre. dicit sup. Eze-
 chie. Si de venitate scandalu sumit vilius nasci pmit-
 titur scandalu qd qd veritas reliquat. sed bona spūalia ma-
 xime pntent ad veritatē. ergo bona spūalia nō sunt ppter
 scandalu dimittēda. Nihil dicendum qd cum duplex sit
 scandalu actiuū. s. r passiuū. questio aut ista nō habet lo-
 cum de scandalo actiuo. qd cū scandalu actiuū sit dictum
 vel factū min. rectū. nihil est cū scandalo actiuo faciendū
 habet autē locū questio si intelligat de scandalo passiuo.
 Considerandū est ergo quid sit dimittendū ne alius scan-
 dalizet. Est autē in spūalib. bonis distinguendū. nā que
 vni hōz sunt de necessitate saluis que ptermitti nō pnt
 sine pctō mortali. manifestū est autē qd nullus debz mor-
 taliter peccare vt alterius pctm impediatur. quia fm ordinē
 charitatis plus debet hō suā salutē spūalē diligere qd alte-
 rius. r ideo ea que sunt de necessitate saluis ptermitti nō
 debet ppter scandalu vitandū. In his autē spūalib. bonis
 que nō sunt de necessitate saluis videt distinguendū. qz

scandalu qd ex eis oritur qnq ex malicia pcedit cū. s. ali-
 qui volunt impedire hōi spūalia bona. scandala pccan-
 do. r hoc est scandalu phariseoz qd de doctrina dñi scanda-
 lizabant. qd esse pternedū deus docet Iacob. xv. Qui qz
 hō scandalu pcedit ex infirmitate vel ignorātia. r hōi
 est scandalu pusilloz ppter qd sunt spūalia bona occultā-
 da. vel etiā interdū differēda vbi piculū non iminet quoz
 usqz reddita rōne hōi scandalu cesset. si autē post reddi-
 tam rōnē hōi scandalu durer. iam videt ex malicia esse.
 et sic ppter ipsum nō sunt hōi spūalia opa dimittēda.

Ad primū ergo dicendum qd penatū in fictio nō est. ppe
 se expēda. sed pene in figurā vt medicine quedā ad co-
 hibendū pctā. r ideo inatū hōi rōne iusticie inqz p cas-
 pctā cobibent. Si autē p infictionē penatū manifestū sit
 plura r maiora pctā sequi. tunc penatū in fictio nō pnt
 binur sub iusticia. r in hoc casu loquit Aug. qñ. l. ex cōdi-
 canone aliquoz iminet piculū scilicet. tunc eni exōica-
 tionē ferte non pnt ad veritatē iusticie. Ad secundū
 dicendum qd circa doctrinā duo sunt pshēda. s. veritas q
 docetur. r ipse actus docēdi. quoz primū est de necessitate
 saluis. vt. l. pntū veritati nō docet. sed veritatē scdm
 pgruentiā ipis r psonarū. pponat ille cui incōbit docēdi
 officiu. r ideo ppter nullū scandalu qd sequi videat debz
 hōi o ptermitti veritatē falsitatē docere. sed ipse act' do-
 cēdi inter spūales elemosynas cōputatur. vt sup dictū
 est. r ideo eadē ratio ē de doctrina r de alijs mie opibus
 de quibus postea dicit. Ad tertiu dicendum qd correctio
 fraterna sicut sup dictū est ordinat ad emēdatōnē frat' r
 ideo inatū computatā ē inter spūalia bona inqz rnt
 hoc psequi pōt. qd nō ptingit fieri correctioe frat' scan-
 dalizet. r ideo si ppter scandalu correctio dimittat. nō di-
 mittit spūale bonū. Ad quartū dicendum qd in veniute
 vite doctrine r iusticie nō solū comprehendit id qd est dñe
 cessitate saluis. s. etiā id p qd pccatū puenit ad salutē.
 fm illud. i. ad Corinth. iij. Emulamī charitatem melioza
 vnde etiam pshia non sunt simplicif ptermittēda. nec eri-
 am mie opa. ppter scandalu. sed sunt interdū occu-
 tūda vel differēda. ppter scandalu pusilloz. vt dictū ē. qñ qz
 tamē pshoz obleruatio r impletio operū mie sunt de ne-
 cessitate saluis. quod patet in his qui iam nouerunt con-
 silia. r in his quibus ex debito iminet de' ecub' alioz sub-
 uenite. vel in temporalibus puta pascendo esurientem. vt
 in spūalibus puta docendo ignorāte. siue hōi fiant de-
 bita. ppter inuictū officiu. vt patet in plans. siue ppter
 necessitatem indigētis. r tunc eadē ratio ē de hōi licet
 de alijs q sunt de necessitate saluis. Ad qntū dicendum
 qd quidā dixerūt pctm veniale esse cōmittendū ppter vi-
 tandū scandalu. sed hoc implicat pparia. si eni faciendū
 est. iam nō est malū. neq pctm. nā pctm nō pōt ee eligi-
 bile. r ringeri tū aliqd ppter aliquā circūstātiā nō ee pec-
 catum veniale. qd illa circūstātia sublata pctm veniale ef-
 fer. sicut r' buz iocofuz ē pctm veniale qñ absqz utilitate di-
 citur. si autē ex causa rōnabili. pferat non est ociosuz neq
 pctm. Quāuis autē p pctm veniale grā nō tollat p. quaz
 est bonis saluis. inqz rnt veniale disponit ad mortale
 vergit in detrimentū saluis.

Ad octauū sic procedit.

Videtur qd temporalia sint dimittēda ppter scandalu
 Magis enim debemus diligere spūalialem salutē. p' i
 mi que impeditur per scandalum qz quecumqz tempora-
 lia bona. sed id qd minus diligimus dimittim' ppter id

quod magis diligim⁹. ergo spalia magis debent⁹ dimittere ad vitandū scandalū. **¶** *Præterea*, *Secūm regulam* dicitur oīa que p̄nt p̄terminū salua t̄p̄tici veritate. sunt p̄ter scandalū dimitteḃda. sed spalia possunt p̄terminū salua t̄p̄tici veritate. ergo sunt p̄ter scandalū dimitteḃda. **¶** *Præterea*. In spali⁹ bonis nihil est magis necessariū q̄ cib⁹. sed cib⁹ ē p̄terminēd⁹ p̄ter scandalū. s̄m illud Ro. xiiij. Noli cibo tuo illi p̄cedere pro q̄ habitus mortuus ē. ergo multo magis oīa alia spalia sūt p̄ter scandalū dimitteḃda. **¶** *Præterea*. Spalia nullo cōuenientiori mō p̄seruare aut recipere possum⁹ q̄ per iudiciū. sed iudici⁹ vñ nō licet ⁊ p̄cipue cū scandalō. dicit enī *Matth. v.* Qui vult tecū in iudicio p̄tendere ⁊ tu nicam tuā tollere. dimitte ei ⁊ palliū. Et. i. ad *Corinth. vi.* Nam quidē oīno delictū est in vobis q̄ iudicia habetis inter vos. quare nō magis iniuriā accipitis? quare nō magis fraudē patimini? ergo videt⁹ q̄ spalia sunt p̄ter scandalū dimitteḃda. **¶** *Præterea*. Inter oīa spalia min⁹ videntur dimitteḃda que sunt sp̄ialib⁹ annexa. sed ista sunt p̄ter scandalū dimitteḃda. ap̄lo enī seminās sp̄ialia. spalia stipendia non accepit ne offendiculi⁹ daret euangelio ch̄isti. vt patet. i. ad *Corinth. ix.* ⁊ ex simili causa ecclesia in aliquibus terris nō exigit decimas p̄ter scandalū vitā dūm. ergo multo magis alia spalia sunt p̄ter scandalū dimitteḃda. **¶** *Secūda* p̄ta est qd̄ b̄n̄s *Thomas* canuauit. repetit⁹ res ecclesiariū cū scandalō regis. **¶** *Pr̄silio* dicitur dūm q̄ circa spalia bona distinguendū est. Aut enī sunt n̄ra aut sunt nobis ad p̄seruandū p̄ alijs cōmissa. sic bona ecclesie cōmittunt p̄relatis. ⁊ bona cōia quibuslibet recipiuntur cōtra. ⁊ talis p̄seruatio sicut ⁊ dispositio imminet bis quibus sunt cōmissa ⁊ necessitate. ⁊ ideo non sunt p̄ter scandalū dimitteḃda. sicut nec alia que sunt de necessitate saluus. spalia s̄o bona quozum nos sumus dñi dimittere ea tribuēdo si penes nos ea habeam⁹. vel non repetēdo si apud alios sint p̄ter scandalū. q̄nq̄ q̄dē debemus. q̄nq̄ autem non. si enī scandalū ex hoc oriat⁹ p̄ter ignorantia vel infirmitatē alioꝝ qd̄ sup̄ dixim⁹ esse scandalū p̄silloꝝ. tunc vel totalit̄ dimitteḃda sunt spalia vel aliter scandalū sedandū. s̄. per aliquā admonitionem vñ *Aug.* dicit in li. de sermone dñi in monte. **¶** *Secūda* dicit quod nec tibi nec alteri noceat q̄ntū ab hoīe credi p̄t. ⁊ cū negaueris quod penit indicāda est ei iusticia ⁊ me⁹. et alij quid dabis cū petentē inuēte cor̄tereris. aliqui s̄o scanz valū nascitur ex malicia. quod ē scandalū p̄ban̄seop. ⁊ p̄pter eos qui sic scandala cōcitant nō sunt spalia dimitteḃda. quia hoc ⁊ noceret bono cōi daretur enī malis rapit⁹. vt occasio. ⁊ noceret ip̄is rapit⁹. qui retinēdo aliena ī petō remanēt. vñ *Gre.* dicit in moral. Quidā dñi spalia nobis rapiunt solūmodo sunt tolerādi. quidā s̄o equitate seruata. p̄hibēdi non sola cura ne n̄ra lubrabant. sed ne rapientes non sua semetip̄os perdant. Et per hoc patet solūno ad p̄mū. **¶** *Ad* secūda dicitur qd̄ si p̄sillim p̄mittet⁹ malis hoīb⁹ vt aliena rapent. ⁊ geret hoc in detrimētū veritatis vite ⁊ iusticie. ⁊ ideo nō oportet p̄ter quodcūq̄ scandalū spalia dimitte. **¶** *Ad* tertiū dicitur qd̄ non est de intentionē apostoli monere q̄ cib⁹ totalit̄ p̄ter scandalū dimittas. quia sumere cib⁹ est de necessitate salutis. sed q̄ talis abusus est p̄ter scandalū dimittere dñs. s̄m illud. i. ad *Corinth. viij.* Non manducabo carnē in eternū ne fratres mei scandalizem. **¶** *Ad* quartū dicitur qd̄ s̄m *Aug.* in libro de sermone dñi in monte. illō p̄ceptum dñi est intelligendū s̄m p̄tentionē animi. vt

scilicet homo sit paratus prius pati iniuriā vel fraudem q̄ iudicium subire si hoc expediat. q̄nq̄ tamen non erpe dit vt dicitur est. ⁊ similiter intelligēdū est verbū ap̄o stoli. **¶** *Ad* q̄ntū dicitur qd̄ scandalū quod vitabat ap̄o stoli⁹ ex ignorantia p̄cedebat gentiliū qui hoc non con s̄ueuerant. ⁊ ideo ad t̄ps abstinendū erat vt prius instruerentur hoc esse debitum. ⁊ ex simili causa ecclesia abstinet de decimis exigendis in terris in quibus non est p̄seruū decimas solvere. **¶** *Questio XLIII*

Deinde considerandū
est de p̄ceptis charitatis. Et circa hoc que runtur octo. primo vtrū de charitate sint danda p̄cepta. secundo vtrū vnū t̄m vel duo. tertio vtrū duo sufficiant. quarto vtrū p̄uenienter p̄cipiatur vt deus ex toto corde diligat. q̄nto vtrū p̄uenienter addat ex tota mente ⁊c. sexto vtrū p̄ceptū hoc possit in vita ista impleti. septimo de hoc p̄cepto diliges proximū tuū sicut teip̄sum. octauesimo vtrū ordo charitatis cadat sub p̄cepto.

Ad primū sic proceditur
videtur qd̄ de charitate non debeat dari aliquod p̄ceptū Charitas enī imponit modū actibus omnīū virtutum d quibus dantur p̄cepta cum sit forma virtutū. vt supra dicitur est. sed modus non est in p̄cepto vt cōiter. ergo de charitate non sunt danda p̄cepta. **¶** *Præterea*. *Ab̄aritas* que in cordib⁹ n̄ris per sp̄s sanctū infundit fac̄ nos liberos. quia vbi sp̄s dñi ibi libertas. vt dicitur. ij. ad *Corinth. iij.* sed obligatio que ex p̄ceptis nascit liberta ti opponit. quia necessitate imponit. ergo de charitate nō sunt danda p̄cepta. **¶** *Præterea*. Charitas est p̄ceptua inter oēs virtutes ad quas ordinant p̄cepta. vt ex supra dicitur patet. si ergo de charitate dantur aliqua p̄cepta deberent poni inter p̄cipua p̄cepta q̄ sunt p̄cepta decalogi. non aut ponunt. ergo nulla p̄cepta sunt de charitate danda. **¶** *Secūda* p̄ta. Illud qd̄ deus requirit a nobis ca dit sub p̄cepto. requirit aut deus ab hoīe vt diligat eū. vt dicit *Deut. x.* ergo de dilectōe charitatis q̄ est dilectio dei sunt dāda p̄cepta. **¶** *Pr̄silio* dicitur qd̄ sic sup̄ dicit⁹ ē. p̄ceptū imponit rōnē debiti. in rōnē ergo aliqd̄ cadit sub p̄cepto. in q̄ntū bz rōnē debiti. Est aut aliqd̄ debiti dupliciter. vno mō p̄ se. alio mō p̄ter aliud. **¶** *Pr̄ter* se qd̄ debiti⁹ est in vno q̄q̄ negocio id qd̄ est finis. qz bz rōnē p̄ se boni p̄ter aliud aut ē debiti⁹ id qd̄ ordinat ad finē. sicut medicus p̄ se de bitū est vt sanet. p̄ter aliud aut vt medicina det ad sanādū. finis autē sp̄ialis vite est vt hō vniat̄ deo qd̄ fit p̄ charitatē. ⁊ ad hoc ordinat sicut ad finē oīa q̄ p̄nēt ad sp̄iale tuā. vñ ⁊ ap̄lo dicit. i. ad *Timō. i.* Finis p̄cepti ē charitas de corde puro ⁊ sciētia bona ⁊ fide nō ficta. **¶** *Pr̄ter* enī virtutes de quartū actib⁹ dant p̄cepta ordinat vel ad purificandū cor a turbimib⁹ passionū. sicut virtutes q̄ sunt circa passiōes. vel saltē ad habēda bonā sciētia. sicut virtutes q̄ sunt circa op̄atiōes. vel ad habēdū rectā s̄p̄tē. sicut illa q̄ p̄nēt ad dñi cultū. ⁊ bec t̄na requirit ad diligēdū deū. nā cor impurū a dei dilectōe abstrahit. p̄t passionē inclinante ad terrena. p̄scia s̄o mala facit bonē re dīnā in stricta p̄t̄ timorē penē. fides autē ficta tribuit affectū in id qd̄ de deo fingit̄ lepans a dimitate ⁊ a dei v̄ritate. In quolibet autē genere id qd̄ est p̄ se. pot̄ ē eo qd̄ ē p̄ter aliud. ⁊ iō maximū p̄ceptū est de charitate. vt dicit *Matth. x. ij.* **¶** *Ad* p̄mū ergo dicitur qd̄ sic sup̄ dicit⁹ ē cū de ceteris p̄ceptis ageret. mod⁹ dilectōis n̄ cadit sub ill

procedit

preceptis que dantur de alijs actib⁹ & virtutib⁹ pura sub hoc p̄cepto. honora patre tuū & matre tuā. non cadit q̄ hoc ex charitate fiat. cadit tñ actus dilectionis sub p̄ceptis specia libus. Ad secundū dicendū q̄ obligatio p̄cepti nō op̄ortet libertati. nisi in eo cuius mēs auersa ē ab eo qd̄ potuit. sicut pater in his qui ex solo minore p̄cepta custodiunt. sed p̄ceptū dilectionis non pot̄ impleri nisi ex p̄pria voluntate. & ideo libertati nō repugnat. Ad tertū dicendū. q̄ oīa p̄cepta decalogi ordinant ad dilectionē dei & proximi. & ideo p̄cepta charitatis nō fuerūt p̄ferenda int̄ p̄cepta decalogi. sed in oībus includunt̄.

Ad secundū sic procedit.

Vides q̄ de charitate non fuerūt danda duo p̄cepta. P̄cepta enī legis ordinant ad virtutē. vt sup̄ dictū est. sed charitas est vna virtus vt ex sup̄ dictis patet. ergo de charitate non fuerūt danda nisi vnū p̄ceptū. P̄terea. Sicut Aug. dicit in li. de doc. chr̄i. charitas in primo nō diligit nisi deū sed ad diligendū deū sufficienter ordinant p̄ hoc p̄ceptū. Diliges dñm deū tuū. ergo nō oportuit adverte aliud p̄ceptū de dilectione proximi. P̄terea. Diuersa peccata diuersis p̄ceptis opponunt̄. sed non peccat aliquis p̄mittēs dilectionē proximi si nō p̄mittat dilectionē dei. q̄mō dicit Lu. xij. Siquis venit ad me & non odit patre suū & matre suā nō pot̄ meus esse discipulus. ergo non est aliud p̄ceptū de dilectione dei & de dilectione proximi. P̄terea. Ap̄s dicit ad Ro. xij. Qui diligit primū legē implet sed non implet nisi p̄ ob seruatiōem oīum p̄ceptoz. ergo oīa p̄cepta includunt̄ in dilectione proximi. sufficit ergo vnū p̄ceptū de dilectione proximi. non ergo de hoc debēt eē duo p̄cepta charitatis. P̄terea est q̄ dicit. i. Job. iij. Doc̄ mādātū habem⁹ a deo. vt qui diligit deū diligit & fratres suos. R̄sponsum dicendū. q̄ sicut sup̄ dictū est cū de p̄ceptis ageret. hoc mōte habent p̄cepta in lege. sicut p̄p̄tiones in scientijs speculatiuis. in quibus p̄clusiones & r̄tute p̄tinent in primis p̄ncipijs. vñ qui p̄fecte cognosceret p̄ncipia fm̄ totā suā virtutē non opus haberet vt ei p̄clusiones seorsum p̄poneret sed quia nō oēs qui cognoscūt p̄ncipia sufficiūt p̄siderare quicquid in p̄ncipijs & r̄tute p̄tinet. necesse ē p̄tere eos vt in scientijs p̄ncipia p̄clusiones reducāt. In op̄abilib⁹ aut̄ in quibus p̄cepta legis nō dirigūt. finis habet rōnez p̄ncipiū. vt sup̄ dictū est. dilectio aut̄ dei finis est ad quē dilectio proximi ordinat̄. & ideo nō solū oportet dari p̄ceptum de dilectione dei. sed etiā dilectione proximi p̄pter min⁹ capaces q̄ nō de tali p̄siderāt vnū horū p̄ceptoz sub alio p̄ncipi. Ad primū ergo dicendū q̄ licet charitas sit vna virtus. habet tñ duos actus quoz vnus ordinat̄ ad aliū sicut ad finē. p̄cepta aut̄ dant̄ de actib⁹ & virtutib⁹. & ideo oportuit esse plura p̄cepta charitatis. Ad secundū dicendū q̄ deus diligit in primo sicut finis in eo qd̄ est ad finē. et tñ oportuit de vtroq̄ explicite dari p̄cepta ratione iaz dicitur. Ad tertū dicendū q̄ id qd̄ est ad finē habet rōnez boni ex ordine ad finē. & fm̄ hoc etiā recedere ab eo habet ratione mali & nō aliter. Ad quartū dicendū q̄ in dilectione proximi includit dilectio dei sicut finis in eo qd̄ est ad finem & eōuerso. & tñ oportuit vtrūq̄ p̄ceptū explicite dari ratione iam dicta.

Ad tertium sic procedit.

Videtur q̄ non sufficiant duo p̄cepta charitatis. P̄cepta enī dantur de actib⁹ & virtutib⁹. actus aut̄ fm̄ obiecta vīs

tingunt. cū ergo hō quattuor debet ex charitate diligit re. i. deū. seipsum. proximum. & corpus proximi. vt ex sup̄ dictis patet. videt q̄ quattuor debet esse p̄cepta charitatis. et sic duo nō sufficiūt. P̄terea. Charitatis actus nō solum est dilectio sed gaudiū par̄ bñficiētia. sed de actibus & virtutib⁹ sunt danda p̄cepta. ergo duo p̄cepta charitatis nō sufficiūt. P̄terea. Sicut ad & r̄tute p̄tinet facere bonū ita & declinare a malo. sed ad faciendū bonū inducunt̄ p̄cepta affirmatiua. ad declinandū a malo p̄cepta negatiua. ergo de charitate fuerūt danda p̄cepta nō solū affirmatiua. sed etiā negatiua. & sic duo p̄cepta p̄dicta charitatis nō sufficiūt. Sed p̄terea est qd̄ dñs dicit Mat̄. xij. In his duob⁹ mandatis tota lex p̄ndet & p̄bet. R̄sponsum dicendū q̄ charitas sicut sup̄ dictū est. est amicitia quedā. amicitia aut̄ ad alterū est. vñ & Greg. dicit in quadā homel. Charitas nūq̄ q̄ inter duos haberi non pot̄. Quō aut̄ ex charitate aliq̄ seipsum diligit sup̄ dictū est. cū aut̄ dilectio & amor sit boni. bonū aut̄ sit vel finis. vel id quod est ad finē. p̄tinent de charitate duo p̄cepta sufficiūt. vnū quidē quo inducunt̄ ad deū diligendū si cur finē. aliud aut̄ quo inducunt̄ ad diligendū proximum p̄ se sicut p̄ter finē. Ad primū ergo dicendū q̄ sic Aug. dicit in. i. de doc. chr̄i. Quattuor sunt ex charitate diligenda. de secūdo & quarto. id est. de dilectione sui & corporis proximi nulla p̄cepta danda erant. Quāntūq̄ enī hō ex charitate. remanet illi dilectio sui & dilectio corporis sui. modus aut̄ diligēdi p̄cipuus ē boni. vt. s. se ordinare diligit & corpus proximi. quod quidē fit per hoc qd̄ hō diligit deū & proximum. Ad secundū dicendū q̄ alij actus charitatis p̄sequūt̄ ex actu dilectionis sicut effect⁹ ex causa vt ex sup̄ dictis patet. vñ in p̄ceptis dilectionis & r̄tute inducunt̄ p̄cepta de alijs actib⁹. & tñ p̄pter tardiores inueniuntur de singulis explicite p̄cepta tradita. de gaudio qui dicit Psal. iij. Gaudeat in dño semp. de pace aut̄ ad Heb. iij. Pace sequimur cū oībus. de bñficiētia aut̄ ad Gal. vlt. Eū tps̄ habem⁹ op̄em bonū ad oīa. de singulis bñficiētijs p̄bus inueniunt̄ p̄cepta tradita in sacra scriptura vt patet diligēt̄ p̄siderāt. Ad tertū dicendū q̄ plus est op̄ari bonū q̄ vitare malū. & ideo in p̄ceptis affirmatiuis & r̄tute includunt̄ p̄cepta negatiua. & tñ explicite inueniunt̄ p̄cepta danda p̄tra vicia charitati opp̄osita. nam 5 odium dicit Leuit. xix. Ne odies h̄em tuū in corde tuo. contra accidiā dicit Eccl. vi. Ne accidies in vinculis ei⁹. contra inuidiā. Gal. vi. Nō efficiam⁹ manū glorie cupidi. in uicem puocantes. inuicē inuidētes. contra discordiā Ro. i. ad Corinth. i. Adipsum dicatis oēs & nō sint i vobis scissimata. contra scandalū aut̄ ad Ro. xij. Ne ponatis offensivā oculū fratri vel scandalum.

Ad quartū sic procedit.

Vides q̄ inconvēnienter dādē q̄ deus diligit ex toto corde. Modus enī & motus actus nō est in p̄cepto. vt ex sup̄ dictis patet. sed hoc qd̄ dicit̄ ex toto corde importat modū dñe dilectionis. ergo inconvēnienter p̄cipit̄ q̄ deus ex toto corde diligit. P̄terea. Totū & p̄fectū est cui nō bil deest vt dicit in. iij. p̄biscop. si ergo in p̄cepto cadit q̄ deus ex toto corde diligit. quicūq̄ facit aliqd̄ qd̄ nō p̄tinet ad dei dilectionē agit contra p̄ceptū. & p̄sequēs peccat mortaliter. sed peccati veniale nō p̄tinet ad dei dilectionem. ergo peccati veniale erit mortale. qd̄ est inconvēnienter. P̄terea. Diligere deū ex toto corde est p̄fectiōis. q̄ fm̄ p̄b̄m totū & p̄fectū idē sunt. sed ea que sunt p̄fectiōis

non cadunt sub precepto sed sub consilio. ergo non debet
 precipi qd deus ex toto corde diligat. Sed ptra e qd dicitur
 Deuto. vi. Diliges dnm tuu ex toto corde tuo. Rñ. vdm qd cum pcepta tenent de actibus virtutum. hoc ergo
 modo aliqis actus cadit sub pcepto fm qd est actus virtutis.
 Requirit aut actus virtutis non solum qd cadat super
 virtutem materia sed ena qd vestiat debitis circumstantiis
 quibus sit pponatur tali materie. deus autem est diligens
 vus sicut finis vltimus ad que oia sunt referenda. ideo
 totalis quedam fuit designanda circa pceptu d dilectio dei
 Ad. i. ergo vdm qd sub pcepto quod dicitur de actu alicuius
 virtutis no cadit modus que hz ille actus ex alia sup
 iora virtute. cadit m sub pcepto modus ille qui pner ad
 rōnem ppe virtutis. 2 talis modus signat cum dicitur ex
 toto corde. Ad. ij. vdm qd dupliciter ptingit ex toto cor
 de deū diligere. vno quide modo in actu. i. vt totum cor
 hois sp actualiter in deū ferat. 2 ista e pfectio patrie. Alio
 modo vt habitualiter totū cor hois in deum ferat. ita. s. qd ni
 bil ptra dei dilectione cor hois recipiat. 2 hec est pfectio
 vie cui non pntariat pccm veniale qd non tollit habitu cha
 ritatis cum no tendat in oppositu obiectu. sed solum impet
 dit charitatis vlti. Ad. iij. vdm qd pfectio charitatis ad
 qua ordinantur consilia est media inter duas perfectiones
 pdictas vt. s. hō qdrum possibile e se abstrahat a rebus spa
 libo etiam licitis que occupando animum impediūt actu
 alem motum cordis in deum.

Ad quintuz sic procedit

Vides qd inconvenerit Deuto. vi. sup hoc qd dicitur. Di
 liges dnm tuu ex toto corde tuo addat. 2 ex tota aia
 tua. 2 ex tota fortitudine tua. Non ena accipit cor. p mem
 bro cor. pali. qd diligere dei non est corpis actus. oportet ee
 go qd cor accipiat spūaliter. cor aut spūaliter acceptū vel e
 ipa aia vel aliqd aie. supfluum ergo fuit virtutis pnetere.
 Deo. Formido hois pcpue depēdet ex corde siue spi
 ritualiter hoc accipiat siue cor. paliter. ergo postq dixerat
 diliges dnm tuu ex toto corde tuo. supfluum fuit
 addere ex tota fortitudine tua. Deo. Mart. xxi. dicit
 In tota mente tua. quod hic non ponitur. ergo videt qd i
 conveniēter hoc pceptum dat Deuto. vi. Sed cō
 tra est auctoritas scripture. Rñ. vdm qd hoc pceptum
 diversimode inuenit traditū in diversis locis. nam sicut
 dicitur Deuto. vi. voluntur tria. s. ex toto corde. ex tota
 aia. 2 ex tota fortitudine Mart. xxi. ponunt duo boz. s.
 ex toto corde. 2 ex tota aia. 2 omittit ex tota fortitudine. s.
 addit. in tota mente. sed Mart. xij. ponunt quattuor. s. ex
 toto corde. 2 ex tota aia. 2 ex tota mente. 2 ex tota virtu
 te que est idē fortitudinē. 2 hec ena quattuor tangunt Au.
 x. In loco fortitudinis seu virtutis ponit ex omnibz vir
 tibus tuis. 2 ideo boz quattuor est raro assignanda. nam
 qd alicui vnum boz omittit. hoc est qd vnum intelligitur
 ex alijs. Est ergo considerandum qd dilectio est actus vo
 lunarius que hic signatur p cor. nam sicut cor corpale est
 principiu oīuz corporalium moruum. ita etiam 2 volun
 tas 2 maxime qdrum ad intentionē finis vltimi que e ob
 iectū charitatis est principium oīuz spiritualium motuū
 Ita aut sunt principia actuū que mouentur a voluntate
 te. s. intellectus qui signatur p mentem. vis appetitua in
 ferior que signatur p animam. 2 vis executua exterior q
 signatur p fortitudinem seu virtutem siue vires. De ea
 pitur ergo nobis vt tota nostra intentio ferat in deum qd
 est ex toto corde. 2 qd intellectus noster subdatur deo qd

est ex tota mente. 2 qd appetitus noster reguletur fm deū
 quod est ex tota aia. 2 qd exterior actus noster obediat
 deo quod est ex tota fortitudine vel virtute vel vno deū
 diligere. Chylo. m sup Mart. accipit eōuerfo cor 2
 aiam qd dicitur sit. Augu. 2o in. i. de doctri. xpiana re
 fert cor ad cogitātes. 2 aiam ad vitam. mentē ad intelle
 ctum. Quidā aut dicunt ex toto corde. i. intellectu. aia
 i. voluntate. mente. i. memoria. Ciel fm Grego Pfenū
 p cor signat aiam vegetabilem. p animā sensitiuā. p men
 tem intellectuā. quia hoc qd nutrimur sentimus 2 intelli
 gimus debemus ad deum referre. Et p hoc patet respon
 sio ad obiecta.

Ad sextuz sic proceditur

Vides qd hoc pceptum de dilectione dei possit seruari e
 via. Quia fm Hiero. in expositione catholice fidei. ma
 ledicti qui dicit deū aliquid impossibile pcepisse. sed de
 pceptuz dedit vt patet Deuto. vi. ergo hoc pceptū po
 test in via impleri. Deo. Quicumq non implet pceptū
 pccat mortaliter. qd fm Ambro. pccm nihil est aliud
 qd transgressio legis diuine 2 celestiu inobediētia māda
 torum. si ergo hoc pceptum non pōt in via seruari sequit
 qd nullus possit esse in via ista sine pccō mortali. quod est
 ptra id quod aplo dicit. i. ad Cor. i. cōstruabit vos vltz
 in finem sine crimine. i. ad Romo. iij. Ministrent nullū
 crimen habentes. Deo. Precepta vana ad dirigē
 dos homines in viam salutis fm illud ps. Preceptū dñi
 lucidum illuminās oculos. sed frustra dirigis aliquis ad
 impossibile. non ergo impossibile est hoc pceptum in via
 ista seruari. Sed ptra est qd Augu. dicit in li. de pfecti
 one iusticie qd in plenitudine charitatis patrie pceptū illud
 implebit. Diliges dnm tuu 2c. nam cum aliquid
 ad hoc est carnalis cōcupiscentie qd continendo sienef nō
 oīno ex tota aia diligit deus. Rñ. vdm qd pceptū ali
 quod dupliciter pōt intelligi. vno modo pfecte. alio mō
 implete. Perfecte quide implet pceptū qd puenit ad
 finē que intendit papiens. implet aut sed implete. qd et
 si nō ptingat ad finē papiens. non tñ receditur ab ordi
 ne ad finē. sicut si dux exercitū pccipiat militibz vt pugnet
 ille pfecte implet pceptum qui pugnando hostē vincit qd
 dux intendit. ille aut implet sed implete cuius pugna ad
 victoriā non ptingit. non tñ contra disciplinā militarem
 agit. Intendit aut deus p hoc pceptū vt hō sibi totaliter
 vnias quod fit in patria qd deus erit oia in oībus. vt dicit
 tur. i. ad Cor. xv. Et ideo plene 2 pfecte in patria imple
 bitur hoc pceptum. in via autem implet sed implete. et
 tñ in via tanto vnus alio pfectius implet quanto magis
 accedit p quandā similitudinē ad patrie pfectionē. Ad
 i. ergo vdm qd rō illa pbat qd aliquo modo pōt impleri i
 via licet non pfecte. Ad. ij. vdm qd sicut miles qui le
 gitime pugnat licet non vincat. non inculpat nec penam
 meret. ita ena qui in via hoc pceptum nō implet nihil cō
 tra diuinā dilectionem agens non pccat mortaliter. Ad
 iij. vdm qd sicut Augu. dicit in li. de pfectione iusticie. Cur
 non pccat homini ista pfectio qduis eam in hac vita ne
 mo habeat. non ena recte currit si quo currendū est neclia
 tur. quō autē sciretur si nullis pceptis ostenderetur.

Ad septimum sic pcedit

Vides qd inconvenerit deuto pceptum de dilectione p
 proximi. Dilectio ena charitatis ad oēs hoies extendit. ena
 ad inimicos vt patet Mart. v. Sed nomen proximi
 b

imponat quandam p̄p̄n̄quitatem que non videtur haberi ad oēs homines. ergo videtur q̄ inconuenienter datur hoc p̄ceptū. **P̄**re. s̄m̄ p̄b̄m̄ in. ix. et b̄icōp̄. Amicab̄ia que sunt ad alios veniunt ex amicalib̄o que s̄nt ad seip̄m̄. ex quo videt̄ q̄ dilectio s̄n̄s̄us sit p̄ncipiū dilectionis p̄mi. sed p̄ncipiū potius est eo q̄d̄ est ex p̄ncipio. ergo non debet h̄o diligere p̄m̄m̄ sicut seip̄m̄.

P̄re. h̄o seip̄m̄ diligit naturaliter non aut̄ p̄ximūz inconuenienter ergo mandat̄ q̄ h̄o diligit p̄ximūz sicut seip̄m̄. **S**ed p̄ta est quod dicit̄ **Mat̄. xij.** S̄cōm̄ p̄ceptum est simile huic. diliges p̄m̄m̄ tuū sicut teip̄m̄.

R̄n̄. v̄d̄m̄ q̄ hoc p̄ceptum conuenienter tradit̄. tangit̄ enī in eo r̄ diligendi ratio. r̄ dilectionis modus. **P̄**o qui debet diligendi tangit̄ ex eo q̄ p̄ximus nominat̄. p̄pter hoc enī ex charitate diligere debemus alios. q̄ sunt nobis p̄xim̄ r̄ s̄m̄ naturalē dei imaginem r̄ s̄m̄ capacitatē gl̄ie nec refert̄ utrum dicat̄ p̄ximus vel frat̄. vel habetur. i. **Joban. iij.** vel amicus vel habet̄ **Leui. ix.** quia per omnia h̄ec eadem affinitas. **M**odus aut̄ dilectionis tangit̄ euz dicit̄ sicut teip̄m̄. quod nō est intelligendū q̄m̄ ad hoc q̄ aliquis p̄ximūz sibi equaliter diligit. sed similiter sibi. r̄ hoc tripl̄t̄. primo quidē ex p̄te finis. vr. s. aliquis diligit p̄ximūz p̄pter deum. sicut seip̄m̄ p̄pter deum debet diligere. vr. sic sit dilectio p̄mi sancta. s̄cōd̄o ex p̄te regule dilectionis. vr. s. aliquis non d̄f̄c̄d̄at p̄ximūz in aliquo malo sed solum in bonis. sicut r̄ s̄ue voluntari satisfaccere debet homo solum in bonis. vr. sic sit dilectio p̄ximūz iusta tertio ex p̄te rationis dilectionis. vr. s. non diligit aliquis p̄ximūz p̄pter p̄p̄iam vilitatē vel delectationē. sed ea ratio ne q̄ velit p̄ximūz bonū sicut vult bonum sibi q̄p̄i. vr. sic dilectio p̄mi sit vera. nam cū quis diligit p̄ximūz p̄pter suam vilitatem vel delectationem non vere diligit p̄ximūz sed seip̄m̄. **E**t p̄ hoc p̄r̄ r̄ s̄io ad obiecta.

Ad octauūz sic p̄ceditur

Uidēt̄ q̄ ordo charitatis nō cadit sub p̄cepto. Quicūq̄ enī trāsgred̄it̄ p̄ceptū in iuriā facit. sed si aliquis diligit aliquē in q̄m̄ debet. r̄ alterū quemcumq̄ plus diligit. nulli facit iniuriā. ergo non trāsgred̄it̄ p̄ceptum. ordo ergo charitatis non cadit sub p̄cepto. **P̄**re. **E**a q̄ cadit sub p̄cepto sufficienter nobis tradunt̄ in sacra scriptura. sed ordo charitatis q̄ supra positus est nūq̄ traditur nobis in sacra scriptura. ergo non cadit sub p̄cepto.

P̄re. **D**ado distinctionē quāndā imponat. sed indistincte p̄cipit̄ dilectio p̄ximūz cum dicit̄. diliges p̄ximūz sicut teip̄m̄. ergo ordo charitatis non cadit sub p̄cepto.

Sed p̄ta illud q̄d̄ deus in nobis facit p̄ gratiā. in s̄t̄uit p̄ legis p̄cepta. s̄m̄ illud **Hiere. xxxi.** Dato legē meam in cordib̄o eoz. sed deus causat in nobis ordinē charitatis. s̄m̄ illud **Lanc̄. ij.** Ordinauit̄ in me charitatē. ergo ordo charitatis sub p̄cepto legis cadit. **R̄**n̄. v̄d̄m̄ q̄ sic dicit̄ est. modus qui p̄nnet ad r̄ōnem virtuosū a c̄o cadit sub p̄cepto q̄d̄ d̄at̄ de actu virtutis. ordo aut̄ charitatis p̄tinet ad ip̄am r̄ōnem virtutis cum accipiat̄ s̄m̄ p̄portio nem dilectionis ad diligibile. vr. ex supra dictis p̄r̄. v̄d̄ manifestū est q̄ ordo charitatis debet cadere sub p̄cepto.

Ad. i. ergo v̄d̄m̄ q̄ h̄o plus satisfaccit̄ ei quē plus diligit. r̄ ita si minus diligeret aliquis eum quē plus debet diligere. plus vellet satisfaccere illi cui min⁹ satisfaccere debet. r̄ sic fieret iniuria illi quē plus debet diligere. **A**d. ij. v̄d̄m̄ q̄ ordo quartuoz diligendoz ex charitate sacra scriptura exprimit̄. nam cum mandat̄ q̄ deum ex toto

corde diligamus datur intelligi q̄ deum super omnia debemus diligere. cum aut̄ mandat̄ q̄ aliquis diligit p̄ximūz sicut seip̄m̄ p̄fert̄ dilectio s̄n̄s̄us dilectioni p̄ximūz. sicut enī cum mandat̄. i. **Jo. iij.** q̄ debemus p̄ fratri bus aiām ponere. i. vitam corp̄ale datur intelligi q̄ p̄ximūz plus debemus diligere q̄ corp̄us p̄ximūz. sicut enī cum mandat̄ ad **Gal. vi.** q̄ maxime opemur bonū ad cor mellicos fidei. r̄. i. ad **Timō. v.** v̄r̄ip̄af̄ qui non habet curā suozum r̄ maxime dom̄esticoz. datur intelligi q̄ in ter p̄rimos meliores r̄ magis p̄n̄quos magis debemus diligere. **A**d. iij. v̄d̄m̄ q̄ ex hoc ip̄o quod dicit̄. diliges p̄ximūz tuū. datur consequenter intelligi q̄ illi qui sunt magis p̄ximūz sūt magis diligēdi. **Q**uestio. **XLV**

Deinde considerādū

O est de dono sapie quod respondet charitati. **E**t primo de ip̄a sapia. s̄cōd̄o de v̄tio opposito. **ar.** ea primūz querunt̄ lex. primo v̄tū sapia debeat numerari inter dona sp̄s̄s̄ancti. s̄cōd̄o in quo sit sicut in subiecto. **ter.** tio v̄tū sapia sit speculatiua s̄m̄ vel etiam p̄actiua. quatto v̄tū sapia que est donū possit esse cum peto mortali. q̄n̄ to v̄tū sit in oibus habentib̄o gr̄n̄ā gratiam facientem seruo que beatitudo ei respondeat.

Ad primum sic procedit̄

Uidēt̄ q̄ sapia non debeat inter dona sp̄s̄s̄ancti cōputari. **D**ona enī sunt p̄fectiora virtutib̄o vr̄ supra dictū est. sed virtus se habet solū ad bonū v̄nde r̄ **Aug.** dicit in li. de libero arbitrio q̄ null⁹ virtutib̄o male v̄t̄. ergo multo magis dona sp̄s̄s̄ancti se habet solū ad bonū. sed sapia se habet et̄ ad malū. dicit̄ enī **Hiere. iij.** **Q**uēdā sapia ē terrena animalis diabolica. ergo sapia non debet poni inf̄ toy na sp̄s̄s̄ancti. **P̄**re. **S**icut **Aug.** dicit. iij. de trinitate. sapia est diuinay rerum cognitio. sed cognitio s̄m̄m̄ay rerum quam h̄o potest p̄ sua naturalia habere p̄nnet ad sapientiam quē virtus intellectualis. cognitio enī diuinorū signaturalis p̄nnet ad fidem q̄ est virtus theologica vr̄ ex supra dictis p̄r̄. ergo sapia magis debet dici virtus q̄ donū. **P̄**re. **Job. xxxij. v̄.** **E**cce timor dñi ip̄a ē sapia r̄ recedere a malo ite illigētia. vbi s̄m̄ li.az septuaginta inf̄ p̄ximūz que v̄t̄ **Aug.** habetur. **E**cce pietas ipsa est sapientia. sed tam timor q̄ pietas ponunt̄ dona sp̄s̄s̄ancti. **er.** go sapia non debet numerari inter dona sp̄s̄s̄ancti quasi donum ab alijs distinctū. **S**ed p̄ta est q̄ **Ca. xi.** dicitur **Requiescet sup̄ eum sp̄s̄ dñi. i.** sp̄s̄ sapie et intellectus.

R̄n̄. v̄d̄m̄ q̄ s̄m̄ p̄b̄m̄ i p̄ncipio metaphi. ad sapiētē p̄nnet considerate causā altissimā p̄ quā certissime de alijs iudicat̄ r̄ s̄m̄ quam oīa ordinari op̄ret. **C**ausa aut̄ altissima dupl̄t̄ accipi p̄t. vel simpl̄t̄ vel in aliquo genere. **I**lle ergo q̄ cognoscat causā altissimā in aliquo genere r̄ p̄ eam p̄t̄ de oibus q̄ sunt ill⁹ generis iudicare r̄ ordinare d̄r̄ esse sapiēs in illo genere. vr. in medicina vel architectura. s̄m̄ illud. i. ad **Loz. iij.** **E**t sapiens architectus fundamētū posuit. **I**lle aut̄ qui cognoscat causā altissimā simpl̄t̄ iter que est deus dicit̄ sapiēs simpl̄t̄ iter in q̄r̄ū p̄ regulas diuinas oīa p̄t̄ iudicare r̄ ordinare. b̄m̄d̄i aut̄ iudicū consequit̄ homo p̄ sp̄s̄ sanctum. s̄m̄ illud. i. ad **Loz. ij.** **E**pi ritualis iudicat̄ oīa. q̄ sicut ibidē dicit̄ sp̄s̄ oīa scrutatur etiā p̄funda v̄t̄. v̄nde manifestū est q̄ sapia est donū sp̄s̄s̄ancti. **A**d. i. ergo v̄d̄m̄ q̄ bonum dicit̄ dupl̄t̄ iter v̄no mō q̄ est vere bonum r̄ simpl̄t̄ p̄fectū. alio modo dicit̄ aliquid esse bonū s̄m̄ quandam similitudinē quod ē

in malitia pfectum, sicut dicitur bonus laico vel perfect^o laico. vt pz p phm in v. metaph. 7 sicut circa ea que sunt vera bona inuenitur aliqua altissima causa q̄ est summum bonum quod est vltimus finis. p cuius cognitione dicit hō vere sapiēs. ita etiā in malis est inuenire aliqd ad qd alia referunt sicut ad vltimū finē. p cuius cognitionem dicit hō vere esse sapiēs ad male agendum. fm illud Hier. iij. Sapiētes sunt vt faciant mala. bene autē facere nesciunt. Quicunq; autē auerit a sine debito necesse est qd aliqū finē indebitū sibi p̄stituat. qd oē agens agit ppter finē. vñ si p̄stituat sibi finē in bonis cetero nō terrens vocat sapiētia terrena. si autē in bonis corporalib; vocat sapiētia animalis si autē in aliqua excellētia. vocat sapiētia diabolica. ppter imitacionē supbie diaboli. de quo dicit Job. xli. Ipse est rex sup oēs filios supbie. Ad. ij. vñ qd sapiētia q̄ ponit dōm nō spōnsanē differt ab ea que ponit virtus intellectualis acquisita. nā illa acquiritur studio humano. de cetero est deservitū suz descendēs. vt dicit Jaco. ij. sicut differt a fide. nā fides asserit veritatē diuine fm seip̄am. sed iudiciū qd ē fm veritatē diuinā p̄inet ad donū sapiē. 7 ideo donū sapiē p̄e supponit fidē. qd vnusquisq; dñi iudicat q̄ cognoscit. vt dicit in. i. et dicit. Ad. ij. vñ qd sicut pietas q̄ p̄inet ad cultū dei est manifestatiua fidei in q̄ritu p̄ cultum dei p̄oretur fidem. ita etiā pietas manifestat sapientiam. 7 ppter hoc dicit qd pietas est sapiētia. 7 eadem ratione t̄m mox. p hoc enī offendit qd homo habet rectum iudiciū 7 diuinis qd deum timet 7 colit.

Ad secundū sic p̄ceditur

videt qd sapiētia non sit in intellectu sicut in subiecto. Dicit enī Augu. in li. de gratia noui testamēt qd sapiētia ē charitas sed charitas est sicut in subiecto in voluntate nō in intellectu. vt supra habitū est. ergo sapiētia non est in intellectu sicut in subiecto. P̄re. Eccl. vi. dicit. Sapiētia doctrine fm nomē eius ē. dicit enī sapiētia quasi sapiētia scētia. qd videt ad affectū p̄inere ad quē p̄inet exp̄m spūales dilectiones siue dilectiones. ergo sapiētia non est in intellectu sed in affectu. P̄re. Potētia intellectualis sicut sic. enter p̄ficat p̄ donum intellectus. sed ad id qd p̄t fieri p̄ vnū sup̄fluum est plura ponere. ergo non est i intellectu. Sed p̄na est qd Grego. dicit in. ij. moral. qd sapiētia p̄traria stulticie stulticia ē i intellectu ergo 7 sapiētia. Rñ. vñ qd sicut supra dicitur est. sapiētia imponit quādam rectitudinē iudicij fm rōnes diuinas. rectitudinē autē iudicij p̄t contingere dupliciter. vno mō fm p̄fectum vltimū rōnis. alio mō p̄ter connaturalitatē quādam ad ea de quib; tā ē iudicandū. sicut de his q̄ ad castitatem p̄tinet p̄ rātonis inquisitionem recte iudicat ille qui dicit dicit scia in moralē. sed p̄ quādam cōnaturalitatē ad ipsam recte iudicat de eis ille qui habet habitū castitatis. sicut ergo circa res diuinas ex rātonis inquisitione rectum iudicium habere p̄inet ad sapiētiam que est. virtus intellectualis. sed rectū iudiciū habere de eis fm quādam cōnaturalitatē ad ipsas p̄inet ad sapiētiam fm qd donū ē spūsanē. sicut Diony. dicit in. ij. ca. de diuino. qd ieroteus nō est p̄fectus in diuinis nō solum dicitēs. sed 7 patiens diuina. hōmō autē compassio siue cōnaturalitas ad res diuinas sit p̄ charitatē que quidē vñ nos deo fm illud. i. ad Cor. vi. Qui adheret deo vnus spūs est. sic ergo sapiētia que est donū causam quidem habet in voluntate sc̄. charitatē sed essentiam habet in intellectu cuius actus ē recte iudicare. vt supra habitū est. Ad. i. ergo vñ qd

Augu. loquitur de sapiētia q̄m ad suam causam ex q̄ etiā sumit nomē sapiētiam qd laporem quendam importat. Cui pater responsio ad scōm. si tū iste sit intellectus istius auctoritatis qd non videt. qd talis ex p̄sino non puenit nisi fm nomen quod habet sapiētia in latina lingua. i. greco autem nō cōpetit 7 forte nec in alijs linguis. vñ potē videt nomē sapiētia ibi accipi p̄ eius fama que a cūctis cōmendatur. Ad. ij. vñ qd intellectus h̄ duos actus. sc̄. p̄cipue 7 iudicare ad quos primū ordinat donum intellectus. ad scōm autē fm rātones diuinas donū sapiētia sed fm rātones humanas donum scientie.

Ad tertium sic p̄ceditur

videt qd sapiētia non sit practica sed speculatiua t̄m. Donum enī sapiētia est excellentius q̄ sapiētia fm qd est intellectualis virtus. sed sapiētia fm qd est intellectualis virtus ē speculatiua t̄m. ergo multo magis sapiētia que ē donū ē speculatiua 7 non practica. P̄re. Practicus intellectus ē circa opabilia que sunt contingētia. sed sapiētia est circa diuina que sunt eterna 7 necessaria. ergo sapiētia non p̄t esse practica. P̄re. Grego dicit in. vi. moral. qd in p̄templatione p̄ncipiū quod deus ē querit. i. opatione autē sub gratia necessitatis sc̄. laborat. sed ad sapiētiam p̄inet diuinorum visio ad quam non p̄inet sub aliqua sc̄. labore. quia vt dicit. Sap. viij. Non h̄ amaritudinē conuersatio eius nec rediū cōuictus illius. ergo sapiētia est cōtemplatiua t̄m non autē practica siue actiua. Sed p̄na est quod dicit ad Col. ij. In sapiētia ambulare ad eos qui foris sūt. hoc autē p̄inet ad actionē. ergo sapiētia non est solū speculatiua sed etiā practica. Rñ. vñ qd sicut Augu. dicit in. xij. de triui. supior p̄ rōnes sapiētia depurat. inferio autē sciētie supior autē ratio vt ipse in eodē li. dicit intendit rōnib; suis. sc̄. diuinis 7 sp̄sistentis 7 silendis. cōspiciēdis q̄ dem fm qd diuina in seip̄is p̄templat. cōsulendis autē fm qd p̄ diuina iudicat d̄ humanis p̄ diuinas reglas dirigēs actus humanos. sic ergo sapiētia fm qd est donum non solum est speculatiua sed etiā practica. Ad. i. ergo vñ qd q̄to aliqua virtus est altior tanto ad plura se extendit vt habet in li. de causis. vñ ex hoc ipso qd sapiētia que ē donū est excellentior q̄ sapiētia que est virtus intellectualis. vt p̄t magis de p̄p̄quo deū attingēs p̄ quādam spūs 7 mōnes aie ad ip̄m habet qd non solum dirigit in cōtemplatione. Ad. ij. vñ qd diuina in se quidē sunt necessaria 7 eterna. sunt t̄m regule contingētū que h̄mānis actib; sublit. Ad. ij. vñ qd p̄ius est cōsiderare aliqd in seip̄so q̄ fm qd ip̄m ad alterū comparat. vñ ad sapiētiam p̄ p̄ius p̄tinet cōtemplatio diuinorum que est visio p̄ncipiū 7 p̄titerius dirigere actus humanos fm rōnes diuinas. nec t̄m in actib; humanos ex directiōe sapiētia puenit amaritudo autē labor. sed ponus amaritudo. ppter sapiētiam vertitur in dulcedinem. 7 labor in requiem.

Ad quartū sic p̄ceditur

videt qd sapiētia possit esse sine gratia 7 cum p̄tō mortali de his enī q̄ cum p̄tō mortali haberi non possunt p̄cipue sancti gl̄iant. fm illud. ij. ad Cor. i. Gloria nostra hec ē cetero simonū p̄ctē nostre. sed de sapiētia non debet aliquis gloriari. fm illud Hier. ix. Non gloriē sapiēs in sapiētia sua. ergo sapiētia potest esse sine gr̄a cum p̄tō mortali. P̄re. Sapiētia imponit cognitionē diuinorum vt dicitur est. sed alii qui cum p̄tō mortali possunt habere cognitionē rātonis diuine. fm illud Roma. i. Veritatē dei i iusticia detinēt

ergo sapia potest esse cum pctō mortali. **De. Augu.** dicit in. xv. de trinitate de charitate loquens. Multum est isto deo dono excellētius. hoc solum est quod dividit inter filios regni eterni et filios pditionis eterne. sed sapia distinet a charitate. ergo non dividit inter filios regni et filios pditionis. ergo potest esse cum pctō mortali. **Sed** ptra ē quod dicit **Sap. i.** In malivolā aīam non introibit sapia nec habitabit in corpe subdno pctō. **Rñ.** ddm q sapientia q est donū spū sancti sicut dicitur est. facit recrudine iudicij circa res diuinas vel regulas diuinas et alijs et quādā communitate siue vnione ad diuina q quidē est p charitatē vt dicitur est. et ideo sapia de qua loquimur p supponit charitatē. charitas autē non potest esse cū pctō mortali. vt ex supra dicitur p. vñ relinquit q sapia de qua loquimur non potest esse cum pctō mortali. **Ad. i.** ergo dōz q illud intelligendū est de sapia in rebz mundanis siue etia in rebz diuinis p rōnes humanas. et qua scā non gloriānt sed eam se fatent non habere. **fm illud Drouer. xx.** Sapia dōim non est meū gloriānt autē de sapia diuina. **fm illud. i. ad Cor. i.** Facta est nobis sapia a deo. **Ad. ij.** ddm q rō illa pcedit d cognitōe diuinor que habet p studium et inquisitionē rōnis. q potest haberi cū pctō mortali. non autē illa sapia de qua loquimur. **Ad. ij.** ergo ddm q sapia et si differat a charitate nō pspōnit eam. et ex hoc ipso dividit inter filios pditionis et regni.

Ad quintuz sic procedit

videt q sapia non sit in oībz habentibz grām. **Quā** enī est sapiam habere q sapiam audire. sed solum pfectoz ē sapiāz audire. **fm illud. i. ad Cor. ij.** Sapiāz loquimur inter pfectoz. cum ergo non oēs habentes grām sint pfecti. videt q multo minus oēs habentes grām sapiāz habent. **De. Sap. cētis** est ordinare vt p būs dicit in. i. meraphi. et **Jacobi. ij.** dicit q est iudicās sine simulo ne. sed non oīm habentū grām est de alijs iudicare aut alios ordinare. sed solum plator. ergo non oīm habentū grām est habere sapiam. **De. Sapia** dat contra stulticiā. vt **Grego.** dicit in. ij. moral. sed multi habētes grām sunt naturali stulti vt p. de amēnibz baptizatis vel qui postmodū sine pctō in amētia mederunt. ergo nō in oībz habentibus grām est sapia. **Sed** ptra est q qd cūqz qui est sine pctō mortali diligit a deo. q charitatez bz qua deū diligit. deus autē diligētes se diligit. vt dicit **Drouer. viij.** sed **Sap. vij.** dicit q nēminē diligit deus nisi eum qui cum sapia inhabitat. ergo in oībz habentibus grām sine pctō mortali existētibz ē sapia. **Rñ.** ddm q sapia de qua loquimur sicut dicitur est impōnere quādā recrudine iudicij circa diuina et spiciēda et cōsulenda. et qstrum ad vtrūqz ex vnione ad diuina **fm** diuersos gradus aliqui sapiam forniunt. quidā enī tantum forniunt de recto iudicio tam in contēplatione diuinorū q enī in ordinatione rerum humanaz **fm** diuersas regulas qstrum est necessariū ad salutem. et hoc nulli deest sine peccato mortali existenti p grām gratū facientē. qua si natura nō debeat in necessarijs. multo minus grā. vñ dicitur. i. **Jo. ij.** Vnctio docet vos de oībz. Quidā enī altiori gradu papiunt sapie donū. et qstrum ad contēplationē diuinorū inqstrū. s. altiora quedā mysteria et agnoscūt et alijs mīstrare possunt. et enī qstrū ad directionē humanorū **fm** regulas diuinas inqstrū possunt **fm** eas non solū seipfos sed etia alios ordinare. et iste gradus sapie non est cōmūnis oībz habentibz grām gratum facientem. sed magis

pertinet ad gratias gratis datas quas spū sanctus distribuit. par vult. **fm** illud. i. ad **Cor. xij.** Aliq datur p spū sermo sapie. **Ad. i.** ergo ddm qd apulus loquit ibi de sapia **fm** q se extendit ad occulta mysteria diuinorū. sicut et ibidem dicit. loquimur de sapiam in mysterio q abscon dita est. **Ad. ij.** ddm q qdms ordinare alios boies et eis iudicare pner ad solos platos. nō ordinare p rios a rēus et eis iudicare pner ad vnūquēqz. vt patet per **Dionij.** in epla ad **Demophilū.** **Ad. ij.** ddm q amētes baptizati sicut et pneri habent quidē habitum sapiētie **fm** q est donū spū sancti. sed nō habet actū p ppter impedimentū corpale quo impedit eis vltus rōnis.

Ad sextum sic pceditur

videt q septima beatitudo nō respōdat dono sapie. **Sapientia** enī beatitudo ē. **Beati** pacifici qm filij dei vocabūtur. vtrūqz autē horum pner immediate ad charitatem nā de pace dicit in ps. Pax multa diligētibz legem tuā et apulus dicit **Roma. v.** Charitas dei diffusa est in cordibus nōis p spū sanctū qui datus est in nobis qui quidē est spūs adoptionis filiorū in quo clamant? abba pater. vt dicit **Roma. viij.** ergo sapia beatitudo magis debet attribui charitati q sapie. **De.** Vnūquodqz magis manifestat p proximū effectū q per remotiū. sed proximū effectus sapie videt esse charitas. **fm** illud **Sap. vij.** **Dei** nationes in aīas scās se trāsferat. amicos dei et pphetas cōfirmit. par autē et adoptio filiorū videt esse remotiū effectū cum pcedant ex charitate. vt dicitur est. ergo beatitudo sapientie respondens debet magis de terminari **fm** dilectiōne charitatis q **fm** pace. **De. Jaco. ij.** dicit. Que te iustū est sapia. primū quidem pudica est. deinde autē pacifica. modesta. inadiabilis. bonis pferēns. plēa misericōdia et fructibz bonis. iudicās sine simulatione. bñtudo ergo cor respondēdo sapie non magis debuit accipi **fm** pacez q **fm** alios effectus celestis sapie. **Sed** ptra est q **Angu.** dicit in li. de ser. dñi in monte. q sapia conuenit pacificis in quibz nullus motus et rebellis sed obrēpās rōni. **Rñ.** ddm q septima bñtudo pgrue adaptat dono sapie et qstrū ad meritū et qstrū ad premium. **Ad** meritū quidē pner quod dicit. beati pacifici. pacifici autē dicuntur quasi pacez facientes. vel in seipsis vel in alijs. quoz vtrūqz ptingit p hoc q ea in quibz pax pstruit ad debitiū ordinē redigunt. **Nā** pax est trāquillitas ordinis vt **Angu.** dicit in. ix. de ciuitate dei. ordinare autē pner ad sapiam vt p. p. p. bñi in pncipio meraphi. et ideo esse pacificū puenienter attribuitur sapie. **Ad.** primū autē pner qd dicit. filij dei vocabūtur. dicuntur autē aliq filij dei inqstrū pncipat similitudinez filij vngenti et naturalis. **fm** illud **Roma. viij.** Quas pscit in informes fieri imago filij sui. qui qdē est sapia genita. et ideo pncipado donū sapie ad dei filiationē bō ptingit. **Ad. i.** ergo ddm q charitatis est habere pacē. sed facere pacē ē sapie ordināns. sicut autē spū sanctus in tantū dicit spūs adoptionis inqstrū p eum dat nobis similitudo filij naturalis q est genita sapia. **Ad. ij.** dōz q illud ē intellegendū de sapia increata. q p rō se nobis vnit p donum charitatis. et hoc reuelat nobis mysteria quoz cognitio ē sapia ista. et iō sapia ista q ē donū nō ē causa vitans. s. magis effectus. **Ad. ij.** ddm q sicut tā dicitur est ad sapiētiā **fm** q est donū pner non solū ptem plati diuina. sed etia regulare humano actus in qua quidē dicitōe primo occurrit remōio a malis q pstant sapie. vñ et rō mor dicit esse inuim sapie inqstrū facit recedere a mal

ultimum autem est sicut finis quo omnia ad debitum ordinem redigantur. quod pertinet ad rationem pacis. et ideo convenienter Jacobo dicitur quod sapientia que desultum est quod est donum spiritus sancti primum est pudica quasi vitans corruptelas peccati. deinde deinde pacifica quod est finalis effectus sapientie. propter quod ponitur beatitudo. Jam vero omnia que consequuntur manifestantur ea que sapientia ad pacem producit ordine congruo. nam hoc per pudicitiam a corruptelis recedenti primo occurrit quod quantum ex se potest modum in omnibus tenet. et quantum ad hoc dicitur modestia. scilicet ut in his in quibus ipse sibi non sufficit aliorum monitionibus acquiescat. et quantum ad hoc subditur sua debilitas. et hoc duo pertinent ad hoc quod homo consequatur pacem in seipso. sed ulterius ad hoc quod homo sit pacificus etiam aliis primo requiritur et homo eorum non repugnet. et hoc est quod dicitur bonis consocians. scilicet quod delectus proximi et copiam in affectu. et subueniat in effectu. et hoc est quod dicitur plena misericordia et fructu bonis. tertio requiritur ut charitativemendare peccata sanget. et hoc est quod dicitur iudicans sine simulatione. ne scilicet correctionem pretendens odium intendat exerce.

Questio XLVI

Deinde considerandum

est de stulticia que opponitur sapientie. Et circa hoc queritur tria. primum utrum stulticia opponatur sapientie. secundo utrum stulticia sit peccatum. tertio ad quod vinum capitale reducatur.

Ad primum sic proceditur

Videtur quod stulticia non opponatur sapientie. Sapientie enim videtur recte videtur opponi insipientia. sed stulticia non videtur esse idem quod insipientia. quia insipientia videtur esse solum circa divinam sicut et sapientia. stulticia autem se habet et circa divinam et circa humanam. ergo sapientie non opponitur stulticia. **Pre.** Unum oppositum non est via perveniendi ad aliud. sed stulticia est via perveniendi ad sapientiam. dicitur enim ad 1 Cor. 13. Si quis videtur inter vos sapiens esse in hoc seculo stultus fiat vobis sapiens. ergo sapientie non opponitur stulticia. **Pre.** Unum oppositum non est causa alterius. sapientia autem est causa stulticie. dicitur enim **1 Peter. 1.** Stultus factus est omnis homo a sciencia sua. sapientia autem quedam scia est. **Et Etia 1 Pet. 1.** dicitur. Sapientia tua et sciencia hec decepit te. occupavit autem ad stulticiam. ergo sapientie non opponitur stulticia. **Pre.** Istud dicitur in li. et bimo. **ogua 7.** quod stultus est qui pigri nominati non commoveat ad dolorem. et qui non movetur in una. sed hoc pertinet ad sapientiam spiritualem. ut Grego. dicit in x. moral. ergo sapientie non opponitur stulticia. **Sed contra est quod Grego. dicit in ij. moral. quod donum sapientie datur contra stulticiam.** **Rn.** dicitur quod nomen stulticie a stupore videtur esse scriptum. **1 Thimo. 1.** dicitur in li. et bimo. **ogua 7.** Stultus est qui propter stuporem non movetur. Et dicitur stulticia a similitudine sicut ibidem dicitur. quod stulticia importat libertatem cordis et obtusionem sensuum. sanitas autem importat totalem spiritualis sensus privationem. et ideo convenienter stulticia sapientie opponitur sapientie enim ut ibidem **Thimo. dicitur.** dicitur est a sapore. quia sicut gustus est aptus ad discretionem saporis ciborum sicut sapientia ad discretionem rerum atque causarum. unde patet quod stulticia opponitur sapientie sicut contrarium. sanitas autem sicut per se negatio. nam sanus caret sensu indicandi. stultus autem habet sensum sed libertatem. sapientia autem subtile et perspicacem. **Ad 1.** ergo dicitur quod sicut **Thimo. ibidem dicitur.** insipientia contrarium est sapientie eo quod sine sapore est discretio et scilicet stultus. unde ibidem videtur esse in sapientia cum stulticia precu-

pue autem videtur aliquis esse stultus quia patitur defectum in summa iudicio qui attendit finem causam altissimi. nam si deficiat in iudicio circa aliquod modicum non est hoc videtur aliquis stultus. **Ad. ij.** dicitur quod sicut est quedam sapientia mala ut supra dicitur est que dicitur sapientia seculi. quia accipit pro causa altissima et sine ultimo aliquod terrenum bonum. ita etiam est aliqua stulticia bona huic sapientie male opposita per quam aliquis terrena prendit. et de hac stulticia loquitur apostolus. **Ad. ij.** dicitur quod sapientia seculi est que decipit et facit esse stultum apud deum. ut patet per apostolum. **i. ad Cor. ij.** **Ad. iij.** dicitur quod non movetur in iurgis quibus quidem contingit hoc quod homo non sapit terrena sed sola celestia unde hoc non pertinet ad stulticiam mundi sed ad sapientiam dei. ut **Grego. ibidem dicitur.** quibus autem contingit hoc quod homo est simpliciter circa omnia stultus. ut patet in amenibus qui non dicitur fecerunt quod sit in iura. et hoc pertinet ad stulticiam simpliciter.

Ad secundum sic proceditur

Videtur quod stulticia non sit peccatum. Nullum enim peccatum videtur in nobis a natura. sed quidam sunt stulti naturali. ergo stulticia non est peccatum. **Pre.** Omne peccatum est voluntarium ut Grego dicit. sed stulticia non est voluntaria. ergo non est peccatum. **Pre.** Omne peccatum opponitur alicui propter dicitur non sed stulticia nulli propter propter. ergo stulticia non est peccatum. **Sed contra est quod dicitur Prover. 1.** Prosperitas stultorum perdet eos. sed nullus perdit nisi propter peccatum. ergo stulticia est peccatum. **Rn.** dicitur quod stulticia sic videtur esse importare quendam stuporem sensuum in iudicando. et precipue circa altissimam causam que est finis ultimus et summum bonum circa quod anima potest pati stuporem in iudicando dupliciter. uno modo ex dispositione naturali sicut patet in amenibus. et talis stulticia non est peccatum. Alio modo in quantum immergitur homo sensum suum rebus terrenis ex quo redditur eius sensus ineptus ad percipiendum divinam. **fm illud. i. ad Cor. 13.** Animalis homo non percipit ea que sunt spiritus dei sicut enim homo habet gustum in effectu malo humore non sapit dulcia. et talis stulticia est peccatum. **Et hoc patet primo ad primum.** **Ad. ij.** dicitur quod quis stulticia nullus vult. vult tamen ea ad que consequitur esse stultus. scilicet strabere sensum suum a spiritualibus et immergere terrenis. et idem tamen contingit in alijs peccatis. nam luxuriosus vult delectationem sine qua non est peccatum. quis non simplex vult peccatum. vellet enim fieri delectatione sine peccato. **Ad. ij.** dicitur quod stulticia opponitur propter quod dicitur de contemplatione veritatis de quo supra habitum est cum de scientia et intellectu ageretur.

Ad tertium sic proceditur

Videtur quod stulticia non sit filia luxurie. Grego enim in x. moral. enumerat luxurie filias inter quas non pertinet stulticia. ergo stulticia non procedit ex luxuria. **Pre.** Apostolus dicit **i. ad Cor. 13.** Sapientia huius mundi stulticia est apud deum sed sicut Grego. dicit in ij. moral. Sapientia huius mundi est eorum machinationibus regere. quod pertinet ad dupliciter. ergo stulticia est magis filia dupliciter quam luxurie. **Pre.** Et ita aliqui precipue vertunt in furore et in insaniam que pertinet ad stulticiam. ergo stulticia magis ostendit ex ira quam ex luxuria. **Sed contra est quod dicitur Prover. 13.** Statim est sequitur. scilicet meretricie ignoras quod ad vincula stultus trahatur. **Rn.** dicitur quod sicut iam dictum est. stulticia **fm** quod est peccatum pervenit ex hoc quod sensus spiritualis libertas est ut non sit aptus ad spiritualia iudicanda. maxime autem sensus hominis immergitur ad terrena per luxuriam que est circa maxime delectationes quibus anima maxime absorbetur. et ideo stulticia que est peccatum

maxie nascit ex luxuria. **Ad. i.** ergo ddm qd ad stulticia pertinet qd homo habeat fastidium de deo et de bonis ipsius vii Grego. duo numerat inter filias luxurie que priment ad stulticia. scilicet odium dei. et despanone futuri seculi quasi diuides stulticia in duas ptes. **Ad. ij.** ddm qd verba illa apostoli non est intelligenda causaliter sed essentialiter. qd. sapia sapia mundi est stulticia apud deum. vii non oportet qd quicunq; priment ad sapiam mundi sint causa huius stulticie. **Ad. iij.** ddm. qd ita vt supra dictu est ex sua acuitate maxime immutat corpore naturam. vnde maxime causat stulticia qd prouenit ex impedimento corpore. sed stulticia que prouenit ex impedimento spiritali. scilicet ex immergione mentis ad terrena maxime prouenit ex luxuria. vt dictum est.

Questio. XLVII

Consequenter post virtutes theologicas. primo considerandū ē circa virtutes cardinales. et primo de prouidentia secundum se. secundo de prouidentia eius. tertio de dono ei correspondente. quarto de vitijs oppositis. quinto de preceptis ad hoc pertinentibus. **Circa primum** querunt sedecim. primo virtus prouidentia sit in voluntate vel in ratione. secundo si ē in ratione virtus in practica ratiō vel etiā in speculatiua. tertio vtrū sit cognoscitiua singularium. quarto vtrū sit virtus. quinto vtrum sit virtus spūalis. sexto vtrū pstruat finem virtutibus moralibus septimo vtrū pstruat mediū in eis. octauo vtrū pcepte sit proprius actus eius. nono vtrū sollicitudo vel vigilātia pncipat ad prouidentiam. decimo vtrū prouidentia se extendat ad regimē multitudinis. vndecimo vtrū prouidentia qd est respectu boni ppter eadē spē cum ea que se extendit ad bonū commune. duodecimo vtrū prouidentia sit in subditis an solū in principibus. decimotercio vtrū inueniat in malis. decimo quarto vtrū inueniat in oib; bonis. decimo quinto vtrū sit nobis a natura. decimo sexto vtrū pdat p obliuionem.

Ad primum sic procedit

videt qd prouidentia non sit in vi cognoscitiua sed in vi appetitiua. dicit enī Grego. in li. de morib; ecclie. prouidentia est maior ea quib; adiuuat ab eis quib; impedit sagaciter eligēs. sed amor nō est in vi cognoscitiua sed in appetitiua. ergo prouidentia ē in vi appetitiua. **De. Sic** ex pdicta diffinitione apparet. ad prouidentiam pncipat eligere sagaciter. sed electio est actus appetitiue. virtutis vt sup; habitū est. ergo prouidentia nō est in vi cognoscitiua sed in vi appetitiua. **De. Pbus** dicit in. vi. et bicoz. qd in arte quidē volens peccās eligibilior ē. circa prouidentiam autē minus quē admodū et circa virtutes. sed virtutes morales d; quib; ibi loquitur sit in parte appetitiua. ars autē in ratione. ergo prouidentia magis est in parte appetitiua qm in ratione. **De. Sic** ptra est qd Augu. dicit in li. lxxij. q. Prouidentia ē cognitio non rerū appetendarū et fugiendarū. **Rn.** ddm qd sicut Iu. do. dicit in li. etimologia. prudēs dicitur quasi porco videns. pspicit enī est et incerto videt casus. visio autē nō est virtutis appetitiue sed cognoscitiue. vii manifestū est qd prouidentia directe prinet ad vim appetitiuā non autē ad vim sensitiuā. qd p eam cognoscimus solū ea que psto sūt et sensib; offerunt. cognoscere autē futurū ex pscntib; vel pteritis qd prinet ad prouidentiam pncipat rōnis. qd hoc p quādam collationē agit. vnde relinquit qd prouidentia pncipat sit in rōne. **Ad. i.** ergo ddm qd sicut supra dictū ē. voluntas mouet oēs potentias ad suos actus. primus autē actus appetitiue virtutis est amor. vt supra dictū. sic ergo prouidentia dicitur esse amor. nō quidē essentialiter sed in qm; amor mouet ad actum prouidentie. vii et postea subdit Augu. qd prouidentia ē amor bene discernens ea quib; adiuuat et ad tendendū in deum ab his in quib; impeditur pōr. dicit autē amor discernere in qm; mouet rōnem ad discernendū. **Ad. ij.** ddm qd prudēs considerat ea que sunt. pcul in qm; ordinant ad adiuuandū vel impediendū ea qd sunt pncipaliter agenda. vii patet qd ea qd considerat prouidentia ordinant ad alia sicut ad finē. eoz autē que sunt ad finē ē ptilium in rōne et electione. in appetitu. quoz duoz consiliū magis pncipat prinet ad prouidentiam. dicit enī pbus in. vi. et bicoz. qd prudens est bñ ptilianus. sed qd electio pspicit pōr ptiliū. est enī appetitus pconsiliari vt dicit in. iij. et bicoz. ideo enā eligere pōr attribui prouidentie psequenter. in qm; s. electionē p ptilium dirigit. **Ad. iij.** ddm qd laus prouidentie non ptiliū in sola consideratōe sed in appli catione ad opus qd est finis practice rōnis. et ideo si in hoc defectus accidat maxime ē pncipium prouidentie. qd sicut finis est ptilissimus in vno quoz. ita et defectus qui est circa finē est pessimus. vii ibidē pbus subdit qd prouidentia non est solū cum rōne sicut ars. habet enī vt dicitur est applicati onē ad opus quod fit per voluntatem.

Ad secundū sic procedit. videtur qd prouidentia non solū pncipat ad rōnem practice cam sed etiā ad speculatiuā. dicit enī Prouer. x. Sapia est vno prouidentia. sed sapia pncipaliter ptiliū in cōtem platione. ergo et prouidentia. **De. Ambro** dicit i. de of ficijs. prouidentia in veri inuestigatione versatur. et scie ples moris in fundit cupiditatem. h; hoc pncipat ad rōnem specu latiua. ergo prouidentia ptiliū etiam in ratione speculatiua. **De. In** eadē pte atē ponitur a philosopho ars et prouidentia. vt p; in. vi. et bicoz. sed ars non solū inuenitur p; cna sed etiā speculatiua vt p; i. actib; liberalib;. ergo etiam prouidentia inuenitur practica et speculatiua. **De. Sic** ptra est qd pbus dicit i. vi. et bicoz. qd prouidentia est recta rō agibulum. sed hoc non pertinet nisi ad rōnem practice cam. ergo prouidentia nō est nisi in rōne practice. **Rn.** ddm qd sicut pbus dicit in. vi. et bicoz. prouidentis est bñ posse ptiliari. ptiliū autē est de his qd sunt p nos agenda in ordi ne ad finem aliquem. rō autē eoz que sūt agenda p; sinez est rō practice. vii manifestū est qd prouidentia nō ptiliū in rōne practice. **Ad. i.** ergo ddm qd sicut sup; dictū est. sapientia considerat causam altissimā simplr. vii considera rō cause altissime in quolibet genere prinet ad sapiam. i illo genere autē humanoz actū causa altissima est finis communis non vite humane. et hunc finem intendit prouidentia. dicit enī pbus in. vi. et bicoz. qd sicut ille qui rōna liter bene ad aliquem finem pculatē pnta ad victoriā am dicitur esse prudens non simplr. sed in hoc genere. s. in rebo bellicis. ita ille qui bene rōnatur ad totū bene viuet re dicitur prudens simplr. vnde manifestū est qd prouidentia est sapia in rebus humanis. nō autē sapientia simpliciter qd non est circa causā altissimā simpliciter. est enī circa bonū humanum. homo autē non est optimum eoz que sunt. et ideo signanter dicitur qd prouidentia est sapien tia vno. non autē sapientia simpliciter. **Ad. ij.** ddm qd Ambro. et etiā Iulius nomen prouidentie largus su munt pro qualibet cognitione humana rā speculatiua qd practice. qm; vici possit qd ipse actus speculatiue rōnis finis qd est voluntarius cadit sub electione et consilio qm; ad suum exercitium. et p consequens cadit sub ordinatione

prudencie. sed q̄rum ad suam speciem. put compar ad ob
iectū qd̄ est verum necessariū non cadit sub cōsilio nec sub
prudencia. ¶ Ad. iij. dōm q̄ oīs appellatio rōnis recte ad
aliquid factibile p̄tinet ad artem. sed ad prudenciā non p̄
tinet nisi applicatio rōnis recte ad ea de quibz est p̄siliū
et b̄mōi sunt in quibz non sunt vie dēterminatē puenientē
di ad finem. vt dicit in. iij. et bicoz. qz ergo rō speculatiua
qd̄a facit. puta syllogismi. p̄p̄ositionē et alia b̄mōi in quibz
p̄cedit fm̄ certas et dēterminatas vias. idē ē qz respectu bo
rum pōt saluari rō artis. non aut rō prudencie. et ideo in
ueniē aliqua speculatiua ars. non aut aliqua prudencia.

Ad tertium sic p̄ceditur

Vides qz prudencia non sit cognoscitiua singulariū. Pru
dencia enī est in rōne vt dicitur est. sed rō est vniuersaliū
vt dicit in. i. p̄bicoz. ergo prudencia non est cognoscitiua
vniuersaliū. ¶ De. Singlaria sunt infinita. sed
infinita non possunt cōprehendi a rōne. ergo prudencia q̄ ē
rāno rōnis. sed etiā singulariū. ¶ De. Particularia p̄sent
sū cognoscunt. sed prudencia nō est in sensu. multi enī hā
bentes sensus extēriozes p̄cipales non sunt prudētes. et
ergo prudencia nō est singulariū. ¶ Sed cōtra est qd̄ p̄būs
dicit in. vi. et bicoz. qz prudencia non est vniuersaliū solū
sed oportet etiā singularia cognoscere. ¶ R̄sio dōm qz
sicut supra dicitur est. ad prudenciā p̄tinet non solū cōside
ratio rōnis. sed etiā applicatio ad opus qd̄ est finis p̄acti
ce rōnis. nulli aut pōt conuenienter alteri aliqd̄ applica
re nisi virtus cognoscat. et id qd̄ applicandū ē et id cui ap
plicandū ē. opariōes aut sūt i singulariū. et ideo necesse est qz
prudens et cognoscat vniuersalia principia rōnis et cog
noscat singularia circa que sunt opationes. ¶ Ad. i. ergo vt
dendū qz rō quidē ē p̄ncipalē et vniuersaliū. pōt tñ vni
uersales rōnes ad p̄ncipalia applicare. vñ syllogismoz cō
clusiones nō solū sunt vniuersales sed etiā p̄ncipales. qz i
tellect p̄ quāndā reflexionē se ad materiā cōtēdit. vt dicit
in. iij. de aia. ¶ Ad. ij. dōm qz infinitas singulariū
non pōt rōne hūana cōprehendi. inde est qz sunt inerte p̄
uidentē nte. vt dicit Sap. ij. cum p̄ exp̄iēntiā singula
ria in finia reducunt ad aliqua finita que vt in plibz acci
dunt. quoz cognitio sufficit ad prudenciā humanā. ¶ Ad
ij. dōm qz sicut p̄būs dicit in. vi. et bicoz. prudencia nō cō
sistit in sensu extērioz quoz cognoscim̄ sensibilia p̄na. s̄ i
sensu intērioz qui p̄ficiat p̄ memoriā et p̄ exp̄imentum ad
p̄mpte iudicandū de p̄ncipalibz exp̄is. non tñ ita qz pru
dencia sit in sensu intērioz sicut in subiecto p̄ncipali. sed
p̄ncipalē quidē est in rōne. p̄ quāndā aut applicatiōē p̄
ringit ad vniuersaliū sensum.

Ad quartum sic p̄ceditur

Vides qz prudencia non sit virtus. Dicit enī Augu. in. i.
de li. ar. qz prudencia ē appetendarum et vitandarum
rerum scia. sed scia contra virtutē diuidit. vt p̄z in p̄dica
mentis. ergo prudencia nō est virtus. ¶ De. Virtus
nō est virtus. sed artis ē virtus. vt p̄būs dicit in. vi. et bico
tum. ergo ars non ē virtus sed in arte est prudencia. dicit
enī. ij. ¶ Datal. ij. de Hyra qz sciebat facere oēm scul
pturā et adiuuente prudenter quodcūqz in ope necessariū
erat. ergo prudencia non est virtus. ¶ De. Nulla virtus
pōt esse immoderata. sed prudencia est immoderata. alioqn
suisra diceret in Prouer. xij. ca. Prudencie tue pone mo
dū. ergo prudencia nō est virtus. ¶ Sed cōtra ē qz Gre
go. in. ij. moral. prudenciā. et p̄ncipiā. foritūdinē. et iustit

etiam dicit esse quattuor virtutes. ¶ R̄sio. dōm qz sicut su
pra dicitur est cum de virtutibz in cōmuni ageret. virtus est
q̄ bonum facit habentē et opus eius bonū redcit. bonū aut
pōt dici dupl̄t. vno mō materialiter. p̄ eo quod est bonū.
alio mō formaliter fm̄ rōnem boni. bonum aut in q̄rū ba
iustmodi est obiectū appetitue virtutis. et ideo siqū habi
tus sunt q̄ faciunt rectā consideratiōē rōnis non habito
respectu ad rectitudinē appetitus. minus h̄nt de rōne vir
tutis tanq̄ ordinatē ad bonū materialiter. i. ad id qd̄ ē bo
num non sub rōne boni. plus aut habent de rōne virtutis
habitus illi q̄ respiciūt rectitudinē appetitus. qz respiciūt
bonū non solum materialiter. sed etiā formaliter. i. aliqd̄
qd̄ est bonū. qz respiciunt bonū sub rōne boni. Ad p̄u
tēntiam aut p̄tinet. sicut dicitur est applicatio recte rāno
nis ad opus quod nō sit sine appetu recto. et ideo pruden
cia non solum habet rātionē virtutis quā habent alie vir
tutes intellectuales. sed etiā habet rātionē virtutis qua
nō habet alie virtutes morales quibz etiā cōnumerat. ¶ Ad
i. ergo dōm qz Augu. ibi large accipit sciam p̄o qualibet
recta rātionē. ¶ Ad. ij. dōm qz p̄būs dicit artem esse vir
tem qz non imponat rectitudinē appetitus. et ideo ad hoc
qz hō recte vnat arte requirit qz habeat virtutē q̄ faciat re
ctitudinē appetitus. prudencia aut non habet locum in
his que sunt artis. tum qz ars ordinat ad aliqd̄ p̄ncipalē
tem finem. tum qz ars habet dēterminatā mediā p̄ que p̄
uenit ad finem. Dicit tamen aliquis prudenter opari in
his que sunt artis p̄ similitudinē quādam. in quibus
dam aut arto. p̄pter incertitudinē eoz quibus p̄uenit
ad finem necessarium est cōsiliū. sicut in medicinali et in
nauigatorio. vt dicit in. iij. et bicoz. ¶ Ad. iij. dōm qz il
lud dicitur sapiens non est sic intelligendū qz ipsa pru
dencia sit moderanda. sed quia fm̄ prudenciā est aliqd̄
modus imponendus.

Ad quintum sic procedit

Vides qz prudencia nō sit specialis virtus. Nulla enī spe
cialis virtus ponit in cōmuni diffinitione virtutis. s̄ pru
dencia ponit in cōmuni diffinitione virtutis. qz in. ij. et bicoz
dicitur virtus habitus electiuis immediate existēs
dēterminatā rōne quo ad nos. put sapiens dēterminabit
recta aut ratio intelligit fm̄ prudenciā. vt dicit in. vi. et bicoz.
ergo prudencia non est sp̄ialis virtus. ¶ De. P̄būs
dicit in. vi. et bicoz. qz virtus moralis recte facit opari fi
nem. prudencia aut ea que sunt ad finē. sed in qualibet vir
tute sunt aliqua opanda p̄pter finem. ergo prudencia est i
qualibet virtute. non est ergo virtus specialis. ¶ De.
Sp̄ialis virtus habet sp̄iale obiectum. sed prudencia non
habet sp̄iale obiectū. est enī recta rō agibilia. vt dicitur in
vi. et bicoz. agibilia aut sunt oia opa virtutum. ergo pru
dencia non est sp̄ialis virtus. ¶ Sed p̄tra est qz diuidit
et cōnumerat alios virtutibz dicit enī Sap. viij. Sobri
etate et prudenciā docet iusticiā et virtutē. ¶ R̄sio. dōm qz
cum actus et habitus recipiant sp̄m ex obiectis vt ex supra
dicitur p̄z. necesse est qz habitus cui tridet sp̄iale obiectū
ab alijs distinctū sp̄ialis sit habitus. et si est bonus est sp̄a
lis virtus. sp̄iale aut obiectū dicit non solū fm̄ materialēz
p̄sideratiōē ipsius. sed magis fm̄ rātionē formale. vt ex
sup̄ dicitur p̄z. nam vna et eadē res cadit sub actu vniuerso
tum habitū. et enam diuersaz potentiaz fm̄ rātiōes di
uersas. maior aut diuersitas obiecti requirit ad diuersita
tem potentie qz ad diuersitā rē habitus. cum plures habi
tus inueniant in vna potētia vt supra dicitur ē. diuersitas

ergo rationis obiecti que diuersificat potentiam. multo magis diuersificat habitum. Sic ergo dicendum est quod cum prudentia sit in ratione ut dictum est. diuersificat quidem ab alijs virtutibus intellectualibus secundum materiale diuersitatem obiectorum. nam sapientia. scientia. et intellectus sunt circa necessaria. ars autem et prudentia circa contingencia. sed ars circa factibilia. quod scilicet in exteriore materia constituitur. sicut domus. cultellus et huiusmodi. prudentia autem est circa agibilia. quod scilicet in interiori operante consistunt. ut supra habitum est. sed a virtutibus moralibus distinguitur prudentia secundum formalem rationem potentiarum distinctiua. scilicet intellectui in quo est prudentia. et appetitui in quo est virtus moralis. vnde manifestum est prudentiam esse specialem virtutem ab omnibus alijs virtutibus distinctam.

Ad. i. ergo videtur quod illa distinctio non datur de virtute in communi. sed de virtute moralis in cuius distinctioe puenit ter ponit virtus intellectualis communicans in materia cuius ipsa. scilicet prudentia. quod sicut virtus moralis subiectum est aliquid quod participans ratione. ita virtus moralis habet rationem virtutis in quantum participat virtutem intellectualem.

Ad. ii. videtur quod ex illa ratione habetur quod prudentia adiuuet omnes virtutes. et in omnibus operatur. sed hoc non sufficit ad ostendendum quod non sit virtus specialis. quod nihil prohibet in aliquo genere esse aliquam speciem que aliquo modo operetur in omnibus speciebus eiusdem generis. sicut sol aliquo modo influat in omnia corpora.

Ad. iii. videtur quod agibilia sunt quidem materia prudentie secundum quod sunt obiectum rationis. scilicet sub ratione veri. sunt autem materia moralium virtutum secundum quod sunt obiectum virtutis appetitue. scilicet sub ratione boni.

Ad sextum sic proceditur

Videtur quod prudentia constituat finem virtutibus moralibus. Quod enim prudentia sit in ratione. virtus autem moralis in via appetitua. videtur quod hoc modo se habeat prudentia ad virtutem morale sicut ratio ad vim appetitivam. sed ratio constituit finem potentie appetitive. ergo prudentia constituit finem virtutibus moralibus.

Pre. Sed procedit res irrationalis secundum rationem. scilicet secundum alia cum eis communicat. sic ergo se habent alie pres bonis ad rationem sicut bestie bonis ad creaturas irrationales. sed bonum est finis creaturarum irrationalium. ut dicitur in. ii. politico. ergo omnes alie pres bonis ordinantur ad rationem sicut ad finem sed prudentia est recta ratio agibilium ut dictum est. ergo omnia agibilia ordinantur ad prudentiam sicut ad finem. ipsa ergo constituit finem omnibus virtutibus moralibus.

Pre. Propter quod est virtutis vel artis seu potentie ad quam pertinet finis ut precipiat alijs virtutibus seu artibus ad quos pertinet ea que sunt ad finem. scilicet prudentia disponit de alijs virtutibus moralibus et precipiat eis. ergo constituit eis finem.

Sed contra est quod philosophus dicit in. vi. ethico. quod virtus moralis intentionem finis facit rectam. prudentia autem que ad hanc. ergo ad prudentiam non pertinet constitutere finem virtutibus moralibus. sed solum disponere de his que sunt ad finem.

Rn. videtur quod finis virtutis moralium est bonum humanum. bonum autem humane anime est secundum rationem esse. ut patet per Dionysium. ii. ca. de diu. no. vnde necesse est quod fines moralium virtutum persistant in ratione. Sicut enim in ratione speculatiua sunt quedam ut naturaliter nota que sunt intellectus. et quedam que nulla innotescunt. scilicet conclusiones quare est scientia. ita in ratione practica persistunt quedam ut sunt precipia naturalia nota. et huiusmodi sunt fines virtutum moralium. quod finis se habet in operabilibus sicut principium in speculatiuis ut supra habitum est. et quedam sunt in ratione practica ut conclusiones. et huiusmodi sunt ea que sunt ad finem in que puenitur ex ipsis finibus. et hoc est prudentia applicans vniuersalia principia

ad particulares conclusiones operabilium. et ideo ad prudentiam non pertinet constitutere finem virtutibus moralibus sed solum disponere de his que sunt ad finem.

Ad. i. ergo videtur quod virtutibus moralibus constituit finem ratio naturalis que dicitur syndensis. ut in primo habitum est. non autem prudentia ratione ita dicitur. et hoc patet ratio ad secundum.

Ad. ii. videtur quod finis non pertinet ad virtutes morales ratione ipse constituit finem. sed quod tendit in finem a ratione naturali constituitur ad quem iunguntur prudentia que eis viam parat disponendo ea que sunt ad finem vnde relinquuntur quod prudentia sit nobilior virtutibus moralibus et moueat eas. sed syndensis mouet prudentiam sicut intellectus principiorum scientiam.

Ad septimum sic procedit

Videtur quod ad prudentiam non pertinet inuenire medium in virtutibus moralibus. Consequenter enim medium est finis moralium virtutum. sed prudentia non constituit finem moralium virtutum ut ostensum est. ergo non inuenit in eis medium.

Pre. Illud quod est per se non videtur causam habere. sed ipsum esse est superioris causa. quod vniuersum quod dicitur esse per causam suam sed existere in medio puenit virtuti moralis per quasi positum in eius distinctione. ut dicitur per. et Tullius dicit in. ii. ethico. virtus est habitus per modum nature. rationem consentaneam ergo prudentia non constituit medium virtutibus moralibus.

Sed contra est quod in supra posita distinctione virtutis moralis dicitur quod est immediate effectus determinata ratione per ut sapienter determinabit.

Rn. videtur quod hoc ipsum quod est per formam rationi recte est finis per se cuiuslibet virtutis moralis. temptantia enim hoc intendit ne per cupiditatem homo se diuertat a ratione. et similis fortitudo ne a recto iudicio rationis diuertat. propter timorem vel audaciam. et hic finis presertim est boni secundum naturalem rationem. naturalis enim ratio dicitur vniuersum quod est secundum rationem operetur. sed qualiter et per que homo in operando attingat medium in rationis pertinet ad rationem prudentie. licet enim attingere medium sit finis virtutis moralis. tamen per rectam dispositionem eorum que sunt ad finem medium inuenitur. Et per hoc patet responsio ad primum.

Ad. ii. videtur quod sicut agens naturale facit ut forma sit in materia. non tamen facit ut forme conueniant ea que per se ei insunt. ita etiam prudentia medium constituit in passionibus et operationibus. non tamen facit quod medium quereat conueniat virtuti.

Ad. iii. videtur quod virtus moralis per modum nature intendit peruenire ad medium. sed quod medium secundum quod medium non eodem modo inuenitur in omnibus. ideo inclinatio nature que semper eodem modo operatur ad hoc non sufficit. sed requiritur ratio prudentie.

Ad octauum sic procedit

Videtur quod precipere non sit principalis actus prudentie. Precipere enim pertinet ad bona que sunt scienda. Sed Augustinus. iij. de trinitate. ponit actum prudentie precane re insidias. ergo precipere non est principalis actus prudentie.

Pre. Philosophus dicit in. vi. ethico. quod prudentia est bonum consiliari. sed alius actus videtur esse consiliari et precipere ut ex supra dictis patet. ergo prudentie principalis actus non est precipere.

Pre. Precipere vel imperare videtur pertinere ad voluntatem cuius obiectum est finis et que moueat alias potentias anime. sed prudentia

non est in voluntate sed in ratione. ergo prudentie actus non est preceptus. **Sed** contra est quod philosophus dicit in vi. ethi. quod prudentia preceptiva est. **R.** non. dicitur quod prudentia est recta ratio agibilium. ut supra dicitur. et non oportet quod ille sit proprius actus prudentie quod est proprius actus rationis agibilium cuius quidem sunt tres actus quorum primus est consilium. quod pertinet ad intentionem. nam consilium est querere ut supra habitum est. 2. actus est iudicare de intentione et hoc facit speculative ratio. sed practica ratio que ordinatur ad opus. procedit. 3. actus est tertius actus eius percipere. qui quidem actus consistit in applicatione consiliorum et iudiciorum ad operandum. et quia iste actus est propinquior fini rationis practice. unde est quod iste est principalis actus rationis practice et per consequens prudentie. et huius signum est quod preceptum amovetur in iudicando. non autem in percipiendo. ideo reputat melioris amovet quod volens peccat in arte quasi bene rectus iudicium quod qui peccat nolens quod videtur esse defectu iudicij. sed in prudentia est e contrario. ut dicitur in vi. ethi. imprudens enim est qui volens peccat quasi deficiens in principali actu prudentie qui est percipere quod qui peccat nolens. **Ad. ij.** ergo dicitur quod actus percipiendi se extendit et ad bona consequenda et ad mala cavenda. et tamen peccare invidias non attribuitur Aug. prudentie quali principali actum ipsius. sed quod iste actus prudentie non manet in patria. **Ad. ij.** dicitur quod bonitas plurimam requiritur ea que sunt bene inventa applicentur ad opus. et ideo precipere pertinet ad prudentiam que est bene consilium. **Ad. ij.** dicitur quod movere absolute pertinet ad voluntatem. sed precipere importat motionem cuius quadam ordinatione. ideo est actus rationis ut supra dictum est.

Ad nonum sic proceditur

videtur quod sollicitudo non pertinet ad prudentiam. Sollicitudo. n. inquietudine quandam importat. dicitur. n. **Ido.** in li. etymol. quod sollicitus dicitur qui est inquietus. sed motio maxime pertinet ad vim appetitivam. ergo sollicitudo. s. prudentia non est in vim appetitivam sed in rationem ut supra habitum est. ergo sollicitudo non pertinet ad prudentiam. **Pre.** Sollicitudini videtur opponi certitudo veritatis. unde dicitur i. Reg. ij. quod Samuel dixit ad Saul. De alio quo nunc dicitur in psalmsi ne sollicitus sis. quia invidie sunt. s. certitudo veritatis pertinet ad prudentiam cum sit virtus intellectus. ergo sollicitudo opponitur prudentie magis quam ad eam pertinet. **Pre.** Philosophus dicit in. iij. ethi. quod ad magnanimitatem pertinet pigritia esse et otiositas. pigritia autem opponitur sollicitudo. cum ergo prudentia non opponatur magnanimitati. quia bonum non est bono contrarium unde in principio cametie. ergo videtur quod sollicitudo non pertinet ad prudentiam. **S.** contra est quod dicitur i. Pet. iij. Nolite prudentes et vigilare in orationibus. sed vigilans est idem sollicitudini. ergo sollicitudo pertinet ad prudentiam. **R.** dicendum quod sic dicitur **Ido.** in li. etymol. sollicitus dicitur quasi solers et vel solers totus. in quantum. saliquis ex quadam solertia animi velox est ad percipiendum ea que sunt agenda. hoc autem pertinet ad prudentiam cuius proprius actus est circa agenda percipere de consiliis et iudiciis. unde philosophus dicit in. vi. ethi. quod oportet operari quidem velociter consilium autem tarde. et inde est quod sollicitudo proprie ad prudentiam pertinet. et propter hoc Aug. dicit in li. d. moribus ecclesie. quod prudentie sunt erubie atque diligentissima vigilans. ne libere pente paulatim mala insatione saliam. **Ad. i.** ergo dicitur quod motus quidem pertinet ad vim appetitivam sicut ad principium movens. tamen sic preceptum et directionem rationis in quo

consistit ratio sollicitudinis. **Ad. ij.** dicitur quod philosophus dicit in 6. ethi. certitudo non est similiter querenda in omnibus. sed in vnaquaque materia secundum proprium modum. quia res materie prudentie sunt singulana contingencia circa que sunt operationes humane non potest certitudo prudentie tanta esse quod non sollicitudo tollat. **Ad. iij.** dicitur quod magnanimitas dicitur esse piger et otiosus. non quia dicitur nullus sit sollicitus. sed quia non est superflue sollicitus de multis sed confidit in his de quibus providendum est. et circa illa non superflue sollicitus. superfluitas enim timore et diffidentie facit superfluitate sollicitudinis. quia timor facit consilium nos. ut supra dictum est cum de passione timoris ageretur.

Ad decimum sic proceditur

videtur quod prudentia non se extendat ad regimen multitudinis sed solum ad regimen suspensum. dicitur enim philosophus in. v. ethi. quod virtus relativa ad bonum dicitur esse iusticia. sed prudentia differt a iusticia. ergo prudentia non refertur ad bonum dicitur esse. **Pre.** Ille videtur esse prudens qui sibi ipsi bonum querit et operatur. sed frequenter illi qui querunt bona communia negligunt sua. ergo non sunt prudentes. **Pre.** prudentia dividitur contra temperantiam et fortitudinem. sed temperantia et fortitudo videntur dici solum per comparationem ad bonum proprium. ergo etiam et prudentia. **Sed** contra est quod dicitur dicitur **Barth. xij.** Quis putas est fidelis servus et prudens quem constituit dominus super familiam suam? **R.** dicitur quod si cuius philosophus dicit in. vi. ethi. quod dicitur quod prudentia non se extendit ad bonum commune sed solum ad bonum proprium et hoc dicitur quod extrema pars quod non oportet hominem querere nisi bonum proprium. s. hoc extulmano repugnat charitati que non querit que sua sunt ut dicitur i. ad Corinth. xij. unde et apostolus de seipso dicit. i. ad Corinth. x. Non querens quod michi bene sit sed quod multis ut salus fiat. Repugnat etiam dicitur recte que hoc indicat quod bonum commune sit melius quam bonum unius. Quia ergo ad prudentiam pertinet recte consilium iudicare et precipere de his per quod pertinetur ad debitum finem. manifestum est quod prudentia non solum se habet ad bonum proprium unius hominis. sed etiam ad bonum commune multitudinis. **Ad. i.** ergo dicitur quod philosophus ibi loquitur de virtute moralis. sicut autem omnis virtus moralis relativa ad bonum commune dicitur legalis iusticia. ita prudentia relativa ad bonum commune vocatur prudentia politica. nam sic se habet politica ad iusticiam legale. sicut se habet prudentia simpliciter dicitur ad virtutem morale. **Ad. ij.** dicitur quod ille qui querit bonum commune multitudinis. et consequenter etiam querit bonum suum proprio. Primo quidem quod bonum proprium non potest esse sine bono communi vel familie vel civitatis aut regni. unde et maximus **Galens** dicit de antiquis romanis quod malebat esse pauperes in divitiis imperio. quam divites in paupere imperio. Secundo quod cum bonum sit pars domus vel civitatis. oportet quod homo providet quod sit sibi bonum. et hoc quod est prudens circa bonum multitudinis bonajeniposposito patrie accipit secundum habitudinem ad totum quia ut Aug. dicit in li. confess. turpis est omnis pars suo toti non conveniens vel non congrua. **Ad. iij.** dicitur quod eriam temperantia et fortitudo possunt referri ad bonum commune. unde de actibus earum dantur precepta legis. ut dicitur in. v. ethi. magis tamen prudentia et iusticia que pertinet ad partem rationale ad quam directe pertinent communa. sicut ad partem sensitivam pertinet singulana.

Ad undecimum sic proceditur

videtur quod prudentia que est respectu boni proprii sit eadem specie cum ea que se extendit ad bonum commune

Dicit enim philosophus in vi. ethi. quod politica et prudentia idem habitus est. esse autem non idem ipsius. **De.** Habitus dicitur in intellectu politici. quod eadem est virtus unius boni et boni principis. sed politica maxime est in principe in qua est sicut architectonica. cum ergo prudentia sit virtus boni unius. videtur quod sit idem habitus prudentia et politica. **De.** Ea quorum unum ordinatur ad aliud non diversificantur speciem aut substantiam habitus. sed bonum proprium quod pertinet ad prudentiam simpliciter dicitur. ordinatur ad bonum eodem modo pertinet ad politicam. ergo politica et prudentia non differunt specie nec sunt substantia. **Sed** contra est quod dicitur scilicet sunt politica que ordinantur ad bonum eodem modo civitatis. et iconomica que de his que pertinent ad bonum eodem modo vel familie. et monastica que est de his que pertinent ad bonum unius persone. ergo patet ratio de prudentia sunt species diversae secundum hanc diversitatem dicitur. **R.** dicitur quod licet super dicitur est. species habituum diversificantur secundum diversitatem obiecti que antecedunt per se rationem formalem ipsius. et autem formalis omnium que sunt ad fine attendit ex parte finis sic ut vellos fines diversificantur species habitus. dicitur autem finis sunt bonum proprium unius et bonum familie et bonum civitatis et regni. unde necesse est quod prudentia simpliciter dicitur que ordinatur ad bonum proprium. alia autem est iconomica que ordinatur ad bonum eodem modo vel familie. et tertia politica que ordinatur ad bonum eodem modo civitatis vel regni. **Ad.** ergo videtur quod philosophus non intendit dicere quod politica sit idem secundum substantiam habitus cum quilibet prudentia sed prudentia que ordinatur ad bonum eodem modo. que quidem prudentia dicitur secundum eodem rationem prudentia proprie. scilicet est quedam ratio recta agibilium. dicitur autem politica secundum ordinem ad bonum eodem modo. **Ad.** quod dicitur quod sicut philosophus ibidem dicitur ad bonum unum pertinet posse bene principari et bene subire. et ideo in virtute boni unius includit etiam virtus principis. scilicet virtus principis et subditi differunt specie. sicut etiam virtus unius et mulieris. ut ibidem dicitur. **Ad.** quod dicitur quod etiam diversis fines quorum unus ordinatur ad aliud diversificantur speciem habitus. sicut equestris et militaris et civilis differunt specie. licet finis unus ordinatur ad finem alterius. et similiter licet bonum unius ordinatur ad bonum multitudinis. tamen hoc non impedit quod talis diversitas faciat habitus differre specie. scilicet ex hoc sequitur quod habitus qui ordinatur ad finem unum sit principalior. et imperet alijs habitibus.

Ad duodecimum sic procedi

tur. Videtur quod prudentia non sit in subditis sed solum in principibus. **Dicit.** n. philosophus in. iij. politi. prudentia sola est propria virtus principis. alie autem virtutes sunt communes subditis et principibus. subditi autem non est virtus prudentia sed opinio vera. **De.** In. i. politi. dicitur quod seruus omnino non habet quod philosophari. sed prudentia facit bene philosophari ut dicitur in vi. ethi. ergo prudentia non competit seruis seu subditis. **De.** Prudentia est preceptiva ut super dicitur est. sed preceptiva non pertinet ad seruos vel subditos. sed solum ad principes. ergo prudentia non est in subditis sed solum in principibus. **Sed** contra est quod philosophus dicit in vi. ethi. quod prudentie politice sunt due species. una que est legum positiva que pertinet ad principes. alia que retinet eodem nomine polince que est circa singularia. bene autem singularia pagere pertinet etiam ad subditos. ergo prudentia non est solum principibus sed etiam subditis. **R.** dicitur quod prudentia in ratione est. regere autem et gubernare proprie rationis est. et ideo unusquisque in quantum participat de regimine et gubernatione intantum quod

sibi habere rationem et prudentiam. manifestum est autem quod subditi in quantum est subditus. et serui in quantum est seruus. non est regere et gubernare. sed magis regi et gubernari. et ideo prudentia non est virtus serui in quantum est seruus. nec subditi in quantum est subditus. sed quia quilibet homo in quantum est rationalis participat aliquid de regimine secundum arbitrium rationis intantum quod est prudentiam habere. unde manifestum est quod prudentia quidem in principe est ad modum artis architectonice. ut dicitur in vi. ethi. et subditis autem ad modum artis manuum operantis. **Ad.** ergo videtur quod verbum philosophi est intelligendum per se loquendo. quod prudentia non est virtus subditi in quantum est subditus. **Ad.** quod dicitur quod seruus non habet quod philosophari in quantum est seruus. sic enim est instrumentum dicitur. est tamen philosophari in quantum est seruus. sic enim est instrumentum dicitur. videtur quod prudentia homo non solum precipit alijs sed etiam sibi sibi per se. scilicet ratio dicitur scilicet imperari virtus.

Ad tertium de timore sic proceditur.

Videtur quod prudentia possit esse in peccatoribus. **Dicit** enim dicitur Lu. xvi. Filij huius seculi prudentiores filijs lucis in generatione sua sunt. sed filij huius seculi sunt peccatores. ergo in peccatoribus potest esse prudentia. **De.** Fides est nobilior virtus quam prudentia. sed fides potest esse in peccatoribus. ergo et prudentia. **De.** Prudentis hoc opus maxime dicitur bene philosophari. ut dicitur in vi. ethi. sed multi peccatores sunt boni philosophi. ergo multi peccatores habent prudentiam. **Sed** contra est quod philosophus dicit in vi. ethi. quod impossibile est bonum peccatorum esse non esse bonum. sed nullus peccator est bonus. ergo nullus peccator est prudens. **R.** dicitur quod prudentia dicitur simpliciter. Est enim quedam prudentia falsa vel per similitudinem dicitur. Cum enim prudens sit qui bene disponit ea que sunt agenda. propter aliquod bonum finem ille qui propter malum finem aliqua disponit propter gratiam illius. habet falsam prudentiam. in quantum illud quod accipit pro fine non est vere bonum sed secundum similitudinem sicut dicitur aliquid bonus latro. hoc enim modo potest secundum similitudinem dicitur prudens latro qui perveniens vias advenit ad latrocinandum. et bene est prudentia de qua apostolus dicit ad Romanos. vij. Prudentia carnis mors est que. scilicet finem ultimum perstruit in delectatione carnis. Secunda autem prudentia est que dicitur vera. quia advenit vias accommodatas ad finem vere bonum. sed est imperfecta duplici ratione. Una modo quod illud bonum quod accipitur pro fine non est eodem modo finis totius humane vite. sed aliquid specialis negotii. puta cum aliquis advenit vias accommodatas ad negociandum vel ad navigandum dicitur prudens negociator vel nauta. Alio modo quod refertur in principali actu prudentie. puta cum aliquis recte philosophatur et bene iudicat etiam de his que pertinent ad totam vitam. sed non efficaciter precipit. Tertia autem prudentia est vera et perfecta que ad bonum finem totius vite recte confilias iudicat et precipit. et hec sola dicitur prudentia simpliciter que in peccatoribus esse non potest. prima autem imperfecta est eorum bonis et malis. maxime illa que est imperfecta propter finem particularem. nam illa que est imperfecta propter defectum principalis actus etiam non est nisi in malis. **Ad.** ergo dicitur quod illud verbum communi intelligitur de prima prudentia. unde non dicitur simpliciter quod sunt prudentes. sed in generatione sua. **Ad.** quod dicitur quod fides in sui ratione non importat aliquam communitatem ad appetitum rectorum operum. sed ratio fidei consistit in sola cognitione. sed prudentia importat ordinem ad appetitum rectum. tamen quia principia prudentie sunt

fines opabilium de quibus aliq̄s habet rectam estimati-
onem per habitus virtutum moralium que faciunt appetitum
rectum. unde prudentia non pot̄ esse sine virtutib⁹ moralib⁹
vt sup̄ ostensum est. tum etiam: quia prudentia est p̄cepti-
ua rectoꝝ operū. quod non p̄tingit nisi existente appetitu
recto. unde fides licet sit nobilior q̄ prudentia p̄pter obie-
ctum. tamē prudentia finit rationē magis repugnat pec-
cato quod p̄cedit ex p̄uersitate appetitus. ¶ Ad. ij. dōm.
q̄ p̄cedere possunt quidē esse bene p̄siliatū ad salūque fi-
nem malū vel ad aliquod particulare bonū. ad finē autē
bonū totius vite non sunt bene p̄siliatū p̄fecte. quia cō-
siliū ad effectū non p̄ducit. unde nō est in eis prudentia q̄
se habet solum ad bonū. sed sicut p̄b̄s dicit in. vi. et̄bi.
est in talibus remotica. i. naturalis industria que se habet
ad bonū et ad malū. vel astitua que se habet solum ad ma-
lum quā sup̄ dixim⁹ falsā prudentiā. vel prudentiā carnis

Ad quartūdecimū sic p̄

ceditur. ¶ Videret q̄ prudentia non sit in oibus habentib⁹
gratiā. ¶ Ad prudentiā enī requirit̄ industria quedā p̄ quā
sciāt bñ p̄videre que a gēda sunt. sed multi habentes gra-
tiam earent tali industria. ergo nō oēs hñt q̄siam habēt
prudentiā. ¶ De. ¶ Prudentes dicit q̄s est bñ p̄siliatius
vt dicit̄ est. sed multi habēt gratiā qui nō sunt bñ p̄silia-
riū. sed necesse habēt regi p̄silio alieno. ergo non oēs ha-
bentes gratiā habent prudentiā. ¶ De. ¶ P̄b̄s dicit in
ij. topi cor̄ q̄ iuuenes nō p̄sistat esse prudentes. sed multi
iuuenes habent gratiā. ergo prudentia non inuenit̄ in oib⁹
gratiā habentib⁹. ¶ Sed p̄tra est q̄ nullus habet gratiā
nisi sit p̄uolus. sed nullus pot̄ esse p̄uolus nisi habeat
prudentiā. Dicit. n. ¶ Ergo. in. ij. moral. q̄ ceteri virtutes
nisi ea que appetit̄ prudēt̄ agāt virtutes esse nequa q̄ pos-
sunt. ergo oēs habētes gratiā hñt prudentiā. ¶ In. dōm.
q̄ necesse ē virtutes esse p̄ncipias. ita vt qui vnā habet oēs
habet sicut sup̄ ostensum est. quicūq̄ aut̄ habet gratiā
habet virtutē. unde necesse est q̄ habeat oēs alias vir-
tutes. et ita cū prudentia sit p̄ncipia virtutum est. necesse est
q̄ habeat prudentiā. ¶ Ad. i. ergo dicendū q̄ duplex est
industria. vna quidē que est sufficiens ad ea que sunt d̄ ne-
cessitate salutis. et talis industria datur oibus habentib⁹
gratiā. quos vinctio docet de oibus vt dicit̄. i. Job. ij. ¶ Est
aut̄ alia industria plenior per quā aliq̄s sibi et alijs potest
p̄videre. non solum de his que sunt necessaria ad salutē
sed etiam de quibuscūq̄ p̄ntētib⁹ ad bñā vitam. et ta-
lis industria non est in oibus habentib⁹ gratiā. ¶ Ad. ij.
dōm. q̄ illi qui indigent regi p̄silio alieno. saltem in hoc
sibi p̄silio p̄sistere sciunt si gratiā habēt. vt alioꝝ vt q̄rāt con-
silia. et discernant p̄silia bona a malis. ¶ Ad. ij. dōm. q̄
prudentia acq̄sita causat̄ ex exercitio actū. unde indiget
ad sui generatiōē exercitio et tpe. vt dicit̄ in. ij. et̄bi
cor̄. unde non pot̄ esse in iuuenib⁹ nec finit habitū nec finit
actum. sed prudentia gratuita causa est infusiōe diuina.
unde in puens baptizatis nondū habentib⁹ vsum ratio-
nis est prudentia finit habitū sed nō finit actū sicut et i amē-
ribus. in his autem q̄ iam habent vsum rōnis est etiā finit
actū quantum ad ea que sunt de necessitate salutis. sed per
exercitiū meret̄ augmentū quousq̄ p̄ficiatur. sicut et ceteri
virtutes. unde et p̄silia dicit̄ ad. Debe. v. q̄ p̄cedit ē so-
lidus vbius eoz qui p̄ p̄suetudine exercitios habent
sensus ad discretiōē boni et mali.

Ad quintūdecimū sic p̄

ceditur. ¶ Vides q̄ prudentia insit nobis a natura. ¶ Dicit
enī p̄b̄s in. vi. et̄bi. q̄ ea que p̄nt̄ ad prudentiā natura-
lia vident̄ esse. i. synesis gnomon et huiusmodi. nō aut̄ ea
que p̄nt̄ ad sapiētiaz speculariā. sed eoz que sūt vni-
us generis eadē est originis ratio. ergo etiā prudentia in-
est nobis a natura. ¶ De. ¶ Cratiū variatio est finit nam-
tam. sed prudentia p̄sequit̄ erates. finit illud Job. ij. ¶ In
antiq̄s est sapiētia et in multo tpe prudentia. ergo prudentia
est naturalis. ¶ De. ¶ Prudentia magis conuenit nature
bñe q̄ nature brutoz aialū. sed bruta aialia hñt quas-
dam naturales prudentias vt patet per p̄b̄s in. vi. d̄ bi-
stoz aialū. ergo prudentia est naturalis. ¶ Sed p̄tra ē
quod p̄b̄s dicit in. ij. et̄bi. q̄ virtus intellectualis pluri-
mū ex doctrina habet et generatiōē et augmentū. ideo ex-
p̄t̄imento indiget et tpe. sed prudentia est virtus intelle-
ctualis vt supra habitū est. ergo prudentia non inest nobis
a natura. sed ex doctrina et exercitio. ¶ In. dōm. q̄ sicut
ex p̄missis patet. prudentia includit cognitiōē et vniuersa-
litatē et singulariū opabilitū ad que p̄ndēt vniuersalia p̄-
cipia applicat. ¶ Quamū ergo ad vniuersalē cognitiōem
eadē ratio ē de prudentia et sciētia speculariā. q̄ vniuersa-
litatē p̄ncipia vniuersalia sunt naturalit̄ nota vt ex sup̄-
dictis patet. nisi q̄ p̄ncipia cōia prudentie sunt magis cō-
naturalia hōi. ¶ Et enī p̄b̄s dicit in. x. et̄bi. vna que ē p̄-
speculatiōē est melior q̄ que est finit bōtem. sed alia p̄-
cipia vniuersalia posteriora siue sint rōnis speculariue
siue p̄ncipia non habent̄ per naturā sed per inuēitiōē p̄-
viam exercitiū vel p̄siliatū. ¶ Quamū aut̄ ad p̄ncipia
tem cognitiōē eoz circa que opatio p̄sistit est iterū d̄-
guendū. q̄ opatio p̄sistit circa aliquid vel sicut circa finē
vel sicut circa ea que sunt ad finē. fines aut̄ recti bñe vt
te sunt determinari. et ideo pot̄ esse naturalis inclinatio re-
specu hōi sicut sup̄ dicit̄ est. q̄ quidem habēt ex nat̄-
urali dispositiōē quasdam virtutes quibus inclinant̄ ad
rectos fines. et p̄sequens habēt etiā naturalit̄ rectū iudi-
ciū de bñōi finib⁹. sed ea que sunt ad finē in rebus huma-
nis non sunt determinata sed multiplicat̄ diuersificat̄ finit
diuersitatē p̄sonarū et negotioꝝ. unde quia inclinatio na-
ture semp̄ ē ad aliqd̄ determinatū. talis cognitiō nō pot̄ bo-
mini inesse naturalit̄ licet ex naturali dispositiōē vniuersa-
litatē ad bñōi discretiōē q̄ alius sicut etiam accidit cir-
ca p̄siliatū speculariā et sciētariā. quia ergo prudentia
non est circa fines sed circa ea que sunt ad finē. vt sup̄ p̄-
bitum est. ideo prudentia non ē naturalis. ¶ Ad. i. ergo
dōm. q̄ p̄b̄s ibi loquit̄ de p̄ntētib⁹ ad prudentiā finit
q̄ ordinat̄ ad fines. unde supra p̄nt̄erat q̄ p̄ncipia sūt
ei⁹ q̄d est ei⁹ grā. i. finis. et p̄ hoc nō facit̄ in ea mētiōē d̄-
eubalia q̄ est p̄siliatua eoz q̄ sūt ad finē. ¶ Ad. ij. dōm.
q̄ prudentia magis ē in sensib⁹ nō solū p̄f naturalē dispo-
sitiōē q̄ratis mōib⁹ passionū sensibiliū. sed etiā p̄f ex-
p̄tentiā longi t̄pis. ¶ Ad. ij. dicendum q̄ etiam in bru-
tis animalibus sunt determinate vie p̄tentiendi ad huius-
modi. unde videmus q̄ omnia animalia eiusdem speciei
similiter operantur. sed hoc non potest esse in boie p̄ter-
rōnē ei⁹. q̄ cū sit cognitiō vniuersaliū ad finit singu-
laria se exercit̄.

Ad sextūdecimū sic p̄

cedit. ¶ Vides q̄ prudentia possit amitti p̄ obliuionē. ¶ Sci-
entia. n. cū sit necioꝝ ē certior q̄ prudentia q̄ ē p̄ntēntum
opabilitū. h̄ scia amitti p̄ obliuionē. q̄ multo magis prudē-
tia. ¶ De. ¶ Sicut p̄b̄s dicit in. ij. et̄bi. virtus ex eisdem

generat & corrumpit cōtrario modo facit, sed ad genera-
 nonē prudentie necessariū est experimentū qd sit ex multis
 memorijs: vt dicit in principio metaphi. ergo cum obliuio
 memorie opponatur, videtur qd prudentia per obliuionem
 possit amitti. **De prudentia non est sine cognitiōe**
 vniuersaliū, sed vniuersaliū cognitiō potest per obliuio-
 nem amitti, ergo prudentia. **Sed** p̄tra est qd p̄b̄s
 dicit in .vi. et̄bi. qd obliuio est artis et̄ prudentie. **Ad.**
 v̄m qd obliuio respicit cognitiōē t̄m, et̄ ideo per obliuio-
 nē p̄t aliquid t̄m totalit̄ p̄dere et̄ similiter sciētiā que i ra-
 tione consistit, sed prudentia non consistit in sola cogni-
 tione sed etiam in appetitu, quia vt dicitur est principalis
 actus est p̄cipere qd est applicare cognitiōē habitam ad
 appetendū et̄ opandū, et̄ ideo prudentia non dicitur
 per obliuionē sed magis corrumpit per passiōes, dicitur
 p̄b̄s i .vi. et̄bi. qd delectabile et̄ triste pervertit estimatio-
 nem prudentie, vnde **Dauid**, r̄ij, dicit, **Sp̄s** recepit te et̄
 p̄cipiscēna subuertit cor tuū. **Et** **Ero**, r̄xij, dicit, **Ne**
 cupias munera que excētat etiam prudentes, obliuio t̄m
 potest impedire prudentiā in q̄tū p̄cedit ad p̄cipiendū ex
 aliqua cognitiōe que p̄ obliuionē tolli potest. **Ad.** et̄
 go dicit, qd sciētia est in sola ratione, vnde d̄ ea est alia, ra-
 tio vt sup̄ dictum est. **Ad.** ij. v̄m qd experimentū prudē-
 tię non acquiritur ex sola memoria sed ex exercitio recte p̄ci-
 piendū. **Ad.** ij. v̄m qd prudentia principalit̄ consistit in
 cognitiōe vniuersaliū, sed i applicatiōe ad opa vt d̄
 ctum est, et̄ ideo obliuio vniuersalis cognitiōis nō cor-
 rumpit id quod est principale in prudentia, sed aliquid
 impedimentū et̄ affect vt dictū est. **Questio XLVIII**

Deinde considerandū

est de partibus prudentie. Et circa hoc querit̄
 quattuor. Primo que sunt partes prudentie.
 Secundo de partibus quasi integralib⁹ eius. Tertio de par-
 tibus subiectiuis eius. Quarto de partibus potentialibus

Ad primū sic proceditur

Videtur qd in cōuenient assignent tres partes prudentie
Aulus enī in .ij. r̄betorice ponit tres partes prudentie,
 scilicet memoriā, intelligētiā, et̄ prudentiā. **Iacobus**
 aut̄ fm̄ sententiā **Polatonis** attribuit prudentie sex, scilicet
 rationē, intellectu, circūsp̄ctionē, p̄uidētiā, doct̄itatē, et̄
 cautionē. **Aristo**, aut̄ in .vi. et̄bi, dicit ad prudentiā p̄tine-
 re eubulhiā, synchum gnomin, scilicet etiam mēnonē circa
 prudentiā de eufrochia et̄ soletia, sensu et̄ intellectu, quia
 dicit aut̄ alius p̄b̄s grecus dicit qd ad prudentiā decem
 p̄tinent, scilicet eubulhiā, soletia, p̄uidētiā, regnatiua, mili-
 tatis, politica, iconomica, dialectica, r̄betonica, p̄blica:
 ergo videtur qd vel vna assignatio sit sup̄flua v̄ alia v̄mi-
 stuta. **De**, prudentia diuidit̄ p̄tra sciētiā, sed politi-
 ca iconomica dialectica r̄betonica p̄blica sunt quedā sci-
 entie, non ergo sunt partes prudentie. **De**, partes nō
 excedunt totū, sed memoria intellectiva vel intelligētia
 ratio sensus et̄ doct̄itas non solū p̄tinent ad prudentiam
 sed etiam ad oēs habit⁹ cognoscitiuos, ergo nō debent po-
 ni partes prudentie. **De**, sicut p̄b̄s iudicare et̄
 p̄cipere sunt actus ratiois p̄ctice, ita etiam v̄t sicut su-
 pra habitū est, sicut ergo eubulhiā adiungit̄ prudentie que
 p̄tinet ad p̄siliū, et̄ synchis gnomin que p̄tinet ad iudiciū,
 ita etiam debuit poni aliqd p̄tinentē ad vsum. **De**,
 sollicitudo ad prudentiā p̄tinet sicut supra dictū est,
 ergo etiam inter partes prudentie sollicitudo poni debuit

Ad. v̄m qd triplex est pars, scilicet integralis, vt partes rea-
 rum et̄ fundamentū sunt partes domus, subiectiua sic bos
 et̄ leo sunt partes aialie, et̄ potentialis, sicut nutritiui et̄
 sensitiui sunt partes aie. Tribus ergo modis possunt assi-
 gnari partes alicui v̄tū. Vno modo ad similitudinē parti-
 um integralium, vt, illa dicant̄ esse partes virtutis alicui-
 ius que necesse est p̄currere ad perfectū actum virtutis il-
 lius, et̄ sic ex oibus enumeratis possunt accipi octo partes
 prudentie, scilicet quas enumerat **Iacobus** quibus ad-
 tendenda est septima, scilicet memoriā, quam ponit **Aulus** et̄ eu-
 frochia, siue soletia quam ponit **Aristo**, nam sensus pru-
 dentie etiam intellectus dicitur, vnde p̄b̄s dicit in .vi.
 et̄bi, horum ergo oportet habere sensum hoc autem ē in-
 tellectus, quoz octo, q̄nq̄ p̄tinent ad prudentiā fm̄ id
 quod est cognoscitiua, scilicet memoriā, ratio, intellectus, doct̄i-
 litas, et̄ soletia, ita v̄o alia p̄tinent ad eam fm̄ qd est p̄-
 ceptiua applicandō cognitiōē ad opus, scilicet p̄uidētia, circū-
 sp̄ctio et̄ cautio, quoz diuersitatis ratio patet ex hoc
 qd circa cognitiōē tria sunt p̄sideranda. Primo quidem
 ipsa cognitiō que si sit p̄teritōz est memoriā, si aut̄ p̄senti-
 um siue p̄tingentiū siue necessariōz, vocatur intellectus
 siue intelligētia. Secūdo ipsa cognitiōis acquisitiō q̄ fit
 vel per discip̄linā et̄ ad hoc p̄tinet doct̄itas, vel p̄ inuen-
 tiōem et̄ ad hoc p̄tinet eufrochia que ē bona p̄ctura
 no, v̄tū autem pars vt dicitur in .vi. et̄bi, est soletia q̄
 est vera p̄cturatio mediū, vt d̄ in .i. poste. Tertio p̄side-
 randus est v̄sus cognitiōis, fm̄, scilicet qd ex cognitiōis aliq̄s p̄-
 cedat ad alia cognoscenda vel iudiciā, et̄ hoc p̄tinet ad ra-
 tionē. Ratio aut̄ ad hoc qd recte p̄cipiat tria debet habere
 Primo quidē vt ordinet aliqd actōis ad finē, et̄ hoc
 p̄tinet ad p̄uidētiā. Secūdo vt attendat circūsp̄ctiōis ne
 gocij quod p̄tinet ad circūsp̄ctiōē. Tertio vt vitet im-
 pedimēta qd p̄tinet ad cautionē. Partes aut̄ subiectiue
 virtutis dicunt̄ sp̄s eiusdē diuersē, et̄ hoc modo p̄s prudē-
 tię fm̄ qd p̄tinet sumunt̄ sunt prudentia p̄ quā aliq̄s regit
 seipsum, et̄ prudentia p̄ quā aliq̄s regit multitudinē que
 diuersit̄ sp̄e vt dictū est. Et̄ item prudentia que ē multitu-
 dinis regitiua diuidit̄ in diuersas species multitudinis.
 Est .n. quedā multitudo adunata ad aliqd speciale nego-
 ciū, sicut exercit⁹ p̄tinet ad pugnādū cui⁹ regula ē pru-
 dentia militaris, quedā v̄o multitudo ē adunata ad totā
 vitā, sicut multitudo v̄m dom⁹ vel fanalie cui⁹ regula est
 prudentia iconomica, et̄ etiā multitudo v̄m ciuitatis vel
 regni cui⁹ quē d̄ regula directiua est in p̄cipere regnatiua
 in iudicijs autē politica simpliciter dicit̄. Si v̄o pruden-
 tia sumat̄ large fm̄ qd includit etiā sciētiā speculatiua,
 vt supra dictum est, tunc etiam partes eius ponunt̄ dia-
 lectica r̄betonica et̄ p̄blica fm̄ tres modos procedendi in
 sciētijs, quoz vnus est per demonstrationē ad sciētiā
 causandam, quod p̄tinet ad p̄blica, vt sub p̄blica in-
 telligantur omnes sciētie demonstratiue, alius modus
 est ex probabilibus ad opiniōem faciendam, quod p̄-
 tinet ad dialecticam, tertius modus est ex quibusdā con-
 iecturis ad suspitionem inducendam vel ad aliquā p̄te
 persuadendū, quod p̄tinet ad r̄betonicam. Potest ta-
 men d̄ia qd hoc tria p̄tinent ad prudentiam etiam p̄o-
 p̄rie dicit̄, que ratio natur̄ interdū quidem ex n̄ cessat̄
 r̄tje interdū ex p̄babilib⁹, interdum aut̄ ex quibusdā cō-
 iecturis ratiocinat̄. Partes aut̄ potentialis alicuius vir-
 tutis dicuntur virtutes adiuncte que ordinant̄ ad aliq̄s
 secundarios actus vel materias quasi non habentes totā
 potentiam principalis virtutis, et̄ fm̄ hoc ponuntur

partes prudentie eubulia que est circa plura, et ynesis q
 est circa iudicium eorum in quibus oportet quicqz a cõ lege re
 cedere. prudentia vero est circa principale actum qui est præci
 pere. Ad. i. ergo dicitur quod diuersæ assignationes differunt
 secundum quod diuersa genera partium ponuntur. vel secundum quod sub vna
 parte vnius assignationis includuntur in se partes alterius
 assignationis. sicut Tullius sub prudentia includit cau
 tionem et circumspectionem. sub intelligentia autem ratio
 nem totalitatem et solertiam. Ad. ij. dicitur quod iconomia et
 politica non accipiuntur hic secundum quod sunt scientie. sed secundum quod sunt
 prudentie quedam. de alijs autem tribus patet ratio ex di
 ctis. Ad. iij. dicitur quod omnia ista ponuntur partes prudentie
 non secundum suam conuenientiam. sed secundum quod se habent ad ea que pertinent
 ad prudentiam. Ad. iij. dicitur quod recte præcipere ratione vni
 semper se comitantur. quia ad præceptum rationis sequeuntur obedi
 entia inferiorum vniu quod pertinet ad usum. Ad. v. dicitur quod
 sollicitudo includitur in ratione prudentie. **Questio. XLIX**

Deinde considerandum

est de singulis prudentie partibus quasi integra
 libet. Et circa hoc querunt octo. Primo de me
 moria. Secundo de intellectu vel intelligentia. Tertio de do
 cultrate. Quarto de solertia. Quinto de ratione. Sexto de
 prudentia. Septimo de circumspectione. Octauo de cauidoe

Ad primum sic proceditur

Videtur quod memoria non sit pars prudentie. Memoria
 enim ut dicitur philosophis est in parte anime sensitua. prudentia autem
 est in ratione animalia. ut patet in. vi. et bi. ergo memoria non
 est pars prudentie. Pre. Prudentia pertinet ad acci
 pitur et perficitur. sed memoria meli nobis a natura. ergo me
 moria non est pars prudentie. Pre. Memoria est pre
 uioz prudentia autem futurorum opabiliu de quibus est sollicit
 ut dicitur in. vi. et bi. ergo memoria non est pars prudẽ
 tie. Sed contra est quod Tullius in. ij. theoretice ponit
 memoriam inter partes prudentie. Ad. iij. dicitur quod prudẽ
 tia est circa contingentia opabilia sicut dictum est. in his
 autem non potest homo dirigere per ea que sunt simpliciter
 et ex necessitate vera. sed ex his que ut plurimum accidunt.
 oportet enim principia conclusionibus esse proportionata. et ex ra
 libus ratione deducere. ut dicitur in. vi. et bi. quid autem uti plur
 ribus sit verum oportet per experimentum considerare. unde in
 ij. et bi. philosophus dicit quod virtus intellectualis habet genera
 tionem et augmentum ex experimento et tpe. experimentum autem est
 ex pluribus memorijs. ut patet in. i. metaph. unde conse
 quens est quod ad prudentiam requiruntur plures memoriam
 habere. ut conuenienter memoria ponitur pars prudentie.
 Ad. i. ergo dicitur quod sicut dictum est. prudentia applicas
 vniuersale cognitione ad particularia quorum est sensus. vni
 te multa que pertinent ad partem sensitua requirunt ad pru
 dentiam. inter que est memoria. Ad. ij. dicitur quod sic pru
 dentia aptitudinem quidem habet ex natura. sed eius con
 plementum est ex exercitio vel gratia. ita etiam ut Tullius
 dicit in sua theoretica. memoria non solum a natura perficitur
 citur. sed etiam habet plurimum artis et industrie. Et sicut quod
 tior per que homo proficit in bene memorando. quorum
 primum est ut eorum que vult memorari qualdam similitudi
 nes assumat quod memores. nec tamen omnino solertas. quia ea que
 sunt in consuetudine magis memorantur. et sic in eis animus magis
 gis et vehementius retinetur. ex quo fit quod eorum que in pueri
 tia videmus magis memorari. Ideo autem necessaria
 est diuersi similitudinum vel imaginum adiuuentio. quia in

tenentes simplices et spirituales facilius ex anima elabuntur
 nisi quibusdam similitudinibus corporalibus quasi alligentur. quod
 humana cognitio potentior est circa sensibilia. unde et me
 moratua ponitur in parte sensitua. Secundo oportet ut bo
 mo ea que memorat vult tenere sua soliditate ordina
 te disponat. ut ex vno memorato facile ad aliud procedat.
 unde philosophus dicit in li. de memoria. Alio locis videtur remi
 nisi aliqui. causa autem est quia velociter ab alio in aliud ve
 niunt. Tertio oportet ut homo sollicitudinem apponat. et af
 fectum adhibeat ad ea que vult memorari. quia quanto ali
 quid magis fuerit impressum animo. tanto minus elabi
 tur. unde et Tullius dicit in sua theoretica quod sollicitudo con
 feruat integritas simulacrorum figurarum. Quarto oportet quod
 ea frequenter meditemur que volumus memorari. vni philosophus
 dicit in li. de memoria. quod meditaciones memoriam saluant.
 quia ut in eodem li. dicitur sollicitudo est quasi natura. unde
 que multoties intelligitur cito remissis quasi natura
 li quodam ordine ab vno ad aliud procedentes. Ad. iij.
 dicitur quod ex preteritis oportet nos quasi argumentum sumere
 de futuris. et ideo memoria preteritorum necessaria est ad be
 ne consulendum de futuris.

Ad secundum sic proceditur

Videtur quod intellectus non sit pars prudentie. Eorum enim quod
 ex opposito videtur vniu non est pars alterius. sed intel
 lectus ponitur virtus intellectualis adiuua prudentie. ut
 patet in. vi. et bi. ergo intellectus non debet poni pars pru
 dentie. Pre. Intellectus ponitur inter dona spiritus sancti.
 et correspondet iudici. ut supradictum est. sed prudentia est alia
 virtus a iudicio ut per supra dicta patet. ergo intellectus non per
 tinet ad prudentiam. Pre. Prudentia est singularium opar
 bilium ut dicitur in. vi. et bi. sed intellectus est vniuersalium co
 gnoscituum et immaterialium. ut patet in. ij. de anima. ergo intel
 lectus non est pars prudentie. Sed contra est quod Tullius
 ponit intelligentiam partem prudentie. et Macrobius intelle
 ctum. quod in idem dicitur. Ad. iij. dicitur quod intellectus non sumi
 tur hic per potentiam intellectualem. sed per importat quandam
 rectam estimationem aliquid extremi principij quod accipit ut
 per se notum sicut et prima demonstracionis principia intellige
 re dicuntur. His autem reductio rationis ab aliquibus procedit quod
 accipiuntur ut prima. vni oportet quod omnes processiones rationis ab ali
 quo intellectu procedat. quod ergo prudentia est recta ratio ager
 bilium. ideo necesse est quod totus processus prudentie ab intellectu
 verius. et propter hoc intellectus ponitur pars prudentie. Ad
 i. ergo dicitur quod ratio prudentie terminatur sicut ad conclusio
 nem quandam ad particulare opabile ad quod applicat vniuersa
 sale cognitione. ut ex dictis patet conclusio autem singularis
 syllogizatur ex vniuersali et singulari propositione. vni oportet
 quod ratio prudentie ex duplici intellectu procedat. quorum vni
 est quod est cognoscituum vniuersalium quod pertinet ad intellectu
 quod ponitur virtus intellectualis. quod naturaliter vobis cognita sunt
 non solum vniuersalia principia speculatiua sed etiam practi
 ca. sicut nulli esse malefacientium ut ex dictis patet. Alii autem
 intellectus est qui ut dicitur in. vi. et bi. est cognoscituum ex
 tremi. id est. aliquid primum singularis seu principij contingẽ
 tis opabilis propositionis. minoris quam oportet esse in
 gularem in syllogismo prudentie ut dictum est hoc autem
 principium singulare est aliquis singularis finis ut dicitur
 ibidem. unde intellectus qui ponitur pars prudentie
 est quedam recta estimatio de aliquo particulari fine. Ad. ij.
 dicitur quod intellectus qui ponitur contra spiritus sancti
 est quedam acuta perceptio dinorum ut ex supradictis patet. alij

autem ponitur intellectus pars prudentie ut dictum est. Ad. ij. vdm q ipsa recta estimatio de fine pnculari et intellectus dicitur inquantu estimatur pncipij. et sensus inquantu est particularis. et hoc est qd pbis dicit i. vi. etbi. boz. l. singulariu oportet habere sensum hoc aut e intelle ctus. non aut hoc est intelligendu de sensu pnculari q co gnoscim? pprie sensibilia. sed de sensu interiori quo d par ticulari iudicamus.

Ad tertium sic procedit.

Uidetur q docturas non debeat poni pars prudentie. Illud enim quod requirit ad oem dicitur intellectuale no de bet appropriari alicui earu. sed docturas necessaria est ad qualibet dicitur intellectuale. ergo non dz ponit pars pru dentie. Pre. Ca q ad virtutes hianas pnter sunt i noy dia. quia fm ea q in nobis sunt laudam vel vitupam. sed non est in prate nostra ut doctores simus sed hoc ex natura li dispositione quibusda puenit. ergo no est pars prudentie. Pre. Docturas ad discipulu pertinet. sed prudentia cu sit pceptiva videt magis ad mgros pntere q etiaz pceptores dicunt. ergo docturas non e pars prudentie.

Sed ptra est q Macrobius fm sententia Platonis ponit docturas inter partes prudentie. Rn. vdm q si) cur dicitur est prudentia pstitit circa pncularia opabilia in quibus cu sint quasi infinite diuersitates non pnt ab vno boie sufficienti oia pvideri. nec p modicu tps sed p tps diuturnitate. vñ in his que ad prudentia pnter marie in diger homo ab alio etudiri. et pncipue ex senib? qui sanum intellectu adepti sunt circa fines opabiliu. vñ pbis dicit in. vi. etbi. pporter attendere expertoz et senioz et prudē tium in demonstrabilib? enuncianob? et opinionib? no mi nus q demonstranob?. ppter experientia eni videt pncipia vnde et Proverb. ij. dicit. Ne in iuratis prudentie me. et Eccl. vi. dz. In multitudine presbyteroz ad est. senioz prudentiu sta et sapientie illorum ex corde ptingere. hoc ar pertinet ad docturas ut aliqs sit bn discipline suscepiu? et ideo puenient docturas ponit pars prudentie. Ad. i. ergo dicendu q est docturas vñ his sit ad qualibet dicitur intellectuale. pncipue tñ ad prudentia pnter ratioe iam dicta. Ad. ij. vdm q docturas sicut et alia q ad prudentia pnter fm aptitudine quide e a natura sed ad eius pnti matione plurimu valz bñanū studiu. dum. s. bñ sollicitate frequenz et reuenter applicat animu suu documēto ma ioz non negligēs ea ppter ignorantia. nec pntens ppter supbiā. Ad. ij. vdm q per prudentia aliqs pncipū no solu aliqs sed ena sibi ipsi ut dictu est. vnde ena in subditis locu habet ut sup dictu est. ad quoz prudentia pnter do cturas qbus ena ipsos maiores oporteat doctores qbus ad aliq esse. quia nullus in his que subsunt prudentie sibi q) tum ad oia sufficit ut dictum est.

Ad quartum sic procedit

Uidet q solertia non sit pars prudentie. Solertia. n. se habet ad facile inuenienda media i demonstrationib? ut pa ter in. i. posteroz. sed ratio prudentie non e demonstratiua cu sit ptingentiū. ergo ad prudentia no pertinet solertia. Pre. Ad prudentia pnter bñ pñliari. vñ dicit i. vi. etbi. coz. sed in bñ pñliado non habet locu solertia que est eu stochia quedā. ad est bona pñcuratio que est sine ratio ne et veloz oportet autē oia pñliari tarde. vñ dicit i. vi. etbi. ergo solertia no debet poni pars prudentie. Pre. Soler tia ut dictu est. est quedā bona pñcuratio. sed pñcuratio

sione uti est pñti rthetozis. ergo solertia magis pntet ad rthetozia q ad prudentia. Sed ptra est quod fido. dicit in li. etymologia. Sollicitus dicitur quasi solers et citus. sed sollicitudo ad prudentia pertinet sicut sup dictu est. ergo et solertia. Rn. vdm q prudentia est recta estimatio habere de opandis. recta aut estimatio sine opi nio acquirit in opandis sicut i speculatiuis dupliat. vno quide modo p se inueniedo. alio modo ab alio addiscedo sicut aut docturas ad hoc pertinet ut homo bene se habe at in acqrendo recta opinione ab alio. ita solertia ad hoc pertinet ut bo bene se habeat in acqrendo recta estimatio ne per seipsum. ita tamē ut solertia accipiat eu stochia cuius pars est. nam eu stochia est bene pñcuratio de q busda. solertia aut est facilis. et pmpria pñcuratio circa inuentione medij ut dicit in. i. posteroz. tamē ille pbis q ponit solertia parte prudentie accipit eam cōiter p oi eu stochia. vñ dicit. Solertia e habitus qui puenit ex repen tino inuenies quod congruit. Ad. i. ergo vdm q soler tia non solu se habet circa inuentione medij in dēmonstra tione sed etiam in opandis. pura cū aliquis videt aliquos alicui amicos factos pñcuratio putat eos fuisse iniuri eos etuldem. ut ibidem pbis dicit et hoc modo solertia p tiner ad prudentia. Ad. ij. vdm q pbis vñ ratioem inducit in. vi. etbi. ad ostendendu q ebullia que e bñ pñ liariua non est eu stochia. cuius laus est in veloci pñside ratione eius quod oportet. potest autē aliqs eē bene pñ liariua. et si diutius pñlietur vel tardius nec tamē ppter hoc excluditur qn bona pñcuratio ad bñ pñliandū vale at. et qnq necessaria sit. qñ. s. ex improuiso occurreret aliq quod ad agendū et ideo solertia puenient pars prudentie ponitur. Ad. ij. vdm q rthetozia ena rthetozia et circa opabilia. vñ nihil pñbet idem ad rthetozia et prudentia pntere. et tamen pñcuratio hic non sumit solu fm q pnter ad pñcuras quib? vñ rthetozes sed fm q in q bus curaz cōjete dicitur homo veritatem.

Ad quintum sic procedit

Uidet q ratio non debeat poni pars prudentie. Sub iectum. n. accidentis non est pars eius. sed prudentia est in ratione sicut in subiecto. ut dicitur in. vi. etbi. ergo ratio non debet poni pars prudentie. Pre. Illud quod est multis comune non debet alicuius eozū poni pars. vñ si ponatur debet poni pars eius cui potissime puenit. ra tio autem necessaria est in oibus virtutib? intellectualib? et pncipue in sapientia et scientia que vñ rthetozis demō stratiua. ergo ratio non debet poni pars prudentie. Pre te. Ratio non differt per essentia potentie ad intellectu ut prius habitum est. si igitur intellectus ponitur pars pru dentie. superfluu fuit addere rationem. Sed contra e q Macrobius fm sententia Platonis rationem numerat inter partes prudentie. Rn. vdm q opus prudentie est esse bene pñliariū. ut dicitur in. vi. etbi. consiliuz autem est inquisitio quedam ex quibusdam ad alia proce dena. hoc autem est opus rationis. vnde ad prudentiam necessarium est q homo sit bene ratiocinarius. et quia ea que eriguntur ad perfectionem prudentie dicuntur quia si integrales partes prudentie. inde est q ratio inter partes prudentie connumerari debet. Ad. i. ergo dicent dum q ratio non sumitur hic pro ipsa potentia rationis sed pro eius bono vsu. Ad. ij. dicendum q certitudo rationis est ex intellectu. sed necessitas rationis est ex rthetozis intellectu. illa enim in quibus vis intellectua

plenarie viget, ratione non indigent sed suo simplici in-
 tuitu veritatem comprehendunt, sicut deus et angeli, pri-
 cularia autem operabilia in quibus prudentia dirigit res
 cedunt proprie a cognitione intelligibili: et tanto magis ob-
 sunt minus certa seu determinata, ea enim que sunt artis licet
 sint singularia, tamen sunt magis determinata et certa, unde
 pluribus eorum non est solutio propter certitudinem ut dicitur in
 et ibi, et ideo quibus in quibusdam aliis sunt intellectibus
 sit certior ratio quam prudentia, tamen ad prudentiam maxime re-
 quiritur quod sit bene ratiocinatum, ut possit bene applicare
 universalia principia ad particularia que sunt varia et incer-
 ta. Ad. ij. dicitur quod est intellectus et ratio non sunt dicitur
 te potenter, tamen denotantur ex diversis actibus, intellectus
 enim nomine sumitur ab inima penetrante veritatem, nomine au-
 tem rationis ab inquisitione et discussionibus, et ideo utriusque ponitur
 pars prudentie ut ex dictis patet.

Ad sextum sic proceditur.

videtur quod prudentia non debet poni pars prudentie.
 Nihil enim est pars simplicius, sed prudentia videtur idem esse
 quod prudentia, quia ut fido, dicitur in li. iij. in fine, prudentia
 dicitur quasi portus prudentie, et ex hoc nomine, prudentie sumi-
 tur ut Boetius dicit in li. 2. de sol. ergo prudentia non est pars
 prudentie. **Ad. iij.** Prudentia est solus practica, sed prudentia
 potest etiam esse speculativa, quia visio ex qua sumitur no-
 men, prudentie magis pertinet ad speculativam quam ad operati-
 vam, ergo prudentia non est pars prudentie. **Ad. iij.** Prudentia
 principalis actus prudentie est sapientia, secundum autem iudicare
 et solitari, sed nihil horum videtur simpliciter proprie per nomen
 prudentie, ergo prudentia non est pars prudentie. **Ad. iij.** Prudentia
 est auctoritas Tullii et Jacobus qui ponit prudentiam
 partem prudentie, ut ex supra dictis patet. **Ad. iij.** dicitur
 quod sicut supra dicitur est, prudentia proprie est circa ea que sunt
 ad finem, et hoc ad eius officium proprie pertinet ut ad finem debi-
 tum ordinem et quibus aliqua necessaria sunt propter fines que
 subjunguntur diuine prudentie, bene tamen prudentie non
 habet quantum nisi contingit operabilia que per boetium possunt
 fieri propter finem, presentia autem in necessitate quandam trans-
 eunt, quia impossibile est non esse quod factum est, similiter etiam
 presentia inquantum bene in necessitate quandam bene, necesse est
 enim forem sedere dum sedet, unde sequens est quod contingit
 futura sunt quod sunt per boetium in fine bene vite ordi-
 nabilia presentia ad prudentiam, utriusque autem horum impossi-
 tur in nomine prudentie, importat enim, prudentia respectu que-
 dam alicuius distantis ad ea que in presentia occurrunt et ordi-
 nanda sunt, unde prudentia est pars prudentie. **Ad. iij.** Ier-
 go dicitur quod quicunque multa requirit ad unum, necesse est unum
 eorum esse principale ad quod omnia alia ordinantur, unum in quolibet
 toto necesse est esse unum formale partem et presentem a quo
 totum unitate habet, et sic hoc prudentia est principalior
 inter omnes partes prudentie, quia omnia alia que requiruntur ad
 prudentiam ad hoc necessaria sunt ut aliquid recte ordinetur
 ad finem, et ideo nomine ipsius prudentie sumitur, prudentia
 sicut principalior sua parte. **Ad. iij.** dicitur quod speculatio
 est circa universalia et circa necessaria que sunt se non sunt
 procul cum sint ubique et semper, et si sunt procul quo ad
 nos, inquantum ab eorum cognitione desunt, unde prudentia
 non proprie dicitur in speculativa, sed solum in practica.
Ad. iij. dicitur quod in recta ordinatione ad finem que includitur
 in ratione providentie importatur rectitudo consilii et in
 dicitur propter sine quibus recta ordinatione ad finem esse
 non potest.

Ad septimum sic proceditur

videtur quod circumspectio non possit esse pars prudentie. **Ad. iij.**
 spectio enim videtur esse consideratio quodammodo eorum que circumstant, hu-
 iusmodi autem sunt infinita que non possunt comprehendi ratione in qua
 est prudentia, ergo circumspectio non debet poni pars prudentie.
Ad. iij. Prudentia magis videtur pertinere ad ver-
 tutes morales quam ad prudentiam, sed circumspectio nihil ali-
 ud esse videtur quam respectus auxiliannarum, ergo circumspectio
 magis videtur ad morales pertinere virtutes quam ad prudentiam.
Ad. iij. Qui potest videre que per se sunt multo magis
 potest videre que circumstant, sed prudentia homo est potest
 prospicere que per se sunt, ergo ipse sufficit ad considerandum
 ea que circumstant, non ergo oportet propter prudentiam ponere
 circumspectionem partem prudentie. **Ad. iij.** Prudentia est aucto-
 ritas Jacobus ut videtur est supra. **Ad. iij.** dicitur quod ad prudentiam
 sicut dicitur est, proprie pertinet recte ordinare aliquid in fi-
 nem, quod quidem recte non sit nisi et finis bonus sit et id
 quod ordinatur in finem sit etiam bonum et conveniens finis, quia
 prudentia sicut dicitur est, est circa singularia operabilia in quibus
 sunt multa contingunt, contingit aliquid finem se considerari esse bo-
 num et conveniens finem quod tamen ex aliquibus contingit red-
 datur vel malum vel non opportunum ad finem, sicut ostendit
 ligna amoris alicui finem se considerari videtur esse conveniens ad
 aliquid eius animam ad amorem, sed si contingit in alio illo
 supbia vel suspicio adulandi non erit hoc conveniens ad fi-
 nem, et ideo necessaria est circumspectio ad prudentiam, ut si hoc
 id quod ordinatur in finem competat etiam cum his que circumstant,
Ad. iij. ergo dicitur quod licet ea que sunt circumstantia sint in fi-
 nita, tamen ea que circumstant in actu non sunt infinita, sed pau-
 ca quedam sunt que immutatur iudicii rationis in agendis. **Ad. iij.**
 dicitur quod circumspectio pertinet ad prudentiam quidem sicut ad
 determinandum eas, ad virtutes autem morales in quantum per
 circumstantiam determinantur proprie. **Ad. iij.** dicitur quod si
 cur ad prudentiam pertinet prospicere id quod est per se conveniens
 finem, ita ad circumspectionem pertinet considerare an sit conveniens
 finem finem ea que circumstant, utriusque autem horum habet speciale dis-
 tinguatur, et ideo utriusque eorum seorsum ponitur pars prudentie.

Ad octavum sic proceditur

videtur quod cautio non debeat poni pars prudentie. **In his**
 enim in quibus malum non potest esse, non est necessaria cautio,
 sed virtus ne no male videtur, ut dicitur Aug. in li. 2. de libe. ar-
 bi, ergo cautio non pertinet ad prudentiam que est directiva
 virtus. **Ad. iij.** Prudentia est providere bona et cavere ma-
 la, sicut eiusdem artis est facere sanitatem et curare egritudinem
 sed providere bona pertinet ad prudentiam, ergo etiam cavere ma-
 la, non ergo cautio debet poni pars prudentie a prudentia.
Ad. iij. Prudentia nullus prudens conatur ad impossibile,
 sed nullus potest si cavere omnia mala que possunt contingere,
 ergo cautio non pertinet ad prudentiam. **Ad. iij.** Prudentia est
 quod apostolus dicit ad Ephe. v. Videte quomodo caute am-
 buletis. **Ad. iij.** dicitur quod ea que sunt prudentia sunt con-
 tingentia operabilia in quibus sicut verum potest admitti
 sciri falso, ita et malum bono propter multiformitatem hu-
 iusmodi operabilium, in quibus bona plerumque impedi-
 untur a malis, et mala habent speciem boni, et ideo neces-
 saria est cautio ad prudentiam ut sic accipiantur bona que
 vitentur mala. **Ad. iij.** ergo dicitur quod cautio non est
 necessaria in moralibus actibus ut aliquis sibi caveat ab
 actibus virtutum, sed ut sibi caveat ab his que actus
 virtutum impediunt. **Ad. iij.** dicitur quod opposita

in mala cauere eiusdem rationis est et proficere bona. sed vitare aliqua impedimenta extrinseca hoc pertinet ad aliam rationem. et ideo cautio distinguitur a prudentia. Quis utrumque pertinet ad unam virtutem prudentie. Ad. iiij. dicitur quod malorum que homini vitanda occurrunt. quedam sunt que ut in plurimum accidere solent et talia comprehendendi ratio possunt. et pro ea ordinat cautio ut totaliter vitentur vel ut minus nocent. quedam vero sunt que ut in paucioribus et casualiter accidunt. et hec cum sunt infinita ratione comprehendendi non possunt. nec homo sufficit ea precavere quibus per officium prudentie homo pro omni fortuna insulsum disponere possit ut minus ledatur. **Questio L**

Deinde considerandum

est de partibus subiectivis prudentie. Et quia de prudentia per quam aliquis regit seipsum ita dicitur est. Restat nunc dicendum de speciebus prudentie a quibus multitudo gubernatur. Luca quas querunt quatuor. Primo vni legis positiva debeat poni species prudentie. Secundo vni politica. Tertio vni economica. Quarto vni militaria.

Ad primum sic proceditur

Uideretur quod regnativa non debeat poni species prudentie. Regnativa enim ordinat ad iusticiam observandam. dicitur enim in vi. ethi. quod princeps est custos iusticie. ergo regnativa magis pertinet ad iusticiam quam ad prudentiam. **Pre.** Secundum philosophum in iiij. politiciorum regnum est una lex spiritus politicarum. sed nulla species prudentie sumit finem alias quibus politicas que sunt aristocratica. cymocratica. tyranica. oligarchica. democratica. ergo nec finem regnum debet sumere regnativa. **Pre.** Leges ponere non solum pertinet ad reges sed etiam ad quosdam alios principes et etiam ad populum. ut patet per Aristoteli in li. etymologia. sed philosophus in vi. ethi. ponit legis politivam partem prudentie inconvientem. ergo loco eius ponit regnativa. **Sed** contra est quod philosophus dicit in iiij. politiciorum quod prudentia est propria divi principis. ergo specialis prudentia debet esse regnativa. **Responsum.** dicitur quod licet ex supra dictis patet ad prudentiam pertinere regere et papam. et ideo ubi invenitur specialis ratio regiminis et precepti in divinis actibus ubi etiam invenitur specialis ratio prudentie. Manifestum est autem quod in eo qui non solum seipsum habet regere sed etiam civitatem precepta civitatis vel regni invenit specialis et perfecta ratio regiminis. tanto enim regimine perfectius est quod universalius est ad plura se extendens ad utilitatem finem attingens. et ideo regi ad quem pertinet regere civitatem vel regnum prudentia competit. **Spe** ciale et perfectissimum sui ratione. et pro hoc regnativa ponitur species prudentie. **Ad. i.** ergo dicitur quod omnia que sunt virtutum moralium pertinent ad prudentiam sicut ad dirigentem. unde et ratio recte prudentie ponitur in diffinitione virtutis moralis. ut supra dictum est. et ideo etiam executio iusticie proprie regi ad quem prudentia et iusticia sunt illud dicitur. **Pre.** Regnabit rex et sapiens erit et faciet iudicium et iusticiam in terra. quia in dirigere magis pertinet ad regem. excipit autem ad subditos. ideo regnativa magis ponitur species prudentie quam est virtus. quam iusticie que est executiva. **Ad. ij.** dicitur quod regnum inter alias politicas est optimum regimine. ut dicitur in viij. ethi. et ideo species prudentie magis debet vitari a regno. ita tamen quod sub regnativa comprehendantur omnia alia regimina recta. non autem perversa que virtuti opponuntur. vni non

pertinent ad prudentiam. **Ad. iiij.** dicitur quod philosophus tenet a regnativa a principali actu regis qui est leges ponere. quod enim si poverat alius non poverit eis nisi finem principat alius quid de regimine regis.

Ad secundum sic procedit

Uidet quod politica inconvientem ponat pars prudentie. Regnativa enim est pars politice prudentie. ut dictum est. sed pars non debet dividi contra rationem. ergo politica non debet poni alia species prudentie. **Pre.** Species habitus distincti sunt secundum diversa obiecta. sed eadem sunt que operantur generaliter per se subditum ex quo. ergo politica secundum quod pertinet ad subditos non debet poni species prudentie distincta a regnativa. **Pre.** Unusquisque subditus est singularis personae. sed quilibet singularis persona seipsum sufficienter dirigere potest per prudentiam contra dicitur. ergo non oportet poni aliam speciem prudentie que dicatur politica. **Sed** est quod philosophus dicit in vi. ethi. Cuius autem circa civitatem hec quidem architectonica prudentia legis positiva. hec autem eadem nomen habet politica circa singularia existens. **Responsum.** dicitur quod servus per imperium movetur a domino. et subditus a principe. aliter tamen quam irrationabilia et inanimata moveantur a suis motoribus. nam inanimata et irrationabilia agunt solus ab alio non aut ipsa agunt seipsa. quia non habent dominum sui actus per liberum arbitrium. et ideo rectitudo regiminis ipsorum non est in ipsis. sed solum in motoribus. sed hoc servus. vel quicumque subditus ita agunt ab aliis per preceptum quod tamen agunt seipsos per liberum arbitrium et ideo requiritur in eis quedam rectitudo regiminis per quam seipsos dirigant in obediendo principibus et ad hoc pertinet species prudentie que politica vocatur. **Ad. i.** ergo dicitur quod sicut dicitur est. regnativa est perfectissima species prudentie. et ideo prudentia subditorum que refertur ad prudentiam regnativam tenet sibi nomen eodem ut prudentia dicitur sicut in logicis probabile quod non significat essentiam tenet sibi commune nomen proprium. **Ad. ij.** dicitur quod diversa ratio obiecti dicitur. sicut sibi habitus secundum speciem. ut ex supra dictis patet. eadem autem agenda considerant quidem a rege et a universali ratione quam philosophus dicit a subdito qui obedit. vni enim regum diversis officiis multi obediunt. et ideo regnativa comparatur ad hanc politicam quod loquimur sicut ars architectonica ad ea que manu operantur. **Ad. iii.** dicitur quod per prudentiam contra dicitur regit de seipsum in ordine ad proprium bonum. politica autem de qua loquimur in ordine ad bonum eodem.

Ad tertium sic procedit.

Uidet quod economica non debeat poni species prudentie. quia ut philosophus dicit in vi. ethi. prudentia ordinat ad bene vivere totum. sed economica ordinat ad aliquem particularem finem. sicut ad divitias. ut dicitur in i. ethi. ergo economica non est species prudentie. **Pre.** Sicut supra habitum est. prudentia non est nisi bonorum. sed economica potest esse etiam malorum. multi enim peccatores pavidus sunt in gubernatione familie. ergo economica non debet poni species prudentie. **Pre.** Sicut in regno invenitur principatus et subditus. ita etiam in domo. si ergo iconomica est species prudentie sicut et politica. debet etiam pariter prudentia poni sicut et regnativa. non autem ponitur. ergo nec economica debet poni species prudentie. **Sed** est quod philosophus dicit in vi. ethi. quod illam. sicut prudentiam quam se habet ad regimine multitudinis. hec quidem economica. hec autem legis positiva. hec autem politica. **Responsum.** dicitur quod ratio obiecti diversificat secundum universalem et particularem vel secundum totum et partem diversificat atque virtutes. secundum quam diversificat

Vna est principalis respectu alterius. **¶** Tamen est an
 qd domus medio modo se habet inter vna singularem p
 sona z ciuitate vel regnum. nam sicut vna singularis plo
 na est ps domus. ita vna domus est ps ciuitatis vel regni
 z ideo sicut prudencia comūter dicta q est regnatiua vni
 us distinguit a politica prudentia. ita oportet q economica
 distinguit ab vtroq. **¶** Ad. i. ergo vdm q diuicie comp
 ant ad economica non sicut finis vltimus. sed sicut instru
 menta quedā. vt dicit in. i. politic. finis aut vltimus ico
 nomice est totū bñ viuere fm domesticā conuersationem.
¶ Pbs aut in. i. etbi. ponit exemplificādo diuicias finem
 iconomice fm studū plurimoz. **¶** Ad. ij. vdm q ad ali
 qua pcularia que sūt in domo disponēda possunt aliqui
 ptores pvide se habere. sed non ad ipm totū bene viuere
 domesticē conuersationis. ad qd pcepue requirit vita vie
 riuosa. **¶** Ad. ij. vdm q pater in domo bz quādā simi
 litudine regiminis pnapat. vt dicit in. viij. etbi. non nī
 habet pfectā pātem regiminis sicut rex. z ideo non ponit
 sepatim paterna spēs prudentie sicut z regnatiua.

¶ Ad quartuz sic pceditur

Vides q militaris nō debeat poni spēs prudentie. **¶** Pru
 dentia enī cōtra arte diuidit vt dicit in. vi. etbi. sed mili
 tatis videt esse quedā ars in rebo bellicis. sicut p3 p pbs
 in. ij. etbi. ergo militaris non debeat poni spēs prudentie
¶ Pre. Sicut militare negotiū continet sub politico. ita
 enī z pla alia negocia. sicut mercatorū amficiō z alioz um
 bndi. sed fm alia negocia que sūt in ciuitate non accipi
 un f alique spēs prudentie. ergo enī neqz fm militare ne
 gociū. **¶** Pre. In rebo bellicis plurimū valet militū for
 titudo. ergo militaris magis pner ad fortitudinez qz ad
 prudentiā. **¶** Sed pta est qd dicit **¶** Douer. xxiij. Luni
 dispositione inu bellū. z est salua vbi sūt multa pilia.
 sed piliari pner ad prudentiā. ergo in rebo bellicis ma
 xime necessaria est aliqua spēs prudentie q militaris dicit
 tur. **¶** Rñ. vdm q ea que fm arte z ratione agunt pfor
 mia esse oportet bis q fm natura que a rōne diuina sūt in
 futura. natura aut ad duo intendit. primo quidez ad regē
 dū vnamquāqz rem in seipā. scdo xō ad resistendū extrin
 secas impugnantibz z corrupciōibz. z ppter hoc non dedit
 solū aialibz vim cōcupiscibile p quam moueant ad ea
 que sūt saluti eoz accommoda. sed etiam vim irascibile p
 quā aial resistit impugnantibz. vñ z in bis que sūt fm
 rationē non solū oportet esse prudentiā politicā p quaz
 disponantur cōuenienter ad ea que pner ad bonū com
 mune. sed enī militatē p quam hostiū insultus repellant
¶ Ad. i. ergo vdm q militaris pōt esse ars fm q habet
 quasidā regulas vtendi quibuscūqz exterioribz rebo. puta ar
 mis z equis. sed fm q ordinat ad bonūz cōmune habet
 magis rationem prudentie. **¶** Ad. ij. vdm q omnia ne
 gocia que sūt in ciuitate ordinant ad aliquas pculari
 res vtilitates. sed militare negociū ordinat ad tutionē
 totius boni cōmuniō. **¶** Ad. ij. vdm q executio militie p
 rinet ad fortitudinem. sed directio ad prudentiā. z pcpue
 fm q est in duce exercitus. **¶** Questio. L

¶ Ende considerādū

¶ Vides q virtutibus actum etis prudentie q sūt
 quasi partes potentiales ipsius. Et circa hoc
 qruni quattuor. primo vñ eubulia sit virt. scdo vñ sit
 spālis virt? a prudētia distincta. tertio vñ synelisis sit spā
 lis virtus. quarto vñ vñ gnomin sit specialis virtus.

¶ Ad primum sic procedit

Vides q eubulia nō sit virtus. **¶** Quia fm Augu. in li. de
 li. arbi. virtutibz null? male vñf. s; eubulia que est bene
 piliatiua aliq male vñf. vel qz assura cōsilia excogitant
 ad fines malos psequendos. aut enī ad bonos fines pse
 quendos aliqua pā ordinant. pura q furat vt elemosy
 nā det. ergo eubulia nō est virtus. **¶** Pre. Virtus p. etro
 quedā est. vt dicit in. vij. pbsi. sed eubulia circa piliā cō
 sistit qd importat dubitationē z inquisitionē que impie
 etis sūt. ergo eubulia nō est virtus. **¶** Pre. virtutes
 sūt cōtere ad viciē vt supra habiū est. sed eubulia nō ē
 pnera alijs virtutibz. multi enī ptores sūt bene cōsilia
 tui. z multi inli sūt in cōsilio tardi. ergo eubulia nō est
 virtus. **¶** Sed pta est q eubulia est recitudo cōsiliū. vt
 pbsi dicit in. vi. etbi. sed recta rō pfiat rōnem virtutis.
 ergo eubulia est virt. **¶** Rñ. vdm q sicut supra dicit ē
 de rōne virtutis humane ē quod facit actū boīs bonum.
 inter ceteros aut a cūis boīs. ppiū est ei cōsiliari. qz hoc
 importat quādā rationis inquisitionē circa agenda in q
 bus p sūt vita humana. nā vita speculatiua est supra bo
 minē. vt dicit in. x. etbi. Eubulia aut importat bonitatez
 piliū. vñ enī ab eu qd est bonū z toly. quod est piliūz
 quasi bona piliatio vel potius bñ consiliatiua. vñ manie
 frū est q eubulia ē virtus humana. **¶** Ad. i. ergo vdm q
 nō est bonū consiliū siue aliquis malū finē in piliando
 pstituar. siue enī ad bonū finē malas vias adinueniat. sic
 enī in speculatiuis non est bona ratiōnatio. siue aliquis
 falsū pcludat. siue enī concludat vey ex falsis dictis.
 qz non vñf puenienti medio. z ideo vtrūqz p dicitur est
 ptra rationē eubulie. vt pbsi dicit in. vi. etbi. **¶** Ad. ij.
 vdm q z si virtus sit essentialiter pfectio quedā. nō tamē
 oportet q oē illud quod est materia virtutis importet p
 sectionē. oportet enī circa opa humana pfi p virtutes z
 non solū circa actus rōnis inter quos ē consiliū. sed etiam
 circa passiones appetitus sensitui q ad huc sūt multo i
 pfectiores. vel pōt dici q virtus humana est pfectio fm
 modū boīs qui non pōt p certitudinē cōprehendere verit
 atē rerum simplicū intuitu simplicū. z pcpue in agibili
 bus que sūt contingētia. **¶** Ad. ij. vdm q in nullo pō
 re in qstrum binōi inuenitur eubulia. oē enī pccū est ptra
 bonā consiliatiōne. requirit enī ad bñ consiliandū non sō
 lum adinueniō vel excogitatio eoz que sūt opportuna
 ad finē. sed enī alie circūstantie. s. tempus pgeū. vt nec
 nimis tardus nec nimis velox sit in consilijs. z modus cō
 siliandi. vt. s. sit firmus in suo consilio. z alie bndi rebire
 circūstantie que ptores peccando non obseruant. quili
 ber aut virtuosus est bene consiliatiuus in bis que ordinā
 tur ad finem virtutis. licet forte in aliquibz pncularibus
 negotijs non sit bene consiliatiuus. puta in mercatorijs
 vel in rebo bellicis vel in aliquo bnuimodi.

¶ Ad secunduz sic procedit.

Vides q eubulia non sit virtus distincta a prudentia. qā
 vt pbsi dicit in. vi. etbi. videt prudentie esse bñ consilia
 ri. sed hoc pner ad eubulā vt dicit est. ergo eubulia non
 distinguit a prudentia. **¶** Pre. Humani actus ad quos
 ordinant humane virtutes pcpue specificant et fine. vt
 supra habiū est. sed ad eundē finē ordinant eubulia et
 prudentia. vt dicit in. vi. etbi. non aut ad quēdā partu
 larem finem. sed ad cōmuniem finem totius vite. ergo eū
 bulia non est virtus distincta a prudentia. **¶** Pre. In

scientia speculativa ad eandem scientiam pertinet in q̄
riete ⁊ determinare. ergo pari rōne in opatiis hoc p̄inet
ad eandē virtutem. sed inquirere p̄inet ad eubulā. dēter
minare autē ad prudētiā. ergo eubulā non est alia virtus
a prudētia. **Sed** p̄ta est q̄ prudētia est p̄ceptiva. vt
dicat in. vi. et b. hoc enī non p̄uenit eubulie. ergo eubulā
est alia virtus a prudētia. **R̄n̄.** dōm q̄ sicut dicitū ē su
pra. virtus p̄rie ordinat ad actū quē reddit bonū. ⁊ ideo
oportet s̄m differentia actuum esse diuersas virtutes. ⁊
maxime q̄ non est eadem rō bonitatis in eis. tunc ad eandem virtutem
p̄inerent diuersi actus. sicut ex eodē dependet bonitas a
moris desiderij ⁊ gaudij. ⁊ ideo oīa ista p̄inet ad eandē
virtutē charitatis. actus autē rōnis ordinati ad opus sūt
diuersi. nec habēt eandem rōnem bonitatis. ⁊ alio enī est
sicut bō bene p̄siliantius ⁊ bñ iudicantius ⁊ bñ p̄ceptiuus.
quod p̄t ex hoc q̄ ista aliq̄ ab inuicē sepanē. ⁊ ideo opo
ter aliā esse virtutē eubulā p̄ quam bō est bñ p̄siliantius
⁊ aliā prudētiā p̄ quam bō est bñ p̄ceptiuus. ⁊ sicut cō
siliari ordinat ad p̄ceptē tanq̄ ad p̄ncipalius. ita enām
eubulā ordinat ad prudētiā tanq̄ ad p̄ncipaliōrē vir
tutē sine qua nec virtus esset. sicut nec morales virtutes
sine prudētia. nec cetere virtutes sine charitate. **Ad. i**
ergo dōm q̄ ad prudētiā p̄inet bñ cōsiliari impanue.
ad eubulā autē elicitur. **Ad. ii.** dōm q̄ ad vni finem
viniū qd̄ ē bene viuere totū. ordinat diuersi act⁹ s̄m q̄n
dā gradum. nam p̄cedit cōsiliū. sequit iudiciū. ⁊ vlti
mū est p̄ceptum quod immediate se habet ad finē vlti
mū. aliq̄ autē duo actus remore se h̄nt qui tñ habent q̄s
dam p̄mos fines. cōsiliū quidem inuentionem eorum
que sūt agenda. iudiciū autē certitudinē. vñ ex hoc non
sequit q̄ eubulā ⁊ prudētia sūt diuersē virtutes. sed q̄
eubulā ordinat ad prudētiā sicut virtus sc̄daria ad p̄
cipalē. **Ad. iii.** dōm q̄ enām in speculatiua alia rōna
lis scientia est dyalētica que ordinat ad inquisitionē in
uentiuam. ⁊ alia scientia tēn. ouiliatiua que est veritatis
determinatiua.

Ad tertiuꝝ sic proceditur

videtur q̄ synesis non sit virtus. Virtutes enī non in
sunt nobis a natura. vt dicitur in. ij. et bico. sed synesis in
est aliquibus a natura. vt dicitur in. vi. et bico. ergo
synesis non est virtus. **Pre.** Synesis vt in eodem li
bro dicitur est solum iudicatiua. sed iudiciū solum sine
p̄cepto potest esse etiam in malis. cum ergo virtus sit so
lum in bonis. videt q̄ synesis non sit virtus. **Pre.** P̄s
q̄ est defectus in p̄cipiendo nisi sit aliquis defectus in
iudicando. s̄ltem in particulari operabili in quo om̄
nis malus errat. si ergo synesis ponitur virtus ad bene in
dicandum videtur q̄ non sit necessaria alia virtus ad bñ
p̄cipiendum. ⁊ ideo prudētia erit sup̄flua. quod est in
conueniens. non ergo synesis est virtus. **Sed** contra
iudiciū est p̄fectius q̄ cōsiliū. sed eubulā que ē
bene cōsiliatiua est virtus. ergo m̄to magis synesis que
est bene iudicatiua est virtus. **R̄n̄.** dōm q̄ synesis im
ponat iudiciū rectuz. non quidem circa speculabilia. s̄
circa particularia operabilia circa que etiam est prudētia
vnde s̄m synesim dicunt aliqui in greco syneci. id ē. sen
sati. vel eufneci. id est domines boni sensus. sicut econtra
rio qui carent hac virtute dicuntur a syneci. id est. insen
sati. oportet autē q̄ s̄m differentiam actuum qui non redū
cuntur in eandem causam sit etiam diuersitas virtutum

manifestum est autem q̄ bonitas cōsiliij ⁊ bonitas iudi
cij non reducunt in eandem causam. multi enī sunt bene
cōsiliatiui qui tamē non sunt bene sensari quasi recte iudi
cātes. sicut enām in speculatiuis aliq̄ sūt bene inquirētes p̄
pter hoc q̄ ratio eorum p̄m̄p̄a est ad discurrendum p̄
diuersa. quod videt p̄ouenire ex dispositione imaginari
ue virtutis que de facili pōt formate diuersa fantasmatia
⁊ tñ bñdōi quādoq̄ non sunt boni iudicij quod est. p̄pter
te. etiam in intellectuali qui maxime contingit ex mala dispo
sitione cōmuni sensus non bene iudicantius. ⁊ ideo opo
ter p̄ter eubulā esse aliā virtutē que est bene iudicatiua.
⁊ beccidit synesis. **Ad. i.** ergo dōm q̄ rectū iudiciū ē
hoc cōsiliū q̄ vis cognoscitiua apprehendat rem aliquā
s̄m q̄ in se est. quod quidem p̄ouenit ex recta dispositiōe
virtutis apprehensiuē. sicut in speculo si fuerit bene dispo
situm imprimunt forme corp⁹ s̄m q̄ sūt. si dō fuerit spe
culum male dispositum apparent tibi imagines distorte
⁊ p̄auē se habentes. q̄ autē virtus cognoscitiua sit bene di
sposita ad recipiendū res s̄m q̄ sūt. contingit quidem ra
dicaliter ex natura. consummari autē ex exercitio vel ex
minute graue. ⁊ hoc dupliciter. vno modo directe ex p̄
ip̄ius cognoscitiue virtutis. pura q̄ non est imbuta p̄a
uis cōceptiōibus. sed vris ⁊ rectis. ⁊ hoc p̄tinet ad sy
nesim s̄m q̄ est specialis virtus. alio modo indirecte ex bo
na dispositione appetiue virtutis ex qua sequitur q̄ bo
mo bene iudicat de appetibilibus. ⁊ sic bonum virtutis in
diciū consequit habitus virtutū moralium. sed circa finē
synesis autē est magis circa ea que sūt ad finē. **Ad. ii.**
dōm q̄ in malis potest quidē iudiciū rectū esse in vniuer
sali. sed in particulari agibili sp̄co ⁊ iudiciū corumpitur.
vt supra habitum est. **Ad. iii.** dōm q̄ cōngit quādoq̄
id quod bene iudicatum est differri vel negligenter agi.
aut inordinate. ⁊ ideo post virtutem que est bene iudicati
ua. necessaria est finalis virtus p̄ncipalis que est bene p̄
ceptiua s̄c̄ prudētia.

Ad quartuz sic procedit

videt q̄ gnomin non sit specialis virtus a synesi distins
eta. q̄ s̄m synesim dicit aliquis bñ iudicantius. sed nul
lus pōt dici bñ iudicantius nisi in oibus bene iudicat. ex
go synesis se extendit ad oīa v̄ndicanda. nō est ergo alia
qua alia virtus bñ iudicatiua que gnomin dicitur. **Pre.**
Iudiciū medium est in ter cōsiliū ⁊ p̄ceptū. s̄ vna tan
tū virtus est bene cōsiliatiua. s̄ eubulā. et tñ vna vir
tus est bene p̄ceptiua scilicet prudētia. ergo etia vna
est tñ virtus bene iudicatiua scilicet synesis. **Pre.** Ca
querato accidit in quib⁹ oportet aliq̄ a cōmunito le
gibus discedere. videt p̄cipia casualia esse quoz non
est ratio. vt dicitur in. ij. p̄b. om̄es autē virtutes in telle
ctuales p̄inent ad rationem rectam. ergo circa p̄dicta n̄
est aliqua virtus intellectualis. **Sed** contra est quod
p̄b̄s determinat in. vi. et b. gnomin esse specialē virtutē
R̄n̄. dōm q̄ habitus cog. oficitur distingunt s̄m al
tiora vel inferiora p̄ncipia. sicut sapia in speculatiuis al
tiora p̄ncipia considerat q̄ scientia. ⁊ ideo ab ea distins
guif. ⁊ ita etiam oportet esse in actiuis. manifestū est autē q̄ il
la que sūt p̄ter ordinē inferioris p̄ncipij sūt causē re
ducunt q̄nq̄ in ordinē altioris p̄ncipij. sicut monstro
si partus aialū sūt p̄ter ordinē virtutis actiue in semē
ne. si cadunt sub ordine altioris p̄ncipij. s̄ celestis corp⁹
vel vltionis p̄udicē diuine. vñ ille qui considerat vir
tutem actiua in se tunc non posset certum iudiciū ferre

de huiusmodi monstrio de quibus non potest iudicari fin
 considerationem diuine providentie. contingit autē quibus
 aliquid esse faciendū propter cōmunes regulas agendorū.
 pura cū impugnatione prius non est depositū reddendū vel
 aliud hōmō. et ideo oportet de hōmō iudicare fin aliqua al
 tera principia quibus sunt regule cōmunes fin quas iudicat
 synesis. et fin illa altiora principia eriguntur virtus iu
 dicantia quod vocatur gnomin quod importat quandā spicacitā
 tē iudicij. **Ad. i.** ergo vōm quod synesis ē vere iudicantia
 de oibus quibus fin cōmunes regulas sūt. sed pter cōmunes
 regulas sunt quedā alia djudicanda. vt iam dictum est.
Ad. ij. vōm quod iudicij debet sumi ex principijs. ppter
 rei. in quibus autē sit enā p cōmunita vñ etiam in speculati
 us dyalectica quod est inquisitione pcedit ex cōmūib. temō
 strantia autē quod est iudicantia pcedit ex proprijs. et ideo eu
 bulia ad quā pñet inquisitio pñit est vna de oibus. non
 autē synesis quod est iudicantia. pceptū autē recipit in oibus vñ
 rationē boni. et ideo enā pudentia non est nisi vna. **Ad**
 in. vōm quod oia illa que pter cōmūnem cursū ptingere pos
 sunt. cōsiderare prius ad solā pudentiam diuinā. sed in
 ter hoc ille qui est magis spicacior potest plura horū sua rati
 one djudicare. et ad hoc pñet gnomin. que importat
 quandam pfectionem iudicij. **Questio LI**

Deinde considerādū

est de dono cōsiliij quod videtur pudentie. Et cir
 ca hoc querunt quattuor. primo vtrū pñitū
 debeat poni inter septē dona spūs sancti. scdo vtrū donum
 pñitū respondat virtuti pudentie. tertio vtrū donū cōsiliij
 maneat in patria. qtro vtrū quina beatitudo que ē. Bñ
 misericordes. respondeat dono cōsiliij.

Ad primum sic procedit

Videtur quod cōsiliū non debeat poni inter dona spūs sancti.
 Dona enī spūs sancti in adiutorij virtutū dant. vt patet per
 Grego. in. ij. mora. sed ad cōsiliandū homo sufficienter
 pñitur p virtutem pudentie vel enam eubulie. vt ex vi
 eius patet. ergo cōsiliū non debet poni inter dona spūs
 sancti. **Ad. ij.** hoc videtur esse differentia inter septē dona
 spūs sancti et gratias gratis dadas quod gratie dante non dan
 tur oibus sed distribuuntur diuersis. dona autē spūs sancti oī
 bus dantur habentibus spūs sanctū. sed cōsiliū videtur esse re
 bis quod specialiter aliquibus a spūs sancto dantur. fin illud. i.
 Iacob. ij. Ecce Simon frater vester. ipse vir cōsiliij est
 ergo cōsiliū magis debet poni inter grās gratis dadas
 quod inter. vij. dona spūs sancti. **Ad. iij.** Roma. vij. dicit.
 Qui spūs dei agunt hi filij dei sunt. sed his quod ab alio agun
 tur non cōpetit cōsiliū. cum ergo dona spūs sancti magi
 me cōpetant filijs dei qui acceperūt spūs adoptionis filio
 rum. videtur quod cōsiliū inter dona spūs sancti poni non debe
 at. **Sed contra est quod Cl. xi. dicit.** Requiescet super eum
 spūs pñitū et fortitudinis. **Rñ.** vōm quod dona spūs sancti
 vt supra dicitur est. sunt quedā dispositiones quibus aīa red
 ditur hōi mobilis a spūs sancto. deus autē mouet vñ quod
 fin motū eius quo mouet. sicut creaturā corpālē mouet
 ptempus et locū. creaturā autē spūsālem p tempus et non p lo
 cū. vt Augu. dicit in vij. sup Gen ad lēam. est autē pñitū
 um rationali creaturę quod inquisitionē rōnis moueat ad
 aliqd agēdū. que quidē inquisitione pñitū dicit. et ideo spūs
 lā. ms dicit p modū cōsiliij creaturā rōnalem mouere et p
 pter hoc pñitū ponit inter dona spūs sancti. **Ad. i.** ergo
 vōm quod pudentia vel eubulia siue sit acquisita siue sit infa

sa dirigit hōiem in inquisitione cōsiliij fin ea que ratio cō
 pcedere potest. vnde hō p prudentiā vel eubulā sit bene
 cōsiliās vel sibi vel alij. sed quod humana rō non potest cōpre
 hendere singularia et cōmūna quod occurrere possunt. et quod
 cogitationes moralitū sunt timide et incerte pudentie nūc
 vt dicit Sap. ij. et ideo idcirco hō in inquisitione cōsiliij dirigit a
 deo qui oia cōprehendit. quod sit p donū cōsiliij p quod hō
 dirigit quasi cōsilio a deo accepto. sicut enā in rebus hūā
 nis que libij pñis non sufficit in inquisitione pñitū a sapiēti
 ribus cōsiliū requirit. **Ad. ij.** vōm quod hoc potest pñere ad
 grām gratis datā quod aliquis ita sit boni pñitū quod alij cōsiliū
 pbeat. sed quod aliquis a deo pñitū habeat quod fieri oportet in
 his quod sunt necessaria ad salutē. hoc est cōmūne oī in sacro
 rum. **Ad. iij.** vōm quod filij dei agunt a spūs lācto fin mo
 dū eoz. saluato. s. libero arbitrio quod est facultas voluntatis
 et rōnis. et sic in cōmū ratio a spūs sancto mouet vel inuēit
 de agendis. cōpetit hōi deo donū cōsiliij.

Ad secundum sic procedit.

Videtur quod donū cōsiliij non videatur puenire virtuti pru
 dentie. Inferius enī in suo supremo attingit id quod est
 superius. vt patet p Diony. vij. ca. de diu. no. sicut hō attingit
 angelū fin intellectū. sed virtus cardinalis ē inferior
 dono. vt sup habitū est. cum ergo cōsiliū sit pñitū et infa
 mus actus pudentie. supmus aut actus eius est pape. meli
 us aut iudicare. videtur quod donū videtur pudentie nō sit con
 siliū sed magis iudiciū vel pceptū. **Ad. iij.** vōm quod virtus
 sufficienter auxiliū pbeat p vñm donū. quod quāto aliquid
 est superius. tanto est magis vñitū. vt patet in li. de causis.
 sed pudentie auxiliū pbeat p donum scie que nō solum ē
 speculatiua sed enā practica. vt supra habitū est. ergo do
 nū cōsiliij non respondet virtuti pudentie. **Ad. iij.** Ad
 pudentiā pñe pñet dirigere. vt supra habitū est. hō ad
 donū pñitū pñet quod hō dirigat a deo sicut dicitur est. ergo
 donū cōsiliij non pñet ad virtutē pudentie. **Sed cō**
 tra est. quod donū cōsiliij est circa ea quod sunt agenda ppter fi
 nē. sed circa hoc enā pudentia. ergo libij nūc cōrespō
 dent. **Rñ.** vōm quod principij motū in actus adiuuaf
 pñitū et pñitū p hoc quod mouet a supiori motū pñitū.
 sicut corpus in hoc quod mouet a spūs. manū estū est autē quod re
 ctitudo rōnis humane comparat ad rōnem diuinā sicut pñitū
 cōpñitū motū inferius quod mouet ad superius et reuertit in ip
 sum. rō enī eterna est supma reglā oīs humane rectitudi
 nis. et ideo pudentia quod importat rōnis rectitudinē maxie
 pñitū et iuuat fin quod regulat et mouet a spūs sancto quod pñitū
 net ad donū cōsiliij. vt dicitur est. vñ donum cōsiliij respon
 det pudentie sic ipsa adiuuans et pñitū. **Ad. i.** ergo
 vōm quod iudicare et pape non est motū sed mouentis. et quod
 in donis spūs sancti mens humana non se habet ad mouē
 sed magis vt mora. vt supra dicitur est. inde est quod non sicut
 pueniens quod donū cōrespondēs pudentie pceptū diceret
 vel iudiciū. sed cōsiliū p quod potest significari motū men
 tis cōsiliare ab alio pñitū. **Ad. ij.** vōm quod scie donū
 nō directe videtur pudentie cum sit in speculatiua. sed fin
 quandā extensionē eā adiuuans. donū autē pñitū dicitur esse rō
 det pudentie sicut circa eandē pñitū. **Ad. iij.** vōm quod motū
 tens motū ex hoc quod mouet mouet. vñ mēs hūāna ex hoc
 ipso quod dirigat a spūs sancto sit potens dirigere se et alios.

Ad tertium sic proceditur

Videtur quod donū cōsiliij non maneat in patria. Cōsiliū
 enī est eoz que sunt agenda propter finem. sed in patria

nihil erit agendum propter finem. qz ibi boies vltimo fine
 ponent. ergo in patria non est donu consilij. ¶ Pre. Con
 silij dubitatione importat. in bis eni q manifeste sunt tri
 viciu est pstant. sicut p r p p b m in. iij. erbi. in patria au
 tem tollet ois dubitatio. ergo in patria non est pstant. ¶
 Pre. In patria scilicet maxime teo pformant. fm illud. i.
 Jo. iij. Cum apparuerit filies ei erimus. sed teo no puer
 ut consilium fm illud. Roma. xi. Quis pstantis ei? fuit
 ergo etia neq scis in patria cōpetit donu pstant. ¶ Sed cō
 tra est qd Grego. dicit. xij. moral. Lunqz vniuersus qz
 genus vel culpa vel iusticia ad supne tunc consilij dicit
 eiusde genus ppositus vel obtinuisse in certamine vel nō
 obtinuisse prohibet. ¶ Rñ. vdm q sicut dicit est. dona
 spū scti ad hoc pntet q creatura rōnal moneat a teo. cir
 ca morione aut humane mēris a teo du o plderari oportet.
 primo quide qz alia est dispositio eius qd mouet du mo
 uet. et alia dū est in termino mo. et quide qm mouet est
 solū pncipium mouēdi. cessante motu cessat actio mo
 uentis sup mobile qd iam puenit ad terminū. sicut dom?
 postq edificata est non edificat vterius ab edificatore. s3
 qm mouens non solū est causa mouēdi. sed etia est causa ipi
 us forme ad quā est mo. tunc nō cessat actio mouentis
 etiā post adeptione forme sicut sol illuminat aerē etiam
 postq est illuminat. et hoc nō teus causat in nobis et vie
 ritū et cognitionē. non solū qm primo acquirim. sed etiā
 qd u in eis pferam. et sic cognitionē agendo qz causat
 teus in bis non quasi ignorantib. sed qm pnuado i eis
 cognitionē eoz que agenda sunt. cum quoda sunt q beari
 vel angli vel boies nō cognoscūt que nō sunt de essentia be
 atitudinis. sed pntet ad gubernationē rez fm diuinā p
 uidentia. et qm ad hoc est aliud plderandū. s. qz mōs bea
 toz mouet aliter a teo. et aliter mōs viator. nam mens vi
 ator mouet a teo in agēdis p hoc qz sedat anxietas dubi
 tationis in eis pcedēs. i. mente teo beatorū circa ea q nō
 cognoscūt ē simplex nesciētia a q etiā angeli purgant fm
 Diony. vij. ca. cel. beator. non aut pcedit i eis inqūitio du
 bitatōis. sed simplex puerio ad teū. hoc est deū pūlere
 sicut Augu. dicit. v. sup. Gen. ad litam. qz angeli te infere
 nozib. teum cōsulant. vñ et in structio qua sup hoc a teo
 instituant. consilij dicit. et fm hoc donu consilij est in bis
 in qzrum in eis a teo pnuat cognitio eoz. que scūt. in qz
 rum illuminant de bis que nesciunt circa agēda. ¶ Ad. i.
 ergo vdm qz etiā in beatis sunt aliqui actus ordinan ad
 finē vel qm pcedentes et psecutione finis. sicut qz teum
 laudant. vel quib. alios ptabunt ad finē que ipi sunt cō
 secuti. sicut sunt miseria angelo. et ordōes sanctor. et qz
 tnm ad hoc habet in eis locū donu consilij. ¶ Ad. ij. vdm
 qz dubitatio pntet ad cōsiliū fm statū vite pntis. non
 aut pntet fm qz est pstant in patria. sicut etiā virtutes car
 dinales non habēt oīno eodē actus in patria et in via. ¶
 Ad. iij. vdm qz cōsiliū nō est in teo sicut in recipiente.
 sed sicut in dante. hoc aut modo pstant teo sancti in pa
 tria sicut recipiens influenti.

Ad quartuz sic pceditur

Vides qz quinta bñtudo q est de misericordia nō respo
 det dono pstant. Vēs eni bñtudines sunt quida actus d
 rurū. ut sup. habitū est. sed p cōsiliū in oībo virtutū actib.
 dirigunt. ergo cōsilio non rñdet magis qnta bñtudo qz
 alia. ¶ Pre. Precepta dant de bis q sunt de necessitate
 salutis. pstant aut daf de bis q non sunt de necessitate salu
 tis. misericordia aut est de necessitate salutis fm illud Ja

co. iij. Iudiciū sine misericordia illi qui non facit miseri
 cordiam. paupras aut non est de necessitate salutis. sed p
 rinet ad pfectionē vite. ut p r. Mart. xij. ergo dona cōsili
 ij magis rñdet bñtudo paupras qz bñtudo misericor
 die. ¶ Pre. Fructus psequunt ad bñtudines. important
 eni delectationē quanda spūales q psequit pfectos act
 virtutū. sed inter fructus non ponit aliqd respondens do
 no pstant. ut p r. Gal. v. ergo etiā bñtudo misericordie non rñ
 det dono cōsiliij. ¶ Sed pta est qd Augu. dicit in li. d. ser
 mone dñi in monte. Cōsiliū pntet misericordib. qz vni
 cū remediū est de tantis malis et uī dimittere alijs et dare
 ¶ Rñ. vdm qz cōsiliū pntet est de bis q sunt vtilia ad fi
 nē. vnde ea q sunt maxime vtilia ad finē maxime debent
 cōrūdere dono cōsiliij. hoc aut est misericordia. fm illud. i. ad
 Tim. iij. Pietas ad oīa vtilis est. et ideo spūaliter dono
 pstant rñdet bñtudo misericordie nō sicut elicit. sed sicut
 dirigenti. ¶ Ad. i. ergo vdm qz et pstant dirigat i oībus
 actib. virtutū spūaliter tñ dirigat in opib. misericordie et a
 non etiam dicit. ¶ Ad. ij. vdm qz cōsiliū fm qz est do
 num spūaliter dirigat nos in oībus que ordinant in finez
 vite eterne. siue sint de necessitate salutis siue non. et tñ nō
 oē opus misericordie est de necessitate salutis. ¶ Ad. iij.
 vdm qz fructus importat quoddā vltimū. in pccatis aut
 non est vltimū in cognitione sed in opatione q est finis. et
 ideo inter fructus nihil ponit qz pntet ad cognitionē p
 cticā. sed solū ea q pntet ad opationes in quib. cognitō
 pccatica dirigat inter qz ponit bonitas et benignitas que re
 spondent misericordie. ¶ Questio. LII

Deinde plderanduz

est de virtū oppositis prudentie. Dicit enim
 Augu. in. iij. pta Julianū. qz oībus virtutib.
 bus non solū sunt vicia manifesta discretione pccata s3
 cur prudentie remeritas. verum etiā vicia quodammodo
 nec veritate sed quada specie salente filia sicut ipi prudē
 tie alicuna. primo ergo plderandū est de virtū q manifeste
 pccatitate habēt ad prudentiā. que. s. vicia puenunt
 et ref. cu prudentie. vel eoz que ad prudentiā requirunt
 scdo de virtū que bñt quanda similitudinē falsaz cū pru
 dentia. que. s. contingūt p abulum eoz que ad prudentiā
 requirunt. Quia dō sollicitudo ad prudentiā pntet. Cir
 ca primū plderanda sunt duo. pmo quide de imprudē
 tia. scdo de negligētia q sollicitudinē opponitur. Circa pri
 mū querunt sex. primo de imprudētia vtrū sit pccm. scdū
 do vtrū sit spūale pccm. tertio de pccatione siue temerit
 tate. qro de incōsideratōe. quinto de incōstantia. sexto de
 ordine horum vitiōrum.

Ad primum se procedit

Vides qz imprudentia non sit pccm. Offe eni pccm est
 voluntarium. ut Augu. dicit. imprudentia aut non est ali
 quid voluntariū. nullus eni vult esse imprudens. ergo i
 prudentia non est pccm. ¶ Pre. Nullum pccm nascit
 cum boie. nisi originale. sed imprudentia nascit cum boie
 vñ et iuuenes imprudentes sunt. nec originale pccm cū
 op. onit originale iusticie. ergo imprudentia non est pccm.
 ¶ Pre. Offe pccm p penitentia tollit. sed imprudentia nō
 tollit p penitentiam. ergo imprudentia non est pccm. ¶
 Sed pta. Spūalis thezaurus gte non tollit nisi p pccm
 tollit aut p imprudentiā. fm illud Do. xi. Thezaurus de
 siderabilis et oleum in habitaculo iusti et homo imprudēs
 dissipabit illud. ergo imprudentia est pccm. ¶ Rñ. vdm

quod imprudentia dupliciter accipi potest. vno modo p[er]ua
nue, alio modo p[er]tine. negativa autem non p[er]tinet dicitur, ita. s. q[ui]
p[ro]p[ri]e imp[er]it solam carentiam prudentie que potest esse sine
peccato. p[er]uane quidem imprudentia dicitur in q[ui]bus aliquis ca
ret prudentia quam qui natus est debet habere. et sic dicitur
prudentia est p[er]fectio ratione negligencie qua quis non adhibet
studium ad prudentiam habendam. contrarie vero accipitur
prudentia s[ecundum] q[uo]d r[ati]o e[st] c[on]trario modo mouet vel agit pruden
tie. puta si recta r[ati]o prudentie agit p[ro]hibendo. imprudens co
ntra s[er]uatur. et sic de alijs que in actu prudentie p[ro]hibenda sunt
et hoc modo prudentia est p[er]fectio s[ecundum] r[ati]onem p[ro]p[ri]am prudentie.
non enim potest hoc p[er]tingere q[uo]d homo contra prudentiam agat
nisi diuertens a regulo quibus ratio prudentie recusat. vbi
si hoc p[er]tingat p[er] auersionem a regulis diuinitus est peccatum
mortale. puta cum quis q[ui]s p[er]mittit et repudiat diuina
documenta precipitante agit. si vero p[re]ter ea agit absq[ue]
temp[er]e et absq[ue] t[er]minato eor[um] que sunt de necessitate sa
luis est peccatum veniale. Ad. ergo dicitur q[uo]d deformitate
imprudencie nullus vult. sed actu imprudentie vult teme
rarius qui vult precipitante agere. vbi et p[ro]batur dicitur in .vi.
etibi. q[uo]d ille q[ui] circa imprudentiam peccat volens minus ac
ceptatur. Ad. ij. dicitur q[uo]d r[ati]o illa p[re]cedit de imprudentia
s[ecundum] q[uo]d sumit negatiue. Sciendum t[ame]n q[uo]d carentia pruden
tie et cuiuslibet virtutis includit in carentia originali sui
finitie que totam animam p[ro]ficiat. et s[ecundum] hoc o[mn]es isti defectus
virtutum possunt reduci ad originale peccatum. Ad. ij. dicitur
q[uo]d p[er] carentiam restituit prudentia infusa. et sic cessat carentia
huius prudentie. non t[ame]n restituit prudentia acquisita
quantum ad habitum. sed tollitur habitus c[on]trarius i quo
p[ro]p[ri]e consistit peccatum p[ro]p[ri]e imprudentie.

Ad secundum sic p[ro]cedit

videt q[uo]d imprudentia non sit sp[eci]ale peccatum. Quicunq[ue] enim
peccat agit contra rationem rectam que est prudentia. sed
imprudentia consistit in hoc q[uo]d aliquis agit p[er]ta pruden
tiam. vt dicitur est. ergo imprudentia non est sp[eci]ale pecca
tum. De. Prudentia magis est affinis moralibus acti
bus q[uam] scia. sed ignorancia que opponit scientie ponit in
ter generales causas peccati. ergo multo magis imprudenc
tia. Pre. p[er]ta contingit ex hoc q[uo]d virtutis circumscrip
tionem corrumpit. vbi et Dionysius dicit. iij. ca. de diu. no. q[uo]d ma
lum contingit ex singularibus defectibus. sed multa requi
runt ad prudentiam. sicut ratio. intellectus. doctilitas. et c.
que supra posita sunt. ergo si multe sunt imprudentie spe
cies non est sp[eci]ale peccatum. Sed contra Imprudentia
p[er]tinet ad prudentie. vt dicitur est. sed prudentia est vna et
s[ecundum] sp[eci]alis. ergo imprudentia est vna vitium sp[eci]ale.
R[ati]o. dicitur q[uo]d aliquod vitium vel peccatum potest dici genera
le dupliciter. vno modo absolute. q[uo]d. s. est generale respectu
o[mn]i[u]m peccator[um]. Alio modo q[uo]d est generale respectu quoru
dam vitior[um] que sunt species eius. primo autem modo potest
dici aliquod vitium generale dupliciter. vno modo p[er] essen
tiam q[uo]d. s. p[re]dicat de o[mn]i[u]m peccatis. et hoc modo imprudentia
non est generale peccatum. sicut nec prudentia generalis vice
cum sint circa actus sp[eci]ales. s. circa ipsos actus r[ati]onis. alio
modo p[er] p[re]ceptionem. et hoc modo imprudentia est generale pec
catum. sicut enim prudentia p[ro]cipit quodammodo i o[mn]i[u]m virtuti
bus in q[ui]bus est directiua eaz. ita et imprudentia in o[mn]i[u]m vir
tutibus et peccatis. nulli enim peccati potest accidere nisi sit defectus
aliquo actu r[ati]onis dirigentis. quod p[ro]tinet ad imprudentiam.
Et sic dicitur peccatum generale non simpliciter. sed s[ecundum] aliu
quod genus. q[uo]d. s. continet sub se multas sp[eci]es. sic impru

dentia est generale peccatum. continet enim sub se diuersas sp[eci]es
actus imple. vno quidem modo p[ro]p[ri]e ad diuersas p[ar]tes
subiectiuas prudentie. sicut enim distinguit prudentia i mo
nasticam que est regitua vniuersus. et in alias sp[eci]es prudentie q[ue]
sunt multitudinis regitue. vt supra habitum est. ita etiam
imprudentia. Alio modo s[ecundum] p[ar]tes quasi potentiales pruden
tie que sunt virtutes adiuncte. et accipiunt s[ecundum] diuersos
actus r[ati]onis. et hoc modo q[ui]bus ad defectum consilij circa q[uo]d e
eubulia est precipitatio siue temeritas imprudentie sp[eci]es. q[ui]
tunc vero ad defectum iudicij circa q[uo]d sunt synesis et gnomini
est inconsideratio. q[ui]bus vero ad ip[s]um p[re]ceptum q[uo]d est p[ro]p[ri]e
actus prudentie est inconstancia et negligencia. tertio modo possunt
sumi p[ro]p[ri]e ad ea que requirunt ad prudentiam
q[ue] sunt quasi partes integrales prudentie. sed q[ui]a illa o[mn]i
binant ad dirigendum p[re]dictos tres r[ati]ones actus. inde est q[uo]d
o[mn]es defectus oppositi reducunt ad quatuor p[ar]tes p[re]s
sicut incautela et incautospectio includit sub inconsideratione
q[uo]d aut aliquis deficiat a doctilitate et memoria vel r[ati]one p[ri]m
net ad precipitacionem. imprudentia vero et defectus intelli
gentie et solerit p[ro]tinet ad negligenciam et inconstanciam.
Ad. i. ergo dicitur q[uo]d r[ati]o illa p[re]cedit de generalitate q[ue] est s[ecundum] p[ar]
ticipacionem. Ad. ij. dicitur q[uo]d q[ui]s scia est magis temora a
moralibus q[uam] prudentia s[ecundum] p[ro]p[ri]am r[ati]onem virtutis. inde est q[uo]d
ignorancia non habet se r[ati]onem p[er]ta moralis. sed solum r[ati]o
negligencie p[re]cedens vel effectus sequens. et p[ro]tinet hoc p[ro]
p[ri]e inter generales causas p[er]ta. sed imprudentia s[ecundum] p[ro]p[ri]am
r[ati]onem importat vitium mortale. et ideo magis potest dici sp[eci]ale
peccatum. Ad. ij. dicitur q[uo]d q[ui] corruptio diuersa et circum
stantia habet idem motum non diuersificat p[er]ta sp[eci]es. sicut
eiusdem sp[eci]es est p[er]ta vt alijs accipiat non sua et vbi non debet
ret. et q[ui] non debet s[ed] si sit diuersa motus. tunc e[st] dicitur
se sp[eci]es. puta si vno accipit vbi non debet vt faceret iniuri
am loco sacro q[uo]d faceret sp[eci]em sacrilegij. alius q[ui] non debet
vt p[ro]tinet solum sup[er]fluum appetitum habendi q[uo]d esset simplex auar
itia. et ideo debet eor[um] q[ue] requirunt ad prudentiam non di
uersificant species nisi q[ui]bus ordinantur ad actus r[ati]o
nis. vt dicitur est.

Ad tertium sic proceditur

videt q[uo]d precipitatio non sit peccatum sub imprudentia con
tentu. Imprudentia enim opponit virtuti prudentie. sed p[ro]p[ri]e
pitatio opponit bono consilij. dicit enim Gregorius. l. ij. moral.
q[uo]d bonu[m] consilij dicitur contra precipitacionem. ergo precipitatio non
est peccatum sub imprudentia p[ro]tenti. Pre. precipitatio videt
des ad temeritate p[ro]tiner. temeritas autem p[ro]sumptione im
portat q[uo]d p[ro]tinet ad sup[er]bia. ergo precipitatio non est vitium
sub imprudentia p[ro]tenti. Pre. precipitatio videt
importare quada[m] inordinata festinationem. sed in p[ro]hibendo
non solum p[ro]tinet esse peccatum p[er] hoc q[uo]d alijs est festinus. s[ed] ena
si sit nimis tardus. ita q[uo]d p[re]treat oportunitas op[er]is. et ena
s[ecundum] inordinat[em] alia[m] circumscrip[ti]o[n]em. vt dicitur in .vi. etibi.
ergo non magis precipitatio debet poni peccatum sub impruden
tia p[ro]tenti q[uam] tarditas aut ali q[ui] alia b[e]n[e]d[i]c[t]a ad inordinatio
nem p[ro]hibenda. Sed p[er]ta est q[uo]d dicitur. Douer. iij.
Via impior[um] tenebrosa. nesciunt vbi corruat. tenebre autem
vie impietatis p[ro]tinet ad imprudentiam. ergo corruere si
ne precipitanti ad imprudentiam p[ro]tinet. R[ati]o. dicitur q[uo]d p[ro]p[ri]e
r[ati]o i actibus aie metaphisice dicitur s[ecundum] similitudinem a corp[or]ali
motu accepta. dicit autem precipitanti s[ecundum] corp[or]ale motu q[uo]d
a sup[er]iori in ima p[ro]tinet s[ecundum] p[er]ta quenda[m] p[ro]p[ri]e mor[is] vel
alicuius impellens non ordinate descendendo p[er] gradus.
summum autem aie est ipsa ratio. in ymum autem est ipsa organo p[er]ta

corpus exercita. gradus aut medij per quos oportet ordi-
nate descendere sunt memoria preteritorum. intelligit a presenti
um solertia in consideratis futuris eventibus. ratiocinatio con-
ferens unum alteri. doctrina per quam aliquis non acquiescat sen-
tentis malorum per quos quidem gradus aliquis ordinate descen-
dit recte considerando. si quis autem ferat ad agendum per imperium vo-
luntatis vel passionis praesentis huiusmodi gradibus. dicit precipi-
tatio. cum ergo inordinato consilij ad imprudentiam per-
tinet. manifestum est quod unum precipitatio sub imprudentia per-
tinet. **Ad. i.** ergo videtur quod consilij rectitudo pertinet ad
donum consilij et ad virtutem prudentie. licet diversimode
ut supra dictum est. et ideo precipitatio videtur per rationem non regunt. quod
quidem potest contingere dupliciter. uno modo ex imperio voluntatis
vel passionis. alio modo ex contemptu regule dirigentis.
et hoc proprie importat temeritas. unde videtur ex ea radice sus-
cipi precipitatio que refugit subesse regule alienae. precipitatio
autem habet ad virtutem unum temeritas sub precipitatione confine-
tur. quibus precipitatio magis respicitur per rationem. **Ad. ii.** videtur
quod in inquisitione consilij multa periculosa sunt consideranda
et ideo per rationem dicitur in vi. et ubi. **Propter** consilium tardum. unde
precipitatio videtur opponi rectitudinem consilij quod caritas
supplicia que habet quandam similitudinem recti consilij.

Ad quartum sic procedit

Videtur quod inconsideratio non sit peccatum speciale sub impu-
dentia peccatum. Lex enim divina ad nullum peccatum nos inducit
sicut illud **Ps.** Lex domini immaculata. inducit autem ad non per-
verandum sicut illud **Matth. x.** Nolite cogitare quod aut quod
loquamini. ergo inconsideratio non est peccatum. **De.** Qui
cumque consiliat operet quod multa consideret. sed per defectum con-
silij est precipitatio. et per consequens ex defectu considerationis
ergo precipitatio sub inconsideratione continetur. non ergo in-
consideratio est speciale peccatum. **De.** Prudentia consistit in
consideratione actuum rationis practice qui sunt consilij in
dicare de consiliatis et precipitatio. sed considerare procedit officio
istius actus. quod pertinet etiam ad intellectum speculativum. ergo in-
consideratio non est speciale peccatum sub imprudentia continetur.
Sed contra est quod dicitur **Proverbia. x.** Oculi tui vide-
ant recta. et palpebre tue procedant gressus tuos. quod pertinet
ad prudentiam. sed contrarium huiusmodi agit per inconsiderationem
ergo inconsideratio est speciale peccatum sub imprudentia continetur.
Risio videtur quod consideratio importat actum intelle-
ctus veritatis rei intuitus. sicut autem inquisitio pertinet ad
rationem. ita iudicium pertinet ad intellectum. unde et in speculativis
demonstrativa scientia dicitur iudicativa in quibus per resolutionem
nem in prima principia intelligibilia de veritate inquisi-
torum dicitur. et ideo consideratio maxime pertinet ad iudicium
unde et defectus recti iudicij ad virtutem inconsiderationis
pertinet. puta. si aliquis in recte iudicando deficiat ex hoc quod con-
temnit vel negligit attendere ea ex quibus iudicium procedit.
unde manifestum est quod inconsideratio est peccatum. **Ad. i.** et
ergo videtur quod dominus non prohibet considerare ea que sunt agenda
vel dicenda quoniam homo habet opportunitatem. sed dat fiduciam
discipulis in verbis inductis. ut deficiente sibi opportuni-
tate vel propter impetum. vel quod subito preoccupent. in solo di-
vino confidant consilio. quod cum ignoramus quid agere de-
beamus. hoc solum habemus residuum. ut oculos nostros
dirigamus ad deum. sicut dicitur **Ps.** Parali. q. alioquin si
homo pretermittat facere quod potest solum dominum auxilium
expectans videtur tentare deum. **Ad. ii.** videtur quod tota con-
sideratio eorum que in consilio attendunt ordinat ad recte

iudicandum. et ideo consideratio in iudicio perficitur. unde
etiam inconsideratio maxime opponitur rectitudini iudicij
Ad. iii. videtur quod hic inconsideratio accipitur sicut determinatam
materiam. sicut in agibilia humana in quibus plura sunt
attendenda ad recte iudicandum. et etiam in speculativis
quia operationes sunt in singularibus.

Ad quintum sic procedit

Videtur quod inconstancia non sit virtus sub imprudentia continetur
tum. inconstancia enim videtur in hoc consistere quod homo non per-
sistat in aliquo difficili. sed persistere in difficultibus pertinet
ad fortitudinem. ergo inconstancia magis opponitur fortitudi-
niam quam prudentie. **De. Jaco. iii.** dicitur. Ubi zelus
et contentio ibi inconstancia et omne opus pravum. sed ze-
lus ad invidiam pertinet. ergo inconstancia non pertinet ad
imprudentiam sed magis ad invidiam. **De. Ille** vi-
detur esse inconstans qui non perseverat in eo quod proposue-
rat. quod quidem pertinet in delectationibus ad incontinentiam. in
sichis autem ad molles sine delectatione. ut dicitur in vii. et ubi. ergo
inconstancia non pertinet ad imprudentiam. **Sed contra** est
quod ad prudentiam pertinet persistere maius bonum minus bono. et
ergo resistere a meliori pertinet ad imprudentiam. sed hoc
est inconstancia. ergo inconstancia pertinet ad imprudentiam.
Risio videtur quod inconstancia importat recessum quem
dam a bono. proposito diffinito. huiusmodi autem recessus
principium quidem habet a vi appetitiva non enim aliquis
recedit a priori bono proposito. nisi propter aliquid quod si-
bi inordinare placet. sed iste recessus non consumatur nisi
si per defectum rationis que fallit in hoc quod repudiat id quod
recte acceptauerat. et quia cum sit resistere impulsui pas-
sionis. si non resistat hoc est ex debilitate ipsius que non te-
net se firmiter in bono proposito concepto. et ideo inconstancia
quodrum ad sui consumationem pertinet ad defectum
rationis. sicut autem omnis rectitudo rationis practice pertinet ali-
qualiter ad prudentiam. ita omnis defectus eiusdem pertinet
ad imprudentiam. et ideo inconstancia sicut sui consumma-
tionem ad imprudentiam pertinet. et sicut precipitatio est
ex defectu circa actum consilij. et inconsideratio circa actum
iudicij. ita inconstancia circa actum precepti. et hoc enim
dicitur aliquis esse inconstans quod ratio deficiat in precipi-
tando ea que sunt consiliata et iudicata. **Ad. i.** ergo
videtur quod bonum prudentie participatur in omnibus virtutibus
moralibus. et sicut hoc persistere in bono pertinet ad
omnes virtutes morales. precipue tamen ad fortitudinem que
partitur maiorem impulsum ad contrarium. **Ad. ii.** videtur
quod invidia et ira que est contentio principium faciunt in-
constanciam ex parte appetitive virtutis ex qua est principium
appetitive virtutis ex qua est principium inconstancie
ut dicitur est. **Ad. iii.** videtur quod continentia et perseverantia
non videntur esse vi appetitive. sed solum in ratione. con-
tinens enim patitur quidem per se concupiscentias. et per
severans graves tristitias. quod designat defectum appetitive
virtutis. sed ratio firmiter persistit continentis quidem con-
tra concupiscentias. perseverantia autem contra tristitias. unde
continentia et perseverantia videntur esse species constancie ad
rationem pertinentis. ad quam etiam pertinet inconstancia.

Ad sextum sic procedit

Videtur quod predicta vitia non oriuntur ex luxuria. Inconstan-
cia enim oritur ex invidia. ut dicitur est. sed invidia est virtus
distincta a luxuria. ergo predicta vitia non oriuntur ex luxu-
ria. **De. Jaco. i.** dicitur. Sit duplex animus inconstans est

In omnibus vitiis suis, sed dupliciter non videtur ad luxuriam pertinere, sed magis ad voluptatem que est filia avaritie. **¶** In Grego. xxxi. moral. ergo predicta vitia non oriuntur ex luxuria. **¶** Sed predicta vitia pertinent ad defectum rationis. **¶** Vitia specialia propinqua sunt rationi quam vitia carnalia, ergo predicta vitia magis oriuntur ex vitiis specialibus quam ex vitiis carnalibus. **¶** Sed contra est quod Grego. xxxi. moral. ponit predicta vitia ex luxuria oriri. **¶** Rñ. vñm quod sicut philosophus dicit in vi. ethi. delectatio maxime corrumpit estimationem prudentie, et precipue delectatio que est in venereis, que totam animam absorbet et trahit ad sensibilem delectationem. **¶** Preterea autem prudentie et cuiuslibet intellectualis virtutis consistit in abstractione a sensibilibus. vñ cum predicta vitia pertinent ad defectum prudentie et rationis practice, sicut habitus est, sequitur quod ex luxuria maxime oriuntur. **¶** Ad. i. ergo videtur quod invidia et iracundia in consuetudine praebent rationem ad aliud, sed luxuria causat inconstantiam totaliter, extinguendo iudicium rationis, vñ philosophus dicit in vi. ethi. quod incontinentes ite audit quidem rationem sed non perfecte, incontinentes autem occupantur totaliter ea non audit. **¶** Ad. ij. vñm quod etiam dupliciter animi est quoddam sequens ad luxuriam, sicut et inconstantia per duplicem animi impozat veritatem animi ad diuersa. vñ et **¶** Terminus in cunctis dicit quod in amore est bellum et rursus pax et indurie. **¶** Ad. iij. vñm quod vitia carnalia in tantum magis extinguunt iudicium rationis in quantum longius abducunt a ratione. **¶** Questio LIII

¶ Deinde considerandum est de negligentia. Et circa hoc queruntur tria. primo vitium negligentia sit peccatum speciale, secundo enim vitium opponat, tertio vitium negligentia sit peccatum morale

¶ Ad primum sic proceditur

Uidet quod negligentia non sit peccatum speciale. Negligentia enim diligentie opponitur, sed diligentia requiritur in qualibet virtute, ergo negligentia non est peccatum speciale. **¶** Sed. Nihil quod inuenitur in quolibet peccato est speciale peccatum, sed negligentia inuenitur in quolibet peccato, quod omnis qui peccat negligit ea propter que peccato retrahitur, et qui in peccato perseverat, negligit contenti de peccato, ergo negligentia non est speciale peccatum. **¶** Sed. omne speciale peccatum habet materiam determinatam, sed negligentia non videtur habere determinatam materiam, neque enim est circa mala aut indifferentia, quod ea pretermittere nulli ad negligentiam deputatur, similiter enim non est circa bona quod si negligenter aguntur iam non sunt bona, ergo videtur quod negligentia non sit vitium speciale. **¶** Sed contra est quod peccata que committuntur ex negligentia distinguuntur contra peccata que committuntur ex contemptu. **¶** Rñ. vñm quod negligentia impozat defectum debite sollicitudinis, omnis autem defectus debiti actus habet rationem peccati, vñ manifestum est quod negligentia habet rationem peccati, et eo modo quo sollicitudo est specialis virtutis actus, necesse est quod negligentia sit speciale peccatum, sunt enim alia peccata specialia, quod sunt circa aliquam materiam specialem, sicut luxuria est circa venerea, que videtur autem sunt vitia specialia propter specialitatem actus se extendentis ad omnem materiam, et huiusmodi sunt omnia vitia que sunt circa actum rationis, nam quilibet actus rationis se extendit ad qualibet virtutem moralem, et ideo cum sollicitudo sit quidam specialis actus rationis, ut supra habitus est, sequens est quod negligentia que impozat sollicitudinis defectum sit speciale peccatum. **¶** Ad. i. ergo videtur quod diligentia videtur esse idem sollicitudini, quia in his que diligimus magis enim sollicitus

dicimus adhibemus, vñ diligentia sicut et sollicitudo requiritur ad qualibet virtutem in quantum in qualibet virtute requiritur debiti actus rationis. **¶** Ad. ij. vñm quod in quolibet peccato necesse est esse defectum circa aliquem actum rationis, propterea defectum consilij et aliorum huiusmodi, unde sicut precipitatio est speciale peccatum propter specialem actum rationis qui pretermittitur, scilicet consilium, quantum possit inueniri in quolibet genere peccatorum, ita negligentia est speciale peccatum, propter defectum specialis actus rationis qui est sollicitudo, quia inuenitur aliquoties in omnibus peccatis. **¶** Ad. iij. vñm quod materia negligentie proprie sunt bona que quis agere debet, non quod ipsa sunt bona cum negligentia aguntur, sed quod pro negligentia accidit defectus bonitatis in eis siue pretermittat rationaliter actus debiti, propter defectum sollicitudinis, siue enim aliqua debita circumspectio actus.

¶ Ad secundum sic proceditur

Uidet quod negligentia non opponatur prudentie. Negligentia enim videtur esse idem quod pigritia vel torpor qui pertinet ad accidiam, ut patet per Grego. xxxi. moral. accidiam autem non opponitur prudentie sed magis charitati, ut supra dictum est, ergo negligentia non opponitur prudentie. **¶** Sed. Ad negligentiam videtur pertinere omnis omissionis, sed peccatum omissionis, non opponitur prudentie, sed magis virtutibus moralibus exercitiis, ergo negligentia non opponitur prudentie. **¶** Sed. Impudentia est circa aliquem actum rationis, sed negligentia non impozat defectum neque circa consilium in quo desit precipitatio, neque circa iudicium in quo desit inconsideratio, neque circa preceptum in quo desit inconstantia, ergo negligentia pertinet ad imprudentiam. **¶** Sed. dicitur Eccles. viij. Qui timet deum, nihil negligit, sed vnumquodque peccatum precipue excludit per virtutem oppositam, ergo negligentia magis opponitur timori quam prudentie. **¶** Sed contra est quod dicitur Eccles. ij. Lasius et imprudens non obseruat tempus, sed hoc pertinet ad negligentiam, ergo negligentia opponitur prudentie. **¶** Rñ. vñm quod negligentia directe opponitur sollicitudini, sollicitudo autem pertinet ad rationem, et rectitudo sollicitudinis ad prudentiam, vñ propositum negligentia ad imprudentiam pertinet, et hoc etiam ex ipso nomine appetit, quod sic philosophus dicit in li. ethimo, negligens videtur quasi eligens, electio autem recta eorum que sunt ad finem ad prudentiam pertinet, vñ negligentia pertinet ad imprudentiam. **¶** Ad. i. ergo videtur quod negligentia consistit in defectu interioris actus ad quem pertinet etiam electio, pigritia autem et torpor magis pertinet ad exterioris, ita tamen quod pigritia impozat tarditatem ad exequendum, torpor remissionem quendam impozat in ipsa executione, et ideo quoniam torpor ex accidia nascitur, quod accidia est tristitia aggrauata, id est impediens alium ab operando. **¶** Ad. ij. vñm quod ommissio pertinet ad exterioris actum, est enim ommissio que pretermittit aliquis actus debiti, et ideo opponitur iusticie, et est effectus negligentie, sicut etiam ex executione iusti operis est effectus rationis. **¶** Ad. iij. vñm quod negligentia est circa actum precipiendum ad quem pertinet etiam sollicitudo, aliter tamen circa actum hunc desit negligens, et aliter inconstans, inconstans enim desit in precipiendo quali ab aliquo impeditus, negligens autem pro defectu prompte voluntatis. **¶** Ad. iij. vñm quod timor dei operatur ad vitiationem cuiuslibet peccati, quod ut dicitur Prover. xv. Timor dei declinat omnia a malo, et ideo timor facit negligentiam vitare, non tamen ita quod vitet negligentiam timori opponatur, sed in quantum timor exercit bonem ad actum rationis, vñ enim superius habitus est cum de peccatis ageret quod timor facit consiliarios.

¶ Ad tertium sic proceditur

Uides q̄ negligentia non possit esse peccm̄ mortale. q̄ sup illud Job. ar. Verebar oia opa mea. dicit glo. Grego. q̄ illam. i. negligentia minor amor dei exaggetat. sed vbi q̄ est peccm̄ mortale. totaliter tollit amor dei. ergo negligētia non est peccm̄ mortale. ¶ De. Sup illud Eccli. vii. De negligentia tua purga te cū paucis die glo. Quāuis oblatio pua sit. m̄ltor̄ delictor̄ purgat negligentias. h̄ hoc non esset si negligentia esset peccm̄ mortale. ergo negligentia non est peccm̄ mortale. ¶ De. In lege fuerunt statuta sacrificia p̄ peccis mortalibz. sicut p̄z in Leu. Sed nullū fuit statutū sacrificiū p̄ negligentia. ergo negligentia non est peccm̄ mortale. ¶ Sed p̄ta est q̄ habet Prover. xix. Qui negligit viā suā mortificabit. ¶ Rñ. dōm q̄ sicut dicitur est negligentia. puenit ex quā adā remissione voluntatis. p̄ quam p̄tingit q̄ rō non sollicitat ut p̄cipiat ea q̄ debet. vel eo mō quo debet. P̄d̄r ergo dupl̄r cōtingere q̄ negligentia sit peccm̄ mortale. Uno mō ex p̄teritis q̄ p̄teritū m̄nt̄ p̄ negligentia. q̄ quidē si sit de necessitate salutis siue sit actus siue circūstātia erit peccm̄ mortale. Alio mō ex p̄e cause. si enī voluntas intantū sit remissa circa ea que sunt dei ut totalit̄ a dei charitate deficiat. talis negligentia ē peccm̄ mortale. et hoc p̄cipue p̄tingit q̄ negligentia sequit̄ ex p̄temp̄u. alioquin si negligentia p̄sistat in p̄termissione alicuius act̄i vel circūstātie q̄ non sit de necessitate salutis. nec hoc fiat ex p̄temp̄u sed ex aliquo defectu tenoris q̄ impedit interdū p̄ aliquo veniale peccm̄. tunc negligentia nō ē mortale peccm̄. sed veniale. ¶ Ad. i. ergo dōm q̄ m̄ltor̄ amor dei p̄t̄ intelligi dupl̄r. Uno mō p̄ defectū feruoris charitatis. et sic causat negligentia q̄ est peccm̄ veniale. Alio mō p̄ defectū ip̄i charitatis. sicut d̄r minor amor dei q̄ aliquis diligit deū solū amore naturalit̄. et tunc causat negligentia q̄ est peccm̄ mortale. ¶ Ad. ij. dōm q̄ pua oblatio cū humili mente et pura dilectōe facta ut ibidē dicit̄. non solū purgat peccā venialia. sed etiā mortalia. ¶ Ad. iij. dōm q̄ q̄ negligentia p̄sistat in p̄termissione eor̄ q̄ sunt de necessitate salutis. tunc trahit ad aliud genus peccm̄ magis manifestū. peccā enī que p̄sistunt in interioribz actibz sunt magis occulta. et ideo. p̄ eis certa sacrificia non m̄nt̄ gebantur in lege. quia sacrificiorum oblatio erat quedam publica p̄testatio peccati que nō est faciēda de peccō occulto. ¶ Questio. Lv.

Deinde considerādū

est de virtū oppositis prudentie q̄ habet similitudine cum ipsa. Et circa hoc queruntur octo p̄t̄o vtrū prudentia carnis sit peccm̄. scdo vtrū sit peccatū mortale. tertio vtrū alicui sit peccm̄ sp̄ale. quarto de vicio. quinto de fraude. sexto de sollicitudine temporalium vtrū septimo de sollicitudine futurorum. octaua de origine bonorum vitorum

Ad primū sic procedit

Uides q̄ prudentia carnis nō sit peccm̄. Prudentia enī est nobilit̄ vite. q̄ alie virtutes morales. vtpote oīū regit̄ua. sed nulla iusticia vel sp̄antia est peccm̄. ergo neq̄ aliqua prudentia est peccm̄. ¶ De. Prudentet opari ad finē q̄ licite amat non est peccm̄. sed caro licite amat. nemo enī vnq̄ carnē suam odio habuit. ut habet ad Ephe. v. ergo prudentia carnis non est peccm̄. ¶ De. sicut bō tentat a carne ita enī tentat a mundo et a diabolo. sed non ponit inter peccata aliq̄ prudentia mūdi vel enī diaboli. ergo neq̄ debet poni inter peccā aliqua prudentia carnis. ¶ Sed con

tra. Nullus inimicus deo nisi p̄pter iniquitates s̄m illud Sap. xij. Simul odio sit deo impius et impietas eius sed sicut dicit ad Roma. vij. prudentia carnis inimica est deo. ergo prudentia carnis est peccm̄. ¶ Rñ. dōm q̄ sicut supra dicitur est. prudentia est circa ea q̄ sunt ad finē totius vite. et ideo prudentia carnis p̄p̄ie dicit̄ s̄m q̄ aliquis tota carnis habet ut vltimū finē sue vite. manifestū est autē q̄ hoc ē peccm̄. p̄ hoc enī bō ordiat̄ circa vltimū finē q̄ si cōsistit in bonis corp̄is. sicut supra habitū est et ideo prudentia carnis est peccm̄. ¶ Ad. i. ergo dōm q̄ in ista et sp̄antia in sui rōne important id vtrū virtus laudat̄. s. equalitatem et cōcupiscēntiā et retentionē. et ideo nunq̄ accipiunt in malo sed nomē prudentie sumit a p̄uidendo sicut supra dicitur est. q̄ enī ad mala extendi p̄t̄. et ideo licet prudētia simpl̄r dicit̄ in bono accipiat. aliquo t̄m addito p̄t̄ accipi in malo. et s̄m hoc dicit̄ prudentia carnis esse peccatū. ¶ Ad. ij. dōm q̄ caro est p̄pter aīam. sicut materia p̄pter formā. et instrumentū p̄pter principale agens. et ideo sic licite dicit̄ caro ut ordinet̄ ad bonū aīe sicut ad finem si aut̄ in ip̄o bono carnis cōstituat̄ vltimū finem. erit inordinata et illicita dilectio. et hoc modo ad amorē carnis ordinat̄ prudentia carnis. ¶ Ad. iij. dōm q̄ diabolus nos tentat non p̄ modū appetibilis sed p̄ modū suggerētis. et ideo cū prudentia imponet ordinē ad aliquē finem appetibile. nō ita dicit̄ prudentia diaboli sicut prudentia respectu alicuius mali finis sub cuius rōne tentat nos mundus et caro. inq̄rum. s. pponunt nobis ad appetendū bona mūdi vel carnis. et ideo d̄r prudentia carnis et etiā prudentia mūdi s̄m illud Lu. xvi. Filij huius seculi prudentiores sunt in generatione sua etc. Ap̄ls aut̄ totū cōp̄ebēdit sub prudentia carnis. q̄ enī exteriores res mūdi appetimus p̄pter carnē. potest t̄m dicit̄ q̄ prudentia quodāmodo d̄r sapia. ut supra dicitur est. ideo s̄m tres tentationes p̄t̄ intelligi triplex prudentia. vnde Jaco. iij. et sapientia esse retenta animalis et diabolica. ut supra habitum est cum de sapientia ageretur.

Ad secundū sic procedit

Uidem q̄ prudentia carnis sit peccatum mortale. Res tollare enī dicitur legi sed peccatū mortale. quia per hoc tenet contemnitur. sed prudentia carnis non est subiecta legi diuine. ut habetur Roma. vij. ergo prudentia carnis est peccatum mortale. ¶ De. Omne peccatum in spiritum sanctum est peccatum mortale. sed prudentia carnis videtur esse peccatum in spiritum sanctum. non enī potest esse subiecta legi dei. ut dicitur Roma. vij. et ita videtur esse peccatum irremissibile. quod est proprium peccati in spiritum sanctum. ergo prudentia carnis est peccatum mortale. ¶ De. Maximo bono maximum malum opponitur. ut patet in. vij. et bico. sed prudentia carnis opponitur prudentie que est p̄cipua inter virtutes morales. ergo prudentia carnis est p̄cipuum inter peccata mortalia. et ita est peccatum mortale. ¶ Sed contra illud quod dicitur peccatum non importat de se rationem peccati mortalis. sed caute p̄sequi ea que pertinent ad curam carnis. quod videtur ad prudentiam carnis pertinere dicitur peccatum. ergo prudentia carnis de sui ratione non importat peccatum mortale. ¶ Rñ. dōm q̄ sicut supra dicitur est. prudens dicitur aliquis dupl̄t̄er. vno modo s̄m p̄liat̄ et in ordine ad finem totius vite. alio modo s̄m quid scilicet in ordine ad finem aliquem particularem. puta sicut dicitur aliquis

prudens in negociatione vel in aliq' bmo. Si ergo prudē
na carnis accipiat fm absolutā prudentie rationē. ita. s. q
in cura carnis pstruat vltim' finis totius vite. sic ē pctm
mortale. quia per hoc bō auerit a deo cuiz impossibile sit
esse plures fines vltimos. vt sup' habitū est. Si sō pru
dentia carnis accipiat fm rationē particularē prudentie. sic
prudēna carnis est pctm veniale. ptingit. n. qnqz q aplz
quis inordinate afficiat ad aliqd' delectabile carnis absqz
hoc q' auerit a deo per pctm mortale vñ nō pstruat finē
totius vite in delectatione carnis. z sic adhibere studiū ad
hanc delectationē psequendā est pctm veniale. quod pri
ner ad prudentiā carnis. Si sō aliquis actu curā carnis
reterat in finē honestū. pura cū aliquis studet cōmestio
ni. ppter corpis sustentationē nō vocat prudēna carnis. qz
sic vntur bono cura carnis vt ad finē. Ad. i. ergo vñ
q' apls loquitur de prudēna carnis fm q' finis pstruitur i
bonis carnis totius vite humane. z sic est pctm mortale.
Ad. ij. vñ q' prudēna carnis nō importat pctm in spi
ritu sanctū. quod. n. vñ q' nō potest esse subiecta legi dei
nō sic est intelligēdū q' ille qui habet prudēna carnis nō
possit pueni z subijci legi dei. sed q' ipsa prudēna carnis
legi dei nō potest esse subiecta sicut nec iniusticia potest
esse iusta. nec calor potest esse frigidus. q'uis calidū possz
esse frigidū. Ad. ij. vñ q' oē pctm oppnif prudentie
sicut z prudēna participat in ei' d'urte. sed ideo nō opoz
ret q' quodlibet pctm prudēnae oppositū sit grauisimū. s
solum qn' opponitur prudentie in aliquo maximo.

Ad tertium sic procedit.

Videtur q' astutia non sit speciale pctm. Verba. n. sacre
scripture nō inducūt aliqū ad peccandū. inducūt autē ad
astutiā. fm illud Proverb. i. vt tentur paruulus astutiā. s
astutiā non ē pctm. Pre. Proverb. xij. dicit. Astu
tia agit cū p'ilio. aut ergo ad finē bonū. aut ad finē malū
si ad finē bonū nō videt esse pctm. si autē ad finē malū vi
detur p'incere ad prudentiā carnis vel seculi. ergo astutiā
non est speciale pctm a prudēna carnis distinctū. Pre
te. Grego. z. moral. exponens illud Job. iij. Dicitur in
si simplicitas. dicit. Sapientia b'ni' mūdi est co' machi
nationibz regere. sensum v'bis velare. que falsa sūt ve
ra ostendere. que vera sunt falsa temōstrare. z postea sub
dit. hec prudēna vsu a iuuenibz scitur. a pueris p'cio vñ
citur. sed ea que p'dicta sunt vidēt ad astutiā p'incere. er
go astutiā nō distinguit a prudēna carnis vel mōdi. et
ita nō videt esse speciale pctm. Sed p'tra est qd' apls
dicit. ij. ad Corinth. iij. Abdicant' oculita te decoris nō
ambulantēs in astutiā. necz adulterātes verbū dei. ergo
astutiā est quoddā pctm. P'n. vñ q' prudēna est rey
tra ratio agibiliū. sicut sciētia est recta ratio scibiliū. p'ni
git autē p'tra rectitudinē sciētie duplicat peccare in specula
tibus. vno quidē modo qn' rano inducūt ad aliquā p'clu
sionē falsā que apparet vera. alio modo ex eo q' ratio p
cedit ab aliquibz falsis que vidēt esse vera. siue sint ad
p'clusionē veram siue ad p'clusionē falsā. ita etiaz aliqd'
pctm potest esse p'tra prudentiā b'ni' aliqū similitudinē
eius duplicat. vno modo quia studiū ranois ordinat ad fi
nem qui nō est vere bonus sed apparens. z hoc p'incit ad
prudēniam carnis. alio modo inq'nū aliquis ad finē cō
sequendū vel ad bonū vel ad malū vntur non veris vñs
sed simulatis z apparentibus. z hoc p'incit ad peccatū
astutiē. vñ est quoddā pctm prudēnae oppositū a prudē
na carnis distinctū. Ad. i. ergo vñ q' sicut Aug. dicit

in. iij. p'tra Julianū. sicut prudentia abusive qnqz in ma
lo accipit. ita etiā astutiā qnqz in bono. p'p'ter simili
tudine vnius ad alterū. p'p'te tamē astutiā in malo accipi
tur. sicut z p'p'os dicit in. vi. et. ij. Ad. ij. vñ q' Greg.
sub prudentia mūdi accepit oīa que p'nt ad falsā prudē
tiam p'incere. vnde etiā sub hac comprehenditur astutiā.
Ad. ij. vñ q' astutiā pōt p'siliari z ad finē bonū z ad
finem malū. nec oportet ad finem bonū falsis vñs pueni
re z simulatis. sed veris. vnde astutiā etiam si ordinetur
ad bonū finem est peccatum.

Ad quartū sic procedit.

Videtur q' dolus non sit pctm ad astutiā pertinēs. Dec
catū. n. in perfectis vñs nō inuenit p'cipue mortale. in
uenitur autē in eis aliquis dolus. fm illud. ij. ad Corinth.
ij. Cū essem astutus volo vos cepi. ergo dolus nō ē sp
pctm. Pre. Dolus maxime ad linguā pertinere videt
fm illud ps. Linguis suis dolose agebant. astutiā autē sic
et prudentia est in ipso actu rationis. ergo dolus nō p
rinet ad astutiā. Pre. Proverb. xij. dicit. Dolus in
corde cogitantū mala. sed nō oīs maloz cogitatio p'eri
ner ad astutiā. ergo dolus nō videt ad astutiā p'erti
nere. Sed p'tra ē q' astutiā ad circūuendū ordinat
fm illud apostoli ad Ephe. iij. In astutiā ad circūuendo
nem erroris. ad quod etiā dolus ordinat. ergo dolus p'ri
ner ad astutiā. P'n. vñ q' sicut sup' dictū est ad astu
tiam p'incit assumere vias non veras sed simulatas z ap
parentes ad aliqū finē psequendū vel bonū vel malū
assumptio autē b'ni' vñs pōt duplicat p'iderari. vno q'
tem mō in ipsa exco'gitatione vñs b'ni'. z hoc p'p'te p'ri
ner ad astutiā. sicut etiā exco'gitatione reccatū vñs ad vbi
tum finē p'incit ad prudentiā. alio mō pōt p'iderari talū
vñs assumptio fm executionē op'is. z fm hoc p'incit ad
dolū. z ideo dolus importat quādā executionē astutiē. z
fm hoc ad astutiā p'incit. Ad. i. ergo vñ q' sicut astu
tia p'p'te accipit in malo. abusive autē i bono ita etiā z dol
lus q' est astutiē exco'gitatione. Ad. ij. vñ q' exco'gitatione astu
tie ad recipiendū p' qdē z p'ncipalit' sit p' vba q' p'cipuuz
locū tenēt inf' signa q' b' bō significat aliqd' alterū. vt patet
p' Aug. in li. de doc. christi. z id dolus maxime attribuit lo
cutioni. p'ingit tñ esse dolū z in factis. fm illud ps. Et do
lum faceret in seruos ei'. Est etiā dolus i corde fm illud
Eccl. iij. In rectoria eius plena sunt dolo. sed hoc ē fm q'
aliq's dolos exco'gitat. fm illud ps. Et dolos rota die me
durabant. Ad. ij. vñ q' quicūqz cogitat aliqd' malū
facere necesse ē q' exco'gitet aliq's vias ad hoc q' p'positū
impleant. z vt p'imum exco'gant vias dolosas q' b' faci
lius p'ostū p'leguant. q'uis p'ngat qnqz q' absqz astu
tia z dolo aliqui aperte z per violentiā malū opent. sed
hoc quia difficilius sit in pactoribz accidit.

Ad quintū sic procedit.

Videtur q' fraus ad astutiā p'incit. Ad. n. ē laudabile q'
aliq's decipi se panat ad qd' astutiā rēdit. ē autē laudabile
q' aliq's panat fraudē fm illud. i. ad Cor. vi. Quare nō
mag. fraudē patimī. s' fraus nō p'incit ad astutiā. Pre.
Fraus p'incere videt ad illicitā exceptionē vel receptionē
exteriorū rerū. dicit. n. actuū. v. q' vñ qdā noīe Ananias cū
Sapbyra vxore sua vēdidit agr. z fraudant d' p'cio agri
s' illicite vsurpare vel retinere res exterioroz p'ntz ad in
iusticiā vel illiberalitatē. ergo fraus nō p'incit ad astu
tiam q' opponit prudēnae. Pre. Nullus astutiā vntur

contra seipsum, sed aliquos fraudes sunt contra seipsum, dicitur. n. Proverbia. de quibusdam quod molunt fraudes contra alias suas, ergo fraus non pertinet ad astutiam. **S**ed contra. Fraus ad deceptionem ordinatur. sicut illud Job. xij. Nunquid decipietur vir homo vestris fraudulentis et ad idem etiam ordinatur astutia, ergo fraus ad astutiam pertinet. **R**espondeo. dicitur quod sicut volens pluit in executione astutiae, ita etiam fraus, sed in hoc differre videtur quod volens pertinet universali ad executionem astutiae sive fiat per verba sive per facta, fraus autem magis proprie pertinet ad executionem astutiae sicut per facta. **A**d. i. ergo dicitur quod apostolus non inducit fideles ad hoc quod decipiant in cognoscendo sed ad hoc quod defectus deceptionis patienter tolerant in sustinendis iniuriis fraudulentis illans. **A**d. ij. dicitur quod executione astutiae potest fieri per aliquod aliud vitium, sicut executione prudentie fit per dures, et hoc modo nihil prohibet defraudationem pertinere ad avaritiam vel ad illiberalitatem. **A**d. iij. dicitur quod ille qui fraudes facit ex eo quod intentione non molitur aliquid contra seipsum vel contra alias suas, sed ex insano dei iudicio, pervenit ut id quo contra alios molitur contra seipsum revertatur. sicut illud ps. Incidit in foveam quam fecit.

Ad sextum sic proceditur.

Unde dicitur quod licet sit sollicitudo in habere de temporalibus rebus, ad prudentiam non pertinet sollicitudo esse de his quibus praefecti sicut illud Ro. xij. Qui praefecti in sollicitudine, sed homo praefectus ex divina ordinatione temporalibus rebus, sicut illud ps. oia subiecisti sub pedibus eius oves et boues etc. ergo hoc debet habere sollicitudinem de temporalibus rebus. **R**espondeo. Quisquis sollicitus est de fine propter quem operatur, sed licet est bonum operari propter temporalia quibus vitam sustentet, vnde apostolus dicit. ij. ad Thimotheum. Si quis non vult operari non manducet, ergo licet sit sollicitus de rebus temporalibus. **R**espondeo. Sollicitudo de opibus in se laudabilis est. sicut illud ij. ad Thimotheum. i. Cum roma venisset sollicitus me quaesivit, sed sollicitudo temporalium rerum quibus pertinet ad opera misericordiae, pura cum quis sollicitudinem adhibet ad procurandum negotia pauperum et pauperum, ergo sollicitudo temporalium rerum non est illicita. **S**ed contra est quod dicitur Mattheo. vi. Nolite solliciti esse dicentes quid manducabimus? aut quid bibemus? aut quo operemur, que res sunt maxime necessaria. **R**espondeo. dicitur quod sollicitudo importat studium quoddam adhibendum ad aliquid sequendum. Manifestum est autem quod maius studium adhibet ubi est timor de faciendo, et ideo ubi est securitas sequendi minor interuenit sollicitudo. Sic ergo sollicitudo temporalium rerum tripliciter potest esse illicita. Uno quidem modo ex parte eius de quo sollicitatur. si scilicet temporalia tanquam finem quaerant, vnde Augustinus dicit in libro de opibus monachorum cum dicitur dicitur. Nolite solliciti esse etc. hoc dicitur, ut non ista intueantur, et propter ista faciatur quicquid in evangelio praedicatione facere iubetur. Alio modo potest esse temporalium sollicitudo illicita propter superfluum studium quod apponitur ad temporalia, procuranda propter quod homo a spiritualibus quibus principaliter inseruire debet retrahitur, et ideo dicitur Mattheo. xij. quod sollicitudo seculi suffocat verbum. Tertio modo ex parte timoris superflui quod si aliquis timet ne faciendo quod debet necessaria sibi debeat, quod dicitur dupliciter excluditur. primo propter maiora beneficia bonorum spiritualium diuinitus praeter sua utilitatem et planis subuenit abique opere humano sicut proportio sue naturae, et ex divina providentia propter cuius ignorantiam gentes circa temporalia bona quaerenda principaliter sollicitantur, et ideo concluditur quod principaliter

ter nostra sollicitudo esse debet de spiritualibus bonis. sperantes quod etiam temporalia nobis perveniant ad necessitatem si fecerimus quod debemus. **A**d. i. ergo dicitur quod temporalia bona subiecta sunt bonis ut eis yratur ad necessitatem non ut in eis finem constituantur et superflua circa ea sollicitetur. **A**d. ij. dicitur quod sollicitudo eius qui corporali labore panem acquirit non est superflua si sit moderata, et ideo Hieronymus dicit quod labor exercendus est, sollicitudo tollenda superflua, scilicet animi inquietudo. **A**d. iij. dicitur quod sollicitudo temporalium in opibus misericordiae ordinatur ad finem charitatis, et ideo non est illicita nisi sit superflua.

Ad septimum sic proceditur.

Unde dicitur quod aliquis debet sollicitus esse futurorum. Dicitur enim Proverbia. vi. Vide ad formicam o piger et considera vias eius et discite sapientiam, que cum non habeat ducem nec praecceptorem, parat in estate cibum sibi et congregat in messe quod comedat, sed hoc est in futurum sollicitus, ergo laudabilis est sollicitudo futurorum. **R**espondeo. Sollicitudo ad prudentiam pertinet, sed prudentia proprie est futurorum praedictio, ergo pars eius est providentia futurorum, ut supra dictum est, ergo studium est sollicitus de futuris. **R**espondeo. Quis cumque reponit aliquid in posterum conservandum sollicitus est in futurum, sed ipse christus legitur Job. xij. oculos habuisse ad aliquid conservandum quod Judas defendebat, apostoli etiam conservabant praedicta praedictorum que ante pedes eorum ponebant ut legitur Actuum. iij. ergo licet sit in futurum sollicitus. **S**ed contra est quod dicitur Mattheo. vi. Nolite solliciti esse in crastinum, etiam ibi potest pro futuro sicut dicit Hieronymus. **R**espondeo. dicitur quod nullum opus potest esse studium nisi debeat circumstantibus velari in quibus una est debeat tempus, sicut illud Ecclesiastici. viij. Si negotio tempus est et opportunitas, quod non solum in exterioribus opibus sed etiam in exteriori sollicitudine loci habet, vnicuique enim tempus competit propria sollicitudo, sicut tempus estis competit sollicitudo metendi, tempus autem competit sollicitudo vindemiarum, si quis ergo tempus estans de vindemia iam esset sollicitus, superflue procuraret futurum tempus sollicitudinem, vnde in istis modis sollicitudinem tanquam superflua dicitur prohiberi dicitur, nolite solliciti esse in crastinum vnde subdit, crastinum, non dies sollicitus erit sub ipsi, sua propria sollicitudine habebit quod sufficit ad animam affligendum, et hoc est quod subdit, sufficit diei malicia sua, id est afflictio sollicitudinis. **A**d. i. ergo dicitur quod sollicitudo habet sollicitudinem congruam tempori, et hoc non bis imitandum proponitur. **A**d. ij. dicitur quod ad prudentiam pertinet providentia de rebus futurorum, esset autem inordinata futurorum sollicitudo si quis temporalia in quibus dicitur praeteritum et futurum tanquam fines quaerere, vel si superflua quaerere ultra praesentia vite necessitatem, vel si tempus sollicitudinis preoccuparet. **A**d. iij. dicitur quod sicut Augustinus dicit in libro de sermone domini in monte, cum viderimus aliquem seruum dei providere ne ista necessaria sibi desint non iudicemus eum de crastino sollicitum esse, nam et ipse dominus propter extempum loculos habere dignatus est, et in actibus apostolorum scriptum est, ea que ad victum sunt necessaria procurata esse in futurum, propter imminentem famem, non ergo dicitur improbat si quis humano more ista procurat, sed si quis propter ista militet deo.

Ad octavum sic proceditur.

Unde dicitur quod huiusmodi vitia non oriuntur ex avaritia, quia sicut dicitur est per luxuriam maxime ratio patitur

defectū in sua rectitudine. sed hmoi vitia opponunt ratio
 ni r. etc. i. prudētie. ergo hmoi vitia maxie ex luxuria ori
 untur. p̄sertim cū pb̄is dicatur. vii. c. ubi. q. veni. est. do
 losa r. et. coram e. varia r. q. ex insidijis agit incōtinēs cō
 cupiscentie. **¶** Pre. Paedicta vitia habet quādā simili
 tudinē prudētie. vt dictū est. sed ad prudētiā sit in ra
 tione maiore p̄pinq̄uitatē habere vidēt vitia magis spi
 ritualia. vt supbia r. inanis gloria. ergo hmoi vitia magis
 videntur ex supbia oriri q̄ ex auaricia. **¶** Pre. Homo in
 insidijis vti non solū in diripiēdis bonis alienis sed etiā
 in machinādo alioz cedēs. quoz p̄mittit p̄inet ad auarici
 am. secundū ad itā. sed insidijis p̄inet ad astutiā doloꝝ
 et fraudem. ergo p̄dicta vitia nō solū oriunt̄ ex auaricia lz
 etiā ex ita. **¶** Sed p̄tra est quod Greg. xxi. moral. po
 nit fraudē filiam auaricie. **¶** Rū. vdm q̄ sicut dicitur ē.
 prudētia carnis r. astutia cū dolo r. fraude quādā simili
 tudinē habent cū prudētia in aliquali vsu rationis. p̄
 p̄ue autem inter alias virtutes morales vltis rōnis re
 ce apparet in iusticia que ē in appetitu rōnali. r. iō vsu
 rōnis indebitus etiā maxime apparet in virtis opposi
 tis iusticie. opponit̄ aut sibi maxime auaricia. r. ideo p̄dit
 eta vitia maxime ex auaricia oriunt̄. **¶** Ad. i. ergo vdz q̄
 luxuria p̄pter vehemētiā telecanōis r. cupiscentie tota
 liter opponit̄ rōnōnē ne p̄deat in actū. in p̄dictis aut vi
 tīs aliquis vsus rōnis est licet inordinat̄. vnde p̄dicta
 vitia nō oriunt̄ directe ex luxuria. q̄ aut pb̄is venereē to
 losā appellat. hoc dicit̄ fm quādā similitudinē in q̄ntuz
 scilicet boiem subito sumptis. sicut r. in dolo agit nō t̄i
 per astutias sed magis p̄ violentiā cupiscentie r. telectay
 rōnis. vnde r. subdit q̄ venus furat̄ intellectū multū sa
 piens. **¶** Ad. ij. vdm q̄ ex insidijis agere ad quādā pu
 sillanimitatē panere videt. magnanimit̄. n. in oibus vult
 manifest̄ esse. vt pb̄is dicit̄ in. iij. c. ubi. r. ideo q̄ super
 bia quādā similitudinē magnanimitatē hz vel ingit. in
 te est q̄ non directe ex supbia hmoi vitia oriunt̄ q̄ vrum
 tur fraude r. dolo. magis aut hoc p̄inet ad auariciā que
 p̄iam vtilitatē querit pupēdens excellētiā. **¶** Ad. iij.
 vdm q̄ ita habet subitū motū. vnde p̄cipit̄ agit r. ableg
 p̄silio quo vrum p̄dicta vitia licet inordinat̄. q̄ aut ali
 qui insidijis vtiunt̄ ad cedēs alioꝝ non p̄uenit̄ ex ita lz ma
 gis ex odio quia iracūdius appetit esse manifestus in nocē
 to. vt dicit pb̄is in. ij. c. ubi. **¶** Questio LVI

Deinde considerandū

est de p̄ceptis ad prudētiā p̄tinētib. Et cir
 ca hoc querunt duo. s̄. de p̄ceptis p̄nēntib
 bus ad prudētiā. 2. de p̄ceptis p̄nēntib ad vitia opposita

Ad primū sic proceditur

videt̄ q̄ de prudētia fuerit dandū aliquod p̄ceptū int̄
 p̄cepta decalogi. De p̄ncipalioꝝ. n. virtute p̄ncipalioꝝ p̄
 cepta dari debent. sed p̄ncipalioꝝ p̄cepta legis sunt p̄cep
 ta decalogi. cū ergo prudētia sit p̄ncipalioꝝ inter virtutes
 morales videt̄ q̄ de prudētia fuerit dandū aliquod p̄cep
 tum inter p̄cepta decalogi. **¶** Pre. In doctrina euāgel
 ica p̄nt̄ lex maxie quantū ad p̄cepta decalogi. sed i do
 ctina euāgelica dat̄ p̄ceptū de prudētia. vt patet **¶** Var.
 r. Et ore prudētis sicut serpētis. ergo inter p̄cepta decal
 ologi debuit p̄cipi a eius prudētie. **¶** Pre. Alia documē
 ta veteris testamēti ad p̄cepta decalogi ordinant. vnde
 et **¶** Malach. vi. dicitur. Memērote legis moysi serui mei
 quam mandauit ei in ore sed in alijs documētis veteris

testamēti dantur p̄cepta de prudētia. sicut **¶** Proverb.
 iij. Ne imitatio prudētie tue. et. j. iij. c. **¶** Salpebre tue p̄
 cedant gressus tuos. ergo r. in lege debuit aliquod p̄cep
 tum de prudētia dari. r. p̄cipue inter p̄cepta decalogi. **¶**
 Sed p̄trariū patet enūctant̄ p̄cepta decalogi. **¶** Rū. vdm
 q̄ sicut sup̄ dictū est. cū de p̄ceptis ageret. p̄cepta decal
 ologi sicut dicit̄ sunt oī populo ita etiā cadunt in estimā
 tione oīum quasi ad naturalē rōnōnē p̄nēntia. p̄cipue autē
 sunt de dicitamine rōnis naturalis. sicut hōiē vite q̄
 se habent in agēdis. sicut p̄ncipia naturalis cognita i spe
 culatiuis vt ex sup̄ dictis patet. prudētia aut non ē circā
 finem sed circa ea que sunt ad finē. vt sup̄ dictū est. r. ideo
 non sūt p̄ueniēs vt inter p̄cepta decalogi aliquod p̄cep
 tum poneret̄ ad prudētiā p̄nēns directe. ad quā rōnē
 oīa p̄cepta decalogi p̄nēt̄ fm q̄ ipsa ē vite cūa oīuz vie
 tuoz actū. **¶** Ad. i. ergo vdz q̄ lz prudētia sit simplici
 ter p̄ncipalioꝝ oibus virtutib. moralib. iusticia t̄i p̄nci
 palioꝝ respicit rōnōnē debiti quod requiritur ad p̄ceptū
 vt sup̄ dictū est. r. ideo p̄ncipalia p̄cepta legis que sunt
 p̄cepta decalogi magis debuit̄ ad iusticiā q̄ ad prudē
 tiam p̄nēre. **¶** Ad. ij. vdm q̄ doctrina euāgelica est do
 ctina p̄ncipalioꝝ. r. ideo oportuit q̄ in ipsa p̄fecte instruire
 tur hō de oibus que p̄nēt ad rectitudinē vite sicut sunt
 fines sicut sunt ea que sunt ad finē. r. p̄pter hoc oportuit in
 doctrina euāgelica etiā de prudētia p̄cepta dari. **¶** Ad
 iij. vdm q̄ sicut alia doctrina veteris testamēti ordinatur
 ad p̄cepta decalogi vt ad finē. ita etiā p̄ueniens sūt vt in
 subsequētib. documētis veteris testamēti boies instrue
 rent̄ de actu prudētie qui est circa ea que sunt ad finem.

Ad secundū sic procedit

videtur q̄ in veteri lege fuerit incoūuent̄ p̄cepta p̄
 hibitua p̄posita de virtis oppositis prudētie. **¶** Pponunt̄
 enī prudētie nō min⁹ illa q̄ hnt̄ directā oppositiōnē ad ip
 sam sicut impudētia r. pres eius q̄ illa q̄ cū ipsa similitu
 dinē hnt̄. sicut astutia r. q̄ ad ipsam p̄nēt̄. sed hec vitia
 p̄hibēt̄ in lege. dicit̄. n. **¶** Leuit. xij. Nō facias calūniā pro
 ximo tuo. **¶** Et deut. xv. Nō habebis in sacco tuo duer
 sa pondera minus r. maius. ergo de virtis illis que dire
 cte opponunt̄ prudētie aliqua p̄cepta p̄bitiua dari de
 buerunt. **¶** Pre. In multis alijs rebus potest fieri fraus
 q̄ in emptione r. venditione. in coūuent̄ ergo fraudes
 in sola emptione r. venditione lex prohibuit. **¶** Pre.
 Eadem ratio est p̄cipiendi actum virtutis r. prohiben
 di actum virtis oppositi. sed actus prudētie nō inueniunt̄
 in lege p̄cepti. ergo nec aliqua opposita vitia debuerūt i
 lege prohiberi. **¶** Sed contrariū patet per p̄cepta legis
 inducta. **¶** Rū. vdm q̄ sicut sup̄ dictum est iusticia ma
 xime respicit rōnōnē debiti quod requiritur ad p̄cep
 tum. q̄ iusticia est ad reddēdū debitiū alien. vt. j. dicitur
 a stutia autem quantum ad executionem maxime cōmū
 titur in his circa que est iusticia vt dicit̄ in est. r. ideo con
 ueniens sūt vt p̄cepta prohibitiua darentur in lege de
 executione astutie in quantum ad iniusticiā p̄tinet. sicut
 cum dolo r. fraude aliquis sicut calūniā ingerit vel
 eius bona surripit. **¶** Ad. i. ergo dicendum q̄ illa vitia
 que directe opponuntur prudētie manifesta contrarie
 tate. non ita p̄tinent ad iniusticiā sicut executio astu
 tie. r. ideo non ita prohibentur in lege sicut fraus r. doloꝝ
 que ad iniusticiā p̄tinent. **¶** Ad. ij. dicendum q̄ om
 nis fraus vel doloꝝ commissā in his que ad iniusticiā
 p̄tinent potest intelligi esse prohibita **¶** Leuitici. xij. c. 11

Defectū in sua rectitudine. sed hmoi vitia opponunt ratio
 ni r. etc. i. prudētie. ergo hmoi vitia maxie ex luxuria ori
 untur. p̄sertim cū pb̄is dicatur. vii. c. ubi. q. veni. est. do
 losa r. et. coram e. varia r. q. ex insidijis agit incōtinēs cō
 cupiscentie. **¶** Pre. Paedicta vitia habet quādā simili
 tudinē prudētie. vt dictū est. sed ad prudētiā sit in ra
 tione maiore p̄pinq̄uitatē habere vidēt vitia magis spi
 ritualia. vt supbia r. inanis gloria. ergo hmoi vitia magis
 videntur ex supbia oriri q̄ ex auaricia. **¶** Pre. Homo in
 insidijis vti non solū in diripiēdis bonis alienis sed etiā
 in machinādo alioz cedēs. quoz p̄mittit p̄inet ad auarici
 am. secundū ad itā. sed insidijis p̄inet ad astutiā doloꝝ
 et fraudem. ergo p̄dicta vitia nō solū oriunt̄ ex auaricia lz
 etiā ex ita. **¶** Sed p̄tra est quod Greg. xxi. moral. po
 nit fraudē filiam auaricie. **¶** Rū. vdm q̄ sicut dicitur ē.
 prudētia carnis r. astutia cū dolo r. fraude quādā simili
 tudinē habent cū prudētia in aliquali vsu rationis. p̄
 p̄ue autem inter alias virtutes morales vltis rōnis re
 ce apparet in iusticia que ē in appetitu rōnali. r. iō vsu
 rōnis indebitus etiā maxime apparet in virtis opposi
 tis iusticie. opponit̄ aut sibi maxime auaricia. r. ideo p̄dit
 eta vitia maxime ex auaricia oriunt̄. **¶** Ad. i. ergo vdz q̄
 luxuria p̄pter vehemētiā telecanōis r. cupiscentie tota
 liter opponit̄ rōnōnē ne p̄deat in actū. in p̄dictis aut vi
 tīs aliquis vsus rōnis est licet inordinat̄. vnde p̄dicta
 vitia nō oriunt̄ directe ex luxuria. q̄ aut pb̄is venereē to
 losā appellat. hoc dicit̄ fm quādā similitudinē in q̄ntuz
 scilicet boiem subito sumptis. sicut r. in dolo agit nō t̄i
 per astutias sed magis p̄ violentiā cupiscentie r. telectay
 rōnis. vnde r. subdit q̄ venus furat̄ intellectū multū sa
 piens. **¶** Ad. ij. vdm q̄ ex insidijis agere ad quādā pu
 sillanimitatē panere videt. magnanimit̄. n. in oibus vult
 manifest̄ esse. vt pb̄is dicit̄ in. iij. c. ubi. r. ideo q̄ super
 bia quādā similitudinē magnanimitatē hz vel ingit. in
 te est q̄ non directe ex supbia hmoi vitia oriunt̄ q̄ vrum
 tur fraude r. dolo. magis aut hoc p̄inet ad auariciā que
 p̄iam vtilitatē querit pupēdens excellētiā. **¶** Ad. iij.
 vdm q̄ ita habet subitū motū. vnde p̄cipit̄ agit r. ableg
 p̄silio quo vrum p̄dicta vitia licet inordinat̄. q̄ aut ali
 qui insidijis vtiunt̄ ad cedēs alioꝝ non p̄uenit̄ ex ita lz ma
 gis ex odio quia iracūdius appetit esse manifestus in nocē
 to. vt dicit pb̄is in. ij. c. ubi. **¶** Questio LVI

Deinde considerandū
 est de p̄ceptis ad prudētiā p̄tinētib. Et cir
 ca hoc querunt duo. s̄. de p̄ceptis p̄nēntib
 bus ad prudētiā. 2. de p̄ceptis p̄nēntib ad vitia opposita

Ad primū sic proceditur
 videt̄ q̄ de prudētia fuerit dandū aliquod p̄ceptū int̄
 p̄cepta decalogi. De p̄ncipalioꝝ. n. virtute p̄ncipalioꝝ p̄
 cepta dari debent. sed p̄ncipalioꝝ p̄cepta legis sunt p̄cep
 ta decalogi. cū ergo prudētia sit p̄ncipalioꝝ inter virtutes
 morales videt̄ q̄ de prudētia fuerit dandū aliquod p̄cep
 tum inter p̄cepta decalogi. **¶** Pre. In doctrina euāgel
 ica p̄nt̄ lex maxie quantū ad p̄cepta decalogi. sed i do
 ctina euāgelica dat̄ p̄ceptū de prudētia. vt patet **¶** Var.
 r. Et ore prudētis sicut serpētis. ergo inter p̄cepta decal
 ologi debuit p̄cipi a eius prudētie. **¶** Pre. Alia documē
 ta veteris testamēti ad p̄cepta decalogi ordinant. vnde
 et **¶** Malach. vi. dicitur. Memērote legis moysi serui mei
 quam mandauit ei in ore sed in alijs documētis veteris

pbibitōe calūnie p̄cipue at̄ solet frans exerceri ⁊ volūti
empnōe ⁊ venditōe. s̄m illud Ec̄. xxvi. Nō iustificā
tur caupo a pctō labioꝝ. p̄pter hoc specialit̄ p̄ceptū pbibitō
nūi daf̄ in lege de fraude circa empnōes ⁊ venditiones
cōmissa. ¶ Ad. ij. v̄dm q̄ oia p̄cepta de acn̄b̄ iusticie in
lege data p̄nēt ad executionē prudēcie. sicut ⁊ p̄cepta p̄
bibitūa data de furto calūnia ⁊ fraudulenta venditōe p̄
tinent ad executionē iusticie. ¶ Questio LVII

Quoniam post p̄u

tennā p̄siderādū est de iusticia. Circa quaz
q̄duplex p̄sideratio occurr̄t. Prima ē de iu
sticia. Secūda de p̄tib̄ eius. Tercia de dono ad hoc p̄u
nente. Quarta de p̄ceptis ad iusticiā p̄nētib̄. Circa iu
sticiā q̄ p̄siderāda sunt q̄tuor. p̄o q̄dē de iure. 2o de ipsa
iusticia. 3o de iniusticia. 4o de iudicio. Circa p̄mū querit̄
q̄tuor. p̄o v̄trū ius sit obiectū iusticie. 2o v̄trū ius p̄ueniē
ter diuidat̄ in ius naturale ⁊ positiuū. 3o v̄trū ius genuū
sit idē quod ius naturale. 4o v̄trū ius dīnatū ⁊ p̄ternū
debeat̄ specialit̄ distingui.

Sed p̄imum se procedit

Quidē q̄ ius non sit obiectū iusticie. Dicit̄ n. Celsus iu
rif. d̄sultus q̄ ius ē ars boni ⁊ equi. ars aut̄ nō est obiectū
iusticie. sed ē per se d̄sultus intellectualis. ergo ius non ē ob
iectū iusticie. ¶ Dicit̄. Lex sicut d̄sultus. dicit̄ in h. etymol.
iuris ē sp̄s. lex aut̄ nō ē obiectū iusticie. sed magis p̄u
dēcie. v̄n ⁊ p̄b̄s legis p̄titiuā p̄tem prudēcie ponit. er
go ius non ē obiectū iusticie. ¶ Dicit̄. Iusticia p̄ncipal
iter subijcit̄ boiem deo. Dicit̄ n. Aug. in li. de morib̄ ec
clesie. q̄ iusticia ē amor iustit̄ deo seruēs. ⁊ ob hoc b̄i impe
rans ceteris q̄ boi subiecta sunt. sed ius nō p̄nēt ad dīni
na. sed solū ad b̄iana. dicit̄ n. d̄sultus. in li. etymolo. q̄ fas
lex dīna ē. ius aut̄ lex b̄iana. ergo ius nō est obiectū iusticie.
¶ Sed p̄tra ē quod d̄sultus. dicit̄ in eodē q̄ ius dictum
est q̄ ē iustit̄. sed iustit̄ est obiectū iusticie. dicit̄ n. p̄b̄s i
v. etbi. q̄ oēs ralem habitū volūt̄ seruēs. ⁊ ob hoc b̄i impe
ratur iustit̄. equalitas aut̄ ad alterū est. alie aut̄ rutes p̄i
cunt boiem solū in bis q̄ ei p̄ueniūt s̄m seipsum. sic ergo
istud q̄d est rectū in opib̄ aliarū r̄tū ad q̄d tendit intē
tio r̄tūis quasi in p̄p̄tū obiectū nō accipit̄ nisi p̄ compa
tionē ad agentē. rectū s̄o q̄d est in ope iusticie etiā p̄t
companionē ad agentē p̄t̄it̄ p̄ companionē ad aliud. il
lud enī in ope n̄o dicit̄ ēē iustit̄ quod r̄ndet s̄m aliquā eq
litate alteri. puta recōpensatio mercedis debite p̄ seruitio
impensio. sic ergo iustit̄ dicit̄ esse aliqd̄ quasi b̄ns rectitū
dinē iusticie. ad quod terminat̄ factio iusticie etiā nō p̄si
derato qualitatē ab agentē fiat. sed in alijs r̄tūib̄ nō deter
minat̄ aliqd̄ rectū nisi s̄m q̄ aliquā sit ab agentē. ⁊ p̄t
hoc specialit̄ iusticie p̄e alijs r̄tūib̄ determinat̄ s̄m se
obiectū quod vocat̄ iustit̄. ⁊ hoc quidē est ius. v̄n manife
stum ē q̄ ius ē obiectū iusticie. ¶ Ad. i. ergo v̄dm q̄ con
suetū est q̄ noia a sui p̄ima impositione retō: queant̄ ad
alia signāda. sicut nomē medicine positū est p̄mo ad
significandū remediū quod p̄stat̄ infirmo ad sanandū.
deinde tractū est ad signandū artem qua hoc fit. ita enī
hoc nomē ius p̄mo positū est ad significandū ipsam
rem iustā postmodū autē est retipatū ad artem qua cogno

scitur quid sit iustit̄. ⁊ v̄terius ad significandū locum in q̄
ius redditur. sicut dicit̄ aliquis comparare in iure. ⁊ v̄lter
rius dicit̄ etiā ius quod reddat̄ ab eo ad cuius officiū per
tinet iusticiā facere. licet etiā id quod dicit̄ regere sit iniquū
¶ Ad. ij. v̄dm q̄ sicut eoz que p̄ artē exteriōs sunt. que
dam ratio in mēte artit̄as p̄nitit̄ que dicit̄ regula artit̄as
ita etiā illius opis iustit̄ quod ratio dēterminat̄ quedā ra
tio p̄nitit̄ in mēte quasi quedā prudēcie regula. ⁊ hoc si
in scriptū redigat̄ vocatur lex. est enī lex s̄m d̄sultus. p̄t̄it̄
tio scripta. ⁊ ideo lex nō est ipsum ius p̄rie loquēdo. sed
aliquā ratio iuris. ¶ Ad. ij. v̄dm q̄ q̄ iusticia eq̄lita
tem imponat. deo aut̄ nō possum̄ equalēs recōpensā
re. inde est q̄ iustit̄ s̄m p̄fectā rationē nō possum̄ reddere
deo. ⁊ p̄ter hoc nō dicit̄ p̄rie ius lex dīuina. sed fas q̄ vi
delicet iustit̄ deo vt̄ impleam̄ quod possum̄. iusticia ta
men ad hoc tendit vt̄ bō q̄ntū potest̄ deo recōpenset̄ toꝝ
taliter animā ⁊ subijciens.

Sed secundū sic procedit.

Quidē q̄ ius non p̄ueniēter diuidat̄ in ius naturale
et ius positiuū. Illud. n. quod ē naturale ē immutabile. ⁊
idem ē apud oēs. non aut̄ inuenit̄ in reb̄s b̄ianis aliqd̄
tale. quia oēs regule iuris b̄ianis in aliquib̄ casib̄. dicit̄
unt nec b̄i suam r̄tutē v̄biq̄. ergo non ē aliqd̄ ius natu
rale. ¶ Dicit̄. Illud dicit̄ esse positiuū quod ex voluntate
b̄iana p̄cedit. sed non ideo aliqd̄ ē iustit̄ q̄ a voluntate bu
mana p̄cedit. alioq̄n voluntas boiō iniusticia esse nō posset̄
ergo cum iustit̄ sit idem quod ius. videretur q̄ nullū sit ius
positiuū. ¶ Dicit̄. Ius dīnū nō ē ius naturale enī ex
cedat̄ naturā humanā. similiter etiam non est ius positiu
um. q̄ non inuenitur aut̄ creat̄ b̄iane sed auctoritatē dī
uine. ergo in cōueniēter diuidit̄ ius per naturale ⁊ positiu
ū. ¶ Sed p̄tra est q̄d p̄b̄s dicit̄ in. v. etbi. q̄ positiuū
a iustit̄ hoc q̄d naturale ē. hoc aut̄ legale. i. lege positum
¶ R̄n. v̄dm q̄ sicut dicit̄ est. ius siue iustit̄ est aliqd̄ op̄
adeq̄tū alteri s̄m aliquē eq̄litas modū. Duplicit̄ aut̄ p̄t
aliqui boi esse aliqd̄ adeq̄tū. Vno q̄dē mō ex ipsa natura
rei. puta cū aliq̄s iustit̄ dat vt̄ tantū dē recipiat. ⁊ hoc voca
tur ius naturale. Alio mō aliqd̄ ē adeq̄tū vel cōmēsurat̄
tū alteri ex dicit̄ s̄iue ex cōi placito. q̄n. s. aliq̄s reputat̄ se
p̄tenti si t̄m accipiat. q̄d quidē potest̄ fieri duplicit̄. vno
mō p̄ aliqd̄ p̄uarit̄ cōmōdū dicit̄. sicut q̄d firmat̄ aliq̄
pacto inter p̄uaritas p̄sonas. alio mō ex dicit̄o publico.
puta cū tot̄ p̄s p̄sentit̄ q̄ aliqd̄ habeat̄ quasi adequat̄
rum ⁊ cōmēsurat̄ alteri. vel cū hoc ordinar̄ p̄cepta qui
curā p̄li b̄z ⁊ er̄ p̄sonā gerit̄. ⁊ hoc d̄o ius positiuū. ¶ Ad
i. ergo v̄dm q̄ illud q̄d est naturale b̄ianū naturā immuta
bile oportet̄ q̄ sit sp̄ ⁊ v̄biq̄ tale. natura aut̄ boiō ē muta
bilis. ⁊ id id q̄d naturale ē boi p̄t̄ aliq̄ dicit̄. sic natu
rale eq̄litate b̄z vt̄ t̄ponēt̄ t̄positū reddat̄. ⁊ si ua est̄ q̄
natura b̄iana sp̄ esset̄ recta hoc est̄ seruādū. sed q̄ q̄nq̄
p̄ringit̄ q̄ voluntas boiō t̄p̄rauat̄ est̄ aliq̄ casus in q̄ t̄o
positū nō ē reddēdū ne bō p̄t̄ r̄tū voluntatē b̄is male co
p̄rat̄. vt̄ puta si furiosus vel hostis reipublice arma t̄po
sita t̄positat̄. ¶ Ad. ij. v̄dm q̄ voluntas b̄iana ex cōi p̄d̄
cto p̄t̄ aliqd̄ facere iustit̄ in bis q̄ s̄m se nō b̄nt̄ aliquā r̄y
pugnātā ad naturāle iusticiā. ⁊ i bis b̄z locū ius positiu
um. v̄n p̄b̄s dicit̄ in. v. etbi. q̄ legale iustit̄ ē q̄d ex p̄m
cipio q̄dē nihil differ̄ sic vel alit̄. q̄n aut̄ p̄t̄ differ̄. s̄ si
aliquid t̄ se repugnātā habet̄ ad ius naturale. non pos
set̄ voluntate b̄iana fieri iustit̄. puta si statuat̄ q̄ liceat̄ iu
dari vel adulterūz cōmūtēre. vnde dicit̄ Cl̄a. x. Et qui

iusticia est perpetua et constantis voluntas ius sui unicuique tribuens. Iusticia n. fm pbis in. v. etbi. est habitus a quo sunt aliqui operum iustorum. et a quo operantur et volunt iustitia. sed voluntas non est potentiam vel etiam actum. ergo in convenienter iusticia dicitur esse voluntas. ¶ **De. Res.** cuncto voluntatis non est voluntas. alioquin si voluntas esset sua rectitudo. sequeretur quod nulla voluntas esset perfecta sed fm Anselm. in h. d. ventate. iusticia est rectitudo. ergo iusticia non est voluntas. ¶ **De. Sola** dei voluntas est perpetua. si ergo iusticia est perpetua voluntas. in solo deo erit iusticia. ¶ **De. De** perpetua est constantis. quia est immutabile superflue ergo utrunque ponit in diffinitione iusticie et perpetua et constantis. ¶ **De. R.** addere ius unicuique prout ad principem. si ergo iusticia sit unicuique ius sui tribuens. sequitur quod iusticia non sit nisi in principe quod est inconveniens. ¶ **De. Aug.** dicit in li. de moribus ecclesie quod iusticia est actio deo sui serviens. non ergo reddit unicuique quod suum est. ¶ **Rn.** dicit quod predicta iusticie diffinitio puerilis est si recte intelligatur. Cum n. ois virtus sit habitus qui est principium boni actus. necesse est quod virtus diffinita per actum bonum qui est circa ea que ad alterum sunt sicut circa propria materia virtutis. est autem iusticia propria circa ea que ad alterum sunt sicut circa propria materia. vt. j. patet. et idem actus iusticie per comparationem ad propria materia virtutis et obiectum tangit cum dicitur. ius sui unicuique tribuens. quod vt **Thilo.** dicit in li. e. y. mol. iustus dicitur quod ius custodit. ad hoc autem quod aliquis actus circa quacumque materia sit virtuosus requiritur quod sit voluntarius et quod sit stabilis et firmus. quia pbis dicit i. q. etbi. quod ad virtuosum actum requiritur quod opere tur faciens. 2. autem quod eligens et propter debum finem. 3. quod in obliquo operetur. primum autem horum includit in secundo quod quia quod per igno. antia agit est involuntarius. vt dicitur in. iij. etbi. et ideo in diffinitione iusticie primo ponitur voluntas ad ostendendum quod actus iusticie debet esse voluntarius. additur autem de constantia et perpetuitate ad designandum actus firmitatem. et ideo predicta diffinitio est completa diffinitio iusticie nisi quod actus ponitur pro habitu qui per actum specificat. habitus n. ad actum dicitur. et si quis velit eam in debita forma diffinitionis reducere. possit sic dicere quod iusticia est habitus fm quem aliquis constantis et perpetua voluntate ius sui unicuique tribuit. et quasi est eadem diffinitio cum ea qua pbis ponit in. v. etbi. dicens quod iusticia est habitus fm quem aliquis dicit operari fm electorem iusti. ¶ **Ad. i.** ergo dicitur quod voluntas hic noia actum non potentiam. est autem consuetudo apud auctores habitus per actum diffinitam sicut **Aug.** dicit super Joba. quod fides est credere quod non vides. ¶ **Ad. ij.** dicitur quod necque etiam iusticia est essentialis rectitudo. sed causalis. ¶ **Ad. iij.** dicitur quod voluntas potest dici perpetua dupliciter. Uno modo ex parte ipsius actus qui perpetuo durat. et sic solus dei voluntas est perpetua. Alio modo ex parte obiecti. quia. si aliquis vult perpetuo facere aliquid. et hoc requiritur ad rationem iusticie. non n. sufficit ad rationem iusticie quod aliquis velit ad horam in aliquo negotio servare iusticia. quod vix invenitur aliquis qui velit in omnibus in iusticia agere. sed requiritur quod homo habeat voluntatem perpetuam et in omnibus iusticia conservandi. ¶ **Ad. iij.** dicitur quod quia perpetuum non accipitur fm durationem perpetua actus voluntatis. non etiam superflue addit constantis. vt sicut per hoc quod dicitur perpetua voluntas designat quod aliquis gerat in proposito perpetuo iusticia conservandi. ita etiam per hoc quod dicitur constantis designat quod in hoc pro-

sito firmiter perseveret. ¶ **Ad. v.** dicitur quod iudex reddit quod suum est per modum imperantis et dirigens. quia iudex est ius suum aiatu. et princeps est custos iusti. vt dicit in. v. etbi. sed subdit reddit quod suum est unicuique per modum executionis. ¶ **Ad. vi.** dicitur quod sicut in dilectione dei includit dilectionem pro se. vt supra dictum est. ita etiam in hoc quod homo servit deo includitur quod unicuique reddat quod debet.

Ad secundum sic procedit

Vide quod iusticia non semper sit ad alterum. Dicitur n. apud ad Ro. iij. quod iusticia dei est per fide. Iesu christi. sed fides si dicitur per comparationem unius hominis ad alterum. ergo necque iusticia. ¶ **De. Scdm** Aug. in li. de moribus ecclesie. ad iusticiam pertinet ob hoc quod servit deo bene impare ceteris que hominum sunt subiecta. sed appetit sensum? est bene subiectus. vt patet Gen. iij. vbi dicitur subter reat appetus eius. i. peccati. et tu diabolo illius. ergo ad iusticiam pertinet divina propter appetitum. et sic erit iusticia ad seipsum. ¶ **De. Iusticia** dei est eterna. sed nihil aliud est deo coeternum. et ergo de ratione iusticie non est quod sit ad alterum. ¶ **De. Sicut** rationes que sunt ad alterum indigent rectificatione. ita etiam operationes que sunt ad seipsum. sed per iusticiam rectificantur operationes. fm illud Proverb. xi. Iusticia simpliciter dirigunt vitam eius. ergo iusticia non est solus circa ea que sunt ad alterum. sed etiam circa ea que sunt ad seipsum. ¶ **Sed** contra est quod **Tullius** dicit in. i. de officiis. quod iusticia est ratio est qua solius hominum inter ipsos et vite civitas pntes. sed hoc improprie respectu ad alterum indiget rectificatione. ita etiam rationes que sunt ad alterum. ¶ **Rn.** dicitur quod sicut supra dictum est. cum nomine iusticie equalitate imponeret ideo ex sua ratione iusticia habet quod sit ad alterum. nihil n. est sibi equalis sed alteri. et quod ad iusticiam pertinet actus bonos rectificare. vt dicitur est. necesse est quod equalitas ista qua requiritur iusticia sit diversorum agere potentium. actus autem sunt suppositorum et totorum non autem proprie loquendo partium et formarum seu potentiarum. non enim proprie dicitur quod manus per manus. necque proprie dicitur quod calor calefaciat. sed ignis per calorem. fm tamen similitudinem quando hec dicuntur. iusticia ergo proprie dicitur rectificare diversitate suppositorum. et ideo non est nisi unius hominis ad alium. sed fm similitudinem accipiuntur in vno et eodem homine diversa principia actionum quasi diversa agere sicut ratio et irascibilis et concupiscibilis. et idem metaphorice in vno et eodem homine dicitur esse iusticia fm quod ratio imperat irascibilis et concupiscibilis. et fm quod hec obedunt rationi. et vniuersaliter fm quod unicuique partem hominis attribuitur quod ei convenit. vnde pbis in. v. etbi. banc iusticiam appellat fm metaphoram dicitur. ¶ **Ad. i.** ergo dicitur quod iusticia que fit per fidem in nobis est per quam iustificat impius que quidem in ipsa debita ordinatione partium anime consistit sicut supra dictum est. cum de iustificatione impie ageretur. hoc autem pertinet ad iusticiam metaphorice dicitur que potest inveniri etiam in aliquo solitaria vitam agente. et per hoc patet responsio ad. ij. ¶ **Ad. iij.** dicitur quod iusticia dei est ab eterno fm voluntatem et propositum eternum. et in hoc proprie iusticia consistit quibus fm effectum non sit ab eterno. quia nihil est deo coeternum. ¶ **Ad. iij.** dicitur quod actiones que sunt hominis ad seipsum sufficiunt rectificationem. et actiones que sunt ad alterum indigent speciali rectificatione non solum per comparationem ad agentem. sed etiam per comparationem ad eum ad quem sunt. et ideo circa eas est specialis virtus que est iusticia.

Ad tertium sic procedit.

Uides q iusticia non sit virtus. Dicitur in Lu. xvij. Cum feceritis oia que precepta sunt vobis dicite. Serui inuisi sumus. quod debuius facere fecimus. sed non est inuile facere opus virtutis. dicitur in Ambro. in. ij. de officijs. Utilitate non pecuniarij lucri estimatione dicitur. sed acquisitio pietatis. ergo facere quod debet facere non est opus virtutis est aut opus iusticie. ergo iusticia non est virtus. Pre. Quod sit ex necessitate non se merito dicitur. sed reddere alicui quod suum est quod punit ad iusticiam est necessitas. ergo non est merito dicitur. actus aut virtutum merentur. ergo iusticia non est virtus. Pre. Dicitur in moralis est circa agibilia. ea aut que eternis pstant non sunt agibilia sed factibilia. ut patet per pbm in. ij. metapbi. cu ergo ad iusticiam pertinet eternis facere aliquid opus finis est. videtur q iusticia non sit virtus moralis. Sed contra est quod Greg. dicit in. ij. moral. q in quatuor virtutibus. scilicet temperantia. prudentia. fortitudine et iusticia. tota bona in operis structura pstant. Rñ. dicitur q virtus humana est que bonum reddit actu dñi et ipsi bonum bonum facit. quod qdem dicitur iusticie. actus. n. bonis bonum redditur ex hoc q attingit regulam rationis finem quia dñi actus recitantur. unde cu iusticia operationes dñas recificet. manentis est q opus bonis bonum reddit. et Iulius dicit in. i. de officijs. ex iusticia ppeque viri boni nominantur unde sicut ibidem dicit in ea virtutis splendor est maximus.

Ad. i. ergo dicitur q cu aliq facit quod debet non offert voluntate lucri et qui facit quod debet. sed solus abstinet a damno eius. sibi tamen facit voluntate inqnti spontanea et propria voluntate facit illud quod debet qd est virtuose agere. unde dicitur Sap. vij. q lapsa dei sobrietate et iusticia docet prudentia et virtute quibus in vita nihil est utilius hominibus. s. virtuosus. Ad. ij. dicitur q duplex est necessitas. una coactionis. et hec quia repugnat voluntati tollit ratione merito. alia aut est necessitas ex obligatione pcepti siue ex necessitate finis. qñ. si aliquid non potest psequi sine virtute nisi hoc faciat. et talis necessitas non excludit ratione merito inqnti aliquis hoc quod sic est necessarium voluntarie agit. excludit tamen gloriam supererogationis. sicut illud. i. ad Corinth. ij. Si euangelizauero non est mihi gloria. necessitas enim mihi incumbit. Ad. iij. dicitur q iusticia non pstat circa eternis res quantum ad hoc q quod est facere quod punit ad arte. s. qnti ad hoc q virtus ad alterum.

Ad quartum sic procedit.

Uides q iusticia non sit in voluntate sicut in subiecto. In iusticia. n. quies veritas dicitur. sed veritas non est voluntatis sed intellectus. ergo iusticia non est in voluntate sicut in subiecto. Pre. Iusticia est circa ea que sunt ad alterum. sed ordinare aliquid ad alterum est ratio. iusticia ergo non est in voluntate sicut in subiecto. sed magis in ratione. Pre. Iusticia non est virtus intellectualis. cu non ordinat ad cognitionem. unde relinquimus q sit virtus moralis. sed subiectum virtutis moralis est rationale per participationem quod est irascibile et concupiscibile. ut patet per pbm in. i. et bi. ergo iusticia non est in voluntate sicut in subiecto. sed magis in irascibili et concupiscibili. Sed contra est quod Anselm. dicit q iusticia est rectitudo voluntatis p se servata. Rñ. dicitur q illa potentia est subiectum virtutis ad cuius potentie actum recitandus virtus ordinatur. iusticia aut non ordinatur ad dirigendum aliquem actum cognoscitivum. non enim dicitur

circum iusti ex hoc q recte aliquid cognoscimus et ideo subiectum iusticie non est intellectus vel ratio que est potentia cognoscitiva. sed quia iusti in hoc dicitur q aliquid recte agimus. primum aut principium actus est vis appetitiva. necesse ergo est q iusticia sit in aliqua vi appetitiva sicut in subiecto. Et autem duplex appetitus. scilicet voluntas que est in ratione. et appetitus sensitivus sequens apprehensionem sensus qui dividitur per irascibile et concupiscibile. ut in primo habitum est. reddere autem unicuique quod suum est non potest pcedere ex appetitu sensitivo. quia apprehensio sensitiva non se extendit ad hoc q considerate possit proportionem unius ad alterum. sed hoc est proprium rationis. unde iusticia non potest esse sicut in subiecto in irascibili et concupiscibili. sed solum in voluntate. et ideo philosophus diffinit iusticiam per actum voluntatis. ut ex supra dictis patet. Ad. i. ergo dicitur q quia voluntas est appetitus rationalis. ideo rectitudo rationis que veritas dicitur voluntati impressa ppter proportionem ad rationem nomine retinet veritatem et inde est q quilibet iusticia veritas vocatur. Ad. ij. dicitur q voluntas fertur in suum obiectum sequens ad apprehensionem rationis. et ideo quia ratio ordinat in alterum voluntas potest velle aliquid in ordine ad alterum. quod punit ad iusticiam. Ad. iij. dicitur q rationale participacione non solum est irascibile. et concupiscibile. sed omnino appetitivum. ut dicitur in. i. et bi. quia omnis appetitus obedit rationi. sub appetituum autem comprehenditur voluntas. et ideo voluntas potest esse subiectum virtutis moralis.

Ad quintum sic proceditur.

Uides q iusticia non sit virtus generalis. Iusticia. n. dicitur iudicium alijs virtutibus. ut patet Sap. vij. Sobrietatem et iusticiam docet prudentia et virtute. sed generale non dicitur dicitur seu numerat species sub illo generali genitris. ergo iusticia non est virtus generalis. Pre. Dicitur iusticia ponit virtus cardinalis. ita enim temperantia et fortitudo. sed temperantia vel fortitudo non ponit virtus generalis. ergo nec iusticia debet aliquid modo ponit virtus generalis. Pre. Iusticia est semper ad alterum. ut supra dictum est. sed peccatum quod est in primo non potest esse peccatum generale. sed dividitur per peccatum quo peccat homo contra seipsum. ergo enim nec iusticia est virtus generalis. Sed contra est quod philosophus dicit in. v. et bi. q iusticia est omnis virtus. Rñ. dicitur q iusticia sicut dicitur est ordinat hominem in communitate ad alium. quod quidem potest esse dupliciter. uno modo ad alium singulariter consideratum. alio modo ad alium in communi. sicut scilicet q ille qui servit alicui communitati. servit omnibus hominibus qui sub communitate illa continentur. ad utrumque ergo se potest habere iusticia secundum propriam rationem. Manifestum est autem q omnes qui sub communitate aliqua continentur comparantur ad eorum sicut partes ad totum. pars autem id quod est totus est. unde et quodlibet bonum pars est ordinabile in bonum totum. sicut in hoc ergo bonum cuiuslibet virtutis siue ordinantis aliquem hominem ad seipsum siue ordinantis ipsius ad aliquas alias personas singulares est referibile ad bonum commune ad quod ordinatur iusticia. et sicut hoc actus omnium virtutum possunt ad iusticiam pertinere sicut q ordinat hominem ad bonum commune. et quantum ad hoc iusticia dicitur virtus generalis. et quia ad legem pertinet ordinare in bonum commune. ut supra habitum est. unde est q talis iusticia predicto modo generalis dicitur iusticia legalis. quia scilicet per eam homo concordat legi. ordinantur actus omnium virtutum in bonum commune. Ad. i.

ergo dicitur qd iusticia dicitur seu numerat alijs virtutibus. no inqntu est generalis. sed inqntu est specialis virtus est. s. dicitur. Ad. ij. vdm qd ppanna et fortitudo sunt in appetitu sensitivo. id est. in concupiscibili et irascibili. huiusmodi aut virtutes sunt appetitive quorundam bonorum particularium. sicut et sensus est particularium cognoscitivus sed iusticia est sicut in subiecto appetitu intellectivo qui potest esse universalis boni cui intellectus est apprehensivus. et ideo iusticia magis potest esse virtus generalis qd re perantia vel fortitudo. Ad. ij. vdm qd illa que sunt ad seipsum sunt ordinabilia ad alterum pcepte quantum ad bonum cde. vnde et iusticia legalis fm qd ordinat ad bonum cde potest dici virtus generalis. et eade ratione iniusticia potest dici peccatum cde. vni dicitur. Job. ij. qd oem peccatum est iniquitas.

Ad sextum sic proceditur

videtur qd iusticia fm qd est generalis sit idem per essentiam cum o virtute. Dicitur. n. pbis in. v. et bi. qd virtus et iusticia legalis est eade o virtus. esse aut non est idem qd essentia. sed illa que differunt solum fm esse vel fm ratione non differunt fm essentia. ergo iusticia e idem fm essentia cum o virtute. De. Ois virtus que no est idem p essentia cum o virtute est pars virtutis. sed iusticia pdicta vt ibidem pbis dicitur no est pars virtutis sed tota virtus. ergo pdicta iusticia est idem essentialiter cum o virtute. De. Per hoc qd aliqua virtus ordinat actum suum ad alioz sinez no dicitur si fiat fm essentia haberi. sicut idem est essentialiter habitus ipartie. etia si actus eius ordinet ad bonum diuinum. s. ad iusticia legalem pnet qd actus oium virtutum ordinant ad alioz sinez. i. ad bonum cde multitudinis qd pmet bono vniuersali singulari pnone. ergo videtur qd iusticia legalis essentialiter sit ois virtus. De. De bono patris ordinabile est ad bonum totum. vnde si no ordinet in illud. videtur esse vniu et frustra. sed illud qd est fm virtute non potest esse hmoi. ergo videtur qd nullus actus possit esse alius cuius virtutis qui non pteat ad iusticia generale qd ordinat bonum commune. et sic videtur qd iusticia generalis sit idem in essentia cum o virtute. Sed pta est qd pbis dicitur in. v. et bi. qd multi in pceptis quidez pnt virtute vni. in his aut que ad alterum sunt non pnt. et in. ij. polit. dicitur qd non est simpliciter eadem virtus boni vni et boni cuius. s. virtus boni cuius est iusticia generalis per qua aliquo ordinatur ad bonum cde. ergo no est eadez iusticia generalis cum virtute cdi. sed vna potest sine alia haberi. Rn. vdm qd generale dicitur aliqd dupliciter. vno modo p pdicatio nem. sicut rational est generale ad boiem et equum et alia hmoi et hoc modo generale oportet qd sit idem essentialiter cum bis ad que est generale. qd genus pnet ad essentia speciei. et cadit in diffinitione eius. Alio modo dicitur aliquid generale p virtutem. sicut causa vniuersalis est generalis ad oes suos effectus vt sol ad oia corpora que illuminant vel imitant per virtute ipsius. et hoc modo generale non oportet qd sit idem in essentia cum bis ad que est generale. qd no est eadem essentia cause et effectus. hoc aut modo fm pdicta iusticia legalis dicitur esse virtus generalis inqntu. i. ordinat actus aliarum virtutum ad suum sinez quod est mouere per imperium oes alias virtutes. sicut enim caritas potest dici virtus generalis inqntu ordinat actus oium virtutum ad bonum diuinum. ita etiam iusticia legalis inqntu ordinat actus oium virtutum ad bonum cde. sicut ergo caritas que respicit bonum diuinum vt pnti obiectum est quedam specialis virtus fm sua essentia. ita etiam iusticia legalis est specialis

virtus fm sua essentia fm qd respicit cde bonum vt pnti obiectum et licet in pncipe pncipalit et quasi arch. reconice in subditis aut secundario et quali admistratiue. potest tamen quelibet virtus fm qd a pdicta virtute specialis quide in cetera generali aut in esse que fm virtute ordinat ad bonum cde dici iusticia legalis. et hoc modo loqndi iusticia legalis e idem in essentia cum o virtute. differt aut ratione. et hoc modo loquitur pbis. vni patet ratio ad primum et ad secundum. Ad. ij. vdm qd etia illa ratio fm huc modum pcedit d iusticia legalis fm qd virtus imparata iusticia legali iusticia legalis dicitur. Ad. ij. vdm qd quelibet virtus fm pnti ratione ordinat actum suum ad pnti sine illius virtutis. qd autem ordinet ad vltimo sine sine semper huc aliquid hoc non habet ex propria ratione. sed oportet esse alia superior virtutem a qua in illi finem ordinet. et sic oportet esse vna virtutem superioze que ordinet oes virtutes in bonum cde que est iusticia legalis. et est alia per essentia ab o virtute.

Ad septimum sic proceditur

videtur qd non sit aliqua iusticia pncipalans preter iusticia generalis. In virtute enim nihil est superfluum sicut nec in natura. sed iusticia generalis sufficienter ordinat boiem circa oia que ad alterum sunt. ergo no est necessaria alia iusticia particularis. De. Vni et multa non diuersificant spem virtutis. sed iusticia legalis ordinat boiez ad alium fm ea que ad multitudinem pnt. vt ex pdictis patet. ergo no est aliqua spes iusticie que ordinet boiez ad alterum in his que pnt ad vna singulari psona. De. Inter vna singulari psona et multitudine ciuitatis media e multitudo domesticorum. si ergo est iusticia alia particularis p ratione ad vna psona preter iusticia generalis pari ratione debet esse alia iusticia economica que ordinet boiez ad bonum cde vniuersali quod quide non dicitur. ergo nec aliqua particularis iusticia est preter iusticia legale. Sed pta est quod Ch. v. sup illud dicitur. v. Beati qd est iustit et finit iusticia. dicit. Iusticia autem dicit vel vniuersale virtute vel particulari auaritie pntia. Rn. vdm qd sicut ois est iusticia legalis no est essentialiter ois virtus s. oportet preter iusticia legale que ordinat boiem immediate ad bonum cde esse alias virtutes que immediate ordinat bonum circa particularia bona que quide possunt esse vel ad seipsum vel ad altera singulari psonam. sicut ergo preter iusticia legale oportet esse aliquas virtutes pncipales que ordinant boiem in seipso. pura ppanna et fortitudo. ita etia preter iusticia legale oportet esse particulari quandaz iusticia que ordinet boiem circa ea que sunt ad altera singulari psona. Ad. i. ergo vdm qd iusticia legalis sufficienter quidem ordinat boiem in his que sunt ad alterum quantum ad cde quidem bonum immediate. quantum autem ad bonum vniuersali singulari pnone mediate. et ideo oportet esse aliquam particulari iusticia que mediate ordinet boiez ad bonum alteri singulari pnone. Ad. ij. vdm qd bonum cde ciuitatis. et bonum singulari vniuersali pnone non differunt solum fm multum et pauca. sed fm formale differentia. alia enim est ratio boni cdi et boni singulari sicut et alia est ratio totius et partis. ideo pbis in. i. polit. dicit qd no bene dicunt qui dicunt ciuitate et totum et alia hmoi differere solum multitudine et paucitate et non specie. Ad. ij. vdm qd domestica multitudo fm pbis in. i. polit. dicitur sicut guntur fm tres diuisiones. s. vniuersali et vniuersali et filij. et dicitur et feru. quarum psonarum vna est quasi aliquid alterius et ideo ad huiusmodi psonas non est simpliciter iusticia

sed quia iusticie sp̄e. Economica. vt dicit in. v. etbi.
Ad octauum sic pceditur

Uidef q iusticia p̄icularis non habeat materiā sp̄alem
Quia sup illud Gen. ij. flumino quart? ipe est eufrates
dicit Glo. eufrates fugit inter p̄raf. nec dicit coneta q̄s
vadat. qz iusticia ad oēs aie p̄tes p̄tiet. hoc aut̄ nō eēt si ha
beret materiā sp̄alē. qz q̄libz materiā sp̄alē ad aliquā sp̄alē
potētā p̄tiet. ergo iusticia p̄icularis nō hz materiā sp̄alem.
¶ **De. Augu.** dicit in li. lxxij. questū. qz quatuor sunt
aie virtutes quibz in hac vita sp̄aliter viuunt. scilicet p̄p̄tia
p̄uētia fortitudo z iusticia. z dicit qz quarta est iusticia
que p̄ oēs diffundit. ergo iusticia p̄icularis q̄ est vna de
quatuor virtutibz cardinalibz nō hz sp̄alēz materiā.
¶ **De. Iusticia** dicitur boēm iusticiā in bis q̄ sunt ad
alter. sed p̄ oia que sunt huius vite hō p̄r ordinari ad al
teri. ergo materiā iusticie est generalis z nō sp̄alē. ¶ **Et**
p̄ta est quod p̄b̄s in. v. etbi. ponit iusticiā p̄icularē cir
ca ea sp̄aliter q̄ p̄tinent ad cōmunicatiōē vite. ¶ **R̄n.**
v̄dm qz oia quecuqz rectificā p̄t̄ p̄ rationē sunt mate
ria virtutis moralis q̄ diffinit p̄ rationē rectā vt p̄t̄ per
p̄b̄m in. v. etbi. p̄t̄ aut̄ p̄ rationē rectificā z interiorē
aie passiones z exteriorē actiones z res exteriorē que h̄
v̄t̄ hōis veniūt. sed nō p̄ exteriorē actiones z p̄ exteriorē
res res quibz subijunctē hōies cōmunicare possunt antē d̄
tur ordinari vnius hōis ad alterū. s̄m aut̄ interiorē pas
siones considerat rectificatio hōis in seip̄o. z ideo cū iusti
cia ordinat ad alterū nō est circa totam materiā virtutis
moralis sed solū circa exteriorēz actiōes z res s̄m quandā
rōnē obiecti sp̄alē. p̄t̄. s̄m eas vnus hō alteri coordi
nat. ¶ **Ad. i.** ergo v̄dm qz iusticia p̄tinet quidē essentia
liter ad v̄nā p̄tem aie in qua est sicut in subiecto. ad vo
luntatē q̄ quidē mouet p̄ suum imp̄iū oēs alias aie p̄tes
z sic iusticia nō dicitur sed quasi p̄ quandā redundantia
ad oēs aie p̄tes p̄tinet. ¶ **Ad. ij.** v̄dm qz sicut supra d̄
ctū est. virtutes cardinales dupl̄r accipiunt. vno s̄m
qz sunt sp̄ales virtutes hōies determinatas materiā. al
lio s̄m qz significant quosdam generales modos vir
tutis. z hoc modo loquit̄r ibi Augu. dicit enī qz p̄uētia
est cognitio rerū appetendā z fugiendā. temperantia est
reīrenatio cupiditatis ab his q̄ temporaliter delectant. fort
itudo est firmitas aīm aduersus ea que sp̄aliter molesta
sunt. iusticia aut̄ est que p̄ ceteras diffundit dilectio rei z
p̄t̄ que. s̄m cōmuni rādīz totius ordinis ad alterū.
¶ **Ad. iij.** v̄dm qz passiones interiores q̄ sunt p̄s materi
moralis s̄m se non ordinant ad alterū. qd̄ p̄tinet ad sp̄alē
rationē iusticie. sed eaz effectus s̄nt ad alterū ordinabiles
separatiōes exteriorēz. vnde non sequit̄ qz materiā ius
ticie sit generalis.

Ad nonum sic pceditur

Uidef q iusticia sit circa passiones. Dicit enī p̄b̄s in. ij.
etbi. qz circa voluptates z tristitias est moralis virtus. v̄
lupras aut̄. i. delectatio z tristitia sunt passiones quedaz
vt supra habuit̄ est cum de passionibz ageret. ergo iusti
cia cū sit virt̄ moralis erit circa passiones. ¶ **De. De.**
iusticiā rectificānt opationes q̄ sunt ad alterū. sed opatiōes
hōiōi rectificānt nō possunt nisi passiones sint rectificare.
qz ex inordinatiōe passiōnū p̄uenit inordinatiō in p̄dictis
opationibz. p̄pter concupiscentiā enī v̄t̄er eoz p̄cedit̄ ad
ad alterū. z p̄pter sup̄flūū amorē pecunie p̄cedit̄ ad fur
tū. ergo op̄t̄ qz iusticia sit circa passiones. ¶ **De. sicut**

iusticia p̄icularis ē ad alterū. ita erit z iusticia legalis. s̄
iusticia legalis est circa passiones. alioq̄n nō se extendet
ad oēs virtutes quaz quedā sunt manifeste circa passio
nes. ergo iusticia est circa passiones. ¶ **Sed cōtra est quod**
p̄b̄s in. v. etbi. dicit qz est circa opationes. ¶ **R̄n.** v̄dm
qz huius q̄stionis veritas ex duobz apparet. primo quidē
ex ip̄o subiecto iusticie. qd̄ est voluntas cuius mot̄ vel ac
tus nō sunt passiones. vt sup̄ habuit̄ est. sed solū motus ap
petitiuus sensui passiones dicunt̄. z ideo iusticia nō est
circa passiones sicut temperantia z fortitudo q̄ sunt inascibi
lis z cōcupiscebiles sunt. circa passiones. Alio mō ex p̄te ma
terie. qz iusticia est circa ea q̄ sunt ad alterū. non aut̄ p̄ pas
siones interiores immediate ad alterū ordinantur. z ideo
iusticia circa passiones nō est. ¶ **Ad. i.** ergo v̄dm qz nō q̄
libet virtus moralis est circa voluptates z tristitias sic cir
ca materiā. nā fortitudo est circa timores z audacias. sed
oēs virt̄ moralis ordinat̄ ad delectatiōē z tristitiā sic ad
q̄stā finē eple q̄ntet. qz vt p̄b̄s d̄t̄. i. vij. etbi. delectatio z
tristitia est finis p̄ncipalis ad que respiciētes vniū quod
qz hoc quidē malū. hoc quidē bonū dicimus. z hoc mō p̄ri
neriā ad iusticiā. qz non est iustus q̄ non gaudet iustis
opationibz. ¶ **Ad. ij.** v̄dm qz opatiōes exteriorēz medie
sunt quodā mō inter res exteriorēz q̄ sunt eaz materiā. es
inter passiones interiores q̄ sunt eaz p̄ncipia. conuenit
aut̄ qz q̄ esse delectū in vno eoz sine hoc qz sit defectus in
alio. sicut si aliquis furripiat rem alterius nō cupiditate
habēdī sed voluntate nocendī. vel eōuerso. si aliquis ali
terius rem cōcupiscat quam t̄i furripere non velit. rectificā
tio ergo opationū s̄m qz ad exteriorēz terminat̄ p̄tinet ad
iusticiā. h̄ rectificatio eaz s̄m qz a passiōibz oriunt̄ p̄tinet
ad alias virtutes morales q̄ sunt circa passiones. v̄t̄ sur
reptionē aliene rei iusticia impedit inq̄stū est contra equa
litatē in exterioribz cōsuetudinā. liberalitas nō inq̄stū. p̄
cedit ab immoderata cōcupiscentiā diuitiarū. sed qz opati
ones exteriorēz nō h̄nt speciem ab interioribz passionibz.
sed magis a rebo exterioribz sicut ex obiectis. ideo p̄ se lo
quēdo opationes exteriorēz magis sunt materia iusticie
q̄ alias virtutū moralū. ¶ **Ad. iij.** v̄dm qz bonū cōmune
est finis singulariū p̄sonarū in cōmunitate existentū sicut
bonū totius finis est cuiuslibet p̄t̄. bonū aut̄ vnius p̄so
ne singularis nō est finis alterius. z ideo iusticia legalis
q̄ ordinat̄ ad bonū cōmune magis se p̄t̄ extendere ad in
teriorēz passiones quibz hō aliquat̄er disponit̄ in seip̄so
q̄ iusticia p̄icularis q̄ ordinat̄ ad bonū alterius singula
ris p̄sone. q̄uis iusticia legalis p̄ncipaliter se extendat ad
alias virtutes q̄stū ad exteriorēz opationes eaz inq̄stū
s̄. p̄cipit lex foris opa facere. z que tempati et que man
sueti vt dicitur in. v. etbi.

Ad decimum sic procedit

Uidef qz mediū iusticie non sit mediū rei. Rō enī gene
ris saluat̄ in oibz speciebo. sed virtus moralis in. ij. etbi.
diffinit̄ esse habitus electus? immediate exiēs delectati
nata rōne quo ad nos. ergo z iniusticia est mediū ratiōis
z non rei. ¶ **De.** In bis q̄ sunt simpl̄t̄ bona non est acci
pe sup̄flūū z diminutiū. z p̄ consequens nec mediū sicut
patet de virtutibus. vt dicit in. ij. etbi. sed iusticia est circa
simpliciter bona. vt dicit in. v. etbi. ergo iniusticia non est
mediū rei. ¶ **De.** In alijs virtutibz ideo dicit̄ esse me
diū ratiōis z non rei. qz diuersimode accipit̄ p̄ comparati
ōnē ad diuersas p̄sonas. qz qd̄ vni est multi alteri ē pa
tium vt dicit in. ij. etbi. sed hoc enī obseruat̄ in iusticia. nō

enī eadem pēna puniſ qui pcutit principem ⁊ qui pcutit
 ſc pūatā pſonā. ergo etiā iuſticia non habet mediū rei ſz
 mediū rōnis. **S**ed cōtra eſt quod pbiſ in .ij. etbi. aſſi
 gnat mediū iuſticie ſm pporciōnalitate arithmetica quod
 eſt mediū rei. **R**ñ. vñ. qd ſicut ſupra dictū eſt. alie vir
 tutes morales pncipali cōſiſtūt circa paſſiones quarū
 rectificatio non attendit niſi ſm compatiōē ad ipſm bo
 minē cuius ſunt paſſiones ſm. ſ. qd iuſticia ⁊ cōcupiſcit. p
 ut debet ſm diuerſas circūſtāntias. ⁊ ideo mediū talū vir
 tutū non accipit ſm pporciōē vniū rei ad alterā. ſed ſo
 lum ſm compatiōē ad ipſm virtuoſū. ⁊ ppter hoc in ipſi
 ſis eſt mediū ſolū ſm ratiōē quo ad nos. ſed materia iu
 ſticie eſt exterior opatio ſm qd ipſa vel res cuius eſt vſus de
 bitā pporciōē habeat ad aliā pſonam. ⁊ ideo mediū iuſtici
 e pūſtit in quadā pporciōis equalitate rei exterioriſ ad
 pſonā exteriorē. e. equalē eſt autē reali ter mediū inter manus
 ⁊ minus. vt dicit. in .x. merba. vñ iuſticia habet mediū
 rei. **A**d. i. ergo vñ qd hoc mediū rei eſt etiā mediū ra
 tionis. ⁊ ideo in iuſticia ſaluat rō virtutis moralis. **A**d
 ij. vñ qd bonū ſimplr dicit. vno mō quod e oībo modis
 bonū. ſicut virtutes ſunt bone. ⁊ ſic in hīs que ſunt bona
 ſimplr non eſt accipere mediū ⁊ extrema. alio mō dicit ali
 quid ſimplr bonū. qd eſt abſolute bonū. ſ. ſm ſua naturā
 pſideratū. qd ius p abulū poſſit fieri malū. ſicut patet
 de diuiniſ ⁊ bono. ⁊ in talibz pōt accipi ſupflū vñ
 nūū ⁊ mediū. qd ad hōies qui poſſunt eis vñ vel be
 ne vñ male ⁊ ſic circa ſimplr bona dicit eſſe iuſticia. **A**d
 iij. vñ. iniuria illata aliā pporciōē habet ad pncipē et
 aliā ad pſonā pūatā. ⁊ ideo oportet aliter adequare vñ
 qd iniuriā p vindictā. quod pncipet ad diuerſitate rei. ⁊
 non ſolum ad diuerſitate ratiōis.

Ad vñdecimū ſic proce

dit. **Q**uid eſt actus iuſticie nō ſit reddere vñ cuiqz qd ſuū e
 Augo. enī. niſ. de trini. attribuit iuſticie ſubuenire miſ
 ſeris. ſed in ſubueniēdo miſeris nō tribuimus eis que ſūe
 coz. ſz magis qd ſūe nra. ergo iuſticie actus nō eſt retribuere
 vñ cuiqz qd ſuū e. **P**ro. **Z**ull. i. li. de officijs dicit qd bene
 ficētia quā benignitate vel liberalitate appellari licet ad
 iuſticiā pncipet. ſed liberalitas eſt de pncipio dare alicui nō
 de eo qd eſt eius. ergo iuſticie actus nō eſt reddere vñ cui
 qd quod ſuū eſt. **P**ro. **A**d iuſticiā pncipet nō ſolum res
 diſpenſare debito modo. ſed etiā iniurioſas actiones pbi
 bere. puta homicidia. adulteria ⁊ alia hmoi. ſed reddere
 qd ſuum eſt videt ſolū ad diſpenſationē rez pncipere. ergo
 nō ſufficienter p hoc notificat actus iuſticie. qd dicit actus
 eius eſſe reddere vñ cuiqz qd ſuū eſt. **S**ed pta eſt qd
 Ambro. dicit in .i. de officijs. Iuſticia eſt que vñ cuiqz qd
 ſuum eſt tribuit. alienū non vendicat. vñ linate pncipet ne
 gligit vt cōmunē equitate cuſtodiat. **R**ñ. vñ qd ſicut
 dictū eſt. materia iuſticie eſt opatio exterior ſm qd ipſa vel
 res qua p eam vñmur. pporciōnaliter alteri pſone ad quā pre
 iuſticiā ordinamur. hoc autē dicit eſſe ſuū vñ cuiqz qd p
 lone qd ei ſm pporciōis equalitate debet. ⁊ ideo pncipet
 actus iuſticie nihil aliud eſt qd reddere vñ cuiqz qd ſuum
 eſt. **A**d. i. ergo vñ qd iuſticie cū ſunt rōnes cardinales
 qdā alie virtutes ſecundarie adiungunt ſicut miſericōdia. li
 beralitas ⁊ alie hmoi virtutes. vt ſtra patebit. ⁊ ideo ſub
 uenire miſeris qd pncipet ad miſericōdiā ſue ad pietatez
 ⁊ liberalitē benefacere qd pncipet ad liberalitate p quā dā re
 ductionē armbniſ iuſticie. ſicut pncipali virtutū. ⁊ p hoc
 patet rñ ſo ad ſcōm. **A**d. iij. vñ qd ſicut pbiſ dicit in

v. et bico. oē ſupfluum in bis que ad iuſticiā pncipet la
 crum extenſo noſe vocat. ſicut qd e quod min⁹ eſt vocatur
 damnū. ⁊ hoc ideo qd iuſticia prius eſt exercita ⁊ cōmunis
 exerciteſ in voluntarijs cōmurationibz terū. puta emprio
 ne ⁊ reditiōne in quibz pncipet bec noſa dicitur. ⁊ exinde de
 rivat bec noſa ad oīa circa qd pōt eſſe iuſticia. ⁊ eadē rō eſt
 de hoc quod eſt reddere vñ cuiqz quod ſuū eſt.

Ad duodecimū ſic proce

dit. **Q**uid eſt qd iuſticia nō pncipet in oīs virtutes mora
 les. **A**d iuſticiā enī pncipet reddere alteri qd ſuū eſt. ad libe
 raliatē autē pncipet de pncipio dare quod virtuoſius eſt. ergo
 liberalitas eſt maior virtus qd iuſticia. **P**ro. **P**ubli or
 nat niſi p aliquid dignius ſe. ſed magnanimitas eſt oī
 namentū ⁊ iuſticia ⁊ oīm virtutū. vt dicit in .iij. etbi. et
 go magnanimitas eſt nobilior qd iuſticia. **P**ro. **V**irtus
 eſt circa difficile ⁊ bonū vt dicit in .ij. etbi. ſed fortitudo eſt ma
 gis circa difficile qd iuſticia. i. circa pericula mortis vt dicit
 citur in .iij. etbi. ergo fortitudo eſt nobilior iuſticia. **S**ed
 pta eſt qd **Z**ull. dicit pncipet de officijs. In iuſticia vñ
 cuiqz ſpēdo eſt maximus et qua boni viri nominantur.
Rñ. vñ qd ſi loquamur de iuſticia legali manifeſtū e
 qd ipſa eſt pncipet inter oīs virtutes morales. in qdum bo
 nū cōmune pncipet bono ſingulari vñ pſone. ⁊ ſm hoc
 pbiſ in .v. etbi. dicit qd pncipet ſua virtutū videt eſſe iu
 ſticia. ⁊ neqz eſt heſperus neqz lucifer ita admirabilis. **S**ed
 etiā ſi loquamur de iuſticia pncipet pncipet inter alias vñ
 tutes morales duplici rōne. quāz prima pōt ſumi ex pte
 ſubiecti. qd. ſ. eſt in nobilitate pte. vñ. in appetitū rōnali. i.
 voluntate alijs virtutibz moralibz exiſtētibz in appetitū
 ſenſitivo ad que pncipet paſſiones qd ſunt materia aliarū
 virtutū moralū. **S**ed rō ſumit ex pte obiecti. nā alie vir
 tutes laudant ſolum ſm bonū ipſius virtuoſi. iuſticia au
 tem laudat ſm qd virtuoſus ad aliū bñ ſe habet. ⁊ ſic iuſti
 cia quodā mōdo eſt bonū alterius. vt dicit in .v. etbi. ⁊ p
 ppter hoc pbiſ dicit in .i. et bico. Nec eſſe eſt maximas vir
 tutes eſt eas qd ſūe alijs honeſtiſſime. ſi qd e vñ pōtētia
 bñſacua. pncipet hoc ⁊ fortes ⁊ iuſtos ⁊ maxie honorat qm
 fortitudo eſt vñ i bello. iuſticia autē i bello ⁊ i pace. **A**d. i.
 ergo vñ qd liberalitas ⁊ ſi de ſuo rei mō hoc ſacit magis i
 hoc pſiderat qd eſt pncipet virtutis bonū. iuſticia autē dat al
 teri qd ſuū eſt quali cōſiderat bonū cōmune. ⁊ pncipet iuſti
 cia obſeruat ad oīs. liberalitas autē ad oīs ſe extēdere nō
 pōt. ⁊ itēri liberalitas qui de ſuo dat ſupra iuſticiā funda
 tur p quā pſeruat vñ cuiqz qd ſuum eſt. **A**d. ij. vñ qd
 magnanimitas qd ſupuenit iuſticie auget eius bonitatez
 que nō ſine iuſticia nec virtutis ratiōē habet. **A**d. iij.
 vñ qd fortitudo ⁊ ſi cōſiſtat circa difficiliora nō m eſt cir
 ca melioza cum ſit ſolū in bello vñ līs. iuſticia autē ⁊ in pa
 ce ⁊ in bello ſicut dicit eſt. **Q**ueſtio LIX

Deinde pſideranduz

eſt de iniuſticia. Et circa hoc querunt quatuor
 vñ iuſticia agere ſit pncipet in iuſticia ſit ſpale vñ līs. ſcō
 poſſit in iuſticia pan non volens. quarto vñ iuſticia eſt
 ſuo genere ſit peccatum mortale.

Ad primuz ſic procedit

Quid eſt qd iniuſticia non ſit vñ iuſticia ſpale. **D**icit enī .i.
 Jo. ij. **O**mne peccatū eſt iniquitas. ſed iniquitas videt eſt
 eſſe quod in iuſticia. quā iuſticia eſt equalitas quedam.

unde iniusticia idem videt esse qd inequalitas siue iniquitas. ergo iniusticia nō est spāle pām. ¶ **De**. nullū spāle pām opponit omnibus virtutibus. sed iniusticia opponit alijs virtutibus. nam q̄ntū ad adulteriū opponit castitati. q̄ntū ad homicidiū opponit mansuetudini. et sic de alijs. ergo iniusticia non est spāle pām. ¶ **De**. Iniusticia iusticie opponit q̄ in voluntate est. sed oē pām est in voluntate ut **Augu.** dicit. ergo iniusticia est spāle pām. ¶ **Sed** cōtra ē q̄ iniusticia iusticie opponit. sed iusticia ē spālis virtus. ergo iniusticia ē spāle pām. ¶ **Rū.** vdm q̄ iniusticia ē duplex. Una quidē illegalis q̄ opponit legali iusticie. et hoc quidē fm essentia ē speciale virtū inq̄ntū respicit spāle obiectū. s. bonū cōmune quod cōtēnitur. sed q̄ntū ad intentionē ē virtū generale. q̄ p̄ cōtēptū boni cōmunitis pōt hō ad oīa p̄tā reduci. sicut enā oīa virtū inq̄ntū repugnāt bono cōmuni iniusticie bñt rationē quasi ab iniusticia recitua sicut et supra de iusticia dictū ē. Alio mō dō iniusticia fm inequalitatē quādā ad alterū p̄ouit. s. bōmo vult habere plus de bonis pura virtutis et honoribus. et minus de malis pura laboribus et damnis. et sic iniusticia habet materiā spālem. et est p̄nculare virtū iusticie p̄nculari oppositū. ¶ **Ad** p̄mū ergo vdm q̄ sicut iusticia legalis dicit p̄ comparationē ad bonū cōmune humanū. ita iniusticia diuina dicit p̄ comparationē ad bonū diuinū cui repugnat oē pām. et fm hoc oē pām dicit eē iniquitas. ¶ **Ad** ij. vdm q̄ iniusticia enā p̄nculari oppositū dicitur oīo virtutibus inq̄ntū. s. ceteros enā actus p̄uenit ad iusticiā et ad alias virtutes morales licet diuersimode sicut sup̄ dictū est. ¶ **Ad** iij. vdm q̄ voluntas sicut et rō se extendit ad materā totā morālē. s. ad passiones et operationes exteriores que sunt ad alterū. sed iusticia p̄ficit voluntatē solum fm q̄ se extendit ad operationes que sunt ad alterum. et sic multier iniusticia.

Ad secundum sic pcedit

¶ **Ad** q̄ aliquis dicat iniustus et hoc q̄ facit iniustum. Habitū enī specificant p̄ obiecta. ut ex supra dictis p̄t̄ sed p̄mū obiectū iusticie ē iustum. et p̄mū obiectū iniusticie ē iniustum. ergo iustus dicens ē aliq̄s ex hoc q̄ facit iusticiā. et iniustus ex hoc q̄ facit iniusticiā. ¶ **De**. P̄bus dicit in. y. et bi. falsā ē opinionē quorundā qui estmāt in potestate boni esse ut statim faciat iniustū et q̄ iustus nō possit minus facere iniustū q̄ iniustus. hoc aut̄ non esset nisi facere iniustū esset p̄mū iniusti. ergo aliq̄s iudicandus ē iniustus ex hoc q̄ facit iniustum. ¶ **De**. Eodem modo se habet oīs virtus ad p̄mū actū. et eadē ratio ē d̄ virtutis oppositis. sed quicūq̄ facit aliquid intempatū dicit̄ intempatū. ergo quicūq̄ facit aliquid iniustū dicit̄ iniustus. ¶ **Sed** contra est q̄ p̄bus dicit in. y. et bi. q̄ aliquis facit iniustū et iniustus non ē. ¶ **Rū.** vdm q̄ sicut obiectū iusticie ē aliquid equale in rebus ceterioribus. ita enā obiectum iniusticie ē aliquid inaequale. put. s. alicui attribuit plus vel minus q̄ sibi cōpetat. ad hoc aut̄ obiectū cum parat̄ habitus iniusticie mediāte p̄mū actu qui vdeat iniustificario. Pōt ergo cōtingere q̄ qui facit iniustū nō est iustus dupliciter. Uno mō p̄ter defectum cōparationis ipsius operationis ad p̄mū obiectū que quidē recipit speciem et nomē a p̄ se obiecto. non aut̄ ab obiecto p̄ accidēs in bis aut̄ que sunt p̄ter finē p̄ se dicit̄ aliquid quod ē intempatū. p̄ accidēs aut̄ quod ē p̄ter intentionē. et ideo si aliq̄ quis faciat aliquid qd ē iniustū non intendēs iniustū facere. puta cū hoc faciat p̄ ignorantia non ē estimans se ini-

stum facere tunc non facit iniustum p̄ se et formaliter sed quēdo sed solū p̄ accidēs et quasi materialiter faciens id quod est iustum. vñ et talis operatio non denominat̄ iniustificatio. Alio mō pōt contingere p̄ter defectū cōparationis ipsius operationis ad habitū. pōt enim iniustificatio p̄cedere quicūq̄ quidē ex aliqua passione puta ire vel concupiscētie quicūq̄ aut̄ ex electione. q̄. s. ipsa iniustificatio p̄ se placet. et tūc p̄p̄e p̄cedit ab habitu. q̄ vnicuiq̄ habēt̄ aliquē habitū ē fm se acceptum quod conuenit illi habitū facere. ergo iniustū ex intentione et electione ē p̄p̄riū iniustū fm q̄ iniustus dicit̄ qui habet iniusticie habitū. sed facere iniustū p̄ter intentionē vel ex passione pōt aliq̄s absq̄ habitu iniusticie. ¶ **Ad** i. ergo vdm q̄ obiectū p̄ se et formaliter acceptū specificat habitū. non aut̄ put̄ accipit materialiter et p̄ accidēs. ¶ **Ad** ij. vdm q̄ non ē facile cuiq̄ facere iniustū ex electione quasi aliquid p̄ se placēs et nō propter aliud. sed hoc p̄p̄riū ē habentis habitū. ut ibidem p̄bus dicit. ¶ **Ad** iij. vdm q̄ obiectū tempantie non ē aliqd̄ exterius cōstitutū sicut obiectū iusticie. sed obiectū tempantie accipit. et tempantū accipit solum in cōparatione ad ipsū hōiem et ideo quod ē p̄ter accidēs et p̄ter intentionē non pōt dici tempantū nec materialiter nec formaliter. et sicut necq̄ intempatū. et q̄ntū ad hoc ē dissimile in iusticia et in alijs virtutibus moralibus. sed q̄ntū ad cōparationē operationis ad habitum in omnibus similiter se habet.

Ad tertium sic pceditur

¶ **Ad** q̄ aliquis possit pati iniustū volēs. Iniustū enī ē iequale ut dictū ē. sed aliquis ledendo seipm̄ recedit ab eī qualitate sicut et ledēdo aliū. ergo aliq̄s pōt sibi ip̄i facere iniustū sicut et alteri. sed quicūq̄ facit iniustū volēs facit. ergo aliq̄s volens pōt pati iniustum maxime a seip̄o. ¶ **De**. Nullus fm legē ciuilem punit̄ nisi p̄ter hoc q̄ facit aliquid iniusticiā. sed illi q̄ interimūt seip̄os puniunt̄ fm legē ciuitatū in hoc q̄ p̄uabant̄ antiquitus honore seip̄ pulture. ut p̄t̄ p̄p̄bi in. y. et bi. ergo aliquis pōt facere sibi ip̄i iniustū. et ita p̄tingit q̄ aliq̄s iniustum parat̄ volēs. ¶ **De**. Nullus facit iniustū nisi alicui patienti iniustū. sed p̄tingit q̄ aliq̄s faciat iniustū alicui hoc volēs. puta si vendat ei rem charius q̄ valeat. ergo p̄tingit aliq̄s volēs rem aliqd̄ iniustū parat̄. ¶ **Sed** p̄tra ē q̄ iniustū pati op̄positū est ei quod ē iniustū facere. sed nullus facit iniustū nisi volens. ergo p̄positū nullus parat̄ iniustū nisi volens. ¶ **Rū.** vdm q̄ actio de sui ratione p̄cedit ab agēte passio aut̄ fm p̄p̄riam rationē ē ab alio. vñ non pōt eē idē fm idem agens et panēs. ut dicit̄ in. ij. et viij. p̄bi. p̄ncipit̄ aut̄ p̄mū agendi in hōib̄ ē voluntas. et ideo illud p̄p̄riū et p̄ se hō facit quod volens facit. et cōtrario illud p̄p̄riū hō parat̄ quod p̄ter voluntatē suam parat̄. q̄ inq̄ntū ē nolens p̄ncipit̄ ē ex seip̄o. et ideo inq̄ntū bñdū magis ē agens q̄ patiens. dicens enī ergo q̄ iniustū p̄ se et formaliter loquēdo nullū pōt facere nisi volēs. nec pati nisi nolens. p̄ accidēs aut̄ et quasi materialiter loquēdo pōt aliq̄s id quod ē de se iniustū vel facere nolēs. sicut cū quis p̄ter intentionē op̄at̄ vel pati volens. sicut cū aliquis plus aliter dat sua voluntate q̄ debeat. ¶ **Ad** i. ergo vdm q̄ cū aliq̄s sua voluntate dat alicui id quod ei non debet. non facit nec iniusticiā nec inequalitatē. hō enī p̄ sua voluntatē possidet res. et ita non ē p̄ter p̄p̄riam si aliqd̄ ei subit̄ ab alio. ¶ **Ad** ij. vdm q̄ aliqua p̄sona singularis pōt duplici cōsiderari. Uno mō fm se. et sic si sibi aliqd̄ nocuerit̄ miserat̄ pōt

quid e habere rone alteri? pat. puta in pte vlti pudentie. non in rationem iniusticie. q. sicut in iusticia sp. est ad alterum ita et iniusticia. Alio mo pot considerari aliq. bo in q. est aliqd. ciuitatis. s. p. vel in q. est aliqd. rei. s. creatura et imago. et sic p. seipm. occidit iniuria quida. facta non sibi sed ciuitati et deo. et ideo punit iam fm legem diuinam q. fm lege humanam. sicut et te fornicatione aplius dicit. Si q. replu. rei violauerit dispdet ipm. reus. Ad. iij. vdm. q. passio est effectus actionis extrenoris i hoc aut q. est facere et pari iniustiu. id qd. materialiter e atten dif. fm id qd. extrenus agit. put in se considerat vt dicitur e id aut quod est ibi formale et p. se attendit fm voluntatem agentis et patientis. vt ex dictis pat. dicendum est ergo q. aliqd. facere iniustiu. et aliu. pari iniustiu. materialiter loquedo sp. se concomitant. sed si formaliter loquamur facere aliqd. pot. iniustiu. intendens iniustiu. facere. in aliis n. patet iniustiu. q. volens panf. et eonuerso pot. aliquis pari iniustiu. si volens id qd. est iniustiu. panf. et in ille q. hoc facit i gnoras no. facit iniustiu. formaliter sed materialiter

Ad quartum sic procedit

Vides q. non quicq. facit iniustiu. peccat mortale. Peccati enim veniale mortali opponit. sed q. veniale peccati est q. aliquis faciat iniustiu. dicit enim pbs. in. v. et. de multa agentibus loquens. Quicq. non solum i gnorans sed et ppter ignorantia peccat veniale sunt. ergo non quicq. facit iniustiu. mortaliter peccat. De. Qui in aliquo paruo iniusticia facit paruo a medio declinat. sed hoc videt esse tolerabile et inter minima malorum computandum vt pat. p. pbs. in. ij. et. non ergo quicq. facit iniustiu. peccat mortale. De. Caritas e mater oim virtutum ex cuius pmanente aliqd. peccati dicit mortale. sed non oia peccata opposita aliq. virtutibus sunt mortalia. ergo etia neq. facere iniustiu. sp. est peccati mortale. Sed contra. Quis quid est pta lege dei est peccati mortale. sed quicq. facit iniustiu. facit pta pceptu legis dei. q. vel reducit ad virtutem vel ad adulteriu. vel ad homicidiu. vel ad aliqd. bmo. vt ex se q. n. t. patebit. ergo quicq. facit iniustiu. peccat mortaliter. R. vdm. q. sicut supra dicitur est cum de differetia peccati ageret. peccati mortale est quod pmanet caritati p quam est a se vita. omne aut nocuum. entu. alteri. l. an. ex se caritati repugnat que mouet ad volendu. bonum alteri. et ideo cum iniusticia sp. consistat in nocuum. alterius. manifestu. est. q. facere iniustiu. ex genere suo est peccati mortale. Ad. i. ergo vdm. q. illud verbu. pbi. intelligit de ignorantia facti. qua ipse vocat ignorantia p. t. latu. circumstantiar. q. metet. penam. non aut de ignorantia iuris que non excusat. qui aut i gnorans facit iniustiu. non facit iniustiu. nisi p. accedens vt supra dicitur est. Ad. ij. vdm. q. ille qui in p. facit iniusticia. deficiat a pfecta rone. et qd. est iniustiu. facere in q. pot. reputari non esse oino pta voluntate eius qui hoc panf. puta si auferat aliquis alicui. vnu. ponu. vel aliqd. tale de quo p. b. est q. ille inde non ledat nec et displicat. Ad. iij. vdm. q. peccata q. sunt contra alias virtutes non sp. sunt in nocuum. alterius. sed important in ordinationem. quanda. circa p. siones humanas. vni. no. est filius ro. Questio. LX

Deinde consideranduz

est de iudicio. Et circa hoc queruntur sex. primo. mo. vtrum iudicium sit actus iusticie. secundo. vtrum sit licitu. iudicare. tertio. vtrum p. suspensione sit iudicanduz.

quarto. vtrum dubia sint in meliore. partem interpretanda. quinto. vtrum iudicium sit fm. leges scriptas. proferendu. sexto. vtrum iudicium p. vlti. panone. puerat.

Ad primuz sic procedit

Vides q. iudicium non sit actus iusticie. dicit enim pbs. in. i. et. bi. q. vnusquisq. b. iudicat que cognoscit. et sic iudicium ad vim cognoscendi p. tinere videt. vis aut cognoscitiua p. prudentia p. h. ergo iudicium magis p. tinet ad prudentiam. q. ad iusticia. que no. est in voluntate vt dicitur est. De. Ap. dicit. i. ad. Cor. ij. Sp. iudicat oia. s. b. maxime efficit sp. iudicium p. virtutem charitatis que diffundit in cordibus nolitis p. sp. iudicium qui datus est nobis vt dicit. R. oia. v. ergo iudicium magis p. tinet ad charitatem. q. ad iusticia. De. Ad. vnam. q. virtutem p. tinet rectum iudicium. circa. p. m. materiam. q. virtuosus in singulis est regula. et mentura fm. pbs. in. li. et. bi. non ergo iudicium magis p. tinet ad iusticia. q. ad alias virtutes mortales. De. Iudicium videt ad solos iudices p. tinere. act. aut iusticie inuenit in oib. iustis. cum ergo no. sola iudices sint iusti. videt q. iudicium non sit actus. p. ius. iusticie. Sed pta est quod in p. dicit. Quoad. iusticia. iusticia p. tinet in iudicio. R. vdm. q. iudicium p. tinet notat acti iudicis in q. iudex e. iudex aut dicitur quasi ius dicens. ius aut dicit obiectu. iusticie. vt supra habitum est. et ideo iudicium importat fm. p. m. notis. impositione. diffinitione. vel determinatione. iustis vel iuris. q. aut aliquis b. diffinitur aliqd. in opib. virtuosis. sicut castus recte determinat ea q. p. tinent ad castitatem. et ideo iudicium qd. importat recta. determinatione. eius qd. est iustis. p. tinet ad iusticia. p. tinet quod pbs. in. v. et. bi. dicit q. boies ad iudice. confluunt. sicut ad quenda. iusticia. aia. r. Ad. i. ergo vdm. q. nome. iudicij. quod fm. p. m. impositione. significat recta. determinatione. iustis. ampliam. est ad significandum. rectam. determinationem. in quibusc. rebus. tam in speculatiuis. q. in p. t. in oib. t. ad rectum. iudicium. duo. requirunt. quoz. vnum. e. ipsa. virtus. p. t. iudicij. et sic iudicium e. actus. rone. dicere enim vt dicitur. iusticie. e. aliud. aut e. dispositio. iudicantis. ex qua. b. idoneitate. ad recte. iudicandum. et sic in his que p. tinet ad iusticia. iudicium. p. tinet et iusticia. sicut et in his q. ad fortitudine. p. tinet et fortitudine. sic ergo iudicium e. qd. actus. iusticie. sicut inclinans. ad recte. iudicandum. prudentie. aut sicut iudicium. p. ferentis. vni. et synesis. ad prudentiam. p. tinens. dicit b. iudicatura. vt supra habitum est. Ad. ij. vdm. q. b. sp. iudicis. ex. habitu. charitatis. habet. inclinatione. ad recte. iudicandum. de oib. fm. regulas. diuinas. ex. quib. iudicium. p. tinet. sapie. p. nunciat. sic iustus. p. virtute. prudentie. p. nunciat. iudicium. ex. regulis. iuris. Ad. iij. vdm. q. alie. virtutes. ordinant. boiem. in seipso. sed iusticia. ordinat. boiem. ad aliu. vt ex dictis pat. b. d. aut est d. n. eoz. que. ad ipsum. p. tinent. non aut est. terminus. eoz. que. ad aliu. p. tinent. et ideo in his q. sunt fm. alias. virtutes. non. requirunt. nisi. iudicium. virtuosu. extelo. ni. nomine. iudicij. vt dicitur est. sed in his que. p. tinent. ad iusticia. requirunt. vltimus. iudicium. alicuius. superioris. q. virtutes. valeat. arguere. et. ponere. manu. suam. in. ambo. et p. p. t. hoc. iudicium. sp. iudicis. p. tinet. ad. iusticia. q. ad. aliqd. aliam. virtute. Ad. iij. vdm. q. iusticia. in. principe. quide. est. sicut. virtus. architectonica. quasi. impans. et. p. p. iens. qd. iustis. est. in. subditis. aut. est. tan. q. virtus. exercitiua. et. ministrans. et ideo. iudicium. quod. importat. diffinitione. iustis.

pertinet ad iusticiam, fm quod est principaliter modo in presidente.

Ad secundum sic pcedit

videt q non sit licitū iudicare. Non enī infligit pena nisi p illicito, sed iudicantibz imminet pena quā non iudicantes effugiūt. fm illud Matb. vij. Nolite iudicare ne iudicemini. ergo iudicare est illicitū. ¶ De Roma. n. q. d. 2. Quis es q iudicas alienū servū. suo dño stat aut cadit. dñs aut oim deus est. ergo nulli hoi licet iudicare.

¶ De Nullus hō est sine peccō. fm illud i. Jo. i. Si dixerim q peccāti non habemus nos ipsos seducimus sed peccāti non licet iudicare fm illud Roma. n. Inexcusabilis es o hō oīs qui iudicas. in quo enī alterū iudicas teipm cōdemnas. eadē enī agis que iudicas. ergo nulli est licitum iudicare. ¶ Sed p̄ta est qd dicit Deutro. xvi. Iudices et magistros constituas in oibz portis tuis vt iudicent popl iusto iudicio. ¶ Rñ. dōm q iudiciū instantū est licitū in q̄ntum i iusticie actus. sicut aut ex p̄dictis p̄z ad hoc q iudiciū sit actus iusticie tria requirunt. p̄mo quidē vt p̄cedat ex iudicandē iusticie. scō q p̄cedat ex auctoritate p̄sidentis. tertio q p̄cedat fm rectā rāonē prudētie. quod cūqz aut hōz dēbetur iudiciū erit vitiosū z illicitū. vno quidēz mō qñ est p̄ta rēctitudinē iusticie. z sic dicit iudiciū p̄ter sum vel iniustū. alio mō qñ homo iudicat in his in quibus non habet auctoritatē. z dicit sic iudiciū vsurpatum tertio mō qñ dē est certitudo rōnis. puta cum aliqz de his iudicat q sunt dubia vel occulta p̄ter aliquas leues coniecturas. z sic dicit iudiciū suspiciosum vel temerarium.

¶ Ad i. ergo dōm q dñs tibi p̄biter iudiciū temerarium quod est de intentione cordis vel de alio icertis. vt Alio. dicit in li. de sermōe dñi in monte. vel p̄biter tibi iudicium de rebo diuinis de quibz cum sint supra nos non debemus iudicare sed simplēta credere vt Dylatius dicit sup Matb. vel p̄biter iudiciū q nō sit ex demerolētia sed ex simi amaritudine. vt Abysso. dicit. ¶ Ad ii. dōm q iudex p̄stituit vt minister dei. vñ dicit Deutro. i. Quod iustum est iudicare. z postea subdit. qz rei ē iudicium. ¶ Ad iii. dōm. q illi q sunt in grambo peccāti nō debent iudicare eos q sunt in eisdē peccāto vel minoribz. vt Abysso. dicit sup illud Matb. vij. Nolite iudicare. z p̄cipue hoc est intelligendū qñ illa p̄ta sunt publica. qz ex hoc generat sc̄g dālū in cordibz alioz. si aut nō sūt publica sed occulta. z necessitas iudicādi imminet p̄ter officii. p̄t cum bumilitate z timore vel arguere vel iudicare. vñ Augu. dicit in li. de ser. dñi in monte. Si inuenimus vos i eodē vitio esse p̄gemiscam. z ad parit conandū inuitemus nec tñ p̄ter hoc hō sic seipm cōdemnat. vt nouū cōdemnatōis inuentū sibi acquirit. sed qz cōdemnat alium ostēdat se si mulier cōdemnabile esse. p̄ter idem peccāti vel simile.

Ad tertium sic pceditur

videt q iudiciū ex suspitione p̄cedens nō sit illicitum. Suspicio enī videt esse opinio incerta de aliquo malo. vñ z p̄bīs in. vi. etbi. ponit q suspitio se habet ad verū z ad falsū. sed de singularibz p̄tingentibz nō p̄t haberi opinio nisi incerta. cum ergo iudiciū humanū sit circa humanos actus qui sunt in singularibz z p̄tingentibz. videtur q nullū iudiciū est licitū si ex suspitione iudicare nō liceret. ¶ De Per iudiciū illicitū fit aliqua iniuria proxi. o. sed suspitio mala in sola opinione boīs p̄sistit. z sic non videt ad iniuriā alterius p̄tinere. ergo suspitionis iudiciū non est illicitum.

¶ De. Si sit ill' etrum oportet q ad iniusticiā reducat. qz iudicium est actus iusticie. vt dicitur est. sed iniusticia ex suo genere ipse est peccāti mortale. vt supra habitū est. ergo suspitionis iudiciū esset ipse peccatum mortale si esset illicitū. sed hoc est falsum. qz suspitiones vitare non possumus. vt dicit glo. Augu. sup illud i. Cor. iij. Nolite autē tempus iudicare. ergo iudiciū suspitionis non videt esse illicitū. ¶ Sed cōtra est qd Abysso. sup illud Matb. vij. Nolite iudicare zē dicit. dñs hoc mandato nō p̄biter xpianos ex benignolentia alios corripē sed ne p̄iacantia iusticie sue xpiani xpianos despicant z solis plenuqz suspitionibz odiētes ceteros z cōdēnantes. ¶ Rñ. dōm q sicut Tullius dicit. suspitio ip̄tātar opinione mali qñ ex leuibz indicia p̄cedit z contingit ex tribz. Vno quidē mō ex hoc q aliquis ex seipso malus est. z ex hoc ip̄o quasi p̄sūs luc malicie facilius de alijs malū opinat. fm illud Eccles. x. In via stultus ambulās cum ipse sit insipiens oīs stultos estimat. Alio mō p̄uenit ex hoc q aliqz male afficit ad alterū. cum enī aliqz cōtemnit vel odit aliquē aut irascit vel inuidet ei ex leuibz signis opinat mala de ip̄o. qz vnusquisqz facilius credit qd appetit. Tertio. mō p̄uenit ex longa experientia. vnde p̄bīs dicit in. ij. rbero. q senes sunt maxie suspitiosi. quia multonēs exp̄ri sunt alioz defectus. p̄ime aut due suspitionis cause manifeste p̄tinent ad p̄uēritatē affectus. tertia hō causa diminit rōnem suspitionis inq̄rū exp̄ientia ad certitudinē p̄ficiat que est. p̄ta rāonē suspitionis z ideo suspitio vitū quoddā importat. z quāto magis p̄cedit suspitio tanto magis est vitiosū. Est autē implex gradus suspitionis. Primus quidē gradus ē vt hō ex leuibz indicia de bonitate alicuius dubitare incipiat. z hoc est veniale z leue peccāti. p̄tinet enim ad temperāonem humanā sine qua vita ista non ducit vt habet in glo. sup illud. i. ad. Cor. iij. Nolite ante tempus iudicare. Scōs gradus est cuj aliquis p̄ certo malitiā alterius estimat ex leuibz indicia. z hoc si sit de aliquo graui est peccāti mortale in q̄ntum nō est sine contemptu p̄mi. vñ glo. ibidem subdit. z si ergo suspitiones vitare non possumus. qz hō mines sumus. iudicia tñ. i. diffinitas firmasqz sentias continere debemus. Tertius gradus est cuj aliquis iudex ex suspitione p̄cedit ad aliquē cōdemnandū. z hoc directe ad iniusticiā p̄tinet. vñ est peccāti mortale. ¶ Ad. i. ergo videndū qz in dñanis actibz inueniū aliqua certitudo nō q̄tem sicut in demonstātiōis. sed fm q p̄uenit tali materie. puta cum aliqz p̄ idoneos testes p̄bat. ¶ Ad. ij. dicit qz ex hoc ip̄o q aliquis malā opinione bz de alio sine causa sufficienti indebite p̄tendit ipsum. z ideo iniusticiā est. ¶ Ad. iij. dōm qz iusticia z iniusticia sūt circa exteriōres opationes vt dictū est. tunc iudiciū suspitiosū videtur ad iusticiam p̄tinet qñ ad actū exteriōrem p̄cedit. z tunc est peccāti mortale vt dictū est. iudiciū autē intenus p̄tinet ad iniusticiā fm qz comp̄at ad exteriōs iudicium vt actus interior ad exteriōrem. sicut concupiscētia ad forni canonem. z ira ad homicidium.

Ad quartuz sic procedit

videt q dubia non sint in meliorem p̄tem interpretanda. Iudiciū enī magis debet esse de eo qd vt in pluribz accidit. sed in pluribz accidit q aliqui male agant. qz stultorum est numerus infinitus vt dicit. Eccl. i. Proxi enim sunt sensus boīs ad malū ab adolescentia sua. vt dicit Gen. vij. ergo dubia magis debemus interpretari in malū q̄ in

bonum. **P**re. Augu. dicit qd ille pie et iuste vivit qd res in eger est estimator in neutram partem tendendo. sed ille qui interpretatur est melius quod dubium est declinat in alteram partem. ergo hoc non est faciendum. **P**re. **H**oc debet diligere primum sicut seipsum. sed circa seipsum debet dubia interpretari in partem partem. sicut illud Job. ar. Verebar omnia opera mea. ergo videtur qd ea qd sunt dubia circa primos sunt in partem partem interpretanda. **S**ed contra est qd Rom. xiiij. sup illud. Qui non manducat manducantem non iudicet. dicit glo. Dubia in meliore partem sunt interpretanda. **R**es. dom. qd sicut dicitur est. ex hoc ipso qd aliquis habet malam opinionem de alio absqz insufficienti causa imputat ei et premitur ipse. nullus autem debet alium contemnere vel nocu mentum quodcumqz inferre absqz causa cogente. et ideo ubi non apparet manifesta indicia de malo alicuius debemus eum ut bonum habere. in meliore partem interpretando quod dubium est. **A**d. i. ergo dom. qd potest contingere qd ille qd in meliore partem interpretatur frequenter fallit. sed melius est qd aliquis frequenter fallat habens bonam opinionem de alio quod malo boie qd rarius fallat habens malam opinionem de aliquo bono. qd ex hoc fit iniuria alicui non autem ex parte. **A**d. ii. dom. qd aliud est iudicare de rebo et aliud de bonis. in iudicio enim in quo de rebo iudicamus non attenditur bonum vel malum ex parte ipsius rei de qua iudicamus. cum nihil nocet qualitercumqz iudicemus de ipsa. sed attenditur ibi solum bonum iudicantis si iudicet vel malum si falso. qd verum est bonum intellectus. falsum autem est malum ipsius ut dicitur in vi. et ibi. et ideo unusquisqz debet nisi ad hoc qd de rebus iudicet sicut qd sunt. sed in iudicio quo iudicamus de rebus sapienter attenditur bonum et malum et ex parte eius de quo iudicatur qui in hoc ipso honorabilis habet qd bonus iudicatur. si contempnibilis et iudicatur malus. et ideo ad hoc potius tendere debemus in tali iudicio qd bonum iudicemus bonum nisi manifesta ratio in contrario appareat. ipsi autem boni iudicantis nisi falsum iudicium quo bonum iudicatur de alio non pertinet ad malum intellectus ipsius sicut nec ad eius personam pertinet sicut se cognoscere veritate singularium contingunt. sed magis pertinet ad bonum affectum. **A**d. iii. dom. qd interpretari aliquid in deteriorem vel meliorem partem contingit dupliciter. Uno modo per quandam suppositionem. et sic cum debemus aliquibus malis adhibere remedium sine noxia siue alienis. expediat ad hoc ut securus remedium apponatur qd supponatur id quod est deterior. qd remedium quod est efficacius contra malum. multo magis est efficacius contra malum. Alio modo interpretatur aliquid in bonum vel malum diffinitivo sine determinando. et sic in rebus iudicatis debet aliquis nisi ad hoc ut interpretetur unum quodcumqz sicut quod est. iudicio autem personarum ut interpretetur in melius sicut dictum est.

Ad quintum sic procedit

Videtur qd non sit sicut sicut leges scriptas iudicandum. Semper enim vitandum est in iustis iudiciis. sed quicquid leges scripte continent iniustitiam. sicut illud Eccl. x. Qui condidit leges iniquas et scribentes iniustitiam scripserunt. ergo non sit sicut sicut leges scriptas iudicandum. **P**re. Iudicium oportet esse de singularibus eventibus. sed nulla lex scripta potest de omnibus singularibus eventibus comprehendere ut patet per philosophum in v. et ibi. ergo videtur qd non sit sicut sicut leges iudicandum. **P**re. Lex ad hoc scribitur ut iniuria legislatoris manifestetur. sed quicquid contingit qd si ipse legislator potest esse aliter iudicatur. ergo non est sicut sicut leges scriptas iudicandum. **S**ed contra est qd Augustinus dicit in li. de vera religione. In istis scriptis legibus quicquid

de his hoies iudicent cum eas instituerint cum tamen facte erint in iustitia et firmate non licebit iudicari de eis iudicare. sed sicut ipse. **P**re. si dom. qd sicut dicitur est. iudicium nisi aliud est quod quedam diffinitio vel determinatio eius quod iustitia est. fit autem aliquid iustitia dupliciter. uno modo ex ipsa natura rei quod dicitur ius naturale. alio modo ex quodam condimento inter hoies quod dicitur ius positum vel supra habitum. et leges autem scribuntur ad utriusque iuris declarationem aliter tamen et aliter. nam legis scriptura ius quidem naturale continet sed non instituit. non habet enim robur ex lege sed ex natura. ius autem positum scriptura legis continet et instituit dicitur ei autem continetur. et ideo necesse est qd iudicium fiat sicut legis scriptura alioquin iudicium deficeret vel a iusto naturali vel a iusto positivo. **A**d. i. ergo dom. qd lex scripta si non daret robur iuri naturali. ita nec potest eius robur minuire vel auferre. qd nec voluntas hoies potest immutare naturam et ideo si scriptura legis continet aliquid contra ius naturale iniusta est. nec habet vim obligandi. ubi enim ius positum non habet locum nisi in quantum ius naturale diffinitur. sic vel aliter si ar sicut supra habitum est. et ideo neciales scripturae leges dicuntur. sed potius legis corruptiones ut supra dictum est et ideo sicut eas non est iudicandum. **A**d. ii. dom. qd sicut leges iniuste sicut se corroborant iuri naturali vel supra vel in pluribus. ita enim leges quod sunt recte positae in aliquibus casibus deficiunt in quibus si servarentur essent contra ius naturale. et ideo in talibus non est sicut legis iudicandum sed recurritur ad equitatem quam intendit legislator. vni iustitiam dicit. Nulla ratio iuris aut equitatis benignitas patitur ut quod salubriter per utilitatem bonum introducunt ea nos durioris in interpretatione contra ipsos modos producimus ad severitatem. et in talibus enim legislator aliter iudicatur. et si considerasset legem determinasset. et per hoc patet ratio ad tertium.

Ad sextum sic proceditur

Videtur qd iudicium per usurpationem non reddatur per se. In iustitia enim est rectitudo quodam in agendis. sed nihil debet vitari a quocumqz dicitur. sed a quocumqz est acceptanda. ergo enim nihil debet iusticie a quocumqz iustitia determinat quod pertinet ad rationem iudicis. **P**re. **P**er se punire ad iudicium pertinet. sed aliqui laudabiliter legunt potest punisse qui tamen auctoritate non habeat supra illos quos puniebatur. sicut Moyses occidendo egyptium ut habet Ero. ii. Et Phinees filius Eleazar zambri filius Salum ut legitur Num. xxi. xv. et reparatum est ad iustitiam. ut dicitur in ps. ergo usurpatio iudicis non pertinet ad iustitiam. **P**re. **P**er se spiritualis iustitia iustitia a spali. sed quicquid prelati habentes spiritalem potestatem intromittunt se de his que pertinent ad seculari potestatem. ergo usurpatio iudicium non est illicitum. **P**re. **S**ic ad recte iudicandum requiritur auctoritas. ita enim iustitia ut dicantur et scia ut ex dictis patet. sed non dicitur iudicium esse iniustum si aliquis iudicet non habens habitum iusticie vel non habens sciam iuris. ergo etiam neqz iudicium usurpatum quod sit per defectum auctoritatis sit erit iniustum. **S**ed contra est quod dicitur Roma. xiiij. Tu quis es qui iudicas alienum seruum. **R**es. dom. qd cum iudicium sit ferendum sicut leges scriptas ut dicitur est. ille qui iudicium fert legis dicitur quod dammodo interpretatur applicando ipsum ad particulare negotium. cum autem eiusdem auctoritatis sit legem interpretari et legem condere. sicut lex condita non potest nisi publica auctoritate. ita nec iudicium ferri potest nisi publica auctoritate. que quidem se extendit ad eos qui communitati subduntur. et ideo sicut iustum est ut aliquis constringeret alium

ad legem seruandā, que non esset publica auctoritate san-
 cta. ita etiā iniustū est qd si aliqz cōpellat aliquēz ferre ius-
 ticiā qd publica auctoritate non fert. ¶ Ad. i. ergo dōm
 qd pnuiciatio veritatis non importat compulsionem ad
 hoc qd suscipiatur. sed liberum est qd vnicuiqz eam reci-
 pe vel non recipere potest. sed iudiciū importat iquandaz
 impulsione. et ideo iniustū est qd aliquis iudicet ab eo qui
 publicā auctoritate non habet. ¶ Ad. ij. dōm qd Moy-
 ses videt egyptiū occidisse qua si ex inspiratione diuina
 auctoritate adeptus. vt videt p hoc quod dicitur Actū. vij.
 qd percussio egyptio estimabat Moyse intelligere frēdē su-
 os. qm dōs p manum ipsius daret salutē israel. ¶ Et potest
 dici qd Moyse occidit egyptiū defendēdo eum qui iniu-
 riam patiebatur cum moderamine inculpate tutele. vnde
 Ambrosio. dicit in li. de officijs. qd qm non repellit iniuria a
 socio cum pōr. tam est in vitio qm ille qui facit. et inducit
 exemplū Moyse. ¶ Et pōr dicitur dicit Augu. in questi-
 onibz Ego. qd sicut terra ante vtilia semina herbarū inuulsi-
 fertilitate laudat. sic illud Moyse factū vniuersū quidē su-
 it. sed magne fertilitatis signū gerebat inq̄tum. i. erat si-
 gnū virtutis eius qua pplm liberaturus erat. De p̄binea
 aut dicitur dicit qd ex inspiratione diuina zelo dei cōmōtus
 hoc fecit. vel qd licet nondum esset sumus sacerdos. erat tñ
 filius sumi sacerdotis et ad eū hoc iudiciū p̄nebat. sic et
 ad alios iudices quibz hoc erat p̄ceptū. ¶ Ad. iij. dōm qd
 p̄as secularis subdit sp̄ialis sicut corpus alic. et ideo non
 est vsurpari iudiciū si sp̄ialis p̄elatus se intrinmitat de
 t̄p̄alibz q̄tum ad ea in quibz subdit ei secularis p̄as vel
 q̄i a seculari p̄ate relinquunt. ¶ Ad. iij. dōm qd habi-
 tus scientie et iusticie sunt p̄fectiones singularis p̄sone.
 et ideo p̄ eoz defectum non dicit vsurparum iudiciū si
 cut per defectum publicę auctoritatis ex qua iudiciū vim
 coactiuam habet.

Questio. LXI

Deinde considerandum

est de p̄bīs iusticie. Et primo de p̄bō sub-
 iectiuis q̄ sūt sp̄s iusticie. i. distributua et cō-
 mutatiua. scdo de p̄bō quasi integralibz. tertio de p̄bō
 quasi potencialibz. i. de virtutibz adiunctis. Circa p̄mū
 occurrit duplex cōsideratio. Prima de ip̄s iusticie p̄bō
 Scdo de vitijs oppositis. Et qd restituro videt esse actū
 cōmutatiue iusticie. primo cōsiderandū est de distinctione
 iusticie cōmutatiue et distributiue. scdo de restitutione.
 Circa p̄mū querunt quatuor. primo vtrū sint due sp̄s
 iusticie. iusticia distributua et cōmutatiua. scdo vtrū eoz
 de modo in eis mediū accipiat. tertio vtrū sit eorum vni-
 formis vel multiplex materia. q̄rto vtrū sūt in aliquam ca-
 ram specterit iustum sit idem quod contrapassum.

Ad primum sic procedit

videt qd inconuenienter ponent due sp̄s iusticie. iusti-
 cia distributua et cōmutatiua. Non enī pōr esse iusticie
 sp̄s quod multitudini nocet cum iusticia ad bonū cōmu-
 ne ordine. sed distribuere bona cōmunia i multos nocet
 bono cōmuni multitudinis. tum qd exauriunt opes con-
 munes. tum etiā qd mores bōim corumpunt. Dicit enī
 Cullius in li. de offi. sit deterior qui accipit. et ad idē sēp̄
 expectandū paratior. ergo distributio nō p̄niet ad aliquā
 iusticie sp̄m. ¶ Pre. Iusticie actus ē reddere vnicuiqz
 qd suū est vsupra habitū est. sed in distributione nō red-
 dit alicui qd suum erat. sed de nouo appropriat sibi id qd
 erat cōmune. ergo hoc ad iusticiā non p̄niet. ¶ Pre. Iu-

sticia non solum est in p̄ncipe sed etiā in subiectis. vt su-
 pra habitū est. sed distribuere sp̄ ad p̄ncipē p̄niet. ergo
 distributua non p̄niet ad iusticiā. ¶ Pre. Distributi-
 uum iusticię est bonoz cōmunitum. vt dicit in. v. etbi. s. cō-
 munita p̄niet ad iusticiā legalē. ergo iusticia distributua
 non ē sp̄s iusticie p̄cularis sed iusticie legalis. ¶ Pre.
 Vni et multa nō diuersificat sp̄m virtutis. sed iusticia
 cōmutatiua consistit in hoc qd aliquid reddat vni. iusticia
 eto distributua in hoc qd aliquid dat multis. ergo nō sūt
 diuersę sp̄s iusticie. ¶ Sed s̄ ē qd p̄bōs i. v. etbi. ponit
 duas p̄es iusticie. et dicit qd vna ē directiua in distributio-
 nibz alia i cōmutatiuibz. ¶ Rñ. dōm qd sic dictū ē. iusticia
 p̄cularis ordiat ad aliquā p̄uata p̄sonā q̄ cōp̄at ad cō-
 munitatē sic p̄s ad totū. pōr aut ad aliquā p̄tē duplex or-
 do attendit. vnus quidē p̄is ad p̄tē cui filius est ordo vni-
 priuate p̄sone ad aliā. et hūc ordinē dirigit cōmutatiua
 iusticia q̄ p̄sistit in bis q̄ mutuo sunt inter duas p̄sonas
 adinuicē. alij ordo attendit totius ad p̄es. et hūc ordinē
 assimilat ordo est qd est cōmune ad singulas p̄sonas.
 quē quidē ordinē dirigit iusticia distributua que est di-
 stributua cōmunitū s̄m proportionalitatē. et ideo due sūt i-
 sticie sp̄s. i. distributua et cōmutatiua. ¶ Ad. i. ergo
 vtrū qd sicut in largitiōibz p̄uataz p̄sonaz cōmendatur
 moderatio. effusio eto culpaf. ita etiā in distributōe cōmu-
 nitū bonoz est moderatio seruāda i quo dirigit iusticiatōi
 distributua. ¶ Ad. ij. dōm qd sicut p̄s et totū quod admodū sūt
 idē. ita id qd est totus quodamō est p̄is. et ita cū ex bōis
 cōmunitū aliquid singulis distribuit q̄libet aliquo mō reci-
 pit qd suū est. ¶ Ad. iij. dōm qd actus distributōis qui ē
 cōmunitū bonoz p̄niet solū ad p̄sidentē cōmunitū bonis
 sed tñ iusticia distributua ē et in subditis quibz distribu-
 tur inq̄tū. i. sunt cōtenti iusta distributione. quibus enī
 distributio quāqz fiat bonoz cōmunitū. non quidē auitati
 sed vni familie. quoz distributio fieri pōr auctoritate ali-
 cuius priuate p̄sone. ¶ Ad. iij. dōm qd motus accipit
 sp̄m a termino ad quē. et ideo ad iusticiā legalē p̄niet
 ordinare ea que sūt p̄uataz p̄sonaz in bonum cōmune. s̄
 ordinare ecōuerso bonū cōmune ad p̄sonas p̄culares. p̄
 distributionē est iusticie p̄cularis. ¶ Ad. v. dōm qd i-
 sticia distributua et cōmutatiua nō solū distinguunt s̄m
 vni et multa. sed s̄m diuersam rebū tōnem. alio enī mō
 do debet alicui id quod est cōmune. alio mō id qd ē p̄p̄iū

Ad secundum sic procedit

videt qd mediū eodem mō accipiat in iusticia distributi-
 ua et cōmutatiua. Vtraqz enī sub iusticia p̄culari conti-
 net vt dicitur est. sed in oibz rempante vel fortitudinis p̄-
 tibus accipit vno mō mediū. ergo etiā eodem mō mediū
 est accipiendū in iusticia distributua et cōmutatiua. ¶
 Pre. Forma virtutis moralis in medio p̄sistit qd s̄m ra-
 tionē determinat. cum ergo vnius virtutis sit vna forma
 videt qd in vtraqz sit eodē mō mediū accipiendum. ¶
 Pre. In iusticia distributua accipit mediū attendendo
 diuersam dignitatē p̄sonaz. sed dignitas p̄sonaz attendi-
 tur etiā in cōmutatiua iusticia sicut in p̄mitionibz. plus
 enī punit qui p̄cunt p̄ncipē q̄z qui p̄cunt priuataz per-
 sonam. ergo eodē modo accipit mediū in vtraqz iusti-
 cia. ¶ Sed contra est quod p̄bōs dicit in. v. etbi. qd in i-
 sticia distributua accipit mediū s̄m geometrica p̄portio-
 naltatē. in cōmutatiua aut s̄m arithmetica. ¶ Rñ. dōm
 qd sicut dictum est in distributua iusticia datur aliquid
 alicui priuate p̄sone inq̄tum id quod est totius est

debitum parti quod quidem tanto maius est quanto ipsa
 pars maiorem principalitatem habet in toto, et ideo in distributi-
 onibus iusticia tanto plus alicui de bonis communibus datur
 quanto illa pars maiorem habet principalitatem in communi-
 tate. quod quidem principalitas in aristocratica communitate
 dicitur secundum virtutem, in oligarchia secundum divitias, in democratia
 liberalitatem, et in alijs aliter, et ideo in iusticia distributiva
 non accipitur medium secundum equalitatem rei ad rem, sed secundum propor-
 tionem rerum ad personas, ut scilicet sicut una persona excedit aliam,
 ita etiam res que datur uni persone excedit rem que datur alij, et
 ideo dicitur philosophis quod tale medium est secundum geometricam propor-
 tionem sicut si dicam quod sicut se habent sex ad quatuor,
 ita se habent tria ad duo, quod vobis est serqualitera propor-
 tio in qua maius habet totum minus et media pars eius, non
 autem est equalis excessus secundum quantitatem, quod se excedit quatuor
 in duobus, ita non excedit duo in uno, sed in commutationibus
 bus reddidit aliquid alicui singulari persone, propter rem eius
 que accepta est, ut maxime patet in emptione et venditione in
 quibus primo invenitur commutatio, et ideo oportet ad eam
 esse rationem, ut quanto ille plus habet suum sit de eo quod est alteri
 tantum reddidit ei cuius est, et sic fit equalitas secundum arithmeti-
 cam medietatem, que attenditur secundum partem quantitatis excessum
 sicut quinquaginta est medium inter sex et quatuor, in virtute enim
 excedit et exceditur, si ergo a principio vterque habebat quinquaginta
 et unus eorum accepit unum de eo quod est alterius, unum scilicet
 accipiens habebit sex, et alij relinquens quatuor, erit ergo ius-
 ticia si vterque reducat ad medium ut accipiat unum ab eo qui
 habet sex et det ei qui habet quatuor, sic enim vterque habebit
 quinquaginta quod est medium. **Ad. i.** ergo videtur quod in alijs virtutibus
 moralibus accipitur medium secundum rationem et non secundum rem
 sed in iusticia accipitur medium rei, et ideo secundum diversitatem re-
 rum diversimode medium accipitur. **Ad. ii.** videtur quod gene-
 ralis forma iusticie est equalitas in qua provenit iusticia di-
 stributiva cum commutativa, et una in invenitur equalitas secundum
 proportionalitatem geometricam, in alia secundum arithmetica. **Ad. iii.**
 videtur quod in actionibus et passionibus conditio persone facit ad
 quantitatem rei, maior enim est iniuria si percutiat princeps quam
 si percutiat privata persona, et ita per dno persone in distributi-
 va iusticia attenditur secundum se, in commutativa autem secundum quod per
 hoc diversificatur res.

Ad tertium sic proceditur

Unde quod materia virtutis iusticie non sit diversa. Diver-
 sitas enim materie facit diversitatem virtutis, ut patet in rem-
 pancia et fortitudine, si ergo distributio iusticie et commu-
 tative sit diversa materia, videtur quod non pertineant sub una
 virtute, scilicet sub iusticia. **Pro.** Distributio que pertinet ad ius-
 ticia distributiva est pecunie vel honoris vel alioy quecumque
 dispersi sunt inter eos qui communitate communicant, ut dicitur
 in v. et ibi, quorum etiam est commutatio inter personas ad invicem que
 pertinet ad commutativam iusticia, ergo non est diversa mate-
 ria distributive et commutative iusticie. **Pro.** Si sit alia
 materia distributive iusticie et alia materia commutative pro-
 pter hoc quod differunt specie vbi non erit differentia specie non de-
 bebunt esse materie diversitas, sed philosophus ponit unam speciem
 commutative iusticie que non habet multiplicem materiam, non dicitur
 videtur quod multiplex materia habeat speciem. **In.** commutativa est
 quod dicitur in v. et ibi, quod una species iusticie est directiva in
 distributivis, alia in commutativis. **Ad. ii.** videtur quod sit
 eadem super dictum est, iusticia est circa quasdam operationes exte-
 riores, scilicet distributionem et commutationem, que quidem sunt

vsus quorundam exteriorum vel rerum vel personarum
 vel etiam operum, et eorum quidem sicut cum aliquis vel auferat vel
 restituit alteri suam rem, personam autem sicut cum aliquis in ip-
 sa personam hominis iniuria facit, puta percutendo vel commu-
 tando aut etiam cum irretuerentia exhibet, operum autem sicut cum ali-
 quis iustie ab alio exigit, vel alteri reddit aliquid opus, si er-
 go accipiamus ut materiam virtutis iusticie ea quorum opera-
 tiones sunt vsus eadem est materia distributive et commu-
 tative iusticie, nam et res distribui possunt a communi in sin-
 gulos et commutari de vno in alium, et etiam est quedam distribui-
 buno laboriosorum operum et recompensatio, si autem accipiamus ut
 materiam virtutis iusticie actiones ipsas principales qui-
 bus virtutes personarum rebus et operibus, sicut inveniunt vobis que
 alia materia, nam distributio a iusticia est directiva distribu-
 tionis, commutativa vero iusticia est directiva commutationis
 que attendi potest inter duas personas quare quedam sunt in-
 voluntarie quedam vero voluntarie, inuoluntarie quidem que
 aliquis vult se alterius vel persona vel opere commutatio, quod quod
 rem contingit que occulte per fraudem, que quidem manifeste
 per violentiam, virtutes autem contingit aut in rem aut in perso-
 nam propriam aut in personam communitatis, in rem quidem si occulte
 te vnus se alterius accipiat vocat furtum, si autem manifeste
 vocat rapinam, in persona autem propriam vel communitatis ad ipsam con-
 sistens persona, vel communitatis ad dignitatem ipsius, si autem communitatis
 consistens persona, sic ledit aliquis occulte per dolosam occul-
 tionem seu per passionem, et per venem exhibitionem, manifeste autem
 per manifestam occulionem aut per incarcerationem aut verberationem
 nem seu membrum mutilationem, communitatis autem ad dignitatem perso-
 ne ledit aliquis, occulte quidem per falsa testimonium seu tra-
 ctationes quebus alicui auferat famam suam, et palam homini,
 manifeste autem per accusationem in iudicio seu per pugnam illaui-
 tatem, communitatis autem ad personam communitatis ledit aliquis in vno
 re vno in plures occulte per adulterium, in seruo autem cum alijs
 seruus seductus ut a domino discedat, et licet etiam manifeste fieri
 potest, et eadem ratio est de alijs personis communitatis in quas etiam
 potest obuius in odium iniurie committi sicut et in personam prin-
 cipalem, sed adulterium et seruus seductus sunt proprie iniurie
 circa has personas, in quia seruus est possessio quedam
 domini, hoc refertur ad furtum, voluntarie autem commutationes di-
 cuntur que aliquis voluntarie transferat rem suam in alterum, et si que
 rem simpliciter in alterum transferat rem suam absque debito sicut in
 donatione non est actus iusticie sed liberalitatis, in tantum
 autem ad iusticia voluntaria translatio pertinet in quantum est ibi
 aliquid de ratione debiti, quod quidem contingit multiplex,
 vno modo quando quis transferat simpliciter rem suam in al-
 terum pro recompensatione alterius rei, sicut accidit in ve-
 ditione et emptione, alio modo quando aliquis tradit rem
 suam alteri concedens ei usum rei cum debito recuperan-
 di rem, et si quidem gratis concedit usum rei vocatur vsu
 fructus in rebus que aliquid fructificant vel simpliciter
 mutuum seu accommodatum in rebus que non fructifi-
 cant, sicut sunt denarii vala et homini, si vero nec ipse vsus gra-
 tis conceditur vocatur locatio et conductio, tertio modo
 aliquis tradit rem suam ut recuperandam non ratione
 vsus sed vel ratione preservationis sicut in deposito, vel ratione ob-
 ligationis sicut cum quis rem suam pignori obligat, seu cum aliquis
 pro alio fidei iurat, in omnibus autem homini actionibus siue volun-
 tatis siue inuoluntatis est eadem ratio accipiendi me-
 um secundum equalitatem recompensationis, et ideo officium iusticie et
 ctiones ad unam speciem iusticie pertinent, scilicet ad commutati-
 uam, et hoc patet responsio ad obiecta.

Ad quartum sic procedit.

Uidentur quod iustum sit simpliciter idem quod gratiasum. In
 dicitur. n. diuini est simpliciter iustum. sed hoc est forma diuini
 in iudicij vt fm qd aliquis fecit panam. fm illud dicitur.
 vii. In quo iudicio iudicaueris iudicabimur. et in qua me
 sura mensi iueritis remeuet vobis. ergo iustum est simpli
 citer idem quod gratiasum. **¶** **Re.** In vtracq; iusticie spe
 datur aliqd alicui fm quanda equalitate in respectu qui
 rem ad dignitate psonne in iusticia distribuitur. q; quide
 psonne dignitas maxime videt attendi fm opa quib; ali
 qui conantur seruiur. in respectu autem ad rem i qua para
 damnicat? est in iusticia commutativa. fm aut vtracq; eq
 litate aliquis gratiasum fm qd fecit. ergo videt qd iustum
 simpliciter sit idem quod gratiasum. **¶** **Re.** Maxime vi
 detur qd non oportet aliquem gratiasum fm qd fecit. p; d; d; i
 ferentia voluntarij et inuoluntarij. qui. n. inuoluntarie fecit
 iniuriam minus punitur. sed voluntarij et inuoluntarij q
 accipiunt ex parte nostra no diuersificat medij iusticie
 quod e medij rei et non quo ad nos. ergo iustum simpliciter
 videtur esse idem quod gratiasum. **¶** **Sed** gra est quod
 pbus in. v. et bi. pbat non quodlibet iustum ee gratiasum
¶ **Rn.** ddm qd hoc quod dicit gratiasum importat eq
 lem recompensatione passiois ad actione precedere quod
 quidem p; n; sime dicitur in passioib; iniurijs quibus
 aliq; psona p; n; ledit. pura si percutit qd reperiatur. et
 hoc quidem iustum reformat in lege. **¶** **Exo. xxi.** Redd; ani
 ma pro anima. oculi pro oculo etc. et quia etia auferre rem
 alterius e quoddam iniustum facere. ideo leuitario etiam in
 his dicit gratiasum in pur. s. aliq; qui damnum intulit in
 sua etia ipse damificet. et hoc etia iustum danti p; n; in le
 ge. **¶** **Exo. xxi.** Si quis furatus fuerit boue aut ouem et oc
 cidit vel vendiderit q; n; boues p; vno boue restituet.
 et quatuor oues pro vna oue. p; vno transferi nome con
 gratiasum ad voluntarias commutationes in quib; vtriusq;
 est actio et passio. sed voluntarij dimittit ratione passio
 nis. vt dicitur est. in oibus aut his debet fieri fm ratione
 iusticie commutative recompensatio fm equalitate. vt. s. pas
 sio recompensata sit equalis actioni. no aut semper est eq
 lis si idem spe aliq; pateret quod fecit. nam primo qd
 cu aliq; iniuose ledat alterius psona maiore. maior e
 actio q; passio eiusde spei qua ipse pateret. et id ille qui p
 cutit pncipem non solum reperiunt sed multo graui; punit.
 similiter etiam cu quis aliq; inuoluntarij in re sua danti
 ficat. maior e actio q; esset passio si sibi sola res illa aufer
 retur. quia ipse qui damificauit alij in re sua nihil danti
 caret. et ideo punit in hoc qd multiplicat restituat. q; et
 am non solum damificauit psona priuata sed rem publicaz
 eius tutele securitate infringedo. similiter etia nec in co
 mutationibus voluntarijs esset semp equalis passio si quis
 daret rem suam accipere rem alterius. q; forte res alteri
 est multo maior q; sua. et ideo oportet fm quanda ppo
 tionate commensuratione ad equare passionem actioni in co
 mutationibus. ad quod inuenia sunt nomina. et sic con
 gratiasum est commutatum iustum. in distributiva aut iustu
 cia loci non habet. quia in distributiva iusticia no attendi
 tur equalitas fm portione rei ad rem. vel passiois ad ac
 tionem vt dicit contrapassum. sed fm portionalitate reru
 ad psonas. vt sup dicitur est. **¶** **Ad. i.** ergo ddm qd illa for
 ma diuini iudicij attendit fm ratione commutative in ius
 tie. pur. s. recompensat pnia meritis et supplicia peccatis
¶ **Ad. ij.** ddm qd si alicui qui coram seruauisset retribuere

retur aliqd pro seruitio impenso. non esset hoc distributi
 ue iusticie sed commutative. in distributiva. n. iusticia non
 attendit equalitas eius quod quis accipit ad id qd ipse
 impendit sed ad id quod alius accipit fm modum vsusq;
 psonne. **¶** **Ad. ij.** ddm qd qn actio iniuriosa est voluntaria
 et credit iniuria. et sic accipit vt maior res. vnde oportet ma
 iorem pena ei recompensari non fm differentiam quo ad
 nos. sed fm differentia rei. **¶** **Questio LXII**

Deinde considerandum

Quest de restitutiōe. Et circa hoc querit octo. p.
 cuius actus sit. 2. vtrū necesse sit ad salutem
 de ablati restitui. 3. vtrū oporteat illud multiplicati re
 stituere. 4. vtrū oporteat restitui qd qua non abfuit. 5.
 vtrū oporteat restitui ei a quo acceptū est. 6. vtrū oportet
 ar restituere etū qui accepit. 7. vtrū aliq; alij. 8. vtrū sit
 statim restituendum.

Ad primū sic procedit

Uidet qd restitutio non sit actus iusticie commuta
 tiue. Iusticia. n. respicit ratione debiti. s; licet donatio po
 test esse eius quod no debet. ita etia restitutio. ergo res
 titutio non e act; alicuius partis iusticie. **¶** **Re.** Illud
 quod tam transijt et non est restitui non pot. sed iusticia et
 iniusticia sunt circa quafda actiones et passioes que non
 manent sed transeunt. ergo restitutio non videt esse act;
 alicuius partis iusticie. **¶** **Re.** Restitutio est qda reco
 pensatio eius quod subtrahit est. sed aliquid pot; bonum
 subtrahi non solum in commutatioe sed etiam in distributio
 ne. pura cu aliquis distribuens minus dat alicui q; debeat
 habere. ergo restitutio no magis est act; commutative iusti
 cie q; distributive. **¶** **Sed** gra restitutio ablati o; oppo
 nitur. sed ablatio rei aliene est actus iniusticie circa com
 mutationes. ergo restitutio est act; iusticie q; est i com
 mutationib; directiua. **¶** **Rn.** ddm qd restituere nihil alij
 ud esse videt q; iterato aliq; statueret in possessione vel
 danti rei sue. et ita in restitutioe attendit equalitas iusticie fm
 recompensatione rei ad rem qd p; n; ad iusticia commuta
 tiua. et id restitutio est act; commutative iusticie. qn. s. res
 vnus ab alio habet vel p; voluntate eius sicut i mutuo vel
 reposito. vel gra voluntate eius sicut i rapina vel furto
¶ **Ad. i.** ergo ddm qd illud qd alteri no debet non est. p; n; e
 loqndo ei. et si aliq; ei fuerit. et id magis videt esse no
 ua donatio q; restitutio cu q; alteri reddidit qd ei no debet
 habet tñ aliqua similitudine restitutiois. q; res materiali
 ter eade est no tñ est eade s; formalē ratione qua respicit
 iusticia qd est esse sui alicui. vñ nec. p; n; restitutio dicit
¶ **Ad. ij.** ddm qd nome restitutiois in qntū importat ite
 ratione quanda supponit rei idētatē. et id fm primā im
 positione noit restitutio videt locū habere p; n; reb; ex
 retonib;. q; manētes eade et fm substantiā et fm ius dñij
 ab vno pnt ad alij reuenire. sed sicut ab hmoi reb; nomi
 commutatiois nā statū est ad actioes vel passioes q; pnt et
 ad reuerentiā vel iniuriā alicui; psonne seu nocumētū vel
 pfectū. ita etia nome restitutiois ad hoc reuatiat. q; lic; rea
 liter no maneat tñ manet in effectu vel corpali. pura cu
 ex percussioe ledit corp;. vel q; est i opimōe; botur. sicut cu
 aliq; s; bo opprobrioso remanet in famar; vel etia mino
 raris in suo bono etc. **¶** **Ad. ij.** ddm qd recompensatio qua
 facit distribuens ei cui dedit minus q; debuit fir p; compa
 ratione rei ad rem. vt si quanto minus habuit q; debuit ta
 to plus ei datur. et ideo iam pnt ad iusticia commutatiua.

Ad secundū sic procedit.

Videtur qd nō sit necessariū ad salutē qd fiat restitutio ei⁹ quod ablatū est. Quod. n. est impossibile nō est de necessitate salutis. sed aliqñ impossibile ē restituere id quod ē ablatum. pura cū aliquis abstulit alicui membꝝ vel vna ergo non videtur esse de necessitate salutis qd aliq̄s restituat quod alteri abstulit. ¶ **Pre.** Comittere aliq̄s peccatū non est de necessitate salutis quia sic homo esset. perplex⁹ sed qñq̄ illud quod auferretur nō potest restitui sine peccō. pura cū aliquis alicui famā abstulit verūz dicendo. ergo restituere ablatū nō est de necessitate salutis. ¶ **Pre.** Qd factū est non pōt fieri vt factū non fuerit. sed aliqñ alicui auferri bono: sive psonę et hoc pso qd passus ē ab aliq̄ iniuste viropante cum. ergo non pōt sibi restitui qd ablatū est. et ita nō ē de necessitate salutis restituere ablatum. ¶ **Pre.** Ille qui impedit aliq̄ ab aliquo bono psequens videt illud ei auferre. qd quod medicū deest quasi nihil deesse videt. vt pbi⁹ dicit in. ij. p̄p̄si. sed cū aliquis impendit aliq̄ ne psequat p̄bendā vel aliquid huiusmodi non videt qd tenet ei ad restitutionē p̄bendę. quia qñq̄ non possit. nō ergo restituere ablatū ē de necessitate salutis. ¶ **Sed** p̄ra est quod Aug. dicit i eplā ad Ga. ce. iij. q. v. Si res aliena ppter quā peccatū est reddi possit et non reddat. penitētia nō agit sed simulat. si autē vera cetera agitur nō remittit peccatū nisi restituat ablatū. si vt dicitur restitui potest non dimittit peccatū nisi restituat ablatū. ¶ **¶** Rñ. vdm qd restitutio sicut dicitur ē. est actus iusticie cōmutatiue que in quadā equalitate p̄sistit. et ideo restituitur impōtat redditiōne illius rei que iniuste ablatā ē. sicut si p̄teratā eius exhibitiōne equalit̄ reparat. si vō iniuste ablatū sit. inequalitas erit vt ei restituat. qd iusticia in equalitate p̄sistit. cū ergo p̄seruare iusticiā sit de necessitate salutis. p̄sequens est qd restituere id quod iniuste ablatum est alicui sit de necessitate salutis. ¶ **Ad. i.** ergo vdm qd in quib⁹ non pōt recompenſari equalens. sufficit qd recompenſet quod possibile ē. sicut patet de bononib⁹ qui sūt ad deum et ad parētes. vt pbi⁹ dicit in. viij. et bi. et ideo quādo id quod est ablatū non ē restituibile p̄ aliqd equalē. debet fieri recompenſatio qualis possibilis est. pura cū aliq̄s alicui abstulit membꝝ debet ei recompenſare vel in pecunia vel in aliquo bono p̄siderata p̄dinde vt in q̄ p̄sonę s̄z arbitriū boni vni. ¶ **Ad. ij.** vdm qd aliq̄s potest alicui famam triplicat auferre. vno mō vt dīcō et iuste. pura cū aliq̄s criminē alicui⁹ p̄dit ordine debito seruato. et tunc non tenet ad restitutionē fame. alio modo fallum dicitur et iniuste. et tunc tenet restituere famā p̄stitendo se fallum dixisse. tertio modo vt dīcō sed iniuste. pura cū aliquis p̄dit criminē alterius p̄ra ordine rebūt. et tunc tenetur ad restitutionē fame quā pōt sine mēdario tamē vt pote qd dicat se male dixisse. vel qd iniuste cum diffamauerit. vel si nō possit famā restituere debet ei aliter recompenſare sicut et in alijs dicitur est. ¶ **Ad. iij.** vdm qd actio p̄sumptiua inferentis non potest fieri vt non fuerit potest tamē fieri vt eius effectus. s. diminutio dignitatis p̄sonę in opinione hominū reparatur per exhibitiōne reuerentie. ¶ **Ad. iij.** vdm qd aliq̄s potest impedire aliquid quem ne habeat p̄bendā multiplicat. vno modo iuste. pura si intendens honorem dei vel utilitatē ecclesie procurat qd tenetur alicui persone digniori. et tunc nullo modo tenetur ad restitutionem vel ad aliquam recompenſationem faciendam. alio modo iniuste. pura si intendat eius

nocumentū quē impedit ppter odiū vel vindictā aut ali quid hōi et tūc si impedit ne p̄benda tenetur digno cōsultans qd non tenetur ante qd sit firmatū quod ei tenetur. tenet quidē ad aliquā recompenſationē penitentiā p̄dindib⁹ p̄sonati et negotiū fm arbitriū sapientis. non tñ tenet ad eq̄le. quia ille nodū fuerat adept⁹. et poterat multiplicat impedit. si vō iam firmatū sit qd alicui tenet p̄benda et ali quis ppter indebitā causam p̄curet qd reuocet. idem ē ac si iā babirā et auferret. et ideo tenetur ad restitutionem equalis. tamē fm suam facultatem.

Ad tertium sic procedit.

Videtur qd non sufficiat restituere simpliciter quod iniuste ablatū est. Dicit. n. Cro. xij. Si quis furat fuerit boue aut ouem. et occiderit vel viderit. qñq̄ boues p vno boue restituit et quattuor oues pro vna oue. sed quilibz tenet mādātū diuine legis obseruare. ergo ille qui furat tenet restituere q̄druplū vel q̄ruplū. ¶ **Pre.** Ca q̄ scripta sunt ad nostrā doctrinā scripta sunt. vt dicit Ro. xv. ij. Lu. ix. Zacheus dixit ad dñm. Siquid fraudauit reddo q̄druplū. ergo dō debet restituere multiplicatū id qd iniuste accepit. ¶ **Pre.** Nulli pōt iniuste auferri id qd dare non debet. sed iudex iuste auferat ab eo qui furat⁹ est p̄ qd furatus ē p̄ emēda. ergo homo debet illud solvere et ita non sufficit reddere simplū. ¶ **Sed** p̄ra est qd restitutio reducit ad equalitatē quod inequalit̄ ablatū est. sed aliq̄s reddēdo quod accepit simpliciter reducit ad equalitatem. ergo solū tenetur restituere tantū quantum accepit. ¶ **Rñ.** dicitur. qd cū aliquis iniuste accepit rem alienā vno sunt ibi p̄sideranda. quoz vno est inequalitas ex parte rei qd qñq̄ est sine iniusticia. vt patet in mutuis. aliud autē est iniusticie culpa que potest esse etiam cum equalitate rei. puta cū aliq̄s intēdar inferre violētā. sed nō p̄ueniat. quātum ergo ad p̄m mū adhibet remediū p̄ restitutionē inq̄ntum p̄ eā equalitas reparat ad qd sufficit qd restituat tñ quātū habuerit de alieno. s̄z quātū ad culpā adhibet remediū p̄ penā cuius inflictiō p̄tinet ad iudicē. et ideo aliq̄s sit p̄denat⁹ p̄ iudicē nō tenet restituere plus q̄ accepit. s̄z postq̄ p̄denat⁹ ē tenet penā solvere. et p̄ hoc patet tñlio ad p̄m mū. qd lex illa reſummatina ē pene p̄ iudicē inflicte de cū ad obseruatiā iudicialis p̄cepti nullus teneat post ebriū aduentū. vt sup̄ habitū est. pōt tñ idē vel simile statui in lege hōiana de q̄ est eadē ratio. ¶ **Ad. ij.** vdm qd Zacheus id dixit q̄si super ogare volēs. vñ et p̄miserat. ecce dimidiū bonoz meoz do paupib⁹. ¶ **Ad. iij.** vdm qd iudex p̄denādo iuste pōt accipere aliqd ampl⁹ loco emēde quod tamē anteq̄ p̄denat⁹ non debebat.

Ad quartū sic procedit.

Videtur qd aliq̄s debet restituere qd nō abstulit. Ille. n. qd damnum inferat alicui tenet damnum remouere. s̄z qñq̄ ali quis dānificat aliq̄ vltra id qd accepit. pura cū aliq̄s effodit semina dānificat eū q̄ seminat. in tota messe futura. et sic videt qd tenet ad ei⁹ restitutionē. ergo aliq̄s tenetur ad restitutionē eius qd nō abstulit. ¶ **Pre.** Ille qui detinet pecuniam creditoris vltra terminū p̄fixum videtur eum dānificare in toto eo quod lucrari de pecunia possit. quod tamen ipse non auferret. ergo videt qd ali quis tenetur restituere quod non abstulit. ¶ **Pre.** Iusticia hōiana tenetur a iusticia diuina. sed reo debet ali quis restituere plus q̄ accepit ab eo. fm illud Mat. xxv. Sciebas qd meto vbi non semino. et p̄tergo vbi nō sparſi

ergo iustum est vt etia restituar boi aliqd quod no accepit. Sed ptra est qd recopensatio ad iusticia paner in quantum equalitate iact. sed si aliquis restitueret quod no accepit hoc no esset equale. ergo talis restitutio no est iustum qd fiat. **Rñ.** vdm qd quicunq; dñificat aliqñ vt det ei auferre id i quo ipsum dñificat. dñm n. dicitur et eo qd aliquis min⁹ habet qd debz habere fm pbsm in. v. etbi. 7 ideo hō tenet ad restitutionē eius in quo aliquēz dñificauit. sed aliquis dñificat duplicif. vno mō quia auferretur ei id quod actu habebat. 7 tale dñm est semp re restituendū fm recopensationē equalis. puta si aliq; dñi fieret aliqñ dñuens totū eis tenetur ad tantū quantum valet totus. alio modo dñificat aliq; aliqñ impediē do ne adpiscat quod erat in via habēdi. 7 tale dñm non oportet recopensare ex equo. quia minus est habere ali quid vnde q; habere actu. qui aut est in via adpiscendi ali quid habet illud solū fm virtutē vel potentia. 7 ideo si redderetur ei vt haberet hoc in actu restituere ei quod ē ablatū nō simplū sed multiplicatū. quod nō est te neces sitate restituendū vt dicitur est. tenet tñ aliqua recopensatio nem facere fm pditionē psonarū 7 negotior. Et per hoc patet rñio ad primū 7 secundū. nam ille qui semē sparit in agro nodum habet messem in actu sed solū in virtute. 7 similit̄ ille qui habet pecuniā nondū habet lucrū in actu sed solū in virtute. 7 vtrūq; pōt multiplici ipedit. **Ad** it. vdm qd teus nihil requirit ab eo se nisi bonū qd ipse in nobis emanauit. 7 ideo sibi illud vel intelligit fm pra uam existimationē serui pigri qui existimant se ab alio nō accepisse. vel intelligitur quantum ad hoc qd teus requirit a nobis fructus tonoz qui sunt 7 ab eo 7 a nobis. quibus ipsa tonia a deo sunt sine nobis.

Ad quintum sic procedit

Uidef qd non oportet semp restitutionē facere ei a quo acceptū est aliqd. **Nulli. n.** reddem? nocere sed aliqñ esset in nocumētū boi si redderet quod ab eo acceptum est. vel etiam in nocumētū alioz. puta si aliq; redderet gla uium depositū furioso. ergo non semp est restituendū ei a quo acceptū est. **De.** Ille qui illicitē aliqd dedit nō meret illud recipere. s; quāq; aliq; illicite dat qd ali; etiam illicite accipit sicut apparet in dante 7 recipiente ali quid simoniae. ergo non semp restituendū est ei a quo acceptū est. **De.** Nullus tenetur ad impossibile. sed quāq; est impossibile restituere ei a quo acceptū est. vel qz est mortuus. vel qm in? distat. vel quia est ignotus. ergo non semp faciēda est restitutio ei a quo acceptum est. **De.** Magis debet homo recopensare ei a quo ma ius bñficiū accepit. sed ab aliq; psonis homo plus accepit bñficiū q; ab illo qui mutauit vel deposuit sicut a pa tentibus. ergo magis subueniendū est quāq; alicui psonē alteri q; restituendū ei a quo acceptū est. **De.** Quis est restituere illud quod ad manus restituentis p restitutiōne puenit. sed si platus inuise ali quid ecclesie subtra xit 7 ei restituar ad manus eius reueniet qz ipse est reuz ecclesie pseruator a qua abstulit. 7 sic non semp restituen dum ē ei a quo ē ablatū. **Sed ptra est quod d; Rom. xij.** Reddite oib; dbita. cui tributū tributū. cui uectigal uectigal. **Rñ.** vdm qd per restitutionē fit redutio ad equalitatē comūtanue iusticie que pñsit in rerū adequa tione sicut dicitur ē. bñmō autē re; adequano fieri nō pos set nisi ei qui minus habz qd suū ē supplet quod deest et ad hanc suppletionē faciēda necesse est vt et fiat restit

tutio a quo acceptū est. **Ad. i.** ergo vdm qd qñ res resti tuenda apparet esse grauis nocua ei cui restitutio faciē da ē vel alteri non ei debet tñ restitui. quia restitutio or dinatur ad vtilitatem eius cui restituit. oia. n. que possit teni sub ratione vtilis cadunt. nec tñ debet ille qui detinz rem alienā sibi appropriare sed vel reseruare vt congruo tempore restituat vel etiam alibi tradere tñ pseruandā. **Ad. ij.** vdm qd aliquis duplicif aliqd dat illicite. vno modo quia ipsa datio ē illicita 7 ptra legem. sicut patet in eo qui simoniae aliquid dedit. 7 talis meret amittere quod dedit. vñ non debet ei restitutio fieri de his. 7 quia etiam ille qui accepit ptra legem accepit non debz sibi re tinere sed debet in pioz vltus puenire. alio mō aliq; illi cre dat quia ptra rem illicita dat. licet ipsa datio non sit il licita. sicut cū quis dat meretrici ppter fornicationē. vñ de 7 mulier potest sibi retinere quod ei dātū est. sed si su perflue ad fraudē vel tolli extorsisset tenet eidem restituere. **Ad. iij.** vdm qd si ille cui debet fieri restitutio sit om nino ignotus debet hoc restituere fm qd pōt. dando in elemosinas pro salute ipsius siue sit mortuus siue sit vi uis. pmissa tamen diligenti inq̄stioe de psona eius cui est restitutio faciēda. si s; sit mortuus ille cui ē restitutio faciēda debet restitui heredi eius qui computat qñ vna psona cū ipso. si s; ille sit multū distans debet sibi nāsi mitti quod ei debet. 7 p̄cipue si sit res magni valoris 7 pos sit comode transmitti. alioqñ debet in aliquo loco tuto de poni vt pro eo pseruet 7 dño significari. **Ad. iij.** vdm qd aliquis de hoc quod ē sibi p̄tū debz sibi satisfacere pa tentib; vel his a quibus accepit maiora bñficia. non au tem debet aliquis recopensare bñficia tñ te alieno. quod pangeret si qd debet vni alteri restituere. nisi forte in ca su extreme necessitatis in quo possit 7 deberet aliq; etiaz auferre aliena vt patri subueniret. **Ad. v.** vdm qd pla tus pōt rem ecclesie surripere triplicif. vno mō si rem eccle sie nō sibi deputatā sed alteri sibi vsurparet. puta si ep̄us vsurparet sibi rem capituli. 7 tunc planū est qd debet resti tuere ponēdo i man⁹ eoz ad q; de iure p̄tinet. alio mō si rem ecclesie sue custodie deputatā in alterū dñm trāstretur puta p sanguine vel amia. 7 tñ debet restituere ecclesie. et sub sua cura habere vt ad successorē pueniat. 3o modo pōt plar surripere rem ecclesie solo aīo dñi. s; incipit habere animū possidēdi eam vt suam 7 non noie ecclesie. et tunc debet restituere talem animū deponendo.

Ad sextum sic proceditur

Uidef qd si tenet semp restituere ille qd accepit. Per re stitutiōne. n. repaf equitas iusticie qd pñsit in hoc qd sub trahat ei qd plus bz 7 det ei qd min⁹ bz. s; p̄tingit quāq; qd il le qd rem aliquā subtrahat alicui nō bz ea. s; reuenit ad ma nus alterius. ergo non tenetur ille restituere qui accepit sed alius qui rem habet. **De.** Nullus tenetur cri men suum detegere. sed aliquando aliquis restituentez faciēdo cri. en luum detegit. vt patet in furto. ergo nō semp tenetur ille qui abstulit restituere. **De.** Cuius rem rei non est multronens restitutio faciēda. sed quan toq; multi simul rem aliquam surrapiunt 7 vnus eorum eam integre restituit. s; non semp ille qui accepit tenet ur ad restituendū. **Sed contra.** Ille qui peccauit re netur satisfacere. sed restitutio ad satisfacionem pertinet. ergo ille qui abstulit tenetur restituere. **Responlio di cendum qd circa illum qui rem alienam accepit duo sunt consideranda scilicet ipsa res accepta. 7 ipsa acceptio**

ut patet per illud quod habet **Leuis. xii.** Non morabitur opus mercenarij tui apud te vsq; mane. ergo neq; i alijs restituomib; faciēdis pot fieri dilatio; siam restituere oportet. **Rñ.** dōm q; sicut accipe rem alienā est peccatū p̄na iusticiā. ita eū dē tenere eam. quia p̄ hoc q; alius quis tēnet rem alienā inuito dñi. impedit eū ab usu rei sue. & sic ei facit iniuriā. manifestū est autē q; nec p̄ modicum tempus licet in peccato morari. sed quilibet tēnetur petm̄ statim desere. s̄m illud **Eccl. xi.** Quali a facie cor labri fuge petā. & ideo q̄libet tēnet suam restituere si potest. vel petere dilatiōē ab eo qui habet usum rei & cede re. **Ad. i.** ergo dōm q; p̄ceptū de restitutione faciēda quis s̄m formā sit affirmatiuū. implicat t̄m in se negatiuum p̄ceptum quo p̄hibem̄ rem alterius tēnere. **Ad. ii.** dōm q; q̄n aliq; nō potest suam restituere. ipsa in potentia abfoluit eū ab instanti restituōē faciēda sicut enā totaliter a restituōē abfoluit si oīno sit impotens. debet tamē remissionē vel dilatiōē petere ab eo cui debet aut per se aut per aliū. **Ad. iii.** dōm q; cuiuscūq; circūstantie om̄isio et̄nariā virtutū. pro tērmianōē ei habēduz q; oportet illam circūstantiā obseruare. & quia p̄ dilatio nem restituōis cōmittit petm̄ iniuste tēnēdis qd̄ iusticie opponit. ideo necesse est tempus esse tērmianū. ut statim restitūo fiat. **Questio LXIII**

Deinde considerandū

est de vitijs oppositis p̄dictis iusticie partib;. Et p̄ d̄ acceptiōē p̄sonarū q̄ opponit iusticie distributiue. & de petis q̄ opponit iusticie cōmutatiue. Circa primū querunt quatuor. p̄ vtz p̄sonarū acceptio sit peccatū. 2. vtz habeat locū in dispensatiōē sp̄ialium. 3. vtz in cōhibitiōē honoris. 4. vtz in iudicijs.

Ad primū sic proceditur

Videtur q; p̄sonarū acceptio non sit peccatū. In noīe. n. p̄sona intelligit p̄sona dignitas. sed p̄siderare dignitatē p̄sonarū p̄ner ad distributiū iusticiā. ergo p̄sonarū acceptio non est peccatū. **Pre.** In rebus dñi ams p̄sona sunt p̄cipales q; res. quia res sunt. p̄ter p̄sonas & nō eō ueris. sed rei acceptio non ē peccatū. ergo multomin; acceptio p̄sonarū. **Pre.** Apud deū nulla potest esse iniq; r̄as vel peccatū. sed tēus videt p̄sonas accipere. quia interdum duoz hominū vni; p̄diciōis vni; assumit p̄ gratiā & alterum relinquit in petō. s̄m illud **Matth. xxiii.** Duo erūt in lecto vnus assumeret & alius relinquet. ergo acceptio p̄sonarū non est peccatū. **Sed p̄tra.** Nihil p̄hibet in lege diuina nisi peccatū. s; p̄sonarū acceptio p̄hibet **Deut. i.** vbi dicitur. Non accipiens cuiuscūq; p̄sonā. ergo p̄sonarū acceptio est peccatū. **Rñ.** dōm q; p̄sonarū acceptio op̄ om̄i iusticie distributiue. p̄sistit. n. equalitas distributiue iusticie in hoc q; diuersis p̄sonis diuersa tribuunt s̄m p̄portione ad dignitates p̄sonarū. si ergo aliq; p̄siderat illam p̄rietatē p̄sona p̄ter quā aliqd̄ quod ei p̄fertur ē ei debitiū nō ē acceptio p̄sona sed cause. vñ glo. sup̄ illud ad **Ephe. vi.** Personarū acceptio nō est apud deū. dicit. q; tēus iudex iustis causas discernit nō p̄sonas. puta cū aliq; p̄moueat aliq; ad magistratū. p̄ter sufficiētiā scientie. hic attenditur causa debita nō p̄sona. si autē aliq; p̄sideret in eo cui aliqd̄ p̄fert nō id. p̄ter qd̄ id quod ei datur esset ei p̄portio natiū vel debitiū. sed soluz p̄ter hoc q; iste homo pura p̄terius vel **Marin;** est. hic est acceptio p̄sona quia nō attribuitur ei aliquid. p̄ter aliq; causam

que faciat eū dignū. sed simpliciter attribuit p̄sona. ad p̄sonā autē refertur quicūq; p̄ditio non facies ad causam p̄ter quā sit dignus hoc cono. puta si aliquis p̄moueat aliq; ad p̄lationē vel magistratū quia est diues vel q; ē p̄ sanguine suus est acceptio p̄sona. p̄tingit t̄m aliq; cōditionē p̄sona facere eam dignā respectu vni; rei & nō respectu alterius. sicut p̄ sanguinitas facit aliq; dignū ad hoc q; instituantur heres patrimonij. nō autē ad hoc q; p̄feratur ei p̄lato ecclēsiastica. & ideo eadē p̄ditio p̄sona i vno negotio p̄siderata facit acceptiōē p̄sona in alio autē nō facit. sic ergo patet q; p̄sonarū acceptio opponit iusticie distributiue in hoc q; p̄ter p̄portione agit. nihil autē op̄ponitur virtuti nisi peccatū. vnde p̄sequēs est q; p̄sonarū acceptio sit peccatū. **Ad. i.** ergo dōm q; in distributiua iusticia p̄siderantur p̄ditioēs p̄sonarū que faciūt ad dignitatis vel debiti causam. sed in acceptiōē p̄sonarū p̄siderantur p̄ditioēs que non faciūt ad causam ut dicitur **est.** **Ad. ii.** dōm q; p̄sona p̄portio nantur & dignē redduntur aliquibus que eis distribunt p̄ter aliquas res que p̄tinent ad p̄ditioē p̄sona. & ideo b̄mōi p̄ditioēs sunt attendende tanq; p̄rie cause. cū autē p̄sideratur ipse p̄sona at; tenditur non causa ut causa. & ideo patet q; quibus p̄sona sint digniores simpliciter non t̄m sūt digniores quo ad hoc. **Ad. iii.** dōm q; duplex est dario. vna quidem p̄tinet ad iusticiā. qua. i. aliq; datur aliquid quod ei debetur. & circa tales darioes attenditur p̄sonarū acceptio. alia est dario ad liberalitatē p̄tinentes que. i. gratis datur aliquid quod ei non debetur. & talis est collatio numerū gratie per quam p̄tiores assumuntur a deo. & in hac darioē nō habet locū p̄sonarū acceptio. quia quilibet absq; iniusticia potest de suo dare quantum vult & cui vult. s̄m illud **Matth. xx.** Aut nō licet tibi qd̄ volo facere. tolle qd̄ tuū est & dade.

Ad secundū sic procedit.

Videtur q; in dispensatiōē sp̄ialiu locū non habeat p̄sonarū acceptio. Conferre. n. dignitatē ecclēsiasticā seu b̄ficiū aliquid. p̄ter p̄ sanguinitatē videtur ad acceptiōē p̄sonarū p̄ner. q; p̄ sanguinitas nō ē causa facies bonitatis dignitatis ecclēsiastico b̄ificio. sed hoc non videtur esse peccatū. cū hoc ex p̄titudine plant ecclēsiē faciāt. ergo peccatū p̄sonarū acceptiōis non videtur locū habere in dispensatiōē sp̄ialiu. **Pre.** Deserere diuitē pauperi videt ad acceptiōē p̄sonarū p̄ner. ut patet **Iaco. ii.** sed facilius dispensatur cū diuitib; & potentib; q; in gradu p̄hibito p̄trahat marmoniū q; cū alijs. ergo peccatū p̄sonarū acceptiōis non videt locū habere circa dispensatiōē sp̄ialiu. **Pre.** Secūm iura suffiat eligere bonū. nō autē q; datur q; aliq; eligat meliōrē. sed eligere minus bonum ad aliquid alienius videtur ad acceptiōē p̄sonarū p̄ner. ergo p̄sonarū acceptio non est peccatū in sp̄ialibus. **Pre.** Secūm statuta ecclēsiē eligendus ē aliq; de gremio ecclēsiē. sed hoc videt ad acceptiōē p̄sonarū p̄ner quia q; sufficiētio: es alibi inueniunt. ergo p̄sonarū acceptio nō est peccatū in sp̄ialibus. **Sed p̄tra** est qd̄ dicitur **Iaco. ii.** Nolite in p̄sonarū acceptiōē habere fidez dñi nosit̄ **Iesu dñi.** vbi dicit glo. **Aug.** Quis fecit si quis diuitem eligat ad sedem honoris ecclēsiē contem; pro paupere instructiore & sanctiore. **Responso** dōm q; sicut dicitur est acceptio p̄sonarū est peccatū in quantum p̄trahatur iusticie. quanto autem in maiorib; aliq; iusticiam transgredit. tanto grauius peccat. vnde cū sp̄itua; hā sint temporaliū potiora grauius peccatū ē p̄sona

peccatur

accipe in dispensatione spūaliū q̄ in dispensatione spūaliū
 et quia psonarū acceptio ē cū aliq̄d psona attribuit p̄f
 p̄p̄tionē dignitatis ipsius, p̄siderare oportet q̄ digni
 tas alicuius p̄sone potest attri di duplicat. vno modo lim
 pliciter et fm se. et sic maior dignitas est ille q̄ magis
 abūdat in spūaliū ḡte donis. alio modo p̄ comparationē
 ad bonū cōe. p̄tingit. n. q̄nq̄ q̄ ille qui ē min⁹ sanctus et
 minus sciens potest magis p̄ferre ad bonū cōe p̄pter po
 tentiā vel indu siriā secularē vel p̄pter aliq̄d b̄mōi. et q̄
 dispensationes spūaliū p̄ncipalē ordinant ad vtilitatē cō
 munit. fm illud. i. ad. Cor. iij. xij. Quicūq̄ datur mani
 festano spūs ad vtilitatē. ideo q̄nq̄ abiq̄ acceptio p̄so
 narū in dispensatione spūaliū illi qui sunt simpliciter minus
 boni meliorib⁹ p̄ferunt. sicut etiā et deus gr̄as gratis da
 ras q̄nq̄ p̄cedit minus bonis. Ad. i. ergo v̄dm q̄ ar
 ca p̄ sanguinos p̄lati distinguendū est. q̄ q̄nq̄ sunt mi
 nus digni et simpliciter et p̄ respectū ad bonū cōe. et sic si
 digniorib⁹ p̄ferantur ē p̄ctm psonarū acceptio in dispē
 satione spūaliū quoz p̄latas ecclesiasticas nō ē v̄ns vt
 possit ea dare p̄o libito. s̄ dispensato: fm illud. i. ad. Co
 r. iij. iij. Sic nos existimet homo vt ministros chasti et
 dispensato: es misterioꝝ dei. q̄nq̄ x̄o p̄ sanguinea p̄lati
 deificati sunt eque digni vt a h̄. et sic licite p̄t abiq̄ p̄so
 narū acceptio p̄ sanguinos suos p̄ferre. q̄ salte mag⁹ in
 hoc p̄uenient q̄ de ip̄s magis p̄sistere potest vt vnan
 miter secū negotia ecclesie tractent. esset tñ hoc p̄pter scan
 dalū dimittēdū si ex hoc aliqui exemplū sumerēt etiā p̄
 ter dignitatē bona ecclesie p̄ sanguineis dādū. Ad. ij. di
 cen. q̄ dispensatio m̄mōnē p̄tabēdi p̄ncipalit̄ fieri p̄sue
 uit p̄pter sedus pacis firmādū. quod quidē magis est ne
 cessariū cōi vtilitati circa p̄sonas excellētes. et ideo cū eis
 facilius dispēsat abiq̄ p̄ctō acceptiois p̄sonaz. Ad. iij.
 v̄dm q̄ quantū ad hoc q̄ electio impugnari nō possit in
 foro iudiciali sufficit eligere bonū. nec oportet eligere me
 liorem. quia sic electio possit habere calūniā. sed quā
 rum ad p̄sentiā eligētis necesse ē eligere melioꝝ. vel sim
 pliciter v̄l in comparatōe ad bonū cōe. quia si p̄t haberi ali
 quis magis idoneus erga aliquā dignitatē et alius p̄ferat
 tur. oportet q̄ hoc sit p̄pter aliquā causam. que quidē si p̄
 tineat ad negotiū. quantū ad hoc certū ille q̄ eligat magis
 idoneus. si tñ si p̄ncipat ad negotiū id quod p̄siderat vt
 causa erit manifeste acceptio p̄sone. Ad. iij. v̄dm q̄ il
 le q̄ de gremio ecclesie assumit vt in plurib⁹ cōsuevit esse
 v̄n̄io: quantū ad bonū cōe quia magis diligit ecclesiam
 in qua est nutrit⁹. et p̄ hoc etiā mādāt Deut. xvij. Non
 poteris alterius gentis hōies facere regē q̄ nō sit israelit⁹

Ad tertium sic procedit.

Uidetur q̄ in exhibitōe honoris et reuerēte non habeat
 locū p̄ctm acceptiois psonarū. Honor. n. nihil aliud ē vt
 detur q̄ reuerētia quedā alicui exhibitā in testimonio vt
 turis. vt pater p̄ p̄m in. i. et b̄. sed p̄lati et p̄napes sūt ho
 norandi etiā si sint mali. sicut etiā patres de quib⁹ man⁹
 datur Exo. xx. Honorā patre tuū et m̄re tuā. et etiā v̄n̄i
 sūt a semis honorādi etiā si sint mali. fm illud. i. ad. Ti
 moth. vi. Quicūq̄ sūt sub iugo serui. dños suos hono
 re dignos arbitrent. ergo videt q̄ acceptio p̄sone non sit
 p̄ctm in exhibitōe honoris. De. Leuit. xij. precipit.
 Coram cano capite surge et honora p̄sonā semis. sed hoc
 videt ad acceptioē psonarū p̄tinere. q̄ q̄nq̄ senes non
 sunt virtuos. fm illud Dan. xij. Egredia est iniquitas a
 senioribus populi. ergo acceptio psonarū non est pec

cati in exhibitōe honoris. De. Sup illud Jaco. ij.
 Nolite in psonarū acceptioē habere fidē et. dicit gl. Au
 gu. Si hoc q̄ Jacob⁹ dicit. si introierit in p̄spectu vestro
 vir habēs anulū aureū et. intelligat de q̄ndianis p̄fessio
 bus. q̄s hic si peccat si tñ peccat. s̄ hoc ē acceptio psonarū
 rī. diuites p̄t diuitias honorare. dicit. n. Greg. in q̄da
 omel. Supbia n̄ra retūdit quia in boibus non natura
 ad imaginē dei facti sunt. sed diuitias honoram⁹. et sic cū
 diuitie non sint debita causa honoris p̄tinebit hoc ad p̄
 sonarū acceptioē. ergo psonarū acceptio non est peccatū
 circa exhibitōē honoris. Sed p̄tra est q̄d dicitur in
 glo. Jaco. ij. Quicūq̄s diuitē p̄pter diuitias honorat pec
 cat. et pari ratioē si aliquis honoret p̄pter alias causas q̄
 non faciūt dignū honore. quod p̄tinet ad acceptioē p̄
 sonarū. ergo acceptio psonarū in exhibitōe honoris est
 p̄ctm. Rñ. v̄dm q̄ honorē quoddā testimonio de vir
 tute eius q̄ honorat. et ideo sala virtus est debita causa
 honoris. Sciendū tñ q̄ aliq̄s potest honorari nō solum
 p̄pter virtutē p̄p̄iam sed etiā p̄pter virtutē alterius. sicut
 p̄nceps et p̄lati honorant etiam si sint mali inq̄ntū genitē
 p̄sonā dei et cōitans cui p̄ficiūt. fm illud Proverb. xvij
 Sicut qui imitit lapides in aceruū mercurij. ita qui tri
 buit in p̄p̄tū honore. quia gentes rationē attribuebant
 mercurio. aceruus mercurij dicit cumulus rōm̄q̄ in quo
 mercurio q̄nq̄ mittit v̄nū lapillū loco centū marcarū. ita
 etiam honorat in p̄p̄tū qui ponit loco dei et loco rotius
 cōitans. et eadē ratione patres et v̄n̄i sunt honorādi p̄
 p̄ticipatiōē v̄n̄e dignitatis qui est oium pater et v̄n̄s.
 senes aut sunt honorādi p̄pter signū v̄tutis q̄d est sene
 ctas. licet hoc signū q̄nq̄ deficiat. v̄n̄ vt dicit Sap. iij.
 Senectus venerabilis est. non diuturna neq̄ annoꝝ nu
 mero cōputata. cum aut sunt sensus bois et eras senectus
 vita imaculata. diuites aut honorādi sunt p̄ hoc q̄ ma
 iorem locū in cōitans obtinent. si aut solū intum diu
 riant honorant etiam p̄ctm acceptiois psonarū. Et p̄ hoc pa
 tet responsio ad obiecta.

Ad quartum sic procedit.

Uidetur q̄ in iudicijs locū nō habeat peccatū acceptiois
 psonarū. Acceptio. n. psonarū opponit distributivē iustit
 iā vt dicitur est. sed iudicia maxime vident ad iusticiā cō
 mutatiuā pertinere. ergo psonarū acceptio non habet lo
 cū in iudicijs. De. Bene fm aliquod iudiciū in iust
 guntur. sed in penis accipiunt p̄sone abiq̄ peccato quia
 grauius puniunt qui in ferūt iniuriā in p̄sonas p̄ncipum
 q̄ qui in p̄sonas aliorum. ergo psonarū acceptio nō ha
 bet locū in iudicijs. De. Eccl. iij. dicit. In iudicādo
 esto pupillis misericors. sed hoc videt esse accipe psonaz
 pauperis. ergo acceptio psonarū in iudicijs nō est p̄ctm.
 Sed p̄tra est q̄d dicit Proverb. xvij. Accipe p̄sonā
 in iudicio nō est bonū. Rñ. v̄dm q̄ sicut dicitur est iudic
 iū est actus iusticie put iudex ad equitatē iusticie reducit
 ea que inegalitate oppositam facere possunt. psonarū
 aut acceptio inegalitate quādam habet inq̄ntū attrahit
 alicui p̄sone preter p̄p̄tionē suam in qua p̄sistit equa
 litas iusticie. et ideo manifestū est q̄ p̄ psonarū acceptio
 nem iudicium corumpit. Ad. i. ergo dicit. q̄ iudic
 ium dupliciter potest p̄siderari. vno modo quantum ad
 ipsam rem iudicatā. et sic iudiciū se habet cōter ad cōm
 ratiuā et ad distributiū iusticiā. p̄. n. iudicio diffinitū q̄
 liter aliquid cōmune sit distribuendum multos. et qua
 liter alteri v̄n̄i res iudicat quod ab eo accepit. alio modo

potest dicitur rari qm in uia ad ipsam fo memi iudicij. prout
 scilicet iudex tna in ipsa comutativa iusticia ab vno acco
 pit r alteri dat. r hoc pertinet ad distributione iusticia. et
 fm hoc in quolibet iudicio loci habere pot psonaru acce
 prio. Ad. ij. ddm qm cu punit aliquis grauius. ppter ins
 iuriam in maiore persona commissam no est personaru acce
 prio. qm ipsa vniuersitas psonae facit qntu ad hoc vniuersi
 tate rei. vt sup dictu est. Ad. ij. ddm qm bo in iudicio de
 bet pauperi subuenire quantum fieri potest tñ sine lesioe iu
 sticie. alioquin non habet locu illud qd dicitur Exo. xxxij. Pau
 pens quozq n misereber. Iudicio. **Questio LXIII**

Deinde considerandum

D est de vitijs oppositis comutative iusticie. Et
 p^o considerandum est de peccis que committuntur circa
 voluntarias comutaciones. 2° de peccis que committuntur circa
 comutaciones involuntarias. Committunt autem peccata circa
 involuntarias comutaciones per hoc qd aliquo nocumetu
 primo inicitur vna eius voluntate. qd quidem pot fieri
 duplici. scilicet facto r verbo. factu quidem cu primus leditur
 vel in psona ppria vel in psona pincta vel in psona reu^o
 tebis ergo per ordine considerandum est. Et primo de homi
 cidio per qd maxime nocet primo. Et circa hoc queritur
 octo. 1° vtru occidere aialia brutia vel ena plantas sit pec
 catu. 2° vtru occidere peccat si licitu. 3° vtru hoc liceat pri
 uate psonae vel solui publice. 4° vtru hoc liceat clerico. 5°
 vtru liceat alicui occidere seipsum. 6° vtru liceat occidere
 bolem iustu. 7° vtru liceat alicui occidere bolem scriptum
 defendendo. 8° vtru homicidiu casuale sit peccu mortale

Ad primum sic proceditur

Videtur qd occidere quecuqz viuenna sit illicitu. Dic. n.
 ap^o ad Ro. iij. Qui ordinatio rei relinquit ipsi tibi d^o
 nationem acquirit. sed per ordinacione vine prudentie
 oia viuenna pseruantur. fm illud ps. Qui pducit in motu
 tibus seuu r dat iumentis escas ipsoz. ergo mortificare q
 cunqz viuenna videtur esse illicitu. **Re.** Homicidiu
 est peccatu ex eo qd bo pnuatur vita. sed vita cois est ois
 bus aialib^o r plantis. ergo eade ratioe videt esse peccatu
 occidere bruta aialia r plantas. **Re.** In lege dina n
 determinat specialis pena nisi pro peccato. sed occidendi bo
 tem vel ouem alicuius statuitur pena determinata in le
 ge dina. vt patet Exo. xxij. ergo occisio brutoz aialiu est
 peccu. **Sed** p^o est quod Aug. dicit in. i. de ciu. dei.
 Cum audim^o. non occides no accipim^o hoc dicitur esse de
 fru technis. quia nullus eis est sensus. nec de irroneabilibus
 aialib^o. quia nulla nobis ratioe sociant. restat ergo vt in
 telligam^o de boie quod dicitur est. no occides. **A.** n. ddm
 qd nullus peccat ex hoc qd vritur re aliq ad hoc ad quod e
 in reu aut ordine imperfecta sunt. ppter pfectioza. sicut
 etiā in generatiois via nasa ab imperfecto ad perfecta p
 cedit. r inde e qd sicut in generatioe boie prius est viuunt
 deinde animal. vltimo aut bo. ita etiā ea que snt viuunt
 plante sunt. cōter ppter aialia. oia aut aialia sunt. p^o bo
 minē. r id si homo vras plantis ad vtilitate aialiu. r aia
 libus ad vtilitate boie non e illicitu. vt patet p pbm in
 t. polin. inter alios aut vsus maxime necessarij esse vide
 tur vt aialia plantis vras in abu. r boies aialib^o qd si
 ne mortificatioeoz fieri no potest. r ideo licitu est r pla
 tas mortificare in vsum aialiu. r aialia in vsum hominu
 ex ipsa ordinatioe dina. dicit. n. Gen. i. Ecce dedi vobis
 oem herbam r vniuersa ligna vt sint vobis in escam et

cunctis aiantib^o terre. Et Gen. ix. dicit. De quod sicut
 tunc r vinit erit vobis in abu. **Ad. i.** ergo ddm qd ex or
 dinacione dina pseruat vita aialiu r plantaru no p^o se
 ipsam sed ppter bolem. vñ vt Aug. dicit in. i. de ciu. dei.
 Iustissima ordinatioe creatoris vital^o r morte eo r nostris
 vibus subdit. **Ad. ij.** ddm qd aialia bruta r plante no
 habent vitam rationale per qua a seipsis agant. sed sem
 per aguntur quasi ab alio naturali quoda impulsu. r hoc
 est signu qd sunt naturalis seruata r alioz vsib^o accōmo
 data. **Ad. iij.** ddm qd ille qui occidit bouē alteri pecc
 car quide non qd occidit bouē sed quia vānificat hominē
 in te sua. vnde no p^onetur sub peccato homicidij s3 sub
 peccato furti vel rapine.

Ad secundum sic procedit.

Videtur qd non sit licitu occidere boies peccat. **Dns. i.**
Matth. xij. in parabola p^ohibuit extirpare zizaniam q sunt
 filij nequa vt ibidē dicit. sed oē quod est p^obitu a deo est
 peccatu. ergo occidere peccatorem est peccu. **Re.** In iusticia
 hūana p^omas iusticie viuunt. sed fm dinam iusticiam
 peccatores ad penitētia referant. s3 illud Eccl. xviij. Mo
 lo morte peccatois sed vt puerat r viuat. ergo videtur om
 nino esse inuultu qd peccatores ord nant. **Re.** Illud qd
 est fm se malu nul o bono sine fieri licet. vt patet p Aug.
 in li. p^o mendaciu. r p pbm in. ij. etbi. sed occidere bo
 minē fm lemali est. qd ad oēs boies tenent charitate ba
 bere. amicos aut volum^o viuere r esse vt dicit in. ij. etbi. **Sed**
 nullo modo licet boiem peccatorem occidere. **Sed** p^o est
 quod Exo. xxij. dicit. Maleficos no p^onetis viuere. r in ps
 In manu interfectio oēs peccatores terre. **R.** n. di.
 qd sicut dicitur est. licitu est occidere aialia bruta inquantis
 ordinantur naturalis ad hominu vsum sicut imperfecti or
 dinantur ad pfectu. ois aut pars ordinat ad totu vt impe
 ctum ad pfectu. r ideo ois pars naturalis est ppter totum
 et ppter hoc videm^o qd si saluti tonus corpis hūani expe
 diat p^olicu alicui^o membru. pura cu est putridu vel corru
 ptu alioz meb^o r laudabil^o r salub^o ut abscondit. quel
 bet aut psona singularis comparatur ad tota cōitate sicut
 pars ad totu. r ideo si aliquis homo sit p^oculosus cor
 rumpit r corruptu ipse p^o alioz peccu laudabil^o r salub^o
 ter occidit vt bonu coe p^oseruet. modicu. n. firmu tota
 massam corruptu. vt dicit. i. ad Cor. iij. v. **Ad. i.** ergo di.
 qd d^o abstinēdu mādanit ab eradicatione zizanioz vt m
 tico pateret. i. bonis. qd quide sit qñ no p^o occidi mali
 qñ simul occidant r boni. vel qd latet inf bonos vel qua
 bit multos seqces. ita qd sine bonoz piculo interfici non
 p^ont. vt Aug. dicit p^o Permenianu. vñ d^o docet magis
 esse sinēdu malos viuere r vltione reseruāda vsqz ad ex
 tremu iudiciu qd boni simul occidant. qñ d^o ex occisio
 ne malo non iminet piculu bonis s3 mag^o tutela r salu
 tate hie p^ont mali occidi. **Ad. ij.** ddm qd reus fm ordi
 nem sue sapiētie qñqz statim peccatorem occidit ad liberatio
 nem bonoz. qñqz aut eis penitēdi tps pcedit fm qd ipse
 nouit sine electis expedire. r hoc etiā humana iusticia
 imitatur pro posse. alios. n. qui sunt p^onciosi in alios occi
 dit. eos d^o qui peccant alijs grauius non nocētes ad pe
 nitentiam reseruat. **Ad. iij.** dicendū qd homo peccat
 to ab ordine rationis recedit. r ideo. tendit a dignitate
 humana prout scilicet homo est naturalis liber r p^o seip
 sum existens r medit quocōmodo in securitate bestiaru.
 vt scilicet de ipso ordinetur fm qd est vni alijs. fm illud
 ps. **Ad. iij.** in bono recit no intellexit. cōpar^o e iumentis

insipientibus et similis factus est illis. Et per omnes. x. dicit. Qui stultus est secutus sapiens: et ideo quibus boiem in sua dignitate manentem occidere sit finis mali. tunc boiem peccatorem occidere potest esse bonum, sicut occidere bestiam peior. non est malus homo quam bestia et plus nocet. ut patet dicit in. i. po. liti. xii. vj. et bi.

Ad tertium sic procedit.

Videtur quod occidere boiem peccatore licet private persone. In lege. n. divina nihil illicitum mandatur. sed Exo. xxxij. precepit Moyses. Occidat unusquisque fratrem suum et amicum et proximum suum pro peccato viruli prophanis. ergo contra privata persona licet peccatore occidere. **De. Ad. ppter peccatum comparatur bestia ut dicitur est. sed occidere bestiam siluestrem maxime nocentem cuiuslibet private persone licet. ergo et par ratione occidere boiem peccatore. De. Laudabile est quod homo contra si sit privata persona operetur quod est utile bono non contra. sed occisio malefactorum est utilis bono contra ut dicitur est. ergo laudabile est si contra private persone malefactores occidant. Sed contra est quod Aug. dicit in. i. de civi. dei. Qui sine aliqua publica administratione maleficum occiderit velut homicida iudicabitur. et tanto amplius quanto sibi preteritatem a deo non excessum usurpare non timuit. **Rn. vj. q. sic dicitur est. occidere malefactores licet ut est in quibusdam ordinat ad salutem totius civitatis. et ideo ad illud solum pertinet cui committitur cura civitatis servanda. sicut ad medicum pertinet curare membra putida qui et commissa fuerit cura salutis totius corporis. cura autem civitatis commissa est principibus habentibus publicam auctoritatem. et ideo eis solum licet malefactores occidere. non autem privatis personis. Ad. i. ergo videtur quod ille aliquid facit cui auctoritate sit ut patet per Dionys. iij. c. celest. bierat. et ideo ut Aug. dicit in. i. de civi. dei. non ipse occidit qui militum debet ubi bene. sicut ad munitum gladiis venit. nisi illi qui occiderunt primos et amicos et mandato domini non hoc fecisse ipsi videntur. sed potius ille cui auctoritate fecerunt. sicut miles interficit hostem auctoritate principis. et minister latronem auctoritate iudicis. Ad. ij. videtur quod bestia naturaliter est distincta ab homine. unde super hoc non requiritur aliquid quod iudicium an sit occidenda si sit silvestris. si vero sit domestica requireret iudicium non propter ipsam sed propter damnum domini. sed hoc peccatum non est naturaliter distinctum ab hominibus. et ideo indiget iudicio publico ut discernatur an sit occidendus propter salutem civitatis. Ad. iij. videtur quod facere aliquid ad utilitatem civitatis quod nulli nocet hoc est licitum cuiuslibet private persone. sed si sit contra nocentem alterius hoc non debet fieri nisi secundum iudicium eius ad quod pertinet estimare quid sit subtrahendum partibus pro salute totius.****

Ad quartum sic procedit.

Videtur quod occidere malefactores licet clericis. Clerici enim precipue debent implere quod apostolus dicit. i. ad Cor. iij. Imitatores mei estote sicut et ego Christi per quod non vobis indicatur ut dei et sanctorum eius imitatio. sed ipse deus quem colimus occidit malefactores. secundum illud ps. Qui percussit egypcium cum primogenitis eorum. Moyses enim a leuitis fecit interfici viginti tria milia hominum propter adorationem vituli. ut habet Exo. xxxij. Et phinees sacerdos interfecit israheliticorum eorum in medio turbe. ut habet Nu. xvi. Samuel enim interfecit Agag regem amalech. et Helias sacerdotes Baal. et Marabius eum qui ad sacrificandum accesserat. et in nouo testamento Petrus Ananiam et Sa-

phyram. ergo videtur quod etiam clericis licet occidere malefactores. **De. Potestas spiritualis est maior quam temporalis et deo coniunctior. sed potestas temporalis licite malefactores occidit tanquam dei minister. ut dicit Ro. xij. ergo multo magis clericus qui sunt dei ministri spiritalem preteritatem habentes licite possunt malefactores occidere. De. Quicumque licite suscipit aliquod officium licite potest ea que ad officium illud pertinent exercere. sed officium principis terre est malefactores occidere ut dicitur est. ergo clericus qui sunt terrarum principes licite possunt occidere malefactores. Sed contra est quod dicit. i. ad Timoth. iij. Quod est episcopus sine crimine esse. non violentum. non percussorem. **Rn. vj. q. videtur quod non licet clericis occidere duplici ratione. primo quidem quod sunt electi ad altissimum ministerium in quo reputatur passio Christi occisus qui cum pertinet non reputabitur. ut dicit. i. Pet. ij. et ideo non committitur clericis sine percussione aut occisione. debet enim ministerium suum dominum imitari. secundum illud Eccl. x. Secundum iudicium populi licet et ministri eius. alia ratio est quia clericus committit ministerium nonne legis in qua non determinat pena occasio nisi vel mutilandis corporibus. et ideo ut sint idonei ministri noni testamenti debent a talibus abstinere. Ad. i. ergo videtur quod deus vult ut saltem in omnibus operetur que recta sunt. et in quibus tamen finis eius perveniunt. et ideo nonnulli scilicet debent deum imitari in hoc quod sibi specialiter preceperunt. unde licet deus corporaliter malefactores occidat. non tamen oportet quod omnes in hoc eum imitent. Petrus autem non propria auctoritate vel manu Ananiam et Saphiram interfecit. sed magis divina sententiam de eorum morte promulgavit. sacerdotes autem vel leuites veteris testamenti erant ministri veteris legis secundum quam per ne corporales infligebant. et ideo etiam eis occidere propria manu preceperunt. Ad. ij. videtur quod ministerium clericorum est in mediis ordinibus quibus sunt corporales occasiones. in his quibus pertinet ad spirituale salutem. et ideo non preceperunt eis quod in minoribus se ingerant. Ad. iij. videtur quod plura ecclesiarum accipiunt officia in principibus terre non ut ipsi iudicium sanguinis exerceant per seipsum. sed quod eorum auctoritate per alios exerceant.****

Ad quintum sic procedit.

Videtur quod alicui licet seipsum occidere. Homicidium enim est peccatum in quantum iustitiam pertranat. sed nullus potest sibi ipsi iniustitiam facere. ut patet in. v. et bi. ergo nullus peccat occidendo seipsum. **De. Occidere malefactores licet habere publicam potestatem. sed quandoque ille qui habet publicam potestatem est malefactor. ergo licet ei occidere seipsum. De. Licet enim est quod aliquis spontaneus minus periculis subeat ut manus periculis vitet. sicut licitum est quod aliquis contra sibi ipsi amputet membra putida ut totum corpus salvet. sed quibus aliquis peccatione suspensus vitat manus malum vel miseram vitam vel turpitudinem alicuius peccati. ergo licet alicui occidere seipsum. **De. Samson seipsum interfecit. ut habet Judi. xvi. qui tamen interfecit inf sanctos. ut patet Hebre. xi. ergo licitum est occidere seipsum. De. ij. Nachab. iij. dicit quod Razas quidam seipsum interfecit eligens nobilitatem moni potius quam subditus fieri peccatoribus. et contra naturales suos iniret agere. sed nihil quod non biliter sit et fortiter est illicitum. ergo occidere seipsum non est illicitum. Sed contra est quod Aug. dicit in. i. de civi. dei. Reliat ut de boie intelligatur. illud quod dicitur est. non occides nec alterum. ergo nec te. neque. n. aliud quam boiem occidit qui seipsum occidit. **Rn. vj. q. videtur quod naturalis quilibet res seipsum amat. et ad hoc pertinet quod quilibet res servat se******

in esse et corruptibilibus resistit. Et dicitur quod aliter quis seipsum occidat est contra inclinationem naturalem. et contra charitatem qua quilibet debet seipsum diligere. et ideo secundum ipsius occasio est peccatum mortale. ut patet contra naturalem legem et contra charitatem existens. scilicet quod quilibet potest id quod est est totius. quilibet autem homo est pars communitatis. unde in hoc quod seipsum interficit iniuriam communitati facit. ut patet per philosophum in 1. v. ethi. tertio quod vita est quoddam donum divinitus homini attributum. et eius partem subiectam quod cadit et vivere facit. et ideo quod seipsum vita privatur in deo peccat. sicut qui alienum servum interficit aut peccat in deum cuius est servus. et sicut peccat ille qui voluit par sibi iudicium de re sibi non commissa. ad solum enim tum partem iudicium mortis et vite. sicut illud Deuterio. xxxij. Ego occidam te ego vivere faciam. Ad. i. ergo deum quod homicidium est peccatum non solum quod contra iustitiam. sed etiam quod contra charitatem quam habere debet aliquis ad seipsum. et ex hac parte occasio suspensus est peccatum per comparationem ad seipsum. per comparationem autem ad communitatem et ad deum habet rationem peccati etiam per oppositionem ad iustitiam. Ad. ij. deum quod ille qui habet publicam partem potest licite malefactorum occidere per hoc quod potest de ipso iudicare. nullus autem est iudex suspensus. unde non licet homini publicam partem seipsum occidere propter quod cumque peccatum. licet tamen ei se committere iudicio aliorum. Ad. iij. deum quod homo constituit deum suspensus per libere arbitrium. et ideo licite potest homo de seipso disponere quantum ad ea que pertinent ad hanc vitam que homini libero arbitrio regitur. sed transiens de hac vitam ad aliam felicitatem non subiacet libero arbitrio hominis. sed partem diuine. et ideo non licet homini seipsum interficere ut ad felicitatem transeat vitam. sicut etiam nec ut qualibet misericordiam partem vite euadat. quod vltimum malorum huius vite et maxime terribile est mors. ut patet per philosophum in 1. ij. ethi. et in inferre sibi mortem ad aliam vitam vite miseriam euadendam est maius malum assumere ad minoris mali vitam. sicut etiam non licet seipsum interficere propter aliquod peccatum commissum. tum quod in hoc sibi maxime nocet quod sibi admittit necessarium partem ipsius tum etiam quod malefactorum occidere non licet nisi per iudicium publicam partem. similiter etiam nec licet mulieri seipsum occidere ne ab alio corruptam. quod non debet in se committere crimine maxime. quod est suspensus occasio ut videtur minime. etiam men alienum. non enim est crimine mulieris per violentiam violare si consensus non assit. quod non inquinat corpus nisi de consensu suum ut Lucia dicit. constat autem minus esse peccatum fornicationem vel adulterium quam homicidium et precipue suspensus quod est grauius. quod subijci nocet cui maxime dilectionem debet. est etiam periculosissimum. quod non testatur ipse ut per perniciam experit sicut etiam nulli licet seipsum occidere ob timorem ne presentat in peccatum. quod non sunt faciendum mala ut veniant bona. vel ut vitent mala. presentat minus a et minus certa. incertum enim est an aliquis in futuro consentiat in peccatum. potens est enim deus hominem quacumque tentatione superueniente liberare a peccato. Ad. iij. deum quod sicut Augustinus dicit in 1. d. c. vii. de 1. de a son exculat aliter quod seipsum cum hostibus ruina domus operat. nisi quod lateat spiritus sanctus hoc iusserat qui per illud miracula faciebat. et eandem rationem assignat de quibusdam scitis feminis que per persecutionem seipsum occiderunt quare merito in ecclesia celebrant. Ad. v. deum quod ad fornicationem pertinet quod aliquis ab alio morte partem non refugiat propter bonum virtutis. et ut videtur peccatum. sed quod aliquis subijci inferat mortem ut vitent mala penalia. habet quidem quandam partem fornicationis. propter quod quidam seipsum interfecerunt estimantes se fornicare agere de quo numero Razias fuit non nisi est contra fornicationem. sed magis quedam mollicies animi non va-

letis mala penalia sustinere. ut patet per philosophum in 1. ij. ethi. et per Augustinum in 1. de ciui. vii.

Ad sextum sic proceditur

Unde quod licet in aliquo casu interficere innocentem. Dicitur enim timor non manifestat per peccatum quoniam magis timor deum expellit peccatum. ut dicitur Ecclesiastico. 1. sed Abrahama comendatus est quod timuit deum. quod voluit interficere filium suum innoxentem. ergo potest aliquis innocentem interficere sine peccato.

De. In genere peccatorum que contra primum continentur. ratio maius videtur aliquod esse peccatum. quanto maius nocumetum inter ei in quo peccat. sed occasio plus nocet peccatori quam innocentem qui de miseria huius vite ad celestem gloriam transit per mortem. cum ergo licet in aliquo casu peccatore occidere. multo magis licet occidere innocentem vel iustum. De. Illud quod fit secundum ordinem iusticie non est peccatum. sed quoniam cogit aliquis secundum ordinem iusticie occidere innocentem. pura est iudex quod debet secundum allegata iudicare eodem modo ad mortem est que scit innocentem per falsos testes conuictum. et sicut minister qui iniuste condemnatum occidit obediens iudici. ergo absque peccato potest aliquis occidere innocentem. Sed contra est quod dicitur Exo. xxiij. In morte et iustitiam non occides. Rn. dicitur quod aliquis homo dupli considerari potest. vno modo secundum se. alio modo per operationem ad aliud secundum se quidem considerando hominem solum occidere licet. quod in quolibet etiam peccatore debemus amare naturam quam deus fecit quod per occasionem corrumpit. sed sicut supra dicitur esse occasio peccatoris sit licita per comparationem ad bonum commune quod per peccatum corrumpit. vita autem iustiorum est preseruatua et promptua boni communis. quod ipsi sunt principales partem multitudinis. et ideo nullo modo licet occidere innocentem. Ad. i. ergo deum quod deus habet dominium mortis et vite. eius enim ordinatorem moriuntur peccatores et iusti. et ideo ille qui mandaro dei occidit innocentem talis non peccat sicut nec deus cuius executor. et ostendit deum timere eius mandans obediens. Ad. ij. deum quod in pensanda grauitate peccati magis est considerandum id quod est peccatum quam id quod accidit unde ille qui occidit iustum grauius peccat quam ille qui occidit peccatorem. primo quidem quod nocet ei que plus debet diligere. et ita magis contra charitatem agit. scilicet quod iniuriam inter ei quod minus dignus. et magis contra iustitiam agit. quod prius communitate maiori bono. quanto quod magis deum contemnit secundum illud Lxx. Qui vos spernit me spernit. quod autem iustus occisus ad gloriam perducatur deo per accidens se per occasionem. Ad. iij. deum quod iudex si scit aliquem innocentem esse quod falsis testibus conuictus debet diligentius examinare testes ut inueniat occasionem liberandi innoxentem. sicut Daniel facit. si autem hoc non potest. debet tamen sub peccato reliquere iudicandum. si autem hoc non potest. non peccat secundum allegata sententiam. quod ipse non occidit innocentem sed illi qui eum asserunt nocentem. minister autem iudicis predominantis innocentem si sententiam intolerabilem extorere potest. non debet obedire. alias excusantur carnifices qui martyres occiderunt. si vero non potest manifestam iniustitiam. non peccat preceptum exequendo. quod ipse non habet discutere superioris sententiam. nec ipse occidit innocentem sed iudex cui ministerium adhibet.

Ad septimum sic procedit

Unde quod nulli licet occidere aliquem se defendendo. Dicit enim Augustinus ad Publicolam de occidendis hominibus. Ne ab his quisquam occidat non mihi placet consilium nisi forte sit miles aut publica functione teneatur ut non pro se hoc faciat pro alijs accepta legitima potestate si eius congruat

perone sed ille qui se defendendo occidit aliquem ad hoc eum occidit ne ipse ab eo occidat. ergo hoc videtur esse illicitum. **¶** **De.** In primo de libe. arbi. dicit. Quod apud vi unam prudentiam a peccato liberari sunt qui pro his rebus quas committunt oportet humana cede polluti sunt. easdem autem res dicit esse premeditatas quas homines inveniunt amittere possunt ut ex premissis patet. hoc autem est vitia corporalis. ergo pro servanda vitia corporali nulli licitum est hominem occidere. **¶** **De.** Pico laus papa dicit. ut habet in decre. in vi. l. De clericis qui bus consuevit. s. qui se defendendo paganum occiderit si postea penitentiam possunt ad primum statum redire. aut ad alio rem ascendere. scito nos nullam occasionem dare. nec ullam tribuere licentiam eis quodlibet hominem quolibet modo occidat. sed ad precepta moralia servanda tenentur communitate clerici et laici. ergo etiam laicus non est licitum occidere aliquem se defendendo. **¶** **De.** homicidium est gravissimum peccatum quod simplex fornicatio vel adulterium sed nulli licet committere simpliciter fornicationem vel adulterium. vel quodcumque aliud peccatum mortale pro servatione proprie vite. quia vitia spiritualis preterita est corporalis. ergo nulli licet defendendo seipsum a laico occidere ut propria vitia preterita. **¶** **De.** Si arbor est mala et fructus ut habetur. **¶** **Quart.** quod sed ista defensio sui videtur esse illicita secundum illud Rom. xij. Non vos defendentes charissimi. ergo et occasio hominis exinde preterita est illicita. **¶** **Sed** contra est quod **¶** **Exo.** xij. dicit. Si effringens fur domum suam suffodiens inveniatur fuerit et accepto vulnere mortuus fuerit. peccator non erit tenens sanguinis. sed multo magis licitum est defendere propriam vitam quam propriam domum. ergo etiam si aliquis occidat aliquem pro defensione vite sue non erit reus homicidii. **¶** **In.** dicit quod nihil prohibet unius actus esse duos effectus. quorum alii solus sit in intentione. alius vero sit pro intentione. moraliter autem actus recipiunt speciem secundum illud quod intenditur. non autem ab eo quod est pro intentione cum sit peccadens. ut ex supra videtur patet. ex actu ergo alicuius seipsum defendentis duplex effectus erit sequi potest. unus quidem conservatio proprie vite. alius autem occisio in adversario. actus ergo homicidii ex hoc quod intenditur conservatio proprie vite non habet rationem illicitam cum hoc sit cuiuslibet naturale quod se servet in esse quodcumque potest. potest tamen aliquis accidere ex bona intentione. perveniens illicite reddi si non sit propositio naturalis finis. et ideo si aliquis ad defendendum propriam vitam vitatur maiori violentia quam oportet erit illicitum. si vero moderate violentiam repellat erit licita defensio. nam secundum iura vim repellere licet cum moderamine inculpate tutele. nec est necessarium ad salutem ut hinc actum moderate tutele pretermittat ad evitandum occasionem alterius. quod plus tenet bonam vitam suam quam vitam aliene. sed quod occidere hominem non licet nisi publica auctoritate propter bonum commune. ut ex supra dicitur patet. illicitum est quod homo intendat occidere hominem ut seipsum defendat. nisi ei quod habet publicam auctoritatem quod intendens hominem occidere ad sui defensionem refert hoc ad publicum bonum. ut patet in milite pugnante contra hostes. et in iustro iudicis pugnante contra latrones. quibus etiam et si peccent si privata libidine moveantur. **¶** **Ad.** i. ergo videtur quod auctoritas Augustini intelligenda est in eo casu quo quis intendit occidere hominem ut seipsum a morte liberaret. in quo etiam casu intelligitur auctoritas inducitur in li. de li. arbi. ubi signanter dicitur pro his rebus. in quo designatur intentio. et pro hoc patet ratio ad secundum. **¶** **Ad.** in. dicit quod irregularitas presequitur actum homicidii etiam si sit absque peccato. ut patet in iudice qui iuste aliquem condempnat ad mortem. et propter hoc clericus etiam si se defendendo interficiatur aliquem irregulariter. quibus non imputatur interficere. **¶** **Sed** contra in defendere. **¶** **Ad.** in. dicit quod actus fornicatio

nis vel adultarii non ordinatur ad conservationem proprie vite ex necessitate sicut actus est quo quandoque sequitur homicidium. **¶** **Ad.** v. dicit quod ubi prohibetur defensio que est cum honore vindicte. ubi glossa dicit. Non vos defendentes. id est non sitis refectores aduersarios.

Ad octavum sic proceditur

Videtur quod aliquis casualiter occidens hominem incurrit homicidii reatum. Legitur enim Gen. iij. quod Lamech credens interficere bestiam interfecit hominem. et reputatur esse ad homicidium ergo reatum homicidii incurrit qui casualiter hominem occidit. **¶** **De.** Exo. xxi. dicit. Si quis percussit mulierem signatam et abortivum fecerit si mors eius fuerit sublecuta reddet animam pro anima. sed hoc potest esse absque intentione occisionis. ergo homicidii casuale hoc homicidii reatum. **¶** **De.** In deo. vi. l. inducuntur preterea canones quibus casus homicidii dicitur puniri. sed pene non debent nisi culpe. ergo ille qui casualiter hominem occidit incurrit homicidii reatum. **¶** **Sed** contra est quod Augustinus dicit ad Publicola. Abiit ut ea que propter bonum aut licitum facimus. in quibus propter hoc propter nosmetipsos tunc mali acciderit nobis impure. sed propter quod ut propter bonum aliquod facientes homicidii consequatur casus aliter. ergo non imputatur facienti ad culpam. **¶** **In.** dicit quod si in peccato in. ij. pbi. casus est causa agens propter intentionem et ideo ea que casus sunt simpliciter loquendo non sunt in intentione neque voluntaria. et quod omne peccatum est voluntarium secundum Augustinum. consequitur sequens est quod casus in quantum homicidii non sunt peccata. contingit tamen id quod non est actu et per se voluntum vel intentum. esse per accidens voluntum vel intentum secundum quod causa per accidens dicitur remouens prohibens. unde ille qui non remouet ea que quibus sequitur homicidii si debeat remouere erit quodammodo homicidii voluntarius. hoc autem contingit dupliciter. uno modo quod datus operam rebus illicitis quas vitare debebat homicidii incurrit. alio modo quod non adhibet debitam sollicitudinem. et ideo si in iura si aliquid det operam rei licite. debita diligentiam adhibens. et ex hoc homicidii sequatur non incurrit homicidii reatum. si vero det operam rei licite. vel etiam det operam rei licite non adhibens diligentiam debita in eo evadit homicidii reatum si ex eius ope mors hominis sequatur. **¶** **Ad.** i. ergo videtur quod Lamech non adhibuit sufficientem diligentiam ad homicidii vitandum. et ideo reatum homicidii non evasit. **¶** **Ad.** ij. dicit quod ille qui percussit mulierem signatam det operam rei licite. et ideo si sequatur mors mulieris vel pueri animam non effugiet homicidii reatum si propter culpam ex tali percussione in promptu scit quod mors sequatur. **¶** **Ad.** in. dicit quod secundum canones imponitur pena his qui casualiter occidunt dantes operam rei licite vel non adhibentes diligentiam debita.

Questio LXV

Deinde considerandum

est de peccatis aliarum iniuriarum que in persona committuntur. Et circa hoc queruntur quatuor. primo de mutua de membrorum. secundo de verberatione. tertio de incarceratione. quarto utrum peccatum homicidii iniuria et aggravetur ex hoc quod committitur in personam coniunctam aliis.

Ad primum sic proceditur

Videtur quod mutare aliquem membrum suo in nullo casu potest esse licitum. Damascenus dicit in. ij. quod peccatum committitur pro hoc quod recedit ab eo quod est secundum naturam in id quod est contra naturam. sed secundum naturam a deo institutum est quod corpus hominis sit integrum membrum. contra naturam autem est quod sit membrum

diminuti. ergo mutilare aliquē membro semp videtur esse peccati. ¶ **Pre.** Sicut se habet tota aia ad totū corꝝ pus. im se hñt ptes aie ad ptes corpꝝ. vt dicitur in. ij. de aia. sed non licet aliquē priuare aia occidēdo ipm nisi publica pte. ergo etiā non licet aliquē mutilare mēbro nisi forte fm publicā pte. ¶ **Pre.** Salus aie pcedēda ē saluti corpꝝ. sed nō licet aliquē mutilare se mēbro. ppter salutē aie. puniunt enī fm statuta vetera. Nīceni consilij q se castrauerūt ppter castitatē conseruādā. ergo ppter nūllā causā aliam licet aliquē mēbro mutilare. ¶ **Sed** ptra est qd dicit **Exo. xi.** Quili. p oculo. dentē. p. dente. manū pro manu. pedē pro pede. ¶ **Rñ.** vdm q cum mēbrū aliqd sit ps totus humani corpꝝ. est ppter totū sic impfectū. ppter pfectū. vñ dīspōnēdū est de mēbro humani corpꝝ fm qd expedit toti. mēbrū autē dīuini corpꝝ q se quidē vñle ē ad bonū totū corpꝝ. p accidētū pōt cōtingere q sit nocuū. puta cum mēbrū putridū est totū corpꝝ corruptiuū. si ergo mēbrū sanū fuerit z in sua naturali dīspōsitione pfectū non pōt pscindī absq totū corpꝝ retinēdo. sed qd ipse totus hō ordinat vt ad finem ad totū cōmunitatē cuius est ps. vt supra dictū est. potest ptingere q abscisio mēbrū z hī vergat in retinēdū totū corpꝝ. ordinat tñ ad bonū cōmunitatis in q̄tum aliū cui infert in penā ad cōhibitionē peccōꝝ. z ideo sicut p publicā pte aliquid licet priuare totalē vitā ppter aliquos maiores culpas. ita etiā priuare mēbro ppter aliquas culpas minores. hoc autē non est licitū aliquid priuare psonē etiā volente illo cuius ē mēbrū. qd p hoc fit iniuria cōmunitati cuius est ipse hō z oēs ptes eius. si hō mēbrū ppter purēdinē sit totus corpꝝ corruptiuū. tunc licitū est de voluntate eius cuius est mēbrū putridū mēbrū pscindere ppter salutē totius corpꝝ. qd vnicuiq cōmissa est cura ppter salutē. z eadē ratio ē si fiat voluntate ei ad quē pñnet curare de salute eius q habet mēbrū corruptiuū. aliter autē aliquē mēbro mutilare ē oīno illicitū. ¶ **Ad. i.** ergo vdm q mibi p̄hibet id quod ē contra p̄niculā naturā esse fm naturā vniuersalē. sicut mors et corruptio in rebo naturalibz est p̄tra p̄niculā naturā ei qd corrupit. cum tñ sit fm naturā vniuersalē z sic mutilare aliquē mēbro z si sit p̄tra naturā p̄niculā corpꝝ eius qui mutilat. est tñ fm naturā rōnem in comparatione ad bonū cōmune. ¶ **Ad. ij.** vdm q totus hōis vitā nō ordinat ad aliqd p̄prium ipius hōis. sed ad ipam ponens oīa que sunt hōis ordinat. z ideo priuare aliquē vitā in nullo casu p̄net ad aliquē nisi ad publicā pte cui cōmittit pcuratio boni cōmūis. sed p̄scisio mēbrū pōt ordinari ad p̄priā salutē vniū hōis. z ideo in aliquo casu pōt ad ipm p̄nere. ¶ **Ad. iij.** vdm q mēbrū non est p̄scindendū ppter corpale salutē totius. nisi qñ aliter totū subueniri nō pōt. saluti autē spūali sp̄ pōt aliter subueniri q̄ p mēbrū p̄sionē. qd p̄m subiacet voluntati. z ideo in nullo casu licet mēbrū p̄scindere ppter quodcūq̄ peccatū vitandū. vñ **Chryso.** exponēs illud **Mat. xij.** Sū t eunuchi qui seipos castrauerūt ppter regnū celoz. dic. Nō p mēbroꝝ abscisio. sed malay cogitationū interpretatio. nē. maledictioni enī est obnoxius qui mēbrū abscindit. et enī homicidē sunt q talia p̄sumūt. z postea subdit. neq̄ cōcupiscentiā māsuetor ita fit sed molestio. aliunde enī habet fomitus sp̄ma qd in nobis ē z p̄cipue a. p̄posito in cōtinenti z menti negligente. nec ita abscisio mēbrū cōp̄mittit tentatōes vt cogitationis finem.

Ad secundū sic proceditur

Vides q non liceat patribz verberare filios aut dñis seruos. Dicit enī ap̄ls ad **Ephe. vi.** Vos p̄res nolite ad iracundiā puocare filios vros. z m̄ta subdit. Et vos dñi eadem facite seruis remittētes minas. sed ppter verbera alij qui ad iracundiā puocant. sunt etiā minus grauiora. ergo neq̄ p̄res filios. neq̄ dñi seruos debēt verberare. ¶ **Pre.** P̄res dicit in. i. et bi. q sermo paternus habet solū amonitionē non autē coactionē. sed quedā coactio est p verbera. ergo parentibz non licet filios verberare. ¶ **Pre.** Vnicuiq̄ licet alteri disciplinā impendere. hoc enī p̄net ad elemosinas spūales. vt supra dictū est. si ergo p̄ntibz licet ppter disciplinā filios verberare. pari rōne canibz libere quēlibet verberare. qd p̄z esse falsum. ergo z p̄ntibz ¶ **Sed** ptra est qd dicit **Prover. xij.** Qui p̄cat virgē odit filiu suū. z **j. xij.** Noli subtrahere a puero disciplinā. si enī p̄cussis eum virga non moriet. tu virga p̄cūnes eum. z aīam eius de inferno liberabis. z **Ecl. xij. ij.** dicit. Seruo maliuolo rotura z cōpedes. ¶ **Rñ.** vdm qd p verberationē nocuētū quoddā infert corpꝝ eius qui verberat. aliter tñ q̄ in mutilatione. nam mutilatio tollit corpꝝ integritatē. verberatio vō s̄mō affiat sensū doloz. vñ multo minus nocuētū est q̄ mutilatio membri nocuētū autē infere alicui nō licet nisi p modū p̄ne. ppter iusticiā. nullus autē iuste punit aliquē nisi sit eius iurisdictioni subiectus. z ideo verberare aliquē non licet nisi habētī pte aliquā sup illū qui verberat. z qd fili? subdit p̄nti p̄s z seruis p̄nti dñi licite pōt verberare pater filiu z dñs seruū causa correctionis z discipline. ¶ **Ad. i.** ergo vdm q cum ira sit appetitus vindicte. p̄cipue cōcitatū ita cum aliqd se reputat lesū iniuste. vt patz p p̄nti in. ij. et bor. z ideo p hoc q patribz interdicit ne filios ad iracundiā puocent. nō p̄hibet quin filios verberat causa discipline. sed q non immoderate eos affligant verberatō. qd hō iudicat dñis q remittat seruis minas pōt duplicat̄ intelligi. vno mō vt remisse minis vtant. qd p̄net ad moderatōne discipline. alio mō vt aliquis non sp̄m̄ p̄cat qd cōminatus est. qd p̄net ad hoc q iudiciū quo quis cōminatus ē penā q̄nq̄ p̄temissionis miscetiam totū p̄cēt. ¶ **Ad. ij.** vdm q maior p̄as maiorē debet hēre coactionē. sicut autē ciuitas est p̄fecta cōmunitas. ita p̄ncipus ciuitatis habet p̄fectā pte cōhercedi. z ideo pōt infligere penas irrecupabiles. s. occlusionis vel mutilatōis. p̄at autē z dñs qui p̄sunt familie domesticę que est imperfecta cōmunitas hñt imperfectā pte cōhercedi fm leuiores penas q non inferunt irrecupabile nocuētū. z hñdōi est verberatō. ¶ **Ad. iij.** vdm q exhibere disciplinā volētī cui libet licet. sed disciplinā nolētī adhibere ē solū eius cui aliterius cura cōmittit. z ad hoc p̄net aliquē verberatōis cāstigare.

Ad tertium sic proceditur

Vides q nō liceat aliquē boiem incarceratione. Actus enī est inualis ex genere qui cadit supra indēbitā materiā. vt supra dictū est. sed hō hñs naturā libere arbitrij libertatē ē in rebus materia incarcerationis q libertati repugnat. ergo illicitū est aliquē incarceratione. ¶ **Pre.** Humana iusticia regulati debet ex diuina. sed sic dicit **Ecl. x.** Deus reliquit boiem in manu p̄siliij sui. ergo videt q nō est aliqd cōhercedus vinctū vel carcere. ¶ **Pre.** Nullus ē cōhercedus nisi ab ope malo a q quilibet pōt aliū licite impedire. si

sed furtu comitit etia si aliquis rem suam occulte accipiat ab altero detenta vel custodia. ergo videt qd furtu no sit peccati. **Sed** extra e qd dicitur: **Exo. ij.** Mo furtu facies. **Rñ.** vdm qd si aliqis plidret furtu roem. duas roes peccati i eo inuener. prio quide ppter pntiarate ad iusticia q reddidit vnicuiq qd sibi e. et sic iurii iusticie opponit in qm furtu e acceptio rei aliene. sed roe volu siue fraudis qua fur comitit occulte. et qsi ex insidias re aliena vsurpado. vñ mai estu est qd e furtu est peccati. **Ad. i.** ergo vdm qd accipit re aliena vel occulte vl manifeste auctoritate iudias hoc decernens no est furtu. qz ia sibi debitu p hoc qd sibi tenent sibi e adiudicatu. vñ multo minus furtu fuit qd si hq iustitiam spolia egyptioz de pcepto dñi hoc decernentis. p al furtu bo quibz egyptij eos sine ca affixerunt. et ido signanter dicitur: **Sap. x.** Iusti tulerunt spolia ipoz. **Ad. ij.** vdm qd circa res inuertas e distinguendū. qda em snt q nū qd fuerit in bonis alicui. sic lapilli et gemme q inueniunt i litore maris. et talia occupari peccant. et eade ro e de thesauris atiq ipe sub terra occultant qz no e aliqis possessio nisi qd fm leges ciuiles tenet inuetero: dare medietate dño agri h i alieno agro inuenit. ppter qd in parabola euagelij dicitur: **Matth. xij.** de in cetero thesauri absconditi i agro qd emittit agri qsi vt bñet ius possedendi totu thesauru. qda s'o res i uente fuerit de p in quo i alicui bonis. et tuc si qd eas accipiat no afo tenet sed afo restituedi dño qd eas. p tere licens no bñ comitit furtu et snt p terelicus beant. et hoc credit inuetero. licz sibi eas restituit. no comitit furtum alias aut comitit peccati furtu. vñ **Augu.** dicit qda omel. et bñ. xij. q. v. **S**i qd inuentu et no reddidisti rapuitu. **Ad. ij.** vdm qd ille q furtu accipit suā apud aliu deposita grauat depositariu. qz tenet ad restituendū eā vel ad ostendū se eē innocē. vñ mai estu est qd peccat et tenet furtu ppter necessitate. **De.** **Thō.** dicit i. q. et bñ. qd quedā p'fessim no iariā p'uolura snt cum malitia inf qd ponit furtu. sed illud qd e fm se malu non pot ppter aliqē bonū si nē bonū fieri. ergo no pot aliqis hanc furtu vt necessitas si sine subueniat. **De.** **Thō.** debet diligere. p'fessim sicut seipm. sed no licet furari ad hoc qd aliquis p elemosinā p'rimo subueniat. **Augu.** dicit in li. p'ra mēdaui. ergo si licet furari ad subueniendū p'prie necessitati. **Sed** p'ra est qd in necessitate sit oia cōmunia. et ita no videt eē peccati si aliquis re alterius accipiat ppter necessitatez sibi factā cōmunē. **Rñ.** vdm qd ea q sunt iuris humani no pnt terrogare iuri naturali vel iuri diuino. fm aut naturale ordinē ex diuina puidētia in situatū res inferiores snt ordinē ad hoc qd ex his subueniat hōi necessitati. et ideo p' ter diuisione et appropriatōez ex iure hūano pcedentē no impedit quin hōi necessitas sit subueniendū ex bñdōi rebus. et id res qd aliqui supabundante bñt. ex naturali iure tenent paupm suū strati. vñ **Ambro.** dicit. et habet in dexte. di. l. vij. **E**stuentū panis ē que tu tenes. nudoz indumentū est qd tu recludis. mīseroz redēpio et abolutio ē pecunia quā tu in terra recludis. sed qz multi sunt necessitatez panētes et no pot ex eade re oibus subueniri. cōmittit arbitrio vniuersitūqz dispensatio. p'prie p' ter. vt ex eis subueniat necessitatez panētibz. si tñ adco sit euidens et vrgēs necessitas vt mai estu sit iustā necessitatez re occurrentibz esse subueniendū. pura cū immuner p'one p'culū et alif subueni nō pot. tñ licet re pot aliquis ex rebz aliēis sue necessitatez subuenire. siue manifeste siue occulte sublatio. nec hoc p'prie bñ dōem furti. vl rapine. **Ad. i.** ergo vdm qd de re talis illa loquit in casu in quo non est

est peccati mortale. **Ad. i.** ergo vdm qd furtu non dicitur esse gradis culpe duplici rōne. prio quide ppter necessitate inducentē ad furandū qd diminuit vel totalit tollit culpā. vt infra patebit. vñ subdit. furat em vt eluere i plez at aiām. alio mō dicitur furtu non esse gradis culpe p cōparatiōē ad reatu adulterez qd punit morte. vñ subdit de fure qd de p'fessus reddet septuplū. qui aut adulterā. p' det aiā suam. **Ad. ij.** vdm qd pene p'ntis vite magis snt medietates qz remittunt. remittunt em referat dñio iudicio. qd est fm veritate in peccatis. et ideo fm iudiciū p'fessus vite nō p' quolibet peccati mortali infligit pena mortis. sed solū p' illis q inferunt irreparabile nocuētū. vl em am p' illis qui bñt aliqē horribile deformitate. et id p' furo qd irreparabile damnu inferit no infligit fm p'ntis iudiciū pena mortis nisi vel furtu grauē p' aliquā graue cōmittant. sicut p' ter de sacrilegio qd est furtu rei sacre. et de peccatu qd est furtu rei cōmūis. vt p' ter **Augu.** sup **Jo.** et de plagis qd est furtum boīs p' quo quis morte punit. vt p' ter **Exo.** xij. **Ad. ij.** vdm qd illud qd modici est cō app'ndit qsi m'bil. et ideo i hīs q minima sunt dō no repara sibi nocuētū. inferit. et ille q accipit p'ntis p'ntis hoc no esse p'ra voluntate et cūus est res. et p' tanto si quis furtiue bñdōi res minas accipiat pot excusari a peccati mortali. si tñ bñdōi furtu dicitur inferre nocuētū. primo etiā in talibus minimis potesse esse peccatum mortale. sicut et i solo cogitatu per consensum.

Ad septimum sic procedit

Videtur qd no liceat alicui furari ppter necessitate. No em imponit pnia nisi peccati. sed extra de furtis dicitur: **S**i quis p necessitate famis aut nuditas s furat fuerit cibaria vestitū vel p'ntis. peniteat ebdomada tres. ergo no licet furari ppter necessitate. **De.** **Thō.** dicit i. q. et bñ. qd quedā p'fessim no iariā p'uolura snt cum malitia inf qd ponit furtu. sed illud qd e fm se malu non pot ppter aliqē bonū si nē bonū fieri. ergo no pot aliqis hanc furtu vt necessitas si sine subueniat. **De.** **Thō.** debet diligere. p'fessim sicut seipm. sed no licet furari ad hoc qd aliquis p elemosinā p'rimo subueniat. **Augu.** dicit in li. p'ra mēdaui. ergo si licet furari ad subueniendū p'prie necessitati. **Sed** p'ra est qd in necessitate sit oia cōmunia. et ita no videt eē peccati si aliquis re alterius accipiat ppter necessitatez sibi factā cōmunē. **Rñ.** vdm qd ea q sunt iuris humani no pnt terrogare iuri naturali vel iuri diuino. fm aut naturale ordinē ex diuina puidētia in situatū res inferiores snt ordinē ad hoc qd ex his subueniat hōi necessitati. et ideo p' ter diuisione et appropriatōez ex iure hūano pcedentē no impedit quin hōi necessitas sit subueniendū ex bñdōi rebus. et id res qd aliqui supabundante bñt. ex naturali iure tenent paupm suū strati. vñ **Ambro.** dicit. et habet in dexte. di. l. vij. **E**stuentū panis ē que tu tenes. nudoz indumentū est qd tu recludis. mīseroz redēpio et abolutio ē pecunia quā tu in terra recludis. sed qz multi sunt necessitatez panētes et no pot ex eade re oibus subueniri. cōmittit arbitrio vniuersitūqz dispensatio. p'prie p' ter. vt ex eis subueniat necessitatez panētibz. si tñ adco sit euidens et vrgēs necessitas vt mai estu sit iustā necessitatez re occurrentibz esse subueniendū. pura cū immuner p'one p'culū et alif subueni nō pot. tñ licet re pot aliquis ex rebz aliēis sue necessitatez subuenire. siue manifeste siue occulte sublatio. nec hoc p'prie bñ dōem furti. vl rapine. **Ad. i.** ergo vdm qd de re talis illa loquit in casu in quo non est

Ad sextum sic procedit

Videtur qd furtu no sit peccati mortale. **De** em **Prover.** vij. Non gradis e culpe cū quis furat fuerit. s' de peccati mortale e gradis culpe. ergo furtu no e peccati mortale. **De.** **Thō.** dicit i. q. et bñ. qd quedā p'fessim no iariā p'uolura snt cum malitia inf qd ponit furtu. sed illud qd e fm se malu non pot ppter aliqē bonū si nē bonū fieri. ergo no pot aliqis hanc furtu vt necessitas si sine subueniat. **De.** **Thō.** debet diligere. p'fessim sicut seipm. sed no licet furari ad hoc qd aliquis p elemosinā p'rimo subueniat. **Augu.** dicit in li. p'ra mēdaui. ergo si licet furari ad subueniendū p'prie necessitati. **Sed** p'ra est qd in necessitate sit oia cōmunia. et ita no videt eē peccati si aliquis re alterius accipiat ppter necessitatez sibi factā cōmunē. **Rñ.** vdm qd ea q sunt iuris humani no pnt terrogare iuri naturali vel iuri diuino. fm aut naturale ordinē ex diuina puidētia in situatū res inferiores snt ordinē ad hoc qd ex his subueniat hōi necessitati. et ideo p' ter diuisione et appropriatōez ex iure hūano pcedentē no impedit quin hōi necessitas sit subueniendū ex bñdōi rebus. et id res qd aliqui supabundante bñt. ex naturali iure tenent paupm suū strati. vñ **Ambro.** dicit. et habet in dexte. di. l. vij. **E**stuentū panis ē que tu tenes. nudoz indumentū est qd tu recludis. mīseroz redēpio et abolutio ē pecunia quā tu in terra recludis. sed qz multi sunt necessitatez panētes et no pot ex eade re oibus subueniri. cōmittit arbitrio vniuersitūqz dispensatio. p'prie p' ter. vt ex eis subueniat necessitatez panētibz. si tñ adco sit euidens et vrgēs necessitas vt mai estu sit iustā necessitatez re occurrentibz esse subueniendū. pura cū immuner p'one p'culū et alif subueni nō pot. tñ licet re pot aliquis ex rebz aliēis sue necessitatez subuenire. siue manifeste siue occulte sublatio. nec hoc p'prie bñ dōem furti. vl rapine. **Ad. i.** ergo vdm qd de re talis illa loquit in casu in quo non est

vigens necessitas. Ad. ij. ddm qd vti realia occulte accipia in casu necessitatis extreme no hyromem futu...

Ad octauum sic proceditur

Uides qd rapina possit heri sine pco. Preceda eni p violē nā accipit. qd videt ad rōem rapine pntere fm pōtera...

Ad nonum sic procedit.

Uides qd furtum sit grauius pccm qd rapina. Furtum eni sup acceptōez rei aliene bz adiuncta fraudē r doli...

Deinde consideranduz

Est de vitijs oppositis cōmutatiue iusticie qd cō sūsiem vobis in quibz lectis primus. Et pmo d...

Ad primum sic procedit

Uides qd aliquis possit iuste iudicare eni qd non est sibi subditus. Dicit eni Daniel. xij. qd Daniel seniores de falso re...

pars ad seruandam iustitiam iudicis. alioquin iudicium non esset efficax. prae autem coactu non habet in rebus humana nisi in illo quod fungitur publica praetate. et qui ea funguntur superiores reputant respectu eorum in quos sicut in subditos praetate accipiunt siue habeant ordinem siue per commissionem. et ideo manifestum est quod nullus potest iudicare aliquem nisi sit aliquis modo subditus eius vel per commissionem vel per praetate ordinatam. Ad. i. ergo videtur quod Daniel accepit praetate ad iudicandum illos semper iustitiam ex instinctu diuino. quod signat per hoc quod ibidem dicitur. quod suscitauit dominus spiritum pueri iunioris. Ad. ii. videtur quod in rebus humanis aliquis praetate sponte potest subire certe aliorum iudicio quibus non sunt superiores. sicut patet in his qui compromittunt in aliquos arbitros. et inde est quod iustitiam se arbitrium pena vallari. quod arbitri qui non sunt superiores non habent se se plenam praetate coercendi. sic ergo et ipse praetate sponte humano iudicio se subdidit. sic etiam et Leo papa iudicio imperatoris se subdidit. Ad. iii. videtur quod episcopus in cuius diocesi aliquis delinquit efficitur superior eius ratione territoriali etiam si sit exemptus nisi forte delinquat in re aliqua exempta. puta in administratione bonorum alicuius monasterii exempti. sed si aliquis exemptus committit factum vel homicidium. vel aliquid huiusmodi. potest per ordinem iuste condemnari.

Ad secundum sic proceditur

videtur quod iudex non liceat iudicare contra veritatem quam nouit propter ea quod in iuramentum pronuntiat. Dicit enim Deuter. xvii. Genes ad sacerdotem leuitici generis et ad iudicem qui fuerit illo ipse queret se ab eis quod iudicabitur nisi iudicet veritatem. sed quibus aliqua pronuntiat contra veritatem sicut cum aliqui per falsos testes probant. ergo non licet iudici iudicare secundum ea quae pronuntiant et probant contra veritatem quam ipse nouit. Pre. hoc in iudicando debet diuino iudicio conformari. quod in iudicio inquit. ut dicit Deuter. i. sed iudicium dei est secundum veritatem. ut dicit Roma. ii. et Eccl. xi. dicitur de ipso. Non secundum visionem oculorum iudicabit. neque secundum auditum aurium arguet. sed iudicabit in iustitia pauperes et arguet in equitate pro manus suas terret. ergo iudex non debet secundum ea quae coram ipso probantur iustitiam ferre contra ea quae ipse nouit. Pre. iudex in iudicio probationes requirit ut fides fiat iudici de re veritate. unde in his quae sunt notoria non requirit iudicialis ordo secundum illud. i. ad Timotheum. v. Quotidam hominum peccata manifesta sunt praecedentia ad iudicium. si ergo iudex per se cognoscit veritatem non debet attendere ad ea quae probant. sed iustitiam ferre secundum veritatem quam nouit. Pre. homo est scientie imperitor applicatus et sic ad aliquid agibile. ut in proprio habitu est sed facere contra scientiam est peccatum. ergo iudex peccat si iustitiam ferat secundum aliquid legatum contra scientiam veritatis quam habet. Sed contra est quod Augustinus dicit super psalmum. Bonus iudex nihil ex arbitrio suo facit. sed leges et iura pronuntiat. sed hoc est iudicare secundum ea quae in iudicio pronuntiantur et probantur. ergo iudex vult secundum hominum iudicare et non secundum proprium arbitrium. Respondeo. videtur quod sicut dicitur est iudicare potest ad iudicem secundum quod fungitur publica praetate. et ideo informati debent in iudicando non secundum id quod ipse nouit tantummodo priuata persona. sed secundum id quod sibi innotescit tantummodo publice. hoc autem innotescit sibi et in communi et in particulari. in communi quod de prelegibus publicis vel diuisis vel humanis contra quas nullas probationes admittuntur. in particulari autem negotio. aliquid per instrumenta et testes et alia huiusmodi legitima documenta quae debent sequi in iudicio magis quam id quod ipse nouit tantummodo priuata persona. ex quo modo ad hoc adiuan potest. ut distincte discutatur probationes inductas ut possit eas defectu inuestigare.

quod si eas non possit de iure repellere videtur sicut dicitur est eas in iudicando sequi. Ad. i. ergo videtur quod ideo pronuntiat in illis verbis de ratione iudicis facienda. ut intelligatur quod iudicare debent iudices veritate secundum ea quae fuerint sibi probata. Ad. ii. videtur quod deo cooperit iudicare secundum propria praetate. et ideo in iudicando in forma secundum veritatem quam ipse cognoscit non secundum hoc quod ab aliis accipit. et eadem ratio est de ipso qui est vere deus et homo. alij autem iudices non iudicant secundum propria praetate. et ideo non est sicut ratio. Ad. iii. videtur quod apostolus loquitur in casu quando aliquid non solum est manifestum iudici sed sibi et aliis ita quod reus nullo modo crimine iustificari potest ut in notoria. sed statim ex ipsa euidencia facti pronuntiat. si autem sit manifestum iudici et non alijs vel alijs et non iudici. tunc est necessaria iudici discussio. Ad. iiii. videtur quod homo in his que ad propriam personam pertinet debet informare conscientiam suam ex propria conscientia. sed in his que pertinent ad publicam potestatem debet informare conscientiam suam secundum ea que in publico iudicio sibi possunt.

Ad tertium sic proceditur.

videtur quod iudex possit aliquem iudicare etiam si non sit aliquis accusator. humana enim iustitia derivat a iustitia diuina. sed deus peccatores iudicat etiam si nullus sit accusator. ergo videtur quod homo possit in iudicio aliquem condemnare etiam si non adsit accusator. Pre. Accusator requiritur in iudicio ad hoc quod detur crimine ad iudicem. sed quando potest crimine ad iudicem deuenire talio modo quod per accusatores sicut per renunciationem vel per infamiam. vel etiam si ipse iudex videat. ergo iudex potest aliquid condemnare absque accusatore. Pre. Facta scriptura in scripturis narrantur quasi quedam exempla humane vite. sed Daniel sibi fuit accusator et iudex contra iniquos senes. ut patet Daniel. iiii. ergo non est contra iustitiam si aliquis aliquem condemnat tanquam iudex. et ipsemet sit accusator. Sed est quod ad hoc. v. Ambrosius. exponit iustitiam apostoli dicens quod dicitur quod iudicio non est sine accusatore damnare. quod dominus iudicium cum fuisset fur quod non est accusatus in me abiicit. Respondeo. videtur quod iudex est interpres iustitiae. unde sicut probus dicitur. v. et ibi. ad iudicem confingitur. sicut ad quandam iustitiam naturam iustitia autem sicut supra dicitur est. non est ad seipsum sed ad aliterum. et ideo oportet quod iudex inter aliquos duos iudicet. quod quidem fit cum vnus est actor et alius est reus. et ideo in criminibus non potest aliquem iudicio condemnare iudex nisi si habeat accusatorem. secundum illud Actuum. xvii. Non est consuetudo romanis damnare aliquem hominem priusquam is qui accusatur presentes habeat accusatores. locumque defendendi accipiat ad abluenda crimina. que ei obijungunt. Ad. i. ergo videtur quod deus in suo iudicio vultur conscientiam peccantis quasi accusatore. secundum illud Roma. ii. In terrene in iudicio cogitationum accusantur autem etiam defenduntur. vel etiam euidencia facti quorum ad ipsum secundum illud Genes. iiii. Vox sanguinis fratris tui Abel clamat ad me de terra. Ad. ii. videtur quod publica infamia habet locum cum accusatoris. unde super illud Genes. iiii. Vox sanguinis fratris tui. et dicit glosa. Euidencia perpetua sceleris accusatoris non eget. in renunciatione vero sicut supra dicitur est non intenditur punitio peccantis sed emendatio. et ideo nihil agitur contra eum cuius peccatum tenetur. sed pro eo. et ideo ibi non est necessarius accusator. pena enim inferretur propter rebellionem ad ecclesiam. quod quia est manifesta tenet locum accusatoris. et eo autem quod ipse iudex videt non potest procedere ad iustitiam ferendam nisi secundum ordinem publici iudicis. quod tenet locum accusatoris.

Ad. ij. vdm qd reus in suo iudicio pcedit ex ppria no...

Ad quartuz sic procedit.

videtur qd iudex licite possit pena relaxare. dz. n. Iaco. ij...

Rn. vdm qd sicut ex vicis parte duo sunt quantum ad...

Deinde considerandū est de his qd pnter ad iniustā accusationē. Et

circa hoc querunt quatuor. p. vreni bō accusare teneatur...

Ad primū sic proceditur

videtur qd bō nō teneat ad accusandū. Nullus. n. causa ē...

Ad secundū sic procedit.

videtur qd non sit necessariū accusationem in scriptis fieri...

LXVII

Marginal notes on the left side of the page, including 'Ad. ij. vdm qd reus...' and 'Deinde considerandū...'.

In causa sanguinis co. rumpat aduersariū suū. peccat quidē
indū. endo cū ad illicitū. non autē huic peccato lex civilis
adhibet penam. 7 pro tanto licitū esse dicitur. Ad. ij. di
cendū qd accusator si collaudat reo qui noxius est pe
nam incurrit. ex quo patet qd peccat. vñ cum inducere aliu
quem ad peccandū sit parū vel qualitercūq; peccati parū
ticipem esse. cum apls dicat dignos morte eos qui peccā
tibus s'ennit. manifestū est qd etiam reus peccat cū ad
uerlatio colludēdo. nō tamē fm leges hūanae imponit
sibi pena ppter rationē iam dictam. Ad. ij. dōm qd sar
piena non abscondit se calūiose sed prudenter.

Ad tertium sic procedit.

Videtur qd reo nō liceat iudiciū declinare per appellatio
nem. Dicit. n. apls Ro. xij. His aia potestand' subli
miorib' subdita sit. sed reus appellādo recusat subdici pā
n supiori. Iudici. ergo peccat. De. Quid est vñ iudici
um ordinarie pāns qd p'rie electiois. sed sicut legit. ij.
q. vi. a iudicib' quoque cōs p'sentis elegit nō liceat appel
lari. ergo multomin' licet appellare a iudicib' ordinarijs
De. Illud qd semel est licitū semp est licitū. sed non
est licitum appellare post de iuriz diem. ergo nec tertio
super eodē. ergo videt qd appellatio nō sit fm se licita.
P'ra est quod Paulus cesare appellauit. vt babes Act.
xxv. Rñ. dōm qd duplici causa ptingit aliquē appel
lare. Vno quidē mō p' hōna iuste cause. qd videlicet iniu
ste a iudice grauatur. 7 sic licitū est appellare. hoc. n. ē p'ri
uenter euadere. vñ. ij. q. vi. dicit. Si oppressus libere sa
cerdoti si voluerit appeller iudiciū 7 a nullo p'hibeatur.
Alio modo aliq's appellat causa afferende moze ne p'ra
eum iusta sentētia p'ferat. 7 hoc est calūiose se defendere
quod etiā licitū sicut dicitur est. facit. n. iniuriā 7 iudiciū
officiūm pedu 7 ad uersario suo cui' iusticia quantuz po
tē pertinet. 7 ideo sicut dicit. ij. q. vi. oī mō puniēdus
est cuius appellatio iniusta p'ntificat. Ad. i. ergo dicit.
qd p'riā iniuriā in tantū aliquis subdici debet inquantuz
ordine supioris feruar. a quo si exorbitauerit ei subdici si
oportet. pura si aliud iusserit p' d'ul 7 aliud impator. vt
patet p' glo. Ro. xij. cū aut iudex aliquem iniuste grauatur
quantū ad hoc relinquit ordine supioris p'ntis fm quaz
necessitas sibi iuste iudicādi imponit. 7 ideo licituz est ei
qui pura iusticia grauatur ad directionē supioris p'ntis re
currere appellādo vel ante sententiā vel post. 7 qd nō p'et
sumitur esse recitudo vbi vera fides nō est. ideo non licet
caibolico ad infidelē iudicē appellare. s' illud ij. q. vi. Ca
ibolicus qd causam suā siue iustā siue iniustā ad iudiciū
alterius fidei iudicis puocauerit. excōdicetur. nam 7 apls
arguit eos qui iudicio p'tendebāt apud infideles. Ad
ij. dōm qd ex p'prio defectu vel negligētia pcedit qd aliq's
sua sponte se alterius iudicio subdiciat. de cuius iusticia nō
p'fidū. leuis etiam anima esse videt vt os nō p'maneat in
eo qd semel approbauit. 7 ideo rationabilis de negat sub
sidiū appellādo a iudicib' arbitrarijs qd nō hnt p'ntē nū
si ex p'sensu iugannū. sed p'ntis iudicis ordinarij nō repē
det ex p'sensu illius qd eius iudicio subdit. sed ex aucto. ita
te regis 7 p'ncipis qd cū infirmit. 7 ideo p'ra eius iniustuz
grauamē lex tribuit appellādois subsidiū. ita qd etiā si sit
simul ordinarij 7 arbitrarij iudex pōt ab eo appellari. qd
videt ordinarij p'ntis occasio fuisse qd arbitretur. nec
debet ad defectū imputari. eius qd p'sensit in eū sicut in ar
bitriū non vt in eū quē p'nceps iudicē ordinariū dedit. Ad. ij.
dōm qd ex equas iuris ita subuenit vni p'ri qd altera si

grauet. 7 ideo tps decē dieū pcessit ad appellandū quod
sufficiens estimauit ad delibandū an expediat appellare.
si 7 nō esset determinariū tps in qd appellare liceret semp
certitudo iudicij remaneret in suspensio. 7 ita pars altera
dammificaret. ideo aut nō est p'cessum vt tertio aliq's ap
peller sup eodem qd nō est p'babile tōnens iudices a ter
cio iudicio declinare.

Ad quartuz sic procedit.

Videtur qd licet p'denato ad morte se defendere si possit.
Illud. n. ad quod natura inclinat semp est licitū quasi de
iure naturali cōsistens. sed nature inclinatio est ad resisten
dū contempnib'. nō solū in hoib' 7 animalib' sed etiā in im
sensibilib' rebus. ergo licet reo p'denato resistere si pōt
ne tradatur in morte. De. Sicut aliq's sententiam
mortis p'ra se latam subterfugit resistēdo. ita etiā fugient
do. sed licitū esse videt qd aliquis se a morte p' fugā libertz
fm illud Eccl. ij. Longe esto ab boie p'ntē hūte occidēdi
et non viuificādi. ergo etiā licitū est reo resistere. De. P'el.
Prouerb. xij. dō. Erue eos qd ducunt ad morte. 7 eos
qui tabunt ad inuentū libertate ne cesses. sed plus teneat
aliq's sibi qd alteri. ergo licitū est qd aliq's p'denat' seipsum
defendat ne in morte tradat. Sed p'ra ē qd dicit apls
Ro. xij. Qui p'nti resistit rei ordinarij resistit. 7 ipse su
bi damnationē accipit. sed p'denat' se defendēdo p'nti resi
sit quantum ad hoc in quo ē diuinit' inflitura ad vindictaz
malfactorū. laudē 7 bonoz. ergo peccat se defendendo.
Rñ. dōm qd aliq's damnat ad morte duplici. Vno
mō iuste. 7 sic nō licet p'denato se defendere. licitū enim
est iudiciū ei resistere impugnare. vñ relinquit qd ex p'ie
eius sit bellū iniustū. vñ indubitan' peccat. Alio mō con
temnat aliq's iniuste. 7 tale iudiciū simile ē violētie lato
nū. fm illud Eccl. xij. P'ncipes eius in medio illius
quasi lupi rep'ietes p'dam ad effundendū sanguinē. 7 iō
sicut licet resistere latrōib'. ita h' resistere i tali casu malis
p'ncipib'. nisi forte p'p' scādalu vradū cū ex hoc aliq' gra
uis turbatio timeret. Ad. ij. dōm qd iō boi vana ē
ratio vt ea ad qd natura inclinat nō passim h' fm rōnis or
dine excōt. 7 iō nō queat de fensio sui ē licita. s' soluz qd
sit cū debito moderamine. Ad. ij. dōm qd nullus iustō
temnat qd ipse sibi infert morte. s' qd ipse morte pariat
et iō nō teneat facere id vñ morte seqt. qd ē manere i loco
vñ ducat ad morte. teneat tñ nō resistere egē qn pariat
qd iustū est ei pari. sicut etiā si aliq's sit p'denat' vt fame
moria nō peccat si abū sibi occulte mīstratū sumat. qd si
sumere esset seipsum occidere. Ad. ij. dōm qd p' illud
dicit sapiētis nō inducat aliq's ad liberandū aliu a mozt
te p' ordine iusticie. vñ nec seipsum p' iusticia resistēdo a li
quo debet liberare a morte. Questio LXX

Deinde p'siderandū

Est de iusticia p'ncite ad p'sonā ressi. Et circa
hoc q'nt' q'ruor. p' vñ dō teneat ad testio
nū ferēdū. 2' vñ duoz v' tñ testionū sufficiat. 3' vñ
alicui' testionū repeilat absq' ei' culpa. 4' vñ p'hibere
falsum testionū sit peccatū mortale.

Ad primū sic proceditur

Videtur qd hō nō teneat ad testionū ferēdū. D. c. n. Aug.
in questionibus Eccl. qd Abraam dicens de vxore sua.
soror mea est. veritatem celari voluit non mendacium
dici. sed veritatem celando aliquis a testimonio abstinet.

ergo non tenetur aliquis ad testificandū. **Pre. Aul?** tenetur fraudulenter agere. sed **Prover. xi. dicit.** Qui ambulat fraudulenter reuelat arcana. qui autē fidelis est celat a amici cōmissum. ergo non tenetur homo semper ad testificandū. preferim super his que sunt sibi in secreto ab amico cōmissa. **Pre. Ad ea que sunt de necessitate salutis maxime tenentur clerici & sacerdotes.** sed clerici & sacerdotibus p̄hibetur ferre testimonium in causa sanguinis ergo testificari non est de necessitate salutis. **Sed contra est quod Aug. dicit.** Qui veritatē occultat & qui pro dicit mendacium vitiosus est. ille quia prodesse non vult ille qui nocere desiderat. **Rñ. dōm q̄ in testimonio ferendo distinguendū est.** q̄ aliqui requirit testimonium alius cuius aliqui nō requiritur. Si requirit testimonium alicuius subditi a auctoritate superioris cui in his que ad iusticiā pertinent obedire tenetur non est dubiū q̄n teneat testimonium ferre in his in quibus s̄m ordinē iuris testimonium ab eo exigitur. puta in manifestis. & in his de quibus in fama p̄cessit. Si autem erigatur ab eo testimonium in alijs. puta in occultis & de quibus infamia non p̄cessit. nō tenetur ad testificandū. Si s̄o requiritur eius testimonium nō auctoritate superioris cui obedire tenetur. tunc distinguendū est. quia si testimonium requiritur ad liberandūz boiem vel ab iniusta morte seu pena quacūq; vel a falsa infamia vel etiam ab iniquo damno. tunc tenetur homo ad testificandū. & si eius testimonium nō requiritur teneat fācere quod in se est vt veritatē denūciat alicui qui ad hoc possit p̄desse. dicit. n. in ps. **Empire paup̄erē & egenū de manu peccatoris liberate.** Et **Prover. xiiij.** Erue eos qui ducunt ad mortem. Et **Ro. i. dicit.** Digni sunt morte non solum qui faciūt sed etiam qui p̄sentunt facientibz. vbi dicit glo. **Consentire ē tacere cum possis redarguere.** Super his s̄o que p̄nēt ad p̄dēnationē alicui nō tenetur aliquis ferre testimonium nisi cū a superiori compellitur s̄m ordinem iuris. quia si etia hoc veritas occurreret nulli ex hoc speciale damnum nascit. vel si imminet p̄culū ac casuatoz non ē curandū. quia ipse in hoc p̄culū sponte se ingerit. alia autē ratio est de reo cui p̄culū imminet eo nolente. **Ad. i. ergo dōm q̄ Aug. loquitur de occultatione veritatis in casu illo q̄n aliquis non compellitur superioris auctoritate veritatē p̄alare.** q̄n occultatio veritatis est nulli specialis damnum. **Ad. ij. dōm q̄ de illis que homini sunt cōmissa in secreto per p̄fessionē nullō modo debet testimonium ferre.** quia huiusmodi non scit vt homo sed tanq̄ rei munus. & maius est vinculum sacramenti quolibet boi p̄cepto. **Et ea s̄o que alij homini sub secreto cōmittunt distinguendū est.** q̄n q̄. n. sūt talia que statim cū ad noticiā boi venient homo ea manifestare tenet. puta si pertinent ad corruptionē multitudine spūalem vel corporalem. vel in grave damnum alicuius persone. vel si quid aliud est huiusmodi quod q̄s p̄alare tenetur. vel testificādo vel denunciādo. & p̄ra hoc debet obligari nō potest per secreti cōmissiōz. quia i hoc frangeret fidem quam alteri debet q̄nq; s̄o sunt talia q̄ quis p̄dere non tenetur. vnde potest obligari ex hoc q̄ si bi sub secreto cōmittitur & tunc nullo modo tenetur ea p̄dere etiam ex p̄cepto superioris. quia seruate fidem est de iure naturali. nihil autem potest p̄cipi homini p̄ra id quod est de iure naturali. **Ad. iij. dōm q̄ operari ad occisionem boi non competit ministris altaris.** vt sup̄ dictum est. & ideo s̄m iuris ordinē compelli nō possunt ad ferendū testimonium in causa sanguinis.

Ad secundū sic procedit.

Videtur q̄ sufficiat duoz vel triū testimonium. **Iudiciū enim certitudinē requirit.** sed non habetur certitudo veritatis per vicium duoz testimonium. legitur. n. ij. **Reg. xii. q̄ Abob̄ ad dictū duoz testimonium falso p̄dēnatus est.** ergo duorum vel trium testimonium non sufficit. **Pre. De testimonio ad hoc q̄ sit credibile debet esse concors.** s̄ p̄ter ruzq; duoz vel trium testimonium in aliquo disco dat. ergo non est efficax ad veritatem i iudicio p̄bandā. **Pre. ij. q. v. dicitur.** Presul non damnatur nisi septuaginta duobus testibus. presul autē cardinalis nisi q̄draginta quattuor testibus non deponatur. diaconus cardinalis vobis tome nisi in viginoto testibus nō p̄dēnabitur subdiaconus. acolythus. exorcista. lector. ostiarius nisi i septem testibus nō p̄dēnabit sed magis est p̄culosum peccatū eius qui in maiori dignitate p̄saturus est. & ita minus est tolerandū. ergo nec in alioz p̄dēnatione sufficit duoz vel trium testimonium. **Sed p̄ra est q̄s dicitur Deur. xviij.** In ore duoz vel trium testimonium penbit qui interū c̄f. et. i. xij. In ore duoz vel trium testimonium stabit oē verbum. **Rñ. dōm q̄ s̄m p̄b̄m. n. i. et. b.** certitudo non est similis querēda in oī materia. in actibz. n. b̄n̄is super quibus p̄sunt iudicia & exigunt testimonia non potest haberi certitudo demonstratiua. eo q̄ sunt c̄ca p̄tingentia & variabilia. & ideo sufficit p̄babilis certitudo que vt in pluribus veritatem attingat & si in paucioribus a veritate deficiat. est autem p̄babile q̄ magis veritatem p̄tineat dicunt multoz q̄ dictum vnus. & ideo cum reus sit vnus qui negat. sed multa testes afferunt idē cum actore. rationalis in iudiciū est iure diuino & humana q̄ vicio testium stetur. oīs autem multitudo in tribz cōprehendit. i. principio medio & fine. vñ s̄m p̄b̄m. n. i. de celo. **De & totum in tribz ponim.** ternarius quidē p̄sunt assentitū. cū duo testes p̄ueniūt cū actore. & iō requirit binarius testium vel ad maiorē certitudinē vt sit ternarius q̄ est multitudo p̄fecta in ipso testibz. vñ & **Eccl. iij. dicit.** Funiculus triplex difficile r̄p̄s. Aug. autē sup̄ illud **Job. viij.** Duoz boium testimonium verū est. dicit q̄ hoc est tinitas s̄m mysticū cōmēdara in q̄ est perpetua firmitas veritatis. **Ad. i. ergo dōm q̄ quantacūq; multitudo testium deterninet possit quicq; testimonium esse iniquū.** cū scriptū sit **Exo. xxiij.** Non sec̄pis turbā ad faciendum malū. nec in q̄ non p̄t in talibz infallibilis certitudo haberi debet negligi certitudo q̄ p̄babilis haberi p̄t per duos vel per tres testes. vt dicitur est. **Ad. ij. dōm q̄ discordia testium in aliquibz p̄ncipalibz circumstantijs que variant substantiā facti. puta in tpe vel in loco vel in personis de quibus p̄ncipaliter agitur aufert efficaciaz testimonij quia si discordant in talibz vident singulares esse s̄ suis testimonijs & de vicetis loquuntur. puta si vnus dicat hoc factum esse tali tempore vel loco. alius alio tempore vel loco non videntur de eodem facto loqui. nō tamen p̄ iudicatur testimonio si vnus dicat se non recordari. & alius asserat determinatū tempus vel locū. & si in talibz omnino discordauerint testes actoris & rei si sint equalēs numero & parē dignitate. statim pro reo. quia facilioz debz esse iudicad absoluentium q̄ ad condemnandū. nisi forte in causis sanāabilibus. sicut est causa libertatis & huiusmodi. si s̄o testes euldez partis dissentiant debet iudicari ex motu sui animi percipere cui parri sit standum. vel ex numero testimonium. vel etiam ex dignitate eorum. vel**

ex favorabilitate cause vel ex conditione negotii et dicto-
rum. multo autem magis testimonium vnius repellitur
si sub ipsi aliquis dissideat interrogatus de visu et scien-
tia. non autem si dissideat interrogatus de opinione et fa-
ma. quia potest fieri diversa visa et audita diversimode
motus esse ad respondendum. Si vero sit discordia
testimonij in aliquibus circumstantijs non pertinentibus ad substantiam
facti. puta si tempus fuerit nubilosum vel serenum vel si tempus
fuerit picta aur non. aut aliqd huiusmodi talis discordia non fit
dicat testimonio. quia boies non presumerit circa talia multu-
rum sollicitari. vni facile a memoria elabunt. Quinimo aliq-
discordia in talibus facit testimonium creditibile. vt Chrysostomus
dicit super Mattheum. quod si in omnibus concordaret etiam in minimis vi-
derentur ex dicto eundem sermone proferre quod in prudentie iu-
dicio relinquitur discernendum. Ad. iij. dicitur quod illud lo-
cum habet specialiter in episcopis presbyteris diaconis et clericis
ecclesie ro mane propter eius dignitatem. et hoc tripliciter ratio-
ne. primo quod in ea tales iustitiam debent habere sanctiati pro-
cedat quod multis testibus. 2. quia boies qui habent de alijs iudi-
care sepe propter iustitiam multos aduersarij habent. vni non
est passim credendum testibus contra eos nisi magna multitu-
do conueniat. 3. quia ex condemnatione alicuius eorum terroretur
in opinione boium dignitati illius ecclesie et auctoritati
quod est piculosius quam in ea toleraretur aliquis peccator nisi sit
valde publicus et manifestus de quo graue scandalum oriret.

Ad tertium sic procedit.

Unde quod alicuius testimonium non sit repellendum nisi pro culpa
pam. Quibusdam autem in pena infligitur quod ad testimonium non
admittantur. sicut patet in his qui infamia notantur. sed pena
non est inferenda nisi pro culpa. ergo videtur quod nullius testi-
monium debeat repelli nisi propter culpam. Pro. De quibuslibet
sumendum est bonum nisi appareat peccatum. cum ergo non possit con-
sistere de peccato nisi propter aliquam culpam. videtur quod nullius
testimonium debeat repelli nisi propter culpam. Pro. Ad ea
que sunt de necessitate salutis nullus reddat non idoneus nisi
si propter peccatum. sed testificari veritatem est de necessitate sa-
lutis. vt super dictum est. ergo nullus debet excludi a testifi-
cando nisi propter culpam. Sed contra est quod Gregorius dicit
et habet. ij. q. i. Quia a seruis suis acularis est episcopus. scien-
dum est quod mitem audiri debuerit. Respondeo. dicitur quod testimo-
nium sicut dicitur est non habet infallibilem certitudinem sed pro-
babilem. et ideo quicquid est quod probabilitate auferat in contra-
rium reddit testimonium inefficax. reddit autem probabile quod
aliquis in veritate testificanda non sit firmus. quoniam quidem
propter culpam sicut infideles infames. item ille qui publico
crimine rei sunt qui nec accusate possunt. quoniam autem absque culpa
pa. et hoc est vel ex defectu rationis. sicut patet in pueros ame-
tibus et mulieribus. vel ex affectu. sicut patet de inimicis et
personis communitatis et domesticis. vel etiam ex exteriori conditio-
ne. sicut sunt pauperes serui et illi quibus impari potest. de qui-
bus probabile est quod de facili possunt induci ad testimonium ferren-
dum contra veritatem. et sic patet quod testimonium alicuius re-
pellitur et propter culpam et absque culpa. Ad. i. ergo dicitur quod
repellere aliquem a testimonio magis pertinet ad cautelam fal-
si testimonij vitandi quam ad penam. vni ratio non sequitur. Ad. ij.
dicitur quod de quibuslibet presumendum est bonum nisi appareat contra-
rium. diuino modo non arguit in periculum alterius. quia tunc est ad-
hibenda cautela vt non de facili vnicuique credatur. sicut illud
i. Job. iij. Nolite credere omni spiritui. Ad. iij. dicitur quod te-
stificari est de necessitate salutis supposita testis idoneitate

et ordine iuris. vnde nihil prohibet aliquos excusari a tes-
timonio ferendo si non reputentur idonei sicut iura.

Ad quartum sic procedit.

Unde quod falsum testimonium non semper sit peccatum
mortale. Contrarium. n. aliquem falsum testimonium ferre
ex ignorantia facti. sed talis ignorantia excusat a peccato mor-
tali. ergo testimonium falsum non semper est peccatum mortale. Pro.
Mendacium quod alicui prodest et nulli noceat est oculo
lum quod non est peccatum mortale. sed quicquid in falso testimo-
nio est tale mendacium. pura cum aliquis falsum testimonium
prohibet vt aliquem a morte liberet. vel ab iniusta sententia que
intendatur pro aliquos falsos testes. vel pro iudicis pueritiam
tem. ergo tale falsum testimonium non est peccatum mortale. Pro.
Iuramentum a teste requiritur vt timeat peccare mor-
tali ter de iurando. hoc autem non esset necessarium si ipsum fal-
sum testimonium esset peccatum mortale. ergo falsum testi-
monium non semper est peccatum mortale. Sed contra est quod
dicit Proverbia. xij. Falsus testis non erit impunitus. Respondeo.
dicitur quod falsum testimonium habet triplicem defor-
mitatem. Vno modo ex punitio. quia testes non admittunt nisi iu-
rati. et hoc semper est peccatum mortale. Alio modo ex viola-
tione iusticie. et hoc modo est peccatum mortale in suo gene-
re. sicut et quelibet iniusticia. et id in precepto decalogi sub
hoc forma interdicit falsum testimonium. cum dicitur Exo. xx.
Non loquaris contra proximum tuum falsum testimonium. non in
proba aliquem facit qui cum ab iniuria facienda impedit. sed so-
lum qui et sua iusticia tollit. et ipsa falsitate sicut quod om-
ne mendacium est peccatum. et hoc non habet falsum testi-
monium quod semper sit peccatum mortale. Ad. i. ergo dicitur quod in
testimonio ferendo non debet homo pro certo asserere quod
si sciens id de quo certus non est. sed dubium debet sub du-
bio proferre. et id de quo certus est pro certo asserere. sed quia
pertinet ex labilitate humane memorie et reputat se bonum quicquid
certum esse de eo quod falsum est. si aliquis hoc cum debita
solicitudine recognoscit estimet se certum esse de eo quod falsum
est non peccat mortaliter hoc asserens. quia non dicit falsum tes-
timonium per se et ex intentione. sed pro accedens contra id quod
intendit. Ad. ij. dicitur quod iniustum iudicium non est iudicium
ideo ex vi iudicij falsum testimonium in iusto iudicio pro-
larum ad iniusticiam impediendam non habet rationem pecca-
ti mortalis. sed solum ex iuramento violato. Ad. iij. di-
cendum quod boies maxime abhorret peccata que sunt contra de-
um quasi grauissima inter que est peritium. non autem
ita abhorrent peccata que sunt contra proximum. et ita ad
maiorem certitudinem testimonij requiritur testis iura-
mentum. Questio LXXI

Deinde considerandum

est de iniusticia que fit in iudicio ex parte ad-
uocatorum. Et circa hoc queruntur quatuor
questiones. Primo utrum aduocatus teneatur prestare patrocinium
in causa pauperum. Secundo utrum aliqui debeant
arctari ab officio aduocati. Tertio utrum aduocatus pec-
cet iniustam causam defendendo. Quarto utrum peccet
pecuniam accipiendo pro suo patrocinio.

Ad primum sic proceditur

Unde quod aduocatus teneatur prestare patrocinium cau-
se pauperum. Dicitur. n. Eto. xij. Si videris asinum odientem
te iacere sub onere. non praeteribis sed subleuabis eum. sed
non minus piculum immet pauperi si eius causa est iniusticia

auriliū. 7 idcirco iram dñi merebaris. sed aduocat? defen-
 tens causam iniustā impio pber auriliū. ergo peccādo irā
 dñi meref. **Rñ.** vñ qd illiōtū ē alicui coopari ad malū
 faciendū. siue p̄sulēdo siue adiunādo; siue equaliter unq;
 p̄sentēdo. qz p̄siliāns 7 coadiunās quodāmodo ē faciēf
 Et ap̄ls dicit **Rō. i.** qd digni sunt morte nō solū qui faci-
 unt peccāta. sed etiā qui p̄sentitū faciētib⁹. vñ 7 sup̄ dicitur
 est qd oēs tales ad rēstitutionē tenent. Manifestū est au-
 tem qd aduocatus 7 auriliū 7 p̄siliū p̄stiat ei cuius causē
 patrocinat. vñ si sciēter iniustā causam defendit. absq;
 dubio grauitē peccat. 7 ad rēstitutionē tenet eius vāni
 quod p̄ra iniustā per eius auxilium altera pars incurrit.
 Si autē ignorans iniustā causam defendit putans esse ius-
 tiam excusat fm̄ modū quo ignorātia excusari p̄t. **Ad**
i. ergo vñ qd medicus accipit i cura infirmitatē despe-
 ratam nulli facit iniuriā. **Aduocat** autē suscipiēs causam
 iniustā. iniuste ledit eū p̄ra quē iniuste patrocinū p̄stiat
 et ideo non est similis ratio. q̄uis. n. laudabilis videat
 quantum ad pecuniā artis. n̄ peccat quantum ad iusticiā vo-
 luntrano qua abunif arte ad malū. **Ad. ij.** vñ qd aduo-
 catus si in p̄ncipio credidit causam iustā esse. 7 postea in
 peccū apparat eam esse iniustā nō debet eā p̄dere. s. aliā
 partem iuuere vel secreta siue cause alteri parti reuelare. p̄t
 tamē 7 debet causam deserere. vel eū cur⁹ causaz agere ad
 cedendū inducere siue ad componēdū siue aduersarij vñ
 no. **Ad. iij.** vñ qd sicut sup̄ dictū est. militi vel duci
 exercitus licet in bello iusto ex infidē agere ea que faci-
 re debet prudens occultando. non autē falsitate fraudu-
 lenter faciendo. quia etiā hosti fidē seruare oportet. sicut
Zullius dicit in p̄ de officijs. vñ 7 aduocato defendentē
 n̄ causam iustā licet prudens occultare ea quib⁹ impediri
 posset. peccū eius. non autē licet ei aliq̄ falsitate vri.

Ad quartū sic procedit.

Vidēt qd aduocato non liceat p̄ suo patrocinio pecuniā
 accipere. **Opera.** n̄ mīe nō sunt inuituū bñāne remuneratō-
 nis faciēda. fm̄ illud **Lū. xij.** Cū facis p̄ adū aut ce-
 nam. noli vocare amicos mos neq; vicinos diuites. ne
 forte ipsi te remunerēt 7 fiat tibi retributio. sed p̄stare patro-
 cinij cause alicui⁹ p̄tinet ad opa mīe. vñ dictū est. ergo n̄
 licet aduocato accipere retributiōē pecunie pro patrocinio
 p̄stato. **Pre.** Sp̄iale nō est p̄tali cōmūrandū. s. pa-
 trocinij p̄stati vidēt esse quoddā sp̄iale cū sit vltus sciē-
 tie iuris. ergo nō licet aduocato p̄ patrocinio p̄stato pecu-
 niam accipere. **Pre.** Sicut ad iudiciū p̄tinet p̄sona ad-
 uocati. ita etiā p̄sona iudicis 7 p̄sona testis. sed fm̄ **Au-**
gustū. ad **Matth.** non debet iudex vendere iustū iudiciū.
 nec testis verū testimoniū. ergo nec aduocat⁹ poterit ven-
 dere iustū patrocinij. **Sed** p̄ra est quod **Augu.** dicit
 ibidem qd aduocat⁹ licet vendit iustū patrocinij. 7 iuris
 p̄sentis verū p̄siliū. **Rñ.** vñ qd ea que quis nō tenet
 alteri exhibere. iuste potest p̄ eoz exhibitiōē rēp̄nsa-
 tiōē accipere. Manifestū est autē qd aduocat⁹ non semp̄
 tenet patrocinij p̄stare. aut p̄siliū dare causis alioz. et
 ideo si vendat suū patrocinij siue p̄siliū. non agit i iustū
 ciam. Et eadem ratio ē de medico opem ferente ad sanan-
 dum. 7 de oibus alijs bñō p̄sonis. vñ tñ moderate acci-
 pant p̄siderata p̄ditiōe p̄sonarū 7 negocioz 7 laboris et
 p̄suetudine patrie. Si autē per improbitatē aliq̄d imode-
 rate extorqueat peccat p̄ra iniustā. **Un̄** **Augu.** dicit ad
Matth. qd ab his extorta p̄ imoderatā improbitatē repe-
 ti solent. vana p̄ tolerabile p̄suetudinē non solēt. **Ad. i.**

ergo vñ qd non semp̄ que homo potest misericordif fa-
 cere. tenet facere grat. alioqn̄ nulli liceret aliquā rem vē-
 dere. quia quālibet rem p̄t homo misericordif impen-
 dere. sed qñ eam misericordif impendit. nō bñān sed vi-
 uinam remuneratiōē querere debet. Et similif aduocat⁹
 qñ causē pauperū misericordif patrocinat. non debet in-
 tendere remuneratiōē bñān sed diuinā. non tñ semp̄
 tenet gratis patrocinij impendere. **Ad. ij.** vñ qd etiā
 sciētia iuris sit quoddā sp̄iale. n̄ vltus eius sit ope cor-
 porali. 7 ideo pro eius rēp̄nsatiōē licet pecuniā acci-
 pere. alioqn̄ nulli artifi liceret de arte sua lucrari. **Ad**
ij. vñ qd iudex 7 testes cōs sunt vtriq; parti. qz iudex
 tenetur iustā sententiā dare. 7 testis tenet verū testimo-
 niū dicere. **Iusticia** autē 7 veritas nō declinat in vñā partē
 rem magis q̄ aliā. 7 ideo iudicib⁹ de publico sunt sup̄-
 dia laboris futura. 7 testes accipiunt nō quasi p̄cū retri-
 monij. sed quasi sup̄p̄ditū laboris expensas. vel abvtraq;
 parte. vel ab ea a qua inducūt. qz nemo militat sup̄p̄ditū
 suū vnq;. vt dicit **ad Corinth. ij.** sed aduocatus alteram
 partem tñ defendit. 7 ideo licite potest p̄cū accipere a par-
 te quam adiuvat. **Questio LXXII**

Deinde p̄siderandū

est de iniurijs vboz que in ferunt extra iudici-
 um. **Et** p̄ de p̄tumelia. 2° de retractiōe. 3°
 de susurratiōe. 4° de maledictiōe. **Circa** primū quērit qz
 tuoz. p̄ quid sit p̄tumelia. 2° vñ oīs p̄tumelia sit peccū
 mortale. 3° vñ opoztreat p̄tumeliosos reprimere. 4° de
 origine p̄tumelie.

Ad primū sic proceditur

Vidēt qd p̄tumelia non p̄stiat in verbis. **Contumelia.** n̄
 impoztat quoddā nocumētū primo illatū cū p̄tineat ad
 iusticiā. sed verba nullū nocumētū vident in ferre pro-
 p̄rimo nec in p̄sona nec in rebus. ergo p̄tumelia nō p̄stiat
 in verbis. **Pre.** Cōtumelia vidēt ad quāndā debōno-
 ratiōē pertinere. sed magis aliq̄s potest in bonozatiōē seu
 viruperatiōē factis q̄ verbis. ergo vidēt qd p̄tumelia nō cō-
 sistit in verbis sed magis in factis. **Pre.** Debōnoza-
 tiō que sit in verbis verius dicitur diuinū vel impozpen-
 tum. sed p̄tumelia vidēt differre a p̄ticio 7 ab impozpeno
 ergo p̄tumelia non p̄stiat in verbis. **Sed** p̄ra. Nihil
 auditu percipit nisi v̄bū. sed p̄tumelia auditu p̄cipitur.
 fm̄ illud **Diere. ij.** Audijit p̄tumelias in circuitu. ergo
 p̄tumelia est in verbis. **Rñ.** vñ qd p̄tumelia impoz-
 rat debōnoziatiōē alicuius. quod quidē p̄tingit duplid-
 ter. Cū. n. bonoz aliq̄s excellentiā p̄sequat. vno modo
 aliquis aliū debōnoziat cū p̄iuar eū excellētia. p̄ter qua
 habebat bonozē. quod quidē sit per peccata factorū d̄ qui
 bus sup̄ dictū est. Alio modo cū aliquis id. quod ē cōtra
 bonozē alicuius reducat in noticiā eius 7 alioz. 7 hoc pro-
 prie p̄tinet ad p̄tumeliā. quod quidē sit p̄ aliqua signa.
Sed sicut **Aug.** dicit in **ij. de toc. ch. i.** oia signa v̄bis cō-
 parata pauca sunt. **Verba.** n. inter hoies obtinuerūt
 p̄ncipatiū significādi quēcūq; aīo p̄cipiunt. 7 iō p̄tumelia
 p̄prie loquēdo in v̄bis p̄stiat. **Un̄** **Isid.** dicit in **lib. ety-**
mol. qd cōtumeliosus d̄ aliquis qz veloz est 7 tu met ver-
 bis iniurie. tñ qd etiam p̄ facta aliq̄ significat aliquid que
 in hoc qd significat habent vim verboz significantiū. in
 de est qd cōtumelia extenso notē etiā in factis d̄. **Un̄** **Ro-**
ma. i. super illud. cōtumeliosos sup̄boz. dicit glō qd cōtu-
 meliosū sunt qui dicitis vel lactis cōtūelias 7 turpia in fēt

Ad. i. ergo vdm qd verba fm sui essentia. i. in qm snt quida somi uerbales nullu nocumntu alteri inueniunt nisi si iore grauado audiri. puta cu aliquis nimis alte loquitur. qm qm sunt signa representatiua alicuius i noticia alio rum. sic pnt damna multa inferre. inter q vnum est qd bõ rãtificat qm ad tectamentu honoio sui. vel reuerente sibi ab alijs exhibede. 7 ideo maior e prumelia si aliq ali cui tectatu suu dicat corã multis. 7 m si sibi soli dicat põt esse prumelia in qm ipe qui loquitur iniuste pta reuerenti am audieris agit. **Ad. q.** vdm qd in m aliq aliq uel fa me reuonozat in qm illa facta vel faciut vel signat illud qd est pta bonoie alicuius quoz pãm nõ pnter ad cõ tumelia sed ad alias iniusticie spes. de quibz supra dictu est. scdm qd pnter ad cõtumelia in qm facta hnt vni vobz p significatio. **Ad. iij.** vdm qd cõuiniu i impzo pãm pãm in sibi sicut 7 prumelia. qd p oia hec respentur aliq aliq tectat alicuius i tectamentu honoio ipius. **Ad. iij.** aut tectat e triplex. i. tectat culpe q replentat p verba prumeliosa 7 tectat generalit culpe 7 pene q respentat p cõuiniu. qd pãm cõuiniu dicit nõ solum aie. sed enã corpis. Unde si qs alicui iniuriose dicat enã esse cecũ. cõuiniu quide dicit. sed nõ prumelia. Si qs aut dicit alij ten qd sit fur. non solum cõuiniu sed etiã prumelia infert. qm qd respentat aliq alicui tectat i minoratõis siue indig nitie qui etiã derogat honoio psequens qm cõuiniu ex cellen riã. 7 hoc fit p verbu impropriet qd pnter est qm aliq iniu riosè alteri ad memoria reducit auxilium qd pãm ei neces sitate panem. **Qñ d:** **Eccl. x.** Ergo dabit 7 multa im pta tibi qm in vno isto 7 p alio ponitur.

Ad secunduz sic procedit

Uidef qd pumelia vl pãm nã sit pãm mortale. Nullu enã pãm mortale e ac pãm dicitur. s; cõuiniu eã pãm dicitur. s. cõtumelia ad qua pãm bñ pãm fm pãm i. iij. et ubi qd pãm siue pãm nã e pãm mortale. **Ad. i.** pãm mortale nõ inuenit i vni pãm. qd m cõtumelia vel cõtumelia aliq dicitur sicut pãm ad Gal. iij. dicit. **Ad. i.** infensate galatbe. Et dno dicit Lu. vl. **Ad. i.** stulij 7 rari p corde ad tectandũ. ergo pãm siue pãm nã nõ e pãm mortale. **Ad. i.** pãm. Quia iij illud qd e pãm veniale ex genere possit fieri mortale. nõ tñ pãm qd e ex genere mor tale pãm esse veniale vt sup babuim est. i. g. pãm vel pãm nã esset pãm mortale ex genere suo sed qd pãm eã pãm mortale. qd videt esse falsu. vt pãm ideo qd leuiter 7 ex sumptõie vel ex leui ita dicit aliq dicit pãm nã. nõ ergo pãm nã vl pãm ex genere suo est pãm mortale. **Ad. i.** pãm. Nihil metet pena eterna inferni nisi pãm mortale. sed pãm vl cõtumelia metet penã inferni fm illud **Matth. v.** Qui dixerit frã suo fatue reus erit gebẽ ne ignis. g. pãm vel cõtumelia e pãm mortale. **Ad. i.** vdm qd sic sup dictu est. s; bñ in qm sunt somi quida non snt in nocumntu alioz sed in qm significat aliqd. qd qd si gñificatio ex interior affectu pcedit. 7 iõ in pãm s; bõroz marie pãm dicitur videt ex q affectu aliq s; bñ pãm. Cũ ergo pãm siue cõtumelia de sui rõe ipõzet quada tẽho nozatoz. si inteno pãm ad hoc ferat vt aliq pãm s; bñ qd pãm honoz alteri auferat hoc pãm 7 p se e dicere cõ uiniu vel pãm nã. 7 hoc e pãm mortale nõ min qd fur ti vel rapina. nõ enã bõ minus amat suu honoz qd tẽ pãm s; bñ. Si s; bñ aliq s; bñ cõuiniu vl pãm nã alteri dixerit. nõ m aio reuonozãdi sed forte pãm correctione vl pãm ali qd bñ. nõ dicit pãm vl pãm nã formalit 7 p se s; bñ

accidẽs 7 materialit. in qm. i. dicit qd pãm esse cõuiniu vel cõtumelia. vñ hoc pãm: ee qm pãm veniale. qm qm abf qd oi pãm. in qm necessitata e discretio vt moderare bõ ta libo s; bñ vraf. qd pãm esse ita graue cõuiniu qd pãm caute lã. pãm auferet honoz eã qd pãm pãm. 7 tunc possit bõ peccare mortalit enã si nõ infederet reuonozatoz enã alteri? sicut enã si aliq s; bñ ex ludo pãm grauf ledat culpa nõ caret. **Ad. i.** ergo dicit qd ad cõtumeliu pãm tectat aliqd leue cõuiniu. nõ ad reuonozatoz vl ad cõtumia tionẽ eã? in que dicit sed magis cã tectatõis 7 ioci. 7 hoc pãm esse sine pãm si debite circũstantie obseruent. si s; bñ ali qd nõ reuonozat cõtumelia enã in que pãm bñ iocofuz cõuiniu dñmodo aliq s; bñ ex ceter. hoc enã vitiosu vt ibidez dicit. **Ad. q.** vdm qd si cõtumelia e aliq reuonozat vl s; bñ dñificat cã discipline. ita enã 7 cã discipline pãm ali qd alteri que debet corrigere s; bñ aliq cõuiniu dicitur. 7 hoc m dno discipulos vocauit stultos. 7 aplos galatbas infensatos. m sic **Augu.** dicit in li. de ser. dñi in mote. rãto 7 ex magna necitate obuigardes snt adhibede in quibz nã vt nobis s; bñ dno seruaf illem. **Ad. iij.** vdm qd cum pãm cõuiniu vl cõtumelia ex aio dicens tẽpẽdeat. pãm cõ tũgere qd sit pãm veniale si sit leue cõuiniu nõ multu ho minẽ reuonozatõis 7 pãm ex ali qd aie leuitate vel ex leuitate abfuz firmo pãm aliq reuonozatõis. pura cõ aliq in tendit aliq pãm verbum leuiter cõtumelia.

Ad tertium sic pceditur

Uidef qd aliq non debeat cõtumelias sibi illatas sustine re. Qui enã sustinet cõtumelia sibi illata. audacia nutrit cõtumelia. sed hoc nõ est faciendũ. ergo bõ non dicit sustine re cõtumelia sibi illata. sed magis cõtumelia respõdere. **Ad. i.** pãm. Nõ dicit plus se diligere qd aliũ. sed aliq nõ dicit su i tinere qd alteri cõuiniu iustat. **Ad. i.** pãm. Qui imponit stulto silentiu iras mingat. ergo etiã aliq nõ dicit sustinere cõtumelias illatas sibi. **Ad. i.** pãm. Nõ licet alicui vindicare seipm fm illud. **Ad. i.** vñ vindicatõ 7 ego retribuã sed aliq non resistedo cõtumelie se vindicat. fm illud **Eccl. vi.** Si vindicare vis sile 7 funestã ei tectisti plagaz. ergo aliq nõ debet silẽno sustinere s; bñ cõtumeliosa. sed magis fridere. **Ad. i.** cõtra est qd dicit in ps. Qui inqrebãt mala mihi locu snt vanitates. Et postea subdit. Ergo au tem tanqz surdus nõ audiebã 7 sicut mur? nõ aprens os suu. **Ad. i.** vdm qd sicut pat. etiã necessaria est in bis qd cõ tra nos snt. ita enã in bis qd cõtra nos dicunt. **Ad. i.** pãm. aut pauerie i bis qd cõtra nos snt snt in pãm dicit bñda. sicut **Augu.** in li. de ser. dñi in mote exponit illud pãm dicit. Si quis pãm sit in vna maxilla pãm ei 7 alia. vt i. bõ sit paratus hoc facere si opus fuerit. nõ tñ sp tenet fa cte actu. qd nec ipe dno hoc fecit. sed cõ suscepisset alapaz dicit qd me cedis. vt habet **Jo. xvij.** Et id enã circa veru ba cõtumeliosa qd cõtra nos dicunt est idẽ intelligendũ tenent enã bñ aĩmũ paratu ad cõtumelias tolerandas si expedies fuerit. **Ad. i.** qm m opzet vt cõtumelia illataz 7 pellamus marie pãm duo. pãm quid e pãm bonũ eius qd cõtumelia inferit. vt videt eã? audacia reuonozat. 7 tẽ cetero talia non atretet fm illud **Prover. xvi.** Rõde stul to iuxta stulticia suã ne sibi sapiens videat. Alio m pãm bonũ multoz quoz pãm impedit pãm cõtumelias nobis illatas. vñ **Grego.** dicit sup **Exech. omel. ix.** **Ad. i.** sum vita in exemplo imitacionis est posita tẽdẽt si possit tẽrã tẽrã sibi verba cõpescere ne eorum pãm dicitõnẽ non audiant qui audire poterant 7 ita in pãm monbus

remanentes bene vivere contemnat. **Ad. i.** ergo dicitur quod
audacia conuictio contumeliosi debet aliquis moderate
reprimere. s. ppter effectum charitatis. non ppter cupidita-
te priuati honoris. vñ dicitur Prover. xvi. Ne respondeas
sulto iura stulticia suam ne ei similis efficiaris. **Ad. ij.**
vñ dicitur quod in hoc qd aliquis alienas contumelias reprimat. non
ita timet cupiditas priuati honoris sicut tñ aliquis repel-
lit contumelias ppias. magis aut videt hoc prouenire ex
charitatis affectu. **Ad. iij.** vñ dicitur quod si aliquis hoc alio rati-
one faceret vt tacendo contumeliantē ad iracundia ppono caret. hoc
prineret ad vindictā. sed si aliquis faceret volens dare locū
tunc hoc est laudabile. vñ dicitur Eccl. viij. Non linges cum
boie linguato. et non situas in ignem illius ligna.

Ad quartū sic proceditur

Videtur quod contumelia non ordinetur ex ira. qd dicitur Prover. x. Ubi
supbia ibi contumelia. sed ira est vñ dicitur distincti a supbia. et
ergo contumelia non ordinetur ex ira. **Pre. Prover. x. dicitur.**
Dēs stultia miscet contumelias. sed stulticia est vñ dicitur op-
positū sapie. vt supra habitū est. ira aut opponit manifestū
iudiciū. ergo contumelia non ordinetur ex ira. **Pre. Nullū pec-
catū dimittit ex sua causa. sed peccatū contumelie dimittit
si ex ira pferat. grauius enī peccat qui ex odio contumelias
iicit qd qui ex ira. ergo contumelia non ordinetur ex ira. Sed
cōtra est qd Grego. xxi. moral. dicit qd ex ira ordinetur con-
tumelia. Rñ vñ dicitur quod cum vñ peccatū possit ex diuersis or-
tū. ex illo m dicitur principalis bñe origine. ex quo frequē-
tius peccare cōsuevit. ppter propinquitatē ad finē ire qui ē. vñ
dicitur. nulla enī vindicta est irato magis in pmpri qd in
terre contumeliā alteri. et id contumelia marime ordinetur ex ira.
Ad. i. ergo dicitur quod contumelia non ordinat ad finē sup-
bie qui ē cellitudo. et ideo non dicitur contumelia ordinetur ex sup-
bia. disponit tñ supbia ad contumeliā in qd illi qd se supio-
tes estimat facilius alios cōtemnit. et iniurias eis irrogat
facilius enī irascunt. vñ pte reputat indignū quicquid
cōtra eorū voluntatē agit. **Ad. ij.** vñ dicitur quod si in pbm in-
vñ et ibi. ira non ptece audit rationē. et sic iratus pnt rā-
tionis defectū in quo conuenit cum stulticia. et ppter hoc
ex stulticia ordinetur contumelia sñm affinitatem quā habet cū
ira. **Ad. iij.** vñ dicitur quod si in pbm in. ij. et ibi. iras intendit
manifestam offensam. quod non curat odiens. et ideo con-
tumelia qd importat manifestam iniuriam magis prineret
ad iram qd ad odium. **Questio LXXIII****

Deinde consideranduz

est de detractio. Et circa hoc querunt qtuor
primo quid sit detractio. scdo vñ sit peccatū
mortale. tertio de comparatione eius ad alia peccata. quar-
to vtrum peccet aliquis audiendo detractioem.

Ad primum sic procedit

Videtur quod detractio non sit denigratio aliene fame p ocula
ra verba vt a quibusdā dicitur. Ocultū enī et manifestū
sunt circumstantie nō constituentes spēs peccati. accidit enī
peccatū qd a multis sciat vel a paucis sed illud qd nō consi-
tuit spēm peccati non prineret ad rationē ipsius. nec debet pon-
i in eius diffinitione. ergo ad rōnem detractioem non p-
tinet qd fiat p occulta verba. **Pre. Ad rationē fame pri-
net publica notitia. si ergo p detractioem denigretur ha-
ma alicuius. non potest hoc fieri per verba occulta. sed p
verba in manifesto dicta. Pre. Ille detrahbit qui alius**

quid subtrahit vel diminuit de eo quod est. sed qñqz ten-
grat fama alicuius enī si nihil subtrahat a veritate. pu-
ta cum aliquis vera crimina alicuius pandit. ergo non ois
denigratio fame est detractio. **Sed pna est qd dicitur
Eccles. x. Si mordeat serpens in silentio nihil eo minus
habet qui occulte detrahatur. ergo occulte mordeat famā ali-
cuius est detractio. Rñ. vñ dicitur quod facto aliquis nocet al-
teri dupliciter. Manifeste quidē sicut in rapina vt quacu-
qz violentia illata. Oculte autē sicut in furto et dolosa per-
cussione. Ita etiā verbo aliquis duplitē aliqz ledit. Vno
modo in manifestis. et hoc fit p contumeliā. vt supra dictū est
Alio modo occulte. et hoc fit p detractioem. Ex hoc autē qd
aliquis manifeste verba ptra alium profert videt enī par-
tē impendere. vñ ex hoc ipso de honorat. et ideo contumelia de-
trahentium affectū bononū eius in quem profert. sed qd ver-
ba contra aliquem pferat in occulto videt eum vereri ma-
gis qd participare. vñ dicitur non dicitur in se detrahentium
honorū sed iamē qd vñ dicitur in se detrahentium
tum in ipso est eos qui audunt facit malā opinionem hab-
ere de eo contra quem loquit. hoc enī intendere videt. et
ad hoc conat famam no vt eius verbis credat. **Unde p-
tet qd detractio differt a contumelia dupliciter. Vno modo
qñtum ad modum pponendi verba. quia. s. contumelio-
sus manifeste contra aliquem loquit. detractor autē occul-
te. Alio modo qñtum ad finem intentū. siue qñtum ad no-
cumentū illarum. quia. s. contumeliosus derogat bononū
detractor iamē. Ad. i. ergo dicitur quod in voluntatis cō-
muratione ad quas reducunt oia nocumenta proximo
illata verbo vel facto diuersificat rationem peccati occultū
et manifestū. quia alia est ratio inuoluntarij p violentiaz
et p ignorantiam. vt supra dictum est. Ad. ij. vñ dicitur quod
verba detractioem dicuntur occulta non simpliciter. sed per
comparationem ad eum de quo dicitur. qd eo absente et igno-
tante dicitur. sed contumeliosus in facie contra hominē
loquitur. vñ dicitur si aliquis de alio male loquat coram mul-
tis eo absente detractio est. si autē eo solo presente contume-
lia est. qñtis etiā si vñ soli aliquis de absente malum di-
cat. corumpit famam eius non in toto sed in parte. Ad
iij. vñ dicitur quod aliquis dicit detractioem non quia dimittit de
veritate. sed qd diminuit famam eius. quod quidē fit quā
dicitur dicitur. qñqz indirecte. Directe quidē quadruplici-
vno modo qñ fallum imponit alteri. scdo qñ peccatum ad
auget suis verbis. tertio qñ occultum reuelat. quarto qñ
id qd est bonū dicit mala intentione factū. Indirecte autē
vel negando bonum alterius vel maliciose recendo. vt
diminuo.****

Ad secundū sic proceditur

Videtur quod detractio non sit peccatū mortale. Nullus enī actus
virtutis est peccatū mortale. sed reuelare peccatū occultum qd
sicut dicitur est ad detractioem prineret. et actus virtutis vel
charitatis dum aliquis scit peccatū denunciat eius emendat-
tionē intendens. vel etiā est actus iusticie dñi aliquis frēm
accusat. ergo detractio nō est peccatū mortale. **Pre. Su-
per illud Prover. xiiij. Cui detractioe ne commiseris.**
dicitur glo. Hoc spāliter vitio pictur forū genus humanū
sed nullū peccatū mortale in toto hūano genere inuenit. qd
multi abstinēt a peccatū mortali. peccatū aut veniale sunt qd in
hoibus inueniunt. ergo detractio est peccatū veniale. **Pre. Augu. in omel. de igne purgatorio. inter peccatū minu-
ta ponit qñ cum oī facilitate vel temeritate maledicimus
quod prineret ad detractioem. ergo detractio est peccatū**

veniale. Sed contra est quod Roma i. dicit. Detractio res eo odibiles. qd ideo addit vt dicit glo. ne leue putet ppter hoc qd consilium in verbis. **Rñ.** vdm qd sicut supra dicitur est pccā verborū maxime sunt ex intentione dicitis dii iudicanda. detractio autē fm suam rationē ordinat dicitis dii grandū famā alicuius. vñ ille p se loquēdo detrahāt qd ad hoc te aliquo obloquit eo absente vt eius famā demigret auferte aut alicui famā valde graue ē. qz inter res spales videt fama esse pcciosior. pccius defectū impedit homo a multis bñ agendis. ppter quod dicit **Eccl. xli.** Curā habe te bono noie. hoc enī magis pmanebit tibi qz mille rix / fauri magni 7 pccios. 7 ideo detractio p se loquēdo ē pccm morale. Contingit tñ qz qd aliquis dicit aliqua verba p que diminiuit famā alicuius. non hoc intendēs sed ali / quid aliud. hoc autē non est detrahēre p se 7 idemaliter lo / quēdo. sed solū materialē 7 quasi p accidēs. 7 siquidē ver / ba p que fama alterius diminiuit pferat aliqd. ppter aliqd bonum vel necessariū debitis circūstantiis obseruatis noti erit pccm. nec pōt dici detractio. Si autē proferat ex aī le / uitate vel ppter causam aliquā non necessariā. nō est pccm morale. nisi forte verbiū qd dicit sit adeo graue qd nota / buliter famā alicuius ledat. 7 pcipue in his qd pncipit ad honestatē vite. qz hoc ex ipso genere verborū habet rōem pccm mortalis. 7 tenet aliquis ad restituēdō fame. sic ad restituēdō cuiuslibet rei subtrahere eo mō qd supra dicitur nō est tñ restituēdō agere. **Ad. i.** ergo vdm qd reuelat / re pccm occultū alicuius ppter eius emendatōne tenēt / ando. vel ppter bonū iusticie publice accusando. non ē de / trahere vt dicitur est. **Ad. ij.** vdm qd glo. illa non dicit qd detractio in toto genere humano inueniat. sed addit pte / tum qd stultorum infinitus est numerus. 7 pauci sūt qui ambulāt p viam salutis. tum etiam qz pauci vel multi sunt qui non aliqñ ex animi leuitate aliquid dicunt. vñ d / in aliquo vel leuiter alterius famā minorat. qz vt dicit **Ja / co. ij.** Si quis in verbo non offendit bic est perfectus vir **Ad. ij.** vdm qd August. loquit in casu illo quo aliquis dicit aliquod leue malū de alio. non ex intentione nocent / di. sed ex animi leuitate. vel ex lapsu lingue.

Ad tertium sic procedit.

Vide qd detractio sit grauius oibus peccatis que in pro / ximum committunt. Quia super illud ps. pro eo vt me dis / ligent detrahebant mihi. dicit glo. Plus nocent in me / bus detrahentes xpo. quia animas creditorum interficiunt. qz qui eius carnē mox resurrecturam perimerunt. Ex / quo videt qd detractio sit grauius pccm qz homicidiū. qz / to grauius est occidere aīam qz occidere corpus. sed homi / cidū est grauius inter cetera pccā que in proximo committit / tur. ergo detractio est simpliciter inter oīa grauior. **Pte. De** / detractio videt esse grauius pccm qz contumelia. qz pūme / hā pōt hō repellere. non aut detractio nō latentē. sed pū / melia videt esse maius pccm qz adulteriū. p hoc qd adulte / rī vñt duos in vñā carnē. contumelia autē vñtos in mul / ta diuidit. ergo detractio ē maius pccm qz adulteriū qd nō / inter alia pccā que sunt in proximo magnam grauitatē ha / bet. **Pte. Contumelia** orit ex ira. detractio autē ex inuidia / vt patet p **Grego. xxi. moral.** sed inuidia est maius pccm / qz ira. ergo 7 detractio est ma / pccm qz contumelia. 7 sic idē / qd pūme. **Pte. Tanto** aliquid pccm est graui / quāto / inducit grauiorem defectū. sed detractio inducit graui / simū defectū. scilicet occationem mentis. Dicit enī **Grego.** / Quid aliud detrahētes faciunt nisi qd in puluere sufflant

et in oculos suos terram excitant. 7 vnde plus detractio / nis sufflant. inde minus veritatis videant. ergo detractio / est grauius pccm inter ea que committunt in proximum. **Sed pta. graui / est peccate factū qz verbo.** sed detractio / est pccm verbi. adulteriū autē 7 homicidiū 7 furtum sūt / pccā in factis. ergo detractio nō est grauius ceteris pccis / qz sunt in proximo. **Rñ.** vdm qd peccata que committuntur / in proximum sunt pensanda p se quod fm no cūmēta que / proximo inferunt. quia ex hoc habent rōnem culpe. tāto / autē est maius nocentū qzto maius bonum demit. Cū / autē sit triplex bonum hoīs. scilicet bonum aīe. bonum corporis. 7 / bonum exteriorum rerum. Bonum aīe quod est maxi / mum nō potest alicui a balio tolli nisi occasionaliter. puta / p malam p̄sualionem que necessitatē nō inferit. Sed alia / duo bona. scilicet corporis 7 exteriorum rerum possunt ab alio / violenter auferri. sed quia bonū corporis pccm tenet bono. ex / teriorum rerum. grauiora sunt peccata quibus inferit nocu / mentū corpori qz ea quibus inferit nocentum extero / ribus rebus. vnde inter cetera pccā que committunt in proxi / mum homicidiū grauius est p quod tollit vitam proximi / iam actu exstēs. consequens autē adulteriū quod est cō / tra debitū ordinem generationis humane p quam est in / troitus ad vitā. consequenter autē sunt exteroz bona inf / que fama p̄ccm tenet diuītia. eo qd propinquo: est spici / ualibz bonis. Unde dicit **Prover. xij.** Veli / est nome / bonū qz diuītie multe. 7 ideo detractio fm suū genus est / inaius pccm qz furtum. minus tñ qz homicidiū vel ad / ulteriū. pōt tñ esse alius ordo ppter circūstantias ag / gratiantes vel diminuētes. Detrahens autē grauius / pccm attendit ex pte peccantis qui grauius peccat si ex reli / beratione peccet qz si peccet ex iniquitate vel incautela. 7 / fm hoc peccata locutionis habent aliquā leuitatem in qz / tum de facili ex lapsu lingue pronuntiant absqz magna p̄ / meditatione. **Ad. i.** ergo vdm qd illi qui detrahunt p / impedientes fidē membrorum p̄p̄is. derogāt diuinitati ei / cui fides innitit. vñ non est simplex detractio. sed blasphē / mia. **Ad. ij.** vdm qd grauius pccm est contumelia qz de / tractio. in qz tum bz maior ē contemptū proximi. sicut 7 rā / pina est grauius pccm qz furtū. vt supra dicitur est. contum / elia autē non est grauius pccm qz adulteriū. nō enī graui / tas adulteriū pensat ex conuictōe corporis. sed ex rōne / natione generationis humane. contumeliosus autē nō sus / ficienter causat inimicitia in alio. sed occasionalit tantum / diuidit vñtos in qz. p hoc qd p mala alteri. pmit aliol / qz in se est ab eius amicitia separ. licet ad hoc p eius v / ba non cogant. sic ergo 7 detractio occasionalit ē homici / da. in qz tum. scilicet sua verba dat alteri occasione vt proxi / mum odiat vt p̄ccm tenet ppter qd in epla **Clemens** dicit / tur detractores eē homicidas. sed occasionalit. qz qui odit / frēm suū homicida est. vt dicit **1. Jo. ij.** **Ad. ij.** vdm qd / ira qz in manifestō vindictā inferre vt p̄ccm tenet in. qz / t̄t̄o. ideo detractio qz est in occulto nō est filia ire sicut co / tumelia. sed magis inuidie qz inuis qualit̄ t̄cūqz minuere / gliam. primi. nec tñ sequit ppter hoc qd detractio sit graui / or qz contumelia. qz ex minor vñto pōt orti maius pccm. / sicut ex ira nascit homicidiū 7 blasphemia. origo enī pccō / rum attendit fm inclinationem ad finē qd est ex pte con / uertōis. grauius autē pccm magis attendit ex pte auertō / nis. **Ad. iij.** vdm qd qz hō letat in sua oris sui. vt dicit / **Prover. xv.** inde ē qd ille qd detrahāt incipit magis amare / 7 credere qd dicit. 7 p̄sequens proximi magis odire. 7 / sic magis recedere a cognitione veritatis. Ille effect / pōt

Parali. **De** his qui odierit dñm amicitia iungetur. sus-
 titutio aut auferit vnū solum amicum. grauius ergo pec-
 catū est detractio q̄ suslitutio. **De** Jaco. iij. dicitur
 Qui detrahit sibi suo detrahit legi. **De** plequeus deo qui ē
 legislator. **De** sic p̄m detractio videt esse p̄m in deū
 quod est grauius imū vt supra habitū est. p̄m aut suslitra-
 tionis est. primū. ergo p̄m detractio est grauius q̄ pec-
 catū suslitutionis. **Sed** p̄ra est qd dicit Eccl. v. **De**
 notatio pessima sup bilingue. suslitratio aut odiū inimici-
 na et contumelia. **Rñ.** dñm q̄ sicut supra dictū est. pec-
 catū in p̄m tanto est grauius quanto p̄m nocumen-
 tū p̄m dicit. **De** nocumētū aut tāto maius est q̄m ma-
 quod tollit. **Inter** cetera v̄o exteriora bona p̄minet am-
 eus. q̄ sine amicitia nullus viuere p̄t. vt p̄z p̄bñm i. vij.
 et b. **Unde** dicit Eccl. vi. Amico fidelis nulla est compa-
 tio. q̄ et optima fama que p̄ detractio tollit ad hoc ma-
 rime necessaria est vt bō idoneus ad amicitiaz habeat. et
 ideo suslitratio est maius p̄m q̄ detractio et q̄ p̄m
 ha. q̄ optima fama que p̄ detractio tollit ad hoc ma-
 in. vij. et b. p̄bñs dicit. **Ad.** i. ergo dñm q̄ sp̄s et gra-
 uitas p̄m magis attrēdit ex fine q̄ ex materiali obiecto. et
 ideo ratio finis suslitratio est grauius q̄ suslitratio q̄
 q̄ p̄ra dicit. **Ad.** ij. dñm q̄ fama est dispositio ad
 micitia. et infamia ad inimicitia. dispositio aut deficit ab
 eo ad qd disponit. et ideo ille qui opat ad aliquid qd est
 dispositio ad inimicitia. minus peccat q̄ ille q̄ dicitur ope-
 rat ad inimicitia inducēdā. **Ad.** iij. dñm q̄ ille q̄ detra-
 hit sibi in tantū videt detractio legi in q̄m contemnit p̄m
 p̄m de dilectione p̄m. p̄ra qd dicitur agit qui amicitia
 iam disrumpere nitit. vnde hoc p̄m maxime cōtra deū
 est. q̄ deus dilectio est vt dicit i. Jo. iij. **Et** propter hoc
 dicitur Prover. vi. **Ser** sunt que odit dñs. et septimum
 testat aia eius. et hoc septimum ponit eum qui seminat in
 terra hinc discordiam. **Questio.** LXXV

Deinde consideranduz

De de venisio. Et circa hoc querunt duo. pri-
 mo vtrū venisio sit p̄m speciale distinctū ab
 alijs peccatis quibus p̄ verba hoc nocumentum proximo in-
 fertur. scdo vtrum venisio sit peccatum mortale.

Ad primū sic proceditur

Videtur qd venisio non sit speciale p̄m ab alijs p̄missis
 distinctū. **S**ubstantio enim videtur idem esse quod venisio
 sed substantio ad contumeliā videtur pertinere. ergo ve-
 nisio non videtur distinguī a contumeliā. **De.** Nullus ie-
 ridet nisi de aliquo turpi ex quo hō erubescit. bñm autē
 sunt p̄ra que si manifeste de aliquo dicunt p̄m ad cō-
 tumeliā. si autē occulte p̄m ad detractioē sine suslit-
 ratione. ergo venisio non est vitium a p̄missis distinctū
De. hñmōi p̄m distinguunt s̄m nocumenta que p̄
 p̄m inferunt. sed p̄ venisioē non inferit aliud nocumentum
 tum p̄m q̄m in honore vel fama vel detrimento amicitie
 ergo venisio non est p̄m distinctum a p̄missis. **Sed** s̄
 est quod venisio sit ludo. vñ et illusio nominat. nullū autē p̄
 missum ludo agit sed serio. ergo venisio ab oibus p̄m
 dicitur differre. **Rñ.** dñm. q̄ sicut supra dictū est. p̄m s̄
 boz p̄pue pensanda sunt s̄m intentionē profectūs. et iō
 s̄m diuersa que p̄ intendit contra alium loquens bñmōi
 p̄m distinguunt. **Sicut** autē aliquis cōuitando intendit
 p̄m in honore reprimit. et detrahendo diminuet famā
 et suslitratio tollere amicitia. ita enā iridēdo aliq̄s irēdit

q̄ ille qui iridetur erubescat. et q̄ hic finis est distinctus
 ab alijs. ideo enā p̄m venisiois distinguī a p̄missis
 p̄m. **Ad.** i. ergo dñm q̄ substantio et iridēdo cōueni-
 unt in fine. sed differunt in mō. q̄ iridēdo fit ore. i. verbo et
 cōtūmēlia. substantio autē hāc rugato. vt dicit glo. super
 illud ps. Qui habitat in celis iridēbit eos. **Alijs** autē dif-
 ferentia nō diuersificat sp̄m. vñ q̄m tñ differre a cōtūmē-
 lia. sicut erubescētia a detractione. **Est** enā erubescētia
 nā timor detractionis sicut Damaf. dicit. **Ad.** ij. dñm
 q̄ de ope virtuoso aliq̄s apud alios et reuerentiā metet et
 famā. et apud seipm bone p̄ficiēte glām. s̄m illud. ij. ad
 Cor. i. Glia nostra hcc est testimoniū conscie nostre. vñ
 econuerso de actu turpi. vitioso. apud alios quidē tollit
 hoīs honoz et fama. et ad hoc cōtūmēliosus et detractioz tur-
 pia de alio dicunt. apud seipm autē p̄ turpia q̄ hic dicunt
 aliquis p̄dit p̄ficiē gloriā p̄ quanda confusione et erubescē-
 tiā. et ad hoc turpia dicit detraho. et sic p̄z q̄ detraho cōmū-
 cat cum p̄dicō vitiois in materia differre aut i fine. **Ad**
 ij. dñm q̄ secūtas conscie et quies illius magnū bonum
 est. s̄m illud Prover. xv. **Secura** metis quasi iuge conu-
 ius. et ideo p̄ conscientiam alicuius inq̄ret confundēdo ipm
 aliquod speciale nocumentum ei infert. vnde venisio est
 peccatum speciale.

Ad secundū sic procedit

Videtur qd venisio non possit esse p̄m mortale. **De** enī pec-
 catū mortale p̄triat charitatem. sed venisio nō videtur p̄trari-
 are charitatem. agit enī ludo q̄m inter amicos. vnde et
 ludo nominat. ergo venisio nō p̄t esse p̄m mortale. **De.**
 Venisio illa videtur esse maxima que fit i iniuriā dei
 licet enim omnis venisio que vergit in iniuriā dei est pec-
 catū mortale. alioquin qui cūq̄ recididat in aliquo
 p̄m veniale de quo penituit. peccaret mortaliter. dicit enī
 Iudo. q̄ iridēdo est et nō penitēs qui ad hoc agit tñ qd p̄
 nitet. sicut et sequeret q̄ ois simulatio esset p̄m mortale.
 q̄ sicut Grego. dicit in moral. **De** strutionē signat si-
 mulatoz qui detrahet equū. i. bolem iustū et ascensozē. i. de-
 um. ergo venisio non est p̄m mortale. **De.** cōtūmēlia
 et detractio videtur esse grauiora p̄ra q̄ venisio. q̄ maius
 est facere aliqd serio q̄ ludo. sed nō ois detractio vel cōtu-
 melia est p̄m mortale. ergo multo minus venisio. **Sz**
 cōma est qd dicit Prover. iij. **Ipe** detrahet illudozes. hz ve-
 ridere dei est eternali punire. p̄ p̄m mortali. vt p̄z p̄ illd
 quod dicit in ps. Qui habitat in celis iridēbit eos. ergo
 venisio est p̄m mortale. **Rñ.** dñm q̄ iridēdo nō fit nisi s̄
 aliquo malo vel defectu. malū autē si sit magnū non p̄ lu-
 do a cāp̄t sed serio. vñ si i ludū vel rñū vertat ex quo
 iridēdo vel illusiois nomē sumit hoc est q̄ accipitur ve-
 paruum. **De** autē aliquod malum accipi vt parū dū-
 pliciter. **Uno** mō s̄m se. **Alio** mō rōne p̄sone. **Cum** autē
 aliquis alterius p̄sone malū vel defectū in ludū vel rñū
 ponit. q̄ s̄m se parū malū est veniale vel leue p̄m s̄m
 suū genus. **Cum** autē accipit quasi parū ratione p̄sone sic
 defectus pueroy et stultoy. parum ponderare solemus. sic
 aliq̄ illudere vel iridēdo est eum oīno parū pendere et
 eum tā vilem estimare vt de eius malo non sit curandū.
 sed sit quasi p̄ ludo bñdum. et sic venisio est p̄m mortale
 et grauius q̄ contumeliā que sicut est in manifesto. q̄ cō-
 tumēliosus videt accipere malū alterius seriose. illudoz au-
 tem in ludū. et ita videtur esse maior cōtempus et detraho-
 tio. et s̄m hoc illusio est graue p̄m. et tanto grauius q̄m
 maior reuerentia debebat p̄sone que illudat. vnde grauius

simum est irridere deum et ea qui dei sunt. sicut illud Esai. xxxvij. Qui exprobrasti et quem blasphemasti. et super quez exaltasti vocem tuam. Et postea subdit. Ad scilicet dicit. unde secundum locum tener irrisio parentum. unde dicitur Proverbia. xvj. Oculi qui subsannant patrem et despiciunt partem matris sue. effodiant eum coram deo torquentibus. et comedant eum sicut in aquile. deinde iustorum deusio gratis est. quod honor est vitium finium. Et pro hoc dicitur Job. xij. deridet iustus simplicitas. Que quidem deusio valde nociva est. quod hoc dicitur a bene agendo impediunt. sicut illud Gregorius. Qui in aliorum actibus exornati bona respiciunt. morosa manu perficere exprobrationis euellunt. Ad. i. ergo dicitur quod ludus non importat aliquid gratiam charitati respectu eius cum quo ludis. potest tamen importare aliquid gratiam charitati respectu eius de quo ludis propter contemptum ut dicitur est. Ad. ij. vobis quod ille qui recidit deum irridet. sed quali interpretatur animum. sed ad modum deridens se habet. nec tamen venialiter peccato aliquid quis simpliciter recidit vel simulat sed disponit vel interpretatur. Ad. iij. dicitur quod deusio sicut suam rationem leuius aliquid est detractione vel similia. quod non importat contemptum sed ludum. quando tamen habet maiorem contemptum quam contumelia. ut supra dictum est. et tunc est graue peccatum.

Questio LXXVI

Deinde considerandum

est de maledictione. Et circa hoc querunt quatuor. primo utrum licite possit aliquis maledicere homini. secundo utrum licite possit aliquis maledicere irrationabili creature. tertio utrum maledictio sit peccatum mortale. quarto de comparatione eius ad alia peccata.

Ad primum sic proceditur

Videtur quod non liceat maledicere aliqui. Non est enim licitum pretere mandatum apostoli in quo christus loquebatur. ut dicitur. ij. ad Cor. xij. sed ipse precepit Roma. xij. Benedicite et nolite maledicere. ergo non licet aliqui maledicere. Pretere. Deus tenens deum benedicere. sicut illud Dani. iij. Benedicite fili hominum domino. sed non potest ex ore eorum procedere benedictio dei et maledictio hominis ut patet Jaco. iij. ergo nulli licet aliqui maledicere. Pretere. Ille qui aliqui maledicere videtur operari malum eius culpe vel pene. quia maledictio videtur esse imprecatio quedam. sed non licet desiderare malum alterius. qui nullo modo oportet propter liberentur a malo. ergo nulli licet maledicere. Pretere. diabolus pro obstinatione maxime subiectus est maline. sed non licet alicui maledicere diabolo sicut nec seipsum. dicit enim Eccl. xi. Cum maledicit impius diabolo. maledicit ipse animam suam. ergo multo minus licet maledicere hominem. Pretere. Numeri. xxij. super illud. Quod maledicti cui non maledixit dominus dicitur gloria. Non potest esse iusta maledictio cum ubi peccantis ignorat affectus. sed homo non potest scire affectus alterius hominis. nec etiam utrum sit maledictus a deo. ergo nulli licet aliqui hominem maledicere. Sed contra est quod Deuterio. xxvj. dicitur. Maledictus qui non permanet in sermone boni legis huius. Melchisedech enim puerus sibi illudentibus maledixit. ut habetur in Regum. ij. Respondeo dicitur quod maledicere id est quod malum dicere. dicitur autem tripliciter scilicet ad id quod dicitur. Uno modo per modum enunciationis. sicut aliqui exprimitur modo indicatio. et sic maledicere nihil aliud est quam malum alterius referre. quod pertinet ad detractionem. unde quicquid maledicti detractores dicuntur. Alio modo dicitur se habere ad id quod

dicitur per modum cause. et hoc quidem primo et principaliter consistit deo qui omnia suo verbo fecit. sicut illud psalms. dixit et facta sunt. Consequenter autem competit hominibus qui verbo suo alios mouent per impium ad aliquid faciendum. et ad hoc in scriptura sunt verba impaniui modo. Tertio modo ipsum dicitur se habere ad id quod dicitur quasi expressio quedam affectus desiderantis id quod verbo exprimitur. et ad hoc instituta sunt verba operari modi. Pretermissio ergo primo modo maledictionis quae est per simplicem enunciationem mali. consideranda est de alijs duobus. Ubi scire oportet quod facere aliquid et velle illud. se consequuntur in bonitate et malicia. ut ex supra dictis patet. Unde in multis duobus modis quo malum dicitur per modum impaniui vel per modum operari. eadem ratione est aliquid licitum et illicitum. Si enim aliquis imperet vel operet malum alterius in quantum est malum quali ipsum malum intendens. sic maledicere vitiosum modo est illicitum. hoc est maledicere per se loquedo. Si autem aliquis imperet vel operet malum alterius sub ratione boni sic est licitum. nec est maledictio per se loquedo. sed per accidens. quod principalis intentio vitiosus non fertur ad malum sed ad bonum. Coningit autem malum aliquod dici impando vel operando sub ratione duplici boni. Quoad hoc quidem sub ratione iustitiae. sic videtur licite maledicere illi cui precepit iustitiam penam inferri. et sic ena ecclesia maledicere anathematizando. sicut et pretere in scripturis quibus imprecantur mala peccatoribus quasi reformantes voluntate suam diuine iusticie. licet hec imprecationes possint ena per modum pronunciationis intelligi. Quicquid dicitur aliquod malum sub ratione vitiosus. puta cum aliquis operat aliquod peccatum patitur aliquas egritudine aut aliquod impedimentum. vel ut ipse melior efficiatur. vel ut saltem ab aliorum noxamento cesset. Ad. i. ergo dicitur quod apostolus prohibet maledicere per se loquedo cum intentione mala. Et sic videndum ad secundum. Ad. iij. dicitur quod operari alicui malum sub ratione boni. non pertinet ad affectum quo quis simpliciter alicui operat bonum. sed magis habet conuoluntate ad ipsum. Ad. iij. dicitur quod in diabolo est considerare naturam et culpam. natura quidem eius bona est et a deo. nec est iam maledicere licet. culpa autem eius est maledicenda. sicut illud Job. iij. Maledicant ei qui maledicunt voci. cum autem peccator maledicat diabolo propter culpam. seipsum simili ratione iudicat maledictione dignum. et sic hoc dicitur maledicere animam suam. Ad. v. dicitur quod affectus peccantis si in se non videtur potest tamen preceptum ex aliquo manifesto peccato per quo pena est infligenda. Sicut enim quis sciri non possit que deus maledicat sicut finale reprobationem. potest tamen sciri quis sit maledictus a deo sicut reatum presentis culpe.

Ad secundum sic proceditur

Videtur quod non liceat creatura irrationale maledicere. Maledictio enim proprie videtur esse licita in quantum respicit penas sed creatura irrationalis non est susceptiva nec culpe nec pene. ergo ea maledicere non licet. Pretere. In creatura irrationali nihil inuenitur nisi natura qua deus fecit. hanc autem maledicere non licet etiam in diabolo ut dicitur est. ergo creatura irrationale nullo modo licet maledicere. Pretere. Creatura irrationalis autem est permanens sicut corpora. autem est transiens sicut rationa. sed sicut Gregorius. dicit in. iij. moral. Quod si est animal dicere non potest. vitulosi si existet. ergo nullo modo licet maledicere creature irrationali. Sed contra est quod dicitur maledixit siculnee. ut habetur in Mattheo. xxi. Et Job maledixit voci suo. ut habetur in Job. iij. Respondeo dicitur quod dicitur maledicere proprie ad illa rem pertinet cui potest aliquid bene vel male contingere. sicut rationali creature. creatura autem irrationalis

bonum vel malum dicit contingere in ordine ad creaturam rationalem propter quam sunt. Ordinat autem ad eam multipliciter. Uno quidem modo pro modo subventionis in quantum ad creaturas rationales subuenit humane necessitati. et hoc modo dicitur dicitur Gen. iiij. Maledicta terra in ope tuo. ut si pro eius sterilitate homo puniret. Et ita enim intelligitur quod habetur Deuto. xvij. Maledicta herba tua. Et infra. Maledicti heretici tui. Sic enim David maledixit motus gelboe secundum Grego. ex positione. Quo modo creatura irrationalis ordinat ad rationalem pro modo significacionis. et sic dicitur maledixit in significacione iude. Tertio modo ordinat creatura irrationalis ad rationalem pro modo utilitatis. scilicet. pro modo vel loci. sic maledixit Job diei natiuitatis sue propter culpa originale quam nascendo contraxit et propter sequentes peccata naturalia. et propter hoc etiam potest intelligi David maledixit se motus gelboe. ut legitur Regum. i. s. propter eadem propter quod in eum congerat. Maledicere autem rebus irrationalibus in quantum ad creaturam dei est peccatum blasphemie. Maledicere autem eis secundum se desideratis est ociosum et vanum. et propter consequens illicitum. Et per hoc patet responsio ad obiecta.

Ad tertium sic proceditur

Uideatur quod maledicere non sit peccatum mortale. Augustinus et Iohannes de igne purgatorio numerat maledictionem inter leuia peccata. hoc autem sunt venialia. ergo maledicere non est peccatum mortale sed veniale. Pro. Ea que erant leuius mortis peccata non sunt peccata mortalia. sed interdum maledicere ex leuius mortis peccata. ergo maledicere non est peccatum mortale. Pro. Grauius est maledicere quam maledicere. sed maledicere non est peccatum mortale. ergo multo magis maledicere. Sed contra. Nihil excludit a regno dei nisi peccatum mortale. sed maledicere excludit a regno dei. secundum illud. ad Cor. vi. Neque maledicere neque rapaces regnum dei possidebunt. ergo maledicere est peccatum mortale. Respondeo. dicitur quod maledicere est peccatum mortale quia nunc loquimur est pro qua nunc pronunciat malum contra alium que vel impando vel oprando. vale autem vel impio mouere ad malum uolentis secundum se repugnat charitati que diligimus proximum uolentes bonum ipsius. et ita secundum suum genus est peccatum mortale. et ratio grauius est pro persona cui maledicimus magis amare et reuereri tenemur. Unde dicitur Leui. xx. Qui maledixerit patri suo et matri morte moriatur. Coniungit tamen uerbum maledictionis placitum esse peccatum veniale. vel propter puritatem mali quod quis alteri maledicendo imprecatur. vel etiam propter affectum eius qui profert maledictionis uerba dum ex leuius mortis vel ex ludu aut surreptio aliqua talia uerba profert. quod peccata uerborum magis ex affectu pensantur ut supra dictum est. Et per hoc patet responsio ad obiecta.

Ad quartum sic proceditur

Uideatur quod maledicere sit grauius peccatum quam retractio. Maledicere enim uidetur esse blasphemia quedam. ut patet id quod dicitur in canonica. Iude. quod cum Michael archangelus cum diabolo disputaret altercasset de Moyse corpe. non est ausus in uerbum inferre blasphemiam. et accipit blasphemiam pro maledictione. ergo maledicere est grauius retractio. Pro. hoc homicidium est retractio grauius ut supra dictum est. sed maledicere est par peccatum homicidii. Dicit enim Chrysostomus. super Mat. Cum dixeris maledicere et totum euertere et oia pira fac. nihil ab homicida differat. ergo maledicere est grauius retractio. Pro. Lausa premeret signo. sed ille qui maledicere caulat malum in pro. ille autem qui retractio solus signat malum iam existens. grauius ergo peccat maledicere quam retractio. Sed contra est quod retractio non potest bene fieri. maledicere autem fit bene et male. ut ex dictis patet. ergo grauius est retractio quam maledicere. Respondeo. dicitur quod sicut in primo habitu est duplex est malum. scilicet. culpe et pene. malum autem culpe potest esse ut ibidem ostensum est. unde dicitur malum culpe potest esse quod dicitur malum pene diuinitus sit idem modus dicitur. ad grumeliosum ergo et susurronem retractio et etiam dicitur rem prius dicitur malum culpe. sed ad maledicentem. per nunc loquimur prius dicitur malum pene non autem malum culpe nisi si forte sub ratione pene. non tamen est idem modus dicendi. nam ad predicta quatuor uita prius dicitur malum culpe solum enim dicitur. pro maledicentem non dicitur malum pene. vel causam dicitur vel pro modo impio vel oprando. ipsa autem enunciatio culpe potest esse in quantum ad aliquid nocuentum ex hoc. primo inferat grauius autem est nocuentum inferre quam nocuentum desiderare ceteris pro. Unde retractio secundum communem rationem grauius potest esse quam maledicere simplex desiderium exprimitur. maledicere quoque que fit pro modo impio cum habeat rationem cause potest esse retractio grauius si maius nocuentum inferat quam desiderium fame vel leuius si minus. et hoc quidem accipiendum sit secundum ea que se prius ad rationem bonorum uitor. prius autem et alia peccata considerantur que predicta uita vel augere vel minuunt. Ad. i. ergo dicitur quod maledicere creature in quantum ad creaturam est redundat in deum. et sic peccata dicitur bonum blasphemie. non autem si maledicatur creatura pro culpa et eadem ratio est de retractio. Ad. ij. dicitur quod sicut dicitur est. maledicere uno modo includit desiderium mali. unde si ille qui maledicere uelit malum occasionis alteri desiderium. non differat ab homicida. differat tamen in quantum ad actus exterior aliquid ad hunc uoluntati. Ad. iij. dicitur quod ratio illa peccat de maledicere secundum quod importat impium. Questio. LXXVII

Deinde considerandum

est de peccatis que sunt circa voluntarias commutationes. Et primo de fraudulenta que committitur in emptionibus et uenditionibus. secundo de uita que fit in mutuis. Circa alias enim commutationes voluntarias non inuenitur aliquid species peccati que distinguatur a rapina vel furto. Circa primam querunt quatuor. primo de iniusta uenditione ex parte peccati. scilicet. utrum liceat aliquid uendere plus quam ualeat. secundo de iniusta uenditione ex parte rei uendite. tertio utrum uenditor teneatur dimittere uita rei uendite. quarto utrum licitum sit aliquid negociando plus uendere quam emptum sit.

Ad primum sic proceditur

Uideatur quod aliquis licite possit uendere rem plus quam ualeat. In istis enim in commutationibus bonis bene uita secundum leges ciuiles determinatur. secundum eas licitum est emptori et uenditori ut se inuicem decipiant. quod quidem fit in quantum ad uenditor plus uendit rem quam ualeat. emptor autem minus quam ualeat. ergo licitum est quod aliquis uendat rem plus quam ualeat. Pro. Illud quod est omnibus commune uidetur esse naturale et non est peccatum. sed sicut Augustinus. refert. xij. de tri. dicitur cuiusdam in unum fuit ab omnibus acceptum. Uili uultis emere et care uendere. Cui etiam colonar quod dicitur Prover. x. Malum est malum est dicitur omni emptori et cum recesserit gloriam. ergo licitum est aliquid carius uendere et uilius emere quam ualeat. Pro. Non uidetur esse illicitum si ex conuentione agatur id quod fieri debet ex debito honestatis. sed secundum philosophum in. ix. et in amicitia uilius recedat pensatio fieri debet secundum utilitatem quam consecutus est ille qui beneficium suscepit que quidem quibus excedit ratio. m. 4

co. gnomi literaturā. Negociator autem acq̄rendi p̄ dā
no bla s̄phemat. p̄o p̄cōs rēti mentis 7 p̄cietat h̄ bec vi
na boīs non sunt aris que sine his vitis agi p̄ōr. ergo
negociari s̄m se non est illicitum. ¶ Rñ. dōm q̄ ad nego
ciatorēs p̄met cōmutandōs rēti insistere. Ut aut p̄bis
dicat in. i. polit. duplex est rerum cōmutatio. Una quidē
quali naturalis 7 necessaria per quas. s. fit cōmutatio rei
ad rem. vel rerum 7 tenarioz. p̄pter necessitatē vite. r̄tal
cōmutatio non p̄p̄e pertinet ad negociatores. sed magis
ad iconomos vel politicos qui habēt p̄videre v̄l comui
vel durari de rebus necessariis ad vitā. Alia r̄o cōmuta
tionis sp̄s est vel tenarioz ad tenarios. vel quarūcūq̄
rerum ad tenarios. non p̄pter res necessarias vite. sed p̄
pter lucrum querendū. 7 bec quidē negociatio p̄p̄e vi
detur ad negociatores pertinere s̄m p̄b̄m. p̄ima autē cō
mutatio laudabilis est. quia deseruit naturali necessitati.
secōda aut iuste vitupatur. quia quantum est de se deseruit
cupiditati lucri que terminū nescit. sed in infinitū tendit.
Et ideo negociatio s̄m se p̄siderata quandā turpitudinē
habet. in quantum non imponat de sui ratione fines bone
s̄m vel necessariū. lucrū tamen qd̄ est negociatiois finis
est in sui ratione non imponat aliquid bonessū vel neces
sariū. nihil in̄ imponat de sui ratione vitiosum vel v̄r
tuti p̄rariū. Unde nihil p̄hibet lucrū ordinari ad aliq̄
finem necessariū vel etiā bonessū. 7 sic h̄ negociatio licita
reddetur. sicut cū aliquis lucrū moderatū qd̄ negociati
o querit ordinari ad domus sue sustentatiōē vel etiā ad
subueniendū indigentib⁹. vel etiā cum aliquis negociat
non intendit p̄pter publicā vitiositātē. ne. s. res necessarie
ad vitam patrie desint. 7 lucrū expetit non quasi finem.
sed quasi stipendiū laboris. ¶ Ad. i. ergo dōm q̄ verbuz
d̄ b̄yso. est intelligendū de negociatione s̄m q̄ v̄ltimū si
nem in lucro p̄stituit. quod p̄cipue videt q̄n aliq̄s rem s̄
immutatā c̄batus vendit. Si enim rem in melius mutatā
c̄batus vendit. videt p̄remiū sui laboris accipere. q̄ vis 7
ip̄sum lucrum possit licite intendi. non sicut v̄ltimū finit
sed p̄pter aliū finem necessariū 7 bonessū v̄l v̄ritum est.
¶ Ad. ij. dōm q̄ non quicūq̄ c̄batus vendit aliquid q̄
emerit negociat. sed solū qui ad hoc emit v̄l c̄batus ven
dat. Si aut emit rem non v̄l vendat sed v̄l teneat. 7 p̄
modū p̄pter aliquā causam eam vendere velit non est ne
gociatio q̄vis c̄batus vendat. potest etiā hoc licite facere.
vel quia in aliquo rem melioravit. vel q̄ p̄cium rei ē mu
tarum s̄m d̄ueritatē loci vel t̄pis. vel p̄pter piculū cui se
exponit trāfferendo rem de loco ad locū. vel eam fieri fā
ciendo. 7 s̄m hoc nec emptio nec venditio est iniusta. ¶
Ad. iij. dōm q̄ d̄cici non solū debent abstinere ab his q̄
sunt s̄m se mala. sed etiā ab his que habent sp̄m ma
li. qd̄ quidē in negociatiōe p̄tingit. t̄m p̄pter hoc q̄ est o
dinata ad lucrū terrenū cuius d̄cici debēt esse p̄tempo
res. tum etiā p̄pter frequētia negociatoz vitia. q̄ difficul
t erunt negociatores a p̄cōs labioz. v̄l dicitur Eccl. xxvi.
Est 7 alia causa q̄ negociatio nimis implicat animū secu
laribus curis. 7 per p̄sequēs a sp̄iali retrahit. Cū aplus
ij. ad Timoth. ij. Nemo militans deo implicat se nego
tis secularibus. licet in d̄ciciis v̄l prima cōmutatiōis
specie que ordinat ad necessitatē vite emēdo vel v̄dēdo

Questio LXXVIII

Deinde p̄siderandū
est de p̄cō v̄sure qd̄ cōmittit in muris. Et
circa hoc q̄rit q̄tuor. p̄ v̄r sit p̄cō accipere

pecuniā in p̄cō p̄o pecunia mutata quod est acci
pere v̄suram. 2. v̄r liceat p̄ eodem quācūq̄ v̄litaratē
accipere quali in recompensatiōe mutui. 3. v̄r aliq̄s re
sistere teneat id quod d̄ pecunia v̄suraria iusto lucro lu
cratus est. 4. v̄r liceat accipere mutuo pecuniā sub v̄surā

Ad p̄mū sic proceditur

¶ Videtur q̄ accipere v̄surā p̄o pecunia mutata non sit
p̄cō. Nullus enim peccat ex hoc q̄ sequit̄ exemplū c̄bisti
sed d̄ns de seipso dicit Lu. xij. Ego veniēs cū v̄suris ex
gissē illam. s. pecuniā mutuatā. ergo nō est p̄cō accipere
te v̄suram p̄o mutuo pecunie. ¶ R̄e. Sicut dicitur in
ps. Lex d̄ni immaculata. q̄. s. p̄cō p̄hibet sed in lege v̄
tina conceditur aliq̄ v̄surā. s̄m illud Deut. xxij. Nō se
nerabis frat̄ tuo ad v̄surā pecuniā nec fruges nec quāli
ber a h̄am rem. sed alieno 7 quod plus est etiā in p̄mum
reponitur p̄o lege servata. s̄m illud Deut. xxvij. Fer
nerabis gentibus multis. 7 ip̄se a nullo senus accipēs. 7
accipere v̄surā non est p̄cō. ¶ R̄e. In reb⁹ h̄anis v̄r
mutuatur iusticia p̄ leges cūiles. 7 s̄m eas p̄cedit v̄suras
accipere. ergo non videt̄ esse illicitū. ¶ R̄e. P̄termitte
re p̄ h̄ia non obligat ad p̄cō. sed Lu. vi. inter alia consi
lia ponit. dare mutū nihil inde sperātes. ergo accipere v̄su
ram non est p̄cō. ¶ R̄e. P̄cō accipere p̄o eo qd̄ quis
facere non tenet. non videt̄ esse s̄m se p̄cō. sed non in q̄
libet casu teneatur pecuniā habēs eam p̄mo mutuari. 7
licet ei aliq̄ p̄o mutuo accipere p̄cō. ¶ R̄e. Argentū
moneratū 7 in valā formatū non differt sp̄e. sed licet acci
pere p̄ valis argenteis p̄cō accommodatū. ergo etiā licet
accipere p̄cō p̄o mutuo argenti monerari. v̄surā ergo nō
est s̄m se p̄cō. ¶ R̄e. Quilibet p̄t licite accipere rez q̄
ei d̄ns rei voluntate tradit. sed ille qui accipit mutū v̄o
luntate tradit v̄surā. ergo ille qui mutuat h̄are p̄t acci
pere. ¶ Sed p̄ta est quod dicitur Exo. xxij. Si pecuniā
am mutuatā dederis populo meo paup̄i qui habitat te cur
nō v̄. gebis eū quasi exactor. nec v̄suris opprimes. ¶ R̄ñ
dōm q̄ accipere v̄surā p̄ pecunia mutata est s̄m se iniu
s̄m. q̄ vendit id qd̄ nō est. p̄ qd̄ manifeste ineq̄litas cō
stitutit que iusticie p̄rnat. Ad cui⁹ euidētiā sciendū est
q̄ qd̄ res sunt q̄tū v̄sus est ipsarū rēti p̄sumptio. sicut
vinū p̄sumim⁹ eo v̄rēdo ad potū. 7 triticū p̄sumimus eo
v̄rēdo ad cibū. Cū in talib⁹ nō d̄z seorsuz cōputari v̄sus
rei a reip̄a. s̄z cūcūq̄ p̄cedit v̄sus. ex hoc ip̄o p̄cedit res
er. p̄pter hoc in talib⁹ p̄ mutū trāstet d̄niū. Si q̄s ergo
seorsuz veller vendere vinuz. 7 veller seorsuz vendere
v̄sum vinū. venderet eā rem bis. vel venderet id qd̄ non
est. v̄r manifeste p̄ iniusticiā peccaret. 7 simili ratiōe iniu
sticia cōmittit q̄ mutat vinū aut triticū petēs sibi duas
recōp̄tatiōes. v̄nā qd̄ restitutiōne ē q̄lis rei. aliā r̄o p̄e
cū v̄sus. qd̄ v̄surā d̄. Quēdā r̄o sunt q̄tū v̄sus non est
ip̄a rei p̄sumptio. sicut v̄sus dom⁹ est in habitatiōe. nō au
tem dissipatiō. 7 iō in talib⁹ seorsuz p̄t v̄rēq̄ concedi
pura cum aliquis tradit alteri d̄niū dom⁹. referuato sibi
v̄su ad aliq̄ t̄p̄s vel eōvertit cū q̄s p̄cedit alicui v̄sus do
mus referuato sibi eius d̄niū. 7 p̄ hoc licite p̄t bō acci
pere p̄cō p̄ v̄su dom⁹. 7 p̄t bō petere domū accommoda
tam. sicut patet in p̄ductiōe 7 locatiōe dom⁹. P̄cō a au
tem s̄m p̄b̄m in. v. etbi. 7 in. i. polit. s̄ncipalit̄ est iniuēra
ad cōmutatiōes faciēdas. 7 ita p̄p̄ius 7 p̄ncipalis pecu
nie v̄sus est ipsius consumptio sive distractio s̄m q̄ in
cōmutatiōes expenditur. 7 p̄pter hoc s̄m se est illicitum
p̄o v̄su pecunie mutuate accipere p̄cō. quod dicitur

usura. et sicut alia iniuste acquisita tenet homo restituere
 ita pecunia quam per usuram accepit. **¶** Ad. i. ergo vobis
 quod vltima ibi metaphorice accipitur pro superflua bonorum
 spiritualium quae exigit deus volens ut in bonis acceptis ab eo
 semper proficiamus quod est ad voluntatem nostram. non eius. **¶**
 Ad. g. vobis quod iudicis prohiberi fuit accipere usuram a fratri
 bus suis. scilicet iudicis. per quod datur intelligi quod accipere usu
 ram a quocumque homine est simpliciter malum. debemus enim omnem
 hominem habere quasi proximum et fratrem. praecipue in statu eius
 gelis ad quod oves vocantur. Unde in peccato absolute dicitur. Qui
 pecuniam suam non dedit ad usuram. Et Ezech. xviii. Qui
 usuram non accepit. quod autem extraneis usuram acciperet si
 fuit eius excessum quasi licitum sed permittitur ad maius ma
 lum vitandum. ne. scilicet a iudicis deum colentibus? usuras acciperet
 propter auaritia cui tunc erat. ut habet. Esa. lvi. quod ait in
 primis. pimum. fenebabis genibus multis. et. senus ibi lar
 ge accipit pro mutuo. sicut et. Eccl. xxi. dicitur. Multum non est ca
 que iudicis abstantia diuitiarum ex qua contingit quod alio
 mutuo possint. **¶** Ad. ij. vobis quod leges humane dimittunt
 tunc aliqua peccata impunita propter diuitias hominum impu
 nitatem. in quibus multe utilitates impediuntur si oia peccata
 vilitate prohiberentur peno adhibitis. et ideo usuras lex huma
 na peccata non quasi estimas eas esse sine utilitate. sed ne im
 pediant utilitates multorum. Unde in ipso iure civili dicitur
 quod res que vltimo sumuntur neque ratione naturali necque civili re
 cipiant usufructum. et quod senatus non fecit earum re ipsa usufru
 ctum. nec enim potest. sed quasi usufructus dicitur prodeesse
 si. usuras. Et praeter naturali ratione dicitur. in. i. poli
 a. quod usura acquisita pecuniarum est maxime praeter natura
¶ Ad. iij. vobis quod dare mutuum non semper tenet homo. et
 ideo quantum ad hoc ponitur inter filia. sed quod hoc licet de
 mutuo non queat hoc cadit sub ratione peccati. potest in di
 ca psum per companionem ad dicta phariseorum qui putabant
 usuram aliquam esse licitam. sicut et dilectio inimicorum est co
 silium. vel loquitur ibi non de spe usuram licet. sed de spe quod
 ponitur in boie. non enim debemus mutuum dare vel quocumque
 bonum facere. propter spem boie. sed propter spem dei. **¶** Ad. v.
 vobis quod ille qui mutuat non tenet. recipere rationem potest
 accipere eius quod fecit. sed non amplius debet exigere. recom
 pensat autem sibi sine equalitate iusticie si tamen ei reddat qua
 tum mutauit. vbi si amplius exigit. pro usufructu rei que
 alium usum non habet nisi assumptione sube. exigit praeter
 eius quod non est. et ita est iniusta exactio. **¶** Ad. vi. vobis.
 quod vltimus principalis vasorum argenteorum non est ipsa eorum psum
 ptio. et ideo vltimus eorum potest licite seruato dno rei. usufru
 ctu principalis pecunie argenteae est distractio pecunie in co
 mutaciones. unde non licet eius usum vendere cum hoc quod ali
 quis velit eius restitutionem quod mutuo dedit. Sciendum
 est quod secundum usum argenteorum vasorum potest esse commu
 tatio. et talem usum eorum non licet vendere. et similiter pot
 rest esse aliquis secundarius usum pecunie argenteae. vbi
 si quis proderet pecuniam signatam ad ostentationem vel ad
 ponendum loco pignoris. et talem usum pecunie licite bo
 mo vendere potest. **¶** Ad. vij. vobis quod ille qui dat usuram. non
 simpliciter voluntarie dat. sed cum quadam necessitate in quan
 tum indiget accipere pecuniam mutuo quod ille qui habet non
 vult sine usura mutuar.

Ad secundum sic procedit.

videtur quod aliquis possit pro pecunia mutuata aliquam
 aliam comoditate expectare. vniuersumque enim licite potest

indemnitati consulere. sed quod damnum aliquis parit ex
 hoc quod pecuniam mutuat. ergo licitum est ei supra pecu
 niam mutuata aliquid aliud pro damno expectare vel etiam
 exigere. **¶** Dicitur. Unusquisque tenet ex quodam debito bone
 fiano aliquid recompensare ei qui sibi gratiam fecit. ut dicitur
 in. v. et. sed ille qui alicui in necessitate prestato pecuni
 am mutuat gratiam facit. unde et gratiam actio ei debet.
 ergo ille qui recipit. tenet naturali debito aliquid recompen
 sare. sed non videtur esse illicitum obligare se ad aliquid ad quod
 quis ex naturali iure tenetur. ergo non videtur esse illicitum
 si aliquis pecuniam alteri mutuat in obligationem reducat
 aliquid recompensationem. **¶** Dicitur. Sicut est quoddam munus
 a manu. ita est quoddam munus a lingua et ab obsequio. ut
 dicitur glo. Esa. xxiij. Beatus qui excutit manus suas ab omni
 munere. sed licet accipere seruini vel etiam laudem ab eo
 cui quod pecuniam mutuat. ergo pari ratione licet quod
 cumque aliud munus accipere. **¶** Dicitur. Eadem videtur esse com
 paratio dati ad datum et mutui ad mutuum. sed licet pe
 cuniam accipere pro alia pecunia data. ergo licet accipere recom
 pensationem alterius mutui pro pecunia mutuata. **¶** Dicitur.
 Magis a se pecuniam alienam qui eam mutuo dno trans
 fert quod eam mercatori vel artificio committit. sed licet lu
 cri accipere de pecunia commissa mercatori vel artificio. ergo
 licet etiam lucrum accipere de pecunia mutuata. **¶** Dicitur. Pro
 pecunia mutuata potest homo pignus accipere cuius usum pos
 set pro alio vendi. sicut cum impignorat ager vel domus
 que inhabitatur. ergo licet aliquod lucrum habere de pe
 cunia mutuata. **¶** Dicitur. Conringit quod aliquis chari
 us vendat res suas ratione mutui. aut vilius emat quod est
 alterius. vel etiam pro dilatioe precium auget. vel pro ac
 celeratione diminuit. in quibus omnibus videtur aliqua re
 compensatio fieri quasi pro mutuo pecunie. hoc autem non
 manifeste apparet illicitum. ergo licitum est aliquid como
 dum de pecunia mutuata expectare vel etiam exigere.

¶ Sed contra est quod Ezech. xviii. dicitur inter alia
 ad vitium iustum requirunt. si usuram et superabundantiam
 nam non accipit. **¶** Rñ. vobis quod sine peccato in. iij. et. b.
 omne illud pro pecunia habetur cuius precium potest per
 cunia mensurari. Et ideo sicut si aliquis pro pecunia mu
 tuata vel quocumque alia re que ex ipso usu sumitur. pecu
 niam accipit ex pacto tacito vel expresse. peccat contra ius
 ficiam ut dictum est. ita etiam quocumque ex pacto tacito
 vel expresse quocumque aliud accipit cuius precium per
 cunia mensurari potest. simile peccatum incurrit. Si ho
 accipiat aliquid buuisinodi non quasi exigens. nec quasi
 ex aliqua obligatione tacita vel expresse. sed sicut gratui
 tum donum non peccat. quia etiam ante quod pecuniam mu
 tuasset licite potest aliquid donum gratis accipere. nec
 peccat in conditionis efficiatur per hoc quod mutuat. Recom
 pensationem vero eorumque pecuniam non mensurantur licet
 et pro mutuo exigere. puta beniuolentiam et amorem eius
 qui mutuat. vel aliquid buuisinodi. **¶** Ad. i. ergo dicitur
 dum quod ille qui mutuum dat. potest absque peccato in pa
 ctum reducere eum eo qui mutuum accipit recompensa
 tionem damni per quod subtrahitur sibi aliquid quod
 debet habere. hoc enim non est vendere usum pecunie.
 sed damnum vitare. et potest esse quod accipiens mutuum
 cum sua utilitate damnum alterius recompensat. re
 compensationem vero damni quod consideratur in hoc quod
 de pecunia non lucratur. non potest in pactum reducere.
 quia non debet vendere id quod non dedit. et potest impediri

est accipere mutuū ab usurario. **Sed** p̄ra. Ille qui in iuriam patitur non peccat s̄m p̄b̄m in v. et̄bi. vñ iusticia nō est media inter duo vitia vt ibidē dicit. sed usurari⁹ peccat inquantū facit iniusticiā accipienti mutuū sub vsuris ergo ille qui accipit mutuū sub vsuris nō peccat. **Rñ.** vñm q̄ inducere hominem ad peccandū nullo mō licet. vñm peccato alteri⁹ ad bonū licitū est: q̄ vñm vñtur oibus p̄ctis ad aliquod bonū. ex q̄libet enī malo elicit aliq̄d bonū. vt dicit in enchiridion. ⁊ ideo Aug. publicole querē n̄ vñm licet vt iuramēto eius qui p̄ falsos deos iurat. ⁊ quo manifeste peccat eis diuinā reuerentiā adhibens. ⁊ spondit q̄ qui vñtur fide illius qui p̄ falsos deos iurat n̄ ad malū sed ad bonū. non petō illius se focat q̄ p̄ temerariā iuravit sed pacto eius bono quo fidem seruauit. si n̄ induceret eū ad iurandū per falsos deos. peccaret. Ita etiam in p̄posito vñm est. q̄ nullo mō licet inducere aliquē ad mutandū sub vsuris. licet n̄ ab eo qui hoc parat⁹ est facere ⁊ vsuras exerceat. mutuū accipe sub vsuris p̄pter ali quod bonū qd̄ est subuentio lue necessitatis vel alterius sicut enī licet ei qui incidit in latrones manifeste bona q̄ habet. q̄e latrones peccant diripiēdo. ad hoc q̄ nō occidant exemplo tēcē viroz qui dixerūt ad D̄n̄iael. Nō h̄ occidete nos q̄z rebauros habem⁹? i agro. vt dicit **Die** reth. **Ad. i.** ergo vñm q̄ ille q̄ accipit pecuniā mutuo sub vsuris. non cōsentit in p̄ctm̄ vsurarij. sed vñm eo nec placet ei vsurariū acceptio. sed mutuario que est bona. **Ad. ij.** vñm q̄ ille qui accipit pecuniā mutuo sub vsuris. non dat occasionē vsurario vsuras accipiēdi. sed mutua di. ipse aut̄ vsurarius sumit occasionē peccādi ex malicia cordis sui. vñ scandalij passiui ex parte sua est. non autē actiui ex parte petentis mutuū. nec n̄ p̄t̄ h̄mōi scanda lum passiui debet alius e mutuo petēdo desistere si indiḡeat. q̄ h̄mōi passiui scandalij nō puenit ex infirmitate vel ignoantia. sed ex malicia. **Ad. iij.** vñm q̄ si quis cōmiseret pecuniā suā vsurario non habēti alias vñ vsuras exerceat. vel hac intentione cōmiseret vt inde copiosius p̄ vsurā lucraret. daret materiā peccādi. vñde ⁊ ipse esset p̄ncipis culpe. si aut̄ aliquis vsurario alias habēti vñm de vsuras exerceat pecuniā suā cōmiserat vt tutius seruet non peccat. sed vñtur hoīe peccatore ad bonum.

Questio LXXIX

Deinde considerandū

est de p̄b̄ integralib⁹ iusticie q̄ sunt bonū facere ⁊ a malo declinare. ⁊ de vñm̄ oppositū circa quod querunt̄ quatuor. p̄ vitium duo p̄dicta sunt partes iusticie. 2⁹ vñm̄ mansgressio sit speciale peccatū. 3⁹ vñm̄ omisso sit speciale peccatū. 4⁹ de companione omis sionis ad mansgressione.

Ad primū sic proceditur

videt q̄ declinare a malo ⁊ facere bonū non sint p̄tes iusticie. Ad quālibet. n. s̄tutē p̄inet facere bonū opus et malū vitare. sed partes nō excedūt totū. ergo declinare a malo ⁊ facere bonū non debent poni p̄tes iusticie que est quedam s̄tus specialis. **Pre.** Sup̄ illud p̄s. Diuerte a malo ⁊ fac bonū. in q̄te pacem ⁊ p̄sequere eam. dicit glo. illud vitat culpā. s. diuertere a malo. hoc m̄ret vitaz eternā ⁊ palmā. s. facere bonū. sed quelibet pars s̄tus m̄ret palmā ⁊ vitā. ergo declinare a malo nō est p̄ iusticie. **Pre.** Quēcūq̄ ita se h̄nt q̄ vñm̄ includit in alio nō distinguunt̄ ab iniucē sicut partes alicui⁹ non. s. de

clinare a malo includit in hoc qd̄ est facere bonū. nullus enī simul facit bonū ⁊ malū. ergo declinare a malo ⁊ facere bonū non sunt p̄tes iusticie. **Sed** p̄ra est q̄ **Aug.** in lib⁹ de correctiōe ⁊ grana ponit ad iusticiā legio p̄nere declinare a malo ⁊ facere bonū. **Rñ.** vñm q̄ si loq̄ quasi de bono ⁊ malo in cōi. facere bonū ⁊ vitare malū p̄inet ad oēm s̄tutē. ⁊ s̄m hoc non p̄nt poni partes iusticie nisi s̄tute iusticia accipiat. pur est oīs s̄tus. q̄uis enī iusticia hoc mō accepta respiciat quādā rationē boni specialē. pur. s. est debitū in ordine ad legē diuā vel diuā nam. sed iusticia s̄m q̄ est specialis s̄tus respicit bonum sub rationē debiti ad p̄mū. ⁊ s̄m hoc ad iusticiā specialē p̄inet facere bonū sub rationē debiti in companionē ad p̄mū ⁊ vitare malū oppositū. s. quod ē nociuū p̄mō. ad iusticiā s̄o generalē p̄inet facere bonū debiti in ordine ad cōitatē vel ad tēū. vel vitare malū oppositū. **Tunc** aut̄ hoc duo partes iusticie generalis vel specialis quasi integrales. quia vñm̄ eoz requirit ad p̄ctū actū iusticie. ad iusticiā enī p̄inet equalitatē p̄stare in bis q̄ s̄tutē ad alterū. vt ex sup̄ dicitur pater. et̄licē aut̄ est constitutē aliquid ⁊ p̄stare p̄stare in bis que sunt ad alterū. p̄t̄ tuit aut̄ quis equalitatē iusticie faciendo bonū. id est. red dendo a licet quod et̄ debet. p̄seruat aut̄ equalitatē iusticie iam p̄stare declinando a malo. ad est. nullū nocuē tūz p̄mō inferēdo. **Ad. i.** ergo vñm q̄ bonū ⁊ malūz dic accipiunt sub quādā speciali ratione p̄ quā appropriant iusticie. ideoz hoc duo ponunt partes iusticie s̄m aliquā p̄riā rationē boni ⁊ mali. nō aut̄ aliter. alterius s̄tus moralis. quia alie s̄tutes morales p̄sunt circa passio nes in q̄bus bonū facere. est venite ad mediū qd̄ est declinare ab extremis quasi a malis. ⁊ sic in idem vñm quā tum ad alias s̄tutes facere bonū ⁊ declinare a malo. sed iusticia p̄sistit circa oparēdes ⁊ res ex remotas. in quibus aliud est facere equalitatē. ⁊ aliud est factū nō cōtūperere. **Ad. ij.** vñm q̄ declinare a malo s̄m q̄ ponit p̄ iusticie nō importat negationē purā qd̄ est nō facere malum hoc enī non m̄ret palmā sed solū vitat pensā. importat aut̄ motū voluntatis repudiantis malū vt ipsum nomē declinationis ostēdit. ⁊ hoc ē meritozū. p̄cipue q̄n̄ aliq̄s impugnat vt malū faciat ⁊ resistit. **Ad. iij.** vñm q̄ facere bonū est actus completus iusticie. ⁊ q̄si p̄s p̄ncipalis eius. declinare aut̄ a malo ē actus imperfectus ⁊ secundaria pars eius. ⁊ ideo est quasi p̄s materialis sine qua nō potest esse pars formalis contemplatiua.

Ad secundū sic procedit.

videt q̄ mansgressio n̄ sit sp̄ale p̄ctm̄. Nulla enī sp̄s ponit in distinctione generis. s. mansgressio ponit in cōi distinctione p̄cti. dicit enī **Amb⁹.** q̄ p̄ctm̄ ē mansgressio leg⁹ diuine. ergo mansgressio nō est sp̄s p̄cti. **Pre.** Nulla sp̄s excedit suū gen⁹. s. mansgressio excedit p̄ctm̄. q̄ p̄ctm̄ est dicitū vel factū vel s̄cupitū p̄ra legem dei. vt pater p̄ **Aug.** xij. q̄na. Faultum. mansgressio enī est p̄ra naturaz vel s̄tuetudinē. ergo mansgressio non est sp̄s peccati. **Pre.** Nulla sp̄s p̄inet sub se oēs p̄tes in q̄s diuiditur gen⁹. sed p̄ctm̄ mansgressiōis se extendit ad oia vitia capitālia. ⁊ etiam ad peccata cordis oris ⁊ operis. ergo mansgressio non est speciale peccatum. **Sed** p̄ra est q̄ op̄ ponit specialē vitium. s. iusticie. **Rñ.** vñm q̄ nomen mansgressiōnis a corporalib⁹ moribus ad morales actus deturatum est. dicitur autem aliquis s̄m corporalem motum mansgredi ex eo q̄ graditur trans terminum sibi

preceptum. terminus autem precepti boni ut ultra non transcat in moralibus per preceptum negativum. et ideo transgressio proprie ex eo quod aliquis agit aliquid contra preceptum negativum. quod quidem materialiter potest esse eorumque speciebus per totum. quia per quolibet speciem peccati moralis bonum transgreditur aliquid preceptum divinum. Sed si accipitur formaliter. scilicet secundum hanc specialem rationem quod est facere contra preceptum negativum sic est speciale peccatum dupliciter. Uno quidem modo secundum quod opponitur ad genera peccatorum opposita aliis virtutibus. Sicut. n. ad propriam rationem iusticie legalis pertinet attendere debitum preceptum. ita ad propriam rationem transgressio pertinet attendere preceptum preceptum. Alio modo secundum quod distinguitur ab omissione ne qua preteritur preceptum affirmativum. Ad. i. ergo videtur quod sicut iusticia legalis est ois et tunc subiecto quasi materialiter. ita etiam iniusticia legalis est materialiter ois peccati et hoc modo peccatum distinguitur Ambrosius. secundum hanc rationem iniusticie legalis. Ad. ii. videtur quod inclinatio nature pertinet ad precepta legis naturalis. consuetudo etiam honesta habet vim precepti. quod ut Augustinus dicit in epistola de ieiunio sabbati. Vos populi dei per lege habendus est. et ideo tam peccatum quam transgressio potest esse contra consuetudinem honestam. et contra inclinationem naturalem. Ad. iii. videtur quod omnes enervate species peccatorum sunt habere transgressionem. non secundum proprias rationes sed secundum quandam specialem rationem. ut dicitur esse peccatum aut omissionis nisi ois a transgressione distinguitur.

Ad tertium sic procedit.

Uidetur quod ommissio non sit speciale peccatum. Sed enim peccatum aut est originale aut actuale. sed ommissio non est originale peccatum. quia non pertinet per originem. nec est actuale. quia potest esse absque ois actu. ut super habitu est cum peccatis in coram agere retur. ergo ommissio non est speciale peccatum. Pre. De peccato est voluntarium. sed ommissio quicquid non est voluntaria sed necessaria. puta cum mulier corrupta est que conjugium volunt. vel cum aliquis amittit rem quam restituere tenetur. vel cum sacerdos tenetur celebrare et habet aliquid impedimentum. ergo ommissio non semper est peccatum. Pre. Cuiuslibet specialis peccator est determinare aliquid tempus quod incipit esse. sed hoc non est determinare in omissione. quia quicquid non facit simul se habere. nec semper peccat. ergo ommissio non est speciale peccatum. Pre. De peccato speciale speciali tunc opponitur. sed non est dare aliquam specialem virtutem cui ommissio opponatur. tum quia bonum cuiuslibet virtutis omitti potest. tum quia iusticia cui specialiter videtur opponi semper requirit aliquem actum etiam in declinatione a malo. ut dicuntur enim ommissio aut potest esse absque ois actu. ergo ommissio non est speciale peccatum. Sed contra est quod dicitur Iacobus. Scienti bonum et non faciendum. peccatum est illi. Respondeo. videtur quod ommissio importat premissionem boni. non autem cuiuslibet sed boni debiti. bonum autem sub ratione debiti pertinet proprie ad iusticiam. ad legale quidem si debiti accipiamus in ordine ad legem divinam vel humanam. ad speciale autem iusticiam secundum quod debiti considerat in ordine ad primum. Unde eo modo quo iusticia est specialis virtus. ut super habitu est. et ommissio est speciale peccatum distinctum a peccato que opponitur aliis virtutibus. eo modo quod facere bonum cui opponitur ommissio. est quod dam specialis pars iusticie distincta a declinatione mali cui opponitur transgressio. etiam ommissio a transgressione distinguitur. Ad. i. ergo videtur quod ommissio non est peccatum originale sed actuale. non quia habet aliquem actum sibi essentialem. sed secundum quod negatio actus reducitur ad genus actus. et secundum hoc si agere accipitur ut agere quoddam sicut super dicitur est. Ad

ii. videtur quod ommissio sicut dicitur est non est nisi boni debiti ad quod aliquis tenetur. nullus autem tenetur ad impossibile. unde nullus si non facit id quod facere non potest peccat per omissionem. mulier ergo corrupta que conjugium volunt. non omittit conjugium non habendo. sed non peccando de peccato per tentio. vel non faciendo quod potest ad votum adimplendum per continentie observantiam. sacerdos etiam non tenetur dicere missam nisi supposita debita opportunitate. que si tenetur non omittit et similiter alius tenetur ad restitutionem supposita facultate qua si nec habet nec habere potest. non omittit debitum faciat quod potest. Et idem dicendum est in aliis. Ad. ii. videtur quod sicut peccatum transgressio opponitur precepto negativo quod pertinet ad declinandum a malo. ita peccatum omissionis opponitur precepto affirmativo que pertinet ad faciendum bonum. preceptum autem affirmativum non obligat ad semper sed ad tempus debite mirati. et pro illo tempore peccatum omissionis incipit esse. potest tamen contingere quod aliquid tunc sit impossibile ad faciendum quod oportet. quod quidem si sit preceptum eius culpa non omittit quod debet ut dicitur est. Si vero sit propter eius culpa preceperit. puta si aliquid de seculo se inebriaverit. et non potest surgere ad martirium ut debet. dicitur quidam quod tunc incipit peccatum omissionis quod aliquid se applicat ad actum illicitum et impossibile cum illo actu ad quem tenetur. sed hoc non videtur verum. quia dato quod excusetur per violentiam et ut ad martirium. non omittit. unde patet quod preceperit inebriatio non fuit ommissio sed omissionis causa. Unde dicendum est quod ommissio incipit et incipit ad culpam quam incipit tempore operandi in propter causam preceperit tunc et quod ommissio sequens reddit voluntaria. Ad. iii. videtur quod ommissio directe opponitur iusticie ut dicitur est. non enim est ommissio boni alicuius virtutis nisi sub ratione debiti quod pertinet ad iusticiam. plus autem requirit ad actum virtutis memoratum quam ad temeritatem culpe. quia bonum est ex integra causa. malum autem ex singularibus defectibus. et ideo ad iusticiam meritum requiritur actus. non autem ad omissionem.

Ad quartum sic procedit.

Uidetur quod peccatum omissionis sit gravius quam peccatum transgressio. Delictum enim videtur esse quod tenetur et sic prosequens videtur esse omissionem. sed delictum est gravius quam peccatum transgressio. quia maiori extentione indigeat. ut patet Lenit. ut ergo peccatum omissionis est gravius quam peccatum transgressio. Pre. Maior bono minus malum opponitur. ut patet per philosophum in viii. et ibi. sed facere bonum cui opponitur ommissio est nobilior pars virtutis quam declinare a malo cui opponitur transgressio. ut ex super dicitur patet. ergo ommissio est gravius peccatum quam transgressio. Pre. Peccatum transgressio potest esse et veniale et mortale. sed peccatum omissionis videtur esse semper mortale. quia opponitur precepto affirmativo. ergo ommissio videtur esse gravius peccatum quam sit transgressio. Pre. Maior pena est pena damni. scilicet carentia visionis divine que debet peccato omissionis quam pena sensus que debetur peccato transgressio ut patet per Aristoteli super Metaphysicam. sed pena proportionat culpe. ergo gravius est peccatum omissionis quam transgressio. Sed contra est quod factus est abstinere a malo faciendo quam implere bonum. ergo gravius peccat qui non abstinere a malo faciendo quod est transgredi. quam qui non implet bonum quod est omittit. Respondeo. videtur quod peccatum in tantum est grave in quantum a virtute distat. et in tantum autem est magna distantia. ut dicitur in i. metaphysicam. Unde contrarium magis distat a suo contrario quam simplex eius negatio. sicut nigrum plus distat ab albo quam simpliciter non album. omne enim nigrum est non album. sed non potest

Manifestum est autem quod transgressio praevariat actum virtutis
omnino autem importat negationem ipsius, puta peccatum
omnino est liquidum debitum reverentiam parentibus non
et bibat, peccatum autem transgressio si prae melia vel quod
cumque in unum eis inserat. Unde manifestum est quod simpli-
ter et absolute loquendo transgressio est gravius peccatum
quam omnis licet aliqua ommissio possit esse gravius aliquid trans-
gressione. Ad. i. ergo videtur quod delictum contra sumptus
signat quamcumque ommissionem, quod tamen sic accipitur
pro eo quod omittitur aliquid de his quae pertinent ad deum, vel
quod scilicet et quasi cum quodam preceptum tamen quod homo id
quod facere debet, et sic habet quandam gravitatem ratione
cuius maiori expiatione indiget. Ad. ii. videtur quod ei quod est
bonum facere, opponitur et non facere bonum quod est omittit
re, et facere malum quod est transgredi, sed primum prae dicitur
re, secundum praevariat, quod importat maiorem distantiam
et ideo transgressio est gravius peccatum. Ad. iii. videtur quod
sicut ommissio opponitur preceptis affirmativis, ita transgres-
sio opponitur preceptis negativis, et ideo virtus si prae ac-
cipiatur importat rationem peccati mortalis, potest autem
large dicitur transgressio vel ommissio ex eo quod aliquid sit pre-
ceptum affirmativum vel negativum disponens ad oppositum
ipsorum, et sic virtus large accipiendo potest esse peccatum veniale.
Ad. iv. videtur quod peccatum transgressivum respicit
et pena damni propter avertionem a deo, et pena sensus pro-
pter inordinatam questionem ad bonum commutabile, similiter
enim ommissio non solum debet pena damni, sed etiam pena
sensu, sicut illud dicitur, vix. Quis autem hoc quod non facit fru-
ctum bonum excidet et in ignem mittitur, et hoc propter radi-
cem ex qua procedit, licet non habeat ex necessitate actua-
lem questionem ad aliquod bonum commutabile.

Questio LXXX

Deinde considerandum

est de partibus potentialibus iustitiae ad est, de
virtutibus ei annexis. Et circa hoc duo sunt
consideranda. primum quidem quae virtutes iustitiae annexantur.
considerandum est de singulis virtutibus iustitiae annexis.

Ad primum sic proceditur

videtur quod in convenienter assignentur virtutes iustitiae an-
nexae. Tullius enim enunciat sex, scilicet religionem, pietatem, gratiam, vin-
dicationem, observantiam, veritatem, vindicationem autem videtur spe-
cies esse commutative iustitiae, sicut quia illarum in iuris vir-
tutibus dicitur rependitur ut ex supradictis patet, non ergo debet pon-
ni inter virtutes iustitiae annexas. Deinde Diacrobis super
per somnium Scipionis ponit septem, scilicet innocentiam, am-
icitiam, concordiam, pietatem, religionem, affectum, humani-
tatem, quarum plures a Tullio permittuntur, ergo videtur in-
sufficienter enumeratas esse virtutes iustitiae adiunctas.
Deinde a quibusdam alijs ponuntur quinque partes iustitiae,
scilicet obedientia respectu superiorum, disciplina respectu in-
feriorum, equitas respectu equalium, fides et veritas respec-
tu omnium, de quibus a Tullio non ponitur nisi veritas, ergo
videtur insufficienter enumeratas esse virtutes iustitiae an-
nexas. Deinde Andronicus peripateticus ponit novem par-
tes iustitiae annexas, scilicet liberalitatem, benignitatem, vindictam
nam commutationem, legem positivam, ex quibus etiam Tullius
manifeste non ponit nisi vindictam, ergo videtur insuffi-
cienter enumerasse. Deinde Aristoteles in v. ethicorum ponit epicheiam
iustitiae adiunctam de qua in nulla praesentium assignatio

non videtur merito esse facta, ergo insufficientes sunt enu-
meratae iustitiae annexae. Ad. ii. videtur quod in virtutibus quae
adiunguntur principali virtuti duo sunt consideranda, primum
quidem quod virtutes ille in aliquo cum principali virtute pue-
niant, et quod in aliquo deficient ut a perfecta ratione ipsius.
Quia vero iustitia ad alterum est, ut ex dictis patet, ideo vir-
tutes quae ad alterum sunt praeratione pueniunt iustitiae an-
nexae, ratio vero iustitiae consistit in hoc quod alteri reddat quod
ei debet sicut equalitate, ut ex supradictis patet. Dupliciter
ergo aliquid virtus ad alterum castens a ratione iustitiae deficiat.
Primo quidem modo in quantum deficiat a ratione equalis, alio
modo in quantum deficiat a ratione debiti. Sunt enim quaedam vir-
tutes quae debentur quidem alteri reddunt, sed non praer reddere
equale. Et primum quidem quod ab homine deo reddit debentur
est, non tamen potest esse equalitas, sicut si homo reddat quantum
debet, sicut illud patet. Quid retribuam domino pro omnibus quae
retribuit mihi, et sicut hoc adiungitur iustitiae religio, quae ut dicitur
Tullius supponit custodia est naturae quae diuinam vocat
curam, quia certum omnium vel cultum affectum, et parentibus non
potest sicut equalitate recompenari quod eis debet, ut patet
per philosophum in vii. ethicorum, et sic adiungitur iustitiae pietas pro qua
ut Tullius dicit sanguine iunctis partibus benivolentiam, osti-
cium et diligens rebus cultus, et non potest equalitate recompenari
ab homine deo, ut patet per philosophum in vii. ethicorum,
et sic adiungitur iustitiae observantia, pro qua ut Tullius dicit
ad homines aliqua dignitate attendit quodam cultu et honore
dignantur. A ratione vero debiti iustitiae defectus potest attendi
duplex est, duplex debiti, scilicet morale et legale. Et in primis
in vii. ethicorum, sicut hoc duplex iustitiam assignat. Debentur qui-
dem legale est ad quod reddendum aliquis lege astringitur,
et tale debentur prae attendit iustitiae quae est principalis et iustitiae
debentur autem morale est quod aliquis debet ex honestate
suis. Et quia debentur necessitate importat, ideo tale debentur
habet duplicem gradum. Quoddam enim est sic necessarium
ut sine eo honestas morum observari non possit, et hoc habet plus
de ratione debiti, et potest hoc debentur attendi ex parte ipsius debentis,
et sic ad hoc debentur pertinet quod hoc tale le exhibeat alteri
in debitis et factis quibus est, ita adiungitur iustitiae gratia, pro qua ut
Tullius dicit, imitata sunt ea quae sunt aut fuerunt aut futu-
ra sunt. Et de etiam attendi ex parte eius cui debet, puta, scilicet
quod recompenat alicui sicut ea quae fecit, et sic quod in bonis,
et sic adiungitur iustitiae gratia, in qua ut Tullius dicit amicitiam et
officium alteri memoriam remittit ad voluntas puenit alteri
us, et sic quod in malis et sic adiungitur iustitiae vindictam.
pro qua ut Tullius dicit, vis autem iniuria et omnino quod observat
est defendendo aut vultuendo, et pulsat. Aliud vero debentur est
necessarium sicut puenit ad maiorem honestatem sine qua tamen boni-
tatis observari potest, quod quidem debentur attendit liberali-
tas, affabilitas, sive amicitia, aut alia huiusmodi, quae Tulli-
us permittit in puenit enunciantur, quia parum habet de ra-
tione debiti. Ad. i. ergo videtur quod vindicta quae fit auc-
toritate publice potest fieri sicut sententiam iudicis pertinet ad
iustitiam commutativam, sed vindicta quae quis facit proprio
motu, non tamen contra legem, vel quam quis a iudice
requirit pertinet ad virtutem iustitiae adiunctam. Ad. ii.
videtur quod Diacrobis videtur attendisse ad duas par-
tes integrales iustitiae, scilicet declinare a malo, ad quod pertinet
innocentia, et facere bonum, ad quod pertinet lex, alia quo-
rum duo videntur pertinere ad equalitatem, scilicet amicitia in
exteriori conuictu, et concordia interiori, duo vero ad supe-
riores, scilicet pietas ad parentes, et religio ad deum, duo vero
ad inferiores, scilicet affectus in quantum placent bonis eorum.

et humanitas per quam subuenit eorum defectibus. Dicit enim Iulius in libro etymologiae quod humanitas dicitur ab amore et misericordiam affectu. Unde humanitas dicitur est quia nos inuicem tuemus, et in hoc amicitia sumitur per ordinem exteriorum prout. sic de ea philosophus tractat in iustitia. Potest etiam amicitia lumen secundum quod proprie respicit affectum prout determinat a philosopho in vii. et. x. et bico. et sic ad amicitiam pertinet tristitia. s. benivolentia que hic dicitur affectus, et concordia, et benivolentia que hic vocatur humanitas. hoc autem rem Iulius permittit. quod partem habent de ratione debent, ut dicitur est. Ad. ii. dicitur quod obedientia includitur in obedientia quam Iulius ponit. nam percellentibus philosophus debet et tenet ratione honoris et obedientia. fides autem per quam fuerit dicitur includitur in veritate quantum ad observantiam premissorum. veritas autem in plus se habet. ut. j. patebit. disciplina autem non debet ex debito necessitate quod inferiori non est aliis obli-gatus in quantum est inferior. potest tamen aliquid superior obligari ut inferioribus prouideat. secundum illud Iacobus. frater. si. v. vobis seruis et prudens que presertim dominus super familiam suam et ideo a Iulio permittitur. potest autem contineri sub humanitate quam Iacobus ponit. et quas non sub episcopia vel amicitia. Ad. ii. dicitur quod in illa enucleatione ponuntur quedam pre-nomen ad particularem iustitiam. quedam autem ad legale. ad particularem quidem bona commutatio. de qua dicitur quod est habitus in commutacionibus equalitate custodit. ad legale autem iustitiam quantum ad ea que contra sunt obseruanda ponitur legis positio que ut ipse dicitur est scientia commutationum politica tum ad contrarium relatum. quantum ad ea que quoscumque prout latenter agenda occurrunt prout ceteros leges ponitur cognoscitiosina quasi bona gnomina que est in talibus directiua. ut super habitum est in tractatu de prudentia. et ideo dicitur de ea quod est voluntaria iustitiano. quod. s. et pro arbitrio id quod iustum est bonum secundum eam seruat. non secundum legem scriptam. attribuitur autem hec duo prudentie secundum directionem iusticie. non secundum erectionem. eusebia non dicitur quasi bonum cultus. vbi est idem quod religio. ideo de ea dicitur quod est scientia dei famulari. et loquitur secundum modum quem Socrates dicebat omnes stultos esse scientias. et ad idem reducit sanctitas. ut postea dicitur. eucharistia autem est idem quod bona gratia. quam Iulius ponit. sicut et vindictam. benignitas autem videtur esse idem cum affectu quem ponit Iacobus. vbi et Iulius. dicit in libro etymologiae. quod benignitas est virtus sponte ad bene faciendum parat. et dulcis ad eloquium. Et ipse Andronicus dicit quod benignitas est habitus voluntarie bene facere. liberalitas autem videtur ad humanitatem pertinere. Ad. v. dicitur quod episcopia non adiungitur iusticie particulari sed legali. et videtur esse idem cum ea que dicitur est eugnomosina. **Questio LXXXI**

Deinde considerandum
 est de singulis prout predicatum virtutum quarum ad partem intentionem pertinet. Et prout considerandum est de religione. 2. de pietate. 3. de obseruancia. 4. de gratia 5. de vindicta. 6. de veritate. 7. de amicitia. 8. de liberalitate. 9. de episcopia. De alijs autem hic enucleatis super dicitur est. partim in tractatu de charitate. s. de concordia et alijs benivolentia. partim in hoc tractatu de iusticia sicut de bona commutatione et innocencia. de legis positio autem in tractatu de prudentia. Circa religionem non tria consideranda occurrunt prout quidem de ipsa religione secundum se. 2. de actibus eius. 3. de virtutibus oppositis. Circa primum queritur octo. prout virtus religio consistit in ordine ad deum. 2. virtus religio sit virtus. 3. virtus religio sit una virtus. 4. virtus religio sit specialis

virtus. 5. virtus religio sit virtus theologica. 6. virtus religio sit pietas alia virtus. 7. virtus religio habeat exteriorem actum. 8. virtus religio sit eadem sanctitas.

Ad primum sic proceditur

videtur quod religio non ordinat hominem solum ad deum. Dicit enim Iacobus. Religio munda et immaculata apud deum per hoc est visitare pupillos et viduas in tribulatione eorum. et immaculatum se custodire ab hoc seculo. sed visitare viduas et pupillos dicitur secundum ordinem ad primum. quod autem dicitur immaculatum se custodire ab hoc seculo. pertinet ad ordinem quo ordinatur homo in seipso. ergo religio non solum dicitur in ordine ad deum. Preterea. Augustinus dicit in. x. de ciuitate dei quod latra loquendi consuetudine non improprie verum etiam docentissimum cognationibus humanis atque affectionibus et quibuslibet necessitudinibus dicitur et hibenda religio. ut eo vocabulo viatur ambiguum cum de cultu diuinitatis sit que sitio ut fidenter dicere valeamus religionem non esse nisi cultum dei. ergo religio dicitur non solum in ordine ad deum. sed etiam in ordine ad proximos. Preterea. Ad religionem videtur latra pertinere. Latra. n. interpretatur seruus. ut Augustinus dicit in. x. de ciuitate dei. seruare autem non solum debemus deo sed etiam proximos. secundum illud Gal. v. Per charitatem spiritus seruatur adiuuicem. ergo religio importat ordinem etiam ad proximum. Preterea. Ad religionem pertinet cultus. sed homo dicitur non solum colere deum. sed etiam proximum. secundum illud Canonis. Cole parentes. ergo etiam religio nos ordinat ad proximum et non solum ad deum. Preterea. Deus in statu salutis existens deo sunt subiecti. non autem dicuntur religiosi homines qui sunt in statu salutis. sed solum illi qui quibusdam votis et obseruationibus et ad obediendum aliquid bonorum se astringunt. ergo religio non videtur importare ordinem subiectionis hominis ad deum. Sed contra est quod Iulius dicit in. ii. rhetorice. quod religio est quedam ratio nature. quam diuina vocant que cultum vel ceremoniam asserit. Respondeo. dicitur quod sicut Iulius dicit in libro etymologiae. Religiosus ut ait Cicero a religio est appellatur qui tractat et tanquam reelegit. ea que ad cultum diuinitatis pertinent. et sic religio videtur dicitur a reeligendo ea que sunt diuini cultus. quia huiusmodi sunt frequenter in corde reuelanda. secundum illud Proverbia. iii. In omnibus votis tuis cogita illum. quibus etiam possit intelligi religio et hoc dicitur quod deum reeligere debemus que amiseram. negligenter. sicut Augustinus dicit in. x. de ciuitate dei. vel potest intelligi religio a religando dicitur. Unde Augustinus. dicit in libro de vera religione. Religer nos religio vni obpositum deo. Si uero autem religio dicitur a frequenter electione siue ex itera ratione electione eius quod negligenter amissus est siue dicatur a religatione. religio proprie importat ordinem ad deum. ipse enim est cui principaliter ligari debemus tanquam inefficentem principio. ad quem etiam nostra electio assidue dirigitur sicut in ultimo finem quem etiam negligenter peccato amittimus. et credendo et fidem prestando recuperare debemus. Ad. i. ergo dicitur quod religio habet duplices actus. Quosdam quidem proprios et immediatos quos elicit. per quos homo ordinatur ad solum deum. sicut sacrificare. adorare. et alia huiusmodi. Alios autem actus habet que producit medianter virtutibus quibus imperat ordinatur eos ad diuinam reuerentiam. quia. s. virtus ad quam pertinet finis imperat virtutibus ad que pertinent ea que sunt ad finem. et in hoc actus religionis per modum imperij ponitur esse visitare pupillos et viduas in tribulatione eorum quod est actus elicitus a misericordia. immaculatum autem se

custodire ab hoc seculo impatiē quidē est religionis. est
 autē spātie. vel alicuius bmoī virtutis. **¶ Ad. ij.**
 vōm q̄ religio refert ad ea que exhibent cognationibz hu
 manis creāto noīe religionis. non autē fm̄ q̄ religio pprie
 dicit. **¶ In Augu. pap. ante verba inducta p̄mittit. Reli
 gio dicitur non quē libet. sed dei cultū significare videt̄**
¶ Ad. iij. vōm q̄ cum seruis dicit ad dñm necesse ē q̄
 vbi est ppria r̄ spālis ratio dñi. ubi sit specialis r̄ ppria rō
 seruutis. manifestū est autē q̄ dñm puenit deo fm̄ ppri
 am r̄ singularē quandā rōem. q̄. sūpe oīa fecit. r̄ q̄ lum
 in oībus rebus obtinet p̄ncipatū. r̄ ideo spālis rō
 seruutis ei debet. r̄ talis seruutis noīe latrē designatur
 apud grecos. r̄ ideo ad religionē pprie p̄inet. **¶ Ad. iij.**
 vōm q̄ colere dicimur hōies quos honorificatione v̄tes
 codatione vel p̄ntia frequeniamus. r̄ etiā aliqua que no
 bis subiecta sunt coli a nobis dicunt. sicut agricole dicunt
 ex eo q̄ colūt agros. r̄ incole dicunt ex eo q̄ colūt loca que
 inhabitant. q̄ tñ specialis honoz debet deo tanq̄ primo om
 nū p̄ncipio. etiā spālis ratio cultus ei debet qui greco no
 mine vocat̄ eusebia vel theusebia. vt p̄ Augu. r̄. de cit
 ui. dei. **¶ Ad. v.** vōm q̄ religiosi cū vici possint cōmu
 niter oēs qui deū colunt. spāliter in religiosi dicunt q̄ tot
 am vitā suam dñmo cultui dedicant a mūdānis nego
 cijs se abstrahētes. sicut etiā p̄templati dicunt nō qui
 p̄templāt sed qui p̄templationi totā vitā suā deputāt. but
 uimōi autē non se subijciunt hōi p̄ter hōiem sed p̄ter ve
 um. fm̄ illud apli ad Gal. iij. Sicut angelum dei accep
 istis me. sicut christum Iesum.

Ad secundū sic procedit

Videtur q̄ religio nō sit virtus. Ad religionē enī p̄nere vid
 et̄ deo reuerentiā exhibere. sed reuerentiā est actus nimo
 r̄ nis qui est dñm. vt ex supra dictis p̄t. ergo religio nō est
 virtus sed tōis. **¶ Pre.** Dicitur virtus in libera voluntate
 p̄sistit. vñ dicitur habitus electiuis vel volūtaris. sed sicut
 dicitur est ad religionē p̄nere latrā q̄ seruutē quandā. im
 portat. ergo religio nō est virtus. **¶ Pre.** sicut dicit in. ij.
 et ubi p̄ntudo virtutis inest nobis a natura. vñ ea q̄ p̄n
 ent ad virtutes sunt de dicamine rōnis naturalia. s̄ ad
 religionē p̄nere detemōniā diuine nature afferre. detemō
 nialia autē vt dicitur est supra nō sunt de dicamine rōnis.
 naturalis. ergo religio nō est virtus. **¶ Sed p̄ra est.** q̄
 cōnuerat alijs virtutibz. vt ex p̄missis p̄t. **¶ Rñ.** vōz
 q̄ sicut supra dicitur est. virtus est q̄ bonū facit b̄nere. r̄ op̄
 bona reddit. r̄ ideo necesse est dicere oēm actū bonū ad h
 ritatem p̄nere. Manifestū est autē q̄ reddere debitū alicui
 h̄ritatem boni. q̄ p̄ hoc q̄ aliquis alteri debitū reddit con
 lituit in p̄portione p̄uenit respectu ipsius quasi p̄uenit
 ter ordinatus ad ipm. ordo autē ad rōem boni p̄nere. sicut
 r̄ mod⁹ r̄ spēs. vt p̄ Augu. p̄t. in li. de natura boni. cū er
 go ad religionē p̄nere reddere honozē debitū alicui. s̄ deo
 manifestū est q̄ religio virtus est. **¶ Ad. i.** ergo vōm q̄
 reuerentiā deū est act⁹ dñi timoris. ad religionē autē p̄nere
 facere aliqua p̄ter diuinā reuerentiā. vñ nō sequit̄ q̄ reli
 gio sit idē qd̄ donum timoris. sed q̄ ordinat ad ipm sicut
 ad aliqd̄ p̄ncipalius. sunt enī dona p̄ncipaliora in vir
 tūbz moralibz. vt supra habitū est. **¶ Ad. ij.** vōm q̄
 etiā seruus pōt voluntarie exhibere dño suo qd̄ debet. r̄ sic
 facit de necessitate virtutū debitum voluntarie reddens
 r̄ similiter exhibere deo debitū seruutis pōt esse actus vir
 tutis. fm̄ q̄ hō hoc voluntarie facit. **¶ Ad. iij.** vōm q̄ de
 dicamine rōnis naturalis est q̄ bō aliqua faciāt ad reue

rentiā diuinā. sed q̄ hoc deteminate faciat vel illa istud
 non est de dicamine ratiōnis naturalis. sed de instructio
 ne iuris diuini vel humani.

Ad tertium sic proceditur

Videtur q̄ religio nō sit vna virtus. Per religionē enī or
 dinatur ad deū vt dicitur est. in deo autē est acapere tres p̄o
 nas. r̄ iterū multa attributa que salte rōne differūt. diuer
 sa autē rō obiecti sufficit ad diuersificandū virtutes. vt ex
 supra dictis p̄t. ergo religio nō est vna virtus. **¶ Pre.**
 vna virtus vnus est actus. habitus enī distinguunt
 fm̄ actus. religionis autē multi sūt act⁹. sicut colere r̄ ser
 uire. vouere. orare. sacrificare. r̄ multa b̄mōi. ergo religio
 nō est vna virtus. **¶ Pre.** Adoratio ad religionē p̄nere
 sed adoratio alia rōne adhibet imaginibz. r̄ alia ip̄i dō. cū
 ergo diuersa rō distinguat virtutes. videtur q̄ religio nō sit
 vna virtus. **¶ Sed p̄ra est qd̄ dicit Ep̄t. iij.** vnus deus
 vna fides. sed vna religio p̄stiat fidē vnus dei. ergo reli
 gio est vna virtus. **¶ Rñ.** vōm q̄ sicut supra habitū ē. ha
 bitus distinguunt fm̄ diuersam rōem obiecti. Ad religi
 onē autē p̄nere exhibere reuerentiā vni deo fm̄ vnā rōem.
 in q̄tū. s̄ est p̄ncipiū p̄ncipiū creationis r̄ gubernationis
 rerū. **¶ In ipse dicit Malach. i.** Si ego p̄fui vbi honoz
 meus. p̄tis enī est r̄ p̄ducere r̄ gubernare. r̄ iō manifestū
 est q̄ religio est vna virtus. **¶ Ad. i.** ergo vōm q̄ tres p̄o
 ne diuine sunt vnū p̄ncipiū creationis r̄ gubernationis re
 rū. r̄ iō eis vna religio seruutis. diuersa autē rōes attributo
 rū cōcurrūt ad rōem p̄ncipiū. q̄ deus p̄ducit oīa.
 r̄ gubernat sapia voluntate r̄ potentia bonitatis sue. r̄ ideo
 religio est vna virtus. **¶ Ad. ij.** vōz. q̄ eodē actu hō seruit
 deo r̄ colit ipm. nā cultus respicit dei excellentiā cui reue
 rentia debet. seruut⁹ autē respicit subiectionē hōis q̄ ex sua
 p̄ditione obligat ad exhibendū reuerentiā deo. r̄ ad hoc duo
 p̄nunt oēs actus qui religioni attribuunt. q̄ p̄ oēs ho
 mo p̄stiat diuinā excellentiā r̄ subiectionē sui ad deum.
 vel exhibendo aliqd̄ ei. vel iterū assumēdo aliquid diu
 nū. **¶ Ad. iij.** vōm q̄ imaginibz nō exhibet religionis cul
 tus fm̄ q̄ in seipsis considerant quasi res quedā. sed fm̄ q̄
 sunt imagines ducentes in deū in carnati. mortis autē q̄ ē
 in imaginē. put est imago nō p̄sistit in ip̄a sed tendit in id
 cuius est imago. r̄ ideo ex hoc q̄ imaginibz ip̄i exhibet re
 ligionis cultus. non diuersificatur ratio latrē nec virtus
 religionis.

Ad quartum sic procedit

Videtur q̄ religio non sit spālis virtus ab alijs distincta. Di
 cit enī Augu. de civ. dei. Q̄p̄ sacrificiū est oē opus qd̄
 gerit vt sc̄tā societate deo iungamur. sed sacrificiū p̄nere
 ad religionē. ergo oē opus virtutis ad religionē p̄nere. et
 sic nō est spālis virtus. **¶ Pre.** Ap̄lō dicit. i. ad Cor. x.
 Dia in gl̄iam dei facite. sed ad religionē p̄nere aliqua fa
 cere ad dei reuerentiā. vt sup̄ dictū est. ergo religio nō est
 spālis virtus. **¶ Pre.** Caritas q̄ diligit deus nō est virt⁹
 distincta a charitate qua diligit p̄rim⁹. sed sicut d̄. i. viij.
 et ubi. honozari p̄ninquū est idē qd̄ est amari. ergo religio q̄
 honozat deus nō est virtus spālis distincta ab oblerantia
 vel vultia vel pietate quibz honozat p̄rimus. ergo nō est
 virtus spālis. **¶ Sed p̄ra est qd̄ p̄mis p̄ iusticie ab alijs
 eius p̄tū distincta. Rñ.** vōm q̄ cū virtus ordinat ad
 bonū. vbi ergo est spālis rō boni. ubi p̄t esse spālem vir
 tutē. bonū autē ad qd̄ ordinat religio est exhibere deo debi
 tū honozē. honoz autē debet alicui rōne excellētie. deo autē

completur singularis excellentia. in quibus omnia in infinitum transcendit finem omnimodum excessum. unde et debet spalis bonorum. sicut in tebo humanis videmus quod virtus excellens ipsa personam virtutis honor debet. alius quidem patet. alius regi. et sic de alijs. unde manifestum est quod religio est spalis virtus. **Ad. i.** ergo videtur quod omne opus virtutis dicitur esse factum in intentione ordinatum ad dei reverentiam. unde et hoc non habet quod religio sit generalis virtus. sed quod imper omnibus alijs virtutibus ut supra dictum est. **Ad. ij.** videtur quod omnia finem quod in gloriam dei sunt pertinent ad religionem. non quasi ad elicentem sed quasi ad impantem. illa autem pertinent ad religionem elicentem quod finem ratione sui spiritus pertinent ad reverentiam dei. **Ad. iij.** videtur quod obiectum amoris est bonum. obiectum autem honoris vel reverentie est aliquid excellens. bonitas autem dei communicatur creature. non autem excellentia bonitatis eius. et ideo charitas quod diligit deum non est virtus distincta a charitate qua diligitur proximus. religio autem qua honoratur deus distinguitur a virtutibus quibus honoratur proximus.

Ad quintum sic procedit

Videtur quod religio sit virtus theologica. Dicit enim Augustinus in enchiridion quod deus colitur fide spe et charitate quod sunt virtutes theologice. sed cultus deo asserere pertinet ad religionem. ergo religio est virtus theologica. **Pre.** Virtus theologica dicitur que habet deum pro obiecto. religio autem habet deum pro obiecto. quia ad solum deum ordinatur ut dicitur etiam. ergo religio est virtus theologica. **Pre.** omnis virtus vel est theologica vel intellectualis vel moralis ut ex supra dictis patet. manifestum est autem quod religio non est virtus intellectualis. quia eius pietas non attendit finem considerationem veri. sicut etiam non est virtus moralis cuius proprium est tenere medium inter superfluum et diminutum. non enim aliquis potest superflue deum colere. finem illud **Eccl. xij.** Videntes deum exaltate illa quantum potestis. maior enim est gloria laude. ergo relinquitur quod sit virtus theologica. **Sed** patet est quod ponitur per in finem quod est virtus moralis. **Rn.** videtur quod sicut dicitur est religio est quod deo debetur cultus asserere. Duo ergo in religione considerantur. Unum quidem quod religio deo asserere. scilicet cultus. et hoc est per modum materie et obiecti ad religionem. Aliud autem est id cui asserere. scilicet deus cui cultus adhibetur. non quod actus quod virtus deus colitur ipsi deo attingatur. sicut cum credimus deo credendo deum attingimus. propter quod supra dictum est quod deus fidei obiectum non solum intentione credimus deum. sed intentione credimus deo. asserere autem deo debetur cultus intentione actus quidam quibus deus colitur in dei reverentia sunt puta factus factus oblationes et alia huiusmodi. Unde manifestum est quod deus non comparatur ad virtutem religionis sicut materia vel obiectum. sed sicut finis. et ideo religio non est virtus theologica cuius obiectum est virtus finis. sed est virtus moralis cuius est esse circa ea quod sunt ad finem. **Ad. i.** ergo videtur quod sit potentia vel virtus quod opponitur circa finem. per impium movet potentiam vel virtutem operantem ea que ordinantur in finem illi. virtutes autem theologice. scilicet fides. spes. et charitas habent actum circa deum sicut circa proprium obiectum. et ideo suo impio causant actum religionis. quo operatur quedam in ordine ad deum. et ideo Augustinus dicit quod deus colitur fide. spe. et charitate. **Ad. ij.** videtur quod religio ordinatur hominem in deum. non sicut in obiectum sed sicut in finem. **Ad. iij.** videtur quod religio non est virtus theologica neque intellectualis. sed moralis cuius superius iustitiae. et medium in ipso accipitur non quidem inter passionem. sed finem quandam equalitatem inter operationes quod sunt ad deum. Dico autem equalitatem non absolute. quia deo non potest tantum quod

biberi quantum ei debet. sed finem quandam considerationem humane facultatis et divine acceptionis. superfluum autem in his que ad divinum cultum pertinent esse potest. non finem circumstantiam. sed finem alias circumstantias. puta quod cultus divinus exhibetur cui non debet exhiberi vel quando non debet. vel finem alias circumstantias prout non debet.

Ad sextum sic proceditur

Videtur quod religio non sit preferenda alijs virtutibus moralibus. Perfectio enim virtutis moralis per se in hoc quod attingit medium ut patet in ij. et bi. sed religio reficit in attingendo medium iustitiae. quod non reddit deo omnino equale. ergo religio non est prior alijs virtutibus moralibus. **Pre.** In his que hominibus exhibentur tanto videtur aliquid esse laudabilius quanto magis indigentur exhiberi. Unde dicitur **Eccl. xviij.** Frange esurienti panem tuum. sed tuus non indiget aliquid quod ei a nobis exhibetur. finem illud **ps.** Dixi dñe deus meus tu quoniam bonorum meorum non egesset. ergo religio videtur minus laudabilis alijs virtutibus per quas hominibus subvenitur. **Pre.** Quamto aliquid fit ex maiori necessitate. tanto minus est laudabile finem illud. i. ad **Eccl. ix.** Si euas gelis aucto non est tibi gloria necessitas tibi incumbit. ubi autem est maius debitum ubi est maior necessitas. cum ergo deo manime sit debitum quod ei ab hominibus exhibetur. videtur quod religio sit minus laudabilis inter virtutes humanas. **Sed** patet est quod **Exo. xx.** primum precepta ad religionem pertinentia tantum precipua. ordo autem preceptorum proportionatur ordini virtutum. quia precepta legis dantur de actibus virtutum. ergo religio est precipua inter virtutes morales. **Rn.** videtur quod ea que sunt ad finem forciunt bonitatem ex ordine in finem. et ideo quanto sunt seruius propinqua. tanto sunt meliora. virtutes autem morales. ut supra dicitur sunt circa ea que ordinantur in deum sicut in finem. religio autem magis de propinqua accedit ad deum quam alie virtutes morales. intentione operatur ea que dicitur et immediate ordinantur in honorem divinum. et ideo religio pertinet inter alias virtutes morales. **Ad. i.** ergo videtur quod laus virtutis in voluntate consistit. non autem in potestate. et ideo deficiere ab equalitate que est medium iustitiae propter defectum potestatis non diminuit laudem virtutis si non fuerit defectus ex parte voluntatis. **Ad. ij.** videtur quod in his que exhibentur alteri propter eorum utilitatem est exhibitio tanto laudabilior qua fit magis indigentibus. quod est vniuerso. deo autem non exhibetur aliquid propter eius utilitatem. sed propter eius gloriam. nostra autem utilitas. **Ad. iij.** videtur quod ubi est necessitas tollitur gloria superogationis non autem excluditur meritum virtutis si assit voluntas. et propter hoc ratio non sequitur.

Ad septimum sic procedit

Videtur quod religio non habeat aliquem exteriorem actum. Dicitur enim **Jo. iij.** deus spiritus est. et eos qui adorant eum in spiritu et veritate adorare oportet. sed exteriores actus non pertinent ad spiritum sed magis ad corpus. ergo religio ad quam pertinet adoratio non habet actus exteriores sed interiores. **Pre.** Religio finis est deo reverentiam et honorem exhibere. sed videtur ad irreuerentiam alicuius excellentis pertinere si ea sibi exhibeantur que proprie ad inferiores pertinent. cum ergo ea que exhibentur hominibus corporibus actibus proprie videantur ad indignitatem hominum ordinari. vel ad reverentiam inferiorum creaturarum. ideo videtur quod non congrue possunt assumi in divinam reverentiam. **Pre.** Augustinus in vi. de ciuitate dei commendat Senecam de hoc quod vniuersum per quod idola

ea exhibebant que solent hominibus exhiberi. quia scilicet immortalibus non continentur ea que sunt mortalium. sicut multo minus puenit deo xpo qui est excelsum super eos deos. ergo videtur rependibile esse quod aliquis corporalis actus deo colitur. non ergo hoc religio corporales actus. Sed contra est quod in psalms dicitur. Cor meum et caro mea exultauerunt in deum viuum. sed sicut interiores actus pertinent ad cor. ita exteriores actus pertinent ad membra carnis. ergo videtur quod deus sit colendus non solum interioribus actibus. sed etiam exterioribus. **Rñ.** videtur quod deo reuerentia et honoris exhibentur. non propter seipsum. quia in seipso est gloria plenus cui nihil a creatura adhiberi potest. sed propter nos. quia videlicet per quod deus reuerentur et honoramus. mens nostra ei subiacet et in hoc eius precepto consistit. quod liber enim respicitur. et hoc quod subdit suo superioris sicut corpus pro hoc quod viuificat ab anima. et aer pro hoc quod illuminat a sole. mens autem humana indiget ad hoc quod coniungatur deo sensibilium manductio. quia inuisibilia per ea que facta sunt intellectu conspicuntur ut apostolus dicit Roma. i. et ideo in diuino cultu necesse est aliquibus corporalibus uti ut eis quasi signis quibusdam mens hominis exerceat ad spiritualis actus quibus deo coniungitur. et ideo religio habet quidem interiores actus quasi principales et proprie ad religionem pertinentes. exteriores vero actus quasi secundarios et ad interiores actus ordinatos. **Ad. i. g.** videtur quod deus loquitur spiritum ad id quod est principale et proprie interum in cultu diuino. **Ad. ij.** videtur quod homines exteriores non exhibent deo quasi his indigent. sicut illud psalms. Manducaabo carnes ibaurorum. aut sanguinem vitulorum potabo. sed ex hoc deus acceptat. Unde Augustinus dicit in x. de ciui. dei. Sacrifitium visibile inuisibilis sacrificij sacramentum. i. sacrum signum est. **Ad. iij.** videtur quod idolatre deidentur ex hoc quod ea que ad deos pertinent idolis exhibebant non tanquam signa exercitia eos ad aliqua spiritualia. sed tanquam proprie eis accepta. et precipue quia erant vana et iurpia.

Ad octauum sic proceditur

Unde quod religio non sit idem sanctitatis. Religio enim est que dicitur specialis virtus. ut habitus est. sanctitas autem dicitur esse generalis virtus. est enim facies fideles et seruantes ea que ad deum sunt iustia. ut Andronicus dicit. ergo sanctitas non est idem religio. **Pre.** Sanctitas mundicia impozare videtur. Dicit enim Dionysius xij. ca. de diuini. no. quod sanctitas est ab omni mundicia libera et perfecta et oino immaculata mundicia. mundicia autem marie videtur pertinere ad impania que turpitudines corporales excludit. cum ergo religio ad iusticias pertineat videtur quod sanctitas non sit idem religio. **Pre.** Ea que diuiduntur ex opposito non sunt idem. sed in quadam entis ratione prout iusticie sanctitatis ordinis religionis. ut supra habetur. ergo sanctitas non est idem religio. **Sed contra est quod dicitur Lu. i. Seruamus illi in sanctitate et iusticia. sed seruare deo pertinet ad religionem. ut supra habitus est. ergo religio est idem sanctitatis. Rñ.** videtur quod nomen sanctitatis duo videtur impozare. Uno quidem modo mundicia. et huic significationi correspondit nomen grecum. dicitur enim agyos. i. sine terra. Alio modo impozat firmitatem. vnde apud antiquos sancta dicebantur que legibus erant munita ut violari non deberent. vnde dicitur aliquid esse sanctum. quia est lege firmatum. **Ad.** etiam sicut laici nos hoc nomen sanctus ad mundicia pertinet ut intelligat sanctus quasi sanguine tinctus eo quod antiquitus illi qui purificati volebant sanguine hostie tingebantur. ut Iulianus dicit in li. et. i. et vnaque significatio correspondit ut sanctitas attribuat

his que diuino cultui applicantur. ita quod non solum homines sed etiam templum et vasa et alia hominibus sanctificari dicuntur ex hoc quod cultui diuino applicantur. mundicia enim necessaria est ad hoc quod mens deo applicetur. quia mens humana inquinata ex hoc quod interioribus rebus coniungitur. sicut quilibet res ex immunditie peioris solescat. ut argenti ex immunditione plumbi. **Pre.** autem quod mens ab interioribus rebus abstracta ad hoc quod super me re possit coniungi. et ideo mens sine mundicia deo applicari non potest. **Ad.** ad Hebre. xl. dicitur. **Pa.** sequimini cum oibus et sermone sine qua nemo videbit deum. **Primitas** enim exigit ad hoc quod mens deo applicetur. applicat enim ei sicut ultimo fini et primo principio. homines autem operantur maxime in mobilibus esse. **Ad.** dicebat apostolus Roma. viij. **Letus** sum quod necqz mors necqz vita sepabat me a charitate dei. **Sic** ergo sanctitas deus quam mens hominis seipsum et suos actus applicat deo. vnde non differt a religione. **Primitas** enim. sed solum ratione. **Primitas** enim religio dicitur sicut quod exhibet deo debitum famulatum in his que pertinent spiritualiter ad cultum diuinum. sicut in sacrificiis. oblationibus. et alijs hominibus. **Primitas** autem dicitur sicut quod non solum hoc sed alia virtutum opera referuntur in deum. sicut quod bonum se disponit per bona quedam opera ad cultum diuinum pertinentia. **Ad. i.** ergo videtur quod sanctitas est quedam specialis virtus sicut essentia. et sicut hoc est quodammodo eadem religioni habet autem quamdam generalitatem sicut quod omnes virtutum actus per impium ordinantur in bonum diuinum. sicut et iusticia legalis est generalis virtus in quantum ordinat omnes virtutum actus in bonum diuinum. **Ad. ij.** videtur quod impania mundicia quidem operatur. non tamen ita quod habeat rationem sanctitatis nisi referatur in deum. **Ad.** de ipsa virginitate dicit Augustinus in li. de virginitate. quod non quod virginitas est. sed quod deo dicata est. honoratur. **Ad. iij.** videtur quod sanctitas distincta est a religione propter differentiam predictam. non quod differat de se ratione. ut dicitur **Ad.** LXXXII

Deinde considerandum

est de actibus religionis. Et primo de actibus interioribus qui sicut predicta sunt principales. secundo de actibus exterioribus que sunt secundarij. interiores autem actus religionis videtur esse deuotio et oratio. primo ergo de deuotione agendum est. secundo de oratione. Circa primam queruntur quatuor primo virtus deuotio sit specialis actus. secundo virtus sit actus religionis. tertio de causa deuotionis. quarto de eius effectu.

Ad primum sic proceditur

Unde quod deuotio non sit specialis actus. Illud enim quod pertinet ad modum aliorum actuum non videtur esse specialis actus. sed deuotio videtur pertinere ad modum aliorum actuum. Dicit enim ij. Para. xix. **Obtulit** vniuersam multitudinem hostias et laudes et holocausta mente deuota. ergo deuotio non est specialis actus. **Pre.** Nullus specialis actus inuenitur in diuersis generibus actuum. sed deuotio inuenitur in diuersis generibus actuum. sicut in actibus corporalibus. et etiam spiritualibus. dicitur enim aliquis et deuote meditari et deuote genuflectere. ergo deuotio non est specialis actus. **Pre.** **Deus** accipit specialis autem est appetitue aut cognoscitiue virtutis. sed deuotio neutrum earum appropriat. ut patet discutiendi per singulas species actuum virtutis que super enumeratae sunt. ergo deuotio non est specialis actus. **Sed contra est quod actibus meretur. ut supra habitus est. sed deuotio habet spiritalem rationem merendi. ergo deuotio est specialis actus. Rñ.** videtur quod deuotio dicitur a deuouendo. vnde deuotus dicitur qui seipsum quodammodo deo deuouent ut ei se totaliter subdat. propter quod et olim apud gentes deuoti dicebantur qui seipsum idolis deuouebant in

mortem pro sui salute exercitus. sicut de duobus dicitur. **T**i-
rus huius narrat. **U**n deus nōn aliquid esse videt q̄ vo-
luntas quodā p̄mptē tradēdi se ad ea p̄mēt ad dei famu-
lari. **U**n **E**ro. xxxv. dicit q̄ multitudo filiorū isrl̄ obtrunc-
mente p̄mptissima atq̄ deuota p̄mitas dño. **M**anifestū
est autē q̄ voluntas p̄mptē faciendi q̄d ad dei seruiciū
p̄mēt est quidā sp̄alis actus. vñ deuotio ē sp̄alis actus? vol-
untatis. **A**d. i. ergo dōm q̄ mouētō impōnunt modū mo-
tū mobilis. voluntas autē mouet alias vires aīe ad suos
actus. et voluntas fm̄ q̄ est finis mouet seip̄am ad ea que
sunt ad finem. vt supra habitum est. et ideo cuz deuotio sit
actus voluntatis boīs offerentis seip̄m deo ad ei seruiciū
dum qui est vltimus finis p̄sequēs est q̄ deuotio impo-
nat modū humanis actibus. siue sint ipsius voluntatis actus
ca ea que sunt ad finē. siue etiā sint aliaz p̄tēntiaz que a
voluntate mouent. **A**d. ij. dōm q̄ deuotio inuenit i di-
uersis generibus actuum. non sicut motio mouētis inueni-
tur virtute in motu mobiliū. **A**d. iij. dōm q̄ deuotio
est actus appetitiue p̄is anime. et est quidam motus volū-
tatis. vt dictum est.

Ad secundū sic procedit

Videtur q̄ deuotio nō sit actus religionis. Deuotio enim
vt dictū est ad hoc p̄mēt q̄ aliqs deo se tradat. sed hoc ma-
xime fit p̄ charitatem. quia vt Dionys. dicit. iij. ca. de diui-
no. diuinus amor: extrinsecū facit. nō sicut amātes sunt p̄o-
rum esse. sed eorū que amant. ergo deuotio magis est actus
charitatis q̄ religionis. **P**ro. Charitas p̄cedit religio-
nē. deuotio autē videtur p̄cedere charitatem. q̄ charitas i scri-
pturis signat p̄ ignem. deuotio x̄o p̄ pinguedinem que ē
ignis materia. ergo deuotio nō est actus religionis. **P**ro.
Per religionē bō ordinat solum ad deū vt dictum
est. sed deuotio enā habet ad boīes. dicunt enī aliqui eē
deuotio aliquibus sanctis viris. et etiā subdin dicunt eē de-
uotio dñis suis. sicut **L**eo papa dicit q̄ iudei quasi deuotio
romanis legibus dixerunt. nō habemus regem nisi celare
ergo deuotio nō est actus religionis. **S**ed p̄tra est. q̄ d
uotio a deuotō dicitur. vt dictum est. sed vtrum ē ac-
tus religionis. ergo et deuotio. **R**es. dōm q̄ ad eandē
virtutem p̄mēt velle facere aliquid et p̄mptam voluntate
tem habere ad illud faciendū. q̄ vtrumq̄ actus est idē ob-
iectum. p̄pter quod vt p̄b̄s dicit in. v. et bi. iusticia est q̄
volunt boīes et opant iusta. **M**anifestū ē autē q̄ opari ea
que p̄tinent ad diuinū cultū seu famularum p̄mēt p̄prie
ad religionē. vt ex p̄dictis p̄t̄. **U**n etiā ad eaz p̄mēt ha-
bere p̄mptam voluntatem ad b̄mōi exequenda. que dē eē
deuotio. et sic p̄t̄ q̄ deuotio est actus religionis. **A**d. i.
ergo dōm q̄ ad charitatem p̄mēt immediate q̄ bō tradat
seip̄m deo adibetendo et p̄ quandam sp̄is vñōnē. sed q̄
bō tradat seip̄m deo ad aliqua opa diuinū cultus. hoc im-
mediate p̄mēt ad religionem. mediate autē ad charitatem
que est religionis principū. **A**d. ij. dōm q̄ pinguedo
corpalis generat p̄ calorem naturalē dīgentem. et ipse
naturalis calor habet pinguedinem quasi eius nutrimen-
tū. et similiter charitas et deuotionē causat in q̄tū et amo-
re aliquis reddat p̄mptus ad seruendum amico. et etiā
p̄ deuotionē charitas nutrit. sicut et quelibet amicitia con-
seruat et auget p̄ amicitiam op̄ exercitū et meditati-
onem. **A**d. iij. dōm q̄ deuotio que habet ad sanctos
dei mortuos vel viuos non terminat ad ip̄os sed transit i
deum in q̄tū. s. in ministris dei deum venetamur. de
uotio autem quam subdin dicunt habere ad dños regales

alacrius est rationis. sicut et temporalibus dominis famula
et dicitur a famularu diuino.

Ad tertium sic procedit

Videtur q̄ contemplatio seu meditatio nō sit deuotiois cā
Nulla enī causa impedit suū effectū sed subiles medita-
tiones intelligibiliū multotiens deuotionē impediunt. et
ergo cōtemplatio seu meditatio nō est deuotionis causa. **P**ro.
Si cōtemplatio esset p̄pria et p̄se deuotiois causa op-
porteret q̄ ea que sunt a maioris cōtemplationis magis de-
uotionē excitarent. huius autē contrariū apparet frequenter
enī maior deuotio excitat ex cōsideratōe passionis x̄pi et
alio mysticis humanitatis ipsius q̄ ex cōsideratōe di-
uine magnitudinis. ergo cōtemplatio non est p̄pria deuotio-
tionis cā. **P**ro. **S**i p̄templatio esset p̄pria causa deuotio-
nis. oportet q̄ illi qui sunt magis ap̄i ad cōtemplationē
nē essent etiā magis ap̄i ad deuotionē cuius cōtrariū vñ
demus. q̄ deuotio sequēter magis inuenit in quibus cā
simplicibus viris. et in femineo sexu in quibus inuenit cōtem-
plationis defectus. ergo cōtemplatio nō est p̄pria causa deuotio-
tionis. **S**ed p̄tra est q̄ in p̄a dicit. In meditandō mea
exardescit ignis. sed ignis sp̄ialis causat deuotionē. ergo
meditatio est deuotionis causa. **R**es. dōm q̄ causa de-
uotiois extrinseca et principalis deus est. de q̄ dicit **A**mbro-
sup. **L**. q̄ deus quos dignat vocat. et que vult religiosū
facit. et si voluisset sanctorum ex in deuotiois deuotos se-
cisset. **C**ausa autē intrinseca et p̄e nostra. op̄t q̄ sit medi-
tatio seu p̄templatio. **V**idetur enī q̄ deuotio est quidaz
voluntatis actus ad hoc q̄ bō p̄mptē se tradat ad diuinū
num obsequium. **D**is autē actus voluntatis ex aliqua cō-
sideratione procedit eo q̄ bonū intellectum est obiectum
voluntatis. **U**n et **A**ugu. dicit in li. de tri. q̄ voluntas ori-
tur ex intelligētia. et ideo necesse est q̄ meditatio sit deuotio-
tionis causa. in q̄tū. s. homo p̄ meditationem cōcipit q̄
se tradat diuino obsequio. **A**d. q̄d quidē inducit duplex
cōsideratio. **U**na quidē que ex p̄e diuine bonitatis et be-
neficiorū ipsius. fm̄ illud p̄. mibi adhxere deo bonum est
et p̄nere in dño deo sp̄em meam. et hęc cōsideratio exci-
tat dilectionem que est prima deuotionis causa. **A**lia x̄o
est ex p̄e boīs cōsiderantis suos defectus et quibus in-
diger vt deo iunget. fm̄ illud. p̄. **L**euani oculos meos
in montes vñ veniet auxilium mibi. **A**uxilium meum a
dño qui fecit celum et terram. et hęc cōsideratio excludit p̄-
sumptionem p̄ quam aliquis impedit ne deo se subiciat
dum sine virtutū iunget. **A**d. i. ergo dōm q̄ cōsidera-
tio eorū q̄ nata sunt dilectionē dei excitare. deuotionē cau-
sant. cōsideratio x̄o quorumcūq̄ ad hoc non p̄tinentiū
sed abieis mentem distrahentiū impedit deuotionē. **A**d
ij. dōm q̄ ea que sunt diuinitatis sunt fm̄ se maxime ex-
citāna dilectōez ap̄ p̄no deuotōz. q̄ deo ē sup̄ oia diligē-
t̄. s. et debilitate mētis b̄iane ē q̄ sic indiget manu ducti-
one ad cognitiōē diuinoz. ita ad dilectionem palq̄ sen-
sibilia nobis nota. inter que p̄ceptū est humanitas x̄bi
fm̄ q̄ in p̄fatione dicit. **U**t dum visibilē deū cognosci-
m̄ p̄ hunc inuisibilū amorē rapiamur. et ideo ea que p̄-
tinent ad x̄pi humanitatem p̄ modum cuiusdam manuduc-
tionis maxime deuotionem excitant. cū tñ deuotio p̄m-
cipaliter circa ea que sūt diuinitatis consistat. **A**d. iij.
dōm q̄ scia et quequid aliud ad magnitudinē p̄mēt oē
casio est q̄ bō cōsiderat de seip̄o. et ideo non totaliter se
deo tradat. et inde est q̄ b̄mōi q̄nō occasionaliter deuoti-
onem impediunt et in simplicibus et mulieribus deuotio

abundat elationem comprimendo si tñ scientiam z quā
cunq; altam perfectionez homo pfecte deo subdat ex hoc
ipso devotio augetur.

Ad quartum sic procedit

Vides qd leticia nō sit devotionis effectus, qz vt dictū est
possio xpi precipue ad devotionē exatit, sed ex eius confi
terandē sequit in aia qdā afflicto. fm illud **1. Cor. iij.**
Recordare paupratus mee absint hī z felix qd pñnet ad
passionē. Et postea subdit. Memoria memor ero z tibi
scit in me aia mea. ergo delectatio siue gaudiū nō est devo
tionis effectus. Pre. Devotio p̄cipue p̄sistit in interiori
in sacrificio sp̄s. sed in p̄s. dicit. Sacrificiū deo sp̄s cō
tribularis. ergo afflicto magis est devotionis effectus q̄
iocunditas siue gaudiū. Pre. Grego. miseris dicit in
li. de hōie qd sicut n̄sus. p̄cedit ex gaudiū ita lachryme et
gemitus sunt signa tristitie. sed devotioni p̄tingit qd ali
qui p̄ump̄t in lachrymas. ergo leticia vel gaudiū nō ē
devotionis effectus. Sed p̄ra est qd in collecta dicit.
Duos teuma vniua castigat. ip̄a qz devotio sancta lenit
et. Rñ. v̄dm qd devotio p̄ se quidē z p̄ncipale sp̄s
lenit leticia mentis causas. ex consequēti aut z per accidens
causas tristitiā. dicitū est enī qd devotio vel duplici cōside
ratione p̄cedit. P̄ncipit quidē ex consideratione diuine
bonitatis. qz ista consideratio p̄net quasi ad terminū mo
na voluntatis tradēns se deo. z ex ista p̄sideratōe p̄ se qui
tem sequit delectatio. fm illud p̄s. Memor fui dei z tele
cratus sum. sed p̄ accidēs hoc cōsideratio tristitiā quandā
causat in bis qui nodū plene deo fruunt. fm illud p̄s. Si
nisi aia mea ad deū vniū. Et postea sequit. Fuerit mi
hi lachryme mee zc. Scdario hō causat devotio vt dicit
cum est ex cōsideratione p̄ncip̄ defectū. Nam hoc cōside
ratio p̄net ad terminū a quo hō per modum voluntatis
deuote recedit. vt. f. nō in se existit. sed deo se subdat. Nec
quidē consideratio cōuertit se habet ad p̄ncipam. Nam p̄ se
quidem nata est tristitiā causatē cogitando p̄ncip̄ de
fectus. p̄ accidens aut leticiam. f. p̄pter sp̄m diuine subie
ctionis. z sic p̄z qd devotio nō p̄ncip̄ p̄ se consequit tele
cratio. scdario hō z p̄ accidens tristitiā que est fm deum.

Ad. i. ergo v̄dm qd in cōsideratione passionis xpi est ali
quid qd cōmiserit. f. defectus humanus p̄pter quē tollēdū
sp̄m pati op̄uit. z est aliquid qd lenit et. f. dei erga nos
benignitas que nobis de tali liberatione p̄uidit. Ad. ij.
v̄dm. qd sp̄s qui ex vna p̄ncipulā p̄ter presentis vi
te defectus. ex alia p̄te cōdelectat ex cōsideratione diuine
bonitatis. z ex sp̄e diuini auxiliij. Ad. iij. v̄dm qd lachry
me p̄ncip̄ p̄net non solum ex tristitiā. sed etiā ex quadam
essē eius tenetudine p̄cipue cum considerat aliquid ter
ribile cum p̄ncipione alicuius instabilis. sicut solēt ho
mines lachrymari ex pietatis affectu. cum recuperant filios
vel charos amicos q̄s estimauerit p̄didisse. z p̄ hūc mo
dū lachryme ex deuotōe p̄cedit. Ad. LXXXIII

Deinde cōsiderādūz

est de orōne. Et circa hoc querunt de cem z se
p̄t. p̄mo v̄dm orō sit actus appetitiue virtu
tis vel cognitiue. scdario v̄dm sit p̄ncipue orare deū. tertio
v̄dm orō sit actus religionis. q̄rto v̄dm solus deus sit oran
dus. quinto v̄dm in orōne sit aliquid determinatū p̄ncip̄
dum. sexto v̄dm orandū debeat in sp̄s palia p̄tere. septimo
v̄dm p̄ alijs orare debeat. octavo v̄dm debeat in orare
p̄ inimicis. nono de septem p̄ncipibus orōnis dñice. de

cimo v̄dm orare sit proprium rationalis creature. v̄nde
cimo v̄dm sancti in patria orant p̄ nobis. v̄ndecimo v̄dm
orō debeat esse vocalis. decimo tertio v̄dm orōne requirit
ad orōem. decimo quarto v̄dm orō debeat esse diurna. de
cimo quinto v̄dm orō sit efficacis ad impetrandum quod p̄nt
decimo sexto v̄dm sit memoria. decimo septimo de specier
bus orationis.

Ad p̄mū sic proceditur

Vides qd orō sit actus appetitiue virtutis. Orōnis enī ē
exaudiri. sed desiderū est qd exaudiat a deo. fm illud p̄s.
Desiderū paupm exaudiuit dñs. ergo orō est desiderū
sed desiderū ē actus appetitiue virtutis. ergo z orō. Pre.
Dionys. dicit. iij. ca. de diu. no. Ante oīa ab orōne incip
pe ē v̄nle. sic deo nos p̄os tradētes z veniētes. h̄ v̄tio ad
deū p̄ amore fit qd p̄net ad vim appetitiuā. ḡ orō ad vi ap
petitiuā p̄net. Pre. P̄b̄s i. iij. d̄ aia ponit duas opa
tiōes intellectiue p̄ncip̄. qz p̄ma ē indiuisibiliū intelligē
tia. p̄ quā. f. apprehendimus de vno quocq; qd est. scdā ve
ro est cōp̄sino z diuisio. p̄ quam. f. apprehendit aliquid
esse vel nō esse. quibz addit tertia rōcinari p̄cedēdo. f. de
notis ad ignota. sed rō ad nullā istaz op̄ationū reducit. ex
go nō est actus intellectiue virtutis. sed appetitiue. Sy
p̄ra est qd p̄s. dicit in li. erubimol. qd orare idē est qd vi
tere. sed v̄cio p̄net ad intellectū. ergo orō nō est actus ap
petitiue virtutis. sed intellectiue. Rñ. v̄dm qd fm Cassi
odoy orō dicit quasi orō rō. Rō autē speculatiua z p̄ncip̄
ta in hoc differit. qz rō speculatiua est apprehensiuā solū re
tum. rō v̄o p̄ncip̄ta est nō solum apprehensiuā sed etiā cau
satiua. Est autē aliquid alterius cā duplicif. Vno quidez
mō p̄fecte necessitate inducēdo. z hoc p̄tingit qd effectus
totaliter subdit potestati cause. Alio hō mō imp̄ctet. so
lum disponēdo. qd. f. effectus nō subdit potestati cause
totaliter. Si ergo z rō dupliciter ē causa aliquoz. Vno
quidē mō sicut necessitate imponēs. z hoc mō ad rōem p̄
net nō solum imp̄ctet inferioribz potentis z mēbris cor
p̄s. sed etiā hōibus z subiectis. qd quidem fit imp̄gādo
Alio mō sicut inducēns z quodā mō disponēs z hoc mō
rō p̄net aliquid fieri ab his que ei nō subijcunt siue sint et si
les siue sint sup̄iores. v̄trūq; autē hōz. f. imp̄ctet z p̄ctet q̄
ue de p̄ncip̄. ordinandez quandā imp̄ctat. put. f. hō dispo
nit aliquid p̄ aliud esse faciendū. v̄n p̄ncip̄ ad rōem cur
est ordinare. p̄ter qd p̄b̄s dicit in i. et bi. qd ad op̄ma
de p̄ca rō. Sic autē nunc loquimur de orōne. put signat q̄n
dā de p̄cationē vel p̄ncip̄ fm qd v̄gu. dicit in li. de
verbis dñi qd orō p̄net quedā est. Et Damasc. dicit i. iij.
li. qd orō est p̄ncip̄ de cōmū a deo. Sic ḡ p̄z qd orō d̄ qua
nunc loquimur est rōnis actus. Ad. i. ergo v̄dm qd desi
derū paupm dicit dñs exaudire. vel qd desiderū est causa
perendi cum p̄ncip̄ qdā mō sit desiderij interpres. vel hoc
dicit ad ostendēdū exauditiōis velocitatē. qz. f. dum ad
huc aliqd in desiderio paupm est. deus exaudiuit anteq̄
orōnem. p̄ncip̄. fm illud **Eccl. iij. Eratq; anteq̄ clamet**
ego exaudiā eos. Ad. ij. v̄dm qd sicut supra dicitū est vo
luntas mouet rōem ad suū finem. v̄n nihil p̄hibet mouē
te voluntate actū rōnis tendere in finē charitatis qd est
deus v̄nle. Tendit autē rō in deum quasi a voluntate char
itatis mota dupl̄. Vno quidem mō ex p̄ncip̄ qd p̄nt.
qz hoc p̄ncip̄ est in orōne p̄ncip̄ v̄ deo v̄ncip̄. fm
illud p̄s. Vnam p̄nt a dño. hanc requiram. vt in habitez
in domo dñi oībus diebus vite mee. Alio mō ex p̄te ip̄
perentis que op̄ter accedat ad eum a quo p̄nt. vel loco

sicut ad hominem. vel mente sicut ad deum. Unde dicit ibi
deum quod omnibus invocamus deum reuelata mente asse-
mus ipsi et sicut dicit Damascenus dicit quod oratio est ascensus me-
nis in deum. Ad. iiij. dicit quod illi tres actus pertinent ad rationem
speculativam. sed ulterius ad rationem practica[m] pertinet causa
re aliquid per modum imperii vel per modum petitionis. ut
dictum est.

Ad secundum sic procedit

Videtur quod non sit pueniens orare. Oratio enim videtur esse neces-
saria ad hoc quod immitemus ei a quo petimus id quod indi-
gemus. sed sicut dicit Dionysius. vi. sicut pater ut quod bis oratio in-
digeris. ergo non est pueniens deum orare. Preterea dicitur
oratio sicut animus quod adoratur ut faciat quod ab eo petit. sicut
animus dei est immutabilis et in se habet. sicut illud. i. Regum.
xv. Dominus triumphator in se non perit. nec penitentie fiet
crederet. ergo non est conueniens quod deum oramus. Preterea. A. l. b.
rationalis est dare aliquid non petenti quod dicitur petenti. quod sicut
Seneca dicit. nulla res charius emitur quam que precibus em-
pta est. sed deus est liberalissimus. ergo non videtur esse con-
ueniens quod deum oramus. Sed contra est quod dicitur Lu. xviij.
Oportet semper orare et non deficere. R. n. dicit quod triplex
fuit circa orationem antiquorum error. Quidam enim posuerunt quod res
humane non reguntur diuina prudentia ex quo sequitur quod va-
nitas sit orare et orationem deum colere. et de his dicitur Malach.
iij. Durus vanus est qui seruit deo. Secunda fuit opinio
ponentium omnia in rebus humanis ex necessitate conuenire
re. siue ex immutabilitate diuine prudentie. siue ex neces-
sitate stellarum. siue ex connectione causarum. et sicut hoc etiam ex-
cludit orationis utilitatem. Tertia fuit opinio ponentium quod
deus res humanas diuina prudentia regit. et quod res huma-
ne non procedunt ex necessitate. sed dicebatur sicut dispositio
nem diuine prudentie variabile esse. et quod orationem et alios
quod ad diuinum cultum pertinent dispositio diuine prudentie im-
mutat. Hec autem omnia in. l. h. improbata sunt. et ideo oportet
sic inducere orationis utilitatem. ut neque rebus humanis di-
uine prudentie subiectis necessitate imponamus. neque etiam
sicut diuinam dispositionem mutabilem elumemus. Ad huius
ergo euidenciam etiam considerandum est quod ex diuina prouidentia
non solum disponit qui effectus faciunt. sed etiam ex
quibus causis et quo ordine pueniant. Inter alias autem
causas sunt etiam quorundam cause actus humani. vbi opus
homines agere aliqua. non ut per suos actus diuinam disposi-
tionem immutent. sed ut per actus suos impleant quosdam effectus
sicut sicut ordinem a deo dispositum. et idem etiam est in na-
turalibus causis. Et simile est etiam de oratione. non enim propter
hoc oramus ut diuinam dispositionem immutemus. sed ut
ad impetremus quod deus disposuit potentes sanctorum esse im-
plenda. v. l. homines postulando mereantur accipere quod eis de-
us omnipotens ante secula disposuit donare. ut Gregorius dicit
in li. dialo. Ad. i. ergo dicit quod non est necessarium nos
deus precibus persequere. ut ei nostras indigentias vel desideria
manifestemus. sed ut nos ipsi consideremus in his ad di-
uinum auxilium esse recurrentes. Ad. ii. dicit quod sicut dicitur
est. oratio nostra non ordinatur ad immutationem diuine disposi-
tionis. sed ut obtineamus precibus quod deus disposuit. Ad. iij.
dicit quod deus nobis multa prestat ex sua liberalitate.
etiam non petita. sed quod aliqua vult prestat nobis petentibus
hoc est propter nostram utilitatem. v. l. fiduciam quandam
accipiamus recurrentes ad deum. et ut recognoscamus eum
esse bonorum nostrorum auctorem. Unde Chrysostomus dicit. Cuius
sidera gratia est tibi concessa felicitas. gratia gloria attributa

orationibus fabulari cum deo. cum christo misereere. colit
loquia. optare quod velis. quod desideras postulare.

Ad tertium sic proceditur

Videtur quod oratio non sit actus religionis. Religio enim cum sit
per iustitiam est in voluntate sicut in subiecto. sed oratio pertinet
ad partem intellectivam. ut ex supra dictis patet. ergo oratio
non videtur esse actus religionis. sed tamen intellectus per quod
mens ascendit in deum. Preterea. Actus latere cadit sub neces-
sitate precepti. sed oratio non videtur cadere sub necessitate pre-
cepti. sed ex mera voluntate procedere. cum nihil aliud sit
quam voluntas petitis. ergo oratio non videtur esse religionis actus.
Preterea. Ad religionem pertinere videtur ut quis diuine nature
cultum ceremoniamque affectet. sed oratio non videtur aliquid deo
affectere. sed magis aliquid obtinendum ab eo petere. ergo
oratio non est religionis actus. Sed contra est quod dicitur in
ps. Dirigas orationem meam sicut incensum in conspectu tuo. vbi dicitur
ut glo. quod in huius figura in veteri lege incensum dicebatur
offerri in odore suauitatis deo. sed hoc pertinet ad religionem. et
ergo oratio est religionis actus. R. n. dicit quod sicut supra dicitur
est. ad religionem proprie pertinet reuerentiam et honorem deo
exhibere. et ideo omnia illa per que deo reuerentia exhibetur perti-
nent ad religionem. Preterea dicitur in veteri lege reuerentiam exhibere
inquitur. s. e. i. subiecti et pfecti orando se eo indigere
sicut auctore suorum bonorum. In manifestum est quod oratio est per
partem religionis actus. Ad. i. ergo dicit quod voluntas mouet
alias potentias anime in suis finem. sicut supra dictum est. et
ideo religio que est in voluntate ordinatur actus aliarum pote-
ntiarum ad dei reuerentiam. inter alias autem potentias anime intel-
lectus aliorum est voluntati principiorum. et ideo post deuotionem
quod pertinet ad ipsam voluntatem. oratio que pertinet
ad partem intellectivam est precipua inter actus re-
ligionis per quam religio intellectum hominis mouet in deum.
Ad. ii. dicit quod non solum petere que desideramus sed etiam
recte aliquid desiderare sub precepto cadit. sed desiderare
quidem cadit sub precepto charitatis. petere autem sub precepto
religionis. quod quidem preceptum ponit Dionysius. vi. vbi dicitur
est. petere et accipere. Ad. iij. dicit quod orando tradit bonum
mentem suam deo quam ei per reuerentiam subijcit. et quod
ammodo petit. ut patet ex auctoritate Dionysii. prius indu-
cta. et ideo sicut in ens humana premitur exterioribus et cor-
palibus membris vel exterioribus rebus que ad dei seruitium
applicant. ita etiam oratio premitur aliquid actibus religionis

Ad quartum sic procedit

Videtur quod solus deus debeat orari. Oratio enim est actus reli-
gionis. ut dictum est. sed solus deus est religione colendus.
ergo solus deus est orandus. Preterea. Frustra portigitur
oratio ad eum qui orationem non cognoscit. sed solus dei est oratio
ne cognoscere. tum quod plerumque oratio magis agit interiori
actu quem solus deus cognoscit quam voce. sicut illud quod apostolus
dicit. i. ad Cor. xij. Oratio spiritus oratio et mente. tum etiam
quod ut Augustinus dicit in li. de cura pro mortuis agenda. nesciunt
mortui etiam sancti quid agant vni etiam eorum filii. ergo oratio
non est nisi deo portigenda. Preterea. Si aliquibus scitis orationem
nem portigimus. non est nisi in quantum sunt deo iuncti. sicut
quidam in hoc mundo viuunt vel in purgatorio etiam existit
tes. sunt multi deo coniuncti per gratiam. ad eos autem non por-
tigitur oratio. ergo nec ad sanctos qui sunt in paradiso debemus
orationem portigere. Sed contra est quod dicitur Job. v. Voca
si est qui tibi respondeat. et ad aliquid scilicet conuertere. R. n.
dicit quod oratio portigitur alicui dupliciter. Uno modo quasi per ipsum

implenda. Alio modo sicut p ipm impetrada. pmo qd dnti modo soli deo oronem porrigimus. quia offies orationes nostre ordinari debent ad gram r gl'am psequendam. q solus deus dat. fm illud ps. Gratia r gloria dabit dñs. Sed scdo mo ordcm porrigimus ktis angelis r hoibus. non vt p eos deus nostras petitiones cognoscat. sed vt eorum pcedo r merito ordines nostre forntant effectum. Et rdo dicit Apoc. viij. q ascendit fumus incensoz de ordibus scroz de manu angeli coram deo. Et hoc etiã piz et ipso mo quo ecclia vnt in orando. naz a sancta trinitate petim? vt nostri misereat. ab alijs aut scris quibuscumqz petimus vt orent p nobis. Ad. i. ergo vdm q isti soli impendimus orando religionis cultu. a quo querimus obrinere qd oramus. qz in hoc prestamur eum bonoz noitroz auctore. non aut eis quos requirimus. s. interpellatores no snto apud deum. Ad. ij. vdm q mortuã ea que in hoc mundo agunt considerata eoz naturali conditione no cognoscunt. r precipue interiores motus cordis. sed beatus Grego. dicit in. xij. moral. i. verbo manifestat illud qd decet eos cognoscere de eis que circa nos agunt. etiã qñt ad interiores motus cordis. maxime aut excellentiã eoz decet vt cognoscant petitiones ad eos factas. vel voce vel corde. r ideo petitiones quas ad eos dirigim? deo manu festante cognoscunt. Ad. iij. vdm q illi qui sunt in hoc mundo aut in purgatorio nodum scunt visioe verbi ut possint cognoscere ea q nos cogitamus vel dicimus. r ito eo suffragia non implozamus orando. sed a viuis petimus colloquendo.

Ad quintum sic procedit

Uides q in orone nihil determinate a deo petere debeamus. qz vt Damasc. dicit. oratio est petitio decernum a deo. vnde inefficax est oratio p quam petit id quod no ex pedit fm illud Iaco. iij. Petitis r no accipiens. eo q male petatis. sed sicut dicit Roma. viij. r quid oremus sicut oportet nekimus. ergo no debemus aliquid orando determinare petere. De. Quicunqz aliquid determinate ab alio petit nisi voluntatem ipsius inclinare ad faciendum id quod ipse vult. no aut ad hoc tendere debemus vt reus velit qd nos volumus. sed magis vt nos velimus qd ipse vult. vt dicit glo. sup illud ps. Exultate iusti i dño. ergo non debemus aliquid determinate a deo in orone petere. De. Mala a deo petenda no sunt. ad bona autē deus nos inuitat. frustra aut ab aliquo petit ad qd accipiendū inuitat. ergo no est determinate aliquid a deo in orone petendū. Sed pira est qd dñs Martb. vi. r Lu. ix. docuit discipulos determinare petere ea que pntinent in petitionibus ordnis dñice. Rñ. vdm q sicut maximus Galileus refert. Socrates nihil vltra petendū a dñs immoz talibz arbitra bas qz vt bona tribuerent. qz b tenim sciret quid vnicuiqz esset vtile. nos aut pterunqz id votio expete re qd no impetrasse melius foret. Que quidē snia aliqua liter vera est qñt in ad illa que possunt malū euentū habere quibz etiã homo pot male r bene vti. sicut vine que vt ibidē dicit in lno cñno fuere. honores etiã qz plures pssunt possederunt regna. quoz exitus sepe miserabiles certunt splendida cōiugia que nōn unqz funditus domus evertunt. Sūt rñ quedā bona quibus bō male no vti potest que. s. malum euentū habere non pnt. lx c aut sunt quibz beatificamur. r quibz beatitudinē meremur. que quidē sicut orando absolute petunt fm illud. Oñde faciem tuam r saluemur. Et iterum. Deduc me in semita mandata

totum tuoz. Ad. i. ergo vdm q licet homo ex se scire no possit quid orare debeat spūs rñ vt ibidem dicit in hoc adiuuat infirmitatē nostrā qz inspirada nobis scā delide na recte postulare nos faciat. En dñs dicit Jo. iij. qz vt ros adoratores adorare oportet in spū r veritate. Ad. ij. vdm q cum orādo petimus aliqua q pnt ad nostrā salutem. cōformamus voluntatem nostrā voluntati dei de quo dicit. i. ad Lmo. ij. qz vult oēs hoies saluos fieri. Ad. iij. vdm q sicut bona deus nos inuitat. qz ad ea no pallibus corpore. sed pñs desiderijs r deuonis orōnibz accedam?

Ad sextum sic procedit.

Uides q bō no debeat spalia petere a deo orādo. Que ei orādo petimus qñimus. sed spalia no debemus qñere. de eni Martb. vi. Diximū quate regnū dei r iusticiã eius. et hec oia adscient vobis. spalia q no querēda dicit. s. adscientia qñitio. ergo spalia no sunt in orone a deo petēda. De. Nullus petit nisi ea de quibz est sollicitus. sed de re palio sollicitudinē habere no possumus. fm qz Martb. vi. Nolite solliciti esse atē vestre quid māducens. ergo rē spalia petere no debemus orādo. De. De orōnem nostrā mens debet eleuari in deū. sed petēdo spalia delectat ad ea q infra se sunt. pira id qd Aplo dicebat. ij. ad Cor. iij. Nō ptemplāmbz nobis que vidētur. sed que no videntur. que eni vidētur spalia sūt. que aut no videntur eter na. ergo no debet bō spalia in orōe a deo petere. De. Nō no debet petere a deo nisi bona r vnilia. sed qñqz spalia habita sunt nocua no solū spūaliter. sed etiã spūaliter. ergo no sūt in orōne a deo petēda. Sed pira est qd dicit Prover. xij. Tribue tñi victui meo necessaria. Rñ. vdm q sicut Augu. dicit ad Probā de adorādo deum. Hoc licet orare qdlibet desiderare. spalia aut licet desiderare. no qñdē principaliter vt in eis finē cōstituiamus. sed sicut quedā amimicula quibz adiuuamur ad tendēdū in beatitudinē. imōrum. i. per ea vita corporalis sustentatur. r qñtū nobis organice deseruiunt ad actus virtutū vt etiã pñs dicit in. i. et. r ideo pro spalibus licet orate. Et hoc est q Augu dicit ad Probā q sufficiētā vite si inde ceter vult quisquis eam vult. r no amplius. que qui dem no appetit ppter seipam. sed propter salutem corpore r cōgruetem habitum pstone hominis vt non sit incōue hrens eis cum quibus viuēdum est. Ista ergo cum habetur vt reneant. cum no habent vt habeant orandum est. Ad. i. ergo vdm q spalia no sunt querēda principaliter. sed scario. Unde Augu. dicit in l. de ser. dñi in monte. Cum dicit illud. pmo querendū est. r regnū dei signifi can. quia hoc. s. tempale bonum postertus querendū est no tempore sed dignitate. illud tanqz bonum noscitur hoc tanqz necessarium noscitur. Ad. ij. vdm q no que liber sollicitudo rerum temporalium est pbibita. sed suspensa r inordinata. vt supra habitū est. Ad. iij. vdm q quanto mens nostra intendit temporalibus rebus vt in eis quiescat. remanet in eis repressa. sed quādo intendit eis i orōne ad britudinē cōsequendam. no ab eis reprimē. sed magis eleuat sursum. Ad. iij. vdm q ex quo no petimus temporalia tanqz principaliter querita. sed in orōne ad aliud. eo tenore a deo petimus ipsa vt nobis concedant fm qz expedit ad salutem.

Ad septimum sic procedi

tur. Uides q no debemus p alijs orare. In orando eni sequi debemus formam quam dñs tradidit. sed in orōne

divina petitiones pro nobis facimus. non pro alijs. dicitur panem nostrum quotidianum da nobis hodie etc. ergo non debemus pro alijs orare. **Pre.** Ad hoc oratio fit ut exaudiat. sed una de conditionibus que requiruntur ad hoc quod oratio sit exaudibilis est. ut aliquis orat pro seipso. vñ sup illud Job. xvi. Si quid petieris pariter mecum in nomine meo dabit vobis. **Augu.** dicit. Exaudiunt omnes pro seipso. non autem pro alijs. vñ non simpliciter dicitur esse dabit. sed dabit vobis. ergo videtur quod non debemus pro alijs orare. sed solum pro nobis. **Pre.** Sed alijs si sint mali perhibemur orare secundum illud **Matth.** vi. Tu ergo noli orare pro populo hoc et si oblitus fueris. quod non exaudiam te. pro bonis autem non oportet orare. quod ipsi pro seipso orantes exaudiunt. ergo videtur quod non debemus pro alijs orare. **Sed** contra est quod dicit **Yaco.** v. Orate pro inimico ut saluemini. **Rñ.** dñm quod sicut dicitur est. illud deus benedixit oratio perire quod debemus desiderare. desiderare autem debemus bona non solum nobis sed etiam alijs. hoc enim pertinet ad rationem dilectionis quam primis debemus impedire. ut ex supra dicitur per. et ideo caritas hoc requirit ut pro alijs oremus. **Un** **Chryso.** dicit sup **Matth.** Pro se orate necessitas cogit. pro altero autem caritas fraternitatis hortatur. dulcor autem ante deum est oratio. non quam necessitas transmittit. sed quam caritas fraternitatis commendat. **Ad.** i. ergo dñm quod sicut **Cyprianus** dicit in li. de oratione divina. ideo non vicinus pariter meus. sed nositer. nec da mihi. sed da nobis. quod vicinus magis nolum privatum fieri. ut si quis pro se tantum precatur. vñ enim orare pro omnibus voluit. quoniam in vno omne ipse portavit. **Ad.** ii. dñm quod pro se orare ponit conditionem orationis. non quidem necessaria ad effectum mercedis. sed sic necessaria ad inefficaciam impetrandi. contingit enim quibus quod oratio pro alio facta non impetrat. etiam si fiat pie et perseveranter. et de precibus ad salutem. propter impedimentum quod est ex parte eius qui orat. secundum illud **Matth.** vi. Si steterit **Moyses** et **Samuel** coram me non est anima mea ad populum istum. nihil omnino tibi oratio meritoria erit oranti qui ex caritate orat secundum illud **ps.** Oratio mea in sinu meo concutiet. glo. let si non eis placet. ergo tibi non sum frustratus mea mercede. **Ad** iii. dñm quod etiam pro peccatoribus orandum est. ut conuertantur. et pro iustis ut pleuerent et proficiant. orantes tamen non pro omnibus peccatoribus exaudiunt. sed pro quibusdam. exaudiunt enim pro predestinatis. non autem pro presentibus ad mortem. sicut etiam correctio qua fratres corrigimus effectus habet in predestinatis. non in reprobis secundum illud **Eccl.** vii. Nemo potest corrigere quem deus respexit. Et ideo dicit **Jo.** v. Qui scit fratrem suum peccare peccatum non ad mortem. perat et dabitur ei vita peccatum peccati non ad mortem. sed si cut nulli quod dicitur vivit hic. subtrahendum est correctio beneficium. quod non possumus predestinatos distinguere a reprobis. ut **Augu.** dicit in li. de correctione et gratia. ita etiam nulli est denegandum orationis suffragium. Pro iustis etiam est orandum triplici ratione. primo quidem. quod multorum preces facilius exaudiunt. vñ sup illud **Roma.** xv. **Adhuc** me in orationibus vestris. dicit glo. Unde rogat apostolus apud minores pro se orare. multi enim minimi dum congregant unanimis sunt magni. et multo preces impetrabile est quod non impetrat illud. scilicet quod est impetrabile secundo ut ex multis gratia agatur deo et beneficijs que conferuntur iustis. que etiam in utilitatem multorum vergunt. ut per apostolum. ad **Cor.** i. tertio ut maiores non supbia dum considerant se minorum suffragijs indigere.

Ad octavum sic procedit

Videtur quod non debemus pro inimicis orare. quod ut dicitur **Roma.** xv. Quaecumque scripta sunt ad nostram doctrinam scripta sunt. sed in sacra scriptura inducuntur multe imperationes contra inimicos. dicit enim in **ps.** Erubescant et conturbentur velociter omnes inimici mei. perierant et erubescant velociter. ergo et nos debemus orare contra inimicos nostris magis quam pro eis. **Pre.** Undicare de inimicis. in malo inimicorum cedit. sed sancti vindicant de inimicis perit secundum illud **Apoc.** vi. Usquequo non vindicabis sanguinem iustum de his qui habitant in terra. vñ et de vindicta impiorum legitur secundum illud **ps.** Etabit iustus cum viderit vindictam ergo non est orandum pro inimicis. sed magis contra eos. **Pre.** Oratio bonis et eius oratio non debent esse contraria sed bonis quibus licet impugnant inimicos. alioquin omnia bella essent illicita. quod est contra supradicta. ergo non debemus orare pro inimicis. **Sed** contra est quod dicit **Matth.** vi. Orate pro persecutoribus et calumniatoribus vestris. **Rñ.** dñm quod orare pro alio caritatis est. sicut dictum est. **Un** eodem modo quo tenemur diligere inimicos. tenemur pro inimicis orare. Qualiter autem teneamur diligere supra habuit est in tractatu de caritate. ut si in eis diligamus naturam. non culpam. et quod diligere inimicos in generaliter est in precepto. in speciali autem non est in precepto nisi secundum preparationem animi. ut si homo esset paratus etiam specialiter in inimicis diligere. et tunc inuare in necessitate articulo. vel si viam periret. sed in speciali absolute inimicos diligere et eos inuare perfectio est. et si sit necessitas est ut in communitate non sitis orationibus quas pro alijs facimus inimicos non excludamus. quod autem pro eis specialiter oremus precationis est non necessitatis nisi in aliquo casu speciali. **Ad.** i. ergo dñm quod imperandum est in sacra scriptura pontifici. quadruple prout intelligi. Uno modo secundum quod propheta solent in figura imperatoris futura predicere. ut **Augu.** dicit in li. de sermone domini in monte. Secundo prout quedam temporalia mala peccatoribus quibus a deo in correctionem mittunt. Tertio quia intelliguntur perire non contra ipsos homines. sed contra regnum peccati. ut si correctione hominum peccata destruantur. Quarto pro formando voluntatem suam diuine iusticie circa damnationem perseverantium in peccato. **Ad.** ii. dñm quod sicut in eodem li. **Augu.** dicit. vindicta martyrum est ut exueratur regnum peccati. quo regnante tanta perperis sunt **Un** sicut dicit in li. de questionibus veteris et novi testamenti. postulant se vindicari non voce sed ratione. sicut sanguis **Abel** clamavit de terra. leuantur autem de vindicta. non propter eam. sed propter diuinam iusticiam. **Ad** iii. dñm quod licitum est impugnant inimicos ut compescantur a peccatis. quod cedit in bonum eorum et aliorum. et sic etiam licet orando perire aliqua temporalia mala inimicorum ut corrigantur. et sic oratio et operatio non erunt contraria.

Ad nonum sic proceditur

Videtur quod inconuenienter septem petitiones orationis dñi assignentur. Quoniam enim est perire illud quod ipse est sanctorum sed nomen dei semper est sanctum. secundum illud **Luc.** i. Nomen sanctum eius. Regnum etiam eius est sempiternum. secundum illud **ps.** Regnum tuum domine regnum omnium seculorum. voluntas autem dei simpliciter. secundum illud **Eccl.** i. vi. Vis voluntas mea fiet vanum ergo est petere quod nomen dei sanctificetur. quod regnum eius adueniat. et quod voluntas eius fiat. **Pre.** Primum est recedere a malo et consequi bonum. in conuenienter ergo videtur proceduntur petitiones que pertinent

ad sequendum boni perinobis que pñer ad amonitionem mali. **P**re. Ad hoc aliquid petit ut donec. sed p̄cipuū tonū dei est sp̄s sanctus et ea q̄ nobis p̄ ipsum dant. q̄ videtur in convenient. p̄ omni perinobis. cū nō tñdeat tonis sp̄s sancti. **P**re. Secūm Lu. in oratione dñica ponit solum q̄nq̄ petiōes. ut patet Lu. xi. sup̄ hūc q̄ fuit q̄ s̄z. **M**ar. sep̄e petiōes ponit. **P**re. In panū videtur capere benivolentiā eius. q̄ benivolentiā suā nos p̄uenit. sed deus sua benivolentiā nos p̄uenit. q̄ ipse prior dilexit nos. ut dicitur. **J**ob. iij. sup̄ hūc q̄ p̄mittit petiōib⁹. pater n̄r q̄ est in celis. qd̄ videt ad benivolentiā captandā p̄tinere. **S**ed in oratione sufficit auctoritas dñi oratione in situē tu. **R**ñ. dōm q̄ oratio dñica p̄fectissima ē. q̄ sic **A**ug. dicit ad **Proba.** si recte et p̄gnet oramus nihil aliud dicitur possunt q̄ qd̄ in ista oratione dñica positū est. q̄ enī oratio est quodāmodū desiderij nostri interpretēs ap̄ te. illa recte solum orando petit⁹ que recte desiderare volumus. In oratione aut̄ dñica nō solum petiō oīa q̄ recte desiderare possunt. sed etiā eo ordine q̄ desiderata sunt. ut sic hoc oratio nō solum in sumat postulare. sed etiā sit informativa tot⁹ n̄r affect⁹. **D**amnestū est ar̄ q̄ primo cadit in desiderio nōo hūc. unde ea q̄ sunt ad finē. **F**inis aut̄ nollet d̄ est in quē nollet affect⁹ tendit duplicat. **U**no q̄ tem modo put volum⁹ gloriā dei. **A**lio mō s̄m q̄ volumus sui gloriā sua. quop̄ p̄mittit p̄inet ad dilectionē dei qua d̄m̄ seip̄o diligim⁹. secūdū hō p̄inet ad dilectionē qua diligim⁹ nos in deo. **E**t iō prima petiō ponitur. sanctificet nomē tuū. p̄ quā petim⁹ gloriā deo. secūda hō ponit adueniāt regnū tuū. p̄ quā petim⁹ ad gloriā regni eius p̄uenire. **A**d finē aut̄ p̄dictū nos ordinat aliqd̄ duplicat. uno mō p̄ se. alio mō p̄ accidēs. **P**er se qd̄ bonū qd̄ est vtile in finē. **E**t aut̄ aliqd̄ vtile in finē virtutis n̄r duplicat. **U**no mō directe et principalit̄ s̄m n̄r n̄r q̄ beatitudinē n̄rēni deo obedēdo. et quātū ad hoc ponit. fiat voluntas tua sicut in celo et in terra. **A**lio mō in futurū. talit̄ et q̄si coadiuvā nos ad merēdū. et ad hoc p̄inet qd̄ d̄. pane n̄m quotidianū da nobis hodie. siue hoc intelligat te pane sacramē tali. cuius q̄ndam vltus p̄ficiat hōi in q̄ etiā intelligit oīa alia sacramēta. siue etiā intelligat te pane corporali. ut p̄ pane intelligat oīs sufficiētia vici⁹ sicut dicit **Aug.** ad **Proba.** q̄ et eucharistia est p̄cipuū sacramētū. et panis est p̄cipuus cibus. **U**n̄ et in euāgelio **M**ar. scriptū est. sup̄ substantiāle ad est. p̄cipuū. ut **Die rony.** exponit. **P**er accidēs aut̄ ordinā in virtutinem p̄ te monē p̄hibentis. **T**ria aut̄ sunt q̄ nos a virtutine p̄hibēt. p̄ qd̄ petim⁹ qd̄ dicitur excludit a regno. s̄m illud **1 ad Corin.** vi. **N**eq̄ fornicari neq̄ idolis seruītes et regnū dei possidebūt. et ad hoc p̄inet qd̄ d̄. virtute nob̄ debita n̄ra. et temptatio q̄ nos impedit ab observātia virtutis voluntatis. et ad hoc p̄inet qd̄ d̄. et ne nos inducas in temptationē. p̄ qd̄ nō petim⁹ ut nō temptem⁹. sed ut a temptatione nō vincam⁹. qd̄ est in temptatione induc⁹. p̄ naturalitas p̄no que impedit sufficiētia virtutis. et quātū ad hoc dicit libera nos a malo. **A**d. i. q̄ dōm q̄ sicut **Aug.** dicit in lib. de ser. do. in mon. cū dicim⁹ sc̄ificet nomē tuū nō hoc petit quasi nō sit sc̄ificet nomē dei. sed ut sc̄ificet ab hōib⁹ habeat. qd̄ p̄inet ad dei gloriā in hōib⁹. p̄ agandā. qd̄ aut̄ d̄. adueniāt regnū tuū. nō ita dicitū est quasi deus nō regnet. sed sicut **Aug.** dicit ad **Proba.** desiderium n̄m ad illud regnū exītam⁹ ut illud nobis veniāt atq̄ in eo regnem⁹. q̄ aut̄ dicit. fiat voluntas tua. recte intelligitur p̄ obediētā p̄ceptis tuis sicut in celo et in terra. i. sicut ab

angelis ita ab hōibus. vñ be t̄tes petiōes p̄fecte cōplevunt in vita futura. alic̄ hō q̄ tuor̄ p̄inet ad necessitates vite p̄ns. sicut **Aug.** dicit in enchiridion. **A**d. ij. vñ q̄ cū oratio sit interpretēs desiderij. ordo petitionū nō m̄ det ordim̄ executionis. sed ordim̄ desiderij siue intentionis in quo prius est finis q̄ ea q̄ sunt ad finē. et p̄secutio boni q̄ remotio mali. **A**d. ij. dōm q̄ **Aug.** in lib. de ser. do. in mon. adaptat sep̄e petiōes tonis et virtutib⁹ dicit. **S**i timor dei est q̄ beatū fuit paupes sp̄s. petam⁹ ut sc̄ificet in omē dei in hōibus timore casto. **S**i pietas est qua beati fuit mites. petamus ut veniat regnū ei⁹ ut muelcam⁹ nec ei resistam⁹. **S**i scientia est qua beati sunt q̄ ligent. oremus ut fiat voluntas eius. et sic nō loquim⁹. **S**i iocunditas est qua beati sunt q̄ esurunt. oremus ut p̄ nos noster q̄ndam⁹ detur nobis. **S**i p̄siliū est q̄ beati sūt misericordes. debita dimittam⁹ ut nobis nostra dimittatur. **S**i intellectus est quo beati sunt mudo corde. orem⁹ ne habeamus duplex cor sp̄alia sc̄cādo de quib⁹ temptationes sunt in nobis. **S**i sapia est qua beati sunt p̄cipuū qm̄ filij dei vocabunt. oremus ut liberem⁹ a malo. ipsa. libera nos a malo. **L**ucas nō posuit. ut sc̄at vñ ut q̄s in eo se liberat a malo q̄ nō inferi in temptationes. **A**d. v. dōm q̄ oratio nō ponit q̄ deo ut ipsum sc̄cādo. sed ut i nobis sup̄ hūc fiducia exitem⁹ postulādi. q̄ quidē p̄cipue exīat in nobis p̄siderādo eius charitatē ad nos qua bonū n̄m vult. et iō dicimus pater noster. et eius excellētia qua potest. et ideo dicimus qui es in celis.

Ad decimum sic procedit

Videt q̄ orare nō sit p̄cipuū rationalis creature. **C**uiusdē enī videt esse petere et accipere. sed accipere p̄uenit enī p̄sonis increatis. i. filio et sp̄s sancto. q̄ etiā eis p̄uenit orare. nā et hylus dicit **J**ob. iij. **E**go rogabo patre meū. **E**t d̄ sp̄s sancto dicit ap̄s. **S**p̄s postulat p̄ nobis. **P**re. **A**ngeli sūt sup̄ rōnales creaturas cū sint intellectuales substantie. sed ad angelos p̄inet orare. vñ in ps̄ d̄. **A**dorate eū oēs angeli eius. q̄ orate nō est p̄cipuū rationalis creature. **P**re. **C**uiusdē est orare cuius ē invocare deū. qd̄ p̄cipue fit oratio. sed brutis animalib⁹ p̄uenit invocare deū. s̄m illud ps̄. **Q**ui dat iumentis escam ipsor̄. et pullis cozuorum in uocantibus eum. ergo orare non est p̄cipuū rationalis creature. **S**ed cōtra. **O**rare est actus rationis. ut sup̄ babim⁹ est. sed rationalis creatura a ratione dicit. ergo orare ē p̄cipuū rationalis creature. **R**ñ dōm q̄ sicut ex supra dicit patet. oratio est actus rōnis p̄ quē aliq̄s sup̄iorem deprecatur. sicut impetū est actus sup̄ior quo iheroz ad ali quid ordinat. **U**lli enī p̄cipue cōp̄nit orare cui convenit rationem habere. et sup̄iorem quem deprecare possit. diuinis autem personis nihil est sup̄ius. bruta autē animalia non habent rationem. unde neq̄ diuinis personis neq̄ brutis animalibus convenit orare. sed p̄cipue est rationalis creature. **A**d. i. ergo dōm q̄ diuinis personis p̄uenit accipere per naturā. orare autem est accipiens p̄ gratiā dicit aut̄ filius rogare vel orare s̄m naturā assumptam. **H**umanā. non s̄m diuinam. ipsū autē sc̄ificet dicit

postulare. qz postulates nos facit. Ad. ij. vdm qz in intellectus 7 ratio no sunt in nobis diuerse potentie. vt in primo habitu est. dicitur aut fm pfectu 7 in pfectu. et ideo qzqz intellectuales creature que sunt angeli distingunt a rationalibz. qzqz aut inb rationalibz compendunt 7 hoc modo dicit oratio esse p pzi rationalis create. Ad. ij. vdm qz pulli coruoz dicunt inuocare deo ppter naturale desideriu quo oia suo modo desiderat p se qz bonitatem diuina. sic ena bura aialia dicunt deo obedire ppter naturalem instinctu quo a deo mouentur.

Ad duodecimū sic pcedit

Uidetur qz sancti qui sunt in patria no orant pro nobis. Actus eni alicuius magis est meritorius sibi qz alijs. sed sancti qui sunt in patria no merent sibi. nec pro se orant. quia iam sunt in termino p situm. ergo ena neqz pro nobis orant. De. Sancti ptece sua voluntate deo p format vt no velint nisi quod deus vult. sed illud quod deus vult semper implentur. ergo frustra sancti pro nobis orant. De. Sicut sancti qui sunt in patria. sunt superiores nobis. ita 7 illi qz sunt in purgatorio. qz iam peccata re no possunt. sed illi qz sunt in purgatorio no orant pro nobis. sed magis nos pro eis. ergo nec sancti qz sunt in patria pro nobis orant. De. Si sancti qz sunt in patria pro nobis orant. supior sanctorz esset efficacior oratio. no ergo deberet implorari suffragiu orationu sanctorz inferioz. sed solū supioz. De. Anima Petri n est pterus. li ergo ale sanctorz p nobis oraret. qdū sunt a corpore separe non deberem? interpellare sanctū Petri ad orandū pro nobis sed aiam eius. cuius p rariuz ecclesia facit. no ergo sancti ad man? ante resurrectionem p nobis orant. Sed ptra est quod dicit. ij. Jacobab. vls. Dic est qui multū orat p plo 7 vniuersa sancta ciuitate. He remias pbera dei. Ad. v. vdm qz sicut Hieronym? dicit Vigilanti error: fuit qz vni vniū? mutuo p nobis orare possumus. postqz aut mortui fuerim? nullius p alio sit exaudienda oratio. pferim cū martyres vltione sui sanguinis obsecrantes impetrare nequeūt sed hoc est oino salum. qz cum oratio p alijs facta ex charitate pueniat. vt dicitur est. quanto sancti qz sunt in patria sūt pfectioris charitatis. tanto magis orant p viatozibus qui orationibus iuuari pnt. 7 quanto sunt deo p iustiores. tanto eoz orationes sunt magis efficaces. habet eni hoc diuin? ordo. vt ex supioz excellencia i inferiora refundat. sicut ex claritate solis in aerem. Vñ 7 de christo dicit Debe. vij. Accedens p semetipsum ad deū ad interpellandū p nobis. Et ppter hoc Hieronym? ptra Vigilantiū dicit. Si apo? stoli 7 martyres adhuc in corpore cōstituti qñ p se adhuc debent esse solliciti p alijs orant. quantomagis post coronas victorias 7 triumphos. Ad. i. ergo vdm qz sancti qui sunt in patria cū sint beati nihil deest nisi gloria corporis. p qua orant. orant aut p nobis quib? deest beatitudinis vltima pfectio. 7 eoz orationes hnt efficaciam impetrandi ex pcedentibus eoz meritis. 7 ex vna acceptione. Ad. ij. vdm qz scilicet impetrat illud quod deus vult fieri p orationes eoz. 7 hoc petūt qd estimat eoz orationib? implendū fm dei voluntate. Ad. ij. vdm qz illi qz sunt in purgatorio est sint superiores nobis ppter impeccabilitate. sunt tñ inferiores quantū ad penas quas patiunt. 7 fm hoc n sunt in statu orandi. sed magis vt oret p eis. Ad. iij. vdm qz deus vult inferora p omnia supiora iuuari. 7 ideo oportet no solū superiores sed etiā inferiores sanctos implorare.

tate. alioqn esset solius dei mia imploranda ptingit tamē qzqz qz imp? oratio inferioris sancti efficacior: ē. vel qz te? uotius implorat. vel qz deus vult eius scitrate declarare. Ad. v. vdm qz qz scilicet viuētes meruerūt vt pro nobis orarent ideo inuocamus eos nobis quib? hic vocabatur. quib? etiā nobis magis innotescūt. 7 iterū ppter fidē resurrectionis insinuanda. sicut legit Exo. iij. Ego sum deus Abraam.

Ad duodecimū sic pcedi

tur. Uidet qz oratio no debeat esse vocalis. Oratio enim sicut ex dictis patet. principalis deo porrigit. de autē locutione cordis cognoscit. frustra qz vocalis oratio adhibetur. De. Per orationē meā hoīs debet in deū ascendere vt dicitur est. s. voces retabūt hoīs ab ascēsu p rplatio nis in deū sicut 7 alia sensibilia. qz in orationib? no est uocibus uiendū. De. Oratio debet offerri deo in occulto fm illud Mat. vi. Tu autē cū oraueris intra in cubiculū tuū. 7 clauso ostio ora patre tuū in abscondito. sed p uoces orationis publicas. oratio no debet esse vocalis. Sed p est qd dicit in ps. Uoce mea ad dñm damau. uoce mea ad dñm respicams sum. Ad. v. vdm qz duplex est oratio cōiē? singulari. Lōis qdē oratio ē qz pmissos ecclesie in psona ton? fidelis ppli deo offert 7 iō opoz qz tal oratio in notescat toti plo p qz pfer. qd n possit fieri nisi eēt uocal? 7 iō rōnabilis innotescit ē vt in sacra ecclesie hmoi ofones etiā alta uoce pnuiciēt vt ad noticiā oīuz possint puenire. Oratio singulari ē qz offert a singulari psona cuiuscunqz siue p se siue p alijs orantib?. 7 d bmoi orationis necessitate no est qz sit uocal. Adūgū? tñ uox tali orationi triplicis rōne. p qdē ad exercitiū interiorē deuotionē qz mēs orantē eleuet in deū qz p exercitiū signa siue uocū siue etiā aliqz factorz mouet mēs hoīs fm apprehensionē. 7 p consequē? fm affectionē. Vñ Aug. dicit ad Probā qz vbi uox alijs signis ad augēdū desideriu scilicet nos ipsos acti? excitam? et iō in singulari orationē tñ ē uocal? 7 bmoi signis uicēdū quātū p hcat ad exercitiū inter? mētē. Si ho mēs p hoc distabat vel qz tēctūqz impediat. ē a talib? cessandum. qd p pape ptingit in bñ dñi mēs sine bmoi signis ē sufficiens ad deuotionē para. Vñ ps dicebat Abi dixit cor meū. ex qz uir te facies mea. Et de Anna legit. i. Reg. i. qz lo qbat in corde suo. 2? adūgū? uocal oratio qñ ad deuotionē debet. s. bō deo seruiat. fm illud ton? qd ex dō bñ. id est. si solū mētē s. ena corpore. qd p pape cōpetit orōni p qz qd ē satisfactoria. Vñ dicit Debe. vls. De? aufer mi qz tate et accipe bonū 7 reddem? uirtulos labioz nōoz. 3? adūgū? tur uocal oīo ex qdā redidāna ab aia i corp? ex uelēfmi affectionē. fm illud ps. Letatus ē cor meū 7 exultant lingua mea. Ad. i. qz vdm qz uocal oīo n pfer ad hoc qz aliqd i gñū deo manifestet. s. ad hoc qz mēs orāns uel alio? rū exatē? in deū. Ad. ij. vdm qz vba ad aliud p rētia distrahūt mētē. 7 impediūt deuotionē orāns. s. vba signi ficāna aliqd ad deuotionē p rētia excitāt mētē. p pape min? deuoras. Ad. ij. vdm qz sic Lōy. uicē sup. Mar. eo pposito dñs uerat i p uētū orare vt a p uētū uideatur. vñ orās nihil nouū facere dō qd aspiciāt hoīs. vñ claimā do. uel pecc? p uētū. uel man? expādēdo. nec tñ vt Au gu. uic in lib? de ser. to. in mōte. uideri ab hoīb? nephas est. sed ideo hoc agere vt ab hoīb? uidearis.

Ad tertiuū decimū sic pro

ceditur. Uidet qz de necessitate orationis sit qz sit alicia

orante qui enā post orationē remanet magis deuor? si
ue enam in alio. pura cū aliquis suis bñctis puocat ali
um vt pro se oret. etiam qñ ipse ab orando cessat & q̄scit
Ad quintū decimū sic p
ceditur. Videt q̄ oratio nō sit meritoria. Vē enī meritū
pcedit a gratia. sed oratio pcedit grāā q̄ enā ipa grāa
per orationē impetrat. s̄m illud Lu. ii. Pater noster de
celo dabit spiritū bonū petentib⁹ se. ergo oratio si est ac
tus meritorius. **Pre.** Si oratio aliq̄d meret. maxie
videt mereri illud quod orādo pens. sed hoc nō semper
meret. quia multoties enā sanctorū orādoes nō exauditi
tur. sicut Paulus nō est exauditus petens a se moueri
stimulū carnis. ergo oratio nō est act⁹ meritoria. **Pre.**
Oratio p̄cipue fidei innitit. s̄m illud Iaco. i. Postu
let autē in fide nihil beatitas. fides autē nō sufficit ad meren
dum. vt patet in his qui habēt fidem in formē. ergo ora
tio nō est actus meritorius. **Sed** p̄tra est quod sup̄ ill
lud ps. Oratio mea in sinu meo p̄uertet. dicit glo. Et si
eis nō p̄fuit. ego tñ nō sum mea mercede frustrat⁹. mer
ces autē nō debet nisi merito. ergo oratio habet rationem
meriti. **Rñ.** dōz q̄ sicut dicitur est. oratio p̄ter effectūz
sp̄ialis p̄solatiois quā p̄sentialis affert. duplicē bz s̄tu
tem respectu futurū effect⁹. s. virtutē merēdi. & virtutē im
petrandi. oratio autē sicut & quilibet alius actus virtutis
habet efficacā merēdi inquantū pcedit ex radice charita
tis. cuius p̄p̄tū obiectū est bonū eternū cuius fructioes
meriti. pcedit tñ oratio a charitate mediante religione
cuius est actus oratio vt dicitur est. p̄comitantib⁹ enā qui
busdā alijs s̄tutib⁹ que ad bonitatē oratiois requirunt.
sicut humilitate & fide. ad religionē enī p̄inet ipsaz ora
tionē deo offerre. ad charitatē deo p̄inet desiderii reici
tus complementū oratio petit. fides autē est necessaria ex
parte dei quē oramus. vt. credam⁹ ab eo nos posse obtri
nere quod petim⁹. humilitas autē est necessaria ex parte ip
sius petentis. qui suā indigentā recognoscit. est enā & de
uoto necessaria. sed hoc ad religionē p̄inet cuius est p̄
cipuus actus necessarius ad oēs p̄sequētes. vt sup̄ dicitur ē.
Efficaciā autē impetrādi habet ex gratia dei quē ora
mus. qui etiam nos ad orandū inducit. **Uñ** Aug. dicit in
lib⁹ de v̄bis dñi. Non nos honorat vt peterem⁹ nisi da
re veller. Et Chrysost. dicit. Nunq̄ orān bñctia tenegat
qui vt orantes non deficiant sua pietate instigar. **Ad. i.**
ergo dōm q̄ oratio sine grāa grāā faciente meritoria nō est
sicut nec aliquis alius actus s̄tuosus. & tamen enā oratio
que impetrat gratiam gratum facientē pcedit ex aliqua
gratia quasi ex gratum dono. quia ipsuz orare est q̄d daz
donū dei. vt Aug. dicit in lib⁹ de p̄seruatiōe. **Ad. ii.** dōz
q̄ ad aliud aliquid p̄cipalis respicit meritum orationis
quib⁹ q̄ ad id q̄d petitur. meritū enī p̄cipue ordinatur
ad beatitudinē. s̄ petro oratiois directe se exēdit quib⁹
ad aliqua alia. vt ex dictis patet. **Si** ergo illud aliud q̄d
petit aliquis p̄ seipso nō sit ei ad beatitudinē v̄nle. n̄ me
retur illud. sed quib⁹ hoc petēdo & desiderando meritum
amittit. pura si petat a deo complementū alicui⁹ peccati
quod est non pie orare. quib⁹ s̄o nō est necessariū ad salu
tem. nec manifeste saluti p̄uarit. & tunc licet orans possit
orando mereri vitam eternam. nō tamē meret illud jobri
nere quod petit. **Unde** Aug. dicit in lib⁹ sententiarum
p̄ dōz pet. Fideliter supplicans deo pro necessariis hu
ius vite. & misericordis audis & misericordis non auditur
quid enim infirmo sit v̄nle magis nouit medic⁹ q̄ egro

tus. & p̄ter hoc etiam Paulus non est exauditus petēs
amoueri stimulū carnis. quia non expediebat. **Si** s̄o id
quod petitur sit v̄nle ad beatitudinē hominis quasi pet
rens ad eius salutem. meretur illud non solū orando.
sed etiam alia bona opera faciendo. & ideo indubitanter
accipit quod petit. sed qñ debet accipere. quedā enī non ne
gantur. sed vt congruo dentur tempore differunt. vt Au
gu. dicit super Joban. quod tamen potest impediti si in
petendo non p̄leueret. **Et** p̄ter hoc dicit Basilus. **Jo**
quib⁹ petis si non accipis. quia peterā postulasu vel in
fideliter. vel leuiter. vel nō p̄ferētia tibi vel desinisti. **Uñ**
veto homo nō potest alij mereri vitam eternā ex cōdigno
vt supra dicitur est. ideo per p̄sequēs nec ea que ad meri
tum p̄tinēt potest alij aliquis ex condigno alteri mere
ri. & p̄ter hoc non semper ille auditur qui pro alio orat.
vt supra habitum est. ideo ponunt quatuor conditio
nes quibus p̄currentibus semper aliquis impetrat quod
petit. vt. s̄ pro se petat necessaria ad salutem. pie. & p̄sue
rēter. **Ad. ii.** dōm q̄ oratio innitit p̄cipalis fidei
non quantum ad efficaciam merēdi. quia sic innitit p̄
cipaliter charitati. sed quantum ad efficaciam impetrandi
quia per fidem habet homo noticiam omnipotentie diu
ne. & inie ex quibus oratio impetrat quod petit.

Ad sextum decimū sic p
cedit. Videt q̄ p̄tōres orando nō impetrant aliq̄d a deo
Dicit enī Job. ii. Scimus quia p̄tōres non audit. q̄d
p̄sonat ei quod dicitur Prover. xviii. Qui reclinat
aures suas ne audiat legem oratio eius erit execrabilis.
oratio autem execrabilis nō impetrat aliquid a deo. ergo
p̄tōres non impetrant aliq̄d a deo. **Pre.** Insuper impe
trant a deo illud quod merent. vt sup̄ habitū est. sed p̄tō
res nihil possunt mereri. quia grāa carent. etiam chari
tate. que est virtus pietatis. vt dicit glo. ad Timoth. ii. q̄
super illud. Habentes quidem sp̄ctē pietatis. s̄tutē au
tem eius abnegantes. & ita non pie orant. quod requirit
ad hoc q̄ oratio impetrat vt supra dicitur est. ergo p̄tōres
nihil impetrant orando. **Pre.** Chrysost. dicit super
Martheum. Pater non libenter exaudiu orationē quam
filius non dicauit. sed in oratione quam charitus dicta
uit dicitur. Dimitte nobis debita nostra sicut & nos di
mittimus debitorib⁹ nostris. quod peccatores non faciūt
ergo vel merentur hoc dicentes. & sic non sunt exauditi
one digni. vel si non dicant. non exaudiant. q̄ forma orā
diā charisio in futurā non seruant. **Sed** p̄tra est quod
Aug. dicit sup̄ Jobā. Si p̄tōres nō exaudiret de. s̄tu
sira publicanus dimisset. dñe. p̄tinus esto mihi p̄tōri. Et
Chrysost. dicit super Martheū. Dis qui petit accipit.
id est. siue iustus sit siue peccator. **Rñ.** dōm q̄ in pec
catores duo sunt p̄siderāda. s. natura quaz diligit deus. et
culpa quā odit. **Si** ergo p̄tōres orādo aliq̄d petit in quāru
p̄tō. ad est. s̄m desiderii peti. in hoc a deo nō auditur ex
misericordia. sed quib⁹ auditur ad vindictā dum deus p̄
mittit peccatores ad bucam plius tuere in petā. deus enī q̄
dam negat p̄tinus. que concedit maris. vt Aug. dicit
orationē s̄o peccatores et bono nature desiderio proce
tentem deus audit. non quasi ex infūcia. q̄ p̄tōres hoc nō
meretur. sed ex pura misericordia. obseruans tamē quat
tuor p̄missis p̄dionib⁹. vt. s̄ pro se petat necessaria ad
salutem pie & perseueranter. **Ad. i.** ergo dicendū q̄ hē
Aug. dicit super Joban. illud verbū est ceci ad bucam mi
tri. id est. nō dū p̄tōres illuminari. & ideo nō ē ratū. q̄uis

possit verificari si intelligat de peccato in quantum est peccato, per quem enim modis oratio eius dicitur execrabilis. Ad. ij. dicitur quod peccato non potest pie orare, quasi eius oratio ex habitu virtutis informet. potest tamen eius oratio esse pia quantum ad hoc quod petit aliquid ad pietatem pertinens, sicut ille qui non habet habitum iusticie potest aliquid iustum velle, ut ex suo prodictis patet. et quibus est oratio non sit meritoria potest tamen esse imperatoria, quod meritis immittit iusticie, sed imperatoriam immittit gratie. Ad. iij. dicitur quod sicut dicitur est oratio non dicitur profertur ex persona totius ecclesie, et ideo si aliquid nolens dimittere debita primo, dicitur orationem dicitur non mentis, quibus hoc quod dicitur non sit verum quantum ad suam personam, est tamen verum quantum ad personam ecclesie extra quam est merito, et ideo fructu orationis caret, quibus tamen aliqui peccatos parati sunt debitoribus suis dimittere, et ideo ipsi orantes expandunt, sicut illud Eccl. xij. Relinque peccatum tuo non nocent tibi et tunc respiciant tibi peccata soluentur.

Ad decimum septimum sic p

ceditur. Videtur quod in convenienter dicitur esse orationis partes obsecrationes, orationes, postulationes, et gratiarum actiones. Obsecratio enim videtur esse quedam adiutorio, sed sic dicitur genes dicitur super. Vultis, non oportet quod vir qui vult fructum eius gaudere vivere, adiuret alium si enim iurare non licet, nec adiurare, ergo in convenienter ponitur obsecratio orationis pars.

Pro. Oratio sicut dicitur in Damasc. est petitio dicitur tamen deo, in convenienter ergo orationes pro postulationibus, dividuntur.

Pro. Orationis actiones pertinent ad preterita, alia vero ad futura, sed preterita sunt priora futuris, in convenienter ergo gratiarum actiones post alia ponuntur. In gratiarum est auctoritas apostoli, i. ad Timotheum. ij. In dicitur quod ad orationem tamen requirunt, quorum primum est, ut orans accedat ad deum quem orat, quod signatur nomine orationis, quia oratio est assensus intellectus in deum, et requiritur petitio que signatur nomine postulationis sive petitionis ut aliquid proponat determinate, quod quidam notant proprie postulationem, sive in reter minare, ut cum quis petit iuvare a deo, quod notant super explanationem sive solum factum narret, sicut illud Job. xi. Et quem amas in similitudine, quod vocant in similitudine, et requiritur ratio imperandi quod petit, et hoc vel ex parte dei, vel ex parte petentis. Ratio quidem imperandi ex parte dei est eius sanctitas propter quam petenti fraudat, sicut illud Daniel. ij. Proprietatem templum inclina deus meus aurem tuam, et ad hoc pertinet obsecratio que est per sacra prestantio, sicut cum dicimus, per naturam tuam libera nos domine, ratio vero imperandi ex parte petentis est gratiarum actio, quod ex acceptis beneficiis gratias agentes merenti accipe portio, ut in collecta dicitur, et ideo dicitur glo. i. ad Timotheum. ij. quod in missa obsecrationes sunt que procedunt obsecrationem, in quibus quedam facta commemorant, orationes sunt in ipsa obsecratione in qua mentis maxime debet elevari in deum, postulationes autem sunt in sequentibus petitionibus, gratiarum actiones in fine. In pluribus enim ecclesie collectis, hec quatuor preter attendi, sicut in collecta trinitatis, quod dicitur omnipotens sempiterna deus, pertinet ad orationis ascensum in deum, quod dicitur, qui tediis suis famulus tuus, et pertinet ad gratiarum actionem, quod dicitur, per sua quesumus, et pertinet ad postulationem, quod in fine ponitur, per deum nostrum, et pertinet ad obsecrationem. In collationibus autem partium dicitur quod obsecratio est imploratio pro peccatis, oratio est aliquid deo vouem, postulationem autem pro peccatis, sed primum melius est. Ad. i. et. quod dicitur, quod obsecratio non est adiutorio ad compellendum quod probetur

sed ad misericordiam implorandam. Ad. ij. dicitur quod oratio continet sumpta includit omnia que hic dicitur sed sicut quod pro alia videtur imponat proprie ascensum in deum. Ad. iij. dicitur quod in diversis preterita procedit futura, sed aliquid unum et idem prius est futurum quam sit preteritum, et ideo gratiarum actio de aliis beneficiis procedit postulationem aliorum beneficiorum, sed idem beneficii prius postulat, et ultimo cum acceptum fuerit de eo gratias agunt, postulationem autem procedit oratio pro quibus accedit ad eum a quo petitur, orationem autem procedit obsecratio, quod ex consideratione divine bonitatis ad eum audemus accedere.

Questio LXXXIII
Deinde considerandum

est de exterioribus actibus latrice, et primo de adoratione, per quam aliquid sui corpus ad deum venerandum exhibet, et de illis actibus quibus aliquid de rebus exterioribus deo offert, et de actibus quibus ea que dei sunt assumunt. Circa primum querunt tria, primo, utrum adoratio sit actus latrice, et utrum adoratio imponat actum interiore vel exteriori, et utrum adoratio requirat determinationem loci.

Ad primum sic proceditur

Videtur quod adoratio non sit actus latrice sive religiois, sicut enim religiois soli deo debetur, sed adoratio non debetur soli deo, legit enim Gen. xij. quod Abraham adoravit angelos. Et in Reg. i. dicitur quod Nabab propheteta ingressus ad regem David adoravit eum pronus in terra, ergo adoratio non est actus religiois. Pro. Religiois cultus debetur deo pro ut in ipso beneficiam, ut patet per Aug. in. r. de civi. dei. s. adoratio debetur ei ratione maiestatis, quod super illud ps. Adorate deum in altio sancto eius, dicitur glo. de his actibus venitur in altio ubi maiestas adoratur, ergo adoratio non est actus latrice. Pro. Unus religiois cultus tribus personis debetur, non autem una adoratio adoramus tres personas sed ad invocationem tamen personarum singularium generis, sicut adoratio non est actus latrice. Sed est quod dicitur in Gen. xij. in dicitur, deum dei tui adorabis, et illi soli servies. In dicitur quod adoratio ordinatur in reverentiam eius quod adoratur. Quia in se est autem ex vicinis quod religiois proprium est reverentiam deo exhibere, ut adoratio quod deo adoratur est religiois actus. Ad. i. dicitur quod deo debetur reverentia propter eius excellentiam, et aliquid creaturis comparat non sicut comparat sicut sicut quandoque participacionem, et ideo alia venerandis venerantur deum, quod pertinet ad latricam, et alia venerandis excellentes creaturas quod pertinet ad cultum de quo post dicitur, Et quod ea que ex terri aguntur, signa sunt interioris reverentie, quedam exteriora ad reverentiam pertinent exhibere excellentibus creaturis, in quibus maxime est adoratio, sed aliquid quod soli deo exhibetur, sicut factum est. Unde Aug. dicit in. r. de civi. dei. Quia dicitur deo vobis parati sunt quod honoribus deferuntur benedictione, sive benedictione nimia sive adulatione pestifera, ita tamen quod quod ea deferuntur boies habent quod dicitur colendi et venerandi, si autem multum eis addit et adorandi, quod non sicut dicitur celsitudo nisi ei que deum aut scitur aut putatur aut finit sicut reverentiam, sicut creature excellentes debetur. Nabab adoravit David, sicut autem reverentiam quod debetur deo Natdocheus noluit adorare, Aman, nemo ne honore dei nasseret ad boies, ut dicitur in. r. de. i. et similibus sicut reverentiam debita create excellens, Abraham adoravit angelos et etiam Josue ut legitur Josue. v. Quis possit intelligi quod adoraverunt adorandis latrice deum in persona angeli apperebat et loquebatur, sicut autem reverentiam que debetur deo probaturus est Johannes angelum adorare, Apoc. vii. cum

est quod apud oēs dicitur dēns. Sicut autē in rebus natura-
 libus naturalis inferio: a sup:io. itē subdunf. ita etiā na-
 turalis ratio dicitur hōi fin naturalē inclinationē vt ei qd
 est supra hōiem subiectionē ⁊ honozē exhibeat fin suoz
 modū. Et autē modus pueniens hōi vt sensibilib⁹ signū
 vraf ad aliq̄ op̄rimēda. quia ex sensibilib⁹ cognitionē ac-
 cipit. ⁊ ideo ex naturali ratione pcedit qd hō quibusdam
 sensibilib⁹ rebus vtatur. offerēs eas deo in signūz debere
 subiectionis ⁊ honozis fin similitudinē eoz qui dñs su-
 is aliqua offerit in recognitionē dñij. hoc autē p̄tinet ad
 rationē sacrificij. ⁊ ideo oblatio sacrificij p̄tinet ad ius na-
 turale. Ad. i. ergo dōm qd sicut sup̄ dicitur est aliq̄ in cōi-
 sunt de iure naturali. quoz determinationes sunt de iure
 positio. sicut qd male facio: eo puniant⁹ habet lex natural⁹
 sed qd tali pena vel tali puniant⁹ est ex p̄stitutionē dīna vel
 dīana. similit⁹ etiā oblatio sacrificij in cōi est de lege natu-
 rali. ⁊ ideo in hoc oēs pueniūt. sed determinatio sacrificij
 nō est ex institutionē dīana vel diuina. ⁊ ideo in hoc differ-
 unt. Ad. ij. dōm qd Adam ⁊ Isaac sicut ⁊ aliq̄ in ista. do-
 sacrificij oblatiōnē p̄tinet ipis p̄gruēnā. vt patet p̄ Ge-
 10. qui dicit qd apud antiquos p̄ sacrificij oblatiōnē re-
 mitebat pueris p̄ctm originale. nō tñ de oibus iustoz sa-
 crificijs sit mēto in scriptura. sed solum de illis circa q̄ aliq̄
 quid speciale accidit. potest tñ esse ratio quare Adam nō
 legitur sacrificij oblatiōnē. neqz in ipso notat⁹ origo peccā-
 ti. simul etiā in eo sacrificij oblatiōnē origo significat⁹. Isaac
 nō significat⁹ christū in quantum ipse oblat⁹ est in sacrificij
 cui. vnde nō oportebat vt signaret⁹ quasi sacrificij offerēs
 Ad. ij. dōm qd significare p̄ceptus suos est hōi natura-
 le. sed determinatio signoz est fin hōianū placitū.

Ad secundū sic procedit.

Videtur qd nō soli summo deo sit sacrificij offerendum.
 Et enī sacrificij offerre debet videt qd oibus illis
 sit sacrificij offerendum q̄ dimitans p̄fortes sunt. sed etiā
 sancti boēs efficiunt dīne nature p̄fortes. vt dicit. ij. De.
 i. Et ⁊ de eis in ps̄ dicit. Ego dixi dñs es. Angel⁹ etiā
 filij dei notant⁹. vt patet Job. i. ergo. oibus his debet sa-
 crificij offerri. De. Quanto aliq̄ maior est. tanto et
 maior honor⁹ debet exhiberi. sed angel⁹ ⁊ sancti sunt multo
 maiores quibuslib⁹ reuerētis p̄cipib⁹. quib⁹ tñ eozuz
 subditi multo maiorē honozē impendūt. se coram eis pro
 femētes ⁊ munera offerentes. q̄ sit oblatio alicui⁹ aialif
 vel rei alterius in sacrificij. ergo multo magis angelis et
 sanctis potest sacrificij offerri. De. Tempia ⁊ altaria
 instituit ad sacrificia offerēda. sed templa ⁊ altaria in ista
 tūnt angelis ⁊ sc̄tis. ergo etiā sacrificia p̄nt ei offerri.
 Sed p̄ta est qd dicit. Eo. xij. Qui imolat dñs occide-
 tur. p̄ter dñs soli. Rñ. dōz qd sicut dicitur est. oblatio
 sacrificij sit ad aliq̄ significandū. significat autē sacrificij
 cū quod offerit exteri⁹. inter⁹ spūale sacrificij quo ani-
 ma seipsum offerit deo. fin illud ps̄. Sacrificij deo spūis
 p̄mbular⁹. quia sicut sup̄ dicitur est. exteri⁹ actus reli-
 giōis ad interiores ordinat⁹. aīa autē se offert dō i sacrificij
 ut sicut p̄ncipio sue creatiōis. ⁊ sicut fini sue beatitudinis
 fin autē p̄cā fidem solus deus est creator aīarū n̄arū. vt
 in primo habitu est. in solo enim eo anime n̄re beatitudo cō-
 sistit. vt sup̄ dicitur est. ⁊ ideo sicut soli deo summo debem⁹
 sacrificij spūale offerre. ita etiā soli ei debem⁹ offerre exte-
 riora sacrificia. sicut etiā oīates atqz laudat⁹ ad eū dicit⁹
 gūm⁹ significātes voces cui res ipsas in corde q̄s signi-
 ficant⁹ offerant⁹. vt Aug. dicit. r. de ciu. dei. Hoc etiā vī-

temus in oī republica obseruari qd summi rectores aliq̄
 signo singulari honozāt. quod q̄cūqz alteri referre ēēt cū
 men lese maiestatis. ⁊ ideo in lege dīna statuitur pena
 mortis his qui dñm honozē aliq̄ exhibēt. Ad. i. et
 go dōm qd nomē diuinitat⁹ cōicat aliq̄b⁹ nō per equa-
 litatē. sed p̄ participationē. ⁊ ideo nec equalis honoz⁹ eis
 debetur. Ad. ij. dōm qd in oblatiōe sacrificij nō pensat⁹
 p̄ctū occisi pecoris. sed significatio qua hoc fit in hono-
 rem summi rectoris totius vniuersi. Cū sicut Aug. dicit
 r. de ciu. dei. demones nō cadaveribus mirant⁹. sed dñm
 honozib⁹ gaudēt. Ad. ij. dōm qd sicut Aug. dicit. vij.
 de ciu. dei. nō p̄stituit⁹ martyrib⁹ templa sacerdotalia.
 qm̄ nō ipsi sed deus eoz nobis est deus. vñ sacerdos nō
 dicit offerre tibi sacrificij. Debe vel Paule. sed deo dñs
 loz victoris gratias agim⁹. ⁊ nos ad imitationē eozum
 exhortamur.

Ad tertium sic procedit.

Videtur qd oblatio sacrificij nō sit specialis actus virtut⁹
 Dicit enī Aug. x. de ciu. dei. Ceterū sacrificij est oē opus
 quod agitur vt sancta societate inbeream⁹ deo. sed omē
 opus bonū nō est specialis actus alicui⁹ determinate virtut⁹.
 ergo oblatio sacrificij nō est specialis actus determinate
 virtut⁹. De. Obsecratio corp⁹ que fit p̄ ieiunij. p̄ntz
 ad abstinentiā. que autē fit p̄ continentiā p̄tinet ad castita-
 tem. que autē in martyrio p̄tinet ad fortitudinē. que oīa
 vident⁹ comp̄endi sub sacrificij oblatione. fin illud. Ro-
 m. iij. Exhibeatis corp⁹ vestra hostiā viuētē. Dicit enī
 ap̄lo ad Heb. vij. Bificiēne ⁊ cōionis nolite obliuisci
 talibus enī hostijs p̄meret⁹ deus. bificiētia autē cōio per-
 tinent ad charitatē mīam ⁊ liberalitatē. ergo sacrificij ob-
 latio nō est specialis actus determinate virtut⁹. De.
 Sacrificij videt qd deo exhibet. sed multa sunt que deo
 exhibentur. sicut venio. oratio. recitatio. primine. oblati-
 ones ⁊ holocausta. ergo sacrificij nō videt⁹ ēē aliq̄s spe-
 cialis act⁹ determinate virtut⁹. Et p̄ta est qd in lege spe-
 cialia p̄cepta de sacrificijs dant⁹. vt patet in pn̄. Leuit. i.
 Rñ. dōm qd sicut sup̄ habitū est. qm̄ act⁹ vni⁹ virtut⁹ ordi-
 natur ad finē alteri⁹ virtut⁹ p̄cipat qdāmodo sp̄m̄ ei⁹.
 sicut cū q̄s furat⁹ vt fomicet. ipsum furtū accipit qdāmo-
 fornicatiōis deformitatē. ita qd si etiā alias nō est p̄ctm̄.
 ex hoc iam p̄ctm̄ ēēt qd ad fornicatiōnē ordinat⁹. Sic ergo
 sacrificij est qdā special⁹ act⁹ laudē bñs ex hoc qd in dīnā
 reuerētā fit. p̄t qd ad determinatā virtutē p̄tinet. s. ad re-
 ligionē. Coniungit autē ⁊ ea q̄ fin alias virtutes sūt. in dī-
 unā reuerētā ordinari. puta cū aliq̄s elemosynā facit d̄
 rebus. p̄t p̄ter deū. vel cū aliq̄s p̄ntū corpus alicui
 afflictioni subijcit. p̄ter dīnā reuerētā. ⁊ fin hoc etiā ac-
 tus aliarū virtutū sacrificia vīa possunt. Sunt tñ quidaz
 actus qui nō habent ex alio laudē nisi qz sūt. p̄ter reue-
 rentā dīnam. ⁊ isti actus p̄tē sacrificia dicunt⁹ ⁊ p̄tinet
 ad virtutem religionis. Ad. i. ergo dōm qd hoc ipsum
 qd deo quadam sp̄rituali societate volumus inbere ad
 diuinam reuerētiam p̄tinet. ⁊ ideo cuiuscūqz virtutis
 actus rationē sacrificij accipit ex hoc qd agitur vt sancta
 societate deo inbereamus. Ad. ij. dicendum qd implex
 est bonū bonum. Primum quidem est bonum anime
 quod deo offertur interiori quodam sacrificio per re-
 uerētiam ⁊ orationem ⁊ alios huiusmodi interiores ac-
 tus. ⁊ hoc est principale sacrificium. Secundum est bonū
 corpus qd deo quodāmodo offertur per martyriū
 et abstinentiam seu continentiam. Tertium est bonū

exteriorum rerum. de quo sacrificium offertur deo directe quidem quoniam immediate res nostras deo offeruntur. mediate autem quoniam eas comamur. primum propter deum. Ad. ij. dicitur quod sacrificia proprie dicuntur quoniam circa res deo oblatas aliquid fit. sicut quod aialia occidebantur. quod panis frangitur et comeditur et benedicitur et hoc ipsum nomen sonat. nam sacrificium dicitur ex hoc quod bono facti aliquid sacrificii. oblatio autem dicitur quod deo aliquid ferti tenetur vel panes in altari circa quos nihil fit. unde oculus sacrificii est oblatio. sed non puenitur. primitie autem oblationes sunt. quia deo offeruntur. ut legitur Deuter. xvi. non autem sunt sacrificia. quia nihil sacrificii circa eas fiebat. de cetero autem proprie loquendo non sunt sacrificia neque oblationes quoniam non immediate deo. sed ministris diuini cultus exhibentur.

Ad quartum sic procedit.

Unde quod non oves teneantur ad sacrificia offerenda. Dicit enim apostolus Roman. ij. Quicquid lex loquitur his qui sunt in lege loquitur. sed lex de sacrificiis non fuit dicitur. sed soli populo hebreorum. ergo non oves ad sacrificia tenebantur. Preterea sacrificia deo offeruntur ad aliquid significandum. sed non oves tenentur ad sacrificia offerenda. Preterea hoc sacerdos dicitur quod sacrificium deo offerit. sed non oves sunt sacerdotes. ergo non oves tenentur ad sacrificia offerenda. Sed prout est quod sacrificium offerre est de lege nature ut supra habitum est. ad ea autem que sunt legis nature oves tenentur ad sacrificia deo offerenda. Respondeo. dicitur quod duplex est sacrificium sicut dicitur est. quorum primum et principale est sacrificium interius. ad quod oves tenentur deo deuota mente offerre. Aliud autem est sacrificium exterius. quod in duo diuiditur. Nam quoddam est quod ex hoc solum laudem habet quod deo aliquid exterius offerit in prestantione vine subiectionis et ad hoc aliquid tenentur illi qui sunt sub lege noua vel veteri. aliter illi qui non sunt sub lege. nam illi qui sunt sub lege tenentur ad determinata sacrificia offerenda. Nam ad eos inter quos habitabat. non autem determinate ad hec vel ad illa. Aliud deus est exterius sacrificium quoniam actus exteriorioris aliarum virtutum in vine reuerentia assumunt. quorum quidam cadunt sub precepto. ad quos non oves tenentur. Ad. i. ergo dicitur quod ad illa determinata sacrificia que in lege erant precepta non oves tenebantur. tenebantur in ad aliquid sacrificia interius et exteriora ut dicitur est. Ad. ij. dicitur quod quibus non oves sciunt explicitate et tunc sacrificiorum. sciunt tamen implicite. sicut habent fidem implicite. ut supra habitum est. Ad. ij. dicitur quod sacerdotes offerunt sacrificia que sunt specialiter ordinata ad cultum diuini. non solum pro se sed etiam pro aliis. quodam deus sunt alia sacrificia que quilibet potest pro se deo offerre ut ex supra dicitur patet. Questio LXXXVI

Deinde considerandum

est de oblationibus et primitiis. Et circa hoc quod tunc quattuor. primum utrum aliquid oblationes sint de necessitate precepti. secundum quibus oblationes debeantur. tertium de quibus rebus fieri debeant. quartum specialiter de oblationibus primitiarum utrum ad eas boves ex necessitate teneantur.

Ad primum sic proceditur

Unde quod boves non teneantur ad oblationes ex necessitate precepti. Non enim boves tunc euangelii tenentur ad oblationes de

rimonialia precepta veteris legis ut supra habitum est. sed oblationes offerre ponit inter ceremonialia precepta veteris legis. dicit enim Exo. xxij. Tribus vicibus pro singulos annos mihi festa celebrabis. Et postea subdit. Non apparet vobis in conspectu meo vacuus. ergo ad oblationes non tenentur nisi boves ex necessitate precepti. Preterea. Oblationes autem que fiunt in voluntate bovis prestantur. ut videtur per hoc quod dicitur Gen. v. Si offers munus tuum ad altare. quasi hoc arbutrio offerentium relinquant. postquam autem oblationes sunt facte non restat locus iterato offerendi eas. ergo nullo modo aliquid ex necessitate precepti ad oblationes tenentur. Preterea. Quicquid aliquid tenentur reddere ecclesie. si non reddat potest ad id compelli per subtractionem ecclesiasticorum sacramentorum. sed illicitum videtur his qui offerre noluerint ecclesiastica sacramenta de negare secundum illud decretum sancte synodi quod habetur. i. q. i. Nullus qui sacramenta communionis dispensat a peccato gratias aliquid exigat si deo exegerit deponat. ergo non tenentur homines ex necessitate salutis ad oblationes. Sed prout est quod Grego dicit. De oblationibus prout ad missam solennem aliquid dicitur offerre. Respondeo. dicitur sicut dictum est. non tenentur oblationes deest ad oves res que in cultu dei exhibentur. ita quod si aliquid exhibeat in cultu diuini quasi in aliquid factum quod inde fieri debet. plendum est. et oblatio est sacrificium. In Exo. xxij. dicitur. Offeres totum arctem in incensum super altare. oblatio est deus odor suauissimus. victimam dei. Et Levit. ij. dicitur. Anima cum obulerit oblationem sacrificii deo. similia erit eius oblatio. Sed sicut exhibeat ut in integrum maneat vino cultui deputandum. vel in usus ministrorum expendendum. erit oblatio et non sacrificium. Diuisio vero ergo oblationes de sui ratione habent quod voluntate offerantur. secundum illud Exo. xxx. Ab homine qui offert vltionem eius accipietis eas. Potest tamen contingere quod aliquid ad oblationes teneat quadruplici ratione. primum quidem ex precepto. prout tenentur. sicut cum aliquis offert donationem inter viuos. vel cum relinquit in testamentum ecclesie aliquam rem mobilem vel immobilem. postquam solu edam. secundum modo propter ecclesie necessitatem. puta si ministri ecclesie non haberent unde sustentarentur. propter consuetudinem. tenentur enim fideles in aliquibus solennitatibus ad aliquas oblationes prestantas. tamen in his duobus ultimis casibus remanet oblatio quodammodo voluntaria. scilicet quantum ad quantitatem vel speciem rei oblate. Ad. i. ergo dicitur quod in noua lege boves non tenentur ad oblationes causa solennitatum legalium ut in Exo. dicitur. sed ex quibusdam aliis causis ut dicitur est. Ad. ij. dicitur quod ad oblationes faciendas tenentur aliqui et antequam fiunt. sicut in 3. et 4. modo. et etiam postquam eas fecerint per depurationem sive permissionem. tenentur enim realiter exhibere quod est ecclesie per modum depurationis oblatum. Ad. ij. dicitur quod illi qui oblationes debitas non reddunt possunt puniri per subtractionem sacramentorum. non per ipsum sacerdotem cui sunt oblationes faciende ne videatur per sacramentorum exhibitionem aliquid exigere. sed per superiorum rem aliquem.

Ad secundum sic procedit.

Unde quod oblationes non solum sacerdotibus debeantur. Inter oblationes enim precipue videmus esse que hostiarum sacrificiis deputantur. sed ea que pauperibus dantur. in scripturis hostie dicuntur. secundum illud Iob. vii. Beneficentie et cõmionis nolite obliuisci. talibus enim hostiis premetur

teus. ergo multo magis oblationes paupertatis debent.
¶ Pre. In multis parochijs monachi de oblatio pte
 bnt. alia autem cura clericor alia monachor. vt **¶ Dico.**
 dicit. ergo no soli sacerdotibus oblatioes debent. **¶ Pre.**
 Laici v' voluntate ecclie emitt oblatioes. vt panes b' m' d' i
 sed no nisi vt h'c in suos vsus puerat. ergo oblatioes pos
 sunt etia ad laicos ptinere. **¶ Sed** p'ra est qd dicit cano
 Damasi. pape. r' habet. r. q. i. **¶ Oblatioes q' intra sciam ecclie
 elia offerunt t' m' d' sacerdotibus qui quotidie dno serui
 re vident. licet comedere r' bibere. q' in veteri testamento
 p'hibuit dno panes sc'os comedere filijs israel. nisi t' m' d' o
 do Aaron r' filijs eius. **¶ Rn.** v' d' m' q' sacerdos quodam
 mo p'stituit sequester r' medius inf' aplm r' deum. sicut de
 Moys' legit Deuter. v. r' ideo ad eum p'ner diuina do
 gmata r' sacramenta eribere p'lo. Et iteru ea que s'nt p'li
 puta p'ces r' sacrificia r' oblatioes. p' eum dno debent ex
 b'ent. s'nt illud Apli ad Hebr. v. **¶ Dis** p'nter ex boi
 bus assumptus. p' boibus co'stituit in bis que sunt ad de
 um vt offerat dona r' sacrificia p' p'cis. r' ideo oblationes
 que a p'lo deo eribent. ad sacerdotis p'ner. no soluz vt
 eas in suos vsus puerant. v' etia vt fideliter eas disp'e
 sent. pum quide expendo eas in bis que p'ner ad cul
 tum diuini. p' m' d' in bis q' p'ner ad p'ni viciu. q' a
 q' altari deferunt. cu altari p'cipant vt dicit. i. ad Cor. ii.
 partim etia in vsus paupm qui s'nt q'mum fieri pot' de rebz
 ecclie suscitandi. q' r' v' d' in vsus paupm loculos habe
 bar. vt **¶ Dico.** dicit sup' **¶ Mar.** **¶ Ad.** i. ergo v' d' m' q' ea
 que paupibz dant. sicut no p'rie sunt sacrificia dicunt t' m'
 sacrificia in q'm' eis dant. p'pter v' d' ita etia s'nt eand' rati
 one oblationes vici p'nt. t' m' non p'rie dicit q' no immedi
 ate deo offerunt. oblatioes v' d' p'rie dicit in vsus paup'z
 t' m' cedunt. non p' dispensatione sacerdoti. **¶ Ad.** ij. v' d' m' q' m' d'
 monachi siue alij religiosi p'nt oblatioes recip' t' m' p'liciter.
 Quo mo sicut paupes p' dispensatione sacerdoti vel or
 dinatione ecclie. Alio mo si s'nt ministri altaris. r' t' m' p'nt
 s'nt accepe oblatioes sponte ablatas. **¶ Tertio.** si parochie
 sint eoz. r' t' m' ex debito p'nt accepe oblationes tanq' ecclie
 lie rectores. **¶ Ad.** ij. v' d' m' q' oblatioes postq' fuerint co
 sectate. no p'nt cedere in vsus laicor. sicut vasa r' vestim'ia
 ta sacra. r' hoc mo intelligit dicit Damasi pape. Illa vero
 q' no s'nt p'fecta p'nt in vsus laicor cedere ex dispensatio
 ne sacerdoti. siue per modum donationis. siue per modu
 venditionis.**

Ad tertium sic procedit.

videt q' no possit homo oblatioes facere de oibus rebus
 licite possessis. q' s'nt iura humana turpiter facit metetur
 in hoc q' est metetur. no t' m' turpiter accipit. r' ita licite pos
 sident. sed si licet de ea facere oblatione. s'nt illud Deuter. xij.
 m' d' i. No offeres mercedē p'stubuli in domo d'ni dei tui. er
 go no licet facere oblatione de oibus licite possessis. **¶ Pre.**
 Ibidē p'hibet q' p'ccu canis iuste vendit. iuste possidet. er
 go no licet d' oibus iuste possessis oblatione facere. **¶ Pre.**
 Malach. i. dicitur. Si offeratis claudum r' languidum
 nonne malum est. sed claudum r' languidum est animal
 iuste possessum. ergo videt q' no deo iuste possesso possit
 oblatio fieri. **¶ Sed** p'ra est quod dicitur Prover. ij.
 Honor a d'no deum tuu de tua substantia. ad substantiam
 aut' hois p'ner quicqd iuste possidet. ergo de oibus iuste pos
 sessis pot' fieri oblatio. **¶ Rn.** v' d' m' q' sicut Augu. dicit i
 li. de verbis d'ni. si t' m' d' auctis alique inualidū. r' de spou

ut sic procedit

non solum sacerdotibus...
...quod videtur esse...
...sed et de...
...sicut illud...
...sicut illud...
...sicut illud...

his eius vares alicui iudici si p' re iudicaret. tanta vis est
 iusticie vt r' tibi displiceret. no est talis deus tuus quaha
 no debes esse nec r' tu. Et ideo dicit Eccl. xxij. Imolan
 tis ex iniquo oblatio e' maculata. v' p' q' de in iuste acq
 suis r' possessis no pot' oblatio fieri. In veteri aut' lege i q'
 figure seruiebat. quedā p'pter significatione reputabant i
 munda. q' offerre no licebat. sed in lege noua ois creatura
 dei reputabit munda. vt dicit ad **¶ Titu.** i. r' id q'm' est de se
 de quolibet licite possesso pot' oblatio fieri. p' accidens aut'
 p'ngit q' de aliq' licite possesso oblatio fieri no pot'. pura
 si vergat in detrimētū alterius. vt si fili' aliq's offerat deo
 id v' d' debet patres nutrire. qd dno improbat **¶ Matth.** xv.
 vel p'pter scandalū. vel p'pter p'emptū vel aliqd' aliud bu
 iusmodi. **¶ Ad.** i. ergo v' d' m' q' in veteri lege p'hibebat ob
 latio de mercede p'stubuli p'pter immundiciā. i noua aut' ley
 ge p'pter scandalū. ne videat ecclia facere p'ra si de lucro pec
 can oblatione recipiat. **¶ Ad.** ij. v' d' m' q' canis s'nt legem
 reputabat aial immundū. alia t' m' aialia imunda redimebat
 r' eoz p'ccu poterat offerri. s'nt illud **¶ Leu.** vi. Si immundū
 aial est redimer qui obrulerit. sed came nec offerrebat nec
 redimebat. tum q' idolatre canibz vtebant' sacrificijs ido
 loz. t' m' etia q' significat rapacitatē. de quo no pot' fieri ob
 latio. sed h'c p'hibitio cessat in noua lege. **¶ Ad.** ij. v' d' m'
 q' oblatio aialis ceci vel claudi reddebat illicita implicit.
 Quo mo rōne eius ad qd offerrebat. **¶ Vn** dicit **¶ Malach.**
 i. Si offerat ceci ad imolandū. nōne maluz est sacrificia
 aut' opteabat esse immaculata. **¶ Sed** ex p'emptu. **¶ Vn** ibi
 dem subdit. Vos polluistis nomē meum i eo q' dicitis.
 mēsa d'ni p'aminata est. qd supponit p'ntibile ē. **¶ Ter**
 no mo ex voto p'cedenti. ex quo obligat hō vt itegru redy
 dat qd vouerat. v' ibidem subdit. **¶ Maldic.** r' doloz q'
 h'z in grege suo masculū. r' votum facies imolat debile vo
 mino. **¶ Et** de cause manēt in lege noua. quibus tamen cel
 sanibus non est illicitum.

Ad quartū sic proceditur

videt q' ad primitias soluēdas hoies si tenent. q' Exo.
 xij. data lege primogenitor. subdit. erit quasi signum in
 manu tua. r' ita videt esse p'ceptū cernomiale. sed p'cepta
 cernomialia no s'nt seruanda in lege noua ergo nec p'ri
 mitie s'nt soluēde. **¶ Pre.** Primitie offerreban' d'no p'
 speciali beneficio illi p'lo eribit. **¶ Vn** dicit **¶ Deute.** xxi.
 Colles de cunctis frugibz tuis primitias. accedesq' ad sa
 cerdotem qui fuerit in diebus illis. r' dices ad eum. profi
 teor hodie corā d'no deo tuo q' ingressus sum terram pro
 qua iuranti patribz n'ris vt daret iam nobis. ergo alie
 nationes no tenent ad primitias soluēdas. **¶ Pre.** **¶ Al**
 lud ad quod aliquis tenet debite esse determinari. sed no
 inuenit nec in noua lege nec in veteri determinata quā
 ritas primitiarū. ergo ad eas soluēdas non tenent hoies ex
 necessitate. **¶ Sed** p'ra ē quod dicit. xvi. q. vij. **¶ Pre**
 decimas r' primitias quas iure sacerdotū esse sancim' ab
 oī p'lo accepe. **¶ Rn.** v' d' m' q' p'mitte ad quoddā gen'
 oblationū p'ner. q' deo eribent cum quadam professio
 ne vt habet **¶ Deute.** xxi. **¶ Vn** r' ibidem subdit. Si scip'os
 sacerdos carat illū. s' p'mitiarum de manu eius qui d' d'et
 primitias r' ponat ante altare d'ni dei tui. r' postea mandaf
 ei q' dicat idcirco nunc offero primitias frugū terre quas
 d'ns dedit mibi. **¶ Offerreban'** aut' primitie ex speciali cau
 sa. i. in recognitione diuini beneficii quasi aliquis p'fiteat
 se a deo fruct' terre p'ape r' ideo se tenent ad aliquū d' bu
 iusmodi deo eribendū s'nt illud. i. **¶ Paralipo.** vlt. **¶ Que**

signat aliquid in futurum. qui enim decimam dat que est
 pfectionis signu. eo q tenatus est quodammodo numerus p
 fecus quasi primus limes numeror. vltra que num erit
 non pcedunt. sed reuertunt ab vno noue sibi pibus re
 ferant. pfectas qu. si in quoda signo ad se ptere imp
 factoz. p. eoz qz qz etar futura ppxm esse expectanda a
 reo nec in pter hoc est ceremonialia pceptum sed iudicia
 le. vt dicitur est. Est autem hec differentia inter ceremonialia et
 iudicialia legis pcepta. vt supra diximus. qz ceremonialia
 ha illiciti est obferuare tpe legis noue. iudicialia et o si n
 obhgent tpe gra. n possunt obferuari absqz pcto. et ad eo
 tum obferuanti aliq obhgant si statuas auctoritate coz
 ruz quoz est codere lege sicut pceptu iudicialia veteris le
 gis est. qz qui furatus fuerit. orem reddat quartuoz oues.
 vt legit Cro. xxij. Sed si ab aliquo rege statuas. tenentur
 eius subditu obferuare. Ita etiam determinatio decime p
 soluende e auctoritate ecclesie tpe noue legis instaura fm
 quanda humanitate. vt. s. no minus ppls noue legis mini
 stris noui testameti exhiberet qz ppls veteris testameti ce
 bibebar. cum tñ ppls noue legis ad maiora obligat fm illu
 lud Ham. v. Nisi abudauerit iusticia vestra plus qz scri
 baz et pbansecz. non intrabitis in regnu celozum. et cum
 ministri noui testameti sint maioris dignitatis qz mini
 stri veteris testameti. vt pbat Aplos ij. ad Cor. ij. Sic
 ergo piz qz ad solutione decimarum boies tenentur pnt qui
 tem ex iure naturali. pnt ena ex institutione eccle. qz n
 pensans opportunitate ipm et psonarum possit aliam
 ptem determinare soluenda. Et p hoc piz rñso ad primu
 Ad. ij. ddm qz pceptu de soluende decimas qz qum ad id
 qd erat morale datur est in euanglio a dño vbi dicit Mat.
 i. Dignus est operarius mercede sua et ena ab ppls vt piz
 i. ad Cor. ij. Sed determinatio certe pnt est seruata or
 dinati eccle. Ad. ij. ddm qz ante tempus veteris leg
 is no erat determinati ministri diuini cultus. sed dicit
 qz primogenitu erat sacerdotis qz duplice portione accipie
 bat. et ideo ena no erat determinata aliquid p ex hibenda
 ministris diuini cultu. sed vbi aliquis occurrebat vniuersi
 qz dabat ei ppxa sponte qd sibi videbat. sicut Abaa quo
 dam pntico instinctu dedit decimas Melchisedech la
 cerdoni dei summi vt dicit Gen. xij. Et sicut Jacob de ci
 mas vult se daturu. quibus non videat decimas vult se q
 si aliquo ministris exhibeas. sed in diuini cultum pu
 ra ad sacrificioz consumatione. vñ signant dicit offera n
 tu decimas. Ad. ij. ddm qz scde decime que reseruaba
 tur ad sacrificia offerenda. locum in noua lege non habet
 cessante legalibus vicinis. tene no decime quas cu
 pauizo comedere debebat. in noua lege augetur p hoc qz
 dño non solum decima ptem sed oia supflua paupizo iuz
 ber exhiberi. fm illud Luc. xi. qd supest dare elemosynam
 Ipe ena decime que ministris eccle dant. p eos debent i
 vius paupim dispensari. Ad. v. ddm qz ministri eccle
 maiorē curam vñt habere spualium bonoz in ppls pmo
 tendoz. qz temporalium colligendoz. et ideo Aplo noluit
 vñ pte sibi a dño tradita. vt. s. acciper stipendia victus
 ab his quibus euangelium predicabat ne daref aliquid
 impedimentu euang. ho xpi nec tñ peccabant illi qui ei n
 subueniebant. alioquin Aplo eos corrigere no omisisset. et
 sicut laudabile mistri eccle decime eccle n requit vbi sine
 scaldalo requi no possent. ppter distinetudinem. vel p ali
 quam aliam causam nec n sunt in statu damnationis q
 non soluent in locis illis in quibus ecclesia non pnt. nisi
 loat. ppter osinatione animi habentes voluntatez non

Ad secunduz sic procedit

soluendi etiam si ab eis peteretur.
 Quid est q non de oibus tenentur boies decimas dare. So
 luno ena decimarum videt esse ex veteri lege introducta
 sed in veteri lege nullu pceptum dat te pson. libus de
 cimis. que. s. soluunt de his que aliquis acquirit ex ppxio
 actu. pura de mercedibus vel de milita. ergo de talibus
 decimas nullus soluere tenet. Pre. De male acquisi
 tis non debet fieri oblatio vt supra dicitur est. sed oblatio
 nes q immediate deo exhibent magis videntur pncere ad
 diuini cultu qz decime q exhibent ministris. ergo et nec de
 cime de male acquisitis sunt soluende. Pre. Leuiti. vñ.
 no mandaf solui decima nisi de frugibus et pomis. arboru
 et animalibus que transeunt sub iugo passionis. sed ppter
 hec sunt quedam alia minuta que boi prouentur. sicut hec
 be que nascunt in horto. et alia hmoi. ergo nec de illis ho
 mo decimas dare tenet. Pre. Homo non pot soluere
 nisi id quod est in eius potestate. sed non omnia que
 proueniunt homini de fructibus agrorum aut animalium
 remanent in eius potestate. qz quedam aliquando subtra
 huntur p factum vel rapinam. quedam eto quandoqz in
 alium transferuntur per venditionem. quedaz etiam alijs
 debentur sicut paupibus debent tributa. et operatioz de
 bentur mercedes. ergo de his non tenet aliquis decimas
 dare. Sed contra est quod dicitur Gen. xxiij. Cum
 crozum que dedens mihi. decimas offeram tibi. sed oia q
 homo habet sunt ei dara diuinitus. ergo de oibus debet
 decimas dare. Rñ. ddm qz de vna quoz te precipue est
 iudicandum fm eius radicem. Radix aut solutionis deci
 marum est debitum quo se manantibus spiritu. alia. debet
 tur carnalia. fm illud Apli. i. ad Cor. ij. Si nos vobis
 spualia seminauimus. non magnu est si carnalia vestra
 metamus. sup hoc ena debitum fundantur ecclesia veteri
 natione solutionis decimarum. oia aut quecumqz homo
 possidet sub carnalibus ciuocantur. et ideo de oibus posse
 sis decime sunt soluende. Ad. i. ergo ddm qz specialis ra
 tio fuit quare in veteri lege non fuit datum pceptum de
 personalibus decimis fm conditionem populi illius.
 qz oes alie tribus circa possessiones habebant de quibus
 poterant sufficienter prouidere leuis qui carebant posses
 sionibus. no aut interdicebat eis quin de alijs opibz ho
 nestis lucrarentur. sic et alij iudei. sed populus noue legis
 est vbiqz p mundum diffusus quoz pntiam possessiones
 non hnt. sed de aliquibus negotijs viuunt qui nihil con
 ferret ad subsidiu ministrorum dei. si de eozum negotijs
 decimas no solueret. Ministri ena noue legis artius in
 terdicif nese ingerant negotijs lucratuis. fm illud. ij. ad
 Timo. ij. Nemo militans deo implicat se secularibus ne
 gotijs et ideo in noua lege tenentur boies de decimas pfo
 nales fm consuetudinem patre et indigentiam ministroz
 ruz. vnde Augu. dicit et habet. xvi. q. i. c. decime. De mi
 litia. de negotio et de artificio redde decimas. Ad. ij.
 vñ qz aliqua male acquirunt dupliciter. vno mo qua
 ipsa adquisitio est iniusta. pura qz acquirunt p rapinam
 aut factum aut vsuram. que bo tenet restituere. non aut
 de eis decimas dare. nisi si aliquis ager sit emptus de vsu
 ra de fructu eius tenet vsurarius decimas dare. qz fructu
 illi non sunt ex vsura. sed ex dei munere. Quedam eto di
 cunt male acquisita. qui a acquiruntur ex turpi causa si
 cut de meretricio et histionatu et alijs hmoi. que n tenet
 restituere. vñ de talibus tenentur decimas dare fm modu

aliam personalium decimarum. tamen ecclesia non debet eas recipere quod sunt in peccato ne videantur eorum peccatis communicare. sed postquam penitentiam possunt ab eis de his recipi decime. **Ad. ij.** dicitur quod ea que ordinantur in finem sunt iudicanda secundum quod competunt fini. decimarum autem solutio est debita non propter se. sed propter ministros quorum honestas non conuenit ut etiam minima exacta diligentia requirant. hoc enim in vinum deputatur. ut patet per prophetam in. iij. et. i. et ideo lex vetus non determinauit ut de minimis minutis rebus decime dentur. sed relinquit hoc arbitrio dare volentium. quia minima quasi nihil computantur. unde pharisei quasi perfectam legis iustitiam sibi ascitentes. etiam de his minutis decimas soluebant. nec de hoc reprehenduntur a domino. sed solum de hoc quod maior ad est. spiritualia precepta contemnebant. magis autem de hoc eos secundum se commendabiles esse ostendit. dicitur. hoc oportuit facere. sicut patet legis. ut Chrysostomus exponit. quod etiam videtur magis in quandam decimam sonare quam in obligationem. unde et nunc de his minutis non tenentur homines decimas dare. nisi forte propter consuetudinem patrie. **Ad. iij.** dicitur quod de his que furto vel rapina tollunt. ille a quo auferuntur decimas soluere non tenetur antequam recuperet. nisi si forte propter culpam vel negligentiam suam damnum incurrit quod ex hoc ecclesia non debet damnificari. Si vero vendat mercum non decimas. potest ecclesia decimas exigere. et ab eis prope. quod habet tamen ecclesie debitum. et a venditore. quod quod tunc de se est ecclesiam testandam. et non in soluentem alius non tenetur. Debent autem decime de fructibus terre in quibus proueniunt ex diuino munere. et ideo decime non cadunt sub tributo. nec etiam sunt obnoxie mercedi operationum. et ideo non debent prius deduci tributa et precium operationum quam soluantur decime sed ante omnia debent decime solui et integris fructibus.

Ad tertium sic procedit.

Videatur quod decime non sunt clericis dande. Leuiticus enim in vterio testamento decime dabantur. quod non habebant aliquam partem in possessione populi ut habet Num. xvij. sed decime in nouo testamento habent possessiones et pariteriales. auter dum et ecclesiasticas recipiunt in superprimas et oblationes per viuis et mortuis. superfluum ergo est quod eis decime tenentur. **Pre.** Contingit quod aliquis habet domum in vna parochia. et colit agros in alia. vel aliquis pastor ducit gregem per vnam partem anni in terminis vnius parochie. et alia parte anni in terminis alterius. vel habet oues in vna parochia. et pascat oues in alia. in quibus et similibus casibus non videtur posse distingui quibus clericis sint decime soluende. ergo non videtur quod aliquibus clericis determinate sint soluende decime. **Pre.** Generalis consuetudo habet in quibusdam terris quod milites decimas ab ecclesia in feudum tenent. religiosi etiam quidam decimas accipiunt. non ergo videtur quod solum clericis curam animarum habentibus decime debentur. **Ad.** contra est quod dicitur Num. xvij. Filii leui dedit dominus decimas israel in possessionem per ministerio quo seruiunt tibi in tabernaculo. sed filii leui succedunt clericis in nouo testamento. ergo solis clericis decime debentur. **Rn.** dicitur quod circa decimas duo sunt consideranda. scilicet ius accipiendi decimas. et ipse res que non mine decime dantur. Ius autem accipiendi decimas spirituale est sequitur enim illud debitum quo ministris altaris debentur sumptus de ministerio. et quo seminando spiritu alia debent temporalia. quod ad solos clericos pertinet et biter curam

animarum. et ideo eis solum competit hoc ius habere. Res autem que nomine decimarum dantur corporales sunt. vnde possunt in vltis quorum liber cedere. et sic possunt etiam ad laicos puenire. **Ad. i.** ergo dicitur quod in veteri lege sic dicitur etiam est specialis quedam decime deputabant subuentio omni pauperum. sed in noua lege decima dantur clericis non solum propter sui sustentationem. sed etiam ut ex eis subueniant pauperibus. et ideo non suffiunt. sed ad hoc necessitate sunt possessiones ecclesiasticas et oblationes et primitie simul cum decimis. **Ad. ij.** dicitur quod decime plonales debentur ecclesie in cuius parochia homo habitat. decime vero prediales rationabiliter magis videntur pertinere ad ecclesiam in cuius terminis predia lita sunt. Tamen iura determinant quod in hoc seruetur consuetudo vni obtemperata. **Psalm.** autem quod dicitur in duabus parochiis greges pascat debet proportionaliter vtrique ecclesie decimas soluere. et quod ex pascuis fructibus gregis prouenit. magis debet decima gregis ecclesie in cuius territorio grex pascitur. quam illi in cuius territorio ouis locatur. **Ad.** tertium dicitur quod sicut res non debentur ecclesie potest ecclesia alicui laico tradere ita etiam potest ei concedere ut dandas decimas ipsi accipiant iure accipiendi ministerio ecclesie reseruato. sive per necessitate ecclesie. sicut quibusdam militibus decime debentur in feudum per ecclesiam concessis. sive etiam ad subuentioem pauperum. sicut quibusdam religiosi laicis. vel non habentibus curam animarum. alique decime sunt concessis per modum elemosine. quibusdam tamen religiosi competunt accipere decimas ex eo quod habent curam animarum

Ad quartum sic proceditur

Videatur quod etiam clericis teneantur decimas dare quod de iure communi ecclesia parochialis debet recipere decimas prediorum que in territorio eius sunt. conuenit autem quod dicitur quod clericis habent in territorio alicuius parochialis ecclesie aliquid predia propria. vel etiam aliqua alia ecclesia habet ibi possessiones ecclesiasticas. ergo videtur quod clericis teneantur dare prediales decimas. **Pre.** Aliqui religiosi sunt clericis qui tamen tenentur dare decimas ecclesie ratione prediorum que etiam manibus propriis excolunt ergo videtur quod clericis non sunt in munes a solutione decimarum. **Pre.** Sicut Num. xvij. precipit quod leuita a populo decimas accipiunt. ita etiam precipitur quod ipsi dent decimas summo sacerdoti. ergo qua ratione laici debent dare decimas clericis. eadem ratione clericis debent dare decimas summo pontifici. **Pre.** Sicut decime debent cedere in sustentationem clericorum ita etiam debent cedere in subuentioem pauperum. si ergo clericis excusantur a solutione decimarum. pari ratione excusantur et pauperes. hoc autem est falsum. ergo et primum. **Ad.** contra est quod dicit de creatis pascalis pape. Nouum genus exactiois est ut clericis a clericis decimas exigant. **Rn.** dicitur quod idem non potest esse causa dandi et recipiendi. sicut nec causa agendi et patiendi. Contingit autem ex diuersis causis et respectu diuersorum eundem esse dantem et recipientem. licet agerentem et patientem. Clericus autem in quibus sunt ministri aliarum spiritualium populo seminantes. decime a fidelibus debentur. unde tales clericis in quibus clericis sunt. in quibus debent ecclesiasticas possessiones decimas soluere non tenentur. Ex alia vero causa. scilicet propter hoc quod possident proprio iure. vel ex successione parentum. vel ex emptione vel quocumque modo. sunt ad decimas soluendas obligati. **Ad.** e patet responsio ad primum. quod clericis de proprie

hæc tenentur soluere decimas parochiali ecclesie. sicut
 et alii. etiam si ipsi sunt eiusdem ecclesie clerici. quia aliud
 est habere aliquid ut proprium aliud ut commune. prædica
 et ecclesie non sunt ad decimas soluendas obligata. etiã
 si sint infra terminos alterius parochie. Ad. ij. vñm qd
 religiosi qui sunt clerici si habeant curam animarum spi
 ritualia populo dispensantes non tenent decimas dare. s3
 possunt eas recipere. De alijs vero religiosis etiã si sint cler
 ici qui non dispensant populo spiritualia est alta ratio. ip
 si eni tenent de iure comuni decimas dare. habent tamen
 aliquam immunitatem. fm diversas confessiones eis a se
 te apostolica factas. Ad. ij. vñm qd in veteri lege primi
 tice debebantur sacerdotibus. decima aut leuitica. et qz sub
 sacerdotibus leuita erant. vñs mandauit vt ipsi loco pri
 mitiaru soluere summo sacerdoti decimam de cime. vñs
 de nunc eadem ratione tenentur clerici summo pontifici
 decimam dare si exigeret. naturalis eni ratio dicit qd illis
 qui habent curam animarum. de comuni multitudine sta
 tu prouideatur. vnde possunt exequi ea que pertinent ad co
 munem salutem. Ad. iij. vñm qd decime debent cede
 re in subuentionem pauperum per dispensationem clerico
 rum. et ideo pauperes non habent causam accipiendi deci
 mas. sed tenent eas dare. **De LXXXVIII**

Deinde considerandũ

Dest de voto p quod aliquid deo promittit. Et
 circa hoc queruntur duodecim. primo quid sit
 votum. scdo quid cadit sub voto. tertio de obli gatione vo
 ti. quarto de utilitate vouendi. quinto cuius virtutis sit
 actus. sexto vtr magis meritorium sit facere aliqd ex voto qd
 sine voto. septimo d solennitate voti. octavo vtr possunt vo
 uere qui sunt potestati alterius subiecti nono vtruz pue
 ri possint voto obligari ad religionis ingressum. decimo
 vtri votu sit dispensabile vel comutabile. vndecimo vtr
 in soleni voto continentie possit dispensari. duodecimo vtr
 requirat in dispensatione voti superioris auctoritas.

Ad primum sic proceditur.

Quid est votum consistat in solo proposito voluntatis
 qd fm quosdam votum est cõceptio boni. ppositi cum ani
 mi deliberatione firmata qua quis ad aliquid faciendũ vl
 non faciendũ se deo obligat. s3 cõceptio boni ppositi cũ
 oibus que addunt pör in solo motu voluntatis consistit
 re. ergo votum in solo pposito voluntatis consistit. **Pre.**
 Ipm nomen voti videt a voluntate assumptũ. dicitur
 eni a aliquo ppro voto facere que voluntarie facit. sed pro
 positum est actus voluntatis. promissio aut rationis. et
 ergo votu in solo actu voluntatis consistit. **Pre.** Dñs dicit
 Lu. ix. Nemo mittens manum ad aratrum et aspiciens re
 tro aptus est regno dei. sed aliquis ex hoc ipso qd habet p
 positum bene faciendi. mittit manum ad aratrum. ergo si
 aspiciat retro resistens a bono pposito. nõ est aptus regno
 dei. Et solo ergo bono pposito aliquis obligat apud de
 um. etiam nulla promissione facta. et ita videt qd in solo p
 positio voluntatis votum consistat. **Sed** contra est qd
 dicitur Eccl. v. Si quid iurastis deo ne morietis redde
 re. displicet eni ei infidelis et stulta promissio. ergo voue
 re est promittere. et votum est promissio. **Rñ.** vñm qd
 votum quandã obligationem importat ad aliquid facien
 dum vel dimittendum. **O**bligat aut homo se bmo ad al
 liquid p modum promissionis. que est rationis actus ad
 quam pertinet ordinare. sicut eni homo imperando vl de

precando ordinar quodammodo quid sibi ab alijs fiat. itã
 promittendo ordinar. quid ipse pro alio facere debeat. sed
 promissio que ab homine fit bõ. non potest fieri nisi per
 verba vel quecumqz exteriora signa. deo aut potest fieri p
 missio p solam interiorẽ cogitationem. quia vt dicitur
 i. Regum. xvi. homines vident ea que parent. sed deus
 intruet cor. **Exp**rimuntur tamen quandoqz verba exte
 riõra. vel ad supius exercitationem sicut circa orationem
 dicitur est. vel etiam ad alios contestandum. vt non solũ
 resistat a fractiõẽ voti ppter timorẽ dei. sed etiã propter re
 uerentiam hominum. promissio aut procedit ex proposito
 to faciendi. ppositum aut aliquam de liberationem ptes
 erigit cum sit actus voluntatis deliberate. Sic ergo ad vo
 tum ita est necessitate requirunt. primo quidem delibera
 tio. scdo ppositum voluntatis. tertio promissio in qua
 perficitur ratio voti. Superaddunt vero quandoqz et alta
 ratio ad quandam voti confirmationem. s. pronuntiatio
 vis. fm illud ps. Reddam tibi vota mea que testifexce
 laiba mea. et iterum. testimonium aliorum. Unde magi
 ster dicit. xxxviij. dist. quarti libri sententiarum. qd votum
 est testificatio quedam promissionis spontanee que deo
 et de his que sunt dei fieri debet. quibus testificatio possit ad
 interiorẽ testificationem proprie referri. **Ad. i.** ergo
 vñm qd conceptio boni ppositi non firmatur ex animi de
 liberatione nisi promissione deliberationem consequen
 te. **Ad. ij.** vñm qd voluntas mouet rationem ad pro
 mittendum aliquid circa ea que eius voluntati subdunt.
 et pro tanto votum a voluntate accipit nomen quasi a pri
 mo mouente. **Ad. iij.** vñm qd ille qui mittit manũ ad
 aratrum iam facit aliquid. sed ille qui solum proponit si
 dum aliquid facit. sed quando promittit iam incipit se ex
 hibere ad faciendum. licet nondum impleat quod pro
 mittit. sicut ille qui ponit manum ad arandum. nondum
 erit. iam tñ ponit manum ad arandum.

Ad secundũ sic procedit

Quid est votum non semp debeat fieri d meliori bono. vi
 detur eni melius bonum quod ad supererogationem perti
 net. sed votum non solum fit de his que sunt superogatio
 nis. sed etiam de his que pertinent ad salutem. nam etiam
 et in baptismo vouent homines abrenunciare diabolo. et
 pompis eius et fidem seruare vt dicit glo. super illud ps.
 Clouete et reddite dño deo vestro. Jacob etiam vouit qd
 esset ei dñs in reus vt habet Gen. xxxij. hoc aut maxime
 e de necessitate salutis. ergo votum non solum fit de meli
 ori bono. **Pre.** Septe in catbalogo sanctorum ponit
 vt patet Debe. xi. sed ipse filiam innocentem occidit. p
 preter votum. vt habet Iud. xi cum ergo occisio innocen
 tis non sit melius bonum. sed sit fm se illicitum. videt qd
 votum fieri possit non solum de meliori bono. sed etiam
 de illicitis. **Pre.** Ea que redundant in detrimentum p
 lone. vel que ad nihilum sunt vtilia. non habent rationem
 meliõis boni. sed quandoqz sunt aliqua vota de immo
 deratis vigilijs et ieiunijs. que vergunt in periculum per
 sone. quandoqz etiam sunt aliqua vota de aliquibus in
 differentibus. et ad nihil valentibus. ergo non semper vo
 tum est meliõis boni. **Sed** cõtra est quod dicitur Deu
 tero. xxiij. Si nolueritis polliceri ab hys peccato eris. **Rñ.**
 vñm qd sicut dicitur est. votum est promissio deo fa
 cta. promissio aut est alicuius quod quis pro aliquo vo
 luntarie facit. non eni esset promissio sed cominatio si qd
 diceret se contra aliquem facturum. similiter vana esset

promissio si aliquis alicui promitteret id quod ei non esset ac-
ceptum. et ideo cum omne peccatum sit contra deum. nec aliter
quod opus sit deo acceptum nisi sit virtuosum. consequens
est quod de nullo illicito nec de aliquo indifferente debeatur fieri
et votum. sed solum de aliquo actu virtutis. sed quod votum
promissionem voluntariam importat. necessitas autem volun-
tatem excludit. id quod est absolute necessarium esse vel
non esse. nullo modo sub voto cadit. si autem enim esset si
quis voueret se esse mortuum. vel se non esse voluturum
Illud vero quod non habet absolutam necessitatem. sed neces-
sitate finis. puta quod sine eo non potest esse salus. cadit
quidem sub voto in quantum voluntarie sit non autem in quantum
est necessitatis. Illud autem quod necque cadit sub necessitate ab-
soluta necque sub necessitate finis omnino est voluntarium. et
ideo hoc propinissime cadit sub voto. hoc autem dicitur esse ma-
gis bonum in comparatione ad bonum quod communiter est de ne-
cessitate salutis. ideo proprie loquendo votum dicitur esse de
meliori bono. **Ad. i.** ergo videtur quod hoc modo sub voto
baptizatorum cadit abrenunciatio pompis diaboli et fidei christi
seruare. quod voluntarie fit. licet sit de necessitate salutis. et
si similiter potest dici de voto Jacob quod etiam potest intelli-
gi quod Jacob vouit se habere dominum in deum per spiritum alicuius
cultum ad quem non tenebatur. sicut per deamatum oblatio-
nem. et alia huiusmodi que ibi subduntur. **Ad. ii.** videtur
quod quedam sunt que in omnem euentum sunt bona. sicut opera
virtutis et alia bona que possunt absolute cadere sub voto
to. quedam vero in omnem euentum sunt mala sicut ea que finis
se sunt peccata. et hec nullo modo possunt sub voto cadere. quod
videtur non sunt quidem in se considerata bona. et finis hoc possunt
sunt cadere sub voto. potest tamen habere malum euentum
in quo non sunt obseruanda. sic accidit in voto Iepre
qui ut dicitur Iud. ii. votum vouit domino dicens. Si ma-
videtur filios ammon in manus meas. quicunque primus
egressus fuerit de foribus domus mee milibus occurreret re-
uerentem in pace. eum offeram holocaustum domino. hoc autem
poterat malum euentum habere si occurreret ei aliquid anti-
mal non imolandum. sicut asinus vel bos. quod etiam accidit.
Unde et Hiero. dicit. In vouendo seruitur stultus. quod di-
scernere non habuit. et in reddendo impius. premitur tamen
ibidem quod factum est super eum spiritus domini. quod fides et deuotio
ipsius ex qua mortuus est ad vocabulo sanctorum. et propter victoriam
quam obtinuit. quod probabile est eum penitus de facto in
quo. quod in aliquod bonum figurabat. **Ad. iii.** videtur quod mas-
ceratio proprie corporis pura per vigilias et ieiunia. non est deo ac-
cepta nisi in quantum est opus virtutis. quod quidem est in quantum
cum debita discretionem sit. ut. concupiscentia refrene-
tur et natura non nimis grauetur. et sub tali tenore potest hoc
modo sub voto cadere. propter quod et apostolus ad romanos. xij.
postquam dixerat. Erubescite corpora vestra hostia viuentem
sanctam deo placente. addidit rationabile obsequium vestrum
sed quod in his que ad seipsum pertinent de facili fallitur homo
in iudicando etiam talia vota congruentia sunt arbitrium
superioris sunt vel seruanda vel pretermittenda ratio
quod si ex obseruatione talis voti magni et manifestum gra-
uamen sentiret. et non esset facultas ad superiorem recur-
rendi non debet homo tale votum seruare. vota vero que
sunt de rebus vanis et inuisibilibus sunt magis seruanda
quod seruanda.

Ad tertium sic proceditur.

Uides quod non omne votum obligat ad sui obseruationem

Homo enim magis indiget his que per alium hominem sunt
quam deus qui bonorum noitorum non eget. sed promissio sicut
plex homini facta non obligat ad obseruandum sicut in institutione
legis humane. quod esse videtur iustitiam propter mutabilita-
tem humane voluntatis. ergo multo minus simplex promissio
deus facta que dicitur voti obligat ad obseruandum. **Pre.**
Nullus obligatur ad impossibile. sed quicquid id quod quis vouit
uit sit ei impossibile. vel quod dependet ex alieno arbitrio sicut
cum quis vouet aliquod monasterium intrare cuius mona-
chi eum nolunt recipere. vel propter emergentem defectum sicut
mulier que vouit virginitatem seruare et postea corumpitur
vel vir qui vouet pecuniam dare et postea amittit pecuniam
ergo non semper votum est obligatorium. **Pre.** Illud
ad cuius solutionem est aliquis obligatus statim soluetur
re tenet. sed aliquis non statim soluere tenet illud quod
vouit precipue cum sub conditione futura vouet. ergo vo-
tum non semper est obligatorium. **Sed contra est quod dicitur**
Eccli. v. Quodcumque uoueris reddere multo magis melius est
non uouere quam post uotum promissa non reddere. **Rn.**
videtur quod ad fidelitatem hominis pertinet ut soluatur id quod pro-
misit. unde secundum Augustinum. fides dicitur ex hoc quod sunt dicta. maxime
autem debet deo fidelitatem. tum ratione diuinitatis. tum etiam ratio-
ne beneficii suscepti et ideo maxime obligatur deo ad hoc
quod impleat uota deo facta. hoc enim pertinet ad fidelitatem quam
deus debet deo. factio autem uoti est quedam infidelitatis spe-
cies. unde Salomon rationem assignat quare sint uota red-
denda. quod displicet deo infidelis promissio. **Ad. i.** ergo
videtur quod si honestatem et qualiter promissione homo debet obli-
gatur. et hec est oblatio iuris naturalis. sed ad hoc quod aliter
quis obligetur ex aliqua promissione obligatione civilis que
dam alia requiruntur. deus autem et si bonis nostris non
egeat. et tamen maxime obligatur. et ita votum ei factum est
maxime obligatorium. **Ad. ii.** videtur quod illud quod
quis vouit. ex quacumque alia causa impossibile reddatur
debet deo facere quod in se est. ut saltem habeat principium uolun-
tatis faciendi quod potest unde ille qui vouit monasterium aliquod
intrare. debet dare operam quam potest ut ibi recipiat. et si quis
de intentione sua fuit se obligare ad religionem ingressum prin-
cipalitatis. et ex sequenti eligit hanc religionem vel hunc locum
quali magis sibi congruere. tenet si non potest ibi recipi aliam re-
ligionem intrare. si autem principaliter intendit se obligare ad hanc
religionem vel ad hunc locum propter ipsam complacitiam huius
religionis vel loci. non tenet aliam religionem intrare si eum illi
recipere noluerit. **Si vero incidit in impossibilitatem ipsius voti**
ex propria culpa. tenetur insuper de propria culpa preter-
ita penitentiam agere. sicut mulier que vouit uirgini-
tatem si postea corumpitur. non solum debet seruare quod potest
s. perpetuam continentiam. sed etiam de eo quod amittit peccata
de penitere. **Ad. iii.** videtur quod obligatio voti ex propria uolun-
tate et intentione causatur. **Unde dicitur Deuter. xxiij.** Quod
semel egressus est de tabernaculo tuo obseruabis. et facies sicut per-
missi sunt deo tuo. et propria uoluntate et ore tuo locutus
es. et ideo si in intentione et uoluntate uouens est obligare
se ad statim soluendum. tenet statim soluere. si autem ad certum
tempus vel sub certa conditione non statim tenet soluere. si nec
debet tardare ultra quam intendit se obligare. dicit enim ibidem
Cum uotum uoueris domino deo tuo. non tardabis reddere. quod
requirit illud uotum deus tuus. et si mortuus fueris reputa-
bitur tibi in peccatum.

Ad quartum sic proceditur.

Uides quod non expeclat aliquid uouere. Non enim alicui expe-

dit vt priuileget bono qd ei deus donauit. s; libertas e vni
 te marum bonis q boi deus dedit qua videt priuati p
 necessitatem quam votum imponit. ergo non videt expe
 diens boi qd aliquid voueat. ¶ De. Nullus debet se pe
 niculis inhere. sed quicunq; vouet. se piculo inquit. qd
 an votum sine piculo poterat pteriri. si si seruat post vo
 tu piculosus est. vñ Augu. dicit in epla ad Armentarium
 7 Paulina. Quia ia vouisti. iam te obstrinxisti. aliud fa
 cere nbi no licet. no talis eris si no feceris quod vouisti.
 qualis mansisses si nihil tale vouisses. minor eni tuc es
 no prior. modo aut tñ q ablit miserio: si fide deo fere
 tis. quanto beator: si psolueris. ergo no expedit aliqd voue
 re. ¶ De. Apls dicit. i. ad Cor. iij. Imitatores mei es
 flore. haur ego xpi. sed no legis neq; xpm aliquid vouis
 se neq; aplos. ergo videt qd expedit aliquid vouere. ¶
 Sed pta est qd dicit in ps. Conete a reddite dño deo
 vto. ¶ Rñ. vñm qd sicut supra dictu est. votu est. pmissio
 deo facta. alia aut rone pmitit aliquid boi 7 alta rōe deo
 hōi quide pmitimus aliqd ppter eius vtilitatē. cui vri
 le e qd aliqd exhibeamus 7 qd ei te futura exhibitiōe pri
 us certificet. Sed pmissiōe deo facta. no ppter eius
 vtilitatē. sed ppter nostrā. Vñ Augu. dicit in epla epla
 Benignus exactor est. 7 nō egenus. 7 qd nō crescat ex red
 ditio. s; in se crescere faciat redditores. 7 sicut id qd da
 mus deo nō est ei vtile. sed nobis. qd qd ei reddid reddenti
 addit. vt Augu. ibidē dicit. ita etiā pmissio qua deo aliqd
 volumus nō cadit in ei vtilitatē qd nobis certificat non
 indiget. s; ad vtilitatē nram inq̄tū vouendo vtilitatē no
 strā immobiliter firmam. ad id qd expedit facere. 7 ideo
 expeditus est vouere. ¶ Ad. i. ergo vñm qd sicut nō posse
 peccare nō diminitur libertatē. ita etiā necessitas firmate vo
 luntatis in bonū. nō diminitur libertatē. vt p̄t in deo 7 i be
 atis. 7 talis e necessitas voti similitudinē quandā hñs cū
 cōfirmatiōe beator. Vñ Augu. dicit in eadē epla qd felix
 necessitas est q in meliora cōpellit. ¶ Ad. ij. vñm qd qñ
 piculu nascit ex ipso facto. tuc factu illud nō est expeditus
 puta qd aliqd p pōtē vniōsi nāscat fluitu. sed si piculu
 imminet ex hoc qd hō desicit ab illo facto nō desinit. ppter
 hoc esse expeditus sicut expeditus e ascēdere equū qñus p
 culum imminet cadēti de equo. alioquin operet ab oi
 bus bonis cessare. q etiā p accidere ex aliquo enētu p̄t esse
 piculosa. Vñ dicit Eccles. xi Qui obseruat ventu. nō semit
 nar. 7 qd siderat nubca nunq; metet. piculu autē vouēti nō
 imminet ex ipso voto. sed ex culpa hois q voluntatē mu
 rat nāsgredies votū. vñ Augu. dicit in eadē epla. Nō te
 vouisse peniteat. imo gaude iam tibi sic nō licere qd cū tuo
 vñm iūto licuisset. ¶ Ad. ij. vñm qd xpo fm se nō com
 pebar vouere. tñ qd deus erat. tum etiā qd inq̄tū hō bas
 bebar firmatā voluntatē in bono quasi cōp̄rensor et sis
 quis p quādā similitudinē ex psona eius dicat in ps. fms
 glo. Gloria mea reddā in aspectu timentū eū. loquit aut de
 corde suo qd est ecclia. Apls aut intelligunt vouisse p̄tē
 nētia ad p̄fectionis statum quando christum relicto of
 bus sunt secuti.

¶ Ad quintum sic procedit

Vide qd votū nō sit actus laticie siue religiois. p̄ emim
 opus virtutis cadit sub voto. sed ad eandē virtutē p̄tinere
 videt. p̄mittere aliqd 7 facere illud. ergo votū p̄tinet ad
 qualiter virtutē 7 nō sp̄aliter ad religionē. ¶ De. Sed
 nullū ad religionē p̄tinet cultū 7 ceremoniā deo offerre
 sed ille q vouet nōdā aliquid deo offert sed solū p̄mittit

ergo votum non est actus religionis. ¶ De. Cultus teli
 gionis nō debet exhiberi nisi deo. sed votū nō solū sit deo.
 sed etiā sc̄is 7 planis quib; religiosi puidētes obediētias
 vouēt. ergo votū nō est religionis actus. ¶ Sed pta e
 qd dicit. Cla. ix. Colēt eni in hostijs 7 munerib; 7 vota vos
 uebāt dño 7 soluēt. sed colere deū est. p̄tē religiois siue
 laticie. ergo votū est actus laticie siue religionis. ¶ Rñ. vñm
 qd sic supra dictu est. oē opus virtutis ad religionē seu la
 ticiā p̄tinet p modū imp̄i fm qd ad diuinā reuerētiā ordi
 nat. qd est. p̄tius finis laticie. ordinare autē alios actus in lu
 um finē p̄tinet ad virtutē imp̄antē. nō ad imp̄aras. 7 ideo
 ipa ordinatio actū cuiuscunq; virtutis in seruitiū dei e p
 prius actus laticie. ¶ Manifestu est autē ex p̄dicis qd votū est
 quedā pmissio deo facta. 7 qd pmissio nihil est aliud qd or
 dinario quedā eius qd p̄mittit in eū cui p̄mittit. vñ votū
 est ordinatio qdā eoz q quis vouet in diuinū cultum seu
 obsequiū. 7 sic p̄t qd vouere p̄tē est actus laticie seu reli
 gionis. ¶ Ad. i. ego vñm qd illud qd cadit sub voto qñq;
 est actus alterius virtutis. sicut ieiunare 7 p̄tinentiā seruare.
 qñq; hō est actus religionis. sicut sacrificiū offerre v̄l ora
 re. v̄tōtūq; tñ pmissio deo facta ad religionē p̄tinet rōne
 iam dicta. vñ p̄t qd v̄tōtū quoddā p̄tinet ad religionē ra
 tione solius pmissionis deo facte q est essentia voti. qñq;
 etiā rōne rei pmissi q est voti materia. ¶ Ad. ij. vñm qd il
 le qui p̄mittit inq̄tū se obligat ad v̄tū. iam quodāms
 dat. sicut dicit fieri aliqd cū sit causa eius. qd effectus vir
 tute p̄tinet in cā. 7 inde est q non solū v̄tū. sed nō p̄t
 m̄tētē grē agunt. ¶ Ad. ij. vñm qd votū soli deo fit. sed
 pmissio p̄t etiā fieri boi. 7 ipa pmissio boni que fit boi po
 tēti cadere sub voto inq̄tū est quoddā opus virtuosum.
 7 p̄ hunc modū intelligendū est votū quo qd vouet aliqd
 sc̄is vel planis. vt ipa pmissio facta sc̄is vel planis cadat
 sub voto material. inq̄tū. s. hō vouet deo se implerū
 rum quod sanctus vel p̄datis promittit.

¶ Ad sextum sic proceditur

Vide qd magis sit laudabile 7 meritorū facere aliqd si
 ne voto qd cū voto. Dicit eni p̄dosp̄ in. ij. de vita corem
 planua. Sic abstineere vel ieiunare debemus vt si nos ne
 cessari ieiunādi subdamus. ne iā nō tenon sed immū tē
 volūtariā faciamus. sed ille q vouet ieiunū subdit se ne
 cessari ieiunādi. ergo melius esset si ieiunaret sine voto.
 ¶ De. Apls dicit. q. ad Cor. ij. Quisq; m̄q; pu i tēstis
 naut in corde suo nō ex tristitia aut ex necessitate. Dilatē
 eni datorē vil. git deus. sed quidā ea q vouēt ex tristitia fa
 ciūt. 7 hoc videt p̄cedere ex necessitate quā votū imponit
 qd necessitas p̄tentiā est. vt dicit. v. metaph. ergo melius
 est aliqd facere sine voto. ¶ De. Votū necessariū est ad
 hoc qd firmet voluntas hois dā rem quā vouet vt sup̄ ha
 bitū est. sed nō p̄t firmari meli v̄lōtās ad aliqd facien
 dū qd cum actu facit illud. ergo nō melius e facere aliqd
 cū voto qd sine voto. ¶ Sed pta est qd sup̄ illud ps. Vo
 uete 7 reddite dñe glo. vouete v̄lōtati p̄suli. s; p̄siliū nō
 est nisi de meliori bono. ergo meli e facere aliqd meli op
 pus ex voto qd sine voto. qd qd facit sine voto iplet m̄ vñm
 p̄siliū. s. de faciēdo. qd aut facit cū voto iplet duo p̄silia. s.
 7 vouēdo 7 faciēdo. ¶ Rñ. vñm qd triplici rōe. facere id e
 op̄ cū voto e meli 7 magis meritorū qd facere sine vo
 to. p̄tō qd e qd vouet se iurā dicit. h. e. est actus laticie q est p̄
 cipua in virtutē morales. nobilitatis aut virtutis e op̄
 meli 7 magis meritorū. vnde actus inferioris virtutis
 est melior 7 magis meritorius ex hoc q imp̄tat a sup̄

ori virtute cuius actus sit p impium sicut a eius fidei vel
 spei melior est si impet a charitate. ideo actus aliaru vir
 tutu moralium, puta ieiunare qd est actus abstinentie. 2 pnt
 nere qd est actus castitatis snt meliora 2 magis meritoria si
 fiat ex voto: qz sic iam pnter ad diuinu cultu qsi quedā
 rei sacrificia. **¶** In Augu. dicit in li. d. d. ginitate qz neqz ip
 sa d. ginitas qz d. ginitas est. sed qz deo dedicata est. honora
 quā sonet qz pletuar pntentā pietatis. scdo qz ille qz vouet
 aliquid facit. plus se deo subicit qz ille qui solū facit. sub
 iicit enī se deo nō solū qz nō ad actū sed enā qz nō ad pntes
 qz de cetero nō pōt aliud facere sicut plus daret boi qz dā
 ter ei arborē cum seu cubus qz qui daret ei fructu. tñ. vt dicit
 Ansel. in li. de siluā dūdo. 2 inde ē qz etiā pmitenti
 bus grē agunt vt dicitur est. tertio. qz p vorū immobile vo
 lūtas firmat in bonū. facere autē aliqd ex volūtatē firmas
 ra in bonū. pnter ad pfectionē virtutis. vt p3 p pbm in
 q. etbi. sicut etiā peccare mente obstrinara aggrauat pntē
 2 dicit pntē in spm scilicet. vt supra dicitur est. **¶** Ad. i. ergo
 ddm qz auctoritas illa ē intelligēda de necessitate coactio
 nis. qz inuoluntariū causat. 2 deuotionē erudud. vñ signā
 ter dicit. ne nō iam deuoti sed inuim rē voluntariā facias
 mus. necessitas autē voti p immobilitatē fit volūtas. vñ
 2 voluntatē pfirmat. 2 deuotionē auget. 2 ideo rō non seq
 tur. **¶** Ad. ij. ddm qz necessitas coactiois in qzū est ptra
 ria volūtatē iusticiā causat fm pbm. necessitas autē voti in
 bis qz sunt bñ dispositi in qzū voluntatē cōfirmat. nō cau
 sar iusticiā sed gaudiū. vñ Augu. dicit in epla ad Armen
 rariū 2 Paulinā. Nō te vortisse peniteat. imo gaude iam
 tibi sic nō licere qd cum tuo detrimēto licuisset. Si tñ ipm
 opus fm se p dederatū misit 2 inuoluntariū redderet pōt vo
 tum. dñ rñ remaneat voluntas voti implēdi ad huc ē ma
 gis meritoriu qz si fieret sine voto. qz impletio voti ē actus
 religionis. qz est pnter virtus qz abstinentia cuius actus est
 ieiunare. **¶** Ad. iij. ddm qz ille qz facit aliqd sine voto bz
 immobile voluntatē respectu illius opis singularis qd fa
 cit. 2 tūc qz facit. nō autē in ahet volūtas eius oīno firmata
 in futurū sicut vouēns qz suā voluntatē obligauit ad ali
 quid faciendū. 2 añqz faceret illud singulare opus. 2 fortal
 se ad plures faciendū.

Ad septimum sic procedit

Videtur qz votū nō solēnter p susceptionē sacri ordinis. et
 p professionē ad certam regulā. Votū enī vt dicitur est pō
 missio deo facta ē. ea rō que ex terius agunt ad solēntia
 rē pntentia. nō vident ordinari ad deū sed ad hoies. ergo p
 accidēs se bñt ad votū. nō ergo solēntas talis est pntia cō
 ditio voti. **¶** Pre. Illud qd pnter ad pditionē alicuius
 rei videt posse cōpeterē oibus illis in qbus res illa inueni
 tur. sed multa pnt sub voto cadere qz non pntent neqz ad
 factū ordinē neqz pnter ad aliquā certā regulā. sicut cum
 qd vouet pgnationē aut aliqd bñmōi. ergo solēntas qz
 fit in susceprōe sacri ordinis vel in pfectione certe regule. nō
 pnter ad cōditionē voti. **¶** Pre. Votū solēntē idē videt
 ēē qd votū publicū. sed multa alia vota pnt fieri in publi
 co qz votū qd emittit in susceprōe sacri ordinis. vel pfecti
 sione certe regule. 2 bñmōi etiā vota pnt fieri in occulto. qz
 nō solū bñmōi vota sūt solēntia. **¶** Sed ptra est qz solū bu
 iusmodi vota impediūt matrimoniu ptabendū. 2 vi
 ritimū iam ptractū. qd est effectus voti solēntis. vt ista dicit
 est in terna huius opio pte. **¶** Rñ. ddm qz vnicuiqz rei so
 lēntas adhibet. fm illius rei cōditionē. sicut miline alia
 est solēntas noue miline. s. in quodā apparatu equoz et

equozum 2 armorum. 2 cōcūsu militum. 2 alia solēntis
 ras nuptiarum que cōsistit in apparatu sponsi 2 sponse et
 puentu pntinqoz. votū autē est pmissio deo facta. vnde so
 lēntas voti attendit fm aliquid spūale quod ad deū p
 rinet. 2 fm aliqua spūalem benedictionē vel cōsecratio
 nē qz ex institutione aploz adhibet in professione certe
 regule secundo gradu post sacri ordinis susceptionem. vt
 dicit Diony. ij. ca. celestis hierarchie. Et huius ratio est
 qz solēntates nō p sūerunt adhiberi nisi qn aliquis tota
 liter mancipatur alicui rei. non enī solēntas nuptialis
 adhibet nisi i celebratiōe matrimonij quando vterqz con
 iugum sui corporis potestatem alteri tradit. 2 similit vō
 ti solēntas adhibetur qn aliquis p susceptionem sacri
 ordinis diuino ministerio applicat. 2 in professione certe re
 gule qz p abrenunciationem seculi 2 p proprie voluntatis
 aliquis statum professionis assumit. **¶** Ad. i. ergo ddm
 qz bñmōi solēntas pnter nō solum ad hoies. sed ad de
 um in qzūm habet aliquam spirituale cōsecrationē seu
 benedictionem cuius deus est actor. 2 si bñ sit minister. s3
 illud Numeri. vi. Inuocabunt nomen meum sup filios
 israel. 2 ego benedicam eis. 2 ideo votum solēntē habet
 fortiozem obligationē apud deum quam votū simplex
 2 grauius peccat qui illud transgreditur. quod aut dicit
 qz votum simplex non minus obligat apud deum qz so
 lēntē. intelligendum est qzūm ad hoc qz vnicuiqz trans
 gressor peccat mortaliter. **¶** Ad. ij. ddm qz particularibus
 actibus non consuevit solēntas adhiberi. sed assumpti
 one noui status vt dicitur est. 2 ideo cum quis vouet ali
 qua particularia opera. sicut aliquam peregrinationē vt
 aliquid speciale ieiunium. tali voto non congruit solēnti
 ritas. sed solum voto quo aliquis totaliter se subicit di
 uino ministerio seu familiarui. i quo iamē voto quasi vni
 uersali multa particularia opera comprehenduntur. **¶**
**Ad. iij. ddm qz vota ex hoc qz sunt in publico possūt ha
 bere quandam solēntatem humanam. non aut solēnti
 ritatem spirituale 2 diuinam. sicut habent vota pmissa
 etiam si coram paucis fiant. Vnde aliud est votum eē pu
 blicum. 2 aliud esse solēntē.**

Ad octauum sic procedit

Videtur qz illi qui sunt alterius potestati subiecti non im
 pediuntur a vouendo. Omnis enim vinculum supera
 tur a maiori. sed obligatio qua quis subijct homini est
 minus vinculum qz vorum pte quod aliquis obligatur
 deo. ergo illi qui sunt aliene potestati subiecti non impe
 diuntur a vouendo. **¶** Pre. Filij sunt in potestate patris
 sed filij possunt pnter in aliqua religione etiā sine volun
 tate parentum. ergo nō impedit aliquis a vouendo p hoc
 qz est subiectus potestati alterius. **¶** Pre. Votū est fa
 cere qz promittere. sed religiosi qui sunt sub potestate pa
 tris possunt aliqua facere sine licentia suozum prela
 torum. puta dicere aliquos psalmos. vel facere aliquas
 abstinentias. ergo videtur qz multo magis possunt huius
 modi vota vouendo promittere. **¶** Pre. Quicunqz fa
 cit quod te iure facere non pōt peccat. sed subdm nō pec
 cant vouendo. quia hoc nunqz inuenitur pbibitum. ergo
 videtur qz te iure pnt vouere. **¶** Sed ptra est qd **¶** Rñ
 vi. xxx. mandatur qz si mulier in domo patris sui. et ad
 huc in puellari etate aliquid vouerit. non teneat rea vo
 tum nisi pater eius consenserit. et idem dicit de muliere
 habente virum. ergo pari ratione nec alie persone alteri
 us potestati subiecti possunt se voto obligare. **¶** Rñ. ddm

q̄ sicut supra dictum est. votum est promissio quedam deo facta, nullus autem potest per p̄missionē se firmiter obligare ad id quod est in potestate alterius, sed solum ad id quod est oīno in sua potestate. quicūq̄ autē est subiectus alicui quantum ad id in quo est subiectus non est sue potestatis facere quod vult, sed dependet ex voluntate alterius, et ideo non potest se per votum firmiter obligare in his in quibus alteri subiacet sine p̄sensu sui superioris.

Ad. i. ergo dōm q̄ sub p̄missione deo facta nō cadit nisi quod est d̄volūm, vt sup̄ dictū est, est autē p̄tra d̄m̄tes vt id quod est alterius hō offerat deo, vt sup̄ dictū est, et ideo non potest oīno saluari ratio voti cū quis in potestate alterius p̄sistit vovet id qd est in potestate alterius nisi sub p̄dione si ille ad cuius potestatem pertinet nō cōtradicat.

Ad. ij. dōm q̄ ex quo homo venit ad annos pubertatis si sit libere p̄dionis est sue potestatis quantum ad ea que p̄nec̄t ad suā p̄sonā, pura q̄ obliget se religioni per votum, vel q̄ in mōmū p̄nabat, non autē est sue potestatis quantum ad dispensationē domesticā, vnde circa hoc non potest aliquid vovete quod sit ratū sine cōsensu patris, seruus autē quia est in potestate d̄m̄i etiā quantum ad p̄sonales op̄ationes nō potest se voto obligare ad religionē per quā ab obsequio d̄m̄i sui abstraheret.

Ad. iij. dōm q̄ religiosus subditus est plato quantum ad suas op̄ationes s̄m̄ p̄fessionē regule, et ideo etiam si aliquid ad beatam aliquid facere possit q̄ ad alia non occupat a plato, quia tam nullū tempus est exceptum in quo plar nō possit eum circa aliquid occupare, nullū votū religiosi ē firmū nisi sit de p̄sensu plari, sicut nec votū puelle existens in domo nisi sit de p̄sensu patris, nec vxoris nisi sit de p̄sensu viui.

Ad. iiii. dōm q̄ licet votū eoz qui sunt aliterius potestatis subditi, non sit firmū sine p̄sensu eoz qui subditi sunt, non tamē peccant vovēdo, quia in corūz voto intelligit debita p̄dione, s̄ si suis superioribz placuerit vel non remittatur.

Ad nonūz sic proceditur

Vide q̄ pueri non possunt voto se obligare ad religionis ingressum. Cū enī ad votū requiratur animi deliberatio, si competat vovete nisi illis qui habent vsū rōnis, sed hoc deficit in pueris sicut et in amētibz vel furiosis, sicut etiam in amentibus et furiosis, nō possunt se ad aliquid voto astringere, ita etiam nec pueri vt videt possunt se voto obligare religioni.

De. Illud quod rite potest ab aliq̄ fieri non potest ab aliquo irritari, sed votū religionis a puero vel puella factū ante annos pubertatis potest a parentibus reuocari, vel a tutorē, vt habet. xx. q. ij. c. Puella. ergo videt q̄ puer vel puella ante q̄tuordecim annos non possit rite vovete.

De. Religionē intrantibz annis p̄barionis p̄cedit, s̄m̄ regulā beati B̄d̄icti, et s̄m̄ statutum Innocēti quarti ad hoc p̄bano obligationē voti p̄cedat, ergo illicitū videt esse q̄ pueri voto obligentur ad religionē ante p̄barionis annū.

Sed p̄tra id qd non est rite factum, nō est validū etiam si a nullo reuocet, sed votum puelle ante annū pubertatis emissum validū est si infra annū a parentibus non reuocet, vt habet. xx. q. ij. c. Puella. ergo licite et rite possunt pueri voto obligari ad religionē etiam ante annos pubertatis.

R̄s. dōm q̄ si citet ex sup̄ d̄cns pater, duplex est votū, s̄ simplex et solēne, et q̄ solēnitās voti in quadā sp̄iali b̄d̄ictiōe et p̄fectione consistit, vt dictū est, que sit p̄missiō ecclesie, id solēnitatio voti sub dispensationē ecclesie cadit, votū autē sim-

plex efficaciam habet ex deliberatione animi qua quis se obligare intendit. Quare ratio obligatio robur non habet, dupliciter potest contingere. Vno quidem modo propter defectum rationis, sicut patet in furiosis et amētibz qui se voto non possunt obligare ad aliquid dum sunt in furia vel amētia, eodem modo quia ille qui vovet est alteri potestati subiectus vt sup̄ dictū est, et illa d̄no p̄currit i pueris ante annos pubertatis, q̄ et partunt rationis defectus vt in pluribz, et sunt naturaliter sub cura parentū vel tutorū qui sunt eis loco parentū, et ideo eoz vota ex duplici causa robur non habet, p̄nec̄t tamē p̄ter nature dispositionē que legibus hūmanis non subdit in aliquibus licet pauca accelerati rationis vsū, qui ob hoc dicitur tolli pacem, nec tamen p̄ter hoc in aliquo exētiū a cura parentū qui subiacent legi hūmane respiciunt ad id quod frequenter us accidit. Est ergo dicendū q̄ si puer vel puella ante pubertatis annos nondū habeat vsū rationis, nullo modo potest ad aliquid se voto obligare. Si vero ante pubertatis annos attingit vsū rationis, potest quidem quantum in ipso est se obligare, sed votū eius potest irritari a parentibus quep̄ cure remanet ad huc subiectus, quantum cūq̄ nō sit doli capax ante annos pubertatis, non potest obligari voto solēni religionis p̄ter ecclesie statutū qd respicit id quod in pluribz accidit, post annos autē pubertatis possunt iam se voto religionis obligare vel simpliciter vel solēni absq̄ voluntate parentū.

Ad. i. ergo dōm, q̄ ratio illa p̄cedit de pueris qui nondū attingunt vsū rationis quorum vota sunt inualida vt dictū est.

Ad. ij. dicendū q̄ vota eoz qui sunt in potestate aliorū habēt cōdionē implicitam, s̄ si non reuocent a superiorē, ex qua licita redduntur et valida si cōditio extat, vt dictū est.

Ad. iij. dōz q̄ rō illa procedit d̄ voto solēni qd sit p̄fessionē

Ad decimūz sic procedit

Vide q̄ in voto dispensari nō possit. Vn̄ enī est cōmūturati votū q̄ in eo dispensari, h̄z votū nō pōt cōmutari, d̄ enī Leuit. xxvij. Animal qd imolati pōt d̄no si q̄s vovet sc̄ctū erit, et mutari nō poterit nec melius malo, nec peius bono, q̄ multomin pōt dispensari in voto.

De. In his q̄ sunt de lege nature, et in p̄ceptis d̄inis nō potest p̄ boīem dispensari, et p̄cipue in p̄ceptis p̄ime tabule que ordinantur directe ad dilectionē dei q̄ est vltimū p̄ceptoz s̄m̄s, sed implere votū est de lege nature, et est etiā p̄ceptū legis d̄ine, vt ex sup̄dictis patet, et p̄nec̄t ad p̄cepta p̄ime tabule cū sit actus latic, q̄ in voto dispensari nō pōt.

De. Obligatio voti fundat sup̄ fidelitatem quaz hō debet deo vt dictū est, sed in hac nullus pōt dispensare ergo nec in voto.

Sed p̄tra. Maioris firmitatis ē vt d̄tur quod p̄cedit ex cōi voluntate, q̄ quod p̄cedit ex singulari voluntate alicuius persone, sed in lege que habet robur ex cōi voluntate, potest per hominem dispensari, et ergo videtur q̄ etiā in voto per hominem dispensari possit.

R̄s. dicendū q̄ dispensatio voti intelligenda est ad modum dispensationis que fit in obseruancia alicuius legis, quia vt supra dictum est, lex ponitur respiciendo ad id quod est vt in pluribus bonum, sed quia contingit huiusmodi in aliquo casu non esse bonum, oportet tunc per aliquem determinari in illo particulari casu legem non esse seruandam, et hoc proprie est dispensare in lege, nam dispensatio videtur importare quandam cōmūturatam distributionem, vel applicationem communis alicuius ad ea que sub ipso cōnnectur, per que modū

dicatur aliquis dispensare cibum familie. Similiter autem ille qui vouet quodammodo sibi statuit legem obligans se ad aliquid quod est in se et in pluribus bonis. potest tamen stringere quod in aliquo casu sit vel simpliciter malum, vel inutile, vel maioris boni impediens, quod est contra rationem eius quod cadit sub voto. et ex predictis patet, quod non necesse est quod determinet in tali casu votum non esse seruandum. dicitur esse dispensatio voti, si autem per hoc quod seruandum erat aliquid aliud imponatur, dicitur commutatio voti. unde minus est votum commutari quam in voto dispensare, utique tamen in potestate ecclesie consistit. Ad. i. ergo dicitur quod animal quod immolatum poterat ex hoc ipso quod vouebatur sanctus reputabatur, quasi diuino cultui maculatum, et hoc erat ratio quod non poterat commutari sicut nec modo possit aliquid rem quam vouit iam consecratam, puta calicem vel donum commutari in melius vel in parum, aliam autem quod non poterat sanctificari, quia non erat immolationi redimendum poterat et debebat sicut ibidem legitur dicitur, et ita etiam non commutari potest vota si consecratio non interueniat. Ad. ii. dicitur, quod sicut ex iure naturali et per pro diuino tenet bonum implere votum ita etiam tenet ex eisdem obedire superioris legi vel mandato, et tamen cum dispensat in aliquo lege humane, non tenet legi humane non obedire, quod est contra legem nature et mandatum diuini, sed fit per hoc quod erat lex non fit lex in hoc casu, ita etiam auctoritate superioris dispensatio fit per hoc quod promittitur sub voto, non promittitur in quantum tenetur minime in hoc casu hoc non esse contra materiam voti, et tamen cum platus ecclesie dispensat in voto, non dispensat in precepto iuris naturalis vel diuini, sed determinat id quod cadebat sub obligatione deliberationis humane, que non potuit omnia circumspicere. Ad. iii. dicitur, quod ad fidelitatem deo debita non pertinet quod bonum faciat id quod ad vitandum est malum, vel inutile, vel maioris boni impediens, ad quod tendit votum dispensatio, et ideo dispensatio voti non est contra fidelitatem deo debitam.

Ad undecimum sic procedit

Videtur quod in voto solenni continentie possit fieri dispensatio, vna enim ratio dispensandi in voto est si sit impedimentum melioris boni, sicut dicitur est, sed votum continentie etiam si sit solenne potest esse impedimentum melioris boni, nam bonum commune est diuinius quam bonum vniuersale, potest autem per continentiam aliquid impediri bonum totius multitudine puta si quis pertractum in timore aliquarum personarum que continentiam vouerint possit per partem percurari, ergo videtur quod etiam in solenni voto continentie possit dispensari. Pre. Latina est nobilior virtus quam castitas, sed si quis vouerit aliquem actum latine, puta offerre deo sacrificium potest in illo voto dispensari ergo multo magis potest dispensari in voto continentie quod est de actu castitatis. Pre. Sicut votum abstinentie obseruatum potest regere in periculo persone, ita etiam obseruatio voti continentie, sed in voto abstinentie si regat in corpore periculo vouentis potest fieri dispensatio, ergo pari ratione in voto continentie potest dispensari. Pre. Sicut sub professione religionis ex quo votum solenniter promittitur votum continentie ita etiam votum paupertatis et obedientie, sed in voto paupertatis et obedientie potest dispensari, sicut patet in illis que post professionem ad episcopatum assumunt, ergo videtur quod in solenni voto continentie possit dispensari. Sed contra est quod dicitur Eccl. xvi. Omnis potestatio non est digna ante commensuratum. Pre. Extra de ista, monachum in familia illius tenentur. Ad monasterium dicitur, Abdicatio propria non sicut etiam custodia castitatis a deo annexa est regule monachali, ut contra eam nec summi pontifex possit indulgere.

Respondeo quod in solenni voto continentie tria possunt considerari. primum quidem materia voti, scilicet continentia, et perpetuitas voti, id est cum aliquis voto se stringit ad perpetuam obseruantiam continentie, et ipsa solennitas voti. Dicitur ergo quidam quod votum solenne est indispensabile ratione ipsius continentie que non recipit dignam recompensationem, ut patet ex auctoritate inducitur. Cuius ratione quidam assignant, quod per continentiam homo triumphat de domestico inimico, vel quia per continentiam homo perfecte conformatur christo secundum punctum anime et corporis, sed hoc non videtur efficax dicitur, quod bona anime ex parte contemplationis et orationis sunt multa meliora bonis corporis, et magis nos deo conformant, et tamen potest dispensari in voto orationis vel contemplationis, vnde non videtur esse ratio quare non possit dispensari in voto continentie si respiciatur absolute ad ipsam continentie dignitatem preteritum cum apostolo, ad Corinthios, vii. ad continentiam inducitur per contemplationem, dicens quod mulier inuicta cogitatur que dei sunt, finis autem prior est deus que sunt ad finem. Et ideo alij rationem huius assignant ex perpetuitate et vniuersalitate huius voti, dicitur enim quod votum continentie non potest preteriri nisi per id quod est omnino contrarium, quod non licet in aliquo voto. Sed hoc est manifeste falsum, quod licet in carnali copula est continentie contrarium, ita comedere carnes vel bibere vinum, est contrarium abstinentie a talibus, et tamen in huiusmodi votis potest dispensari. Et ideo alij vident quod in voto solenni continentie possit dispensari, propter aliquam eorum vniuersaliter seu necessitate, ut patet in exemplo premissio de pacificatione terrarum ex aliquo in iuramento prebendo. Sed quod de ceteris inducitur ex parte dicitur quod nec summi pontifex potest contra custodiam castitatis monacho licentiam dare. Ideo autem videtur dicendum quod sicut super dictum est, et habet Leonius, videtur illud quod semel sanctificatum est deo non potest in alios versus commutari, non autem potest facere aliquid ecclesie platus ut id quod est sanctificatum sanctificatione amittat etiam in rebus inanimatis, puta quod calix consecratus et finis esse consecratus si maneat integer, vnde multum potest hoc facere aliquid platus ut hoc deo consecratus quod dicitur, consecratus esse veli stat solenniter autem voti proficit in quadam consecratione seu benedictione vouentis, ut dicitur est, et ideo non potest per aliquem perlatum ex deo quod ille qui votum solenne emittit resistat ab eo ad quod est consecratus, puta quod ille qui est sacerdos si sit sacerdos licet possit platus ob aliquam causam executione ordinis in bibere. Et simili ratione papa non potest facere quod ille qui est presbiter religionem non sit, ignofus, licet quidam iurisse ignorantiam contrarium dicant, est ergo considerandum utrum continentia sit essentialis annexa ei ad quod votum solenniter affertur, quod si non est ei essentialis annexa, potest manere solennitas consecrationis si non debito continentie, quod non potest contingere si sit essentialiter annexum ei ad quod votum solenniter affertur, sed non est essentialiter annexum debitum continentie ordinis in sacro, sed ex statu ecclesie, unde videtur quod per ecclesiam possit dispensari in voto continentie solenniter accepto per susceptionem sacri ordinis. Est autem debitum continentie essentialiter statui religionis per quem homo abrenuntiat seculo totaliter et cruciatu mancipatur, quod non potest simul stare cum matrimonio in quo incumbit necessitas procurande vxoris et prole et familie et rerum que ad hoc requiruntur. Unde apostolus dicit, ad Corinthios, vii. qui est cum vxore, sollicitus est que sunt mundi quomodo deo placeat vxori, et diuisus est vni nomine monachi ab vxore summi per sepositum ad diuisionem predictam et ideo in voto solenniter accepto per professionem religionis non potest ecclesiam dispensari.

Et ratione assignat decretalis. quia castitas est annexa regule monachali. Ad. i. ergo vdm qd pennisu rectu bu manatu est obmandu p res huanu. no aut p hoc qd res viuue puerant in vsum huanu. p fessu aut religionem mortui sunt mudo r viuut deo. vnde no sunt reuocadi ad vitam huanā occasioe cuiuscūq; euent. Ad. ij. vdm. qd in voto spalis pūctie dispensari potest. sicut r in voto spalis orationis. vel spalis abstinentie. sed qd in voto pūctie p pessione solenizato no possit dispensari. hoc si est inquantu est actus castitatis. sed inquantu incipit ad lantam pūctie p pessione religionis. Ad. iij. vdm qd ab directe ordinat ad pseruatione psonae. r ideo abstinentia ubi directe potest agere i piculu psonae vñ ex bac ratione recipit votu abstinentie dispensatione. sed contra no ordinat directe ad pseruatione psonae. sed ad pseruaone noni speciei. vñ nec directe abstinentia contra p pūctiā agat in piculu psonae. sed si p accidens ex ea aliqd piculu psonale accidit. potest alit subueniri. s. p a finem iam vel alia corporalia remedia. Ad. iij. vdm qd religiosus qui sit epa. sicut no absolutus a voto continēte. ita nec a voto paupratōis. quia nihil debet habere ranq; pprius. sed sicut dispensato: cōmū bonoz ecclesie. similis etiā no absolutur a voto obediēte. sed p accidēs obedite no tenet si sup penoē no habeat. sicut nec abbas monasterij qd nō est ab obediēte voto absolutus. auctoritas nō ecclē. que in pteritiū obijā intel ligēda ē quantu ad hoc qd nec fecit ditas carnis nec aliquod corpale bonū est comparandū do pūctiēte. que inter bona aie computat. vt Aug. dicit ē lib' de sancta trinitate. vñ signant viciū anime pūctiōis non carnis continētie.

Ad duodecimū sic pcedi

itur. Vides qd ad cōmuratione vel dispensatione voti non requiratur plati auctoritas. Aliquis enī pōt intrare religionem abiq; auctoritate alicui' superioris plati. sed p innotuū religionis absolutū bō a votis in seculo factis. enām a voto terre sancte. ergo voti cōmuratione vel dispensatio pte esse abiq; auctoritate superioris plati. Pre. Dispensatio voti in hoc pssistere videt qd determinat in qd casu votū nō sit obseruandū. sed si platus male determinet. non videt esse votū absolutus a voto. quia nullus platus pōt dispensare ptra pceptū diuinū de implendo voto. vt dicitur est. similiter enām si aliq; ppria auctoritate determinet i quo casu votū nō sit implendū. nō videt voto reneri. qz votū nō obligat in casu in quo habet pcorē euentum. vt dicitur est. qd dispensatio voti nō requit auctoritate alic' plati. Pre. Si dispensare in voto pūctet ad pūctem platorū pari tanoue pūctet ad oēs. sed nō pūctet ad oēs dispēlare in quolibet voto. ergo nō pūctet ad pūctem platorū dispēlare in dispensatione voti. An. vdm qd sicut sup dicitur est. votū est pmissio teo facta de aliq; qd sit teo acceptū. Quid sit autē i aliq; pmissione acceptū ei cui pmissit. rei nō pendet arbitrio. plar' autē in ecclesia genit vice dei. r iō in cōmuratione vel dispensatione votoz reqnif prelati auctoritas qui in psona dei determinat qd sit teo acceptū. Fin illud. ij. ad Corinth. ij. Nā r ego qd donauit i qd donauit ppter vos in psona christi. Et signant dicit. ppter vos. qz ois dispensatio pūctet a plato debet fieri ad honore christi. in cui' psona dispēlat. vel ad vtilitate ecclesie qd est eor

pus. Ad. i. qd vdm qd oia alia vota sunt qdā pūctia rū operū. sed p religionē bō totā vitā suā dei obsequio te pūctet. pūctiare autē in vniuersali includit. r iō decretalis dicit qd teus voti ita nō habet qd spale obsequiū in perpetuā religionis obseruantā cōmūrat. Nec tñ in religionē ingredēs tenet implere vota vel ieiunioz vel orationuz vel alioz bñōi qd exiēt in seculo fecit. qz religionē ingre diens mort' pūctet vite. r etiā singlares obseruatiē religionis nō cōpēnit. r religionis onus sans hōiem onerat vt alia sup addere nō oporteat. Ad. ij. vdm qd quidā dicit rūt qd iō prelati pūctet in votis p libito dispēlare. qz in qd ber voto inducit aditionalit volūtas plati superioris. sicut sup dicitur est. qd in votis subditoz pūctet seruū vel hōi in religio pūctio si placuerit patri vel dño. vel si nō renitā tur. r sic subditus abiq; of temozū pūctie possit votū pte remittere qnūq; sibi a plato diceret. Sed pūctia pūctio falso innotit. qz cū pūctet plati spalis qui nō est dñs s; dispensatoz. sit in edificatione vata r nō in destructione vt patet. ij. ad Corinth. x. sicut platus nō pōt impare ea qd finit deo dispēlat. s. pūctet. ita nō potest pūctet ea qd finit deo placet. s. vñ opā. r iō absolute potest bō. vñ re ea. Ad plati tñ pūctet diuidicare qd. sit magis r uoz sumi r teo magis acceptū. r ideo in manifestis dispēlatio plati nō excludit a culpa pūctet plati dispēlatio cū aliq; sup voto de ingressu religionis nulla apparēt causa obstrāte. Si autē est causa apparētis p quā salte in dubiū r teo retur. possit stare iudicio plati dispēlatio vel cōmūrat; nō in iudicio pprio. qz ipse nō gerit vice dei nisi forte i casu in quo id qd vñ est manifeste illicitū r non possit oportune ad superiorē recurrere. Ad. iij. vdm qd qz summus pūctet gerit plenarie vice christi. in tota ecclesia ipse habet plenitudine pūctet dispensandi in oib; dispēlatio bilibus votis. aliq; aut inferiorib; platis cōmittit dispēlatio in votis qd cōtēt sūt r indiget frequēti dispēlatioe vt habeat rē facti hōies ad quē recurrat. sicut sunt vota pegrinationū r ieiunioz r alioz bñōi. vota r o maiorā. pūctet pūctet r pegrinationis terre scē. r etiam summus pontifici. Questio LXXXIX

Deinde p considerandū

est dicitur exteriorib; lamiē qd aliqd dñi ab hōib; assumit qd vel factū aliqd vel ipsum nomē dñi. s; d facti assumptione loc' est tractatū in terra hui' opis pcedit assumptione aut nois dñi nūc agē vñ est. Assumit aut dñi nomē ab hōie triplicif. An o' p modū iuramētū ad pūctet r bā pūctet. Alio mō p modū adiurationis ad alios inducēdū. 3' mō p modū inuocationis ad orandū vel laudandū. 4' qd de iuramēto agēdū est. Circa qd querit decē. 1' qd sit iuramētū. 2' vñ sit licitū. 3' qd sint comites iuramētū. 4' cui' pūctet sit act'. 5' vñ sit appetēdū r frequēdū tanq; vtile r bonū. 6' vñ liceat iurare p creaturā. 7' vñ iuramētū sit obligatoriu 8' qd sit maior obligatio vñ iuramētū vel votū. 9' vñ in iuramēto possit dispēlatio. qñ r in qd liceat iurare.

Ad primū sic proceditur

Videtur qd iurare non sit testem deum inuocare. Quicunq; enī inducit auctoritatem sacre scripture. inducit deum in testimonio. cuius verba pponuntur in sacra scriptura. si ergo iurare est testem deū inuocare. quicunq; inducit auctoritatem sacre scripture. iuraret. hoc autē est falsum. ergo r primū. Pre. Ex hoc qd aliquis inducit

aliquem in testem .nihil ei reddit. sed ille qui p teuz iuratur aliquid deo reddit. dicit eni Matb. v. Reddes dno iuramenta tua. Et Aug. dicit q iurare est iura venians do reddere. ergo iurate no est teuz testem inuocare.

¶ Pre. Aliud est officiu iudicis. et aliud testis. vt ex sup dicitur. sed qnq iuratio implozat homo dnu iudicij. fm illud ps. Reddidi retribuendū mibi mala. decidas merito ab inimicis meis inanis. ergo iurate no est testem teuz inuocare.

¶ Sed pta est quod Aug. dicit i quoda sermone de pcurio. Quid est iurare per teuz nisi testis est teuz. **¶ Rn.** vdm q sicut aplos dicit ad Heb. vi. iuramentum ad affirmacione ordinaf. pfirmatio aut in scilicet p ro nem fit. que pcedit ex aliquib naturalis notis. que sunt infallibilis vera. sed pculana facta ptingentia boiuz no possunt p ratione necessana pfirmari. et ideo ea que d bis dicunt solent pfirmari p testes. Sed hnanu testimoniu no est sufficiens ad hmoi pfirmandu ppter duo. p quidez ppter defectu veritatis biane. qz plunimi in mendacium labunt. fm illud ps. Os eoz locutu est mendaciu. 2 ppter defectu cognitiōis. qz boies non possunt cognoscere neq futura neq cordiu occulta vel etiam absentia. te q bus tr boies loquunt. et expedit rebus biane vt certum do aliq de his babeat. et ideo necessanu fuit recurrere ad diuinu testimoniu. quia teuz neq mēti pōt. neq enim aliquid later. assumere aut teuz in testē dicit iurare. quia quali p iure introductu est. vt qd sub inuocandē dnu teuz testimonij dicit. pro ho babeat. diuinu autē testimonium qnq inducit ad afferendū pntia vel pterita. qz boia iuramentu assertorū. qnq aut inducit diuinu iuramentu ad confirmandū aliqd futurū. et hoc dicit iuramentu pmissorū.

¶ Ad ea ho que sunt necessaria et p ratione in uelūgāda. si inducit iuramentu. verisibile eni videt si quis in disputa tione alicuius sciētie vellet ppositu p iuramentu. pbare. **¶ Ad. i.** ergo vdm q aliud est testimonio tei vt iam dāto. qd fit cu aliquis auctoritate sacre scripture inducit. et aliud est testimoniu tei implozare vt exhibendū. qd fit in iuramento. **¶ Ad. ij.** vdm q dicit aliq reddere iuramēta deo et hoc q impler illud qd iurat. vel qz in boipso q inuocat teuz testē. ne cognoscat eū habere oium cognitiōnem et infallibile veritate. **¶ Ad. iij.** vdm q alicu testimoniu inuocat ad hoc q testis inuocat veritate manifestet circa ea que dicunt. Deus aut manifestat an verū sit qd dicit duplici. Vno nō simpliciter reuelādo veritates. vel per internā inspirationē. vel enā p factu denudationē. dū scilicet pducit in publicū ea que erāt occulta. Alio modo per penam mentientis. et tunc simul est iudex et testis. vnz puniendo mendacē manifestat mendaciu. Et iō duplex est modus iuradi. Vnus quide per simplice tei prestano nem. sicut cū aliq dicit. est mihi teuz testis. vel coram teo loquor. vel per teuz. quod idem est vt dicit Augusti. Alius modus iuradi est p execrationē. dū. s. aliq se. vel aliquid ad se pertinet ad penā obligat. vt sit verū qd dicit.

Ad secundū sic procedit.

¶ Videt q nō sit hanc iurare. Nihil eni qd pbibet in lege vna est licitū. sed iuramtu pbibet in lege vna. Mat. v. Ego dico vobis nō iurare oinoz. Et Jaco. v. dicitur Ante oia frēs mei nolite iurare. ergo iuramētū est illicitū. **¶ Preterea.** Id quod est a malo videtur esse illicitum. qz vt dicit Matb. v. nō potest arbor mala fructū bonos facere: sed iuramētū est a malo. dicit eni Matb. v. Sit aut sermo vester. est est. non nō. quod aut bis abūdan

est. a malo est. ergo iuramētū videt esse illicitū. **¶ Pre.** Erquirere signū dīne pudente est temptare teuz. quod est oino illicitū. fm illud Deut. vi. Nō temptabis dnu teuz tuū. sed ille qui iurat videt erquirere signū dīne p uidente dū pent dnu testimoniu quod est p aliqē cuius teuzem effectū. ergo videt q iuramētū sit oino illicitum.

¶ Sed pta est quod dicit Deut. vi. Dnu teuz tuū timebis. et p nomē euz iurabis. **¶ Rn.** dōz qz nūbil. p bōz ali qd esse se bonū qd nō cedit in malū eius qui nō vrit eo puenient. sicut sumere eucharistiā est bonū. et nō qui in digne sumit iudiciū sibi māducat et bibit. vt dicit. i. ad Corinib. xi. Sic ergo in pposito vdm est q iuramentū fm se est licitū et honestū quod patet ex origine et ex fine. Ex origine quidem quia iuramentū est introductū ex fide q homines credunt teuz habere infallibile veritate et vniuersalem omnū cognitiōnem et pvisionē. Ex fine aut qz iuramentū inducit ad iustificandū boies et ad finiendū cōrtouerfias. vt dicit ad Heb. vi. Sed iuramentū cedit in malū alicui ex eo q male vrit eo. id est. sine necessitate et cautela debita. videt eni patnā reuerentiā habere ad teuz qui eum ex leui causa testem inducit quod nō psumeret etiam de aliquo vno bonesto. Imminet etiā piculū puritij quia tēfacili homo in vbo delinquit. f3 illud Jaco. iij. Siquis in vbo non offendit. hic pfectus est vir. Unde et Eccl. xij. dicit. Iuratio nō assuetat os tuuz. multi eni casus in illa. **¶ Ad. i.** ergo vdm q Diononym? sup Matb. dicit. Considera q saluatoz nō per teuz iurare p bibuent. sed per celū et terrā. hanc eni per elemēta iuradi pessimā pfectudinē habere iudei noscunt. sed ista nō sufficit quia Iacebus addidit. neq p aliud quod dicit iuramentū. Et ideo vdm est q sicut Aug. dicit in lib? cōtra mendaciū. qz aplos in eplis suis iurans offendit quomodo accipiendū esset quod dicit est. dico vobis nō iurare oino. nec. i. iurando ad facultate iuradi pueniat. et ex facilitate iuradi ad pferudine. et a pferudine in pcurioz recidat. et iō nō inuenit iurasse nisi scribēs vbi p siderario cauzio: nō habet linguā pceptitē. **¶ Ad. ij.** vdm q sic Augusti. dicit in lib? de ser. to. in mon. si iurare cogens. scias de necessitate venire infirmitatis eoz quib? aliqd suades q vtriq infirmitas malū est itaqz nō dixit. qd amplius ē malū est. tu eni nō malū faceris q bñ vteris iurandē. vt alteri psuadeas qd vtilit psuades. f3 a malo ē ill? cuius infirmitate iurare cogentis. **¶ Ad. iij.** vdm q ille q iurat nō temptat teuz. qz nō implozat dnu auxiliū absq vtilitate et necessitate. et pterea nō exponit se alicui piculo si dō testimoniu adhibere nolent i pnt. adhibebit aut p certu testi moniu in futuro qn illi iabit abcondita tenebrāz et manifestabit p silia cordiu. vt dr. i. ad Corinib. iij. et illud testimoniu nulli iurati de ficit vel pro eo vel ptra eū

Ad tertium sic procedit.

¶ Videt q in conuenient ponā tres comites iuramtu. videt licet. iusticia. iudiciū. et veritas. Ea eni qtrū vnu includit in altero nō sunt pnumerāda ranqz diuersa. f3 boz trium vnu includit in altero. qz veritas ē p iusticie fm Tulliu iudiciū aut est actus iusticie. vt sup habitū est. f3 incōuenient ponā tres comites iuramenti. **¶ Preterea.** Multa alia requirit ad iuramētū. s. teuz orio et fides p quā credamus teuz omnia scire et mentiri non posse. ergo videtur q insufficienter tres comites iuramenti enumerentur. **¶ Preterea.** Dec tria in quolibet opere humano requirenda sūt. nihil eni dōz fieri q iusticia aut veritate aut sine iudicio

fm illud .i. ad Timoth. v. Nihil faciens sine iudicio. id est. sine pcedenti iudicio. ergo nec tria non magi debet associari iuramento q̄ alijs hñanis actibus. **Sed** p̄ta ē quod dicitur **Dei. iij. Jurabis. viuit dñs in venate i iudicio z iusticia. quod erponens Hierony. dicit. Ad iuramentū est q̄ iurandū hos habet commites. i. p̄tra rem. iudiciū. z iusticiam. Rñ. dñm q̄ sicut sup̄ dictū est. iuramentū nō est bonū nisi et qui bene vitur iuramēto. ad bonū aut̄ vsum iuramenti duo requirunt. p̄ quō dem q̄ aliquis nō leuitet sed ex necessaria causa z dilate te iurat. z quantū ad hoc requirit iudiciū. i. discretiois ex parte iurantis. 2. quantū ad id quod per iuramentū p̄firmatur. vt. i. neq̄ sit falsum. neq̄ sit aliquid illicitū. z quā tum ad hoc requiritur veritas per quā aliquis iuramentū p̄firmat quod verum est. z iusticia per quā p̄firmat quod iurū est. iudicio autem caret iuramentū in cautum veritate aut iuramentū mendat. iusticia aut̄ iuramentūz iniquū sine illicitū. **Ad. i. ergo dñm q̄ iudiciū non su p̄ntur hic pro creature iusticie. sed pro iudicio discretiois. ut dicitur in est. neq̄ etiā veritas hic accipit fm q̄ ē pars iusticie. sed fm q̄ est quedā p̄mo locutiois. Ad. ij. dñm q̄ tenono z hdes zoia huiusmodi que exp̄gnat ad rebtū modū iurandi. intelligunt in iudicio. alia enim duo pertinent ad rem de qua iuratur. vt dicitur est. q̄uis possit dici q̄ iusticia pertinet ad causam per quā iuratur. **Ad. iij. dñm q̄ in iuramēto est periculi magnū. tum p̄pter rei magnitudinē cuius testimoniu inuocat. tū etiāz p̄pter labilitatē lingue hñane cuius verba iuramēto p̄hē manē. z ideo huiusmodi magis requirunt ad iuramentūz q̄ ad alios hñanos actus.******

Ad quartū sic pceditur.

Uides q̄ iuramentū non sit actus religionis siue laticie. **Actus** enī laticie sunt circa aliqua sacra z diuina. sed iuramentū adhibet̄ circa p̄noteritas humane. vt aplus dicit ad **Heb. vi. ergo iurare nō est actus religionis seu laticie. De. Ad religionē pertinet alium deo offerre. vt Lullius dicit. sed ille qui iurat. nihil deo offerit sed deū in iudicium testem. ergo iurare nō est actus religionis seu laticie. De. Finis religionis seu laticie est reuerentiā do ebibere. hoc aut̄ nō est finis iuramenti sed potius aliq̄d verbi p̄firmare. ergo iurare nō est actus religionis. **Sz p̄ta est qd dicit Deur. vi. Dñm deū tuū timebis. z ip si soli seruies. ac p̄ nomē illi iurabis. loquit̄ aut̄ ibi d̄ ser uitate laticie. ergo iurare est actus laticie. Rñ. dñm q̄ sicut ex dñs parz ille qui iurat inuocat diuinū testimoniu ad p̄firmandū ea que dicit. nihil autem p̄firmat nisi per aliquod quod certus est z potius. z ideo in hoc ipso q̄ homo per deū iurat p̄uidet̄ deū potiorē. v̄pote cui⁹ ve ritas est indefectibilis z cognitio vniuersal. z sic deo aliq̄ modo reuerentiā exhibet. **Unde z apls dicit ad Heb. vi q̄ boies per maiores se iurant. Et Hierony. dicit super Matth. q̄ qui iurat. aut veneratur aut diligit eū p̄ quē iurat. P̄ hōs etiam dicit in .i. metaph. q̄ iuramentū ē bo norabilissimū. exhibere autēz reuerentiā deo pertinet ad religionem siue laticiam. **Unde manifestū est q̄ iuramentū est actus religionis siue laticie. Ad. i. ergo dñm q̄ i iuramento duo p̄siderantur. i. testimoniu quod inducitur. et hoc est diuinū z id super quo inducitur testimoniu. vt quod facit necessitatem testimoniu inducēdi. z hoc ē hu manū. pertinet ergo iuramentū ad religionē ratione p̄mi non aut̄ ratione secūdi. **Ad. ij. dñm q̄ in hoc ipso q̄ ali**********

quis assumit deū in testem p̄ modū iuramēti p̄stet̄ eum maiore. quod p̄nerat̄ de reuerentiāz. z sic aliq̄d offerit deo. i. reuerentiā z honore. **Ad. iij. dñm q̄ oia que facimus debem⁹ in dei reuerentiā facere. z ideo nihil p̄bet̄ si in hoc ipso q̄ intendim⁹ hōiem certificare deo reuerentiā exhibeam⁹. sic enī debem⁹ aliquid in dei reuerentiā facere vt ex hoc vilitas p̄missis pueniat. q̄ etiā deus operatur ad suam gloriam z nostram vilitatem.**

Ad quintum sic procedit

Uides q̄ iuramentū sit appetendū z frequentandū tanq̄ vtile z bonū. **Sicut** enī votū est actus laticie ita z iuramē tum. sed facere aliq̄d ex voto est laudabilis z magis meritozū. quia votū est actus laticie. vt sup̄ dictū est. ergo p̄ti ratione facere vel dicere aliq̄d cū iuramēto est laudabilis. z sic iuramentū est appetendū tanq̄ per se bonum. **De. Hierony. dicit sup̄ Matth. q̄ qui iurat. aut veneratur aut diligit eū per quē iurat. sed venerari aut diligere deū est appetendū tanq̄ per se bonū. ergo z iuramē tum. De. Iuramentū ordinat̄ ad p̄firmationem seu certificationem. fm q̄ homo p̄firmat suū dictū bonū est. ergo iuramentū est appetendū tanq̄ bonū. **Sed p̄ta ē quod dicit Eccl. xxiij. Vir multi iurans replebit iniquitate. Et Aug. dicit in lib⁹ p̄ta medactū. q̄ p̄ceptū dñi d̄ p̄hibitione iuramēti ad hoc positū est. vt quantū in te est i affectus vt quali p̄ bono enī aliqua delectatione appetas iurandū. Rñ. dñm q̄ id qd nō querit nisi ad subueniē dūz alicui delectui nō numerat̄ inter ea que sunt p̄ se ap̄ petenda. sed inter ea que sunt necessaria. sicut patet d̄ me dicina que querit ad subueniēdū in firmitate. iuramentū aut̄ querit ad subueniēdū alicui delectui. quo. i. vn⁹ homo alteri discedit. z ideo iuramentū nō est habendūz inter ea que sunt p̄ se appetēda. sed inter ea que sunt huius vite necessaria. quib⁹ indebite vrit̄ quicūq̄ eis vrit̄ vltra temit̄ os necessitatis. **Unde Aug. dicit in lib⁹ de ser. to. in mon. Qui intelligit nō in bonis. id est. p̄ se appetēdis sed in necessarijs iurationē habendū retinet̄ se quantum potest. vt nō ea vrit̄ nisi necessitas cogat. **Ad. i. dñm q̄ alia ratio est de voto z iuramēto. nā p̄ votū aliq̄d i re reuerentiā ordinam⁹. vnde ex hoc ipso fit religionis act⁹. sed in iuramēto eōuerso reuerentiā diuini nois assumit ad p̄firmationē. z id illud qd iuramēto p̄firmat̄ non p̄pter hoc fit religionis actus. q̄ fm sine morales act⁹ p̄p̄ ctes forunt. **Ad. ij. dñm q̄ ille q̄ iurat vrit̄ quidē veneratione aut dilectione eius p̄ quē iurat. nō aut̄ ordinat̄ iuramentū ad venerandū aut diligendū eū p̄ quē iurat. sz ad aliq̄d aliud qd est necessariū p̄tū vite. **Ad. iij. dñm q̄ sicut medicina est vtilis ad sanandū. z tñ quāto magis est vtilior: tanq̄ maior nocumētū inducit si nō debite sumatur. ita etiā iuramentū vtile quidē est ad p̄firmationem. tamen quāto est magis venerandū tanto est magis piculosum nisi debite inducat. quia vt dicit Eccl. xxiij. Si frustra iurauerit. id est. recepit fratrē delictū ipsius iurp̄a ipsum erit. z si vtilitulerit. quasi per simulanem iurando falsum. delinquit dupliciter. quia. i. simulata e q̄ tas est duplex iniquitas. z si inuani iurauerit. id est. sine de bea causa z necessitate. nō iustificabit.************

Ad sextūz sic proceditur

Uides q̄ non liceat per creaturas iurare. **Dicitur enī Matth. v. Ego dico vobis. non iurare omnino. neq̄ per celum. neq̄ per terram. neq̄ per hierosolimam. neq̄**

per caput rui. quod exponit Hierony. dicit. Considera quod hic saluator non per te iurare prohibuit. sed per teolum et terram etc. **¶** De. Pena non debet nisi culpa. sed iuranti per creaturas adhibetur pena. dicit enim. xxx. q. i. Clerici per creaturas iurantes accitume obui gaudii. si per sicut in vno excoicandi placuit. ergo illiciti est p creaturas iurare. **¶** De. Juramentu est actus larmie sicut dicitur cum est. sed cultus larmie no debet alicui creature. vt patet in o. i. ergo no licet iurare p aliqua creaturas. **¶** Sed contra est q Joseph iurauit per salute pharaonis. vt legitur Gen. xli. Ex pietudine ena iurauit per euangelium. et per reliquias et p lancos. **¶** An. de m q sicut sup dictu est. duplex est iuramentu. Vnu quide quod fit per simplicem prelatione. inquantu. i. testimoniu dei inuocatur et hoc iuramentu inuinc diuine veritan sicut et fides. fides aut est per se quidem et pncipaliter de deo qui est ipsa veritas. secundano aut de creaturis in quibus veritas dei relucet. vt sup habitu est. et similiter iuramentu pncipaliter refertur ad ipsum deum cuius testimoniu inuocatur. secundano autem a sumunt ad iuramentu alique creature si fin se. sed inquantu in eis diuina veritas manifestat. sicut iuramentu p euangelium. id est. per deum cuius veritas in euangelio manifestat. et per sanctos qui hanc veritate crediderunt et obseruauerunt. Alius aut modus iurandi est p excoicatio nem. et in hoc iuramento inducitur creatura aliqua vt i qua diuini iudicii excoicatur. et sic solet ho iurare per caput suum aut per filiu suu. aut per aliqua aha rem qua diligit. sicut et aplo iurauit. ij. ad Corinth. i. vicens. Ego testis deum inuoco in animam meam. **¶** An. Joseph p salute pharaonis iurauit. vtroq modo intelligi potest. vel per modum excoicantis quasi salute pharaonis obligauerit deo vel per modum prelationis quasi prestando veritate diuine iusticie. ad cuius executionem pncipes terra et pluuuunt. **¶** Ad. i. ergo vdm q dno pbibuit iurare per creaturas. ita q eis adhibeat reuerentia diua. **¶** An. Hierony. ibide subdit. q iudei per angelos et cetera bmo in iurates. creaturas venerabant dei bonore. et eadem ratione puni f. canones clericos per creaturas iurantes. qd ad blasphemiam infidelitatis paret. **¶** An. in sequenti. c. di. Si quis per capillum dei vel caput iurauerit. vel alio modo blasphemia contra deum vltus fuerit. si in ecclesiastico ordine est deponat. Et per hoc patet in suo ad secundu. **¶** Ad. ij. d. d. q cultus larmie adhibet ei cuius testimoniu iurando inuocatur. et ideo precipit Cro. xii. Per nome exterioz deorum no iurabis. no aut exhibet cultus larmie creaturis q in iuramento assumunt fin modos pd ctos.

Ad septimū sic pceditur

Vides q iuramentu no habeat vim obligadi. Inducatur enim iuramentu ad pfermandu veritate eius quod dicitur. sed qn aliquis dicit aliquid de futuro. vnu dicit etiam si no conueniat quod dicit. sicut Paulus qbus no inquit Corinthum sicut dixerat. non tamen est mentitus vt patet. ij. ad Corinth. i. ergo videtur q iuramentu non sit obligatoriu. **¶** De. Virtus non est sicut pccaria. vt dicitur in pccamentis. sed iuramentu est actus virtutis vt dicitur est qnq aut esset contra virtute aut in aliquod eius impedimētum si quis seruaret id quod iurauit. sicut cu aliquis iuret se facere aliquod peccatu. vel cu iurat desistere ab aliquo opere virtutis. ergo iuramentu non est semp obligatoriu. **¶** De. Quandoq aliquis inuitus compellitur ad hoc q iuramento aliquid promittat. sed tales a iuramēto

non tenentur sunt per romanos pontifices absoluti. vt habetur extra de iuramentis. c. verum. in c. q. et ergo iuramentum non semper est obligatoriu. **¶** De. Nullus potest obligari ad duo opposita. sed qnq oppositu est quod intendit iurans et quod intendit ille cui iuramentu prestat ergo iuramentu non potest semp esse obligatoriu. **¶** De. pccaria est quod dicitur Matth. v. Reddas dno iuramenta tua. **¶** An. q obligatio refertur ad aliquid quod est faciendum vel dimittendum. vnde no videtur respicere iuramentu assertio quod est dno pccari vel de pccato. nec ena iuramentu de his que sunt fienda per illu qui iurat. Sicut aut iuramentum assertio quod est de pccato vel de pccato debet habere veritatem. ita ena iuramentu de his que sunt fienda a nobis in futuro. et ideo vtriq iuramentu habet quodam obligatione. diuersimode tñ. quia in iuramento qd est de pccato vel pccari obligatio est no respectu rei que iaz fuerit vel est. sed respectu ipsius actus iurandi. vt. i. iuret id quod iam verum est vel fuit. sed in iuramento quod prestat de his que sunt fienda a nobis. obligatio cadit cōmōdo super rem qua aliquis iuramento firmatur. Tenet enim aliq vt faciat veru esse id qd iurauit. alioqn tēst veritas a iuramento. Si aut e si ratio res que in eius potestate no sunt tēst iuramento discretiois iudicij. nisi forte qd erat ei possibile qn iurauit reddat ei impossibile per aliquo euentu pura cu aliquis iurat se pecunia soluturu que ei possimodum vi vel furto subtrahit. tunc ena videtur excusari esse a faciendo quod iurauit. licet teneatur facere quod in se est sicut etiam sup circa obligatione von dicitur. **¶** Si volit quidem possibile fieri. sed sicut non debet. vel quia est p se malu. vel quia est boni impedimētum. tunc iuramento de est iusticia. et ideo iuramentu non est seruandu in eo casu quo est pccati vel boni impedimētum. fin enim Aug. vtrunq eoz vergit in deterioz exitu. Sic ergo vdm est q qui iurauit iurare aliquid se facturū obligatur ad id faciendum ad hoc q veritas impleat. si tamen alij duo comites alij sint. i. iudicij et iusticia. **¶** Ad. i. ergo vdm q alud est de simplici verbo. aliud de iuramento in quo diuini testimonij imploatur. sufficit enim ad veritatem verbi q alij quis dicit id quod pponit se facturum. quia hoc iam verum est in sua causa. i. in pposito facientis. sed iuramentu adhiberi non debet nisi in re de qua aliquis sit iuriter certus est. et ideo si iuramentu adhibetur ppter teneantiam diuini testimonij quod inuocatur. obligatur homo vt si ciar esse verum id quod iurauit fin suam possibilitate. nisi si in deteriozem exitum vergat vt dictum est. **¶** Ad. ij. videndum q iuramentu potest vergere in deteriozem exitum dupliciter. Vno modo quia ab ipso principio habet peiozem exitum. vel quia est fin se malu. sicut cum aliquis iurat se paratū adulterare. siue quia est maioris boni impedimētum. pura cu aliquis iurat se non intrare in religionem. vel q non fiet clericus. aut q non accipiet pccationem in quo casu expedit cum accipere. vel si quid aliud est huiusmodi. huiusmodi ena iuramentum a principio est illicitum. differenter tamen. quia si quis iuret se facturum aliquid peccati. et peccat iurando. et peccat iuramentu seruando. si quis aut iurat se non facturum aliquid melius bonū. quod tamen facere non tenetur. peccat qui iurando inquantum ponit obicem spūscro qui est boni ppositi inspiratoz. non tamen peccat iuramentu seruando. sed multo melius facit si non seruet. Alio modo dicit in

non intratur religione. et tale iuramentum dispensatio non indiget. sed in primo casu tenet aliquis tale iuramentum non servare. in secundo aut casu licitum est et servare et non servare ut suspensum est. Quis vero aliquid sub iuramento promittit de quo dubium est utrum sit licitum vel illicitum. p[er] se vel non. aut simpliciter aut in aliquo casu. et in hoc potest quibus ep[iscop]o dispensare. Quis vero sub iuramento promittit aliquid quod est manifeste licitum et utile. et in tali iuramento non videtur habere locum dispensatio vel commutatio nisi aliquid melius occurrat ad eam utilitatem faciendum. quod maxime videtur pertinere ad potestatem pape qui habet curam universalis ecclesie. vel etiam absoluta relaxatio quod etiam ad papam pertinet. et in omnibus generaliter que ad dispensationem rerum ecclesiasticarum pertinent. super quas habet plenitudinem potestatis sicut et ad unquamque pertinet iuramentum quod a hiis subditis factum est circa ea que eius potestati subdunt. sicut patet potestati iurare iuramentum puelle. et viri yvone. ut videtur Numeri. xii. sicut et supra de voto dictum est.

Ad decimum sic procedit

videtur quod iuramentum non impediatur per aliquam conditionem pone vel ip[s]o. Iuramentum enim ad confirmationem inducitur. ut patet per apostolum ad Hebr[eos]. vi. sed cuiuslibet p[ro]p[ri]etate dicitur suum. et quolibet t[em]p[or]e. ergo videtur quod iuramentum non impediatur per aliquam conditionem pone vel ip[s]o. Preterea. Maius est iurare per deum quam per evangelia. Unde Augustinus dicit. Si aliquid causa fuerit. modicum videtur facere qui iurat per deum. sed qui iurat per evangelia maius aliquid fecisse videtur. quibus dicitur est. sicut in scriptura. propter deum facte sunt non deus propter scripturas. sed cum subest conditione persone et quolibet t[em]p[or]e in locutione p[ro]p[ri]etate iurare per deum. et ergo multo magis licitum est eis iurare per evangelia. Preterea. Idem non causatur ex contrariis causis. quod contrarie cause sunt contrariis. sed aliquid excluditur a iuramento. propter defectum persone sicut puer ante quatuordecim annos. et etiam illi que se melius iuratur pueri. non ergo videtur quod aliquid prohibeatur iurare vel propter dignitatem. sicut clericus. aut etiam propter ip[s]o solennitatem. Preterea. Nullus homo vivens in hoc mundo est tante dignitatis sicut angelus. dicit enim Iacobus. n. qui minor est in regno celorum. maior est illo. s. Iohanne baptista ad hunc in mundo vivente. sed angelo p[ro]p[ri]etate iurare. dicit enim Apoc[alyptici]. x. quod angelus iuravit p[ro]p[ri]etate in secula seculorum. et nullus homo propter dignitatem debet excusari a iuramento. Sed est quod habet. n. q. v. Presbyter vice iuramentum per sanctam p[ro]p[ri]etate in interrogat. Et. xii. q. v. dicit. Nullus ex ecclesia laico ordine cuiusque laico quicquam super sancta evangelia iurare presumat. R[es]p[on]d[et]. d[icitur] quod in iuramento duo sunt consideranda. Unum quidem ex parte dei cuius testimonium inducitur. et quantum ad hoc debet iuramento maxima reverentia. et propter hoc a iuramento excluduntur pueri aut animos p[ro]p[ri]etate beritatis que non cognoscit ad iurandum. que non duntaxat p[ro]p[ri]etate usum rationis quo possint cum reverentia debita iuramentum prestare. Et iterum petiunt qui ad iuramentum non admittuntur. quia ex retroactis presumitur quod debita reverentiam iuramento non exhibebunt. Et propter hoc etiam ut iuramento debita reverentia exhibeatur dicitur. xxi. q. v. Donestum est vi qui in sanctis audent iurare voce inanis faciat cum omni bonestate et timore dei. Aliud autem est considerandum ex parte hominis cuius iuramento committitur. non enim indiget dictum hominis confirmatione nisi quia de eo dubitatur. hoc autem derogat dignitati persone ut dubitet de veritate eorum dicitur. et ideo personis ma-

gne dignitatis non p[ro]p[ri]etate iurare. propter quod dicitur. n. q. iiij. c. Siquis presbyter. quod sacerdotes ex levi causa iurare non debent. tamen per aliquam necessitatem vel magna utilitate licitum est eis iurare. et p[ro]p[ri]etate p[ro]p[ri]etate negotiorum quibus etiam iuramenta competunt p[ro]p[ri]etate in solemnibus diebus quibus est p[ro]p[ri]etate rebus vacandis. non autem tunc sunt iuramenta p[ro]p[ri]etate da p[ro]p[ri]etate rebus vacandis. nisi forte ex magna necessitate. Ad. i. ergo dicitur quod quidam sunt qui dicitur suum p[ro]p[ri]etate non possunt. propter defectum eorum. et quidam sunt quorum dicitur adeo debet esse certum quod p[ro]p[ri]etate non egeat. Ad. ij. dicitur quod iuramentum sine se p[ro]p[ri]etate tanto fortius est. et magis obligat. quanto maius est id per quod iurat. ut Augustinus dicit ad Paulum bicolam. et sine hoc maius est iurare per deum quam per evangelia sed potest esse eodem modo. propter modum iuramentum. vix potest si iuramentum quod sit per evangelia fiat cum quadam de liberatione et solennitate. iuramentum autem quod sit per deum fiat leviter et absque liberatione. Ad. iij. dicitur quod nihil prohibet aliquid tolli ex contrariis causis per modum supradictantem et fecerit. et hoc non aliquid impediunt a iuramento. quod sunt maiores auctoritates que per eos iurare debeat. aliquid vero quia sunt minores auctoritates que per eos iuramentum licet. Ad. iij. dicitur quod iuramentum angeli inducitur non propter defectum ipsius quali non sit eius simpliciter dicto credendum. sed ad ostendendum id quod dicitur esse infallibile dei dispositione p[ro]p[ri]etate cedere. sicut etiam et deus aliquid in scripturis iurans. inducitur ad ostendendum immobilitatem eius quod dicitur. sicut apostolus dicit ad Hebr[eos]. vi. **Questio XC**

Deinde considerandum

est de assumptione divini nominis per modum adiurationis. Et circa hoc queruntur tria. primum utrum liceat adiurare rationales creaturas.

Ad primum sic proceditur

videtur quod non liceat hominem adiurare. dicit enim Origenes super Iacobum. Estimo quod non oportet ut vir qui vult se evangelium vivere aduret alterum. si enim iurare non licet quantum ad evangelium ubi ubi iuratur. notum est quod nec adiurare alterum licet. Preterea. Manifestum est quod p[ro]p[ri]etate sacerdotis Iesum illicite adiuravit per deum vivum. Preterea. Quicumque adiuret aliquem quodammodo ipsum copellit. sed non licet alium in iuramento cogere. et videtur quod nec licet alium adiurare. Preterea. Adiurare est aliquid ad iurandum inducere. sed inducere aliquid ad iurandum est superioris que inferioris iuramentum imponit. et inferiores superiores suos non possunt adiurare. Sed contra est quod etiam deum per aliquam sacra obsecramus etiam obsecrantes. apostolus etiam fideles obsecrat per misericordiam dei. ut patet Rom[anos]. xij. quod videtur ad quadam adiurationem pertinere. ergo licitum est alios adiurare. R[es]p[on]d[et]. d[icitur] quod ille qui iurat iuramento promissorio per reverentiam divini nominis quod ad confirmationem sue p[ro]p[ri]etate inducat seipsum obligat ad faciendum quod promittit quod est seipsum immobilitate ordinare ad aliquid agendum. sicut autem homo seipsum ordinare potest ad aliquid agendum. ita etiam alios superiores quidem deprecando. inferiores autem imperando. ut ex supra dictis patet. cum ergo utraque ordinatio per aliquid divinum p[ro]p[ri]etate firmatur. est adiuratio. In hoc tamen differunt quod homo est suorum actuum dominus. non autem est dominus eorum que sunt ab alio agenda. et ideo sibi ip[s]o potest necessitatem imponere per divinum nominis invocationem. non autem hanc necessitatem potest aliquid imponere nisi subditis que potest et

debito prestari iuramentum cōpellere Si ergo aliquis p inuocacione diuini nominis vel cuiuscūq; rei sacre alicui non sibi subdito adiurando necessitate agendi aliquid imponere mēdat sicut imponit sibi ipsi iurando: talis adiuratio illi citra est: qz vsurpat potē in aliū quam non habet: nisi ppter aliquā necessitate superiores inferiores suos tali genere adiurationis cōstringere pnt. Si vero intendat solum mō per reuerentiā diuini nominis vel alicuius rei sacre aliqd ab alio obtinere absq; necessitate impositione: talis ad iuratio licita ē respectu quorūlibet. Ad primū ergo dōz qz Origenes loquitur de adiuratione qua aliquis alicui necessitate imponere intendit sicut imponit sibi ipsi iurando. sic enī princeps sacerdotū presumpsit dñm iesum xp̄z adiurare. Ad scōm dōm qz illa ratio pcedit de adiuratioe que necessitate imponit. Ad tertiū dicendū qz ad iuratioe non est aliquē adiurandū inducere: s; per quādā similitudinē iuramenti a se induci ad aliquid agendū pzo uocare: alit̄ n̄ adiuratioe iuratur ad boiem: et aliter ad deū nam adiurando boiem eius uoluntate per reuerentiā rei sacre iuratur intendimus: qd quidē non intendimus circa deū cuius uoluntas est iurabilis: sed qz a deo per eternā eius uoluntate aliquid obtineamus nō est ex merito: sed ex eius bonitate

Ad secundū sic procedit.

Uiderur qz nō liceat demones adiurare. Dicit enī Origenes super Mat. Non est secundū potē daram a saluatore adiurare demonia. iudicū enī est hoc. nō autē deo bema iudeoz ritus imitari. sed potē vti potē a xpo dāta. ergo non est licitū demones adiurare. Preterea. Vni nigromantia incantandū demones inuocant per aliquid diuinū qd est adiurare. si licitū est demones adiurare licitū est nigromantia incantandū vti: quod patet esse falsū. ergo et primū. Preterea Qui cuiq; adiurat aliquid: et hoc ipso aliqua societate cū ipso facit. sed non licet cū demombus societate facere: sicut dñs illud. i. ad Cor. x. Nolo vos socios fieri demonioz. ergo non licet demones adiurare. Sed contra est quod dicitur Mat. ult. In nomine meo demonia eijciet. sed inducere aliū ad aliquid agendū ppter nomen diuinū: hoc est adiurare. ergo licitū est demones adiurare. Responso dicendū qz sicut dicitur: duplex est adiurandi modus vni quidē per modū deprecationis vel inductionis ob reuerentiā alicuius facti: alius autē per modū compulsionis. pzo autē mō non licet demones adiurare. qz ille modus adiurandi videt ad quādā beniuolentiā vel amicitia pertinet qua non licet ad demones vti. scō autē adiurationis modo qui ē compulsionē licet nobis ad aliquid vti: et ad aliquid non licet. demones enī in cursu huius vite nobis aduersarij cōstituuntur: nō autē eoz actus nostre dispositioni subdūt: sed dispositioni dñe et sanctorū angeloz. qz vt aug. dicit in tercio de trin. sp̄s deserto regitur p̄ spiritū iustū. possumus ergo demones adiurando p̄ virtutem diuinū nominis tanq; inimicos repellere ne nobis nocent vel sp̄aliter vel corporaliter: scōm potē diuinam uarā a xpo. scōm illud Luc. x. Ecce dedi uobis potē et candi supra serpentes et scorpiones: et supra oēm uirtutē inimici: et nihil uobis nocet it: non n̄ licitū est eos adiurare ad aliquid ab eis adiscendū: vel etiā ad aliquid p̄ eos obrinendū: qz hoc pertinet ad aliqua societate cum ipsis hādem nisi forte ex spiritu ali insinuat vel reuelari one diuina alicui sancti ad aliquos effectus demonum

operatione vrantur: sicut legitur de beato Jacobo qz demones fecit. Demogenē ad se adduci. Ad p̄mū enī ergo dicendū qz Origenes loquitur de adiuratione que non fit potestate per modum compulsionis. sed magis per modum cuiusdam beniuolentie vel deprecationis. Ad secundū dicendū qz nigromantia vrantur adiurati bus et inuocantibus demonum ad aliquid ab eis adiscē dum adiscendū. et hoc est illicitū: vt dicitur est. vnde Chryso? dicit Mat. pzo. exponens illud verbū dñi qd spiritū immundo dicit. Obmutescet et enī ab hoīe. Sa? lunferū hoc nobis dogma vaf ne credam? demomb; qn rumicūq; denunciant ueritate. Ad tertiū dicendū qz ratio illa procedit de adiuratione qua imploratur auxilium demonū ad aliquid agendum vel cognoscendum: hoc enī videtur ad quādā societate pertinere. sed qz aliquis ad iuratio demones repellat: hoc ē ab eoz societate recedere

Ad tertium sic proceditur

Uiderur qz non liceat adiurare irrationale creaturā. Ad iuratio enī fit per locutionē. sed frustra sermo dirigitur ad eum qui non intelligit. qualis est irrationalis creaturā ergo est illicitū irrationalem creaturam adiurare. Preterea. Ad enī videtur competere adiuratio: ad quē pertinet iuratio. sed iuratio non pertinet ad creaturā irrationalem. ergo videtur qz ad eam non liceat adiuratione vti. Preterea. duplex est adiurationis modus: vt ex supra dictis patet. Vnus quidē per modum deprecationis: qz non possumus vti ad irrationale creaturā que non ē dñia sui actus. Alia autē adiuratio est per modū compulsionis quo etiā vt videtur ad eā vti non possumus. qz non ē nostrum creaturis irrationabilib; imperare: sed solū illius de quo dicitur Mat. viij. Qui uenti et mare obediūt ei. ergo nullo mō vt videtur licet vti adiuratione ad irrationales creaturas. Contra est qz Simon et Judas legitur adiurasse dracones. et eis precepisse vt in deserto cum discederent. Responso dicendū qz creature irrationales ab alio aguntur ad p̄rias operationes. eadez autē actio est eius qd agitur et mouetur. et eius quod agit et mouet. sicut motus sagitte etiā est quedā operatio sagittantis: et ideo operatio irrationalis creature non solū ipsi attribuitur sed p̄cipaliter deo cuius dispositione oia mouentur. pertinet enī ad diaboli qui permissione diuina vritur aliquibus irrationabilibus creaturis ad nocendū hoībus. Sic ergo adiuratio qua quis vritur ad irrationalem creaturā pot̄ intelligi dupliciter. Vno mō vt adiuratio referatur ad ipsam irrationale creaturā scōm seer sic panū ē irrationale creaturā adiurare. Alio mō vt referat ad eū qz irrationalis creatura agit et mouetur: et sic dupliciter adiuratur irrationalis creatura. vno quidē modo per modū deprecationis ad deū directe. quod pertinet ad eos qui diuina inuocandē miracula faciunt. Alio mō per modū compulsionis: qua referat ad diaboli qui in nocumentū nostrū vritur irrationabilibus creaturis: et talis est modus adiurandi in ecclesie exorcismis: per quos demoni potestas excluditur ab irrationabilibus creaturis. adiurare autē demones ab eis auxiliū implorādo non licet. Et per hoc patet responso ad obiectionem

Questio. LXXXI

Deinde cōsiderandū

est de assumptione diuini nominis ad inuocandū per orationē vel laudē. Et de oratione quidē

fam dicitur est. vnde nunc de laude restat dicendum. Circa qua queruntur duo. primo vix deus sit ore laudandus. secundo vix in laudibus dei sint cantus adhibendi.

Ad primum sic procedit.

Videtur qd deus non sit ore laudandus. Dicit enim pbis in i. et bicoz. Optimoz non est laus. sed maius aliquid melius. sed super oia optima. ergo deo non debetur laus sed aliquid maius laude. vnde et Eccl. xliij. dicitur qd ds maior est oi laude. Preterea. Laus dei ad cultu ipsius pertinet. est eni religionis actus. sed deus mente colitur magis qd ore. Vnde dñs Mat. xv. cora quosda inducit illud Esa. Populus hic labijs me honorat. cor aut eozu longe est a me. ergo laus dei magis consistit in corde qd in ore. Preterea. Voies ad hoc ore laudantur vt ad meliora prouocentur. sicut eni mali ex suis laudibz supbiut ita boni ex suis laudibus ad meliora prouocantur. Vñ dicit puer. xxvij. Qno probatur in coflatio argenti. sic probatur homo ore laudantiu. sed deus per verba hominuz non prouocatur ad meliora. nu qd immutabilis est: nu qd summe bonus est: non habet qui crescat. ergo deus no est laudandus ore. Sed contra est quod in psal. dicitur Labijs exultantis laudabit os mei. Rñso dicendū qd verbis alia rōne vtimur ad deum: et alia rōne ad hominem. Ad hominē enim vtimur verbis et conceptum nostrū cordis que non potest cognoscere nisi verbis nris ei exprimam. et ideo laude oris ad hoies vtimur: vt vel ei vel alijs innotescat qd bonaz opinione de laudato habent: vt per hoc ipsum qui laudat ad meliora prouocetur: et alios apud quos laudatur in bonā opinionem et reuerentiam et imitationem ipsius inducam. sed ad deū verbis vtimur non quidem vt ei qui est inspector cordiū um nostros conceptus manifestemus: sed vt nos ipsos et alios audientes ad eius reuerentiā inducam. et iō necessaria est laus oris: non quide ppter deum: sed ppter ipsum laudantē cuius affectus excitat in deū et laude ipsius: sicut in psal. Sacrificium laudis honorificabit me: et illiciter quo ofida: illi salutare dei. et inquantū homo p diuinam laudem affectu ascendit in deū: aut p hoc terribitur ab his que sunt contra deum: sicut illud Isa. xlvij. Laude mea infrenabo et ne intereas. Prodest enā laus oris ad hoc qd alto affectus prouocetur in deū. vñ dicit in psal. Semp laus eius in ore meo. Et postea subditur Audient mansueti et letentur: magnificate dñm mecum. Ad primum ergo dicendū qd de deo dupliciter possum loqui. Unomō quantū ad eius essentiam: et sic cum sit in comparabilibus et ineffabilis maior est omni laude. debet autem ei sicut hanc cōparationem reuerentiā et latre honor. Vnde et in psal. sicut translationem Dico. dicitur Tibi sicut laus deus: quantū ad primum: et tibi reddes votum quantū ad secundū. Aliomō secundū effectus ipsius qui in nostrā vtilitate ordinantur: sicut hoc debetur laus deo. Vñ dicit. Esa. lxiij. Miserationum dñi annuntiabo sup omnibz q reddidit nobis dñs. Et Dionysius dicit primo ca. de diu. no. Omē scōi theologoz bymniū. i. diuinitatis processus manifestariue et laudatiue dei notaciones diuinitatem. Ad secundum dicendū qd laus oris in multis ē laudanti si sit sine laude cordis. tūc eni loquitur deo laudem: dum magna opoz eius recogitat cum affectu. valet tamen exterior laus oris ad excitandum interiorē affectum laudanti: et ad prouocandū alios ad dei laudem

sicut dictum est. Ad tertium dicendum: qd deum non laudamus propter vtilitatem suā: sed propter vtilitatem nostram vt dictum est.

Ad secundū sic procedit.

Videtur qd cantus non sint assumendi in laude diuinā. Dicit enim apostolus ad Colloceū. ij. Docentes et cōmonentes volumē psalmos et in bymnis et canticis spūalibz. sed nihil debemus assumere in diuinū cultū preter ea que nobis auctoritate scripturę traduntur. ergo videtur qd nō debent vti in diuinis laudibz canticis cor poralibz: sed solum spūalibz. Preterea. Dico. sup. l. lud ad Ephe. v. et habetur in decretis vis. r. ca. Lanantē et psallentē in cordibz vestris dñs dicit. audiant hic adolescentuli quibz in ecclesia est psallendi officiu: deo non vocet: sed corde cantandum est: nec tragediaz modis guttur et fauces medicamine linende sunt vt in ecclesia theatrales moduli audiantur et cantica. non ergo in laude dei sunt cantus assumendi. Preterea. Laudate deū conuenit paruis et magnis sicut illud. Apoc. xij. Laudate dicit deo nostro oēs sancti eius: et qui timens deū pulsili et magni. sed maiores qui sunt in ecclesia non debet cantare. dicit. n. Grego. et habetur in decretis vis. r. ij. c. In scā romana ecclesia pñt decreto infirmitate vt in sede bac facti altaris muni sibi cantare non debeant. ergo cantus non conuenit infirmis diuinis laudibus. Preterea in veteri lege laudabatur deus in musicis instrumentis et bymnis canticis: sicut illud psal. Confitemini dño in cithara: in psalterio decem corda et psallite illi: cantate ei canticū nouū sed instrumenta musica sicut citharas et psalteria non assumit ecclesia in diuinis laudibus ne videatur iudicare. ergo pari rōne nec cantus in diuinis laudibus sunt assumendi. Preterea. Principalior ē laus mentis qd laus oris sed laus mentis impeditur per cantus tū qd cantanti in exteriori abstractur a consideratione eoz qd cantat dñi circa cantum studet: tū etiam qd ea qd cantantur minus ab alijs intelligi possunt qd si sine cantu profertantur. ergo cantus nō sunt in diuinis laudibus assumendi. Sed contra est qd bñs Ambro. in ecclesia mediolanen. cantus instruit: vt Aug. refert in. ij. confes. Rñso dicendū qd sicut dicitur est: laus vocalis ad hoc necessaria ē vt affectus hominis prouocetur in deū et ideo quecumqz ad hoc vtilia esse possunt: in diuinis laudibus congruenter assumuntur. Dicitur nescitum est autē qd sicut diuersas melodias sonoz animi hominis diuersimode disponuntur: vt parz per pbū in viij. psal. incoz. et per boecium in prologo musicę. et ideo salubriter fuit institutum vt in diuinis laudibus cantus assumantur vt animi infirmoz magis prouocentur ad deuotionem. Vnde aug. dicit in. x. confes. Adduco cantū vt consuetudinem approbare in ecclesia vt per oblectamēta animi infirmozum animus in affectu pietatis assurgat. Et de seipso dicit in. ij. confes. Fleui in bymnis et canticis suis suauē sonantis ecclesie tue vocibz cōmorus acriter. Ad primum ergo dicendum qd cantica spūalia possunt dici non solum ea que interiori canuntur spiritu: sed etiā ea qd exteriori ore cantantur inquantum bñdi canticā spūritualis deuotio prouocatur. Ad scōm dicendū qd diuinitatis non simpliciter vituperat cantum sed reprehendit eos qui in ecclesia cantant more theatro: non propter deuotionem excitandam: sed propter ostentationē. p uocandaz. vnde aug. dicit in. x. confes. Cum mihi accidit vt me amplius cantus qd res que cantantur moueat: pen

minus cultus ad reverentiam deo exhibendam. et in hoc prima species bonus generis est idolatria. que divinam reverentiam indebita exhibet. secundo ad hoc ordinat quod homo in statuatur a deo quem colit. et ad hoc pertinet superstitio divinatoria que demones consulit per aliqua pacta cum eis unita vel tacita vel expressa. tertio ordinatur divinus cultus ad quandam directiōem humanorum actuum secundum instituta dei qui colitur. et ad hoc pertinet superstitio quarundam observationum. Et hec tria tangit augustinus in .ij. de doctrina christiana dicens superstitiosum esse quicquid institutum est ab hominibus ad faciendam et colendam idola pertinens. et hoc pertinet ad primum et pro ista subdit vel ad consulariones et pacta quedam significationis cum demonibus placita atque federata. quod pertinet ad secundum. et post pauca subdit ad hoc genus pertinent omnes ligature et cetera huiusmodi. quod pertinet ad tertium. Ad primum ergo dicendum quod sicut Dionysius dicit .iij. ca. de divinis nominibus. bonorum coniungitur et una et integra causa. malum autem ex singularibus retribuitur. et ideo vni virtutum plura vitia opponuntur. ut supra habitum est. verbum autem philosophi veritatem habet in oppositis in quibus est eadem ratio multiplicationis. Ad secundum dicendum quod divinationes et observationes alique pertinent ad superstitiosam inquantum dependent ex aliquibus operantibus demonibus. et sic pertinent ad quedam pacta cum eis imra. Ad tertium dicendum quod simulata religio ibi dicitur quod traditioni humane nomen religionis applicatur. prout in glo. sequitur. Unde ista simulata religio nihil est aliud quam cultus deo vero exhibitus modo indebito. sicut si aliquis tempore gratie vellet colere deum secundum veteris legis ritum. et de hoc ad litteram loquitur glo.

Questio. LXXXIII.

Deinde considerandum

est de speciebus superstitiosis. et primo de superstitioe idolatrie. tertio de superstitioe divinationum quarto de superstitioe observationum. Circa primum queruntur duo. primo utrum in cultu veri dei possit esse aliquid permiosum. secundo utrum possit ibi esse aliquid superstitiosum.

Ad primum sic procedit

Videtur quod in cultu veri dei non possit esse aliquid permiosum. Dicitur enim Jobel. ij. Omnis qui cumque invocaverit nomen domini saluus erit. sed quicumque colit deum quocumque modo invocat nomen eius. ergo omnis cultus dei confert ad salutem. nullus ergo est permiosus. Preterea. Idem deus est qui colitur iustis quacumque mundi erant: sed ante legem variis in se absque peccato mortali colebatur deum qualitercumque eis placebat. vnde Jacob pro voto se obligavit ad spalem cultum. ut habet Gen. xxxij. ergo etiam modo nullus dei cultus est permiosus. Preterea. Nihil permiosum in ecclesia sustinetur. sustinet autem ecclesia diversos ritus colendi dei. vnde Gregorius scribit Augustinus episcopo anglorum propositiōem que sunt diversae ecclesiarum consuetudines in missarum celebratione. Tibi inquit placet ut sive in romanis sive in galliarum partibus seu in qualibet ecclesia aliquid inveniatur quod plus oportet in deo possit placere sollicitus eligas ergo nullus modus colendi deum est permiosus. Sed est quod Augustinus dicit in epistola ad Hieronymum. et habet in glo. ad Gal. ij. quod legalia observata post veritatem angelorum divinitus sunt inveniata et non legalia ad cultum dei pertinent. ergo

in cultu dei potest esse aliquid permiosum. Responsio dicendum quod sicut Augustinus dicit in li. contra mendacium. mendacium maxime permiosum est. quod fit in his que ad christiānam religionem pertinent. Est autem mendacium cum aliquis exterius significat christiānam veritatem. Sicut autem significatur aliquid verbo. ita etiam significat aliquid facto. et in tali significatione facti consistit exterior religionis cultus ut ex supra dictis patet. et ideo si per cultum exteriorē aliquid falsum significetur. erit cultus permiosus. Hoc autem contingit dupliciter. Uno quidem modo ex parte rei significare a quo dicitur dat significatio cultus. sed hoc modo tunc nove legis pacta iam christi mysteria permiosum est. vnde certum est veteris legis quibus christi mysteria figurabatur futura. sicut etiam permiosum esset si deus non confiteretur christum esse passum. Alio modo potest contingere falsitas in exteriori cultu ex parte colentis. et hoc precipue in cultu communi qui per ministros exhibetur in persona totius ecclesie. Sic enim falsitas esset qui aliqua poneret ex parte alicuius que non essent ei commissa. ita vitium falsitatis incurrit qui ex parte ecclesie cultum exhibet deo contra modum divini auctoritate ab ecclesia constitutum et in ecclesia consuetum. Unde Ambrosius dicit. Indignus est qui aliter aliud celebrat mysterium quam quod christus tradidit. et propter hoc etiam glo. dicit ad Col. ij. quod superstitio est quando traditioni humane religionis nomen applicatur. Ad primum ergo dicendum quod cum deus sit veritas. illi invocant deum qui in spiritu et veritate eum colunt. ut Jobel. iij. et ideo cultus commens falsitatis non pertinet proprie ad dei invocationem que salutaris. Ad secundum dicendum quod ante ipse legis iusti per interiorē institutam instruebantur de modo colendi deum quos alij sequebantur postmodum vero exterioribus preceptis circa hoc homines sunt in statu que preterite pestiferi est. Ad tertium dicendum quod diversae consuetudines ecclesie in cultu divino in nullo veritatem repugnant. et ideo sunt semper de. et eas pretere illicitum est.

Ad secundum sic procedit

Videtur quod in cultu dei non possit esse aliquid superstitiosum. Dicitur enim Ecc. xij. Glorificantes deum quaticumque poteritis supermalebit ad deum. sed cultus divinus ordinatur ad dei glorificandum. ergo nihil superstitiosum in eo potest esse. Preterea. Exterior cultus est professio quedam cultus interioris quo deus colitur fide spe et caritate. ut Augustinus dicit in enchiridion. sed in fide spe et caritate non potest esse aliquid superstitiosum. ergo neque in cultu divino. Preterea. Ad divinum cultum pertinet ut ea deo exhibeamus que a deo accepimus sed omnia nostra a deo accepimus. ergo si totum quicquid possumus facimus ad dei reverentiam. nihil superstitiosum erit in divino cultu. Sed contra est quod Augustinus dicit in .ij. de doctrina christiana quod bonus verusque christianus etiam in litteris sacris superstitiosa signemina repudiat. sed pre factas litteras deus colendus ostenditur. ergo etiam in cultu divino potest esse superstitio ex aliqua superstitiare. Ratio dicendum quod aliquid dicitur superstitiosum dupliciter. Uno modo secundum absolutam quantitatem. et in hoc non potest esse aliquid superstitiosum in divino cultu. quia nihil potest deus facere quod non firmius eo quod deo debet. Alio modo potest esse aliquid superstitiosum secundum quantitatem proportionis. quia si non est finis proportionis. sicut autem divini cultus est ut deus deo gloriam. et ei se subiciat in re et corpore. et ideo quicquid deus faciat quod pertinet ad dei gloriam. et ad hoc quod mens humanis deo subiiciatur. et etiam corpus per moderatam refect

nationem concupiscentiarum secundum dei et ecclesie ordinationem et consuetudinem eorum quibus homo committit. non est superfluum in diuino cultu. Si autem aliquid sit quod quantum est de se non pertinet ad dei gloriam. neque ad hoc quod mens hominis feratur in deum. aut quod carnis concupiscentie inordinate referentur aut ena si sit preter dei et ecclesie institutionem. vel contra consuetudinem eorum que secundum Augustinum pro lege habentur. totum hoc reputandum est superfluum et superfluosum quia in exterioribus solum consistens ad interiorum dei cultum non pertinet. Unde Augustinus in libro de vera religione inducit quod dicitur Lu. xviij. Regnum dei intra vos est. loquitur contra superfluosos qui. exterioribus principalem curam impendunt. Ad primum ergo dicendum quod in ipsa dei glorificatione implicatur quod id quod sit prius ad dei gloriam. per quod excluditur superfluitas superfluosos. Ad secundum dicendum quod per fidem spiritus et charitatem anima subicitur deo. unde in eis non potest esse aliquid superfluum. aliud autem est de exterioribus ambobus quod quod ad hoc non pertinet. Ad tertium dicendum quod ratio illa procedit de superfluo quantum ad quantitatem absolutam.

Deinde considerandum

est de idolatria. Et circa hoc queruntur quatuor. primo utrum idolatria sit species superstitionis. secundo utrum sit peccatum. tertio utrum sit grauissimum peccatorum. quarto de causa huius peccati. Circa autem cum idolatria sit conuincendum dicitur est supra cum de inuoluntate ageretur.

Ad primum sic procedit:

videtur quod idolatria non ponatur recte species superstitionis. Sicut enim heretici sunt infideles. ita et idolatre. sed heretis est species infidelitatis. ut supra habuit est. ergo et idolatria non est species superstitionis. Preterea Latr. opinatur ad virtutem religionis cui opponitur superstitio. si idolatria videtur inuoluntate dici cum ea latria que ad veram religionem pertinet. sicut enim appetitus falsae beatitudinis cum appetitu vere beatitudinis inuoluntate dicitur. ita cultus fallorum deorum qui dicitur idolatria inuoluntate videtur dici cum cultu veri dei qui est latria vere religionis. ergo idolatria non est species superstitionis. Preterea. Illud quod nihil est non potest esse alicuius generis species. sed idolatria nihil esse videtur. dicit enim apostolus. i. ad Cor. viij. Scimus quia nihil est idolum in mundo. Et infra. x. Quid ergo dico quod idolum imolatum sit aliquid. aut quod idolum sit aliquid? si dicat non imolare aut idolum proprie ad idolatriam pertinet. ergo idolatria quasi nihil existens non potest esse superstitionis species. Preterea. Ad superstitionem pertinet exhiberi cultum diuini cui non debetur. sed cultus diuinus sicut non debetur idolis. ita nec aliis creaturis. unde ad Ro. i. quidam vituperant de hoc quod coluerunt et seruierunt potius creaturis quam creatori ergo incommoventer homini superstitionis species idolatria nota sunt. sed debetur potius notiam latria creature. Sed prima est quod Act. xvij. dicitur quod Paulus cum Athenis expectaret. incitabatur spiritus eius in ipso videns idolatrie deditam animam. Et postea dixit. Cum Athenienses per oia quasi superfluosos vos iudico. ergo idolatria ad superstitionem pertinet. Responsio. dicendum quod sicut supra dicitur est. ad superstitionem pertinet excedere debitum modum diuini cultus. quod quidem precipue fit quod diuinus cultus exhibetur cui non debet exhiberi. debet autem exhiberi soli summo

deo. si in creatore. ut supra habuit est cum de religione ageretur. et ideo cuiusque creature diuinus cultus exhibetur superfluosum est. huiusmodi autem cultus diuinus sicut creature a sensibilibus exhibebatur per aliqua sensibilia signa pura sacrificia. laudesque et alia huiusmodi. ita etiam econuerso exhibebatur creature repositate per aliquam sensibilem formam seu figuram que idolum dicitur. Diversimode tamen cultus diuinus his idolis exhibebatur. Quidam enim per quandam nefariam arte imagines quasdam constituebant. que virtute deorum num aliquos certos effectus habebant. unde putabant in ipsis imaginibus esse aliquid diuinitatis. et per consequens diuinitatem exhibebatur. et hoc fuit opinio Hermetis testem illi. ut Augustinus dicit in viij. de ciuitate dei. Alij vero non exhibebatur cultus diuinitatis ipsis imaginibus. sed creaturis quarum erant imagines. Et verumque horum tangit apostolus ad Ro. i. nam quantum ad primum dicit. Durauerunt gloria inuoluntate rupabilis dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis et volucrum et quadrupedum et serpentium. Quoniam autem ad secundum subdit. Coluerunt et seruierunt potius creature quam creatori. Hoc tamen fuit triplex opinio. Quidam enim estimabant quosdam homines deo fuisse quos per eorum imagines colebant sicut iouem mercurium et alios huiusmodi. Quidam vero estimabant totum mundum esse unum deum non propter corporalem substantiam. sed propter animam quam deum esse credebant. dicebant deum nihil aliud esse quam animam motu et ratione mundum gubernantem. sicut homo dicit sapiens propter animam non propter corpus. unde putabant totum mundo et oibus partibus esse cultum diuinitatis exhibendum celo. acriaque. et omnibus hominum partibus. et ad hoc referebatur notia et imagines suorum deorum. sicut Varro dicebat. et narrat Augustinus in viij. de ciuitate dei. Alij vero scilicet platonici posuerunt unum esse summum deum cum omnino post quem ponebant esse substantias quasdam spirituales a summo deo creatas quos deos nominabant participatione. scilicet diuinitatis. nos autem eos angelos dicimus. post quos ponebant animas celestium corporum. et sub his demones quos dicebant esse aerea que vocantur animalia. et sub his ponebant animas hominum quas per virtutis meritum ad deum vel demonum societate assumunt credebant. et his omnibus cultum diuinitatis exhibebant. ut Augustinus narrat in viij. de ciuitate dei. Has autem duas ultimas opiniones dicebant pertinere ad physicam theologiam. quam philosophi considerabant in mundo. et docebant in scholis. Alia vero de cultu hominum dicebant pertinere ad theologiam fabularem. que secundum signa poetarum repositabatur in theatris. Alia vero opinio de imaginibus dicebant pertinere ad civilem theologiam que per pontifices celebrabatur in rebus publicis omnia autem hec ad superstitionem idolatrie pertinebant unde Augustinus dicit in ij. de doctrina christiana. Superfluosus est qui quid institutum ab hominibus est ad faciendum et colendum idola. vel pertinens ad colendum sicut deum creaturam patrem vel illam creaturam. Ad primum ergo videtur quod sicut religio non est fides sed fides protestatio per aliqua exteriora signa. ita superstitio est quedam infidelitatis protestatio per exteriorum cultum quam quidam protestationem nomen idolatrie significat. non autem nomen heretis sed solum fallam opinionem. et ideo heretis est species infidelitatis. sed idolatria est species superstitionis. Ad secundum dicendum quod nomen latrie dupliciter potest accipi. Uno enim modo potest significare humanum actum ad cultum dei pertinentem. et sic hoc non variabitur significatio huius nominis latrie cuiusque exhibetur. quia illud cui exhibetur non cadit secundum hoc in eius distinctionem. et sic hoc

latria vniuoce dicitur fin q̄ pertinet ad verā religionem. et fin q̄ pertinet ad idolatriam sicut soluno tribui vniuoce dicitur. siue exhibeatur vero regi siue falso. Alio modo accipitur latria prout est idē religioni. et sic cum sit virtus. de ratione eius est q̄ cultus diuinus exhibeatur ei cui debet exhiberi. et fin hoc latria equiuoce dicitur de latria vera religionis et d' idolatria. sicut prudenna equiuoce dicitur d' prudentia que est virtus et de prudentia que est carnis.

Ad tertium dicendū q̄ ap'is intelligit idolum nihil eē in mundo. quia imagines ille que idola dicebantur non erant a'ate aut aliquam virtutem diuinitatis habentes. sicut Hermes ponebat quasi esset aliquid cōpositū ex spiritu et corpore. et similiter intelligendum est q̄ idolis nō est aliquid imolarum quia per hōi imolationē carnes immolatione aliquam sanctificationē consequēbantur. vt gentiles putabant. neq̄ aliquam imundiciā vt putabāt iudei. Ad quartum dicendū q̄ ex cōmuni consuetudine qua creaturas quasq̄ colebant gentes sub quibusdam imaginibus impositum est hoc nomen idolatria ad significandum quemcūq̄ cultū creaturę. etiā si sine imaginibus fieret.

Ad secundū sic procedit

Videtur q̄ idolatria non sit peccatū. Nihil enī est peccatū qd̄ vera fides in cultū dei assumit. s; vera fides imagines quasdam assumit ad diuinum cultum nā et in tabernaculo erant imagines cherubin. vt legitur Exo. xxv. et in ecclesia quedam imagines ponunt quas fideles adorant. ergo idolatria fin quam idola adorantur nō est peccatū. Preterea. Cuiuslibet superioris est reuerentia exhibenda. sed angeli et s̄c̄e sanctorū sunt nob̄ a superiores ergo si eis exhibeatur reuerentia per aliquem cultū vel sacrificiorū vel aliquorum hōi. non erit peccatū. Preterea. Summus deus interiori cultu mentis est colendus. fin illud Job. iij. Deū oportet adorare in spiritu et veritate. Et Aug. dicit in enchiridion q̄ de colunt fidei sperant. potest autē contingere q̄ aliquis exteriori idola colat. interiori tñ a vera fide non discedat. ergo videtur q̄ si ne preiudicio diuini cultus possit aliquis exteriori idola colere. Sed contra est qd̄ Exo. ij. dicitur. Nō adorabis ea. s. exteriori. neq̄ coles. s. interiori vt glo. exponit. et loquitur de sculptilibus et imaginibus. ergo peccatū est idolis exteriori vel interiori cultum exhibere.

Responsio. dicendū q̄ circa hoc aliqui dupliciter errauerunt. Quidam enī putauerunt q̄ offerre sacrificium et alia ad latriam pertinētia non solum summo deo sed et alijs superioris nature diuinam reuerentiam exhibendam purant quasi deo propinquo. Sed hoc irrationabiliter dicitur. nam et si omnes superiores reueteri debeamus. non tñ eadez reuerentia omnibus debetur. sed aliquid spāle summo deo debetur qui singulari ratione omnes excellit. et hoc est latrię cultus. Nec potest dici sicut quidam putauerunt. hoc visibilita sacrificia dijs alijs congruere. illi vero summo deo tanq̄ meliori meliora. s. pura mentis officia. q̄ vt Aug. dicit in. x. de ciui. dei. exteriora sacrificia ita sunt signa interiorum. sicut verba sonantia signa sunt rerum. quocirca sicut orantes atq̄ laudantes ad deū dirigitur significātes voces cui tamen res ipsas in corde quas significamus offerimus. ita sacrificantes non alteri visibile sacrificium offerendum esse nouerit mus q̄ ei cultus in cordibus nris invisibile sacrificium noli ipsi esse debemus. Alij vero effi-

manerunt latrię cultum exteriorē non esse idolis exhibēdum tanq̄ per se bonum aut oportūm. sed tanq̄ vultu gari consuetudini consonum. vt Aug. in. vi. de ciui. dei introducit Senecam dicentem. Sic inquit adorabimur vt et meminimus hōi cultum magis ad morez q̄ ad rem pertinere. Et in li. de vera religione Aug. dicit nō eē religionem a philosophis querendā. qui eadem sacra recipiebant cum populis. et de suoz deoz naturalit̄ summo bono diuersas contrariasq̄ sententias in scholis perfonabant. Et hunc etiam errorem secuti sunt quidam heretici asserentes non esse pecculosum si quis persecutionis tempore deprehensus exteriori idola colat dum tamē si de in mente seruit. Sed hoc apparet manifeste falsum. Nam cum exteriori cultus si signum interioris cultus. sicut est permissum mendacium si quis verbis asserat contrariū eius quod per veram fidem tenet in corde. ita etiā est permissa falsitas si quis exteriori cultum exhibeat alicui contra id quod sentit in mente. Unde Aug. dicit cōtra Senecam in. vi. de ciui. dei. q̄ eo damnablem colebat idola quo illa que mendaciter agebat sic ageretur cum populo veraciter agere estimaretur. Ad primum ergo dicēdum q̄ neq̄ in veteris legis tabernaculo seu tēplo neq̄ etiā nunc imagines in ecclesia insuntur vt eis cultus latrię exhibeatur sed ad quandam significationem vt per hōi imagines mentibus hominū imprimatur vt confitemur fides de excellentia angelorū et sanctorū. Secus autē est de imagine christi cui ratione diuinitatis latria debetur. vt dicitur in. iij. Ad secundum et tertium patet responsio per ea que dicta sunt.

Ad tertium sic proceditur

Videtur q̄ idolatria non sit grauissimum peccatū. Peccatum enī opponitur optimo. vt dicitur. vij. Cibicorū. sed cultus interior qui consistit in fide spe et charitate est melior q̄ cultus exterior. ergo infidelitas desperatio et odiū dei que opponuntur cultui interiori sunt grauosa peccata q̄ idolatria que opponit cultui exteriori. Preterea. Tanto aliq̄ peccatū grauius est q̄nto magis est contra deū sed directius aliquis videtur contra deum agere blasphemando vel fidem impugnando q̄ cultum dei alij exhibēdo quod pertinet ad idolatriam. ergo blasphemus vel impugnatio fidei est grauius peccatū q̄ idolatria. Preterea. Grauiosa mala maioribus malis puniri videntur. sed peccatum idolatrię puniuntur est peccato contra naturam. vt dicitur ad Ro. i. ergo peccatum contra naturam est grauius peccato idolatrię. Preterea. Aug. dicit. ij. contra Faustum. Neq̄ vos scilicet mandetis os paganos dicimus aut scilicet paganos. sed cum eis habere quādam similitudinem. eo q̄ multos colatis deos. verum in hoc esse eis longe deteriorē q̄ illi ea colunt que sunt. sed pro dejs colenda non sunt. vos autem ea colitis que omnino non sunt. ergo vitium heretice prauitatis est grauius q̄ idolatria. Preterea. Super illud ad Gala. iij. Quomodo conuertimini iteruz ad infirma et egena elementa. dicit glo. Hierony. Legis obseruantia cui dediti tunc erant. erat peccatum pene par seruū tui idolorum cui ante conuersionem vacauerant. non ergo peccatum idolatrię est grauissimum. Sed contra est quod Leviti. xv. super illud quod dicitur de immundicia mulieris paritennis fluxum sanguinis dicit glo. Omne peccatū est immundicia anime. sed idolatria maxime. Responsio. dicendū q̄ grauius alicuius peccati potest autēndi du-

est de superstitione & iuinatione. Et circa hoc querunt octo primo verū diuinatio sit peccatum. secundo verū sit spēs sup-
 stitionis. tertio de speciebus diuinationis. quarto de diu-
 natione que fit per demones. quinto de diuinatione que fit
 per astrā. sexto de diuinatione que fit per somnia. septimo de di-
 uinatione que fit per anguria & alias binōi obseruationes.
 octauo de diuinatione que fit per sortes.

Ad primū sic proceditur

Uidetur quod diuinatio non sit peccatum. Diuinatio enim ab ali-
 quo diuino notatur. sed ea que sunt diuina magis ad san-
 ctitatem pertinent quam ad peccatum. ergo videtur quod diuinatio
 non sit peccatum. **Pre.** Aug. dicit in li. de lib. ar. Quis
 audeat dicere disciplinā esse malā? Et iterum. Nullo modo
 dixerit aliquā intelligentiā malam esse posse. s; aliique ar-
 tes sunt diuinae ut patet per pbm in li. de memoria. vii
 dicitur aut ipsa diuinatio ad aliquā intelligentiā veritatis
 pertinere. ergo videtur quod diuinatio non sit peccatum.

Preterea. Naturalis inclinatio non est aliquod malū quia
 natura non inclinat nisi ad simile sibi. sed ex naturali incli-
 natione homines sollicitantur prenoscere futuros euentus. quod
 pertinet ad diuinationem. ergo diuinatio non est peccatum.

Sed contra est quod dicitur Deuto. xviii. Non sit qui
 phibones cōsulat neque diuinos. Et in de ceris. xvi. q. v.
 b. Qui diuinationes experunt sub regibus qui quicquid ia-
 ceant sine gradus pnie diuinos.

Respon. dicendum quod in
 noie diuinationis intelligit quedā pronunciatō futuro-
 rum. Futura aut dupliciter prenoscā possunt. uno quidem
 modo in suis causis. alio modo in seipsis. Cause aut futuro-
 rum tripliciter se habent. Quedā enim producantur ex necessi-
 tate & sp. suos effectus. & huiusmodi effectus futuri per certitudi-
 nem prenoscā & pronunciatō possunt ex consideratione sua
 ratiōe certū. sicut astrologi pronunciant eclipses futuras.

Quedā vero cause producant suos effectus non ex necessi-
 tate & sp. sed ut in pluribus. ratio tñ dicitur. & per huiusmodi
 causas possunt prenoscā effectus futuri. non quidem per cer-
 titudinem sed per quandam coniecturam. sicut astrologi
 per considerationē stellarū quedam prenoscere & prenū-
 ciare possunt de pluuiis & siccitatibus. & medici de sanita-
 te vel morte. Quedam cause sunt que si sine se considerē-
 tur se habent ad vtrūlibet. quod precipue videtur de potē-
 tiis rationalibus que se habent ad opposita sine philosophū
 & tales effectus vel etiam si qui effectus ut in paucioribus
 casu accidunt. ex naturalibus causis per considerationē certū
 prenoscā non possunt. quia eorum cause non habent inclinatio-
 nem determinatam ad huiusmodi effectus. & id effectus huiusmodi
 prenoscā non possunt nisi in seipsis considerentur. homines
 autem in seipsis huiusmodi effectus considerare possunt solū tñ
 sunt pntes. sicut cum hō videt sortē cecidit & ambulare.
 sed considerare huiusmodi in seipsis anteq̄ fiant est dei pntiū
 qui solus in sua eternitate videt ea que futura sunt quasi
 pntia. ut in pto babitur est. **Quid dicitur Ps. xli.** Annūciante
 que ventura sunt in futurū. & sciens quia dixit estis vos.

**Siquis ergo huiusmodi futura pronunciat aut prenoscere quocū-
 que modo presumpserit nisi deo reuelante. manifeste usurpat
 sibi quod dei est. & ex hoc aliqui diuini dicuntur. unde dicit
 Ihero. in li. egyptologia. Diuini dicitur quasi deo pleni.
 diuinitate enim se plenos simulant & astrua quadam frau-
 dulente hominibus futura coniectant. Diuinatio ergo non dicitur
 si quis pronunciat ea que ex necessitate euentur vel ut in pluribus
 que humana ratione prenoscā possunt. neque etiā si quis futura alia
 diuinitate deo reuelante cognoscā tñ non ipse diuinar.**

i. quod diuini est fecit. sed magis quod diuini est suscipit. tñc autē
 solū dicitur diuinate quā sibi indebitō modo usurpar pronunciatōez
 futuroz euentuz. hoc autē constat esse peccatum. vñ diuinatio
 sp. est passi. & propter hoc Hiero. dicit sup. **Uideat** quod diuina-
 tio sp. in malā ptem accipitur. **Ad. i.** ergo dicitur quod diuinarō
 non dicitur ab ordinata participatōe alicuius diuini. s; ab inde-
 bita usurpatōe ut videtur est. **Ad scdm dō** quod artes quādam
 sunt ad prenoscendū futuros euentus qui ex necessitate vel
 frequenter proueniunt. quod ad diuinationē non pertinet. sed
 ad alios futuros euentus cognoscendos non sunt aliq̄ vere
 artes seu discipline. sed fallaces & vane ex receptione de-
 monū inroduce. ut dicit Aug. in. xxi. d. ciii. **Ad
 tertū** dicendum quod hō habet naturālē inclinatioē ad cogno-
 scendū futura sine modū humanū. non autem scdm inde-
 bitū diuinationis modum.

Ad secundū sic procedit

Uidetur quod diuinatio non sit species superstitionis. **Idē**
 enim non potest esse species diuersoz generū. sed diuinatio
 videtur esse species curiositatis ut Aug. dicit in li. de vera re-
 ligione. ergo videtur quod non sit species superstitionis. **Pre.** Sic
 religio est cultus debitus. ita supersticio cultus indebitus sed di-
 uinatio non videtur ad aliquē cultū indebitū pertinere ergo di-
 uinatio non pertinet ad superstitionē. **Pre.** Supersticio reli-
 gioni opponitur. sed in vera religione non inuenitur aliquid
 diuinationis per se nisi rādens. ergo diuinatio non est species sup-
 stitionis. **Sed** est quod Origenes dicit in parabolis
 Est quedā opatio de monū in misterio prescientie hant
 bus quibusdā ab his que se de monibus micipauerunt. nūc
 per sortes nūc per anguria. nūc per preplanonē vmbraz cōp-
 hendi videt. hec autē oia opatione de monū fieri nō dubi-
 to. sed ut Aug. dicit in. ij. de doctrina xpiana. quicquid p-
 cedit ex societate de monū & hōim superstitionum est. ergo
 diuinatio est species superstitionis. **Pre.** dicitur quod sicut super
 est. supersticio in se rāte debetur cultū diuinitatis. Ad cul-
 tum autē dei pertinet aliquid dupliciter. uno modo cū aliqd
 deo offert. vel sacrificiū vel oblatio vel aliqd huiusmodi. **Alio**
 modo cū aliqd diuini assumitur. sic super videtur esse de iura-
 mento. & id ad superstitionē pertinet non solum cū sacrificiū de-
 monibus offertur per idololatram. sed etiam cum aliqd as-
 sumitur aliū demonum ad aliquid faciendū vel cogno-
 scendū. Omnis autē diuinatio ex operatione demonum
 prouenit. vel quia expresse demones inuocantur ad sum-
 ma manifestanda. vel quia demones ingerunt se vanis in-
 quisitionibus futuroz. ut mentes hominū implicentur
 vanitate. de qua vanitate dicitur in ps. Non respicit in
 vanitate & insanas falsas. **Vanitas** autem inquisitio futu-
 rozum est quando aliquis futurum prenoscere tētat. vñ
 prenoscā non potest. **Manifestum** est ergo quod diuinatio species
 superstitionis est. **Ad primū** ergo dicitur quod diuinatio per-
 tinet ad curiositē quantum ad finem intentum qui est pre-
 cognitio futuroz. sed pertinet ad superstitionē quantum
 ad modū operationis. **Ad scdm** dicendum quod huiusmodi di-
 uinatio pertinet ad cultū demonū in quantum aliquis vtitur
 quodam pacto tacito vel expresse cum demonibus. **Ad
 tertū** dicendum quod in noua lege mens hominis arce-
 tur a tpali sollicitudine. & id non est in noua lege aliquid
 in futurum ad peccationem futurorum euentuum de-
 tempalibus rebus. **In veteri** autem lege que promittebat
 terrena erant consolaciones de futuris ad religionē perti-
 nentes. **Unde** dicitur Esa. vii. Et cum dixerint ad vos que
 tite a phibitō & a diuinis qui scident in cantatōibus suis.

Subdit quasi rationem. Nunquid non plus a deo suo requirit visionem pro viuis et mortuis: Fecerunt tamen in notio testamento etiam aliqui prophete spiritum habentes qui multa de futuris eventibus predicterunt.

Ad tertium sic proceditur.

Ad id quod non sint determinate plures diuinationis species. Ad id enim est una ratio peccandi non videntur plures esse peccati species: sed in omni diuinatione est una ratio peccandi: quod scilicet videtur aliquis pacto demonum ad cognoscendum futura. ergo diuinationis non sunt diuersae species. Preterea Actus humanus speciem sortitur ex fine ut supra habitum est. sed omnis diuinator ordinatur ad unum finem. scilicet ad praenunciandum futurorum. ergo omnis diuinator est unius speciei. Preterea Signa non diuersificant speciem peccati. siue enim aliquis detrahatur verbis vel scripto vel nudo est eadem species: sed diuinationes non videntur differre nisi secundum diuersa signa ex quibus accipitur praecognitio futurorum. ergo non sunt diuersae diuinationis species. Sed contra est quod Isidorus in libro ethimologiae enumerat diuersas species diuinationis. Ratio dicendum quod sicut dictum est: omnis diuinator videtur ad praecognitionem futuri. euentus aliquo demonum consilio vel auxilio: quod quidem vel expresse improprietate: vel praeter intentionem hominis se occulte demon ingerit ad praenunciandum futura quaedam quae hominibus sunt ignota: eis autem cognita per modos de quibus in primo dictum est. Demones autem expresse invocati solent futura praenunciare multipliciter. Quandoque quidem prestigiosis quibusdam apparitionibus se aspectui et auditui hominum ingerentes ad praenunciandum futura. et haec species vocatur prestigium: ex eo quod oculi hominum praesentantur. quandoque autem per somnia. et haec vocatur diuinatorio somniorum. quandoque vero per motum aliorum apparitionem vel locutionem. et haec species vocatur nigromantia: quia ut dicit Isidorus in libro ethimologiae. nigromantia graece mortuus. manebat vero diuinatorio nuncupatur: quia quibusdam praecognitionibus adhibito sanguine videtur suscitari mortui diuinate: et ad interrogata respondere. quandoque vero futura praenunciant per homines viuos: sicut in arpentibus patet. et haec est diuinatorio per phitones. et ut Isidorus dicit phitones a phitone apolline sunt dicti qui dicebatur esse auctor diuinatorio. quandoque vero futura praenunciant per aliquas figuras vel signa: quae in rebus inanimatis apparent: quae quidem si appareant in aliquo corpore terrestri. pura in igne vel ferro vel lapide polito vocatur geomantia: si autem in aqua idromantia. si autem in aere aetromantia. si autem in igne pyromantia. si autem in visceribus animalium imolarum in aris venonum. vocatur aruspicium. Diuinatorio autem quae fit absque expressa demonum invocatione in duo genera diuiditur. quorum primum est cum ad praenunciandum futura aliquid consideramus in dispositionibus aliarum aliquarum rerum. et siquidem aliquis conetur futura praenoscere ex consideratione finis et motus scilicet. hoc pertinet ad astrologos qui et geneantia dicuntur. per naturalium considerationes dierum. Si vero per motus vel voces animi seu quorumcunque animalium: siue per fermentationes hominum vel membrorum salus hoc pertinet generaliter ad augurium: quod dicitur a gaudio animi sicut auspiciam ab inspectione animi. quorum primum pertinet ad aures. secundum ad oculos. in auribus enim

hominum praecipue considerari solent. Si vero huiusmodi consideratio fiat circa verba hominum absque intentione dicta: quae quis retroquet ad futurum quod vult praenoscere. hoc vocatur omen. Et sicut Valerius maximus dicit. omnino obferuario aliqua contractu religioni annexa est. quomodo non fortuito motu. sed diuina prouidentia consistere creditur scilicet: ut romanis deliberantibus utrum ad aliam locum migrarent forte eo ipse centurio quidam exclamauit signifer statue signum hic optime manebimur. quam vocem audita pro omne acceperunt transendi consilium omittentes. Si autem considerentur aliquae dispositiones figurarum in aliquibus corporibus visui occurrentes: erit alia diuinationis species. nam ex lineamentis manus consideratis: diuinatorio sumpta cyromantia vocatur: quasi diuinatorio manus. cyros enim graece dicitur manus. diuinatorio vero ex quibusdam signis in spatula alicuius animalis apparentibus spatulamantia vocatur. Ad secundum autem diuinationis genus quod est sine expressa demonum invocatione. pertinet diuinatorio quae fit ex consideratione eorum quae eueniunt ex quibusdam quae ab hominibus serio fiunt ad aliquod occultum inquirendum siue per protractionem puncti etiam quod pertinet ad artem geomantiae: siue per considerationem figurarum quae proueniunt ex plumbolis quae facta in aqua proiecto: siue ex quibusdam cedulis scriptis vel non scriptis in occulto repositis dum consideratur quis quae accipiat: vel etiam ex festiuis in equalibus propositis: quis maiorem vel minorem accipiat. vel etiam ex rasilorum proiectione quis plura puncta proficiat: vel etiam dum consideratur quid apertenti librum occurrat quae omnia sortium nomina habent. Sic ergo patet triplex diuinationis genus. quorum primum est per manifestarum demonum invocationem quod pertinet ad nigromanticos. Secundum autem est per solam considerationem dispositionis vel motus aliorum rerum: quod pertinet ad augures. tertium est dum facinus aliquid ut nobis manifestetur aliquid occultum quod pertinet ad sortes. sub qualiter autem horum multa continentur ut patet ex dictis. Ad primum ergo dicendum quod in omnibus praedictis est eadem generalis ratio peccandi: sed non eadem specialis. multo enim grauius est demonum invocare quam aliqua facere quibus digni sit ut se demones ingerant. Ad secundum dicendum quod cognitio futurorum vel occultorum est vltimum finis ex quo sumuntur genera diuinationis. distinguuntur autem diuersae species secundum propria obiecta siue materias. puta. in diuersis rebus occultorum cognitio consideratur. Ad tertium dicendum quod res quas diuidentes attendunt considerantur ab eis non sicut signa quibus expriment quod iam sciunt sicut accidit in demonstratione: sed sicut principia cognoscendi. manifestum est autem quod diuersas praecipuorum diuersificat speciem etiam in scientis demonstrationibus.

Ad quartum sic proceditur

Ad id quod diuinatorio quae fit per invocationes demonum non sit illicita. Christus enim nihil illicitum commisit: secundum illud. i. pe. ii. Qui peccatum non fecit sed vniuersa demones interrogauit: quod tibi nomen est: qui respondit. legio. multi enim sumus: ut habetur. Mar. ergo videtur quod liceat a demonibus aliquid occultum interrogare. Preterea. Scilicet anime non fauent illicito interrogando. Sauli interroganti de euentu futuri belli a muliere habente spiritum phitonis apparuit. Samuel. et de futuris euentibus praedixit: ut legitur. i. re. xviii. ergo diuinatorio quae fit per interrogata a demonibus

non est illicita. **P**roterea. Licet esse videtur veritas
 rem ab aliquo sciente inquirere. quia vult esse scire aliqua
 occulta que per demones sciri possunt: sicut apparet in in-
 uentione futuro: ergo diuinitio que fit per inuocatio-
 nem demonum non est illicita. Sed contra est quod dicitur
 Deutro. xviii. Non inueniatur in te qui ariolos fascinet.
 neque pbitones consular. **R**atio dicendum quod omnis
 diuinitio que fit per inuocationem demonum est illicita
 duplici ratione. quoniam prima sumitur ex parte principij
 diuinationis: quod scilicet est pactum expresse cum demone ini-
 tum per ipsam demonis inuocationem. et hoc est omnino
 illicitum. Unde contra quosdam dicitur. Esa. xlviii. Di-
 xistis percussimus sedes cum morte: et cum inferno feci-
 mus pactum. et adhuc grauius esset si sacrificium vel re-
 uerentia demoni inuocato exhiberet. **S**ecunda vero ra-
 tio sumitur ex parte futuri euentus. demon enim qui in-
 dit perditionem hominum: ex hmoi suis responsis enaz
 si aliquando vera dicat intendit homines alicuius acere ad
 hoc quod ei credatur. et sic intendit perducere in aliquid quod
 sit saluti humani nocuum. Unde Arbanasius exponens
 illud quod habetur. Luce. iiii. Incepit illi dicere: ob-
 murete. dicit. Quamuis vera fateretur demon. copsece
 bar tamen chrisus eius sermonem: ne simul cum verita-
 te etiam suam iniquitatem promulget: ut nos etiam alicui
 faciat ne curemus de talibus: si vera loqui videatur. ne-
 phas enim est ut cum assit nobis scriptura diuina a dia-
 bolo instruiamur. **A**d primum ergo dicendum quod sicut
 Beba dicit. Luce. vii. Non velut inscius dominus in-
 quit. sed ut confessa peste quam tolerabat virius curans gra-
 tior emicaret. aliud autem est inquirere aliquid a demo-
 ne sponte occurrente: quod quandoque licet propter utilitatez
 alioz. maxime cum diuina virtute potest compelli ad ve-
 ra dicenda. et aliud demonem inuocare ad cognitionem
 occultorum inquirendo ab ipso. **A**d secundum dicendum
 quod sicut Aug. dicit ad Simplicianum. non est absurdum
 credere aliqua dispensatione permillum fuisse: ut non do-
 minante arte magica vel potentia: sed dispensatione oc-
 culta que phitonissimam et faulem latebat se ostenderet spi-
 ritus iusti aspicientis regis: diuina eum sua percussurus:
 vbi de Spiritus Samuelis a requie sua excitatus est: sed
 aliqd fantasma et illusio imaginaria diaboli machinatio-
 nibus facta: quam scriptura Samuelem appellat: sicut solent
 imagines rerum suaz nominibus appellari. **A**d tertium
 dicendum quod nulla virtus spalis potest coparari detri-
 mento spiritualis salutis. quod imminet ex inquisitione oc-
 cultoz per demonum inuocationem.

Ad quintum sic procedit

Videtur quod diuinitio que fit per astra non sit illicita. **A**d
 etiam est enim ex consideratione casualium prenucciare ef-
 fectus: sicut medici ex dispositione egritudinis prenucci-
 ant mortem: sed corpora celestia sunt causa eorum que fi-
 unt in hoc mundo: ut etiam Dionysius dicit. iij. ca. de di-
 u. ni. no. ergo diuinitio que fit per astra non est illicita. **P**ro-
 terea. **S**cientia humana ex experimentis originem sumit:
 ut patet per philosophum in .i. metaph. sed per multa experimeta
 aliqui coperrunt ex consideratione huiusmodi aliqua futura pos-
 se prenosci. ergo non videtur esse illicitum tali diuinitio-
 ne uti. **P**roterea diuinitio dicit esse illicita in quan-
 tum in iure pacto cum demonibus inito: sed hoc non fit in
 diuinatione que fit per astra. sed solum consideratur dispo-
 sitio creaturaz dei. ergo videtur quod hmoi diuinitio non sit

illicita. **S**ed contra est quod Aug. dicit in .iij. confes. **A**d
 los planerarios quos mathematicos vocant consilere non
 desistebat: quasi nullum esset eis sacrificium. et nulle preces
 ad aliquem spiritum ob diuinationem diriguntur. quod tamen
 chrisi tana et vera pietas expellit et damnat. **R**atio di-
 cendum quod sicut dicitur est: diuinationi que ex opinione
 falsa vel vana procedit ingerit se operatio demonis ut ho-
 minum animos implicet vanitati aut falsitati. vana autem
 aut falsa opinione vntur: si quis ex consideratione stella-
 rum futura velit prenoscere: que per cognosca non pos-
 sunt. Est ergo considerandum quod per celestium corporum
 inspectionem de futuris possit prenosci. et de his quidez
 que ex necessitate eueniunt manifestum est quod per consi-
 derationem stellarum possunt prenosci: sicut astrologi p-
 nunciant eclipses futuras. Circa preognitionem vero fu-
 turoz euentuum ex consideratione stellarum diuersi
 diuersa dicuntur. **F**uerunt enim qui dicebant quod stelle po-
 tius significant quod faciant ea que ex earum consideratione
 prenucciant. **S**ed hoc irrationabiliter dicitur. omne enim
 corpus et signum vel est effectus eius cuius est signum: sicut
 fumus significat ignem a quo causatur: vel procedit ab ea
 dem causa. et sic designat causam: et per consequens signi-
 ficat effectum: sicut ignis quandoque significat serenitatem
 in quantum causa eius est causa serenitatis. **N**on autem
 potest dici quod dispositiones celestium corporum et motus
 sint effectus futuroz euentuum. nec iterum potest ve-
 luti in aliquam superiorem causam communem que sit
 corporalis. possunt autem reduci in vnam causam com-
 munez que est prouidentia diuina. sed alia ratione dispo-
 nuntur a diuina prouidentia motus et situs celestium cor-
 porum. et alia ratione euentus continguntur futurez
 quia illa disponuntur secundum rationem necessitatis: ut semper
 et eodem modo prouentiant. hec autem secundum rationem con-
 tingentie et variabiliter contingant. unde non potest esse
 se quod ex inspectione siderum accipiatur preognitio futu-
 rorum: nisi sicut ex causis prenoscentur effectus. **D**uplices
 autem effectus subtrahuntur casualitati celestium cor-
 porum. **P**rimo quidem omnes effectus per accidens con-
 tingentes: sicut in rebus humanis: sicut in rebus naturalibus
 quia ut probatur in .vi. metaph. ens per accidens non ha-
 bet causam: et precipue naturalem. cuiusmodi est virtus
 celestium corporum: quia quod per accidens fit neque est nisi
 proprie neque vnum: sicut quod lapide cadente fiat terrino-
 tus: vel quod homine fodiente sepulchrum inueniatur thesaurus.
 hec enim et hmoi non sunt simpliciter vnum: sed sunt
 simpliciter multa. operatio autem nature semper terminatur in
 aliquo vnum: sicut et procedit ab vno principio quod est for-
 salitati celestium corporum actus liberi arbitrij: quod est fa-
 cultas voluntatis et rationis. intellectus enim siue ratio
 non est corpus nec actus organi corporis. et per consequens
 nec voluntas que est in ratione: ut patet per philosophum. iij. de
 anima. nullum autem corpus potest imprimere in se in
 corpoream. unde impossibile est quod corpora celestia dire-
 cte imprimant in intellectum et voluntatem. hoc enim esse
 ponere: intellectum non differre a sensu. quod Aristoteles in .li. de anima
 imponit his qui dicebant quod talis voluntas est in homini-
 bus quale in die inducit patet virtutum decorumque. sed sol
 vel celum. unde corpora celestia non possunt esse per se causae
 operationum liberi arbitrij. possunt tamen ad hoc dispositiue
 inclinare in quantum imprimunt in corpus humanum. et potius
 in vires sensitivas que sunt actus corporum organorum que

indinant ad humanos actus: quia tamen vires sensitiue obediunt rationi vt patet per pbm in .ij. de anima. et .j. et hinc nulla necessitas ex hoc libero arbitrio imponitur. sed contra inclinationem celestium corporum homo potest per rationem operari. Si quis ergo consideratione astro- rum utatur ad precognoscendos futuros casus vel for- titudo ementia: aut etiam ad cognoscendum per certitu- nem futura opa hominum. procedit hoc ex falsa et vana opinione. et sic operatio demonum se immiscet. vnde erit vi- minatio superstitiosa et illicita. Si vero aliquis utatur co- sideratione astro- rum ad precognoscendum futura que ex ce- lestibus causant corporibus. pura siccitates et pluuia et alia hmoi. no erit illicita diuiniatio: nec superstitiosa. Et fm hoc patet responsio ad primum. Ad secundum di- cendum qd hoc qd astrologi ex consideratione astro- rum se- quenter vera pronuntiant contingit dupliciter. Vno qui- dem modo quia plures hominum passiones corporales sequuntur. et ideo actus eorum disponuntur vt in pluribus fm inclinationem celestium corporum. pagi autem sunt. i. soli sapientes qui ratione hmoi inclinationes moderentur et ideo astrologi in multis vera pronuntiant. et precipue in co- muniu qui dependunt ex multitudine. Alio mo- do propter demones se immiscentes. vnde Aug. in .ij. Sup. Gen. ad .l. am dicit. Facendum est quando a mathematicis et vera dicuntur: in ista enim quodam occultissimo dicit: qd nescientes humane mentes patiuntur: qd tamen ad deci- piendos homines fit spirituum immundorum et seductio- nis operatione. qui quedam vera de temporaliu rebo nosse permittuntur. vnde concludit qua propter bono christia- no siue mathematica siue quilibet impie diuiniatur. et ma- gime dicentes vera cauendi sunt: ne confortio demonio- rum animam deceptam pacto quodam societatis itre- ti- rant. Et per hoc patet responsio ad tertium.

Ad sextum sic procedit.

Videtur qd diuiniatio que fit per somnia non sit illicita. Vt enim instructione diuina non est illicita. sed in som- nijs homines instruntur a deo. dicitur enim Job. xxxij. Per somnia in visione nocturna quando iuuui sopor su- per homines et dormiunt in lectulo: tunc aperit. s. de? au- tes viro- rum. et erudicia eos instruit disciplina. ergo vti diuiniatio que est per somnia non est illicitum. Pre- terea. Illi qui interpretantur somnia proprie vtunt di- uiniatione somniorum. sed sancti vti leguntur somnia inter- pretari: sicut Joseph est interpretatus somnia pincerne. Pharaonis et magi sri pistor: vt legitur Gen. .xli. et Da- niel interpretatus est somnium regis baby lonis vt habet Danielis. .ij. et. .iiij. ergo diuiniatio somniorum non est illicita. Preterea Illud qd coiter homines experunt ite- ra non abile est negare. sed omnes experunt somnia ha- bere aliqua significatione futurorum. ergo vanum est nega- re somnia habere vim diuinationis. ergo licitum est eis in- tendere. Sed contra est qd dicitur Deuto. .xxij. No inueniatur in requi obseruet somnia. Nisio dicendum qd sicut dicitur est. diuiniatio que innitur false opinioni est superstitiosa et illicita. ideo considerare oportet qd sit vtr- que circa precognitionem futurorum de somnijs. Sunt autem somnia futurorum euentuum quandoqz quidez causa pu- ra cum mens alicuius sollicita ex his que videt in somnijs in lucitur ad aliquid faciendum vel vitandum. Quicqz ve- ro somnia sunt signa aliquorum futurorum euentuum in quan- tum reducant ad aliquam cam eodem somnijs et futuris

euentibus. et fm hoc plurimū precognitiones futurorum ex somnijs fiunt. Est ergo considerandum qd sit ca somnorum et an possit esse ca futurorum euentuum: vel ea possit cogno- scere. Sciendum est ergo qd somnijs quidem quicqz est ca- intem? quicqz exterijs. Interior aut somnijs ca e duplex. Vna quide animalis: inquantū. scilicet occurrunt hominibus fantasie in dormiendo. circa qua eius cogitatio et affectio fuit imozata in vigalando. et talis ca somnijs non est cau- sa futurorum euentuum. vti hmoi somnia per accidens se hnt ad futuros euentus. et si quicqz simul cocurrant erit casus. le. quicqz vero ca intrinseca somnijs est corporalis. nam ex interiore dispositione corporis formaf aliquis motus in fa- rassa conueniens tali dispositioni: sicut homini in q abun- da frigiditate hntozes occurrunt in somnijs qd sit vel in aqua vel niue. et propter hoc medici dicunt esse intendendum somnijs ad cognoscendum interiores dispositiones. Cau- sa aut somnijs exterior similiter est duplex. scilicet corporalis et spūalis. Corporalis quidem inquantū imaginatio: dor- mientis immutaf vel ab aere continenti vel ex impressio- ne celestis corporis. vt sic dormienti alique fantasie appa- reant conformes celestium dispositioni. Spiritualis aut causa est quicqz quidez a deo qui ministerio angelozū aliqua hominibus reuelat in somnijs: fm illud. Numeri. .xij. Si qd fuerit inter vos ppheta dñi: in visitatione apparebo ei: vel per somnium loquar ad illum. quicqz vero operatio- ne demonū alique fantasie dormientibus apparent: ex quib- bus quandoqz aliqua futura reuelant his qui cū eis ha- bent pacta illicita. Sic ergo dicendum qd si quis utat som- nijs ad precognoscenda futura fm qd somnia procedunt ex reuelatione diuina: vel ex causa naturali intrinseca si- ue extrinseca quantum potest se virtus talis extendere nō erit illicita diuiniatio. si autem hmoi diuiniatio canctur ex reuelatione demonum cum quibus pacta habentur ex- pressa qd ad hoc inuocantur vel tacita: quia hmoi diuina- tio extenditur ad qd se non potest extendere erit diuiniatio illicita et superstitiosa. Et per hoc patz rnsio ad obieca.

Ad septimū sic procedit.

Videtur qd diuiniatio que fit per auguria et omnia et alias hmoi obseruationes exterijs rerum nō sit illicita. Si enī esset illicita sancti vti ea non vterent. sed de Joseph legi- tur qd augur qd intendebat. legitur enī. Gen. .xliij. qd di- uinator Joseph dixit. Eypbū quem furati estis ipse est in q habet dñs meus et in q augurari solet. et ipse postea dicit fratribz suis. An ignoratis qd non sit similis mei in augurandi scia: ergo vti tali diuiniatione non est illicitū. Preterea. Alios aliqua circa futuros euentus temporu- naturaliter cognoscunt aliqua fm illud. Hiero. .viij. Sil- uis in celo cognouit tempus suū. tuerit et benuo et cis- conia custodierunt tempus aduentus sui. sed naturalis cog- gnitio est ineffabilis et a deo. ergo vti cognitione autū ad precognoscendum futura qd est augurari nō videtur esse il- licitū. Preterea Gedeo in numero sanctorum ponit vt pa- ret ad. Debe. .ri. sed Gedeo vsus fuit omne ex hoc qd audiuit reiteratione et interpretatione cuiusda: somnijs: vt Iudic. .vij. dicitur et similiter. Delezer seru? Abzabe vt legit. Gen. .xxij. ergo videtur qd talis diuiniatio non sit il- licita. Sed contra est qd dicitur Deuto. .xxij. No in- ueniatur in te qui obseruet auguria. Nisio dicendum qd mo- tus vel garrir autū vel quicqz dispositiones hmoi in re- bus considerare manifestū est qd nō sunt ca futurorum euentuum vt ex eis aliqua futura cognoscant: nec cognosca pnt

sicut ex causis. Relinquitur ergo quod si eis aliqua futura cognoscantur. hoc erit in quantum sunt effectus aliarum causarum que etiam sunt causantes vel precogitantes futuros eventus. Causa autem operationum brutorum animalium est instinctus quidam quo mouentur in motum nature. non enim habent dominium sui actus. Sic autem instinctus potest ex duplici causa procedere. Uno quidem modo ex causa corporali. cum enim bruta animalia non habeant nisi animam sensitivam cuius omnes potentie sunt actus corporali organorum: subiaceret eorum anima dispositioni continentium corporum. et primo: dicitur celestium. et ideo nihil prohibet aliquas eorum operationes esse futurorum signa in quantum conformantur dispositionibus corporum celestium et aeris continentis: ex qua pronuntiant alii qui futuri eventus. In hoc tamen duo considerari oportet. Primum quidem ut operationes hominum non extendantur nisi ad precognoscenda futura que causantur per motus celestium corporum ut supra dictum est. Secundo ut non extendantur nisi ad ea que aliquo modo possunt ad hominum animalia pertinere: consequuntur enim per celestia corpora cognitionem quamdam naturalem et instinctum ad ea que eorum vires sunt necessaria: sicut sunt mutationes que sunt per pluvias et ventos ad alia hominum. Alio modo instinctus hominum causantur ex causa spirituali. scilicet vel ex deo ut patet in columba super ipsum descendente. et in corvo qui parit Heliaz. et in cete qui euomit et eicit Ionam vel etiam ex demonibus qui utuntur hominum operationibus brutorum animalium ad implicandos animos hominum vanis opinionibus. Et eadem ratio videtur esse de omnibus aliis hominum precogitacionibus de hominibus: quod verba humana que accipiuntur per hominem non subduntur dispositioni stellarum. ut sponunt tamen secundum divinam providentiam. et quandoque secundum demonum operationem. Sic ergo videtur quod omnes hominum divinationes si extendantur ultra illud ad quod potest pertinere secundum ordinem nature vel diuine providentie. esse superstitiosas et illicitas. Ad primum ergo dicendum quod hoc quod Ioseph dixit non esse aliquem sibi similem in scientia augurientis: secundum Augustinum dicitur non fieri. referens forte hoc ad illud quod vulgus de eo opinabatur. et sic etiam dispensato: et locutus est. Ad secundum dicendum quod illa auctoritas loquitur de cognitione animi respectu eorum que ad eas pertinent. et ad hoc precognoscenda considerate earum voces et motus non est illicitus. puta si quis ex hoc quod comitula frequeret cocitar: predicat pluvia cito esse futuram. Ad tertium dicendum quod Bede observavit recitationem et expositionem scripturarum accipientis ea pro ordine quasi ordinata ad sui instructionem a divina providentia. et similiter Heliez et antedicta verba puelle oratione premissa ad deum.

Ad octavum sic procedit

Unde quod divinatione fortium non sit illicita. quod super illud psalmi. In manibus tuis fortes mee. dicitur glossa Augustini. Fortes non est aliquid mali: sed res in bona dubitatione divinam indicans voluntatem. Preterea. Ea que a sanctis in scripturis observata leguntur non videntur esse illicita. sed sancti vultu iam in veteri quam in novo testamento inveniuntur fortibus vultu esse. legitur enim Iosue. vii. quod Iosue ex precepto domini iudicio fortium punivit Achab quod anathemate surreperat. Saul etiam forte deprehendit filium suum Ionaban mel comedit esse ut habetur. I. Regum. xiiij. Ionas etiam a facie domini fugiens forte deprehensus est et in mare deiectus ut legitur Ione. i. Zacharias etiam forte erexit in incensum poneret ut legitur. Luc. i. Marbas etiam est forte ab apostolo in

apostolorum electus ut legitur. Act. i. ergo videtur quod divinatione fortium non sit illicita. Preterea. Pugna pugilum que monomachia dicitur. i. singularis concertatio. et iudicia ignis et aque que dicuntur vulgaria videntur ad fortes pertinere: quia per hominum aliqua exquiruntur occultata: sed huiusmodi non videntur esse illicita. quia et David cum philisteo singulare misse certamen legitur. ut habetur. I. Regum. xvij. ergo videtur quod divinatione fortium non sit illicita. Sed contra est quod in decretis. xxvi. q. v. dicitur. Fortes quibus cuncta vos vestris discriminatis puniuntur. quas partes damna verunt. nihil aliud quam divinationes et maleficia decernimus: quam obrem volumus omnino illas damnari. et ultra interdictis: siianos nolumus nominari: et ne exerceantur anathematis interdicto prohibemus. Responso dicendum quod sicut supra dictum est: fortes proprie dicuntur cum aliquid sit vel eorum eventus considerato aliquid occultum innotescat. et quidem si queratur iudicio fortium: quid cui sit adhibendum siue illud sit res possessa siue sit bonorum seu dignitas seu pena aut actio aliqua. vocatur forte divinatoria. si autem inquiratur quid age re oporteat vocatur forte consultoria. si vero queratur quid sit futurum vocatur forte divinatoria. Actus autem hominum qui requiruntur ad fortes non subduntur dispositioni stellarum: nec etiam eventus ipsorum. unde si quis ea in remotione fortibus utatur quasi huiusmodi actus humani que requiruntur ad fortes: secundum dispositionem stellarum fortitudo effectum. vana et falsa est opinio. et per consequens non carens demonum ingelione: ex quo talis divinatio erit superstitiosa et illicita. hac autem causa remota necesse est quod formalium actuum expectetur eventus vel ex forma vel ex aliqua spirituali causa dirigente. et si quidem ex fortium na quod locum habere potest solum in divinatoria forte: non videtur habere nisi forte vultu vanitatis: sicut si aliqui non valentes aliquid concorditer dividere: velint fortibus ad divisionem vultu quasi fortune exponentes quis quia partem accipiat. Et vero ex spirituali causa expectetur fortium iudicium quandoque quidem expectatur ex demonibus: si cur legitur. Ezech. xxi. quod rex babilonis sterit in bivio in capite duarum viarum: divinationem querens: commisit sagittas: interrogavit idola. et extra consuluit. et tales forte res sunt illicite et secundum canones prohibentur. Quandoque vero expectatur a deo secundum illud. Prover. xvi. Fortes mittuntur in sinum: sed a domino temperantur. et talis forte secundum se non est malum ut Augustinus dicit. Potest tamen in hoc quadrupliciter peccatum incidere. Primo si quidem absque ulla necessitate ad fortes recurratur: hoc enim videtur ad dei temperationem pertinere. Unde Ambrosius dicit super Lucam. Qui forte eligitur humano iudicio non comprehendit. Secundo si quis etiam in necessitate absque reverentia dei fortibus utatur. Unde super Actum apostolorum dicit Beda. Sed si qui necessitate aliqua compulsi deum putant fortibus exemplo apostolorum esse consulendum videntur hoc ipsos apostolos non nisi collecto stragum ceru et precibus ad deum fultis egisse. Tertio si divina oracula ad terrena negotia convertantur. unde Augustinus dicit ad inquisitiones Ianuarij. His qui de paganis evangelicis fortes legunt. et qui optandum sit ut id potius faciant quam ad demonia consulenda concurrant. tamen ista mibi displicet consuetudo: ad negotia secularia et ad vire bus vanitates divina oracula velle convertere. Quarto si in electis omnibus ecclesiasticis que spiritus sancti inspiratione fieri debent aliquid fortibus vrant. Unde sicut Beda dicit super Actum apostolorum. Marbas ante

precofieri ordinatus forte querit: q. s. nondum erat plenitudo spiritus sancti in ecclesia effusa. septem autem diaconi postea non forte sed electione discipulorum sunt ordinati. Secus autem est in talibus dignitatibus que ad terram dispositione ordinantur in quibus electione plerumque bonis formis utuntur: sicut in talibus rebus divisione. Si vero necessitas inmineat licet est cum debita reverentia formis divinis iudicium implorare. vñ Aug. dicit in epistola ad honozatum. Si inter dei ministros sit discipulario quoque persecutionis spe maneat ne fuga fiat oim. et qui eo fugiant ne morte oim deserta ecclesia. si hoc discipulario aliter non potuerit terminari: quantum mihi videt q maneat et qui fugiant forte eligendi sunt. Et in primo de doctrina christiana dicit. Si cui abundaret aliquid quod oporteret dari eis qui non haberent nec duobus dari potuissent: si tibi occurrant duo quorum neuter alius vel indigentia vel vigenere al qua necessitate superaret: mibi in istis facere quod forte dixeris cui vendit esset quod dari vtriusq non posset. Et per hoc patet ratio ad primum et secundum. Ad tertium dicendum quod iudicium fieri candentis vel eque virtutis ordinat quidem ad aliquem peccati oculum inquisitionem: aliquid quod eb hinc fit. et in hoc conuenit cum formis. inquantum rñ expectat aliquis miraculosus effectus a deo. excedit eodem ratione. vñ bñdō iudicium illicitum redditur: quod ordinatur ad indicanda occulta que diuino iudicio reuertuntur in eam quia bñdō iudicium nō est a cronatore diuina sanctorum. vñ q. n. in decreto. Stephanus pape dicit. Ferti candentis vel aque feruentis examinatione confessio: extorqueat a quolibet sacri non censent canones. et quod sancti patrum documento sanciti non est suspensiosa ad iudicium non est presumendum. Spontanea enim confessione vel testimonio approbatione publicata delicta habita p oculis dei timore concessa sunt nō sōto regimur iudicare. occulta vero et incognita illi sunt relinquaenda qui solus nouit corda filiorum hominum. Et eadem rō videt esse de lege duellorum: nisi quod plus accedit ad eodem ratione formis inquantum non expectat ibi miraculosus effectus: nisi forte quod pugiles sūt vultus de impares virtute vel arte. **Questio XCVI**

Deinde considerandum

est de suspitionibus obseruantiarum. Et circa hoc queruntur quatuor. Primo de obseruantiis ad scientiam acquirenda que tradunt in arte notoria. Secundo de obseruantiis que ordinantur ad aliqua corpora immutanda. Tertio de obseruantiis que ordinantur ad coniecturas sumendas fortunorum vel infortuniorum. Quarto de suspitionibus sacrorum verborum ad collum.

Ad primum sic procedit.

Videtur quod vni obseruantiis artis notorie nō sūt illiciti. Dupliciter est enim aliquid illicitum vno modo scilicet per genus operis. sicut homicidium vel furtum. alio modo et eo quod ordinat ad malum finem: sicut cum aliquis dat elemosinam propter inane gloriam sed ea que obseruantur in arte notoria scilicet per genus operis non sunt illicita. sunt enim quedam ieiunia et orationes que ad deum ordinantur: etiam ad bonum finem. scilicet ad scientiam acquirendam. ergo vni bñdō obseruantiis non est illicitum. **Petereca. Danielis. i. legitur: quod pueri abstinentibus dedit deus scientiam et disciplinam in omni libro et sapientia. scilicet obseruantiis artis notorie sunt scilicet alibi quod etiam et abstinentias quasdam. ergo videtur quod vni bñdō formatur ars illa effectum. non ergo illicitum est**

ea vni. **Petereca. Ideo videtur esse inordinatum a deo monibus inquirere de futuris: quia ea non cognoscunt. sed hoc est proprium dei ut dicitur est. sed veritates scientiarum demones sciunt: quia scientie sunt de his que sunt et necessitate et semper: que subiacent humane cogitationi et multo magis demonum que sunt perspicaces ut Augustinus dicit. ergo non videtur esse peccatum vni arte notoria: etiam si per demones formatur effectum. **Si contra est quod dicitur. Deuto. xviii. Non inueniar in te que querat a mortuis veritatem. que quidem inquisitio iniuratur auxilio demonum. sed per obseruantiis artis notorie inquiratur cognitio veritatis per quedam pacta significationum cum demonibus iniurata. ergo vni arte notoria nō est illicitum. **Responsio dicendum quod ars notoria est et illicita et in effectum. Illicita quidem est: quia vniuratur quibusdam ad scientiam acquirendam que non habent scilicet virtutem causandi scientiam: sicut inspectione quarundam figurarum et prolatione quorundam ignoranz verborum et alia bñdō et ideo bñdō ars non videtur bñdō vt causis: sed vt signis non autem vt signis diuinitus institutis: sicut sunt sacramentalia signa. vnde relinquatur quod sint superuacua signa: et per consequens pertinencia ad pacta quedam significationum cum demonibus placita atque federata. et ideo ars notoria penitus est repudianda et fugienda christiano: sicut et alie artes nigromantie vel noxie superstitionis vt Aug. dicit in. ij. de doctrina christiana. Est etiam huiusmodi ars inefficax ad scientiam acquirendam. cum enim per huiusmodi artem non intendatur acquisitio scientie per modum hominis connaturales. scilicet adinueniendo vel addiscendo. consequens est quod iste effectus vel expectetur a deo vel a demonibus. **Letum est autem aliquos a deo sapientiam et scientiam per infusionem habuisse. sicut de Salomone legitur. iij. Regum. iij. et. ij. Paralip. j. Dominus enim discipulis suis dicit. Luc. xij. Ego dabo vobis os et sapientiam cui non poterunt resistere et contradicere omnes aduersarij vestri. sed hoc donum non datur quibuscumque: aut cum certa obseruatione: sed scilicet arbitrium spiritus sancti: scilicet in illud. i. ad. Cor. xij. Alij quidem datur per spiritum sermo sapientie. alij sermo scientie scilicet eundem spiritum. et post ea subditur. Nec omnia operatur vnus atque idem spiritus diuidens singulis prout vult. Ad demones autem non pertinet illuminare intellectum vt habitus est in parte huius operis parte. acquisitio autem scientie et sapientie fit per illuminationem intellectus. et ideo nullus vnquam per demones scientiam acquisiuit. vnde Augustinus dicit in. x. de ciuitate dei. **Prophitium fatetur theurgias thelatis in operationibus demonum: anime intellectum alij nihil purgationis accedere quod eam faciat idoneam ad videndum deum sumum: et perspicenda ea que vera sunt: qualia sunt omnia scientiarum theozemata. possent tamen demones verbis hominibus colloquentes exprimitere aliqua scientiarum documenta. sed hoc non queritur per artem notoriam. **Ad primum ergo dicendum quod acquirere scientiam bonum est sed acquirere eam modo indubitato non est bonum. et ad hunc finem intendit ars notoria. **Ad secundum dicendum quod pueri illi non abstinebant scilicet vanam obseruantiam artis notorie: sed scilicet auctoritatem legis diuine nolentes inquinari cibis gentilium. et ideo merito obediēte obsecrati sunt a deo sciam scilicet illud ps. Sup serues intellecti que mandata tua questui. **Ad tertium dicendum quod expectare cognitionem futurorum a demonibus****************

non solum est peccatum propter hoc quod ipsi sunt uera cognoscant sed propter societatem cum eis in iram que etiam in proposito non habet locum.

Ad secundum sic procedit

Videatur quod observationes ordinate ad corporum immutationem pura ad sanitatem vel ad aliquid bonum non sint illicite. Licet enim non est uti naturalibus virtutibus corporum ad proprios effectus inducendos. res autem naturales habent quasdam virtutes occultas quas non ab homine assignari non potest sicut quod adamans trahit ferrum. et multa alia que Augustinus enumerat. xxi. de ciuitate dei. ergo videtur quod uti bonum rebus ad corpora immutanda non sit illicitum. **¶** Pereterea. Sicut corpora naturalia subduntur corporibus celestibus: ita etiam corpora artificialia. sed corpora naturalia sortiuntur quasdam virtutes occultas spiritum consequentes et impressione celestium corporum. ergo et corpora artificialia. pura imagines sortiuntur aliquam virtutem occultam a corporibus celestibus ad aliquos effectus causandos. ergo uti eis et alijs bonum non est illicitum. **¶** Pereterea Demones etiam possunt multipliciter corpora transmutare ut dicit Augustinus. iij. de trinitate. sed eorum virtus a deo est. ergo licet uti eorum virtute ad aliquos bonum immutationes faciendas. **¶** Sed est quod Augustinus dicit in. ij. de doctrina christiana quod ad substitutionem pertinent volumina magicarum artium et ligature et remedia que medicorum quoque disciplina committunt. siue in precantionibus: siue in quibusdam nominibus quas characteres vocant: siue in quibuscunque rebus suspensis tendis et signandis. **¶** Ratio dicendum quod in his que sunt ad aliquos effectus particulares inducendos considerandum est utrum naturaliter videantur posse tales effectus causare. sic enim non erit illicitum licet in causas naturales adhibere ad proprios effectus. dum autem aliter non videantur posse tales effectus causare. consequens est quod nec adhibeantur ad hos effectus causandos tanquam cause. sed solum quasi signa. et sic pertinent ad pacta significationum cum demonibus inita. **¶** **¶** Augustinus dicit. xxi. de ciuitate dei. Illicium est demonibus precanturas que non ipsi sed deus condidit. relectionibus pro sua diuersitate diuersis: non ut animalia ab eis: sed ut spiritus signis. que cuiusque delectationi congruunt per varia genera lapidum: herbarum: lignorum: animalium: carminum rituum.

¶ Ad primum ergo dicendum quod si simpliciter adhibeantur res naturales ad aliquos effectus producendos ad quos putantur naturaliter habere virtutes non est superstitiosum vel illicitum. **¶** Si vero adiungantur vel characteres aliqui: vel aliquid nomina: vel alie quecunque varie observationes que manifestum est naturaliter efficaciam non habere: erit superstitiosum et illicitum. **¶** Ad secundum dicendum quod virtutes naturales corporum naturalium consequuntur eorum formas substantiales quas sortiuntur ex impressione celestium corporum. et ideo ex eorumdem impressione sortiuntur quasdam virtutes actiuas: sed corporum artificialium forme procedunt ex conceptione artificiali: et cum nihil aliud que compositio ordo et figura: ut dicitur in primo philosophorum non possunt habere naturales virtutes ad agendum. et inde est quod ex impressione celestium corporum nullam virtutem sortiunt in quantum sunt artificialia: sed solum secundum materiam naturalem. **¶** Falsum ergo quod **¶** Porphyrio videtur debet: ut Augustinus dicit in. x. de ciuitate dei. herbas et lapidibus et animalibus et sonis certis quibusdam ac vocibus et figuratio nibus atque signamentis quibusdam et obseruariis in celi conuersione monibus siderum. fabricari in terra ab hominibus potestates idoneas fidei et varijs effectibus exequendas: quasi effectus magicarum artium ex virtute celestium corporum puenirent. sed sic

Augustinus ibidem subdit **¶** Totum hoc ad demones pertinet ludificatores animarum sibi subditur. ut etiam imagines que asitronomicas vocantur: et operatione demonum habent effectum. cuius signum est quod necesse est eis inscribi quosdam characteres que naturaliter ad nihil operantur non enim est figura actionis naturalis principium. **¶** Sed in hoc resistunt astronomice imagines a nigromanticis: que in nigromanticis sunt et preesse inuocationes et prestigia quedam. unde pertinent ad expressa pacta cum demonibus inira: sed in alijs imaginibus sunt quedam tacta pacta per figurarum seu characterum quedam signa. **¶** Ad tertium ergo dicendum quod ad dominium diuine maiestatis pertinet cui demones subsunt ut eis utatur deus ad quocumque voluerit. sed homini non est potestas super demones commissa ut eis licite possit uti ad quocumque voluerit: sed est ei contra demones bellum iudicium. unde nullo modo licet homini demonum auxilio uti per pacta tacta vel expressa.

Ad tertium sic proceditur.

Videtur quod observationes que ordinantur ad precognitionem dum aliqua fortuna vel infortunia non sunt illicite. **¶** In ter alia enim infortunia hominum sunt etiam infortunata sed in firmitates in hominibus quedam signa procedunt que etiam a medicis obseruantur. ergo obseruare bonum significationes non videtur esse illicitum. **¶** Pereterea **¶** Irato male est negare illud quod quasi committere omnes experitur. sed quasi omnes experitur quod aliqua tempora vltima vel verba audita vel occursum hominum siue animalium siue distorti aut inordinati actus aliquid prestigium habet boni vel mali futuri. ergo obseruare ista non videtur esse illicitum. **¶** Pereterea **¶** Actus hominum et euentus ex diuina prouidentia disponunt secundum ordinem quandam. ad que pertinent videtur quod precedentia sunt subsequenti signa. unde ea que antiquis partibus conuenerunt: signa sunt eorum que in nobis complentur: ut patet per apostolum. i. ad Cor. x. **¶** Obseruare autem ordinem et diuina prouidentia precedentem non est illicitum. ergo obseruare bonum prestigia non videtur esse illicitum. **¶** Sed contra est quod Augustinus dicit in. ij. de doctrina christiana quod ad pacta cum demonibus inira pertinent milia inanuus observationum. pura si mebrum aliquid salient. si iunctim ambulantes amicos lapis aut canis aut puer medius interuenit: limen calcare cum ante domum suam aliquis transit. redire ad lectum si quis cum se calciat stercurauerit. redire domum si procedens offenderit: cum vestis a sociis roditur: plus timere superstitiones mali futuri que presens damnum dolere. **¶** Responso dicendum quod homines bonum observationes attendunt non ut quasdam causas: sed ut signa quedam futurorum euentuum bonorum vel malorum. non obseruant autem sicut signa deo tradita. cum non sint introducta ex auctoritate diuina. sed magis ex vanitate humana cooperante demonum malicia qui nituntur a nimis hominum bonum vanitatis implicare. et ideo manifestum est oculos bonum observationes esse superstitiosas et illicitas. et videtur esse quedam relique idolatrie: secundum quam obseruabantur auguria et quidam dies fasti vel infausti: quod quodammodo pertinet ad diuinationem que fit per astra secundum que diuersificatur dies. videtur ergo quod bonum observationes sunt sine ratione et arte. unde sunt magis vane et superstitiose

¶ Ad primum ergo dicendum quod in firmitatem cause procedit in nobis et quibus aliqua signa procedunt futurorum: morborum que licite a medicis obseruantur.

vide et si quis presagium futurorum euentuum consideret
 er sua causa: non erit illicitum: sicut si seruus timeat flag
 gella iudicis videns iram domini sui. et simile etiam esse
 possit si quis timeat nocumentum alicui puero ex oculo
 saluante: de quo dictu est in primo libro. sic autem non est
 in hmoi obseruationibus. Ad secundu dicendu qd hoc qd a
 principio in istis obseruationibus aliquid veri boies expe
 ri sunt. hoc accidit casu. sed postmodum cum boies incipi
 unt suum aim hmoi obseruantis implicare: multa scdm
 hmoi obseruationes eueniunt p deceptione demonum
 vt in his obseruationibus boies implicari curiosiores fia
 et se magis inferant multiplicibus laqueis pntiosi erroris
 vt Aug. dicit in. ij. de doctrina xpiana. Ad tertiu dicit
 quod in populo iudeor ex quo xps erat nasciturus: no
 solum dicta sed etia facta fuerunt prophetica vt Aug. di
 cit contra Faustum. et id licitum est illa facta assumere ad
 nostram instructionem: sicut signis diuinitus dans non
 aut omnia que aguntur p diuinam puidenat sic ordinat
 tur vt sint futura signa. vnde ratio non sequitur.

Ad quartu sic procedit.

Videtur qd suspendere diuina verba ad collum non sit il
 licitum. Non enim diuina verba minoris sunt efficacie
 cum scribunt qd cum pferuntur. sed licet aliqua facta ver
 ba dicere ad aliquos effectus. pura ad sanandu infirmos
 sicut pater noster: vel aue maria: vel qualitercunq nome
 diuino inuocetur: sicut illud. Mar. vlti. in noie meo demonia
 egredietur: linguis loquentur nouis: serpentes tollent. ergo
 videtur qd licitu sit aliqua facta scripta collo suspendere in
 remediu infirmitatis vel cuiuscunq nocuenti. Pre
 terea. Verba facta non minus operantur in corporibus
 hoim qd in corpore serpentu et alio animaliu. sed incan
 tationes quando efficaciaz hnt ad reprimentu serpentes
 vel ad sanandu quedazalia animalia. vbi dicit in psal.
 Sicut aspides surde et obrutantes aures suas que no ex
 audiet vocem incantantiu et venemici incantantis sapien
 ter. ergo licet suspendere facta verba ad remediu hominu
 Preterea. Verbum dei non est minoris sanctitatis qd
 reliquie sanctorum. vnde Aug. dicit qd non minus e ver
 bum dei qd corpus xpi. sed reliquias scdz licet homini col
 lo suspendere vel qualitercunq portare ad suam protectio
 nem. ergo pari ratione licet domini verbo vel scripto ver
 ba sacre scripture ad suam cautela assumere. Sed e est
 qd Chryso. dicit sup Mat. Quidaz aliqua ptes euangelij
 scriptam circa collu portat. sed noie quonidie euange
 lum in ecclesia legitur: et auditur ab omnibus. cui ergo in
 auribus posita euangelia tibi profunt. quod pnt eum circa
 collu suspensa saluare. deinde vbi est virtus euangelij in
 figuris litterarum an in intellectu sensu: si in figuris: bene
 circa collum suspendis. si in intellectu. ergo melius in cor
 de posita p sunt qd circa collu suspensa. Rudeo dicend
 qd in omnibus incantationibus vel scripturis suspensis duo
 caenda videntur. primo quidem: quid sit qd pferat vel
 scribitur: qd si est aliquid ad inuocationes demonu perti
 nens. manifeste est supstitiosum et illicitu. similiter etia
 videt esse canendum si contineat ignota noia: ne sub illis
 aliqd illicitu lateat. Vbi Chryso. dicit sup Mat. qd pha
 riscoz magnificantiu simbras suas exemplo: nunc mul
 ti aliqua noia hebraica angeloz confingunt et scribunt et
 alligant: qd non intelligentibus memenda vident. Est etia
 canendu ne aliquid falsitatis contineat: qd sic eius effect
 non possit expectari a deo qui non est relictus falsitatis. De

inde cauenduz est scdo: ne cu verbis sa tis contineant ali
 qua vana pura aliqui caracteres inscripti pter signu cru
 cis: aut si spes habeat in modo scribendi aut ligadi aut in
 quacunq bmoi vanitate qd ad diuinu reuerentiam no p
 tineat: qd hoc iudicet supstitiosum. alio est licitu. Vbi
 in decretis d. r. q. vi. c. Non liceat xpianis etc. nec in
 collectionibus herbaru qd medicinales sunt aliquas obser
 uationes aut incantationes licet attendere nisi tñ cu sym
 bolo diuino aut diuina oratione: vt rñ creator: et de om
 honore. Ad primum ergo dicendu qd etia pferre diu
 na verba. aut inuocare diuinu nomen: si respectus habeat
 tur solu ad rei reuerentia a qua expectatur effectus: licitu
 erit. si vero habeatur respectus ad aliquid aliud vane obser
 uati illicitu erit. Ad secundu dicendum qd etia in in
 cantationibus serpentu vel quoruncunq anim alium si re
 spectus habeat solum ad verba facta et ad virtute diuinam:
 non erit illicitu. sed plerunq tales incantationes hnt illici
 tas obseruantias. et p demones foruntur effectum. et p
 cipue in serpentibus: qd serpens fuit primu demonis instru
 mentu ad recipiendu. Vbi dicit glo. ibidem norandum:
 qd non laudatur a scriptura similitudo vt p. de iniquo iu
 dice qui rogantem viduam vix auditur. Ad tertium
 dicendum qd eade etia to est de portatione reliquiar: qd si
 portentur ex fiducia dei et scdz quoz sunt reliquie: no erit
 illicitu. si aut circa hoc attenderet aliquid aliud vane
 pura qd vas esset triangulae. aut aliquid aliud bmoi qd
 non pneret ad reuerentia dei et sanctoru esset supstitio
 sum et illicitum. Ad quartu dicendu qd Chryso. loqui
 tur qd respectus habet magis ad figuras scriptas qd ad
 verborum intellectum. Questio. xcviij.

Deinde considerandu

Dei de virtutis religioni oppositis p religionis
 defectum que manifestam hnt contumacitate
 ad religionem. vnde sub irreligiositate continentur. hmoi
 autem sunt ea que pertinent ad contemptum siue ad irre
 uerentiam dei et rerum sacrarum. Primo ergo conside
 randum est de virtutis que pertinent ad irreuerentiam dei.
 Secundo de his qui pertinent ad irreuerentiam facta
 rum rerum. Circa primum considerandum occurrit de
 temptatione qua deus temptatur et de peritio in quo no
 men dei irreuerenter assumitur. Circa primum quatu
 tur quatuor. Primo in qua consistit rei temptatio. Se
 cundo vtrum sit peccatum. Tertio cui virtuti opponatur
 Quarto de comparatione eius ad alia vicia.

Ad primu sic proceditur

Videtur qd temptatio dei non consistat in aliquibus factis
 in quibus solius diuine potestatis expectatur effectus. si
 cur enim deus temptatur ab homine ita etiam homo re
 pratur et a deo et ab homine et a demone: sed non qualis
 recunq temptatur homo expectatur aliquis effectus po
 testatis ipsius. ergo etiam neq p hoc qd deus tempta
 tur expectatur solus effectus potestatis ipsius. Pre
 terea. Omnes illi qui per inuocatione diuini nominis mi
 racula operantur expectant aliquem effectum solius di
 uine potestatis. si ergo in factis huiusmodi consisteret di
 uina temptatio: quicunq miracula facerent deum tem
 prarent. Preterea. Ad pfectionem bois pncere videt
 vt pmissis huiusmodi auxiliis in solo deo spem ponat. vbi
 Ambro. sup illud. Luc. ix. Nihil tuleritis in via etc. dicit
 Quales debeat esse qui euangelizat regnu dei: pceptus

euangelicis designatur: hoc ē vt subdij secularis admī
 nicula non requirat: fideiq; totus inherens putet q̄ min?
 ista req̄ret magis posse sup̄erere. Et beata **Agarba** dicit
Medicā corporale corpori meo nunq̄ exhibui: sed ba
 beo dñm **Jesusm xp̄m** qui solo sermone restaurat vniuer
 sa. sed dei tentatio non consistit in eo quod ad perfectiōez
 pertinet. ergo tentatio nō consistit in hui⁹ factis in quib⁹
 expectatur solū dei auxiliū. **S** contra est qd̄ **Aug.** die
 xx. contra **Fau** stum: q̄ christus qui palā dicens ⁊ argu
 endo ⁊ tñ inimic⁹ rabiē valere in se aliqd̄ nō sinendo dī
 demābat potestātē: id ē tñ fugiend⁹ latēdo hoīs instru
 ebat infirmitatē. ne deū tentare audeat qm̄ habet qd̄ faci
 at vel qd̄ canere oportz euadat: ex quo videtur in hoc dei
 tentationē p̄sistere: qm̄ p̄termittit hō facere quod potest
 ad pericula euadenda. respiciēs solū ad auxiliū diuinū.
Respon̄sio. dicendū q̄ tentatē ē p̄p̄e experimentū sumere
 re de eo qui tentatur. Sumimus aut̄ experimentū d̄ ali
 quo ⁊ verbis ⁊ factis. Verbis quidē vt experiam⁹ an sciat
 quod querimus: vel possit aut velit illud implere. Factis
 aut̄ cū per ea que facimus exploramus alterius prudē
 tiā vel voluntatē vel potestātē. **U**trūq; aut̄ bonū contigit
 dupliciter. **U**no quidē mō ap̄te. sicut cum quis tentatozē
 se p̄ofitetur. sicut **Samson** **Judic.** xiiij. proposuit p̄bili
 tatis p̄blema ad eoz tentandū. **A**lio vero modo infidioso
 et occulte: sicut **phansei** tentauerunt xp̄m. vt legit **Mat.**
 xx. **R**ursus qñq; quidē expresse: puta cū quis dicto vl̄ fa
 cto intendit experimentū sumere de aliquo. qñq; vero in
 terpretatiue: qñ. s. si hoc non intendat vt experimentū
 sumat: id tñ agit vel dicit quod ad nihil aliud videtur oz
 dinabile nisi ad experimentū sumendū. **S**ic ergo hō ten
 tar deū qñq; verbis qñq; factis. Verbis quidē deo collo
 quimur ozando: vnde in sua penitōe expresse aliquis deū
 tentat qñ ea intentione aliquid a deo postulat vt exploret
 dei sciam potestātē vel voluntatē. Factis aut̄ expresse ali
 quis deū tentat qñ per ea que facit intendit experimentū
 sumere diuine grāno siue p̄teranis atq; scie. Sed qñ inter
 pretatiue deū tentat qui est nō intendit experimentū de
 deo sumere. aliquid tñ in hoc peti vl̄ facit quod ad nihil
 aliud est vtile nisi ad probandā dei grāte vel bonitatē vl̄
 cognitionē: sicut cū quis equū currere facit vt euadat ho
 stes: hoc non est experimentū d̄ equo sumere. sed si equū
 currere facit absq; aliqua vtilitate. hoc nihil aliud esse vl̄
 detur q̄ experimentū sumere de equi velocitate: ⁊ idē ē in
 oibus alijs rebus. qñ ergo propter aliquam necessitatē
 seu vtilitatē cōmittit se aliquo diuino auxiliū in suis p̄
 titiōibus vel factis: hoc non est deum tentare: d̄. n. q.
 palipo. xx. Cū ignoramus quid agere debeamus: hoc so
 lum habemus residū vt oculos nostros dirigamus ad
 re. qñ vero hoc agitur absq; vtilitate ⁊ necessitate. hoc est
 interpretatiue tentare deū. **U**nde super illud **Deut.** vi.
Non tentabis dñm deū tuū: dicit glo. **Deū** tentat q̄ ba
 bens quod faciat sine ratione cōmittit se periculo experi
 ens vtrū possit liberari a deo. **A**d primū ergo v̄ q̄ hō
 eē quādoq; factis tētur vtrū possit vl̄ sciat vl̄ velit hī⁹
 factis auxiliū vl̄ impedimētū prestare. **A**d secundū v̄
 q̄ sancti suis precibus miracula facientes ex aliqua neces
 sitate vel vtilitate mouentur ⁊ ad petendū diuine potesta
 tis effectū. **A**d tertiū v̄ q̄ p̄dicatores regni dei ex ma
 gna necessitate ⁊ vtilitate subsidia sp̄alia p̄termittunt
 vt verbo dei expediri⁹ vacent. ⁊ ideo si soli dei innituntur:
 non ex hoc tentant deū: sed si absq; vtilitate vel necessita
 te humana subsidia desererēt tentarēt deū. **U**nde **aug.**

dicit. xx. contra **Fau** stū q̄ paulus non fugit quasi nō cre
 dendo in deū: sed ne deū tentaret si fugere voluisset cum
 sic fugere potuisset. beata vero **Agarba** experta erat erga
 se diuinā benignitatē: vt vel infirmitates non pateret
 pro quibus corporali medicina indigeret: vel statim sen
 taret diuine sanationis effectum.

Ad secundū sic procedit

Videtur q̄ tentare deū non sit peccatū. **D**eus enī non
 p̄cepit aliqd̄ peccatū. p̄cepit aut̄ vt boīes eū probent
 quod est eū tentare: dicitur enī **malach.** iij. **In**ferre cēm
 decimā in boīes meū vt sit cibus in domo mea: et pro
 bate me super hoc dicit dominus. si non aperuerō vobis
 c̄bataractas celi. **E**rgo videtur q̄ tentare deū nō sit pecca
 tū. **P**roterea **S**icut aliquis tentatur ex hoc q̄ experi
 entia sumatur de scientia vel potentia eius. ita etiā de bo
 nitate ⁊ voluntate ipsius: sed licitū est q̄ aliquis experi
 mentū sumat diuine bonitatis siue eē voluntatis. dicit
 enī **ps.** xxxij. **G**ustate ⁊ videte qm̄ suauis est dominus
Et ad **ro.** xij. **P**roberis que sit voluntas dei bona ⁊ bene
 placens ⁊ perfecta. ergo tentare deū non est peccatū.
Proterea. **N**ullus viupetat in scriptura ex eo q̄ a pec
 ca o cessat. sed magis si peccatū cōmittit. viupetatur aut̄
Achaz qui domino dicitur **P**ete tibi signū a domino deo
 tuo. ⁊ r̄p̄dit: non petā ⁊ non tentabo dominū. ⁊ dicitū est
 ei. **N**unquid parū est vobis molestos esse hoībo: qz mo
 lesti estis ⁊ deo meo vt videtur **Isa.** viij. **D**e abrahā aut̄
 legitur **Gene.** xij. q̄ dixit ad dominū. **U**nde scire possu
 q̄ possessurus sim eā. s. terrā repromissā a deo. **S**ile
 etiā **Cedeon** signū a deo petiit ⁊ victoria repromissā. vt
 legitur **iud.** vi. qui tñ ex hoc non reprehendūtur. ergo ten
 tare deū non est peccatū. **S** contra est quod prohibet
 in lege dei. **D**icitur enī **deut.** vi. **N**on tentabis dominū
 deū tuū. **R**espon̄sio. dicendū q̄ sicut supra dicitū est. tē
 tare est experimentū sumere. nullus aut̄ experimentū su
 mit de eo de quo est certus. ⁊ ideo oīs tentatio ex aliqua
 ignorantia vel dubitatione p̄cedit vel eius q̄ tentat. si
 cut cum quis experimentū de aliqua re sumit vt ei⁹ qua
 litatē cognoscat. siue alioz sicut cū quis experimentū de
 aliquo sumit vt alijs ostendat: per que modū deus dicit
 nos tentare. **I**gnorare aut̄ vel dubitare de his que petri
 tentant ad dei perfectionē est peccatū. vnde manifestū est q̄
 tentare deū ad hoc q̄ ipse tentans cognoscat dei virtutē
 est peccatū. **S**i q̄s aut̄ ad hoc experimentū sumat ad eoz
 q̄ ad diuinā perfectionē pertinent nō vt ipse cognoscat: s̄
 vt alijs demonstret. hoc nō est tentare deū cū subit iusta
 necessitas seu pia vtilitas. ⁊ alia q̄ ad hoc concurrere de
 bent. **S**ic enī apli penituerunt a domino vt in noīe **Jesus**
 christi fierent signa. vt dicitur **Act.** iij. ad hoc. s. q̄ vtrū
 christi infidelibus manifestaretur. **A**d primū ergo vi
 cendū q̄ solutio dei maḡ erat in lege p̄cepta vt supra
 habitū est. vnde habebat necessitatē ex obligatione p̄
 cepti ⁊ vtilitatis: que ibi dicitur vt sit cibus in domo mea
 vnde soluendo decimas non tentabunt deū. **Q**d autem
 ibidē subditur. ⁊ probate. nō est intelligēdū cālter q̄ me
 ad hoc soluere deberent decimas. vt probarent si deus
 eis non aperiat c̄bataractas celi. sed cōsecutio: qz. s. si de
 cimas soluerent experimento probaturi erant beneficia
 que eis deus conferret. **A**d secundū dicendum q̄ du
 plex est cognitio diuine bonitatis vel voluntatis. **U**na q̄
 dem speculatiua. ⁊ quantum ad hanc non licet dubitare
 nec probare vtrum dei voluntas sit bona vel vtrum de?

fit sua vis. Alia autem est cognitio diuine voluntatis siue boni
 rano affectus siue ex pimentalis diu quia expit in seiplo
 gustu diuine dulcedinis. et coplacentia diuine voluntatis
 sicut de Jerolmo dicit Dionys. ij. ca. de diu. no. q. videtur
 diuina ex coplacione ad ipsa. et hoc modo monemur vt pbem?
 dei voluntate. et gustem? et suauitate. Ad. ij. dd. q. de
 volebat signu dare regi Achaz no. p ipso solu. sed ton? po
 puli instructioe. et io septendit quasi impedito: cōis boni
 et salutis q signu petere volebat. nec petendo tentasset deū
 nū q: ex madao dei potuisset. tū q: hoc pertinebat ad vtili
 tare eōm. Abas aut signu peti ex instructi dno. et io
 no peccauit. Edeon vero ex debilitate fidei signu petisse
 videt. et io a peccato no exculat. sicut ibide glo. dicit. sicut et
 zacharias peccauit. dicens Lu. i. ad angelu Dñi hoc sciaz:
 vñ et ppter hanc incredulitate punitus fuit. Sciendū tū p
 doplitate a aliquis signu peti a deo. Vno modo ad explorā
 dam diuinā prātem aut virtutē dicit et. et hoc d se pmet
 ad dei tentatōez. Alio modo ad hoc q instruat quid sit circa
 aliqd factū placitū dō. et hoc nullo modo pmet ad di tentatōz

Ad tertiu sic proceditur

Videt q tentatio dei no opponat diuin religionis. Tenta
 tio enim dei habet tōez peccati ex hoc q dō de deo dubitat
 vt dicitur. Et dubitare dō deo pmet ad peccati infide itant
 qd opponit fidei. ergo tentatio dei magis opponit fidei q
 religioni. Pre. Eccl. xviij. dicit. Ante oratōez ppara
 aiam tuā. et noli esse quasi hō q tentat deū. vbi dicit glo.
 interlineal. qñ. i. tentas deū orat qd docuit si nō facit qd
 iussit. hōc pmet ad psumptionē que opponit spei. ergo
 videt q tentatio dei sit peccati oppositū spei. Pre.
 Sper illud ps. Et tentauerūt in cordibz suis. vicit glo. q
 tentare deū est dolose postulare. vt in verbis sit simplici
 tas cū sit in corde malicia. sed dolus opponit virtuti diuini
 tas. ergo tentatio dei non opponit religioni. sed dicitur. C
 Sed s est q sicut ex predicta glo. habet. Tentas deū est in
 ordinarē postulare. sed debito modo postulare est actū reli
 gionis vt supra habitiū est: ergo tentare deū est peccatum
 religioni oppositū. Pre. vō q sicut ex supra dicitis p r
 hinc religionis est deo reuerentiā exhibere. vñ oia illa q di
 recte pmet ad irreuerentiā dei religioni opponunt. ma
 nifestū est aut q tentare aliqd ad irreuerentiā eius perti
 net. nullus enim psumit tentare eū de cuius excellētia cer
 tno est. Cū manifestū est q tentare deū est peccati religiōi
 oppositū. Ad. i. ergo vōm q sicut supra dicitū est. ad re
 ligionē pmet. pstant fide per aliqua signa ad diuinā re
 uerentiā primētia. et io ad irreligiositate pmet q ex incer
 tudine fidei hō aliqua faciāt que ad diuinā irreuerentiā
 pmet. cuius est tentare deū. et io est irreligiositatis spēs

Ad. ij. vōm q ille qui an orationē aiam suam non pre
 parat dimitte dō si quid aduersum aliqd habet. vt alias
 ad deuorōz se nō disponēdo. non facit qd in se est vt exau
 diatur a deo. et io quasi interpretantur tentat deū. et quibus
 hōmō interpretantur tentatio videat ex psumptione seu in
 discretionē puenire. nū hoc ipm ad irreuerentiā dei pmet
 vt hō psumptuose et sine debita diligentia se habeat in
 bis q ad deū pertinent. dicit. eni. i. Def. v. Humiliamū
 sub potē manu dei. Et. ij. ad Timo. ij. Tollite curate
 ipm pbabilem exhibere deo. vnde hōmō tentatio irreligi
 olitans species est. Ad. iij. vōm q in comparatione ad
 deū qui nouit cordis abscondita. non dicitur aliquis do
 lose postulare. sed p respectum ad boiea. vñ dolus per ac
 cidens se habet ad tentationē dei et ppter hoc non oportet

q tentatio dei directe opponatur veritati dei.

Ad quartu sic procedit.

Videt q tentatio dei sit grauius peccati q supstino.
 Maior enim pena p maiori peccato. inferitur. sed grauius ē
 punitū in iudeis peccati tentationis dei q per m idolatrie
 quod tū est peccatiū inter supstiones qz pro perō idola
 tre interseci sunt ex eis vigintria milia hoim. vt legit
 Exo. xxxij. p peccato aut tentatōis oēs vniuersalit in deser
 to perierunt terraz. pmissionis nō intrantes. Fin illud ps
 Tentauerūt me patres vestri. et postea subdit. quibz iura
 tu infra mea si introibunt in requiem meaz. ergo tentare
 deum est grauius peccati q supstino. Pre. Tanto ali
 quod peccatiū videt esse grauius quātomagis virtuti op
 ponitur. sed irreligiositas cū spēs est tentatio dei magis
 opponit virtuti religionis q supstino que habet aliquaz
 similitudinem cū ipsa. ergo tentatio dei est grauius peccati
 q supstino. Pre. Maius peccatiū videt esse irreuerē
 ter se habere ad parentes q reuerentiā parentibus debi
 tam alijs exhibere. sed deus est honorandus a nobis sicut
 oim pater. vt dicit Malach. i. ergo maius peccatiū esse vi
 detur tentatio dei per quā irreuerenter nos habemus. ad
 deum q idolatria per quā reuerentiā deo debita exhibetur
 creature. Sed s est quod super illud Deutr. xvij. Cū
 repa fuerint apud te. dicit glo. Let errorem et idolatriā
 maxime detestatur. maxime eni est scelus honorē creatō
 ris impendere creature. Re. vōm q in peccatis q reli
 gionē aduersantur. tanto aliqd grauius est quātomagis
 diuine reuerentiē aduersatur. cui quidē minus aduersat
 q aliquis de diuina excellētia dubitet. qz p riu per cer
 titudinē sentiat. sicut eni magis est infidelis qui in errore
 confirmatus est qz qui de veritate dubitat. ita eni magis
 contra dei reuerentiā agit qui suo facto pstantur erroze
 contra diuinā excellētiā qz qui pstantur dubitationē in
 supstinosius aut pstantur erroze. vt ex dicitis p r. ille aut
 qui tentat deum verbis vel factis pstantur dubitationē
 de diuina excellētia. vt dicitur e st. et ideo grauius est pec
 carum supstionis qz peccatiū tentationis dei. Ad. i. ex
 go dicendum q peccato idolatrie non fuit punitum illa
 pena quasi sufficiens. sed in posteri pro illo peccato gra
 uior pena reseruabatur. dicit eni. Exo. xxxij. Ego aut in die
 vlnonis visitabo hoc peccatiū eoz. Ad. ij. dd q superstit
 no habet similitudinē cum religione quāntū ad materialē
 actum que exhibet sicut religio. sed quāntū ad finem plus
 contrariā ei qz tentatio dei. quā plus pertinet ad diuinā
 irreuerentiā vt dicitū est. Ad. iij. dd de ratione diuine
 excellētie est q sit singularis et incommutabilis. et io idē est
 contra diuinā reuerentiā agere aliquid. vt diuinā reue
 rentiā alteri comunicare. Non est aut simlis ratio de
 honore parentum qui pot sine culpa alijs cōdicari.

Questio. LXXXVIII.

Deinde pnsiderandū

est de periurio. Et circa hoc queruntur quat
 tuor. primo vtrū falsitas requiratur ad peri
 rium. scdo vtrū punitū sit semp peccati. tertio vtrū sit pec
 catum mortale. quarto vtrum peccet ille qui iniungit in
 ramentum periurio.

Ad primu sic procedit.

Videt q falsitas eius quod in iuramēto confirmatur
 non requiratur ad periuriū. Cū eni supradictum est. sicut

Veritas dicitur comitari iuramentum. Ita enim iudicium et iustitia. sicut ergo incuratur per defectum veritatis ita etiam per defectum iudicij. puta cum aliquis indiscrete iurat. et per defectum iusticie. puta cum aliquis iurat aliquod illicitum. **De.** Illud per quod aliquid affirmat potius est videlicet quod confirmat per illud. sicut in syllogismo principia sunt potiora conclusione. sed in iuramento confirmat dicitur bonis per assumptionem omnium nominis. ergo magis videtur esse iuramentum cum aliquis iurat per falsos deos quam si veritas dicitur dicitur bonis quod iuramento confirmat. **De.** Aug. dicit in sermone de verbis apostoli Jacobi. **De.** Deos falsum iurant. vel cum fallunt. vel cum falluntur. et ponit tria exempla. quorum primum est. fac illud iurare qui verum putat esse. per quo iurat. secundum est. de alio qui scit falsum esse et iurat. tertium est de alio qui putat esse falsum et iurat tanquam sit verum quod forte verum est. de quo postea subdit quod periturus est. ergo aliquis veritatem iurans potest esse pius. non ergo falsitas requiritur ad peritum. **Sed** contra est iuramentum diffinitum esse meditationem iuramento confirmant. **Re.** dicitur quod sicut si per dicitur est. moralis actus ex fine spiritus fornicatur. finis autem iuramenti est confirmatio dicitur bonam. cum quidem confirmatio falsitas opponitur. pro hoc enim confirmat aliquod dicitur quod omnia dicitur firmiter esse verum. quod quidem non potest contingere de eo quod falsum est. unde falsitas dicitur etiam sine iuramento. et propter hoc a falsitate precipue specificatur pueritas iuramenti quam piurum dicitur. et falsitas est de re piurum. **Ad.** i. ergo dicitur quod sicut dicitur. dicitur. dicitur. quod dicitur illorum tunc refertur piurum est. non in eodem ordine. sed primo quidem et principalem piurum est qui dicitur veritas ratione. id est dicitur. secundo vero autem qui dicitur iustitia. quocirca enim non quis iurat illicitum. ex hoc ipso falsitate incurrit. quod obligatus est ad hoc quod dicitur faciat. tertio vero qui dicitur iudicium quod cum indiscrete iurat ex hoc ipso periculo se committit falsitate incurrendi. **Ad.** ij. dicitur quod principia in syllogismo sunt potiora tanquam habentia actionem actum principij. ut dicitur in ij. per hoc. sed in moralibus actibus principalior est finis quam principium actuum. et ideo licet sit puerum iuramentum quam aliquis verum iurat per falsos deos. tamen ab illa pueritate iuramenti piurum non dicitur quod tollit iuramentum finem falsum iurando. **Ad.** iij. dicitur quod actus moralis procedit a voluntate cuius obiectum est bonum apprehensum. et ideo si falsum apprehendatur ut verum erit quidem relatum ad voluntatem. materialiter quidem falsum. formaliter autem verum. si autem id quod est falsum accipiat ut falsum. erit falsum et materialiter et formaliter. si autem id quod est verum apprehendatur ut falsum. erit verum materialiter. falsum formaliter. et ideo in quolibet istorum casuum falsum uatur aliquid modo piurum propter aliquam falsitatem modum. sed quod in uno quod potius est id quod est formale quam id quod est materiale non ita est piurus ille qui falsum iurat quod putat esse verum. sicut ille qui verum iurat quod putat esse falsum. dicit enim ibi Aug. Insuper est quoadmodum dicitur. procedat ex alio. quia ream linguam non facit nisi rea mens.

Ad secundum sic procedit

videlicet quod non omne piurum sit peccatum mortale. Quicquid enim non implet quod iuramento affirmatur piurus esse videlicet. sed quicquid aliquis iurat se facturum aliquid illicitum. puta adulterium vel homicidium quod si faciat peccat. si ergo etiam non faciendo peccat per piurum. sequitur quod est peccatum. **De.** Nullus peccat faciendo quod melius est. sed quicquid aliquis iurando facit quod melius est. sicut cum quis iurat se non intraturum religionem. vel quicquid opera vitiosa non facturum. ergo non omne piurum est peccatum. **De.** Ille

qui iurat facere alterius voluntatem nisi ea faciat videlicet incurrit piurum. sed quicquid potest contingere quod non peccat si eius non implet aut voluntatem. puta cum accipit et aliquid nimis durum et impotabile. ergo videlicet quod non omne piurum sit peccatum. **De.** Iuramentum promissorium se extendit ad futura. sicut assertorium ad presentia et presentia. sed potest contingere quod tollat obligationem iuramenti per aliquid quod in futurum emergat. sicut cum aliquid ciuitas iurat se aliquid seruaturum. et postea supuenit noui ciues qui illud non iurauerunt. vel cum canonicis aliquis iurat statuta ecclesie aliquid cuius se seruaturum. et post modum aliqua sunt de nouo. ergo videlicet quod iste qui transgreditur iuramentum non peccat. **Sed** est quod Aug. dicit de verbis apostoli Jacobi in sermone de per iuratio loquens. Videtur quod ista desideranda sunt belua et de rebus humanis exterminanda. **Re.** dicitur quod sicut supra dicitur est iurare esse deum testem inuocare. per nec autem ad dei irreuerentiam quod aliquis est testem inuocet falsitatis quod per hoc dicitur intelligere vel quod de veritate non cognoscat vel quod falsitatem testificari velit. et ideo piurum manifeste est peccatum religioni dei cuius est deo reuerentiam tribuere. **Ad.** i. ergo dicitur quod ille qui iurat se facturum aliquid illicitum. iurando incurrit piurum. propter defectum iusticie. sed si non implet quod iuratum in hoc piurum non incurrit. quod hoc non erat tale quod quod sub iuramento cadere posset. **Ad.** ij. dicitur quod ille qui iurat se non intraturum religionem vel non daturum elemosinam. vel aliquid bonum. iurando piurum incurrit. propter defectum iudicij. et ideo qui facit id quod melius est. non est piurum sed piurum dei. **Sed** enim est quod facit sub iuramento cadere non poterat. **Ad.** iij. dicitur quod cum aliquis iurat vel promittit se facturum voluntatem alterius intelligenda est debita condicio. si. id quod ei mandatum sit et honestum et portabile siue moderatum. **Ad.** iij. dicitur quod iuramentum est actio personalis. ille qui de nouo sit ciuis alienus? ciuitatis non obligat quod iuramento ad obseruanda illa que ciuitas se fecerit iuratum. non tenet ex alio fidelitate ex qua obligat. ut sicut sit socius bonorum ciuitatis. ita etiam sicut princeps onerum. **Canonicus** vero qui iurat se seruaturum statuta ecclesie in aliquo collegio. non tenet ex iuramento ad seruandum futura. nisi intendit se obligare ad omnia statuta presentia et futura. tenetur tamen ea seruare et ipsa vi statutorum que habent coactionem videntur et ex supra dicitur haberetur.

Ad tertium sic proceditur

videlicet quod non omne piurum sit peccatum mortale. Dicitur enim extra de iuramento. in ea questione que ponitur an a facti vinculo ab soluantur qui illud iniuri. propterea et rebus seruandis fecerunt. **Nihil** aliud arbitramur quam quod antecessores nostri romani pontifices arbitrarunt fuisse noscitur que tales a iuramenti neque rebus absoluerunt. **Ceterum** ut agatur consilium et austeritas materia veterandi non eis ita expresse dicitur ut iuramenta non seruent. sed si ea non attenderint. non ab hoc sunt tanquam per mortali crimine puniendi. non ergo omne piurum est peccatum mortale. **De.** Sic Anselmus dicit. magis est iurare per deum iurare per penam gelii. sed non sic peccat mortaliter qui per deum iurat aliquid falsum. puta si ex loco vel lapsu lingue aliquis tali iuramento in communi sermone utatur. ergo nec etiam si aliquis frangat iuramentum quod solentem per euangelium iurat spiritus peccatum mortale. **De.** Secundum iura propter periculum aliquis incurrit in famam. ut habet. vi. q. i. c. infames. non autem videlicet quod propter quodlibet piurum aliquis infamiam incurrit. sicut dicitur de assertorio iuramento violato per piurum. ergo videlicet quod non omne piurum sit peccatum mortale. **Sed** contra. dicitur peccatum quod per naturam precepto diuino est peccatum mortale. sed piurum per naturam precepto diuino. dicitur enim Levit. xix. Non iurabis in nomine

meo. ergo est peccatum mortale. **Re. dōm** q̄ p̄m doctrinaz p̄bi. p̄pter quod vniūq̄ d̄q̄ tale ⁊ illud magis. videm⁹ autē q̄ ea q̄ ex se sunt peccata venialia vel enā bona ex genere. s̄p̄m contrēptū dei s̄p̄m sunt peccata mortalia. vnde multo magis quicquid est quod de sui rōne p̄tinet ad p̄ceptū dei est peccatum mortale. p̄mū autē de sui rōne ip̄ortat p̄ceptū dei. ex hoc enī habet rōnez culpe vt dicitur est. q̄ ad irreuerentiā dei p̄tinet. vnde manifestū est q̄ p̄mū ex sui rōne est peccatum mortale. **Ad. i.** ergo dō q̄ sicut supra dictū est. coactio nō aufert iuramentū p̄missiois vim obligandi respectu ei⁹ quod licite fieri pot̄. ⁊ iō si aliq̄ nō impleat q̄d coact⁹ iurauerit. nihilominus p̄mū incurrit mortali ter peccat. pot̄ t̄m p̄uocatur summi pontificis ab obligatiōe iuramentū absolutū. p̄fectim si coact⁹ fuerit tali metu q̄ cadere posset in constantē vit̄. **Qd** autē dō q̄ tales nō sunt puniendi tan q̄ p̄ mortali crimine. nō hoc iō dō q̄ nō peccat mortalit̄ sed q̄ pena eis minor infligit. **Ad. ij.** dō q̄ nō p̄pter quodlibet peccatum mortale aliq̄ infamū efficit ip̄o iure. vñ nō sequit̄ si ille q̄ iurat fallum iuramentū assertio non est infamū ip̄o iure. sed solū p̄ s̄p̄m diffinitiuā latā s̄ ē in excusatiōe q̄ p̄pter hoc nō peccat mortalit̄. iō autē magis reputat infamū ip̄o iure q̄ frangit iuramentū p̄missiois solēniter factū. q̄ in ei⁹ p̄tate remanet postq̄ iurauit vt de suo iuramento veritate. quod nō p̄tingit in iuramento assertorio. **Ad. iij.** dō q̄ ille q̄ iocose iurat. nō emittit diuinā irreuerentiā sed quantū ad aliq̄d magis auget. et iō nō excusat a peccato mortali. ille autē q̄ ex lapsu lingue fallum iurat. siquidē aduertat se iurare ⁊ fallum ē quod iurat non excusat a peccato mortali sicut nec a dei p̄ceptū. si autē hoc nō aduertat nō videt̄ habere intentionē iurandi ⁊ iō a crimine p̄mū excusat. est ergo grauius peccatum si q̄ solēniter iuret vt euāgelii q̄ si p̄ teū in cōi sermone iuret. nō p̄pter scandalū. nō p̄pter maiorē delibetariū quib⁹ equa liter binde penitus grauius est siquis p̄ teū iurans p̄ iuret q̄ si p̄tuerit iurans per euāgelium.

Ad quartū sic procedit

Videt q̄ ille peccat qui iungit iuramentū ei qui p̄tuitur aut enī scit eū verū iurare. aut fallum. si scit eū verū iurare. p̄ nullo ei iuramentū intingit. sicut credit eū fallum iurare. quantū est de se inducit eū ad peccandū. ergo videtur q̄ nullo mō debeat quis alicui iuramentū iniungere.

Pre. Quid est accipere iuramentū ab aliq̄ q̄ iuramentū iniungere alicui. sed recipere iuramentū ab aliq̄ nō videt̄ esse licitū. ⁊ p̄cipue si p̄iuret. q̄ in hoc videt̄ p̄sentire peccatū ergo videt̄ q̄ multo minus liceat erigere iuramentū ab aliquo qui iurat. **Pre.** Dicit **Leu. v.** Si peccauerit aīa ⁊ audierit vocē iurantis fallum. testisq̄ fuerit. q̄ ipse vidit aut consē. est. nisi indicauerit. portabit iniquitatē suā ex q̄ videt̄ q̄ aliq̄d scēs aliq̄d iurare fallum teneat eū excusare. nō igit̄ licet ab eo erigere iuramentū. **S̄p̄ma.** Sicut peccat ille q̄ fallum iurat. ita ille q̄ p̄ falsos deos iurat. vt **Aug.** dicit ad **Publicolā.** ergo licet iuramentū erigere ab eo qui fallum iurat. **Re.** dō q̄ circa eū q̄ erigit ab alio iuramentū distinguendū videt̄. aut enī erigit in iuramentū p̄ seipso p̄pria s̄p̄m. aut erigit iuramentū pro alio ex necessitate officij sibi commissi. ⁊ siquidē aliq̄d p̄rofe ip̄o erigit iuramentū tan q̄ p̄sona priuata distinguendū videtur vt **Aug.** dicit in sermone de p̄iurij. si enim neq̄ scit eū iurare fallum. ⁊ ideo dicit. iura tibi vt fides ei sit. nō est peccatū. nō ē humana tētar. q̄. i. p̄cedit ex qua dam inhumanitate q̄ bō dubitat verū esse dictū. ⁊ hoc ē

illud iuramentū de quo dñs dicit **Matth. v.** quod amplius est a malo est. si autē scit eū fecisse. i. p̄tentiū ei⁹ qd iurat ⁊ cogit eū iurare homicida est. ille enim de suo p̄uio se intemit. sed iste manū interficiēntis impressit. si autē ali⁹ quis erigat iuramentū tan q̄ p̄sona publica s̄m q̄ erigit ordo iuris ad p̄tentiū alteri⁹. nō videt̄ eū in culpa si ip̄e iuramentū erigat. siue sciat eū fallum iurare. siue vep. q̄ non videt̄ ille erigere. sed ille ad cuius instantiā erigit. **Ad p̄mū** ergo dō q̄ obiecto illa. p̄cedit q̄n. p̄ se aliquis erigit iuramentū. ⁊ tñ nō sp̄ scit eū iurare vep. vel fallum. h̄ q̄n q̄ dubitat de facto ⁊ credit eū verū iuratur. ⁊ tunc ad maiorē certitudinē erigit iuramentū. **Ad. ij.** dō q̄ sicut **Aug.** dicit ad **Publicolā.** quis dicitur sit. ne iuremus. nō q̄ me in scripturis scris legisse meminisse ab aliq̄ iuratiō accipiam⁹. vñ ille q̄ iuratiōem recepit nō peccat nisi forte q̄n p̄pria s̄p̄m ad iurandū cogit eū quē scit fallum iuraturū **Ad. iij.** dō q̄ sicut **Aug.** dicit. **Moyses** nō expressit in p̄dicta auctoritate cui sit indicandū p̄mū aliterius. et iō intelligit q̄ debeat indicari talib⁹ qui magis p̄nt. p̄desse q̄ obesse p̄iuro. similiter etiā nō expressit q̄ ordine debeat manifestari. ⁊ iō videt̄ seruandus ordo euāgelic⁹ si sit peccatum p̄iurij occultū. ⁊ p̄cipue q̄n nō vergit in detrimētū alterius. q̄ in tali casu nō haberet locū ordo euāgelic⁹ vt supra dicitur. **Ad. iij.** dō q̄ malo vti p̄pter bonū. sicut ⁊ deus vni. nō t̄m licet aliq̄d ad malū inducere. vñ licet ei⁹ q̄ p̄ falsos deos iurare paratus ē iuramentū recipere nō t̄m licet eū inducere ad hoc q̄ p̄ falsos deos iuret. alia t̄m rō videt̄ esse in eo qui p̄ vep. deū falluz iurat. q̄ in tali iuramento deest bonuz fides q̄ vni aliquis in iuramento illi⁹ qui vep. p̄ falsos deos iurat. **Ad. iij.** dicit ad **Publicolā** unde in iuramento ei⁹ qui fallum p̄ verum deū iurans videtur esse aliquod bonum quo vti liceat.

Questio. LXXXIX

Deinde considerandū

est de vicijs ad religiositatē p̄tinēntibus quibus rebo sacris irreuerentiā exhibet. **Ex p̄tio** de sacrilegio. scdo. de simonia. **Circa p̄mū** q̄runq̄ q̄ruoz primo quid sit sacrilegiū. scdo vtrū sit sp̄ale peccatum. tertio de sp̄ibus sacrilegij. quarto de pena sacrilegij.

Ad p̄mū sic proceditur

Videt enī q̄ sacrilegium nō sit sacre rei violatio. **Dicit** enī. **vij. q. iij.** **Cōmittunt sacrilegiū** q̄ de p̄ncipis iudicō disputat. dubitantes an dignus sit honore quē p̄tēps eliget. sed hoc ad nullā rē sacra p̄tinere videt̄. ergo sacrilegium nō importat sacre rei violatiōem. **Pre.** **Ibidē** subditur q̄ siquis p̄miserit iudeos officia publica exercere. velut in sacrilegium excōmunicatio p̄feratur. sed officia publica non videt̄ ad aliquod sacre p̄tinere. ergo videt̄ q̄ sacrilegium nō importet violatiōem alicuius sacre. **Pre.** **Maio:** est virtus dei q̄ virtus hoīs. sed res sacre a deo sanctitate obtinēt. ergo nō p̄nt p̄ hoīs violari. ⁊ ita sacrilegium nō videt̄ esse rei violatiōem. **Sed** ē est qd **Thidoms** dicit in li. **etymologiaz** q̄ sacrileg⁹ dō ab eo q̄ sacra legit id est. furatur. **Re.** dō q̄ sicut ex supra scriptis p̄. sacre dō aliquid ex eo q̄ ad diuinum cultum ordinat. sicut autē ex eo q̄ aliq̄d ordinatur in finē bonū s̄p̄m rōne boni. ita etiā ex hoc q̄ aliquid reputatur ad cultū dei efficiat qd dam diuinū. ⁊ sic ei quēda reuerentiā debet que refert̄ in deū. ⁊ ideo oē illud quod ad irreuerentiā re⁹ sacre p̄tinet ad iniuriā dei p̄tinet. ⁊ habet sacrilegij rōnem. **Ad**

primū. ergo dō qd p in pbūm in .i. eibzcoz. bonū cōe gēnis
 est quoddā diuinū. 7 iō antiquitus rectores reipublice di
 uini vocabant qsi diuine prudentie ministri. fm illud Sa
 piē. vi. Cū essens ministri regni illius nō recte iudicatis
 7 sic p quandā notā extensionē illud quod pmet ad irre
 uerentiā principis. s. disputare de eius iudicio an oportet
 ar eū sequi fm quandā similitudinē sacrilegiū dō. Ad. ij.
 dō qd pbūs xpianus p fidem 7 sacramēta xpi sanctificat
 est. fm illud. i. ad Cor. vi. Sz ablui estis. sz sanctificati
 estis. 7 ideo. i. Def. ij. dō. Vos estis genus electū. regale
 sacerdotū. gens sancta. ppis acquisitōis. 7 iō id quod fit
 in inuitiā ppli xpiani. s. q infideles et pfectiātur peruenit
 ad irreuerentiā sacre rei. vñ rōnabiliter sacrilegiū dicitur
 Ad. ij. dō. qd violatio hic large dō quecunqz irreueren
 tiā vel exhorazatio. sicut aut hmoz est in honozante non
 aut in eo q honozat. vt dicit in. i. eibzcoz. ma etiā irreue
 renna est in eo qui irreuerētē se habet. q̄uis etiā nihil no
 ciat et cui irreuerentiā exhibet. quantū ergo est in ipō rem
 sacra violat. licet ille non violetur.

Ad secundū sic procedit.

Videntur qd sacrilegiū non sit p̄m speciale. Dicit enī. vij.
 q. iij. Comittunt sacrilegiū qui in diuine legis sanctitate
 aut nelacendo comittunt aut negligendo violāt. 7 offen
 dūt. sed hoc fit per oē p̄m. nā peccatū est dicitū vel factū
 vel concupitū p̄ra legē dei vt Aug. dicit. jr. p̄ra Faulū
 ergo sacrilegiū est generale p̄m. De. Nullū speciale
 peccatum d̄inet sub diuersis generibz peccatorū. sed sa
 crilegiū sub diuersis generibz peccatorū d̄inet. pura sub
 homicidio si quis sacerdotē occidat. sub luxuria si quis vir
 ginē sacratā violat vel quācunqz mulierem in loco sacro.
 sub furto si quis rem sacram furatus fuerit. ergo sacrilegiū
 non est speciale p̄m. De. Omne speciale p̄m inue
 nitur distinctū ab alijs peccatis vt te inultua spālī pbūs
 dicit in. v. eibzcoz. sed sacrilegiū nō videt inueniri ab alijs
 alijs peccatis. sed q̄nqz coniungit furto. q̄nqz homicidio
 vt dicitū est. nō ergo est spāle p̄m. Sed p̄ra ē qd op
 p̄nitur spālī virtuti. sacreligioni ad quāz pertinet reuerenti
 tatem 7 diuina. ergo sacrilegiū est spāle p̄m. Re. di
 cendū qd pbicunqz inuenit spālīs ratio deformitatis. ibi
 necesse ē qd sit speciale peccatum. qd species cuiuslibet rei
 precise attenditur fm rationē formale ipsius. non aut fm
 materiam vel subiectū. in sacrilegio aut inuenitur spālis
 ratio deformitatis qua. s. violatur res sacra p̄ aliqua irre
 uerentiā. 7 ideo est speciale p̄m 7 opponitur religioni. si
 cur enī Damas. dicit in. ij. li. purpura regale induimētū
 facta honozatur 7 glorificatur. 7 si quis hanc perforauerit
 thore damnatur. quasi contra regem agens. ita etiā si q̄
 rem sacra violat ex hoc ipso contra rei reuerentiā agit. et
 sic p̄irreligiositate peccat. Ad. i. ergo dō qd illi dicitur
 sacrilegium in diuine legis sanctitate comittere qui leges
 dei impugnant. sicut heretici 7 blasfemi. qui ex hoc qd deo
 non credunt incurrunt infidelitatis peccatū. ex hoc dō qd
 diuine legis verba peruertunt. sacrilegium incurrunt. Ad. ij.
 dō qd nihil prohibet vnam specialem rationem
 peccati in pluribus peccatorum generibz inueniri. fm qd
 diuersa peccata ad finē vnius peccati ordinantur. pur etiā
 in varūto apparet quibus imperat ab vna virtute. 7 hoc
 modo quocunqz genere peccati aliquis faciat cōtra reue
 rentiam debitam sacris rebz. sacrilegiū formaliter comit
 ur. licet materialiter sint ibi diuersa genera peccatorū. Ad. ij.
 dō qd sacrilegiū interdiū inuenit separatiū ab alijs

peccatis eo qd actus nō habeat aliam difformitatē nisi qd
 res sacra violat. pura si quis iudex rapināliq̄ue te loco sa
 cro quē in alijs locis licite capere possit.

Ad tertium sic proceditur

Videtur qd spēs sacrilegiū nō distinguant fm res sacras
 Materialis enī diuersitas nō diuersificat specē si sit eadē
 ratio formalis. sed in violatione quarūcunqz rerum sacra
 rum videtur esse eadē ratio formalis peccati. 7 qd nō sit di
 uersitas nisi materialis. ergo per hoc non diuersificatur sa
 crilegiū species. De. Nō videtur esse possibile qd aliq̄
 sint eiusdem spēs. 7 cum hoc differat specie. sed homicidii
 7 furtum 7 illicitus concubitus sunt diuersę spēs peccōz.
 ergo non p̄it conuenire in vna spē sacrilegiū. 7 ita videt
 qd sacrilegiū spēs distinguant fm diuersas spēs alioz pec
 catorū. 7 nō fm diuersitatē rez sacraz. De. Inter res
 sacras. connumerant p̄one sacre. si ergo vna species sacri
 legij esset qua violat p̄ona sacra. sequeretur qd oē p̄m qd
 p̄ona sacra comitteret esset sacrilegiū qd p̄ quodlibet pec
 catū violatur p̄ona peccati. non ergo species sacrilegiū
 accipiunt fm res sacras. Sed p̄ra est qd actus 7 habi
 tus distinguunt fm obiecta. sed res sacra est obiectū sacri
 legij vt dicitū est. ergo species sacrilegiū distinguūt fm di
 ferentiā rerum sacraz. Re. dō qd licet dicitū est. p̄m
 sacrilegiū in hoc consistit qd aliquis irreuerētē se habet ad
 rem sacra. veretur aut reuerentiā rei sacre rōne sanctitatis.
 7 ideo fm diuersam rationē sanctitatis rez sacraz quibz
 irreuerentiā exhibetur. necesse ē qd sacrilegiū species distin
 guantur. tanto enī sacrilegium est grauius quanto res sa
 cra in quā peccatur maiorem obtinet sanctitatē. attribuit
 aut sanctitas 7 p̄onis sacra. i. diuino cultui dedicans 7 lo
 cis sacris 7 rebz quibz dā alijs sacri. sanctitas aut loci or
 dinatur ad sanctitatez hominis qui in loco sacro cultum
 deo exhibet. dicitur enim. ij. Machab. v. Nō propter
 cum genem. sed p̄pter genem d̄is locum elegit. 7 iō gra
 uius peccatū est sacrilegium quo peccatur contra p̄onaz
 sacram q̄ quo peccatur contra locū sacri. sunt tñ in vna
 qd sacrilegiū specie diuersi gradus fm differentiam p̄ona
 rum 7 locoz sacrorum. similiter etiā 7 tertia species sacri
 legij que circa alias res sacras committunt. diuersos habet
 gradus fm differentia sacramentoz rez. inter quas summūz
 locum obtinent ipa sacramenta quibus homo sanctifica
 tur. quorum precipuum est eucharistie sacramentū quod cō
 tinet ipsum christum. 7 ideo sacrilegium quod contra hoc
 sacramentum committitur grauissimū est inter omnia. post
 sacramenta aut secundū locum tenentur va con ecclia ad
 sacramentoz susceptionem. 7 ipse imagines sacre 7 reli
 quie sanctorum. in quibus quodāmodo p̄one sanctorū
 venerantur 7 rehonozantur. deinde que pertinent ad orna
 tum ecclesie 7 ministroz. deinde ea que sunt deputata
 ad sustentationem ministroz siue sint mobilia siue im
 mobilia. cuiusqz p̄ra quocunqz p̄dicatorum peccat. cri
 men sacri legij incurrit. Ad. i. ergo dō qd non est in oī
 bus p̄dicatorum eadem ratio sanctitatis. 7 ideo differentia
 sacramentoz rez non solum est differentia materialis. sz for
 malis. Ad. ij. dō qd nihil pbibet aliqua duo esse fm
 aliquid vnius speciei. 7 fm aliud diuersarum. sicut fortis
 7 plato conueniunt in specie animalis. differūt aut in spē
 colorati si vnus sit albus 7 alius niger. 7 similiter etiam
 possibile est aliqua duo peccata differre specie fm materia
 leo actus. conuenire aut specie fm vnam rationem forma
 lez sacrilegiū. pura si quis scrimoniale violauerit d̄berādo

vel concubendo. Ad. iij. dicitur quod omne peccatum quod
sacra persona committit. materialiter quidem et quali peccati
tens est sacrilegium. Unde Hieronymus dicit quod iuge in ore
sacerdotis sacrilegium sunt vel blasphemia. formaliter autem
et proprie illud solum peccatum sacre persone sacrilegium est
quod agit directe contra eius sanctitatem. pura si virgo deo
dedicata fornicetur. et eadem ratio est in alijs.

Ad quartum sic procedit.

Videtur quod pena sacrilegij non debeat esse pecuniaria. De
naeni pecuniaria non solet poni pro culpa criminali. sed sa
crilegium est culpa criminalis. unde capitalis sententia pu
nitur secundum leges civiles. ergo sacrilegium non debet puniri
pena pecuniaria. Pre. Idem peccatum non debet du
plici pena puniri. secundum illud Naum. i. Non confundet du
plex tribulatio. sed pena sacrilegij est excoicatio. maior quod
dem si violenta inferatur in personam sacram. vel si ali
quis incendat vel frangat ecclesiam. minor autem in alijs sa
crilegijs. ergo non debet sacrilegium puniri pena pecunia
ria. Pre. Aplos dicitur. ad Thesal. ii. Non sumus ali
quando in occasione auaricie. sed hoc videtur ad occasio
nem auaricie pertinere quod pena pecuniaria exigatur pro vio
lacione rei sacre. ergo non videtur talis pena esse conueni
ens sacrilegij. Sed contra est quod dicitur. vi. q. iij.
Siquis contumax vel superbus fugitiuus seruuus de arrio
ecclesie per vim extraxerit. nongentos solidos componat.
et ibidem postea subditur. quisquis inuentus fuerit reus
sacrilegij triginta libras argenti examinati purissimi com
ponat. Re. dicendum quod in pena excoicacionis duo sunt
consideranda. primo quidem equalitas ad hoc quod pena sit
iusta vel salicet in quo quis peccat per hoc torquetur vt
dicitur. Sap. xi. et hoc modo conueniens pena sacrilegij
qui facit iniuriam infert est excoicatio per quam a sacris
arctur. secundo autem consideratur utilitas. nam pene quasi medi
cine quedam infliguntur. vt his reuerti homines a peccato
resistant. sacrilegus autem qui sacra non reueretur. non suf
ficienter videtur a peccando arctari per hoc quod sacra ei inter
dicuntur de quibus non curat. et ideo secundum leges humanas
adhibetur capitalis pena. secundum ecclesie vero statuta que mor
tem corporalem non infligunt adhibetur pena pecuniaria.
vt saltem penes temporalibus homines a sacrilegijs reuo
centur. Ad. i. ergo dicendum quod ecclesia morem corpo
ralem non infligit. sed loco eius infligit excoicacionem.
Ad. ii. dicendum quod necesse est duas penas adhiberi quan
do per vnum non sufficienter reuocatur aliquis a peccan
do. et ideo oportuit supra penam excoicacionis adhiberi ali
quam temporalem penam ad coercendum homines qui spi
ritualia contemunt. Ad. iij. dicendum quod si pecunia exi
getur absque rationabili causa. hoc videtur ad occasionez
auaricie pertinere. sed quando exiguntur ad hominum corre
ptionem habet manifestam utilitatem. et ideo non pertinet
ad occasiorem auaricie.

Questio. C.

Deinde considerandum

est de simonia. Et circa hoc queruntur sex. pri
mo quid sit simonia. secundo vtrum liceat pro
sacramentis pecuniam accipere. tertio vtrum liceat accipe
re pecuniam pro spiritualibus actibus. quarto vtrum
liceat vendere ea que sunt spiritualibus annexa. quinto
vtrum solum inuicem a manu faciat simoniacum an etiam
inuicem a lingua et obsequio. sexto de pena simoniaci.

Ad primum sic procedit

Videtur quod simonia non sit studiosa voluntas emenda. ve
dendi aliquid spirituale vel spirituali annexum. Simonia
enim est heresis quedam. dicitur enim. i. q. i. Tolerabilior
est macedonij et eorum qui circa ipsum sunt sancti spiritus
impugnato: um impia heresis quam simoniaco: rum. illi enim
creaturam et seruum dei patris et filij spiritus sanctum dei
rando facerent. isti vero eundem spiritus sanctum efficiunt
seruum suum. omnis enim dominus quod habet si vult vendit
sive seruum sive aliquod aliud eorum que possidet. sed in spi
ritualibus non consistit in voluntate. sed magis in intellectu
sicut et fides. vt ex supra dictis patet. ergo simonia non videtur
per voluntatem diffiniri. Pre. Studioso peccare est pec
care ex malicia quod est peccare in spiritus sancti. si ergo si
monia est studiosa voluntas peccandi. sequitur quod semper
sit peccatum in spiritus sanctum. Pre. Nihil aliud est
magis spirituale quam regnum celorum. sed licet emere re
gnum celorum. dicit enim Grego. in quadam omel. Reg
num celorum tantum valet quantum habes. ergo non est si
monia velle emere aliquid spirituale. Pre. Nomen
simonie a Simone mago acceptum est. de quo legitur Act.
viii. quod obtulit apostolis pecuniam ad spiritalem potestate emen
dam. vt scilicet quibuscumque manus imponeret reciperet
spiritus sanctum. non autem legitur quod aliquid voluerit ve
dere. ergo simonia non est voluntas vendendi aliquid spi
rituale. Pre. Vnde alie sunt voluntarie commutatio
nes preter emptionem vel venditionem. sicut pmutatio
transactio. ergo videtur quod insufficienter diffiniatur simo
nia. Pre. Omne quod est spirituali annexum est spirituale
suppone ergo additur vel spirituali annexum. Pre. Papa
secundum quosdam non potest committere simonia. potest autem emere vel
vendere aliquid spirituale. ergo simonia non est voluntas emen
di vel vendendi aliquid spirituale vel spirituali annexum.
Sed contra est quod Grego. dicit in registro. Altare vt de
cimas vel spiritum sanctum emere vel vendere simoniaca heresis
esse nullus fidelium ignoret. Re. videtur quod sicut supra dictum
est. actus aliquis est malus ex genere eo quod dicitur sup
materiam indebitam. Emptionis autem et venditionis est ma
teria indebita res spiritualis triplici ratione. primo quidem quia
res spiritualis non potest aliquo terreno precio compensari. vt
de sapientia dicit Prover. iij. pretiosior est cunctis opibus
et omnia que considerantur huic non valent comparari. ideo
etiam Petrus in ipsa sui radice simoniaca prauitate con
demnas dicit. Pecunia tua tecum sit in perditionem quam
donum dei existimasti pecunia possidere. secundo quia id potest
esse debita venditionis materia cuius venditor est dominus.
vt patet in auctoritate supra induca. prelati autem ecclesie
non est dominus spiritualium rerum. sed dispensator. secundum illud. i.
ad Cor. iij. Sic nos existimet homo vt ministros christi et
dispensatores misteriorum dei. tertio quod venditio repu
gnat spiritualium origini que est gratuita voluntate dei puenit
unt. Unde et dominus dicit Matth. x. Gratis accepistis. gra
tis dare. et ideo aliquis emendo vel vendendo rem spiri
talem irreuerentiam exhibet deo et rebus diuinis. propter
quod peccat peccato irrelegio sitatis. Ad. i. ergo videtur quod
sicut religio consistit in quadam fidei. prestantione quam
cum aliquis intercedi non habet in corde. ita enim vicia oppo
sita religioni habent quandam. prestantionez infidelitatis
licet quibus non sit infidelitas in mente. secundum hoc ergo simo
nia heresis dicitur secundum exteriorem prestantionem. quia in
hoc quod aliquis vendit donum spiritualium quodammodo prestatur

se esse dñm spūalis boni quod est hereticū. Sciendum tñ q̄ Simon magus p̄ter hoc q̄ aplis spūsancti granaz pecunia emere voluit. dixit q̄ mundus nō erat a deo crea tus. sed a quadā supna v̄tute. v̄t dicit. *Ido. in li. cry mologiaz. 7 sic fm hoc inter alios h̄ hereticos simoniaci cō purantur. v̄t patet in li. Aug. de hereticis. 7 Ad. ij. v̄d m q̄ sicut supra dicit. in iusticia 7 oēs partes eius. 7 per cō sequens oīa v̄tina opposita sunt in voluntate sicut in sub testo. 7 ideo convenienter simonia per voluntate d̄fini f. Additur aut̄ studiosā. ad resignandū electionē q̄ p̄ncipaliter pertinet ad v̄ritate 7 v̄ritū. non aut̄ oīs qui peccat electione peccat peccato in spūsanctum. sed solū qui peccat eā tñ eligit per contrēptū eoz per que dōes solent recē: bi a peccando. v̄t supra dicitur est. 7 Ad. iij. v̄d q̄ regnum celoꝝ dicitur emendū qñ quis dat quod habet. p̄pter v̄tū large sumpto nō ē emptionis fm q̄ accipitur. p̄ merito. quod tñ nō pertingit ad p̄feram rationem emptionis. tñ quia non sunt condigne passiones huius r̄p̄is nec aliqua nostra dona vel op̄ra ad futurā gloriā que reā elabur in nobis v̄t dicitur Ro. viij. tñ quia merum non consistit p̄ncipaliter in cetero affectu. 7 Ad. iij. v̄d q̄ Sur̄ magus ad hoc emere voluit p̄tatem spūalem v̄t eā p̄ se a v̄t dicitur. dicitur enl. i. q. iij. q̄ Simon mag' tōmū spūl sancti emere voluit. v̄t ex venditione signoz que per eum fierent multiplicatā pecuniam lucraret. 7 sic illi qui spūa lia vendunt conformantur Simoni mago in intentione. in actu vero illi qui emere volunt. alii aut̄ qui vendunt in actu imitant Giezi discipulū Delisei. de quo legitur in. iij. Reg. v. q̄ accepit pecuniā a leproso mundato. v̄t v̄t duores spūalium possunt dici non solum simoniaci. sed etiā Giezi. 7 Ad. v. v̄d q̄ nō ē emptionis 7 venditionis intelligitur oīs contractus nō gratuitus. v̄t nec p̄mutatō p̄tendatū vel ecclesiasticoz beneficior' fieri p̄t auctōrita te partū absq̄ periculo simonie. sicut nec translatio. v̄t iu ra determinat. p̄t tñ p̄claus et officio suo p̄mutatōes bñdī facere. p̄ causa v̄tū vel necessaria. 7 Ad. vi. v̄d q̄ sicut aīa vivit fm seip̄am. corpus aut̄ vivit ex v̄tione aīe ita etiā quedā sunt spūalia fm seip̄a. sic sacramenta 7 alia bñdī. quedam aut̄ dicuntur spūalia ex hoc q̄ r̄tibus ad h̄rent. Unde. i. q. iij. dicitur liquis obiectū q̄ spūalia sine corporalib' rebus non p̄ficiunt. sicut nec aīa sine cor pore corporaliter vivit. 7 Ad. viij. v̄d q̄ papa potest incur tere v̄tū simonie sicut 7 quilibet alius homo. peccatum etiā tanto in aliqua p̄sona est gr̄vius quāto maiorē obri ner locū. q̄uis etiā res ecclesie sunt eius v̄t p̄ncipalis v̄t sp̄nsatoris. non tñ sunt eius v̄t dñi 7 possessionis. 7 ideo si reciperet. p̄ aliqua re spūali pecuniā de redditis ecclesie alicui' v̄d careret v̄tū simonie. 7 sicut etiā possit simoniā p̄mittere recipiēdo pecuniā ab aliq̄ laico si d̄ bonis ecclē.*

Ad secundū sic procedit

Videtur q̄ non sp̄ sit illicitū p̄ sacramentū pecuniam dare. Baptismus enī est ianua sacramentoz v̄t in tertia parte dicitur. sed licet v̄t videtur in aliquo casu dare pec uniam p̄ baptismo. puta qñ sacerdos puerum morientem sine precio baptizare non v̄tlet. ergo non sp̄ est illicitū emere vel vendere sacramenta. 7 Pre. Quamuz sacramentozum est eucharistia que in missa consecratur. sed pro missis cantandis al qui sacerdotes p̄tendaz vel pecuniaz accipiunt. ergo licet multo magis alia sacramē ta emere vel vendere. 7 Pre. Sacramentū p̄ntē est sa cramentū necessitatis quod p̄t ap̄e in absoluteione cōi

fir. sed quedā absolventes ab excoicatione pecuniaz eri gunt. ergo non sp̄ est illicitum sacramentū emere vel ven dere. 7 Pre. Consuetudo facit v̄t non sit p̄missū id quod a lō p̄missū esset. sicut Aug. dicit q̄ habere plures v̄tōes qñ mos erat. crimen non erat. sed apud quosdā est cōv̄e tudo q̄ in consecrationibus ep̄ozum. benedictionibus ab batiū. 7 ordinibus clericozum. p̄ chrisimare vel oleo scō 7 aliq̄ bñdī aliquid datur. ergo videt q̄ hoc nō sit illicitū. 7 Pre. Contingit qñq̄ q̄ aliquis maliciose impe dit aliqueū vel ab ep̄atu obtinendo vel ab aliqua alia v̄t gnatate. sed licet v̄t v̄t redimere suam v̄tōnē. ergo licitū videt in tali casu pecuniam dare p̄ ep̄atu vel aliq̄ alia ecclesiastica v̄t gnatate. 7 Pre. Matrimonū est q̄ dam sacramentū. sed qñq̄ datur pecuniā p̄ matrimonio ergo licitū est sacramentū vendere. 7 Sed contra ē q̄ dicit. i. q. i. q̄ p̄ pecuniā que m̄q̄ consecraverit alienus sit a sacerdotio. 7 Pre. v̄d q̄ sacramenta nove legis sunt maxime spūalia inquantū sunt causa spūalis gr̄e que p̄ eto cōsumat non p̄t 7 eius v̄tōi repugnat q̄ non graui ter datur. v̄t p̄tōnē aut̄ sacramēta p̄ ecclesie ministros quos oportet a p̄lo sustentari. fm illud apli. i. ad Cor. ix. *Resistis qñ qui in sacratio operantur. que de sacratio sunt edunt. 7 qui altario deserunt. cū altario p̄ncipant. Sic ergo v̄t est q̄ accipere pecuniā p̄ spūali sacramentoz 7 gra tia est crimen simonie. quod nulla consuetudine p̄t excu sari. quia consuetudo non p̄iudicat iuri naturali vel v̄tū. p̄ pecuniam aut̄ intelligitur omne illud cui' p̄tiaz p̄t pecunia estimari v̄t p̄bōs dicit in. ij. c. b̄tōp. accipere aut̄ aliqua ad sustentationē eozum qui sacramenta x̄pi mi nistrant fm ordinationē ecclesie 7 consuetudines appro batus non est simonia nec peccatum. non aut̄ sumit tan tū p̄tiaz mercedis. sed tanq̄ stipendium necessitatis. Unde super illud. i. ad thimo. v. qui bene p̄sunt p̄sby teri v̄t dicit glo. Aug. Accipiant sustentationem necessi tatis a p̄lo mercedem dispensationis a v̄tō. 7 Ad. i. c. v̄t go v̄d q̄ in casu necessitatis quilibet potest baptizare. 7 q̄ nullo modo est peccandum. pro eodem est habendum si sacerdos absq̄ precio baptizare non v̄tlet. ac si non esset qui baptizaret. v̄t ille qui gerit curam pueri in tali casu licite potest eū baptizare vel a quocūq̄ alio facere bapti zari. possit tñ licite aquam a sacerdote emere que est pure elementum cozpale. si aut̄ esset adultus qui baptismuz re sideret 7 immeret mortis periculum. nec sacerdos eum v̄tlet sine precio baptizare. v̄tlet si possit per aliu bap tizari. q̄ si non possit ad alium habere recursum. nullo mō v̄tlet precū pro baptismo dare sed potius absq̄ bap tismo recedere. sup̄tletur enī ei ex baptismo flammis q̄ dicit sacramēto t̄sser. 7 Ad. i. v̄d q̄ sacerdos non acci pit pecuniam quasi precū consecrationis eucharistie aut missę decantande. hoc enī esset simoniaci. sed quasi stipē dium sue sustentationis v̄t dicitur est. 7 Ad. iij. v̄d q̄ pecunia non erigitur ab eo qui absoluitur quasi precū um absoluteionis. hoc enī esset simoniaci. sed quasi pe nam' culpe p̄cedentis pro qua fuit excoīcatus. 7 Ad. iij. v̄d q̄ sicut dicitur est. cōsuetudo nō p̄iudicat iuri naturali vel v̄tū. q̄ si p̄tōnē spūalis cū intēdō emēdi vel vendēdi. est manifeste simonia. 7 p̄cipue si ab iudicio eriganf. si v̄tō eriganf qñ quedā stipēdia p̄suetudine approbatā. nō ē simonia. si tñ v̄tū intēdō emēdi vel vendēdi. si intēdō re ferat ad solā cōsuetudinis observatiā 7 p̄cipue qñ aliquis voluntate soluit. in dñi tñ oīp̄ sollicitate cavendū est q̄ b̄*

spem simonie vel cupiditatis. fm illud ap. i. ad thessa. vlt. Ab oi specie mala abstinete vos. Ad. v. v. d. q. an q. alicui acquirat ius in epatu vel quocunq. dignitate vel p. benda p. electione vel p. uisione siue collatione. simoniacu. effectus aduersantiu obitacula pecunia redimere. sic eni p. pecunia pararet sibi via ad rem sp.alem obtinenda. h. p. q. ius alicui acquiri est. licet per pecunia multa impedi. meta remouere. Ad. vi. v. d. q. quida dicit q. p. mario nio licet pecunia dare. q. in eo non est gratia. sed hoc n. est vlt. q. u. q. v. v. in tertia parte bur. op. dicef. Et ideo aliter v. d. est q. matrimoniu non solu est ecclesie sacra menti sed ena narure officiu licitu est. in quantum ho est ecclesie sacramentum est illicitum. r. i. o. fm iura. p. bibeat ne pro benedictione nupriarum aliquid exigat.

Ad tertiu sic proceditur

Vides q. licitu sit dare r. accipere pecunia. p. sp.ialib. actibus. Cuius eni p. p. xie est sp.ialis actus. sed p. v. u. p. xie olim aliquid dabat vt p. i. Reg. ix. r. ij. Reg. xij. er go vides q. liceat dare r. accipere pecunia pro actu sp.iali. **Pre.** Oratio. predicatio. laus diuina sunt actus maxi me sp.rituales. sed ad impetrandu orationu suffragia pecunia datur sanctis viris. fm illud Lu. x. v. Facite vobis ami cos de mamona iniquitatis. predicatoz ena sp.ialia se. minantib. sp.ialia debent. fm aplm. i. ad Cor. ix. celebra n. ena diuinas laudes in ecclesiastico officio. r. p. c. s. i. nes facientib. aliquid dat. r. q. i. q. annui redditus ad hoc assignantur. ergo licitu est pro sp.ialibus actibus accipere aliquid. **Pre.** Scia non est minus sp.ialis q. p. r. as. i. z. p. v. u. scienne licet pecunia accipere. sicut aduocato h. veni tere in i. p. a. t. o. n. i. u. r. r. i. m. e. d. i. o. p. s. i. l. i. u. s. i. n. i. t. a. n. t. i. s. r. i. m. g. i. o. of ficiu doctrine. ergo pari ratione vides q. liceat p. elato ali quid accipere p. v. u. sp.ialis sue p. r. a. t. i. s. puta pro correptione vel dispensatione vel aliquo b. m. o. i. **Pre.** Religio e. fia t. i. s. sp.ialis p. f. e. c. t. i. o. n. i. s. sed in aliquo monasterio aliqd ab eis qui recipiuntur erigat. ergo licet p. sp.ialibus aliqd erigere. **Sed** p. r. a. e. s. t. q. d. d. i. c. i. t. u. r. i. q. i. Quidam inuisi bilis gratie consolatione tribuitur. nunq. questionibus vl quibuslibet p. r. e. m. i. s. v. e. n. u. n. d. a. r. i. p. e. n. i. t. u. s. v. d. sed oia b. m. o. i. sp.ialia p. inuisibilem gratia tribuuntur. ergo no licet ea q. s. i. b. i. b. u. s. v. e. l. p. r. e. m. i. s. v. e. n. u. n. d. a. r. i. **Res.** v. d. q. sicut facta p. m. e. n. t. a. d. i. c. i. t. u. r. sp.ialia. q. sp.iale m. c. o. n. f. e. r. i. t. g. r. a. t. i. a. z. i. n. a. e. n. a. quedam alia dicitur sp.ialia. q. ex sp.ialia gratia procedunt r. ad ea disponunt. que n. p. p. t. e. r. h. o. i. m. m. i. n. i. s. t. e. r. i. u. m. e. x. h. i. b. e. n. t. quos oportet a p. p. o. s. u. s. t. e. n. a. r. i. c. u. i. sp.ialia administrant. fm illud. i. ad Cor. x. Quis militat suis stipendijs vn. q. i. q. u. i. s. p. a. s. c. i. t. g. r. e. g. e. m. r. e. l. a. c. t. e. g. r. e. g. i. s. n. o. n. m. a. n. d. u. c. a. t. r. i. d. e. o. v. e. n. d. e. r. e. q. u. o. d. sp.iale est in b. m. o. i. actib. aut emere si moniacu est. sed accipere aut dare aliquid pro sustentari one m. i. s. t. r. a. n. n. i. u. sp.ialia fm ordinatione ecclesie r. consue tudinem approbata licitu est. ita n. q. r. e. s. i. t. i. n. t. e. n. n. o. e. m. p. r. i. o. n. i. s. v. e. l. v. e. n. d. i. t. i. o. n. i. s. r. q. p. a. b. i. n. u. i. s. n. o. e. x. i. g. a. t. u. r. p. sp.ia. l. u. m. s. u. b. t. r. a. c. t. i. o. n. e. q. u. e. s. u. n. t. e. x. h. i. b. e. n. d. a. h. e. c. e. n. i. q. u. a. n. d. a. v. e. d. i. t. o. n. i. s. spem gratis ho sp.ialibus prius exhibitis licite p. n. t. s. t. a. t. u. e. r. e. r. c. o. n. s. u. e. t. e. o. b. l. a. t. i. o. n. e. s. r. q. u. i. c. u. n. q. a. l. i. q. p. u. e. n. t. e. r. i. g. i. a. n. o. l. e. n. t. i. b. u. s. r. v. a. l. e. n. t. i. b. u. s. s. o. l. u. e. r. e. a. n. t. o. r. i. t. a. t. e. s. u. p. i. o. r. i. s. i. n. t. e. r. u. e. n. i. e. n. t. e. **Ad** i. ergo v. d. q. sic Hierony. dicit sup. Micca. munera q. d. a. s. p. o. n. t. e. e. x. h. i. b. e. b. a. n. t. b. o. n. i. s. p. p. b. e. t. i. o. n. e. a. d. i. n. s. t. e. n. t. a. n. o. n. e. i. p. o. r. n. o. n. q. u. a. s. i. a. d. e. m. e. n. d. u. m. p. p. b. e. t. i. o. n. e. v. s. u. m. q. u. e. n. i. p. e. u. d. o. p. p. b. e. r. e. r. o. q. u. e. b. a. n. t. a. d. q. u. e. s. t. i. u. m. **Ad** ij. v. d. q. illi qui dant elemosinas paupib. vt oza nonu ad ipso suffragia impetrent. non eo t. t. o. r. e. d. a. n. t. q. i. s.

intendentes orationes emere. sed per gratiam beneficien tia pauperu alias puocant ad hoc q. pro eis gratias ex cha ritate orent predicantib. ena sp.ialia debent ad sustentano ne pdicantiu. no aut ad emendu pdicatione v. b. u. **Unde** sup. illud. i. ad Thimo. v. Qui bene presunt presbyteri r. e. d. i. c. i. t. g. l. o. Necessarius est accipere v. s. i. u. i. f. c. b. a. n. t. a. n. o. e. s. t. p. r. e. b. e. r. e. n. o. n. t. i. v. e. n. a. l. e. e. s. t. e. n. a. g. e. l. i. u. m. v. t. p. b. i. s. p. d. i. c. e. r. u. r. si eni sic vendit magna rem. v. i. u. i. v. e. n. d. i. t. p. a. o. s. i. l. i. t. e. r. e. n. a. z. aliqua sp.ialia dant dei laudantibus in celebratoe ecclesi astia officij pro viuus iue pro mortuis. non quasi p. a. u. s. z. quasi sustentationis stipendiu. r. e. o. e. n. a. m. o. p. p. c. e. s. s. i. o. n. i. b. u. s. f. a. c. i. e. n. d. i. s. i. n. a. l. i. q. u. o. f. u. n. e. r. e. a. l. i. q. u. e. e. l. e. m. o. s. y. n. e. r. e. c. i. p. i. u. n. t. si aut b. m. o. i. p. a. c. t. o. i. n. e. r. u. e. n. i. e. n. t. e. f. i. a. n. t. a. u. t. e. n. a. c. u. i. n. t. e. n. d. e. e. m. p. t. i. o. n. i. s. v. e. l. v. e. n. d. i. t. i. o. n. i. s. s. i. m. o. n. i. a. e. s. t. v. n. i. l. i. c. i. t. a. e. s. t. e. t. o. r. d. i. n. a. n. o. s. i. i. n. a. l. i. q. u. a. e. c. c. l. e. s. i. a. s. t. a. t. u. e. r. e. t. q. n. o. n. f. i. e. r. e. t. p. r. e. s. b. i. s. i. o. i. n. f. u. n. e. r. e. a. l. i. c. u. i. u. s. n. i. s. i. s. o. l. u. e. r. e. t. c. e. r. t. a. m. p. e. c. u. n. i. a. q. u. a. n. t. i. t. a. t. e. m. q. z. p. e. r. r. a. l. e. s. i. a. r. u. r. i. p. s. c. l. u. d. e. r. e. t. u. i. a. g. r. a. t. i. s. o. f. f. i. c. i. u. m. p. i. e. r. t. i. s. a. l. i. q. u. i. b. u. s. i. m. p. e. n. d. e. d. i. m. a. g. i. s. a. u. t. l. i. c. i. t. a. e. s. t. e. t. o. r. d. i. n. a. n. o. s. i. s. t. a. t. u. e. r. e. t. q. o. i. b. o. c. e. r. t. a. m. e. l. e. m. o. s. y. n. a. d. a. n. n. u. s. r. a. l. b. o. n. o. r. e. x. h. i. b. e. r. e. t. u. r. q. z. p. h. o. c. n. o. n. p. s. c. l. u. d. e. r. e. t. u. r. v. i. a. a. l. i. q. s. e. x. h. i. b. e. n. d. i. r. z. p. r. i. m. a. o. r. d. i. n. a. n. o. h. a. b. e. t. s. p. e. m. e. x. a. c. r. o. i. s. s. e. c. d. a. a. u. t. h. a. b. e. t. s. p. e. m. g. r. a. t. i. e. r. e. c. o. m. p. e. n. s. a. t. i. o. n. i. s. **Ad** iij. v. d. q. ille cui committit sp.ialis p. r. a. s. e. x. o. f. f. i. c. i. o. o. b. l. i. g. a. t. a. d. v. s. u. m. p. r. a. t. i. o. s. i. b. i. c. o. m. i. s. s. e. i. n. s. p. a. l. i. u. m. d. i. s. p. e. n. s. a. n. o. n. e. r. e. n. a. p. s. u. a. s. u. s. t. e. n. t. a. n. o. n. e. s. t. a. m. t. a. s. t. i. p. e. n. d. i. a. h. a. b. e. t. e. x. r. e. d. d. i. t. i. b. u. s. e. c. c. l. e. s. i. e. r. i. d. e. o. s. i. a. l. i. q. u. i. d. a. c. c. i. p. e. r. e. t. p. r. o. v. s. u. s. p. a. l. i. s. p. o. t. e. s. t. a. n. t. i. s. n. o. i. n. v. r. e. l. i. g. e. r. e. t. l. o. c. a. r. e. o. p. e. r. a. s. s. u. a. s. q. u. a. s. e. x. t. e. r. b. u. o. s. u. s. c. e. p. t. o. f. f. i. c. i. i. c. i. j. d. e. b. e. t. i. m. p. e. n. d. e. r. e. s. e. d. i. n. t. e. l. l. i. g. e. r. e. t. v. e. n. d. e. r. e. i. p. s. u. m. s. p. a. l. i. s. g. r. a. t. i. e. v. s. u. m. r. p. p. t. e. r. h. o. c. n. o. n. l. i. c. e. t. p. q. u. a. c. i. t. q. d. i. s. p. e. n. s. a. n. o. e. a. l. i. q. d. a. c. c. i. p. e. r. e. n. e. c. e. n. a. p. h. o. c. q. u. i. c. o. s. s. u. a. s. c. o. m. m. i. t. t. a. t. n. e. c. e. n. a. p. h. o. c. q. s. u. b. d. i. t. o. s. l. i. u. o. s. c. o. r. r. i. g. a. t. v. l. a. c. o. r. r. i. g. e. d. o. d. i. s. i. f. i. a. t. l. i. c. e. t. t. i. e. i. s. a. c. c. i. p. e. r. e. p. e. u. r. a. t. i. o. n. e. s. q. u. i. s. u. b. d. i. t. o. s. v. i. s. i. t. a. n. t. n. o. q. i. s. i. c. u. m. c. o. r. r. e. c. t. i. o. n. i. s. s. e. d. q. u. a. s. i. r. e. b. i. t. u. s. s. t. i. p. e. n. d. i. u. i. l. l. e. a. t. q. u. i. h. a. b. e. t. s. c. i. e. n. t. i. a. r. n. o. s. u. s. c. e. p. t. u. c. u. h. o. c. o. f. f. i. c. i. u. r. e. t. q. u. o. o. b. l. i. g. e. t. u. r. a. l. i. q. s. v. s. u. m. s. c. i. e. i. m. p. e. n. d. e. r. e. l. i. c. i. t. e. p. o. t. e. s. t. p. a. u. s. t. i. t. u. e. d. o. t. r. i. n. e. v. e. l. p. s. i. l. i. j. a. c. c. i. p. e. r. e. n. o. n. q. u. a. s. i. v. e. r. i. t. a. t. e. v. e. l. s. c. i. a. m. v. e. n. d. e. s. s. e. d. q. u. a. s. i. o. p. a. s. s. u. a. s. l. o. c. a. n. o. s. i. a. u. t. e. x. o. f. f. i. c. i. o. a. d. h. o. c. t. e. n. e. r. u. r. i. n. t. e. l. l. i. g. e. r. e. t. i. p. s. a. m. v. e. n. d. e. r. e. v. e. n. t. a. r. e. v. n. d. e. g. r. a. t. i. s. p. e. c. c. a. r. e. t. s. i. c. u. t. p. z. i. n. i. l. l. i. s. q. u. i. i. n. s. t. i. t. u. i. t. u. r. i. n. a. l. i. q. u. i. b. u. s. e. x. h. i. b. e. t. s. i. n. s. a. d. v. o. c. e. d. u. d. e. n. c. o. s. e. c. c. l. e. s. i. e. r. a. l. i. o. s. p. a. u. p. e. r. e. s. p. r. o. q. a. b. e. c. c. l. e. s. i. a. b. e. n. e. f. i. c. i. u. m. r. e. c. i. p. i. u. n. t. a. q. u. i. b. u. s. n. o. l. i. c. e. t. e. i. s. a. l. i. q. d. r. e. c. i. p. e. r. e. n. e. c. a. d. h. o. c. q. d. o. c. e. a. t. n. e. c. a. d. h. o. c. q. a. l. i. q. u. a. f. e. s. t. a. f. a. c. i. a. e. v. e. l. p. r. e. t. e. r. i. t. a. n. t. **Ad** iij. v. d. q. pro ingressu monasterij no lz aliquid exigere vel accipere quasi p. c. t. i. i. z. n. i. s. i. m. o. n. a. s. t. e. r. i. u. s. i. t. r. e. n. u. e. q. n. o. n. s. u. f. f. i. c. i. a. t. a. d. r. o. t. p. e. r. s. o. n. a. s. n. u. r. t. i. e. p. d. a. s. g. r. a. t. i. s. q. u. i. d. e. m. i. n. g. r. e. s. s. u. m. m. o. n. a. s. t. e. r. i. j. e. x. h. i. b. e. r. e. s. z. a. c. c. i. p. e. r. e. a. l. i. q. u. i. d. p. r. o. v. i. c. t. u. p. e. r. s. o. n. e. q. i. n. m. o. n. a. s. t. e. r. i. o. f. u. e. r. i. t. r. e. c. i. p. i. e. n. d. a. s. i. a. d. h. o. c. n. o. n. s. u. f. f. i. c. i. a. t. m. o. n. a. s. t. e. r. i. j. o. p. e. s. s. i. m. u. l. t. e. r. e. n. a. l. i. c. i. t. u. e. s. t. s. i. p. p. t. e. r. r. e. u. o. n. o. n. e. z. q. u. a. m. a. l. i. q. u. i. s. a. d. m. o. n. a. s. t. e. r. i. u. m. o. s. t. e. n. d. i. t. l. a. r. g. a. s. e. l. e. m. o. s. y. n. a. s. f. a. c. i. e. n. d. o. f. a. c. i. l. i. u. s. i. n. m. o. n. a. s. t. e. r. i. o. r. e. c. i. p. i. a. m. r. s. i. c. u. t. e. n. a. l. i. c. i. t. u. e. s. t. a. l. i. q. u. e. e. c. o. u. e. r. s. o. p. r. o. u. o. c. a. r. e. a. d. r. e. u. o. n. o. n. e. m. m. o. n. a. s. t. e. r. i. j. p. r. i. p. a. l. i. a. b. e. n. e. f. i. c. i. a. v. t. e. x. h. o. c. i. n. d. i. n. e. r. u. r. a. d. m. o. n. a. s. t. e. r. i. j. i. n. g. r. e. s. s. u. m. l. i. c. e. t. n. o. n. s. i. l. i. c. i. t. u. m. e. x. p. a. c. t. o. a. l. i. q. d. d. a. r. e. v. e. l. r. e. c. i. p. e. r. e. p. r. o. i. n. g. r. e. s. s. u. m. m. o. n. a. s. t. e. r. i. j. v. t. h. a. b. e. n. t. u. r. i. q. i. c. q. p. r. o.

Ad quartu sic procedit

Videtur q. licitu sit pecuniam accipere p. bis que sunt sp. ritualib. annexa. Oia eni sp.ialia videntur sp.ialibus e. an nexa. q. sp.ialia sunt p. p. t. e. r. sp.ialia querenda. si ergo no lz vendere ea que sunt sp.ialib. annexa. nihil sp.iale vendere licebit. quod patet esse falsum. **Pre.** Nihil videtur

magis esse spūalibz annexū q̄ vasa consecrata. sed calices licet vendere pro redemptōe captiuoz vt Ambro. dicit ergo licitum est vendere ea que sunt spūalibz annexa. **P**re. Spūalibus ē nera dicunt ius sepulture. ius patronatus et ius primogeniture fm antiquos. qz primogeniti an legē sacerdotis officio fingebatur. et etiā ius accipiēdi decimas. s; Abraā emir ab Ephron spelunca duplicē in sepultura vt habet Gen. xx. Jacob autē emir ab Esau ius primogeniture. vt habet Gen. xxv. Ius etiā patris natus transit cū re vendita. et in feudū conceditur. decime etiā concessē sunt quibusdā militibus. et redemi possunt. prelati etiā interdū tenent sibi ad tempus fructus prebendarum quas consecrunt. cū tñ p̄bende sint spūalibus ane. **P**re. ergo licet emere vel vendere ea que sunt spūalibus annexa. **S**ed contra est quod dicit Pafcal papa. et habetur. i. q. i. c. si quis obierit. quisquis eoz vendiderit alterum sine quo nec alteri p̄uenit. nequū inuenditū dicitur. quia nullus ergo emat ecclesiam vel p̄bendam vel aliq̄d ecclesiasticū. **R**es. vō q̄ aliquid potest esse annexū spūalibus dupliciter. Vno mō sicut et spūalibus dependens. sicut habere bñficia ecclesiastica dicit spūalibus annexū. qz nō cōp̄nit nisi haberi officiu clericale. vñ bñdū nullo mō p̄nt esse sine spūalibus. et p̄pter ea nullo mō vendere licet. qz eis venditis intelliguntur etiā spūalia venditioni subijta. Quedam autē sunt annexa spūalibus in quantum ad spūalia ordinant. sicut ius patronatus qd ordinat ad p̄sentandū clericos ad ecclesiastica bñficia et vasa sacra q̄ ordinant ad sacramentoz vsū. vñ bñdū non p̄supponunt spūalia. sed magis ea ordine spūalibz p̄cedunt. et iō aliq̄ mō vendi p̄nt. non autē in quantum sunt spūalibus annexa. **A**d. i. ergo vō q̄ oia spūalia annexantur spūalibus sic fini. et iō ipa quidē spūalia vendere licet. sed ordo earū ad spūalia sub venditione cadere nō vō. **A**d. ii. vō q̄ etiā vasa sacra sunt spūalibus annexa sicut fini. et iō eoz consecratio vendi non vō. tñ p̄o necessitate ecclesie et paup̄um materia eoz vendi potest. vñ modis p̄missa oratione p̄as confungant. qz post consecrationē non intelliguntur etiā vasa sacra. sed purū metallū. vñ si ex eadē materia sista vasa itez integrent. indigerent itez consecrari. **A**d. iij. vō q̄ spelunca duplex quā Abraam emir in sepulturam. non legit q̄ terra erat consecrata ad sepeliendū et iō licet bar Abrae terrā illam emere ad vsū sepulture vt ibi in situeretur sepulcrum. sicut etiā nunc licet emere aliquē agrū cōem ad insituendū ibi cimiterium vel etiā ecclesiā tñ qz apud gentiles loca sepulture dēpurata religiosa reprobantur. si Ephron pro loco sepulture intendit p̄ciūz ac p̄re. peccauit vendēs licet Abraā nō peccauerit emēs qz non intendebat emere nisi terrā cōem. licet etiā nunc terrā vbi quondā fuit ecclesia vendere aut emere in casu necessitatis. sicut de materia sacroz vasoz dicitū est. vt excusatur Abraā qz in hoc redemit suā verationē q̄ ius enī Ephron gratis ei sepulturā offerret. perpendit m̄ Abraā qz gratis recipere sine cō offensa non posset. Ius autē primogeniture debebat Jacob ex diuina electione. fm illud Malach. i. Jacob dilecti Esau autē odio habui. et iō Esau peccauit primogeniturā vendens. Jacob autē non peccauit emendo. qz intelligitur suā verationē redemisse. Ius autē patronatus per se vendi non potest. nec in feudū dari. sed transit cum vlla q̄ venditur vel conceditur. Ius autē spūale accipiēdi decimas non concedit laicis. sed s̄mō res spūales que noie decime dantur vt supra dicitū ē. Licet collationē beneficiorū sciendū est q̄ si ep̄s ante q̄ bñ

ficiū alicui conferat. ob aliquā cām ordinauerit aliqd subtrahendū de fructibus beneficij conferendi. et in p̄os vsus expendendum. non est illicitum. Si vero ab eo cui beneficium conferat requiratur aliquid sibi exhibere de fructibus illius beneficij. adeo ac si aliquid munus ab eo exigeret et non caret vitio simonie.

Ad quintū sic p̄ceditur

videtur q̄ liceat spūalia dare pro munere quod ē ab obsequio vel a lingua. Dicit enī Grego. in registro. Ecclesiasticis vtilitibus deservientes. ecclesiastica dignū est remuneratione gaudere. sed deservire ecclesiasticis vtilitatibus p̄mittere ad munus ab obsequio. ergo videtur q̄ licitum sit pro obsequio accepto ecclesiastica beneficia largiri. **P**re. Sicut carnalis videtur esse intentio siquis alicui det beneficium ecclesiasticum pro suscepto beneficio. ita etiā siquis det intuitu consanguinitatis. sed hoc nō videtur esse simoniacum. quia non est ibi emptio vel venditio. ergo nec primū. **P**re. Id quod solum ad p̄ces alicuius sit gratis fieri videtur. et ita non videtur locum habere simonia que in emptio vel venditione consistit. sed munus a lingua intelligit siquis ad p̄ces alicuius ecclesiasticis beneficium conferat. ergo hoc non est simoniacū. **P**re. Hypocrite spūalia opera faciunt vt laudem humanam consequantur que ad munus lingue p̄tinere videtur. nec tamen hypocrite dicuntur simoniaci. non ergo p̄t munus a lingua simonia contrahitur. **S**ed contra est quod Urbanus papa dicit. Quisquis res ecclesiasticas nō ad quod insitute sunt sed ad p̄pna lucra manere lingue vel obsequij vel pecunia largitur vt adipiscatur. simoniacus est. **R**espon. dicendum q̄ sic supra dicitū est. nomine pecunie intelligitur cuiuscunq̄ pretium quod pecunia cōmensari potest. manifestum est autem q̄ obsequium hominis ad aliquam vtilitatem ordinatur que potest p̄cio pecunie estimari. vnde pecunia nra mercede ministri conducuntur. et ideo idem est q̄ aliquis det rem spūalem pro aliquo obsequio temporali exhibitio vel exhibendo. ac si daret pro pecunia data vel promissa qua id obsequium estimari posset. similiter etiā q̄ aliquis satisfaciat p̄cebus alicuius ad temporalem gratiam querendam. ordinatur ad aliquam vtilitatem que potest pecunie p̄cio estimari. et iō sicut contrahitur simonia accipiēdo pecuniam vel quamlibet aliam rem exteriorem quod p̄tinet ad munus a manu. ita etiā mō trahitur p̄t munus a lingua vel ab obsequio. **A**d. i. ergo dicendum q̄ si aliquis clericus alicui prelati impendat obsequium honestum ad spūalia ordinatum. puta ad ecclesie vtilitatem vel ministeriorum eius auxilium ex ipsa deuotione obsequij redditur dignus ecclesiastico beneficio sicut et propter alia bona opera. vnde non intelligitur esse munus ab obsequio et in hoc casu loquitur Gregorius. si vero sit inhoneſtū obsequium vel ad carnalia ordinatum. puta quia seruitur prelati ad vtilitatem consanguineorum suorum vel patronorū suū vel ad aliqd huiusmodi. est munus ab obsequio. et est simoniacū. **A**d. ii. dicendū q̄ si aliquis aliqd spūale alicui conferat gratis propter consanguinitatē vel quācūq̄ carnalem affectionem. est quidē illicita et carnal collatio. nō tñ simoniaca. qz nihil ibi accipitur. vñ hoc nō p̄tinet ad p̄ctū emptiois vel venditiois in q̄ fundatur simonia. si tñ aliqd dat bñficiū ecclesiasticū alicui hoc pacto vt in tētoe vt exinde suis consanguineis p̄uideat. ē manifesta simonia.

Questio

C

Ad. iij. dō q̄ munus a lingua dō: vel ipsa lans prinēs ad fauorē humanū qui sub p̄cepto cadit: vel etiam p̄ceptis ex quibz acquiri fauor humanus vt p̄tariū euitetur 2 id si aliquis principaliter ad hoc intendit simoniā com munit. videt̄ aut̄ ad hoc principaliter intendere qui p̄cey eos p̄ indigno potestates eraudit: vñ ipsum factū est sū moniacum. si aut̄ p̄cepto digno potigan: ipsum factū non est simoniaci. q̄ subest debita cā ex qua illi p̄ quo p̄ceptis potigan: spirituale aliquid confert. tñ potest esse simonia in intentione si non attendat ad dignitatem per sone sed ad fauorem humanum. Si p̄o aliquis p̄ se rogar vt obtineat curā animarū ex ipsa p̄sumptione reddi: indignus. 7 sic p̄ces sunt p̄ digno: licet tñ potest aliquis si sit indignus p̄ se bñficiū petere ecclesiasticū sine cura aiaz. Ad. iij. dō q̄ hypocrita nō dat aliquid sp̄iale. p̄ p̄ce laudē: s̄ solum demonstrat. 7 simulando magis fut nre sumptū laudem humanam q̄ emat: vñ de non videt̄ pertinere ad vitium simonie.

Ad sextum sic p̄ceditur.

Videt̄ q̄ non sit conueniens simoniaci pena vt p̄uicē eo qd̄ p̄simoniam acquisiuit. Simonia enim cōmittit̄ ex eo qd̄ alicuius muneris interuentu sp̄ialia acquirunt. s̄ que dam sunt sp̄ialia q̄ semel adepta non p̄t amitti: sic om̄ nes caracteres qui p̄ aliquā consecrationē imp̄munt. ex go nō est conueniens pena vt quis p̄uicē eo qd̄ simonia ce acquisiuit. P̄ce. Contingit q̄ q̄ ille qui est ep̄atus p̄ simoniā adepta: p̄cipiat subditio vt ab eo recipiat ordines. 7 videt̄ q̄ ei debeat obedire quamdiu ab ecclia cole rat. sed nullus debet aliquid recipere ab eo qui non h̄z pot̄ resistere conferendi: ergo ep̄o non amittit̄ ep̄ales potestates si eā simoniace acquisiuit. P̄ce. Nullus debet puniri p̄ eo qd̄ non est factū eo sciente 7 volente: q̄ pene debet tur peccato: qd̄ est voluntariū vt ex supradictis patet. con nigit aut̄ q̄ q̄ aliquis simoniace consequit̄ aliqd̄ sp̄i rituale. p̄curando aliqd̄ eo nesciente 7 nolente. ergo non debet puniri p̄ priuationē eius qd̄ ei collatū est. P̄ce. Nullus debet portare eodemō de suo peccato. sed si ille qui consecutus est bñficiū eccl̄asticū p̄ simoniam resti tueret qd̄ p̄cepit: q̄ q̄ hoc redundaret in vtilitatē eorūz qui fuerunt simonie p̄icipes: puta q̄i plaruz 7 totum col legiū in simoniā consensit. ergo non sp̄ est restituendū qd̄ p̄simoniā acquisiuit. P̄ce. Q̄nq̄ aliquis p̄ simoniā in aliq̄ monasterio recipit 7 votum solenne ibi facit. p̄fitēdo sed nullus debet absolui ab obligatione voti p̄pter culpā cōmissam. ergo nō debet monachus qd̄ simoniace acq̄ situr amittere. P̄ce. Externō pena in hoc mundo non infligit̄ p̄ intenziōni motu cordis: de q̄ solus dei est iudic̄ care. sed simonia cōmittit̄ ex sola intentione vel voluntate: vñ 7 p̄ voluntatē diffinit̄ vt dictū est. ergo non debet aliqd̄ priuari eo qd̄ simoniace acq̄ situr. P̄ce. Vultu romagis est p̄moueri ad maiora q̄ in suscepiis p̄manere sed q̄ q̄ simoniaci ex dispensatione p̄mouent̄ ad maiora. ergo non sp̄ debent suscepiis priuari. Sed contra est qd̄ dicit̄. i. q. i. c. Si quis ep̄o. Qui ordinatus est in bñficiō ex ordinatione vel p̄mouone q̄ est p̄negonationem facta. p̄ ficat: sed sit alienus a dignitate vel sollicitudine quā per pecuniā acquisiuit. R̄n. dō q̄ nullus p̄t licite retine re id qd̄ 5 volūtatē dñi acquisiuit: puta si aliquis dispen sator de re dñi sui daret alicui 5 voluntatē 7 ordinatio nem dñi sui: ille qui accipit licite retinere nō possit. dñs aut̄ cur̄ eccl̄iaz plari sunt dispensatores 7 ministri: ordi

navit vt sp̄ialia gratis darent̄: s̄m illud Matib. r. Gra tis accepistis gratis date. 7 id q̄ monetis interuētū sp̄i ritualia quecūq̄ assequit̄: ea licite retinere nō p̄t. Insu per autē simoniaci s̄ vendentes q̄ ementes sp̄ialia aut etiā mediatores: aliq̄a penis puniunt̄. s. infamia 7 depōsi tione si sint clerici. 7 excoicatione si sint laici: vt habet̄. i. q. i. c. Si quis ep̄o. Ad. j. ergo dō q̄ ille qui simoniace recipit sac̄ ordines: recipit quidē caractere ordinis. p̄pter efficaciam sacramenti: non tñ recipit gratiā neq̄ ordis ex e cutionē: eo q̄ quasi sumue suscepit caractere 5 principal̄ dñi voluntatē 7 id est ipso iure suspensus: 7 q̄ ad se. vt. s. de executione sui ordis se non intromittat: et q̄ ad alios: vt. s. nullus et coicet in ordinis executione siue sit p̄ctū eius publicum siue occultum: nec potest reperere pecuniā quam rursus dedit: licet alicui iniuste detineat. si vero sit simoniacus: quia contulit ordinē simoniace: vel quia dedit vel recepit beneficiū simoniace: vel fuit mediator simonie si est publicum: est ipso iure suspensus: et quo ad se et quo ad alios: sed quando est occultum est suspensus ipso iure quo ad se tantum: non autē quo ad alios. Ad. ij. dō q̄ nec propter p̄ceptum eius: nec etiam p̄pter ex t̄ cōmunicationem debet aliquis recipere ordinem: ab ep̄o quem scit simoniace promouit̄: et si ordinetur: non recipit ordinis executionem etiam si ignoraret eum esse simo niacum: sed indiget dispensatione: quamuis quidam di cunt q̄ si non potest probare eum esse simoniacum debet obedire respiciendo ordinem: sed nō debet exequi sine di spensatione. sed hoc absq̄ ratione dicitur: quia nullus debet obedire alicui ad cōmunicandum sibi in facto illicito. ille autem qui est ipso iure suspensus et quo ad se 7 q̄ ad alios illicitē confert ordinem. vñ nullus debet sibi obedire recipiendo ab eo quacūq̄ ex causa. si autem ei non constat: non debet peccatum credere alterius: et ira cū bona conscientia debet ab eo ordinem recipere. si autem episcopus sit simoniacus aliquo alio modo q̄ p̄er pro mōtionem suam simoniace factam: potest ab eo ordinē recipere si sit occultum: quia non est suspensus quo ad alios: sed solum quo ad seipsum vt dictum est. Ad. iij. dicendum q̄ hoc q̄ aliquis p̄uicetur eo quod accepit nō solum est pena peccati sed etiam quandoq̄ effectus acq̄ quisimonia iniuste: puta cum aliquis emit rem aliquam ab eo qui vendere non potest: et ideo si aliquis scienter 7 propria sponte simoniace accipiat ordinem vel ecclesiasti cum bñficiū: non solum priuatur eo quod accepit vt sc̄z careat executione ordinis et bñficiū resignet cū fru ctibus inde perceptis: sed etiam vltimus puniatur: quia nox ratur infamia et tenetur ad restituendos fructus non so lum perceptos: sed etiam eos qui percipi poterunt a possessore diligenti: quod tamen intelligendum est de fru ctibus qui supersunt deductis expensis factis causa fru ctuum. exceptis fructibus illis qui alias expensis sunt in vtilitatē eccl̄ie. si vero eo nesciente nec volente per ali os alicuius promono simoniace procuratur: caret quidē ordinis executione: et tenetur resignare bñficiū quod est consecutus cum fructibus existentibus: non autem re netur restituere fructus p̄sumptos: quia bona fide posses dit: nisi forte inimicus eius fraudulenter pecuniam da ret pro alicuius promotione: vel nisi ipse expresse contra dixerit: tunc enim non tenet̄ ad veniendum: nisi forte postmodum pacto consensit soluendo qd̄ fuit promissum. Ad. quartū. dicendum q̄ pecunia vel possessio vel fructus simoniace accepti debent restitui eccl̄ie in

cuius iniuria data fuerunt: non obstante quod platus vel alius de collegio illius ecclesie fuit in culpa: quod eo quod peccati non debet alius nocere. Ita tamen quod quantum fieri potest ipsi qui peccaverunt inde commodum non sequantur si vero prelati et totum collegium sunt in culpa: tunc debet cum auctoritate superioris vel pauperibus vel alteri ecclesie erogari. **Ad v.** ubi dicitur quod si aliqui sunt in monasterio simoniace recepti debent abrenunciare. et si eis scientibus commissa est simonia post concilium generale sine spe restitutionis de monasterio suo repelluntur: et ad agenda premissa pertinent sunt in articulo non regula ponendi: vel in aliquo loco eiusdem ordinis si arduo ordo non inveniatur. si vero hoc fuerit post concilium debeat in aliquo loco eiusdem ordinis collocari. et si hoc fieri non potest: dispensatione debent in eisdem monasterio recipi: ne in seculo euagantur: mutatis tamen prioribus locis et in beneficiis assignatis. si vero ipsis ignorantibus siue ante concilium siue post simoniace recepti: postquam renuntiaverunt possunt de nouo recipi locis mutatis ut dictum est. **Ad. vi.** ubi dicitur quod ad decem sola voluntas facit simoniacum: sed quod ad penam ecclesiasticam exteriori non puniuntur ut simoniacus ut abrenunciare teneatur: sed debet de mala intentione penitere. **Ad. vii.** ubi dicitur quod dispensare cum eo qui est beneficiarius simoniace scienter solus papa potest. In alijs autem casibus potest etiam episcopus dispensare ut tamen quod prius abrenunciet quod simoniace acquisiuit: et tunc dispensationem consequatur vel paruam ut habeat laicam communionem: vel magnam ut post penitentiam in alia ecclesia in suo ordine remaneat: vel maiorem ut remaneat in eadem sed in minoribus ordinibus: vel maximam ut in eadem ecclesia etiam maiores ordines consequatur: non tamen prelati non accipiat. **Questio. CI.**

Deinde post religio

Quem considerandum est de pietate cuius opposita vicia ex ipsius consideratione innotescunt. Circa pietatem ergo querunt quatuor. Primo ad quos pietas se extendat. Secundo quid per pietatem aliquibus exhibeatur. Tertio ut pietas sit specialis. Quarto ut pietatis obsequium sit pietatis officium persequendum.

Ad primum sic procedit.

Uides quod pietas non se extendat ad determinatas personas aliquos hominum. Dicit enim Augustinus in x. de ciuitate dei quod pietas proprie dei cultus intelligi solet: quia greci eusebiam vocant. sed dei cultus non dicitur per comparationem ad homines: sed solum ad deum. ergo pietas non se extendit determinate ad aliquos hominum personas. **Pre. Grego.** dicit in i. mora. Pietas in die suo primum exhibet: quod cordis viscera misericordie operibus replet. sed opera misericordie sunt omnibus exhibenda ut patet per Augustinum in i. de doctrina christiana. ergo pietas non se extendit determinate ad aliquos speciales personas. **Pre. Quid** sunt alie in humanis rebus communicantes pietatem contra sanguines et contra communicationem ut patet per philosophum in vii. ethicorum. et super quamlibet earum aliqua amicitia fundatur que videtur esse pietatis virtus ut dicitur glo. ij. ad Thimo. in super illud habentes quidem speciem pietatis. ergo non solum ad consanguineos et conciuos pietas se extendit. **Et contra est quod Tullius dicit in sua rhetorica quod pietas est per quam sanguine iunctas patrie tenuiols officium et vigilians tribuitur cultus. Rii.** ubi dicitur quod homo officium dicitur si modo aliquis debitor: si in hoc diuinitatem et cetera: ad diuersa beneficia ab eis suscepta. In utroque autem de summu

obtinere locum qui excellentissimus est et est in nobis effendi et gubernationis primum principium. secundario vero non fuit esse et gubernationis principia sunt parentes et patria quibus et in qua nati et nutriti sumus. et ideo post deum est homo maxime debitor parentibus et patrie. vnde sicut ad religionem pertinet cultus deo exhibere: ita secundario grauiter ad pietatem pertinet exhibere cultum parentibus et patrie. In cultu autem parentum includitur cultus omnium consanguineorum: quod etiam consanguinei ex hoc dicuntur. quod ex eisdem parentibus processerunt ut patet per philosophum in vii. ethicorum. In cultu autem patrie intelligitur cultus omnium conciuum et omnium patrie inimicorum: et ideo ad hoc pietas principaliter se extendit. **Ad. j.** ergo ubi dicitur quod in maiori includitur minus: et ideo cultus qui deo debetur includit in se sicut aliquid particulare cultus qui debetur parentibus. **Unde dicitur. Malachie. j.** Si ergo pater ego sum ubi bonorum metus et ideo nomen pietatis etiam ad diuinum cultum referretur. **Ad. ij.** dicendum quod sicut Augustinus dicit in x. de ciuitate dei. more vulgi non inueniunt pietatis etiam in operibus misericordie frequentatur: quod ideo ibi arbitror euenisse: quia hoc fieri precipue mandauit deus ea que sibi vel per sacrificia placere testatur: ex qua consuetudine factum est ut et deus ipse pius dicatur. **Ad. ij.** ubi dicitur quod communicationes consanguineorum et conciuum magis referuntur ad principia nostri esse quam alie communicationes. et ideo ad hoc nomen pietatis magis extenditur.

Ad secundum sic procedit

Uidetur quod pietas non exhibetur parentibus sustentationem. Ad pietatem enim videtur pertinere illud preceptum de calogi. Honora patrem tuum et matrem tuam. sed ibi non precipitur nisi bonis exhibere. ergo ad pietatem non pertinet sustentationem parentibus exhibere. **Pre. Illis** homo debet beneficiare quos tenetur sustentare. sed secundum apostolum ut habetur in ad Cor. ij. Filij non debent beneficiare parentibus. ergo non tenentur eos per pietatem sustentare. **Pre. Pietas** non solum extendit se ad parentes: sed etiam ad alios consanguineos et conciuos ut dictum est. sed non tenetur aliquis omnes consanguineos et conciuos sustentare. ergo nec etiam tenetur ad sustentationem parentum. **Sed contra est quod dominus. Matthei. xv.** redarguit pharisaeos quod impediebant filios ne parentibus ad sustentationem exhiberent. **Rii.** ubi dicitur quod parentibus et quibus aliquid debet dupliciter: vno modo per se alio modo per accidens. **Per se** quidem debet eis id quod debet patrie in quantum pater est: qui cum sit superior quasi principium filij existens: debet ei a filio reuerentia et obsequium. **Per accidens** autem aliquid debet patri quod debet eum accipere secundum aliquid quod ei accidit: puta si sit infirmus quod visitet. et eius curam intendat: si sit pauper quod sustentet: et sic de alijs huiusmodi. que omnia sub debito obsequio continentur et ideo. **Tullius dicit quod pietas exhibet et officium et cultum: ut officium referat ad obsequium: cultus vero ad reuerentiam siue honorem quod ut dicit Augustinus in x. de ciuitate dei. dicimus colere homines quos honorificatione vel frequentatione vel reuerentia frequentamus. Ad. j.** ergo ubi dicitur quod in bonorum ratione penitus intelligit omne subuenio que debet parentibus exhiberi: ut dicitur interpretatur. **Matthei. xv.** et hoc ideo quia subuenio sit pars et debito tantum maiori. **Ad. ij.** dicendum quod pater habet rationem principij: filius autem habet rationem a principio existentis ideo se patri conuenit ut

Subveniat filio. & propter hoc non solum ad bonam debz et subvenire sed ad totam suam vitam qd est tbeauriz. re. sed qd filius aliquid conserat patri hoc est per accidens ranohe alicuius necessitatis instantis qua tenetur et sub venire non autem tbeaurizare quasi in longinquis quia naturaliter non parentes filiozum sed filij parentum sunt successores. Ad. ij. dd qd cultus et officium vt Tullij dicitur debetur omnibus sanguine iunctis et patre tenuo lis: non tamen equaliter omnibus sed precipue parenti bus: alioz autem fm propriam facultatem voluntatez & decentiam personarum.

Ad tertium sic proceditur.

Uidet qd pietas non sit specialis virtus ab alijs disti- eta. Exibere enim obsequium et cultum aliquo ex amor re procedit. sed hoc pertinet ad pietatez. ergo pietas non est virtus a charitate distincta. De. Cultum deo ex- hibere est proprium religionis. sed etia; pietas reddit deo cultum vt dicit Aug. i. de ciui. dei. ergo pietas non dis- tinguitur a religione. De. Pietas que exhibet cul- tum et officium patrie videtur esse idem cum iusticia lega- li que respicit bonum comune. sed in iusticia legalis est vir- tus generalis vt patet per philof. pbium in. v. ciuizozum ergo pietas non est virtus specialis. Sed contra est qd ponitur a Tullio pars iusticie. Rn. dd qd aliqua virtus specialis est et hoc qd respicit aliqd obiectum fm aliq na- specialem rationem. cum autem ad rationem iusticie per- tineat qd debetur aliq reddat: vbi inuenitur specialis ra- tio debet alicui personae: est specialis virtus: debet an- tem alicui specialiter: quia est connaturalis pauci- pium producents in esse et gubernans. hoc autem pauci- pium respicit pietas in quantum parentibus et patrie et- bis qui ad hoc ordinantur officium et cultum inpendit erideo pietas est specialis virtus. Ad. i. ergo dicendum qd sicut religio est quedam professio fidei spei et chari- tatis quibus homo primordialiter ordinatur in deuz. ita etiam pietas est quedam professio charitatis qua quis habet ad parentes et ad patriam. Ad. ij. dd qd de lon- ge & excelleniori modo est principium essendi & guberna- tionis qd pater vel patria: ideo alia virtus est virtus re- ligionis que cultum deo exhibet a pietate que exhibet cul- tum parentibus & patrie: sed ea que sunt creaturarum p- quamdam superexcelleniam et casualitatem transeunt in deum vt Dionysius dicit in libro de diu. no. vnde p- excelleniam pietatis cultus dei nominatur: sicut & de ex- cellenter dicitur pater noster. Ad. ij. dd qd pietas se ex- tendit ad patriam fm qd est nobis quoddam essendi p- cipium. sed iusticia legalis respicit bonum patrie fm qd e- bonuz comune. et ideo iusticia legalis magis habet qd sit virtus generalis qd pietas.

Ad quartum sic procedit

Uidet qd occasione religionis sint pretermittenda piaz- nis officia in parentes. Dicit enim dominus. Luce. xiiij. Si quis venit ad me & non odit patrem suum & matrem: & uxorem & filios & fratres & sorores ad huc aut et animam suam non potest esse discipulus: vñ & in laude Jacobi et iohannis. Martij. iij. dicitur qd relicto renbo & patre: se- cum sunt xpm & in laude leuitarum dicit. Deutro. xxxij. Qui dixit patri suo & matri sue nescio vos: et fratribus suis ignoro illos: & nescierunt filios suos: ubi custodierunt elo- quium tuum. sed ignorando parentes & alios consangui-

neos vel etiam obediendo eos: necesse est qd pretermittat- tur pietatis officia: ergo propter religionem officia pietatis non sunt pretermittenda. De. Martij. xij. et Luc. ix. Dicit qd dñs dicens sibi: permittite me pmissare & sepe- lire patrem meum: ridit: sive vt mortui sepeliatur in o: mios- sitos: in aut vade & annuncia regnum dei qd pater ad re- ligionem: sepultura aut patris pater ad pietatis officium. ergo pietatis officium est pretermittendum propter religionem. De. de excelleniam de pater n. sed sicut per pie- tatis obsequia colim? parentes: ita per religionem colim? deum. ergo pretermittenda sunt pietatis obsequia propter religionem cultum. De. Religiosi tenent ex voto qd transgredi non licet sue religionis obseruantias implere fm quas suis parentibus subvenire impediunt: tum pro- pter paupertatem: qd proprio carent: tum etiam propter inobedientiam: qd sine lina suoz prelatoz eis claudit. cri- te non licet. ergo propter religionem pretermittenda sunt pietatis officia in parentes. Sed est qd dñs Martij. xx. redarguit phariseos qd inuitu religionis bonoz pa- rentibus debitum subtrahere dicebant. Rn. dd. qd reli- gio & pietas sunt due virtutes. nulla aut virtus aliq dnu- tiat aut repugnat: qd fm pbium in iudicamento: bo- num non est bono contrarium. vnde non potest esse qd pie- tas & religio se mutuo impediunt vt propter actum vni- actus alter? ecludat. cuiuslibet eni virtus act? vt ex su- pradictis patet debitis circumstantijs limitat: quas si pre- tereat iam non erit virtutis actus sed vitij: vñ ad pietate pertinet officium & cultus parentibus exhibere fm debitum modum. non est aut debitas mod? vt plus homo tendat ad colendam patriam qd ad colendum deum. sicut An- brosius dicit sup. h. cam. necessitudini generis diuine re- ligionis pietas antefert. Si ergo cultus parentibus abstra- hat nos a cultu deum non esset pietatis parentum in si- fere cultus contra deum. Uñ dicitur in epla ad He- liodoz. Per calcitatem pge matrem. ad vexilla crucis eno- la. summi gen? pietatis est in hac re fuisse crudeliter. & io- in tali casu dimittenda sunt officia pietatis in parentes pro- pter diuinum religionis cultum. Si vero p exhibenda ve- bita obsequia parentibus non abstrahatur a diuino cultu: hoc iam permittetur ad pietate. & sic non oportebit propter re- ligionem pietate deserere. Ad. i. ergo dd qd Gregorij? exponens illud verbum dñi. dicit qd parentes quos aduer- sarios in via dei patimur: obediendo & fugiendo nescire de- bermus. si eni parentes nostri nos puocent ad peccanduz & abstrahant a cultu diuino: debem? quantum ad hoc eos deserere & odire. & hoc modo dicunt leuite suos p sangui- neos ignorasse: qd idolatris fm mandatum dñi non pep- cerunt: vt habet. Ero. xxxij. Jacob aut et iohannes lau- danf hoc qd sunt secuti dñm dimisso parente: non quia eozum pater eos puocaret ad maluz sed quia aliter est? mabant ipsum posse vitam transire eis christum sequen- tibus. Ad. ij. dd qd domin? ideo pbibuit discipulis a se- pultura patrie: quia sicut Chyso. dicit: p hoc eum domi- nus a multis mal? eripuit pura lucido & metozito & alijs que huc expectant. post sepulturam enim erat necesse et testamenta scrutari: & hereditatis diuisionem & alia hui? di- & precipue qd alij erant qui complere poterat huius sume- ris sepulturam. vel sicut Cyrillus exponit sup. lucas: di- scipulus ille no petijt qd ptez iam defuncti sepeliret: sed ad huc viuentem in senectute sufficeret vt quos sepeliret qd dñs non precessit qd erant alij qui eius cura habere pos- terant linea parente ascripti. Ad. ij. dd qd hoc quod

dicendum qd ad eos qui sunt in dignitate constituti prius gubernare oia subditos. gubernare autem est mouere aliquos in debitu finem: sicut naua gubernat nauez ducendo ea ad portu. omne autem mouens habet excellentiam quandam et virtutem supra id quod mouet. vnde oportet qd in eo qui est in dignitate constitutus. Primo consideret excellentiam suam sicut quada potestate in subditos. Secundo ipsum gubernationis officiu. tunc igitur excellentie debet ei honor: quod est quedam recognitio excellentie alicuius. tunc autem officij gubernationis debet ei cultus qui in quoda obsequio consistit: dum scilicet aliquis eorum obedit imperio: et vicez beneficijs eorum pro suo modo repedit. Ad. i. ergo dicitur qd in cultu non solum intelligitur honor: sed etiam quecumque alia que pertinent ad decorem ac meo quibus habet ad aliu ordinat. Ad. ii. dicitur qd sicut supra dictu est: duplex est debitu. Cuius quidem legale ad quod reddendum habet lege compellitur: et sic debet habere honorem et cultu his qui sunt in dignitate constituti. pietatis notentur super ipsum bñtes. Aliud autem est debitu morale quod ex quada bonestate debet. et hoc modo debemus cultum et honorem his qui sunt in dignitate constituti etiam si non sint eius subiecti. Ad. iii. dicitur qd excellentie eorum qui sunt in dignitate constituti debet honor pro ratione sublimioris gradus. tunc autem tunc potestatis quam habent ad coercendum. officio vero gubernationis ipsorum debet obedientia pro qua subditi mouentur ad imperiu presidentium et tributa que sunt quedam stipendia laboris ipsorum.

Ad tertium sic procedit.

Videtur qd obseruantia sit prior virtus quam pietas. Primo ceptu enim cuiuslibet obseruantia exhibet comparat ad partem qui pietate colitur: sicut vniuersal gubernator ad pñcia rem. nra familia qua patet gubernari est pars ciuitatis que gubernatur a principe. sed vniuersal virtus prior est et magis ei inferiora subdunt. ergo obseruantia est prior virtus quam pietas. De. Illi qui sunt in dignitate constituti curam gerunt boni cois. consanguinei autem pertinent ad bonum priuatu quod est propter bonu coe contentum. vnde laudabiliter aliqui pro bono cois periculo mortis seipso exponunt ergo obseruantia pro qua exhibetur cultus his qui sunt in dignitate constituti est prior virtus quam pietas que exhibet cultum personis sanguine diunctis. De. Honor et reuerentia maxime debetur virtuosus post deu. sed virtuosus exhibetur honor et reuerentia obseruantie virtutem habet dicitur est. ergo obseruantia est precepta post religionem. Sed est qd precepta legis dantur de actibus virtutum immediate autem post precepta religionis que pertinent ad primam tabulam subditur preceptu de honoratione parentu quod pertinet ad pietate. ergo pietas immediate sequitur religionem in ordine dignitatis. Ad. dicitur qd personis in dignitate constitutis potest aliquid exhiberi dupliciter. Quomodo in ordine ad bonu coe: puta cum aliquis ei seruit in administratione rei publice et hoc iam non pertinet ad obseruantiam: sed ad pietatem que cultu exhibet non solum patri sed etiam patrie. Alio modo exhibetur aliquid personis in dignitate constitutis patiens specialiter ad personalem eorum utilitate et gloria: et hoc proprie pertinet ad obseruantiam. sicut per pietate distinguitur. et ideo comparatio obseruantie ad pietatem necesse est attendat sicut diuersas habitudines diuersarum personarum ad nos quas respicit vnaque virtus. manifestuz est autem qd persone parentu et eorum que sunt nobis sanguine coniuncti substantiatis nobis coniunguntur que persone que sunt in dignitate constitute. magis enim ad substantiam

pertinet generatio et educatio cuius principiu est pater que exterior gubernatio cuius principiu sunt illi qui in dignitate constituntur: et sicut pietas obseruantie preeminet in quantum cultu reddit personis magis diunctis quibus magis obligamur. Ad. i. ergo dicitur qd princeps comparat ad partem sicut vniuersal virtus ad particularem in quantum ad exterior gubernationem: non autem quantum ad hoc que patet est principiu generationis. sic enim comparat ad ipsum virtus diuina que est omnium productiua in esse. Ad. ii. dicitur qd ea parte qua persone in dignitate constitute ordinantur ad bonu coe: non pertinet ea que cultus ad obseruantiam: sed ad pietate videtur est. Ad. iii. dicitur qd exhibitio honoris vel cultus non solum est proportionada persone cui exhibetur sicut se considerate: sed etiam sicut per exhibentes comparatur. quoniam ergo virtuosus sicut se considerat sunt magis digni honore que persone parentu: si filij magis obligantur propter beneficia suscepta ab ipsis parentibus et communem naturalem ad exhibendum cultu et honore parentibus que extraneis virtuosus. Ad. CIII.

Deinde considerandum

est de prior obseruantie. Et primo de vultu que exhibet honore et cetera ad hoc pertinentia personis superioribus. Secundo de obedientia pro quam capere obediunt imperio. Circa primu querunt quatuor. Primo vtrum honor sit aliquid spirituale vel corporale. Secundo vtrum honor debet solis superioribus. Tertio vtrum vultu cuius est exhibere honore et cultu superioribus sit spualis sicut a latra distincta. Quarto vtrum species distinguantur.

Ad primu sic procedit.

Videtur qd honor non importet aliquid corporale. Honor enim est exhibitio reuerentie in testimoniu virtutis ut potest accipi a philo. in. i. et bicoz. sed exhibitio reuerentie est aliquid spirituale. reuerenti enim est actus timoris vel superbia habitus est. ergo honor est aliquid spirituale. De. sicut philosophus in. iiij. et bicoz. honor est premium virtutis virtus autem principaliter in spiritualibus consistit. premium vero est aliquid corporale cum premium sit pro merito. ergo honor non consistit in corporalibus. De. Honor a laude distinguitur et etiam a gloria. sed laus et gloria in exterioribus consistunt. ergo honor consistit in interioribus et spiritualibus. Sed contra est quod dicitur. Romanus exponens illud. i. ad. Thimo. v. Qui bene pre sunt presbyteri duplici honore habeantur. dicit. Honor in presentiarum quidem pro elemosyna vel munere accipitur. vtrumque autem horum ad corporalia pertinet. ergo honor in corporalibus consistit. Ad. dicendum qd honor reuerentiam quandam importat de excellentia alicuius. vnde homines qui volunt honorari testimonium sue excellentie querunt ut per philosophum patet in. viij. et bicoz. testimonium autem redditur vel coram deo vel coram hominibus. Coram deo qui inspector est cordium testimonium conscientie sufficit. et ideo honor quo ad deum potest consistere in solo interiori motu cordis dum scilicet aliquis recogitat vel dei excellentiam vel etiam alterius hominis coram deo. Sed quo ad homines aliquis potest testimonium ferre nisi per aliqua signa exteriora: vel verborum puta cum aliquis ore pronunciat excellentiam alicuius: vel factis sicut inclinationibus: obuiationibus et alijs bñdi: vel etiam exterioribus rebus: puta in munere oblatione aut imaginum institutione: vel alijs bñdi: et

sic procedit
non patitur obire illi
in dignitate constituti
colitur enim illis per
obsequium et non legi
conuenienter ergo reuerentia
triquas ordinis ali
in his que continentur
nam que postea intice
ceterum non debent esse
et solum per se ipsos
autem non debent esse
et bicoz. De.
reuerentiam non solum
autem aliquid munus
et. De. reuerentia enim
et debent esse obsequium
et debent esse obsequium
et debent esse obsequium
et debent esse obsequium

fm hoc honor in signis exterioribz corporalibz consistit.

Ad. j. ergo vobis qd reuerentia non est idem qd honor sed ex vna pte est principiu motuum ad honoranduz inquam s. aliquis ex reuerentia quam bz ad aliquem est honor: et alia vero pte est honoris finis: inquantu. s. alius quis ad hoc honorat vt in reuerentia habeatur ab alijs.

Ad. ij. vobis qd sicut pbius ibidem dicit: honor non est sufficiens virtutis premium: sed nihil potest esse in humanis rebz et corporali bz maius honor: inquantu. s. ipse corporales res sunt signa determinantia excellens virtutis: est autē debitum bono et pulchro vt manifestatur: fm illud Marti. v. Neqz accendunt lucernā et ponunt eam sub modio: sed sup candelabz vt luceat omnibz qui in domo sunt et pro ran to premium virtutis dicit honor.

Ad. iij. vobis qd laus distinguit ab honore dupliciter. Quomōdo qz laus consistit in solis signis rebz: honor autē in quibus cunqz exterioribz signis: et fm hoc laus in honore includitur. Quomōdo qz per exhibitionem honoris testimoniu reddim? de excellentia bonitatis alicuius absolute: sed p laudem testificamur de bonitate alicuius in ordine ad finē si cur laudam? bñ operantē ppter finē: honor autē est etiam optimoz q non ordinant ad finem: sed ita sunt in fine: vt patet p phūm in j. cibicoz. gloria autem est effectus bono et laudis: qz ex hoc qz testificamur d bonitate alicuius clarescit bonitas ei? in noticia plurimoz. et hoc importat nomen glorie. nā glā dicit quasi clara. Unde ad Ro. j. dicit quedā glo. Ambro. qz glā est clara cū laude noticia.

Ad secundum sic pcedit.

Vides qd honor non pprie debet superioribz. Angel? enī est supior: quolibet homine viatore fm illud. Marti. xi. Qui minor est in regno celoz: maior ē Jobāne baptista. sed angelus pbiunt Jobannem volentē se honorare: vt patet. Apoc. vi. ergo honor nō debet superioribz. De. Honor debet alicui in testimonium virtutis: vt dictū est. sed qbz ptingit qd supiores non sunt et uosi. ergo eis nō debet honor: sic nec demomibz q nō supiores nobis sunt ordine nature. De. Aplos dicit ad. Ro. xij. Honore inuicem preuenientes. et j. De. ij. Deo honorate. h hoc non esset seruanduz si solis superioribz honor debet. et ergo honor nō debet pprie superioribz. De. Tobie. j. dicit qd Tobias habebat decem talenta ex his quibus erat honorat a Rege. legit etiam Hester. vi. qd Assuer honorauit Mardocheum et coram eo fecit claman: Hoc honore dignus est quez Rex honorare voluerit. ergo honor etia ei dabitur inferioribz. et ita videtur qd honor nō debetur pprie superioribz. Sed contra est qd pbius dicit in. v. et bicoz. qd honor debetur optimis. Rñ. vobis qd sic cur supra dictum est: honor nihil aliud est qz quedam ptesano de excellentia bonitatis alicuius. potest autē alij cuius excellentia considerari non solum per comparationem ad honorantem: vt. s. sit excellentior eo qui honoratur: sed etiam fm se: vel per comparationem ad aliquos alios. et fm hoc honor semper debetur alicui propter aliquam excellentiam vel superioritatem. non enim oportet qd ille qui honoratur sit excellentior honorante: sed forte quibusdam alijs: vel etiam ipso honorante quantum ad aliquid et non simpliciter. Ad. i. ergo vobis qd angel? probuit Jobannem non a quacunqz honorante: sed ab honorante adorationis latre que debetur deo: vel etiam ab honorante vultie vt ostenderet ipsius Jobānis dignitatem que per charismā erat angelis adequat? fm

spem glorie filiorum dei. et ideo volebat ab eo honorari tanqz superior. Ad. ij. vobis qd si prelati sint malis: non honorantur propter excellentiam pprie virtutis sed propter excellentiam dignitatis fm quam sunt dei ministri. et etiam in eis honoratur tota cōmunitas cui pspiciunt. de monea aut sunt irretocabiliter mali et pro inimicis habendi magis qz honorandi. Ad. iij. vobis qd in quolibet inuenitur aliquid ex quo potest aliquis eum superiorē reputare: fm illud ad. Heb. ij. In humilitate ptenio res inuicem arbitantes. et fm hoc etiam omnes se in uicem debent honore preuenire. Ad. iij. vobis qd puitare persone interdū honorantur a regibus: non quia sint eis superiores fm ordinem dignitatis: sed propter aliquam excellentiam virtutis ipsaz. et fm hoc honorati sunt Tobias et Mardocheus a regibus.

Ad tertiu sic proceditur.

Videtur qd vultia non sit specialis virtus a latra distincta: quia super illud psal. Domine deus meus in te speraui. dicit glo. Domine omnium per potentiam cui debetur vultia. deus per creationem cui debetur latra. sed non est distincta virtus que ordinatur in deo: fm qd est dominus. et fm qd est deus. ergo vultia non est virtus distincta a latra. De. fm phūm in. viij. cibicoz. amari simile est ei qd est honorari. sed eadem ē virtus charitatis qua amatur deus et qua amatur proximus. ergo vultia qua honoratur proximus non est alia virtus a latra qua honoratur deus. De. Idem est motus quo alij quis mouetur in imaginem et in rem cuius est imago. h per vultiam honoratur homo in quantum est ad dei imaginem factus. dicitur enim. Sap. ij. de impijs. qd nō iudicauerunt honorem animarum sanctarum quoniam deus creauit hominem in eam inabilem. et ad imaginem sue similitudinis fecit illum. ergo vultia non est alia virtus a latra qua honoratur deus. Sed contra est qd Aug. dicit in. x. de am. dei. qd alia est seruitus que debetur deo: minibus: fm quā precepit apostolus seruis dominis suis subditos esse: que. s. grece vultia dicitur. alia vero latra que dicitur seruitus pertinet ad colenduz deū. Rñ. vobis qd fm ea que supra dicta sunt: vbi est alia ratio debiti ubi necesse est qd sit alia virtus que debetur reddat. alia eunt ratione debetur seruit? deo et homini: sicut et alia ratione dominium competit deo et homini. nāz deo plenarium et principale dominium habet respectu tot? et cui in subter creature. que totaliter eius subijctur potestian. homo autem participat quandaz similitudinem diuini dominij fm qd bz pncularet pntē sup aliquem bofē vt supra per aliquā creaturā. et iō vultia q debetur seruitutē exhibet bōi dñari alia dicitur ē a latra q exhibet debita seruitutem diuino dñio: et est quedā obseruante spēs: qz p obseruatā honoram? quascunqz psonas dignitate pcellentes. per vultia aut pprie sumpra sui dños suos veniantur. vultia enī grece seruit? dicitur. Ad. j. ergo vobis qd sic religio pcellentiā dicitur pietas inquantu de? est pcellentiā pntata etiā latra p excellentiā de? vultia inquantu de? excellenter est dñs. nō aut creatura pncipat potentia creati rōne cuius deo debet latra. et iō glo. illa distinguit artibz uens latram deo fm creatoz q creature si coicaf: vultia: et o fm dñuz qd creature coicaf. Ad. ij. vobis qd rō diligēdi primū deus ē nō enī p charitate diligim? il primo nisi deū. et iō ea de charitas ē q diligim? de? et primū. sunt tū alie amicitie d. ferentes a charitate fm alias rariōes quibus homines

am autem: similiter cum sit alia ratio seruendi deo et homini aut honorandi utriusque non est eadem virtus latia et diuisa. Ad. iij. dicendum quod motus qui est in imaginez in quantum est imago refertur in rem cuius est imago: non tamen omnis motus qui est in imaginem refertur in eam in quantum est imago. et ideo quandoque est alius motus specie in imaginem et motus in rem. Sic ergo dicendum est quod honor vel subiectio dicitur respicit absolute quandam boni dignitatem. licet enim secundum illam dignitatem sit homo ad imaginem vel similitudinem dei: non tamen semper homo quando reuerentiam alteri exhibet refertur bono actu in deum. Vel dicendum quod motus qui est in imaginem quodammodo est in rem: non tamen motus qui est in rem oportet quod sit in imaginem. et ideo reuerentia que exhibet alicui in quantum est imago dei: redundat quodammodo in deum. alia tamen est reuerentia que ipsi deo exhibetur que nullo modo pertinet ad eius imaginem.

Ad quartum sic procedit

videtur quod diuisa habeat diuersas species. Per diuisa enim exhibet honor proximo. diuisa autem ratione honorantur diuersi proximi: sic pater et magister: ut patet per philosophum in. ix. ethicorum. cum ergo diuisa ratio obiecti diuersificet speciem virtutis: videtur quod diuisa diuidatur in virtutes specie differentes. Pre. Quidam differunt specie ab extremis si cur pallidum et albo et nigro. sed per diuisa videtur esse medium inter latia et diuisa. exhibetur enim creaturis que habent speciale affinitatem ad deum: sic beate virginis in quantum est mater dei. ergo videtur quod diuisa sit species differentes una quodam diuisa simpliciter. alia vero per diuisa. Pre. Sicut in creatura rationali inuenitur imago dei ratione cuius honoratur: ita etiam in creatura irrationali inuenitur vestigium dei. sed alia ratio similitudinis importat in nomine imaginis et nomine vestigii. ergo etiam oportet secundum hoc diuisas species diuisa attendi: perferuntur enim quibusdam irrationabilibus creaturis honor exhibetur: sicut ligno sancte crucis et alijs huiusmodi. Sed contra est quod diuisa contra latiam diuisa: latia autem non diuisa per diuisas species. ergo nec diuisa. R. n. dicendum quod diuisa potest accipi dupliciter. Uno modo coiter secundum quod exhibet reuerentiam cuiusque homini ratione cuiusque excellentie. et sic continetur sub se pietate et obseruantia et quancumque huiusmodi virtutem que homini reuerentiam exhibet. et secundum hoc habebit partes specie diuisas. Alio modo potest sumi stricte prout secundum eam reuerentiam exhibet seruus domino: nam diuisa seruitus dicitur et dictum est et secundum hoc non diuisa in diuisas species: sed est una species obseruantie quare Augustinus ponit: eo quod alia ratione seruus reueretur domino: miles ducem: discipulus magistrum. et sic de alijs huiusmodi. Ad. j. ergo dicendum quod ratio illa procedit de diuisa coiter sumpta. Ad. ij. dicendum quod per diuisa est ponissima species diuisa coiter sumpta. maxima enim reuerentia debetur homini ex affinitate quam habet ad deum. Ad. iij. dicendum quod creature irrationales in se considerate non debent ab homine aliqua subiectio vel honor quoniam participatio naturalis creatura est naturaliter homini subiecta quod autem creature honoratur hoc sit eodem honore quod ipse honoratur: sicut purpura regis honoratur eodem honore quod rex: ut Damas. dicit in. iij. libro. Questio. CIII

Deinde considerandum

est de obedientia. Et circa hoc querunt sex. Primo vtrum homo debeat obedire homini. Secundo

vtrum obedientia sit specialis virtus. Tertio de comparatione eius ad alias virtutes. Quarto vtrum deo sit in omnibus obediendum. Quinto vtrum subditi suis prelati teneantur in omnibus obedire. Sexto vtrum fideles teneantur secularibus potestantibus obedire.

Ad primum sic procedit.

videtur quod vnus homo non teneatur alteri obedire. Non enim est aliquid faciendum in iustitiam diuinam. sed hoc habet diuina institutio ut homo suo consilio regatur: secundum illud. Eccl. x. Deus ab initio constituit hominem: et reliquit illum in manu consilii sui. ergo non teneatur vnus homo alteri obedire. Pre. Si aliquis alicui teneatur obedire: oportet quod habeat voluntatem precipientis tanquam regulam sue actionis. sed sola diuina voluntas que spiritus est recta est regula beatitudinis actionis. ergo non teneatur homo obedire nisi deo. Pre. Seruitus quanto sunt magis gratuita tanto magis accepta. sed id quod homo ex debito facit non est gratuitum. si ergo homo teneatur ex debito alteri obedire in bonis operibus faciendis: et hoc ipso redderetur minus acceptabile opus bonum quod ex obedientia fieret. non ergo teneatur homo alteri obedire. Sed contra est quod precipitur ad Hebr. vlt. Obedite prepositis vestris et subiaccite eis. R. n. dicendum quod sicut actiones reze naturalium procedunt ex potentia naturalibus: ita etiam operationes humane procedunt ex humana voluntate. oportet autem in rebus naturalibus ut superiora mouerent inferiora ad suas actiones per excellentiam naturalis virtutis collate diuinitus: vnde oportet in rebus humanis quod superiores moueant inferiores per suam voluntatem ex vi auctoritatis diuinitus ordinate. mouere autem per rationem et voluntatem est precipere. et ideo sicut ex ipso ordine naturali diuinitus in statu inferiora in rebus naturalibus necesse habent subiecti motioni superiorum. ita etiam in rebus humanis ex ordine iuris naturalis et diuini teneantur inferiores suis superioribus obedire. Ad. j. ergo dicendum quod deus reliquit hominem in manu consilii sui: non quia liceat ei facere omne quod vult: sed quia ad id quod faciendum est non cogitur necessitate nature sic creature irrationales: sed libera electione ex proprio consilio procedente. et sicut ad alia facienda debet procedere proprio consilio: ita etiam ad hoc quod obediatur suis superioribus dicit enim Grego. vltimo moral. quod diuina voluntas noster humiliter subditur: non in eis in corde superamus. Ad. ij. dicendum quod diuina voluntas est prima regula qua regulantur omnes rationales voluntates cuius magis appropinquat quam alia secundum ordinem diuinitus institutum. et ideo voluntas vnius hominis precipiens potest esse quasi secunda regula voluntatis alterius obedientis. Ad. iij. dicendum quod aliquid potest iudicari gratuitum dupliciter. Uno modo ex parte ipsius operis quod est homo ad id non obligatur. Alio modo ex parte operantis quia. s. libera voluntate hoc facit. oportet autem reddatur virtuosum et laudabile et meritorium precipue secundum quod ex voluntate procedit. et ideo quantum obedire sit debitum si propria voluntate aliquis obediatur: non propter hoc minoratur eius meritum maxime apud deum qui non solum exteriora opera: vnde etiam interiorum voluntatem videt.

Ad secundum sic procedit

videtur quod obedientia non sit specialis virtus. Obedientie enim in inobedientia opponitur. sed inobedientia est generale peccatum. dicit enim Ambro. quod peccatum est inobedientia legis diuine. ergo obedientia non est specialis virtus: sed generalis. Pre.

proceditur.

Omnia virtus specialis aut est theologia aut est moralis, sed obedientia non est virtus theologia. qz neqz continetur sub fide neqz sub spe neqz, sub caritate similiter etiam non est virtus moralis: qz non est in medio superflua et diminuta. quanto enim aliquis est magis obediens tanto magis laudatur. ergo obedientia non est specialis virtus. ¶ **De.** Grego. dicit vlt. moral. qz obedientia tanto magis est meritoria et laudabilis quanto minus habet de suo. sed quilibet specialis virtus tanto magis laudatur quanto magis habet de suo: eo qd ad virtutem requiritur vt sit volens et eligens: sicut dicit in ij. ethicoz. ergo obedientia non est specialis virtus. ¶ **De.** Virtutes differunt specie secundum obiecta. obiectum autem obedientie esse videtur superioris preceptum quod multipliciter diversificari videtur secundum diversos superioris gradus. ergo obedientia est virtus generalis sub se multas virtutes speciales comprehendens. ¶ **De.** Sed contra est qd obedientia a quibusdam ponitur pars iusticie vt supra dicitur est. ¶ **Responsum.** dicendum qd ad omnia opera bona que specialem habent laudem rationem specialis virtutis determinat. hoc enim proprie competit virtuti vt opus bonum reddat. obedire autem superiori quod debitum est ei secundum divinum ordinem rebus inditum est: vt ostensum est et per consequens est bonum cum bonum consistat in modo specie et ordine: vt Augustinus dicit in libro de natura boni. habet autem hic actus specialem rationem laudis ex specialis obiecto. cum enim inferiores suis superioribus multa debeant exhibere: inter cetera hoc est vnum speciale quod tenentur eorum preceptis obedire. vnde obedientia est specialis virtus. et eius speciale obiectum est preceptum tacitum vel expressum. voluntas enim superioris quocumque modo innotescat est quoddam tacitum preceptum. et tanto videtur obedientia promptior quanto expressum preceptum obedientie preuenit: voluntate tamen superioris intellecta. ¶ **Ad primum** ergo dicendum qd nihil prohibet duas speciales rationes ad quas due speciales virtutes respiciunt in vno et eodem materiali obiecto concurrere: sicut miles defendendo castrum regis et implet opus fortitudinis non fugiens moris pericula propter bonum: et opus iusticie debitum seruicium domino suo reddens. Sicut igitur pro precepti quia attendit obedientia concurrat cum actu omnium virtutum: non cum omnino actu virtutum: qz non omnes actus virtutum sunt in precepto vt supra habitum est similiter etiam quedam quandoqz sub precepto cadunt que ad nullam aliam virtutem pertinent: vt patet in his que non sunt mala nisi quod prohibita. Sic ergo si obedientia proprie accipitur secundum quod respicit intentionem formalem rationis precepti: erit specialis virtus: et inobediencia peccatum speciale. secundum hoc enim ad obedientiam requiritur quod impleat aliquis actum iusticie vel alterius virtutis intendens implere preceptum: et ad inobedienciam requiritur quod actualiter contemnat speciale preceptum. Si vero obedientia large accipitur pro executione cuiuscumque quod potest cadere sub precepto et inobediencia pro omissione eiusdem ex quacumque intentione: sic obedientia erit generalis virtus: et inobediencia generale peccatum. ¶ **Ad ij.** dicendum qd obedientia non est virtus theologia non enim per se obiectum eius est deus sed preceptum superioris cuiuscumque vel expressum vel tacitum interpretatum. s. simplex verbum prelati eius indicans voluntatem cui obedit promptus obediens. secundum illud ad Titum. iij. Dico obedite. Est autem virtus moralis cum sit pars iusticie: et est medium inter superfluum et diminutum. attenditur autem eius superfluum non qui

dem secundum quantum: sed secundum alias circumsstantias: in quantum scilicet aliquis obedit vel cui non debet: vel in quibus: sicut etiam supra de religione dicitur est. Potest etiam dici quod sicut iniusticia superfluum est in eo qui retinet alienum: diminiutum autem in eo cui non redditur quod debetur vt prius dicit in v. ethicoz. ita etiam obedientia medium est inter superfluum quod attenditur ex parte eius qui subtrahit superiori obedientie debetur: quod superabundat in implendo propriam voluntatem: diminutum autem ex parte superioris cui non obedit: vnde secundum hoc obedientia non erit medium duas malicias: sicut supra de iusticia dicitur est. ¶ **Ad iij.** dicendum qd obedientia sicut et quilibet virtus debet habere propriam voluntatem in suum proprium obiectum: non autem in id quod repugnans est ei proprium aut obiectum obedientie est preceptum: quod quidem ex alterius voluntate procedit: vnde obedientia reddit propriam voluntatem ad implendum voluntatem alterius. s. propriam voluntatem. si autem id quod precipitur propter se vel voluntatem etiam absque ratione precepti sicut accidit in prosperis: ita ex propria voluntate tendit in illud: et non videtur illud implere propter preceptum: sed propter voluntatem propriam: sed quando illud quod precipitur nullo modo est secundum se voluntatum sed est secundum se considerata proprie voluntati repugnans sicut accidit in asperis: tunc omnino manifestum est quod non impletur nisi propter preceptum. et ideo Grego. dicit in li. moral. qd obedientia que habet aliquid de suo in prosperis: est vel nulla vel minor: qz voluntas propria non videtur principaliter tendere ad implendum preceptum: sed ad assequendum proprium voluntatum: in aduersis autem vel difficilibus est maior: quia voluntas propria in nihil aliud tendit quam in preceptum: sed hoc intelligendum est secundum id quod exterius apparet. secundum tamen dei iudicium qui corda rimatur potest contingere quod etiam in prosperis obedientia aliquid de suo habens non propter hoc sit minus laudabilis. s. s. propria voluntas obedientie non minus deo te tendat ad implerem preceptum. ¶ **Ad iij.** dicendum qd reuerentia directe respicit personam excellentem. et ideo secundum diversam rationem excellentie diuersas species habet. obedientia vero respicit preceptum persone excellentis: et ideo non est nisi vnius rationis. sed quod propter reuerentiam persone obedientia debet eius precepto: consequens est quod obedientia hominis sit eadem specie et diuersis tamen specie causis procedens.

Ad tertium sic procedit.

Videtur quod obedientia sit maxima virtus. Dicitur enim i. Regu. xv. Melior est obedientia quam vicime. sed oblatio vicime pertinet ad religionem que est ponissima inter omnes virtutes morales vt ex supra dictis patet. ergo obedientia est ponissima inter omnes virtutes. ¶ **De.** Gregorius dicit vltimo moral. qd obedientia sola virtus est que virtutes ceteras menti inserit: in se trahitque custodit. sed causa potior est effectus. ergo obedientia est potior omnibus virtutibus. ¶ **De.** Grego. dicit vlti. moral. qd nunquam per obedientiam malum debet fieri: aliqui autem per obedientiam bonum quod agimus iterum debet. sed non pretermittit aliquid nisi pro meliori. ergo obedientia pro qua pretermittuntur bona alia: virtutum est virtutibus aliis melioribus. Sed contra est quod obedientia habet laudem ex eo quod ex caritate procedit. dicit enim Grego. vlti. moral. qd obedientia non seruili metu sed caritatis affectu seruanda est: non timore pene: sed amore iusticie. ergo caritas est potior virtus

obediencia. **Rñ.** dō q̄ sicut pat̄i p̄sistit in hoc q̄ bō
 contēpto deo cōmūtabilibus bonis inl̄eret. ita metuū vit
 tuo q̄ a tuō confisit̄ econtrario in hoc q̄ homo concupit̄
 bonis creatis deo inl̄eret sicut fini. finis aut̄ prior est bis
 que sunt ad finem. Si vero bona creata. p̄pter hoc contem
 nantur deo inl̄ereatur. maior est laus virtutis ex hoc q̄
 deo inl̄eret. q̄ ex hoc q̄ bona terrena contēnt. ideo vir
 tutes quibus deo fin se inl̄eret. s. theologice sunt p̄rio
 res virtutibus moralibus quibus aliquid terrenū contē
 nit vt deo inl̄ereat. Inter virtutes aut̄ morales tāto ali q̄
 prior est q̄nto aliq̄s magis aliqd contēnt vt deo inl̄ereat
 Sicut aut̄ tria genera bonorū humanorū que bō pōt contē
 nere p̄pter deum. quorū infimū sunt extēiora bona. mediū
 aut̄ sunt bona corpora. sup̄erū aut̄ sunt bona aīe inter q̄
 quodāmodō p̄cipuū est voluntas inquantū. s. p̄ voluntatem
 bō oibz alijs bonis virtut. 2. p̄ se loquēdo laudabilior est
 obediētie virtus q̄ p̄pter deum contēnt. p̄pria volunta
 tem q̄ alie virtutes morales q̄ p̄pter deū aliqua bona cōs
 tituit. Unde Gre. dicit in vlt. moral. q̄ obediētia vi
 cimis iure p̄ponitur. q̄ p̄ vicinas aliena caro: p̄ obediē
 tia vō voluntas p̄pria mactatur. vñ etiā quecūq̄ alia vir
 tutū opa ex hoc meritoria sunt apud deum q̄ fiunt vt obe
 diant voluntati diuine. nam si quis etiā martyriū suū
 fineret vel omnia sua pauperibus erogaret. nisi hoc ordi
 naret ad implemētum diuine voluntatis qd̄ recte ad obe
 diētiā pertinet. meritoria esse non possent. sicut nec si fi
 erent sine caritate que sine obediētia esse non possunt
 dō. cū. l. Job. ij. q̄ qui dicit se nosse deum 2. mendata ei
 non custodit mēdā ei. qui aut̄ seruat verba eius vete in
 hoc charitas dei perfecta est. 2. hoc ideo est. q̄ amantia fac
 idem velle 2. nolle. **Ad. i.** ergo dōm q̄ obediētia p̄ce
 dit et reuerētia que exhibet cultum 2. honorem superiorū
 2. quantum ad hoc sub diuersis virtutibus continetur. h
 fin se considerata p̄ior respicit rationem p̄cepti sicut
 sp̄ialis virtus. inquantum ergo procedit ex reuerētia p̄
 latozum continetur quodāmodō sub obseruātia. inquantū
 vero procedit ex reuerētia parentum sub pietate. in qua
 tum vero procedit ex reuerētia dei sub religione. 2. perti
 net ad reuonem que est principalis actus religionis.
 vnde fin laudabilior est obedire deo q̄ sacrificium of
 ferre. 2. etiā quia in sacrificio imolatur aliena caro: p̄ obe
 diētiā aut̄ p̄pria voluntas. vt Grego. dicit. sp̄aliter tñ
 in casu in quo loquebatur Samūel. melius fuisse Sau
 li obedire deo q̄ animalia pingua amalechitarū in sacrifici
 um offerre contra dei mandatum. **Ad. ij.** dōm q̄ ad
 obediētiā pertinent omēs actus virtutū p̄out sunt in
 p̄cepto. inquantū ergo actus virtutum operant̄ cānter
 vel dispositiue ad eaz̄ generationem 2. cōseruationē. in
 tantū dō q̄ obediētia omēs virtutes menti insert̄ 2. cu
 stodit. nec tñ sequitur q̄ obediētia sit simpliciter omibz
 virtutibus p̄ior. p̄pter duo. primo q̄ licet quidem actus
 virtutis cadat sub p̄cepto. pōt tñ aliquis implere actū
 virtutis non attendens ad rationem p̄cepti. vnde si ali q̄
 virtus sit cuius obiectum sit naturaliter p̄ceptū q̄ p̄ceptū
 illa virtus dō naturaliter p̄ior q̄ obediētia. vt p̄ se fide
 per quam nobis diuine auctoritatis sublimitas innotet
 sicut ex qua competit ei potestas p̄cipiendi scđo quia in
 visio grāte 2. virtutū potest p̄cedere etiā tpe oēm actū
 virtuosum. 2. fin hoc neq̄ tpe neq̄ natura est obediētia
 oibz alijs virtutibus p̄ior. **Ad. iij.** dō q̄ duplex est bo
 num. Quoddā ad quod faciendū bō ex necessitate tene
 scuramare deū vel aliquid bñdō. 2. tale bonū nullo mō

debet. p̄pter obediētiā p̄mitti. Est aut̄ aliud bonū ad
 qd̄ homo non tenet ex necessitate. 2. tale bonū debz homo
 qñq̄ p̄pter obediētiā p̄mittere ad quā ex necessita
 te bō tenetur. q̄ non dō bō aliquid bonū facere culpā in
 curando. 2. tñ sicut ibidē Grego. dicit. q̄ ab vnoquoq̄
 bono subiectos vocat necesse est vt multa cōcedat ne obe
 diētiis mens subitō intereat si a bonis oibz repullā peni
 tus ieiunet. 2. sic per obediētiā talia bona pōt p̄pter dam
 num vnius boni recompensare.

Ad quartuz sic procedit.

videtur q̄ non in oibz sit deo obedendū. Dicitur enim
 Ma. ij. q̄ dñs vobis cecis curas p̄cepit dicē. Vi
 dete ne quis sciat. illi asserere vntes diffamauerit eū p̄ior
 tam terrā illā. nec tñ ex hoc inculpentur. ergo videt̄ q̄ nō
 tenentur in oibz obedire deo. **Pre.** Nullus tenet ali
 quid facere contra virtutē. sed inueniuntur quedā p̄cepta
 dei p̄ta virtutē. sicut p̄cepit Ab̄e q̄ occideret filium in
 nocentē. vt habetur Gen. xij. 2. iudeis vt furarentur res
 egyptiorū. vt habet̄ Exo. xi. q̄ sunt contra iusticiā. 2. **Dee**
 q̄ acciperet mulierē adulterā quod est p̄ta castitatē. ergo
 non in oibz est obedendū deo. **Pre.** Quicūq̄ obe
 dit deo cōformat voluntatē suam voluntati diuine 2. in
 voluto. sed non quantum ad oīa tenet̄ cōformare volunta
 tem nō strā voluntati diuine in voluto. vt supra habitū est.
 ergo non in oibz tenet̄ homo deo obedire. **Sed** cōtra
 est quod dō Exo. xxiij. Omnia quecūq̄ locutus est dñs
 faciemus 2. erimus obediētes. **Rñ.** dō q̄ sicut supra
 dictum est ille qui obedir mouet̄ p̄ imperiū eius cui obe
 dit. sicut res naturales mouentur per suos motores. sic
 aut̄ deus est primus motor oīm que naturaliter mouentur
 ita etiā est primus motor oīm voluntarū. vt ex supra di
 ctis patet. et ideo sicut naturali necessitate oīa naturalia
 subduntur diuine mononī. ita etiā quadā necessitate in
 stitit oēs voluntates tenentur obedire diuino imperio. **Ad. i.**
 ergo dō q̄ dñs cecis dixit vt miraculū occultaret. n̄
 quali intendēs eoz̄ p̄ virtutē diuini p̄cepti obligare h
 sicut Grego. dicit in. xij. moral. seruis suis se sequentibus
 exemplū dedit vt ipsi quidē virtutes suas occultare veli
 derent 2. tñ alij eorum exemplo proficiant 2. produant inui
 ti. **Ad. ij.** dōm q̄ sicut deus nihil operatur contra na
 turam. q̄ hoc est natura vnuscuusq̄ rei quod in ea de
 opatur. vt habet̄ in glo. ad Ro. xi. opatur tñ aliquid p̄ta
 soluti cursui nature. ita etiā deus nihil pōt p̄cipere
 virtutem. q̄ in hoc principaliter consistit virtus 2. rectitu
 do voluntatis humane q̄ dei voluntati cōformet̄ 2. ei se
 quat imperiū quō sit p̄ta cōsuetū virtutis modū fin
 hoc ergo p̄ceptū Ab̄e factū q̄ filiū innocētē occide
 ret nō fuit p̄ta iusticiā. q̄ deus est actor mortis 2. vit. si
 militer nec fuit p̄ta iusticiā q̄ mādauit iudeis vt res egy
 ptiorū acciperet. q̄ etus sunt oīa. 2. cui voluerit dat illa. s. h̄
 etiā non fuit p̄ta castitatem p̄ceptū **Dee** factū vt mulierē
 adulterā acciperet. q̄ ip̄e deus est humane generationis
 ordinator. 2. ille est debitus modus mulieribz vtendi quē
 deus instruit. vñ p̄ q̄ p̄dicti nec obediendo deo nec obe
 dire volēdo peccauerūt. **Ad. iij.** dō q̄ si non sp̄ teneat̄
 hō velle qd̄ deus vult. sp̄ tñ tenet̄ velle qd̄ deus vult. euz
 velle. 2. hoc hō p̄cipue innotescit p̄ p̄ceptū diuinū. 2. scđo
 tenetur hō in omnibus diuinis p̄ceptis obedire.

Ad quintuz sic p̄cedit ur

videt̄ q̄ subditi teneant̄ suis superioribz in oibz obedire.

Dicit enim ap[osto]lus ad Col. iij. Filij obedite parentibus p[ro] o[mn]ia
 7 postea subdit. sicut obedite p[ro] o[mn]ia dominis s[ic] carnalibus
 ergo ead[em] r[ati]one alij subditi debent p[ro]lati suis in o[mn]i obe
 dire. **¶** De. Prelati sunt medij inter de[um] 7 subditos sicut
 illud Deut. v. Ego seque[st]er 7 medius sui inter de[um] 7
 vos in tempore illo. ut annunciar[et] vobis verba eius. s[ed] ab
 extremo in extremu[m] non p[er]uenit nisi p[er] mediu[m]. ergo p[re]
 cepta p[re]lati sunt reputanda tanq[ua]m p[re]cepta dei. Unde 7
 ap[osto]lus dicit ad Gal. iij. Sicut angelus dei excep[er]unt me
 sicut x[ristu]m iesum. 7. i. ad thessa. ij. Cum accep[er]itis a nobis
 verbu[m] auditis dei. accep[er]itis id non v[er]bu[m] hominum
 sed sicut vere est v[er]bu[m] dei. ergo sicut homo v[er]o deo obedi
 re in o[mn]i. ita 7 p[re]latis. **¶** De. Sicut religiosi p[ro]fite[n]
 do v[er]u[m] castitatis 7 paupertatis. ita 7 obedientia. sed reli
 giosus tenetur quantum ad o[mn]ia seruare castitatem 7 pauper
 tatem. ergo similiter quantum ad o[mn]ia tenetur obedire. **¶**
Sed p[ar]a est quod dicitur Act. v. Obedite oportet deo
 magis q[uam] hominib[us]. sed q[ui] q[ui] p[re]cepta p[re]lator[um] sunt p[ar]a
 dei. ergo non in o[mn]i p[re]latis est obediend[um]. **¶** R[ati]o. v[er]o
 q[uod] sicut dicitur est. obediens mouetur ad impetu[m] p[re]cipie[n]
 tis quada[m] necessitate iusticie. sicut v[er]o naturalis mouetur
 ex virtute sui motoris necessitate nature. **¶** Sed aut[em] alij res
 naturalis non mouetur a suo motore p[ot] contingere du
 pliciter. Uno mo[do] p[ro]pter impedi[m]entu[m] quod p[ro]uenit ex for
 tiori virtute alterius mouentis. sicut lignu[m] non comburit
 ab igne si fornicioris aque impeditur. Alio mo[do] ex defectu
 ordinis mobilis ad motorem. quia 7 si subijciatur eius
 a[m]oni quantum ad aliquid. non t[ame]n quantum ad o[mn]ia
 sicut humor q[ui]q[ue] subijciatur a[m]oni caloris quantum ad
 calefieri. non tamen quantum ad efficien[ti]a[m] iue consumi. Si
 militer ex duobus p[ot]est contingere q[uod] subditus suo sup[er]
 ori no[n] teneatur in o[mn]ibus obedire. Uno modo p[ro]pter
 p[re]ceptum maioris p[ot]estatis. ut enim ad Ro. xij. super
 illud. Qui resistit i[ps]i sibi damnationem acquiritur. dicit
 glo. Si quid iusserit curator nunquid est tibi faciend[um]
 si contra p[ro]consolem iubeat. rursus si quid p[ro]conso
 l iubeat 7 aliud imperator. nunquid dubitatur illo cont[ra]
 illi esse seruand[um]. ergo si aliud imperator aliud v[er]o iu
 beat. contempto illo obtemperand[um] est deo. Alio mo
 do non tenetur inferior suo superiori obedire si ei aliquid
 p[re]cipiat in quo ei non subdatur. dicit enim Seneca in
 iij. de beneficijs. Errat si quis existimat seruilitatem in to
 tum hominem descendere. pars enim melior excepta est.
 corpora obnoxia sunt 7 scripta dominis. mens quidem e
 sui iuris. 7 ideo in his que pertinent ad interio[ra] mo
 rum voluntatis homo non tenetur homini obedire. sed so
 lum deo. tenetur autem homo homini obedire in his que
 exteri[us] p[er] corpus sunt agenda. in quibus tamen sicut
 ea que ad naturam corporis p[er]tinent homo homini obe
 dire non tenetur. sed solum deo. quia omnes homines na
 tura sunt pares pura in his que p[er]tinent ad corporis su
 sientationem 7 prolis generationem. vnde non tenentur
 nec serui dominis nec filij parentibus obedire de matri
 monio contrahendo. aut virginitate seruanda aut aliquo
 alio h[um]o[ri]. sed in his que p[er]tinent ad dispositionem actu
 7 rerum humanarum tenetur subditus suo superiori obe
 dire sicut rationem superioritatis. sicut miles duct[us] exercit[us]
 in his que p[er]tinent ad bellum. seruus d[omi]no in his que p[er]
 tinent ad seruilia opera exequenda. filius patri in his que
 p[er]tinent ad disciplinam vite 7 curam domesticam. 7 sic
 de alijs. **¶** Ad. i. ergo videndum q[uod] hoc quod ap[osto]lus
 dixit intelligendum est p[ro] o[mn]ia quantum ad illa que p[er]

tinent ad ius patrie vel dominarie p[ot]estatis. **¶** Ad. ij.
 videndum q[uod] deo subijciatur homo simpliciter quantum ad
 o[mn]ia 7 in interiora 7 exteriora. 7 ideo in o[mn]ibus ei obedi
 re tenetur. subditi aut[em] non subijciuntur suis superioribus
 quantum ad o[mn]ia. sed quantum ad aliqua determina
 te. 7 quantum ad illa medij sunt inter deum 7 subditos.
 quantum ad alia v[er]o immediate subditi deo a quo in
 struuntur p[er] legem naturalem vel scriptam. **¶** Ad. iij.
 videndum q[uod] religiosi obedientiam p[ro]fiterentur 7 hoc est
 ad regularem conuersationem sicut quam suis p[re]latis sub
 duntur. 7 ideo quantum ad illa sola obedire tenentur q[ui]
 possunt ad regularem conuersationem p[er]tinere 7 hoc est
 obedientia sufficiens ad salutem. si autem etiam in alijs
 obedire voluerint hoc p[er]tinet ad cumulum p[er]fectionis
 dum tamen illa non sint contra deum aut contra p[ro]fessi
 ones regule. quia talis obedientia esset illicita. Sic ergo
 p[re]lati tripliciter obediencia distingui. vna sufficiens ad sa
 lutem que scilicet obedit in his ad que obligatur. alia p[er]
 secula que obedit in o[mn]ibus licitis. alia indiffera que
 etiam in illicitis obedit.

Ad sextum sic procedit.

Videtur q[uod] christiani non teneantur secularibus p[ot]estati
 bus obedire. quia super illud Mathei. xxiij. Ergo liberi
 sunt filij. dicit glo. Si in quolibet regno filij illius regis
 qui regno illi p[re]feritur sunt liberi. tunc filij regis illi? cui
 o[mn]ia regna subduntur in quolibet regno liberi esse de
 bent. sed christiani p[er] fidem christi facti sunt filij dei. sicut
 illud Joban. i. Dedit eis p[ot]estatem filios dei fieri his
 qui credunt in nomine eius. ergo non tenentur p[ot]estati
 bus secularibus obedire. **¶** De. Ad Ro. xxiij. dicitur.
 Mortificati estis legi p[ro] corpus christi. 7 loquitur de le
 ge diuina veteris testam[en]ti. sed nu[n]c. o[mn]i est lex humana
 p[ro] quam homines secularibus p[ot]estatibus subduntur
 q[ui] lex diuina veteris testam[en]ti. ergo multo magis homi
 nes p[ro] hoc q[uod] sunt facti membra corporis christi liberantur
 a lege subiectionis qua secularibus principibus obstringe
 bantur. **¶** De. Iacobus qui p[er] violentiam opprimit
 homines obedire non tenentur. sed Augu. dicit in. iij. de
 ciu. dei. Remota iusticia quid sunt regna nisi magna la
 trocinia. cum ergo domina principus secularia p[er]tinet
 q[ui] cum iniusticia exerceantur. vel ab al. qua iniusta v[er]
 sione principatum sumptent. videtur q[uod] non sit prin
 cipibus secularibus obediend[um] a christiatis. **¶** Sed co
 tra est quod dicitur ad Titu[m]. iij. Admone illos principi
 bus 7 p[ot]estatibus subditos esse. 7. i. Def. ij. Subiecti
 estote omni humane creature p[ro]pter deum. siue regi q[ui]
 si p[re]cellenti. siue duobus tanq[ua]m ab eo missis. **¶** R[ati]o. vi
 dendum q[uod] fides christi est iusticie principium 7 causa.
 sicut illud Ro. iij. Iusticia dei p[er] fidem iesu christi. 7 i[us]
 p[er] fidem christi non tollit o[mn]i iusticie. sed magis fir
 matur. cetero autem iusticie requirit ut inferiores suis su
 perioribus obediant. aliter enim non posset humana[n]z
 rerum iusticie conseruari. 7 ideo p[er] fidem christi non ex
 cusan tur fideles quin principibus secularibus obedire
 teneantur. **¶** Ad. i. ergo videndum q[uod] sicut supra dictum
 est. seruus qua bono homini subijciatur ad corpus p[er]
 tiner non ad animam que libera manet. nunc aut[em] in fia
 tu huius vite p[er] gratiam christi liberamur a defectibus
 anime non autem a defectibus corporis. ut patet p[er] apo
 stoli ad Ro. viij. qui dicit de seiplo. q[uod] mente seruit legi
 dei. carne autem legi peccati. 7 ideo illi qui sunt filij dei

dei per gratiam. liberi sunt a spirituali servitute peccati. non autem a servitute corporali qua tenentur a dominis terrenis. ut dicitur glo. super illud. i. ad 2. timotheo. vi. Quicumque sunt sub iugo servi. etc. Ad. ij. dicendum quod lex veteris fuit figura novi testamenti. ideo debuit cessare veritate veniente. non autem iussu de lege humana per quam homo subijcitur homini. et tamen etiam ex lege divina homo tenetur homini obedire. Ad. iij. dicendum quod principibus secularibus in tantum homo obedire tenetur in quantum ordo iusticie requirit. et ideo si non habeant iustum principatum. sed usurpatum. vel si iniuste preceperint. non tenentur eis subditi obedire nisi forte per accidens propter vitandam scandalum vel periculum.

Questio. CV.

Deinde considerandum

est de inobedientia. Et circa hoc queruntur duo. primum videlicet sit peccatum mortale. secundum utrum sit gravissimum peccatorum.

Ad primum sic proceditur

Videtur quod inobedientia non sit peccatum mortale. Omne enim peccatum est inobedientia ut patet per diffinitionem Ambrosii. superius positam. si ergo inobedientia esset peccatum mortale. omne peccatum esset mortale. Dicitur Gregorius. dicit. xxi. Moral. quod inobedientia oritur ex inani gloria. sed inanis gloria non est peccatum mortale. ergo nec inobedientia. Pre. Tunc dicitur aliquis esse inobediens quando superioris preceptum non implet. sed superiores multociens precepta multiplicant que vix aut nunquam omnia possunt observari. si ergo inobedientia esset peccatum mortale. sequeretur quod homo non posset vitare mortale peccatum. quod est inconueniens. non ergo inobedientia est peccatum mortale. Sed contra est quod ad Romanos. i. et ij. ad 2. timotheo. iij. inter alia peccata mortalia computantur parentibus non obedientes. Respondeo dicendum quod sic supra dictum est. peccatum mortale est quod contrariatur charitati per quam est spiritualis vita. charitate autem diligitur deus et proximus. ergo autem charitas dei vel eius mandatis obediatur. ut supra dictum est. et ideo inobedientem esse divinis preceptis est peccatum mortale quasi divine dilectioni contrarium. in preceptis autem divinis continetur quod etiam superioribus obediatur. et ideo inobedientia qua quis inobediens est preceptis superiorum est peccatum mortale quasi divine dilectioni contrarium. sicut illud ad Romanos. iij. Qui potestati resistit. dei ordinationi resistit. contrariatur in super dilectioni proximi in quantum superioris proximo subtrahit obedientiam quam ei debet. Ad. i. ergo dicendum quod illa diffinitio Ambrosii. datur de peccato mortali quod habet perfectam peccati rationem. peccatum autem veniale non est inobedientia. quia non est contra preceptum. sed preter preceptum. nec etiam omne peccatum mortale est inobedientia proprie et per se loquendo. sed solum tunc quando aliquis preceptum contemnit. quia ex fine mortales a ceteris speciebus habent. cum autem facit aliquid contra preceptum non propter precepti contempnum. sed propter aliquid aliud. est inobedientia materialiter tantum. sed per se formaliter ad aliam speciem peccati. Ad. ij. dicendum quod inanis gloria apparet manifestationem alicuius excellentie. et quia videtur ad quandam excellentiam pertinere quod homo preceptis strictius non subdatur. inde est quod obedientia ex inani gloria dicitur. nihil autem prohibet ex peccato veniali oritur mortale. cum veniale sit dispositio ad mortale. Ad. iij. videtur quod nullus obligatur ad impossibile. et ideo si tot precepta prelati aliquis ingerat seu iniungat quod subditus ea implere non possit. excusatur a peccato. et ideo prelati absolvere debent a multitudine preceptorum.

Ad secundum sic proceditur

Videtur quod inobedientia sit gravissimum peccatum. Dicitur enim. i. Reg. xv. Quasi peccatum anolandi est repugnare. et quasi si deus idolatrie nolle acquiescere. sed idolatria est gravissimum peccatum. ut supra habetur est. ergo inobedientia est gravissimum peccatum. Pre. Illud peccatum dicitur esse in spiritibus sanctis per quod tollitur impedimentum peccati. ut supra dictum est. sed in inobedientiam contemnitur homo preceptum quod maxime tenetur hominem a peccando. ergo inobedientia est peccatum in spiritibus sanctis. et ita est gravissimum peccatum. Pre. Aplos dicit ad Romanos. v. quod per vicius inobedientiam peccatis multi constituti sunt. causa videtur esse prior effectu. ergo inobedientia videtur esse gravior peccatis quam alia que ex ea causantur. Sed contra est quod gravior est contemneri preceptum quam peccatum. sed quedam peccata sunt contra ipsam personam precipientis. sicut patet de blasphemia et homicidio. ergo inobedientia non est gravissimum peccatum. Respondeo dicendum quod non omnino inobedientia est equalis peccatis. potest enim una inobedientia esse gravior altera dupliciter. Uno modo ex preceptis quibus enim omnem curam homo apponere debet ad hoc quod cuilibet superiori obedientiam magis est debitum quam homo obediatur superiori quam inferiori preceptum. cuius signum est quod preceptum inferioris pretermittitur si sit precepto superiori contrarium. unde consequens est quod quanto superior est ille qui precipit. tanto ei inobedientem esse sit gravior. sic inobedientem esse deo est gravior quam inobedientem esse homini. sed ex preceptis preceptorum. non enim precipiens equaliter vult implere omnia que mandat. magis enim vult quisque precipiens vult finem quam id quod est sui propinquum. et ideo tanto est inobedientia gravior quanto preceptum quod quis preterit magis est de intentione illius qui precipit. Et in preceptis quidem dei manifestus est quod quanto preceptum datur de meliori tanto est eius inobedientia gravior. quod cum voluntas dei pre se feratur ad bonum. quanto aliquid est melius tanto deus vult illud magis impleri. unde qui inobediens est precepto de dilectione dei gravior peccat quam qui inobediens est precepto de dilectione proximi. voluntas autem hominis non semper magis fertur in melius. et ideo ubi obligamur ex solo hominis precepto non est gravior peccatum ex eo quod maius bonum preteritur. sed ex eo quod preteritur illud quod est magis de intentione precipientis. Sic ergo oportet sicut diversos inobedientie gradus diversis peccatorum gradibus comparare. nam inobedientia qua contemnitur dei preceptum ex ipsa ratione inobedientie gravior est peccatum quam peccatum quo peccatur in hominem si fecerit inobedientia dei. et hoc ideo dico. quia qui contra preceptum peccat. etiam contra dei preceptum agit. sicut in aliquo potiori precepto dei contemneret ad hoc peccatum gravior esset. inobedientia autem qua contemnitur preceptum hominis levior est peccato quo contemnitur ipse precipiens. quod ex reverentia precipientis procedere debet reverentia precepti. et sicut peccatum quod dicitur primum ad contempnum dei sicut blasphemiam vel aliquid homini. gravior est etiam sententia per dilectionem inobedientia a peccato quam esset illud peccatum in quo contemnitur

soli dei peccati. Ad. i. ergo dicitur quod illa copatio Samuel non est equalitatis sed similitudinis quia inobediencia redidit in contemptum dei sicut et idolatria. h. idolatria magis. Ad. ii. dicitur quod non obediencia est peccati in spiritibus sed soli illa cui obstaro adhibet. non enim contemptus cum? cunctis quod per se impedit constituit peccati in spiritibus sanctis quod per quodlibet bonum potest homo impediri a peccato. sed bonorum illorum contemptus facit peccati in spiritibus sanctis quod dicitur duntaxat ad patriam et remissionem peccatorum. Ad. iii. dicitur quod primum peccati primum parentis ex quo in oes peccati emanavit non fuit inobediencia sed quod est spale peccati. sed superbia ex qua homo ad obediencia peccavit. unde apostolus in verbis illis videtur accipere inobediencia secundum generaliter se habet ad omne peccatum. **Questio. CVI.**

Deinde considerandum

de gratia siue gratitudine. Circa gratiam autem queruntur sex. primo ut gratia sit spalis virtus ab alijs distincta. secundo quod teneat ad maiores gratum actores deo ut innocens vel penitens. tertio ut sit teneat homo ad gratias beneficij humanis reddendas. quarto ut sit retributio gratiarum sit differenda. quinto ut sit mensuranda secundum acceptum beneficij vel secundum dantis affectum. sexto ut sit oportet aliquid in eis recipere.

Ad primum sic proceditur

Videtur quod gratia non sit virtus spalis ab alijs distincta. Maxima enim beneficia a deo et a parentibus accipiuntur. sed honores que deo retribuimus prius ad virtutem religionis. honores autem que retribuimus parentibus prius ad virtutem pietatis ergo gratia siue gratitudo non est virtus ab alijs distincta.

Pro. Retributio proportionalis prius ad iusticiam commutativam. ut patet per philosophum in. v. et ibi. sed gratie redduntur ut retributio sit. ut ibidem dicitur. ergo redduntur gratie quod prius ad gratitudinem est actus iusticie. non ergo gratitudo est spalis virtus ab alijs distincta. **Pro. Recompensatio requiritur ad amicitiam conservanda.** ut patet per philosophum in. viij. et ibi. sed amicitia se habet ad oes virtutes propter quod homo amatur. ergo gratia siue gratitudo ad quam prius recipiuntur beneficia non est spalis virtus. **Sed contra est quod Tullius ponit gratiam gratum facientem spalem iusticie parte.** **R. n.** dicitur quod sicut supra dicitur est. secundum diversas causas ex quibus aliquid debet. necesse est diversificari debiti reddendi ratione. ita fit quod si in maiori illud quod minus est prius in teo aut primo et principaliter causa debiti. eo quod ipse est primum principium omnium bonorum nostrorum. secundario autem in parte quod est primum nostre generationis et discipline principium. tertio autem in persona que dignitate precellit ex qua contra beneficia procedunt. quarto autem in aliquo benefactoris a quo aliquid particulare et privatum beneficium accepimus. pro quo particulariter ei obligamur. Quia ergo non quicquid debemus deo vel patri vel persone dignitate precellenti. debemus alicui benefactori a quo aliquid particulare beneficium recepimus. inde est quod per relationem qua debitum cultu deo impendimus. et pietatem que colimus parentes. et observantiam qua colimus personas dignitate precellentes. est gratia siue gratitudo que benefactoribus gratiam recompensat. et distinguit a promissis virtutibus sicut que liber posterior distinguit a prioribus quasi ab ea deficientibus.

Ad. i. ergo dicitur quod sic religio est quedam supercellens pietas. ita est et quedam excellentes gratia siue gratitudo. unde et gratitudo ad teo supra posita est inter ea que ad religionem

prius. **Ad. ii.** dicitur quod retributio proportionalis pertinet ad iusticiam commutativam que attendit secundum retributum legale. puta si pacto firmetur ut tantum pro tanto retribuatur. sed ad virtutem gratie siue gratitudinis retributio prius que sit ex solo debito honestatis. quia aliquis sponte facit. unde et gratitudo est minus grata si sit coacta ut Seneca dicit in li. de beneficiis. **Ad. iii.** dicitur quod cum vicia amicitia superavit tunc fundet quicquid est virtuti pretium in amico est amicitie impedimentum. et quicquid est virtuosum est amicitie provocativum. et secundum hoc per recompensationem beneficiorum amicitia conservatur que non recompensatio beneficiorum ad virtutem gratitudinis specialiter pertinet.

Ad secundum sic proceditur

Videtur quod magis teneat ad gratias reddendas deo innocens quam penitens. Quanto enim aliquid maius donum a deo precepit tanto magis ad gratias reddendas teneat. sed maius est donum innocencie quam iusticie restitute. ergo videtur quod magis teneat ad gratias reddendas innocens quam penitens. **Pro. Sicut benefactori debet gratitudo. ita et dilectio.** sed Augustinus dicit in. iij. confessi. Quis hominum suam cogitavit infirmitatem audeat virtutibus suis tribuere castitatem atque innocentiam suam ut minus amet te quasi minus fuerit ei necessaria misericordia tua tonans peccata conuersus ad te. et postea subdit. et ideo tantumdem imo amplius te diligat. quod per que me videt tantis peccatorum meorum languoribus exui. per te si videt tantis peccatorum languoribus non implicari. ergo etiam magis teneat ad gratiam reddendam innocens quam penitens. **Pro. Quanto gratitudo beneficij est magis continuata tanto maior pro eo debet gratitudo.** sed in innocente magis continuatur diuine gratie beneficium quam in penitente. dicit enim Augustinus ibi demum. Gratie tue reputo et misericordie tue. quia peccata mea tantis glaciis soluisi. gratie tue reputo et que cunctis non feci mala. quid enim facere non potui? et omnia mihi dimissa esse fateor. et que mea sponte feci mala. et que te duce non feci. ergo magis teneat ad gratias reddendas innocens quam penitens. **Sed contra est quod dicitur Lu. viij. Cui plus dimittit plus diligit.** ergo eadem ratione plus teneat ad gratiam reddendas. **R. n.** dicitur quod actio gratiarum in accipiente respicit gratiam dantis. unde ubi est maior gratia ex parte dantis ibi requiritur maior gratiarum actio ex parte recipientis gratia autem est quia gratia datur. Unde dupliciter potest esse ex parte dantis maior gratia. Uno modo ex quantitate danti et hoc modo innocens teneat ad maiores gratias reddendas quia maius donum ei datur a deo et magis continuatur creature panibus absolute loquendo. Alio modo potest dici maior gratia quia magis datur gratia. et secundum hoc magis teneat ad gratias reddendas penitens quam innocens. quia magis gratia datur illi quod ei datur a deo. cum enim esset dignus pena datur ei gratia. et sic h. illud donum quod datur innocenti sit absolute consideratum maius. fit tamen quod datur penitenti est maius in copatione ad ipsum. sicut enim pauperum pauperi danti est ei maius quam diviti magnum. et quod actus circa singularia in his que agenda sunt magis considerat quod est hic vel nunc tale. quam quod est simpliciter tale. sicut philosophus dicit in. iij. et ibi. de voluntario et involuntario. Ergo hoc patet responsio ad obiectionem.

Ad tertium sic proceditur

Videtur quod homo non teneat ad gratias reddendas ob hoc beneficium. Potest enim aliquid sibi beneficium facere. sicut et sibi ipse non cere. secundum illud Ecclesi. iij. quod sibi neque est. cui alij bonum erit. sicut homi-

quin nō esset conseruata iusticie ē q̄litas si vnus retineret
tem alterius absq̄ eius voluntate. sed debitū morale de-
pendet ex honestate debentis. ⁊ ideo oportet reddi debito
tpe fin q̄ erigitur recitudo vnus. **Ad. ij. v̄d.** q̄ feruor
voluntatis non est virtuosus si non sit rōne ordinatus. et
ideo si aliquis ex feruore animi. poccupet debitum tpe. non
erit laudandus. **Ad. iij. v̄d.** q̄ beneficia etiam sunt
opportuno tpe danda. ⁊ tunc nō est amplius tardandum
cū oportuni tpe aduenerit. ⁊ idē etiā obseruari oportet
in beneficiorum recompensatione.

Ad quintum sic procedit

Videtur q̄ beneficiorū recompensatio non sit attendenda
fin affectū beneficiāris. sed fin effectū. Recompensatio enī
beneficij debetur. sed beneficium in effectu consistit ut ip̄s
nomen sonat. ergo recompensatio debet attendi fin effectū.
Pre. Gratia que recompensat beneficia ē pars iusticie.
sed iusticia respicit equalitatem dati ⁊ accepti. ergo in gratia
recompensatione attendendus est magis effectus q̄ affectū
beneficiāris. **Pre.** Nullus p̄t attendere ad id q̄d igitur
rat. sed solus deus cognoscit intentionem affectū. ergo non
p̄t fieri gratie recompensatio fin affectum. **Sed** contra
est q̄d Seneca dicit in. i. de beneficijs. Mōnūq̄ magis
nos obligat q̄ dedit parua magnifice qui erigitur tribuit s̄
liberet. **R̄s.** v̄d. q̄ recompensatio beneficij p̄t ad tres vir-
tutes pertinere. scilicet ad iusticiā. ad grātiā. ⁊ ad amicitiam. **Ad**
iusticiā quidē pertinet q̄n recompensatio habet rōnem de-
biti legalis sicut in mutuo ⁊ alijs h̄mō. ⁊ in tali recompen-
satio v̄d attendi fin quantitatem dati. **Ad** amicitiam autē
pertinet recompensatio beneficij. ⁊ sicut ad virtutē gr̄e fin
q̄ habet rōnem debiti moralis aliter t̄n ⁊ aliter. nā in re-
compensatione amicitie oportet respectum haberi ad amicitie
cām vnde in amicitia vnus debet recompensatio fieri
fin utilitate quā quisq̄ ex beneficio p̄secutus est. in amicitia
autē honesti debet in recompensatione haberi respectus ad
electionē siue ad effectū dantis. q̄ hoc p̄cipue requiritur
ad virtutē vt d̄r in. viij. et bicop. ⁊ sicut q̄ gratia respicit be-
neficiū fin q̄ est gratia impensum q̄d quidē p̄ner ad ef-
fectū. ideo etiā gratie recompensatio attendit magis affectū
dantis q̄ effectum. **Ad. i.** ergo v̄d q̄ oīs actus moralis
ex voluntate dependet. vnde beneficij fin q̄ est laudabi-
le p̄t ei gratie recompensatio debetur. materialiter quidē
consistit in effectu. sed formaliter ⁊ principaliter in volun-
tate. vñ Seneca dicit in. i. de beneficijs. Beneficiū nō in eo
q̄d sit aut datur consistit. sed in ip̄o dantis aut facientis ato
Ad. ij. v̄d. q̄ gratia est pars iusticie nō quidē sicut sp̄s
generis. sed p̄ quādam reductionē ad genus iusticie. vt su-
pra dictū est. vñ nō oportet q̄ eadē ratio debiti attendat
in vnaq̄ virtute. **Ad. iij. v̄d.** q̄ affectū hominis per se
quidem solus deus videt. sed fin q̄ per aliqua signa ma-
nifestatur. p̄t etiā ip̄m homo cognoscere ⁊ hoc modo af-
fectus beneficiāris cognoscitur ex ip̄o modo quo bene-
ficiū retribuitur. pura quia gaudenter ⁊ prompte ali-
quis beneficium impendit.

Ad sextum sic procedit.

Videtur q̄ non oportet aliquem plus exhibere in reco-
pensatione q̄ suscepit in beneficio. Quisdam enī sicut pa-
rentibus nec etiā equalis recompensatio fieri potest. sicut
pb̄s dicit in. viij. et bicop. sed virtus non conatur ad im-
possibile. nō ergo gratie recompensatio tendit ad aliquid
maius. **Pre.** Si aliquis plus recompensat q̄ in bene-

ficio accepit ex hoc ip̄o quasi aliqua ex nobis dicitur
beneficium de nouo datum teneret homo gratiam reco-
pensare. ergo ille qui p̄rio beneficium dederat tenebitur
aliquid maius recompensare. ⁊ sic procederet in infini-
tum. sed virtus non conatur ad infinitum. quia infinitū
aufert naturam boni. vt dicitur in. ij. metha. ergo gratie
recompensatio non debet excedere acceptū beneficij.
Pre. Iusticia in equalitate consistit. sed maius est qui
dam equalitatis excessus. cum ergo in qualibet virtute
excessus sit vitiosus. videt q̄ recompensare aliquid maius
accepto beneficio sit vitiosum ⁊ iusticie oppositū. **Sed**
contra est quod pb̄s dicit in. v. et bi. Retamulariopo-
tet ei qui gratiam fecit ⁊ rursum ipsum recipere. q̄d qui-
dem sit dum aliquid maius retribuitur. ergo recompen-
satio debet tendere ad hoc q̄ aliquid maius faciat. **R̄s.**
dicendū q̄ sicut dicitur est recompensatio gratie respicit be-
neficiū fin voluntatem beneficiāris in quo quidem p̄-
cipue hoc commendabile videtur q̄ gratis beneficij co-
tulit ad quod non tenebatur. ⁊ ideo qui beneficium ac-
cepit ad hoc obligatur ex debito honestatis vt similiter al-
quid gratis impendat. non autem videtur gratis aliquid
impendere nisi excedat quantitatem accepti beneficij. q̄
q̄dū recompensat minus vel equalē non videtur facere
gratis sed reddere quod accepit. ⁊ ideo gratie recompen-
satio semper tendit vt pro suo posse aliquid maius retri-
buar. **Ad. i.** ergo dicendū q̄ sicut dicitur est. in recom-
pensatione beneficij magis est considerandus affectus
q̄ effectus. si ergo consideremus effectum beneficij q̄ si-
lius a parentibus accepit saltem esse ⁊ viuere. nihil equa-
le filius recompensare potest vt philosophus dicit. si autē
attendamus ad ipsam voluntatem dantis ⁊ retribuentis
sic potest filius aliquid maius patri retribuere vt Seneca
ca. vi. in. ij. de beneficijs. sed tamen non potest sufficere ad
gratitudinem recompensandi voluntas. **Ad. ij. v̄d.**
q̄ debitum gratitudinis ex charitate terminatur. que q̄nto
plus soluitur tanto magis debetur. fin illud ad Ro. i. ij.
Remini queq̄ debetis nisi vt inuicem diligatis. ⁊ ideo
non est inconueniens si obligatio gratitudinis intermi-
nabilis sit. **Ad. iij. v̄d.** q̄ sicut iniusticia que est vir-
tutis cardinalis attenditur equalitas rerum. ita in gratitudine
attenditur equalitas voluntatum. vt scilicet sicut ex prom-
ptitudine voluntatis beneficium aliquis exhibuit ad q̄d
non tenebatur. ita etiam ille qui suscepit beneficium ali-
quid supra debitum recompenset.

Questio. CVII.

Deinde considerandū

est de ingratitude. Et circa hoc queruntur
quattuor. primo vtrum ingratitude semper
sit peccatum. secundo vtrum ingratitude sit peccatum spe-
ciale. tertio vtrum omnis ingratitude sit peccatum inordi-
nale. quarto vtrum ingratius sint beneficia subtrahenda.

Ad primum sic proceditur

Videtur q̄ ingratitude non semper sit peccatum. Dicit
enim Seneca in. ij. de beneficijs. q̄ ingratius est qui nō
reddidit beneficium. sed quandoq̄ aliquis non possit reco-
pensare beneficium nisi peccando. pura si auxiliatus est ho-
mini ad peccandum. cum ergo abstinere a peccato non sit
peccatum. videtur q̄ ingratitude non semper sit peccatum.
Pre. Omne peccatum est in potestate peccatis. quia
fin Augu. nullus peccat in eo quod vitare non potest. s̄

quandoq; non est in potestate peccantis ingratitude vi
rare. pura cum non habeat unde reddat. oblitio enim nō
est in potestate nostra. cum tamen Seneca dicitur in. iij. de
beneficijs q; in gratissimus omnium est qui oblitus est.
ergo ingratitude non semper est peccatum. ¶ **De.** Nō
videtur recompenfare qui non vult aliquid debere. s; in il
lud apli ad Ro. iij. Nemini quicq; debeatis. sed qui iniu
tus debet ingratus est. vt Seneca dicit in. iij. de benefi
cijs. ergo non semper ingratitude est peccatum. ¶ **Sed**
contra est q; n; ad Thimo. iij. ingratitude cōmūteratur.
aljs peccatis. cum dicitur. ¶ **Parentibus non obediētes**
ingrati. scilicet. ¶ **Rñ.** dicendum q; sicut victum est. de
bitum gratitudinis est quoddam debitū honestatis quā
virtus requirit. ex hoc autem aliquid est peccatum q; res
pugnat virtuti. unde manifestum est q; omnis ingrati
tudō est peccatum. ¶ **Ad. i.** ergo vōm q; gratitudo respicit
beneficium. alle autem qui alicui auxiliatur ad peccandū
non confer beneficium sed magis nocuum tum. 7 ideo
non debetur gratia peccati. nisi forte propter voluntatem si
sit receptus dum credit adiuuare ad bonū adiuuit ad
peccandū. 7 tunc non debetur talis recompenfatio vt
adiuuet ad peccandū. quia hoc non esset recompen
fare bonum sed malum. quod contrariatur gratitudini.
¶ **Ad. ij.** vōm q; nullus propter importunam reddendi
ab ingratitude excusatur. ex quo ad debitum gratitudi
nis reddendum sufficit sola voluntas vt dicitur est. obli
uio autem beneficij ad ingratitude[m] pertinet. non qui
tem illa que prouenit ex naturali defectu qui non subiacet
voluntati. sed illa que ex negligentia prouenit. vt enī
dicit Seneca in. iij. de beneficijs. Apparet illū non se
pe de reddendo cogitasse cui obrepleuit obliuio. ¶ **Ad**
iij. vōm q; debitum gratitudinis ex debito amoris ter
natur a quo nullus debet velle aboliri. vñ q; aliquis in iu
tus hoc debitū debet videtur prouenire ex defectu amo
ris ad eum qui beneficium dedit.

Ad secundū sic proceditur

Videtur q; ingratitude non sit speciale peccatum. Qui
enim peccat. contra deum agit qui est summus be
nelactor. sed hoc pertinet ad gratitudinem. ergo ingratitudo
est speciale peccatum. ¶ **De.** Allum speciale peccati
sub diuersis peccatorum generibus continetur. sed sub
diuersis peccatorum generibus potest aliquis esse ingratu
tus. puta si quis benefactori detrahatur. si quis furetur vel ali
quid aliud huiusmodi contra eum committat. ergo ingratitudo
non est speciale peccatum. ¶ **De.** Seneca dicit
in. iij. de beneficijs. Ingratus est qui dissimulat. ingratu
s est qui non reddit. 7 ingratus omnium qui oblitus
est. sed ista non videntur ad vnam peccati speciem perti
nere. ergo ingratitude non est speciale peccatum. ¶ **Sed**
contra est q; ingratitude opponitur gratitudini siue gra
tie que est specialis virtus. ergo est speciale peccatum. ¶ **Rñ.**
vōm q; omne vitium ex defectu virtutis nominat
quod magis virtuti opponitur. sicut illiberalitas magis
opponitur liberalitati q; prodigalitas. potest autē virtuti gra
titudinis aliquid vitii opponi per excessum. puta si res
compenfatio beneficij fiat. vel p; quibus non debet vel ef
fusus q; debet vt ex dictis patet. sed magis opponitur gra
titudini vitium quod est p; defectū. quia virtus gratitu
dinis. vt supra habitum est in aliquo amplius tendit. 7
ideo proprie ingratitude noiatur ex gratitudinis defectu
ois aut defectus ipsius a. tuo seu punitio specē fontitur

fm habitū oppositum. differunt enī cecitas 7 surditas fm
differentiā visus. auditus. Unde sicut gratitudo vel disse
renna est vna spālis virtus. ita etiā ingratitude est vnum
speciale peccati. h; m; diuersos gradus fm ordinez eoz
q; ad gratitudinez requiritur. in q; primū ē q; bō acceptus
beneficium recognoscat. scdm est q; laudet 7 gratias agat.
tertū. est q; retribuatur pro loco 7 tpe fm suam facultatem.
sed q; quod est vltimū in generatione est primū in refo
lutione. ideo primus ingritudinis gradus est vt bō ino
beneficium non retribuatur. secundus est vt dissimulet quasi si
demonstrans se beneficium accepisse. tertū 7 grauissimum
est q; non recognoscat siue per obliuionem siue quocūq;
alio modo. 7 q; in affirmatione opposita intelligitur ne
gatio. ideo ad primū ingritudinis gradum pertinet
q; aliquis retribuatur mala pro bonis. ad secundū q; bene
ficiam vituperet. ad tertium q; beneficiam quasi malefi
cium reputet. ¶ **Ad. i.** ergo vōm q; in quolibet peccato
est materialis ingratitude ad deū. in quantum. i. facit homo
aliquid quod potest ad ingratitude[m] pertinere. formalit
autē ingratitude est quando actualiter beneficium premii
tur. 7 hoc est speciale peccati. ¶ **Ad. ij.** vōm q; nihil p; h; b;
formalem rōnem alicuius spālis peccati in pluribus pec
caroz generibus materialiter inuenit. 7 fm hoc in mult
tis generibus peccatorū inuenitur ingritudinis ratio. ¶ **Ad. iij.**
vōm q; illa tria nō sunt diuerse species sed diuer
si gradus vnius spālis peccati.

Ad tertium sic proceditur

Videtur q; ingratitude sp; sit peccatum mortale. Deo enī
maxime debet aliquis esse gratus. sed peccando veniali
ter bō non est ingratus deo. alioquin oēs homines essent
ingrati. ergo nulla ingratitude est peccati veniale. ¶ **De.**
Ex hoc aliquid peccati est mortale q; contrariatur charitati.
vt supra dictum est. sed ingratitude contrariatur charitati
ex qua procedit debitum gratitudinis vt supra dictum est
ergo ingratitude sp; est peccati mortale. ¶ **De.** Seneca
dicit in. ij. de beneficijs. Hoc beneficij lex. alter statim obli
uisci debet dari. alter memor esse accepti. sed p; hoc vt
videtur debet obliuisci vt lateat est peccati recipientis si
contingat eum esse ingrati. quod non oportet si ingratitudo
esset leue peccati. ergo ingratitude sp; est peccati mor
tale. ¶ **Sed** contra est q; nulli est vanda via peccandi mor
taliter. sed sicut Seneca dicit ibidem. interdū qui iuuat
fallendus est vt habeat. nec a quo accepit sciat. q; videt
viam ingritudinis recipienti prebere. ergo ingratitudo
non sp; est peccati mortale. ¶ **Rñ.** vōm q; sicut ex supra
dictis p; ingratus dicit aliquis duplit. vno mō per solā
omissionē puta q; non recognoscat vel non laudet vel nō
retribuatur vices p; beneficium accepto. 7 hoc non sp; est peccati
mortale. quia vt supra dictū est. debitū gratitudinis ē vt
homo etiā aliquid specialiter retribuatur ad quod nō tenetur
7 ideo si illud pretermittit nō peccat mortaliter. est tñ pec
cati veniale. q; hoc prouenit ex negligentia quadā aut ex
aliqua indispositione hōis ad virtutem. potest tñ contin
gere q; etiā talis ingratitude sit mortale peccatum vt p;
preter intentionem contemptū vel etiā propter conditionez
eius quod subtrahitur quod ex necessitate debetur bñfi
cio siue simple siue in aliquo necessitate casu. Alio modo
dicitur aliquis ingratus q; non solū pretermittit implere
gratitudinis debitū. sed etiā contrariū agit. 7 hoc etiā
fm conditionē eius q; agit q; est peccatum mortale
quāq; veniale. Sciendū m; q; ingratitude que prouenit ex

peccato mortali habet perfectam ingratitudinis rationem, illa vero quae puenit ex peccato veniali imperfectam. Ad. i. ergo videtur quod pro peccato veniale non est aliquis ingratus deo secundum perfectam ingratitudinis rationem. habet tamen aliquam ingratitudinis in quantum peccatum veniale tollit aliquam virtutem pro qua deo habet obsequium. Ad. ii. videtur quod ingratitudo quae est cum peccato veniali non est peccata caritati sed est praeter ipsam. quod non tollit habitum caritatis, sed aliquam actum ipsius excludit. Ad. iii. videtur quod idem Seneca dicit in. vii. de beneficiis. Erant siquis estimat cum dicimus eum qui beneficium reddit obliuisci oportere excutere nos illi memoriam rei. praeterim bene sustinere. cum ergo dicimus meminisse non debet. hoc volumus intelligi predicare non debet nec iacere. Ad. iiii. videtur quod ille qui ignorat beneficium non est ingratus si beneficium non recipere. videtur sit paratus recipere si offerat. Et autem laudabile quicquid ut ille cui prouidetur beneficium ignorat. non praeter in animis gloriae vitiatione. sicut beatus Nicolaus aurum fuerit in domum praesens vitare voluit humani fauore. tamen etiam quod in hoc loco amplius beneficium facit quod consulit vixit die eius qui beneficium accepit.

Ad quartum sic procedit

Videtur quod ingratis sunt beneficia subtrahenda. Et tamen enim Sap. xvi. Ingrati spes tanquam hybernalis glacies tabescit non autem eius spes tabesceret si non esset ei beneficium subtrahendum. ergo sunt subtrahenda beneficia a ingratis. De. Nullus debet alteri prebere occasione peccandi. sed ingratus beneficium recipiens sumit occasione ingratitudinis. ergo non est ingratus beneficium dandum. De. In quo quis peccat hoc et torquetur ut dicit Sap. xi. sed qui ingratus est beneficium accepto peccat contra beneficium. ergo est beneficium prauius. Sed est hoc dicitur Lu. vi. quod alius inuis benignus est super ingratos et malos. sed eius pro imitatione nos filias esse oportet ut ibidem dicitur. ergo non debemus ingratis beneficia subtrahere. Respondeo. videtur quod circa ingratos duo consideranda sunt. primo quidem quod ipse dignus sit pari. et si certum est quod meretur beneficium subtractione. Alio modo considerandum est quid oporteat beneficium facere. primo namque oportet quod beneficium non debet esse laetitia ad ingratitudinem inducendam quod frequenter aliquis ut Seneca dicit quod non reddidit gratum esse. quod forte non occurrat ei facultas aut debita oportunitas miras reddendi. secundo debet redere ad hoc quod ingratus gratum faciat quod si non potest pro beneficio satisfacere forte faciet secundo. si vero ex beneficiis multiplicatio ingratitudinis augetur et peior fiat debet a beneficiis exhibitione cessare. Ad. i. ergo videtur quod auctoritas illa loquitur quantum ad id quod ingratus dignus est pari. Ad. ii. videtur quod ille qui ingrato beneficium exhibet non debet occasione peccandi. sed magis ingratitudinis et amoris. si vero ille qui accipit ingratitudinis erande occasione sumat non est vana impudens. Ad. iiii. videtur quod ille qui beneficium dat non statim se debet exhibere punitione ingratitudinis prius sed prius medicum. ut scilicet iteratis beneficiis ingratitudinem sanet.

Questio. CVIII.

Deinde considerandum

est de vindicta. Et circa hoc queruntur quatuor. primo videtur quod vindicta sit licita. secundo videtur quod sit specialis virtus. tertio de modo vindicandi. quarto in quo sit vindicta exercenda.

Ad primum sic proceditur

Videtur quod vindicta non sit licita. Quicumque enim visus pat sibi quod dei est peccator. sed vindicta pertinet ad deum dicitur enim Deut. ij. fin aliam litteram. Tibi vindictam et ego retribuam. ergo omnis vindicta est illicita. De. Ille de quo vindicta sumitur non tolleratur. sed malius tolerandi. quia super illud Cant. ij. Sicut hlitum inter spinas. dicitur glo. Non sunt bonus qui malos tolerare non potuit. ergo vindicta non est sumenda de malis. De. Vindicta per penas fit et quibus causatur timor servilis sed lex noua non est lex timoris sed amoris ut Aug. dicit contra Adamantium. ergo ad miras in nouo testamento vindicta fieri non debet. De. Ille dicitur vindicta re se qui iniurias suas vult scire. sed ut videtur non licet etiam iudici in se delinquentes punire. dicit enim Chrysostomus super Matth. dicitur magis exemplo christi nostras iniurias magnanimiter sustinere. dei autem iniurias necessitas ad auditum sufferre. ergo vindicta videtur esse illicita. De. Peccatum multitudinis magis est nocuum quam peccatum vnius tantum. dicitur enim. Eccl. xxi. Aliter vultis timor cor meum. delaturam ciuitatis et collectionem populi. sed de peccato multitudinis non est vindicta sumenda. quia super illud Matth. xij. Simite vitas crescere ne forte eradicentur. dicitur glo. quod multitudo non est excommunicanda nec princeps. ergo nec alia vindicta est licita. Sed contra. Nihil est expectandum a deo nisi quod est bonum et iustum. sed vindicta de hostibus est expectanda a deo. dicitur enim Lu. xxiij. Deus non faciet vindictam electorum in suorum clamantium ad se die nocte. quasi diceret. imo faciet. ergo vindicta non est pro se mala illi circa. Respondeo. videtur quod vindicta sit pro aliquo penale malum inflicium peccanti. Est ergo in vindicatione considerandum vindicantis animus. Si enim eius intentio feratur principaliter in ipsum illius de quo vindicta sumitur et ibi de ferat non est omnino licita. quod delectari in malo alterius pertinet ad odium quod caritati repugnat quia oculus homines debemus diligere. nec aliquis excusari si malum intendat illius qui sibi iniuste intulit malum. sicut non excusatur aliquis per hoc quod odit se odientem. non enim debet homo in alium peccare propter hoc quod ille peccauit prius in ipsum hoc enim est vincere a malo. quod apostolus prohibet ad Ro. xij. vincens. Noli vinci a malo. sed vince in bono malum. Si vero intentio vindicantis feratur principaliter ad aliquid bonum ad quod peruenitur per penam peccantis. puta ad emendationem peccantis. vel saltem ad correctionem eius et quietem aliorum et ad iusticie conseruationem et dei honorem. potest esse vindicta licita alijs rebus circumstantijs seruatis. Ad primum ergo dicendum quod ille qui secundum gradum sui odinis vindictam exercet in malos. non visurpar sibi quod dei est. sed virtus potestare sibi diuinitus concessa. dicitur enim ad Ro. xij. de principis terreno. quod tibi minister est vindice in uiam ei qui male agit. si autem praeter ordinem diuine institutio aliquis vindictam exercet. visurpar sibi quod dei est. et ideo peccat. Ad secundum dicendum quod mali tolerantur a bonis in hoc quod ab eis proprias iniurias patienter sustinent secundum quod oportet. non autem tolerant eos ut sustineant iniurias dei et proprimorum. dicit enim Chrysostomus super Matth. In propriis iniurijs esse quempiam patientem laudabile est. iniurias autem dei dissimulare nimis est impium. Ad tertium dicendum quod lex euangelij est lex amoris. ideo illis de quibus amorem boni operant. quod solum proprie ad euangelium pertinent non est timor incutiendus pro penas. sed solum illis de quibus amor

nō mouētur ad bonū qui si numero sint de ecclia. non rō merito. **Ad. iij.** dō q̄ iniuria q̄ in seruitur persone aliq̄ cui quōq̄ reddat in deū et in eccliam. et sic debet aliquis propriā iniuriā vltisci. sic patet de Deha qui fecit ignē de se sedere super eos qui venerāt ad ipm̄ capiendum. vt legi tur. iij. Regū. i. et si liter Dehūs maledixit pueris eum iridentibus. vt habetur. iij. Regū. ij. et Siluester papa ex coisicauit eos q̄ eū in exiliū miserūt vt habetur. iij. q. iij. Inquantū dō iniuria i aliquē illata ad eius personā per tinet. debet eā tolerare patienter si expediat. hōmō enī p̄ce pra panētie intelligenda sunt fm̄ p̄parationē aī. vt Aug. diē in li. de finitie dñi in monte. **Ad. v.** dō q̄ oī tota multitudo peccat ē de ea vindicta sumēda vel quātū ad totā multitudinē sic Egyp̄tū submersi sunt i mari rubro p sequētes filios isrl̄. vt habetur Exo. xij. et sic sodomie peccatū vniuersaliter. vt q̄ruz ad magnā multitudinē par ten. sic patet Exo. xxiij. In pena eorū qui vitulū adorauē r̄t. q̄iq̄ dō si sperent multos correctio. debet seueritas vindicte exerceri in aliq̄s paucos principales quibus punitis ceteri terreātur. sic dñs Numer. ixx. Mandatū suspēdit p̄li p̄cipēs. p̄ p̄cto multitudis. si autem nō tora multitudo peccauit sed p̄ parte sic si p̄t mali scerni a ho mis debet in eos vidicta exerceri si in hoc fieri possit sine scādalo alioz. alioquin parcendū est multitudini et vtra hendū fuerint. et eadem rō est de p̄cipe quē sequitur multitudo. tolerandū enī est p̄mō eius si sine scādalo mul titudis puniri nō possit. nisi forte esset tale p̄mō p̄cipis q̄d magis noceret multitudini v̄l sp̄ialiter vel temporaliter q̄ scandalum q̄d exinde oriretur.

Ad secundū sic procedit

Videtur q̄ vindicatio nō sit sp̄ialis dñs ab aliq̄ distincta Sicut enī remuneratū boni p̄ bis q̄ bñ agūt. ita puniū tur mali p̄ bis q̄ male agūt. sed remuneratō bonoz nō p̄ tinet ad aliquā virtutē sp̄ale. sed ē act̄ cōmunitate iustit̄ cie. ergo pari rōne et vindicatio nō debet poni sp̄ialis virt̄. **Pre.** Ad actum illum non debet ordinari specialis virtus ad quem homo sufficienter disponitur per alias virtutes. sed ad vindicandum mala sufficienter disponitur homo per virtutem fortitudinis et per zelum. non ergo vindicatio debet poni specialis virtus. **Preterea.** Cuiuslibet sp̄alis virtutis aliq̄d sp̄ale virtutis opponit. sed vindicatio non videt̄ opponi aliq̄d virtutis sp̄ale. ergo nō est sp̄ialis virt̄. **Et** q̄ Tullius ponit eam p̄m̄ iusticie. **Rñ.** dō q̄ sic p̄bñs dicit in. ij. et bicoz. ap̄tudo ad virtutem inest nobis a natura. licet cōplementū virtutis sit per assuetudinē vel p̄ aliquā aliā cām. vñ patet q̄ virtutes p̄ficiūt nos ad p̄sequendū debitū mō inclinaciones natu rales q̄ p̄tinent ad ius naturale. et iō ad quālibet inclinatio nē naturale determinat ordinat aliq̄d sp̄ale. est autē quedā sp̄alis inclinatio nature ad remouendū nocumētū tū vñ et aialibz dat̄ vis inactibz separim a vi occupabili repehit aut̄ bō nocumētū p̄ hoc q̄ se defendit i iniurias ne ei inferant. vñ illas iā iniurias vltiscit. nō intentione nocendi s̄ intentione remouendi nocumētū. hoc aut̄ p̄tinet ad vindicationē. dicit enī Tullius in sua rhetorica q̄ vñ dicitur ē p̄ quā vis aut iniuria rōino quicquid obsequē ē idē ignominiosū defendēdo aut vltiscēdo. p̄pulsat. vnde vindicatio est sp̄ialis virt̄. **Ad. j.** ergo dō q̄ sicut recōpē satio debet legalis p̄tinet ad iusticiam cōmunitatē. recōpē pensatio aut̄ debet moralis q̄d nascitur ex p̄culari bñficio ex b̄bito p̄tinet ad virtutem gratie. ita etiā punitio

peccatorum fm̄ q̄ p̄tinet ad publicam iusticiā est actus iusticie cōmunitate. sedm̄ autē q̄ p̄tinet ad immunitatē alicuius persone singularis a quo iniuria propulsa tur p̄tinet ad virtutē vindicationis. **Ad. ij.** dicendū q̄ fortitudo disponit ad vindicaz remouendo prohibēs scilicet timorem periculi immunitatis. zelus autem fm̄ q̄ importat feruorem amoris importat p̄nam radicem vi dicationis prout aliquis vindicat iniurias dei vel prout morum quas ex charitate reputat quali suas. cuiuslibz autem virtutis actus ex radice charitatis procedit. quia vt Gregori⁹ dicit in quadam omel. Nihil habet vindictans ram⁹ boni op̄is si non procedat ex radice charitatis. **Ad. iij.** dicendū q̄ vindicationi opponuntur duo vitia. vñ quidē per excessum scilicet peccatum crudelitatis vel se uine que excedit mensuram in puniendo. aliud autē est vitium quod consistit in defectu. sicut cum aliquis est nimis remissus in puniendo. Vnde dicitur Proverbioz. xij. Qui patat virge odit filium suum. virtus autē vindicationis consistit in hoc vt homo fm̄ omnes circumstan tias debitam mensuram in vindicando conseruet.

Ad tertium sic proceditur.

Videtur q̄ vindicatio non debet fieri per penas apud homines consuetas. Occiso enim hominis est quedam eradicatio eius. sed dominus mandauit Marti. xij. q̄ zizania per que significatur filij neq̄ non eradicarentur. ergo peccatores non sunt occidendi. **Pre.** Quicūq̄ mortaliter peccat eadez pena videtur digni. si ergo aliqui peccates mortaliter morte puniunt. videt̄ q̄ oēs tales deberēt morte puniri q̄d parz ē falsū. **Pre.** cū aliq̄s p̄ p̄cto puni manifeste ex hoc p̄cti ei⁹ manifestat q̄d vide tur esse nocuū multitudini que ex p̄p̄o peccati sumit occa sionem peccandi. ergo videtur q̄ non sit pena mortis pro aliquo peccato infligenda. **Sed** contra est q̄ in e ge diuina bis huiusmodi pene determinatur vt ex supra dictis patet. **Responsio** dicendum q̄ vindicatio iniuriarum licita est et virtuosa inquantum tendit ad cohibitiō nem maloz. cohibentur autem aliqui a peccando qui affectum virtutis non habent per hoc q̄ timent amittere aliqua que plus amant q̄ illa que peccando adipiscunt. alias timor non compesceret peccatum. et ideo per subtra ctionē onuntuz que homo maxime diligit est vindicta de peccatis sumenda. hec sunt autem que homo maxime di ligit. vita incolumitatem corporis. libertatem sui. et bo na exteriora. puta diuitias. patriam et gloriā. et ideo vt Augustin⁹ refert. xij. de ciu. dei. octo genera penarū in legibus esse scabit Tullius scilicet mortem. per quāz tol litur vita. verbera et talionem. vt scilicet oculum pro oculo perdat. per que amittit quis corporis incolumitatem. seruitutem et vincula per que perdit libertatem. oculum per quod perdit patriam. damnum per quod perdit di uitias. ignominiam per quam perdit gloriā. **Ad. j.** ergo dō q̄ dominus prohibet eradicari zizaniā quando timet ne simul cum eis eradicetur triticum. sed quād oq̄ possunt eradicari mali p̄ mortē non solum sine periculo sed etiam cum magna vtilitate bonoz. et ideo in tali casu potest pena mortis peccatozibus infligi. **Ad. sec** cundum dicendū q̄ omnes peccantes mortaliter digni sunt morte eterna quantum ad futuram retributionem q̄ est fm̄ veritatem diuini iudicij. sed pene presentis vñ te sunt magis medicinales. et ideo illis solis peccans per na mortis infligitur que in grauem p̄ncipem alioz c. dist.

Ad. iij. dō qd qñ simul cū culpa innotescit pena vñ moztis vel quecuq; alia quā bō horret. et hoc ipso voluntas eius a peccando abstrahit. q; plus terret pena q̄ allicitat exempluz culpe.

Ad quartum sic procedit

Uidef qd vindicta sit exercenda in eos qui inuoluntarie peccauerunt. Voluntas enī vnus non consequit voluntatem alterius, sed vnus punit p̄ alio fm̄ illud Ego. x. Ego sum deus zelotes visitans iniquitatē parū in filios in terram et quartā generationē vñ p̄ peccato Cham Chanaan filius eius maledictus ē. vt habet. Gen. ix. Qui etiā in peccate lepra transmittit ad posterōs. vt habetur. iij. Regū. v. Sanguis enā xp̄i pene redit obnoxios succesores in deoz qui dixerūt. Matth. xxv. Sanguis eius sup nos et sup filios nros. legit̄ etiā qd p̄ peccato Aban p̄ls isrl traditus ē in manu hostiū. vt habet. Josue. vii. et pro peccato filioꝝ Deli idem p̄ls coertur in aspectu p̄bū listinoꝝ. vt habet. i. Regū. iij. ergo aliquis inuoluntarie est puniendus. **De.** Illud solū est voluntariū qd ē in potestate hoīs sed qñq; pena infer. p̄ eo qd non ē in eius potestate. sic p̄pter vnū lepre aliquis remouet ab admitt. ministracione ecclesie. et propter pauertatē aut maliciāz ei vnū ecclesia p̄dit cartheda ep̄alez. ergo non p̄ peccato voluntario vidita infer. **De.** Ignorantia causat inuoluntariū. s; vindicta qñq; exercet in aliq; ignorātes. puuli enī sodomitaz licz haberēt ignorantiā iunctibile. cū pentibō rñ pierunt. vt legit̄. Gen. ix. similiter etiā puuli p̄ peccato Dathā et Abiron p̄ter cū eis absorbi sūt vt habet. Au. meri. xvi. Bona etiā animalia q̄ carent rōne iusta sunt in terra p̄ peccato amalechiarū. vt habet. i. Regū. xv. ergo vindicta qñq; exercet in inuoluntarios. **De.** Eo cito maxime repugnat voluntario. sed aliquis qui timore coactus aliqd̄ p̄m̄ comittit. nō p̄ter hoc reatum pene euadit. ergo vidita exercet etiā in inuoluntarios. **De.** Ambo. dicit super. Luca qd nauticula in qua erat Judas turbatur. vñ et Petrus qui erat firmus meritis suis turbatur alienis. Petrus si volebat p̄m̄ Jude. ergo qñq; inuoluntarius punit f. **Sed** ē est qd pena debet peccato. s; omne p̄m̄ ē voluntariū vt dicit Aug. ergo in solos volūarios exercenda est vindicta. **Ad.** dō qd pena dupliciter p̄t p̄siderari. **Enomō** fm̄ rōnem pene. et fm̄ hoc pena. nō debet nisi p̄ctō. q; p̄ penaz repa equalitas iusticie inquantū ille qui peccando nimis secutus est suam volūtatē aliquid s; suam voluntatē p̄m̄. vñ cum omne peccatū sit voluntariū etiā originale vt supra habitum est. consequens est qd nullus punitur hoc mō nisi p̄ eo qd volūtarie factū est. **Aliomō** potest considerari pena inquantū est medicina non solum sanatiua peccati p̄teriti. sed etiāz p̄feruatiua a peccato futuro. vñ etiam p̄motiua in aliqd̄ bonū. et fm̄ hoc aliquis interdū punitur sine culpa. non tñ sine cā. **Sciendū** tñ qd nunq; medicina subtrahit maius bonū vt p̄moueat minus bonū. sic medicina carnalis nunq; cecat oculū vt sanet calcaneū. qñq; tamē infer no cumentū in minorib; vt meliorib; auribus p̄stet. et q; bona sp̄alia sunt maxima bona. bona autē sp̄alia sunt minima. id qñq; punitur aliquis in sp̄alib; bonis absq; culpa. cuiusmodi sunt plures pene p̄ns vite diuinitus inflite ad humilitationē vel p̄bationē. nō autē punitur aliquis in sp̄alib; bonis sine propria culpa. neq; in p̄nti neq; in futuro. q; ibi pene nō sunt medicine. sed p̄sequunt sp̄iales dānationē. **Ad.** i. ergo dō qd vñ bō pena sp̄aliniūq;

punit p̄ peccato alterius. q; pena sp̄ialis p̄tinet ad aīam fm̄ quā quilibet est liber sui. Pena autē sp̄alis enī qñq; vñ punit p̄ peccato alterius tripliciter rōne. **Primo** quidē q; vñ bō sp̄aliter est res alterius. et ita in penā eius etiā ipse punitur. sic filij fm̄ corpus sunt quedā res p̄ns. et scru quēdam res dñoz. **Aliomō** inquantū p̄m̄ vnus deriuat in alterū vel p̄ imitationē. sic filij imitant peccata parentū. et serui peccata dñoz vt audacius peccēt. vel p̄ modū meritū. sic peccata subditoz merent peccatoꝝ p̄latū fm̄ illud Job. xxxij. Qui regnate facit boiez hypocritā. p̄ter peccata ppli. vñ et p̄ peccato David pplm̄ numerantis p̄ls isrl punitus est. vt habet. ij. Regū. vi. huc etiā aliqua lē cōsentim seu similitudinē. sic etiā interdū boni simul punitur sp̄aliter cū mal. q; eoz peccata nō redarguerūt vt Aug. dicit in. i. de ciui. dei. **Tertio** ad cōmendandū vnū rarē bñane societatis et q̄ vnus debz p̄ alio sollicitus esse ne peccet. et ad detestationē peccati vñ pena vnus redundat in oēs quasi oēs essent vnū corpus vt Aug. dicit de peccato Aban. qd autē dñs dicit. visitas peccata parentū in filios in terrā et quartā generationē. magis videt ad misericordiaz q̄ ad seueritatē p̄tinere. vñ nō statim vindictāz adhibet. sed expectat in posterū vel salū posteri corrigatur. sed excrente malicia posterōꝝ q̄si necesse ē vltionē ini ferri. **Ad.** ij. dō qd sic Aug. dicit. iudiciū humanū debz imitari diuinū iudiciū in manifestis dei iudiciis quibus boies sp̄aliter dānat p̄ proprio peccato. occulta vñ dei iudicia quib; sp̄aliter aliq; punit absq; culpa. nō p̄t bu manū iudiciū imitari. q; bō non p̄t cōp̄tendere hoz iudicioꝝ rōnes vt sciat quid expediat vnicuiq; et id nunq; fm̄ bñanum iudiciū aliq; debet puniti sine culpa pena flagelli vt occidat vel munet vel s; baref. Pena autē dāni punit aliquis etiā fm̄ bñanum iudiciū etiā sine culpa sed nō sine cā. et hoc tripliciter. **Enomō** qd hoc qd aliquis in ep̄us reddidit sine sua culpa ad aliqd̄ bonū habendū vñ cōsequendū. sic p̄pter vnū lepre aliquis remouet ab admitt. ministracione eccle. et propter bigamiā vel iudicium sanguinis aliquis ipedit a sacris ordinib;. **Secundo** qd bonum in qd dānicat nō est propriū bonū sed cōe. sicut qd aliq; ecclesia habeat ep̄atū p̄met ad bonū rōne ciuitatis si aut ad bonū clericoz tñ. **Tertio** qd bonū vnus dependet ex bono alterius. sic in crumie lese maichanis filius amittit hereditatē p̄ peccato p̄ntis. **Ad.** ij. dō qd puuli diuino iudicio simul punitur tēporaliter cū parentib;. tñ qd sunt res parentū et in eis etiā parentes punituntur. tñ etiā qd hoc in eoz bonū cedit. ne si referantur essent imitatores p̄ne malicie. et sic grauiorē penas mererentur. in bñta vñ aīalia et quascūq; alias irrōnales creaturas vñ dicit exercetur. q; per hoc punitur illi quoz sunt. et ite tñ propter detestationē peccati. **Ad.** iij. dō qd coactio timoris nō facit simplr inuoluntariū sed habet volūtarū mixtū vt supra hitum est. **Ad.** v. dō qd hoc mō p̄ctō Jude creari apli turbabatur. sic p̄ peccato vnus punitur in l'itudo ad vnitatē cōmendandā vt dicit̄ ē. **Qd.** CIX

Deinde p̄siderandū

Dei de veritate et vitio oppositis. Circa veritatem autē queruntur quatuor. **Primo** vñ veritas sit virtus. **Secundo** vtrum sit specialis virtus. **Tertio** vtrum sit pars iusticie. **Quarto** vtrum magis declinet in minus.

Ad primū sic procedit.

Unde qd veritas no sit virtus. Prima em virtus est fides cuius obiectu est veritas. cu ergo obiectu sit prius habitus et actu. videt qd veritas no sit virtus sed aliquid prius virtutis. **Pre.** Sicut pbis dicit in. iij. ethicoz. ad virtutes ponit qd aliquis cofiteat extrema circa seipm. et neqz ma iora neqz minora. sed hoc non sp est laudabile. neqz in bono. qz vt dicit **Prover.** xvij. Laudet te alienus et no os tuum. nec etiaz in mal. qz contra quosda dicit. **Esa. iij.** Recitarum suu quasi sodoma pdicauerunt nec absconderunt ergo veritas non est virtus. **Pre.** Omnis virtus aut e theologica aut intellectualis aut moral. sed veritas no est virtus theologica. qz no hz deum p obiecto. sed res piales dicit em **Tullius** qd veritas est p qua imitatur ea q sunt aut fuerunt aut futura sunt dicunt. similiter etiam non est virtus intellectualis. sed finis eaz. nec etiaz est virtus moralis. qz non consistit in medio inter supfluz et vinituz quanto enim aliquis plus dicit vepz tanto melius est. e. **Pre.** ergo veritas no est virtus. **Sz** contra est qd pbis in. iij. ethicoz ponit veritate inter ceteras virtutes. **Rn.** dicit qd veritas dupliciter accipi pot. Unom fm qd veritas te aliquis dicit vepz. et sic veritas no e virtus. sed obiectu vel finis virtutis. sic em accepta veritas non est habitus qui est genus virtutis. sed equalitas quedaz intellectus vel signi ad rem intellectam et signatam. vel etiam rei ad suam regulam vt in primo habitu est. **Alom** pot dici veritas que aliquis vepz dicit fm qd p eam aliquis dicit vepz. et talis veritas siue veracitas necesse est qd sit virtus. quia hoc ipsum qd est dicere vepz est bonus actus. virtus aut est qui bonu facit habent. et opus ei bonu reddit. **Ad** i. ergo dicit qd illa pcedit de veritate primo modo dicit **Ad. ij.** dicit qd confiteri id qd est circa seipsum inquantu e confessio veri est bonum ex genere. sed hoc non sufficit ad hoc qd sit virtutis actus. sed ad hoc requirit qd vltet de vbitis circumstantijs vstiat. qz si no obseruentur actus virtuosus. et fm hoc virtuosus est qd aliquis sine debita causa laudet seipsum etiaz de vero. virtuosum est etiaz qd aliquis pecti suum publice quasi se de hoc laudando vel qualitercunqz inuuliter manifestat. **Ad. iij.** dicit qd ille qui dicit vepz pfect aliqua signa conformia rebo. s. vel verba vel aliq facta exteriora aut quascunqz res exteriores circa hmoi aut res sunt sole virtutes morales ad quas etiaz p nnet vsus exteriorz mebroz fm qd sit per imperiu voluntatis. vñ veritas voluntatis no e virtus theologica neqz intellectual. sed moral. Est aut in medio inter supfluum et vinituz dupliciter. vno quidez modo ex pte obiecti alio dicit pte acti. Ex pte quidez obiecti. qz vepz fm suaz ratione importat quandam equalitate. equalis aut est medium inter maius et minus. vñ ex hoc ipso qd aliquis dicit vepz tam de seipso medium tenet inter eu qui maiora dicit de se ipso. et inter eu qui minora. Ex pte aut actus medium tenet inquantu vepz dicit qd oportet et fm qd oportet. supfluum autem conuenit illi qui importune ea que sua sunt manifestat. defectus autem competit illi qui occultat quado manifestate oportet.

Ad secundum sic procedit

Unde qd veritas no sit spalis virtus. **Pre.** em et bonu conuenit. sed bonitas no est spalis virtus. quoniam oia vepz est bonitas. qz bonu facit hntez. ergo veritas no est spalis virtus. **Pre.** Manifestatio eius qd ad ipm boiez pntinet est actus veritas de q nunc loquimur. sed hoc pntinet ad qualiter virtute. quilibet em virtus habitus manifestatur

per actum. ergo veritas no est spalis virtus. **Pre.** Veritas vite dicit qd quis recte viuit de q dicit **Esa. xxxvij.** Mensura quoque ambulationum coram te in veritate et in corde perfecto. sed qualiter virtute recte viuit. vt patet p distinctione virtutis supra posita. ergo veritas no est spalis virtus. **Pre.** Veritas videt id esse simplicitati. qz viciqz opponit simulano. sed simplicitas no est spalis virtus. qz facit intentione rectam qd requirit in omni virtute. ergo etiaz veritas no est spalis virtus. **Sed** est qd in. ij. ethicoz conuenit alqs virtutibus. **Rn.** dicit qd ad ronez virtutis hntez pntet qd opus bonu moral. vñ vbi in actu boni minus inuenit spalis rone bonitatis. necesse e qd ad hoc vi sponat hoi p spalez virtute. cu aut bonu fm **Aug.** in li. de natura boni consistit in ordine necesse e speciale ronez boni considerari ex determinato ordine. est aut quiddam spalis ordo fm qd exteriora nra vel verba vel facta debite ordinant ad aliquid sic signu ad signatu. et ad hoc pntet hoi ad virtutez ventatis. vñ manifestu e qd veritas e spalis virtus. **Ad** i. ergo dicit qd vepz et bonu subiecto quidez conuenit. quia omne vepz e bonu et omne bonu e vepz. sed fm ronez inuicem se excludit. sic intellectus et voluntas inuicem se excludit. na intellectus intelligit voluntate et multa alia. et voluntas appetit ea q pntent ad intellectum. et multa alia. vñ vepz fm ronez pntet quia e pfectio intellectus et quoddam pntet bonu inquantu appetibile quoddam e. et similiter bonu fm propria ronez put est finis appetitus et quoddam vepz inquantu e quoddam intelligibile. qz ergo virtus includit ronez bonitatis. pot esse qd veritas sit spalis virtus. sic vepz e spale bonu. no aut pot esse qd bonitas hoi sit spalis virtus. cum magis fm ronez sit gen. virtutis. **Ad. ij.** dicit qd habitus virtutis et virtus forniunt spem ex eo qd est p se intentu. no aut ab eo qd est p accidens et pnt intentione. qz autem aliquis manifestat qd circa ipm est. pntet quidem ad v ronez veritatis sic p se intentu. ad alias aut virtutes pot pntet ex sequenti pntet pntet intentione. fornia em intendit fortiter agere. qd aut fortiter agendo aliquis manifestat fortitudine qua hz. hoc sequitur pntet pntet principalem intentione. **Ad. iij.** dicit qd veritas vite e veritas fm qua aliquid est vepz. non veritas fm qua aliquid dicit vepz vt aut vera vera sic et quelibet alia res ex hoc qd attingit suam regulam et mensuram. s. diuina lege p cuius conformitatez rectitudine hz. et tal veritas siue rectitudo cois e ad qualem virtute. **Ad. iij.** dicit qd simplicitas dicit p oppositum dupliciter qua. s. aliquid aliud hz in corde. et aliud ostendit exterioris et sic simplicitas ad hanc virtute pntet. facit aut intentione recta non quidez directe. qz hoc pntet ad omnem virtute. sed excludendo duplicitate qua hoi vñ pntet et aliud intendit.

Ad tertium sic proceditur.

Unde qd veritas non sit ps iusticie. Iusticie em propriu esse videt qd reddat alteri debitu. sed ex hoc qd aliquis dicit vepz no videt alteri debitu reddere. sic fit in oibz pmissis iusticie pntet. ergo veritas no est ps iusticie. **Pre.** Veritas pntet ad intellectum. iusticia autem est in voluntate vt supra habitus est. ergo veritas non est ps iusticie. **Pre.** Duplex distinguit veritas fm **Dico.** s. veritas vite et veritas iusticie et veritas doctrine. sed nulla istarum est ps iusticie. nam veritas vite continet in se omnem virtutez vt dictum est. veritas autem iusticie est idem iusticie. vñ no est ps eius. veritas autem doctrine pntet magis ad virtutes intellectuales. ergo veritas nullomodo est ps iusticie

procedit.

Sed hest q' tullius ponit veritate inter partes iusticie.
Rñ. dō q' sicut supra dictū est. et hoc aliqua virtus iusticie annexa sic secundaria principali q' p'm quidē cū iusticia puenit. p'm aut' deficit ab eius pfecta rōne. **V**irtus aut' veritatis puenit quidē cū iusticia in duobz. **U**no quidem mō in hoc q' est ad aliey. manifestatio enī quam dicitur esse actum veritatis est ad aliey inquantū. s. ea q' circa ipsum sunt vni? bō alteri manifestat. **A**liomō inquantū iusticia equalitate quandaz in rebo constituit. et hoc etiam facit virtus veritatis. adequat enim signa rebo eris stentibz circa ipsum. **D**eficit aut' a p'p'ia rōne iusticie quātum ad rāionē debiti. non enī hec virtus attendit debiti rum legale qd attendit iusticia. sed potius debiti mora/ le inquantū. s. et honestate vna bō alteri debet veritatis manifestationē. vñ veritas est ps iusticie inquantū āne/ citi' ei sicut virtus secundaria principali. **A**d. j. ergo dō q' q' bō est animal sociale. naturaliter vñ? bō debet alteri id sine q' societas hūana seruari nō possit. nō aut' possent boies ad iniucē puenire nisi sibi iniucē crederent tanq' sibi iniucem veritatem manifestādo. et iō virtus veritatis aliquomō attendit rāionē debiti. **A**d. ij. dō q' veritas s'm q' est cognita p'inet ad intellectū. sed bō p' propriam voluntatē p' quam vñ? et habito et mēbz p'fert exteriora signa ad veritatē manifestandā. et s'm hoc manifestatō veritatis est actus voluntatis. **A**d. iij. dō q' veritas de qua nūc loquimur differt a veritate vite vt dictū est. **V**eritas aut' iusticie dō dupliciter. **U**nomō s'm q' ipsa iusticia est rectitudo quedā regulara s'm regulā diuine legis. et s'm hoc differt veritas iusticie a veritate vite. q' veritas vite est s'm quā aliquis recte vivit in seipso. veritas aut' iusticie est s'm q' aliquis rectitudinē legis in iudicijs q' s'it ad aliey seruat. et s'm hoc veritas iusticie non p'inet ad veritatē de qua nūc loquimur. sic nec veritas vite. **A**liomō intelligi pōt veritas iusticie s'm q' aliquis ex iusticia veritatem manifestat. pura cū aliquis in iudicio. veritatē p'fitef' aut vey testimoniū dicit. et hec veritas est quidā p'scularis actus iusticie et nō p'inet directe ad banc veritatē de qua nūc loquimur. qz. s'm hac manifestatione veritatis p'ncipaliter bō intendit ius suum alteri reddere. **U**n pbūs in. iij. et bicoz de hac virtute determinās dicit. **N**ō de in/ dicio in confessionibz dicimus neq' quicunq' ad iusticiā vel iniusticiā contendit. veritas aut' doctrine cōsistit in q' dam manifestatione verbor' d' quibz est scia. vñ nec ista veritas directe p'inet ad banc virtutē. sed solum veritas qua aliquis et vita et sermone talez se demonstrat qualis est. et non alia q' circa ipsum sunt. nec maiora nec mino/ ra. veruntū qz mortalia inquantum sunt a nobis cognita circa nos sunt et ad nos p'inent. s'm hoc veritas doctrine potest ad hanc virtutē p'tinere. et quecunq' alia veritas qua quis manifestat verbo vel facto quod cognoscit.

Ad quartum sic procedit

Videtur q' virtus veritatis non declinet in minus. **S**icut enim aliquis dicendo maius incurrit fallitatem. ita et dicit do minus. non enī magis est falsum quattuor esse quicq' q' quattuor esse tria. sed omne falsum ē s'm se maluz et fugiendū vt pbūs dicit in. iij. et bicoz. ergo veritatis virt' non plus declinat in minus q' in maius. **P**re. q' vna virtus magis declinat ad vniū extremū q' ad aliud. con/ tingit ex hoc q' virtutis medium est propinquius vni ex/ tremo q' alteri. sicut fortitudo ē propinquior audacie q' timiditati. sed veritatis mediū non est. q' iniquus vni ex/

tremo q' alteri. qz veritas cū sit qualitas quedam in me/ dio pun ctuali consistit. ergo veritas non magis declinat in minus. **P**re. In minus videt a veritate recedere q' veritatē negat veritati aliquid subtrahens. in maius aut' qui veritati aliquid superaddit. sed magis repugnat veri/ tati qui veritatē negat q' qui superaddit. qz veritas nō cō/ patitur secū negationē veritatis. cōpatitur aut' secum sup/ additionē. ergo videtur q' veritas magis debeat declina/ re in maius q' in minus. **S**ed contra est qd pbūs dicit in iij. et bicoz q' homo s'm banc virtutem magis a vero de/ clinat in minus. **R**ñ. dō q' declinare in minus a veri/ tate contingit dupliciter. **U**nomō affirmādo. puta cum aliquis non manifestat totum bonum qd in ipso est. pu/ ta scientiam vel sanctitatem vel aliquid b' mōi qd sit sine p'uidicio veritatis. qz in maius etiam est minus. et s'm hoc hec virtus declinat in minus. hoc enim vt pbūs dicit ibidem videtur esse prudentius propter onerosas super/ abundantias. homines enim qui in maiora de seipsis dicūt q' sint. sunt alqs onerosi quasi excellere alios volentes. homines aut' qui minora de seipsis dicunt. gratosi sunt quasi alqs condescendentes q' quandam moderationem. **U**n apostolus dicit. ij. ad cor. xij. **S**i voluero gloriari non ero insipiens. veritatem enim dicam. parco autem ne qd me existimet supra id qd videt in me aut audit ali/ quid ex me. **A**liomō potest aliquis declinare in min' ne/ gando. s. vt neget sibi inesse qd inest et sic non pertinet ad banc virtutē declinare in minus. qz per hoc incurrit fal/ sum. et tamen hoc ipsum esset minus repugnans veritati nō quidem s'm propriam rationem veritatis sed s'm rāio/ nem prudentie q' oportet saluari in omnibus virtutibz. magis enim repugnat prudentie. quia periculosius est et onerosius alqs q' aliquis existimet vel iacet se habere qd non hz q' q' nō existimet vel dicat se nō habere qd habet **E**t p' hoc patet r'isio ad obiecta. **Questio. CX**

Deinde considerandū

Videtur q' virtus veritatis non declinat in minus. **E**t primo de mendacio. **S**ecundo de simulatione sive by/ potesi. **T**ertio de iactantia et opposito vitio. **C**irca mendacium querunt quattuor. **P**rimo vtrum mendacium sem/ per opponatur veritati quasi continens fallitatem. **S**ecū/ do de speciebz mendacij. **T**ertio vtrum mendacium sp/ sit peccatum. **Q**uarto vtrum sit peccatum mortale.

Ad primū sic procedit

Videtur q' mendacium non semper opponatur veritati. **O**pposita enim non possunt esse simul. sed mendacium si/ mul potest esse cum veritate. qui enim veruz loquitur qd falsum esse credit. mentitur vt **A**ug. dicit in libro contra mendacium. ergo mendacium nō opponit veritati. **P**re. **V**irtus veritatis non solum consistit in verbis. sed etiaz in factis. qz s'm pbūm in. iij. et bicoz s'm banc virtutem aliquis vey dicitur in sermone et in vita. sed mendacium consistit solū in vbiis. dē enī q' mendacium est falsa vocis si/ gnificatio. sic ergo videt q' mendacium nō directe opponitur v'rtuti veritatis. **P**re. **A**ug. dicit in li. 5 mendacium q' culpa mēnēns est fallendi cupiditas. s' hoc nō opponitur veritati sed magis tenuolentie vel iusticie. ergo menda/ cium nō opponit veritati. **S**ed hest qd dicit **A**ug in li. contra mendacium. **N**emo d' dubiet mentiri eum qui falsū enunciat cū fallendi. qua p'pter enunciatō falli cū vo/ luntate ad fallenduz prolata manifestū est mendacium. sed

hoc opponitur veritati. ergo mendacium veritati opponitur
Rñ. dō q actus moralis ex duobus spēm formis. scilicet obiecto
 7 ex fine. nam finis obiecti est voluntatis q̄ est primum
 movens in moralibus actibus. potentia autē a voluntate mo-
 ra by suum obiectū qd̄ est propriū obiectū voluntarij actus
 7 se habet in actu voluntatis ad finē sic materiale ad for-
 male vt ex supradictis patet. dicitur est autē q̄ vtrūq̄ ve-
 ritatis 7 p̄ consequens opposita vna in manifestaōe cō-
 sistit q̄ sit per aliqua signa. q̄ quidez manifestaōe siue enū-
 ciano est rōnis actus conferens signum ad signatū. omnis
 enī representatio consistit in quadaz collatione q̄ proprie
 p̄inet ad rōnez vñ et si bzura aialia aliquid manifestent.
 non tñ manifestaōe intendunt. s̄ naturali instinctu ali-
 quid agunt ad qd̄ manifestaōe sequitur. inquantū. tamē
 bñōi manifestaōe siue enunciano est actus moralis oportet
 q̄ sit voluntarius 7 ex intentione voluntatis dependē.
 obiectū autē propriū manifestaōis siue enuncianois ē
 vep̄ vel falsum. **Intentio** hō voluntatis inordinate pot̄
 ad duo fieri. quoz vnum ē vt falsum enunciet. aliū qui-
 dem effectus proprius false enuncianois. vt. si aliquis fal-
 latur. **Sic** ergo ista tria concurrunt. scilicet falsum sit id quod
 enunciat. 7 q̄ assit voluntas falsum enuncians. 7 irep̄ in
 tentio fallendi. tunc est falsitas materialiter. q̄ falsum dē
 7 formaliter propter voluntatē falsum dicendi. 7 effectus
 ue propter voluntatē falsitatem ip̄mendi. sed tñ rō mē-
 bacq̄ sumitur a formali falsitate. **fm** hoc. q̄ aliquis ha-
 bet voluntatē falsum enuncians. vñ 7 mendaciū notat̄ ex
 eo q̄ p̄ mentem dē. 7 iō si quis falsum enunciat credēs id
 esse vep̄. est quidez falsum materialiter sed non formaliter.
 q̄ falsitas est p̄ter intentionem dicentis. vñ non habet p̄
 sectā rōnem mendacij. enī qd̄ p̄ter intentionem dicē-
 tis est pacidens est. vñ non pot̄ esse specifica differētia
 Si vero aliquis formaliter falsum dicat habet voluntatē
 rem falsum dicendi. licet sit verū id qd̄ dē. in quantum tñ
 bñōi actus ē voluntarius 7 moralis habet p̄ se falsitatem.
 7 accidens veritatis. vñ ad speciem mendacij p̄tingit. q̄
 aut aliquis intendit falsitatem in opinione alterius cōsi-
 tuere fallendo ipsum nō p̄inet ad speciem mendacij. s̄ ad
 quandā p̄fectionē ipsius. sic 7 in rebo naturalibz aliqd̄ spe-
 ciem formis si formā habet etiam si desit forme effectus. sic
 patet in grauī qd̄ violenter sussum detinet ne descendat
 fm̄ exigentiā sue forme. **Sic** ergo patet q̄ mendaciū dicit̄
 recte 7 formaliter opponitur vtrūq̄ veritati. **Ad. 1.** ergo
 dō qd̄ vñ quodq̄ magis iudicat fm̄ id qd̄ ē in eo forma-
 liter 7 p̄ se q̄ fm̄ id qd̄ est in eo materialiter 7 accidens
 7 iō magis opponitur vtrūq̄ inquantū est hō moralis q̄
 aliquis dicat vep̄ intendens dicere falsum q̄ dicat fal-
 sum intendens dicere vep̄. **Ad. 2.** dō q̄ sic **Aug.** dicit
 in. 11. de doctrina xp̄iana. voces p̄cipū locum tenent inter
 alia signa. 7 iō cum dē q̄ mendaciū est falsa voci signifi-
 canō. nōle vocis intelligit omne signū. vñ ille qui aliqd̄
 falsum nūbz significare intendet non effect a mendacō
 imunis. **Ad. 3.** dō q̄ cupiditas fallendi p̄inet ad p̄fe-
 ctionē mendacij. non autē ad speciem ipsius. sic nec aliquis
 effectus p̄tinet ad speciem siue cause.

Ad secundū sic procedit

Vide q̄ mendaciū insufficienter diuidat̄ p̄ mendaciū
 officiosum iocōsū 7 p̄nioso. **Diuisio** enī est danda fm̄
 ea q̄ p̄ se p̄ueniunt rei vt patet p̄ pbūm in. viij. metaphi-
 sed intentio effectus est p̄ter spēm moralis actus. 7 p̄ accidēs se
 bz ad ipm̄ vt videt. vñ 7 in finem effectus p̄nt p̄led ex vno

actu. s̄ hec diuisio dat fm̄ intentionē effectus. nā mendaciū
 iocōsū est qd̄ sit cā ludi. mendaciū autē p̄nioso est
 qd̄ sit cā nocuenti. mendaciū autē officiosū ē qd̄ sit cā
 vtilitatis. ergo inconuenienter hoc mō diuidit̄ mendaciū.
De. Aug. in li. 5 mendaciū diuidit̄ mendaciū in octo
 p̄ca. quoz primū ē in doctrina religiois scōm ē qd̄ nulli
 p̄sit 7 obicit alicui. tertiu autē qd̄ p̄dest vni ira q̄ alteri ob-
 sit. quartū est qd̄ sit sola mentiendi fallendiq̄ libidine. q̄n-
 tum qd̄ sit placendi cupiditate. sextum ē qd̄ nulli obest et
 prodest alicui ad p̄seruandā pecuniā. septimū est qd̄ nul-
 li obest 7 p̄dest alicui ad virandū morē. octauū qd̄ nul-
 li obest 7 p̄dest alicui ad virandū imundiciā corpalem. er-
 go videt q̄ prima diuisio mendacij sit insufficientis. **De.**
 pbūm in. iij. ethicorū diuidit̄ mendaciū in iactantiā q̄ ve-
 rum excedit in dicendo. 7 byroniā q̄ deficit a hō in mun-
 dō duo sub nullo p̄dictorū mēbroz p̄tinent. ergo videt q̄
 diuisio p̄dicta mendacij sit incōpetens. **Sed** ē est qd̄ su-
 per illud psal. **De** oēs qui loquunt̄ mendaciū. **dic**
 glo. q̄ sunt tria genera mendaciorū. quedā enī sunt p̄ salu-
 te 7 cōmodo alicuius. est 7 aliud gen⁹ mendacij qd̄ sit io-
 cō. tertiu vero mendacij gen⁹ est qd̄ sit ex malignitate. p̄-
 mium autē boz tñ dē officiosum. secundū iocōsū. tertiu p̄-
 nioso. ergo mendaciū in tria p̄dicta diuidit̄. **Rñ.** dō
 q̄ mendaciū tripliciter diuidi pot̄. **Unomō** fm̄ ip̄az men-
 dacij rationē. q̄ est propria 7 p̄ se mendacij diuisio. 7 fm̄
 hoc mendaciū in duo diuidit̄. scilicet in mendaciū qd̄ transcen-
 dit veritatē in maius. qd̄ p̄inet ad iactantiā. 7 in menda-
 cium qd̄ deficit a vritate in min⁹. qd̄ p̄inet ad byroniā vt
 patet p̄ pbūm in. iij. ethicorū. **De** autē diuisio iō p̄ se ip̄si-
 us mendacij. q̄ mendaciū inquantū bñōi opponit vritati
 vt dicit̄ est. vritas autē equalitas quedā est cui p̄ se oppo-
 nitur mai⁹ 7 min⁹. **Aliomō** pot̄ diuidi mendaciū inquan-
 tū habet rōnez culpe fm̄ ea q̄ aggrauat vel diminuit cul-
 pam mendacij ex p̄te finis intenti. aggrauat autē culpam
 mendacij si aliquis p̄ mendaciū intendat alteri nocumē-
 tum. qd̄ vocat̄ mendaciū p̄nioso. diminuit autē culpa
 mendacij si ordinet ad aliqd̄ bonū. vel delectabile. 7 sic ē
 mendaciū iocōsū. vel vtile. 7 sic est mendaciū officiosū
 q̄ intendit iuuamentū alterius vel remōiō nocumēti. 7
 fm̄ illa diuiditur mendaciū in tria p̄dicta. tertiomō vñ
 diuisio mendacij vniuersalius scōm ordinē ad finem siue ex
 hoc addat̄ vel diminuat ad culpā mendacij siue nō. 7 fm̄
 hoc diuisio est octo mēbroz q̄ dicta est. in qua quidez tria
 prima mēbra cōtinent sub mendacō p̄nioso. qd̄ quidez
 sit vel p̄ deū. 7 ad hoc p̄inet primū mendaciū qd̄ est i do-
 ctina religionis vel est p̄tra hōez sine sola intentione no-
 cendi alicui 7 sic est p̄tra mendaciū secundū. qd̄. si nulli p̄-
 dest 7 obest alicui. siue enī intendat in nocumēto vnius
 vtilitatis alterius. 7 hoc ē tertiu mendaciū qd̄ vni p̄dest 7
 alteri obest. inter q̄ tria primū est grauissimū. q̄ sp̄ pecca-
 ra p̄tra deū sunt grauioza vt supra dicit̄ est. scōm autē est
 grauius tertio qd̄ diminuit ex intentionē vtilitatis alteri
 post hęc autē tria q̄ supaddunt ad granitatē culpe mendacij
 ponitur quartum qd̄ habet p̄p̄iaz quantitatem siue addi-
 ctione vel diminutione. et hoc est mendaciū quod sit ex
 sola mentiendi libidine quod procedit ex habitu. **Unde**
 et philosoph⁹ dicit in. iij. ethicorū. q̄ mendat eo q̄ talis
 est scōm habitum ip̄so mendacō gaudet. quattuor vero
 subsequentes modi diminuit de culpa mendacij. nā quin-
 tū ē mendaciū iocōsū qd̄ sit placendi cupiditate. alia ve-
 ro tria p̄tinent sub mendacō officioso in q̄ intendit qd̄ est
 alteri vtile. vel quantum ad res extēriores. 7 sic est sextū

Ad Cor. 1. et hoc propter impedimenta que superueniunt. **Ad. vi.** ubi dicitur quod operatio aliqua potest gliderari dupliciter. **vnomo** fin seipsum, alio modo ex parte operantis. mendacium ergo iocofum et ipso genere operis habet rationem fallendi quia ex intentione dicentis non dicit ad fallendum. nec fallat ex modo dicendi. nec est sile de bypobolico aut quibus cunctis figuratiuis locutionibus que in facta scriptura inueniuntur. **Aug.** dicit in li. 3. mendacium. quicquid figura tunc fit per se non est mendacium. omnino enim enunciatio ad id quod enunciat referenda est. omne autem figuratiue aut factum aut dicitur hoc enunciat quod significat eis quibus intelligendum prolatum est.

Ad quartum sic procedit

Ubi dicitur quod omne mendacium sit peccatum mortale. dicitur enim in psal. **Perdes** omnes qui loquuntur mendacium. **Sap. 1.** Quod mens occidit animam. sed peccatum mortale non est nisi per peccatum mortale. ergo omne mendacium est peccatum mortale. **De.** Omne quod est preceptum decalogi est peccatum mortale. sed mendacium est contra hoc preceptum decalogi. Non falsum testimonium dices. ergo omne mendacium est peccatum mortale. **De.** Aug. dicit in 1. de doctrina christiana. **Reus** mentiens in eo quod mentis fuerit fides. nam hoc vnus vultur cui mens fides sibi habeat. quam tamen ei mentedo non seruat. omnino autem fides violator vel iniquus est. nullus autem de fidei violator vel iniquus propter peccatum veniale. ergo nullum mendacium est peccatum veniale. **De.** Deces eterna non dicitur nisi pro peccato mortali. sed pro mendacio dicitur merces eterna commutata in ipales. dicitur enim **Grego.** quod in remuneracione obsecratum cognoscit quid mendacii culpa mereat. nam benigne dicitur eis merces que eis poritur in eterna vita tribui. promissa culpa mendacii in reuenam est remuneracione de dinara. ergo etiam mendacium officiosum quale fuit obsecratum quod videtur esse leuissimum est peccatum mortale. **De.** Aug. dicit in libro contra mendacium quod peccator peccatorum est omnino non solum mentiri. sed nec velle mentiri. sed facte contra preceptum est peccatum mortale. ergo omne mendacium peccatorum est peccatum mortale. pari ergo ratione et omnium aliorum. alioquin essent peccata peccatorum. **Secundo** tractat quod **Aug.** dicit in 1. psal. **Duo** sunt genera mendaciorum in quibus non est magna culpa. sed non sunt sine culpa. cum autem iocantur aut primo silendo mentimur. sed omne peccatum mortale habet grauem culpam. ergo mendacium iocofum et officiosum non sunt peccata mortalia. **Primo** ubi dicitur quod peccatum mortale proprie est quod repugnat charitati pro qua anima vivit deo coniuncta ut dictum est. **Potest** autem mendacium contrariari charitati tripliciter. vnomo fin se. alio modo finem in reuolu. tertio modo per accidens. **Secundo** se quidem charitati contrariatur ex ipsa falsa significacione. quod quidem si sit circa res diuinas contrariatur charitati dei cuius veritate aliquis tali mendacio occultat vel corrumpit. vbi homo mendacium non solum opponit deum charitatis. sed etiam veritate dei et religionis. et id hoc mendacium est grauissimum et mortale. **Si** vero falsa significacio sit circa aliquid temporale cognitio pertinet ad bonum bonum. puta que pertinet ad perfectionem scie et informacionem mortale mendacium inquantum in se habet damnum false opinionis primo contrariatur charitati quantum ad dileccionem primi. vbi est peccatum mortale. **Si** vero falsa sit opinio ex mendacio generata circa aliquid dei non referat vix sic vel aliter cognoscatur. tunc ex tali mendacio non damnicatur primus. sic in quibus falsitas in aliquibus particulari-

bus stringentibus ad se non pertinentibus. vbi tale mendacium finem se non est peccatum mortale. **Rone** vero finis in reuolu aliquid mendacium contrariatur charitati. puta quod dicitur aut in iuriam dei quod si est peccatum mortale. vtpote religioni contrariatur. aut in nocentiam primi quantum ad personarum diuitias vel famam. et hoc etiam est peccatum mortale. cum nocere primo sit peccatum mortale. ex sola autem intentione peccati mortalis aliquis mortaliter peccat. **Si** vero finis intentus non sit contrarius charitati. nec mendacium finem hanc rationem erit peccatum mortale sicut apparet in mendacio iocoso in quo intendit aliqua leuis delectatio. et in mendacio officioso in quo intendit etiam utilitas primi. **Per** accidens autem potest contrariari charitati ratione scandali vel cuiuscumque damni consequentis. et sic erit etiam peccatum mortale. dum. si aliquis non vereciter propter scandalum publice mentiri. **Ad. 1.** ergo ubi dicitur quod ille auctoritate res intelligunt de mendacio pernicioso. ut exponit glossa super illud psal. **Perdes** omnes qui loquuntur mendacium. **Ad. 2.** ubi dicitur quod cum omnia precepta decalogi ordinentur ad dileccionem dei et primi sic supra dictum est. in tali mendacium est contra preceptum decalogi inquantum est contra dileccionem dei et primi. vbi signanter prohibet contra proximum falsum testimonium. **Ad. 3.** ubi dicitur quod etiam peccatum veniale largo modo potest dici iniquitas inquantum est preter equitatem iusticie. **Aug.** dicit. **1. Job. 11.** Omne peccatum est iniquitas et hoc modo loquitur **Aug.** **Ad. 4.** ubi dicitur quod mendacium obsequium potest dupliciter considerari. **Vnomo** quantum ad affectum beniuolentiam in iudeos et gentes ad reuerentiam diuinitatis et quibus commendatur in eis in dolo vitiis. et sic debet eis remuneracio eterna. **Alio** modo. exponit quod de edificium illis domos spirituales. **Alio** modo potest considerari quantum ad ipsum exterio rem actum mendacii quod quidem non potest et eternam remuneracionem mereri. sed forte aliquam remuneracionem temporalem cuius merito non repugnabat de formis illius mendacii sicut repugnabat merito remuneracionis eterne. et sic intelligenda sunt verba **Grego.** non quod illud mendacium mereret amittere remuneracionem eternam quam iam ex precedenti affectu meruerant ut ratio precebat. **Ad. 5.** ubi dicitur quod quidam dicunt quod peccatis vnus omne mendacium est peccatum mortale. sed hoc irrationabiliter dicitur. nulla enim constantia aggrauat in infinitum nisi que transferat in aliam speciem. constantia autem persone non transit in aliam speciem nisi forte ratione alicuius annexi. puta si sit contra votum ipsius. quod non potest dici de mendacio officioso vel iocoso. et ideo mendacium officiosum vel iocofum non est peccatum mortale in virtute perfectis. nisi forte per accidens ratione scandali. et ad hoc potest referri quod **Aug.** dicit. perfectis esse preceptum non solum mentiri. sed nec velle mentiri. quamuis hoc **Aug.** non asseruit sed sub dubitatione dicitur. premitte enim nisi forte ita ut perfectorum et. nec obsequium stabit quod ipsi ponuntur in statu seruande veritatis. quod veritatem tenentur seruare ex suo officio in iudicio vel doctrina contra que si mentantur est mendacium quod est peccatum mortale. in alijs autem non oportet quod mortaliter peccent mentiendo. **Questio. CXI**

Deinde considerandum

D est de simulatione et hypocrisis. **Et** circa hoc queruntur quatuor. **Primo** vtrum omnis simulatio sit peccatum. **Secundo** vtrum hypocrisis sit simulatio. **Tertio** vtrum opponatur veritati. **Quarto** vtrum sit peccatum mortale.

Ad primū sic procedit.

Uidef q non omnis simulatio sit peccatū. Dicit enim Luce vii. q dñs se finxit longius ite. et Ambro. dicit de Abraam in libro de patriarchis q captiose loqueb utur cū seruis cū dicit Gen. xxi. Ego et puer ille illuc vsq. p petantes. postq adorauerim. reuertemur ad vos. finge re aut et captiose loqui ad simulationē pñnet. sed non ē videndum q in xpo et in abraam fuerit peccatum. ergo non omnis simulatio est peccatū. **De.** Nullum peccatū est vtilē. sed sicut Hiero. dicit. vtilē simulationē et in ipe assu mendā Iehu regis isrl nos doceat exemplū qui interfe cur sacerdotes Baal fingens se idola colere velle vt habef iij. Regū. r. et David immutauit faciē suā coraz. Ab his rege Gerb vt habef. j. Regū. xxi. ergo non ois simulatio est peccatū. **De.** Bonū est malo pñariū. si ergo simula re bonū est malū. ergo simulare malū est bonū. **De.** Cla. iij. q quōsdā dicit. Peccatū sūū quali sodoma pñt canerunt nec abscondērūt. sed abscondere peccatū ad simulationem pñnet. ergo non vti simulatione interdum est reprehensibile. vitare aut peccatū nunq est reprehensibile. **Ad.** q simulatio non sp est peccatū. Sed s est qd Cla. xvi. super illud. In tribus annis rē. dicit glo. In comparatione duoz maloz leuius est apre peccare q sanctitate limalare. sed apre peccare sp est peccatū. ergo simulatio sp est peccatū. **Rñ.** dō q sicut dicitur est ad virtutem ditas nis pñnet vt quis italez se exhibeat extenuis per signa extenua qual est. signa aut extenua non solum sunt vba s etiam facta. sicut ergo veritati opponit q aliquis p verba extenua aliud significet qz bz apud se qd ad mendaciū pñnet. ita etiaz opponit veritati q aliquis p aliqua signa factoz vel rē aliquid significet pñariū eius qd in eo est. qd pñie simulatio dicitur. vñ simulatio pñie est mentu vacuum quoddā in extenuis signis factoz pñstens. non refert aut vñ aliquis mental vbo vel quocunqz alio facto vt supra habitū est. vñ cū omne mendaciū sit pñi vt supra dicitū est. consequens est etiam q omnis simulatio est peccatū. **Ad.** j. ergo dō q sicut Aug. dicit in libro de questione et angeli. non omne qd fingimus mendaciū est. sed qñ id fingim⁹ qd nihil significat tūc est mendaciū. cum aut fictō nra refert ad aliquā significationem nō est mendaciū sed aliqua figura veritatis. et subiungit exemplū de figuratiuis locutionibz in quibz fingit quedā res. non aut vt asserat ita esse. sed eam proponim⁹ vt figuraz alterius qd asserere volum⁹. Sic ergo dñs in euangelio finxit se longius ite. qz cōposuit motum suū qd est volentis longius ite ad aliquā figuratiue significandū. s. q ipse ab eoz fide longe erat vt Grego. dicit. vel vt Aug. dicit. qz cum longius recessurus esset ascendendo in celū p hōz spūalitatē quodam mō remnebat in terra. Abraaz etiaz figuratiue locutus ē. Cū Ambro. dicit de Abraam q p pñtavit quod ignorabat. ipse enim solus disponebat rē. dicit simulato filio. sed dñs p os eius locutus est qd parabatur. vñ patet q neuter simulauit. **Ad.** ij. dō q Hiero. vñ large noie simulationis p quacunqz fictione. cōmunitatō aut factei David fuit fictō figuratiua sic glo. exponit in titulo illius psal. Benedicam dñm in omni tpe. simulationez vero Iehu non est necesse excusari a peccato. vel mendacio. quia malus fuit vapore ab idolatria Hieroboam non recedens. cōmendat tñ et temporaliter remunetur a deo non pro simulatione. sed pro zelo quo desituit cultū Baal. **Ad.** iij. dō q quidam dicunt q nul

lus potest se simulare esse malū. quia per opera bona nullus simulat se malum. si autem opera mala faciat malus est. sed deccatio non cogit. potest enim aliquis se simulare malum per opera que in se non sunt mala. sed habent in se quandaz specē mali. et tamen ipsa simulatio est mala. tum ratione mendaciū. tum ratione scandali. et quamuis per hoc fiat malus. non tamen sit malus illa malicia quā simulat. et quia ipsa simulatio fm se mala est non ratione eius de quo est. siue sit de bono siue sit de malo peccatum est. **Ad.** iij. dō q sicut aliquis verbo mentur quando significat quod non est. non autem quando tacet quod est. qd aliquando licet. ita etiam simulatio est quādo aliquis per extenua signa factorum vel rerum significat aliquid quod non est. non autem si aliquis pretermitrat significare quod est. vnde aliquis potest peccatū suū occultare absqz simulatione. et fm hoc intelligendum est qd Hieronym⁹ dicit ibidem q se dñm peccatū post naufragium. est peccatum abscondere. ne lēz exinde alijs scandalum generetur.

Ad secundū sic procedit

Uidef q hypocrisis non sit idem q simulatio. Simulatio enim consistit in quodam factorum mendacio. sed hypocrisis potest enaz esse si aliquis ostendat extenuis q interius agit. fm illud Matthei. vi. Cum facis elemosam noli tuba canere ante te sicut hypocrisis faciunt. et ergo hypocrisis non est idem simulatio. **De.** Grego. dicit xxi. moral. Sunt nonnulli qui et sanctitatis habitum tenent et perfectionis meritum crequi non valent. hoc nequaquā credendum est in hypocrisis. nūc enaz curere. quia aliud est in firmitate aliud malicia peccare. sed illi qui tenent habitum sanctitatis. et meritum perfectionis non exequuntur sunt simulatores. quia extenuis habitus sanctitatis opera perfectionis significat. non ergo simulatio est idem q hypocrisis. **De.** Hypocrisis in sola intentione consistit. dicit enim dominus de hypocrisis Matthei. xxiij. q omnia opera sua faciūt vt ab hominibus videantur. et Grego. dicit xxi. moral. q nunqz quid agant sed quomodo de actione qualiter hominibus possunt placere considerant. sed simulatio non consistit in sola intentione. sed in extenuis operatione. Unde super illud Job. xxxvi. Simulatores et callidi prouocant iram dei. dicit glo. q simulatores aliud simulat. et aliud agit. cap sitatem preter et lasciuiam sequitur. ostentat pau peccatē et inasupium replet. ergo hypocrisis non est idem quod simulatio. Sed contra est quod Iudorus dicit in libro etimologiarum. Hypocrisis greco sermone in latino simulatores interpretatur qui dum intus malus sit. bonum se palaz ostendit. bypo. enim falsum. arsim iudicium interpretatur. **Rñ.** dō q sicut Iudorus dicit ibidem. non men hypocrisis tractum est a specie eorum qui in spectaculis contera facie incedunt distinguentes vultum vario colore vt ad persone quam simulat colorem petuemāt modo in specie viri. modo in specie femine. vt in ludis populū fallant. Unde Aug. dicit in sermone domini in morte. q sicut hypocrisis simulatores aliarum personarū agunt partes illius quod non sunt. nō enī qui agit partes Agamemōis vere ipse est. sed simulat eum. sicut in ecclesijs et in omni vita humana qui se vult videri quod non est hypocrisis est. simulat enim se iustum non exhibet. Sic igit dicendum est q hypocrisis simulatio est. non autem omnis simulatio. sed solum illa qua quis simulat personam

alterius. sicut cum peccator simulat personam iusti. Ad i. ergo dicitur quod opus exterius naturaliter significat intentionem. quoniam ergo aliquis per bona opera que facit ex suo genere ad dei servitium pertinere non querit deo placere sed hominibus simulat rectam intentionem quam non habet. **U**n Grego. dicit. xxxi. moral. quod hypocrite per causas dei deservunt intentionem seculi. quia per ipsa quocumque se agere scilicet ostendunt. non conversationem querunt hominum. sed dantes se pro deo. et ita simulat mendaciter intentionem rectam quam non habent. quibus non simulent aliquid rectum opus quod non agant. Ad. ij. dicitur quod habitus sanctitatis puta religio nisi vel deicarnis significat statum quos quis obligatur ad opera perfectionis. et ideo cum quis habitus sanctitatis assumit intendens se ad statum perfectionis habitus assumere. si per infirmitatem deficiat non est simulator vel hypocrita. quod non tenetur manifestare suum peccatum sanctitatis habitus exponendo. si autem ad hoc sanctitatis habitus assumeret ut se iustum ostentaret esset hypocrita et simulator. Ad. iij. dicitur quod in simulatione sicut in mendacio duo sunt. unum quidem sicut signum. et aliud sicut signatum. mala ergo in intentione in hypocritis consideratur sicut signatum quod non respondet signo. exteriora autem vel verba vel opera vel quatuor sensibilia considerantur in omni simulatione et mendacio sicut signa.

Ad tertium sic proceditur

Uideretur quod hypocritis non opponatur virtuti veritatis. In simulatione enim sive hypocritis est signum et signatum. sed quantum ad veritatem non videtur opponi alicui speciali virtuti. hypocrita enim simulat quatuor virtutes. et etiam per quatuor virtutes opera. puta per reverentiam orationis et elemosinam. ut habetur Iacob. vi. ergo hypocritis non opponitur specialiter virtuti veritatis. **P**re. Omnis simulator est aliquo modo videtur procedere. unde et simpliciter opponitur. volens autem opponitur prudentie ut supra habitus est ergo hypocritis que est simulatio non opponitur veritati. sed magis prudentie vel simplicitati. **P**re. Species moralium considerantur ex fine. sed finis hypocritis est acquisitio lucri vel inanis glorie. **U**n sup. illud Job. xxxij. Que est spes hypocrite si auare rapiat etc. dicitur glo. Hypocrita qui latere dicitur simulator auarus rapto est qui dum imitatur que agens desiderat se sanctitate venerari. laudem vite rapit et aliene. cum ergo auaritia vel inanis gloria non directe opponatur veritati. videtur quod nec simulatio sive hypocritis. **S**ed contra est. quod omnis simulatio est mendacium quoddam ut dicitur e. mendacium autem directe opponitur veritati. ergo et simulatio sive hypocritis. **R**es. dicitur quod sim per sim in. r. metaph. contrarietas oppositio est sim formam a qua. tres species habet. Et ideo dicitur quod simulatio sive hypocritis potest opponi alicui virtuti dupliciter. uno modo directe. alio modo indirecte. Directa quidem oppositio est siue eius contrarietas est attendenda secundum speciem actus que accipitur secundum proprium obiectum unde cum hypocritis sit quedam simulatio qua quis simulat se habere personam quam non habet. ut dicitur est confesio est quod directe opponatur veritati per quam aliquis exhibet se talem vitam et sermonem que hinc est. ut dicitur in. iij. et b. cor. Indirecta autem oppositio siue contrarietas hypocritis potest attendi secundum quatuor accedens. puta secundum aliquem finem remotum vel secundum aliquod instrumentum actus vel quodcumque aliud bndict. **A**d. i. ergo dicitur quod hypocrita simulans aliquam virtutem assumit eam ut siue non quidem secundum ex silentia quasi volens eam

habere. sed secundum apparentiam quasi volens videri eam habere ex quo non habet quod opponatur illi virtuti. sed quod opponatur veritati in quantum vult decipere homines circa illam virtutem opera autem illius virtutis non assumit quasi per se intentam. sed instrumentaliter quasi signa illius virtutis. unde ex hoc non habet directam oppositionem ad illam virtutem. **A**d. ij. dicitur quod sicut supra dicitur est. prudentie directe opponitur astutia ad quam pertinet inveniende quasdam vias apparentes et non existentes ad propositum consequendum. et ideo autem astutie est. parte per totum in verbis. per fraudem autem in factis. et sicut astutia se habet ad prudentiam. ita volus et frans ad simplicitatem. volus autem vel frans ordinatur ad recipientem principaliter. et quoniam secundario ad nocendum. unde ad simplicitatem pertinet directe se presertim a deceptio et secundum hoc ut supra dicitur est virtus simplicitatis est eadem virtuti veritatis. sed differet sola ratione. quia veritas dicitur secundum quod signa concordant signans. sed simplicitas dicitur secundum quod non tendit in diversa ut. s. aliud intendat interius et aliud preterea exterius. **A**d. iij. dicitur quod luxum vel gloria est finis remotus simulatoris sicut et mendacis. unde ex hoc sine specie non foritur. sed ex fine. primo qui est ostendere se alium que sit unde quibus contingit quod aliquis fingit de se magna nullius alterius gratia sed sola libidine simulandi. sicut phis dicit in. iij. et b. cor. et sicut etiam supra mendacio dicitur est

Ad quartum sic proceditur

Uideretur quod hypocritis semper sit peccati mortale. **D**icit. n. Hierony. Et. xij. in glo. quod in comparatione duorum malorum leuius est a peccato que sanctitatem simulare. et super illud Job. i. Sicut autem domino placuit etc. glo. dicit quod simulata equitas non est equitas. sed duplex peccatum est super illud Ibre. iij. Maior effecta est iniquitas peccati populi mei peccato sodomorum. dicitur glo. Seclera autem planguntur que in hypocritis labiis cuius maior est iniquitas peccati sodomorum. peccata autem sodomorum sunt peccata mortalia. et ergo et hypocritis semper est peccatum mortale. **P**re. Gre. dicit. xxxi. quod hypocrite ex malicia peccant. sed hoc est gratia nullum. quod pertinet ad peccatum in spiritu sancti. ergo hypocrita semper mortaliter peccat. **P**re. Nullus meretur iram dei et exclusionem a dei visione nisi propter peccatum mortale. sed per hypocritam aliquis meretur iram dei. secundum illud Job. vi. Simulatores et callidi provocant iram dei. et dicitur dicitur etiam hypocrita a visione dei. secundum illud Job. xij. Non veniet in conspectu eius omnis hypocrita. ergo hypocritis semper est peccatum mortale. **S**ed contra est quia hypocritis est mendacium operis cum sit simulatio quedam. non autem omne mendacium operis est peccatum mortale. ergo nec omnis hypocritis. **P**re. Intentio hypocrite est ad hoc quod videatur bonus sed hoc non opponitur charitati. ergo hypocritis non est secundum se peccatum mortale. **P**re. Hypocritis nascitur ex inani gloria. ut Grego. dicit. xxxi. moral. sed inanis gloria non semper est peccatum mortale. ergo nec hypocritis. **R**es. dicitur quod in hypocritis duo sunt. scilicet delectus sanctitatis. et simulatio ipsius. Si ergo hypocrita dicitur ille cuius intentio fertur ad virtutem. ut. s. aliquis non curet sanctitatem habere. sed solum sanctus apparere. sicut consuevit accipi in sacra scriptura. sic manifestum est quod est peccatum mortale. nullus autem totaliter privatur sanctitate nisi per peccatum mortale. Si autem dicatur hypocrita ille qui intendit simulare sanctitatem a qua deficiit per peccatum mortale. tunc quis sit in peccato mortali ex quo privatur

sanctitate. non tñ semp̄sa simulatio est ei pecc̄m mortale sed qñq̄ veniale. quod discernendū est ex fine. qui se repugnat charitati rei vel proximi erit peccatum mortale. putatum simulat sanctitatem ut falsam doctrinā disseminet vel ut adipiscatur ecclesiasticam dignitatē indignus vel q̄cunq̄ alia sp̄alia bona in quibus finem constituit. Si vero finis intentus non repugnet charitati erit peccatum veniale. pura cum aliquis in ipsa fictione delectatur. de q̄ dicitur. in. et. b. q̄ magis videtur vanus q̄ malus. Eadē enī ratio est de mendacio et simulatione. contingit tñ qñq̄ q̄ aliquis simulat p̄fectionē sanctitatis que non est de salutis necessitate. et talis simulatio nec semp̄ est peccatū mortale. nec semp̄ est cum peccato mortali. Et per hoc c̄p̄t r̄sio ad obiecta.

Questio. CXII.

Deinde considerandū est de iactura et ironia que sunt partes mendacii s̄m p̄s̄m in. in. et. b. c̄o. p̄mo autem circa iactantiam queruntur duo. p̄mo cui virtuti opponatur. secundo utrum sit peccatū mortale.

Ad p̄mū sic proceditur

Videtur q̄ iactantia non opponatur d̄i uti veritatis. **V**eritatis enī opponitur mendacium. sed qñq̄ p̄t esse iactantia etiam sine mendacio. sicut cū aliquis suam excellentiā ostēdat. d̄i enī **D**esier. i. q̄ assuetus fecit grande cōmuniū ut ostenderet divitiās glorie sue ac regni sui. ac magnitudo virtutis atq̄ iactantiā potēntie sue. ergo iactantia non op̄ponitur virtuti veritatis. **P**roter. Iactantia ponitur a **G**rego. xxi. moral. vna de quatuor sp̄ibus superbie. cū sc̄ quis iactat se habere quod non habet. **Q**ñ d̄i **D**iere. xiiij. Audimus superbiā **S**oab. superbus est valde sublimitatem eius et arrogantiā et sup̄biam et altitudinem cordis eius ego sc̄o ait d̄s. iactantiā eius eo q̄ non sit iuxta eam virtus eius. et. xxi. moral. **G**regori⁹ dicit q̄ iactantia oritur ex inani gloria. superbia autē et inanis gloria opponitur virtuti humilitatis. ergo iactantia non op̄ponitur veritati sed humilitati. **P**roter. Iactantia ex diversis causis videtur. **S**ap. v. Quid nobis p̄s̄it superbia aut quid divitiarū iactantia contulit nobis. sed superbia aut divitiarū videtur pertinere ad peccatum avaricie quod opponitur iusticie vel liberalitati. non ergo iactantia opponitur veritati. **S**ed contra est q̄ p̄b̄s dicit in. ij. et. in. et. b. iactantiā opponi veritati. **R**ñ. d̄m q̄ iactantia proprie importare videtur q̄ homo verbis se extollat. illa enī que vult homo longe iactare. in altum elevar. tunc autē p̄p̄e aliquis se extollit qñ de se supra se aliquid dicit. Quod quidē contingit dupl̄. Quādoq̄ enī aliq̄s loquitur de se nō quidem supra illud qd̄ in se est sed supra illud qd̄ de eo hōies opinantur. quod ap̄s̄ refugiens dicit in. ad. loy. xij. **P**arco ne quis existimet me supra id qd̄ videtur in me. aut audit aliquid ex me. **A**lio mō aliquis p̄verba se extollit loquens de se supra id qd̄ in se est s̄m rei veritatem. et quia magis est aliquid iudicandū s̄m q̄ in se est q̄ s̄m quod est in opinione aliorum. inde est q̄ magis p̄p̄e dicitur iactantia quando aliquis effert se supra id quod in ipso est q̄ quando effert se supra id quod est in opinione aliorum. **Q**uis utroq̄ modo iactantia dici pot̄ sit. et ideo iactantia p̄p̄e dicta opponitur veritati per modum excessus. **A**d. i. ergo d̄m q̄ ratio illa procedit d̄ iactantiā s̄m q̄ excedit opinionē. **A**d. ij. d̄m q̄ iactantia peccatū p̄siderat p̄ dupl̄. **U**o modo s̄m sp̄m act⁹.

et sic opponitur veritati ut dicitur est. **A**lio modo s̄m cām suam ex qua ē et si nō semp̄ tñ frequenter accidit et sic procedit quidem ex sup̄bia sicut ex causa interm̄ motiva et impellente. ex hoc enim q̄ aliquis interius per arrogantiā supra seip̄m elevar. sequitur plerūq̄ q̄ exteri⁹ maiora quedam de se iactet. licet qñ non ex arrogantiā sed ex quadam vanitate aliquis ad iactantiā procedat. et in hoc telectetur. quia talis est s̄m habitū. et ideo arto. a. tria p̄ quā aliquid supra seip̄m extollitur est species superbie non tñ est idem iactantia sed ut frequenter eius causa. et p̄pter hoc **G**rego. iactantiā ponit inter superbie sp̄es. tendit enī iactator plerūq̄ ad hoc q̄ gloriā consequatur p̄ suam iactantiā. et ideo s̄m **G**rego. ex inani gloria oritur s̄m rōnem finis. **A**d. ij. d̄m q̄ opulenta enī iactantiā causat dupl̄. **U**no modo occasionaliter inquantū de diversis aliq̄s superbit. unde et signat̄ **P**rover. viij. op̄s̄ dicitur superbie. **A**lio mō per modum finis. q̄ ut dicit in. in. et. b. c̄o. aliqui seip̄os iactant non solum propter gloriā. sed etiā p̄pter lucrum. qui de seip̄is fingunt ea ex quibus lucrari possint pura q̄ sint medici vel sapientes et d̄m.

Ad secundū sic procedit

Videtur q̄ iactantia superbia mortale. **D**icit enī **P**rover. xviij. Qui se iactat et dilatat. iurgia concitat. sed concitare iurgia est peccatum mortale. testatur enim **Deus** eos qui seminant discordias ut habet **P**rover. vi. ergo iactantia est peccatū mortale. **P**roter. **D**omne quod p̄b̄et i lege dei est peccatū mortale. sed super illud **Ecc̄l. vi. i.** non te extollas in cogitatione anime tue. dicit glo. Iactantiam et superbiā p̄b̄et. ergo iactantia est peccatum mortale. **P**roter. Iactantia est mendacium quoddam. non ē autē mendacium officiosum vel iocosum. quod p̄ ex fine mendacii. quia ut philosoph⁹ dicit. ij. et. b. iactator fingit de se maiora et iactantibus. qñq̄ nullius gratia. qñq̄ gr̄a glorie vel honoris. qñq̄ autē gratia agendi. et sic patet q̄ neq̄ ē mendacium iocosum neq̄ officiosum. unde relinquatur q̄ semper sit peccatū mortale. videtur ergo q̄ s̄m peccatū mortale. **S**ed contra est q̄ iactantia oritur ex inani gloria s̄m **G**rego. xxi. moral. sed inanis gloria non semper est peccatū mortale sed qñq̄ veniale qd̄ vitare est valde perfectior. dicit enī **G**rego. q̄ valde est perfectior sic et ostentio opere auctoris gloriā querere ut veillata lauda privata nesciant exultatione gaudere. ergo iactantia non semp̄ est peccatum mortale. **R**ñ. d̄m q̄ sicut supra dicitur ē peccatū mortale est quod charitati cōtrariatur. **D**upl̄ ergo iactantia p̄siderat p̄t. **U**no modo s̄m se p̄ior est mendacium quoddam. et sic qñq̄ est peccatū mortale. qñq̄ veniale. mortale quidem qñ aliquis iactanter de se p̄fert quod est gloria dei. sic ex plona regis **Lxxi d̄i Ecc̄l. xxvij.** Elevarum est cor tuum. et dixisti **Deus** ego sum. vñ enī contra charitatem p̄mi. sicut cum aliquis iactando seip̄m prorumpit in contumelias aliorum sicut habet **Luce. xvij.** de phariseo qui dicebat. non sum sicut ceteri hominū. rap. oēs iniusti aculheri velut etiā hic publican⁹ qñq̄ vero est peccatum veniale. qñ scilicet aliquis d̄ se talia iactat que neq̄ sunt contra deum neq̄ contra p̄mū. **A**lio modo p̄t considerari s̄m suam cām. s̄. sup̄biam vel appetitum lucri aut inanis glorie. et sic si peccat ex superbia vel inani gloria que sit peccatū mortale. etiā ipsa iactantia erit peccatum mortale. alioquin erit peccatum veniale. sed qñq̄ aliquis gr̄ū p̄t in iactantiā p̄pter appetitum

lacti. et hoc videtur iam pertinere ad proximi deceptionem et damnum. et ideo talis iactantia magis est peccatum mortale unde p[ro]ph[et]a dicit in. iij. et b[ea]t[us] co[ra]m q[ui] turpior est qui se iactat causa lucri q[ui] se iactat causa glorie vel honoris non t[ame]n est peccatum mortale. quia potest esse tale lucri ex quo alius non damnificatur. Ad. i. ergo d[omi]n[us] q[ui] ille q[ui] iactat se ad hoc q[ui] iurgia concitet peccat mortaliter. sed q[ui]q[ue] contingit q[ui] iactantia est causa iurgior[um] non p[ro] se sed p[ro] accidens. unde ex hoc iactantia non potest esse peccatum mortale. Ad. ij. d[omi]n[us] q[ui] glo. illa loquitur de iactantia s[ecundu]m q[ui] p[ro]cedit ex supbia prohibita que est peccatum mortale. Ad. iij. d[omi]n[us] q[ui] non semp[er] iactantia importat mendacium permiosum. sed solum q[ui] est contra caritatem dei aut proximi aut s[ecundu]m se aut s[ecundu]m suam causam. q[ui] autem aliquis se iactat quasi ex hoc ipso celebratus est quoddam vanum ut p[ro]ph[et]a dicit. unde reducitur ad mendacium iocolum. nisi forte hoc vitium dilectioni p[re]ferret ut p[ro]pter hoc dei p[re]cepta contemneret. sic eni[m] esset contra caritatem dei in quo sola mens nostra d[omi]n[us] quiescere sicut in ultimo fine. videtur aut[em] ad mendacium officiosum pertinere cum aliquis ad hoc se iactat ut gloria vel lucrum acquirat d[omi]n[us] hoc sit sine damno aliorum. quia hoc iam p[ro]mittit ad mendacium p[ro]nitiosum.

Questio. CXIII

Deinde considerandum est de ironia. Circa quam queruntur duo. primo verum ironia sit peccatum. secundo d[omi]n[us] comparatione eius ad iactantiam.

Ad primu[m] sic proceditur

Videtur q[uo]d ironia p[er] quam aliquis d[omi]n[us] se fingit inuolva non sit peccatum. Nullum eni[m] peccatu[m] p[ro]cedit ex divina confortatione et qua p[ro]cedit q[uo]d aliquis de se inuolva dicit s[ecundu]m illud p[ro]u[er]b. xij. Q[ui]squam loquens est ut t[ame]n quod est deus et qui deo secum morante confortatus ait. stultissimus su[m] v[er]o. et Amos. vij. d[omi]n[us]. R[ati]o dicit amos. non sum p[ro]ph[et]a. ergo ironia p[er] quam aliquis inuolva de se dicit non est peccatum. P[ro]p[ter] hoc. Grego. dicit in epla ad Augustinu[m] angolorum ep[iscopu]m. Bonatu[m] mendacium est suas tibi culpas dinosce. et ubi culpa non est. sed omne peccatu[m] repugnat bonitati mentis. ergo ironia non est peccatu[m]. P[ro]p[ter] hoc. Grego. fugere supbia[m] non est peccatum. sed aliqui inuolva de seipsis dicuntur fugientes tumidum ut p[ro]ph[et]a dicit in. iij. et b[ea]t[us]. ergo ironia non est peccatu[m]. Sed contra est quod Aug. dicit in li. de reverbis ap[osto]li. Cum humilitatis ca[m] mentiri. si non erat peccator au[tem] m[en]tiris m[en]tindo efficietis. R[ati]o. d[omi]n[us] q[uo]d hoc q[uo]d aliqui inuolva de se dicunt potest contingere dupl[ic]i. Uno modo salua veritate. dum. s[ic] maiora que sunt in seipsis retinent. quedam vero inuolva detegunt et de se p[ro]ferunt que t[ame]n in se esse recognoscunt. et sic inuolva de se dicere non peccat nec ad ironiam nec est peccatu[m] s[ecundu]m genus suum nisi p[er] aliquu[m] circumstantie corruptione. Alio modo aliquis dicit inuolva a veritate declinans. pura cu[m] asserit de se aliquid v[er]ile q[uo]d in se non recognoscit. aut cum negat de se aliquid magnu[m] q[uo]d t[ame]n p[ro]p[ri]e in seipso esse et sic p[ro]mittit ad ironiam et est sem[per] peccatu[m]. Ad. i. ergo d[omi]n[us] q[uo]d duplex est sapiencia et dupl[ic]iter est stulticia. Est eni[m] quedam sapiencia s[ecundu]m deum que humana vel mundana stulticia habet adiunctam. s[ecundu]m illud i. ad Cor. iij. et quis inter vos sapiens videt esse in hoc seculo. stultus fiat ut sit sapiens. Alio vero est sapiencia mundana que ut ibid[em] subditur. stulticia est apud deum. ille ergo qui a deo confortatur confitetur se esse stultissimu[m]

s[ecundu]m reputatione[m] humanam. q[ui] s[ic] humana confertur que homini sapiencia[m] querit. unde et ibidem subditur. Et sapia homini non est necesse. et postea subdit. et noui sc[ilicet] scientia[m] Vel potest dici sapiencia homini que humana r[ati]o acquirit. sapiencia vero sc[ilicet] que ex divina inspiratione habetur. Amos aut[em] negavit se esse p[ro]ph[et]am orig[ine] quia. s[ic] non erat de genere p[ro]ph[et]ar[um]. unde et ibidem subdit. nec filius p[ro]ph[et]e. Ad. ij. d[omi]n[us] q[uo]d ad bonitate[m] me[n]tis p[ro]mittit ut h[oc] ad iusticie p[er]fectionem tendat. et ideo in culpa reputat non solum si t[ame]n a co[m]muni iusticia quod vere culpa est. sed etia[m] si t[ame]n a iusticie p[er]fectione quod q[ui]q[ue] culpa non est non aut[em] culpam dicit quod culpa non recognoscit quod ad ironie mendaciu[m] p[ro]mittit. Ad. iij. d[omi]n[us] q[uo]d h[oc] non debet vniu[m] p[er]m[itt]i facere ut aliud videret. et ideo non d[omi]n[us] mentiri qualiterq[ue] ut videret superbia[m]. Unde Aug. dicit sup[er] Job. Nota caueatur arrogancia ut veritas p[ro]fiteatur. et Grego dicit q[uo]d incaute sunt humiles q[ui] se mentiendo illa q[ue]runt.

Ad secundu[m] sic procedit

Videtur q[uo]d ironia non sit minus peccatu[m] q[ui] iactantia. V[er]u[m] q[ui]n[im]o est peccatu[m] inquantu[m] declinat a veritate que equalit[er] est quedam. sed ab equalitate non magis declinat qui excedit q[ui] q[ui] diminuit. ergo ironia non est minus peccatu[m] q[ui] iactantia. P[ro]p[ter] hoc. Sec[un]d[u]m p[ro]ph[et]a[m] ironia q[ui]q[ue] iactantia est. iactantia aut[em] non est ironia. ergo ironia non est minus peccatu[m] q[ui] iactantia. P[ro]p[ter] hoc. P[ro]u[er]b. xxi. d[omi]n[us]. Qui submisit vocem suam ne credideris ei. q[ui]m septem nequitie sunt in corde illius. sed submittere vocem p[ro]mittit ad ironiam. ergo in ea est multiplex nequitia. Sed contra est q[uo]d p[ro]ph[et]a dicit in iij. et b[ea]t[us]. q[uo]d ironia et minus dicentes gratiores s[ecundu]m mores videntur. R[ati]o. d[omi]n[us] q[uo]d sicut dictum est. vniu[m] mendacium est grauius altero q[ui]q[ue] quid est ex materia de q[ui] est. si cur mendaciu[m] q[uo]d sit in doctrina religionis est grauius inuolva q[ui]q[ue] aut[em] ex motu ad peccandu[m]. sicut mendaciu[m] p[ro]nitiosum est grauius q[ui] officiosum vel iocolum. ironia aut[em] et iactantia. circa idem mentitur vel verbis vel quibuscu[m]q[ue] exterioribus signis. s[ic] circa conditionem p[er]sonae. v[er]u[m] qua[m] r[ati]o ad hoc equalia sunt. sed ut plurimu[m] iactantia ex turpiori motu p[ro]cedit. lex appetit lucri vel honoris. ironia vero ex hoc q[uo]d fugit licet in ordinare p[er] elationem alijs grauis esse. et s[ecundu]m hoc p[ro]ph[et]a dicit q[uo]d iactantia est graui[us] peccatu[m] q[ui] ironia. conngit t[ame]n q[ui]q[ue] q[uo]d aliquis inuolva de se fingit ex aliquo alio motu. pura ad volose decipiendu[m] et tunc ironia est grauior. Ad. i. ergo d[omi]n[us] q[uo]d ratio illa p[ro]cedit d[omi]n[us] ironia et iactantia s[ecundu]m q[uo]d mendacij grauitas consideratur ex seipso vel ex materia ei[us]. sic eni[m] dictu[m] est q[uo]d equalitatem habent. Ad. i. d[omi]n[us] q[uo]d duplex est excellentia. vna quide[m] in sp[irit]ualibus rebus. alia vero in sp[irit]ualibus. conngit aut[em] q[ui]q[ue] q[uo]d aliquis p[er] verba exteriora vel signa p[re]tendit qui t[ame]n defectum in exterioribus rebus. pura p[er] aliqua[m] vestem abiectam aut aliquid h[um]iliu[m]. et p[ro]p[ter] hoc p[ro]mittit ostentare aliqua[m] excellentiam sp[irit]ualem. sicut d[omi]n[us] de quibusda[m] dicit Mat[th]. vi. q[uo]d extermiant factes suas ut appareant hominib[us] ieiunantes. unde istu[m] simul incurrunt vniu[m] ironie et iactantie. s[ecundu]m t[ame]n diuersa. et p[ro]p[ter] hoc grauius peccat. Q[ui] et p[ro]ph[et]a dicit in. iij. et b[ea]t[us]. q[uo]d et superabundantia et valde defectus iactantiu[m] est. p[ro]p[ter] hoc et de Augu. legitur q[uo]d neq[ue] vestes nimis p[re]ciosas neq[ue] nimis abiectas habere volebat. quia in vtroq[ue] homines suam gloriam querunt. Ad. ij. dicendum q[uo]d sicut dicitur Eccl. xij. Est qui se nequiter humiliat et interiora eius plena sunt dolo. et s[ecundu]m hoc Salomon loquitur de eo qui ex volosa humiliareni

adulationem queruntur duo. primo virtum adulatio sit peccatum. secundo virtum sit peccatum morale.

Ad primū sic proceditur

Videtur qd adulatio non sit peccatum. Adulatio enim consistit in quodam sermone laudis alteri exhibito intentione placendi. sed laudare aliquem non est malum sicut illud Prov. vii. Surrexerunt filij eius et beatissimam predicationem canerunt. vir eius et laudavit eam. similiter et velle placere alijs non est malum. sicut illud. i. ad Cor. x. Per oia omnibus placeo. ergo adulatio non est peccatum. **De.** Bonum malo est contrarium. et similiter vituperium laudi. sed vituperare malum non est peccatum. ergo necq; laudare bonum quod videtur ad adulationem peccare. ergo adulatio non est peccatum. **De.** adulationi detractio contrariatur. unde Greg. dicit quod mediū contra adulationem est detractio. Sciendum est inquit qd ne imoderatis laudibus deum ut plerumq; nostri recitans moderate tantum detractioibus lacerni permittitur. ut quos vox laudantis elevar. lingua detrahentis humiliet. sed detractio est malum. ut supra habitum est. ergo adulatio est bonum. **Sed** contra est quod supra illud. Ezech. xij. Te qd consumunt pulvillo sub omni cupiro manus. die glori. i. suam adulationem. ergo adulatio est peccatum. **Rñ.** vdm sicut supra dictum est. qd amicitia predicta vlt affabilitas et si principaliter delectare intendat eos quib; conuinit. tamen vbi necesse est propter aliquod bonū exequendum vel malum vitandum non veretur contrariare. Si ergo aliquis in omnibus velit ad delectationem alteri loqui. excedit modum in delectando. et ideo peccat peccatum. et si quidem hoc faciat sola intentione delectandi vocatur placidus sicut pñm. si autem faciat hoc intentione alicuius lucrū consequendi vocatur blanditor sive adulator. conuinit tamen nomē adulationis attribui solo omnibus qui supra debitum modum vitantur volūt alios verbis vel factis delectare in cōmuni conuersatione. **Ad. i.** ergo vdm qd laudare aliquem contingit et bene et male. prout scilicet debite circumstantie vel seruantur. vel pretermittuntur. si enim aliquis aliquem velit delectare laudando vt ex hoc eum consoletur ne in tribulationibus deficiat vel etiam vt in bono proficere siudeat alijs debitis circumstantijs obseruatis. pertinet hoc ad partem virtutem amicitie. pertinet autem ad adulationem si quis velit aliquem laudare in quibus non est laudandū quia forte mala sunt. sicut illud. Laudatur peccator in desiderijs anime sue. vel quia non sunt cetera sicut illud. Eccl. xxiij. Ante sermōnem non laudes virum. et verbum Eccl. xi. Non laudes virum in specie sua. vel etiam si timere possit ne humana laude ad inanem gloriam prouocetur. Unde dicitur Eccl. xi. Ante mortem ne laudes hominē nisi liter etiam velle placere hominibus propter charitatem nutriendam. et vt in eis homo spūaliter proficere possit laudabile est. qd autem aliquis velit placere hominibus propter inanem gloriam vel propter lucrum vel etiam in malo hoc est peccatum. sicut illud ps. Deus dissipauit ossa eorum qui hominibus placere. Apollolus dicit ad Gal. i. Si adhuc hominibus placerez chri sit seruus non essem. **Ad. ij.** vdm qd etiam vituperare malum si non adhibeantur debite circumstantie est vitium. et similiter laudare bonum. **Ad. iij.** vdm qd nihil prohibet duo vtriusq; esse contraria. et ideo licet detractio est malū. ita et adulatio que contrariatur ei quantum ad ea que dicuntur. nō

est directe quantum ad finem. qd adulator querit delectatione eius cui adulatur. detractor autem non querit eius contrariatione cum aliqui occulte detrahant. sed magis querit eius infamiam.

Ad secundū sic procedit

Videtur qd adulatio sit peccatum morale. quia sicut Aug. in enchiridion. malū dicitur quia nocet. sed adulatio maxime nocet sicut illud ps. Qui laudatur peccator in deside. et qd a se sue. et iniquus benedictus. exacerbauit dñm peccator. et ideo Hierony. dicit qd nihil est quod tam facile cor rīpat mentes hominū qd adulatio. et super illud ps. Conuertantur statim et utelentes. dicit glo. Plus nocet lingua adulatois qd gladius persecutois. ergo adulatio est grauissimum peccatum. **De.** Quicūq; verbis alijs nocet. nō minus nocet sibi qd alijs unde dicit in ps. Gladius eorum intret in corda ipsozum sed ille qui alteri adulatur inducit eū ad peccandum moraliter. vñ sup illud ps. Pleū peccatoris nōn impinguet caput meū. dicit glo. Falsa laus adulatois mentes a rigore vitariis emollit ad noxia. ergo multo magis adulator in se moraliter peccat. **De.** In veteris scripturis dicitur. Clericus qui adulationibus et pditionibus vacare deprehendit degradetur officio. sed talis pena non infligit nisi pro peccato mortali. ergo adulatio est peccatum morale. **Sed** contra est qd Aug. in sermone de purgatorio inter peccata minima numerat. si quis cuiq; maiori psona aut ex voluntate aut ex necessitate adulati voluerit. **Rñ.** vdm qd sicut supra dictum est peccatum morale est qd charitatem pñat. adulatio autē qñq; quidē charitatem pñat. qñq; autē non pñatur siquidē charitati duplici. vno modo rōne ipsius matetie. puta cum aliquis laudat alicuius peccatum. hoc enim pñatur dilectioni dei contra cuius iusticiā hō loquit. et contra dilectionem prami quem in peccato fouet. vñ est peccatum mortale sicut illud Esa. v. Quē dicitis malum bonū. Alio modo ratione intentionis. puta cum quis alicui adulatur ad hoc qd fraudulenter ei nocere vel corpaliter vel spūaliter. et hoc enā est peccatum morale. et de hoc habet Prov. xxiij. Meliora sunt vulnera diligētis qd fraudulēta odiētis oscula. tertio modo pro occasione sicut cū laus adulatois sit alteri occasio peccandi et preter adulatois intentionē. et in hoc considerate oportet vtrū sit occasio data vel accepta. et quā ruina subsequatur. siē pōt parere ex his qd supra de scandalo dicta sunt. si autē aliquid ex sola auaritia delectandi alios vel etiā ad euitandū aliqd malū. vel consequendū aliquid in necessitate alij cui adulatus fuerit non est contra charitatem. vñ nō est peccatum mortale sed veniale. **Ad. i.** ergo vdm qd auctoritates ille sequit de adulatore qui laudat peccatum alicuius talis enim adulatio dicitur plus nocere qd gladius persecutois. qd in potestate bonis nocet. et in spūalibus. nō enim nocet ita efficaciter qd gladius persecutois occidit effectiue qñ sufficiens causa mortis. nullus autē pōt esse alteri sufficiens causa peccandi vt ex sup dictis patet. **Ad. ij.** vdm qd ratio illa pcedit de eo qd adulatur intentione docendi alle enim pl' nocet sibi qd alijs qd sibi nocet tā qd sufficiens causa peccandi. alijs autē occasionaliter tñ. **Ad. iij.** vdm qd auctoritas illa loquitur de eo qui pro vitio alteri adulatur vt eū recipiat. **Questio. CXVI.**

Deinde considerandū

est de litigio. et circa hoc queruntur duo. primo virtum opponatur virtuti amicitie. secundo de comparatione eius ad adulationem.

Ad primū sic proceditur

Videtur qd litigium non opponat duri amicitie vel affa-
bilitatis. Lingū enī ad discordiam p̄nere videtur sicut
et cōtētio. sed discordia opponit duriā sicut dicitur est.
ergo et lingū. ¶ **Pre.** Prover. xvi. dicit. Homo iracū-
dus incendit hie. sed iracūdia opponitur mansuetudini. ergo
et hie sine lingū. ¶ **Pre.** Jaco. iij. dicit. Unde bellatū li-
tes in vobis. nōne et concupiscētis vestris q̄ militant in
mēbris vestris. sed sequi concupiscētias videtur opponi
tempantie. ergo videtur qd lingū non opponat amicitie
sed tēpantie. ¶ **Sed p̄ra est qd p̄bū in. iij. et hie. lingū**
um opponit amicitie. ¶ **R̄n.** dicit qd p̄prie lingū in verbis
consistit. cū. s. vnus verbe alterius p̄radicat. In qua q̄
tem p̄radicatione duo p̄ssunt attendi. Quis enī conu-
git contradicō p̄pter p̄sonam dicentis cui p̄radicōes cō-
sentire recusat. p̄pter defectū amoris alios vniuersis. et hoc
videt ad discordiā p̄nere duriā p̄ranā. Quis vero
p̄radicōe ostendit rōne p̄sonē quā aliquid contrariare nō ve-
retur. et sic sit litigū qd p̄dicte amicitie vel affabilitati op-
ponit ad quā p̄nere delectabiliter alijs conuere. Unde
p̄bū dicit in. iij. et hie. qd illi qui ad oīa cōtrariā fca eius
qd est cōtrariare neq̄ quoscūq̄ carātes. discō et litigū
si vocant. ¶ **Ad. i.** ergo dicit qd p̄tentio magis p̄prie p̄necit
ad p̄radicōne discordie. lingū aut ad p̄radicōne que
fit in rēione contritiādi. ¶ **Ad. ij.** dicit qd directa oppositiō
vniū ad virtutes nō attendit finem causā. cū p̄nē garynū
vitiū ex diuersis causis oriū. sed attendit finem sp̄m act̄.
licet aut quibz litigūm ex ira oriā. p̄t in ex multis alijs
causis oriū. vñ non oportet qd directe opponatur mālie
rudini. ¶ **Ad. iij.** dicit qd Jacobus loquit ibi de p̄cupiscen-
tia finem qd est generale p̄m̄ ex quo oīa vitia oriūtur. p̄t
dicit glo. ad Ro. vii. bona est lex que dū p̄cupiscēntiam
p̄hibet. omne malum p̄hibet.

Ad secundū sic procedit

Videtur qd lingū non sit minus p̄m̄ q̄ p̄ranū virtutum
scz placiditas vel adulario. Quāto enī aliqd p̄m̄ plus
nocet tanto p̄m̄ esse videt. sed adulario plus nocet q̄
lingū. dicit enī **Ch.** iij. Popule meus q̄ beati te dicit ip̄i
te deapitū et viā gressū in ortum dissipat. ergo adulario
est grauius p̄m̄ q̄ litigū. ¶ **Pre.** In adularōne videt
esse quedā dolositas. qz aliud adulario dicit ore aliud h̄z
in corde. litigiosus aut caret dolo. quia manifeste p̄radicē.
ille aut qui cū dolo peccat turpio: est vt p̄bū dicit in. viij.
et hie. ergo grauius p̄m̄ est adulario q̄ litigū. ¶ **Pre.**
Verecūdia est timor de turpi vt p̄ p̄bū in. iij. et hie.
sed magis verecūdatur hō esse adulario q̄ litigiosus. et
go litigū est minus p̄m̄ q̄ adulario. ¶ **Sed p̄ra est qd**
tanto aliquod p̄m̄ videtur esse grauius quanto sp̄iali sta-
tū magis repugnat. sed lingū magis repugnare videt
statū sp̄iali. dicit enī. i. ad **Thimo.** iij. qd oportet ep̄m nō
litigiosum esse. et ij. ad **Thimo.** iij. Seruū dei nō oportet
litigare. ergo lingū videtur esse grauius p̄m̄ q̄ adula-
rio. ¶ **R̄n.** dicit qd de vniū istoz peccatorū loqui possum?
dupl̄. Vno modo p̄siderando sp̄m virtutis peccati. et finem
hoc tanto aliqd vitii est grauius quanto magis repu-
gnat oppositē virtuti virtus aut amicitie principalis tē-
dit ad delectandū q̄ ad contristandū. et ideo litigiosus q̄
superabundat in contristando grauius peccat q̄ placidus
vel adulario qui superabundat in delectādo. Alio modo
p̄ssunt considerari finem ex terrore motua et finem hoc quibz

adulario est grauior. puta qm̄ intendit p̄t deceptionem in
debitum honore vel lucrum acquirere. quibz vero lingū
est grauius. puta qm̄ homo intendit vel veritate impugna-
re vel dicentē in contemptū adducere. ¶ **Ad. i.** ergo dicit
qd sicut adulario p̄t nocere occulte recipiēdo. ita lingū
sua potest interdū nocere manifeste impugnādo. grauius
aut est ceteris partibz manifeste alicui nocere quasi p̄prie
leniam q̄ occulte. vnde rapina ē grauius p̄m̄ q̄ furtum
vt supra dicitur est. ¶ **Ad. ij.** dicit qd sp̄ in actibus huma-
nis illud est grauius qd est turpius. tēcor enī hoīe est ex
ratione. et ideo turpiora sunt peccata carnalia quibz carō
dicitur q̄uis p̄t sp̄iali sint peccata. quia procedunt
ex maiori cōtēptū. similiter p̄ra que sunt ex dolo sunt
turpiora inquantū videntur ex quadā infirmitate p̄cede-
re et ex quadā fallitate ratiōis. cū nō p̄ra manifesta quibz
sunt ex maiori cōtēptū. et ideo adulario quasi cū dolo ex
fiens videtur esse turpio. sed litigūm quasi ex maiori cō-
temptū p̄cedens videtur esse grauius. ¶ **Ad. iij.** dicit qd
sicut dicitur est verecūdia respicit turpitudinem peccati.
vñ non sp̄ magis verecūdatur hō de grauiori peccato. sed
de magis turpi peccato. et inde est qd magis verecūdatur
homo de adularione q̄ litigū. q̄uis lingū sit grauius

Questio. CXVII.

Deinde p̄siderādūz

est de liberalitate et vitio qd op̄sio. s. auari-
cia. p̄dgalitate. Circa liberalitatē querunt
ser. primo vtz liberalitas sit virtus. scdo que sit materia
eius. tertio de actu ipsius. quarto vtz magis ad eum dare
q̄ accipere p̄necit. quinto vtz liberalitas sit p̄ iusticie.
sexto de comparatione eius ad alias virtutes.

Ad primū sic procedit

Videtur qd liberalitas non sit virtus. Nulla enī virtus cō-
trariatur naturali inclinationi. inclinatio aut naturalis est
ad hoc vt aliquis plus sibi q̄ alijs p̄uideat. cuius p̄ranū
p̄necit ad liberalitē. qz vt p̄bū dicit in. iij. et hie. liberalis ē
nō respicere ad seipm̄ ita qd sibi maiora terehiquit. ergo
liberalitas non est virtus. ¶ **Itē p̄ diuinitas hō sua vitā su-**
sentat. et ad felicitatē diuinitē organice referunt. vt dicit
in. i. et hie. cū ergo omnis virtus ordinet ad felicitatē. videt
qd liberalitas si est virtuosus de quo p̄bū dicit in. iij. et hie. qd
non est acceptio p̄m̄ neq̄ custoditū sed emāssū.
¶ **Pre.** Virtutes habent cōnerionē ad inuicem. sed libe-
ralitas nō videtur cōnera alijs virtutibus. multi enī sūt
virtuosi qui nō possunt esse liberales quia non habent qd
dant. multiqz liberales dant vel expendit qui nō al sunt vi-
tiosi. ergo liberalitas non est virtus. ¶ **Sed p̄ra est qd**
Ambr. dicit in. i. de officijs qd in euāgelio multas doctri-
nas accepimus iuste liberalitatis. sed in euāgelio non do-
centur nisi ea que ad virtutem p̄necit. ergo liberalitas
est virtus. ¶ **R̄n.** dicit qd sicut **Aug.** dicit in li. de libe. ar.
bū vñ bis quibus mali vñ possimus p̄necit ad virtutes
possimus aut bñ et male vñ non solū bis q̄ intra nos sūt
puta potentije et passioibz atē. sed etiā bis que extra nos
sunt. s. rebus huius mūdi concessis nobis ad sustentatē et
vite. et id cū bñ vñ bis rebo p̄necit ad liberalitatē. p̄ns ē
qd liberalitas virtus sit. ¶ **Ad. i.** ergo dicit qd sicut **Ambr.**
et **Basilius** dicitur. superabundantia diuinitas. daf aliquibz
a deo vt meriti bone dispensationis acquirat. pauca a te
vñ sufficiunt. et ideo liberales plura laudabiliter in alios
expendit q̄ in seipm̄. vñ aut hō sp̄ magis sibi p̄uideat in

spualibus bonis in quibus natusq; sibi precipue subueni
 re potest. et tunc etiam in rebus spualibus non pariter ad liberalem
 ut sic alijs intendat quod omnino se et suos respiciat. **Ambr.**
bro. dicit in .i. de officijs. Est illa pbanda liberalitas ut p
 rimos seminis tui non respicias si egeret cognoscas. **Ad .ij.**
q. d. d. q. ad liberale non pariter sic diuitias emittere
ut non sibi remaneat unde sustentet et vni virtutis opera
requarur quibus ad felicitate puenitur. **Ambr. pbis dicit in**
iiij. etbi. q. liberalis curat ppria volens p hoc quibuslibet
sufficere. **Ambr. dicit in h. de officijs. q. d. non vult si**
in ul effundi opes sed dispensari. nisi forte vt **Helise bo**
ues suos occidit et pauit pauperes ex eo q. habuit vt nlla
cura teneretur domestica. quod pertinet ad statū pfectio
nis spualis vite. de quo infra dicitur. et tunc sciendum q. hoc
ipm qd est sua liberaliter largiri in quantum est actus virtu
tis ad beatitudinē ordinatur. **Ad .ij. q. d. q. sicut pbis**
dicit in .iiij. etbi. illi qui consumunt multas res in inrem
peccant q. non sunt liberales sed pdigi. et sicut quicunq; ef
fundit que bz ppter queq; alia peccata. **Ambr. dicit**
in .i. de officijs. Si adiuues eni qui possessiones alioy eri
gere conatur. non pbatur largiatur. nec illa pfecta est libera
litas si iactantia cā magis q. minime largiatur. et ideo illi
qui carē alijs virtutibus. h. in ali q. mala opa multa expē
dant nō sunt liberales. nihil etiā pbibet aliquos multa in
bonos vsus expendere. et habitū liberalitatis non habere
sicut et aliarū virtutū opa faciūt boies ante q. habitū virtu
tis habeant. h. non eodē mō quo virtuosū vt supra dicitur
est. sicut etiā nihil pbibet aliquos virtuosos h. sint paupe
res esse liberales. **Ambr. pbis dicit in .iiij. etbi. **Secūm** sub**
stantiā. i. facultatem diuitiay liberalitas d. nō enī consi
stū in multitudine dāoy. sed in dantis habitu. **Et Am**
bro. dicit in .i. de officijs q. effectus diuitū collationē ant
 pauperem facit et precū rebus imponit.

Ad secundū sic procedit

Videtur q. liberalitas nō sit circa pecunias. **Dis enī vir**
tus moralis est circa operationes vel passiones. esse autē cir
ca operationes est pprium iusticie. vt d. in .v. etbi. ergo cu
liberalitas sit virtus moralis videtur q. sit circa passiones
q. nō circa pecunias. **Pro. Ad liberale pnter quartūcū**
q. diuina p. vsus. h. diuitie naturales sunt virtuosas q. di
uine artificiales que in pecuniis consistunt. vt p. pbūm
m. i. poli. ergo liberalitas non est principaliter circa pecu
nias. **Pro. Diuersay virtutū diuersę sunt materie. q. a**
habitus distinguūtur fm obiecta. sed res exteriōres sunt
materie i iusticie disibuntur et cōmutantur. ergo nō sunt
materie liberalitatis. **Sed pta est qd pbis dicit i. iiij**
etbi. q. liberalitas videtur esse medietas quedā circa pe
eunias. **Rn. d. q. fm pbm in .iiij. etbi. ad liberale pnter**
net emissiuum esse. vnde et alio noie liberalitas largitas
noiatur. q. q. largū est non est retentiuū sed est emissiuū
et ad hoc idē pnter videtur etiā nomē liberalitatis. cū enī
aliquis a se emittit quod amō illud a sua custodia et do
mi nio liberat et aim suum ab eius affectu liberū esse ostē
dit. ea vero que emittenda sunt ab vno boie in aliū. sunt
bona possessa que noie pecunie signantur. et ideo ppria ma
teria liberalitatis est pecunia. **Ad .i. ergo d. q. sicut vi**
ctum est. liberalitas nō attenditur in quantitate dāy. h. in
affectu dantis. affectus autē dantis disponitur fm passio
nes amoris et cupiditē et p consequēs delectationis iu
sticie. et ad ea que dantur. et ideo imediata materia libe
ralitatis sunt interiores passiones. sed pecunia exteriōr ē

obiectū istarū passionū. **Ad .ij. q. d. q. sicut **Aug.** dicit**
 in h. de doctrina christiana. totum quicquid boies in terra
 habent et oia quoy sunt vni pecunia vocatur. q. antiq; q
 habebant in pecoribus bebant. et pbis dicit in .iiij. etbi.
 q. pecunias oia vicim^o quozum dignitas nūmismate mē
 suratur. **Ad .ij. q. d. q. iusticia constituit equalitatez in**
 istis exteriōribus rebus. non autē ad eā pprie pertinet mo
 detari interiores passiones. vnde aliter pecunia est mē
 ria liberalitatis. et aliter iusticie.

Ad tertium sic proceditur

Videtur q. vni pecunia nō sit actus liberalitatis. **Diuer**
sari enī virtutū diuersi sunt actus. sed vni pecunia conue
nit alijs virtutibus sicut iusticie et magnificētie. nō ergo
est pprius actus liberalitatis. **Pro. ad liberalitāre nō**
solum pnter dare sed etiā accipere et custodire. h. acceptō
et custodia non videtur ad vsum pecunie pnter. ergo
inconuenienter d. pprius actus liberalitatis vsus pecunie
est. **Pro. vsus pecunie nō solum consistit in hoc q. pecu**
nia datur. sed in hoc q. expendatur. h. expendere pecuniaz
refertur ad ipm expēdētē. et sic non videtur esse actus li
beralitatis. dicit enī **Seneca in .v. de beneficijs. Non est**
liberalis aliquis ex hoc q. sibi donat. ergo nō quilibet vs
pecunie pertinet ad liberalitāre. **Sed pta est qd pbis**
dicit in .iiij. etbi. Unoquoq; optime vntur qui bz circa
singula virtutē. ergo diuitijs vntur optie qui bz circa pe
cunias virtutē. iste autē est liberalis. ergo bonus vsus pe
cuniaz est actus liberalitatis. **Rn. d. q. spēs actus su**
mitur ex obiecto vt supra habitū est. obiectū autē siue ma
teria liberalitatis est pecunia et quicquid pecunia mensu
rari pōt vt dicitur est. et quia quelibet virtus cōuenient
se bz ad suum obiectum. consequens est vt cum liberali
tas sit virtus. actus eius sit pportio actus pecunie. pecu
nia autē cadit sub rōne bonozum vtilium. quia omnia ex
teriōra bona ad vsum boies sunt ordinata. et ideo actus p
pprius liberalitatis est pecunia vel diuitijs vti. **Ad .i.**
ergo d. q. ad liberalitāre pertinet bene vti diuitijs in
quantū b. mō. eo q. diuitie sunt ppria materia liberalita
tis. ad iusticiam autē pertinet vti diuitijs fm rationem de
biti. p. vt scilicet res exteriōr debetur alteri. ad magnificē
tiam autē pertinet vti diuitijs fm quandam spālem rōnez
ad est. fm q. assumuntur in alicuius operis magni exple
tionem. vnde et magnificētia quodammodo se habet ex
additione ad liberalitāre. vt infra dicit. **Ad .ij. d. q. d. m**
q. ad virtuosum pertinet non solum conuenienter vti sua
materia vel instrumento sed etiā pparare opportunitay
res ad bene vntdū. sicut ad fornicidm multas pertinet
non soluz exercere gladiū in hostes. sed etiā ex cūere gla
diū et in vagina conseruare. sic etiā ad liberalitāre perti
net non solū vti pecunia sed etiā cā pparare et conserua
re ad idoneum vsum. **Ad .ij. d. q. d. q. sicut dicitur est**
ppinqua materia liberalitatis sunt interiores passiones
fm quas homo afficitur circa pecuniā. et ideo ad liberitāre
pertinet precipue vt homo ppter inordinatam affectionē
ad pecuniā non pbibeatur a quocunq; debito vsu ei. Est
autē duplex vsus pecunie. **Unus ad seipm qui videt ad**
sumptus vel expensas pnter. **Alius autē quo quis vrit**
ad alios. quod pertinet ad dationes. et idē ad liberalitāre
pertinet vt neq; propter imoderatum amorē pecunie ali
quis impediatur a pueniētib; expensis neq; a conueniē
tibus dationibus. vñ circa dationes et sumptū liberalitas cō
sistit fm pbm in .iiij. etbi. **Ambr. dicit **Seneca** ē intelligē dū**

de liberalitate fin q se habet ad dationem. nō enī d' ali
quis liberalis ex hoc q sibi aliquid donat.

Ad quartum sic procedit

Videtur q ad liberalitatem non maxime pincat dare. Si
beralitas enī a prudentia dicitur sicut q liber alia vir
tus moralis. sed maxime videtur ad prudentiam pincere di
uitias pseruare. vnde r pbis dicit in. iij. etbi. q illi q nō
acquisierūt pecuniā sed susceperunt acquisitā ab alijs. li
beraliter eā expendūt q sunt in ex pti indigētie. ergo vide
tur q dare non maxime pincat ad liberalitatem. **De.** De
hoc q aliquis maxime intendit nullus trīstat neq ab co
cessat. sed liberalis qñq trīstat de his q dedit neq etiā
dat omnibus. vt d' in. iij. etbi. ergo ad liberalem nō ma
xime pincat dare. **De.** Ad illud implendū qd qd ma
xime intendit hō videtur vti quibus pōt. sed liberalis nō
est peritius vti pbis dicit in. iij. etbi. cū per hoc possit si
bi preparare facultatem alijs donādi. ergo videtur q ma
xime non intendat ad dandum. **De.** Magis hō obli
gatur ad hoc q provideat sibi q alijs. sed expendendo ali
quid puidet sibi. dando autem provideat alijs. ergo ad li
beralem magis pincat expendere q dare. **Sed** contra
est qd pbis dicit in. iij. etbi. q liberalis est su pabun
dare in datione. **Rñ.** vōm q p pium est liberalis vti
pecunia. vti autem pecunie est in emissionē ipsius. nam
acquisitio pecunie magis assimilatur generationi q vti
custodia. vti pecunie in quantum ordinatur ad facultatē
vendi assimilatur habitui emissio autē alicuius rei quāto
fit ad aliquid vtilius tanto a maiori virtute procedit.
sicut patet in his que pōtici vntur. r ideo ex maiori virtute
te procedit q aliquis emittat pecuniam dando eā alijs.
q expendendo eam circa seipm. proprium est autē virtu
tis vt precise tendat in id quod perfectius est. nam viter
est perfectio quedam vt videtur in. vij. physico. r ideo li
beralis maxime laudatur ex datione. **Ad.** i. ergo vōm
q ad prudentiam pincat custodire pecuniam ne sumptia
tur aut inutiliter expendatur. sed vtiliter eam expende
re non est minus prudentie q vtiliter eam conferre.
sed maioris. quia plura sunt attendenda circa vsum pecu
nie qui assimilatur motui qd circa conferre que as
similatur quieti. q autē illi qui susceperunt pecunias ab
alijs acquisitas liberaliter expendunt quasi essentes in
epie in xpi si propter solam hanc inexperiencem libera
liter expenderent non haberent virtutem liberalitatis.
sed quandoq bñdī inexperiencem se habet solum sicut tol
lens impedimentum liberalitatis. ita etiā q prompti li
beraliter agant. timor enim inopie est eius experientia. p
cedens impedit quandoq eos qui acquisierunt pecunias
ne eam consummāt liberaliter agendo. r sicut amor quod eā
amant tan q p pū effectū vt pbis dicit in. iij. etbi. **Ad**
ij. vō q sicut dicitur est. ad liberalitatem pincat conueniēter
vni pecunia r p pōt quene conueniēter dare qd est quidā
pecunie vti. quilibet autē virtus trīstat de orario sui
actus r viter eius impedimenta. ei autē quod est conueni
enter dare duo opponuntur. s. nō dare qd conueniēter ē
dandū r dare aliquid inconueniēter. vti de vtroq trī
stat liberalis. sed de pōt magis. q plus opponit p pō
actui. r ideo non dat omnibus. impedit enī actus ei? si
quibuslibet daret. non enī haberet vnde alijs daret quibz
dare conuenit. **Ad.** iij. vō q dare r accipere habent se
sicut agere r pati. nō ē autē idē pncipiū agendi r patēdi
vni q liberalitas est pncipiū dationis non pincat ad li

beralem vt sit promptus ad recipiendū. r multo min? ad
petendū. vti dicitur. **Sic** in hoc mōdo vult multas gratias
haberi. **De** capiat querat plurima pauca nihil. **Ad.** i. r
nar aut ad dandū ali q fin conueniētia liberalitatis. scz
fructus p piaz possessionū quos sollicite pcurat vt eis li
beraliter vtiatur. **Ad.** iij. vō q ad expendendū in seipm
natura inclinatur. vti hoc q pecunia quō p fundat in alio
pincat proprie ad virtutem.

Ad quintum sic procedit

Videtur q liberalitas non sit pars iusticie. iusticia enī re
spicit debitum. sed quanto est aliquid magis debitū tanto
minus liberaliter datur. ergo liberalitas nō est pars iustī
cie sed ei repugnat. **De.** Iusticia est circa opationē
vt sup̄ habuit est. sed liberalitas est precipue circa amorē
r p pū pncipiū pecuniaz que sunt passiones ergo magis
videt liberalitas ad temperantiam pincere q ad iusticiam
De. Ad liberalitatem pincat precipue pueniēter va
re vt dicitur est. sed conueniēter dare pincat ad bñficiā
r misericordiā que pincat ad charitatē vt supra dicitur est
ergo liberalitas magis est pō charitatis q iusticie. **Sz**
pōt est quod Ambro. dicit in. i. de officijs. Iusticia ad lo
cietatē generis humani refertur. societatis enī rō diuidit
in duas p pū iusticiā. s. a bñficiā quā eandē liberalita
tem aut benignitatē vocant. ergo liberalitas ad iusticiā
pincat. **Rñ.** vō q liberalitas non est spēs iusticie. **Sz**
iusticia exhibet alteri qd ē ei? sed liberalitas exhibet id qd
suum est. hz mī quandā conueniētia cū iusticia in duobz
pōt quidē q pncipaliter ē ad alterū. sicut iusticia. scilicet
vō quia est circa res exteriōres sicut r iusticia. hz fm aliaz
rōnem vt dicitur est. r ideo liberalitas a quibuslibz pōt
pō iusticie sicut virtus annexa ei vt pncipali. **Ad.** i.
ergo dicitur q liberalitas r si non attendat debitum
legale quod attendit iusticia. attendit tamen debitū qd
dam mortale quod attenditur ex quadam ipsius rōnē
tia. non ex hoc q sit alteri obligatus. vnde minimum hz
de ratione debiti. **Ad.** ij. vōm q temperantia est circa
concupiscentias corporalium delectationum. concupiscentia
autē pecunie r delectatio non est corporalis. sed magis
animalis. vnde liberalitas non pincat proprie ad tempe
rantiam. **Ad.** iij. vōm q dano bñficiā r misericordiā
procedit ex eo quod homo est equaliter affectus circa euz
cui dat. r ideo talis dano pincat ad charitatem sicut ad
amicitiā. sed dano liberalitatis pincat ex eo q dano est
equaliter affectus circa pecuniā vti eam non concupiscit
neq amat. vnde etiā non solū amicitia sed etiā ignotis dat
qñ oportet. vnde non pincat ad charitatē. sed magis ad iu
sticiā que est circa res exteriōres.

Ad sextum sic procedit.

Videtur q liberalitas sit maxima virtutum. Omnis enī
virtus hōis est quedā similitudo diuine bonitatis. sed per li
beralitatem hō maxime assimilatur deo qui dat omnibus af
fuerit r nō improprietat. vt dicitur Jaco. i. ergo libera
litas est maxima virtutum. **De.** Sedm Aug. in. vi.
de tñi. In his que nō mole magna sunt. idē est eē m a n
quod melius. sed ratio bonitatis maxime videtur ad libe
ralitatem pincere. q bonum diffusiuum est. vt patet per
Dion. iij. ca. de diu. no. vnde r Ambro. dicit in. i. de of
ficijs q iusticia censuram tenet. liberalitas bonitatem. er
go liberalitas est maxima virtutum. **De.** Doctores bono
rant r amant ppter sicut. hz Boet. dicit in li. de consol.

Arguitur maxime claros facit et plures dicit in. iij. et bicor
 qd inter virtutes maxime liberales amantur. ergo liberali
 ras est maxima virtutu. Sed 3 est qd Ambrosius dicit in li
 de officijs qd iusticia excellit videtur liberalitate. sed libe
 ralitas maior. phisio etiam dicit in. i. et bitoricor qd fortis
 et iusti maxie bono: amantur et post eos liberales. **¶** Rñ. dō
 qd quehbet 3° tendit in aliqd bonū. vñ quāto aliq̄ p̄us
 in maius bonum tendit tanto melior est. Liberalitas aut̄
 tendit in aliqd bonū dupliciter. vñ modo primo et p̄ se. alio
 modo ex consequenti. primo quidē et per se tendit ad ordi
 nandū propriā affectionē circa possessionē pecuniarum et
 vsu. et sic in hoc qd p̄fertur liberalitati p̄pantia q̄ mode
 ratur concupiscentias et delectationes p̄nentes ad pro
 priū corp̄. et fortitudo et iusticia que ordinantur quodam
 modo in bonum cōe. vna quidem tpe pacis. alia tpe belli
 et omnibz p̄feruntur virtutes q̄ ordinant in bonum diuini
 num. nam bonū diuinū p̄minet cuiuslibet bono humano.
 et in bonis humanis bonum publicū p̄minet bono pri
 uato in quibz bonum corpis p̄minet bono exteriori. tertiū
 Alimō ordinatur liberalitas ad aliqd bonū ex consequē
 ti. et sic in hoc liberalitas ordinatur in oīa bona predicta. ex
 hoc enim qd bō non est amariū pecunie sequitur qd de fa
 cili vitatur ea et ad seipsum et ad vilitatē alioz et ad bono
 rem dei. et sic in hoc bz quādam excellētia ex hoc qd vtilis
 est ad iustia. qd in vñquodqz magis iudicatur sic id qd
 primo et p̄ se cōpetit ei q̄ sic in id qd sequenter se bz id dī
 tendū est liberalitatem non esse maximā virtutem. **¶** Ad
 1. ergo dō qd datio diuina puenit ex eo qd amat homines
 quibz dat. non aut̄ ex eo qd afficiat ad ea q̄ dat. et id magis
 videt p̄tinet ad charitatem q̄ est maxima virtus q̄ ad li
 beralitatē. **¶** Ad. ij. dō qd quelibz virtus p̄cipat rōez boni
 q̄ ad emissionē p̄p̄t act̄. act̄ aut̄ quātidaz aliq̄ virtū
 tū melio: ea sunt q̄ pecūia quā emittit liberal. **¶** Ad. iij.
 dō qd liberales maxime amant. nō quidez amicitia bonoz
 sū q̄ sunt meliozes. s̄ amicitia vñ. qz sunt vtiliozes in ex
 terioz bonis q̄ cōtinet boies maxie cupiūt. et etiā p̄ter
 eandē cāz datur reddūt. **¶** Qd. CXVIII

Deinde considerandum

est d virtus liberalitati opposita. Et primo 3
 auaricia. secundo de pdigalitate. Circa primū querunt
 octo. primo vtz auaricia sit peccati. secundo vtz sit seccia
 le peccati. tertio cui virtus opponat. quarto vtz sit peccatu
 morale. quinto vtz sit grauissimū peccatu. sexto vtrum
 sit carnale vel spūale peccati. septimo vtz sit vitii capitale
 octauo de filiabus eius.

Ad primū sic proceditur.

videt qd auaricia non sit peccati. Dicit enim auaricia qua
 si eris auaritas. qz. i. in appetitu pecunie consistit p̄ quā om
 nia exteriora bona intelligi p̄nt. sed appetere exteriora bon
 na non est peccatum. naturaliter enim homo ea appetit.
 tum quia subiecta sunt homini naturaliter. tum quia p̄
 ea vita boīs conseruat. vñ et substantia boīs dicunt. ergo
 auaricia nō est peccati. **¶** R̄. De. Omne peccati aut est in dei
 um aut in primū aut in seipm vt supra habitū est. s̄ auar
 icia nō est. p̄p̄e peccati 3 dei. non enim opponit neqz reli
 gioni neqz vñmbo theologicis quibz bō ordinat in dei.
 neqz etiā ē peccati in seipm. hoc enī p̄p̄e p̄nter ad gulaz et
 luxuriā. de q̄ aplo dicit. i. ad Cor. vi. qui fornicat in cor
 pus suū peccat. sicut etiā nō videt esse peccati in primū.
 qz hoc qd bō tenet sua nulli h̄c immū. ergo auaricia nō

est peccati. **¶** R̄. De. Ea que naturaliter adueniunt nō sunt
 peccata sed auaricia naturaliter p̄sequitur senectutem q̄ si
 et quemlibet defectum vt philosophus dicit in. iij. et bī
 coz. ergo auaricia non est peccatum. Sed contra est qd
 dicitur ad Hebr. vñ. Sunt mores sine auaricia. cōtenti
 presentibz. **¶** Rñ. dō qd in quibuscuqz bonum consi
 stit in debita mensura. necesse est qd p̄ excessum vel dimi
 nutionē illius mensure malum p̄tueniat. in omnibz
 autem que sunt p̄p̄ter finē bonum consistit in quadā
 mensura. nam ea que sunt ad finem necesse est cōmensū
 rari fini sicut medicina sanitati. vt patet p̄ philosophum
 in. i. polit. bona autem exteriora habent rationem vñmz
 ad finem sicut dictum est. vnde necesse est qd bonum ho
 minis circa ea consistat in quadam mensura. dum. s̄. homo
 sic aliquam mensuraz querit habere exteriorē diuinas
 p̄out sunt necesse ad vitam eius sic suam conditōez.
 et id in excessu huius mēsure consistit peccatum. dum sic
 aliquis supra debitum modum vult eas acquirere vel re
 tinere qd p̄tinet ad rationem auaricie que diffinitur est
 se immoderatus amor habendi. vñ patz qd auaricia ē pec
 catum. **¶** Ad. i. ergo dō qd appetitus rerum exteriorum ē
 homini naturalis vt eorum que sunt p̄p̄ter finem. et id
 intantum vñm caret inquantū continet sub regula sumi
 p̄ta ex ratione finis. auaricia autem hanc regulam excedit
 et ideo est peccatum. **¶** Ad. ij. dō qd auaricia potest ipoz
 rare immoderantiā circa res exteriorē dupliciter. Cuius
 modo immediate quantum ad acceptionē vel conserua
 tionem ipsarum. vt scilicet homo plus debito modo eas
 acquirat vel conseruet. et sic hoc est directe peccatum in
 proximum. quia in exterioribz diuitijs non potest vnus
 homo superabundare nisi alteri deficiat. quia bona tem
 poralia non p̄nt simul possideri a multis. Alimō potest
 imponere immoderantiā circa interiorē affectioez quā
 quis ad diuinas bz. puta qd imoderate aliquis diuinas
 amet aut desideret aut delectet in eis. et sic auaricia ē pec
 catum boīs in seipsum. qz per hoc deordinat ei affectū
 licet nō deordinet corp̄ sicut p̄ vicia carnalia. ex p̄sequē
 ti autem est peccati in deum sicut et omnia peccata mortalia
 inquantum bō p̄ter bonum r̄pale contemnit eternum.
¶ Ad. iij. dō qd inclinationes naturales sunt regulande
 sic rationem q̄ principatum tenet in natura humana. et
 id quantum senes p̄p̄ter nature defectum auidiuz exte
 riōz rerū inquirant subsidia. sicut et oīs indigens querit
 sue indigencie supplementum. non tñ a peccato excusant
 si debita rōnis mensuram circa diuinas excedant.

Ad secundū sic proceditur

videt qd auaricia non sit speciale peccati. Dicit enim Aug.
 in li. de lib. ar. Auaricia q̄ grece philargiria dī nō in solo
 argento vel in nūmis. sed in oibz rebz q̄ immoderate ca
 piunt intelligēda ē sed in oī pctō ē cupiditas imoderata
 alicui rei qz peccati est sp̄eto bono in cōmutabili bonis cō
 mutabilibz inherere vt supra habitū ē. ergo auaricia ē ge
 nerale peccati. **¶** R̄. De. sic in li. et bīmologiaz. auar
 itas est cupiditas. i. amor argēti. s̄ sub argēto p̄ qd pecunia signi
 ficat. significatur oīa bona exteriora q̄ p̄cū p̄t nūmis
 mate mēsurari vt supra habitū est. ergo auaricia consistit
 in appetitu cuiuslibet exterioris rei. ergo videtur esse gene
 rale peccati. **¶** R̄. De. Sup illud ad Ro. viij. Nā cōcupis
 sciebam et dicit glo. Bona ē lex q̄ dnm concupiscentiam
 prohibet de maluz p̄hibet. videt aut̄ lex sp̄aliter p̄hibere

penitencia auaricie vt dicitur **Ero. ix.** non concupiscet re
 prout tui. ergo concupia auaricie est omne malū. et ita
 auaricia ē generale peccati. **Sz** contra est qd ad **Ro. 1.**
 auaricia connumeratur inter alia specialia peccata vbi dicit
Repletos oī inquirare. malicia fornicatione. auaricia. etc.
Rn. dō qd peccata forniunt speciem fm obiecta vt supra
 babitu ē. obiectū aut peccati ē illud bonū in qd tendit in
 ordinatū appetitū. et iō vbi ē spālis rō boni qd inordinate
 appetit. ibi est spālis rō peccati. Alia aut est rō boni vtilis
 et boni delectabil. diuicie aut fm se hnt rōnez vtil. ea enī
 rōne appetunt inquantū in vsum bonis cedūt. et ideo spe
 ciale quoddā peccati est auaricia fm qd imoderatū est amor
 habendi possessiones qd noie pecunie designant ex qd sumi
 tur auaricie nomē. vtz qd vbi habendi fm primariā i
 positionē ad possessiones pnnere videt qd sumus totalit
 vni. ad multa alia veniat. sic dō hō habere sanitatē vxo
 rem vestimentū et alia hōi vt patet in pdicamentis. per
 cōsequens etiā et nomē auaricie ampliātū ē ad oēm im
 moderatū appetitū habendi quācūqz rē sicut **Grego.** di
 cit in qdaz omel. qd auaricia ē nō solum pecunie. sed etiā
 scie et altitudis cū supra debitū modū sublimitas ambif.
 et fm hoc auaricia nō est spāle peccati. et hoc etiā mō loquit
Aug. de auaricia i aucto. ritate inducta. **Un** parz mō ad
 primū. **Ad. ij.** dō qd oēs res exteriores qd veniūt in vū
 hūane vite noie pecunie intelligunt inquantū hnt rōnez
 boni vtil. sunt aut quedā exteozia bona qd pōt aliqui pe
 cunia psequi. sic voluptates et honores et alia hōi. qd hnt
 aliam rōnez appetibilis. et iō illoz appetitū nō ppe dō
 auaricia fm qd est vniū spāle. **Ad. ij.** dō qd glo. illa lo
 quit de pcpia inordinata cuiuscūqz rei. pōt enim intelli
 gi qd p. phibitionē pcpie rē possessat. pbitant quartū
 cūqz rē pcpiscentie qd per res possessas haberi pnt.

Ad tertiu sic proceditur.

Videtur qd auaricia non opponat liberalitati qd sup illud
Quanti. v. Beati qui elidunt et sicut iusticia. **Chyso.**
 dicit qd duplex est iusticia. vna general et alia spālis cui
 opponit auaricia. et hoc idē pbis dicit m. v. et bicoz. ergo
 auaricia nō opponit liberalitati. **De.** Peccati auaricie
 in hoc pñsit qd hō transcendit mensurā in rebo possessis.
 sed hōi mensura statuit p iusticia. ergo auaricia virecte
 opponit iusticie. et non liberalitati. **De.** Liberalitas ē
 virtus media inter duo vna contraria vt patet p pbm
 in. ij. et. iij. et bicoz. sed auaricia nō hz peccati pnanū et op
 positū vt patet p pbm in. v. et bicoz. ergo auaricia non
 opponit liberalitati. **Sz** ptra ē qd sicut dō **Ecclesiastes. v.**
Auarus nō implebit pecunia. et qui amat diuicias fructū
 nō capiet ex eis. sed nō impleti pecunia et inordinate eas
 amare ē contrariū liberalitati qd in appetitū diuicias medi
 um tenet. ergo auaricia opponit liberalitati. **Rn.** dō qd
 auaricia ipoztat imoderantiā quanda; circa diuicias dup
 pliciter. **Un** mō imediate circa ipsam acceptionē et con
 seruationem diuicias. inquantū. s. aliquis acquirit pecu
 niam vltra debitū aliena surripiendo vel tenendo. et sic
 opponit iusticie. et hoc mō accipit auaricia **Ezechiel. xij.**
 vbi dō. **P**rimipes et in medio eius qsi lupi rapientes s
 dam ad effundendū sanguinem. et auare luca sectanda.
Alio mō ipoztat in moderantiā circa interiores affectio
 nes diuicias. pura cū quis nimis amat vel desiderat di
 uicias aut nimis delectat in eis etiā si nolit rapere aliena.
 et hoc mō auaricia opponit liberalitati qd moderatur hōi
 affectiones vt dicitū est. et sic accipit auaricia. ij. ad **Coz.**

ir. **De** parent repromissam bndictionez banc paratā es
 se. et sic quasi benedictionē. nō quasi auariciam glo. s. vt
 voleant p dato et parum sit qd veni. **Ad. j.** ergo dō qd
Chyso. et pbis loquuntur de auancia prime mō dicta.
 auariciam aut secundo mō dicta; nominat pbis illibera
 litatem. **Ad. ij.** dō qd iusticia proprie statuit mensurā
 in acceptionibz et conseruationibz diuicias fm rationem
 debiti legal. vt. s. homo non accipiat nec retineat alicnū
 sed liberalitas conseruit mensurā rōnis principaliter qui
 dem in interioribz affectionibz. et p consequēs in exterior
 ti acceptione et conseruatione pecuniaz et emissionē earū
 fm qd in exteriori affectione pcedunt non obseruando rō
 nem debiti legal sed debiti moral. qd attendit fm regu
 lam rationis. **Ad. ij.** dō qd auancia fm qd opponit iu
 sticie non hz vitium oppositū. qd auancia consistit i plus
 habendo qd debeat fm iusticiā. et huc opponit minus ha
 bere. qd non hz rationē culpe sed pene. sed auancia fm qd
 opponit liberalitati hz vitium pdigalitati oppositum.

Ad quartum sic procedit

Videtur qd auancia sp sit peccatum mortale. Nullus enī
 est dignus morte nisi p peccato mortali. sed ppter auari
 ciam homines digni sunt morte. cū enim a plus ad **Ro.**
j. premittit. repletos omni iniquitate. fornicatione. au
 aricia etc. subdit. qui talia agūt digni sunt morte. ergo au
 aricia est peccati mortale. **De.** Minimū in auancia ē qd
 aliquis inordinate retineat sua. sed hoc videt esse peccati
 mortale. dicit enim **Basilius.** Si panis famelicū quez ru
 tenes. nudi tunicā quam conseruas. indigentis argentū
 qd possides. qd circa ior iniuriaris. qd exhibere valeres. s
 iniuriari alteri ē peccatū mortale. qd contrariā dilectiō
 proximi. ergo multo magis omnis alia auancia est pecca
 tum mortale. **De.** Nullus excedat spiritali cecitate
 nisi p peccatum mortale. qd animā priuat lumine gra
 tie. sed fm **Chyso.** tenebra anime est pecunia; cupido.
 ergo auancia qd est pecuniaz cupido est peccatum mort
 ale. **Sz** contra est qd. ad **Coz. ij.** super illud. si quis
 edificauerit super hoc fundamentum etc. dicit glo. qd li
 gnum. fenam et stipulam superedificat ille qui cogitat qd
 mūdi sunt quomodo placeat mundo qd pertinet ad pec
 catum auaricie. ille autem qui edificat lignum fenā et sti
 pulam non peccat mortaliter sed venialiter. de eo enī vi
 detur qd saluus erit sic quasi per ignem. ergo auancia quā
 roqz est veniale peccatum. **Rn.** dō qd sicut dicitū est
 auaricia dupliciter dō. **Un** mō fm qd opponitur iusticie
 et hoc modo ex genere suo est peccatum mortale. sic enim
 ad auariciam pertinet qd aliquis iniuste accipiat vel reti
 neat res alienas qd pertinet ad rapinam vel furtum que
 sunt peccata mortalia vt supra babitū est. contingit ta
 m. en in hoc genere auaricie aliquid esse peccatum venia
 le ppter imperfectionem actus. sicut supra dicitū est cū
 de furto ageretur. **Alio** modo potest accipi auaricia fm
 qd opponitur liberalitati. et fm hoc in: ponit inordinatū
 amorem diuicias. si ergo intantūz amor diuicias cretat
 qd preferatur caritati. vt. s. ppter amorem diuiciarum
 aliquis non vereatur facere contra amorem dei et proximi
 sic auaricia erit peccatum mortale. si autem inordinatio
 amoris infra hoc siliat vt scilicet dicit o quamuis sup. sue
 diuicias amet. non tamen preferat earum amorem amori vi
 uino. vt. s. ppter diuicias non velit aliquid facere cōtra
 deum et proximū. sic auaricia est peccatum veniale. **Ad**
j. ergo dō. qd auancia connumeratur peccati mortali

fm illam ronez q est pccm mortale. Ad. ij. dd q Bar filius loquit in illo casu in q aliquis tenet ex debito legat li bona sua paupibz erogare. vel ppter piculu necessitatis vel eni ppter supfluitate habitoz. Ad. iij. dd q cupido diuina p obreuebrat animaz ppte qn excludit lumen charitatis pferendo amorem diuinaz amoni diuino.

Ad quintuz sic procedit

videt q auaricia sit maximum peccoz. Dicit eni Eccl. r. Auaro nihil est selestius. 2 postea subdit. nihil e iniquius q amare pecunia. hic eni 2 animam sua venale bz. 2 Tullius dicit in. i. de offic. q. Nihil est tam angusti ai tanq pnam q amare pecunia. sed hoc pntinet ad auariciaz. ergo auaricia est grauissimu peccatoz. Ad. r. Antio aliqd pccm est grauius quanto magis charitatis pmanat. h auaricia maxime pmanat charitati. vid eni Aug. in li. lxxij. questionu q venenu charitatis e cupiditas. ergo auaricia est maximu pccm. Ad. r. Ad grauitate peccati pntuz q sit incurabile. vñ 2 pccm in spscitenu de grauissimu q est incurabile. h auaricia e pccm insanabile vt dicit phis in. iij. ethicoz q tenet 2 ois impotentia liberalis facit. ergo auaricia est grauissimu peccatoz. Ad. r. Plus dicit ad. v. q auaricia est idoloz seruus. sed idolatria copnat inter grauissima peccata. ergo 2 auaricia. Sed contra est q adulterium est grauius pccm q furu vt habetur Prover. vi. Furum aut pntinet ad auariciaz. ergo auaricia non est grauissimu peccatoz. Ad. r. dd q omne pccm ex hoc ipso q est malu pntinet in quadam corruptio ne siue pmanone alicuius boni. inquantu est voluntarium pntinet in appetitu alicuius boni. Dupliciter ergo ordo peccatoz potest attendi. Qnomodo ex pte boni qd pccm pntinet vel corrumpit. qd quanto maius est ratio pccm grauius est. 2 fm hoc pccm qd est h deniq est grauius simu pccm. 2 sub hoc est pccm qd est h psonaz hominis. sub q est peccatum qd est h res exteriores q sunt ad vsuz hois deputate. qd videt ad auaricia pntine. Aliomodo pntendi gradus peccatoz ex pte boni cui inordinate subdit appetitus humanus. qd quanto minus est ratio peccatum est deformius. nupius est eni subesse inferiori bono q superiori. bonum aut exteriorum rez est inferiu inter humana bona. est etiā min q bonum corpis. qd etiam min est q bonum aie. qd etiam excedit a bono diuino. 2 fm hoc pccm auaricie q appetitus humanu subijci etiā exterioribz rebz h quodammodo deformitatem maiorem. qz in corruptio vel priuatio boni formaliter se bz in peccato. conuersio aut ad bonu comutabile materialiter magis est iudicanda grauitas peccati ex pte boni qd corrumpitur qz ex pte boni cui subijci appetitus. 2 id dicendu q auaricia non est simpliciter maximu peccatoz. Ad. r. per go dicendu q auctoritates ille loquunt de auaricia ex pte boni cui subdit appetitus. vñ et in ecclesiastico p rone subdit q auarus suam aiaz bz venalem. qz videlicet animam suam. i. vira suam exponit picul p pecunia. 2 id subdit. qm in vita sua piccit. i. contemplit intima sua vt. scz pecunia lucrare. Tullius enim addit hoc esse angustia animi. vt. i. velt pecunie subijci. Ad. ij. dd q Aug. ubi accipit cupiditatem generaliter cuiuscunqz tpalis boni n fm q accipit specialiter p auaricia. cupiditas eniz cuiuscunqz tpalis boni est venenu charitatis inquantuz. h spem bonum diuini ppter hoc q inheret bono tpali. Ad. iij. dicendum q aliter est insanabile peccatum in spiritu insanatum. 2 aliter auaricia. nam peccatum in spiritu insanatum

est insanabile ex parte contemptus puta q ho contemnit vel misericordiam vel iusticia diuinam aut aliquid bonum p que hominis peccata sanant. 2 id talis insanabilitas pntinet ad maiorem grauitatem peccati. auaricia vero habet insanabilitatem ex parte defectus humani. inquantum. i. h procedit humana natura qz quo aliquis est magis deficiens eo magis indiget amminiculo exteriorum rez. 2 ideo magis in auaricia labit. vnde p talem insanabilitatem non ostendit peccatum esse grauius. sed qd ammodo p hoc esse periculosius. Ad. iij. dd q auaricia coparat idolatrie p quandam similitudinem quaz habet ad ipsam. qz sicut idolatra subijcit se creature exteri ori etiam auarus. non tamen eodem modo. sed idolatra qui veni subijcit se creature exteri ori vt exhibeat ei cultum diuinum. auarus autem subijcit se creature exteri ori immo deitate eam concupiscendo ad vsum non tamen ad cultu. et ideo non oportet q auaricia habeat tantam grauitatez quantum habet idolatra.

Ad sextum sic procedit

videt q auaricia non sit peccatum spirituale. Peccata enim spiritualia videntur esse circa spiritualia bona. h materia auaricie sunt bona corporalia. i. exteriores diuicie. ergo auaricia non est peccatum spuale. Ad. r. Peccatum spirituale contra carnale diuiditur. sed auaricia videtur esse peccatum carnale. sequitur enim corruptionem carnis vt patet in senibz qui propter nature carnalis defectu in auaricia incidunt. ergo auaricia non est pccm. Ad. r. Peccatum carnale est per qd etiam corp hominis deo dinatur. fm illud aplosoli. i. ad Cor. vi. Qui fornicatur in corpus suuz peccat. sed auaricia etiam corporaliter hominem verat. vnde 2 Chyso. Bar. v. Coparat auarum demoniaco qui in corpe verat. ergo auaricia no videt ee peccatum spirituale. Sed contra est q Grego. rrr. mortalitū computat auaricia cum vitis spiritualibz. Ad. r. dicendum q peccata precipue in affectu consistunt. omnes autem affectiones anime siue passiones terminantur ad delectationes et tristitias vt patet per philosophu in ij. ethicoz. delectationum autem quedam sunt carnales. 2 quedam spirituales. carnales quide delectationes diuicunt q in sensu carnis complent. sicut delectationes ciborum 2 venereoz. delectationes h spirituales dicuntur q complent in sola anime apprehensione. illa ergo peccata dicunt carnalia q perficiunt in delectationibz carnalibz illa h dicunt spiritualia q perficiuntur in spiritualibus delectationibz absq carnali delectatione. 2 hmoi est auaricia. delectat enim auarus in hoc q desiderat se possessorem diuiciaz 2 id auaricia est pccm spirituale. Ad. r. ergo dd q auaricia circa corporale obiectu non querit delectatione corpalem. sed solu ammalē. pur. s. hō in hoc delectat q diuicias possideat. 2 id non est pccm carnale. vñ ne tū obiecti mediū ē inter peccata pure spualia q querit delectatione spuale circa obiecta spualia. sic supbia ē circa excellentia 2 vicia pure carnalia q querit delectatione pure corpalem circa obiectu corpale. Ad. ij. dd q mortu respicit spem fm terminu ad que. no aut fm terminu a q 2 id viciū de carnale ex hoc q sedit in delectatione carnalem. no aut ex eo q peccat ex aliq defectu carnis. Ad. iij. dd q Chyso. coparat auarū demoniaco. no q veret i carne sicut demoniaco. sed per oppositum. quia sicut demoniaco ille de quo legitur Bar. v. se denudabat. ita auarus se superfluis diuicijs onerat.

beatitudines eius ad aptant. observata tñ aliqñi convenientia
vt supra dictū est. Ad. ij. dō q' bonitas et benignitas
in fructu dicitur attribui pñt pietati mansuetudo autē
indirecte in quantum tollit impedimenta actuum pietatis
vt dicitur est. Questio. CXXII.

Deinde considerandū

est de preceptis iusticie. Et circa hoc querit
tur ser. primo virtus precepta decalogi sunt p
cepta iusticie. secun do de primo pcepto decalogi. tertio
de secundo. quarto de tertio. quinto de quarto. sexto de alio ser.

Ad primum sic procedit.

videt q' pcepta decalogi nō sunt pcepta iusticie. Inven
no enī legislatoris ē cūtes facere virtuosos sñ oēm virtutē
vt dē in. ij. et. v. et. vij. q' lex pparit de oibz actibz virtutū
oīm. sed pcepta decalogi sunt prima principia bonus vi
vine legis. ergo pcepta decalogi nō pñent ad solā iusticiā.
De. Ad iusticiā videm pñere pcepta iu
dicialia q' moralia diuidunt vt supra habitū ē. sed pcep
ta decalogi sunt pcepta moralia vt ex dicto patet. et
go pcepta decalogi non sunt pcepta iusticie. De.
Lex pcepta tradit pcepta de actibz iusticie pñentibz ad
bonū cōe. pura d' officijs publicis et alijs bñdij. sed d' his
nō fit mētio in pceptis decalogi. ergo videt q' pcepta
decalogi nō pñent ad iusticiā. De. Precep
ta decalogi distinguunt in duas tabulas sñ dilectionē
dei et pñm q' pñent ad virtutē caritatis. ergo pcepta
decalogi magis pñent. ad caritatē q' ad iusticiā. Et
contra ē q' iusticia sola videt esse virtus pquā ordinamur
ad alitē vt patet discurren p singula. ergo oia pcepta de
calogi pñent ad iusticiā. Rñ. dō q' pcepta decalo
gi sunt prima principia legis. et quibz statim rō naturalis
assentit sic manifestissimis principijs. manifestissime autē
rō debiti q' requirit ad pceptū apparet in iusticia q' ē ad
alitē. q' in his q' sunt ad seipsum videt primo aspectū q'
bō sit sui dñs et q' liceat ei facere quodlibz. sed in his que
sunt ad alitē manifeste apparet q' bō est alteri obligatus
ad reddendū ei qd' debet. et iō pcepta decalogi oportuit
ad iusticiā pertinere. vñ tria prima pcepta sunt de acti
bus religiois q' ē postissima ps iusticie. qñtū autē pceptū
est de actibz pietatis q' est pars iusticie secunda. alia vero
sex dantur de actibz iusticie cōter dicitē q' inter equales
attendit. Ad. j. ergo dō q' lex intendit oēs hoīes face
re virtuosos. sed ordine quodaz. vt. s. primo tradat eis pcep
ta de his in quibz est manifestior rō debiti vt dictum
est. Ad. ij. dō q' iudicialia pcepta sunt quedam deter
minaciones moralū pceptoz. put ordinant ad primum.
sic et ceremonialia sunt quedā determinaciones pcepto
rum moralū. put ordinant ad dñm. vñ neutra pcepta cō
tinent in decalogo. sunt tñ determinaciones pceptoz
decalogi. et sic ad iusticiam pñent. Ad. ij. dō q' ea q'
pñent ad bonū cōe oportet diuersimode dispensari sñ
hoīm diuersitatem. et iō non fuerūt ponenda inter pcepta
decalogi. sed inter pcepta iudicialia. Ad. iij. dō q' p
cepta decalogi pñent ad caritatem sic ad finē. sñ illd
j. ad. primo. j. finis pcepti est caritas. sed ad iustici
am pñent in quantum immediate sunt d' actibz iusticie

Ad secundū sic pceditur

videt q' primum pceptū decalogi inconuenienter tra
dit. Magis enim bō est obligatus deo q' parti carnali.

fm illud ad Hebr. xij. Quanto magis obtemperabim?
partem spirituum et vincemus sed pceptum pietatis q' bo
noratur patet ponitur affirmatiue. cum dicitur. Honora
patrem tuum et matrem tuam. ergo multo magis primum
pceptum religionis qua honoratur deus debuit poni af
firmatiue. pceptum enim cum affirmatio naturaliter sit
prior negatione. De. Primum pceptum decalogi
ad religionem pertinet vt dictum est. sed religio cum sit
vna virtus habet vnum actum. in primo autem pcepto
prohibentur tres actus. nāz primo dicitur. non habeas
deos alienos coram me. secundo autē dicitur. non facies
tibi sculptile. tertio vero. non adorabis eos neq' coles. et
go inconuenienter traditur primum pceptum. De.
Aug' dicit in libro de decem ebois q' per primum pcep
tum excluditur vinum superstitiois. sed multe sunt
alie noie superstitiones pter idolatriā vt supra dictū
est. insufficienter ergo prohibetur sola idolatria. In cō
trarium est scripture auctoritas. Rñ. dō q' ad legē p
tinet facere bonos homines. et ideo oportet pcepta le
gis ordinari sñ ordinem generationis. qua scilicet sit bo
no bonus. In ordine autem generationis duo sunt at
tendenda quorum primum est q' prima pars primo con
sistit. sicut in generatione animalis. primo generatur
cor. et in domo primo ponitur fundamentum. et in bonita
te anime prima pars est bonitas voluntatis ex qua aliq
bomo bene virtutis qualiter alia bonitate. bonitas autē vo
luntatis attenditur ad obiectum suum qd' est finis. et ideo
in eo qui dicitur per legem insitendus ad virtutem. primo
oportet quali taceere quoddam fundamentum in religionis
per quam homo debet ordinari in deum qui est vln
mus finis humane voluntatis. secundo attendendum ē
in ordine generationis q' primo contraria et impedi
ta tolluntur. sicut agricola primo purgat agrum. et postea
procurat semina sñ illud dicitur. iij. Monare vobis noua
le et nolite serere super spinas et tribulos. et ideo circa re
ligionem prius o homo erat insitendus vt impedimēta
vere religionis excluderet pceptum autem impedimē
tum religionis est quibz falso deo imbercat sñ illud dicitur
Mat. xvi. Non potestis deo seruire et mānōne. et ideo in pri
mo pcepto legis excluditur cultus falsoz deoz. Ad
j. ergo dō q' enim circa religionem ponitur vnum pcep
tum affirmatiuum. scilicet. Memoro vt diem sabbati
sanctifices. sed erant premitenda ne ganua quibus impe
dimenta religionis tollerentur. quamuis enim affirmatō
naturaliter sit prior negatione. tamen in via generatiōis
negatio qua remouentur impedimenta est prior vt dictū
est. et precipue in rebus diuinis in quibus negationes p
feruntur affirmationibus propter insufficientiam nostraz
vt Dionysius dicit. iij. ca. eel. ier. Ad. ij. dō q' cultus
alienoz deozum dupliciter apud aliquos obseruabatur.
Quidaz enim quasda creaturas pro dijs colebat absq'
insituntione imaginum. Unde Varro dicit q' antiqui ro
mani diu sine simulacris deos coluerunt. et hic cultus p
hibetur primo cum dicitur. non habebis deos alienos.
Apud alios autem erat cultus falsorum deorum sub qui
busdam imaginibus et ideo oportune prohibetur etiā ipa
rum imaginū insituntio. cum dicitur. nō facies tibi scul
ptile. et ipsarum imaginum cultus. cum dicitur non coles
ea rē. Ad. ij. dō q' omnes alie superstitiones proce
dunt ex aliquo pacto cum demonibus imo rācio vel ex
presso. et ideo omnes intelliguntur prohiberi in hoc qd' dē
non habebis deos alienos.

Ad tertium sic procedit.

Videtur qd scdm preceptu decalogi no pnenieter tradatur. Hoc enim preceptum non assumes nomen dei tui in vanu. sic exponitur in glo. **Ero. xx.** Non existimes creaturam esse filiu dei p qd pbibetur error ptra fide. **Deut. v.** exponitur. No assumes nomē dei tui in vanu. f. nomē dei ligno vel lapidi attribuēdo. per qd pbibetur falsa p fessio que est actus infidelitatis sicut et error actus autē infidelitatis ē pno: supstitione sicut et fides religione. et go hoc pceptum debuit pmitri i quo pbibetur supstitione. **De. Nomē dei ad multa assumitur.** sicut ad lau vādum. ad miracula faciendū. et vniuersaliter ad omnia que dicuntur vel fiunt a nobis. fm illud ad **Col. iij.** Omne quodcuq; facitis verbo vel ope in noie dñi facite. ergo pceptum quo prohibetur nomen dei assumi in vanu. vide tur vniuersali esse qd pceptum quo pbibetur superstitione et ita debuit ei pmitri. **De. Ero. xx.** exponitur illud verbum. Non assumes nomen dei tui in vanum tu rando. f. p nihilo. vnde videtur per hoc pbiberi vana iuratio que est sine iudicio. s. multo grauior ē falsa iuratio que ē sine veritate et iniusta iuratio que ē sine iusticia ergo magis debuerunt illa prohiberi per hoc pceptum. **De. Multo grauius peccatū ē blasphemia.** vel qcuq; fiat verbo vel facto i promeliā dei qd piurium. ergo blasphemia et alia hmoi debuerunt magis p hoc pceptum pbiberi. **De. Multa sunt dei noia.** ergo non debuit inde terminare dici. Non assumes nomen dei tui in vanum. **Sed iurarium est auctoritas scripture.** **Ad. iij.** vdm qd oportet pūis impedimēta vere religionis excludere i eo qui instruitur ad virtutē qd ē in vera religione fūda re. **Opponit autē vere religioni aliquid dupliciter.** Uno modo p excessum qñ. f. id qd est religiois alteri indebitē et qbiberetur qd pñnet ad supstitionē. **Alio modo quasi per defectū reuerentie.** cum. f. deus cōtemnit. qd pñnet ad virtū irreligiositatis. vt supra babitū est. supstio autē impedit religionem qm ad hoc ne suscipiatur deus ad colendū. ille autē cuius animus implicat est alicui cultui indebito nō pot simul debitum dei cultum suscipere. fm illud **Esa. xxvij.** Coangustat tū est firatum ita vt alter decedat. f. deus verus vel falsus a corde hois. et pallium breue vtrūq; operire nō potest. per irreligiositatem autē impeditur religio qm ad hoc ne deus possit suscipi est hono retur. pūis autē est deū suscipere ad colendū qd ad eum susceprum honozare. et ideo pmititur pceptu quo pbibet supstio scdo pcepto quo prohibet piurium ad irreligiositatem pñnēdo. **Ad primū ergo vdm qd ille expositiones sunt in ystice.** f. alio autē expositione est que habet **Deut. v.** Non assumes nomen dei tui in vanu. f. iurando p re que non est. **Ad. ij.** vdm qd nō prohibet quelibet assumptio diuini nois p hoc pceptum. f. pzie illa qua assumit diuinum nomen ad pfirmationē humani verbi per modum iuramenti. qz ista assumptio diuini nominis ē frequētiō apud hoies. potest tñ ex psequēti intelligi qd hoc pbibeatur ois modo. dinata diuini nois assumptio. et fm hoc pceptum oēs ppositiōes de quibus supra dictū ē. **Ad. iij.** vdm qd p nihilo iurare dicit ille qui iurat p eo qd nō est qd pñnet ad falsam iurationem que pncipaliter piurium noiarur. vt supra dictū est. qñ enim aliquis falsum iurat tunc iuratio ē vana fm seipam. qz nō habet firmamentū veritatis. qñ autē aliquis iurat sine iudicio ex aliqua leuitate. h. iuratur iurat non ē vanitas ex parte ipsi iuramētū

sed solum ex parte iurātis. **Ad quartū dicēdū qd sicut ei qui instruitur in aliqua sciētia pmo pponunt quedā cōmunia documēta.** ita etiam lex que instruit hominem ad virtutem i preceptis decalogi que sunt prima pposit ea vel pbibendo vel mādando que cōmuniū in cūctu vite humane solent accidere. et ideo inter pcepta decalogi prohibetur piurium quod frequētius accidit qd blasse mia in quā homo rariū prolabitur. **Ad. iij.** vdm qd no minibus dei debet reuerētia ex pte rei significare que ē vna. nō autē ratione vocū significantiū que sunt multe. et ideo singulariter dicit. Non assumes nomen dei tui in vanum. qz non differt per quodcuq; nomen dei pcuri um cōmittatur

Ad quartū sic procedit

Videtur qd incōueniēter tertiu pceptū decalogi tradat scz de sanctificatione sabbati. Hoc enī pceptū spūaliter intellectu ē generale. dicit enī **Ambro. sup illud Luc. xij.** archisynagogus indignans qd sabbato curasset. **Lex in qd non hoīem curare in sabbato. s. seruilia opa facere.** i. peccatis grauari pbibet. fm autē lēale in sensum est pceptū cerimoniale. dicitur enī **Ero. xxxi.** Videte vt sabbatū meū custodiatis. qz signum est inter me et vos in generari onibus vris. pcepta autē decalogi et sunt pcepta spūalia et sunt pcepta moralia. incōueniēter ergo ponitur inter pcepta decalogi. **De. Cerimonialia legis pcepta cōtinet sacra sacrificia facta et obseruātia.** vt supra babitū est. ad facta autē pñnebant non solū sacri dies. sed etiaz sacra loca et sacra vasa et alia hmoi. sicut etiam erant multi sacri dies pter sabbatū. incōueniēs est ergo qd ptermittis alijs omnibus cerimonialib; d sola obseruātia sabbati fit mentio. **De. Quicūq; transgreditur pceptum decalogi peccat.** sed i veteri lege aliqui transgredietes obseruātia sabbati non peccabant. sicut circūcidentes pueros octaua die. et sacerdotes i templo sabbatis operantes. et **Melias cū quadraginta diebus puenisset ad montes dei oreb.** psequens est qd in sabbato inuenerit. sicut etiaz sacerdotēs dum septe diebus circūferrent arcam dñi vt legitur **Iosue. vi.** intelligitur sabbato circūtulisse. dicitur enī **Luc. xij.** Nonne vnusquisq; vestr soluit bouē suū aut asinū. et ducit ad aquare. ergo incōueniēter ponit hęc pcepta decalogi. **De. Pcepta decalogi sunt enā in noua lege obseruanda.** s. in noua lege nō seruatū hoc pceptum. nec qm ad diem sabbati. nec qm ad diē vōi mīnca in qua et cibi coquuntur et iuinerātur et piscā hoies et alia multa hmoi faciunt. ergo incōueniēter traditur pceptum de obseruātia sabbati. **Sed ptra ē scripture auctoritas.** **Ad. vdm qd remonīs impedimētis vere religionis per primū et scdū pceptum decalogi.** vt supra dictum est. psequens fuit vt tertiu pceptum poneretur vt hoies in vera religione fundarentur. ad religionē autē pñner cultū deo exhibere. sicut autē in scriptura diuina traditur nobis cultus interior sub aliquib; corporalib; rebus similitudinib;. ita cultus exterior deo debetur p aliqō sensibile signum. et qz ad interiorē cultū qui pñsistit in ofone et deuotione magis inducitur homo ex interiori spūalitate enī instinctu. pceptū legis vādū fuit de exteriori cultu fm aliqō sensibile signū. et qz pcepta decalogi sunt quasi quedam prima et cōmunia legis pncipia. ideo in tertio pcepto decalogi pceptatur exterior dei cultus sub signo cōmuniū hūificū qd pñnet ad hoies. f. ad representandū op creatiōis mūdi a quo requieuit dicitur de septima die.

in cuius signu dies septima mādatur sanctificāda. i. depu-
tāda ad vacādū deo. et ideo Exo. x. pmissio pcepto de lan-
ctificāde sabbati. assignat ratio. quia sex diebus fecit de-
us celi et terram. et septima die requieuit. ¶ Ad. j. ergo
dōm qd pceptū de sanctificatione sabbati litaliter intel-
trum. et partim morale. partim autē cerimoniale. morale
quidē q̄stum ad hoc qd homo depurer aliqd rps vite sue
ad vacandū diuinit. ineli enī homini naturalis idinatio
ad hoc qd cultibet rei necessarie depuratur aliqd rēpus. si
cut corporali refectioni somno et aliqs bñdō. vñ enā spūi-
tuali refectioni qua mēs boīs i deo reficitur fm dictamē
naturalis rōnis aliqd rps depuratur bō. et sic habere aliqd
rēpus depuratur ad vacādū diuinit cadit sub pcepto
morali. sed inq̄stum in hoc pcepto determinatur specta-
le rēpus in signum creationis mundi. sic est pceptum cer-
timoniale. sicut etiam cerimoniale ē fm allegoricā signi-
ficationem. put fuit signum quicnis cōasti in sepulcro qd
fuit septima die. et sicut fm cerimoniale est pceptum genera-
le. sicut etiam cerimoniale ē fm significationem anarogi-
cam. put sex p̄figuratur quietē frimōis rei qd erit in patria.
vnde pceptū de sanctificatione sabbati ponitur iter p̄ce-
pta decalogi inq̄stum est pceptum morale nō inq̄stum
est cerimoniale. ¶ Ad. ij. dōm qd alie cerimonie legis sunt
signa aliquoz particulariū effectuum rei. sed obseruatio
sabbati est signum generalis bñficii. l. p̄ductionis vniuers-
se creature. et ideo pueniētius debuit poni inter p̄cepta ge-
neralia decalogi q̄ aliqd aliud cerimoniale legis. ¶ Ad
tj. dōm qd i obseruātia sabbati duo sunt p̄siderāda. quo-
rum vnum est sicut finis. et hoc est vt homo vacet reb⁹ di-
uinit. qd significatur in hoc qd dicit. ¶ Omne opus seruile nō facie-
ris in eo. opus autē seruile dicitur a seruitute. Est autē trip⁹ ex-
seruitus. vna quidē qua homo seruit peccato. fm illud
¶ Qui facit peccatum seruus ē peccati. et fm hoc omne op⁹
peccati dicit seruile. Alia vero seruitus ē qua homo seruit
homini. est autē homo alterius seruus nō fm mētem s⁹
fm corpus vt supra habitū est. et ideo opera seruilia fm
hoc dicitur opera corporalia quib⁹ vn⁹ homo alteri seruit
tertia autē est seruitus dei. et scdm hoc op⁹ seruile possit di-
ci opus latic qd pertinet ad dei seruitū. Si autem sic i-
telligatur opus seruile nō p̄biter in die sabbati. quia
hoc esset p̄uaritiam fini obseruātiōis sabbati. homo enim
ad hoc ab alijs operibus abstinet in die sabbati vt vacet
operibus ad dei seruitutem p̄tinentibus. et inde est qd si-
cut dicitur Job. vij. Circūscisionem homo accipit in sab-
bato vt soluantur lex moysi. inde etiam est qd sicut dicitur
¶ Matth. xij. sabbatis sacerdotes in templo sabbatum vio-
lant. i. corporaliter in sabbato operantur. et sine crimine sunt
et sic etiam sacerdotes in sabbato circūferentes aram nō
transgrediebantur pceptum de sabbati obseruātiōe. sicut
enā nullus spūialis actus exercitū est p̄tra obseruātiā
sabbati. puta si quis doceat verbo vel scripto. Unde Au-
meri. xvij. dicit glo. qd saba et bñdō artifices octiatur in
die sabbati. lector autē diuine legis vel doctor ab ope suo
non desinit. nec tamē cōtinatur sabbatum sicut sacer-
dotes in templo sabbatū violant. et sine crimine sunt. sed

alia opera seruilia qd dicunt seruilia primo vel scdo modo
cōtinatur obseruātie sabbati inq̄stum impediunt ap-
plicationem hominis ad diuinā. et quia magis homo iui-
peditur a reb⁹ diuinit per opus peccati q̄ per opus lici-
tum q̄uis sit corporale. ideo magis p̄tra hoc pceptū agit
qui peccat in die festo q̄ qui aliud corporale opus licitū
facit. Unde Aug⁹ dicit in li. de decem cordis. ¶ Velius fa-
ceret iudeus i agro suo aliquid vtilē q̄ si in teatro sedis-
tiosus existeret. et melius femine eoz die sabbati lanā fa-
cerent q̄ qd tora die in neomentis suis impudice saltatē
non enim qui peccat venialiter in sabbato cōtra hoc p̄ce-
ptum facit. quia peccatum veniale non excludit sanctita-
tem. opera enim corporalia ad spūalem dei cultum nō p̄-
tinentia. in tantū seruilia dicitur inq̄stum. p̄tra pertinet
ad seruiletes. inq̄stum vero sunt cōmūnia seruitus et liberis
seruilia nō dicitur. quilibet autē tam seruus q̄ liber te-
netur in necessarijs p̄uidere non sibi sibi sed etiā p̄mo.
p̄cipue quidem in bis que ad salutem corporis pertinent.
fm illud ¶ Dicitur. xij. Erue eos qui ducuntur ad mortē.
scdario autē etiam in dāno rēri vitando. fm illud ¶ Deut.
xvij. non videbis bouem fratris tui aut ouem crētem et
p̄teritis et reduces fratris tuo. et ideo opus corporale p̄ti-
nens ad cōseruandū salutem p̄prij corporis non violat
sabbatum. nō enim est p̄tra obseruātiā sabbati qd ali-
quis comedat et alia bñdō faciat quibus salus corpis cō-
seruatur. et p̄ter hoc machabei nō polluerūt sabbatū pugna-
tes ad sui defensionem die sabbati vt legitur i. ¶ Machab.
ij. similiter nec etiam in Helias fugiens a facie ¶ Jeabel in
die sabbati. et p̄ter hoc etiam dñs ¶ Matth. xij. excusat vi-
scipulos suos qui colligebāt picas in die sabbati p̄ter
necessitatem quā patiebātur. similiter opus corporale qd
ordinatur ad salutem corporalem alterius nō est p̄tra oby-
seruātiā sabbati. Unde dicit ¶ Job. vij. Tibi indigna
mini quia totum hominem saluum me in sabbato. simi-
liter etiam opus corporale qd ordinatur ad iminens dā-
num rei exterioris vitādū nō violat sabbatū. ¶ Quā dicit
dñs ¶ Matth. xij. Quis erit in foueam hōmo qui habet vna
ouem et ceciderit sabbato in foueam nōne tenebit et leua-
bit eam. ¶ Ad. iij. dōm qd obseruātia rei dōminte i no-
ua lege succedit obseruātie sabbati. non et vi p̄cepti le-
gis. kd et cōstitutione ecclesie et cōsuetudine populi dicitur
stiani. nec enim bñdō obseruatio ē figuralis sicut fuit oby-
seruatio sabbati in veteri lege. et ideo non est ita arcta. p̄bi-
bitio operandi die dominica sicut in die sabbati. s⁹ qdam
opa p̄cedūt in die dñica qd i die sabbati p̄hibebāt. sic reco-
ctio ciborum. et alia bñdō. et etiam in quibusdā opibus
p̄bibus facili⁹ p̄pter necessitatem dispensatur i noua
q̄ in veteri lege. qd figura p̄inet ad p̄tensionem v̄ritatis
quā nec i modico p̄terire oportet. opa autem fm se
considerata imitari possunt pro loco et tempore.

Ad quintuz sic procedit

Videtur qd in cōueniētē tradatur quartum pceptum de
honoratione parentum. hoc enī est pceptū qd p̄inet ad
pietatem. s⁹ sicut pietas est pars iusticie. ita enā obseruā-
tia et gratia et alia de quibus dicitur est. ergo videtur qd nō
debet dari speciale pceptū de pietate cū de alijs nō tenet
¶ Dicitur. ¶ Pietas non solū exhibet cultū parentibus. sed
patrie et etiā alijs sanguine cōiunctis. et patrie tenuolis
vt supra dicitur est. in cōueniētē ergo i hoc quarto pcepto
fit mētio solū de bñdō honoratiōis p̄ris et matris ¶ Dicitur.
¶ Parentib⁹ nō solū debetur honoris reuerentia. sed etiā

suffertatio ergo insufficienter sola parentum honorario precipitur. **¶ Pre.** Coningit quandoq; qd bi qui honorant parentes cito moriuntur, et cōtinatio qui parentes nō honorant diu viuūt, inuēniēt ergo additur huic precepto bec pmissio, ut sis longeuus super terram. **¶ In** contrarium est sacre scripture auctoritas. **¶ Rñ.** dōm qd precepta decalogi ordinantur ad dilectionem dei et primi inter proximios autem maxime obligamur parentibus, et ideo immediate post precepta ordinantia nos in deum ponitur preceptum ordinans nos ad parentes qui sunt particularē principium nostri etiam, sicut deus ē vniuersale principium, et sic ē quedam affinitas huius precepti ad precepta prime tabule. **¶ Ad. j.** ergo dōm qd sicut supra dictū ē pietas ordinatur ad reddendū debitum parentibus qd cōmunitur ad homines prinet, et ideo inter precepta decalogi que sunt cōmunita magis debet poni aliqd primena ad pietatem q̄ ad alias pres iusticie que respiciunt aliqd debitum spectale. **¶ Ad. ij.** dōm qd per prius aliqd debet parentibus q̄ patrie et sanguineis, quia per hoc qd sum? nati a parentibus prinet ad nos et cōsanguineis et patria ideo cum precepta decalogi sint prima precepta legis magis ordinatur hō per eam ad parentes q̄ ad patriam vel ad alios p̄ sanguineos, nō bilominus tamē in hoc precepto qd ē de honoratione parentū intelligitur mādari qd quid prius ad reddendū debitum cuiusq; persone, sicut secū? varium includitur i principali. **¶ Ad. iij.** dōm qd parentibus in q̄tum bñdōi debetur reuerentia honoris s; sustentatio, et alia bñdōi debetur eis ratione alicuius accidentis puta in q̄tum sunt indigentes vel s; aliqd bñdōi, et supra dictum est, et qd ē per se prius est eo qd ē per accidēs, ideo inter prima etia; precepta legis que sunt precepta decalogi specialiter precipitur honorario parentum in quo sicut in quodam principali intelligitur mandari, et sustentatio et quicqd aliud parentib; debetur. **¶ Ad. iij.** dōm qd lōgeritas p̄mittitur honorariis parentibus non solum q̄tum ad futuram vitam, sed etiam q̄tum ad p̄sentē, s; in illud apli. i. ad. iij. **¶ Pietas ad omnia vtilis ē, pmissio nem habens vitę que nunc ē et future, hoc rationabiliter qui enī ē gratus bñficio meretur s; in quādā q̄tuenā ut sibi bñficiū p̄stetur, p̄pter ingratiudinē autē meretur aliquis bñficiū p̄dere, bñficiū autē vitę corporalis post deum a parentib; habemus, et ideo ille qui honorat parentes tanq̄ gratus meretur vitę p̄seruationem quasi et enciclio gratus, qui autem non honorat parentes tāq̄ ingratus meretur vitā p̄uari, q; in p̄sentia bona vel mala non cadunt sub merito nisi in q̄tum or; dināf ad futurā remunerationē v̄dictū est, et ideo q̄tūq; s; in occultam rationē diuinorū iudiciorū q̄ maxime futuram remunerationem respiciūt aliqui qui sunt p̄ij in parentes citius vitā p̄uuant, alij vero qui sunt imp̄ij i parentes diutius viuūt.**

Ad sextum sic procedit.

Videtur qd alia sex precepta decalogi inconuenienter tradantur. Non enī sufficit ad salutem qd aliquis primo suo nō nocet, s; requiritur qd ei debitū reddat. s; in illud ad **Ro** ma. iij. **¶ Reddite omnib; debita, sed in sex vltimis preceptis solum, prohibetur nocumētū primo inferendū, ergo inconuenienter predicta precepta tradūtur.** **¶ Pre.** In v̄dictis preceptis prohibetur homicidium, adulteriū, furtum et falsum testimonium, sed multa alia nocumēta possunt primo inferri, ut patet ex his q̄ supra determinata sunt, et

go videtur qd inconuenienter sint tradita bñdōi precepta. **¶ De** Cōcupiscētia dupliciter pōt capi, vno modo s; in qd ē act? volūtatū v̄ d; **Sap. vi.** Cōcupiscētia sapientie p̄ducit ad regnū p̄teritū, alio mō s; in qd ē act? sensualitatū, sicut d; **Iaco. iij.** **¶ Quā bella et lites i vobis, nōne ex cōcupiscētia q̄ militāt i membris vestris, sed p̄ preceptū decalogi nō, prohibetur cōcupiscētia sensualitatis, q; s; in hoc p̄ij mi mor? essent peccata moralia, utpote gra preceptum decalogi existētes, sicut etiā nō prohibet cōcupiscētia voluntatis, q; hoc includitur i quolibet precepto, ergo inter precepta decalogi inconuenienter ponitur qdā cōcupiscētie prohibitiua. **¶ Pre.** Homicidiū ē grauius peccatū q̄ adulteriū vel furtū, s; nō ponitur aliqd preceptū, prohibitiū cōcupiscētie homicidij, ergo inconuenienter ponitur qdā precepta, prohibitiua cōcupiscētie furti et adulteriū. **¶ S; in** gratiū ē auctoritas scripture. **¶ Rñ.** dōm qd sicut p̄ partes iusticie debetur reddidit aliquib; determinans p̄sonis quib; bono et alio na specia ali rōne obligatur, ita etiā p̄ iusticiam p̄prie dicit aliqd debitū reddidit cōiter oib;, et ideo post precepta tria primēna ad religionē qua redditur debitum deo, et post quartū preceptū qd est pietatis qua redditur parentibus debitū, in quo includitur omne debitum qd ex aliqua specialī rōne debet, necesse fuit qd ponerent p̄lequeūter alia quę precepta primēna ad iusticiā p̄prie dicit q̄ indifferenter oib; debitū reddidit. **¶ Ad. j.** ergo dōm qd cōiter ad hoc obligatur homo vt nulli inferat nocumētū, et ideo p̄cepta negatiua q̄bus prohibetur nocumēta q̄ p̄ij, primis in ferri tanq̄ cōmunita fuerūt ponēda inter precepta decalogi ea vero q̄ sunt primis exhibenda diuersimode exhibentur diuersis, et ideo nō fuerūt inter precepta decalogi ponēda d; bis affirmatiua precepta. **¶ Ad. ij.** dōm qd oia alia nocumēta q̄ primis inferuntur p̄nt ad ista reduci q̄ bis p̄ceptis prohibetur tanq̄ ad qdā cōmuniōna et principaliora nā oia nocumēta q̄ in p̄sonā, primi inferuntur intelliguntur prohiberi i homicidio sicut i principaliori, que vero inferuntur i p̄sonā cōiuncta et maxime p̄ modū libidinis intelliguntur, prohiberi simul cō adulterio, que vero prinet ad damna i rebus illata intelliguntur, prohiberi simul cum furto, q̄ aut prinet ad locutiōes, sicut detractiones, blasphemie, et si qua bñdōi intelliguntur, prohiberi in falso testimonio qd v̄trectius p̄trahitur. **¶ Ad. iij.** dōm qd p̄ precepta, prohibitiua cōcupiscētie nō intelligitur, prohiberi p̄ij mor? cōcupiscētie q̄ p̄stet infra limites sensualitatis, s; prohibetur directe p̄sentis voluntatis qui est in op? vel delectationē. **¶ Ad. iij.** dōm qd homicidiū s; in se nō ē cōcupiscibile s; magis horribile, q; nō habet de se rōnem alicui? boni, s; adulteriū habet rōnem alicui? boni, s; vtilis, bonū autē de se habet rōnem cōcupiscibile, et ideo fuit specialibus preceptis prohibenda concupiscētia furti et adulteriū, non autem cōcupiscētia homicidij.**

Questio CXXIII.

Consequēter post iu

sticiā p̄siderādū ē de fortitudine. Et primo de ipsa virtute fortitudinis, scdo de p̄ibus eius, tertio de dono et correspondente, quarto de preceptis ad ipaz prinetib;. Circa fortitudinē aut p̄siderāda sunt tria, primo qdē de ipsa fortitudine, scdo de actu p̄cipuo ei, scz de martyrio, tertio de vitijs oppositis. Circa primū q̄runtur duodecim, primo v̄z fortitudo sit virtus, scdo v̄z sit virtus specialis, tertio v̄z fortitudo sit soluz circa timores, et

audacias. quarto vix sit solum circa timore mortis. quinto vix sit solum i reb? bellis. sexto vix sustinere sit precipuos actus eius. septimo vix opetur. et ter. primum boni octavo vix bal. ear. telectionem i suo acti. nono vix forritudo maxime plisat in repetinis. decimo vix vtratur ita in sua opatione. undecimo vix sit virtus cardinalis. duo decimo de copatione et ad alias virtutes cardinales.

Ad primum sic procedit

Clidetur q? fortitudo non sit virtus. Dicit enim apls. q? ad Cor. iij. Virtus i infirmitate perficitur. s? fortitudo infirmitati opponitur. ergo fortitudo no e virtus. Pre. Si e virtus aut e thxologica aut itellectualis. aut moralis. s? fortitudo neq? continetur ite virtutes thxologicas neq? inter itellectuales. vt ex supra dictis patet neq? videtur esse virtus moralis. q? vt pbs dicit in. iij. etbi. videtur aliqui esse fortes ppter ignorantiā aut ppter experientia. sicut milites q? magis pinent ad arte q? ad virtute moralis. quida? eni dicuntur esse fortes ppter aliquas passiones. puta ppter timore cominationis vel rebonorationis. aut etiā ppter tristitia vel iram seu spem. virtus autē moralis no opatur ex passione s? ex electione. vt supra habitum est ergo fortitudo no e virtus. Pre. Virtus biana maxime plisat in anima. e eni bona qualitas mentis vt supra dictū est. sed fortitudo videtur plisare in corpore vel salte? in corpore coplitione psequitur. ergo videt q? fortitudo non sit virtus. Sz contra e q? Aug? in li. de moribus ecclie. fortitudinē inter virtutes enumerat. Rñ. vdm q? fm philosophū in. ij. etbi. virtus e q? bonū facit habere. et op? eius bonū reddit. vñ virtus boīs te qua loquimur est q? facit bonum bolem et opus eius bonum reddit. bonū autem boīs est fm rōnem esse. fm Dio. iij. ca. de divi. no. et ideo ad virtute humanā pmet vt faciat bolem et opus eius fm rōnem esse. Qd? quidē tripliciter ptingit. Vno modo fm q? ipsa ratio rectificatur. qd? sit per virtutes in itellectuales. Alio modo fm q? ipsa tenuadorōnis i reb? humanis infirmitatē qd? pmet ad iusticia. Tertio modo fm q? tollitur impedimēta bñōi rectitudinis i reb? humanis ponēde. Dupliciter autē impeditur voluntas humana ne rectitudinem rationis sequatur. Vno modo p hoc q? abstrahatur ab aliquo relectabili ad aliud q? relectitudo rōnis requat. et hoc impedimētū tollit virt? temperantie. Alio modo p hoc q? voluntatem expellit ab eo qd? e fm rationē ppter aliqd? difficile qd? incūbit. et ad hoc impeditimētū tollendū requirit fortitudo mēris qua. s. bñōi difficultatib? resistat. sicut et homo p fortitudinē corpale impedimēta corpalia su pat et repellit vñ manifestum e q? fortitudo est virtus inq?m facit bolem fm rōnes esse. Ad. j. ergo vdm q? virtus aie nō peficitur i infirmitate anime. s? i infirmitate carnis. d? qua apls loq?batur. hoc aut ad fortitudinē mēris pmet q? infirmitatem carnis fortiter ferat. qd? pmet ad virtute patientie vel fortitudinis. et qd? bō pnam infirmitatē recognoscat. qd? pertinet ad perfectionem q? d? humilitas. Ad. ij. vdm q? ex tero? orem virtutis actu qñq? aliqui efficiūt nō habētes virtutem ex aliqua alia causa. q? ex virtute. et ideo pbs in. iij. etbi. ponit quinq? modos corp? q? similitudinarie dicuntur fortes qñ ex ceteris actū fortitudinis pter virtute. Qd? qdē ptingit tripliciter. primo quidē q? feritur in id qd? e difficile ac li nō esset difficile qd? i res modos dimidit. qñ qñ eni hoc accidit ppter ignorantiam. q? s. homo nō percipit magnitudinem periculi. qñq? hoc accidit propter hoc q?

homo est bone spei ad pericula vincenda. pura cū expet? est se sepe pericula euallisse qñq? aut hoc accidit ppter sciētiā et artem quādā. sicut ptingit in militibus q? propter peritiā armorū et exercitiū nō reputat graua pericula. bel li estimātes se p suā artem posse ptra ea defendi sicut. Ceterum dicit in li. de te militari. Nemo facere meruit qd? se bñ didicisse pferit. Alio mō agit aliq? actū fortitudinis sine virtute. ppter impulsū passionis sine trificie quā vult repellere. vel etiā ite. tertio modo ppter electionē nō qdem finis rebiri. s? alicui? spalis cōmodi acq?rendi. pura bononie voluptatis vel lucri. vel alicuius inōmodi vitandi. pura vituperq? afflictionis vel dāna. Ad. iij. vdm q? ad similitudinem corporalis fortitudinis dicitur fortitudo anime que ponitur virtus vt dicitur est. nec tñ est ptra rationem virtutis q? et naturali coplerione aliquis habeat naturalem inclinationem ad virtute vt supra habitū est.

Ad secundum sic proceditur.

Clidetur q? fortitudo no sit specialis virtus. Dicitur eni Sap. vij. q? sapientia sobrietate et prudentia docet iusticia et virtutem. et ponitur ibi virt? p fortitudine. cu? ergo nomen virtutis sit cōmune oib? virtutib?. videtur q? fortitudo sit generalis virtus. Pre. Ambro. dicit in primo de officijs. Nō mediocri animi est fortitudo q? sola defendit ornamenta virtutis oium et iudicia custodit. et que in expugnabili pello aduersus oia vicia decetat inuicta ad labores. fortis ad pericula rigidior aduersus voluptates auaricia fugat itaq? labem quādā q? virtutem effeminet. et idem poica subdit de alijs virtijs. hoc aut non pot puenire alicui speciali virtuti. ergo fortitudo e generalis virtus. Pre. Nomen fortitudinis a firmitate suprum esse videtur. s? firmiter se bñe pertinet ad omnem virtute vt te in. v. etbi. ergo fortitudo est virt? generalis. Sz contra est q? xij. moral. Greg? cōnumerat eā alijs virtutib?. Rñ vdm q? sicut supra dictū est. nomen fortitudinis duppliciter accipi pot. Vno modo fm q? absolute iporat quādam animi infirmitatem. et fm hoc e generalis virtus vel potius pōrio cuiuslibet virtutis. q? sicut pbs dicit in. ij. etbi. ad virtutem requiritur firmiter et immobiliter opari. Alio modo pot accipi fortitudo fm q? importat firmitatem animi i sustinēdis et repellendis bis in qbus itaie difficile est firmitate hñe. s. in aliquib? periculis grauib? Unde Lullius dicit i sua thxozica q? fortitudo est pside rata periculoz susceptio et labor ppetio. et sic fortitudo ponitur specialis virtus. vt pote materia determinatā habens. Ad. j. ergo vdm q? fm philosophū in pmo de celonomie virtutis refertur ad vltimū potēte. d? aut vno modo potētia naturalis fm quā aliq? pot resistere corūpntib?. alio modo fm q? est principii agēdi vt p? in. v. metaphi. et ideo q? bec acceptio e cōmumoz nomen virtutis fm q? importat vltimū talis potētie e cōmune. nā virt? cōtice sumpta nihil aliud e q? habit? q? q? pot bene opari. fm aut quo iporat vltimū potētie primo mō dicit. q? qdē e modus magis specialis attribuit speciali virtuti. s. fortitudini ad quā pertinet firmiter ptra hūcūq? impugnantia stare. Ad. ij. vdm q? Ambro. accipit fortitudinē iare fm q? importat animi firmitatē respectu quozicūq? impugnantia. et tñ etiā fm q? est specialis virtus habens determinatā materia coadiuuat ad resistendū impugnantibus oium vltimoz. qui eni potest firmiter stare in bis q? sunt difficilima ad sustinēdū. psequē est q? sit idone? ad resistendū alijs q? sunt min? difficilia. Ad. iij. vdm

obiectio illa pcedit de fortitudine primo modo dicta. Ad tertium sic pceditur

Videtur q fortitudo no fit circa timores et audacias. Di- ar enim Greg. vi. moral. Jus for fortitudo e carne vin- cere pprio voluptatib? ptraite. delectatione pntis vite ex- tinguere. ergo fortitudo magis videtur esse circa delectari- ones qz circa timores et audacias. Pre. Tullius dicit i sua rhetorica q ad fortitudinem pntet suscepno pericu- loz et ppeilio laboz. sed hoc non videtur pntere ad passiv- onem timoris vel audacie. s3 magis ad actiones. boia la- boriosas vel ex terrores res periculosas. ergo fortitudo no est circa timores et audacias. Pre. Timori no solij op- ponitur audacia. sed etiaz spes vt supra babitu est. cu de passionibus ageret. ergo fortitudo non magis debet esse circa audacia qz circa spem. Sed ptra est qd pntis dicit in. ij. et. iij. et. i. q fortitudo est circa timore et audaciam. Ad. n. ddm q sicut supra dictu est. ad virtute fortitudi- nis pntet removere impeditu quo retrahit voluntas a sequela ronis. q aut aliqs retrahat ab aliquo difficili pntet ad rone timoris q pportat recessu queda a malo difficultate habente. vt supra babitu est cu de passionib? ageretur. et ideo fortitudo principaliter est circa timores difficultu et qz que retrahere pnt voluntate a sequela ronis. oportet aut timor re? difficultu impulsu no solij fit mu- ter tolerare cobtendo timore. sed etia moderate aggredi qn se oportet ea exterrere ad securitate in postu ba- bendu. qd videtur pntere ad rone audacie. et ideo for- titudo est circa timores et audacias qsi cobitativa timo- ru et audacia moderatua. Ad. j. ergo ddm q Greg' ibi loquitur de fortitudine iustoz fm q coherere habet ad omne virtutem. vñ pmitit qdam pntenna ad tempera- nam vt dicitur est. et subdit de his q pntent. pntead fortu- tudinem fm q est specialis virt'. dicens bur' mudi aspe- ra p eternis pntis amare. Ad. ij. ddm q res periculor- se et acris laboriosu no retrahit voluntate a via ronis nisi inqstium timetur. et ideo oportet q fortitudo sit imedia- te circa timores et audacias. mediate autem circa pericula et labores. sicut circa obiecta pnteraz passionu. Ad. iij. ddm q spes opponitur timori ex pte obiecti. q spes e de bono. timor de malo audacia aut est circa id obiectu. et opponit timori fm accessum et recessum vt supra dicitu e. et qz fortitudo proprie respicit tepalia mala retrahentia virtute vt pr3 p diffinitione Tullij. inde est q fortitudo p prie est circa timore et audacia. non aut circa spem nisi inqstium conetur audacie. vt supra babitu est.

Ad quartu sic proceditur

Videtur q fortitudo n solij sit circa picula mortis. Dic eni Aug' in li. de morib' ecclie q fortitudo e amor facile to e- rans oia ppter id qd amat. Macobi' dicit. Fortitudo e affano q nllas aduersitates mortiqz formidat. ergo for- titudo no e solij circa picula mortis. sed circa oia alta ad- versa. Pre. Oportet oes passioes a se p aliquu virtus- tem ad mediu reduci. s3 no e dare aliquu alia virtute res- ducente ad mediu alios timores. ergo fortitudo no solij e circa timore mortis. s3 etia circa alios timores. Pre. Nulla virt' est i exte. mis. s3 timor mortis e in exte. mis. qe man' amox. vt dicit in. iij. et. i. ergo virt' fortitudi- nis no est circa timore mortis. Sed ptra e q Adroni- cus dicit q fortitudo e virtus irascibilis no facie oblitu- pscibile a timoribus qui sunt circa u. o. r. e. Ad. n. ddm

q sicut supra dicitu e ad virtute fortitudinis pntet vt vo- luntate boia meaf ne retrahat a bono ronis ppter timore mali corpalis. oportet aut bonu ronis firmiter tenere co- tra qd cunctis malis. qz nullu bonu corpale equiualeat bo- no ronis. et ideo oportet q fortitudo animi dicat q firmu- ter retinet voluntate em boia i bono ronis ptra maximu ma- la. qz qui stat firmus ptra maiora psequens e q sicut non? ptra minora. sed non puerit ut. et hoc eni ad rone vt et- tuis pntet vt respiciat vt timu maxime autem terribile- iter oia corpalia mala e mors que tollit oia corpalia bo- na. Cui Aug' dicit in li. de moribus ecclie. q vinculu in corpore ne pcuratur atqz vteretur laboris vel doloris ne auferatur atqz pcrinat mortis terrore aiaz quant. et ideo virtus fortitudinis e circa timores periculorum mortis. Ad. j. ergo ddm q fortitudo hñ se bz i oibus aduersis tolerandis. non tñ ex toleratōe oiaz aduersozum repura- tur homo simpliciter foris. s3 solum ex hoc q bñ tolerat eni maxima mala ex alijs autem dicitur homo fortis fm quid. Ad. ij. ddm q qz timor ex amore nascitur. qñ b- virtus moderatur amore aliquoz bonoz. psequens est vt moderetur ptra maloz timore. sicut liberalitas que moderatur amore pecuniaz. psequens enam moderat timore amissionis cap. et idem apparet in temperantia et in alijs virtutibus. s3 amare ppriam vitam est naturale. et ideo oportuit esse specialem virtutem q moderatur timo- res mortis. Ad. iij. ddm q extremu i virtutibus accidit tur fm excessum et rone vete. et ideo si aliquis maxima pe- ricula subeat fm rone non est virtuti ptraium.

Ad quintuz sic procedit

Videtur q fortitudo non pntet pntere circa picula mortis que sunt in bello. Martires eni pntet de fortitudine comendatur. s3 martires non comendatur de resus belli- cis. ergo fortitudo no pntet pntere circa pericula mortis q sunt in bello. Pre. Ambro. dicit in li. de offi. q fortitu- do diuiditur i res bellicas et domesticas. Tullius eni di- cit in primo de offi. Cui plene arbitretur res bellicas ma- iores esse qz vrbanas. minueda est hec opinio. s3 si vete vo- luntis iudicare multe res extiterit vrbane maiores clari- ozes qz bellice. sed circa maiora maior fortitudo pntet ergo no pntet consistit fortitudo circa morte que in bello e. Pre. Bella ordinantur ad pacem ipalem rei publice co- seruanda. dicit eni Aug' . iij. de ciui. dei. q intentione paz- cis bella geruntur. s3 p pace ipali rei publice non videtur q aliquis debeat se periculo mortis exponere cu talis paz- sit multaz lasciuaru occasio. ergo videtur q virtus forti- tudinis non consistat circa mortis bellice pericula. Sed contra est q f hñs dicit in. iij. et. i. q maxime est fortitudo circa mortem q est in bello. Cui. ddm q sicut dictum est. fortitudo confirmat animu boia ptra maxima pericu- la q sunt pericula mortis. s3 qz fortitudo virtus est ad cu- ius rone pntet q temp tendat in bonu. consequens est vt homo pericula mortis non refugiat. ppter aliqd bonu consequendum. pericula autem mortis que sunt ex egritu- dine vel ex tempestate maris. vel ex incursu latronum. vel si qua alta sunt bñd. non videntur alicui directe imminere ex hoc q consequatur aliqd bonum. sed pericula mortis que sunt in bellicis directe imminet homini propter ali- quod bonum. inqstium videlz defendit bonum comune puitum belli. Pntet tñ aliqd esse in iustis bellis duplo- criter. Uno modo generale licet cu aliqui decerant i acie- alio modo particulare. puta cu aliqui iudex vel etiam

pernara psona nō recedit a iusto iudicio timore gladij imi-
nentis. vel cuiuscūq; periculum etiam si sit mortif. pte-
net autē ad fortitudinē firmitatē animi p̄bere p̄tra peric-
cula mortis nō solum que iminent in bello cōmuni. s; etiaz
q̄ iminent in particulari impugnatione que cōi noie tel-
lum dicit p̄r. s; fm hoc adudendum ē q̄ fortitudo pp̄ae
ē circa pericula mortis que est i bello. s; r̄ circa pericula cu-
iuscūq; alteri mortis. fortis bñ se habet p̄ferent q̄ r̄ cu-
iuscūq; mortis bō p̄r periculū subire. p̄pter virtutē. pu-
ta cū aliquis nō refugit amico in firmam obsequi p̄pter
timorē. em mortifere in fectionis. vel cū nō refugit itinerari
ad aliquo p̄tium negociū. p̄sequēdo p̄pter timorē naufragij
vel latronū. ¶ Ad. j. ergo v̄dm q̄ mat̄res sustinent
p̄sonales impugnationes p̄pter summū bonum qd̄ ē v̄.
ideo eorum fortitudo p̄cipue cōmēdat̄. nec est extra ge-
nus fortitudinis q̄ est circa bellica. v̄n dicitur. Fortes sa-
ci sunt in bello. ¶ Ad. ij. v̄dm q̄ res domesticę vel v̄ba
ne distinguunt̄ p̄tra res bellicas q̄. l. p̄tinent ad bella cō-
muni. in ip̄sō in rebus domesticis vel v̄banis p̄t̄. imi-
nere pericula mortis ex impugnationib; qui buldaz que
sunt q̄dam p̄cularia v̄tela. r̄ ita etiaz p̄tra h̄mōi p̄r esse
pp̄rie dicta fortitudo. ¶ Ad. iij. v̄dm q̄ p̄t̄e publice ē
fm se bona. nec redditur mala ex hoc q̄ aliq̄ male ea v̄tū-
tur. nam r̄ multū aliq̄ sunt qui bñ ea v̄tūtur r̄ multa peio-
ra mala p̄ ea p̄bibēt. s; omicidia. sacrilegia. q̄ ex ea occasi-
onem. q̄ p̄cipue p̄tinent ad vitia carnis.

Ad sextum sic procedit.

Videtur q̄ sustinere non sit principalis actus fortitudi-
nis. Virtus enī ē circa difficile r̄ bonū. v̄r d̄ in. ij. et. ij. s; r̄
difficilius ē aggredi q̄ sustinere. ergo sustinere nō est p̄ci-
pua actus fortitudinis. ¶ De. Maioris potentie esse
videtur q̄ aliquid possit in aliud agere q̄ ip̄m ab alio
nō imutetur. s; aggredi est i aliud agere. sustinere autē est
immobile p̄suetate. cū ergo fortitudo p̄fectionem potētie
notat. videtur q̄ magis ad ad fortitudinē p̄tinet aggre-
di q̄ sustinere. ¶ De. Magis distat ab v̄no cōtrarioz
aliud p̄tium q̄ simplex eius negatio. sed ille qui susti-
net hoc solū habet q̄ nō timet. ille autem qui aggreditur
p̄t̄arie mouetur timēti. q̄ insequitur. ergo videtur q̄ cū
fortitudo retrahat maxime animū a timore q̄ magis p̄t̄i-
near ad eam aggredi q̄ sustinere. ¶ S; p̄tra est qd̄ p̄b̄s
dicit in. iij. et. bi. q̄ in sustinēdo tristia marime aliq̄ fortis
dicitur. ¶ Rñ. v̄dm q̄ sicut supra dictū est. r̄ p̄b̄s dicit
in. iij. et. bi. fortitudo ē magis circa timores reprimēdos
q̄ circa audacias moderandas. difficilior enī est timorēz
reprimere q̄ audaciam moderari. eo q̄ ipsum periculum
qd̄ est obiectum audacie r̄ timoris de se cōfert aliquid ad
repressionem audacie. sed opatur ad augmentum timoris
aggredi autē p̄tinet ad fortitudinē fm q̄ moderatur au-
dacia s; sustinere sequitur repressionem timoris. r̄ ideo
principalior actus fortitudinis est sustinere. i. immobiliter
sistere in periculis q̄ aggredi. ¶ Ad. j. ergo v̄dm q̄ susti-
nere ē difficilior q̄ aggredi triplici rōne. primo quidem
q̄ sustinere videtur aliquis ab aliquo fortiori inuadē-
te. qui autē aggreditur inuadit p̄ modum fortioris. difficil-
lius autē est pugnare cum fortiori q̄ cum debiliore. sc̄o
q̄ ille qui sustinet iam sentit pericula imminētia. ille autem
qui aggreditur h; ea v̄t̄ futura. difficilior autē ē nō moue-
ri a p̄t̄entibus q̄ a futuris. tertio quia sustinere imponat
diuturnitatem r̄p̄t̄is. s; aggredi potest aliquis ex sub-
ito motu. difficilior autē est diu manere immobile q̄ sub-
ito motu moueri ad aliquod arduum. Unde p̄b̄s dicit i
ij. et. bi. q̄ quidam sunt puolantes ante pericula. in ip̄sō
autem descendit. fortes autem cōtrario se habent. ¶ Ad
ij. v̄dm q̄ sustinere imponat quidem passionem corp̄is
fm actum anime fortissime inherētis bono. ex quo seq̄-
tur q̄ non cedat passioni corp̄ali iam iminenti. virtus
autē magis attenditur circa animam q̄ circa corp̄. ¶ Ad. iij.
v̄dm q̄ ille qui sustinet nō timet p̄t̄e iam causa timoris
quā non habet p̄sentem ille qui aggreditur.

¶ Ad septimū sic proceditur.

Ad septimū sic proceditur.

Videtur q̄ fortis non opetur p̄pter bonū. p̄p̄ri habitus
finis enī in rebus agendis r̄ si sit prior i intentione tamē
est posterior in executione. sed actus fortitudinis in exe-
cutione est posterior q̄ ipse fortitudinis habitus. nō ergo
potest esse q̄ fortis agat p̄pter bonum. p̄p̄ri habitus.
¶ De. Aug. dicit. xij. de trini. Virtutes q̄e solū p̄pter
beatitudinē amant. s; p̄suadere quidam nobis audēt.
s; dicendo eas p̄pter se appetendas v̄t ipsam beatitudi-
nem non amemus. qd̄ si faciunt r̄ ipsas amare v̄t q̄ veli-
stemus quando illā p̄pter quam solā ista amauimus nō
amamus. s; fortitudo est quedā virtus. ergo actus forti-
tudinis nō est ad ipsam fortitudinem sed ad beatitudinē
referendus. ¶ De. Aug. dicit in li. de moribus ecclēsie
q̄ fortitudo ē amor omnia propter eum facile p̄ferens.
deus autem non est p̄p̄rie habitus fortitudinis. s; aliqd̄
melius. sicut oportet finē meliorem esse his que sunt ad
finem. nō ergo fortis agit p̄pter bonum p̄p̄ri habitus.
¶ S; p̄tra est qd̄ p̄b̄s dicit in. iij. et. bi. q̄ fortitudo fortis
bonum. talis autem ē finis. ¶ Rñ. v̄dm q̄ duplex est fi-
nis. s; p̄tium r̄ vltimus. finis autem p̄tium v̄t v̄t
iuscūq; agentis ē v̄t similitudine sue forme in altez inducat
sicut finis ignis calefacientis est v̄t inducat similitudinem
sui coloris in patiente. r̄ finis edificatoris ē v̄t inducat si-
militudinē sue artis in mater. a. quodcūq; autē bonum
ē hoc sequitur si sit intentū potest dici finis remor. agē-
tis. sicut autē in sacrificibus materia exterior disponitur
p̄ artem. ita etia in agibilibus p̄p̄tendiam disponitur
act. humani. Sic ergo v̄dm q̄ fortis sicut p̄tium finē
intendit v̄t similitudinem sui habitus exprimat in actu. in-
tendit enī agere fm p̄tendiam sui habitus. finis autē
remor. ē beatitudo vel deus. Et per hoc patet r̄p̄sio
ad obiecta. naz prima rano p̄cedebat ac si ip̄a essentia ha-
bitus esset finis. nō autē similitudo eius in actu v̄t victum
ē. alia vero rano p̄cedunt de fine vltimo.

Ad octauum sic procedit.

Videtur q̄ fortis delectetur in suo actu. Delectatio enī
ē op̄atio cōnaturalis habitus non impedita. v̄t dicitur
in. x. et. bi. sed op̄atio fortis procedit ex habitu q̄ agit i mo-
dum nature. ergo fortis habet delectationem i suo actu.
¶ De. Ad Gal. v. sup illud. Fructus autem sp̄ritus ē
charitas gaudiū par. dicit Ambro. q̄ opa virtutū dicitur
fruct. q̄ mētē boīs sancta r̄ sincera delectatione reficiūt
s; fortis agit opa virtutis. ergo h; delectationē i suo actu.
¶ De. Debitū vincit a fortiori. s; fortis p̄t̄ amat bonū
virtutis q̄ p̄t̄iū corp̄is qd̄ periculis mortis exponit. ergo
delectatio d̄ bono virtutis enacuatur dolorē corp̄alis. r̄ ita de-
lectabiliter oino op̄at. ¶ S; contra est q̄ p̄b̄s dicit. iij.
et. bi. q̄ fortis i suo actu nihil delectabile videtur habere.
¶ Rñ. v̄dm q̄ sicut supra dictū est cū de passionib; agere-
tur. duplex est delectatio. Una quidē corp̄alis q̄ cōsequit

tactum corpale. **A**lia autem animalis que sequitur apprehensio-
nem anime. et hoc proprie sequitur opera virtutum. quia eis conside-
ratur bonum rationis principalis. **V**ero autem fortitudinis est su-
stinere aliquid tristitia secundum apprehensionem anime. puta quod homo
amittat corpale vitium quod virtuosus amat non solum in quantum
est quoddam bonum naturale. sed etiam in quantum necessaria est ad
opera virtutum. et quod ad ea pertinet. et iterum sustinere aliquid dolo-
rosam secundum tactum corporis. puta vulnera vel flagella. et ideo for-
tis est una pars habens virtutem. secundum delectationem animalem.
scilicet de ipso actu virtutis et de fine eius. et alia vero pars habet
virtutem. etiam animaliter deus considerat amissionem proprie vite
et corporaliter. **U**n legimus in i. Machab. vi. **C**icero autem dicit
viros corporis sustinere dolores. secundum aliam vero partem. propter ni-
morem tui libenter hoc patior. sensibilis autem dolor corporis
facit non sentire animales delectationes virtutis nisi forte pro-
pter abundantiam dei gratiam que fortius elevat animam ad divina
in quibus delectatur que a corporalibus penis afficiatur. sicut
beatus Hieronymus cum super carbonem incensum nudus planis
incederet dicit quod videbatur sibi super rosos flores ambu-
lare. facit tamen virtus fortitudinis ut ratio non absorbeat
a corporalibus doloribus. tristitia autem animalis super delecta-
tione virtutis in quantum homo preter bonum virtutis corporalis
vite et quibuslibet ad ea pertinentibus. et ideo philosophus dicit in
ii. ethi. quod fortis non requirit ut delectetur quasi delectationem
sentire. sed sufficit quod non tristetur. **A**d. ergo dominum quod
leximonia actus vel passionis vnius potest impedire aliam po-
tentiam in suo actu. et ideo pro dolore sensus impedit mens
fortis. ne ei propria operatio delectationem sentiat. **A**d. ij. q.
dominus quod opera virtutum sunt delectabilia precipue. propter fines
quod autem est sui natura esse tristitia. et precipue hoc contingit in
fortitudine. **U**n philosophus dicit in ii. ethi. quod non in omnibus
virtutibus operari delectabiliter existit propter in quantum sine attri-
git. **A**d. ij. dominum quod tristitia animalis vincitur in forti a de-
lectatione virtutis. scilicet quod dolor corporalis est sensibilior. et ap-
prehensio sensitiva magis est homini manifestata. inde est
quod a magnitudine corporalis doloris quasi evanescit delecta-
tio spiritualis que de fine virtutis.

Ad nonum sic proceditur

Videtur quod fortitudo non maxime consistat in repentinis. **A**d
lud enim videtur esse in repentinis quod ex inopinato pue-
nit. sed **A**ulus dicit in sua rhetorica quod fortitudo est consi-
derata periculorum susceptio et laborum pressio. ergo fortitu-
do non consistit maxime in repentinis. **R**espondeo. **A**mbrosius di-
cit in primo de officiis. Fortis vir est non dissimulare cum
aliquid imminet. sed prendere et tanquam de specula quadam
mentis obviare cogitatione. puidat rebus futuris ne forte
te dicat postea ideo ista incidi. quod non arbitrari posse eue-
nire. sed ubi est aliquod repentinum ibi non potest provideri
in futuro. ergo operatio fortitudinis non est circa repentina.
Respondeo. **Philosophus** dicit in ii. ethi. quod fortis est bone spei. scilicet spes
expectat aliquid in futurum quod repugnat repentinum. ergo ope-
ratio fortitudinis non consistit circa repentina. **S**ecunda est
quod philosophus dicit in ii. ethi. quod fortitudo maxime est circa que
cumque mortem inferunt repentina existentia. **R**espondeo. dominum
quod in operatione fortitudinis duo sunt consideranda. **U**num
quidem quantum ad electionem ipsius. et sic fortitudo non est
circa repentina. elegit enim fortis premeditari pericula que
possunt imminere ut eis resistere possit. aut facilius ea ferre.
quia ut **Cicero** dicit in quadam oratione. iacula que predeur mi-
nus ferunt. et nos mala mundi facilius ferimus si contra
ea a typo preclatentur. **A**liud vero considerandum

est in operatione fortitudinis quantum ad manifestationem vir-
tuosi habitus. et sic fortitudo maxime est circa repentina. quia
secundum philosophum in ii. ethi. in repentinis periculis maxime
manifestatur fortitudinis habitus. habitus enim agit in modum
nature. unde quod aliquis absque premeditatione facit ea que sunt
virtutis cum necessitas iminet propter repentina pericula.
hoc maxime manifestatur quod sit fortitudo habitualiter in ani-
ma confirmata potest autem aliquis etiam qui habitus for-
titudinis caret. et diuturna premeditatione animi sui co-
tra pericula preparare que etiam preparatione foris virtutis cum
ipsa adest. **E**t per hoc patet responso ad obiecta.

Ad decimum sic procedit

Videtur quod fortis non utatur ira in suo actu. **N**ullus enim
debet assumere quasi instrumentum sue actionis illud que non potest
viri pro suo arbitrio. sed homo non potest viri pro suo arbitrio.
viri. scilicet possit ea assumere cum velit. et deponere cum velit. **U**n
enim philosophus dicit in li. de memoria que passio corporalis mota
est non statim quiescit. ut homo vult. ergo fortis non debet as-
sumere iram ad suam operationem. **R**espondeo. **A**le qui per seipsum sus-
cipit ad aliquid pagendum non debet in auxilium sui assu-
mere id quod est in firmum. et imperfectum. scilicet ratio per seipsum sus-
cipit ad opera fortitudinis exequendum in que iracundia testi-
ficat. **U**n **Seneca** dicit in li. de ira. Non ad providendum non
sed ad res gerendas satis est per seipsum ratio. et quid stultius
est quam hanc ab iracundia perere periculum. rem stabilem ab in-
certa. fidelem ab infida. sanam ab egria. ergo fortitudo non
debet iram assumere. **R**espondeo. **S**icut aliqui propter iram opera
fortitudinis vehementer exequuntur. ita etiam propter tristitiam vel
occupiscentiam. unde philosophus dicit in ii. ethi. quod vere linguam. pro-
pter tristitiam siue dolorem incitantur ad pericula. et ad alteri
propter occupiscentiam multa audacia operantur. sed fortitudo
non assumit ad actum suum neque tristitiam neque occupiscentiam.
ergo pari ratione non debet assumere iram. **S**ed contra
est quod philosophus dicit in ii. ethi. quod furor cooperatur fortibus.
Respondeo. dominum quod de ira et de ceteris anime passionibus sicut su-
pra dictum est. aliter sunt locuti peripatetici. aliter stoici. sto-
ici. ita et omnes alias passiones anime ab animo sapien-
tis siue virtuosus erudiebantur peripatetici vero quod per
cepserunt **Aristoteles**. ita et alias anime passiones attribu-
ebant virtuosis. sed moderatas ratione. et forte quantum ad rem
non differant. sed solum quantum ad modum loquendi. nam per
peripatetici omnes motus appetitum sensitivi qualitercumque se ha-
bentes passiones anime notabant. ut supra dictum est. et quod ap-
petitus sensitivus movetur imperium rationis ad hoc quod coope-
reretur ad proprium agendum. idcirco ponebant et iram et alias
passiones anime assumendas esse a virtuosis moderatas secundum
imperium rationis. stoici vero vocabant anime passiones mo-
deratas quosdam affectus appetitus sensitivi. unde notabant
eas egredientes vel morbos. et ideo penitus eas a virtute
separabant. sic ergo iram moderatam assumit fortis ad suum actum.
non autem iram immoderatam. **A**d. ij. ergo dominum quod ira moderata
secundum rationem subicitur imperio rationis. unde con-
sequens est ut homo ea utatur pro suo arbitrio. non autem si
esset immoderata. **A**d. ij. dominum quod ratio non assumit iram
ad suum actum quasi auxilium ab eo accipiens. sed quia
virtus appetitus sensitivi ut instrumentum sicut et membris
corporis. nec est inconueniens si instrumentum sit imperi-
ctius principali agente. ut martellus fabro. **Seneca** au-
tem lecrator fuit stoicorum. et directe contra **Aristotelem** ver-
ba premissa ponit. **A**d. ij. dominum quod quia fortitudo sicut
dictum est habet duos actus. scilicet sustinere et aggredi. non

assumit iram ad actum sustinendi qz hunc actum sola ratio p se facit. sed ad actum aggrediendi ad que magis affumit iram qz alias passiones. qz ad iram pertinet insilire in rem constantem. et sic directe comparatur fortitudini in aggrediendo. tristitia autem fm ppriam ratione succubir nocivo. s. d p accidēs coadiuvat ad aggredienduz vel inq̄tum iusticia ē causa ire. vt supra dictū est. vel inq̄tuz aliquis exponit se periculo vt tristitiam pfugiat. similiter etiā concupiscētia fm ppriā rōnem tendit in bonū delectabile cui p se repugnat aggressio periculozum. sed per accidēs qz coadiuvat ad aggrediendum. inq̄tum scz ali quis vult ponere pericula incedere qz delectabili carcere. et ideo philosophus dicit in. iij. etbi. qz iter fortitudines que sunt ex passione. naturalissima esse videt qz ē p ira. et accipiens electionē. et cuius gsa. s. tebitum finem fortitudo si sunt vera.

Ad undecimū sic pcedit

tur. Videt qz fortitudo nō sit virt' cardinalis. Ira enī vt dictum ē maximam affinitatez habet ad fortitudinem. s. ita non ponitur passio principalis. nec etiāz audacia que ad fortitudinē pertinet. ergo nec fortitudo debet poni virtus cardinalis. **¶** De. Virtus ordinatur ad bonum. s. fortitudo non directe ordinatur ad bonum. s. magis ad malum. s. ad susinendum pericula et labores. vt Tullius dicit. ergo fortitudo nō ē virtus cardinalis. **¶** De. Virtus cardinalis ē circa ea in quibus p̄cipue veritate vita humana. sicut ostium in cardine vertitur. sed fortitudo ē circa pericula mortis que raro occurrunt in vita humana. ergo fortitudo non debet poni virtus cardinalis siue principalis. **¶** Sed cōtra ē qz Greg' xij. moral. et Ambr' sup. Lucam. et Aug' in li. de moribus ecclesie. numerat fortitudinē inter quatuor virtutes cardinales siue principales. **¶** Rñ. vdm qz sic supra dictū ē virtutes cardinales siue principales dicūt qz p̄ se sibi vendicāt id qd p̄net cōmuniter ad virtutes. iter alias autē cōmunes virtutis additione vna ponit firmiter operari. vt p̄z i. ij. etbi. laudem autē firmitatis potissime sibi vendicāt fortitudo. tanto enim magis laudatur qz firmiter stat. quāto habet grauius impellens ad eadendū vel ad retrocedendū. imz impellit autem hominē ad discedendū ab eo qd ē fm rationem et bonum delectans et malū affligens. sed grauius impellit dolor corporis qz voluptas. dicit enim Aug' in li. lxxij. q. Nemo ē qui non magis fugiat dolorem qz affecet voluptatem. namqz videmus et inanissimas delicias a maximis voluptatibus ceteri dolorem metu. et iter dolores animi et pericula maxime timēt ea que ducūt ad mortem. cōtra que firmiter stat fortis. vnde fortitudo ē virt' cardinalis. **¶** Ad. j. ergo vdm qz audacia et ira nō comparantur fortitudini ad actum eius qui ē susinere i qz p̄cipue cōmendatur firmitas eius. p̄ hunc enī actum fortis cohibet timorem qui ē passio principalis. vt supra dictum est. **¶** Ad. ij. vdm qz virtus ordinatur ad bonū rationis qd cōseruari oportet p̄tra impulsus maloz. fortitudo autē ordinatur ad mala corporalia sicut ad cōtraria quibus resistit. ad bonum autē rationis sicut ad finem quem incedit p̄sequere. **¶** Ad. iij. vdm qz quis picula mortis raro imineant. nisi occasione illoz piculoz frequenter occurrunt vbi s. homini aduersarij mortales suscitatur. p̄ter iusticiā quā sequit' et etiā p̄pter alia bona que facit.

Ad duodecimū sic proce

ditur. Videtur qz fortitudo p̄cellat iter omnes alias virtutes. Dicit enī Ambr' in primo de officijs. Est fortitudo velut ceteris excellior. **¶** De. Virtus ē circa difficile et bonum. sed fortitudo ē circa difficilissima. ergo ē maxima virtutum. **¶** De. Dignior ē p̄sona hominis qz res eius sed fortitudo ē circa p̄sonam hominis quā aliquis periculo mortis exponit p̄pter bonum virtutis. iusticia autē et alie virtutes morales sunt circa alias res exteriores. ergo fortitudo ē p̄cipua inter virtutes morales. **¶** S. p̄tra ē qd Tullius dicit i primo de officijs. In iusticia virtutis splendor ē maximus et qua viri boni notantur. **¶** De. Philosophus i primo etbi. Necessē ē maximas ē virtutes que maxime alijs viles sunt. sed liberalitas videt magis vtilis qz fortitudo. ergo ē maior virt'. **¶** Rñ. vdm qz sicut Aug' dicit in. vi. de trini. in his que non mole magna sunt. idem ē esse maius qd melius. vñ tanto aliqua virtus maior ē quanto melior ē. bonum autē rationis est hominis bonum fm Dio. iij. ca. de diu. no. hoc autē bonum essentialiter quidem habet prudentiam que ē perfectio rationis. iusticia autem ē huius boni factua inq̄tū scz ad ipam pertinet ordinem rationis ponere in omnibus rebus humanis. alie autē virtutes sunt cōseruatiue huius boni. inq̄tum. s. moderant' passiones ne abducāt hominē a bono rationis. et in ordine hāz fortitudo tenet locum p̄cipuū. quia timor periculoz mortis maxime ē efficiens ad hoc qz homines facit recedere a bono rationis. postquam ordinatur temperantia. quia etiam delectationes tactus maxime iter cetera impediunt bonum rationis. id autem qd essentialiter dicitur potius ē eo qd dicitur esse etne. et hoc etiam potius ē eo qd dicitur cōseruatiue fm remotione impediunt. vnde iter virtutes cardinales ē potius prudentia. scda iusticia. tertia fortitudo. quarta temperantia. et post has cetera virtutes. **¶** Ad. j. ergo vdm qz Ambr' fortitudinem alijs virtutibus p̄fert fm quādam generalem vtilitatem. put scz et in rebus bellicis et in rebus quilibet siue domesticis vtilis ē. vnde ipse ibidem p̄mitit. Hunc de fortitudine tractamus que velut excellior ceteris videtur in res bellicas et domesticas. **¶** Ad. ij. vdm qz ratio virtutis magis consistit in bono qz in difficili. vnde magis ē mensuranda magnitudo virtutis fm rationem boni qz fm rationem difficili. **¶** Ad. iij. vdm qz homo non exponit personam suā mortis periculis nisi p̄pter iusticiam p̄seruandā. et ideo laus fortitudinis dependet quodāmodo ex iusticia. **¶** Unde Ambr' dicit i primo de officijs qz fortitudo sine iusticia iniquitatis ē materia. quo enī validior est eo p̄prio: vt inferiorem opprimat. **¶** Quartū p̄cedimus. **¶** Ad. v. vdm qz liberalitas vtilis est in quibusdā particularibus beneficijs. sed fortitudo habet vtilitatem generalem ad p̄seruandū totū iusticie ordinem et ideo p̄bns dicit i primo de officijs qz iusti et fortes maxime amantur. quia viles sunt i bello et in pace.

Questio. CXXIII

Deinde cōsiderandū
ē de martyrio. Et circa hoc queruntur quinqz. primo vix martyriū sit actus virtutis. scdo cuius virtutis sit actus. tertio de p̄fectione huius actus. quarto de pena martyrii. quinto de causa.

Ad primum sic pceditur

Videt qz martyriū nō sit actus virtutis. Dicit enī actus virtutis ē volūtat'. s. martyriū qz nō ē volūtatū. vt

pr: de incētibz p xpo occisā de quibus dicit Hilarius
 sup Mar. q̄ i eternitatis p̄fectū p̄ martyrij gl̄iam effere
 b̄ant. ergo martyriū nō ē actus virtutis. **De.** Nullū
 illicitū ē actus virtutis. s; occidere seipm est illicitū. vt su
 pra babitū ē. p qd̄ in martyriū summas. dicit enī Aug? i
 primo de ciuit. dei q̄ qdā sancte femine tpe p̄secutiōis. vt
 insectatores sue pudicitie veniaret se in flumīnē deiecerūt
 eoz modo defuncte sunt. eartūq; martyria in catholica ec
 clēia veneratione celebrantur. nō ergo mar
 tyriū ē actus virtutis. **De.** Laudabile est q̄ aliquis
 sponte se offerat ad esequendum actum virtutis. s; non
 est laudabile q̄ aliquis martyrio se ingerat. sed magis
 videt esse p̄sumptuosum et periculosum. nō ergo marty
 riū ē actus virtutis. **S; p̄tra ē q̄ p̄mīū beatitudinis**
nō debet nisi actui virtutis. debet autē martyrio. fm il
 lud Mar. v. Beati q̄ p̄secutionē patiūtur. p̄ter iusticiā
 q̄m ipsoz ē regnū celoꝝ. ergo martyriū ē actus virtutis.
Ad. v. ddm q̄ sicut dicitū ē. ad virtutē p̄inet q̄ aliquis
in bono rōnis p̄seruetur. p̄sistit enī bonū rōnis in v̄ritate
 sicut in p̄no obiecto. et in iusticia sicut in p̄no effectu. si
 cut et supra dicitis p̄t. p̄inet autē ad rōnem martyrij vt
 aliq̄s firmet s̄er i v̄ritate. et iusticia p̄tra p̄sequentiū in
 p̄ter. vñ manifestū ē q̄ martyriū ē actus virtutis. **Ad**
j. ergo vdm q̄ qdām dixerūt q̄ innocentibus accelerat. est
mira culose libere arbitrij vsus ita etiā q̄ voluntarie mar
tyriū passi sunt. s; q̄ hoc p̄ auctoritatē scripture nō appo
barur. adeo meli? dicitū ē q̄ martyrij gl̄iam quā i alijs
p̄na voluntas meretur. illi paruuli oculi p̄ dei gratiam
sunt affecti. nam effusus sanguinis. p̄ter xpm vicem ge
rit lapidationis. vñ sicut in pueris baptizans p̄ gratiam
baptismale meritū xpi opatur ad gl̄iam obtinendā. ita et
in occisio. p̄ter xpm meritum martyrij xpi opatur ad pal
mam martyrij p̄sequendā. Unde Aug? dicit in quodā
sermōe de epiphania quasi eos alloquens. Alle de vestra
coona dubitauit in passione pro xpo qui etiā paruulis
baptisimū p̄desse non effimet xpi. non habens etatez q̄
in passurum xpm crederetis. sed habebatis carnem i qua
p̄ consilio passuro passionem sustineretis. Ad. ij. vdm q̄
Aug? ibidem dicit esse possibile q̄ aliquibus fide dignis
restitutionibus diuina p̄suasit auctoritas ecclēie vt di
ctarum sanctarum memoriam honoraret. Ad. iij. vdm
q̄ p̄cepta legis dantur de actibus virtutum. dicitū autē
est supra quedam p̄cepta legis diuine tradita esse fm p̄
parationem animi. vt sc; hō sit par? hoc vel illud faciēdi
cū fuerit opportunū. ita etiā et aliqua p̄nēt ad actū vir
tutis fm p̄parationem animi. vt sc; supueniente tali ca
su homo fm rōnem agat. et hoc p̄cipue videtur obseruan
dum in martyrio qd̄ consistit in de. ita sustinētia passi
onum iniuste inflictarum. nō autē debet homo occasione
dare alteri iniuste agēdi. sed si alius iniuste egent ip̄e mo
derate tolerare debet.

Ad secundū sic p̄ceditur

videtur q̄ martyrium non sit actus fortitudinis. dicit
 tur enī martyr in greco quasi testis. testimoniū autē redi
 ditur fidei xpi. fm illud Act. j. Critis mibi testes i v̄icu
 salem et. et Marimus dicit in quodā sermone. Mater
 martyrij ē fides catholica in qua illustres athlete suo san
 guine subserpserunt. ergo martyrium est potius actus fi
 dei q̄ fortitudinis. **De.** Actus laudabilis ad illā vir
 tutē p̄cipue p̄inet que ad ipsum inclinatur que ab ip̄o
 manifestatur et sine qua ip̄e nō valet. sed ad martyrium in

p̄cipue inclinatur charitas. vñ in quodā sermone Marini de
 Charitas xpi i suis martyrib? vincit. maxima etiā chari
 tas p̄ actū martyrij manifestat. fm illud Job. xv. Maio
 rem dilectionē nemo habet q̄ vt aīam suā ponat quis p̄
 amicos suos. sine charitate etiāz martyriū nihil valet fm
 illud. i. ad Cor. xij. Si tradidero corpus meuz ita vt ar
 deam. charitate autē non habuero nihil mibi p̄dest. ergo
 martyriū magis ē act? charitatis q̄ fortitudinis. **De.**
Aug? dicit in quodā sermone de sancto Cypriano. Facile
ē martyrem celebrādo venerari. magnuz vero fidem eius
et patientiā imitari. s; in vnoquoq; actu virtutis p̄cipue
laudat virtus cui? ē actus. ergo martyriū magis ē actus
patientie q̄ fortitudinis. Sed p̄tra ē qd̄ Cyprianus di
cit i epla ad martyres et cōfessores. Beati martyres q̄
bus vos laudib? p̄dicem?o milites fortissimi robur corpo
ris v̄ri quo p̄comio vocis explicē. quibet autē laudat et vir
tute cui? actū exercet. ergo martyriū ē actus fortitudinis.
Ad. v. ddm q̄ sicut et supra dicitis p̄t ad fortitudinem
p̄inet vt p̄met bonū virtutis et magis p̄tra p̄nēt
la. et p̄cipue p̄tra p̄cula mortis. maxime eius que ē i bel
lo. manifestū ē autē q̄ in martyrio homo firmiter con
firmatur i bono virtutis dū fidē et iusticiā non deserit. p̄ter
iminentia p̄cula mortis q̄ etiā in quodā certamine par
ticulari a p̄secutoribus iminent. Unde Cyprian? dicit i
quodā sermone. Quid admirans p̄sentū multitudine cele
ste certamē. et in p̄lio stetit seruos xpi voce libera. mēte
in corrupta. virtute diuina. vñ manifestū est q̄ marty
rium est fortitudinis actus. et p̄ter hoc de martyribus le
git ecclēsia. Fortes facti sunt in bello. Ad. j. ergo vdm
q̄ in actu fortitudinis duo sunt cōsideranda. quoz vnū
est bonum in quo fortis firmatur. et hoc ē fortitudinis fi
nis. aliud est ipsa firmitas qua quis nō cedit cōtrarijs p̄
hibentibus ab illo bono. et in hoc p̄sistit essentia fortitudi
nis. sicut autē fortitudo ciuilis firmat animū hominū i
iusticia humana p̄ter cuius p̄seruationem mortis p̄ri
cula sustinet. ita etiā fortitudo gratuita firmat animū
hominū in bono iusticie dei que est p̄t fidem christi iē
su. vt dicitur ad Roma. iij. et sic martyrium comparatur ad
fidem sicut ad finem in quo quis firmatur. ad fortitudi
nem sicut ad habitū elicitē. Ad. ij. vdm q̄ ad actum
martyrij inclinatur quidem charitas sicut p̄imum et p̄in
cipale motū per modum virtutis imperantis. fortitudo
autem sicut iuotū p̄prium per modum virtutis elici
entis. et inde est q̄ martyrium ē actus charitatis vt im
perantis. fortitudinis autem vt elicientis. inde etiā est
q̄ vtrāq; virtutem manifestat. q̄ autē sit meritū hoc
habet ex charitate sicut et quilibet virtutis actus. et ideo
sine charitate nō valet. Ad. iij. vdm q̄ sicut dicitur est
p̄ncipalior actus fortitudinis ē sustinere ad quē p̄inet
martyrium. nō autē ad secundariū actum eius qui est ag
gredi. et q̄ patientia deseruit fortitudini ex parte act? p̄in
cipalis qui est sustinere. inde ē q̄ cōcomitanter in marty
ribus patientia cōmendatur.

Ad tertium sic p̄ceditur.

videtur q̄ martyrium non sit actus maxime p̄fectionis
 Illud enī ad p̄fectionem videt p̄tinere qd̄ cadit sub cō
 silio nō sub p̄cepto q̄ si sc; nō ē de necessitate salutis. sed
 martyriū videt esse de necessitate salutis. dicit enī ap̄tus
 ad Roma. r. Corde creditur ad iusticiam. ore autem sit
 cōfessio ad salutem. et i. Job. iij. dicitur q̄ nos debemus
 p̄firmab? aīas n̄as ponere. ergo martyriū nō p̄inet ad

perfectione. **¶** **De** ad maiore pfectione videt pnter
 qd aliquis det deo aiam qd sit p obedientiam qd qd deo vel
 pprii corp? qd sit p martiriū. vñ Greg? dicit vlti. moral.
 qd obedientia cūctis vicinis pfectur. ergo martiriū non ē
 actus maxime pfectionis. **¶** **De**. **¶** **De** uelut eē videt alijs
 pdesse qd seipm i bono pternare. qd bonū gētis. melius ē
 qd bonū vniū hōis fm̄ p̄bilosophū m. j. tibi. h̄ ille qui
 martiriū suscipit sibi soli pdesit. ille aut qui docet profi-
 cit. in vltis ergo act? docēdi r gubernādi subditos ē pfecti
 or qd actus martiriū. **¶** **De** p̄tra ē qd Aug? i li. de sancta
 virginitate p̄fert martiriū virginitati qd ad pfectionē p̄i-
 net. ergo martiriū maxime ad pfectionē p̄tinere videtur.
¶ **Rñ**. vñm qd de aliquo actu virtutis loq̄ possum? dupli-
 citer. vñm mō fm̄ specie act? ipi? pur cōpat ad virtutes
 p̄tine elicitē ipm. r sic nō pōt esse qd martiriū qd p̄sistit
 in debita tolerātia mortis sit pfectius iter virtutes actus.
 qd tolerare mortē nō ē laudabile fm̄ se sed solū fm̄ qd
 dinat ad aliqd bonum qd p̄sistit in actu virtutis. pura ad
 fidē r ad dilectionē dei. vñ ille actus virtutis fm̄ qd com-
 parat ad p̄mū motuum qd ē amor caritatis. r ex hac
 p̄tē p̄cipue aliquis actus h̄z qd ad pfectionē vitē p̄tineat
 qd vt ap̄lo dicit ad Col. ij. caritas ē vinculū pfectionis
 martiriū aut iter oēs actus virtu. los maxime demōstrat
 pfectionem caritatis. qd rāto magis ostenditur aliq̄ ali
 quā rem amar. quāto pro ea rem magis amaram p̄tē-
 nit. r rem magis odiosam elegit. manifestum ē autem qd
 inter omnia alia bona p̄tū vitē maxime amat hō ip̄saz
 vitā. r ecōtrario maxime odit ipsam mortē r p̄cipue cum
 doloribus corporaliū tormētōz. quoz metu enīam bruta
 animalia a maximis voluptatibus abstinent. vt Aug?
 dicit in li. lxxij. q. r fm̄ hoc p̄z qd martiriū iter ceteros
 actus b̄tanos ē pfectior fm̄ suum genus q̄si maxie car-
 itatis signū. fm̄ illud Job. xv. Maiore caritate nemo
 habet qd vt aiam suā ponat quis pro amicis suis. **¶** **Ad**. j.
 ergo vñm qd nullus ē actus pfectionis su b̄stilio cadens qd
 in aliquo enētu nō cadat sub p̄cepto quasi de necessitate
 salutis exiens. sicut Aug? dicit in li. de adulteris con-
 iugijs qd aliquis incidit i necessitatem cōtinente seruans
 de p̄tē absentia vel in firmitate vxoris. r ideo nō ē cōtra
 pfectionem martiriū si in aliq̄ casu sit de necessitate salu-
 tis. ē enī aliquis casus in qd martiriū p̄ferre non ē de nes-
 cessitate salutis. puta cū ex zelo fidei et caritate fraternā
 multoties legūtur sancti martyres sp̄tē se obtulisse mar-
 tyrio. illa aut p̄cepta sunt intelligēda fm̄ p̄parationē anī-
 mi. **¶** **Ad**. ij. vñm qd martiriū cōpletur id qd summū in
 obedientia pōt esse. vt. saliquis sit obediēs vsqz ad mortē.
 sicut legit de xp̄o ad **¶** **Ad**. ij. qd factus ē obediēs vsqz ad
 mortē. vñm patet qd martiriū fm̄ se ē pfectius qd obies-
 tra absolute dicta. **¶** **Ad**. ij. vñm qd ratio illa procedit de
 martiriū fm̄ p̄nam speciem actus ex qua non habet ex-
 cellētiam inter omnes actus virtutū. sicut nec fortitudo
 ē excellentior inter omnes virtutes.

Ad quartū sic proceditur

videtur qd mors non sit de ratione martiriū. Dicit enim
¶ **De** in sermone de assumptione virginis. Recte dicitur
 qd dei genitrix virgo r martyr fuit q̄uis in pace vitā
 finierit. et Greg? dicit. q̄uis occasio p̄secutionis desit.
 habet tamen partem martiriū. quia r si carnis colla fer-
 io non subijcimus. spiritali tamen gladio carnalia desit-
 tera mente trucidamus. ergo absqz passione mortis pōt
 esse martiriū. **¶** **De**. **¶** **De** Pro integritate carnis seruanda

alique mulieres leguntur laudabiliter contempisse vitam
 suam. r ita videt qd corporalis integritas carnis p̄feratur
 vite corporali. sed quandoqz ip̄a integritas carnis auferit
 aut auferri intendit pro p̄fessione fidei christiane. vt p̄z
 de Agnete r Lucia. ergo videtur qd martiriū magis de-
 beat dici si aliqua mulier pro fide christi integritatē car-
 nis perdat qd si ueriam perderet corpalem vitam. vñm et
 Lucia dicit. Si me iuitam feceris violari. castitas mihi
 duplicabitur ad coronam. **¶** **De**. **¶** **De** Martiriū ē forti-
 tudinis actus. ad fortitudinem autem p̄tinet nō solum
 mortem non formidare. sed nec alias aduersitates. vt Au-
 gustin? dicit in. vj. music. sed multe sunt alie aduersita-
 tes p̄ter mortem quas aliqui possunt su finire pro fide
 christi. scz carcerem. exilium. rapinam bonorum. vt patet
 ad **¶** **De**. r. vñm r sancti Marcelli pape martiriū ce-
 lebratur qui tamen fuit mortuus in carcere. ergo non est
 d martiriū necesse est qd aliquis sustineat penam mortis.
¶ **De**. **¶** **De** Martiriū ē actus meritorius vt dictum ē. sed
 actus meritorius non pōt esse post mortem. ergo anī mor-
 tem. r ita mors non ē de ratione martiriū. **¶** **De** cōtra ē
 qd Maximus dicit i quodā sermone de martyre. qd vin-
 cit pro fide mortē qd vinceret sine fine viuēdo. **¶** **Rñ**.
 vñm qd sicut dicitur ē. martyr dicitur quasi testis fidei chris-
 tiane per quā nobis visibilia pro inuisibilibus p̄tēnne
 va p̄ponunt. vt dicitur **¶** **De**. n. ad martiriū ergo p̄-
 nnet vt homo testificetur fidem se ope ostendens omnia
 p̄sentia p̄tēnere vt ad futura r inuisibilia bona pueni-
 at. qd diu autem homini remanet vita corporalis nōdum
 se ope ostendit corporalia cuncta respicere. p̄tēnne enī
 homines r sanguines r oīa bona possessa p̄tēnere. et
 etiam dolores corporis pati vt vitam p̄tēnere. vñm et sa-
 rban extra Job inducit. **¶** **De** pro pelle r cuncta qd homo
 habet dabit pro aīa sua. i. pro vita sua corporali. r ideo ad
 p̄fectam rationē martiriū requirit qd aliquis mortē susti-
 neat. p̄ter christum. **¶** **Ad**. j. ergo vñm qd ille auctoritas
 tes r h̄ q̄ similes inueniunt loquuntur de martiriū per quā
 dam similitudinem. **¶** **Ad**. ij. vñm qd in muliere que in
 tēgriatē carnis perdit vel ad p̄cedēdam eam dānatur
 occasione fidei christiane. non ē apud homines manifestū
 vrum hoc mulier p̄tatur propter amorem fidei christi-
 ane vel magis pro contemp̄tu castitatis. r ideo apud ho-
 mines non redditur per hoc testimonium sufficiens. vñm
 hoc non p̄tēnne habet rōnez martiriū. sed apud deum qui
 corda scrutatur potest hoc ad finitum deputari. sicut Lu-
 cia dicit. **¶** **Ad**. ij. vñm qd sicut supra dictum est. fortitu-
 do p̄ncipaliter consistit circa pericula mortis. circa alia
 autem consequentia. r ideo nec martiriū p̄tēnne dicitur
 pro sola tolerātia carceris vel exilij vel rapine diuitiaz.
 nisi forte fm̄ qd ex his sequitur mors. **¶** **Ad**. ij. vidēduz
 qd meritum martiriū non est post mortem. sed in ipsa vo-
 luntaria sustentia mortis. prout scz aliquis voluntarie
 p̄tatur infliccionem mortis. coniungit tamen quandoqz
 qd h̄qz post mortalia vulnera p̄ christo suscepta vel q̄scz
 qd alias tribulationes cōtinuas vsqz ad mortem quas
 a p̄secutoribus patitur pro fide christi diu viuat i quo
 statu actus martiriū meritorius ē. r etiam ipso eodē tpe
 quo b̄mōi afflictiones patitur.

Ad quintuz sic procedit

videt qd sola fides sit causa martiriū. Dicit enim. **¶** **De**.
 iij. **¶** **De** Pleino a uē vñm patiat q̄si homicida aut fur aut ali-
 quid b̄mōi. si aut vt christianus non erubescat. glorificet

eundem sermonem etc. dicit glo. q. triplex est mal' timor. scz timor mortis. timor dol'is. et timor vitariis. no ergo peccatu' timoris opponit' fortitudini. ¶ **De.** Recipit' qd' comendatur i' fortitudine e' q' exponit se piculis mortis. s' q' q' aliquis ex timore servitutis vel ignomie exponit se morti sicut Ang' i' pmo de civi. dei narrat d' Carone qui vt no incurteret Celaris servitutē morti se tradidit. ergo peccatu' timoris no opponitur fortitudini. s' magis habet similitudine cū ipsa. ¶ **De.** Dis desperatio peccat' ex aliq' timore. s' desperatio no opponit' fortitudini. s' magis spei vt supra habitū e'. ergo neq' peccatu' timoris opponit' fortitudini. ¶ **S.** oria e' q' p' hū in. ij. et. ij. et. bi. si miditate ponit fortitudini oppositā. ¶ **R.** dōm q' sicut supra dictū e'. oīs timor ex amore peccat'. nullus enim timet nisi orariū eius qd' amat amor autē nō dēterminatur ad aliq' genus virtutis vel vitij. sed amor ordinat' includitur in qualibet virtute. quilibet enim virtuosus amat p'p'iu' bonū virtutis. amor autē inordinat' includit i' quolibet peccato. et amore enī inordinato. peccat' inordinata cupiditas. vñ filiter inordinatus timor includit in quolibet peccato sicut avarus timet amissionē pecunie. i' temperatus amissionē voluptatis. et sic de alijs. s' timor p'cipu' est periculoz mortis. vt probatur i. ij. et. bi. et ideo talis timor inordinario opponitur fortitudini q' est circa picula mortis. et p' hoc antonomastice dicitur timiditas fortitudini opponi. ¶ **Ad. j.** ergo dōm q' auctoritates ille loquitur de timore inordinato cōiter sumpto q' diversis virtutib' opponi pōt. ¶ **Ad. ij.** dōm q' act' humani p'cipue dicitur ex fine. vt supra dicta patz. ad forte aut' p'inet vt se exponat periculis mortis. p'pter bonū. s' ille qui se periculis mortis exponit vt fugiat servitutē vel aliquid laborio sum. a timore vincitur qd' e' fortitudini orariū. vñ p' hū dicit in. ij. et. bi. q' mori fugientē inopiā vel captione vel aliquid triste nō est fortis sed magis timidi molliores est enī fugere laboriosa. ¶ **Ad. ij.** dōm. sicut supra dictū est. q' sicut spes e' principium audacie. ita timor e' principium desperandi. vñ sicut ad fortem qui vincitur audacia moderate erigitur spes. ita e' cōversio desperatio ex aliquo timore peccat'. nō aut' oportet q' quilibet desperatio. peccat' ex timore quolibet. sed ex eo qui e' generis sui. desperatio autem que opponitur spei ad aliud genus referitur. s. ad res divinas q' timor qui opponitur fortitudini qui p'inet ad pericula mortis. vnde ratio non sequitur.

Ad tertium sic procedit.

Vide q' timor non sit peccatu' mortale. Timor enī vt supra dictū est. e' in irascibili que e' pars sensualitatis. s' in sensualitate est nū peccatum veniale vt supra habitū e' ergo timor est peccatum mortale. ¶ **De.** Omne peccatum mortale totaliter cor auertit a deo. hoc autem facit timor. quia super illud Iudic. vij. Qui formidolosus e' etc. dicit glo. q' timidus est qui primo aspectu congressum trepidat. non tamen corde terretur sed reparari et animari potest. ergo timor non est peccatum mortale. ¶ **De.** Peccatum mortale non solum retrahit a perfectione. sed etiam a p'cepto. sed timor non retrahit a p'cepto. sed solum a perfectione. quia super illud Deute. jr. Quis est homo formidolosus et corde timido etc. dicit glo. Docet non posse quemq' perfectionem contemplationis vel mīline spiritualis accipere. qui adhuc nudari terrenis operibus permittitur. ergo timor non est peccatum mortale. ¶ **Sed** contra est q' pro solo peccato mortali debetur

pena inferni que tamen debetur timidus s'm illud Apoc. xxi. Timidis et incedulis et reccatis etc. pars est in i'igno ignis et sulphuris. quod e' mors secunda. ergo timor dicitur est peccatum mortale. ¶ **R.** dicendum q' sicut supra dictum est. timor peccatum est p'm q' est inordinatus p'out scz refugit quod non est s'm rationem refugendū. hec autem inordinatio timoris quandoq' quidem consistit in solo appetitu sensitivo non superueniente consensu rationis appetitus. et sic non potest esse peccatu' mortale. sed solum veniale. quandoq' vero huiusmodi inordinatio timoris pertingit vsq' ad appetitum rationale qui dicitur voluntas que ex libero arbitrio refugit aliquid nō s'm rationem. et talis inordinatio timoris quandoq' peccatum mortale. quandoq' veniale. si enim quis propter timorem quod refugit periculum mortis. vel quodcumq' aliud temporale malum. sic dispositus est vt faciat aliq' prohibitum. vel peccet in aliquid quod est p'ceptū in lege diuina. talis timor est peccatum mortale. alioquin erit peccatum veniale. ¶ **Ad. j.** ergo dicendū q' ratio illa procedit de timore s'm q' consistit infra sensualitatem.

¶ **Ad. ij.** dōm q' etiam glo. illa potest intelligi de timore in sensualitate cridente. ¶ **Uel** potest melius dici q' ille toto corde terretur cuius animus timor vincit irremediabiliter potest autem contingere q' etiam sic timor sit peccatum mortale. non tamen aliquis ita obstinate terretur quin p' suasionibus reuocari possit sicut quandoq' aliquis mortali ter peccans concupiscentie consentiēdo reuocatur ne opere impleat quod proposuit facere. ¶ **Ad. ij.** dōm q' glo. illa loquitur de timore reuocātē hominem a bono qd' non est de necessitate p'cepti. sed de perfectione consilij. talis autem timor non e' peccatum mortale. sed quandoq' veniale. quandoq' etiam non e' peccatum. pura cū aliquis habet rationabile causam timoris.

Ad quintum sic procedit

Videtur q' timor non excuset a peccato. Timor enim est peccatum vt dictum est. sed peccatum non excusat a peccato. sed magis aggravat ipsum. ergo timor non excusat a peccato. ¶ **De.** Si aliquis timor excusat a peccato magis excusat timor mortis qui dicitur cadere in consuetudinem vitium. sed hic timor non videtur excusare. quia cum mors ex necessitate imminet omnibus non videtur esse timenda. ergo timor non excusat a peccato. ¶ **De.** Omnis timor aut est mali temporalis aut spiritualis. sed timor mali spiritualis non potest excusare peccatum. quia non inducit ad peccandum. sed magis retrahit a peccato. timor etiam mali temporalis non excusat a peccato. quia sicut philosophus dicit in. ij. et. bi. inopiam non oportet timere neq' egritudine neq' quecumq' nō a propria malicia procedit. ergo videtur q' timor nullo modo excuset a peccato. ¶ **Sed** contra est quod dicitur in decretis vis. i. Cum passus et inuitus ab hereticis ordinatus colorum habet excusationis. ¶ **R.** dōm q' sicut supra dictum e'. timor in tantum habet rationem peccati inq'rtum est contra ordinem rationis. ratio autem iudicat quedam mala esse magis alijs fugienda. et ideo quicumq' vt fugiat mala que s'm rationem sunt magis fugienda. non refugiat mala que sunt minus fugienda. non est peccatum sicut magis est fugienda mors corporalis q' amissio rerum temporalium. Unde si quis aliquid propter timorem mortis latronibus aliquid permitteret aut daret. excusaretur tū a peccato qd' iuraret si sine causa legitima p'ccetisset

bonis quib' esset magis dādū peccatorib' largiretur. si aut aliquis p timore fugies mala q' fm rōnem sunt min' fugiēda. tunc mala q' fm rationem sunt magis fugiēda nō possēt totaliter a peccato excusari. q' timor talis in ordinat' esset. sunt aut' magis timēda mala aie q' mala corpis. corpis aut' magis q' mala exterior' rez. 7 ideo si quis incurrat mala aie. i. peccata. fugies mala corpis. puta flagellat' mortem. aut mala exterior' rez. puta dānum pecunie. aut si sustineat mala corpis vt viter dānu' pecunie. non excusatur totaliter a peccato. diminiuit nū fm a liquid' et' peccatū. q' min' voluntariū est qd' ex timore agit. i. ponitur eni' boi qdā necessitas aliquid faciēdi ppter timore' imminētē. vñ p' bñs bñdi q' ex timore sūt dicit esse nō simpliciter voluntaria s' mixta et voluntario 7 in voluntario. Ad. j. ergo vōm q' timor non excusat et ea pte qua ē peccatū. s' ex ea pte qua est inuoluntariū. Ad. ij. vōm q' h' mors oib' imminet ex necessitate. tñ ipsa diminutio tpalis vite est quoddā malū. 7 psequēs timēdum. Ad. iij. vōm fm stōicos qui ponebāt bona t'palia nō esse boia bona. sequitur ex psequētē q' mala t'palia nō sūt boia mala. 7 psequēs nullo mō timēda. sed fm Aug' in li. de libe. ar. bñdi t'palia sunt minima boia qd' etiā penitentiā len' erunt. 7 ideo grana eoz sunt quidē timēda. nō tñ multum vt p' cis recedatur ab eo qd' est bonū fm virtutem.

Questio. CXXVI

De timore cōsiderandū

est de vno intimidatio. Et circa hoc q' duntur duo. primo vitū intimidū esse sit peccatum. scōo vtrum opponatur fortitudini.

Ad primū sic procedit

videtur q' intimiditas nō sit peccatū. Qd' eni' ponit in commendatione viri iusti non est peccatum in commendatione viri iusti. dicitur Prover. xvij. Iust' quasi leo phidias ableg' terrore ent. ergo etiā impaidū nō ē peccatum. Pre. Maximū terribiliū ē mors fm philosophū in. iij. etbi. sed nec mores oportet timere. fm illud Mar. j. Nolite timere eos qui occidit corpus 7c. nec etiā aliquid qd' ab hoie possēt inferri. fm illud Esa. li. Quis tu vt timeas ab hoie mortali. ergo impaidū esse nō est peccatū. Pre. Timor ex amore nascitur. vt supra habitū est. s' nō mīdanū amare p'nter ad pfectiones virtutis q' vt Aug' dicit in. iij. de civi. dei. amor dei vsq' ad p'ceptum sui facit ciues ciuitatis celestis. ergo nihil bñanuz formidare videt nō ē peccatū. S' p'ra est qd' de iudi te inq' d' Luc. xvij. q' nec tēū timebat nec hoim reue' rebat. Rñ. vōm q' timor ex amore nascit. idē iudiciū videt esse de amore 7 timore. agit aut' nūc de timore q' mala t'palia timēt q' puenit ex t'paliū bonoz amore. in vñ aut' est vni cuius naturaliter vt p'pā vitam amet. 7 ea q' ad ipam ordinant' cū debito modo. vt. s' amant' bñdi nō q' timor p'firuatur eis. sed fm q' eis vtendū ē. ppter vltimū finem. vñ q' aliquis deficiat debito modo amoris ipso est p'ra naturale in inclinationē. 7 psequens est peccatū. nūq' tñ a tali amore aliqs totaliter recidit. q' id qd' est naturale totaliter pdi nō pōt. ppter qd' ap'ls dicit ad Ephe. v. Nemo vnq' carnem suaz odio habuit. vnde etiā illi q' seip'os iterūt ex amore carnis sue hoc faciunt quā volūt a p'ribus angustis liberare. vñ ptingere pōt q' aliquis minus q' debeat timere mortem. 7 alia t'palia mala ppter hoc minus debito amet. sed q' nihil boi

rum timeat non potest ex totali defectu amoris contingere. sed et eo q' estimat mala opposita bonis que amat sibi subuenire non posse. qd' quandoq' contingit ex superbia animi de se presumentis 7 alios cōtemnentis fm q' dicitur Job. xli. Fact' est vt nullum timeret. omne sublime videt. qñq' autem ptingit ex defectu rationis sicut phib' loquus dicit in. iij. etbi. q' stultū ppter stulticiam nihil timent. vnde patet q' esse impaidū est vitiosum. siue causetur ex defectu amoris. siue causetur ex elatione animi. siue causetur ex soliditate que tamen excusat a peccato si sit inuincibilis. Ad. j. ergo vōm q' iustus cōmendatur a timore non terralente eum a bono. non q' sit absq' omni timore. dicitur enim Eccl. j. Qui sine timore est nō poterit iustificari. Ad. ij. vōm q' mors vel quicquid aliud ab homine mortali potest inferri. non ea ratione timēdum vt a iusticia recedatur. est tamen timēdum in q' bñz per hoc homo potest impediri ab operibus virtuosus vel q'rum ad se vel q'rum ad profectum quem in alijs facit. vnde dicitur Prover. xij. Sapiens timet et declinat a malo. Ad. iij. vōm q' bona temporalia debent cōtemni in q' bñz nos impediunt ab amore 7 timore dei. 7 fm hoc etiā non debent timeri. vñ dicitur Eccl. xxxij. Qui timet deum nihil trepidabit. non autem debent cōtemni bona temporalia in q' bñz instrumentaliter nos inuunt ad ea que sunt diuini timoris 7 amoris.

Ad secundū sic procedit.

videtur q' esse impaidū non opponatur fortitudini. De habitibus enim iudicamus per actus. sed nullus act' fortitudinis impeditur per hoc q' aliquis est impaidus remoto eni' timore aliquis 7 fortiter sustinet et audacter aggreditur. ergo esse impaidū nō opponitur fortitudini. Pre. Esse impaidū est vitiosum vel ppter defectum debiti amoris. vel ppter superbiā vel ppter stulticiam. sed defectus debiti amoris opponitur charitati. superbiā autem humilitati. stulticia autem prudentie siue sapientie. ergo vitium impaiditatis non opponit' fortitudini. Pre. virtuti opponuntur vitia sicut extrema medio. sed vnum medium ex vna pte nō habet nisi vñ ex tremum. cum ergo fortitudini ex vna parte opponatur timor. ex alia vero parte opponatur ei audacia. videt q' impaiditas ei non opponatur. Sed contra est q' phib' loquus in. iij. etbi. ponit impaiditatem fortitudini oppositam. Rñ. vōm q' sicut supra dictum est. fortitudo est circa timores 7 audacias. omnis autem virtus morali' ponit modum rationis in materia circa quas est. vñ de ad fortitudinem pertinet timor moderatus fm ratio' nem. vt scz homo timeat qd' oportet 7 quando oportet. 7 similiter de alijs. hic autem mor' rōnis corrumpi potest sicut per excessum ira et p defectum. vnde sicut timiditas opponitur fortitudini per excessum timoris. in q'rum scz homo timet qd' non debet. vel fm q' non debet. vel fm q' non oportet. ita etiā impaiditas opponitur ei p defectum timoris in q' bñz. s' aliqs nō timet qd' oportet timere. Ad. j. ergo vōm q' actus fortitudinis est timorem sustinere 7 aggredi nō q'libet' sed fm rōnem. qd' non facit impaidus. Ad. ij. dicendum q' impaiditas ex sua specie corrumpit medium fortitudinis. et ideo dicitur opponitur fortitudini. sed fm suas causas nihil prohibet quin opponatur alijs virtutibus. Ad tertium dicendum q' vitium audacie opponitur fortitudini fm excessus audacie impaiditas autem fm defectum timoris. fortitudo autē

in utraque passione mediū ponit. unde non est inconueniens qd fm diuersa habet diuersa extre ma.

Questio CXXVII

Deinde considerandū est de audacia. Et circa hoc qritur duo. Primo utrius audacia sit peccatum. Secūdo utrum opponatur fortitudini.

Ad primū sic proceditur

Videtur qd audacia non sit peccatū. Dicit enī Job. xxxix. de equo p quem designatur bon' p'dicator. fm Grego. i. moral. qd audacter in occursum pergit armatis. h' nullū vitium cedit i cōmendationem alicui. ergo esse audacem non ē peccatum. **Pre.** Sicut p'bis dicit in. viij. etbi. oportet p'siliari qdem tarde. opari autē velociter cōsiliata. h' ad hanc velocitatē opandi inuat audacia. ergo audacia nō est peccatū h' magis aliquid laudabile. **Pre.** Audacia est qdam passio q' causatur a spe. vt supra habitum est cum de passionibus ageretur. sed spes nō ponitur peccatū sed magis virtus ergo nec audacia debet poni peccatum.

Sed p'ra ē qd dicit Eccl. viij. Cum audaci nō eas i via ne forte grauet mala sua in te. nulla autē societas est reclusanda nisi ppter peccatū. ergo audacia est peccatū. Rñ. dōm qd audacia sicut supra dictum est. est qdā passio. passio autem qnqz quidez est moderata fm rationem. qnqz autem caret moderatione vel per excessū vel per defectū et fm hoc ē passio vitiosa. sumuntur autem qnqz nomia passionum a superabūdantiā sicut ira dicitur non qneqz h' superabūdāe. pur. l. est vitio. q' hoc etiā modo audacia p superabūdantiā dicitur ponitur esse peccatū.

Ad. j. ergo dōm qd audacia ibi sumitur fm qd ē moderata tōne sic enim pertinet ad virtutem fortitudinis. **Ad. ij.** dōm qd operatio festina cōmendabil' est post p'silium. qd ē act' rationis. si quis ante p'silium vellet festine agere nō esset hoc laudabile sed vitiosum. esset enī quedam precipitatio actionis. quod ē vitium prudentie oppositum. vt supra dictum ē. ideo audacia que opatur ad velocitatem operandi in tāto laudabilis ē in quāto a ratione ordinatur.

Ad. iij. dōm. qd quedam vitia inominata sunt et similit' ter quedam virtutes. vt patet per philosophū i. iij. etbi. ideo oportuit quibusdam passionibus vti nomine virtutum et vitiorum. p'cipue autem illis passionib' vrimur ad vitia designanda quorum obiectuz ē malum. sicut patet de odio. timore. ira. et audacia. spes autē et amor habet bonum p obiecto. ideo magis eis vrimur ad designanda nomina virtutum.

Ad secundū sic procedit.

Videtur qd audacia non opponatur fortitudini. Superfluitas enim audacie videtur ex animi p'sumptione p'cedere. sed p'sumptio pertinet ad superbiā que opponitur humilitati. ergo audacia magis opponitur humilitati q' fortitudini. **Pre.** Audacia non videtur esse vituperabilis nisi in q'ratum ex ea. puenit vel nocentū aliqd ipsi audaci qui se periculis inordinate ingerit. vel etiam alijs qd per audaciā ageredit. vel i pericula p'cipitat. h' hoc videt' ad iusticiā p'rinere. ergo audacia fm qd ē peccatum nō opponitur fortitudini sed iusticie. **Pre.** Fortitudo ē circa timores et audacias vt dictū est. h' qd timiditas opponitur fortitudini fm excessum timoris habet aliud vitium oppositum timiditati fm defectum timoris. si ergo audacia

opponatur fortitudini propter excessū audacie. pari ratione opponetur ei aliquid vitium propter audacie defectum. sed hoc non inuenitur. ergo nec audacia debet poni vitium oppositum fortitudini. **Sed p'ra ē qd pbi** losophus in. iij. etbi. ponit audaciā fo. rtudini oppositam. **Rñ.** dōm qd sicut supra dictū est. ad virtutē moralem pertinet modum rationis seruare i materia circa quam ē. ideo omne vitium quod importat imoderatiam circa materiaz alicuius virtutis moralis opponitur illi virtuti morali sicut imoderatum moderato. audacia autem fm qd sonat in vitium etiam importat excessū passionis que audacia dicitur. unde manifestum ē qd opponitur virtuti fortitudinis que est circa timores et audacias vt supra dictum est. **Ad. j.** ergo dōm qd oppositio vtiqz ad virtutem nō attenditur p'ncipaliter fm causa; vtiqz. sed fm ipsam vitiū specē. ideo nō oportet qd audacia opponatur eidē virtuti cui opponitur p'sumptio q' est causa ipsius. **Ad. ij.** dōm qd sicut directa oppositio vitiū nō attenditur circa eius causam. ita etiā nō attenditur circa eius effectū. nocentum autē qd puenit ex audacia est effectus ipsius. unde nec etiā fm hoc attenditur audacie oppositio. **Ad. iij.** dōm qd motus non p'sistit i inuadendo id qd ē homini p'ratū ad qd natura inclinat. nisi in q'ratu talis inclinatio impeditur p timorem patendi nocentum ab eo. ideo vitium qd excedit in audacia non habet p'ratum defectū nisi timiditate t'm. sed audacia nō semp' pcomitur t'm defectū timiditatis quia sicut philosophus dicit in. iij. etbi. audaces et sunt pvalentes volantes ante pericula. sed in ipsis descendunt scz p timore.

Questio CXXVIII

Deinde considerandū est de partibus fortitudinis. Et primo considerandū ē que sunt fortitudinis partes. Secūdo de singulis partibus ē agendum.

Ad primū sic proceditur

Videtur qd in cōueniēter ptes fortitudinis enumerētur. Tull' enim in sua theoretica ponit fortitudinis quattuor ptes. s. magnificentiā. fiducia. patientiā. et p'seuerantiā. et videt' qd in cōueniēter magnificentiā enī videt' ad liberalitatem p'rinere. qz vtraqz ē circa pecunias. et necesse ē magnificentiā liberalē esse. vt p'bis dicit in. iij. etbi. h' liberalitas ē ps iusticie. vt supra habitū ē. ergo magnificentiā nō debet poni ps fortitudinis. **Pre.** Fiducia nihil aliud videtur esse q' spes. h' spes nō videt' ad fortitudinē p'rinere. h' potius p se ē vit' ergo fiducia nō d'z poni ps fortitudinis.

Pre. Fortitudo facit bolem bñ se bñe circa picula. sed magnificentiā et fiducia nō importat i sui tōne aliquā habitudinē ad picula. ergo nō ponit' aueniet' ptes fortitudinis. **Pre.** Patientia fm Tullio importat difficultatē p'p'sione. qd etiā ipse attribuit fortitudini. ergo patientia ē idē fortitudini. et nō ē ps ei. **Pre.** Illud qd requirit' i qlibet virtute nō d'z poni ps alicui' specialis virtutis. h' p'seuerantiā requirit' in qlibet virtute. v. enī Mat. xxiij. Qui p'seuerauerit vsqz i finē hie salu' erit. ergo p'seuerantiā nō d'z poni ps fortitudinis. **Pre.** Macrobi' ponit septem partes fortitudinis. s. magnanimitatem. fiduciam. securitatem. magnificentiā. constantiam. tolerantiam. firmitatem. Andronic' etiā ponit septē virtutes annexas fortitudini que sunt epicacia. leuys. magnanimitas. vniuersitas. p'seuerantiā. magnificentiā. andragacia. et zo videtur qd

insufficenter Tullio ptes fortitudinis enumerat. **P**re-
 terea in. iiij. et ibi ponit quinque modos fortitudinis quatuor
 prima est politica que fortiter operatur propter timorem vel quod
 honoris vel pene. secunda est militaris que fortiter operatur
 propter artem vel experientiam rei publice. tertia est fortitu-
 do que fortiter operatur ex passione precipue ire. quarta
 est fortitudo que fortiter operatur propter consuetudinem
 victorie. quinta est fortitudo que fortiter operatur propter
 inesperienza periculorum. has autem fortitudines nulla
 predictarum enumerationum continet. ergo predicte enume-
 rationes partium fortitudinis videntur esse inconuenientes.
Cum vero dicitur sicut supra dictum est. alicuius virtutis
 possunt esse triplices partes. scilicet subiective. integrale et po-
 tentiales. fortitudini autem sicut est specialis virtus non
 possunt assignari partes subiective eo quod non diuiditur in
 multas virtutes specie differentes. quia est circa materia
 valde specialem. assignantur autem ei partes quasi inte-
 grales et potentiales. integrale quidem est in ea que oportet
 concurrere ad actum fortitudinis. potentiales autem
 sunt ea que fortitudo obseruat circa difficultata. scilicet circa pe-
 ricula mortis. alique alie virtutes obseruant circa quasi
 dam alias materias minus difficiles. que quidem virtu-
 tes adiunguntur fortitudini sicut secundarie principali.
Est autem sicut supra dictum est duplex fortitudinis actus
 scilicet aggredi et sustinere. ad actum autem aggrediendi duo
 requiruntur. quorum primum pertinet ad animi prepa-
 rationem. vel scilicet aliquis promptum animi habeat ad ag-
 grediendum. et quantum ad hoc ponit Tullius fiduciam. vnde
 dicit quod fiducia est per quam magnis et honestis rebus multu-
 rum ipse animus in se fiducia cum spe collocat. **S**ecundum
 autem pertinet ad operis executionem. ne scilicet aliquis de-
 ficiat executione illorum que fiducialiter inchoauit. et quantum
 ad hoc ponit Tullius magnificentiam. vnde dicit quod ma-
 gnificencia est retum magnarum et excellentium cum animi
 ampla quadam et splendida propositione cogitatio atque
 administratio. et executio. vel scilicet amplius propositio ad mini-
 strum non restit. hoc ergo duo si coeuerint ad propriam
 materiam fortitudinis. scilicet ad pericula mortis erunt quasi
 partes integrales ipsius sine quibus fortitudo esse non
 potest. si autem referantur ad aliquas alias materias in
 quibus est minus difficultatis erunt virtutes distincte
 a fortitudine sicut specie suam. tamen adiunguntur ei si-
 cut secundariis principali. sicut magnificentia a philosopho
 in. iiij. et ibi ponitur circa magnos sumptus. magnanimitas
 autem que videtur idem esse fiducia circa magnos bono-
 res. ad alium autem actum fortitudinis qui est susti-
 nere duo requiruntur. quorum primum est ne difficulta-
 te iminentum malorum animus frangatur periticia et
 recedat a sua magnitudine. et quantum ad hoc ponit patientiam.
 vnde dicit quod patientia est bonestatis aut virilitatis
 causa rerum arduarum aut difficultium voluntaria. aut diu-
 rna perpessio. Aliud autem est ut ex diuturna difficultium
 passione homo non fatigetur versus ad hoc que resistat. sicut
 illud ad **Deb. xij.** Non fatigemini animus resistere tetricis
 res. et quantum ad hoc ponit perseverantiam. vnde dicit quod
 perseverantia est in ratione bene considerata stabilis et
 perpetua permissio. hoc etiam duo si coeuerint ad prop-
 riam materiam fortitudinis erunt partes quasi integra-
 les ipsius. si autem ad quascumque materias difficiles refer-
 rantur. erunt virtutes a fortitudine distincte. et tamen ei
 adiunguntur sicut secundarie principali. **A**d. j. ergo dicitur
 quod magnificentia circa materias liberalitatis addit quoddam

magnitudinem que pertinet ad rationem ardui quod est obie-
 ctum irascibile quam principaliter perficit magnitudo. et
 ex hac parte pertinet ad fortitudinem. **A**d. ij. dicitur quod spes
 qua quis de reo confidit ponitur virtus theologica. vel supra-
 habitum est. sed per fiduciam que tunc ponitur fortitudi-
 nis pars habet hominem in seipso. et sub reo. **A**d. iij.
 dicitur quod quascumque res magnas aggredi videtur periculosum
 esse. quod in his deficere est valde nociuum. vnde etiam si magnifi-
 centia et fiducia circa quascumque alia magna operanda vel ag-
 gredienda ponatur. habet quandam affinitatem cum for-
 titudine ratione periculi iminentis. **A**d. iij. dicitur quod pa-
 tience non solum patitur pericula mortis circa que est fortitudo
 absque superabundanti militia. sed etiam quascumque alia difficulta-
 ta sine periculosa. et sicut hoc ponitur virtus iuncta fortitu-
 dini. in quantum autem est circa pericula mortis est pars inter-
 gralis ipsius. **A**d. v. dicitur quod perseverantia sicut dicitur co-
 nstantiam boni operis versus in finem circumspecta omni vir-
 tute esse potest. ponitur autem pars fortitudinis sicut dicitur
 dicitur. **A**d. vi. dicitur quod Macrobius ponit quattuor partes
 dicitur a Tullio posita. scilicet fiduciam. magnificentiam. toleran-
 tiam quam ponit loco patientie. et firmitatem quam ponit
 loco perseverantie. superaddit autem tria quorum duo. scilicet magna-
 nimitas et fecunditas a Tullio sub fiducia comprehenduntur
 sed Macrobius magis per specialia distinguit. nam fiducia
 importat spem hominis ad magna. spes autem cuiuslibet
 rei presupponit appetitum in magna presensum per desiderium. quod
 pertinet ad magnanimitatem. dicitur est enim supra quod spes
 presupponit amorem et desiderium rei sperate. **S**ed potest melius
 dici quod fiducia pertinet ad speciem certitudinem. magnani-
 mitas autem ad magnitudinem rei sperate. spes autem firma
 esse non potest nisi amoveatur periculum. quibus enim ali-
 quis quantum ex seipso est sperat aliquid. sed spes tollitur propter
 impedimentum timoris. timor enim quodammodo spei contra-
 rias. ut supra habitum est. et ideo Macrobius addit securita-
 tem que excludit timorem. tertium autem addit. constantiam que
 sub magnificentia comprehenditur potest. oportet enim in his que
 magnifice aliquis facit constantem animi habere. et ideo Tullius
 ad magnificentiam pertinere dicit. non solum ad magnanimitatem
 nonem rerum magnarum. sed etiam animi amplam excogitationem
 ipsarum. potest etiam constantia ad perseverantiam pertinere. ut perseverantia
 dicatur aliquis ex eo quod non desistit propter diuturnitates
 ostians autem ex eo quod non desistit propter quascumque alia repu-
 gnantia. Illa etiam que Andronicus ponit ad eadem pertinere
 videntur. ponit enim perseverantiam magnificentiam cum Tullio
 et Macrobio. magnanimitatem autem cum Macrobio.
 leuys autem est idem quod patientia vel tolerantia. dicit enim
 quod leuys est habitus promptus tribuens ad conari qualia
 oportet et sustinere qua ratio dicit. epictetia autem et bona ani-
 moitas idem videtur esse quod securitas. dicit enim quod est robur
 anime ad perficiendum opera ipsius. virilitas autem videtur idem esse quod
 fiducia. dicit enim quod virilitas est habitus per se sufficiens tribuens
 in his que sunt virtutes sunt. magnificentie autem addit andrag-
 achiam quasi virilem bonitatem que apud nos strenuitas por-
 test dici. ad magnificentiam autem pertinet non solum quod lo-
 mo consistat in executione magnorum operum quod pertinet
 ad constantiam. sed etiam cum quadam virili patientia et
 solitudine ea exequatur quod pertinet ad andragachiam si-
 ne strenuitatem. vnde dicit quod andragachia est viri vir-
 tus adiuentiva communitabilium operum. et sic patet
 quod omnes huiusmodi partes ad quattuor principales res
 ducuntur quas Tullius ponit. **A**d. viij. dicitur quod illa que
 que ponit Aristoteles desinit a vera ratione virtutis

quia et si conentur in actu fortitudinis, differunt tamen in motu, ut supra habitum est, et ideo non ponitur pro fortitudine, sed quidam fortitudinis modi.

Questio CXXIX

Deinde considerandum

est de singulis fortitudinis partibus, ita tamen quod sub quatuor principalibus, quas Tullius ponit alias comprehendamus, nisi quod magnanimitatem de qua etiam Aristoteles tractat loco huiusmodi ponemus, primo ergo considerandum erit de magnanimitate, secundo de magnificencia, tertio de patientia, quarto de perseverantia. Circa primum primo considerandum est de magnanimitate, secundo de virtutibus oppositis. Circa primum quantum sunt octo primo virtutes magnanimitas sit circa honores, secundo virtus magnanimitas sit solum circa magnos honores, tertio virtus sit virtus quarto virtus sit virtus specialis, quinto virtus sit pars fortitudinis, sexto quomodo se habeat ad fiduciam, septimo quomodo se habeat ad securitatem, octavo quomodo se habeat ad bona fortune.

Ad primum sic proceditur

Videtur quod magnanimitas non sit circa honores. Magnanimitas enim est in irascibili, quod ex ipso nomine patet, nam magnanimitas dicitur quasi magnitudo animi, animus autem per irascibile ponitur, ut patet in iij. de anima, ubi philosophus dicit quod in sensitivo appetitu est deus fiderium et animus, id est concupiscibilis et irascibilis, sed honor est quoddam bonum concupiscibile cum sit premium virtutis, ergo videtur quod magnanimitas non sit circa honores. **Pro.** Magnanimitas cum sit virtus moralis oportet quod sit circa passiones vel operationes, non autem est circa operationes, quia sic esset pars iusticie, et sic relinqueretur quod sit circa passiones, honor autem est passio, ergo magnanimitas non est circa honores. **Pro.** Magnanimitas videtur pertinere magis ad persecutiones quam ad fugam, dicitur enim magnanimus quia ad magna tendit, sed virtuosus non laudatur ex hoc quod cupiunt honores, sed magis ex eo quod fugiunt, ergo magnanimitas non est circa honores. Sed contra est quod philosophus dicit in iij. ethicorum, quod magnanimitas est circa honores et in honores. **Res.** dicitur quod magnanimitas ex suo nomine imponat quandam extensionem animi ad magna, consideratur autem habitudo virtutis ad duo, primo ad materiam, circa quam operatur, alio modo ad actum proprium qui consistit in debito usu talis materie, et quod habitus virtutis principaliter ex actu determinatur, ex hoc principaliter dicitur aliquis magnanimus quod habet animum ad aliquem magnam actum, aliquis autem actus potest dici dupliciter magnus, uno modo secundum proportionem, alio modo absolute, magnus quidem potest dici actus secundum proportionem etiam qui consistit in usu alicuius rei parve vel mediocri, puta si aliquis illa re optime utatur, sed simpliciter et absolute magnus actus est qui consistit in optimo usu rei maxime, res autem que in usum hominis veniunt sunt res exteriores iter que simpliciter maximum est honor, tum quod proximissimum est virtuti, ut pote reificationis quidam existens de virtute alicuius, ut supra habitum est, tum etiam quia homines propter honorem sequendum et ut superius vitandum alia omnia postponunt. Sic autem dicitur aliquis magnanimus ex his que sunt magna absolute et simpliciter, sicut dicitur aliquis fortis ex his que sunt difficilia simpliciter, et ideo sequens est

quod magnanimitas consistat circa honores. **Ad primum** ergo dicitur quod bonum vel malum absolute quidem considerata pertinent ad concupiscibile, sed in quantum additur ratio ardui sic pertinent ad irascibile, et hoc modo honorem respicit magnanimitas in quantum, si honor habet rationem magni vel ardui. **Ad ij.** dicitur quod honor et si non sit passio vel operatio est tamen alienius passionis obiectum, si spei que tendit in bonum arduum, et ideo magnanimitas est quidem in media te circa passionem spei, mediate autem circa honorem sicut circa obiectum spei, sicut et de fortitudine supra dictum est quod est circa pericula mortis in quantum sunt obiectum timoris et audacie. **Ad iij.** dicitur quod illi qui preternunt honores hoc modo quod per eis adipiscendis nil inveniunt facili nec eos nimis appreciatur laudabiles sunt, si quis autem hoc modo premeret honores quod non curaret facere ea que sunt digna honore hoc vituperabile esset, et hoc modo magnanimitas est circa honores, ut videlicet studeat facere ea que sunt honore digna, non tamen sic ut per magno estimet humanum honorem.

Ad secundum sic proceditur

Videtur quod magnanimitas de sui ratione non habeat quod sit circa magnum honorem. Propria autem materia magnanimitatis est honor ut dictum est, sed magnum et parvum accidunt bonorum, ergo de ratione magnanimitatis non est quod sit circa magnum honorem. **Pro.** Sicut magnanimitas est circa honores ita mansuetudo est circa iras, si non est de ratione mansuetudinis quod sit circa iras magnas vel parvas, ergo etiam non est de ratione magnanimitatis quod sit circa magnos honores. **Pro.** Parvus honor minus distat a magno honore quam honoratio, si magnanimitas bene se habet circa honoratos, ergo etiam et circa parvos honores, non ergo est solum circa honores. Sed contra est quod philosophus dicit in iij. ethicorum, quod magnanimitas est circa magnos honores. **Res.** dicitur quod secundum philosophum vii. philosophus virtus est perfectio quedam, et intelligitur esse perfectio potentie ad cuius virtutem pertinet, ut patet in primo de celo, perfectio autem potentie non attenditur in qualicumque operatione, sed in operatione que habet aliquam magnitudinem aut difficultatem, quilibet enim potentia quantumcumque imperfecta potest in aliqua operatione modica et debilem, et ideo ad rationem virtutis pertinet ut sit circa difficile et bonum, ut dicitur in ij. ethicorum. Difficile autem ad magnum quod ad idem pertinent in actu virtutis potest attendi dupliciter. Uno modo ex parte rationis in quantum, difficile est medium rationis adinvenire, et aliqua materia statuere, et ista difficultas solum inveniuntur in actu virtutis intellectualium, et etiam in actu iusticie. Alia autem est difficultas ex parte materie que se repugnantiam habere potest ad modum rationis qui est circa eas ponendus, et ista difficultas precipue attenditur in alijs virtutibus moralibus que sunt circa passiones, quod passiones pugnant contra rationem ut Dionysius dicit in iij. ca. de divinis nominibus. Circa que considerandum est quod quedam passiones sunt que habent magnam vim resistendi rationi principaliter ex parte passionis, quedam vero principaliter ex parte que sunt obiecta passionum, passiones autem non habent magnam vim repugnantiam rationi nisi fuerint vehementes eo quod appetitus sensitivus que sunt passiones naturaliter subdit rationi, et ideo virtutes que sunt circa huiusmodi passiones non ponuntur nisi circa id quod est magnum in passionibus, sicut fortitudo est circa magnos timores et audacias, temperantia autem est circa magnas voluptates, mansuetudo est circa magnas iras, passiones

autē quedā habet magnā vim repugnandi rōni ex ipſis
 rebz exterioribus que ſunt paſſionū obiecta. ſicut amor
 vel cupiditas pecunie ſive honoris. ⁊ in his oportet eſſe
 virtutē nō ſolū circa id qd ē maximū in eis. ſed etiā circa
 mediocritā vel minora. qz res exterioris exiſtentes etiam ſi
 ſint parue ſunt multo appetibiles. vtpote neceſſarie ad vi
 tā hoīs. ⁊ iō circa appetitum pecuniaz ſunt due virtutes.
 Una qdē circa mediocres vel moderatas. ſ. liberalitas.
 Alia autē circa pecunias magnas. ſ. magnificētia. Simili
 ter etiā ⁊ circa honores ſunt due virtutes. Una quidem
 circa mediocres honores que in noīa ē. notat tñ ex ſuis
 extremis que ſunt pbilibonimia. i. amor honoris. ⁊ apbi
 lotomia. ſ. ſine amore honoris. laudat enī qñqz qui amat
 honorē. qñqz aut qui nō curat de honore. p. v. ſ. v. r. u. n. g.
 moderate fieri pōt. circa magnos autē honores ē magnani
 mitas. ⁊ iō vidētū ē qz p. p. a. materia magnanimitatis ē
 magnus honor. ⁊ ad ea tendit magnanimitas que ſit ma
 gno honore digna. Ad. i. q. d. d. m. q. magnū ⁊ paruum
 per actiōs ē bñt ad honorē ſm ſe cōſideratū. ſed magnaz
 differētiā faciūt ſm qz cōparant ad rōnem cuius moduz
 in vſu honoris obſeruat oportet qui multo diſticti? ob
 ſeruat in magnis honoribus qz in parvis. Ad. i. q. d. d. m.
 qz in ita ⁊ in alijs materijs nō habet diſtictatē notabi
 lem niſi illud qd ē maximū circa qd ſolū oportet eſſe vir
 tutē. alia autē rō in virtutibus diuifis ⁊ honoribus que
 ſunt res extra aīam exiſtentes. Ad. i. q. d. d. m. qz ille qz be
 ne magnis vñt. multo magis pōt bñt vti parvis. magna
 nimitas ergo intendit magnos honores. ſicut quibus ē
 dignus. vel etiā ſicut minores bis quibus eſt dignus. qz. ſ.
 virtus nō pōt ſufficienter honorari ab hoīe cui deo eſt ho
 noris deo. ⁊ iō nō ertolū ex magnis honoribus. qz nō re
 putat eos ſupra ſe. ſed magis eos cōſentit ⁊ multo magis
 moderatos aut paruos ⁊ ſimiliter etiā de honoratiōib?
 non frangit ſed eas cōtēmit. vtpote quas reputat ſibi indi
 gne aſſerri.

H tertium ſic proce
 ditur. Videt qz magnanimitas nō ſit virtus. Dis. n. vir
 tus moralis in medio cōſiſt. ſed magnanimitas nō cōſi
 ſt in medio ſed in maximo. qz magnanimitas dignificat
 ſeipſū. vt dicit in. iij. etbi. ergo magnanimitas nō ē virt?
 De. Qui vñā virtutē habet habet oēs vt ſupra habi
 tū ē ſed aliqz pōt bñe aliquā virtutē nō habēs magnani
 mitatē. Dicit enī pbis in. iij. etbi. qz qui ē parvis dign?
 ⁊ bis dignificat ſeipſū tēperatus ē. magnanimitas autē nō
 ē magnanimitas nō ē virt?. De. Quid ē bona q̄litas
 mentis vt ſupra habitū ē. ſed magnanimitas habet quas
 dā corporales diſpoſitiones. Dicit. n. pbis in. iij. etbi. qz
 motus lentus magnanimitas videt ⁊ vox grauis ⁊ locutio
 ſtabilis. ergo magnanimitas nō eſt virtus. De. Mul
 la virtus opponit alicui virtuti. ſed magnanimitas oppo
 nit humilitati. nā magnanimitas ſe dignū reputat magnis.
 ⁊ alios cōtēmit vt dicit in. iij. etbi. ergo magnanimitas
 nō ē virtus. De. Cuiuslibet virtutis p̄tates ſunt
 laudabiles. ſed magnanimitas habet quas dā p̄tates
 vitupabiles. Primo quidē qz nō ē memor beneficiorum
 Seco qz ē ocioſus ⁊ tardus. Tertio qz virtutis yronia ad
 multos. Quat to qz nō pōt alijs cōiutare. Quinto quia
 magis poſſidet infructuoſa qz fructuoſa. ergo magnani
 mitas nō ē virtus. Sed cōtra ē qz in laudē quozū daz
 dicit. ij. Machab. iij. Nichonor audies virtutē comitū
 iude ⁊ al magnitudinē quā p̄patrie certaminib? habet

bant. ⁊ laudabilia aut ſunt ſolū virtutū opa. ergo mag
 nimitas ad quā p̄tinet magnū animū habere ē virt?
 Rñ. dōm qz ad rōnē virtutis humane p̄tinet vt in rebus
 humanis bonū rōnis ſeruet. qd ē p̄tū hoīs bonū. iter
 ceteras aut res humanas exteriores honores p̄cipuum
 locū tenēt ſicut dicitur ē. ⁊ inde magnanimitas que modū
 rōnis ponit circa magnos honores ē virtus. Ad. i. et
 go dicendū qz ſicut enā pbis dicit in. iij. etbi. magnani
 mus ē quidē magnitudine extremus inquantū. ſ. ad ma
 xima tendit. eo aut qz vt oportet medi? qz videlicet ad ea
 que ſunt maxima ſm rōnem tendit. eo. n. qz ſm dignitatē
 ſeipſū dignificat vt ibidē dicit. qz. ſ. ſe nō extendit ad ma
 iora qz dignus ē. Ad. i. q. d. d. m. qz cōtēno virtutū non eſt
 intelligenda ſm actus vt. ſ. cui libet cōpetat habere actus
 omniū virtutū. vnde actus magnanimitatis non cōpetit
 cuiſlibet virtuolo ſed ſolū magnis. ſ. ſm p̄ticipia virtutū
 que ſunt prudentia ⁊ q̄ta oēs virtutes ſunt cōtēte ſcōm
 habitus ſi ſi in aīa exiſtentes. vel in actu vel in p̄p̄nua vi
 ſpoſitione. ⁊ ſic pōt aliqz cui nō p̄tinet actus magnanimi
 tatis habere habitū magnanimitatis. per quē. ſ. diſponi
 tur ad talē actū ex quēdā ſi ſibi ſm ſtātū ſuūz cōpeteret.
 Ad. i. q. d. d. m. qz corporales mot? diuerſificat ſm diuer
 ſas aīe apprehenſiones ⁊ affectiones. ⁊ ſm hoc cōtingit qz
 ad magnanimitatē cōſequunt quedā accidentia determi
 nata circa motus corporales. Velocitas enī motus p̄uenit
 ex eo qz bō ad multa intendit que explete feſtinat. ſed ma
 gnanimus intendit ſolū ad magna que pauca ſunt. qz etiā
 indigent magna intentione ⁊ iō habet motū tardū. ſimili
 ter etiā acutius vocis ⁊ velocitas p̄cipue cōpetit. bis qz de
 quibus libet cōtēdere volūt qd nō p̄tinet ad magnan
 mos qui nō intromittit ſe niſi de magnis. et ſicut p̄dē
 diſpoſitiones corporaliū motū cōueniūt magnanimitas
 ſm modū affectionis eoz. ita etiā in his qui ſunt natura
 liter diſpoſiti ad magnanimitatē tales cōditioes natu
 raliter inueniunt. Ad. i. q. d. d. m. qz in hoīe inuenit ali
 qd magnū qd ex dono dei poſſidet. ⁊ aliqz defectus qz cō
 petit ei ex infirmitate nature. magnanimitas ergo facit qz
 bō ſe magnis dignificat ſcōm cōſiderationē honoz qz poſ
 ſidet ex deo. ſicut ſi habet magnā virtutē at magnanimitas
 facit qz ad p̄fecta opa virtutis tendat. ⁊ ſimiliter ē vi
 tendū de vſu cuiuſlibet alterius boni pura ſcientie. v. l. ex
 terioris fortune. humilitas autē facit qz bō ſeipſū p̄cipen
 dat ſcōm cōſiderationē proprii defectus. ſimiliter etiā ma
 gnanimitas cōtēmit alios ſcōm qz deſiciunt a bonis dī
 nō enī tantū alios appreciat qz p̄ eis aliqz indecēs faciat
 ſed humilitas alios honorat ⁊ ſu p̄iores eſtimat inquantū
 in eis aliquid inſpicit de bonis dei. Qñ dicit in p̄. d. vi
 ro iuſto. Ad nihilū deductus ē i cō ſpectu eius malignus
 qd p̄tinet ad cōtēptum magnanimitas. timētes autē dñm
 glorificat qd p̄tinet ad honoratiōnē humilis. ⁊ ſic patz
 qz magnanimitas ⁊ humilitas nō ſūt p̄taria q̄tula in p̄tra
 ria tendere videat. qz procedunt ſcōm diuerſas cōſidera
 tiones. Ad. v. d. d. m. qz p̄tates ille ſm qz ad magna
 nimū p̄tinet nō ſunt vitupabiles ſed ſupercedenter lau
 dabiles. Ad. n. primo dicit qz magnanimitas nō habet in
 memoria a quibus beneficia recipit. intelligendū ē qz
 ad hoc qz nō ē ſibi delectabile qz ab aliquibus bñficiā reci
 piat qñ ſibi maiora recōpenſet. qd p̄tinet ad p̄fectio
 nē gratitudinis in cuius actu vult ſemp excellere. ſicut ⁊
 in actibus aliaz virtutū. Similiter etiā ſcōm dicit qz eſt
 ocioſus ⁊ tardus nō qz deſiciat ab opando ea que ſibi cō
 ueniunt ſed qz nō ingerit ſe quibuscūqz operibus ſuis cō

uententibus sed sola magnis qualia decet esse. Dicit etiam
 tercio quod vult propria non sunt quod opponit veritati. et dicit
 de se aliqua vicia que non sunt. vel neget aliquid magna que sunt.
 sicut non tantam magnitudinem suam monstrat maxime contra ad in
 feriores multitudinem. quod sicut etiam probus ibidem dicit ad ma
 gnanimi pertinet magni esse ad eos que in dignitate et bonis
 fortune sunt ad medios aut moderatum. quarto etiam dicit
 quod ad alios non potest pertinere. scilicet familiariter nisi ad amicos.
 quod omnia vixit adulatione et simulatione que pertinet ad amicos
 tate. pertinet in omnibus et magnis et parvis secundum quod oportet ut
 dicitur. quanto etiam dicit quod vult bene magis instructuosa non
 quocumque sed bene. honesta nam in omnibus proponit honesta
 vultibus tanquam maiora. vult. n. querunt ad subueniē

Hoc quartum sic procedit. videtur quod magnanimitas non sit
 specialis virtus. Nulla enim specialis virtus operatur in omnibus vir
 tutibus sed probus in iustitia. et dicit quod ad magnanimi perti
 net quod est in vnaqueque virtute magni. ergo magnanimitas
 non est specialis virtus. **P**ro. Nulla specialis virtus attribui
 nisi diuersis partibus virtutum actus. de. n. i. iij. et dicit quod ad magna
 nimiam pertinet non fugere momentaneum quod est actus prudentie
 neque facere iniuria quod est actus iusticie. et quod est proprius ad
 bene faciendum quod est actus caritatis. et quod miserat prompte
 quod est actus liberalitatis. et quod est veridicus quod est actus veri
 tatis. et quod non est placentium quod est actus pacis. ergo magnani
 mitas non est specialis virtus. **P**ro. Quilibet virtus est que
 dicitur specialis ornatus anime secundum illud Ch. lri. Induit me
 dominus vestimentis salutis. et postea subdit. quasi sponsam
 ornata monibus suis. sed magnanimitas est ornatus omnium
 virtutum ut dicitur in iij. et dicit ergo magnanimitas est virtus
 generalis. **P**ro. Contra est quod probus in iij. et dicit distinguit eam
 pro aliis virtutibus. **R**espondeo. dicitur quod sicut supra dicitur est
 ad specialem virtutem pertinet quod modum rationis in aliqua deter
 minata materia ponat magnanimitas autem ponit modum
 rationis circa determinatam materiam. scilicet circa honores ut supra
 dicitur. et honor autem secundum se consideratus est quodammodo speciale bonum.
 et secundum hoc magnanimitas secundum se considerata est specialis que
 dicitur virtus. sed quod honor est cuiuslibet virtutis proprium ut ex
 supra dicitur patet. ideo et consequenter ratione sue materie respicit
 omnes virtutes. **R**espondeo. i. ergo dicitur quod magnanimitas non est
 circa honorem quecumque. sed circa magni honorem sicut autem ho
 nor debetur virtuti. ita et magni honor debetur magno operi
 virtutis. et inde est quod magnanimus intendit magna opera
 et in qualibet virtute in quantum se tendit ad ea que sunt di
 gna magno honore. **R**espondeo. ii. dicitur quod magnanimus ter
 dit ad magna. consequenter est ut ad illa precipue tendat que im
 portant aliquam excellentiam. et illa fugiat que pertinent ad re
 lectum. pertinet autem ad quodammodo excellentiam quod aliquid bene fa
 ciat et quod sit contrarium et plurius retribuitur. et id ad ista perti
 net ut exhibet in quantum bene rationem cuiusdam excellentie.
 non autem secundum eam rationem qua sunt actus aliarum virtutum ad de
 fectum autem pertinet quod aliquis in quantum magni pendat aliqua
 exteriora bona vel mala quod pro eis a iustitia vel quatuor
 virtute recedat et declinet. sicut etiam ad defectum pertinet
 omnia occultatio veritatis quod videtur et timore procedere. quod
 etiam aliquis sit placentium ad defectum pertinet. quod per hoc vi
 detur animus exteriorum malis succubere. et id hoc et si a
 vixit magnanimus secundum quantum specialem rationem. scilicet tanquam
 tracta ex parte lenitie vel magnitudinis. **R**espondeo. iij. dicitur quod
 virtus habet quandam decorum sive ornatum ex sua spec
 cie qui est proprius vniuersis virtutibus sed superaddit aliis or

natus et ipsa magnitudine operis virtutis per magnanimi
 tatem quod omnia virtutes maiores facit ut dicitur in iij. et dicitur.
Hoc quintum sic procedit. videtur quod magnanimitas non sit
 pars fortitudinis. **R**espondeo. etiam non est pars superioris. sed ma
 gnanimitas videtur esse fortitudinis. dicit enim de
 neca in libro de quartis virtutibus. Magnanimitas que
 et fortitudo dicitur si insit cordi tuo cum fiducia magna
 viues. Et Tullius dicit in primo de officiis. Quos for
 tes magnanimos eosdem esse volumus veritatis amicos
 minimeque fallaces. et magnanimitas non est pars
 fortitudinis. **P**ro. **R**espondeo. in iij. et dicit quod magnani
 mus non est philobindicus. i. amator periculi ad forte
 autem pertinet se exponere periculis. ergo magnanimitas
 non conuenit cum fortitudine ut possit dici pars eius.
Pro. Magnanimitas respicit magnum in bonis speran
 dis. fortitudo autem respicit magnum in malis timendis
 vel audiendis. sed bonum est principaliter quam malum. ergo
 magnanimitas est principalior virtus quam fortitudo. non ce
 go est pars eius. **R**espondeo. contra est quod Iacobus et An
 thonicus ponunt magnanimitatem fortitudinis partem.
Respondeo. videndum quod sicut supra dicitur est principalis virtus
 est ad quam pertinet aliquem generale modum virtutis con
 firmare in aliqua materia principali. inter alios autem gene
 rales modos virtutis vnus est firmitas animi. cuius fir
 mitas se habere requiritur in omni virtute ut dicitur in iij.
 et dicitur precipue tamen laudatur hoc in virtutibus que
 in aliquo arduum tendunt. in quibus difficilimum est
 firmitatem seruare. et ideo quanto difficilius est in aliquo
 arduo firmare se habere tanto principalior est virtus que
 circa illud firmitatem prestat animo difficilium est autem
 firmare se habere in periculis et in omni in quibus firmat
 animum fortitudo quam in in arduis bonis sperandis vel ad
 percipiendum ad que confirmat animum magnanimitas. quia
 sicut homo maxima diligit vitam suam. ita magnanimitas
 diligit maioris pericula. sic ergo patet quod magnanimitas con
 uenit cum fortitudine in quantum confirmat animum cir
 ca aliquod arduum. Desinit autem ab ea in hoc quod firmat
 animum in eo circa quod facilius est firmitatem seruare.
 Unde magnanimitas ponitur pars fortitudinis. et ad
 iungitur ei sicut secundaria principali. **R**espondeo. i. ergo di
 cendum quod sicut probus dicit in iij. et dicit. carere malo accipi
 tur in ratione boni. unde et non superari ab aliquo graui ma
 lo pura a periculis non accipitur. quodammodo pro eo
 quod est attingere ad magnum bonum. quorum primus
 pertinet ad fortitudinem. sed secundum ad magnanimitatem.
 et secundum hoc fortitudo et magnanimitas pro eodem accipi pos
 sunt. quia tamen alia ratio difficultatis est in vtroque pre
 dicatorum. ideo proprie loquendo magnanimitas a philo
 sopho ponitur alia virtus a fortitudine. **R**espondeo. ii. dicitur
 quod amator periculi dicitur qui indifferenter se periculis ex
 ponit. quod videtur pertinere ad eum qui indifferenter mul
 ta quasi magna existimat. et dicitur contra rationem magnanimi.
 nullus enim videtur pro aliquo se periculis exponere nisi ille
 magnum existimat. sed pro bono que vere sunt magna ma
 gnanimus promptissime se periculis exponit. quia opera
 tur magnum in actu fortitudinis sicut in actibus aliarum
 virtutum. Unde et philosophus ibidem dicit quod magni
 mus non est microchindus. i. pro paruis periculis. sed
 est megalochindus. i. pro maioribus periculis perditans.
 Et Seneca dicit in libro de quartis virtutibus. Et in a
 gnanimus se pericula non appetat ut temerarius. i. et

mides vt timidus. nā nil timidū facit animū nisi repre-
te n' s' illis vite p' scia. Ad. iij. dōm. q' malū in quātib' u
i' in modū fugiendū ē. q' aut cōtra ipsum sit p' s' iendū ē p
accidēs. i. in quantū oportet sustinere mala ad cōserua-
onē bonorū. s' bonū de se ē appetendū. r' q' ab eo refugia
tur nō ē nisi p' accidēs. in quantū. s' enī sumat' excedere facul-
tatē desiderantis. semp' aut qd' p' se ē potius ē q' illud qd'
ē p' accidēs. r' iō magis repugnat firmitati aī ardū in ma-
lis q' arduū in bonis: r' iō principalior ē virtus fortitudi-
nis q' magnanimitatis. licet enī bonū sit simpliciter p' i-
cipalius q' malū. malū tñ ē p' i'cipali' q' tñ ad hoc

Sextū sic pro-
ceditur. **U**idetur q' fidu-
cia nō pertinet ad magnanimitatē. **S**ed enī aliquis ha-
bere fiduciā nō solū de seipso. sed etiā de alio. s' m' illud. ij.
ad Cor. iij. Fiduciā autē talē habemus p' p' m' i' s' ad deū
nō q' sufficiēs simus cogitare aliquid a nobis quasi ex
nobis. sed hoc videt' eē p'ra rōnem magnanimitatis. ex
go fiduciā ad magnanimitatē nō p' tinet. **D**e. Fiduciā nō
videt' esse timorū opposita. s' m' illud. **E**ia. r' ij. Fiduciā licet
agā r' nō timebo. sed carere timore magis p' tinet ad forti-
tudinē. ergo r' fiduciā magis ad fortitudinē p' tinet q' ad
magnanimitatē. **D**e. **P**remiū nō debet nisi virtuti
sed fiduciā debet premiū. dicit. n. ad **H**eb. iij. q' nos sum'
domus sp' s' i' fiduciā r' gloriā sp' s' i' p' s' in fine firmā recti-
neamus. ergo fiduciā ē quedā virtus distincta a magnani-
mitate. qd' etiā videt' per hoc q' **M**acrobis eā magnani-
mitatē p' dicit. **S**ed p'ra ē q' **L**ullius in sua r' d' r' oca
videt' ponere fiduciā loco magnanimitatis vt supra dicitū
est. **R**ñ. dōm q' nomē fiduciā ex fide assumptū esse vi-
det'. ad fidē aut p' tinet aliquid r' alicui credere. p' tinet autē
fiduciā ad spem. s' m' illud **J**ob. xi. **H**abebis fiduciā p' s' i-
ta nōi sp' s' r' iō nomē fiduciā hoc p' i'cipaliter signare vi-
det' q' aliquis spem p' cipiat ex hoc q' credit verbis alicui'
autiliū p' mitteris. sed q' fides v' etiā opinio v' d' m' e' n' s'
p' t' i' g' i' t' aut aliqd' v' d' m' e' n' s' op' i' n' a' r' i' nō solū ex eo q' ē ab
alio dicit'. sed etiā ex hoc q' est in alio p' s' i' d' e' r' a' t' i' o. inde ē q'
fiduciā etiā p' t' i' c' i' q' u' a' l' i' q' u' i' s' spem alicui' r' e' i' c' i' p' i' t' e' x
aliquo p' s' i' d' e' r' a' t' o. q' n' e' q' u' i' d' e' i' n' s' e' i' p' s' o' p' u' t' a' t' i' q' u' i' d' v' i-
d' e' n' s' e' f' a' n' t' i' p' s' i' d' i' t' s' e' d' i' u' v' i' c' t' u' r' q' u' i' d' e' i' n' a' l' i' o' p' u' t' a' t' i'
aliquis p' s' i' d' e' r' a' t' i' s' a' l' i' u' a' m' i' c' i' u' s' s' u' i' e' t' r' p' o' t' e' n' t' e' f' i' d' u' c' i' a' z' h' y
adiuari ab eo. dicit' ē autē supra q' magnanimitas pro-
p' t' e' est circa spem alicui' arduū. r' iō q' fiduciā i' p' o' r' t' a' t' q' d' i-
dā robur sp' s' i' p' u' e' n' i' e' t' ex aliqua p' s' i' d' e' r' a' t' i' o' n' e' q' facit v' d' e'
m' e' n' t' e' o' p' i' n' i' o' n' e' d' e' b' o' n' o' a' s' s' e' q' u' e' d' o. inde est q' fiduciā ad
magnanimitatē p' t' i' n' e' t'. **A**d. i. ergo dōm. q' sicut dicit' i'
iij. r' b' i. ad magnanimitatē p' t' i' n' e' t' n' u' l' l' o' i' n' d' i' g' e' r' e. q' d' h' o' c' d' e' s' t'
c' i' e' n' t' i' s' ē. h' o' c' t' i' d' z' i' n' t' e' l' l' i' g' i' s' m' o' d' u' s' h' u' m' a' n' i'. v' n' d' e' a' d
v' i' t' e' l' v' i' r'. h' o' c' ē. n. supra hōiem vt oīo nullo indigeat. in-
diger. n. oīa hō p' m' o' q' d' e' d' i' u' i' n' o' a' u' t' i' l' i' o. s' e' d' o' e' n' i' a' m' a' u' t' i' l' i' o
h' o' i' a' n' o. q' d' h' o' ē naturaliter aīal sociale. eo q' s' i' d' i' nō s' u' s'
f' i' c' i' t' a' d' v' i' t' a'. in q' s' t' i' e' r' g' o' i' n' d' i' g' e' r' a' t' i' o. s' i' c' a' d' m' a' g' n' a' n' i' m' i' t' a' t' e'
p' t' i' n' e' t' v' t' b' a' b' e' a' t' f' i' d' u' c' i' a' d' e' a' l' i' q' u' i' s'. h' o' c' e' n' i' ā' d' e' x' c' e' l' l' e' n' t' i' ā'
h' o' i' s' p' t' i' n' e' t' q' b' a' b' e' a' t' a' l' i' o' s' i' n' p' r' o' p' r' i' u' q' e' i' p' o' s' s' i' t' i' n' u' a' r' e'.
r' i' n' q' u' a' r' t' i' a' n' t' i' p' l' e' a' l' i' q' d' p' o' t' e' r' i' n' t' a' n' t' i' a' d' m' a' g' n' a' n' i' m' i' t' a' t' e'
t' a' t' e' m' p' t' i' n' e' t' f' i' d' u' c' i' a' q' u' ā' h' y' d' e' s' e' i' p' s' o'. **A**d. ij. dōm. q' s' i' c'
c' u' t' s' u' p' r' a' d' i' c' t' u' m' e' s' t' e' i' t' e' p' a' s' s' i' o' n' i' b' u' s' a' g' e' r' e' t'. s' p' e' s' q' d' e' z'
d' i' r' e' c' t' e' o' p' p' o' n' i' t' r' e' s' p' e' r' a' t' i' o' n' i' q' e' s' t' c' i' r' c' a' i' d' e' m' o' b' i' e' c' t' u' m'. s' c' i' r'
c' a' b' o' n' i' u'. s' e' d' s' m' o' b' i' e' c' t' o' r' o' p' r' a' r' i' e' t' a' t' e' m' o' p' p' o' n' i' t' u' r' t' i' m' o' r'
c' u' i' u' s' o' b' i' e' c' t' u' m' e' s' t' m' a' l' u' m'. f' i' d' u' c' i' a' a' u' t' e' m' q' u' o' d' d' a' m' r' o-
b' u' r' i' m' p' o' r' t' a' t' s' p' e' i'. r' i' d' e' o' o' p' p' o' n' i' t' u' r' t' i' m' o' r' i' s' i' c' u' t' e' t' s' p' e' s'
s' e' d' q' u' i' a' f' o' r' t' i' t' u' d' o' p' r' o' p' r' i' e' f' i' r' m' a' t' d' o' m' i' n' e' c' i' r' c' a' m' a' l' a' m' a'

gnanimitas autē circa p' s' e' c' u' t' i' o' n' e' b' o' n' o' r' u' m' i' n' d' e' e' s' t' q' d'
f' i' d' u' c' i' a' m' a' g' i' s' p' r' o' p' r' i' e' p' e' r' t' i' n' e' t' a' d' m' a' g' n' a' n' i' m' i' t' a' t' e' q' d' a' d'
f' o' r' t' i' t' u' d' i' n' e' m'. s' e' d' q' u' i' a' s' p' e' s' c' a' u' s' a' f' a' u' d' a' c' i' a' z' q' u' e' p' e' r' t' i' n' e' t'
a' d' f' o' r' t' i' t' u' d' i' n' e' m'. i' n' d' e' e' s' t' q' d' f' i' d' u' c' i' a' e' x' c' o' n' s' e' q' u' e' n' t' i' a' d' f' o' r' t' i-
t' u' d' i' n' e' m' p' e' r' t' i' n' e' t'. **A**d. iij. dōm. q' f' i' d' u' c' i' a' v' t' v' i' c' t' u' m' e' s' t'
i' m' p' o' r' t' a' t' q' u' e' n' d' a' m' m' o' d' u' m' s' p' e' i'. **E** s' t' e' n' i' m' f' i' d' u' c' i' a' s' p' e' a'
r' o' b' o' r' a' t' a' e' x' a' l' i' q' u' a' f' i' r' m' a' o' p' i' n' i' o' n' e'. m' o' d' u' s' a' u' t' e' m' a' d' h' a-
b' i' t' u' s' a' l' i' c' u' i' a' f' e' c' t' i' o' n' i' p' o' t' e' s' t' p' e' r' t' i' n' e' r' e' a' d' c' o' m' e' n' d' a' t' i' o' n' e'
i' p' s' i' u' s' a' c' t' u' s' v' t' e' x' h' o' c' s' i' t' m' e' r' i' t' o' r' u' m' nō t' a' m' e' n' e' x' h' o' c' d' e' s' t'
t' e' r' m' i' n' a' t' u' r' a' d' s' p' e' c' i' e' v' i' r' t' u' t' i' s'. s' e' d' e' x' m' a' t' e' r' i' a'. r' i' d' e' o' f' i' d' u-
c' i' a' n' o' p' o' t' e' s' t' p' r' o' p' r' i' e' l' o' q' u' e' n' d' o' n' o' m' i' n' a' r' e' a' l' i' q' u' ā' v' i' r' t' u'
t' e' m'. s' e' d' p' o' t' e' s' t' n' o' m' i' n' a' r' e' c' o' n' d' i' t' i' o' n' e' v' i' r' t' u' t' i' s'. r' p' p' t' e' r' h' o' c'
n' u' m' e' r' a' t' i' n' t' e' r' p' r' e' s' f' o' r' t' i' t' u' d' i' n' e' m'. nō q' u' a' s' i' v' i' r' t' u' s' a' d' i' u' n'
c' t' a' n' i' s' s' m' q' a' c' c' i' p' i' t' p' r' o' m' a' g' n' a' n' i' m' i' t' a' t' e' **L** u' l' l' i' o. s' i' s' i' c'
c' u' t' p' a' r' s' i' n' t' e' g' r' a' l' i' s' v' t' v' i' c' t' u' m' e' s' t'.

Septimuz sic proce-
ditur. **U**idetur q' securitas ad magnanimitatē
nō pertinet. **S**ecuritas enim vt supra habitum est m
portat quietem quandam a perturbatione timoris. s' hoc
maxime facit fortitudo. ergo securitas videt' idē eē q' for-
titudō. sed fortitudo nō pertinet ad magnanimitatē s' po-
tius cōuerso. ergo neq' securitas ad magnanimitatē per-
tinet. **D**e. **A**ristoteles dicit in libro ethimologiar' q' se-
curus dicit' quali sine cura. sed hoc videt' esse contra virtu-
tem que curam habet de rebus bonis. s' m' illud ap' t'.
ij. ad **T**imo. ij. **S**ollicite cura teipsum p' obabile' exhibet'
re deo. ergo securitas nō p' t' i' n' e' t' a' d' m' a' g' n' a' n' i' m' i' t' a' t' e' m'. que
operat' magnū in oībus virtutibus. **D**e. **P**ō est idē
virtus r' virtutis premium. sed securitas ponitur virtu-
tis premiū. vt p' **J**ob. ij. **S**i iniquitatē que est māu tua
abstuleris r' oīssus securus dormies. ergo securitas nō
p' t' i' n' e' t' a' d' m' a' g' n' a' n' i' m' i' t' a' t' e' m' n' e' q' a' d' a' l' i' ā' v' i' r' t' u' t' e' s' i' c' u' t' p' a' r' s'
eius. **S**ed cōtra ē qd' **L**ullius dicit in p' m' o' d' e' o' f' f' i' c'.
q' ad magnū animū pertinet neq' p' u' r' b' a' t' i' o' n' i' a' n' i' m' i' u' s' n' e' q'
q' o' m' i' n' i' n' e' q' s' f' o' r' t' u' n' e' s' u' c' c' u' b' e' r' e'. s' e' d' i' n' h' o' c' c' o' n' s' i' s' t' u' t' h' o' i' s'
s' e' c' u' r' i' t' a' s'. e' r' g' o' s' e' c' u' r' i' t' a' s' a' d' m' a' g' n' a' n' i' m' i' t' a' t' e' m' p' t' i' n' e' t'.
Rñ. dōm q' sicut p' b' i' s' dicit in. ij. s' u' e' t' h' e' t' o' r' i' c' e'. timor i' a'
e' i' t' h' o' m' i' n' e' s' p' s' i' l' i' a' n' o' s'. i' n' q' u' a' n' t' u' m'. s' c' u' r' ā' h' a' b' e' r' e' q' u' a' l' i' t' e' r'
p' o' s' s' i' n' t' e' u' a' d' e' r' e' e' a' q' u' e' t' i' m' e' t'. s' e' c' u' r' i' t' a' s' a' u' t' e' m' d' i' c' i' t' p' r' e'
m' o' t' i' o' n' e' h' u' i' u' s' c' u' r' e' q' u' ā' t' i' m' o' r' i' n' g' e' r' i' t'. r' iō securitas i' m'
p' o' r' t' a' t' q' u' ā' d' ā' p' f' e' c' t' ā' q' u' i' e' r' e' a' i' t' i' m' o' r' e'. s' i' c' u' t' f' i' d' u' c' i' a' i' p' o' r'
t' a' t' q' u' o' d' d' ā' r' o' b' u' r' s' p' e' i'. s' i' c' u' t' a' u' t' s' p' e' s' d' i' r' e' c' t' e' p' t' i' n' e' t' a' d' m' a'
g' n' a' n' i' m' i' t' a' t' e' m'. i' t' a' t' i' m' o' r' d' i' r' e' c' t' e' p' t' i' n' e' t' a' d' f' o' r' t' i' t' u' d' i' n' e' m'. r' iō
s' i' c' u' t' f' i' d' u' c' i' a' i' m' e' d' i' a' t' e' p' t' i' n' e' t' a' d' m' a' g' n' a' n' i' m' i' t' a' t' e' m'. i' t' a' s' e' c' u'
r' i' t' a' s' i' m' e' d' i' a' t' e' p' t' i' n' e' t' a' d' f' o' r' t' i' t' u' d' i' n' e' m'. **C** o' n' s' i' d' e' r' a' n' d' u' s' t' a'
m' e' n' e' s' t' q' s' i' c' u' t' s' p' e' s' ē c' a' u' s' a' a' u' d' a' c' i' e'. i' t' a' t' i' m' o' r' e' s' t' c' a' u' s' a' d' e'
s' p' e' r' a' t' i' o' n' i' s' v' t' s' u' p' r' a' h' a' b' i' t' u' s' ē c' u' m' d' e' p' a' s' s' i' o' n' i' b' u' s' a' g' e' r' e' t'
r' i' d' e' o' s' i' c' u' t' f' i' d' u' c' i' a' e' x' p' s' e' q' u' e' n' t' i' p' t' i' n' e' t' a' d' f' o' r' t' i' t' u' d' i' n' e' m' i' n'
q' u' ā' t' u' m' v' t' i' f' a' u' d' a' c' i' a'. i' t' a' r' s' e' c' u' r' i' t' a' s' e' x' c' o' l' e' q' u' e' n' t' i' p' t' i' n' e' t'
a' d' m' a' g' n' a' n' i' m' i' t' a' t' e' m' i' n' q' u' a' n' t' u' m' r' e' p' e' l' l' i' t' d' e' s' p' e' r' a' t' i' o' n' e' m'.
Ad. i. ergo dōm q' fortitudo nō p' c' i' p' u' e' l' a' u' d' a' t' e' t' h' o' c' q'
nō t' i' m' e' a' t'. q' d' p' e' r' t' i' n' e' t' a' d' s' e' c' u' r' i' t' a' t' e' m'. s' e' d' i' n' q' u' a' n' t' u' m' i' p' o' r'
t' a' t' f' i' r' m' i' t' a' t' e' m' q' u' a' n' d' ā' i' p' a' s' s' i' o' n' i' b' u' s'. v' n' d' e' s' e' c' u' r' i' t' a' s' nō
e' s' t' i' d' e' m' q' f' o' r' t' i' t' u' d' o' s' e' d' e' s' t' q' u' e' d' a' m' cōd' i' t' i' o' e' i' u' s'. **A**d
ij. d' i' c' e' n' d' u' m' q' nō q' u' e' l' i' b' e' t' s' e' c' u' r' i' t' a' s' ē l' a' u' d' a' b' i' l' i' s'. s' e' d' q' u' a' n'
d' o' r' e' p' o' n' i' t' a' l' i' q' u' i' s' c' u' r' ā' p' r' o' u' t' d' e' b' e' t'. r' i' n' q' u' i' b' u' s' t' i' m' e' r' e'
nō o' p' o' r' t' e' t'. r' h' o' c' m' o' d' o' e' s' t' cōd' i' t' i' o' f' o' r' t' i' t' u' d' i' n' i' s' r' m' a' g' n' a'
n' i' m' i' t' a' t' i' s'. **A**d. iij. dōm q' i' n' v' i' r' t' u' t' i' b' u' s' ē q' u' e' d' ā' s' i' m' i'
l' i' t' u' d' o' r' p' a' r' t' i' c' i' p' a' n' o' f' u' t' u' r' e' b' e' a' r' t' u' d' i' n' i' s'. v' t' s' u' p' r' a' h' a' b' i' t' u'
ē. r' iō n' i' b' u' l' p' r' i' b' e' t' s' e' c' u' r' i' t' a' t' e' m' q' u' ā' d' e' c' o' n' d' i' t' i' o' n' e' a' l' i' c' u' i' u' s'
v' i' r' t' u' t' i' s' q' u' i' u' s' p' r' e' f' e' c' t' a' s' e' c' u' r' i' t' a' s' a' d' p' r' i' m' i' u' v' i' r' t' u' t' i' s' p' t' i' n' e' a' t'.

Hoc octauū sic proceditur. Videtur q̄ bona fortune non cōferat ad magnanimitatem. Quia vt Seneca dicit in libro de ira. virtus sibi sufficiens est. sed magnanimitas facit oēs virtutes magnas. vt dicitur. ergo bona fortune nō cōferunt ad magnanimitatem. ¶ Pre. Nullus virtuosus continet ea quibus iuuat. sed magnanimus cōtinet ea que pertinent ad exteriorē fortunam. dicit enim Tullius in libro de officijs q̄ magnanimitas in exteriorē teret de spicientia cōmēdatur. ergo magnanimitas nō adiuuatur a bonis fortune. ¶ Pre. Ibidem Tullius subdit q̄ ad magnanimum pertinet ea que vident acerba ita ferre vt nihil a statu nature discedat. nec a dignitate sapientis. et Aresio. dicit in. iij. erbicorū q̄ magnanimus in infortunijs non est tristis sed acerba et in fortuna opponit bonis fortune. Quilibet enī tristat de subtractione eorū quibus iuuat. ergo exteriora bona fortune non cōferunt ad magnanimitatē. ¶ Sed prā est qd̄ p̄bū dicit i. iij. erbi corū q̄ bona fortune vident cōferre ad magnanimitatem. ¶ Rñ. dōm q̄ sicut ex supradictis patet. Magnanimitas ad duo respicit. ad honore quidem sicut ad materiam et ad aliquid magnū operandū sicut ad finem. ad vtrūq̄ aut istorū bona fortune cooperant. q̄ enī honoz virtuosus nō solū a sapientibus sed etiā a multitudine erbiter q̄ magna reputat huiusmodi exteriora bona fortune. sit ex consequenti vt ab eis maior honoz exhibeat his quibus affunt exteriora bona fortune. similiter etiā ad actus virtutū organice bona fortune deseruiunt. q̄ per diuitias et potentias et amicos dat nobis facultas opandi. et iō manifestū ē q̄ bona fortune cōferunt ad magnanimitatem. ¶ Ad primū ergo dicendū q̄ virtus sibi sufficiens eē dicitur. quia sine his etiā exterioribus bonis esse pōt. indiget tñ his exteriorib⁹ ad hoc q̄ expeditus opet. ¶ Ad. ij. dō. q̄ magnanimus exteriora bona cōtinet in q̄tū non reputat ea bona magna. p̄ quib⁹ debet aliquid inderēo facere nō tamē quātū ad hoc quērit ea quin reputet ea vtilia ad opus virtutis exequendū. ¶ Ad. iij. dōm q̄ quicūq̄ non reputat aliquid magnū neq̄ multū gaudet si illud obū neat. neq̄ multū tristat si illud amittat. et iō q̄ magnanimus nō eximat exteriora bona. s. bona fortune quasi alijs qua magna. inde est q̄ nec de eis multū extollit si affunt. neq̄ in eorū amissione multū deicit.

¶ Quælio CXXX

Deinde considerandum est de virtus oppositis magnanimitati. Et primo de illis que opponuntur sibi per excessum que sunt tria. s. presumptio. ambitio. et iam gloria. Secundo de pusillanimitate que opponit ei p̄ modum defectus. ¶ Circa primum querunt duo. Primo vtrū presumptio sit peccatum. ¶ Secundo vtrū opponat magnanimitati per excessum.

Hoc primum sic proceditur. Videtur q̄ presumptio non sit peccatum. Dicit enī iapls ad p̄bil. iij. Quere ro sunt obliuiscens ad anteriora me extendo. sed hoc videtur ad presumptionē pertinere q̄ aliquis tendat in ea q̄ sunt supra seipsum. ergo presumptio nō est peccatum. ¶ Pre. P̄bū dicit in. x. etbi. q̄ oportet nō fm suadentes humana sapere hominē entem. neq̄ mortalia mortalem. sed in quantū contingit in:ortale facere. Et in. i. merba. dicit q̄ homo debet se trahere ad diuina inquantū potest. sed diuina

na et immortalia maxime videntur esse supra hominem. cum ergo de rōne p̄sumptio sit q̄ aliquis tendat in ea que sunt supra seipsum. videtur q̄ presumptio nō sit peccatum sed magis sit aliquid laudabile. ¶ Pre. Ap̄lo dicit. ij. ad Cor. iij. Non sumus sufficientes aliquid cogitare a nobis quasi ex nobis. si ergo p̄sumptio scdm quā aliquis nitit in ea ad que nō sufficit sit peccatū. videt q̄ homo nec cogitare aliquid bonū licite possit. qd̄ est in cōueniens. non ergo presumptio est peccatū. ¶ Sed contra est qd̄ dicit. Eccl. xxxvj. Presumptio nequissima vnde creata es. vbi respondet glo. de mala. s. voluntate creature. s. offiē qd̄ procedit ex radice male voluntatis ē peccatū. ergo presumptio ē peccatum. ¶ Rñ. dōm q̄ cū ea que sunt scdm naturā sunt ordinata rōne diuina quam humana rō debet imitari. quicūq̄ fm rōnem humanā sit qd̄ est prā ordinem p̄mittit in naturalib⁹ reb⁹ inuentū. est vitiosum et peccatū. hoc autē cōiter in omnib⁹ reb⁹ naturalibus inuenit q̄ quelibet actio p̄mēturā virtuti agentis. nec aliqd̄ agens naturale nitit ad agendū id qd̄ excedit suā facultatem. et ideo vitiosum ē et peccatū quasi cōtra ordinē naturāle exiens q̄ aliquis assumat ad agendū ea q̄ p̄feruntur sue virtuti qd̄ pertinet ad rōnem p̄sumptionis. sicut et ipsum nomē manifestat. vnde manifestum ē q̄ p̄sumptio est peccatū. ¶ Ad. i. ergo dōm q̄ nihil prohibet aliqd̄ esse supra potentia actiua alicuius rei naturalis qd̄ nō est supra potentia passiua eiusdē. inest enī acti potentia passiva per quā potest transmutari in hoc q̄ habeat actionē et motū ignis que excedunt potentiam actiua aëris. sic etiam virtuosum est et presumptuosum q̄ aliquis in statu imperfecte virtutis exiens ardeat se iam assequi ea q̄ sunt perfecte virtutis. sed si quis ad hoc tendat vt p̄ficiat in virtute perfecte etiā. hoc nō est presumptuosum nec vitiosum. et hoc nō ap̄lo in anteriora se extendebat. s. p̄ cōtinuum profectū. ¶ Ad. ij. dōm q̄ diuina et immortalia secundum ordinē nature sunt supra hominē. hominē tñ inest q̄ diuinā potentia naturalis. s. intellectus p̄ quā potest cōtingi in mortalibus et diuinis. et fm hoc p̄bū dicit q̄ oportet hominē se trahere ad immortalia et diuina. nō quidem vt ea operet que deo et deum facere. sed vt ei vniat p̄intellectū et voluntatē. ¶ Ad. iij. dōm q̄ sicut p̄bū dicit i. ij. etbi. que per alios possumus alicualiter per nos possumus. et ideo q̄ cogitare et facere bonum possumus cū auxilio diuino. non totaliter hoc excedit nostrā facultatē. et iō nō est presumptuosum si aliquis ad aliqd̄ opus virtuosum agendum intendat. et sit aut p̄sumptuosum si ad hoc aliqd̄ tenet et abiq̄ fiducia diuini auxilij.

Hoc secundū sic proceditur. Videtur q̄ presumptio non opponatur magnanimitati per excessum. Presumptio. nō ponit speciem peccati in sp̄m sanctū vt supra habitum ē. sed peccatū in sp̄m sanctū nō opponit magnanimitati si magis charitati. ergo etiā neq̄ presumptio opponitur magnanimitati. ¶ Pre. Ad magnanimitatē p̄tinet q̄ aliqd̄ se magis dignificet. sed aliquis dicit p̄sumptuosus etiam si se paruis dignificet dūmodo hoc excedat propriā facultatem. non ergo directe presumptio opponitur magnanimitati. ¶ Pre. Magnanimus extetiora bona reputat quasi parua. sed fm p̄bū in. x. etbi. p̄sumptuosus propter exteriorem fortunā sunt respectores et inuiriatores aliorum quasi magnum aliquid estimantes exteriora bona. ergo presumptio nō opponit magnanimitati per excessum s. solū per defectum. ¶ Sed contra est qd̄ p̄bū dicit i. ij. et iij.

erbi. q. magnanimo opponit per excessum captus. i. furit
 ofus vel ventosus que nos dicim? psumptuosus. **C**Rū.
 vdm q. sicut supra dicitur ē. magnanimitas p̄sistit in me-
 dio nō quidē fm̄ quātitatē eius in qd̄ tendit. quia tendit
 in maximū. sed p̄sistit in medio fm̄ p̄portione ad p̄rias
 facultatē. nō enī in maiora tendit q̄ sibi p̄ueniāt. p̄sum-
 ptuosus autē quātū ad id in quod tendit nō excedit magnā-
 nitū. sed multū q̄nq̄ ab eo deficit. excedit autē fm̄ p̄portio-
 ne sue facultatis quā magnanimitas nō transcedit. et hoc
 modo opponit p̄sumptio magnanimitati per excessum. **T**
Ad. i. ergo vdm q. nō quilibet p̄sumptio ponit peccatū in
 sp̄m̄ sanctū. sed i. la qua quis diuinā iusticiā contemnit
 et inordinata p̄sidentia diuine misericordie. et talis p̄sum-
 ptio rōne materie inq̄rit. i. per eā p̄tendit aliquid diuini
 nō opponit charitatem vel potius dono timoris cuius ē te-
 rim reuerenti inq̄ritū talis cōtemptus excedit p̄portionez
 p̄rie facultatis p̄t opponit magnanimitati. **T****A**d. ij. q. d.
 q. sicut magnanimitas ita p̄sumptio in aliq̄s magnum
 tendere videt. nō enī multū p̄suevit dici aliquis p̄sum-
 ptuosus si in aliquo modico vires p̄rias trāscēdat. si ta-
 mē talis p̄sumptuosus dicat hoc p̄sumptio non opponit
 magnanimitati. sed illi virtuti q̄ est circa mediocres bo-
 nores vt dicitur. **T****A**d. iij. q. d. vdm q. nullus arripit aliqd̄
 supra suā facultatē nisi inquantū facultatē suam estimat
 maiore q̄ sit. Circa qd̄ p̄t esse error dupliciter. vno mō
 fm̄ solā quātitatē pura cū aliquis estimat se h̄re maiorez
 virtutez vel sc̄iaz vel aliqd̄ aliud b̄nū q̄ habet. Alio mō
 fm̄ genus rei. puta cū aliquis ex hoc estimat se magnū et
 magnū dignū ex quo nō ē. puta p̄ter diuitias. vel p̄ter
 aliqua bona fortune. vt. n. p̄b̄s dicit in. iij. Erbi. q. sine
 virtute alia bona b̄nū neq̄ iuste magnis seip̄os dignū
 cant neq̄ recte magnanimiti dicunt. **S**iliter etiā illud ad
 qd̄ aliq̄s tendit supra vires suas. q̄nq̄ quidē fm̄ rei veri-
 tatē ē magnū simpliciter. sic p̄t de Petro qui tendebat
 ad hoc q. p̄ p̄o p̄a tere. qd̄ erat supra virtutē suā. **N**ūq̄
 vero nō est aliqd̄ magnū simpliciter sed solum fm̄ stul-
 toz opinionē. sicut p̄ciosus velud? in diu respiciere. et in iu-
 rari aliq̄s. qd̄ quidē p̄tinet ad excessum magnanimitatis
 nō fm̄ rei veritate sed fm̄ opinionē. **U**n̄ Seneca dicit i
 li. de quatuor virtutibus q. magnanimitas si se extra mo-
 dū suū extollar facit viz̄ minacem. instatam. turbidam.
 inquietū. et in quascūq̄ excellentias dicitōz fa cōtōz ne-
 glecta honestate festinū. et sic patet q. p̄sumptuosus secun-
 dū rei veritate q̄nq̄ deficit a magnanimo. sed fm̄ appare-
 ntiam in excessu se habet.

Questio CXXXI

Deinde p̄siderādum

est de ambitione. Et circa hoc queruntur duo
 Primo vtrum ambitio sit peccatum. **S**ecundo vtrum opponatur magnanimitati per excessum

Ad primum sic proceditur. Videt q. ambitio non sit pec-
 catum. **I**mporat enī ambitio cupiditatem bo-
 noris. honor autē de se quoddā bonum est. et maximū in-
 ter exteriora bona. **U**nde et illi qui de honore non curant
 vituperant. ergo ambitio non est peccatum sed magis ali-
 quid laudabile secundum q. bonū laudabiliter appetitur
Per. Quilibet absq̄ vitio potest appetere illud qd̄ sibi
 debetur pro premio. sed honor est premium virtutis vt
 p̄b̄s dicit in. i. et. vij. et. b̄icorū. ergo ambitio honoris nō
 est peccatum. **P**er. Illud per quod homo prouocatur

ad bonum et reuocatur a malo non est peccatum. sed per
 honorem homines prouocantur ad bona facienda et mala
 vitanda. sicut p̄b̄s dicit in. ij. et. b̄icorū q. fortissimū videt
 tur esse apud quos timidi sunt in honore. fontes autem
 bonozati. **E**t Tullius dicit in li. de tusculanis questionib̄
 bus q. honor alit artes. ergo ambitio non est peccatum
Sed contra est quod dicitur. i. ad. Cor. xij. q. charitas
 non est ambitiosa. non querit que sua sunt. nihil autē rei
 pugnat charitati nisi peccatum. ergo ambitio ē peccatū.
CRū. dicendū q. sicut supra dicitur est. honor imporat
 quandam reuerentiā alicui exhibitam in testimonium
 excellentie eius. Circa excellentiam autem hominis duo
 sunt attendenda. Primo quidem q. illud fm̄ q. homo ex-
 cellit non habet homo a se ipso sed est quasi quoddam di-
 uinum in eo. et ideo ex hoc non debetur sibi principaliter
 honor sed deo. **S**ecundo cōsiderandum est q. illud in q.
 homo excellit datur homini a deo vt ex eo alijs p̄sit. vñ
 de instantū debet homini placere testimonium sue excel-
 lentie qd̄ ab alijs exhibetur inquantū ex hoc paratur sibi
 via ad hocq̄ alijs p̄sistat. **T**ripliciter autem appetitū ho-
 noris contingit esse inordinatum. vno modo per hoc q.
 aliquis appetit testimonium de excellentia quā non habet.
 qd̄ est appetere honore supra suam p̄portione. **A**lio mo-
 do per hoc q. honore sibi cupit nō referendo in deū. **T**er-
 tio per hoc q. appetitū eius in ipso honore q̄sistat. nō re-
 ferens honore ad utilitatē alioz. ambitio autē imporat inor-
 dinatū appetitū honoris. **U**nde manifestum est q. am-
 bitio sem̄ est peccatū. **T****A**d. i. ergo dicendū q. appetitū
 boni debet regulari fm̄ rōnem. cuius regulā si transcen-
 dat erit vitiosus. et hoc modo vitiosus ē q. aliquis hono-
 rem appetat nō fm̄ ordinē rōnis. vituperantur autē qui nō
 curant de honore fm̄ q. rō dicit vt. nō vident ea q̄ sunt
 contra honore. **T****A**d. ij. dicendū q. honore nō est premium
 virtutis quo ad ipsum virtuosum vt. s. hoc pro premio ex-
 petere debet. sed pro premio expetit beatitudines q̄ est fi-
 nis virtutis. dicitur autē esse premium virtutis ex p̄te ali-
 orum qui nō habent aliqd̄ maius qd̄ virtuosus retribuāt
 q̄ honorem qui ex hoc ipso magnitudines habet. qd̄ p̄bi
 bet testimonium virtuti. vñ p̄t q. nō ē sufficiens premium
 vt dicit in. iij. et. b̄i. **T****A**d. iij. dicendū q. sicut p. appetitū
 honoris quādo debito modo appetit. aliqui prouocant ad
 bonū et reuocant a malo. ita etiā si inordinate appetatur.
 potest ēē homini occasio multa mala faciendi. dum. s. ali-
 quis non curat qualitercūq̄ honore p̄sequi possit. **U**n̄
Salustius dicit in caninario q. gloriā et honorem et in-
 perium bonus et ignauus eque sibi exoptant. sed ille. Sto-
 nus vera via vñ. h̄ic. s. ignauo. quia bone artes desunt
 dolia atq̄ fallacijs cōtēdit. et tamē illi qui solū propter
 honorem vel bona faciunt vel mala vitant nō sunt virtu-
 osi vt pater p̄b̄m. in. iij. et. b̄i. vbi dicit q. non sunt vere
 fortes qui propter honorem fortia faciunt.

Ad secundū sic proceditur. Videtur q. ambitio non oppo-
 nitur magnanimitati per excessum. **U**n̄ enī medio
 non opponit ex vna parte nisi vnum extremum. sed ma-
 gnanimitati per excessum opponitur p̄sumptio. vt dicitur
 est. ergo nō opponit ei ambitio p̄ excessum. **P**er. Ma-
 gnanimitas ē circa honores. sed ambitio videtur pertinere
 ad dignitates. **D**icitur enim. ij. Macchab. iij. q. **J**as-
 son ambiebat summū sacerdotium. ergo ambitio non op-
 ponitur magnanimitati. **P**er. Ambitio videtur ad ex-
 teriora in apparatū pertinere. **D**icitur enī Actū. xij. q.

Agrippa et Bernice cum multa ambitione introierunt pre-
 tonum. et ij. Paralip. xvi. q. sup. corpus Aza mortui obus
 lerunt aromata et unguenta ambicione nimia. sed magna
 nimitas non est circa exterioris apparatus. ergo ambitio non
 opponit magnanimitati. Sed contra est q. Tullius in .i.
 de officiis dicit. q. sicut quisq. magnitudine animi excellit. ita
 maxime vult omnium princeps esse solus. sed hoc pertinet ad
 ambitionem. ergo ambitio pertinet ad excessum magnanimitatis.
 Rñ. dicendum q. sicut dicitur q. ambitio importat appetitum
 inordinatum honoris. magnanimitas autem est circa hono-
 res. et vult eis secundum quod oportet. unde manifestum est q.
 ambitio opponit magnanimitati sicut inordinatum ordinata-
 ro. Ad .i. ergo dicitur q. magnanimitas ad duo respicit.
 ad unum quidem sicut ad finem intentum. qd est aliquid magnum
 opus qd magnanimus appetit finem suam facultate. et quanta-
 rum ad hoc opponit magnanimitati per excessum presumptio-
 nis. presumptio enim appetit aliquid magnum opus supra suam fa-
 cultatem. ad aliud autem respicit magnanimitas sicut ad ma-
 teriam qua debite vult. scilicet ad honorem. et in quantum ad hoc op-
 ponit magnanimitati per excessum ambitio. non est autem in-
 convenienter finem dicitur esse plures excessus vniuersi medi-
 que. Ad .ij. dicitur q. illis qui sunt constituti in dignitate pro-
 pter quadam excellentiam status debet honor. et finem hoc inor-
 dinatus appetitus dignitatum pertinet ad ambitionem. si
 quis enim inordinate appeteret dignitatem non ratione honoris
 sed propter debitum dignitatis usum suam facultatem excedere
 tem. non est ambitiosus sed magis presumptuosus. Ad
 .ij. dicitur q. ipsa solemnitas exterioris cultus ad quendam hono-
 rem pertinet. unde et talibus constituitur honor exhiberi. qd
 signat Iaco. ij. Si introierit in conuentum vestrum vir anu-
 lum aureum habens in veste cadida et dixeritis ei tu sede hic
 etc. vñ ambitio non est circa exterioris cultum nisi finem q. perti-
 net ad honorem.

Questio CXXXII

Deinde considerandum.

Dei de inani gloria. Et circa hoc querunt qua-
 tuor. Primo vtrum appetitus glorie sit pecca-
 tum. Secundo vtrum magnanimitati opponatur. Ter-
 tio vtrum sit peccatum mortale. Quarto vtrum sit vitium ca-
 pitale. Quinto de filiabus eius.

Hoc primū sic procedit. Videtur q. app-
 tentus glorie non sit pecca-
 tum. Nullus enim peccat in hoc q. deo assimilatur
 quinimo mandat ad eph. v. Etote imitatores dei sicut
 filij charissimi. sed in hoc q. deo querit gloria videtur deum imi-
 tati qui ab hominibus gloriam querit vñ dicitur Esa. xliij. Affert
 filios meos de longinquo. et filias meas ab extremis ter-
 re. et omnes qui invocant nomen meum in gloria mea creantur ei.
 ergo appetitus glorie non est peccatum. **De.** Illud per
 qd aliquis prouocatur ad bonum non videtur esse peccatum
 sed per appetitum glorie homines prouocant ad bonum. di-
 cit enim Tullius in libro de tusculanis questionibus q.
 homines ad studia impellunt gloria. in sacra etiam scriptu-
 ra promittitur gloria pro bonis operibus. fin illud ad Ro.
 .ij. **De.** Quis quidem qui sunt finem patientia boni operis gloriatur
 et honore. ergo appetitus glorie non est peccatum. **De.**
 Tullius dicit in sua rhetorica q. gloria est frequens et ali-
 quo fama cum laude. et ad idem pertinet qd Ambro. dicit
 q. gloria est quasi clara eius laude noticia. sed appetere lau-
 dabilem famam non est peccatum. quinimo videtur esse laudabile.
 fin illud. Eccl. iij. Laudabile habet de bono nomine. et ad Ro.
 .xij. Prouidentes bona non solum coram deo sed etiam coram

omnibus hominibus. ergo appetitus inanis glorie non est
 peccatum. Sed contra est qd Aug. dicit. v. de ciui. xxi.
 Sanctus videt qui amorem laudis vitium esse recognoscit
 Rñ. dicendum q. gloria claritatem quandam signat.
 unde gloriam idem est qd clarificari. vt Aug. dicit super
 Iobannem. Claritas autem et decor quanda habent mani-
 festationem. et ideo nomen glorie proprie importat manife-
 stationem alicuius. de hoc q. apud homines decor videtur
 siue illud sit bonum corporale siue spirituale. quia ve-
 ro illud qd simpliciter clarum est a multis conspici potest
 et a remotis. ideo proprie per nomen glorie designatur q.
 bonum alicuius reuincat in multorum notitia et approbatio-
 nem finem q. Salustius dicit in castris. gloriam ad vnum
 non est. largius tamen accepto glorie nomine non solum con-
 sistit in multitudinis cognitione sed etiam paucorum vel
 vnius aut sui solius. dum. scilicet aliquis proprium bonum con-
 siderat vt dignum laude. q. autem aliquis bonum suum cogno-
 scat et approbet non est peccatum. Dicitur enim. i. ad Cor. ij.
 Nos autem non spiritum huius mundi accepimus. sed spi-
 ritum qui ex deo est. vt sciamus que a deo donata sunt no-
 bis. similiter etiam non est peccatum q. aliquis velit bona ope-
 ra sua ab alijs approbari. dicit enim. Mart. v. Iucet lux
 vestra coram hominibus. et ideo appetitus glorie de se non
 nominat aliquid vitiosum. sed appetit inanis vel vane glo-
 rie vitium importat. na q. vult vanum appetere vitiosum est.
 fin illud ps. Et quid diligitis vanitatem et queritis mens-
 vacium. Potest autem gloria dici vana tripliciter. Primo mo-
 do q. per se de qua quis gloria querit pura est quis que-
 rit gloria de eo qd non est. vel de eo qd non est gloria dignum. si
 cur de aliqua re fragilis et caduca. Alio modo ex parte eius
 a quo quis gloria querit. pura hominis cuius iudicium
 non est certum. Tertio ex parte ipsius qui gloriam appe-
 rit. qui videlicet appetitum glorie sue non refert in debitum
 finem pura ad honorem dei vel proximi salutem. Ad
 primum ergo dicitur q. sicut Aug. dicit sup. illud Iob
 xij. Vos vocatis me magister et domine. et benedicitis.
 Periculosum est sibi placere cui cauendus est superbitur
 ille autem qui si super omnia est quatenus unquam se laudet non
 extollit se. nobis naq. expedit deum nosse non illi. nec eum
 quisq. cognoscit si non se iudicat ipse qui nouit. Unde pa-
 ter q. deus suam gloriam non querit propter se sed propter
 nos. et similiter etiam homo laudabiliter potest ad aliorum
 vtilitatem gloriam suam appetere. fin illud Mart. v.
 Videant opera vestra bona et glorificent patrem vestrum
 qui in celis est. Ad secundum dicendum q. gloria que
 habetur a deo non est gloria vana sed vera. sed talis gloria
 bonis operibus in premium reponitur. de qua dicit
 ij. ad Cor. x. Qui gloriam in domino gloriatur. non enim
 qui seipsum commendat ille probatus est sed quem deus
 commendat. prouocatur etiam aliqui ad virtutum opera
 ex appetitu glorie humane sicut ex appetitu aliorum ter-
 renorum bonorum. non tamen est vere virtuosus qui pro-
 pter humanam gloriam opera virtutis operatur. vt Aug.
 probat in .v. de ciui. xxi. Ad tertium dicendum q. ad
 perfectionem hominis pertinet q. ipse se cognoscat. Sed q.
 ipse ab alijs cognoscat non pertinet ad eius perfectionem
 et ideo non est per se appetendum. potest tamen appeteri
 quantum est vnde ad aliquid vel ad hoc q. deus ab homi-
 nibus glorificatur. vel ad hoc q. homines proficiant et bo-
 no quod in alio cognoscunt. vel ex hoc q. ipse boni. o. et bo-
 nis que in se cognoscit per testimonium laudis aliene stu-
 deat in eis periclitare et ad meliora proficere. et secundum

hoc laudabile est qd curam habeat aliquis de bono nomi-
ne. qd prouideat bona coram deo et hominibus non ra-
men qd in hominu laude inaniter delectetur.

Hic proceditur. Uidetur qd in
anis gloria magnanimitati no
opponatur. Pertinet enim ad inanem gloria ut
dictum est qd aliquis gloriatur in his que no sunt. quod
pertinet ad falsitatem. vel in reb' terrenis vel caducis. qd
pertinet ad cupiditatem. vel in testimonio hominu quoq
iudicium non est certum. quod pertinet ad impudentiaz
huiusmodi autem vitia non opponuntur magnanimitati.
¶ Pre. Inanis gloria non opponitur magnanimitati
per defectum. sicut pusillanimitas que inani glorie repu-
gnans videtur. similiter etiam nec per excessum. sic enim
magnanimitati psumptio et ambitio opponuntur ut dic-
tum est a quibus inanis gloria differt. ergo inanis gloria
non opponitur magnanimitati. ¶ Pre. Ad Phil. ij. sup
illud. Nihil per contentionem aut inanem gloriam. dicit
glo. Erant aliqui inter eos dissidentes iniqui inania
glorie causa contendentes. contentio autem non opponit
magnanimitati. ergo neq inanis gloria. ¶ Sed pta est
qd tullius dicit in primo de officijs. Cauenda est glorie
cupidas. eripit enim animi libertate. p qua magnanimitas
viris ois debet esse contentio. ergo opponit magnanimitati.
¶ Rñ. dicendum qd sicut supra dictum est. gloria est quedā
effectus honoris et laudis. et hoc eni qd aliqui laudat vel
quocunq reuerentia ei exhibetur reddidit clarus in noticia
alijs. et qd magnanimitas est circa honorem. ut supra dicti
est. consequens est etiā ut sit circa gloria. ut. sicut alijs mo-
derate vntur honore. ita etiā moderate vntur gloria. et ideo
inordinatus appetitus glorie videtur magnanimitati op-
ponitur. ¶ Ad. i. ergo ddm qd hoc ipsū magnitudini ai res
pugnatur qd aliquis res modicas tantū appetitur qd de eis
glorietur. Unde in. iij. etbi. dicit de magnanimo qd sibi sit
honor: parū. similiter etiam et alia que propter honorem
querunt. puta potentatus et diuitie parua reputantur ab
eo. similiter etiā magnitudini animi repugnat qd aliquis
de his que no sunt gloriatur. vnde de magnanimo dicit. i. ij.
etbi. qd magis curat veritate qd opinione. similiter etiā et
magnitudini ai repugnat qd aliquis gloriatur in testimonio
laudis humane quasi hoc magnū aliquid estimet. vñ de
magnanimo dicit in. iij. etbi. qd no est cura ut laudet. et
sic ea que alijs virtutibus opponit nihil prohibet oppo-
ni magnanimitati fm qd habent p magnis q parua sunt.
¶ Ad. ij. dicendū qd inanis glorie cupidus fm rei ventu-
rem deficit a magnanimo. quia videlicet gloriatur in his q
magnanimus parua estimat ut dicitur est. sed p considerando
estimationem eius opponitur magnanimo per excessum.
quia videlicet gloriatur quā appetit reputat aliquid mag-
num et ad eam tendit supra suam dignitatem. ¶ Ad ter-
tium dicendū qd sicut supra dictum est oppositio vitio:us
non attenditur fm effectum. et tamen hoc ipsum magnitu-
dini animi opponitur qd aliquis contentione intēdat. nul-
lus enim contendit nisi pro re quam estimat magnā. Un-
de phis dicit in. iij. etbi. qd magnanimus non est co-
tentiosus. quia nihil estimat magnum.

Hic proceditur. Uidet
q inanis gloria sit
peccatum mortale. Nihil eni
excludit mercedem
eternam nisi peccatum mortale. sed inanis gloria excludit
mercedem eternam. Dicitur enim Mat. vi. Attendite.
ne iusticiam vestram faciatis coram hominibus ut videat

mini ab eis. alioquin mercedē nō habebitis apud patres
vestrum qui in celis est. ergo inanis gloria est peccatū mor-
tale. ¶ Pre. Quicumq surripit sibi qd est dei propriū
mortaliter peccat. sed per appetitum inanis glorie aliquis
sibi attribuit qd est propriū dei. Dicitur enim. Esa. xlij.
Gloriā meā alteri nō dabo. et. i. ad Thimo. i. Soli deo ho-
nor et gloria. ergo inanis gloria est peccatum mortale. ¶
Pre. Illud peccatum quod est maxime periculosū et no-
tūm videtur esse mortale. sed peccatum inanis glorie est
huiusmodi. quia super illud. i. ad Thesal. q. Deo qd pro-
bar corda nostra. dicit glo. Aug. Quas vires nocēdi ha-
beat humane glorie amor. non sentit nisi qui ei bellum in-
dicent. quia et si cuiq facile est laudem non cupere diu ne-
gatur. difficile tamen est ea non delectari cum offertur.
¶ Rñ. etiam dicit Mat. vi. qd inanis gloria occulte igitur
ditur. et omnia que intus sunt infensibiliter auferet. ergo
inanis gloria est peccatum mortale. ¶ Sed contra est qd
Cris. dicit super Mat. qd cum vnta cetera locum habeat
aut in seruis diaboli. inanis gloria etiam locum habet in
seruis xpi. i. qd' m nullū ē peccatū mortale. Inanis glia si ē
peccatū mortale. ¶ Rñ. dō qd sic supra dicitur est. et hoc ali-
qd peccatum ē mortale qd charrat contrariatur. peccatū
autem inanis glorie fm se p consideratum non videtur con-
trariari charitati in quantum ad dilectionē proximi. quā-
ritū autem ad dilectionem dei potest contrariari charita-
ti dupliciter. ¶ No modo vñe materie de qua quis glo-
riatur. puta cum quis gloriatur de aliquo falso. qd contra-
riatur diuine reuerentie. fm illud Ezech. vij. ij. Eleuatum
est cor tuum. et dixisti. deus ego sū. et. i. ad Cor. iij. Quid
habes qd non accepisti. quid gloriaris quasi non acceperis.
vel etiam cum quis bonū temporale d quo gloriatur
preferat deo qd prohibetur. Hier. ij. Non gloriatur sapiens
in sapientia sua. nec fortis in fortitudine sua. nec diues in
diuitijs suis. sed in hoc gloriatur qui gloriatur scire et nosse
me. aut etiam cum quis preferat testimonium hominū
testimonio dei sicut pta quosdam dicitur Job. xij. Qui di-
lexerunt magis gloriā hominū qd dei. Alio modo ex p-
te ipsius gloriantis qui intentionē suam refert ad gloriā
tanquā ad vltimum finem ad quem. s. ordinar etā vntu-
ris opera. et pro quo consequendo non pretermitteret face-
re etiam ea que sunt contra deum. et sic est peccatum mor-
tale. Unde Aug. dicit in. v. de ciui. dei qd hoc vitium. i.
amor humane laudis tam inimicus est pie fidei si maior
in corde sit cupiditas glorie qd dei timor vel amor. ut di-
ceret dominus Job. v. Quomodo potestis credere glori-
am ab inuicem expectantes et gloriā que a solo deo ē nō
querentes. si autem amor humane glorie quāuis sit in-
anis non tamen repugnet charitati. neq quantū ad id de
quo est gloria. neq quantū ad intentionem gloriā querē-
tis non est peccatum mortale s. veniale. ¶ Ad. i. ergo di-
cendum qd nullus peccando meretur vitam eternam. vñ
opus virtuosum amittit vim merendi vitam eternam. si
propter inanem gloriā fiat. etiam si illa inanis gloria sit
peccatum mortale. sed quādo aliquis simp iciter amittit
eternam mercedem. propter inanem gloriā. et nō solū
quantum ad vnum actum. tunc inanis gloria est peccatū
mortale. ¶ Ad secundum dicendum qd nō omnis qui est
inanis glorie cupidus appetit sibi illam excellentiā qd co-
petit soli deo. alia enim est gloria que debetur soli deo. et
alia que debetur homini virtuosū vel diuiti. ¶ Ad ter-
tium dicendum qd inanis gloria videtur esse periculosū
peccatum non tantum propter grauitatem. sui sed etiam

Pre. Ad magnificentiam pertinet aliquod opus exteriora
facere. non autem quibuslibet sumptibus sit aliquod exterioris opus
etiam si sint sumptus magni. puta cum aliquis in vita expendit
in expensis invidiosis. si sunt non sunt propria materia magni-
ficentie. **P**re. Magnos sumptus non potest facere nisi opus
virtutes. licet omnes virtutes potest habere etiam pauperes. quod virtu-
tes non ex necessitate indigent exteriori fortuna. sed libere
suo sufficienter. **S**eneca dicit in li. de ira. ergo magnificen-
tia non est circa magnos sumptus. **S**ed preterea est quod probus
dicit in. iij. etibi. quod magnificentia non extendit circa omnia
operationes que sunt in pecunijs sicut liberalitas. sed circa
sumptuosas solus in quibus excellit liberalitas magnitu-
dine. ergo est solus circa magnos sumptus. **R**es. vbi dicitur quod ad
magnificentiam sicut dicitur est primum intendere ad aliquod ma-
gnus opus faciendum. ad hoc autem quod aliquod magnus opus conue-
nienter fiat requiritur proportionari sumptus. non enim possunt
magna opera fieri nisi cum magnis expensis. unde ad ma-
gnificentiam pertinet magnos sumptus facere. ad hoc quod opus
magnus convenienter fiat. unde et probus dicit in. iij. etibi. quod
magnificus ab equali. id est proportionato sumptu opus facit
et magis magnificus. si sumptus autem est quedam pecunie emis-
sio a qua potest aliquis prohiberi per superfluum amorem pecunie. et
ideo materia magnificentie potest dici et ipsi sumptus quibus
virtus magnificus ad opus magnus faciendum. et ipsa pecu-
nia qua visus ad sumptus magnos faciendos. et amor pecu-
nie que moderat magnificus ne sumptus magni impediatur.
Ad. i. ergo vbi dicitur quod sicut supra dicitur est. virtutes ille qui
sunt circa res exteriores habet aliquam difficultatem ex ipso
genere rei circa quam est virtus. et aliam difficultatem ex magni-
tudine ipsius rei. et id oportet circa pecuniam et vsum eius esse
duas virtutes. scilicet liberalitatem que respicit contemere vsum pecu-
nie. et magnificentiam que respicit magnus pecunie vsum.
Ad. ij. vbi dicitur quod vsum pecunie aliter pertinet ad liberalem
et aliter ad magnificum. ad liberalem enim pertinet secundum quod proce-
dit ex ordinato affectu circa pecuniam. et id omnis vsum debet
tunc pecunie cuius impedimentum tollit moderato amorem pe-
cunie pertinet ad liberalitatem. scilicet bona et sumptus. sed vsum
pecunie pertinet ad magnificum in ordine ad aliquod magnus
opus quod faciendum est. et talis vsum non potest esse sine sumptu
sive expensa. **A**d. iij. vbi dicitur quod magnificus etiam dat dona
vel expensia ut dicitur in. iij. etibi. non tamen sub ratione boni sed
ratione super ordinati ad aliquod opus faciendum puta ad honorandum
aliquem. vel ad faciendum aliquid unde pervenit honor totum
civitati. sicut cum facit aliquod ad quod tota civitas studet.
Ad. iij. vbi dicitur quod principalis actus virtutis est interior ele-
ctio quam virtus potest habere absque exteriori fortuna. Et sic
etiam pauper potest esse magnificus. sed ad exteriores actus virtu-
tutis requiritur bona fortune sicut quedam instrumenta. et secundum
hoc pauper non potest actu magnificentie exteriores exercere in
his que sunt magna simpliciter. sed forte in his que sunt
magna per comparationem ad aliquod opus quod si in se sit p-
vsum. non potest magnificari secundum proportionem illius generis. na-
pauus et magnus dicuntur relative ut probus dicit in predicamento
sic proceditur. **A**d. iij. vbi dicitur quod magnificentia
non sit pars fortitudinis. Magnificentia enim pervenit in
materia cum liberalitate ut dicitur est. scilicet liberalitas non est pars for-
titudinis sed iusticie. ergo magnificentia non est pars fortitudinis.
Pre. Fortitudo est circa timores et audacias. magnificen-
tia autem in nullo videtur respicere timorem sed solus sumptus
qui sunt operationes quedam. scilicet magnificentia magis videtur pertine-
re ad iusticiam quam est circa operationes que ad fortitudinem. **P**re.

Probus dicit in. iij. etibi. quod magnificus sciencia assimilatur. scilicet scia
magis pervenit cum prudentia quam cum fortitudine. ergo magnifi-
centia non debet poni pars fortitudinis. **S**ed preterea est quod **L**uilius et
Macrobii et **Andronicus** magnificentiam preter fortitudinis por-
nunt. **R**es. vbi dicitur quod magnificentia secundum quod est spalis virtus non
potest poni pars subiectiva fortitudinis. quod non convenit cum ea
in materia sed ponitur pars et in quantum adiungitur ei sicut virtus
secundaria principali. **A**d hoc autem quod aliqua virtus adiungatur
alicui principali duo requiruntur ut supra dicitur est. quod vnum
est ut secundaria perveniat cum principali. aliud autem est ut in ali-
quo excedat ab ea. magnificentia autem pervenit cum fortitudine
in hoc quod sicut fortitudo tendit in aliquod arduum et difficile.
ita etiam et magnificentia. unde etiam videtur esse intractabili
ut fortitudo. sed magnificentia deficit a fortitudine in hoc
quod illud arduum in quod tendit fortitudo habet difficultatem per
periculum quod imminet plene. arduum autem in quod tendit ma-
gnificentia habet difficultatem propter dispendium reipsum quod est
multominus quam periculum plene. et id magnificentia ponitur pars
fortitudinis. **A**d. i. ergo vbi dicitur quod iusticia respicit operatio-
nes secundum se prout in eis consideratur ratio debetur. sed liberalitas
et magnificentia considerant operationes sumptuum secundum quod
comparantur ad passiones anime. ut verumtamen non liberalitas re-
spicit sumptus per comparationem ad amorem et concupiscentiam per
cuniam que sunt passiones concupiscentes quibus non impeditur
liberalitas a rationibus et sumptibus faciendis. unde est in con-
cupiscentibus sed magnificentia respicit sumptus per comparatio-
nem ad spem attingendo ad aliquid arduum non simpliciter
sicut magnanimitas sed in determinata materia. scilicet in sum-
ptibus. unde magnificentia videtur esse intractabili sicut et
magnanimitas. **A**d secundum dicendum quod magnificentia
et si non conveniat cum fortitudine in materia. convenit
tamen cum ea in conditione materie. in quantum scilicet tendit
in aliquod arduum circa sumptus sicut fortitudo in aliquod
arduum circa timores. **A**d tertium dicendum quod magni-
ficentia ordinat vsum artis ad aliquod magnus ut dicitur
est. ars autem est in ratione. et ideo ad magnificum pertinet
bene uti ratione in attendendo proportionem sumptus ad opus
quod faciendum est. et hoc precipue necessarium est propter
magnitudinem veritatis. quod nisi diligens consideratio adhibe-
ret immineret periculum magnitudinis.

Questio. CXXXV

Deinde considerandum est de virtute opposita magnificentie: Et circa hoc queruntur duo. Primo utrum in parvis

ficientia sit vitium. Secundo de vitio ei opposito.

Hoc primum sic procedit. **Q**uod dicitur quod parvis
ficientia non sit vitium. Virtus enim sicut est mo-
derata magnorum. ita etiam moderata parvorum.
Unde et liberales et magnifici aliqua parva faciunt. sed
magnificentia est virtus. ergo similiter parvifientia ma-
gis est virtus quam vitium. **P**re. **P**robus dicit in. iij. etibi.
quod diligentia rationis est parvifica. sed diligentia rationis vi-
detur esse laudabilis. quia bonum hominis est secundum rationem
esse ut **Dionysius** dicit in. iij. capitulo de vi. no. ergo parvificen-
tia non est vitium. **P**re. **P**robus dicit in. iij. etibi. quod
parvificus consumit pecuniam tristatus. sed hoc perti-
net ad auariciam sive ad illiberalitatem. ergo parvificen-
tia non est vitium ab alijs distinctum. **S**ed contra est
quod philosophus in. ij. et. iij. etibi. ponit parvificentiam
speciale virtus magnificentie oppositum. **R**es. vbi dicitur quod

pp
non sunt sumptus
hoc virtutes
non est. ergo magis
hoc virtutes
non sunt sumptus
hoc virtutes

sicut supra dictū ē. moralia specie a fine sortitū. unde rā
 sine vt plures notant. et hoc ergo dicit aliquis purificus
 q̄ intendit ad aliquid purū faciendū. parū autē r magnū
 fm pbūm in pdicamento relatiue dicant. vñ cū dicitur
 q̄ purificus intendit aliquid purū facere. intelligendum ē
 in cōpatione ad genus op̄is qd̄ facit. In quo quidē par
 num r magnū pōt attendi dupl̄iter. Vno mō ex parte
 op̄is sciendū. Alio mō ex pte sumptus. magnificus q̄ prin
 cipaliter intendit magnitudinē op̄is. secundario intendit
 magnitudinē sumptus quā nō vitat vt faciat magnū op̄
 vnde r pbūa dicit in. iij. etbi. q̄ magnificus ab eq̄li sum
 ptu opus facit magis magnificū. purificus autē econuerso
 principaliter quidē intendit puritatem sumptus. vñ r pbūa
 dicit in. iij. etbi. q̄ intendit qualiter minimū consumat.
 et cōsequenti autē intendit puritatem op̄is quā. s. nō recu
 lat dū modo purū sumptū faciat. vñ pbūa dicit ibidem q̄
 purificus maxima cōsumēs in puo que. s. dum non vult
 expendere. bonum perdit. s. magnifici op̄is. sic ergo parū
 purificus dicit a p̄portione que d̄z ē fm rōnem iter sum
 ptus r opus. defectus autē ab eo q̄ ē fm rōnem cū rōnem
 vitat. unde manifestū ē q̄ purificus virtū ē. Ad. i. et
 go dōm q̄ virtus moderat parua fm regulā rōnis a qua
 deficit purificus vt dicitū ē. nō enī dicit purificus qui par
 ua moderat sed qui in moderando magna vel puā deficit
 a regulā rōnis. r iō habet vitā rōnem. Ad. ij. dōm q̄ sit
 cur pbūa dicit in. ij. et b̄. Timor facit siliatūos. et
 ideo parū purificus diligenter rōcinē intēdit. q̄ inordinate
 timet bonoz suoz p̄sumptionem etiam in minimis. vñ
 hoc nō ē laudabile sed viciosum r vitupabile. q̄ nō d̄z
 rigit affectum suum fm rōnem sed potius rōnis vñ. ap
 plicat ad inordinationē sui affectus. Ad. ij. dōm q̄ sit
 cur magnificus cōuenit cū liberali in hoc q̄ p̄p̄te r tele
 crabiliter pecunias emittit. ita etiā purificus cōuenit cum
 illiberali siue auaro in hoc q̄ cū tristitia r tarchitate exp̄
 sas facit. differat autē in hoc q̄ illiberalitas attenditur circa
 cōs sumptus. purificus autē circa magnos sumptus q̄s
 difficultus ē facere. r ideo minus virtū ē purificus q̄ il
 liberalitas. unde pbūa dicit in. iij. etbi. q̄ q̄uis purificus
 r virtū oppositū sunt malitē nō tamen opprobria insey
 runt q̄ neq̄ sūt nocua p̄mo. neq̄ sunt valde turpes

Hsecūdu sic pro
 purificus nullum virtū opponat. Paruo enī
 opponit magnū. sed magnificus nō ē virtū sed vitū. et
 go purificus nō opponit virtū. De. Cū purificus
 sit virtū ex defectu vt dicitur est. videt q̄ si aliqd̄ virtū
 esset purificus oppositum q̄ cōsisteret solū in sup̄ba
 bundanti consumptione. sed illi qui p̄sumunt multa vbi
 pauca cōsumere oportet. cōsumit pauca vbi multa con
 sumere oportet. vt dicit in. iij. etbi. r sic habet aliquid de
 purificus. nō est ergo aliqd̄ virtū purificus opposi
 tum. De. Moralitā sortitū sp̄m ex fine vt dicitū est
 sed illi qui superflue consumunt hoc faciunt causa ostē
 rationis diuinitat. vt dicit in. iij. etbi. hoc autē pertinet ad
 inanem gloriā que opponit magnanimitati. vt dicitū est
 ergo nullum virtū purificus opponit. Sed p̄ta
 est auctoritas pb̄ilosophi qui in. ij. r. iij. etbi. ponit ma
 gnificus mediū duorum oppositoz virtū. Rñ.
 dicendum q̄ paruo opponitur magnū. parū autē et ma
 gnum relatiue dicuntur vt di cum est. sicut autem cōtin
 git sumptū esse parū per cōpationē ad opus ita etiam
 contingit sumptum esse magnū in cōpatione ad opus.

vt. s. excedat p̄portione que esse debet sumptus ad op̄ fm
 regulā rōnis. unde manifestū est q̄ virtū purificus q̄
 aliquis dicit a debita p̄portione expensarum ad op̄. ins
 tendens minus expendere q̄ dignitas op̄is exēgat. op
 ponit virtū quo aliquis dicit a p̄portione excedit. vt. s.
 plus expendat q̄ sit op̄is p̄portio. r hoc virtū gre
 ce quidem dicitur bānausea a furno dicta. quia videlicet
 ad modū ignis qui est in furno omnia cōsumit. vel dicit
 ap̄probria. i. sine bono igne. quia ad modū ignis omnia
 consumit nō propter bonū. unde latine hoc virtū potest
 nominari consumptio. Ad. i. ergo dicendū q̄ magnificus
 centia dicit ē eo q̄ facit magnū opus. nō autē ex eo q̄ in
 sumptu excedat p̄portione op̄is. hoc enī pertinet ad vir
 tum qd̄ opponit purificus. Ad. ij. dicendū q̄ idē
 virtū contraria virtuti qd̄ est in medio r cōratio virtū.
 sic ergo virtū cōsumptionis opponit purificus in eo q̄
 excedit in sumptu op̄is dignitatē expensē multa vbi
 pauca oportet expendere. opponit autē magnificus ex
 parte op̄is magni. qd̄ p̄cipue intendit magnificus. in
 quantū. s. vbi oportet multa expendere nihil aut parū ex
 pendit. Ad. ij. dōm q̄ cōsumptio ex ipsa specie actus
 opponit purificus inquantū transcendit regulā rōnis a q̄
 purificus deficit. nihil tamen prohibet quin hoc ad finem
 alterius virtū ordinetur. puta inanis glorie vel curiositatis
 q̄ a. tertius. Questio CXXXVI

Deinde considerandum.

Dicitur de presentia. Et circa hoc queruntur quinq̄
 Primo virtum patientia sit virtus. Secū
 do virtum sit maxima virtutum. Tertio virtū possit ba
 teri sine gratia. Quarto virtum sit pars fortitudinis.
 Quinto virtum sit idem cum longanimitate.

Primum sic proce

Dicitur. Videtur q̄ patientia non sit virtus. Cir
 cūtes enim perfectissime sunt in patria vt Aug. dicit in
 iij. de trinitate. sed ibi non est patientia. q̄ nulla sunt ibi
 mala toleranda. fm illud Esa. lix. r Apoc. xxi. Non esu
 rient neq̄ sitient. r non percutiet eos estus neq̄ sol. ergo
 patientia non est virtus. De. Nulla virtus in malis
 potest inueniri. quia virtus ē que bonū facit habentē. sed
 patientia q̄s in malis hominib̄ inuenit. sicut patet in
 auaritia qui multa mala patienter tolerat vt pecunias cō
 gregat. fm illud Eccl. v. Cunctis diebus vite sue comedit
 in tenebris r in curis multis r in cētina atq̄ tristitia. et
 go patientia nō ē virtus. De. Fructus a virtutib̄ differit.
 vt supra habitū ē. s. patientia ponit inter fructus. vt patet ad
 Gal. v. ergo patientia nō ē virtus. S. p̄ta ē qd̄ Aug. dicit in
 li. de patia. Virtus autē patientia dē r magnū dei donū ē vt eri
 am i p̄ q̄ nobis eā largit patientia p̄dicet. Rñ. dōm q̄ sic
 dicitū ē supra virtutes morales ordinat ad bonū inq̄m
 p̄seruant bonū rōnis p̄ta s̄p̄tes passionū. inter alias at
 passionē tristitia efficit ad impedidū bonū rōnis. fm il
 lud. ij. ad Cor. vij. Seculi tristitia morē op̄at r Eccl. xij.
 Multos occidit tristitia. r nō ē virtutis illa. vñ nec ē b̄te
 ali quā virtutē p̄ quā bonū rōnis cōseruetur p̄ta tristit
 ciam ne. s. rō tristitia succubat. hoc autem facit patientia.
 Unde Aug. dicit in li. de patientia. q̄ patientia boia ē q̄
 mala equo alio tolerat. i. sine perturbatione tristitie ne
 animo iniquo bona deseramus per que ad meliora perue
 niamus. Unde manifestū est patientiā esse virtutem
 Ad. i. ergo dōm q̄ virtutes morales nō remanēt fm eun

omne virtute vt pz l. ij. et bi. sed hoc pñet ad rōnem p̄f̄
 fuerant. Dicit enī Tullius in sua r̄betonica. q̄ p̄f̄eue
 rantia est in rōne bñ p̄siderata stabili & perpetua p̄mā
 sio. ergo p̄f̄euerantia non est sp̄cialis virtus. sed cōditio
 omnis virtutis. Sed cōtra ē q̄ Andronicus dicit q̄ p̄
 f̄euerantia ē habitus cor̄ quibus imānendū ē & nō imā
 nendū & neutrop. sed habitus ordinās nos ad beneficiū
 dum aliquid vel omittendū ē virtus. ergo p̄f̄euerantia
 est virtus. Rñ. dōm q̄ fm̄ p̄bū in ij. et bi. virtus est
 circa difficultate & bonū. & ideo vbi occurrit sp̄cialis rō diffi
 cultatis vel boni. ibi ē sp̄cialis virtus. Opus autem vir
 tutis pōt habere bonitatem & difficultatē ex duobus. Vno
 quidez modo ex spē ipsa actus. q̄ accipit fm̄ rōnem p̄p̄ij
 obiecti. Alio modo ex ipsa diuturnitate p̄p̄ij. nā hoc ipsū
 qd̄ ē diu insistere alicui difficulti. sp̄cialē difficultatē habet
 & ideo diu p̄f̄istere in aliquo bono vsq̄ ad cōsumationē
 p̄tinet ad sp̄cialē virtutē. sicut ergo tēp̄erantia & fortitudo
 sūt sp̄ciales virtutes eo q̄ altera earū moderat cele
 stationes tactus. qd̄ se se difficultatē habet. altera aut̄ mo
 derat timores & audacias circa pericula mortis. qd̄ etiam
 fm̄ se difficile est. ita etiā p̄f̄euerantia ē quedā sp̄cialis virtus
 ad quā p̄tinet in his vel in alijs virtutis opibus diu
 duritatem sustinere p̄out necesse est. A. i. ergo dōm
 q̄ p̄bū accipit ibi p̄f̄euerantia fm̄ q̄ aliq̄s p̄f̄euerat i bis
 in quibus difficultatē ē diu sustinere. nō ē autē difficile
 diu sustinere bona sed mala. mala autem q̄ sūt pericula
 mortis. vt plurimū nō diu sustinent. q̄ vt frequēt̄ cito
 transeunt. vnde respectu illoꝝ nō est p̄ci p̄ua laus p̄f̄eue
 rantie. inter alia autē mala p̄cipua sūt illa q̄ opponunt
 rur̄ delectationibus tactus. q̄ bonū mala attendunt circa
 necessaria vite puta circa defectū cibor̄ & alioꝝ diuimōdi
 que q̄nq̄z iminēt diu sustinēda. nō ē autē difficile hec diu
 sustinere ille qui circa hec nō n̄. ultū resistat. nec in opposi
 tis bonis multū delectat sicut p̄ in tēp̄erato in quo huius
 modi passiones nō sūt vehementes. sed maxime hoc dif
 ficile est in eo qui circa hoc vehementer afficit. v̄pote non
 habens perfectā virtutē modificantiē has passiones. & iō
 si accipiat hoc modo p̄f̄euerantia non est virtus perfecta.
 sed est quoddam imperfectum in genere virtutis. si autē
 accipiamus p̄f̄euerantiam secundū q̄ aliquis in quos
 cunq̄ bono difficulti diu p̄f̄istit. hoc potest conuenire et̄
 am habenti perfectam virtutē. cui etiam si p̄f̄istere sit
 minus difficile. p̄f̄istit tamē in bono magis p̄fecto. v̄
 te talis p̄f̄euerantia potest esse virtus quia p̄fectio vie
 tutis magis attenditur secundū rōnem boni q̄ secundū
 rōnem difficultis. Ad secundū dicendum q̄ eodē no
 mine quandoq̄ nominatur & virtus & actus virtutis. sicut
 Aug. dicit super Iobannem. Fides est credere quod
 non vides. Potest tamen cōtingere q̄ aliquis habeat ha
 bitum virtutis qui tamen non exercet actum. sicut aliq̄s
 pauper habet habitum magnificentię. cum tamē actum
 non exercet. Quandoq̄ vero aliquis habens habitū in
 cipit quidem exercere actum sed non p̄ficat. puta si edi
 ficato: incipiat edificare & non compleat domum. Sic er
 go dicendum est q̄ nomen p̄f̄euerantie quandoq̄ sumi
 tur pro habitu quo quis eligit p̄f̄euerare. Quandoq̄ au
 tem pro actu quo quis p̄f̄eueret. Et quandoq̄ quidem
 habens habitum p̄f̄euerantie eligit quidem p̄f̄euerare
 & incipit erequi aliq̄ diu p̄f̄istendo. non tamen com
 plet actum. quia nō p̄f̄istit vsq̄ ad finem. Est autem du
 plex finis. Vnus quidem qui est finis opus. Alius autē
 qui est finis humane vite. p̄ se autē ad p̄f̄euerantia p̄

tinet vt aliquis p̄f̄eueret vsq̄ ad terminū virtuosū op̄is
 sicut q̄ miles p̄f̄eueret vsq̄ ad finē certaminis. & magis
 nificus vsq̄ ad cōsumationē operis. Sunt autem quedā
 virtutes quarum actus p̄ totam vitam debet durare sicut
 fides sp̄ci & caritative. quia respiciunt vltimū finem totius
 vite humane. & ideo respectu harū virtutum que sūt p̄ci
 cipales nō consumatur actus p̄f̄euerantie vsq̄ ad finem
 vite. & fm̄ hoc Aug. accipit p̄f̄euerantia pro actu p̄f̄eue
 rantie cōsumato. Ad. ij. dicendū q̄ virtuti pōt aliq̄d
 conuenire dupliciter. Vno mō ex propria intentione finis
 & sic diu p̄f̄istere vsq̄ ad finē in bono p̄tinet ad sp̄cialē vir
 tutē que dicit p̄f̄euerantia q̄ hoc intendit sicut sp̄cialē finē.
 Alio mō ex cōp̄tione habitus ad subiectū & sic imobilitate
 p̄f̄istere p̄sequit quālibet virtutē in quantum est qualitas
 p̄f̄iale mobilis.

Secundū sic proce

dit. U. def. q̄ p̄f̄euerantia nō sit p̄ totā iradimā.
 quia vt p̄bū dicit in. vij. et bi. p̄f̄euerantia est circa tri
 lucias tactus. sed diuimōdi p̄tinet ad temperantia. et
 go p̄f̄euerantia magis ē p̄ temperantia q̄ fortitudinis.
 De his pars virtutis moralis ē circa aliquas passionē
 quas virtus moralis moderat. sed p̄f̄euerantia non im
 moderat moderantia passionū. quia quanto vehementiores
 fuerint passiones. tanto aliquis fm̄ rōnem p̄f̄euerantia
 laudabilior videtur. ergo videt q̄ p̄f̄euerantia nō sit p̄
 alicuius virtutis moralis sed magis prudentie q̄ p̄f̄icit ra
 tionē. De Aug. dicit in li. x. p̄f̄euerantia q̄ p̄f̄euer
 antia nullus pōt amittere. alias autē virtutes pōt bō amitte
 re. ergo p̄f̄euerantia ē potior oibus alijs virtutibus. sed
 virtus p̄ncipalis ē potior q̄ eius p̄. ergo p̄f̄euerantia
 nō ē p̄ alicuius virtutis sed magis ipsa ē virtus p̄nci
 palis. Sed p̄ra ē q̄ Tullius ponit p̄f̄euerantia p̄ez
 fortitudinis. Rñ. dōm q̄ sicut supra dicit si ē. virtus p̄nci
 palis ē cui p̄ncipaliter affertur aliquid qd̄ p̄tinet ad lau
 dem virtutis. in quantum. Exeret illud circa p̄p̄ia mater
 am in qua difficultimū & optimū ē illud oblectare. & fm̄
 hoc dicit q̄ fortitudo ē p̄ncipalis virtus. q̄ firmitatē
 seruat in his in quibus difficultimū ē firmiter p̄f̄istere. s̄
 p̄cularis mortis. & iō necesse ē q̄ fortitudinē adingat sic se
 cundaria virtus p̄ncipali ois illa virtus cuius laus cōsistit i
 stinēdo firmiter aliq̄ difficile sustinere autē difficultatez
 q̄ p̄uenit ex diuturnitate boni op̄is v̄at laudē p̄f̄euerantie.
 nec hoc ē ita difficile sicut sustinere p̄cula mortis. & iō p̄f̄e
 uerantia adingit fortitudinē sicut virtus secundaria p̄nci
 pali. Ad. i. ergo dōm q̄ āncio secundarie virtutis ad
 p̄ncipalē nō solū antedicit fm̄ mater. s̄ si magis fm̄ modū
 q̄ forma in vnoquoq̄ portio ē q̄ materia. v̄ h̄ p̄f̄euerā
 tia magis videat p̄uenire in materia cū r̄pania q̄ cū for
 titudine. tñ in mō magis p̄uenit cū fortitudine in q̄ h̄ sic
 mutare seruat p̄ra v̄st. vltatē diuturnitatis. Ad. ij. dō
 q̄ illa p̄f̄euerantia te q̄ loq̄tur p̄bū nō moderat aliq̄s pas
 siones. sed p̄f̄istit solū in quadā firmitate rōis & voluntatis
 sed p̄f̄euerantia fm̄ q̄ ponit virtus moderat aliq̄s pas
 siones. s̄ timorē hariganonis aut defectū p̄pter diuturnita
 tē. v̄n̄ hec virtus ē in irascibili sicut & fortitudo. Ad. ij.
 dōm q̄ Aug. ibi loquit de p̄f̄euerantia nō fm̄ q̄ nomi
 nar habitum virtutis. sed fm̄ q̄ nominat actum virtutis
 continuatū vsq̄ in finem. secundū illud Marti. xxiij.
 Qui p̄f̄euerat vsq̄ in finē hic saluus erit. & iō p̄ra ra
 tionē p̄f̄euerantie sic accepte esset q̄ amitteretur. q̄ iam
 non duraret vsq̄ in finem.

videtur q̄ quarta beatitudo. s. beati qui elucit̄ a sinu iusticiā. non t̄ndet dono fortitudis. Donū enī fortitudis non t̄ndet virtutē iusticie sed potius donū pietatis. s. esurire & sitire iusticiā p̄inet ad actū iusticie. ergo beatitudo ista magis p̄inet ad donū pietatis q̄ ad donū fortitudinis.

¶ De. Curios & sitis iusticie importat desiderium boni sed hoc p̄prie p̄inet ad charitatē cui non t̄ndet donū fortitudinis sed magis donū sapientie. vt supra habitū est. ergo ista beatitudo non t̄ndet dono fortitudinis sed dono sapientie.

¶ De. Fructus consequitur ad beatitudines q̄ d̄ rōne beatitudinis est delectatio vt d̄ in i. etibi. sed in fructibus non videt̄ aliquid p̄m q̄ p̄inet ad fortitudinem. ergo neq̄ beatitudo aliqua ei t̄ndet.

¶ Sed p̄ma est q̄d Aug. dicit in li. de sermone dñi in monte. Fortitudo congruit esurientibz laborat̄ enī desiderantes gaudium de venis bonis. amorē a terrenis auertere cupientes.

¶ Rñ. d̄ q̄ sic supra dictū est Aug. attribuit beatitudines donis s̄m oīz dñi ē enumeratōis considerata s̄m aliq̄ cōuenientia. & ideo quartā beatitudinē. s. d̄ elucit̄ & s̄m iusticie attribuit quartō dono. s. dono fortitudinis. est t̄m ibi aliqua cōuenientia q̄ sicut dicit̄ est fortitudo in arduis cōsistit. est aut̄ valde arduū q̄ aliquis non solū opa virtuosa faciat q̄ cōterit̄ cōterit̄ opa iusticie sed faciat ea cū insatiabili quodā desiderio. quod p̄ signat̄ p̄ famē & sitim iusticie.

¶ Ad. i. ergo d̄ q̄ sicut Chryso. dicit sup̄ Marti. iusticia b̄ c̄ p̄ accipi non solū p̄icularis sed etiā p̄uincialis q̄ se habet ad oīm virtutū opera vt d̄ in. v. etibi. in quibz arduū int̄dit fortitudo q̄ est donū.

¶ Ad. ij. d̄ q̄m q̄ charitas est radix oīm donoz & virtutū. vt supra dictū est. & ideo quicquid p̄inet ad fortitudinē p̄t etiā ad charitatē p̄inere.

¶ Ad. iij. d̄ q̄ inter fructus ponitur duo q̄ sufficienter cōtinent dono fortitudinis. s. patientia q̄ respicit sustinētiā maloz. & longanimitas q̄ respicere p̄t diuturnā expectationē & operationem bonoz.

Questio. CXL.

Deinde considerandum

Ad primū sic proceditur

videtur q̄ non cōueniēt in lege diuina p̄cepta fortitudinis tradantur. Lex enī noua perfectior est veteri lege. sed in veteri lege ponitur aliqua p̄cepta fortitudinis. vt p̄ Deutro. ix. ergo & in noua lege aliqua p̄cepta fortitudinis danda fuerūt.

¶ De. P̄cepta affirmatiua videtur esse potiora p̄ceptis negatiuis. q̄ affirmatiua in clu d̄nt negatiua sed non cōuerso. incōueniēt ergo in lege diuina ponitur p̄cepta fortitudinis solū negatiua nimo rem. p̄bentia.

¶ De. Fortitudo est vna de virtutibz p̄cipalibus. vt supra habitū est. sed p̄cepta ordinantur ad virtutes sicut ad fines. vnde debent ei p̄portionari. ergo & p̄cepta fortitudinis debent poni inter p̄cepta decalogi q̄ sunt p̄cipalia legis p̄cepta.

¶ Sed p̄m apparet et̄ ratione sacre scripture.

¶ Rñ. d̄ q̄ p̄cepta legis ordinantur ad intentēz legislatoris. vñ s̄m diuersos fines quos intendit legislator oportet diuersimode p̄cepta legis institui. vñ & in rebo humanis alia sunt p̄cepta democratica alia regia. alia tyrānica. finis aut̄ legis diuine est vt homo imbecret̄ deo. & ideo p̄cepta legis diuine tā de fortitudine q̄ de alijs virtutibus dant̄ s̄m q̄ conuenit ordinatōi mōis in deū. & p̄prie hoc Deutro. ix. d̄. Ad fortitudinē eos q̄ d̄ns tenet vellet in medio vellet est. & p̄prie d̄ aduer

sarios dimicabit. leges aut̄ humane ordinantur ad aliqua mundana bona. s̄m quoz conditōz p̄cepta fortitudinis in humanis legibus inueniuntur.

¶ Ad. i. ergo d̄ q̄ vetus testamentū habebat p̄cepta p̄missa. nouū aut̄ sp̄ualia & eterna. vt Aug. dicit̄ oīa Faustū. & ideo necessarium fuit vt veteri lege p̄p̄o in strueret̄ qualiter pugnare deberet etiā cor poraliter. p̄ terrena passione acquirēda. in nouo aut̄ testa mēto instruendi fuerūt hoīes qualiter sp̄ualiter certando ad passionē vite eterne puenirēt. s̄m illud Marti. xi. Regnum celoꝝ vim patit̄ & violētū rapiūt illud. vñ & Pet̄ p̄ceptit̄. i. Def. vlti. Aduersarius vester diabolus tanq̄ leo rugiens circūit̄ querēs quē deuoret. cui resistite fortes in fide. & Jaco. iij. Resistite diabolo & fugiet a vobis. q̄ t̄m hoīes ad sp̄ualia bona tendētes ab eis retrahi possent p̄ corpalia picula. fuerūt etiā in lege diuina danda fortitudinis p̄cepta ad sustinēda fortiter sp̄ualia mala. s̄m illud Marti. x. Nolite timere eos qui occidūt corp̄.

¶ Ad. ij. d̄ q̄ lex in suis p̄ceptis vñ habere cōem instructionē. ea vero q̄ sunt agēda in piculis non possunt ad aliquod cōe reduci sicut ea que sunt vitanda. & ideo p̄cepta fortitudinis magis dant̄ negatiua q̄ affirmatiua.

¶ Ad. iij. d̄ q̄ sic dictū est p̄cepta decalogi ponitur in lege sicut prima p̄cepta q̄ statim debent esse oībz nota. & ideo p̄cepta decalogi debuerunt esse p̄cipaliter de actio iusticie in quibus videtur esse ratio debiti. non aut̄ de actio fortitudinis. q̄ nō ita manifeste videtur cōtineri q̄ aliqua picula mortis non reformidet.

Ad secundū sic procedit.

videtur q̄ incōueniēt tradantur p̄cepta in lege diuina d̄ p̄cipio fortitudinis. Sicut enī patientia & p̄seuerantia sunt p̄ces fortitudinis. ita magnificētia & magnanimitas siue fiducia. vt et̄ supra dicit̄ p̄. sed de patientia inueniuntur aliqua p̄cepta tradita in lege diuina. sicut enī & de p̄seuerantia. ergo pati rōne de magnificētia & magnanimitate aliq̄ p̄cepta tradi debuerūt.

¶ De. Patientia est virtus maxime necessaria cū sit custos aliaz virtutū. vt Grego. dicit̄ sed alijs virtutibus dant̄ absolute p̄cepta. nō ergo d̄ patientia fuerūt danda p̄cepta q̄ intelliguntur solū s̄m p̄parationē animi. vt Aug. dicit̄ in li. de sermone dñi i mōre.

¶ De. Patientia & p̄seuerantia sunt p̄ces fortitudinis vt dicit̄ est. sed de fortitudine non dant̄ p̄cepta affirmatiua s̄ solū negatiua. vt sup̄ habitū est. ergo etiā neq̄ de patientia & p̄seuerantia fuerūt danda p̄cepta affirmatiua s̄ solū negatiua.

¶ Sed p̄m habet ex ratione sacre scripture.

¶ Rñ. d̄ q̄ lex diuina p̄cepta informat̄ hoīem de his q̄ sunt necessaria ad recte viuēdū. indiget aut̄ hō ad recte viuēdū non solū virtutibz p̄cipalibz s̄ etiā virtutibz secundarijs & adiutijs. & ideo in lege diuina sic d̄ntur cōuenientia p̄cepta de actio virtutū p̄cipalium. ita etiā d̄ntur cōuenientia p̄cepta de actio scōaz virtutū adiutiay.

¶ Ad. i. ergo d̄ q̄ magnificētia & magnanimitas non p̄tinent ad genus fortitudinis nisi s̄m quandā magnitudinis excellentiā quā circa p̄p̄a materia cōsiderat̄. ea aut̄ q̄ p̄tinent ad excellētiā magis cadūt sub p̄silio p̄fectionis q̄ sub p̄ceptis necessitatis. & ideo de magnificētia & de magnanimitate nō fuerūt dāda p̄cepta sed magis p̄silia. afflictiones aut̄ & labores p̄m vite p̄tinet ad patientiā & p̄seuerantia non rōne alicuius magnitudinis in eis cōsiderate sed rōne ipsius generis. & ideo de patientia & p̄seuerantia fuerūt dāda p̄cepta.

¶ Ad. ij. d̄ q̄ sicut supra dictū est. p̄cepta affirmatiua & si s̄ obligent nō t̄m obligāt ad sp̄. s̄

est qd **E**rgo in ij. moral. ponit tpania inter virtutes pa-
cipales. **R**n. dd qd sicut supra dictu est. virtus principalis
seu cardinalis de qd principalis laudat ex aliquo eoz que
communiter requirunt ad ratione virtutis moderatio aut qd
in oi virtute requiritur pcpue laudabilis est in delectari
onibus factus circa qd est tpania. n. quia tales delectatio
nes sunt magis nobis nature les. qd difficilius ab eis ab-
stinere qd concupias eaz retinere. n. ena quia eaz obie-
cta magis sunt necessaria pnti vite vt ex dicto patet. qd id
tpania ponitur virtus principalis seu cardinalis. **A**d
i. ergo vdm qd tanto maior offenditur agens virtus qua
to in ea que sunt magis distanta pot sua opationem ex-
tendere. qd ideo ex hoc dco offenditur maior virtus tonis
que pot ena concupiscetias qd delectationes marie distan-
tes moderari. vñ hoc pnter ad principalitate tpanie.
Ad. ij. vdm qd imperius ire causatur ex quoda accidente.
puta ex aliqua lesione pntante. qd ideo cito transit qd uis
magnu imperu habeat. sed imperius concupiscetie delecta-
bilis factus pcedit ex causa naturali. vñ est virtuosior et
coior. qd ideo ad principalior virtute pnter ipm retinere
Ad. iij. dd qd ea quoz est spes sunt alioz bis quozuz
est concupia. qd ppter hoc spes ponitur passio principalis in
irascibili. sed ea quoz est concupia qd delectatio factus vt
hementius mouent appetitu. qd sunt magis naturalia. qd id
temperantia que in bis modum statuit est virtus prin-
cipalis.

Ad octauum sic procedit

Videtur qd tpania sit maxima virtus. **D**icit eni **A**mb.
in i. re offi. qd in tpania maxime bonis cura decoris cõsi-
deratio spectatur qd queritur. sed virtus laudabilis e in qd
tun e st honesta qd decora. ergo tpania est maxima virtus
Per. **V**irtus virtus est opati id qd est difficilius. qd
difficilius est retinere concupias qd delectatões factus qd
rectificare actiones exteriõres quoz primu pnter ad te-
perantia. sed in ad iusticiam. ergo tpania est maior virtus
qst iusticia. **P**er. **Q**uanto aliquid est comũ ratio ma-
gis necessariu videtur esse qd melius. sed fortitudo est circa
picula mortis querarius accidit qd delectabilia factus qd
quotidie occurrunt. qd sic vsus tpanie est comũior qd for-
titudinis. ergo tpania est nobilior virtus qst fortitudo.
Sed cõtra est qd pñs dicit in. **S**aberonice qd maxime
virtutes sunt que alijs maxime sunt viles. qd ppter hoc for-
tes qd iustos maxime honoramus. **R**n. dd qd sic pñs
dicit in. i. etbi. bonum multitudine diuinitus est qd bonum
vnius. qd ideo qd aliqua virtus magis pnter ad bonum
multitudinis tanto melior e iusticia aut qd fortitudo magis
pnter ad bonu multitudinis qst tpania. qd iusticia consistit
in cõcanonibus qd sunt ad alteru. fortitudo aut in picul bel-
loz que sustinent p salute cõi. tpania aut moderat soluz
concupiscetias qd delectatões eoz que pnter ad ipm ho-
mine. vñ manifestu est qd iusticia qd fortitudo sunt excellen-
tiores virtutes qst tpania. quibz prudentia qd virtutes theo-
logice sunt ponores. **A**d. i. ergo vdm qd honestas qd de-
cor maxime attribuuntur tpanie non ppter principalitate
pprii boni. sed ppter turpitudinẽ cõtraq mali a quo retia-
bit. in qd rum. i. moderat delectatões qd sunt nobis bñf
cões. **A**d. ij. dd qd cõ virtus sit circa difficile qd bonu. vi-
gntias virtutis magis attendit circa rõnez boni in quo ex-
cedit iusticia qst fm rõnem difficilis in quo excedit tpania
Ad. iij. dd qd illa cõtra qd aliquid pnter ad multitu-
dine bonum magis facit ad excellentia bonitatis qst illa qd

cõsiderat fm qd aliquid frequẽter occurrit. in quaz pñs
excedit fortitudo. in scda tpania. vñ simplicis fortitudo e
ponoz. h. quod ad aliquid possit dici tpania potior. nõ soluz
fortitudine sed ena iusticia.

Questio. CXLI.

Deinde considerandũ

Dest vt virtus oppositis tpanie. **E**t circa hoc qd
tuntur quatuor. primo vt insensibilitas sit
pctm. scdo vt in tpania sit virtus puerile. tertio de cõpa-
tione in tpanie ad timiditatem. quarto vt virtus in tpanie
sit maxime opprobriosum.

Ad primuz sic proceditur

Videtur qd insensibilitas non sit virtus. **D**icuntur eni in-
sensibiles qui desiciunt circa delectationes factus. h. i bis
penitus desicere videtur esse laudabile qd virtuosum. **D**i-
citur eni **D**aniel. x. **I**n diebus illis ego **D**aniel iugeba-
triu ebdomodaz tps. panem desiderabile non comedi qd
caro qd virtus non introierunt in os meũ. sed neqz vnguen-
to vinctus sum. ergo insensibilitas non est pctm. **P**er.
Bonũ hominis est fm rõnem esse. fm **D**iony. iij. ca. de
diu. nõ. sed abstinere ab omnibus delectationibus factus
maxime pmouet hominẽ in bono rõnia. **D**icitur eni **D**a-
niel. i. qd pueris qui vtentur leguminibus redit de? scã
ntiam et disciplina in omni libro qd sapientia. ergo insensibi-
litas qd vniuersaliter repellit bñõi delectationes nõ est
virtiosa. **P**er. **I**llud per qd maxime recedenda pctõ nõ
videtur esse vitiosum. sed hoc est potissimu remediũ absti-
nendi a pctõ qd aliquis fugiat delectationes. qd pnter ad
insensibilitate. **D**icit eni pñs in. ij. etb. qd abicientes de-
lectationem minus peccabimus. ergo insensibilitas nõ est
aliquid vitiosum. **S**ed contra nihil opponitur virtuti
nisi vitium. sed insensibilitas virtuti tpanie opponitur.
vt patet per. pñm in. ij. etb. ergo insensibilitas est
vitium. **R**n. dd qd omne illud quod contrariatur oz
dime naturali est vitiosum. natura aut delectationem ap-
posuit operationibus necessarijs ad vitam hominis. qd id
naturalis ordo requirit vt homo in quantum huiusmodi
delectationibus vtatur quantum necessarium est salu-
ti humane. vel quantum ad conseruationem indiuidui
vel quantum ad conseruationem speciei. **S**iquis ergo in
tantum delectationem refugeret qd pntermitteret ea que
sunt necessaria ad conseruationem nature. peccaret quasi
ordini naturali repugnans. qd hoc pnter ad virtutẽ insen-
sibilitatis. **S**ciendum tñ qd ab huiusmodi delectationibus
consequentiõibus huiusmodi operationes quandoqz
laudabile vel etiam necessarium est abstinere propter ali-
quem finem. sicut propter sanitatem corporalem aliqui
abstinent a quibusdam delectationibus cibi qd potus ve-
nerozum. qd etiam propter alicuius officij exequationem.
sicut abstinere. vt officium proprium exequantur. qd simi-
liter penitentes ad recuperandum anime sanitatem. absti-
nentia delectabilium quasi quadam dieta vtuntur. qd ho-
mines volentes contemplationi qd rebus diuinis vaca-
re oportet qd se magis a carnalibus desiderijs abstrahãt
nec aliquid predictozum ad insensibilitates vitium pnter-
net. quia sunt fm rationem rectam. **A**d. i. ergo vdm
qd **D**aniel illa abstinentia a delectationibus vtentur.
non quasi propter se abhorrens delectationes. vt fm se
malas. sed propter aliquem finem laudabilem. vt saluet

idoneum se ad altitudinem contemplationis redderet abstinendo. scilicet a corporalibus delectationibus unde et iusti ibi subditur de revelatione facta. **Ad. ij.** videndum quod quia ratione homo vni non potest sine sensitiuis potentis que indigent organo corporali. vt in primo habimur eis necesse est quod homo sustentet corpus ad hoc quod ratione vtiatur. Si ista ratio a utem corporis sit per operationes delectabiles. vnde non potest se bonum rationis in homine si abstineat ab omnibus delectabilibus. **Fin** tamen quod homo in exequendo actum rationis plus vel minus indiget corporali virtute. **Fin** hoc plus vel minus necesse habet delectabilibus corporalibus vni. Et ideo homines qui hoc officium assumpserunt vt contemplationi vacent. et bonum spirituale quasi quadam spiritali propagatione in alios transmittant. a multis delectationibus laudabiliter abstinent a quibus illi quibus ex officio competit operari corporalibus et generationi carnali vacare laudabiliter non abstinent. **Ad. iij.** videndum quod delectatio fugienda est ad vitandum peccatum. non totaliter. sed vt vltra quod naturam necessitas requirit.

Ad secundum sic procedit

Videtur quod intemperantia non sit puerile peccatum. quia super illud **1. Cor. xvij.** Nisi conuersi fueritis et efficiamini paruli. etc. dicit **Dionys.** quod parulus non puerile est in iracundia. Iesus non meminit. videns pulchram mulierem non delectatur quod contrariatur intemperantie. ergo intemperantia non est puerile peccatum. **Pre.** Pueri non habent nisi concupiscentias connaturales sed circa connaturales concupiscentias parum aliqui peccant per intemperantiam. vt **pbis** dicit in. iij. et bi. ergo intemperantia non est peccatum puerile. **Pre.** Pueri sunt fouendi et nutriendi. sed concupiscentia et delectatio circa ea que est intemperantia est semper diminuenda et exitus parua. **Fin** illud ad **Col. iij.** Conuincite membra vestra super terram que sunt concupiscentia etc. ergo intemperantia non est puerile peccatum. **Sed** contra quod **pbis** dicit in. iij. et bi. quod nomen intemperantie fecimus ad puerilia peccata. **Rn.** videndum quod aliquid dicitur esse puerile dupliciter. Vno modo quia conuenit pueris. et sic **philosophus** non intendit dicere quod peccatum intemperantie sit puerile. Alio modo **fin** quandam similitudinem. et hoc modo peccata intemperantie puerilia dicuntur. peccatum enim intemperantie est peccatum superflue concupiscentie. que assimilatur puero quo ad tria. primo quidem quod ad id quod vterque appetit. sic enim puer pulchrum ita concupiscentia appetit aliquid turpe. Cuius ratio est. quia pulchrum in rebus humanis attenditur prout aliquid est ordinatum **fin** rationem. **Unde** **Tullius** dicit in. i. de oratione. quod pulchrum est quod consentaneum est hominis excellentie in eo in quo natura eius a reliquis animantibus differat. **Puer** autem non attendit ordinem rationis et similiter concupiscentia non audit rationem. vt dicitur in. vij. et bi. et c. secundo differunt quantum ad euentum. **Puer** enim si sue voluntati dimittatur. crescit in propria voluntate. **Unde** **Eccle. xij.** dicitur. Equus indomitus euadit durus. et filius remissus euadit preceps. **Ita** etiam et concupiscentia si ei satisfaciatur. maior robur accipit. **Unde** **Augustinus** dicit in. vij. confes. Cum seruitur libidini. facta est consuetudo. et dum consuetudini non resistitur. facta est necessitas. retro quantum ad remedium

quod vterque prebetur. **Puer** enim emendatur per hoc quod coarctetur. **Unde** dicitur **Prover. xij.** Non in iracundia a puero disciplinam. tu virga percussus enim et animam eius de inferno liberabis. et similiter dum concupiscentie resistitur. reducit ad debitum honestatis modum. **Et** hoc est quod **Augustinus** dicit in. vij. malice. quod mente in spiritualia suspensa atque ibi infixa et manent. confusa in istis scilicet cardinalis concupiscentie imperius fingitur et paulatim repressius extinguitur. maior enim erat euz que tenebatur. non omnino nullus. sed certe minor cum re frenamus. **Et** deo **philosophus** dicit in. iij. et bi. quod quod admodum puerum oportet **fin** preceptum pedagogi videri. sic et concupiscentia consonare rationi. **Ad. i.** Ergo videndum quod ratio illa procedit **fin** illum modum quo puerile dicitur id quod in pueris inuenitur. sic autem non dicitur peccatum intemperantie puerile. sed **fin** similitudinem vt dicitur est. **Ad. ij.** videndum quod concupiscentia aliqua potest dici naturalis dupliciter. Vno modo **fin** genus suum. et temperantia et intemperantia sunt circa concupiscentias naturales. sunt enim circa concupiscentias ciborum et venereorum que ordinantur ad conseruari onem nature. Alio modo potest dici concupiscentia naturalis quantum ad speciem eius quod natura ad sui conseruationem requirit. et sic non multum contingit peccare circa naturales concupiscentias. natura enim non requirit nisi id per quod subuenitur necessitati nature. in cuius desiderio non contingit esse peccatum. nisi solum **fin** quod trans excessum. et **fin** hoc solum peccatur circa naturales concupiscentias. vt **philosophus** dicit in. iij. et bi. **Alia** vero circa que plurimum peccatur sunt quedam concupiscentie inanimata que hominum curiositas aduenit. sicut curiose preparari ab i. et mulieres omnia etc. et quibus ista non multum requirant pueri. nihilominus tamen intemperantia dicitur puerile peccatum ratione iam dicta. **Ad. iij.** videndum quod id quod ad naturam pertinet in pueris est augmentandum et fouendum. quod autem pertinet ad delectationem rationis in eis non est fouendum sed emendandum vt dicitur est.

Ad tertium sic proceditur

Videtur quod timiditas sit maius vitium quam intemperantia. **Ex** hoc enim aliquod vitium vituperatur quod opponitur bono virtutis. sed timiditas opponitur fortitudini que est nobilitas virtus quam temperantia cui opponitur intemperantia. vt ex supra dictis patet. ergo timiditas est maius vitium quam intemperantia. **Pre.** Quanto aliquis deficiat in eo quod difficilius vincitur tanto minus vituperatur. **Unde** **philosophus** dicit in. vij. et bi. quod si quis a fortibus et super excellens delectationibus vincitur vel misere non est admirabile sed condonabile. sed difficilius videtur quis vincere delectationes quam alias passiones. **Unde** in. ij. et bi. dicitur quod difficilius est contra voluptates pugna te quam contra iram que videtur esse fortior quam timor. ergo intemperantia que vincitur a delectatione minus peccatur est quam timiditas que vincitur a timore. **Pre.** de ratione peccati est quod sit voluntarium. sed timiditas est magis voluntaria quam intemperantia. nullus enim concupiscit intemperantia esse. aliqui enim concupiscunt fugere pericula mortis quod pertinet ad timiditatem. ergo timiditas est peccatum gravior quam intemperantia. **Sed** contra est quod **philosophus** in. iij. et bi. quod intemperantia magis

Deinde Considerandum

est de pnbis temperantie. Et primo de ipsi partibus in generali. secundo de singulis ea mm in speciali.

Ad primū sic proceditur

Videtur qd Tullius in sua rhetorica inconuenienter assignat partes temperantie quas dicit esse continentiam. continentiam enim contra iracundiam. modestiam. continentiam enim contra iracundiam diuiditur in vij. etibi. sed temperantia continet sub virtute. ergo continentia non est pars temperantie. ¶ Pre. Clementia videtur esse mitigantia odij vel ire. iracundia autē nō est circa huiusmodi h̄ circa delectationes tactus vt dicitur est. ergo clementia non est pars temperantie. ¶ Pre. Modestia consistit in exterioribus actibus. Unde r̄ apollo dicit ad philippen. iij. Modestia velut nora sit oibz bus hominibus. sed actus exteriores sunt materia iusticie vt supra habitant est. ergo modestia magis est pars iusticie q̄ temperantie. ¶ Pre. Macrobius super somnium Scipionis ponit multo plures temperantie partes. dicit enim qd temperantiam sequitur modestia. verecundia. dia. abstinentia. castitas. bonestas. moderatio. p̄caus. sobrietas. pudicitia. Andronicus etiam dicit qd familiares temperantie sunt. auferitas. continentia. humilitas. simplicitas. ornatu. bona ordinatio. per se sufficientia. ¶ Videtur ergo insufficienter Tullius enumerasse temperantie partes. ¶ Res. dō. qd sicut supra dicitur est. alicuius virtutis cardinalis triplices partes esse possunt. scilicet in te. gales. subiectiue et potentiales. et dicuntur partes in te. gales alicuius virtutis conditiones quas necesse est concurrere ad virtutem. et fm hoc sunt due partes integrales temperantie scilicet. verecundia per quam aliquis refugit in iracundiam temperantie contrariam. et bonestas p̄ quam sc̄ aliquis amat pulchritudinem temperantie. naz sicut ex dictis patet precipue temperantia inter virtutes vendicat sibi quandam decorum. et vicia intemperantie maritine iracundiam habent. partes autem subiectiue alicuius virtutis dicuntur species eius. ¶ Porro autem diuersificare species virtutis fm diuersitatem materie vbi obiecti. Est autem temperantia circa delectationes tactus que diuiduntur in duo genera. nam quedam ordinant ad nutrimentum. et in his q̄rum ad cibum ē abstinentia q̄rum autem ad potum proprie sobrietas. quedam v̄o ordinantur ad vim generatiuam. et in his q̄rum ad delectationem principalem ipsius coitus est castitas. q̄rum autem ad delectationes circumstantes. puta que sunt ī osculis tactibus et amplexibus. attenditur pudicitia. partes autē potentiales alicuius virtutis principalis dicuntur partes secundarie que modum quem principalis virtus obseruat circa aliquam principalem materiam idem obseruat ī quibusdam alijs materijs in quibus non est. ita distale pertinet autem ad temperantiam moderari delectationes tactus quas diffusilissimū est moderari. vnde quecumqz virtus moderatiōem quandaz operatur in aliqua materia et refrenationem appetitus in aliquid tendentis poni pot pars temperantie sicut virtus ei adiuncta. qd quidem cōtingit tripliciter. Quomodo in interioribus modis animi. Aliomodo in exterioribus modis et actibus corporis. Tertio modo in exterioribus rebus. p̄ter motum autē p̄cipue quez moderat et refrenat iracundia tres motus inueniunt in aia in aliquid tendentes. ¶ Res. quidē ē motus voluntatis cōmō

te et ipse passionis. et hunc motum refrenat continentia. et q̄ sit vt liqz hō imoderatas occupas parat. voluntas nō vinct. Alius autē motus interior in aliquid tendens ē motus spei et audacie q̄ ipsaz p̄sequit. et hunc motum moderat siue refrenat humilitas. Tertius autē motus ē ire tendens in vniuersa dicitur que refrenat mansuetudo siue clementia. Circa motus autē et actus corporales moderatiōe et refrenatiōe facit modestia. quā Andronicus in tria diuidit. ad q̄ primū p̄tinet viscerare quid sit faciendū. et quid dimittendū. et quid q̄ ordine sit agendū. et in hoc firmiter persistere. et q̄ ad hoc ponit bonā ordinatiōem. aliud autē est qd hō in eo qd agit decentiā obseruet. et q̄ ad hoc ponit ornatū. tertio autē est in colloquijs amicos. vbi quibuscumqz alijs. et q̄ ad hoc ponit auferitas. Circa exteriora v̄o duplex moderatio ē adhibenda. primo quidē vt superflua nō requirant. et q̄ ad hoc ponit a macrobio p̄caus. et ab Andronico p̄ se sufficientia. secundo v̄o nō nimis exquiritur requirit. et q̄ ad hoc ponit Macrobius moderatiōem. Andronicus v̄o simplicitatē. ¶ Ad. i. qd dō qd continentia differt quidē a p̄te sic imperfecta a p̄fecto vt infra dicit. et hoc modo conditū dicitur. conuenit tū cum iracundia et ī materia qz est circa delectationes tactus. et in mō qz in q̄dā refrenatione consistit. et iō conuenienter ponit pars temperantie. ¶ Ad. ij. dō qd clementia siue mansuetudo nō ponit pars temperantie p̄ter conuenientiam materie. sed qd conuenit cum ea in mō refrenandi et moderandi vt dicitur ē. ¶ Ad. iij. dō qd circa exteriores actus iusticia attendit id qd est debitū alteri. hoc autē modestia non attendit. sed solum moderatiōem quandaz et iō non ponit pars iusticie h̄ temperantie. ¶ Ad. iij. dō qd Tullius sub modestia comprehendit illa q̄ pertinent ad moderatiōem corporaliū motuum et exteriorū rebus. et enā moderatiōem spei quā dirigit ad humilitatem p̄tinere. ¶ Questio. CXLIII

Deinde Considerandum

est de pnbis temperantie in speciali. Et primo de pnbis quasi integralibus q̄ sunt verecundia et bonestas. Circa verecundiam autē queruntur quattuor. primo v̄o verecundia sit virtus. secundo de quibus sit verecundia. tertio a quibus hō verecundat. quanto q̄ sit verecundat

Ad primū sic proceditur

Videtur qd verecundia sit virtus. Est enim in medio fm determinationem et nomis est propriam virtutis vt patet ex diffinitione virtutis que ponitur in ij. etibi. sed verecundia consistit in tali medio. vt patet per philosophū ibidē ergo verecundia est virtus. ¶ Pre. Omne laudabile v̄o est virtus vel ad virtutem pertinet. sed verecundia est quodam laudabile. non est autē pars alicuius virtutis. non enim est pars prudentie. qz non est in ratione sed in appetitu. neqz etiam ē pars iusticie qz verecundia passionem quandaz importat. iusticia autem non est circa passiones. similiter nō ē pars fortitudinis. qz ad fortitudinē p̄tinet persistere et agredi. ad verecundiam autem refugere aliquid. neqz etiam est pars temperantie. quia temperantia est circa concupiscentias. verecundia autē est timor quidā vt patet p̄tinet in. iij. etibi. et p̄ Damascenum in. n. li. relinquuntur ergo qd verecundia sit virtus. ¶ Pre. Bonestas cum virtute conuertitur. vt patet per Tullium in. i. d. offi. sed verecundia est quedam pars bonestatis dicitur Ambrosius in. j. de offi. qd verecundia est societas familiaritatis et iusticie placiditati. proteritiam fugitans. ab omni luxu aliena.

minus fm opinionem hominum quemcumq; defectum, et ideo de paupertate et ignobilitate et seruitute et alijs huiusmodi aliquis verecundatur. ¶ Ad. iij. dō qd de operibus virtuosus in se consideratis non est verecundia. conringit tamē per accidens qd aliquis de eis verecundef. vlt in q̄tuz habentur vt vitiosa fm hominum opinionez, vlt in q̄tuz homo refugit in opere virtutis notam de presūpone. aut etiā de simulatione. ¶ Ad. iij. dō qd quādoq; contingit aliqua grauiora peccata min⁹ esse verecundabilia. vel quia minus habent de ratione turpitudinis. si cur peccata spiritalia q̄ carnalia. vel quia ex quodam excessu temporalis boni se habent. sicut magis verecundaf homo de timiditate q̄ de audacia. et de furto q̄ de rapina propter quandam speciem potestatis. Et sic ē in alijs.

Ad tertiu sic proceditur.

¶ Quidē qd homo non magis verecundef a personis coniunctis. ¶ Dicitur enim in. ij. thetore qd homines magis erubescunt ab illis a quibus volunt in ammiratione haberi. s; hoc maxime appetit homo a melioribus qui quandoq; non sunt magis coniuncti. ergo homo non magis erubescit de magis coniunctis. ¶ Pre. Illi videntur esse magis cōiuncti qui sunt similitum opere. sed homo non erubescit de suo peccato ab his quos scilicet simili peccato subiacere. quia sicut dicitur in. ij. thetore que quis ipse facit hec. primis non verat. ergo homo non magis verecundaf a maxime coniunctis. ¶ Pre. Philosoph⁹ dicit in. ij. thetore qd homo magis verecundaf ab his qui propalāt multis qd sciunt. sicut sunt iustiores et fabulari fictiores. sed illi qui sunt magis coniuncti non solent vitia propalare. ergo ab eis non maxime ē verecundandum. ¶ Pre. p̄bis idem dicit qd homines maxime verecundant ab eis inter quos in nullo defecerunt. et ab eis a quibus primo aliquod poscunt. et quorum nūc primo volunt esse amici. hmoi autem sunt minus coniuncti. ergo non magis verecundaf homo de magis coniunctis. ¶ Sed contra est qd dicit in. ij. thetore qd eos quos semper oderunt hoies magis erubescunt. ¶ Rñ. dō qd cum turperium bonori o pponatur. sicut bonor importat testimonium quoddam de excellentia alicuius. et precipue que est fm virtutem. ita etiam opprobrium cuius timor est verecundia. importat testimonium de defectu alicuius. et precipue fm aliquā culpam. et iō q̄to testimonium alicuius reputat maiora pōderis. tanto ab eo aliquis magis verecundaf. ¶ Potest autem testimonium aliquod maioris ponderis reputari vel propter eius certitudinem veritatis. vel propter effectū. ¶ Certitudo autem veritatis adest testimonio alicuius p̄pter duo. ¶ Uno quidem modo propter certitudinem iudicij. sicut patet de sapientibus et virtuosis. a quibus homo et magis desiderat honorari et magis verecundatur. vñ a pueris et testis nullus verecundatur propter defectum reiecti iudicij qui est in eis. ¶ Alio modo propter cognitionem eorum de quibus est testimonium. quia vnusquisq; hūi iudicat que cognoscit. et sic magis verecundatur a personis coniunctis que facta nostra magis considerant. a peregrinis autem et omnino ignotis ad quos facta nostra si pertinerunt. nullo modo verecundatur. ¶ Et effectū est aliquod testimonium magni ponderis propter iuamentum et nocumentum ab eo proueniens. et ideo magis desiderant homines honorari ab his que possunt eos iuuare. et magis verecundant ab eis qui possunt nocere. Et i de enim est qd q̄rum ad aliquid magis verecundatur

a personis diunctis cum quibus semper sumus contrariari quasi et hoc nobis perpetuum proueniat detrimentum qd autem prouenit a peregrinis et transeuntibus quasi citro pertransit. ¶ Ad. i. ergo dō qd similitudo est p̄terquam verecundatur de melioribus et magis conuictis. quia sicut melior testimonium reputat magis efficaciter p̄ter vniversalem cognitionem quam habent de rebus et inmutabilem sententiam a veritate. ita etiam familiaris personarum testimonium videtur magis efficaciter propter hoc qd magis cognoscunt particularia que circa nos sunt.

¶ Ad. ij. dō qd testimonium eorum qui sunt nobis coniuncti in similitudinem peccati non reformidamus. quia non estimamus qd defectum nostrum apprehendat vt aliquid turpe. ¶ Ad. iij. dō qd a propalantibus verecundatur propter nocumentum inde proueniens. qd est diffamatio apud multos. ¶ Ad. iij. dō qd etiam ab illis inter quos nil mali fecimus magis verecundatur propter nocumentum sequens. quia sc̄ per hoc amittimus bonam opinionem quam de nobis habebant. et etiam quia contraria iuxta se posita maiora videntur. vnde cum aliquis subito de aliquo que bonum estimauit aliquid turpe percipit. apprehendit hoc vt turpius. ab istis autem a quibus aliquid de nouo postulamus vel quorum nūc primo volum⁹ esse amici. magis verecundatur propter nocumentum inde proueniens qd est impedimentum implende petitionis. et amicitie consummande.

Ad quartum sic procedit

¶ Videtur qd etiam in virtuosis hominibus possit esse verecundia. Contrariorū enim contrarij sunt effectus. sed illi qui sunt superabundantis malicie non verecundant fm illud. ¶ Dicit. ij. Stone. mulieris metetricis facta est tibi. nescisti erubescere. ergo illi qui sunt virtuosius magis verecundantur. ¶ Pre. Philosoph⁹ dicit in. ij. thetore qd homines non solum erubescunt vitia. sed etiam signa virtutum que quidem contingit etiam esse in virtuosis. ergo in virtuosis potest esse verecundia. ¶ Pre. Verecundia est timor ingloriosus. sed contingit aliquos virtuosos ingloriosos esse. puta si false diffamantur. vel etiam indigne opprobria patiantur. ergo verecundia potest esse in homine virtuosio. ¶ Pre. Verecundia est pars temperantie vt dicitur est. pars autem non separatur a toto. cū ergo temperantia sit in homine virtuosio videtur qd etiam verecundia. ¶ Sed contra est qd p̄bis dicit in. iij. thetore qd verecundia non est hominis studiosi. ¶ Rñ. dō qd si cur dictum est verecundia est timor alicuius turpitudinis. ¶ Sed autem aliquod malum non timeat potest. p̄pter duplicem rationem p̄tingere. ¶ Uno modo qd estimat vt malum. Alio modo qd non estimat vt possibile vel vt difficile vitari. et fm hoc verecundia deficit in aliq̄ dupliciter. ¶ Uno modo qd ea q̄ sunt erubescibilia nō apprehendunt vt turpia. et hoc modo carent verecundia hoies in peccatis pfundati quibus sua peccata nō displicēt sed magis de eis gloriānt. Alio modo qd nō apprehendunt turpitudines vt possibile sibi. vel q̄ nō facile vitabile. et hoc modo senes et virtuosius verecundia carent. sunt it̄ sic dispositi vt si in eis esset aliquid turpe. de hoc verecundarent. vñ p̄bis dicit in. iij. thetore qd verecundia est ex suppositione studiosi. ¶ Ad. i. ergo. dō qd defectus verecundie cōtingit in pessimis et optimis virtus ex diversis causis. vt dictum est. inuenitur autem in his qui medio ceter se habent fm qd est in eis aliquid de amore boni et tamen non sunt totaliter imunes a malo. ¶ Ad. ij. dō qd

ad virtuosam pertinet non solum vitare vitia, sed etiam ea que habent speciem vitioꝝ. *Fin illud. i. ad Alexal. v.* Ab omni spece mala abstineat vos. et p̄b̄s dicit in. iij. et bi. q̄ vitanda sunt virtuosas raz ea que sunt mala fm vitare. q̄ ea que sunt mala fm opinionē. *Ad. iij. d̄s* q̄ infamaciones et opprobria virtuosus vt dicitur est cōtemnit quasi ea quibz ipse non est dignus. et ideo de his nemo multum verecundat. est tamen aliquis morus vt recundie p̄ouemens rationi. sicut et cetetarum passionū. *Ad. iij. d̄s* q̄ verecundia non est pars temperantie q̄ intrans essentiam eius. sed quasi dispositiue se habet ad ipsam. *Unde Ambro. dicit in li. de offi. q̄* verecundia iacit prima temperantie fundamenta. in q̄tuz. i. incutit horrorem turpitudinis. *Questio. CXLV.*

Deinde considerandum

est de honestate. Et circa hoc querunt quatuor. primo quomodo honestus se habeat ad virtutes. secundo quomodo se habeat ad decorem. tertio quomodo se habeat ad vile et delectabile. quarto virtum honestas sit pars temperantie.

Ad primū sic proceditur

Videtur q̄ honestum non sit idem virtuti. Dicit enim *Tullius in sua rhetorica.* honestum esse q̄d propter se appetitur. virtus autem non appetitur propter seipsum sed propter felicitatem. dicit enim p̄b̄s in. i. et bi. q̄ felicitas est primum virtutis et finis. ergo honestum non est idem virtuti. *De. fm* *Aldoz* honestas dicitur quasi honoris status sed multis alijs debetur honor q̄ virtuti. nam virtuti proprie debetur laus vt dicitur in. i. et bi. ergo honestas non est idem virtuti. *De. Principale* virtutis consistit in interiori electiōe. vt p̄b̄s dicit in. viij. et bi. honestas aut magis videtur ad exteriorē p̄uersionem pertinere fm illud *ad Cor. xij.* Omnia honeste et fm ordinem fiant in vobis. ergo honestas non est idem virtuti. *De. Honestas* videtur consistere in exterioribz diuitijs. fm illud *Ezech. xi.* bona et mala vita et mors vnaq̄ a deo sunt. sed in exterioribz diuitijs non consistit virtus. ergo honestas non est idem virtuti. *Sed contra est illud q̄d Tullius dicit in. i. de offi. et in ij. rhetorice.* diuidens honestum in quatuor principales virtutes. in quas etiam diuiditur virtus ergo honestum est idem virtuti. *R̄. d̄s* q̄ sic *Aldoz* virtus dicitur. honestas dicitur quasi honoris status. vñ ex hoc videtur aliquid dici honestum q̄d est honore dignum. honor aut vt supra dicitur ē excellentie debet. excellentia autem hominis maxime considerat fm virtutem que est dispositio perfecti. vt dicit in. vij. p̄b̄s. et ideo honestus proprie loquendo in idem refertur cum virtute. *Ad. i.* ergo d̄s q̄ sicut p̄b̄s dicit in. i. et bi. eoz que propter se appetuntur quedam appetunt solum propter se et nunq̄ propter aliud. sicut felicitas que est vltimus finis. quedam vero appetunt et propter se in q̄tuz habent in seipsis aliquam rationem bonitatis etiaz si nihil aliud boni per ea nobis accideret. et tamen sunt appetibilia propter aliud in q̄tuz. s. perducunt nos in aliquod bonum perfectius. et hoc modo virtutes sunt propter se appetende. *Unde Tullius dicit in. ij. rhetorice* q̄ quoddam est q̄d sua vi nos allicit et sua dignitate trahit vt virtus. veritas. scientia. et hoc sufficit ad rationem honesti. *Ad. ij. d̄s* q̄ eoz que honorantur propter virtutem. aliquid ē virtute excellentius. s. delectatio. et huiusmodi non sunt ita nobis per appetit

riam nota sicut virtutes fm quas quotidie operamur. et ideo virtus magis sibi vendicat nomen honesti. *Alia* vero que sunt infra virtutem honorant in q̄tuz coadiunant ad opera virtutis. sicut nobilitas. potentia. et diuitie. vt enim philosophus dicit in. iij. et bi. huiusmodi honorant a quibusdam. sed fm veritatem solus bonus est honoratus. bonus autem est aliquis fm virtutem. et ideo virtuti quidem debetur laus fm q̄ ē appetibilis propter aliud honor autem propter se appetibilis propter seipsum. et fm hoc habet rationem honesti. *Ad. iij. d̄s* q̄ sicut dicitur est. honestum imponitur debetum honoris. honor autem est confessio quedam de excellentia alicuius vt supra dicitur est. testimonium autem non p̄fert nisi de rebus bonis. in exteriori autem electione non innotescit homini nisi per exteriora actus. et ideo exteriori confessioni debetur ratione honesti. fm q̄ est demonstratiua interioris rectitudinis. et propter hoc radicaliter honestas consistit in interiori electione. significatiue autem in exteriori confessione. *Ad. iij. d̄s* q̄ quia fm vulgarem opinionem excellentia diuinarum facit hominem dignum honore. inde est q̄ quicquid nomen honestas ad exteriorē prosperitatem manifestat.

Ad secundū sic proceditur

Videtur q̄ honestum non sit idem q̄d decorum. Ratio enim honesti sumitur ex appetitu. nam honestum est q̄d per se appetitur. sed decor magis respicit aspectu cui placet. ergo decor non est idem q̄d honestum. *De. Decor* quandam claritatem requirit que pertinet ad ratione glorie. honestum autem respicit honore. et ergo honor et gloria differant vt supra dicitur est. videtur q̄ etiam honestum differat a decore. *De. Honestum* ē idem virtuti vt supra dicitur est. sed aliquis decor contrariatur virtuti. *Unde dicitur Ezechiel. xvi.* habens fiduciam in pulchritudine tua fornicata es in nomine tuo. ergo honestum non est idem decoro. *Sed contra est q̄d apostolus dicit. i. ad Cor. xij.* que inhonestas sunt nostra. abundanter tem honestatem habent. honesta autem nostra nullus egent. vocat autē ibi inhonestas membra turpia. honesta autem membra pulchra. ergo honestum et decorum idem esse videtur. *R̄. d̄s* q̄ sicut accipi potest ex verbis *Dyo. iij. ca. de diu. mo.* ad rationem pulchritudinis decori concurrens et claritas et debita proportio. dicit enim q̄ debet dicitur pulchritudo. sicut vniuersorum consonantie et claritas etis causa. vnde pulchritudo corporis in hoc consistit q̄d homo habeat membra corporis bene proportionata cū quadam debiti coloris claritate. et similiter pulchritudo spiritualis in hoc consistit q̄ conversatio hominis sine actio eius sit bene proportionata fm spirituales rationis claritatem. hoc autem pertinet ad rationem honesti q̄d virtutis idem esse virtuti que fm rationem moderatur omnes res humanas. et ideo honestum ē idem spirituali decoro. *Unde Aug. dicit in li. lxxij. q.* honestatem voco intelligibilem pulchritudinem. quā spirituales nos proprie dicitur. et postea subdit q̄ multa sunt pulchra visibilia que minus proprie honesta appellantur. *Ad. i. et go d̄s* q̄ obiectum mouens appetitum ē bonum appetibile. q̄d aut in ipsa appetentiōe apparet decoro acapit vt conueniens et bonus. et id dicit *Dionys. iij. ca. de diu. no.* q̄ oibz est pulchrum et bonū amabile. vñ et ipm honestum fm q̄ hz spūalem decorum appetibile reddit. *Un̄ et Tullius dicit in. i. de offi.* Formam ipsam et rationem faciem honesti vides. que si oculis cerneretur mirabiles amores vt aut

Plato et cetera sapientie. Ad. ij. dicitur sic supra dicitur est gloria est effectus honoris. et bene dicitur quod aliquis honoratur vel laudatur reddat datus in oculis aliorum. et ideo sic dicitur idem est honorificum et gloriosum. ita etiam idem est bonestum et decorum. Ad. iij. dicitur quod obiectio illa procedit de pulchritudine corporali. quibus possit dici quod etiam propter pulchritudinem spirituales aliquis spiritualiter fornicatur in quantum de ipsa bonestate subdit. secundum illud Ezechiel. xvij. Elevatus est cor tuum in decore tuo. perdidisti laudem tuam in decore tuo

Ad tertium sic proceditur.

videtur quod bonestum non differat ab vili et delectabili. Dicit enim bonestum quod propter se appetitur. sed delectatio propter se appetitur. ridiculum enim videtur querere propter quid aliquis velit delectari. ut patet dicitur in. xvij. et ibi. ergo bonestum non differat a delectabili. Preterea. Dicitur sub bono vili continetur. dicit enim Tullius in. ij. et cetero. Est aliquid non propter suam vim et naturam. sed propter fructum et utilitatem appetendum quod pecunia est. sed dicitur vilitate habent rationem bonestatis. dicit enim Ezechiel. ii. et auferas et bonestatem. id est vilitate a deo sunt. et. xij. ca. Pondera super se tollit qui bonestati. id est dicitur se communicat. bonestum non differat ab vili. Preterea. Tullius probat in li. d. offi. quod nil potest esse vile quod non sit bonestum. et hoc idem habet per Ambrosium in li. de officiis. ergo vile non differat ab bonestis. Sed contra est quod Augustinus dicit in li. lxxvij. quod bonestum dicitur quod propter se ipsum appetendum est. vilitate autem quod ad aliquid aliud referendum est. Rursus. dicitur quod bonestum dicitur in idem subiectum cum vili et delectabili. a quibus tamen differat ratione. de enim aliquid bonestum sicut dicitur est in quantum habet quandam decorum et ordinationem rationis. hoc autem quod est secundum rationem ordinatum est naturaliter conveniens homini. vilitate quod autem naturaliter delectatur in suo conveniens. et ideo bonestum est naturaliter homini delectabile. sic de operatione virtutis patet probatur. et ibi. non tamen omne delectabile est bonestum. quia potest etiam aliquid conveniens esse secundum sensum et non secundum rationem quod spectat naturam ipsius. Ipsa etiam virtus quod secundum se bonestata est refert ad aliud sic ad finem. scilicet ad felicitatem. et secundum hoc idem subiecto est bonestum et vile et delectabile. sed tamen differunt. nam bonestum dicitur secundum quod aliquid habet quandam excellentiam dignam honore propter spirituales pulchritudinem. delectabile autem in quantum quietat appetitum. vilitate autem in quantum refert ad aliud. in pluribus tamen delectabile quod vile et bonestum. quia omne vile et bonestum aliquid est delectabile. sed non convenit ut dicitur in. ij. et ibi. Ad. i. ergo dicitur quod bonestum dicitur quod propter se appetitur appetitum rationali querendum in id quod est conveniens rationi. delectabile autem propter se appetitur appetitum sensitivo. Ad. ij. dicitur quod dicitur vocantur nomine bonestatis secundum opinionem multorum qui vilitate honorant. vel in quantum ordinantur organice ad actus virtutum ut dicitur est. Ad. iij. dicitur quod intentio Tullij et Ambrosii. est dicere quod nihil potest esse simpliciter et vere vile quod repugnat bonestati. quia oportet quod repugnet ultimo fini hominis quod est bonum secundum rationem. quibus possit forte esse vile secundum quod respectu alicuius finis particularis. non autem intendunt dicere quod omne vile in se consideratum pertingat ad rationem bonestatis.

Ad quartum sic proceditur.

videtur quod bonestas non debet poni pars temperantie

Non enim est possibile quod idem respectu eiusdem sit pars et totum. sed temperantia est pars bonestatis ut Tullius dicit in. ij. et cetero. ergo bonestas non est pars temperantie. Preterea. ij. et ibi. dicitur quod vinum precordia facit bonesta. sed plus vini precipue superfluum de quo ibi loqui videtur. magis pertinet ad intemperantiam quam ad temperantiam. ergo bonestas non est pars temperantie. Preterea. Bonestum dicitur quod est honore dignum. sed iusti et fortes maxime honorantur. ut dicit philosophus in. i. et ibi. ergo bonestas non pertinet ad temperantiam. sed magis ad iustitiam vel fortitudinem. Unde et Cleazarus dicit ut dicitur. ij. et cetero. vi. Fortiter pro gravissimis ac sanctissimis legibus bonesta morte perfungat. Sed contra est quod Jacobinus bonestatem ponit partem temperantie. Ambrosius etiam in. i. de officiis. temperantie specialiter bonestatem attribuit. Rursus. dicitur quod sicut supra dicitur est. bonestas est quedam spiritualis pulchritudo. pulchritudo autem opponitur turpe. opposita autem maxime se invicem manifestant. et ideo ad temperantiam specialiter bonestas pertinere videtur. que id quod est homini turpissimum et indecentissimum repellit scilicet brutales voluptates. unde et ipso nomine temperantie maxime intelligitur bonum rationis cuius est moderari et temperare concupiscentias pravas. Sic ergo bonestas propter speciali quadam ratione temperantie attribuitur ponitur pars eius. non quidem subiectiva vel sicut virtus adiuncta. sed pars integralis ipsius sicut quedam eius conditio. Ad. i. ergo dicitur quod temperantia ponitur pars subiectiva bonestatis propter summi in sua communitate. sic autem non ponitur temperantie pars. Ad. ij. dicitur quod vinum in ebrietas facit precordia bonesta secundum eorum reputationem. quia videtur eis quod sint magni et honorati. Ad. iij. dicitur quod iusticie et fortitudinis debet maior honor quam temperantie propter maioris boni excellentiam. sed temperantie debetur maior honor propter contributionem vitiis. magis improbabilius ut ex dictis patet et sic bonestas magis attribuitur temperantie secundum regulam apostoli. i. ad Cor. xij. quod in bonesta nostra maior debent bonestatem scilicet remouentem quod in bonestis est.

Deinde considerandum

est de partibus subiectivis temperantie. Et primo de his que sunt circa delectationes ciborum. secundo de his que sunt circa delectationes venereorum. Circa primum considerandum est de abstinentia que est circa cibos et potus. et de sobrietate que est specialiter circa potum. Circa abstinentiam autem consideranda sunt tria. primo de ipsa abstinentia. secundo de actu eius qui est ieiunium. tertio de opposito vicio quod est gula. Circa abstinentiam autem queruntur duo. primo utrum abstinentia sit virtus. Secundo utrum sit virtus specialis.

Ad primum sic proceditur.

videtur quod abstinentia non sit virtus. Dicit enim apostolus. i. ad Cor. xij. Non est regnum dei in sermone sed in virtute in abstinentia autem non consistit regnum dei. dicit enim apostolus. i. ad Cor. xij. Non est regnum dei etiam et potus. ubi dicitur glo. nec in abstinentia nec in manducando esse iustitiam ergo abstinentia non est virtus. Preterea. Augustinus dicit in. i. confes. ad dei loquens. Hoc me docuisti. ut que admodum medicamenta sic alimentera sumpturus accedam. sed medicamenta moderari non pertinet ad prout sed ad arte medicine. Et

pari ratione moderari alimenta quod pertinet ad abstinentiam non est actus virtutis sed actus. **P**re. Dicitur in medio consistit ut habet in. **q. et ubi.** abstinentia autem non videtur in medio consistere sed in defectu eius ex subtractione nominetur. **q. abstinentia non est virtus.** **P**re. Nulla virtus excludit aliam. sed abstinentia excludit paritatem. dicit enim Gregorius in pastoralibus quod abstinentiam meretur plerumque in patientia exercitur a sinu tranquillitatis. ibidem etiam dicit quod cogitatio et nes abstinentiam non nunquam superbia culpa transigit. et ita excludit humilitatem. ergo abstinentia non est virtus. **S**ed contra est quod dicitur. **q. Petri. 1.** Omisitrate in fide vestra virtute. in virtute autem sciam. in scia autem abstinentiam. ubi abstinentia alijs virtutibus numeratur. ergo abstinentia est virtus. **R**espondeo quod abstinentia ex suo nomine importat subtractionem ciborum. dupliciter quod nomen abstinentie accipi potest. **U**nomo scilicet quod absolute ciborum subtractionem designat. et hoc modo abstinentia non designat neque virtutem neque actum virtutis sed quoddam indifferentem. **A**liomodo potest accipi scilicet quod est ratione regulari et tunc significat vel habitum virtutis vel actum. et hoc significat in premissa auctoritate. **P**etri. ubi dicit in scia abstinentiam ministranda ut scilicet homo a cibo abstineat. per oportet pro congruentia hominum cum quibus vivit et persone sue et pro utilitatis sue necessitate. **A**d. 1. ergo dicitur quod usus ciborum et eorum abstinentia scilicet se considerata non pertinent ad regnum dei. dicit enim apostolus. **1. ad Cor. vii.** Ecce nos non commendat deo. neque enim si non manducaverimus deficiemus. neque si manducaverimus abundabimus. **S**piritualiter. utrumque autem bonum scilicet quod fit rationabiliter ex fide et dilectione dei. pertinet ad regnum dei. **A**d. 2. dicitur quod moderatio ciborum scilicet quantitatem et qualitatem pertinet ad artem medicine in comparatione ad utilitatem corporis. sed scilicet interiores affectiones in comparatione ad bonum rationis pertinet ad abstinentiam. **U**nde Augustinus dicit in libro de evangelio. Non inter est omnino se ad virtutem quod alimentorum vel ciborum quis accipiat. dummodo id faciat pro congruentia hominum cum quibus vivit et persone sue et pro utilitatis sue necessitate. sed quanta felicitate et serenitate animi his valeat cum oportet vel necesse est carere. **A**d. 3. dicitur quod ad temperantiam pertinet refrenare delectationes que nimis animorum ad se allucunt. sicut ad fortitudinem pertinet firmare animum contra timores a bono rationis repellentes. **E**t ideo sicut laus fortitudinis consistit in quodam excessu. et de hoc denominantur omnes partes fortitudinis. ita etiam laus temperantie consistit in quodam defectu et ex hoc ipsa et omnes partes eius denominantur. unde et abstinentia quia est pars temperantie denominatur a defectu. et tamen consistit in medio in quibus est scilicet ratione recta. **A**d. 4. dicitur quod illa vitia perveniunt ex abstinentia. per non est scilicet rationem rectam. ratio enim recta facit abstinere sicut oportet. scilicet cum hilaritate mentis. et propter quod oportet. scilicet propter gloriam dei. non propter gloriam suam.

Ad secundum sic proceditur

Videtur quod abstinentia non sit specialis virtus. **O**mnis enim virtus scilicet seipsum est laudabilis. sed abstinentia non est scilicet se laudabilis. dicit enim Gregorius in pastoralibus. quod abstinentie non nisi ex alijs virtutibus commendat. ergo abstinentia non est specialis virtus. **R**espondeo Augustinus dicit de fide ad Petrum quod abstinentia sanctorum est a cibo et potu. non quia alicui creatura et est mala sed pro sola corporis castigatione. hoc autem pertinet ad castitatem. ut ex

ipso nomine apparet. ergo abstinentia non est virtus specialis a castitate distincta. **P**re. Sicut homo debet esse contentus moderato cibo. ita et moderata veste. scilicet in lud. i. ad Titimum. vlti. **H**abentes alimenta et quibus tegamur. his contenti simus. in moderatione autem vestitus non est aliqua specialis virtus. ergo neque abstinentia que est moderantia alimentorum. **S**ed contra est quod Gregorius ponit abstinentiam specialem partem temperantie. **R**espondeo dicitur quod sicut supra dicitur est virtus moralis conservat bonum rationis contra impetus passionum. et ideo ubi invenitur specialis ratio qua passio abstrahit a bono rationis. ibi necesse est esse specialem virtutem. **D**electationes autem ciborum nature sunt abstrahere hominem a bono rationis. tum propter earum magnitudinem. tum etiam propter necessitatem ciborum quibus homo indiget ad vite consecutionem quaz maxime homo desiderat. et ideo abstinentia est specialis virtus. **A**d. 1. ergo dicitur quod virtutes oportet esse conexas ut supra dicitur est. et ideo una virtus adiuvatur et commendatur ex alia sicut iusticia et fortitudo et per hunc etiam modum virtus abstinentie commendatur ex alijs virtutibus. **A**d. 2. dicitur quod per abstinentiam corpus castigatur non solum contra illecebrosam luxuriam. sed etiam contra illecebras gula. quia dum homo abstinet. magis reddit fortis ad impugnationes gula vitandas. que tanto fortiores sunt quanto magis homo eis excidit. et tamen non prohibetur per hoc abstinentiam esse specialem virtutem quod ad castitatem valet. quia una virtus ad aliam valet. **A**d. 3. dicitur quod usus vestimentorum est introductus ab arte. usus autem ciborum a natura. et ideo magis debet esse virtus specialis circa moderationem ciborum quam circa moderationem vestimentorum. **CXLVII**

Deinde considerandum

Dest de ieiunio. **E**t circa hoc queruntur octo. primo utrum ieiunium sit actus virtutis. secundo cuius virtutis sit actus. tertio utrum cadat sub precepto. quarto utrum aliqui excusent ab observatione boni precepti. quinto de tempore ieiunii. sexto utrum semel comedere requiratur ad ieiunium. septimo de hora comedendi ieiunantium. octavo de cibis a quibus debet abstinere

Ad primum sic proceditur

Videtur quod ieiunium non sit actus virtutis. **O**mnis enim actus virtutis deo est acceptus. sed ieiunium non semper est deo acceptum. scilicet illud **Eccl. xviii.** Quare ieiunavi mus et non asperitisti. ergo ieiunium non est actus virtutis. **R**espondeo. Nullus actus virtutis recedit a medio virtutis. sed ieiunium recedit a medio virtutis quod quidem in virtute abstinentie accipitur scilicet hoc ut subiciatur necessitati nature cui per ieiunium aliquid subtrahitur. alioquin non ieiunantes non haberent virtutem abstinentie. ergo ieiunium non est actus virtutis. **R**espondeo. Ad quod communiter omnibus convenit et bonis et malis non est actus virtutis. sed ieiunium est huiusmodi. quilibet enim animus qui comedit ieiunus est. ergo ieiunium est actus virtutis. **S**ed contra est quod connumeratur alijs virtutum actibus. **1. ad Cor. vi.** ubi apostolus dicit. In ieiunio multus. in scientia. in castitate etc. **R**espondeo. dicendum quod ex hoc aliquis actus est virtuosus quod per rationem ordinatur ad aliquod bonum honestum. hoc autem convenit ieiunio. **A**ssumitur enim ieiunium principaliter ad tria. primo quidem ad preceptis carnis reprimeudas. **U**nde apostolus dicit in auctoritate

non est de necessitate precepti. sed est de necessitate precepti unicuique tali remedio indiget. Et quod multitudo hominum ut plurimum indiget tali remedio. tum quod in multis omnnes offendimus. ut dicit Jacobus. iij. tum etiam quod caro concupiscit aduersus spiritum. ut dicit ad Gal. v. conueniens fuit ut ecclesia aliqua ieiunia statueret ab omnibus communiter obseruanda. non quasi precepto subiacens id quod simpliciter ad supererogationem pertinet. sed quasi in speciali determinans id quod est necessarium in communi.

¶ Ad. ij. d. qd. qd. precepta que per modum communis statuti proponuntur. non eodem modo obligant omnes. sed secundum quod requirunt ad finem quem legislator intendit. cuius auctoritate si aliquis transgrediendo statutum contemnat. vel hoc modo transgredias quod impediatis finem quem intendit. peccat mortaliter talis transgressor. si autem ex aliqua rationabili causa quis statutum non seruet. precipue in casu in quo etiam si legislator adesset non decerneret esse seruandum. talis transgressio non constituit peccatum mortale. et inde est quod non omnes qui non seruant ieiunia ecclesie peccant mortaliter.

¶ Ad. ij. d. qd. qd. Aug. ibi loquitur de his que neque sanctorum scripturarum auctoritate continentur. nec in concilio episcoporum statuta inueniuntur. nec consuetudine vniuersalis ecclesie roborata sunt. Ieiunia vero que sunt in precepto sunt in talibus episcoporum statuta et consuetudine vniuersalis ecclesie roborata. nec sunt contra libertatem populi fidelis. sed magis sunt vniuersalia ad impediendum feruorem peccati que repugnant libertati spirituali. de qua dicit ad Gal. v. Vos enim fratres in libertatem vocati estis. tantum ne libertatem deis in occasione carnis.

¶ Ad quartum sic procedit

Videtur quod omnes ad ieiunia ecclesie teneantur. Precepta enim ecclesie obliantur sicut dei precepta. secundum illud Luc. x. Qui vos audit. me audit. sed ad precepta dei seruanda omnes tenentur. ergo similiter omnes tenentur ad seruanda ieiunia que sunt ab ecclesia instituta.

¶ Pre. Magis videntur excusari pueri a ieiunio propter etatem. sed pueri non excusantur. dicit enim Job. l. ij. Sanctificate ieiunium. et postea sequitur congregate paruulos et sugentes ubera. ergo multo magis omnes alij ad ieiunia tenentur.

¶ Pre. Spirituality sunt temporalibus preferenda. et necessitas non necessitas. sed opera corporalia ordinantur ad lucrum temporale. peregrinatio enim et si ad spiritualia ordinata non est necessitas. cum ergo ieiunium ordinetur ad spiritualem utilitatem. et necessitatem habeat ex statu ecclesie. videtur quod non sint ieiunia ecclesie pretermittenda propter peregrinationem vel propter corporalia opera.

¶ Pre. Magis est aliquid faciendum ex propria voluntate quam ex necessitate. ut patet per apostolum. ij. ad Cor. ij. Sed pauperes solent ex necessitate ieiunare propter defectum alimentorum. ergo multo magis debent ex propria voluntate ieiunare.

¶ Sed contra videtur quod nullus iustus teneatur ieiunare. precepta enim ecclesie non obligant secundum doctrinam christi. sed dominus dixit Luc. v. qd. non possunt filij sponsi ieiunare quod diu cum ipso est sponsus. est autem cum omnibus iustus spiritualiter et eos inbabirans. Unde dominus dicit Matthei xli. Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem seculi. ergo iustus ex statuto ecclesie non obligatur ad ieiunandum.

¶ Respondeo. dicitur quod sicut supra dictum est. statuta contra proponuntur secundum quod multitudinem pueniunt. et ideo legislator in eis statuendis attendit id quod communiter habetur et in pluribus accidit. Si quid autem ex speciali causa in aliquo inueniatur quod obseruantie statuti repugnet non intendit tale legiflatore ad statuti obseruantiam obligare. In quo tamen est discretio adhibenda. Nam si causa sit euidenter. presertim licet potest homo statuti obseruantiam preterire. presertim contra rationem interueniente. vel si non posset de facili recurrere ad supererogationem haberi. Si vero causa sit dubia debet aliquis ad supererogationem recurrere qui hoc potest stare in talibus dispensandi. et hoc est obseruandum in ieiunijs ab ecclesia institutis ad quod omnes contra obligantur nisi in eis fuerit aliquod speciale impedimentum.

¶ Ad. j. ergo dicitur quod precepta dei sunt precepta iuris naturalis que secundum se sunt de necessitate salutis sed statuta ecclesie sunt de his que non per se sunt de necessitate salutis. sed solum ex institutione ecclesie et ideo possunt esse aliqua impedimenta propter que aliqui ad obseruanda ieiunia hominibus non tenentur.

¶ Ad. ij. dicitur quod in pueris maxime est euidentis causa non ieiunandi. tum propter debilitatem nature. ex qua pueniunt quod indigent frequenter cibo et non multo simul assumpto. tum etiam quod indigent multo nutrimento propter necessitatem augmenti. quod fit de residuo alimentum. et ideo quod diu sunt in statu augmenti. quod est in pluribus usque ad finem tertij septem. non tenentur ad ecclesiastica ieiunia obseruanda. pueniens tamen est et etiam in hoc tempore se ad ieiunandum exerceat plus vel minus secundum modum sue etatis. quandoque tamen magna tribulatione imminente in signum penitentie actiois etiam pueri ieiunia inueniuntur sicut etiam de iumentis legitur Ione. iij. Dominus et in membra non qui sentit quicquid nec aquam bibant.

¶ Ad. iij. dicitur quod circa peregrinos et operarios distinguendum videtur. quod si peregrinatio et operis labor commode discreti possit aut dimitti absque detrimento corporalis salutis et exterioris status qui requiritur ad conseruationem corporalis vel spiritualis vite. non sunt propter hoc ecclesie ieiunia pretermittenda. si autem imminet necessitas statim peregrinandi et magnas vietas facienda vel etiam multum laborandi vel propter conseruationem vite corporalis. vel propter aliquod necessarium ad vitam spiritualem. et simul cum hoc non possunt ecclesie ieiunia obseruari. non obligatur homo ad ieiunandum. quod non videtur fuisse intentio ecclesie statuendis ieiunia. ut per hoc impediret alias pias et magis necessarias causas. videtur tamen in talibus recurrendum esse ad superioris dispensationem. nisi forte ubi est ita placet. quod ex hoc ipso quod plures dissimulant videntur annuere.

¶ Ad. iij. dicitur quod pauperes qui possunt sufficienter habere quod eis sufficiat ad vitam comestionem non excusantur propter pauperetatem a ieiunijs ecclesie. a quibus tamen excusari videtur illi qui sustinent elemosinas mendicant qui non possunt simul habere quod eis ad vitam sufficiat.

¶ Ad. v. dicitur quod illud verbum domini tripliciter potest exponi. Unomodo secundum Chrysostomum. qui dicit quod discipuli qui filij sponsi si dicuntur ad hoc inbecillius dispositi erant. unde vestimento veteri comantur. et ideo in presentia corporis eius ibi erant magis fouendi in quadam dulcedine quam in austeritate ieiunij exercendi. et sic hoc magis puenit ut cum imperfectione et nouitjs in ieiunijs dispenseretur. quam cum antequam perfectione ut patet in glo. super illud psal. Sic erant ablactatus super matrem suam. Aliomodo potest dici secundum Hieronymum. quod dominus ibi loquitur de ieiunio veteris obseruantijs. unde per hoc significat dominus quod apostoli non erant in veteribus obseruantijs deueniendi quos oportet barbare nouitate perfundi. Tertio modo secundum Augustinum. qui videtur fingit duplex ieiunium. quorum vni pertinet ad utilitatem

tribulationis et hoc modo comperit vitio per certis qui dñi
amur filij sponsi. Unde vbi Lucas dicit non possunt si
lij sponsi ieiunare. dicit Martb. q non luceant filij spōsi
Aliud aut quod pñer ad gaudij mētis in spūalia suspe
se. et tale ieiunij conuenit perfectis.

Ad quintuz sic prodicet.

Videtur q incōuenienter determinent rpa ieiunij ecclie
Christus enī legitur Martb. iij. statim post baptismum
ieiunium inchoasse. sed nos christum imitare debemus.
fm illud. i. ad Cor. iij. Imitatores estote sicut et ego
christi. ergo et nos debemus ieiunij pagere statim post epy
pbaniā in qua baptismus celebratur. **¶** Pre. Cere
monialia veteris legis non licet in noua lege obseruare.
sed ieiunia in quibusdā determinat mensibz pñerent ad
solemnitatem veteris legis. dicitur enī Zach. viij. Ieiunij
quatuor et ieiunij quinti et ieiunij septimij et ieiunij decimi
erit comui iude in gaudij et leticia. et in solemnitates pre
claras. ergo ieiunij spūalium mensū que dicitur quatuor
tempoz in ecclesia incōuenienter obseruant. **¶** Pre. Se
cundū Aug. in li. de consensu euangelistaz. sicut est ieiunij
nū afflictionis. ita est ieiunij exultationis. sed maxime ex
ultatio spūalis iminet fidelibus et christi resurrectione. et
go in tpe quinquagesime in quo ecclesia solēnt ar ppter dñi
cam resurrectionem in diebus dñi calibus in quibz memo
ria resurrectionis agitur. debet aliqua ieiunia indicij. **¶**
Sed cōtra est cōs ecclesie p̄suetudo. **¶** Rñ. dō q sicut
supra dicitur est ieiunium ad duo ordinatur. s. ad tele
tionem culge et eleuationes mentis in supna. et ideo illis
tribus spūaliter fuerunt ieiunia indicenda in quibz opoz
tebat hoies a peccato purgari et mentē fidelituz eleuari in
deū p deuotionem. que quidē p̄cipue s̄m̄nent an̄ pasca
lem solemnitate in qua culpe per baptismū relaxantur qui
solemniter in vigilia pasce celebratur qñ recolitur dñica
sepultura. qz per baptismū conspeliuntur christo in morte
vt dicit ad Ro. vi. In festo enī pasce oportet maxime
mentē hois per deuotionem eleuari ad eternitatis gloriāz
quā christus resurgendo inchoauit. et ideo immediate an̄ so
lemnitate pascale ecclesia statuit esse ieiunandū. et eadez
rōne in vigilijs p̄cipuaz festiuitatū in quibus preparari
nos oportet ad festa futura deuote celebranda. Similiter
enā consuetudo ecclesie s̄ca habet vt in singulis quartis
anni sacri ordines cōferantur. in cuius signū dñs quatuor
milia hoim de septem p̄mbo sanauit. per quos significat
anni noui testamenti vt Hiero. dicit ibidem ad quozum
susceptiones oportet p ieiunij preparari et eos qui ordinat
et illos qui ordinandi sunt et enā totum populū p cuius
vilitate ordinant. Unde et legitur Lu. vi. q dñs an̄ dñi
pul or electione exiuit in monte ozare. qd exponēs Amb.
erat. Quid se facere conuenit cū vis aliquod officij pie
tatis adorari. qñ christus missurus aplos prius ozauit.
Ratio aut numeri quantū ad quadagesimale ieiunium
est triplex fm Greg. primo quidē quia virtus decalogi p
libros quatuor sanc̄ euangelij impletur. denarius autē
quater dñctus. in quadragenariā surgit. Vel quia in hoc
mortalī corpe ex quatuor elementis subsistimus. p̄cūsus
voluntatem p̄cepit dñctis p̄ramus que p decalogū s̄nt
accepta. vnde dignū est vt eandem carnē quaterdecēs af
figamus. Vel quia ita offerre contendimus deo decimas
diez. Dum enī p recentos et sexaginta dies annus dicit
tur. nos aut p sexaginta sex dies affligimur qui sunt ieiunia
biles in sex septimanis quadagesime. quasi an̄ nosit ve

ditas dño damus. **¶** Scdm Aug. additur quarta ratio.
Nam creator est trinitas pater et filius et spūsanctus. cre
atore vero inuisibili debetur ternarius numerus. diligere
enī iubemur deum ex toto corde et ex tota aīa et ex tota mē
te. creature vero visibili debetur quaternarius ppter calidū
et frigidū. humidū et siccū. sic ergo per denariū significat
dēs res. qui si ducatur per quaternariū qd cōpetit corpi per
qd administratio geritur quadagesimū numerū conficit
singula vero ieiunia quatuor tempoz tribz diebz continē
tur. ppter numerū mensū qui conpetit cuiuslibet tpi. vel p
pter numerū sacroz ordinū qui in his tpiibus p̄feruntur
¶ Ad. i. ergo dō q christus baptismō non indiguit. p̄
seipm. sed vt nobis baptismū cōmendarer. et ideo sibi nō
cōpetebat vt an̄ baptismū suū ieiunaret. s. post baptismū
vt nos imitaret ad ieiunandū ante nostrū baptismū.
¶ Ad. ij. dō q ecclesia non seruat ieiunia quatuor tpiū nec
omnino eisdē tpiibus quibus iudei nec enā ppter causas
easdem. Illi enī ieiunabant in iulio qui est q̄rtus mensis
ab ap̄li que p̄mū habent. quia tūc Moyses descendēs
de monte s̄gnat tabulas legis consergit. et iuxta Hieronimū
muri p̄mū sunt rupti ciuitatis. In quito aut mense qui
apud nos vocatur augustus cū ppter exploratores sed no
cēt ozia in iplo iussi sunt in mōtem nō ascendere. et i hoc
mense Nabuchodonosor ex p̄ et a Tyro templū Hiero
solyms est incensum. In vij. vero qui appellatur october
Godolias occisus ē. et relique p̄li distipare. In decimo
vero mense qui apud nos ianuarius dī. p̄ls cū ezechiele
in captiuitate positus audiuit templum esse subuersum.
¶ Ad. iij. dō q ieiunij exultationis ex insinuatū spūalitē
p̄cedit. qui est spū libera litatis. et ideo hoc ieiunij sub p̄
cepto cadere non debet. Ieiunia ergo que p̄cepto ecclie
insinuatū sunt magis ieiunia afflictionis q̄ non conueni
unt in diebz leticie. ppter quod nō est ieiunij ab ecclesia
iustitū in toto pascale tpe. nec enā in diebz dñctis in q̄
bus si quis ieiunaret p̄ra p̄suetudinē p̄li christiani. q̄ vt
Aug. dicit est p lege habenda vel enā ex aliquo errore. si
cut Daniebei ieiunant quasi necessariū tale ieiunij arbi
trantes. non esset a p̄cō imunia. Quis ipm ieiunium fm
se consideratū oī tpe sit laudabile. fm q Hieronij. dicit ad
Lucinū. Utinā oī tpe ieiunare possemus.

Ad sextum sic procedit.

Videtur q nō requiratur ad ieiunij q bō tm̄ semel co
medat. Ieiunium enī vt dicitur est. est actus virtutis absti
nentie. q̄ quidem nō minus sibi ob̄suar debetam quā tina
tem tibi q̄ comestionis numerū. nō aut taxatur ieiunati
bus quāritas cibi. ergo nec numerus comestionis taxari
dī. **¶** Pre. Sicut bō nutritur abo ita et potū. vnde et post
ieiunij soluit. ppter quod nō possumus post potū eucha
ristiam accipe. sed nō est phibitum quin pluries bibam
diuersis bonis dicit. ergo et non dī esse phibitum ieiunari
bus quin pluries comedant. **¶** Pre. Electuaria quedaz
cibi sunt. q̄ n̄ a multis in diebz ieiunij post comestionem
sumuntur. ergo vnitas comestionis nō est de rōne ieiunij
¶ Sed in cōtariū est cōs consuetudo p̄li christiani.
¶ Rñ. dō q ieiunij ab ecclesia insinuatū ad concupiscen
tiam refrenandā. ita q̄ natura soluetur. ad hoc aut s̄nt
ficete videtur vnica comestio p quā bō pōr nature sant
facere. et n̄ concupiscēre aliquid terribit d̄m̄nando cō
mestionū vices. et ideo ecclesie moderatone statuti ē vt
semel in die a ieiunantibus comedatur. **¶** Ad. i. ergo dō
q quāritas cibi nō potuit eadē oībz taxari ppter diuersas

corpore p'rationes. ex quibus contingit q' vni' maiori
 alter minor cibo indiget. sed vt plurimū oēs p'nt nature
 satisfacere p' vnicā comestione. ¶ Ad. ij. dō q' duplex ē
 ieiunū. Vnū quidem nature qd' requiritur ad eucharistie
 s'ne sumptionē. et hoc soluit per quēlibet potuz etiā aque
 potst quē etiā nō licet eucharistiam sumere. Est autē aliud
 ieiunū ecclesie qd' dicitur ieiunū ieiunātis. et istud nō soluit
 nisi p' ea que ecclesia interdicit intendit infirmando ieiunū.
 nō autē intendit ecclesia interdicit abstinētia potuz
 qui magis sumitur ad alterationē corpis et digestionem ei
 boz assumptoz qz ad nutrimentū licet aliquo mō nutrar.
 et ideo licet plures ieiunātibz bibere. si autē quis imode-
 rate potu vti. pōt peccare et meriti ieiunij p'dere. sic etiā
 si imoderate cibū in vna comestione assumat. ¶ Ad. iij. dō
 q' electuaria etiā si aliquo mō nutrar. non tñ p'cipaliter
 assumuntur ad nutrimentū. sed ad digestionē ciboz. vñ nō
 soluunt ieiunū sicut aliaz medicinarū assumptio. nisi for-
 te aliqui in fraudē electuaria in magna quāritate assumat
 p' modū cibi.

Ad septimum sic procedit

Videtur q' hora nona nō p'uenit t'p'e ad comedē
 dum his qui ieiunāt. Status enī noui testamēti ē p'fecti
 or qz status veteris testamēti. sed in veteri testamēto ieiunā
 tunabāt vsqz ad vesp'ra. dicitur enī Leui. xxiij. Sabbatum est
 affligentis aīas vestras. et postea sequitur. a vesp'ra vsqz ad
 vesp'ra celebrabitis sabbata vestra. ergo multo magis in
 nouo testamēto ieiunium vñ induci vsqz ad vesp'am. ¶
 Dicitur. Ieiunium ab ecclesia institutum cibo imponitur. sed
 non oēs p'nt determinate cognoscere horam nonā. ergo
 videtur q' r'atō horz nonē nō debet cadere sub statuto
 ieiunij. ¶ Dicitur. Ieiunū est actus virtutis abstinētie. vt
 supra dictū est. sed virtus moralis nō eodē mō accipit me-
 diū quo ad oēs. qz quod est multū vni est p'p' alteri. vt dicitur
 in. ij. et ibi. ergo non vñ ieiunantibz r'atō horz nona. ¶
 Sed est q' quod p' hūm Calcedonēse. dicitur in q'dragesima
 nullatenus credendi sunt ieiunare qui aī m'aducauerint
 qz vesp'riū celebrat officij. qd' quadagesimali t'p'e post
 nonaz dicitur. ergo vsqz ad nonā est ieiunandū. ¶ Rñ. dicitur
 q' sicut dicitur est ieiunū ordinatur ad reuerentiā et cobitio-
 nem culpe. vnde oportet q' aliquid addat supra eōdem con-
 suetudinē. ita nō q' p' hoc nō multū natura grauetur. Est
 autē debita et cōis consuetudo comedendi hominibz circa
 horā sextam. tñ qz iam videtur esse completa digestio no-
 cturmo t'p'e naturali calore interius reuocato p'pter frigus
 noctis circūflans et diffusio humoris p' membra coopāte
 ad hoc calore diei vsqz ad sūmū solis ascensum. tñ etiā qz
 tunc p'cipue natura corpis humani indiget iunari cōtra
 exteriore actus calorem. ne humores interius adurentur.
 et iō vt ieiunās aliquā affliccionem lentiat. p' culpe sanis-
 factione. cōueniens hora comedendi r'atur ieiunantibus
 circa horā nonā. Conuenit etiā ista hora mysterio passio-
 nis christi. que completa fuit hora nona qñ inclinatio capite
 tradidit sp'm. Ieiunātes enī dū suam carnē affligūt passi-
 oni christi conformantur. s'm illud ad Gal. v. Qui autē
 ebullit sunt suam carnē crucifixerūt cū vni' et conu'piscē-
 tijs. ¶ Ad. i. ergo dō q' status veteris testamēti compas-
 vocri. stat' vero noui testamēti dicit. s'm illud ad Ro. xij.
 Pax procedit. vices autē appropin' dicit. et ideo in veteri tes-
 tamēto ieiunabāt vsqz ad noctē. non autē in nouo testa-
 mēto. ¶ Ad. ij. dō q' ad ieiunū requiritur hora determinā-
 ta nō s'm subtilē examinauonē. sed s'm grossam estimā-

onē. Sufficit enī q' sit circa horā nonā. et hoc de facili quō-
 libet cognoscere pōt. ¶ Ad. iij. dō q' modicū augmentuz
 vel etiā modicus defectus nō multū pōt nocere. non ē autē
 magnū t'p'is spaciū quod est ab horā sexta in qua cōiter ho-
 mines comedere consueuerūt vsqz ad horā nonā q' ieiunā-
 tibz determinat. et iō r'atō r'atō t'p'is non multum pōt
 alicui nocere cuiuscūqz conditionis existat. vel si forte p'p'
 infirmitatē vel etatez aut aliquid h'mōi hoc eis in magnū
 grauenē e'deret. esset tñ eis in ieiunio dispensandū
 vel vt aliquantulū p'ueniret horam.

Ad octauum sic procedit.

Videtur q' in cōuenient ieiunantibz indicat' abstinētia a car-
 nibz et ouibz lacticijs. Dicitur enī supra q' ieiunū ē in sti-
 tutū ad p'cipiscētiās carnes reuerendādas. sed magis p'cipi-
 piscētia p'uocat pot' vini qz esus carniū. s'm illud p' dō
 uer. x. Luriosa res est vini. et ad Ephe. v. Nolite ine-
 briari vino in q' est luxuria. cū ergo non interdicit ieiunā-
 tibz pot' vini. videtur q' nō debet interdici esus carniū
 ¶ Dicitur. Aliqui pisces ita delectabil' comeduntur sic qdā
 aialium carnes. sed p'cipiscētia est appetit' delectabil' vt
 supra habitū est. ergo in ieiunio qd' est institutū ad concu-
 piscētiās reuerendādas sicut non interdicit esus pisciū. ita nō
 dicitur interdici esus carniū. ¶ Dicitur. In quibusdā ieiunioz
 dicitur aliqui omis et calco vitur. ergo paritōe in ieiunio
 quadagesimali talibz hō vt pōt. ¶ Sed p'ra est cōis si
 delium p'uetudo. ¶ Rñ. dō q' sicut supra dictū est. ieiunū
 ab ecclesia est institutū ad reprimēdas p'cipiscētiās
 carnis que quidē sunt delectabil' s'm tactū que consistit
 in cibis et uenericijs. et ideo illos cibos ecclesia ieiunantibz
 interdicit qui et in comedendo marie habent delectationē
 et itez maxime hōiem ad v'neria. p'uocant. h'mōi autē sunt
 carnes aialū in terra nascētiū et respiratiū et que ex eis
 p'cedunt. sicut lacticiā ex gressibilibz et oua ex auibz. qz
 enī h'mōi magis conformantur humano corp'i. plus delectant
 et magis conserit ad humani corp'is nutrimentū. et
 sic ex eoz comestione plus sup'fluit vt v'ra in materiāz
 semine cuius multiplicatio est maximū incitamentū lux-
 urie. et ideo ab his cibis s'pue ieiunantibz ecclesia statu-
 it esse abstinēdiū. ¶ Ad. i. ergo dō qd' actū generatio-
 nis tria cōcurrit. scilicet calor spūs et humoz. Ad calozē quidez
 maxime coopatur vinū et alia calefaciētia corp'. Ad spū-
 ritus autē videtur coopari infantia. Sed ad humozē ma-
 xime coopatur vsus carniū et quibz multū de alimēto ge-
 neratur. alteratio autē calozis et multiplicatio spiritū cito
 transit. sed substantia humoris vni manet. et iō magis inf-
 ricatur ieiunantibz vsus carniū. qz vini vel leguminū que
 sunt infirmitas. ¶ Ad. ij. dō q' ecclesia ieiunū instituit in
 terdit ad id qd' cōius accidit. esus autē carniū est magis de-
 lectabilis cōiter qz esus pisciū. qz iō in quibusdā aliter se
 habet. et ideo ecclesia magis ieiunantibz prohibuit esum
 carniū qz esum pisciū. ¶ Ad. iij. dō q' oua et lacticiā habet
 urantibz interdicitur inquantū sunt ex aialibus epozā
 carnes habētibz vñ p'ncipalitus interdicitur qz oua et
 lacticiā. Similiter etiā inter alia ieiunia solennius ē qz
 dragesimalē ieiunū. tñ quia obserua: ur ad imitātoz christi
 s'ti. tñ etiā qz per ipm disp'nimur ad redēptionis n're my-
 sticia deuote celebranda. et iō in q'libet ieiunio interdicitur
 esus carniū. in ieiunio autē quadagesimali interdicitur vni-
 uersaliter etiā oua et lacticiā circa quoz abstinētia in alijs
 ieiunijs diuerse consuetudines existunt apud diuersos.
 quas quisqz obseruare dicitur s'm morē eoz inter q's p'uerlat.

Gule. Sed contra est qd Grego. xxi. moral. has filias gule assignat. **R**n. d. d. qd sicut dicitur est gula proprie consistit circa immoderatam delectationem que e in cibis et portibus. et ideo illa vitia inter filias gule computantur qd ex immoderata delectatione cibi et potus consequuntur. Que quidem possunt accipi vel ex parte anime. vel ex parte corporis. Ex parte autem anime quadrupliciter. primo quidem quantum ad rationem cuius aces habitatur ex immoderatione cibi et potus. et quantum ad hoc ponitur filia gule ebrietas sensus circa intelligentiam proprie fumositates ciborum perturbantes caput. sicut e contrario abstinentia confert ad sapientie perceptivem. sicut illud Ecclesiastes. ij. Cogitavi in corde meo abstinerere a vino carnem meam et animum meum transferrem ad sapientiam. secundo quantum ad appetitum qui multipliciter deordinatur per immoderatam cibi et potus quasi sicut to gubemaculo rationis. et quantum ad hoc ponitur inepia leticia. quia omnes alie inordinate passionis ad leticiam et tristitiam ordinantur. ut dicitur in. ij. et bico. et hoc est quod dicitur. ij. Eclre. iij. qd vinum omnem mentem convertit in securitatem et iocunditatem. tertio quantum ad inordinatum verbum. et sic ponitur multiloquium. qd vt Gregorius dicit in pastoral. Nisi gula dectios immoderata loquacitas raperet. dices ille qui epularis quoniam die splendide dicitur. in lingua gravine non ardet. qd et quantum ad inordinatum actum. et sic ponitur scurrilitas. id est iocularitas quedam proveniens ex defectu rationis. que sicut non potest cobibere verba. ita non potest cobibere ex teros gestus. Unde ad Eplre. v. super illud Aut stultiloquium aut scurrilitas. dicit glo. qd a stultis scurrilitas dicitur. id est iocularitas que usum movere solet. quibus possit vitium horum referri ad verba in quibus contingit peccare. vel ratione superfluitatis quod pertinet ad multiloquium. vel ratione inhonestatis. quod pertinet ad scurrilitatem. Ex parte autem corporis ponitur immodestia. que potest attendi sive sicut inordinatam emissionem quozumcumq; superfluitatum. vel specialiter quantum ad emissionem seminis. Unde super illud ad Eplre. v. Fornicatio autem et omnis immundicia et dicit glo. in continentia pertinet ad libidinem quocumq; modo. **A**d primum ergo dicendum qd leticia que est de actu peccati vniuersaliter consequitur omne peccatum maxime quod procedit ex habitu. sed leticia vaga incompota que hic dicitur inepta precipue oritur ex immoderata assumptione cibi vel potus. Similiter etiam dicendum qd ebrietas sensus. quantum ad egibilia communiter inuenitur in omni peccato. sed ebrietas sensus circa speculabilia maxime procedit ex gula ratione iam dicta. **A**d. ij. dicendum qd licet vitium sit vomitus post superfluum comestionem tamen vitiosum e qd aliquis huic necessitati se subdat per immoderatam cibi et potus. potest tamen absq; culpa vomitus procurari ex consilio medicine in remedium aliquid cuius languoris. **A**d. iij. dicendum qd scurrilitas peccat quidem ex actu gule. non autem ex actu luxurie. sed ex voluntate. et ideo ad vitium vitium potest pertinere.

Questio. CXLIX.

Deinde considerandum

Questio. CXLIX. **D**einde considerandum est de sobrietate et vitio opposito. scilicet ebrietate. Et circa sobrietatem queruntur quatuor. primo que sit materia sobrietatis. secundo vitium sit specialis virtus. tertio vitium plus vini sit licitum. quarto qui

bus precipue competat sobrietatis.

Ad primum sic proceditur

Videretur qd materia sobrietatis non sit potus. Dicit enim ad Ro. xij. Non plus sapere qd oportet sapere. sed sapere pertinet ad sobrietatem. ergo sobrietatis est circa sapientiam et non solum circa peccatum. **P**re. Sap. viij. dicitur de sapientia. qd sobrietatem et prudentiam docet. iusticiam et virtutem. vbi sobrietatem ponit pro temperantia. sed temperantia non solum est circa potus sed etiam circa cibos et venerea. ergo sobrietatis non est solum circa potus. **P**re. Nomen sobrietatis a mensura sumptum esse videtur. sed in omnibus que ad nos pertinent debemus mensuras servare. ut dicitur ad Titum. ij. Sobrie et iuste et pie vivamus in hoc seculo vbi dicit glo. Sobrie in nobis. et. i. ad Abimor. ij. dicitur. Mulieres in habitu ornato. cum recundia et sobrietate ornantes se et sic videtur sobrietatis esse non solum in interioribus. sed etiam in his que pertinent ad exteriorum habitum. non ergo propria materia sobrietatis est potus. **S**ed contra est quod dicitur Eccle. xxi. Equa vita hominibus vitium in sobrietate potatum. **R**n. dicendum qd virtutes que ab aliqua generali conditione virtutis nominantur. illam materiam cibi specialiter vendicant in qua difficilimum et optimum est conditionem eius observare. sicut fortitudo pericula mortis. et temperantia delectationes tactus. Nomen autem sobrietatis sumitur a mensura. dicitur enim aliquis sobrius quasi si biam id est mensuram servans. et ideo illam materiam specialiter sibi sobrietatis ascribit in qua maxime laudabile est mensuram servare. huiusmodi autem est potus inebriate valens. quia eius usus mensuratus multum committit. et modicus excessus multum ledit. quia impedit usus rationis magis etiam qd excessus cibi. Unde Eccle. xxxi. Sanitas est anime et corporis sobrius potus. Vini multum potatum iritationem et iram et tuinas multas facit. et ideo specialiter sobrietatis attenditur circa potum. non quocumq; sed cum qui sua fumositate natus est caput conturbare. sicut vinum et omne quod inebriare potest. Continenter autem sumendo nomen sobrietatis potest in quacumq; materia dici. sicut et supra dictum est de fortitudine et temperantia. **A**d. i. ergo dicendum qd sicut vitium materiale inebriat corporaliter. ita etiam metaphorice continentario sapientie dicitur potus inebrians propter hoc qd sua delectatione animum allicit. sicut illud ps. Calix meus inebrians qd preclarus est. et ideo circa contemplationem sapientie per similitudinem quandam sobrietatis dicitur. **A**d. ij. dicendum qd omnia que ad temperantiam proprie pertinent necessaria sunt presenti vite. et ideo in omnibus necessarium est adhibere mensuram. quod pertinet ad officium sobrietatis. propter quod nomine sobrietatis temperantia significatur. sed modicus excessus in potu plus nocet qd in alijs. et ideo sobrietatis specialiter est circa potum. **A**d. iij. dicendum qd quibus mensura in omnibus requiratur non tamen sobrietatis proprie in omnibus dicitur. sed in quibus mensura est maxime necessaria.

Ad secundum sic procedit

Videretur qd sobrietatis non sit per se quedam specialis virtus. Abstinentia enim attenditur et circa cibos et circa potus. sed circa cibos non est specialiter aliqua specialis virtus. ergo nec sobrietatis que est circa potus est aliqua specialis virtus. **P**re. Abstinentia et gula sunt circa delecta

Deinde consideranduz est de ebrietate. Et circa hoc queritur quat tuor. primo utrum ebrietas sit peccatu. scdo utrum sit peccatum mortale. tertio utrum sit grauissimuz peccatorum. quarto utrum exculset a peccato.

Ad primuz sic procedit.

Videtur qd ebrietas non sit peccatum. Omne eni peccatu habet aliud peccatu sibi oppositu. sicut timiditas aut dacia. et pusillanimitati presumptio opponitur. sed ebrietati nullum peccatum opponitur. ergo ebrietas non e peccatum. **De.** Omne peccatum est voluntarium. si nullus vult esse ebrius. quia nullus vult priuari usu rationis ergo ebrietas non est peccatum. **De.** Quicumq; est alteri ratio peccandi peccat. si ergo ebrietas esset peccatum sequeretur qd illi qui alios inuitant ad potum quo inebriantur peccarent. quod videtur esse valde duru. **De.** In omnibus peccatis correctio debetur. sed ebrius no additur correctio. dicit eni Grego. qd cu venia suo ingenio sunt relinquendi ne teretiores fiant si a tali consuetudine euellantur. ergo ebrietas non est peccatu. **Sed** contra est quod aplo dicit ad Ro. xiiij. Non in comestationibus et ebrietatibus. **Eni.** ddm qd ebrietas dupliciter potest accipi. Uno modo. pur significat ipm defectum hominis qui accidit ex multo vino potato. et qd fit vt non sit compos rationis. et fm hoc ebrietas non nominat culpam. sed defectum penalem consequentem ex culpa. Alio mo ebrietas pot nominare actum quo quis in hunc defectum incidit. qui potest causare ebrietate dupliciter. Uno mo ex nimia vini fortitudine pter opinionem bibens. et sic etia ebrietas potest accidere sine peccato. precipue si non ex negligencia hominis contingat. et sic creditur hoc inebriatus fuisse vt legitur Gen. ix. Alio modo ex inordinata concupiscentia et usu vini. et sic ebrietas ponitur esse peccatu. et coninetur sub gula. sicut species sub genere. Diuidit eni gula in comestationem et ebrietatem que prohibet apsus in auctoritate induca. **Ad. i.** ergo. **S** qd sic phis dicit. i. iij. erbi. insensibilitas que opponitur temperantie no multuz conngit. et ideo tam ipa qd omnes eius species que opponuntur diuersis speciebus temperantie nomine carent. **Unde** et vinum quod opponitur ebrietati innoiauz est et si quis scienter inuitant a vino abstineret vt natura multu grauaret. a culpa inuis non esset. **Ad. ij.** vbi qd obiecto illa. pcedit de defectu consequenti qui est inuoluntarius vsus. sed imoderatus vsus vini est voluntariu in quo peccati ratio consistit. **Ad. ij.** vbi qd sicut ille qui inebriatur excusatur a peccato si ignorat fortitudinem vini. ita ena ille qui inuitat aliquem ad bibendum excusatur a peccato si ignorat ealem esse conditionem bibentis vt ex hoc potu inebrietur. sed si ignorancia desit neuter a peccato excusatur. **Ad. iij.** vbi qd aliquando correctio peccatoris est intermittenda ne fiat inde teretior. vt supra dictu e. **Unde** Aug. dicit in epistola ad Aurelium epim de comestationibus et ebrietatibus loquens. Non asperere quam estimas. non dure. non imperiose ista tollunt. sed magis docendo qd inbendo. magis monendo qd minando. sic enim agendum est in multitudinem peccantium. seueritas aut exercenda est in peccato paucorum.

Ad secunduz sic procedit

Videtur qd ebrietas non sit peccatum mortale. Augu. eni

in sermone de purgatorio dicit ebrietate esse peccatu mortale si sit assidua. sed assiduitas importat circumstantiam que non trahit in aliam spem peccati. et sic non pot in infortum aggrauare vt de veniali faciat mortale. sicut ex sup dictis patet. ergo si al ebrietas non est peccatum mortale nec etiam hoc modo erit peccatu mortale. **De.** Aug. dicit in eodem sermone. Quoties aliquis in cibo aut potu plus accipit qd necesse est ad minuta peccata nouent p tinere. peccata aut minuta dicuntur venialia. ergo ebrietas que causat ex imoderato potu est peccatu veniale. **De.** Nullum peccatu mortale est faciendu ppter medicinam. sed aliqui superflue bibunt fm consiliu medicine vt postea per vomitum purgentur. et ex hoc superfluo potu sequitur ebrietas. ergo ebrietas non est peccatum mortale. **Sed** contra est quod in canonicis aplozum legitur **Epis** aut pzelbyter aut diaconus alea aut ebrietati deseruiens. aut delinat. aut deponatur. Subdiaconus autem aut lector aut cantor similia faciens. aut delinat. aut coone priuatur. similiter et laicus. sed tales pene non infliguntur nisi pro peccato mortali. ergo ebrietas e peccatu mortale. **Eni.** ddm qd culpa ebrietatis sicut victum est consistit in inordinato vsu et concupiscentia vini. hoc autem conngit esse tripliciter. Uno modo qd nesciat potu esse immoderatum et inebriate potentes. et sic ebrietas potest accipi sine peccato vt dictum est. Alio modo sic qd aliquis percipiat potum esse immoderatum. non tamen estimat potu inebriate potentem. et sic ebrietas potest esse cum peccato veniali. tertio mo potest esse qd aliquis bene aduertat potum esse immoderatum et inebriatem. et tamen magis vult ebrietate incurere qd a potu abstinere. et talis proprie dicitur ebrius. quia mortalia accipiunt speciem non ab his que per accidens eueniunt pter intentionem. sed ab eo qd e per se inuentum. et sic ebrietas est peccatum mortale. quia fm hoc homo volens et sciens priuar se usu rationis qd fm virtutem operatur et potu delinat. et sic peccat mortalit p titulo peccandi se committens. Dicit eni Ambro. in li. de patriarch. Vitandam dicimus ebrietate p qua vitia cauere non possumus. nam que sobrii cauemus. p ebrietate ignorantes committimus. vnde ebrietas p se loquendo est peccatum mortale. **Ad. i.** ergo vbi qd assiduitas facit ebrietatem esse peccatu mortale. non propter solam iterationem actus. sed quia non potest esse qd homo assidue inebrietur quin sciens et volens ebrietatem incurat. vnum multo uens experitur fortitudinem vini. et suam habilitatem ad ebrietatem. **Ad. ij.** vbi qd plus sumere in cibo vel potu qd necesse est pmet ad vitium gule que non semper e peccatu mortale. sed plus sumere in potu scienter est ad ebrietatem hoc est peccatum mortale. **Unde** Aug. dicit in. x. cōsel. Ebrietas longe est a me. misereberis ne appropiquet tibi. crapula autem nonnuq; subrepsit seruo tuo. **Ad. iij.** vbi qd sicut supra dictum est abusus et potu est moderatus fm qd competat corporis validitati. et ideo sicut quando contingit vt abusus vel potus qui est moderatus sano sit superfluo infirmo. ita ena potu recuerso frigere vt ille qd e superfluo sano sit moderatus infirmo. et hoc mo cum aliquis multu comedat vel bibat fm consiliu medicine ad vomitu puocandu no est reputand? superfluo? abusus vel potu. nec rō ad vomitu puocandu requiritur qd sit potus inebrians quia ena potus aquetrepide vomitum causat et ideo ppter hanc cam non excusaretur aliquis ab ebrietate

Ad tertium sic pceditur

Videtur qd ebrietas sit grauiſſimum peccatorum. Dicit enim Philo. qd nihil ita eſt temerarium ſicut ebrietas et laſcivia qeſt inaret omnium vinorum. et in dectre. dicit. diſ. xxx. Ante officia clericis vetatur ebrietas q omnium vinorum radix et nutrit eſt. **¶** De. Ex hoc videtur aliqd eſſe peccatum qd bonum rationis excludit. ſed hoc maxime facit ebrietas. ergo ebrietas eſt maximum peccatorum. **¶** De. Magnitudo culpe ex magnitudine pene oſſenditur ſed ebrietas videtur eſſe maxime punita. dicit enim Ambz. qd non eſt in homine ſeruitus ſi nō fuisset ebrietas. ergo ebrietas eſt maximum peccatorum. **¶** Sed contra eſt qd ſm Greg. vitia ſpūalia ſunt maiorā q carnalia. ſed ebrietas continetur inter vitia carnalia. ergo non eſt maximum peccatorum. **¶** Rñ. vdm qd ex hoc dicitur aliquid eſſe malū qd prius bonum. unde quanto maius eſt bonum qd prius malum. tanto malū grauius eſt. **¶** Manifeſtum eſt autem qd bonum diuinum eſt maior qd bonum humanū et ideo peccata que ſunt directe contra deū ſunt grauiora peccato ebrietatis. quod directe opponitur bono rōnis humane. **¶** Ad. i. ergo vdm qd ad peccata in pante maxie homo habet pronitatem. ppter hoc qd huiusmodi concupiſcētie et delectationes connaturalis nobis ſunt. et ſm hoc videtur huiusmodi peccata eſſe maxime amica diabolo. nō quia ſunt alijs grauiora. ſed quia ſunt apud homines ſequentiora. **¶** Ad. ii. vdm qd bonū rōnis impeditur duplici modo. modo per id quod eſt contrarium rōni. Alio modo per id quod auferit vſum rōnis. plus autem habet de rōne mali id quod contrariatur rōni qd quod ad horam vſum rōnis auferit. **¶** Quis enim rōnis potest eſſe et bonus et malus q tollitur per ebrietatem. ſed bona virtutum que tolluntur per ea que contrariatur rōni. ſunt ſemper bona. **¶** Ad. iii. vdm qd ſeruitus eſt conſecuta ex ebrietate occasionaliter. in quantum eam maledictione ſeruitutis in ſua poſteritate accepit per hoc qd in ſiſt patrem inebriatum. non autem vitus ſuit directe pena ebrietatis. **¶** Ad quartū ſic proceditur **¶** Videtur qd ebrietas nō excuſat a peccato. Dicit enim Philo. in. iij. ebi. qd ebrietas meretur duplices maledictiones. et ergo ebrietas magis aggrauat peccatū qd excuſat. **¶** De. Non excuſatur peccatū per peccatum ſed magis augetur ebrietas autem eſt peccatum. ergo non excuſat a peccato. **¶** De. Philo. dicit in. vi. ebrietas qd ſicut ratio hominis ligatur per ebrietatem. ita ligatur per concupiſcentiam. ſed concupiſcentia non excuſat a peccato. ergo etiam neq ebrietas. **¶** Sed contra eſt qd Lotb excuſatur ab inceſtu propter ebrietatem. vt Augu. dicit contra Fauſtum. **¶** Rñ. vdm qd in ebrietate duo attenduntur ſicut videtur eſt ſcilicet defectus conſequens. et actus precedens. Ex pre autem defectus conſequens in quo ligatur vſus rōnis. ebrietas habet excuſare a peccato in quantum cauſa maioris voluntatis per ignoſcentiam. Sed ex parte actus precedentis videtur eſſe diſtinguendū. quia ſi ex actu illo peccatū totaliter excuſatur a culpa ſicut forte accidit d Lotb. ſi autem actus precedentis fuit culpabilis. ſic non totaliter aliquis excuſatur a peccato ſequenti. quod. ſ. reddit voluntarium ex voluntate precedentis actus. in quantum. ſ. aliquis dās operam rei illicite incidit in ſequens peccatū. dimittit tñ peccatū ſequens ſicut et dimittit rō voluntarij. Unde Aug. dicit d Fauſtum. qd Lotb culpandus eſt. non qd ille inceſtus. ſed qd ebrietas meruit. **¶** Ad. i. ergo vdm qd pbis nō dic

q meretur grauiore maledictione ebrietas. ſed q meretur duplicem maledictionem ppter duplex peccatū. **¶** Sed poteſt dici q loquitur ſm legem cuiusdā piraaci. qui vt dicit in. ij. polit. ſi autem qd ebrietas pmitterent plus punirent qd ſobrietas quia plures iniuriant. in quo vt Anſoteles ibidem dicit videtur magis reſpeſſe ad vilitatem. ſ. vt cobibent ſi iurie qd ad veniam quā oportet habere de ebrietas. ppter hoc qd non ſunt ſui compotes. **¶** Ad. ii. vdm qd ebrietas habet excuſare peccatū. non ex parte qua eſt peccatū. ſed ex parte defectus conſequens vt dicitur eſt. **¶** Ad. iij. vdm qd concupiſcentia non totaliter ligat rationem ſicut ebrietas. niſi forte ſit tanta qd faciat hominem inſanire. et tñ paſſio concupiſcentie diuinit peccatum. quia leuius eſt ex inſanitate qd ex malicia peccare. **¶** Questio. CLI

¶ Deinde considerādū eſt de caſtitate. Et p̄o d ipa virtute caſtitaſ ſcō de virginitate q eſt pars caſtitaſ. ſcō de luxuria que eſt vitii oppoſitum. **¶** Circa primū quatuor quartor. primo vitium caſtitaſ ſit virtus. ſcōo vitium ſit virtus generalis. tertio vitii ſit virtus diſtincta a abſtinentia. quarto quō ſe habeat ad pudicitiam.

¶ Ad primū ſic proceditur **¶** Videtur qd caſtitaſ non ſit virtus. Loquitur enim nōc de virtute anime. ſed caſtitaſ videtur ad corpus pertinere. dicitur enim aliquis caſtus et eo qd aliquo ſe habeat ad vſum quarundam corporum parium. ergo caſtitaſ non eſt virtus. **¶** De. Virtus eſt habitus voluntarij vt dicitur in. ij. ebrietas. ſed caſtitaſ non videtur eſſe aliquid voluntarium cum per violentiam auferri videatur mulieribus violento oppreſſis. ergo videtur qd caſtitaſ non ſit virtus. **¶** De. Nulla virtus eſt in infidelibus ſed antiqui infideles ſunt caſti. non ergo caſtitaſ eſt virtus. **¶** De. Virtus fructus auertit vobis diſtinguuntur. ſed caſtitaſ inter fructus ponitur vt patet Gal. v. ergo caſtitaſ non eſt virtus. **¶** Sed contra eſt quod Auguſtinus dicit in li. de decem cordis. Cum videas in virtute peccate de vrozem quoniam caſtitaſ eſt virtus. tu ſub vno impetu libidinis cadis. et vis vrozem tuam eſſe victricem. **¶** Reſponſio. dicendum qd nomen caſtitaſ ſumitur ex hoc qd per rationem concupiſcentia caſtigatur que ad modum pueri eſt reſtenanda. vt patet per philoſophum in. ij. ebrietas. In hoc autem ratio virtutis humane conſiſtit qd ſit aliquid ſm rationem modificatum. vt ex ſupra dictis patet unde manifeſtum eſt caſtitaſ eſſe virtutem. **¶** Ad primū ergo dicendum qd caſtitaſ conſiſtit quidem in anima ſicut in ſubiecto. ſed materiaz habet in corpore. pertinere enim ad caſtitaſ vt ſm iudicium ratio nis et electionem voluntarij aliquis moderate vtratur corporalibus membris. **¶** Ad ſecundū dicendum qd ſicut Auguſtinus dicit in primo de ciuitate dei. propoſito animi permanente per quod etiam corpus ſanctificari meruit. nec ipi corpori auferit ſanctitatem violentia libidinis aliene quam ſeruat perfeuerantia continente ſue. **¶** Et ibi dicit. qd eſt virtus animi que continentem habet fornicatione que potius quilibet malā a tolerare qd malo ſentire debeat. **¶** Ad. iij. vdm qd ſicut Augu. dicit in. iij. contra Julianum. abſit vt ſit in aliquo vera virtus niſi fuerit iuſtus. abſit autem vt ſit iuſtus vere niſi viuat ex fide **¶** Et iō concludit qd in infidelibus neq eſt virtus neq

Phōs dicit in. iij. ebi. q. omnis incontinentia generaliter ē maxime exprobrabilis. s. ad pudicitiam p̄tinere videt̄ fugere ea q̄ exprobrabilia sunt. s. pudicitia p̄tinet ad oēs p̄cepta incontinentie. nō aut̄ specialiter ad castitatem. Sed s̄ est quod Aug. dicit in li. de p̄suerantia. P̄dicanda est et̄as pudicitia vt̄ ab eo qui h̄z aures audiēdi n̄bil genitalibz mēbris illicitum p̄p̄teret. sed vsus genitalium mēbroz p̄p̄rie p̄tinet ad castitatem. s. pudicitia p̄p̄rie ad castitatem p̄tinet. **R̄n. dō** q̄ sic dicitur e. si. nomē pudicitie a pudore sumit̄. in q̄ verecundia significat̄. et̄ iō oportet q̄ pudicitia proprie sit circa illa de quibz hōies maxime verecundantur. Maxime aut̄ verecundant̄ hōies d̄ actibz venereis. vt̄ Aug. dicit in. iij. de ciu. dei. in. iij. q̄ et̄iam p̄curat̄ cōiugalibz qui honestate nuptiar̄ decorat̄ verecundia nō caret. et̄ hoc iō q̄ motus genitalium mēbroz nō subiac̄ imperio rationis sicut motus alioz exteriōz mēbroz. Verecundat̄ aut̄ homo nō solum de illa cōmitione verecundat̄. sed et̄iam de quibuscunqz signis eius. vt̄ phōs dicit in. iij. d̄ herozice. et̄ iō pudicitia attendit̄ proprie circa venereas. et̄ p̄cipue circa signa venereoz. sicut sunt aspectus in pudici oscula et̄ tactus. et̄ q̄z h̄c magis solent̄ deprehendi iō pudicitia magis respicit̄ h̄mōi exteriōz signa. Castitas autem magis ipsam veneream cōmitionem. et̄ iō pudicitia ad castitatem ordinat̄ nō quasi virtus ab ipsa distincta sed sicut exp̄imens castitatis circūstantiā quandaz. interdum t̄m vniū p̄ alio ponit̄. **Ad. j. ergo dō** q̄ Aug. ibi accipit pudicitiaz p̄ castitatem. **Ad. ij. dō** q̄ quibz omnia vicia habeant turpitudinem quandaz specialiter in vicia incontinentie vt̄ ex supra dictis patet. **Ad. iij. dō** q̄ in vicia incontinentie p̄cipue sunt exprobrabilia peccata venerea. tum p̄pter inobedientiam genitaliū mēbroz. tum et̄iam p̄pter hoc q̄ ratio ab huiusmodi maxime abhorretur.

Questio CLII.

Deinde considerandum est de virginitate. Et̄ circa hoc querunt̄ quicqz primo in q̄ consistat virginitas. secundo vt̄ sit licita. tertio vt̄rum sit virtus. quarto de excellentia eius respectu matrimonij. quinto de excellentia eius respectu aliarum virtutum.

Ad primū sic proceditur

Videtur q̄ virginitas nō consistat in integritate carnis. Dicit enim Aug. in li. de nuptijs et̄ p̄cupia carnis. q̄ virginitas est in carne corruptibili incorruptionis perpetua mediano. sed mediano n̄ p̄tinet ad carnem. ergo virginitas nō consistit in carne. **Pre.** Virginitas pudicitiam quandam importat. sed Aug. dicit in. j. de ciu. dei q̄ pudicitia consistit in anima. ergo virginitas nō consistit in carnis incorruptione. **Pre.** Carnis integritas videtur consistere in signaculo virginis pudoris. sed quantum ab h̄z virginis p̄iudicio frangit̄ illud signaculum. Dicit enim Aug. in. i. de ciu. dei. q̄ illa mēbra posunt diuersis casibz vulnerata vim perpetui et̄ medici quā dicitur saluti opitalantes hoc ibi faciunt q̄d bozret aspectus. Obferret̄ et̄as virginis cuiusdam integritates manu velur explorans dum inspicit̄ perdidit. et̄ subdit. Nō opinor quēnqz tas stulte sapere vt̄ hūc perisse aliquid existimare nam de ipsius corporis sanctitate quibz mēbz illius in integritate iam perditā. ergo virginitas nō consistit in carnis incorruptione. **Pre.** Corruptio carnis maxime in feminis resolutione consistit q̄ potest fieri sine concubitu

vel in dormiendo vel et̄iaz vigilando sed sine concubitu non videtur perdit̄ virginitas. Dicit enim Aug. in li. d̄ virginitate q̄ virginalis integritas. et̄ per piam continentiaz ab omni concubitu immunitas. angelica portio est. ergo virginitas nō consistit in carnis incorruptione. **Sed** contra est q̄d Aug. in eodem libro dicit q̄ virginitas est continentia qua integritas carnis ipsi creatori anime et̄ carnis fouet̄. conseruat̄. seruat̄. **R̄n.** dicendum q̄ nomen virginitatis a virore sumptum videt̄. et̄ sicut illud dicitur virore et̄ in suo virore persistere q̄d non est ex superabundantia caloris aduersionem experitum. ita et̄iaz virginitas hoc importat q̄ persona cui inest immunitas sit a concupiscentie aduersione. que esse videt̄ in consummatione maritame delectationis corporalis qualis est venereozum delectatio. **Unde** Ambro. dicit in li. de virginitate q̄ castitas virginalis est exp̄s contagionis integritas. In delectatione autem venereozum ita est considerate. **Quā** quis dicit q̄d ex parte corporis sex violatio signaculi virginitalis. Aliud autem est in quo coniungit̄ id quod est anime cō eo quod est corporis. s. ipsa resolutio feminis delectatione sensibilem causans. Tertium autem est solum ex parte anime. s. propositum perueniendi ad tales delectationes. In quibus tribz id q̄d primo positum est per accidens se habet ad moralem actum. qui non considerat̄ per se nisi s̄m ea q̄ sunt anime. Secundū vero materialiter se habet ad actum moralem. nam sensibiles passionē sunt materia moralium actuum. Tertium vero se habet formaliter et̄ complete. quia ratio moralium in eo quod est rationis complete. quia ergo virginitas videtur per remotionem predictę corruptionis. consequens est q̄ integritas membri corporalis per accidens se habeat ad virginitatem. ipsa autem immunitas a delectatione que consistit in feminis resolutione se habet materialiter. ipsum autem propositum perpetuo abstinendi a tali delectatione se habet formaliter et̄ complete in virginitate. **Ad. j. ergo dō** q̄ illa distinctio Augustini tangit quidem in reo id q̄d est formale virginitatis. nam per meditationem intelligit̄ propositum rationis. **Quō** autem addit̄. perpetua. non sic intelligitur q̄ oportet virginem semper actu talem meditationē habere sed quia hoc debet in proposito gerere. vt̄ perpetuo hoc perseveret. Id vero q̄d est materiale tangit in obliquo dicit̄. in corruptionis in carne corruptibili. q̄d addit̄ ad ostendendum virginitalis difficultatē. nam si caro corrupti nō posset n̄ esset difficile perpetuam incorruptionis meditationem habere. **Ad. ij. dō** q̄ pudicitia est quidē essentialiter in anima. materialiter autem in carne. et̄ similiter virginitas. **Unde** Aug. dicit in li. de virginitate. q̄ licet virginitas in carne seruet̄. ac per hoc corporalis sit. tamen spiritualis est quam fouet̄ et̄ fuit continentia pietatis. **Ad. iij.** dicendum q̄ sicut dicitur est integritas corporalis membri per accidens se habet ad virginitatem in quantum scilicet per hoc q̄ ex proposito voluntatis abstinet quis a delectatione venerea. remanet integritas in membro corporeo. vnde si contingat q̄ per alium modum aliquo casu membri integritas corumpatur. nō magis p̄dicat virginitati q̄ si corumpat̄ manus aut pes. **Ad. iij.** dicendum q̄ delectatio que est ex animis resolutione dupliciter potest contingere. **Unomodo** vt̄ procedat ex mentis proposito et̄ sic tollit virginitatem siue fiat p̄ concubitu siue ab h̄z concubitu. **Facit** aut̄ in tentione Aug. de concubitu. q̄ h̄mōi resolutio cōitet̄ et̄ naturaliter ex concubitu causat̄. Aliomō potest puenire p̄ter propositū mentis vt̄ in

dormiendo vel p violentiā illatā cui mens non consen-
tit. q̄suo caro delectationē expiat. vel etiam ex infirmitate
re nature. vt patet in his qui fluxū feminis patiunt. et sic
non perditur virginitas. q̄ talis pollutio non accidit p
impudicitiam quam virginitas excludit.

Ad secundū sic proceditur

¶ Videt q̄ virginitas sit illicita. Omne enim qd̄ contraria
p̄cepto legis nature est illicitū. sed sicut p̄ceptū legis na-
ture ad conseruationē individui est. qd̄ tangit Gen. ij.
De omni ligno qd̄ est in paradiso comede. ita etiam p̄cep-
tū legis nature est ad conseruationē speciei. qd̄ ponitur
Gen. i. Crescite et multiplicamini et replete terrā. q̄ sic pec-
care qui abstinet ab oī cibo. vt p̄cepto faciens s̄ bonū in
individuo. ita etiam peccat qui oīno abstinet ab actu genera-
tionis. vt p̄cepto faciens s̄ bonum speciei. **¶** De. Omne
illud qd̄ recedit a medio virtutis videt esse vitiosum. sed
virginitas recedit a medio virtutis ab oīo delectationi-
bus veneris abstinens. **¶** Sic enī p̄b̄s in .ij. et̄bi. q̄ qui
omni voluptate potit. et qui neq̄ ab vna recedit. int̄p̄at̄
est. qui aut omnes fugit. agrestis est et insensibilis. q̄ vir-
ginitas est aliquid vitiosū. **¶** De. Pena non debetur
nisi vitio. s̄ apud antiquos puniebant s̄m leges illi qui s̄p̄
celibem vitam ducebant. vt maxim̄ Galerius dicit. **¶** Et
Aug. dicit q̄ Plato in vera religione sacrificasse d̄t. vt p̄
eius continentia tanq̄ p̄cti aboleret. q̄ virginitas ē pec-
catum. **¶** S̄ est q̄ nullum p̄cti recte cadit sub consi-
lio. sed virginitas recte cadit sub consilio. videt enim .ij.
ad Cor. vij. De virginib̄ aut̄ p̄ceptū d̄t nō habeo. cō-
silium aut̄ d̄t. q̄ virginitas non est aliquid illicitū. **¶** R̄.
qd̄ q̄ in diuiniis actio illud est vitiosū qd̄ est p̄ter rectā
rōnē. h̄z autem hoc recta rōnē vt his q̄ sunt ad finem v̄tā
aliquis s̄m eam mensurā q̄ p̄gnat fini. Est autē triplex
hōis bonum. vt d̄t in .ij. et̄bi. Qnum quidez qd̄ consistit
in exteriorib̄ reb̄. puta diuiniis. Aliud autē qd̄ consistit
in bonis corp̄is. Tertium autē qd̄ consistit in bonis aīe. Inter
q̄ etiaz bona p̄tēplatiue v̄tē sunt potiora bonis vite acti-
ue. vt p̄b̄s p̄bat in .x. et̄bi. Et d̄ns dicit Luce. x. Maria
optimam p̄tē elegit. Quoz bonoz exteriora quidem oī-
dinant ad ea q̄ sunt corp̄is. ea s̄o q̄ sunt corp̄is ad ea que
sunt aīe. et v̄tētia ea q̄ sunt vite actiue ad ea q̄ sunt vite
contemplatiue. p̄tinet autē ad rectitudinem rōnis. vt ali-
quis v̄tā exteriorib̄ bonis s̄m eam mensuram q̄ compe-
rit corp̄i. et similiter de alijs. **¶** Cū si quis abstineat ab ali-
quo possidendo q̄ alias esset bonum possidere vt consu-
lat salutē corp̄ali vel etiam contemplatiōi dicaris. non
esset hoc vitiosum sed s̄m rōnem rectam. Et si licet si quis
abstinet a delectationib̄ corp̄alib̄ vt libentis vacet cō-
templatiōi veritatis. p̄tinet hoc ad rectitudinem ratio-
nis. **¶** Ad hoc autē pia virginitas ab omni delectatione vene-
rea abstinet. vt libentis diuine contemplatiōi vacet. **¶** Di-
cit enim ap̄s. i. ad Cor. vij. Mulier innupta et virgo co-
gitat q̄ d̄t sunt vt sit sancta et corpore et spiritu. Que an-
tem nupta ē cogitat q̄ mūdi sunt et quō placeat viro. **¶** Cū
relinquitur q̄ virginitas non est aliquid vitiosum. s̄ po-
tius laudabile. **¶** Ad. i. ergo d̄t q̄ p̄ceptum habet raro-
nem debiti. vt supra dicitur est. **¶** Dupliciter autē aliquid
est debitum. Vno modo vt impletur ab vno. et hoc debi-
tum sine peccato preteriri non potest. Aliud autem est de-
bitum implendum a multitudine. et ad tale debitum im-
plendum non tenet quilibet de multitudine. **¶** Vltra enim
sunt multitudini necessaria ad que implenda vnus non

sufficit. sed implentur a multitudine. vnus vnus hoc alius
illud facit. **¶** Preceptum igitur legis nature homini datus
de comestione necesse q̄ ab vno quoq̄ impletur. aliter
enim individuum conseruari non posset. sed p̄ceptū da-
tum de generatione respicit totam multitudinē hominū
cui necessarium est non solum q̄ multiplicetur corp̄ali-
ter. sed etiam q̄ spiritaliter proficiat. et ideo sufficienter
p̄uidetur humane multitudini. si quidam carnali gene-
rationi operam dēt. quidaz vero ab hac abstinentes cō-
templatiōi diuinorum vacent ad totius humani gene-
ris pulchritudinē et salutem. sicut etiam in exercitu qui
vnam castra custodiunt. quidam signa deserunt. quidā gla-
diaz delectant. que tamen omnia debita sunt multitudi-
ni. sed per vnum impleri non possunt. **¶** Ad. ij. videndū
q̄ ille qui abstinet ab omni delectationibus p̄ter raro-
nem rectam quasi delectationes s̄m se abhorrens. est in-
sensibilis sicut agnola. Virgo autē non abstinet ab oī
delectatione. sed solū a delectatione venerea. et ab hac ab-
stinet s̄m rationem rectam vt dictum est. **¶** Medium autē
virtutis non s̄m quantitatem sed s̄m rationem rectā de-
terminatur. vt dicitur in .ij. et̄bi. **¶** Unde de magnanimo
dicitur in .iij. et̄bi. q̄ est magnitudine extremus. eo autē
vt oportet medius. **¶** Ad. iij. d̄t q̄ leges feruntur s̄m ea
que vt in plumbus accidunt. hoc autem ratum erat apud
antiquos vt aliquis amore veritatis cōtemplande ab oī
delectatione venerea abstineret. qd̄ solus Plato legit se
cisse. vnde nō sacrificauit quasi hoc peccatum reputaret.
sed p̄uente opinioni ciuium cedens. vt ibidē Aug. dicit.

Ad tertium sic proceditur

¶ Videtur q̄ virginitas non sit virtus. Nulla enim virtus
inest nobis a natura. vt philosophus dicit in .ij. et̄bi. sed
virginitas inest nobis a natura. quilibet enim mortuus
virgo est. ergo virginitas non est virtus. **¶** De. Quis
cunq̄ habet vnam virtutem habet omnes vt supra dicitur
tum est. sed aliqui habent alias virtutes qui nō habent ali-
am virginitatem. alioquin cum sine virtute nullus ad re-
gnum celorum pertineret. nullus sine virginitate ad ip̄s
posset pertinere. qd̄ esset matrimonium damnare. ergo
virginitas non est virtus. **¶** De. Omnis virtus resti-
tuitur per penitentiam. sed virginitas non reparatur per
penitentiam. **¶** Unde Hiero. dicit. Cum cetera deus possi-
sit. non potest virginitatem post ruinā reparare. ergo vir-
ginitas nō sit virtus. **¶** De. Nulla virtus p̄-
ditur sine peccato. sed virginitas perditur sine peccato. s̄
p̄ matrimonium. ergo virginitas nō est virtus. **¶** De. Vir-
ginitas p̄dicitur viduati et pudicitie cōiugali. s̄ neutri
illoz ponitur virtus. ergo virginitas nō est virtus. **¶** S̄
est qd̄ Ambro. dicit in li. de virginitate. Inuitat virgini-
tatis amor vt aliquid de virginitate dicamus. ne veluti
transitū qd̄az p̄tinetā videat q̄ principalis est virtus. **¶** R̄.
qd̄ q̄ sic supra dicitur est in virginitate ē sic formale et cōple-
tūm. p̄positū p̄petuo abstineti a delectatione venerea. qd̄
quidez p̄positū laudabile recedit ex fine. in q̄tuz. s̄ hoc fit
ad vacandū reb̄ diuiniis. **¶** Parentale autē in virginitate ē
integritas carnis absq̄ oī expimento venere delectatio-
nis. **¶** Manifestū est autē q̄ vbi est specialis merita boni
habens specialem excellentiam. ibi inuenitur specialis ra-
tio virtutis. sicut patet in magnificentia que est circa ma-
gnos s̄p̄tus. et hoc est specialis virtus a liberalitate disti-
cta. q̄ cōter se habet circa omnes pecuniarum vsus. **¶** Hoc
autem quod est conseruare se immunem ab expimento

venere delectationis hanc quandam excellentiam laudis su-
 pra hoc quod est servare se in unum ab inordinacione vene-
 ree voluptatis. et ideo virginitas est quedam specialis ba-
 tens se ad castitatem sic magnificencia ad liberalitatem. Ad
 1. q. d. q. homines ex sua naturam habent id quod est materia
 le. scilicet integritatem carnis in unum ab experimento venereo
 rum. non tamen habent id quod est formale in virginitate. ut scilicet ha-
 beant propositum fruendi boni integritate propter deum. et ex
 hoc habent rationem virtutis. Unde Augustinus dicit in li. de virginita-
 te. Nec nos in virginibus predicamus quod virgines sunt. sed quod deo
 dicata pia continentia virgines sunt. Ad. ij. d. q. d. p. n. c. n. o.
 virtutis accipit secundum illud quod est formale in virtute. scilicet secundum
 ebaritatem vel secundum prudentiam ut supra habitum est. non au-
 tem secundum id quod est materiale in virtute. Nihil enim prohibet
 alicui virtuosus suppetere materiam virtutis non autem
 materiam alterius. sic pauper habet materiam temperantie. non
 autem materiam magnificencie. et hoc modo alicui habent alias
 virtutes deest materia virginis. scilicet predicta integritas car-
 nis. tamen potest id quod est formale in virginitate habere ut scilicet sit in
 preparatione mentis predicte integritatis conservande. pro
 positum si hoc sibi competeret sicut pauper potest in preparato-
 ne animi habere propositum magnifico sumptu faciendi si
 sibi competeret. et similiter ille qui est in propositum baby
 in preparatione animi propositum aduersa equanimiter to-
 lerandi. et sine hac preparatione animi non potest esse aliquis
 virtuosus. Ad. iij. d. q. d. p. n. c. n. o. reparari potest virtus
 ad id quod est formale in virtute. non autem virtus ad id quod est
 materiale in ipsa. Non enim si quis magnificus consum-
 pserit divitias suas. pro penam peccati restituit ei virtus
 ne. et si ille qui virginitate peccato amittit. pro penam non recu-
 parat virginitatem materiam sed recuperat virginitatem propositum. Cir-
 ca materiam autem virginis est aliquid quod miraculose reparari pote-
 rit. dicitur. scilicet integritas in ebra. quia virtus a cadet aliter
 se ad virginitatem habere. Aliud autem est quod nec miraculose
 reparari potest. ut scilicet qui ex propositum est voluptatem veneream
 fiat non ex propositum. Non enim deus potest facere ut ea que facta sunt
 non sint facta. ut in primo habitu est. Ad. iij. d. q. d. p. n. c. n. o.
 ginitas secundum quod est virtus importat propositum vero firmam
 integritatis perpetuo servande. Dicit enim Augustinus in li. de vir-
 ginitate quod pro virginitatem integritas carnis ipsi creatori
 aie et carnis fouet propositum servat. Unde virginitas secundum quod est
 virtus non unquam amittit nisi pro peccato. Ad. v. d. q. d. p. n. c. n. o.
 coniugal ex hoc solo habet laudem quod absint ab illicitis vo-
 luptatibus. unde non habet aliquam excellentiam supra ceteras casti-
 tatem. Viduitas autem addit quidem aliquid supra castita-
 tem ceteras. non tamen puenit ad id quod est perfectus in materia
 ista. scilicet ad omnimodam imunitatem veneree voluptatis. sed
 sola virginitas. et ideo sola virginitas ponit virtus specialis
 supra castitatem. sic magnificencia supra liberalitatem.

Ad quartum sic procedit

Videtur quod virginitas non sit excellentior matrimonio. Dicit
 enim Augustinus in li. de bono coniugali. Non impar meritum est
 continentie in Iobanne qui nullas expropositum est nuptias. et
 in Abraam qui filios generavit. sed maioris virtutis maioris
 est meritum. scilicet virginitas non est porior quam castitas coniu-
 galis. Pro. Ex virtute dependet laus virtuosus. si ergo vir-
 ginitas preferretur continentie coniugali videtur esse ceteris
 que non quod quilibet virgo esset laudabilior qualibet coniu-
 gata. hoc autem est falsum. ergo virginitas non preferretur
 coniugio. Pro. Bonum ceteris ponitur est bono privato.
 ut patet per philosophum. i. et bi. sed coniugium ordinat ad bonum

comune. Dicit enim Augustinus in li. de bono coniugali. Quod
 est ceteris ad salutem hominis. hoc est concubitus ad salu-
 tem humani generis. virginitas autem ordinat ad bonum
 speciale. ut scilicet vitent tribulationem carnis quam solum est
 coniugari. sicut patet per apostolum. i. ad Cor. vii. ego virgi-
 nitas non est porior continencia coniugali. Sed contra
 est quod dicit Augustinus in li. de virginitate. Cetera ratione et la-
 tra scriptura aueritate. nec peccatum esse nuptias in
 uenimus nec eas bono aut virginalis continencie vel etiam
 am vidualis equam. Respondeo quod sicut patet in li. Dic-
 ronymi contra Iovinianum. dicitur error fuit Ioviniani qui
 posuit virginitatem non esse matrimonium preferendam.
 Qui quidem error precipue destruit. et expropositum dicitur qui
 et matrem virginem elegit et ipse virginitatem seruata.
 et ex doctrina apostoli qui. i. ad Cor. vii. virginitatem ceteris
 solum tanquam melius bonum. et etiam ratione quia bonum
 anime preter bono corporis. tum etiam quia bonum co-
 templatiue vite preter bono actiue. virginitas autem
 ordinatur ad bonum anime secundum vitam contemplatiuam.
 quod est cogitare ea que sunt dei. coniugium autem ordina-
 tur ad bonum corporis. quod est copulatio multiplicatio ge-
 neris humani. et pertinet ad vitam actiuam quia vir et mu-
 lier in matrimonio viuentes necesse habent cogitare que sunt
 mundi. ut patet per apostolum. i. ad Cor. vii. Unde indu-
 bitanter virginitas preferenda est continentie coniugali
 Ad. i. ergo d. q. d. p. n. c. n. o. matrimonium non solum pensatur
 ex genere actus sed magis ex animo operantis. Habent
 autem animum Abraam sic dispositum ut paratus esset
 virginitatem seruare si esset tempore congruum. ex quo me-
 ritum continentie coniugalis in ipso equatur merito con-
 tinencie virginalis in Iobanne respectu preteritum substanti-
 alis. non autem respectu preteritum accidentalis. Unde An-
 gustinus dicit in li. de bono coniugali. quod Iobannis ceteris
 batis. et Abraam conubium pro temporum distribu-
 ne dicitur militauerunt. sed continentiam Iobannes in
 opere. Abraam vero in solo habitu habebat. Ad. ij.
 dicendum quod licet virginitas sit melior quam continentia coniu-
 galis. potest tamen coniugium melius esse quam virgo du-
 plici ratione. primo quidem ex parte castitatis. scilicet ille qui
 est coniugatus habeat animum magis paratum ad virgi-
 nitatem seruandam si oporteret quam ille qui est actu virgo.
 Unde Augustinus in li. de bono coniugali. ut
 dicat. Ego non sum melior quam Abraam. sed melior est ca-
 stitas celibum quam castitas nuptiarum. et rationem postea
 subdit dicens. Quod enim nunc ago. melius ille egisset
 si tunc agendum esset. quod autem illi egerunt. sic ego non
 agerem etiam si nunc agendum esset. Secundo quia for-
 te ille qui non est virgo habeat aliquam excellentiam in vir-
 tutem. Unde Augustinus dicit in li. de virginitate. Unde scit
 ergo quis sollicita que sunt domini ne forte propter aliquid
 quod sibi incognitam infirmitatem non sit matura mari-
 tio. illa vero mulier cui se pretere gestiebat ita possit bibe-
 re calicem dominice passionis. Ad. iij. d. q. d. p. n. c. n. o.
 potius est bono privato si sit eiusdem generis. sed potest
 esse quod bonum priuatum sit melius secundum suum genus. et hoc
 modo virginitas deo dedicata preterit secunditati carna-
 li. Unde Augustinus dicit in li. de virginitate. quod secunditas car-
 nis etiam illa que in hoc tempore nihil aliud in coniugio quam
 prolem requirunt quam mancipent propter amissa virgini-
 tate compensari non posse credenda est.

Ad quintum sic proceditur

Uidet qd virginitas sit maxima virtutum. Dicitur enim in li. de virginitate. Nunc nobis ad virgines sermo est. quarum qd sublimior est gloria est maior cura. flos est ille ecclesiasticus geminis. decus atq; ornamentum gratie spirituali. illustrior portio gregis christi. **De. Q**uius premii debet maior virtuti. sed virginitati debet maximu premiu. fructus centesim. vt patet **Matth. xij. i. glo.** ergo virginitas est maxima virtutum. **De. L**ato ali qua virtus est maior qd per eam aliquis xpo magis coformatur. sed maxime aliquis conformatur christo p virginitatem. Dicitur enim **Apo. xij. de virginitate** q se quunt agnum in quocunq; ierit. et q cantant caritum novum qd nemo alius poterat dicere. ergo virginitas e maxima virtutum. **S**ed contra est qd **Aug. dicit in li. d. virginitate.** Nemo qdruz puto ausus fuit virginitatem prefere monasterio. Et in eodem li. dicit **Delectabilissimum testimonium** perhibet ecclesiastica auctoritas in qua fide librorum est quo loco martyres et quo defuncte sanctis moniales ad altaris sacramenta recitent. per qd datur in religio qd martirium virginitati preferatur. et similiter monasterij status. **Rn. d. qd** aliquis potest dici excellens virtus dupliciter. **Q**uomodo in aliquo genere. et sic virginitas est excellentissima scz in genere castitatis. transcedit enim et castitate vidualem et coniugatam. et quia castitati auctoritate attribuitur decore. ideo virginitati per consequens attribuitur excellens pulchritudo. **U**n **Ambo. dicit in li. de virginitate.** Pulchritudine quis potest maiorem estimare decore virginis. que amatur a rege probatur a iudice. dedicatur domino. confectat deo **Aliomodo potest dici** aliquid excellentissimum simpliciter. et sic virginitas non est excellentissima virtus. **F**em per enim finis excellit id quod est ad finem. et qd aliquid efficacius ordinatur ad finem tanto melius est. finis autem ex quo virginitas laudabilis redditur est vacare rebus vniuis vt dictum est. vnde ipse virtutes theologice et eius virtus religionis quarti actus est ipsa occupatio circa res diuinas profecturatur virginitati. **S**imiliter etiam vellemus operantur ad hoc qd inhereat deo martyres qui ad hoc postponunt propriam vitam. et viuentes in monasterijs qui ad hoc postponunt propriam voluntatem et omnia que possunt habere qd virgines que ad hoc postponunt veneream voluptatem. et ideo virginitas non simpliciter est maxima virtutum. **A**d. j. ergo d. qd virgines snt illustrior portio gregis christi et est earum sublimior gloria per comparationem ad viduas et coniugatas. **A**d scd. d. qd centesimus fructus attribuitur virginitati **fm Hierony. propter excellenciam quam habet ad viduitate** cui attribuitur sexagesimus. et ad matrimonium cui attribuitur tricesimus. sed sicut **Aug. dicit in li. de questionibus euangelij.** centesimus fructus est martirium. sexagesimus virginum. et tricesimus coniugatorum. vnde ex hoc non sequitur qd virginitas sit simpliciter maxima virtutum omnium. sed solum alijs gradibus castitatis. **A**d. iij. dicendum qd virgines sequuntur agnum quocunq; ierit. quia imitantur christum non solum in integritate mentis sed etiam in integritate carnis. vt **Aug. dicit in li. de virginitate.** et ideo in pluribus sequuntur agnum. non tam oportet qd magis in propinquo. quia alie virtutes faciunt propinquo inhxere deo per imitationem mentis. canonicum autem novum qd sole virgines cantant est gaudium quod habet de integritate carnis seruata.

Questio.

CLIII.

Deinde considerandum

Uidet de vicio luxurie qd opponit castitati. Et primo de ipsa in generali. secundo de speciebus eius. Circa primu queruntur quinq; primo quid sit materia luxurie. secundo vtrq; ois peccat sit illicitus. tertio vtrq; luxuria sit peccati mortale. quarto vtrq; luxuria sit vitium capitale. quinto de sibiabus eius.

Ad primu sic proceditur

Uidet qd materia luxurie non solum snt cupis et delectationes venere. Dicit enim **Aug. in li. p. qd luxuria ad facietatem atq; abundantia se cupit vocari.** hz sanetas prius ad cibos et potus abundantia aure ad diuitias. hz luxuria no e ppe circa cupias et voluptates venereas. **De. Prouer. x. d. Luxuriosa res est vni. hz vinum prius ad delectationem cibi et potus.** ergo circa ea maxime videtur luxuria esse. **De. Luxuria dicitur esse libidinose voluptatis appetitus.** hz libidinosa voluptas no solum e in venereis sed etiam in multis alijs. ergo luxuria no est sola circa concupiscentias et voluptates venereas. **S**ed est qd dicitur in li. de religionibus de luxuriosis. **Q**ui seminat in carne. de carne metet corruptione. hz seminato carnis sit voluptates venereas. ergo ad has pntet luxuria. **Rn. d. qd** sicut **Isidorus dicit in li. etymo.** luxuriosus aliquis dicitur quasi solutus in voluptates. maxime aut voluptates venereas aut hominis solunt. et id circa voluptates venereas maxime luxuria considerat. **A**d. i. ergo d. qd sic ten perantia principaliter quidem et ppe est circa delectationes tactus. dicit autem ex consequenti et p similitudine quamdam in quibusdam alijs materijs. ita etiam luxuria principaliter quide e in voluptatibus venereis q maxime et p pue aut hominis resolunt. secundario autem dicitur in quibuscunq; alijs ad excessu pntentibus. vti ad **Gal. v. dicitur glo.** qd luxuria est quelibet superfluitas. **A**d. ij. d. qd vniuz videtur res luxuriosa. vel fm hunc modum quo in qualibet materia abundantia ad luxuriam refertur. vel in qdruz superfluis vsus vini inentium voluptati veneree prebet. **A**d. iij. d. qd libidinosa voluptas et si in alijs materijs dicatur. tamen specialiter hoc nomen vendicat venere delectationes. in quibus etiam specialiter libido videtur. vt **Aug. dicit in. xij. de ciu. dei.**

Ad secundu sic proceditur

Uidet qd nullus actus venereus possit esse sine peccato. Nihil enim videtur impedire virtutem nisi peccatum. sed omnis actus venereus maxime impedit virtutes. **D**icit enim **Aug. in. i. soliloquiorum.** Nihil esse sentio quod magis ex arte deiciat animum vitalem qz blandimenta sensuine corporumque ille contactus. ergo nullus actus venereus videtur esse sine peccato. **De. U**bi cunq; inuenitur aliquid superfluum per quod a bono rationis receditur hoc est vitiosum. quia virtus corrumpitur per superfluum et diminuitur. vt dicitur in. ij. et bi. sed in quolibz actu venereo est superfluitas delectationis qua intantur absorbet rationem qd impossibile est aliquid intelligere in ipsa. vt **philosophus dicit in. vi. et bi. qd.** et sicut **Hieronymus dicit in illo actu spiritus prophete non tangebat corda prophetarum.** ergo nullus actus venereus potest esse sine peccato. **De. C**ausa portio est qd effectus sed peccatum originale in paruulo trahit a concupia sine qua actus venereus esse no potest. vt patz p **Aug. i. li. de**

proceditur

nuptijs & concupiscentia. ergo nullus actus venereus potest esse sine peccato. **Sed** contra est quod Augustinus dicit in libro de bono coniugali. Sans responsus est Iheronimus. si tunc capiunt non esse peccatum quod necque contra naturam committitur necque contra morem. necque preceptum. et loquitur de actu venereo quod antiqui patres plumbis coniugabo vrebant. sed non omnis actus venereus est peccatum. **Respondeo** quod peccatum in humanis actibus est quod est contra ordinem rationis. **Da** bet autem hoc rationis ordo ut quelibet convenienter ordinet in suum finem. et ideo non est peccatum si per rationem homo utatur rebus aliquibus ad finem ad quem sunt in ordine modo convenienti. dummodo ille finis sit aliquid vere bonum. **Sicut** autem est vere bonum quod conservetur corporalis natura virtus individualis. ita etiam est quoddam bonum excelsum quod conservetur natura speciei humane. sicut autem ad conservationem vite virtus hominis ordinatur usus ciborum. ita etiam ad conservationem totius humane generis usus venereorum. **Unde** Augustinus dicit in libro de bono coniugali. Quod est cibo ad salutem hominis. hoc est concubitus ad salutem generis. et ideo sicut usus ciborum potest esse absque peccato si fiat debito modo et ordine. sic etiam competit saluti corporis ita etiam et usus venereorum potest esse absque omni peccato si fiat debito modo et ordine. **Item** quod est convenienter ad finem generationis humane. **Ad** 1. ergo dicitur quod aliquid potest impedire dupliciter virtutes. **Unomodo** quibus ad communem statum virtutis. et sic non impeditur virtus nisi per peccatum. **Aliomodo** quibus ad perfectum virtutis statum. et sic potest impediri virtus per aliquid quod non est peccatum sed est minus bonum. et hoc modo usus femine deperat animum non a virtute sed ab arte. et id est perfectio virtutis. **Unde** Augustinus dicit in libro de bono coniugali. Sicut bonum erat quod Martha facebat occupata circa ministerium sanctorum. sed melius quod Maria audiens verbum dei. ita etiam bonum Susannae castitate coniugali laudamus. sed bonum vidue Anne et magis Marie virginis antepponimus. **Ad** 2. dicitur quod si cur supra dicitur est. medium virtutis non attenditur secundum quantitatem. sed secundum quod convenit rationi recte. et ideo abundantia delectationis que est in actu venereo secundum rationem ordinato non contrariatur medio virtutis. et preterea ad virtutem non pertinet quibus sensus exterior delectetur quod consequitur corporis dispositionem. sed quibus appetitus interior ad boni delectationes afficitur. nec hoc etiam quod ratio non potest liberum actum rationi ad spiritualia consideranda simul cum illa delectatione habere. ostendit quod actus ille sit virtuti contrarius. non enim est virtuti contrarium si rationis actus aliquando interminat aliquo quod secundum rationem fit. alioquin quod aliquis se somno tradit esset contra virtutem. hoc tamen quod concupiscentia et delectatio venereorum non subiacet impetui et moderacioni rationis. provent ex pena primi peccati. in quibus. scilicet ratio rebelles deo meruit habere suam carnem rebellem. ut patet per Augustinum. de civitate dei. **Ad** 3. dicitur sicut Augustinus ibidem dicit quod ex concupiscentia carnis que generant non impunitur in peccatum tanquam ex filia peccati proles nascitur originali obligata peccato. unde non sequitur quod actus ille sit peccatum. sed quod in illo actu sit aliquid penale a peccato primo derivatum.

Ad tertium sic proceditur.

Videtur quod luxuria que est circa actus venereos non possit esse aliquid peccati. **Per** actum enim venereum semen emittit. quod est su-

perfluum alimenti. ut patet per philosophum in libro de generacione animalium. sed in emissione aliarum superfluarum non attendit aliquid peccati. **Item** necque circa actus venereos potest esse aliquid peccati. **Respondeo** quod licet uti ut liber eo quod suum est. sed in actu venereo bonum non videtur nisi eo quod suum est. nisi forte in adulterio vel rapto. sed in usu venereo non potest esse peccatum. ita luxuria non est peccatum. **Respondeo** quod omne peccatum per vitium oppositum. sed luxurie nullum vitium videtur esse oppositum. **Item** luxuria non est peccatum. **Sed** si est quod est per se suo effectu. sed vitium prohibet propter luxuriam. **Item** illud apostoli ad Ephesios. v. Nolite inebriari vino in quo est luxuria. **Item** luxuria est prohibita. **Respondeo** Gal. v. enumerat inter opera carnis. **Respondeo** dicitur quod contra aliquid est magis necessarium. tanto magis oportet ut circa illud ratio ordo servetur. **Item** per consequens magis est vitiosum si ordo rationis pretermittitur. **Item** usus autem venereorum sic dicitur esse. est valde necessarius ad bonum eorum. quod est conservatio humane generis. et ideo circa hoc maxime argendum debet ratio ordo. et per consequens si quid circa hoc fiat preter ordinem rationis. vitiosum erit. hoc autem pertinet ad rationem luxurie ut ordinem et modum rationis excedat circa venereum. et ideo absque dubio luxuria est peccatum. **Ad** 2. dicitur quod sic philosophus in eodem libro dicit. semen est superfluum quod indiget. **Videtur** enim superfluum esse eo quod residuum est operacionis virtutis nutritive. **Item** indiget eo ad opus virtutis generacione. **Item** alie sunt perfluitates humane corporis sunt quibus non indiget. et ideo non refert qualiter emittat salva decencia concubitus humane. sed non est sine in feminis emissionem qualiter debet fieri ut conveniat fini ad quem indiget. **Ad** 3. dicitur quod sic apostolus dicit. i. ad Cor. vi. Luxuria loquens. **Empri** estis pro magno. glorificate et portate vobis in corpore vestro. et eo ergo quod aliquis fornicaret in corpore vestro per luxuriam. iniquitatem facit deus qui principalis dominus est corporis nostri. **Unde** Augustinus dicit in libro de decem chordis. **Deus** qui gubernat servos suos ad utilitatem illorum non suam hoc precepit ne per illecebras et illicitas voluptates corrumpat templum eius quod esse cepisti. **Ad** 4. dicitur quod oppositum luxurie non reperitur in multis. eo quod homines magis sunt proni ad delectationes. et tamen oppositum vitium continetur sub insensibilitate. et accidit hoc vitium in eo qui in tantum delectatur in muliere usum. quod etiam uxori debitum non reddit.

Ad quartum sic proceditur.

Videtur quod luxuria non sit vitium capitale. **Luxuria** enim videtur idem esse immundicie. ut patet per glossam. **Ephesios. v.** **Item** immundicia est filia gula. ut patet per Gregorium. **xxxi.** moral. ergo luxuria non est vitium capitale. **Respondeo** quod bonus dicit in libro de summo bono. quod sicut per superbiam meritis intrat in prostitutionem libidinis. ita per humilitatem meritis salva fit castitas carnis. sed contra rationem capitalis vitii esse videtur quod ex alto vitio oritur. ergo luxuria non est vitium capitale. **Respondeo** quod luxuria causatur ex desperatione. **Item** illud **Ephesios. iii.** Qui desperantes semetipsos tradiderunt impudicitie. sed desperatio non est vitium capitale quoniam ponitur filia decicie. ut supra habetur. **Item** ergo multo minus luxuria est vitium capitale. **Item** contra est quod Gregorius. **xxxi.** moral. ponit luxuriam inter vitia capitalia. **Respondeo** videndum quod sicut ex diebus patet vitium capitale est quod habet finem multum appetibilem ita quod appetitu bono procedat ad multa peccata perpetranda. que omnia ex illo vitio tanquam ex principali viciis dicuntur. **Finis** autem luxurie est delectatio venereorum que est maxima. **Unde** huiusmodi delectatio

est maxime appetibilis fin appetitum sensitivum. tñ propter vehementiam delectationis. tum etiam propter conaturalitatem huiusmodi concupiscentie. Unde manifestum est qd luxuria est vinum capitale. Ad. j. ergo dicitur qd immundicia fin quosdam que ponit filia gula est que dicitur immundicia corporalis. ut supra dicitur. Et sic obiectio non est ad. pposita. Si vero accipiat pro immundicia luxurie. sic dicendum qd et gula causat materialiter immundicia. o. gula ministrat materiam corporalem luxurie. non autem fin rationem cause finalis fin quam ponit in attendit origo alioz vitioz et vitioz capitalio. Ad. ij. dicitur qd sicut supra dicitur est cum de inani gloria agetur. superbia ponitur communis mater omnium peccatoz. et ideo etiam vitia capitalia ex superbia oriuntur. Ad. iij. dicitur qd delectatione luxurie precipue aliqui abstinent. propter spem future glorie. quam desperatio subtrahit. et ideo causat luxuriam sicut removens prohibens non sicut per se causa. et sequitur videtur ad vitia capitalia.

Ad quantum sic procedit

Vide qd inconuenienter dicitur esse filie luxurie. ceccitas mentis. inconsideratio. precipitatio. inconstancia. amor sui. odium dei. affectus presens seculi. bono: vel desperatio futuri. qd ceccitas mentis qd inconsideratio et precipitatio p tinent ad impudentiam qd inuenitur in omni peccato. sicut et prudentia in omni virtute. ergo non debent poni species filie luxurie. Pre. Constantia ponitur pro fortitudine. ut supra habitum est. sed luxuria non opponitur fortitudini sed temperantie. ergo inconstancia non est filia luxurie. Pre. Amor sui vsq ad contemptum dei. e primcipium omnis peccati. ut patet per Aug. in. iij. de ciuitate dei. non ergo debet poni filia luxurie. Pre. Fido: ponit quatuor scz turpiloz. scilicet iudicia. iudicia. iudicia. quia. ergo predicta enumeratio videtur esse supflua. Contra est auctoritas Grego. xxi. moral. Rñ. dicitur qd qñ inferiores potentie velu inenter afficiuntur ad sua obiecta consequens est qd superiores vires impediuntur et deo: dicitur in suis actibz. Per vinum autem luxurie maxime appetitus inferior. s. concupiscentia velu inenter impeditur suo obiecto. s. delectabili propter vehementia passionis et delectationis. et ideo consequens est qd per luxuriam maxime superiores vires deordinantur. scz ratio et voluntas. Sunt autem rationis quatuor actus in agentis. primo quidem simplex intelligentia que apprehendit aliquem finem vt bonum. et hic actus impeditur per luxuriam fin illud Daniel. xij. Species decipit et concupiscentia subuertit cor tuum. et qñ ad hoc ponitur ceccitas mentis. Secundus actus est consilium de his que sunt agenda propter finem. et hic etiam impeditur per concupiscentiam luxurie. Unde Terentius dicit i eunucholoquens de amore libidinoso. Que res in se neqz consilium neqz modum vllum habet. eam consilio regere non potest. et qñ ad hoc ponit precipitatio que importat subtractionem consilij. ut supra habitum est. Tertius autem actus est iudicium de agendis. et hic etiam impeditur per luxuriam. Dicit enim Daniel. xij. de sensibz luxuriosis. Hæc recunt sensum suum vt non recordarent iudiciorum suoz et qñ ad hoc ponit inconsideratio. Quartus autem actus est preceptum rationis de agendo. qui etiam impeditur per luxuriam in qñ. s. bñ impeditur et impetu concupie ne exequat id qd debeat esse faciendum. Unde Terentius dicit in eunuchoz de quodaz qui dicebat se recessit ab amu-

ca. hec verba vna falsa lachrymula restringer. Et pre autem voluntatis consequitur duplex actus inordinatus. qñ tum vnus est appetitus finis. et qñ ad hoc ponit amor sui qñ. s. ad delectationem quam inordinata appetit. et per oppositum ponitur odium dei. in qñ. s. probibz delectationem concupitam. Alius autem est appetitus eoz que sunt ad finem et qñ ad hoc ponitur affectus presens seculi in quo scz aliquis vult frui voluptate. et propositum ponitur desperatio futuri seculi. quia duz nimis veniunt carnalibz delectationibz. non curat parire ad spiritualis. sed fastidit. Ad. j. ergo dicitur qd sicut philozophus dicit in. vi. et bi. in temperantie maxime contrarietur prudentiam. et ideo vna opposita prudentie maxime oriuntur luxuria qd est precipua in temperantie speces. Ad. ij. dicitur qd constantia in arduis et tremilibz ponitur pars fortitudinis. sed constantiam habere in abstinentia a delectabilibus pertinet ad continentiam que ponit pars temperantie. sicut supra dicitur est. et ideo inconstancia qd ei opponitur ponit filia luxurie. et tamen prima inconstancia ex luxuria causatur in qñ emollit cor hominis et effeminatum reddit. fin illud Eccl. iij. Fornicatio et vinus et ebrietas auferunt cor. Et Vegetius dicit in li. de re militari. qd minus mortem metuit qui minus delicias nouerit in vita. nec oportet sicut sepe dicitur est qd filie vitij capitalis cum eo in materia conueniant. Ad. iij. dicitur qd amor sui qñ ad quacunqz bona que sibi aliquis appetit est comune principium peccatoz. sed qñ ad hoc specialiter qd aliquis appetit sibi delectabilia carnis. ponitur amor sui filia luxurie. Ad. iij. dicitur qd illa que fido: ponit. sunt quidam inordinati actus et reiores et precipue ad delectationem pertinentes. in qua est aliquid inordinatum quadrupliciter. Vno modo propter materiam. et sic ponuntur turpiloz. quia enim ex abundantia cordis os loquitur. ut dicitur. Mathe. xij. luxuriosi quozu e cor turpis delectationibz plenum et concupiscentis. de facili ad turpia verba pronuntiant. secundo ex parte cause. qd enim luxuria inconsiderationem et precipitationes causas consequens est qd faciat pronuntiare in verba leuiter et inconsiderate dicit que dicuntur scurrilia. tertio qñ ad finem. quia enim luxuriosus delectationem querit et vba sua ad delectationem ordinat. et sic pronuntiat in vba leuiter. quarto qñ ad sententiam verborum quam puerit luxuria propter ceccitatem mentis quam causat. et sic pronuntiat in stultiloquia. vapore cu suis vbis pserit delectationes qñ appetit quibuscuqz alijs rebz. Ad. CLIII

Deinde considerandum

est de luxurie pambus. Et circa hoc queruntur duodecim. primo de diuisione partiu luxurie. secundo vtrum fornicatio simplex sit peccatum mortale. tertio vtrum sit maximum peccatoz. quarto vtrum in tactibus et osculis et alijs huiusmodi illecebris consistat peccatum mortale. quinto vtrum nocturna pollutio sit peccatum. sexto de stupro. septimo de rapto. octauo de adultio. nono de incestu. decimo de sacrilegio. vndecimo de peccato contra naturam. duodecimo de ordine grauatis in predictis speciebus.

Ad primu sic proceditur

Vide qd inconuenienter assignentur species luxurie. s. fornicatio simplex. adultio. incestus. stuprum. raptus et vitia contra naturam. Diuersitas enim materie non diuersificat species. s. p predicta

divisio sumit fm materie diversitatem par. sa liquis co
 miscetur conjugate, vel virgini, vel alterius conditionis
 mulieri, ergo videt q per hoc species luxurie non divers
 sificantur. **Pre.** Species viri vnius non videntur di
 versificari p ea que pertinent ad aliud vitium, sed ad lre
 ritum non differt a simplici fornicatione nisi in hoc q ali
 quis accedit ad eam que est alterius, et sic iniusticiam co
 mittit, ergo videtur q adulteriu non debet poni species
 luxurie. **Pre.** Sicut contingit q aliquis comiscetur
 mulieri que est alteri viro p matrimonium obligata, ita
 etiam contingit q aliquis comiscetur mulieri que e oby
 ligata deo p votum, sicut ergo adulterium ponit species
 luxurie, ita etiam sacrilegium species luxurie poni debet.
Pre. Ille qui est matrimonio iunctus non solum pec
 cat si ad aliam mulierem accedit, sed etiam si sua conjugate
 itozdinare vitatur, sed hoc peccatum sub luxuria contine
 tur, ergo debet inter species luxurie computari. **Pre.**
 Apostolus, ij. ad Cor. xij. dicit. Ne itez cum veneto hu
 miliet me deus apud vos, et luceaz multos ex bis qui au
 te peccaverunt et non egerunt penitentiam super immuni
 dicia et fornicatione et impudicia quam gesserunt, q vi
 detur q etiaz immundicia et impudicia debent poni spe
 cies luxurie sicut et fornicatio. **Pre.** Divulsum no con
 dividit dividendo, sed luxuria dividit predictio, di
 citur enim Gal. v. Manifesta sunt opera carnis, q sunt
 fornicatio immundicia, impudicia, luxuria, ergo videt q
 incoventer fornicatio ponat species luxurie. **Sed**
Contra est q predicta divisio ponitur i decretis, xxxvi. q. i
Rn. dicitur sicut dictum est scripturam luxurie consistit
 in hoc q aliquis non fm rectaz rationem delectatione ve
 neree vitif, qd quidem contingit dupliciter. Unomodo fm
 materiam in qua huiusmodi delectationem querit, Alio
 modo fm q materia debita existente non observant alie
 debite conditiones, et quia circumstantia in qruz hndi no
 dat speciem actus morali, sed eius species sumitur ab ob
 iecto qd est materia actus, ideo oportet species luxurie assi
 gnari ex pre materie vel obiecti, que quidem potest non
 convenire rationi recte dupliciter. Unomodo qz habet re
 pugnantiam ad finem venetei actus, et sic in qruz impet
 ritur generatio, plis est vitium oia naturaz, qd est i omni
 ni actu veneteo et q generatio sequi non potest, In qru
 aut impedit debita educatio et pmoio, plis nate, e forni
 catio simplex q est solui cum solura, Aliomodo materia e
 qua exerceat actus venetei potest esse no pueniens ratioi
 recte p comparatione ad alios homines, et hoc dupliciter
 primo quidem ex parte ipsius femine cui aliquis comit
 ket, qz ei debitas honoz no servat, et sic est incestus quia
 consistit in abusu muliez p sanguinitate vel affinitate iun
 ctaz, secundo ex pre eius in cuius potestate est femina, q
 si est in potestate viri est adulteriu, si aut est in pte pte
 est stupru si non inferat violentia, raptus aut si inferatur
 Diversificant aut iste species magis ex pre femine qz vir
 ti, qz in actu veneteo femina se, habet sicut patiens et per
 modu materie, vir aut p modum agentis, dicitur est aut
 q pdite spes fm differentia materie assignant, **Ad. j.**
 ergo dicitur q pdicta diversitas materie bz annexaz diversit
 tem formale obiecti q accipit fm diversos modos repu
 gnantie ad ronez recta vt dicitur est, **Ad. ij.** dicitur q nihil p
 biter in eodē actu diversoz vitioz deformitates concu
 rere vt supra dicitur est, et hoc mo adulteriu ronef sub lu
 xuria et sub iniusticia, nec deformitas in sitie oino p actu
 dens se bz ad luxuria, **Unde** eni lu, uria grauior q iustia

concupiaz sequit q etiam in iniusticia ducit, **Ad. iij.**
 dicitur q mulier veniens continentia qdaz spuale in i mo
 nu facit cu deo, sacrilegiu qd comitit in violatione talis
 mulieris e quoddaz adulteriu spuale, et similiter alij mo
 vi sacrilegiu reducunt ad alias spes luxurie, **Ad. iij.** dicitur
 q peccati conjugati cu sua vxore non est fm indebita mare
 triam sed fm alias circumstantias q non cotuutit spem mo
 ral actus vt dicitur est, **Ad. v.** dicitur q sicut glo, dicitur ibidez,
 immundicia ponit p luxuria p naturam, impudicia autē
 est q fit cum liberis a viro, vñ videt ad supia pntere, vt
 etiam pot dicit q impudicia pntet ad quosda actus citz
 cumstantes actu venetei sicut sunt oscula, tactus, et alia
 huiusmodi, **Ad. vi.** dicitur q luxuria sumitur ibidez p qua
 enoz supfluitate vt glo, ibidem dicitur.

Ad secundū sic pceditur

Videt q fornicatio simplex no sit peccati mortale, Ca eni
 que sit connumerat vident esse vnius rōnis, sed fornic
 no connumerat quibusdam q non sunt peccata mortalia
 Dicit enim Actuum, xv. Abstineatis vos ab imolans su
 mulacoz et sanguine et fornicatione, illoz aut vsus no est
 peccati mortale fm illud, i. ad Thimo. iij. Nihil teriendū
 est qd cum gratiaz actione peccat, q fornicatio non e pec
 catu mortale, **Pre.** Nulli mortale peccati cadit sub p
 cepto vitio, sed **Pre.** j. precipit a dno, vade sume tibi
 vxorem fornicationi, et fac filios fornicationi, q fornicatio
 non est peccati mortale, **Pre.** Nullum peccati mortale i
 scriptura facta abqz reprehensione comemozaf, sed forni
 catio simplex comemozaf in scripturam antiquis pñbul
 sine reprehensione, sicut legit Gen. i. vi. de Abā, q acceli
 sit ad Agar ancillā suam, et infra, xij. legit de Jacob qz ac
 cessit ad ancillas vxoz suaz Reala et Zelphā, et in ita
 xij. vij. legit q Judas accessit ad Thamar quam estimā
 uit meretricem, q fornicatio simplex non est peccati mortale
Pre. Omne peccati mortale contrariat charitatem, qz for
 nicatio simplex non contrariat charitatem, neqz qmz ad
 dilectionem dei qz non e directe peccatum p deum, nec
 etiam qmz ad dilectionem pñmi, qz per hoc homo nul
 li homini facit iniuriam, q fornicatio simplex non est pec
 catum mortale, **Pre.** Omne peccati mortale ducit in p
 ditionem eternā, hoc autem non facit fornicatio simplex,
 qz super illud, i. ad Thimo. iij. Pietas ad omnia vitio
 est, dicit glo, Ambro. Omnis summa dicitur line xpiane
 in misericordia et pietate est, quam aliquis sequens si lu
 bricu carnis parit, sine dubio vapulabit sed non pibit, q
 fornicatio simplex non e peccatum mortale, **Pre.** Sic
 Aug. dicit in li. de bo. conu. Quod est abo ad salutē cor
 pōrie, hoc est concubitus ad salutem generis, sed non ois
 inordinatus vsus aboz est peccatu mortale, ergo nec ois
 inordinatus concubitus, qd maxime videt de fornicatio
 simplici q minima est inter species enumeratas, **Sed**
 contra est qd dicitur Tobie, iij. Attende tibi ab oī for
 nicatione, et pter vxorem itā nunqz panaris cūmen scā
 re, cūmen aut impozat peccatum mortale, ergo fornicatio
 et ois concubitus qui est pter vxorem est peccati mortale
Pre. Nihil excludit a regno deimū peccatum morta
 le, fornicatio autem excludit vt patet per Aplm Gal. v.
 vbi pmissa fornicatione et quibusdam alijs vitioz sub
 dit, q qui ita agunt regnum dei non consequentur, et
 go fornicatio simplex est peccatum mortale, **Pre.** In de
 cretis, xxx. q. i. dicitur talem de peccato penitentiam im
 poni debere qlez d adnlterio et fornicatione et d homicidio

peccare in corpore suo non solum or fornicationis delectatio consumat in carne quodam in gula accidit. sed etiam quod contra bonum proprium corporis agit qui fornicat. inquam. s. inde bite resoluat illud et inquinat et alteri commiseret. nec tamen propter hoc sequitur quod fornicatio sit gravissimum peccatum. quod ratio in homine finaliter corpori. unde si sit peccatum magis repugnans rationi. gravius erit. Ad. iiij. ubi dicitur quod peccatum fornicationis est contra bonum spiritus humane intelligentie impedit generationem singularem unius hominis nascitur. magis enim pertinet ad rationem spiritus qui actu iam participat spiritum quem qui est potentia boni. et sic hoc etiam homicidium est gravius quam fornicatio et omnes luxurie species. tanquam magis bono spiritus humane repugnans. bonum enim unum est malus bono spiritus humane. et ideo etiam peccata que sunt contra deum sunt maiora. nec fornicatio est vitare peccatum in deum quasi fornicator dei offensum intendat. sed ex consequenti sicut et omnia peccata moralia. sicut enim membra corporis nostri sunt membra christi. et etiam spiritus noster est unum cum christo. sic id. i. ad cor. vi. Qui adheret deo unum spiritus est. unde etiam peccata spiritualia sunt magis contra christum quam fornicatio.

Ad quartum sic proceditur

Videtur quod in tactibus et osculis non consistat peccatum mortale. Aplos enim ad eph. v. dicit. Fornicatio autem et omnis immundicia aut avaricia nec noverit in vobis sicut debet scire. Subdit autem. aut turpitudine. glo. ut in oculis et aplexibus aut stultiloquio ut blanda verba. aut scurrilitas que a stultis curialibus dicitur. i. iocularibus. postea autem subdit. Hoc est factore intelligentes quod omnia fornicator. aut immundus. aut avarus quod est idolorum servitus non habet hereditatem in regno christi et dei. ubi non replicat de turpitudine. sicut nec de stultiloquio aut scurrilitate. ergo ista non sunt peccata mortalia. De. Fornicatio dicitur esse peccatum mortale ex hoc quod per eam impeditur bonum plus generat et educat. sed ad hoc nihil operatur oscula et tactus sine amplexibus. ergo in his non contingit peccatum mortale. De. Illa que sunt peccata mortalia nunquam potest bene fieri. sed osculari tactus et huiusmodi potest fieri absque peccato. ergo non sunt in se peccata mortalia. Sed contra. Vinus est appetitus libidinosus qui tactus amplexus vel oscula. sed appetitus libidinosus est peccatum mortale. sic illud dicitur. v. Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam iam mebat est in corde suo. ergo multo magis oscula libidinosum et alia huiusmodi sunt peccata mortalia. De. Ciprianus ad Pomponium de virginitate dicit. Certe ipse concubitus. ipse amplexus. ipsa confabulatio et osculatio. et coniacentium duorum turpis et sedita dormitio quorum delectatio et crimina sunt confitent. ergo per predicta homo fit reus criminis id est peccati mortalis. R. ubi dicitur quod aliquid dicitur esse peccatum mortale dupliciter. Uno modo secundum spiritum suum. et hoc modo osculum amplexus vel tactus secundum rationem non noverit peccatum mortale. potest enim hoc absque libidine fieri. vel propter consuetudinem patrie. vel propter aliquam necessitatem aut rationabilem causam. Alio modo dicitur esse aliquid peccatum mortale ex sua causa. sicut ille qui dat elemosinam ut aliquem inducat ad heresim. mortaliter peccat. propter intentionem corruptam. Dicitur etiam supra quod consensus in delectationem peccati mortalis est peccatum mortale. et non solum consensus in actu. et ideo cum oscula et amplexus huiusmodi propter delectationem

huiusmodi sunt. consequens est quod sunt peccata mortalia. et sic solum dicuntur libidinosus. unde huiusmodi sunt quod libidinosus sunt sunt peccata mortalia. Ad. i. ergo ubi dicitur quod aplos ideo non resumit illa tria quod non habent nomen peccati nisi secundum quod ordinantur ad predestinationem. Ad. iiij. ubi dicitur quod oscula et tactus sunt vitia secundum se non impediunt bonum plus humane. procedunt tamen ex libidine que est radix huiusmodi impedimenti. et ex hoc habet rationem peccati mortalis. Ad. iiij. ubi dicitur quod ratio illa concludit quod huiusmodi non sunt peccata secundum suam speciem.

Ad quintum sic procedit

Videtur quod nocturna pollutio sit peccatum. Verum enim est et merito habent fieri circa idem. sed dormiens potest mereri. sic patet Salomone qui dormiens a domino donum sapientie impetrauit. ut dicitur. Reg. iii. et n. palip. ergo in dormiendo potest aliquis demereri. et ita videtur quod nocturna pollutio sit peccatum. De. Quicunque habet usum rationis potest peccare sed in dormiendo aliquis habet usum rationis. quod frequenter aliquid in somnis dicitur et pelegit unum alteri. consentiens vel dissentiens. ergo in dormiendo potest aliquis peccare. et ita propter somnum in nocturna pollutio non impeditur quin sit peccatum cum ex genere actus sit peccatum. De. Frustra incipit in insititur qui non potest vti vel agere secundum rationem vel contra rationem. sed hoc in somnis insititur a deo et inceptetur secundum lud. Job. xxx. Per somnum in visione nocturna quoniam sopor solet occupare homines. tunc aperit aures viros. et crudelis eos insititur disciplina. ergo in somnis potest aliquis agere secundum rationem vel contra rationem quod est bene agere vel peccare. et sic videtur quod nocturna pollutio sit peccatum. Sed contra est quod Augustinus dicit. super Gen. ad litteram. Ipsa fantasia que fit in cogitatione sermonationis. cum expressa fuerit in visione somnians et inter illam et veram commotionem corporis non determinatur continue movetur caro et sequitur quod est motus sequi solet. et cum hoc tam sine peccato fiat quam cum peccato a vigilatibus dicitur quod videtur sine dubio cogitari est. R. ubi dicitur quod nocturna pollutio dupliciter potest considerari. Uno modo secundum se. et hoc modo non habet rationem peccati. omne enim peccatum dependet ex iudicio rationis. quia etiam primum motus sensualitatis non habet quod sit peccatum nisi in iudicio iudicio rationis reprimi potest. et ideo sublati iudicio rationis tollitur ratio peccati. in dormiendo autem ratio non habet liberum iudicium. Nullus enim est dormiens qui non intendat aliquibus similitudinibus fantasmatum velut rebus ipsis. ut patet ex his que in primo dicitur sunt. et ideo id quod agit homo dormiens qui non habet liberum iudicium rationis non imputatur ei ad culpam. sicut nec illud quod agit furiosus aut amens. Alio modo potest considerari nocturna pollutio per comparationem ad suam causam. que potest esse triplex. Una quidem corporalis. cum enim humor seminalis superabundat in corpore. ut cum facta est humoris resolutio vel per nimiam calefactionem corporis. vel per quamcumque aliam commotionem somniat dormiens ea que pertinent ad expulsionem huiusmodi humoris superabundantis vel resoluti. sicut etiam contingit quod natura gravatur ex aliqua alia superfluitate. ita quod quicquid formatur in imagine fantasmatum pertinentia ad emissionem talium superfluitatum. si igitur superabundantia talis humoris sit ex causa culpabili. puta cum est ex superfluitate cibi vel potus. tunc nocturna pollutio ratione culpe ex sua causa. si autem superabundantia vel resolutio talis humoris non sit ex aliqua causa culpabili. tunc nocturna pollutio non est culpabilis. nec in se nec in causa. Alia vero causa nocturne pollutionis potest esse aialis in terrore puta cum ex cogitatione precedenti contingit aliquem dormire

tem polluit. Cogitatio autem que in vigilia peccat quæ est pure specularia. pura cum aliquis cum disputantibus cogitat de peccatis carnalibus. quæ autem est cum aliqua affectatione. vel concupiscentie vel horrois. Contingit autem magis pollutio nocturna ex cogitatione carnalium vitiorum que sunt cum concupiscentia talium delectationum. quia ex hoc remanet quoddam vestigium et indinarium in anima. ita quod dormiens facilius inducitur in sua imaginatione ad assentiendum actibus ex quibus sequitur pollutio. Item hoc probatur dicitur in i. et b. i. c. q. q. in quibus paulatim preantur quidam motus a vigiliis ad dormientes. meliora sunt sanasmaria studiosorum quolibet. Et Aug. dicit. r. i. sup. C. ad litteram. q. p. propter bonam affectationem quedam eius merita etiam si somnia darent. et sic p. q. nocturna pollutio habet rationem culpe ex parte sue cause. Quæ tamen contingit ex precedenti cogitatione carnalium actuum etiam specularia. vel si sit cum horrore sequitur in somnis pollutio. et tunc non habet rationem culpe. nec in se nec in sua causa. Tertia vero causa est spiritualis et in se. puta cum ex operatione demonis commouentur sanasmaria dormientes in ordine ad tale effectum. et hoc quidem quæ est cum peccato precedenti. f. negligenter preparandi se demoni illusiones. vñ et in se cantatur. Postquam nostrum prope nec pollutur corpora. quæ vero est absque omni culpa hois et sola nequitia demonis. Sicut in collatione patet legitur de quodam qui semper in quatuor pollutioes nocturnam panebatur hoc diabolo. peccate ut impediretur a sacra comunione. Sic igitur patet quod nocturna pollutio nunquam est peccatum. sed quæ est sequela peccati precedenti. Ad. i. ergo dicitur quod Salomon non meruit in dormiendo sapietiam a deo. sed fuit signum peccati desiderij propter quod deus aliter peritio tuo placuisse ut Aug. dicit. r. i. sup. C. ad litteram. Ad. ii. dicitur quod si vires sensitiue inferiores magis minus opprimuntur a somno propter vaporis turbulentiaz vel puritate. Item hoc usus rationis magis vel minus impeditur in dormiendo. semper in quatuor ad aliquid impeditur ut non possit omnino liberum iudicium habere. ut in prima parte dictum est. et ideo non imputatur ei culpa quod tunc agit. Ad. iii. dicitur quod apprehensio rationis non ita impeditur a somno sicut eius iudicium quod perficitur per conuersionem ad sensibilia que sunt prima principia cognitionis humane. et ideo nihil prohibet hominem sine rationem apprehendere aliquod de nouo in dormiendo vel ex ipsis reliquijs peccati cogitationum. et sanasmaria oblati. vel etiam ex reuelatione diuina. aut immisione angeli boni vel mali

Ad sextum sic procedit.

Videtur quod stuprum non debeat poni vna species luxurie. Stuprum enim importat illicitam virginum deflorationem. ut habet in decretis. r. r. q. i. sed hoc potest esse fornicatio cum soluta quod pertinet ad fornicationem. ergo stuprum non debeat poni species luxurie a fornicatione distincta. Pre. Ambro. dicit in li. de patriarchis. Nemo si bi blandiatur de legibus hominum. omne stuprum adulterium est. sed species ex opposito diuersa. vna non continetur sub alia. cum ergo adulterium ponatur species luxurie videtur quod stuprum specie luxurie non debeat.

Pre. Inferre alicui iniuriam videtur magis ad iniusticiam quam ad luxuriam pertinere. sed ille qui stuprum committit in iniuriam facit alteri. scilicet patri puelle quam corrumpit qui potest ad animam suam iniuriam reuocare et agere actione iniuriarum contra ipsum prorem. ergo stuprum non debeat poni species luxurie. Sed contra est quod stuprum proprie consistit in actu

venereo qui virgo defloratur. cum igitur luxuria proprie sit circa venerea. videtur quod stuprum sit species luxurie. Respondeo. quod ubi circa materiam alicuius vitij occurrit aliquid specialis deformitas. ibi debet poni determinata species illius vitij. luxuria autem est peccatum circa venerea existens. ut supra dictum est. In virgine autem sub custodia patris existente quodam deformitas specialis occurrit si corrumpatur. ut ex parte puelle que ex hoc quod violatur nulla pactione conjugali procedente impeditur a legitimo matrimonio consequendo. et ponitur in via meretricandi a quo retraheretur. ne si in gualium virginis amitteret. ut etiam ex parte patris. qui de eius custodia sollicitudinem gerit sicut in ecclesiis. Super filia luxuriosam confirmata custodia. ne quando faceret te in opprobrium venire inimicis. et ideo manifestum est quod stuprum quod importat illicitam virginum deflorationem sub cura parentum existentium. est determinata luxurie species. Ad. i. ergo dicitur quod quibus virgo sit soluta a vinculo matrimonij non tamen est soluta a patris potestate. habet etiam speciale impedimentum fornicationi concubitus virginis signum. quod non debet nisi per matrimonium auferri. unde stuprum non est fornicatio simplex. sed concubitus qui fit cum meretricibus. id est mulieribus iam corruptis. ut patet ex glo. q. ad cor. r. i. sup. illud. qui non egerunt penitentiam super immundicia et fornicatione etc. Ad. ii. dicitur quod Ambro. ubi aliter accipit stuprum. puta. scilicet. committere accipitur pro omni peccato luxurie. unde stuprum ibi nominat concubitus viri coniugati cum quacunque alia muliere preter uxorem. quod patet ex hoc quod subdit. nec viro licet quod mulieri non licet. et hoc modo etiam accipitur Plumen. v. ubi dicitur. Si later adulterium et rebus argui non potest. quia non est inuenta in stupro etc. Ad. iii. dicitur quod nihil prohibet vnum peccatum ex aduentione alterius deformius fieri. Sic autem deformius peccatum luxurie ex peccato iniusticie. quia videtur concupiscentia esse maior deformior que a delectabili non abstinet ut iniuriam vires. Habet autem duplicem iniuriam annexam. Vnam quia vna ex parte virginis. quam si non vicorum paritatem eam seducit. et sic tenetur eis satisficere. Unde dicitur. Ero. r. i. Si seduxerit quis virginem nondum desponsatam. dormientem cum ea. doriabit eam et habebit uxorem. si autem patet virginis dare noluerit reddet pecunia iuxta modum dotis quam virgines accipere consueverunt. Alia vero iniuriam facit patri puelle. unde et ei sine legem tenetur ad penam. Dicitur enim Deutro. r. i. Si inuenerit vir puellam virginem que non habet sponsum et appropinquans concubuerit cum illa. et rex ad iudicium venerit. dabit qui dormiuit cum ea patri puella. scilicet. siclos argenti. et habebit eam uxorem. et quia humiliavit illam. non poterit dormitare eam cunctis diebus vite sue. et hoc ideo ne videatur ludibrium fecisse. ut Aug. dicit.

Ad septimum sic procedit

Videtur quod raptus non sit species luxurie distincta sibi proprio. Dicit enim Isidorus in li. etymolo. quod stuprum id est raptus proprie est illicitus coitus a corrupendo dicitur. unde qui raptus ponitur. stupro fruitur. ergo videtur quod raptus non debeat poni species luxurie a stupro distincta. Pre. Raptus videtur quandam violentiam importare. dicitur enim in decretis. r. r. q. i. quod raptus committitur cum puella violenter a domo patris abducitur. ut contra iura in uxorem habeatur. sed hoc quod violentia alicui inferatur. per accidens se habet ad luxuriam que per se respicit

adulteri. et alio modo peccati stupri. et propter hoc ponitur de
verberis luxurie species. De alijs autem ad adulterium pertinentibus
dicetur in tertia parte cum de matrimonio tractabitur.

Ad nonum sic proceditur

Uidetur quod incestus non sit species determinata luxurie. In
cestus enim dicitur per privationem castitatis. sed castitati vni
uersaliter opponitur luxuria. ergo videtur quod incestus non sit
species luxurie. sed sit ipsa luxuria. **Pro.** In decem diebus
xxx. q. i. quod incestus est consanguinitas vel affinitas abusiva
sed affinitas differt a consanguinitate. ergo incestus non est
vna species luxurie. sed plures. **Pro.** Illud quod de se si
imponatur aliqua deformitas. non constituit aliquam veter
minatam speciem vitij. sed accedere ad consanguinitatem vel af
finitatem non est finis deforme. alio nullo tempore licuisset. ergo
incestus non est determinata species luxurie. **Sed contra**
est quod species luxurie distinguuntur secundum conditiones mulierum
quibus aliqui abutuntur. sed in incestu imponitur specialis
conditio mulierum quia est abusus consanguinitatis vel
affinitatis. ut dicitur est. ergo incestus est determinata species
luxurie. **Respondeo.** vbi dicitur quod sicut dicitur est. ibi necesse est in
veniri determinatam speciem luxurie. vbi inuenitur aliquid
repugnans vltimo debito venereorum. In vltimo autem consanguini
tate vel affinitate inuenitur aliquid incongruum coniun
cti venereorum triplici ratione. Primum quod quia naturaliter
homo dicitur quidam honorificentia parentibus. et per conse
quens alij consanguineis qui ex eisdem parentibus de
pinto originem trahunt instantur quod apud antiquos ut
maximus Valerius refert. non erat fas filium simul cum
patre balneari ne se iniuicem nudos conspicerent. **Mani**
festum est autem secundum predicta quod in actibus venereis maxime
consistit quedam turpitudine honorificentie contraria. vbi
de his hominibus verecundantur. et ideo incongruum est quod
coniunctio venerea fiat talium personarum ad iniuicem et
because videtur exprimi. **Leuit. xvij. vbi dicitur.** **Q**ui
rui est. non reuelabis turpitudinem eius. **Et ideo postea**
dicitur in alijs. **Secunda ratio est.** quia personas sanguine
coniunctas necesse est ad iniuicem simul conuersari. **U**bi
si homines non arceantur a coniunctione venerea. nimia
opportunitas daretur hominibus venereae coniunctionis. et
sic animi hominum nimis emollescerent per luxurias. et ideo iux
ta legem ille persone specialiter videntur prohibite esse quas
necesse est simul coniungi. **Tertia ratio est.** quia phoeim
pediter multiplicatio amicorum. dum enim homo vxore
extraneam accipit. iunguntur sibi quadam speciali amicitia
omnes consanguinei vxoris ac si essent consanguinei sui
Unde Aug. dicit. xv. de ciui. dei. **H**abita est ratio recit
fima caritatis. ut homines quibus esset vitiosus atque bone
fima concordia diuersarum vicissitudinum vniuersis necesse
tur. nec vnus in vno multas haberet. sed singule sperge
rentur in singulos. **Ad id autem Aristoteles** quatuor rationes
in. ij. dicit. quia cum naturaliter homo consanguinitatem dili
gat. si adderetur amor qui est ex coniunctione venerea. fi
eret nimis ardor amoris maximum libidinis incensum
quod castitati repugnat. vbi manifestum est quod incestus est
determinata luxurie species. **Ad. i. ergo vbi quod abusus**
coniunctarum personarum maxime induceret corruptelam ca
stitatis. nisi propter oppositam rationem. tunc enim propter nimiam ardo
rem amoris. ut dicitur est. et ideo antihonorifice abusus ra
tionum personarum vocatur incestus. **Ad. ij. vbi dicitur quod perso**
na affinis coniungitur alicui propter personam consanguinita
te coniunctam. et ideo quod vnus est propter alterum eiusdem

rationis inconuenientiam facit consanguinitas et affinitas.
Ad. ij. vbi dicitur quod in coniunctione personarum coniuncta
aliquid est quod est secundum se indecens et repugnans naturali
rationi. sicut quod coniunctio fiat inter parentem et filios quorum
est per se et immediata cognatio. nam filij naturaliter honore
debent parentibus. vbi probis dicit in. vij. de animalibus. quod qu
dam equus quia receptus fuit ut mari comitetur seipsum
precipitavit quasi pro honore. eo quod enim a salubro aliquibus in
est naturalis reuerentia ad parentes. **Alie vero plene que**
non coniunguntur secundum seipsas. sed ordinantur ad parentes si
habent ita ex seipsis indecentiam. sed variatur circa hoc
decentia vel indecentia secundum consuetudinem et legem bumani
nam vel diuinam. quia ut dicitur est vltimus venereorum qui
ordinatur ad bonum esse. subiacet legi. **Et ideo sicut Aug.**
dicit. xv. de ciui. dei. quod coniunctio sororum et fratrum quod
fuit antiquior copellente necessitate. tunc postea facta danda
bilior religione prohibente.

Ad decimum sic procedit

Uidetur quod sacrilegium non possit esse species luxurie. **E**adem
enim species non inuenitur sub diuersis generibus non sub
alternatiu positus. sed sacrilegium est species intelligibilis
tis. ut supra dicitur est. ergo sacrilegium non potest poni spe
cies luxurie. **Pro.** In decem diebus. xv. q. i. sacrilegium non
ponitur inter alia que ponuntur species luxurie. ergo videtur
quod non sit luxurie species. **Pro.** Sicut per luxuriam contra
git aliquid fieri contra aliquam rem factam. ita etiam per alia
vitiosorum genera. sed sacrilegium non ponitur species gule
aut alterius alicuius huiusmodi vitij. ergo etiam non debet poni
species luxurie. **Sed contra est quod Aug. dicit. xv. de ci**
uitate dei. quod sicut iniquum est auaritate possidendi trans
gredi limitem agrorum. ita etiam est iniquum libidine concubere
di subducere limitem morum. sed transgredi limitem agrorum
in rebus factis est peccatum sacrilegium. ergo pari ratione sub
ducere limitem morum libidine concubendi in rebus factis
facit sacrilegium vitij. sed libido concubendi pertinet ad lux
uriam. ergo sacrilegium est luxurie species. **Respondeo.**
quod sicut supra dicitur est. actus vnus vitiosus vel vitij
ordinatur ad finem alterius assumit speciem illius. sicut sur
tium quod propter adulterium committitur transit in speciem
adulterij. **Manifestum est autem quod obseruatio castitatis secundum**
quod ordinatur ad cultum dei sit actus religionis. ut patet in
illis qui vouent et seruant virginitatem. ut patet per Augu.
in li. de virginitate. **Unde manifestum est quod etiam luxu**
ria secundum quod violat aliquid ad diuinum cultum pertinens.
pertinet ad speciem sacrilegij. et secundum hoc sacrilegium potest po
ni species luxurie. **Ad. i. ergo vbi dicitur quod luxuria secundum**
quod ordinatur ad finem alterius vitij. efficitur illius vitij spe
cies. et sic aliqua luxurie species potest etiam esse species
intelligibilis sicut cuiusdam superioris generis. **Ad.**
ij. vbi dicitur quod ibi enumerantur illa que sunt species luxu
rie secundum seipsam. sacrilegium autem est species luxurie secundum
quod ordinatur ad alterius vitij finem. et potest contingere cum
diuersis luxurie speciebus. **Si enim aliquis abutatur per**
sona coniuncta sibi secundum speciem cognationem. committit sa
crilegium ad modum incestus. **Si autem abutatur virgine**
deo facta in quantum est sponsa christi. est sacrilegium
per modum adulterij. in quantum vero est sub spiritualis patri
cura constituta est quoddam speciale superum. et si violen
tia inferatur erit specialis raptus. quia etiam secundum legem ci
uilem raptus punitur quod alius raptus. **Ubi Augustinus**
superior dicit. **Siquis non dicam sapere. sed atterere**

in modo matrimonij coniungendi causa sacratissima vit
gines ausus fuerit cap. rali pena letariur. 7 Ad. ij. vobz q
sacrilegium comittitur in re sacra. res autem sacra est
vel persona sacra que concupiscitur ad concubitum. 7 sic
pertinet ad luxuriam. vel que concupiscitur ad possidendi
dum. 7 sic pertinet ad inuisciam. Potest etiã ad iram p
tirere sacrilegium. puta si aliquis ex ira iniuriam inferat
personæ sacre. vel si gulose cibum sacrum assumat. sacrile
gium comittit. specialius tñ sacrilegium attribuitur luxu
rie que opponit: r castitati. ad cuius obseruanciam aliq
personæ spãliter consecrantur.

Ad undecimũ sic pcedit

Videtur qd vitium contra naturam non sit species luxu
rie quia in predicta enumeratione specierum luxurie nul
la sit mentio de vitio contra naturam. ergo non est species
luxurie. 7 De. Luxuria opponitur virtuti 7 ita sub ma
licia conuenitur. sed vitium contra naturam non conuenit
sub malicia. sed sub bestialitate. vt p3 per p3 in. vij. cbi.
ergo vitium contra naturam non est species luxurie.

De. Luxuria consistit circa actus ad generationem hu
manam ordinatos. vt p3 ex supra dictis. sed vitium pra
naturam consistit circa actus ex quibus non potest gener
ratio sequi. ergo vitium contra naturam nõ est species lu
xurie.

Sed contra est quod. ij. Cor. xij. connumerantur
alij luxurie speciei bus. vbi dicitur. 7 non egerunt penitẽ
tiam super immundicia 7 fornicatione 7 impudicia vbi di
cit glo. immundicia. i. luxuria contra naturam. 7 Rñ. vob
q sicut supra dictum est. ibi est determinata luxurie spẽs.
vbi specialio rõ reformitatis occurrit que facit indecentẽ
actu venereum. Quod quidem potest esse duplici. Uno
quidem modo. quia repugnat rationi recte. quod est cõe
in omni vitio luxurie. Alio modo. quia etiã super hoc re
pugnat ipi ordini naturali veneni actus qui conuenit hu
mane speciei. quod dicitur vitium contra naturam. 7 vob
quidem potest pluribus modis contingere. Uno quide
modo si absqz omni concubitu causa delectationis venere
tee polluitur. pcurretur. quod pertinet ad peccatũ immund
cie. quam quidem mollicitem vocant. Alio modo si fiat p
concubitum ad rem non eiusdem speciei. quod vocatur be
stialitas. Tertio si fiat per concubitum ad non debitum
ferum. puta masculi ad masculum. vel femine ad feminã
vt Aplo dicit ad R. o. i. quod dicitur sodomiticũ vitium.

Quarto si non seruetur naturalis modus concubendi.
aut quantum ad instrumentum non debitum aut quan
tum ad alios monstruosos 7 bestiales concubendi modos

Ad. i. ergo vobm q ibi enumerantur species luxurie q
non repugnant humane nature. 7 ideo pterminant vit
rium contra naturam. 7 Ad. ij. vobz q bestialitas differt
a malicia que humane virtuti opponitur per quandam
excessum circa eandem materiam. 7 ideo ad idem genus
reduci potest. 7 Ad. ij. vobm q luxuriosus non intendit
generationem humanam. sed delectationem veneream
quam potest aliquis experiri sine actibus ex quibus seq
rur humana generatioz hoc est quod queritur in vitio cõ
tra naturam.

Ad duodecimũ sic pcedit

Videtur qd vitium contra naturã nõ sit maximũ peccatũ
inter spẽs luxurie. Tanto eniã aliquod peccatũ est graui
7 to magis pnatatur carnali. sed magis videtur pnatari
carnali pxiimi adulterij stupri 7 rapinis que vergũt in

iniuriam pxiimi qz peccata cõtra naturã p que nullus alte
ri iniuriat. ergo peccatũ contra naturã nõ est maximũ inter
spẽs luxurie. 7 De. Illa peccata vident esse grauissima
que contra deũ comittuntur. sed sacrilegiũ directe comit
tur contra deũ quia vergit in iniuriam diuini cultus. 7
sacrilegiũ est grauius peccatũ qz vitium contra naturam.

De. Tanto aliquod peccatũ videtur esse grauius qz
exercetur in personã quã magis diligere debemus. s. fm
ordinem charitatis magis debemus diligere psonas nob
bis pntias qz pollutur p incestum. qz psonas extraneas
qz pollutur p vitium contra naturã. ergo incestus graui
peccatũ qz vitium contra naturã. 7 De. Si vitium cõtra
naturã est grauissimũ. videtur qz tanto sit grauius quãto
est magis contra naturã. sed maxime videtur esse contra natu
ram peccatũ immundicie seu mollicitis. quia hoc videtur eẽ
maxime fm naturã vt alieqz sit agens 7 alterũ sit patiens
ergo fm hoc immundicia est grauissimũ inter vitia cõtra
naturã. hoc est est falsum. ergo vitia cõtra naturã nõ sunt
grauissima inter peccata luxurie.

Sed contra est quod
Aug. dicit in li. de adultentiis coniugij qz omni bono vitio
rum. q. que ad luxuriã pertinent. pessimum est qd cõtra na
turã sit. 7 Rñ. vobm q in quolibet genere pessima est pzi
cipij corruptio ex quo alia dependent. principia aut rõnis
sunt ea que sunt fm naturã. nam ratio presuppositis bis
que sunt a natura determinata disponit alia fm qz conue
nit. 7 hoc appet tam in speculatiuis qz in practicis. 7 ideo
sicut in speculatiuis erõ: circa ea quorum cognitõ est boni
natura liter indita. est grauissimũ 7 turpissimũ. ita i agẽ
7 vob agere contra ea que sunt fm naturam determinata e
grauissimũ 7 turpissimũ. Quia ergo in vitijs qz sunt
contra naturam transgreditur homo id quod est fm natu
ram determinatam circa vsum venereum. inde est qz in ta
li materia hoc peccatum est grauissimũ. post quod est in
cessus qui sicut dictum est. est contra naturalem reuerẽ
tiam quã psonis coniunctis debemus. Per alias aut lux
urie species pteritur solum id quod est fm rõnem rectaz
determinatum ex presuppositione tñ naturalium principi
orum. Magis aut repugnat rõni qualiquis venereus vortaf
non solum contra id quod puenit pñõi generãde. s. etiã cõ
iniuria alterius. 7 ideo fornicatio simplex qz comittit sine
iniuria alterius psonæ est minima inter luxurie. Maior aut
iniuria est si quis abutatur muliere alterius rãni subiecta ad
vsum generationis qz ad solã custodiã. 7 ideo adulterij
est grauius qz stupri 7 vritiqz aggrauatur p violentiam.
ppter quod rapinis virginis est grauius qz stuprum. 7 ra
pinus vrozis qz adulterij. 7 hoc oia etiã aggrauãt fm ra
tionem sacrilegiij. vt supra dictum est. 7 Ad. i. ergo vob.
q sicut ordo rõnis recte est ab boie. ita ordo nature est ab
ipõ deo. 7 ideo in peccatis contra naturã in quibus ipõ or
do nature violatur. sit iniuria ipi deo ordinatoz nature.

Un Aug. dicit. ij. p. Flagitia que sunt cõtra naturam
vbiqz ac spz detestanda atqz punienda sunt. quaha lodo
matraz fuerit. que si oõs gentes faceret. oõs eodẽ crimine
reatu diuina lege teneret. q nõ sic fecit boies vt scillo vie
rẽtur nõ. violant quipz ipsa societã qz cõi deo nobis esse
vz. cõ cadẽ materia cui ille auctor est. libidinis pueritiaz
te polluit. 7 Ad. ij. vobm q etiã vitia cõtra naturã sunt cõ
tra deũ. vt dicitũ est. 7 tanto sunt grauiora qz lac ille qz cor
rupela. qz ordo nature bñane indit. 7 pxiõ: 7 stabiliõ:
qz quilibet alius ordo in pãditus. 7 Ad. ij. vob. q vni
cuiqz in diuino magis est pñõia nature spẽi qz qd cõtraqz
aliud in diuino. 7 iõ peccata qz sunt cõtra naturã ipi sunt

graviora. Ad. in. ddm. q. gravitas in peccato magis attendit ex abusu alicuius rei q. ex omissione debiti usus et ideo inter vitia que sunt contra naturam infiniti locuti tenet per se in mundicie qd. p. sicut in sola omissione concubitus ad alterum gravissimum aut est per se bestialitatis. q. non sua verba spes. Unde sup. illud Gen. xxxv. Accusant fratres suos crumie pessimo. dicit glo. q. cu. peccato miscet bantur. post hoc aut est vitium sodomiticum ibi non servat debitus sexus. post hoc aut est peccatum ex eo q. non servat debitus modus concubendi. magis aut si non sit debitu val. q. si sit inordinatio sicut aliqua alia pertinentia ad modum concubitus.

Questio. CLV.

Deinde considerandum

est de tribus potentialibus continentie. Et primo de continentia. Secundo de demerita. tertio de modo continentie. Circa primum considerandum est de continentia et de incontinentia. Circa continentiam queritur quatuor. primo utrum continentia sit virtus. secundo quod sit materia eius. tertio quod sit eius subiectum. quarto de comparatione eius ad continentiam.

Ad primum sic proceditur

Unde q. continentia non sit virtus. Spes enim non dividitur in generi. sed continentia dividitur in virtuti. p. p. phim in. vii. et bi. g. continentia non est virtus. Pre. Nullus virtus virtus peccat. q. sicut Aug. in li. de li. ar. virtus est quatenus male vivit. sed aliquis continentia potest peccare. puta si desideret aliquid bonum facere. et ab eo se continet. ergo continentia non est virtus. Pre. Nulla virtus retrahit hominem a licitis. sed solum ab illicitis. sed continentia retrahit hominem a licitis. dicit enim glo. Gal. v. q. p. continentia aliquid se etiam a licitis abstinet. ergo continentia non est virtus.

Sed contra. Omnis habitus laudabilis videtur esse virtus. sed continentia est habitus. dicit enim Andronicus q. continentia est habitus invidiosus a delectatione. g. continentia est virtus.

Respondeo. vdm. q. nomen continentie dupliciter sumitur a divinis. Quodam enim continentiam nominant per quam aliquis ab omni delectatione venerea abstinet. unde et apostolus ad Gal. v. continentiam castitatis coniungit. et sic continentia perfecta principaliter quidem est virginitas. secundaria vero viduitas. unde sicut hoc eadem ratio est de continentia quam de virginitate quia supra diximus virtute. Alii vero dicunt continentiam esse per quam aliquis resistit concupiscentie pravis quam in eo vehementer existunt. et hoc modo accipit philosophus continentiam. vii. et bi. et hoc etiam modo accipit continentiam in collationibus partium. hoc autem modo continentiam habet aliquid de ratione virtutis. in quantum. s. r. firmata est contra passiones ne ab eis deducatur. non tamen attingit ad perfectam rationem virtutis moralis sicut quatenus etiam appetitus sensitivus subdit rationi sic. p. in eo non insurgat vehementes passiones rationi contrarie. et ideo philosophus dicit in ii. et bi. q. continentia non est virtus. sed quedam mixta in quantum. s. h. aliquid de virtute et in aliquo deficit a virtute.

Largius tamen accipiendum nomen virtutis. per quolibet principium laudabilium operum possumus dicere continentiam esse virtutem. Ad. i. ergo vdm. q. philosophus continentiam dividit virtuti quantum ad hoc in quo deficit a virtute. Ad. ii. vdm. q. philosophus continentia est id quod est sicut rationem. et ideo q. hoc dicit aliquis in scripto se tenere q. tenet se in eo quod dicitur rationem quod autem pertinet ad perversitatem rationis non est convenienter rationi unde ille solus vere continetur dicitur tenet se in eo quod est sicut rationem rectam. non autem in eo quod est sicut rationem perversam et rationi autem recte opponitur concupiscentie prave. sicut et rationi

pueris opponitur concupiscentie bone. et ideo proprie et vere continetur est qui persistit in ratione recta abstinens a concupiscentie prave. non autem qui persistit in ratione perversa abstinens a concupiscentie bonis. sed hic magis potest dici obstinans in malo. Ad. iii. vdm. q. glo. ibi loquitur de continentia sicut primum modum sicut que continentia nominat quendam virtutem perfectam que non solum abstinens ab illicitis bonis. sed etiam a quibusdam licitis minus bonis. ut totaliter intendatur perfectioribus bonis.

Ad secundum sic procedit.

Unde q. materia continentie non sunt concupiscentie delectationum tactus. Dicit enim Ambrosius in. i. de officiis. q. generale verborum ita est ac si equabile forma atque universitatem habentis habeat in omni actu suo continentie. sed non omnia actus humanus pertinet ad delectationem tactus. ergo continentia non est solum circa concupiscentias delectationum tactus.

Pre. Nomen continentie ex hoc sumitur. q. aliquis tenet se in bono ratione recte sicut dicitur est. sed quedam alie passiones vehementius abducunt hominem a ratione recta quam concupiscentie delectabilium tactus. sicut timor peccatorum mortis qui stupefacit hominem. et ita que est infamia simul. ut Seneca dicit. ergo continentia non dicitur proprie circa concupiscentias delectationum tactus.

Pre. Tullius dicit in. ii. et bi. q. continentia est per quam cupiditas consilij gubernatione regitur. cupiditas autem magis consuevit duci divitiarum quam delectabilium tactus sicut illud. i. ad Timotheum. vlti. Radix omnium malorum est cupiditas. ergo continentia non est proprie circa concupiscentias delectationum tactus.

Pre. Delectationes tactus non solum sunt in rebus venereis sed etiam in rebus cibis. sed continentia solum circa usum venereorum consuevit dici ergo non est propria materia eius concupiscentia delectationum tactus.

Pre. Inter delectationes tactus quedam sunt non humane sed bestiales tam in cibis. ut pice liquor delectatur in esu carnis humanarum. et etiam in venereis. puta in abusu bestiarum vel puerorum. sed circa hominem non est continentia. ut dicitur in. vii. et bi. non ergo propria materia continentie sunt concupiscentie delectationum tactus.

Sed contra est quod philosophus dicit in. vii. et bi. q. continentia. et incontinentia sunt circa eadem circa que continentia et incontinentia sunt circa eandem materiam.

Respondeo. vdm. q. nomen continentie referentur ad quandam imperatorem in quantum. s. tenet se aliquis ne passiones sequatur. et ideo proprie continentia dicitur circa illas passiones que impellunt ad aliquid persequendum in quibus laudabile est ut ratio retrahat hominem a persequendo. non autem proprie est circa illas passiones que imperant retrahere quandam sicut timor et alia homini in bonum laudabile est firmitate servare in persequendo quod ratio dicitur. ut supra dicitur est. Est autem considerandum quod naturales inclinationes principia sunt omnium supvenientium. ut supra dicitur est. et ideo passiones ratio vehementius impellunt ad aliquid persequendum. quanto magis sequuntur persequendum. quanto magis sequuntur inclinatione nature quam proprie inclinatur ad ea que sunt sibi necessaria. vel ad conservationem individui sicut sunt cibi. vel ad conservationem speciei sicut sunt actus venereis. quorum delectationes ad rationem pertinent. et ideo continentia et incontinentia proprie dicitur circa concupiscentias delectationum tactus.

Ad. i. ergo vdm. q. sicut nomen continentie potest convertere accipi in quacumque materia. proprie tamen dicitur in illa materia in qua est oppositum hominem temperari. ita

enā continētia pp̄ ied̄ in quā est oportūm 7 difficillī
mū cōnētia. s. in cōcupiscētis delectationū tactus. cōf
aūt 7 fm̄ quid pōt dīcī in quacūq; alia materia. 7 hoc mō
vniū Ambro. noīe cōmēntie. ¶ Ad. ij. vōm q; circa rī
morem nō pp̄ie laudat continētia. sed magis firmitas aī
quā fortitudo importat. Ita aūt impetū quidem facit ad
aliquid p̄sequendum. s. sic tū impetus magis sequitur ap
p̄tensionē aīalem pur. s. aliquis apprehendit se esse ab
alio lesū q̄ inclinationē naturālē. 7 ideo d̄z quidē ali
quis fm̄ quid continēs ve. nō tū simpliciter. ¶ Ad. iij. vōz
q; h̄mōi exteriora bona. s. hōnores diuītie. 7 h̄mōi. vt p̄s
dicit in. vii. et̄bi. vident quidē fm̄ se esse eligibilia. nō aūt
quasi necessaria ad cōseruationē nature 7 ideo circa ea s̄
vicinus simpliciter aliquos continētes vel incōtinētes
sed fm̄ quid. apponēdo q; sint cōtinētes vel incōtinētes
lucī. vel hōnois. vel alicuius h̄mōi. 7 ideo vel Zullius
cōter vīus est noīe continētie p̄out cōp̄hendit sub se
enā continētia fm̄ quid. vel accipit cupiditatē stricte pro
cōcupiscētia delectabilī tactus. ¶ Ad. iij. vōm q; de
lectationē venereoz sunt veltēntiozes q̄ delectatiōes
ciboz. ideo circa venerea magis consuevim; cōtinēntiam
7 incōtinēntiā dīcere q̄ circa abos. licet fm̄ pb̄m vtrū
q; possit dīcī. ¶ Ad. v. vōm q; continēntia est bonū rēms
humane. 7 ideo artēditur circa passiones que p̄nt esse hōi
cōnaturales. vnde pb̄s dicit in. vii. et̄bi. q; si aliquis re
nens p̄cupiscat eū vel comedere ael ad venereozū
inconueniētem delectationem. siue sequat̄ concupiscen
tiam siue non. non dicitur simpliciter continens. sed fm̄
quid.

Ad tertium sic proceditur

¶ Videt q; subiectū continētie sit vis concupiscibilis. Sub
iectum enī alicuius virtutis oportet esse p̄p̄onatum ma
terīe. sed materia continētie sicut vīctū est sunt concu
piscētie delectabilis tactus que p̄nēt ad vim concu
piscibilem. ergo continēntia est in vi concupiscibili. ¶
¶ Pre. Opposita sunt circa idē. s. incōtinēntia ē in concupisci
bili cuius passiones superant rōnem. dicit enī Andronic; q;
incōtinēntia est malicia cōcupiscibilis fm̄ quā eligit
prauas delectationes pb̄bente rōnali. ergo 7 continēntia
pari rōne est in concupiscibili. ¶ Pre. Subiectū virtutis
humane vel est ratio vel vis appetitiua que vīctū i vo
luntarem concupiscibilem 7 irascibilem. sed continēntia s̄
est in ratione. quia sic efficit virtus intellectualis. neq; etiā
in voluntate. q; continēntia est circa passiones que nō sūt
in voluntate. nec etiam est in irascibili. quia nō est pp̄ie
circa passiones irascibilis. vt dicitur. est. ergo relinquitur
q; sit in concupiscibili. ¶ Sed contra. Omnis virt; in
aliqua potentia existēs aufert malum actū illius potentie
sed continēntia non aufert malum actū concupiscibilis.
¶ Habet enī continens cōcupiscēntias prauas. vt pb̄s dīc
in. vii. et̄bi. ergo continēntia nō est in concupiscibili. ¶
¶ Rñ. vōm q; omnis virtus in aliquo subiecto existēs fa
cit id differre a dispositione quam habet dum subīctur
opposito vicio. concupiscibilis autem eodem modo se bz
in eo qui est continens 7 in eo qui est incōtinēs. quia in
vtrōq; prosumpt in concupiscēntias prauas veltēntes
¶ Vnde manifestum est q; continēntia non est in concupi
scibili sicut in subiecto. similiter etiam ratio eodem modo
se habet in vtrōq;. quia tam continens q̄ incōtinens bz
rationem rectam 7 vtrōq; extra passiones existens gerit
in proposito concupiscēntias illicitas non sequi. ¶ Prima

autem differentia eorum inuenitur in electione. quia cō
tinens quibus patitur vehementes delectationes 7 concu
piscēntias. tamen eligit non sequi eas propter rationem
incōtinens aūt eligit sequi eas non obli ante contradic
tione rōnis. 7 ideo oportet q; continēntia sit sicut i subiecto
in illa vi anime cuius actus est electio. 7 hec est voluntas
vt supra habitum est. ¶ Ad. i. ergo vōm q; continēntia
habet materiam concupiscēntias delectationū tactus nō
sicut quas moderetur. quod pertinet ad r̄p̄antiam que est
in concupiscibili. sed est circa eas quasi eis resistens. vnde
oportet q; sit in alia vi. quia resistēntia est alterius ad alte
rum. ¶ Ad. ij. vōm q; voluntas media est inter rōnem 7
concupiscibilem 7 potest ab vtrōq; moueri. in eo autem
q; ē p̄ntens mouet a ratione. in eo aūt qui est incōtinens
mouetur a concupiscibili. 7 ideo continēntia potest at
tribui rōni sicut primo moueri. 7 incōtinēntia concu
piscibili q̄vis vtrūq; immediate pertinet ad voluntatem
sicut ad proprium subiectum. ¶ Ad. iij. vōm q; licet sint
passiones non sint in voluntate sicut in subiecto ē. est tū
in potestate voluntatis eis resistere 7 hoc modo voluntas
continens resistit cōcupiscētis.

Ad quartum sic procedit

¶ Videtur q; continēntia sit melior q̄ temperantia. Dicit
tur enim Eccles. xxvi. Omnis autem ponderatio non est
digna continētis anime. ergo nulla virtus potest conti
nēntie adequari. ¶ Pre. Quanto aliqua virtus mere
tur maius premium tanto potior est. sed continēntia vi
detur mereri maius premium. dicitur enim. ij. ad Timor.
ij. Non coronabitur nisi qui legitime certauerit. magis aūt
certat continens qui patitur vehementer passiones 7 cō
cupiscēntias prauas q̄ temperatus qui non habet eas
vehementes. ergo continēntia est potior virtus q̄ tempe
rantia. ¶ Pre. Voluntas est dignior potentia q̄ vis cō
cupiscibilis. sed continēntia est in voluntate. temperantia
in concupiscibili. vt ex viciis patet. ergo continēntia est
potior virtus q̄ temperantia. ¶ Sed contra est quod
Zullius 7 Andronicus ponunt continēntiam adiunctā
temperantie sicut principali virtuti. ¶ Respon. dicitur
dam q; sicut supra dictum est. nomen continēntie dupli
citer accipitur. ¶ Uno modo fm̄ q; importat cessationem
ab omnibus delectationibus venereis. 7 sic sumendo no
men continēntie. continēntia est potior temperantia sim
pliciter dicta. vt patet ex bis que supra dicta sunt de p̄e
minentia virginitatis ad castitatem simpliciter dictam
¶ Alio modo potest accipi nomen continēntie fm̄ q; importat
resistēntiam rationis ad concupiscēntias prauas que
sunt in hominē veltēntes. 7 fm̄ hoc temperantia ē mul
to potior q̄ continēntia. quia bonum virtutis laudabile ē
ex eo q; est fm̄ rationem. plus autem viget bonum ratio
nis in eo qui ē rēparatus. in quo etiam ip̄e appetitus lem
sitius est subiectus rōni 7 quasi a ratione edomitus q̄
in eo qui est continens in quo appetitus sensitiuus veltē
menter resistit rōni per concupiscēntias prauas. vnde con
tinēntia comparatur ad temperantiam sicut imperfectū
ad perfectum. ¶ Ad. i. ergo vōm q; auctoritas illa potest
dupl̄te intelligi. ¶ Uno modo fm̄ q; accipit continēntia pur absti
net ab omnibus venereis. 7 hoc modo d̄z q; oīs ponderatio
nō est digna aīe continētis in genere castitatis. q; nec etiā
secunditas carnis que queritur in matrimonio adequat
continēntie virginali vel viduali. vt supra dictū est. ¶ Alio
modo potest intelligi fm̄ q; nomen continēntie sumitur

communiter p omni abstinentia a rebo illicitis. r sic dicit q om
 me p dterario no est digna aie comenens q non respicit
 eriminatione anti vel argenti q comutat ad pondus. Ad
 ij. dicit q magnitudo concupie seu debilitas eius ex dupli
 ci ca pcedere potest. Quicq enim pcedit ex ca corporali.
 Quidam em ex naturali coplexione sunt magis pui ad
 concupiscendū q alij. Et itez quidaz bnt oportunitate de
 lectionum concupiscenz inflammates magis paratas
 q alij. Et talis debilitas concupiscenz diminit meri
 tum magnitudo ho auget. Quicq r o debilitas vel ma
 gnitudo concupie puenit ex ca spiali laudabili. pura ex
 velxmetra charitatis vel fortitudie rōnis. sicut est in ho
 mine rparato. r hoc mō debilitas concupie auget meritu
 rōne sue cause. magnitudo vero minuit. Ad. ij. dicit q
 voluntas ppinquo: est rōm q vis concupiscibil. vñ bo
 num rōnis ex q virtus laudaf maais esse ostendit ex hoc
 q ptingit nō solum vsq ad voluntatem. sed etiam vsq
 ad vim concupiscibilem. qd accidit in eo qui est tempus.
 q si ptingat solum ad voluntatem. vt accidit in eo qui
 est continens.

Questio. CLVI.

Deinde considerandum

est de incontinentia. Et circa hoc queruntur
 quatuor. primo vtrū incontinentia pñeat
 ad aiam vel ad corp. secūdo vtrū incontinentia sit peccatū
 tertio de comparatione incontinentie ad impantiaz. quarto
 quis sit turpio. vtrū incontinentes ire vñ incontinentes concupie

Ad primum sic proceditur

videt q incontinentia non pñeat ad aiaz. sed ad corp.
 Diuersitas enim seruum nō est ex pte anime. sed ex pte
 re corporis. sed diuersitas seruum facit diuersitatem cir
 ca incontinentiaz. dicit enim pbūs. vii. etbi. q mulieres
 nō dicunt neq continentes neq incontinentes. q conti
 nentia nō pñeat ad animam. sed ad corpus. Ad. ij. dicit q
 qd pñeat ad animam nō sequit coporis complexionem
 sed incontinentia sequit coporis complexionem. dicit enī
 pbūs. in. vii. etbi. q marime acuti. i. colerica r melancolica
 fm irrefrenatam concupiam sunt incontinentes. q in
 continentia pertinet ad corpus. Ad. ij. dicit q victoria magis pñ
 net ad eum qui vincit. q ad eum qui vincit. sed ex hoc vi
 ditur aliquis esse in continens q caro concupiscēs aduer
 sus spm superat ipsum. q incontinentia magis pñeat ad
 carnem q ad animam. Sed contra est q homo differt
 a bestijs principaliter fm animam. differt autem fm ra
 tionem continens r incontinentie. bestias autez dicim?
 neq continentes neq incontinentes. vt patet per pbilo
 sophum. in. vii. etbi. q incontinentia maxime est ex parte
 anime. Ad. ij. dicit q vnuquodqz attribuitur magis ei
 qd est ca per se. q ei qd sola occasione prestat incontinē
 tie. Et dispositione enim corporis potest contingere q
 insurgant passiones vehementes in appetitu sensiuo q
 est virtus coporis organici. h. huiusmodi passiones quā
 tumcunqz vehementes non sunt sufficiens causa inconti
 nentie sed occasio sola. eo q durante vsu rationis semper
 homo potest passionibz resistere. Si rō passiones adeo
 insurgant q totaliter auferat vsu rationis. sicut accidit
 in his qui propter vehemētiā passionum amēntiam
 incurunt. non remanebit tō continens neq incontinē
 tie. quia non saluat in eis iudicium rationis qd continēs
 leuat r incontinens delectat. Et sic relinquif q per se cā

incontinentie sit ex parte anime que ratione passionibz
 non resistit. Quod quidem sit duobz modis. vt pbiloso
 phus dicit in. vii. etbi. Quomodo quando anima passio
 nibz cedat ante q ratio consiliet. que quidez vocat irrefre
 nata incontinentia vel preuolatio. Alio modo quando si
 permanet homo in his que consiliata sunt. eo q debilit
 ter est firmatus in eo quod ratio iudicauit. vnde r bec in
 continentia vocatur debilitas. r sic patet q incontinē
 tia principaliter ad animam pertinet. Ad. i. ergo dicit
 q anima humana est coporis forma. r habet quasda vi
 res coporeis organis vtentes. quarum operationes ali
 quid conferunt etiam ad illa opa anime que sunt sine cor
 poreis instrumentis. i. ad actum intellectus r voluntatis
 in qm se intellectus assensu accipit. r voluntas impel
 lunt a passione appetitus sensiuu. r fm hoc quia femina
 fm copus habet quādam debilem complexionē. fit vt
 in pluribz q etiam debilitate inbrear quibuscunqz inbre
 ter. r si raro in aliquo aliter accidat. fm illud. Douer.
 vltimo. Mulierem fortē quō inueniet. Et quia id qd
 est paruū vel debile reputatur quasi nulluz. inde est q
 pbilosophus loquitur de mulieribz quasi non habentibus
 iudicium rationis firmum. Quis in aliquo mulieribus
 contrarium accidat. r propter hoc dicit q mulieres non
 dicuntur continentes quia non ducunt quasi habentes so
 lidam rationem. sed ducunt quasi defacili sequentes pas
 siones. Ad. ij. dicit q ex impetu passionis contingit q
 aliquis statim passionem sequatur ante consilium ratio
 nis. impetus autem passionis prouenit solet vel ex ve
 locitate. sicut in colerica. vel ex vehemētia sicut in melā
 colicis qui propter terrestrem complexionem vehemētis
 sine inflammant. sicut e contrario contingit q aliquis si
 persistat in eo quod consiliatum est. ex eo q debilitate
 ter propter molliciem complexionis. vt de mulieribz dicit
 etum est. quod etiam videtur in flegmaticis contingere. p
 pter eandem causam. sicut etiam in mulieribz. hoc autem
 accidit in qm ex complexionem coporis datur aliqua in
 continentie occasio. non autem causa sufficiens vt dicitur
 est. Ad. ij. dicit q concupiscenz carnis in eo qui est
 incontinens superat spiritum nō ex necessitate sed p quā
 dam negligentiam spiritus non resistentis fortiter.

Ad secundū sic procedit

videtur q incontinentia non sit peccatum. quia vt Au
 gustinus dicit in li. de li. ar. nullus peccat in eo quod vita
 re non potest. sed incontinentiam nullus potest ex seipso
 vitare. fm illud Sap. vii. Scto q non possum esse con
 tinens nisi deus det. ergo incontinentia non est peccatū.
 Ad. ij. dicit q omne peccatum in ratione videt consistere sed
 in eo qui est incontinens vincit iudicium rationis. ergo
 incontinentia non est peccatum. Ad. ij. dicit q nullus peccat
 ex eo q deum vehementer amat. sed ex vehemētia vni
 ni amoris aliquis sit incontinens. Dicit enim Dionysius
 iij. ca. de diu. no. q Paulus per incontinentiā vitium
 amoris dicit. Quod ego iam nō ego. q incontinentia nō
 est peccatū. Sed est q connumerat alijs peccatis. q. ad
 Thimo. iij. vbi dicit. cum inatoret incontinentes imites.
 r. q incontinentia est peccatum. Ad. ij. dicit q incontinē
 tia potest attendi circa aliquid tripliciter. Uno mō. p
 r simpliciter. r sic incontinentia attendit circa concupias de
 lectionū tact. sic r impantia vt supra dicit est de conti
 nentia. r hoc mō incontinentia ē passū ex duplici rōne. Uno
 modo ex eo q incontinens recedit ab eo qd est fm rōnem.

Alio ex eo qd se immergit quibusdam rursus delectationibus. et ideo pbis dicit in. vii. et bi. qd incontinentia vitu perat non solum vt peccatum. qd. s. est per recessum a ratione. sed sicut malicia quedam in qtu. prauas concupiscētiās sequit. Alio modo incontinentia attendit circa aliquid quid pprie quidem in qtu. homo recedit ab eo qd est finem rationem. sed non simpliciter. pura cum aliquis nō fiat modum rōnis in concupiscētia bonoris. diuina. et alioz bmoī que fm se vident esse bona. circa que non est in cōtinentia simpliciter. sed fm quid. sicut supra de continentia dictum est. sic incontinentia est peccatum. non ex eo qd aliquis ingerat se prauas concupiscētiās. sed ex eo qd non seruat modum debitum rationis etiam in concupiscētia per se appetenda. Tertio modo incontinentia videtur esse aliquid non pprie. sed fm similitudinem. puta circa concupiscētiās eoz quibz non potest aliquis male vri. pura circa concupiscētiās pruruz circa quas potest aliquis vici incontinentens esse p similitudinem. qz sicut ille qui est incontinentens totaliter dicitur p concupiscētiās malā. ita aliquis totaliter p concupiscētiās bonā qd est fm rōnez. et talis incontinentia nō est peccati. sed pnter ad pfectionē virtutis.

Ad. j. g. v. d. qd homo potest vitare peccati et facere boni non nisi sine diuino auxilio. fm illud Job. xv. Sine me nihil potestis facere. vñ per hoc qd bō indiget diuino auxilio ad hoc qd sit pntens. nō excludit quoniam incontinentia sit peccatum. qz vt dicit in. vii. et bi. que p amicos possumus aequaliter p nos possumus.

Ad. ij. v. d. qd in eo qui est incontinentens vniat iudiciū rōnis. non quidem ex necessitate qd auferat rationes peccati sed ex negligentia quadā hominis non firmiter intendentis ad resistendum passioni p iudiciū rōnis qd bō.

Ad. iij. v. d. qd rō illa pcedit d incontinentia p similitudinem dicta et non pprie.

Ad tertiu sic proceditur.

Videtur qd incontinentens plus peccet qd intemperatus. Ad id enim aliquis videtur grauius peccare qd magis conseruatiā agit fm illud. Luc. ij. Seruati sciens voluptatem diuina suiet non faciens plagis vapulabit multis. et c. sed incontinentens magis videtur agere qd conscientia qd intemperatus vt dicit in. vii. et bi. incontinentens sciens qd praua sunt qd concupiscit. nihilominus agit ppter passionem. intemperatus autem ut dicitur ea qd concupiscit esse bona. qd incontinentens grauius peccat qd intemperatus.

Pro. Quāto aliquo peccati grauius et rāto videtur esse minus sanabile. vñ et peccata in spm scilicet sunt grauius et dicunt esse irreversibilia. sed peccati incontinentē videtur esse insanabilius qd peccati intempantē. sanas enī peccati alicuius p ammonitionem et correptionem qd nihil videtur pferre incontinenti qui scit se male agere. et nihilominus male agit. intemperatus autem videtur qd bñ agat. et sic aliquid ei cōferre posset ammonitio. qd videtur qd incontinentens grauius peccat qd intemperatus.

Pro. Quāto aliquis ex maiori libidine peccat. rāto grauius peccat. sed incontinentens peccat ex maiori libidine qd intemperatus. qz incontinentens bz vehementes passiones et concupiscētiās quas nō sibi habet intemperatus. qd incontinentens magis peccat qd intemperatus.

Pro. Contra est qd impnia aggrauat omne peccatum. vñ Aug. in li. de ver. do. dicit qd ipenitentia ē peccati in spm scilicet. sed sicut pbis dicit in. vii. et bi. intemperatus nō est ipenitens. ita nec autem electioni. incontinentens autem omnia est ipenitens. qd intemperatus grauius peccat qd incontinentens.

Ad. v. d. qd peccatum fm Ang. pceptum in voluntate consistit. voluntas enim est qua peccat et recte videtur. et id vbi est maior incli-

natio voluntatis ad peccandum ibi est grauius peccatum. in eo autem qui est intemperatus voluntas inclinatur ad peccandum ex propria electione que pcedit ex habitu p consuetudinem acquisito. in eo autem qui est incontinentens voluntas inclinatur ad peccandum ex aliqua passione. et qz passio cito transit. habitus autem est qualitas difficile mobilis. inde est qd incontinentens statim penitet transiente passione. qd si accidit de intemperato. quoniam gaudet se peccasse eo qd operatio peccati est sibi facta connaturalis fm habitum vñ de his dicit Prover. ij. qd letant cum male fecerunt et exultant in rebo pessimo. vnde patet qd intemperatus est multo peior qd incontinentens. vt etiam pbis dicit in. vii. et bi.

Ad. j. ergo v. d. qd ignorantia in intellectu quādoqz quidem pcedit inclinationē appetitus et causat eam. et sic qd est maior ignorantia. rāto magis peccatum dimittit vel totaliter excusat in qtu. causat voluntarium.

Ad. ij. modo conuertit ignorantia rātonis se quā inclinacionem appetitus. et talis ignorantia qd est maior rāto peccatum est grauius. qz ostendit inclinatio appetitus esse maior. ignorantia autem tam incontinentens qd intemperatus puenit ex eo qd appetitus est in aliquid inclinatus. siue per passionem siue incontinentē. siue per habitum sicut in intemperato. maior autem ignorantia causat ex hoc in intemperato qd in incontinentē. et vno quidem modo qd duracionem. qz in incontinentē durat illa ignorantia solum passione durante. sicut accessio febrius tertiane durat durante cōmōtione humoris. ignorantia autem intemperati durat assidue ppter permanentiā habitus. vnde assimilatur pntice vel cunctis in ordo continuo. vt pbis dicit in. vii. et bi.

Ad. iij. modo est maior ignorantia intemperati attendit qd ad aliquid pntiare eligibile. put. se estimat hoc nunc ē eligendum. sed intemperatus bz ignorantiam circa ipsum finem. in qtu scz iudicat hoc esse bonum. vt irrefrenate concupiscētiās sequat. vnde pbis dicit in. vii. et bi. qd incontinentens ē melior intemperato. qz saluat in eo optimum principium. scz recta estimatio de fine.

Ad. ij. v. d. qd ad sanationem incontinentens nō sufficit sola cognitio. sed requirit interius auxilium gratie concupiscētiās mingantis. et adhibetur etiam exterior remedium ammonitionis et correptionis ex quibz aliquis incipit concupiscētiās resistere. et qd concupiscētia debilitat. vt supra dictum est.

Et bis de etiam modis potest sanari intemperatus. sed difficilior est eius sanatio propter duo. quorum primum est ex parte rōnis que corrupta est circa estimationes vltimi finis. qd se habet sicut principium in demonstratiuis. difficilior autem videtur ad veritatem ille qui errat circa principium. et similiter in operatiōne ille qui errat circa finem. aliud autem est ex parte inclinationis appetitus que in intemperato ē ex habitu qui difficile tollit. inclinatio autem incontinentens ē ex passione qd facilius reprimi potest.

Ad. iij. v. d. qd libido voluntatis qd auget peccati maior ē in intemperato qd in incontinentē vt ex dictis patet. sicut libido concupiscētiās appetit. sensum quoniam maior ē in incontinentē. qz incontinentens nō peccat nisi a graui concupiscētia. sicut intemperatus et leui concupiscētia peccat. et quoniam eam puenit. et id pbis dicit in. vii. et bi. qd magis intemperatum vitupamus. qz nō concupiscētiās vel quiete. i. remissio concupiscētiās persequitur delectatione. quid enim faceret si ad esset concupiscētia inuentis.

Ad quartum sic procedit

Uides qd incontinens ire sit peior qd incontinens concupiscentie. Quanto enim difficilius est resistere passioni. tanto incontinentia videtur esse leuior. vñ pbis dicit in .iij. erbi. ita autem est appetitus vindicte. cum qd clementia sit leuior superiois aduersus inferiori in constitutis peccatis. vt Seneca dicit in .ij. de clementia. p. penas autem sit vindicta. videtur qd clementia et mansuetudo sint idem.

¶ De. Tullius dicit in .ij. theorie. qd clementia est virtus p quam animus concitatus in odium alicuius benignitate renescit. et sic videtur qd clementia sit moderata odium. h. odium vt Aug. dicit causat ab ira circa quam est mansuetudo. ergo videtur qd mansuetudo et clementia sint idem.

¶ Idem virtutum non contrariatur diuersis virtutibus. sed idem virtutum opponitur mansuetudini et clementie. scilicet crudelitas. ergo videtur qd mansuetudo et clementia sint penitus idem.

¶ Sed contra est qd fm predictam distinctionem Seneca. clementia est lenitas superioris aduersus inferiori. mansuetudo autem non solum est superioris ad inferiori rem. sed cuiuslibet ad quemlibet. qd in mansuetudo et clementia non sunt penitus idem.

¶ Pñ. dicit qd sicut dicit in .ij. erbi. virtus moralis consistit circa passiones et actiones. passiones autem interiores sunt exteriorum actionum principia. aut etiam impedimenta. et id virtutes que moderantur passiones quodammodo concurrunt in eundem effectum cum virtutibus que moderantur actiones. sed specie differant. sicut iustitiam proprie pertinet cobdere hominem a furto ad quod aliquis inclinatur p inordinatum amorem vel concupiscentiam pecunie. que moderatur per liberalitatem. et ideo liberalitas conuenit cum iusticia in suo effectu qui est abstinentia a furto. et hoc etiam considerandum est in proposito. nam ex passione ire puocatur aliquis ad hoc qd grauiter inferat penam. ad clementiam autem pertinet directe qd sit dimissa intuitu penarum. qd quidem impediri possit p excessum ire. et id mansuetudo in qd resistit imperium ire. concutitur in eundem effectum cum clementia. differunt tamen ab invicem in qd clementia est moderata exterioris punitionis. mansuetudo autem proprie dimittit passiones ire.

¶ Ad. i. ergo dicit qd mansuetudo proprie respicit ipsam vindictam appetitum. sed clementia respicit ipsas penas que exteriori adhibet ad vindictam.

¶ Ad. ij. dicit qd affectus hominis inclinatur ad minoracionem eorum que homini per se non placent. et hoc autem qd aliquis amat aliquem. conuenit qd non placet ei per se pena eius. sed solum in ordine ad aliud. pura ad iusticiam vel ad correctionem eius qui puniunt. et ideo ex amore. puenit qd aliquis sit promptus ad diminuendum penas. quod pertinet ad clementiam. et ex odio impeditur talis diminutio. et propter hoc Tullius dicit. qd animus concitatus in odium scilicet ad grauius puniendum per clementiam renescit. ne scilicet actiozem penas inferat. non qd clementia sit directe odium moderata. sed pene.

¶ Ad. ij. dicit qd mansuetudine que est directe clementia iras proprie opponit virtuti iracundie. quod importat excessum ire. sed crudelitas importat excessum in puniendo. Unde dicit Seneca in .ij. de clementia. qd crudelitas vocant qui puniendi causam habent. modum tamen non habent. qui autem in penis hominum propter se delectantur etiam sine causa possunt dici ferri vel feri quasi affectu humanum non habentes ex qd naturaliter homo diligit hominem.

¶ Uides qd clementia et mansuetudo sint penitus idem. Mansuetudo enim est moderata iras. vt pbis dicit in .iij. erbi. ita autem est appetitus vindicte. cum qd clementia sit leuior superiois aduersus inferiori in constitutis peccatis. vt Seneca dicit in .ij. de clementia. p. penas autem sit vindicta. videtur qd clementia et mansuetudo sint idem.

¶ De. Tullius dicit in .ij. theorie. qd clementia est virtus p quam animus concitatus in odium alicuius benignitate renescit. et sic videtur qd clementia sit moderata odium. h. odium vt Aug. dicit causat ab ira circa quam est mansuetudo. ergo videtur qd mansuetudo et clementia sint idem.

¶ Idem virtutum non contrariatur diuersis virtutibus. sed idem virtutum opponitur mansuetudini et clementie. scilicet crudelitas. ergo videtur qd mansuetudo et clementia sint penitus idem.

¶ Sed contra est qd fm predictam distinctionem Seneca. clementia est lenitas superioris aduersus inferiori. mansuetudo autem non solum est superioris ad inferiori rem. sed cuiuslibet ad quemlibet. qd in mansuetudo et clementia non sunt penitus idem.

¶ Pñ. dicit qd sicut dicit in .ij. erbi. virtus moralis consistit circa passiones et actiones. passiones autem interiores sunt exteriorum actionum principia. aut etiam impedimenta. et id virtutes que moderantur passiones quodammodo concurrunt in eundem effectum cum virtutibus que moderantur actiones. sed specie differant. sicut iustitiam proprie pertinet cobdere hominem a furto ad quod aliquis inclinatur p inordinatum amorem vel concupiscentiam pecunie. que moderatur per liberalitatem. et ideo liberalitas conuenit cum iusticia in suo effectu qui est abstinentia a furto. et hoc etiam considerandum est in proposito. nam ex passione ire puocatur aliquis ad hoc qd grauiter inferat penam. ad clementiam autem pertinet directe qd sit dimissa intuitu penarum. qd quidem impediri possit p excessum ire. et id mansuetudo in qd resistit imperium ire. concutitur in eundem effectum cum clementia. differunt tamen ab invicem in qd clementia est moderata exterioris punitionis. mansuetudo autem proprie dimittit passiones ire.

¶ Ad. i. ergo dicit qd mansuetudo proprie respicit ipsam vindictam appetitum. sed clementia respicit ipsas penas que exteriori adhibet ad vindictam.

¶ Ad. ij. dicit qd affectus hominis inclinatur ad minoracionem eorum que homini per se non placent. et hoc autem qd aliquis amat aliquem. conuenit qd non placet ei per se pena eius. sed solum in ordine ad aliud. pura ad iusticiam vel ad correctionem eius qui puniunt. et ideo ex amore. puenit qd aliquis sit promptus ad diminuendum penas. quod pertinet ad clementiam. et ex odio impeditur talis diminutio. et propter hoc Tullius dicit. qd animus concitatus in odium scilicet ad grauius puniendum per clementiam renescit. ne scilicet actiozem penas inferat. non qd clementia sit directe odium moderata. sed pene.

¶ Ad. ij. dicit qd mansuetudine que est directe clementia iras proprie opponit virtuti iracundie. quod importat excessum ire. sed crudelitas importat excessum in puniendo. Unde dicit Seneca in .ij. de clementia. qd crudelitas vocant qui puniendi causam habent. modum tamen non habent. qui autem in penis hominum propter se delectantur etiam sine causa possunt dici ferri vel feri quasi affectu humanum non habentes ex qd naturaliter homo diligit hominem.

Deinde considerandum

est de clementia et mansuetudine et virtus opposita. Circa ipsas autem virtutes queruntur quattuor. primo virtus clementia et mansuetudo sint idem secundo virtus iracundie earum sit virtus. tertio virtus iracundie earum sit pars temperantie. quarto de comparatione earum ad alias virtutes.

¶ Ad primum sic proceditur.

procedit

Pro. Quibus corruptis p̄sup̄itū & diminutum, sed tam dementia q̄ mansuetudo in quadaꝝ diminutione consistunt. nā dementia est diminuta penaꝝ, mansuetudo autē est diminuta ira. q̄ neq̄ dementia neq̄ mansuetudo est virtus. **P**ro. Mansuetudo siue mitas ponitur **Q**uod. v. inter beatitudines & inter fructus ad Gal. v. sed d̄tates differunt & a beatitudinib; et a fructib;. q̄ si continuat sub virtute. **S**ed p̄ est qd̄ dicit Seneca in. ij. d̄ dementia. Dementia & mansuetudines oēs boni viri p̄stabitur, sed virtus ē pp̄rie q̄ pertinet ad bonos viros. nā virtus est q̄ bonum facit b̄tēz. & opus eius bonum red̄dit. vt dicit. ij. etibi. q̄ dementia & mansuetudo sunt virtutes. **R**ñ. d̄. q̄ rō virtutis moral̄ consistit in hoc q̄ ap̄petimus rōni subdat vt patet p̄ pb̄m in. j. etibi. hoc autēz seruatur tam in dementia q̄ in mansuetudine. nam clemētia in diminuendo penas asp̄icit ad rōnes. vt Seneca dicit in. ij. de dementia. similiter etiam mansuetudo s̄m rationem rectam moderat iras. vt d̄ in. iij. etibi. **U**n̄ mansuetudo est q̄ tam dementia q̄ mansuetudo ē virtus. **A**d. j. ergo d̄. q̄ mansuetudo non directe opponit seueritati. nam mansuetudo est circa iras. seueritas autē attendit circa exteriorē inflectionē penaꝝ. **U**n̄ s̄m hoc videtur magis opponi dementia. q̄ etiam circa exteriorē punitionēz considerat vt dictum est. non t̄i opponit eo q̄ virtus ē s̄m rationem rectam. nam seueritas inflexibilis est circa inflectionem penaꝝ. q̄n̄ hoc recta rō requirit. dementia autem diminutiva est penaꝝ etiam s̄m rationem rectā. q̄n̄ s̄z oportet & in quib; oportet. et ideo non sunt opposita. q̄ non sunt circa idem. **A**d. ij. d̄. q̄ s̄m philosophib; in. iij. etibi. habitus qui medium tenet in ira est inopia virtus. & ideo virtus nominatur a diminutione ire que significat nomine mansuetudinis eo q̄ virtus propinquit or est diminutioni q̄ superabundāte. p̄ter hoc q̄ nā saluus ē homini appetere vindictam iniuriāz illarū q̄ ab hoc desistere. q̄ vit alicui nimis parit videtur iniurie s̄ibi illate. vt dicit Salustius. dementia autēz est diminutiva penaꝝ nō quidem in respectu ad id qd̄ est s̄m rationem rectam. sed in respectu ad id qd̄ est s̄m legem cōmuniem quā respicit iusticia legalis. sed p̄ter aliqua particulana considerata dementia diminuit penas quasi decernens hominem non esse magis puniendum. **U**nde dicit Seneca in. ij. de dementia. Dementia hoc primum p̄statur vt quos dimittit. nihil aliud illos pati debuisse p̄nunciat. venia vero debite pene remissio est. ex quo patet q̄ dementia comparat ad seueritates sicut epicheia ad iusticiam legalem cuius pars ē seueritas q̄ru; ad inflectionem penaꝝ s̄m legem. differt tamē dementia ab epicheia vt infra dicit. **A**d. iij. d̄. q̄ beatitudines sunt actus virtutum. fructus autem sunt delectationes de actibus virtutum. & ideo nihil p̄hibet mansuetudines poni & virtutem & beatitudinem & fructum.

Ad tertium sic proceditur.

Quidē q̄ predictae virtutes non sint partes temperantie. Dementia enim est diminutiva penaꝝ vt dicitur est. hoc autem philosophi in. v. etibi. attribuit epicheie que pertinet ad iusticiam. vt supra habitus ē q̄ videt q̄ dementia nō sit pars temperantie. **P**ro. Temperantia ē circa concupiscentias. mansuetudo autē & dementia nō respiciunt concupiscentias. sed magis irā & vindictāz. nō q̄ debent poni partes temperantie. **P**ro. Seneca dicit in. ij. de de. **L**ui voluptati seueritas ē possum? infamāz vocare. hoc

autē opponit clementie & mansuetudini. cum q̄ infra hīa op̄ponat prudentie. videt q̄ clementia et mansuetudo sint partes prudentie magis q̄ ip̄antie. **S**ed p̄ est qd̄ Seneca dicit in. ij. de de. q̄ clementia ē p̄panna ai in potestate vltiscendi. **T**ullius enā ponit clementiam p̄ter temperantie. **R**ñ. d̄. q̄ p̄ter assignant in virtutib; principalib; s̄m q̄ imitant ipsas in aliquib; materijs secundarijs q̄ru; ad modum q̄ principaliter dependet sans virtutis. vñ et nō men accipit. sicut modus & nomen iusticie in quadā equitate p̄statur. fortitudinis autē in quadā firmitate. ip̄antie autē in quadā refrenatione. in q̄ru;. s̄ refrenat concupias vel mentis imas delectationum tactus. dementia autē & mansuetudo similiter in quadam refrenatione p̄statur. q̄ s̄ dementia est diminutiva penaꝝ. mansuetudo vero est mitigatiua ire. vt ex dicitur patet. & ideo tam dementia q̄ mansuetudo adiungunt temperantie sicut virtuti principali. & s̄m hoc ponunt partes temperantie. **A**d. j. q̄ dicendum q̄ in diminutione penaꝝ sunt consideranda duo. quoz vnus est q̄ diminutio penaꝝ s̄m in iusticia nem legislatoris licet nō s̄m verba legis. & s̄m hoc pertinet ad epicheiam. Aliud autem est quodam moderato affectus. vt homo non vtiat sua potestate in inflectione penarum. & hoc proprie pertinet ad clementiam. propter qd̄ Seneca dicit q̄ dementia est temperantia animi in potestate vltiscendi. & hoc quidem moderatio animi prouenit ex quadam dulcedine affectus. qua quis abborret omnē illud quod potest alium contristare. & ideo dicit Seneca q̄ dementia est quodam animi lenitas. nam ecōuocato austeritas animi videtur esse in eo qui non veretur alio p̄stare. **A**d. ij. d̄. q̄ adiunctio virtutum secūdarum ad principales magis attendit s̄m modum virtutis qui est quasi quedam forma eius q̄ s̄m materiaz. in mansuetudo autem & dementia conueniunt cum temperantia i modo vt dictum est licet non conueniant in materia. **A**d. iij. d̄. q̄ infamia dicit per corruptionem sanitatis. sic autem sanitas corporalis corruptis per hoc q̄ corp̄ recedit a debita complexionē humane speciei. ita enā infamia s̄m animas accipit per hoc q̄ aia humana recedit a debita dispositione humane speciei. qd̄ quide; contingit & s̄m rōne. pura cum aliquis vsū rōnis amittit. & q̄ru; ad vniū appetitiam. pura cū aliquis amittit affectum humanū. s̄m que; hō est naturaliter omni homini amicus vt dicit in. viij. etibi. infamia autē q̄ excludit vsū rōnis opponitur prudentie. sed q̄ aliquis delectet in penis hominū dicit esse infamia. q̄ per hoc videt hō priuatus affectu humanū quem sequitur dementia.

Ad quartum sic procedit

Quidē q̄ clementia & mansuetudo sint potissime virtutes. Laus enā virtutis consistit p̄cipue in hoc q̄ ordiat boies ad beatitudinē q̄ in dei cognitione consistit. s̄ mansuetudo maxime ordiat boies ad dei cognitionē. d̄ enā **J**aco. i. In mansuetudine suscipite iusurū d̄bz & Eccl. v. Esto mansuetus ad audiendū d̄bz dei. & Dionysius. dicit in ep̄la ad Demophilū **O**rsen. p̄ter multā mansuetudinem dei apparitione dignū habitū. s̄ mansuetudo ē possima virtuti. **P**ro. **L**anno s̄t aliq̄ videt esse potior. q̄ro magis acceptat a deo & ab hoib;. s̄ mansuetudo maxime videt acceptari a deo. d̄ enī **E**cci. j. q̄ b̄n̄placitus est deo fides & mansuetudo. vñ & sp̄aliter ad sue mansuetudis imitandēz ip̄s nos inuirt dicens. **D**iscite a me q̄ mitis sum & humilis corde. **E**t **D**ylanius dicit q̄ per mansuetudines

mentia nre habitat ipso in nobis. Est etiā boibz acceptus
 sumā. vñ dicit Eccl. ij. Fili in mansuetudie pñce opa tua
 & sup boim glaz diligetis. ppter qd et Douer. ij. dicit
 qd clemencia thronus regius roborat. qd mansuetudo & clem
 entia sunt potissime virtutes. ¶ Pre. Aug. dicit in li.
 de ser. do. in monte. qd mites sunt qui cedunt improbita
 tibus & non resistunt in malo. sed vincunt in bono maluz.
 hoc aut videt pñere ad misericordiā vel pietatez qd vide
 tur esse potissima virtutum. qd sup illud. i. ad Tim. iij.
 Pietas ad oia val est. dicit glo. Ambro. qd ois summa
 religiois pñane in pietate pñstir. qd mansuetudo & clemē
 tia sunt maxime virtutes. ¶ Sed contra est qd non ponunt
 tur virtutes principales. sed adiungunt aliqñ alteri virtuti
 qñ principaliori. ¶ Rñ. vñ qd nihil pñbit aliquas virtu
 tes nō ēe possi imas simpliciter. nec qd ad oia sed fm quid
 & in aliq genere. non aut est possibile qd clemencia et man
 suetudo sint potissime virtutes simpliciter. qd laus eaz at
 tēdit in hoc qd retrahunt a malo. in qñm. i. vñm inuunt
 itam vel penā. pfectus aut est consequi bonuz qd carere
 malo. & iō virtutes qd simpliciter ordinant in bonum. sic fi
 des spes charitas. & etiam prudentia et iusticia sunt sim
 pliciter maiores virtutes qd clemencia & mansuetudo. sed
 fm quid nihil pñbit clemencia & mansuetudinez habere
 quandam excellētiā inter virtutes qd resistunt affectionibz
 prauis. nam ira quā mitigat mansuetudo. ppter suuz im
 petum. maxime impedit aīm hominis ne libere iudicet
 virtutes & propter hoc mansuetudo maxime facit boiem
 esse cōporem sui. vñ de di Eccl. x. Fili in mansuetudine tua
 animā tuam. qñus concupiscentie delectationum tacus
 sunt turpiores & magis continue infestent. ppter qd tem
 perantia magis ponit virtus principal vt ex dictis patet
 Clementia & o in hoc qd dimittit penas. maxime videt
 accedere ad charitatem qd est potissima virtutum qd quaz bo
 na opamur ad proximos & eoz mala impedim. ¶ Ad
 j. ergo vñ. qd mansuetudo preparat dominē ad dei cogni
 tionem. remouendo impedimētū. & hoc dupliciter. Pr
 mo quidem faciendo hominem cōporem sui p dimittit
 nem ire vt dictum ē. Alio modo qd ad mansuetudinez p
 tinet qd homo non tradicat sibi veritatis. qd plerunqz
 aliqui faciunt ex commotione ire. & iō Aug. dicit in. ij. s
 doc. christiana qd miscere est non tradicare diuine scri
 pture siue intellectu sicut quia vitia nostra percunt. siue n
 intellectu quasi nos meli? & verius sipe & pcepte possim?
 ¶ Ad. ij. vñ. qd mansuetudo & clemencia reddunt boiez
 deo & hominibz acceptum. fm qd concurrunt in eundem
 effectum cum charitate qd est maxima virtuz. scz in subtra
 hendo mala. primoz. ¶ Ad. ij. vñ. qd misericordia & ve
 ritas conueniūt quidez cū mansuetudine & clemencia in
 qñtuz concurrūt in eundē effectū qui est pñbitere mala. p
 primoz. differunt tñ qñtuz ad monū. nam pietas remou
 uet mala. primoz ex reuerentia quaz bz ad aliquez supioz
 rem. pua dei vel parentē. misericordia pō remouet ma
 la. primoz ex hoc qd in eis aliquis commisit. in qñtuz est
 mar eas ad se pñtere vt supra dicitur ē. qd. puenit ex ami
 cina qd facit amicos de eisdem gaudere & trisari. mansue
 tudo aut hoc facit in qñtuz remouet irā incitantē ad vidi
 am. clemencia & hoc facit ex al lenitate. in qñtuz indicat
 ē equū vt aliquis nō apl? puniat. ¶ Qd CLVIII.

Deinde considerandum
 est de virtus oppositis. Et primo de iracūdia
 que opponit mansuetudini. secundo de cru

delitate que opponitur clementie. Circa iracundiam que
 tun tur oco. primo vñ irasci possit esse aliquando licitū.
 secundo vñ ira sit peccatum. tertio vñ sit peccatum mor
 tale. quarto vñ sit grauissimum peccatoz. quinto de spe
 ciebz ire. sexto vñ ira sit vitium capitale. septimo qd sunt
 filie eius. octauo vñ bateat vitium oppositum.

Ad primum sic pceditur.

Cū dicit qd irasci non sit licitum. Dico enim exponēs il
 lud Sath. v. Qui irascit fratri suo &c. dicit in quibusdā
 codicibz addit. sine causa. ceter in vris definita sñia ē &
 ira penitus tollitur. qd irasci nullo modo licitū est. ¶ Pre.
 fm Diony. iij. c. de vini. no. malum anime est sine ratō
 ne esse. sed ira semper est sine ratione. dicit enim philoso
 phus in. vij. ethicorū qd ira non perfecte audit rationem.
 vt Grego. dicit. v. moral. qd cum tranquillitate mentis
 ira diuulterat dilaniatam quod ammodo scilicet qd pue
 bat. & Cassianus dicit in li. de institutis cenobiozū. Qui
 liber ex causa iracundie moris effectuens excecatur oculum
 cordis. ergo irasci semper est malum. ¶ Pre. Ira est ap
 peritus vindicte. vt glo. dicit super Leuit. xij. Non odes
 tis fratrem tuum in corde tuo. sed appetere vltionem nō
 videt esse licitum. sed hoc est deo referuandum. fm illd
 Deuteo. xxxij. mea est vltio. ergo videtur qd irasci semp
 sit malum. ¶ Pre. Omne illud qd abducit nos a diu
 na similitudine est malum. sed irasci semper abducit nos
 a diuina similitudine. quia deus cum tranquillitate iudi
 cat. vt habet Sap. iij. ergo irasci semper est malum. ¶ Sed
 contra est qd Chryso. dicit super Sath. Qui sine cau
 sa irascit reus est. Qui vero cum causa non erit reus. nā
 si ira non fuerit. nec doctrina proficit. nec iudicia stant.
 nec crimina competunt. ergo irasci non semper est ma
 lum. ¶ Rñ. vñ. qd ira pñe loquendo est passio quedaz
 appetitus sensitui a quāvis irascibilis denominatur vt
 supra habitum est cum de passionibz ageret. Est aut hoc
 considerandum circa passionē anime qd dupliciter pot
 test in eis malum inueniri. Uno modo ex ipsa specie pas
 sionis que quidem considerat fm obiectum passionis. si
 cut inuidia fm suam speciem importat quoddam malū.
 est enī iusticia de bono alioz. qd fm se rationi repugnat
 & ideo inuidia mox nominata sonat aliquid mali. vt phi
 losophus dicit in. ij. ethicorū hoc autem non competet ire
 que est appetitus vindicte. potest enim vindicta & bene &
 male appetit. Alio modo inuenitur malum in aliqua pas
 sione fm quantitatem ipsius. id est fm superabundantiā
 vel defectum ipsius. et sic potest malum in ira inueniri
 quando salicet aliquis irascit plus vel minus preter ratio
 nem rectam. tunc irasci est illaudabile. Si autem aliquis
 irascitur fm rationē rectaz. tunc irasci ē laudabile. ¶ Ad
 j. ergo dicendum qd sicut iram & omnes alias passionē
 existentes. et fm hoc ponebant iram et omnes alias pas
 siones esse malas. vt supra dictum est cum de passionibz
 bz ageretur. et fm hoc accipit iram Dico. loquitur enī
 de ira qua quis irascitur contra proximum quasi malum
 eius intendens. Sed fm perparenticos. quozum senten
 tiam magis approbat Augustin? in. ij. de ciuita. dei. ira et
 alie passionē anime dicuntur in otus appetitus sensitui
 siue sint moderate fm rationem siue non. et fm hoc ira
 non semper est mala. ¶ Ad secundum dicendum qd ira
 dupliciter se potest habere ad rationem. Uno euidem
 modo antecedente. & sic trahit rationem a sua rectitudine.

vñ habet rationem mali. Alio modo consequenter prout. si appetitus sensitivus movetur per vitia secundum ordinem rationis. et licet ira est bona quod dicitur per zelum. vñ Grego. dicit in v. moral. Curandum summope est ne ira quod est in instrumentum spiritus assumitur. vñ dicitur ne quasi dona peccat. sed quasi ancilla ad obsequium parata a rationis tergo nunquam recedat. licet autem ira et si in ipsa executione actus iudicij rationis aliquantulum impediatur. non tamen recititudinem rationis tollit. vñ Grego. ibidem dicit quod ira per zelum turbat rationis oculum. sed ira per vitium excedat. non est autem per rationem spiritus ut intermitat deliberatio rationis in executione eius quod est a ratione deliberatum. quod etiam ars impediretur in suo actu si dum debet agere deliberaret de agendis.

Ad. iij. vñ. q. appetere vindictam. propter malum est qui puniendus est. illicitum est. sed appetere vindictam propter vitiosam correctionem et bonum iusticie perservandum laudabile est. et in hoc potest tendere appetitus sensitivus in quantum movetur a ratione. et dum vindicta secundum ordinem iudicij fit. a deo cuius minister est potestas puniens. ut dicitur. Ro. xij. q. ad. iij. vñ. q. deo assimilari possumus et debemus in appetitu boni. sed in modo appetendi ei omnino assimilari non possumus quod in deo non est appetitus sensitivus sicut in nobis cuius motus debet rationi deservire. vñ Grego. dicit in v. moral. quod tunc robustius ratio per vitia etiam gignit. cum ira subdita rationi famularur.

Ad secundum sic procedit

Unde quod ira non sit peccatum. Peccando enim demeremur. sed passionibus non demeremur sicut nec vituperamur. ut dicit in. ij. erbi. ergo nulla passio est peccatum. ira autem est passio ut supra habitum est cum de passionibus ageretur ergo ira non est peccatum.

Pre. In omni peccato estaversio ad aliquid bonum commutabile. sed per iram non pervenitur aliquis ad bonum commutabile. sed in malum alicuius. q. ira non est peccatum. Pre. Nullus peccat in eo quod vitare non potest. ut Aug. dicit. sed iram homo vitare non potest. quod super illud psal. Irascimini et nolite peccare. dicit glo. quod motus ire non est in potestate nostra. Pbi. losophus etiam dicit in. vij. erbi. quod iratus cum tristitia operatur. tristitia autem est contraria voluntati. ergo ira non est peccatum.

Pre. Peccati est contra naturam. ut Damasc. dicit in. ij. li. sed irasci non est contra naturam hominis cum sit actus naturalis potentie que est irascibilis. vñ dicit Hiero. dicit in quadam epistola. quod irasci est hominis. ergo irasci non est peccatum.

Sed contra est quod apostolus dicit ad Eph. iij. Omnis indignatio et ira tollat a vobis. Rñ. vñ. q. ira sicut dicitur est proprie nominat quandam passionem. passio autem appetitus sensitivi in se est bona in quantum ratione regulatur. si autem ordinem rationis excludat est mala. Ordo autem rationis in ira potest attendi quantum ad duo. Primo quidem quantum ad appetibile in quod tendit. quod est vindicta. vñ dicit si aliquis appetat quod secundum ordinem rationis fiat vindicta est laudabile ire appetitus. et vocat ira per zelum. si autem aliquis appetat quod fiat vindicta qualitercumque contra ordinem rationis. pura si appetat puniri eum qui non meruit vel ultra quam meruit. vel etiam non secundum legitimum ordinem. vel non propter debitum finem qui est conservatio iusticie. et correctio culpe. erit appetitus ire vitiosus. et nominat ira per vitium. Alio modo attendit ordo rationis circa iram quantum ad modum irascendi. ut. s. motus ire non immoderate ferueat nec interius nec exterius. quod quidem si permittatur non erit ira absque peccato. etiam si aliquis appetat iustitiam

victam. Ad. i. ergo dicit quod quod passio potest esse regulara ratione vel non regulara. id est secundum passionem absolute consideratam non importat rationem meriti vel demeriti. seu laudis vel vituperij. secundum tamen quod est regulara ratione potest habere rationem meritorij et laudabilis. et contrario secundum quod non est regulara ratione potest habere rationem demeriti vel vituperabilis. vñ dicit philosophus ibidem dicit quod laudat vel vituperatur qui aliquantulum irascitur.

Ad. ij. vñ. q. iras non appetit malum alterius propter se. sed propter vitium dicitur in quam convertitur appetitus eius sicut in quod dicitur commutabile bonum. Ad. iij. vñ. q. homo est dominus suorum actuum per arbitrium rationis. et ideo motus qui pervenit iudicium rationis non sunt in potestate hominis in generali. ut. s. nullus eorum insurgat. quantum ratio possit quibus singulariter impeditur ne insurgat. et secundum hoc dicit quod motus ire non est in potestate hominis. ita. s. quod nullus insurgat quod tamen aliquantulum est in hominis potestate. non totaliter perdit rationem peccati si sit inordinatus. quod autem philosophus dicit iratum cum tristitia operari. non est sic intelligendum quod tristitia de eo irascitur. sed quod tristitia de iniuria quam estimat sibi illatam. et ex hac tristitia movetur ad appetendum vindictam.

Ad. iij. vñ. q. irascibilis in bono naturaliter subiectus rationi. id est actus eius in se est homini naturalis in quantum est secundum rationem. in quantum vero est propter ordinem rationis. est contra hominis naturam.

Ad tertium sic proceditur

Unde quod omnis ira sit peccatum morale. dicitur enim Job v. Unum stultum interficit iracundia. et loquitur de interfectione spirituali a qua nominatur peccatum morale. q. omnis ira est peccatum morale.

Pre. Nihil meretur damnationem eternam nisi peccatum in mortale. si ira meretur damnationem eternam. dicit enim dominus Sath. v. Dis qui irascitur fratri suo reus erit iudicij. ubi dicitur glo. quod per illam quod ibi tangunt. s. iudicium et conclusio et gehenna dicitur se mansiones in eterna damnatione per modo peccati singulariter exprimitur. q. ira est peccatum morale.

Pre. Quicquid contrariat charitatem est peccatum morale sed ira est contraria charitati. ut patet per Hiero. super illud Sath. v. Qui irascitur fratri suo reus erit iudicij. ubi dicitur quod hoc est contra proximi dilectionem. q. ira est peccatum morale.

Sed contra est quod super illud psal. Irascimini et nolite peccare. dicit glo. venial est ira quod non pervenit ad effectum. Rñ. vñ. q. motus ire potest esse inordinatus et peccatum dupliciter. sicut dicitur est. Uno modo ex parte appetibilis. ut pote cum aliquis appetit iniustitiam vindictam. et sic ex genere suo ira est peccatum mortale. quod contrariat charitatem et iusticie. potest tamen contingere quod rationalis appetitus sit peccatum veniale propter imperfectionem actus. quod quidem imperfectionem attendit. ut ex parte appetentis. pura cum motus ire fuerit iudicij rationis. vel etiam ex parte appetibilis. pura cum aliquis appetit in aliquo modico se vindicare quod quasi nihil est et reputandum. ita etiam quod si actu inferat non est peccatum mortale. pura si aliquis per iram trahat aliquem per capillos vel aliquid huiusmodi. Alio modo potest esse motus ire inordinatus quantum ad modum irascendi ut pote si nimis ardentem irascatur interius. vel si nimis exterius manifestet signa ire. et sic ita secundum se non habet ex suo genere rationem peccati mortalis. potest tamen contingere quod sit peccatum mortale. pura si ex vehementia ire aliquis excidat a dilectione dei et proximi.

Ad. i. q. dicitur quod illa auctoritate non habet quod omnis ira sit peccatum mortale. sed quod licet per iracundiam spiritualiter occidatur. in quantum. s. non refrenando per rationem motum ire. dilabuntur in aliquo peccato

mo: talia pura in blasphemiam dei. vel iniuriam proximi
Ad. ij. dicitur quod dicitur de ira quali suprad
dicitur ad illud verbum legis qui occidit reus erit iudicio
unde loquitur ibi dominus de motu ire in quo quis appetit pro
ximam occasionem aut quicumque gravem lesionem. cui app
petitur si consensus rationis superveniat. absque dubio erit
peccatum mortale. Ad. ij. dicitur quod in illo casu in quo ira con
trahitur charitati est peccatum mortale. sed hoc non semper acci
dit. ut ex dictis patet

Ad quartum sic procedit

videtur quod ira sit gravissimum peccatum. dicitur enim Chrysostomus. quod
nihil est turpius visu furentis. et nihil deformius severo
visu. et multo magis aia. ergo ira est gravissimum peccatum.
De. Quanto aliqd peccatum est magis nocivum. tan
to videtur esse peius. quod sicut Augustinus dicit in enchyridion. malum
dicitur aliquid quod nocet ira autem maxime nocet. quod auferit
bonni rationem per quam est dominus superius. dicit enim Chrysostomus.
quod ira et infamia nihil est mediis. sed ira transiens est quidam
demon. magis autem et demonium habet visibilius ergo ira
est gravissimum peccatum. De. Interioris motus dividi
antur secundum exteriores effectus. sed effectus ire est homicidium
quod est gravissimum peccatum. Sed est quod ira comparatur
ad odium sicut festuca ad trabem. dicit enim Augustinus in re
gula. ne ira crescat in odium et trabem faciat de festuca. non
ergo ira est gravissimum peccatum. Respondeo. dicitur quod sicut vi
cium est. inordinatio ire secundum duo attenditur. scilicet secundum indebi
tum appetibile et secundum indebitum modum irascendi. Quia
tunc igitur ad appetibile quod iratus appetit videtur esse ira mi
nimum peccatum. appetit enim ira malum penes aliquid
sub ratione boni quod est vindicta. et ideo ex parte mali quod appe
rit convenit peccatum ire cum illis peccatis que appetunt malum
proximi. pura cum invidia et odio sed odium appetit abso
lute malum aliquid in contrarium boni. invidiosus autem appete
rit malum alterius propter appetitum proprie glorie. sed iratus
appetit malum alterius sub ratione iuste vindicare. Et quod pa
ret quod odium est gravius quam invidia et invidia quam ira. quod pe
ius est appetere malum sub ratione mali quam sub ratione boni. a
peius est appetere malum sub ratione boni exterioris quod
est bonum vel gloria quam sub ratione rectitudinis iusticie sed ex
parte boni sub cuius ratione iratus appetit malum convenit
ira cum peccato concupiscentie quod tendit in aliquid bonum
et igitur ad hoc etiam absolute loquendo peccatum ire vi
detur esse minus quam concupiscentie. quod melius est bonum
iusticie quod appetit iratus quam bonum delectabile vel utile
quod appetit concupiscentia. unde philosophus dicit in. vij. ethi. quod in
continentia concupiscentie est turpius quam incontinentia ire.
Sed igitur ad inordinationem que est secundum modum irascendi
dicitur ira habere quandam excellentiam propter vehementiam et ve
locitatem sui motus. secundum illud Dionysius. xvij. Ira non habet
misericordiam nec est impens furor. et imperit citari spiritus
ferre quis poterit. vij. Gregorius dicit. v. moral. Ire sue sunt
multis accensum cor palpirat. cor premit. lingua se pre
bit. facies ignescit. exasperant oculi et nequaquam recognoscunt
tur non. ore quidem clamore format. sed sensus quid loquitur
ignorat. Ad. i. quod dicitur Chrysostomus. loquitur de turpitudine
igitur ad gestum exterioris qui pervenit ex ipso ire. Ad
ij. dicitur quod non illa peccat secundum inordinatum motum ire qui pro
venit ex eius impetu ut dicitur est. Ad. ij. dicitur quod
homicidium non minus provenit ex odio vel invidia quam
ex ira. ira tamen levius est in contrarium attendit rationem ius
ticie. ut dicitur est.

Ad quintum sic proceditur

videtur quod inconuenienter determinentur species iracundie
die a philosopho in. iij. ethi. ubi dicitur quod iracundus qui
dam sunt acuti. quidam amari. quidam difficiles siue gra
ues. quod secundum ipsum amari dicuntur quod ira difficile soluit et
multo tempore manet. sed hoc videtur pertinere ad crasti
nantiam temporis. ergo videtur quod etiam secundum alias circum
stantias possint accipi alie species ire. De. Difficiles
siue graues dicit esse quod ira non committat sine cruciatu
vel punitione. sed hoc etiam pertinet ad insolubilitatem
ire. ergo videtur quod idem sint difficiles et amari. De.
Dominus Damascenus. v. ponit tres gradus ire cum dicit. qui
irascitur fratri suo. et qui dixerit fratri suo racha. et qui dixerit
fratri suo fatue. qui quidem gradus ad predictas spe
cies non referuntur. ergo videtur quod predicta divisio ire.
non sit conueniens. Sed contra est quod Gregorius. nifeno
dicit. quod tres sunt irascibilitatis species. scilicet ira que vocatur
fellea et mania que vocatur infamia. et furor. que tria vi
dentur esse eadem tribus premissis. nam iram felleam vi
dit esse que principium et motum habet. quod philosophus
attribuit acutis. maniam vero dicit esse iram que permanet
et in vetustatem devenit. quod philosophus attribuit difficilibus.
Et eandem etiam divisionem ponit Damascenus in. ij. l. et
ergo predicta divisio philosophi non est inconueniens.
Respondeo. dicitur quod predicta divisio potest referri vel ad pas
sionem ire vel etiam ad ipsum peccatum ire. Quomodo
autem referatur ad passionem ire supra habitum est cum
de passione ire ageretur. et sic seipsum videtur poni a Grego
nifeno et Damasceno. Punctum autem oportet accipere di
uisiorem barum specierum secundum quod pertinent ad peccatum
ire prout ponitur a philosopho. Potest enim inordina
tio ire ex duobus attendi. Primo quidem ex ipsa ire or
gine. et hoc pertinet ad acutos qui nimis cito irascuntur. et
ex qualiter leui causa. Alio modo ex ipsa ire duracione. co
scilicet quod ira nimis perseverat. quod quidem potest esse duplici
ter. Uno modo quod causa ire scilicet iniuria illata nimis manet
in memoria hominis. unde ex hoc homo diuturnam ini
sticiam concipit. et ideo sunt sibi ipsis graues et amari. Alio
modo contingit ex parte ipsius vindicte. quia aliquis ob
stinato appetitu querit. et hoc pertinet ad difficiles siue gra
ues qui non dimittunt iram quousque puniant. Ad. i.
ergo dicendum quod in speciebus predictis non principaliter
consideratur tempus sed facilitas hominis ad iram vel sic
muras in ira. Ad. ij. dicitur quod virtus. scilicet amari et difficiles ha
bent iram diuturnam. sed propter aliam causam. nam amari habent iram
manentem propter permanentiam tristitie quam inter viscera ter
nent clausas. et quod non presumunt ad exteriora iracundie signa
non possunt persuaderi ab alijs. nec ex se ipsis recedunt ab ira. nisi
si puri diuturnitate ipsis aboleat tristitia. et sic deficit ira. sed
in difficultibus est ira diuturna propter vehementem desiderium
vindicte. et ideo tempore non digeritur. sed per solam puni
tionem quiescit. Ad. ij. dicitur quod gradus ire quos dominus po
nit. non pertinent ad diuersas ire species. sed accipiuntur secundum peccatum
sum humani actus in quibus primo aliquid in corde concupiscit
et igitur ad hoc dicitur quod irascitur fratri suo. secundum autem est cum
per aliquid signa exteriora manifestat exterioris etiam antequam pro
turbat in effectum. et igitur ad hoc dicitur. qui dixerit fratri suo
racha. quod est in reiectio irascens. tertius gradus est qui
peccatum interioris concupiscit ad effectum perducitur est

añt effectus ire nocumentum alterius sub rōne vindictæ
minimū añt nocumentorū est qđ sit solo dōbo. 7 iō qđrum
ad hoc dicit. qui dixerit fratri suo farne 7 sic paret qđ scđm
addit supra primū. 7 tertium supra vtrūq. vñ si primus
est peccā morale in casu in qđ dñs loquit sicut dicitur est.
multo magis alia. 7 iō singulis eorū ponunt correspondē
tia aliqua pñentia ad pñemationē. sed in primo ponit
iudiciū qđ minus ē. qđ vt Aug. dicit. in iudicio adhuc
defensionis locus datur. in secundo vō ponit pñium in
quo iudices inter se pferunt quo supplicio damnari oportet.
in tertio ponit gētinaz ignis qđ est certa damnatio.

Ad sextum sic procedit.

Videtur qđ ira non debeat poni inter vitia capitalia. Ira
enī ex tristitia nascit. sed tristitia est vitium capitale. qđ vi
ditur accidit. qđ ira nō debet poni vitium capitale. **¶** **De.**
Odiū est grauius peccatum qđ ira. ergo magis debet
poni vitium capitale qđ ira. **¶** **De.** Super illud **Pro.**
uerbioz. xxi. Vir iracundus pūcat iras. dicit glo. **¶** **Jan.**
tua est oīm vitioz iracundia qua clausa pūnto in rāse
cus dabit quies. aperta añt ad omne facinus armabit ani
mus. nullum añt vitium capitale ē principium oīm pec
catoz sed quorundā determinate. qđ ira nō debet poni in
ter vitia capitalia. **¶** **Sed** ptra est qđ **Grego.** xxi. moral.
ponit iram inter vitia capitalia. **¶** **Rñ.** dō qđ sicut ex pte
missis patet vitium capitale dō ex qđ multa vitia oriuntur
Habet añt hoc ira qđ ex ea multa vitia ori possunt dupli
ci rōne. Primo ex pte sui obiecti. qđ multum hz de rōne
appetibilis qđ hz. s. videlicet appetit sub rōne iusti vñ bo
nesti. qđ sua dignitate allicit vt supra habitus ē. Alio mō
ex suo impetu qđ mentē precipitat ad inordinata quecūqz
agenda. vñ manifestum ē qđ ira est vitium capitale. **¶** **Ad**
1. ergo dō qđ illa tristitia ex qua oritur. ira vt plurimū nō
est acidiē vitium. sed passio tristitie qđ consequitur ex mu
tia illata. **¶** **Ad. ij.** dō qđ sicut ex supradictis patet. ad ra
tionem vitij capitalis pūnt qđ debeat finem multum ap
petibilem. vt sic propter appetitū eius multa peccata cō
mittant. ira añt que appetit malū sub rōne boni hz hz
finem magis appetibilem qđ odium qđ appetit malū sub
rōne mali 7 iō magis ē vitium capitale ira qđ odium. **¶** **Ad**
ij. dō qđ ira dicitur inuā vitioz per accidens. s. remouen
do pñens. i. impediendo iudiciū rōnis p qđ bō retra
hitur a mal. dicitur añt 7 per se est aliquozum causa spe
cialium peccatoz que dicuntur filie eius.

Ad septimū sic procedit.

Videtur qđ inconuenienter assignentur filie ire. que sunt
ira tumor mentis. pumelia. clamor. indignatio. blasphemia.
Blasphemia enim ponit ab **Isidoro** filia superbie
non ergo debet poni filia ire. **¶** **De.** Odiū nascitur ex
ira vt **Aug.** dicit in regula. qđ deberet numerari inter filias
as ire. **¶** **De.** Tumor mentis videtur idem esse qđ super
bia. superbia añt non est filia alicuius vitij. sed mater om
nium vitioz. vt **Grego.** dicit. xxi. moral. ergo tumor me
tis non debet numerari inter filias ire. **¶** **Sed** p est qđ
Grego. xxi. moral. assignat has filias ire. **¶** **Rñ.** dō qđ
ira potest tripliciter considerari. Vno modo sicut ē i cor
de. 7 sic ex ira nascuntur duo vitia. Vnum quidem ex p
te eius ptra quem irascit. quem reputat indignum vt si
bi tale quid fecerit. 7 sic ponit indignatio. Aliud añt viti
um est ex pte sui ipsius in qđ ruz. s. cogitant diuersas vias
vindictæ. 7 talibz cogitationibz animū suū replet. sicut

illud. **Job. xv.** Nunquid sapiens implebit ardore stoma
chi suū 7 sic ponitur tumor mentis. Alio modo pñe
ratur ira sicut ē in ore. 7 sic ex ira duplex inordinatio p
cedit. Vna quidem sicut hoc qđ homo in modo loquendi
ira in suā demonstrat. sicut dicitur est de eo qui dicit fra
tri suo racha. 7 sic ponitur clamor. per quem intelligit in
ordinata 7 pñsa locutio. Aliā autem est inordinatio sicut
qđ aliquis prorumpit in dōba iniuriosa. que quidem si sint
contra deum. erit blasphemia. si añt contra proximum. cō
tumelia. tertio modo considerat ira sicut qđ pcedit vñqz ad
factum. 7 sic ex ira oriuntur ruz p quos intelligunt omnia
nocumenta qđ facta proximo inferunt ex ira. **¶** **Ad. i.** ergo
dō qđ blasphemia in quā aliquis prorumpit delibata mē
te pcedit ex superbia hominis contra deum se exigentis.
qđ vt dicit **Eccl. x.** Inimū superbie hominis aspernare
a deo. recedere a veneratione eius. est prima supbie pñs
7 ex hoc orit blasphemia. sed blasphemia in quā aliquis
prorumpit ex cōmōtione animi pcedit ex ira. **¶** **Ad. ij.**
dō qđ odium 7 si aliqñ nascit ex ira. nō habet aliquas pro
rem causam ex qua directus oritur. s. tristitiam. sicut ecō
trario amor nascit ex dilectione. ex tristitia añt illata qđ hz
in iram quandoqz in odium aliquis mouetur. vnde con
uenientius sicut qđ odium ponetur oriri ex accidia qđ ex
ira. **¶** **Ad. ij.** dō qđ tumor mentis non accipitur hic pro
superbia. sed pro quodaz conatu sine audacia hominis in
terrens vindictā. audacia añt ē vitij fornicidi oppositū.

Ad octauum sic procedit.

Videtur qđ non sit aliqđ vitium oppositum iracundię p
ueniens ex defectu ire. Nihil enim est vitiosum p quod
homo deo assimilatur. sed per hoc qđ homo omnino est si
ne ira similatur deo qui cum tranquillitate iudicat. qđ non
videtur qđ sit vitiosum omnino ira carere. **¶** **De.** Def
ectus eius qđ ad nihil est vñle. non est vitiosus. sed mo
tus ire ad nihil est vñlis. vt probat **Seneca** in lib. o quoz
sicut de ira. ergo videtur qđ defectus ire non sit vitiosus.
¶ **De.** Salum hominis sicut **Dionys.** est pter cōnez
esse. sed subnaco omni motu ire ad huc remanet integrit
iudiciū rationis. ergo nullus defectus ire vitium cau
sar. **¶** **Sed** contra est qđ **Cyriso.** dicit super **Matth. xij.**
Qui cum causa non irascitur peccat. patientia enim iras
nonabilis vitia seminat. negligentiā nūrit. 7 non solū
malos. sed etiam bonos inuitat ad malum. **¶** **Rñ.** dō qđ
ira dupliciter potest intelligi. Vno modo simpliciter mo
tus voluntatis quo aliquis non ex passione sed ex iudicio
rationis penam infligit. 7 sic defectus ire absqz dubio est
peccatum. 7 hoc modo ira accipitur in vñbis **Cyriso.** qui
dicit ibidem. Iracundia que cum causa est. non est iracū
dia sed iudiciū. iracundia enim proprie intelligitur cō
mōtione passionis. qui autem cum causa irascitur. ira illius
non est ex passione ideo iudicare dicitur non irasci. Alio
modo accipitur ira pro motu appetitus sensitui qui ē cuz
passione 7 transmutatione corporali. 7 hic quidem motus
ex necessitate consequitur in homine ad simplicem motū
voluntatis. qđ naturaliter appetitus inferior sequitur mo
tum appetitus superioris nisi aliquid repugnet. 7 iō non
potest totaliter deficere motus ire in appetitu sensituo. ni
si per subtractionem vel debilitatem voluntarij motus.
7 ideo ex consequenti etiam defectus passionis ire vitio
sus est. sicut 7 defectus voluntarij motus ad puniendū
sicut iudiciū rationis. **¶** **Ad. j.** ergo dicendum qđ ille qui
totaliter non irascitur cum debet irasci. imitatur quidem

teum quantum ad carerem passionis, no autem quatuor
ad hoc qd tenet ex iudicio punit. ¶ Ad. ij. dicendum qd
passio ne utilis est sicut et omnes alij motus appetitui sensu
finiri ad hoc qd homo proprius exequatur id quod ratio
dicat. alioquin frustra esset in homine appetitus sensu
cum tamen natura nihil faciat frustra. ¶ Ad. iij. vobis qd
in eo qui ordinare agit iudicium rationis non solus est ca
simplicis motus voluntatis. sed etiam appetitus sensitivi
vt dictum est. et ideo sicut remotio effectus est signum
remotionis cause. ita etiam remotio est signum remotio
nis iudicij ronis.

Questio. CLIX

Deinde consideradū

est de crudelitate. Et circa hoc queruntur duo
primo virtutem crudelitatis opponat clementie
secundo de comparatione eius ad severitatem.

Ad primum sic proceditur.

Videtur qd crudelitas non opponatur clementie. Dicit
enim Seneca in. ij. de clementia. qd illi vocantur crudeles
qui excedunt modum in puniendo quod contrariatur iu
sticie. clementia autem non ponitur pars iusticie sed spantie
ergo crudelitas non videtur opponi clementie. ¶ Pre.
Dicere. vi. dicitur. Crudelis est et non miscbitur. si civi
detur qd crudelitas opponatur misericordie. sed misericor
dia non est idem clementie. vt supra dictum est. ergo cru
delitas non opponitur clementie. ¶ Pre. Clementia con
sideratur circa inflictionem penarum. vt dictum est. si cru
delitas consideratur in subtractione beneficiorum. sicut si
lud. Douer. ii. Qui autem crudelis est etiam propinquos
abicit ergo crudelitas non opponit clementie. ¶ Sed
est qd dicit Seneca in. ij. de clementia qd opponit clemē
tie crudelitas que nihil aliud est qd atrocitas in erigēdis
penis.

¶ Rñ. vobis qd nomen crudelitatis a crudelitate
sumptum esse videtur. Sicut autem ea que sunt coacta vi
gesta solent habere suavitatem et dulcem saporem. ita illa q
sunt cruda habent horribilem et asperum saporem. vicitur
est autem supra. qd clementia in portat quandam animi les
nitatem siue dulcedinem per qua aliquis est diminiuit
penarum. vnde directe crudelitas clementie opponitur.

¶ Ad. i. ergo vobis qd sicut diminutio penarum que est sicut
rationem pertinet ad epicheiam. sed ipsa dulcedo affectus ex
qua homo ad hoc inclinatur pertinet ad clementiam. ita etiam
super excessu penarum quatuor ad id quod exterius agitur perti
net ad infirmitatem. sed quantum ad austeritatem animi
per quam aliquis fit promptus ad penas agendas pertinet
ad crudelitatem.

¶ Ad. ij. vobis qd misericordia et clemen
tia conueniunt in hoc qd vtraque refugit et abhorret miseri
am alienam. aliter tamen et aliter. nam ad misericordiam per
tinet miserie subire per beneficij collationem. ad clemē
tiam autem pertinet miseriam diminueri per subtractio
nem penarum. et quia crudelitas superabundantiam in erigē
dis penis importat directius opponitur clementie qd mis
ericordie. nisi propter similitudinem harum virtutum ac
cipitur quibus crudelitas et misericordia. ¶ Ad. iij. vobis
qd crudelitas ibi accipitur. p misericordia ad qua pertinet
beneficia non largiri. Quis etiam dici possit qd ipsa beneficij
subtractione quedam pena est.

Ad secundum sic procedit

Videtur qd crudelitas a seuitia siue feritate non differat
¶ Qui enim virtuti ex vna parte vnum vnum videtur esse

oppositum. sed clementie per superabundantiam opponit et
seuitia et crudelitas. ergo videtur qd seuitia et crudelitas sint
idem. ¶ Pre. Isidorus dicit in li. etymologia. qd seue
ritas dicitur quasi seuis et ferus. quia sine pietate tenet iu
sticias. et sic seuitia videtur excludere remissionem penarum
in iudicij quod pertinet ad pietatem. hoc autem dictum est
ad crudelitatem pertinere. ergo crudelitas est idem quod se
uitia. ¶ Pre. Sicut virtuti opponit aliquod vnum in
excessu. ita etiam et in defectu. quod quidem contrariatur et
vni que est in medio. et vni quod est in excessu. sed idem vi
tium ad defectum pertinens opponitur et crudelitati et se
uitie. videlicet remissio vel dissolutio. dicit enim Grego.
xvi. moral. Sit amor. sed non emolliens. sit rigor. sed si
eranspans. sit zelus. sed non immoderate seuiens. sit pietas.
sed non plus qd expedit patiens. ergo seuitia est idem cru
delitati. ¶ Sed contra est quod Seneca dicit in. ij. de
clementia. qd ille qui non lesus nec peccatorum ita scitur. no
dicitur crudelis. sed ferus siue seuis. ¶ Rñ. vobis qd no
men seuitie et feritatis a similitudine ferarum accipitur. que
enim dicuntur seue. hmoi enim a talia nocent hominibus
vt ex eorum corporibus pascantur non ex aliqua iusticie ca
cuius consideratio pertinet ad solam rationem. et ideo proprie lo
quendo feritas vel seuitia dicitur sicut quia aliquis in penis infe
rendis no considerat aliquam culpam eius qui punitur. sed
solum hoc qd delectatur in hominum cruciatu. et sic patet qd co
nnerit sub bestialitate nam talis delectatio non est huma
na sed bestialis. pueniens vel ex mala consuetudine. vel ex
corruptione nature. sicut et alie hmoi bestiales affectioes
sed crudelitas non solum atterdit culpam in eo qui puni
tur. sed excedit modum in puniendo. et ideo crudelitas dif
fert a seuitia siue feritate sicut malicia humana a bestiali
tate. vt dicit in. vi. ethicoz. ¶ Ad. i. ergo vobis qd clemē
tia est virtus humana. vnde directe sibi opponitur crude
litas que est malicia humana. sed seuitia vel feritas conti
nenter sub bestialitate. vnde non directe opponitur clemē
tie. sed superexcellenti virtuti qua phis vocat herosam
vel dicitur. que sicut nos videtur pertinere ad bona spissu
ca. vnde potest dici qd seuitia directe opponitur bono pie
tatis. ¶ Ad. ij. dicendum qd seuerus non dicitur simpli
titer seuis. quia hoc sonat in vnum. sed dicitur seuis cie
ta feritatem propter aliquam similitudinem seuitie que no
est diminuta penarum. ¶ Ad. iij. vobis qd remissio i pu
niendo no est virtus nisi in quantum permittitur ordo
iusticie quo aliquis debet puniri propter culpam quam
excedit crudelitas. seuitia autem penitus hunc ordinem non at
tendit. vnde remissio punitionis directe opponitur crude
litati. non autem seuitie.

Questio. CLX.

Deinde consideradū

est de modestia. Et primo de ipsa in cōs. scdo
de singulis que sub ea continentur. Circa pri
mum queruntur duo. primo virtutem modestia sit pspan
tie. secundo que sit materia modestie.

Ad primum sic proceditur

Videtur qd modestia non sit pars spantie. Modestia enim
a modo dicitur. sed in omnibus virtutibus requiritur mo
dos. nam virtus ordinatur ad bonum. bonum autem vt Aug.
dicit in li. de natura boni. consistit in modo. spē. et ordine.
ergo modestia est generalis virtus. non ergo debet poni p
spancie. ¶ Pre. Laus spantie videtur consistere pēpue
ex quadam moderatione. et hac autem sumit nomen modestie.

hens illud Lu. i. Resperit humilitatem ancille sue, **Hu** militas proprie in scripturis vna de virtutibus predica carur. ait quippe saluator. discite a me. quia mitis sum et humilis corde. **Rñ.** dicendum qd sicut supra dictum e cum de passionibus ageretur. bonum arduum habet ali quid vnde atcabat appetitum salicet rationem boni. et bz aliquid terrabens. s. ipam difficulatem adipiscendi. fm quozum patm̄ insurgit motus spei. et fm illud motus de sperationis. **D**ictum est autem supra qd circa motus ap penitios qui se habent per modum impulsions oportet esse virtutem moralem moderantem et refrenantem. circa illos autem qui se habent per modum retractionis et tes lironis ex parte appetitus oportet esse virtutem moralem firmantem et impellentem. **E**t ideo circa appetitum boni ac dui necessaria est duplex virtus. Una quidem que re pet et refrenet animum ne immoderate tendat in ex cella. et hoc pertinet ad virtute humilitatis. **A**lia vero que firmat animum contra desperationes et impellat ipsum ad profe cutionem magnoz fm̄ tōnem rectam. et hoc est magnani mitas. et sic patet qd humilitas est quedaz virtus. **A**d i. ergo vob. qd sicut **I**sidorus dicit in hierymologiaz. hu milis dicitur quasi humi acclius. i. inuis inderens. **Q**u idem contingit dupliciter. **U**no modo ex principio ex trisco. puta cum aliquis ab alio reicitur. et sic humilitas est pena. **A**lio mō a principio intrinseco. et hoc potest fieri quandoqz quidem bene. puta cum aliquis consideras suū defectum tenet se in infimis fm̄ suum modū. sicut **A**bra am dixit ad dominum **Gen. xviij.** Loquar ad dominum meum cum sim puluis et cinis. et hoc modo humilitas po nitur virtus. quandoqz autē pot fieri male puta cum bō honorem suum non intelligens. comparat se iumentis in sapientibus et similibz sit illis. **A**d. ij. vob. qd sicut dictū est. humilitas fm̄ qd est virtus in sui tōne im portat quanti dam laudabilem deiectionem in ima. hoc autem quando qd fit solum fm̄ signa exteriora fm̄ fictionem. vnde hec est falsa humilitas. de qua **Aug.** dicit in quadam epistola qd est magna superstitio. quia scilicet videtur tendere ad ex cellentiam glorie. quandoqz autem fit fm̄ interiorē mot um anime. fm̄ hoc humilitas proprie ponitur virtus qz virtus non consistit in exterioribus. sed principaliter in in teriori electione mentis. vt patet per philosophum in li. et di. **A**d. ij. dicendum qd humilitas reprimat appeti tum ne tendat in magna preter rationem rectam. magna nimitas autem animum ad magna impellit fm̄ rationem rectam. **A**d. iij. dicendum qd perfectum dicitur aliqd dupliciter. **U**no modo simpliciter in quo scilicet nullus defectus inuenitur. nec fm̄ suam naturam. nec per respex ctum ad aliquid aliud. et sic solus deus est perfectus. cui fm̄ naturam diuinam non competit humilitas sed solum fm̄ naturam assumptam. **A**lio modo potest dici aliquid perfectum fm̄ quid. puta fm̄ suam naturam aut statum aut tempus. et hoc modo homovirtuosus est perfectus. cui9 in pfectio in cōparatione ad deū deficiens inuenitur fm̄ il lud **Cl. xl.** **D**ēs gentes quasi nō sint sic sunt corā eo. et sic cuilibet homini potest contuenire humilitas. **A**d. v. vob. qd pbis intendebat agere de virtutibus fm̄ qd ordi nātur ad vitā ciuile. in qua subiectionem vobis ad altez fm̄ legis ordinē determinatur. et ideo cōtinetur sub iusti cia legali. humilitas at fm̄ qd ē spūal vō? p̄cipue respic sub teoz bōis ad deū. p̄t et q̄ enā alijs hūilitādō se subijc.

Ad secundum sic pcedit

Videtur qd humilitatis non consistat circa appetitum sed magis circa iudiciū rōnis. **H**umilitas enī supbie opponit sed supbia maxime p̄sistit in bis q̄ p̄inent ad cognitionē dicit enī **Grego. xxiij. moral.** qd supbia cū exterus vsqz ad corpus extenditur. p̄ius p̄ oculos iudicatur. vñ r̄it p̄. **D**ñe non est exaltatū cor meum. neqz elati sunt oculi mei. oculi autē maxime deseruūt cognitioni. vñ videt qd humilitas maxime sit circa cognitionē per quā de se ali quis estimat parua. **A**d. **Aug.** dicit in li. de virginia te qd humilitas pene tota disciplina christiana est. nihil q̄ quod in disciplina christiana cōtinetur repugnat hūilita ti. sed i disciplina xp̄iana admonemur ad appetitū meli ora. fm̄ illud. i. ad **Cor. xij.** Emulamini charismata melio ra. ergo ad hūilitatē nō p̄inet reprimere appetitū arduo rum. sed magis estimatōnem. **A**d. **Aug.** ad eandē virtu tem pertinet refrenare sup̄fluum motū et firmare animum contra sup̄fluum retractionem. sicut eadez fortitudo est que refrenat audaciā et que firmat aīm contra timorem. sed magnanimitas firmat animum contra difficultates que accidūt in p̄secutione magnoz. si ergo humilitas re frenaret appetitum magnoz. sequeretur qd humilitas non esset virtus distincta a magnanimitate. quod patet eē fal sum. non ergo humilitas consistit circa appetitum magno rum. sed magis circa estimatōnem. **A**d. **Andronicus** ponit humilitatem circa exteriorē cultum. dicit enī qd humilitas est habitus non sup̄abundans sumptibz et p̄e parationibus. ergo non est circa motū appetitus. **S**ed contra est quod **Aug.** dicit in li. de p̄nā. qd humilis est q̄ eligit abijci in domo dñi magis q̄ habitare in tabernacul peccatoz. sed electio p̄inet ad appetitum. ergo humilitas consistit circa appetitum magis q̄ circa estimatōnem.

Rñ. vob. qd sicut dictum est ad humilitatem p̄prie per tinet vt aliquis reprimat seipsum ne feratur in ea q̄ sunt supra se. ad hoc autē necessariū est vt aliquis cognoscat id in quo deficit a p̄porione eius quod suā virtutes excedit et ideo cognitio p̄p̄ defectus p̄inet ad humilitatem sic regula quedam directiua appetitus. sed in ip̄o appetitu cō sistit humilitas essentialiter. et ideo dicendū qd humilitas p̄prie est directiua et moderatiua motus appetitus. **A**d. i. ergo vob. qd extollentia oculoꝝ est quoddam signū superbie inquantum excludit reuerentiam et timorem. cō sueuerunt enim timentes et reuerentia maxime oculos reprimere quasi non audent eos se alijs comparē. non autē ex hoc sequitur qd humilitas essentialiter circa cognitoz consistat. **A**d. ij. vob. qd tendere in aliqua maiora ex propriarum vitium confidentia humilitati contrariatur sed qd aliquis ex confidentia diuini auxiliij in maiora ten dat hoc non est contra humilitatē. p̄sertim cū ex hoc al i quis magis apud deum exaltetur qd ei se magis p̄ hūmi litatem subijc. **U**nde **Aug.** dicit in li. de p̄nā. **A**liud est leuare se ad deum. aliud est leuare se contra deū. qui ante illum se p̄iōijc ab illo erigitur. qui aduersus illum se eri g. t ab illo p̄iōijc. **A**d. iij. vob. qd in fortitudine vñe nitur eadem ratio refrenādi audaciā. et firmādi aīm 3 timorē. vñ inqz enī rano est ex hoc qd homo bonum rōis debet periculis moris p̄ferte. sed in refrenādo p̄sumptō nem spei qd pertinet ad humilitatē. et infirmādo aīm 3 desperatoz quod pertinet ad magnanimitatē. **E**st et alia ratio. nā ratio firmādi aīm contra desperationē ē ad p̄p̄ boni. ne. s. desperando homo se indignum reddat bo nio quod sibi competebar. sed in reprimēdo p̄sumptionē spei ratio p̄cipua sumitur ex reuerentia diuina ex qua con

tingit ut homo non plus sibi attribuat q̄ sibi cōpetat fm gradu quē est a deo sortitus. unde humilitas precipue videtur impositate subiectionē hoīs ad deum ⁊ propter hoc Aug. in li. de sermone dñi in mōre humilitatē quā inteligit p̄ paupertatē sp̄s attribuit dono timoris quo homo deum reueretur ⁊ inde est q̄ fornicudo aliter se h̄z ad auerſiam q̄ humilitas ad sp̄m. nā fornicudo plus virtus audacia q̄ eam reprimat. unde sup̄abundātia eībeī sicut q̄ defectus. humilitas autē plus reprimat sp̄m de seipsa q̄ ea vitatur. unde magis opponitur sibi sup̄abundantia q̄ defectus. **Ad. iij. dō. q̄ sup̄abundantia in exterioribus sumptibus ⁊ parationibus solet ad quandā iactānam fieri que p̄ humilitatē reprimitur. ⁊ quantum ad hoc secundario cōsistit in exterioribus prout sunt signa interioris appetitui mor.**

Ad tertium sic proceditur

Videtur q̄ hō non debeat se oibus p̄ humilitatē subijcere. q̄ sicut dictū est. humilitas precipue consistit in subiectione hoīs ad deum. sed id quod debetur deo non est hoī erhibendū. ut patet in oībus acibus latrie. ergo homo per humilitatē non d̄ se hoī subijcere. **De. Aug.** dicit in li. de natura ⁊ ḡa. Humilitas collocanda est in pte v̄tutis non in pte falsitatis. sed aliqui sunt in sup̄mo statu qui si se inferioribus subijcerent. absq̄ falsitate hoc fieri n̄ possent. ergo homo non d̄ se oibus p̄ humilitatē subijcere. **De. Nullus** d̄ facere id quod vergat in detrimentū salūtis alterius. sed si aliquis p̄ humilitatē se alteri subijciat. q̄ hoc v̄teter in detrimentū illius cui se subijciat qui ex hoc sup̄biret vel contēneret. **Unde Aug.** dicit in regula. Ne dū nimis se uatū humilitas. regendi frangat auctoritas. ergo homo per humilitatē non oibus se subijciat. **Sed contra est quod d̄. P̄bil. ij.** In humilitate superiores sibi iniucem arbitantes. **R̄. dō. q̄ in hōie duo p̄nt considerari. scilicet qd̄ est dei ⁊ qd̄ est hoīs. Hoīs autē est quicquid pertinet ad defectum. sed dei est quicquid pertinet ad salutē ⁊ p̄fectionem. fm illud. Eccl. xij. Perditio tua isrl̄ ex me tantum auxilium tuū. Humilitas autē sicut dictum est. proprie respicit reuerentiam qua hō deo subijciatur. ⁊ ideo quilibet homo fm id quod suum est d̄ se quilibet. primo subijcere quantum ad id quod est dei in ip̄o. non autē hoc requirit humilitas ut aliquis id qd̄ est dei in seip̄o subijciat ei quod est dei in altero. nam illi qui dona dei participant cognoscunt ea se habere fm illud. i. ad Cor. ij. Ut sciamus que a deo donata sunt nobis. ⁊ iō absq̄ p̄iudicio humilitatis potest dona que ip̄i accipiunt p̄ferre donis dei que alijs apparent collata. sicut ap̄s ad Eph. ij. dicit alijs generationibus non est agnitionum filijs hōim. sicut nunc reuelatum est sanctis ap̄s ei⁹ filijs enā n̄ hoc requirit hūilitas ut alijs id qd̄ est suū i seip̄o subijciat ei qd̄ est hoīs in p̄io. alioq̄n oporteret ut quilibet reputaret se magis peccato: ē quilibet alio. cū tñ ap̄s absq̄ p̄iudicio humilitatis dicat Gal. ij. nos nāsa iudei ⁊ non ex gentibus peccatores. Potest tñ aliquis reputare aliqd̄ boni esse in primo quod ip̄e non h̄z. vel aliquid mali in se esse quod in alio non est ex quo se pot̄ ei subijcere p̄ humilitatem. **Ad. i.** ergo v̄d̄m q̄ non debemus solum deum reuereri in seip̄o. sed etiam id quod est eius debemus reuereri in quolibet. non tñ eo modo reuerentia qua reueremur deum. ⁊ ideo p̄ humilitatem debemus nos subijcere oībus p̄mis p̄pter deū. fm illud. i. Petri. ij. Subiecti estote oī humane creature p̄pter deum. latiam tñ solum**

deo debemus exhibere. **Ad. ij. dōm q̄ si nos p̄ferat⁹ id quod est dei in p̄mo ei qd̄ est p̄prium in nobis non possumus incurere falsitatem. Cū sup̄ illud. P̄bil. ij. superiores sibi iniucem arbitantes. dicit glo. Nō hoc ita debemus estimare ut nos estimare fingam⁹. sed vere estimemus posse esse aliquid occultum in alio quo nobis superior sit. enā si bonū nostruz quo illo videtur superiores esse non sit occultum. **Ad. iij. dōm q̄ humilitas sicut ⁊ cetera virtutes p̄cipue interius in aia consistit. ⁊ iō pō homo fm interiorē acū aie alteri se subijcere sine hoc q̄ occasionem habeat alicuius qd̄ p̄ineat ad detrimentū sue salutis. ⁊ hoc est quod Aug. dicit in regula. timore coram deo platus subiacens sit pedibus vestris. sed in exterioribus humilitatis acibus sicut ⁊ in acibus ceterarū virtutum est debita moderatio adhibenda ne possint vergere in detrimentum alterius. si autē aliquis qd̄ debet faciat. ⁊ alij ex hoc occasionem sumant peccati. non imputatur humiliter agentī. q̄ ille non scandalizat quamuis alij scandalizent.****

Ad quartum sic procedit

Videtur q̄ humilitas non sit pars modestie vel r̄pantie. Humilitas enī precipue respicit reuerentiam qua quis subijciatur deo. ut dictum est. sed ad virtutem theologicam pertinet q̄ habeat deū pro obiecto. ergo hūilitas magis debet poni virtus theologica q̄ pars r̄pantie seu modestie. **De. R̄pantia est in concupiscibili. humilitas autē videtur esse in irascibili. sicut ⁊ sup̄bia que ei opponitur cuius obiectum est ad uim. ergo videtur q̄ humilitas n̄ sit pars r̄pantie vel modestie. **De. Humilitas ⁊ magnanimitas circa eadem sunt. ut ex supra dictis patet. ⁊ magnanimitas non potest pars r̄pantie sed fornicudinis ut supra habitum est. ergo videtur q̄ humilitas nō sit r̄pantie vel modestie. **Sed contra est quod Origenes dicit super Lucam. Si vis nomen huius audire virtutis quomodo a p̄bis enā appelletur. ausculta eandem esse humilitatem quam respicit deus. que ab illis d̄ mensuratio vel moderatio. que manifeste pertinet ad modestiam vel r̄pantiam. ergo humilitas est pars modestie vel r̄pantie. **R̄. dōm q̄ sicut supra dictum est. in assignando p̄ces virtutibus precipue attenditur similitudo quantum ad modum virtutis. modus autem temperantie. ex quo maxime habet laudem. est refrenatio vel repressio imper⁹ alicuius passionis. ⁊ ideo omnes virtutes refrenantes siue reprimentes imper⁹ aliquarum affectionum vel actiōis moderantes. p̄nt p̄ces r̄pantie. sicut autē in aīu em dōse p̄mit motum ire. ita humilitas reprimat motum sp̄i qui est motus spiritus in magna tendentia. ⁊ ideo sicut mansuetudo ponitur pars r̄pantie. ita enā ⁊ humilitas. unde p̄bis in. iij. ebi. eum qui tendit in parua scdm suuz modum dicit non esse magnanimum sed r̄parum. quem nos humilem dicere possumus. ⁊ inter alias p̄ces r̄pantie v̄de superius dicta continet sub modestia. pur Tullius d̄ ea loquitur. inquantum. s. humilitas nihil est aliud q̄ que dam moderatio sp̄s. vii. i. Petri. ij. dicit. In incortu p̄nibilitate quierit ac modesti spiritus. **Ad. i.** ergo dō. q̄ virtutes theologicę que sunt circa vltimū finem qui ē p̄mum principium in appetibilibus sunt cōes oīm aliarum virtutum. unde ex hoc q̄ humilitas cātur ex reuerentia diuina. non excluditur quin humilitas sit pars modestie vel r̄pantie. **Ad. ij. dōm q̄ partes principibus virtutibus assignantur non fm convenientiaz in subiecto v̄**********

in materia. sed fm convenientiaz in mō formali. vt dicitur est. 7 ideo licet humilitas sit in italebili sicut in subiecto ponitur in pars modestie 7 rpanie propter modum. Ad. ij. vōz qz magnanimitas 7 hūilitas in materia cō ueniat differūt in mō. tōe eius magnanimitas ponit pe forrudis. humilitas aut pars rpanie.

Ad quintuz sic procedit

Videtur q humilitas sit potissima virtutū. Dicit enim Chryso. exponens illud quod dicitur Lu. xviij. de phariseo et publicano. q si mira delicias humilitas tam facile curat vt iusticiam supbie conūctā transeat. si iusticie conūctio fietis cam. quo non ibi assitit ibi tribunalū diuino in me dīo angeloz. 7 sic p q humilitas p̄tetur iusticie. sed iusticia ē p̄clarissima oīm virtutum. 7 includit in se oēs virtutes. vt p̄ p̄būm. v. et bī. ergo humilitas ē maxima virtutū. De. Aug. dicit in li. de xxx. cogitas magnā fabricā cōstruere celsitudinis. 7 ē fundamento p̄tū cogita humilitatis. ex quo videt q humilitas sit fundamentum omnīuz virtutum. ergo videtur esse prior alijs virtutibus. De. Sicut virtutū maius debetur p̄tū. sed humilitati maximum debetur premium. quia qui se humiliat exaltabitur. vt dicitur Lu. xij. ergo hūilitas est maxima virtutū. De. Sicut Aug. dicit in li. de vera religione. tota vita xpi in terris per hōiem quem suscipere dignatus est disciplina mox fuit. sp̄que humili tatem suā inuadā. p̄p̄tū. dicens Mart. n. Disate a me q. mitis sum 7 humilis corde. Et Greg. dicit in pa. 7. q. argumētum redemptiois nostre inuenta est humilitas dei. ergo humilitas videtur esse maxima virtutū. Sed contra q charitas p̄tetur oībz virtutibus fm illud Col. ij. Sup oīa charitatē habete. non ergo hūilitas est maxima virtutū. R. vōm q bonū humane virtutis in ordine rōnis consistit. qui quidez principalit̄ attenditur respectu finis. vñ virtutes theologice q habent vltimū finē pro obiecto sunt potissime. Secundario aut̄ attenditur p ut fm rōem finis ordinant ea q sunt ad finē hēc quidez ordinatio essentialit̄ consistit in ipa rōne ordinante. p̄cipatise aut̄ in ipō appetitū p rōnem ordinato. quā quidem ordinatiōem vniuersalit̄ facit iusticia p̄tū legalis. ordinatiō aut̄ facit hōiem bene subiectū humilitas in vniuersali quantū ad oīa. quēbet aut̄ alia virtus quantum ad aliquā materiam sp̄alem. Ideo post virtutes theologicas 7 virtutes intellectuales que respi ciunt ipam rationem. 7 post iusticiam p̄tū legalem. potior ceteris est humilitas. Ad. i. ergo vōm q humi litas iusticie non p̄tetur. sed iusticie cui superbia comun gitur que iam desinit esse virtus. sicut econtrario peccatū per humilitatem remittitur. naz de publicano dicitur Lu. xvij. q merito humiliatus descēdit iustificatus in domū suam. Unde Chryso. dicit. Geminas bigas mibi accōz modes. alteram quippe superbie 7 iusticie. alteram vero peccati 7 humilitatis. 7 videbis peccatum peruerrens iusticiam non prop̄is sed hūilitatis vincere virtus. alioz vero par videbis vterum nō fragilitate iusticie. sed mole 7 timore superbie. Ad. ij. vōm q sic ordinata virtutū congregatio per quandam similitudinem edificio comparatur. ita etiā id quod est primum in acquisitione virtutum fundamentum comparatur quod primum in edificio iacitur. virtutes aut̄ vere infunduntur a deo. Unde primum in acquisitione virtutū pōt accipi dupl. vno mō per modum remouentis p̄bēns. 7 sic humilitas primum

locum tenet inquantū. s. expellit superbiā cui deus resistit. 7 p̄bet hominē subditum 7 supra patulā ad suscipiē dum influxum diuine gratie inquantū. ut inuar infantes supbie. vt dicitur Jaco. iij. q deus superbis resistit. hūi libus aut̄ dat gratiam. 7 fm hoc humilitas videtur sp̄alis edificij fundamentum. Alio modo est aliquid primum in virtutibus directe. per quod. s. iam ad deum acceditur. primum aut̄ accessus ad deum est per fidē. fm illud Heb. xi. Accedentem ad deum oportet credere. 7 fm hoc fides ponitur fundamentum nobilitati modo q humilitas. Ad. ij. vōz q contēnti terrena promittuntur celestia. sicut contēntibus diuitias terrenas promittuntur celestia thesauri. fm illud Mart. vi. Nolite vobis thesaurizare thesauros in terra. sed thesaurizare vobis thesauros in celo. 7 similiter contēntibus mundi gaudia p̄mittunt consolationes celestes. fm illud Mart. v. Beati q lu gent quoniam ipsi consolabuntur. 7 eodem modo humi litati promittuntur spiritualis exaltatio. non quia solā ipaz mereatur. sed quia eius est proprium contēntere sublimitatem terrenam. Unde Aug. dicit in li. de p̄nā. Ne putet eum qui se humiliat semper iacere. cū dicitur sit exaltabitur. 7 ne opimētis eius exaltationem in oculis hōis per sublimitates fieri corporales. Ad. iij. vō. q ideo chris tus precipue nobis humilitatez cōmendat. quia p hoc maxime remouetur impedimentū humane salutis. que consistit in hoc q homo ad celestia 7 spiritualia tendit a quibus homo impeditur dum in terrenis magnificari studeat. 7 ideo dominus vt impedimentum salutis auferret ex terozem celsitudinem contēntendam monstrauit per hūilitatis exempla. 7 sic humilitas est quasi quedā dīp̄o sitio ad liberum accessum hominis in spiritualia 7 diuina bona. sicut ergo perfectio est prior dispositiōe. ita etiam charitas 7 alie virtutes quibus homo directe mouetur in deum sunt priorozes humilitate.

Ad sextum sic proceditur

Videtur q inconuenienter distinguantur duodecim gradus humilitatis. qui in regula beati Benedicti ponuntur Quozum primus est. corde 7 corpore semper humilitatem ostendere desitis in terram aspectibus. Secundus vt pauca verba 7 rationalia loquantur aliquis non clamosa voce. Tertius vt non sit facilis aut promptus in risum. Quartus taciturnitas vsqz ad interrogatiōem. Quintus tenere quod habet cōis monasterij regula. Sextus cedere 7 pronunciate se omnibus viliozem. Septimus ad omnia indignum 7 inutilem se conficere 7 credere. Octauus confessio peccatorum. Nonus pro obedientia in duobus 7 aspectis patientiam amplecti. Decimus vt cum obedientia se subdat maiori. Undecimus vt voluntatem p̄p̄iam non delectetur implere. Duodecimus vt deum timeat 7 memor sit omnium que precepit. Enumerantur enim hic quedam que ad alias virtutes pertinent. sicut obedientia 7 patientia. enumerantur etiā aliqua que ad falsam opinionē pertinere videtur que nulli virtuti p̄t̄ competere. s. q aliquis pronunciet se omnibus viliozem q ad omnia indignum 7 inutilem se conficatur 7 credat ergo inconuenienter ista ponuntur inter gradus humilitatis. De. Humilitas ab interioribus ad ext̄. oīa p̄cedit sicut 7 cetera virtutes. inconuenienter ergo p̄mittuntur in p̄missis gradibus illa que pertinent ad ext̄iores actus his que pertinent ad interiores. De. Anselm. in li. de similitudinibus ponit septem humilitatis gradus

quorū primus est contempnibilem se esse cognoscere. scđs de hoc dolere. tertius hoc confiteri. quartus hoc persuaderē. v. r. hoc velit credi. quintus vt patienter sustineat hoc dici. sextus vt patiatur cōtempnibiliter se tractari. septim⁹ vt hoc amet. ergo videntur premisse gradus esse sup̄stui

Pre. Barth. iij. dicit glo. Defecta humilitas tres habet gradus. primus est subdere se maiori. ⁊ non p̄ferre se equali qui est sufficiens. secundus est subdere se e q̄ li nec p̄ferre se minori. ⁊ hoc dicitur abundans. tertius gradus est subesse minori in quo est ois iusticia. ergo p̄missi gradus videntur esse sup̄stui.

Pre. Aug. dicit in li. de virginitate. Mensura humilitatis cui⁹ est mensura ipsius magnitudinis dāta est. cui est periculosa superbia q̄ amplius amplioribus insidiatur. sed mensura magnitudinis humane non potest sub certo numero graduum d̄ terminari. ergo videtur q̄ non p̄t̄ determinari grad⁹ humilitatis assignari.

Rñ. v̄dm q̄ sicut ex supra dicitis patet. humilitas essentialiter in appetitu consistit. s̄m q̄ aliquis refrenat impetum animi s̄m ne inordinate scđat in magna. sed regulam habet in cognitione. v. r. aliquis non se existimet supra id esse quod est v̄tutis p̄cipiū ⁊ radix est reverentia quam quis habet ad deum. Ex interiori aut̄ dispositione humilitatis procedunt quedam exteriora signa in verbis et factis ⁊ gestibus. quibus id qđ interiori later manifestatur sicut ⁊ in ceteris virtutib⁹ accidit. nam ex visu cognoscitur vir. ⁊ ab occurſu faciei sensatus. vt dicitur Ecclē. xii. Et ideo in p̄dictis gradibus humilitatis ponitur aliquid quod pertinet ad humilitatis radicē scilicet v̄ndecimus gradus qui est vt homo deus timeat ⁊ memor sit omnī que p̄cepit. Ponitur etiam aliquid p̄tinens ad appetitum. ne. s̄m in p̄p̄iam excellentiam in ordinate tendat. quod quidem sit respicitur. Quo modo vt bō non sequatur p̄p̄iam voluntatem. quod p̄tinet ad v̄ndecimum gradū. Alio mōdō regulat eam s̄m superioris arbitrium. quod pertinet ad gradum decimum. tertio modo vt ab hoc non desistat propter dura ⁊ aspera que occurrunt. ⁊ hoc pertinet ad nonum. Ponuntur etiam quedam p̄tinentia ad estimationē hominis recognoscens suum defectum. ⁊ hoc tripliciter. Vno quidē mōdō per hoc qđ proprios defectus recognoscit ⁊ confiteatur. qđ pertinet ad octauum gradum. Secūdo vt ex consideratōne sui defectus aliquis insufficientem se existimet ad maiora. quod pertinet ad septimum. Tertio vt quantum ad hoc alios sibi p̄ferat quod pertinet ad sextum. Ponuntur etiam quedam que p̄tinent ad exteriora signa. quorum vnum est in factis. v. r. homo non recedat in suis operib⁹ a via cōmuni. quod p̄tinet ad quintum. alia duo sunt in verbis. v. r. homo non p̄cipiat tempus loquendi. quod pertinet ad quartum. nec excedat modum in loquēdo. qđ pertinet ad secundum. Alia vero consistunt in exteriorib⁹ gestibus pura in reprimendo extollentiam oculorum qđ pertinet ad primum. ⁊ cobibendo exterris risum ⁊ alia i epre leticie signa. quod p̄tinet ad tertium.

Ad. i. g. v̄dm. q̄ aliquis absq̄ fallitate potest se credere ⁊ pronunciare oib⁹ v̄tiorē s̄m defectus occultos quos in se recognoscit ⁊ dona dei que in alijs la tenit. Unde Aug. dicit in li. de virginitate. Existimate aliquos in occulto superiores qui bus estis in manifesto meliores. Similiter etiam absq̄ fallitate potest aliquis confiteri ⁊ credere ad omnia se in unlem esse ⁊ indignū per proprias vires. vt sufficientiaz suam totam in deum referat. s̄m illud. ij. ad Cor. iij. Nō qđ sufficientes simus aliqd̄ cogitare a nobis quasi ex nobis

sed sufficientia nostra ex deo est. non est aut̄ inconueniens qđ ea que ad alias virtutes pertinet humilitati ascēdāt. quia sicut vnum vitium oritur ex alio. ita naturali ordie actus v̄tutis procedit ex actu alterius.

Ad. ij. v̄dm qđ homo ad humilitates peruenit p̄ duo. primo qui dem ⁊ p̄ncipaliter per gratie donum ⁊ quantum ad hoc interiora p̄cedunt exteriora. Aliud aut̄ est humanum studium p̄ quod bō p̄nt̄ exterris cobiber. ⁊ p̄simodum p̄tingit ad extirpandum interiorē radicem. ⁊ s̄m hūc ordinem assignantur hic humilitatis gradus.

Ad. iij. v̄dm qđ omnes gradus quos Anselmus ponit. reducuntur ad opinionem ⁊ manifestationem ⁊ voluntatem p̄p̄ie abiectionis. nam primus gradus pertinet ad cognitionem p̄p̄ie defectus. sed quia virtupabile esset si qua p̄p̄ium defectum amaret. hoc per s̄dm gradum excludit sed ad manifestationem sui defectus p̄tinet tertius ⁊ q̄rtus gradus. v. r. aliquis non solum simpliciter suum defectum enunciet. sed etiam p̄sueat. Alij aut̄ tres gradus pertinet ad appetitum qui excellentiam exterris non querit. sed exteriorē abiectionem. vel equantiter patitur sive in verbis vel in factis. quia sicut Greg. dicit in registro. non grande est bis nos esse humiles a quibus honoramur quia ⁊ hoc seculares quilibet faciunt sed illis maxime humiles esse debemus a quibus aliquid patimur ⁊ hoc pertinet ad quintum ⁊ sextum gradum. vel etiam desiderantur exteriorē abiectionem amplectuntur. quod p̄tinet ad septimum gradum. ⁊ sic omnes isti gradus continentur sub sexto ⁊ septimo superioris enumerationis.

Ad. iij. v̄dm qđ illi tres grad⁹ accipiuntur non ex p̄te ipsius rei. i. s̄m naturam humilitatis. sed per companionem ad gradus hominum. qui sunt vel maiores vel minores vel equales.

Ad. v. v̄dm qđ etiam illa ratio procedit d̄ gradibus humilitatis non s̄m ipsam naturam rei s̄m quam assignant p̄missi gradus. sed s̄m p̄tinentias hominum conditiones

Questio. CLXII

Deinde consideranduz

est de supbia. Et primo de supbia in cōmuni secundo de peccato p̄mi hominis qđ ponit esse supbia. Circa primum queruntur octo. primo v̄tū supbia sit peccatū. scđo v̄tū sit v̄tū speciale. tertio i quo sit sicut in subiecto. quarto de speciebus eius. quinto v̄tū sit peccatum mortale. sexto v̄tū sit grauissimū omnīū peccatorum. septimo de ordine eius ad alia peccata. octauū v̄tū de beat̄ p̄ni viciū capitale.

Ad primum sic proceditur

Videtur qđ supbia non sit peccatū. Nullum enim peccatum est reprobissimū a deo. promittit enim deus quod ipse facturus est. non est enim auctor peccati sed supbia connumeratur inter reprobissimas diuitias. dicitur enīz Ecclē. vi. Ponaz te in supbiā seculorum. gaudiū in generationem ⁊ generationem. ergo supbia non est peccatum.

Pre. Appetere diuinam similitudinē nō est peccatum. hoc enī naturaliter appetit que libet creatura. ⁊ in hoc optimū eius consistit. ⁊ p̄cipue hoc conuenit rōnali creature que facta est ad imaginem ⁊ similitudinem dei sed sicut dicitur in li. s̄m. Prosper. supbia est amor p̄p̄ie excellentie p̄ quaz homo deo assilatur qui est excellentissimus. vnde dicit Aug. in ij. p̄fess. Supbia celsitudinem imitatur. cum tu sis vnus sup̄ oia de⁹ ⁊ celsus. ergo supbia non est peccatū.

Pre. Peccatum non solū dicitur

virtuti sed estis opposito vitio. ut patet per philosophum in ij. ethico. sed nullum vitium inuenitur oppositum esse superbie. ergo superbia non est peccatum. Sed contra est quod dicitur Thoma. Supbia nunquam in tuo sensu aut in tuo verbo dicitur peccatum. Rñ. dicitur quod superbia notatur ex hoc quod aliquis per voluntatem tendit supra id quod est. Unde dicitur Ili. in li. etymologia. Superbus dicitur est. quod super vult videre si quis est. Qui enim vult supergredi quod est. superbus est. Dicitur autem hoc ratio recta ut voluntas vniuersalium secat in id quod est proportionatum sibi. et ideo manifestum est quod superbia importat aliquid quod aduersatur rationi recte. hoc autem facit rationem peccati. quia secundum Dionysium in li. ca. de diuinitate. mali aie est preter rationem esse. unde manifestum est quod superbia est peccatum. Ad. i. ergo dicitur quod superbia dupliciter accipi potest. Uno modo ex eo quod supergreditur regulam rationis et sic dicitur esse peccatum. Alio modo potest superbia nominari simpliciter a supercessu. et secundum hoc omne supercessus potest nominari superbia. et ita reprobatur a deo superbia quasi quidam supercessus bonorum. unde et glo. Hiero. dicit ibi dicitur. quod est superbia bona et mala. quibus etiam dicitur possit quod superbia ibi accipitur materialiter. per abundantiam rerum de quibus possit homines superbiere. Ad. ij. dicitur quod eorum que naturaliter homo appetit. ratio est ordinata. et ita si aliter quis a regula rationis recedit vel in plus vel in minus. erit talis appetitus vitiosus. sicut patet de appetitu cibi qui naturaliter desideratur. superbia autem appetit excellentiam in excessu ad rationem rectam. Unde Augustinus dicit in i. iij. de ciuitate dei. quod superbia est puerile celsitudinis appetitus. et inde est etiam quod sicut Augustinus dicit. de ciuitate dei. superbia per uerse imitatur deum. odit namque cum socijs equalitate sub illo. sed imponere uult socijs distinctionem suam pro illo. Ad. iij. dicitur quod superbia directe opponitur virtuti humilitatis. que quodammodo circa eadem cum magnanimitate existit. ut supra dicitur est. unde et vitium quod opponitur superbie in defectum vergens. per iniquum est vitio pusillanimitatis que opponitur magnanimitati secundum defectum nam sicut ad magnanimitatem pertinet impellere animam ad magna contra desparationem. ita ad humilitatem pertinet retrahere animam ab inordinato appetitu magnorum contra presumptionem. pusillanimitas autem si importet defectum a perfectione magnorum. proprie opponitur magnanimitati per modum defectus. si autem importet applicationem animi ad aliqua pusilliora quam bonum debeat opponitur humilitati secundum defectum. ut in quibus enim ex animi pusillitate procedit. sic et contrario superbia potest secundum supercessum et magnanimitati et humilitati opponi secundum rationes diuersas. humilitati quod dicitur secundum subiectionem aspernatur. magnanimitati autem secundum quod inordinate ad magna se intendit. sed quia superbia superiorem quandam importat directus opponitur humilitati. sicut et pusillanimitas que importat paruitatem animi in magna tendentis directus opponitur magnanimitati.

Ad secundum sic procedit

Uidetur quod superbia non sit speciale peccatum. Dicit enim Augustinus in li. de natura et gratia. quod sine superbie appellati one nullum peccatum inuenies. et Prosper dicit in li. de uita contemplatiua. quod nullum peccatum sine superbia potest uel potuit esse aut potest. ergo superbia est generale peccatum. De. Job. xxxij. Absauerat diem ab iniquitate. dicitur glo. quod contra peccatum superbie est etiam precepta peccando transcendere. sed secundum Ambrosium omne peccatum est transgressio

legis diuine et celestium inobedientia mandatorum. ergo omne peccatum est superbia. De. Omne peccatum speciale alicui speciali virtuti opponitur. sed superbia opponitur omnibus virtutibus. dicit enim Gregorius in moralibus. Superbia nequaquam est inuisibilis et inextinguibilis contentio. per cuncta aie membra se extendit. et quasi generalis ac pestifer morbus corpus omne corrumpit et sicut dicitur in li. etymologia. quod est ruina omnium virtutum. ergo superbia non est speciale peccatum. De. omne peccatum speciale habet speciale materiam. sed superbia habet generalem materiam. dicit enim Gregorius in moralibus. quod alter in se tumescit auro. alter eloquitur. alter in finibus et terrenis et hoc alter summis celestibusque virtutibus. ergo superbia non est speciale peccatum sed generale. Sed contra est quod Augustinus dicit in li. de natura et gratia. Querat et inueniat secundum legem dei superbiam esse peccatum multum distans ab alijs vitijs. genus autem non distinguat a suis speciebus. ergo superbia non est generale peccatum sed speciale. Rñ. dicitur quod peccatum superbie dupliciter potest considerari. Uno modo secundum propriam speciem quam habet ex ratione proprii obiecti. et hoc modo superbia est speciale peccatum. quia habet speciale obiectum. est enim inordinatus appetitus proprie excellentie. ut dicitur est. Alio modo potest considerari secundum rationem damnam quandam in alia peccata. sed secundum hoc habet quamdam generalitatem. in quantum. scilicet ex superbia oriuntur possunt omnia peccata. duplici ratione. Uno modo per se. in quantum. scilicet. alia peccata ordinantur ad finem superbie qui est propria excellentia ad quam potest ordinari omne id quod quis inordinat appetit. Alio modo indirecte et quasi per accidens. scilicet. in quantum prohibens. in quantum. scilicet. homo per superbiam contemnit diuinam legem per quam prohibetur a peccando. secundum illud Petrus. ij. Non registi iugum. rupisti vincula. dicitur non seruam. Sciendum tamen quod ad hanc generalitatem superbie pertinet quod omnia vitia interdum et superbia oriuntur potest non autem ad eam pertinet quod omnia vitia semper et superbia oriuntur. quamuis enim omnia precepta legis possit quis transgredi qualicumque peccato ex contemptu qui pertinet ad superbiam. non tamen semper ex contemptu alius quos precepta diuina transgreditur. sed quoad hoc ex ignorantia. quandoque ex infirmitate. et inde est quod sicut Augustinus dicit in li. de natura et gratia. multa peccata sunt que non sunt superbie. Ad. i. ergo dicitur quod Augustinus illa uerba inducit in li. de natura et gratia. non ex sua persona sed ex persona alterius contra quem disputat. unde et postmodum im probat ea. ostendens quod non semper et superbia peccatur. Potest tamen dici quod auctoritates ille intelliguntur quantum ad ex terorem effectum superbie qui est transgredi precepta. quod inuenitur in quolibet peccato. non autem quantum ad in terorem actum superbie qui est contemptus precepti. non enim semper peccatum fit ex contemptu. sed quoad hoc ex ignorantia. quos ex infirmitate ut dicitur est. Ad. ij. dicitur quod quicquid aliquis committit aliquid peccatum secundum effectum. sed non secundum affectum. sicut ille qui ignoranter occidit parrem. committit patricium secundum effectum. sed non secundum affectum. quia hoc non intendebat. et secundum hoc transgreditur preceptum dei dicitur esse contra teum superbiere secundum effectum quod dicitur secundum non autem secundum affectum. Ad. iij. dicitur quod peccatum aliquod potest corrumpere virtutem dupliciter. Uno modo per directam prauitatem ad virtutem. et hoc modo superbia non corrumpit quamlibet virtutem. sed sola humilitatem. sicut quod dicitur aliquid speciale peccatum corrumpit quandam speciale virtutem sibi oppositam. sicut agedo. Alio modo peccatum aliquod corrumpit virtutem abutendo ipsa virtute. et sic superbia corrumpit quamlibet virtutem. in quantum leges ex ipsis virtutibus sumit occasionem superbiendi. sicut est

quibuslibet alijs rebus ad excellentiam principibus. vñ in de
quis q̄ generale p̄cti. Ad. iij. dōz q̄ supbia attendit
sp̄alem rōnem obiecti que non inueniri p̄t in diuersis
materijs. est enī inordinatus amor. pprie excellentie. ex cel
lentia aut in diuersis rebus p̄t inueniri.

Ad tertium sic proceditur

Uidet q̄ supbia nō sit in irascibili sicut in subiecto. Dē
enī Greg. xiiij. moral. E b̄tia culū veritatis tumor mēis
est. q̄ vñ inflat obnubilat. sed cognitio veritatis non pri
ner ad irascibile sed ad vim rōnalem. ergo supbia nō est in
irascibili. P̄e. Gre. dicit. xiiij. moral. q̄ supbi nō eoz
vitam cōsiderat quibus humiliando postp̄nāt. sed quibz
supbiendo se p̄ferant. et sic videt q̄ supbia ex indebita
cōsideratōe p̄cedit. sed consideratio nō p̄tner ad irascibi
lem sed potius ad rōnalem. ergo supbia nō est in irascibili.
sed potius in rōnali. P̄e. Supbia non solū querit ex
cellentiam in rebus sensibilibz. sed etiā in rebus sp̄ialibus et
intelligibilibz. ip̄a aut̄ p̄ncipalit̄ p̄sistit in p̄cepto vel.
fm̄ illud Eccl̄. x. Inuitus supbie hōis apostatate a deo. s̄
irascibilis cū sit pars appetitus sensitivi nō p̄t se extende
re in deum et intelligibilia. ergo supbia nō p̄t esse in irasci
bili. P̄e. Ut d̄ in li. s̄m̄az. P̄ospi. supbia est amor. p̄
prie excellentie. sed amor nō est in irascibili. sed in concu
piscibili. ergo superbia non est in irascibili. Sed p̄tea
est q̄ Greg. in. ij. moral. ponit contra supbiā donū timo
ris. timor aut̄ p̄tner ad irascibile. ergo supbia est in irasci
bili. R̄n. vñm̄ q̄ subiectū cuiuslibet virtutis vel vitij
oportet inquirere ex p̄prio obiecto. non enī p̄t esse aliqd̄
obiectū habitus vel actus nisi qd̄ est obiectū potentie que
vitijs subijct. p̄p̄riū aut̄ obiectū supbie est arduū. est enī
appetitus pprie excellentie. vt dicitur est. Vñ oportet q̄
supbia aliquo mō ad vim irascibilem pertineat. Sed irasci
bilis dupl̄e accipi p̄t. Vno mō. pprie. et sic est pars appeti
tus sensitivi. sicut et ira. pprie sumpta est quedam passio
appetitus sensitivi. Alio mō p̄t accipi irascibilis languis
s̄z vt p̄tner etiā ad appetitum intellectiū cui etiā q̄nqz
attribuitur ira. put. l. attribuitur iram deo et angelis. nō
quidem fm̄ passionē. sed fm̄ iudiciū iusticie iudicantis. et
tū irascibilis sic cōf̄ dicta nō est potentia distincta a percipiē
bili. vt p̄z ex his que in p̄rio dicta sunt. si ergo arduū qd̄ ē
obiectum supbie esset solum aliqd̄ sensibile in qd̄ posset
rendere appetitus sensitivus. oporteret q̄ supbia esset in
irascibili que est pars appetitus sensitivi. sed quia arduū qd̄
respicit supbia cōter inuenitur. et in sensibilibz et in sp̄i
ritualibus rebus. necesse est dicere q̄ subiectū supbie sit
irascibilis non solū pprie sumpta. put est pars appetitus
sensitivi. sed etiā cōmū? accepta. put inuenitur in appe
titiū intellectiū. vñd̄ et in demonibus superbia ponitur
Ad. i. ergo vñm̄ q̄ cognitio veritatis est duplex. Vna
pure specularia. et hanc supbiā indirecte impedit sub
trahendo cām. supbus enī negz deo intellectū suū subijc̄
vt ab eo veritatis cognitionē p̄cipiat. fm̄ illud Mart̄. vi
Abcondisti boca sapientibz et prudentibz. i. a supbis qui
sibi sapientes et prudentes videntur et revelasti ea paru
lis. i. humilibz. Negz etiā ab hoibz addiscere dignatur
cām tū dicit Eccl̄. vi. Si inclinaueris aure tuā. s̄. humi
liter audiendo. exopies doctrinā. Alia aut̄ est cognitio veri
tatis. sc̄ affectiua. et talem cognitionē veritatis directe im
pedit supbia. quia supbi dum telectantur in ppria excel
lentia excellentiā veritatis fastidiūt. vt Greg. dicit. xiiij.
moral. q̄ supbi et secreta quedam intelligenda p̄cipiunt et

eoꝝ dulcedine expiri non p̄t. et si nonerit quō sint. igno
rant quō sapiunt. vñd̄ et P̄domet. xi. d̄. vbi b̄n̄litas ibi
sapientia. Ad. ij. d̄. q̄ sicut supra dicit̄ est. humilitas
attenditur ad regulam rōnis recte fm̄ quam quis veram
estimationē de se habet. hanc aut̄ regulam recte rōnis nō
attendit superbia. sed d̄ se maiora estimat q̄ sint. quod cō
tingit ex inordinato appetitū pprie excellentie. quia qd̄
quis vehementer desiderat facile credit. et ex hoc etiā eius
appetitus in alioz fertur q̄ sibi conueniant. et ideo que
cunqz conferunt ad hoc q̄ aliquis estimet se supra id qd̄
est. inducunt hōiem ad superbiā. quozum vnū est q̄
aliquis consideret defectus alioꝝ. sicut eoz rario. Gre.
ibidem dicit. q̄ sancti viri virtutum consideratione vici
fm̄ sibi alios p̄ferunt. et hoc ergo non haberet q̄ super
bia sit in rōnali. sed q̄ aliqua causa eius in ratione exi
stat. Ad. iij. vñm̄ q̄ supbia non est solum in irasci
bili fm̄ q̄ est pars appetitus sensitivi. sed potius cōmū?
irascibilis accipitur vt dicitur est. Ad. iij. vñm̄ q̄ si
cut Augustinus dicit in. xiiij. de auit. de. amor p̄cedit
omnes alias animi affectiones. et est causa earum. et ideo
p̄tner poni pro qualibet earum affectionum. et fm̄ hoc su
perbia videtur esse amor pprie excellentie in quantum ex
amore causatur inordinata p̄sumptio alios superandi.
quod pprie pertinet ad superbiā.

Ad quartum sic procedit

Uidet q̄ inconuenienter assignentur quattuor superbie
species quas Grego. assignat. xiiij. moral. dicens Qua
tuor quippe sunt species quibus omnis tumor arrogan
tium demonstratur. cum bonam a seueritatis habere se
estimant. aut si sibi vatum se super cedunt. pro suis hoc
accepisse meritis putant. aut cum iactant se habere quod
non habent. aut respectis ceteris singulariter videti appe
tunt habere quod habent. Superbia enim est vitium de
stinatum ab infidelitate. sicut etiam humilitas est virtus
distincta a fide. sed q̄ aliquis estimet bonum se non habe
re a deo vel q̄ bonuz grane habeat et meritis prop̄ijs ad
infidelitatem pertinet. ergo non debet poni species super
bie. P̄e. Idem non debet poni species diuersoz
generum. sed iactantia ponitur species mendacij. vt supra
habitu est. ergo non debet poni species superbie. P̄e.
Quedam alia videntur ad superbiā pertinere que hic
non connumerantur. dicit enī Hieron. q̄ nihil est tam
superbum q̄ ingratum videri. Augustinus dicit. xiiij.
de auit. dei. q̄ excusare se de peccato commissio ad super
biā pertinet. p̄sumptio etiam qua quis tendit ad al
sequendum aliquid quod supra se est maxime ad su
perbiā pertinere videtur. non ergo sufficienter p̄dicit̄
ca diuisio comprehendit superbie species. P̄e. P̄e. et
Inueniuntur alie positiones superbie. diuidit enim An
selmus exaltationem superbie dicens. q̄ quedam est in
voluntate. quedam in sermone. quedam in operatione.
Bernardus etiam ponit. duodecim gr. dus superbie qui
sunt. curiositas. mentis leuitas. inep̄tencia. iactantia.
singularitas. arrogancia. p̄sumptio. defensio peccato
rum. simulata confessio. rebellio. libertas peccandi. con
fuetudo. que non videntur comprehendi sub speciebus
a Grego assignatis. ergo videtur q̄ inconuenienter as
signentur. In contrarium sufficit auctoritas Greg. R̄n. vñm̄
q̄ sicut supra dicitur est. superbiā importat im
moderatum excellentie appetitum. qui. sc̄ licet non est
fm̄ rōnez rectā. Est aut̄ considerandū q̄ quelibet excellē

ria consequitur aliqd bonū habitū. qd quidem potest triplici
 ter considerari. Uno modo secundum se. Manifestū est enim quod quanto
 maius est bonum quod quis habet, tanto per hoc excellentiā ma
 iorem consequitur. et ideo cum aliquis attribuit sibi maius bonū
 num quod habeat, consequens est quod eius appetitus tendit in
 excellentiā propter alia modū sibi convenientē. et sic est
 tertia species superbie. cum, scilicet aliquis iacet se habere quod non
 habet. Alio modo ex parte cōtra. putat se excellentius esse quod aliqd bo
 num in se habet a seipso. quod quod in se ab alio. et ideo cum ali
 quis estimat bonū quod habet ab alio ac si haberet a seipso. ser
 vit per consequens appetitū eius in propter excellentiā suā
 pro sui modū. Est autem dupliciter aliquis causa sui boni.
 Uno modo efficienter. Alio modo merito. et secundum hoc sumū
 tur due prime species superbie. scilicet quis a seipso habere
 estimat quod a deo habet, vel autem propter merita sibi datū de
 super credit. Tertio modo ex parte modi habendi. putat excellē
 moralius reddidit et hoc quod bonū aliqd excellentius certe
 ris possidet. unde et hoc est ser inordinate appetitus in pro
 pter excellentiā. et secundum hoc sumū quatuor species superbie que
 est cum aliquis alijs despectis singulariter vult videri.
 Ad. i. q. d. q. vera estimatio potest corrupti dupliciter.
 Uno modo in universali. et sic in his quod ad finem pertinet cor
 ruptum per estimatio in infidelitate. Alio modo in alijs parti
 culari eligibili. et hoc non facit infidelitate. sicut ille qui
 fornicat estimat propter illo bonū esse sibi fornicari. nec nisi
 est infidel. sic est si in universali diceret fornicationem
 esse bonū. et ita enā est in proposito. nā dicere in universali
 aliqd bonū esse quod non est a deo. et gratia hominibus pro mer
 ito dari. pertinet ad infidelitate. sed quod aliquis ex inordinā
 to appetitū propter excellentiā in de bonis suis gloriatur ac
 si ea a se habere vel ex merito. propter quod ad superbiā
 et non ad infidelitate propter loquendo. Ad. ii. q. d. q. ia
 ctoria ponitur species mendacii quod ad exteriorē actum quod
 quis falso sibi attribuit quod non habet. sed quod ad interiorē
 cordis arrogantia ponit a Grego. species superbie. Ad
 iii. q. d. q. ingrat. est qui sibi attribuit quod ab alio habet. unde
 due prime species superbie ad ingratitudinē pertinet. quod autem
 aliquis se excuset de peccato quod habet. pertinet ad tertiam species.
 quod per hoc aliquis attribuit sibi bonū innocentie quod non habet
 quod autem aliquis presumptiose tendit in id quod supra ipsum est.
 scilicet videat ad quartā species pertinet secundum quam aliquis
 vult alijs preferri. Ad. iii. q. d. q. illa tria quod per Anselm
 m accipiunt secundum progressum peccati cuiuslibet quod primo cor
 de accipit. sed de ore profert. tertio opere perficit. Illa autem
 duodecim quod ponit Bernardus sumunt per oppositum ad
 duodecim gradus humilitatis de quibus supra dictum est. Nam
 primus gradus humilitatis est corde et corpore super humilitate
 ostendere desinit in terra aspectibus cui opponit curiositas pro
 qua aliquis curiose vbiq. et inordinate circumspicit. secundus
 gradus humilitatis est ut panca vba et rōnabilia loquatur
 aliquis non elamofa voce. quod quod opponit leuitas mentis pro
 quam. scilicet habet super se habet in verbo. tertius gradus humilitatis est
 ut non sit factus et pmpis in rili. cui opponit incepta lenicia.
 quartus gradus humilitatis est taciturnitas versus ad interro
 gationē. cui opponit iactantia. quintus gradus humilitatis
 est temere quod cōtra regula monasterij habet. cui opponit sin
 gularitas pro qua. scilicet aliquis sanctio vult apparere. sextus
 gradus humilitatis est credere et pronunciare se omnino vis
 lozem. cui opponit arrogantia pro quam. scilicet habet se alijs pre
 ferri. septimus gradus humilitatis est ad oia in unū et indignū
 se confiteri et credere. cui opponit presumptio pro quam aut
 quis reputat se sufficientem ad maiora. octavus gradus

humilitatis est confessio peccatorum cui opponit desectio corū
 dem. nonus gradus est in duria et asperis patientiam
 amplecti. cui opponit simulata confessio per quā. scilicet aliquis
 non vult subire penam pro peccatis que simulate confite
 deamus gradus humilitatis est obedientia. cui opponi
 tur rebellio. undecimus gradus humilitatis est ut homo
 non delectetur facere propriam voluntatem. cui opponi
 tur libertas per quam. scilicet homo delectat libere facere quod
 vult. Undecimus autem gradus humilitatis est timor dei.
 cui opponit peccandi consuetudo que implicat dei contē
 ptum. In his autem duodecim gradibus tangunt non so
 lum superbie species. sed etiam quedam antecedentia
 et consequentia. sicut etiam supra de humilitate dictū est.

Ad quantum sic proceditur

Videat quod superbia non sit peccatum mortale. quia super
 lud psal. Domine deus meus si feci istud dicit glo. scilicet
 cet universale peccatum quod est superbia. si igitur super
 bia esset peccatum mortale. de peccato esset mortale. Pre
 omne peccatum prout dicitur. sed superbia non videtur prout
 rian dicitur. neque quod ad dilectionē dei neque quod ad
 dilectionem proximi quia excellentia quam quis inordinā
 te per superbiā appetit non semper contrariatur bono
 ri dei aut vilitati proximi. ergo superbia non est pecca
 tum mortale. Pre. Omne peccatum mortale contra
 riat virtuti. sed superbia non contrariatur virtuti. sed po
 tius ex ea oritur. quia ut Grego. dicit. tertius. moral. alio
 quin homo ex summis celestibus virtutibus intumet
 scilicet. ergo superbia non est peccatum mortale. Sed
 tra est quod Grego. in eodem libro dicit quod evidenti
 mum reproborum signum superbia est. at contra humi
 litas electorum. sed homines non sunt reprobi pro pec
 catis venialibus. ergo superbia non est peccatum venia
 le. sed mortale. Ad. dicendum quod superbia humi
 litati opponitur. humilitas autem proprie respicit subiectio
 nem hominis ad deum ut supra dictum est. Unde eon
 trario superbia proprie respicit defectus huius subiectio
 nis. secundum hoc quod aliquis se extollit supra id quod est sibi pro
 firum secundum divinam regulam vel mensurā. contra id quod
 apostolus dicit. Nos autem non inmensum gloriāmu
 sed secundum mensuram quam mensus est nobis deus. et ideo
 dicit Eccl. x. Insuperbie hominis apostatare a deo
 sed in hoc radij superbie consideratur quod homo aliquis
 ter non subijcitur deo et regule ipsius. Manifestum est
 autem quod hoc ipsum quod est non subijci deo habet ratio
 nem peccati mortalis. hoc enim est aucter a deo. unde con
 sequens est quod superbia secundum genus suū est peccatum mor
 tale. Sicut tamen in alijs que ex suo genere sunt peccata
 mortalia. puta in fornicatione et adultério sunt aliqui mo
 tus qui sunt peccata venialia propter eorum imperfectio
 nem. quia scilicet preveniunt rationis iudicium. et sunt pro
 ter eius consentium. ita etiam et circa superbiā accidit
 quod aliqui motus superbie sunt peccata venialia dum eis
 ratio non consentit. Ad. i. ergo dicendum quod sic sit
 pra dictum est. superbia non est universale peccatum pro suam
 essentiam. sed per quandā redundantiam. in quibus. scilicet ex su
 perbia oia peccata oriri possunt. unde non sequitur quod oia pec
 cata sint mortalia. sed solum quod oriuntur ex superbia com
 pleta quam diximus esse peccatum mortale. Ad. ii.
 dicendum quod superbia semper quidem contrariatur dile
 ctioni divine in quibus. sed superbus non se subijcit divine
 regule. prout oportet. et quibus etiam contrariatur dilectioni

proximi in q̄tuz, s. aliquis inordinate se prefert proximo
z ab eius subiectione se retrahit. in q̄ etiā derogat diuini
ne regule ex qua sunt hoim ordines instituti. sicut. s. vn?
eor sub alio esse debet. Ad. ij. v̄d. q̄ superbia non ori
tur ex d̄tudo sicut ex causa per se. sed sicut ex causa p̄ ac
cidens. in q̄tuz. s. aliquis ex d̄tudo occasionem supbie
sumit. nihil autem p̄hibet quin vnum peccatorū sit alteri?
causa p̄ accidens. vt dicit in. viij. p̄physicor. vnde etiā de
ipsa humilitate aliqui superbiunt.

Ad sextū sic proceditur.

Uides q̄ supbia non sit grauissimum peccatorū. Quāto
enim aliqd̄ pecc̄m̄ difficilius cauet̄. tanto videt̄ esse leui?
sed supbia difficilime cauet̄. q̄ sicut Aug. dicit in regu
la. cetera peccata in malis operibz exerceat̄ vt fiant. sup
bia aut̄ bonis opibz insidiat̄ vt p̄iant. q̄ superbia non est
grauissimū peccatorū. **Pre.** Maius malū maiori bo
no opponit̄. vt p̄his dicit. viij. et̄bi. sed humilitas cui oppo
nit̄ superbia. non est maxima d̄tudo vt supra habitū ē.
ergo z vitia q̄ opponunt̄ maioribz d̄tudo. puta infideli
tas. desperatio. odiū dei. homicidiū z alia h̄mōi. s̄t gra
uioza peccata q̄ supbia. **Pre.** Maius malum nō pu
nitur p̄ minus malum. sed interdū supbia punit̄ p̄ alia
peccata. vt patet ad Ro. i. vbi d̄ q̄ philosophi pelat̄io
nem cordis traditi sunt in reprobū sensum. vt faciāt q̄
non pueniant. q̄ supbia non est grauissimū peccatorum.

Sed 3 est qd̄ super illud psal. Superbi inique agebant

Uide q̄ d̄ super illud psal. Superbi inique agebant
vsque uaq̄. dicit glo. maximum pecc̄m̄ in hoie est super
bia. **R̄.** v̄d. q̄ in peccato duo attendunt̄. s. cōuersio
ad cōmutabile bonū que materialiter se bz in peccato et
auertio a bono incōmutabili q̄ est formal̄ z cōpletua rō
peccati. ex pte aut̄ auersionis non bz superbia q̄ sit may
ximū peccatorū. q̄ celsitudo quaz superbo inordinate ap
perit̄ s̄m suam rōnez non bz maximā repugnantiā ad bo
num d̄tudo sed ex pte auersionis supbia bz maximā gra
uitatem. q̄ in alijs peccatis homo a deo auertit̄ vel pro
pter ignorantia. vel p̄pter infirmitatem. siue p̄pter delide
rium cuiuscunq̄ alterius boni. sed superbia bz auertio
nē a deo ex hoc ipso q̄ non uult deo z et̄i regule subici
Uti Boetius dicit q̄ cum omnia vitia fugiant a deo. so
la superbia se deo opponit̄. p̄pter qd̄ etiā specialiter d̄
Jaco. iij. q̄ deus supbia resistit̄. z iō auertit̄ a deo z eius
preceptis qd̄ est quasi p̄sequens in alijs peccatis p̄ se ad
superbiam p̄tinet cuius actus est dei contemptus. z q̄
id̄ qd̄ est p̄ se. potius est eo qd̄ est per aliud. consequens
est q̄ supbia sit grauissimū peccatorū s̄m suū gen? q̄ ex
cedit in auersione q̄ formaliter cōplet̄ pecc̄m̄. **Ad. i.** ergo
v̄d. q̄ aliqd̄ pecc̄m̄ difficile cauet̄ dupliciter. Vno mō p̄
pter vehemētiā impugnationis sicut ira vel x̄mēter
impugnat̄ p̄pter suū impetū z q̄ ad hoc difficilius ē re
sistere concupie p̄pter eius connaturalitatem. vt d̄ in. ij.
et̄bi. z talis difficultas vitandi pecc̄m̄ grauitatē peccati di
minuit q̄ q̄to aliquis minoris temptatiōis impetu ca
dit tanto grauius peccat vt Aug. dicit. Alio mō difficile ē
vitare aliqd̄ pecc̄m̄. p̄pter eius latentiam. z hoc mō supbi
am difficile est vitare. q̄ etiā ex ipsiō bonis occasionez
sumit. vt dictum ē. z iō signanter Aug. dicit q̄ bonis opibz
insidiat̄. z in psal. d̄. In via hac qua ambulabā ab
scōderunt supbi laqueū mibi. z iō motus supbie oculi
te subrepens non bz maximā grauitatē ante q̄ p̄ iudiciū
rōnis deprehendat̄. sed postq̄ deprehensus fuerit p̄ rō
nem. tunc facile euitat̄. cum ex consideratione proprie in

nitatis. s̄m illud Eccl. x. Quid superbis puluis et ciy
nis. tum etiā ex consideratione magnitudinis diuine
s̄m illud Job. xv. Quid timent̄ d̄ deum spiritus tu? tū
etiā ex imperfectione bonoz de quibz superbi homo.
s̄m illud Esaie. xl. Omnis caro fenum. et omnis gloria
eius quasi flos agri. z infra. lxiij. Quasi pannus mētina
te vniuersē iusticie nostre. **Ad. ij. v̄d.** q̄ oppositio vi
tij ad virtutem attendit̄ s̄m obiectum. qd̄ cōsideratur
ex parte conuersionis. z s̄m hoc superbia non ualēt q̄ sit
maximum peccatorū. sicut nec humilitas q̄ sit maxima
virtutum. sed ex parte auersionis est maximum. vt p̄
alij peccatis magnitudinem p̄stans. naz per hoc ipm̄
infidelitatis pecc̄m̄ grauius reddit̄ si ex supbie cōtempu
procedat. q̄ si ex ignorantia vel infirmitate p̄ueniat. z
idem dicendum est de desperatione z alijs h̄mōi. **Ad
ij. v̄d.** q̄ sicut in syllogismis videntibus ad impossibile
quandocq̄ aliquis conuincit̄ p̄ hoc q̄ dicit̄ ad incoque
mens magis manifestum ita etiā ad conuincendū su
perbiam hominū deus aliquos puniū permitrens eos
ruere in peccatum carnale q̄ etiā z si sunt minora. tū ma
nifestiorem turpitudinem continent. Uti **3**id̄ oroz dicit
in li. de summo bono. omni vicio deteriorē esse supbi
am. seu p̄pter q̄ a summis p̄sonis z primis assumit̄. seu
q̄ de ope iusticie z d̄tudo exortit̄. minusq̄ culpa ei? sen
titur. Luxuria p̄o carnis iō notabilis omnibz est. q̄m̄ sta
tim p̄ se turpis est. z tū dispensante deo supbia minor ē
sed qui detinet̄ supbia z non sentit̄ labi in carnis luxu
riam vt per hanc humilitas a confusione turgat. Ex q̄
etiā patet grauitas superbie. Sicut enim medicus sa
piens in remedium maioris morbi parit̄ infimum in le
uiorem morbū incidere. ita etiā pecc̄m̄ supbie grauius
esse ostendit̄ ex hoc ipso qd̄ p̄ eius remedio deus p̄mit
tit ruere homines in alia peccata.

Ad septimū sic pcedit.

Uides q̄ superbia non sit primum omnium peccatorū.
Primum enim salua in omnibz consequentibz. sed nō
omnia peccata sunt cum supbia. nec oriunt̄ ex supbia.
dicit enim Aug. in li. de natura z gratia. q̄ multa p̄ per
ram fiunt que non sunt superbe. q̄ superbia non est pri
mum omnium peccatorū. **Pre.** Eccl. dicit̄ q̄ initūz
superbie ē apostatare a deo. q̄ apostasia a deo est prius
q̄ superbia. **Pre.** Ordo peccatorū esse videt̄ s̄m ordi
nem virtutum. sed humilitas non est prima virtutū. s̄
magis fides. ergo superbia non est primum peccatorū.
Pre. q̄ ad **2**bi. ij. dicit̄. Vbi homines z seductores
proficiunt in peius. et ira videtur q̄ p̄ncipiu malitie
hominis non sit a maximo peccatorū sed superbia ē ma
ximū peccatorū vt dictum est. non est igit̄ primum pec
carum. **Pre.** Id̄ quod est s̄m apparentiam z fictionē
est posterius eo qd̄ est s̄m veritatem. sed philosoph? di
cit in. ij. et̄bi. q̄ superbus est fictor fortitudinis et auda
cie. ergo vitium audacie est prius vitio superbie. **S**
contra est quod dicitur Eccl. x. Inuitus omnis peccati su
perbia. **R̄.** v̄d. q̄ illud qd̄ est per se. est primum ut
quolibet genere. dictum est autem supra q̄ auertio a deo
q̄ formaliter cōplet̄ rationem peccati p̄tinet ad superbiā
per se. ad alia autem peccata ex consequenti. z inde ē si q̄
superbia habet rationem p̄mi. z est etiā p̄ncipis om
nium peccatorum vt supra dictum est cū de causis pecc̄
agere ex pte auersionis q̄ ē p̄ncipalior in peccato. **Ad
i.** q̄ dicendum q̄ supbia dicit̄ esse ois pecc̄m̄. s̄ q̄

quodlibet peccati singulariter et superbia oritur sed quod quodlibet
libet genus peccati natum est ex superbia oriri. **Ad. ij.**
dicitur quod postulat a deo dicitur esse superbie habitus in iustis. non
quasi aliqd aliud peccati a superbia existens. sed quia est
prima superbie pars. dicitur enim quod superbia principa-
liter respicit subiectionem diuinam quam premitur. et con-
sequenti autem premitur subijci creature propter deum. **Ad.**
ij. dicitur. quod non oportet esse eundem ordinem virtutum et vi-
tiosorum. nam virtus est corruptiua virtutis. id autem quod est primum
in generatione est postremum in corruptione. et ideo sicut fidelis
est prima virtus. ita infidelitas est vltimus peccatorum ad
quam homo quod est per alia peccata perducitur. vbi super illud psal-
m. **Crinane crinane vltis ad fundamentum in ea dicitur glo.**
quod conseruatione virtutum subiepit diffidentia. et aplos dicitur
ad **Timoth. i.** quod quidam repellentes conscientiam bonam cir-
ca fide naufragauerunt. **Ad. iij. dicitur.** quod superbia vbi esse
grauissimum peccatorum et eo quod per se copent principio et
attendit grauitas in peccato. et ideo superbia causat grauitate
etiam aliorum peccatorum. contingit quod si superbia esse aliquid pec-
cata leuiora que etiam ex ignorantia vel infirmitate comite-
runt. sed inter graua peccata primum est superbia. sicut cau-
sa per quam alia peccata aggravantur. et quod id est primum
in causando. et etiam vltimum in recedendo. ideo super illud
psal. **Emundabor a delicto maximo dicitur glo.** hoc est a de-
licio superbie quod est vltimum recedunt. hoc ad deum et primum
recedunt. **Ad. v. dicitur.** quod perbia ponit superbias circa fi-
dionem fortitudinis. non quod solum in hoc consistat. sed quod
per hoc deo maxime reputat se posse excellentiam apud ho-
mines consequi si audax vel fortis videatur.

Ad octauum sic procedit

Vides quod superbia debet poni virtutum capitale. **Idem**
enim et **Castianus** enumerant superbia inter vicia capitalia
De. Superbia videtur esse idem inanis glorie. quod vna est ex
cellentiam querit. sed inanis gloria inanis virtutum capitale.
ergo etiam superbia debet poni virtutum capitale. **De. Aug.**
dicitur in li. de dignitate. quod superbia inuidiam parit. nec vni-
us est sine tali conuice. sed inuidia inanis virtutum capitale vbi su-
perbia habitum est. et multo magis superbia. **Et est quod**
Grego. xxi. moral. non enumerat superbias inter vicia
capitalia. **Ad. ij. dicitur.** quod sicut ex superbia dicitur. superbia
dupliciter considerari potest. Vno modo secundum se. puta. se est
quoddam speciale peccatum. Alio modo secundum hoc quod
fluens in omnia peccata. capitalia autem vicia ponuntur
quedam specialia peccata ex quibus multa genera pecca-
torum oriuntur. et ideo quidam considerantes superbias secundum quod
est quoddam speciale peccatum numerauerunt eas alios vi-
tiosorum capitalibus. **Grego. do.** considerans vniuersales eius
influentiam quam habet in omnia vicia vbi dicitur est. non
connumerat eam alios capitalibus virtuosorum. sed posuit eas
regiam omnium virtuosorum et matrem. **Unde Grego. dicitur**
xxi. moral. Ipsa virtuosorum regina superbia cum deuictum
plene cor reperit. mox illud septem principalibus virtuosorum
si quibusdam suis ducibus desistendum tradit. et quibus
virtuosorum multitudines oriuntur. et hoc patet responsio ad
primum. **Ad. ij. dicitur.** quod superbia non est idem inanis glorie.
sed causa eius. nam superbia inordinate excellentiam ap-
petit. sed inanis gloria appetit excellentie manifestatio-
nem. **Ad. iij. dicitur.** quod ex hoc quod inuidia que est virtutum ca-
pitale oritur et superbia. non sequitur quod superbia sit vir-
tutum capitale. sed quod sit aliquid principalis capitalibus
virtuosorum. **Questio CLXIII**

Deinde considerandum

est de peccato primi hominis quod fuit superbia. **Et primo** de peccato eius. secundum
de peccato peccati. tertio de temptatione qua inductus est
ad peccandum. **Circa primum** queritur quantum ad primum
vbi primum peccatum hominis fuerit superbia. **Secundo**
quid primum homo peccando appetit. tertio vbi
eius peccatum fuerit grauius omnibus alijs peccatis. **Quarto**
quod quis plus peccauerit. vtrum vir vel mulier.

Ad primum sic proceditur

Vides quod superbia non fuerit primum hominis peccatum.
dicit enim apostolus ad **Ro. v.** quod per inobedientiam vni-
us hominis peccatores constituti sunt multi. sed primum ho-
minis peccatum est ex quo omnes peccatores constituti sunt
originali peccato. et inobedientia fuit primum hominis pec-
catum. et non superbia. **De. Ambro. dicitur super Lucam**
quod eo ordinante diabolo absumptum temptauit quod primum
hominem deiecit. sed absumptus primo temptatus est de
gula. vbi patet **Matth. iij.** cum et dicitur est. **Si filius**
dei es. dicitur vbi lapides isti panes fiunt. et primum peccatum
primum hominis non fuit superbia. sed gula. **De. Hiero.**
Homo diabolo suggerente peccauit. sed diabolus tempta-
uit primum hominem scientiam reponisit. vbi patet. **Gen. iij.**
ergo prima inordinatio hominis fuit per appetitum sci-
entie. quod pertinet ad curiositatem. ergo curiositas fuit pri-
mum peccatum et non superbia. **Preterea.** Super illud
ad **Timoth. ij.** Mulier seducta in preuaricatione
fuit. dicitur glo. Hanc seductionem appellauit proprie apo-
stolus per quam id quod suadebat cum falsum esset ve-
rum putatum est. si quod deus lignum illud ideo tangere. per
bibuit quod sciebat eos si terigissent velud deos futuros.
tanquam eius diuinitatem inuideret qui eos homines fecer-
at. sed hoc credere pertinet ad infidelitatem. ergo primum
peccatum hominis fuit infidelitas. et non superbia. **Sed**
contra est quod dicitur **Eccl. x.** Inimicus hominis peccati super-
bia. sed peccatum primi hominis est initium omnium
peccati. secundum illud **Ro. v.** Per vnum hominem peccati
in hunc mundum intravit. ergo primum peccatum homi-
nis fuit superbia. **Ad. ij. dicitur.** quod ad vnum peccatum mul-
ti motus concurrere possunt. inter quos ille habet ratio-
nem primi peccati in quo primo inordinatio inuenitur.
Manifestum est autem quod primo inuenitur inordinatio
in motu interiori anime quam in actu exteriori corporis. quod
vbi **Aug. dicitur** in .i. de ciuit. dei. non amittitur corporis san-
ctitas manente anime sanctitate. **Inter** motus autem in-
terioris prius mouet appetitus in finem quam in id quod que-
ritur propter finem. et ideo ibi fuit primum peccatum hominis vbi
potuit esse primum appetitus inordinati finis. sic autem hoc
erat in statu innocentie institutum vbi nulla esset rebellio car-
nis ad spiritum. vbi non potuit esse prima ordinatio appetit-
us humani ex hoc quod appetit aliquid sensibile bonum in quod
carnis concupiscentia tendit propter ordinem rationis. reli-
quum igitur quod prima ordinatio appetitus humani fuit ex hoc
quod aliquid bonum spirituale inordinare appetit. non autem in-
ordinate appetiisset appetitio id secundum suam mensuram ex vi
vina regula prescripta. vbi relinquitur quod primum peccatum hominis
fuit hoc quod appetit quoddam spirituale bonum supra suam men-
suram. quod pertinet ad superbias vbi manifestum est quod peccatum
primum hominis fuit superbia. **Ad. i. ergo dicitur.** quod homo
non obediens diuino precepto non fuit propter se ab eo

voluntatis. qz hoc non posset ptingere nisi presuppofita in ordinatione voluntatis. relinquatur ergo qz voluerit ppter aliquid aliud. primum autem qd inordinate voluit fuit ppria excellencia. qz is inobedientia in eo causata fuit ex superbia. qz hoc est qd Aug. dicit ad Rosolum qz hmo elatus superbia suafionem serpentis obediens precepta dei contempfit. Ad. ij. v. d. qz in peccato primoz parentum etiam gula locum habuit. dicit enim Gen. ij. Uir vir mulier qz lignum esset bonum ad vescendum. qz pulchrum oculis. aspectusqz delectabile. qz ruit de fructu eius qz comedit. non tamen ipsa bonitas qz pulchritudo ubi fuit primum motiuum ad peccandum. sed potius suasio serpentis qui dixit. aperient oculi vestri et eritis sicut dii. qd appetendo superbiam mulier incurrit. qz ideo peccata gula veritatem est ex peccato superbie. Ad. ij. v. d. qz peccatus scientie causatus fuit in primis parentibus qz in ordinato appetitu excellente. unde qz in verbis serpentis premitur. eritis sicut dii qz postea subdit scietes bonus qz malum. Ad. ij. v. d. qz sicut Aug. dicit. xi. sup. Gen. ad litteras verbis serpentis mulier non crederet a bona atqz vili re dimittis se fuisse prohibitos. nisi iam in eis sermone amor ille pprie potestatis qz quedam de se superbia presumpcio. qd non est sic intelligendum. quasi superbia precesserit suasionem serpentis. sed qz statim huius suasionem serpentis inuasit mentem eius elatio. ex qua consecutum est vt crederet vt esse qd demon dicebat.

Ad secundum sic procedit

Vides qz superbia primi hominis no fuerit in hoc qz appetierit diuinam similitudinem. Nullus enim peccat appetendo id qd sibi competit fm suam naturam sed similitudo dei competit homini fm suam naturam dicit enim Gen. i. Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram. ergo non peccauit diuinam similitudinem appetendo. De. In hoc videt homo diuinam similitudinem appetisse vt scientia boni et mali potiretur. hoc enim ei a serpente suggestebatur. eritis sicut dii scietes bonum qz malum. sed appetitus scientie e hominis naturalis. fm illud philosophi in principio metaph. omnes homines natura scire desiderant. ergo no peccauit appetendo diuinam similitudinem. De. Nullus sapiens appetit id qd est impossibile. primus autem homo sapiens peditus erat. fm illud Eccl. xxiij. Disciplina in intellectu repleuit illos. cum ergo omne peccatum consistat in appetitu deliberato qui est electio. videt qz primus homo no peccauit appetendo aliquid impossibile. sed in possibile est esse boni inem similem deo. fm illud Cro. ro. Quis similis tui in fornibus die. qz primus homo no peccauit appetendo diuinam similitudinem. Sed h est qd super illud psal. Que non rapui tunc exolebam. dicit Aug. Adam qz Cua rape voluerunt diuinitatem. qz pdiderunt felicitatem. An. v. d. qz duplex est similitudo. Una oimode equiparantie. qz hanc similitudinem primi parentes non appetuerunt. qz talis similitudo ad deum no cadit in apprehensione precipue sapiencie. Alia autem est similitudo imitationis qualis possibilis est creature ad deum in qzruz videlicet picipat aliquid de similitudine ipsius fm suum modum. Dionysius enim dicit in. ix. capi. de diuinitate. Cade silia sunt deo qz dissimilia. hec quide fm conuergente imitatione. hec autem fm qz cara minus hnt deca qdlibet aut boni in creatura existens e quedam picipata similitudo primi boi et id ex hoc ipso qd appetit aliquid

spuale boni supra sua mensura vt dicitur est. psequens est qz appetit diuinam similitudinem inordinate. Considerandum est qz appetit e pprie rei no habite. bonus autem spuale fm qz creatura rationalis diuinam picipat similitudinem. potest fm tria attendi. Primo quide fm ipm esse nature. qz talis similitudo ab ipso creationis principio fuit impressa. qz hoi de qd de Gen. i. qz de fecit boies ad imaginem et similitudinem suam. qz angelo de qd de Eccl. xxiij. Tu signaculum similitudinis. secundo qz qzruz ad cognitionem. qz hanc etiam similitudinem in sui creatione angelus accepit. vti in pmissis verbis cu dictum est. Tu signaculum similitudinis. statim subditur. plenus sapia. sed primus ho in sua creatione istaz similitudinem nondum acru adeptus erat. sed solum in potentia. tertio qzruz ad pates opandi. qz hanc similitudinem no dicitur erant in acru affectum neqz angelus neqz ho in ipso creationis principio. qz vtriusqz restebat aliquid agendi qz ad beatitudinem puenient. qz id cum vterqz. s. diabolus qz primus ho inordinate diuinam similitudinem appetit. neuter eorum peccauit appetendo similitudinem dei qzruz ad sciam boni qz mali sicut serpens ei suggestit. vt. i. p. virtutem pprie nature determinaret sibi quid esset bonum qz quid mali ad agendum. vel etiam vt p seipsum pignosceret quid sibi boni vel mali esset futurum. qz secundario peccauit appetendo similitudinem dei qzruz ad ppriaz pates opandi. vt. i. virtute pprie nature oparet ad beatitudinem consequendam. vti Aug. dicit. xi. sup. Gen. ad litteras qz meri mulieris inest amor pprie potestatis. Sed diabolus peccauit appetendo similitudinem dei qzruz ad potestatem. vti Aug. dicit in h. de vera religione. qz magis voluit sua potentia frui qz dei. Tertium qzruz ad aliquid vterqz deo equipari appetit in qzruz. s. ad aliquid vterqz sibi iniri voluit contempto diuine regule ordine. Ad. i. ergo v. d. qz ratio illa peccat de similitudine nature qz cuius appetitu homo non peccauit vt dictum est. Ad. ij. v. d. qz appetere similitudinem dei absolute qzruz ad scientiam non est peccatum. sed appetere similitudinem huiusmodi inordinate. i. supra mensuram suam peccatum est. vnde super illud psal. Deus qui similis est tibi. dicit Aug. Qui se vult esse deus. peruerso vult esse similis deo. vt diabolus qui noluit esse sub eo. et homo qui vt serpens noluit tenere precepta. Ad. iij. v. d. qz ro illa pcedit de similitudine equiparantie.

Ad tertium sic proceditur

Videtur qz peccatum primorum parentum fuerit ceteris grauius. Dicit enim Aug. xiiij. de ciuitate dei. Magna fuit in peccando iniquitas. vbi tanta fuit in non peccando facilitas. sed primi parentes maximas habuerunt facilitatem ad non peccandum. quia nihil habebant intrinsecus quod eos ad peccandum impelleret. ergo peccatum primorum parentum fuit ceteris grauius. De. Pena proportionatur culpe. sed peccatum primorum parentum grauius est puniunt. quia per ipsum mors introiit in hunc mundum vt as ostendit dicit ad Ro. v. ergo peccatum illud fuit grauius ceteris peccatis. De. Penam in quolibet genere videtur esse maximum vt dicitur in. ij. metaph. sed peccatum primorum parentum fuit primum inter alia peccata hominum. qz fuit maximum. Sed contra est qd Origenes dicit. Non arbitror qz aliquis ex his qui in summo pfectoqz constituerint gradu ad lubitum euacuet aut decidat. sed paulatim et per partes

desuere enim necesse est. si primi parentes in summo p[er]fecto gradu consuebant. non q[ui] eor[um] primus peccatu[m] fuit maximum o[mn]i[um] peccator[um]. **R[ati]o. d[icitur].** q[uod] duplex grauitas in peccato attendi potest. Una quidem ex ipsa specie peccati. sicut dicitur ad u[er]terium esse grauius peccatum summi p[er]fori fornicatione. Alia autem est grauitas peccati q[ui] ante dicitur s[ecundu]m aliquam circumstantiam loci vel p[er]sone aut t[em]p[or]is. Prima autem grauitas essentialior est peccato et p[ri]ncipalior. unde s[ecundu]m eam magis peccatu[m] dicitur graue q[uam] s[ecundu]m aliam. Dicendum est igitur q[uod] peccatum primi hominis no[n] fuit grauius omnib[us] alijs peccatis humanis s[ecundu]m speciem peccati. et si enim superbia s[ecundu]m suum genus habeat quamdam excellentiam inter alia peccata. maior tamen est superbia qua quis deum negat vel blasphemat. q[uam] superbia q[ui] quis inordinate diuinam similitudinem appetit. qual[is] fuit superbia primor[um] parentum et dicitur est. Sed s[ecundu]m conditionem p[er]sonar[um] peccatum peccatu[m] illud habuit maximam grauitatem. p[ro]pter perfectionem status ipsor[um]. et sic dicitur est q[uod] illud peccatum fuit quidem s[ecundu]m quod grauius simum. non t[ame]n simpliciter. **Ad. i. g. d[icitur].** q[uod] illa r[ati]o procedit de grauitate peccati ex circumstantia peccati. **Ad. ii. d[icitur].** q[uod] magnitudo pene q[ui] consecuta est ad illud p[ri]mum peccatum. non correspondet ei s[ecundu]m quantitatem p[ro]prie speciei. sed in q[ui]ntum fuit p[ri]mum. q[uod] ex hoc interrupta e[st] innocentia primi status. qua subtrahata deordinata est. tota natura humana. **Ad. iii. d[icitur].** q[uod] in his q[ui] sunt p[er] se ordinata oportet. id q[uod] est p[ri]mum esse maximum. talis autem ordo non attendit in peccatis. sed vni[us] p[er] accidens se quis post aliud. v[er]u[m] no[n] sequit[ur] q[uod] p[ri]mum peccatu[m] sit maximum.

Ad quartum sic procedit

Vide[re] q[uod] peccatum Ade fuit grauius q[uam] peccatum Eue. **R[ati]o. d[icitur].** enim. i. ad. i. ad. i. ad. i. q[uod] Adam non est seductus. mulier autem seducta in preu[er]sione fuit. et sic videtur q[uod] peccatum mulieris fuerit et ignorantia. peccatum autem v[er]i et certa scientia. sed huiusmodi peccatum est grauius. sicut illud Luc. xij. **Th[om]as** qui cognouit voluntate[m] domini sui et non fecit s[ecundu]m voluntatem eius. vapulabit multis. qui autem non cognouit et fecit digna. plagis vapulabit paucis. **Ad. am grauius peccauit q[uam] Eua. Pre. d[icitur].** Aug. dicitur in li. de dec[em] chordis. Si caput est vit[ul]i melius debet viuere et p[ro]cedere in omnib[us] bonis facit v[er]o cem suam. ut illa imitet vitum. sed ille qui melius debet facere. si peccet grauius peccat. **Ad. am grauius peccauit q[uam] Eua. Pre. d[icitur].** Peccatum in spiritu[m] sanctu[m] videtur esse grauiusimum. sed **Ad. am** in spiritu[m] sanctu[m] videt[ur] peccasse. q[uod] peccatum cogitans de diuina misericordia. q[uod] pertinet ad peccatum p[re]sumptionis. **Ad. am** videt[ur] q[uod] Adam graui[us] peccauit q[uam] Eua. **R[ati]o. d[icitur].** Sed d[icitur] est q[uod] pena responderet culpe. sed mulier est grauius punita q[uam] vir. ut patet Gen. iii. **Ad. am** grauius peccat q[uam] vir. **R[ati]o. d[icitur].** q[uod] sic dicitur e[st]. grauius peccat p[ri]ncipaliter attendit s[ecundu]m peccati speciem q[uam] s[ecundu]m p[er]sonam circumstantiam. Dicendum est q[uod] si p[ro]sideremus ad ordinem p[er]sone v[er]iusq[ue]. mulieris et viri. peccatum viri e[st] grauius q[uod] erat p[er]fectior muliere. sed q[ui]ntum ad ipsi[us] genus peccati. v[er]iusq[ue] peccatum equale d[icitur]. q[uod] v[er]iusq[ue] peccatum fuit superbia. **Unde Aug. dicitur.** et super Gen. ad litteram q[uod] mulier excusauit peccatum suu[m] et in impari seru. sed pari factu[m]. Sed q[ui]ntum ad speciem superbie grauius peccauit mulier triplia r[ati]o[n]e. **Primo** quidem quia maior elatio fuit mulieris q[uam] viri. mulier enim cecidit verum esse q[uod] serpens suauis. q[uod] deus p[ro]hibuit ligni esu[m]

ut ad eius similitudinem p[ro]ueniret. et ita dum per esum ligni verum dei similitudinem p[ro]sequi voluit. superbia eius ad hoc se erexit q[uod] dei voluntatem aliquid voluit obviare. sed vir non credidit hoc esse veru[m]. v[er]u[m] non voluit co[n]sequi diuinam similitudinem s[ecundu]m dei voluntate[m]. sed in hoc superbiuit q[uod] voluit eam consequi p[ro] seipsum. **Secundo** q[uod] mulier non solum ipsa peccauit. sed etiam viro peccatum suggestit. v[er]u[m] peccauit et in deum et in p[ri]mum. **Tertio** in hoc q[uod] peccatum v[er]i diminutum est ex hoc q[uod] in peccatu[m] p[ro]sentit amabili quadam tenuolentia q[ui] plerunq[ue] fit ut ostendat deus ne homo ex amico fiat inimicus. q[uod] eum facere non debuisset diuine sententie exitus indicauit. **ut Aug. dicitur.** et super Gen. ad litteras. et sic patet q[uod] peccatum mulieris fuit grauius q[uam] peccatum v[er]i. **Ad. i. ergo d[icitur].** q[uod] illa seductio mulieris ex p[re]cedenti elatione subleuata est. et id talis ignorantia non excusat sed aggrauat peccatum. in q[ui]ntum. i. ignorando in maiorem elatione erecta est. **Ad. ii. d[icitur].** q[uod] ratio illa p[ro]cedit ex circumstantia conditionis p[er]sone ex qua peccatum v[er]i fuit grauius s[ecundu]m quid. **Ad. iii. d[icitur].** q[uod] vir no[n] cogitauit de diuina misericordia v[er]u[m] ad p[re]sumptum diuine iusticie q[uod] facit peccatum in spiritu[m] sanctu[m]. sed q[uod] ut Aug. dicitur. et super Gen. ad litteras. inerp[er]t[ur] diuine seueritatis cecidit illud peccatu[m] esse veniale. i. de facili remissibile.

Deinde considerandum

est de pena primi peccati. Et circa hoc queritur duo. primo de morte q[ui] e[st] pena co[m]munis. secundo de alijs p[ar]ticularib[us] penis q[ui] in genesi assignant[ur].

Ad primum sic p[ro]ceditur.

Vide[re] q[uod] mors non sit pena peccati primor[um] parentum. **Ad. am** q[uod] est homini naturale no[n] potest dici pena peccati. q[uod] peccatum no[n] p[er]ficit naturam sed vitiat. mors autem est homini naturalis. q[uod] patet ex hoc q[uod] corpus eius et contrarijs co[m]ponitur. et ex hoc etiam q[uod] mortale ponitur in diffinitione hominis. q[uod] mors non est pena peccati p[ri]morum parentum. **Pre. d[icitur].** Mors et alijs corporales defectus similiter inueniunt in homine sicut et in alijs animalibus s[ecundu]m illud **Celestia. iii.** Unus in meritum est hominis et iumentor[um] requa v[er]iusq[ue] conditio sed in anim[us] s[er]u[us] h[uius] mors non est pena peccati. ergo etiam neq[ue] in hominib[us]. **Pre. d[icitur].** Peccatum primor[um] parentum fuit specialis v[er]u[m] personarum. sed mors consequit[ur] totam humanam naturam. ergo non videt[ur] esse pena peccati primor[um] parentu[m]. **Pre. d[icitur].** Omnes equaliter veniunt a p[ri]mis p[ar]entib[us]. sicut mors esset pena peccati primor[um] parentum. sequeretur q[uod] omnes homines equaliter moreret[ur] p[ar]entib[us]. quod patet esse falsum. q[uod] quidam citius alijs et grauius moriuntur. ergo mors no[n] est pena primi peccati. **Pre. d[icitur].** Valde pene est a deo ut supra habitum est. sed mors no[n] videtur esse a deo. dicitur enim **Sap. i.** q[uod] deus mortem no[n] fecit. q[uod] mors non est pena primi peccati. **Pre. d[icitur].** Bene non videntur esse meritoze. nam meritum continet sub bono. pena autem sub malo. sed mors quandoq[ue] e[st] meritoza. sicut patet de morte martirum. ergo videtur q[uod] mors no[n] sit pena. **Pre. d[icitur].** Pena videt[ur] esse afflictiva sed mors non potest esse afflictiva ut videtur. qui a quando mortuus est homo non sentit. quando autem non est sentire non potest. ergo mors non est pena peccati. **Pre. d[icitur].** Si mors esset pena peccati statim fuisset ad peccatu[m] co[n]secuta. sed hoc non est verum. nam p[ri]mi p[ar]entes post

peccatum diu viretur ut patet Gen. iij. ergo mors non videtur esse pena peccati. **Sed** est quod apostolus dicit Ro. v. **Per** unum hominem peccatum in hunc mundum intravit. et per peccatum mors. **Rñ.** dicitur quod si aliquis propter culpam suam prius aliquid beneficio sibi dato. carentia illius beneficii est pena culpe illius. sicut autem in primo dictum est. homini in sui prima institutione hoc beneficium fuit collatum divinitus ut quod mens eius esset deo subiecta. inferiores vires anime subiecterentur rationali menti corpori. et anime subiecteretur. sed quia mens hominis per peccatum a divina subiectione recessit. consecutum est ut nec inferiores vires totaliter subiecterentur rationi. **Unde** tanta est rebellio carnalis appetitus ad rationem. ut nec corpus totaliter subiecteretur anime. **Unde** sequitur mors et alij corporales defectus. vita enim et incolumitas corporis consistit in hoc quod subiecta anime. sicut perfectibile sue perfectioni. **Unde** propositum mors et equitudo et quilibet corporalis defectus pertinet ad defectum subiectionis corporis ad animam. **Unde** patet quod sicut rebellio carnalis appetitus ad spiritum est pena peccati primorum parentum. ita etiam mors et omnes corporales defectus. **Ad. i. q. d. d. q. naturale dicitur quod ex principijs nature causatur. nature autem per se principia sunt forma et materia. forma autem bonis est anima rationalis que de se est immortalis. et ideo mors non est naturalis homini ex parte sue forme. materia autem hominis est corpus tale quod est ex contrarijs compositum ad quod sequitur ex necessitate corruptibilitas. et quibus ad hoc mors est homini naturalis. **Hec** autem conditio in materia humani corporis est consequens ex necessitate materie quod oportebat corpus humanum esse organum tactus et per consequens medium inter tangibilia. et hoc non poterat esse nisi esset ex contrarijs compositum ut patet per philosophum in. ij. de anima. non autem est conditio secundum quam materia adaptatur forme. quod si esset possibile cum forma sit incorruptibilis potius oportebat materiam incorruptibilem esse. sicut quod terra sit terra competit formam et actioni eius ut per virtutem sit apta ad secundum. sed quod sit potens rubiginem contrahere. consequitur ex necessitate materie. et non secundum electionem agentis. nam si artifex posset. faceret ex ferro ferrum que rubiginem contrahere non posset. deus autem qui est conditor hominis omnipotens est. **Unde** admittit suo beneficio ab homine primitivo in futuro necessitatem moriendi ex tali materia. consequente. quod tamen beneficium subtractum est per peccatum primorum parentum. et sic mors est naturalis propter conditionem materie. et est penalis propter amissionem divini beneficii preservantis a morte. **Ad. ij. d. d. q. similitudo illa hominis ad alia animalia attenditur quibus ad conditionem materie. i. quibus ad corpus ex contrarijs compositum. non autem quibus ad formam. nam anima hominis est immortalis. brutorum vero animalium anime sunt mortales. **Ad. ij. d. d. q. primi parentes fuerunt a deo instituti non solum sicut quedam persone singulares. sed sicut quedam principia totius humane nature ab eis in posterum derivande simul cum beneficio divino perseverante a morte. et ideo per eorum peccatum tota humana natura in posteris tali beneficio desituta mortem incurrit. **Ad. iij. d. d. q. aliquis defectus ex peccato consequitur dupliciter. Uno modo per modum pene rarate a iudice. et talis defectus equalis debet esse in his ad quos equaliter pertinet peccatum. Alius autem defectus est qui ex huiusmodi pena per accidens consequitur. sicut quod aliquis pro culpa sua excecatus cadat in via. et talis defectus culpe non proportionatur. nec********

ab homine iudice pensatur qui non potest fortuitus eiusus precognoscere. sic ergo pena rarata pro peccato proportionaliter ei respondens fuit subtractio divini beneficii quod quod rectitudo et integritas humane nature consecratur. defectus autem consequentes subtractionem huiusmodi beneficii sunt mors et alie penalitates presentis vite. et ideo non oportet huiusmodi penas equales esse in his ad quos equaliter pertinet primum peccatum. **Unde** quod deus preceps est omnium futurorum eventuum. et dispositione divine presentie et prudentie huiusmodi penalitates diversimode in diversis inveniunt. non quidem propter aliquid precedentia hanc vitam. ut Origenes posuit. hoc enim est contra id quod dicitur Ro. ix. Cum nodum aliquid boni aut mali egissent. et hoc etiam est contra hoc quod in primo ostensum est. quod anima non est creata ante corpus. sed vel in penam parentum peccatorum in quibus filius est quedam res patris. unde frequenter parentes puniuntur in ple. vel etiam propter remedium salutis eius qui huiusmodi penalitates suis subdit. ut sequitur per hoc a peccatis arceat. vel etiam dicitur non superbiat et patientiam coroneat. **Ad. v. d. d. q. mors dupliciter potest considerari. Uno modo secundum quod est quoddam malum humane nature. et sic non est ex deo. sed est defectus quidam incidens ex culpa humana. Alio modo potest considerari secundum quod habet quandam rationem boni. prout sequitur est quedam iusta pena. et sic est a deo. unde Aug. dicit in li. retractationum. quod deus non est actor mortis nisi in quantum est pena. **Ad. vi. d. d. q. sicut Aug. dicit in. xv. de civi. dei quemadmodum iniusti male puniuntur non tantum malis verum etiam bonis. ita iusti bene vivunt non tantum bonis sed etiam malis. hinc fit ut in mali male lege vivunt quibus lex sit bonum. et boni bene moriuntur. quibus sit mors malus. in quantum igitur sancti bene moriuntur fit eis mors merito iusta. **Ad. vij. d. d. q. mors dupliciter accipi potest. Uno modo pro ipsa privatione vite. et sic mors sentiri non potest cum sit privatio sensus et vite. et sic non est pena sensus. sed pena damni. Alio modo secundum quod nominat ipsam corruptionem que terminatur ad privationem predictam. et corruptione autem sicut et de generatione dupliciter loqui possumus. Uno modo secundum quod est terminus alterationis. et sic in ipso instanti in quo primo privatur vita dicitur inesse mors. et secundum hoc etiam mors non est pena sensus. Alio modo corruptio potest accipi cum alteratione procedente. prout dicitur aliquis mori dum movetur in mortem. sicut dicitur aliquid generari dum movetur in generationem. et sic mors potest esse afflictiva. **Ad. vij. d. d. q. sicut Aug. dicit super Gen. ad litteram. quibus annos multos primi parentes postea vixerunt. illo tamen die mori ceperunt. quo mortis legem qua in senium veterascerent acceperunt.********

Ad secundum sic procedit

videtur quod inconuenienter particulares pene primorum parentum determinentur in scriptura. Non enim debet assignari ut pena peccati id quod etiam sine peccato esset. sed volens in pariendo esset ut videretur etiam sine peccato. hoc enim requirit dispositio semine sexus ut proles nasci non possit sine dolore parturientis similiter etiam subiectio maris ad virum consequitur ad perfectionem viri sexus et im perfectionem muliebri. germen etiam spinarum et tribulorum ad naturam terre pertinet que fuisse etiam sine peccato. non ergo huiusmodi sunt conuenientes pene primi peccati. **De. Id**

qd pmet ad dignitatem alicuius non videt ad penam eius punire. sed multiplicatio conceptus pertinet ad dignitatem mulieris. q non debet poni quasi mulieris pena.

¶ De. Pena peccati primorum parentum ad omnes de iustis. sic de morte dictum est. sed non olim mulier multiplicans conceptus. nec oēs viri in sudore vultus sui pane vescuntur non q ista sunt convenientes pene primi peccati.

¶ De. Locus paradisi propter hominem factus erat. q nūc debet esse frustra in regno d. i. videt q nō fuerit conueniens homo pena q a paradiso excluderet.

¶ De. Locus ille paradisi terrestris de se dē esse inaccessibilis. frustra ergo opposita sunt alia impedimenta ne dō illuc reuertetur. s. cherubin et gladius flammē atq. s. f. n. l.

¶ De. Homo post peccati statim necessitati mortis fuit adductus. et ita bñficio ligni vite nō poterat ad immortalitatem reparari. frustra q ei esus ligni vite interdictus cū dī Gen. iii. Hūc q ne forte sumat de ligno et vivat in eternū.

¶ De. Insultare miferio videt misericordie et clemētie repugnare q maxime i scriptura deo attribuit. s. m. illud psal. Miserationes eius sup oia opera eius. q inconuenienter ponit deum insultasse primis parentibus p peccatum iam in misericordiam deductis. vbi dī. Ecce haam quasi vni? et nobis factus est sciens bonum et malum.

¶ De. Vestitus ad necessitatem hoīs pmet sicut et cibo. s. m. illud. i. ad Ebim. vi. Habentes alimenta et quibz regamur bis contenti sum? q sicut cibo primis parentibus fuit attributus sicut etiam et vestitus attribui debuit. inconuenienter q post peccatum dē eis deus tunicas pelliceas fecisse.

¶ De. Pena q alicui peccato adhibet debet plus habere in malo q emolumentum qd quis ex peccato consequitur. alioquin ppenam non deterreret quis a peccato sed primi parentes ex peccato consecuti sunt q eoz oculi aperiret vt dicit Gen. iii. hoc autē pponderat in bono oīz bus mal penalibus q ponunt ex peccato consecuta. inconuenienter q deturbat pene peccati primorum parentum consequentes. In contrarium ē q bñdō pene sunt diuinius torare qui oia facit in numero pondere et mensura. v. dē Sap. n. Bñ. dō. q sicut dicitur est. pmet pene propter sui peccati priuati sunt bñficio diuino q hūane naturae integritas in eis conseruabatur p cuius subtractionē humana natura in defectus penales incidit. et dō dupliciter puniri fuerit. Primo qstuz ad hoc q subtrahatur fuit eis id qd integritatis statim cōpeterat. s. locus terrestris paradisi. qd significat Gen. iii. cum dē. Et emisit eū de paradiso voluptatis. et qz id istum statū pime innocentie p seipsum redire nō poterit. conuenienter apposita sunt impedimenta ne rediret ad ea q primo statui cōpeterant scz a cibo. ne sumeret de ligno vite. et a loco. collocavit enī deus an paradisi cherubin et flammē gladii. Secūdo autē puniri fuerunt qstuz ad hoc q attributa sunt eis ea q nature conueniūt tali bñficio destitute. et hoc quidē qstuz ad hoc q qstuz ad aīaz. qstuz quidē ad corpus ad qd pmet differentia lexus alia pena attributa ē mulieri alia vō viro. Mulieri quidē attributa ē pena s. m. duo ppter q viro coniungunt q sunt generatio plus. et cōicatio opm. pmetentuz ad domesticā conuersationem. qstuz autem ad generationes plus punia fuit dupliciter. Primo quidem qstuz ad redia q sustinet portandoplez cōceptā. et hoc significat cum dē. Multiplicabo erūnas tuas et cōceptus tuos. et qstuz ad dolozē que patit in pariendo. et qstuz ad hoc dē. In dolozē pariet qstuz vō ad domesticā conuersationē puniit s. m. hoc q subiacet dñationi viri.

phoc q dē. Sub viri pte eris. Sic autē ad mulierē pmet vt subiacet viro in bis q ad domesticā conuersationē pertinent. ita ad vicuz pmet q necessaria vite pmet. et circa hoc puniit tripliciter. Primo quidem p terrefertilitatez cum dē. Valedicta terra in ope tuo. Secundo per laboris auerteratez sine q fructus terre nō papit. vnde dē. In labore comedes de ea cuncta vobis vite tue. Tertio qstuz ad impedimenta q pueniunt terram colentibus. vnde dē. Spinas et tribulos germinabit tibi. Similiter etiam ex pte anime triplex eoz pena describit. Primo quidem qstuz ad pfusiones quam passi sunt de retelliōe carnis ad spm. vnde dicit. Aperti sunt oculi ambōz et cognouerunt se esse nudos. Secundo qstuz ad increpationem proprie culpe. p hoc q dicit. Ecce adam factus est quasi vnus est nobis. Tertio qstuz ad cōmemorationē future mortis. s. m. q ei dictum est. Puluis es et in puluērem reuertetur. ad qd etiam pmet q deus fecit eis tunicas pelliceas in signum moralitatis eoz. Ad. i. ergo. dō. qz statim innocentie fuisset patus absqz dolore. dicit enī An gustin? in. iiii. de ciuit. dei. Sic ad parendum non dolozis gemitus. sed maturitatis impulsus. feminea viscera relaxaret. sicut ad concipiendum non libidinis appetitus sed voluntarius vltus naturaz vtriusqz cōiungeret. Subteritio autem mulieris ad virum intelligenda est in penā mulieris esse inducitur. non qstuz ad regimen. qz etiā ante peccatum vir caput mulieris fuisset et eis gubernator. et qstuz tūc. sed pnt mulier p propriam voluntatem nunc necesse hz viri voluntati parere. Spinas autem et tribulos terra germinasset si hō non peccasset in cibum animalium. non autē in hominis penam. qz. s. ppter eoz errorem nullus labor aut punitio homini operanti in terra recideret. vt Aug. dicit super Gen. ad litteram qstuz Ebim? dicitur. q ante peccatum terra omnino spinas et tribulos nō germinasset. sed pmet est melius. Ad. ii. dō. q multitudine conceptuum inducitur in penam mulieris non propter ipsam peccationes plus que etiam ante peccatum fuisset. sed propter multitudinem afflictionum q mulier paritur ex hoc q ponat fetum conceptum. vnde signatur cōiungitur. multiplicabo erūnas tuas et conceptus tuos. Ad. iii. dō. q ille pene aequaliter ad omnes pertinet. quecunqz enim mulier cōcipit necesse est q erūnas pariat et cum dolore pariat. ppter beatam virginem que sine corruptione concepit. et sine dolore peperit. quia ei conceptio non fuit s. m. legem nature a primis parentibus deriuata. si autē aliqua non concipit necqz parit. paritur sterilitatis defectum qui respōderat penis predictis. Si mulier etiam oportet vt quicunqz terraz opatur. in sudore vultus comedat panem. et qui ipsi per se agriculturaz non exercent in alijs laboribus occupant. homo enim natusatur ad laborem vt dicit Job. v. et sic panem ab alijs in sudore vultus elaboratum manducant. Ad. iiii. dō. q locus ille paradisi terrestris qstuz nō seruat homini ad vsum. seruat tamen ei ad documentum dum cognoscit ppter peccatum se tali loco fuisse priuatum et dum per ea que corporaliter in illo paradiso sunt instruitur de his q pertinent ad paradisi celestem quo aditus homini preparatur per christum. Ad. v. dō. q salus spiritualis sensus mysticus ille locus precipue videtur esse inaccessibleis propter vehementiam essus in locis inter medius propter propinquitatez folio. et hoc significatur per flammē gladii qui versat hō dicitur propter proprietatem motus circularis huiusmodi elium causantis. et quia

procedit

Studiositas sicut dicitur est ad cognitionem pertinet. hanc cognitionem non pertinet ad virtutes morales que sunt in appetitu a se parte. sed magis ad intellectuales que sunt in parte cognoscitiva. unde et sollicitudo est actus prudentie ut supra habetur. ergo studiositas non est per se peccata. **De** Curiositas que ponitur pars alicuius principalis virtutis assimilatur ei quod ad modum. sed studiositas non assimilatur temperantie quoniam ad modum. quod temperantie nomen sumitur ex quodam refrenatione. unde magis opponitur vitio quod est in excessu. nomen autem studiositatis sumitur ex contrario et applicatione anime ad aliquid. unde magis videtur opponi vitio quod est in defectu. scilicet negligentie studendi quod vitio quod est in excessu. scilicet curiositati. unde propter hoc in simili tudinem dicitur studiosus in libro etimologiae quod studiosus dicitur quasi studiosus curiosus. ergo studiositas non est pars temperantie. **Et** contra est quod Augustinus dicit in libro de moribus ecclesie. Curiosi esse prohibentur per studiositatem moderatam. ergo studiositas est pars temperantie. **R**espondeo quod sicut supra dicitur est ad temperantiam pertinet moderari motum appetitum ne superflue tendat in id quod naturaliter concupiscitur. sicut autem naturaliter homo concupiscit delectationes ciborum et venereorum secundum naturam corporalem. ita secundum animam naturaliter desiderat cognoscere aliquid unde et philosophus dicit in principio metaphysice quod omnes homines naturaliter scire desiderant. moderatio autem huiusmodi appetitus pertinet ad virtutem studiositatis. unde confitetur quod studiositas sit pars potentialis temperantie. sicut virtus secundaria ei ad iuncta ut principali virtuti. et copulatur sub modestia ratione superius dicta. **A**d primum ergo dicitur quod prudentia est completiva omnium virtutum moralium ut dicitur in xi. ethicorum. inquit ergo cognitio prudentie ad omnes virtutes pertinet in quantum nomen istud virtutes derivat. **A**d ii. dicitur quod actus cognoscitivus virtutum imperatur a vi appetitiva que est motiva omnium virtutum ut supra dicitur est. ideo circa cognitionem duplex bonum potest attendi. Unum quidem quod est ad ipsam actus cognoscitivus et tale bonum pertinet ad virtutes intellectuales ut scilicet homo circa singula estimat verum. Aliud autem bonum est quod pertinet ad actum appetitivum virtutis ut scilicet homo habeat appetitum rectum applicandi vim cognoscitivam sic vel aliter ad hoc vel ad illud. hoc pertinet ad virtutem studiositatis. unde computatur inter virtutes morales. **A**d iii. dicitur quod sicut philosophus dicit in ii. ethicorum ad hoc quod homo fiat virtuosus oportet quod servet se ab his ad que maxime inclinat natura. et inde est quod natura precipue inclinat ad timendum mortis pericula. et ad sectandum delectabilia carnis. et quod laus virtutis fortitudinis precipue consistit in quadam firmitate persisterendi contra huiusmodi pericula. et laus virtutis temperantie in quadam refrenatione a delectabilibus carnis. hanc quod ex parte anime inclinatur homo ad hoc quod cognitionem reze desideret. et sic oportet ut laudabiliter homo huiusmodi appetitum refrenet. ne in moderate reze cognitioni succedat. ex parte vero nature corporalis homo inclinatur ad hoc ut labore in quiete scilicet scilicet vitet. quod ergo ad primum studiositas in refrenatione consistit. et secundum hoc ponitur pars temperantie. hanc quod ad secundum laus virtutis huiusmodi consistit in quadam vehementia intentionis ad sciam reze percipiendam et ex hoc nominatur. primum autem est essentialis huiusmodi virtuti quod scilicet non appetit cognoscendi per se respicitur cognitionem ad quam ordinatur studiositas

sed labor addiscendi est impedimentum quoddam cognitionis unde respicit in hac virtute per actum quasi remouendo prohibens. **Questio** CLXVII

Deinde considerandum

Dicitur de curiositate. et circa hoc querunt duo. primum utrum virtus curiositatis possit esse in cognitione intellectiva. secundo utrum sit in cognitione sensitiva.

Ad primum

Ad primum nempe intellectiva non possit esse curiositas. quia secundum philosophum in ii. ethicorum. in his que sunt bona vel mala non possunt accipi mediis et extrema. hanc quod cognitio intellectiva secundum se est bona. in hoc non perfectio hominis videtur consistere ut intellectus eius de potentia reducatur in actum. quod sit per cognitionem veritatis. dicitur etiam Dionysius in ii. ca. de divinis nominibus. quod bonum aie humane est secundum rationem esse cuius perfectio in cognitione veritatis consistit. ergo circa cognitionem intellectivam non potest esse vitium curiositatis. **De** Illud per quod homo assimilatur deo et quod a deo percipitur non potest esse malum. hanc quod quocumque abundantia cognitionis a deo est secundum illud ecclesiastici. Omnis sapientia a domino deo est et sap. vii. dicitur. Ipse dixit mihi hec que sunt scientia vera ut scientia dispositionem orbis terrarum et virtutes elementorum. et per hoc etiam homo deo assimilatur quod veritatem cognoscit. quod omnia nuda et aperta sunt oculis eius ut habet ad Hebr. iij. Quia. i. Reg. ij. dicitur quod reus scientiarum dominus est. ergo quocumque abundet cognitio veritatis non est mala sed bona. appetitus autem boni non est vitiosus. ergo circa intellectivam cognitionem veritatis non potest esse vitium curiositatis. **De** Si circa aliquam intellectivam cognitionem possit esse curiositas vitium sic potest esse circa pbicas scientias. hanc quod eis intendere non videtur esse vitiosum. dicitur in Hiero. super Daniel. Qui de mensa vel vino regis non luerunt comedere ne polluerent. si sapiam atque doctrinam babyloniorum sciret esse peccatum. nunquam acquiesceret dicere quod non licebat. et Augustinus dicit in ii. de doctrina christiana quod si qua verba philosophi dixerunt ab eis sunt raptim in istis possessores. tunc in vobis nostrum vendicanda. non ergo circa cognitionem intellectivam potest esse curiositas vitiosa. **De** Contra est quod Hiero dicit. Nonne vobis videtur in vanitate sensus et obscuratione mentis ingredi quod diebus ac noctibus in dialectica arte torquetur. qui philosophicus persecutor oculos trans celum levat. hanc quod vanitas sensus et obscuratione mentis est vitiosa. ergo circa intellectivas scientias potest esse curiositas vitiosa. **R**espondeo quod sicut dicitur est studiositas non est directe circa ipsam cognitionem. sed circa appetitum et studium cognitionis acquirende. aliter autem est iudicandum de ipsa cognitione veritatis. et aliter de appetitu et studio veritatis cognoscende. ipsa enim veritatis cognitio per se loquendo bona est potest autem per accidens esse mala ratione scilicet. alicuius consequentis vel iniquum. si aliquis de cognitione veritatis superbia perbit secundum illud i. Cor. viij. Scientia inflat. vel iniquus homo vitium cognitione veritatis ad peccandum. hanc quod ipse appetitus vel studium cognoscende veritatis potest habere recrudinem vel pernicitatem. Uno quidem modo prout aliquid tendit suo studio in cognitionem veritatis prout patet accidens iniquum ei malum sicut illi qui studet ad scientiam veritatis ut exinde superbia. Quia Augustinus dicit in libro de moribus ecclesie. Sunt qui veritatis virtutibus et scientibus quid sit veritas et quanta sit maiestas. semper eodem modo manent. nature magni aliquid se agere putant si vniuersa

flax corporis molem quam mundum in uncu parum cu
 riosissime ientissimeq; perquirant. vnde etiam tanta su
 perbia gignitur vt in ipio celo de quo sepe disputant sibi
 met habitare videantur. similiter etiam illi qui studet ad
 discere aliquid ad peccandum vitiosum studium habent
 scdm illud *Dicere. it. Docuerunt linguam suaz loqui me
 danti. vt inque ageret laborauerunt. Alio aut modo potest
 esse vitium ex ipsa inordinatione appetitus studij ad discen
 dam veritatem et hoc quadrupliciter. Vno modo inq;ru
 per studium minus vtile retrahuntur a studio qd eis ex
 necessitate incumbit. *Un. Dico. dicit. Sacerdotes diuis
 sis euangelij et pphetis videmus coedias legere et ama
 toria bucolicoz versuu verba cantare. Alio modo in qua
 tuz studet aliquis addicere ab eo a quo no licet. sicut pa
 ter de his qui aliqua futura a demonibus perquirut. que
 est suspiciosa curiositas. *Un. Aug. dicit in lib. de vera re
 ligione. Desio an pbi impeditur a fide inordinata
 nis in periculis a demonibus. Tertio quando bo app
 petit cognoscere veritatem circa creaturas no referendo
 ad debitum finem. s. ad cognitionez rei. vnde *Augustin?
 dicit in lib. de vera religione. q. in consideratione creatu
 rarum non est vana et peritura curiositas exercenda. sed
 gradus ad in moralia et semp manentia faciend. Quar
 to modo inq;ru aliquis studet ad cognoscendam veritat
 tem sup p;riq; ingenij facultatem. quia per hoc hominea
 de facili in errores labuntur vnde dicitur *Eccl. ij. Altiore
 te ne quesieris et fortiora te ne scrutatus fueris. et in plu
 ribus operibus eius ne fueris curiosus. et postea subdit
 multos. n. supplantauit suspitio eorum. et in vanitate veri
 nuit sensus eoz. *Ad. i. ergo dicendū qd bonum homi
 nis consistit in cognitione veri. non tamen finum homi
 nis bonum consistit in cognitione cuiuslibet veri. sed in
 perfecta cognitione summe veritatis vt patet per p;bi
 in decimo. confel. Canem currentem primo leporem iam
 non aspectu cum in certo sit. at vero in agro si casu transe
 am auerit me fortassis ab aliqua magna cognitione atq;
 ad se conuertit illa venatio. et nisi iam tibi demonstrata
 infirmitate mea cito amoneas vanus bebeco. *Alio mo
 do inq;ru cognitio sensitiua ordinatur ad aliquid noxiuz
 sicut inspectio mulieris ordinatur ad concupiscen dum. et
 diligens inquisitio eozuz que ab alijs sunt ordinatur ad
 detrahendum. si quis autem cognitione sensibilem iten
 dit ordinare propter necessitate sustentande nature. vel p
 pter studium intelligende veritatis est vitiosa studioli
 tas circa sensibilem cognitionem. *Ad primum ergo di
 cendum qd luxuria et gula sunt circa delectationes cogniti
 onis que sunt in vsu rerum tangibilium. sed circa delecta
 tionem cognitionis omnium sensuum est curiositas. et vo
 catur concupiscencia oculorum. quia oculi sunt ad cogno
 scendum in sensibus principales. vnde omnia sensibilia
 videri dicuntur. vt *Aug. dicit in li. confel. et sicut *Aug.
 ibidem subdit. ex hoc euidentiuz discernitur quid volup
 tatis quid curiositatis agatur p sensus qd voluptas pul
 chra suauia canora sapida leuia sectatur. Curiositas autē
 etiam bis contraria tentandi causa non ad subeunda mo
 lestiam sed experiendi noscendiq; libidinem. *Adsecun
 dum dicendū qd inspectio speculorum vitiosa redditur
 inquantum per hoc homo fit pronus ad vitia vel lasciuie
 vel crudelitatis p ea que ibi representantur. *Vnde *Leoy.
 dicit qd adulteros inuerecundos confiteuntur tales inspe
 ctiones. *Ad tertium dicendum qd prospicere facta alio
 rum vel inquirere bono animo vel ad vtilitatem propriā
 vt. homo ex bonis operibus proximi prouocet ad meli?
 bb 2**************

moz ingens totius populi rebementer allippin; pulsat
 ser curiositate victus apperuit oculos. sed inspectio ludo
 rum no videtur ee vitiosa. qui huiusmodi inspectio tele
 stabilis redditur ppter representationē in qua homo na
 turaliter delectatur vt pbilosophus videt in sua poete. a. si
 ergo circa sensibilem cognitionem est vitium curiosita
 tis. *Preterea. Ad curiositates pertinere videtur actus
 proximozū perquirere. vt dicit *Beda. sed perquirere fac
 ra aliorum non videtur esse vitiosum. quia sicut dicitur
*Eccl. xij. vnicuiq; mandauit deus de proximo suo. ergo
 vitium curiositatis no ē in hmoi particularibus sensibilib?
 cognoscendis. Sed 3ra est qd *Augustinus dicit in lib. o
 de vera religione. qd concupiscencia oculorum reddit bo
 mines vitiosos. vt autem dicit *Beda. concupiscencia ocu
 lorum est non solum in discendis magicis artibus. sed
 etiam in contemplandis spectaculis et in discendis et
 arpendis vitijs proximozū que sunt quedam particu
 laria sensibilia. cum ergo concupiscencia oculozū sit quod
 dam vitium sicut esset superbia vite et concupiscencia car
 nis contra que dicitur. i. *Job. ij. videtur qd vitium curio
 sitatis sit circa sensibilem cognitionem. *Ad. i. dicendū
 qd cognitio sensitiua ordinatur ad duo. Vno enim modo
 ram in hominibus q; in alijs animalibus ordinatur ad
 corporis sustentationem. quia per hmoi cognitionem bo
 mines et alia animalia vitant nociua et conquirunt ea
 que sunt necessaria ad corporis sustentationem. Alio mo
 do specialiter in homine ordinatur ad cognitionem intel
 lectiuaz. vel speculatiuam. vel practicam. *Apponere ergo
 studium circa sensibilia cognoscenda dupliciter potest ef
 se vitiosum. Vno modo inq;ru cognitio sensitiua non
 ordinatur in aliquid vtile. sed potius auerit hominem
 ab aliqua vtili consideratione. *Vnde *Augustinus dicit
 in decimo. confel. Canem currentem primo leporem iam
 non aspectu cum in certo sit. at vero in agro si casu transe
 am auerit me fortassis ab aliqua magna cognitione atq;
 ad se conuertit illa venatio. et nisi iam tibi demonstrata
 infirmitate mea cito amoneas vanus bebeco. *Alio mo
 do inq;ru cognitio sensitiua ordinatur ad aliquid noxiuz
 sicut inspectio mulieris ordinatur ad concupiscen dum. et
 diligens inquisitio eozuz que ab alijs sunt ordinatur ad
 detrahendum. si quis autem cognitione sensibilem iten
 dit ordinare propter necessitate sustentande nature. vel p
 pter studium intelligende veritatis est vitiosa studioli
 tas circa sensibilem cognitionem. *Ad primum ergo di
 cendum qd luxuria et gula sunt circa delectationes cogniti
 onis que sunt in vsu rerum tangibilium. sed circa delecta
 tionem cognitionis omnium sensuum est curiositas. et vo
 catur concupiscencia oculorum. quia oculi sunt ad cogno
 scendum in sensibus principales. vnde omnia sensibilia
 videri dicuntur. vt *Aug. dicit in li. confel. et sicut *Aug.
 ibidem subdit. ex hoc euidentiuz discernitur quid volup
 tatis quid curiositatis agatur p sensus qd voluptas pul
 chra suauia canora sapida leuia sectatur. Curiositas autē
 etiam bis contraria tentandi causa non ad subeunda mo
 lestiam sed experiendi noscendiq; libidinem. *Adsecun
 dum dicendū qd inspectio speculorum vitiosa redditur
 inquantum per hoc homo fit pronus ad vitia vel lasciuie
 vel crudelitatis p ea que ibi representantur. *Vnde *Leoy.
 dicit qd adulteros inuerecundos confiteuntur tales inspe
 ctiones. *Ad tertium dicendum qd prospicere facta alio
 rum vel inquirere bono animo vel ad vtilitatem propriā
 vt. homo ex bonis operibus proximi prouocet ad meli?
 bb 2******************

Adiscō sic proceditur. Videtur qd vi
 ritium curiositatis. non sit circa
 sensitiuam cognitionem. Sicut enim aliqua cognoscuntur
 tur per sensus visus. ita etiam aliqua cognoscuntur per
 sensum tactus et gustus. sed circa tangibilia et gustabilia
 non ponitur vitium curiositatis. sed magis vitium luru
 nie et glorie. ergo videtur qd vitium circa eaque cognoscū
 tur per visum non sit vitium curiositatis. *Dic. Cu
 riositas esse videtur in inspectione ludozū. vñ *Augusti
 nus dicit. in. vi. confel. qd quodam pugne casu cum cla**

vel etiam ad utilitatem illius. ut scz corrigatur si quid ab eo agitur vitiose fm regulam charitatis et debitum officij est laudabile fm illud ad Heb. x. Considerate vos in unum in prouocationem charitatis et bonorum operum. s. qd aliquis intendat ad consideranda vna proximorum ad despiciendum vel detrahendum. vel saltem in unum in quietandum e vitiosum. Unde dicitur Prover. xxiiij. Ne insidietis et queras impietatem in domo iusti. neq palcos requiem eius.

Questio CLXVIII

Deinde consideranduz

est de molestia fm qd consistit in exteriorib' motibus corporis. Et circa hoc queritur. quatuor. Primo vtrum in exterioribus motibus corporis qui seruo aguntur possit esse virtus et vitium. Secundo vtru possit esse aliqua virtus circa actiones ludi. Tertio de peccato quod fit in excessu ludi. Quarto de peccato ex defectu ludi.

Primum sic proceditur. Vide

nr qd in exterioribus motibus corporis no sit aliqua virtus. Omnis em virtus pertinet ad spalem anime decorem. fm illud ps. Omnis gloria eius sicut regis ab intus. gloria. i. i co laena. sed motus corporales no sunt ab intus sed exteri? ergo circa huiusmodi motus no potest ee virtus. **Pre.** Virtutes no insunt nobis a natura. vt patet per pbm i ij. ethicoz. sed motus corporales exteriores insunt hominibus a natura fm qua quida sunt velocis motus et qda tardi motus. et idem est de alijs differentijs exteri? motuum. ergo circa tales motus non attendit aliqua virtus.

Pre. Omnis virtus moralis est circa actiones qd sit ad aliter. sicut iusticia. vel circa passionem. sicut temperantia et fortitudo. sed exteriores motus corporales no sunt ad alterum vsu. neq etia sunt passionem. ergo circa eos no est aliqua virtus. **Pre.** In omni opere virtutis e studiu adhibendu. vt supra dictum est. sed adhibere studiu in dispositione exteri? motu est vitiosum. dicit. n. Ambr. in primo de offi. Est gressus probabilis in quo sit species aucto. itans grauitatisq pondus in tranquillitate et stugium. ita tamen si studiu velit atq affectatio. s. motus sit purus ac simplex. ergo videtur qd circa compositionem exteri? motu no consistat virtus. **Sed** contra est qd decor honestatis pertinet ad virtutem. sed compositio exteri? motuum pertinet ad decorem honestatis. Dicit em Ambr. in primo de offi. Sicut molliculum et infractum aut vocis sonum aut gestum corporis no p'bo. ita nec agrestem aut rusticum naturam imitemur. effigies eius formula discipline forma honestatis est. ergo circa compositionem exteri? motuum est virtus.

Rn. vdm qd virtus moralis consistit in hoc qd ea que sunt hominis per rationem ordinantur. Manifestum e autez qd exteriores motus hominis sunt per rōnem ordinabiles ad imperium em rōnis exteri? membra mouentur. vnde manifestum est qd circa eorum motuum ordinationem virtus moralis consistit. Ordinatio autez eorum motuum attenditur quantum ad duo. Vno quidem modo fm conuenientiam persone. Alio modo fm conuenientiam ad exteri? personas negocia seu loca. Unde dicit Ambr. in libro de offi. Hoc est pulchritudinem viuendi tenere. conuenientia cuiqz serui et persone reddere. et hoc pertinet ad primum. Quantum autem ad secundum subditur.

hic ordo gestorum optimus. hic ornatus ad omnem actionem accommodus. et ideo circa huiusmodi est et oes motus ponit Andronicus duo. formatum qui respicit conuenientiam persone. Unde dicit qd est sciencia circa decorem in motu et habitu ordinem et bonam ordinationem que respicit conuenientiam ad diuersa negocia et ea que circumstant. vnde dicit qd est experientia separationis. i. distinctio actionu. **Ad. i.** ergo dicendum qd motus exteriores sunt quedam signa interioris dispositionis fm illud Eccl. xij. Amicus corporis et risus dentium et ingressus hominis enunciant de illo. et Ambr. dicit in primo de offi. qd habitus mentis in corporis statu cernitur. et qd per quedam animi est corporis motus. **Ad. ij.** dicendum qd Quis ex naturali dispositione habeat homo apertitudinem ad hanc vel ad illam dispositionem exteri? motuum. tamen quod deest nature potest suppleri ex industria rationis. vnde Ambr. dicit in primo de offi. Motus natura informat se quid sane in natura vitij est industria emendet. **Ad. iij.** dicendum qd sicut dicitur est exteriora motus sunt quedam signa interioris dispositionis que p'pue attenditur fm anime passionem. et ideo moderatio exteri? motuum requirit moderationem interiorum passionum. Unde Ambr. dicit in primo de offi. qd dicit. Ex motibus exteri? motibus homo cordis nostri absconditus aut leuior. aut iactantior. aut turbidior. aut grauior. aut constantior. et purior et maruitor estimatur. per motus etiam exteri? motus alij homines de nobis iudicium capiunt. scdm illud. Eccl. xij. Ex visu cognoscitur vir et ab occursum faciei cognoscitur sensarua. et ideo moderatio exteri? motuum quodammodo ad alios ordinatur. fm illud qd Aug. dicit in regula. In omnibus motibus vestris nihil fiat quod cuiusqz offendat aspectum. sed qd vestram deceat sanctitatem. Et ideo moderatio exteri? motuum potest reduci ad duas virtutes quas philosophus tangit in. iij. ethicoz. In quantum enim per exteri? motus ordinantur ad alios. pertinet exteri? motuum moderatio ad amicitiam vel affabilitatem. que attenditur circa delectationem et iusticias. que sunt in verbis et factis in ordinem ad alios quibus homo conuinit. In quantum vero exteri? motus sunt signa interioris dispositionis pertinet eorum moderatio ad virtutem continentiam. fm qua aliquis talem se exhibet in verbis et factis qualis est interior. **Ad** quartum dicendum qd in compositione exteri? motuum studiu vituperatur per quod aliquis fine quadam in exterioribus motibus vitur. ita qd interiori dispositioni non conueniant. debet tamen tale studiu adhiberi vt si quid in eis modum est corrigatur. Unde Ambr. dicit in primo de offi. Ars dicit. no dicit correctio

Secundum sic proceditur. Vi

deret qd in ludis non possit esse aliqua virtus. Dicit enim Ambr. in primo de offi. Dominus ait. et vobis qui ridens. quia se birit. non solum ergo profusus sed etiaz omne o iocos detinendos arbitror. s. illud quod potest vitiose fieri non est totaliter detinendu. no ergo circa ludos potest ee virtus. **Pre.** Virtus est quam reus in nobis sine nobis operatur. vt supra habitum est. Sed Cbryf. dicit. Non dat reus ludere sed diabulus. audi quid ludetes passi sunt sedit populis manducare et bibere et surreptit ludere. ergo circa ludos non potest ee virtus. **Pre.** Philosophus dicit in i. ethi. qd operationes ludi non ordinantur i aliqd aliud. sed ad virtutem requiruntur vt propter aliud eligas

esse dupliciter. Uno modo ex ipsa specie actionum que as-
sumuntur in ludum quod quidem iocandi genus secundum Tul-
lium dicitur esse liberale perulans flagitiosum obscenum
quando scilicet vult aliquis causa ludi turpibus verbis vel fa-
ctis. vel etiam his que videntur in proximi nocuentium
que de se sunt peccata mortalia. et sic per excessus in lu-
do est peccatum mortale. Alio autem modo potest esse excessus
in ludo secundum defectum debitarum circumstantiarum. puta
cum aliqui videntur ludo vel temporibus vel locis inde-
bitis. aut etiam preter convenientiam negotij seu persone.
et hoc quidem quicquid potest esse peccatum mortale. propter vete-
mentiam affectus ad ludum. cuius delectationem prepo-
nit aliquis dilectioni dei. ita quod contra preceptum dei vel et-
dehinc talibus ludis vni non refugiat. quandoque autem est
peccatum veniale. puta si aliquis non tantum efficit ad ludum
quod propter hoc velit aliquid contra deum committere.

Ad primum ergo dicendum quod aliqua sunt peccata propter
solam intentionem. quia scilicet in intentione alicuius sunt. quare
quidem intentione excludit ludus. cuius intentio ad delecta-
tionem fertur non ad iniuriam alicuius. et in talibus
ludis excusatur a peccato vel peccatum diminuitur. quodam re-
ro sunt que secundum suam speciem sunt peccata. sicut homicidium
fornicatio et similia. et talia non excusantur per ludum quoniam
immo ex his ludus redditur flagitiosus et obscenus. **A**d
secundum dicendum quod superfluitas in ludo pertinet ad im-
epiam leticiam. quam greg. dicit esse filiaz gula. **U**bi **E**ro.
xxxj. dicitur. **S**edit populus manducare et bibere et surse
ferunt ludere. **A**d. ij. dicendum quod sicut dicitur est. lu-
dus est necessarius ad conuersionem humane vite. ad
omnia autem que sunt vitia conuersioni humane de-
purari possunt aliqua officia licita. et ideo etiam officium hi-
stionum quod ordinatur ad solatiu hominibus exhibendum
non est secundum se illicitum. nec sunt in statu peccati. dummodo
moderate ludo videntur. id est non videntur aliquibus illicitis
verbis vel factis ad ludum. et non adhibendo ludum ne-
gotio et repositus in debitis. quauis in rebus humanis
non videntur alio officio per comparationem ad alios homi-
nes. tamen per comparationem ad seipsum et ad deum alias ha-
bent seriosas et virtuosas operationes. puta vniuozant et
suas passiones et operationes componunt. et quandoque etiam
am pauperibus elemosinas largiuntur. unde illi qui mo-
derate eis subueniunt non peccant. sed iuste faciunt mer-
cedem ministerij eorum eis tribuendo. si qui autem super-
flue sua in tales consumunt. vel etiam sustentant illos histri-
ones qui illicitis ludis videntur peccant quasi eos in pec-
cato fouentes. **U**nde **A**ug. dicit super **I**obannem. quod vo-
nare res suas histriombus vniuoz est imane. nisi forte ali-
quis histrio esset in extrema necessitate in qua esset ei sub-
ueniendum. **D**icit enim **A**mbrosius. **I**li. de offi. **P**asce fame mo-
rientem. quisquis enim pascendo hominem seruare po-
teris. si non pauperis occidisti.

Ad quartum sic proceditur. **U**bi
dicitur quod in defectu lu-
di non consistat aliquod peccatum. **N**ullus enim
peccatum intendit penitenti. **S**ed **A**ug. dicit de penitente
loquens. **C**obibet se a ludis a spectaculis seculi qui per-
fecta sequi vult remissionis gratiam. ergo in defectu ludi non
est aliquod peccatum. **R**espondeo. **N**ullus peccatum ponit in media
ratione scilicet. sed in comedatione quorundam ponit quod a ludo
abstinuerit. dicit enim **D**iere. **R**espondeo. **S**ed in peccato ludens
tium. et **I**ob. **I**ij. dicitur. **N**unc cum ludendo miscui me
neque cum his qui in leuitate sensus ambulat principem me per-

bul. ergo in defectu ludi non potest esse peccatum. **R**espondeo. **A**n-
dronicus ponit austeritatem quam inter virtutes numerat
esse habitum secundum quem aliqui nec afferunt aliquas delectationes
collocationum. neque ab his recipiunt. sed hoc pertinet ad de-
fectum ludi. ergo defectus ludi magis pertinet ad virtutem
quam ad vitium. **S**ed contra est quod probatur in. **I**ij. et. **C**rbico.
ponit defectum in ludo esse vitiosum. **R**espondeo. **D**icitur quod esse
quod est contra rationem in rebus humanis vitiosum est. est
autem contra rationem ut aliquis se aliis onerosum exhibeat. puta
ta dum nihil delectabile exhibet. et etiam aliorum delectatio
non impedit. **U**nde **S**eneca dicit. **S**ic te geras sapietere
quod nullus te habeat tanquam aspectum nec preternat quasi vi-
lem. **I**lli autem qui in ludo delectantur. nec ipsi dicunt ali-
quod ridiculum. et dicentibus molesti sunt. quia scilicet. **M**oder-
ratos aliorum ludos non recipiunt. et ideo tales vitiosi sunt
et dicuntur viti et agrestes. ut probatur dicit in. **I**ij. et. **C**rbico. **S**ed
quod ludus est vitiosus propter quietem et delectationem. et de-
lectatio autem et quies non propter se querunt in humanavi-
ta. sed propter operationem. ut dicit in. **I**ij. et. **I**o. **D**e defectu lu-
di minus est vitiosus quam ludi superexcessus. **U**nde probatur
dicit in. **I**ij. et. **I**o. **P**auci amici propter delectationem sunt ha-
bendi. quod parum de delectatione sufficit ad vitam quasi per
condimento. sicut parum de sale sufficit in cibo. **A**d. **I**ij. et.
go dicendum quod penitentibus luctus indicat pro peccatis
ideo interdicitur eis ludus. nec hoc paret ad vitium de-
fectus. quod hoc ipsum est secundum rationem quod in eis ludus diminuat
Ad. **I**ij. et. **D**icentibus ibi loquitur in eis congruentia re-
poris. cuius status magis luctus requirebat. vni subdit. so-
lus sciebatur quoniam amaritudine repleti me. quod autem dicitur
tur. **I**ob. **I**ij. pertinet ad ludum superfluum. quod per se eo
quod sequitur. neque cum his qui in leuitate ambulat par-
cipem me prebui. **A**d. **I**ij. et. **D**icitur quod austeritas secundum quod est
virtus non excludit omnes delectationes. sed superfluas et
inordinatas. unde videtur pertinere ad affabilitatem quam
probatur amicitia notat. vel ad eurpeliem sive iocunditatem.
item. et tunc notat et diffinit eam sic secundum quod inuenientiam ad repet-
tantiam cuius est delectationes repimere.

Questio CLXIX

Deinde considerandus

est de modestia secundum quod consistit in exteriori ap-
paratu. **E**t circa hoc querunt duo. **P**rimo vitium
circa exteriori apparatu possit esse virtus et vitium. **S**e-
cundo vitium mulieres peccant mortaliter in superfluo
ornatu.

Ad primum sic proceditur. **U**nde
dicitur quod circa exteriori
ornatum non possit esse virtus et vitium. **E**xterior
enim ornatus non inest nobis a natura. unde et secundum diuer-
sitate temporum et locorum variat. **U**nde **A**ug. dicit
in. **I**ij. de doctrina christiana. quod talates et manicatas tunicas
habere apud veteres romanos flagitium erat. nunc autem
bonesto loco nari non eas habere flagitium est. sed sicut **P**ro-
fopbus dicit in. **I**ij. et. **n**aturaliter inest nobis aptitudo
ad virtutes. ergo circa huiusmodi non est virtus et vitium. **R**espondeo. **S**i
circa exteriori cultu est vitium et vitium. oportet et quod etiam super-
fluitas in talibus est vitiosa et etiam defectus vitiosus.
sed superfluitas in cultu exteriori non videtur esse vitiosa. quod
facetiores et ministri altaris in sacro ministerio preciosissimi
vestibus vniuersimiliter etiam defectus in talibus non vi-
detur esse vitiosus. quod in laudem quorundam dicitur ad
Iob. **I**ij. **C**ircumueiunt in melioribus et in pellicibus capite.

non ergo videtur qd in talibus possit esse vitium & vitium
 ¶ **De** Omnis virtus aut est theologica aut moralis,
 aut intellectualis, sed circa huiusmodi non consistit virtus
 intellectualis que perficitur in aliqua cognitione verita-
 tis, similiter etiā nec est in virtus theologica que habet
 reum p obiecto, nec est enim ibi aliqua virtutis moralis
 quas phis tangit, ergo videt qd circa huiusmodi cultum
 nō possit esse virtus & vitium. ¶ **Sed** contra. Honestas
 ad virtutē pertinet, sed in exteriori cultu cōsideratur que
 tam honestas. Dicit enī Ambrosius. i. i. de offi. Decor cor-
 poris nō sit affectatus sed naturaliter simplex, neglectus
 magis q̄ expeditus nō p̄ciosus & albens ab intus vesti-
 mentia, sed cōsuetudo vel honestas vel necessitas nihil vel
 nihil accedit nitore, ergo in exteriori cultu potest eē vir-
 tus & vitium. ¶ **Rñ** dōm qd in ipso rebus exterioribus
 quibus dō vñ nō est aliqd vitium sed ex pte hominis q̄
 imoderate vitur eis. Que quidē imoderatā potest esse
 dupliciter. Uno quidē modo p cōpationē ad cōsuetudī-
 nem hōium cū quibz aliquis vitur. Unde dicit Aug⁹,
 in. ij. cōf. Que p̄ta mores hōiū sunt flagitia p morū
 dūctur vitanda sunt, vt pactū inter se ciuitatis & gen-
 tis cōsuetudine vel lege firmatum nullus ciuis aut pere-
 grini libidine violetur, turpis est enī ois p̄ vnūuerso suo
 nō congruens. Alio modo pot eē imoderatā in vsu talium
 rerum ex inordinato affectu vitentis, ex quo quēq̄ origit
 qd homo nimis libidinosus talibus vitat, siue fm cōsuetu-
 dinē eorū cū quibz vitur siue p̄ter eorū cōsuetudinē. Cū
 Aug⁹ dicit in. ij. de doctrina xpiana. In vsu rerū abesse
 oportet libidinē que nō solum ipsa eorū inter quos vitur
 cōsuetudinē nequit aburī, sed etiaz sepe sine eius egres-
 sa feditate suam que inter claustra morum solemnū lati-
 tabat flaginosissima eruptione manifestat. Exoritur autē
 ista inordinatio affectus tripliciter, quāntū ad sup̄abū-
 dantiā. Uno modo per hoc qd aliquis ex sup̄stuo cultu ve-
 stium hōiū gloriā querit, put. s. velles & alia bñōi per-
 tinent ad quēdā ornātū. Cū Greg⁹ dicit in quadā omel.
 Sunt nōnulli qui cultū subniliū p̄ciosarūq̄ vestitū nō
 putant eē peccatū, qd videlicet si culpa nō esset, nequa q̄
 sermo dei tam vigilanter exprimeret qd diues qui torq̄-
 batur apud inferos bysso & purpura indutus fuisset. De
 mo quippe vestimenta p̄cipua, s. excedentia propriū statū,
 nisi ad manē gloriā querit. Alio modo fm qd homo per su-
 perfluum cultū vestitū querit delicias fm qd vestitū ordina-
 tur ad corporis fomentū. Tertio fm qd nimia sollicitu-
 di nē apponit ad exteriorē vestitū cultū, etiā si nō sit aliqua
 inordinatio ex parte finis, & fm hoc Andronic⁹ ponit tres
 virtutes circa exteriorē cultū, s. humilitatē que excludit
 intentionē glorie, vnde dicit qd humilitas est habitus nō
 superabundā in sump̄tibz & p̄parationibz, & p̄ se suffi-
 cientiā que excludit intentionē deliciarū. Unde dicit qd p
 se sufficientia est habitus contentus quibz oportet & de-
 terminatiua eorū que ad viuere cōueniunt, fm illud apli
 i. ad Tim. xli. Habentes alimenta & quibz regamur bis
 cōtenti simus, & simplicitatē que excludit superflūā solli-
 citudinē talis. Unde dicit qd simplicitas ē habitus cōten-
 tus bis que contingunt. Ex pte autē defect⁹ similiter po-
 test esse duplex inordinatio per affectū. Uno quidē mo-
 do ex negligentia hominis qui nō addibet studiuū vel la-
 borē ad hoc qd exteriori cultu vitat fm qd oportet, vñ phi-
 losophus dicit in. vij. etbi. qd ad mollitiē p̄tinet qd aliq̄s
 trahat vestimentū per terrā vt nō laboret elenādo ipsū.
 Alio modo ex eo qd ip̄sum defectū exterioris cultū ad glo-

riam ordinat. Unde dicit Aug⁹, in libro de sermone dñi
 in monte. Non in solo reum corporearū nitore latq̄ pō-
 pa, sed etiā in ipso sordibz & lutosio eē posse iactantia, et
 eo piculose quo sub noīe seruitutis dei decipit, & phis
 dicit in. iij. etbi. qd sup̄abundantia & inordinatus defect⁹
 ad iactantiā pertinet. ¶ **Ad** i. ergo dōm qd quāuis ipse
 cultus exterior nō sit a natura, tamē ad naturālē tōnē per-
 tinet vt exteriorē cultū moderetur, & fm hoc nati sumus
 hanc virtutē suscipere que exteriorē cultum moderatur.
 Ad. ij. dōm qd illi qui in dignitatibus cōstituti sūt vel etiā
 ministri altaris p̄ciosioribus vestibus q̄ ceteri induunt,
 nō propter sui gloriā, sed ad signandā excellentiā sui mi-
 nisterij vel cultus diuini, & ideo in eis nō est vitiosū, vñ
 Aug⁹ dicit in. ij. de doctrina xpiana. Quisquis sic vitur
 exterioribus rebus, vt metas cōsuetudinē bonorū inter
 quos versatur excedat, aut aliquid significat aut flagitiosū
 suū ē, dum. s. propter vilitatē aut ostentationē talibz vitur,
 similiter etiā ex parte defectus cōingit esse peccatum
 nō tamen semper qui vilioribz vestibus q̄ ceteri vitur pec-
 cat, si enī hoc facit propter iactantiā vel superbiā, vt se
 ceteris p̄ferat, vitii sup̄stitionis est, si autē hoc facit p
 p̄ter macerationē carnis vel humilitationē spūs ad virtu-
 tem tēperantie pertinet, vnde Aug⁹ dicit in. iij. de doctri-
 na xpiana. Quisquis restrictus rebus vitur, q̄ se habe-
 ant mores eorū cum quibus vitur, aut tēperatus aut si
 perlitiosus ē, p̄cipue autē cōpēt vilitas vestimentis vti-
 lia qui alios & verbo & exemplo ad p̄niam hortantur, si
 cur fecerunt prophete de quibus ap̄s ibi loquitur. Unde
 quedā glo. dicit Mart. ij. Qui penitentia p̄dicat ha-
 bitum penitentis p̄tendit. ¶ **Ad** iij. dōm qd huiusmodi
 exterior cultus indicium quoddā est cōditionis humane
 & ideo excessus & defectus & medium ī talibus reduci possunt
 ad virtutē vnitatis, quā phis ponit circa facta & di-
 ca quibus aliquid de statu hominis signatur.

Secundum sic procedit. ¶ **De** ornatu
 mulierum non sit sine peccato mortali. ¶ **De** emz
 qd est contra p̄ceptum diuine legis est peccatum mor-
 tale, sed ornatu mulier est contra p̄ceptum diuine legi-
 sis. Dicitur enī. i. Def. ij. Quarum. s. mulierum sit nō
 extrinsecus capillatura aut circumdatio auri aut indūme-
 ti vestimentorum cultus, vbi dicit glo. Exptian. Detico
 & purpura indute christum sincere inducere nō possunt,
 auro & margaritis adornate & monilibus ornate mē-
 tis & corporis perdidit, sed hoc non fit nisi per pecca-
 tum mortale, ergo ornatu mulierū nō potest eē sine pec-
 cato mortali. ¶ **De** Exptianus dicit in li. d. habitu vir-
 ginum. Nō virgines sūt aut viduas sed & nuptas, p̄tō
 etiam omnes omnino feminas ad monendas qd op⁹ dei
 & futuram eius & plasmā adulterare nullo modo debeant
 adhibito flauo colore vel nigro puluere vel rubore. Aut
 quolibet lineamenta natia corūpente medicamē, & po-
 sica subdit manus deo inferunt quando illud qd ille for-
 mauit reformare contendunt, ip̄gnatio ista est dñm op̄is
 p̄uaricat io & veritatis deum videre non poteris, quādo
 oculi tui nō sunt quos deus fecit, sed quos diabolus in-
 fecit, te inimico tuo compta cū illo pariter arsur, s. hoc
 nō debetur nisi peccato mortali, ergo ornatu mulieris nō
 est sine peccato mortali. ¶ **De** Sicut si cōgruit mulier
 nō veste virili vitur, ita etiā nō cōpēt qd inordinato
 ornatu vitur, sed p̄imum est peccatū, dicit enī Deute.
 xxxi. Non induat mulier veste virili nec vit veste mulieris

br. ergo etiā videtur q̄ superfluo ornatus mulierū sit peccatum mortale. Sed contra est. q̄ s̄m hoc videtur q̄ artifices huiusmodi ornamenta p̄parantes mortaliter peccarent. R̄n. v̄dm q̄ circa ornamenta mulierū sunt eadē attendenda que supra cōter dicta sunt circa exteriori cultum. et insuper quoddā aliud sp̄ale. q̄. s̄. muliebri cultus viros ad lasciuam puocat. s̄m illud. Prover. viij. Ecce mulier occurrat illi ornata meretricio p̄parata ad capiendū animas. potest tamen mulier licite operā dare. ad hoc q̄ viro suo placeat. ne per eius cōtemptum i adulterium labat. vnde dicit. i. ad Cor. vij. q̄ mulier q̄ nupta est cogitat que sunt mundi quō placeat viro. et ideo si mulier coniugata ad hoc se ornare viro suo placeat. p̄r hoc facere absq̄ peccato. alle autē mulieres que viros non habent nec volunt habere et sunt in statu nō habendi. nō possunt absq̄ peccato appetere placere viroꝝ aspectibus. ad cōcupiscendum. quia hoc est dare eis incitium peccandi. et siquidem hac intentione se ornent vt alios prouocent ad cōcupiam. mortaliter peccant. si autē ex quadam lenitate. vel etiā ex quadam vanitate propter iactantiam quandā nō semper est peccatum mortale. sed q̄nq̄ veniale. et eadem ratio quantū ad hoc ē vt viros. vnde Aug. dicit in epla ad possidium. Nolo vt te ornāmens auri vel vestis propria babeas in p̄bitendo finiam nisi in eis qui neq̄ cōiugati sunt neq̄ coniugari cupientes cogitare debent quō placeant teo. illi autē cogitant que sunt mundi. quomodo placeant vel vni vxoribus vel mulieribus maritis. nisi q̄ capillos nudare feminas quas etiā caput vel late ap̄s iubet. nec maritaram deet. in quo tamē cāu possent aliqua a peccato excusari. quādo hoc nō fieret ex aliq̄ vanitate. sed propter prariā cōsuetudineꝝ quāuis talis cōsuetudo nō sit laudabilis. Ad. i. ergo dicendum q̄ si cut glo. ibidē dicit mulieres eorum qui i tribulandō erāt cōtemnebat viros. et vt alijs placerent se pulchre ornabāt qd̄ fieri ap̄s prohibet. i. quo etiā casu loquitur Cyprianus nō autem prohibet mulieribus cōiugatis ornari vt placeant viro ne detur eis occasio peccandi cū alijs. Cū ap̄s i. ad Tim. ij. dicit Mulieres in habitu ornato cū reuerētia et sobrietate ornantes se nō in torris crinibus aut auro aut margaritis aut veste preciosa. per qd̄ dat̄ intelligi q̄ sobrius et moderatus ornatus nō prohibet mulieribus. sed superfluo et inuerecundus et impudicus. Ad. ij. v̄dm q̄ mulierū fucatio de qua Cyprianus loquit̄ est q̄dam sp̄s fictionis que nō p̄r esse sine peccato. vñ Aug. dicit in epla ad possidium. Fucare signentis et rubicundior vel candidior appareat. adulterina fallacia est. qua nō dubio etiā ipsos maritos se velle decipi. quibus solum permittende sunt femine ornati s̄m veniam. non s̄m impetium. non semper tamen talis fucatio est cū peccato mortali. sed solum q̄n sit propter lasciuiaz vel in dei contemptū in quibus casibus loquitur Cyprianus. Sciēdum tamen q̄ aliud ē fingere pulchritudinē nō habitaz et aliud occultare turpitudinē ex aliqua causa. pueniētes puta egritudine vel aliquo huiusmodi. hoc enī ē licitum q̄ s̄m Ap̄lm. i. ad Cor. xij. Que putam? ignobiliora mēbra corporis esse his bonozē habundantiōē circūdam. Ad. iij. v̄dm q̄ sicut dicit̄ est. cultus exterior debet cōpetere conditioni persone s̄m eōdem cōsuetudinem. et ideo de se vniuersum est q̄ mulier vtatur veste virili aut ecouert so precipue. quia hoc potest ēē causa lasciuie et specialiter prohibetur in lege. quia gentiles tali mutatione habitus vtēbantur ad idolatrie sup̄iunōē. p̄r tamen quandoq̄

hoc fieri sine peccato propter aliquā necessitatē. vel causa se oculandi ab hostibus vel propter defectū alterius vestimenti. vel propter aliquid aliud huiusmodi. Ad. iij. dicendum q̄ si qua ars ē ad faciendum aliqua opera quibus hoies vti non possunt absq̄ peccato. per se quēque artifices talia faciendo peccarent. vt pote presentes directe alijs occasione peccandi. puta si quis fabricaret idola vel aliqua ad cultum idolatrie pertinentia si qua vero ars sit cuius exercitibus homines possunt bene et male vti. sicut gladij sagitte et alia huiusmodi. vltus talij artij nō ē peccatum et de sole artes sunt discende. Cū Chry. dicit sup̄ Math. Eas solum artes oportet vocare que necessarium et eorum que cōtinent vitā nostram sunt tribuunt et cōstruunt. si tamen operibus alicuius artis vt plures alij qui male vtent̄. quāuis de se nō sint illicite. sunt tamen p̄ officium principis a ciuitate excipande. s̄m documēta Platonis. Quia ergo mulieres licite se possunt ornare. vel vt cōseruent decenā sui status. vel etiā aliquid super addere vt placeant viro. cōsequēs est vt artifices talij ornamentozum non peccant in vsu talis artis. nisi forte inueniēdo aliqua sup̄flua et curiosa. vnde Chry. dicit super Math. q̄ etiā ab arte calceozum et extozū multa abscondere oportet. etenim ad luxuriam deperunt necessitatē eius corrupentes artem arti male cōmiserentes.

Questio CLXX

Deinde considerandus

est de preceptis temperantie. Et primo de preceptis ipsius temperantie. Secundo de preceptis partium eius.

Hoc primum sic proceditur. Consideratur q̄ precepta temperantie inconuenienter in lege diuina tradantur. Foritudo enim est p̄nosa virtus q̄ temperantia. vt supra dicitur. sed nullū preceptū foritudinis ponitur inter precepta decalogi. que sunt p̄nosa legis precepta. s̄ inconuenienter inter precepta decalogi ponitur prohibitio adulterij qd̄ cōtrariā temperantie. vt ex supra dicitur patet. Pre. Temperantia nō est solum circa venerea. sed etiam circa delectationem cibozum et potuorum. sed inter precepta decalogi prohibetur aliquod vinum pertinens ad delectationem cibozum et potuorum. neq̄ etiam pertinēs ad aliquam aliam speciem luxurie. ergo neq̄ etiam debet poni aliquod preceptum prohibens adulterij qd̄ pertinet ad delectationem venereozum. Pre. Principalis ē in intentione legislatoris inducere ad virtutes q̄ vitia prohibere. ad hoc enim vitia prohibentur vt vitium imbecillitatis tollantur. sed precepta decalogi sunt principalia in lege diuina. ergo inter precepta decalogi magis debuit poni preceptum aliquod affirmatiuum directe inducens ad virtutem temperantie q̄ preceptum negatiuum prohibens adulterium quod ei directe opponitur. In cōtrariū ē auctoritas scripture. R̄n. dicendum q̄ sicut Apostolus dicit. i. ad Tim. i. Simis precepti caritas est ad quam duobus preceptis inducimur pertinentib⁹ ad dilectionem dei et proximi. et ideo illa precepta in decalogo ponuntur que directius ordinantur ad dilectionē dei et proximi. inter vitia autem temperantie opposita maxime dilectioni proximi. videtur opponi adulterium per qd̄ aliquis viurpat sibi rem alienam abutendo. s̄ vt proximi. et ideo inter precepta decalogi precipue prohibetur adulterium. non solum s̄m q̄ opere exercetur. sed etiam

fm q corde concupiscitur. Ad i-ergo dicitur q in ter species vitiozum que opponuntur fortitudini nulla e que ita directe cotranetur dilectioni proximi sicut ad ulte rium quod est species luxurie que temperantie contraria tur. tamen vitium audacie quod opponitur fortitudini Quandocq solet esse causa homicidij. qd inter precepta decalogi prohibetur. Dicitur enim Eccl. viij. Luz auda ce non cas in via ne forte grauet mala sua in te. Ad ij. dicendum q gula non directe opponitur dilectioni proxi mi sicut ad ultertum. neq aliqua alia species luxurie no enim tanta fit iniuria patri per stuprum virginis q non est eius conubio deputata. quanta fit iniuria viro p adul terium cuius corporis potestatem ipse habet non vxor. Ad. iij. dicendum q precepta decalogi. vt supra dicitur e sunt quedam vniuersalia diuine legis pncipia. Unde oportet ea esse comunia. non poterant autem aliqua prece pra comunia affirmatiua de temperantia dari. quia vltus eius variatur fm diuersa tempora. sicut Aug. dicit in li: te dono coniugal. t fm diuersas hominum leges t con/ suctudines.

Ad secundum sic proceditur. **U**ter q inconuenienter trabantur in diuina lege precepta de vir tutebus annexis temperantie. Precepta enim decalogi vt dicitur est sunt quedam vniuersalia pncipia totius legi s diuine. sed superbia est initium omnis peccati. vt di citur. Eccl. x. ergo inter precepta decalogi debuit aliquod poni prohibitorium superbie. **Re.** Illa precepta ma xi me debent in decalogo poni per quas homines maxime indignantur ad legis impleione. quia ista videtur ee pri/ cipalia. sed per humilitatem per quam homo deo subijci tur maxime videtur homo disponi ad obseruantiam di uine legis. Unde obedientia inter gradus humilitatis co/ putatur vt supra habitum est. t idem etiam videtur esse dicendum de mansuetudine per quam fit vt homo diui ne scripture non contradicat. vt Aug. dicit i. q. de doctri na christiana. ergo videtur q de humilitate t mansuetu/ dine aliqua precepta in decalogo poni debeant. **Re.** Dicitur est q adulterium in decalogo prohibetur. quia contrariatur dilectioni proximi. sed etiam inordinario ex teriorum motuum que cotranatur modestie dilectio. p/ ximi opponitur. Unde Aug. dicit in regula. In omnib/ vitis nihil fiat quod cuiusq offendat aspectum. ergo vi detur q etiam huiusmodi inordinatio debuit prohiberi per aliquod preceptum decalogi. **In contrarium** suffi cit auctoritas scripture. **Ri.** dicendū q vitu teo tepe rante annexa dupliciter considerari possunt. Vno mo do fm se. Alio modo fm suos effectus. Secundū se qui/ dem non habent directā habitudinem ad dilectiones dei vel proximi. sed magis respiciunt quandam moderatio/ nem eorum que ad ipsum hominē pertinent. Quantū ad effectus suos possunt respicere dilectionem dei vel pro xi mi. t fm hoc aliqua precepta in decalogo ponuntur per/ tinentia ad prohibendum effectus vitiozum ioppositio/ rum temperantie paribus sicut ex ira que opponitur mansuetu dini procedit interdum aliquis ad homicidium quod in decalogo prohibetur. aut ad subtrahendum rebuz hor nozem parentibus. quod etiam potest ex superbia proue nire ex qua etiam multi transgrediuntur precepta prime tabule. **Ad.** i. ergo dicendum q superbia est initium pec cati. sed latens in corde cuius etiam inordinatio nō ppen ditur committere ab omnibus. Unde eius prohibitio

non debuit poni inter precepta decalogi que sunt prima pncipia per se nota. **Ad** secundum dicendum q pre cepta que per se inducunt ad obseruantiam legis pncipia ponunt iam legem. Unde non possunt esse prima legis precepta. vt in decalogo ponantur. **Ad** tertium dicen dum q inordinatio exteriorum motuum non pertinet ad offensam proximi secundum ipsam speciem actus. sicut homicidium adulterium t furtum que in decalogo pro/ hibentur. sed solum fm q sunt signa interioris inordina tionis vt supra dicitur est.

Questio CLXXI

De ista quam dicitur

est de singulis virtutibus t vitis que per tinent ad omnium bonorum condicione s status. nunc considerandum est de his. que specialiter ad aliquos homines pertinet. Inuenitur etiam differentia inter homines fm ea que ad habitus t actus anime rationalis pertinent tripliciter. Vno mo do fm gratias datus. quia vt dicitur. i. ad Cor. xij. Diu siones gratiarum sunt. t alij datur per spiritum sermo sa piencie. alij sermo sciencie fm eundem spiritum. Aliter fi tes in eodem spiritu. alia gratia sanitarum in vno spiri tu. Alij operatio. virtutum. alij prophecia. alij dilectio. spirituum. alij genera linguarum. alij interpretatio sermo num. t. Alia vero differentia est fm diuersas vitas acti uam scz t contemplatiuam que accipiuntur fm diuersa operationum studia. Unde t ibidem dicitur q diuisio nes operationum sunt. Aliud enim est studium operati onis in Martia q sollicita erat t laborabat circa frequē s ministerium quod pertinet ad vitam actiuam. Aliud est in Maria que sedens secus pedes domini audiebat ver bum illius quod pertinet ad contemplatiuam. vt habet Luc. x. t. Tertio mo fm diuersitate officiozum t statu um. prout dicitur ad Eph. iij. Et ipse dedit quosdam q/ dem apostolos. quosdam autē prophetas. alios vero enā s gelistas. alios autem pastores t doctores. quod pertinet ad diuersa ministeria. De quibus dicitur. i. ad Cor. xij. Diuisiones ministracionum sunt. idem vero dominus. Et diuisiones operationū sunt. idem vero deus. q opaf. Est autem attendendum circa gratias gratis datus de q bus occurrit consideratio. Primo q quidam eorum per tinent ad cognitionem. quedam vero ad locutionem. q/ dam vero ad operationem. oia vero que ad cognitionem pntinent sub prophecia comprehendendi possunt. nā prophe cia reuelatio se extendit non solum ad futuros bonituz euentus. sed etiam ad res diuinas. t quantum ad ea que proponuntur omnibus credenda que pertinent ad fidem Et quantum ad altiora ministeria que sunt perfectiozum que pertinent ad sapientias. Est etiam prophecia reuela no de his que pertinent ad spirituales substantias a qui bus vel ad bonum vel ad malum inducuntur. quod per tinet ad discretionem spirituum. extendit etiam se ad di/ rectionem humanorum actuum. quod pertinet ad sciam. vt infra patebit. t q io primo occurrit considerandū de pro phetia t de rapru qui est quedam prophecie gradus. De prophecia aut quadruplex consideratio occurrit. Quaru s prima est de eēntia eius. Secda de causa ipsius. Tertia de mo pphete cogitatio: quarta d diuisioe pphete. Circa primū querunt sex. pmo vtz pphete pntineat ad cognitō s sedo vtz sit habitus. tertio vtz sit solum iustoz pntentiu. Quarto vtz pphete cognoscat omnia pphetabilia

principium autem eorum que ad supernaturalē cognitionē
 pertinent que per prophetiam manifestantur. est ipse deus
 qui per essentia a prophetia non videtur. videtur autē a
 deo in patria in quibus videtur lumen inest per modum cu
 iusdam forme permanentis et perfecte. secundū illud. ps.
 In lumine tuo videbimus lumen. relinquunt ergo qd lu
 men prophetici insit ante prophetie p modū cuiusdā pas
 sionis vel apprehensionis transiens. et hoc signat. Ezo. xxxij.
 Cuius transibit gloria mea ponā te in foramine petre.
 et. Et. iij. Reg. xij. dicitur ad beliaz. Egredere et ita i mō
 te corā dño et ecce dñs transiit. et. Et inde est qd sicut aet
 semp indiget noua illuminatione. ita etā mes prophete
 semp indiget noua reuelatione. sicut discipulus q nōdū
 est adeptus principia artis indiget vt de magulis in iura
 tur. Unde Esa. l. dicit. Mane erigit mihi aurē. et audiā
 quasi magister. et hoc etiā ipse modus loquadi prophe
 tia designat. Fin qd dicit qd locus est dñs ad tale vel tale p
 pberiam. aut qd factū est verbum domini siue manus dñi
 sup eum. habitus autē est forma permanentis. vnde mani
 festū ē qd prophetia proprie loquedo non ē habitus. Ad
 pñm qd dicit qd illa dñs philosophi nō cōprehendit
 absolute omnia que sunt in anima. sed ea que possunt ēē
 principia moralium actuum qui qñq sunt ex passione. qñ
 qz autē et habitus. qñq autē et potentia nuda. vt p in bis
 qui ex iudicio rationis aliquid operantur anteqz habeat
 habitus. potest autē prophetia ad passionē reduci. si tamē
 nomen passionis pro qualiter receptio ne accipiat. prout
 pbas dicit in. iij. de anima. q intelligere pan quoddaz ē
 sicut enī in cognitione naturali intellectus possibilis pa
 tiat et lumine intellectus agentis. ita et i cognitione p
 pberia intellectus humanus patit et illustratione diu
 ni luminis. Ad. ij. vdm qd sicut in rebus corporalibus
 abeunte passione remanet quedā habitus ad hoc qd ite
 rum pariat sicut lignū semel inflāmat vni facilius iteqz
 inflāmat. ita etiam in intellectu prophete cessante actu
 ali illustratione remanet quedā habitus ad hoc qd facili
 us iterato illustret. sicut etiam mens semel ad reuocatiōē
 excitata facilius postmodū ad deuotionē pristina reuoca
 tur. propter qd Aug. in li. de orādo teū dicit ēē necessari
 as crebras oratiōes. ne cōcepta deuotio totaliter extinguat
 potest tñ dicit qd aliquis dicit pberia etiā cessante actuali
 pberia illustratione ex deputatiōe diuina. Fin illud. Die
 re. i. Et prophetam in gentibus vedit. Ad. ij. vdm qd
 omne donū gratie hominē eleuat ad aliquid qd est supra
 naturā humanā qd quidē potē ē dupliciter. Vno modo
 qñtū ad substantiā actus sicut miracula facere et cognoscere
 occulta et incerta diuine sapientie. et ad hoc actus non dat
 hominē donū gratie habituali. Alio modo ē aliquid sup nā
 turā humanā qñtū ad modū actus. nō autē quantū ad sub
 stantiā ipsius. sicut diligere deum et cognoscere eum i sp
 culo creaturaz. et ad hoc dat donū gratie habituali

Hic procedit. Videt qd
 prophetia sit locum ius
 turozum contingentiū. Dicit enim Cassiodorus
 qd prophetia est inspiratio vel reuelatio diuina. retū euen
 tus immobili veritate denuncians. sed euentus pertinet
 ad contingentia futura. ergo de solis contingentiū ius
 tū sit reuelatio prophetica. De. Gratia prophetie
 diuiditur contra sapientiam et fidem que sunt de diuinis
 et discretionem spirituum que est de spiribus creatis. et
 scientiam que est de rebus humanis. vt patet. i. ad Cor.
 xij. habitus autem et actus distinguunt fin obiecta. vt pa

ter per ea que supra dicta sunt ergo videtur qd nullo p
 nente ad aliqd bonum sit prophetia: relinquitur ergo qd
 sit solum de futuris contingentiū. Per. D. ueritas
 obiecti causat diuersitatem speciei. vt ex supra dictis pat
 et. si ergo prophetia quedam sit de futuris contingentiū
 quedā autem de quibusdam alijs rebus videtur sequi qd
 nō sit eade spēs pberie. Et pñm ē qd Greg. dicit sup
 Ezech. qd prophetia quedā est de futuro. sicut id qd dicit
 Esa. viij. Ecce virgo concipiet et pariet filium. qdā de pñtō.
 sicut id qd dicit gen. i. In principio creauit deus celum et
 terram. quedā d pñt. sicut id qd dicit. i. ad Cor. xij. Si
 oēs pphetent. inret autē quis infidelis occulta cordis eius
 manifesta sunt. nō ergo ē prophetia solū d contingentiū
 futuro. Ad. vdm qd manifestatio que fit per aliqd ius
 tū. ad oia illa se extendere pot que illi lumini subquā
 tur. sicut visio corporalis se extendit ad oia illa q subdu
 tur lumini intellectus agentis. cognitio autē prophetica est
 per lumen diuinū quo pñt oia cognosci tam diuina qz bu
 mana raz spūalia qz corporalia. et nō reuelatio p. oph. tica
 ad omnia huiusmodi se extendit. sicut de bis q pñnt ad
 dei excellentiā. et angeloz spirituum ministerio reuelatio
 prophetica facta est. vt Esa. vi. vbi dicitur. Vidi dominū
 sedentem super solium excelsum et eleuatum. etiaz prophetia
 continet ea que pñnt ad corpora naturalia. Fin illud Esa.
 xl. Quis mensus est pugillo aquas. et cōtinet etiaz ea q
 ad mores hominū pertinent. Fin illud Esa. lxvij. Fran
 ge elucenti panem tuum. et pñnt etiā ea q pñnt ad
 futuros euentus. Fin illud Esa. xlvij. Venient nobi duo i
 die vna subito. sterilitas et viduitas. Considerandum ta
 men qd quia prophetia ē d bis que pñnt ad nosra cog
 nitione sunt. tanto aliqua magis proprie ad prophetiā per
 tinent quanto longius ab humana cognitione exiunt.
 Prop. etiā ē triplex gradus. quoz pñm ē eoz q sunt paul
 a cognitione hominis. siue fin sensum siue fin intellectum
 non autem a cognitione omnium hominum. sicut sensu
 cognoscit aliquis homo que sunt sibi presentia fin locuz
 q tñ aliū humano sensu vixit sibi absentia nō cognoscit
 Et sic Heliseus prophetice cognouit que Giezi discipu
 lus eius in absentia fecerat. vt dicitur. iij. Regum. v.
 Et similiter cogitationes cordis vnus alteri prophetice
 manifestantur. vt dicitur. i. ad Cor. xij. Et per hunc mo
 dum etiam ea que vnus scit de monstrantur alijs possunt
 prophetice reuelari. Secundus autē gradus ē eorum q
 excedunt vniuersaliter cognitionem omnium hominum. nō
 quia fin se non sunt cognoscibilia. sed propter defectum
 cognitionis humane. sicut in ysteriū trinitatis quod reue
 larum ē per seraphin dycentia. Sanctus sanctus sanctus
 et. vt dicitur. Esa. vi. Tertius autē gradus ē eoz q sūt
 pñt ab omnium hominum cognitione. qz in seipsis nō sūt
 cognoscibilia. vt contingentia futura. quoz veritas nō ē
 determinata. et quia quod ē vniuersaliter et fin se. potius
 est eo qd ē particulariter et per aliud. ideo ad prophetiaz
 propriissime pertinet reuelatio euentuum futuro. i. vt
 te et nomen prophetie sumi videtur. Unde Greg. dicit iu
 per Ezech. qd cam nō prophetia dicta sit q futura pñt
 cat qñ de pñtō vel pñtō loquitur. tōmē sui nomi
 nis amittit. Ad. i. ergo dicendum qd prophetia ibi dif
 finitur fin id quod proprie signatur noie prophetie. et p
 hūc et modū pberia diuidit pñt alias grai gratie dñi
 Unde patet insio ad scdm. qd quia possit dici q oia que
 sub prophetia cadunt conueniunt in hac rōne q nō sunt
 ab homine cognoscibilia nisi per reuelationem diuinā. ea

vero que pertinent ad sapientiam et sciam et interpretationes se rmonu pnt naturali rone ab homine cognoscit. sed alio modo manifestatur per illustrationem diuini luminis fides autem et si sit de inuisibilibus homine tamen ad ipaz no pntet coz cognitio que credunt. sed qd bō p certitudi niam assentiat his que sunt ab alio cognita. Ad. ij. de cendū qd formale in cognitione pphetia ē lumē diuinuz a cuius unitate ppheta bz unitate in specie. licet sint di uerla que p diuinū lumē pphete manifestantur.

Ad quartum sic proceditur. **Qu**id dicitur qd ppheta per diuinam reuelationem cognoscit omnia qd possunt fieri dominus deus uerbu nisi reuelauerit. sicutum suum ad seruos suos pphetas. sed omnia que pphetece re dantur sunt uerba diuinitus facta. nihil ergo eozū e quod non reuelatur pphetece. **De** pericula sūt opa ut dicitur Deute. xxiij. sed ppheta ē diuina reuelatio. ut dicitur est. ergo est pericula. qd nō eēt nisi perfecte oia pphetabilia pphetece reuelarent. quia perfecte est cui ni l. il deest ut dicitur in. ij. ppheticoz. ergo pphetece omnia pphetabilia reuelantur. **De** Lumen diuinū qd cau lat pphetiaz est potentius qd lumen naturalis ronis ex quo causat humana scientia. sed homo qui habet aliquaz sciam cognoscit omnia illa que ad illā scientiaz pertinet sicut grāmaticus cognoscit oia grāmaticalia. ergo uidet qd ppheta cognoscit omnia pphetabilia. **Sed** con tra est qd Grego dicit in per. Ezech. qd aliquando spiritus pphetece ex pientia tangit animum pphetantis et ex fu turo tangit. non ergo ppheta cognoscit omnia prophe tabilia. **R**espondendum qd diuina non est necesse eē simi l. nisi propter aliqd vnum in quo connectitur et a quo de pendent. sicut supra dictum est qd virtutes omnes neces se est esse simul propter prudentiā vel caritatem. **D**ia autem que per aliquod principium cognoscuntur conne ctuntur in illo principio et ab eo dependent. et ideo qd coz gnoscit perfecte principium fm totam eius virtutem. si ual cognoscit omnia que per illud principium cognoscū tur. ignorato autē cōmuni principio vel cōmuniter appre hensio nulla necessitas est simul omnia cognoscēdi. b vniū qd qd coz per se oportet manifestari. et per cōsequētia aliq uem eozum que diuino lumine pphetece manifestant. est ipsa veritas prima quā pphetece in seipsa nō vident. et ideo non oportet qd omnia pphetabilia cognoscāt. s; quilibet eozum cognoscit ex eis aliqua fm speciale reue lanone uerba vel illius rei. **A**d. i. ergo dōm qd domi nus omnia que sunt necessaria ad instructionē fidelē po puli reuelat p. pphetece. non tamen omnia omnibus. sed quedam vni quedam aliq. **A**d. ij. dōm qd ppheta est sicut quoddā imperfectum in genere diuine reuelatiōis. unde dicit. i. ad. i. qd pphetece euacuabunt et qd ex parte pphetamus. i. imperfecte. pericula autem di uine reuelatiōis est in patria. unde subditur. cum uene rit quod perfectum est. euacuabitur qd ex parte est. vnd non oportet qd pphetece reuelatiōi nihil deest. sed qd ni bil deest eozum ad que ppheta ordinatur. **A**d. ij. di cendum qd ille qui habet aliquā scientiam cognoscit prin cipia illius scientie ex quibus omnia que sunt illius scie dependent. et ideo qui perfecte habet habitum alicui scie tui omnia que ad illam sciam pertinent. sed per prophe tiam nō cognoscitur in seipso principū pphetabiliū coz

gnitionum quod est reus. unde non est similis ratio.

Ad quintum sic proceditur. **Quid** dicitur qd ppheta discernat semper quid dicat per spiritum proprium. et qd per spiritum pphetece. **D**icit enim Aug. in. vi. confel. qd mater sua dicebat discernere se nescio quo sapore quem uerbis explicare nō poterat quid intresserunt de uis reuelantem et inter. animam suam somniantē. sed ppheta est reuelatio diuina. ut dicitur est. ergo ppheta semp discernit id qd de per spm pphetece dicit ab eo qd loy quitur spiritu proprio. **De** Deus nō sic ipit aliqd i; possibile. sicut **D**icitur. dicit. ppheta autem pphetece. **H**ere. xxiij. Ppheta qui habet somnū narret somni um. et qui habet sermonem meū. loquatur sermonē meū vere ergo ppheta pōt discernere qd dicitur per spm pro phetece ab eo qd aliter uidet. **De** maior ē certitudo qd est per diuinū lumen qd que ē per lumen ronis natural. ille aut qui bz sciam p certo scit se hē. s; ille qui bz pph etiam p lumen diuinū multo magis certus est se habere. **Sed** cōtra est qd Grego dicit sup. Ezech. Sciet dū est qd aliquando pphetece sancti dū consulunt et magno vi u pphetiā quedam ex suo spū pphetece et eē hoc ex pro phetece spiritu dicere suspiciat. **R**espondendum qd mens p phetece dupliciter a deo instruitur. Uno modo p expiam reuelationem. Alio modo per quedam instinctum quem interdum etiam nescientes humane mentes parunt. ut Aug. dicit. i. sup. Gen. ad itaz de bis ergo qd expse p spi ritum pphetece. ppheta cognoscit maximā certitudine bz et pro certo habet et qd hēc sunt diuini sibi reuelata. **Qu** dicitur **H**ere. xxx. In ueritate misit me dominus ad uos ut loquerer in aures uestras omnia uerba hec. alioqn si de hoc ipse certitudinē nō haberet. fides que dicitur p pphetarum inuinitur certa nō esset. et signum pphetece cer titudinis accipere possumus ex hoc qd **A**braam admonit rus in pphetece uisione se pparauit ad filium unigenituz imolandum qd nullatenus fecisset nisi de diuina reuela tione fuisset certissimus. sed ad ea que cognoscit p instin ctum aliquando si e se habet ut nō plene discernere possit utrum hoc cogitauerit alicui diuino instinctu uel per spm pphetece. nō aut oia qd cognoscit dūno instinctu. sub certitudine pphetece nobis manifestat. tal. n. antūm. ē qd tā ipse i genere pphetece. et hoc mō intelligendū ē uerbu gregio. ne tū error et hoc possit accidere. p spm scim. coz recta de eo qd uera sunt audiūt. et scineti ppos qd falsa dixerit rē. bēdūt ut ibidē greg. subdit. prime aut tōnce pcedunt qd ad ea qd pphetece ipse reuelant vñ p rōne ad obiecta

Ad sextum sic proceditur. **Quid** dicitur qd ppheta discernat semper quid dicat per spiritum proprium. et qd per spiritum pphetece. **D**icit enim Aug. in. vi. confel. qd mater sua dicebat discernere se nescio quo sapore quem uerbis explicare nō poterat quid intresserunt de uis reuelantem et inter. animam suam somniantē. sed ppheta est reuelatio diuina. ut dicitur est. ergo ppheta semp discernit id qd de per spm pphetece dicit ab eo qd loy quitur spiritu proprio. **De** Deus nō sic ipit aliqd i; possibile. sicut **D**icitur. dicit. ppheta autem pphetece. **H**ere. xxiij. Ppheta qui habet somnū narret somni um. et qui habet sermonem meū. loquatur sermonē meū vere ergo ppheta pōt discernere qd dicitur per spm pro phetece ab eo qd aliter uidet. **De** maior ē certitudo qd est per diuinū lumen qd que ē per lumen ronis natural. ille aut qui bz sciam p certo scit se hē. s; ille qui bz pph etiam p lumen diuinū multo magis certus est se habere. **Sed** cōtra est qd Grego dicit sup. Ezech. Sciet dū est qd aliquando pphetece sancti dū consulunt et magno vi u pphetiā quedam ex suo spū pphetece et eē hoc ex pro phetece spiritu dicere suspiciat. **R**espondendum qd mens p phetece dupliciter a deo instruitur. Uno modo p expiam reuelationem. Alio modo per quedam instinctum quem interdum etiam nescientes humane mentes parunt. ut Aug. dicit. i. sup. Gen. ad itaz de bis ergo qd expse p spi ritum pphetece. ppheta cognoscit maximā certitudine bz et pro certo habet et qd hēc sunt diuini sibi reuelata. **Qu** dicitur **H**ere. xxx. In ueritate misit me dominus ad uos ut loquerer in aures uestras omnia uerba hec. alioqn si de hoc ipse certitudinē nō haberet. fides que dicitur p pphetarum inuinitur certa nō esset. et signum pphetece cer titudinis accipere possumus ex hoc qd **A**braam admonit rus in pphetece uisione se pparauit ad filium unigenituz imolandum qd nullatenus fecisset nisi de diuina reuela tione fuisset certissimus. sed ad ea que cognoscit p instin ctum aliquando si e se habet ut nō plene discernere possit utrum hoc cogitauerit alicui diuino instinctu uel per spm pphetece. nō aut oia qd cognoscit dūno instinctu. sub certitudine pphetece nobis manifestat. tal. n. antūm. ē qd tā ipse i genere pphetece. et hoc mō intelligendū ē uerbu gregio. ne tū error et hoc possit accidere. p spm scim. coz recta de eo qd uera sunt audiūt. et scineti ppos qd falsa dixerit rē. bēdūt ut ibidē greg. subdit. prime aut tōnce pcedunt qd ad ea qd pphetece ipse reuelant vñ p rōne ad obiecta

Quid dicitur qd ppheta discernat semper quid dicat per spiritum proprium. et qd per spiritum pphetece. Dicit enim Aug. in. vi. confel. qd mater sua dicebat discernere se nescio quo sapore quem uerbis explicare nō poterat quid intresserunt de uis reuelantem et inter. animam suam somniantē. sed ppheta est reuelatio diuina. ut dicitur est. ergo ppheta semp discernit id qd de per spm pphetece dicit ab eo qd loquitur spiritu proprio. De Deus nō sic ipit aliqd i; possibile. sicut Dicitur. dicit. ppheta autem pphetece. Here. xxiij. Ppheta qui habet somnū narret somnium. et qui habet sermonem meū. loquatur sermonē meū vere ergo ppheta pōt discernere qd dicitur per spm pphetece ab eo qd aliter uidet. De maior ē certitudo qd est per diuinū lumen qd que ē per lumen ronis natural. ille aut qui bz sciam p certo scit se hē. s; ille qui bz pph etiam p lumen diuinū multo magis certus est se habere. Sed cōtra est qd Grego dicit sup. Ezech. Sciet dū est qd aliquando pphetece sancti dū consulunt et magno vi u pphetiā quedam ex suo spū pphetece et eē hoc ex pro phetece spiritu dicere suspiciat. R. Respondendum qd mens p phetece dupliciter a deo instruitur. Uno modo p expiam reuelationem. Alio modo per quedam instinctum quem interdum etiam nescientes humane mentes parunt. ut Aug. dicit. i. sup. Gen. ad itaz de bis ergo qd expse p spiritum pphetece. ppheta cognoscit maximā certitudine bz et pro certo habet et qd hēc sunt diuini sibi reuelata. Qu dicitur H. In ueritate misit me dominus ad uos ut loquerer in aures uestras omnia uerba hec. alioqn si de hoc ipse certitudinē nō haberet. fides que dicitur p pphetarum inuinitur certa nō esset. et signum pphetece certitudinis accipere possumus ex hoc qd Abraham admonitus in pphetece uisione se pparauit ad filium unigenituz imolandum qd nullatenus fecisset nisi de diuina reuelatione fuisset certissimus. sed ad ea que cognoscit p instinctum aliquando si e se habet ut nō plene discernere possit utrum hoc cogitauerit alicui diuino instinctu uel per spm pphetece. nō aut oia qd cognoscit dūno instinctu. sub certitudine pphetece nobis manifestat. tal. n. antūm. ē qd tā ipse i genere pphetece. et hoc mō intelligendū ē uerbu gregio. ne tū error et hoc possit accidere. p spm scim. coz recta de eo qd uera sunt audiūt. et scineti ppos qd falsa dixerit rē. bēdūt ut ibidē greg. subdit. prime aut tōnce pcedunt qd ad ea qd pphetece ipse reuelant vñ p rōne ad obiecta

visione pñt talia futura p̄cognoscere s̄m propriam sciam
 Contra hoc aut̄ obicit Aug⁹, cum non semper p̄t. s̄m
 diuinationis habere aīa cum semper velit. Sed quia veri
 us esse videtur. q̄ anima ex sensibilibus cognitionem ac
 quirat s̄m s̄miam Aristotelis. vt in primo dictum ē. ideo
 melius ē dicendū alio modo q̄ p̄cognitionē talium fu
 turorū homines non habent. sed acquirere possunt per viā
 experimentalē in qua iuuantur per naturalem dispositio
 nem s̄m q̄ in homine inuenit p̄fectio virtutis imaginari
 tiue ⁊ claritas intelligentie. ⁊ tamen hec p̄cognitio futu
 rorum differt a prima que habetur ex reuelatione diuina
 dupliciter. Primo quidem quia prima potest esse quorū
 runcunq; euentuum ⁊ infallibiliter. hec autem p̄cogni
 tio que naturaliter haberi potest. est circa quosdā effectus
 ad quos se p̄t extendere experientia humana. Secūdo
 quia prima propheta est s̄m immobilē veritatem. non
 autem secūda. sed potest ei subesse falsum. Prima autē
 p̄cognitio proprie pertinet ad prophetiam non secūda
 quia sicut supra dictum est. prophetica cognitio est eorū
 que excedunt humanam cognitionem. ⁊ ideo dicendū q̄
 p̄phetia simpliciter dicta non potest esse a natura. sed solū
 ex reuelatione diuina. Ad primū ergo dōm q̄ aīa quā
 do abstrahitur a corporalibus ap̄tō reddidit ad p̄cipiendū
 influxum spiritaliū substantiarū. ⁊ etiam ad p̄cipiendū
 subiles morus qui ex impressionibus naturalium causa
 rum in imaginatione humana relinquunt. a quibus per
 cipiendū anima p̄cedit cū fuerit circa sensibilia occupa
 ta. ⁊ ideo Greg⁹. dicit q̄ anima quādo appropinquat ad
 mortem p̄cognoscit quedam futura subtilitate sue natu
 re. put. s̄m p̄cipit etiam modicas impressiones. aut etiā co
 gnoscit futura reuelatione angelica. non autē p̄pria virtu
 re. quia vt Aug⁹ dicit. r̄q. super Gen. ad lēam. si hoc esset
 tunc haberet quādoq; velle in sua p̄tate futura p̄t
 cognoscere. qd̄ patet esse falsum. Ad. ij. dicendū q̄ co
 gnitio futurorū que fit in somnis. est autē ex reuelatiōe spi
 ritualiū substantiarū aut ex causa corporali. vt dictum est.
 cū de diuinationib; ageret. vt r̄m q̄ autem melius p̄t
 fieri in dormientibus q̄ in vigilantibus. quia anima in vi
 gilantiā ē occupata circa exteriora sensibilia. vnde min⁹
 potest percipere subiles p̄p̄tiones vel sp̄tialium substan
 tiarū vel etiam causarū naturalium. quantū tamen ad p̄fecti
 onē iudicij plus viget rō in vigilando q̄ in dormiēdo.
 Ad. iij. dicendū q̄ beata etiā aīalia nō habēt p̄cogniti
 onē futurorū euentū nisi s̄m q̄ ex suis causis p̄cognoscū
 tur ex quib; corū fantasie mouēt ⁊ magis q̄ boim; fanta
 sie hoim; magis i vigilantando disponunt magis s̄m rōnem
 q̄ s̄m impressionē naturalium causarū. ratio autem facti
 in hōie multo habūdantius id qd̄ in beatis facit ip̄p̄tō
 carum naturalium. ⁊ adhuc magis adiuuat hoimē diuina
 gratia p̄phetias inspirans. Ad. iij. dōm q̄ lumē p̄
 p̄ticiū se extendit etiā ad directiones humanorū actuum
 ⁊ s̄m hoc p̄phetia necessaria est ad populi gubernationem.
 ⁊ p̄cipue in ordine ad cultum diuinum ad quem natura
 non sufficit sed requiritur gratia.

Ad secundū sic proceditur. Videtur
 q̄ p̄phetia reuelatio fit angelo mediante. Dicit. n. Sap. viij. q̄ sapi
 entia dei in aīas sc̄tās se transfert. ⁊ amicos dei ⁊ p̄betas
 p̄stituit. s̄m amicos dei p̄stituit immediate. ergo etiā p̄phetas
 facit immediate nō mediātib; angelis. De. Pro
 p̄phetia ponit inter gr̄as gratis datas. s̄m gr̄e gratis date sūt
 a sp̄sco. s̄m illud. Diuisiones gratiarū sūt. idē autē sp̄sco

nō p̄phetia reuelatio fit angelo mediante. De. Cal
 siodorus dicit q̄ p̄phetia ē diuina reuelatio. si autē fieret p̄
 angelos diceret angelica reuelatio. nō p̄phetia fit p̄ ange
 los. S̄m p̄ra ē qd̄ Dio⁹. dicit. iij. ca. cel. bierat. Diu
 nas visiones ḡiosi p̄tes n̄i adepti sunt per medias cele
 sticas virtutes. loquū autē ibi de vis. omib; p̄p̄tō. ergo
 reuelatio p̄phetica fit angelis mediātib;. R̄n. dicit
 dū q̄ sicut Ap̄tō dicit ad Ro. xij. Que a deo sunt ordina
 ra sunt. h̄ autē hoc diuinitatis ordo. sicut Diony. dicit vt
 infima per media disponit. angeli autē medij sunt iūter deū
 ⁊ hoīes. vtp̄tē plus p̄cipantes de perfectione diuine boni
 tatis q̄ homines. ⁊ iō illuminationes ⁊ reuelationes di
 uine a deo ad hoīes per angelos deferunt. p̄phetica autē
 cognitio fit per illuminationē ⁊ reuelationē diuinā. vti
 manifestum ē q̄ fiat p̄ angelos. Ad. i. ergo dōm q̄ cha
 ritas s̄m quā fit bō amic⁹ dei ē p̄fectio voluntatis i quā
 solus dei ip̄m̄ere p̄t. s̄m p̄phetia ē p̄fectio intellect⁹ i quē
 etiā angelus p̄t ip̄m̄ere. vt in primo dictū ē. ⁊ iō nō ē
 s̄m rō de vtroq;. Ad. ij. dōm q̄ gr̄e gratis date attri
 buunt sp̄ritui sc̄o. sic primo principio. q̄ m̄ op̄at h̄mōi
 gr̄as in hoīb; mediātib; ministerio angelorū. Ad. iij.
 dōm q̄ op̄atio instrumenti attri buit principali agenti. i
 cui⁹ virtute instrumentū agit. q̄ minister ē sic instrumentū
 idēcirco p̄phetica reuelatio. que fit ministerio angelorū
 dicitur esse diuina.

Ad tertium sic proceditur. Videtur
 q̄ ad prophetias requi
 ritur dispositio naturalis. p̄phetia enim reci
 pitur in propheta s̄m dispositionē recipientis. quia sup
 illud Amos. i. Dominus de s̄on rugiet. dicit glo. Die
 rony. Naturale est vt omnes qui volunt rem rei compa
 rare ex eis rebus sumant comparationes quas sunt exp̄
 ri. ⁊ in rebus quibus sūt nutriti. vrb̄i gratia nauē suos
 in imicos ventis damnū naufragio comparant. Sic et
 Amos qui fuit pastor pecorum. timorem dei rugiuit leo
 nis a s̄mular. sed quod recipitur in aliquo s̄m modū re
 cipientis requirit naturalem dispositionem. ergo p̄ph
 etia requirit naturalem dispositionē. p̄phetia reuelatio
 p̄phetie est altior q̄ sciētiē acquirere. sed i dispositio na
 turalis impedit speculationem sc̄ie acquirere. multi enim
 ex i dispositioe naturali p̄tingere nō possant ad sciētiē
 speculamina capiēda. multo ergo magis requiritur ad
 contem plationem p̄phetiarū. De. Indispositio na
 turalis magis impedit aliquem q̄ impedimentum accidē
 tale. sed per aliq̄ accidentale sup̄ueniens impeditur spe
 culatio p̄phetie. Dicit enim Hiero. super Marb. q̄ in
 tempore illo quo conjugales actus geruntur p̄sentia spi
 ritu s̄nti non dabitur etiam i propheta esse videat qui
 officio generationis obsequitur. ergo multo magis indi
 spositio naturalis impedit p̄phetiam. ⁊ sic videtur q̄ bo
 na dispositio naturalis requiritur ad p̄phetiam. S̄m
 contra est quod Gregorius dicit in omēia. pentecostes.
 Implet sc̄licet sp̄ritu s̄nti c̄t̄baredum puerum et
 psalmistam facit pastorem armentorum. s̄m om̄os velli
 cantem ⁊ p̄phetam facit. Non ergo requiritur aliqua
 dispositio p̄cedens ad p̄phetiā sed de p̄dēt ex sola vo
 luntate sp̄ritu s̄nti. de quo dicit. i. ad Cor. xij. Hec om
 nia operatur vnus atq; idē sp̄ritus diuidēs singulis
 p̄ vt vult. R̄n. dicendū q̄ sicut dictum est. p̄phetia
 vere ⁊ simpliciter dicta est ex inspiratione diuina. que au
 tem est ex cā naturali non dicitur p̄phetia nisi s̄m quid
 est autem considerandū q̄ sicut deus qui est cā vnict⁹

salio in agendo nō p̄erigit materiā nec aliquā materiē
 dispositionē in corpore alibus effectibus. sed simul potest
 et materiā et dispositionem et formam indicare. ita etiā in
 effectibus spiritalibus non p̄erigit aliquā dispositio-
 nem. sed potest simul cum effectu spiritali inducere dis-
 positionē et convenientē qualis requiritur s̄m ordine; na-
 ture. et ulterius potest etiam simul p̄ creationem p̄ducere
 ipsam subiectū. scilicet. et in ipsa sui creatione. disponere
 ad p̄p̄tiam et dare ei gratiā p̄p̄teralem. ¶ Ad. j. ergo vi-
 cendū q̄ indifferens ē ad p̄p̄tiam quibuscūq; similiter
 vmbus res p̄p̄terica exprimat. et hoc ex opatione di-
 uina nō imutatur circa p̄p̄tiam. remouetur autem di-
 uina virtute si quid p̄p̄terie repugnat. ¶ Ad. ij. v̄dm
 q̄ speculatio scientie fit ex causa naturali. natura autē nō
 potest operari nisi dispositione p̄cedente in materia quod
 non est dicendum de deo qui est p̄p̄terie cā. ¶ Ad. iij.
 dicendū q̄ aliqua naturalis dispositio s̄l nō remouere-
 tur impeditē potest p̄p̄terale teuelationem. puta si alis
 quis esset totaliter sensu naturali destitutus. sicut etiam
 impeditur aliquis ab actu p̄p̄terandi p̄ aliquam vehe-
 mentē passionē vel ire vel concupiscētie qualis est i coitu.
 vel p̄ quācūq; aliā passionē. sed talē indispōitionē natu-
 rale remouet virtus diuina q̄ ē p̄p̄terie causa.

Quartum sic proceditur. ¶ Quidē
 ratur ad p̄p̄tiam. Dicit enī Sap. vij. q̄ sapi-
 entia dei p̄ orationes et animas sanctas se transfert. et ami-
 cos dei et p̄p̄teras constituit. sed sanctitas nō potest ēē
 sine bonitate morum et sine gratia gratū faciente. ergo p̄-
 p̄tiam nō potest esse sine bonitate morū et gratia gratū facie-
 te. ¶ De Secreta nō reuelantur nisi a amicis. s̄m illud
 Job. xv. Vos autē dixi amicis. quia omnia quecūq; au-
 diui a patre meo nota feci vobis. sed p̄p̄terie deus sua
 secreta reuelat. vt dicit Amos. iij. ergo videtur q̄ p̄p̄-
 te sunt dei amici. qd nō potest esse sine c̄baritate. ergo videt
 q̄ p̄p̄tiam nō potest esse sine c̄baritate. que non est sine
 gratia gratum faciente. ¶ De. Martb. vij. dicit. Atten-
 dite a falsis p̄p̄teris qui veniunt ad vos in vellimētis
 ouium. intrinsecus autem sunt lupi rapaces. sed quicumq;
 ē sine gratia interiorius videntur esse lupi rapaces.
 ergo omnes sunt falsi p̄p̄tere. nullus ergo verus p̄-
 p̄tiam nisi bonus per gratiā. ¶ De. Job. vij. dicit in li. de
 somno et vigilia. q̄ si diuinatio somno ē a deo. inconue-
 niens est eam imitare quibuslibet et non optimis viris.
 sed constat donum p̄p̄terie esse a deo. ergo donum p̄-
 p̄terie nō datur nisi optimis viris. ¶ Sed contra ē qd
 Martb. vij. Dis qui dixerant domine nonne in nomine
 tuo p̄p̄tiaminus respondetur. nunq̄ noui vos. noui
 autem dominus eos qui s̄t eius. vt dicitur. ij. ad Ti-
 mo. ij. ergo p̄p̄tiam potest esse in his qui non sunt dei p̄-
 gratiam. ¶ R̄. dicendum q̄ bonitas morum potest aut
 tendi s̄m duo. ¶ Uno quidem modo s̄m interiorum eius
 radicem que est gratia gratum faciens. Alio autē modo
 quantum ad exteriores anime passionēs et exteriores ac-
 tiones. gratia autē gratum faciens ad hoc principaliter da-
 tur vt anima hominis deo per c̄baritatē coniungat. Cū
 Aug. dicit in. xv. de tri. Nisi ip̄nā aieq; spiritus. s̄. vt
 est dei et proximi faciat amaroē. ille a sinistra nō transtert
 ad dexterā. vñ quicq̄ potest esse sine c̄baritate. potest esse sine
 gratia gratū faciente. et persequens sine bonitate morum
 p̄p̄tiam autem potest esse sine c̄baritate qd a p̄p̄ter et
 duobus. primo quidem ex actu virtutū. nam p̄p̄tiam

p̄tinet ad intellectum cuius actus p̄cedit actum volun-
 tatis quā perficit c̄baritas. Unde ap̄s. i. ad Cor. iij. pro
 p̄tiam cōmunicat alijs ad intellectū pertinentibus que
 possunt sine c̄baritate haberi. Sed ex fine totius usq; dat
 enī p̄p̄tiam ad vtilitatē ecclesie. sicut et aie grante gra-
 tis date. s̄m illud Ap̄s. i. ad Cor. iij. Unicusq; dat ma-
 nifestatio sp̄s ad vtilitatem. non autem ordinat d̄recte
 ad hoc q̄ affectus ipsius p̄p̄tere coniungatur deo ad qd
 ordinatur c̄baritas. ideo p̄p̄tiam potest esse sine boni-
 tate morum quantum ad primā radicem huius bonita-
 tis. Si vero consideremus bonitatem morum s̄m passi-
 ones anime et actiones exteriorēs. s̄m hoc impeditur alē
 quis a p̄p̄tiam per morū maliciā. ¶ Ad p̄p̄tiam req̄-
 ritur maxima mentis deuano ad sp̄tialium cōtēplationē
 que quidē im p̄dit p̄ vehemētiā passionū et per inordinā-
 tam occupationē rerū exteriorū. vnde et de filijs p̄p̄tera-
 rum legitur. iij. Regū. iij. q̄ simul habitabant cū Heli
 leo quasi solitaria vitā ducentes ne mundanis occupati-
 onibus impeditent a dono p̄p̄terie. ¶ Ad. i. ergo dicen-
 dum q̄ donum p̄p̄terie aliquādo dat homini. et p̄pter
 vtilitatem aliorum. et p̄pter proprie mentis illustratio-
 nem. et si sunt in quorum animas sapientia diuina p̄ gra-
 tiam gratum facientem se transtertens amicos dei et p̄-
 p̄teras eos constituit. Quidam vero consequuntur donū
 p̄p̄terie solum ad vtilitatem aliorum qui sunt quasi instru-
 menta diuine operationis. Unde Hierony. dicit super
 Martb. P̄p̄terate vel virtutes facere et temonia eijce-
 re. interdum non est eius meriti qui operatur. sed vel ino-
 catio nominis christi hoc agit. vel ob condemnationē eo-
 rum qui inuocāt. vel vtilitatem eorum qui vident et au-
 diunt conceditur. ¶ Ad. ij. v̄dm q̄ Greg. exponens illud
 dicit. Dum audita sup̄na celestia amantibus amara iaz
 nouimus. quia amor ipse noncia est. omnia ergo eis no-
 ta fecerat quia a terrenis desiderijs imutatis amens. sum-
 mi factus ardebant. et hoc modo non reuelantur semper
 secreta diuina p̄p̄teris. ¶ Ad tertium dicendū q̄ non
 omnes mali sunt lupi rapaces. sed solum illi qui in d̄dit
 alijs nocere. Dicit enim Ch. y. f. super Martb. q̄ catholi-
 ci doctores et si fuerint peccatores. serui quidem carnis
 dicuntur. non tamen lupi rapaces. quia non habent pro-
 positum perdere christianos. et quia p̄p̄tiam ordinatur
 ad vtilitatem aliorum. manifestum est tales esse falsos p̄-
 p̄teras. quia ad hoc non mittuntur a deo. ¶ Ad quartū
 dicendum q̄ dona diuina non semper dantur optimis
 simpliciter. sed quandoq; illis qui sunt optimi in quāritū
 ad talis doni p̄ceptionem. et sic deus donum p̄p̄terie illis
 dat quibus optimum iudicat dare.

Quintum sic proceditur. ¶ Quidē
 detur q̄ nulla pro-
 p̄tiam sit a demonibus. P̄p̄tiam enim ē di-
 uina reuelatio. vt Cassiodorus dicit. sed illud quod fit a
 demone non est diuinum. ergo nulla p̄p̄tiam potest esse
 a demone. ¶ De cetera ad p̄p̄tiam; cognitiōnem re-
 quiritur aliqua illuminatio. vt supra dictum ē. s̄ demō-
 nes nō illumināt intellectū humanum. vt supra dictum
 ē in primo. ergo nulla p̄p̄tiam potest esse a demonibus.
 ¶ De. Nō est efficax signū qd etiā ad p̄tiam se bz. s̄ p̄-
 p̄tiam ē signū p̄tiamōnis fidei. vñ sup̄ illud Roma. x. ij.
 Etne p̄p̄tiam s̄m rōnem fidei. dicit glo. Nota q̄ in nu-
 merano ne gratiā p̄p̄tiam incipit que est prima p̄ba-
 tio q̄ fides nostra sit ronabilis. q̄ credentes accepto sp̄i
 p̄p̄tiamabant. nō ergo p̄p̄tiam a demonibus dā pot.

ergo prophetia non fit per divisionem diuine essentie. **Rñ.** **Ad. iij.** q. ppheta importat cognitionem diuinam ut pcul ex sententia unde a de ppheta dicit **Debr. ij.** q. etiam loge aspi cientes illi autem qui sunt in patria in statu beatitudinis. existentes non vident ut a reuolunt sed magis ex ppheta. **fm** illud **ps.** **D**abitur tibi cū vultu tuo. unde mani festum est q. cognitio prophetica alia est a cognitione pfecta que erit in patria. vnde distinguit ab ea sicut imperfecta a pfecto. et ea adueniente euacuat. ut patet p **Ap. iij. i.** **Ad. iij. q. iij.** fuerunt autem quidam cognitionem ppheticam a cognitione beatorum distinguere volentes qui dixerunt q. pphete vident ipsam diuinam essentiam quam vocat speculum trinitatis. non tamen fm q. est obiectum beatorum. sed fm q. sunt in ea rationes futurorum euentuum. qd quid est oino ipso siote. reus enim est obiectum beatitudinis fm ipsa sui essentiam. fm illud qd **Aug.** dicit in v. confel. **Beatus** est qui se fit etiam si illa. i. creaturas nesciat. **Nō** est autem possibile q. aliqua videat rationes creaturarum in ipsa diuina essentia. ita q. eam non videat. tum quia ipsa diuina essentia est ratio omnium eorum que sunt. et aut idealis non addit supra diuinam essentiam nisi respectu ad creaturam. tū etiam quia ppheta est cognoscere aliquid in se quod est cognoscere deū. ut est obiectum beatitudinis. q. cognoscere illud p copationem ad alteram. qd est cognoscere deū fm rationes rerum in ipso existentes. et id non potest esse q. pphete videant deū fm rationes creaturarum et non prout est obiectum beatitudinis. et id vdm est q. visio ppheta non est visio ipsius diuine essentie. neq. in ipsa diuina essentia videat ea que vident. sed i quibusdam similitudinibus scdm illustrationem diuini luminis. **Unde Dionys.** dicit in iij. capi. cel. hierat. de visionibus prophetis loquens. q. sapiens theologus visionem illaz dicit esse diuinam que fit per similitudinem rerum forma corporali carentium et reductione videntius in diuinam. et huiusmodi similitudines diuino lumine illustratæ magis habent rationem speculi q. rei essentia nam in speculo resultat species ab alijs rebus qd non potest dici de deo. sed huiusmodi diuino lumine mentis pphete potest dici speculum in quatuor resultat ibi similitudo veritatis diuine presentie. et propter hoc dicitur speculi eternitatis. q. representans dei psciam. qui in sua eternitate oia pscialiter videt. ut dicitur **Ad. i.** ergo vdm q. pphete dicunt inspicere i libro presentie dei in quantum et ipsa presentia dei resultat veritas in mentem pphete. **Ad. ij.** dicendum q. in prima veritate dicit homo videre prophetiam formam q. q. istit in quantum prime veritatis similitudine rerum forma humana ex qua aia habet q. se ipsam cognoscit. **Ad. iij.** vdm q. ex hoc ipso q. in deo futura contingentia sunt scdm immobilitatem veritatis potest imprimere menti pphete similem cognitionem absq. eo q. pphete deum per essentiam videant.

Ad secundum sic proceditur. Quidetur q. in prophetica reuelatione non imprimantur diuinitus menti pphete reuolunt rerum species sed solum nouum lumen. quia sicut dicit glo. **Dico. Amos. i. **P**rophete vident similitudines rerum in quibus conuersati sunt. sed si visio ppheta fieret per aliquas species de nouo impressas. nihil operaretur ibi pcedens conuersario. ergo non imprimuntur aliquæ species de nouo in animam pphete. sed solum ppheticum lumen. **Pre.** **Sicut Aug.** dicit ij. super **Gen.** ad litteram. visio imaginaria non facit pphetam sed solum visio intellectualis. **Unde etiam Daniel.** dicit q. intelligentia opus est in**

visione. sed visio intellectualis sicut in eodem libro dicitur non fit per aliquas similitudines sed per ipsam reuelationem. ergo videtur q. ppheticæ reuelatio non fiat per impressionem aliquarum specierum. **Pre.** **De** donum pphete spiritum sanctum quibus homini id quod est supra facultates nature humane. sed formare qualescunq. rerum species potest homo ex facultate naturali. ergo videtur q. in ppheta reuelatione non infundantur aliquæ rerum species. sed solum intelligibile lumen. **Sed contra est qd dicitur **Dee. xij.** **Ego** visiones multiplicavi eis et in manibus pphetarum assimilatus sum. sed multiplicatio visionum non fit fm lumen intelligibile. qd est commune in omni ppheta visione sed solum fm diuersitatem specierum. huiusmodi etiam est assimilatio. ergo videtur q. in ppheta reuelatione imprimuntur non species rerum et non solum intelligibile lumen. **Rñ. vdm.** q. sicut **Aug.** dicit. ij. super **Gen.** ad litteram. cognitio pphetica maxime ad mentem pertinet. circa cognitionem autem huiusmodi mane mentis duo oportet considerare. scilicet receptionem siue representationem rerum et iudicium de rebus presentibus. respiciuntur autem menti humane res aliquæ fm aliquas species et fm naturæ ordine. **Primo** ergo oportet q. species represententur sensui. **Secundo** imaginationi. **Tertio** intellectui possibilibus qui immutatur speciebus fantasmatum fm illustrationem intellectus agentis. in imaginatione autem non solum sunt forme rerum sensibilibus fm q. accipiuntur a sensu. sed etiam similitudines diuersimode. vel ppter aliquam transmutationem corporalem sicut accidit in dormientibus et fatuosis. vel etiam fm imperium rationis disponunt fantasmatum in ordine ad id quod est intelligendum. sicut. n. ex diuersa ordinatione eandem litterarum accipiunt diuersi intellectus. ita etiam fm diuersas dispositiones fantasmatum resultat in intellectu diuersæ species intelligibiles. iudicium autem humane mentis fit fm visum intellectuales luminis. p. donum autem pphete et cõfertur aliquid humane menti supra id quod pertinet ad naturalem facultatem quantum ad verum. i. quantum ad iudicium p influxum luminis intellectualis. et quantum ad receptionem seu representationem rerum q. fit per aliquas species et quantum ad hoc scdm potest assimilari doctrina huiusmodi reuelationi ppheticæ. non autem quantum ad primum. huiusmodi. n. suo discipulo representat aliquas res p signa locutionis. non autem potest immutari illuminare sicut facit deus. horum autem duorum principalium est primum i. ppheta. q. iudicium est cõpletum cognitionis. et ideo sicut fiat diuinitus representatio aliquarum rerum p similitudines imaginarias. ut **Baraoni** et **Abrahamo** et **Chodonofo.** aut etiam p similitudines corporales ut **Salomon** et **Isaia.** non est talis cõsuetudo ppheta nisi illuminetur ei mens ad iudicandum. sed talis apparitio est quodam imperfectum in genere prophetie. unde a quibusdam vocatur extasus ppheticæ. sicut in diuinatione somniorum. **Est** autem ppheta si solum modo intellectus eius illuminet ad iudicandum etiam ea q. ab alijs imaginariè visa sunt. ut patet de **Ioseph** qui expositus fuit somniis **Baraoni.** sed sicut **Aug.** dicit. ij. super **Gen.** ad litteram. maxime ppheta est qui videret excellit videret in spiritu corporalium rerum significatiuas similitudines. et eas viuacitate mentis intelligat. **Representantur** autem diuinitus menti pphete. q. q. quid est mediante sensu exterioris quedam forme sensibiles. sicut **Daniel** vidit scripturam patris. ut legitur **Daniel.** v. quandoq. autem per formas imaginarias siue oino diuinitus impressas. per sensum acceptas. puta si alicui ceco nato imprimeretur in imaginatione colorum similitudines. vel etiam diuinitus ordinatas ex his que a sensibus sunt accepte. **Sicut****

Hieremias vidit ollam succensā a facie aquilonis vt ba-
 te tur **Hiere.** siue etiā imprimendos spēs intelligibiles
 ipsi menti. sicut p3 de bis qui accipiūt sciam vel sapientiā
 istas. sicut **Salomon** et apostoli. lumē autē intelligibile
 qñq; cūcōe ipamitur menti humane diuinitus ad iudi-
 cam dnm ea que ab alijs vīsa sunt. sicut dicitur ē de **Ioseph**
 et sicut patet de apostolis quib; dñs aperuit sensum vt i
 religerent scripturas. vt dicit **Luc. xii.** et ad hoc pūnet in-
 terpretatio seruati. siue etiā ad vīdicandū fm diuinam
 veritatē ea que cursu naturali homo appetit ea que agenda
 sunt fm illud **Cl. i. i. q. 3.** spūs dñi ductor est? fuit. sic igit
 patet q; pphetica reuelatio qñq; quidē fit p solā luminis
 influentiam. qñq; autē per spēs de nouo imptas vel ali-
 ter ordinatas. **Ad. i.** ergo vdm. q; sicut dicitur ē. qñq; in
 pphetica reuelatione diuinitus ordinat spēs imaginare
 pcepte a sensu fm cōgruentiā ad veritatē reuelandam.
 tñc puerfatio pcedēs aliqd opatur ad ipsas similitudines
 nō aut qñ totaliter ab extrinseco ipamunt. **Ad. ij.** vō
 q; visio intellectuālis nō fit fm aliquas similitudines corpo-
 rales et indiduales. fit tñ fm aliquas similitudines intelli-
 gibile. **Unde Aug.** dicit. ij. de tri. q; byanim? nō nullam
 sp̄cti notē similitudinē. que quidē similitudo intelligibil
 in reuelatione pphetica. qñq; immediate a deo ipamit. qñ
 q; a formis imaginarijs reuelat fm adiutorij pphetici lu-
 minis. quia ex eisdē formis imaginans sublimis: cōspicit
 veritas fm illustrationē aliorū luminis. **Ad. iij.** vdm
 q; qualesq; formas imaginarias naturali virtute bō pōt
 formare abolute p̄siderādo. non tñ vt sint inordinate ad
 te p̄sentandas intelligibiles veritates q; bōis intellectum
 excedunt. sed ad hoc necessariū est a p̄mum supernatura-
 lio luminis.

Ad tertium sic proceditur.

Videtur q; visio pphetica semp̄ fiat cū abstractione a sen-
 sibus. **Dicitur enī Plumeri.** si quis fuerit inter vos
 ppheta dñi. in visione apparebo ei vel p somnum loquar
 ad illū. sed sicut glo. dicit in principio psalterij. visio que
 est p somnia et visiones ē p̄ca q; videntia vel fieri. cum
 aut aliqua videntia vel fieri q; nō dicunt vel sunt ē ali-
 enatio a sensib; q; ppheta semp̄ fit cū alienatione a sensib;
 bus. **De.** Quā vna virtus multū intendit in opatiōe
 sua. alia potentia abstrahit a suo actu. sicut illi qui vob;
 menter intendunt ad aliquid. audiendū. nō p̄cipiūt visu
 ea que corā ipsis sunt. sed in visione ppheta est maxime
 intellectus eleuat? et intendit in suo actu. q; videt q; semp̄
 per fiat cū abstractione a sensib;. **De.** Impossibile est
 idē simul ad oppositas p̄ces cōverti. sed in visione pphete-
 tica mēs cōvertit ad accipiendū a sup̄ion. q; nō pōt simul
 cōverti ad sensibilia. necessarium ergo videtur q; reuel-
 latio pphetica semp̄ fiat cum abstractione a sensib;. **C**
Sed p̄ta est qd dicit. i. ad **Cor. xij.** Spiritus prophe-
 tarum pphete subiecti sunt. sed hoc eē nō possit. si prophe-
 ta nō esset sui cōpos a sensib; alienatus existens. q; videt
 q; pphetica visio nō fiat cū alienatione a sensib;. **C**
Rñ. vdm q; sicut dictum est. pphetica reuelatio fit fm
 quartuo. s. fm influxum intelligibilis luminis. fm im-
 pressionē intelligibilis sp̄cti. fm impressionē vel ordinano-
 nē imaginat illū formatum. et fm expressionē formatū
 sensibilibus. **Quāntitatem** autem q; non fit abstractio a
 sensibus qñ aliquid representat menti pphete per sp̄ctes
 sensibiles siue ad hoc sp̄ctiter formatas dñm? sicut tu

bis offensus **Coisi** et scriptura offensa **Danieli.** siue et
 am p alias cās p ductas. ita tñ q; fm diuinā p uidentiam
 ad aliquid pphete significandū ordinat. sicut parbam
Poe significabat eccl̄a. similiter etiā nō est necesse vt si
 at alienatio a sensib; extēdit p hoc q; mens pphete
 illustratur intelligibili lumine. aut format intelligibilis
 sp̄ctus. q; in nobis pfectū iudiciū intellectus habet p cō-
 uersionē ad sensibilia que sunt prima nōe cognitiōis p̄-
 cipia vt in primo habitu est. sed qñ fit reuelatio pphetica
 fm formas imaginarias necesse esse fieri abstractionē a
 sensibus. vt talis apparitio tantasmātū nō referat ad ea
 que extēris sentiunt. sed abstrahit a sensib; qñq; fit p̄-
 te. vt sic nihil homo sensib; p̄cipiat. qñq; autē ip̄ctes
 te vt. s. aliqd p̄cipiat sensibus. non tñ plene discernat q
 extēris p̄cipit ab his que imaginabiliter videt. **Quā** **Au**
gu. dicit. xij. super **Gen.** ad literā. Sicut videt que i sp̄-
 ritu sunt imaginatio corpō? qñ admodū corpō? corpus
 ita vt simul cernatur et hō aliquis p̄s et absens alius sp̄-
 ritu tanq; oculis. talis tñ alienatio a sensibus nō fit in p̄-
 pheta cū aliq; iordianōe nature. sicut i art ep̄ctis vt furi-
 oia. sed per aliquā cām ordinatā vel naturalē. sic p sōnium
 sp̄ctale sic p p̄p̄tandis vehementiā. sicut de **Deito** legit
Arū. x. q; cū oraret in cenaculo factus est in excessu mē-
 tis vel virtute diuina rapiente. fm illud **Ezech. i.** Facta
 est super euz manus dñi. **Ad. i.** q; vdm. q; auctoritas il-
 la loquitur de pphetis quib; ip̄mēbant vel ordinabā-
 tur imaginarijs forme vel in dormiēdo qd signatur p som-
 num. vel in vigiliando qd signatur per visionē. **Ad. ij.**
 vdm q; quando mens intendit in suo actu circa absentia
 que sunt a sensibus remota. tunc propter vehementiā in-
 tentiōis sequitur alienatio a sensibus. sed quando mēs
 intendit in suo actu circa dispositionē vel iudiciū sensibi-
 lium nō oportet q; a sensibus abstrahat. **Ad. iij.** vdm.
 q; motus mentis pphete nō est fm virtutem p̄cipiā
 sed fm virtutem sup̄ioris influxus. et qñ ex sup̄iori influ-
 xu mens pphete inclinā ad iudicandū vel disponendū
 aliquid circa sensibilia nō fit alienatio a sensib;. sed solū
 quando eleuat mens ad cōtemplandū aliqua sublimiora
Ad. iij. vdm. q; spūs pphete dicitur esse subiecti p-
 phete quantū ad ppheticam enūciationē. et qua ibi ap̄s
 loquitur. q. s. ex proprio sensu loquitur ea que vident nō
 mente perturbata sicut ar̄p̄cti. vt dixerunt **Pascal**
 et **Montanus.** sed in ipsa pphetica reuelatione prius
 ip̄i subiecti sp̄i pphete. i. dono ppheteo.

Ad quartum sic proceditur

Videtur q; pphete semp̄ cognoscāt ea que ppheterant
 quia vt **Aug.** dicit. xij. super **Gen.** ad literā. quito signa
 per aliquas res corporalium similitudines remonstra-
 tur in sp̄i nisi accessisset mentis officij vt enā intelligerē-
 tur nōdū erat. ppheta. sed ea que intelligunt nō possunt
 eē incognita. q; ppheta nō ignorat ea que ppheterant.
De. Quāto ē lumen pphete q; lumē naturalis rati-
 onis. sed quicunq; lumine naturali bz sciam nō ignorat ea
 que scit. q; quicunq; lumine ppheteo aliqua enūciat non
 potest ea ignorare. **De.** Ppheta ignorat ad hōiū
 illuminationē. vt dicit. ij. **De. i.** Habem? ppheticū
 sermonē. cui beneficiis attendentes quasi lucerne lucen-
 ti in caliginoso loco. sed nihil pōt a hōis illuminare nisi in
 se sit illuminatum. q; videt q; ppheta prius illumina-
 ad cognoscendum ea que alijs enūciat. **Sed** contra
 ē qd dicit **Job. xi.** Hoc a uerā seip̄o **Layp̄as** non dixit

similitudine alicuius rei quod pertinet ad parabolam quas ponit secundo loco.

Ad secundum sic proceditur.

Videtur quod excellentior sit propheta que habet visionem intellectualem et imaginariam quam que habet visionem intellectualem tantum. Dicit enim Augustinus super Genesim ad litteram et habetur in glossa ad Corinthios super illud Spiritus autem loquitur mysteria. Unus est propheta qui rerum significatarum solo spiritu videt imaginem et magis est propheta qui solo carnis intellectu est predictus sed maxime propheta est qui in virtute prophetat hoc autem pertinet ad prophetam qui simul habet intellectualem et imaginariam visionem. Ergo homo per prophetiam est aliorum. **Respondeo.** Quatuor virtus alicuius rei est materialis et ratio ad magis distantia se extendit sed lumen prophetie cum principaliter ad mentem pertinet ut ex dictis patet ergo perfectior videtur esse propheta qui tenuit visum ad imaginario nem quam illa que existit in solo intellectu. **Respondeo.** Dicitur in primo libro regum distinguitur prophetas contra agiographos omnia autem illi quos prophetas nominat puta Ilias Hieremias et alii homo simul cum intellectualem visionem imaginariam habuerunt non autem illi qui dicuntur agiographi sicut ex inspiratione spiritus sancti scribentes sicut Job David Salomon et homo ergo videtur quod magis proprie dicitur propheta illi qui simul habent visionem imaginariam cum intellectualem quam illi qui habent intellectualem tantum. **Respondeo.** Dionysius dicit per se non ca. cel. hierar. quod impossibile est nobis superlucere divinam radium nisi varietate factorum velaminum circumvelantur sed prophetia revelatio fit per similitudinem divini radii ergo videtur quod non possit esse absque tamquam velaminibus. **Respondeo.** Contra est quod glossa dicit in principio psalterii quod ille modus prophetie dignior est eterna quam illa et sola spiritus sancti inspiratione remoto omni exteriori adminiculo facti vel dicti vel visionis vel somnii prophetat. **Respondeo.** Si videtur quod dignitas eorum que sunt ad finem proprie considerat et sine finis autem prophetie est manifestatio alicuius veritatis supra hominem existentis. Unde quanto homo manifestatio est prior tanto prophetia est dignior. Manifestatio est autem quod manifestatio divine veritatis que fit per nudam contemplationem ipsius veritatis. prior est quam illa que fit sub similitudine corporalium rerum magis enim appropinquat ad visionem patrie secundum quam in essentia dei veritas conspici et inde est quod prophetia per quam aliqua supernaturalis veritas conspici secundum intellectualem veritatem est dignior quam illa in qua veritas supernaturalis manifestat per similitudinem corporalium rerum secundum imaginariam visionem. et ex hoc etiam ostenditur mens prophete sublimior sicut in doctrina beata na auditor ostendit esse meliorem intellectus que veritate in intelligibile a magistro nude per litteras capere potest quam ille qui indiget sensibilibus exemplis ad hoc manducari. unde in commendatione prophetie David dicitur Reg. xxiij. Ubi locutus est foris israel et postea subdit sicut lux aurore oriente sole mane absque nubibus rutilat. **Ad id.** ergo videtur quod quod alii qua supernaturalis veritas revelanda est per similitudines corporales tunc magis est propheta qui videtur habere lumen intellectualem et imaginariam visionem quam ille qui habet alterum tantum quod perfectior est propheta et quantum ad hoc loquitur Augustinus super illa per prophetiam in qua revelatur nude intelligibilis veritas est omni modo prior. **Ad id.** videtur quod aliud est iudicium de his que propter se querunt et de his que queruntur propter aliud in his enim que propter se querunt quantum videtur agere ad plura et remota se extendit tanto prior est sicut medicus qui curat melius qui plures potest et magis la-

nitate distantes sanare in his autem que non querunt nisi si propter aliud. Quod agens potest ex paucioribus et propinquioribus ad suum intentum pervenire tanto videtur esse maioris virtutis sicut magis laudatur medicus qui per pauciora et leviora potest sanare infirmum visio autem imaginaria in cognitione prophetica non requiritur propter se sed propter manifestationem intelligibilis veritatis et ideo tanto prior est per se quanto minus ea indiget. **Ad id.** videndum quod nihil prohibet aliquid esse simpliciter melius quod tamen minus proprie recipit alicuius predicamentum sicut cognitio patrie est nobilior quam cognitio vite que tamen magis proprie dicitur tur fides eo quod non est fides ipsa per perfectionem cognitionis similiter autem prophetia importat quandam remotionem et obsecrationem ab intelligibili veritate et ideo magis proprie dicitur cum prophetia qui videtur per imaginariam visionem quantum illa prophetia sit nobilior que est per intellectualem visionem. Unde non sit eadem veritas virtutibus revelata si vero lumen intellectualem alicuius divinitus infundat non ad cognoscendum aliquid qua supernaturalis sed ad iudicandum secundum certitudinem veritatis divine ea que humana ratione cognosci possunt sicut ratio prophetia intellectualis est infra illam que est imaginaria visionem evadente in supernaturali veritate cuiusmodi prophetiam habuerunt omnes illi qui numerantur in ordine prophetarum qui etiam ex hoc spualiter dicuntur prophetie quod prophetico officio fungebantur unde et ex persona domini loquebantur dicitur ad populum. **Respondeo.** Dicitur dominus quod non faciebatur illi qui agiographa conspicerent quorum plures loquebantur frequenter de his que bona ratione cognosci possunt non quali ex persona dei sed ex persona propria cum adiutorio tamen divini luminis. **Ad id.** videndum quod illustratio divini radii in terra presenti non fit sine velaminibus tamquam quatuordecim que naturali est homini secundum statum presentis vite ut non intrinsecus sine fantasmatibus quandoque tamen sufficienter fantasmatibus que eodem modo a sensibus abstrahunt nec exigitur aliqua visio imaginaria divinitus procurata et sic dicitur revelatio prophetica fieri sine imaginaria visione.

Ad tertium sic proceditur.

Videtur quod gradus prophetie non possunt distingui secundum visionem imaginariam. Gradus enim alicuius rei non attenditur secundum id quod est propter aliud sed secundum id quod est propter se an prophetia autem propter se queritur visio intellectualis propter aliud autem visio imaginaria ut supra dictum est ergo videtur quod gradus prophetie non distinguatur secundum imaginariam visionem sed solum secundum intellectualem. **Respondeo.** Unus prophete videtur esse unus gradus prophetie sed unus prophete fit revelatio secundum diversas imaginarias visiones ergo diversitas imaginarie visionis non diversificat gradus prophetie. **Respondeo.** Secundum glossam in principio psalterii prophetia consistit in dictis et factis somnio et visione non ergo debent poni prophetie gradus magis distingui secundum imaginariam visionem ad quam pertinet visio et somnium quam secundum dicta et facta. **Respondeo.** Contra est quod medium diversificat gradus cognitionis sicut scientia propter quid est altior eo quod est per nobilior medium quam scientia quia est vel etiam quam opinio sed visio imaginaria in cognitione prophetica est sicut quoddam medium ergo gradus prophetie distingui debent secundum imaginariam visionem. **Respondeo.** Ad id videndum quod sicut dicitur est prophetia in qua per lumen intelligibile revelatur aliqua veritas supernaturalis per imaginariam visionem medium gradum tenet inter illam prophetiam in qua revelatur

supernaturalis veritas absq[ue] imaginaria visioe. et illa in qua per lumen intelligibile absq[ue] imaginaria visione dicitur homo ad ea cognoscenda vel agenda que pertinent ad humanam conversationem. magis autem est proprium prophetie cognitionis operatio. et ideo in hunc gradum prophetie est cum aliquis ex interiori instinctu mouetur ad aliquid exterius faciendum. sic de Sampson dicitur Iudic. xij. q[uod] reuoluit spiritus d[omi]ni in eum et sicut solent ad odorem ignis ligna consumi. ita et vincula quibus ligatus erat dissoluta sunt et soluta. Secundus autem gradus prophetie est cum aliquis ex exteriori lumine illustratur ad cognoscendum aliqua que tamen non excedunt limites naturalis cognitionis sic dicitur de Salomone. xxx. Regum. q[uod] locutus est parabolas. et dispensauit super lignis a cedro que est in libano versus ad bysopium que egreditur de pariete. et dicitur reuoluit in mentibus et volucentis et reptilibus et piscibus. et hoc totum fuit ex diuina inspiratione. nam premitur. dedit deus sapientiam Salomoni et prudentiam multam nimis. ubi sunt duo gradus sunt infra prophetiam proprie dicitur. quia non attingunt ad supernaturalem veritatem. Illa autem prophetia in qua manifestatur supernaturalis veritas per imaginariam visionem diuersificatur. primo secundum differentiam formi quod sit in dormiendo. et visionis que sit in vigilando que pertinet ad altiores gradus prophetie. quod maior vis prophetie luminis esse videtur que aliquando occupatur circa sensibilia in vigilando abstractabit ad supernaturalia que illa que aiam hominis abstractam a sensibilibus inuenit in dormiendo. secundo autem diuersificatur gradus prophetie quod ad expressione signorum imaginabilium quibus veritas intelligibilis exprimitur. et quod signa maxime expressa intelligibilis veritatis sunt verba. ideo aliorum gradus prophetie videtur quod prophetia audit verba exprimentia intelligibile veritate siue in vigilando siue in dormiendo. quod quanto videri aliquas res significantias veritatis sicut septem specie plene significant septem annos ubertatis in quibus etiam signis tanto videtur prophetia esse altior: quanto signa sunt magis expressa. sicut quod Hieremias vidit in cendibus ciuitatis sub similitudine olle succense. sicut dicitur Hierem. i. Tertio autem ostendit aliorum gradus prophetie quod prophetia non solum vidit signa verborum vel factorum. sed etiam vidit in vigilando vel in dormiendo aliquid sibi colloquens aut aliquid demonstrans. quod per hoc ostenditur quod magis prophetie magis appropinquat ad causam reuelatam. quarto autem potest attendi altitudo gradus prophetie ex conditione eius qui videtur. nam aliorum gradus prophetie est si ille qui loquitur vel videtur videtur in vigilando vel in dormiendo in specie angelice. quod si videatur in specie hominis. et ad hoc aliorum si videatur in dormiendo vel in vigilando in specie dei. secundum illud Ierem. vi. Audi dominum sedentem. Super oves autem hos gradus est tertium genus prophetie in quo intelligibilis veritas et supernaturalis absque imaginaria visione ostenditur que tamen exprimit rationem prophetie proprie dicitur. ut dicitur est. et ideo conferre que est quod gradus prophetie proprie dicitur distinguatur secundum imaginariam visionem. Ad. i. quod dicitur quod discretio luminis intelligibilis non potest a nobis cognosci nisi secundum quod indicatur per aliqua signa imaginaria vel sensibilia. et ideo ex diuersitate imaginatioe predicta diuersitas intellectualis luminis. Ad. ij. dicitur quod sicut supra dicitur est. prophetia non est per modum habitus immanentis sed magis per modum passionis transeuntis. vnde non est inconueniens quod vni et eidem prophete fiat reuelatio prophetica diuersis modis secundum diuersos gradus. Ad. iij. dicitur quod dicta et facta que tibi ibi sit mentio non pertinet ad reuelationes prophetie. sed ad reuelationem que fit secundum dispositionem eorum quibus denunciat

id quod prophetia reuelatum est. et hoc fit quod per dicta. quod per facta. denunciatio autem et operatio miraculorum consequenter se habent ad prophetiam. ut supra dicitur est.

De quarto sic procedi

Rur. Videtur quod Moyse non fuerit excellentior omnibus prophetis. Dicitur enim in principio psalterii quod David dicitur propheta per excellentiam. non quod Moyse fuit excellentissimus omnium. Pre. Maiora miracula facta sunt per Iosue qui fecit stare solem et lunam. ut habet Iosue. i. et per Heliam qui fecit retrocedere solem. ut habet IIa. regum. xij. quod per Moysem qui diuisit mare rubrum. sicut enas per Heliam de quo dicitur Eccl. xlvij. Quis poterit tibi similiter gloriarum qui sustulisti mortuum ab inferis. non ergo Moyse fuit excellentissimus prophetarum. Pre. Vnde. n. dicitur quod inter natos mulierum non surrexit maior Jobane baptista. non ergo Moyse fuit excellentior omnibus prophetis. Sed contra est quod dicitur Deutero. vlt. Non surrexit propheta ultra in israhel sicut Moyse. Rn. vbi dicitur quod licet Christus ad aliquid aliquis alius prophetarum fuerit maior Moyse. simpliciter tamen Moyse fuit omnibus alijs maior. In prophetia. n. sic ex dictis patet consideratur et cognoscitur secundum visionem intellectualem que secundum visionem imaginariam et denunciatioem et per miracula. Moyse ergo fuit alijs excellentior primo quod videtur quod ad visionem intellectualem. eo quod vidit ipsam dei essentiam sicut Paulus in raptu. sicut Aug. dicit. cii. super Gen. ad heam Unde dicitur numeri. xij. quod palam non per enigmata dei vidit. secundo quod ad imaginariam visionem quam quasi ad nuntium debet non solum audire verba. sed etiam videns loquentem etiam in specie dei. non solum in dormiendo. sed et in vigilando. Unde dicitur Exo. xxxij. quod loquebatur ei dominus facie ad faciem. sicut solet loqui homo ad amicum suum. tertio quod ad denunciationem. quia loquebatur toti populo fidelium et persona dei quasi de nouo lege proponens. alij vero prophete loquebantur ad populum in persona dei quasi inducentes ad obseruandam legem Moyse secundum illud Malac. ij. memento re legem Moyse secundum mei. quarto quod ad operationes miraculorum que fecit toti populo infidelium. Unde dicitur Deutero. vlt. Non surrexit ultra propheta in israhel sicut Moyse quem nosset dominus facie ad faciem in omnibus signis atque potentis que misit per eum ut faceret in terra egypti Pharaonem et omnibus seruis eius diuersasque terre illius. Ad. i. quod dicitur quod prophetia David ex propinquo attingit visionem Moyse quod ad visionem intellectualem quia vterque accepit reuelationem intelligibilem et supernaturalem veritatis absque imaginaria visione. visio tamen Moyse fuit excellentior quod ad cognitionem diuinitatis. sed David plenius congruit et expressit mysteria incarnationis ipsi. Ad. ij. dicitur quod illa signa illorum prophetarum fuerunt maiora secundum subiecta facti. sed tamen miracula Moyse si fuerunt maiora secundum modum faciendi. quia sunt facta toti populo. Ad. iij. dicitur quod Johannes pertinet ad nouum testamentum. cuius ministri preferuntur etiam ipsi Moyse quasi magis reuelate spectantes. ut habetur. ij. ad Cor. tertio.

De quinto sic procedi

Rur. Videtur quod etiam aliquis gradus prophetie est in beatis Moyse enim ut dicitur est vidit diuinam essentiam. qui tamen propheta dicitur. ergo pari ratione beati possunt dici prophete. Pre. Prophecia est diuina reuelatio. sed diuine reuelationes sunt etiam angelis

Greg. intelligendū ē de tempore ante xpi incarnationē
quā ad cognitiōem bñi mysticū. Ad. ij. dōz q sic Au-
gustinus dicit. vñ de civi. dei. quē ad modū regni asyriorū
p̄mo tpe extitit Abrahā cui p̄missiones ap̄tissime fierent
ita in occidentalis Babilonia. i. romane vrbis exordio. q̄
imperante iherat xpa venturus. in quo imp̄lerentur illa
p̄missa oracula p̄betay. nō solū loquentū verū etiā scri-
bentū vt tante rei future testimonia soluerentur. s. p̄missi-
siones Abrahæ facte. cū enim p̄betere ferre in quam deus
senti populo israel ex quo ibi reges eē ceperunt in vñ tan-
tummodo eop̄ fūere. nō gentiū. qñ autē scriptura p̄betica
manifestissimē odebatur que gentibus. qñq. p̄dellat. tunc
condebatur hęc civitas. i. romana que gentibus imperaret.
ideo autē maxime tpe regū oportuit p̄betas in illo p̄lo
abundare. qz tunc populus nō opprimebatur ab alienigenis
sed p̄p̄riū reges habebat. et ideo oportebat per p̄betas cū
institui de agendis quasi libertatē habentē. Ad. ij. dōz
q. p̄betie p̄nunctantes xpi aduentū non potuerūt durā-
re nisi vsqz ad Iohannē qui p̄sentialiter xpm digito de-
monstravit. et tū vt Hiero. ibidē dicit. nō hoc dicit vt post
Iohannem excludat p̄betas. Legimus enim i actibus
ap̄tolorū qz Agabū p̄betasse. et quatuor virgines filias
Ishitipi. Iohānes etiā libru p̄phetiū p̄scripsit de fir-
ne ecclesie. et singulis temporibz nō desuerūt aliqui p̄be-
tie spiritum habentes nō quidam ad nouam doctrinam
fidei dep̄mendā. sed ad humanorum actū directio-
nem. sic Aug. refert. vt de civi. dei. qz Theodosi? Augusti?
ad Iohannem in egypti b̄tamo s̄litūtū que p̄bandi
spiritus p̄ditū fama crederetē didicerat misit. et ab eo
nuncium v̄torū recensitūm accepit.

Questio. CLXXV.

Deinde consideranduz

est de raptu. Et circa hoc queruntur ser. primo
vtrum anima hominis raptat ad diuina. secun-
do vtrum raptus p̄neat ad vim cognoscensū vñ ad ap-
petitiam. tertio vtrum raptu videtur diuinam ef-
fennam. quarto vtrum fuerit alienat? a sensibz. quinto vtrum
fuerit totaliter a corpore sepata in stam illo. sexto quid
circa hoc scietur. et quid ignorauerit.

Ad primum sic proceditur

Videtur qz anima hominis nō raptat ad diuina. Distin-
ctim a quibusdā raptus ab eo qd est s̄m naturam in id
qd est supra naturā vt sup̄iora nature. eleuatio est autē
s̄m naturam hominis vt ad diuina eleuet. dicit n. Aug?
in. i. p̄s̄f. fecisti nos d̄e ad te et inquietū est cor nostrū
donec requiescat in te. non ḡ hominis anima raptat ad di-
uina. De. Diony. dicit. viij. cap. de diu. no. qz iusticia
dei in hoc attenditur qz omnibus rebus distribuit s̄m su-
um modū et dignitatē. s̄ quod aliquid eleuet supra id
qd est s̄m naturam non p̄tinet ad modum hominis vñ
dignitatē. ḡ videtur qz non rapiatur mens hominis a
deo in diuina. De. Raptus quendam violentiam h̄
portat. sed deus non regit nos per violentiā et coacte. vt
Damasc. dicit. nō ergo mens hominis rapiatur ad diuina

Sed contra est qz. ij. ad Cor. xij. dicit Ap̄s. Scio homi-
nem in p̄o raptum vsqz ad tertius celū. vbi dicit glo. raptus
i. contra naturam eleuatum. Rñ. dōm qz raptus
violentiam quendam importat. vt dictum est. violentiūz
autem dicitur cuius principium est extra nil conferente
eo qz vim patitur. vt dicitur. ij. ebi. p̄bet autem vñiqd?

qz ad id in qd tendit. s̄m propriam inclinatioem. vñ volū-
tariam vel naturalem. et ideo oportet qz ille qui raptat ab
aliquo extenon raptatur in aliquid qd est ouersum ab eo i
quod eius inclinatio tendit. Que quidem v̄neritas at-
tenditur dupliciter. Vno quidem modo q̄tum ad finem
in clinationis. puta si lapis qui natura iter inclinatur ad
loc qz feratur deorsū p̄ficiatur sursum. Alio modo q̄tum
ad modū tendēdi. puta si lapis veloci? p̄ficiatur deorsum
qz sit motus naturalis. Sic legitur z aia hominis dicit
rapi in id qd ē p̄ter naturā. vno mō q̄tum ad terminū rapti-
tus. puta qñ raptatur ad penas. s̄m illud p̄o. Ne qñ rapti-
at z non sit qui eripiat. alio mō q̄tum ad modū homini
connaturalē qui est vt p̄ sensibilia intelligat veritatē. et nō
quando abstrahit a sensibilibus a p̄prehensione dicit rapti-
eray si eleuet ad ea ad q̄ naturaliter ordinatur. dū tamen
hoc nō fiat ex p̄p̄ria intentione. sicut accidit in somno qz
ē s̄m naturam. vñ non pōt p̄p̄te rapti dicit. Quisimodi
autem abstractio ad quectūz fiat pōt ex tripli causa con-
tingere. Vno mō ex causa corporali sic accidit in his qz p̄-
ter aliquam infirmitatem alienationem patiūtur. secūdo
mō ex virtute demonūz sicut p̄z i arreptio. tertio mō ex
virtute diuina. et sic loq̄mur nunc de raptu. put. s. aliquis
sp̄i diuino eleuetur ad aliq̄ sup̄naturalia cū abstracōe
a sensibilibz. s̄m illud Ezech. viij. Sp̄s eleuauit me iter
celi et terrā et ad duxit me in iher in visione dei. Sed vñ
tū qz rapti qñqz dicit aliquis nō solū p̄p̄te alienatōez a sen-
sibus. s̄ p̄p̄te alienatōez ab his q̄bus intēdebat. sic euz
aliquis patit euagariōez mēis p̄ter p̄p̄tū. s̄ hoc nō ita
p̄p̄te dicit. Ad. i. ḡ dōm qz naturale ē homini vt i diu-
na redat p̄ sensibilia p̄prehensione s̄m illud. Ro. i. Inuisi-
sibilia dei p̄ ea que facta sūt intellecta aspiciūtur. s̄ hęc mo-
dus qz aliquis eleuet ad diuina cū abstracōe a sensibilibz
ē bōi naturalis. Ad. ij. dō qz ad modū et dignitatē ho-
minis p̄tinet qz ad diuina eleuet ex loco qz hō fact? ē ad
imāginem dei. et quia bonū diuinū i infirmitū excedit h̄mā-
nam facultatē. indiget hō vt sup̄naturaliter ad illud bo-
nū capiscendū adiuet. qd sit p̄ q̄dēbz b̄nificiū grē. vñ
qz sic eleuet in eos ateo p̄p̄tū non ē p̄ra naturā s̄ supra
facultatē nature. Ad. ij. dōm qz verbū Damasceni ē
intelligendū q̄tum ad ea q̄ sūt p̄ hominē facteda. q̄tum vero
ad ea que excedūt liberi arbitrii facultatē necesse ē qz bō
q̄daz fortiori op̄andē eleuet. qz qdē q̄tum ad aliqd pōt dici
coactio. si. attendat terminus op̄ationis in quez natura
hominis et eius intentio ordinatur.

Ad secundū sic proceditur

Videtur qz rapti magis p̄neat ad vñ appetitūz qz ad
vim cognoscensū. Dicit n. Dio? ij. ca. de diu. no. Est
autē extasi facies diuus amor. sed amor p̄tinet ad vñ ap-
petitūz. ḡ et extasi siue raptus. De. Greg? dicit in
ij. dial. qz ille qui peccos pauit euagariōe mēis et iūdi-
tie sub semetip̄o cecidit. Petrus vero quez angel? soluit
eiusqz mētes in extasi raptus non extra se qdēz. s̄ supra se
metip̄z fuit. sed ille si h̄ p̄ dignus p̄ affectū in i. extora dilap-
sus est. ḡ etiā et illi qui rapiunt i sup̄iora p̄ affectū hoc pa-
rūtur. De. Sup̄ illud psal. In te dñe speraui nō cō-
fundar in eternū dicit glo. i. exposit. de tituli. Extasi grē
ce latine dē extasi? mēis qz sit duobz modis vñ pauore ter-
renorū. vel mente raptā ad sup̄iora et in ferorū obliu. s̄
pauor terrenorū ad affectū p̄tinet. ḡ etiā raptus mētis ad
sup̄iora qui ex opposito ponit p̄tinet ad effectū. Sed co-
tra ē qd sup̄ illud p̄o. Ego dixi in ex. celū meo dñs ben. o

mendat. dic. glo. Dicitur etiam cum mens non pauore alienatur. se aliqua inspiratione reuelationis fuerit assumit. s. reuelatio pñner ad viz intellectiuaz q̄ extasis siue raptus. **R**ñ. dōz q̄ d̄ raptu dupliciter loq̄ possum. Uno mō q̄ tū ad id in qd̄ aliq̄s rapitur. et sic proprie loquēdo raptus nō potest pñner ad viz appetitiuā. s. sōli ad cognoscit iuz. dicitur eti. n. q̄ raptus ē p̄ter p̄p̄iam inclinacionem eius q̄ rapit. ipe aut̄ mot̄ appetitiue r̄runt est quedā inclinatio ad bonuz appetibile. vñ p̄p̄ie loquendo et hoc q̄ bō appetit aliquid nō rapit. sed per se mouet. Alio mō potest p̄siderari raptus q̄rū ad suā causā. et sic pōt habere causā ex p̄te appetitiue r̄runt. ex hoc. n. ipso q̄ appetit ad aliquid vehementer afficitur potest contingere q̄ ex viz lenia affectus bō ab omnib' alijs alienet. habet enīz asyfectū in appetitiua r̄tute cū. s. aliquis delectatur i his ad que rapitur. vnde et **A**p̄ls dicit se raptū non solum ad tertium celum. qd̄ pñner ad cōtēplacionem intellectu. sed enīz in paradisu qd̄ pñner ad effectū. **A**d. i. g. vōm q̄ raptus addit aliquid sup̄ extasim. nā extasis imponat simpliciter excessum a seipso s̄m quē. Aliquis extra suaz ordinacionem ponitur. sed raptus sup̄ hoc addit violentiam quandā. pōt igit̄ extasis ad vim appetitiuā pñner. puta cū alicuius appetitus rēdit in ea que extra ipsuz sūt. et s̄m hoc **D**io. dicit q̄ diuinus amor facit extasim in q̄rū. s. facit appetitūz dominis tendere ad res amaras. vñ postea subdit. q̄ etiam ipse deus qui est omnīū causa p̄ babūdā nā amaroz bonitatis extra seip̄z fit p̄prouidentiam ad omnia essentia q̄uis etiam si expelle hoc diceretur de raptu nō resignaretur nisi q̄ amor esset causa raptus. **A**d. ij. vōm q̄ in homine ē duplex appetitus. s. intellectiuius qui dicitur volūtas. et sensitiuus qui dicit̄ sensuali tas. ē aut̄ p̄p̄iu homini vt appetit inferior subdat̄ur appetitui superiori. et superior moueat inferiorem. Dupliciter ergo homo s̄m appetitū pōt fieri extra seip̄z. Uno modo quando appetitus intellectiuius totaliter in diuina rēdit s̄ terminis bis in que inclinat appetitū sensitiuū. et sic **D**io dicit in. iij. ca. d̄ diu. no. q̄ **P**aulus ex parte diuini amoris extasim faciente dicit. Quis ego iam non ego. h̄uit vtro in me r̄p̄o. Alio mō quando p̄termissio appetitui superiori homo totaliter fert̄ in ea que pertinent ad appetitū inferiorem. et sic ille qui porcos pavit sub semetip̄o cecidit. et iste excessus vel extasis plus appropinquat ad rationez raptus q̄ primus. q̄. s. appetitū superiorē ē magis homini p̄p̄ius. vnde quando homo ex violentia appetitus inferioris abstrahitur a motu appetitus superioris magis abstrahitur ab eo quod est sibi p̄p̄iu. quā tamē nō ē ibi violentia eo q̄ volūtas potest resistere passioni. r̄ficat a vtra ratione raptus. nisi forte tam vlt̄ mens passio sit q̄ viliū ratiōis totaliter tollat sicut p̄ngit in his qui p̄pter vchemētā ire vel amoris insanūt. Cōsiderādūz tñ q̄ vter q̄ excessus s̄m appetitū exiles pōt cālare excessū cognoscit r̄ue virtutis. vñ q̄ mens ad quedā intelligibilia rapiat alienata a sensib. vel q̄ rapiat ad aliquā imaginariāz visionez seu fantastica apparicionem. **A**d. iij. vōm q̄ sic amor est mot̄ appetitū resp̄ectu boni. ita timor ē mot̄ appetitū respectu mali. vñ eadem rōne et vtroq̄ pōt causari excessus mentis p̄ferim cū timor ex amorē causetur sicut **A**ugu. dicit. iij. de ciui. dei.

Ad tertium sic proceditur.

Vide q̄ paulus in raptu nō vidit dei essentia. Sicut n. de paulo legit q̄ ē raptus vsq̄ ad tertiu celū. ita et de

tero legitur **Act.** x. q̄ cecidit sup̄ eū mētis excessus. s. **P**etrus suo excessu nō vidit dei cēntiā. s. quādam imaginariā visionē q̄ videt q̄ nec **P**aulus dei cēntiā vidit. **D**re. **V**isio di facit hominē beatū. s. **P**aulus illo raptu nō fuit beat' alio qui nō q̄ ad vite b' mētā redisset h̄ corp' ei' fuisset p̄ re vīdantiā ab aīa glificatū. sic erit in sc̄io post resurrectionēz qd̄ p̄z ē falluz. s. **P**aulus i raptu nō vidit dei cēntiā. **P**re. **F**ides et spes eē nō possūt sil cū visioē dīne cēntie. vt b̄. i. ad **Cor.** xij. s. **P**aulus i statu illo habuit fidē et sp̄e q̄ nō vidit dei cēntiā. **D**re. **S**ic **A**ugu. dic. xj. sup̄ **Gen** ad l̄az s. visionē in imaginariā qdā similitudines corp̄z videt s. **P**aulus i raptu dē q̄staz similitudines vidisse. pura t̄m ce li et paradisi. vt. b̄. ij. ad **Cor.** xij. q̄ videt eē raptus ad imaginariā visionē mag. q̄ ad diuinitatē cēntie. **S**ed p̄traē qd̄ **A**ugu. determinat. i. h. d̄ vidēdo tē ad **P**aulinaz q̄ ipa dei substantia a q̄busdā videri potuit in hac vita politus sicut a **Moysē.** et **P**aulo q̄ raptus audiuit ineffabilia vba q̄ non licet homini loqui. **R**ñ. dō q̄ qdaz dixerit **P**aulus i raptu nō vidisse ipaz dei cēntiā. s. quādam refulgentiā claritatis ipsius. s. cōtantiū manifeste **A**ugu. determinat nō solum in. li. de vidēdo tē. s. enīz. xj. sup̄ **Gen** ad l̄az. et habet i. glo. ij. ad **Cor.** xij. et hoc enī ipsa vba **A**p̄li testantur. dicit. n. se audiuisse ineffabilia verba q̄ non licet homini loqui. **H**omō aut̄ videt ea q̄ pñner ad visionē beatorū q̄ excedit statuz vie. s̄m illud **Est.** lxxij. **O**cul' nō vidit et absc̄te q̄ p̄parasti diligentiū te. et iō p̄ueniēt' dē q̄ tē p̄ cēntiāz vidit. **A**d. i. g. vōm q̄ mēs diuina diuinit' rapitur ad contemplantum veritatem diuinam tripliciter. Uno modo vt contempletur eam p̄ similitudines quasdam imaginariāz. et talis fuit excessus mentis qui cecidit supra **P**etrū. Alio modo vt contempletur veritatem diuinam p̄ intelligibiles effectus sicut fuit excessus **Dauid** p̄ cēntie. **E**go dixi in excessu meo omnis homo mendax. **T**ertio modo vt contempletur eam i sua essentia. et talis fuit raptus **P**auli et etiam **Moysi.** et factis congruenter nam sicut **Moyses** fuit primus doctor iudeorū. ita **P**aulus fuit primus doctor gentium. **A**d secundum dicē dum q̄ diuina essentia videt̄ ab intellectu creato non potest nisi per lumen glorie de quo dicitur in psalmo. **I**n lumine tuo videbim' lumen. qd̄ tamen dupliciter participare potest. Uno modo per modū forme inmanentis. et sic beatorū facit sanctos i patria. Alio modo p̄ modū cuiusdam passionis transeuntis sicut dicitur est de lumine pro p̄bentē. et hoc modo lumen illud fuit in **P**aulo quando raptus fuit. et ideo ex tali visione non fuit simpliciter beatus vt fieret redundantia ad corpus. sed solum s̄m quid et ideo talis raptus aliquo mō ad p̄p̄eriam pñner. **A**d iij. dicendum q̄ quia **P**aulus in raptu non fuit beatus habitualiter sed solum habuit actū beatorū. sequens est vt simul tunc in eo non fuerit actus fidei. fuit tamen simul in eo fidei habitus. **A**d. iij. vōm q̄ nomine tertij celi potest vno mō intelligi aliquid corporeū. et sic tertiu celū dicit̄ celi empyreū qd̄ dicit̄ tertiu respectu celi aerei et celi siderei. vt pōt respectu celi siderei et respectu celi aquei siue cristallini. et dicit̄ raptus ad tertiu celū nō q̄ raptus fit ad vidēduz similitudinē alicui' rei corporee. sed p̄ter hoc q̄ loquit̄ ille ē p̄tēplariōis b̄d̄. **V**ñ glo. dic. ij. ad **Cor.** xij. q̄ celuz tertius est spirituale celū. vbi angeli et sancte anime fruuntur dei cōtēplacione. ad quod cum dicit se raptum signat q̄ deus ostendit ei vitaz in qua videndus ē in eternū **A**lio modo per tertium celuz potest intelligi aliqua visio supernadana que potest dici tertium celum triplici rōne

Quo modo fm ordine potentiar cognoscitur? vt pri-
mo celi dicat visio sup mundana corpalia q sup sensuz
sicut visa est manus scribentis in panere. Danielis. v. se-
cundū autē celi sit visio imaginaria pura quā vidit Esa.
7 Jobānes in apoca. tertius vero celi dicat visio intellectu
alio. vt Aug' exponit. rñ. sup gen. ad lēam. Secdo modo
pōt dici tertius celi fm ordine cognoscibiliū vt primuz ce-
lum dicatur cognitio celestium corpōz. scdm cognitio ce-
lestium spiritūū. tertiu cognitio ipsi' dei. Tertio modo
pōt dici tertiu celum p'platio dei fm gradus cognitio-
nis qua deus videt. quoz prim' p'inet ad āgēlos infime
hierarchie. secundus ad angelos medie. tertio ad āgēlos
supme. vt dicit glo. ij. ad Cor. rñ. 7 q' visio dei nō pōt esse
sine telectatione. p'operea non solum se dicit raptuz ad
tertium celum rōne contemplationis. sed etiā i paradisi
sum rōne telectationis consequentis.

Quartum sic proce

Quartum sic proce-
ditur. Vides q' paulus in raptu nō fuerit aliena-
tus a sensib. Dicit enī Aug'. rñ. sup gen. ad lēam. Cur
nō creditur q' tanto aplo doctoz gentiu raptō vsq' ad ip-
sam excellentissimā visionē voluerit deus demōstrare vi-
ram in qua post banc vitā viuendū ē in eternū. sed in illa
vita futura sancti post resurrectionē videbunt dei cēntiā
abiq' loq' fiat abstractio a sensib. corpōis. ergo nec i pau-
lo fuit bmoī abstractio facta. **De.** Christus vere via-
tor fuit 7 cōtinue visione dīne cēntie fruebat. nec tū sic
bat abstractio a sensib. ergo nec fuit necessariū q' in pau-
lo fieret abstractio a sensib. ad hoc q' cēntiam dei videret
De. Paulus postq' deū p' cēntiā viderat memor fuit
it illoz que in illa visione cōspexerat. vnde dicebat. ij. ad
Cor. rñ. Auduit archana verba q' nō licet hōi loqui. sed
memoria ad p'ē sensitiuā p'inet. vt p' p' b'um in li. de
memoria 7 reminiscētia. ergo vides q' etiā paulus vidē-
do dei essētiā nō fuerit alienatus a sensib. **Sed** p'ra
ē qd' Aug' dicit sup gen. ad litterā. Nisi ab hac vita qui f
q' quodāmo monatur. siue omnino eptens a corpore. siue
auctus 7 alienatus a corpōis sensib. in illā nō vebitur
visionē. **Rñ.** dōm q' diuina cēntia nō pōt ab homine
videri per aliā vim cognoscitiuā q' p' intellectū intellect'
autem b'ianus nō cōuenit ad intelligibilia nisi median-
tibus fantasmatis q' per species intelligibiles a sensibili-
bus accipit. 7 in quib' cōsiderans de sensibilib' iudicat 7
ea disponit. 7 iō in oī opatione qua intellectus nē abstra-
bit a fantasmatis necesse est q' abstrahat a sensib. in
tellectus autē hōis in statu vie necesse est q' a fantasma-
tibus abstrahat si videat dei essētiā. nō enī per aliquod
fantasma pōt dei cēntia videri. quoniam nec per aliquaz
speciem intelligibile creatā. q' cēntia dei in infinitū exce-
dit nō solum oīa corpōra quoz sunt fantasmata. sed etiā
oēm intelligibile creaturā. oportet autē q' intellectus hō-
minis eleuat ad altissimā dei cēntie visionē vt tota men-
tis intentio illuc aduocef. ita. i. q' nihil intelligat aliō ex
fantasmatis sed totaliter ferat in deū. vñ impossibile est q'
bō i statuvie videat deū p' cēntiā sine abstractiōe a sensib.
Ad. i. q' dōm q' sicut dicitū ē. post resurrectionē i beatis
dei cēntiā vidēdo fiet red undāna ab intellectu ad inferi-
ores vires. 7 vsq' ad corpus vñ fm ipsā regulā dīne visi-
onis aīa intēdet fantasmatis 7 sensibilib'. Italis autēre
dundāna nō fit i bis q' raptus sicut dicitū ē. 7 iō nō ē sicut
rō. **Ad. ij.** dōm. q' intellectus aīe ipi erat glorificatus p'
habituaie lumē glorie q' dīnā cēntiā videbat. multo am-

plius q' aliq's angelus vel hō. erat aut viator. p'pter corpo-
ris passibilitatē fm quā paulo minue ab angelis mino. a-
bat vt dicit ad Heb. ij. dispēsanue 7 nō. p'pter aliquē dese-
ctū ex pte intellectus. vñ nō ē silis rō te co 7 te aliq's via-
toribus. **Ad. ij.** dōm q' paulus postq' cessauit videre
dei cēntiā memor fuit illoz q' illa visione cōgūerat p' ai-
quas spēs intelligibiles habitualiter ex hoc in eius intelle-
ctu relictas. sicut etiā abēntē sensibili remanent aliq' ipref-
siones i aīa quas postea pferēs ad fantasmata memorat
Unde nec totam illam cognitionem aut cogitare poterat
aut verbis exprimere.

Quintum sic proce

Quintum sic proce-
ditur. Vides q' aīa pauli in statu illo fuerit totali-
ter a corpore separata. Dicit. n. ap'ls. ij. ad Cor. v. Quādiu
sumus in corpore p'grinamus a dño. p' fidē. n. ambulam'
7 nō p' spēm. s' paulus i statu illo nō p'grinabat a dño.
q' videbat deū p' spēm. vt dōm ē. q' nō erat in corpore
De. Potētia aīe nō pōt eleuari supra eius cēntiā i qua
radicat. s' intellectus q' ē potētia aīe i raptu fuit a corpore
lib' abstractus p' eleuationē ad dīnā p'plationē. q' mul-
to magis essētia aīe fuit separata a corpore. **De.** Cū
aīe vegetabilis sunt magis materiales q' vires aīe sensiti-
ue. s' oportebat intellectū abstrahi a v'itū aīe sensitiue
vt dicitū ē ad hoc vt raptus ad vidēdū diuinā. cēntiam. q'
multo magis oportebat q' abstraheret a v'itū aīe vege-
tabilis quaz opatione cessante iāz nullo mō remanet aīa
corpōis iuncta. q' vides q' oportuit in raptu pauli aīam to-
taliter a corpore eē separata. **Sed** p'ra ē qd' Aug'. dicit i
eplā ad paulinā de vidēdo deū. Nō incredibile ē sic qui
būsdā sanctis nodū ita defunctis vt sephēda eorū cadaue-
ra remaneret istam excellentiam reuelationis fuisse con-
cessam. vt se'z viderent deum per essētiā. non ergo fuit
necessarium vt in raptu pauli aīa eius totaliter sepa-
raret a corpore. **Rñ.** dō. q' in raptu deū nō loquimur
virtute diuina eleuat hōmo ab eo quod est fm naturam.
in id qd' est supra naturā. 7 iō duo p'siderare oportet primo
quidē qd' sit hōi fm naturā. scdo qd' diuina virtute i hōmie
sit fiendū sup naturā. ex hoc autē q' aīa corpōis v'itū tanq'
naturalis forma ipsius puenit aīe naturalis habitus ad
hoc q' per p'uestiones ad fantasmata intelligat. qd' quidē
ab ea non aufertur diuina virtute in raptu. quia nō mu-
ratur status eius. vt dicitum est. manente autem hoc sta-
tu aufert ab aīa actualis conuersio ad fantasmata 7 sen-
sibilia ne impediatur eius eleuatio in id quod excedit oīa
fantasmata vt dicitum est. 7 ideo in raptu nō fuit necessa-
rium q' aīa sic separaret a corpore vt ei non v'itū
quasi forma. fuit autē necessariū intellectū abstrahi a fan-
tasmatis 7 sensibilib' perceptione. **Ad. i.** ergo dō.
q' Paulus in raptu illo p'grinabat a domino q'rum
ad statum. quia adhuc erat in statu viatoris. non autem
quo ad actum quo videbat deum per speciem. vt ex p'edi-
ctis patet. **Ad. ij.** dicendū q' potētia aīe virtute natura-
li nō eleuat supra modū puenientē essētie eius. virtute
tū dīna pōt in aliquid altius eleuari. sicut corpus per vio-
lētā fortioris virtutis eleuat supra locū puenientem sibi
fm ipēm siue nature. **Ad. ij.** dōm. q' vires aīe vege-
tabilis nō operant ex intentione anime sicut vires sensitiue
sed per modum nature. q' dōm requirit ad raptuz ab eis
abstractio sicut a potētijs sensitiuis. per quartū operatio-
nes minueretur intentio anime circa intellectū az cogni-
tionem.

Hextum sic procedi

tur. **V**idetur qd Paulus no ignoraverit an ei aia fuerit a corpe separata. dicit. n. ipe. q. ad. Cor. xij. Scio ho mine i ipso raptu vsqz ad terminu celu. s. ho noiat apostolus ex aia r corpe. raptus aut visceret a morte. videtur qd ipe sciret ut aiam no fuisse p morte a corpe separata. quia hoc coiter a doctoribus ponit. **R**espondeo. Et eisdem apli verbis p qd ipe scivit quo raptus fuit. qd i terminu celu. s. hoc sequitur qd sci uerit vru in corpe fuit vel no. qd si scivit terminu celu ee ali quid corporeu. pmo e qd sciverit aiam suam no ee a corpe separata. qd visio rei corporee no pot fieri nisi p corpe. ergo videtur qd no ignoraverit an aia fuerit a corpe separata. **R**espondeo. Sicut Aug. dicit. q. sup. Gen. ad hram. ipse in raptu vidit illa visione deu qua videt sancti in patria. s. sci ex hoc ipso qd videt deu scit an aie eoru sint a corpibus separate. qd Paulus hoc scivit. **S**ed oia ee qd dicit. q. ad. Cor. xij. Sine corpe sine extra corpe nescio. reus scit. **R**espondeo. vobis qd hmoi qdms veritate accipe oportet ex ipis apli verbis qd dicit se aliqd scire. s. raptu ee vsqz ad terminu celu. r aliqd nescire. s. vru in corpe aut extra corpe qd qde pot intelligi dupliciter. Uno mo v hoc qd dicit siue i corpe siue extra corpe no referat ad ipm ee boio rapti qm ignoraverit an aia ei ee in corpe an no. s. ad modu rapti vt. s. ignoraverit an corpe ei fuit simul raptu cu aia i terminu celu vel no sed solum aia. sicut Ezech. viij. dicit qd ad vultus est in visione rei in hierlm. Et hunc intellectu fuisse cum scia inde exprimit Hiero. in plogo sup. Dani. niem vbi dicit. Deniqz r apostolu nrm. s. dicebat iude us no fuisse ansum affirmare se in corpe raptu. sed dixisse siue in corpe siue extra corpus nescio. sed hunc sensum re probat Aug. xij. sup. Gen. ad hram. p hoc qd apls dicit sci visse se ee raptum vsqz in terminu celu. sciebat ergo vru ee terminu celu id in qd raptus fuit. r no similitudine imaginaria terminu celu. alioqui si terminu celu noiant. santasima terminu celu. pari rone dicere potuit se in corpe raptu noians corpus pprii corpore santasima quale appareret i somniis si ante sciebat esse verum terminu celum. sciebat ergo aut ee aliqd spirituale r incorporeu. r sic no poterat corpus ee illuc rapti. aut esse aliquid corporeu. r sic aia non posset illuc sine corpore rapti. nisi separata a corpe. r i oportet fin alium sensum intelligere. vt. s. apls sciverit qd fuerit raptus fin aiam r no fin corpe. nesciverit tñ qualiter se haberet aia ad corpus. vru. s. fuerit sine corpe vel no. **S**icut ca hoc diversimode aliq loquunt. **Q**uidam. n. d. cum qd apostolus scivit qd aia sua erat corpori vnita vt forma. s. nesciuit vru ee passus alienatione a sensib. vel ena vtz esset facta abstractio ab opibo aie vegetabilis. sed qd fuerit facta abstractio a sensib. hoc no potuit ignorare ex quo sciuit se raptum. qd aut fuerit facta abstractio ab opibo aie vegetabilis. no erat tñ aliqd vt de hoc oporteret ta sollicitam fieri mentionem. vñ relinquit qd nesciuit. **A**postolus vtz aia eius fuerit cōmnecta corpori vt forma. vel a corpe re separata p morte. qda aut hoc procederet dicit qd apls tñc no ppeclit qm rapiebat. qd tota e i rēto puerla erat i tēto. sed postmodu pcepit pvideras ea q viderat. **S**ed hoc ena pntatias verbis apli q distinguit i verbis suis pntiam a futuro. dicit. n. i pnti se scire qd fuit raptus ante annos qua mox dicit. r se i pnti nescire vtz i corpe fuerit vel extra corpus. **E**t iō vdm e qd pnti r polica nesciuit vtz aia fuerit a corpe separata. vñ Aug. dicit. q. sup. Gen. ad hram. p lon ga inquisitione pcludens. **R**espondeo. Ergo forassee locum

entm ignorasse intelligam? vtz qm in terminu celu raptus e. in corpore fuerit aia qd e aia in corpore cu corpe viuere. vñ cū siue vigilantis siue dormientis siue in extrasia. **E**nsibus corporis alienari. an oino de corpore ererit vt mortuū cor pus iaceret. **R**espondeo. **A**d. i. qd vdm qd per synodochen cūqz pars hominis homo noiat. r pcpue aia q e pars hois cui p nentio. qdms ena possit intelligi enim que raptu dicit no tunc fuisse boiem qm raptus fuit. sed post annos quatuor ordem. vnde dicit. **E**tio boiem no dicit suo raptus bo mine. nbi ena prohiberet morte diuinit. pcurara raptu dicit. r sic Aug. dicit. q. sup. Gen. ad hram. **D**ubitate inde apostolo. quis nostrum esse certus potuit. vñ qui su per hoc loquunt magis cōiecturaliter qd per certitudines loquunt. **R**espondeo. **A**d. ij. vdm qd apostolus scivit vel illud cel lum ee quid incorporeu vel aliquid incorporeu a le visum in illo celo. cu hoc poterat fieri p intellectum eius ena si aia no esset a corpe separata. **R**espondeo. **A**d. iij. vdm qd visio pau li in raptu qm ad aliquid fuit filie visioni beator. s. qm ad id qd videbat. r qm ad aliquid vñ simili. s. qm admodum videndi. quia no ita perfecte vidit sicut sancti qui sunt in patria. vnde Aug. dicit. q. sup. Gen. ad hram. **A**plō arrepto a carnis sensibus in terminu celum hoc resu ir ad plena pccēqz cognitione reru que angelis. in eiqz siue in corpore siue extra corpus esset nesciebat. hoc itaqz no dicit receptio corporibus in resurrectione mortuoru. cum corruptibile hoc induerit incorruptionem.

Deinde consideranduz.

est de gratijs gratis datus que perrinet ad locutionem. **E**t primo de gratia linguarum. **T**ercundo de gra sermone sapientie seu scie. **C**irca primum queruntur duo. **P**rimo vtrum per gratiam lingueqz homo adipsatur scientiam omnium linguarum. **S**ecundo de comparatione huius doni ad gratiam p. ophie

Hoc primum sic procedi

tur. **V**idetur qd illi q psequat donu linguaz no loqbat oibus linguis. **I**llud. n. qd vna virtute aliqo pcedit opri mu e in suo genere sic vna aqua pcedit i vnu donu. sic dicit Job. ij. s. illi q habuerit donu linguaz meli loqba tur i ppria lingua. dicit. n. glo. ad Heb. i. no ee miranduz qd epla ad hebreos maiore elucet factidia qz alie. cu natu rale sit vnicuiqz plus vsua qz in aliena lingua valere. **C**eteras. n. eplas apls pegrino. i. greco sermone pposuit. hanc aut scriptur hebraica lingua. no qd p gram gratis r aia apli acceperit sciam oiu linguaz. **R**espondeo. **N**atura no facit p multa qd pot fieri p vnu. r multo magis d. q ordinari qz natura opaf. s. poterat de facere vna lingua q loquetes eius discipuli ab oibo intelligerent. **U**n super illud Act. ij. **A**udiebat vnusqz seq lingua sua loquentes. dicit glo. qd linguis omnibus loquebantur. vel sua. i. hebraica lingua loquentes ab omnibus intelligebantur ac si proprijs sim gulozum loquerentur. ergo videtur qd non habuerit sci entiam loquendi omnibus linguis. **R**espondeo. **D**ivnes grante tertiantura a christo in corpus eius quod est eccle sia. **S**im illud Job. i. **D**e plenitudine eius omnes a cecepi mus. sed christus non legitur fuisse locutus nisi vna lingua. neceniam nunc fideles singuli nisi vna lingua lo quuntur. ergo videtur qd discipuli christi non acceperunt ad hoc gratiam vt omnibus linguis loquerentur. **S**ed oia ena qd dicit Act. ij. q repleti sunt. ocs spiritu sancto

recedunt loq[ue]ntes varijs linguis sicut sp[iritus] sanctus d[omi]n[u]s d[omi]n[u]s
 illis ubi dicit glo. Grego. q[uod] sp[iritus] sanctus sup[er] discipulos
 in igneis linguis apparuit. et eis o[mn]i[u]m linguar[um] sci[en]tia dedit
Con. v[er]o q[uod] primi discipuli xpi ad hoc fuerunt ab ipso
 electi ut p[er] vniuersu[m] orbe[m] discurretes fide[m] ei[us] v[er]ba p[re]dica
 rent. sicut illud Marti. vlt. Cuncte docete o[mn]es gentes. non
 aut[em] erat p[ro]ueniens ut qui mittebant ad alios instruendos
 eos indigerent ab alijs instru[er]e qualiter alijs loqueretur
 vel qualiter que alijs loquerent intelligerent p[re]sertim quia
 isti qui mittebant erant vniuersi gentis. sicut iudei. sicut illud Esa.
 xxxij. Qui egredient[ur] in p[er]u[m] Jacob ipsebunt facies or
 bis semine. illi aut[em] qui mittebant pauperes et imptores
 erant. nec te facili a principio respiciunt qui cor[um] v[er]ba ali
 is fideliter interpretantur vel v[er]ba alior[um] eis exponeret ma
 gime q[uod] ad infideles mittebant. et ideo necessarii sunt ut sup
 hoc eis diuinitus p[ro]videret p[ro] donu[m] linguar[um] ut sicut gen
 tibus ad idolatriam declinantis introducta e[st] diuersitas lin
 guar[um]. sicut dicit Gen. xi. na. etia[m] quado etat[ur] gentes ad cul
 tu[m] vniuersi dei reuocade. p[er]a b[er]n[ard]o diuersitate[m] remedium
 addideret p[ro] donu[m] linguar[um]. Ad. i. ergo v[er]o q[uod] dicit i.
 ad Cor. xij. manifestatio sp[iritus] dat[ur] ad vtilitate[m]. et ideo suffici
 enter et Paulus et alij apostoli fuerunt instructi et diuini
 tus in linguis omnium gentium q[ui]rum requirebat[ur] ad fidei
 doctrinam. sed quatum ad q[ui]da[m] q[ui] supraduntur h[um]ana arte
 ad ornatu[m] et elegantia[m] locutionis apostolus instruit[ur] erat
 in propria lingua no[n] aut[em] in aliena. sicut etia[m] in sapia et in
 scia fuerunt sufficienter instructi quatu[m] requirebat[ur] doctri
 na fidei no[n] aut[em] q[ui]ntu[m] ad o[mn]ia q[ui] p[er] sciam acquisitam cogno
 scunt. pura te p[er]clusionibus aut[em] metricis v[er]ba geometrica
 Ad. ij. v[er]o q[uod] quatu[m] v[er]ba q[ui] fieri possunt. sicut p[er] vna[m] lin
 guar[um] loquentes ab o[mn]ibus intelligerent. aut q[uod] o[mn]ibus lo
 querentur. q[uod] hoc p[ro]hibet ad p[er]fectione[m] scie[n]tie ipso[rum] p[er] qu[od]
 no[n] solum loqui. sed intelligere p[ro]curat q[uod] ab alijs dicebant.
 si aut[em] o[mn]es v[er]ba eor[um] linguar[um] intelligerent. hoc vel fuisset
 p[er] sciam illoru[m] qui eos loquentes intelligerent. vel si fuisset
 q[uod] quasi quidam illis v[er]ba alior[um] v[er]ba aliter ad eorum
 aures p[ro]ferent q[ui] ipsi ea p[ro]ferent. et ideo glo. dicit Actuum. ij.
 q[uod] maior miraculo factu[m] e[st] q[uod] ipsi o[mn]i[u]m linguar[um] generib[us]
 loquerent[ur]. et Paulus dicit. i. ad Cor. xij. Gratias ago
 deo q[uod] o[mn]i[u]m v[er]ba[m] lingua[m] loquor. Ad. ij. v[er]o q[uod] p[er]a
 in propria p[er]sona vni soli genti p[re]dicaturus erat. sicut iudeis.
 et ideo quatu[m] ipse absq[ue] dubio haberet p[re]sertim sciam
 omnium linguar[um]. no[n] t[ame]n oportuit q[uod] o[mn]ibus linguis loque
 retur. ideo aut[em] Aug[ustinus] dicit sup[er] Job. Cum et modo ip[s]e
 sanctus accipitur nemo loquitur linguis omnium gentium
 um quia iam ipsa ecclesia linguis omnium gentium loq[ue]ntur
 in qua qui no[n] e[st] no[n] accipit sp[iritum] sanctu[m]

Secundum sic proce
 ditur. Videtur q[uod] donu[m] linguar[um] sit excellenti[us]
 q[uam] gratia p[ro]phetie. Que enim sunt melioribus propria
 videntur esse meliora. sicut p[ro]ph[etia] in iq. topicorum. sed do
 num linguar[um] est propria noui testam[en]ti. vnde ca
 ras in sequentia pentecostes. Ipse bodie apostolos christi
 donans munere insolito et cunctis in auidio seculis. p[ro]
 phetia aut[em] magis competit veteri testam[en]to. sicut illud
 ad Heb. i. Vuln[er]is multatq[ue] modis oli[ua] reus loque[n]s
 patribus in p[ro]phetis. ergo videtur q[uod] donum linguar[um]
 sit excellentius q[uam] donum p[ro]phetie. Pre. Illud per
 quod ordinatur ad deum videtur excellentius esse eo p[er]
 quod ordinatur ad homines. sed per donum linguar[um]
 homo ordinatur ad deum. Per p[ro]phetiam aut[em] ad ho

mines. Dicitur etia[m] i. ad Cor. xij. Qui loquitur lingua
 non hominibus loquitur sed deo. qui aut[em] p[ro]phetat ho
 minib[us] loquit ad edificatione[m]. ergo videt[ur] q[uod] donu[m] si lingua
 tu[m] sit excellentius q[uam] donu[m] p[ro]phetie. Pre. Donum lin
 guar[um] habitualiter p[er]manet i[n] b[er]ne ip[s]i. et ho[m]o h[ab]et i[n] p[ar]te vni
 eo cu[m] voluerit. vni dicitur. i. ad Cor. xij. Gratias ago deo q[uod]
 o[mn]i[u]m v[er]ba[m] lingua[m] loquor. no[n] aut[em] sic e[st] de dono p[ro]phetie. v[er]
 supra d[omi]n[u]s e[st]. ergo donum linguar[um] videt[ur] e[ss]e excellentius q[uam]
 donum p[ro]phetie. Pre. Interpretatio sermonum videt[ur]
 p[ro]uenire sub p[ro]phetia. q[uod] scrip[er]e eod[em] sp[iritu] et ponunt q[ui] s[un]t
 edite. sed interpretatio sermonu[m]. i. ad Cor. xij. ponitur post
 genera linguar[um]. ergo videtur q[uod] donum linguar[um] sit
 excellentius q[uam] donu[m] p[ro]phetie. marie q[ui]rum ad a[li]quam
Ceius parte. S[ec]unda e[st] q[uod] ap[osto]lus dicit. i. ad Cor. xij. Ma
 ior est qui p[ro]phetat q[uam] qui loquitur lingua. Pre. di
 cendu[m] q[uod] donum p[ro]phetie excedit donu[m] linguar[um] tripl[ic]i
 ter. Primo quide[m] q[uod] donu[m] linguar[um] refert ad diuersas
 voces p[ro]ferendas q[ui] sunt signa alior[um] intelligibilib[us] v[er]i
 tatis. cuius e[st] na[m] signa sunt q[ui]dam ipsa fantasmata que s[un]t
 imaginariam visionem apparent. Unde et Aug[ustinus] xij. sup[er]
 Gen. ad litteram. comparat donum linguar[um] visioni
 imaginarie. dictum e[st] aut[em] supra q[uod] donum p[ro]phetie co
 sistit in ipsa illuminatione mentis ad cognoscendam in
 telligibile[m] veritatem. Unde sicut p[ro]phetia illumina
 tio excellentior est q[uam] imaginaria visio. ut supra habitum
 est. ita etiam excellentior est p[ro]phetia q[uam] donum lingua
 rum sicut se consideratum. Secundo quia donum p[ro]phetie p[er]
 tinet ad reu[m] noticia[m] q[ui] e[st] nobilitas q[uam] noticia vocu[m] ad qua[m]
 pertinet donum linguar[um]. Tertio quia donu[m] p[ro]phetie e[st]
 v[er]u[m]. et hoc q[ui] d[omi]n[u]s p[ro]bat Ap[osto]l[u]s. i. ad Cor. xij. tripliciter. pri
 mo q[uod] d[omi]n[u]s q[uod] p[ro]phetia e[st] v[er]u[m] ad edificationem ecclesie. ad
 qua[m] qui loquit[ur] linguis nihil prodest nisi expositio suble
 quatur. Secundo quatu[m] ad ip[s]u[m] loquent[em] q[ui] si acciperet ut
 loqueretur etia[m] lingua sine hoc q[uod] intelligeret q[uod] perti
 net ad p[ro]phetia[m] donum mens eius no[n] edificaret. Tertio
 quantum ad infideles p[ro]pter quos p[ro]cipue e[st] videtur
 datu[m] donu[m] linguar[um]. qui quide[m] forte eos qui loquerentur
 linguis reputarent inanos. sicut et iudei reparauerunt
 ebrios apostolos linguis loquentes. ut dicitur Actuum
 ij. Per p[ro]phetias aut[em] infideles quincunt in manifesta
 tio absconditis cordis sui. Ad. i. v[er]o q[uod] p[ro]phetia ergo videtur q[uod]
 sicut supra dictu[m] e[st] ad excellentia[m] p[ro]phetie p[ro]tinet q[uod] alijs
 non solum illuminetur intelligibili lumine. sed etiam p[ar]
 cipiat imaginariam visionem. ita etiam ad p[er]fectione[m] opa
 noma sp[iritus] sancti p[ro]tinet q[uod] non solum impleat mentem lu
 mine p[ro]phetico et fantasia[m] imaginaria[m] visione. Sicut
 erat in veteri testam[en]to. sed etiam ceteris linguis eru
 diat ad varia signa locutionum p[ro]ferenda. quod totum
 fit in nouo testam[en]to. sicut illud. i. ad Cor. xij. Anusq[ue]
 q[ui] vestrum psalmum habet. doctrinam habet. lingua[m] ha
 bet. apocalipsim. i. p[ro]phetiam reuelationem habet. Ad. ij. v[er]o q[uod]
 p[er] donum p[ro]phetie homo ordinat[ur] ad de
 um sicut mente q[uod] e[st] nobilitas q[uam] ordinat[ur] ad eum sicut lin
 gua. dicit aut[em] q[uod] ille q[ui] loquit[ur] lingua no[n] loquit[ur] homini
 bus. i. ad intellectu[m] ho[m]i[n]u[m] vel vtilitate[m] eor[um]. sed ad intelle
 ctum solius dei et ad laudem eius. sed per p[ro]phetiam or
 dinat[ur] alijs et ad deu[m] et ad p[ro]ximum. Unde est p[er]fectus
 donum. Ad. ij. v[er]o q[uod] reuelatio p[ro]phetia se exten
 dit ad omnia supernaturalia cognoscenda. vni ex eius p[er]
 fectione contingit q[uod] i[n] statu i[m]p[er]fectionis huius vite no[n] po
 test haberi p[er]fecte p[er] modu[m] habitus. sed i[m]p[er]fecte p[er]
 modu[m] cuiusda[m] passionis. sed donu[m] linguar[um] se ext[en]dit ad

vt eis possit conuenienter publica doctrina committi
 Ad. i. ergo dicendum qd illa auctoritas loquitur de doc-
 trina privata qua mater filium erudit. Ad. ij. dicendum
 qd gratia prophetie attendit fm mentē illuminatā a deo.
 ex qua parte non est in hominibus seruū differentia. fm
 illud ad Col. ij. Induente nouum hominem qui reno-
 uatur fm imaginē eius qui creauit eum. vbi nō ē mascu-
 lus neqz femina, sed gratia sermōnis pertinet ad instru-
 ctionē hominū inter quos differentia seruū inuenit. Cū
 nō ē similis rō de vtroqz. Ad. iij. dicendum qd gratia di-
 uinitus acceptam diuersimode aliqui administrat. s3 di-
 uersitate conditionis ipsorū. vnde mulieres si gratiā sapi-
 entie aut scientie habeant possunt eā administrare s3 pri-
 uatam doctrinam. nō autem fm publicam.

Questio CLXXVIII

Deinde consideranduz.
 est de gratia miraculorum. Et circa hoc quatuor
 tur duo. Primo vtrum sit aliqua gratia gra-
 tis dara faciendi miracula. Secūdo quibus conueniat.

Ad primum sic proceditur

videtur qd nulla gratia gratis dara ordinetur ad mira-
 cula faciēda. Omnis enī gratia ponit aliquid in eo cui
 datur. sed operatio miraculorū nō ponit aliquid in aīma
 hominis cui datur. qz etiā ad actū corpis mortui miracu-
 la fiunt. sicut legitur. iij. Regū. xij. qd quidā peccerūt ca-
 uerit in sepulchro. Delictū qd euz renigisset ossa. Delicti
 tenuit hō r̄ sicut sup pedes suos. ergo operatio miraculorū
 nō p̄tinet ad gratiā gratis datā. **Pr.** Gratia date
 sunt a sp̄s sancto. fm illud. i. ad Cor. iij. Diuisiones gra-
 tiarū sunt. idē aut sp̄s. sed operatio miraculorū fit etiā
 a sp̄s immundo. fm illud. Mat. xij. Surgēt pseudo-
 p̄phete r̄ dabunt signa r̄ pdigia magna. ergo videtur qd
 operatio miraculorū nō p̄tinet ad gratiā gratis datā.

Pr. Miracula distinguunt p̄ signa r̄ prodigia siue
 potentia r̄ per virtutes. icouenienter ergo ponit operatio
 virtutū potius gratia gratis dara q̄ operatio prodigiorū
 siue signorū. **Pr.** Miraculosa reparatio sanitatis p̄
 diuinā virtutē fit. ergo nō debet distingui gratia sanitatū
 ab operatio virtutū. **Pr.** Operatio miraculorū con-
 sequitur. fidē vel facientis. fm illud. i. ad Cor. xij. Si ba-
 buero omnē fidem. ita vt moueas trāsstrā. siue etiā aliorū
 p̄pter quos miracula fiunt. vñ dicit. Mat. xij. Et nō fe-
 cit ibi virtutes multas p̄pter incredulitatē illorū. si ergo
 fides ponit gratia gratis dara superfluum ē p̄ter hoc po-
 nere aliā grām gratis datam operatio signorū.

Pr. Ad. i. ad Cor. xij. inter alias gratias gratis da-
 tas dicit. alqz datur grāna sanitatū. alqz operatio virtutū.
R̄. dicendum qd sicut supra dicitur. ē sp̄s sanctus suffi-
 cienter prouidet ecclie in his que sunt vtilia ad salutem.
 ad qd ordināf gratie gratis date. sicut aut oportet qd noti-
 cia quā quis diuinitus accepit in noticiā aliorū deducat p̄
 donū linguarū r̄ per grām sermōnis. ita necesse ē qd sermo-
 nio p̄tinet ad hoc qd creditibilis fiat. hoc aut fit p̄ ope-
 rationē miraculorū fm illud. Mar. vlt. r̄ sermōnē p̄ntian-
 te sequentibus signis. r̄ hoc rōnabiliter. naturale enī est
 hominū vt veritatē intelligibile per sensibiles effectus de-
 p̄ndat. vnde sicut dicitur uocu naturalis rōnis homo perue-
 nire potest ad aliquā dei noticiā per effectū naturales. ita
 per aliquos supernaturales effectus qui miracula dicū-
 tur in aliquā supernaturalem cognitionem credendoz

homo inducit ut. r̄ ideo operatio miraculorum pertinet
 ad grām gratis datā. **Ad. i.** ergo vdm qd sicut p̄pheta
 se extendit ad oīa q̄ supnaturaliter cognoscit p̄it. ita opa-
 tio virtutū se extendit ad oīa q̄ supnaturaliter fieri possunt
 quoz quidē cā ē diuina oīpotentia q̄ nulli creaturē cōcitate
 p̄t. r̄ iō impossibile ē qd principiū opandi miracula sit ali-
 qua qualitas habitualiter manēs in aīa. s3 r̄ hoc p̄t con-
 tingere qd sicut mens p̄phete mouet ex inspiratione diui-
 na ad aliquid supnaturaliter cognoscēdū. ita etiā mens
 miracula facientis moueat ad faciendū aliqd ad qd seq̄
 effectus miraculi qd deus sua virtute facit. qd q̄bz qdēz
 fit cū precedente oīone sicut cū Pet̄. Labiā mortuam
 suscitauit. vt habet Actū. ij. q̄bz etiā nō p̄cedente ma-
 nifesta oratione. sed deo ad nutū hoīs opante. sicut Pet̄
 r̄us Ananā r̄ Saphiram mentientes morti increpādo
 tradidit. vt dicit Act. v. Unde Greḡ. dicit in. ij. dialogo
 rum. qd sancti alq̄z ex p̄tate miracula exhibent. alq̄z uan-
 do ex postulatione. vtrūlibet r̄ modo tenēs p̄ncipaliter
 operatur qui virtutē instrumentaliter vel interiori motu
 hoīs. vel eius locutione. vel etiā aliquo exteriori actu. seu
 etiā aliquo cōtractu corporali corporis etiā mortui. Cū
 Josue. r̄. cū Josue dixisset quasi ex p̄tate. Sol contra Ga-
 baon ne moueris. subdit postea. nō fuit ante r̄ postea r̄z
 longa dies obediēte deo voci hoīs. **Ad. ij.** vdm. qd ibi
 loquitur dominus de miraculis que fienda sunt tempore
 antichristi. de quibus ap̄s dicit. ij. ad Th̄sal. ij. qd aduē-
 tus antichristi erit fm opationē sathanē in omni virtute
 r̄ signis r̄ prodigijs mendacibz. r̄ sicut Auḡ. dicit. ij. de
 ciuit. dei. ambiguum esse solet vtrum propterea deā sint
 signa r̄ prodigia r̄ mendacia. quoniam mortales sensus
 p̄ fantastiāta receperunt. vt qd nō facit facere videat
 aut quia illa etiā si erunt vera prodigia ad mendacium
 p̄tābēt. vera autem dicuntur quia ipse res vere erūt sicut
 magi Pharaonis fecerunt veras ranas r̄ veros serpētes.
 non tamen habebunt veram rationem miraculi. quia si
 erit virtute naturalium cap̄. sicut in prima parte dicitur ē
 sed operatio miraculorum que attribuitur gratie gratis
 date fit virtute diuina ad hominum vilitatē. **Ad. iij.**
 dicendum qd in miraculis duo possunt attendi. Cūm
 quidem est id quod fit. qd quidē est aliquid excedens fa-
 cultatem nature. r̄ fm hoc miracula dicunt virtutes. Ali-
 ud est id propter qd miracula fiunt. scilicet manifestandum
 aliquid supernaturale. r̄ scdm hoc dicitur dicuntur signa.
 propter excellentiam autem dicuntur potentia vel prodi-
 gia quasi procul aliquid ostendentes. **Ad. iij.** dicendum
 qd grāna sanitatū cōmētiōf leosum. qz per eā confert
 homini aliquid beneficium. scilicet corporalis sanitatis p̄ter
 beneficium commune quod exhibetur in omnibz mi-
 raculis. vt scilicet homines adducantur in dei noticiā. **Ad**
 quantum dicendum qd operatio miraculorum attribuit
 fidei propter duo. Primo quidem quia ordinatur ad fi-
 dei confirmationē. Et dō qz p̄cedit ex dei oīpotentia cui si-
 tes inmiratur. r̄ tamen sicut p̄ter gratias fidei necessaria
 est grāna sermōnis ad fidei instructionem. ita etiā neces-
 saria est operatio miraculorum ad fidei confirmationem

Ad secundū sic proceditur

videtur qd mali non possunt miracula facere. Miracu-
 la enim peccatorum per orationem. sicut dicitur ē. sed
 oratio peccatoris non est graudibilis. secundū illud Job.
 ij. Scimus quia peccatores deus non audit. r̄ **Pr.** dicit.
 xxxij. dicit. Qui declinat aures suas ne audiat legem.

in actu est principiu opationis proprie ipsi. et io vitute de ee vinentiu ex eo qd viuena per hoc qd habent ee per suaz formam tali mo operant. Ad. ij. vdm qd vita vniuersali ter sumpra no viuunt per actiuam et cõtemplatiua. sed vita hominis qui specie foritur ex hoc qd habet intellectũ. et io eade est diuisio intellectus et vite huane. Ad. ij. vdm qd cõtemplatiua habet quide quiete ab erectioibz moribz nihilominus in ipsum pteplati e quida motus intelle- cius put qualiter opatio dicit motus. fz qd dicit pbis inq de aia qd sentire et intelligere sunt motus quida. put mo- tus dicitur actus perfecte. et hoc modo Dionys. in q. de diu. no. ponit tres motus anime cõtemplatiua. scilicet circu- larem et obliquum

Ad secundũ sic proceditur

Videtur qd vita no sufficienter diuidat p actiuam et cõtem- platiua. Pbs eni in. i. c. bi. dicit qd tres sunt vite maxie excellentes. scilicet voluptuosa ciuili qd videt ee eadem actiue et cõtemplatiua. insufficienter. ergo diuidit vita p actiuam et cõtemplatiua. P. Aug. ut de ciu. dei ponit tria vite genera. scilicet cõtemplatiua qd pñet ad cõtemplatione. actiuu qd pñet ad vitã actiuã. et addit tertiu et vtroqz composituz. qd videt qd insufficienter diuidat vita p actiuã et cõtemplati- uã. P. Quia hois diuersificat fm qd hoies diuersis actioibz agunt. fz plura qd duo sunt hum anap actioñũ studia. ergo videt qd vita debeat in plura mēbra diuidi qd in actiuũ et cõtemplatiuũ. Sed contra est qd iste due vite significant per duas voces Jacob actiuã quide p. Liam cõtemplatiua vero p. Rachel. et per duas mulieres que dñm in hospio receperunt. cõtemplatiua quide per. Ra- chel. actiuã vero per. Dabiam ut Greg. dicit. vi. moral. no autē esset hec p. tria significatio si essent plures qd due vite. ergo sufficienter diuidit vita p. actiuã et cõtemplatiua. Rñ. vdm qd sicut dicitur. diuisio ista dat et vita huana. que quide attendit fm intellectum et intellectus autē diuidit p. actiuũ et cõtemplatiuũ. qd sicut intellectus cogni- tionis velle ipa cogitatio veritatis qd pñet ad intellectũ cõtemplatiuũ. vel est aliqua exterior actio qd pñet ad in- tellectũ p. actiuũ siue actiuũ. et io vita etiã sufficienter di- uidit p. actiuã et cõtemplatiua. Ad. i. ergo vdm. qd vitã voluptuosa ponit sine in delectatione corporali que cõis e no- bis et brutis. vñ sicut pbis ibidē dicit. est vita bestialis p. pter qd no cõprehendit sub pñi diuisione put vita huma- na diuidit in actiuã et cõtemplatiua. Ad. ij. vdm qd me- dia officium et cõtemplatiua. et io vitute cõtinent in eis. sicut tepidum in calido et frigido. et pallidũ in albo et nigro. et si- militer sub actiuo. et cõtemplatiuo cõprehenditur id qd est ex vtroqz cõpositũ. et in sicut in quolibet mixto p. dominat aliqd simplicitũ ita etiam in medio genere vite superba/ bundat. qñqz quide cõtemplatiuũ. qñqz vero actiuũ. Ad. ij. vdm qd omnia studia humanarũ actioñũ. fz ordinant ad necessitatem presentis vite fm rōnem rectã pertinent ad vitã actiuã qd per ordinatas actiones cõsult necessi- tari vite presentis. si autē deservant cõpiscere cuiun- qd pñet ad vitã voluptuosã qd no pñet sub vna act- ua. huana vero studia que ordinant ad considerationem veritatis pertinent ad vitã cõtemplatiua.

Questio CLXXX

Unde consideranduz est de vita cõtemplatiua. Et circa hoc querit- tur octo. Primo vitã vitã cõtemplati-

ua pertinet tantum ad intellectum an consistat etiam in affectu. Secundo vitã ad vitã cõtemplatiua pertineant virtutes morales. Tertio vitã vitã cõte- platiua consistat solũ in vno actu an in pluribus. Quarto vitã ad vitã cõtemplatiua pertineat cõsideratio cu- iusmodi viciis. Quinto etiam vitã cõtemplatiua ho- minis in hoc statu possit eleuari vsqz ad rei vñsionē. Sexto de motibus cõtemplatiua quos Dionys. assignat. usqz ca. de diu. no. Septimo de delectatione cõtemplatiua. Octauo de duratione cõtemplatiua.

Ad primum sic proceditur

Videtur qd vitã cõtemplatiua nihil habeat in effectu. s. totum in intellectu. Dicit enim Pbs in. ij. mēbra. qd in- nis cõtemplatiua e veritas. veritas autē pertinet ad in- tellectum totaliter. ergo videtur qd vitã cõtemplatiua tota- liter in intellectu consistat. P. Greg. dicit i. vi. mo- ral. qd Rachel que interpretatur visum principij vitã cõtemplatiua significat. sed visio principij pñet pro- prie ad intellectum. ergo vitã cõtemplatiua proprie ad intellectum pertinet. P. Greg. dicit sup. Ezech. qd ad vitã cõtemplatiua pertinet ab exteriori actione quietere. sed vis affectiua siue appetitiua inclinatur ad ex- teriores actiones. ergo videtur qd vitã cõtemplatiua non pertinet aliquo modo ad vitã appetitiua. Sed con- tra est qd Greg. ibidē dicit qd cõtemplatiua vitã e cha- ritatei rei et proximi tota mente seruire et soli desiderio conditoris inherere. sed desiderium et amor ad vitã affecti- uam siue appetitiua pertinent. vt supra habitum est. et ergo etiam vitã cõtemplatiua habet aliquid in vitã affectiua siue appetitiua. Rñ. dicendũ qd sicut dicitur. vitã cõ- templatiua illorum esse dicitur qui principaliter intendit cõtemplationi veritatis. intentio autē est actus voluntatis. vt supra habitum est. qñ intentio e de fine qd e voluntatis obiectũ et ideo vitã cõtemplatiua quantum ad ipsam essentia actio- nis pertinet ad intellectum. quantum autē ad id quod mo- uet ad exercendam talem operatione pertinet ad volũta- tem que mouet oēs alias potentias. actiua in intellectu ad suum actum vt supra dictum est. mouet autē vis appetiti- ua ad aliquid inspicendum vel sensibilibiter vel intelligi- biliter. qñ qd quide ppter amorem rei vise. quia vt dicitur. Matb. vi. vbi e thesaurus tuus ibi e et cor tuum. quãdo qd aut ppter amorem ipsius cognitionis quam quis ex- inspectione consequitur. et propter hoc Greg. conituit vi- ra cõtemplatiua in charitatei rei. in quantum. s. aliquis ex dilectione rei inardescit ad eius pulchritudine aspiciendã et quia vniuscuiqz delectatur cũ adeptus fuerit id quod amat. ideo vitã cõtemplatiua terminatur ad delectatione que est in affectu. et quia etiam amor intendit. Ad. i. g. dicendum qd ex hoc p. qd viciis est finis cõtemplati- ua habet rōnem boni appetibilis et amabilis et delectan- tis. et fm hoc pertinet ad vitã appetitiua. Ad. ij. vdm. qd ad ipsam vñsionē pñi pñi. s. rei. incitat amor ipsi- us. Unde Greg. dicit sup. Ezech. qd vitã cõtemplati- ua calcatis curis omnibus ad videndam faciē sui creato- ris inardescit. Ad. ij. vdm. qd vis appetitiua mouet non solum membra corporalia ad exteriores actiones exerce- das. sed etiam intellectum ad exercendam operatione cõ- templatiua. vt dictum est.

Secundum sic proceditur. Quid est qd virtutes mo- rales pñent ad vitã cõtemplatiua. dicit n. greg. sup. Ezech.

q̄ cōtemplatiua vita ē charitate dei ⁊ proximi tota inē
te terminare. sed omnes virtutes morales de quarum acti-
bus dantur precepta legis reducunt ad dilectionē dei ⁊
proximi. quia p̄mitudo legis dilectio ē. vt dicit ad Ro.
xij. ergo videtur q̄ virtutes morales pertineant ad vitā
contemplatiuā. **De** Vita cōtemplatiua p̄cipue ordi-
natur ad dei cōtemplationē. dicit enī Greg⁹ sup̄ Ezech.
q̄ calcatis curis omnibus ad videndā facie sui creatoris
inardescit. sed in hoc nūllus pōt puenire nisi p̄ mundiciā
quā causat virtus moralis. Dicitur enī **Matth. v.** Beati
in mundo corde q̄ ipsi dei videbunt. ⁊ ad **Heb. ij.** **Da-**
uid sequimur cum omnibus ⁊ sanctimoniam sine qua ne-
mo videbit deū. ergo videt q̄ virtutes morales p̄incipiūt
ad vitam cōtemplatiuā. **De** Greg⁹ dicit sup̄ Ezech.
q̄ cōtemplatiua vita spectola est in animo. vnde significa-
tur p̄ **Isa. xlvi.** de qua i **Gen. di. xij.** q̄ erat pulchra
facie. sed pulchritudo animi attenditur fm̄ virtutes mor-
tales ⁊ p̄cipue fm̄ temperantiā vt **Ambro.** dicit i. d. offi.
ergo videtur q̄ virtutes morales ordinant ad exteriores
actiones. sed **Greg⁹** dicit in vi. moral. q̄ ad cōtemplatiuā
vitam pertinet ab exteriorē actione quiescere. ergo virtutes
morales nō p̄tinet ad vitā cōtemplatiuā. **R̄.** di-
cendū q̄ ad vitā cōtemplatiuā potest aliquid p̄tinere di-
pliciter. vno modo essentialiter. Alio modo dispositiue.
Essentialiter quidē virtutes morales nō p̄tinet ad vitā
cōtemplatiuā. q̄ finis cōtemplatiue vite est consideratio veri-
tatis. ad virtutes autē morales scire quidē q̄ quantum
p̄tinet ad cōsiderationē veritatis partā quidē potestatem
habet. vt **pb̄s** dicit in ij. ebi. vnde ⁊ ipse in x. ebi. virtu-
tes morales dicit p̄tinere ad fecunditatem actiuā. nō autem
ad contemplatiuam. **Dispositiue** autē virtutes morales p̄-
tinent ad vitā cōtemplatiuā. in p̄dicit enī actus cōtemplatio-
nis in quo essentialiter cōsistit vitā cōtemplatiua. ⁊ per ve-
hementiā passionū per quā abstrahit intentione aie ab intel-
ligibilibus ad sensibilia. ⁊ per tumultus exteriores. virtu-
tes autē morales impediunt vehementiā passionū ⁊ sedāt
exteriorū occupationū tumultus. ⁊ ideo virtutes morales
dispositiue ad vitam cōtemplatiuā p̄tinet. **Ad. i.** q̄ dō.
q̄ sicut dicitū ē vitā cōtemplatiua habet motū ex p̄e af-
fectus. ⁊ fm̄ hoc dilectio dei ⁊ proximi requirit ad vitam
contemplatiuā. cause autem mouentes nō intrant essenti-
am rei. sed disponunt ⁊ p̄tinent rem. vnde nō sequitur
q̄ virtutes morales essentialiter pertineant ad vitā con-
templatiuā. **Ad. ij.** dō. q̄ sanctimonia. i. mundicia cau-
satur ex virtutibus que sunt circa passiones impediētes
punitatē rōnis. par autē causat ex iusticia que ē circa opa-
riones. fm̄ illud **Eccl. xxxij.** Opus iusticie par in quantum
sc̄z ille qui ab iniurijs aliorū abstinere subtrahit linguarum
⁊ tumultū occasiones. ⁊ sic virtutes morales disponūt
ad vitā cōtemplatiuā in quantum causant pacem ⁊ iudici-
am. **Ad. iij.** dōm q̄ pulchritudo sicut supra dictam est
cōsistit in quadā claritate ⁊ debita p̄portione. vt in q̄ au-
tē boz radicaliter in rōne inuenit ad quā p̄tinet ⁊ lumē
manifestās ⁊ p̄portione debet in aliquo ordinare. ⁊ ideo
in vitā cōtemplatiua que cōsistit in actu rōnis p̄ se ⁊ essen-
tialiter inuenitur pulchritudo. vnde **Cap. viij.** de cōtem-
platioue sapie dicit **Amaro** factus sum sōme illius. in
virtutibus autē moralibus inuenit pulchritudo participa-
tiue in quantum. i. p̄ticipant ordinē rōnis ⁊ p̄cipue i te-
perantiā que reprimit cōcupiscentias maxime lumē rōis
obseruantes. ⁊ inde ē q̄ virtus castitatis maxime reddit
hominēz ap̄tū ad cōtemplationē in quantum delectationes

venereem maxime deprimunt mentem ad sensibilia. vt **Ag-**
gu. dicit in libro soliloquiorum.

Ad tertium sic proceditur.

Videtur q̄ ad vitā cōtemplatiuā p̄tineant diuersi
actus. **Ricardus** enī de scō victore dicit inier contē-
plationē. meditationē ⁊ cogitationē. sed omnia ista vidē-
tur ad vitā cōtemplatiuā p̄tinere. q̄ videtur q̄ vite con-
templatiue sint diuersi actus. **De** **Ap̄lō.** q̄ ad **Cor.**
ij. dicit **Mos** vero reuelata facie gratiā dñi speculantes
transformamur in eādē claritatē. sed hoc p̄tinet ad vitā
contemplatiuā. ergo p̄tinet p̄dicta etiā speculatio ad vi-
tam cōtemplatiuā p̄tinet. **De** **Bernardus** dicit i. l.
de cōsideratione. q̄ prima ⁊ maxima cōtemplatio est admi-
ratio maiestatis. sed admiratio fm̄ **Damascentū** ponitur
species timoris. ergo videtur q̄ plures actus ad vitā con-
templatiuā requirant. **De** **Ad vitā** cōtemplatiuā p̄-
tinerē dicunt. oratio. lectio. ⁊ meditatio. p̄tinet etiā ad
vitā cōtemplatiuā auditis. nā de **Oratio** per quas vitā
cōtemplatiua significatur. **Dicit** **I. uc. x.** q̄ sedens secus
pedes domini audiebat verba illius. ergo videtur q̄ plu-
res actus ad vitā cōtemplatiuā requirantur. **Sed** cō-
tra est q̄ vitā cōtemplatiua hic dicitur operatio cui homo
principaliter intendit. si ergo sunt plures operationes vite
cōtemplatiue nō erit vna vitā cōtemplatiua sed plures.
R̄. dōm q̄ de vitā cōtemplatiua nunc loquimur fm̄ q̄
ad hominē p̄tinet. hoc autē differentia ē inter hominē et
angelum. vt patet per **Dion. viij. ca.** de diu. no. q̄ ange-
lus simpliciter p̄tinet veritatē inuēit. homo autem
quodā processu ex multis p̄tingit ad intuitum simplicitatis
veritatis. sic ergo cōtemplatiua vitā vni quidē actū ha-
bet. i. quo finaliter p̄tinet. i. p̄tentionē veritatis a quo
habet vnitatē. habet autē multos actus quibus p̄uenit ad
hunc actū finalem. quoz quidā p̄tinent ad acceptionē
p̄ncipiorum ex quibus p̄cedit ad cōtemplationē verita-
tis. Alij autē p̄tinet ad reductionē p̄ncipiorū i verita-
tem eius. cuius cognitio inquit. vltimus autē cōp̄ctus
actus ē ipsa cōtemplatio veritatis. **Ad. i.** ergo dicendum
q̄ cogitatio fm̄ **Ricardū** de sancto victore videt p̄tine-
re ad multozū inspectionē ex quibus aliquis colligere in-
tendit vnam simplicem veritatē. vnde sub cogitatione cō-
p̄cti possunt ⁊ p̄ceptiones sensū ad cognoscendum
aliquos effectus. ⁊ imaginationes ⁊ discursus rationis.
circa diuersa signa. vel quecumq̄ p̄ducentia in cogniti-
onē veritatis intente. quāvis fm̄ **Aug. xij.** de t̄mi. cogi-
tatio dicit possit omnis actualis opatio intellectua. medi-
tatio vero p̄tinere videt ad processū rōnis ex p̄ncipi-
is aliquibus p̄tingentibus ad veritatis alicuius cōtem-
plationē. ⁊ ad idē p̄tinet cōsideratio fm̄ **Bernardum.**
quāvis fm̄ **pb̄m** in. ij. de aīa. **Oratio** operatio intellectua
cōsideratio dicit. sed cōtemplatio p̄tinet ad ipsūz simpli-
cem intuitum veritatis **Vnde** idē **Ricardus** dicit q̄ cō-
templatio est perspicax ⁊ liber cōtinuus aī in res perspicā-
endas. meditatio autē ē intuitus animi in veritatis inq̄-
sitione occupatus. cogitatio autē ē animi respectus ad crea-
tationē p̄notus. **Ad. ij.** dōm q̄ speculatio vt **Aug.**
dicit ibidē dicit a speculo non a specula. videt autē aliqd
p̄ speculū ē videre cām p̄ effectū in quo est h̄litudō relucet
vnde speculatio ad meditationē reduci videt. **Ad. iij.**
dōm q̄ admiratio ē spēs timoris q̄s appetitū rōnis ali-
cuius rei excedentis n̄am facultates. vñ actiuano ē act⁹
q̄s p̄tentionē sublimis veritatis. vñ dicitur enī q̄

est Grego. dicit sup. Ezech. qd in hac mortali carne
 vivit nullus ita in contemplanda virtute. pfiat vt in
 ipso incarnati scripti luminis radio mentis oculos infigat
Ridm qd sicut Aug. dicit. n. sup. Gen ad lam. ne
 mo videns deum vult illa vita qd moraliter vivit in istis
 sensibz corpis. sed nisi ab hac vita qd quodammodo moriaf
 siue oino exiens de corpore siue alicuar a carnalibz sen
 sibz. in illa no subuebit vsho em que supra diligentius
 ptractata sunt vbi dicitur est de raptu. et in primo vbi actuz
 est de dei vsho. sic g dicendū est qd in hac vita potest esse
 aliquis dupliciter. xno mo fm actū inq̄tum. factualiter
 vntur sensibz corpis. et sic nullo mo contemplatio p
 sentis vite potest peringere ad videndum dei essentiam
 alio mo potest esse aliquis in hac vita potentialiter et no
 fm actum inq̄tum aia eius et corpis mortali coniuncta
 vt forma. ita tamē vt no vntur corpore sensibz aut etiā
 imaginandē sicut accidit in raptu. et sic potest contempla
 tio huius vite ptingere ad visionem diuine essentie. vñ
 superius gradus contemplationis vite p̄sentis est q̄lez
 habuit Paulus in raptu fm quem fuit medio modo se
 habens inter status p̄sentis vite et future. **Ad. i.** ergo
 vñm qd dicitur in epla ad Raym monachuz dicit. si quis
 videns deum intellexit qd vidit. no ipsum vidit. sed ali
 quid eoz que sunt eius. **Grego** dicit sup. Ezech. qd neq̄
 qd omnipotens de iam i sua claritate cōspicitur. sed qui
 eam su b illa specularur anima. vnde recta pfiat qd poss
 ad visionis eius gloriam p̄tingat. p hoc ergo qd **Jacob**
 dicit. Vidi dei facie ad faciem. no est intelligendū qd dei
 essentiam vidit. sed quod formam. Imaginariam vidit
 in qua deus locutus ē. vel quia p faciem quemlibet cog
 noscimus cognoscit dei faciem eius vocatur. sic glo. **Grego**
 ibidem dicit. **Ad. ij.** vñm qd contemplatio humana ēz
 statum p̄sentis vite no potest esse absqz fantasmibus
 quia p̄naturale est homini vt species itelligibiles i fantas
 mibus videat sicut p̄bū dicit in. ij. de aia. tamē intel
 lectualis cognitio non consistit in ipis fantasmibus. sed
 in eis contemplatur puritatem itelligibilis veritatis et
 hoc non solum in cognicione naturali. sed etiā in eis que
 per revelationem cognoscimus. dicit enī **Dyo.** ij. ca. cele
 bierat. qd angeloz hierarchias manifestat nobis diuina
 claritas in quibusdā symbolis figuratis i cuius virtute re
 sultimur in simplicem radium. In simplicem cognoscēz
 itelligibilis veritatis. et sic intelligendū est quod **Grego**
 dicit quod contemplantes corporalū reum vmbas no
 feci trahunt. quia videlicet in eis non consistit eozum cō
 templatō. sed potius in consideratōe itelligibilis veritatis.
Ad. ij. vñm qd ex verbis **Grego.** non datur intel
 ligi qd beatus **Benedictus** deū in illa visione per essentia
 vidit sed vult ostendere qd quia videnti creatorem an
 gusta est omnis creatura. con sequens est qd p illustratio
 nem diuini nominis de facili possit quecumqz videt. vñ
 subdit. quantumlibet. n. parum de luce creatoris aspexit
 breue et fuit omne quod creatum est

H sextum sic procedi
 tur. Videtur qd inconuenienter opatio cōtempla
 tionis distinguatur p tres motus. circulem. rectum et
 obliquum. in. ij. ca. de diut. no. Contemplatio enim tantū
 ad quietem pertinet fm illud. **2a p. xij.** intras in domū
 meam conquefcam cum illa. sed motus quieti opponitur
 no ergo opationes contemplatiue vite p motus designari
 debent. **Por.** Actus cōtemplatiue vite ad intellectuz

perinet fm quem homo cō angelis conuenit. sed iange
 geis aliter assignat **Dyo.** hos motus qz in anima. dicit
 enim motum circulem angeli esse fm illuminationes
 pulchri et boni. motuz autē circulem anime fm plura
 determinat. quozum primum ē introitus anime ab exte
 rioribus ad seipfam. secundum est quedam conuolutio
 virtutum ipsius per quam anima liberatur ab errore et
 ab exteriori occupatione. tertium autem est vno ad ea qz
 supra se sunt. similiter et differenter describit motū rectū
 vntuz. nam motum rectum angeli dicit esse secundum
 qd procedit ad subiectozum pudentiam. motū autēz rec
 tum anime ponit in duobus. primo autem quidez in hoc
 qd progreditur ad ea que sunt circa ipsam. secundo autēz
 hoc qd ab exterioribus ad simplices contemplationes ele
 uatur. **3z** motum obliquū diuersimode in vntuz. deter
 minat. nam obliquū motum in angelis assignat in hoc qd
 prouidendo minus habentibus manent in idemp̄tate
 circa deum. obliquū autem motū anime assignat ex eo qd
 anima illuminatur diuinis cogitationibus rationabili
 ter et effusiuē. no ergo videtur conuenienter assignari opa
 tiones cōtemplatiue p modos p̄dictos. **Por.** **Ri**
 cardus de sancto victore in libro. de cōtemplatiue ponit
 multas alias differentias motū ad similitudinem vola
 latum celi. quozum quedam nōca alioz se extollunt.
 nunc autem in inferoza demerguntur et hoc lepius repe
 tere videntur. alia vero de trozuz vñ similitozuz diuide
 runt multonens. quedam vno mouentur in anteroza vñ
 posteroza frequenter. alia vero quasi in egyptum vntuz
 tuz fm laniozes vel cōtractiozes circūstus. quedam ve
 ro quasi immobiliter suspense in vno loco manent. **3z** vñ
 datur qd sunt no solum tres motus cōtemplatiue. **In cō**
 trariū est auctoritas. **Dyo.** **Ri.** vñm qd sicut dicitū ē
 supra opatio intellectus in quā contemplatio essentia
 ter consistit. motus dicit fm qd motus est actus plecti vt
 p̄bū dicit in. ij. de aia. Quia vero per sensibilia in cogni
 tionem itelligibilis deuenim. opationes autē se libues
 sine motu non fiunt. inde ē qd opationes itelligibiles q̄si
 motus quidez describunt. et **3z** similitudinem diuersoz mo
 tuū eaz differentia assignat. **In** motibus autem corpora
 libus p̄dictos et primum sunt locales. vt probatur octauo
 ebr. **2o** et iō sub eoz similitudine possunt opationes in
 itelligibiles describunt. quoz quidā sunt tres differentie
 nam quidā est circulem fm quē aliquid mouet vñm
 miter circa idem centz. aliū autē est rectus fm quem aliqd
 p̄cedit ab vno in aliud. tertius autē est obliquus q̄si com
 positus ex vtroqz. **1o** ideo i opationibz itelligibilibz id quod
 simpliciter habet vñm formam autem motū circula
 ri. opatio autē itelligibilis fm quā p̄cedit de vno in ali
 ud attribuitur motū recto. opatio autē itelligibilis habēs
 aliquid vñm formatis simul cum processu ad diuersa at
 tribuitur motū obliquo. **Ad. i.** **g** vñm qd motus corpa
 les exteriores opponunt quieti cōtemplatiue que itelligi
 tur esse ab exterioribus occupationibus. **3z** motus itelligi
 bilium opationū ad ipsam quietē cōtemplatiue p̄inet
Ad. ij. vñm qd homo conuenit i intellectu cō angelis in
 genere sed vis intellectua ē multo alioz in angelo qz in
 homine. et ideo alio modo. optet hos motus in hominibus
 et in angelis assignare fm qd diuersimode se habēt ad vñ
 formam. intellectus enim angeli habet cognitionem
 vñm formam sedz duo. primo quidem quia no requirit in
 itelligibilem veritatem et veritate rectū cōpositū. secūdo
 quia non itelligit veritatem itelligibilez discutiue sed

simplici intuitu intellectus vero aie a sensibilibus rebo accipit intelligibilem veritatez. et cu quoda discursu rōnis ipsius cam intelligit. et ideo **Dio** motū circularē in angelis assignat in q̄tū vniiformiter et indefinenter absq̄ p̄ticipio et hinc intuentur deū. sicut motus circularis carens principio et sine vniiformiter est circa idem centz. i anima vero tanq̄ ad uitam vniiformitatem pueniatur. existit q̄ duplex eius difformitas amoueat. primo quidem illa que est ex diuersitate exteriorū reū. sicut relinquit exteriora et hoc est q̄ primo ponit in motu circulari anime introitū ipsius ab exterioribus ad seip̄as. secundo autē oportet q̄ remoueat. secunda difformitas que ē p̄ discursū rōnis et hoc idem p̄tingit fin q̄ omnes operationes anime reducuntur ad simplice contemplatiōem intelligibilis veritatis. et hoc ē q̄ d̄ secundo dicit q̄ necessaria est vniiformis cōuoluntio intellectualiu virtutū ipsius vt. cessante discursu figuratur eius introitus in cōtemplatione vniuis simplicitatis veritatis. et i hac operatione anime non est error sicut patet q̄ circa intellectum primoz principioz non errat que simplici intuitu cognoscimus. et tunc istis duobz p̄missio. tertio ponitur vniiformitas conformis angelis s̄z q̄ p̄ternitatis omnibus in sola dei contemplatiōe pers̄sistit. et hoc est q̄ dicit **Damasen**. Sic vniiformis facta vniue. i. cōditio. inter vniuis virtutibus ad pulchritudinem et bonum manducatur. motus autem rectus in angelis accipi non potest fin id q̄ in considerando procedat ab vno in aliud. sed solum fin ordinem sue prouidentie fin. s̄. q̄ angelus superior in inferiores illuminat per medios. et hoc est q̄ dicit q̄ indirecte mouentur angeli q̄ procedunt ad subiectozū ordinem prouidentie recta omnia manserunt. i. scdm ea que fin rectum ordinem disponit. sed rectum motū ponit in anima fin hoc q̄ ab exterioribus sensibilibus p̄cedit ad intelligibilium cognitionem. obliquus autem motū ponit in angelo cōpositum ex recto et circulari. in q̄tū fin contemplationem dei in inferioribus p̄videt. in anima autem ponit motum obliquū similiter ex recto et circulari cōpositum prout illuminatiōibus diuini rōcinando vritur. **Ad iij. vdm** q̄ ille diuersitates motū que accipiuntur scdm differentiam eius q̄ d̄ sursum et deorsum. dextrosū et sinistrū. sursum ante et retro. et secundūz diuersos circuitus. omnes p̄tinentur sub motu recto vel obliquo. nam per omnes designatur discursus rationis. qui quidem si sit a genere ad speciem vel a toto ad partem erit vt ipse exponit scdm sursū et deorsūz. si vero sit ab vno oppositozū in aliud erit fin deorsūz. et sinistrorsū. si vero sit a causa in effectus erit ante et retro si vero sit secundum accidentia que circumstant rem propinquam vel remotam erit circuitus. discursus autēz rationis quando est a sensibilibus ad intelligibilia sc̄z ordinem naturalis rationis pertinet ad motū rectū. quando autem est scdm illuminationes diuinas pertinet ad motū obliquū vt ex dictis patet sola autem immobilitas quam ponit pertinet ad motum circularē. vnde patet q̄ **Dio** multo sufficientius et subtilius motus contemplatiōis describit.

Ad septimūz sic proceditur

Videtur q̄ contemplatio delectatiōez nō habeat. Delectatio n. ad vim appetitiuaz p̄tinet sed cōtemplo p̄ncipaliter consistit i intellectu. s̄ videtur q̄ delectatio nō p̄tineat ad contemplatiōem. **P̄. Dio** contentio et omne certamen impedit delectationem. sed i contemplatiōe

est contentio et certamen. dicit. n. **Greg** sup **Ezech**. q̄ aīa cū contemplari deum nitit̄ velut in quodaz certamine posita modo quāsi exuperat. quia intelligēdo et sentēdo de incircumscripto lumine aliquid degustat mō succidit quia degustando iterū deficit. **q̄ vita** contemplatiua nō habet delectationē. **P̄. Dio** Delectatio sequit̄ opationē p̄fectam vt dicit. r. **ethicor**. s̄ **aristoteli** vie ē imp̄fecta. secundum illud. i. ad **Cor**. xij. **Et** dicitur nūc p̄ speculū i enigmate vñ et de **Jacob** legit. xxxij. **Ad** postq̄ dicit. **Vidi** tū in facie ad faciem. claudiebat pede. s̄ videt q̄ vita contemplatiua delectationem nō habeat. **P̄. Dio** lesio corporalis delectandem impedit. sed contemplatio inducit lesiōem corporalem. vñ **Gen**. xxxij. dicit q̄ **Jacob** p̄uisc̄ dixerat. vñ di dominū facie ad facie claudiebat pede eo q̄ tetigerit neruū femoris eius et obliupuerit s̄ videtur q̄ in vita cōtemplatiua non sit delectatio. **Sed** cōtra ē q̄ delectatione p̄tendit sapiētē dicit. **Sap**. viij. **Nō** habet amaritudinē cōuersatio illius nec reūm cōuictus eius sed leticiam et gaudium. et **Greg** dicit sup **Ezech**. q̄ contemplatiua vita amabilis valde dulcedo est. **Rū** vdm q̄ aliqua cōtemplatio potest esse delectabilis dupliciter. vno mō ratione ipsius opationis. quia vnicuiq̄ delectabilis est opatio si bi conueniens fin p̄tiam naturam vel habitum. cōtemplatio autem veritatis cōp̄t̄ homini fin suam naturam prout est animal rationale. ex quo contingit q̄ omnes homines natura scire desiderant. et per conseques in cognitione veritatis delectantur. et ad hoc magis sit hoc delectabile habenti habitum sapientie et sciētie. ex hoc accidit q̄ sine difficultate aliquis contemplatur. **Alio** mō p̄tendit reddi delectabilis ex p̄re obiecti in q̄tū. s̄. aliq̄s re amata p̄tendit. sicut etiam accidit in visione corporali q̄ delectabilis redditur non solū ex eo q̄ ipsū videre est delectabile s̄ etiam ex eo q̄ videt personam amatam. **Quia** q̄ vita contemplatiua p̄cipue cōsistit in contemplatiōe dei ad quā mouet charitas vt dictū est inde est q̄ in vita contemplatiua non solū est delectatio ratione ipsius contemplatiōis s̄ etiam ratione ipsius diuini amoris. et q̄tū ad vtrumq̄ eius delectatio omnem delectatiōem hūanam excedit nā et delectatio spiritualis potior est q̄ carnalis vt supra habitum est cū de passionibus ageretur. et ipse amor quo ex charitate deus diligitur omnem amorem excedit. vñ et in **p̄. dicitur**. **Sustate et videte** qm̄ suauis est deus. **Ad i. s̄** dicendum q̄ vita contemplatiua licet essentialiter cōsistat i intellectu. principium tamen habet in affectu. in q̄tū videlicet aliquis ex charitate ad dei cōtemplationem incitatur. et quia finis respondet principio. inde ē q̄ etiā terminus et finis cōtemplatiue vite habent in affectu. dū s̄. aliquis in visione rei amate delectatur. et ipsa delectatio rei vite amplius exarat amorem vnde **Greg** dicit super **Ezech**. q̄ cum quis ipsū quem amat videt. in amorē ipsius amplius ignoscit. et hoc ē vltima perfectio cōtemplatiue vite vt. s̄. non solum diuina veritas videatur. s̄ etiam vt amerit. **Ad ij. vdm** q̄ contentio vel certamen q̄d puenit ex contrarietate exterioris rei impedit illius rei delectatiōem. nō enim aliquis delectatur in re contra quaz pugnat sed in re pro qua quis pugnat cū cā homo adeptus fuerit ceteris partibus magis in ea delectat sic **Aug** dicit in. viij. **confes**. q̄ quando fuit maioris piculum in p̄lio tanto maior est gaudium in triumpho. non ē autē in cōtemplatione contentio et certamen ex contrarietate veritatis quam contemplamur. sed ex delectu nostri intellectus et ex corruptibili corpore quod nos ad inferiora retrahit. fin

illud Sap. ir. Corpore qd corrumpitur aggregat animas
 & deprimunt terrena inchoatio sensum multo cogitantem.
 & ide e qd quando ho pfrigit ad ptemp'andez veritas ardē
 n' ea amat. h' magis odit. p'pni defectu & gravitate corrup
 bnbil' corp'is. ut dicit cū Aplo. Isrl' ego ho. q'me libera
 bit de corpore mortis hui'. Cūde & Greg die sup' Ezechie
 Cum de' iam p' residerit & intellectū cognoscitur oēs vo
 luptatem carnis arefacit. Ad. iij. dōm q' contemplatio
 dei in hac vita ipsecta ē respectu ptemplationis patrie. &
 similiter delectatio contemplatiōis vie est impsecta respec
 tu delectatiōis contemplatiōis patrie. de qua dicit. i. i. p's
 De torrente voluptatis tue potabis eos. h' contemplatio
 diuinor' que habet i via & si sit impsecta nō est delectabi
 lior omni alia contemplatiōe q' tunc q' pfecta. ppter ex
 cellentiā rei contēplate. vnde p' b'is dicit in primo de parti
 bus animalū Accidit circa illas honorabiles cōtētes & di
 uinas substantias minores nobis existere ideonas. sed &
 si h' modicū attingam' eas. nō ppter honorabilitatē cog
 noscendi delectabilis aliquid habent q' que apud nos
 omnia. et hoc e qd Greg' dicit sup' Ezech. Contemplati
 ua vita amabilis valde dulcedo est que sup' semetipam
 animam rapit. celestia aperit. spiritualia mentis oculis pa
 tescit. Ad. iij. dōm q' Jacob primo p'templandez vno
 pede claudicat. at. quia necesse ē vt deblitatio amore seculi
 conualesca' aliquis ad amorem dei vt Greg' dicit super
 Ezech. et ideo post agnitionem suauitatis dei vnus in no
 bis pes san' remanet atq' al' claudicat. ois. n. qui vno
 pede claudicat. soluz illi pedi iniuntur quem sanum habet

Doctauum sic procedi

tur. Videtur q' vita contemplatiua nō sit diurna
 na. vita. n. cōtemp'latiua essentialiter consistit in his que
 ad intellectū pertinent. sed omnes intellectiue pfectiones
 huius vite euacuabunt' fm illud. i. ad Cor. iij. Siue p
 pbene euacuabunt. siue lingue cessabunt. siue scientia de
 struentur. q' vita p'templatiua euacuat'. Pre. Dulcedine
 contemplatiōis aliquis homo rapit & p'ranseundo de
 gustat. vñ Aug' die in. r. cōfess. Introitio me i affectū
 multum in usitātū introitus ad nescio quā dulcedine sed
 redeo i hoc certinosis ponderibus Greg' dicit i. v. moral.
 exponēs illud Job. iij. Cū spūs me p'nte trāsuert. In sua
 uitate inquit cōtemplatiōis in time non diu mēs figitur
 quia ad semetipam ipsa immēsitare luminis reuerbera
 ta reuocat. q' vita contemplatiua nō est diurna. Pre.
 Illud qd nō est homini cōnaturale nō potest esse diurne
 num. vita autē cōtemplatiua ē melior q' fm hominem vt
 p' b'is dicit. r. ethicoz. q' videt q' vita contemplatiua non
 sit diurna Sed cōtra ē qd d'ns dicit Luce. x. Maria op
 timam partem elegit que non auferet ab ea. q' vt Greg'
 gonius dicit sup' Ezech. cōtemplatiua hic incipitur vt in
 celesti patria perficitur. Rñ. dōm q' aliquid potest dici
 diurnū. dupliciter. vno mō fm suam naturā. alio mō
 quo ad nos. Secūduz se quidem manifestū est q' vita cō
 templatiua diurna est dupliciter. vno mō eo q' versatur
 circa incorruptibilia & immobilia. alio mō quia non habz
 contrarietate delectationi in que est in considerādo nihil
 est contrarium vt dicitur i primo topicoz Sed quo ad
 nos etiam vita contemplatiua diurna est. nō quia cōpe
 tit nobis fm actionē incorruptibile p'is anime. fm in
 tellectuz. vnde potest primo hanc vitam durare alio mō
 quia in operibus contemplatiue corporaliter non labora
 mus. vnde magis in hōmōi operibus continue perficere

possumus sicut p' b'is dicit in. r. ethicoz. Ad. i. q' dōm
 q' motus contemplandi nō est idē hic & in patria. sed v
 ta contemplatiua dicitur manere ratioe charitatis i qua
 habet & principū & finem. & hoc est qd Greg' dicit super
 Ezech. Contemplatiua hic incipit vt in celesti patria per
 ficatur. quia amoris ignis qui dicardere inchoat cū ipsū
 quem amat viderit in amore ipsius amplius ignescit. Ad. ij.
 dōm q' nulla actio pōt diu durare in sui sumo. simi
 mum autē contemplatiōis est vt attingat ad vniuersali
 tatem diuine contemplatiōis vt dicit Dionys' sicut sup'
 positum est. vñ & q'rum ad hoc cōtemplatio diu durare
 nō possit. nō q' ad alios cōtemplatiōis act' pōt diu du
 rare. Ad. iij. dōm q' p' b'is dicit vitā cōtemplatiua esse
 supra hominem. q' cōp'it nobis fm hoc q' aliquid diu
 num ē in nobis. Intellect' qui ē incorruptibilis & impaf
 sibilis in se. ideo actus eius potest esse diurnior.

Questio. CLXXXI

Deinde consideranduz
 ē de vita actiua. & circa hoc querunt' quattuor
 primo vtrū oīa opa virtutū moralium p'ne
 ant ad vitam actiuam. secūdo vtrū prudentia p'neat ad
 vitam actiuam. tertio vtrū doctrina p'neat ad vitam acti
 uam. quarto de diuinitate vite actiue.

Hic primuz sic procedi

tur. Videtur q' nō omnes actus virtutū mora
 lium p'neant ad vitam actiuam. vita. n. actiua videt' cō
 sistere solum in his que sunt ad a lieruz. dicit. n. Greg'
 sup' Ezech. q' actiua vita est panē cōstienti mōdere. et in
 fine multis enumeratio que ad alienū subdit. & que simi
 gulis quibusq' expediunt dispensare. sed non p' oēs act'
 virtutū moralū ordinatur ad alios. h' solū fm iusticiā
 & ptes eius vt q' sup' dicitur patet. nō q' actus omniū vir
 tutū moralū perrinet ad vitam actiua. Pre. Greg'
 dicit sup' Ezech. q' p' Lyam q' fuit lipa sed secunda signi
 ficatur vita actiua que diu occupat i ope min' vidat. sed
 dōm p' verbū mō p' ere implō ad imitandez suā. p'rimos
 accendit multos in ope bono filios generat. hoc autē ma
 gio videt' p'neat ad charitatem p' quā diligimus. p'ri
 mum q' ad virtutes morales. q' videtur q' act' virtutū
 moralium nō p'neant ad vitam actiuam. Pre. Si
 cur dicitur est. virtutes morales disponūt ad vitā cōtem
 platiua. sed dispositio & perfectio p'neat ad idē. q' vide
 tur q' virtutes morales nō p'neant ad vitam actiua. Sed
 contra est qd Isidor' dicit in li. de sumo bono. In
 actiua vita p'ius p' exercitiū boni opis cūca et hauriēda
 sunt vitia. vt in contemplatiua iam pura mēns acie ad cō
 tēplandū diuinū q'sq' p'raescat. h' cūca vitia nō cōstanti
 nū p' act' virtutū moralū. q' act' virtutū moralū ad vitā ac
 tiua p'neat. Rñ. dōm q' sicut sup' dicit' ē vita ac
 tiua et cōtemplatiua distinguunt' fm diuersa studia ho
 minū itendentū ad diuersos fines quoz vñ ē confide
 ratio ventris que est finis vite contemplatiue. aliud autē
 est e. tenoz opatio ad quam ordinat' vita lactiua. manife
 stum ē autē q' i virtutib' moralibus nō principaliter que
 ritur contemplatio ventris. sed ordinatur ad opanduz
 vñ p' b'is dicit in. ij. ethicoz q' ad virtutem quidem scire
 pati aut nihil p' dicit. vñ manifestū ē q' virtutes morales
 p'neant essentialiter ad vitam actiuam. vñ & p' b'is in. r.
 ethicoz virtutes morales ordinat' ad felicitatem actiua.
 Ad. i. q' dōm q' inter virtutes morales p'cipua ē iu

scia qua aliquis ad aliter ordinatur vt p̄b̄s p̄bat in .v. ethicor. vñ vita actiua describit per ea que ad aliter ordi nãtur nõ quia i bis solũ. s̄ q̄ in bis principalibz cõsistit

Ad .ij. dõm q̄ p̄ actus omniũ virtutũ moralĩũ p̄t ali quis primos suo exemplo dirigere ad bonũ. qd̄ Greg⁹ ibi attribuit vite actiue. Ad .ij. dõm q̄ sicut virtus que ordinatur ad finem alienũ virtus transit quodãmo i specie eius. ita etiã qñ aliquis virtutibz q̄ s̄t vite actiue solũ p̄t disponit ad cõtemplatões cõprehenditur sub vita contemplatiua. in bis aut̄ q̄ opibus virtutũ moralĩũ intendent tanq̄ fin se bonũ. nõ aut̄ tanq̄ disponen tibus ad vitã cõtemplatiuã. virtutes morales p̄tinet ad vitã actiuã. q̄uis etiã dici possit q̄ vitã actiuã disposi tiõ sit ad vitã contemplatiuã.

Ad secundũ sic procedi

Tur. Videt q̄ prudentia nõ pertinet ad vitã actiuã. Sic n. vitã contemplatiuã p̄tinet ad vim cognitiuã. ita actiua ad vim appetitiuã. prudentia aut̄ nõ p̄tinet ad vim ap petitiuã. sed magis ad cognitiuã. q̄ prudentia non p̄tinet ad vitã actiuã. De Greg⁹ dicit super ethicor. q̄ actiua vitã dum occupat in opere minus videt. vñ significatur p̄ vitã que lippos oculos hēbat. prudentia aut̄ requirit oculos claros. vt recte iudicet bõ de agēdiã. ergo videtur q̄ prudentia non pertinet ad vitã actiuã. De re. Prudentia mediã est inter virtutes morales q̄ intellectu ales. sed sicut virtutes morales pertinent ad vitã actiuã vt dictum ē. ita intellectuales ad contemplatiuã. q̄ videtur q̄ prudentia non p̄tinet necq̄ ad vitã actiuã necq̄ ad contemplatiuã. s̄ ad mediũ viuendũ genus. qd̄ Aug⁹ ponit .ix. de ciui. dei. Sed cõtra ē qd̄ p̄b̄s in .x. ethicor. prudentia pertinet dicit ad felicitatē actiuã ad quã p̄tinet virtutes morales. Rñ. dõ q̄ sicut sup̄ dictũ est id qd̄ ordinat ad aliud sicut ad finem p̄cipue in mora libus trahitur ad speciem eius ad qd̄ ordinatur sicut ille qui mechatur vt iuref magis dicitur sicut q̄ mechat. s̄ in p̄b̄m in .v. ethicor. manifestũ est aut̄ q̄ cognitio prudente ordinat ad opationes virtutũ moralĩũ sicut ad finem. est. n. recta ratio agibilis sicut dicit in .vi. ethicor. vñ q̄ si nes virtutum moralĩũ s̄t principia prudentie sicut in cor dem libro p̄b̄s dicit. sicut q̄ dicitur est q̄ virtutes morales in eo qui ordinat eas ad quietē cõtemplatiõis. p̄tinet ad vitã contemplatiuã. ita cognitio prudentie q̄ de se ordinatur ad opationes virtutũ moralĩũ directe pertinet ad vitã actiuã. si tñ prudentia p̄tinet sumatur s̄m q̄ p̄b̄s de ea loquitur. si aut̄ sumat cõius put. s̄ app̄b̄en dit quãlẽcũq̄ humanã cognitiões. sic prudentia q̄tũ ad aliquam sui p̄tinet p̄tinet ad vitã contemplatiuã. s̄m q̄ Tullius dicit in .i. de offi. q̄ qui acutissime et celeberrime p̄tinet ad vitã actiuã. s̄m q̄ explicat eandem. la prudentissim⁹ et sapientissim⁹ vite haberi solet. Ad .i. dõm q̄ opationes morales specificantur ex fine vt sup̄ habitũ ē. et ideo ad vitã contemplatiuã illa cognitio p̄tinet que finez habet i ipsa cognitiõe veritatis. cognitio aut̄ prudentie q̄ magis habet in actu appetitiue virtutis pertinet ad vitã actiuã. Ad .ij. dõz q̄ occupatio exterior reze facit bolez minus videre in rebus intelligibilibz que sunt separte a sensibilibz in quibus opationes actiue vite cõsistit. s̄ tñ occupatio exterior actiue vite facit hominem magis clare videre i iudicio agibilis. quod p̄tinet ad prudentiam. it̄ p̄tinet experientia. nõ p̄tinet mentis attritionem. q̄ vbi in tendens ibi ingenius valet. vt Paulus dicit. Ad

ij. dõm q̄ prudentia dicitur esse mediã inter virtutes intellectuales et morales q̄tũ ad hoc q̄ in subiecto cõuenit cũ virtutibus intellectualibus. in materia aut̄ totaliter con uenit cũ moralibus. illud aut̄ tertiuũ viuendũ genus mediũ est inter actiuã vitã et cõtemplatiuã q̄tũ ad ea circa que occupatur. quã quandoq̄ occupatur in contē planone veritatis. quandoq̄ aut̄ occupat circa exteriora

Ad tertiuũ sic proceditur

Videtur q̄ docere nõ sit actus vite actiue sed cõtemplatiue. Dicit. n. Greg⁹ sup̄ ethicor. q̄ viri p̄fecti bona celestia q̄ cõtemplari poterit fratitõ renunciant coz que ali mo in amore intime claritatis accedunt. sed hoc pertinet ad doctrinã. q̄ docere est actus vite cõtemplatiue. De. ad idem genus vite videtur reduci act⁹ et habit⁹. sed doce re est actus sapientie. dicit. n. p̄b̄s in principio metaph. q̄ signũ scientie est posse docere. cñ ergo sapientia vñ scia ē na p̄tinet ad vitã contemplatiuã. videt q̄ etiã doctrina ad vitã contemplatiuã p̄tinet. De. Si contem platio est act⁹ vite contemplatiue ita oratio. s̄ oratio q̄ semper orat p̄ alio n̄b̄lõm p̄tinet ad vitã contempla tiuã. q̄ q̄ aliquis veritatē meditatã i alteri⁹ noticiãz p̄ doctrinã deditur videt ad vitã contemplatiuã pertine re. Sed cõtra ē q̄ Greg⁹ dicit sup̄ ethicor. Actiua vitã est panem elurium tribuere verbo sapientie nescientē docere. Rñ. dõm q̄ actus doctrine habet duplex obie ctũ. s̄. n. doctrina p̄ locutiões. locutio aut̄ est signũ audi bile interioris conceptus. ē ḡ bonũ obiectũ doctrine id qd̄ est materia siue obiectũ interioris conceptus et q̄tũ ad hoc obiectũ q̄tũ doctrina p̄tinet ad vitã actiuã q̄tũ ad contemplatiuã. ad actiuã quidē quando bõ itentus cõcipit aliquam veritatem vt p̄eam i exteriori actione dicit gatur. ad contemplatiõem aut̄ qñ bõ in rebus cõcipit ali quã veritatē intelligibile in cui⁹ considerationē et amore delectatur. vñ Aug⁹ dicit in libro de ver. do. Elegit sibi partez meliozes. s̄ vite cõtemplatiue. vacet verbo. inbiēt doctrine dulcedini. occupent circa sciam salutarez. vbi ma uis esse dicit doctrinã ad vitã contemplatiuã p̄tinet. aliud vero obiectũ doctrine ē ex pte sermõis s̄ audibilia. et sic obiectũ doctrine ē ipse audiens et q̄tũ ad hoc obiectũ omnis doctrina p̄tinet ad vitã actiuã ad quã p̄tinet exteriores actiões. Ad .i. dõz q̄ auctoritas illa exp̄sse loquitur de doctrina q̄tũ ad materiã prout versat̄ circa considerationem et amore veritatis. Ad .ij. dõm q̄ ba bitus et actus coicant in obiecto. et nõ manifeste illa oratio p̄cedit ex parte materie interioris cõceptionis. in tantuz n. ad sapientē vel scientē p̄tinet posse docere. in q̄tũ p̄tinet inferiorē conceptum verbis expr̄mere ad hoc q̄ possit alium adducere ad intellectũ veritatis. Ad .ij. dõm q̄ ille qui orat pro alio n̄b̄lõ agit erga illũ pro quo orat. sed solũ erga deũ qui ē intelligibilis veritatis. sed ille qui ali um docet aliquid circa eũ agit exteriori actiõe. vnde non est similis ratio de vtroq̄

Ad quartum sic procedit

Videtur q̄ vitã actiua maneat post hanc vitã. Ad vitã actiuã p̄tinet act⁹ moralĩũ virtutũ vt dictũ ē. s̄ virtutes morales permanēt p̄rio p̄ hanc vitã vt Aug⁹ dicit. xiiij. de trini. ḡ videt q̄ vitã actiuã p̄maneat post hanc vitã. De. docere alios p̄tinet ad vitã actiuã vt dictũ ē. sed in futura vitã i qua similes erimus angelis poterit esse doc trina sicut et in angelis esse videt quoz vnus aliũ illumi

nat purgat et pficit qd refert ad scie assumptionem vt patet p Diony. viij. c. cele. bicar. g videt q vita actiua remane at post hanc vita. Pre. illud quod de se est durabilis magis videtur posse p hanc vitam remanere. sed vita actiua videt ee d se durabilior. dicit. n. Greg' sup Ezech. q i vita actiua fieri perm anere possumus. in contemplatiua aut itenta mēte manere nullo mō valemus. g multo magis vita actiua potest manere p hanc vita q contemplatiua. Sed cōtra ē qd Greg' dicit sup Ezech. Cum pte senti seculo vna autēti actiua. contemplatiua autē bic mēta pitur vt in celesti patria pficiatur. Rñ. dōz q sicut su pra dicit ē vita actiua habet finem in exterioro acubus qui si referantur ad quietē contemplatiōis tā pertinet ad vitam contemplatiuaz. in futura autē vita beatorū cessabit occupatio exterioro actiū. si quis actus exterioros hinc referentur ad finem cōtemplatiōis. vt. n. Aug' dicit in fine de ciuit. dei. ibi vocabimus et videbimus. videbim' et amabimus. amabimus etiam et laudabimus. et in eodem libro pmitit q ibi de' sine fine videbitur. sine fastidio amabitur sine fatigatione laudabit. hoc munus. bic affectus. bic actus erit in omnibus. Ad. g. dōm q sicut su p dicit ē virtutes morales manebūt nō s' actus quos habet circa ea que sunt ad finem. hōm. n. actus sūt fm q cōstituit q etem cōtemplatiōis quam Aug' in pmissis verbis signat p vacatiōem que ē intelligenda nō solum ab exterioribus tumultibus. sed etiam ab interiori purbatione passionū. Ad. ij. dōm q vita cōtemplatiua sicut sup dicitur est. s' pue cōstitutū in contemplatiōe dei. et qm ad hoc vnus angelus alium nō docet. quia vt dicit Bar. x. vij. de angelis pusilloz qui sūt inferioris ordinis q semp videt faciem patris sic et in futura vita nullus hominū alius docebit de deo. s' omnes videbimus cum sicut ē vt habetur. i. Job. ij. et hoc ē qd dicit. xxi. dicitur. Nō docebit vltra vit. pmissū suū dicens. cognosce dum omnes. n. cognoscent me a minimo eoz vsq ad maximum. s' de his que pertinet ad dispensatiōes misericordiarū dei. vnus angelus docet alium purgando illuminando et pficiendo. et fm hoc hinc aliquid de vita actiua qd dicit mūdus durat ex hoc q admittunt inferioris creature intendunt qd significat per hoc q Jacob vidit angelos i scala ascēdentes q pner ad contemplatiōem et descēdentes quod pertinet ad actiōne s' sicut dicit Greg' .ij. moral. non sic a diuina visione foris creunt vt interne contemplatiōis gaudent pauētur et iō in eis nō distinguit vita actiua a cōtemplatiua. sicut in nobis qui p opera vite actiue speditur a contemplatiōe. nō aut promittitur nobis similitudo angeloz qm ad admittunt inferioris creature qui nobis nō cōpnt fm ordinem nature nostre. sicut cōpnt et angelis. s' fm visionē dei. Ad. ij. dōm q durabilitas vite actiue in statu pnti excedens durabilitatē vite cōtemplatiue nō puenit ex prietate vtriusq vite fm se cōsiderate. sed ex defectu notitū qui ex corporis grauitate retrahitur ab altitudine contemplatiōis. vñ ibidem subdit Greg' q ipsa sua infirmitate ab immensitate tante celsitudinis repullus animus in semetipso relabitur.

Questio. CLXXXII.

Deinde consideranduz

est de cōparatiōe vite actiue ad contemplatiuā Et circa hoc queritur quattuor. primo que sit prior vel dignior. secundo q sit maioris meriti. tertio vtz vita contemplatiua impediatur per actiua. quarto de or

Adne vtriusq. Primuz sic procedi

tur. Videt q vita actiua sit prior q contemplatiua. Qd n. est melior videt esse honorabilis et melius vt p hīs dicit in. ij. topicor. sed vita actiua pner ad maiores. s. ad p latos qui sunt in honore et pte cōstituti. vñ Aug' dicit p. x. de ci. dei. q in actiōe nō amandus ē honor in hac vita siue potentia. g videt q vita actiua sit prior q contemplatiua. Pre. in omnibus habitu et actibus sci pue pertinet ad honore sicut militaris tanq prior precipue strenuū factici. sed ad vitā actiua p nnet disponere. et pceptere de contemplatiua vt patet per illud qd dicitur Dopsi. Cro. xij. Descende et cōfiteare populū ne forte vult ascendere propositos terminos ad vidēdū deū. g vita actiua est prior q contemplatiua. Pre. Null' debet abstrahi a maiori vt applicet minorib. Apst. n. dicit. i. ad Cor. xij. Emulam carismata meliora. s. aliq abstrahōe a statu vite contemplatiue et occupat circa vitā actiua vt patet de illis q transferunt ad statu planiōis g videtur q vita actiua sit prior q contemplatiua. Sed cōtra est qd dōz dicit Luc. x. Maria optima pte elegit q non auferet ab ea. p Maria autē significat vita contemplatiua. g cōtemplatiua vita prior ē q actiua. Rñ. dōm q nihil pberit aliqd fm se ee excellens quod tā fm qd a alio iupatur Dicendū ē q vita contemplatiua simpliciter melior ē q actiua. qd p hīs in. x. et bico. pbat octo ratioib' Quar' prima ē q vita cōtemplatiua cōuenit boi. fm illud qd eop nīmū in ipso. fm intellectū. et respectu p. noz obiectoz. i. intelligibiliū. vita autē actiua occupat circa exteriora. vñ Rachel p quam significat vita cōtemplatiua interpretatur vlti pncipiū. vita autē actiua significat p. Yam q erat lippis oculis vt Greg' dicit. vi. moral. secūdo q vita pte planiua pōt ee magis pntia. licet nō qm ad sūmū cōtemplatiōis gradū sicut su p dicit ē. vñ et Maria per quā figurat vita cōtemplatiua describitur sed pedes dñi affidue sedena. tertio q maior est telecatio vite cōtemplatiue q actiue. vñ Aug' dicit in li. de verbis dñi q Maria tur babatur. Maria epulabatur quarto q vita cōtemplatiua ē hō magis sibi sufficiens. q pauca dñi ad ea idiger. vñ de Luc. x. Maria martha sollicita es et turbata erga pluri ma. quinto q vita contemplatiua magis ppter se diligit vita autē actiua ad aliū ordinat. vñ i. p. dicit. vñ per q dō hōc reqtā vt inhabitet in domo dñi oltus die bo vite mee vt videaz voluntatez dñi. sexto q vita contemplatiua consistit in quadam vacatiōe et dēte s' illud. Vacate et vtz dēte qm ego sum et us. septimo q vita cōtemplatiua est s' diuina. vita autē actiua est s' hūana. vñ Aug' dicit in. li. de verbis dñi. In pncipio erat verbū. ecce q Maria au tiebat. Verbū caro. factū est. ecce cui maria ministrabat octavo q vita pte planiua ē secūdu id quod magis pntū ē boi. s. s' intellectū. i. opationib' aut vite actiue cōicant etiam inferioris vite q sūt nobis et hūmā cōe. vñ in pō postiq dicit ē. Doctes et iumenta saluabitis dñe. subdit id quod ē hoibus spale. i. lumine tuo videbimus lumen. Non nam tantū addit dñs Luc. x. cū dicit optima pte elegit Maria q n auferet ab ea qd exponēs Aug' i. li. de x. h dñi dicit. nō tu malā s' illā meliorē audi. vñ meliorē q nō auferet ab ea. ea te aut auferet aliqñ cñ' necessitas eterna ē et ulcedo ventura. fm quid nō et in casu est magis eligenda vita actiua ppter necessitatē pntis vite. sicut p hīs dicit in. ij. topicor q philosophari ē meli' q dicit. i. dicit

melius necessitates parienti. Ad i. q. d. q. ad platos
 nō solū p̄ner vita actiua s̄ etiā debent eē excellētes i vita
 cōtemplatiua. vñ Greg⁹ dicit i pastorali. Sit rector ac
 nōe p̄cipuus p̄ cunctis i cōtemplatiōe suspens⁹. Ad. ij.
 vñ q. vita cōtemplatiua in quadā ai libertate consistit
 dicit. n. Greg⁹ sup̄ Ezech. q. vita cōtemplatiua ad q̄
 daz libertatem mentis transit spalia nō cogitās s̄ eterna
 Boen⁹ dicit in. v. de cōsolatiōe. Diuinas animas libe
 riores eē necesse est cū se in mēns diuine speculatione cō
 semēt. minus vero cū dilabunt ad corpora. vñ patet q. vi
 ta actiua nō dīrecte p̄cipit vite cōtemplatiue s̄ disponēdo
 ad vitaz cōtemplatiuā p̄cipit q̄dā opa vite actiue. i. quo ma
 gis seruit vite cōtemplatiue q̄ dicitur actiue. i. hoc est qd
 Greg⁹ dicit sup̄ Ezech. q. actiua vita seruitus. cōtempla
 tiua autē libertas vocat⁹. Ad. ij. vñ q. ad opa vite acti
 ue interdiū aliq̄s a cōtemplatiue auocat⁹ p̄ter aliquā necē
 sitatē presēntis vite. nō tñ hoc mō q. cogat aliq̄s totaliter
 cōtemplatiōe desistere. Cū Aug⁹ dicit. iij. de ciui. dei. ocū
 scū querit charitas v̄tatis. negotiuz iustū. i. vite actiue
 suscipi. necitas charitatis quā sacriā si null⁹ imponitur
 p̄cedē atq. intrudē vacatū ē v̄tati. si autē impōtur p̄ci
 suscipiēda ē p̄ter charitatis necessitatē. s̄ nec sic oīo v̄t
 ratis delectatio deserēda ē ne subtrahat illa suauitas. i. op
 p̄mat illa necessitas. i. sic patet q. cū aliq̄s cōtemplatiua
 vita ad actiua vocat⁹. non hoc fit per modū subtrahōnis
 sed p̄ modū additiōnis.

Hsecundū sic pcedit

Videf q. vita actiua sit maioris meriti q̄ cōtem
 platiua. Meritū. n. videt respectu mercedis. merces autē
 debet labori s̄ illud. i. ad. 2. q. ij. vñ q. s̄ p̄p̄ia merce
 des accipiet s̄m suū laborē. sed vite actiue attribuit labor
 cōtemplatiue vero q̄es. dicit. n. Greg. sup̄ Ezech. Qis qui
 ad deū cōuertit p̄a? necesse ē vt deludet i labore. i. q̄
 acipiet vt post ad vidēdū p̄cipiū i Radcl amplexib⁹ rege
 scat. q. vita actiua ē maioris meriti q̄ cōtemplatiua. De.
 Vita cōtemplatiua ē q̄daz ichoara iure felicitatis. vñ
 sup̄ illud. Job. vlt. Sic ei volo manere donec veniā. dicit
 Aug⁹. Hoc ap̄tius dici pōt. p̄fecta me se q̄tū actio iho
 mata mee passiōis exēplo. ichoara vero cōtemplatiua ma
 neat donec venio. p̄ficiēda cū venero. i. Greg⁹ dicit sup̄
 Ezech. q. cōtemplatiua vita hic incipit vt i celesti patria p̄
 ficiat. s̄ i illa futura vita nō erit stat⁹ merēdis sed recipēdi
 p̄ merito. q. vita cōtemplatiua min⁹ videt b̄te de rōne me
 ritū q̄ vita actiua. s̄ plus habet de rōne premij. De.
 Greg⁹ dicit sup̄ Ezech. q. nullū sacrificiū ē deo mag⁹ accep
 tū q̄ zel⁹ aīaz. s̄ p̄ celū aīaz aliq̄ se p̄uertit ad studiū vite
 actiue. q. vt vita cōtemplatiua nō sit maioris meriti q̄ ac
 tiua. Sed cōtra ē qd Greg⁹ dicit i. vi. morl. magna sunt
 actiue vite merita. sed cōtemplatiue potiora. Cū. vñ. dōz
 q. radij merēdis ē charitas sicut sup̄ babitū ē. cū autē chari
 tas consistit in dilectiōe dei. i. p̄p̄. sicut sup̄ babitū ē te
 nim diligere s̄m se ē magis meritorū q̄ diligere. p̄mū
 vt ex sup̄ dicitur patet. i. iō illud qd dicitur p̄ner ad dī
 lectiōem dei magis ē meritorū ex suo genere q̄ id qd di
 recte p̄neat ad dilectiōe p̄mū p̄ter deū. vita autē cōte
 platiua dīrecte i immediate p̄ner ad dilectiōe dei. dicit
 enī Aug⁹. iij. de ciui. dei. q. ocū sanctū. i. cōtemplatiue vite
 querit charitas v̄tatis. i. dīne cui potissime vita cōte
 platiua insitit sicut dicitū ē. vita autē actiua dīrectus ordi
 nare ad dilectiōe p̄mū. q. fatagit circa frequēs min⁹
 scitū vt dicit Luc. x. i. d. ex suo genere cōtemplatiua vi

ta ē maioris meriti q̄ actiua. i. hoc ē qd Greg⁹ i. ij. omel.
 sup̄ Ezech. dicit. Cōtemplatiua est maior merito q̄ acti
 ua. q. hoc in vsu p̄nis op̄is laborat in quo necesse ē p̄ri
 mis lubuente illa vero sapore inimo venturū iā requiem
 degustat. i. in cōtemplatiōe dei. p̄t tñ contingere q. aliq̄
 in op̄ibus vite actiue plus mereat q̄ alius i op̄ibus vite
 cōtemplatiue. p̄na si propter abundantā dīni amoris.
 vt eius voluntas impleatur propter ipsius gloriāz. inter
 dum sustinet a dulcedine. cōtemplatiōis ad tempus
 separari. sicut Ap̄ostolus dicebat ad Ro. ix. Op̄abam
 ego ip̄e anatHEMA eē a x̄po p̄ fratrib⁹ meis qd exponēdo
 Chryf. in lib. de conpuncōe dicit. Ita totaz mēte eius.
 diuiserat amor x̄pi vt etiā hoc qd cis p̄ ceteris oibus ama
 bil⁹ erat eē cū x̄po. rursus id ipsū q. ita vt placeret x̄po cō
 temerēt. Ad. i. q. d. q. labor exteri⁹ opatur ad aug
 mentū p̄mij accidentalē. sed augmentū meriti respectu
 p̄mij essentialis p̄sistit p̄ncipaliter i charitate cui⁹ quod
 dam signū ē labor exteri⁹ toleratus p̄ter x̄p̄m. s̄ multo
 exp̄sius eius signū q. aliquis p̄remissis oī. que ad hāc
 v. iā p̄nēt soli diuine cōtemplatiōi vacare delectet. Ad. ij.
 vñ q. in statu felicitatis future bō p̄uenit ad p̄fec
 tū. i. iō non relinquunt locus p̄ficiēdi p̄ meritū si tñ re
 linqueret esset efficacius meritū. p̄ter maiorē charitatem
 sed cōtemplatiō p̄nis vite cū q̄daz ip̄fectiōe ē. i. ad huc
 habet quo p̄ficiat. i. nō tollit rationem merendi s̄ aug
 mentū meriti facit p̄ter mai⁹ exercitiū charitatis dīne. Ad. ij.
 vñ q. sacrificiū sp̄ialiter deo offert cū aliq̄ ei ex
 hibet. inter oia autē bona bonis deus maxie acceptat bonū
 hūane aīe vt hoc sibi i sacrificiū offerat. offerre autē debet
 aliquis deo. p̄mo quidē animā suā s̄m illud. Eccl. xij.
 Dilere anime tue placēs deo. secundo autē animas alio
 rum s̄m illud Apoc. vlt. Qui audit dicat. veni. quando
 autem homo animā suā vel alterius p̄p̄inquit deo con
 iungit tāto sacrificiū ē deo magis acceptuz. vnde magis
 acceptuz est deo q. aliquis animā suā. i. alioz applicet cō
 templatiōi q̄ actiōi. p̄ hoc q. quod dicitur q. nullū sacri
 ficium ē deo magis acceptū q̄ zelus aīaz nō p̄fert meri
 tū vite actiue merito vite cōtemplatiue. s̄ onditur magis ef
 fectiōis si quis offerat deo animā suā. i. aliorum
 q̄ quecumq. alia exteri⁹ dona.

Htertuz sic procedi

Videf q. vita cōtemplatiua ipediatur per vi
 tam actiuam. Ad vitā. n. cōtemplatiuā necessaria ē q̄daz
 vocatio mēris s̄ illud ps. vacate et videte quū ego sū de⁹
 sed vita actiua habet in q̄tudinē s̄m illud Luc. x. Bar
 rha martha sollicita es et turbas erga plūma q. vita acti
 ua cōtemplatiuam impedit. De. Ad vitā cōtemplati
 uam requiritur claritas visionis s̄ vita actiua ipedit vi
 sionis claritatē. dicit. n. Greg⁹ sup̄ Ezech. q. Lippa est fe
 cūda. q. dum occupat i ope minus videt. q. vita actiua cō
 replatiuā ipedit. De. Cū cōtrarij ipedit p̄ aliud
 sed vita actiua i cōtemplatiua videt cōtrarietatez habere
 ad inuicem. q. vita actiua occupat circa plurima. vita autē
 cōtemplatiua insitit ad cōtemplandū vñ. vñ ex oppo
 sito diuidunt. q. videtur q. vita cōtemplatiua ipediatur
 p̄ actiua. Sed cōtra est qd Greg⁹ dicit in. vi. moraliū
 Qui cōtemplatiōis arcem tenere desiderant. p̄aus se
 in campo p̄ exercitiū op̄is prohibent. Cū vñ dōz. q. vita
 actiua pōt considerari q̄trum ad duo. vno mō q̄trum ad
 ip̄m studium et exercitiū exteri⁹ actionuz. i. sic ma
 xie s̄m est q. vita actiua impedit cōtemplatiuā in q̄
 dō 4

rum impossibile est qd aliquis sit occupetur circa exterior
res actiones et diuine contemplationi vacet. alio modo pot
considerari vita actiua qdum ad hoc qd interiores anime
passiones componit et ordinat. et qdum ad hoc vita actiua
adiuuat ad contemplationem que impeditur per ordinationem
interiorum passionum. vnde Greg. dicit in. vi. moralium
Cum contemplationis arcem aliquid tenere desiderant
prius se in campo per exercituum opibus probent. vt sollicite
sciunt si nulla iam mala prius introgant. si interrogata a pri
mis equanimiter possunt. si oblati bonis temporalibus.
nequaquam in eis leticia soluitur. si subtractio non nimio me
rore lauciantur ac deinde ppendat. si cum ad seminos in
rosus redeunt in eo qd spiritualia rimantur ne qd secun
dum corporalium ymbrias trahant. vel fortas se tractas ma
nu discretionis abigant. ex hoc ergo exercituum vite actiue
confert ad contemplatiuam qd quietat interiores passio
nes ex quibus fantasmatia proueniunt per que contempla
tio impeditur. Et per hoc patet responsio ad obiecta. nam
rationes ille procedunt qdum ad ipsam occupationem exte
riorum actuum non autem qdum ad affectum qui est ma
deratio passionum.

Ad quartum sic proce
ditur. Videtur qd Vita actiua non sit prior qd contempla
tiua. Vita enim contemplatiua directe pariter ad dilec
tionem dei. Vita autem actiua ad dilectionem proximi.
Sed dilectio dei precedit dilectionem proximi in quantum pro
ximus propter deum diligitur. ergo videtur qd etiam vita
contemplatiua sit prior qd actiua. **P**roterea Gregori
us dicit super Ezech. Sciendum est qd sicut bonus ordo
viuendi est vt ab actiua in contemplatiuam tendatur
ita plerumque vtiliter a contemplatiua animus ad actiua
revertitur. non ergo simpliciter vita actiua est prior qd con
templatiua. **P**roterea Ea que viuendis competunt non
videntur ex necessitate ordinem habere. sed vita actiua et
contemplatiua diuersis competunt. dicit enim Grego.
in sexto moralium. Sepe qui contemplari deum quiete po
terant occupationibus precessi ceciderunt. et sepe qui occu
pati bene vtiuis humanis viuere. gladiolus quietis ex
tinguitur. non ergo vita actiua prior est qd contemplatiua.
Sed contra est qd Greg. dicit in tertia omelia sup Ezech.
Actiua vita prior est tempore qd contemplatiua. quia ex
bono opere tendit ad contemplationem. **P**rius dicendum
qd aliquid dicitur esse prius dupliciter. vno modo scilicet suam
naturam. et hoc modo vita contemplatiua est prior qd acti
ua in quantum prioribus et melioribus insitit. vnde et acti
uam vitam mouet et dirigit. ratio enim superior qui con
templationi deputatur copat ad inferiorem que de pura
tate actioni sicut vir ad mulierem que per virum regen
da vt Augustinus dicit in. ij. de trinitate. Alio modo est
aliquid prius quo ad nos. quod scilicet est prius in via
generationis. et hoc modo vita actiua est prior qd contem
platiua. quia disponit ad contemplatiua vt ex supra dic
tis patet. dispositio enim in via generationis precedit for
mam que simpliciter et secundum suam naturam est prior.
Ad primum ergo dicendum qd vita contemplatiua non
ordinatur ad qualem cumq; dilectionem dei sed ad perfec
tam. sed vita actiua est necessaria ad dilectionem proximi
qualem cumq;. vnde Gregorius dicit in tertia omelia sup
Ezech. Sine contemplatiua vita intrare possunt ad cele
stem patriam que bona qui possunt operari non negligunt

sine actiua autem intrare non possunt si negligunt bona
operari que possunt. et hoc etiam patet qd vita actiua pre
cedit contemplatiuam sicut id quod est commune omnium
precedit in via generationis id quod est proprium perfectiorum
Ad secundum dicendum qd a vita actiua procedi
tur ad vitam contemplatiuam secundum ordinem generatio
nis. a vita autem contemplatiua receditur ad vitam acti
uam per viam directionis. vt scilicet vita actiua per con
templationem dirigatur. sicut etiam per operarios acqui
ritur habitus. et per habitum acquisitum perfectius aliquis
operatur vt dicitur in. ij. ebricorum. **A**d tertium dicen
dum qd illi qui sunt proximi ad passiones propter earum im
perum ad agendum sunt simpliciter magis aperti ad vi
tam actiua propter spiritus inquietudinem. vnde dicit
Gregorius in sexto moralium. qd non nulli ita inquieti sunt
vt si vacatione laboris haberint grauius laborent quia
tanto deterioris cordis tumultus tolerant quanto eis licen
tius ad cognitiones vacant. quidam vero habent natura
liter animi puritatem et quietem quam ad contempla
tionem sunt aperti. qui si totaliter actionibus deputentur
determinati sustinebunt. vnde Gregorius dicit in sexto
moralium. qd quorundam hominum ita ociose metes sunt
vt si eos labor occupationis excipiat in ipsa operationis
inchoatione succumbant. sed sicut ipse postea subdit. sepe
et pigris mentes amor ad opus excitat et inquietas in con
templatione timor refrenat. vnde et illi qui sunt magis
aperti ad actiuam vitam possunt per exercituum actiue ad
contemplatiuam preparari illis nihilominus qui sunt ma
gis ad contemplatiuam aperti possunt exercitia vite actiue
subire vt per hoc ad contemplationem paratiores reddantur.

Questio. CLXXXIII.

Deinde considerandum
est de diuersitate statuum et officiorum humanorum. Et primo considerandum est de offi
ciis et statibus hominum in generali. Secundo specia
liter de statu perfectiorum. Circa primum queruntur quatuor.
primo quid faciat in hominibus status. Secundo
vtrum in hominibus debeant esse diuersi status siue di
uersa officia. tertio de differentia officiorum. quarto de dif
ferentia statuum.

Ad primum sic procedi
tur. Videtur qd status in sui ratione non imponi
tur conditionem libertatis vel seruitutis. Status enim
a stando dicitur sed stare dicitur aliquis ratione rectitudi
nis. vnde dicitur Ezech. secundo. Fili hominis sta super
pedes tuos. et Gregorius dicit in sexto moralium. Ab
omni statu rectitudinis disperunt qui per gloria verba
dilabuntur. sed rectitudinem spiritualem acquirit homo
per hoc qd subicit suam voluntatem deo. vnde super illud
ps. Rectos decet collaudatio. dicit glossa. Recti sunt qui
dirigunt eorum suum secundum voluntatem dei. ergo videt
qz sola obedientia diuinorum mandatorum sufficiat ad
rationem status. **P**roterea nomen status videtur
imponere immobilitatem. secundum illud primo ad Cor. xv.
Stabiles estote et immobiles. hinc et Gregorius dicit
super Ezech. Lapis quadratus est et quasi ex omni latere
status habet qui casum in aliqua per mutationem non ha
bet sed virtus est que immobiliter facit operari. vt dicit i. ij. ebri

sed ex eo qd ab intentione perfectionis animi reuocat.
 ¶ Aliq. ddm. qd maritium in actu perfectionis charita-
 nis consistit. actus autem perfectionis non sufficit ad sta-
 tum faciendum. vt dictum est.

Hoc sextum sic procedi

tur. Videt qd oēs prelati ecclesiastici sunt in statu perfectionis. Dicit. n. Hiero. in epla ad Titum. Quis idē p̄byter qui et ep̄s et polita subdit sicut q̄ p̄byteri sicut se ecclesie coluerunt et qui sibi p̄positus fuerit esse subiectos. ita ep̄i nouerunt se magis p̄seruare q̄ disp̄sano ma dūce veritate p̄byteris esse maiores. et in cōi debere ecclesiam regere. sed ep̄i sunt in statu p̄fectionis q̄ p̄byteri tenent habentes curā aīaz. ¶ De. Sicut ep̄i suscipiūt curā aīaz cū p̄fectione. ita etiā p̄byteri curam et archidiaconi. de quibus sup̄ illud Act. vi. Considerate fr̄es viros boni testimonij sepiē. et dicit glo. Dic discernebat apli p̄ ecclesiam colunt septē diacones qui cēt sublimiores gradus et quali colūne proxime circa arā. q̄ videt qd ip̄i sunt in statu perfectionis. ¶ De. Sicut ep̄i obligant ad hoc qd aīam suā ponāt p̄ omnibus suis. ita et p̄byteri curam et archidiaconi. sed hoc pertinet ad perfectionē charritatis. vt supra dictum est. ergo videt qd etiā p̄byteri curam et archidiaconi sunt in statu p̄fectionis. ¶ Sed contra ē qd Dio. dicit in. v. ca. cele. hierar. Pontifici quidē ordo cōsūmari. et p̄fectionis. sacerdoti autē illuminari. et lucidus ministrantiū vero purgari. et discreti. et q̄ patz qd p̄fectio solis ep̄is attribuit. ¶ Rñ. dicendū qd in p̄byteriis et diaconibus curā habentibus aīaz duo possunt p̄siderari. s. ordo et cura. ordo autē ipse ordinat ad quendam actū in diuini officij. vnde supra dictus ē qd distinctio ordinū sub distinctione officiorū cōtinet. vnde p̄ hoc qd ali qui suscipiunt factū ordinē accipiūt p̄terea quosdam sacros actus p̄ficiendi. nō autē obligant ex hoc ipso ad ea que sunt p̄fectionis nisi quatenus apud occidentales ecclesiam in susceptione sacri ordinis emittit cōmunitate votū qd ē vniū eoz qd ad p̄fectionē p̄tinet. vt infra dicit. vnd p̄ qd ex hoc qd aliquis accipit factū ordinē nō ponit simpliciter in statu perfectionis. quāuis interior p̄fectio ad hoc requiratur qd aliquis digne b̄mōi actus exerceat. similiter etiā nec ex p̄te cure quā suscipiūt ponant in statu p̄fectionis. non enim obligant ex hoc ipso vinculo p̄petui voti ad hoc qd curā aīaz retineant. sed possunt eā deserere vel transeundo ad religionē etiā absq̄ licētia ep̄i. vt habet in decretis. r̄. q. ij. et etiā cū licētia ep̄i p̄t aliquis archidiaconus archidiaconatū vel parochiā dimittere et simpliciter p̄bendam accipere sine cura. qd nullo mō liceret si cēt in statu p̄fectionis. nemo enim manū mittens ad aratū et respiciēs retro ap̄tus ē regno dei. vt dicitur Luc. ix. Ep̄i autē quia lūt in statu p̄fectionis nō nisi auctoritate summi pontificis ad que etiā solū p̄tinet in votis p̄petuis disp̄sare p̄t ep̄ale curā deserere. et certis causis. vt infra dicitur. vñ manū lētū ē qd nō oēs plati sunt in statu p̄fectionis sed soli ep̄i et p̄scopi. ¶ Ad. i. q. ddm. qd de p̄bytero et ep̄scopo dupliciter loqui possumus. vno mō quantū ad nomē. et sic oī nō distinguēbant ep̄scopi et p̄byteri. nā ep̄scopi dicitur et eo qd sup̄intendūt. sicut dicit Aug. x. r. de ciui. dei. p̄byteri autē in greco dicuntur quasi sentientes. Et in apls cōtinet vñ noīe p̄byteroz q̄ntū ad vrosq̄ cum dicit. i. ad Tim. v. Qui bñ p̄bēt p̄byteri duplici honore digni habent et similiter etiā noīe ep̄scopoz. vnde dicit. Act. ix. p̄byteri et p̄seline ecclesie loquēs. Attendite vobis et

vnuerso gregi in q̄ vos sp̄santur posuit ep̄os regere ecclesiam dei. In rem semper iter eos fuit distinctio etiā tpe aploz. vt p̄ Dio. v. ca. cele. hierar. et Luc. x. super illud. Post hoc autē designauit dñs et. dicit glo. Sicut iaphis forma ē ep̄oz. sic et in septuaginta duobus discipulis forma ē p̄byteroz secūdi ordinis. postmodū nō ad solam vitandū necessariū fuit vt etiā noīa distinguerent. vt scy maiores dicerent ep̄i. minores autē p̄byteri. Dicere autē p̄byteros nō differere ab ep̄is. in re dogmata heretica numerat Aug. in li. de heretico. vbi dicit qd armani dicebant p̄byterē ab ep̄scopo nulla dñia debere discerni. ¶ Ad. ij. ddm. qd ep̄scopi p̄ncipaliter bñt curā omnīū sue diocesis. p̄byteri autē curam et archidiaconi bñt aliq̄s subimitationes sub ep̄scopis. vñ sup̄ illud. ad Cor. xij. Aliq̄ op̄tulationes aliq̄ gubernationes. dicit glo. op̄tulationes. i. eos qui maioribus fuerūt op̄e vt nō pollo vel archidiaconi ep̄scopi gubernationes. s. minor p̄sonaz p̄lati ones vt p̄byteri sūt q̄ plebi deputati sunt. et Dio. dicit v. ca. cele. hierar. qd sicut vnueras bierarchiā videmus i bierlin terminata. ita vnāquāq̄ in p̄p̄ia dñia bierarchia i. ep̄scopo. et. xij. q. i. dicit. Dūbus p̄byteris et diaconibus attendendū ē vt nihil absq̄ p̄p̄ ep̄i licētia agas. Et q̄ p̄ qd ita le bñt ad ep̄m sicut balui et p̄positi ad regē. et p̄ p̄ter hoc sicut in mundanis p̄tibus solus rex b̄ndictio nez solennē accipit. aliq̄ vero p̄ simplicē cōmitionē insinuatur. ita etiā in ecclesia cura ep̄alis cū solennitate p̄feratū onis p̄mittit. cura autē archidiaconatus vel plebanatū cum simplicia inunctione. p̄ferant nō in susceptione ordinis. s. anteq̄ curā habeant. ¶ Ad. ij. ddm. qd sicut plebani et archidiaconi nō habēt p̄ncipaliter curā sed administrati onem quandā s̄m qd eis ab ep̄o p̄mittit. ita etiā ad eos nō p̄tinet p̄ncipaliter pastorale officij nec obligatio p̄nendi aīam p̄ ouib. sed inquirūt p̄ncipaliter de cura. vñ magis habet quoddā officium ad perfectionem p̄tinentis q̄ obtineant perfectione statum.

Hoc septimum sic procedi

tur. Videtur qd status religiosorum sit perfectior q̄ status plator. Dñs. n. dicit Iam. ij. Si vis p̄fectū ēē vade et vende oīa q̄ habes et da paup̄ib. qd factū est religiosi. nō autē ad hoc tenent ep̄i. dicit. n. xij. q. i. Ep̄i de rebo p̄p̄is vel acq̄sitis vel q̄cōd de p̄p̄io bñt hereditis suis de relinquunt. ergo religiosi sunt in p̄fectioni statu q̄ ep̄i. ¶ De. Perfectio p̄ncipaliter cōsistit in dilectione dei q̄ in dilectione p̄nmi. sed status religiosoz directe ordinat ad dilectionē dei. vñ d. et r̄t seruitio et famulari nominantur. vt Dio. dicit. vi. ca. cele. hierar. Status autē ep̄scopoz videt ordinari ad dilectionē proximi cuius cure sup̄intendunt. vñ et noīant. vt p̄ Aug. x. r. de ciui. dei ergo videt qd status religiosoz sit p̄fectior q̄ statū ep̄oz. ¶ De. Status religiosorum ordinatur ad vitā cōtē. et p̄tiam que potior est q̄ vitā actiua ad quam ordinat status ep̄scopoz. Dicit enim Grego. in pastorali. qd per vitam actiua p̄desse proximo cupiens. Status officium predicationis appetit. per contemplatiua vero Hieremias amoni conditoris scdule inderere desiderās ne mitti ad predicandum debeat contradicit. ergo videtur qd status religiosorum sit perfectior q̄ status ep̄scopoz. ¶ Sed contra. Nulli licet a maiori statu ad minorem transire. Hoc enim esset retro aspiciere. sed potest aliquis a statu religionis trāsire ad statum ep̄scopalē. dicit. n. xviij. q. i. qd sacra ordinatio de monacho ep̄scopum facit.

status episcoporum est perfectior quam status religiosorum. **¶** **A**n. v. dicitur qd sicut Aug' dicit. r. q. sup. Gen. ad lram. semper agens prestans est patiēre. in genere aut pfectionis sicut dicitur. epi se bnt vt perfectiores. religiosi aut vt perfecti. quoy vni pnter ad acione. alteru aut ad passionē. Cui manifestu est qd status pfectionis ponit e i epi qm in religiois. **¶** **A**d. i. qd vdm qd abrenuicio ppiap facultatuz dupliciter considerari pot. vno mo sicut qd e in actu. r sic in ea no consistit centraliter pfectio. sed e quoddam pfectionis instrumentu. sicut supra dicitur. r io nihil statū perfectio nis pbiter esse sine abrenuicio ppiap. sicut etiam dicitur. ceteru est de alijs exterioribz obseruatibz. Alio mo potest considerari sicut pparacionem ai. vt. s. b. sicut paratus si fuerit opus oia dimittere vel distituerē. r hoc pertinet directe ad pfectionē. Cui Aug' dicit in li. de questionibz euange lly. ostendit vno filios sapie intelligere no in abstinentia nec in ma quacdo ee iusticia. sed in equanimitate toleran di inopia. Unde aplo dicit. Scio r abundare r penurias pati. Ad hoc aut maxie tenet epi qd oia sua p honore dei r salute sui gregis conentant cu opus i uerit vel pau peribz sui gre. yo largiendo vel rapina donoz suoz cuz gaudio iunimēdo. **¶** **A**d. ij. vdm qd hōpiti qd epi inueniunt bna qd pnter ad proximoz dilectionē. puenit ex abundancia dilectionis diuine. Cui domin' primo a Petro. qd iun an eu dūgeret. r postea ei sui gregis cura comisit. r Greg' dicit in pastoralibz. Si dilectiois testimoniu e cura pastoris. quilibz quis vultitudo pollens gregē rei veniat palcere. pastore sum. nū conuincit nō amare. hoc autē est maioris dilectionis signum. vt dō. ppter amicu enā alq seruat qd enā si solt amico vult seruire. **¶** **A**d. iij. vdm qd sic Greg' go. dicit in pastoralibz. Sic pūl actione pcpuus. p cunctis contemplatione suspensus. qd ad ipsos pertinet nō soluz ppter seipos sed etiam propter instructionem alioz con templari. Unde Greg' dicit sup. Ego. qd vt perfectus vi tus post contemplationē suam redeuntibus dicitur. Vt monam suauitatis tue crucerant.

Hoc octauuz sic procedi. **¶** **A**ur. Videtur qd enā presbyteri curati r archidiaconi sunt maioris pfectionis quam religiosi. **¶** **A**d. i. r. b. y. in suo dialogo. Si tale mihi atque adducat monachum qualis vt sicut in craggregatione dicitur. Velias fuit. nō tū il li coparandus est qd traditus populo r multoz perā feru re copatus imobilis ptecerat r foris r parum p' dicit. Si quis mihi pponeret optionē. vbi malle placere in officio sacerdoti aut in solitudine monachoz siue ppar none eugere illud qd prius dixi. r in eodem li. dicit. Si quis bene ad ministrato sacerdo nō illius ppositi. s. mona chalis ludozes pferat. tantū eos distare repitet. quantuz inter paratū distat r regem. qd videt qd sacerdotes habē res cura atq sint pfectiores religiosi. **¶** **A**d. Aug'. dicit in epla ad Galatū. Cogite religiosa pudentia tua nihil ee in hac vita maxie hoc tēpore difficultius laboriosius piculiosus. epi aut psbyteri aut diaconi officio. sed apud deum nihil beatius hō modo. militetur quo noiser im pator iubet. nō ergo religiosi sunt perfectiores psbyteri aut diaconibus. **¶** **A**d. Aug'. dicit ad aureliuz. Sumo tendim est si ad tam riuosam superbiā monachos subigimus. r tam graui contumelia clericos dignos putamus. vt. i. dicitur qd malus monachus bonus clericus est. cum aliquando enā bonus monachus vir bonum clericum faciat. r paulo ante puenit nō esse viā dandā

seruis dei. i. monachis vt se facilius putet eligi ad aliqd melius clericatū si facti fuerint deteriorēs. s. abiecto monachatu. ergo videtur qd illi qui sunt i statu clericali sint perfectiores religiosi. **¶** **A**d. i. qd licet de statu maiori ad minozē transire. hō te statu monastico transire licet ad of ficiū presbyteri curam habentis. vt ps. rvi. q. ii. ex decreto Gelasij pape qui dicit. Si quis monachus fuerit qui ve nerabilis vite merito sacerdotio dignus pcedatur. et abbas super cunctis imperio regi christo militat. illuz fieri presbyterum poterit. ab episcopo tebet eligi r i loco quo iudicauerit ordinari. r Hiero. dicit ad Rusticum mona chum. Sic viue in monasterio vt clericus esse mercarius. ergo presbyteri curati r archidiaconi sunt perfectiores reli giosis. **¶** **A**d. i. qd Episcopi sunt in statu perfectiori quam reli giosis vt ex supra dicitur. sed presbyteri curati r archi diaconi ex eo qd habent curā animarū similiores sunt epis. quam religiosi. qd sunt maioris pfectionis. **¶** **A**d. i. qd Cur' cō sultit circa diuicte r bonū. vt dicit in. ij. ebi. sed diuicte est qd aliquis bene viuat in officio presbyteri curati vel archidiaconi qm in statu religionis. ergo presbyteri curati vel archidiaconi sunt perfectiores virtutis quam religiosi. **¶** **A**d. i. qd gra est qd dicit. r. q. i. c. domine. Si quis in ecclesia sua sub episcopo populi retinet r seculariter viuat. si affatus spūco in aliquo monasterio vel regula canonica saluari se voluerit. quia lege priuata ducim nulla ratio erigit vt publica constringatur. sed nō ducit aliq a lege spiritus sancu que ibi dicitur priuata nisi in aliquid pfecti. ergo videt qd religiosi sunt perfectiores quam archidiaconi vel pre sbyteri curati. **¶** **A**n. vdm qd spatio supeminē nō hō locū inter aliquos ex ea pte in qua pueniūt. hō ex ea pte in qua distant. in presbyteris aut curatis r archidiaconis tua est consideranda. s. statum. ordinē. r officium. **¶** **A**d. sta tum pertinet qd seculares sunt. ad ordinem qd sunt sacer dotes vel diaconi. ad officium qd curam animarū ha bent sibi commissam. si ergo ex alta pte ponamus statum religiosum ordine diaconuz vel sacerdotem. officio curā animarū habentem. sicut pleriq monachi r canonici regulares habent. in primo quidē excellit. in alijs aut par erit. si autē distat secundus a primo statu r officio. conue niat autem ordine. sicut sunt religiosi sacerdotes et diaconi curam animarū non habentes manifestum est qd se cundus primo erit statu quidem excellentior. off. cio autē minoz. ordine vero equalis ē. Est ergo considerandū qd pre eminentia ponoz sit. vt p' status vel officij. circa quod duo attendenda videntur. s. bonitas r difficultas. si ergo fiat pparatio sicut bonitatem. sic pferetur status religionis of ficio presbyteri curati vel archidiaconi. quia religiosus ro tam vitam suam obligat ad pfectionis studium. presby ter autē curatus vel archidiaconus non obligat totam vitā suam ad curam animarū. sic episcop'. nec enā ei ppe r principalem curam subditoz hōe sic episcop'. hō que r dam particularia circa curam animarū eorum officio committunt. vt ex dictis patet. r iō copano. status religio nis ad eoz omniū ē sicut vniuersalis ad particularem. r sicut holocausti ad sacrificium. qd est minus holocausto. vt patet per Grego. sup. Ezech. Unde r. ij. q. i. dicitur Clericis qui monachozim ppositum apperunt. quia me liorem vitam sequi cupiunt liberos eis ab epō in mona chio oportet largi ingressus. hōc copatio intelligen da est sicut genus opis. nam sicut caritatem operantis con tingit quadoqz qd opus ex genere suo minus extitēs ma gis est meritorium. tūctet li ex maiori caritate nat. **¶**

vero attendat difficultas bñ conseruandi in religione et in officio habens curā aīaz sic difficilior ē puerari bñ cū curā aīaz ppter exteriora picula. Quis puerfatio religionis sit difficilior quārum ad ipsum genus opīs ppter altitudinē obseruante regularis. si vero religiosus enā ordine careat. sicut ppter puerfatio religionū. sic manifestū est ex celere p̄m̄m̄nā ordinis quārum ad dignitatē. q̄ p̄ sacrum ordinē aliquis deputat ad dignissimā ministrā quibus ipsi exilio ieruis in sacramento altaris. ad qd̄ requiritur maior sanctitas interior q̄ requiritur enā religionis status q̄ sicut **Dio.** dicit. vi. ca. cel. hierar. q̄ monasticus ordo telet sequi sacerdotales ordines. et ad eoz imitationē in vīma ascendere. vnde grauius peccat ceteris paribz dicit in sacris ordinibz cōstituit si aliquid perarū scitari agat. q̄ aliquis religiosus qui nō hz ordinē sacri. q̄ uis laicus religiosus teneat ad obseruantiā regulares ad quas illi qui sunt in sacris ordinibz nō tenent. **Ad. i.** ergo vōm q̄ ad illas auctoritates **Chrys.** breuiter respōderi possit. q̄ non loquitur de sacerdote curato minoris ordinis. sed de ep̄o qui dicit sumus. et hoc puenit intentioni illius libri in quo p̄sola le **Basilii** de hoc q̄ crāt i ep̄os electi. sed hoc p̄missio dicitur q̄ loquitur q̄rum ad difficultatē. p̄mittit enī. Cū fuerit gubernator i medio suocubō et de repelare nauē liberare potuerit. tū merito testimoniu perfecti gubernatoris ab oībz p̄meret. et possit p̄cludit qd̄ supra positū ē de monacho. qui nō cōpandus est illi qui traditus populis imobilis p̄uocatur. et subdit cām. q̄ licet in tranquillitate. ita in tempestate gubernatur seip̄s. et quo nibi aliud oridi pōt nisi q̄ piculiosior ē status bñna curā aīaz q̄ monachi. in maiori aut piculo innocenti se seruare ē maioris virtutis indicium. sed hoc enā ad magnitudinē virtutis p̄inet q̄ aliquis videt picula religionē intrādo. vñ nō dicit q̄ mallet cē in officio sacerdotali q̄ in solitudine monachoz. sed q̄ mallet placere in hoc q̄ in illo. q̄ hoc ē maioris virtutis argumentū. **Ad. ij.** vōm q̄ enā illa auctoritas **Augu.** manifeste loquitur q̄rum ad difficultatē que oridit magnitudinē virtutis in his qui bene p̄seruant. sicut dicitur est. **Ad. ij.** vō. q̄ **Aug.** ibi cōparat monachos clericos q̄rum ad distantiam ordinis. nō quantū ad distantiam religionis et secularis vite. **Ad. iij.** vōm q̄ illi qui a statu religionis assumuntur ad curā aīaz cū prius essent in sacris ordinibz constituti atsequuntur aliquid qd̄ prius non habebant. s. officium cure. nō autē deponunt qd̄ prius habebāt. s. religionis statum. dicitur enim in **tece. xvi. q. i. de monachis.** Qui dia moantes in monasterijs si postea ad clericatus ordinē pertinent statim? non debere eos a priorē p̄posito discedere. sed p̄sbyteri curati vel archidiaconi quando religionē ingrediuntur curam deponunt vt adipsant perfectionem statum. vnde ex bod̄p̄o excellētia ex parte religionis ostenditur. in hoc autē q̄ religiosi laici assumuntur in clericatus et ad sacros ordines. manifeste promouetur ad melius. sicut supra dicitur est. et hoc ostenditur ex ipso modo loquendi cum **Hiero.** dicit. Sic i monasterio vne vt clericus cē mereatis. **Ad. v.** vōm q̄ p̄sbyteri curati et archidiaconi sūt similiores ep̄is q̄ religiosi quārum ad aliquid. s. q̄ quantum ad curam animarum quaz secundario habent. sed quantum ad perpetuam obligatiōnem que requiritur ad statum perfectionis similiores sunt ep̄o religio. vt ex supra dicitur patet. **Ad. vi.** vōm q̄ difficultas q̄ ē ex arduitate opīs addit ad p̄fectionē virtutis. difficultas autē q̄ p̄uenit ex exterioribz impedimentis

quandoq̄ quidē diminuit p̄fectionē virtutis. puta cū aliquis non tantum virtutem amat vt impedimenta virtutis declinare velit. s. m̄ illud apli. i. ad **Cor. ij.** **Dio** q̄ in agone contendit ab omnibus se abstinet. q̄nq̄ vero et si gnū perfectionis virtutis. puta cū alicui ex inopinatio vel ex necessaria causa impedimenta virtutis occurrunt p̄pter que tamen a virtute nō declinat. in statu autē religiois ē maior difficultas ex arduitate opē. sed in his qui in seculo viuunt qualitercūq̄ ē maior difficultas ex p̄p̄o dimentis virtutis que religiosi p̄ oīa p̄uide. vitauerunt.

Questio CLXXXV

Deinde considerādū

est de his que pertinent ad statum ep̄oz. Et circa hoc queruntur octo. Primo vtrū liceat ep̄atum appetere. Secundo vtrū liceat episcopatu finaliter reculare. Tertio vtrū oporteat ad episcopatu eiregere meliorem. Quarto vtrū ep̄s possit ad religionē transire. Quinto vtrū liceat ei corporaliter subditos suos reculare. Sexto vtrū possit hēre p̄p̄ium. Septimo vtrū peccet moraliter bona ecclesiastica paup̄ibz nō erogādo. Octauo vtrū religiosi qui ad ep̄atum assumunt teneant ad obseruantiā regulares.

Hoc primum sic proce:

Dicitur. Quis q̄ liceat ep̄atu appetere. Dicit enim **Apl̄s. i. ad Tim. ij.** Qui ep̄atu desiderat bonum opus desiderat. sed licitū ē et laudabile bonū op? desiderare. Et enā laudabile ē desiderare ep̄atu. **De.** Status ep̄oz ē p̄fectio q̄ religiosoz status vt supra habim̄ est. s. laudabile ē q̄ aliquis desideret ad statum religionis transire. Et enā laudabile ē q̄ aliquis appetat ad ep̄atu p̄moueri. **De.** **Prover. xi. dicit.** Qui abscondit trumenta male dicit in populis. benedictio autē sup̄ caput vendentū. sed ille qui ē idone? vtrū et scia ad ep̄atu. videt frumēta spiritalia abscondere si se ab ep̄atu subtrahat. p̄ hoc autē q̄ ep̄atu accipit ponit in statu frumēta sp̄alia dispensandi s̄ videt q̄ laudabile sit ep̄atu appetere. et virtūabile ip̄sū refugere. **De.** **Facta** scōp̄ q̄ in sacra scriptura narrant nobis proponuntur in exēplū s̄m̄ illud. ad **Ro. xv.** Que cūq̄ scripta sunt ad nostrā doctrinā scripta sunt. sed legi tur **Cl̄a. vi. q̄** **Cl̄as** se obtulit ad officiu predicatoris qd̄ p̄cipue p̄petit ep̄is s̄ videtur q̄ appetere ep̄atu sit laudabile. **Sed** q̄ra est qd̄ **Aug.** dicit. **ij. de ciu. dei.** Lo cus sup̄ior sine quo populus regi nō pōt. et si am. h̄re tur vt decet. tamen indecēter appetit. **R̄n.** vōm. q̄ in episcopatu tria possunt cōsiderari. quoz vnū. est p̄ncipale et finale. s. episcopalis op̄ano per quā vtilitat p̄rimozum intendunt. s̄m̄ illud. **Job. vlt.** Pa sce oues meas. Aliud autē est altitudo gradus. quia episcopatus super alios constituitur s̄m̄ illud. **Matth. xxv.** Fide h̄s seruus et prudens quem constituit dominus super familiā suā. Tertium autē est qd̄ consequenter se habet ad ista s̄reuerentia et honor et sufficientia temporalium s̄m̄ illud **i. ad Tim. v.** Qui bene p̄sunt p̄sbyteri duplici honore batenf. appetere ergo ep̄atum rōne b̄m̄i cū n̄sian tium bonoz. manifestū est q̄ ē illicitum et pertinet ad cupiditatem vel ambitionem. Quidē p̄ra p̄b̄iticos domi nos dicit. **Matth. xij.** Amant p̄mos accubitus cenis et p̄mas cathedras in synagogis. salutationes in foro et vocati ab hominibus rabbi. quantū autē ad scdm. s̄ad celsitudinē gradus appetere ep̄atum ē p̄sumptuosum.

Uñ dñs arguit discipulos **Matth. x.** primatu queretes
 dices. **Scitis qd pncipes gentiu dñant coz. vbi Chryso.**
 dicit qd p hoc offendit qd genile est primatus. cupe. 7 sic
 gentiu copatione eoz aiama estuante conuertit. sed appet
 rete primis pdesse est fm se laudabile 7 virtuosum. **De 7**
 quia put epalis actus habet annexa gradus celsitudines
 psumptuosum videtur qd aliquis pcesse appetat ad hoc
 qd subditis presit nisi manifesta necessitate imminente. sic
Greg. dicit in pastorali. qd tunc laudabile erat epatum
 querere qñ per hunc quens dubiu non erat ad simplicia
 grauioza peruenire. vnde no te facili inueniebatur qd hoc
 onus assumeret pferm cu aliquis charitatis zelo dñit?
 ad hoc incitatur. sicut **Grego.** dicit in pastorali. qd **Es.** p
 desse primis cupiens laudabiliter officiu predicationis
 appetit. pot tñ absqz psumptione quilibet appetere ta
 lia opa facere si ei contingeret in tali officio eē vel etiā se
 dignū ad talia opera ecequēda eā ita qd opus bonū cadat
 sub desiderio. nō aut primatus dignitatis. **Uñ Chryso.**
 dicit sup **Matth.** Opus quidē desiderare bonū bonū est.
 primatu aut honozis concupiscere vanitas est. primatus
 enī fugiente se desiderat. desiderante se **horret.** **Ad. i.** g
 vdm qd sicut **Grego.** dicit in pastorali. illo tpe hoc dixit
 aplos quo ille qui plebibus pferat primus ad martirij tormē
 ra ducebatur. 7 sic nihil aliud erat qd in epatu appen possent
 nisi bonū opus. **Uñ Aug.** dicit. xij. de ciui. i. ei. qd aplos vi
 cens. qd epatu desiderat bonū opus desiderat. exponere vo
 luit quid sit epatus qz nomen opus est. nō honozis. scop
 quidem intentio est. si ergo epus velimus latine sup. nite?
 tere possumus dicere. vt intelligat non se esse epm qui p
 esse dilexerit nō pdesse. in actione enī vt par ante pmit
 ur. nō amandus est honoz in hac vita siue potentia. qñ
 oīa vana sunt sub sole. sed opus ipm qd per eundē honoz
 tem vel potentia fit. 7 tñ vt **Grego.** dicit in pastorali. lau
 dandus desiderū. f. bonū opus in panore verit primus quod
 laudauit cū subiūgit. oportet aut epm ite pcedensibilem
 eē. quasi dicit. laudo qd queris. sed discite quid quera
 ris. **Ad. ij.** vdm qd non est eadē rō te statū religionis et
 te statū epali ppter duo. primo quidē qd ad statū epalem
 perigit vite pfectio. vt p hoc quod dñs a **Petro** quesit
 ut si plus est ceteris diligeret atqz ei comitteret pastora
 le officiu. sed ad statū religionis nō perigit pfectio. s.
 est via in pfectōe. vñ 7 dñs **Matth. xij.** non dicit. Si
 es pfectus vade 7 vende oīa que habes. sed si vis pfect?
 esse. 7 huius dñe rō est. qz fm **Diony.** pfectō pñner acti
 ue ad epm sicut ad pfectionē. ad monachū aut passiuē sic
 ad pfectū. reqñr aut qd sit pfectus aliquis ad hoc qd possit
 sit alios ad pfectionem adducere. qd non perigit ab eo qd
 dñs ad pfectionē adduci. est aut psumptuosum qd aliquis
 pfectū se reputer. non aut qd ad pfectionem tendat. scdo
 qd ille qui statum religionis assumit se alijs abijcit ad spūa
 lia capiēda. 7 hoc cuiuslibet h. **Uñ Aug.** xij. de ciui. dei
 dicit. A studio cognoscende veritatis nemo phibetur. qd
 ad laudabile ocū pñner. sed ille qui transit ad statū epa
 lem sublimatur ad hoc qd alijs pvideat. 7 hanc sublimati
 onē nullus vñ sibi assumere. fm illud ad **Heb. v.** Nec
 quisqz sumat sibi honozē. sed qui vocat a deo. 7 **Chryso.**
 dicit super **Matth.** Primatu ecclesie concupiscere. neg
 iustū est neg vtile. quis enī sapiens vult vltro se subijce
 re feruitur 7 pculo tali vt ter rōnem p omni ecclesia. nisi
 forte qui nō timet dei iudiciū abutēs primatu ecclesiastico
 seculariter. vt. f. conuertat ipm in secularē. **Ad. iij.** vdm
 qd dispensatio spūaliū sumentoz nō est faciēda fm ar

bitū cuiuslibet. sed principaliter quidē fm arbitriū 7
 dispositionē dei. secundario aut fm arbitriū supiorum p
 lat. 7. ex quoz psona dñi. ad **Coz. iij.** Sic nos existimet
 homo vt ministros xpi 7 dispensatores ministroz dei. et
 ideo non intelligit ille abscondere seumēta spūalia cui nō
 comperit ex officio. nec et a supiori inungitur si ab alioz
 correptione 7 gubernatione desistat. sed solū tunc intelligi
 tur abscondere si dispensationē negligat. cū ei ex officio in
 tumbat. vel si officij cū ei inuigil pñnacter recipere tenu
 ar. **Uñ Aug.** dicit. xij. de ciui. dei. Quū sanctū querit
 charitas veritatis. negociū iustum suscipit necessitas cha
 ritatis. quā sacra si nullus imponit p capiēda atqz innu
 ende vacandū est veritatis. si aut imponit. sustinenda est
 ppter charitatis necessitatē. **Ad. iij.** vdm qd sic **Grego.**
 dicit in pastorali. **Esaias** qui mirū voluit an se per altaris
 calculū purgari vidit ne non purgatus adire quisqz sacra
 ministeria audeat. qz ergo valde difficile est purgatum
 se quemlibet posse cognoscere predicationis officium tu
 nus reclinat.

Ad secundum sic pcedit

Vides qd liceat epatum inuicū oīno reculare. **Uñ enim**
Grego. dicit in pastorali. p actuam vitā pdesse primis
 cupiens **Esaias** officiu predicationis appetit. p coniepla
 tu a vno **Hieremias** ait. oīa p dicit oris sedule inbrete testi
 terans ne mitti ad predicandū debeat contradici. nullus
 aut peccat si meliora nolit deserte vt minus bonis inbrete
 at. cū ergo amor dei pñnecat dilectioni. pñni. 7 vita cō
 templatiua pferat vite actiue. vt ex supra dictis pñz vi
 terit qd non peccat ille qui oīno epatur reculat. **De.**
Sicut Grego. dicit. valde difficile est vt aliquis se purga
 tum possit cognoscere. nec dñs aliquis non purgatus sacra
 ministeria adire. si ergo aliquis non sentiat se esse purga
 tum. quantū cūqz sibi epale inuigil officiu non dñs illud
 suscipere. **De beato Marco Hierony.** dicit in p
 logo sup **Matth.** qd amputasse sibi possit fidem pollicē dñ
 vt sacramento reprobos habere. 7 similiter aliqui vorum
 emittunt vt nunqz epatu accip. ar. sed eiusdē rōnis ē po
 nere impedimentū ad aliquid 7 oīo reculare illud. ergo vñ
 vel qd absqz peccato possit aliquis oīo epatum reculare.
Uñ Bed. pñz est qd **Aug.** dicit ad **Eudoliū.** Si qd opa vñ
 mater ecclesia desiderauerit. nec elatione auida suscipiant
 nec blandiente desidia respiciant. postea subdit. neg ocūz
 veltū necessitatibus ecclesie pponant. cui pñnecant si nul
 li boni ministrare velent quō naceremini nō inuenirent
Uñ. vdm qd in assumptione epatus duo sunt considerā
 da. primo quidē quid deceat hoīem appetere fm ppriam
 voluntatē. scdo quid hoīem deceat facere ad voluntatem
 alterius. Quantū ergo ad ppriam voluntatē cōuenit hoī
 principalit in silere. pñze saluti. s. qd alioz saluti intēdat
 hoc conuenit hoī ex dispositione alterius pñntem habentis
 vt ex supra dictis pñz. vñ sicut ad inordinationē voluntatis
 pñnt qd aliquis pprio motu ferat in hoc qd alioz guber
 nationi pñntat. ita etiā ad inordinationē voluntatis pñ
 rinet qd aliquis oīo contra supioris inunctionē pñntem
 gubernationis officiu finaliter recuset. ppter duo. pñio qd
 vdm qd hoc repugnat charitati. pñioz quoz vñ litan se
 aliquis debet exponere p loco 7 tpe. vñ **Aug.** xij. de ciui.
 dei dicit qd negociū iustum suscipit necessitas charitatis
 scdo qd hoc repugnat humilitati. p quā aliquis supiorum
 mādat se subijcit. **Uñ Grego.** dicit in pastorali. qd tunc
 an dei oculos pñnt est humilitas cū ad respiciendū hoc qd

utiliter subire precipitur. p̄nax non est. Ad. i. q̄ d̄m
 q̄ quāto simplr & absolute loquendo vita contēplatiua
 potior sit q̄ vita actiua & amor dei q̄ dilectio proximi. tū
 ex alia pte bonū multitudinis preferendū est bono vntus
 Unde Aug. dicit in verbis p̄missis. ne q̄ oculi vestri ne
 cessariū ecclesie p̄xonatis. p̄ferti q̄ hoc ipm ad dile
 ctionē dei p̄ner q̄ aliquis omnibus xpi curā pastor alē im
 pēdar. vñ sup illd̄ Job. vlt. P̄ste oues meas. dicit Aug.
 Sit amoris officii p̄scere d̄nicuz. gregē. sicut fuit timo
 ris iudicium negare pastorem. sicut etiā p̄lari nō sic trās
 ferunt ad vitam actiua v̄ contēplatiua deserant. Unde
 Aug. dicit. n̄. de ciui. dei. q̄ si imponatur sarcina pasto
 ralis officii. nec sic deserēda ē dilectio veritatis. que. f. in
 contēplatione habet. Ad. ij. d̄m q̄ nullus tenet obedi
 re p̄lato ad aliquid illicitū sicut p̄ ex his que s̄ p̄ dicta
 sunt de obedientia. p̄t ergo contingere q̄ ille cui iniungit̄
 p̄larōis officii in se aliquid sentiat p̄e quod non h̄ ei p̄
 lationē accipere. hoc aut̄ impediētū q̄nq̄ quidē remoueri
 p̄t p̄ ip̄m̄m̄ cui pastor alio cura iniungit̄. puta si habe
 at peccandi p̄positū quod p̄t deserere. & p̄pter hoc nō ex
 cusat quā finaliter tenet obediēre p̄lato iniūgenti. q̄
 q̄ vero impedimentum ex quo sit ei illicitū pastorale offi
 cium non p̄t ipse remouere. sed p̄larus qui iniūgit. puta
 si sit irregularis vel excoicatus. & tunc v̄ deserētū suū p̄
 lato iniūgenti ostendere. qui si impedimentū remoueri volu
 erit tenet humiliter obediēre. vñ Ero. iij. cū Ioyse d̄n̄s
 Obsecro d̄ne non solū eloquēs ab heri & nudius tertius
 d̄n̄s respondit ad eū. Ego ero in ore tuo. & ceboq̄ te q̄d
 loq̄ris. q̄n̄ q̄ vero non p̄t remoueri impedimentū nec per
 iniūgentē nec p̄ eū cui iniungit̄. sicut si archieps nō possit
 sup̄ irregularitātē dispensare. vnde subditus nō tenet ei
 obediēre ad suscipiendū ep̄atum vel etiā sacros ordines si
 sit irregularis. Ad. iij. d̄m q̄ accipere ep̄atum nō est de
 se necessariū ad salutē. sed sit necessariū ex superioris p̄ce
 pro. his aut̄ que sic sunt necessaria ad salutē p̄t aliquis
 impedimentū licite apponere anteq̄ fiat p̄ceptū alioquā
 non liceret alicui transire ad secūdas nuptias. ne per hoc
 impediret a susceptione ep̄atis vel sacri ordinis. non aut̄
 hoc liceret in his que per se sunt de necessitate salutis. vñ
 beatus Barcus non contra p̄ceptū egit sibi dignū am
 putando. quāto eum credibile sit hoc ex instinctu sp̄s
 sancti fecisse sine quo non licet alicui sibi manū iniicere. q̄
 aut̄ votum emittit de non suscipiendo ep̄atu si per hoc in
 tendat se obligare ad hoc q̄ nec p̄ obedientia superioris p̄e
 lati accipiat. illicite vouet. si aut̄ intendit ad hoc se obliga
 re vt quantū est de se ep̄atum non querat nec suscipiat nisi
 si imminente necessitate licitū ē votum. q̄ fouet se vacaturū
 id quod h̄oem facere decet.

Ad tertium sic proceditur

Videtur q̄ oporteat eum qui ad ep̄atum assumit esse ce
 teris meliorē. Quidē enī Tertii cui commissurus erat pasto
 rale officii examinauit si se diligeret plus ceteris. sed ex
 hoc aliquis melior est q̄ deū plus diligit. ergo videt̄ q̄
 ad ep̄atum non sit assumendus nisi ille qui est ceteris me
 lior. **Res.** Symmachus papa dicit. Cū illiimus com
 purandus est nisi scia & sanctitate p̄cellat qui est dignita
 te p̄stantior. sed qui p̄cellit scia & sanctitate est melior.
 ergo non d̄ aliquis ad ep̄atum assumi nisi sit ceteris me
 lior. **Res.** In quolibet genere minora p̄ maiora regnū
 sicut corporalia regnū p̄ sp̄alia & inferiora p̄ superiora.
 vt Aug. dicit. in. ij. de trimi. sed ep̄s assumit ad regimen

alioz ergo debet esse ceteris melior. **Sed** cōtra ē q̄d
 decretalis dicit q̄ sufficit eligere bonū. nec q̄ oportet elige
 re meliorē. **R̄.** d̄m q̄ circa assumptionē alicuius ad
 ep̄atū aliquid considerandū est ex parte eius qui assumit
 & aliquid ex pte eius qui assumit. Ex pte enī eius qui assu
 mit vel eligendo vel puidendo requirit q̄ fideliter v̄na
 ministeria dispenset. que quidē dispensari debent ad v̄nli
 tatē ecclesie. s̄m illud. i. ad Cor. xij. Ad edificatōnē ecclē
 sie querit̄ vt abundens. non aut̄ v̄na ministeria h̄oīs
 cōmittuntur. p̄pter eoz remunerationē quā expectare de
 bent in futuro. & ideo ille qui debet aliquē eligere in ep̄m
 vel de eo puidere non tenetur assumere meliorē simplr.
 q̄d est s̄m charitatē. sed meliorē quo ad regimē ecclesie. q̄
 se possit ecclesiā & instruere & defendere & pacifice guber
 nare. vnde cōtra quosdā Hieronymus dicit q̄ quidam
 non querunt eos in ecclesia colūnas. erigere quos plus
 cognoscant ecclesie. p̄des sed quos pl̄ ipi amat. vel q̄nq̄
 sunt obsequijs deliniri vel debiri vel p̄ quibus maiorum
 quispiā rogauerit. & vt deteriora rēca qui vt d̄n̄ci fierē
 muneribus imperarunt. hoc aut̄ p̄inet ad acceptionem
 p̄sonarū que in talibz est graue peccatū. vnde super illud
 Jaco. ij. Fratres mei nolite in p̄sonaz acceptione. dicit
 glo. Aug. Si hanc distantia sedendi vel standi ad bono
 res ecclesiasticos referamus. nō est purandū leue eē p̄missi
 in p̄sonarum acceptione habere fidē d̄ni glorie. quis enī
 ferat eligere viuūt ad sedē honoris ecclesie contēpto pau
 perē in struore & sanctorē. Ex pte aut̄ eius qui assumit
 non requirit̄ q̄ p̄t se alio meliorē. hoc enī esset sup
 pbium & presumptuosum. sed sufficit q̄ nihil in se inueni
 ar p̄ quod illiari ei reddat assumere p̄lationis officium.
 vnde licet Petrus interrogatus eēt an d̄m plus ceteris
 diligeret. in sua responsione non se p̄tulit ceteris. sed sim
 pliciter respondit q̄ ip̄m amaret. **Ad. i.** ergo v̄d. q̄ do
 minus in Petro sciebat ex suo munere esse idoneitatem
 etiā quantū ad alia gubernandi ecclesiam. & ideo eū d̄m
 p̄ior dilectione examinauit ad ostendendū q̄ vbi alio ut
 uenitur homo idoneus ad ecclesie regimen. p̄cipue ut ta
 tendi debet in ip̄o eminentia diuine dilectionis. **Ad**
 ij. d̄m q̄ auctoritas illa est intelligenda quantū ad stu
 dium illius qui in dignitate constitutus est. debet ad hoc
 intendere vt tale in q̄bideat vt ceteros & scia & sanctita
 te p̄cellat. Unde Greg. dicit in pastorali. Tantum v̄
 actionem populi actio transcendere p̄sulis. quantū vi
 stare solet a grege vita pastoris. non aut̄ sibi impuandū
 est si ante p̄lationē excellentior non fuit vt ex hoc debe
 at v̄tilissimus reputari. **Ad. iij.** d̄m q̄ sicut d̄. i. Cor.
 xij. diuisiones gratiarum & manifestationū & opationū sūt
 vnde nihil p̄hibet aliquē esse magis idoneum ad officii
 regimini qui n̄ non excellit in gratia sanctitatis. sed aut̄
 est in regimine naturalis ordinis in quo id quod est supe
 rius ordine nature ex hoc v̄p̄o b̄z maiorem idoneitatem ad
 hoc q̄ inferiora disponat.

Ad quartum sic procedit

Videtur q̄ ep̄s non possit licite curam ep̄alē deserere vt
 ad religionē se transferat. Nulli enī h̄z de statu p̄fectiori
 ad minus p̄fectū statū transire. hoc enī est retro aspiciere
 quod est v̄nabile s̄m diuini s̄tia & dicēsis Lu. ix. Nemo
 mittit manū ad arat̄ aspiciens retro aptus est regio
 dei. sed status ep̄alis est p̄fectior q̄ status religionis. vt
 supra habitū est. ergo sicut non licet de statu religionis
 redire ad seculū. ita n̄ h̄z d̄ statu ep̄ali ad religionē trāsire

Pre. Et do gratie est decentior q̄ ordo nature, sed fm̄ natura non movetur idē ad contraria, puta si lapis natu- raltiter deorsum movetur non potest naturaliter deorsum re- vortere in sursum, sed fm̄ ordinem gratie licet transire d̄ sta- tu religionis ad statum ep̄alem, ergo non licet e converso de statu ep̄ali redire ad statum religionis. **P**re. Nihil in operibus gratie debet ēē otiosum, sed ille qui est semel in ep̄m consecratus perpetuo retinet ep̄alem p̄tatem con- ferendi ordines et alia b̄mōi faciendi que ad ep̄ale officium pertinent, que quidem p̄tās otiosa remanere videtur in eo qui curā ep̄alem dimittit, ergo videtur q̄ ep̄s non possit curam ep̄alem dimittere et ad religionē transire. **S**ed **S** nullus cogitur ad id qd̄ est fm̄ se illicitū, sed illi qui per- tinent cessionem a curā ep̄ali ad cedendum compelluntur ut p̄ extra de renunciatione, c. quidam, ergo videtur q̄ resere- re curam ep̄alē n̄ sit illicitū. **R**ñ. v̄dm̄ q̄ perfectio ep̄al̄ status in hoc consistit q̄ aliquis ex divina dilectione se ob- ligat ad hoc q̄ saluti proximorū insistant, et idco tamdiu ob- ligatur ad hoc q̄ curam pastoralē retineat q̄d̄iu potest subditis sibi commissis proficere ad salutē, quam quidē ne- gligere non debet, necq̄ propter divine contemplatōis quē- etem, cū apls p̄pter necessitatem subditorū etiam a contē- platione future vite se differri patienter toleraret, fm̄ illud ad Phil. i. Ecce quid eligi ignoro, coartor enī e duobus desiderium habens dissolvi et esse cum xp̄o multo magis melius est, p̄manere aut in carne necessarii ē propter eos et hoc confidens scio quia manebo, necq̄ propter quēcūq̄ adversa viranda vel sacra conquirenda, q̄ sicut d̄ Job. x. bonus pastor animā suam ponit pro ovibus suis, **C**ōsi- q̄r n̄ q̄n̄ q̄ ep̄s ip̄sd̄i procurare subditorū salutē mul- tipliciter, q̄n̄q̄ quidem propter defectum propriū, vel conscientie si sit homicida vel simoniacus, vel etiā corpis puta si sit fener vel infirmus, vel etiā scientie que etiā suffi- ciat ad curam regiminis vel etiā irregularitatis, puta si sit bigamus, q̄n̄q̄ aut propter defectum subditorum in qui- bus non potest proficere, **U**nde Greg. dicit in. ij. dialogorū q̄ pastorali, q̄bi equanimiter portandi sunt mali vbi inue- niuntur aliqui qui adiuventur boni, vbi autem omnino fructus de bonis deest sit aliquando de malis labor su- puacutus, vnde sepe agitur in animo perfectiorum q̄ cum laborem suum sine fructu migrant, quandoq̄ autem contin- git ex parte aliorum, puta cum de p̄elatione alicuius gra- ve scandalum suscitatur, nam ut apls dicit, i. ad Cor. vij. Si eca scandalizat fratrem meum non manducabo car- nes in eternum, dum tamen scandalus non oriatur ex ma- licia aliorum volentium fidem aut iusticiam ecclesie concutere, propter huiusmodi enim scandalum non est cura pastoralis dimittenda, fm̄ illud **M**atth. xv. Sinite illos, s. qui scandalizabant de veritate doctrine ch̄risti ceci- sunt et duces cecorum, oportet tamen q̄ sicut curam regi- minis assumit aliquis p̄t̄ providentiam superioris p̄ela- ri, ita etiam per eius auctoritatem ex causis predictis de- ferat suscepta, vnde extra de renunciatione dicit Innocē- tius, **S**i pennas habeas quibus satagas in solitudine avola- re, ita tamen astrictæ sunt nervibus p̄ceptorum ut liberum non habeas absq̄ nostra permissione volarum, soli enim pape licet dispensare in toto perpetuo quo quis se ad cu- ram subditorum alivincit ep̄atum suscipiens, **A**d. ij. ḡ dicendum q̄ perfectio religiosorū et ep̄orum fm̄ diversā at- tenditur, nam ad perfectionem religionis pertinet studiū quod quis adhibet ad propriam salutem, ad perfectionē

autem ep̄alis status pertinet adhibere studium ad propi- orum salutē, et ideo quādiu potest esse aliquis utilis pro- ximorū salutē retrocederet si ad statū religionis vellet trās- ire ut solum sue salutē insisteret qui se obligavit ad hoc q̄ non solum suam salutem, sed etiam aliorum procuraret, **U**nde Innocētius tertius dicit in decretali predicta, q̄ factis indulget ut monachus ad presulatum ascendat q̄ presul ad monachum descendat, sed si salutem aliorum procurare non possit conveniens est ut sue salutē intendat, **A**d. ij. v̄dm̄ q̄ propter nullum impedimentum debet homo p̄mittere studium sue salutē, quod pertinet ad religionis statū, potest autem esse aliquid impedimen- tum procurandē salutē aliene, et ideo monachus potest ad statum ep̄atum assumi, in quo etiam sue salutē curā agere potest, potest etiam ep̄s si impedimentum aliene salutē procurandē interveniat ad religionem transire, et impedimento cessante potest iterato ad ep̄atum assumi, pura per corre- ctionem subditorum, vel per sedationem scandali, vel per curationem infirmitatis, aut repulsa ignorantia p̄ in situ- tionem sufficientem, vel etiam si simoniace sit promotus eo ignorante, si se ad regularem vitam ep̄atu dimisso trās- tulerit, poterit iterato ad alium ep̄atum promoveri, **S**i vero aliquis propter culpam sit ab ep̄atu depositus et in monasterium detentus ad penitentiam peragendam, nō potest iterato ad ep̄atum reuocari, vnde dicitur, vij. q. ij. Precipit sancta synodus, ut quicumq̄ de pontificali di- gnitate ad monachorum vitam et penitentiam descenderit locum, nequaquā ad pontificatum referat, **A**d. ij. v̄dm̄ q̄ etiam in rebus naturalibus propter impedimentū sup- veniens potentia remanet, absq̄ actu, sicut propter infir- mitatem oculi cessat actus visionis, et ita etiam non ē in- conveniens si propter impedimentū superveniens p̄tās ep̄a- lis remanet absq̄ actu.

Ad quintū sic procedit

Videtur q̄ non liceat ep̄o propter aliquā persecutionē ep̄alem copaliter deserere gregē sibi commissum, **D**icē enī d̄ns Job. x. q̄ ille est mercennarius et non vere pastor q̄ videt lupum venientem et dimittit oves et fugit, d̄cē autē Greg. in moral. q̄ lupus super oves venit cum quilibet in iustus et raptor: fideles quosq̄ atq̄ humiles opprimit, si q̄ p̄pter persecutionem alicuius, tyrannicep̄s gregem subico- missum copaliter deserat, videtur q̄ sit mercenna- rius et non pastor, **P**re. Prover. vi. dicitur, Fili si spo- ponderis pro amico tuo, desistit apud extraneum manū tuam, et postea subdit, discurre festina, suscita amici tui quod exponens Greg. in pastorali dicit, Spondere pro amico est aīam alienam in periculo sue cōversationis ac- cipere, quisquis aut ad vitendum alijs in exemplum p̄e- ponitur non solum ut ipse vigilet sed etiam ut amici susci- ter admovertur, sed hoc non potest facere si copaliter dese- rat gregem, ergo videtur q̄ ep̄s non debeat cā perfectio- nis copaliter suum gregem deserere, **P**re. **A**d per- fectionem ep̄alis status pertinet q̄ proximis curā impē- dat, sed non licet ei qui est statum perfectionis p̄fessus, ut oīo delectat ea que sunt perfectionis, ergo videtur q̄ nō liceat ep̄o se copaliter subtrahere ab executione sui officij nisi forte ut opibus perfectionis in monasterio vacet, **S**ed contra est q̄ apls quorū successores sunt ep̄i, man- davit d̄ns **M**atth. x. Si vos persecuti fuerint in vna ci- vitate, fugite in aliam, **R**ñ. v̄dm̄ q̄ in qualibet obliga- tione precipue attendi debet obligatio finis, obligatiō

ad restitutionem, ergo si episcopi bona ecclesiastica que eis superfluum sibi retineat vel consanguineis vel amicis largiantur, videntur quod teneantur ad restitutionem. **¶** **De.** Multo magis aliquis potest de rebus ecclesie ea que sibi sunt necessaria accipere quam superflua congregare, sicut **¶** **Die rony.** dicit in epistola ad Damasum papam. Clericos illos conveniunt stipendia ecclesie sustentari, quibus parentum et propinquorum bona nulli suffragantur, qui autem bonis parentum et opibus propriis sustentari possunt, si quod pauperum est accipiunt sacilegium committunt et incurunt. unde et **¶** **Paulos** dicit, i. ad thimo. v. Si quis fructibus habet viduas, subministret illis et non grauetur ecclesia ut his que vere vidue sunt sufficiat, ergo multo magis episcopi mortaliter peccant, si ea que eis superfluum de bonis ecclesiasticis pauperibus non largiantur. **¶** **Sed** contra est quod plures episcopi ea que superflua non largiuntur pauperibus, sed expendere videntur laudabiliter ad redditus ecclesie ampliandos. **¶** **Rñ.** dicendum quod aliter est dicendum de propriis bonis que episcopi possidere possunt, et de bonis ecclesiasticis, nam propriorum bonorum verum dominum habent, unde ex ipsa reum condicione non obligantur ut eas alijs conferant, sed possunt eas vel sibi retinere vel etiam alijs pro libito elargiri, possunt tamen in eorum dispensatione peccare, vel propter inordinationem affectus per quam contingit, vel quod sibi plura conferant quam oportet, vel alijs etiam non subueniant sicut quod requiritur debitum charitatis, non tamen teneantur ad restitutionem, quia huiusmodi res sunt eorum dominio deputate, sed ecclesiasticorum bonorum sunt dispensatores vel procuratores, dicit enim **¶** **Augu.** ad Bonifacium, Si privatum possidemus bonum quod nobis sufficit, non illa bona nostra sunt, sed illorum quorum pro curacionem gerimus, non proprietatem nobis usurpatione dampnabili vindicemus, ad dispensationem autem requiritur bona fides, sicut illud, i. ad cor. iij. Dicitur quod inter dispensatores ut fidelis quis in veniatur, sunt autem bona ecclesiastica non solum in usus pauperum sed etiam ad cultum divinum et necessitates ministrorum expendenda, unde dicitur, iij. q. ij. De redditibus ecclesie vel oblatione fidelium solo episcopo ex his una portio mittitur, due ecclesiasticis fabricis et erogationi pauperum profuturæ a presbytero sub periculo sui ordinis ministrantur, ultima clericis pro singulorum meritis datur, si ergo distincta sunt bona que debent in usum episcopi cedere ab his que sunt pauperibus et ministris cultui ecclesie eroganda, et si aliquid sibi retinuerit episcopus de his que sunt pauperibus eroganda vel etiam in usus ministrorum aut in cultum divinum expendenda, non est dubium quod contra fidem dispensatio agitur et mortaliter peccat et ad restitutionem tenetur, de his autem que sunt specialiter suo usui deputata, videntur esse eadem ratio que est de propriis bonis ut, si propter immoderatum affectum et usum peccet quidem si immoderata sibi retineat et alijs non subueniat, sicut requiritur debitum charitatis, si vero non sint predicta bona distincta, eorum distributio fidei eius committitur, et si quidem in modico teneat vel superabundet potest hoc fieri absque bone fidei detrimento, quia non potest homo in talibus punctualiter accipere illud quod fieri oportet, si vero sit multus excessus non potest latere unde videntur bone fidei repugnare, et ideo non absque peccato mortali, dicitur enim **¶** **Barth.** xxiij. quod si dixerit miles servus in corde suo, mortem facit dominus meus venit

re, quod pertinet ad divini iudicii contemptum, et ceperit percutere consertos suos quod pertinet ad superbiam, manducet autem et bibat cum ebriosis, quod pertinet ad luxuriam, veniet dominus servus illius in die qua non sperat et dividet eum scilicet a societate bonorum, et partem eius ponet cum hypocritis scilicet in inferno. **¶** **Ad. i.** ergo dicendum quod verbum illud **¶** **Ambro.** non solum est referendum ad dispositionem rerum ecclesiasticarum, sed quod tunc cum bonorum ex quibus tenetur aliquis debito civitatis providere necessitatem patientibus, non autem potest determinari quando sit ista necessitas que ad peccatum mortale obliget, sicut nec cetera particularia que in humanis actibus considerantur, horum enim determinatio relinquatur humane prudentie. **¶** **Ad. ij.** dicendum quod bona ecclesiarum non sunt solum expendenda in usus pauperum, sed etiam in alios usus, ut dicitur est, et ideo si de eo quod usus episcopi vel alicuius clerici est deputatum velit aliquis sibi subtrahere et consanguineis vel alijs dante non peccat, dummodo illud faciat moderate, id est ut non indigeant, non autem ut ditiores inde fiant. Unde **¶** **Ambro.** dicit in li. de officijs, Est approbanda libertas ut proximis seminis tui ne despectas si egere cognoscas, non tamen ut illos ditiores si tu velis ex eo quod tu potes conferre in opibus. **¶** **Ad. iij.** dicendum quod non omnia bona ecclesiarum sunt pauperibus largienda nisi forte in articulo necessitatis, in quo etiam pro redemptione captivorum et alijs necessitatibus pauperum vasa cultui divino dicata visitabuntur ut **¶** **Ambro.** dicit, et in tali necessitate peccat clericus si vellet de rebus ecclesie vivere dummodo haberet patrimonialia bona de quibus vivere possit. **¶** **Ad. iij.** dicendum quod bona ecclesiarum usus pauperum deservire debent, et ideo si quis necessitati non imminenti providendi pauperibus, de his que superfluum ex proventibus ecclesie possessiones emat vel in thesauro reponat in futurum utilitati ecclesie et necessitatibus pauperum laudabiliter facit, si vero necessitas imminet pauperibus erogandi, superflua cura est et inordinata ut aliquis in futurum conservet quod dominus prohibet **¶** **Barth.** vi. dicens, Nolite solliciti esse in crastinum.

¶ **Ad octavum sic procedit**

Videntur quod religiosi qui promouentur in episcopos non teneantur ad observantias regulares. Dicitur enim, xvij. q. i. quod monachus canonice electio a iugo regule monachice professionis absoluit, et facta ordinatione de monacho episcopum facit, sed observantie regulares pertinent ad iugum regule, ergo religiosi qui in episcopos assumuntur non tenentur ad observantias regulares. **¶** **De.** ille qui ab inferiori ad superiorem gradum ascendit non videtur teneri ad ea que sunt inferioris gradus, ut supra dictum est quod religiosus non tenetur ad observanda vota que in secula fecit, sed religiosus qui assumitur ad episcopatum ascendit ad aliquod maius, ut supra habitus est, ergo videntur quod non obligentur episcopi ad ea que tenebantur observare in statu religionis. **¶** **De.** **¶** **Barth.** religiosi obligari videntur ad obedientias, et ad hoc quod absque proprio viant sed religiosi qui assumuntur ad episcopatum non tenentur obedire prelati suarum religionum, quia sunt eis superiores, nec etiam videntur teneri ad paupertatem, quia sicut in decreto supra inducto dicitur quod facta ordinatione de monacho episcopum facit, velut legitimus heres partem sibi hereditatem iure vendicandi potestatem habet

beat. interdum etiam conceditur eis testamenta conficere ergo multo minus tenentur ad alias observantias regulares. **S**ed contra est quod dicitur in decretis. xvi. q. i. de monachis vii morantibus in monasterijs. si postea ad clericatus ordines pervenerint statim non debere eos a priori proposito discedere. **R**ñ. vñm q̄ sicut supra dictum est. status religionis ad perfectionem pertinet quasi quedam via in perfectionem tendendi. status aut epialis ad perfectionem pertinet tanq̄ quoddam perfectio nis magistratum. unde status religionis comparatur ad statum episcopalem. sicut disciplina ad magistratum. et dispositio ad perfectionem. dispositio autem non tollitur perfectione adveniente. nisi forte quantum ad id in quo per perfectionem repugnat. quantum autem ad id quod perfectioni congruit magis confirmatur. sicut et discipulo cum ad magistratum pervenerit non congruit q̄ sit auditor. congruit tamen sibi q̄ legat et meditetur etiam magis q̄ ante. **S**ic ergo dicendum est q̄ si qua sunt in regularibus observantijs que non impediunt pontificale officium. sed magis valent ad perfectionis custodiam. sicut est continentia. paupertas et alia huiusmodi. ad hoc remanet religiosus etiam factus episcopus obligatus. et per consequens ad potestatem habitum sue religionis qui est obligationis signum. **S**i qua vero sunt in observantijs regularibus q̄ officio pontificali repugnant. sicut est solitudo. silentium et alique abstinentie vel vigilie graves ex quibus impotens corpore redderetur ad erequendum pontificale officium. ad huiusmodi observanda non tenetur. in alijs n̄ potest dispensatio vii q̄m q̄ requirit necessitas persone vel officium. vel conditio hominum cum quibus vivit p̄ modum quo etiam prelati religionum in talibus secum dispensant. **A**d. i. ergo dicendum q̄ ille qui fit de monacho episcopus absoluit a iugo monastice perfectionis. nō q̄m̄ ad oia. s̄ q̄m̄ ad illa q̄ officio pontificali repugnant. ut dicitur. **A**d. ii. dicendum q̄ vota secularis vite se habens ad vota religionis sicut particulare ad universale. ut supra habitum est. sed vota religionis se habent ad pontificalem dignitatem. sicut dispositio ad perfectionem. particulare autem superfluum habito universaliter. sed dispositio ad hoc necessaria est perfectione obtenta. **A**d. iii. dicendum q̄ hoc est per accidens q̄ episcopi religiosi obedire prelati suarum religionum non tenentur. quia scilicet subditi esse desierunt. sicut et ipsi prelati religionum. manet tamen adhuc obligatio voti virtualiter. ita scilicet q̄ si eis legitime aliquis prescriatur obedire teneantur in quantum tenentur obedire statuti regule per modum predictum et suis superioribus si quos habent. proprium autem nullo modo habere possunt. non enim paternam hereditatem vendicant quasi propriam sed quasi ecclesie debitam. unde de ibidem subditur q̄ post q̄ episcopus ordinatur ad alia te ad quod sanctificatur. quod acquirere potuit testamentum. testamentum autem nullo modo facere potest. quia sola ei dispositio committitur rerum ecclesiasticarum que morte finitur. ex qua incipit testamentum valere. vii **A**postolus dicit ad **Heb.** ix. si tamen ex confessione pape testamentum faciat. non intelligitur ex proprio facere testamentum sed apostolica auctoritate intelligitur esse apostolica potestas sue dispensationis. ut eius dispensatio possit valere post mortem.

Questio, CLXXXVI.

Deinde considerandum est de his que pertinent ad statum religionis. **C**irca quod occurrit quadruplex consideratio. **Q**uamvis prima est de his in quibus principaliter consistit religionis status. secunda de his que religionis licite convenire possunt. tertia de distinctione religionum. quarta de religionis ingressu. **C**irca primum queruntur decem. primo utrum religiosorum status sit perfectus. secundo utrum paupertas voluntaria requiratur ad religionem. quarto utrum requiratur continentia. quinto utrum requiratur obedientia. sexto utrum requiratur q̄ hec cadant sub voto. septimo de sufficientia horum votorum. octavo de comparatione eorum ad invicem. nono utrum religiosus sensu moraliter peccat quando transgreditur statum sue regule. decimo utrum ceteris paribus in eodem genere peccati plus peccet religiosus q̄ secularis.

Ad primum sic proceditur

Uidetur q̄ religio non impedit statum perfectionis. **U**id enim quod de necessitate salutis non videtur ad statum perfectionis pertinere. sed religio est de necessitate salutis. quia per eam vni vero deo religamur. sicut **Augu.** dicit in li. de vera religione. vel religio dicitur ex eo q̄ teum vtelegimus quem amiseramus negligentes. vii **Augu.** dicit in x. de civi. dei. ergo videtur q̄ religio non nocet perfectionis statum. **P**ro. Religio sicut **Thom.** est que nature divine cultura et ceremoniam affert. sed affert deo cultum et ceremoniam magis videtur pertinere ad ministeria sacrorum ordinum q̄ ad divinitatem statum. ut et supra dicitur patet. ergo videtur q̄ religio non nominet perfectionis statum. **P**ro. Status perfectionis dividitur in incipientem et profectum. s̄ etiam in religioe sunt aliqui incipientes et aliqui profectus. ergo religio non nominat perfectionis statum. **P**ro. Religio videtur esse penitentie locus. dicitur enim in decretis. vii. q. i. **P**ro. capit sancta synodus. ut quicumq̄ de pontificali dignitate ad monachorum vitam et penitentie descenderit locus ponitur statum perfectionis. **U**nde **Diony.** in. vi. ca. cele. bicar. ponit penitentes in infimo loco. scilicet inter purgandos. ergo videtur q̄ religio non sit statum perfectionis.

Sed contra est quod in collationibus partium dicitur **S.** oylea de religiosis loquens. Jeuniorum inedia vigilias labores corporis nuditatem lectionem ceteraq̄ virtutes debere nos suscipere novitimus ut ad perfectionem charitatis istis gradibus possimus ascendere. sed ea que ad humanos actus pertinent ab intentione finis speciem non recipiunt. ergo religiosi pertinent ad statum perfectionis. **D**io. etiam. vi. ca. cele. bicar. dicit eos qui nominantur dei famuli et dei puro servitio et famularu vni ad amabilem perfectionem. **R**ñ. dicendum q̄ sicut et supra dicitur patet. ad quod communiter multis convenit antinomastice attribuitur ei cui per excellentiam convenit. sicut nomen fortitudinis vendicat sibi illa virtus que circa difficilissima firmitatem animi servat et temperantie nomen vendicat sibi illa virtus que parat maximas delectationes. religio autem ut supra habitus est. est quedam virtus per quam aliquis ad dei servitium et cultum aliquid exhibet. ideo antinomastice religio dicitur illi qui se

totaliter mancipant diuino seruitio quasi holocaustis deo offerentes. Unde Greg. dicit super Ezech. Sunt qui vitam qui nihil sibi metipsis reseruant. sed sensum linguaz vitam atq; substantiaz quam ceperunt omnipotenti deo immolant. In hoc autem perfectio hominis consistit q; totaliter deo inbeant. sicut ex supra dictis patet. Et in hoc religio perfectionis statum nominat. Ad. i. ergo dicendis q; exhibere aliqua ad cultum dei est de necessitate salutis sed q; aliquis se totaliter et sua diuino cultui deputet. ad perfectionem pertinet. Ad. ii. dicendum q; sicut supra dictum est cum de virtute religionis ageretur. ad religionem pertinent non solum oblationes sacrificiorum et alia huiusmodi que sunt religioni propria. sed etiam actus omnium virtutum sicut referuntur ad dei seruitium et honorem efficiuntur actus religionis. Et in hoc si aliquis totam vitam suam diuino seruitio deputet. tota vita sua ad religionem pertinebit. Et in hoc ex via religiosa quam dicunt religiosi dicuntur qui sunt in statu perfectionis. Ad. iii. dicendum q; sicut dictum est. religio nominat statum perfectionis et intentione finis. unde non oportet quicunq; est in religione iam sit perfectus. sed q; ad perfectionem tendat. unde super illud Marti. xix. Si vis perfectus esse dicit Augustinus q; ille qui mutauit pro diuitijs pauperatatem ut fiat perfectus. non in ipso tempore quo tradidit bona sua pauperibus fieri oino perfectus sed ex illa die incipit speculario dei adducere euz ad omnes virtutes. et hoc modo in religione non omnes sunt perfecti. sed quidam incipientes. quidam proficientes. Ad. iiii. dicendum q; religionis status principaliter est in seruitio ad perfectionem adipsendam per quedam exercitia quibus tolluntur impedimenta perfecte charitatis. subtilis autem impedimentis perfecte charitatis multo magis excluduntur occasiones peccati per quod totaliter tollitur charitas. unde cum ad penitentiam pertinet causas peccatorum excidere. et consequens status religionis est conuenientissimus penitentie locus. unde in decre. xlii. q. ii. c. ad monere. consilium cuiusdam qui uxorem occiderat ut prius monasterium ingrediarer. quod dicit esse melius et leuius q; penitentiam publicam agat retinendo in seculo.

Ad secundū sic procedit.

Videretur q; quilibet religiosus teneatur ad omnia consilia. Quicunq; enim proficitur status aliquem tenetur ad ea que illi statui conueniunt. sed quilibet religiosus proficitur statum perfectionis. ergo quilibet religiosus tenetur ad omnia consilia que ad perfectionis statum pertinent. Pre. Greg. dicit super Ezech. q; ille qui presens seculum tenet et agit omnia bona que valent quasi iam egypto relicto sacrificium prebet in heremo. sed deserte seculum specialiter pertinet ad religiosos. ergo etiam eorum est agere omnia bona que valent. et ita videretur q; quilibet eorum teneatur ad omnia consilia implenda. Pre. Si non requiritur ad statum perfectionis q; aliquis omnia consilia impleat. sufficiens esse videretur q; quedam consilia impleat. sed hoc falsum est. quia multi in seculari vita eriscentes aliqua consilia implēt. ut pater de bis qui continentiam seruant. ergo videretur q; quilibet religiosus q; est in statu perfectionis teneatur ad omnia que sunt perfectionis. huiusmodi autem sunt omnia consilia. Sed contra. Ad ea que sunt supererogationis non tenetur aliquis nisi ex propria obligatione. sed non quilibet religio

nis obligat se ad omnia. sed ad aliqua determinata. quibusdam ad hoc. quidam ad illa. non ergo omnes tenentur ad omnia. In. vdm. q; ad perfectionem aliquid pertinet tripliciter. Uno modo essentialiter. et sic sicut supra dictum est. ad perfectionem pertinet perfecta obseruatio preceptorum charitatis. Alio modo ad perfectionem pertinet aliquid consequentur. sicut illa que consequuntur ex perfectione charitatis. puta q; aliquis maledicenti benedicat. et alia huiusmodi impleat que et si in preparatione animi sint in precepto. ut scilicet impleantur quando necessitas requirit. tamen ex superabundantia charitatis procedit q; etiam preter necessitatem quandoq; talia impleantur. Tertio modo pertinet aliquid ad perfectionem instrumentaliter et dispositiue. sicut paupertas. continentia. abstinentia. et alia huiusmodi. dictum est autem q; ipsa perfectio charitatis est finis status religionis. status autem religionis est quedam disciplina vel exercitium ad perfectionem perueniendi. ad quam quidem aliqui perueniuntur exercitijs diuersis. sicut etiam medicus ad sanandum uti potest diuersis medicamentis. manifestum est autem q; illi qui operatur ad finem non ex necessitate conuenit q; iam effectus sit finem. sed requiritur q; per aliquam viam tendat ad finem. et ideo ille qui statum religionis assumit non tenetur habere perfectam charitatem sed tenetur ad hoc tendere et operari vate ut habeat charitatem perfectam. et eadem ratione non tenetur ad hoc q; illa impleat que ad perfectionem charitatis consequuntur. tenetur autem ut ad ea implenda intendat. contra quod facit contemnens. unde non peccat si ea pretermittat. sed si ea contemnat. similiter etiam non tenetur ad omnia exercitia quibus ad perfectionem peruenitur. sed ad illa que determinate sunt ei iuxta finem regulam quam professus est. Ad. i. ergo dicendum q; ille qui transit ad religionem non proficitur se esse perfectum. sed proficitur se adhibere studium ad perfectionem consequendam. sicut etiam qui intrat scholas non proficitur se scientem. sed proficitur se studentem ad scientiam acquirendam. unde sicut Augustinus dicit. viii. de ciuitate dei. Pythagoras noluit se sapientem profiteri. sed sapientie amatorem. et ideo religiosus non est transgressor professionis si non sit perfectus sed solum si contemnat ad perfectionem tendere. Ad. ii. dicendum q; sicut diligere deum ex toto corde suo tenetur omnes. est tamen aliqua totalitas perfectionis que sine peccato pretermitti non potest. alia autem que sine peccato pretermittitur. dum tamen desit contemptus ut supra dictum est. ita etiam omnes tam religiosi q; secularis tenentur aliquantulum facere quicquid boni possunt. omnibus enim communiter dicitur Ecclesiastes. ii. Quodcumq; potest manus tua instanter operare. Est tamen aliquis modus hoc preceptum implendi quo peccatum vitatur. si scilicet homo faciat quod potest. sicut q; requirit conditio sui status. dum modo contemptus non affit agendi meliora per quem animus firmatur contra spiritum aleum profectum. Ad. iii. dicendum q; quedam consilia sunt que si pretermittentur tota vita hominis implicaretur negotijs secularibus. puta si quis haberet proprium vel matrimonio vteretur. aut aliquid huiusmodi faceret quod non pertinet ad essentialia vota religionis. et ideo ad omnia talia consilia obseruanda religiosi tenentur. sunt autem quedam consilia de quibusdam melioribus particularibus actibus que pretermitti possunt absq; hoc q; vita hominis secularibus implicetur. unde non oportet q; ad omnia ta

impediunt animi quietem que maxime necessaria est cō
templanti. et hoc est q̄ pbilosoph⁹ dicit in .x. etibi. q̄ ad
actiones multo opus est. speculanti vero nullo raliū.
salicet exercitio bonorum aut operatione necessitas. s̄
impedimenta sunt ad speculationem. Ad futuram vero
beatitudinem ordinatur quis per charitates. et quia vo
luntaria paupertas est efficac⁹ exercitiū perueniendi ad
perfectam charitatem. ideo multum valet ad celestē bea
titudinē. in consequendam. vnde et domin⁹ Marti. xix.
dicit. Unde et vende omnia que habes et da pauperibus
et habebis thesaurū in celo. diuine autem habere per se
quidem nate sunt perfectionem charitatis impedire pri
cipaliter alliciendo animum et abstrahendo. Unde dicit
Marti. xix. q̄ sollicitudo seculi et fallacia diuinarum
suffocat verbum dei. quia vt Grego. dicit. dum bonum
desiderium ad cor intrare non sinunt. quasi aditum ha
tus vitalis necant. et ideo difficile est charitatem inter
diuitias conseruare. vnde dicit Marti. xix. q̄ diues
difficile intrabit in regnum celorum. qd̄ quidem non in
telligendum est de eo qui actu habet diuitias. nam d̄ eo
qui affectum in diuitijs ponit dicit hoc esse impossibile
fm̄ expositionem Ch. vi. cum subdit. Facilius est camelum
per foramen acus transire q̄ diuitem intrare in reg
num celorum. et ideo non simpliciter diues dicitur esse
se beatus. sed qui inueniuntur sine macula et post aurum
non abist. et hoc ideo quia rem difficilem fecit. vñ subdi
tur. Quis est hic et laudabimus eum? fecit enim mira
bilis in uita sua. vt se inter diuitias posuit. diuitias nō
amaret. Ad. v. d̄. q̄ status episcopalis non ordia
tur ad perfectionem adipiscendam. sed potius vt ex per
fectione quam quis habet alios gubernet non solum in
nistrando spiritualia. sed etiam temporalia. qd̄ pertinet
ad vitam actiuam in qua multa operanda occurrunt in
strumentaliter per diuitias vt dicitur est. et ideo ab epi
scopis qui profitentur gubernationem gregis christi nō
erigitur vt proprio cateant sicut religiosi qui profiten
tur disciplinam perfectionis acquirende. Ad. vi. d̄.
q̄ abrenunciatio propriarum diuitiarum comparat̄ ad
elemosinarum largitionem sicut vniuersale ad particulare
lāre et holocaustum ad sacrificium. vnde Grego. dicit su
per Ecce. q̄ illi qui ex possessis rebus subdicia egenis
ministrant. in bonis que faciunt sacrificium offerunt. qz
aliquid deo imolant. et aliquid sibi referunt. qui d̄o ni
hil sibi referunt. offerunt holocaustus. qd̄ est maius sa
crificio. vnde etiam Hiero. contra Vigilantium dicit. q̄
autem affectus eos melius facere qui vtuntur rebus suis.
et paulatim fructus possessionum pauperibus diuidant.
non a me eis sed a deo responderetur si vis perfectus esse
et. et postea subdit. ille quem tu laudas secundus et ter
tius gradus est quem et nos recipimus dummodo scia
mus prima secundis et tertijs preferenda. Et ideo ad ex
cludendum errorem vigilantij dicitur in li. de eccl. do
gmatibus. Bonum est facultates cū dispensatione pau
peribus erogare. melius est pro intentione sequendi do
minum in simul donare. et absolutum in solitudine ege
re cum christo.

Ad quartū sic procedit.

Uidet q̄ perpetua continentia nō requirit ad perfectio
nem religionis. Dis enim vite xpiane pfectio ab apli
cpi cepit. sed apostoli continentia nō vident seruasse vt pa
ter de Petro qui soclegis habuisse Mart. viij. ḡ vider

tur q̄ ad pfectionem religionis non requirit̄ perpetua conti
nentia. De. Primum pfectionis exemplar nobis in
Abraā ostendit cui dñs dixit Gen. xvij. Ambula corā me
et esto pfectus. s̄ exemplari non oportet q̄ excedat exem
plar. ḡ non requirit̄ ad pfectionem religionis perpetua con
tinentia. De. Illud qd̄ requiritur ad pfectionem reli
gionis in oī religione inuenit̄. sunt autē aliqui religiosi
qui vxoribus vtiunt̄. non ḡ religionis pfectio erigit̄ perpetua
continentia. S̄ est qd̄ Aplos. ij. ad Cor. viij. dicit. Quom
demus nos ab oī inquinamento carnis et spūs pfectiores
sanctificationē nra in timore dei. sed munditia carnis et
spūs pfectior p continentia. vt enim. i. ad Cor. viij. Qu
lier inupta et d̄go cogitat q̄ dñi sunt. vt sit sc̄a sp̄s et cor
pore. ḡ pfectio charitatis requirit̄ continentiam. An.
d̄. q̄ ad statū religionis requirit̄ abstractio eorū p que
hō impediri ne ferat̄ carnaliter in dei fuitū. vñs aut̄ car
nalis copule retrahit aīm ne carnaliter ferat̄ in dei fuitū
tam dupliciter. Vno mō. ppter vehementiā delectationis
ex cui⁹ frequenti experientia auget̄ concupia vt enaz p̄bia
dicit in. ij. etibi. et inde est q̄ vñs veneret̄ retrahit aīm
ab illa pfecta intētionē tendendi in deū. et hoc ē q̄ Aug.
dicit in. j. soliloquio. Nihil esse sentio qd̄ magis ex ar
te delectat aīm vñs q̄ blandimenta femine corporūqz
ille contactus sine q̄. vxor̄ haberi non p̄r. Alio mō pro
pter sollicitudinē quam ingerit homini de gubernatione
vxoris et filiorū et re temporalium q̄ ad eorū sustentatio
nem sufficiant. vñ Aplos dicit q̄ qui sine vxore ē sollicit⁹
est q̄ sunt dñi quō placeat deo. qui autem cum vxore est
sollicitus est q̄ sunt mundi et quomodo placeat vxori. et
iō continentia perpetua requirit̄ ad pfectionem religionis
sicut et voluntaria paupertas. vnde sicut damnatus est
Vigilantius qui adequauit diuitias paupertatis ita d̄
natus est Iouinianus qui adequauit matrimonij d̄gi
nitati. Ad. j. d̄. q̄ perfectio non solū paupertatis
sed etā continentie introducta est p̄p̄m qui dicit Mart.
xix. Sunt eunuchi qui castrauerunt se ipsos propter
regnum celorū. et postea subdit. qui potest capere capiat.
et ne alicui spes perueniendi ad perfectionem tolletur
assumpsit ad perfectionis statum etiam illos quos inue
nit̄ matrimonio iunctos. non autem poterat absqz iniu
ria fieri q̄ vtri vxores desererent. sicut absqz iniuria fie
bat q̄ omnes diuitias relinquerent. et ideo Petrus quē
inuenit̄ matrimonio iunctū non seperauit ab vxore. Jo
annem tñ volentem nubere a nuptijs reuocauit. Ad.
ij. d̄. q̄ sicut Aug. dicit in li. de bono conugali. melior
est chabitas celibum q̄ castitas nuptiarū. quaz nuptiarū
Abraam habebat vnam in usu. ambas in habitu. caste
quippe coniugaliter vñt. esse autē castus sine coniugio
potuit. sed tunc non oportuit nec rāmen qz antiquip̄s
perfectionem anime simul cū diuitijs et matrimonio ha
buerunt qd̄ ad magnitudinem virtus pertinebat. pro
pter hoc infirmi oēs quiqz debent presumere se rāte esse
virtutis. vt cum diuitijs et matrimonio possint ad perfe
ctionem peruenire. sicut nec aliquis presumit hostes in
mis inuadere. quia Sampson cū mandibula asini mul
tos hostium petemit. nam illi partes si temp⁹ fuisset cō
tinētie et paupertatis seruande studio sine hoc implerent
Ad. iij. dicendum q̄ illi modi viuendi fm̄ quos ho
mines matrimonio vtiuntur. non sunt simplices et ab
solute loquendo religiones. sed fm̄ quid in q̄tum salicet
in aliquo participant quedam que ad statum religionis
pertinent.

Ad quintū sic proceditur

Uidef qd obedientia non p̄tineat ad p̄fectionē religionis
 Illa enim videt ad p̄fectionē religionis p̄tinere q̄ sunt
 superogationis ad q̄ non oēs tenent. s̄ ad obediendū p̄
 latio suis oēs tenent. s̄m illud Apli ad Hebr. vi. Obe
 dite p̄positis v̄s et subiacere eis. s̄ videt qd obedientia
 nō p̄tineat ad p̄fectionē religionis. ¶ De. Obedientia
 p̄tinere videt p̄p̄ie ad eos qui debent regi sensu alieno
 qd est indiscretor. sed Apl̄s dicit ad Hebr. v. p̄p̄fecto
 rum est solidus cibo qui p̄ p̄suerudie exercitatos h̄nt sen
 sus ad discretionē boni et mali. s̄ videt qd obedientia nō
 p̄tineat ad statū p̄fector. ¶ De. Si obedientia requir
 ret ad p̄fectionē religionis oportet qd oībo religioſis
 conueniret. non aut oībo p̄uenit. sunt enī quidam religio
 si solitariā vitā agentes qui non h̄nt superiores quibz obe
 dia nr. plari etiā religionū ad obedientiā nō vident tene
 ri. s̄ obedientia nō videt p̄tinere ad religionis p̄fectionē
 ¶ De. Si votū obediētie ad religionē requireret. p̄le
 quens esset qd religioſi tenerent plaris suis in oībo obedi
 re. sic p̄ votū p̄tinentie tenent ab oībo v̄nere eis abſtine
 re. sed nō tenent plaris suis obediētie agere. s̄ votū obediē
 tie non requirit ad religionē. ¶ De. Illa seruitia sunt
 deo maxime accepta q̄ liberaliter nō ex necessitate sunt
 s̄m illud. ij. ad Cor. ij. Non ex tristitia aut ex necessitate
 sed illa q̄ h̄nt ex obediētia s̄nt ex necessitate p̄cepti. s̄ laus
 v̄abilis sunt bona opa q̄ quis p̄p̄ia sponte facit. votū
 ergo obediētie nō cōpetit religioni p̄ quazboies querit
 ad meliora p̄uenire. s̄ p̄fectio religionis marie con
 siliū in imationē x̄pi. s̄m illud Marti. xij. Si vis p̄se
 ctus esse etc. et sequere me. sed in x̄po marie cōmendatur
 obediētia. s̄m illud ad Heb. ij. Factus ē obediēs v̄sqz
 ad mortē. s̄ videt qd obedientia p̄tineat ad p̄fectionē reli
 gionis. ¶ R̄n. v̄d. qd sic supra dictū est. status religionis
 est quedā disciplina vel exercitiū tendendi in p̄fectionē
 quicūqz aut instruunt vel exercitant vt p̄ueniant ad ali
 quem finē. oportet qd directionē alicui sequant s̄m cu
 ius arbitriū instruunt vel exercitent vt p̄ueniant ad ali
 quē finē q̄si discipuli sub magistro. et iō oportet qd religio
 si in his q̄ p̄tinent ad religiosam vitā alicuius instructio
 ni et impio subdant. v̄n. et. vj. q. ij. de. Monachozū vita
 subiectionis h̄z v̄bz et disciplinatus. impio aut et alteri
 us instructioni subiacet h̄o p̄ obediētiā. et iō obediētia
 requirit ad religionis p̄fectionē. ¶ Ad. i. q̄ v̄d. qd obedi
 re plaris in his q̄ p̄tinent ad necessitatē v̄trius nō ē sup
 erogationis sed oībo cōe. sed obediētia in his q̄ p̄tinent ad
 exercitiū p̄fectionis p̄tinet p̄p̄ie ad religiosos et cōpatur
 ista obediētia ad aliā sic v̄niuersale ad p̄tulare. illi enī
 qui in seculo viuunt aliquid sibi tenent. et aliquid deo
 largiunt. et s̄m hoc obediētie plator subdunt. illi vero
 qui v̄tū in religione totaliter se et sua tribunt deo vt ex
 supradictis patet. v̄n obediētia eoz ē v̄niuersal. ¶ Ad. ij.
 v̄d. qd sic p̄b̄s dicit in. ij. et. i. hoies exercitantes se i oī
 bus p̄ueniūt ad aliquos habitos q̄ cū acq̄suerint eoz dē
 actus marie p̄nt opari. sic s̄ obediendo. illi qui non sunt
 p̄fectionē adepti ad p̄fectionē p̄ueniunt. illi aut qui iaz
 sunt p̄fectionē adepti marie p̄m̄p̄i sunt ad obediendū.
 nō quasi indigentes dirigi ad p̄fectionē acq̄rendaz. sed
 quasi ex hoc se p̄seruantes in eo qd ad p̄fectionē p̄tinet.
 ¶ Ad. iij. v̄d. qd subiectio religioſor p̄ncipaliter attrēdi
 tur ad ep̄os qui cōpani ad eos sic p̄fectiores ad p̄fectos

vt patet p̄ Dion. vi. ca. cel. hierar. vbi etiā dicit. qd mo
 nacho p̄ordo pontificū p̄summatius p̄tibus mancipat
 et v̄niuersis eoz illuminationibz edocet. v̄n ab ep̄oz obedi
 entia. nec heremite nec etiā prelati religionū excusantur.
 et si a dyocesanis ep̄is totaliter vel ex p̄te sunt exc̄pti. ob
 ligant t̄m ad obediendū summo pontifici. nō solū in his
 q̄ sunt cōia alio. s̄ in eis sp̄aliter q̄ p̄tinent ad disciplinā
 religionis. ¶ Ad. iij. v̄d. qd votū obediētie ad religio
 nē p̄tinent se extendit ad dispositionē totius h̄iane vite
 et s̄m hoc votum obediētie h̄z quandā v̄niuersalitatez.
 licet non se extendat ad oēs p̄ticularē actus. quoz qui
 dam ad religionē non p̄tinent. qd non sunt de rebz p̄tine
 ribz ad dilectionē dei et p̄m̄i. sic conficatio barbe v̄le
 uatio festuce de terra et filia. q̄ non cadunt sub voto. sed
 sub obediētia. quedaz p̄o etiā p̄tinent ad religionē. nec ē
 s̄le de voto p̄tinentie p̄ quam excludunt actus oīno p̄
 fectionis religionis contrarij. ¶ Ad. v. v̄d. qd necessitas co
 actionis facit inuoluntariū. et iō excludit rōnez laudis et
 meriti. sed necessitas consequens obediētiā nō ē necessi
 tas coactionis. s̄ libere voluntatis inq̄ritūz dō vult obe
 dire. licet forte nō veller id qd mandat s̄m se considera
 ti implere. et iō qd necessitati aliq̄ faciendi q̄ s̄m se n̄ pla
 cent p̄ votū obediētie h̄o se subiacet p̄pter deuz. et ex hoc
 ipso ea q̄ facit sunt deo magis accepta etiā si sint minora
 qd nihil maius p̄t h̄o deo dare q̄ p̄p̄ias voluntatez
 propter ipm̄ voluntati alterius subiacet. v̄n in collarior
 n̄bz patet d̄. De certis gen̄ monachoz esse sarabaitas
 qui suas necessitates curantes absoluunt a seniozum ingo
 h̄nt libertatē agendi quid libitus fuerit. et t̄m magis q̄ bi
 qui i cenobijs degunt. in operibus diebus ac noctibz cō
 sumuntur.

Ad sextum sic p̄ceditur.

Uidef qd non requirit ad p̄fectionem religionis qd p̄
 vicia tria. scz paupertas. continentia et obediētia cadat
 sub voto. disciplina enim p̄fectionis assumende ex tra
 ditione domini est accepta. sed dominus dans formaz
 p̄fectionis. Sancti. xij. dicit Si vis p̄fectus esse va
 de et vende omnia que habes et da pauperibz. nulla mē
 tione facta ē voto. ergo videtur qd votum non requiritur
 ad disciplinam religionis. ¶ De. ¶ Totum consistit
 in quadam promissione deo facta. v̄n Ecclesiastes. v. cū
 dirisser sapiens. Si quid vouisti deo ne moriens redde
 re. statim subdit. displicet enim ei infidelis et stulta pro
 missio. sed vbi est exhibitio rei non requiritur promissio
 ergo sufficit ad p̄fectionem religionis qd aliquis seruet
 paupertatem continentiam et obediētiā absqz voto.
 ¶ De. Aug. dicit ad Pollentium de adultēris cō
 iugijs. Ea sunt in nostro offitio gratiora que cum lice
 ret nobis etiam non impendere. tamen causa dilectiois
 impendimus. sed ea que sunt sine voto licet non impen
 dere. quod non licet de his que sunt cum voto. ergo vi
 detur gratius esse deo si quis paupertatem continentiam
 et obediētiā absqz voto seruet. non ergo votum
 requiritur ad p̄fectionem religionis. ¶ Sed contra
 est qd in veteri lege nazaret cum voto sanctificabant. s̄m
 illud Numeri. vi. Vir siue mulier cum fecerint votum
 vt sanctificentur et se voluerint domino consecrare etc. p̄
 eos autem significatur illi qui ad p̄fectionis summā
 pertingunt vt dicit glo. Grego. ibidem. ergo votum re
 quiritur ad statum p̄fectionis. ¶ Responſio dicitur
 dum qd ad religiosos p̄tinet qd sunt in statu p̄fectionis

ficut ex supradictis patet. ad statum autem perfectionis requiritur obligatio ad ea que sunt perfectionis que quis deo fit p vorum. Manifestum est autem ex premis- sis q ad perfectionem christiane vite pnter paupertas. co- nentia et obedientia. et id religionis stat? requirit vt ad- hec tria aliquis voto obliget. vnde Grego. dicit super Ezech. Cum quis omne qd habet. omne qd vult. om- ne qd sapit omnipotenti deo voueat. holocaustum est. qd quidem pnter postea dicit ad eos qui presens secu- lum deserunt. Ad. i. ergo dd. q ad perfectionem vite dominus pnter dicit q aliquis eum sequat non qua- lierituncq sed vt vltimus retto no abiret. vnde ipse dixit Luce. ix. Nemo mittens manum ad aratrum respiciens retro aptus est regno dei. et quis quidam de discipulis eius retrosum abierunt. tamen Petrus loco alioz dno interroganti. nunquid et vos vultis abire respondit vo- mine ad quem ibimus? vnde et Aug. dicit in li. de con- sensu euangelistar? q sicut Mattheus et Marcus nar- rant Petrus et Andreas non subductis ad terram nauis tanq? causa redeundi secuti sunt eum. sed tanq? in- bent vt sequerent. hec aut immobilitas sequere xpi fit? ma? p vorum. et id votu? requirit ad pfectionem religio- nis. Ad. ij. dd. q pfectio religionis requirit sic Gre. dicit. vt aliquis omne qd vult deo exhibeat. sed homo non potest totam vitam suam deo actu exhibere. q? non est tota simul sed successiue agit. vnde non aliter homo potest totam vitam suam deo exhibere nisi per voti obli- gationem. Ad. iij. dd. q inter alia que licet nobis im- pedere est eniaz ppria libertas quam homo ceteris rebus chariore? habet. vnde cum aliquis ppria sponte voto sibi addit libertatem abstinendi ab his q ad dei seruiciu? p- tinent. hoc fit deo acceptissimum. vnde Aug. dicit in epis- siola ad Armentarium et Paulinam. No te vultis per- nitere. imo gaude iam tibi non licere qd cum tuo detri- mento licuisset. felix necessitas que in meliora compellit

Ad septimū sic procedit.

Videtur q inconuenienter dicat in his trib? votis con- sistere religionis perfectionem. Perfectione enim vite ma- gis consistit in interiorib? q? exteriorib? actib?. fm il- lud ad Ro. xiiij. Non est regnum dei esca et porus. s? iu- sticia et pax et gaudium in spiritu sancto. sed p vorum re- ligationis aliqui obligantur ad ea que sunt perfectionis. ergo magis dicuntur ad religionem pertinere vota inte- riorum actuum. puta contemplationis dilectionis dei et proximi. et alioz huiusmodi. q? vorum paupertatis pntien- tie et obedientie. que pertinent ad exteriores act? Ad. i. dd. Predicta tria cadunt sub voto religionis inq? pnter per- tinent ad quoddam exercitiu? tendendi in perfectionem. sed multa alia sunt in quib? religiosi exercitant sicut ab- stinentia. vigilie et alia huiusmodi. ergo videtur q inco- uenienter ista tria vota dicantur essentialiter ad statum p- fectiois pertinere. Ad. i. dd. Per vorum obedientie ali- quis obligat ad omnia implenda fm preceptum supioy- tis. que ad exercitiu? perfectionis pertinent. ergo iustifi- cit vorum obediencie absq? alijs duob? votis. Ad. i. dd. Ad exteiora bona pertinent no solum diuitie sed etiam bonozes. si ergo per vorum paupertatis religiosi terrenas diuitias abdicant oportet esse etiam aliud vorum p? qd bonozes mundanos contemnant. Sed h? est qd dicit ex- tra de statu monachoz. q custodia castitatis et abdicatio proprietatis sunt annexa regule monachali. Ad. i. dd.

q? religionis status potest considerari tripliciter. Uno modo fm q est exercitiu? tendendi in perfectione? cha- ritatis. Alio modo fm q quietat animum humanuz ab exterioribus sollicitudinib?. fm illud. i. ad Cor. viij. Glo- lo vos sine sollicitudine esse. Tertio modo fm q est qd? dam holocaustum per qd aliquis totaliter se et sua offert deo. et fm hoc et his tribus votis integratur religionis status. Primo enim q? ad exercitiu? perfectionis re- quiritur q? aliquis a se remoueat illa per que posset im- pediri. ne totaliter eius affectus tendat in deum. in quo consistit perfectio charitatis. huiusmodi autem sunt tria. Primum quidem cupiditas exteriorum bonoz? que tol- litur per vorum paupertatis. Secundum aut? est concupi- scencia sensibilib? delectationum inter quas precellit delectationis veneree. que excluduntur per vorum con- tinentie. Tertium aut? e? inordinatio voluntatis huma- ne que excluditur per vorum obedientie. similiter autem sollicitudinis secularis inquietudo precipue ingerit bo- mini circa tria. Primum quidem circa dispensationes ex- teriorum rerum. et hec sollicitudo per vorum paupertatis homini aufertur. Secundo circa gubernationem vrozis et filiozum. que amputatur per vorum continentie. Ter- tio circa dispensationem propriozum actuum. que am- putatur per vorum obedientie quo aliquis se alterius dis- positioni committit. similiter et holocaustum est cu? ali- quis totum quod habet offert deo vt Grego. dicit super Ezech. habet autem homo triplex bonuz fm philosophu? in. i. e. b. Primum quidem exteriorum rerum quas quidem totaliter aliquis deo offert p vorum voluntate? paupri- tatis. Secundo aut? bonum ppri? corporis qd aliquis pre- cipue offert deo p vorum pntientie q abrenunciat mari- mis delectationib? corporis. Tertium aut? bonum e? ani- me qd aliquis totaliter deo offert p obedientia? qua ali- quis offert deo ppriaz voluntate? p quam bo? vni? oib? potentis et habinbo aie. et id puenienter ex tribus votis status religionis integrat. Ad. i. g. dd. q sicut supra di- ctum est. stat? religionis ordinat sic in finem ad pfectio- nem charitatis ad qua? pntent oes interiores act? vroz- ru? quoz me est charitas. fm illud. i. ad Cor. xiiij. Charitas patens est. benigna est et. et id interiores actus vrozuz. puta bñilitatis. patientie et bñoi. non cadit sub voto re- ligationis qd ordinat ad ipos sicut ad finem. Ad. ij. dd. q omnes alie religionum obseruantie ordinant ad pce- dicta tria principalia vota. nam si qua sunt instituta in religionibus ad procurandum victum. puta labor. men- dicatas vel alia huiusmodi. referunt ad paupertatem ad cuius conseruationem religiosi per hos modos victum suum procurant. alia vero quib? corpus maceratur. sicut vigilie. ieiunia. et si que sunt huiusmodi. directe ordina- tur ad vorum continentie obseruanduz. si qua vero in re- ligionibus instituta sunt pertinentia ad humanos acus quib? aliquis ordinat ad religionis finem. s. ad dilectio- nem dei et proximi. puta lectio oratio visitatio infimoz. vel si aliquid aliud est huiusmodi comprehenduntur sub voto obedientie quod pertinet ad voluntate? que fm di- spositionem alterius suos actus ordinat ad finem. Dere- minatio aut? habitus pertinet ad omnia tria vota tanq? signum obligationis. vnde habitus regulans simul dat vel benedictum professione. Ad. iij. v. b. q pobe- dientia? aliquis offert deo suam voluntate? cui et si subq? nantur omnia humana. quedam tamen sunt que spali- ter sibi tantum subduntur. scilicet actiones humane. nam

expressum. qz hoc esset facere contra obedientie votum.
 Ad. i. q. d. q. ille qui pfecte regulam non vouet ser-
 uare omnia q sunt in regula. sed vouet regularem vitam
 q essentialiter consistit in tribus predictis. vii. et in quibus-
 dam religionibus cauius aliqui pfecti non quidem regu-
 lam. sed vivere fm regulam. i. tendere ad hoc q aliqui
 mores suos informet fm regulam sicut fm quoddam ex-
 emplar. et hoc tollit p contemptum. in quibusdam autē
 religionibus adhuc cauius pfecti obedientias fm regu-
 lam ita q pfectioni non contrariant nisi id qd est ppre-
 ceptum regule. transgressio vero vel omisso aliorum ob-
 ligat solum ad peccatum veniale. qz sicut dicitur ē hmo
 dispositiones sunt ad principalia vota peccatum autē
 veniale est dispositio ad mortale vt supra dicitur ē in qtu
 impedit ea quibus aliquis disponit ad obseruanda princi-
 palia precepta legis xpi que sunt precepta charitatis. in
 aliqua tñ religione. sordidius fratrum predicatorū trans-
 gressio talis vel omisso ex suo genere nō obligat ad cul-
 pam. nec mortalem nec veniale. sed solū ad penā tarta-
 ram sustinendam. qz p hunc modū ad talia obseruanda
 obligantur. q nō possent venialiter vel mortaliter peccare
 ex negligētia vel libidine seu contemptu. Ad. ij. q. d. qz
 non oia que continentur in lege traduntur per modum pre-
 cepti. sed quedam pponunt p modum ordinationis cu-
 iusdam vel statuti obligantis ad certam penam. sicut in
 lege cuius non facit semper dignum pena mortis corporis
 his transgressio legalis statuti. ita nec in lege ecclēsie om-
 nes ordinationes vel publica statuta obligant ad morta-
 le. et similiter nec omnia statuta regule. Ad. iij. q. d. qz
 tunc committit aliquis vel transgreditur ex contemptu qd
 voluntas eius renuit subijci ordinationi legis vel regu-
 le. et hoc peccat ad faciendum p legem vel regulā. qm
 autem e conuerso ppter aliquam particularem causam. pu-
 ta concupiscentiam vel iram inducit ad aliquid faciendū
 dum contra statuta legis vel regule. non peccat ex contē-
 ptu. sed ex aliqua alia causa etiam si frequenter ex eadez
 causa vel alia simili peccatus iteret. sicut et Aug. dicit in
 li. de natura et grana. q non omnia peccata committuntur
 ex contemptu superbie. frequētia tamen peccati dispo-
 sitione inducit ad contemptum. fm illud. Psal. xvij.
 Impius cum in profundum venerit peccatō premittit.

Ad decimū sic procedit.

Eidem q religiosus eodem genere peccati non grauius
 peccet qz secularis. Dicit enim. Paralip. xij. Dñs
 bonis pitiabilis cunctis qui in toto corde requirunt do-
 minum deum patrum suoz et non imputabit eis q min⁹
 sanctificati sunt. sed magis videtur religiosi ex toto corde
 dominum deum patrum suoz sequi qz seculares qui ex
 parte se et sua deo dant et ex parte sibi referunt. vt Gre.
 dicit super Ezech. q videtur q minus impuretur eis si i
 aliquo a sanctificatione deficiant. Psal. Ex hoc q ali-
 quis bona opera facit minus contra peccata eius de ira
 scitur. dicit enim. Paralip. xij. Impio preces auxili-
 um et bis qui oderunt dominum in amicitia iungent. et id
 circo iram quidem dñi merebaris. sed bona opa inuenta
 sunt in te. religiosi autē plura bona opa faciunt qz secula-
 res q si aliq peccata faciunt min⁹ contra eos deus irascit
 Psal. Dñs vita sine peccō non transiit. fm illud. Iaco-
 bi. ij. In multis offendim⁹ oēs. si q peccata religiosoz el-
 sent grauiora peccō secularū sequeret qz religiosi essent pe-
 toris pbinomis qz seculares. et sic nō esset sanū p siliū ad re-

ligione transire. Sed p est q de maiori malo magis vi-
 det esse dolendū sed de peccatis eoz qui sunt in statu san-
 citatis et pfectionis maxie videt esse dolendū. dicit enī
 Dicit. xij. Contritū est cor meū in medio mei. et postea
 subdit. Propetia nāq et sacerdos polluti sunt. et in do-
 mo mea in ueni malū eoz. q religiosi et alij qui sunt in sta-
 tu pfectionis ceteris partib⁹ grauius peccat. Rñ. d. qz
 peccū qd a religiosis committit pōt esse grauius peccato se-
 cularū eiusdē speciei tripliciter. Vno mō si sit p votū re-
 ligious. puta si religiosus fornicet vel fure. qz fornican-
 do facit contra votum pñenne. et furando facit contra votū
 paup⁹ et non solū contra preceptū diuine legis. Se-
 cundo si ex contemptu peccet. qz ex hoc videt esse magis
 ingratius diuinis bñficijs quib⁹ est sublimatus ad stantē
 pfectionis. sicut Aplos dicit ad Hebr. x. q fidel⁹ grauior
 ra meret supplicia ex hoc q peccando filium dei concu-
 car p contemptū. vii. et dñs conquerit. Dicit. xi. Quid
 ē q dilectus me⁹ in domo mea fecit scelera multa. et Ter-
 tio mō peccū religiosi pōt esse maius ppter scandalum. qz
 ad vitā eius plures respiciunt. vii. dicit Dicit. xij. In
 propetia hierlm vidi similitudinē adulterantius et uer-
 mendacij. et confortauerunt manus pessimoꝝ vt non cō-
 uerteret vnusquisq a malicia sua. Si vero religiosus non
 ex contemptu. sed ex infirmitate vel ignorantia aliquid
 peccat qd non est contra votum sue pfectionis committit
 a bñq scandalo. puta in occulto leuius peccat eodem ge-
 nere peccati qz secularis. qz peccatum eius et si sit leue qd
 si absorbet ex multis operib⁹ bonis que facit. et si sit mor-
 tale facilius ab eo refurgit. Primo quidem ppter intē-
 tionem quam habet exercit ad deum. que et si ad horam
 intercipiatur. de facili ad pristina reparatur. vnde sup. il-
 lud psal. Cum ceciderit non collidetur. dicit Digenes.
 Inustus si peccauerit non penitet. et peccatus suū emē-
 dare nescit. iustus autē scit emendare. scit corrigere. sic il-
 le qui dixerat. nescio homines. paulopost cum respectus
 fuisset a domino. flere cepit amarissime. et ille qui de re-
 to mulierem viderat et concupierat eam. dicere voluit.
 peccati et malum coram te feci. Iudas etiam a socio ad
 resurgendum. fm illud Eccl. iij. Si vnus ceciderit ab
 alio fulciatur. vt soli quia cum ceciderit non habet. suble-
 uantem se. Ad. j. ergo d. q auctoritas illa loquitur
 de his que per infirmitatem vel ignorantiam committū-
 tur. non autē de his que committuntur per contemptū
 Ad. ij. d. q Josaphat etiam cui illa verba dicuntur
 non ex malicia. sed ex quadam infirmitate humane affe-
 ctionis peccauit. Ad. iij. d. q infirmitas non de facili peccat
 ex contemptu. sed quandoqz labunt in aliquod pec-
 catum ex ignorantia vel infirmitate a q de facili releuant
 si aut pueniant ad hoc q ex contemptu peccent efficiunt
 pessimi et maxime incorrigibiles. fm illud Dicit. ij. Cō-
 fregisti iugum. dirupisti vincula. diristi non seruias. in
 omni colle sublimi et sub oī ligno frondoso tu pserneba-
 ris meretrix. Vñ Aug. dicit in epistola ad plebem hypo-
 nensem. Ex quo deo seruire cepi. quomodo distale sum
 expertus meliores qz qui in monasterijs profecerunt. ita
 non sum expertus peiores qz qui in monasterijs cecide-
 runt.

¶ Quesitio CLXXXVII.
De considerandum
 est de his que competunt religiosi. Et circa
 hoc queruntur sex. primo vtrum liceat eis docere p dca-
 te et alia huiusmodi facere. secundo vtrum liceat eis s negoti-

secularibus se intrinsece. tertio vtrum teneantur ma-
nibus operari. quarto vtrum liceat eis de elemosinis vi-
uere. quinto vtrum liceat eis mendicare. sexto vtrum li-
ceat eis vestimenta ceteris viliora deferre.

Ad primum sic proceditur

Videtur quod religiosi non liceat docere predicare et alia bu-
iusmodi facere. Dicitur enim. vii. q. i. in quodam statuto
constantinopolitane synodi. Quia monachorum subiectio
nis habet verbum et disciplinatus. non docendi vel pre-
dicandi vel pascendi alios. **P**etro. etiam dicitur ad Ripa-
rium et desiderium. Monachus non doctoris. sed plan-
gentis huius officium. **I**tem etiam papa dicitur ut habetur. xvi. q.
i. **P**roter dicitur sacerdos nullus audeat predicare. siue mo-
nachus siue laicus ille sit. qui cuiuslibet scie nomine glo-
riatur. sed non licet transgredi proprium officium et statum ec-
clesie. **g** videtur quod non liceat religiosi docere predicare et
alia huiusmodi facere. **P**roter. In statuto Aicene synodi quod
ponitur. xi. q. i. sic dicitur. Firmiter et indissolubiliter omnibus
precipimus ut aliquis monachus prius nemini tribuat
nisi iuramentum sibi ut iustum est. mortuum non sepeliat ni-
si si monachum secum in monasterio commorantem. vel si
fortuito quemcumque aduentum suum fuerit ibi mo-
ti contingat. sed sicut ista pertinent ad officium clericorum
ita etiam predicare et docere. **g** cum alia sit causa monachi
et alia clericorum. **P**roter. dicitur ad Heliodorum. videtur quod non li-
ceat religiosi predicare docere et alia huiusmodi facere. **P**roter
etiam. Grego. dicitur in registro. Nemo potest ecclesiasticis
obsequiis deservire. et in monastica regula ordinare persi-
stere. et hoc habetur. xvi. q. i. sed monachi tenent in mona-
stica regula ordinare persistere. **g** videtur quod non possint ec-
clesiasticis obsequiis deservire. docere autem et predicare pri-
us ad ecclesiasticis obsequia. **g** videtur quod non liceat eis pre-
dicare aut docere aut aliquid huiusmodi facere. **S**ed hoc est
quod Grego. dicitur et habetur. ij. q. i. eadem. Ex auctoritate enim
huiusmodi decreti. quod apostolice moderamine et pietatis officio
a nobis est constitutum. sacerdotibus monachis apostolorum
figuram ducentibus liceat predicare. baptizare. communiorem
dare. peccatoribus orare. penitentiam imponere atque peccata
soluere. **R**espondeo. ad hoc quod aliquid de alicui non licere dupli-
citer. Uno modo quod habet in se quod contrariatur ei quod dicitur. non lice-
re sicut nulli homini licet peccare. quod habet in se quilibet homo
modo ratione et obligationem ad legem dei quibus contrariatur
preceptum. et hoc modo de alicui non licere predicare vel docere
vel aliquid huiusmodi facere. quod habet in se aliquid quod huius-
modi repugnat. vel ratione precepti sicut huius qui sunt irregulares
ex statuto ecclesie non licet ascendere ad sacros ordines
vel propter preceptum. secundum illud psalmi. Peccatori autem dixit deus.
quare tu enarras iustitias meas. et hoc autem modo non est
illicium religiosi predicare docere et huiusmodi facere. tum
quod ex voto et precepto regule non obligantur ad hoc quod ab
huiusmodi abstineant. tunc etiam quod non reddunt ad hoc minus id est
ne ex aliquo peccato commisso. sed magis idonei ex exercitio
sanctitatis quod assumptum. stultum autem est dicere ut per
hoc quod aliquis in sanctitate promovet efficacius minus idoneus
ad spiritualia officia exercenda. et ideo stulta est quorundam opi-
nio dicentium quod ipse status religionis impedimentum af-
ferat talia exercendi. quorum error est. **B**onifacius papa romanus
super predictis excludit dicens ut habetur. xvi. q. i. Sunt
nonnulli nullo dogmate fulti. audacissimo quidem zelo
magis amaritudinis quam dilectionis inflammati asserentes
monachos quod mundo mortui sunt et deo vivunt. sacerdos

talibus officii potestate indignos. sed oino labunt. quod ostendit
videtur. **P**rimo quidem. quod non contrariatur regule. subdit enim
Necque enim beatus Hieronymus monachorum preceptorum alimonicis
huiusmodi rei aliquid modo fuit interdictum. et licet nec in aliis re-
gulis hoc prohibetur. **S**ecundo improbat predictam errorem ex
idoneitate monachorum cum in fine capituli subdit. **q**uo
quibus est excellentior. tanto et in illis spiritualibus. scilicet opibus po-
tentior. **S**ilio modo de aliquid non licere alicui non propter con-
trarium quod habeat. sed propter hoc quod deficiat ei vni illud possi-
sit. sicut diacono non licet missas celebrare. quod non habet
vni de sacerdotibus et presbytero non licet suam ferre. quod non
habet episcopi auctoritatem. **I**n quibus tamen est distinguendum
quia ea que sunt ordinis communi non possunt nisi ei qui ordi-
nem habet. sic diacono non potest sibi committi quod celebrat missam
nisi fiat sacerdos. ea vero que sunt iurisdictionis com-
mitti possunt eis qui non habent ordinem iurisdictionem
sicut platio sententie committitur ab episcopo simplici sacer-
dote. et hoc modo diaconus non licere monachis et aliis reli-
giosis predicare docere et alia huiusmodi facere quod status reli-
gionis non dat eis potestatem huiusmodi faciendi. possunt tamen
ista facere si ordinem recipient vel ordinem iurisdictionem
nem. aut etiam si eis committantur ea que sunt iurisdictionis
Ad. j. ergo dicitur. quod ex verbis illis habetur quod monachi ex
hoc quod sunt monachi non nanascuntur habere potestatem
talium faciendi. non autem ex hoc quod sunt monachi habent
aliquid contrarium executioni talium actuum. **A**d. ij.
dicendum quod illud etiam statutum Aicene concilii preci-
pit ut monachi non usurpent sibi ea que sunt monachis
sibi potestatem huiusmodi actus exercendi. non autem po-
tenter quin ista possint eis committi. **A**d. iij. dicitur. quod ista
duo se non contrariantur. scilicet quod aliquis ordinem iurisdictionem
ecclesiasticorum officiorum habeat et monasticam regulam
in monasterio servet. per hoc tamen non excluditur quin
monachi et alij religiosi possint interduci circa ecclesiasti-
ca officia occupari ex commissione prelatorum qui ordi-
nariam curam habent. et precipue illi quorum religiones
ad hoc sunt specialiter institute ut infra dicitur.

Ad secundum sic proceditur

Videtur quod religiosi non liceat secularia negocia tractare.
Dicitur enim in predicto decreto Bonifacii pape. quod
beatus Benedictus eos secularium negotiorum vitare ex-
plicit fore. quod quidem apostolicis documentis. et omnium
sanctorum patrum institutis. non solum monachis.
sed etiam canonicis omnibus magnopere imperatur. secundum
illud. ij. ad Thimo. ij. Nemo militans deo implicat se se-
cularibus negotiis. sed omnibus religiosi immunitur quod
militent deo. ergo non licet eis secularia negocia exercere.
Proter. i. ad Thimo. ij. dicitur apostolus. Operamini
vobis ut quieti sitis et ut negotium vestrum agatis. glo-
dimissis alienis quod vobis utile est in emendatione vi-
te. sed religiosi specialiter assumunt studium emendatio-
nis vite. **g** non debent secularia negocia exercere. **P**roter.
Super illud Martini. n. Ecce qui mollibus vestiuntur
in domibus regum sunt. dicitur Petro. **E**x hoc ostendit in
quidam vitam et austeram predicationem vitare debet
re aulicis regum et nobilium hominum palatia declina-
re. sed necessitas secularium negotiorum ingreditur homi-
nem ad frequentandum regum palatia. ergo non licet
religiosis aliqua negocia secularia tractare. **S**ed
contra est quod apostolus dicit ad. Roma. ultimo.
Commendo vobis preterit hororem nostram. et possit

ea subdit. 2. affisatis ei in quocumq; negotio vestri indi-
 guerit. **R**ñ. dd. q. sicut supra dictum est. status reli-
 gionis est ordinatus ad perfectionē cbaritatis consequē
 dā. ad quā quidē principaliter p̄ntz dei dilectō. scđario
 autem dilectio proximi. 2. iō religiosi p̄cipue 2. propter
 se debent intendere ad hoc q. deo vacēt. si autē necessitas
 proximis imineat eoz negotia ex cbaritate agere debēt
 fm illud ad Gal. vi. **A**lter alteri onera portate et sic ad
 implebitis legem ch̄risti. q. in boc opo q. p̄mis serui-
 unt p̄pter deum dilectioni diuine obsequuntur. vñ dicit
Jacobi. i. Religio munda 2. immaculata apud deum 2.
 patrem. hoc est visitare pupillos 2. viduas in tribulatio-
 ne eoz. glo. i. succurrere eis qui carent presidio in tempo-
 re necessitatis. **E**st q̄ dicendum q. causa cupiditatis se-
 cularia negotia gerere nec monachis nec clericis licz. cā
 vero cbaritatis se negotijs secularibus cum debita mode-
 ratione ingerere possunt fm superioris licentiam in mi-
 nistrando 2. dirigendo. vñ dicit in decretis. vii. lxxviii.
Recrent sancta synodus nullum deinceps clericus aut
 possessiones educere aut negotijs secularibus se permiscere
 nisi p̄pter curas pupillos aut orphanos aut viduas. aut
 si forte episcopus curatus ecclesiasticarum rerum sollicitu-
 dinem cum habere p̄cipiat. eadem autem ratio est de
 religiosiis 2. clericis. q. vtriusq; similiter negotia secula-
 ria interduntur vt dictum est. **A**d. i. q. dd. q. mona-
 chis interduntur secularia negotia tractare propter cupi-
 ditatem non autē p̄pter cbaritatem. **A**d. ij. dd. q. non
 efficiuntur. sed cbaritas si p̄pter necessitatem aliquis
 se negotijs immisceat. **A**d. iij. dd. q. frequentare pa-
 latria regis p̄pter delicias vel gloriam vel cupiditatem
 non cōperit religiosiis. sed eas adire p̄pter pias causas cō-
 petit. vñ dicit. iij. Regū. iij. q. Delisus dicit ad mulie-
 rem. Nunquid habes negotium. 2. vis ut loquar regi vl'
 principi milites. Similiter etiam puenit religiosiis adire
 regum palatia ad eos arguendos 2. dirigendos. sic **J**o-
 bannes baptista arguebat Herodes vt dicit **Matth.** iij.

Ad tertiu sic proceditur

Videtur q. religiosi manibus operari teneant. Non enim ex-
 cusant religiosi ab obseruantia p̄ceptor. sed operari mani-
 bus est in p̄cepto. fm illud. i. ad **Thessal.** iij. **O**peramini
 manibus vñs sicut p̄cepim⁹ vobis. vñ 2. **Aug.** in li. de opi-
 bus monachoz dicit. **C**eter quis ferat boies p̄ruinceas
 id est. religiosos nō operantes. de quibz ibi loquit. salubri-
 timis apostoli monitis resistentes non sicut infirmos
 tolerari. sed sic fornicos p̄dicari. q̄ videtur q. religiosi teneant
 manibus operari. **P**re. ij. ad **Thessal.** iij. super illud
Si quis non vult operari nec manducet. dicit glo. **D**icit
 quidam de opibz sp̄ialibz hoc ap̄lin p̄cepisse non de
 ope corporali in q̄ agricole vel opifices laborant. et infra.
 sed supfluo conant 2. sibi 2. ceteris caligines adducere. vt
 qd̄ humiliter monet cbaritas. non solū facere nolint. sed
 nec etiam intelligere. 2. infra vult suos dei corporaliter opa-
 ri vñ iuuant. sed p̄cipue religiosi sūt dei nominant. vt
 p̄pore se totaliter diuino seruitio mancipantes. sicut p̄aret
 p̄ **Dion.** vi. c. cel. bierat. q̄ videtur q. teneant manibus ope-
 rari. **P**re. **Aug.** dicit in li. de opibz monachoz. **Q**uid
 agant qui operari corporaliter nolunt scire desidero. oratio
 nibz inquam vacant 2. psalmis 2. lectionibz 2. vbo dei
 s̄ q. p̄ p̄ista nō excludit on̄dit p̄ singulara. nam p̄mo d̄ ora-
 tione dicit. citius exaudis vna obedientis obo q̄ decē mi-
 lum p̄ceptor. illos p̄tempores intelligēs 2. indignos

et audiri qui manibus non operant. **S**ecundo de diuinitis
 laudibus subdit. cantica d̄o diuina cantare etiam manibus
 laborantes facile p̄nt. **T**erno subiungit de lectione. qui
 aut se dicunt lectioni vacare. non ne illic inueniunt qd̄ p̄ci-
 pit **Ap̄l.** q̄ est ergo ista peruersitas lectionem nolle obtem-
 perare dum vult ei vacare. **Q**uarto subiungit de p̄di-
 catione. si autem malicui fimo erogandus est. 2. in occupa-
 tur vt manibus operari non vacet. nunquid in monasterio
 omnes hoc p̄nt 2. quando q̄ nō omnes p̄nt. cur omnes ex
 hoc p̄empto vacare volunt? quāq̄ si omnes possent vi-
 cissitudinem facere deberent. non solum vt ceteris neces-
 sarijs opibz occuparent. sed etiam q. sufficit vt multis au-
 dientibus vnus loquat. q̄ videtur q. religiosi non debe-
 ant cessare a manuali ope propter h̄mōs sp̄itualia ope-
 ra quibus vacant. **P**re. **Luc.** xij. super illud. **V**endite
 q̄ possidetis 2. dicit glo. **N**on t̄m cibos vestros cōmu-
 nicate paup̄ibus. sed etiam vendite possessiones vñs vt
 omnibus vñs sim ul p̄o vño postea labore manuum ope-
 mini. vñ viuatis vel elemosynam faciatis. sed ad religio-
 sos p̄inet p̄prie omnia sua relinquere. q̄ videtur q. etiam
 eoz sit de labore manuum suarū viuere 2. elemosynas fa-
 cere. **P**re. **Religiosi p̄cipue vident teneri ap̄loz vit-**
tam imitari. q. statum p̄fectionis p̄sent. sed ap̄li mani-
bus p̄p̄ijs laborabant. fm illud. i. ad **Cor. iij. **L**abora-**
mus operantes manibus nostris. q̄ videtur q. religiosi tene-
antur manibus operari. **Sed 5. **A**d p̄cepta obseruanda q̄**
cōmuniter oibz p̄ponunt codex modo tenent religiosi 2
seculares. sed p̄ceptum de ope manuali cōmuniter oibz
bus p̄ponit vt par. ij. ad **Thessal. iij. **S**ubtrahatis vos**
ab omni frane ambulante inordinate 2. frantem autem
nominat qui elibet sp̄ianu. sicut 2. i. ad **Cor. vij. **S**i quis**
non vult operari nec manducet. non q̄ religiosi magis te-
nent manibus operari q̄ seculares. **Rñ. dd. q. labor**
manualis ad quartum ordinat. **Primo quidem 2. p̄cipue**
cipaliter ad victum querendū. vñ 2. p̄mo homini d̄fisi
est. **In sudore vultus tui vesceris pane tuo. et in psal.**
Labores manuum tuarum q. manducabis 2. **Secundo**
ordinat ad tollendum ocium et q̄ multa mala oriuntur.
vide dicitur **Eccl. xxxij. **O**mnis seruum tuum in opera-**
tionem ne vacet multam enim maliciam docuit ociositas
2. tertio ordinatur ad concupiscentie refrenationē in q̄ntū
per hoc maceratur corpus. vnde. ij. ad **Cor. vi. dicit. **I**n**
laboribus in ieiunijs in vigilijs in castitate. **Quarto au-**
tem ordinatur ad elemosynas faciendas. vnde dicit ad
****Ep̄l.** iij. **Q**ui furabatur iam non furetur. magis autē**
laboret operando manibus suis quod bonum est. vt ha-
beat unde tribuat necessitatem patienti. **Secundus ergo**
q. labor manualis ordinatur ad victum querendum ca-
dit sub necessitate p̄cepti prout est necessarium ad salē
finem. qd̄ enim ordinat ad finem a fine necessitatem ha-
bet. vt scy in tantum sit necessarium in q̄rum finis sine eo
esse non potest. 2. ideo qui non habet aliunde vnde viuere
possit. tenetur manibus operari cuiuscumq; sit condi-
tionis. 2. hoc significant verba ap̄ol̄i dicentis. qui non
vult operari nec manducet. quasi diceret. ea necessitate
aliquis tenet ad operandum manibus qua tenet ad mā-
ducandum. vnde si quis absq; manducatione possit viu-
tam mansigere non teneretur manibus operari. et eadez
rō est de illis qui habent alias vnde licite viuere possunt
non enim intelligit aliquis posse facere qd̄ non licite fa-
cere potest. vnde 2. ap̄ol̄us non inuenitur op̄ manuū
p̄cepisse nisi ad excludendum peccatum eoz qui licite

victum acquirere. vñ primo quidē p̄cipit apls op̄ ma-
nuale ad euitandum furtum. vt patet ad Ephesios. iij. s.
Qui furabatur iam non furetur. magis autem laboret
opando manib; suis. secundo ad vitandum cupiditatē
alienarū rez. vñ dicit. i. ad Thesal. iij. Opem̄ manib;
vris sicut p̄cepim⁹ vobis ⁊ vt honeste ambuletis ad eos
qui foris sunt. tertio ad euitanduz turpia negocia ex qui-
bus aliqui victum acquirūt. vñ. ij. ad Thesal. iij. vici-
tū essem⁹ apud vos hoc denuntiabamus vobis. qm̄ si
quis non vult opari nec manducet. auditū⁹ enī quosq;
dam inter vos ambulare inquirere nihil opantes. sed tu-
riose agentes. glo. qui sedā cura necessāria sibi p̄dent.
bis aut̄ qui cuiusmodi sunt denunciam⁹ ⁊ obsecramus vt
cū silentio opantes panē suū manducēt. Cū Hiero. vi-
ci sup̄ eplāz ad Gal. q̄ apls hoc dixit non rā officio vo-
catus q̄ vito genis. Sciendum tñ q̄ sub ope manuali
intelligunt oīa bñana officia ex quib; hoīes licite victuz
lucrant. siue manib; siue pedib; siue lingua fiant. vigiles
enim ⁊ cursores ⁊ alij bñci de suo labore viuentes. in-
telligunt de opib; manū viuere. q̄ enī man⁹ est organ⁹
nū organoz. p̄ opus manū oīs opari intelligit̄ d̄ qua
aliquis victuz licite p̄t lucrari. fm̄ aut̄ q̄ opus manū
le ordinat̄ ad oīū tollendum vel ad corpis maceratiōez
non cadit sub necessitate p̄cepti fm̄ se consideratuz. quia
multis alijs modis p̄t vel caro macerari vel etiam oīū
tollī q̄ p̄ opus manuale. macerat enim caro p̄ ieiunia ⁊
vigilias. ⁊ oīum tollit̄ p̄ meditationes sacraz scriptura-
rum ⁊ laudes diuinas. vñ sup̄ illud psal. Defecerūt oculi
mei in eloquū tuū. dicit glo. Non ē otiosus qui d̄bō dī-
tū studet. nec plures ē qui extra operat̄ q̄ qui studiū co-
gnoscende d̄itatis crecet. ⁊ id̄ p̄ter has cās religiosi nō
tenent ad opa manualia sicut nec seculares. nisi forte ad
hoc p̄satura sui ordinis obligent̄. sicut Hiero. dicit in
eplā ad Rusticuz monachū. Egyptioz monasteria hūc
tenent morem. vt nullum absq; ope aut labore suscipi-
ant. non tam p̄ter victus necessitatē q̄ p̄ter aīe salutē
ne vagent̄ p̄uiciosis cogitationib;. in q̄stuz nō opus ma-
nuale ordinat̄ ad elemosynas faciendas nō cadit sub ne-
cessitate p̄cepti. nisi forte in aliq; casu in q̄ ex necessitate
aliquis elemosynas facere teneret̄ ⁊ non posset alias ba-
tere vñ paupib; subuenire. i. q̄ casu obligaret̄ si militer
religiosi ⁊ seculares ad opa manualia exequēda. Ad
j. ergo d̄. q̄ p̄ceptum illud q̄ ab apostolo p̄ponit̄ est
de iure naturali. vnde super illud. ij. ad Thesal. iij. Ut
subtrahatis vos ab omni fratre inordinato ambulante.
dicit glo. aliter q̄ ordo nature erigit. loquit̄ autē de his
qui ab ope manuali cessabant. vñ et natura. manus hōī
dedit loco armorū ⁊ regumentoz q̄ alijs animalibus tri-
but. vt. s. per manus hęc ⁊ omnia necessaria conquirat.
ex quo patet q̄ cōmuniter ad hoc p̄ceptum tenent̄ etiā
religiosi ⁊ seculares. sicut ad omnia alia legis natural̄ p̄-
cepta. non tñ peccant quicunq; manib; non operant̄. qz
ad illa p̄cepta legis nature q̄ pertinent ad bonum mul-
torum. non tenent̄ singuli. sed sufficit q̄ vnus vacet vni
officio ⁊ alius alteri. pura q̄ quidam sunt opifices. qui
dam agricolae. quidam iudices. quidam doctores. et sic
de alijs. fm̄ illud apostoli. i. ad Cor. xij. Si totum cor-
pus oculus vbi auditus. ⁊ si totum auditus vbi odorat⁹
⁊ c. Ad. ij. d̄. q̄ glo. illa sumitur ab Aug. in li. d̄ ope-
rib; monachoz. in quo loquit̄ contra monachos quosdā
qui dicebant non esse licitum seruos dei manib; operari
⁊ p̄ter hoc q̄ dominus dicit Matthei. vi. Ne solli-

ein sint anime vestre quid manducatis. ne tamen p̄ bec
verba inducitur necessitas religiosi manib; operari si
habent aliunde vnde viuere possint. quod patet per hoc
q̄ subdit. vult seruos dei corporaliter operari vnde vi-
uant. hoc autem non magis pertinet ad religiosos q̄ ad
seculares. q̄ patet ex vobis. Primo quidem ex ip̄o mo-
do loquendi quo apostolus vñ dicens. vt subtrahatis
vos ab omni fratre ambulante inordinato. fratres enim
omnes christianos vocat. nondum enim erant tūc tem-
poris religiones institute. Secundo religiosi non tenent̄
tur ad alia q̄ seculares nisi propter regulę professionem.
⁊ idē si in statibus regule non continerit aliquid de ope
manuali. non tenent̄ aliter ad operandum manib; reli-
giosū q̄ seculares. Ad. ij. d̄. q̄ omnib; illis openbus
spiritualib; que ibi rāgit Aug. potest aliquis vacare du-
pliciter. Vno modo quasi deseruiens vilitati cōmuni.
Alio modo quasi insisteret vilitati priuate. Alii ergo qui
predicant openb; spiritualib; publice vacant. exculant̄
p̄ter huiusmodi opera spiritualia ab opere manuali du-
plicatione. Primo quidem quia oportet eos totaliter
esse occupatos circa huiusmodi opera. Secundo q̄ hu-
iusmodi opera exercendo debet̄ subministrare vici⁹ ab
his quoz vilitati deseruiunt. illi vero qui predicant ope-
rib; non quasi publicis. s; quasi priuatis vacāt nō oportet
q̄ p̄ter huiusmodi opera a manualib; operib; abstrahant̄.
nec etiam fir eis deuium vt de stipendijs fidelit̄
um viuant. ⁊ de talib; loquit̄ Aug. Quō iē d̄. cārica
diuina decantare manib; operantes possunt. ex p̄lo opti-
sum qui fabulis linguas dant. cum tñ manib; ab ope-
re non recedant. manifestum est q̄ nō potest intelligi d̄
his qui choros canonicos in ecclesia decantant. sed intel-
ligit̄ de his qui psalmos vel hymnos dicunt quasi pri-
uatas orationes. similiter q̄ dicit de lectione ⁊ oratio-
ne referendum est ad orationes ⁊ lectiones priuatas q̄s
etiam laici interdum faciunt. non autem ad illos qui pu-
blicas orationes in ecclesia faciunt. vel etiam publicas le-
ctiones in schol̄ legunt. vnde non dicit qui dicunt se va-
care doctrine vel instructioni. sed qui dicunt se vacare le-
ctioni. similiter etiam de predicatione loquit̄ non que sit
publice ad populum. sed que specialiter sit ad vnum vñ
ad paucos per modum priuate ammonitionis. vñ signā-
ter dicit. si alicui sermo erogandus est. naz sicut glo. dicit
j. ad Cor. ij. sermo ē qui priuatum fir. predicano que fit
in cōmuni. Ad. iij. d̄. q̄ illi qui omnia propter deuz
spemunt tenent̄ manib; operari quando alias non bñt
vnde viuant vel vnde elemosynas faciant i casu in quo
facere elemosynam cadit sub p̄cepto. non autem aliter
vt dictum est. ⁊ fm̄ hoc loquit̄ glo. inducta. Ad. v.
dicendum q̄ hoc q̄ apostoli manib; laborauerunt. quan-
doq; quidem fuit necessitas. quandoq; vero superero-
gationis. necessitas quidem quando ab alijs victus in-
uenire nō poterant. vnde super illud. i. ad Cor. iij. A-
boramur operantes manibus nostris. dicit glo. quia ne-
mo dat nobis. supererogationis autem vt patet p̄ illud
quod habetur. j. ad Cor. ar. vbi dicit apostolus q̄ non ē
vltis potestate quam habebat viuēdi de euangelio. hac
autem supererogatione vtebat̄ apostolus tribus de causis.
Primo quidem vt occasionem p̄dicandi auferret
pseudo apostol̄ qui p̄ter sola temporalia p̄dicabant. vñ
dicit. ij. ad Cor. xi. Quod autem facio ⁊ faciam vt am-
pudent eorum occasionem rē. Secundo ad euitandum
grauamē eoz quib; p̄dicabat. vnde dicit. ij. ad Cor. ij.

Quid minus habuistis pre ceteris ecclesijs nisi q ego ipe no granavi vos. terno ad bandu exempli opandi ociosis vii. q. ad lxxiiij. dicit. Nocte et die opantes ut forma darentur vobis ad unitandu nos qd tamen aplos no facie bat i locis i quibz habebat facultate quotidie pdicandi sic artenis. vt Augu. dicit in li. de opibus monachoz. no aut ppter hoc religiosi tenent aplm in hoc imitari cu no tenent an ad omnes supererogaciones. vnde nec aliq apostoli manibus operabantur.

Ad quartu sic proceditur

Vide q religiosi no liceat de elemosinis viuere. Aplos eni. i. ad Timo. v. pcepit q vidue que pnt aliunde sustineri no viuat de elemosinis ecclesie vt ecclesia sustinat illis q vere vidue sunt. et Hiero. dicit ad Damasu papaz q q bonis parentu et opibz. sustineri pnt si qd paupum est accipiunt. sacilegiu pccato committit et p abusione taliu iudicium sibi maducit et bibit. sed religiosi pnt labore manu vel ope. fm illud Mat. x. Dignus est operarius cibo suo sed pdicare euageliu non pnt ad religiosos. sed maxie ad platos qui sunt pastores et doctores. ergo religiosi non pnt licite viuere elemosinis fidelu. Pre. Religiosi sunt in statu pfectionis. sed pfectionis e dare elemosinas qd accipe. dicit eni Actu. x. Beatus e magis dare q accipe. ergo no debent de elemosinis viuere. sed magis ex opibz manu suaz elemosinas dare. Pre. Ad religiosos pntinet impedimenta vitutis et occasionis peccati vitare. sed accepto elemosinaz pnt occasionis peccati et impedit vitutis actus. vñ sup illud. q. ad lxxiiij. v. Et nosmetipsos forma darentur vobis. dicit glo. Qui frequens ad alienam in est comedit ocio reditus. vt adulerur necesse e pccati se. dicit eni Exo. xiiij. Ne accipias munera q exerceat pntu tenes et mutat verba in sloz. et Prover. xii. d. Qui accipit munu seuus e feneratoris. qd est religioi pccarium vñ sup illud. q. ad lxxiiij. v. Et nosmetipsos forma darentur vobis. dicit glo. Religio nra ad libertate vobis aduocat. ergo videt q religiosi no debeant de elemosinis viuere.

Pre. Religiosi pcpue tenent imitari aploz pfectione vñ apls dicit sup illud ad Phil. iij. Quicunq pte cu sumus hoc sentiamus. sed aplos nolebat viuere de sumptibus fidelu. vt occasione auferret pseudo apls. sicut ipe dicit ij. ad Cor. xi. et ne scandalu poneret infirmis. vt pr. i. ad Cor. ix. ergo videt q ppter easde causas religiosi debeant abstinerere ne de elemosinis viuat. vñ et Augu. dicit in li. de opibus monachoz. Simplicitas occasione turpium nun duna et quibz estimatio vestra ledit et infirmis offendiculu ponit. et ondate boibus no vos in ocio facitez victu. sed p angustia et ana vira regnu dei querere. Sed pna est q sicut Grego. dicit l. ij. dialogoz btus. Bndictus mbo an nis in specu pmanes de bis qa Romano monacho m m strabant electus est. postq domu parentezq reliquerat. et m validus coepe enstis no legit de labore manu questi uisse. ergo religiosi licite pnt de elemosinis viuere. Rñ. vñ qd vñ quicunq licet viuere de eo qd suu est vel sibi debitu. sit aut aliqd alicuius ex libertate donatus. et ideo religiosi et clerici quoz monasterijs vel ecclis ex munificentiis pncipiu vel quozcunqz fidelu sunt facultates collate. ex quibz sustentent pnt de eis viuere licite absqz hoc q manibus laborer. et tñ certum est eos de elemosina viuere.

vnde et similiter si aliqua mobilia religiosis a fidelibus conferantur. pnt de eis licite viuere. stultu est eni dicere q aliquid in elemosina possit accipere magnas possessiones. no aut panem vel partiam pecunia. sed qz bmo bnficia religiosis vident esse collata ad hoc qz liberius religiosis acibus in sistere possint. quoz cupiunt se forte pncipes qui repalia subministrat. redderet eis vltus pdicaz conoz illicitus si ab acibus religiosis desisteret. qz sic certum est de se deficiat daret intentione eoz qui talia bnficia pulerunt. Debitu aut est alicui aliqd dupli. vno mo. ppter necessitate qz facit oia comuna. vt Ambro. dicit. et ideo si religiosi necessitate pntant. licite pnt de elemosinis viuere. qz quide necessitas pot esse primo quide ppter corporis infirmitate. ex qua ptingit q no pnt sibi labore manu victu qere. scdo nullud qd ex ope manuali pcurit eis ad victu no sufficit. ar. vñ Augu. dicit in li. de opibus monachoz. q bona opa sibi delu subsidio su pcedoz necessarios esse no debet seruis dei qui manibus opant. vt hoc quibz ad expedienduz auzita vocat. vt illa copalia opa geri no pnt non oppa manit egestate. tertio ppter pntia puerfatorz eoz qui no pnt viuere manibus laborare. vñ Augu. dicit in li. de opibus monachoz. qz si habeant aliquid i se quo facile sine opificio sustentarent ista vitam qua puerf ad deo indigentibus dispria sunt. et crededa est eoz infirmitas et creda. solent eni tales delicatus educati labore opm copaliu sustinere no posse. Alio mo efficit aliqd alicui debitu ex eo qz ipe vere exebet. sicut sit aliqd ipale sine spuale. fm illud. i. ad Cor. ix. Si nos vobis spalia seminamus. no imaginu est si carnalia vestra metamus. Et fm hoc quadruplicat pnt religiosi de elemosinis viuere quasi sibi debitis. primo quide si pdicent auctoritate platoz. scdo si sint ministri altaris. qz vt dicit. i. ad Cor. ix. Qui altario deseruiunt cum altario picipiant. ita et vñ ordinantibus qui euageliuz annunciat de euagelio viuere. vñ et Augu. dicit in li. de opibus monachoz. Si euangeliste sunt. fareoz bnt potestare viuendi de sumptibus fidelium si ministri altaris diu spensatores sacramentoz. vñ sibi ista non arrogat. sed ple ne vendicat pntem. et hoc ideo qz sacrificia altaris vbiu qz agat comune est toti iplo fidelium. tertio si insistant stuo sacre scripture ad comunem vtilitate totius ecclesie. vñ Hiero. dicit contra Vigilantiu. Hec vndiqz vltz hodie pseruat consuetudo no solum apud nos sed enaz apud hebreos. vt qui in lege dñi meditant die ac nocte. et patrem non habent in terra nisi solum deo rotius o: bis. foueant ministros. quarto si bona spalia que habeant monasterio largiunt de elemosinis monasterio factis pnt viuere. vnde Augu. dicit in li. de opibus monachoz. qz bis qui licita vlt tributa siue ampla siue qualicunqz opulencia inter paupes xpi pia et salubri bnficere numerari volunt vnt sustentant de vite eoz res ipsa comunes et fraternas caritas debet. qz laudabiliter agut si manibus opent. quod si nolunt. quis audeat eos cogere? nec est attendendum quod ibi subdit in quibus monasterijs vel in quo loco indigentibus fratribus quisqz hoc qz habeat impenderit. oiz eni xpianoz vna respublica est. Si vno aliqui sunt religiosi qui absqz necessitate et vtilitate quam afferant velint ociosi de elemosinis que dant paupibus viuere. hoc est eis illicitum. vnde Augu. dicit in li. de opibus monachoz. Pletius qz ad professionem seruitutis dei ex conditione seruiti alij qui veniunt. vt ex vita rusticana et ex opificum exercitatio ne et plebo labore. de quibus non apparet vtrum ex pposito seruitutis dei veniunt. an vitam inopem et laborosam

fugientes va cui pasci atq; vestiri velint. et insup honorati a quibz premit pteritq; pfluatent. tales ergo quo minus openi de infirmitate corpis excusare no pnt. pteute quip pe vite pfluatidne conuincunt. et postea subdit. Si nolunt opari nec maducet. neq; pterea ad pterate diuites humiliant. vt paupes ad supbiam extollant. nullo eni mo de cet vt in ea vira vbi senatores sunt laboriosi. fiant opifi et ociosi. et quo veniunt relicto delitio suis qui fuerit pte diog dñi. ubi sint rustici delicti. Ad. i. et go ddm q; au crozmates ille sunt intelligende pte necessitatis. qñ. i. non possent aliter paupibus subueniri. tunc eni tenerent no so lum ab elemofynis accipiendis desistere sed etiam sua siq; haberent largiti ad paupum sustentatione. Ad. ij. dñz q; platea cõpnt pdicatio ex officio. religiosi aut pör com pterere ex cõmissione. et in euz laborat in agro dñico possit erunde viuere. fm illud. ij. ad Timo. ij. Laborantē agricola m opter primū de fructu pape. vbi dicit glo. s. pdicatio rem qui in agro ecclie hōne verbi dei excolit corda audi toz. pnt etiā de euāgelio viuere qui pdicatoribz ministrant. vñ sup illud ad Roma. xv. Si spūaliū coz partici pes facti sunt gentiles. debent et in carnalibus ministrare eis. dicit glo. i. iudeis q; miserit pdicatores a hierosolymis sūt et alie cāe ex qbz alicui debet vt de supno fidelū viuar vt dicit. Ad. iij. ddm q; ceteris paribz dare ē pfect? q; accipe. et nō dare vl' relinqre oia sua p ipō et modica ac cepe ad sustentationē vite. melius est q; dare aliqua pauca lanter paupibz. vt ex supra dicit pte. Ad. iij. ddm q; accipe munera ad diuinas augmenādas. vel accipe vt cū ab aliquo sibi nō debitu absq; vtilitate et necessitate p fiat occasione peti. quod non habet locum in religiosis. vt ex supra dicit pte. Ad. v. ddm q; qñ apparet manifestā necessitas et vilitas ppter quā aliqui religiosi d elemofynis viuunt absq; opere manuali. nō scandalizant ex hoc infirmi sed maliciofi. more pbanseoz quoz scandalū cō temendum dñs docet Mat. xv. sed si nō esset euidentis necessitas et vilitas. possent erunde generari scandalū infir mis. qd enam vitandū. idem tñ scandalū imminere pōt de his qui facultatibus cõmūbo ociose viuunt.

Ad quantum sic procedit

Vides q; religiosi nō liceat medicare. Dicit eni Augu. i. li. de opibus monachoz. Laz multos hypocritas sub ba bitu monachoz vsq; quazq; dispserit callidissimos hostis cir cieuntes prouincias. et postea subdit. Dēs petūt. oēs ex gunt aut sumptus lucrose egessians. aut simulate pccanz scitatis. ergo vides q; vita religiosoz medicantium sit re pbanda. De. i. ad Thesal. iij. dicitur. Peninima nibus vestris sicut pcepimus vobis. et vt honeste ambu lens ad eos qui foris sunt. et nulli aliquid desideretis vbi dicit glo. Ideo opus est agendum et non ocandū. q; boz nestū est et quasi lux ad infideles. et nō desiderabim rem alterius. nec dñi rogenis vel tollatis aliquid. et ij. ad Thes sal. iij. sup illud si quis non vult opari. et dicit. Quid ser uos dei corporaliter opari vt habeant unde viuant. vt nō cõ pellant egessitate necessariā petere sed hoc est medicare. et go vides q; illicitum sit ptermissio opere manuali men dicare. De. illud quod est in lege prohibitu et iusticie contrarium non competit religiosis. sed medicare est prohibitu in lege diuina. dicit eni Deutero xv. Omni no indigens et mendicans non erit inter vos. et in ps. Nō vidi iustum relictum nec semen eius querens panem. fm etiam iura ciuilia puniuntur validus mendicans. vt

habet. Codice de validis mendicantibus. ergo non com petit religiosi medicare. De. Et recundia eit de rur pi actu. vt Damal. dicit. sed Ambro. dicit in li. de offi. q; verecundia petendi ingenuos prodit natales. ergo men dicare est turpe. non ergo religiosi cõpnt. De. Ma rime de elemofynis viuere cõpnt pte cantibus euāgel lum fm dñi statutum. vt supra dictum est. eis tamē non competit medicare. quia super illud. ij. ad Timo. ij. La torantem agricolam et. dicit glo. Quid apls q; euāgelis sta intelligat q; necessaria sūt mere ab eis in quibus labo rat non est mendicatus sed potestas. ergo videtur q; religi osis non competat medicare. Sed contra Religiosos competit viuere ad imutationem cõsist. sed cõsistū mē dicant. fm illud ps. ego autem mendicus sum et pauper vbi dicit glo. hoc dicit cõsistū de se ex forma serui. et in sta. mendicus est quibz ab alio peti. et pauper qui sibi nō. sū fic. et in alio ps. Ego egenus et paup sum. vbi dicit glo. egenus. id est. petens. pauper. id est. insufficientis mibi. q; mundanas copias non habeo. et Hiero. dicit in quadaz epistola. Cautē domino tuo mendicante. scilicet alie nas diuitias congeras. ergo conueniens est religiosi mē dicare. Rū. ddm q; circa mendicationem duo possit considerari. Quid quidem ex parte ipsius ad us mend icationis qui habet sibi quandam abiectiōnem coniunctaz illi eni videntur abiectissimi inter homines esse qui nō so lum puniunt pauperes. sed instantum sunt egentes q; neces se habent ab alijs victum accipere. et fm hoc causa bñm m litatis aliqui laudabiliter mendicant. sicut et alia assumū que ad abiectiōnem quandam pertinent quasi efficacissi mam medicinam contra superbiam quam vel in seipsis vel etiam in alijs per exemplum extinguere volunt. sicut eni infirmitas que est ex superexcessu caloris efficacissime sanatur per ea que in frigiditate excedunt. ita etiam prouit tas ad superbiam efficacissime curatur per ea que multum abiecta viuuntur. et ideo dicitur in decretis de pen. vii. q. ca. si q; semel exercitio bñm litatis se vilioribz officijs sub dat et miseris idignioribz iradar. ita nāq; arrogātie et hu miāe glorie vitiū curari poterit. Cū Hiero. in epistola ad Pceanum cõmendat Fabiolam de hoc q; operat vt suis diuitijs pariter effulis pro cõsistū stipem acciperet. quod etiam beatus Alexius perfecit qui omnibus suis p pter cõsistū dimissis gaudebat se etiam a seruis suis ele mosynas accepisse. et de beato Alexio legitur in vitis pa trum q; gratias egit de hoc q; necessitate cogente oportuit eum elemofynam petere. vnde et in penitentiam pro gra uibus culpis inuiguitur aliquibus vt peregrinentur mēt dicantes. sed quia humilitas sicut et cetera virtutes absq; discretionē esse non debet. ita oportet discretē mendicā rem ad humiliationem assumere. vt ex hoc homo notam cupiditatis non incurat vel cuiuscunq; alienus indecen tia. Alio modo potest considerari mendicatus ex parte ei? quod quis mendicando acquirit. et sic ad mendicandum potest homo ex duobus induci. vno modo ex cupiditate habendi diuitias vel victum otiose. et talis mendicatus est illicitus. alio modo ex necessitate vel vtilitate. ex necessitate quidem. sicut cum aliquis non potest aliunde habere vnde viuat nisi mendicet. et vtilitate autem. sicut cum ali quis intendit ad aliquid vtile perficiendū quod sine ele mosynis fidelium facere non potest. sicut petunt elemo syne pro constructione pontis vel ecclesie vel quibuscunq; operibus que vergunt in vtilitatem cõmūnem. sicut sebo lates vt possint vacare studio sapie. et hoc mō mēdicatus ē

licia. sicut secularibus ita religiosis. **Ad. i.** ergo dōm q̄
 Augu. ibi loquit̄ expresse de his qui ex cupiditate mendicant. **Ad. ij.** dōm q̄ prima glosa loquitur de penitentiā q̄
 fit ex cupiditate ut patet ex verbis apostoli. alia aut̄ glosa
 loquitur de illis qui ableg omni utilitate quam faciāt ne
 cessaria perunt ut ociose vivant. non aut̄ ociose vivit qui q̄
 literarijs utiliter vivit. **Ad. iij.** dōm q̄ ex illo p̄cepto
 legis divine non prohibetur alicui mendicare. sed probib
 tetur divitibus ne tam tenaces sint ut propter hoc alicui
 egestate mendicare cogantur. **Id.** aut̄ dicitur quod peccat
 nam valde mendicantibus qui non propter utilitatem
 vel necessitatem mendicant. **Ad. iij.** dōm q̄ duplex est
 turpido. vna in honestatis. alia exterioris defectus. sicut
 turpe est homini esse infirmum vel pauperem. et talis turp
 itudo mendicantis non pertinet ad culpam. sed ad humili
 tatem pertinere potest. ut dicitur est. **Ad. v.** dōm q̄ p̄
 dicantibus ex debito debetur victus ab his quibus predi
 cant. si tamen non quasi sibi debitum sed quasi gratis dā
 dum mendicando petere velint. ad maiorem utilitatem p̄
 tinet.

Ad sextum sic proceditur

Uidentur q̄ liceat religiosis vilioribus vestibus ut q̄
 tens. quia s̄m̄ apostolum. i. ad **Thessal.** vi. ab omni spe
 cie mala abstinere debemus. sed vilitas vestium habet spe
 ciem mali. dicit enim dominus **Matth. xij.** Attendite a
 falsis prophetis qui veniunt ad vos in vestimentis ovium
 et super illud **Apoc.** vi. Ecce equus pallidus etc. dicit glo
 sa. Videns diabolus nec per aperta tribulationes nec per
 aperta hereses se posse proficere. premittit falsos fratres
 qui sub habitu religionis obnunt naturam nigri et rufi
 equi pervertendo fidem. ergo videtur q̄ religiosi non de
 beat vilibus vestibus uti. **Pre.** **Dico.** videt ad **Heponianū**
Elefles pullas. id est. nigras. eque vita ut candidas. or
 natus et lodes pari modo fugiendi sunt quia alterum de
 litas. alterum gloriam redolet. ergo videtur q̄ cum ina
 nis gloria sit gratius peccatum q̄ delictarum usus q̄ reli
 giosi qui debent ad perfectionem tendere magis debent vi
 rare vestes viles q̄ preciosas. **Pre.** Religiosi maxime
 sedere dnt opibz p̄nie. s̄ i opibz p̄nie non est vitanduz ex
 terioribz signis tristitie. sed magis lenicie signis. dicit enī
 dominus **Matth. vi.** Cum ieiunatis nolite fieri sicut
 hypocrite tristes. et postea subdit. tu aut̄ cum ieiunas unge
 caput tuum et faciem tuam lava quod exponens **Augu.**
 h. de sermone domini in monte. dicit. In hoc capitulo ma
 xime advertendum est non in solo rerum corporearū ni
 toze atq̄ pompa sed etiam in ipsis foridibus luctuosis esse
 posse iactantiam. et eo periculosiorem quo sub nomine ser
 vitutis dei recipit. ergo videtur q̄ religiosi non debeat vi
 lioribus vestibus indui. **Sed** contra est quod ad **De**
bre xi. **Apostolus** dicit. Circūterunt in melotis in pellibz
 caprinis. glosa. ut **Helias** et alij. et in **crena. xi. q. iij.** di
 citur. Si inveni fuerint decedentes eos qui vilibus et re
 ligiosis vestibus amicti sunt. corrigantur. p̄missis enim
 temporibus omnis sacratus vir cum mediocri ac vili ve
 ste conuertebatur. **Rñ.** dōm q̄ sicut **Augu.** dicit i ter
 tio de doctrina christiana. in omnibus exterioribus rebus
 non usus rerum sed libido vitensis in culpa est. ad quam
 discernendam attendendum est q̄ habitus vilis et incul
 tas dupliciter potest considerari. Uno modo prout est si
 gnium quoddam dispositionis vel status humani. quia
 ut dicitur. **Eclli. xij.** Amictus hominis annunciat de eo

et s̄m̄ hoc vilitas habitus est quandoq̄ signum tristitie.
 unde et homines in tristitia existentes solent vilioribus uti
 sicut e contrario in tempore solennitatis. unde et penitentes
 vilibus vestibus induuntur. ut patet **Jone. iij.** de rege q̄
 indutus est sacco et. **ij.** **Regum. xxi.** de **Abab** qui operu
 it cilicio carnem suam. quandoq̄ vero est signum contē
 ptus divitiarum et mundani vasis. unde **Dico.** dicit ad
Rusticum monachum. Sordes vestium candide mentis
 indicia sunt. vilis autem tunica contemptū seculi probat.
 dumtaxat ne animus timeat ne habitus sermoq̄ disenti
 ant et s̄m̄ utrunq̄ horum competit religiosis vilitas veli
 um. quia religio est status penitentie et contemptus mun
 dane glorie. sed q̄ aliquis velit hoc alio significare cōtin
 git propter tria. Uno modo ad sui humiliationem. sicut
 enim ex splendore vestium animus hominis elevatur. ita
 ex humilitate vestium humiliatur. unde de **Abab** qui car
 nem suam cilicio induit. dixit dominus ad **Helias. Ad.**
 ne vidisti **Abab** humiliatum. coram me? ut haberetur. **ij.**
Regum. xxi. Alio modo propter exemplum aliorum. vni
 de super illud **Matth. ij.** Habebat vestimentum de pilis
 camolorum etc. dicit glosa. Qui penitentiam predicat ba
 bitum penitentie preterdit. Tertio modo propter inane
 gloriam. sicut **Augu.** dicit q̄ in ipsis foridibus luctuosis
 potest esse iactantia. duobus ergo primis modis laudabi
 le est abiectionis vestibus uti. Tertio vero modo vitiosum ē
 Alio modo potest considerari habitus vilis et incultus
 s̄m̄ q̄ procedit ex avaritia vel negligentia. et sic etiam ad
 vitium pertinet. **Ad. i.** ergo dōm q̄ vilitas vestium de
 se non habet speciem mali. imo potius speciem boni salicij
 contemptus humane glorie. et inde est q̄ mali sub vilitas
 te vestium suam maliciam occultant. unde **Augu.** dicit in
 libro de sermone domini in monte. q̄ nō ideo debent oues
 odisse vestimentum suum. q̄ plerūq̄ illo se occultant. **luj**
pi. **Ad. ij.** dōm. q̄ **Dico.** ibi loquitur de vestibus vili
 bus que deferuntur propter humanam gloriam. **Ad**
ij. dōm. q̄ s̄m̄ doctrinam domini in operibus sanctitatis
 nihil homines facere debent propter apparentiam. quod
 precipue contingit quando aliquis aliquid novum facit.
 unde **Chryso.** super **Matth.** Quis nihil novum faciat
 quod aspiciant homines. vel clamando vel pecus percu
 tando vel manus expandendo. quia scilicet ex ipsa novi
 tate homines reddunt invidiosos ad considerandum. nec
 tamen omnis novitas invidiosos faciens homines ad con
 siderandum reprehensibilis est. potest enim et bene et
 male fieri. Unde **Augustinus** dicit in libro de ser
 mone domini in monte. q̄ qui in professione christianitatis
 raris inusitato squalore et foridibus invidiosos in se oculos
 hominum facit. cum illud voluntate faciat non necessitas
 te pariat. ceteris eius operibus potest cognosci vitium
 hoc contemptū superflui cultus an ambitione aliqua faci
 at. maxime autem videntur hoc non ex ambitione facere
 religiosi qui habitum vilem deferunt quasi signum sue
 p̄fessionis q̄ p̄ceptū mūdi p̄fess.

Deinde considerandū
 Est de differentia religionum. Et circa hoc que
 runtur octo. primo utrum sint diverse religio
 nes vel una tantum. secundo utrum aliqua religio institui
 possit ad opera vite active. tertio utrum aliqua religio pos
 sit ordinari ad militandum. quarto utrum possit institui
 aliqua religio ad predicandū et huiusmodi opera exercēda.
 quinto utrum possit aliqua religio institui ad studium sc̄i

dinentur. unde in collationibus patrum. abbas Aetorius distinguens diversa religionum studia dicit. Qui dam sumam intentionis sue erga heremica scetera et cordis consuetudinem puritatem. quidam ergo insinuationem iracundiam et cenobiorum curam. quosdam xenodochij. ad est hospitalitatis delectat obsequium. Ad. i. ergo domini quod dei seruitium et famularum saluatur etiam in operibus vite actiue quibus aliquis seruit proximo propter deum. si cur dicitur est in quibus etiam saluatur singularitas vite non quod ad hoc quod homo cum omnibus non conuertitur. sed quod ad hoc quod homo singulariter his intendat que ad diuinum obsequium spectant. et diuinum religionis si operibus vite actiue insinuant inuitu dei. Consequens est quod in eis actio ex contemplatione diuinorum vertitur unde non pauantur omnino fructu contemplatiue vite.

Ad. ij. domini quod eadem est ratio de monachis et omnibus alijs religionis quod ad ea que sunt communia omni religioni. puta quod roraliter se deducunt diuinis obsequijs. et quod essentialia vota religionis obseruent. et quod secularibus negotijs se abstineant. sed non oportet similitudinem esse quod ad alia que sunt propria monastice professioni que specialiter ad vitam contemplatiuam ordinantur unde in predicta decretali de postulando. non dicitur simpliciter quod sit idem iudicium de canonicis regularibus quod de monachis. sed quod ad supra dicta. i. quod in foris causis officia aduocationis non videntur. et in decretali inducta de statu monachorum postquam premissa quod non putantur a consorcio monachorum se iuncti canonicis regularibus subditur. regule tamen inseruiunt laxiori. ex quo patet quod non ad omnia tenentur ad que monachi

Ad. iij. domini quod dupliciter aliquis potest esse in seculo vno modo per penitentiam corporalem. alio modo per mentis affectum. unde et discipulis suis dominus dixit. Ego elegi vos de mundo. et quibus tamen ad partem loquitur dicens. Qui in mundo sunt. et ego ad te venio. Quamuis ergo religiosi qui circa opera vite actiue occupantur sint in seculo. sed presentiam corporalem non tamen sunt in seculo quod ad mentis affectum. quia in exterioribus occupantur non quasi querentes aliquid in mundo sed solum propter diuinum obsequium. videntur enim hoc mundo tanquam non videntes. ut dicitur. i. ad Cor. vij. unde Jacobi. i. postquam dicitur est religio munda et immaculata. est visitare pupillos et viduas in tribulatione. subditur etiam maculatum se custodire ab hoc seculo. ut scilicet affectus rebus seculi non detineatur.

Ad tertium sic procedit

Videtur quod nulla religio ordinari possit ad militandum. Omnis enim religio pertinet ad statum perfectionis. sed ad perfectionem vite christiane pertinet quod dominus dicit Mattheo. v. Ego dico vobis non resistere malo. sed si quis percussit te in unam maxillam prebe ei et alteram: quod repugnat officio militari. ergo nulla religio potest in seculo ad militandum. Pre. Grauius est compugnatio corporaliu prelozumi quod concertationes verborum que in aduocationibus fiunt. sed religiosus interdicitur officio aduocationis vri. ut patet in decretali de postulando supra inducta. ergo videtur quod multo minus aliqua religio possit institui ad militandum. Pre. Status religionis est status penitentie. ut supra dictum est. sed penitentiebus sine iura interdicitur militia. dicitur enim in decretis de penitencia. di. v. Contrarium omnino est ecclesie

statutis regibus post penitentie actionem redire ad militiam secularem. ergo nulla religio congrue institui potest ad militandum. Pre. Nulla religio institui potest ad aliquid iniustum. sed sicut Iulio. dicit in libro cymnologiarum. iustum bellum est quod ex edicto imperali geritur. cum ergo religiosi sint quedam priuate persone. videtur quod non liceat eis bellum gerere. et ita ad hoc non potest institui aliqua religio. Sed contra est quod Augustinus dicit ad Bonitacium. Noli estimare neminem deo placere posse qui armis bellicis ministrat. in his enim erat sanctus David cui dominus magnum testimonium perhibuit. sed ad hoc sunt institute religiones ut homines deo placeant. ergo nihil prohibet aliquam religionem institui ad militandum. Pre. domini quod sicut dicitur est. religio institui potest non solum ad opera vite contemplatiue. sed etiam ad opera vite actiue in quantum pertinet ad subuentionem proximorum. et obsequium dei. non autem in quantum pertinet ad aliquid mundanum tollendum potest autem officium militare ordinari ad subuentionem proximorum non solum quod ad priuatas personas sed etiam quod ad totius reipublice defensionem. unde de Iuda machabeo. i. Machabe. iij. dicitur. quod prelabatur prelium israelcum lerica. et dilatauit populo suo gloriarum ordinari etiam potest ad conseruationem diuini cultus. unde ibidem subditur Iudam dixisse. Nos pugnamus pro animabus nostris et legibus nostris. et infra. xij. dicitur Simon. Vos scitis quanta ego et fratres mei et domus patris mei fecimus pro legibus et pro sanctis prelia. unde conuenienter potest institui aliqua religio ad militandum non quidem propter aliquid mundanum. sed propter defensionem diuini cultus et publice salutis vel etiam pauperum et oppressorum. fin illud ps. Exiuite pauperem et egenum de manu peccatoris liberate. Ad. i. ergo domini quod aliquis potest non resistere malo dupliciter. vno modo condonando propriam iniuriam. et sic potest ad perfectionem pertinere. quando ita fieri expedit ad salutem aliorum. alio modo tolerando patienter iniurias aliorum. et hoc ad perfectionem pertinet. vel etiam ad iudicium si aliquis potest conuenienter iniuriant resistere. unde Ambrosius dicit in li. de officiis. Fortitudo que bella tuetur a barbaris patriam vel domi defendit infirmos vel a latronibus socios. plena est iusticia. sicut etiam ibidem dominus dicitur. Que tua sunt ne perdas. et tamen si aliquis non retere ea que sunt aliorum si ad eum pertineat peccaret. homo enim laudabiliter donat sua. non aurem aliena. et in toto minus ea que sunt dei non sunt negligenda. quia ut Chrysostomus dicit super Mattheo. iniurias dei dissimulare nimis est impium. Ad. ij. domini quod exercere aduocationis officium propter aliquid mundanum repugnat omni religioni. non autem si hoc aliquis exerceat sine dispositione sui prelati pro monasterio suo ut in eadem decretali subditur. neque etiam pro defensione pauperum aut viduarum. unde in decret. di. lxxvij. dicitur. Decretum sancta synodus nullum deinceps clericum aut possessiones condocere aut secularibus negotijs se permiscere nisi propter curam pupillozumi. et. et similiter militare propter aliquid mundanum est omni religioni contrarium. non autem militare propter obsequium dei. Ad. iij. domini quod militia secularis interdicitur penitentiebus. sed militia que est propter diuinum obsequium imponitur alicui in penitentiam. sicut patet de his quibus iniungitur ut militent in subsidium terre sancte. Ad. iij. domini quod religio

non sic instituitur ad militandum q̄ religioſis propria auctoritate licet bella gerere. ſed ſolum auctoritate paup̄um vel eccleſie.

Ad quartū ſic proceditur

Videtur q̄ nulla religio poſſit inſtitui ad predicandum vel confeſſiones audiendum. Dicitur enim. vii. q. i. No nachorum vita ſubiectioſis habet verbum ⁊ diſcipular? non docendi vel preſidendi vel paſcendi alios. ⁊ eadem ratio eſſe videtur de alijs religioſis. ſed predicare ⁊ confeſſiones audire eſt paſcere vel docere alios. non ergo ad hoc aliqua religio poteſt inſtitui. ¶ Pre. Ad quod religio inſtituitur videtur eſſe maxime proprium religioni vt ſupra dicitur eſt. ſed predicti actus non ſunt proprie religioſorum ſed potius prelatorum. non ergo ad huiusmodi actus poteſt aliqua religio inſtitui. ¶ Pre. Inconueniens videtur q̄ auctoritas predicandi ⁊ confeſſiones audiendi inſinitis hominibus committatur. ſed non eſt certus numerus eorum qui in religione recipiuntur. ergo inconueniens eſt q̄ aliqua religio inſtituatur ad actus p̄dictos. ¶ Pre. Predicatoribus debetur victus a fidelibus chriſti. vt patet. i. ad. Cor. ix. ſi ergo committitur predicatioſis officium alicui religioni ad hoc inſtituitur. ſequitur q̄ fideles chriſti teneantur ad exhibendum ſumptus inſinitis perſonis quod cedit in magnum eorum grauamen. non ergo debet aliqua religio inſtitui ad huiusmodi actus exercendos. ¶ Pre. Inſtitutio eccleſie debet ſequi inſtitutionem chriſti. ſed chriſtus primo miſit ad predicandum duodecim apoſtolos. vt habetur Luc. ix. et poſtea miſit ſeptuaginta duos diſcipulos. vt habetur Luc. x. et ſicut gloſa ibidem dicit. apoſtolorum formam tenent ep̄i ſcopi. ſeptuaginta duorum diſcipulorum minores preſbyteri. i. curati. et go preter ep̄iſcopos ⁊ preſbyteros parochiales non debet aliqua religio inſtitui ad predicandum vel ad confeſſiones audiendum. ¶ Sed contra eſt quod in collationibus patrum abbas Aſtorius de diuerſitate religionum loquens ait. Quidam eligentes egrotantiū curam alij interceſſionem que pro inferis atq̄ oppreſſis impenditur exequentes aut doctrine inſipientes aut eleemoſynas pauperibus largientes. inter magnoſ atq̄ ſummos viros pro affectu ſuo ac pietate viguerunt. ergo ſicut ad egrotantiū curam aliqua religio poteſt inſtitui. ita etiam ad docendum populum per predicacionem ⁊ alia huiusmodi opera. ¶ Rñ. vñ q̄ ſicut dicitur eſt. conuenienter religio inſtitui poteſt ad opera vite actiue ſm q̄ ordinantur ad vtilitatem proximorum. ⁊ ad obſequium dei ⁊ conſeruacionem diuini cultus. magis autem procuratur vtilitas proximorum per ea que pertinent ad ſpiritualem anime ſalutem q̄ per ea que pertinent ad ſubueniendum corporali neceſſitati. quanto ſpiritualia corporalibus ſunt potiora. vnde ſupra dicitur eſt q̄ elemoſyne ſpirituales ſunt corporalibus potiores. hoc etiam pertinet magis ad obſequium dei cui nullum ſacrificium eſt magis acceptum q̄ zelus aiarum. vt Grego. dicit ſuper Ezech. maior eſt ſpiritu alibus armis contra errores hereticorum ⁊ tentaciones demonum fideles defendere q̄ corporalibus armis populum fidelem tueri. ⁊ ideo conuenientiſſimum eſt ad predicandum ⁊ ad alia huiusmodi que pertinent ad ſalutem animarum aliquam religionem inſtitui. ¶ Ad. i. ergo vñ q̄ ille qui operatur ex virtute alterius agit. per modum inſtrumenti. miniſter autem ſicut inſtrumentum animarum. vt philoſo. dicit i

i. poli. vnde q̄ aliquis auctoritate prelatorum predicet vel alia huiusmodi facit non ſupergreditur diſcipulari ⁊ vel ſubiectioſis gradum qui competit religioſis. ¶ Ad. ij. vñ q̄ ſicut religioſes alique inſtituuntur ad militandum. non quidem vt militent auctoritate propria ſed auctoritate principum vel eccleſie quibus ex officio competit. ſicut dicitur eſt. ita etiam religioſes inſtituuntur ad predicandum ⁊ confeſſiones audiendum. non quidem auctoritate propria ſed auctoritate prelatorum ſuperiorum ⁊ inferiorum ad quos ex officio pertinet. ⁊ ita ſubuenire prelatiſ in tali miniſterio eſt huiusmodi religioſis. proprium. ¶ Ad. iij. vñ q̄ a prelati� non conceditur talibus religioſis. vt quilibet indifferenter poſſit predicare vel confeſſiones audire. ſed ſm moderationem eorum q̄ huiusmodi religionibus preſciuntur. vel ſm rationem ipſorum prelatorum. ¶ Ad. iij. vñ q̄ plebs fidelis ſi tenetur ex debito iuris ad ſumptus miniſtrandos niſi ordinarijs prelati� qui propter hoc decimas ⁊ oblationes ſolum recipiunt ⁊ alios eccleſiaſticos reddunt. ſed ſi alij qui in huiusmodi actibus gratis velint fidelibus miniſtrare non poſſunt ab eis ſumptus exigentes. non propter hoc grauantur fideles. quia ⁊ ipſi poſſunt liberaliter recompenſare temporalem ſubuentioſem ad quam et ſi non teneantur ex debito iuris. tenentur tamen ex debito charitatis. non autem ita q̄ eis ſit tribulatio alijs autem remiſſio. vt dicitur. iij. ad. Cor. vii. ſi tamen non inueniuntur qui gratis ſe huiusmodi obſequijs manciparent. tenentur ordinarijs prelati� ſi ipſi non ſufficeret alios ad hoc idoneos querere quibus ſumptus ipſi miniſtrarent. ¶ Ad. v. vñ q̄ formam ſeptuaginta duorum diſcipulorum non ſolum tenent preſbyteri curati. ſed quicumq̄ alij minores ordines qui ep̄iſcopis in eorum officio ſubſeruiunt ⁊ locum quo erat ipſe venturus. oportet ut autem ſint vt preter ordinarios prelatos alij aſſumentur ad huiusmodi officia propter multitudinem fidelis populi et difficultatem inueniendi ſufficientes perſonas diſtributas ſingulis plebibus. ſicut etiam ⁊ religioſes ad miniſtrandum neceſſe fuit inſtitui propter defectum ſecularium principum ad reſiſtendum inſidelibus in aliquibus terris.

Ad quintū ſic procedit.

Videtur q̄ non ſit inſtituenda aliqua religio ad ſtudentium. Dicitur enim in po. Quoniam non cognoſcit litteraturam introibo in potentias domini. gloſa. id eſt. in vitam chriſtianam. ſed perfectio chriſtiane virtutis maxime videtur ad religioſos pertinere. ergo eorum non eſt ſtudio litterarum inſistere. ¶ Pre. Ad quod eſt diſſentionis principium religioſis non competit qui in vnitatem pacis congregantur. ſed ſtudium diſſentionem inducat. vnde et in prophetiſ ſubſecuta eſt diuerſitas ſecularum. vnde ⁊ die to. ſuper ep̄iſtolam ad Titum dicit. Anteq̄ diaboli inſtitu ſtudia in religione fierent ⁊ diceret in populis. Ego ſum Pauli. ego apollo. ego cephe. ⁊c. ergo videtur q̄ nulla religio debeat inſtitui ad ſtudentium. ¶ Pre. Profeſſio chriſtiane religionis diſſerere debet a profeſſione gentium. ſed apud gentes alij philoſophiam proſtrebat. ⁊ nunc etiam alij ſeculares dicuntur aliquarum ſcientiarum profeſſores. nō ergo religioſis competit ſtudiū

literarum. **S**ed contra est quod Hiero. in epistola ad Paulinum inuitat eum ad discendum in statu monastii co dicere. **D**iscamus in terra quorum scientia nobis p[ro]leuetur in celis. et infra quicquid quesieritis rectus scire conaboz. **R**ñ. v[er]um q[ui] sicut dicitur est religio potest o[mn]i diuini ad vitam actiuam et ad vitam contemplatiuam. inter opera autem vite actiue principaliora sunt illa que ordinantur vite ad salutem animarum. sicut predicare et alia huiusmodi. **C**ompetit ergo studium literarum religionis tripliciter. primo quidem quum ad id quod est proprium contemplatiue vite ad quam studium literarum dupliciter adiuuat. vno modo directe coadiuuando ad contemplandum. illuminando. intellegendum. vita enim contemplatiua de qua nunc loquimur principaliter ordinatur ad considerationem diuinorum. vt supra habitum est. in qua dirigitur homo per studium ad considerandum diuina. vnde in laudem viri iusti dicitur in ps. q[ui] in lege domini meditabitur die ac nocte. et Eccli. xxxij. dicitur. Sapientiam antiquorum exquirat sapiens et in propheta no vacabit. **A**lio modo studium literarum inuitat ad conseruandam vitam inditecete remouendo contemplationis pericula. scilicet errores qui in contemplatione diuinorum frequenter accidunt his qui scripturas ignorant. sicut i[n] colanionibus partum legitur q[ui] abbas Serapion propter simplicitatem incidit in errorem antropomorphitarum. id est eorum qui deum habere humanam formam arbitrantur. vnde dicit Grego. in vi. moralium. q[ui] nonnulli dum plus equitum contemplando q[ui] capiunt. vsq[ue] ad pericula dogmata erumpunt. et dux veritatis esse discipuli humiliter negligunt. magistri errorum sunt. et propter hoc dicitur. Eccli. ij. Cogitavi in corde meo abstrahere a viro carnem meam. vt animum meum transferrem ad sapientiam de uitare meq[ue] stultitiam. scdo necessarium est studium literarum religiosis infirmis ad predicandum et alia huiusmodi exercendum. vnde apostolus dicit ad Titum. i. de episcopo ad cuius officium huiusmodi actus pertinent. amplectentem eum qui fm doctrinam est fidei lem sermonem vt potens sit et doctari in doctrina sana et eos qui contradicunt arguere. **N**ec obstat q[ui] apostoli a se q[ui] studio literarum ad predicandum sunt inuisti. quia vt Hiero. dicit in epistola ad Paulinum. quecuq[ue] alqs exercitatio et quotidiana i[n] lege meditatio tribuere solet. hoc illis spiritus sanctus suggerere. tertio studium literarum religioni congruit quum ad id quod est religioni commune. valet enim ad viuandam carnio lasciuiam. **U**nde et Hiero. dicit ad Rusticum monachum. **A**ma scripturarum studia et carnis vitia non amabis. auertit enim animum a cogitatione lasciuie. et carnes macerat propter suum laborem. fm illud Eccli. xxx. Vigilia honestatis rabe faciet carnes. valet etiam ad auferendam cupiditatem diuitiarum. vnde Sap. vij. dicitur. Diuitias nihil esse diuini in comparatione illius. et i. Machab. xij. dicitur. **N**os autem nullo horum indignimus. scilicet exteriorum subsidiorum habentes solatio sanctos libros qui in manibus nostris sunt. valet etiam ad obedientie documentum. **U**nde et Augu. dicit in li. de operibus monachorum. **Q**ue est ista peruersitas. lectioni nolle obtemperare dum vult et vacare. et ideo manifestum est q[ui] congrue potest institui religio ad studium literarum. **A**d. i. ergo v[er]um q[ui] glosa tibi i[pp]onit illud d[omi]ni littera xereticis legis. de qua apostolus dicit. q[ui] ad Cor. ij. littera cecidit. vnde no cognoscere litteraturam est non approbare litteralem circumscriptionem et ce

teras carnales obseruantias. **A**d. ij. v[er]um q[ui] studium ad scientiam ordinatur que sine charitate inflat. et per consequens dissensionem facit. fm illud. **P**rouer. xij. Inter superbos semper sunt iurgia. sed cum charitate edincat et concordiam parit. vnde. i. ad. Cor. i. Apostolus cum dixisset. diuites facti estis in omni verbo et in omni scientia postmodum subdit. **I**psium dicatis omnes. et non sint i vobis scismata. **H**iero. tamen non loquitur ibi de studio literarum. sed de studio dissensionum que per hereticos et schismaticos intrauerunt in religionem christianam. **A**d. iij. v[er]um q[ui] philosophi profitebantur studia literarum quum ad seculares doctrinas. sed religiosis competunt principaliter intendere studio literarum pertinentium ad doctrinam que fm pietatem est. vt dicitur ad Titum. i. alqs autem doctrinis intendere non pertinet ad religiosos quorum tota vita diuinis obsequijs mancipatur nisi in q[ui]bus ordinantur ad sacram doctrinam. **U**nde Augu. dicit in fine musicie. nos dum negligentes esse non estimamus quos heretici non omnia et scientie fallaci pollicitatione decipiunt tardius incedimus consideratione ipsarum viarum quod tamen facere non auderemus nisi multos pios ecclesie filios eadem refellendorum hereticorum necessitate fecisseyderemus.

Ad sextum sic proceditur

Videtur q[ui] religio que vacat vite contemplatiue non sit potior ea que vacat operibus vite actiue. **D**icitur enim extra de regularibus et transeuntibus ad religionem. ca. licet **S**icut maius bonum minori bono preponitur. ita communis utilitas specialis utilitati preferatur. et in hoc casu recte preponitur doctrina silentio. solitudo contemplationi. et labor quieti. sed religio est melior que ad maius boni ordinatur. ergo videtur q[ui] religiones que ordinantur ad vitam actiuam sint potiores illis que ordinantur ad vitam contemplatiuam. **R**ñ. **O**mnis religio ordinatur ad perfectionem charitatis. vt supra habitum est. vnde supra per illud ad Hebr. ij. **N**ondum vsq[ue] ad sanguinem res firmis. dicit glosa. **P**erfectior in hac vita dilectio nulla est ea ad quam sancti martires perueniunt qui contra peccatum vsq[ue] ad sanguinem certauerunt. certare autem vsq[ue] ad sanguinem competit religionibus que ad militiam ordinantur. que tamen pertinent ad vitam actiuam. ergo videtur q[ui] huiusmodi religiones sint potissime. **R**ñ. **T**anto videtur esse aliqua religio perfectior quanto est arrior. sed nihil prohibet aliquas religiones ad vitam actiuam ordinatas esse arrioris obseruantie q[ui] sunt ille que ordinantur ad vitam contemplatiuam. ergo sunt potiores. **S**ed contra est quod dominus Luc. x. dicit optimam partem esse Marie per quam vita contemplatiua signatur. **R**ñ. v[er]um q[ui] sicut supra dicitur est. differretina vnus religionis ad aliam principaliter quidez attenditur ex parte finis. secundario autem ex parte exercitij. et quia non potest aliquid dici altero potius nisi fm id in quo ab eo differret. ideo excellentia vnus religionis super aliam principaliter quidem attenditur fm religionis finem. secundario autem fm exercitium. diuersimode tamen fm vtunq[ue] comparatio attenditur. nam comparatio que est fm finem est absoluta. eo q[ui] finis propter se queritur comparatio autem que est fm exercitium est respectiua. q[ui] exercitium non queritur propter se sed propter finem. et ideo illa religio alteri preferatur que ordinatur ad finem absolute potiore vel quia est maius bonum. vel quia ad

plura bona ordinatur, si vtro sit finis idem, secundario at
 t. videtur preeminencia religionis non finem quantitatem ex
 currit sed finem proportionem eius ad finem intentum, vnde
 et in collationibus partium introducitur sententia beati
 Antonij qui preterit discretione per quam aliquis om
 nia moderatur, et ieiunij et vigilijs et omnibus huiusmo
 di observantijs, sic ergo dicendum est quod opus vite acti
 ve est duplex. Cuius quidem quod ex plenitudine con
 templationis derivatur, sicut doctrina et predicatio, vnde
 Grego. dicit in v. omel. super Ezech. quod de perfectis vi
 tis post contemplationem suam redeuntibus dicit. Me
 moriam suavitatis tue eructabunt et hoc presertim simpli
 ci contemplationi, sicut enim maius est illuminare quam lu
 cere solum, ita maius est contemplata aliquid tradere quam so
 lum contemplari. Aliud autem opus est active vite quod
 rationaliter consistit in occupatione exteriori, sicut elemosy
 nas dare, hospites recipere et alia huiusmodi que sunt mi
 noris operibus contemplationis nisi forte in casu necessita
 tis, vnde et supra dicitur patet, sic ergo summum gradum in
 religionibus tenet que ordinatur ad docendum et predi
 candum, que et proximissime sunt perfectioni episcopo
 rum sicut et in alijs rebus fines primorum coniunguntur
 principijs secundorum, vnde Dionys. dicit, vij. ca. de divi
 nomi. secundum autem gradum tenent ille que ordinan
 tur ad contemplationem, tertius est eorum que occupan
 tur circa exteriores actiones. In singulis autem horum gra
 duum potest attendi preeminencia finem quod vna religio ordi
 natur ad altioris actum in eodem genere, sicut inter ope
 ra active vite potius est redimere captivos quam recipere ho
 spites, et in operibus vite contemplative potius est oratio
 quam lectio, potest etiam attendi preeminencia si vna eorum
 ad plura horum ordinatur quam alia, vel si convenientiora sta
 tuta habeat ad finem propositum consequendum. Ad
 i. ergo vtrum quod de cretalis illa loquitur de vita activa pro
 ut ordinatur ad salutem animarum. Ad. ij. vtrum quod re
 ligious que in statuuntur propter militiam directius or
 dinantur ad hoc quod effundant sanguinem hostium quam ad
 hoc quod eorum sanguis effundatur, quod proprie marty
 ribus competit, nihil tamen prohibet huiusmodi religio
 sos in aliquo casu meritum martyrij consequi, et finem hoc
 preterit alia religio sicut et opera activa interdum in
 aliquo casu preteruntur contemplationi. Ad. iij. vtrum
 quod actus observantiarum non est illud quod precipue
 in religione commendatur, vnde beatus Antonius dicit, et
 Esa. lviij. dicitur. Nunquid tale est ieiunium quod ele
 gi per diem affligere hominem animam suam, assumitur
 tamen in religione vnde necessaria ad carnis macerationem
 que si sine discretione sit periculum de ficiendi habet an
 nerum, sicut beatus Antonius dicit, et ideo non est potius
 oratio religio ex hoc quod habet arduos observantias, sed ex hoc
 quod ex maiori discretione sunt eius observantie ordinate ad
 finem religionis, sicut ad continentiam efficacius ordi
 natur maceratio carnis per abstinentiam ubi et potius que
 pertinent ad famam et litim quam per subtractionem vestitus
 que pertinent ad frigus et ad nuditatem, et quod per corpora
 lem laborem.

Ad septimum sic procedit

Videtur quod habere aliquid in communi diminuat perfec
 tionem religionis, dicit enim dominus Mart. xij. Si
 vis perfectus esse vade et vende omnia que habes et da pau
 peribus ex quo patet quod carere mundanis divitijs pertine

at ad perfectionem christiane vite, sed illi qui habent ali
 quid in communi non carent divitijs mundanis, ergo vi
 detur quod non attingant omnino ad perfectionem christia
 ne vite. Pre. ad perfectionem consiliorum pertinet vnde
 homo mundana sollicitudine careat, vnde et Apostolus, i
 ad Cor. xij. datus consilium de virginitate dicit, volo
 vos sine sollicitudine esse, sed ad sollicitudinem presentis
 vite pertinet, quod aliqui referunt sibi aliquid in futurum, quod
 quidem sollicitudines dominus discipulis prohibet Mart.
 vi. dices, Nolite solliciti esse in crastinum, quod videtur quod habe
 re aliquid in communi diminuat perfectionem christiane
 vite. Pre. Divitie communes quodammodo perti
 nent ad singulos qui sunt in communitate, vnde Hiero.
 ad Heliodorum episcopum dicit de quibusdam loquens
 Sunt diviores monachi quam fuerunt seculares, possident
 opes sub christi paupere, quas sub locuplete diabolo non
 habuerunt, suspirat eos ecclesia divites, quos tenet mu
 dus ante mendicos, sed quod aliquis habeat divitias, p
 prias derogat perfectioni religionis, ergo etiam perfecti
 omni religionis derogat quod aliquid in communi habeatur
 Pre. Grego. in. iij. dialogorum narrat de quodam sa
 crissimo viro Isaac quod cum ei discipuli humiliter immi
 nerent ut pro usu monasterij possessiones que offereban
 tur acciperet, ille solutus sine paupertatis cultos sortem se
 teniam tenebat dicens, Monachus qui in terra possessi
 ones querit monachus non est, quod intelligitur de com
 munitatis possessionibus que pro communi usu monaste
 rij et offerebantur, ergo videtur quod habere aliquid in com
 muni tollat perfectionem religionis. Pre. Dominus
 perfectionem religionis discipulis tradens Mart. x. di
 cit, Nolite possidere aurum neque argentum, neque pecuni
 am in zonis vestris, non peram in via, per quod vi. Die.
 dicit, arguit philosophos qui a vulgo appellatur baccho
 preteriti quasi contemptores seculi et omnia pro nihilo du
 centes cellarium seculi rebus, ergo videtur quod referunt
 re aliquid sine in proprio sine in communi diminuat per
 fectionem religionis. Sed contra est quod Prosper
 dicit in libro de vita contemplativa, et habetur, xij. q. i.
 Sano ostenditur et propria debere propter perfectionem
 continentiam sine impedimento perfectionis ecclesie posse
 facultates que sunt pro obsequio communia possidere. Ri.
 vdm quod sicut supra dicitur est, perfectio enim consistit es
 sentialiter in paupertate sed in christi sequela, finem illud
 Hierony. super Mart. Quia non sufficit omnia relinq
 re, ad didi Petrus quod perfectum est, si secum sumus te
 paupertas autem est sicut instrumentum vel exercitium
 perveniendi ad perfectionem, vnde in collationibus par
 trum abbas Moyses dicit, Ieiunia, vigilie, meditatio
 scripturarum, nuditas ac privatio omnium facultatum
 non perfectio sed perfectionis instrumenta sunt, est autem
 privatio omnium facultatum sine paupertate perfectio
 nis instrumentum in quantum per remotionem divitia
 rum tolluntur quedam charitatis impedimenta que sunt
 precipue tria, quorum primus est sollicitudo quam seculi
 divitijs afferunt, vnde dominus dicit Mart. xij. Quod
 autem seminatum est in spinis, hic est qui verbum dei au
 dit, et sollicitudo seculi istius et fallacia divinarum suffo
 cat verbum. Secundum autem est divinarum amor qui
 ex divitijs possessis augetur, vnde et Hierony. dicit su
 per Mart. quod quia divitie habere difficile continentur
 tur, non dixit dominus Mart. xij. impossibile est divi
 tem intrare in regnum celorum, sed difficile, Tertius autem

est inanis gloria vel elatio que ex diuitijs nascitur. *fm il*
lud ps. Qui confidunt in virtute sua. et in multitudine
 diuitiarum suarum gloriantur. horum ergo ritum primu
 a diuitijs separari non potest totaliter siue sint magne si
 ue parue. necesse est enim boiem aliquantulum sollicitari de ac
 quiritioe vel conseruandis exterioribus rebus. sed si res
 exteriores non querantur vel habeantur nisi in modica qua
 ntitate quantum sufficiunt ad simplicem victum. talis so
 licitudo non multum impedit hominem. vnde nec perfe
 ctioni repugnat christiane vite. non enim omnis sollicitu
 do a domino interdicitur. sed superflua et nocua. vnde su
 per illud *Matth. vi.* Ne solliciti sitis anime vestre quid
 manducetis et cetera. *Augu. in li. de sermone domini in*
monte. non hoc dicitur ista non procurantur quantum ne
 cessitas est. sed vt non ista timeantur. et propter ista faci
 ant quicquid in euangelij predicatione facere iubentur. s; ab
 undans diuitiarum possessio abundantiozem sollicitu
 dinem ingerit. per quam animus hominis multu; distra
 hitur et impeditur ne totaliter seruetur in dei obsequium
 alia vero duo. scilicet amor diuitiarum et elatio seu glori
 ario de diuitijs non consequuntur nisi abundantes diuiti
 ae. differt tamen circa hoc vtrum diuine abundantes vel
 moderate in proprio vel in comunem habeantur. nam solli
 citudo que circa proprias diuitias adhibetur pertinet ad
 maiorem priuatum quo quis se temporaliter amat. s; sol
 licitudo que adhibetur circa res communes pertinet ad a
 morem charitatis que non querit que sua sunt sed commu
 nibus intendit. et quia religio ad perfectionem charitatis
 ordinatur quam pericit amor dei vsq; ad contemplatus
 sui. habere aliquid proprium perfectioni repugnat re
 ligione. sed sollicitudo que adhibetur circa bona commu
 nia pertinere potest ad charitatem licet per hoc impediri
 possit aliquis alius charitatis actus puta contemplatio
 nis diuine aut instructionis proximorum. ex quo patet qd
 habere superabundantes diuitias in communi. siue in re
 bus mobilibus siue in immobilibus est impedimentu;
 imperfectionis. licet non totaliter excludat eas. habere au
 tem de rebus exterioribus in communi siue mobilibus si
 ue immobilibus quantum sufficit ad simplicem victum
 perfectioe religionis no impedit. si consideretur paupertas p
 comperationem ad communem finem religionum qui e
 vacare diuinis obsequijs. si autem consideretur per
 comperationem ad speciales fines religionum. sic presuppo
 sito tali sine paupertas maior vel minor est religioni ac
 comoda. et tanto erat vnaqueq; religio fini paupertatem
 perfectioe quanto habet paupertatem magis proportiona
 tam suo fini. manifestum est enim qd ad exteriora et cor
 poralia opera vite actiue indiget homo copia exteriorum
 reru. ad contemplationem autem pauca requiruntur.
 vnde philoso. dicit in .x. ethicis. qd ad actioes multis opus
 est et q;to vtiq; maiores sunt et meliores pluribus. specu
 lanti autem nullo talium ad operationem est necessitas s; solis
 necessarijs indiget. alia vero impedimenta sunt ad
 speculationem. sic ergo patet qd religio que ordinatur ad
 actioes corporales actiue vite pura ad militandum vel ad
 hospitalitatem sectandam imperfecta est et si communib;
 caret diuitijs. religiones aut que ad contemplatiuam
 vitam ordinantur tanto perfectiores sunt q;to eorum pau
 pertas minorem eius sollicitudinem temporalium inge
 rit. tanto autem sollicitudo temporalium reru magis i
 pedit religionem. q;to sollicitudo spiritualium maior ad
 religionem requiritur. Manifestum est autem qd maior

tem sollicitudinem spiritualium requirit religio que est
 futura ad contemplandum. et contemplata alijs traden
 do per doctrinam et predicationem. q; illa que est insitu
 ta ad contemplandum tantum. vnde talem religionem ve
 cet paupertas talis que minimam sollicitudinem ingerit.
 manifestum est autem qd minimam sollicitudinem inge
 rit seruare res vsui hominum necessarias tempore q;ro
 procuratas. et ideo tribus gradibus religionum supra po
 sitis triplex gradus paupertatis comperit. nam illis reli
 gionibus que ordinantur ad corporales actiones actiue
 vite comperit habere abundantiam diuitiarum communi
 tum. illis autem religionibus que sunt ordinate ad contē
 plandum magis comperit habere possessiones moderatas
 nisi simul oporteat tales religiosos per se vel per alios ho
 spiritalitate tenere et pauperibus subuenire. illis autem q;
 ordinantur ad contemplata alijs tradenda comperit vna
 habere maxime ab exterioribus sollicitudinibus expediti
 ram. quod quidem fit dum modica que sunt necessaria
 vite congruo tempore procurata conseruantur. et hoc toy
 minus paupertatis insituro docuit suo exemplo. habebat
 enim loculos. vnde commissos. in quibus recondet
 bantur ei oclata. vt habetur *Job. xij.* Nec obstat qd *Die*
tony. dicit super *Matth.* Si quis obijcere voluerit quod
 niam iudas pecuniam in loculis portabat. respondemus
 qd rem pauperum in vius suos conuertere nephas pura
 uit. scilicet soluendo tributum. quia inter illos pauperes
 precipue erant eius discipuli in quorum necessitates pecu
 nia loculorum christi erpendebatur. dicitur enim *Jo. iij.*
 qd discipuli abierunt in ciuitatem vt cibos emerent et *Jo.*
xij. dicitur qd discipuli putabant quia loculos habebat in
 das. qd dixit ei *Iesus.* eme ea que opus sunt nobis ad
 diem festum aut vt egenis aliquid daret. ex quo patet qd
 conseruare pecuniam aut quascunq; alias res commu
 nes ad sustentationem religiosorum congregationis eius
 tem vel quorumq; alioru in pauperum est perfectioni co
 forme. quam chaltus docuit suo exemplo. sed et discipuli
 post resurrectionem a quibus omnis religio sumplit origi
 nem preta prediorum conseruabant et distribuere vni
 cuiq; prout opus erat. *Ad. i.* ergo ddm. qd sicut dicitur
 est. ex illo verbo domini non intelligitur qd ipsa pauper
 tas sit perfectio sed perfectiois instrumentum. et sicut o
 stensum est minimum est inter res principalia instrumē
 ta perfectionis. nam votum continentie preeminet voto
 paupertatis. et votum obedientie preeminet vtiq;. quia
 vero instrumentum non propter se queritur sed p. op. et fi
 nem. non tanto aliquid sit melius q;to maius est instru
 mentum sed quanto e magis fini proportionatum. sicut
 medicus non tanto magis sanat quanto maiorem dat me
 dicinam. sed quanto medicina est magis proportionata
 morbo. sic ergo non oportet qd religio tanto sit perfectior
 quanto maiorem habet paupertatem. sed quanto eius
 paupertas est magis proportionata fini communit et spe
 ciali et sic diceretur qd excessus paupertatis faceret religio
 nem perfectiorem. *fm* hoc qd est pauperior. non tamen fa
 ceret eam perfectiorem simpliciter. posset enim esse qd alia
 religio excederet in his que pertinent ad continentiam et
 obedientiam. et sic esset simpliciter perfectior. quia quod
 in melioribus excedit est simpliciter melius. *Ad. ij.*
 dicendum qd per hoc quod dominus dicit *Matth. vi.*
 Nolite solliciti esse in crastinum. non intelligitur qd ni
 bil referatur in futurum. hoc enim periculosum esse bea
 tus *Antonius* in collationibus patrum ostendit dicens.

q̄ p̄tuationem omnium facultatum ita sectātes vt ex ip̄
sio nec quidem vnus diei vitium sibi met̄ vn̄umve tena
rium superesse paterentur. ⁊ alia huiusmodi facientes ita
videmus tepente deceptos vt acceptam opus non porne
unt congruo exitu terminare. ⁊ vt Augusti. dicit in li. de
operibus monachorum. si hoc verbum domini. nolite sol
liciti esse in crastinum. ita intelligatur vt nihil in crasti
num reponatur non poterunt illa seruare qui se per mul
tos dies a conspectu hominum separatos includunt vi
uentes in magna intentione orationum. ⁊ postea subdit
an forte quo sunt sanctiores eo sunt volucibus dissimili
ores. ⁊ postea subdit. si enim vtgeantur ex euangelio vt
nihil reponat in crastinum. respondet cur ergo ipse domi
nus loculos habuit vbi pecuniam collectam reponeret.
cur tanto ante fame imminente frumenta sanctis partib
us missa sunt. cur apostoli indigentē sanctorum neces
saria procurarunt. quod ergo dicitur. Nolite solliciti esse
in crastinum s̄m Hiero. sic eponitur sufficit nobis presē
tis temporis cogitatio. futura que incerta sunt deo relin
quamus s̄m Chryso. sic sufficit labor quem patens pro
pter necessaria. noli d̄ superfluo laborare. s̄m Augusti. sic
cum aliquid boni operamur non temporalia que signifi
cantur per crastinum. sed eterna cogitemus. Ad. ter
tium dicendum q̄ verbum Hiero. habet locum vbi sunt
superabundantes diuitie que habentur quasi proprie. vt
per quarum abusum. etiam singuli de communitate sup
biunt ⁊ lasciuunt. non aut̄ habet locum in diuitis mode
ratio communiter conseruatis ad solam sustentationem
vite qua singuli indigent. eadem enim est ratio q̄ singu
li vrantur his que pertinent ad necessaria vite ⁊ q̄ com
muniter conseruentur. Ad. iij. dicendum q̄ Isaac
possiones rennebat acapere. quia timebat ne per hoc
ad superfluas diuitias veniretur per quam abusum im
pe dicitur religionis perfectio. vnde Grego. ibidem sub
dit. sic metuebat paupertatem sue securitatis perdere si
cut auan diuites solent perituras diuitias custodire. non
aut̄ legitur q̄ rennerit recipere aliqua necessaria ad vi
te sustentationem communiter conseruandam. Ad. v.
dicendum q̄ philosophus in. i. politico. dicit panem ⁊ vi
num et alia huiusmodi esse diuitias naturales. pecunias
vero diuitias esse artificiales. ⁊ inde est q̄ quidam pblo
sophi nolebant vri pecunia sed alqs rebus quasi s̄m natu
ram viuentes. ⁊ ideo Hierony. ibidem per sententiam
domini qui simul ter vtrunq̄ in edicis ostendit q̄ in idēz
redit habere pecuniam ⁊ alias res vite necessaria. ⁊ tamē
licet dominus huiusmodi nō potari in via ab his qui ad
predicandum mittebantur ordinauerit. non tamen ea in
communi conseruari p̄hibuit. qualiter tamē illa verba
domini intelligenda sunt supra ostensum est.

¶ Ad octauum sic procedit

Videntur q̄ perfectior sit religio in societate viuendum q̄
agentium solitariam vitam. Dicitur enim Eccles. iij.
Melius est duos esse simul q̄ vn̄um. habent enim emol
umentum societatis sue. igitur videntur perfectior esse re
ligio in societate viuendum. Pre. Mart. xviij. dicitur.
Vbi fuerint duo vel tres congregati in nomine meo
ibi sum ego in medio eorum. sed nihil potest esse melius
q̄ christi societas. ergo videtur q̄ viuere in congrega
tione sit melius q̄ ducere solitariam vitam. Pre. In
ter alia religionis vota totum obediēte excellentius est.
⁊ humilitas est maxime deo accepta. sed obediētia ⁊ hu

militas magis obseruantur in conuersatione q̄ in solitu
dine. dicit enim Hiero in epistola ad Rusticum mona
chum. In solitudine cito succipit superbia. dormit quan
do voluerit. facit quod voluerit. e contrario autem ipse do
cet eum qui in societate viuunt dicens. Non facias quod
vis. comedas quod iuberis. habeas quantum acceperis
subiactis cui non vis. seruias fratribus. p̄positum mo
nasterij timeas vt teum. diligas vt parentem. ergo vide
tur q̄ religio in societate viuendum sit perfectior. ea que
solitariam vitam agit. Pre. Dominus dicit Luc. xi.
Nemo accendit lucernam ⁊ in abscondito ponit neq̄ sub
modio. sed illi qui solitariam vitam agunt videntur esse
in abscondito positi nihil vn̄ litans hominibus afferentes
ergo videtur q̄ eorum religio non sit perfectior. Pre.
Id quod est s̄m naturam hominis videtur ad perfectio
nem virtutis pertinere. sed homo est naturaliter animal
sociale vt philosophus dicit in. i. politico. ergo videtur q̄
agere solitariam vitam non sit perfectius q̄ agere vitam
socialem. Sed contra est quod Augusti. in libro de
operibus monachorum illos sanctiores esse dicit qui a cō
spectu hominum separati nulli ad se p̄tulerunt accessum vi
uentes in magna intentione orationum. R̄n̄ dōm q̄
solitudo sicut ⁊ ipsa paupertas non est ipsa essentia per
fectionis. sed perfectionis instrumentum. vnde ⁊ in colla
tionibus patet dicit abbas Hiero. q̄ pro puritate cor
dis solitudo sectanda est sicut ⁊ ieiunia ⁊ alia huiusmo
di. manifestum est autem q̄ solitudo non est instrumen
tum congruum actioni sed p̄tentioni. s̄m illud Ecce
ij. Ducam eam in solitudine ⁊ loquar ad cor eius. vnde si
congruit religionibus que sunt ordinate ad opera vite as
critue siue corporalia siue spiritualia nisi forte ad tempus
exemplo christi qui vt dicitur Luc. vi. exiit in montem
solus orare ⁊ erat p̄noctans in oratione dei. compenit au
tem in religionibus que sunt ad contemplationē ordina
te. Considerandum est tamen q̄ id quod est solitariū de
bet esse sibi per se sufficiens. hoc autem est cui nihil deest
quod pertinet ad rationem perfecti. ⁊ ideo solitudo com
p̄t̄ contemplatiui qui iam ad perfectum peruenit. Ad
quidem contingit dupliciter. vno modo ex solo diuino
munere. sicut patet de Iohanne baptista qui fuit repletus
spiritu sancto. ad huc ex voto maris sue. vnde euz adbu
puer esset erat in deserto vt dicitur Luc. i. Alio modo per
exercitium virtuosius actus. s̄m illud ad hebre. v. Perfecto
rum est solidus abusus eoz qui pro consuetudine exercita
tos habent sensus ad discretionem boni ac mali. Ad exer
citiū aut̄ huiusmodi iuuatur homo ex aliozū societate
re dupliciter. vno modo q̄rum ad intellectum vt instru
atur in his que sunt contemplanda. vnde Hiero. dicit
ad Rusticum monachum. Vbi placet vt habeas sacroz
conuermium. nec ipse te doceas. sed q̄rum ad affectus
vt. s. noxie affectiones hominis reprimantur exemplo et
⁊ correctione aliozū. quia vt dicit Grego. iij. moral.
super illud cui redi in solitudine demum. Quid prodest
solitudo. corporis si solitudo desuerit cordis. ⁊ ideo vita
socialis necessaria est ad exercitium perfectionis. solitudo
aut̄ compenit iam perfectio. vnde Hiero. dicit ad Rusti
cum monachum. Solitariam vitam reprehendimus
tne quippe quā sepe laudauimus s̄z te mdo monasterioz
huiusmodi volumus egredi milites quos breui mdi
mentia dura non tereant qui speciem p̄tationis sue
multo tempore didicerunt. sicut ergo id quod iam perfe
ctum est p̄tinet ei quod ad perfectionem exercet. ita

vita solitaria si debite assumatur preceperit vite for-
 trali. si autem ab his precedentibus exercitiis talis vita assu-
 mat est periculosissima nisi per diuinam gratiam suppleat
 rur quod in alijs per exercitijs acquiritur. sicut patet de bea-
 to Antonio & Benedicto. Ad. i. ergo vobis qd Salomō
 ostendit melius esse qd sint duo simul qd unus. ppter auri
 lum quod unus habet ab alio vel ad sub leuandū vel so-
 uendum vel spiritualitē calefaciendū. quo quidez auxilio
 tam non indigent qui sunt perfectionem assecuti. Ad
 ij. vobis qd dicitur. i. Job. iij. Qui manet in caritate in
 teo manet & deus in eo. sicut ergo chabitus est in medio
 eorum qui sibi inuicem per dilectionem proximū socianē
 ita habitat in corde eius qui diuine premeditationi insisit
 per dilectionem dei. Ad. iij. vobis qd a cui obedire ē ne-
 cessarium his qui indigent exercitijs in directionem alio-
 rum ad perfectionem capiendam. sed illi qui iam perfec-
 ti sunt spiritu dei sufficienter aguntur vt non indigeant
 actu alijs obedire. habent tamen obedientiam in prepara-
 tione animi. Ad. iij. vobis qd sicut Aug. dicit. xij. de ci-
 uitate dei. A studio cognoscende veritatis timo prohibe-
 re quod ad laudabile pertinet odium. qd autem aliquis
 super candelabru ponatur non pertinet ad ipsum. sed ad
 eius superiores. que sarcina si non imponatur. vt Aug. ibi
 dem subdit. premeditande veritati vacandum est. ad quam
 plurimū valet solitudo. & tamen illi qui solitariam vitam
 agunt multum viles sunt generi humano. Unde Aug.
 dicit in lib. de moribus ecclesie de his loquens. Hanc so-
 lo qui eis per certa in ternalla tempore affertur & aqua cō-
 tem. delectatissimas terras nobis eorum animus in orationi
 dei cui puris mentibus inbeferunt. videntur autem non
 nullis res humanas plus qd oportet desiderasse. non in-
 telligentibus quantum nobis eorum animus in orationi
 bus profit & vita ad exemplum quorum corpora videre nō
 sumunt. Ad. v. vobis qd homo potest solitariam vitam
 dupliciter. vno modo quasi societatem humanam nō
 feceris ppter animi seuitiam. & hoc est bestiale. alio mo-
 do per hoc qd totaliter diuinis rebus inbetet. & hoc est su-
 pra hominem. & ideo philosophus dicit in. i. politico. qd il-
 le qui alijs non cōmunicat est bestia aut deus. id est. diuini-
 uis vit.

Questio CLXXXIX

Deinde considerandū

est de ingressu religionis. Et circa hoc querit
 tur decem. Primo vtrum illi qui non sunt ex-
 ercitati in obseruantijs preceptorum debeant ingredi reli-
 gionem. Secundo vtrum liceat aliquos voto obligari
 ad religionis ingressum. Tertio vtrum illi qui voto obli-
 gantur ad religionis ingressum teneantur votum imple-
 re. Quarto vtrum illi qui uolunt religionem intrare tes-
 neantur ibi perpetuo remanere. Quinto vtrum pueri sint
 recipiendi in religionem. Sexto vtrum propter parentū
 obsequium aliqui debeant tetrabā religionis ingressu.
 Septimo vtrum psbyteri curati vel archidiaconi possint
 ad religionē manire. Octauo vtrum te vna religioe possit
 aliq̄ transire ad aliā. Nono vtrum aliq̄s debeat alio indu-
 cere ad religiois ingressum. Decimo vtrum requiratur magis
 na tēheratio cum consanguineis & amicis ad religionis
 ingressum.

Ad primū sic proceditur

Vnde qd nō debeant religionem ingredi nisi illi qui sunt

in pceptis exercitati. Dñs enī psilijs pfectionis dedit ado-
 lescenti qui dixerat se pcepta a iuuentute seruasse. sed a
 chabito sumpsit ininiū omnis religio. ergo videtur qd non
 sint ad religionem admittendi nisi qui sunt in pceptis
 exercitati. Pre. Grego. dicit super Ezech. Nemo repē-
 te fit luminus. sed in bona puerfatione a minimis quis in-
 choat vt ad magna pueniat. sed magna sunt psilia que p-
 tinent ad perfectionem vite. minora autem pcepta sūt
 que pertinent ad cōmunez iusticiam. ergo videtur qd nō
 debeant aliqui ad obseruantiā psilioz religioez intrare
 nisi prius fuerint in pceptis exercitati. Pre. Sic
 ordines facti habent quandam excellentiā in ecclesia. ita
 et religionis status. sed sicut Grego. scribit angloz cpi
 scopo. & habet in veteris dis. rōij. Ordinate ad ordines
 accedendum est. nam casum appetit qui & summi loci sa-
 stigia post positis gradibus per abrupta querit ascensum.
 scimus enim qd edificari parietes non prius rigozū pon-
 dus accipiunt nisi a nouitatis sue bumoz sicentur. ne si
 ante pondera qd solidentur accipiant ea neczā simul fabri-
 cam reponant. ergo videtur qd non debeant aliqui ad re-
 ligionem transire nisi in pceptis sint exercitati. Pre.
 Super illud ps. Sicut ablactatus super matre sua. vic-
 glo. In vtero matris ecclesie primo pceptimur dum fidei
 rudimentis instrumur. deinde in lucem educimur dum
 per baptsimū regeneramur deinde quasi manibus eccle-
 sie portamur & lacte nutrimur. cum post baptsimū bonis
 operibus infirmamur. & lacte spiritualis doctrine nutri-
 mur proficēdo donec iam grandiusculi a lacte matris ac-
 cedamus ad mēsam patris. id est. a simplici doctrina vbi
 pceditur verbum caro factum est. accedamus ad ver-
 bum patris in principio apud deuz. & postea subdit. quia
 nuper baptsizati in sabbato sancto q̄si manibz ecclesie ge-
 stant & lacte nutriti vsqz ad pentecosten. q̄ tpe nulla dis-
 ficilia indicit. nō ieiunaf. nō media nocte surgit. postea
 spū pachylo pfirmati q̄si ablactati incipiūt ieiunare alia
 difficilia seruare. multi hō bñc ordinē puerterit. vt here-
 tici & scismatici se añ tpe a lacte separātes. vñ extrin-
 guūt. sed hunc ordinem puertere videntur illi qui religionem
 intrant vel alios ad intrandū inducūt anteqz sint in facili-
 ori obseruantijs pceptorū exercitati. ḡ videt qd sint heretici
 v. scismatici. Pre. A prioribz ad posteroz a trāseidū
 sed pcepta sunt priora psilijs. qd sunt cōiora vropote a qbz
 nō puerit exiit psequētia. q̄cūqz enī seruat psilia seruat
 pcepta. sed nō puerit. pgru? aut ordo ē vt a prioribz ad
 posteroz a trāseidū. ḡ nō debet aliq̄s trāseire ad obseruantiā
 psilioz in religioe nisi prius sit exercitatus in pceptis. Sz
 gra ē qd dñs Martheu publicanū qui in obseruantijs pce-
 proz exercitatus nō erat aduocauit ad psilioz obseruantiā.
 dicit enī Lu. v. qd relicis oibz securus est enī. nō ḡ est neces-
 sariū qd qñ aliq̄s exerceat in obseruantijs pceptorū qd trans-
 eat ad pfectionē psilioz. Pñ. vobis qd sicut ex supdictis
 patet. hū religiois ē qd dā spūale exercitiū ad psequēdūz
 charitatis pfectionē. qd quidē sit inquitū p religiois ob-
 seruantiā auferunt impedimenta pfecte charitatis. hec
 autem sunt que implicat affectum hois ad terrena. p h
 aut qd affectus hois implicat ad terrena. nō solū impedi-
 tur pfectio charitatis. sed in terdū etiā ipsa charitas perdi-
 tur dum per inordinatam puerfionem ad bona tempora-
 lia homo auertit ab incōmutabili bono mortaliter peccā-
 to. vnde patet qd religiois obseruantijs sicut tollunt im-
 pedimēta pfecte charitatis. ita etiam tollunt occasiones
 peccandi. sicut patet p ieiuniū & vigilijs & obediētijs &

et in diuersa peccata. ergo videt qd non sunt aliqui ad religionis ingressum voto obligandi. Sed pta est quod in ps dicit. Clouete et reddite dno deo vestro. vbi dicit glo. qd quedam sunt vota ppria singulor. vt castitas virginitas et huiusmodi. ad hoc ergo vouenda inuitat nos facta scriptura que non inuitat nisi ad id quod est melius ergo melius est qd aliquis voto se obliget ad religionis ingressum. Rñ. vdm qd sicut sup dictu est cu d' voto age retur. vnu et idem opus ex voto factu est laudabilis qd si sine voto fiat. tum qd vouere est actus religionis qd habet quandā excellentiā inter ceteros. tum qd per votu fit maior voluntas hois ad bonu faciendū. et sicut petri est grauius ex hoc qd pcedit ex voluntate obliuata i malū. ita bonū opus est laudabilis ex hoc qd pcedit ex voluntate pfirmata in bonū p votum. et ideo obligat voto ad religionis ingressum est fm se laudabile. Ad. i. ergo vdm qd dupler est religionis votū. vnu solenne qd hominem facit monachū vel alterius religionis fratrem. quod vocat pfectio. et tale votum debet pcedere annuo. pbanonis vt pbat obiecto. aliud autē est votum simplex ex quo aliquis non fit monachus vel religiosus sed solū obligat ad religionis ingressum. et ante tale votum non oportet pcedere pbanonis annum. Ad. ij. vdm qd auctoritas illa Grego. intelligit de violentia absoluta. necessitas autem que ex obligatione von requirit non est necessitas absoluta sed necessitas ex fine. quia. si post votum nō potest aliquid finem salutis psequi nisi impleat votū. talis autem necessitas non est vitanda. qnimo vt Aug. dicit ad Romē tatiū et Paulinā. Felix est necessitas que ad meliora trāsmittit. Ad. iij. vdm qd vouere religionis ingressum est quedam pfirmatio voluntatis ad meliora. et ideo quāvis est se non dat boi occasione ruine. sed magis subtrahit sed si aliquis voti transgressor grauius ruat. hoc non derogat bonitati voti. sicut nec derogat bonitati baptisimi qd aliqui post baptisimū grauius peccant.

Ad tertium sic procedit.

Videt qd ille qui obligat est voto ad religionis ingressum non teneat intrare religionē. Dicitur enim in decretis xviij. q. i. Consultus pbyter quondā infirmus passioe pfectus monachū se fieri. pmissit. non tamen monasterio aut abbatē se tradidit. nec pmissione scripsit. sed bñficiū ecclesie in manū aduocati refutauit. ac post qd pualuit monachū se negauit fieri. et postea subdit. iudicam? vt pbat pbyter bñficiū et altaria recipiat et quiete retineat. hoc autē non esset si teneat religionē intrare. ergo videt qd nō teneat aliquis implere votum quo se ad religionis ingressū obligauit. Rñ. Nullus teneat facere id quod non est i potestate ipsius. sed qd aliquis religionē ingrediā nō est in potestate ipsius. sed requirit ad hoc assensus eorū ad quos debet mansere. ergo videt qd non teneat aliquis implere votū quo quis se ad religionis ingressū obligauit. Rñ. Per votū min? vtile non potest derogari voto magis vtili. sed per impletionē von religionis impediti posset impletio von crucis in subditū terre sancte. quod videt esse vtilius quia per hoc votum psequitur homo remissionē peccator. ergo videt qd votum quo quis se obligauit ad religionis ingressum non sit ex necessitate implendum. Sed pta est quod dicit Eccl. v. Si quid voluisti deo ne morier reddere. displicet enī ei infidel' et stultus pmissio. et sup illud ps. Clouete et reddite dno deo vestro. dicit glo. Clouete voluntati p siliū. sed post voti p

missionē redditiō necessario exigitur. Rñ. vdm qd sic sup dictū est cum de voto ageret. votum est pmissio deo facta de his que ad deū pertinent. et autē Grego. dicit in epistola ad Bonifaciū. si inter boies solent bonē dēi cōtractus nulla ratione dissolui. quanto magis ista pollicitatio quā cum deo pepigit solui sine vindicta non potest. et ideo ad implendū id quod homo vouit ex necessitate tenet. vūmodo sit aliquid quod ad deū pincat. mani festū est autē qd ingressus religionis maxime ad deū pertinet. quia p hoc homo totaliter se mācipat diuinis obsequiis vt ex sup dictis patet. vnde relinquit qd ille qui se obligat ad religionis ingressum teneat religionē ingredi fm qd se voto obligare intendit. ita scilicet qd si intendit se absolūte obligare tenetur cōtactus poterit ingredi legitimo impedimēto cessante. si autē ad certum tps vel sub certa additione. tenet religionē ingredi tpe adueniente vel additione existente. Ad. i. ergo vdm qd ille pbyter nō fecerat votum solenne sed simplex. vñ non erat monachus effectus vt cogi deberet de iure in monasterio remanere et ecclesiā vūm ttere. tamē in foro plicite esset sibi pfulendū qd omnibus diuinis religionē intraret. vñ extra de vo. et re. temp. c. et r. s. p siliū epō gratinopolitano qui post votū religionis epatum assumpserat voto nō impleto. vt si suam saluare desideraret plicitiā regnū ecclesie resignaret et redderet alii voto sua. Ad. ij. vdm qd sicut sup dictū est cum de voto ageret. ille qui se voto obligauit ad certe religionis ingressum. tenet facere quantum in se est vt in illa religione recipiat. et siquidē intendit se simpliciter ad religionē obligare si non recipit in vna religione tenetur ire ad aliam. si deo se intēdit specialiter obligare ad vnam solum. non tenet nisi fm modū obligatiōis sue. Ad. iij. vdm qd votum religionis cū sit ppetuū est maius qd votum pegrinatōis terre sancte quod est tpsale. sic Alexander tertius dicit. et habet extra de vo. et re. redem. in. c. Scripture. reus fractu voti aliquaten? non habetur qui temporale obsequium in perpetuam noscitur religio nis obseruantiam cōmutare. rationabiliter autem rici potest qd etiam per ingressum religionis aliquis psequatur remissionem omnium peccatorum. si enim aliquis elemosinis factis homo potest suam satisfacere de peccatis suis. fm illud Daniel. iij. Peccata tua elemosinis redime multo magis in satisfacione pro omnibus peccatis sufficit qd aliquis se totaliter diuinis obsequiis mācipet per religionis ingressum que excedit omne genus satisfacionis etiam publice penitētie. vt habetur in decretis. xxij. causa. q. ij. c. admonere. sicut etiam holocaustum excedit facti cum. vt Grego. dicit super Eccl. vnde legitur in vitis parum qd eandem gratiam psequuntur religionē intrantes quam psequuntur baptizati. si tamen non absoluerentur per hoc ab omni reatu pene. nihilominus ingressus religionis vtilior est qd pegrinatio terre scē quānt ad pmonitiōē in bonū que pōderat absolūtiōi a pena. Ad quartū sic proceditur. Videt qd ille qui vouet religionem ingredi teneatur perpetuo in religione permanere. Alio est enim religionem non ingredi qd post ingressū etc. fm illud. ij. Petri. ij. Melius erat illis veritate non cognoscere qd post agnitam retroire Et Lu. ix. dicitur. Nemo mittens manum ad aratrum respiciens retro aptus est regno dei. h' ille qui voto se obligauit ad religionis ingressum tenetur ingredi. vt tictus est. ergo etiā tenet perpetuo remanere.

Proterea. Quilibet debet vitare id ex quo scandaluz
lum sequitur. et alio datur malum exemplum. sed ex hoc
q aliquis post religionis ingressum egreditur et ad se
culum redit. malum exemplum et scandalum alio generat q re
trahuntur ad ingressum et puocant ad exitum. ergo videt q
ille qui ingreditur religionem vt votum implcat quod patus
fecit teneat ibi perpetuo remanere. **P**ro. Quomodo in reli
gione reputat votum perpetuum. et ideo spali b' votis pferf.
vt dicitur est. hoc autem non esset si aliquis voto religionis
emisso ingrederet cu' proposito exiendi. videt ergo q ille q
vouer religionis ingressum teneat in religione etiam per
petuo remanere. **S**ed ptra est q votum pfectiois ppe
hoc q obligat dominum ad hoc q perpetuo in religione re
maneat pexigit annu' pbatiois qui no' pceptis ad votum
simplici quo aliquis se obligat ad religionis ingressum.
ergo videt q ille qui vouet religionem iurate. ppter hoc si
teneatur perpetuo ibi remanere. **R**u. vdm q obligat
voti ex voluntate pcedit. nam vouere voluntatis est.
vt Aug. dicit. tantum ergo fertur obligatio voti inquan
tum se extendit voluntas et intentio vouentis. si ergo vo
uens intendit se obligare non solum ad ingressum religio
nis sed etiam ad perpetuo remanendu' tenetur perpetuo
remanere. si autem intendit se obligare ad ingressum reli
gionis causa exiendi cu' libertate remanendi vel non re
manendi. manifestu' est q remanere non tenet. si vo' i vo
uendo simpliciter de ingressu religionis cogitauit absq' b'
q cogitaret de libertate exitus vel de perpetuitate rema
nendi. videtur obligari ad ingressum religionis. fm forma
iuris cois. que est vt ingrediatur detur annus pbatiois
vnde non tenet perpetuo in religione pmanere. **A**d. i.
ergo vdm q melius est intrare religionem animo pbati
o' q penitus non intrare. quia p hoc disponit ad perpe
tuo remanendu'. nec tamen intelligit aliquis retro ire vel
aspicere. nisi cu' ptermittit id ad qd se obligauit. alio
quin quicunq' per aliq' tempus facit aliq' bonu' opus si
non semper id faciat esset ineptus regno dei. quod patet
esse falsum. **A**d. ij. vdm q ille qui religionem ingreditur si
creat pferim ex aliqua rationabili causa no' generat scan
dolum nec dat malum exemplum. et si alius scandalizet erit
scandalu' passiuu' ex eius parte. non aut' actiuu' ex parte
exercentis. quia fecit quod licitu' erat ei facere et qd expehe
tar ei ppter rationabile causam. puta infirmitate aut tes
tibilitate aut aliquid huiusmodi. **A**d. iij. vdz q ille qui
intrat vt statim exeat non videt satisfacere voto suo. qz ipse
se in vouendo hoc non intendit. et ideo tenet mutare pro
positum. vt saltem velit exire an ei expedit in religione re
manere. no' aut' tenet ad perpetuo remanendu'.

Ad quintum sic procedit

Videt q pueri non sunt recipiendi in religioe quia extra d
regula. et transeunt ad reli. dicit Nullus roneat nisi legi
tima etate et spontanea voluntate. sed pueri non videntur
habere legitimam etatem nec spontanea voluntate. qz non
habent perfecte vsum rationis. ergo videt q non sunt in
religione recipiendi. **P**ro. Status religionis videt esse
status penitentie. vnde et religio dicitur a religando vel a re
ligendo. vt Aug. dicit. et exiuitate dei. sed pueri no' co
uenit penitentie. ergo videt q non debeant religioez in
trate. **P**ro. Sicut aliquis obligat iuramento ita et votu'
to. sed pueri ante annos quattuordecim no' debet obligari
ei iuramento. vt habet in decretis. xij. q. i. c. pueri. et c. bo
netum. ergo videtur q nec etiam sunt voto obligandi.

Pro. Illicitu' videt obligare aliquem tali obligatione que
posset iuste irritari. sed si aliqui impuberes obligant se re
ligioni possunt retrahi a parentib' vel iuroab'. vbi emz
in decretis. xx. causa. q. ij. q. puella si ante duodecim etat
is annos sponte sua sacru' velamen assumpsit. possit
sati in parentes eius vel tutores id factu' irritu' facere si
voluerint. illicitu' est ergo pueros pferim ante annos
pubertatis ad religionem recipere vel obligare. **S**ed con
tra e' qd dicit dno' Dant. xij. Sumite puulos et nolite eos
pbibere ad me venire. quod exponens Digenes super
Dant. dicit. q discipuli Jesu patusq' dicitur rationem
iusticie respiciunt eos qui pueros et infantes offerunt ebrai
sio. dno' aut' exhortat discipulos suos ad sededere vilitati
bus pueroz. hoc ergo attendere debem' ne effluantia sa
piencie excellens non pmaneat' quali magni pusillos ce
desit. pbibetes pueros venire ad Jesum. **R**u. vdz q
sicut i' p dicitur est. duplex est religiois votu'. Anu' sim
plex quod consistit in sola pmissioe deo facta que ex inteno
ri mentis deliberatione pcedit. et hoc votu' habet efficaciam
ex iure diuino qd tamen duplici' impeditur. vno modo
p defectu' deliberatiois. vt patet i' funosis quoz vota no'
sunt obligatoria. vt habetur extra de regula. et transeunt.
ad reli. licet tenor. et eadem est ratio de pueris qui no'
dum habent debitum vsum rationis per quem sunt do'i
capaces. quem quide' pueri habent vt frequenter circa qz
tundecim annu'. puelle eto circa duodecim. qui dicun
tur anni pubertatis. in quibusda' tamen antiqua pas' et in qz
busdam retardat' fm diuersam dispositione' nature. Alio
modo impeditur efficaciam simplicis voti si aliqis deo vor
ueat qui non est ppter potestatis. puta si seruus etia' vsu
rationis habens voueat se religioe intrare. aut etiam or
dinator ignorante dno'. potest enim hoc dno' reuocare. vt
habetur in decretis. vii. l. iij. c. si seruus. et quia pueri vel
puelle infra pubertatis annos naturalit' sunt in potesta
te patris quantum ad dispositione' sue vite. poterit pat' vo
tum eoz reuocare vel acceptare si sibi placuerit vt exp'sse
dicit de muliere Huneri. xij. sic si puer an' annos pub
tatis simplex votu' emittat anteq' habeat plenu' vsum ra
tionis. no' obligat ex voto. si aut' habeat vsum ronis an' an
nos pubtat'. obligat qd' quantum in se e' ex suo voto. tamen
pot' obligatio remoueri p auctoritate patris in cuius potate
ad hoc existit. qz ordinatio legis q' vni' ho' subdit' alteri re
spicit id qd in plurib' accidit. si eto annos pubtat'. excedat
no' pot' cuocari auctoritate patris. si tamen nodu' habet plenu'
vsum ronis no' obligat' q' ad de'u'. Aliud aut' e' votu'
solenne qd' facit monachu' vel religiosu'. qd' de' subditur
ordinandi ecclesie p' solennitate qua' h' annexa. et qz eo
ecclesia respicit id qd in plurib' e'. pfectio aut' tps pubtat' sa
era quantumcuq' aliqis habeat vsum ronis plenu' vel sic
voti capax no' h' sui effectus vt faciat. p'fecte iam esse reli
giosum. et tamen h' an' pubtat'. annos p'fecti no' possunt. p'nt
tamen cu' voluntate parentu' in religioe recipi vt nutiant' ibi
dem. sicut de Johanne baptista legitur Lu. i. qz puer cre
scebatur et p'fortabatur spiritu et erat in de'tens. vnde sicut
Grego. dicit in ij. dialogo. vni. beato Benedicto romani
nobilibes suos filios omnipotent' deo nutriendos dare ce
perunt. quod est valde expediens. fm illud Ebreo. iij.
Bonum est viro cum portauerit iugum ab adulescentia
sua. vnde ex communi consuetudine pueri applicantur
illis officijs vel artibus in quibus sunt vitam a'cru'.
Ad. i. ergo dicendum q legitima etas ad hoc q aliquis
tondeatur cum voto solenni religiois est tps pubtat'. in

quo homo potest vti spontanea voluntate, sed ante a[n]o[s] pubertatis potest esse legitimaetas ad hoc q[uo]d aliquis totu[m] deatur in religione nutriendus. ¶ Ad. ij. v[er]u[m] q[uo]d religio[n]is status p[ri]ncipalis ordinatur ad p[er]fectione[m] p[ro]sequenda[m] v[er]u[m] sup[er] habitu[m] est, s[ed] i[n] hoc p[ro]uenit p[ro]p[ter] q[uo]d de facili i[n]v[er]tuntur, ex p[ro]sequen[ti] aut[em] dicit esse status p[ri]ncipalis inquam tu[m] per obseruantia[m] religionis peccato[rum] occasiones tollunt, v[er]u[m] sup[er] dictu[m] est. ¶ Ad. iij. v[er]u[m] q[uo]d p[ro]p[ter] sicut n[on] eo guntur ad iurand[um] sicut canon dicit, ita non cogunt ad vouend[um], si tamen voto vel iuramento se asstrinxerint ad aliquid faciend[um], obligant[ur] quo ad t[er]m[in]i si habeant v[er]u[m] rationis, licet non obligentur quo ad ecclesia[m] ante quatuordecim annos. ¶ Ad. iij. v[er]u[m] q[uo]d Numeri. xij. n[on] te p[ro]hibent mulier i[n] puellari etate p[ro]stituta si uoneat absq[ue] p[ro]sensu parentu[m], potest tamen reuocari a parentib[us], ex quo patet q[uo]d non peccat vouendo, sed intelligit se voto obligate quantum in se est absq[ue] p[ro]iudicio auctoritatis parente.

Ad sextu[m] sic proceditur

Vide[re] q[uo]d p[ro]pter obsequiu[m] parentu[m] debeant aliqui retrahi ab ingressu religionis. Non eni[m] licet p[ro]mittere id q[uo]d e[st] necessarium v[er]u[m] fiat id quod est liberu[m] voluntari, sed obsequiu[m] parentu[m] cadit sub necessitate p[ro]cepti quod dat de honore parentu[m] Exo. xx. v[er]u[m] ap[osto]l[us] dicit. i. ad Timotheu[m] v. Siqua vidua filios aut nepotes habet discat p[ro]p[ri]u[m] domu[m] suam regere et mutua[m] vicem reddere parentibus, ingredi ante religionem est liberu[m] voluntari, ergo vide[re] q[uo]d non debeat aliquis p[ro]mittere parentu[m] obsequiu[m] p[ro]p[ter] religionis ingressu[m]. ¶ De. Maior vide[re] esse subiectio[n]e[m] filij ad patre[m] q[uam] serui ad d[omi]n[u]m, quia filiatio est naturalis, seruitus aut[em] ex maledictione peccati, v[er]u[m] pat[er] Gen. ix. sed seruus non potest p[ro]mittere obsequiu[m] d[omi]ni sui v[er]u[m] religio[n]em ingredi aut sacru[m] ordinem assumat, sicut habet in decretis d[omi]n[us]. l. iij. si seruus, ergo multo min[us] potest filius obsequiu[m] patris p[ro]mittere v[er]u[m] ingrediatur religio[n]e[m]. ¶ De. Maior debito obligat aliquis parentib[us] q[uam] bis quibus debet pecuniam, sed illi qui debent pecuniam aliq[ui]bus, non possunt religionem ingredi. Dicit eni[m] Grego. in regu[m]stro. et habet in decretis d[omi]n[us]. l. iij. q[uo]d hi qui sunt rationi bus publicis obligati, q[ui] perunt monasteriu[m] nullo modo suscipiendi sunt nisi prius a negotijs publicis fuerint abso[lu]ti, ergo vide[re] q[uo]d multo min[us] filij possunt religionem ingredi p[ro]missio patris obsequio. ¶ Sed contra est q[uo]d Matth. iij. dicit q[uo]d Jacobus et Johannes relicti retib[us] et p[ro]p[ter]te secuti sunt d[omi]n[u]m, ex quo patet v[er]u[m] Hylatinus dicit, doctri[n]a christi secuti v[er]u[m] secularis vite sollicitudine[m] et p[ro]p[ter]te domus p[ro]p[ri]etate non tenent. ¶ R[ati]o. v[er]u[m] q[uo]d sic sup[er] dictu[m] est cu[m] de pietate ageret, parentes habent rationem p[ri]ncipij inquantu[m] butulmodi, et ideo per se eis p[ro]uenit v[er]u[m] filio[rum] curam habeant, et p[ro]p[ter] hoc non licet alicui filios haberi religionem ingredi o[mn]ino p[ro]missa cura filiorum, i. non, p[ro]p[ter] quos qualiter educari possent, dicit eni[m] i. ad Timotheu[m] v. q[uo]d si quis filio[rum] curam non habet, fidem negauit et est infideli terentior, per accidens tamen parentibus p[ro]uenit v[er]u[m] a filijs adiuuent inquantu[m] s[ed] sunt in necessitate aliqua p[ro]stituti, et ideo dicend[um] est q[uo]d parentib[us] in necessitate existentib[us] ita q[uo]d eis comode aliter q[uam] p[ro] obsequiis filio[rum] subueniri non possit, non licet filijs p[ro]missio parentum obsequio religionem intrare, si s[ed] non sunt ita li necessitate v[er]u[m] filio[rum] obsequio multu[m] indigeat, possunt p[ro]mittere parentum obsequio filij religionem intrare co[n]tra p[ro]ceptum parentu[m], quia possit annos pubertatis quib[us]

libet ingeniu[m] libertatem habet quantum ad ea que pertinent ad dispositione[m] sui status, p[ro]p[ter] in his que sunt diuini obsequij, et magis est obtemperand[um] patri spiritui v[er]u[m] vitam q[uam] parentib[us] carnis, v[er]u[m] ap[osto]l[us] dicit ad Hebr. xij. vnde d[omi]n[us] v[er]u[m] legitur Matth. viij. et Lu. ix. reprobend[um] discipulu[m] qui volebat euz stam sequi intuitu paterne sepulture, et tunc eni[m] alij per quos illud opus impleti poterat v[er]u[m] Chryso. dicit. ¶ Ad. i. ergo v[er]u[m] q[uo]d p[ro]ceptum de honore parentu[m] non solum se extendit ad corporalia obsequia, sed etiam ad sp[irit]ualia, et ad reuerentia[m] exhibendam, et ideo etia[m] illi qui sunt in religione imple[re] possunt p[ro]ceptum de honore parentu[m] p[ro]p[ter] eis ordo[n]e[m] et reuerentiam et auxilium impendendo sicut q[uo]d religiosos decet, quia etia[m] illi qui in seculo viuunt diuersimode parentes honorant sicut eoz p[ro]dione[m]. ¶ Ad. ij. v[er]u[m] q[uo]d videndum q[uo]d quia seruus est in pena peccati inducta, ideo per seruitutem aliquid admittit h[ab]ere q[uo]d alias ei competere[n]t, ne s[ed] libere de sua persona possit disponere, seruus, n[on] id quod est d[omi]ni est, sed filius non patitur detrimetuz ex hoc q[uo]d subiectus est patri quin possit de sua persona libere disponere transsendo se ad obsequiu[m] dei, quod maxime pertinet ad hominis bonu[m]. ¶ Ad. iij. v[er]u[m] q[uo]d ille qui est obligatus ad aliquod certum, non potest illud licite p[ro]p[ter]mittere facultate existente, et ideo si aliquis sit obligatus v[er]u[m] alicui rationem ponat vel v[er]u[m] certum debitu[m] reddat non potest hoc licite p[ro]mittere v[er]u[m] religio[n]e[m] ingrediatur, si tamen debeat aliquam pecuniam et non habeat v[er]u[m] red dat tenetur facere q[uo]d potest, v[er]u[m] s[ed] cedat bonis suis creditu[m] p[ro]p[ter] pecuniam aut persona[m] liberi hominis sicut iura cuncta non obligatur sed solum res, quia p[ro]p[ri]a liberi hominis superat o[mn]em estimatione[m] pecunie, vnde licite potest exhibitis rebus suis religionem intrare, nec tenetur in seculo remanere v[er]u[m] p[ro]p[ter] vnde debitu[m] reddat, filius aut[em] non tenetur ad aliquod speciale debitu[m] patri nisi forte i[n] casu necessitatis, v[er]u[m] dictum est.

Ad septimu[m] sic p[ro]ceditur

Vide[re] q[uo]d p[ro]p[ter] curam non possunt licite religionem ingredi. Dicit eni[m] Grego. in pastoral[is] q[uo]d ille q[ui] curam animar[um] suscipit, terribilis ad mones cu[m] d[omi]n[us], fili[m] missi s[ed] p[ro]p[ter] amicum tuo de filiis apud extraneu[m] aiama[m] tua[m], et subdit. S[ed] p[ro]p[ter] tere n[on] q[uo]d p[ro] amico e[st] aliena aiama in piculo sue p[ro]p[ri]etatis accipe, sed ille q[ui] obligat h[ab]ere p[ro]p[ter] debito[n]e[m] n[on] potest intrare religionem nisi soluat id q[uo]d debet si possit, cu[m] q[uo]d faceret possit curam animar[um] agere ad quam se obligauit in periculum anime sue, vide[re] q[uo]d non liceat ei p[ro]p[ter]missa cura animar[um] religionem intrare. ¶ De. Quod vni licet, p[ro]p[ter] ratione o[mn]ibus similib[us] licet, sed si o[mn]es p[ro]p[ter] b[er]n[ard]e curam animar[um] religionem intraret remaneret plebes absq[ue] cura pastoz quod esset inco[n]ueniens, ergo vide[re] q[uo]d p[ro]p[ter] curam non possunt licite religionem intrare. ¶ De. Int[er] actus ad quos religio[n]e[m] ordinant p[ro]p[ter] sunt illi q[ui]bus aliquis p[ro]missa alijs tradit, b[er]n[ard]i aut[em] acc[us]at co[m]p[er]it p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] curam et archidiaconi, q[ui]b[us] ex officio co[m]p[er]it p[ro]p[ter] dicare et p[ro]p[ter] sessiones audire, ergo videtur q[uo]d non liceat p[ro]p[ter] p[ro]p[ter] curam vel archidiacono transire ad religionem. ¶ Sed contra est q[uo]d in decretis xxx. causa. q. ij. c. due sunt leges, dicit. Siquis clericoz in ecclesia sua sub ep[iscop]o populum retinet et seculariter viuunt, si afflatu sp[irit]u[m] sancti i ali quo monasterio vel regulari canonice se saluati voluerit etiam ep[iscop]o contradicente eat liber nostra auctoritate. ¶ R[ati]o. v[er]u[m] q[uo]d sicut sup[er] dictu[m] est, obligano non p[ro]p[ter]t[ur]

perferat omni alij obligationi. obligari autem voto per-
petuo et solenni ad vacandum diuino obsequio competit
pprie episcopis et religiosis. presbyteri autem curam et ar-
chidiaconi non obligantur voto perpetuo et solenni ad cu-
ram animarum retinendam. sicut ad hoc obligantur episcopi
vnde episcopi p'sulatum non possunt deserere quacumq; oc-
cassione absq; auctoritate romani pontificis. vt habetur ex-
tra de regula. et transeunt. ad religio. c. licet. archidiaconi
autem et presbyteri curam possunt libere abrenunciare epi-
scopo curam eis commissam absq; speciali licentia pape
qui solus potest in votis perpetuis dispensare. vnde ma-
nifestum est qd archidiaconi et p'bnis curatis licet ad reli-
gionem transire. Ad. i. ergo vdm qd p'sbyteri curat' ar-
chidiaconi obligauerunt se ad curam agendam subditoy.
q'diu retinent archidiaconatu vel parochiam. no autem
obligauerunt se ad hoc qd perpetuo archidiaconatum vel
parochiam teneant. Ad. ij. vdm qd sicut Hierony. de
cur p'ra Vigilantiu. q'uis a te lingue videret mortuos se-
uissimos pariantur. s. religiosi quibus argumetatio et vi-
cio. si oēs se clauerint et fuerint in solitudine quis celebra-
bit ecclesias: quis seculares boies lucifaciet: quis peccā-
tes ad virtutes poterit exhortari hoc enī modo si oēs te-
cum facti sint sapiens esse quis poterit et et castitas non
erit approbanda. si enī virgines omnes fuerint et nuptie
non fuerint interdit genus humanū. rara est virtus nec
a pluribus appenit. patet ergo qd hic timor stultus est. pu-
ta sicut si aliquis timere d'baure aquā ne flumē desicet.

Ad octauū sic proceditur

videt qd nō liceat de vna religioe transire ad aliam etiā
artiozem. Dicit enī ap'ls ad Heb. x. Nō deseretes colle-
ctionē nostrā: sicut est obsequium quibusdā. glo. qui. s. i.
more p'secutiōis cedūt. vel p'ria p'sumptioe a peccatorib;
bus vel imperfectis vt iusti videant recedūt. sed hoc vi-
dentur facere qui de vna religione transeūt ad aliam p'fer-
tiorē. ergo videt hoc esse illicitū. Preter. Professio
monachoy est amoz qd p'fessio regularium canonicoy. vt
habetur extra de sta. monach. et cano. regu. c. i. vbi timorē
sed non licet alicui transire de statu canonicoy regulariū
ad statū monachoy. dicit enī in decretis. xix. causa. q. iij.
Vandamus et vniuersalis interdiciat ne quis canonicus
regularis p'fessus nisi qd absit publice lapsus fuerit mona-
chus efficiat. ergo videt qd nō liceat alicui transire de vna
religione ad aliam maiorem. Pre. Tandiu obligat
aliquis ad implendū quod vouit. q'diu potest licite illud
implere. sicut si aliquis vouit p'nnitiā seruare etiā post
practum mīmonū p' verba de p'senti ante carnalem co-
pulam tenetur implere votū. quia hoc potest facere reli-
gionē intrādo. si ergo aliquis licite potest transire de vna
religione ad aliam. tenebit hoc facere si ante hoc vouerit
existens in seculo. qd videt esse incōueniēs. qd ex hoc plu-
rimū scandalū generari posset. ergo non potest aliquis re-
ligiosus de vna religione transire ad aliam artiozem. C
p'ra est quod dicit in decretis. xx. causa. q. iij. Virgines
facere si pro lucro aie sue p'pter districtioē vitam ad aliud
monasteriū p'gere dispouerint. ibiq; cōmanere decene-
runt. sancta synodus p'cedit. et eadem ratio videt esse de qd
buicunq; religiosus. ergo potest aliquis licite transire de
vna religione ad aliam. P'ri. vdm qd transire de reli-
gione ad religionē nisi p'pter magnam utilitatē vel neces-
sitatē non est laudabile. tum quia ex hoc plurimū scan-
dalū anī illi qui relinquūt. tum etiā quia facilius p'fer-

at aliquis in religioe quam p'suenit. qd in illa quam nō
p'suenit ceteris parib;. vnde in collationib; p'auū abbas
Melion' dicit. Cuiusq; vnle est vt fm p'posuiz quod
elegit summo studio ac diligētia ad opem atrepti p'fer-
tionem petuente festinet. et nequaquā a sua quam elegit
semel p'fessioe discedat. et postea subdit rationē assignās
impossibile nanq; est vni et eundem hominē simul vni-
uersis sulari artibus. quas si quis voluerit parit' attem-
ptare. in id incedere eum necesse est vt dum oēm sequit'
nullam integre consequatur. diuerse enī religiones p'fer-
tinent fm diuersa virtutum opera. Porrit tñ aliquis
laudabiliter vna religione transire ad aliam triplici rē cā
p' quidem zelo p'fectionis religionis. que quidē excel-
lentia. vt lupia dicitū est non attendit fm solā arduitatē
sed p'ncipaliter fm id ad quod religio ordinatur. secunda
ratio hō fm dictionē obseruantiū debito fini p'p'noz
narat. et p'pter declinationē religionis a debita p'fectio-
ne. puta si in aliqua religione artioxi incipiant religiosi re-
missius viuere laudabiliter transiunt ad religionē eti-
am minorē si melius obseruet. vñ in collatiōib; parum
abbas Jobānes de seipso dicit qd a vita solitaria in qua
p'fectus fuerat transiit ad minorē. s. eoy qui viuūt i so-
litate p'pter hoc qd vita heremitica cepit declinare et la-
pus obseruari. p'pter infirmitatē vel debilitatē ex qua
interdū puenit qd non potest aliquis artioxi religionis
statuta seruare. posset autē seruare statuta religiois laicoy
Sed in his tribus casibus potest esse differentia. nam in
primo casu debet quidē p'pter bñitatē licentiā petere. qd
nisi a negati non potest dūmodo p'fer illaz religionē esse
artioxi. si hō de hoc pbabiliter dubitet. est in hoc supioris
iudiciū inquirendū. vt habet extra de regula. et transeunt.
ad rel. c. licet. similiter requirit supioris iudiciū in 2o ca-
su. in 3o casu est etiā necessaria dispensatio. Ad. i. ex-
go vdm qd illi qui ad artioxi religionē transeunt nō faciūt
hoc p'sumptuose vt iusti videant. sed deuote vt iustiores
fiant. Ad. ij. vdm qd vnaq; religio. s. monachoy et ca-
nonicoy regulariū ordinat ad opavitē contēplatiue. inf qd
p'pua sunt a que agunt in dōmī mīseris ad que ordi-
atur directe ordo canonicoy regulariū quib; per se compe-
tit qd sint clerici religiosi. sed ad religionē monachoy non
per se competit vt sint clerici religiosi vt habet in decretis
xvi. q. i. et ideo q'uis ordo monachoy sit artioxi obseruā-
tie si monachi essent laici liceret transire ab ordine mona-
choy ad ordinē canonicoy regulariū. fm illud Hierony.
ad Rusticiū monachū. Sic viuē in monasterio vt cleri-
cus esse merearis. non autem ecōuerso. vt habetur in de-
cretis. xix. q. iij. in decreto inducto. sed si monachi sint cleri-
ci factis mīnistris obsequētēs. habent id quod est cano-
nicoy regularium cum maiori arduitate. et ideo transire
licitum erit de ordine canonicoy regulariū ad ordinē mo-
nachoy p'nta tamen superioris licētia. vt dicitur. xix. q.
iij. c. Statim. Ad. iij. vdm qd votum solenne quo qd
obligatur minorū religioni est fortius qd votum simplex
quo quis astrigitur maiorū religioni. post votū enī sim-
plex si contraheret aliquis mīmonū nō dicitur sicut
post votum solenne. et ideo ille qui iam p'fessus est in mi-
norū religionē non tenetur implere votum simplex quod
emisit de intrando religionem maiorē.

Ad nonū sic proceditur

videtur qd nullus debeat alios inducere ad religionem
intrandū. Mandat enī beatus Benedictus in reglā sua

q' p'fessio
gustia ad p
tacet ad
no regim
ne. Quid
et andam
no cum
are qui
esse p'p'p
re ad id
p'p'p
tam quā
tate qd
Sed p'p'p
nabit. et
solum nō
facio. et
fac. Sicut
peccatū
one p'p'p
p'p'p
quē in
dantur
nec tamen
sua
vel si
nem ap'p'p
sic notat
merdat
nōne. vt
religionem
no temp
sic non
Ad. iij. vdm
dū fuit
nem genit
bendo fact
u post
enit. Sicut
hoc non
retem ad
si hō
p'p'p
atū ma
tū facit
cy q'p'p
comor
u. et
obligat
ligent
nem
ta infir
ne. alle
sim ma
tem relig
hoc em
Ad. iij.

offert spiritu dei ducatur aut simulate accedat. et ideo debent accedentes probare utrum divino spiritu moueant. Et illi qui ad religionem accedunt non potest esse dubium an propositum de ingressu religionis in corde eius exortum sit a spiritu dei cuius est ducere hominem in terram rectam. nec propter hoc ostenditur non esse ex deo quod aliqui retrocedunt. non enim omne quod a deo est. est incorruptibile. alioquin creature corruptibiles non essent ex deo ut manichei dicunt. necque etiam aliqui qui habent a deo gratiam possent illam amittere. quod etiam est hereticum. sed consilium dei est in dissolubile. quo etiam corruptibilia et mutabilia facit. Et illud *Cl. xvi. Consilium meum stabit et omnis voluntas mea fiet.* et ideo propositum de ingressu religionis non indiget probatione utrum sit a deo. quia certa discussione non eget. ut dicitur *glo. super illud. i. ad Thessal. vti. Omnia probate.* *Ad. ij. vdom quod sicut caro concupiscit aduersus spiritum. ut dicitur ad Gal. v. ita etiam frequenter animalia carnalia aduersantur profectui spirituali. sicut illud *Querebe vii. Inimici hominis domestici eius. Unde *Cirillus* exponens illud *Luc. ix. Permite me renunciare eis qui domi sunt ostendit quod uterque diuisus sit. nam comitari proximos et consilium non volentes equa sapere. indicat ad hoc utcumque languentem et retrocedentem. propter quod audit a domino. nemo cum posuerit manum ad aratrum et aspexerit retro. abilius est ad regnum dei. aspicit enim retro qui dilationem querit occasione redeundi domum et cum proximo confertur.***

*Ad. ij. vdom quod per edificationem turris signatur perfectio christiane vite. abrenunciatio autem priorum est sumptus ad edificandum turrim. nullus autem dubitat vel deliberat an velit habere sumptus. vel an possit turrim edificare si sumptus habeat. sed hoc sub deliberatione ponitur an aliquis sumptus habeat. similiter sub deliberatione cadere non oportet utrum aliquis debeat abrenunciare omnibus que possidet. vel si hoc faciendo ad perfectionem peruenire possit. sed hoc cadit sub deliberatione utrum hoc quod facit sit abrenunciare omnibus que possidet. quia nisi abrenunciauerit quod est sumptus habere. non potest ut ibidem subditur christi esse discipulus. quod est turrim edificare. timor autem eorum qui trepidant an per religionis ingressum possint ad perfectionem peruenire est irrationabilis et multorum exemplo continetur. vnde *Augustinus* dicit. *viii. confessionum. Speriebas ab ea parte qua intenderem faciem et quo transire trepidabam casta dignitas continentie boneste blandiens ut venirem necque dubitarem. et extendens ad me suscipiendum et amplectandum piis manus plenas gregibus bonorum exemplorum. ibi tot pueri et puelle. ibi iuuentus multa et omnis etas et granes vidue et virgines. anus irridebat me in oratione exhortatoria. quasi diceret tu non potens quod isti et iste. an isti et iste in semetipsis possunt et non in domino tuo iuor. quid in te stas et non stas. proice te in eorum noli metere. non se subtrahet ut cadas. proice te securus er excipiet te et saluabit te. exemplum autem illud quod inducitur de *David* non facit ad propositum. quia arma *Saulis* sicut *glo. dicit* sunt legis sacramenta tanquam onerantia. religio autem est suauis iugum christi. quia ut *Gregorius* dicit in. *ij. moralium. Quid graue mens nostre carnis imponit qui vitare omne desiderium quod perturbat precipit. qui declinari laboriosa mundi huius inuetera mouet quod quidem suauis iugum super se tollentibus refectionem diuine fructibus reponit. et semper***

nam requiem animarum. ad quam nos perducit ipse qui promissit *Iesus christus* dominus noster. qui est super omnia deus benedictus in secula. Amen

Liber Secundus partis secunde beati Thomae de Aquino finit Basilee impressus. Anno salutis christiane. M. cccc. lxxxv. xvi. die Augusti.

Tabula questionū secundū libri secundū
de partū beati Thomae de Aquino.

Questio prima de virtutibus et virtutibus specialibus. et primo de virtutibus theologicis. Et primo de fide quantum ad eius obiectum virtus obiectum fidei sit veritas prima.
Secundo utrum obiectum fidei sit aliquid complexum vel incomplexum. id est res aut enunciable.
Tertio utrum fidei possit subesse falsum.
Quarto utrum obiectum fidei possit esse aliquid visum.
Quinto utrum possit esse aliquid scitum.
Sexto utrum credibilia debeant diffingi per certos articulos.
Septimo utrum idem articuli subsint fidei finem omni tempore.
Octavo de numero articulorum.
Nono de modo tradendi articulos in symbolo.
Decimo ad quem pertineat persisterere symboli fidei.

Questio. ij. de fide quantum ad actum eius interioriorem qui est credere.
Primo quid sit credere quod est actus interior fidei.
Secundo quot modis dicatur.
Tertio utrum credere aliquid supra rationem naturalem sit necessarium ad salutem.
Quarto utrum credere ea ad que ratio naturalis pertinere potest sit necessarium.
Quinto utrum sit necessarium ad salutem credere aliquid explicitate.
Sexto utrum ad credendum explicitate omnes teneant equaliter.
Septimo utrum habere fidem explicitam de christo sit necessarium ad salutem.
Octavo utrum credere trinitatem explicitate sit necessarium ad salutem.

Nono utrum actus fidei sit meritorius.
Decimo utrum ratio divina diminuat meritum fidei.

Questio. iij. de fide quantum ad actum eius exterioriorem qui est pnteri.
Primo utrum confessio sit actus fidei.
Secundo utrum confessio sit necessaria ad salutem.

Questio. iij. de fide quantum ad ipsum habitum fidei. et quantum ad ipsam fidem.
Primo quid sit fides.
Secundo in qua vi anime sit sicut in subiecto.
Tertio utrum forma eius sit caritas.
Quarto utrum eadem numero sit fides formata et informis.
Quinto utrum fides sit virtus.
Sexto utrum sit una virtus.
Septimo de ordine eius ad alias virtutes.
Octavo de comparatione certitudinis eius ad certitudinem virtutum intellectualium.

Questio. v. de habitu fidei quantum ad habitus ipsas.
Primo utrum angelus aut homo in prima sui conditione habuerit fidem.
Secundo utrum demones habeant fidem.
Tertio utrum heretici errantes in uno articulo fidei habeant fidem de alijs articulis.
Quarto utrum fidei habitus unquam alio habeat maiorem fidem.

Questio. vi. de habitu fidei quantum ad eius causam.
Primo utrum fides sit homini infusa a deo.
Secundo utrum fides informis sit donum.

Questio. vij. de ipsa fide quantum ad suos effectus.
Primo utrum timor sit effectus fidei.
Secundo utrum purificatio cordis sit effectus fidei.

Questio. viij. de correspondentijs virtutū fidei. et primo de dono intellectus.
Primo utrum intellectus sit donum spiritus sancti.
Secundo utrum possit simul esse in eodem cum fide.

Tertio utrum intellectus qui est donum sit speculativus an vel etiam practicus.

Quarto utrum omnes qui sunt in gratia habeant donum intellectus.
Quinto utrum hoc donum inveniatur in aliquibus absque gratia.

Sexto quomodo habeat donum intellectus ad alia dona.
Septimo que beatitudinis rideat dono intellectus.

Questio. ix. de correspondentijs virtutū fidei quantum ad donum scientie.
Primo utrum scientia sit donum.
Secundo utrum sit circa divina.

Tertio utrum sit speculativa vel practica.
Quarto que beatitudinis ei respondeat.

Questio. x. de fide quantum ad vitia opposita. et primo de infidelitate in communi.
Primo utrum infidelitas sit peccatum.
Secundo utrum infidelitas sit in intellectu sicut in subiecto.

Tertio utrum sit maximum peccatum.
Quarto utrum omnis actio infidelium sit peccatum.

Quinto de speciebus infidelitatis.
Sexto de comparatione earum ad invicem.
Septimo utrum cum infidelibus sit disputandum de fide.

Octavo utrum sint cogendi ad fidem.
Nono utrum in sit eis concidendum.

Decimo utrum possint christianis fidelibus preesse.
Undecimo utrum ritus infidelium sint tolerandi. (sacri.)
Duodecimo utrum pueri infidelium sint iuris pntibus baptizandi.

Questio. xi. de vitijs oppositis fidei quantum ad peccatum.
Primo utrum heresis sit infidelitatis species.
Secundo utrum heresis sit proprie circa ea que sunt fidei.

Tertio utrum heretici sint tolerandi.
Quarto utrum revertentes ad fidem sint recipiendi.

Questio. xij. de vitijs oppositis fidei quantum ad apostasiam.
Primo utrum apostasia ad infidelitatem pertineat.
Secundo utrum pro apostasia a fide subditi absolvantur a iurisdictione apostatarum.

Questio. xij. de vitijs oppositis confessioni fidei. et primo de blasphemia in generali.
Primo utrum blasphemia opponatur confessioni fidei.
Secundo utrum blasphemia semper sit peccatum mortale.

Tertio utrum blasphemia sit maximum peccatum.
Quarto utrum blasphemia sit in damnatis.

Questio. xij. de blasphemia in speciali que est peccatum in spiritum sanctum.
Primo utrum blasphemia vel peccatum in spiritum sanctum sit idem quod peccatum in ex certa malitia.
Secundo de speciebus huius peccati.

Tertio utrum sit irreversibile.
Quarto utrum aliquis possit peccare in spiritum sanctum a principio antequam alia peccata committat.

Questio. xv. de vitijs oppositis dono intellectus. scilicet de cecitate mentis et ebrietate sensus.
Primo utrum cecitas mentis sit peccatum.
Secundo utrum ebrietudo sensus sit aliud peccatum a cecitate mentis.

Tertio utrum hec vitia a peccatis carnalibus oriuntur.

Questio. xvi. de preceptis pertinentibus ad predicam. scilicet ad fidem et ad dona scientie et intellectus.
Primo utrum in veteri lege dantur debuerint precepta credendi.
Secundo utrum precepta in veteri lege tradantur pertinentia ad scientiam et intellectum.

- 17 **Q**uestio. xviij. de spe quantum ad ipsam spem.
Primo utrum spes sit virtus.
Secundo utrum obiectum eius sit beatitudo eterna.
Tertio utrum vnus homo possit sperare beatitudinem alterius per virtutem spei.
Quarto utrum homo licet possit sperare in homine.
Quinto utrum spes sit virtus theologica.
Sexto de distinctione eius ab alijs virtutibus theologicis.
Septimo utrum spes precedat fidem.
Octauo utrum sit posterior charitate.
- 18 **Q**uestio. xvij. de spe quantum ad subiectum eius.
Primo utrum spes sit in voluntate sicut in subiecto.
Secundo utrum spes sit in beatis.
Tertio utrum spes sit in damnatis.
Quarto utrum spes in viatoribus beatitudinem certitudinem.
- 19 **Q**uestio. xviij. de dono timoris quod dicitur spes.
Primo utrum deus debeat timeri.
Secundo utrum timor puenienter dividatur in filialem initialem seruilem et mundanum.
Tertio utrum timor mundanus semper sit malus.
Quarto utrum timor seruilis semper sit bonus.
Quinto utrum sit idem in substantia cum filiali.
Sexto utrum adueniente charitate excludat timor seruile.
Septimo utrum timor sit initium sapientie. filiali.
Octauo utrum timor animalis sit idem in subiecto timore filiali.
Primo utrum timor sit donum spiritus sancti.
Decimo utrum crescat crescente charitate.
Undecimo utrum timor maneat in patria.
Duodecimo quod rideat ei in brutis et fructibus.
- 20 **Q**uestio. xix. de spe quantum ad vitia opposita. et
Primo de desperatione.
Secundo utrum desperatio possit esse sine infidelitate.
Tertio utrum sit maxima peccatorum.
Quarto utrum oritur ex acedia.
- 21 **Q**uestio. xxi. de presumptione.
Primo cui obiecto imitatur presumptio.
Secundo utrum presumptio sit peccatum.
Tertio utrum presumptio opponatur spei.
Quarto utrum causetur ex inani gloria.
- 22 **Q**uestio. xxij. de preceptis pertinentibus ad spez
Et ad donum timoris.
Primo utrum fuerit dandum aliquod preceptum pertinentens ad spez
Secundo utrum fuerit dandum aliquod preceptum pertinentens ad timorem.
- 23 **Q**uestio. xxij. de ipsa charitate secundum se.
Primo utrum charitas sit amicitia.
Secundo utrum sit aliquod creatum in anima.
Tertio utrum sit virtus.
Quarto utrum sit virtus specialis.
Quinto utrum sit vna virtus.
Sexto utrum sit maxima virtutum.
Septimo utrum sine ea possit esse aliqua vera virtus.
Octauo utrum sit forma virtutum.
- 24 **Q**uestio. xxij. de charitate in comparatione ad
Subiectum.
Primo utrum charitas sit in voluntate sic in subiecto.
Secundo utrum charitas causetur in homine ex actibus precedentibus vel ex infusione.
Tertio utrum infundat mali secundum capacitatem naturalium.
Quarto utrum augeatur in habente ipsam.
Quinto utrum augeatur per additionem.
Sexto utrum quolibet actu augeatur.
Septimo utrum augeatur in infinitum.
Octauo utrum charitas sic possit esse perfecta.

- N**ono utrum puenienter distinguantur tres gradus charitatis. scilicet incipiens. proficiens. et perfecta.
Decimo utrum charitas possit dominari.
Undecimo utrum charitas semel habita possit amitti.
Duodecimo utrum amittat per vnum actum peccati mortalis.
- 25 **Q**uestio. xxv. de charitate quantum ad eius obiectum
Que. scilicet sint ex charitate diligenda.
Primo utrum solus deus sit ex charitate diligendus vel etiam proximus.
Secundo utrum charitas sit ex charitate diligenda.
Tertio utrum creature rationales sint ex charitate diligende.
Quarto utrum aliquis ex charitate possit seipsuz diligere.
Quinto utrum possit ex charitate diligere corpus proprium.
Sexto utrum peccatores sint ex charitate diligendi.
Septimo utrum peccatores seipsos diligant.
Octauo utrum inimici sint ex charitate diligendi.
Nono utrum sint eis signa amicitie exhibenda.
Decimo utrum angeli sint ex charitate diligendi.
Undecimo utrum demones.
Duodecimo utrum puenienter enumerentur quatuor ex charitate diligenda. scilicet deus. proximus. corpus proprium. et nosipsi.
- 26 **Q**uestio. xxvi. de charitate quantum ad ordinem
Diligendorum.
Primo utrum aliquis ordo sit in caritate.
Secundo utrum homo debeat deum plus diligere quam proximum.
Tertio utrum plus quam seipsum.
Quarto utrum se plus quam proximum.
Quinto utrum debeat homo plus diligere proximum quam corpus proprium.
Sexto utrum plus vnum proximum quam alium.
Septimo utrum plus proximum meliorem quam magis sibi proximum.
Octauo utrum magis dilectum sibi secundum carnis affinitatem vel secundum alias necessitudines.
Nono utrum magis filium quam patrem.
Decimo utrum magis matrem quam matrem.
Undecimo utrum uxorem plus quam patrem vel matrem.
Duodecimo utrum magis dilectorem quam beneficium.
Tertidecimo utrum ordo charitatis maneat in patria.
- 27 **Q**uestio. xxvij. de charitate quantum ad eius actum
Primo utrum dilectio.
Primo utrum amare sit magis proprium charitatis quam amari.
Secundo utrum amare prout est actus charitatis sit idem quod beniuolentia.
Tertio utrum deus sit propter seipsum amandus.
Quarto utrum possit in hac vita immediate amari.
Quinto utrum possit amari totaliter.
Sexto utrum eius dilectio habeat modum.
Septimo utrum diligere amicum sit melius quam diligere inimicum.
Octauo utrum diligere deum sit melius quam diligere proximum.
- 28 **Q**uestio. xxvij. de interioribus effectibus charitatis.
Primo de gaudio quod est interior effectus consequens principalem actum charitatis qui est dilectio.
Primo utrum gaudium sit effectus charitatis.
Secundo utrum bonum gaudium copulatur secum necessitatem.
Tertio utrum istud gaudium possit esse plenum.
Quarto utrum huiusmodi gaudium sit virtus.
- 29 **Q**uestio. xxix. de effectibus charitatis quantum ad
Pacem que est interior effectus consequens dilectionem.
Primo utrum pax sit idem quod concordia.
Secundo utrum omnia appetant pacem.
Tertio utrum pax sit effectus charitatis.
Quarto utrum pax sit virtus.

Questio. xxx. de effectibus charitatis quantum ad misericordiam quae est interior charitatis effectus

Primo utrum malum sit cuius est effectus misericordia.
Secundo quorum sit misericordia.

Tertio utrum misericordia sit virtus.
Quarto utrum sit maxima virtutum.

Questio. xxxi. de effectibus exterioribus charitatis, et primo de beneficentia.
Primo utrum beneficentia sit actus charitatis.
Secundo utrum sit omnibus beneficendum.

Tertio utrum magis diuinus sit magis beneficendum.
Quarto utrum beneficentia sit virtus specialis.

Questio. xxxii. de exterioribus effectibus charitatis quantum ad elemosinam.

Primo utrum elemosine largitio sit actus charitatis.
Secundo utrum diuini differantur elemosinarum genera que sunt septem spirituales, et septem corporales.

Tertio utrum elemosine spirituales sint potiores elemosinis corporalibus.
Quarto utrum elemosine corporales habeant effectum spirituales.

Quinto utrum dare elemosinam sit in precepto.
Sexto utrum corporales elemosinae sit danda de necessitate.

Septimo utrum sit danda de iniuste acquisito.
Octavo quorum sit dare elemosinam.

Nono quibus sit elemosina danda.
Decimo quid sit modus elemosine fiende.

Questio. xxxiii. de exterioribus effectibus charitatis quantum ad correctionem fratrum.

Primo utrum fraternalis correctio sit actus charitatis.
Secundo utrum fraternalis correctio sit sub precepto.

Tertio utrum hoc preceptum extendat se ad omnes vel solum ad prelatos.
Quarto utrum subditi teneantur ex hoc precepto prelatos corrigere.

Quinto utrum peccator possit corrigere.
Sexto utrum aliquis debeat corrigi qui ex correctione sit deterius.

Septimo utrum secreta correctio debeat precedere diuini iudicij.
Octavo utrum testium inducio debeat precedere diuini iudicij.

Questio. xxxiiii. de vitiis oppositis charitati, et primo de odio quod opponitur ipsi dilectioni.

Primo utrum deus possit odio haberi.
Secundo utrum odium sit maximum peccatorum.

Tertio utrum odium proximi semper sit peccatum.
Quarto utrum sit maximum in peccato quod sit in proximo.

Quinto utrum sit vitium capitale.
Sexto ex quo capitali vicio oritur.

Questio. xxxv. de vitiis oppositis charitati quantum ad accidiam que opponitur gaudio charitatis quod est de bono diuino.

Primo utrum accidia sit peccatum.
Secundo utrum accidia sit speciale vitium.

Tertio utrum sit peccatum mortale.
Quarto utrum sit vitium capitale.

Questio. xxxvi. de vitiis oppositis charitati quantum ad inuidiam que opponitur gaudio de bono proximi.

Primo utrum inuidia sit tristitia de bonis alienis.
Secundo utrum inuidia sit peccatum.

Tertio utrum inuidia sit peccatum mortale.
Quarto utrum inuidia sit vitium capitale, et de filiabus eius.

Questio. xxxvii. de discordia que opponitur effectui charitatis qui est pax.

Primo utrum discordia sit peccatum.
Secundo utrum sit filia inanis glorie.

Questio. xxxviii. de contentione que opponitur paci quantum ad os.

Primo utrum contentio sit peccatum mortale.
Secundo utrum sit filia inanis glorie.

Questio. xxxix. de scismate quod opponitur paci quantum ad opus.

Primo utrum scisma sit speciale peccatum.
Secundo utrum sit grauius infidelitate.

Tertio utrum salinaria habeant aliquam potestatem.
Quarto que sit poenitentia pena scismaticorum.

Questio. xl. de bello quod opponitur paci quantum ad opus.

Primo utrum aliquod bellum sit licitum.
Secundo utrum clericis sit licitum bellare.

Tertio utrum liceat bellantibus uti insidijs.
Quarto utrum liceat in diebus festis bellare.

Questio. xli. de ira que opponitur paci quantum ad opus.

Primo utrum ira sit peccatum.
Secundo utrum ira sit filia ire.

Questio. xlii. de seditione que opponitur paci quantum ad opus.

Primo utrum seditio sit speciale peccatum.
Secundo utrum sit peccatum mortale.

Questio. xliii. de scandalolo quod opponitur charitati quantum ad beneficentiam.

Primo quid sit scandalum.
Secundo utrum scandalum sit peccatum.

Tertio utrum sit speciale peccatum.
Quarto utrum sit peccatum mortale.

Quinto utrum peccatorum sit scandalizari.
Sexto utrum eorum sit scandalizare.

Septimo utrum spiritualia bona sint dimittenda propter scandalum.
Octavo utrum temporalia sint propter scandalum dimittenda.

Questio. xliii. de preceptis charitatis.

Primo utrum de charitate sint danda precepta.
Secundo utrum vni nisi vel duo.

Tertio utrum duo sufficiant.
Quarto utrum quatuor sufficiant.

Sexto utrum hoc preceptum possit in via impleri.
Septimo de hoc precepto diligens primus tunc sit reipsum.

Octavo utrum odium charitatis cadat sub precepto.

Questio. xlii. de tono sapientie quod respondet charitati.

Primo utrum sapientia debeat miserari in terra spiritus sancti.
Secundo utrum sit in intellectu sicut in subiecto.

Tertio utrum sapientia sit speculativa tantum vel etiam practica.
Quarto utrum sapientia que dicitur possit esse cum peccato mortali.

Quinto utrum sit in omnibus habitibus gratiam gratum facientem.
Sexto utrum videat ei septima virtus que est beata pacifica.

Questio. xlii. de stulticia que opponitur sapientie.

Primo utrum stulticia opponatur sapientie.
Secundo utrum stulticia sit peccatum.

Tertio utrum stulticia sit filia luxurie.
Quarto utrum sit vitium capitale.

Questio. xlii. de prudentia secundum se.

Primo utrum prudentia sit in voluntate vel in ratione.
Secundo utrum si est in ratione sit in practica tantum vel etiam in speculativa.

Tertio utrum sit cognoscitiva singularium.
Quarto utrum sit virtus.

Quinto utrum sit virtus specialis.
Sexto utrum constituat finem virtutibus moralibus.

Septimo utrum constituat medium in eis.
Octavo utrum precipere sit proprius actus eius.

Primo vix sollicitudo vel vigilancia p̄beat ad prudētia.
Secundo vix prudētia se extendat ad regimē multitudinis.
Undecimo vix prudētia que est respectu p̄p̄rii bo-
ni sit eadem specie cum ea que se extendit ad bonū cōe.
Duodecimo vix prudētia sit i subditis an solū i p̄ncipibz
Tertio decimo vix prudētia inueniatur in malis.
Quarto decimo vix prudētia inueniatur in omnibus bonis
Quinto decimo vix prudētia in sit nobis a natura.
Sexto decimo vix prudētia perdatur per obliuionem.

48 **Q**uestio. lviij. d̄ prudētia quāntū ad p̄ces suas in
Primo que sunt partes prudentie. (generalis)

49 **Q**uestio. liij. de singulis prudentie partibus qua
in integralibus.

Primo de memoria vix sit pars prudentie.

Secundo d̄ intellectu vel intelligētia vix sit pars prudentie

Tertio de voluntate vix sit pars prudentie.

Quarto de solertia vix sit pars prudentie.

Quinto vix ratio sit pars prudentie.

Sexto vix prudentia sit pars prudentie.

Septimo vix circūspectio sit pars prudentie.

Octavo vix cauto sit pars prudentie.

50 **Q**uestio. l. de speciebus prudentie q̄ sunt ad mul-
titudinem.

Primo vix legis positua debeat poni spēs prudentie.

Secundo vix politica sit pars prudentie.

Tertio vix iconomica.

Quarto vix militaris.

51 **Q**uestio. li. de prudentia quantum ad virtutes ei
adiunctas que sunt partes quasi potentiales.

Primo vix cubilia sit virtus.

Secundo vix sit specialis virtus a prudētia distincta.

Tertio vix synesis sit specialis virtus.

Quarto vix gnomia sit specialis virtus.

52 **Q**uestio. liij. d̄ dono p̄siliij qd̄ videt prudentie.

Primo vix p̄siliij debeat poni in septem dona

Secundo vix donū p̄siliij videatur in prudētia sp̄siliij

Tertio vix donū p̄siliij maneat in patria.

Quarto vix q̄nta beatitudo que est. beati miserij
cordes respondeat dono consiliij.

53 **Q**uestio. liij. de vitijs oppositis prudentie. et pri-
mo de imprudentia.

Primo vix imprudentia sit peccatum.

Secundo vix sit speciale peccatum.

Tertio vix precipitatio seu temeritas sit peccatum
sub imprudentia contentum.

Quarto vix inconsideratio sit sp̄ale peccatū sub imprudentia
contentum.

Quinto vix inconstancia sit vitiū sub imprudentia p̄tētū

Sexto vix huiusmodi vitiā oriuntur ex luxuria.

54 **Q**uestio. liij. de negl̄gentia.

Primo vix negligentia sit peccatum speciale.

Secundo vix negligentia opponatur prudentie.

Tertio vix negligentia sit peccatum mortale.

55 **Q**uestio. lvi. de vitijs oppositis prudentie que ha-
bent similitudinem cum prudentia.

Primo vix prudentia carnis sit peccatum.

Secundo vix sit peccatum mortale.

Tertio vix auidia sit peccatum speciale.

Quarto vix volus sit peccatū ad auidiam pertinens

Quinto vix frans ad auidiam pertinet.

Sexto vix sollicitudo sp̄alium rerum sit licita.

Septimo vix sit licita q̄ aliq̄s sit sollicitus in futurū

Octavo vix p̄dicta vitiā oriuntur ex auaricia.

56 **Q**uestio. lvi. de p̄ceptis p̄nētibz ad prudētia.

Primo vix de prudentia fuerit dandum aliq̄d
p̄ceptum inter p̄cepta decalogi.

Secundo vix in veteri lege fuerint p̄uenienter posi-
ta p̄cepta prohibitiua de vitijs oppositis prudentie.

57 **Q**uestio. liij. de iusticia. et primo de iure.

Primo vix ius sit obiectum iusticie.

Secundo vix ius p̄uenienter diuidatur in ius na-
turale et posituum.

Tertio vix ius gentium sit idem quod ius naturale

Quarto vix ius diuinum et ius paternum debe-
ant distingui.

58 **Q**uestio. lviij. de iusticia.

Primo quid sit iusticia.

Secundo vix iusticia semper sit ad alterum.

Tertio vix iusticia semper sit virtus.

Quarto vix sit in voluntate sicut in subiecto.

Quinto vix sit virtus generalis.

Sexto vix sit q̄ est virtus generalis sit idem in ef-
fenna cum omni virtute.

Septimo vix sit aliqua iusticia particularis.

Octavo vix iusticia p̄ncipal̄ habeat p̄p̄riā materiā.

Primo vix sit circa p̄siliōes vel circa opationes t̄m.

Primo vix sit iusticia sit p̄ncipal̄ sit mediū rei.

Undecimo vix actus iusticie sit reddē vnicuiq̄ qd̄ suū ē

Duodecimo vix iusticia sit p̄ncipal̄ in oēs virtutes mor-
tales

59 **Q**uestio. liij. de iniusticia.

Primo vix iniusticia sit speciale vitiū.

Secundo vix sit iniusta agere sit p̄ncipal̄ iniusti.

Tertio vix aliquis possit iniustum pati nō volens

Quarto vix iniusticia ex suo genere sit peccatū mortale

60 **Q**uestio. liij. de iudicio.

Primo vix iudicium sit actus iusticie.

Secundo vix sit licitum iudicare.

Tertio vix iudicandū sit per suspitiones.

Quarto vix dubia sint i meliore p̄te interpretanda.

Quinto vix iudicium sit sp̄ fm̄ leges scriptas p̄ferendū.

Sexto vix iudicium per usurpationē p̄uertatur.

61 **Q**uestio. liij. d̄ p̄ncipal̄ iusticie. et primo d̄ p̄ncipal̄ subie-
ctiōis q̄ sunt spēs iusticie. s. cōmutatiua et distri-

Primo vix distributiua cōmutatiua sint distri-

Secundo vix eodē mō in eisdē me (due spēs iusticie.

Tertio vix sit eodē mō in eisdē me (due spēs iusticie.

Quarto vix sit aliqua earū spēs iusticie. triplex matia.

57 **Q**uestio. liij. d̄ restitutiōe q̄ est actus cōmutatiue ius-
ticie.

Primo vix restitutiō sit actus cōmutatiue iusticie.

Secundo vix necessariū ad salutē oē ablatū restituī.

Tertio vix oporteat illud multiplicatū restituere.

Quarto vix oporteat restituī quod quis non abstulit

Quinto vix oporteat restituī ei a quo acceptum est.

Sexto vix oporteat restituere cum qui accepit.

Septimo vix sit statim restituendū.

Octavo vix sit statim restituendū.

62 **Q**uestio. liij. de vitijs oppositis p̄dictis iusticie
partibus. et primo de acceptiōe personarum
que opponitur iusticie distributiue.

Primo vix personarum acceptiō sit peccatum.

Secundo vix habeat locū in dispensatiōe sp̄cialium.

Tertio vix habeat locū in exhibitiōe honoris.

Quarto vix habeat locū in iudicij.

63 **Q**uestio. liij. de vitijs oppositis cōmutatiue ius-
ticie. et primo de homicidio p̄ quod inferuntur
dammum p̄ximo in persona.

Primo vix occidere aialia brutā vel etiam plāras sit

Secundo vix occidere p̄dōē sit licitū. (peccatū)

Tertio vix hoc liceat p̄uate p̄sone vel solum publice.

Quarto vtrum hoc liceat clerico.

Primo vtrum liceat alicui occidere seipsum.

Secundo vtrum liceat alicui occidere hominem iustum.

Termino vtrum liceat alicui occidere boves se defendendo.

Quarto vtrum homicidium casuale sit peccatum mortale.

65 **Q**uestio .lxx. de iniurijs i psona primi commissis.
Primo vtrum murilare aliquem i meo i alio casu
Secundo vtrum liceat parentibus abbatate filios i sit licitum
et dñis seruos.

Terrio vtrum liceat aliquem hominem incarceratione.

Quarto vtrum aggrauetur peccatum iuxta hoc qd p dicitur
iniurie inferuntur in personas alijs diuicias.

66 **Q**uestio .lxxi. de furto per quod inferuntur nocumēt
tum proximo in rebus.

Primo vtrum possessio exteriori terri sit boni naturalis.

Secundo vtrum licitum sit qd aliquis rem aliquam
possideat quasi propriam.

Terrio vtrum furtum sit occulta acceptio rei aliene.

Quarto vtrum rapina sit peccatum spc differēs a furto.

Quinto vtrum omne rapina sit peccatum mortale.

Sexto vtrum furtum sit peccatum mortale.

Septimo vtrum liceat furari in necessitate.

Octavo vtrum omnis rapina sit peccatum mortale.

Nono vtrum rapina sit grauius peccatum qd furtum.

67 **Q**uestio .lxxij. d in iusticia iudicis in iudicando.

Primo vtrum aliquis possit iuste iudicare euz
qui non est sibi subditus.

Secundo vtrum liceat iudici sententia ferre ppter ve
ritatem quam nouit per ea que sibi pponuntur.

Terrio vtrum iudex possit aliquem iniuste pdemnare
non accusatum.

Quarto vtrum possit licite penam relaxare.

68 **Q**uestio .lxxij. de bis qd pñerit ad iustia accusatoz

Primo vtrum homo accusare teneatur.

Secundo vtrum accusatio facienda sit in scriptis.

Terrio quomodo accusatio sit vitiosa.

Quarto qualiter male accusantes sint puniendi.

69 **Q**uestio .lxx. de iniusticia ex parte rei sine accusa
ti in sua defensione.

Primo vtrum peccet quis mortaliter negando veri
tatem per quam pdemnaretur.

Secundo vtrum liceat alicui caluniose se defendere.

Terrio vtrum liceat alicui iudicium subfingere appellando.

Quarto vtrum liceat alicui damnato per violentiam
se defendere si ad sit facultas.

70 **Q**uestio .lxx. d in iusticia ex pte testis i testificando

Primo vtrum homo teneat ad testioniu ferendū

Secundo vtrum duozum vel triū testimoniu sufficiat

Terrio vtrum alicui testimoniu repellat absqz eoz culpa.

Quarto vtrum pbibere falsū testimoniu sit peccatum mortale

71 **Q**uestio .lxxi. de iniusticia que fit in iudicio ex p
te aduocatoz.

Primo vtrum aduocatus teneatur prestare patrocinium
cause pauperum.

Secundo vtrum aliqui debeant arceri ab officio aduocati

Terrio vtrum aduocatus peccet iniustia caz defendendo.

Quarto vtrum peccet pecunia accipiendo p suo ptochio.

72 **Q**uestio .lxxij. de iniurijs verborum que sunt ex
tra iudicium. i primo de psumelia.

Primo quid sit psumelia.

Secundo vtrum ois psumelia sit peccatum mortale.

Terrio vtrum oporteat psumeliosos reprimere.

Quarto de origine psumelie.

73 **Q**uestio .lxxij. de detractione.

Primo quid sit detractio.

Secundo vtrum detractio sit peccatum mortale.

Terrio de comparatione eius ad alia peccata.

Quarto vtrum peccet aliquis audiendo detractionem.

74 **Q**uestio .lxxij. de usuratione.

Primo vtrum usurario sit peccatum distinctū a detra
ctione.

Secundo quod bonum sit grauius.

75 **Q**uestio .lxx. de detractione.

Primo vtrum detractio sit speciale peccatum distinctū
ab alijs peccatis quibus per verba nocumētum
primo inferuntur.

Secundo vtrum detractio sit peccatum mortale.

76 **Q**uestio .lxxij. de maledictione.

Primo vtrum licite possit aliquis maledicere homi
nati creature.

Secundo vtrum maledictio sit peccatum mortale.

Terrio vtrum maledictio sit peccatum mortale.

Quarto de comparatione eius ad alia peccata.

77 **Q**uestio .lxxij. de fraude que committitur in em
ptionibus i venditionibus.

Primo vtrum liceat aliqd vendere plus qd valeat.

Secundo vtrum venditio reddatur iniusta i illicita
ppter defectum rei vendite.

Terrio vtrum venditor teneat dicere vitia rei vendite.

Quarto vtrum liceat negociando vendere aliqd plus
q sit emptionis.

78 **Q**uestio .lxxij. de usura.

Primo vtrum sit peccatum accipere usura p peccata mu
ditatem accipere.

Secundo vtrum liceat pro eodem quancunqz como
ditatem accipere.

Terrio vtrum aliquis teneatur restituere id quod de
pecunia usuraria iusto lucro lucratus est.

Quarto vtrum liceat mutuo accipere pecunia sub usura.

79 **Q**uestio .lxx. de duabus partibus quasi integra

habitis iniusticie que sunt facere bonum i redinare
a malo.

Primo vtrum duo predicta sint partes iniusticie.

Secundo vtrum transgressio sit speciale peccatum.

Terrio vtrum ommissio sit speciale peccatum.

Quarto de comparatione ommissio ad transgressionem.

80 **Q**uestio .lxx. de partibus potentialibus iniusticie.

Primo que virtutes iniusticie annectantur.

81 **Q**uestio .lxxi. de singulis virtutibus iniusticie annect
entibus.

Primo que virtutes iniusticie annectantur.

Terrio que virtutes iniusticie annectantur.

Quarto que virtutes iniusticie annectantur.

Quinto que virtutes iniusticie annectantur.

Sexto que virtutes iniusticie annectantur.

Septimo que virtutes iniusticie annectantur.

Octavo que virtutes iniusticie annectantur.

82 **Q**uestio .lxxij. de actibus interioribus religionis
et primo de deuotione.

Primo vtrum deuotio sit specialis actus.

Secundo vtrum deuotio sit actus religionis.

Terrio vtrum pteplano seu mediano sit causa deuotiois

Quarto vtrum licentia sit deuotionis effectus.

83 **Q**uestio .lxxij. de oratione.

Primo vtrum oratio sit actus appetitiue spiritus vel cogi
tationis.

Secundo vtrum oratio sit oratio.

Terrio vtrum oratio sit actus religionis.

Quarto vtrum solus deus sit orandus.

Quinto vtrum in oratione sit aliqd determinate petendum.

Sexto vtrum orando debeamus spalia petere.

Septimo vtrum pro alijs orare debeamus.
Octavo vtrum debeamus orare pro inimicis.
Nono de sepe peccandis orationis dicitur.
Decimo vtrum orare sit proprium rationalis creature.
Undecimo vtrum sancti in patria orant pro nobis.
Duodecimo vtrum oratio debeat esse vocalis.
Tertiodecimo vtrum attentio requiratur ad orationem.
Quartodecimo vtrum oratio debeat esse diuina.
Quintodecimo vtrum oratio sit efficax ad impetrandum quod petitur.
Sextodecimo vtrum oratio sit mentoria.
Septimodecimo de speciebus orationis.

84 **Q**uestio. lxxviii. de actibus exterioribus latræ. et primo de adoratione per quam aliquis corpus suum ad deum venerandum exhibet.
Primo vtrum adoratio sit actus latræ.
Secundo vtrum adoratio ipso actu interiori vel exteriori.
Tertio vtrum adoratio requiratur determinationem loci.

85 **Q**uestio. lxxv. de actibus latræ quibus aliquid de rebus exterioribus deo offertur. et primo de sacrificiis.
Primo vtrum offerre sacrificium deo sit de lege nature.
Secundo vtrum soli deo sit sacrificium offerendum.
Tertio vtrum offerre deo sacrificium sit spūsal actus virtutis.
Quarto vtrum oēs teneantur ad sacrificium offerendum.

86 **Q**uestio. lxxvi. de obligandis et primitiis. et primo vtrum aliqui oblationes sint de necessitate precepti.
Secundo quibus oblationes debeantur.
Tertio de quibus rebus oblationes fieri debeant.
Quarto vtrum homines de necessitate teneantur ad oblationes primitiarum.

87 **Q**uestio. lxxvii. de decimis.
Primo vtrum homines teneantur ad solvendas decimas de necessitate precepti.
Secundo vtrum boves teneantur de omnibus rebus decimas dare.
Tertio vtrum decime dari debeant solum clericis.
Quarto vtrum clerici teneantur decimas dare.

88 **Q**uestio. lxxviii. de voto per quod ex cultu latræ aliquid deo promittitur.
Primo quid sit votum.
Secundo quid cadat sub voto.
Tertio vtrum oēs voti obligentur ad susceptionem.
Quarto vtrum expediat aliquid vouere. et ad quod sit vitale.
Quinto vtrum vouere sit actus latræ vel religionis.
Sexto vtrum sit magis meritorium facere aliquid ex voto.
Septimo de solennitate voti. per quod. scilicet. solemniter. vere.
Octavo vtrum illi qui sunt subiecti potestati alterius possint voti.
Nono vtrum pueri possint voto obligari ad religionis ingressum.

Decimo vtrum votum sit dispensabile vel commutabile.
Undecimo vtrum in solemnem voto continetur possit dispensari.
Duodecimo vtrum requiratur in dispensatione voti superioris auctoritas.

89 **Q**uestio. lxxix. de iuramento per quod assumitur nomen diuini ad verba firmanda.
Primo quid sit iuramentum.
Secundo vtrum iuramentum sit licitum.
Tertio vtrum iusticia iudicium et veritas sint comites iuramenti.

Quarto vtrum iuramentum sit actus latræ.
Quinto vtrum iuramentum sit appetendum et frequentandum tanquam vitale et bonum.
Sexto vtrum liceat iurare per creaturam.
Septimo vtrum iuramentum sit obligatorium.
Octavo quod sit maior obligatio vtrum iuramentum vel voti.
Nono vtrum in iuramento possit dispensari.

Decimo quibus et quando liceat iurare.
90 **Q**uestio. xc. de aduratione per quam assumitur nomen diuini.
Primo vtrum liceat adiurare homines.
Secundo vtrum liceat adiurare demones.
Tertio vtrum liceat adiurare irracionales creaturas.

91 **Q**uestio. xci. de laude dei.
Primo vtrum deus sit ore laudandus.
Secundo vtrum in laudibus dei sint carnis adhibendi.

92 **Q**uestio. xcii. de supstitiōe quod opponitur religioni.
Primo vtrum supstitutio sit vitium religioni contrarium.
Secundo vtrum supstitutio habeat plures partes seu species.

93 **Q**uestio. xciii. de speciebus supstitiōis. et primo quantum ad indebitum cultum veni dei.
Primo vtrum in cultu veri dei possit esse aliquid pniciosum.
Secundo vtrum possit ibi esse aliquid superfluum.

94 **Q**uestio. xciiii. de idolatria.
Primo vtrum idolatria sit species supstitiōis.
Secundo vtrum idolatria sit peccatum.
Tertio vtrum sit grauissimum peccatum.
Quarto vtrum causa idolatrie sit ex parte hominis.

95 **Q**uestio. xcvi. de diuinationibus.
Primo vtrum diuinationis sit peccatum.
Secundo vtrum sit species supstitiōis.
Tertio de speciebus diuinationis.
Quarto vtrum diuinationis quod sit per demones sit licita.
Quinto vtrum diuinationis que fit per astrum sit licita.
Sexto vtrum diuinationis quod fit per somniam sit licita.
Septimo vtrum diuinationes que fiunt per auguria et alias butusmodi obseruantias sint licite.

96 **Q**uestio. xcvi. de supstitiōis obseruantiarum.
Primo vtrum vni obseruantias pura artis nosse ad scientiam acquirendam sit licitum.
Secundo vtrum vni obseruantias ad imitationem corporum pura ad sanitatem et huiusmodi sit licitum.
Tertio vtrum vni obseruantias ad prognoscendum aliqua fortuna vel infortunia sit licitum.
Quarto vtrum vni suspensionibus sacrorum verborum ad collum sit licitum.

97 **Q**uestio. xcviij. de temptatiōe qua deus temptatur.
Primo in quo consistat dei temptatio.
Secundo vtrum temptare deum sit peccatum.
Tertio cui virtuti opponatur vtrum. scilicet. religioni.
Quarto vtrum temptare deum sit grauiter peccatum quam supstitutio.

98 **Q**uestio. xcviij. de piurium.
Primo vtrum falsitas requiratur ad piurium.
Secundo vtrum piurium semper sit peccatum.
Tertio vtrum semper sit peccatum mortale.
Quarto vtrum peccet ille qui iniungit iuramentum piuro.

99 **Q**uestio. xcix. de sacrilegio.
Primo quid sit sacrilegium.
Secundo vtrum sit speciale peccatum.
Tertio de speciebus sacrilegij.
Quarto de pena sacrilegij.

100 **Q**uestio. c. de simonia.
Primo quid sit simonia.
Secundo vtrum liceat per sacramentum pecunia accipi.
Tertio vtrum liceat pecunia accipi per spiritualibus actibus.
Quarto vtrum liceat vendere ea que sunt spiritualibus annexa.
Quinto vtrum solum munus a manu faciat simoniacum an etiam munus a lingua et ab obsequio.
Sexto de pena simoniaci.

101 **Q**uestio. ci. de pietate.
Primo ad quos pietas se extendat.

Secundo quid per pietatem aliquibus exhibeatur.
Tercio utrum pietas sit specialis virtus.
Quarto utrum religionis obsequium sit pietatis officium
pretermittendum.

102 **Q**uestio. cii. de obedientia. *Infinita.*

Primo utrum obedientia sit specialis virtus ab alijs di-

Secundo quid sit obedientia.

Tercio utrum obedientia sit potior virtus quam pietas.

103 **Q**uestio. cii. de dulia que est prima pars obedientie.

Primo utrum honor sit aliquid spirituale vel corporale

Secundo utrum honor debeatur solum superioribus.

Tercio utrum dulia cuius est exhibere honorem et cultum

superioribus sit specialis virtus a laetitia distincta.

Quarto utrum dulia per species distinguatur.

104 **Q**uestio. cii. de obedientia que est pars obedientie.

Primo utrum homo debeat homini obedire.

Secundo utrum obedientia sit specialis virtus.

Tercio utrum obedientia sit maxima virtutum.

Quarto utrum deo sit in omnibus obediendum.

Quinto utrum subditis sit plures teneant in obsequio obedire

Sexto utrum fideles teneant in obsequio clericis obedire.

105 **Q**uestio. cv. de inobedientia.

Primo utrum inobedientia sit peccatum mortale.

Secundo utrum inobedientia sit gravissimum peccatum

106 **Q**uestio. cvi. de gratia sive de gratitudine.

Primo utrum gratia sit specialis virtus ab alijs distincta

Secundo utrum innocens teneatur ad maiores grati-

arum actiones deo quam penitens.

Tercio utrum homo semper teneatur ad gratias benefici-

um humanis reddendas.

Quarto utrum retributio gratiarum sit differenda.

Quinto utrum sit mensuranda secundum acceptum benefici-

um vel secundum dantis affectum.

Sexto utrum oporteat aliquid maius rependere

107 **Q**uestio. cvii. de ingratitudine.

Primo utrum ingratitude semper sit peccatum.

Secundo utrum sit peccatum speciale.

Tercio utrum omnis ingratitude sit peccatum mortale.

Quarto utrum ingratus sint beneficia subtrahenda.

108 **Q**uestio. cviii. de vindicatione.

Primo utrum vindicatio sit licita.

Secundo utrum sit specialis virtus.

Tercio de modo vindicandi.

Quarto in quos sit vindicta exercenda.

109 **Q**uestio. cix. de veritate.

Primo utrum veritas sit virtus.

Secundo utrum sit specialis virtus.

Tercio utrum sit pars iusticie.

Quarto utrum magis declinet in minus.

110 **Q**uestio. cx. de mendacio quod est virtutum veritatis

oppositum.

Primo utrum mendacium semper opponatur veritati

quasi continens falsitatem.

Secundo de speciebus mendacii.

Tercio utrum mendacium semper sit peccatum.

Quarto utrum semper sit peccatum mortale.

111 **Q**uestio. cx. de simulatione et hypocrisi.

Primo utrum omnis simulatio sit peccatum.

Secundo utrum hypocrisis sit simulatio.

Tercio utrum simulatio opponatur veritati.

Quarto utrum sit peccatum mortale.

112 **Q**uestio. cxii. de iactantia.

Primo cui virtuti opponatur.

Secundo utrum sit peccatum mortale.

113 **Q**uestio. cxiii. de ironia.

Primo utrum ironia sit peccatum.

Secundo utrum sit minus peccatum quam iactantia.

114 **Q**uestio. cxiiii. de amicitia que affabilitas dicitur.

Primo utrum sit specialis virtus.

Secundo utrum sit pars iusticie.

115 **Q**uestio. cxv. de adulatione.

Primo utrum adulatione sit peccatum.

Secundo utrum sit peccatum mortale.

116 **Q**uestio. cxvi. de largitione.

Primo utrum opponatur virtuti amicitie.

Secundo utrum sit maius peccatum quam adulatio.

117 **Q**uestio. cxvii. de liberalitate.

Primo utrum liberalitas sit virtus.

Secundo que sit eius materia.

Tercio quis sit eius actus.

Quarto utrum magis pertineat ad liberale dare quam accipere

Quinto utrum liberalitas sit pars iusticie.

Sexto utrum liberalitas sit maxima virtutum.

118 **Q**uestio. cxviii. de virtutibus que opponuntur liberalitati

et primo de avaritia.

Primo utrum avaritia sit peccatum.

Secundo utrum sit speciale peccatum.

Tercio cui virtuti opponatur avaritia. scilicet liberalitati.

Quarto utrum sit peccatum mortale.

Quinto utrum sit gravissimum peccatum.

Sexto utrum sit peccatum carnale sive spirituale.

Septimo utrum sit virtutum capitale.

119 **Q**uestio. cxix. de prodigalitate.

Primo utrum opponatur avaritie.

Secundo utrum sit peccatum.

Tercio utrum sit gravius peccatum quam avaritia.

120 **Q**uestio. cx. de epichia.

Primo utrum epichia sit virtus.

Secundo utrum sit pars iusticie.

121 **Q**uestio. cxii. de tono cogrediente iusticie. scilicet pietate

Primo utrum pietas sit donum spirituale.

Secundo utrum aliquid in beatitudinibus et fructibus

pietatis respondeat.

122 **Q**uestio. cxiii. de preceptis iusticie.

Primo utrum precepta decalogi sint precepta

iusticie.

Secundo de primo precepto decalogi utrum conveni-

enter madatur.

Tercio de secundo.

Quarto de tertio.

Quinto de quarto.

Sexto de alijs sex.

123 **Q**uestio. cxiiii. de fortitudine.

Primo utrum fortitudo sit virtus.

Secundo utrum sit virtus specialis.

Tercio utrum sit circa timores et audacias.

Quarto utrum sit solum circa timores mortis.

Quinto utrum sit solum in rebus bellicis.

Sexto utrum sustinere sit precipuus actus eius.

Septimo utrum operetur propter proprium bonum.

Octavo utrum habeat delectationes in suo actu.

Nono utrum fortitudo magis consistat in repentinis.

Decimo utrum utatur ira in sua operatione.

Undecimo utrum sit virtus cardinalis.

124 **Q**uestio. cxv. de precipuo actu fortitudinis. scilicet

de martyrio.

Primo utrum martyrium sit actus virtutis.

Secundo cuius virtutis sit actus.

Quarto quibus comperat sobrietas.
159 Queslio. cl. de ebrietate que opponitur sobrietati.
 Primo vitium ebrietatis sit peccatum.
 Secundo vitium sit peccatum mortale.
 Tertio vitium sit grauissimum peccatorum.
 Quarto vitium excludat peccatum.
160 Queslio. cl. de castitate que est pars subiectiua temperantie.
 Primo vitium castitas sit virtus.
 Secundo vitium sit virtus generalis.
 Tertio vitium sit virtus distincta ab abstinentia.
 Quarto quomodo se habeat ad pudicitiam.
161 Queslio. cl. de virginitate que est pars castitatis.
 Primo in quo consistat virginitas.
 Secundo vitium sit licita.
 Tertio vitium sit virtus.
 Quarto vitium sit excellentior matrimonio.
 Quinto vitium sit maxima virtutum.
162 Queslio. cl. de luxuria que opponitur castitati.
 Primo que sit materia luxurie.
 Secundo vitium omnis concubitus sit illicitus.
 Tertio vitium luxuria sit peccatum mortale.
 Quarto vitium luxuria sit vitium capitale.
 Quinto de filiabus eius.
163 Queslio. cl. de partibus luxurie.
 Primo vitium puenienter assignentur sex spes luxurie.
 Secundo vitium fornicatio simplex sit peccatum mortale.
 Tertio vitium sit maximum peccatorum.
 Quarto vitium in actibus et oculis et alijs viuissimis diuilectibus consistat peccatum mortale.
 Quinto vitium nocturna pollutio sit peccatum.
 Sexto vitium stuprum sit species luxurie.
 Septimo vitium raptus sit species luxurie. *alij*
 Octauo vitium adulterium sit determinata spes distincta ab honore vitium incestus sit determinata species luxurie.
 Decimo vitium sacrilegium sit spes determinata luxurie.
 Undecimo vitium vitium contra naturam sit spes luxurie.
 Duodecimo vitium sit maximum peccatum nisi spes luxurie.
164 Queslio. cl. de partibus potentibus temperantie et primo de continentia.
 Primo vitium continentia sit virtus. num tactus
 Secundo vitium materia puenienter sunt concupiscentie delectatio
 Tertio quid sit eius subiectum.
 Quarto vitium continentia sit melior quam temperantia
165 Queslio. cl. de incontinentia.
 Primo vitium incontinentia pueniat ad animam vel ad corpus?
 Secundo vitium incontinentia sit peccatum.
 Tertio de comparatione incontinentie ad incontinentiam.
 Quarto quis sit turpior: vitium incontinentie ire vel in continentie concupiscentie
166 Queslio. cl. de clementia et mansuetudine que sunt partes temperantie
 Primo vitium clementia et mansuetudo sint idem.
 Secundo vitium vitium earum sit virtus.
 Tertio vitium vitium earum sit pars temperantie.
 Quarto vitium he due sint partem virtutes.
167 Queslio. cl. de iracundia que opponitur mansuetudini.
 Primo vitium irasci possit esse licitum.
 Secundo vitium ira sit peccatum.
 Tertio vitium sit peccatum mortale.
 Quarto vitium sit grauissimum peccatorum.
 Quinto vitium puenienter assignentur spes iracundie et que sunt
 Sexto vitium ira sit vitium capitale.
 Septimo que et quot sint filie eius.
 Octauo vitium ira habeat vitium oppositum.

159 Queslio. cl. de crudelitate que opponitur clementie.
 Primo vitium opponatur clementie.
 Secundo de comparatione eius ad feritatem vel feritatem.
160 Queslio. cl. de modestia in communi.
 Primo vitium modestia sit pars temperantie.
 Secundo vitium modestia sit circa exteriores actiones.
161 Queslio. cl. de speciebus modestie et primo de humilitate.
 Primo vitium humilitas sit virtus. humilitate
 Secundo vitium consistat in apertu vel in iudicio rationis.
 Tertio vitium alijs p humilitate debeat se oibz subijcere.
 Quarto vitium humilitas sit pars modestie vel temperantie.
 Quinto vitium sit maxima virtutum.
 Sexto de gradibus humilitatis.
162 Queslio. cl. de superbia in communi.
 Primo vitium superbia sit peccatum.
 Secundo vitium sit vitium speciale.
 Tertio vitium sit in irascibili sicut in subiecto.
 Quarto de speciebus superbie.
 Quinto vitium sit peccatum mortale.
 Sexto vitium sit grauissimum peccatorum.
 Septimo vitium sit primum omnium peccatorum.
 Octauo vitium superbia sit vitium capitale.
163 Queslio. cl. de peccato primi hominis quod fuit per superbiam.
 Primo vitium primum peccatum primi hominis fuerit superbia.
 Secundo quid primum homo peccando appeterit.
 Tertio vitium eius peccatum fuerit grauissimum oibz alijs peccatis.
 Quarto quis plus peccauit vitium vir vel mulier.
164 Queslio. cl. de pena primi peccati.
 Primo vitium mors fuerit pena peccati primi peccati.
 Secundo vitium pene particulares primorum peccatorum conuenienter assignentur in scriptura.
165 Queslio. cl. de temptatione primorum parentum.
 Primo vitium fuerit puenienter homo a diabolo temptaret.
 Secundo vitium modus et ordo pene temptationis fuerit puenienter.
166 Queslio. cl. de studiose que est pars temperantie.
 Primo que sit materia studiositatis.
 Secundo vitium studiositas sit pars temperantie.
167 Queslio. cl. de curiositate que opponitur studiositati.
 Primo vitium vitium curiositatis possit esse in cognitione intellectiua.
 Secundo vitium sit in cognitione sensitiua.
168 Queslio. cl. de modestia que consistit in exterioribus moribus corporis.
 Primo vitium in exterioribus moribus corporis quatenus aguntur possit esse virtus et vitium.
 Secundo vitium circa actiones ludi possit esse aliquid virtutum.
 Tertio vitium in superfluitate ludi possit esse aliquid vitium.
 Quarto vitium in defectu ludi possit esse aliquid vitium.
169 Queslio. cl. de modestia secundum quod consistit in exteriori apparatu.
 Primo vitium circa exteriori apparatu possit esse virtus et vitium.
 Secundo vitium in exteriori apparatu peccet in superfluo ornatu.
170 Queslio. cl. de preceptis temperantie. *id est*
 Primo vitium precepta temperantie puenienter assignentur in lege diuina et in scriptura.
 Secundo vitium precepta de virtutibus annexis temperantie conuenienter in scriptura tradantur.
171 Queslio. cl. de prophetia que est ad eius essentiam.
 Primo vitium pertinet ad cognitionem.
 Secundo vitium sit habitus.
 Tertio vitium sit solum futurorum contingentium.
 Quarto vitium prophetia cognoscat omnia prophetabilia.
 Quinto vitium prophetia discernat ea que diuinitus precipit ab his que proprio spiritu videt.

Sexto utrum p. hērie possit subesse falsum.

172 **Q**uestio. cxxxij. de causa p. obpene.
 Primo utrum p. obpene sit naturalis.
 Secundo utrum sit a deo mediātibz angelis.
 Tertio utrum ad p. obpene requiratur naturalis dispositio.
 Quarto utrum requiratur bonitas morum.
 Quinto utrum sit aliqua p. obpene a demonibus.
 Sexto utrum p. obpene remonum aliquādo dicat vtz

173 **Q**uestio. cxxxij. de modo cognitionis p. obpene.
 Primo utrum p. obpene videant ipsam dei essentia.
 Secundo utrum ipsa revelatio p. obpene fiat per influentiam aliquarum specierū. vel p. sola influentia luminis.
 Tertio utrum p. obpene fuerat sp. sit cū alēatōe a se hō.
 Quarto utrum p. obpene semper sit cum cognitione eorum que p. obpeneantur.

174 **Q**uestio. cxxxij. de diuisione p. obpene.
 Primo de diuisione p. obpene in suas species.
 Secundo utrum sit alioz p. obpene q. ē sine imaginaria visio.
 Tertio de diuersitate graduum p. obpene.
 Quarto utrum Moyses fuerit primus p. obpenteatum.
 Quinto utrum aliquis recōpensō: possit esse p. obpente.
 Sexto utrum p. obpene creentur p. p. obpente processum.

175 **Q**uestio. cxxxij. de raptu.
 Primo utrum anima hominis rapiatur a diuina.
 Secundo utrum raptus pertineat ad vim cognoscitiuam vel ad appetitiuam.
 Tertio utrum Paulus in raptu viderit dei essentiam.
 Quarto utrum fuerit alienatus a sensibus.
 Quinto utrum totaliter fuerit anima a corpore separata in statu illo.
 Sexto quid circa hoc scienit et quid ignorauerit.

176 **Q**uestio. cxxxij. de gratiō gratiō dāna. q. utrum ad genera linguarum.
 Primo utrum per gratiam linguarum homo adipsicatur scientiam omnium linguarum.
 Secundo utrum donū linguarū sit excellēt? q. donū p. obpene.

177 **Q**uestio. cxxxij. de grā sermōis sapie siue scie.
 Primo utrum i sermōe p. obpente aliq. grā dāna.
 Secundo utrum hec grā p. obpente etiam ad mulieres.

178 **Q**uestio. cxxxij. de grā miraculoz.
 Primo utrum sit aliq. grā dāna faciēdi miracula.
 Secundo utrum mali possint facere miracula.

179 **Q**uestio. cxxxij. de diuisione vite per actiuam et cōtemplatiuam.
 Primo utrum vita p. obpene diuidatur p. actiuam et p. obpente.
 Secundo utrum diuisio sit sufficiens.

180 **Q**uestio. cxxxij. de vita contemplatiua.
 Primo utrum vita contemplatiua pertineat tantum ad intellectuam. an consistat etiam in affectu.
 Secundo utrum ad vitam contemplatiuam pertineant virtutes morales.
 Tertio utrum vita contemplatiua consistat solum in vno actu aut in pluribus.
 Quarto utrum ad vitam contemplatiuam p. obpente cōsideratio cuiuscunq. veritatis.
 Quinto utrum vita contemplatiua hominis possit in hoc statu eleuari vsq. ad dei visionem.
 Sexto de modis contemplationis quos Dionysius assignat. in q. caplo de diu. no.
 Septimo de delectatione contemplationis.
 Octauo de duratione cōtemplationis.

181 **Q**uestio. cxxxij. de vita actiuam.
 Primo utrum oia opa virtutū moralium p. obpente ad vitam actiuam.
 Secundo utrum prudentia p. obpente ad vitam actiuam.
 Tertio utrum doctrina p. obpente ad vitam actiuam.

Quarto utrum vita actiuam maneat post hanc vitam.

182 **Q**uestio. cxxxij. de p. obpente vite actiuam ad p. obpente planā.
 Primo que sit p. obpente vite dignior.
 Secundo que sit maioris meriti.
 Tertio utrum vita contemplatiua impediatur p. actiuam.
 Quarto de ordine vtriusq.

183 **Q**uestio. cxxxij. de officijs et statibz hōis generaliter.
 Primo quid faciat in hominibus statum.
 Secundo utrum in hominibus debent esse diuersi status siue diuersa officia.
 Tertio de differentia officiorum.
 Quarto de differentia statuum.

184 **Q**uestio. cxxxij. de statu p. obpente in communi.
 Primo utrum perfectio attendatur s. m. cōmunitate.
 Secundo utrum aliquis possit esse p. obpente in hac vita.
 Tertio utrum perfectio huius vite consistat principaliter in consilijs vel in p. obpente.
 Quarto utrum quicunq. ē p. obpente sit in statu p. obpente.
 Quinto utrum plari et religiosi sint sp. obpente si statum p. obpente.
 Sexto utrum oēs p. obpente sint in statu p. obpente.
 Septimo utrum stat? epōz sit p. obpente q. stat? religiosoz.
 Octauo de p. obpente religiosoz ad p. obpente et ambiciōz conōs.

185 **Q**uestio. cxxxij. de his que p. obpente ad statū epōz.
 Primo utrum liceat episcopo parum appetere.
 Secundo utrum liceat episcopo finaliter reculare.
 Tertio utrum oporteat ad episcopatum eligere meliorem.
 Quarto utrum epōz possit ad religionem transire.
 Quinto utrum liceat ei corporaliter subditos deserere.
 Sexto utrum episcopus possit habere proprium.
 Septimo utrum peccet mortaliter bona ecclesiastica pauperibus non erogando.
 Octauo utrum religiosi qui ad episcopatum assumuntur teneantur ad obseruantias regulares.

186 **Q**uestio. cxxxij. de statu religiosoz q. utrum ad ea in q. obpente p. obpente principaliter religionis statum.
 Primo utrum status religiosoz um sit perfectus.
 Secundo utrum religiosi teneantur ad omnia consilia.
 Tertio utrum voluntaria paupras req. ad religionem.
 Quarto utrum requiratur continentia.
 Quinto utrum requiratur obedientia.
 Sexto utrum requiratur q. hec cadant sub voto.
 Septimo de differentia horum votorum.
 Octauo utrum voti obediētie sit possimū iur. tria vota.
 Nonno utrum religiosi semper peccent mortaliter t. obpente grediendo ea que sunt in regula. secularis.

187 **Q**uestio. cxxxij. de his que competunt religiosis.
 Primo utrum liceat eis docē p. obpente alia hōis facē.
 Secundo utrum liceat eis de negocijs secularibz se intrinūtere.
 Tertio utrum teneantur manibus operari.
 Quarto utrum liceat eis de elemosinis viuere.
 Quinto utrum liceat eis mendicare.
 Sexto utrum liceat eis vestimēta ceteris viliora deserere.

188 **Q**uestio. cxxxij. de differentia religionum.
 Primo utrum sint diuarse religiones v. l. vna t. m.
 Secundo utrum alq. religio institui possit ad opa vite actiuam.
 Tertio utrum alq. religio institui possit ad militandum.
 Quarto utrum aliqua religio institui possit ad p. obpente candum et huiusmodi opera exercenda.
 Quinto utrum alq. religio possit institui ad studiū scie.
 Sexto utrum religio que ordinatur ad vitam cōtemplatiuam sit p. obpente ea que ordinatur ad vitam actiuam.
 Septimo utrum habere aliquid in communi dimittat de perfectione religionis.

Octavo utrum religio solitario:um sit preferenda re-
ligioni in societate viventium.

129 **Q**uestio. clxxx. de ingressu religionis.

Primo utrum illi qui non sunt exercitati in ob-
servantia preceptorum debeant religionem ingredi.

Secundo utrum liceat aliquos voto obligari ad religi-
onis ingressum.

Tertio utrum illi qui voto obligantur ad religionis
ingressum teneantur votum implere.

Quarto utrum illi qui volunt religionem intrare te-
neantur ibi perpetuo remanere.

Quinto utrum pueri sint recipiendi in religionem.

Sexto utrum propter parentum obsequium aliqui de-
beant retrahi a religionis ingressu.

Septimo utrum presbiteri curati vel archidiaconi possit
sint ad religionem transire.

Octavo utrum de vna religione possit aliquis transi-
re ad aliam.

Nono utrum aliquis debeat alios inducere ad religi-
onis ingressum.

Decimo utrum requiratur magna deliberatio cum co-
sanguineis et amicis ad religionis ingressum.

Expliat tabula questionum secundi libri secun-
de parte beati Thomae de Aquino.

Registum foliorum super secunda secunde.

a
primum vacat
Incipit secundus liber
sicut enim
spiritualitatis
votum est
b
ex obiecto
ambulari in tenebris
fructus ponuntur
litas, ergo
c
Ad tertium sic proceditur
non creditur
Ad tertium sic proceditur
spes fides caritas
d
conversione ad
peccato, sed
cum hominibus
sicut dictum est
e
ritate diligendi
angelis homines
creatura suo modo
Ad octavum sic procedit
f
xij. Gaudete
dictum est
sunt evidentioris
inconuenienter
g
vnde illud
q. inuidia
Deinde considerandum
promtas ad peccandum

b
non cadunt
in malicia perfectum
plurimum autem est,
prudenter, sed
i
vna est principalis
de huiusmodi monitis
q. imprudenter
in omnibus vitiis suis
k
sed quia iusticie
vnde iniusticia
pertinet ad iusticiam
ad legem seruandam
l
in esse et corruptentibus
vnum enim, ergo
bonis, ergo
vixens necessitas
m
Ad primum ergo dicendi
veniale, Sed contra
Dicitur, xij
bonum vel malum
n
custodire ab hoc
ea exhibebant
abundat elationem
implenda, Alio modo
o
deus, ergo
signat aliquid
predicis tenetur
dicitur prauet
p

debito prestiti,
liter me peccare
nacionem concupiscenciaz
pliciter. Alio modo

q
sit suavis
meo, ergo est
vel concubendo
speciem simonie

r
q. obedientia
dei per gratiam
sibi ipsi non potest
quandoq. non est

s
alterius, sicut
lucis, et hoc
adulationem
spiritualibus tonis

t
Ad tertium sic proceditur
sui tentatio, ergo
q. abiectione illa
tactum corporalem

v
autem quedam habent
mides vt timidus
tibi, q. magnanimo
hoc laudabile

x
voluptas fortius
pro loco et tempore
in q. tum saluet
idoneum se

y
tribulationis et hoc
vnde hieronymus

uile. Sed contra
Deinde considerandum e

3
sponte commissio
tem pollui
adulterij et alio
grauiora, Ad

aa
deum quantum
nens illud
in materia
virtuti sed

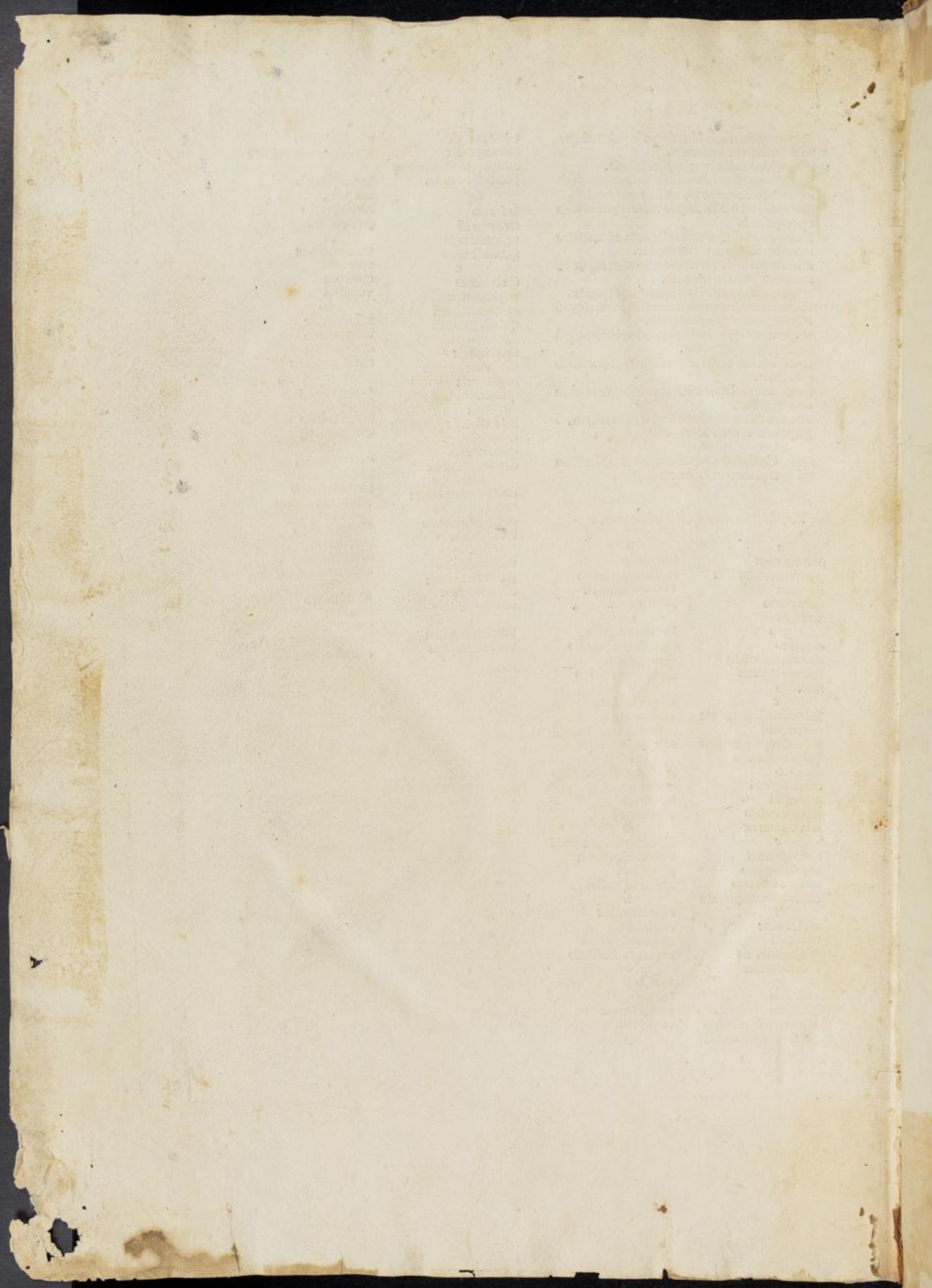
bb
in sensualitate
illam corporis
operetur, sicut
non ergo videtur

cc
ergo propheta
sed cum esset
su penaturahs
Grego. intelligendum

dd
contemplatio in
simplici intuitu
ficticia qua aliquis
melius necessitatem

ee
Unde dominus
Pre. Ordo
ad restitutionem
totaliter mancipant

ff
Quid minus
licita sicut
dominetur vnde
litterarum. Sed
est inanis gloria

TIFFEN Gray Scale

© The Tiffen Company, 2007

TIFFEN Color Control Patches

© The Tiffen Company, 2007

M. Theol. 2. 204

